DOCUMENTE

privitóre la

ISTORIA ROMÂNILOR

culese de

Eudoxiu de Hurmuzaki.

Publicate sub auspiciile Ministeriului Cultelor şi Instrucţiunii publice şi ale Academiei Române

VOLUMUL XI

1517—1612

CUPRINDÊND

DOCUMENTE

ADUNATE, ADNOTATE SI PUBLICATE

DE

NECULAĬ IORGA

BUCURESCI.

1900.

DOCUMENTE

privitóre la

ISTORIA ROMÂNILOR

ACTE DIN SECOLUL AL XVI[LEA]

(1517—1612)

relative maĭ ales

LA

DOMNIA ŞI VIAŢA LUI PETRU-VODA ŞCHIOPUL

ADUNATE, ADNOTATE SI PUBLICATE

DE

NECULAĬ IORGA

Sub auspiciile Ministeriului Cultelor şi Instrucţiunii publice şi ale Academiei Române.

BUCURESCI.

1900

PETRU ȘCHIOPUL ȘI FAMILIA SA (1584).

după o frescă la Galata.

PREFAȚA

În paginile ce urmează îmĭ propun să ușurez sarcina cercetătorilor acestuĭ volum și, în general, a celor ce se ocupă cu istoria noastră în secolul al XVIlea, dând o privire asupra vieții și Domniilor luĭ Petru Șchiopul și, pe urmă, întregind cele ce le-am spus altă dată, în maĭ slabă cunoștință de causă, despre pretendenții la tronul țerilor noastre în același secol.

I.

În luna luĭ Martie 1545, Radu-Vodă, fost în boierie Petru și în călugăria de la Argeș egumenul Paisie, își mântuià Domnia, tulburată, în ultimele timpurĭ, de lupte cu pretendentul Basarab, zis și Laiotă. Una din sarcinile principale ale Domnilor tributarĭ erà aceia de a ținea în liniște țara, și răspopitul Radu nu știà s'o îndeplinească. De și, la sfârșit, el izbuti să-și învingă și să-și ucidă rivalul, el fu mazilit și trimes în Egipt, unde i se pierde urma pentru totdeauna [1]).

La 17 Mart [2]), tronul muntean era ocupat de un Voevod tînĕr, a căruia viață până aicĭ e cu totul necunoscută. Mircea Ciobanul erà fiul luĭ Radu-cel-Mare, și poate, precum Radu *Călugărul* își culesese porecla în stariție, *Ciobanul* Mircea, refugiat în munțĭ, îmbrăcase pentru a se ascunde de vînătoriĭ pretendenților umila haină a păstorilor din Car-

1) Pentru identificarea luĭ Radu Paisie cu „Petru de la Argeș", identificare propusă și de... Fotinò (II, pp. 95-7): Πέτρος Βοεβόδας α', ὁ ἐπιλεγόμενος Ῥάδουλ Παΐσιος Βασσαράβας, v. maĭ jos, p. 855 nota 1. Pentru schimbarea de Domnie, v. Cronica munteană („Anonim", în *Magazin*, IV, p. 272; Constantin Căpitanul, *ibid.*, I, p. 176) și maĭ jos, p. 859, nota 1. Radu trebue să fie îngropat în vre-o biserică din Alexandria saŭ Cair. În archivele patriarchatuluĭ grec din cel d'intâiŭ oraș s'ar putea afla multe cu privire la istoria noastră. Cf. Gerlach, p. 315: „Darumb verschicken sie [die Türken] den einen nach Rhodis, den andern *nach Alexandria*, den dritten beruffen sie hieher".

2) Data Cronicei muntene, care se potrivește cu mențiunile din socotelile Sibiiuluĭ și Brașovuluĭ. În Aricescu (*Rev. ist. a Arch.*, nº 1242) e resumat un document al luĭ Mircea din 24 April. Domnul restitue o proprietate fraților Radu Logofătul, Pârvu pârcălabul și Vlad Comisul, aĭ căror tată, Tudor Logofătul, fusese tăiat de predecesorul săŭ. — Documentul din 23 Octombre 1546, publicat, după o condică, de d. Hasdeŭ (*Arch. ist.*, I¹, p. 49), document prin care Radu Paisie răsplătesce, din Târgoviște, pe unul din luptătoriĭ contra luĭ Laiot, e, de sigur din 1544 (‚зɴг, în loc de ‚зɴд): în adevĕr, Laiot năvăli prin August 1544, după Ostermayer și socotelile Sibiiuluĭ și fu scos, după Cronica țeriĭ, două lunĭ după ocuparea Scaunuluĭ.

pați. Cui îi datori Domnia, căror protectori, căror *meghistani* bogați sau influenți la Poartă nu știm.

Mircea nu sămănă cu cvlaviosul său tată, ci mai curând cu acel diletant în cruzime, care fu Mihnea-cel-Rău, continuatorul vrednic al tradițiunei lui Țepeș. În lunga și sângerósa sa stăpânire, în dâra roșie pe care o lăsă pe urma sa, s'ar putea descoperi și motive de calcul politic: intenția de a asigura, prin stârpirea fruntașilor intriganți ai boierimei muntene, o moștenire ușoară pentru viitorii membri ai dinastiei sale, planul de a sătura apetiturile lacome ale patronilor din Constantinopol cu averile confiscate ale pribegilor tăiați. Aș admite și aceia că în împrejurările de atunci un Domn care tăia era un Domn care se apăra și că deci cruzimele dese ale lui Mircea presupun o primejdie mare și continuă. Dar, ori-câte reserve îndreptățite s'ar face, ori cât s'ar evita o condamnare prea deplină și prea aspră, e evident, că fostului Cioban îi plăcea mirosul sângelui și că tăiarea inutilă a capetelor era pentru dînsul o distracție de o ordine superioară.

Începu Domnia sa „ca un pașă“ [1]), și i se răspunse, în această vreme clasică a pribegiei, printr'o puternică emigrare a boierilor. Bârsa se umplu de fugari, pe cari acest jurător emerit se grăbi să-i recheme, promițênd cea mai sigură și completă amnistie. Înnainte de luna lui Maiu — cronica zice că abia două săptămâni după instalare —, peste două sute de boieri atrași ast-fel, între cari patru-zeci și opt de boieri mari, își pierdură capul, împreună cu familiile lor, chiar femeile și copiii. Ceilalți apucară în massă drumul bine cunoscut al munților mântuitori.

Pentru a-și dobândi prada, Mircea încheie pace cu Sașii de la hotare, în potriva cărora Voevozii noștri aveau totdeauna puternica armă a „închiderei țării“, a opririi comerțului. Frica de Turci influență asupra guvernului ardelean. „Din Ungaria“, unde se refugiase, fugarii reclamați fură aduși la Brașov, pentru a fi extradați. Ei preferară să-și cerce norocul într'o năvălire, de și Mircea jurase din nou. Surprinși, după ce trecură munții, ei fură uciși la 24 August. Întâia oară, Mircea înlăturase pe Radu Comisul, fratele Stolnicului Coandă, pe Stolnicul Dragu, pe Spătarul Stroe și pe Vintilă Comisul [2]). Numele celor tăiați acum nu ni s'au păstrat, dar Coandă fu ucis poate cu acest prilej [3]). La 1iu Septembre, vestea noului măcel fu dată reginei Isabela și miniștrilor ei.

Resultatul acestei sângeroase afaceri fu un mic războiu civil. Vornicul-Mare, Vintilă, scoase o armată rebelă înnaintea oștilor Domnului (Novembre 1547). El fu, probabil, bătut și ucis, căci mai târziu găsim în locul lui, ca Mare-Vornic, pe Oprea [4]).

Al patrulea an nu trecu fără de sânge și, de astă dată, micul Neron oriental degustă acela al unei rude. El măritase o fată a sa — născută dintr'o primă căsătorie sau

1) Cronica brașoveană a lui Ostermayer, citată mai jos, p. 859, nota 1.

2) Singurul asupra căruia se pot ridica îndoieli. Să nu fie același cu Vornicul tăiat mai târziu? Numele celor-lalți nu le aflăm în documentele lui Mircea. Dar Stroe Spătarul și Udriște Vistierul figurează în Divanul lui Radu Paisie în 1537-40 (Agură și Miletici, pp. 356-7). Îi regăsim și în 1544 (nu 1546) (*Arch. ist.*, I¹, p. 49), data aceasta alături de Coandă. Un alt Stroe e Stroe pribeagul, tovarășul de luptă și de moarte al lui Laiot, *dacă nu e una și aceiași persoană cu Laiot* (căci documentul din 1544 vorbește *numai* de năvălirea lui; cf. și *Arch. ist.*, I¹, p. 68-9). *Acest* Stroe se întîmpină lângă cel-lalt la 1537 (Agură și Miletici, p. 356), ca Păharnic.

3) Șefii năvălirei erau, după cronica lui Ostermayer, Banul [Teodosie], Udriște și Coandă, și el adauge că cei mai mulți dintre năvălitori fură uciși. Dar, vorbind de năvălirea din 1548 („trecênd doi ani“ [după 1545]), Cronica (erei menționează *cu acest prilej* omorul lui Teodosie și Udriște. Pentru Coandă, această cronică face greșala de a-l numěra între primele victime, din April-Maiu 1545, ale lui Mircea, pe când „Conda Stolnicul“ (nu „Vornicul“) figurează încă în lista boierilor la 26-7 Maiu.

4) În 1548 e Oprea, dar un document din 8 Decembre 7056 (1547), publicat de Agură și Miletici (pp. 358-9; Bibl. Ac. Rom., XXIX/282), are numele lui Vintilă! Data trebue să fie greșită.

dintr'o relație ilegitimă — cu Vistiernul Barbu, care erà poate un Basarab, fiŭ din florĭ al luĭ Neagoe-Vodă [1]). Bănuielĭ de prigonire făcurà probabil pe ginere să fugă, în 1547, peste munțĭ, luând cu sine și tesaurul socrului. Acesta reclamă prin Sultan pe vinovat, care fu luat în primire de doĭ Turcĭ și dus la București, unde i se tăiè capul la 22 April 1548. Excepțional, familia osânditului, femeia și copiiĭ, fu cruțată și oprită la Curte.

Dar anul nu se mântui cu atâta. In August, o nouă năvălire, în folosul unuĭ „tînĕr Voevod", se făcu, și fu răspinsă, la Periș. Fugariĭ, adăpostiți în Brăila guvernată de Turcĭ, furà ispitiți de Domn și omorîți. Căduràatunci capetele marilor boierĭ Vistiernul Udriște de Mărginenĭ și Banul Teodosie. Măsurĭ se luară în Ardeal contra Secuilor, cari dăduse trupe rebelilor [2]).

În 1550, începurà în Ardeal intrigile vestituluĭ „călugăr Gheorghe", cardinalul Martinuzzi, pentru înlăturarea dinastieĭ zápolyene și supunerea provincieĭ către Casa de Austria. Isabela, văduva fundatoruluĭ acesteĭ dinastiĭ, fu așediată în Alba-Iulia de necredinciosul eĭ ministru, și ea ceru ajutor Turcilor, prietenilor și ocrotitorilor regeluĭ Ioan. Aceștia trimeserà în ajutorul causeĭ regineĭ și fiuluĭ eĭ trupe imperiale, supt Pașa de Buda, și aruncarà, în acelaș timp, pe Domniĭ românĭ asupra Ardealuluĭ. De și nu maĭ puțin de treĭ pretendenți și doĭ periculoșĭ pribegĭ. Banul Ștefan și fratele luĭ [3]), se adăpostiaŭ în provincie, Mircea trebui să se supuie ordinelor primite. Dar răsboiul nu-ĭ reușia atât de bine ca omorurile de boierĭ localnicĭ. Intrând cu Turcii dunăreni în țara vecină, el găsi, după ce prădase câtva timp, înmaintea luĭ pe unul dintre ceĭ maĭ destoinicĭ generalĭ imperialĭ în Ardeal. Ioan Kendi bătu pe năvălitor, luându-ĭ, afirmă Martinuzzi, într'o scrisoare către un prieten, 5,000 de caĭ și treĭ steagurĭ [4]).

În 1551 și 1552 frica de o năvălire a Muntenilor dură peste munțĭ. Ardealul însă era cu totul în mâna Imperialilor, cari-l administraŭ prin Italianul Castaldo. Acesta știa jocul pretendenților, menit să oprească acasă pe Voevodiĭ românĭ și să-ĭ facă a dori bunele relațiĭ cu vecinĭ. Mircea i se păru prea bun turc, prea supus Sultanuluĭ pentru a nădăjdui să-l poată imobilisa prin amenințarea perpetuă a uneĭ năvălirĭ. El se hotărî să-l scoată din Domnie, dând în sfârșit forțe militare respectabile doritoruluĭ de tron care oferia maĭ multe șanse de reușită.

Acesta era un Radu-Voevod, „Radul-Vodă ce i-aŭ zis Ilie", scrie Cronica țĕrĭĭ (nu cred că e Petrașcu de maĭ tărziŭ, cum par a ne arăta două documente interne [5]). La 1iŭ Iulie 1552, pretendentul era la Brașov, „cu boierĭĭ sĕĭ", și primia dărurĭ; între altele, arme și

1) Cf. *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 227-9. Pentru Barbu I Craiovescul, v. încă Amlacher, *Urkundenbuch*, pp. 67-8; Hasdeŭ, *Originele Craioveĭ*, *passim* și cap. XXII din *Istoria critică*. Pe Barbu Vistiernul îl găsim la 1537 supt Radu Paisie, ca Vel-Comis.

2) Pentru istoria luĭ Mircea până aicĭ s'aŭ întrebuințat: *a)* Cronica țerĭĭ; *b)* Cronica luĭ Ostermayer; *c)* Socotelile Brașovuluĭ și Sibiiuluĭ; *d)* regestul documentar ce publicăm separat, cu aceiași paginație ca volumul de față. Cf. *Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, care vorbește (I, p. 55) de uciderea boierilor în 1545, Reichersdorfer (în Papiu, III, p. 140), care atinge și el caracterul și primele acte ale Domnuluĭ, adăugind că stătuse un timp, ca pretendent, la Constantinopol.

3) Pentru Banul Ștefan, v. și *Történelmi Tár*, an 1879, pp. 503-4.

4) Cf. Socotelile Sibiiuluĭ și Brașovuluĭ pe 1550 și documentul întâiŭ din 1551 din acest volum, cu notele luĭ. A se adăugi notițele date de corespondența ambasadorilor francejĭ din Constantinopol; Hurmuzaki, *Supl.* I[1], pp. 5-7.

5) V. regestele citate, p. 888. Contra identificăriĭ luĭ Petrașcu vorbesc, nu atât deosebirea de nume, cât două alte fapte: soarta, bine cunoscută, a luĭ Radu-Vlad (v. notele la 1558 ale Socotelilor Brașovuluĭ și Sibiiuluĭ) și identitatea Divanuluĭ din 1554 al luĭ Petrașcu cu acel din 1552 al luĭ Radu: după doĭ anĭ de tulburărĭ și persecuțiĭ, erà imposibil ca exact aceleași persoane să formeze Curtea Domnuluĭ.

un steag. Căpeteniile oștirei sale erau Poloni, Unguri (și Petru Gerendy), boieri de țară: un „Ban", un „Logofĕt": Socol, a-tot-puternicul ministru de mai târziŭ al luĭ Petrașcu. Până în Octombre, Radu pândi la graniță, așteptându-și ceasul, de sigur retragerea Turcilor dunăreni grămădiți pentru expediția ardeleană din acel an. Când Mircea rămase singur, în Novembre, Radu trecu munții și supuse țara. La Mănești, în ziua de 10 Novembre, Voevodul luĭ Castaldo bătu pe acela al Sultanuluĭ, și Mircea-și căută scăparea în cuibul turcesc din Giurgiu. El pierduse în luptă pe fratele sĕŭ, Banul Stan, și tăiase în ajunul eĭ patru-zeci și șepte de boieri „suspecți" [1].

Turcii zăboviră cu aducerea înapoi în Scaun a protegiatuluĭ lor. Abia în primăvară se organisă expediția care trebuia să aducă pe Mircea la Târgoviște. Domnul Moldoveĭ, atuncĭ Lăpușneanu, dorit de a face servicii Turcilor, cari vedeaŭ încă în el omul regeluĭ Poloniei [2], Pașiĭ dunăreni veniră în potriva oștei de țară și haiducilor luĭ Radu. Acesta dădu lupta și învinse. Dar năvălitoriĭ eraŭ prea mulți. Silit de numĕrul lor, Domnul Imperialilor se grăbi a trece munții, în aceiași lună a luĭ Maiŭ, puține zile după victorie. La 11, el eră pe teritoriul brașovean, cu familia sa și boieriĭ Stănilă, Socol și Tudor Vistierul. El rătăci încă vre-o șese anĭ în Ardeal, până-și găsi moartea la Constantinopol.

La 12 Maiŭ, după o cronică săseaseă, Mircea era din noŭ Domn și cerea cu amenințărĭ de năvălirĭ pe rivalul sĕŭ învins și pe boieriĭ rebelĭ. Radu se adăposti la puternicul magnat Andreiŭ Báthory, și se pare că de astă dată nimenĭ nu se mai încredu făgăduinților Domnuluĭ pentru a se întoarce. O tentativă a luĭ Radu, în August, nu isbuti. După un an de Domnie fără accidente, Mircea pierdeà tronul și-l înlocuia în Mart Petrașcu-cel-Bun, numit la 28 Februar precedent.

Înlocuirea luĭ Mircea se făcu în împrejurărĭ excepționale, ale căror motive nu le putem pătrunde. Domnul Moldoveĭ, Pașĭ de la Dunăre fură trimeși în potriva luĭ, ca și cum ar fi fost un primejdios răsvrătit. Boieriĭ fură măcelăriți, și se dădu foc Bucureștilor. Ioan Pitarul, sfetnic iubit al mazilului, își căută scăparea la Sașĭ, și totuși Mircea putu să rămâie un timp, nesupĕrat, la Constantinopol, și Domnia, pierdută acum, îĭ reveni în curând [3].

În exilul sĕŭ Mircea ducea cu dînsul și noua sa familie. Dintr'o relație nelegitimă poate i se născuse fata măritată după Barbu și un fiŭ, Miloș, născut pe la 1530, înainte de Domnia tatăluĭ sĕŭ și mort în 1577 [4]. Dar, ajuns Domn, el peți pe fata cea mai mare a puterniculuĭ săŭ vecin Petru Rareș, și, cu toate teribilele apucăturĭ ale petitoruluĭ, cererea luĭ fu ascultată. La 23 Iunie 1546, cu puține lunĭ înnaintea morțeĭ luĭ Petru-Vodă, care nu trăi să vadă isprăvile cruntei gospodăriĭ, Sibieniĭ trimeteaŭ solĭ la nunta luĭ Mircea Ciobanul cu Domnița Despina saŭ, pe sêrbește, Chiajna. Unul dintre trimeșiĭ

---

1) Isvoarele sunt indicate în notele documentelor ce urmează, când nu sunt chiar acele documente. A se adăugi și *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 2, nota 3, la sfârșit.

2) Cronica luĭ Eftimie, p. 220.

3) Aceiași cronică, pp. 220-1, pentru intervenția moldovenească (Alexandru puse în fruntea contingentuluĭ moldovenesc pe favoritul sĕŭ, Vornicul Nădăbaico). În genere, v. iarăși documentele următoare și notele lor. Pentru trecerea de care se bucura Mircea în 1552 la Turcĭ, Hurmuzaki, *Supl.* I, p. 8. Pentru ajutorul dat de Imperialĭ luĭ Radu, v. și documentul publicat de Kurz și reprodus în *Magazin*, V, p. 375, nota 2 (28 Februar 1553).

4) V. *An. Ac. Rom.*, XVIII, pp. 2-3. Nu repet cele spuse în acest memoriu, mulțămindu-mă numaĭ să le completez și să le rectific, la nevoe.

cari duseră mirilor domneștĭ o cupă și postavurĭ erà Nicolae Cherepovich, a căruia fată, Elena, fu maĭ târziŭ, foarte scurt timp, nora „Mirceoaeĭ“ [1].

În April 1550, orășeniĭ din Sibiiŭ primiaŭ de la Mircea știrea că i se născuse un copil. Numele acestuĭ fiŭ al Domnuluĭ nu-l cunoaștem. El nu poate fi însă Petru Șchiopul, care trebue să se fi născut prin 1547 încă.

În adevĕr, cronica luĭ Ostermayer afirmă că Petru avea *doĭ-spre-zece anĭ* la suirea-ĭ pe tron în 1559. O scrisoare tot din 1559 îĭ dă vrâsta de „zece“ anĭ; după o alta, el avea cinci-spre-dece în 1562 (ceea ce ne trimete tocmaĭ la anul 1547); în 1568, când, după întâia Domnie, în Țara-Românească, el sosi cu mamă-sa în Constantinopol, Petru făcea impresia unuĭ tinĕr de două-zecĭ până la două-zecĭ și cinci de anĭ (ceea-ce e iarăși admisibil [2]). Vrâsta de „peste șeĭ-zecĭ de anĭ“, care i-o atribue piatra de pe mormîntul sĕŭ din Bozen [3], vrâstă arătată de tovarășiĭ sĕĭ de străinătate, e exagerată. Judecând după chipul zugrăvit la Tullu saŭ în Tirol (între 1591 și 1594) [4], al slăbănogituluĭ Domn, minat înnainte de vreme de boalele bătrâneței, Curtea exilatuluĭ avea motiv să facă această socoteală foarte greșită, care adăogea nu maĭ puțin de treĭ-spre-zece anĭ la vrâsta reală a luĭ Petru-Vodă.

Afară de Petru și de fiul menționat în Socotelile Sibiiuluĭ (aceste Socotelĭ vorbesc încă de *doĭ* fiĭ în 1558), Mircea pare a maĭ fi avut unul cu Chiajna. În 1577, pe vremea șederei luĭ Gerlach, care ni dă această știre, în Constantinopol, Petru erà Domn în Moldova de treĭ anĭ de zile, și totuși ni se spune de Mirceoaia, că ea se află la Alep „cu ceĭ *doĭ* feciorĭ aĭ eĭ, pe cari a fost silită să-ĭ turcească“ [5]. „La Alep“, scrie Gerlach aiurea, „stă o bogată văduvă de Domn muntean, care are *doĭ* fiĭ, la care cu puținĭ anĭ în urmă a fost trimes un Ceauș, ca să-ĭ ducă pe amândoĭ la Bassora în închisoare pe viață saŭ, de nu, mama lor să-ĭ turcească; ceea-ce a și făcut ea“ [6]. Și o deplină confirmare a acesteĭ știrĭ o găsim într'un raport imperial din 8 Mart 1571, în care Trimesul Rym povestește, aproape în aceleași cuvinte, expediarea unuĭ Ceauș pentru a aduce la dreapta credință saŭ a strămuta la Bassora pe ceĭ doĭ fiĭ aĭ Mircioaeĭ; aceștia porniseră către noul lor loc de surgun, dar cedară pe drum și fură făcuțĭ *mutefariugĭ* aĭ Sultanuluĭ, cu un tain zilnic de 35 de aspri pentru unul și de 25 pentru cellalt [7]. De *treĭ* fiĭ aĭ Chiajneĭ vorbește apoĭ și un raport al luĭ Provisionali, alt Agent imperial, la data de 14 Iulie 1570: ambasadorul francez ar fi vrut a pune în Țara-Românească Domn pe *unul din ceĭ doĭ fiĭ* aĭ „Mirceoaeĭ“, iar pe *un al treilea* avea de gând a-l trimete în Franța [8].

Între această dată și cea de 23 Octombre 1570 se făcu turcirea celor doĭ principĭ. La această dată, Agentul imperial atribue luĭ Alexandru-Vodă din Muntenia treĭ frațĭ: doĭ

---

1) Socotelile Sibiiuluĭ la această dată; în volumul de față.

2) „Zovene molto prestante, di anni 25“ (povestirea din Crusius, p. 274); raport al luĭ Belsius din 7 Iunie 1562, Hurmuzaki, II¹, p. 429; „giovine di circa 20 anni“; raport al luĭ Soranzo, 5 Iunie 1568, Hurmuzaki, VIII, p. 129; raport venețian din 18 Octombre 1559, în *Rev. p. ist., arch., etc.*, III, p. 175; raport din 27 Novembre 1568, în Hurmuzaki, II¹, p. 586.

3) V., în acest volum, p. 451, nº DXCV.

4) Publicat înnaintea volumuluĭ III² din Hurmuzaki.

5) „Mit ihren beeden Sohnen; so noch heut zu Halepo sitzet, und diese Söhne zu Türcken machen müssen“ (pp. 463-4).

6) „Zu Halepo wohne eine reiche Wittwe eines walachischen Fürsten, welche 2 Söhne habe, zu deren vor wenig Jahren ein Zausch geschickt worden, dass er alle beede gen Balseran in ewige Gefängniss führen, oder die Mutter solch zu Türcken machen solte; welches letzte sie gethan“ (p. 315).

7) Hurmuzaki, II, pp. 612-3.

8) *Ibid.*, p. 604. Și raportul luĭ Wyss din 26 Iulie 1568 (Hurmuzaki, II¹, p. 584) vorbește de „frațiĭ“ luĭ Petru.

mutefariagĭ creștinĭ și un spahioglan turc. Vom vedea că unul dintre mutefariagĭ a fost Petru Șchiopul [1].

Cum se numiaŭ ceĭlalțĭ doĭ fiĭ aĭ Ciobanuluĭ? După Odobescu, se vĕd la mănăstirea Snagovuluĭ chipurile luĭ Mircea și Voevoților Petru, *Radu*, *Mircea* și Chiajna. Amintesc, în fine, că la 1591 tronul muntean fu dat un moment unuĭ bețiv ce se numia *Radu, fiul luĭ Mircea-Vodă* [2].

Cunoaștem numele a două din surorile, după tată și după mamă, ale luĭ Petru Șchiopul. Maria fu măritată după puternicul Șaitan-Oglu. Michail Cantacuzino, dar Chiajna, în urma uneĭ certe pe drum între bătrânul și urîtul Grec și noua sa soție, puse să se oprească caravana nupțială, ce se îndrepta spre imperiala reședință din Anchial a ginereluĭ, și să i se aducă fata înnapoĭ. Afacerea avu răsunet la Poartă și provocă trimeterea unuĭ firman către iresponsabilul copil de pe tronul muntean. „Creștinul poreclit Șaitan-Oglu," scria Padișahul tinereĭ sale raiele de la Bucureștĭ, „unul din raielele Împĕrățieĭ Mele, spuindu-mĭ înnainte că sora ta, pe care i-o dăduseși în căsătorie, a fost apoĭ despărțită cu sila de tine, chiar în țara turcească, îțĭ scrisesem să împaci lucrul. Îmĭ spuĭ acum că după ordinul mieŭ aĭ trimes înnapoĭ prin oamenĭĭ tăĭ și aĭ dat pomenituluĭ Șaitan-Oglu tot aurul și hainele ce dăruise surorei tale la nunta sa și că ast-fel lucrul e împăcat. Dar bagă de samă, că, orĭ-cum, nu te-aĭ purtat bine în această afacere. Pentru astă dată ți s'a iertat însă greșala" (17 Zilcadè 973) [3].

La această dată de 5 Iunie 1566 două din celelalte surorĭ ale luĭ Petru eraŭ măritate. Una luase, după sfatul patriarchuluĭ constantinopolitan, Ioasaf, pe un grec, Stamato, nepotul prelatuluĭ, și căsătoria fu serbată în aceeașĭ vreme cu efemera căsătorie a Domniteĭ Maria [4]. O altă principesă deveni înnainte de 1562 soția tînĕruluĭ Socol, fiul viziruluĭ luĭ Petrașcu, întrebuințat încă supt acest Domn în misiuni peste hotare [5] și, maĭ târziŭ (1563), candidat la tronul muntean al generalilor împĕrățeștĭ din Ardeal [6].

În 1574, o altă fiică a Chiajneĭ fu închinată tînĕruluĭ Sultan Murad, atunceĭ sangeac de Magnesia [7]. Ca „soție" a Sultanuluĭ, ca femee din harem, această coborîtoare a luĭ Ștefan-cel-Mare sprijini tronul moldovenesc al bicisniculuĭ ceĭ frate Petru, și el odinioară crescut la Curtea moștenitoruluĭ osman.

Alexandra, soția Cămărașuluĭ Gheorghe și mama luĭ Ioan și Aslan, amândoĭ importanțĭ boierĭ muntenĭ din întâia jumătate a secoluluĭ al XVII-lea, eră poate deosebită de cele treĭ Domnițe pomenite până aiceĭ. O găsim, împreună cu bărbatul și copiiĭ eĭ, în suita Voevoduluĭ fugar, la 1591 [8].

O soră a luĭ Petru fu mama luĭ Gheorghe Hatmanul, alt Curtean de restriște al Domnuluĭ [9]. Pe una o ceru în 1566 Grantrie de Grandchamp, ambasador francez pe lângă

1) Hurmuzaki, II[1], p. 607. Al doilea mutefariagă era probabil Radu, viitorul Domn (v. maĭ departe). Rămâne deci sigură turcirea unuia dintre prinți, Mircea (v. mai departe).

2) *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 5; XIX, p. 250; Odobescu, *Scrieri*, I, pp. 414-5.

3) Cópiĭ și traducerĭ francese de documente turcești la Bibl. Ac. Rom. Cf. cele spuse, după alt isvor, în *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 4; Legrand, *Recueil de fables ésopiques* (Paris, Welter, 1896), pp. XIV-V.

4) *An. Ac. Rom., l. c.* Povestirea din Crusius îl numește „zovene molto bello e prospero".

5) Socotelile Sibiiuluĭ, maĭ jos, p. 867. „Supervenitque quoque nunc transalpinus iuvenis, qui sororem habet eius puellae, quam ducet is [Despota]" (Hurmuzaki, II[1], pp. 419-20). Cf. *ibid.*, p. 475.

6) *An. Ac. Rom., l. c.*, p. 4, nota 3, și, în această prefață, maĭ departe.

7) *An. Ac. Rom., l. c.*, p. 5; documentul genoves citat acolo, în acest volum, p. 84, nota 7.

8) V. maĭ departe.

9) V. maĭ departe.

Poartă și om cu nevoe de bani [1]). Același ambasador al regelui Franciei urmă aceste stăruințe, pețind, pe când Mirceoaia era la Alep, pe una dintre principese, prin tălmaciul și secretariul său Jean-Baptiste Bedier, care se întoarse fără ispravă [2]). În sfârșit, cum vom vedea mai departe, Despot dori și el să devie ginerele Mirceoaei și, încrezător cum era, fixase față de înalte personagii străine și ziua când se va serba căsătoria [3]).

Cu familia sa, Mircea apucă drumul Țarigradului, de unde stăruințile lui Petrașcu isbutiră a-l depărta tocmai în Etiopia, spre a ținea de urît altui mazil, Radu Paisie, dacă acesta mai trăia în locul său de surgun egiptean. În April 1555, noul Domn anunța prietenilor săi din orașele de peste munți asigurătoarea veste. Averea lui Mircea fu confiscată înainte de a-l expedia la Nil, și ast-fel energicul și intrigantul exilat deveni cu totul inofensiv pentru succesorul său [4]).

Petrașcu-Vodă era fiul lui Radu, și Verancich specifică: „fiul răposatului Călugărul-Vodă“ [5]). Deci Petrașcu era fiul lui Radu Paisie, fiu și el al lui Radu-cel-Mare [6]).

Contemporanii i-au dat numele de: cel Bun, calitate care trebuia să fie pentru dînșii mai evidentă după o Domnie ca a lui Mircea-Ciobanul. Îl găsim totuși îndreptățit, când străbatem cu ochii cei patru ani de stăpânire ai tatălui lui Petru Cercel și lui Mihai-Viteazul.

Experiența trecutului îndemnă pe boieri să fugă la schimbarea de regim. Cel mai însemnat dintre fugari era Stănilă, Păharnicul „Stănislav“ al lui Mircea [7]). Petrașcu își puse gînd să-l aducă înapoi și nu cruță pentru aceasta luni întregi de stăruinți. În Maiu 1554 Marele-Vistier Dragomir și Marele-Clucer sosiră la Brașov pentru a oferi importantului pribeag orî-ce fel de asigurare. În August, găsim o a doua solie pentru Stănilă. În Octombre, vedem pe acesta sosind la Brașov pentru a trece în țară. Dar el se răsgândi, căci în April următor el era încă în acest oraș. Soli noi de la Petrașcu veniră iarăși la el pentru a „face pace“. Abia atunci fugarul și partida sa avură inimă să se supuie [8]).

Ioan Pitarul fusese unul dintre intimii lui Mircea și părăsise țara îndată după căderea acestuia. Dar în 1556 el era omul de încredere, misionarul diplomatic al noului stăpânitor [9]). În tot cursul Domniei lui Petrașcu, un singur cap de boier nu cădu.

În 1556, Petrașcu fusese însărcinat și el cu restabilirea gonitei regine Isabela. El trimese solii la aceasta în Polonia și ajută cu armele restaurarea ei. Tatăl lui Mihai-Viteazul întreprinse o expediție ardeleană cu 14.000 de oameni. În Maiu, avangarda trecu pe supt zidurile Sibiiului; în Iulie, grosul trupelor, supt comanda lui Socol, trecură la rândul lor munții. Domnul întovărășia pe ostașii lui, și la 23 August el ajungea la Brașov,

---

1) Mai jos, pp. 76-7, nrle CXVII-XVIII.

2) Hurmuzaki, II[1], p. 607; *An. Ac. Rom., l. c.*, p. 5 și nota 3.

3) V. mai departe.

4) Socotelile Sibiiului și Brașovului, la această dată.

5) „Filius Calugeri olim Vajvodae“, scrie el la 1[10] Mart 1554 (*Monumenta Hungariae Historica, Scriptores*, IV, p. 207; cf. și Hurmuzaki, VIII, p. 231, nr CCCXXXIV).

6) *An. Ac. Rom.*, XIX, p. 267, nota 6.

7) Dar între documentele slavone din Brașov este scrisoarea prin care „Stănilă, Mare-Vornic“, cere orașului să lege relații cu noul Domn „creștin“ Mircea-Vodă (nr 574). Să fie din primele zile ale Domniei *a doua* a Ciobanului, care ar fi promis Vornicia lui „Stănislav“, înainte de a-l ucide?

8) Socotelile Sibiiului, la această dată.

9) Mai jos, p. 580.

în drumul către Cluj. La 28 Octombre, Petrașcu se găsia în acest oraș, unde fusese instalată regina. Întors, el făcea la 4 Novembre raportul său către Sultan. Un al treilea corp de trupe fusese în Ardeal, trecênd prin Turnul-Roș, supt Stan și Simul [1].

În anul următor, Petrașcu, care se însurase abia cu fiica lui Radu Logofătul [nu Clucerul] (Februar 1555), căđu bolnav. El căută spre munți, la Râmnic, unde se afla în Maiŭ, un aier mai bun: aicĭ i se trimese un medic de către Sibiieni. Totuși se auđia către sfârșitul anului că Petrașcu va trece din noŭ Carpații pentru a susținea causa Isabeleĭ. Trupele, comandate de Clucerul Radu (regent, cu Doamna, în 1556), trecuse peste hotare, când Domnul muri, probabil de moarte bună [2]. La 3 Ianuar 1558, Brașovenii aflaŭ vestea morțeĭ, întîmplate la 24 saŭ 26 Decembre precedent [3].

Totuși această moarte, la care Socol n'avu, cum s'a crezut [4], nicĭ-o parte, fu urmată de tulburărĭ, în care acest boier jucă un mare rol de ambițios. Voiă el pentru dînsul tronul pe care fiul său, purtând același nume, îl râvni peste căți-va anĭ? Lucra el numaĭ pentru o nouă Domnie a lui Radu Ilie saŭ Radu-Vlad, Domnul din 1552-3, a cărui soartă o împărtăși în curând? Doria el numaĭ să-și satisfacă o veche ură, o animositate provocată de invidie? Pe când corpul Domnului mort erà îngropat în mănăstirea Dealului, Socol, rămas a-tot-puternic, punea mâna pe Radu Clucerul, de și acesta se găsia în fruntea armateĭ întoarse grabnic din năvălire, și-l lega. Tovarășul seŭ de acțiune, Stanciu Spătarul, „Stanciul Bengăĭ", usurpâ o parte din averea prinsuluĭ și încercă să spânzure pe fiiĭ acestuia, Ivașcu și Albu, a căror mamă erà Caplea, fiica Banuluĭ Teodosie, o victimă a luĭ Mircea [5].

Dar în curând cel ce prinsese și cel ce fusese prins apucaŭ fuga împreună. Țara avea un Domn, unul cam neașteptat. Cândva Mircea, care trebuie să fi păstrat prieteni la Constantinopol, se întorsese din Etiopia până în Asia-Mică, unde erà maĭ aproape, la orice împrejurare. Sosind vestea morțeĭ luĭ Petrașcu, el fu chemat în grabă și numit în locul vacant prin această moarte, la 17 Ianuar 1558. Era dat Domnuluĭ rĕŭ să moară în Șcaun, ca și predecesorul seŭ, Domnul cel bun [6].

Emigrația boierilor, la vestea numiriĭ luĭ Mircea, fu aproape generală. De pe la sfârșitul luĭ Ianuar încep a se îngrămădi la Brașov și Sibiiŭ: Vlad-Vodă, care trecuse poate munțiĭ, văduva luĭ Petrașcu, Socol, soția și fiul seŭ, Vistierul Dragomir, soțul Marieĭ, fata luĭ Petrașcu (Vistierul... și cu Vistieria), Badea Clucerul, soția luĭ Stănilă, Radu Logofătul, Radu Clucerul, Ioan Vistierul și alțiĭ. Restul, între cari însuși Stănilă, precum și „amândoĭ episcopiĭ [7] și toți egumeniĭ și o mulțime de călugărĭ", se încredură jurămintelor luĭ Mircea, pe care rătăcirea sa prin alte continente nu-l schimbase, și, rămâind, veniră să se

---

1) V. socotelile Sibiiuluĭ și Brașovuluĭ și notele ce le întovărășesc. Cf. Iorga, *Doc. rom. Bistr.*, I, pp. LI-LV.

2) V. aceleași socotelĭ.

3) Data de 24 o dă Cronica țeriĭ; găsesc pe cealaltă în epitaf, așa cum e reprodus de Musceleanu (p. 51).

4) V. cronica ungurească citată la p. 868, nota 1.

5) V., pentru această afacere, documentul luĭ Alexandru-Vodă, din 21 Maiŭ 1571, reprodus în *Col. lui Traian* pe 1870, p. 44. Pentru rolul jucat de Clucer supt Radu Paisie, v. *An. Ac. Rom.*, XIX, p. 267. Erà un Golescu, într'un document din 16 April 1585, Caplea ie numită „jupănița Caplea din Goleștĭ" (Aricescu, nº 1440).

6) V. nota la socotelile Brașovuluĭ pe acest an.

7) Mitropolitul ucis se chema Anania (v. regestele de documente ce urmează, la anul 1552); el fu înlocuit cu Daniil (aceleași regeste, la anul 1566).

închine. Ei fură răsplătiți îndată pentru această încredere: la 3 Februar[1]) (Domnul sosise încă de la sfârșitul lunei precedente), ei fură tăiați „toți", vre-o 200, în București, de paznicii turci, beșliĭ și oaste regulată, pe cari Domnul îĭ adusese cu sine. Vestea măcelului sosi în ziua de 9 la Brașov, și în curând veni în oraș Marele-Logofĕt al luĭ Mircea, Bogdan[2]), cu câți-va Turci, pentru a reclamă pe pribegi și Vistieria exportată. Regina se mulțămi însă a ordona de repetite orĭ plecarea de la graniță a fugarilor, trimețênd totuși la Poartă, pentru a-și căpĕta Domnia, pe Radu-Vlad și pe Socol, cari fură exilați la Rodos și înnecați pe drum, prin stăruințile luĭ Mircea (Iulie)[3]). Văduva luĭ Petrașcu fu dusă la Sebeș, iar fiul luĭ Socol, pe care îl căutaŭ în Septembre la Sibiiŭ, dispăru pentru moment[4]).

În 1559, pribegiĭ pregătiaŭ o năvălire, și ei găsiră aderenți printre boierii de țară, cari se răsculară. În August, Socotelile Sibiiului vorbesc de „tulburările provocate de boierĭ în Țara-Românească". De frica Turcilor, măsurĭ foarte severe se luară pentru a împiedeca invasia, și se făgădui solemn Domnuluĭ amenințat că dușmaniĭ săĭ vor fi goniți de la hotare. Ceĭ ce se îndreptase către munți fură urmăriți și pasurile închise. Se ordonă înștiințarea compromițătorilor oaspeți și confiscarea în folosul fiscului regal a averilor. Dar, la 28 Septembre, un sol către regină trecea prin Brașov; el aducea cu sine știrea neașteptată a morții tiranului. Mircea muri „în Seaun", la 25 Septembre 1559, și fu îngropat în Biserica Domnească saŭ Curtea-Veche[5]).

II.

Petru Șchiopul ajunse prin această năprasnică moarte a cumplitului săŭ părinte Domn la vrâsta de doĭ-spre-zece anĭ, al doilea cas de Domnie a unuĭ copil în Țara-Românească (întâiul fusese al luĭ Teodosie, fiul luĭ Neagoe). Pentru ca nevrâstnicul și bolnăvicĭosul fiŭ al unuĭ Domn așa de strașnic și de general de impopular ca Mircea Ciobanul să poată lua tronul și să se poată menținea pe dînsul timp de nouă anĭ, trebui o mamă cum erà Chiajna, bogățiile familieĭ luĭ Rareș, două crâncene războae și o creștere de tribut.

Dacă pribegiĭ nu se sfiaŭ a năvăli când știaŭ pe Mircea pe tron, cu atât maĭ puțin stătură pe gânduri la vestea că înnaintea lor nu maĭ aŭ decât o femee și un copil. Mulțămită Socotelilor Brașovuluĭ și Sibiiului putem reconstitui destul de bine acest războiŭ pentru Domnie, care erà cunoscut până acum numaĭ prin laconica mențiune din Cronica țĕreĭ: „Deacii, când aŭ fost a doaua săptămână, puținiĭ boiarĭ ce aŭ fost scăpat preste munte, ei aŭ ve-

---

1) Cronica țerii dă data de 3 *Mart*, ceia ce nu se potrivește cu data când știrea măcelului sosi la Brașov. Am admis deci pe cea de 3 *Februar*, care are și avantagiul de a se potrivi cu data de 4 Februar, pe care o dă o cronică ardeleană bine informată, — *Chron. Fuchsio-Lup.-Olt.*, I, p. 61. Această cronică vorbește de 260 de boierĭ uciși (Ostermayer numaĭ de 200). Cf. Hurmuzaki, II¹, p. 359, nº CCCXLI, care confirmă data de: Februar.

2) Acesta erà considerat, cum se vede din solia Brașovenilor de la 1558, ca a doua persoană după Domn. Ceilalți boierĭ aĭ luĭ Mircea în această a doua Domnie sunt tot nume necunoscute: Burtea, Bărcan, Crîstea, Ivancea, Balomir, Nan, Dobruș.

3) V. *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 205-6. Adaugĕ: Hurmuzaki II¹, la această dată (extractele italiene de rapoarte din Constantinopol).

4) Socotelile celor două orașe ardelene.

5) După Cronica țĕreĭ, Mircea fu îngropat la 21 Septembre. Am preferat data luĭ Ostermayer, care concordă maĭ bine cu ziua când vestea morțeĭ fu cunoscută la Brașov. Cf. Musceleanu, p. 67. — Pentru Mircea, maĭ v. Hurmuzaki, II¹, pp. 361, 385-6; VIII, p. 84; Odobescu, *Căluiul*, în vechia serie a *Analelor*, X, pp. 310-3. El clădi biserica Ghiced (*Rec. Rom.*, I, p. 330, nota).

nit cu puțină oaste de aŭ făcut războiŭ cu boiariĭ Mircii-Vodă, la satul Românești: și fu isbânda pribeagilor, iar Doamna Chiajna a Mirceĭ-Vodă, și cu fiiu-sĕŭ Petru-Vodă, aŭ fugit preste Dunăre. Iar boiariĭ eĭ aŭ rămas în Giurgiu; și iar aŭ venit al doilea rând de aŭ făcut războiŭ cu pribeagiĭ, la sat la Șerpățeștĭ; și fu isbânda a boiarilor Mircii. Atuncea aŭ perit Badea Cluciariul și alțĭ oamenĭ de-aĭ pribeagilor; și iar aŭ venit Doamna Chiajna, cu fiiu-sĕŭ Petru-Vodă, în Bucureștĭ. Și, trecêud o săptămână, iar aŭ venit alțĭ boiarĭ pribeagi, pre apa Oltuluĭ: anume Stanciul Bengăĭ și Mateiŭ al Margăĭ, și Radul, și Vălsan [saŭ Vălcan], și alțiĭ, făcênd războiŭ cu Petru-Vodă la sat la Boianĭ, avênd lângă dînsul mulțime de Turcĭ; și fu izbânda luĭ Petru-Vodă, perind mulțĭ oamenĭ. Atuncea aŭ venit Ștefan Vel-Portariŭ de la Poartă, de aŭ adus steag luĭ Petru-Vodă, de Domnie noauă, să fie în locul tătâne-sĕŭ Mircii-Vodă“ [1]).

Răzimat pe partida, compusă în bună parte din străinĭ, a tatălui săŭ, Petru luă tronul vacant, saŭ, maĭ curând, îl primi de la mama sa și sfetnicii acesteia. La 29 Septembre, se înfățișaŭ la Brașov „oamenĭ de la Petru-Vodă, fiul luĭ Mircea-Vodă“, pentru a vesti vecinilor, gazde de pribegĭ, schimbarea întîmplată în țară.

Vestea o auḑiră Brașovenii și, pe alăturea, dacă n'o știaŭ d'innainte, pe altă cale, pribegiĭ, refugiațĭ, ceĭ maĭ mulțĭ, în Secuime. Numele lor nu ni s'aŭ păstrat, afară de al Clucerului Badea, dar pribeagă eră atunci maĭ toată vechia boierime munteană. Brașovenii nu căutară să împiedece invasia, mulțămindu-se să roage pe năvălitorĭ a nu-ĭ compromite și păgubi, călcându-le teritoriul. La 5 Octombre, Armașul Toma, venit de la Petru-Vodă, cerea să li se închidă calea, dar, două zile după aceasta, orășenii puteaŭ să anunțe la Alba-Iulia „că pribegiĭ aŭ năvălit“. Haiduciĭ lor fură maĭ puternicĭ decât oastea de țară și puținiĭ Turcĭ ce păziaŭ familia luĭ Mircea. După cea d'intăiŭ ciocnire, năvalitoriĭ putură ocupa Bucureștiĭ. La 16 Octombre încă, Brașovenii dădeaŭ de știre Guvernuluĭ ardelean că „pribegiĭ sunt în București și văduva luĭ Mircea-Vodă a fugit“. În aceiași ḑi, Boldur, emisariŭ al luĭ Petru, încerca o împăcare cu aceia dintre dușmaniĭ familieĭ cari nu trecuse încă munțiĭ.

Întoarcerea copilului-Domn nu zăbovi însă. Turciĭ dunăreni eraŭ aproape, și eĭ dădură fugarilor mijloacele de a învinge. A doua luptă trebue să se fi dat la sfârșitul luĭ Octombre saŭ în primele ḑile ale luneĭ următoare. Căcĭ la 5 Novembre, se aflase la Sibiiŭ gonirea pribegilor, învinșĭ la rândul lor, și grămădirea fugarilor la potece și pasurĭ, unde fură opriți până la sosirea de ordine „regale“ din Alba-Iulia.

Ceĭ bătuți la această dată eraŭ pribegiĭ brașoveni, năvălitoriĭ din Secuime și Țara-Bârseĭ. Ceĭ ce se adăpostise în regiunea Hațeguluĭ și a Sibiiuluĭ — între dînșiĭ Stanciul Bengăĭ, pomenit și înnainte, Mateiŭ, fiul Margăĭ din Caracăl, care, supt Radu Paisie, vînduse Domnuluĭ drept 30.000 de aspri moșia eĭ Urîțiĭ, pentru a-și răscumpĕra fiiĭ robĭ la Turcĭ [2]), un Radu, Clucerul saŭ Logofĕtul, a căruia fată se întîmpină la Brașov și Sibiiŭ până în 1562, Vlăcan, fratele luĭ Oprea Vătaful, iertat maĭ târziŭ de Petru și dăruit de dînsul la 17 Maiŭ 1567 [3]) —, aceia veniră cam pe același timp cu ceĭ d'intăiŭ, căcĭ Socotelile Sibiiuluĭ înseamnă, din partea lor, în Octombre, la 7, că, cu toată presența Turcilor în Țara-Românească, „boieriĭ fugarĭ intrase în patria lor“. Eĭ se coborîră, după Cronică, pe

---

1) *Magazin*, IV, p. 274; I, p. 182.

2) *Col. lui Traian*, I (1870), nº 49; document din 1ⁱᵘ April 1572. Moșia fusese apoĭ dată de Radu-Vodă luĭ Radu Clucerul Golescu, ca „dar de nuntă“, la căsătoria luĭ cu „jupăneasa Caplea“.

3) Venelin, p. 179.

apa Oltului și ocupară, cred, Banatul, până la lupta de la Șerpătești. Restabilită în București, regenta porni o nouă expediție în potriva dușmanilor rămași și-i învinse la Boiani, a treia ciocnire din acest războiŭ civil. Învingêndu-i, Turcii Chiajnei îi urmăriră până la graniță. În Ianuar 1560, în ajunul solieĭ la Alba-Iulia a luĭ Ienachi Banul, în numele luĭ Petru, trupele muntene erau semnalate la hotare și se luau măsurĭ pentru a li opri trecerea.

Cu aceasta însă nu se mântuise conflictul. După lupta cu pribegiĭ, rămânea grija lor. Tot anul 1560 e ocupat de negocierĭ pentru înlăturarea primejdieĭ de la hotare. Brașovenii, făcênd daruri Domnului în Februar, trimet la Curtea ardeleană doi pribegi în cătușe. În Mart, după o nouă solie muntenă, se ieŭ măsurĭ „pentru gonirea pribegilor și hoților". În Iunie, un Trimes special al regeluĭ merge în Secuime, împreună cu un mandatar muntean și un Ceaus turc, pentru a pune mâna pe refugiați: goana după dînșiĭ continuă în Iulie. Drumurile erau închise pentru a pedepsi pe negustoriĭ din Ardeal, și Brașovul negocia în zădar, în Octombre-Decembre, „pentru deschiderea căilor". Ca să dobândească libertatea de comerț, orășeniĭ luară la sfârșitul anuluĭ hotărîrea de a depărta în timp de zece zile pe pribegi, prin oameni anume însărcinați cu aceasta [1].

În 1561 încă, trebui o intervenție regală pe lângă Brașoveni și Sibiieni pentru înlăturarea incomodilor oaspeți. Sibiiul răspunse că nicĭ-un fugar nu se adăpostește pe teritoriul său și că a fost învinuit pe nedrept [2].

Grija pribegilor continuă și mai departe, formând agrementul acesteĭ Domniĭ, precum fusese acela al tuturor Domniilor luĭ Mircea. Ea aduse și stricarea relațiilor dintre tînĕrul Domn și vecinul său din Ardeal, relațiĭ, care, cum vom vedea, fusese la început escelente.

Ceea ce apropiè pe Domnul muntean de vecinul său, „regele" ardelean, fu frica de aceiași primejdie. Ioan-Sigismund Zápolya purta cu Imperialiĭ de multă vreme un greŭ războiŭ pentru Coroana sa ungurească, dăruită de Turcĭ. Rivalul său, Împĕratul și Regele Ferdinand, preocupat de combinațiĭ menite să-ĭ asigure isbânda, dădu aventurieruluĭ Heraclid mijloace pentru a pune mâna pe tronul moldovenesc. Când acesta învinse, la sfârșitul anuluĭ 1561, al doilea Zápolya avu un dușman mai mult în vecinul cel noŭ de la Răsărit. Pentru a se apăra la nevoe contra acestuia, relațiĭ de strînsă și sigură prietenie trebuiaŭ legate cu acel din Sud.

Din partea luĭ, Petru Șchiopul făcea parte dintr'o familie a căreia principală virtute a fost totdeauna credința față de Sultan, *loialitatea* față de stăpânul și bine-făcătorul eĭ din Constantinopole. Petrașcu-Vodă și descendența luĭ, cealaltă seminție de Domnĭ din secolul al XVI-lea și începutul secoluluĭ următor, fură naturĭ cavalerești, firĭ doritoare de războiŭ, suflete dorite de cultură, inimĭ iubitoare de creștinătate. În fața acestuĭ neam de feodalĭ războinicĭ și luminați, Mircești sunt smeriții, mai mult inculții Domnĭ de modă veche, carișĭ aduc aminte în toată activitatea lor că „Împĕratul" ĭ-a pus să-ĭ guverneze „săracii".

Eră natural ca în conflictul dintre Domnul de la Constantinopol și cel de la Viena, în lupta dintre Alexandru Lăpușneanu și „Ioan"-Vodă Despot, Petru Șchiopul — pe acea vreme Domnul real eră Chiajna — să ție cu cel d'intâiŭ, care-ĭ era și rudă, un fel de vĕr

---

1) Socotelile Brașovuluĭ și Sibiiului pe 1560. — Lacuna de patru anĭ din Socotelile Brașovuluĭ (1561, 1562, 1563, 1564) e în parte numaĭ suplinită prin Socotelile Sibiiuluĭ.

2) Socotelile Sibiiuluĭ pe 1561.

primar. Alexandru, bătut la Verbia, aşteptă la Huşi ajutorul făgăduit de Petru, dar acest ajutor sosi prea târziŭ. Tînĕrul Domn plecase însuşĭ către Moldova, când află că ruda sa renunţase, fugind, a luptă maĭ departe cu Despot[1].

Învingătorul, străinul fără legăturĭ de sânge reale cu rassa Domnilor noştri, omul Împĕratuluĭ creştin, începu stăpânirea sa în stil mare, cu învăţaţĭ, şcolĭ, monedă proprie, visurĭ de extensiune şi dominaţie în Răsărit. El se încoronă solemn la 12 Ianuar 1562 şi anunţă suveranilor străinĭ această solemnitate[2]. Odată încoronat, el adresă boierilor moldovenĭ o extraordinară proclamaţie, în care, calificându-ĭ de scoborîtorĭ aĭ Romanilor, li propunea a cuceri împreună Bugeacul, „Ţara-Românească şi toată Grecia“[3]. Anunţând regeluĭ Maximilian victoria sa, Despot îl îndemna să facă pe Împĕrat, tatăl luĭ, a ataca pe Turcĭ, *maĭ ales în Ardeal*, ajutându-ĭ astfel situaţia. „Căcĭ eŭ“, scria încrĕdătorul Grec, „am în taină înţelegerĭ cu boierĭĭ Ţĕreĭ-Româneştĭ, carĭ s'aŭ legat pe furiş cu mine, aşa că-mĭ vor da în mână pe Petru-Vodă, Domnul muntean, şi pe mama luĭ, şi mi-aŭ făgăduit şi Domnia, *dacă Măria Sa Împĕratul va înconjura cu oştile sale pe fiul regelui Ioan*“. Izbutind şi de astă dată, Despot avea de gând a pune în Moldova pe „ruda sa“ Vişnievţchi, cu Cazacĭĭ luĭ, „iar eŭ voiŭ păstra Ţara-Românească“. În acest timp, Ardelenĭĭ vor fi bătuţĭ şi eĭ de generalĭĭ imperialĭ, şi armatele creştine combinate vor putea trece Dunărea[4].

Însufleţit de astfel de sentimente faţă cu vecinul său de peste Milcov, Despot, care nu ştia să-şĭ strecoare corespondenţa secretă, avu un războiŭ de purtat cu Muntenĭĭ. Urmă o împăcare, care eră, cel puţin din partea „ereticuluĭ“ moldovean, serioasă. Un tratat fu jurat de acesta la 30 Aprilie[5], prin care ceĭ doĭ Domnĭ se învoiaŭ a avea aceleaşĭ prietinĭ şi duşmanĭ, a luptă împreună, „fie şi contra Sultanuluĭ saŭ Împĕratuluĭ“: hotarele trebuiaŭ stabilite, „pentru maĭ multă siguranţă şi pentru asigurarea uneĭ bune vecinătăţĭ“, la Sf. Gheorghe. În fine, Despot eră să iee de nevastă pe sora luĭ Petru, şi se prevedea în tratat garantarea succesiuneĭ la tron a celor două familiĭ.

Domnul muntean, care se îndatorise a plăti anual luĭ Despot suma de 5.000 de galbenĭ[6], probabil în sama zestreĭ, expediĕ de la început, prin soliĭ săĭ din Maiŭ 1562, suma de 24.000 de galbenĭ. Peţirea tinereĭ principese se făcu solemn prin boierĭĭ Moţoc şi Avram, carĭ, întorşĭ la începutul luĭ Iunie, aduseră cu eĭ inelul şi „portretul logodniceĭ“. Ziua nunţeĭ se fixase întâiŭ la 15 August, şi din noŭ invitaţiunĭ se trimiseră suveranilor europenĭ şi oamenilor importanţĭ pe carĭ, în rătăcirile luĭ de vînător de noroc, îĭ cunoscuse Basilic[7].

Petru Şchiopul, viitorul cumnat, atinsese vrâsta de cinceĭ-spre-zece anĭ, şi Chiajna credu că trebue să se gândească şi la însurătoarea lamentabilului adolescent. La 2 Aprilie, Sibiienĭĭ întovărăşiaŭ printr'un călăuz pe solul ce mergea să ceară pentru tînĕrul Vodă pe Elena, fiica luĭ Nicolae Cherepovich, cunoscut căpitan ardelean, care fusese unul din Trimeşiĭ regalĭ la nunta Chiajneĭ. A doua zi treceaŭ prin Sibiiŭ peţitorĭĭ oficialĭ: Andreĭ

---

1) Francisci Forgachii de Ghymes *Rerum hungaricarum sui temporis commentarii*, Pressburg-Caşovia, 1788, p. 280. După el, Nicolae Costin, p. 436, care adauge indicaţia Huşilor ca loc de aşteptare.

2) *Új magyar Museum*, kiadta Toldy Ferencz, II (1854), pp. 198-9.

3) Hurmuzaki, II[1], pp. 415-6. Data de Februar 1562 e adaosă. — V. şi Iorga, *Chiliu şi Cetatea-Albă*, pp. 197-8.

4) „Exemplum literarum principis Moldaviae ad Serenissimum regem Bohemiae“ (Legrand, *Deux vies*, pp. 237-9).

5) Hurmuzaki, II[1], pp. 410, 411.

6) Pentru „tribut“, v. raportul luĭ Martin Deák (Litteratus) către Împĕrat (Hurmuzaki, II[1], p. 447; 8 Ianuar 1563): „ipsi annuo tributo quinque aureorum millia [promisso]“.

7) Cf. Hurmuzaki, II[1], pp. 419-20, 426, 429, 437, 439-41, 448.

și Toma Zakadati, Stan Clucerul și Marcu Pârcălabul, cu o sută de călăreĭ; trimeșiĭ trebuiaŭ să facă și schimbul inelelor.

Moartea luĭ Cherepovich nu împiedecă nunta, care fu zăbovită numaĭ. La 5 Maiŭ întâlnim la Siibiŭ un sol al luĭ Petru către văduvă. Se stabili pentru căsătorie, din causa doliuluĭ ce intervenise, ziua de 14 Octombre, și Chiajna, femee econoamă, se gândi că ar putea cheltui o singură dată, făcênd împreună nunta fiuluĭ și feteĭ sale. Soliĭ moldoveni aduseră această propunere luĭ Despot, și invitațiile împărțite de acesta la 4 Iunie purtaŭ noua dată fixată de viitoarea soacră[1].

Însă zăbava nu fu cu noroc. În August, un noŭ sol muntean veni la văduva luĭ Cherepovich, dar nunta fu amînată pe maĭ târziŭ. Pe de altă parte, Chiajna găsi suspectă grămădirea de trupe în Moldova și, întrebând saŭ ba, pe ginerele *in spe*, ea se plânse la Poartă că „Ioan-Vodă" are planul de a goni pe tînĕrul Petru, „supusul și vasalul" Porțeĭ. De la Constantinopol, unde nu se luase încă o hotărîre definitivă cu privire la Despot, un Ceauș porni pentru a face o cercetare a incidentuluĭ; ordine se dădură însă sangiacilor dunărenĭ să fie gata a ajuta oră-când pe fiul Chiajneĭ. Știrea o aflăm dintr'un raport imperial de ambasadă din Constantinopol[2], și în Socotelile Sibiiuluĭ dăm iarăș, tot în Octombre, peste zvonul că Petru-Vodă ar fi chemat în ajutorul său pe Turcĭ. La începutul anuluĭ 1563, se știa că nunta plănuită e stricată, fără a se cunoaște motivul, și se vorbia luĭ Despot, de emisariul imperial Wolf Schreiber, despre proiectul de a încheia o căsătorie în Germania[3].

Heraclide fu ucis la 5 Novembre următor, și relațiile bune cu dînsul nu se maĭ restabiliră nicĭ-odată. În schimb, acelea cu Ardealul deveniră așa de intime, în cât agenții imperialĭ puteaŭ afirma existența uneĭ lige între Zápolya, Petru și nemulțămitul Albert Lacki, împotriva luĭ Despot și a Imperialilor[4].

Pentru a documenta public prietenia sa față de aliatul transalpin, Ioan-Sigismund primi să cunune pe acesta cu mireasa luĭ ardeleană. La 16 August 1563, „regele" invita nobiliĭ și orașele din Ardeal la această solemnitate. Nunta se făcu la Sibiiŭ, în ziua de 22; Petru eră representat prin solĭ[5].

Inofensivul Voevod eră însă un om fără noroc. Căsătoria negociată doĭ anĭ de zile avu un sfârșit răpede și scandalos, și prietenia ardeleană nu ținu maĭ mult decât această scurtă comedie matrimonială.

Anume, cetim în Cronica luĭ Ostermayer următoarele: „La 22 Ianuar 1564 s'a adus înapoĭ de la Petru-Vodă fata luĭ Nicolae Cherepovich, din pricina Mirceoaeĭ". Faptul repudiereĭ e autentic și dată exactă, căcĭ la 23 Ianuar Socotelile Sibiiuluĭ menționează scrisoarea trimeasă de Brașovenĭ Ursuleĭ Gerlestei, văduva luĭ Cherepovich[6], „pentru a-ĭ da de știre că fata eĭ se întoarce din Muntenia". Dar motivul e falș. Un capriciu de soacră nu eră suficient, cum crede scriitorul brașovean, pentru a ofensa pe Ioan-Sigismund,

1) Socotelile Sibiiuluĭ. Cf. Hurmuzaki, II[1], p. 429.

2) Raport al luĭ de Wyss; 27 Octombre 1562; în Legrand, *o. c.*, p. 259.

3) Cf. Hurmuzaki, II[1], pp. 442-3 și p. 447. Cele ce se spun la p. 447 de „Transalpinus" nu se pot aplica luĭ Petru. Din locul analog de pe pp. 448-9 se vede că e vorba de „Transylvanus", de Ioan-Sigismund decĭ.

4) Hurmuzaki, II[1], pp. 458 și 491. Cf. Sommer, *Vita Iacobi Despotae,* în Legrand, p. 34. Pentru Despot, maĭ vedĭ *Archiv f. sieb. Landesk., Alte Folge,* III[3], p. 361.

5) Pentru nuntă, v. socotelile Sibiiuluĭ, cronica luĭ Ostermayer, citată în nota la aceste socoteli pe anul 1563 și raportul către Împĕrat al luĭ Francisc Zay, 20 Novembre 1563, publicat în Hurmuzaki, II[1], p. 482.

6) Numele eĭ și data morțeĭ în epitaful reprodus de Kurz, într'un articol de ziar, tradus apoĭ în *Magazin,* V, p. 379.

regalul nun, care considera pe Elena ca „sora lui adoptivă“ și-i dădu mai tărziu, după moartea Ursulei (1565), ca loc de refugiu, castelul Devei, până la redobândirea moștenirei ei usurpate și fixarea unei reședinți durabile, de o parte sau de alta a munților (1566). Din ordinul regal care permitea Elenei să stea deocamdată la Deva[1]), aflăm că Doamna, măritată în *August 1563*, avea, la plecarea ei din Muntenia, în *Ianuar 1564*, o fată, botezată cu numele românesc de Tudorița. Aici stă explicația despărțeniei soțului de șei-spre-zece ani de nevasta de opt-spre-zece[2]).

De altmintrelea, acestea erau supt multe raporturi vremi tulburate și vitrege pentru Chiajna și fiul ei. Turcii se hotărîse a nu recunoaște pe Despot, pe care Ardelenii și Lăpușneanu îl aședase de minune la Poartă. Încă din April 1563, se luau măsuri pentru restabilirea lui Alexandru-Vodă[3]). Când vestea că boierimea s'a răsculat contra Domnului străin și de altă lege ajunse la Constantinopol, tronul moldovenesc fu dat solemn mazilului, la 24 Octombre[4]). El plecă, împreună cu Ceașul Ahmed, 4.000 de călări și pedestrime turcească, și se stabili la începutul lui Novembre în Brăila, unde se organisă expediția de recuperare[5]).

Cu contingentele date de Pașii dunăreni, numĕrul călărilor turci ai lui Lăpușneanu se ridică la 8.000; Petru-Vodă dădu rudei și aliatului sĕu 7.000 de Munteni. Tomșa, cu o oaste de țară care a putut fi prețuită la 80.000 de oameni, aștepta la graniță, hotărît să apere cu armele recenta sa situație domnească. „Ștefan-Vodă“ învinse în lupta de la 11 Decembre 1563[6]), și un general ardelean, care nu-i era prieten, afirmă că din toată oastea de invasie scăpă numai Alexandru cu șepte tovarăși. Pe când el se închidea în Brăila, Tomșa pătrundea în Țara-Românească, bătea pe Domn, care încerca să-l oprească, și se dădea la pradă[7]).

Prin Ianuar 1564, Tomșa eră întors la Iași, dar lupta continuă la hotare. Câteva mii de ostași neregulați turci fură bătuți pe acest timp și distruși. Atunci, după cererea lui Zápolya, un beglerbeg fu pus în fruntea unor trupe proaspete, dar nu beglerbegul de Timișoara, ci acel al Greciei[8]). Hanul, care riscă și el o invasie, fu, ce e dreptul, bătut, dar el reveni și ușură a doua intrare a lui Alexandru Vodă, cu contingent turc și muntean, în țara, ai căreia boieri, „călărașii“, nu voiau să-l primească. În Mart, Ștefan-Vodă fugia la Lemberg, unde i se tăie capul, și Lăpușneanu eră impus Moldovei[9]). Dumitrașco, candidatul lui Despot pentru Muntenia, fu dat, ca semn de recunoștință, în

---

1) Ordinul a fost aflat și publicat de Kurz *(ibid.*, p. 382, nota 1).

2) Vrâstele și în raportul lui Belsius, din 7 Iunie 1562; Hurmuzaki, II[1], p. 429. — Ordinul mi se pare explicit în privința scandalului: „Cum magnificus dominus Petrus ..., nescitur quo motu ductus, rescisso ... matrimonii vinculo, consortem ... repudiandam duxerit, ipsa autem, *una cum filiola sua Theodoricza*, in hoc regnum nostrum reditum sibi proposuerit ...“ Nu pot admite o împăcare a lui Petru cu soția sa public ofensată și o nouă repudiare în 1566. Probabil că gonita a stat cu Ursula până la moartea acesteia, și în 1566, despoiată de moștenire, ea făcu apel la fratele ei adoptiv. — Pentru Cherepovich, mai v. *Mon. Comit. Trans.*, I, pp. 413, 498.

3) Socotelile Sibiiului, în acest volum.

4) Vedi rapoartele genovese din acest volum, corp, la 1563.

5) Aceleași rapoarte și notele lor. Cf. Cronica lui Ureche, p. 219.

6) Data o aflăm din raportul de la 29 Decembre 1563 al lui Zay către Împĕrat (Hurmuzaki, II[1], p. 494).

7) Raportul pomenit și cronica lui Ureche. Izvorul pentru a doua ciocnire (cu Turcii, în Ianuar 1564) e corespondența genovesă.

8) Zápolya către Sultan (2 Ianuar 1564), în Hurmuzaki, II[1], pp. 496-7.

9) Corespondența genovesă și Ureche. Pentru ajutorul dat și de astă dată de Munteni lui Lăpușneanu, v. Hurmuzaki, II[1], p. 512; raportul lui Zay către Împĕrat, 10 April 1564.

mânile Chiajneĭ, care-l tăié şi se jucă, benchetuind, cu capul sângerând al mortuluĭ, insultându-l [1].

Restabilirea luĭ Alexandru-Vodă erà un succes pentru Domnul muntean ca şi pentru vecinul sĕŭ, regele ungur. Dar aceştia erau duşmanĭ acuma şi nu se maĭ împăcară poate nicĭ-odată.

Repudiarea Eleneĭ erà o gravă ofensă pentru Ioan-Sigismund. În curând, o nouă pricină de zavistie se adoase: vechia afacere a pretendenţilor.

Tînĕrul Socol pribegise şi-şĭ căutase un refugiu în Ardeal, la Melchior Ballassa. Înştiinţat, Împĕrătul ordonă să se reţie popularul boier, pe care Munteniĭ îl doriaŭ ca Domn. Când Despot fu omorît, Ballassa şi Zay, alt general imperial, propuseră Curţiĭ să ajute pe Socol a lua tronul Moldoveĭ, pe care l-ar ocupa, în condiţiile în care-l ocupase „Ioan-Vodă", ucisul. Moldova ar servi apoĭ luĭ Socol ca punct de sprijin pentru a lua şi Ţara-Românească, unde e aşteptat şi unde însuşĭ Vizirul i-ar fi fost dat voie să năvălească [2].

Propunerea fu făcută de ceĭ doĭ generalĭ puţin timp după moartea luĭ Despot, şi Împĕratul răspunse iute, la 22 Decembre, printr'un refus: Ferdinand nu maĭ doria să se facă tulburărĭ în Moldova [3].

Cred că Socol, vĕdĕndu-se părăsit de Imperialĭ, trecu, pe la începutul anuluĭ 1564, de partea „regeluĭ" naţional. Petru-Vodă află de aceasta, închise calea negustorilor din Ardeal şi se plânse Turcilor contra luĭ Ioan-Sigismund. Scrisoarea acestuia către Sultan, datată din 4 April 1564, o avem: „regele" protesta contra învinuireĭ că ar ţinea la sine un pretendent. Dacă cineva se poate plânge de injurii, *el* are dreptul a pârî pe tînĕrul seŭ vecin. Guvernul acestuia e inoportun în grelele împrejurărĭ create de lupta din Ardeal. Chiajna, o „mulier levissima", cu camarila eĭ de Greci, despoae ţara. În locul acestuĭ copil rĕŭ condus, ar trebui la Bucureştĭ un om de ispravă, un „vir militaris". Protestând, Zápolya-şĭ mărturisia ast-fel pretendentul [4].

Nu se cunoaşte efectul la Poartă al scrisoreĭ, dar, până târziŭ în toamnă, Petru ţinu graniţa închisă, şi, în Septembre încă, deschidĕnd'o, el se plângea Braşovenilor că ţin la dînşiĭ pribegĭ, cari se hrănesc din grâul ce li se trimete de iobagiĭ lor din ţară (7 Septembre) [5]. Încă la 24 Novembre 1565, găsim fugarĭ munteni, alăturĭ cu fugarĭ moldoveni, jeluindu-se noului Împĕrat Maximilian că, de şi Lazăr Schwendi ar fi avut ordine a-ĭ readuce „în ţĕrile Mărieĭ Tale Moldova şi Ţara-Românească", eĭ rătăcesc în timp de iarnă, goĭ şi fără adăpost [6].

Pribegiĭ par a se fi astîmpĕrat de acum înnainte, Imperialiĭ ca şi partisaniĭ luĭ Ioan-Sigismund avênd interes să nu provoace pe Turcĭ prin sprijinirea tulburătorilor. Dar alte greutăţĭ veniră asupra nenorocosuluĭ Domn muntean.

În Februar 1565, Împĕratul Maximilian încheiase cu „Voevodul" un tratat, dar Zápolya refusă să-l ratifice, şi Turciĭ îĭ veniră în ajutor. La Tisa, la Sameş, la Kulpa, la

---

1) Cf Sommer, în Legrand, pp. 34, 57 şi aiurea. Forgách afirmă (p. 338) că Despot reservà Ţara-Românească „cuidam Bessarabae" (?). — Maĭ compară Iorga, *Documente româneşti din Archivele Bistriţeĭ*, I (Socec, 1899) pp. LX-VI şi *Nouveaux matériaux pour servir à l'histoire de Jacques Héraclide*, C. Göbl, 1900, în 16.

2) Hurmuzaki, III, pp. 484-5 (scrisoarea luĭ Ballassa; 28 Novembre) şi pp. 485 şi urm. (a luĭ Zay; 3 Decembre 1563).

3) *Ibid.*, pp. 492-3.

4) *Ibid.*, pp. 509-10.

5) *Apendicele* I al acestuĭ volum, documentele din 1564.

6) Hurmuzaki, III, p. 550.

Sava, soldații Sultanului luptară cu trupele ardelene contra comandanților imperiali [1]). Dar exista frica unei mai importante participări a Turcilor la războiul pentru Ardeal. În August, Petru se afla la hotare cu trupe otomane. Se svonia la Sibiiŭ că el va trece munții pe la Brașov, „pentru a ajuta pe Măria Sa Regele" [2]).

Muntenii nu pătrunseră în Ardeal, dar cererile turcești pentru războiŭ nu-i cruțară. În Decembre, se trimetea un emisar imperial pentru a construi, cu banii tributariului, luntri de transport la Nicopol. Petru primi ordinul de a pregăti, pentru campania din 1566, „7.000 de oameni, bine pregătiți", cari trebuiaŭ să treacă spre Timișoara; mai trebuia să dea o sută de mii de chile de orz și vâslași pentru corăbiile de transport [3]).

Se știe că, în 1566, Soliman făcu în persoană marea expediție din Ungaria, al cărei sfârșit nu-l vĕdu. „Doritor de a-și dovedi credința", Domnul muntean ar fi oferit în primăvară concursul sĕŭ personal Turcilor [4]). Ceia ce e sigur este că Sultanul îi reaminti cererile anterioare, îi pretinse a da provisii Hanului și celor 3.000 de Moldoveni ce trebuiaŭ să se îndrepte spre Timișoara prin Țara-Românească. Se fixase lui Petru pentru plecarea-i către graniță ziua de Sf. Gheorghe, dar Domnul se îmbolnăvi, mai mult saŭ mai puțin, așa în cât Turcii îl ertară pentru sine, poruncindu-i totuși să-și trimeată contingentul de 7.000 de oameni [5]). Când se mântui campania, Tatarii, deși se ciocniră cu Ungurii în cale, apucară pentru a ajunge în stepele lor calea Țĕrei-Românești și a Moldovei [6]).

Sultanul Soliman murise la 5—6 Septembre 1566. Fiul sĕŭ Selim, un om leneș și iubitor de plăceri, lăsă toată sarcina și toate foloasele stăpânirei energiculuĭ Mare-Vizir Mohammed Sokoli Herțegovineanul. Acesta, din parte-i, cedă grija raielelor, puterea asupra Bisericei grecești și principatelor dunărene, asupra episcopilor, mitropoliților, patriarchilor, Domnilor influentuluĭ și bogatuluĭ „mare-negustor" și salinar al Sultanuluĭ, Mihail Cantacuzino, zis și Șaitan-Oglu. Castelanul de la Anchial, luxosul Constantinopolitan dispuse, câtă vreme Selim ocupâ tronul și Mohammed deținu, necontrolat, toată autoritatea, de cârjele prelaților și de tronul vasal al Voevoților [7]).

Un asemenea om trebuia curtenit, dăruit, câștigat în tot felul de cine voiă să dăinuiască în Semun. Chiajnei i se oferise o minunată ocasie pentru a-și asigura favoarea și sprijinul decisiv al făcătoruluĭ și răsturnătoruluĭ de Domni. Am vĕdut că el petise în 1566 pe una din fetele „Mirceoaei" și că nunta se celebrase în primăvara acestuĭ an. Cunoaștem și conflictul care aduse lui Petru mustrările Sultanului Soliman. Stricând căsătoria într'un chip atât de ofensător pentru mirele căruia i se luă înnapoi nevasta la doi pași de la casă, Doamna-și făcea un dușman înviersunat din Șaitan-Oglu, și de la stabilirea puterei discreționare a acestuia până la apropiata cădere a lui Petru-Vodă a fost o luptă, care, cu

---

1) Fessler, III, pp. 589-92. Cf. și capitolele *Wolfgang-Voevod* și *Ștefan Măzgă* din memoriul asupra *Pretendenților*.

2) Socotelile Sibiiului, în acest volum.

3) Documentele turcești citate de la Academie: ordine din 5 Gemazi-ul-Evel 973 și 25 Regeb următor.

4) Raport către Împĕrat (Constantinopol, 26 Mart 1566); Hurmuzaki, II[1], p. 555.

5) Documentele turcești citate: ordine din 5 și 7 Ramadan, 27 Șaban, 20 și 27 Șaval, 5 și 9 Zilcadĕ 973. În aceleași documente, chitanțe de tribut cu datele de 5 Muharram 972 și 1 Muharram 973. Cf. *An. Ac. Rom.*, XX, p. 489.

6) Szamosközi, I, pp. 83 și urm., 88.

7) V. mai multe amănunte în *An. Ac. Rom.*, XVIII, pp. 16-9. Un studiu asupra lui Șaitan-Oglu se află între hârtiile lui Hurmuzaki, și se anunță publicarea lui de Academie.

toată bogăția familieĭ luĭ Mircea, nu se putea mântui la urmă de cât prin căderea tînĕruluĭ Voevod [1].

La sfârșitul anuluĭ acestuia 1566, când afacerile Mirceștilor începeaŭ să meargă foarte rĕŭ, când noul Sultan chema la Poartă, pentru „sărutarea poaleĭ sale", pe ceĭ doĭ Domnĭ, ce trebuiră să se răscumpere prin pungĭ pline [2], — un sprijin de ambasador, de ambasador influent, se ivi familieĭ. Domnițele aveaŭ o zestre de câte 30.000 de galbenĭ, sumă foarte importantă pe atuncĭ, și ambasadorul frances ceru pe una din ele. Mirceoaia refusâ, pretextând că pețitorul ar fi „letin", și în Decembre afacerea se mântui cu un proces înnaintea Mareluĭ-Vizir [3]. Nu e de mirare decĭ că eterodoxul refusat adaose în vara luĭ 1567 stăruințele sale, pe lângă ale luĭ Cantacuzino, în potriva luĭ Petru; intervenție dușmănească, pe care rĕŭ-voitoriĭ ambasadoruluĭ o interpretară ca o campanie pentru a căpĕta însușĭ tronul muntean [4].

Dacă trebui un an pentru a aduce mazilia luĭ Petru-Vodă, una din cause a fost și lipsa unuĭ candidat acceptabil și stăruitor. Înnecările din Constantinopol, războaele pribegilor, măcelurile luĭ Mircea mântuise aproape rassa „fiilor de Voevodĭ", bastardilor domneștĭ, din cari se recrutaŭ stăpânitoriĭ principatelor. Dar la începutul anuluĭ 1568, dușmaniĭ Chiajneĭ îșĭ găsiră omul: la 8 Ianuar, informatorul Împĕratuluĭ scrie din Constantinopol că „Mirceoaia" și fiul eĭ vor fi chemațĭ la Poartă și maziliți în profitul „unuĭ anume Alexandru, care pretinde acel Stat, care Alexandru fusese surgunit de aceștia la Alep" [5].

III.

Cine erà acest Alexandru?

Un fiŭ al Chiajneĭ evident că nu, pentru multele motive ce am adus aiurea [6] și pentru încă unul, și acesta decisiv: el nu erà un copilandru, și Chiajna n'avea un fiŭ maĭ mare decât Petru-Vodă [7]. Am afirmat și altă dată [8] că Alexandru, care se intitulează „fiul luĭ Mircea, fiul luĭ Mihnea" saŭ și „fiul luĭ Mircea, nepotul (ⲁⲛⲉⲯⲓⲟⲩ) luĭ Mihnea", erà un fiŭ nelegitim al luĭ Mircea *Ciobanul*. Mă îndemna și mă îndeamnă încă la primirea acestuĭ fapt, nu ignorarea existențeĭ *altuĭ* Mircea, acesta în adevĕr fiŭ al luĭ Mihnea și pretendent destul de cunoscut [9], ci autoritatea izvoarelor de întâia mână care fac din Alexandru *fratele* luĭ Petru Șchiopul și din Mihnea, fiul luĭ Alexandru, nepotul Domnuluĭ Moldoveĭ. Ast-fel, un raport din 20 Iulie 1568, pomenind schimbarea din Muntenia, spune că noul Voevod e „fratele celuĭ mazilit" („fratello di lui") [10]; Gerlach, menționând moartea luĭ Alexandru, îĭ dă ca frațĭ pe Miloș și pe Petru-Șchiopul [11]. Într'un raport genoves din

1) V. maĭ sus, p. VI.
2) Raport genoves din Constantinopol, în Hurmuzaki, II¹, p. 567.
3) Cf. maĭ sus, pp. VI-VII.
4) Raport imperial din Constantinopol, 11 August 1567; Hurmuzaki, II¹, p. 577.
5) *Ibid.*, p. 578.
6) *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 2, nota 3 și pp. 6-7.
7) El erà însurat la suirea-ĭ pe tron cu Doamna Ecaterina, o Levantină, fiica uneĭ Perote catolice și a unuĭ Grec din Chios. Petrecuse nu maĭ puțin de zece anĭ la Alep, în exil; ba un raport genoves vorbește de 22 (în acest volum, p. 78)! Avea la 1568 și un copil de câțiva anĭ, Mihnea-Vodă. Pentru toate acestea, v. memoriul citat din *An. Ac. Rom.*, XVIII.
8) Memoriul citat, pp. 6-7.
9) V. *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 260-2.
10) Hurmuzaki, VIII, p. 132. Cf. *ibid.*, pp. 177-8.
11) P. 369.

7 Maiŭ 1574, se spune de două orĭ că Petru e frate al luĭ Alexandru [1], și tot așa spune și unul venețian din 18 [2]. În Ureche [3], Mihnea e calificat de „nepot“ al luĭ Petru, și tot ca nepot îl dă un raport italian din 5 Maiŭ 1593 al luĭ Ioan și Pascal di Marini Poli, primul odinioară rudă de aproape a aceluiașĭ Mihnea [4]. Pe urmă, și Cronica țĕreĭ spune explicit că în locul luĭ Petru „aŭ venit Domn frate-săŭ Alexandru-Vodă, iar feciorul Mirciĭ“ [5]. Și — mărturiĭ decisive — Vizirul însușĭ, la 10 Maiŭ 1574, vorbește, într'o scrisoare, de numirea luĭ Petru, fratele maĭ mic al luĭ Alexandru-Vodă [6], iar Alexandru-Vodă recunoaște într'un document solemn frăția [7].

Nu lipsesc însă nicĭ mărturiĭ contrare, cuprinse iarășĭ în documente de întâia mână. În acestea Alexandru e arătat numaĭ ca membru al aceleiașĭ familiĭ domneștĭ, al aceluiașĭ neam ca și Petru: „Originar din sângele Domnilor“, scrie ambasadorul imperial la 5 Iunie 1568 [8]; „de aceiașĭ rasă“, zice alt raport, datat cu o zi maĭ tărziŭ [9]; „din neamul Domnilor“, repetă un raport al luĭ Wyss, din 26 Iulie următor [10]. Confusia între sensul general de Domn, pe care începe a-l avea numele de *Despota* și numele pe care și-l adause Heraclid și supt care e maĭ cunoscut de cât supt celelalte, face chiar pe raportorul din 27 Novembre 1568 să vadă în Alexandru, descendentul „Despoților“ muntenĭ, o rudă a aventurieruluĭ ucis în 1563 [11]. Bailul credea că Alexandru fusese *predecesorul* luĭ Petru, dar el nu se înșela spuind, la 5 Iunie 1568, că „bunul luĭ Alexandru fusese și el Domn“ [12].

E totușĭ încă un argument, care mi se pare că decide întrebarea. Cu toate sforțările de a-l explica, titlul domnesc al luĭ Alexandru e o piedică pentru cine admite frăția după tată a luĭ Petru cu succesorul și rivalul săŭ. E maĭ lesne, se pare, a admite că un scriitor român, un logofĕt de țară, putea confunda анеѱїѕ (nepot de frate) cu кнѕк (nepot de fiŭ), atuncĭ când limba noastră are un singur termin pentru amîndouă noțiunile, decât a deriva forma „fiŭ al luĭ Mircea, fiŭ al luĭ Mihnea“ dintr'o greșală, dintr'o interpretare falșă a formeĭ „fiŭ al luĭ Mircea, анеѱїѕ al luĭ Mihnea“, în care cuvîntul slavon, păstrând sensul săŭ adevĕrat, grecesc, s'ar raporta tot la Alexandru. Dar inscripția de la Murano a luĭ Mihnea, fiul luĭ Alexandru [13], mă silește a primi interpretația cea maĭ puțin simplă. Această inscripție face din Mihnea „fiul luĭ Alexandru, nepotul luĭ Mihnea, strănepotul luĭ Radu“, și se știe că Mircea-Mihnea (Ciobanul) erà fiul luĭ Radu.

Cum am spus, încă din Ianuar 1568, căderea luĭ Petru era sigură. Ceia ce o zăbovi fu numaĭ așteptarea tributuluĭ, care, trimes probabil la Sf. Gheorghe, ajungea la

---

1) În acest volum, corp; la această dată.

2) „Alessandro erauscito di Valachia et entrato in Bogdania in aiuto del fratello, Pietro“ (Hurmuzaki. VIII, p. 178). De altmintrelea, tot așa în raportul imperial din 21 Mart: „frater Alexandri . . .“ (*ibid.*, II¹, p. 671). În acestea din 1574 nicĭ-odată nu se determină alt-fel relația de înrudire dintre Petru și Alexandru.

3) P. 237.

4) În acest volum, p. 329, nº CCCCLIX.

5) *Magazin*, IV, p. 274; I, p 211. Maĭ departe: „Alexandru-Vodă încă aŭ eșit la întîmpinarea luĭ Petru-Vodă, frăține-sĕŭ“, „Aŭ lovit pre Petru-Vodă și pre frate-săŭ Alexandru“ (IV, p. 275; I, pp. 213-4).

6) Hurmuzaki, II¹, p. 693. Cf. scrisoarea luĭ Ștefan Báthory (3 Maiŭ 1574): „pro fratre Petro“ (*ibid.*, p. 682).

7) *Arch. ist.*, I¹, p. 39: „fratele Domnieĭ Mele Iŏ Petru-Vodă“.

8) Hurmuzaki, II¹, pp. 581-2.

9) *Ibid.*, pp. 582-3.

10) *Ibid.*, pp. 584-5.

11) *Ibid.*, pp. 586-7.

12) Cf. Hurmuzaki, VIII, p. 136 și *ibid.*, p. 129. V. și primul raport genoves din 1568, în acest volum.

13) În *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 66, nota 1 și p. 2, nota 3.

Constantinopol de regulă în cele d'intăiŭ zile ale luĭ Maiŭ [1]). Pretextul îl dădură denunțările luĭ Zápolya, zăbava provisiilor trimese la Timișoara în campania din 1556, impilarea „raielelĭ". Causa reală erà dușmănia luĭ Cantacuzino pentru Mirceoaia, și strînsa luĭ prietenie, înrudirea luĭ poate cu Alexandru [2]).

La 12 Maiŭ se repeta la Constantinopol svonul că Petru va fi înlocuit [3]). Dar la Bucureștĭ hotărîrea aceasta nu erà cunoscută saŭ se păstra speranța că ca ar putea fi înlăturată Petru nu primi de la Ceaușul împĕrătesc ordinul de a lăsa altuia guvernul, ci numaĭ acela de a se înfățișa cu tributul înnaintea nouluĭ Sultan. Turcii nu bruscară lucrurile, temêndu-se ca mazilul să nu treacă munțiĭ, unde, cu toată dușmănia luĭ Zápolya, un fugar atâta de bogat ar fi găsit ușor cine să-l adăpostească și să-l ascundă. Și planul format de Marele-Vizir și prietenul săŭ Șaitan-Oglu erà de a pune mâna prin surprindere pe toată bogăția grămădită prin zece anĭ de Domnie în mâna familieĭ Ciobanuluĭ.

Petru porni decĭ cu o suită măreață de o mie de boierĭ și slujitorĭ călărĭ, lăsând regența mameĭ sale, și ajunse la Constantinopol în sara de 31 Maiŭ. El fu primit de o cam dată cu toată cinstea, și gândurile de mazilie îĭ vor fi dispărut cu totul când vĕrsă la 1[in] Iunie sara în tesaurul imperial suma legiuită a tributuluĭ: două-zecĭ și una de poverĭ de aspri, două milioane o sută de miĭ de banĭ albĭ, ceia ce făcea, după cursul de atuncĭ al asprului, 17.500 de galbenĭ polonĭ [4]). Cam jumătate din această sumă fu adaosă, iarăși după obiceiŭ, pentru darurile Vizirului și locotenentuluĭ săŭ, Chehaia. A doua zi, Petru erà arestat, înfățișat în Divan pîrîșilor sĕĭ, cari denunțaŭ jafurile Grecilor, miniștri și amanțĭ aĭ Chiajneĭ [5]), despoiat și apoĭ aruncat în închisoarea de Stat a Celor-Șepte-Turnurĭ. Treĭ ceaușĭ fură îndată expediațĭ pentru a aduce la Poartă familia Voevoduluĭ și restul bogățiilor eĭ.

Alexandru fu numit imediat, și alegerea luĭ fu comunicată boierilor ce întovărășise pe fostul Domn, asigurându-ĭ că eĭ nu-șĭ vor pierde situațiile ce le aveaŭ. La 14 Iunie, noul Voevod sărutase mâna Sultanuluĭ iar, la 17, el pornia pentru a-șĭ ocupa tronul, cu saŭ fără voia țereĭ.

La 26, Chiajna nu sosise încă, dar ea nu zăbovi [6]). Viața eĭ, ca și viața fiuluĭ eĭ bolnav, probabil de frică, erà amenințată. Tot ce aveaŭ: banĭ, haine, lanțurĭ, juvaere, fu confiscat și intră în haznaua Padișahuluĭ. Represintanțiĭ europenĭ la Constantinopol pe acest timp vorbesc de 100.000 de galbenĭ, luațĭ de la început, asupra luĭ Petru, de 130.000 alțiĭ,

---

1) V., în această privință, *An. Ac. Rom.*, XX, p. 489.

2) Cf. raportul imperial din 6 Iunie 1568 (Hurmuzaki, II[1], p. 583) și Gerlach, pp. 463-4: „sein, des Cantacuzens, Freund oder guter Bekandter". Înrudirea e afirmată în raportul din 23 Octombre 1570, unde se maĭ arată ca fraț aĭ luĭ Alexandru: un spahioglan turc și doĭ mutefariagĭ creștinĭ (e vorba de ceĭ doĭ frațĭ aĭ luĭ Petru Șchiopul și de acesta însușĭ [v. pp. V-VI], deși s'ar fi putut ca Alexandru să fi avut ceĭ treĭ frațĭ *după mamă* însemnațĭ în raport).

3) Hurmuzaki, II[1], p. 580.

4) La 1566, după un ordin turc inedit către Domnul Moldoveĭ (27 Șaban 973), un galbĕn prețuia în Polonia 95 de aspri și un leŭ de argint 55, pe când în Turcia galbĕnul valorà 120 de aspri. Dar Gerlach vorbește în 1578 de 150-200.000 de coroane date de Muntenĭ anual Turcilor (tribut *și alte daruri*) (p. 369). Cronica specifică adaosul de „5 aspri la bir" (citește 5.000; nu ι', ci ,ε'), datorit luĭ Petru Șchiopul *(Magazin,* IV, p. 274; I, p. 182: încurcat de greșala în cifră, Constantin Căpitanul scrie numaĭ: „aŭ maĭ mărit haraciul la Împĕrăție, den cât aŭ fost legat maĭ de nainte").

5) În scrisoarea sa din 1564, Zápolya o numește „mulier levissima" (maĭ sus, p. XV); raportul din 20 Iulie 1568 o califică crud de „publica meretrice" (Hurmuzaki, VIII, p. 132); cel din 27 Novembre următor *(ibid.,* II[1], pp. 586-7) de „monstrosae libidinis mulier".

6) E caracteristic faptul că, *după* plecarea luĭ Petru la Constantinopol, o vedem primind darurĭ de la Brașoveni (la 3 Iunie).

desgropațĭ, cu ajutorul unuĭ bătrân casnic, în grajdurile domneștĭ, unde fusese ascunșĭ în lădĭ de aramă; de un total de peste jumătate de milion în aur, numĕrându-se și obiectele. Mazilului îĭ rămaseră numaĭ treĭ haine de paradă, 10.000 de aspri pentru drum, și cheltuielile de strămutare; un mic tain îĭ fu acordat, cum se obișnuia cu ofițeriĭ Porțeĭ și surgunițiĭ.

Chiajna, care nu stătu la închisoare, fu expediată spre Konieh, locul fixat pentru șederea familieĭ. Către sfârșitul luĭ Iulie, ea se întoarse la Constantinopol pentru a stărui printre femeile haremuluĭ, cu care avea vechĭ legăturĭ. Ea porni întâiŭ la Galipole, apoĭ, înnainte de sfârșitul luneĭ, liberat din închisoarea, de unde mulțĭ nu sperau să-l maĭ vadă ieșind, Petru veni s'o întâlnească, și toată casa: Chiajna, bolnavul mazil, ceĭ doĭ frațĭ maĭ micĭ, fetele, apucară greul și amarul drum al surgunuluĭ. Eraŭ să stee departe de țerile voastre timp de șese anĭ întregĭ 1).

Alexandru adusese cu sine în Muntenia, unde ocupâ Scaunul Domnesc la 3 Iulie 2), și pe fratele sĕŭ Miloș, poate frate și după mamă; și aflăm pe acest fiŭ maĭ mare al luĭ Mircea la Curtea nouluĭ Domn în 1571 3). Dacă decĭ el trăia bine cu *acest* frate, care plecă la Constantinopol prin 1573 4), poate pentru a apĕra și represinta interesele luĭ Alexandru, dușmănia cu mazilul Petru continuâ până în 1572 măcar, și învingătorul în lupta pentru Domnie avu să sufere din causa ureĭ primejdioase a Chiajneĭ.

Căcĭ nicĭ-odată o familie princiară exilată n'a fost maĭ neastîmpĕrată decât a Mirceoaeĭ. Ea nu părăsi nicĭ-o-dată speranța de a redobândi tronul ce-ĭ scăpase din mânĭ. Alexandru avu mulțĭ concurențĭ în timpul Domnieĭ sale de nouă anĭ: pe un pretendent ardelean, pe „Marele Evreŭ“ Ioan Miquez: don Joseph, duce de Naxos, pe Iancu Sasul poate 5). Dar maĭ mult avu de lucru cu fratele său, fiul legitim al tatăluĭ comun.

Pentru a se asigura, Alexandru tăiase, în Septembre 1568, câțĭ-va boierĭ bănuițĭ de

---

1) Povestirea e facută după rapoartele imperiale și venețiene din Hurmuzaki, II[1] și VIII; cf. și raportul genoves, cu totul concordant, din acest volum.

Un an înnainte de mazilie, în 1567, Petru adresâ regeluĭ Polonieĭ următoarea misivă slavonă, pe care ni-o păstrează în original un manuscris miscelaneŭ al Museuluĭ Czartoryski din Cracovia (307, p. 205):

† Іѿ Петрꙋ Воєвода бжїєю мл҃стїю г҃дїнь всои земле Ꙋггрѡвлахиискои. пишет г҃дьвоми нашимꙋ чєститомꙋ и добромꙋ прїатєлю и прѣвьзлюблєнномꙋ родїтєлю поволики Зѣкмєнтꙋ Авгꙋст, вєлики корꙋль полски и литовски и мазовєцкии и иних зємль и их сєвєрним странам, много здравїє и сь любовїю приносим кралєствати. и ѡ сєм давам ꙋзнанїє кралєствꙋти понєжє прида покалисара вєликомꙋти кралєствꙋ, кнєз Нєкꙋла, ѡт чєстїтоє портꙋ г҃дїнꙋни чєститомꙋ цр҃ꙋ по ꙋ г҃дьвоми и вьзвѣстии нам ѡ живот и ѡ приатєлство и любов єжє имаш кралєствати кь нам, и вьспросиш ѡт нас чака проводїти єго до Стєфана крал. и ꙋ тєм г҃дьвоми дал сьм чака да проводїть єго. и аще вьспросиш кралєствати за здравїє г҃дьвꙋни, да вѣси кралєствати бжїєм хотѣнїє живи и здрави єсми. и да даст бг҃ь да єси и кралєствати живь и здравꙋ, и бг҃ь ꙋмножит дни и лѣта кралєствати. Пис м[а]р[тїа] вї дн.

[Monograma cu roș.]

[Pecete mare de ceară roșă, ruptă.]

[V°:] † нашимꙋ чєститомꙋ и добромꙋ прїатєлю и повєликомꙋ родїтєлю Зѣкмєнтꙋ Авгꙋст вєлики корꙋль полски и литовски и мазовєцки и иним зємле сєвєрним странам [cinstituluĭ și bunuluĭ nostru prieten si prea mareluĭ părinte Sigismund August, mare rege al Polonieĭ, Litranieĭ, Moscoveĭ și altor țerĭ și ținuturĭ de miază-noapte.]

Od voevody multanskiego list przess p. Brzeskiego poslany 1567 Petricovie in Mayo [scrisoare de la Voevodul Munteniei trimeasă prin domnul Brzeski la 1567 în Petrikow, în Maiŭ.]

2) Cronica țereĭ dă data de *3 Maiŭ*, evident falșă în cât privește luna. Brașoveniĭ fac întâia oară darurĭ luĭ Alexandru la 23 Iulie, iar Sibiieniĭ la 20 August. Am credut că pot accepta data de 3 *Iulie*.

3) Socotelile Brașovului, în acest volum.

4) *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 3.

5) *Ibid.*, p. 9 și urm.

simpatiĭ pentru pribegĭ saŭ surguniţĭ [1]). Cronica braşoveană spune că Domnul făcu acest sângeros debut, menit a-ĭ aurĭ, prin confiscările inevitabile, cunoscuta sărăcie [2]), „după o nuntă a unuĭ prieten". Prietenul acela, care se insură tocmaĭ în luna luĭ August 1568, e un foarte cunoscut şi puternic boĭer muntean, Ivaşco din Goleşti, fiul luĭ Radu Clucerul, luptătorul din timpul luĭ Paisie, şi al Capleĭ, nepotul după mamă al Banuluĭ Teodosie [3]). Ivaşco, la început Mare-Stolnic, în Divanul absolut schimbat, cu toate făgăduelile de la Ţarigrad, ajunse cu timpul Mare-Logofĕt (1568) şi Mare-Vornic (1574). Domnul, pe care-l sluji cu devotament şi credinţă, îl acoperi de bine-facerĭ: în 1571, el silĭ pe văduva Stanciuluĭ al luĭ Benga să despăgubească prin cedarea satuluĭ Bărcuţa pe Ivaşcu şi fratele sĕŭ Clucerul Albu, pentru pagubele ce adusese odată Goleştilor răposatul eĭ bărbat [4]); în 1572, el confirmă celor doĭ fraţĭ posesiunea Urîţilor, satul dăruit odinioară de Radu Paisie viteazuluĭ sĕŭ soldat Clucerul Radu, ca „dar de nuntă" [5]); încă din 1570, Alexandru, botezând pe Vlad, fiul luĭ Ivaşco şi al soţieĭ luĭ Elena, îl făcea, la vrâsta de maĭ puţin de doĭ anĭ, Postelnic şi-ĭ dăruise satul Românești, unde se dăduse o însemnată luptă şi pe care Domnul îl confiscase „pentru trădare", probabil în 1569, de la Armaşul Ţintea [6]).

Numele boierilor jertfiţĭ a doua zi după nunta pompoasă a favoritului sunt date de Cronică, şi între dînsele recunoaştem câteva interesante. Ast-fel, cel d'intăiŭ pomenit: „Radu Logofĕtul de la Drăgoeşti", nu e altul, cred, decât socrul luĭ Petraşcu-Vodă, în orĭce cas Marele-Logofĕt al luĭ Alexandru, care dispare de la această dată *şi e înlocuit prin Ivaşcu;* Mihnea de la Bădenĭ e — ni-o spune însăşĭ Cronica — fiul luĭ Udrişte din Mărginenĭ, mort şi el de moarte silnică; Vlad, fiul Capleĭ — altă Caple decât cea din Goleştĭ [7]) —, e, de sigur, Comisul Vlad, înlocuit prin Mitrea, un favorit al familieĭ luĭ Alexandru-Vodă şi el. Alţĭ boierĭ ucişĭ cu acest prilej de sĕrbătoare sunt îngropaţĭ la Snagov, unde li se pot vedea încă inscripţiile de pe morminte [8]).

Vina acestor osândiţĭ n'o putem cunoaşte lămurit. Dar amestecul Chiajneĭ în intrigile contra luĭ Alexandru se cunoaşte maĭ bine în anul următor, 1569. În Mart, Socotelile Braşovuluĭ pomenesc confiscarea de averĭ ale pribegilor. La 13 April, la 13 Decembre din acelaşĭ an, întâlnim emisarĭ aĭ „Mirceoaeĭ" în Ardeal. La 3 April 1570, sosesc simultaneŭ în Braşov un trimes al luĭ Alexandru-Vodă şi un om al Chiajneĭ. De altmintrelea,

---

1) Cronica ardeleană din Trauschenfels, *Deutsche Fundgruben,* p. 56. Aicĭ se dă numaĭ anul: 1568. Cronica munteană dă data de „Septemvrie 1" (dar lipseşte în Constantin Căpitanul, care se mulţămeşte cu întăia socoteală, aproximativă, de: după două lunĭ). Luna trebue primită, dar nu ziua, căcĭ unĭĭ din boierĭĭ ucişĭ figurează încă în documente interne din 5 Septembre (v. maĭ jos, regestele documentare la această dată), şi chiar la 9 Septembre (Tocilescu, *Documente istorice inedite,* în *Foaia Soc. Românismul,* Bucureştĭ, 1870, pp. 147-8). Şi un raport din Constantinopol, cu data de *28 Septembre,* acusă pe Alexandru că fură şi *ucide* (Hurmuzaki, II¹, p. 585).

2) V. *An. Ac. Rom.,* XVIII, p. 9, nota 6.

3) Pentru nunta luĭ Ivaşco, v. Socotelile Sibiiuluĭ. I se fac daruri cu această ocasie, *la 20 August.*

4) *Col. l. Traian,* I (1870), nº 44. Pentru o confiscare de la Stanciu, pentru trădare, *Col. l. Traian,* (1870), nº 24.

5) *Ibid.,* nº 49. Cf. şi *Arch. ist.,* I¹, pp. 67-9.

6) *Col. l. Traian,* I (1870), nº 19. De sigur, acesta e Vlad Păharnicul din documentele luĭ Mihnea-Vodă, fiul luĭ Alexandru (în cele de la 1587 înnainte).

7) O Caple e pomenită la 7 Iulie 1577, ca soţia luĭ Stan, Marele-Spătar (regestele documentare citate, la această dată). O Caple (Golească?) e pomenită în 1576 (Aricescu, nº 1590; cf. şi *Mem Ac. Rom.,* XIX, p. 267, nota 3). Într'un document tipărit, din această epocă, găsim în fine pe o Caple, fiică a luĭ Barbu şi soţie a lui Tatul (Venelin, pp. 189-90).

8) Odobescu, *Scrierĭ,* II, p. 428. — La 8 Maĭŭ 1569, văduva luĭ Radu, de sigur, „Neacşa din Drăgoieştĭ", decĭ soacra luĭ Petraşcu, vinde cu 60,000 de aspri de argint luĭ Dobromir, Mare-Ban, „primul sfetnic" al Domnuluĭ, satul Voinigeştiĭ (Aricescu, nº 1328). Drăgoeştiĭ fură confirmaţĭ favoritului Mitrea de Mihnea-Vodă la 1580 (24 Novembre; Aricescu, nº 684).

în acelaşĭ an 1571, „fata Mirceoaeĭ“ „fata luĭ Mircea-Vodă“ se purta prin provincie: persoana ast-fel numită e, de sigur, soţia luĭ Socol, al căruĭ frate Radu e pomenit din greşală de Cronica ţĕrĭĭ printre condamnaţiĭ din 1568 [1].

Pe când înţelegerĭ cu pribegiĭ se legaŭ ast-fel peste Carpaţĭ, bătrâna Doamnă primia propunerĭ de restabilire din partea ambasadoruluĭ frances, care cerea mâna feteĭ eĭ, cu suma de 30.000 de galbenĭ, pentru bacşişurĭ... Mareluĭ-Vizir. Prin Octombre, intriga fu descoperită, şi Chiajna se plânse prin unul din fiiĭ săĭ pentru această înşelăciune, pentru acest *chantage* oriental din secolul al XVI^lea^ [2].

În aceiaşĭ lună Decembre, Mirceoaia-şĭ vedea şi alt-fel speranţele înşelate. Pribegiĭ „din partida eĭ“ năvălise în Muntenia, cu un „Voevod din neamul luĭ Petru“ [3], poate cu Socol, împăcat cu Petru prin nenorocirea comună. Dar bastardul şi usurpatorul din Bucureştĭ ştia de minune meşteşugul luĭ Mircea Ciobanul, întocmaĭ ca şi văduva... oficială a acestuĭ tăĭător de capete boiereştĭ. Şepte-spre-zece capete fură aduse la Constantinopol în ziua de 24 Octombre 1570, de un trimes special. Se expediară ordine de la Poartă către Ardelenĭ pentru înfrânarea fugarilor [4].

Însă în 1571, Voevodul Ardealuluĭ, pârînd pe Alexandru, ceru la Constantinopol înlocuirea luĭ cu unul din fiiĭ legitimĭ aĭ luĭ Mircea. Aceştia se aflaŭ, după cât se pare, la Alep acuma. Cererea fu refusată scurt: orĭ Alexandru, orĭ un beglerbeg; vecinĭĭ nemulţămiţĭ eraŭ liberĭ să aleagă; şi Ardelenĭĭ tăcură [5].

Chiajna făcuse şi maĭ mult decât să provoace prin banĭ ce-ĭ maĭ rămăseseră — pe ceĭ ascunşĭ la Bucureştĭ îĭ dase încă din 1568 în mâna Turcilor — intervenţiĭ interesate de potentaţĭ şi ambasadorĭ străinĭ. Şaitan-Oglu eră, de sigur, puternic şi Sokoli încă şi maĭ puternic, dar cel maĭ puternic din toţĭ rămânea Sultanul, Fiul cel maĭ maĭ mare al luĭ Selim, Murad, eră pe această vreme Paşă de Magnesia. Mirceoaia, care se vĕduse silită, pe la sfârşitul luĭ 1570, a-şĭ turci un fiŭ, dădu pe ceĭ-l-alţĭ doĭ, ca mutefariagĭ, ca pagĭ, la Curtea moştenitoruluĭ. Onorabilă nu eră niciĭ pentru un neam de Domn diform, precum eră Petru, această domesticitate, chiar fără complicaţiĭ, dar fără îndoială că ea eră foarte utilă [6].

Alexandru, pe care amicul săŭ Cantacuzino-l înştiinţa de toate acestea, se hotărî să scape de această concurentă îndărătnică, împăcându-se cu Petru şi plasându-l aiurea. În ultimele zile ale anuluĭ 1571, pe când se purta pe la Braşov, cu intenţiĭ foarte transparente, „un Vlădică ce se făcea a fi Voevod“ [7], Bogdan Lăpuşneanu, Domnul Moldoveĭ, un tînĕr foarte puţin serios, ocupat numaĭ cu planurĭ de căsătorie, pentru sine însuşĭ şi pentru multele sale surorĭ, făcea o excursie de peţitor peste Nistru, eră prins de un candidat refusat cu cruĭme de una din multiplele surorĭ ale luĭ Vodă, rânit la cap şi pus la popreală până la... despăgubire. Moldoveniĭ rămaşĭ fără Domn cerură unul la Poartă, necutezând, după exemplul cu Tomşa, să aleagă singurĭ [8].

1) În regestele noastre documentare aflăm pe ambiĭ fraţi Socol supt Mihnea.
2) Hurmuzaki, II^1^, pp. 604, 607.
3) *Ibid.*, p. 608; Gerlach, p. 353.
4) Hurmuzaki şi Gerlach, *ll. cc.*
5) Hurmuzaki, II^1^, pp. 612-3.
6) V. maĭ sus, p. XIX, nota 1.
7) Socotelile Braşovuluĭ, la această dată.
8) Cf. Lasicki, în Papiu, III, pp. 256, 258; Gorecki, pp. 214-5; Forgách, pp. 693-4. Avem din fericire

Alexandru vorbi pentru fratele său[1], dar un deștept giuvaergiŭ armean, care se știa fiŭ de Domn[2], de și se turcise, într'un moment de restriște saŭ de distracție[3], izbuti el să fie numit, în împrejurări, pe care am dori să le cunoaștem mai bine. Căci giuvaergiul acesta, pe care Domnul muntean trebui să-l instaleze întâiŭ (Ianuar-Mart 1572), să-l apere pe urmă contra luĭ Bogdan, întors prea târziŭ (Maiŭ următor)[4], amintindu-și viața de aventurier din tinereță, deveni un soldat și un eroŭ. E Ion-Vodă-cel-Cumplit.

Cine a făcut Domn pe Ion-Vodă? Ni răspunde numaĭ o cronică polonă a luptelor luĭ, care cronică vorbește vag de „Viziri" câștigați de dînsul[5]. Influența protectorilor săĭ nu erà foarte mare, căci, abia numit, Ion era în primejdie să-și piardă tronul. Se audise la Constantinopol de legăturile sale de odinioară cu Țarul, de căsătoria ce încheiase în Rusia, de solia ce trimesese acolo pentru a-și aduce o Doamnă și un tînĕr Voevod, care — el nu știa aceasta — murise de mult, amândoi. Prin Septembre se vorbìa liber de înlocuirea luĭ, și Turcii cercaŭ să aducă pe Bogdan-Vodă la Poartă, precum adusese pe fratele luĭ, Petru, asigurând, poate sincer, că aŭ de gând să-l restitue. Ion-Vodă nu erà

în corespondența internunciilor Danzigului, pe care am cunoscut-o prea târziŭ pentru a o putea face să intre măcar în anexe, o serie de amănunte nouă asupra prinderei luĭ Bogdan-Vodă. Le dăm aicĭ:

Acta internunciorum, XXIII, f° 58. Varșovia, 22 Februar 1572. Matheus Radecke către Sfat:

. . . . Von dem wallachischen Regenten wil man sagenn das seine Underthane mit Hulff der Turckenn, wie er sich ihn die Podolie, Fastnacht zu halten unnd gutter Dinge zu sein, begebenn, sein Schloss eingenohmmen und ihrem Herren abtrunnig gewordenn seyn, unnd das der Turck einen anderen Regenten eingesetzet haben. Warvon man mit der Zeit etwas gewissers wirdt zu vernehmen habenn . . .

Ibid., f° 64-5. *Ibid.*, 24 Februar. Același către același:

. . . In jungstem unserm Schreiben hetten wir Euer G. und E. W. angezeigtt wie es mit dem wallachyschen Woyewoden solt ein Zustandt und Gelegenheit habenn; wie aber der hinckende Bott hernach kömmet, vernymbt man das ahn solcher Zeytung nichts dermassen sey, sondern das ehr, auff Königlicher Majestät Gleidt, in Poln gekommen unnd des Herrn Tharlen Tochter zur Ehe nehmen wollen. Underwegen aber, wie ehr sich uber den Fluss Niester sezen lassen, und sein Volck, weil ehr inn die 500 Ross bey sych soll gehabtt habenn, hinder sych verlassenn, hab der Herr Christoff Zborowskj, welcher des wallachyschen Woywoden Schwester halben, so ime zur Ehe fast soll sein versprochen gewesenn, aber nichts erfolgett, ein Hass uber ihnen gefasset, ime nebens eynem Czieczigniewsken unnd sonsten andern mehr den Weg versperret, ihnen hart gewundet, das ehr in den andern Tag darnach gestorben. Welchs Ihrer Majestät viel Gedancken machen soll, sonderlich dieweil gesagt wirdt das der Turck eynen Bascham hyneinsetzen wolle. Wiewol Andere vermeynen das noch ein Bruder, so zum Regiment könne adhibirt werden, von des Alexandri Söhnen vorhandenn. Mit erster Botschafft wirdt man etwas gewissers zu vernehmen haben. Dieser erschlagene soll ein feyner Herr sein gewesenn, gut polnisch und darzu der Cronen Poln Lehnsman; weil ehr aber auch des Turcken Lehnman gewesen, kan man nicht wissen was der Turck auff diesen jemmerlichen Mordt vornehmen wirdt . . .

Știrea morței se desminte într'un alt raport, din 25 Februar, pe care îl vom tipări aiurea, împreună cu celelalte rapoarte din Danzig, necuprinse în notele la această prefață.

Îmĭ reserv a publică tot atunci și rapoartele din Königsberg, cu data de 18 Iunie și 26 Iulie 1572 și relative la Bogdan Lăpușneanu și Ion-Vodă.

Nunciul în Polonia raportează la 29 August 1571 o convorbire a sa cu Marele-Cancelar despre peținea feteĭ luĭ Zborowski de Bogdan. Obiectează nunciul despre „fede greca, di mutar spesso moglie" și despre vasalitatea către Turcĭ. Se pune Domnuluĭ condiția de a cumpĕra în Polonia avere pentru 100.000 de talerĭ și de a se face catolic; el primește prima condiție deocamdată. La 21 Novembre, nunciul asigură că Bogdan, „di anni 20 circa", e dispus a se revoltă. La 5 Mart 1572, el scrie: „Della ferita . . . non hà molto male e che hà fatto la pace con quello Sborowski". Am întrebuințat copiile făcute pentru d. Al. Em. Lahovary și păstrate la Bibl. Ac. Rom.

1) Așa trebue înțeles poate obscurul raport din 28 Mart 1574 (Hurmuzaki, VIII, pp. 177-8).

2) Întâia oară când întâlnim pe Ioan *e în 1561*. La această dată, Sultanul voià să înlocuiască pe Lăpușneanu prin „uno nominato Ionna, che fù figliol d'un Stefano, olim Vaivoda di Moldavia" și care erà la Alep (Hurmuzaki, II¹, p. 393). *Dar Ion-Vodă Ștefanovicĭ e numaĭ Ion-Vodă cel Cumplit.* Un punct câștigat pentru biografiĭ viitorĭ aĭ eroiculuĭ Domn.

3) Turcirea luĭ Ion pare sigură. Cf. Gorecki, p. 215 și raportul din 22 Decembre 1572, în Hurmuzaki, II¹. Mai târziŭ, Turcii îl contestară descendența domnească *(ibid.*, p. 715). Vizirul lăsa totuși în 1574 chestia îngăimată *(Arch. ist.*, I¹, p. 44). — Cf. Hurmuzaki, III¹, p. 652: „ein beschnittener Armenier" și Lasicki, p. 256.

4) Hurmuzaki, *l. c.*, pp. 613, 617, 626.

5) Gorecki, p. 216.

nicĭ el fără frică și căutase a pune mâna pe tînĕrul Petru în drumul luĭ către Constantinopol. Se știe că Polonii stăruiaŭ pentru acest de-al doilea Lăpușneanu [1]).

Dar Bogdan făcu greșala de a trece el în Moscovia, de a intra în armatele Țaruluĭ și de a începe viața de aventurĭ care se mântui, la sfârșitul anuluĭ 1574, cu nebunia [2]). Pe când el se înlătura ast-fel singur de pe lista candidaților la tronul Moldoveĭ, Chiajna continuà răbdătoarea eĭ operă de stăruințĭ. Ambițioasa femee fără scrupule, care turcise pe unul din fiiĭ săĭ și făcuse pe ceĭlalțĭ doĭ să intre în odăile de serviciŭ ale tînĕruluĭ Sultan, nu pregetâ să facă din fiica sa o cadână. Răzimată pe influența luĭ Murad, ea câștigâ lumea oficială turcească, oferind un tribut cresent [3]).

De formă, un ceaus merse la Ion pentru a-ĭ cere, cu două luni înnaintea dateĭ când se vĕrsa birul la Poartă, creșterea acestuia până la suma de 30.000 de galbenĭ [4]). Solul vorbi vasaluluĭ din Iași la 21 Februar 1574 [5]), și, după inevitabilul refus, mutefariaga Petru, fost Domn muntean și de mulțĭ anĭ Curtean al tînĕruluĭ Sultan, fu numit. El sărutâ mâna Padișahuluĭ la 28 ale luneĭ, și la 3 April el pleca spre Dunăre, cu Iusuf-Aga Cigalazadè, Capugiul care trebuia să-l stabilească, cu ajutorul sangeacilor dunărenĭ și al Muntenilor [6]).

Ion-Vodă cunoștea bine pe Cazacĭ, pe sălbatecii aventurierĭ aĭ Niprului, între carĭ avea rude și mulțĭ prietenĭ. O înrolare în Polonia fiindu-ĭ refusată de regele Henric [7]), el se adresâ feciorilor noroculuĭ, și aceștia răspunseră cu bucurie uneĭ chemărĭ care făgăduia războiŭ și pradă. Un eveniment de cea maĭ mare însemnătate această intrare a Cazacilor în Moldova, acest banchet de înfrățire din Mart 1574, oferit de amenințatul Domn acelor carĭ trebuiaŭ să-ĭ apere tronul. Capricioșii războinicĭ, carĭ nu știaŭ până acum decât drumul la Oceacov saŭ în stepele Tătarilor, deprinseră unul noŭ acum: ușorul drum către bogata Moldovă, pe care o apĕraŭ numaĭ puține și slabe cetățĭ de graniță. Acest ospĕț din Mart 1574 deschise pentru istoria Moldoveĭ era Cazacilor și aduse maĭ tărziŭ, ca urmare, pe Tatarĭ în Bugeac.

La 27 April sosi la Constantinopol vestea că Ioan urmează exemplul pe care-l dase cu zece anĭ înnainte Tomșa, și nu vrea să plece. Cu o oaste de 4.000 de oamenĭ, el se pregătește a răspinge atacul Turcilor și Muntenilor luĭ Petru. Un steag de războiŭ se trimese luĭ Iusuf Cigala, și ordine de ajutor se dădură imediat sangiacilor de la hotare, și chiar beglerbeguluĭ de Timișoara.

Dar după vestea resistenteĭ veni vestea înfrângereĭ. La 30 April, Sultanul știa că Cigala fusese bătut într'o luptă de noapte și că rămășițele oștiriĭ se adăpostise în Brăila [8]).

---

1) Hurmuzaki, II[1], p. 641. Cf. *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 238 și urm., 248-9.

2) Lămuririle asupra cariereĭ luĭ Bogdan, după pierderea Domnieĭ, sunt răspândite în Hurmuzaki, II[1]; *Acte și fragm.*, I; acest volum, pp. 85-6. În Maiŭ 1575, Taranowski scrie că „dieser sey mit der Tobsucht befallen" (Gerlach, p. 96). Totuși se vorbia de el ca pretendent și maĭ tărziŭ. V., în acest volum, raportul genoves din 7 Maiŭ 1574, scrisoarea Țaruluĭ din 1575 (Hurmuzaki, II[1], pp. 752-4) și documentul din 15 Maiŭ 1575 *(ibid.*, pp. 741-2).

3) V. maĭ sus, p. VI. Cf. și raportul citat din 15 Maiŭ 1575.

4) Admitem cifra fixată aiurea pentru tributul moldovean *(An. Ac Rom.*, XX, pp. 6-7). Socoteala de 120.000 de galbenĭ a lui Paprocki se razimă pe o confusie.

5) Data în Paprocki-Gorecki.

6) Adopt datele coprinse în raportul genoves din 23 Mart 1574 (în acest volum) și în cele imperiale din 21 Mart și 2 April același an (Hurmuzaki, II[1], p. 671).

7) Paprocki-Gorecki.

8) Raportul genoves din 7 Maiŭ 1574; în acest volum. Cf. știrile din Hurmuzaki, II[1] și VIII.

Câteva documente și știrile cuprinse în cronica muntean ne lămuresc asupra luptei, descrisă cu un suspect lux de amănunte precise în monografia lui Paprocki, amplificată de Gorecki și prescurtată în letopisețul moldovenesc al lui Ureche[1]). Se pare că lucrurile se petrecură ast-fel.

Întruniți la Săpățeni, cei doi Domni, cărora boierii moldoveni li promiteau supunere, porniră după 12 April[2]) spre graniță. Abia ajunși la vadul Râmnei, la satul Jilișie. Moldo-Cazacii, comandați de un pribeag muntean, Vornicul Dumbravă, îi loviră noaptea. Dacă nu s'ar fi întors „cu sulițele" cei doi Golești, dintre cari cel mai tînăr rămase pe câmpul de luptă, Alexandru însuși ar fi perit. Petru, cu Turcii, se închise în Brăila; Domnul muntean se adăposti la Floci.

Pe când Cazacii prădau până pe supt munți, Vintilă, un fiu natural al lui Petrașcu-Vodă[3]), pribeag în Ardeal și apoi refugiat în Moldova[4]), porni spre București, cu o bandă de exilați ca și dînsul. El ocupă Scaunul Domniei, dar, după patru zile, Alexandru, întorcêndu-se, îl bătea și-i țintuia capul pe poarta Curții[5]). La 9 Maiu, când Ivașco, cu un Ceauș și un Agă, mergea prin Brașov la Alba-Iulia, pentru a cere ajutor contra lui Ion[6]), întâiul stadiu al războiului se terminase. Petru era în cetatea Brăilei, Ion la Iași[7]), iar Cazacii prădau olaturile turcești ale Benderului, Chiliei și Cetății-Albe[8]).

Dar ultimul act al tragediei se apropia. Cazacii retrăgêndu-se, o expediție turco-tatară se organisă la Cetatea-Albă, expediție la care Hanul însuși participă[9]). Ordine nouă fusese trimese în April sangeacilor; un Ceauș plecă în Ardeal spre a cere pe Bogdan-Vodă pentru a fi pus în locul bicisniculuĭ Petru, care știa atât de puțin să câștige, să învingă și să se impuie. La 2 Maiu, beglerbegul Greciei, cel mai important funcționar militar otoman din Europa, avu la Sultan audiența de plecare, și se aștepta plecarea lui la 10 către capitala-i oficială din Sofia, unde se formă tabăra[10]). Ștefan Báthory, la cererea directă a Sultanului, care-i scrisese la 10 Maiu, trimese lui Alexandru, amenințat cu des-

---

1) În toată povestirea lui Ureche avem numai două lucruri luate din vechile anale slavonești: aventura lui Vintilă-Vodă și trădarea celor trei boieri (care se poate fixà în Maiu; v. mai departe). Uitam indicația topografică a Roșcanilor. — Opera lui Paprocki chiar e prea literară și, tot amplificând discursurile dintr'însa, se ajunse la exerciții de retorică pentru școli. V. Memoriul pe care-l pregătesc asupra Archivelor galițiene și din Königsberg. — Documentele de care vorbesc în text sunt cele publicate în *Arch. ist.*, I¹, pp. 39-40 și 49-50.

2) La această dată, presența-i la Târșor e constatată prin Socotelile Brașovului.

3) Probele date în *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 13, nota 2. Vrâsta ce ar fi putut avea la 1574 un fiu legitim al lui Petrașcu ne face a vedea un bastard în Vintilă (despre o altă căsătorie a Domnului decât acea de care se vorbește mai sus, p. VIII, n'avem nici-o știre).

4) Invasia lui nefiind pomenită de Socotelile Brașovului și Sibiiului, resultă că el a trebuit să vie din Moldova. Dar el fusese și în Ardeal (raport din Constantinopol, 10 Maiu 1574; Hurmuzaki, II¹, p. 692: „alterum quendam, qui in Transylvania antea se continuerat"). În țară nu fusese „Județ de Slatina", cum am pretins altă dată *(An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 13), prin confusie cu locul din Constantin Căpitanul, p. 168.

5) Stryjkowski, în *Arch. ist.*, II, p. 6; cf. *ibid.*, p. 9.

6) Socotelile Brașovului și Sibiiului.

7) Așa spuneau prinții moldoveni la Constantinopol, în ziua de 13 Iunie 1574 (Hurmuzaki, II¹, p. 706). Familia și-o adăpostise în Hotin *(ibid.)*.

8) V. descrierea acestor lupte în Iorga, *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 200. — Pentru mormîntul lui Albu, la Vieroș, v. *Arch. ist.*, I¹, p. 67, nº 79. Cronica pomenește printre boierii ce întovărășiră pe Alexandru-Vodă în această d'intâiu expediție pe bine-cunoscutul Dragomir Vornicul, pe Comisul Mitrea, Păharnicul Bratul și Păharnicul (în Const. Căpitanul: *Pârcălabul*) Ioan.

9) V. nota precedentă. Presența Hanului însuși reiese din raportul imperial de la 26 Iulie, în care se spune că Hanul ar fi răspuns lui Petru, îngrijat că nu va putea răspunde tributul, propunîndu-i ironic a ceda Moldova unuia din fiii săi (Hurmuzaki, II¹, p. 712).

10) Raportul genoves din 7 Maiu 1574; în acest volum.

tituirea pentru incapacitate, pentru fatala-i inferioritate de om ordinar față de extraordinarul Ioan-Vodă, îi trimese o mie de soldați și tunuri, de și prea târziu după dorința Sultanului, care se plânse de zăbavă la 22 Iunie, când, acum, toate se mântuise și liniștea supunerei și umilinței domnia în Moldova [1].

Aceste pregătiri strașnice, formarea cercului de fier al dușmanilor în jurul rebelului: din Sud, din Răsărit, din Apus — și, în Nord, Polonii, de la cari veniau numai scrisorile de încuragiare ale lui Albert Lacki și ale Voevodului Constantin de Ostrog [2], sau Țarul, care era prea departe și avea alte grijî, — intimidară boierimea. Se întîmplă data aceasta contrariul celor întîmplate cu Tomșa: *boierii* se desfăcură de Domnul rebel, și *țara*, pedestrimea înarmată, rămase până la sfârșit cu dînsul. Dar, în Maiu încă, înaintea luptei din urmă, trei boieri trecură la dușman, trei fruntași ai boierimei moldovene, cari-și luară îndată locul alăturea de Domnul Sultanului: din Cronica țerii, din fragmentul ei păstrat în compilația lui Ureche, știm numele acestor înainte-mergători ai trădării: Cozma Murgu, Vornic, Bilăi, Vornic și Hatmanul Slăvilă [3].

În Maiu, la 10 ale lunei, beglerbegul ieșia din Constantinopol. La 11, Sultanul trimetea garda de șepte sute de ieniceri. Forțe de întărire turcești porniau către Dunăre, dar Petru, imediat ce primi contingentul ardelean, își mai cercă odată norocul. Fu încă odată bătut la graniță și se retrase, cerând ajutor patronilor săi [4].

Sultanul era hotărît însă să nu negocieze cu rebelul, care lăcu, se pare, oferte în ultimul moment. El voia să-l aibă numai de cât, viu sau mort. Beglerbegul primise la 22 Iunie ordinul de a părăsi postul său de observație din Adrianopol pentru „a speria" pe locuitori și a săvârși prin prestigiul numelui său schimbarea; dar acum nu mai era de nevoe [5].

Din Brăila de sigur [6], porni a treia expediție contra lui Ion, expediție la care participau Turcii, nu așa de numeroși, pe cari îi constatăm sosiți la 5 Iunie, în Țara-Românească [7]. Dușmanii erau deci departe de a li 200.000, cum afirmă cronicarii poloni, doritori de a scoate în relief vitejia supraomenească a Cazacilor [8]. Dar trupele, obosite de hărțuială, ale lui Ion erau și mai puține, și trădarea intrase în rândurile lor rare.

Era pe atunci în Moldova o puternică familie de boieri: acea a Golieștilor. Lazăr

---

1) Pentru contingentul ardelean, ordinul din 10 Maiu (Hurmuzaki, II¹, p. 693); scrisoarea lui Báthory din 6 Iunie *(ibid.,* pp. 703-4); noul ordin al Sultanului din 22 Iunie *(ibid.,* pp. 708-9); raportul lui Hagimas *(ibid.,* p. 694); ordinul aspru al Vizirului (p. 731). Se pare, după Socotelile ardelene, că trupele erau comandate de Gheorghe Bánffy și Rácz Mihály. — Pentru planul de a scoate pe Alexandru, v. raportul genoves pomenit în nota precedentă, *P. S.* imperial din 18 Iunie 1574 (Hurmuzaki, II¹, p. 707), raportul anterior din 31 Maiu *(ibid.,* p. 699) și raportul din 26 Iulie *(ibid.,* p. 712): „haec et ipsi [Petro] et Alexandro Valacho, fratri, facile exitio esse posse".

2) Raport frances din 8 Iunie 1574; în Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 36.

3) Numele lui Murgu, stricat în ediția Kogălniceanu, se află, împreună cu numele celor-lalți doi, în documentele lui Petru-Vodă. Bilăi fu însărcinat cu funcțiile de Caimacam (Ureche). Ceia ce fixează o dată trădărei e raportul lui Hagimas (citat în nota penultimă), în care se afirmă că mulți Moldoveni trec la Domnul nou, între alții și „supremus Vayvodae moldaviensis belli ductor".

4) Rapoarte genovese din 19 și 21 Maiu 1574; în acest volum.

5) Raport genoves din 4 Iulie 1574; în acest volum.

6) Nu se poate înțelege de ce, cum pretind cronicarii poloni, Muntenii și begii dunăreni, cum era cel de Vidin, ar fi venit prin Dobrogea, pe la Isaccea și s'ar fi îngreuiat singuri cu trecerea Dunărei în fața inimicului. — La 5 Iunie, Sibiienii trimet un spion „în Țara-Românească, în lagăr, pentru a cerceta știri noue despre Turcii veniți din nou".

7) Vedi nota precedentă.

8) Andrei Zborowski asigură, la 12 Iulie 1574, pe nunciul Commendone, că dușmanii lui Ioan fusese: 8.000 de Turci, 30.000 de Tatari, cari pradă teribil, „et aliqui christiani transalpini" (copiile citate de rapoarte de nunciî). Nunciul anunță la 19 moartea lui „Ivonia", ucis în urma a trei victorii *(ibid.).*

Golia avuse cu soția sa Elena măcar doĭ fiĭ: pe Ioan și pe Ieremia. Ioan, însurat cu cneaghina Ana, ctitorul Golieĭ și patronul logofeților caligrafĭ [1], erà Logofĕtul luĭ Ion. Ieremia erà la 1574 numaĭ pârcălab: de Hotin, susține Ureche, de Cernăuțĭ, scriŭ Polonii. Golia, Golăi cel mare, a fost și Logofĕtul luĭ Petru, *de și nu de la inceput* [2], ceia ce l-ar fixà printre raliațĭ, nu printre trădătorĭ. Ieremia comandà straja de la hotare: el fu cumpĕrat, se zice, și, făcêndu-și datoria de înștiințător, nu îndeplini și pe aceia a luptătoruluĭ. Vrăjmașiĭ trecură data aceasta în Moldova [3].

La 9 Iunie, avangardele se ciocniaŭ: la 10, se dădea lupta. Am putea-o povesti amănunțit după Paprocki, dacă am avea garanția expuneriĭ luĭ. Câteva lucruri par sigure: frumoasa apĕrare, la început, a soldaților creștinĭ, trădarea boierilor, cari trecură la dușman și fură ceĭ d'intâiŭ distruși în învălmășeală, cu Ieremia cu tot, ploaia, care muiè praful pustelor căzăcești, și înfrângerea finală a luĭ Ion. Ca de obiceiŭ, la primejdie, Cazaciĭ legară tabără, dar Nistrul erà departe. În spre sară, fură încunjurați din toate părțile, în satul fără apă al Roșcanilor. După un sfat cu auxiliariĭ sĕĭ, Ion se dădu Turcilor în ziua de 11 [4]. Aceștia îl măcelăriră, de și jurase a-ĭ cruța viața. Corpul ucisuluĭ, decapitat, fu legat de cămile și rupt în bucățĭ.

La 15 Iunie, venia la Brașov un sol al luĭ Alexandru-Vodă pentru a vesti „că Ion-Vodă fusese prins“: altul se înfățișà la Sibiiŭ la 1-iŭ Iulie, „pentru a arăta moartea Domnuluĭ Moldoveĭ“ [5]. Dar, cu toate că boieriĭ se supusese, că țĕraniĭ, amenințați de Tătarĭ, se împrăștiase [6] și că vitejiĭ Cazacĭ fusese nimiciți după peirea aliatuluĭ lor, situația părea încă primejdioasă. La 27 Iulie, Petru-Vodă erà în Iași [7] și se încerca să adune țara, iertând pe cine voià să fie iertat, pe propria soție a luĭ Ion, Maria și pe soeru, pârcălabul de Hotin, Lupea Huru, care fugise, cu șepte boieroaice și două-zeci și șepte de care în Polonia, unde fusese despoiați și închiși. Dar Tatariĭ stătură în Iași și prădară Vistieria: Munteniĭ și begul de Vidin eraŭ așteptați încă acasă la 6 Iulie: iar Cigala, rămas în țară, pentru a o „împăca“, nu se întorsese în Constantinopol, unde era să fie numit Agă al Ienicerilor, ca răsplată, nicĭ la 18 Novembre următor [8].

1) Pentru două tetravanghele ce-ĭ aparținuse, v. *Conv. literare*, XXV, pp. 505-6 și Melchisedec, *Not. arch.*, p. 230.

2) În primele documente ale luĭ Petru, contrasemnează numaĭ un logofĕt simplu, Berheciŭ (până în Maiŭ 1575). Același fusese și logofĕtul luĭ Ion-Vodă *(Arch. ist.*, I[1], pp. 117, 134).

3) Pentru spița neamuluĭ Golieștilor, documentul luĭ Ieremia-Vodă, din 30 Mart 1606, în *Uricariul*, IX, pp. 139-43. Ioan avu pe Maria, Salomia, Lazăr, Grigore, Dumitru, Mare-Logofĕt, iar acesta, cu nevastă-sa, Cristina, pe Ștefan. Elena, soția luĭ Lazăr, erà fiica luĭ Dimitrie și a Antimieĭ. — La 9 Novembre 1593, un alt Domn confirmà moșia Colacul, din ținutul Lăpușneĭ, „jupăneseĭ Golăiasa“ (Aricescu, n° 2028).

4) Paprocki dă data: a doua zi după *Corpus Christi*.

5) Socotelile citate.

6) În regestele documentare citate, se pomenește jaful Vistieriei de Tatarĭ.

7) Același regeste documentare. După Ureche, Domnul și-ar fi ocupat Scaunul la *25 Iunie încă*.

8) Cf. *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 248-9. Scrisorile relative la această reclamație par încurcate. Iată cum trebue înțelese: La 28-9 Iulie, Vizirul scrise: *a)* o scrisoare luĭ Gheorghe Iaslowiecki (Hasdeŭ, *Arch. ist.*, I[1], pp. 43-4), iar *b)* Sultanul alta magnaților (Hurmuzaki, II[1], pp. 713-4: se bănuia fuga regelui), expunându-li lucrul, anunțându-li numirea luĭ Petru și cerând pentru acesta relațiuni de bună vecinătate și înfrânarea hoților. Veștile despre plecarea regeluĭ confirmându-se tot maĭ mult (cf. Hurmuzaki, II[1], pp. 723-4), la 1[ieu] August, Sultanul (Hurmuzaki, II[1], pp. 719-20) și Vizirul *(ibid.*, pp. 717-9) îi scriseră alte scrisorĭ, maĭ clare și maĭ aspre, cu amenințărĭ, numind iar pe arestator: Iaslowiecki. În acelaș timp, și Sultanul *(ibid.*, pp. 720-1) și Vizirul *(ibid.*, pp. 721-3) scriseră magnaților, răspingênd scusele copilărești ce adusese față de Domnĭ. Aceștia liberară pe prinși și dădură la 18 Septembre o altă explicație: credeaŭ lupta pornită fără autorisație de Alexandru, nu puteaŭ stăpâni pe Cazacĭ, aliații Moscoviților; n'aŭ auĭit nimic și n'aŭ prădat nimic *(ibid.*, pp. 725-7). — N'aș crede că văduva luĭ Ion Vodă se măritâ în Polonia (cf. Hasdeŭ, *Ioan-Vodă*, ed. a 2-a, p. 178; *avea de gînd)*, căcĭ între actele de la Micläușenĭ (v. Episcopul Melchisedec, *Biblioteca d. Dim. Sturdza de la Micläușani*, în *Rev. p. ist., arch. și fil.*, III, p.

Rareorĭ un stăpânitor și-a început Domnia în mai rele condițiĭ decât smeritul, supusul, inofensivul fiŭ, care sĕmĕna așa de puțin cu teribiliĭ, dar capabiliĭ săĭ părinți.

Întâiŭ, Petru-Vodă erà un străin în Moldova. „Moldoveniĭ", scrie un ambasador din Constantinopol, „nu vreaŭ să se supună luĭ Petru, pentru că nu e din neamul lor, ci e frate cu Domnul Munteniei" [1]). O opoziție analoagă o făcură maĭ târziŭ Munteniĭ luĭ Simion [2]), și nu se ținu în samă în favoarea nouluĭ Domn moldovean de faptul că mamă-sa erà fiica luĭ Petru Rareș. Se pare că, dacă pretențiile la tron nu cereaŭ descendența legitimă, erà necesară descendența în linie masculină.

Apoĭ acest Domn de altă origină fusese impus cu armele, și trădarea câtorva boieriĭ fusese adusă numaĭ de presența Turcilor în jurul candidatuluĭ. Războiul, căruia Petru îĭ datorià Scaunul săŭ, fusese un lung războiŭ de treĭ luniĭ, care pustiase țara. Până și în reședința Domnească din Iași, Tătariĭ precedase pe noul Voevod [3]). Foametea domnià nu numaĭ în sate, de unde plugariĭ plecase odată cu primăvara, ci și în curțile boieruluĭ și în palatul de lemn al Domnuluĭ. Când Petru vĕdu ce priveliște înfățișa principatul, el se temu că nu va putea culege birul împĕrătesc, și o și spuse patronilor săĭ, cariĭ luară în rîs [4]).

La graniță, duelul de moarte, veșnica întrecere la pradă a Cazacilor și Tatarilor continuà. Poloniĭ neacordând niciŭ-o satisfacție pentru participarea Cazacilor supușĭ nominal regeluĭ la luptele luĭ Ion, Tatariĭ prădară peste graniță. În toamna luĭ 1575, cu toată pacea recentă, o nouă prădăciune a Tătarilor în regatul fără rege, după fuga luĭ Henric de Valois (în Iunie 1574), aduse un noŭ și sângeros răspuns al Cazacilor. supt Bogdan Rosinski. În 1576, tot anul fu ocupat de prădăciuniĭ la Nipru și Nistru ale războinicilor de la Praguriĭ [5]). În 1577, eĭ îșĭ amintiră de Ion-Vodă și cutezară să treacă această apă pentru a impune Domniĭ în țara, unde odinioară apĕrase tronul unuia.

În asemenea împrejurăriĭ, un Lăpușneanu, un Mircea-Ciobanul ar fi izbutit și maĭ puțin decât „matca fără ac" [6]) ce erà Petru-Vodă. În loc să prigonească și să distrugă, acesta căută să împace pe toată lumea. Împrumutând, de sigur, la Constantinopole, în lumea bursierilor orientaliĭ, cariĭ eraŭ gelapiĭ și casapiĭ, furnisoriĭ de carne aĭ Capitaleĭ împĕrătești, el scoase la vreme tributul, fără ca țara să țipe. Dacă Ion-Vodă făcuse jurămînt de credință Craiuluĭ Henric, Petru nu se scumpi niciĭ el față de trufașiĭ vecinĭ, cărora li scrise, imediat ce luă tronul, oferindu-li pace: aceștia, răzimați pe aceste oferte,

---

708), aflăm următorul de o foarte mare importanță: „Eŭ Mărica, fata luĭ Lupe Huru; ce-am fost Doamnă luĭ Ion Vodă, mărturisĕscŭ cu ceast' a mea puțină scrisoare, cum am fost și eŭ într'această tocmală și dare ce-aŭ dat Dumnasa Visternicul Simion Stroicĭ, ce-aŭ fost dat Dumisale Lupului Prăjescul și giupânesii sale Saftea și fiilor dumisale, cine va alege Dumnezeŭ di întru Dumnealor; să-l fie Dumisale pomană în vecĭ" (mărturie la un act din Miclăușeni, 5 Iunie 1622). — O copie, la Bibl. Ac. Rom., a scrisoreĭ d'întâiŭ a Vizirului în 1574, are data de *29* Iulie (rapoarte de nuncii).

1) „Ma non vogliono [i Bogdani] però assentire all' obedienza di Pietro, perchè non è della lor gente, [per] esser egli fratello di Alessandro Vaivoda della Valachia" (Hurmuzaki, VIII, p. 179). S'ar putea să se presinte, în privința acesteĭ frățiĭ, ipotesa că Petru-Vodă, *Domnul* muntean, n'ar fi același cu Petru, fratele luĭ Alexandru-Vodă: ast-fel s'ar explica de ce frăția e afirmată în 1574, și nu în 1568. Dar, afară de mărturia Cronicei muntene la acest din urmă an, avem și altă dovadă: Petru trebuia să fie fiul Chiajneĭ, căci numește *mătușă* a sa pe Ruxanda Lăpușneanu (document din 30 Mart 1575; regest comunicat de d. I. Tanoviceanu).

2) „Quia erat Moldavus, et non suae nationis homo, sive Valachus" *(Chr. Fuchsio-Lupino-Olt.*, I, p. 184).

3) Maĭ multe documente din regeste vorbesc de prădarea Vistierieĭ cu acest prilej (regeste, pp. 898, 899).

4) Raport imperial din 26 Iulie 1574, în Hurmuzaki, II², p. 712. Pentru lipsa de hrană, Languet, în *Arch. ist.*, I², pp. 30-1; Stryjkowski, *ibid.*, II, pp. 6, 9.

5) V. amănunte în Iorga, *Chilia și Cetatea-Albă*, pp. 200-2. Maĭ vedĭ și documentele inedite publicate în regeste.

6) Ureche, p. 238.

îl cerură și lui a jura în forma obișnuită, comunicată pentru acest scop în August 1574. solului Andrei Taranoswki, trimes la Poartă pentru încheierea noului tractat[1]. În sfârșit, Domnul cel nou își dădu toate silințele pentru a grămădi în juru-i întreagă nobilimea moldovenească, iertând trecutul și renunțând la căpětuiala rudelor, tovarășilor de exil, seidilor munteni ai familiei Mircești lor.

În 1575, 16 Iulie, ceva mai mult decât un an după instalarea-i la Iași, Petru era înconjurat de următorii boieri[2]:

Logofět al Țării-de-Sus era Ioan Golia, de care am mai vorbit, același Logofět care iscălește supt actele lui Ion rebelul și care făcea parte din clientela acestuia, adus probabil de el și ridicat fără transiție la cea mai înnaltă situație din Stat.

Al doilea boier al Divanului, Vornicul de Țara-de-Jos, se numia Cozma Murgu, șeful avan-gardei trădătorilor din 1574.

Fără nici o dregătorie figurează în al treilea rând boierul Zbiaria, dintr'o familie de țară, ruda unei victime a lui Ion-Vodă[3].

Vornicul Țěrei-de-Jos, pomenit pe urmă, e Bilăi, alt trădător, caimacamul din 1574.

Al cincilea boier, iarăși fără funcție, e Ion Caraghiuzěl, favoritul lui Bogdan-Vodă, acela, care figurează, fără un titlu oficial, în fruntea boierilor moldoveni supt acesta[4].

Gavril și Andronachi, pârcălabii de Hotin, nu-mi sunt cunoscuți alt-fel, precum nici cei de Neamț: Petrașcu și Dragu. Dar în anul următor aflăm la Neamț pe Berheci și pe Iene, și cel d'intâiu, pisar al lui Petru-Vodă înnainte de aceasta, fusese și secretarul lui Ion-Vodă[5]. Domnul nou păstrase, de alt-fel, și dăruise și pe uricariul răsculatului, pe Cristea Mihăilescul[6].

Petru și Brânză, tot necunoscuți, sunt pârcălabi la Roman. Hatman e transfugul Slăvilă. Bucium, un nume nou, e pârcălab de Orheiu, pârcălăbie nouă, creată de Domn pentru a se apěra în potriva Cazacilor[7]. Ca Postelnic întîmpinăm un enigmatic Islan (Aslan?), poate un Oriental. Spătar e un Gavril. Vistiernicul Gheorghe nu pare a fi nepotul Domnului, ci Jurjea, Vistiernicul lui Bogdan Lăpușneanu[8]. Fiul Hatmanului Vartic, Armean de origine, tăiat de Iliaș-Vodă la 7 April 1548[9], Iurașcu, proprietarul Malitinți-

---

1) Pentru Ion-Vodă, v. *Col. lui Traian*, I, nº 60. Pentru succesorul său, instrucțiile lui Taranowski, în Hurmuzaki, II¹, p. 725. Cf., pentru această solie, Gerlach, p. 70, col. 1; p. 86, col. 1 și mai jos, la data de Maiu 1575. Din București, la 5 April 1575, Taranowski își face raportul către Cancelariu: Sultanul a dat la 15 Mart răspunsul; a plecat el din Constantinopol la 18, cu promisia că se va ținea pacea și cu sfaturi pentru alegerea regelui; castelul „Czapczakley" nu se va zidi mai departe. „In festo Paschatis Bulcorephum veni ad Palatinum Moldaviae, ubi fame et miseria maxima oppressus fui. Tanta enim caritas annonae et fames his in regionibus regnat ut ob frustrum panis sese invicem interficiant. Pecora passim moriuntur; mihi octo iugales mortui, reliqui claudicant. Oportebit me tanquam lassum et fessum de via octiduum remorari Bulcorestii nullaque ratione ad XII, sed XV maii adesse potero: XXVII martii nives tantae delapsae sunt ut humeros virorum æquarent. Pagani et rustici grues et volucres manibus captant ob nimiam famem et frigora" (Rapoartele de nunciu citate).

2) Wickenhauser, *Woronetz-Putna*, pp. 109-10. Lista, „prelucrată" de răposatul erudit, e controlată cu cea din 1576, cuprinsă într'un document analisat în regeste, p. 893.

3) Ureche, p. 224. Cf. I. G. Sbiera, *Familia Sbiera*, Cernăuți, 1899, în 8º, p. 66.

4) *Uricariul*, XIV, p. 89; XVIII, pp. 80 și 164, 171.

5) *Arch. ist.*, I¹, pp. 117, 134.

6) *Ibid.*, p. 134. Cf. regestele documentare, în ambele Domnii ale lui Petru; d. ex., pp. 892-3.

7) În Domniile anterioare, nu există nici-o mențiune a acestei pârcălăbii (pentru pârcălăbia de Soroca, v. Iorga, *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 157).

8) V., nota 4.

9) Între Armenii din Lemberg se aflau o sumedenie de Vartici și Varticovici; numele însuși e armenesc (cf. Vartan, Vartenig). — Pentru tăiarea bătrânului Vartic, Ureche, p. 206.

lor, e Păharnic, de și Ion-Vodă-ĭ făcuse o danie[1]. Stolnicul Nicola, care nu îmbrăcă altă boerie decât aceasta și acea de Staroste, e unul din cei mai de aproape întinĭ ai luĭ Petru până la sfârșit; de și *Nicolu*, i se zicea *Românul*[2]. „Bulăul" e poate o rudă a puterniculuĭ Bilăi, iar Stoica nu ni e cunoscut alt-fel.

Între boieriĭ luĭ Petru mai aflăm și pe „Piliposchi", Philipowski, fost Mare-Vistiernic supt Lăpușneanĭ, căruia Ion-Vodă-ĭ făcuse dar satul Mihăleăuțiĭ, în ținutul Hotinuluĭ[3]. Lupea Huru și fata luĭ, Doamna, trăiaŭ și eĭ netulburați la moșiile lor. Numaĭ câți-va pribegĭ îndărătnicĭ rămaseră în Ardeal în vidicul Bistriței[4], saŭ, departe, în suita răzăcitoruluĭ și nenorocituluĭ Bogdan-Vodă. Între aceștia, Logofătul Petre Albotă, al căruĭ fiŭ, Goreea, își făcu totuși pacea cu Petru, în a doua Domnie a acestuia, și, întors în țară, fu numit Mare-Vătav de Suceava[5].

Între acești boieri, Petru, care erà însurat, la venirea sa, în Domnie cu Doamna Maria Amirali din Rodos, petrecu doĭ anĭ de Domnie relativ pașnică. Prădăciunile Cazacilor nu întreceaŭ hotarele sangiacatelor de la Nistru, și Voevodul avea deplină încredere că acești sangeacĭ și garnisona sa de două sute de ieniceri, supt un chehaia-bașă, garnisonă care se schimba la fie-care doĭ anĭ[6], ajung pentru ca să-l apere. La Constantinopol, sprijinul luĭ Mohammed-Pașa Sokoli, atot puternicul Mare-Vizir, și acel al luĭ Șaitan-Oglu îĭ ajungeaŭ. În Polonia, regele Ștefan, ales în Decembre 1575, o veche cunoștință din Ardeal, fusese ajutat de Petru, pe timpul Domnieĭ acesteia ardelene, în potriva pretendentuluĭ Bekes; când Ștefan se sui pe tronul polon, Domniĭ noștri, ascultând de ordinele venite de la Poartă, îl visitară prin soliĭ, la Mediaș, și favorisară instalarea luĭ ca rege și succesiunea, ca principe ardelean, a fratelui săŭ, Christofor[7]. Cu acesta, relațiile Mirceștilor eraŭ foarte bune. În sfârșit, Alexandru-Vodă, rivalul de odată în Muntenia, devenise un credincios prieten, un bun frate și un sfătuitor priceput și influent. În 1576, interesele celor doĭ fiĭ aĭ luĭ Mircea Ciobanul se considerau ca solidare.

Anul 1577 schimbă cu desăvîrșire această situație. În București, în Constantinopol, la Nistru se petrecură neașteptate evenimente, care făcură din Domnul pașnic și relativ sigur un fugar, despărțit de familia sa și, după ce-și dobândi iarăși tronul, îĭ dădură de-

---

1) Dania în *Uricariul*, XIV, p. 151 (ea confirmă o danie a luĭ Bogdan). Iurașcu Vartic avea un frate (mort înnainte de 1583, 11 Septembre), o nepoată de la acesta și, din căsătoria-ĭ sa cu Vasilca, treĭ copiĭ (*Arch. ist.*, I², p. 144 și nota, regest în broșura de anexe, p. 900).

2) V. *An. Ac. Rom.*, XX, p. 437.

3) *Uricariul*, X, p. 108. E adevărat că nu-ĭ aflăm numele de familie între boieriĭ luĭ Bogdan. V. și regestele, p. 902, jos.

4) În regeste, p. 893.

5) *Uricariul*, II, pp. 255-6. Ion-Vodă-ĭ luase posesiunile, pentru a le da luĭ Holban Căpitanul (*ibid.*). Cf. și în regeste, p. 899.

6) Ieniceriĭ eraŭ plătiți cu patru aspri pe zi, tain de hrană și o haină pe an (Gerlach, p. 310, col. 2). O gardă turcească avea și Alexandru Lăpușneanu: eraŭ tot 200 de ieniceri, după un ordin turcesc către acest Domn (5 Zilcadè 973: còpiĭ de doc. turcești la Ac. Rom.). — La 17 Zilcadè, i se ordonă a-ĭ plăti lunar, din tribut (*ibid.*).

7) Mai jos în text și în primul Apendice, la aceste date. Cf. Hurmuzaki, II², p. 744; Gerlach, p. 172, col. 1; p. 197, col. 2; p. 238. — În privința întrebăreĭ dacă Ștefan, mergând să-și ocupe tronul, a trecut saŭ ba prin Moldova, v. mai jos, p. 95, nota 3. Dar cetim într'o scrisoare a „Senatorilor polonĭ adunați la Cracovia" către ducele Prusieĭ (24 Mart 1576): „Nam se Serenissimus princeps et rex noster clementissimus regni fines, *ex Valachia* proficiscens, attigisse dicitur" (Königsberg, *Polen, Briefe*). Într'o scrisoare din Żolkiew, 9 Aprit 1608, Stanislav Żolkiewski, Hatman al regatuluĭ, afirmă că trecerea din Ardeal în Moldova s'a făcut prin pasul Trotușuluĭ (aceleași Archive, *Etatsministerium*, 111, 1).

anĭ de Domnie amară și tulburată, la capĕtul căreia erà mazilia si surgunul, expatriarea în Levantul pe care-l cunoștea prin întâia sa nenorocire.

Să examinăm pe rând aceste schimbări:

Aceia care se petrecu întâiŭ fu cea de la Constantinopol.

În Decembre 1574, murise Sultanul Selim, și succesorul acestuia, Murad, „cumnatul“ lui Petru, în chipul pe care-l cunoaștem, nu mai acordâ lui Sokoli nemărginita încredere, puterea discreționară de care se bucurase înnainte Herțegovineanul. Scăderea influenței lui se observâ îndată, și în 1576 adversariĭ Mareluĭ-Vizir avură o limpede dovadă despre aceasta.

O deputație de boieri munteni veni să se plângă la Constantinopol contra lui Alexandru-Vodă. Din această deputație făceaŭ parte membri importanți ai boierimeĭ Țereĭ-Românești, și eĭ găsiră sprijin lângă vrăjmașiĭ lui Sokoli: între partisaniĭ tânguitorilor se pomenesc Chehaia-beiŭ, Vizirul Sinan, al cărui rol fu așa de mare în istoria principatelor în secolul al XVI[lea], și Mustafâ-Pașa, căruia cucerirea Ciprului îĭ dăduse o mare reputație de general. Cu toate sforțările lui Mohammed-Pașa, care nu stătu pe gânduri să afirme că o chemare a lui Alexandru la Poartă ar aduce răscoala amândurora Domnilor frați [1]), cu toate că trimeșiĭ nemulțămiților și agenții pretendenților fură goniți din Divan, bătuți în public, eĭ isbutiră să capete, în Septembre, o anchetă.

Dar această plângere făcută cu atâta aparat și cu atâta zgomot nu erà unul din obișnuitele incidente de pâră fără resultat. O întinsă conspirație se organisase contra tovărășieĭ de interese, alcătuită din Sokoli, Șaitanoglu și ceĭ doĭ Domni, ce trăiaŭ supt aripile acestora. Pe când se ațițaŭ speranțele patriarchuluĭ mazil Mitrofan, care sosi în curând la Constantinopol, pe când se presinta candidatura „fiilor de Voevozi“ Petrașcu și Ioan — mai târziŭ Domniĭ Petru Cercel și Iancu-Sasul [2]), — opositia din Divanul imperial îndemnâ pe boieriĭ munteni din tabăra opusă Mirceștilor să presinte Sultanuluĭ o plângere contra lui Mihail Cantacuzino, ca în potriva aceluĭ care sĕrăcește prin intrigile si pretențiile lui amândouă țĕrile. Cu puține zile înnaintea sosireĭ delegaților saŭ, în orĭ-ce cas, înnaintea scandalului provocat de tânguirile lor publice, la 28 Iulie Șaitan-Oglu erà arestat, a doua zi după nunta pompoasă a fiuluĭ sĕŭ Andronic, care fu apoĭ Vistierul lui Mihaĭ-Viteazul. Un moment, moartea acestuĭ dictator de mâna a doua se credea sigură, dar banii lui și restul de trecere de care se mai bucura Sokoli, care-și simția soarta legată de a ocrotitului sĕŭ creștin, îl salvară. Patriarchul, Domniĭ, Cantacuzino, Vizirul rămaseră la locurile lor, dar situația tuturora fusese temeinic zguduită de această puternică furtună [3]).

Unul dintre ceĭ doĭ Domni amenințați nu mai avea mult de trăit. Alexandru al Țereĭ-Românești mai vĕdu o dată, în Maiŭ 1577, o tentativă contra tronuluĭ sĕŭ căděnd, și o becatombă de boieri împodobi noua victorie. Dar se pare că o rană primită în campania din 1574 saŭ o boală resultată din oboselile acelui războiŭ îl chinui îndată după întoarcerea-i în București, în urma luptelor cu Ion-Vodă. Astfel, în 1574, Ivașco aduse din Brașov un medic pentru Domnul sĕŭ (3 August). O trimetere de medic e menționată

1) Hurmuzaki, III[2], p. 10 (raport venețian).

2) Și Radu Grămăticul, fiul lui Draghicĭ din Mănicești, scriitorul Evangeliarului de la Londra, afirmă că, refugiându-se la Rodos pe lângă „lo Petrașcu-Vodă, fiul ... lui Io Petrașcu“, a aflat acolo și pe un Ivan (1574). *Col. lui Traian*, 1882, pp. 54 și urm. Cf. și *An. Ac. Rom.*, XIX, p. 251.

3) Resumăm aici cele spuse în *An. Ac. Rom.*, XVIII, relativ la aceste evenimente.

apoĭ în Socotelile Brașovuluĭ la data de Iulie 1576. În Decembre, se dădeaŭ gratis pilule Domnuluĭ bolnav.

În 1577, boala se înrĕi. La 22 Iulie, un trimes muntean, Chesar Chucerul, veni în grabă la Brașov pentru a cere pe doctorul Paul. La 27, Neagoe Vătavul sosește de la Ivașco, Vice-Voevodul muntean. La 1^iu^ August, sosesc alțĭ doĭ vătavĭ. Iar cinci zile după aceasta, un sol muntean se îndrepta spre Christofor Báthory, pentru a-ĭ da știre că steagul de Domnie a fost acordat luĭ Mihnea, fiul în copilărie al luĭ Alexandru. Acesta murise încă de la 25 Iulie, și moartea sa fusese ascunsă, pentru a împiedica intrigĭ la Poartă saŭ atacurĭ de pribegĭ.

În locul fratelui maĭ mare pe care-l avuse până acum, Petru avea de azĭ înainte ca vecin în Muntenia un copil, al cărui tron îl apĕraŭ cu multă greutate și cheltuielĭ marĭ Doamna văduvă Ecaterina și sfătuitorul acesteia, Ivașco, răzimațĭ pe principele Ardealuluĭ [1]).

Pe când aliațiĭ luĭ Petru dispăreaŭ saŭ îșĭ pierdeaŭ influența, el își înstrăina vechiĭ prietenĭ și câștiga dușmanĭ noĭ. Șicane de-ale vameșilor moldovenĭ din Hotin [2]), prohibițiĭ turcești de export, a căror vină se dădea pe „Palatinul“ vecin [3]), făcură ca Petru să fie rĕŭ privit de regele Ștefan. În fundul planurilor sale, acesta avea, de almintrelea, și pe acela de a-și supune principatele, această insulă turcească între principatul báthoresc al Ardealuluĭ și regatul său. Anexarea țĕrilor noastre figură printre condițiile puse luĭ Ștefan la alegere, și întreprinzătorul principe, care umbla și după Coroana regală a Ungarieĭ, nu putea să uite ușor această dorință a supușilor săĭ [4]).

În 1576, Báthory reformase pe Cazacĭ, dar aceasta nu opri tradiționalele lor prădăciunĭ și surprinderĭ ale cetăților turcești mărginașe. Regele, care erà la Danzig, ocupat cu asediul acestuĭ oraș, trimesese la Poartă un sol pentru a se desvinovăți, când el primi vestea ca Tatariĭ jefuesc în Rusia. Solul, Sienienski, fu oprit la hotare de suveranul său: trupe se trimeseră în regiunile amenințate; o solie tatară fu arestată la Camenița.

Totuși Sienienski sosi în Constantinopole la 23 Iunie 1577. Semne rele eraŭ destule. Turciĭ începeaŭ a vorbi de un tribut de blănĭ de samur, ca despăgubire. Poloniĭ se plângeaŭ contra fortificațiilor ce ridicaŭ adversariĭ lor la Nipru și pretindeaŭ ca Pașiĭ de Cetatea-Albă și Silistria, adăpostitorĭ și îndemnătorĭ aĭ Tatarilor, să fie pedepsiți. În cursul negocierilor, nouă știrĭ de mișcărĭ ale Cazacilor veniră la Poartă. Totuși un tratat, cu obișnuitele clause contra hoților creștinĭ și hoților musulmanĭ, fu încheiat de Trimesul solemn în Iulie. Taranowski fu însărcinat cu o misiune la Tatarĭ, carĭ-și reclamaŭ stipendiile rămase în urmă [5]).

Dar noțiunea păcĭĭ lipsia Cazacilor. „Un Ioan Românul, care pretindea că se trage din Domniĭ moldovenești [6]),“ se găsia la dînșiĭ, un fugar de pe vremea luĭ Ion-Vodă. I se zicea Crețul; el însuși se dădea, credem, drept un Ion-Vodă *redivivus*.

Acest Ion-Vodă, primul dintre cei falșĭ, e deosebit de Ioan Potcoavă. Doveḑĭ despre acest fapt avem maĭ multe, care stabilesc definitiv această interesantă distincțiune, nebănuită până aicĭ. Un document al luĭ Petru-Vodă, un act oficial, din 1585, face o

---

1) Cf. povestirea din *An. Ac. Rom.*, XVIII și știrile nouă date de Socotelile Brașovuluĭ.

2) V. Gerlach, p. 434, col. 2-435, col. 1 și întâiul *Apendice* din acest volum. Cf. Hurmuzaki, IV², p. 106.

3) V. nota precedentă.

4) V. Iorga, *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 201 și în acest volum, *Apendicele* I.

5) Întâiul *Apendice* al acestuĭ volum și notele.

6) Așa e numit în prima scrisoare a Domnului ardelean, V. mai departe.

deosebire cu totul limpede între cel d'întâiŭ „lotru" venit cu Cazacii: „Creţul" şi al doilea: „Ivan" [1]). Pe de altă parte, Christofor Báthory ordonă la 14 Septembre Bistriţenilor să prindă pe Ivan bătut, dacă se va refugia la dînşii, şi, abia la 2 Decembre, locuitorii oraşuluĭ primiaŭ instrucţiĭ relative la invasia *nouă* a unuĭ pretendent, al căruĭ nume nu i-l dăduse nicĭ Domnul atacat [2]).

Cronologia celor două expediţiĭ se poate reconstitui foarte bine: Avem întâiŭ, în Iunie, un prolog, fără succes, în care rolul prim îl joacă Ioan *Creţul*. Petru se plânse luĭ Sienienski pentru această călcare de pace, care n'avuse însă importanţă [3]). La 10, la 24 Iunie vedem pe Petru la Iaşi, ocupându-se liniştit cu afacerĭ administrative, cu lucrările pentru zidirea Galateĭ. La 9 Iulie, Domnul dă iarăşi un document din Iaşi [4]). În Ardeal ca şi în Muntenia, incidentul de fruntariĭ, care anunţa tulburărĭ atât de serioase şi de îndelungate, n'are nicĭ un răsunet.

Dar în August, la sfârşit, ceĭ doĭ fiĭ aĭ luĭ Andreĭ Báthory, Ştefan şi Gavril, nepoţiĭ luĭ Christofor şi aĭ regeluĭ Ştefan, trecând în Moldova, se opresc la Braşov. La 5 Septembre, eĭ sunt duşĭ la Preaşmĕr. La 28, un Comis soseşte de la Petru, care expediase încă de la 5 un alt curier prin Bistriţa. În Moldova se simte din aceste menţiunĭ de Socoteli ardelene că se petrecea ceva [5]).

Dar alte izvoare confirmă şi lămuresc invasia din August-Septembre (e de notat şi lipsa de documente din acest timp de la Petru). La 15 Septembre, o corabie aduce la Constantinopol vestea că „Polonii" se luptă cu Moldovenii, şi se daŭ ordine de intervenţie Tatarilor [6]). La 19, sosesc plângerile oficiale ale luĭ Petru, căruia i se acordă alt ajutor [7]). La 30, vine de la acelaşĭ noutatea biruinţeĭ sale peste 10.000 de Cazacĭ [8]). Un Ceauş mersese în anchetă: plecând din Moldova la 3 Octombre, el anunţă mandatarilor săĭ la 8 că aŭ fost nu maĭ puţin de 2.000 de Cazacĭ, că aŭ fost bătuţĭ şi că acuma e linişte [9]).

Acest act al incursiunilor căzăceştĭ erà cu totul mântuit la 3 şi 8 Novembre, când călăraşul moldovean aduse la Constantinopol numaĭ ştirĭ privitoare la afacerĭ străine [10]). Însă la 25 sosise alte noutăţĭ din Moldova, de vreme ce se permite la această dată luĭ Petru să se lupte eventual cu Cazacii [11]). La 29 Novembre se afla la Iaşi — de şese zile, ne asigură Ureche, răzimat pe ştirĭ polone [12]), — un noŭ Domn, care, intitulându-se „Ioan, cu mila luĭ Dumnezeŭ, Domn al ţĕreĭ Moldoveĭ şi moştenitor adevĕrat" (titlul luĭ Ioan-Vodă cel Cumplit), anunţa Bistriţenilor restituţia sa „după pedeapsa luĭ Dumnezeŭ în fuga din ţara noastră" [13]).

Într'un raport frances din Decembre, ni se vorbeşte, după ştirĭ oficiale, de alungarea

1) Regestele citate, p. 893.
2) *Apendicele* I, la aceste date.
3) *An. Ac. Rom.*, XIX, p. 234.
4) Regestele citate, la aceste date; documentul din 9 Iulie e tipărit în *Arch. ist.*, I², p. 27.
5) Socotelile Braşovuluĭ, în *Apendicele* al doilea; ale Bistriţeĭ (inedite).
6) Gerlach, p. 385, col. 2.
7) Hurmuzaki, III¹, p. 5 (raport imperial cu această dată).
8) *Ibid.*, p. 6 (raport imperial).
9) Maĭ jos, p. 601.
10) Gerlach, p. 403, col. 1; *Apendice* I (p. 601, nota 2). Petru pare că fusese rânit saŭ se îmbolnăvise, căcĭ chemă, în Octombre, pe doctorul Francisc Domestikos Laskaros din Chios (Gerlach, p. 389, col. 2; cf. p. 392, col. 2; p. 397, col. 1; Crusius, pp. 309, 312, 479-80). Petru-i da întreţinerea, haine şi 200 de coroane pe an, cu voia de a avea clientelă (Gerlach, p. 397, col. 1). Se întoarse prin 1580 (Crusius, pp. 308-9).
11) Hurmuzaki, III¹, p. 5.
12) P. 231.
13) Regestele, p. 894.

luĭ Petru „de către unul care se zice că este Moldoveanul ce a fost acum câți-va anĭ Domn și a fost gonit din țară [1])". — De frăția luĭ Ioan Potcoavă cu Ioan-Vodă cel Cumplit nu vorbesc decât un raport contemporan și o cronică polonă, pe care o întrebuințează, citând-o, Urechie [2]). Corespondența Turcilor cu Polonii dă genealogia tuturor celorlalți pretendenți; cât despre Potcoavă, el e pentru ceĭ din Constantinopol numaĭ „lotrul Ivan".

Putem ști cum se chema acest vînător de noroc înnainte de a îmbrăca personalitatea străină a unuĭ ilustru mort? Da. În archivele din Lemberg se află mențiunea răsplătireĭ în haine date, după cerere, servitorilor luĭ Ioan după decapitarea acestuia, și osânditului i se zice: „*Nicoară* Potcoavă" [3]). Dacă nu era Ioan-Vodă, impunătorul și frumosul aventurier era, cel puțin, Român.

Despre puterea luĭ fisică, despre frumusețea luĭ de gladiator tînĕr ni vorbesc felurite izvoare. Ca toată lumea în Polonia pe timpul scurt al mărireĭ și căderei luĭ Ioan-Vodă, nunciul papal căută să afle cum era înfățișarea legendarului viteaz. „După cât mi se spune", scrie el, „de aceĭ cari l-aŭ vĕdut, e de vrâstă între treĭ-zeci și cinci și patru-zeci de anĭ, blond, frumos și poartă, cum e obiceiul Voevozilor moldovenești, o barbă foarte lungă. I se zice: Potcoavă, fiind atât de voinic, în cât rupe cu mânile potcoave" [4]).

Să ne întoarcem însă la cronologia expediției.

Cu o zi înnainte de data scrisoreĭ de victorie a luĭ Potcoavă, sosia la Brașov un boier de la Petru Vodă, — refugiat, cum știm de aiurea, la Buzăŭ, după o primă bătălie pierdută —, și pornia „în mare grabă" către principele Ardealuluĭ. Secretariul fugaruluĭ, István Déak, se înfățișa și el în acelașĭ oraș. Șeful gardeĭ ungurești bătute, Rácz Mihály, rămas pe lângă Petru încă din 1574, era întors la Brașov la 29. La 1ⁱᵘ Decembre, alt Comis de la Petru. Mihnea, solicitat de unchiul săŭ *înnaintea* sosireĭ ordinelor Sultanuluĭ, cumpĕră arme, trimețând peste șepte-zeci de slujitorĭ pentru a le ridica [5]).

La 3 Decembre, un Ceauș fusese expediat la Tatarĭ, din Constantinopol, unde sosise știrea lupteĭ de lângă Iașĭ și a fugeĭ luĭ Petru [6]), comunicată de Daud-beiŭ de Silistra, după scrisorile aceluiașĭ Petru [7]). Un alt Ceauș, Ahmed, plecă la Christofor Báthory. El era la Brașov în ziua de 13, dar la această dată tînĕrul Ștefan, nepotul Voevoduluĭ ardelean, și un șef de trabanțĭ, Komathy (Kamuthy) Balázs, formase corpul de expediție pe teritoriul

---

1) „Par ung qu'on dict estre le Bogdan, qui, quelques ans a, fust aussy Vayvode et chassé dudit pays" (Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 41).

2) „Ce s'aŭ fost făcênd frate luĭ Ion-Vodă" (p. 230).

3) Arch. Orașulnĭ, *Acta Consularia*, x, p. 519: „*Ioannes Pop Rutenorum; Nikore olim Podkowa famuli.* Creczon Harbuss, Grigor Xolicz, Alexa Toternak, Petrasko Piter Walaszony et Iwan Ruson, uti famuli Nikore Podkowa iudicio Sue Regie Maiestatis capitis damnati, recognoverunt libere et per expressum fassi sunt, quia pro mercede obsequiorum per eos dicto Podkowa in vita eius prestitorum honorabilis Ioannes, ecclesiae ruthenicalis tituli Assumptionis Beatae Mariae Virginis in civitate eadem Leopoliensi consistensis pop, per compositionem et transactionem inter eosdem, mediante arbitrio illustris et magnifici... *(sic)* Chotkiewicz, castellani Wilnensis et marschalci supremi magni ducatus Lithuaniae, Samogitiae capitanei, factam, dedit eisdem duas vestes auro textas, cum quindecim nodulis argenteis deauratis, per prefatum olim Nikoram Podkowa ad ecclesiam prefatam et ad manus dicti poponis traditas; de quibus vestibus et nodulis eum ipsum poponem quietaverunt perpetuo. Actum ut supra [feria secunda pridie festi Nativitatis Sancti Ioannis Babtistae, anno Domini 1578]."

4) „Egli, per quanto mi è stato referto da quelli che l' hanno veduto, è di età di XXXV anni a XL; è biondo, di bell' aspetto et porta, all' uso dei prencipi moldavi, una barba lunghissima; chiamasi Podkova, che in pollacco significa ferro di cavallo, conciosiachè sia tanto robusto, che con le mani rompe un ferro di cavallo" (rapoartele de nuncĭ citate).

5) Socotelile Brașovuluĭ, în acest volum.

6) Gerlach, p. 420, col. 2.

7) Scrisoarea din 16 Decembre 1577 a Sultanuluĭ către Christofor Báthory, cuprinzênd deci știrile cele maĭ sigure; în Hurmuzaki, III¹, pp. 7-8.

Braşovuluĭ. Ardeleniĭ se găsiaŭ în Secuime la 22 încă, aşteptând unelte de războiŭ, care nu li se dădură decât la 23 şi 24. În această din urmă zi, Báthory şi auxiliarul săŭ treceaŭ Carpaţiĭ şi intraŭ în Moldova, „cu toată oastea“ [1].

Sosirea aceasta de ajutor, pe care Sultanul o grăbia prin o nouă scrisoare, din 16 Decembre [2], nu eră nicĭ acum inutilă. La 15 încă, Petru-Vodă se afla în Muntenia, şi Mihnea cumpĕra iarăşĭ arme la Braşov [3]. În ajutorul celor doĭ Mirceştĭ rămân beiĭ de la hotare: de Nicopol, Vidin, Bender, Silistra, şi 1500 de Ieniceriĭ, trimeşĭ în două rânduri [4]. Cu aceste trupe, fugarul se riscâ încă o dată, dar fu bătut, la Docolina [5]. Înfrângerea trebue să fi fost foarte hotărîtoare, de vreme ce Petru-Vodă fugi spre Roman. Aicĭ îl întîmpinară la 28 oştile ungureştĭ [6].

Cu acest noŭ şi însemnat ajutor, plecă cel de două orĭ învins către capitala sa. În ajutorul luĭ Potcoavă şi al Hatmanuluĭ săŭ, Cazacul Şah, veniaŭ tovarăşĭ de la Nipru [7], dar el nu ştia aceasta. Neprimind nicĭ un răspuns de la Constantinopol, unde oferise o creştere de tribut [8], părăsit de Poloni, furioşi de acest incident prădalnic în momentul când eĭ ratificase în mînile Ceauşuluĭ imperial tratatul din Iulie 1576 [9], Ioan se hotărî să ieie din noŭ drumul Soroceĭ şi al Nistruluĭ, ceia ce a şi făcut. În ultima zi a luĭ Decembre, Iaşiĭ se predaŭ, şi la 1^iu^ Ianuar 1578 Petru-şĭ făcea intrarea aicĭ [10].

---

1) Kurz, *Nachlese*, p. 108; ziarul luĭ Ştefan: „1577, 24 Decembris. Petrus, priuceps Moldaviae, a quodam principe, Patkowa dicto, Moldavia pulsus, cum auxilium Illustrissimi Transylvaniae principis implorasset, Stephano Bathori, nepote, in auxilium misso, isto die Moldaviae fines cum universo exercitu ingrediuntur; 1577“.

2) Mai sus, p. XXXIV, nota 7.

3) Socotelile Braşovuluĭ, în acest volum.

4) Hurmuzaki, III^1^, p. 5; IV^2^, pp. 100-1; *Supl.* I^1^, p. 41.

5) Ureche, pp. 231-2.

6) Jurnalul citat al luĭ Ştefan Báthory: „1577, 28 Decembris. Hac die conveni Petrum, principem Moldaviae, in oppido Romanvasar. 1577“.

7) *Apendicele* I, scrisoarea luĭ Bekes din 9 Maiŭ 1578.

8) Raportul veneţian din 12 Decembre; în Hurmuzaki, IV^2^, pp. 99-100.

9) *Apendicele* I, la data de Februar 1578.

10) Cf. Ureche, p. 232: „Când s'aŭ aşedat iarăşi în Scaun Petru-Vodă Şchiopul: anul 7086, Ghenarie 1“ şi ziarul citat al luĭ Báthory: „1577, 31 decembris. Pulso Patkowa, pseudo-principe, Petrus in principatum restituitur. 1577“. — Se pare că în adevĕr Ioan n'avea decât 3-400 de Cazacĭ (cf. Ureche, p. 230), căcĭ iată ce cetim în următoarea scrisoare a diplomatuluĭ polon Berzewiecki, adresată ducelui Prusieĭ:

Illustrissime princeps, domine, domine mihi clementissime. Illustrissimae Celsitudinis Vestrae fidelissima ac promptissima mea officia defero.

Uno mense citius, Illustrissime princeps, huc advolassem, si non me turbae Moldavorum, quae me plane, si ad duos adhuc dies productae fuissent, oppressissent, profectionem meam non turbassent. Nam, ubi litteras Celsitudinis Vestrae accepi, nulla mora allata, vel rebus meis inchoatis relictis, itineri me accinxi, ut quamprimum coram Celsitudine Vestra de tanta clementia immortales gratias agerem, tum autem omni fide atque studio me gratum declarare conarer. Iam vero perveneram ad fines Moldaviae, cum in itinere tabellarii Petri Palatini, ad Illustrissimum Palatinum Transilvaniae auxilia petitum celeri cursu properantes, mihi occurrerent indicarentque herum ipsorum a rebelle quodam Moldavo, qui regnum quadringentis tantum Nisoviis, celerius quam fama increbuit, invasisset, sede pulsus esse, ac ob id magnum illis periculum impendere qui hoc tempore illac iter facerent. Quo nuntio adductus, itineris novas rationes instituere coactus sum, ac, ut me periculo eriperem, duodecim dierum itinere circuitu facto, per Alpes Ungariae et Transilvaniae magna cum difficultate propter altas nives pervasi hucque ad Serenissimum regem, dominum meum clementissimum, nudius tertius salvus, Dei beneficio, perveni; cui facta potestate litterarum Celsitudinis Vestrae, de munificentia eiusdem testatus sum; quod quam gratum Eius Maiestati fuerit, Celsitudinem Vestram brevi cogniturum spero. Quare intra triduum aut summum quatriduum, absolutis regiis negotiis, ad Celsitudinem Vestram iter meum intendam. Faxit Deus ut eam salvam et incolumem offendam. Datum Varsaviae, X die Ianuarii MDLXXVIII.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

[obe]dientissimus cliens,

Martinus Berzevicius,

eq[ues].

(Königsberg, *Staatsarchiv, Polen, Briefe*.)

La 3 Ianuar, fuga năvălitoruluĭ eră cunoscută la Constantinopol, și Ienicerii începeaŭ să se întoarcă [1]). Ardelenii mai zăboviră, temêndu-se poate de vre-o întoarcere ofensivă a luĭ Potcoavă. Abia la 18 ale luneĭ, intră Ștefan Báthory în Brașov și la 23 Komathy, cu trupele [2]). Pretutindeni războiul cu Cazacii se credea terminat: la Constantinopol, unde solul ardelean stăruia pentru menținerea luĭ Petru și a luĭ Mihnea [3]), în Ardeal, unde se plătiaŭ trabanții pentru serviciul lor de o lună și jumătate [4]), în Moldova, în fine, de unde Domnul restituit trimetea pe la 1[iu] Februar pe Stolnicul Radicĭ la principele Ardealuluĭ [5]).

Și tocmaĭ în ziua când acest sol cu daruri venia la Brașov, la 3 Februar, „Alexandru-Vodă", acesta, de sigur, fratele luĭ Nicoară, trecea Nistrul, bătea pe Turcii împuțințați și fără tunuri, comandați de Daud, beiul de Silistra, și de Ahmed, cel din Nicopol, și ocupa atât de răpede Iașul, încât nicĭ Doamna n'avu timp să fugă [6]).

Răpeḑiciunea acestuĭ noŭ atac trebue ast-fel explicată. Ioan cugeta să se întoarcă și izbutise a-și formă trupe nouă la Nimirov. Dar, arestat de căpitanul Rusieĭ, Nicolae Sieniawski, și trimes, cam târziŭ însă, Regeluĭ, el își lăsă oamenii fără căpetenie [7]). În lipsa unuĭ Domn, aceștia făcură altul și merseră să-l instaleze.

La 9 Februar, sosia în Brașov un sol de la Petru-Vodă, de sigur pentru ajutor, și plecă la principe. La 16, un Trimes al Domnuluĭ din noŭ gonit sosia „pentru a cumpĕra pulbere și plumb". La 17, orășenii primiaŭ scrisorĭ de la Mihnea-Vodă. Se pare că și de astă dată Petru se refugiase în țara nepotuluĭ săŭ [8]).

Trupele ardelene se grăbiră a se întoarce: la 26 trece prin Brașov, în calea spre Moldova, cunoscutul Rácz Mihály, cu soldați; la 27, vedem în oraș trabanții. Trecênd

---

La 12 Iunie, din Varșovia, Thorbeck scrie orașuluĭ Danzig despre sosirea în acea zi a luĭ Berzewiecki (*Acta*, XXVII, f° 135). Și un alt călător fu oprit în cale de aceste turburărĭ: Ceaușul Ahmed. V. publicația noastră *Documente rom. din Arch. Bistr.*, Prefața, pp. XXIV, CXV.

1) *Apendicele* I, rapoartele din Ianuar 1578. Cf. raportul venețian din 27 Februar; Hurmuzaki, IV[2], p. 102.

2) Socotelile Brașovuluĭ, în acest volum.

3) Cf. *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 24 și *Apendicele* I: documentele din Decembre 1577 și Ianuar 1578. Se vorbia de numirea luĭ Giafĕr, fostul Pașă de Timișoara, ca beglerbeg în Moldova, și Christofor stărui să i se restitue pașalîcul.

4) Socotelile Brașovuluĭ, în *Apendicele* II.

5) *Ibid.*

6) *Apendicele* I. Cf. raportul venețian din 21 Februar, în Hurmuzaki, IV[1], p. 102. „Sein Weib geschändet" (Gerlach, p. 463, col. 1). — Iată ce cuprinde asupra năvălireĭ luĭ Alexandru raportul din Varșovia, 25 Februar sara 1578, al luĭ Constantin Ferber, Albrecht Giese și Conrad Lembke către orașul Danzig (*Acta internunciorum*, XXVII, f° 56): „Sonsten auch in der Wolin [Tatarii, cari aŭ luat Ostrog, închiḑênd pe prințul Constantin în castel, și aŭ ars Luck] trefflichen grossen Schaden thun. Die Nyssowii Kossaczy sollen dieses Potkowa, so alhier gefenglich gehalten [v. p. XXXVIII, nota 8] Bruder in die Wallachey mit Gewalt zum Regimenten geseczet haben, und sich mit den Turcken und Wallachen wol herumb yagenn; zu was Ende es ablauffen möge, ist dem Allerhöchsten alleine bekandt".

7) Ureche, *l. c.*; *Apendicele* I; raportul german din 14 April (Hurmuzaki, III, p. 13). — La 1[iu] Februar, nunciul anunță arestarea și apropiata sosire a prinsuluĭ la Varșovia. Se zicea că Petru fusese „scannato dai suoi popoli", dar e falș: a trimes un sol la dietă, care a avut audiență în acea zi de 1[iu], „et fa instanza grande che il povero Podkova sia castigato." — La 11, nunțiul scrie că Potcoavă a fost adus, de Palatinul de Braclaw; „il qual Palatino è venuto per giustificarsi, perciò che era stato incolpato che egli havesse aiutato il Podkova sino all'impresa di Moldavia"; regele trimete pe acest ofițer contra Tatarilor. „Et si crede che, per dar satisfatione al Turco, si farà mozzare il capo al Podkova". Acesta e păzit de haiducĭ. Supt Sigismund-August, în asemenea casurĭ, se tăiaŭ ... alțiĭ; „ma in questo si tenne che si farà da dovvero" (rapoarte de nunțiĭ citate).

8) Socotelile Brașovuluĭ, în acest volum.

muniții, oastea de ajutor asediè în Iași pe Alexandru, care avusc curajul să anuințe lui Christofor Báthory suirea sa pe tron, printr'un ambasador [1]).

Abia sosise la Poartă Ahmed-Ceauș cu tractatul ratificat, aducênd și scuse din partea regelui pentru atentatul lui Potcoavă [2]), cu asigurarea că s'aŭ dat ordine pentru prinderea lui și că un al treilea pretendent, Constantin, va fi trimes Sultanului, când, la 20 Februar, un olac dădu vestea năvălirei lui Alexandru [3]). Cu sinceritatea lor obișnuită în manifestarea pasiunilor, Turcii făcură o frumoasă scenă de indignare, dar, luând iarăși măsuri pentru potolirea lucrurilor, ei se gândiră acum și la alte mijloace de pacificație [4]).

La 3 Mart, când nu se știa încă resultatul final al frământărilor din Moldova, Sultanul, care se găsia afară din Constantinopol, la vînat, trimese fără știința Mareluĭ-Vizir un capugiŭ la Anchial. Mihail Cantacuzino, „Marele-Negustor" împĕrătesc, care aflase fără îndoială noua pățanie a protegiatuluĭ săŭ din Moldova, nu bănuia efectul pe care trebuiaŭ să-l aibă pentru dînsul năvălirile Cazacilor. Capugiul îl surprinse și, îndeplinindu-și porunca cu care erà trimes, îl spânzurà în curtea castelului. Sokoli aflâ numaĭ după aceasta cele petrecute, și el primi în tăcere trista și ofensătoarea noutate [5]).

Se credea în Constantinopol că acelaș capugiŭ trebuia să înlăture pe aceiași calc pe incapabilii cari nu știaŭ să apere raiaua Sultanului, pe Voevodul Moldovean, adecă, și pe ceĭ doĭ auxiliarĭ musulmanĭ aĭ acestuia, beiĭ învinși de treĭ orĭ [6]). Dar la 3 April, Mohammed-Pașa erà înconoștiințat de Petru, că pretendentul, încercând o ieșire, fusese prins [7]). Ultimul act al acesteĭ lupte pentru tron se petrecu, ni spune cronica, în noaptea de 11 spre 12 Mart, dată care poate fi primită [8]). În adevĕr, la 13 un Comis de la Petru sosia în Brașov și se trimetea lui Rácz „ceva plumb și praf" prin noiĭ trabanți pe cari-i aducea Stolnicul moldovean Radicĭ, întors de la principele Ardealului. Dar nu maĭ erà nevoe acum nicĭ de oamenĭ, nicĭ de muniții. La 22, trabanții se întorceaŭ, cu daruri de la Petru-Vodă, și șefiĭ lor intraŭ în Brașov a doua zi. Ceĭ 100 de trabanți ce se maĭ expediară peste graniță trebuiaŭ să păzească pe Petru-Vodă de vre-o surprindere [9]). Căcĭ îl vedem anunțând la Poartă, în această lună, nouă grămădirĭ de Cazacĭ la Bar și cerând ordine către begiĭ din vecinătate [10]).

Alexandru, rănit la cap, murise pe drumul spre Constantinopol, unde-l așteptaŭ „cârligele" turburătorilor de pace [11]). Ivan ajunsese în fine, în mânile regeluĭ [12]). Pe acesta și pe Constantin îl cerură Turcii prin scrisorile din 10 Mart, prin solul Marc Sobieski,

---

1) La 19 Mart, se întoarce prin Brașov solul venit pentru a anunța suirea „nouluĭ Domn din Moldova", care nu poate fi Petru restabilit (Socotelile citate).

2) *Apendicele* I. Cf. Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 42.

3) Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 42. Cf. Gerlach, p. 460, col. 1.

4) V. *An. Ac. Rom.*, XIX, p. 236.

5) *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 24, nota 4. Cf. Hurmuzaki, *Supl.* I¹, pp. 43-4; IV², pp. 103-4.

6) Raport imperial din 30 Decembre 1577 (cu primul zvon al planuluĭ), Hurmuzaki, III¹, p. 6; *ibid.*, pp. 11-2; Gerlach, p. 463, col. 1; raport venețian, în Hurmuzaki, IV², pp. 102-3, 103-4.

7) Hurmuzaki, III¹, p. 12. Cf. povestirea din Ureche; raportul francez din Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 43.

8) P. 233. Ambele indicații cronologice, date acolo, se potrivesc.

9) Ordinele Sultanului către Christofor, publicate în Hurmuzaki, III¹, p. 16, la data de *28* April, trebue să fie rĕŭ datate.

10) *Apendicele* 1, la această dată.

11) Gerlach, p. 479. Cf. raportul venețian din Hurmuzaki, IV², p. 105.

12) Nunciul, care afirma, la 4 Mart, că Alexandru, fratele lui Potcoavă, e asediat de „Turcĭ" în „Suceava", vestește la 15 April trimiterea lui Ioan-Vodă „nella torre di Rava". Alexandru ar fi fost gonit (el avea 1500 de Cazacĭ) de Petru, cu 400 de călărĭ și 600 de pușcași ardelenĭ. Cazacii ar fi fost uciși maĭ toți, și Domnul, restabilit, declară „riconoscere la vita e lo stato da Sua Maestà il rè di Polonia".

care se întoarse înnainte de sfârșitul lunei următoare [1]). Cînd un nou Trimes polon, secretariul Dzierzek, sosi la 14 April, cu plângeri pentru înfiorătoarele jafuri de răzbunare ale Tatarilor, i se răspunse numai prin batjocure, iar regelui i se înfățișă din nou un lung pomelnic al crimelor comise de Cazaci, pomelnic care se mântuia cu reclamarea celor doi pretendenți rămași în viață [2]). Încă și în Iunie, când regele se afla la Lemberg și lucrul era cunoscut Turcilor, cererea celor doi tulburători de pace se repetă [3]).

Cazacii erau, fără îndoială, elemente militare prețioase, *borderers* războinici, al căror loc era fixat în linia d'întâiu a soldaților regatului, dar, purtându-se cum se purtau, atrăgând prin provocațiile lor flagelul tătăresc asupra provinciilor de la graniță, ei aduceau mai multă pagubă decât folos. Când regele Ștefan nu mai avu nici o grijă la Baltică, el se grăbi să pue capăt veșniculuĭ scandal al prădăciunilor. La 9 Maiu, Gașpar Bekes seria din Lemberg Turcilor că ofițerii vinovați, găzduitorii și întețitorii Cazacilor, fusese destituiți, că înșiĭ Cazacii erau urmăriți, spânzurați sau înțepați, până la numărul de 600, că lui Sieniawski i se luase funcția de Hatman și i se confiscase averea, că se tăiase calea unor auxiliarĭ moscoviți ai Cazacilor polonĭ, că noul Hatman Mielecki continua cu regele opera de represiune și reformație [4]).

Toate acestea erau bune, dar Petru și stăpânii săĭ vroiau capul lui Ioan Potcoavă. Fiind-că regele nu se îndura încă de vitejia și frumusețea lui de războinic, fiind-că avea scrupule să pue supt securea călăului acest cap, care purtase câte-va săptămâni o coroană, Domnul Moldovei, pe care frica-l făcea răsbunător, păru pe Ștefan că adună trupe contra Tatarilor sau Turcilor [5]). Pe la 3 Iunie, un olac de la Petru denunță arderea mai multor sate de către Cazacĭ [6]). Un Ceauș imperial sosise din Polonia pentru a duce pe Potcoavă viu sau mort și, din parte-i, Petru-Vodă ceru pe pretendent prin boierii săĭ Balica și Stroicĭ, cari aduceau și daruri [7]). Ștefan își călcă pe inimă: în lipsa lui intenționată din oraș, Potcoavă era decapitat în piața publică din Lemberg, înnaintea Primăriei actuale [8]).

---

1) *Apendicele* I, la aceste date; Gerlach, pp. 542-4, 550 și urm.; Hurmuzaki, III[1], pp. 10-11, 14-5.

2) *Apendicele* I și Gerlach, pp. 487-8, 548-9, 549-50. — Pentru prădăciunile Tatarilor, v. și raportul din Thorn, 26 Decembre 1577, al lui Ioan Thorbeck către orașul Danzig: „Es bricht alhie eine Zeitung auss, alss solte der Tatter seine starck sich an die Grentze machen" *(Acta internunciorum,* XXVI, f° 385). Apoi raportul din 6 Februar 1578 (v. mai jos, nota 8). La 1[iu] Mart, solii Danzigului scriu din Varșovia că Tatarii ar fi plecat, cu 70.000 de robi *(Acta,* XXVIII, f° 63). La 2, se arată că, din contra, ei se întăresc zilnic, ajungênd acum la 130.000. Constantin, principele de Ostrog, abia scăpat, trebue să vie a doua zi, cu știri (f° 65). La 7, se presintă nesiguranțe în privința Tatarilor. Constantin s'a împăcat cu ei la Ostrog, dându-li 15.000 de ughi. Li se dau și mărfuri de 60.000 de florini. Se zice că principele va veni cu un sol tatar, care va reclamă datoria regatului, fără plata căreia Tatarii vor visită pe rege în Varșovia (f° 78-9). La 12, se vorbește de sosirea solului tatar, care a fost primit în audiență privată (f° 80-1). La 13, după amiazi, se confirmă reclamarea datorieĭ, din care se va da o parte pentru a scoate pe Tatarĭ din Polonia (f° 84).

3) *Apendicele* citat. La scrisorile din 25 April aduse de Dzierdzek (v. p. 614 nota, unde se trimete, nu la p. 635, ci la p. precedentă), regele răspunse prin cele ce sunt tipărite în Hurmuzaki, III[1], pp. 17-9 (12 Iunie). Cf. și Janicki, pp. 133-4.

4) *Apendicele* citat.

5) *Ibid.*

6) Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 44.

7) Pawiński, *Księgi podskarbińskie,* I, p. 192. Cf. raportul francez din 3 Iunie, în Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 44.

8) *An. Ac. Rom.,* XIX, p. 237. La 30 August, din Lemberg, regele cere, pentru Ceaus, de la Rafael Sieniawski, două din tunurile ce Potcoavă luase cu el (Janicki, pp. 215-6, n° 132). Reclamația tunurilor și în altă scrisoare, cu aceiași dată, către Hatman *(ibid.,* pp. 211-3).

Pentru închisoarea lui Potcoavă în Polonia, v. și următoarele rapoarte adresate orașului Danzig, din Varșovia, de Constantin Ferber, Albrecht Giese și Conrad Lembke *(Acta internunciorum,* XXVII, f° 30-1, 43-4, 135):

„Potcoavă", scrie, opt zile după eveniment, un contemporan, „a fost tăiat la 18 Iunie, aicĭ la Lemberg. A arătat o statornicie și o neînfricoșare admirabilă, în moartea sa. În ziua aceia, Regele n'a fost în oraș, dar a lăsat poruncĭ către judecătorĭ și o țidulă, în care li spunea să împlinească osânda și să mântue cu dînsul. Când a ajuns Potcoavă în locul închis al pieței, s'a primblat de câteva orĭ, în sus și în jos, slobod cu totul, și s'a uitat mândru în jurul său. Apoĭ a zis așa: „Oamenĭ bunĭ, știțĭ voĭ de ce mi se taie mie capul? De aceia, fiind-că mi-am adăpat sabia cu sânge turcesc și mi-am pus de atâtea orĭ viața în primejdie, luptându-mă cu dușmaniĭ voștri și aĭ tuturor creștinilor. Bine să fie! De moarte nu mi-ĭ frică; dacă mi-ar fi, nu m-aș fi băgat de atâtea orĭ între dușmanĭ. Și nicĭ acuma nu-mĭ pasă de dînsa, și să dee Dumnezeŭ să răsplătesc cu viața mea liniștea țereĭ acesteia. Ci voĭ, Polonilor", și celelalte. Nu se poate spune cât de batjocuritor a vorbit de dînșiĭ și de trădarea lor față de el, și tot așa și despre rege, pentru care a spus la urmă: „Bine! Tu mă uciḑĭ astăzĭ pe mine; dar nu vor trece doĭ anĭ și Turciĭ îțĭ vor face ție tot așa, cu chinurĭ maĭ marĭ decât ale mele; și multe ca acestea." A întrebat apoĭ: „Unde e călăul?" Când acesta a ieșit din mulțime, l-a întrebat Potcoavă, dacă a venit timpul. „Da, dacă învoești Măria Ta". Îl întrebă apoĭ dacă are o sabie bună, ascuțită. „Da". Atunci el îngenunchiè cu fața spre soare și suspină de câteva orĭ, rugându-se. Apoĭ îșĭ desvĕli gâtul și chemă călăul. Călăul veni, dar, fiind-că Potcoavă ținea capul în jos ca la Ruși, n'a vrut să-l tae. Ci Potcoavă l-a întrebat, de ce așteaptă atâta. Călăul îĭ spuse să nu-șĭ ție așa capul. Potcoavă ridică atunci capul și-l plecă apoĭ pe o parte. Și nicĭ așa nu-ĭ plăcu călăuluĭ. Atunci, el se uită împrejur și spuse: „Arată-mĭ"! Și, făcênd cum i se arătase, călăul și-a îndeplinit porunca. Îndată mortul fu ridicat de slujitorĭ, carĭ-l spălară și-ĭ cusură bine capul, cu mătasă, la loc; și l-aŭ îngropat apoĭ cu cinste mare în Biserica Rusească. Și nu se poate spune cum îl plâng pe omul acesta nobiliĭ și ostașiĭ [1]".

1. 14 Februar 1578, dimineața. „Ahm verschienenen Sonnabendt ist der Potkowa, welcher sich in der Wallachej allerley sol unterstanden haben, des gewesenen wallachischen Woiewoden Iwonia Bruder, alhier gefenglich eingebracht unnd, ob die Landtbottenn wol fur ihnen intercedirett, so hat es doch nicht verschlagen mögen, sondern ehr ist heutt in die Fesser geschlagenn worden und soll ihn wenig Tagen noch Czirsk gefuhrett werdenn, vornemlich aus dehnen Ursachen das gesagtt wirdtt, es komme ein turckischer Gonietz hinach, der ihnen handtfest zu machen und fur gebuerlichen Straff zu ziehen begehren solle, oder auch vielleicht der Massen auszugeben, das ehr inen mit sich in die Turckey nehmen möge. Unsers Herren des Königs Pruder sol dem ytzo noch regierendenn Herren in der Wallachej, den Petrum, mit 1500 Rossenn kegenn diesen Potkowa entsezett habenn, und, wie man sagett, werde practiciret das man denselben in der Wallachei zum Woiewoden machenn möge; darzu wirdt starck geredett das sich unser Herr der Könnig nach geendetem Reichstage gehn der Reussischen Lemburgk begebenn solle, daselbst mit seinem Brudern noturfftige Unterredung zu haben; welchs doch die Zeit alles gebenn wirdt."

2. 16 Februar, sara, 1578. „Der Potkowa syczett noch alhier in den Fesserenn, unnd man kan noch nicht wissen was man mit ime angehen werde; ezliche lassen sich beduncken, ehr werde wieder die Taterenn zu ziehenn los gegeben werdenn, die Anderen vermeinen das ehr mit dem Leben nicht darvon kommen werde; welchs die Zeit alles gebenn wirdt."

3. Raport al lui Ioan Thorbeck, Varșovia, 12 Iunie 1578. „Es ist ein turkische Botschafft bey Ihrer Majestät: sol unter Andrem umb den Potkowen hefftig anhalten; es hat auch Ihre Majestät nach dem Potkowen gen Rawa geschikhet und inen von dannen schon nach der Lemburg furen lassen, — zu wass Meinung weiss man gruntlich nicht; ist doch nicht schwer zu erahten."

1) Ioan Thorbeck către orașul Danzig; Lemberg, 23 Iunie 1578, „in speter Nacht". *(Acta internunciorum*, XXVII, f° 188-9).

. . . . Das der Potkowa heute achtage, den 16 Junii, alhie entheuptet sey, erachte ich vor diesem gen Dantzig kommen sey. Man kan nicht zu wunder genugsam sagen mit was Bestendikeit und wie gar unerschrokken er gestorbenn. Ihre Majestät ist den Thag nicht in der Stadt gewessen, sondern hatt den Richtern befolen und ein Zedel hinder sich gelossen, darinnen geschrieben das sie ihm das Urthel fellen und mit ihm vort faren solten. Als er in den Schrancken gekommen, ist er ezlich Mahl auf und nider gegangen, gantz loss und frey, und sich frisch umbgesehen; darnach gesagett: „Liebe Leute! Wisset Ihr auch worumb das man mier itzo den Kopf abschlagen wil? Darumb das ich meinen Schebel mit Turken Bludt genetzett und wider

Turcul și Moldovenii se întoarseră ast-fel mulțămiți, și Petru se grăbi a arăta la Poartă că regele, care trecuse acum de la Lemberg la Cameniță, făcuse pregătirile lui militare contra Cazacilor numai[1]. Dar pretutindeni, în regat și dincolo de hotarele lui, se ridică un strigăt de indignare contra principelui creștin care sacrificase pe „cavalerescul" Cazac, pe „bunul Potcoavă"[2].

Cu aceasta însă nu se încheiase era Cazacilor și nu se stînsese seminția „fiilor de Voevozi". La 1[iu], la 19, la 25 Iulie găsim pe Petru-Vodă în Iași[3]. Dar „un Domnișor" se înfățișa la Nistru la 26[4].

Cronica țĕreĭ nu ni dă numele lui, dar îl cunoaștem de aiurea: era fiul al doilea al lui Alexandru Lăpușneanu, Petru, refugiat lângă Andreĭ Taranowski și ajutat de acesta

eure und aller Christen Feindt mein Leben vielfeltig in Gefahr gesetzt habe. Wollan! Ich furchte den Thodt nicht, den, wen ich in furthete, so wehre ich so offte under die Feinde nicht gekommen. So frage ich auch itzo nicht viel darnach; und wolte Gott dass mitt meinem Leben der Friede diesen Landen mochte erhalten werden. Aber, Ihr, Polen, etc." Hatt dermassen schendlich von ihnen und von ihrem Meineidt, den sie an ihm solten begangen haben, geredet, das es nicht nach zu sagen. Gleichsfalls von Ihrer Königlichen Majestät Personen selbst, das nicht zu schreiben; und entlich von dem Koninge: „Wolan! Du thust mier itzo die Gewaldt, aber, ehe dan 2 Jahr zu Ende sindt, werden dier die Thurken solhs mit vieler schwerer Marter vorgelden, etc."; und des Dinges sehr viele. Nach mals gefraget wo den der Henker wehre. Als er nhu auss dem Volke herfur gekommen, hat er den Henker gefraget, ob es Zeit wehre; da hatt er geanthworthett: „wen es Seiner Gnaden gefellig were". Da fraget er weiter, ob er auch ein gut scharff Schwert hette. Antwortet er: „Ja". Da war er kegenst die Sonne nidergekniett und ezlich Mahl zu Gotte geseuffzet und darnach den Hals bloss gemacht, und den Henker geruffen. Wie der Henker zu ihm kommet, und er den Koff niderwerts gehangen auf reusisch, und in der Henker nicht also abhauen wöllen, spriht er wornach das er so lange warten theie. Spricht der Henker, er solte den Koff nicht also nider hengen; da hatt er in aufgehaben und auf die eine Achsel hengen lossen. Spricht der Henker, er solte es aucht nicht also machen. Da sicht er sich umb und sagett zum Henker: „So weise mier dan wie du wildt das ich in halten sollen." Wie er nhu solhs gesehen und den Kopff aufgereckett, hatt ihm der Hencker sein Recht gethan. Baldt haben in die Diener aufgehaben und weggetragen; nachmals gewaschen, und den Kopf mitt Seyde fast aufgeneihett und nachmals mit grosser Solemnitett in der Reusischen Kirchen begraben lossen. Diese Zeitung haben wier auf dem andern Nachtleger vor der Lemburgk erfaren; und stehet nicht zu sagen wie der Mahn von den Edelleuten und dem Kriegsvolk beklagett worden, etc. Ich werde berichtett das man kurtz zu vorn, ehe das der Potkowa gerichtet, den turkischen Boten abgefertigett; doch ist er nicht weiter als sechs Meilen von der Lemburg gereiset, da er so lange verblieben, biss der Potkowa gerichtet; des moldauischen Woyvoden Gesanter aber hat es mitt angesehen, etc. — Weil sich auf dem Markte verlaufft, und alle Weldt zugelauffen, solchem Spectakel zuzusehen, ist Merten Hollandt, welhen die Ungern so lange gefangen gehalten, mit einem polnischen Jungen, der den Ungern Diener zu verbe *(sic)*, und feilen die Eisen von den Schenklen, loss und niemett sein *refugium*. Alss solchs die Ungern gewahr worden, haben sie einen grossen Lermen ahn, lauffen zum Könige und klagen hefftig. Der Köning hatt gelacht und gesaget, wohrumb sie inen nicht lengst umb die Biligkeit lossgegeben; doch hat er nachgegeben das man die Stadt geschlossen und uberall gesucht. Auch sindt die Ungern fast gantzer achtage ausgewesen, und ihm nach geritten; aber gestern wider bekommen und inen nicht gefunden. Gott helffe ihm weiter! Solchs ist ihm wolgelungen; gereichet aber dem Merten Soldaw zu vielem Beschwer, also das er itzo ihm Keller sitzet mit Kotten angeschmidet, und wirdt kein Mensche zu ihm verstattett. Ich vil aber an muglichem Fleisse nichts sparen, ob ich in konte loss machen, aber sie lossen sich hören, das er es alles zalen sol." Cf. discursul, aproape identic, din scrisoarea lui Talducci (Makușev, II, pp. 385-7), semnalat întâiu, la noi, după Petrușevici, de Papadopol Calimach (v. mai jos, nota 2).

1) *Apendicele* I al acestui volum.

2) Documentele, cuprinse în același *Apendice,* de la Trimesul german în Polonia. — Cântecul popular care-l glorifică, în *Conv. Lit.,* XXI, p. 999 și urm.

3) În regeste, p. 895.

4) Ureche, p. 233. — În schimb, Tatarii năvăliră. La 2 Iulie, din Lemberg, Thorbeck scrie că ei ar fi trecut Nistrul; regele trimete contra lor haiducii, dar gătește și „uber 300 füchsene Peltze", pentru a-i împăca, de și a trecut termenul pentru tribut: Sf. Ioan [24 Iunie]. Soldații trimeși contra lor sunt neplătiți și se plâng. În același timp, soli ardeleni vin pentru a declara că nu mai pot avea *doi* stăpâni (*Acta,* XXVII, f° 115-6). La 9, el anunță vestea că se vorbește de venirea lui Taranowski cu o solie tatară pentru confirmarea păcei, încheiate. După alții Tatarii ar fi dincoace de Nistru și ar voi să prade încă odată înnainte de pace *(ibid.,* f° 118-9). În fine, la 20, el scrie, din Lublin, că se așteaptă încă solia tatară.

și alți nobili poloni, cari cunoșteau foarte bine familia și pe Petru însuși și n'ar fi sprijinit nici într'un chip pe un șarlatan [1].

Să reconstituim după numeroasele, variatele și sigurele date ce ni stau astăzi la îndămână istoria acestei tentative.

La 28 Iulie, regele Poloniei, care aflase de noua lovitură ce zădărnicia efectul desonorantei execuții a refugiatului Ioan-Vodă, expediè grabnic un ambasador la Poartă, pe Andrei Lozowiecki. Acesta aducea scrisori de desvinovățire, în care Turcii erau asigurați că nu se pot supraveghia internaționalii Cazaci și că oștile polone s'au pus în mișcare pentru a ajuta pe Petru și a tăia drumul năvălitorilor [2].

La 31, știrea noilor tulburări era cunoscută în Ardeal, și Brașovenii trimeteau un spion, „până la Soroca, la Petru-Vodă". La 3 August, se spiona pentru Ardeleni, la Buzău și Gherghița, din causa afacerilor moldovene [3]. La 5, prin Hussein-Pașa de Bender și Petru, se știa și la Constantinopol de aceste afaceri: „4.000" de Cazaci mergeau spre Iași [4]. La 10, trimeșii lui Petru anunțau victoria [5]. La 12 totuși, Turcii amenințară pe regele Poloniei cu „mazilia", adecă cu o expediție de răsturnare, într'o scrisoare plină de exclamații violente și de calificații ofensătoare și triviale [6].

Sosirea ambasadorului regal făcu pe cei din Constantinopol să mai îndulcească forma scrisorilor, care, prefăcute întâia oară înnainte de audiența, la 14 August, a lui Lozowiecki și remiterea scrisorilor și dărei explicațiilor lui orale, nu mai cuprindeau acum decât amenințări . . . legibile, între care, firește și aceia a „mazilieĭ" [7]. Dar, dacă scrisorile trebuiră să influențeze favorabil pe Turci, ei aflară puțin timp după cetirea lor că se adună iarăși Cazaci, cu toată grija ce avea Bekes, însărcinat cu privighiarea hotarului amenințat. Ar fi fost 700, și Petru pretindea că paza regelui nu e serioasă și că magnații poloni susțin pe „acel lotru, Constantin, fiul unuia Alexandru". Noua scrisoare, resultată dintr'o prefacere nouă, eră severă, mai ales în redacția, mult mai pe larg, iscălită de Sokoli [8].

Veștile lui Petru nu erau inventii, de și cuprindeau unele lucruri neexacte. La 1/11 Septembre, regele scria încă o simplă scrisoare de desvinovățire pentru cele trei năvăliri reprimate [9]. La 2 Septembre, haiducii reveniau de la hotare, unde nu găsise pe Cazaci [10]. Dar la 12 el era silit să recunoască, într'o primă scrisoare, răspuns la înștiințări oficioase de la Poartă, că în adevĕr Cazacii se îndreaptă spre Iași, dar în număr de abia 7—800, și nu de 7—8.000, precum nici în rândul trecut nu fusese mai mulți decât 400, dintre cari Vodă prinsese cinci-zeci [11]. Iar, la cetirea scrisorilor turcești de la sfîrșitul lui August, aduse de Lozowiecki, Ștefan adresâ Sultanului și Mareluĭ-Vizir scrisori pline de o

1) *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 238-40.

2) *Apendicele* I, cf. Janicki, pp. 135-6, nº 89; Hurmuzaki, III¹, pp. 19-20 (scrisoarea regală către Sultan); Iorga, *Acte și fragmente*, I, pp. 28-9 (scrisoarea aceluiași către Marele-Vizir).

3) Socotelile Brașovului, în acest volum.

4) *Apendicele* I, la această dată; Hurmuzaki, III¹, pp. 20-1.

5) *Apendicele* I, la această dată. De sigur la această luptă se referă raportul frances din 20 August, în Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 44.

6) Sokoli către rege, în Hurmuzaki, III¹, pp. 27-8.

7) Sultanul către rege, în *Apendicele* I, pp. 622-4; Sokoli către același, Hurmuzaki, III¹, p. 29.

8) Sultanul către rege, în Hurmuzaki, III¹, pp. 30-1; Sokoli către același, *ibid.*, pp. 33-5.

9) Hurmuzaki, III¹, p. 32.

10) Raport al lui Henric Lembke către orașul Danzig, „Crasnyszaw", 2 Septembre 1578, noaptea: „Die Ungern seyn von der Grentzen widderkommen und die Cosaken nicht gesehenn, Leutten grosse Gewaltt gethan unnd sonst nichtts vorrehtett". La această dată, pacea cu Tatarii eră sigură, și solul acestora fusese licențiat (*Acta*, XXVII, fº 150). Din Lemberg, la 7 Septembre, același scrie că n'a putut afla pe cât timp s'a încheiat pacea (*ibid.*, fº 153).

11) Hurmuzaki, III¹, pp. 36-7.

sinceră și călduroasă indignare. El recunoștea noul atac — al patrulea — al celor „4—500“ de Cazaci ce se aflaŭ la Soroca și în potriva cărora a trimes trupe ungurești [1]). Dar, în același timp, regele dădea vina situației pe escesiva timiditate, așa de seducătoare, a lui Petru-Vodă, pe intrigile Moscoviților. El arăta neputința unei polițiĭ asupra lagărului de o sută de mile al aventurierilor, se declara gata a subvenționa pe Cazaci pentru a-ĭ stîmpĕra, punea în paralel cu purtarea sa purtarea Hanului, căruia totuși, de gustul Turcilor, Polonia îĭ dădea tribut; și lăsa pe Dumnezeŭ judecător între dînsul și Sultan [2]).

Din Ardeal, unde Petru presintase mulțămirĭ pentru ajutorul primit contra omonimului sĕŭ rival, din Ardeal deci, 200 de trabanți supt Dimitrie Nagy și Rácz Farkas trecură munții, și Mihnea-Vodă trimese probabil și el pe Munteniĭ și Ungurii săĭ [3]). Dar până la 29 Septembre lupta nu se dase. Petru se plânsese Polonilor de presența Cazacilor cu „Constantin“ la Probita și declarase că va pleca din țară, unde-l va înlocui un beglerbeg. Regele dădu ordine Hatmanului noŭ, dar acesta, ca și cel vechiŭ, nu se mișcă [4]).

Pe la începutul luĭ Octombre, veni la Constantinopole vestea că lagărul căzăcesc se apropie iar de hotare. Se știa acum și șeful noilor năvălitorĭ: „un fiŭ al executatului Ivan“ [5]). Pe acest pretendent, pe care Petru-l confundase cu „fiul luĭ Alexandru“, despre care vom vorbi în curând saŭ cu Petru Alexandrovici, care ni e cunoscut, pe acest pretendent îl chema Constantin. E acel „Constantin Ivanovicĭ“, pe care-l reclamaŭ Turcii în primăvară [6]): fiul luĭ Potcoavă, care întovărăși pe tatăl săŭ în expediția moldovenească [7]) și scăpă, ascuns de Cazaci, de soarta acestuia. Beiul de Bender scrise că, decât să se dea o luptă celor 4—5.000 de Cazaci, erà mai bine a pune mâna prin înșelăciune pe pretendent. Promițêndu-i-se sprijin la Poartă, acesta se dase în mâna caritabilului Musulman [8]). Sultanul ordonă să i se trimeată prisonierul, și „Constantin, fiul mortului Ioan“, sosi în Novembre la Constantinopol, unde, pentru extrema luĭ tinerețĭ poate, el fu închis numaĭ [9]).

Când Turcii cereaŭ pe Constantin, care fusese cu Ioan în Moldova, regele Ștefan răspundea că de șeĭ-spre-zece anĭ de când e în Polonia, acesta din urmă a dus o viață pașnică și n'a dat nicĭ un motiv de nemulțămire [10]). Acest Constantin, care se întîmpină, de alt-fel, în Polonia și după sosirea la Poartă a luĭ Constantin Ivanovicĭ [11]), e deci deo-

---

1) Măsura fu, în adevĕr, luată. V. mai sus și Pawiński, p. 215.

2) Hurmuzaki, III[1], pp. 37-8 (scrisoarea către Sokoli); pp. 38-9 (scrisoarea către Sultan). La aceste scrisorĭ face alusie raportul venețian din 5 Octombre (Hurmuzaki, IV[2], p 106). — La 21 Septembre 1578, din Thorn, Thorbeck scrie că regele nu va pleca la Cracovia, din causa solieĭ turcești și celeĭ a Tatarilor; Voevodul Podolieĭ a fost chemat la Curte, „pentru a-și da părerea“. Pacea cu Tatariĭ e sigură, „und vermeinet [Matthis Konopatzki, informatorul], man wurde sich so balde von den Tattern nichts zu besorgen haben, so ferne die Cossaken sie mitt ihrem Einfallen nicht aufwigleten“ *(Acta,* XXVII, f° 159).

3) Socotelile Brașovuluĭ, în acest volum.

4) Hurmuzaki-Bogdan, I, pp. 287-8.

5) „Des hingerichten Ivan Sohn ainer“ (Hurmuzaki, III[1], p. 21, raport din 1-5 Octombre). Petru se plânse la Curtea polonă. Thorbeck scrie, din Cracovia, la 7 Octombre: „Es ist ein moldauscher Gesanter bey Ihrer Majestät; man sagt das er des Königes Schwester Tochter fur seinen Herren zur Ehe begeret [Petru erà însă, de sigur, însurat la această dată, cu Maria din Rodos]. Andere melden das er Ihre Majestät bittett dieselbe ein Einsehen haben wolte domitte die Kossaken sie nicht beschedigen. Das die Kossaken von Ihrer Majestät zu Dienst angenommen und einem jeden 15 fl. jerlich zur Besoldung versprochen, werden E. E. W. vom Hern dr. Lembke vor diesem berichtet sein.“ Regele aștepta încă știrĭ asupra negocierilor solilor săĭ în Tataria *(Acta,* XXVII, f° 167).

6) *Mem. Societățeĭ din Odesa,* XI, pp. 467-70.

7) I se zice „der entwichene Constantinus“, în raportul imperial din 27 April 1578 (Hurmuzaki, III[1], p. 13).

8) Raportul citat pe pagina aceasta, în nota 5.

9) *Apendicele* I, la data de: Novembre 1578.

10) V. *Apendicele* I, p. 608 și Hurmuzaki, III[1], pp. 17-9 (scrisoarea regeluĭ Ștefan din 12 Iunie).

11) V. mai departe.

sebit de acesta, care, ca fiŭ al tînĕruluĭ Potcoavă, nu putea să aibă mult maĭ mult decât şeĭ-spre-zece anĭ de vrâstă.

Astăzĭ putem şti cine erà acest Constantin, pe care o confusie a luĭ Petru Şchiopul îl făcea fiŭ al luĭ Alexandru, deci frate al pretendentuluĭ Petru. O serie de documente polone din 1578 îl numesc *Lăcustă* [1], şi ştim că succesorul numit de Turcĭ al luĭ Petru Rareş în 1538 purta această poreclă. Un document turcesc din 1566 (5 Zilcadè 973), între alte plângerĭ contra regeluĭ Polonieĭ, înseamnă şi sprijinul acordat luĭ Constantin, *fiul luĭ Ştefan:* „Voevodul Constantin, fiul Voevoduluĭ Ştefan, a reunit de asemenea trupe considerabile şi a scris în Moldova, anunţând apropiata sa năvălire în această ţară şi aţiţând populaţia în favoarea luĭ“ [2].

De mult, după cât se pare, Constantin *Ştefanovicĭ* nu maĭ umbla după coroană, mulţămit să trăiască în linişte. În Zloczow, unde stătea, poate de obiceiŭ [3], regele-ĭ servia o pensie [4]. Dar, înnaintea reclamaţiilor turceştĭ, care vizaŭ pe *cellalt* Constantin, necunoscut oficialilor polonĭ, înnaintea fierbereĭ perpetue a Cazacilor, regele se hotărî să-l prindă. În Iulie 1578, Leonard Stronski fu expediat „pentru a prinde şi a cerceta pe Constantin, fiul Domnuluĭ Moldoveĭ“, titlu ce nu s'ar fi dat de sigur luĭ Constantin cel tînĕr, fiul luĭ „Nicoară Potcoavă“, după terminologia oficială. Dar, soldaţiĭ Hatmanuluĭ, neplătiţĭ, refusară să puie mâna pe dânsul. Aflând de fuga luĭ Lăcustă, regele Ştefan ordonă din noŭ, de la Lemberg, în ziua de 30 August, prinderea Domnişoruluĭ şi ajutarea luĭ Petru Şchiopul contra concurenţilor săĭ [5].

Prigonit ast-fel, Constantin se gândi dacă ar maĭ putea pierde ceva, cercându-şĭ norocul, cum îl maĭ cercase atâţia înnainte de dînsul. Se întîmplă cu dînsul ceia ce se întîmplase cu usurpatorul Alexandru. Vînturătorii de ţară, rămaşĭ fără căpetenie, prin captivarea luĭ Ivanovicĭ, îl *adoptară*.

În Octombre sosia la Poartă, cu scrisorile de protestare ale luĭ Ştefan Báthory, ambasadorul Koltzowski. Bine primit, acesta erà să plece, lăsând la Constantinopol sentimente bune faţă de regele săŭ. Beglerbegul Greciеĭ, care făcuse o ieşire ostentativă din Capitală, se întorsese înnapoĭ, şi împăcarea se săvârşise în fine între Polonĭ şi Tatarĭ [6].

Abia la începutul luĭ Decembre veni ştirea luptеĭ dintre al doilea Constantin şi Petru, întîmplată la Nistru, în ziua de 12 Octombre [7]. Din 5.000 de năvălitorĭ, scria Voevodul însuşĭ, aŭ căḑut la 3.000. Prinşiĭ carĭ sosiră în curând pretindeaŭ că ar fi fost puşĭ la cale de rege şi numiaŭ ca şef al lor pe „Constantin, pe care acel rege era hotărît a-l stabili în Moldova“ [8].

---

1) Janicki, pp. 396-7, 397, 399-401.

2) Cópiĭ de documente turceştĭ, la Bibl. Ac. Rom. — Dar observ că într'un document din 1539, 30 Novembre, al luĭ Ştefan Lăcustă, „fiul bătrânuluĭ Ştefan Voevod“, el citează numaĭ pe fiiĭ Alexandru şi Ştefan (Wickenhauser, *Homor*, pp. 96-7).

3) Zloczow erà moşia cunoscutuluĭ şef de Cazacĭ Samuil Zborowski *(Col. luĭ Traian,* II, p. 67).

4) Pawiński, p. 208.

5) *Ibid.,* pp. 198, 199; Janicki, pp. 211-3.

6) *Apendicele* I, la această dată.

7) Ureche, p. 233. Cf. şi raportul francez din Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 44 (5 Octombre). O ştire întârziată, în cel din 31 Decembre *(ibid.,* p. 46).

8) Raport imperial din 2 Decembre, în Hurmuzaki, III[1], p. 21. Cf. cel din 31: „Constantius, welchen ermelter Kunig in der Moldaw einzusezen Willens und entschlossen.“ — La 19 Novembre, din Cracovia, Thorknecht scrie că Tatariĭ n'aŭ primit vechia ligă şi s'aŭ declarat duşmanĭ, refusând presentele: aceasta produce o mare emoţie *(Acta,* XXVII, f° 184). La 25, el adaugе că Tatariĭ aŭ prădat strașnic peste „apă“, ducênd cu ei şi tunurĭ. Ar fi siliţi de foametea resultată din lăcustele din 1577 *(ibid.,* f° 209).

Anul ce se deschise, 1579, fu mai liniștit pentru încercatul Domn al Moldovei. Îl vedem iarăși ocupându-se cu clădirea Galatei, opera de predilecție a vieței sale[1]). Cea mai mare parte din vechii săi boieri îi rămăsese credincioși în lupta cu aventurierii: trădase numai Philipowski[2]) și poate câți-va alții, ale căror nume dispar de la 1577 înnainte, între alții Slăvilă.

Între sfetnicii noi ai Domnului aflăm pe un Văscan, al cărui nume de familie nu-l cunoaștem[3]), pe Spătarul nou, Pojoga, pe Ceașnicul Burtea, pe Vistierul Iani (Cantacuzino), pe Stolnicul Cocora, pe Comisul Popescul, pe Isac Balica, Hatman și tatăl unui viitor Hatman Balica, pe Isac Balica, unul dintre acei ce cădură pentru causa Movileștilor în războiul de „la Jijia", cu al doilea Ștefan Tomșa[4]). Dar printre noii consilieri aflăm și pe un Stroici, o rudă a fraților Simion și Lupu saŭ Luca Stroici, care fu supt Iancu Sasul un fel de locoțiitor al Domnului. Simion și Lupu Stroici erau fiii lui Ioan Stroici, Vistiernicul lui Despot, favoritul acestuia. Ioan trădă pe Domnul străin și trecu la Tomșa, și Alexandru cerea regelui Poloniei să se taie capul boierului fugar în Lemberg[5]). Fiul cel mai mare (?) al lui Ioan, Lupu, se întâlnește în serviciul lui Bogdan Lăpușneanu. Natură ambițioasă și versatilă, el era printre dregătorii cari, părăsind pe stăpânul mazil, ieșiră înnaintea lui Ioan-Vodă[6]). În Divanul lui Petru, „Stroici" nu apare decât după 1576. Despre acest Stroici, mort înnainte de 1587, știm mai puțin decât despre Lupu, care era fără îndoială un boier talentat și dibaciŭ, care știa *carte latinească*, dar a cărui personalitate a fost iarăși fără îndoială strașnic de exagerată, în puterea unui Tatăl Nostru și unor semnături cu litere latine[7]).

Dar sfârșitul Domniei lui Petru se apropia. Înnaintea ciocnirei cu Constantin se afirma că el va fi înlocuit cu Iancu, fiŭ natural al lui Petru Rareș cu o Săsoaică din Brașov; Iancu era la Rodos, unde-l descoperise dușmanii lui Sokoli[8]). După ce se înlăturâ această candidatură, un pretendent veni din Ardeal, în Ianuar 1579[9]). Constantin se adăpostia încă în Mart la grăniceriĭ Niprului[10]). În Iunie, Petru se temea de niște rivali refugiați în Ungaria Superioară, Imperială[11]): unul dintre aceștia, un Alexandru-Vodă *redivivus*, fu prins în Maiŭ și trimes la Christofor Báthory, cu lanțul de gât[12]).

Apoi iarăși veniră Cazacii. Când un noŭ sol polon, Valentin Grodzenski, se înfă-

---

1) V. regestele, p. 895. Dacă s'ar obiecta că acel document nu poate fi din 1579, căci la această dată nu era încă născut Vlad, fiul lui Petru-Vodă, se poate răspunde că Murgu nu figurează printre boierii din a doua Domnie a lui Petru. De altmintrelea, observăm că, dacă nici-un alt document din prima Domnie nu pomenește pe tînĕrul Voevod, el apare imediat ce începe a doua și ni se vorbește, la sosirea mazilului la Constantinopol, de „copiii" lui. — Cf. Ureche, p. 233: „Iară Petru-Vodă s'aŭ aședat la Scaunul săŭ al triele rând [Mart 1578], și s'aŭ apucat de aŭ făcut mănăstirea Galata den vale, și nu după multă vreme s'aŭ risipit".

2) Regestele documentare, p. 902.

3) Nu poate fi vorba, cum vom vedea, de Văscan Orăș.

4) V. documentul din 12 Februar 1618, în *Arch. ist.*, I², p. 190 (fiii lui Simion-Vodă numesc „vĕr" pe fiul lui Balica), cel din 1619, în *Arch. Rom.*, I, pp. 54-5 și cel din 9 April 1623, în *Uricariul*, V, pp. 221-2.

5) Sommer, ed. Legrand, pp. 57-8; cf. „Stroiza, principis cancellarius", *ibid.*, p. 16. Mai vedĭ, în Hurmuzaki, II¹, pp. 403-4, trimeterea lui la Împĕratul, cu Petru Roussel (27 Mart 1562).

6) Lasicki, în Papiu, III, p. 257: „Lupulus Stroitz". Pentru rudele sale, v. mai departe.

7) V. broșura entusiastă ce i-o consacră d. Hasdeu *(Studiĭ critice asupra istoriei române;* Bucureștĭ, 1864; cf. revista aceluiași *Din Moldova,* pp. 49 și urm.) — Pentru Vistiernic, regeste, p. 901. Cred că aŭ fost doi Vistiernici Stroici, din care numai despre Simion avem dovadă că era frate cu Luca.

8) Raport venețian din 23 Novembre 1579, în Hurmuzaki, IV², pp. 107-8.

9) *Apendicele* I, la această dată.

10) Hurmuzaki-Bogdan, I, pp. 289-90 (plângere a lui Petru către Ioan Zamoyski; Iași, 6 Mart 1579).

11) *Apendicele* I, la această dată.

12) Socotelile Brașovului, în acest volum.

ţişă la Constantinopol, în Iulie, se audia de adunarea Cazacilor supt Zborowski, şi măsurĭ se luară pentru eventuala apĕrare a Domnuluĭ ameninţat [1]). Complicată cu frica de Lacki [2]), auxiliarul şi duşmanul luĭ Despot, groaza de Cazacĭ ţinu toată vara. În toamnă, se ajunse la o luptă, în care Petru învinse pe veşnicĭ săĭ prigonitorĭ.

La 21 Octombre, sosia la Poartă vestea acesteĭ biruinţĭ [3]), şi în curând veniră captivĭ din oastea luĭ Zborowski. Dar ea nu maĭ putea folosi luĭ Petru: cu zece zile înnainte, Sokoli fusese asasinat, şi puterea vizirială, încredinţată luĭ Ahmed-Paşa, erà exercitată în realitate de Sultanul însuşĭ şi de femeile haremuluĭ [4]).

Între acestea din urmă, Doamna Ecaterina aflà un sprijin pentru fiul eĭ în potriva influenţeĭ ambasadoruluĭ francez, care stăruia pentru Cercel, în potriva intrigilor Chiajneĭ, care se luptà pentru fiul luĭ Miloş, Vlad [5]). Dar ceia ce putea face o femee energică, dibace şi bogată nu putea cinstitul şi stângaciul Petru. Cercel îşĭ dobândi tronul abia în 1583, pe cînd la 21 Novembre 1579 încă soarta Domnuluĭ Moldoveĭ erà hotărîtă [6]). În această zi, representantul la Poartă al luĭ Petru erà dat la galere saŭ gâtuit, şi se trimitea un Ceauş pentru a aduce pe mazil [7]).

Căderea aceasta o provocase asasinatul luĭ Sokoli, antipatia pentru Domnul moldovean a nouluĭ Mare-Vizir, a Vizirilor Sinan şi Siavuş [8]), lăcomia haremuluĭ, care primi banĭ de la Iancu [9]), oare-care descoperirĭ în socotelile mortuluĭ Mohammed-Paşa [10]), dar,

1) *Apendicele* I, la această dată.

2) Întors din pelerinagiul său în Apus. V. raportul imperial din 10 Octombre 1579 (Hurmuzaki, III¹, p. 23), scrisoarea Sultanului către regele Poloniei, în Hurmuzaki, *l. c.*, p. 44 (16 Septembre precedent), scrisoarea regeluĭ către Christofor, fratele său, în acest volum, p. 97, nº CLV şi, maĭ jos, p. 601, nota 2.—Cunoştinţa vieţeĭ de aventurĭ a luĭ Lacki s'a îmbogăţit prin articolul luĭ J. Caro, *Aus den Tagen der Königin Elisabeth von England*, publicat în *Zeitschrift für Kulturgeschichte, Vierte Folge*, p. 353 şi urm. Regele Poloniei scrie nuncinluĭ la 4 August 1579 că Lacki vrea să năvălească în Moldova ca din partea Sultanuluĭ. Nunciu erà atunci monsignore Caligari, şi Papa-ĭ trimetea la 10 Iunie 1579 o depeşă cifrată, în care-ĭ anunţa că veştĭ despre succesele Perşilor l-aŭ adus la gândurĭ de cruciată. Regele ar trebui să năvălească pe calea deschisă a principatelor. Pacea cu Moscovia ar fi însă necesară; decĭ Papa a trimes o solie la Ţar. El e convins că regele este „il più prudente et valoroso rè che hoggi porta corona in testa." „La salute hoggi del mondo dipende, si può dire, de la risolutione che farà cotesto Serenissimo rè . . . Oltre che per questa via, non solo rienperarà quella parte de la Transilvania che dal Turco gli viene occupata, ma si rifarà largamente dei danni patiti con l'acquisto di Valachia et Moldavia et forse di Constantinopoli stesso. Dio può far di gran cose, et la persona di Sua Maestà non è stata assunta a tanta dignità per poca occasione."

3) *Apendicele* I, la această dată. Paprocki povesteşte, cu multe amănunte, această tentativă a luĭ Zborowski, a căreia importanţă caută s'o reducă. Povestirea, foarte circumstanţiată, e prea incoherentă, pentru a se putea ţinea seamă prea mult de dînsa. D. Hasdeŭ a dat o traducere în *Col. lui Traian*, II, pp. 67-8.

4) V. *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 32; *Apendicele* I, la această dată; Moritz Brosch, *Geschichte aus dem Leben dreier Grossvesire*, Gotha, Perthes, 1899, în 8º, pp. 65-9.

5) În privinţa luĭ Cercel, adaug aicĭ câteva lămuriri nouă, scoase din corespondenţa nuncilor, asupra rătăcirilor sale de pribeag. La 1ĭu Februar 1579, din Paris, „Petrus Demetrius, princeps de parte Magnę Vatacchię", scrie Papeĭ că a fost primit bine de rege şi cere nouă recomandaţiĭ. În Ianuar următor, pretendentul cere de la Papă nouă stăruinţĭ în favoarea sa. La 26 Maiŭ, nunciul în Franţa anunţă că a vorbit pentru Cercel şi că s'aŭ dat ordine ambasadoruluĭ de la Constantinopol, plecat de puţin timp. Cam tot aşa se scrie şi la 1ĭu Iunie. La 20 Novembre însă, nunciul spune că prinţul se teme a merge la Constantinopol. La 2 Ianuar 1581, după acelaşĭ nunciu, Cercel se oferă „di fare qualche impresa contra al Turco", dând şi „un poco di scrittura, dalla quale hò ritratto questa che mando a Vostra Signoria Illustrissima, alligata". Cercel va merge la Veneţia şi, dacă vrea Papa, şi la Roma. Primind *discursul*, Papa îl găseşte „bello e buono, ma che, per l'esecutione, mancano molte cose principali, delle quali, quando piacerà a Dio di dare commodità, non si lascierà passare." Ceia ce nu l-a împiedicat de a stărui pentru restabilirea autoruluĭ. În fine, la 12 Februar nunciul scrie că Petru a plecat, de şeso zile, cu poşta din Paris (cf. Iorga, *Acte şi fragm.*, I, p. 23).

6) Cf. Hurmuzaki, IV², pp. 107-8 şi raportul francesdin 23 Novembre 1579, în corpul volumuluĭ nostru.

7) Raportul francez din 23 Novembre 1579, *l. c.*

8) Raportul de bail citat în nota următoare şi cel francez din nota precedentă. Cf. şi cel imperial din 7 Decembre, în Hurmuzaki, III¹, p. 24.

9) 120.000 de galbenĭ, după bail (raport din 23 Novembre 1579, în Hurmuzaki, IV², pp. 107-8)

10) Hurmuzaki, III¹, p. 43.

alături de aceste motive, stăruințile șirete ale lui Bartolomeiŭ Bruti, o figură nouă în istoria Moldoveĭ.

Erà un Dulcignot, un Albanes din posesiunile republiceĭ veneţiene [1]. După bătălia de la Lepanto, Papa se hotărî a face un schimb între Turcii ce se găsiaŭ prinşi la Roma şi sclavii creştini din Constantinopol. Stăruinţile fură făcute de bailul veneţian, căruia i se trimese ca agent pentru această afacere Bruti. Sultanul primi şi recomandâ la rândul săŭ pe agent Papeĭ, prin scrisorĭ din 28 Ianuar 1575.

Bruti plecă din Constantinopol la 4 Februar următor, culese pe Turcii din închisorile italiene, şi în vara anuluĭ 1575 el îĭ aduse la Ragusa, unde se efectuă schimbul de prisonierĭ, cu care erà însărcinat [2].

Albanesul intrâ apoĭ în serviciul Spanieĭ şi se întoarse în Turcia la 1578, cu ambasadorul regeluĭ Filip, Marigliano. Poziţia acestuia devenind primejdioasă, el încercă să scape de cinstea şi răspunderea diplomaţieĭ clandestine, dar fără izbândă [3]. Rămase în capitală pînă în 1579, când, în August, el fu arestat şi pus în fiare, pentru intrigĭ politice saŭ pentru stăruinţĭ în favoarea Sasuluĭ cu numele drept braşovenesc de Iancu. Turcii voiaŭ să-l omoare, şi se dobândi abia expulsarea luĭ, supt forma uneĭ trimeterĭ de curier, prin Ragusa. El încercă să revie, dar se dădură ordine pentru a opri întoarcerea luĭ. Cu toate aceste ordine, el nu părăsi Imperiul, şi prietenii luĭ urmară a lucra pentru causa pretendentuluĭ [4].

În ultimele zile ale luĭ Decembre 1579 saŭ în Ianuar 1580, sosia Petru cu Doamna Maria şi Domniţa cu acelaşĭ nume. Toate silinţele şi cheltuielile fură inutile. Cu un tain de 40—60 de aspri pe zi, el apucâ pe la sfârşitul luĭ Ianuar drumul Alepuluĭ. Sultanul îĭ lăsase ceĭ 18,000 de galbenĭ ce avea la sine, dar nu-ĭ acordâ audienţa, pe care, îndărătnic în speranţele sale, o râvnia mazilul [5].

Rivalul săŭ fericit intrase în Constantinopol la 20 Novembre [6]; la 26, el erà primit de Marele-Vizir [7]. La 5 Decembre, el se întâlnia cu Chiajna, rechemată din Alep, unde făcuse negoţ şi avere [8], nefiindu-ĭ permis, cred, a veni în Moldova, prin stăruinţile luĭ Alexandru-Vodă. La 7, Iancu-Vodă pleca spre Moldova, unde sosi înainte de sfârşitul luneĭ [9]

---

1) Palma Cayet, *Chronologie novenaire,* în colecţia Petitot, XL, pp. 427-8. Un omonim („Barthelomeus Bruto") se întîmpină, ca eventual locotenent al vice-bailului de Durazzo, în sec. al XVlea *(Arch. di Stato* din Veneţia, *Libro Ursa,* f° 64). Pentru Bruti, mai veţi *An. Ac. Rom.,* XVIII, *passim* (în memoriul asupra Mirceştilor). El avea un frate, Christofor, la bailagiul veneţian din Constantinopol, şi probabil un fiŭ al acestuia e tînĕrul Christofor, *Brutino,* pomenit ca dragoman al bailuluĭ între 1616 şi 1629 (Hurmuzaki, IV², pp. 353, 410, 430).

2) M. Rosi, *Alcuni documenti relativi alla liberazione dei principali prigionieri turchi presi a Lepanto;* în *Arch. della società romana di storia patria,* pe 1898 (XXI), pp. 141 şi urm.; cf. în acest volum, p. 91, n° CXLV.

3) *Apendicele* I, la această dată.

4) *Ibid.* Cf. Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 51.

5) Hurmuzaki, IV², pp. 107 şi urm. La 26 Decembre, nunţiul în Polonia anunţă scoaterea luĭ Petru: „si crede perchè era mal voluto da sudditi, et anco come heretico nella setta ruthena"; acelaşĭ lucru se auḑia şi despre Mihnea-Vodă. În acest timp se găsiaŭ la Varşovia solii ai Domnuluĭ mazil, veniţi pentru a felicita pe rege de victoriile sale şi pentru a se plânge contra luĭ Samuel Zborowski, fratele Palatinuluĭ de Cracovia, „che turba li confini di Moldavia con assidui latrocinii et scorrerie, anzi di più andarono di poi senatore per senatore, facendo le medesime querele" (rapoartele de nuncii citate).

6) Bibl. Muzeuluĭ Czartoryski din Cracovia, ms. 2460ᵇ, pp. 272-3; „Martinus Lubyenieczky", *jeune de langues* polon la Constantinopol, către Ioan Zamoyski (30 Novembre 1579): *[P. S.]* Die 20 novembris dominus Ioannes, filius olim piae memoriae Petri Palatini Moldavie, Rodus Constantinopolim venit, nullaque mora interpellano *(sic),* Pallatinus Moldavie instituitur, eamque diebus decembris aggreditur, etc., etc. *(sic).*"

7) *Apendicele* I, p. 641.

8) „È donna, come vien detto, di molto valore et industria" (raport de bail, din 25 Ianuar; Hurmuzaki, IV², p. 109). Pentru data sosireĭ Chiajneĭ, *An. Ac. Rom.,* XVIII, p. 32.

9) Raport de bail din 8; Hurmuzaki, IV², p. 108. — Data de 17 Februar pentru luarea Scaunuluĭ din Ureche (p. 284) e, de sigur, greşită, Se vede şi din Socotelile Braşovuluĭ (p. 820).

și unde, în Ianuar, merse să-l întâlnească Bruti, care fu încărcat de daruri, de venituri și funcții [1].

Câte-va cuvinte asupra acestui *intermezzo* de doi ani și opt luni.

Iancu Sasul e printre Domnii noștri din a doua jumătate a secolului al XVI^lea acela despre care se știe, și chiar se *poate* ști, mai puțin. Cum a guvernat, care a fost, nu politica sa exterioară — termenul ar fi pretențios pentru un mic autocrat vasal din acest timp, — ci simpatiile sale față de vecini, orientarea sa politică? Un răspuns cu totul satisfăcător nu se poate da. Totuși ceva se poate spune, în ori-ce cas mult mai mult de cum s'ar crede.

Boierii lui Petru-Vodă nu pribegiră, se pare, la schimbarea de Domn, dar, dacă speraŭ să fie menținuți în locurile lor, ei se înșelaŭ. Divanul lui Iancu-Vodă, pe care-l aflăm constituit la 11 August 1580 — după o prealabilă curățire cu barda călăului a rândurilor boerimei [2] —, e un Divan nou.

Supt chrisoavele Domnului întâlnim mai întâiŭ numele lui Luca Stroici, Mare-Logofăt, având ca al doilea Logofăt pe Gavril, soțul fetei Vistierului Stroici. Vornic de Țara-de-Jos e Condrea Bucium, fostul pârcălab al lui Petru, care, dispărând în a doua Domnie a acestuia, figurează apoi, ca Vornic de Țara-de-Jos, iarăși, în Divanul lui Aron [3]. Al doilea Vornic, cel de Țara-de-Sus, e un necunoscut, Iorescul [4]. Între pârcălabi, cari nu se pot recunoaște, cu numele lor de: Toader, Petrea, Ilie, Jurjea, Nicola, întâlnim însă pe unul Bernarea, un Sas probabil, a cărui carieră s'ar părea că se poate restitui. Un Bernard e menționat ca Mare-Postelnic într'un document al lui Radu-Vodă din 1ro Februar 1617, iar ca Hatman într'unul din 5 Iulie 1619. Personagiul se iscălește la această din urmă dată cu litere latine: „Bernard" [5]. Din Socotelile Brașovului, știm că acest Mare-Postelnic se găsia printre comandanții oștilor muntene ce năvăliră în Ardeal la 1613 [6]. Dar s'ar putea ca acest Bernard să fie, nu Sasul lui Iancu-Vodă, ci Bernardo Bruti, crescătorul lui Radu Mihnea [7].

Mai departe, Hatmanul Balica își păstrează locul. Postelnicul e Bruti, căruia fiul nelegitim al lui Rareș și al soției curelarului din Brașov îi datorià tronul; un servitor credincios și sigur, cel puțin cât Domnul erà pe tron. Vistiernicul Ion Solomon fu supt Petru-Vodă în a doua Domnie Logofăt (nu Mare-Logofăt): în 1584, el face o danie mănăstirei Sucevița. Înnainte de 1588, însărcinat cu strîngerea birului în ținutul Sucevei, el încurcă socotelile cu 70.000 de aspri, pentru cari i se luă de Domn satul Hrincești. Satul fu cumpărat pentru această sumă de episcopul de Rădăuți, Gheorghe Movilă, care-l trecu Sucevițeĭ ca danie. Rudele soției lui Solomon, Maria, o coborîtoare a lui Luca Arbore, nu se oferiră a lua moșia, plătind, asupra lor [8].

1) Hurmuzaki, *Supl.* I^1, p. 51 (raport francez din 2 Iunie 1580).

2) Raportul francez din 2 Iunie 1580 spune că s'a dat lui Bruti usufructul averei unui boier tăiat (Hurmuzaki, *Supl.* I^1, p. 51).

3) V. documentul din 3 Maiŭ 1592, în *Arch. ist.*, III, pp. 200-1.

4) Lui i se acordă întărîtura din 20 Ianuar 1582, citată mai departe.

5) *Uricariul*, V, pp. 218-21; *Arch. ist.*, I^2, p. 6.

6) *An. Ac. Rom.*, XXI, p. 140.

7) *Ibid.*, XVIII, p. 103.

8) Cf. Wickenhauser, *Moldauisch und Russisch Kimpolung*, pp. 1-2; *Solka*, pp. 63-4; *Radautz*, I, p. 19; *Arch. rom.*, ed. a 2^a, I, p. 269; regeste, p. 902.

Ceașnicul Golia e pârcălabul lui Petru-Vodă. Stolnicul Radiciĭ servise și el pe Domnul mazilit. Comisul Iani erà poate un nou importat din Constantinopol. Și cu acesta, Divanul se mântue. În boierimea de mâna a doua se aflaŭ casniciĭ lui Iancu, „Velșiĭ“ levantiniĭ pe cari luxosul Domn îĭ trimetea după cumpĕrăturĭ la Brașov [1]), Greciĭ, înrudiții cu nevasta sa saŭ creditorĭ aĭ Domnuluĭ însuși, cărora li se daŭ vămile și alte funcțiĭ maĭ micĭ, dar nu maĭ puțin mănoase.

Iancu-Vodă se putea primbla în liniște cu „sania de os“, cum îĭ erà obiceiul [2]), pe stradele celor două capitale din Iași și Suceava, fiind-că Petru luase cu sine și primejdia Cazacilor. Aceștia, fără a se astîmpĕra, ceia ce ar fi echivalat cu moartea lor de foame, prădară departe, la Oceacov, în împrejurimile Cetățiĭ-Albe, dar niciĭ-un Domnișor nu maĭ veni la Nistru în fruntea lor. Totuși, la 24 Iulie, pentru a convinge pe Turcĭ de vigilența sa, Iancu-Vodă, care dăduse peste un făcăiandru de viță domnească, îl trimese la Constantinopol, împreună cu niște Ruși, atrași prin promisiuni de soldă [3]).

Asemenea acte trebuiaŭ să puie rĕŭ pe Iancu cu Polonii, cărora li maĭ seria încă scrisorĭ confidențiale [4]). Succesorul lui Petru Șchiopul nu erà însă, ca acesta, un smerit și fricos om al Sultanuluĭ, și antipatia lui contra vecinilor săĭ de peste Nistru avea alt motiv. În această epocă de încordare a relațiilor dintre Împĕrat și regele Ștefan, bănuit că umblă după coroana Ungarieĭ, Iancu încă de la începutul stăpânireĭ sale legase relațiĭ secrete cu Imperialiĭ, prin Hans Rueber, comandantul lor în *Ungaria Superioară*, generalul din Cașovia. Relațiile fură descoperite încă din Maiŭ 1580, și ambasada germană din Constantinopol trebui să plătească pentru a înnăduși lucrul [5]).

Între acestea, Vizirul se schimbase, și brutalul, insolentul Dibriot Sinan, a căruia purtare erà călăuzită de o ură fanatică în potriva tuturor creștinilor [6]), luase locul inofensivuluĭ Ahmed. Albanesul necumpĕtat la vorbe care, la vestea ciocnireĭ lui Petru cu Zborowski, amenințase că „va rupe nasul câneluĭ șiret“ din Polonia [7]), adoptă de la început o purtare dușmănească față de aceștia și de Ardeleni, guvernați de atunci *Báthory*, Christofor, și apoĭ (1581) de fiul acestuia, nevrâstnicul Sigismund.

Ardelenilor Sinan li cerea un tribut enorm și, pentru a exercita o presiune asupra lor, el ținea, în mare favoare, la Poartă pe aventurierul Paul Markházy, pretendent la tronul Ardealuluĭ și câtva timp soțul Zamfireĭ, bătrâna, dar bogata față a lui Moise-Vodă, văduvă a doĭ alți bărbați [8]).

Când Christofor muri, tronul fu, în adevĕr, acordat copiluluĭ rămas pe urma lui,

---

1) Socotelile Brașovuluĭ, maĭ jos, p. 820.

2) Ureche, p. 235.

3) *Apendicele* I, la această dată.

4) Iorga, *Acte și fragm.*, I, pp. 29-30. Ms. 2460[b] al Bibliotecei Mussului Czartoryski din Cracovia cuprinde (p. 31) o scrisoare a lui Iancu către ofițerii vecinĭ din Polonia, cu asigurărĭ de prietenie. Scrisoarea e în polonește și poartă data de Suceava, 16 Novembre 1580. E interesantă pecetea, care poartă, se pare, un vultur și legenda: † IANCVL D: G: PRINCEPS MOLDAVIÆ. *Urmează o scrisoare polonă a lui Petru Șchiopul.*

5) *Apendicele* I, la această dată. Cf. în corpul volumului, pp. 85-6 (an. 1574). „Dominus Andreas *(sic)* Rueber“ e pomenit și în 1575 (Trauschenfels, p. 27).

6) V. maĭ jos, p. 103, nº CLXV.

7) *Apendicele* I, la această dată.

8) Szamoszközi (I, pp. 243 și urm.) arată că soția lui Markházy erà văduva lui Stanislav Nisocki (Nisowski), și știm că Zamfira fusese căsătorită cu acesta din urmă (v. maĭ jos, p. 854, nota 2). Cf. și *Doc. rom. din arch. Bistr.*, p. LIII.

dar speranțele lui Markházy fură și mai mult întețite. Intrigantul individ — un fugar din Ungaria, unde Împĕratul îl urmărise pentru trădare — se iscălia fără scrupul: „Markházy Pál, Domnul Ardealului“ și se lăuda că o provincie tot i se va da: Ardealul saŭ Moldova orĭ Țara-Românească.

Sprĭjinitorul natural al Transilvanieĭ, regele Ștefan, ceru de repețite orĭ pe acest periculos indivĭd, care, susținut de Sinan, putea face mult amar Báthoreștilor din Ardeal. I se răspundea totdeauna prin altă cerere: predarea „principilor tatarĭ“.

Doĭ mârzacĭ din neamul Ghiraiților fusese opriți în drumul spre Oceacov de Cazacĭ, carĭ-ĭ dădură în mâna căpitanuluĭ de Cercasc, Mihaĭ Vișnovițchi, și acesta-ĭ trimese la rege. Ștefan doria să capete Hănia pentru unul dintr'înșiĭ și, așteptând prilejul, el refusa, la rândul luĭ, să trimeată la Poartă pe captivĭ.

Solĭĭ pentru această dublă extradare se perândară în tot decursul anilor 1580 și 1581 [1]), Tatarĭĭ Hanuluĭ prădară, și, răzimat pe dușmănia dintre Polonĭ și Turcĭ, Iancu continuà actele de neprietenie față de rege: oprind pe nobilĭ și negustorĭ, luându-li averea, deschidênd scrisorile ambasadorilor. Solĭĭ, ca Droiowski, Philipowski, nu maĭ treceaŭ acum decât prin Ardeal și Muntenia, calea cea maĭ lungă, dar, în asemenea împrejurărĭ, cea maĭ sigură [2]).

Dar se întîmplară în 1582 treĭ lucrurĭ care aduseră luĭ Iancu o neprevĕdută mazilie și o chemare la Poartă, de care fugind, găsi moartea.

Întâiŭ, relațiile turco-polone se făcură prietenoase. Pe la mijlocul luĭ Decembre 1581 sosi secretariul Dzierzek, cu mâna goală, fără Tatarĭ, dar încărcat de reclamațiĭ, pe care le presintâ cu îndrăzneală. Se cerea Turcilor încă odată persoana luĭ Markházy și se arăta că nicĭ într'un chip regele nu poate tolera pe rĕul vecin și abusivul Domn ce erà Iancu. Data aceasta, Polonĭĭ puteaŭ aduce în potriva acestuĭ dușman acusațiĭ precise de trădare: Domnul stătea în relație cu Riiber și cumpărase în Statele Împĕratuluĭ un castel pentru a se adăposti la nevoe, castelul Käsmarck, de unde Lacki organisase expediția-ĭ victorioasă în contra luĭ Alexandru Lăpușneanu.

Dzierzek primi răspunsul obișnuit: regele să dea pe Tatarĭ; cât despre Iancu, i se va porunci să nu maĭ provoace pe Polonĭ. Solul nu plecase încă din Constantinopol, când sosirĕ, în Februar 1582, „câți-va Polonĭ prinșĭ, carĭ năvălise în Moldova“ și fusese trimeșĭ poclon de învingătorul lor, Iancu, bucuros că are cu ce-și înegri dușmaniĭ [3]).

Această știre se leagă de povestirea luĭ Urechie relativă la răscoala „Lăpușnenilor“. Iancu, a căruia datorie se ridicase în acest an la șeĭ-zecĭ de poverĭ de aspri saŭ vre-o 90.000 de galbenĭ, fusese silit a pune o dare grea și neobișnuită: dijma în natură a boilor, pentru a-și plăti creditoriĭ gelepĭ. Ținutul mărginaș al Lăpușneĭ se revoltă, de sigur cu sfatul și ajutorul ofițerilor polonĭ de la graniță. Aceștia vor fi furnisat și indispensabilul „Domnișor“: după *Crețul*, acesta erà pentru popor *Lungul*; ca Domn, nu se putea numi acest Vodă al țĕranilor și mazililor decât Ioan-Vodă.

1) La 13 Mart 1581, din Varșovia Reinhold Mollner, Conrad Lembke și Henric Lembke scriŭ orașuluĭ Danzig, anunțând audiența acordată la 11 unuĭ Ceaus turc, venit pentru a se plânge contra Cazacilor (*Acta*, XXXI, f° 556-6 V°). Iar la 16 Mart, eĭ scriŭ că ceausul va fi licențiat la 17 (f° 552 V°).

2) *Apendicele* I, la aceste date. Injuriile făcute Polonilor sunt pomenite cam în acelaș chip și în notița consacrată luĭ Iancu de *Chron. Fuchsio-Lupino-Olt.*, I, p. 71. V. și articolul mieŭ în *Economia națională* pe Decembre 1899.

3) *Apendicele* I, la această dată. Dar pe la începutul anuluĭ 1582, Tatarĭĭ prădară și eĭ în Lituania (raportul de internunciu al Danzigului; *Acta intern.*, XXXI, f° 51 V°).

Lupta se dădu — ni-o spune cronica — la Balota pe Prut, și o câștigară Bucium și Bruti. Domnul învinse, și biată odraslă domnească se înnecă în Prut 1).

Bucium erà Vornic și Bruti Postelnic: un ministru de externe și un ministru de justiție în fruntea armatelor țěreĭ! Erà însă natural ca, în lupta din Ianuar 1582, pretendentul să fi fost atacat de Hatmanul Balica, un luptător experient din vremea ciocnirilor cu Cazaciĭ.

Aceasta ne aduce la expunerea causeĭ a doua a cădereĭ Sasuluĭ: emigrarea, expatriarea boierilor, dintre carĭ tăiase pe unul, unul foarte puternic, Ioan Golia.

După Ureche, lăcomia — cam forțată — a Sasuluĭ, *ereticia* luĭ, desfrânarea, maĭ ales desfrânarea luĭ cu totul nerușinată făcură pe o parte dintre fruntașiĭ țěreĭ să iea hotărîrea plină de urmărĭ a pribegieĭ. Movileștiĭ: „Vlădica Gheorghe", Ieremia, Simion Căminarul și ruda lor Balica, *cumnatul* lor, cum știm, cerură voe de la Domn să asiste la sfințirea Sucevițeĭ, făcută cu cheltuiala episcopuluĭ și îmbogățită de daniile luĭ de pămînturĭ 2). De acolo, târnositorul cleric și evlavioșiĭ mirenĭ porniră peste graniță, trecênd, zice cronica, și în Țara-Romănească, de unde Mihnea pârià continuŭ pe înlocuitorul unchiuluĭ săŭ 3). O protestare care-șĭ aduse efectul: Iancu-Vodă fu mazilit.

Balica nu maĭ figurează ca Hatman, fiind înlocuit prin Nicola, într'un document tipărit din 20 Decembre 1581: la această dată, *innaintea* mișcăriĭ Lăpușnenilor, carĭ prin *bulucirea* lor întăriră protestarea boierilor nemulțămiți, la această dată, pribegirea luĭ se îndeplinise 4). Dar avem un document inedit, foarte interesant, care confirmă această conclusie. La 20 Ianuar 1582, Iancu-Vodă întărește din Suceava vîndarea unor moșiĭ (Hudeștĭ, Ciornorudeuțĭ, Stănileștĭ), făcută de Văscan Moviliță, fost pârcălab și fiul săŭ Dumitru către favoritul domnesc Ĭorescul, Marele-Vornic de Țara-de-Sus. În document, se pomenesc ca mazilĭ toțĭ membriĭ familieĭ Movileștilor, împreună cu Balica: „Ieremia, biv Ceașnic, *Teofan biv mitropolit*, Gheorghe biv episcop și Balica, biv Hatman" 5). În primul document, *dacă e autentic*, — al doilea, care-șĭ poartă pecetea, e autentic fără îndoială —, am avea dovada că fuga Movileștilor a fost simțită maĭ tărziŭ decât a luĭ Balica, de oare ce în acel d'întăiŭ document se face o întăritură generală pentru toate moșiile lor luĭ Ieremia Movilă și unuĭ Păharnic Ioan, care nu e cunoscut alt-fel.

Cine eraŭ aceștĭ curagioșĭ protestatorĭ contra luĭ Iancu?

Supt Lăpușneanu, un Moghilă, Ioan, erà Mare-Logofĕt, la 1552, 1557, 1559, d. ex. 6) Supt Iliaș încă, un alt Moghilă, Văscan, erà pârcălab de Hotin: cu același titlu îl aflăm și în 1552, 1558 7). În fine, un al doilea Văscan, Postelnic al luĭ Alexandru-Vodă în 1554, se întîmpină într'un document poate fals saŭ rĕŭ cetit 8).

Și un Movilă și cellalt trădară pe stăpânul lor: Ioan rămase decĭ supt Despot Mare-

---

1) Ureche, p. 234.

2) Wickenhauser, *Radautz*, pp. 18-19; *Sutschewiza*, p. 4 și doc. 4, și maĭ ales articolul luĭ Kozak, în *Arch. für slavische Philologie*, XIV.

3) Ast-fel de pârĭ se presintă în primăvara anuluĭ 1582 (Hurmuzaki, III¹, p. 72). Tot Mihnea denunță în Septembre 1582 — cel d'întăiŭ — fuga vecinuluĭ săŭ (*ibid.*, p. 81).

4) *Arch. rom.*, I, p. 90. Boieriĭ se potrivesc cu ceĭ din 20 Ianuar, dar multe lucrurĭ curioase se întîmpină în acest document.

5) „Єремиꙗ, бившии чашник, коли поѥт сь Θеωфан бившии митрополит и сь Геωрги бившїи епископ и сь Балика бившии гетман". V., maĭ jos, regestul documentar, la această dată.

6) *Uricariul*, XI, p. 294; *Arch. ist.*, I¹, pp. 119, 126.

7) *Uricariul*, XVIII, pp. 146, 157; *Arch. ist.*, *ll. cc.*

8) În *Uricariul*, XIV, p. 84.

Logofĕt și, când noul Domn luă înnapoĭ, în Ianuar 1563, Hotinul, el făcu iarăși pe fratele luĭ, Văscan, unul din pârcălabiĭ cetățeĭ [1]).

Ioan erà căsătorit cu o necunoscută odraslă a Despoților sêrbești [2]), și exista ast-fel între dînsul și Alexandru o relație de înrudire, mama Doamneĭ Ruxandeĭ fiind și ea din aceiași familie a Brancovicilor. Din această căsătorie, Ioan avu poate o fiică, Nastasia [3]), și altele, și de sigur maĭ mulțĭ fiĭ. Un document din 1589 pomenește pe văduva luĭ Ioan, Maria, și pe feciorii eĭ: Ieremia, Toader și Simion [4]). Al patrulea frate erà mitropolitul Gheorghe. Același document califică de nepot al precedenților pe Dumitru Movilă, identic cu Moviliță din documentul citat maĭ sus al luĭ Iancu, dar Dumitru, fiul luĭ Văscan și al Nastasieĭ, ar părea să fie *vĕrul* fraților [5]). Din alt document știm că acest Dumitru avea un frate și două surorĭ. El ajunse la 1599 Mare-Vătag [6]).

Această pribegie supt Iancu Sasul începu epoca de mare influență politică a Movileștilor, care făcu peste vre-o zece anĭ din această bogată și numeroasă familie boierească o dinastie de Voevodĭ.

Fugind peste hotar, boieriĭ trimeseră Sultanuluĭ, poate prin ambasadorul polon jaluba obișnuită. Dzierzek erà așa de pasionat contra luĭ Iancu, în cât, la sosirea solului moldovean care aduse prinșiĭ polonĭ din oastea Lunguluĭ, el se apucă, în plin Divan, la ceartă cu acesta și la urmă, ca suprem argument, îl sgâlțâi de barbă. Sinan era cât pe aci să pedepsească printr'o bătaie în numele Padișahuluĭ această călcare de atribuțiunĭ a secretariuluĭ polon [7]).

Dzierzek nu plecă decĭ nicĭ cu cinste, nicĭ cu ispravă [8]). Dar în Maiŭ-Iunie sosia, venind prin Ardeal și Țara-Românească, un noŭ sol polon, Philipowski, care *aducea* pe Tatarĭ, primițĭ în tot drumul cu pompă mare și petrecuțĭ cu trabanțĭ și slujitorĭ. O prădăciune a Hanuluĭ decisese pe Ștefan. Dar, de și Markházy nu fu cedat regeluĭ, și lupte tataro-căzăcești se dădură în timpul vereĭ la Marea-de-Azov, împăcarea Polonilor cu Turciĭ se făcuse. Când, în August, Philipowski plecă, sosia un noŭ Trimes regal, cu cereriĭ, asupra cărora lumea nu erà bine fixată, la Constantinopol [9]).

În fine, ceia ce decise mazilirea luĭ Iancu, fu voința luĭ Sinan. Acesta-și schimbase dispozițiile față de familia Mircești lor. Mulțămită luĭ, ambasadorul francez se nĕcăji în zădar doĭ anĭ de zile să dea luĭ Petru Cercel tronul ocupat de Mihnea-Vodă [10]). Mulțămită luĭ iarăși, de acum înnainte patronul cel maĭ consecvent și maĭ sigur al Mircești lor, Iancu Sasul fu scos în profitul luĭ Petru Șchiopul. Din parte-ĭ, Chiajna, aruncată în închisoare la 1580 [11]), pare să nu fi avut nicĭ un rol în această restabilire.

---

1) Hurmuzaki, II[1], p. 457.

2) Okolski, în Papiu, II, p. 145: „ex Despotiis coniunx fuerat" (după știrĭ de la nunciul de Santa Croce ?).

3) Regestele documentare, p. 898.

4) Wickenhauser, *Solka*, pp. 64-6.

5) *Arch. ist.*, III, p. 202.

6) Același document. Pentru genealogia amănunțită a Movileștilor, v., pe lângă Kozak și cunoscutul studiu al d-luĭ Picot, în Legrand, *Bibliographie hellénique du XVIIe siècle*, IV, și *Szazádok*, XXI, pp. 31 și urm.

7) *Apendicele* I, la această dată.

8) Din Riga, la 12 April 1582, D. Herman, internunțiu, scrie către orașul Danzig că Dzierzek a sosit din Constantinopol la 11, cu un sol tatar, care se plânge energic de prădăciunile Cazacilor (*Acta intern.*, XXXII, f° 80 V°). După un raport din Vilna, 19 Maiŭ, al aceluiași, solul tatar fu licențiat la 18; prada în Tataria se făcuse fără voia regeluĭ (*ibid.*, f° 100 V°-101).

9) *Apendicele* I, și Socotelile Brașovuluĭ, la această dată.

10) *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 32 și urm.

11) *Ibid.*, p. 32.

În Iulie, la serbările circumcisiunei tînărului Sultan, Alexandru, fiul cel mai mare al Domnului Moldovei, asistase, aducênd și bogate daruri din partea tatălui său [1]). Acesta, aflând de stăruințile Polonilor în potriva sa — regele vorbia în folosul lui Petru, dar amintia și presența între galerienii Sultanului a unui pretendent, pentru care stăruise odinioară pe lângă Pașa Giafer [2]) —, căută să depărteze de dînsul mazilia, pomenind Turcilor de Cazaci, pe cari Petru, suindu-se pe tron, i-ar arunca din nou asupra Moldovei. Primi de la Sinan un răspuns scurt și aspru, care-i luă ori-ce speranță de a se putea menținea [3]).

La sfârșitul lui August, Alexandru era aruncat în închisoare, și mazilia lui Iancu era un fapt îndeplinit, dar Petru, succesorul ce i se dăduse, nu putu pleca până la 13 ale lunei următoare [4]). La 5 Septembre încă, Brașovenii trimeteau un sol la Iancu-Vodă, dar la 15 destituitul nu mai era în țară, și lucrul se aflase și peste munți. Un nou sol al Brașovenilor era trimes numai la Caimacamul din Suceava, poate Luca Stroici [5]).

Fugarul voia să treacă la prietenul său Rüber și, pentru a ajunge la dînsul, el făcu imprudența [6]) de a lua drumul prin Polonia. Șeful de Cazaci Zborowski, a cărui familie avea moșii la granița Moldovei, îi ieși înnainte și, după o scurtă luptă cu escorta lui Iancu — de sigur, Ungurii menționați în 1581 [7]) —, îl prinse cu soția, Doamna Maria, cu fiul, Bogdan, cu fetele sale: Elena, Chiajna, Voica și Despina și cu copiii din prima căsătorie ai Marieĭ: Filip Spătarul, Emiliana și Chrisafina [8]).

Prinșii fură întâiu închiși în cetatea Złoczow, unde mai stătuse și altă dată un Domn moldovean fără tron. Dar, temêndu-se de reclamațiile Turcilor — și ei le presintară imediat ce sosi știrea fugei, în Octombre [9]), — regele se hotări să repete mai bine actul de călcare a datoriilor de ospitalitate pe care-l săvârșise în 1578. Iancu-Vodă era bogat; el făcuse în zilele Domniei sale multe năcazuri vecinilor de peste Nistru; în fine, Turcii erau să-l ceară și, dacă refusul era periculos, extradarea unui principe creștin ar fi fost o rușine pentru regatul Poloniei. Decât să predea ceaușului pe prisonierul lui Zborowski, regele Ștefan preferă să-l taie. Căpetenia de Cazaci de la hotare trebui să asculte de ordinele regale și dădu pe Iancu în mâna Palatinului de Halicz, Gheorghe Iaslowiecki. Execuția se făcu în Lemberg, în piața publică, unde căduse înnainte capul lui Potcoavă și poate, în timpuri mai îndepărtate, al lui Tomșa. O cronică săsească dă data, falșă, de 28 Septembre pentru acest asasinat politic [10]). La 20, regele ordonă omorul, care, la 23, se și îndeplinise.

---

1) Cf., în acest volum, la data de August 1582 (și nota) și Szamosközi, I, pp. 234-5 (reprodus în Bethlen, II, pp. 509-10).

2) Raport imperial din 4 Iulie 1582 (Hurmuzaki, III[1], p. 74).

3) Raport imperial din 10 Septembre *(ibid.,* p. 79).

4) Mai jos, p. 137 și nota 1 și 138, n° CCXXXI. Cf. Hurmuzaki, III[1], p. 78.

5) Socotelile Brașovului, în acest volum.

6) Dar e adevărat că încă de la 7, după Socotelile Bistriței, se închisese aici pasurile, pentru a-i tăia calea. V. publicația mea: *Scrisori românești din archivele Bistriței,* partea II.

7) *Apendicele* I, la data de 10 Mart 1581.

8) V. mai jos, nota 10. Pentru fugă, v. raportul din 11 Octombre 1582 (Hurmuzaki, III[1], pp. 82-3) și cele întrebuințate în *An. Ac. Rom.,* XIX, p. 251. Cf. și *Conv. lit.,* XXV, p. 506.

9) V. corpul și *Apendicele* I, la această dată.

10) Trauschenfels, p. 29. Arestarea averilor lui Iancu se face prin ordin regal din 20 Septembre (Lemberg, Arch. Orașului, *Consularia,* 1580-4, p. 913). Documente tipărite de la Iancu, în *Arch. rom.,* I, p. 90; *Arch. ist.,* I[1], p. 127; III, p. 198; *Uricariul,* XIV, pp. 153-5; XVIII, pp. 192-3. O scrisoare a lui către Christofor Báthory, în *Tört. Tár,* 1879, pp. 24-5. — Pentru familia sa, v., în acest volum, corp, documentul din 6 Februar 1583 și *An. Ac. Rom.,* XIX, pp. 251 și urm. Filip (identic, cred, cu Filip Spătarul, pomenit în documentele lui Iancu de la 1582 înnainte) se întîmpină în *Consularia* din Lemberg la 1586 (vol. XII, pp. 536-7), la 1593: „Philippus *Antonii,* magnificae domini *(sic)* Mariae Iankulina ex priore matrimonio filius" *(ibid.,* XV, p. 220). Încă din 1590,

În fruntea a șese sute de soldați împărătești, întovărășit de Marele-Imbrohor, care purta steagul, Petru-Vodă ajunse la Silistra, mergênd încet, cu popasuri comode, abia la începutul luĭ Octombre [1]). La 17/27 ale luneĭ, el intra în Iași, unde boierimea, care avuse în Iancu un termen de comparație, îl primi data aceasta cu brațele deschise [2]). Trupele turcești, cele muntene și ardelene — acestea din urmă sub Balogh János [3]) —, nu erau de nevoe: Petru nu mai avea să-și câștige tronul cu armele.

Fugariĭ se întoarseră îndată în țară și formară o strălucitoare Curte Domnuluĭ cuvios și blând. Bătrânul mitropolit Teofan, „ucenicul luĭ Macarie; ce era den tinerețe episcop“ [4]), părăsi adăpostul său de peste hotare și ocupă iarăși Scaunul său archipăstoresc, pe care Iancu nu cutezase a-l da altuia. În 1583, el figurează în două din documentele luĭ Petru-Vodă [5]). La 10 Ianuar 1586, el eră încă Mitropolit [6]), dar muri sau se retrase la mănăstire până în 1587.

Căcĭ la 20 Decembre din acest din urmă an ierarchiĭ Moldoveĭ erau: *Gheorghe Movilă*, Mitropolit al Sucoveĭ, Agathon, episcop al Romanuluĭ și Ghedeon al Rădăuților [7]). Noul mitropolit întovărăși până în exil pe Domnul său și nu-l părăsi până la moarte.

Ieremia, fratele „Vlădicăĭ Gheorghe“, fostul Ceașnic al Sasuluĭ, fu făcut, în 1584, Mare-Vornic de Țara-de-Jos, loc pe care-l păstră, cu o scurtă întrerupere, în tot timpul Domnieĭ luĭ Petru. În fine, dacă Simion, al treilea frate cu însemnătate, și el un viitor Domn, nu primi nicĭ un loc în Divanul Domnuluĭ, pe care-l ajutase, Balica recăpătă situația sa de Hatman, pe care o ținu până în 1587, când muri poate [8]).

Petru făcuse daruri însemnate la Poartă, promisese pensiuni la deosebiții săĭ patroni, și s'a crezut chiar — ceia ce nu s'ar potrivi cu natura sa scrupuloasă, cruțătoare — că a crescut cu 10.000 de galbeni tributul [9]). Datoria luĭ Iancu-Vodă o luase asupră-și, și avem dovedĭ că el o plăti [10]).

Totuși acest Domn încărcat de sarcini bănești n'a avut o Domnie apăsătoare. Mărturia pe care i-o dă cronica țereĭ — așa de aspră pentru Iancu — e foarte onorabilă: „Dom-

---

Anton Catacallo, negustor, eră soțul Chrisafineĭ *(ibid.,* XIII, p. 1017; *Advocatialia,* XI, pp. 1416-7). „Omeliana Iankulina“ se întâlnește și ea de mai multe orĭ (d. ex., *Consularia,* XI, pp. 1390-2). Public în *„Economia națională“*, aparte, documentele și regestele relative la relațiile noastre comerciale cu Lembergul, care vor apărea și separat. — Filip e pomenit și în Socotelile Brașovuluĭ, la p. 826, iar suita luĭ Iancu la p. 827.

1) *Apendicele* I, la această dată.

2) Ureche, p. 235.

3) Socotelile Brașovuluĭ, în acest volum.

4) Ureche, p. 221 (la numirea luĭ Teofan ca Mitropolit, de Alexandru Lăpușneanu; 22 Septembre 1564). Supt Ioan-Vodă, el fuge în Ardeal (p. 225) și e înlocuit cu Anastasie (v. *An. Ac. Rom.,* XIX, p. 242, nota 4). După luptele din 1577, Petru-Vodă-l restabilește, Anastasie arătând probabil cu această ocasie sentimente de credință dubioase *(ibid.)*.

5) *Arch. ist.,* I¹, pp. 127-8, 144.

6) Wickenhauser, *Moldawitza,* pp. 91-2.

7) Regestele documentare, la această dată.

8) Regestele documentare.

9) Cifrele ce se dau sunt prea deosebite și exagerate, pentru a se putea adopta vre-una: 800.000 de coroane, în total, după Preyner (Hurmuzaki, III¹, p. 80); 600.000, plus datoria Sasuluĭ de 170 de poverĭ, după același, în alt raport (din 10 Septembre; *ibid.,* p. 79); 100.000 de galbeni pe an Vizirului și luĭ „Lală“, preceptorul Sultanuluĭ (raport din 27-9 August; citat și mai departe); 200.000 de galbeni Sultanuluĭ, 50.000 Vizirului, un tribut crescut, de 100.000 de galbeni (cf. *An. Ac. Rom.,* XX, pp. 439-40), după bailul Contarini (Hurmuzaki, IV², p. 113). Creșterea tributuluĭ e menționată în raportul imperial din 27-9 August *(ibid.,* III¹, p. 78).

10) *An. Ac. Rom.,* XX, p. 455.

nià Petru-Vodă în țara Moldoveĭ ca un Domn cum se cade, cu de toate podoabele câte trebue unuĭ om de cinste; că boierilor li erà ca un părinte și la mare cinste îĭ ținea și din sfatul lor nu ieșia; țeriĭ crà apĕrare: pre săraceĭ milostiv; mănăstirile miluia și întăria; cu veciniĭ de pin pregiur bine viețuia, — cât avea la toți nume bun și dragoste, de nu erà a zicere că nu-ĭ harnic de Domnie; gîndecata cu blândețe și făr' fățărie o făcea . . . Deci luĭ Petru-Vodă putem să-ĭ zicem cel Milostiv, că binele aŭ lepĕdat pentru țeară, și alt nime ca dînsul așa nu s'aŭ mai aflat. Erà Domn blând, ca o matcă fără ac, la gîndeț direpț, nice bețiv, nice curvar, nice lacom; și putem să zicem că toate pre isvod le-aŭ ținut, ca să nu se smintească" [1]. I se uitase acum originea strĕină, sângele cu care Moldova plătise altă dată cinstea de a-l avea Domn. Boieriĭ tuturor Domnilor se raliase la el, atrași, saŭ măcar pe deplin asigurați, de sfiala luĭ de bolnav și de bătrân prococe.

Dar o Domnie fericită pentru *dînsul*, pentru Domn, n'a fost niciĭ această. Iancu Sasul, prigonitorul și tiranul, avuse de la noroc vre-o treĭ aniĭ de stăpânire pașnică si neamenințată; cu o mai slabă concurență pentru tron, ceĭ nouă aniĭ aĭ Domnieĭ a doua a luĭ Petru fură plinĭ de primejdiĭ, de cheltuieliĭ și de grijĭ.

Zece zile după întronarea-ĭ la Iașĭ, Petru avu o luptă cu Cazaciĭ. Din capitala, unde abia se aședase, puțin războinicul Vodă trebui să alerge la Prut, unde încunjură pe năvălitoriĭ, la Bogdănești, îĭ prinse, și, potrivit cu firea sa iertătoare, li dădu solde saŭ libertatea, în schimbul unuĭ jurămînt [2].

La Constantinopol, unde soarta luĭ Iancu, și maĭ ales aceia a tesaurului luĭ Iancu, pasiona pe Turcĭ, nu se știu nimic de acest incident. Sasul înscenase lupte care nu existară niciĭ o dată; Petru tăcu pe acele pe care le luptase. Ar fi fost o rea recomandație să-și înceapă el, victima designată a Cazacilor, prădat și compromis de dînșiĭ, noua Domnie printr'un noŭ conflict cu neobosițiĭ săĭ dușmanĭ.

Recomandat de Polonĭ, Petru fu și acuma un bun vecin pentru aceștia. Către începutul anuluĭ 1583 [3], începuse în Tataria tulburărĭ, care ținură apoĭ multă vreme și adauseră pentru Moldova, pe lângă vechea primejdie căzăcească, primejdia nouă a Tatarilor rebelĭ. Doĭ Ghiraiḑĭ îșĭ fixase tabăra pe Bug, și Domnul Moldoveĭ se grăbi a da de știrĭ căpitanuluĭ de Camenița, cu rugăminte să nu denunțe această îndatorire Turcilor saŭ să nu-ĭ facă a o descoperi. Marile pregătirĭ polone ce se aflară îndată la Constantinopol eraŭ resultatul acesteĭ înștiințărĭ. Tot pentru a face plăcere vecinilor săĭ, el căută să însoare cu Tofana, una din fetele, refugiate în Polonia, ale luĭ Alexandru Lăpușneanu, pe nepotul și fiul săŭ adoptiv, Voevodul Vlad, rămas pe urma luĭ Miloș [4].

---

1) Ureche, p. 238.

2) *Ibid.*, pp. 235-6.

3) La 8 Februar, din Cracovia, Ioan Thorbeck scrie la Danzig despre pregătirile ce se fac în potriva Tatarilor, carĭ ceruse, cu amenințărĭ de pradă, tributul, printr'un sol care e încă la Cracovia (*Acta intern.*, XXXVI, f° 526-7).

4) Pentru cele spuse până aicĭ, *Apendicele* I. Pentru această căsătorie, corpul volumuluĭ, pp. 151-2. — Suirea luĭ Petru pe tron fu anunțată de Sultan Polonilor printr'un ceauș, în Maiŭ. Cetim în raportul din 25 Maiŭ (fără loc, de sigur Cracovia) al luĭ Reinhold Moller, Daniel Zirenbergk și Henric Lembke către Danzig (*Acta intern.*, XXXVI, f° 583-4): La 23, a sosit un ceauș turc, care vorbește, după ce salută pe rege în turcește, în ungurește cu acesta. Regele spune după plecarea luĭ cuprinsul discursuluĭ, către consilieriĭ și Curteni: „Erstlich, dass der turkischenn Kaysers der Königlichen Majestät dancket dass sie den entlaufenen Woywoden auss der Wallachey gestraffet, den er allerley Wiederwillen tzwischenn Königlicher Majestät und den turkischenn Kayser furuhrsachet; dafur er seinen geburenden Lohn empfangn. Dieweil aber die Königliche Majestät den

Lucrând așa, Petru plătia o datorie de recunoștință, dar în același timp el lua și măsuri de precauțiune contra Cazacilor. Cu toate scusele pe care în ori-ce ocasie de pradă toți regii Poloniei le presintau la Poartă, un lucru era sigur: că o năvălire la Nistru și la Dunărea-de-Jos nu se putea face decât în lipsa unui rege polon sau cu conivența acestuia.

Când, în vara lui 1583, prin Iulie, Petru avu încă odată de înregistrat o spaimă din partea Cazacilor, vina era în parte a lui Ștefan. Sangiacul de Bender permisese Musulmanilor supuși autorității sale să treacă Nistrul și să „descalece sate pe hotarul leșesc [1]", Pentru a distruge aceste așezări usurpatoare sau „pentru a le supune autorității sale", regele trimese la hotare pe Cazaci, cari nu puteau decât să-și întreacă ordinele, pe acest sol clasic al luptelor de graniță. Vre-o 8.000 de Cazaci loviră în același timp Akkermanul, unde uciseră pe beg și, prădând malul turcesc al Nistrului, asediară cetatea Tighinei. La 16 Iulie, Petru-Vodă, chemat, ieșia din Iași cu 15.000 de oameni. La 17 August încă [2], atunci când Moldovenii ajunsese în pământurile pârcălabului de Orheiu, se dădu o luptă, în care begul de Bender fu rănit de moarte. El se grăbi să fugă spre Constantinopol, unde ajunse la 24 [3], pe când Petru-Vodă, retrăgându-se, își stabilia lagărul la Țuțora, unde-l aflăm încă în luna lui Septembre, gata pentru ori-ce împrejurare [4].

Ajutoare se trimeseră din Constantinopol pe mare; Beglerbegul Greciei primi ordin să facă o demonstrație, apucând drumul spre Adrianopol; Markházy, scos din închisoarea-i de la Edicule, turcit, fu propus ca sangiac de Cetatea-Albă: Tatarii cereau voie să-și răzbune [5].

Dar Cazacii plecase, și regele se scusă atât la Poartă cât și pe lângă prietenul moldovean, atât de brutal ofensat, prin scrisori, care promiteau restituția prăzii și prinșilor [6].

În Constantinopol, aceste scuse, care veniau după atâtea altele, presintate pentru același fenomen prădalnic de la graniță, nu prea produseră efect. Svonurile de la Petru-Vodă și de la Beglerbeg, care se oprise la Adrianopol, despre nouă mișcări și nouă in-

---

Schaz, welchen der enthaupte Woywoda vonn des Turckenn Underthanenn wiederrechtlicher Weyse entzogenn unnd ann sich gebracht, bekommenn hette, erachtet der turkisch Keyser dass ess billich sey, dass er dennselbenn Schatz dem Keyser folgenn unnd zukoemmenn liesse, wie er dan solchs ann Ihre Majestät hiemit bögerenn thete.

Zum Andernn, dass der Keyser in dess Jankuls, entheüptenen Waywodenn, Stelle einen anderenn Hospodaren in die Wallachey eingesetzet hette, welcher dess Keysers, auch Seiner Majestät Freind wehre." A scos și pe Sinan, ca dușman al regelui, și a pus un Mare-Vizir cu alte sentimente. A ordonat Tatarilor să meargă contra Perșilor; dar aceștia cer a li se plăti întâiu datoria, de Poloni. Altfel, se vor întrebuința „andere Mittell". Sultanul a îndemnat însă pe Han să aștepte.

„Zum Sechstenn, weill sich auf der moldauschenn unnd reuschischenn Grenze mancherley Strötferey unnd Plunderey hebet, alss begeret der Keyser dass Ihr Königliche Mäjestät ihre Commissarien dahin furordenenn wolte, wie denn der Keyser auch die Seinigenn dahin zuschicken Willens, domit dieselbe die Gelegenheit undersuchenn unnd denenn Diengenn forbauenn möchtenn, auf dass gutter Wille und Nachbarschafft möchte underhaltenn bleibenn. Solches soll ungefehrlich dass Anbrengenn gewesenn sey ...."

1) Ureche, p. 236.

2) Ureche dă data aceasta (p. 236) pentru un atac în 1584, despre care n'avem alte știri (dar cf. Hurmuzaki, III², pp. 88 și urm.),

3) *Apendicele*, I, la această dată.

4) Regestele documentare, la data de 22 Septembre.

5) *Apendicele* I, în acest volum. Cf. raportul venețian din Viena (27 Septembre), în Hurmuzaki, III², p. 18.

6) *Apendicele* citat și raportul venețian din 23 August, în Hurmuzaki, IV², p. 120. Pentru plângerea lui Petru către rege, raportul din 27 Septembre, menționat în nota 5. — V. alte izvoare pentru acest atac al Cazacilor în nota 1 de pe p. 204 din *Chilia și Cetatea-Albă*.

tenții ale Cazacilor, pe cari-i comandà Zborowski [1]) și un nou Domnișor, poate Lazăr, „fiul luĭ Ion-Vodă al Moldoveĭ", contribuiră și ele la indignarea care cuprinse pe demnitariĭ otomanĭ. Un sol polon de mâna a doua, Podlodowski, sosise maĭ de mult, pentru a da explicațiĭ în afacerea luĭ Iancu-Vodă și a cere măsurĭ în potriva Tatarilor. Solul, a căruia plecare se tot zăbovise, presintând scrisorile regale, asigurase din parte-ĭ că se vor lua măsurĭ de restituție și pedeapsă; dar, dându-i-se drumul, nu i se acordară — semn rĕŭ — și scrisorile de răspuns pe care Podlodowski le cerea pentru stăpânul sĕŭ. Ambasadorul ajunse bine la Adrianopol, dar, dincolo de acest oraș, într'o pădure, el fu asasinat, și svonul, ce se răspândi tot atuncĭ, că acest asasinat erà o execuție, un act de *vendetta* răspundea probabil adevĕruluĭ. Un *jeune de langues* polon, venit pentru a-și continuà studiile orientale, luă fuga.

Petru trebuĭ să plătească gloaba, pentru că, ziceaŭ stăpânĭĭ săĭ din Constantinopol, el n'a dat veste din timp despre mișcările Cazacilor. Prin Septembre, el se temuse de „ceva maĭ rĕŭ". Îl vedem scriind regeluĭ Polonieĭ și ofițerilor de la hotare: Gheorghe Sulima de exemplu, prin ambasadorul săŭ, un medic italian al Curțeĭ [2]), pentru a da de știre că Turcĭĭ aŭ trecut Dunărea la Issaccea, mergênd spre Cameniță și locurile vecine, unde vor fi la 12. Sunt numeroșĭ, dar slabĭ, și o armată de 10—12.000 de oamenĭ i-ar putea opri. Însă ar fi maĭ bine a se satisface Tatarĭĭ [3]) și a restitui comorile luĭ Iancu, care pare să fi avut totușĭ, în fuga luĭ, oare-care avere [4]).

Cancelariul erà convins, cu toate aceste știrĭ, că Turcĭĭ, ocupațĭ în Persia (unde Petru-Vodă afirma că pleacă și Sultanul) [5]), nu vor face nimic serios în potriva regatuluĭ, și el avea dreptate. Ceaușul, pe care-l anunța Domnul Moldoveĭ, Ahmed, se înfățișă în Decembre: un renegat ungur, care vorbi în această limbă regeluĭ de origine maghiară. Avea scrisorĭ convenabile, vorbia de Sfânta Scriptură, asigura că Markházy, de și oferia pentru Ardeal un tribut de 200.000 de scudĭ, a fost închis și că ar putea fi căpĕtat de Polonĭ în schimb pentru averea luĭ Iancu-Vodă. El părea să fi venit maĭ mult pentru ca să asigure pe Tatarĭ, cari eraŭ reclamațĭ în Persia și pentru a recomanda pe noul Domn, numit de el, Ahmed, și care ar trebui cruțat de „lotri". Un om șiret, bun pentru asemenea împrejurărĭ [6]).

Regele trimesese, cu nouă explicațiĭ, un emisariŭ secret la Petru-Vodă, dar acesta, amărît de tulburările pe care nu le provocase întru nimic, îl trimese nouluĭ beg din Bender, iar begul îl expediè, prin Beglerbeg, la Poartă. Benderul începuse a se reclădi pe socoteala Moldovenilor. Nu cuteza nimenĭ, scrie ambasadorul imperial în Decembre, să se maĭ dea drept Polon în Constantinopole.

---

1) *Apendicele* I și raportul venețian din Constantinopol, 3 Septembre, în Hurmuzaki, IV², p. 120. Cf. *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 248-50.

2) „Doctor suus italus".

3) Sed cum te sapientissimum regem sciam, consiliis tuis heroicis ipsemet sat in re abundare poteris. Ea tamen est animi mei sententia ut in rebus his, ubi imperator Tartarorum opere plurimum opus habet, te imperatori facilem prebeas" (scrisoare inedită a luĭ Petru-Vodă către rege; fără dată; în rapoartele de nunciĭ de la Bibl. Ac. Rom.).

4) „Facile, inclite princeps, credo te de me suspicari meo hoc instinctu vel opera factum, quod, Deus mihi testis, a me longe est alienissimum, nec id ipsum, nisi is mihi retulisset, resciverim. Qui Iancula utrum aliquam pecuniae vim habuerit necne, me latet; id tamen, referentibus id fide dignis hominibus, comperi: illud exiguum quid habuisse".

5) Cf. *Apendicele* I. — Petru-Vodă afirma, în Septembre, că „Podladowski" a fost oprit la Dunăre și adăugea că a încercat să oprească la Iași pe Zlotowski („Zledziowski"), trimes în „lagărul turc". V. nota 6.

6) „Versatus et versutus", „cautus et catus". Am întrebuințat aicĭ: a) scrisoarea citată a luĭ Petru-Vodă (cf. Hurmuzaki, III², p. 18); b) raportul nunciuluĭ, din 3 Septembre 1583, Cracovia; c) scrisorile luĭ Su-

Dar regele Ștefan putea răbda multe, cum de altmintrelea trebuiaŭ încă pe acest timp să rabde toți potentații creștinĭ din vecinătatea Împĕrăției osmane. La amenințărĭ el răspunse cu îndreptățirĭ, la ofense cu darurĭ, la expediții răsboinice cu soliĭ, ca unul ce erà maĭ slab, ce avea alte grijĭ, și era vinovat, pe de-asupra.

Decĭ, după toate cele întîmplate, la 17 Ianuar 1584, ambasadorul polon Zlotowski sosia la Constantinopol, cu șoimĭ și blănurĭ de samur pentru Sultan, arătând încă odată hotărîrea regeluĭ de a acorda cea maĭ sinceră și maĭ deplină satisfacție. Regele, care închisese un numĕr de Cazacĭ, doria ca un Ceauș să plece, împreună cu solul, în Polonia, pentru a asista la opera de despăgubire și represiune. Cu acest Ceauș plecă Zlotowski la sfârșitul luneĭ Ianuar.

Mandatariul Sultanuluĭ nu putu reveni totuși — Báthory fiind departe și drumurile nesigure, la dus și la întors — decât la 4 Septembre, și până la această dată granița Nistruluĭ fu iarăși o graniță amenințată [1].

Rîul de hotar nu fu, în acest an, trecut de năvălitorĭ, dar frica uneĭ invasiĭ fu îndoită, și până târziŭ toamna Domnul Moldoveĭ, care mântuise în primăvară lucrul la Bender, stătu gata de luptă, făcênd la urmă, în Octombre, și o călătorie silită la Bender [2].

Întâiŭ, sosirea Ceaușuluĭ zăbovindu-se, fără să se capete explicațiĭ, frica de Cazacĭ cuprinse iarăși pe Turcĭ și pe vasaliĭ lor. În April, Petru trimese nouă ştirĭ în privința grămădireĭ dușmanilor la hotare, și Benderul fu gătit pentru resistență.

Însă Ceaușul fusese foarte bine primit, și se dăduse, la Grodno, un răspuns cu totul satisfăcător (29 Maiŭ), în care abia dacă era vorba de asasinatul... oficios de lângă Adrianopol. La Camenița, unde fu dus pe urmă, Turcul asistâ la spectacolul decapităreĭ a treĭ-zecĭ și treĭ de voiniciĭ aĭ Niprului, carĭ muriră, glorificând trecutul lor de luptă contra Necredincioșilor; i se încredințară treĭ-zecĭ și opt de tunurĭ, luate de la năvălitorĭ. Și, în fine, — ultimă și cea maĭ mare jertfă, — pe când Tatariĭ culegeaŭ 20.000 de robĭ în Podolia, capul luĭ Samuel Zborowski, fruntașul Nizovilor, nobilul polon care-ĭ călăuzia, căd̦u la Cracovia, spre marea indignare a *șlahcicilor* [3].

---

lima către un necunoscut și către Koniecpolski (fără loc, 3 Septembre), d) raportul de nunciu de la finea luĭ Decembre; toate în copie la Bibl. Ac. Rom. În raportul nunciuluĭ de supt b) se cuprind următoarele ştirĭ, foarte importante, asupra luĭ Ivașco, puternicul aderent al luĭ Mihnea, care, prin Ardeal, trecu în Polonia la vestea că schimbarea de Domn s'a decretat în Constantinopol: „Lettere [portò 'l medico di Pietro] all' Ivasco, del suo signore, nelle quali gli dà speranza che Michna, il quale è suo nipote, possa restar anchora nel principato della Valachia, atteso che Petrasco non vi è anchor andato, et i baroni hanno mostrato tanto dispiacere di questa burasca patita da Michna, solamente per [non] haver egli voluto lasciarsi sforzare ad impor loro soverchia esattione, che molti di loro hanno abbandonato la provincia, sendo parte ricorsi al zio, cioè ad esso Moldavo et parte andati con Michna, dove hora egli si trova insieme con Petrasco, et l'uno et l'altro stà sospeso del successo, credendosi che, quando Michna voglia prometter l'istessa quantità de danari, la qual promette l'altro, sia per restar nel suo governo. Si mostra questo Ivasco tanto amorevole et tanto sodisfatto che dice che, se Dio dà gratia al suo signore di tornar in Valacchia, vuol impetrar esso d'esser mandato a Roma ambasciatore a Sua Santità; il che potrebbe esser buon mezzo alla dispositione de Ruteni, se ben queste sono speranze lontane e molto incerte."

În aceleași rapoarte se află o scrisoare din Veneția, cu știrea următoare despre moartea luĭ Petrașcu, fratele din Constantinopol al luĭ Cercel (10 Decembre 1583): „Era morto in Costantinopoli il fratello del principe della Valacchia". Cf. maĭ jos, nº CCCII, pp. 183-4.

Cf. memoriul meŭ din *An. Ac. Rom.*, XVIII.

1) *Apendicele* I.

2) *Ibid.*

3) Cf. și raportul din Grodno, 30 Iunie sara, al luĭ Gerge Bergmann către Danzig *(Acta intern.*, XXXVIII, fº 261-1 Vº):

.... Die Herren Rethe seyn alle und ide mitt dem Herrn Grosskanzler von wegen dess entthebtten

Dar cu atâta țerile de la graniță nu-și recăpětară liniștea. La sfârșitul anului nu se mai vorbia de Cazacĭ, dar tributariĭ și doĭ Pașĭ, unul Beglerbegul mazil, cellalt noul Beglerbeg, eraŭ în vecinătatea graniței. Tatariĭ nu primiaŭ să li se schimbe Hanul și, dând mâna cu orĭ-ce dușmanĭ aĭ Padișahuluĭ, eĭ se luptaŭ, arděnd și prădând, pentru causa luĭ Mohammed Ghirai și a fiilor acestuia [1].

Însă anul 1585 fu iarăși al Cazacilor, cari-și revenise în fire după lovitura din 1584. În Iunie, begul de Bender anunța că 10.000 de Nizovĭ sunt la hotare, și, la plata tributuluĭ, Moldovenĭĭ confirmară, din partea lor, svonul [2]. La 25 Iulie, la 5 August, Petru-Vodă eră la Țuțora, așteptându-și soarta [3]. Sangiacatul Tighineĭ fu iarăși încălcat de jefuitorĭ, carĭ pătrunseră și în țara Tatarilor. În toamnă, întorși în sălașele lor, după o luptă defavorabilă cu beglerbegul din Caffa, eĭ avură o nouă ciocnire cu acesta.

Din partea-ĭ, regele zăbovia cu restituția prinșilor și pagubelor din 1583, și Turcii aflase că el face întăriturĭ la graniță. Doĭ Ceaușĭ fură trimișĭ cu nouă reclamațiĭ, în Iunie [4]. La 28 August, din Niepolomice, Ștefan li răspundea, asigurând pe Sultan că cetățile, niște bărătcĭ de scânduri, sunt făcute de nobilĭ polonĭ, pe malul polon al Nistruluĭ, pentru a-și apěra supușiĭ de Tatarĭ, iar că pe Cazacĭ îĭ va împrăștia prin trupele sale. Dar, pentru moment, robiĭ nu eraŭ dațĭ înapoĭ begului tighinean și cetățile rămâneaŭ în picioare. La întoarcere, în Novembre, Ceaușiĭ se plânseră și de reaua primire ce întîmpinase la rege [5].

Și relațiile acestea deveniră și maĭ rele în 1586. Anul se deschise cu o năvălire de Tatarĭ, din ordin împěrătesc, în Polonia. Ca răspuns, Cazaciĭ veniră în Iunie la hotare, și Petru trebui să iasă iarăși în campanie, cu 10.000 de oamenĭ [6]. Înnainte de a sosi întăriturile din Constantinopol, raiaua Benderuluĭ fu prădată, și Sangiacul, voind să se opue,

---

Sborowsky ganz ubel zufriden, das der Corper auch noch nitt zur Erden bestettigett, und ettzliche Herren und von Adel gross Wunder bettreiben wollen; do her den zu Lueblin dem Herrn Grosskanzler vil wirtt zuveranttwortten sein. Ihre Gnade zihen vor Zamoische ferner auf die Reusche Lemburgk undtt wirtt doselbst aus Befelch Ihrer Majestät uber ettzliche Nisokosaczy Gerichtt haltten, welhe dem Turken ahn den Grenzen Schaden zugefugtt; noch Verrichtung desselbigen kommen Ihre Gnade widerumb noch Krakow *ad iudicia terrestria* ....

Cf. și cel din Grodno, 29 Iulie *(ibid.,* f° 279 V°-80): „Sovil vermutet man doch das ehr [der Herr Secretarius Petrovius, von dem Herrn Grosskanzler] untter anderen vermeldett wie dem Turkken di Geschuttz, so verschiner Zeitten von den Nisokosaczy genhomen gewesen, widerumbt zugestelleth, wie auch ettzliche von denselben vedgigem *(sic)* ihn der Lemburg durch des Herrn Grosskanzler Spruch, auf Ihrer Majestät Befelig, gerichtet worden undtt das ihn Gross Polen fast alle Herren undt Adel dem Herrn Gross-Kanzler ser gefer undtt der einige Opalinsky, des Reichs Marschalk, Ihrer Gnade allein den Rukken haltte undtt noch ettzliche an sich zihett, undtt hiehero verhuttett das sie nitt gar ihn Harnisch kommen. Von den Herren Sborowiis sagett man als soltten sie mith dem Haus zu Osterreich practizieren, welchs ich nitt goglauben kan ....“

1) *Apendicele* I. Pentru concurența, în 1584, a luĭ Alexandru, fiul luĭ Bogdan Lăpușneanu, v. *An. Ac. Rom.*, XIX, p. 246.

2) *Apendicele* I.

3) V. regestele documentare citate; la aceste date.

4) *Apendicele* I, la acest volum. Un sol moldovean în Polonia la 1585, în Pawiński, p. 242. Stăruința contra luĭ Cercel, în Hurmuzaki, *Supl.* I[1], pp. 93-4; raport frances din 9 April.

5) La istoria acestor ambasade pot servi și rapoartele luĭ Bergmann și Ioan Thorbeck din 28 Iulie, 6 și 11 August, Cracovia *(Acta intern.,* XXXVIII, f° 384 V°-5, 398, 407). În primul, se anunță audiența acordată la 23 Iulie unuĭ sol turc, care se plânge de cetățile ce fac la hotar oamenii regelui, de nerestituirea prinșilor de la Tighinea, „derer, seiner Sage nach, uber 500 sein sollen“. Dă două scrisorĭ: una de la Vizir și alta de la Sultan. N'a fost încă licențiat. Se spune că la Lemberg Cancelariul a plătit pe soldați, dându-li drumul, afară de patru sute. — În a doua, se vorbește de sosirea, la 5 August, a unuĭ alt ceauș, care dă regelui o scrisoare. — În a treia, se dă știrea că ambiĭ ceaușĭ n'aŭ fost încă licențiați și că se vorbește de venirea unuĭ al treilea, pentru afacerea cetăților.

6) *Apendicele* I.

rănit de moarte. Fratele Hanului isbuti a-l bate la întoarcere, și la 19 August prinșii cazaci erau turciți în Capitală. Begii și Sangeacii, împreună cu Domnii noștri, sosiră la Bender în August, pentru pază, și Ureche pomenește întâlnirea lui Petru cu Mihnea la Prut, în ziua de 25 August[1]). Vizirul se gândia însă la mijloace pentru o pedeapsă simțitoară a „câneluĭ fără recunoștință" din Polonia. Markházy apăruse iarăși pe scenă, cerând, ca totdeauna când situația devenia încordată, în relațiile Turcilor cu Polonii, un post la hotare: sangeacatul Benderului[2]).

La 27 Ianuar 1587, Petru-Vodă putea să anunțe Turcilor moartea regelui Ștefan, gazda, cu voie sau fără, a Cazacilor, cari-l nenorocise. În Maiŭ, Cristofor Dzierzek sosia, cu o suită mare și anunța, în haine negre și cu surguciŭ alb la pălărie, vacanța tronului polon.

Încuragiați de atâtea afronturi primite cu răbdare de Poloni supt Ștefan Báthory, confundând, cu intenție sau fără, situația d'întâiŭ a lui Ștefan, tributar ardelean, cu situația regală a acestuia, în Polonia, Turcii ajunsese a considera regatul vecin ca stând pe aceiași treaptă cu provinciile vasale. La alegerea lui Henric de Valois, ei își permisese a *recomanda* un candidat; ei își arătase dorința, în termeni imperativi, și la alegerea lui Ștefan. Nici-o-dată însă aceste pretenții nu fură mai insolente, mai jignitoare pentru Poloni decât în 1587. Aceasta atât prin tonul misivelor și prin tratarea ambasadorilor, cât și prin situația și caracterul pretendenților recomandați.

Ofertele lui Sigismund Báthory și rugămințile acestuĭ ambițios copil dădură întâiŭ Turcilor ideia de a interveni. Apoi veniră stăruințile altuĭ nepot al regeluĭ mort, cardinalul Andreĭ. Un moment, Turcii se opriră asupra unuĭ „Lechbegogli", trimes de la hotare: un pretins fiŭ al lui Sigismund-August, care, se zice, își petrecuse tinerețea în casa Chiajneĭ[3]). Încă din Februar, în sfârșit, începu să se vorbească de extraordinara candidatură a lui Petru Șchiopul[4]).

Am crezut altă dată[5]) că această candidatură, pusă de Petru însuși sau de alții, n'a existat, cu adevărat, nici-o-dată și că avem a face numai cu o glumă rĕutăcioasă pe socoteala bietului Voevod moldovean. Totuși, ori-cât de burlesc s'ar părea lucrul — și e foarte burlesc! —, el e absolut autentic. Inofensivul Petru a avut noroace de acestea neașteptate, în viața-i plină de grijĭ și stăpânită de frică. A încheiat un tratat cu Anglia, cu Anglia Elisabeteĭ[6]), a fost propus pentru tronul regatului Polonieĭ, ca succesor al lui Ștefan Báthory și antagonist al unuĭ archiduce austriac, a murit în Tirol, la doi pași de Italia, și a lăsat urmașilor — singurul Domn român din secolul al XVI^lea^ — un portret artistic autentic[7]) și o parte, de un preț inestimabil, din archiva românească a Curții sale de Domn și de pribeag.

Un corespondent turc spunea lui Eyzing, ambasadorul pe lângă Poartă al Impe-

---

1) P. 237. Cf. *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 68.

2) *Apendicele* I.

3) *Apendicele* I (April).

4) V. mai departe, p. LX, nota 1.

5) *Vatra*, I, p. 758, nota 1.

6) V., în acest volum, pp. 194-5, n^le^ CCCXX-XXI și p. 194, nota 6. Cf., pentru călătoriile ambasadorului Harebone, *Apendicele* I și Socotelile Brașovului; în volumul de față. — Din Oxford, la 10 Septembre 1589, regina Elisabeta scrie lui Ioan Zamoyski, vorbindu-i de întoarcerea din Turcia a ambasadorului Harebone (*Acta intern.*, XLIV, f° 25).

7) Hurmuzaki, III^2^, planșa.

riului, la 6 Februar 1587, că Petru candidează, că promite Beglerbegului șeĭ-zecĭ de poverĭ de aspri și patru-zecĭ Vizirului, oferindu-se a da, ca . . . rege, tribut Sultanului, — un lucru, pe care Turcii începură a-l visa pe această vreme [1]). La 16 April, bailul vorbește și el de candidatura Domnului „Valachieĭ", iar la 27 Maiŭ, el asigură că, de și a dat banĭ, Petru n'a reușit a fi adoptat de Turcĭ [2]). În Maiŭ, corespondența imperială atinge iarăși această candidatură [3]).

Dar Dzierzek nu voi să audă măcar de un candidat al Turcilor, impus dietei. El se plânse că se confundă țara sa cu Moldova, Muntenia saŭ Ardealul, că se scrie magnaților Republicei ca unor Palatinĭ tributarĭ și declară că maĭ bine să piară regatul decât să accepte pe copilul Sigismund saŭ pe căĭutul în copilărie Petru! După maĭ multe sfătuirĭ între dregătoriĭ Porței, se redactă un răspuns către nobilĭ (15 Regeb), în care Sultanul li ordona numaĭ să nu aleagă fără voia sa un „German, Spaniol, Engles, Frances saŭ Moscovit", căcĭ alt-fel regatul va fi prădat. Candidatura luĭ Petru-Vodă se înnecase, și el se mulțămi de acum înnainte să informeze pe Turcĭ asupra afacerilor polone în sens antiimperial și favorabil luĭ Sigismund Báthory și, când și ideia reușiteĭ acestuia trebui să fie înlăturată, celuĭlalt Sigismund, Vasa, „fiul regeluĭ Suedieĭ" [4]).

Dar în acest an, când râvnia coroana polonă, Petru primi maĭ multe visite neplăcute de la supușiĭ săĭ *in spe*, Cazacii. Una o cunoaștem numaĭ din Ureche. La 18 Ianuar, Cazaciĭ prădă în ținutul Sorocei. Pârcălabul de Orheiŭ, Pârvu, adună voluntarĭ și, cu hânsariĭ seĭ, urmărește pe năvălitorĭ până la Pereiaslavl, unde, după o harță de două zile, îĭ distruge maĭ pe toțiĭ [5]). Pe alta ni-o revelează corespondența imperială din Constantinopol. În April sosi de la begul din Bender un sol cu vestea că 7.000 *(sic!)* de Nizovĭ aŭ luat în Sangiacat o sută de robĭ și câteva miĭ de oĭ. Ocupați cu drămăluirea unor candidați, pe cari Polonii nu eraŭ să-l iee în samă, ofițeriĭ Sultanului ordonară urmărirea hoților de către Tatarĭ și begiĭ vecinĭ [6]).

Dar Cazaciĭ nu puteaŭ pierde prilejul rar al interegnului, când nimene nu se gândia la dînșiĭ. În August, la 19 și 22, se aleseră doĭ regĭ: Sigismund Vasa și Maximilian, de două partide deosebite. Un războiŭ civil era în perspectivă, și Cazaciĭ știură să profite de dînsul.

În Maiŭ începuse în Moldova serbările pentru nunta luĭ Vlad-Voevod cu sora logofĕtuluĭ Stanciu, fiică a altuĭ logofĕt refugiat în Ardeal. Cancelariul Ardealuluĭ, Mihnea-Vodă din Muntenia, toțiĭ cu suită mare, asistară la solemnitatea, care se săvârși la Tecucĭ. Nuntașiĭ se întoarseră înnapoĭ la casele lor abia în Iulie [7]).

Dar la 26 Iulie se afla la Poartă că Oceacovul, „Dașovul", a fost prădat, prădăciune pe care o pomenesc, fără a precisà data, și alte izvoare. Se maĭ svonia și de „sate luate luĭ Petru-Vodă", pe când în realitate se dăduse inevitabilul asalt contra Tighineĭ și Cetățeĭ-Albe. Jurând să-și răsbune, maĭ ales dacă i se va face noua injurie de a se alege un rege neplăcut, Sultanul trimese trupe, prin Moldova, la Oceacov și Bender.

---

1) V. un ecoŭ al acestuĭ proiect memorabil în Hurmuzaki, IV², pp. 148-9; documentul din 17 Ianuar 1590. Cf. Hurmuzaki, III¹, p. 94.

2) *Ibid.*, IV², p. 132.

3) *Apendicele* I, la această dată.

4) *Apendicele* I.

5) Ureche, p. 237.

6) *Apendicele* I.

7) Cf. *An. Ac. Rom.*, XVIII, pp. 68, 79 și Socotelile Brașovuluĭ, în acest volum.

Ahmed de Nicopole comandă expediția de la graniță, cel mai capabil dintre oamenii de arme tineri ai „Împăratului“ [1].

La 26 Septembre, în ziua în care — înnainte de întoarcerea Ceaușului delegat pentru a asista la lucrările dietei — se află din Moldova știrea alegerei lui Vasa, „Suedesul“, în aceiași zi se primi și noutatea că Românii de la hotare fusese loviți de Cazaci și că Domnul Moldovei fusese în primejdie de a fi prins. La 13 Octombre, noutatea se confirma, și Sultanul, furios pe Petru și pe begii învinși, eră hotărît să ordone o anchetă și să-i destitue, dacă se vor dovedi vinovați. Se audi în fine, de trecerea acelorași Cazaci peste Dunăre și de arderea Babadagului [2].

Și suferințele Moldovei în acest an nu se mântuise încă. Petru-Vodă trebui să poarte greul reparațiilor de la Oceacov și Bender și fu în primejdie să vadă pe begi iernând în țară și pe Tatari trecând printr'însa. În fine, anul nu se încheie fără o nouă ciocnire cu Cazacii [3].

Data aceasta, ei aveau un pretendent. Ureche-l numește „un Ivan ce sĕ rădicase să ia Domnia“ [4]. Într'un raport imperial i se zice „un Domn gonit“, în altul, „fratele Domnului care acum câți-va ani fusese rupt de cămile“ [5]. Eră o nouă ediție a lui Ioan-Vodă cel Cumplit, de atâtea ori *redivivus;* un teribil strigoiu.

După cronică, lupta se dădu la 6 Decembre stil nou „den sus de Țutora“. Cazacii trebuiră să-și dea șeful în mânile dușmanilor: pentru a-l șterge de pe lista pretendenților, Petru puse, după obiceiu, să se tae nasul nouluĭ Ion-Vodă, și apoi îl aruncă într'o mănăstire. Cazacilor li se închise drumul direct către Nistru. După o urmărire de mai multe zile, ei putură să scape, decimați, pe la Ceremuș. La 18 Februar din anul următor, ajungeau semnele biruinței la Constantinopol: două-zeci și doi de robi și 150 de capete. Presentarea solemnă a capetelor și a robilor, printre cari eraŭ și doi șefi, se făcu la 15. Sangeacul de Nicopole, căruia i se atribuia meritul biruinței, fu răsplătit prin numirea la Szolnok, o comandă de hotare mai importantă [6].

La sfârșitul luĭ Decembre 1587, în ori-ce cas, lupta se mântuise, căci întâia veste a biruinței o aveaŭ Turcii la începutul luĭ Ianuar, și, în ultima săptămână a lunei precedente, Petru-Vodă serba căsătoria fiicei sale Maria cu tînĕrul Grec Zotu Țigară din Ianina, pe care-l făcu apoi pârcălab de Hotin și, la urmă, Spătar [7].

Și ast-fel anul 1587 se mântui cu o mulțime de întîmplări neașteptate, dar fără că Petru-Vodă să se vadă rege polon. Și, pentru a mântui cu această regalitate nepotrivită, cine a putut să o pue pe tapet și să o susție un timp, cine a avut dibăcia să convingă pe modestul Domn și îndrăzneala să sondeze în această privință pe puternicii de la Poartă?

---

1) *Apendicele* I. Cf. *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 204.
2) *Apendicele* I.
3) *Ibid.*
4) Ureche, p. 237.
5) *Apendicele* I, la aceste date.
6) *Apendicele* I.
7) V., pp. 705-7; regestele documentare; povestirea, mai departe și chipul luĭ Zotu din Βιβλίον ἱστορικὸν al luĭ Doroteiŭ de Monembasia, reprodus de d. Hasdeu, în *Cuvente den bătrâni*, I, p. 185 (Zotu, în vrâstă de 37 de ani).

De sigur, figura cea mai occidentală, spiritul cel mai inventiv și inteligența cea mai mobilă de la Curtea lui Petru-Vodă. Petru, care moștenise de la predecesorul său Logofeția lui Stroicĕ, care nu înlăturase pe nimenĭ dintre aceĭ ce i se supuseră, păstră și pe experientul și utilul agent care erà „Postelnicul Brut". Bruti comandâ armate, supt noul său stăpân [1]), conduse negociațiĭ și îndeplini solii. Cămĕraș, căpitan de Lăpușna [2]), Albanesul, pe care lumea-l credea rudă cu Sinan-Pașa [3]), ocupâ un loc de frunte printre miniștriĭ Moldoveĭ, și, cu toate că vorbia de dorința-ĭ de a se retrage din țară, unde aduna pe fie-ce an un venit de 12.000 de galbenĭ, el își luă locul, după 1591, și printre boieriĭ lui Aron, de la care i se trase moartea [4]). Bruti încheiè tratatul turco-polon din 1592, cum vom vedea; e aproape sigur că tot lui i se datorește și această nesăbuită idee de aventurier: a face din Petru Șchiopul un rege, un „frate" al Sultanului și un suveran catolic.

Căcĭ tot lui Bruti, inventivului sĕu creier de Oriental italianisat, i se datorește și o altă anomalie: apropierea Moldoveĭ oficiale de catolicism. Câteva cuvinte asupra activităței în acest sens a ciudatului „Postelnic", pe care-l hărăzise lui Petru Șchiopul întîmplarea și bunătatea lui primitoare.

Înnainte de luna lui Iunie 1587, Ioan-Dimitrie Solikowski, archiepiscop de Lemberg, primi scrisorĭ de la Petru-Vodă, de la Bruti și de la „biscupul" [5]) de Bacĕŭ de pe acea vreme, Ieronim Arsenghi, care se intitula vicar apostolic și episcop-ales al Moldoveĭ, înnainte de a lua, supt un episcop titular, Bernardino Querini, titlul de „episcop de Argeș și de Bacĕŭ, peste Moldova și Țara-Românească [6])" : toțĭ treĭ arătaŭ bunăvoința pentru catolicism a guvernului moldovean. Solikowski făcu un raport în această privință către nunciul pontifical în Polonia, cardinalul Annibale de Capua și către însuși Papa [7]), și acesta, căruia-ĭ scrisese Bruti, răspunse, la 11 Iulie, felicitând pe Domn pentru favorisarea catolicismului, primirea Franciscanilor și refacerea bisericilor de rit roman [8]).

Cu toate căderea planurilor sale polone, Petru urmâ pe această cale, și în curând el putea anunța că biserica Moldoveĭ și-a părăsit vechile rătăciriĭ și s'a apropiat de Roma [9]). La 7 April 1588, Annibale înnainta scrisorĭ domnești către Papă. Vodă, lăudat de nunciu pentru convertirea *in spe*, fusese îndemnat a trimete mai curând la Roma solĭ promișĭ, solĭ ce se așteptaŭ să treacă prin Polonia. Înnainte de apariția acestora, Papa scrise Domnului și cardinalul Montalto lui Bruti, care doria un titlu ca acel de protector al catolicilor și vre-o prebendă pentru fiul său [10]). Aceste asigurărĭ fură credute, și șeful misiuneĭ iesuite în Galiția, Campagna, primi ordin de la Papa să trimeată propagandiștĭ în țara lui Petru-Vodă [11]).

---

1) Cf. *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 204.

2) Hurmuzaki, III[1], p. 96.

3) În acest volum, rapoartele ambasadorilor imperialĭ din Polonia; începutul anului 1591.

4) V. mai departe.

5) „Biscup" îl numește Miron Costin *(Arch. ist.*, I[1], p. 169) pe episcopul catolic și tot „biscup" un document al lui Ștefan-cel-Mare, din 20 Maiŭ 1459, în *Arch. ist.*, I[1], pp. 113-4.

6) V. nota următoare și documentele publicate de d. Hasdeŭ, în *Col. l. Traian*, 1876 pp. 299 și urm.

7) Annibale către cardinalul Montalto (1[iu] Iunie 1587), în Przedziecki, reprodus, în traducere românească, de d. Hasdeŭ, în *Arch. ist.*, II, pp. 21-2. — Am avut în mână manuscriptul Bibliotecei Brancacciane, dar, neavênd la îndămână pe Hurmuzaki, în care sunt tipărite după originale multe scrisorĭ, am trebuit să renunț, riscul fiind prea mare, la copiarea celor ce sunt încă, în original, inedite.

8) Rapoartele de nunciĭ citate: Annibale către Montalto (7 April 1588).

9) Documentul din 1[iu] Ianuar 1588, în Hurmuzaki, III[1], pp. 98-9.

10) Rapoartele de nunciĭ citate: Annibale către Montalto, 7 April și 22 Iunie 1588.

11) *Arch. ist.*, I[1], pp. 174-5.

Acesta se afla, pe o strașnică cinmă, la Țuțora, în corturi[1]), când, în Septembre 1588, i se înfățișară misionarii, trimeși de nunciu, cari trebuiaŭ să complecteze opera de convertire: Stanislav Warszewiecki, rectorul colegiuluĭ iesuit din Lublin, Ioan Kunig, Iustus Raab și un laic. Eĭ îi înfățișară „o carte ilustrată, cu icoanele mucenicilor", îĭ vorbiră de primatul roman, de fundarea unuĭ seminariu catolic în Moldova[2]), idee care fu aprobată[3]). Domnul, înțelegênd ce putea înțelege, hotărî de o camdată să restitue catolicismuluĭ credincioșiĭ pierduți în decursul timpuluĭ prin propaganda protestantă venită din Ardeal și sprijinită de unii Domnĭ, ca Despot și poate Iancu Sasul, el însuși un protestant[4]).

Iesuiții fură împărțiți prin satele săsești și ungurești de la munte[5]), cu voia noului mitropolit, Gheorghe Movilă, care, crescut poate în Polonia, membru al partideĭ polonofile din nobilimea moldovenească, n'avea de loc sentimente de dușmănie pentru religia prietenilor săĭ de peste Nistru, între cari fratele săŭ, Ieremia, ajuns Domn, își mărită toate cele patru fete ale luĭ[6]). La 15 Octombre 1588, Movilă scria luĭ Annibale de Capua, făgăduind să fie „ca un tată" pentru Iesuiți și Franciscaniĭ din Bacăŭ și în aceiași zi el se scusà față de Papă că nu poate veni încă pentru sărutarea piciorului, asigurându-l însă că va fi de azĭ înnainte un fiŭ prea ascultător al Bisericeĭ catolice romane"[7]). În Novembre următor, cu aceste scrisorĭ, Bruti și Ieremia Movilă sosiră în Polonia pentru a face regeluĭ noŭ oferte de prietenie. Cel d'intâiŭ căută să întâlnească pe nunciu și, ajungênd în Litvania, la Berestie, îĭ scrise de acolo (20 Novembre). Spunea în scrisoare, care ni e păstrată, că Iesuiții sunt mulțămiți, că li s'aŭ dat toate bisericile și, pentru întreținerea lor, două sate de Unguri, cari-i aparținuse înnainte luĭ, Bruti[8]). Franciscaniĭ rămân la Bacăŭ, „loc foarte plăcut"[9]), li se dă un sat unguresc, viĭ și morĭ. Mulțămind, în fine, pentru favorurile făcute fiuluĭ săŭ, Cămărașul Moldoveĭ cerea iarăși titlul de protector, pe care credea că-l meritase.

Aducătorul, care presintă cardinaluluĭ din partea luĭ Petru-Vodă „o bucată de brocard de aur, lucru turcesc", adause la cuprinsul scrisoreĭ că cele două sate pomenite aŭ șepte-zecĭ de case, că Bruti se va întoarce prin Lublin, pentru a lua cu el pe ceĭlalți părinți", veniți anume din Roma[10]). Ceia ce făcu, probabil.

În 1589, lucrurile merseră încă bine. Warszewiecki se întoarse prin Ianuar, foarte mulțămit. El afirmă nunciuluĭ că toată lumea e pentru catolicism: Domnul, boieriĭ, mitropolitul, episcopiĭ, că s'ar putea câștiga și țara, „mult maĭ întinsă", peste care domnește nepotul luĭ Petru-Vodă, că trebuie însă un seminariŭ, „cu cel puțin o sută de scuzĭ sub-

---

1) V. nota precedentă. Acest fapt e confirmat de raportul ceaușuluĭ salariat de Imperialĭ către Pezzen, în Hurmuzaki, III[1], pp. 113-4.

2) *Arch. ist., l. c.* Cf. raportul luĭ Warszewiecki, din 7 Septembre 1588, în Hurmuzaki, III[1], pp. 108-9.

3) Raport al luĭ Solikowski către Papă, 14 Decembre 1588, în Hurmuzaki, III[1], pp. 119-20. La 14 Octombre, din Harcov, nunciul scrie luĭ Montalto despre sosirea misiuneĭ în Moldova, după scrisorĭ ale luĭ Warszewiecki și Bruti (rapoartele de nuncii citate).

4) Raportul citat al luĭ Warszewiecki; cf. Hurmuzaki, III[1], p. 123.

5) Documentul din 19 Octombre 1588, în Hurmuzaki, III[1], p. 113-4; cel din 9 April 1589, *ibid.*, pp. 122-4.

6) Okolski, în Papiu, II, p. 145; cf. *ibid.*, pp. 137-8.

7) Hurmuzaki, III[1], pp. 111-3.

8) „Quali erano miei, et hora sono della Santa Chiesa".

9) „Logo bellissimo". În scrisoarea nunciuluĭ către Montalto (Decembre; ca și precedenta [cf. Hurmuzaki, III[1], pp. 116-7], în rapoartele de nuncii citate): „logo amenissimo di giardini et acque".

10) În scrisoarea-i către Montalto, nunciul cere ca acești misionarĭ să fie luați printre cei ce știŭ ungurește. „Li quali", adauge el, „si veniranno, vengano di vitta et costumi esemplari, perchè questi passati fecero in molti raggionare".

venție lunară", pentru a se preda în el învățămînt catolic „în limba grecească". Turcii, preocupați numaĭ de veniturile lor [1]), nu s'ar opune la această schimbare la față a supușilor lor români. Bruti e un om vrednic de laudă: „om priceput în ale războiuluĭ și cunoscător adânc al condițiilor din Turcia [2])".

Comunicând acest raport luĭ Montalto, nunciul scrie în luna următoare (6 Februar) în privința calendaruluĭ noŭ, pe care Iesuiții n'ar cuteza să-l introducă de o dată pentru a nu indispune lumea prin neașteptata schimbare a sărbătorilor tradiționale [3]). Ar trebui ca Papa să întrebe întâiŭ pe Domn, printr'un brev. „Ar fi bine și aceia: să se tipărească calendare și minee în limba românească după calendariul îndreptat și să se răspândească în popor [4])".

Bruti erà la 26 Februar în Vasluĭ, cu Domnul. Se întorsese în grabă, scrie el, părăsindu-și familia: „casa și mama puilor" *(sic)*, renunțând la răsplata ce-l aștepta în dieta polonă, numaĭ să fie de față la sosirea Iesuiților goniți din Ardeal, în număr de cinci. La data însemnată maĭ sus, el asigura pe nunciu că Domnul e dispus a face orĭ-ce pentru Biserica romană, la dînsul și în Turcia, că „predicatorii eretici" aŭ fost opriți de a-și maĭ exercita sacerdoțiul, că școlile și seminariile întemeiate în Moldova ar atrage în această țară pe elevii Iesuiților ardeleni persecutați.

La aceiași dată și prin aceiași mandatarĭ, un căpitan Octaviu (Cavriolo ?) [5]) și „fratele săŭ", — Bernard, de sigur, — convertitorul Moldoveĭ scria provincialuluĭ Iesuiților din Polonia, Ioan-Paul Campagna, cu noutăți tot atât de optimiste. Iesuiții vor predică în post prin satele Ungurilor și Sașilor, pentru a-ĭ învĕța să se spovedească și împărtășească. Ar fi necesar un episcop sufragant pentru a chirotonisi preuți „prin sate, care sunt multe și aŭ toate biserici [6])". Episcopul trebuie să primească o „pensie" de la Roma. Așa organisat catolicismul în Moldova, s'ar putea recuceri Ardealul pierdut.

Supt influența luĭ Bruti, Domnul dăduse încă de la 2 ale luneĭ ordine în favoarea predicatorilor adevĕruluĭ roman. Într'unul, adresat către „supușiĭ noștri unguri, sași, leși și toți ceĭ ce sunt de legea Papeĭ de la Roma, în orașele Iași, Cotnarĭ, Hârlăŭ, Vasluĭ și Huși [7])", el anunța venirea Iesuiților, „ca să vă învețe legea, dacă ațĭ uitat pe cea veche, așa cum se închinaŭ bunĭ și străbunĭ și părinții voștri și să țineți posturile și să vă spoveduiți și să vă împărtășiți și să vă dați copiiĭ la școală și să mergeți cu sârguință la biserica de legea voastră" [8]). Iesuiții să fie ascultați, să li se deie locuință și cele de nevoie, „și să nu ascultați de alți popĭ, adecă schismaticĭ, cari nu sunt chirotonisiți și

---

1) „Nè teme che il Turco habbia da dare impedimento alcuno; che, purchè habbia il suo tributo, non cura più una che l'altre religioni, et si vede che ancora vi sono intatti li beni delle chiese."

2) „Persona esperta nelle cose di guerra et bene instrutta delli particolari del Turco."

3) „Intorno al calendario, che pubblicare il nuovo, corretto, in questi principii, temono non aporti alienazione di principali, per la diversità nelle feste."

4) „Giovarebbe ancora il fare stampare calendari et lunari nella lingua, secondo il calendario corretto, et farli spargere frà essi".

5) Dar v. și *Acte și fragm.*, I, p. 34 și n. 1.

6) „Un vescovo suffraganeo con autorità di poter consegrar preti... parrochiali et per le ville, che molte sono, et tutte con le chiese."

7) *„Patenti del principe di Moldavia perchè i sudditi obbediscano a Icsuiti..., ex sermone moldavico...* Civibus nostris ungaris, saxonibus, polonis et omnibusque, qui sunt de religione pontificis romani ad civitates Iassi, Cothnari, Horlue et Vaslue et Huss."

8) „Propter instructionem religionis vestrae, si non observatis antiquam religionem, quemadmodum avi et proavi et parentes vestri observabant et, si ieiunium observatis, observate et confiteamini et communicetis, et ut quoque filios suos ad artes liberales exercendi gratia detis et diligentissime ecclesiam secundum religionem vestram collatis."

n'aŭ putere preoțească și n'aŭ voie să facă cele sfinte și să predice“ [1]). Din potrivă, Iesuiților să li dea mână de ajutor, apărându-ĭ și ducându-ĭ din loc în loc, cu caiĭ comunităților.

Același cuprins îl are ordinul mai scurt adresat către Ungurii, Sașii și Leșii din Roman, Piatra („Cameniae“) „și din toate satele ungurești“.

Gândul că Petru ar putea urmări cu asemenea măsurĭ și declarațiĭ „scopurĭ politice“ îl avu totuși nunciul și vorbi de mai multe orĭ în această privință cu Solikowski, care credea că Domnul e sincer. Același archiepiscop de Lemberg spunea că Bruti e cel mai important catolic din aceste regiuni orientale și că decĭ ar fi recomandabil să i se măgulească vanitatea prin acordarea titlului de „protector“, pe care continuă să-l ceară de la Papă.

O solie moldovenească în Polonia, condusă de fratele luĭ Bruti, sosind pe acest timp, confirmă pe patroniĭ opereĭ de convertire în credințile și ilusiile lor de viitor [2]).

Solikowski se arăta decĭ mulțămit de progresele realisate [3]), și Papa îl însărcina, la 19 August, cu misiunea de a supraveghia propaganda în Moldova, misiune pe care archiepiscopul polon o primi în cursul aceluiași an [4]). Bruti, ocupat cu continue negocierĭ turco-polone, de care va fi vorba îndată, asigura pe nunciu, din partea luĭ, că opera progresează, explica prin relele relațiĭ dintre Turcĭ și Polonĭ zăbava solieĭ de închinare ce trebuia să vie la Roma și adăugea că iarăși ar dori să fie recunoscut, ca răsplată pentru inițiativa ce luase, ca „protector general al catolicilor din aceste țerĭ și Turcia“ [5]).

În Decembre, Ieremia Movilă și Bernard Bruti ar fi revenit în Polonia, pentru a negocia cu regele. Eĭ ar fi adus însă și scrisorĭ către Papă și Montalto, din partea Domnuluĭ și a luĭ Gheorghe Mitropolitul [6]). Dar e vorba tot de solia din 1588.

În 1590, găsim numaĭ scrisorĭ de ale luĭ Bruti, care lămuria prin sarcina sa de negociator între Polonĭ și Turcĭ călcarea învoieleĭ ce luase de a veni la Roma și vorbia iarăși de progresele catolicismului. La 18 Ianuar 1591 încă, el recomanda nouluĭ Papă, Grigore al XIV-lea, Biserica catolică din Moldova [7]).

Și cu aceasta lucrurile se mântuiră. Misiunea dură doĭ anĭ [8]), și apoĭ cel ce o com-

1) „Et alios poppos, id est scismaticos sacerdotes, qui illegitimi sunt sacerdotes, non consecrati, e potestatem sacerdotalem non habent et sacrum faciendi licentia carentes ac concionantes, non audiatis“. — În rapoartele de nunciĭ citate.

2) Rapoartele nunciului din 13 și 25 April. În rapoartele citate adese orĭ până aicĭ.

3) Hurmuzaki, III[1], pp. 122-4.

4) Hurmuzaki, III[1], p. 126.

5) Scrisoare din 31 Octombre, în Hurmuzaki, III[1], pp. 127-8.

6) Solikowski către Montalto (20 Decembre 1589; cf. Hurmuzaki, III[1], pp. 117-9). Nu se înțelege în copia greșită nicĭ de ce vrea să vorbească archiepiscopul când scrie: „Cum eoque [Hieremia] filius suus [Bruti?], qui apud me patris [*în ms.*: fratris] suamque erga Sanctam Sedem Apostolicam fidem commendavit et testificatus est“ și mai jos declarația că abia acum a cunoscut pe *Bartolomeiŭ*, pe care-l laudă ca om zelos, ca răspânditor al catolicismuluĭ, ca adânc cunoscător al Turcilor, ca superior multor episcopĭ: „animus ad res magnas et praeclaras natus“. Rapoartele de nunciĭ citate.

7) Cf., pentru Bruti, și *Col. luĭ Traian*, V, p. 131. — Papa ceruse informațiĭ relative la fiul luĭ Bruti prin scrisoarea către nunciu, datată din 4 August, și acesta anunță la 6 Septembre că a comunicat luĭ Bartolomeiŭ hotărîrea pontificală (rapoartele de nunciĭ citate).

8) *Arch. ist.*, I[1], pp. 174-5. Printre promotoriĭ catolicismului supt Petru trebue pomenit și dregătorul acestuia, „Bati Amorosi“, „Bati Ambrosis“ (v. tabla, la numele de Amoroso), al căruĭ nume exact ni-l dă episcopul Querini, în raportul său, vorbind de „un calice d'argento, con sua patena, [donato] da un gentil' huomo scioto [din Chios; nu *sciolto!*, cum s'a tipărit], tesorier del principe, di nome Giovanni-Batista Amoroso, il cui nepote si ritrova alumno in Roma, nel Colegio de Greci“ (Hurmuzaki, III[1], p. 547). — Pentru propaganda catolică în Moldova supt Petru Șchiopul, v. și Viețile luĭ Mancinelli, în acest volum, corp, la data de „1582-91“. — Cf. Melchisedec, *Biserica ortod. în luptă cu protestantismul*, în *An. Ac. Rom.*, XII, pp. 1 și urm.

puneaŭ se împrăștiară. Se constatase că Iesuiții nu folosesc, și ei fusese înlocuiți cu preoți [1]). Sfântul Scaun pierdu din vedere Moldova, de unde-i veniaŭ numaĭ protestațiile de devotament ale pretendenților fără bani și fără sprijin, ale aventurierilor, și acelea, puțin trainice, ale Domnilor și boierilor sfătuiți de aceștia [2]).

Să ne întoarcem însă la relațiile turco-polone, care determină, și vor determina încă multă vreme, istoria Moldoveĭ.

În Ianuar 1588 Petru-Vodă anunțase la Poartă — căci, supt regimul luĭ Bruti, serviciul de informațiĭ mergea struną în Moldova —, anunțase deci biruința luĭ Zamoyski, făcătorul de regĭ polon, în potriva arhiducelui Maximilian. La 9 ale aceleiași luni, un omonim al cancelariului, vĕrul sĕŭ, oprit mult timp, de tulburările căzăcești, intra, ca ambasador al nouluĭ rege, în Constantinopol.

Se putea prevedea un an maĭ puțin furtunos decât acel care trecuse, dar situația în Polonia nu se consolidase încă. În Decembre 1587 și Februar 1588, căpitanul de Camenița și archiepiscopul de Lemberg, confirmând Domnuluĭ Moldoveĭ triumful definitiv al „Cancelariului", asiguraŭ pe acest tulburat vecin că efecte bune vor resulta pentru Moldova și că se vor lua măsurĭ contra Cazacilor, „criminalilor" duşmanĭ aĭ luĭ Petru [3]); în Iulie, un sol al luĭ Zamoyski se înfățișa luĭ Vodă, cu aceleași scuse, și cellalt Zamoyski venia iarăși la Poartă, cu plângerĭ contra Tatarilor și grămădirea de trupe la graniță. În toamnă, Cancelariul asigură pe Turcĭ că principala sa grijă sunt Cazaciĭ [4]).

Dar aceștia prădaŭ, cu toate aceste asigurărĭ și ambasade, în largul lor. Tatariĭ fiind ocupați cu frămîntărĭ interioare, eĭ se grămădiră iarăși pentru pradă. În Iulie, trupe turcești se adunase la Bender, contra Cazacilor. Cu toată presența lor, aceștia, în numĕr mare, prădară treĭ-spre-zece sate de la Nistru, și o deputație a locuitorilor celor două raiele veni să se plângă Sultanuluĭ. Zamoyski ambasadorul, care se pregătia de plecare [5]), fu amenințat cu jefuirea regatuluĭ. Sangeaciĭ fură destituiți pentru incapacitate, și se trimeseră alțiĭ, împreună cu o întărire de 400 de Ieniceriĭ.

Totuși vestea veni pe urmă că Oceacovul a fost din noŭ ars, de Cazaciĭ ruseștĭ și de ceĭ de la Nipru: se luase la 20.000 de robĭ și șeĭ-zeci de șeice cu sare. Trimeterea Ienicerilor fu grăbită.

În Novembre, begul cel noŭ al Benderuluĭ anunță, în fine, că Poloniĭ adună maĭ multe miĭ de oamenĭ în treĭ castele de la graniță, și maĭ tărziŭ, când se hotărîse o anchetă, veni vestea că iarăși aŭ prădat Cazaciĭ la Bender și că Hanul și fratele sĕŭ, vrĕnd să ajute pe ceĭ atacați, fusese rănițĭ [6]). În Februar 1589 se zicea chiar că Petru-Vodă s'ar fi refugiat în Muntenia, înnaintea Nizovilor, cari i-ar fi ars și capitala, supt comanda luĭ Petru Alexandrovicĭ Cazacul, poate [7]).

---

1) Raport din 5 Ianuar 1593 al nunciuluĭ (rapoartele de nunciĭ citate).

2) V. stăruințile pe lângă Papă ale luĭ Ștefan Alexandrovicĭ, în *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 242-3 (documentele inedite, citate acolo, se află tipărite în acest volum).

3) Scrisoarea luĭ Solikowski, în Hurmuzaki, III¹, pp. 97-8; cealaltă în *Apendicele* I la acest volum.

4) *Apendicele* I.

5) Din Cracovia, la 23 Mart, Georg Rosembergk, Constantin Giese și Gerge Bergman scriŭ Danziguluĭ (*Acta intern.*, XLI, f° 173) că la 21 a sosit solul Zamoyski și la 22 a avut audiență la rege.

6) La 17 Septembre, Ferber scrie Danziguluĭ, din Cracovia, că la 21 August a venit vestea din Turcia, „wie die Kosaken, bey 5.000 Man, von dess Turcken Volck erleget" (după o viteză resistență însă). Încă de'nnainte venise un sol turc la Cracovia. La 24 August vine și un „Bott" din Tataria, cu oferte de ajutor contra Moscovieĭ (*Acta intern.*, XLI; f° 173, 259, 270-1).

7) *Apendicele* I. Cf. *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 206. — Ms. Czartoryski 1644 cuprinde o „interpretatio la-

Și aceasta continuă și în 1589. În April se confirmă știrile despre Cazacĭ, și Turcii trimet ceaușĭ pentru a cere Polonilor desbinați restituție și pedeapsă. Solul polon se temu să nu fie oprit ca răzbunare. În Iunie se aflară nouă prădăciunĭ și se decise ieșirea din Capitală a Beglerbeguluĭ. Cozlovul fusese prădat și, pe când se făceaŭ, cu salahoriĭ și baniĭ luĭ Petru-Vodă, cetățĭ nouă la granița Moldoveĭ, Hanul pe uscat și treĭ galere turcești pe Nipru căutaŭ urma fugarilor încărcați de pradă [1].

Atâta ar fi făcut încă pentru încercatul Domn moldovean un an insuportabil, dar două alte împrejurărĭ veniră să-ĭ îngreuie sarcina efemereĭ și desprețuiteĭ stăpâniriĭ: revenirea luĭ Sinan ca Mare-Vizir și expediția Beglerbeguluĭ în Polonia.

Schimbarea de Vizir se făcu la 3 April. Sinan, erà, în fond, prietenul Mircești lor, dar un prieten care știa să-și facă plătite serviciile. Abia ajuns la putere, sărac, încărcat de datoriĭ, preocupat de planurĭ de intervenție în Polonia, el îșĭ puse fără milă la presă protegiațiĭ.

În Maiŭ, Bruti veni să-și felicite compatriotul și pretinsa rudă și să-ĭ ofere, în numele luĭ Petru-Vodă, baniĭ, pe cari fu rugat să-ĭ aducă [2]. Asemenea cadouriĭ de instalare nu făceaŭ însă decât să crească pofta luĭ Sinan. Experiența o făcu întâiŭ Mihnea-Vodă.

Tot în Maiŭ, se știa că tronul acestuia e amenințat, Cercel oferind mulțĭ baniĭ pentru a fi numit în locul luĭ. Vedem pe Petru Șchiopul oferind aceiași sumă pentru a căpĕta, dacă Mihnea nu poate fi menținut, înlocuirea luĭ printr'o rudă, Vlad-Vodă, mirele din 1587, fiul adoptiv al Domnuluĭ moldovean [3].

În Iunie, se vorbia de o înlocuire a tuturor tributarilor: Mihnea, Petru, Sigismund Báthory, și se credea că Sinan are intenția de a face din cele treĭ provinciĭ autonome niște beglerbegate. Ridicarea, la 19 Iunie, a bogatuluĭ de Bender la situația de beglerbegat, prefacerea în sangeacat a satelor vecine, ce aparținuse până atuncĭ Moldoveĭ, se considera ca un început pe această cale [4].

Se știe că Vlad fu numit în Țara-Românească, se știe că el murì pentru a face plăcere vĕruluĭ sĕŭ, Mihnea, care, sosit la Constantinopol ca mazil în August, se întorcea înapoĭ spre țară ca Domn, în cursul aceleiași luni [5].

Nepotul deci scăpase, dar situația unchiuluĭ, care nu plătise încă destul, nu se împedișe încă, de și Brutĭ, primit în Iunie [6], cu pompă domnească, de toată boierimea Moldoveĭ, se întorsese la Poartă pentru a stărui [7]. Se svoniaŭ la Constantinopol fabule

---

tina literarum Sultan Murath Chan ad Suam Regiam Maiestatem Sigismundum tertium" (p. 50 și urm.). Scrisoarea poartă data de 1588 și începe: „Significamus quod cum litteris", Se presintă prin ea plângerĭ pentru prada continuă la „Bellogerat et Ossi et Bender, que etiam Tichania dicitur et circa has arces existentes dicionos nostrae Caesareae".

1) *Apendicele* I. Cf. *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 206.

2) Raport de bail, din 25 Maiŭ 1589, în Hurmuzaki, IV^2, p. 139. La 26 Iunie, nunciul scrie, comunicând la Roma laudele ce Solikowski le face luĭ Bruti și recomandând pe fiul acestuia. Bartolomeiŭ e la Poartă pentru afacerĭ: Sinan îĭ este „parente stretto, come quì dicono" (rapoartele de nunciĭ citate).

3) *Apendicele* I. Numirea luĭ Vlad s'a atribuit stăruinților luĭ Bruti (*An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 88).

4) *Apendicele* I.

5) *An. Ac. Rom., l. c.*

6) Încă la 1^{iŭ} Maiŭ, Petru se afla la Vasluĭ și făcea o danie luĭ Petrinan Diacul (Arch. St. din Iași; trad. din sec. al XVIII^{lea}).

7).... In molta autorità; essendo suo cugino questo Sinan-Bassà... E quando ultimamente, alli 20 di giugno, era tornato da Costantinopoli, tutta la nobiltà di qualla provincia, che era uscita all' incontro suo, et il principe stesso li aveva mandato tutta la sua Corte et fattoli molti presenti, temendo che il Brutl col favore di questo primo Visire voglia esser lui principe di Moldavia, et di nuovo era tornato subito in Constan-

de cruḍime despre dînsul, menite să-ĭ aducă destituirea. Din om bun îl făceaŭ un prigonitor de boierĭ, din calculator scrupulos un sugător de sânge, din victima Cazacilor, — perpetua și cam ridicula lor victimă, — un șiret pehlivan care se înțelegea cu dînșiĭ [1]). Dar Turcii aveaŭ nevoie de bani.

Și, pe când i se cereaŭ banĭ de la Poartă, Papa asculta cererile luĭ Bogdan, fiul Sasuluĭ. Acesta scrise la Roma, unde stăruia pentru dînsul și un „Michele Rodisto". La întrebările din 10 Iulie ale luĭ Montalto, nunciul răspunse însă că Bogdan, un tînĕr de paĭ-spre-zece anĭ, trăește din venitul de o mie de florinĭ fixat familieĭ de regele, care tăiase pe Iancu-Vodă, și că o intervenție polonă în favoarea luĭ e imposibilă. Zamoyski, care a hotărît moartea tatăluĭ, n'ar stărui pentru fiŭ, regele nu poate lua niciĭ o măsură fără voia luĭ Zamoyski și a Senatuluĭ și Petru-Vodă, un promotor al catolicismuluĭ, de alt-fel, e în prea bune relațiĭ cu Polonii pentru ca aceștia să simtă nevoia de a-ĭ da un succesor [2]).

La 3 Iulie, Beglerbegul ieșia din Capitală contra Polonilor, și tributariĭ primiaŭ ordine să-l ajute [3]). La 14, Brașovenii trimeteaŭ la Ciocănești și Silistra „pentru a cerceta, din causa mulțimeĭ marĭ a Turcilor ce se adună acolo". La 17, alt spion al orașuluĭ la Brăila, „pentru marea mulțime a Turcilor, spre a afla pe ce cale apucă". La 22, al treilea, la Cetatea-Albă, „pentru Beglerbeg". La 2 August, noŭ spion în Turcia, „pentru că Beglerbegul se adună la Babadag, cu mulțĭ Turcĭ: pentru a vedea încotrò va porni". La 3, Petru-Vodă cumpără la Brașov cincĭ sute de securĭ. La 11, se trimete un spion la Obluciță, „pentru a vedea încotrò apucă Beglerbegul". La 26, se expediază un spion la Lăpușna [4]). La 30, sosia la Poartă curierul de la Bender cu vestea că expediția a ajuns la această cetate [5]).

Planul expediției erà de a face o mare *razzia* de robĭ, cu concursul, totdeauna bine-voitor, al Tatarilor și de a ocupa câteva puncte de graniță, pe care stăpânindu-le, s'ar fi putut opri Cazacii. Dar primele cete ale Tatarilor fură bătute în Podolia, iar Hanul nu sosi la timp. Expediția nu-și atinse scopul [6]).

---

tinopoli, con molti presenti a quel Bassià, comme mi hà referito un gentilhuomo italiano, che, due giorni sono, è giunto quà, venendo da Moldavia, da l'istesso Bruti, al quale lo haveva inviato questo Serenissimo rè per haver cavalli....

(Rapoartele de nuncĭ citate.)

1) *Apendicele* I.

2) .... Che questo Bogodan è un giovane di età intorno a quatordici anni, figlio del Giacula, che fù per un tempo principe di Moldavia, per opra et mezzo del signor Bartolomeo Bruti, al quale non osservando le conditioni promesse esso Giacula, et non pagando il tributo promesso a Sinan Bassà, per mezzo del quale era stato promosso, l'istesso Bruti in Constantinopoli procurò che fusse deposto il Giacula et promosso questo principe Pietro che hora governa. [Iancu se retrage la Lemberg cu] grossa somma di denari. [Prins de Ștefan Báthory și] sotto pretesto che, mentre governava in Moldavia, havesse aperte et ritenuto le lettere che Sua Maestà scrivava in Constantinopoli, col parere del signor cancelliere, gli fece tagliar la testa et confiscò gli denari, dando solamente alla moglie et a questo suo figliolo due ville, che rendono mille fiorini l'anno, et ventiquattro mila tallari per dote delle figliuole. Hora fare istanza, come domanda questo giovane Bogodan, che'l signor cancelliere scriva al Turco et procuri che egli rihabbia il dominio di Moldavia, si giudica da tutti che no'l farà mai, anzi che l'impedirà con ogni suo potere, essendo stato egli autore della morte del padre, come dicono... Havendo Sua Maestà et il signor canceliere scritta amicizia con questo Pietro, hora principe, che hà fatto molto ossequie alla Maestà Sua et al regno, et si mostra loro affezionatissimo....

(Raport de nunciu din Vilna, 7 August 1589.)

3) *Apendicele* I.

4) Socotelile Brașovuluĭ, în acest volum.

5) *Apendicele* I.

6) Reproducem aicĭ pasagiile mai importante dintr'o scrisoare a luĭ Zamoyski către guvernul Prusieĭ, care trebue alăturată pe lângă povestirea aceluiași din *Vraye Relation*, întrebuințată în *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 206. Scrisoarea se află în Arch. regale din Königsberg, în despărțirea *Gesandtschaftssachen:*

Din Hotin, unde aşteptase pe „Impĕratul“ crîmlean, Hidir, Beglerbegul, trecu, prădând, pe pămînt polon [1]. La 20 Septembre încă, se ştia la Braşov „că Turcii aŭ jefuit [la 18] [2] iarmarocul de la Sniatin şi aŭ luat mulţĭ Moldovenĭ de acolo [3]“. Zamoyski, care adunase o armată în Galiţia, nu îndrăzni să-l atace, dar îl intimidă prin numĕrul trupelor sale şi-l înduplecă prin negocierile ce deschise cu dînsul. Beglerbegul se retrase, lăsând la Bender şese sangeacĭ, supt cel de Nicopole. El se stabili la Silistra, unde-l vom mai întâlni încă multă vreme, gata pentru orĭ-ce întîmplare [4].

Abia scăpase Petru-Vodă de emoţia apropierei războiului de hotarele sale, abia părăsise Beglerbegul, încărcat de daruri, ţara prădată, când îĭ veni Domnului porunca de mazilie şi de întoarcere la Poartă, după obiceiŭ.

Exemplum litterarum Illustrissimi domini cancellarii ad Senatum et Ordines Prussiae.

Superioribus diebus scripseram ad Dominationes Vestras de periculis quae a Turcis et Tartaris regno impendebant. Iam vero mei officii esse putavi de omnibus rebus quae intervenerunt Dominationes Vestras ac de presenti statu certiores facere. Cum ex diversis locis de Turcarum et Tartarorum exercitu cognovissem, admonui Regiam Maiestatem, admonui litteris et nunciis passim missis Ordines de periculo. Ut in republica libera liberae sunt omnium voces et sententiae, fuere qui itidem contrariis rumoribus sparsis eius rei fidem elevarent. Ita factum est ut multi crederent, alii non; nec maturo hostium conatui obviam iretur. Regia Maiestas vero iam longius versus Revaliam progressa fuerat. Ipse, quod potui, in tanto discrimine, feci: Cameneciam presidio et tormentis firmavi. Militibus, quorum saltem mille ducenti publicis stipendiis merebant, ex his vero trecenti quinquaginta ad deducendum Maximilianum delegati erant, locum quo convenirent assignavi. Beglierbegus Tartarorum exercitum coniungere secum voluit, ut is deinde cum excursoribus Turcis, terrore vastationibus illato, doinceps quasi pro excubiis esset; ipse vero Beglierbegus arces occuparet. Verum Tartarus, qui suis viribus non fidebat, nec quodquam aliud quam predam petebant, antevertit: summa celeritate ingressus regnum, iterum celerrime ex eo se recepit. Ita ut ne uno quidem die in uno loco consisteret: dum vero in regnum ingrediebatur, uno die duodecim milliaria bene magna, ut sunt podolica, emetirotur. Propter hanc eius celeritatem, sparsim cum eius copiis plerique conflixere; ad Zbarasum, ubi Palatinus Kiioviae et Braclaviae erant, ac capitaneus Circassiensis; ipse dominus Circassiensis cum suis satis infelici exitu; nam a multitudine circumdatus fuerat, copiae eius profligatae sunt; ipse vix evasit. [Alte ciocniri cu Tatarii. Într'o luptă a acestora cu Cazacii, cel din urmă învinge. Hanul, atacându-l, e rănit la picior; fratele său cade. 9.000 de Tartari pier în aceste lupte. Dar Hanul luase 18.000 de robi.] Iam ipse Beglierbegus secundum Dnestrum exercitum turcicum per Valachiam promoverat. Ego itidem, conscripto Leopoli exercitu, moveram. Dederam litteras ad Beglierbegum, quibus de violato antiquissimo foedere conquerebar et ut intra decimum diem mihi an hostis an amicus esset rescriberet monebam. Tartarus ob detrimenta accepta cum eo se coniungere non potuit, sed domum se retulit. Antecursores Turcae iam fines Valachiae superarant Sniatinumque, nostrum oppidum, ad ipsos fines situm, quod nulla maenia haberet, incenderunt; sed subito deinde, missis a Beglierbego czausiis, revocati sunt. Ac etiam ad me a Beglerbego czausius missus. Urgeo Magnificum dominum Palatinum Belzonsem, a Regia Maiestate in Turciam legatum, ut quamprimum proficiscatur, sed eum fracta pedis tibia moratur. Beglierbegus ipse ex castris quae ad Nestrum supra Bilakowam pagum ad fines nostros habuit movere in Silistriam ibique hibernare velle dicitur. Ex Podkaycze, die 9 Octobris anno 1589°.

Din Thorn, la 2 Octombre precedent, Constantin Giese şi Gerard Brandes scriŭ Danzigului următoarele (*Acta intern.*, XLII, f° 156-6 V°): Cei ce vin din Rusia vorbesc şi de trecerea Turcilor peste Nistru, arderea Sniatinului. Cancelariul n'are mult peste 4.000 de călări. „Die Kosaken sollen sich gewendett haben Ihrer Fürstlichen Gnade zu Hulff zu kommen“ şi ar fi ucis într'o luptă la 5.000 de Tatari; după alţiĭ, numaĭ 8.000. Cancelariul merge la Cameniţă, cu trupele, iar regele la Grodno, trimeţînd luĭ Zamoyski însă 10.000 de oamenĭ. — La 30 Novembre dimineaţa, aceiaşi scriŭ (*ibid.*, f° 170) că „sich die Turcken aus der Wallachey widerumb uber die Donaw gemachett“ şi că Tatariĭ nu-s de temut în timpul iernei. — Într'o scrisoare următoare (f° 209 V°), Reinhold Heidenstein anunţă Danzigului că se aşteaptă zilnic un sol turc pentru pace şi că nu-i nicĭ-o teamă de Tatarĭ. — Într'o circulară a sa, fără dată (*ibid.*, XLIV, f° 84-4 V°), regele spune că Zamoyski a anunţat încheiarea păcei turco-persane, că solul polon e oprit la Adrianopol, că Hanul a pornit spre regat, „Bilagrodienses et Tartaros movisse“ şi că Beglerbegul e la Silistra. Zamoyski a şi plecat la oaste (în original polon, pe f° 86-7). — În fine, Heidenstein exprimă temerea uneĭ noui năvăliri tatare la 2 Novembre (Königsberg, *Gesandtschaftss.*).

1) *Apendicele* I.

2) Data precisă: 18 stil nou, în mărturia românească din 1593; acest volum, corp, p. 318.

3) Socotelile Braşovului.

4) *Apendicele* I. Cf. scrisoarea din 26 Mart 1590 a regeluĭ Poloniei către marchisul de Anspach în *Acte şi fragm.*, I, p. 124. Această scrisoare şi una analoagă către Papă (31 Mart), se află şi în ms. Czartoryski 1659, p. 53 şi urm.

Dar cele petrecute în timpul vereĭ cu tronul Țereĭ-Românești erau o învățătură, și mazilul, sau consilierii luĭ, putea să profite de dînsa. Petru știa bine că Sinan nu-l mazilise din dușmănie, ci pentru ca hasnaua împărătească și mica sa hasnă particulară să tragă câștigurile obișnuite la numirea unuĭ Domn în principate. El avea, dintr'o relație nelegitimă cu o sclavă, răscumpărată probabil de la Tatarĭ și creștinată pe urmă, cu „Irina Botezata“ [1]. un fiŭ, născut înnainte de moartea Doamneĭ Maria [2] și a fiuluĭ acesteia Vlad, la 31 Iulie 1584 [3]. Pentru acest copil de cinci anĭ, pentru Ștefan-Voevod, ceru Domnul Scaunul Moldoveĭ.

După socoteala ambasadoruluĭ imperial la Constantinopol, Petru plăti 60.000 de galbenĭ luĭ Sinan; Sultanul primi suma de 200.000 de galbenĭ, din care jumătate în juvaere. Steagul fu acordat la 20 Novembre miculuĭ stăpânitor, a căruia vrâstă n'o află poate Vizirul nicĭ-o-dată cu siguranță. Emir-Alem trebuia să ducă acest steag de Domnie. Oprit de împrejurărĭ necunoscute, el nu plecă până la 18 Decembre [4]. La 2 (12) Ianuar 1590, după ce mandatariul împărătesc primise o bogată răsplată, Mitropolitul Gheorghe Movilă unse solemn la Suceava pe copil [5].

În realitate, Domnul rămase Petru Șchiopul, și „succesorul“ său, iubitul său „succesor“ nu dădu nicĭ-o-dată vre-un document, mărginindu-se a figură, în primul loc, în Divanul tatăluĭ său „mazil“. Dar, pentru Turcĭ, Ștefan era totuși Domn, de drept singurul Domn, și copilul Voevod avu averea sa particulară, datoriile sale personale — cele făcute pentru luarea Scaunuluĭ și ale căror chitanțe ni s'au păstrat —, socotelile sale cu totul deosebite Asupra caracteruluĭ real domnesc al fiuluĭ său, îl vom vedea pe Petru insistând în daraverile ce le avu pe timpul ultimuluĭ său exil.

Supt această ficțiune, datorită poate tot întortochiateĭ minți a luĭ Bruti —, Petru-și păstră situația. Pentru a-și asigura cu totul Domnia, mai rămânea ceva de făcut, ceva maĭ greŭ decât ispitirea prin banĭ a câtorva Turcĭ flămânzĭ sau lacomĭ: împăcarea Turcilor cu Poloniĭ. Ceĭ d'intâiŭ cercau, ca despăgubire pentru isprăvile Cazacilor, un tribut și de tribut ceĭ de-aĭ doilea nicĭ nu voiaŭ să audă, în mândria lor.

Frica de Beglerbeg și stăruințile luĭ Petru-Vodă făcură pe rege, care expediase, pe secretarul Dzierzek, să acrediteze, la 23 Octombre, ca ambasador solemn, pe Pavel Uchański, care, anunțat cu bucurie de stâlpul principatelor la Constantinopol, Banul Iani Cantacuzino, Vistiernic al Moldoveĭ, sosi în fine, la începutul luĭ 1590, în capitala turcească.

El aducea scuse pentru isprăvile căzăcești, care provocase expediția de pedeapsă a Beglerbeguluĭ. Turcii răspunseră la aceste scuse printr'un ultimat compus din treĭ puncte: plata unuĭ tribut, distrugerea Cazacilor și voia pentru Sultan de a se asigura clădind la hotare două cetățĭ pe pământ polon. Banul stăruia din toate puterile pe lângă

---

1) Actul secret de căsătorie din 17 (27) Ianuar 1591; în acest volum, corp.

2) Doamna Maria fu îngropată la Galata. V. chrisovul de închinare a mănăstireĭ către Sf. Mormînt, supt Radu Mihnea: „această sfântă mănăstire, unde este îngropată și Doamna acestuĭ Domn, Maria“ (poate a eĭ e inscripția slavonă, din 1588, foarte ștearsă, de pe prag). Documentul, în veche traducere românească, în *Uricariul*, V, pp. 215-8. Melchisedec a dat o traducere din greceste, cu greșeli și data schimbată (26, în loc de 25 Mart, și 1618, în loc de 1617), în *Notițe istorice și archeologice*, pp. 277-82. Răposatul Codrescu a tipărit în *Uricariŭ* (IX, pp. 146-9) și această traducere greșită.

3) *Revista pentru istorie, archeologie și filologie*, II, pp. 62-3.

4) *Apendicele* I. Cf. raportul venețian din 25 Novembre, în Hurmuzaki, IV² și *ibid.*, p. 145 și urm.

5) Știrĭ asupra misiuneĭ luĭ Uchański și în raportul din Varșovia, 18 Februar 1590, al luĭ Bergmann și Wessel Mittendorff. Noutăți neclare se dau și în P. S. *(Acta intern.*, XLIV, f° 89-90, 91. Cf. și P. S. la raportul din Varșovia, 19 Februar 1590; f° 93, precum și foile următoare). Se svonia pe acest timp și despre venirea Tatarilor la Nipru *(ibid.)*. Pentru moartea, „de friguri calde“, a luĭ Uchański, v. raportul din Varșovia, 22 Mart, f° 163.

Uchański pentru primirea acestor grele cereri, promițând în numele lui Petru a plăti el o parte din tributul ce s'ar încuviința de Poloni. Dar Uchański muri la Poartă, și Sultanul trimese printr'un ceauș și prin suita mortului scrisoarea din 18 saŭ 22 Februar[1], care cerea tributul de 100.000 de aspri, „pentru Musulmanii uciși", și celelalte două puncte fixate la Poartă.

Negocierile se zăboviră foarte mult, cu toate că Sultanul dăduse un termen numaĭ de două luni pentru răspuns[2], și Cazacii, causa tuturor acestor diferende, nu se astîmpărară: Pe la începutul anului, prădăciuni în Tataria[3]. În Mart, se spunea că eĭ vor ataca, cu nouă-zeci de șeici, Benderul, Cetatea-Albă saŭ Oceacovul, ceia ce provocă trimeterea de întăriri la graniță, la 23 ale luneĭ. La 3 April, se avură știri din Bender că Nizovii aŭ năvălit în Tataria, și se trimeseră trupe pe Marea-Neagră, luându-se și hotărîrea de a se fortifica vadurile pe unde treceaŭ[4]. În Maiŭ, se semnalaŭ lupte cu șeicele Cazacilor, la Bender și Cetatea-Albă și o năvălire a Cazacilor ruși la Cerchez-Cherman. În fine, în Novembre, Petru primi înștiințarea că Lazăr, fiul luĭ Ioan-Vodă, a luat de la Țar 15.000 de Nizovi și pornește către Moldova[5].

Dar mulți eraŭ interesați pentru păstrarea păceĭ. În rîndul întaiŭ, Petru, pentru care un războiŭ însemna extorsiuni, contribuții, provisiĭ, salahori, contingente și, poate, la capĕt, mazilia; dar și alțiĭ afară de dînsul: Hanul, căruia o extensiune a Turcilor către Răsărit i se părea periculoasă pentru independența sa, Beglerbegul Hidir, plictisit de exilul săŭ militar de la Silistra[6], Emir Alem, plătit de Moldoveni probabil, Banul Iani

1) Data de 22, în corespondența imperială *(Apendice* I); cea de 18, în ms. 1659 al Bibl. Czartoryski din Cracovia (pp. 195 și urm.), care dă, sub titlul de: „Interpretatio latina litterarum excelsissimarum Potentissimi et Invictissimi monarchae Sulthan Murath Chan ad Serenissimum et Sapientissimum Sigismundum, etc. *(sic)*, regem Polonorum", o versiune latină. — Ms. 340 din aceiași Bibliotecă conține, pe p. 145, o scrisoare adresată „Illustrissimo et magnifico domino Ioanni Zamoscio, cancellario magno regni Poloniae, domino suo confidentissimo", de „Potentissimi Invictissimique Caesaris Musulmanorum Ciausius et interpres Mustapha"; e datată: „ex Beodrosth *(sic)*, metropoli Transalpiniae, anno 1590, die aprilis 12". Ceaușul arată cum moartea lui Uchański l-a împiedecat în silințele sale pentru pace. „Et dominos comites legati, ut nemo illos impediret, secutus sum usque ad Ias, metropolim Moldaviae, in qua aliquot dies morabor. Si aliquid Vestra Illustritas mecum communicare voluerit, expectabo". La sfârșit, cercă a-și speria corespondentul, vorbind de marile pregătiri de războiŭ ale Turcilor. — Această scrisoare se află și pe pp. 212 și urm. din ms. 1659 al aceleiași Biblioteci. — O scrisoare polonă a Beglerbegului (Silistra, fără dată), în ms. Czartoryski 1644, pp. 58-9. Altele, tot în versiune polonă, în ms. 1659, pp. 204-5.

2) *Apendicele* I.

3) Hurmuzaki, IV², pp. 148-9.

4) *Apendicele* I și raportul venețian din 13 Iunie, în Hurmuzaki, IV², p. 151. Pe de altă parte, în Polonia se auḑia, după știri din Ardeal, că Turcii aŭ de gând a trece pe acolo spre Cracovia (Bergman, Mittendorf și Lembke către Danzig; Varșovia, 16 April; *Acta intern.*, XLIV, f° 197).

5) Corespondența imperială din *Apendicele* I și din Hurmuzaki, III¹. Cf. *ibid.*, p. 153.

6) Avem o parte din corespondența schimbată între Hatmanul polon și Beglerbeg. Într'o scrisoare din lagăr, 10 Septembre [1589], șeful turc presintă plângeri (v. *Apendicele* la *Chilia și Cetatea Albă*, la această dată). În *Vraye relation*, pp. 18 și urm., se dă o scrisoare din Babadag, 27 Octombre, a luĭ Hidir către Zamoyski. Ms. Czartoryski 340 cuprinde pe pp. 144-50: „Interpretatio litterarum Illustrissimi domini domini Heder-Bassae, Beglerbegi Graeciae, ad dominum magnificum Ioannem Zamoscium, cancellarium magnum regni Poloniae, datarum". Hidir anunță că a trimes de la Silistra la Poartă pe „magnus legatus", care moare apoĭ la Constantinopol. În termenul de două luni, Polonii n'aŭ răspuns. Cancelariul să cugete la ce e de făcut și să dee Sultanului „annuatim asperas vel pecuniam centum equorum pondera, gazam". Toți vecinii daŭ tribut și Șahul, obosit, cere pace. Alt-fel va reînnoi atacul săŭ (Silistra, 10 April 998). Scrisoarea se află și în ms. 1659, pp. 211 și urm. — Zamoyski răspunse la 22 Iunie (v. *Apendicele* I, la această dată). În fine, în Archivele de la Haga *(Scrisori Secrete,* n° 2), găsim o scrisoare adresată „ad Serenissimam reginam Angliç" de „sincerus amicus Heder Bassia, supremus generalis totius generalis *(sic!)* Turcarum" și datată „Silistrae, 26 Iunii 1590". El spune că a fost trimes, din causa Cazacilor, contra Polonilor, ceia ce auḑind regele, a trimes la Poartă un ambasador pen-

care n'ar mai fi fost ce era, dacă beglerbegi s'ar fi stabilit în principate, Bruti, iubitor de creştini, de mişcare, de negocieri ca totdeauna; ambasadorul englez, Burton, unul Dumnezeŭ ştie pentru ce.

Regele Poloniei răspunse la 6 April, printr'o scrisoare, care nu putea mulţămi. El repeta că nimeni nu poate stăpâni pe Cazaci, că va da Turcii prinşi, de vor fi, dar nu crede să fie, că, în fine, va face ce se va putea. La urmă, el anunţa sosirea lui Zamoyski, vĕrul Cancelariului, pentru . . . a cere paşaportul necesar unui noŭ sol solemn [1].

Dar Bruti, care era la Poartă [2], plecase din April cu secretariul Trimesului englez, pentru a aranjia lucrurile. Petru-Vodă, care exagerase puterea regatului şi pregătirile Cancelariului, pentru a intimida pe Turci, dădea asigurări că Zamoyski va veni în adevĕr. Banul, care pusese şi doi Evrei să lucreze pentru pace, petrecea, în Maiŭ, toate relele la Sinan, pentru a-l mai domoli din cerbicie. Bani sosiaŭ din Moldova şi-şi produceaŭ inevitabilul efect.

În sara de 7 Iunie, sosia trimesul polon Zamoyski, întovărăşit de Bruti şi aducênd cu sine o deputaţie de o sută cinci-zeci de Moldoveni şi Munteni, cari veniaŭ la Constantinopol pentru a da un certificat de bună purtare Domnilor înrudiţi. Pentru a se păstra secretul negocierilor — interpreţii Porţei eraŭ toţi vînduţi ambasadelor şi făceaŭ comerţ cu copiile documentelor ce traduceaŭ —, Bruti luase cu dînsul şi pe tălmaciul turcesc al stăpânului săŭ.

Numeroasa şi variata solie nu fu fără folos. Se purta atunci prin Constantinopol Radu, fiul lui Mircea-Vodă [3], intrigând contra nepotului săŭ Mihnea. În zina în care intrară solii în Capitală, Radu fu aruncat într'o corabie pentru a fi dus în Barbaria, adecă, de sigur, la Tripoli din Africa.

Zamoyski avu audienţa sa la 10 Iunie. Sinan, pe lângă care stăruia cu îndărătnicie Banul, se arăta dispus a renunţa la tributul în bani, dacă Polonii ar consimţi să furnizeze Curţei imperiale ceia ce cumpĕraŭ pentru dînsa în Moscovia „negustorii Sultanului". În scrisoarea Sultanului către rege, datată din 22, se cereaŭ numai două puncte: stârpirea Cazacilor şi un dar de o sută de blăni de samur, ca tribut, saŭ şi numai odată, ca dar pentru pace şi ca despăgubire pentru cele suferite de supuşii turceşti [4].

Cu această scrisoare şi cu una a Vizirului, plecă numai Bruti şi unul din fune-

---

tru confirmarea păcei. Din parte-i, Beglerbegul a stăruit prin scrisori pe lângă Sultan şi Vizir; ambasadorul englez a vorbit şi el în acelaşi sens. S'a încheiat, în fine, pacea, cum se poate vedea din scrisoarea Sultanului către regină [v., în acest volum, p. 744, nota 2]. „Et sciat Vestra Serenitas quod Potentissimus Cesar noster omnia ista fecit propter sinceram et bonam amicitiam quam tenet cum Vestra Serenitate". Aude că regina se luptă cu regele Spaniei. „Curet et suos Cęsarisque nostri inimicos vincere." Oferă serviciile sale la Poartă (copie contemporană; după traducere?).

1) *Apendicele* I, nº CCXI. Scrisoarea se află şi în ms. Czartoryski 1659, p. 207 şi urm. — Cf. şi Hurmuzaki, IV^2, p. 151.

2) V. mai sus, p. LXV. Pe la sfârşitul anului 1589, se auzi în Rusia că s'a tăiat la Constantinopol capul solului moldovean, „per ombra che esso Palatino havese più tosto favorito i Polacchi che li Turchi, hora che erano venuti alli confini di questo regno, et dubita che quell' ambasciatore del Moldavo, decapitato, non sia Bartolomeo Bruti, che già s'era inteso che fusse andato a Costantinopoli". De şi nunciul nu credea, totuşi el adaoge că Beglerbegul va ierna în Moldova şi că „questo Beglierbeo dovea crearsi uno delli quattro Bassà principali, che il Palatino di Moldavia sarebbe privato di quella provincia" (raport, inedit, din Varşovia, 17 Decembre, analog cu acel al lui Solikowski, publicat în Hurmuzaki, III^1, pp. 128-9).

3) V. *Apendicele* I. Cf. mai sus, p. VI.

4) Scrisoarea Sultanului se află, în versiune latină, şi în ms. Czartoryski 340, pp. 210-2. — Pentru plecarea lui Bruti, v. şi Hurmuzaki, IV^2, p. 152.

ționarii lui Burton, la 29. Albanesul, care trecu întâiu pe la Cancelariu [1]), se presintă regelui abia la 27 August, și la armistițiul turcesc, proclamat în Iunie, Polonii răspunseră, din partea lor, prin ordine către trupele de la hotare [2]).

Bruti se mulțămi a trimete în Septembre un nobil polon cu aceste știri. El însuși era oprit în regat de dificultățile care se ivîră în curând [3]).

Turcii credură întâiu totul mântuit și se lăudară că aŭ câștigat în regele polon un ajutor contra celorlalți creștini. Dar se audi îndată că dieta nu s'a adunat încă pentru a confirma pacea, că partida contrară Cancelariului luptă în potriva tratatului, declarând că negocierile eraŭ ale lui Zamoyski cu Sinan, purtate prin rudele fiecăruia dintre aceștia, și că ele nu priviaŭ regatul. Ambasadorul regal, amenințat cu soarta lui Podlodowski, era desperat, și Banul încerca să salveze situația făcênd să se aducă prin oamenii săi, de la graniță, scrisori pe care el însuși le ticluise, din Constantinopol [4]).

În Ianuar 1591, Bruti credea să plece îndată la Poartă [5]). La 4 Mart, regele-i dădea scrisorile de acreditare [6]). Dar împrejurări pe care nu le cunoaștem bine, scrupule din ultimul moment, intervenira, și Bruti, care întovărășia pe Cristofor Dzierzek, Trimes extraordinar pentru pace [7]), era abia în August la Silistra, și la 17 Septembre abia se petrecu audiența lui solemnă [8]), care aduse încheiarea nouluĭ tratat din Ianuar 1592 [9]).

Dar la data intrărei în Constantinopole a solieĭ, pentru trimeterea căreia lucrase mai mult decât ori-cine, Petru nu mai era Domn în Moldova. El nu-și așteptase mazilirea, ci plecase singur.

Causa pribegireĭ ar fi fost după cronică cererile de bani turcești, pe care Petru nu se îndura să le primească, în paguba țăreĭ: „trimiseră de cereaŭ bani să le dee mai mult decât era adetiul țăreĭ“ [10]).

De sigur că aceasta a fost una din cause. Petru avuse mult de plătit în acești din urmă ani: toată sarcina negocierilor de pace, conrupereĭ Beglerbegului, Vizirului, altor demnitari otomani căduse exclusiv asupra lui. În Ianuar, nouă reclamații băneștĭ fusese presentate tributarilor [11]). În fine, la 1[in] August fusese mazilit Sinan, și un noŭ Mare-Vizir era totdeauna foarte pretențios și începea adese ori prin mazilii oportune pentru punga sa ușoară de funcționar noŭ. Data aceasta, războiul cu Persia putea servi drept scusă.

---

1) Raportul de nunciu din 8 August anunță sosirea lui Bruti. Acesta a visitat pe Zamoyski la Lemberg și a întîmpinat un refus, pentru a nu se înnădi Turcii la daroŭ. Dar unii senatori eraŭ pentru admiterea cererilor Sultanului: de altmintrelea, cheltuiala cu oastea timp de zece zile era superioară sumeĭ la care se ridicaŭ acele cereri. La 7, Bruti merge la nunciu (rapoartele de nunciĭ citate, la Bibl. Ac. Rom.).

2) Acest volum, text; scrisoarea lui Bruti către Sinan, din 4 Septembre 1590.

3) Cf. Hurmuzaki, III[1], p. 140 și urm.

4) *Apendicele* I.

5) Acest volum, text; la această dată. Dar Tatarii prădase în Podolia și Rusia, și în Ianuar ei se scusaŭ regelui, printr'o solie (raport din 2 Ianuar, Varșovia, al lui Rosenbergk, Gerard Brandes și Bergmann, *Acta intern.*, XLV, f° 46). La 23, e licențiat, cu asigurări de pace, un sol al Beglerbegului; la 24 și al Sultanului (raport din Varșovia, 24 Ianuar, al aceloraș; *ibid.*, f° 61).

6) Acest volum, text; la această dată.

7) Regele-i dă scrisorile de acreditare abia la 27 Maiŭ. V. *Apendicele* I.

8) *Apendicele* I. Cf. raportul imperial din 1-7 Septembre, în Hurmuzaki, III[1], p. 125.

9) *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 207. E curios că negocierile lui Bruti, ca și fuga lui Petru-Vodă, confundat ca nume („Pietrasque“) cu Cercel, aŭ găsit un răsunet și în cronica franceză a lui Palma Cayet, citată și mai sus (p. XLVII, nota 1).

10) Ureche, p. 238.

11) Raport venețian din 5 Ianuar 1591, în Hurmuzaki, IV[2], p. 154.

Dar scoaterea lui Sinan nu prevestia numai cheltueli extraordinare pentru Domnul Moldovei; ea-l lipsia de singurul, dar puternicul său sprijin la Poartă. Petru se gândi la primejdiile unei chemări la Constantinopol: cu câte-va luni înainte, un Domn fusese turcit, trebuise să-şi lepede legea — teribilă hotărîre pe acea vreme de credinţă — pentru a-şi mântui viaţa, şi acest Domn era ruda de aproape a lui Petru, nepotul său, Mihnea[1]. Voevodul Moldovei, lăsat singur la Constantinopol, cu un străin, un duşman, un spion în coastă, — noul Domn muntean, Ştefan-Vodă —, se temu ca într'un viitor apropiat să nu-l ajungă soarta lui Mihnea; pe el însuşi şi mai ales pe fiul său, pe copilul său de bătrâneţă, pe domnescul cocon Ştefan.

Dacă ar fi avut măcar linişte de spre Polonia, unde făcuse numai bine! Dar pericolul Cazacilor se adăugea pe lângă al duşmanilor şi rivalilor de la Poartă, unde lupta pentru tronul lui Mihnea scosese la iveală pe toţi pretendenţii şi le ascuţise lăcomia şi râvna pentru stăpânire. În April, se auzi la Constantinopol despre venirea Cazacilor la Chilia, unde prădase corăbii pe Dunăre. Petru primi înştiinţări de la căpitanul de Bar, Stanislav Golski, un adăpostitor de Cazaci, că aventurierii Niprului aŭ îmbrăţişat causa lui Lazăr, *fratele Domnului muntean,* şi se pregătesc a năvăli[2]. Domnului i se adresară de Cazaci scrisori prin care i se cereaŭ bani, cu ameninţări, şi el le trimese la Constantinopol. În Maiŭ, Beglerbegul, care stătea încă la Silistra, scria că Polonii nu se gândesc la solia anunţată şi la presentul promis, dar că, în schimb, Cazacii se adună pentru a ataca Moldova[3]. În Iunie, dând tributul, Petru cerea ajutor[4], şi rudele celor prădaţi de atâtea ori la Bender sosiaŭ la Poartă pentru a se plânge noului Vizir Ferhad. După plecarea amărîtului Domn, Cazacii se aruncară asupra Oceacovului, retrăgându-se apoi în vechiul cuib de pradă de la Bar[5].

IV.

De nouă ani de zile, Petru ducea o viaţă de luptă veşnică, pentru care se cerea o altă natură decât a lui. Îmbătrânit cu mult înainte de vreme, de nevoi şi de primejdii, el îşi simţia viaţa pe sfârşite şi voia să moară în linişte, pe pământ creştin. Se gândi întâiŭ a se retrage la Muntele-Sinaĭ, unde avea bani la călugări, dar drumul la această stâncă biblică de schivnici ducea prin Constantinopol. Atunci, amintindu-şi exemplul lui Iancu, el îşi alese ca adăpost al ultimelor sale zile Imperiul. Nădăjduia că pentru dînsul, prietenul credincios şi util al Polonilor, drumul prin regat nu va fi închis, cum fusese pentru predecesorul său.

Sfătuindu-se cu boierii săi, cari nu voiră să aştepte Domnia nouă, Petru încheie, gospodar cinstit şi meticulos, toate socotelile sale; el aştepta anume sfârşitul anului finan-

---

1) V. *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 98 şi urm. — În Maiŭ, se vorbia de posibilitatea numirei lui Ilie Lăpuşneanu în Moldova (Hurmuzaki, III[1], p. 149; raport imperial din 4 Maiŭ). Cf. *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 243-4.

2) Hurmuzaki, III[1], p. 149 şi raportul imperial din 12 Maiŭ, *ibid.*, şi cel din 17 Iunie următor.

3) *Apendicele* I. La 29 Maiŭ, din Cracovia, Bergman şi Mittendorff scriŭ Danzigului: întâiŭ, că solul Zamoyski cere desperat trimeterea presentului către Turci; alt-fel, nu e sigur de viaţă, aşa sunt de iritaţi Turcii. „Zu dem, beswertten sich auch die Turkken von wegen der Kosaken, als soltten sie aber mall mitt dem wallagischen Hospodar ein Vernemen haben; unnd muss zwar ettwas ahn die selbigen sein, sintemal der Herr Grosskanzler durch sein secretarium einer Ihrer Majestät ankundigen lassen, wie die Tarteren widerumbt ahn den Grenzzen verspurett wurden, desgleichen auch ettzliche Turkken" *(Acta intern.*, XLV, f° 139-9 V°).

4) Raport din 27 Iunie, în Hurmuzaki, III[1], p. 151.

5) *Apendicele* I.

ciar — Sântă-Măria Mare — pentru a lăsa toate în regulă. Ispravnicĭ de Scaun fură numiţĭ; cuca, steagul, rămăşiţa tributuluĭ fură trimese la Constantinopole, cu motivarea plecăreĭ [1], care nu erà o trădare faţă de stăpânĭ, de rĕiĭ stăpânĭ pe cari-ĭ servise cu atâta devotament. Apoĭ, luând cu dînsul floarea boierimeĭ moldoveneştĭ: ceĭ treĭ Movileştĭ, ceĭ doĭ Stroicĭ, doĭ Hatmanĭ: Andreĭ, numit în timpurile din urmă Vornic de Ţara-de-Sus, şi Gheorghe, un nepot al Domnuluĭ, *hătmănit* în 1591, doĭ Cămăraşĭ: Chrisoverghi şi Gheorghe, soţul Domniţeĭ Alexandra, Ceaşnicul Vasile, egumenul Anastasie de Galata, o sumedenie de boierĭ de mâna a doua şi a treia, el apucâ drumul exiluluĭ [2]. Alăturĭ de dînsul se aflaŭ Irina roaba, pe care o luase în căsătorie, în taină, la 27 Ianuar 1591 [3], Domniţa Maria cu soţul eĭ Zotu, şi tînĕrul coregent Ştefan. Ieşirea din ţară se făcu pe ascuns, la 29 August stil noŭ, patru zile după sfârşitul anuluĭ financiar [4].

Aicĭ începe ultima periodă din viaţa Voevoduluĭ mazil.

Binele pe care-l făcuse Polonilor nu împiedecase pe ofiţeriĭ regeluĭ de la Nipru şi Nistru de a asmuţa şi arunca asupră-ĭ pe Cazacĭ. El nu-ĭ asigurâ nicĭ trecerea prin Polonia, unde, de şi dieta-ĭ dăduse bunurĭ, Petru-Vodă nu se gândise să se aşeze, din causa vecinătăţeĭ Turcilor şi exemplelor pline de învĕţăminte, pe care le dase regiĭ polonĭ cu prilejul retragereĭ la dînşiĭ a Domnilor moldovenĭ scoşĭ din Scaun.

După trecerea hotarelor, caravana fugarilor fu oprită de niştе nobilĭ de la hotare, cu o ceată de câteva sute de călăreţĭ. Trabanţiĭ, ce păziaŭ pe Domn şi comorile luĭ, isbutiră a-ĭ răspinge cu pierderĭ marĭ, dar o parte din bagajele luĭ Petru, în valoare de 15.000 de leĭ, rămaseră în îngrămădeală şi fură jefuite [5]. Aceasta nu împiedecâ însă pe regele Sigismund, adese orĭ îndatorit de pribeag, să-l recomande, la 10 Septembre 1591, într'un ton foarte călduros, acelor către stăpânirile cărora se îndrepta acuma: Imperialilor [6].

Prin munţiĭ Maramureşuluĭ, prin Muncaciŭ — exodul e numit într'un document de ţară „drumul în Ţara-Nemţească, la Muncaciŭ“ [7] —, Petru, scăpat de soarta luĭ Iancu poate, apucâ spre Satu-Mare, unde se afla succesorul luĭ Rüber, Ferdinand de Hardegk, un personagiu conruptibil, care-şi mântui viaţa pe eşafodul trădătorilor [8]. Pe când el câştiga cu daruri sprijinul generaluluĭ Ungarieĭ Superioare [9], Voevodul adresà cea d'întâiŭ petiţie Împĕratuluĭ, la 24 Septembre, expuind causele fugeĭ sale tăinuite: extorsiunile turceştĭ şi frica de turcire, pentru el şi fiŭ. Doria un adăpost până la sfârşitul vieţeĭ sale, în Un-

1) Hurmuzaki, III[1], la data de 1-7 Septembre 1591.

2) Ureche, *l. c.* şi povestirea ce urmează. Cf., pentru boierii din 1591 regestele documentare, şi actul de căsătorie al luĭ Petru (în acest volum, corp; la data de 17 (27) Ianuar 1591). — În rapoartele internunciilor Danzigului nu se află nicĭ-o ştire despre fuga luĭ Petru, dar la 20 Septembre se scrie oraşuluĭ din „Jangrodt“ (Ivangorod) că, după veştile solului Zamoyski, e mare „Zerruttung“ in Turcia, că Sultanul stă închis „undt ihrer viel in Turkeyen sein die nicht liebers sich wunschen wolten den das die Polen mit gewafenter Handt in Turkeyen einen Einfall theten, damit sie Gelegenheit hetten sich des turkischen Jochs zu entschlagen unndt unter diess Königreich zu begeben“ (*Acta intern.*, XLV, f° 249; Mittendorf către oraş). — Cf. şi regestele documentare (două scrisorĭ ardelene despre fuga Domnuluĭ).

3) În acest volum, corp; la această dată.

4) Mărturiile românească din acest volum, p. 318.

5) Raport venetian din 19 Octombre 1591; în Hurmuzaki, IV[2], p. 157. — Cf., în acest volum, p. 271, n° CCCCVII; p. 280. — În vara luĭ 1592, Polonii jefuiră pe un Grec, intim al luĭ Aron-Vodă, luându-i 20.000 de taleri şi niştе sinete (Hurmuzaki, IV[2], p. 60).

6) În acest volum, p. 236.

7) Regestele documentare, la data de 29 Maiŭ 1601.

8) Gerlach citează un Sigismund de Hardegk (p. 4).

9) În acest volum, p. 411.

garia saŭ în altă parte a stăpânirilor austriace, saŭ, în cas când această dorință nu i s'ar putea îndeplini, un pașaport pentru a trece la vechia cunoștință ce erà „sfântul Papa“ [1].

La început, cererea nu se păru acceptabilă. În adevĕr, se reînnoise pe opt anĭ la 1590 armistițiul cu Turciĭ [2], dar aceștia, liberĭ acuma de spre partea Polonilor și scăpați și de grija războiuluĭ cu Persia [3], luaŭ față de ambasadoriĭ „craiuluĭ de la Beciŭ“ un ton maĭ dârz și maĭ provocător, exagerând incidentele și conflictele de graniță. Erà sigur că, de și Domnul mazil plătise până într'un ban datoriile sale, el va fi reclamat, cum fusese Iancu Sasul; și se știa cu câtă persistență urmăriaŭ Turcii persoana și comorile fugarilor.

Se credea întâiŭ la Constantinopol că Petru și-a aflat adăpostul în Polonia, și între cererile făcute regeluĭ prin Dzierzek găsim, în Septembre, și reclamația „fugarilor“ din Moldova și Țara-Românească [4]. Îndată însă, informațiĭ maĭ precise sosirĕ: Aron-Vodă, noul Domn moldovean, numit la 22 Septembre [5], plecase, în sfârșit, la 14 Novembre [6], și probabil de la el venirĕ aceste știrĭ. La 20 Decembre, ambasadoriĭ imperialĭ, cari încercase să previe întrebările prin lămuririĭ falșe [7], trebuiaŭ să se îndreptățească din noŭ [8]. La 27 Ianuar 1592, un Ceauș anume se presinta la ambasadă pentru a reclamà. Vizirul se plângea luĭ Pezzen la 29, când acesta avu audiența de plecare, și în drum fostul internunciu maĭ fu cercetat în cale, pentru aceiașĭ afacere, de beglerbegul de Buda. Fusese vorba chiar ca un Ceauș să fie trimes cu Pezzen pentru descoperirea și extradarea pribeaguluĭ, precum asemenea Ceaușĭ se trimesese în împrejurĭ analoage în Polonia. Scusa că Petru a trecut pe furiș, de multă vreme, spre Roma, nu prinsese față de veștile amănunțite ale luĭ Aron [9].

Prevĕdênd aceste greutățĭ și neplăcerĭ, care, cu dispoziția în care se găsiaŭ Turcii, puteaŭ degenera în ceva maĭ serios, Împĕratul răspunse decĭ, la 13 Octombre, printr'un refus, îndulcit de acordarea unuĭ pașaport spre Italia, isealit în ziua următoare [10]. Întrebărĭ pentru trecerea Domnuluĭ se făcură la 2 Novembre la Curtea tirolesă a archiducelui Ferdinand, fratele împĕratuluĭ Maximilian și unchiul luĭ Rudolf, care archiduce Ferdinand încercă să înlăture de la el păharul incomod al trecereĭ unuĭ personagiu compromițător și a uneĭ caravane numeroase de barbarĭ [11].

Primindu-și cartea de trecere, Petru părăsi locul săŭ de așteptare din Satu-Mare pentru a se îndrepta, prin Cașovia și Tolna [12], spre Viena, unde resida Împĕratul efectiv, archiducele Ernest, fratele luĭ Rudolf.

Înnainte de a ajunge aiceĭ, Petru, om experient în privința efectuluĭ darurilor, prin

---

1) În acest volum, text; la această dată. Cf. rapoartele luĭ Bierbaumer din Praga (Octombre), *ibid.* — Papa răspunse la 20 April 1592 Domnuluĭ, care trimisese la el pe Anton Bruni *(nu Brutti)*. Hurmuzaki, III¹, pp. 163-4; III², p. 387.

2) Zinkeisen, III, p. 584.

3) În acest volum, p. 215, nota 5.

4) *Apendicele* I, la această dată.

5) *Ibid.*

6) Hurmuzaki, III¹, p. 159. V. scrisoarea din 26 Decembre, prin care anunță numirea sa Brașovenilor, în *Apendicele* I.

7) Raport Imperial din 2 Novembre, în Hurmuzaki, III¹, p. 159.

8) *Apendicele* I, p. 752, nº CCXXV.

9) *Apendicele* I, pp. 753-4.

10) Cf. Hurmuzaki, III¹, p. 158 și, în acest volum, pp. 238-9, nº CCCLXIV. — Cf. scrisoarea luĭ Ernest către Petru, 24 Octombre, în Hurmuzaki, III¹, la această dată.

11) Acest volum, corp; la datele de Novembre-Decembre.

12) Raportul din Cașovia, 14 Novembre, în *Apendicele* I. Cf. itinerariul românesc publicat în corpul volumuluĭ de față, ca nº CCCLIX.

tot trecutul său de tributar turcesc, expediè Împăratuluĭ o sabie cu diamante şi rubine, un pumnal, zece cămile şi doĭ caĭ. Archiducele Ernest îĭ acordâ imediat o audienţă la Pisemberg şi fu dăruit şi el [1].

Iarna apucându-l pe drum, Domnul primi permisiunea de a se aşeda pentru câtva timp la Tulln lângă Viena. Aicĭ, simţindu-se slab, Petru-şĭ făcu cel d'intâiŭ testament. Grija fiuluĭ, a văduveĭ — Irina avea însă voie să se mărite, dacă nu voiă să se călugărească —, a robilor, a caseĭ rămânea luĭ Gheorghe Hatmanul, nepotul Voevoduluĭ. De ginere şi de fată nu se ocupa mult bolnavul: li se îngăduia numaĭ să stea pe lângă Ştefan-Vodă, hrănindu-se din venitul luĭ ($^{12}/_{22}$ Ianuar 1592) [2].

În Mart, Împăratul se declara satisfăcut de darurile ce primise şi permitea aşedarea luĭ Petru în posesiunile Caseĭ de Austria. Hotărirea loculuĭ trebuia să se facă după întoarcerea luĭ Pezzen de la Poartă, cu ştiriĭ asupra intenţiilor turceştiĭ [3].

Răspunsul imperial către Petru e datat din 10 Mart, şi zece zile după aceasta, ambasadorul rechemat îşĭ făcea raportul şi presinta scrisoarea Sultanuluĭ către Împărat, în care nu se pomenia nimic de Petru-Vodă [4]. Regele Polonieĭ intervenise şi el în favoarea fostuluĭ său vecin, căruia rămânea dispus să-ĭ acorde un loc de retragere în Statele sale [5]. Darurile primite, raportul, scrisorile vorbiră pentru adăpostirea emigratuluĭ, şi la 28 April vedem pe Ernest scriind unchiuluĭ său Ferdinand pentru stabilirea luĭ Petru în apropiere de graniţa italiană, „la lacul de Garda, în posesiunile archiducale", unde ar fi destul de departe de prigonitoriĭ săĭ, Turciĭ [6]. La călătoria italiană renunţase Voevodul, căruia i se vorbise de obiceiurile prădalnice, de firea nesigură a „Velşilor", în special a Veneţienilor, cu cari Casa archiducală nu erà în cele maĭ bune relaţiĭ [7].

La 8 Maiŭ, Petru-Vodă, pe care-l recomandâ în curând şi Împăratul, se afla în Bavaria, la Bimbach, şi de aicĭ el trimete pe unul din comisariĭ împărăteştĭ pe lângă el Marx Plank, la Ambras pentru a cere de la Archiducele Ferdinand ospitalitatea şi voia de a-şĭ cumpăra o „moşioară" — ca în Moldova! — lângă lacul de Garda. La 12 Maiŭ, el adăugea un memoriu naiv, în care arăta causele preferinţiĭ sale: asămănarea limbilor „velşă" şi „valachă" (pe când „limba luĭ nu se poate da după limba nemţească"), apropiarea Mareĭ, pe unde şi-ar aduce baniĭ spre a-ĭ depune undeva, în comitatul Tiroluluĭ, frica de anarchia perpetuă a Polonilor, pe care n'o poate opri „creştinul şi evlaviosul rege", vorbirea exclusivă a limbeĭ germane în Bavaria, unde-l poftesce ducele, primejdia din Italia, locuită de oamenĭ răĭ, convingerea ce a dobândit că „nu maĭ este ţară ca Austria". Voevodul promitea supunere şi o viaţă mulţămitoare pentru archiduce şi populaţia ţereĭ [8].

Îndată, călătoriĭ plecară spre ţinta ultimă a călătorieĭ lor. Primiţĭ cu cinste la graniţa bavareză şi în toate popasurile următoare, eĭ părăsiaŭ la 11 Iunie pe acel din Wasserburg pentru a visità în München pe ducele Wilhelm al Bavarieĭ. Ducele, mare iubitor

1) Raportul din 27 Ianuar al luĭ Bierbaumer, în text. S'a pierdut scrisoarea din 26 Decembre a luĭ Petru, pomenită în răspunsul imperial din 10 Mart 1592. V. maĭ departe.

2) Acest volum, corp; la această dată. Cf. şi pp. 518-9.

3) Împăratul către archiducele Ernest, în Hurmuzaki, III[1], pp. 162-3; acelaşĭ către Petru-Vodă, *ibid.*, p. 163.

4) *Apendicele* I, p. 753, nota 1. Scrisoarea din 10 Mart şi cea din 9, a Împăratuluĭ către Ernest, în Hurmuzaki, III[1], pp. 162-3.

5) Acest volum, corp; la data de 4 April.

6) *Ibid.*, la această dată. Cf. recomandaţia luĭ Mathias, alt frate al luĭ Rudolf *(ibid.*, nº 256-7, nº CCCLXXXVI).

7) *Ibid.*, pp. 260, 280.

8) V. maĭ jos, corp, aceste date.

de străinĭ, primi la două mile de capitala sa pe neașteptatul și rarul oaspe. După o vînătoare în onoarea luĭ, la Grüne-Hütten, Wilhelm conduse pe Moldovean la locuința ce i se gătise în München. La 13, Petru visită noul castel, la 14 prânzi la duce și văḑu restul curiozităților orașuluĭ; la 15, plecând, el se primblă cu luntrea la Starenberg; la 16, Domnul fu sĕrbătorit la Dachau, de unde se întoarse sara la München. Dăruit cu generositate, Petru merse apoĭ să aștepte la Wasserburg răspunsul Împĕratuluĭ la scrisorile de informație ale archiduceluĭ tirolez [1].

La 15, Împĕratul primia aceste scrisorĭ și confirma autorisația, pe care o dăduse în aceiașĭ zi [2].

Decĭ Petru se scobori spre Tirol, unde ordine se dădură la sfârșitul luĭ Iunie. În Iulie, el erà instalat provisoriu în castelul Schaidenstein, lângă Hall și-șĭ petrecea vremea visitând localitățile și monetăria archiducală din oraș. După cererea luĭ, i se dădură, în fine, scrisorile de recomandație necesare pentru a visita, în Tirolul italian, Arco și Trento: archiducele voià ca el să-șĭ aleagă locuința în cel d'întâiŭ oraș, pe când Petru audise vorbindu-se de bine despre cel de al doilea.

În August, el se întorsese din călătoria-ĭ de informație: Arco îĭ plăcuse, dar Trento și maĭ mult, și, deprins a nu ține samă de voia altuia în hotărîrile sale, Domnul mazil arvonise o casă pentru iarnă, plătind opt galbenĭ ungurești.

Dar frica de Turcĭ, cari prădaŭ în Stiria și răspândiaŭ panica în provinciile austriace vecine, neîncrederea în cinstea, în averea, în... capacitatea de a se purta cuviincios a „barbaruluĭ", fanatismul catolic eraŭ piedecĭ, pe care Petru-Vodă, atât de entusiast de noua țară în care-l strămutase întîmplarea, nu le prevĕḑuse. Cu multe restricțiĭ, Consilierĭi archiduceluĭ, consultațĭ, admiserà primirea exilatuluĭ, la 31 August, dar într'un loc supus direct archiduceluĭ, în valea Adigeluĭ saŭ a Innuluĭ. La 5 Septembre, această hotărire se comunicà luĭ Petru, care n'o aștepta, împreună cu o rețetă bănuitoare de conduită, care se poate resuma în: viață modestă, în toate după obiceiul țerĭĭ, renunțarea la negociațiĭ politice și adoptarea catolicismuluĭ, măcar pentru copilul domnesc.

Archiducele ceruse o învoială în scris, și aceasta o și dădu Petru fără zăbavă, Primia toate, „neavênd pe nimenĭ decât pe Dumneḑeŭ" și pe „Măria Sa". Expunea în lunga sa scrisoare, ce ni s'a păstrat într'o traducere din cuvînt în cuvînt, tot ce se petrecuse cu dînsul de la părăsirea Domnieĭ. Se opunea numaĭ, cu blândeță, la schimbarea credinței, invocând toleranța românească și serviciile ce adusese el catolicismuluĭ. Din causa căldureĭ și bogățieĭ fructelor, de care avea nevoe în multele și asprele posturĭ ortodoxe, el propunea Bozen ca loc de ședere pentru iarnă, rămânênd ca vara să se întoarcă în Hall. I se permise de archiduce și plecarea la Roma, maĭ târziŭ, pe care o menționa între dorințile sale [3].

În Septembre, Petru erà stabilit în Bozen, împreună cu Doamna și tînĕrul Voevod, cu mitropolitul Gheorghe, cu Zotu Țigară și Domnița, cu câțĭ-va Curtenĭ și robĭ. Îl părăsise pentru a merge în Veneția, un mare centru grecesc pe atunceĭ, cu un titular de Filadelfia residând acolo ca șef recunoscut al Comunității [4] —, Apostol, fratele luĭ Zotu, Chrisoverghi Cămărașul și soția luĭ, Doamna Ruxanda, poate o fată a luĭ Alexandru al

1) V. maĭ jos, corp, la data de 8 Iunie 1592.
2) V. maĭ jos, corp, la această dată.
3) Acest volum, corp, la aceste date.
4) V. Crusius, pp. 522-3, 524-6, 530-1.

II[lea] [1]), Constantin Postelnicul Paleologul (?), Vasile Ceaşnicul, chiar şi nepotul său, Gheorghe Hatmanul, cu toţi aĭ luĭ. Boieriĭ marĭ: Stroiceştiĭ, Movileştiĭ, Andreĭ Hatmanul rămăseseră în Polonia, aşezându-se la Podhaecz şi alte locurĭ [2]).

Această Curte de pribeag se maĭ împuţină în curând. Cu toate rugămiņtile socrului său, Zotu, — care nu se putea deprinde cu viaţa neactivă din Bozen, trecu la Veneţia, pretextând că merge să vîndă caĭ la Verona [3]). La 3 Novembre, în sfârşit, se stingea Doamna Irina, care se odihneşte în cimitirul de lângă biserica Franciscanilor din Bozen. A treia soţie a luĭ Petru-Vodă avea, la moartea eĭ, două-zeci şi cinci saŭ treĭ-zeci de anĭ numaĭ [4]).

Sfârşitul anuluĭ 1592 aduse însă şi alte neplăceriĭ Voevodului. El trăia înconjurat de bănuieliĭ, pe care le află îndată. Oameniĭ de-aĭ săĭ eraŭ opriţi la hotare, i se cerea socoteală în privinţa lor; când voi să-şi cumpere o casă pe Innrain, la Innsbruck, unde nădăjduia să vadă adesea oriĭ pe archiducе, pentru nevoile, nedumeririle şi temerile sale de „oaie rătăcită", i se comunică, din partea principeluĭ, că străiniĭ n'aŭ voie să facă astfel de cumpărăturĭ [5]). Ofiţerul din Bozen, Ferdinand de Kühbach, căpitan al Adigeluĭ-Superior, chinuit de pasiunea curiozităţeĭ, organisa, fără să aibă ordine, un serviciu întreg de spionagiŭ, care trebuia să-ĭ destăinuiască intenţiile ascunse ale bătrânuluĭ. I se vorbia de creşterea copiluluĭ în şcolile ţereĭ, de *catolicisarea* luĭ Ştefan-Vodă prin frecventarea acestor şcoli; i se vorbi în curând, în primăvara anuluĭ următor, de baniĭ pe cariĭ făgăduise şi despre cari nu maĭ pomenia de atâta vreme. Petru-Vodă zăbovi cu trimeterea la şcoala „nemţească" a copiluluĭ, care învăţa acasă buchile strămoşeştiĭ de la Tudose Barbovschi, un viitor mitropolit al Moldoveĭ; cât despre baniĭ, el oferia 5.000 de galbeniĭ cu împrumut acelor cari se aşteptaŭ la 100.000. În sfârşit, speranţele ce avuse fugarul de a se înţelege direct cu archiducele se împrăştiară. În timpul visiteĭ ce făcu la Innsbruck, în Mart-April 1593, Petru, care avea, vorbareţ ca un bătrân şi ca un înstrăinat, atâtea de spus gazdeĭ sale princiare, nu putu căpăta o audienţă. I se destăinui prin acest refus deosebirea, pe care, în simplicitatea luĭ, n'o bănuise, dintre un tributar rătăcitor al Sultanuluĭ şi un membru al Caseĭ de Austria, stăpânitor al uneĭ provinciĭ din patrimoniul eĭ, tiŭ, frate şi unchiŭ de Împărat creştin.

Voevodul fusese adus în capitala Tirolului de un proces, un proces pe care-l câştigă, dar de la care i se trase o mare parte din amărăciunile vieţeĭ sale de pribeag. Procesul i-l intentă Ioan de' Marini Poli, pentru plata pe un an a arendeĭ vămilor Moldoveĭ.

Ioan de' Marini eră un Ragusan, un *popolano* din Ragusa. Ca mulţi dintre compatrioţiĭ săĭ, pe acest timp, el se stabilise la Sofia [6]), şi de aiceĭ, supt Milunea-Vodă, el trecu, sprijinit de sora Doamneĭ-mame Ecaterina, anume Mărioara Vallarga, în Ţara-Românească.

1) Roxanda iscăleşte alăturea cu Chrisoverghi, ceia ce ar dovedi că eră nevasta luĭ, o încheere de contură a acestuia (în acest volum, corp, p. 268). Despre dînsa, maĭ vedĭ *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 101.

2) Ureche, p. 287. V. şi maĭ departe, în această Prefaţă.

3) Aceasta e *Bern*, de care se vorbeşte. Zotu, care eră la Veneţia la 20 Decembre 1592, plecă apoĭ la Moscova, ca foarte mulţi Greci (v. în acest volum, *passim*), pentru a cumpăra blănuri spre vîndare (*An. Ac. Rom.*, XX, p. 448).

4) Epitaful Doamneĭ, în acest volum, corp.

5) Poate data pe care am fixat-o acesteĭ bucăţi (Novembre) să nu fie cea maĭ bună, şi pare, în adevăr, că Petru cumpără casa din Innsbruck abia în 1593, April-Maiŭ, când veni în acest oraş pentru procesul cu Ioan de' Marini. V. maĭ departe.

6) V. *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 37.

Aicĭ el se însură cu o nepoată a Doamneĭ și trăi la Curtea ruḍeĭ sale prin această căsătorie, îndeplinind, ca și fratele său, sarcinĭ fiscale.

Dar Marini erà un om sfădalnic, și căsătoria nu ținu multă vreme. După despărțenie, în 1590[1]), el trecu în Moldova, unde luă, la data legală de 15 August, vămile țerĭi în arendă, primind asupră-și datoria predecesorilor, Alexe și Manea. Timp de un an, după obiceiŭ, Ioan, cu tovarășul sĕŭ Domenico di Giorgio, alt Ragusan, și, după cătva timp cu Manea, pe care și-l asociară, culese vămile[2]). Când se încheiè anul, Petru-Vodă crà pe fugă: el iertă vameșilor o datorie de 3.700 de leĭ, care se constatase din socotelĭ. Domenico rămase pentru a strînge „rămășițile", iar Ioan intrà, de bună voe, în alaiul expatriatuluĭ. Cu dînsul stătu până la Tulln, și aicĭ avu dibăcia să-ĭ stoarcă o recomandație către Aron-Vodă, pentru a fi primit și altă dată ca vameș.

Avênd în mână această recomandație, scrisă în grecește saŭ în românește, în teribila românească ambiguă a luĭ Petru Șchiopul, Marini se gândi să profite și el ceva din bogățiile fostuluĭ său stăpân. Regele Sigismund al Polonieĭ, la nunta căruia cu o archiducesă stiriană asistă, îĭ dădu recomandațiĭ în paguba Domnuluĭ mazil, care făcuse greșala de a nu se stabili, cu banĭ săĭ, în Polonia[3]). Simțul de dreptate îndemnă pe archiducii Ernest și Mathias să vorbească ruḍeĭ lor de această afacere[4]). Și ast-fel, în primăvara anuluĭ 1593, Petru-Voevod se găsi înaintea uneĭ reclamațiĭ, pe care o răspinse cu indignare. El refusă hotărît transacția ce i se propunea de comisariĭ archiducalĭ, Kühbach și Ioan Renner, numițĭ la 12 April. Ajutat de asociatul ce i se dădu după cerere, de guvernul tiroles, dr. Ciprian Ströhle, și mai ales de Italianul Anton Bruni, pe care-l trimesese altă dată la Papă[5]) și care stătu pe lângă el până în Novembre[6]), pentru aceasta, Petru începu un proces, care, cu toate absențele adversarilor, cu toate șicanele lor și incomparabila lor superioritate de inteligență și dibăcie, se mântui în favoarea luĭ Petru. Eĭ refusară jurămîntul ce li se cerea, fură condamnațĭ și se aleseră la urmă cu un proces de injurĭi din partea adversaruluĭ învingător, care nu uita că fusese Domn și că erà om cinstit[7]).

Între armele întrebuințate de Ragusanĭ fu și acea, foarte eficace, a pârilor politice. Fără să aibă în adevĕr cunoștință de legăturile luĭ Petru cu Turciĭ, pe care le bănuiaŭ numaĭ, eĭ presintară archiducelui, în Maiŭ, un lung memoriu calomnios, din care resulta că Petru vrea să fugă, că e așteptat la Veneția, că de aicĭ se va duce la Constantinopol, de unde în ultimele timpurĭ i-a venit un emisar, Armeanul Bostan[8]).

În primul moment de emoție, vĕḍêndu-și presimțirea îndeplinită, archiducele ordonă, la 8 Maiŭ, cercetarea lucruluĭ și eventuala arestare a vinovatuluĭ[9]). Kühbach luă asupră-și sarcina și, întrebând pe străin, căpĕtă convingerea că cele spuse eraŭ calomniĭ.

---

1) Cf. *An. Ac. Rom.*, XVIII, pp. 65 și urm. și mărturiile boierilor și cunoscuților luĭ Petru-Vodă din Polonia, mai jos, corp, la data de: prin April 1593.

2) Petiția luĭ Petru din 24 April st. v. 1593, în acest volum, corp, și însemnările românești ale Domnuluĭ, publicate în *An. Ac. Rom.*, XX, pp. 447, 450-1.

3) Scrisoarea regală din 12 Maiŭ 1592, în acest volum, corp.

4) Scrisoarea luĭ Mathias din 20 Septembre și a luĭ Ernest din 3 Decembre 1592; prima în acest volum, corp; a doua citată *ibid.*, p. 259, nota 3.

5) V. în această Prefață, p. LXXVI, nota 1. Cf. și socoteala procesuluĭ scrisă de Petru-Vodă; în *An. Ac. Rom.*, XX, pp. 441-2.

6) V. petiția luĭ Bruni, publicată la data de „pe la 15 Novembre 1593", în *Apendicele* I.

7) Actele procesuluĭ, foarte numeroase, sunt publicate saŭ resumate în acest volum, corp.

8) Scrisoarea din 5 Maiŭ a Ragusanilor, în acest volum, corp.

9) Ordinele din 8 și 11 Maiŭ ale archiducelui, *ibid.*

Petru protestă, dădu toate explicațiile, deveni mișcător prin vrâsta și nenorocirile sale, cât și prin căldura cu care se apĕra [1]). Arhiducele, retrăgêndu-și ordinul, rămase încredințat că are a face cu un nevinovat, — dar cu un nevinovat, a căruia supraveghiare se impune și mai departe [2]).

Totuși protestările cucerniculuĭ bătrân erau, în parte, false. La fugă nu se gândia, și nicĭ o dată el n'ar fi avut curagiul să risce o întreprindere, care cerea alte însușirĭ decât ale lui Petru-Vodă. Dar ideile sale asupra Domnieĭ, asupra acesteĭ Domnii efemere, nesigure și costisitoare, pe care Turcii o dau pentru banĭ și o luau înnapoĭ împreună cu banii câștigați și une orĭ cu viața, ideile acestea și le schimbase. Între străinii neîncredătorĭ și reci, a căror limbă nu nădĕjduia s'o poată vre-o-dată învĕța, lui Petru-Vodă îĭ veni dor de țară; ceia ce pentru un fost Domn erà echivalent cu dorința de Domnie.

Două lucruri îl îndemnară să-și presinte Înaltului Devlet, față cu care se știa greșit, cererea smerită de iertare: stăruințile prietenilor — Mihnea fiind exclus, prin turcirea sa, de pe lista pretendenților și Petru-Vodă fiind peste hotare, în creștinătate, clientela Mirceștilor muria de foame — și revenirea la putere a patronului sĭgur și puternic, a lui Sinan [3]).

Sinan erà omul războiului, și siguranța unuĭ lung războiŭ cu Imperialiĭ îl aduse iarăși la cârma Imperiului. În primăvara anuluĭ 1592, îndată după plecarea lui Pezzen, ostilitățile începuse la hotare. Hassan-Pașa de Bosnia trecu hotarul și atacă Sissek. Imperialiĭ răspunseră, zdrobindu-l, în lupta de de lângă acest oraș, la 22 Iunie 1593. La această dată, Sinan, numit la 29 Ianuarie, erà de patru luni Mare-Vizir [4]). În mijlocul entusiasmului mulțimeĭ constantinopolitane, fanatisată de speranța răsbunăreĭ, sanguinarul Arnăut „ieșia la oaste, spre Rumelia", la 19 Iulie [5]), târînd în urma sa pe ambasadorul imperial Kreckwitz, care muri în cursul acesteĭ campanii.

Cu Sinan atot puternic, situația lui Petru-Vodă se schimba cu desăvârșire. Refugiatul trimese, imediat ce află de această schimbare, cererea de iertare. Într'o scrisoare către Sinan, el își explica fuga în Apus prin intrigile dușmanilor, încurajați de căderea, în 1591, a aceluiași Sinan. Se ruga să i se fixeze un loc de retragere în Statele Sultanului, pentru a aștepta acolo în liniște, ca un supus credincios, Domnia [6]).

Petiția aceasta o avem, și din corespondența românească și grecească a Domnului cu casniciĭ săĭ cunoaștem și istoria întregeĭ afaceri. Cel ce vorbi întâiŭ pentru fugarul din Tirol fu beiul Mohammed de Nicopol, care erà cu doĭ anĭ în urmă Mihnea-Vodă al Țereĭ-Românești. Bostan Armeanul ajută pe nepotul lui Petru în stăruințile lui. Se chemară boierĭ românĭ la Constantinopol pentru a se plânge lui Sinan de „argații, ciobaniĭ, Cazaciĭ", cărora li se dădea Domnia și pentru a cere pe Domnul legitim, Petru-Vodă. Nicola Stolnicul, Banul Iani, fratele și moștenitorul influenței acestuia, Andronic, se aflaŭ printre stăruitorĭ [7]). Bartolomeiŭ Bruti, amestecat în revolta lui Ionașcu Lăpuș-

1) Rapoartele din 12 și 15 Maiŭ ale lui Kühbach, *ibid.*

2) Ordinul din 25 Maiŭ al archiducelui, *ibid.*

3) Cf. scrisoarea din 7 (17) Maiŭ 1593 a lui Policrat Kamerinos, în acest volum, corp. La această dată, Petru scrisese acum prietenilor săĭ din Constantinopol, adecă lui Iani Banul Cantacuzino.

4) Hammer, IV, p. 217 și urm., 700.

5) Scrisoarea românească din 10 (20) Iulie 1593, în acest volum, corp.

6) Scrisoarea grecească din acest volum, corp, nº CCCCXXXVIII.

7) Cf. scrisoarea citată a lui Kamerinos, cele grecești cu nle CCCCXXXVI și urm. din acest volum, corp, și scrisoarea din 14 Novembre a lui Andronic, în acest volum, corp.

neamu (primăvara anului 1592), fusese gâtuit, în adevĕr, de Aron-Vodă, ceia ce adusese mazilia acestuĭ Domn [1]; Christofor, fratele luĭ Bartolomeiŭ, murise la începutul anuluĭ 1593 [2], dar un al treilea frate — de toţi erau patru [3] —, Benedetto, luă asupra-şĭ sarcina de mijlocitor pe lângă Sinan [4]. Pirì-beiŭ, Marele-Teſterdar, poate şi Hidir, fostul Beglerbeg, o cunoştinţă a luĭ Petru din timpul Domnieĭ [5], se arătaŭ favorabilĭ causeĭ pribeaguluĭ. În numele acestuia se oferiaŭ 30.000 de taleri Sultanuluĭ, 20.000 Mareluĭ-Vizir, 10.000 de coroane Beglerbeguluĭ Hassan, noul Beglerbeg, fiul luĭ Sinan [6].

Înnainte de plecarea din capitală a generalisimuluĭ oştirilor imperiale, lucrul se mântuise, după dorinţele partideĭ. Un paşaport fu cumpĕrat cu 6.000 de galbenĭ, şi el fu expediat în noaptea de 1^iu^ Iunie, împreună cu călduroase scrisorĭ de stăruinţe din partea prietenilor [7].

Tronul ce se destina luĭ Petru erà acel al Ţereĭ-Românescĭ, unde succesorul efemeruluĭ Ştefan Surdul, Alexandru cel Rĕŭ, ducea o existenţă nesigură şi plină de grijĭ. Partisanii Banuluĭ Mihaĭ se agitaŭ pentru acesta, pe când unĭĭ dregătorĭ aĭ Sultanuluĭ voiaŭ să numească pe Ionaşcu, fostul pretendent moldovean, care-şĭ lăsase rasa impusă de călugăr şi alergase la Constantinopol, prin Germania, încă din Septembre 1592 [8]. Pentru a face loc luĭ Ionaşcu, se răspândise la începutul anuluĭ 1593 şi svonul falş al morţeĭ luĭ Alexandru, dându-se şi data precisă [9].

Bruti nepăzindu-şĭ limba sfătoasă de Levantin, ambasadorul imperial Kreckwitz află încă din Iunie despre lupta ce se purta pentru Domnia musafiruluĭ din Bozen. El se grăbi a anunţa vestea, insistând asupra necesităţeĭ de a se lua măsurĭ pentru a împiedeca ieşirea considerabileĭ averĭ a luĭ Petru şi destăinuirĭ primejdioase asupra Imperiuluĭ din partea acestuia. Într'una din depeşele acestea de înştiinţare, el afirma că Veneţienii ar şi fi primit ordinul de a trece pe Voevod pe mare la Ragusa [10].

Scrisorile ambasadoruluĭ fură comunicate archiduceluĭ Ferdinand, şi la 3 Iulie acesta dă nouă ordine pentru paza strictă a oaspeluĭ, care, împreună cu aĭ sĕĭ, nu trebuie să iasă din ţară. Petru fiind la Innsbruck, se vor numĕra oamenii sĕĭ, şi niciunul nu va putea ieşi din Bozen; pentru a avea informaţiĭ sigure, se vor deschide scrisorile. Ordinele fură executate [11].

În acelaşĭ timp, Ferdinand se adresă Împĕratuluĭ pentru a-ĭ cere sfatul asupra măsurilor ce trebuiesc luate în potriva nerecunoscătoruluĭ, care plănuia fuga, după ce ceruse ospitalitatea [12].

S'ar putea ca petiţia luĭ Petru către Sinan să fi fost făcută fără intervenţia şi chiar fără ştirea luĭ de prietenii constantinopolitanĭ. Dar, în orĭ-ce eas, după visita luĭ

---

1) V. maĭ departe.

2) *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 102, nota 2.

3) Hurmuzaki, IV^2^, pp. 162-3. Cf., în acest volum, pp. 231, 253-4. Pentru un Bernard Bruti, probabil nepotul lor, v. în acest volum, p. 239, n^o^ CCCCXXIV.

4) *Apendicele* I, la acest volum. Cf. denunţările luĭ Kreckwitz, citate maĭ departe.

5) Cf. scrisoarea românească din Iulie şi denunţările citate.

6) *Apendicele* I, la data de Iunie 1593.

7) *Ibid.* Paşaportul formează n^l^ CCCCXXXIX din acest volum, corp.

8) *Apendicele* I, p. 762. Cf. Hurmuzaki, III^1^, pp. 130-2. Să fie tot el „Iacob" Despot din 1601? V. Hurmuzaki, IV^1^, p. 242, n° 201.

9) *Apendicele* I, la această dată. Pentru acest Ionaşcu, v. *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 52-3.

10) *Apendicele* I, la aceste date şi Hurmuzaki, III^1^, p. 167.

11) Acest volum, corp; la această dată.

12) Hurmuzaki, III^1^, pp. 166-7.

Bostan, Domnul știa tot, și el răspunsese chiar acelor prieteni cari-l grăbiaŭ, pentru a nu pierde prilejul, recomandându-li, potrivit cu natura luĭ fără inițiativă, „să nu se grăbească“, să aștepte, să aibă răbdare [1].

Dar denunțarea luĭ Kreckwitz n'o bănuia, când, la 28 Iulie, el recomanda Curtea sa luĭ Kühbach și, dovadă evidentă că numaĭ fuga nu-ĭ stătea în gând, ĭĭ arăta că s'a decis a-și aduce și fiul la Innsbruck, unde-l reținea procesul [2]. Cererea erà ascultată, și Ștefan-Vodă trimes, cu un om de escortă, pentru orĭ-ce întîmplare. Tot fără știința luĭ sosia răspunsul imperial la întrebarea archiducelui, răspuns în care se amintia datoria de ospitalitate, buna primire ce întîmpinase Petru și care-l obliga oare-cum pe viitor, permițêndu-se totuși supraveghiarea până la nouă scrisorĭ de la Kreckwitz [3].

Dar bănuiala, frica se înrădăcinase în inima guvernatoruluĭ archiducal al Tirolului. La 31 Iulie, renunțând la deschiderea scrisorilor interceptate, el scria din noŭ Împăratuluĭ, aducêndu-ĭ la cunoștință că Petru măsurase pretutindenĭ în calea sa apele și pusese întrebărĭ indiscrete și stăruind asupra desavantagiilor ce ar putea resulta din fuga luĭ [4].

Supraveghiarea aceasta bătu ea la ochiĭ principaluluĭ supraveghiat saŭ îl îndemnă o mișcare de onestitate? În sara de 3 August, Voevodul cerea o audiență archiduceluĭ și, primit, el mărturisia că, în adevĕr, „îl cer în Moldova“, că n'ar sta nicĭ el împotrivă, că n'are totuși deplină încredere în Turcĭ și va face decĭ după „sfatul“ ocrotitoruluĭ și stăpânuluĭ săŭ [5].

Îndată spusele luĭ Petru fură comunicate Împăratuluĭ, și de maĭ multe orĭ se ceru cu stăruință un răspuns acestuia. I se denunța într'una din aceste scrisorĭ sosirea unuĭ Cipriot și a unuĭ negustor din Chios, Cristofor Negri și Hector Vorsi [6], despre cari archiducele credea că sânt agenți politicĭ, mascați ca marturĭ în procesul cu Ragusaniĭ, de și știm de aiurea că acești oameni, amestecați în afacerile moldovenești, nu puteaŭ fi în adevĕr decât niște informatorĭ în judecata cu Marini [7]. La sfârșitul alteĭ misive, Ferdinand însemna cu mâna luĭ: „Voiŭ fi cu atât maĭ bucuros, cu cât Voevodul îmĭ va ieși maĭ iute din țară“ [8].

La Praga se așteptaŭ de la Kreckwitz amănuntele cerute. Dar ruptura cu Poarta se făcu, și ambasadorul fu arestat. Atunci, nemaĭ putênd aștepta nimic de la Constantinopol, Rudolf dădu, la 20 Septembre, ultimul săŭ răspuns: Ĕl nu putea opri pe cineva, care venise „pe credință“, și rămânea sigur că Petru, dacă nu va putea fi convins și se va îndărătnici să plece, nu va uita, ca Domn, datoria de recunoștință față de aceĭ cari-l adăpostise și-l îndosise de dușmanĭ, ca pribeag [9].

Dar când această decisie, pe care timidul archiduce, înspăimîntat de marea expediție a luĭ Sinan, n'o îndeplini nicĭ-odată, când această onorabilă și demnă hotărîre a Cur-

---

1) Scrisoarea românească din Iulie.

2) Acest volum, corp; la această dată.

3) Acest volum, corp; la data de 12 Iulie 1593. Cf. archiducele Ernest către archiducele Ferdinand, Hurmuzaki, III, pp. 167-9. Împăratul vorbia și de boala luĭ Petru, pe care Kühbach o numește „Marecz“ (acest volum, p. 336). *Schiopul* i se zicea luĭ Petru și de contemporanĭ: un ardelean scrie „Petrus Vajvoda, claudus“ (Trauschenfels, p. 135).

4) Acest volum, corp; la această dată.

5) Acest volum, corp; la data de 4 August 1593.

6) Vorsi fu în 1598 agentul pe care Mihaĭ-Vodă îl trimese la Papă (Hurmuzaki, VIII, p. 199).

7) Documentele din Lemberg, pe care le vom publică separat.

8) Archiducele Ferdinand către Împĕrat, 27 August 1593; în acest volum, corp.

9) Răspunsul imperial din 26 Septembre 1593; în acest volum, corp.

ţeĭ imperiale sosi la Innsbruck, tronul muntean nu maĭ erà liber. Ceauşul mazililor intra în Bucureştĭ la 8 Septembre, pentru a duce la Constantinopol pe Alexandru-cel-Rĕŭ, înlocuit prin Banul Mihaĭ [1]. Noul om de afacerĭ grec al Viziruluĭ, Andronic Cantacuzino, adusese numirea, încredinţat că face, prin stăruinţile sale, şi o faptă bună [2].

Însă în acest sfârşit al anuluĭ 1593, când Aron-Vodă lega relaţiĭ trădătoare cu Imperialiĭ, el ştia că tronul săŭ e socotit ca vacant la Constantinopol, şi hotărîrea sa de revoltă n'a avut de sigur alt motiv decât acesta. Andronic Cantacuzino primise la 13 Novembre o scrisoare prin care ticăitul Petru Şchiopul se plângea că l-a uitat, dând tronul reservat luĭ unuĭ altuia. Apĕrându-se în frumoasă retorică bizantină, influentul Grec asigura pe exilatul din Tirol că speranţele de Domnie n'aŭ dispărut pentru dînsul prin numirea luĭ Mihaĭ-Vodă şi că-ĭ păstrează Scaunul Moldoveĭ, pentru dobândirea căruia e necesar să vie în grabă [3]. În acelaşĭ sens scria luĭ Petru, în aceiaşĭ lună Novembre, când lupta dintre Turcĭ şi Imperialĭ erà în focul eĭ, şi patriarchul bizantin Ieremia [4].

Dar pentru a ajunge la Constantinopol, unde-l trăgea inima, Petru trebuia să iasă din Tirol şi, ţiind samă de dispoziţiile archiduceluĭ-guvernator, care se gândia tocmaĭ să se încerce ca generalisim contra Turcilor, ieşirea din provincie trebuia să fie o fugă; şi Petru erà şchiop şi foarte fricos. Nu numaĭ că el nu riscâ o tentativă de evasiune, dar nu îndrăzni măcar să ceară un răspuns limpede temniceruluĭ săŭ.

Nu numaĭ clica din Constantinopol doria însă Domnia blânduluĭ şi inofensivuluĭ Voevod, ci şi boierimea moldoveană, în genere. Aron erà un hrăpitor şi un om crud, care nu se sfia să taie boierĭ pe o bănuială. Amestecaţĭ în mişcarea luĭ Ionaşco, fruntaşĭ aĭ raliaţilor la Domnia luĭ fură pedepsiţĭ cu moartea: Bruti [5], poate şi Vistierul, împreună cu Bucium, Condrea Bucium, Mare-Vornic de Ţara-de-Jos şi principalul membru al Divanuluĭ, cu cellalt Vornic, Ioan, pe care cronica îl numeşte Paos, cu Bârlădeanu, Marele-Logofĕt [6]. Când Aron, chemat la Constantinopol, înlocuit cu nepotul săŭ Alexandru, căpĕtă totuşĭ din noŭ Domnia prin stăruinţile creditorilor săĭ desperaţĭ [7], o nouă emigrare de boierĭ marĭ se îndeplini. Ieşiră atuncĭ din Moldova Ureche Logofĕtul, lăsat Caimacam [8], Gheorghe, pârcălabul de Hotin, Jora, colegul acestuia, noul Vistier Simion Stroicĭ, Toader Veveriţă, secretar, şi uricarul Ionaşco [9]. Probabil că acest exemplu îl urmară — de şi

---

1) V. *An. Ac. Rom.*, XIX, p. 277.

2) Scrisoarea din 14 Novembre 1593 a luĭ Andronic (în acest volum, corp) şi notele (pentru căsătoria luĭ Aron-Vodă, v. şi în volumul de faţă, p. 340, nº CCCCLXV).

3) Scrisoarea e de maĭ multe orĭ citată.

4) V. în acest volum, corp, scrisoarea-i, la data de „Novembre 1593".

5) V. *Apendicele* I, la datele de April 1592 şi urm. Cf. *Arch. ist.*, I, p. 175. Un Toma Brut, biv Staroste, poate fiul luĭ Bartolomeiŭ, figurează în Divanul Moldoveĭ pe la 1603 (*Uricariul*, XXII, pp. 378, 381-2).

6) V. St. Orăşanu, *Cronicariĭ moldovenĭ din sec. al XVII^lea*, Bucureştĭ, 1899, p. 35 şi urm.

7) Cf. materialul noŭ din *Apendicele* I cu *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 241, 246-7.

8) Ureche, p. 247. E sigur că Vornicul Grigore a avut pentru Domniile luĭ Aron isvoade ale tatăluĭ săŭ Nestor, povestirea fiind cu mult maĭ bogată aicĭ decât la Domnia luĭ Petru Şchiopul. Dar e tot aşa de sigur că Nestor n'a putut scrie pagine, în care se folosesc cronicĭ polone pentru lămurirea evenimentelor din Moldova.

9) Eĭ iscălesc în 29 Septembre 1593 mărturia contra luĭ Marini, şi din următoarea formă latină a părţeĭ ε (în româneşte, în volum, corp, ca nº CCCCXLVIII; la o dată care trebue îndreptată ca maĭ sus) se vede că această mărturie a fost dată *din Lemberg:*

Testimonia pro parte Palatini Moldaviae.

Comparentes personaliter generosi Vraki Logoteta, Georgius Burkulabus Chotinensis, Zora Burkulabus, Simeon thesaurarius, Theodorus Wewericza et Ionasko, secretarii Magnifici Aaronis Palatini Moldaviae,

pentru aceştia n'avem dovedĭ altele decât lipsa lor din Divanul Domnieĭ a doua a luĭ Aron —: Andreĭ Hatmanul, un raliat iarăşĭ, întors la 1591 de noul Domn de la Vornicie în vechia-ĭ demnitate de Hatman, şi toţĭ pârcălabiĭ din prima Domnie. Aron se înconjură, după întoarcerea luĭ în ţară, numaĭ de oameni noĭ, căci nu trebue să uităm o a treia emigraţie, care mântui cu desăvârşire stocul vechilor boieri de ţară: partisaniĭ aceluĭ Petru Cazacul care dădea încă la 8 Octombre, în a treia lună a Domnieĭ sale, un document din Iaşĭ [1]. Între aceştia, trebue pomenit maĭ ales un om de războiŭ al Movileştilor, Oräş, Văscan Oräş Hatmanul, aprod al luĭ Petru Şchiopul în 1587 [2], care comandà la 26 Septembre 1592 în Baia [3] trupele grămădite acolo de noul Petru-Vodă, spre a închide calea Ardelenilor, cari, cum ştim, trebuiră să pătrundă prin Ţara Bârseĭ [4]. În locul numelor cunoscute ale boierilor marĭ, aflăm, în noul Divan al luĭ Aron, ca Logofĕt pe un Gligorcea Crăciun, ca Vornic pe un Moţoc, Onciu, fiul celebruluĭ Vornic Ioan [5], ca Postelnic pe un Ienachi (Simon?), ca Spătar pe un Brohnea, ca Vistier pe Retimiotul Calughera, ca Păharnic pe un Ieremia, pe Constantin, poate Paleologul [6], în calitate de Comis. Dintre foştiĭ boieri aĭ luĭ Petru Şchiopul, întâlnim numaĭ pe Stan şi Drăgan, primul pârcălab, acesta Stolnic [7]. Favoriţiĭ nouluĭ Domn, care se făcea ascultat şi temut prin Ungurĭi din gardă, cari-ĭ mâncară capul [8], erau Oprea, întâiŭ Postelnic, apoĭ Mare-Logofĕt şi în fine pârcălab de Hotin [9] şi Răzvan, Portarul de Suceava [10], viitorul Ştefan-Vodă.

Aflând de Domnia ce se păstra la Constantinopol vechiuluĭ lor stăpân, emigraţiĭ

---

ad requisitionem honesti Heliae Vszai, Illustris et Magnifici Petri Palatini Moldaviae in Poloniam certorum testimoniorum causa internuncii, ex relatione honesti Stanislai a Ropczyce, famuli iurati citati, palam, publice benevoteque per famatum Stanislaum Wilczek, interpretem iuratum, recognoverunt sibi certo constare remque se aliter non habere quam quod Generosus Dominicus de Dziordzo, exactor vectigalis in Valachia, ipse presens, et Lucianus Ragusaeus, in loco Dziani Raguzaei exactoris, atque Zupano, in loco Mano Graeci exactoris, post decessum de principatu Valachiae Petri Palatini Moldaviae seu Valachiae exegerunt restans seu residuum vel retentum vectigal omne et integrum, a bobus, a vitulis seu iuvencis, usque ad octavam diem septembris, ab ovibus vero ad vigesimam sextam octobris, iuxta morem et consuetudinem antiquam nihilque a quoquam iniuriae acceperunt, neque in exigendo quidquam impedimenti et difficultatis a quopiam perpessi sunt. Et quicquid recognitionum, vel chyrographorum, vel quietationum ostenderunt et exhibuerunt, eae omnes et singulae in ratione sunt susceptae, ita ut nulla damna ea in re incurrerint. Quod quidem prefati Generosi Vraki Logotetae peractum est. Quod suum testimonium erectis duobus digitis iuramento corporali confirmaverunt. In cuius rei [,etc.]. Actum Leopoli, Sabbato post festum Dedicationis Sancti Michaëlis Archangeli proximo, anno quo supra [1593].

(Lemberg, *Archiva Oraşului, Consularia,* XV, pp. 791-2)

Deci, în memoriul său din April-Maiŭ 1593 (nº CCCCLVII), Petru se referă la alte spuse ale luĭ Stroicĭ şi ale „negustorilor" decât acestea. Mărturiile româneşti din 1593 nu pot fi despărţite cronologic, ele fiind scrise de la un capĕt la altul de Luca Stroicĭ.

1) Document inedit din Archiva oraşului Lemberg. V. cercetările citate asupra Relaţiilor noastre cu acest oraş.

2) Documentul din „pe la Maiŭ 1587"; în regestele documentare, p. 901, unde şi genealogia luĭ Văscan.

3) Scrisoarea luĭ către Bistriţeni, 26 Septembre 1592; în aceleaşĭ regeste, pp. 904-5.

4) *An. Ac. Rom.*, XIX, p. 241. — Pentru Oräş, v. *An. Ac. Rom.*, XX, p. 402. „Către 1600", el dă un document slavon *(Arch. ist.*, I, p. 135). La 27 April 1605 se vînd înnaintea luĭ, atunci Hatman, şi a luĭ „Balşe", Mare-Sluger, nişte Ţigani (Agură şi Miletici, p. 384).

5) V. *Arch. ist.*, I², p. 20. O întăritură „cneghineĭ Magdalina Moţocoaia" la 7091 (?), din Iaşĭ *(Uricariul,* XVIII, pp. 194-5).

6) Acesta făcea negoţ de blănurĭ în 1594 însă şi trecea pe la Petru-Vodă, în Tirol, în Mart. V. documentul din 15 Mart 1594, în acest volum, corp.

7) V. documentele din 8 Maiŭ 1587, d. ex., si cel din 25 April 1591, în regestele documentare. Un alt Stan, în ultimul document citat.

8) Cf. Ureche, p. 237 şi *Acte şi fragmente,* I, pp. 142-3.

9) V. deosebite documente ale luĭ Aron, în regestele documentare.

10) V. *ibid.* Ambiĭ favoriţĭ sunt pomeniţĭ şi în Bethlen, III, p. 68 (după Barovius, pp. 36-7), care vorbeşte de ordinul turcesc ca eĭ să fie înlăturaţĭ.

din treĭ rânduri se sfătuiră să lucreze din toate puterile pentru această candidatură. În timpul vereĭ, Petru-Vodă trimesese în Polonia pentru a culege mărturiĭ decisive în procesul cu Ragusanii, pe Uşerul Iliaş [1]), şi acesta adună în Septembre mărturisirile luĭ Luca Stroicĭ, Ieremia Movilă, Ienachi Simon, Amoroso, ale luĭ Ureche, Gheorghe pârcălabul, Jora, Veveriţă, Ionaşco, Simion Stroicĭ, ale negustorilor Conforti şi Bogdan şi în fine a luĭ Dzierzek şi a bogatuluĭ şi influentuluĭ Constantin Corniact Cretanul, bătrânul vameş al Rusieĭ. Toate eraŭ favorabile luĭ Petru şi în toate adversariĭ lor eraŭ representaţi ca niştе oameni fără cinste şi moralitate.

Dar efectul misiuneĭ luĭ Iliaş nu fu numaĭ acesta. După stăruinţile pribegilor din Polonia, regele Sigismund interveni din noŭ, la 28 Octombre, în favoarea captivuluĭ, cerênd pentru el voia de a trece în Polonia [2]). Pentru a convinge pe Petru, pentru a-ĭ da curajul plecăreĭ, Luca Stroicĭ, Movilă şi un Postelnic Gheorghe, pe care nu-l cunoaştem, veniră până în Tirol cu această scrisoare. Plecaţi în Octombre, eĭ se găsiaŭ pe lângă Domnul lor abia în Decembre, şi supt presiunea lor Voevodul adresă o nouă cerere archiduceluĭ, pentru a dobândi voia uneĭ plecărĭ, măcar pentru câtva timp. El oferia a-şĭ lăsa în Tirol casa şi averea şi vorbia, ca de obiceiŭ, de călătoria la Roma, pe care ar dori s'o facă odată [3]).

Dar nu i se răspunse nimic, archiducele aşteptând un noŭ răspuns de la Împĕrat, căruia i se înfăţişase pârĭ nouă. Până la sosirea acestuĭ răspuns însă, şi după, Ferdinand, care avea nevoe de banĭ şi se gândia serios la comanda supremă în contra luĭ Sinan, persecută, prin acel model de poliţist naiv şi cinstit care eră Kühbach, pe bietul musafir fricos, bătrân şi bolnav, luându-ĭ interogatoriĭ formale, care făceaŭ pe Voevod să treacă prin toată gama sentimentelor omeneştĭ, de la spaimă până la încântarea vanităţeĭ măgulite. Ast-fel, la 19 Ianuar 1594, pacientul trebuia să răspundă la la o serie de întrebărĭ variate relative la Sultan, la generaliĭ, la trupele, la tributariĭ săĭ, să dee, el aşa de puţin militar din fire, sfaturĭ pentru felul cum să se poarte războiul, să organiseze, el smeritul şi supusul rob al „Împĕratuluĭ“,... revolte în principate. Nu ştim ideia ce-şĭ va fi făcut Petru-Vodă despre natura întrebărilor; Kühbach îşĭ asigură stăpânul că răspunsurile aŭ fost incoherente şi naive. Aceste răspunsurĭ ni le-a transmis raportul emisariuluĭ, şi ele arată, din potrivă, multă cuminţenie la autorul lor, care, aruncând cu groază de la sine orĭ-ce gând de relaţiĭ cu duşmanul, orĭ-ce plan de revoluţie în Orient, avu curajul — cinstea nativă îl învinse frica — să spuie că n'ar primi decât constrîns să meargă în oastea creştină, fiind-că a mâncat pânea şi sarea Sultanuluĭ şi acesta i-a iertat fuga [4]).

La 1[in] Februar, Împĕratul recunoştea că sunt motive de bănuială contra luĭ Petru, dar, potrivit cu obiceiurile sale de *cunctator* prin insuficienţă, îşĭ reservă... să se maĭ gândească [5]). Cu toate că Ferdinand nu se mulţămi nicĭ cu această hotărîre şi întrebă iar, chinuit de o perpetuă nedumerire, cu toate că natura plină de fiere a luĭ Pezzen adăugă în curând extraordinare calomniĭ contra Voevoduluĭ, din care făcea fiul unuĭ „precupeţ de

1) V. maĭ sus, p. LXXXIV, nota 9.

2) Traducere românească, la această dată.

3) Acest volum, corp; la data de Decembre 1593.

4) Raportul luĭ Kühbach din 19 Ianuar; în acest volum, corp. În raportul său de la 8 Octombre, Trimesul venetian la Praga asigură că ar fi aflat intenţiile Turcilor contra Veneţieĭ şi Statelor Caseĭ de Austria de la un intim al luĭ Petru (Hurmuzaki, III[2], pp. 34-5).

5) Acest volum, corp; la această dată.

gâinĭ din Cairo", nu se putu stoarce de la cinstitul Rudolf un ordin de arestare pentru musafirul său [1]). La 20 Februar, unul din miniștriĭ Împĕratuluĭ răspundea pentru dînsul, explicând prin curiositate măsurarea cu toiagul a apelor, recunoscênd totuși că legăturile luĭ Petru cu Turcii arată, în timpul războiuluĭ, o preferență ofensătoare pentru Imperialĭ și recomandând reținerea, supraveghiarea strictă a Voevoduluĭ, care nu va fi arestat nicĭ într'un cas. Aceasta fu ultima decisie ce se luă la Praga în privința luĭ Petru [2]).

Domnul, căruia i se comunică răspunsul (Mart), așa cum ordonase Rudolf, se plânse contra bănuielilor, dar refusă să se adreseze la Curtea imperială, cum i se propunea; ca totdeauna și orĭ unde, el mântui cu protestărĭ de absolută supunere [3]). Dar înainte de aceasta, Kühbach începea, după ordine, asaltul pentru banĭ. Petru se emoționa iarăși, dădea explicațiĭ, făcea socotelĭ, își arăta cu căldură dreptatea, fără să fie crezut. Archiducele și agenții săĭ nu cunoșteaŭ obiceiurile financiarilor și oamenilor bogațĭ din Răsărit, nu bănuiaŭ marele rol de schimb al juvaierelor în acele regiunĭ, necesitatea depositelor în îndepărtate locurĭ sigure; un om bogat — și, de sigur, Petru-Vodă, cu toate cheltuielile ce făcuse, erà un om bogat — erà pentru eĭ un om care are *banĭ*, aur și argint în monedă. Protestările perpetue ale bogătașuluĭ moldovean, stăpân peste multe lăditĭ și sinete, îĭ exasperaŭ, și Kühbach avu curajul să strige la bietul om, respectabil de atâtea orĭ, ca Domn, ca bătrân, ca muribund, ca străin: „Să se gândească maĭ bine și să nu injure, căcĭ știe cu cine are a face" [4])!

În asemenea împrejurărĭ, toate gândurile nĕcăjituluĭ pribeag trebuiaŭ să fie îndreptate spre plecare. La Bucureștĭ și la Iașĭ domniaŭ doĭ hainĭ, cunoscuțĭ ca atarĭ la Poartă și carĭ așteptaŭ numaĭ momentul de a se declara; cu părerile, înrădăcinate în mintea luĭ Petru, în privința inutilitățeĭ orĭ-căruĭ războiŭ, orĭ-căreĭ revolte în potriva Păgânilor trimeșĭ de Dumnezeŭ, această situație însemna că peste puțin el, credinciosul, supusul, bogatul va putea alege în voie între două tronurĭ.

În audiențele pomenite ale luĭ Kühbach, el se plângea amar că nu-ĭ prieste țara, nimic într'însa: nicĭ aiorul, nicĭ limba, nimic. Întrebat dacă ar vrea să meargă în Moldova, el îngăimă că n'ar uita, ca Domn, nicĭ-o dată binefacerile Caseĭ archiducale. Ca și altă dată, se ruga măcar să-l lase pentru câtva timp, pentru a-și îndrepta sănătatea, pentru a-și salva banĭ, în Polonia, la Roma, puindu-și zăloage în urmă: curteniĭ, banĭ, casa, locul ce cumpĕrase.

Și, cu toate că i se interzisese orĭ-ce comunicație, el isbuti să-și facă glasul auĭit la Roma, de unde ordine se dădură nunțiuluĭ Speziano la Praga și apoĭ scrisorĭ de intervenție pe lângă membriĭ familieĭ imperiale [5]).

Dar Petru-Vodă erà și un om fără noroc, pe lângă atâtea altele. Speziano-și pusese în minte să grăbească formarea ligeĭ creștine în contra Turcilor și el nu se gândia decât la emisarul Komulović [6]), la solia ardeleană ce se aștepta, la dispozițiile luĭ Aron-

---

1) V. documentele din 8 și 17 Februar; în acest volum, corp.

2) Acest volum, corp; la această dată.

3) Raportul luĭ Kühbach din 8 Mart; în acest volum, corp.

4) Raport al luĭ Kühbach, din 3 Mart 1594 și memoriul luĭ Petru de supt nº DLII; în acest volum, corp.

5) Raportul luĭ Speziano din 7 Mart; în acest volum, corp.

6) V. Hurmuzaki, III[1]; Rački și Pierling, *L. Komuloviča izvjestajilistovi o poslantvu njegovu u Tursku, Erdelj, Moldavsku i Poljsku* (tiragiu a parte din *Starine* din Agram, XIV, an 1882). Va fi vorba de el și în vol. XII din această colecție.

Vodă [1]). Așa de sigur de acesta, nunțiul se păzi să-ĭ creeze greutăți, lucrând pentru a se da drumul unuĭ rival al Domnuluĭ moldovean, unuĭ rivan turcofil.

La începutul primăverei, Pezzen aducea la Praga pe Ioan de' Marini și-l expedia ca ambasador secret pe lângă Aron [2]). Ragusanul, care nu renunțase la exploatarea fostuluĭ său binefăcător, în contra căruia cerea revisia procesuluĭ [3]), Marini, zic, devenia prin această misiune de încredere un personagiu ascultat și influent. Înnainte de a pleca, pentru a se înțelege cu Aron — *și* contra luĭ Petru [4]) —, el răspândi la Curte, pentru a ținea loculuĭ pe Voevod, în profitul procesuluĭ și în profitul ligeĭ, un nou mănunchiŭ de divulgărĭ: data aceasta, Sultana ținea cu orĭ-ce preț ca Petru să fie Domn [5])!

Petru-și dădea sama că cineva lucrează în potriva luĭ și el cerea fierbinte să i se învoiască a „se pârî" cu acel calomniator, cu acel „pârîș", cum se obișnuia la Constantinopol și, cum credea el, în naivitatea luĭ, că se face orĭ-unde. Alt-fel, de un timp, el se resignase: numaĭ scria niměruĭ, nu maĭ primia pe nime, nu maĭ trimetea la prietenĭ de departe [6]). El erà mort pentru aĭ luĭ, în temnița sa ipocrită din Tirol, când moartea se apropiè, în sfârșit, de dînsul, o moarte în adevěr mântuitoare.

În Maiŭ slăbiciunea luĭ de bătrân înnainte de vreme se făcu îngrijitoare: podagra-l chinuia, făcêndu-ĭ starea și maĭ rea. Kühbach, alt-fel un om milostiv, când nu-l turmenta zelul, îĭ oferi răcoarea castelului său Zimmerlehen, unde plecă Domnul cu fiul său, la 12 Iunie [7]). Nu-ĭ folosi însă nicĭ aierul munților, nicĭ vinul roșu al castelanuluĭ. Viața se stîngea visibil într'însul: îl omoria încet oboseala războaielor, luptelor pentru tron, vechia boală, grijile și nemulțămirile, — și puțin și dorul după țara îndepărtată, unde se trăia traiul luĭ, unde se ținea legea luĭ, unde se vorbia limba luĭ moldovenească.

Către sfârșitul luĭ Iunie, mitropolitul și Kühbach fură chemați în grabă. Petru-Vodă se împărtăși și, dobândind graiul pe care-l pierduse, îșĭ trimese înnapoĭ la Bozen temnicerul. Abia întors, acesta primi știrea că incomodul barbar se sfârșise: fostul Domn al Moldoveĭ și al Țereĭ-Românești, stăpânitor timp de peste două-zecĭ de anĭ al Românilor dintr'o țară și din cealaltă, muri la capětul opus al continentuluĭ, în ziua de 1[le] Iulie după amiazi. Când Kühbach alergă din nou, el întâlni în cale pe ceĭ doĭ-spre-zece țeranĭ din Vels, cari, coborînd muntele, se duceaŭ, cu familia și boieriĭ, spre Veneția [8]).

Nicĭ după moarte însă nu-ĭ erà dat luĭ Petru-Vodă să aibă soarta ce ar fi dorit. Cucernicul ziditor al Galateĭ nu se odihni în cimitirul său supt lespedile uneĭ biserice pravoslavnice. După ce luă ordine de la Ferdinand, care se ducea și el — de mult bine însă —, Kühbach dispuse îngroparea eterodoxuluĭ la Bozen, *lângă* biserica Franciscanilor, pe un loc de-asupra căruia se înnalță cu timpul o capelă [9]). Strănepotul luĭ Mircea Bătrânul și al luĭ Ștefan-cel-Mare se odihnește și astăzĭ acolo, lângă soția moartă în tinerețĭ, Irina Doamna, roaba desrobită.

1) Vol. XII din Hurmuzaki (în preparație).

2) V. în acest volum, p. 418, nota 1.

3) Piesele în acest volum, corp, la anul 1594.

4) La 1593, Aron se cam plângea de adăpostirea luĭ Petru (v. raportul din 25 Decembre, în Hurmuzaki, III[1]).

5) Raportul nunțiuluĭ, din 14 Mart; în acest volum, corp.

6) Raportul din 8 Mart al luĭ Kühbach; în acest volum, corp. V. și documentele următoare.

7) În acest volum, p. 472.

8) Rapoartele luĭ Kühbach din Iunie-Iulie 1594 și cel de supt n° DCLIV; în acest volum, corp, și socotelile aceluiași, maĭ jos, p. 472.

9) Epitaful și o notă asupra mormîntuluĭ, în acest volum, text, la data de 1[le] Iulie 1594.

Rămânea copilul, un fost Domn, un viitor Domn poate, și un bogat moștenitor. În jurul acestuĭ plăpând copil al unuĭ tată bolnav și bătrân se dădu timp de opt anĭ o furioasă luptă de apetiturĭ, care pune în cea maĭ rea lumină boierimea românească a timpuluĭ și ne destăinuește o decădere morală, care face pe „Fanarioțĭ“ albĭ ca zăpada [1].

V.

Apropiata moarte a Domnuluĭ, mirosul pradeĭ, atrăsese la Zimmerlehen pe unĭĭ dintre aceĭ ce-șĭ părăsise stăpânul, atuncĭ când acesta avea nevoe de serviciile lor, de presența lor mângâietoare. Veni Domnița Maria, bărbosul și vicleanul eĭ soț, cu toată familia, veni sora luĭ Petru, Alexandra Căměrășoiaia, veni Costea Postelnicul, care părea luĭ Kühbach un om foarte de ispravă. După moartea Voevoduluĭ alergă Gheorghe Hatmanul.

Acesta avea testamentul din Tulln și reclamă averea luĭ Ștefan, pe care nu voiaŭ să i-o cedeze duioasa soră și duiosul cumnat. Guvernul Tirolului, preocupat de mântuirea sufletuluĭ luĭ Ștefan, rămas schismatic încă, preocupat și de... mântuirea sufletuluĭ moștenireĭ, pe cât și de a moștenitoruluĭ, nu se arăta de loc grăbit să asculte cererile Hatmanuluĭ saŭ ale luĭ Zotu, care invoca... ultimele cuvinte ale socruluĭ săŭ. El avuse norocul să capete prin indiscreția uneia dintre femeile de casă ale luĭ Petru-Vodă cele patru cedule testamentare, din 10 Maiŭ, ce înlăturaŭ de la moștenire pe Domnița Maria, care-șĭ primise toată zestrea în 1587 și, după obiceiul țereĭ, nu maĭ avea nimic de reclamat [2].

Se luă hotărîrea prealabilă de a licenția numeroasa Curte a mortuluĭ. Ceĭ cari trebuiaŭ să plece fură pușĭ la jurămînt că nu vor lua nimic din moștenire. Jurară și plecară Mitropolitul, popa Tudose, Costea, țiitoarea răposatuluĭ, Maria saŭ Rada Cerchesa, Zotu, fără familie. Călcătorĭ de jurămînt din lăcomie, camaradiĭ de cale duceaŭ, în saltele, în ghemurĭ, în perinuțe de cusut o bună parte din baniĭ și juvaierele luĭ Petru-Vodă.

Toate ar fi mers bine, dacă tovarășiĭ nu s'ar fi luat la ceartă. Certându-se, Zotu ceru la Veneția arestarea Cercheseĭ. Lucrurile furate se pecetluiră, și Zotu dădu fuga iarăși în Tirol, unde se răzima pe naivitatea Nemților, de la cari avu însă prudența să ceară un pas, pentru ort-ce întîmplare. El fu arestat însă, cu toată familia luĭ, până la restituția complectă a lucrurilor înstrăinate.

Guvernul archiducal descoperise în sfârșit, in Octombre, și testamentul solemn al luĭ Petru-Vodă, care anula pe cel din Tulln pentru nerecunoștința luĭ Gheorghe Hatmanul, înlătura tutoratul luĭ Zotu, care-ĭ furase banĭ, plecând pe furiș la Veneția și declara simplu pe Ștefan-Vodă proprietar al întregeĭ averĭ, partea luĭ din veniturile Domnieĭ [3]. Archiducele numise, fără să cunoască această diată, treĭ tutorĭ din nobilimea tirolesă: Kühbach, cavalerul de Wolkenstein și castelanul de Brandis [4].

Zotu, prins, se îmbolnăvi de podagră *(mal delle gote)*, nevastă-sa de ochĭ. Bunul

---

1) Pentru averea luĭ Petru, v. inventariul făcut de Domn, în românește, supt nº DXXXVI (corp) și cel alcătuit după moartea luĭ: nº DXCVII *(ibid.)*.

2) Raportul luĭ Kühbach, din 4 Iulie 1594. Cf. *An. Ac. Rom.*, XX, p. 446.

3) Maĭ multe versiunĭ ale testamentuluĭ, în corpul volumuluĭ, la data de 10 Maiŭ 1594. — A doua zi, Petru scria o scrisoare de plângere pentru eternisarea procesuluĭ cu Ragusanii, scrisoare publicată în acest volum, text, la data de 11 Maiŭ 1594. Brulionul românesc, păstrat în parte, l-am tipărit în *An. Ac. Rom.*, XX, pp. 443-5.

4) V. în acest volum, corp, la data de 15 Septembre 1594.

frate Apostolo, trimes pentru restituție la Veneția, nu se mai arătă prin Tirol. Kühbach trebui să pornească însuși la Veneția, în Novembre.

Aicĭ fu insultat, luat în rîs de prisonierii luĭ din ajun. I se făcură propuneri care înfiorară cinstea luĭ de Apusean și de German. Să fure cu dînșiĭ pe copil, cu riscul de a-l ucide în goană nebună a caluluĭ, să facă pe archiducе a tăia nasul și urechile luĭ Zotu, să-l expedieze pe acesta într'o lume mai bună cu un praf filantropic. Cu toate silințile luĭ zeloase printre Velșiĭ coruptibilĭ și fățarnicĭ, bunul muntean se întoarse înnapoĭ fără ispravă. Aducea vestea că *un* tribunal venețian se pronunțase pentru Hatman.

Apoĭ procesul fu strămutat la altul; se dădu drumul luĭ Zotu pentru a desbina și păgubi pe ceĭlalțĭ vînătorĭ de moștenire; se înnegriră nesfârșite colĭ de hârtie cu raporturĭ, propuneri, memoriĭ, decisiĭ [1]).

Dar adversariĭ erau tenacĭ și de o lipsă de scrupule admirabilă. În 1595 se organisă un complot pentru a fura pe Ștefan, puindu-se foc, de servitoriĭ moldovenĭ aĭ copiluluĭ, caseĭ luĭ Otto-Marx de Kühbach, la care locuia acesta. Tentativa aduse licențiarea servitorilor rămașĭ de la Petru-Vodă și instalarea luĭ Ștefan la Innsbruck, unde, supt supraveghiarea preceptorului Ezechil Losius, el se pregătia pentru rolul luĭ de pretendent catolic, învățând la Colegiul Iesuiților.

În același an, boieriĭ din Polonia, la cari venise și Mitropolitul cu Tudose, încercară o ultimă tentativă pentru a căpĕta în mânile lor un Domn cum doriaŭ. Mai mult pentru aceasta decât pentru banĭ luĭ Vodă, eĭ inventară un alt testament al luĭ Petru, din 1[in] Iunie, pe care regele Polonieĭ îl autentifică, stăruind, el și regina, pe lângă Împĕrat pentru trimeterea luĭ Ștefan-Vodă în Polonia, conform dorinței tatăluĭ său. Dar, luându-se informațiĭ în Tirol, cererea fu refusată, și pribegiĭ din Polonia rămaseră să-și aleagă Domn dintre dînșiĭ, la o împrejurare favorabilă. Aceasta fu genesa Domnieĭ luĭ Ieremia-Vodă [2]).

Apoĭ, în 1596, Zotu fabrică un al treilea testament datat din... 28 Iunie (mai lipsia unul după moartea autoruluĭ!). Riscând o nouă călătorie în 1595, Kühbach eră să fie arestat prin intrigile ceteĭ de „Greci, Armeni, Cercheji, Români, în minoritate“, cari, vorbind turcește și grecește, formaŭ boierimea noastră de atunci [3]).

Și, în anul următor, 1597, veni Polonul Pantașco și un alt emisariŭ, cu scrisorĭ românești către Ștefan și o misiune secretă [4]). În 1598, Zotu se împăcă cu Hatmanul și începu a stărui la Ferrara [5]). În 1599, se trimese vestea că „Domnul Moldoveĭ“ vrea să ucidă pe Ștefan [6]).

Dar la 11 April st. v. 1599 muria Zotu, principala piedecă pentru lămurirea lucrurilor [7]). Făcând, în 1600, o nouă călătorie la Veneția, Kühbach isbuti să închee învoieli cu Domnița Maria, cu Hatmanul, cu văduva luĭ Bruti; alțĭ reclamanțĭ fură satisfăcuțĭ și eĭ [8]).

La 12 Septembre 1600, Ștefan eră declarat major, și eră vorba să fie dat la Curte

---

1) Cf. socotelile tutoratuluĭ luĭ Kühbach, în acest volum, corp, nº DXCVIII și numeroasele resumate de documente din Iulie-Decembre 1594, în același corp al volumuluĭ de față. — Sentența în favoarea Hatmanuluĭ, care reproduce și testamentul din Tulln, într'o nouă versiune,—în acest volum, corp, la data de 16 Novembre 1594.

2) Socotelile citate și documentele din volum, corp, anul 1595.

3) Frasa se află pe p. 528. — Cf. socotelile pomenite și documentele din 1596, în acest volum, corp.

4) Socotelile citate și documentele din 1597, în acest volum, corp.

5) Socotelile citate și documentele din 1598, în acest volum, corp.

6) Socotelile citate.

7) Epitaful luĭ Zotu, în acest volum, corp, la această dată, și notele aceluĭ document.

8) Socotelile citate și documentele din 1600, în acest volum, corp.

ca paj. Copilul erà deștept, ambițios, luxos — îmbrăcase iar hainele moldovenești și nu uitase nici-o-dată limba țerei sale și buchile învățate, pe vremea luĭ Petru-Vodă, de la popa Tudose, un viitor mitropolit acesta, de și Kühbach ne asigură că erà ignorant „ca un măgar“. Erà un bun școlar și un fervent catolic, membru, apoĭ president al sodalității mariane, în colegiul său. Un moment fusese vorba de Domnia Moldovei pentru dînsul, în acest an 1600, de o Domnie subalternă supt egida și controlul luĭ Mihaĭ-Vodă, care l-ar fi însurat cu Domnița Florica. Dar patronul, pe care norocul i-l dase luĭ Ștefan, căḑu din puterea și gloria luĭ, în lupta de la Mirislău, și nu maĭ avu ce să maĭ împartă [1]).

La începutul anuluĭ 1602, Ștefan erà bolnav, de piept și de podagră, o moștenire părintească, aceasta dacă nu și cealaltă. El frecventă școala maĭ rar, apoĭ o părăsi. Erà evident că se mântuise cu Domnia luĭ viitoare, și cu viața luĭ tînără. Muri, înnainte de a fi trăit, de moartea degeneraților, la 21 Mart 1602 [2]). Rassa vechilor noștri Domnĭ dăduse sanguinarĭ, apoĭ infirmĭ, și copiiĭ acestora nu maĭ eraŭ viabilĭ.

Doamna Maria, care se măritase răpede după moartea luĭ Zotu, cu Italianul Polo Minio [3]), ceru succesia. Se repetă vînătoarea înjositoare după avutul morților. Ioan Cămărașul, fiul Alexandreĭ și al luĭ Gheorghe, îngrijitorul vĕruluĭ său murind, presintă un testament, care nu erà poate autentic. Se divulgâ originea ilegitimă a luĭ Ștefan. Aslan, fratele luĭ Ioan, și tatăl amândurora, trimeșĭ pentru a aduna banĭ din Ierusalim și de la Muntele-Sinaĭ, încercară și eĭ frauda, și moștenitoriĭ de pretutindenĭ se încăerară într'un nou proces interminabil, înnaintea judecătorilor de vîndare din Veneția. În luptă apăru un al patrulea testament, din 25 Maiŭ 1594, al luĭ Petru-Vodă, făurit acest nou falș de popa Adam Cipriotul, răscumpĕrat de Domnul mort de la Tatarĭ, și de călugărĭ [4]).

Unicul fiŭ al Marieĭ cu Minio fu botezat Teodor-Ștefan [5]). Ceĭ doĭ soțĭ veniră de maĭ multe orĭ în Moldova, supt Radu-Mihnea, o rudă, supt Gratiani, un „Velș“ și el [6]). Unul din fiiĭ luĭ Teodor-Ștefan îndeplini misiunĭ pentru Țar în a doua jumătate a secoluluĭ al XVII[lea] și veni în atingere și cu Moldova [7]).

Gheorghe Movilă rămase mitropolit, și unul dintre succesoriĭ luĭ fu „popa Tudose“. Boieriĭ din Polonia conduseră țara în epoca Movileștilor. Aslan și Ioan ajunseră marĭ boierĭ muntenĭ, supt Radu Mihnea. Cu fiiĭ acestuia din urmă: legitimiĭ, Ecaterina luĭ Moise Movilă, Alexandru Coconul, bastarḑiĭ, Neculachi și Mihnea al III[lea], un degenerat criminal, se stinse trista rassă a sângerosuluĭ Mircea Ciobanul și a desfrânateĭ Chiajna [8]).

* * *

În acest volum s'aŭ tipărit o parte din documentele inedite pe care se răzima studiul meŭ: „Pretendenții domnescĭ în secolul al XVI[lea]“, tipărit în „Analele Academieĭ

---

1) Aceleași documente din 1600.

2) V. documentele din 1602, în acest volum, corp.

3) V. documentul din 25 Novembre 1604, în acest volum, corp. Cf. și p. 539, nota 1.

4) Documentele din 1602 și aniĭ următorĭ, în acest volum, corp și *Apendicele* I.

5) Maĭ jos, p. 564, nota 1.

6) V. maĭ jos, p. LXX, nota 2 și Hurmuzaki, IV[1], pp. 596-60; IV[2], p. 37ð, n° CCCCVIII; p. 379, n° CCCCXIII.

7) Întâlnim pe „Paulus Minius“ în 1673, la Berlin în pără cu Nicolae Spătar Milescu *(Arch. ist.,* I[1], p. 176).

8) Cine n'ar putea întrebuința documentele cuprinse în acest volum, poate găsi un resumat maĭ pe larg al lor în articolul meŭ din *Vatra*, scris din alt punct de vedere, cu alt scop și în alte împrejurărĭ decât partea din această prefață care-i corespunde.

Române", XVIII. Dar viața rătăcitoare pe care aŭ dus-o acești oameni, peripețiile neașteptate care o compun, fac ca ultimul cuvînt să nu se poată spune ușor asupra acestor personagii interesante, și unele chiar simpatice.

Din nouele documente, tipărite și ele aicĭ, dar neîntrebuințate în memoriul citat, din lămuriri culese mai tîrziŭ în izvoare imprimate, reese câteva puncte nouă din viața pretendenților și, întru cât nu le-am atins povestind istoria luĭ Petru Șchiopul, le vom înșira aicĭ.

1. Asupra luĭ *Bogdan-Constantin,* știm astăzĭ ceva mai mult. Pentru un atac, necunoscut, ce voià să facă el în 1566, avem o plângere a luĭ Lăpușneanu, din 23 Novembre, către orașul Bistrița: orășeniĭ refusară a-l tăia de față cu oamenii domnești și-și atraseră o aspră reprimandă[1]). Cele cuprinse în Bethlen despre tentativa luĭ din 1571 se confirmă printr'un document bistrițean, resumat în regestele documentare anexate la acest volum. Măsurile luate de Ștefan Báthory fură provocate de plângerea luĭ Bogdan Lăpușneanu, Domnul Moldoveĭ, plângere datată din 7 Septembre 1571. Pretendentul denunțat adunase în jurul săŭ, la Bistrița, câteva sute de „lotri",... agenții electoralĭ aĭ timpuluĭ[2]).

În fine, Frăsina Nagyváthy, soția luĭ Bogdan, erà de sigur fiica unuĭ Francisc Nagyváthy, crescut din copilărie de vestitul Nicolae Olachus[3]).

2. Tot documentele bistrițene amplifică, cu mult, biografia luĭ *Ștefan Mâzgă.* Vedem pe Alexandru-Vodă scriind Bistrițenilor, în ziua când se cobori din Suceava spre Iași, pentru a lua măsurĭ de apĕrare contra pretendentuluĭ, la 14 Iunie 1566, pentru a-ĭ înștiința că „un Domnișor" se gătește de năvălire la Bărgăŭ. A doua zi, el primi o scrisoare de informațiĭ din partea birăuluĭ bistrițean, și ceru concursul orașuluĭ pentru a-și nimici dușmaniĭ. Aceștia se ascunsese în munți, pe la casele lor saŭ la casele prietenilor și gazdelor, și Domnul Moldoveĭ, care credea că totul e terminat, trimetea, la 20, un om în anchetă. La 21, el declară Bistrițenilor că nu e mulțămit cu măsurile ce s'aŭ luat.

Înnainte de 25 se făcu năvălirea, și lupta se dădu, în adevĕr, lângă Neamț. Fugariĭ fură uciși, înnecați, prinși. Alexandru-Vodă, ciocârtindu-și vrăjmașiĭ întemnițați, tăindu-ĭ în patru bucăți și înfigêndu-ĭ în țepe, stoarse de la unii osândiți mărturisirĭ compromițătoare pentru guvernul Bistrițeĭ, căruia i se ceru, la 25, cu mustrărĭ, șeful necunoscut, mort saŭ viŭ. La 1[in] Iulie, într'o nouă scrisoare, acest șef e numit „unul Sava". La 7, Alexandru se declara satisfăcut cu îndreptățirile Bistrițenilor și, la 17, el li cerea numaĭ să pue mâna pe „călugărul Eftimie", un pribeag, care ar fi fost complicele învinșilor și care e poate egumenul din Neamț și cronicarul slavon al Lăpușneanuluĭ[4]).

De la început până la sfârșit, „regele" ardelean, Ioan-Sigismund Zápolya, se arătase bun vecin, desaprobând și căutând să împiedece tentativa, pe care o pusese la cale dușmanul luĭ Zápolya, Împĕratul Maximilian[5]).

---

1) *Apendicele* I, la acea dată. Probabil el o Voevodul prins pomenit în 1569 în Socotelile Bistrițeĭ (Iorga, *Scrisorĭ românești,* II, la fine).

2) *Ibid.*

3) *Történelmi Tár* pe 1896, pp. 144 și 155.

4) Bogdan, *Cron. rom.,* pp. 90-2.

5) V. documentele cu aceste date, în *Apendicele* I și în regestele documentale. Probabil la Mâzgă se raportă enigmatica scrisoare a luĭ A[lbertus] S[utor], jurat bistrițean (Cluj; fără lună și zi), prin care, trimeţênd, din partea locotenentuluĭ regal, o scrisoare de dus în Moldova, el vorbește Sfatuluĭ de înfrângerea în Secuime a „nouluĭ Domn moldovean" și-ĭ cere a închide pasurile, arestând pe orĭ cine ar voi să treacă. — Și, de sigur, tot pentru aceasta trimese Alexandru, prin Bistrița, un sol la rege la 25 Iunie.

Cred că pot spune astăzĭ și cine erà Ștefan-Vodă Mâzgă. Erà fiul luĭ Ștefan Lăcustă, care se constată documentar că avea un fiŭ cu acelașĭ nume [1].

Și Sava? El nu maĭ poate fi, cum bănuisem [2], aceiașĭ persoană cu Ștefan-Vodă. Lăpușneanu confunda poate pe Domn cu căpitanul săŭ, saŭ se făcea că nu cunoaște decât pe acesta. Sava e fără îndoială Postelnicul cu acelașĭ nume, care servi întâiŭ pe Alexandru [3] și pe care-l găsim, împreună cu Mălaiŭ, Dracșin Postelnicul și Iosif Veveriță, care servise pe Despot, între intimiĭ luĭ Ștefan-Vodă la 1569 [4].

Din documentele de la Bistrița dobândim în sfârșit o știre asupra luĭ Stefan după 1569. Din acest document, — un ordin al nouluĭ principe ardelean către oraș, din 5 Octombre 1571 —, aflăm că Ștefan, „care se pretindea coboritor al Voevoḍilor Moldoveĭ", fusese ținut de Ardeleni în cetatea Gileŭ, ca mercenar. El fugise însă de acolo și, încuragiat de exemplul luĭ Bogdan-Constantin, începuse a aduna trupe la Ormeniș, pentru o năvălire, pe care principele o oprește, trimeținḍ trupe contra pretendentuluĭ [5].

Carol Despot e poate pretendentul pe care raporturĭ francese îl arată ca aflându-se la Germaniĭ, în 27 Maiŭ și 29 Iulie 1564 și apoĭ la 23 Ianuar 1565, numindu-l, când „fratele luĭ Tomșa", când „fratele luĭ Dimitrașco", fiul adoptiv al luĭ Basilic [6].

E foarte puțin admisibil ca „adevĕratul și legiuitul Domn", pe care un alt raport frances îl pomenește în Ianuar 1562, — Domn exilat la Alep, pe care Turciĭ ar fi voit să-l restabilească și care ar fi fost otrăvit probabil de un alt competitor al luĭ Despot, de Alexandru Lăpușneanu —, e puțin admisibil ca acest enigmatic personagiu să fi fost *Iliaș Rareș* [7]. D. Hasdeŭ a creḍut aceasta [8], dar un Voevod, turcindu-se, se elimina ast-fel el însuși de pe lista pretendenților: dovadă Mihnea al II^lea^. Otrăvirea e închipuită, și „otrăvitul" maĭ trăi încă multă vreme, căcĭ erà... Ioan-Vodă cel Cumplit [9].

Scrisoarea luĭ *„Gheorghe Heracleŭ"* [10] s'a tipărit și „Columna luĭ Traian", VIII, pp. 187-8.

Nicolae Basarab, despre care am vorbit și maĭ sus, în această Prefață, e pomenit și de Leunclavius, într'un pasagiu pe care l-a notat și d. Hasdeŭ. Istoricul Imperiuluĭ otoman a cunoscut pe aventurier la Spira, unde întovărășise pe Împĕrat și vĕḍuse și actele justificative pe care Basarabul le purta cu sine [11].

Un pretendent cu totul necunoscut până acum erà un *„Sigismund,* principe al

---

1) V., maĭ sus, p. XLIII, nota 2.

2) V., în acest volum, p. 587, nota 1.

3) V. *Arch. ist.*, I^1^, p. 126.

4) V. *An. Ac. Rom.*, XIX, p. 224. Pentru Veveriță, v. *Arch. ist.*, I^1^, pp. 111, 126. Dracșin pare a fi trecut în serviciul luĭ Petru Șchiopul, care avea un boier cu acest nume (v. regestele documentare, la data de 25 April 1591).

5) Regestele documentare, la această dată.

6) Hurmuzaki, *Supl.* I^1^, p. 21. Cf. *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 225-7.

7) Hurmuzaki, *Supl.* I^1^, pp. 15-6.

8) În *Arch. ist.*, I^1^, pp. 145-6; unde e reprodus după Charrière, în traducere, documentul.

9) V. maĭ sus, p. XXIII, nota 2.

10) V. *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 225-7.

11) „Novi aliquando in aula Maximiliani secundi Augusti, Spirae comitia celebrantis, Nicolaum, patre Bessarabiae principe natum, uti quidem dicebatur: documentis quibusdam ac testimoniis, presertim Venetorum plumbeis bullis, hanc eius originem adprobantibus" *(Pandectae,* p. 182). Cf. Hasdeŭ, *Ist. critică,* ed. a II^a^, p. 64, nota a.

Ardealului, Moldovei, Macedoniei și Albaniei[1]", care se adresâ nunciului în Polonia, cardinalul de San Severo, în 1583, cerêndu-i sprijinul, personal și în scris. Curiosul personagiu se îndreaptă către acelaș prelat, la 10 Maiŭ 1584, din Praga. El îșĭ exprimă dorința de a fi ajutat de Papă pentru a merge „în părțile Răsăritului, unde sânt niște locurĭ libere și supuse numaĭ jurisdicției noastre, la Capul de Maina, care mă așteaptă cu iubire astăzĭ[2]". Sigismund, care erà sigur de a-și îndeplini planurile („senza alcun dubio conseguire"), se lăuda că va vorbi pentru dînsul și cancelariul (polon), „care cunoaște bine acele locurĭ" („molto pratico di quelli luoghi").

Pretendentul moldovean părăsit de soldații săĭ în 1591 și dat în mînile regeluĭ, pe care-l pomenește documentul n° cccc din corpul volumuluĭ de față nu poate fi decât *Lazăr-Vodă,* prins în asemenea condiții și tocmaĭ în acest an, după mărturia luĭ Heidenstein[3].

Pentru originea luĭ *Ștefan Răzvan,* e de mare importanță scrisoarea luĭ [Stanislas?] de Ostrorog către Voevodul de Troki, datată din Lemberg, 21 Maiŭ 1595, care descrie înlocuirea luĭ Aron de către Ungurĭ prin „Ștefan, fiul luĭ Petru-Vodă": „Cazacii cu Hatmanul din fruntea Ungurilor aŭ trădat pe Aron, Domnul Moldoveĭ; legându-l, l-aŭ trimes în Ardeal. Vor aduce la Domnie pe Ștefan, fiul luĭ Petru, din Piatra (? *Kamienia)* Împăratuluĭ creștin[4]".

Acest Petru, al căruĭ fiŭ e noul Domn, nu poate fi decât Petru-Vodă Șchiopul.

Soția luĭ Răzvan și fiul eĭ sânt pomeniți de episcopul Napragy printre Românii cari posedă averĭ în Ardeal, în raportul din Hurmuzaki, III[1], pp. 287-8.

Observ în fine că Aron avea în 1594 un fiŭ, *Bogdan.* Acest fiŭ e menționat într'un document din 28 Novembre[5] ale acestuĭ an, dar el lipsește în altul din 4 Maiŭ 1594[6].

Călătoria în Anglia a pretendentuluĭ *Ioan Bogdan* am povestit-o în *Pretendenți.* La dus și la întors, el trecu prin Haga și prin Amsterdam. Statele-Generale se îndurară de sărăcia rătăcitoruluĭ principe. La 19 Septembre 1591, i se dădeaŭ 500 de florinĭ, o importantă sumă, „pentru călătoria sa la Constantinopol". La 30, se plătia cheltuiala luĭ la ospătărie și cea care fusese făcută de un Guillaume Ramet cu ducerea luĭ Ioan-Vodă de la Haga la Amsterdam, de unde plecă în Anglia, prin Iulie[7].

---

1) „Principe Sigismond di Transilvania, Moldavia, Macedonia et Albania".

2) „Alle parti del Levante, dove sono alcune terre franche et vassalli della nostra jurisditione, al Capo de Maina, non sottoposte all' altro dominio che al nostro et che con desiderio ogi stanno aspettando". Rapoartele de nuncii în Polonia citate.

3) V. *An. Ac. Rom.,* XIX, p. 249.

4) Cracovia, Museul Czartoryski, ms. 2460ª, pp. 186-7: „Kozacy z hetmanem nad Węgry zdradzili Aarona, hospodara woloskiego, związawssy siedmjgrodzkiē poslali. Ten ma Stephana, Piotrowe . . . *(rupt)* syna, z Kamienia Cesarza Ie° Msej chrzescia . . . *(rupt)* skiego posłańca Hospodarstwo".

5) Stinghe, *Ist. besér. Șchéilor,* p. 2 din Apendicele slavon.

6) Regestele citate.

7) Extracten uit het Ordonantieboek van de Staten Generaal: 1586-1602.

[1.] Die Staten Generael, etc. ordonneren U Philips Doublet Ontfanger Generael te tellen in handen van den Agent van den prince van Moldavia vuyte penningen van Uwen extraordinaris ontfanck de somme van vyff hondert guldens van twintich stuivers tstuck, die Hare Edele Zyne voors. Excellentie gegundt ende toegeleeght hebben tot een behulp van syne reyse naer Constantinopollen. Ende mits by U overbrengende desse met quitancie van de voors. prince. Actum den XIX^ten Septembris 1591.

[2.] Die Staten Generael der Vereenichde Nederlanden ordonnern U Philips Doublet Ontfanger Generael

Ca multe alte documente din colecțiunea noastră Hurmuzaki, cel din 18 Iulie 1601, privitor la *Ioan Iancu, fiul lui Bogdan,* e tipărit și în Szádeczky, „Mihály Vajda", nº 185 din Apendicele de documente, pp. 425-6 [1].

Un document din 7 Octombre 1588, în Apendicele I al acestuĭ volum, menționează pe ceĭ doĭ tinerĭ frați din neamul Domnilor muntenĭ, cari erau cunoscuți numaĭ printr'un raport venețian [2].

Dar cele maĭ multe lămuriri le avem asupra luĭ *Petru Cazacul,* asupra captivității sale în Imperiu și asupra scurteĭ Domniĭ ce avu în Moldova.

Petru plecase în Apus în suita luĭ Lacki, careĭ comunică gustul aventurilor [3]. „Domnișorul" se duse în Spania, unde fu miluit de Filip al IIlea. Se întoarse apoi în Imperiu, unde rătăci din oraș în oraș, până ajunse la Praga, înșelând birtașiĭ la plată și dându-se drept conte de Zriny saŭ comisariŭ împărătesc. La 5 Septembre 1588, reaua luĭ reputație-l făcu să fie arestat și închis la Waisenthurm. El dădu ce explicațiĭ putea să dee cineva în situația luĭ, și-și aduse, spre a-și dovedi calitatea, scrisoriĭ de la fetele Lăpușneanuluĭ din Polonia. Totuși nu fu creĭut. Pus în fiare în Tallenburg, el fu expediat apoĭ la Viena, unde lucră la șanțuri, ca un osândit, — măsură aspră, care nu era de sigur justificată [4].

Ce s'a făcut cu el până la 1592 am spus aiurea. În multele știriĭ nouă ce se găsesc în Apendicele I asupra Domnieĭ luĭ Petru Alexandrovicĭ, acesta e represintat necontenit de ambasadorul german ca fostul prisonier din Tallenburg și Viena. El însuși, rușinat de acest trecut umilitor, se apăra în potriva identificăreĭ. Dar până la urmă el susținu că e fiul luĭ Alexandru-Vodă [5], și documentele din Lemberg, pe care le-am publicat aiurea, relațiile luĭ cu Tofana Lăpușneanu, a căreĭ descendență din Alexandru nu se poate contesta, arată dreptatea luĭ. Aron, dând pe „Cazac" în mânile Turcilor, ca să-l omoare, comitea deci un fratricid [6].

Din corespondența tirolesă, care ni dă știriĭ asupra captivitățeĭ luĭ Petru în Imperiu, aflăm și cum se înfățișa acest vînturător de lume. Era, scrie agentul Bierbaumer, care l-a vĕḑut, „un om foarte frumos, nalt și vînjos, cu părul negru; știa multe limbi".

În 1528 se pomenește *un fiŭ al luĭ Radu de la Afumați* la Poartă, de sigur altul de

---

te betalen aen Simon ..., weert in Hert alhier in den Hage, de somme van hondert vier ent negentich ponden, elff st. van xl grooten vlaems spondt, over de verteerde costen tsynen huyse gedaen by den prince van Maldavia ende aen Guillaume Ramet de somme van vierentwintich gelycke ponden ende tien stuivers ter causen van costen by den voors. Ramet gedaen int convoyeren ende defroyeren vanden voors. prince vuyt den Hage tot Amstelredam. Ende, mits bey U overbrengende dese met quietantie van de voors. weert ende Ramet, sullen U de voors. sommen, etc. Actum den lesten Septembris 1591.

(Din *Extracte uit het oudeste Ordonnancieboek der Staten Generaal, 1586-602,* de Th. Morren; d. Morren a binevoit să-mĭ comunice aceste două bucățĭ, înnainte de punerea supt presă a cărțeĭ sale.)

1) Cf. *An. Ac. Rom.,* xix, pp. 245-6.

2) Hurmuzaki, IV², p. 137.

3) *An. Ac. Rom.,* xix, p. 240.

4) *Apendicele* I, la datele de: 6, 13 Septembre 1588; 14, 28 Februar, 21 Mart, April 1589.

5) *Apendicele* I, la acest volum.

6) Maĭ adaug următoarele lămuriri bibliografice: de pensia luĭ Aron-Vodă I se vorbește și în Hurmuzaki, II¹, p. 356. Pentru Bădica, v. și *ibid.,* p. 318. Pentru „Domnișoriĭ" Radu și Ștefan-Vodă (cf. *An. Ac. Rom.,* xix, p. 248, nota 4), v. și *Convorbiri literare,* xv, pp. 35-6. Pentru gonirea luĭ Mihnea cel Rĕŭ, *Acta Tomiciana,* I, *Appendix,* p. 35.

cât acel care fu omorît cu tatăl său în anul următor [1]). În acelaşi an, la 24 Februar, se afla la Sibiiŭ un „fiŭ de Domn" român, în care aş vedea pe tînĕrul Voevod *Moise*, care luă tronul după Radu [2]).

În 1553 trăia încă în Ardeal *„Vlad Drăculea*, fiul luĭ Vlad, Domnul Ţereĭ-Romăneştĭ [Călugărul]", înrudit prin căsătoria sa, saŭ prin a rudeĭ sale Ţepeş cu ruda luĭ Mateĭ Corvin, cu maĭ multe familiĭ nobile din provincie: Barcsai, Kornis, Gyulai. Vlad, căsătorit cu o Vas de Czege, avu doĭ fiĭ: pe Ioan, „Ioan Drăculea de Band", pomenit în 1586 şi pe Vlasie Munteanul („Havaseli"), căruia i se fac donaţiĭ în 1584 şi 1585 de regele Ştefan Báthory [3]).

Despre alţĭ pretendenţĭ, pe timpul luĭ Ştefan Lăcustă, se vorbeşte în Apendicele la studiul meŭ: *Chilia şi Cetatea-Albă*, unde se reproduc şi documentele ce-ĭ privesc [4]).

Venind acum la Archivele şi Bibliotecele explorate pentru această colecţie de documente, ele sânt:

a) Archive italiene. În multele mele călătoriĭ italiene am adunat material pentru istoria noastră, material care nu e epuisat prin publicaţia de faţă şi altele care aŭ precedat-o, în Veneţia, Milan, Turin, Genova, Modena, Ferrara, Parma, Florenţa, Roma şi Neapole. Se va găsi în paginele ce urmează o despoiare completă a corespondenţeĭ genovese din Constantinopol. Pe acea florentină n'am studiat-o încă pe deplin [5]). Din cea napolitană vom da extrase aiurea.

b) Archive şi bibliotece germane. Se reproduc aicĭ documente din München, Nürnberg, Dresda, Leipzig, Königsberg, Danzig. Nicĭ acestea nu sânt tipărite aicĭ decât numaĭ pentru secolul al XVI^lea^, şi maĭ ales pentru pretendenţiĭ din acest secol şi cariera luĭ Petru Şchiopul. În special, numeroasele documente din Königsberg, câte nu se află în notele la această prefaţă saŭ în Apendicele la *Chilia şi Cetatea Albă*, vor formă o publicaţie separată. Prin copiariile din München, cunoştinţile asupra luĭ Petru Cercel cresc în chip simţitor.

c) Archive şi bibliotece austriace. Se găsesc în acest volum documente din Viena: toate cele ce privesc pe Petru Şchiopul, toate cele ce complectează volumul III^1^ din Documentele Hurmuzaki. Am fixat ca limită a acestuĭ volum, în ceia ce priveşte documentele acestea, ca şi celelalte, moartea luĭ Petru-Vodă (1^iu^ Iulie 1594). De acolo înnainte nu s'aŭ admis decât piesele ce privesc soarta familieĭ şi avereĭ luĭ Petru. Restul va intra în volumul XII, consacrat întreg luĭ Mihaĭ Viteazul.

Dar, dacă Apendicele I e format din recolta făcută la Viena, o mare parte din corpul volumuluĭ e alcătuită din numeroasele documente copiate la Innsbruck. A le reproduce în întregime ar fi fost inutil, de aceia am trecut în note — şi tot aşa am făcut şi pentru corespondenţa imperială din Constantinopol — scurtele regeste ale acelor dintre ele care nu oferiaŭ o însemnătate apreciabilă.

---

1) Hurmuzaki, II^1^, p. 65.

2) *Archiv f. siebenb. Landeskunde*, XXVI, pp. 262-3.

3) Hasdeŭ, în *Col. luĭ Traian*, V, pp. 129, 130, 131; Iorga, *Relaţiile cu Lembergul.*

4) Amintesc iarăşi că pretendenţiĭ din sec. al XVII^lea^, asupra cărora posed un bogat material, vor formă obiectul unuĭ studiu deosebit.

5) V. şi *Errata et Addenda*, unde reproduc un document florentin.

Documente din Graz sunt tipărite pe paginele ce urmează; documente din Lemberg și Cracovia sunt folosite saŭ publicate în această prefață.

d) Archive și bibliotece ardelene: Socotelile Brașovuluĭ și Sibiiuluĭ, de unde începe-tează publicațiile făcute în aceste două orașe și până la sfârșitul secoluluĭ al XVI^lea^, se află în Apendicele II. S'aŭ pus numaĭ lucrurile ce priviaŭ, de aproape saŭ de departe, pe Românĭ, și arangiarea s'a făcut altfel decât în registrele originale (înlocuindu-se începerea la linie printr'o —), pentru a câștiga spațiu.

Urmarea acestor socotelĭ se află în două memoriĭ separate, publicate în „Analele Academieĭ Române", XXI.

Socotelile Bistrițeĭ, puțin importante pentru secolul al XVI^lea^, afară de epoca luĭ Mihaĭ Viteazul, se vor afla în Apendicele latin al Documentelor bistrițene pe care aŭ binevoit să le editeze dd. Socec.

Afară de socotelĭ am maĭ reprodus și documente de altă natură, după copiile ce se află la Academia Română [1].

e) Archive și biblioteci române. Se tipăresc aicĭ pentru întâia oară documentele grecești și românești din sec. XVI^lea^, de o extraordinară importanță, pe care le posedă în original tot Academia.

Complementul lor l-am aflat la Viena, în archivele imperiale și la Veneția, în colecția d-luĭ Urbani de Gheltof, acum tot la Academie. Tipărindu-le în volumele XVIII și XX din *Analele*, speram să pot reproduce aicĭ măcar pe cele din urmă, dar am fost oprit de proporțiile pe care le-ar fi luat volumul. Cetitoriĭ le vor întrebuința deci în publicațiile citate.

Din Archivele Statuluĭ, din Bibl. Academieĭ Române îmĭ luasem în 1891 extrase de documente românești și slavone pentru o istorie a familieĭ Mirceștilor. Cartea n'a aflat editor, și n'am maĭ scris-o. Regestele nu eraŭ făcute pentru publicare și vor fi cuprinzând lipsurĭ și greșelĭ, fiind alcătuite după note, luate unele în grabă. Considerațiĭ pe care orĭ-ce cunoscător al împrejurărilor în care se scrie istoria în Romănia le va înțelege, m'aŭ împiedecat a face la archive, de unde am luat maĭ mult material și maĭ în fugă, verificațiile, a căror necesitate am simțit-o eŭ cel d'întâiŭ [2].

Și mă despart de acest volum, la care lucrez de patru anĭ de zile, mulțămind aceloraș persoane cărora le mulțămiam închidând volumul precedent. În nestabilitatea relațiilor noastre sociale, sentimentele lor binevoitoare și îndatoritoare față cu mine nu s'aŭ schimbat.

N. IORGA.

---

1) Unele, maĭ puțin importante, aŭ fost date în regeste, ca și documentele interne, în broșura anexata. Observ că pentru documentele ungurești m'am adresat la persoane ce cunosc această limbă: s'a întâmplat însă că regestul ce mi se da de două persoane deosebite eră și de cuprins deosebit, probabil după cum se părea uneia saŭ alteia că partea importantă a documentului e una saŭ alta.

2) Repet că aceste regeste, de și aŭ aceiași paginație cu volumul, nu privesc și nu obligă la nimica Academia, ci sânt o publicație a mea particulară.

Indice bibliografic.

Albèri (Eugenio). *Relazioni degli ambasciatori veneti al Senato,* Florența, 1839—77, 7 vol. in 8°.

Amlacher (Albert). *Urkundenbuch der Stadt und des Stuhles Broos,* Sibiiŭ, 1879, in 8°.

Aricescu (C. D.). *Revista istorică a Archivelor României,* București, Imprimeria Statului, 1874—8, 3 vol. in 8°.

Bălcescu (N.). *Istoria Românilor sub Michaiŭ-Vodă Vitézul, urmată de serieri diverse;* ed. A. I. Odobescu; București, Tipografia Societății Academice Române, București, 1878, in 8°.

Barovius (Decius). *Commentariorum de rebus ungaricis decas decima;* ed. Academiei maghiare; Budapesta, 1866, in 8°.

Baschet (Armand). *La diplomatie vénitienne,* Paris, 1862, in 8°.

Berger (de Xivrey). *Lettres missives de Henri IV,* Paris, 1843—76, 9 vol. in 4°, în „Collection des documents inédits pour servir à l'histoire de France".

Bethlen (Wolfgang). *Historia de rebus transylvanicis,* Sibiiŭ, 1782—93, 6 vol. in 8°.

Bianu (I.) și Hodoș (Nerva). *Bibliografia românească veche (1508—30),* București, 1898 și urm., 2 fascicule in 4°.

Böttiger (C. W.). *Geschichte des Kurstaates und Königreiches Sachsen,* Hamburg, Perthes, 1830—1, 2 vol. in 8°; în Colecția Heeren și Ukert.

Bogdan (I.). *Cronicele moldovenești înainte de Urechiă,* București, 1890, in 8°.

Bogdan-Duică (G.). *Notiță despre Radu de la Afumați,* în *Archiva societății științifice și literare din Iași,* IX, pp. 313 și urm.

Brandis (Ferdinand, Graf von). *Das Familienbuch der Grafen von Brandis,* 1889, in 8°.

Brosch (Moritz). *Geschichten aus dem Leben dreier Grossvesire,* Gotha, Perthes, 1899, in 8°.

Brown (Rawdon). *L'archivio di Venezia,* Veneția-Turin, 1865, in 8°.

Buicliu (Grigore M.). *Cânt de jêlire de Mina din Tocat,* în *Convorbirile literare* din 1895, pp. 3 și urm., 137 și urm.

Caramzin (Nic.). *Istoria imperiului rus;* traducere franceză de St.-Thomas și Jauffret, Paris, Berlin, 1819 și urm., 11 vol. in 8° și cea germană din Riga, apoi Leipzig, Hartmann-Brockhaus, 1820—33, 11 vol. in 8°.

Caro (Iacob). *Aus den Tagen der Königin Elisabeth von England,* în „Zeitschrift für Kulturgeschichte", Vierte Folge.

Caro (Iacob). *Das Interregnum Polens im Jahre 1587,* Gotha, 1861, in 8°.

Cayet (Palma; P. V.). *Chronologie novenaire (1589-97),* în Colecția Petitot, XXXVIII-XLIII.

Cellesi (Iacob). *Vita del servo di Dio padre Giulio Mancinelli, della Compagnia di Giesù, messa a stampa in Roma per il Varese,* 1668.

Charrière (E.). *Négociations de la France dans le Levant, 1515-1589,* Paris, 1848-60, 4 vol. in 4°, în „Collection des documents inédits".

Cheverny (Hurault, conte de; Filip). *Mémoires (1528-99),* în Petitot, XXXVI.

Cholsnin (Jean). *Mémoires sur l'élection de Pologne, 1571—1573,* în Buchon, „Choix de chroniques et mémoires sur l'histoire de France", XII, saŭ Petitot, XXXVIII.

Chronicile *muntene,* în Laurian și Bălcescu, *Magazinul istoric pentru Dacia,* 5 vol. in 8°, București, 1845—7.

Chronicon *Fuchsio-Lupino-Oltardinum,* ed. Trausch, 2 vol., Brașov, 1847-8, in 8°.

Codrescu (Teodor). *Uricariul,* 22 vol. in 8°, Iași 1852-92.

Crusius (Martin). *Turco-Graecia,* Basel, 1584, in 8°.

Davila (Henric-Caterino). *Historia delle guerre civili di Francia,* Veneția, Baglioni, 1650, in 8°.

Denkmähler *der Kunst und des Alterthums in der Pfarrkirche,* Innsbruck, 1812.

Dogiel (M.). *Codex diplomaticus regni Poloniae et magni ducatus Lithuaniae,* Vilna, 1578-64, 3 vol. in fol.

Egerton *(The life of Thomas —, lord chancelor of England),* sine dato, in 4°.

Ehser (Ștefan). *Das polnische Interregnum, 1587,* in „Römische Quartalschrift", IX, pp. 377 și urm.

Engel (Joh.-Christian von). *Geschichte der Ukraine und der Kosaken,* Halle, Gebauer, 180.., în 8°.

Engel (Joh.-Christian von). *Geschichte der Moldau, Geschichte der Walachei* și *Neuere Geschichte der Walachei,* Halle, Gebauer, 1804, in 8°.

Esarcu (Constantin). *Moldova și Valachia. Sumarul documentelor păstrate în archivele generale ale Veneției,* în „Revista pentru istorie, archeologie și filologie", III, pp. 175 și urm.

Estoile (L'). *Mémoires-journaux. Règne de Henri III (1574—89),* în colecția Petitot, XLIV-XLVIII.

Fessler (Ign.-Aurelius). *Geschichte von Ungarn,* ed. Ernest Klein, III, Leipzig, Brockhaus, 1874, în 8°.

Finkel (Ludovic). *Bibliografia hist. polskiej,* Lemberg, 1891, 1895—6; 3 broșuri in 8°.

Forgách (Francisc, de Ghymes). *Rerum hungaricarum sui temporis commentarii,* Pressburg-Cașovia, 1788, in 8°; a doua ediție de Fidel Mojer, în „Monumenta Hungariae historica, Scriptores", XVI.

Fotinò (Dionisie). Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας, 3 vol. in 8°, Viena, 1818—9.

Galluzzi (Riguccio). *Istoria del granducato di Toscana sotto il governo della Casa Medici,* Capolago, Tipografia Elvetica, 1841-2, 7 vol. in 8°.

Gerlach (St.). *Tag-Buch einer in die Türckey 6-jährigen röm. keysert. Gesandtschaft,* 1674, in fol.

Gévay (Anton von). *Urkunden und Actenstücke zur Geschichte der Verhältnisse zwischen*

Österreich, Ungern und der Pforte im XVI. und XVII. Jahrhunderte. Gesandtschaft König Ferdinands I. an Sultan Suleiman I. 1536, Viena, Schaumburg, 1841, in 4°.

Ghedeon (Manuil I.). Πατριαρχικοὶ Πίνακες, Constantinopol, 1890, in 8°.

Gindely (A.). *Rudolf II. und seine Zeit (1600-12),* Praga, 1863-8, 2 vol. in 8°.

Giry (Arthur). *Manuel de diplomatique,* Paris, Hachette, 1894, in 8°.

Greiderer (Vigilius). *Germania franciscana,* in fol.

Greiderer (Vigilius). *Chronica franciscana, denuo edita,* Anaracchi, Colegiul S. Buonaventura, 1894.

Guazzo (Stefano). *Dialoghi piacevoli,* Veneția, 1586, in 8°.

Gyulafi (Lestár). *Chronicon,* în „Monumenta Hungariae historica, Scriptores", XXXI; Budapesta, in 8°.

Haase. V. Index *lectionum.*

Hakluyt (Richard). *The principal navigations, voiages, traffiques and discoveries of the english nation,* Londra, Gh. Bishop, 1589, in fol.; ed. a doua, Londra, Evans, 1809—12, 5 vol. in 4° mare.

Hammer (Iosif de). *Geschichte des osmanischen Reiches,* 10 vol. in 8°, Pesta, 1827 și urm.; a doua ediție, prescurtată, 4 vol. in 8°, Pesta, 1834-6.

Hasdeŭ (B. P.). *Archiv istoric* și *Codice diplomatic,* în *Columna lui Traian,* I-II.

Hasdeŭ (B. P.). *Archiva istorică a Românieĭ,* București, Imprimeria Statuluĭ, 1865 și urm., 4 părți in 4°.

Hasdeŭ (B. P.). *Cuvente den Bătrâni. Limba română vorbită intre 1550-1600,* București, Tipografia Societățeĭ academice române, 1878; *Cărțile poporane ale Românilor in secolul XVI,* București, Tipografia Rădulescu, 1879; 2 vol. in 8°.

Hasdeŭ (B. P.). *Ioan-Vodă cel Cumplit,* a 2ª ediție, București, 1894, in 8°.

Hasdeŭ (B. P.). *Manuscriptul român din 1574, aflător la London, in British Museum,* în „Columna lui Traian" pe 1882, pp. 48 și urm.

Hasdeŭ (B. P.). *Originile Craioveĭ, 1230-1400,* București, 1878, in 8°.

Hasdeŭ (B. P.). *Istoria critică a Românilor,* I, ed. a 2ª; București, 1874, in 8°.

Hasdeŭ (B. P.). *Studiĭ critice asupra istoriceĭ române. Luca Stroicĭ,* București, 1864, in 16.

Hasdeŭ (B. P.). *Din Moldova,* revistă; Iași, 1862-3, 2 vol. in 8°.

Hasdeŭ (B. P.). *Treĭ luni peste munți,* în „Columna lui Traian", V.

Heidenstein (Reinhold). *De vita Ioannis Zamoiscii,* ed. Dzyaliński, 1861, in 4°.

Heidenstein (Reinhold). *Rerum polonicarum libri XII,* Frankfurt-pe-Main, 1672, in 4°.

Hirn (J.). *Erzherzog Ferdinand II. von Tirol. Geschichte seiner Regierung und seiner Länder,* 2 vol., Innsbruck, 1885-8, in 8°.

Hirn (J.). *Das Exil des Moldauer Fürsten Peter Schiopul;* extras din *Jahrbücher der Görresgesellschaft,* VII, pp. 434 și urm.

Huber (Alph.). *Die Verhandlungen Ferdinand I. mit Isabella von Siebenbürgen, 1551-5,* Viena, 1891; extras din „Archiv für österreichische Geschichte", LXXVIII, pp. 1 și urm.

Huber (Alph.). *Die Erwerbung Siebenbürgens durch König Ferdinand I. im Jahre 1551 und Bruder Georgs Ende,* în aceiași revistă, LXXV, pp. 481 și urm.

Huguerye (Michel de la). *Mémoires,* ed. Ruble, Paris, 1877-80, 3 vol. in 8°; în Publicațiile Societățeĭ „de l'histoire de France".

A **Hunyadmegyei** *történelmi és régészeti társulat kilenczedik évkönyve* pe 1896-8, Deva, 1898, in 8°.

Ilwof (**F.**). *Einfälle der Osmanen in Steiermark,* în „Mittheilungen des historischen Vereins für Steiermark", IX, X, XI, XII, XXXII.

Index *lectionum* ale Universităței din Breslau, pe iarna anului 1862.

Iorga (**N.**). *Acte și fragmente cu privire la istoria Românilor,* București, Imprimeria Statului, 1895-7, 2 vol. și o fasciculă, în 8°.

Iorga (**N.**). *Basta și Mihaĭ Viteazul,* București, Herz, 1895, în 12.

Iorga (N.). *Călători, ambasadori și misionari în țările noastre și despre țările noastre;* extras din „Buletinul Societăței geografice" pe 1898, semestrul al doilea; în 8°.

Iorga (**N.**). *Două conferințĭ,* București, Socec, 1898, în 12°.

Iorga (**N.**). *Documente românești din archivele Bistriței (Scrisori domnești și scrisori private),* București, Socec, 1899-900, 2 vol. în 12.

Iorga (**N.**). *Nouveaux matériaux pour servir à l'histoire de Jacques Basilikos Héraclide, dit le Despote, prince de Moldavie,* București, Göbl, 1900, în 16.

Iorga (**N.**). *Contribuțiĭ la istoria Munteniei în secolul al XVI^lea^;* extras din „Analele Academieĭ române", XVIII (seria a doua); în 8°.

Iorga (**N.**). *Pretendenți domnești în secolul al XVI^lea^;* extras din „Analele Academieĭ române", XIX (seria a doua); în 8°.

Iorga (**N.**). *Documente nouă, în mare parte românești, asupra lui Petru Șchiopul și Mihaĭ Viteazul,* extras din aceleași „Anale", XX; în 8°.

Iorga (**N.**). *Socotelile Brașovului și scrisori către Sfat în secolul al XVII^lea^;* extras din aceleași „Anale", XXI; în 8°.

Iorga (**N.**). *Socotelile Sibiiului,* extras din aceleași „Anale"; în 8°.

Iorga (**N.**). *O familie domnească în exiliu,* în „Vatra", I-II.

Iorga (**N.**). *Un projet relatif à la conquête de Jérusalem,* în „Revue de l'Orient latin", III.

Ipsilanti (**Atanasie Commen**). Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν (1453-1789), ed. archimandritului Gherman Aftonidul, Constantinopol, Tipografia I. A. Vretòs, 1870 [traducere parțială de G. Erbiceanu, în „Arch. soc. șt. și lit. din Iași", VII].

Istvanfi (**N.**). *Regni hungarici historia,* ed. din 1685, în 4°.

Janicki (**J.**). *Acta historica res gestas Stephani Bathorei illustrantia,* Varșovia, 1881, în 8°; în Publicațiile Fundațieĭ Krasiński.

Károlyi (**Árpád**). *Codex epistolaris Fratris Georgii Utyesenovicz,* Budapesta, 1881, în 8°.

Károlyi (**Árpád**). *Frater György levelezese,* în „Történelmi Tár", pe 1879, pp. 466 și urm.

Kazy (**Francisc**). *Historia regni Hungariae,* 1737—49, 3 vol. în 4°.

Kemény (**Iosif**). *Deutsche Fundgruben der Geschichte Siebenbürgens,* 1839-40, 2 vol. în 8°.

Kochowski (**Vespasian**). *Annales polonici,* ed. Cezary, 3 vol., Cracovia, 1698; al patrulea, Leipzig, 1853 (traducere polonă).

Korzeniowski (**Iosif**). *Analecta romana quae historiam Poloniae saeculi XVI illustrant,* Cracovia, 1894, în 8°.

Kozak (**E. A.**). *Resultate meiner Forschungen im Kloster Sočawica,* în „Archiv für slavische Philologie", XIV-V.

Kretschmayr (**H.**). *Ludovico Gritti,* în „Archiv für österreichische Geschichte" pe 1896, LXXXIII, partea I, pp. 1 și urm.

Krumbacher (**K.**). *Geschichte der byzantinischen Litteratur,* ed. a 2^a^, Leipzig, Teubner, 1897, în 8°.

Landsteiner. *Jacobus Palăologus;* extras din „Programm des Josefstädter Gymnasiums", Viena, 1873, în 8°.

Legrand (Émile). *Bibliographie hellénique du XVIIe siècle,* Paris, 1894 și urm., 4 vol. în 8°.

Legrand (Émile). *Deux vies de Jacques Basilikos,* Paris, 1880, în 8°.

Legrand (Émile). *Recueil de fables ésopiques de Georges l'Étolien,* Paris, Welter, 1896, în 8°.

Lelewel (Ioachim). *Histoire de la Pologne,* Paris-Lille, 1844, 2 vol. în 8°.

Le Quien (Mihail). *Oriens Christianus,* Paris, 1740, 3 vol. în fol.

Leunclavius (Hans). *Annales Sultanorum otmanidarum,* Frankfurt-pe-Main, Wechel, 1596, în 4°.

Ludwich (A.). *Ein neuer Beitrag zur Charakteristik des Jakob Diassorinos,* în „Byzantinische Zeitschrift", I, pp. 293-302.

Makuscev (Vincenţiu). *Monumenta historica Slavorum meridionalium vicinorumque populorum e tabulariis et bibliothecis italicis deprompta,* Varșovia, 1874, în 8°.

Mannier (E.). *Ordre de Malte. Les commanderies du grand prieuré de France,* 1872, în 8°.

Marsillac (Ulysse de). *Documents pour servir à l'histoire diplomatique de la Roumanie,* în „Journal de Bucarest" din 20 și 23 Novembre 1873.

Mas Latrie (Louis de). *Histoire de l'île de Chypre sous la Maison de Lusignan,* Paris, 1852-5, 3 vol. în 8°.

Matcović. *Putovanie,* în „Rad", CXXX (1897), și în volumele următoare; Agram, în 8°.

Melanchthon (Filip). *Litterae,* ed. din Londra, 1642.

Melanchthon (Filip). *Opera,* ed. Bretschneider și Bindseil; 28 vol., Halle-Braunschweig, 1834-60.

Melchisedek (episcopul). *Biblioteca d. D. Sturdza de la Mielăușani,* în „Revista pentru istorie, archeologie și filologie", III.

Melchisedek (episcopul). *Biserica ortodoxă în luptă cu protestantismul,* în „Analele Academiei române", XII (seria a doua), pp. 1 și urm.

Melchisedek (episcopul). *Chronica Romanului,* 2 vol. în 8°, Roman, 1874-5.

Melchisedek (episcopul). *Notițe istorice și archeologice,* București, 1885, în 8°.

Melchisedek (episcopul). *O visită la biserici și mănăstiri din Bucovina,* în „Revista pentru istorie, archeologie și filologie", II.

Mémoires *sur la ligue,* Amsterdam, 1758, 6 vol. în 8° mare.

Miletici (L.) și Agură (D.). *Documente româno-slave,* în *Sbornik,* Sofia, IX, 1893, în 8°.

Moldovan (Silvestru). *Țeara noastră,* Sibiiŭ, 1894, în 8°.

Musceleanu (preotul). *Monumentele strămoșilor,* București, 1873, în 8°.

Natalis (contele). *Historiae sui temporis libri XXX,* Strassburg, 1612, în fol.

Neugeboren (C.). *Andreas Báthori, Kardinal und Fürst von Siebenbürgen,* în „Transilvania", redactată de Benigni și Neugeboren, Sibiiŭ, 1837, I, pp. 1 și urm.

Nevers (ducele de). *Mémoires, 1574—1610;* ed. Gomberville și Cusson, Paris, 1625, 2 vol. în fol.

Nilles (P. Nic.). *Symbolae ad illustrandum historium ecclesiae orientalis in terris coronae Sancti Stephani,* Innsbruck, 1885, 2 vol. în 8°.

Noailles (François de, évêque d'Acqs). *Négociations de, publiées par Vertot;* Paris, 1763, 3 vol. în 12.

Odobescu (A. I.). *Scrieri literare şi istorice*, 3 vol. în 8°, Bucureşti, Socec, 1887.

Ohsson (**Mouradgea d'**). *État actuel de l'empire ottoman*, formând ultima parte din *Tableau de l'empire ottoman;* Paris, 1824, în 8°.

Orăşanu (**Ştefan**). *Cronicarii moldoveni din secolul al XVII-lea*, Bucureşti, 1899, în 8° (extras din „Convorbiri literare").

Orbandale (*l'illustre*). Lyon, 1661.

Papadopol-Calimach (**Al.**). *Notiţă istorică despre originile Botoşanilor*, în „Analele Academiei române", VIII (seria a doua).

Papadopol-Calimach (**Al.**). *Cântecul lui Ioan Creţul*, în „Convorbiri literare", XXI, pp. 999 şi urm.

Papiu Ilarian (**Al.**). *Tesauru de monumente istorice*, 3 vol. în 8°; Bucureşti, 1863-4.

Pawiński (**Adolf**). *Księgi podskarbińskí z czasów Stefana Batorego*, în *Źródła Dziejowe* IX; Varşovia, 1881, 2 vol. în 8°.

Peez (**C.**). *Die ottomanischen Statthalter in Bosnien*, în „Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und Hercegowina, II, 1894. Notizen aus I. Theil", Viena, Gerold, 1894, în 8°.

Petruşevici (**canonicul**). *Suplicul lui Ioan Potcoavă* (rusește), Lemberg, 1875, în 16.

Picot (**Émile**). *Pierre Movilă.* V. **Legrand** (**Émile**). *Bibliographie hellénique du XVIIe siècle*, t. IV, pp. 104 şi urm.

Pierling (**P.**). *Bathory et Possevino*, Paris, 1890, în 8°.

Pierling (**P.**). *Papes et tzars (1574-1597)*, Paris, 1887, în 8°.

Pierling (**P.**) şi **Rački** (**Fr.**). *L. Komulovića izvještajilistovi o poslanštvu njegovu u Tursku, Erdelj, Moldavsku i Poljsku;* extras din „Starine" din Agram, XIV, 1882, în 8°.

Piŭ II. *De Europa*, în *Opera* (mai multe ediţii).

Pray (**Gh.**). *Epistolae procerum regni Hungariae*, Pressburg, 1806, 3 vol. în 8°.

Pszonki (**Jakuba**). *Pamiętnik*, în „Biblioteka Ossolińskich, Zbior", I, Lemberg, 1874, în 8°.

Reissenberger (**Karl**). *Die evangelische Kirche A. B. in Hermannstadt*, Sibiiŭ, 1884, în 4°.

Reissenberger (**Karl**). *Maria-Christina von Inner-Österreich (1574-1621)*, în „Mittheilungen des historischen Vereins für Steiermark", XXX (1882), pp. 26 şi urm.

Ritter (**Moriz**). *Deutsche Geschichte im Zeitalter der Gegenreformation und des 30-jährigen Krieges (1555—648)*, Stuttgart, 1887—1895, 2 vol. în 8°.

Robert. *Carte de la Turquie européenne*, 1755.

Rykaczewski. *Relacye nuncyuszow*, I, Paris-Berlin, 1864, în 8°.

Saint-Priest (**contele de**). *Mémoires sur l'ambassade de France en Turquie*, Paris, 1877, în 8°.

Sainte-Foix. *Histoire de l'Ordre de S. Michel*, Paris, 1767.

Sathas (**N.**). *Bibliotheca graeca medii aevi*, Veneţia, 1872-7, 6 vol. în 8°.

Sbiera (**I. G.**). *Familia Sbiera*, Cernăuţi, 1899, în 8°.

Schiemann (**Th.**). *Russland, Polen und Livland bis ins 17. Jahrhundert*, Berlin, 1886, în 8°, 2 vol.; în colecţia Oncken.

Schuller (**J. K.**). *Handschriftliche Vormerkungen aus Kalendern des XVI. und XVII^ten^ Jahrhunderts*, în „Archiv für siebenbürgische Landeskunde", „Alte Folge", IIIe, pp. 348 şi urm.

Schweyger (**Franz**). *Chronik der Stadt Hall (1393-1572)*, Innsbruck, Wagner; ed. Schönherr.

Sedlicska (**Pál**). *Erdödi Bará Pálffy Miklós,* în „Szazádok", 1882, pp. 441 și urm.

Silva (**L. A. Rebello da**). *Invasion et occupation du royaume de Portugal en 1580,* Paris, Durand, 1864, 2 vol. in 8°.

Simiglanus (**Ambrosiu**). *Historia rerum ungar. et transsilv.,* I, în Eder, „Scriptores rerum transylvanicarum", II, Sibiiŭ, 1800, în 8°; II, ed. I. B. de Mildenberg, Sibiiŭ, 1830, in 8°.

Șincaĭ (**Gh.**). *Chronica Românilor și a mai multor neamurĭ,* ed. a 2ª, București, 1886, 3 vol. in 8° și o fasciculă.

Spontoni (**Ciro**). *Historia della Transilvania,* Veneția, 1638, in 8°.

Ștefulescu (**Al.**). *Tismana,* Târgu-Jiŭ, 1896, in 8°.

Stinghe (**Sterie**). *Istoriia besericeĭ Șchéilor Brașovuluĭ,* Brașov, Ciurcu, 1899, in 8°.

Szádeczky (**Lajos**). *Báthory István lengyel kiralylyá választása,* Budapesta, 1887, in 8°.

Szádeczky (**Lajos**). *Kovacsóczi Farkas levelei,* în „Történelmi Tár", pe 1892, pp. 684 și urm.

Szádeczky (**Lajos**). *Erdély és Mihály Vajda története, 1595—1601. Okleveltárral,* Timișoara, Nyomatotta Csanádegházmegyei könivsajtón, 1893, in 8° (ed. a doua).

Szádeczky (**Lajos**). *Stefan Báthory und eine ungarsche Verschwörung,* în „Ungarische Revue", pe 1887, pp. 383 și urm.

Szamosközy (**Șt.**). *Rerum hungaricarum libri qui extant,* în „Monumenta Hungariae historica, Scriptores", XXI, XXVIII, XXIX, XXX; Budapesta, 4 vol. în 8°.

Szilady (**Aron**) și **Szilágyi** (**Sándor**). *Török-Magyarkori Állam-Okmánytár,* publicat de Academia Maghiară, Budapesta, in *Török-Magyarkori történelmi emlékek.*

Szilágyi (**Sándor**). *Monumenta comitialia regni Transylvaniae,* Budapesta, 1876—95, 18 vol. in 8°.

Szilágyi (**Sándor**). *Carrillo Alphonz diplomacziai működése, 1594—8,* Budapesta, 1876, în 8°.

Szilágyi (**Sándor**). *Gyuláffi Lestár történeti,* în „Történelmi Tár", pe 1893, pp. 130 și urm.

Thallóczy (**Lajos**). *Adatok Gablman Miklós és Blotius Hugo viszonyához,* în „Történelmi Tár" pe 1897, pp. 442 și urm. — Cf. aceiași revistă pe 1896, pp. 156-7, 578.

Thallóczy (**Lajos**). *Csömöry Zay Ferencz (1505—70),* Budapesta, 1885, în 8°.

Tiraboschi (**abatele Girol.**). *Storia della letteratura italiana,* ed. Florența, 1805—13, 9 tomurĭ în 20 vol. in 8°.

[**Tocilescu** (**Gr. G.**).] *Curtea de Argeș,* București, 1887, in 4°.

Tocilescu (**Gr. G.**). *Documente istorice inedite,* în „Foaia societățeĭ Românismul" pe 1870.

Tocilescu (**Gr. G.**). *Petru Cercel* (extras din „Columna luĭ Traian"), București, 1874, in 8°.

Tocilescu (**Gr. G.**). *Rapoarturĭ asupra câtorva mănăstirĭ, schiturĭ și biserici din țară,* în „Analele Academieĭ Române", VIII (seria a doua), pp. 151 și urm.

Toldy (**Ferencz**). *Új magyar Museum,* I, 1854, in 8°.

Tomiciana *(Acta: Epistole, legationes, responsa, actiones, res geste Serenissimi principis Sigismundi I regis Polonie, 1507—1526* și urm.), Posen, 1852—60, 1876, 1899, 10 vol. in 8°.

Traut (**H.**). *Kurfürst Joachim von Brandenburg und der Türkenfeldzug vom Jahre 1542,* Gummersbach, Luyken, 1892, în 8°.

Trauschenfels (**dr. Eugen v.**). *Deutsche Fundgruben zur Geschichte Siebenbürgens,* Brașov, 1860, in 8°.

Ureche (**Grig.**). *Chronica,* ed. Kogălniceanu și Picot.

Urechia (**V. A.**). Reproducere fototipică a unei scrisori a lui Cercel, în „Ateneulu romanu“, revistă.

Utišenović (**Og.**). *Lebensgeschichte des Cardinals Utiešenović, genannt Martinusius*, Viena, 1881, in 8°.

Venelin (**I.**). *Documente daco-bulgare*, 1840, in 8°.

Veress (**Endre**). *Déva és környeke Castaldo idejében, în* „A hunyadmegyei“, etc. V. „Hunyadmegyei“.

Villeroy (**Nic. de**). *Mémoires d'État, 1574—94*, ed. Petitot, t. XLIV; *Lettres 1581—96*, Montélimart, 1749, in 12.

Wattenbach (**W.**). *Fausse correspondance du Sultan avec Clément V*, în „Archives de l'Orient latin“, t. II², pp. 297—303.

Wickenhauser (**Fr.**). *Monografiile mănăstirilor Moldaviţa, Voroneţ, Putna, Solca, Homor, a episcopieĭ de Rădăuţĭ*, Cernăuţi, 1862—91, broşuri in 8° mic.

Wratislaw. *Merkwürdige Gesandschafftsreise*, Leipzig, 1786, in 12°.

Xenopol (**A. D.**). *Istoria Românilor din Dacia traiană*, Iaşi, 1888—93, 6 vol. in 8°.

Zamoyski (**I.**). *Vraye relation de la deffaicte des Tartares et Turcs faicte par le sieur Jean Zamoïsky . . ., à laquelle on a ajouté le discours de Jean Zamoïsky tenu à la diète de Varsovie en MDXC et la réponse de Sigismond III;* Paris, 1859, in 12 (după ediţia din 1590).

Zinkeisen (**Johann-Wilhelm**). *Geschichte des osmanischen Reiches in Europa*, Hamburg-Gotha, Perthes, 1840—63, 6 vol. in 8°; în colecţia Heeren şi Ukert.

Zoller (**Franz-Karl**). *Alphabetisch-topographisches Verzeichniss der Grafschaft Tyrol*, Innsbruck, 1806, în 8°.

Zoller (**Franz-Karl**). *Geschichte und Denkwürdigkeiten der Stadt Innsbruck und der umliegenden Gegend, von den ältesten Zeiten . . .*, Innsbruck, 1816, in 8°.

TABLA MATERIILOR

1517, 12 Novembre. Plan german de expediție cruciată contra Turcilor; rolul reservat Românilor. No. 1, pag. 1.

1518, 22 Ianuar. Împĕratul Maximilian către ambasadorii săĭ la Wilhelm, palatin de Rin, duce al Bavarieĭ, despre intențiile Turcilor contra Munteniei și Poloniei. No. 2, pag. 2.

1521, 15 Iulie. Raport al ambasadorului modenes în Polonia, despre o expediție turcească în Moldova. No. 3, pag. 2.

1524, 11 Iunie. Raport al ambasadorului modenes în Polonia, Ioan-Andreĭ Valentini, despre expediția turcească în Moldova. No. 4, pag. 3.

1526, Ioan Zápolya, voevodul Ardealului, către regele Ludovic al II-lea al Ungarieĭ, despre împăcarea dintre Moldova și Muntenia. No. 5, pag. 3.

1528, 6 Februar. Știrĭ din Ungaria și Ardeal, despre pacea dintre Polonia și Moldova. No. 6, pag. 4.

1528, 31 August. Împăratul Ferdinand către sultan, despre alegerea luĭ Radu-Vodă din Muntenia ca mijlocitor între eĭ. No. 7, pag. 4.

1530, Octombre (?). Circulara luĭ Sigismund I-iŭ de Polonia către dietele regatuluĭ, despre purtarea luĭ Petru Rareș. No. 8, pag. 5.

1530, Octombre (?). Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către strîngătoriĭ de dărĭ din Brzesc, Rawa, Plock și Inowladislaw, despre atacul luĭ Rareș. No. 9, pag. 6.

1530, 18 Octombre. Petru Tomicki, episcop de Cracovia, vice-cancelariŭ polon, către regina Bona, despre invasia luĭ Rareș. No. 10, pag. 6.

1530, 9 Decembre. Petru Tomicki către regina Bona, despre invasia luĭ Rareș. No. 11, pag. 7.

1530, 10 Decembre. Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către Palatiniĭ de Brzesc, Inowladislaw, Rawa, Plock, despre invasia luĭ Rareș. No. 12, pag. 7.

1530, 12 Decembre. Ioan Choienski, archidiacon de Cracovia, către regina Bona, despre invasia luĭ Rareș, măsurile luate și situația la dietă. No. 13, pag. 8.

1530, 17 Decembre. Petru Tomicki către Luca Gorski, castelan de Posen, despre măsurile luate în Polonia contra Moldoveĭ. No. 14, pag. 9.

1530, 19 Decembre. Ioan Tarnowski, Mare-Hatman polon, către regina Bona, despre organisarea resistenței contra luĭ Rareș. No. 15, pag. 9.

1530, 22 Decembre. Petru Tomicki către regina Bona, despre organisarea resistenței contra lui Rareș. No. 16, pag. 10.

1530, dnpă 22 Decembre. Petru Tomicki către regina Bona, despre măsurile votate de dietă contra lui Rareș. No. 17, pag. 11.

1530, 26 Decembre. Ioan Choienski către regina Bona, despre măsurile votate de dietă contra lui Rareș. No. 18, pag. 11.

1531, Sigismund I-iŭ către?, despre ataeurile Moldovenilor, Tatarilor și Moscoviților contra Poloniei. No. 19, pag. 13.

1531, 3 Ianuar. Contribuțiile votate de dieta polonă pentru războiul moldovean. No. 20, pag. 14.

1531, 28 Februar. Instrucție pentru solul trimes de regele Poloniei la nobilimea litvană, spre a-i cere concursul contra lui Rareș. No. 21, pag. 17.

1531, 7 Mart. Petru Tomicki către cancelariul Christofor Szydlowiecki, despre un sol trimes de Rareș și motivul acestei solii. No. 22, pag. 18.

1531, 21 Mart. Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către Petru Rareș, explicând purtarea sa față cu el și oprirea solului moldovean. No. 23, pag. 18.

1531, Maiŭ. Petru Tomicki către Luca Gorski, castelan de Posen și căpitan-general al Mareĭ-Poloniĭ, despre ordinul dat de sultan lui Rareș de a ținea pace cu Polonii. No. 24, pag. 20.

1531, 15 Maiŭ. Sultanul Soliman al II-lea către Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, despre desaprobarea expediției lui Rareș. No. 25, pag. 20.

1531, 24 Iunie. Petru Tomicki către Petru Kmita de Wisznice, mareșalul polon, despre începerea expediției contra lui Rareș și causele ce aŭ zăbovit-o. No. 26, pag. 22.

1531, August. Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către magnații poloni, despre victoria lui Tarnowski contra lui Rareș la Obertyn (22 August). No. 27, pag. 22.

1531, 15 August. Petru Tomicki către Palatinul Ioan Tarnowski, despre victoria câștigată după 25 Iulie de acesta, pe care-l felicită. No. 28, pag. 28.

1531, 20 August. Petru Tomicki către Luca Gorski, despre victoria întâia a lui Tarnowski și pregătirile nouă ale lui Rareș. No. 29, pag. 24.

1531, după 29 August. Petru Tomicki către Ioan Tarnowski, despre noua lui victorie, pentru care-l felicită. No. 30, pag, 24.

1531, 29 August. Raport modenes din Cracovia, despre victoria din urmă a Polonilor contra lui Rareș. No. 31, pag. 25.

1531, Septembre (?). Petru Tomicki cătreAlbert «Gastaldus», Palatin de Vilna, despre noua victorie contra lui Rareș și înțelegerea acestuia cu Moscoviții. No. 32, pag. 26.

1531, Septembre (?). Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către Ioan de Danzig («Dantiscus»), episcop de Culm, sol la Împărat, despre ambele victorii ale lui Tarnowski. No. 33, pag. 26.

1531, Septembre (?). Petru Tomicki către «Dantiscus», despre aceleași victorii. No. 34, pag. 27.

1531, 3 Septembre. Petru Tomicki către dr. Rzeczicza, despre victoriile contra lui Rareș. No. 35, pag. 27.

1531, 3 Septembre. Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către Împărat, despre aceleași. No. 36, pag. 28.

1531, 3 Septembre. Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către cardinalul Celor-Patru-Coronați, despre aceleași. No. 37, pag. 28.

1531, 6 Septembre. Petru Tomicki către Andrei Krzycki, episcop de Plock, despre victoria din urmă a Polonilor contra lui Rareș. No. 38, pag. 29.

1531, 7 Septembre. Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către Andrei de Tenczyn, palatin de Cracovia, despre victoria de la Obertyn. No. 39, pag. 30.

1531, 22 Septembre. Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către sultanul Soliman al II-lea, despre solul ce trimete pentru a explica luptele cu Rareș. No. 40, pag. 30.

1531, Octombre. Instrucțiile luĭ Iacob Wilamowski, trimes de Polonĭ la Poartă pentru a scusà conflictul cu Moldova. No. 41, pag. 31.

1531, 11 Octombre. Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către hatmanul Tarnowski, despre intervenția Ungurilor pentru Rareș. No. 42, pag. 33.

1531, 11 Octombre. Petru Tomicki către hatmanul Tarnowski, despre aceiașĭ intervenție a luĭ Zápolya. No. 43, pag. 34.

1532, 20 Ianuar. Raport al ambasadoruluĭ imperial la Constantinopol, despre trecerea luĭ Gritti din Muntenia spre Buda. No. 44, pag. 35.

1537, 8 August. Raport modenes din Polonia, al luĭ Valentini, despre pregătirile Polonilor contra luĭ Rareș și intervenția regeluĭ Romanilor, Ferdinand. No. 45, pag. 35.

1538, 11 Septembre. Ștefan Verböczy către Francisc Batthyányi, despre invasia turcă în Moldova, măsurile luate de Unguri și speranțele de revanșă creștină. No. 46, pag. 35.

1538, 29 Septembre. Cosma Negrisoli, agent modenes în Polonia, către ducele de Modena, despre pacea încheiată între Polonĭ și Rareș, fuga acestuia și temerile luĭ Zápolya de Turcĭ. No. 47, pag. 36.

1538, 4 Decembre. Valentini, agent modenes în Polonia, către ducele de Modena, despre părăsirea de Turcĭ a gândului de năvală în Ungaria, luptele luĭ Rareș cu Polonii și Turcii și soarta-ĭ după fuga în Ardeal. No. 48, pag. 37.

1541, Mart—17 April. Necunoscut către necunoscut, despre înlocuirea în Moldova a luĭ Ștefan Lăcustă cu Alexandru Cornea. No. 49, pag. 38.

1541, «Frereich *(sic)* von Khunserg» către cumnatul săŭ, despre intenția sultanuluĭ de a trece în Ardeal. No. 50, pag. 38.

1542, pe la 16 August. Luca Székely («Zekl») către deputații dieteĭ Stirieĭ, despre imposibilitatea uneĭ expediții a sultanuluĭ și cererea făcută de acesta luĭ Martinuzzi, de a i se da Brașovul. No. 51, pag. 38.

1543, 19 Maiŭ. Scrisoare din Veneția, despre ajutorul ce vor avea Turcii de la Domniĭ românĭ. No. 52, pag. 39.

1543, 31 Iulie. Mărturisirea unuĭ prins turc, despre intenția ce avuse Petru Rareș de a veni în ajutorul Turcilor. No. 53, pag. 39.

1551-1552. Dintr'o istorie universală, începênd cu 1550, despre contingentele române în armatele turcești întrebuințate în Ardeal. No. 54, pag. 40.

Pe la jumătatea secoluluĭ al XVI-lea. Însemnare a veniturilor sultanuluĭ: tributul principatelor. No. 55, pag. 40.

1551, 7 Ianuar. Cardinalul Gheorghe Martinuzzi către nunciul la Viena, abatele Ieronim Martinengo, despre năvălirea în Ardeal a luĭ Ștefan Rareș, Mircea-Ciobanul și Iliaș Rareș, despre retragerea dușmanilor și înnnădușirea uneĭ răscoale. No. 56, pag. 41.

1551, 3 Iunie. Raport al luĭ Negrisoli către ducele de Modena, despre turcirea luĭ Ilie Rareș și închinarea țĕreĭ, revoltată, către Polonĭ. No. 57, pag. 42.

1551, 13 Iulie. Sultanul Soliman al II-lea către cardinalul Gheorghe Martinuzzi, despre intrarea probabilă în Ardeal a ajutoarelor ce-ĭ trimete contra Germanilor, ajutoare între care și Iliaș Rareș turcitul și Munteniĭ. No. 58, pag. 43.

1551, 15 Iulie. Raport al luĭ Negrisoli către ducele de Modena, despre îndatoririle luate de Moldovenĭ prin închinarea lor din urmă către Polonĭ. No. 59, pag. 44.

Sfârșitul luĭ 1551? Știrĭ din Ungaria și Ardeal, despre o apropiată invasie a Moldovenilor și Muntenilor în Ardeal. No. 60, pag. 44.

1552. Dintr'o călătorie la Constantinopol, despre contingentele române în armatele turcești. No. 61, pag. 45.

1552, 2 Ianuar. Regele Romanilor Ferdinand către soliĭ săĭ la papa Iuliu al III-lea, despre causele omoruluĭ luĭ Martinuzzi, între care frica de o năvălire a Muntenilor în Ardeal. No. 62, pag. 45.

1553, 27 Ianuar. Ludovic Montio da Modena către ducele de Modena, despre omorul luĭ Ștefan-cel-Tînĕr (Rareș), Domnul Moldoveĭ, și închinarea țĕreĭ, amenințate de Turcĭ, către Polonĭ. No. 63, pag. 46.

1553, 26 Maiŭ. Montio către ducele de Modena, despre sosirea de mulțĭ Turcĭ la Dunăre contra nouluĭ Domn moldovean, Alexandru Lăpușneanu. No. 64, pag. 46.

1553, 20 Iunie. Montio către ducele de Modena, despre restabilirea în Scaun, de Turcĭ, a luĭ Mircea-Ciobanul, Domnul Muntenieĭ, și situația amenințată a luĭ Lăpușneanu. No. 65, pag. 47.

1553, 15 August. Montio către ducele de Modena, despre trimeterea uneĭ solĭĭ polone la Poartă pentru a scusà amestecul în Moldova și despre causa acestuĭ amestec. No. 66, pag. 47.

1554, Mart. Din raportul solilor imperialĭ în Polonia, episcopul de Agram și Mateiŭ «Logi», despre o solie moldovenească în Polonia, dispozițiile Domnuluĭ Moldoveĭ și foloasele ce poate aduce el Imperiuluĭ. No. 67, pag. 48.

1554, 21 Maiŭ. Povestirea luĭ Ioan «Vegh» din Brașov, despre solia sa la Poartă: causele ce aŭ făcut pe Ferdinand a nu trimete tributul Turcilor și ordinele date Domnilor românĭ de a intra în Ardeal pentru Ioan-Sigismund. No. 68, pag. 49.

1554, 26 Maiŭ. Instrucțiile luĭ Erasm Haidenreich, trimes de regele Ferdinand la regele Polonieĭ Sigismund-August, pentru afacerile Ardealuluĭ, despre ordinele date Domnilor românĭ de a intra în această țară pentru succesul causeĭ zápolyene. No. 69, pag. 49.

1554, 10 Iulie. Regele Ferdinand către regina Isabela, despre gătirea celor doĭ Domnĭ de a năvăli în Ardeal, după ordinul sultanuluĭ. No. 70, pag. 50.

1554, 19 Iulie. Raportul luĭ Erasm Haidenreich, trimes de regele Ferdinand în Polonia pentru afacerile Ardealuluĭ, despre promisiunile luĭ Alexandru Lăpușneanu de a cruța, pe cât îĭ va sta prin putință, Ardealul, în viitoarea sa expediție. No. 71, pag. 50.

1554, 15 August. Regina Ungarieĭ, Isabela, către mama sa, Bona, regina Polonieĭ, despre solul muntean («valach») venit la dânsa. No. 72, pag. 51.

1554, 24 Novembre. Erasm Haidenreich către regele Ferdinand, despre ordinul ce aŭ Domniĭ românĭ de a intra eventual în Ardeal.

1554, 17 Decembre. Propunere verbală a luĭ Erasm Haidenreich către regele Sigismund, despre politica ascunsă de cotropire a Turcilor în Ungaria și întinderea lor în Grecia, Serbia și Moldova. No. 74, pag. 52.

1555, 12 Ianuar. Erasm Haidenreich către regele Ferdinand, despre solul moldovean la Piotrkow și bunele dispozițiĭ ale luĭ Lăpușneanu față de creștinĭ. No. 75, pag. 53.

1555, 15 Ianuar. Raport al luĭ Erasm Haidenreich, despre solul frances în Ardeal și ordinele de intervenție în afacerile ungurești date de sultan Domnilor românĭ. No. 76, pag. 53.

1555, după 15 Ianuar. Erasm Haidenreich către regele Ferdinand, despre așteptarea unuĭ sol frances trimes la regina Isabela, sol ce se află în Muntenia. No. 77, pag. 54.

1555, Mart. Despot către Melanchthon: scrisoare retorică. No. 78, pag. 54.

1555 (?), 21 Mart. Melanchthon către Despot și ruda acestuia, Diassorinos, despre recunoștința ce datorește Europa Grecilor. No. 79, pag. 55.

1555, 20 Maiŭ. Montio către ducele de Modena, despre ordinul ce are Domnul Moldoveĭ de a intra în Ardeal. No. 80, pag. 56.

1556-98, Raport anonim venețian (?), despre puterea Turcilor. No. 81, pag. 56.

1556, 8 Mart. Raport de spion din Bosnia, despre planul Turcilor de a năvăli în Ardeal. No. 82, pag. 57.

1556, 23 April. Raport de spion, despre acelaşĭ plan. No. 83, pag. 57.

1556, 30 Iulie. Împĕratul Ferdinand către deputaţiĭ dieteĭ Stirieĭ, despre vrăjmaşiĭ săĭ: Ardeleni, Turcĭ şi «Valachĭ». No. 84, pag. 57.

1561. Raport german din Moldova, despre biruinţa luĭ Despot asupra luĭ Alexandru Lăpuşneanu. No. 85, pag. 58.

1563. Din «*Annalium Poloniae Climacter quartus, sub regimine Michaelis regis per regnum Poloniae res gestas continens, scriptore Vespasiano a Kochow, Kochowski,*» despre moartea luĭ Vişnievţchi (Wisnowiecki) Cazacul, pretendent la tron în Moldova şi coborîrea regeluĭ polon Mihail din Ieremia Movilă. No. 86, pag. 59.

1563, 15 April. Adamo de' Franchi, Trimes al Genoveĭ la Constăntinopol, către guvernul ducal. No. 87, pag. 59.

1563, 30 April. «M. A. Gebati», agent genoves la Constantinopol, către guvernul ducal, despre atacurĭ ale luĭ Despot contra Muntenilor şi Ardelenilor după îndemnul Împĕratuluĭ. No. 88, pag. 60.

1563, 7 Iulie. Gio.—Agostino Grillo, agent genoves la Constantinopol, către guvernul Genoveĭ, despre aşteptarea corăbiilor chiote din Caffa şi «Valachia» cu icre şi ştirĭ. No. 89, pag. 60.

1563, 14 Septembre. Grillo către guvernul Genoveĭ, despre asediul luĭ Despot în Suceava, intrarea în Moldova şi prinderea luĭ Vişnievţchi. No. 90, pag. 61.

1563, 23 Octombre. Grillo către guvernul Genoveĭ, despre sosirea în Stambul a luĭ Vişnievţchi şi soarta ce-l aşteaptă. No. 91, pag. 61.

1563, 29 Octombre. Grillo către guvernul Genoveĭ, despre numirea din noŭ a luĭ Alexandru Lăpuşneanu în Moldova. No. 92, pag. 62.

1563, 19 Novembre. Raport al agentuluĭ genoves la Constantinopol, Battista Ferraro, despre plecarea luĭ Lăpuşneanu din Constantinopol, reţinerea soţieĭ sale şi uciderea luĭ Despot. No. 93, pag. 62.

1563, 8 Decembre. Raport al luĭ Grillo, despre lipsa de ştirĭ nouă din Moldova. No. 94, pag. 63.

1564. Istorisire anonimă din Danzig, despre peirea luĭ Despot. No. 95, pag. 63.

1564, 10 Ianuar. Raport genoves al luĭ Grillo, despre expediţia turcească contra luĭ Tomşa, causele şi greutăţile eĭ. No. 86, pag. 64.

1564, 15 Ianuar. Veştĭ din Viena despre numirea luĭ Lăpuşneanu şi plecarea-ĭ spre ţară. No. 97, pag. 65.

1564, 24 Ianuar. Raport genoves al luĭ Grillo, despre hotărîrea ce avuse sultanul de a recunoaşte pe Tomşa, voit de ţară, şi o ciocnire între Moldovenĭ şi Turcĭĭ prietenĭ aĭ luĭ Lăpuşneanu, ciocnire care schimbă zisa hotărîre. No. 98, pag. 65.

1564, 10 Februar. Raport al luĭ Grillo către guvernul genoves, despre frica sultanuluĭ de un războiŭ în Moldova, puţina seriositate a pregătirilor contra luĭ Tomşa şi planul de a mântui afacerea prin otrăvirea luĭ Lăpuşneanu. No. 99, p. 67.

1564, 17 Februar. Raport al luĭ Grillo, despre aceleaşĭ lucrurĭ. No. 100, pag. 67.

1564, 27 Februar. Raport al luĭ Grillo, despre paza luĭ Lăpuşneanu de otravă, purtarea hotărîtă a Moldovenilor, negocierile sultanuluĭ cu dânşiĭ şi încurcătura în care-l pune afacerea. No. 101, pag. 68.

1564, 13 Mart. Raport al luĭ Grillo, despre trecerea Dunăreĭ de Alexandru, fuga luĭ Tomşa, frica boierilor şi indiferenţa ţĕreĭ pentru orĭ-ce Domn. No. 102, pag. 69.

1564, 14 Mart. Raport al luĭ Ferraro, despre intrarea luĭ Alexandru în Moldova şi fuga rivaluluĭ săŭ. No. 103, pag. 69.

1564, 14 Mart. Raport al luĭ Ferraro, despre restituirea luĭ Lăpușneanu și sfârșitul războiuluĭ turc în Moldova. No. 104, pag. 70.

1564, 1iu April. Raport al luĭ Grillo, despre causele ce aŭ îmbunat pe sultan față cu Moldovenii. No. 105, pag. 70.

1564, 6 April. Raport al luĭ Grillo, despre năvălirea Tătarilor supt Tomșa, folosirea evenimentuluĭ de Lăpușneanu și căința țĕreĭ pentru răscoală. No. 106, pag. 70.

1564, 23 April. Raport genoves al luĭ Ambrosio «Juxe» [Juxo?], despre ordinul dat de sultan Hanuluĭ Tatarilor de a restitui pămînturile ocupate în Moldova și oamenii robiți. No. 107, pag. 71.

1564, 25 Iunie. Raport al luĭ Ambrosio «Juxe» [Juxo?], despre sosirea la Constantinopol a veșteĭ tăiereĭ luĭ Tomșa și boierilor Moțoc și Spancioc. No. 108, pag. 71.

1565, 19 April. Dintr'o scrisoare de la Satu-Mare, despre năvălirea în Moldova a luĭ Bogdan-Constantin, ce se dădea drept fiŭ al luĭ Petru Rareș. No. 109, pag. 72.

1565, 28 April. Scrisoare privată din Viena, despre vestea, sosită din Satu-Mare, a năvălireĭ luĭ Bogdan-Constantin. No. 110, pag. 73.

1565, 12 Iunie. Căpitanul Wilhelm Grässwein către deputații dieteĭ stiriene, despre pregătirile Turcilor, și cu contingente române, contra Imperialilor. No. 111, pag. 74.

1565, 4 Iulie. Wilhelm Grässwein către deputații dieteĭ stiriene, despre apropierea Turcilor cu Secuĭ și «Valachĭ». No. 112, pag. 74.

1565, 8 Iulie. Raport din Satu-Mare către deputații dieteĭ stiriene, despre pornirea contigentelor «valache» și secuiești contra Imperialilor. No. 113, pag. 74.

1566, 8 April. Un anonim către «Khowitsch», despre expediția întreprinsă de Turcĭ contra Ungarieĭ, cu contigente române. No. 114, pag. 75.

1566, 13 Iulie. Instrucție a Împĕratuluĭ Maximilian al II-lea către Frederic, conte de Öttingen, și Hans-Christofor Vehlin de Frankenhausen, solĭ către nobilĭ «der funff Viertel des Lanndts zu Schwaben» saŭ comitatul lor, despre ordinele date de Turcĭ Domnilor românĭ pentru viitoarea expediție în Ungaria. No. 115, pag. 75.

1566, între 15 Iulie și 10 August. Adresa și iscălitura uneĭ scrisorĭ către Guvernul Genoveĭ a luĭ Gheorghe Despot, pretins frate (?) al luĭ «Ioan-Vodă». No. 116, pag. 76.

1566, 27 Novembre. Raport genoves al luĭ «Martin de Otone da Castel-San-Giovanni», despre primirea cu darurĭ a sultanuluĭ Selim de către locuitorii Constantinopoleĭ, între cari și Românĭ, și despre un plan de căsătorie între ambasadorul frances pe lângă Poartă și sora luĭ Petru Șchiopul. No. 117, pag. 76.

1566, 28 Decembre. Raport anonim din Constantinopol, despre peținea uneĭ surorĭ a luĭ Petru Șchiopul de ambasadorul frances. No. 118, pag. 77.

1568, 16 Februar. Clausa relativă la țerile române din pacea încheiată pe opt anĭ de Împĕratul Maximilian cu noul sultan, Selim. No. 119, pag. 77.

1568, 11 Maiŭ. Raport al luĭ Ferraro către guvernul genoves, despre moartea luĭ Alexandru Lăpușneanu și numirea de Poartă a fiuluĭ acestuia, Bogdan. No. 120, pag. 78.

1568, 6 Iunie. Raport al luĭ Ferraro către guvernul genoves, despre înlocuirea luĭ Petru Șchiopul cu Alexandru, fratele luĭ. No. 121, pag. 78.

1569, 21 Februar. Raport al luĭ Ferraro, despre confiscarea hasnaleĭ luĭ Petru Șchiopul. No. 122, pag. 79.

1570. Extract din descrierea călătorieĭ unuĭ ambasador polon la Poartă, prin Moldova, cu amintirea lupteĭ de la Dumbrava-Roșă, morțeĭ luĭ Despot și luĭ Vișnievțchi (Wisznowiecki). No. 123, pag. 79.

1570, 11 April. Generalul Hallegkh către Împĕrat, despre intenția Turcilor de a ataca pe Venețienĭ și Ardealul. No. 124, pag. 80.

1570, 28 Septembre. Gheorghe Despot către dogele venețian Alvise Mocenigo, despre dispoziția sa de a ajuta causa creștină. No. 125, pag. 80.

1571. Din călătoria solului imperial, Gaşpar von Minkwitz, la Poartă, despre contigente române în oastea turcească. No. 126, pag. 81.

1573. Dintr'o descriere a Statelor europene supt Grigore al XIII-lea: despre țările române, dușmănia Moldovenilor contra Poloniei și tribut. No. 127, pag. 82.

1573, April-Maiŭ. Extras din tratatul luĭ Svientoslav Orelius de Bozeiewice asupra interegnuluĭ polon, despre solia luĭ Ion-Vodă-cel Cumplit către dietă, exportul de vite din principate, și altele. No. 128, pag. 82.

1573, April. Marele-Vizir Mohammed Sokoli către dieta polonă din Varșovia, despre ordinele date Domnilor românĭ pentru a ținea pacea cu regatul. No. 129, pag. 83.

1573, 29 Septembre. Raport genoves al luĭ Ferraro, despre ordinul ce a dat Sultanul Domnilor românĭ de a ajuta la nevoe pe Polonĭ contra Germanilor. No. 130, pag. 84.

1574, 23 Mart. Raport genoves al luĭ Ferraro, despre înlocuirea luĭ Ion-Vodă-cel-Cumplit prin Petru Șchiopul. No. 131, pag. 84.

1574, 26 Mart. Hans Rueber de Pixendorf, căpitan general al Ungarieĭ Superioare, către Electorul August de Saxonia, cu rugăminte de a favorisa maĭ departe pe pribeagul Bogdan Lăpușneanu, dând un pașaport și o recomandație către regele Danemarceĭ luĭ Christofor Gaiowski, secretariul principeluĭ. No. 132, pag. 85.

1574, pe la 26 Mart. Christofor Gaiowski către Electorul August de Saxonia, cerênd un pașaport pentru a se putea întoarce, cu soliĭ ruși, la stăpânul săŭ, în Moscovia. No. 133, pag. 86.

1574, 7 Maiŭ. Raport genoves al luĭ Ferraro, despre răscoala luĭ Ion-Vodă, înfrângerea luĭ Petru Șchiopul și fraterluĭ săŭ Alexandru, fuga lor la Brăila, pregătirile Turcilor și intenția lor de a pune în loc pe Bogdan Lăpușneanu. No. 134, pag. 87.

1574, 19 Maiŭ. Raport genoves al luĭ Ferraro, dəspre plecarea beglerbeguluĭ Grecieĭ, care va aștepta la Adrianopol evenimentele. No. 135, pag. 87.

1574, 21 Maiŭ. Știrĭ din Viena, despre înfrângerea luĭ Petru Șchiopul de către Ion-Vodă. No. 136, pag. 88.

1574, 4 Iulie. Raport genoves al luĭ «Toma de Balsar...», despre porunca de plecare dată beglerbeguluĭ Grecieĭ, zvonul despre fuga luĭ Ion-Vodă, ofertele de tribut ale acestuia și hotărîrea Sultanuluĭ de a-l nimici. No. 137, pag. 88.

1574, 7 Iulie. Raport al ambasaduluĭ frances la Constantinopol, François de Noailles, episcop de Acqs, despre supĕrarea Turcilor pentru ajutorul promis de Polonĭ luĭ Ion-Vodă. No. 138, pag. 89.

1574, 16 Iulie. Noailles către regele Francieĭ, despre supĕrarea Mareluĭ-Vizir pe dragomanul frances din causa unor discuțiĭ relative la revolta luĭ Ion-Vodă. No. 139, pag. 89.

1574, 17 Iulie. Știrĭ din Viena, despre victoriile luĭ Ion-Vodă și prinderea luĭ. No. 140, pag. 89.

1574, 17 Septembre. Raport genoves al luĭ Ferraro, despre trecerea Dunăreĭ de către de Lisle, ambasador frances. No. 141, pag. 90.

1574, 18 Septembre. Raport genoves al luĭ Ferraro, despre sosirea, prin Moldova, a știreĭ despre fuga regeluĭ Henric al Polonieĭ. No. 142, pag. 90.

1574, 18 Novembre. Raport genoves al luĭ Ferraro, despre răsplata ce așteaptă la întoarcerea luĭ din Moldova pe Iusuf-Aga Cigala-zadè. No. 143, pag. 90.

1575, 18 Februar. David Ungnad, ambasador imperial pe lângă Poartă, către deputațiĭ Stirieĭ, despre decăderea Ardealuluĭ și țărilor române și causele eĭ. No. 144, pag. 91.

1575, 18 Februar. Raport genoves al luĭ Ferraro, despre o misiune dată de Turcĭ luĭ Bartolomeiŭ Bruti, viitorul boier moldovean. No. 145, pag. 91.

1575, după 7 Septembre. Din raportul unuĭ cavaler de Malta către don Juan de Austria, despre utilitatea pentru Turcĭ a Tatarilor, cari pot înnăduși o revoltă a țĕrilor române. No. 146, pag. 92.

1575, 30 Septembre. Sultanul Murad al III-lea către nobilĭĭ polonĭ, ordonându-li să aleagă rege pe Ștefan Báthory. No. 147, pag. 92.

1576. Din tractatul luĭ Anton Tiepolo către Iacob Buoncompagno despre oastea turcească: contingentul român. No. 148, pag. 93.

1576, 20-22 Ianuar. Christofor de Teuffenbach, sol imperial în Ardeal, către Împĕratul Maximilian al II-lea, despre negocierile sale cu Ștefan Báthory, ales rege al Polonieĭ (se vorbește de solĭĭ așteptate din Muntenia și Moldova și de intenția nouluĭ rege de a trece prin această din urmă țară). No. 149, pag. 93.

1576, 22 Februar. Știrĭ din Satu-Mare, despre solia munteană la dieta din Mediaș și intenția luĭ Ștefan Báthory de a trece, la o întîmplare, prin Moldova în Polonia. No. 150, pag. 94.

1576, 3 Mart. Jurnale din Viena, despre intenția luĭ Ștefan Báthory de a trece prin Moldova. No. 151, pag. 95.

1576, 5 April. Raport genoves al luĭ Ferraro, despre intrarea luĭ Ștefan Báthory în Moldova. No. 152, pag. 95.

1576, 7 April. Jurnal din Viena, despre acelașĭ lucru. No. 153, pag. 95.

1579, 21 April. Henric al III-lea, regele Francieĭ, către Marele-Vizir Mohammed Sokoli, despre drepturile luĭ Petru-Cercel la tronul Țĕreĭ-Românești. No. 154, pag. 96.

1579, 27 August. Ferdinand, conte de «Ngrroll» (Nagroll?), către generalul Hans Rueber, despre hotărîrea luĭ Ștefan Báthory, regele Polonieĭ, de a împiedeca o tentativă a luĭ Albert Lacki în Moldova. No. 155, pag. 97.

1579, 26 Septembre. Iacob de Germigny, ambasador frances la Constantinopol, către regele Henric al III-lea, despre speranța ce are în afacerea luĭ Cercel. No. 156, pag. 97.

1579, 23 Novembre. Germigny către rege, despre mazilirea luĭ Petru-Șchiopul. No. 157, pag. 98.

1579, 16 Decembre. Petru Cercel către ducele Alfons al II-lea de Ferrara, despre soarta sa și nevoia ce ar avea de o recomandație a ducelui către regele Francieĭ și regina-mamă, Caterina de Medicis. No. 158, pag. 98.

1579, 16 Decembre. Petru Cercel către ducele de Ferrara, despre nevoia ce are de o altă recomandație către ducele de Guise. No. 159, pag. 100.

1579, 18 Decembre. Regele Henric către Germigny, despre oportunitatea continuăreĭ stăruinților pentru Cercel. No. 160, pag. 101.

1580, 15 Iulie. Sultanul către regele Henric, despre siguranța numireĭ luĭ Cercel, dacă acesta va fi trimes de rege la Poartă. No. 161, pag. 101.

1580, 5 Septembre. De Germigny către Petru Cercel, despre negocierile sale, promisiunile Turcilor și absoluta siguranță cu care poate veni pentru a fi numit Domn. No. 162, pag. 101.

1580, 6 Septembre. Pașaport acordat de Sultan luĭ Petru Cercel pentru a veni la Constantinopol. No. 163, pag. 102.

1580, 17 Septembre. De Germigny către regele Henric, despre trimeterea pașaportuluĭ pentru Cercel. No. 164, pag. 103.

1581. Din călătoria luĭ Soranzo la Constantinopol, despre Vizirul Sinan-Pașa. No. 165, pag. 103.

1581, 6 Ianuar. Caterina de Medicis către Sultana-mamă (Validè), recomandând pe Petru Cercel. No. 166, pag. 104.

1581, 6 Ianuar. Caterina de Medicis către Ulugĭ-Alĭ, Mare-Amiral, recomandând pe acelașĭ. No. 167, pag. 104.

1581, 6 Ianuar. Caterina de Medicis către Ibrahim, Aga Ienicerilor, despre acelaşĭ lucru. No. 168, pag. 105.

1581, 6 Ianuar. Caterina de Medicis către Sinan-Paşa, Mare-Vizir, despre acelaşĭ lucru. No. 169, pag. 105.

1581, 10 Mart. Jurnale, despre sosirea luĭ Petru Cercel la Veneţia şi caracteristica acestuĭ principe. No. 170, pag. 105.

1581, 11 Mart. Jurnale, despre presintarea luĭ Cercel înnaintea guvernuluĭ venetian şi intenţiile acestuia faţă cu principele. No. 171, pag. 106.

1581, 17 Mart. Jurnale, despre ajutorul dat pe drum luĭ Cercel de către Veneţienĭ. No. 172, pag. 106.

1581, 21 Mart. Petru Cercel către nunciul din Spania, despre folosul ce i-aŭ adus recomandaţiile papale. No. 173, pag. 106.

1581, 24 Mart. Jurnale, despre darurile primite de Cercel la Veneţia şi plecarea-ĭ apropiată din acest oraş. No. 174, pag. 107.

1581, 30 Mart. Jurnale, despre plecarea luĭ Cercel din Veneţia la Ragusa. No. 175, pag. 108.

1581, 29 April. Raport din Constantinopol, despre pretenţiile Hanuluĭ Mohammed-Ghiraĭ de a i se da, ca despăgubire pentru stricăciunile făcute de soldaţiĭ turcĭ, plecând în Persia, — între altele, şi Moldova. No. 176, pag. 108.

1581, 13 Maiŭ. Germigny către regele Henric, despre stăruinţile sale pentru Cercel, care a sosit în Constantinopol. No. 177, pag. 109.

1581, 13 Maiŭ. Petru Cercel către Caterina de Medicis, cu mulţămirĭ pentru sprijinul, mulţămită căruia aşteaptă a dobândi Domnia. No. 178, pag. 109.

1581, 24 Maiŭ. Germigny către regele Henric, despre apropiata numire a luĭ Cercel şi sprijinul dat de Francisc I-iŭ luĭ Pĕtraşcu-cel-Bun. No. 179, pag. 110.

1581, 24 Maiŭ. Germigny către Caterina de Medicis, despre dispoziţia luĭ Cercel de a-şĭ arăta prin daruri recunoştinţa faţă de dânsa şi regele Henric. No. 180, pag. 110.

1581, 18 Iunie. Henric al III-lea către Germigny, despre supĕrarea ce ar avea dacă Cercel n'ar izbuti şi, maĭ mult încă, dacă acesta şi-ar fi compromis însuşĭ causa, prin indiscreţiĭ. No. 181, pag. 111.

1581, 22 Iunie. Germigny către Caterina de Medicis, despre siguranţa apropieteĭ numirĭ a luĭ Cercel, pe care o promit Turciĭ. No. 182, pag. 111.

1581, 5 Iulie. Regele Henric către Germigny, despre dorinţa ce are de a primi ştirĭ în afacerea luĭ Cercel, şi scrisorile acestuia. No. 183, pag. 112.

1581, 8 Iulie. Germigny către regele Henric, despre siguranţa că în câte-va zile Cercel va fi numit. No. 184, pag. 112.

1581, 14 Iulie. Regele Henric către Germigny, despre nevoia de a căpĕta tronul pentru Cercel spre a nu-şĭ pierde reputaţia. No. 185, pag. 112.

1581, 11 Novembre. Germigny către Villeroy, despre oportunitatea unor mulţămirĭ tendenţioase din partea regeluĭ, pentru numirea luĭ Cercel, pe care s'ar face a o crede îndeplinită. No. 186, pag. 113.

1581, 4 Decembre. Caterina de Medicis către Germigny, despre necesitatea de a stărui maĭ de parte pentru Cercel. No. 187, pag. 113.

1581, 9 Decembre. Germigny către regele Henric, despre asigurărĭ din partea Turcilor, spĕriaţĭ de pregătirile Spanieĭ, că Cercel va fi numit Domn cât maĭ iute. No. 188, pag. 113.

1581, 9 Decembre. Germigny către Caterina de Medicis, despre aşteptarea numireĭ luĭ Cercel şi speranţa ce are. No. 189, pag. 114.

1 81, 17 Decembre. Henric al III-lea către Sultan, despre asigurările ce i-a dat Ali-Aga, ambasador turc în Franța, cu privire la numirea apropiată a luĭ Cercel. No. 190, pag. 114.

1582-6. Din «*Vita del padre Giulio Mancinelli della Compagnia di Giesù, scritta da lui medesimo, per commandamento de Superiori, pel papa*», despre călătoriile acestuĭ Iesuit prin țările noastre. No. 191, pag. 115.

1582-6. Din «*Vita del padre Giulio Mancinelli, scritta da lui medesimo, per ordine de'Superiorĭ che glielo comandarono: «Historia della vocatione et peregrinatione del nostro padre della, Compagnia di Giesù»*, despre Nichifor, viitorul «patriarch de Constantinopol», care petrecuse și în Țara-Românească, și trecerea luĭ Mancinelli prin Moldova. No. 192, pag. 115.

1582, 6 Ianuar. Germigny către regele Henric, despre zăbava numireĭ luĭ Cercel până după Micul-Bairam. No. 193, pag. 118.

1582, 6 Ianuar. Germigny către mareșalul de Retz, despre aceiașĭ zăbavă. No. 194, pag. 118.

1582, 20 Ianuar. Germigny către regele Henric, despre o nouă zăbavă în afacerea luĭ Cercel. No. 195, pag. 119.

1582, 9 Februar. Regele Henric către Germigny, despre nemulțămirea sa cu zăbava numireĭ luĭ. Cercel. No. 196, pag. 119.

1582, 17 Februar. Germigny către regele Henric, despre amânarea luĭ Cercel și banĭ ce a cheltuit pentru acesta. No. 197, pag. 119.

1582, 17 Februar. Germigny către Caterina de Medicis, despre lăcomia Sultanuluĭ, care-l face a zăbăvi pe Cercel și utilitatea unor nouă scrisorĭ regale de stăruințĭ. No. 198, pag. 120.

1582, 6 Mart. Germigny către ducele de Nevers, despre speranța ce are că numirea luĭ Cercel nu va maĭ fi amânată și recunoscința acestuia față cu regele. No. 199, pag. 121.

1582, 6 Mart. Petru Cercel către ducele de Nevers, rugându-l să-ĭ capete nouă scrisorĭ regale de recomandație, pentru numire. No. 200, pag. 121.

1582, 6 Mart. Petru Cercel către Villeroy, pentru acelașĭ scop. No. 201, pag. 122.

1582, 7 Mart. Germigny către regele Henric, despre amânarea numireĭ luĭ Cercel, care rămâne totușĭ sigură. No. 202, pag. 123.

1582, 7 Mart. Germigny către Caterina de Medicis, despre trimeterea unuĭ ceauș în Țara-Românească, pentru a grăbi expediția tributuluĭ și datoriilor luĭ Mihnea. No. 203, pag. 124.

1582, 7 Mart. Germigny către Villeroy, despre nevoia unor scrisorĭ regale în favoarea luĭ Cercel, de și numirea luĭ pare apropiată. No. 204, pag. 124.

1582, 28 April. Germigny către Villeroy, despre mulțămirile și dorințile luĭ Cercel, pe care le transmite. No. 205, pag. 125.

1582, 5 Maiŭ. Regele Henric către Germigny, despre primirea scrisorilor ambasadoruluĭ, relative și la Cercel. No. 206, pag. 125.

1582, 5 Maiŭ. Caterina de Medicis către Germigny, recomandându-ĭ afacerea luĭ Cercel. No. 207, pag. 125.

1582, 5 Maiŭ. Villeroy către Germigny, despre scrisorile regale, ce trimete, pentru recomandarea luĭ Cercel și dispositia sa de a-l servi. No, 208, pag. 126.

1582, 6 Maiŭ. Regele Henric către Sultan, rugându-l a-și împlini făgăduiala, numind Domn pe Cercel. No. 209, pag. 126.

1582, 6 Maiŭ. Caterina de Medicis către Sultan, pentru acelașĭ scop. No. 210, pag. 127.

1582, 6 Maiŭ. Caterina de Medicis către Sultana-Validè, pentru acelașĭ scop. No. 211, pag. 127.

1582, 6 Maiŭ. Regele Henric către Sultana-Validè, pentru acelașĭ scop. No. 212, pag. 128.

1582, 12 Maiŭ. Germigny către regele Henric, despre nouă zăbavĭ în afacerea luĭ Cercel. No. 213, pag. 129.

1582, 12 Maiŭ. Germigny către Villeroy, despre rugămintea luĭ Cercel de a stărui pentru dânsul. No. 214, pag. 129.

1582, 12 Maiŭ. Germigny către Caterina de Medicis, despre cumpĕrarea de către Mihnea-Vodă a eunuculuĭ-pitic, Nassuf. No. 215, pag. 130.

1582, 28 Maiŭ. Germigny către regele Henric, despre aşteptarea tributuluĭ Ţĕreĭ-Romăneştĭ. No. 216, pag. 130.

1582, 23 Iunie. Germigny către regele Henric, despre promisiunea Mareluĭ-Vizir Sinan de a numi pe Cercel, după răspunderea tributuluĭ, şi despre sosirea noilor scrisorĭ regale de stăruinţĭ. No. 217, pag. 130.

1582, 23 Iunie. Germigny către Caterina de Medicis, despre mulţămirile luĭ Cercel pentru noile scrisorĭ de stăruinţe. No. 218, pag. 131.

1582, 23 Iunie. Germigny către Villeroy, despre acelaşĭ lucru. No. 219, pag. 131.

1582, 28 Iunie. Regele Henric către Germigny, despre temerile ce are că Cercel, pentru care tot se va mai stărui, nu va fi numit. No. 220, pag. 132.

1582, 7 Iulie. Germigny către regele Henric, despre speranţa ce are că Turcĭĭ, siliţĭ de nevoia politică a amiciţieĭ francese, vor numi pe Cercel. No. 221, pag. 132.

1582, 21 Iulie. Germigny către Caterina de Medicis, despre zăbava numireĭ luĭ Cercel şi intrigile luĭ Ştefan Báthory, regele Polonieĭ, contra pretendentuluĭ. No. 222, pag. 133.

1582, 5 August. Germigny către regele Henric, despre nehotărîrea afacereĭ luĭ Cercel. No. 223, pag. 133.

1582, 18 August. Germigny către regele Henric, despre o nouă amânare, din lăcomie, a numireĭ luĭ Cereel. No. 224, pag. 134.

1582, 18 August. Germigny către Caterina de Medicis, despre zădarnicele zăbăvĭ turceştĭ în afacerea luĭ Cercel. No. 225, pag. 134.

1582, 18 August. Germigny către Villeroy, despre şicanele ce fac Turcĭĭ luĭ Cercel, frica acestuia şi nevoia de măsurĭ energice. No. 226, pag. 135.

1582, 18 August. Germigny către Brulart, despre stăruinţile ce doreşte de la dînsul Cercel. No. 227, pag. 136.

1582, 18 August. Petru Cercel către regele Henric, despre veşnica amânare a numireĭ sale. No. 228, pag. 136.

1582, 1[in] Septembre. Germigny către regele Henric, despre încetarea persecuţiilor luĭ Cercel, intrigĭ nouă şi numirea luĭ Petru Şchiopul ca Domn al Moldoveĭ. No. 229, pag. 137.

1582, 1[in] Septembre. Germigny către Villeroy, despre nevoia de stăruinţĭ din parte-ĭ pentru Cercel. No. 230, pag. 138.

1582, 15 Septembre. Germigny către regele Henric, despre plecarea luĭ Petru Şchiopul spre Moldova, causele scoatereĭ din Domnie a luĭ Iancu Sasul, intrigile Polonilor contra luĭ Cercel şi speranţele ce se mai pot avea în privinţa numireĭ luĭ. No. 231, pag. 138.

1582, 15 Septembre, Germigny către Villeroy, despre puţina siguranţă ce mai poate avea în afacerea luĭ Cercel. No. 232, pag. 139.

1582, 15 Septembre. Jurnal, despre intenţia ce ar avea Iancu Sasul de a resista. No. 233, pag. 139.

1582, 29 Septembre. Germigny către regele Henric, despre creşterea intru cătva a speranţelor pentru numirea luĭ Cercel. No. 234, pag. 140.

1582, 13 Octombre. Germigny către regele Henric, despre ofertele făcute de Hagi-Paşa de a sprijini pe Cercel şi audienţa ce va avea pretendentul la Sultan. No. 235, pag. 140.

1582, 13 Octombre. Germigny către Villeroy, despre acelaşĭ lucru şi utilitatea, totuşĭ, a unor nouă stăruinţĭ regale. No. 236, pag. 141.

1582, 20 Octombre. Regele Henric către Germigny, ordonându-ĭ a nu maĭ stărui pentru Cercel, dacă acesta n'are sorțĭ de isbândă și a înștiința pe pretendent că nu i-ar fi plăcut regeluĭ ca el să se întoarcă în Franța. No. 237, pag. 141.

1582, 20 Octombre. Regele Henric către Petru Cercel, despre răspunsul ce i se dă prin Germigny. No. 238, pag. 142.

1582, 20 Octombre. Caterina de Medicis către Petru Cercel, despre acelașĭ lucru, cu scuse pentru părăsirea causeĭ luĭ. No. 239, pag. 143.

1582, 27 Octombre. Germigny către regele Henric, despre negocierile cu Hagi-Paşa și speranțe nouă în afacerea luĭ Cercel. No. 240, pag. 143.

1582, 12 Novembre. Germigny către regele Henric, despre acelașĭ lucru. No. 241, pag. 144.

1582, 16 Novembre. Regele Henric către Germigny, permițêndu-ĭ să maĭ stărue pentru Cercel, dacă numirea luĭ e cu putință. No. 242, pag. 144.

1582, 16 Novembre. Caterina de Medicis către Germigny, arătându-ĭ că a vĕḑut scrisorile luĭ din urmă către dînsa și rege. No. 243, pag. 145.

1582, 12 Decembre. Germigny către regele Henric, despre sosirea restuluĭ datorieĭ luĭ Mihnea-Vodă. No. 244, pag. 146.

1582, 22-3 Decembre. Germigny către Villeroy, despre uciderea luĭ Iancu Sasul în Polonia, versiunea dată de regele Ștefan la Poartă, soarta emigratuluĭ ardelean Markhazy, reclamat de Poloni, și împlinirea datorieĭ luĭ Mihnea de la agențiĭ luĭ; cu un post-script, în care cere nouă scrisorĭ de recomandație pentru Cercel. No. 245, pag. 146.

1582, 25 Decembre. Regele Henric către Sultan, cu stăruințĭ nouă pentru Cercel. No. 246, pag. 147.

1582, 25 Decembre. Regele Henric către Hagi-Paşa, cu stăruințĭ pentru Cercel. No. 247, pag. 148.

1583, 4 Ianuar. Germigny către Villeroy, despre așteptarea de ordine regale. No. 248, pag. 149.

1583, 6 Ianuar. Regele Henric către Germigny, despre trimeterea scrisorilor către Hagi-Paşa. No. 249, pag. 149.

1583, 15 Ianuar. Germigny către regele Henric, despre dispozițiile nouluĭ Mare-Vizir față cu numirea luĭ Cercel. No. 250, pag. 149.

1583, 21 Ianuar. Regele Henric către Germigny, recomandându-ĭ afacerea luĭ Cercel. No. 251, pag. 150.

1583, 29 Ianuar. Germigny către Villeroy, despre menținerea aceleiașĭ situațiĭ în privința luĭ Cercel. No. 252, pag. 150.

1583, 6 Februar. Ioan Zamoyski, cancelariŭ al Polonieĭ, către regele Ștefan Báthory, despre știrĭ din partea luĭ Petru Șchiopul asupra pregătirilor ce fac Tatariĭ, căsătoria apropiată a Tofaneĭ, fiica luĭ Alexandru Lăpușneanu, și cererile văduveĭ luĭ Iancu Sasul. No. 253, pag. 151.

1583, pe la 6 Februar. Ioan Zamoyski către Alberto Bolognetto, nunciŭ papal în Polonia, despre lățirea veșteĭ asupra adunăreĭ oștireĭ sale, după știrĭ din Moldova și Muntenia. No. 254, pag. 152.

1583, 24 Februar. Germigny către regele Henric, despre continuarea stăruințelor sale pentru Cercel, buna dispoziție a Sultanuluĭ și a Mareluĭ-Vizir, Siavuș. No. 255, pag 153.

1583, 24 Februar. Germigny către Caterina de Medicis, despre mulțămirile luĭ Cercel pentru stăruințile regale. No. 256, pag. 154.

1583, 24 Februar. Germigny către Villeroy, despre ascultarea ce va da ordinelor regeluĭ. No. 257, pag. 154.

1583, 1[iu] Mart. Villeroy către Germigny, despre stăruințile nouă ce e gata să facă pentru folosul luĭ Cercel. No. 258, pag. 154.

1583, 9 Mart. Germigny către regele Henric, despre o nouă zăbavă în afacerea luĭ Cercel. No. 259, pag. 155.

1583, 26 Mart. Clausa privitoare la Ardeal, Țara-Românească și Moldova din tratatul turco-german. No. 260, pag. 155.

1583, 5 April. Germigny către regele Henric, despre întărirea speranțelor că Cercel va fi numit îndată. No. 261, pag. 156.

1583, 16 April. Regele Henric către Germigny, despre continuarea neîncrederei sale într'o numire veșnic amânată. No. 262, pag. 156.

1583, 30 April. Regele Henric către Germigny, despre dorința ce ar avea de a vedea numit, în sfârșit, pe Cercel. No. 263, pag. 156.

1583, 14 Maiŭ. Regele Henric către Germigny, despre continuarea stăruinților pentru Cercel. No. 264, pag. 157.

1583, 17 Maiŭ. Germigny către Caterina de Medicis, despre promisiunea dată de Marele-Vizir Siavuș că Petru Cercel va fi numit îndată după sosirea tributului. No. 265, pag. 157.

1583, Iunie (st v.?). Patriarchul de Constantinopol, Ieremia al II[lea], către regele Henric, despre meritele pentru creștinătate și elenism ale regilor Franciei și virtuțile lui Cercel, pe care il-a recomandat regele. No. 266, pag. 157.

1583, 14 Iunie. Germigny către Caterina de Medicis, despre asigurările ce primește pentru numirea lui Cercel îndată ce va sosi tributul No. 267, pag. 159.

1583, 28 Iunie. Germigny către regele Henric, despre numirea lui Cercel și pregătirile pentru trimeterea lui în țară. No. 268, pag. 159.

1583, 28 Iunie Germigny către Villeroy, despre recunoștința lui Cercel, pe care și-o va arăta în curând. No. 269, pag. 160.

1583, 14 Iulie. Hagi-Paşa către regele Henric, despre numirea, prin silințile sale, a lui Cercel. No. 270, pag. 160.

1583, 1[in] Iulie. Germigny către Priorul Franciei, despre numirea lui Cercel. No. 271, pag. 161.

1583, 6 Iulie. Caterina de Medicis către Germigny, despre grija ce trebue să aibă de a nu face de rîs pe rege prin neizbutirea stăruinților pentru Cercel. No. 272, pag. 162.

1583, 12 Iulie. Germigny către regele Henric, despre causele numirei lui Cercel, prieteniĭ acestuia în Constantinopol și intrigile Sultanei-Validè pentru a face pe fiul săŭ să păstreze pe Mihnea-Vodă. No. 273, pag. 162.

1583, 12 Iulie. Germigny către Caterina de Medicis, despre darurile făcute lui Cercel de Sultana Hasechì, cererile de căței și farduri adresate de aceasta reginei și multele ocupațiĭ ale nouluĭ Domn. No. 274, pag. 164.

1583, 26 Iulie. Germigny către regele Henric, despre așteptarea de către Cercel a fratelui săŭ, Pătrașcu, din Cipru. No. 275, pag. 165.

1583, 9 August. Germigny către regele Henric, despre audiența de plecare a lui Cercel la Sultan, exilarea lui Mihnea la Rodos, prada Cazacilor la Bender și Cetatea-Albă și intenția ce ar avea Sultanul de a face pe Cercel generalissim contra lor. No. 276, pag. 166.

1583, 9 August. Germigny către Villeroy, despre apropiata plecare a lui Cercel din Constantinopol. No. 277, pag. 167.

1583, 15 August. Germigny către regele Henric, despre trimeterea unuĭ nobil frances cu scrisorile de mulțămire ale lui Cercel, plecarea apropiată a acestuia, sosirea fratelui lui, Pătrașcu, și altele. No. 278, pag. 167.

1583, 15 August. Germigny către regina Luisa, despre caracterul onorabil pentru rege al numirei lui Cercel și mulțămirile acestuia. No. 279, pag. 168.

1583, 15 August. Germigny către fratele reginei, despre numirea lui Cercel, onorabilă pentru rege, cinstea făcută de Sultan nouluĭ Domn și recunoștința acestuia față cu ceĭ ce l-aŭ sprijinit. No. 280, pag. 169.

1583, 15 August. Germigny către Cancelariul Francieĭ, despre caracterul onorabil pentru rege al numireĭ luĭ Cercel și recunoștința acestuia. No. 281, pag. 170.

1583, 15 August. Germigny către Villeroy, despre recunoștința luĭ Cercel față cu acesta. No. 282, pag. 171.

1583, 15 August. Germigny către Brulart, despre recunoștința luĭ Cercel față cu acesta. No. 283, pag. 171.

1583, 15 August. Germigny către Pinart, despre recunoștința luĭ Cercel față cu acesta. No. 284, pag. 172.

1583, 15 August. Germigny către guvernul Raguseĭ, recomandând pe Mellier de la Constance, trimes de Cercel la regele Henric. No. 285, pag. 172.

1583, 23 August. Germigny către regele Henric, despre plecarea măreață a luĭ Cercel, dărnicia luĭ și dispoziția patriarchuluĭ de a se uni cu Biserica romană, după ce va consulta și țările ortodoxe. No. 286, pag. 173.

1583, 24 August. Petru Cercel către regele Henric, despre recunoștința ce-ĭ păstrează pentru numirea în Domnie. No. 287, pag. 174.

1583, 24 August. Petru Cercel către Caterina de Medicis, despre recunoștința sa și niște cereri de caĭ și piticĭ ale regineĭ. No. 288, pag. 175.

1583, 24 August. Petru Cercel către regina Luisa, despre recunoștința ce-ĭ păstrează pentru numirea sa în Domnie. No. 289, pag. 176.

1583, 24 August. Petru Cercel către ducele de Anjou, despre recunoștința sa. No. 290, pag. 176.

1583, 24 August. Petru Cercel către cardinalul de Bourbon, despre numirea sa ca Domn, mulțămită sprijinuluĭ frances. No. 291, pag. 177.

1583, 24 August. Petru Cercel către Cancelariul Francieĭ, despre acelașĭ lucru. No. 292, pag. 178.

1583, 24 August. Petru Cercel către Villeroy, despre acelașĭ lucru. No. 293, pag. 178.

1583, 24 August. Petru Cercel către ducele de Nevers, despre acelașĭ lucru. No. 294, pag. 179.

1583, 24 August. Petru Cercel către ducele de Retz, despre acelașĭ lucru. No. 295, pag. 180.

1583, 24 August. Petru Cercel către ducele de Ferrara, despre recunoștința ce-ĭ păstrează pentru primirea ce ducele i-a făcut la Ferrara. No. 296, pag. 180.

1583, 24 August. Petru Cercel către cardinalul de Este, despre recunoștința ce-ĭ păstrează. No. 297, pag. 181.

1583, 3 Septembre. Germigny către regele Henric, despre plecarea luĭ Cercel din Adrianopol. No. 298, pag. 182.

1583, 18 Octombre. Germigny către regele Henric, despre înlocuirea Miculuĭ-Imbrohor, la întoarcerea din Muntenia, unde dusese pe Cercel. No. 299, pag. 182.

1583, 22 Octombre. Ducele de Ferrara către Petru Cercel, despre mulțămirea ce a simțit la vestea numireĭ luĭ ca Domn. No. 300, pag. 182.

1583, 28 Octombre. Villeroy către Germigny, despre mulțămirea familieĭ regale pentru restabilirea în Domnie a luĭ Cercel și sentimentele luĭ recunoscătoare. No. 301, pag. 183.

1583, 1[in] Novembre. Germigny către regele Henric, despre scrisoriĭ primite de la Cercel, și moartea luĭ Pĕtrașcu, fratele nouluĭ Domn muntenesc. No. 302, pag. 183.

1583, 11 Novembre. Regele Henric către Germigny, despre bucuria ce simte pentru numirea luĭ Cercel. No. 303, pag. 184.

1583, 28 Novembre. Regele Henric către Germigny, despre scrisorile ce trimete Sultanuluĭ și Mareluĭ-Vizir pentru a li mulțămi că a fost numit Cercel. No. 304, pag. 184.

1583, 9 Decembre. Villeroy către Germigny, despre sosirea luĭ Mellier, trimesul luĭ Cercel la regele Henric. No. 305, pag. 184.

1583, 23 Decembre. Regele Henric către Germigny, despre mulțămirile ce adresează luĭ Hagi-Paşa şi Mehemed-Aga, cari aŭ stăruit pentru Cercel. No. 306, pag. 185.

1583, 23 Decembre. Regele Henric către Mehemed-Aga, cu mulțămirĭ pentru numirea luĭ Cercel. No. 307, pag. 185.

1583, 23 Decembre. Regele Henric către Hagi-Paşa, cu mulțămirĭ pentru numirea luĭ Cercel. No. 308, pag. 186.

1583, 27 Decembre. Germigny către Villeroy, despre situația bună a luĭ Cercel şi recunoştința luĭ pentru rege. No. 309, pag. 186.

1583, 31 Decembre. Cardinalul Ludovic de Este către Petru Cercel, despre mulțămirea ce simte pentru numirea luĭ ca Domn. No. 310, pag. 187.

1584, 21 Februar. Germigny către Villeroy, despre bucuria ce simte că numirea luĭ Cercel a mulțămit pe rege, şi scrisoarea ce ar fi bine să se adreseze Sultanuluĭ. No. 311, pag. 187.

1584, 6 Mart. Germigny către Villeroy, despre scrisorile de la rege către Sultan şi Marele-Vizir. No. 312, pag. 188.

1584, 3 April. Germigny către Villeroy, despre aşteptarea aceloraşĭ scrisorĭ. No. 313, pag. 188.

1584, 19 April. Petru Cercel către cardinalul Ludovic de Este, despre bucuria ce i-a produs scrisoarea cardinaluluĭ. No. 314, pag. 188.

1584, 19 Iunie. Germigny către regele Henric, despre sosirea tributuluĭ Muntenieĭ. No. 315, pag. 189.

1584, 17 Iulie. Germigny către regele Henric, despre prioritatea dată în audiența la Sultan solilor muntenĭ înaintea celor moldovenĭ şi exilarea luĭ Mihnea-Vodă din Rodos la Tripoli în Africa. No. 316, pag. 189.

1585. Din călătoria luĭ Iacob Bongars la Constantinopol, despre trecerea prin Țara-Românească. No. 317, pag. 190.

1585, 9 Maiŭ. Cardinalul Ludovic de Este către Petru Cercel, despre un Ragusan ce vine pentru împlinirea unor datornicĭ în Țara-Românească. No. 318, pag. 193.

1586, 10 Ianuar. Din discursul luĭ Girolamo Frachetta către Papa Sixt al V-lea, despre contigentul militar ce daŭ Turcilor ceĭ doĭ Domnĭ românĭ. No. 319, pag. 193.

1586, înainte de Septembre. Paşaportul dat de Turcĭ călătorilor englejĭ în Moldova, Henric Austell şi Iacob Manuchio. No. 320, pag. 194.

1586, Septembre. Din călătoria luĭ Henric Austell, călător engles la Constantinopol, despre trecerea sa prin Moldova. No. 321, pag. 195.

1587. Din opusculul luĭ Horațiu Spanocchi, despre interegnul polon din 1587; menționea tăiereĭ luĭ Ion-Vodă Potcoavă. No. 322, pag. 195.

1587, 1[iu] April. Lorenzo Giustimonti, agent ferrares, către ducele de Ferrara, despre nobilĭ francejĭ veniți în Răsărit pentru a liberà pe Petru Cercel, închis în Ardeal. No. 323, pag. 196.

1587, 7 Iulie. Nec. Istvánffi (Istwanfy), istoricul, către contele de Hallegk, despre falşitatea zvonuluĭ în privința sosireĭ Tatarilor. No. 324, pag. 197.

1588. Tabele cronologice, probabil pentru învățătura luĭ Ştefan-Vodă, fiul luĭ Petru Şchiopul. No. 325, pag. 197.

1588. Din relația despre Imperiul otoman a luĭ Francisc Marcaldi; tributul şi contingentul militar dat Turcilor de ceĭ doĭ Domnĭ românĭ. No. 326, pag. 198.

1588, 31 Maiŭ. «Marcus Sisciensis» (Marcu de Siszeg, în Croația) către Possevino, despre barbaria țerilor de dincoace de Tisa. No. 327, pag. 198.

1589, 4 Ianuar. Ioan Bogdan către ducele Alfons al II-lea de Ferrara, despre pornirea sa spre

Constantinopol, pentru a fi numit Domn în Moldova și marea nevoie de bani ce are. No. 328, pag. 199.

1589, 13 Februar. Bernardino Rosso, agent imperial la Veneția, către Împĕratul Rudolf al II-lea, despre sosirea luĭ Petru Cercel în acest oraș. No. 329, pag. 201.

1589, 20 Februar. Bernardino Rosso, agent imperial la Veneția, către Împĕrat, despre sosirea luĭ Petru Cercel în acest oraș. No. 330, pag. 201.

1589, 22 Mart. Raport al secretariuluĭ venețian Camil Ziliol, despre plecarea luĭ Cercel la Mantova și cercetarea făcută la locuința luĭ din Veneția. No. 331, pag. 202.

1589, 23 Mart Resoluție a senatuluĭ venețian, despre invitarea luĭ Cercel, prin secretariul luĭ, ca să nu se maĭ întoarcă la Veneția. No. 332, pag. 203.

1589, 18 Maiŭ. Resoluție a senatuluĭ venețian, despre acordarea unuĭ dar de 120 de galbenĭ pretendentuluĭ Ioan Bogdan. No. 333, pag. 204.

1589, 24 Iunie. Resoluție a senatuluĭ venețian, despre acordarea unuĭ dar de 200 de galbenĭ luĭ Cercel, împreună cu o corabie până la Cattaro, un pașaport și o recomandație către rectorul acestuĭ oraș. No. 334, pag. 205.

1589, 27 Iunie. Răspunsul luĭ Petru Cercel către senatul venețian, despre nevoia sa absolută de a i se împrumuta o mie de scudĭ, decât care nu poate primi maĭ puțin. No. 335, pag. 206.

1589, 20 (30) Novembre. Sinet, în numele luĭ Ștefan-Vodă, fiul luĭ Petru-Șchiopul, din partea Banuluĭ Iani Cantacuzino, pentru o sumă de banĭ luată de la un gealep. No. 336, pag. 207.

1589, 20 (30) Novembre. Sinet în numele luĭ Ștefan-Vodă, fiul luĭ Petru Șchiopul, din partea Banuluĭ Iani Cantacuzino, Vistier, pentru o sumă de banĭ luată de la un Perot. No. 337, pag. 208.

1589, 1 (11) Decembre. Sinet, în numele luĭ Ștefan-Vodă, fiul luĭ Petru Șchiopul, din partea Banuluĭ Iani Cantacuzino, pentru o sumă de banĭ luată de la un ienicer. No. 338, pag. 208.

1589, 1 (11) Decembre. Sinet, în numele luĭ Ștefan-Vodă, fiul luĭ Petru Șchiopul, din partea Banuluĭ Iani Cantacuzino, Vistier, pentru o sumă de banĭ luată de la gealepĭ. No. 339, pag. 209.

1589, 10 Decembre. Dr. Bartolomeiŭ Pezzen, ambasador imperial pe lângă Poartă, către arhiducele Ernest de Austria, despre știrĭ de la Moldovenĭ relative la solia polonă și iernarea beglerbeguluĭ Grecieĭ la Silistra. No. 340, pag. 209.

1590. Dintr'un tratat asupra Turcieĭ de Francisc Marcaldi, dedicat luĭ Giov.-Ambrosio Pagani, despre tributul și obligația militară a principatelor. No. 341, pag. 210.

1590, 8 Ianuar. Deliberație a senatuluĭ venețian pentru un ajutor bănesc cerut de pretendentul la coroana Moldoveĭ Ștefan Lăpușneanu, în calea luĭ spre Roma. No. 342, pag. 210.

1590, 12 Ianuar. Von Hallegk, comandantul imperial în Stiria, către arhiducele Carol, despre prădăciunile Tatarilor în Polonia și iernarea beglerbeguluĭ Grecieĭ, care-ĭ ajutase, în Moldova. No. 343, pag. 211.

1590, 15 (25) Ianuar. Sinet al Banuluĭ Ioan Cantacuzino pentru datoria luĭ Ștefan-Vodă, fiul luĭ Petru Șchiopul, către un Turc. No. 344, pag. 212.

1590, 1 (11) Februar. Sinet al Banuluĭ Ioan Cantacuzino pentru datoria luĭ Ștefan-Vodă, fiul luĭ Petru Șchiopul, către un Turc. No. 345, pag. 212.

1590, 28 Maiŭ. Deliberație a senatuluĭ venețian, pentru un ajutor bănesc cerut de pretendentul Ștefan Lăpușneanu, la întorsul luĭ din Roma. No. 346, pag. 213.

1590, 4 Septembre. Bartolomeiŭ Bruti, Mare-Cămĕraș și Căpitan de Lăpușna, apoĭ Postelnic, către Marele-Vizir Sinan-Pașa, despre întoarcerea sa în Polonia și dispozițiile bune ale regeluĭ acesteĭ țĕrĭ față cu Turciĭ. No. 347, pag. 213.

1591. Din raportul luĭ Mateĭ Zane, bail venețian la Constantinopol, despre situația Domnilor românĭ și tributul ce plătesc Porțeĭ principatele. No. 348, pag. 214.

1591, 10-24 Ianuar. Raport către Împĕrat-al luĭ Ricard Strein de Ehrenreichstein-Schwarzenau, sol imperial în Polonia despre convorbirile ce a acut în privinţa războiuluĭ contra Turcilor cu Albert Lacki, Palatin de Sieradz, şi cu Bartolomeiŭ Bruti. No. 349, pag. 215.

1591, 15 Ianuar. Andreĭ, episcop de Breslau, cellalt sol imperial în Polonia, către Împĕrat, despre ofertele de serviciu ale luĭ Bartolomeiŭ Bruti şi relaţiile acestuia cu regina Angliei. No 350, pag. 216.

1591, 17 (27) Ianuar. Actul secret de căsătorie al luĭ Petru Şchiopul cu Doamna Irina. No. 351, pag. 218.

1591, 20 Februar (2 Mart). Lista ţĕranilor, curtenilor, vătajilor, nemeşilor şi popilor din Moldova, la 1591. No. 352, pag. 219.

1591, 4 Mart. Sigismund al III-lea, regele Poloniei, către Sultan, despre solia luĭ Bartolomeiŭ Bruti. No. 353, pag. 220.

1591, 12 (22) Maiŭ. Socoteala, pentru goştină, a oilor din Moldova, cu lista cumpĕrătorilor gealepĭ. No. 354, pag. 221.

1591, 21 Iunie. Pompeo Brigida către Sigismund, baron de «Derinberg», despre negocierile sale cu familia luĭ Bartolomeiŭ Bruti, pentru a câştiga pe acesta. No. 355, pag. 231.

1591, 14 Iunie... (înnainte de 19 August—). Danie de la Petru Şchiopul către mănăstirea Galata a satuluĭ Vălceştiĭ. No. 356, pag. 232.

1591, 19 Novembre (înnainte de 19 August—). Socoteală de sume primite de Vistierul Iani supt Petru Şchiopul. No. 357, pag. 232.

1591, după 19 August. Mărturia dată de Nestor Ureche luĭ Petru Şchiopul relativ la perceperea dărilor rămase din timpul Domnieĭ luĭ. No. 358, pag. 233.

1591, după 19 August. Itinerariŭ întocmit de Petru Şchiopul în fuga sa în Apus, cu însemnarea cheltuieleĭ făcute până la Bozen. No. 359, pag. 233.

1591, 20 August. Împĕratul Rudolf către cardinalul Andreĭ Báthory, despre o pretinsă peţire a luĭ Sigismund, principele Ardealuluĭ. No. 360, pag. 235.

1591, 10 Septembre. Sigismund al III-lea, regele Poloniei, către Împĕratul Rudolf, al II-lea, recomandându-l pe fugarul Petru Şchiopul. No. 361, pag. 236.

1591, 24 Septembre. Petru Şchiopul, fost Domn al Moldoveĭ, către archiducele Ernest, fratele Împĕratuluĭ Rudolf, despre fuga sa, cu cerere de a i se permite aşedarea în Statele habsburgice saŭ trecerea la Roma. No. 362, pag. 237.

1591, 1iu Octombre. Bierbaumer, agent tiroles la Praga, către archiducele Ferdinand, guvernatorul Tirolului, despre fuga luĭ Petru Şchiopul în Imperiu. No. 363, pag. 238.

1591, 14 Octombre. Paşport acordat de Împĕratul Rudolf luĭ Petru Şchiopul. No. 364, pag. 238.

1591, 18 şi 20 Octombre. Acte privitoare la sosirea în Anspach a pretendentuluĭ moldovean Ioan Bogdan, care cere un ajutor bănesc pentru a merge la Constantinopol: *a)* petiţia Domnuluĭ; *b)* raportul consilierilor burgrafuluĭ de Nürnberg; *c)* recomandaţia dată de burgraf luĭ Ioan Bogdan către ducele Wilhelm al Bavarieĭ. No. 395-7, pag. 239.

1591, 22 Octombre. Bierbaumer către archiducele Ferdinand, despre trimetere de ştirĭ relative la fuga luĭ Petru Şchiopul. No. 368, pag. 243.

1591, 24 Octombre. Archiducele Ernest către Petru Şchiopul, despre răspingerea de către Rudolf al II-lea a cereriĭ luĭ de stabilire în Imperiu, permiţêndu-i-se numaĭ trecerea. No. 369, pag. 244.

1591, 2 Novembre. Archiducele Ernest către archiducele Ferdinand, despre răspunsul ce s'a dat din partea Împĕratuluĭ luĭ Petru Şchiopul şi apropiata trecere a acestuĭ prin Tirol. No. 370, pag. 245.

1591, 13 Novembre. Archiducele Ferdinand către archiducele Ernest, despre uşurinţa maĭ mare pe care o presintă luĭ Petru Şchiopul calea prin Carintia. No. 371, pag. 246.

1591, 16 Decembre. Iacob Khuen către Schurff, consilier și «camerariŭ», căpitan la Kufstein, despre lipsa de știrĭ asupra trecereĭ luĭ Petru-Vodă. No. 372, pag. 246.

1591, 16 Decembre. Ghervasie Fabrici zu Clesshaim către Schurff, despre acelașĭ lucru. No. 373, pag. 247.

1591, 17 Decembre. Bierbaumer către archiducele Ferdinand, despre hotărîrea Împăratuluĭ de a nu primi la Praga pe Petru Șchiopul. No. 374, pag. 247.

1592. Știrĭ din Ardeal, despre pretențiile Sultanuluĭ față cu Sigismund Báthory, pe care vrea să-l însoare. No. 375, pag. 248.

1592. Din descrierea Imperiuluĭ turcesc de fratele Luca Testanova, despre sistemul apĕsător de guvern, maĭ ales in țerile române. No. 376, pag. 248.

1592-3 (?). Dintr'un proiect de luptă contra Turcilor, despre chipul cum s'ar putea câștiga pentru creștinĭ Ardealul, Țara-Românească și Moldova. No. 377, pag. 249.

1592, 6 Ianuar. «Carl Schurff zu Schönwöhr, Haubtman zu Khuffstain», către «Ciriackh Haidenreich zu Pidenegg, Mattrey und Wysperg», consilierĭŭ al archiduceluĭ Ferdinand și president al Camereĭ Tirolului, despre drumul luĭ Petru Șchiopul. No. 378, pag. 250.

1592, 12 (22) Ianuar. Întăiul testament al luĭ Petru Șchiopul, în traducere germană și italiană. No. 379, pag. 250.

1592, 16 Ianuar. Archiducele Ferdinand către Ioan Cobenzl, pentru a-ĭ cere lămuririĭ asupra luĭ Petru Șchiopul. No. 380, pag. 252.

1592, 27 Ianuar. Mathias Bierbaumer («Pirbaumer») către archiducele Ferdinand, despre sosirea luĭ Petru Șchiopul la Tulln, audiența să la archiducele Ernest, darurile ce a făcut acestuia și Împăratuluĭ, care refusă să-l primească. No. 381, pag. 252.

1592, 2 Mart. Gaspar de «Dorimberg» către Împĕrat, despre negocierile sale cu familia luĭ Bartolomeiŭ Bruti și trimeterea tînĕruluĭ Radu Mihnea la Capo-d'Istria și Veneția. No. 382, pag. 253.

1592, 20 Mart. Din scrisoarea Împĕratuluĭ Rudolf către Petru Șchiopul, despre sentimentele de prietenie ce are față cu dînsul. No. 383, pag. 254.

1592, 4 April. Sigismund al III-lea, regele Poloniеĭ, către Petru Șchiopul, despre recomandațiile ce-ĭ va da către principiĭ Austrieĭ și adăpostul ce poate afla orĭ-când în Polonia. No. 384, pag. 254.

1592, 28 April. Archiducele Ernest către archiducele Ferdinand, despre dorința luĭ Petru Șchiopul de a se fixa la lacul de Garda. No. 385, pag. 255.

1592, 29 April. Archiducele Mateiŭ către archiducele Ferdinand, despre acelașĭ lucru. No. 386, pag. 256.

1592, 8 Maiŭ. Petru Șchiopul către archiducele Ferdinand, despre dorința sa de a se stabili în Tirol. No. 387, pag. 257.

1592, 12 Maiŭ. Sigismund al III-lea, regele Poloniеĭ, către archiducele Ernest, despre pretențiile băneștĭ ale fraților de' Marini Poli asupra luĭ Petru Șchiopul. No. 388, pag. 258.

1502, după 12 Maiŭ. Ioan de' Marini Poli către archiducele Ernest, despre datoria ce are Petru Șchiopul față de dînsul. No. 389, pag. 258.

1592, 21 Maiŭ. Petru Șchiopul către Iacob Schrenckh von Noczinckh, consilieriŭ și secretariŭ al archiduceluĭ Ferdinand, despre motivele ce-l fac a dori stabilirea în Tirol. No. 390, pag. 259.

1592, 21 Maiŭ. Archiducele Ferdinand către Petru Șchiopul, pentru a-ĭ spune că hotărîrea asupra stabilireĭ luĭ în Tirol o va lua Împĕratul, căruia i-a raportat. No. 391, pag. 261.

1592, 21 Maiŭ. Archiducele Ferdinand către Împĕrat, despre locul unde ar putea să se așeze Petru Șchiopul: la Arco, nu la locul de Garda. No. 392, pag. 262.

1592, 8 Iunie. Relație a servitorilor imperialĭ pe lîngă persoana Domnuluĭ, despre primirea luĭ Petru Șchiopul în Bavaria. No. 393, pag. 262.

1592, 15 Iunie. Împĕratul Rudolf către archiducele Ferdinand, aprobând cererea luĭ Petru Șchiopul și recomandându-l călduros. No. 394, pag. 264.

1592, 27 Iunie. Archiducele Ferdinand către Gheorghe Fugger, cerêndu-ĭ a închiria luĭ Petru Șchiopul castelul Scheidenstein, lângă Hall (Tirol). No. 395, pag. 265.

1592, 30 Iunie. Ordin al Camereĭ archiduceluĭ Ferdinand către orașul Hall, pentru primirea luĭ Petru Șchiopul. No. 396, pag. 265.

1592, 30 Iunie. Ordin cameral analog către șeful și ofițeriĭ salinelor din Hall. No. 397, pag. 266.

1592, Iulie. Cererile luĭ Petru Șchiopul în privința feluluĭ sĕŭ de traiŭ în Tirol. No. 398, pag. 266.

1592, 3 Iulie. Ordin archiducal pentru a se arĕta luĭ Petru Șchiopul monetăria din Hall. No. 399, pag. 266.

1592, 4 Iulie. Instrucțiĭ ale solilor regeluĭ Poloniеĭ la dietele parțiale, despre oprirea Cazacilor de a introduce un pretendent în Moldova. No. 400, pag. 267.

1592, 20 Iulie. Declarație a Cămĕrașuluĭ Chrisoverghi, pentru niște dărĭ încasate din ordinul luĭ Petru-Vodă. No. 401, pag. 268.

1592, 24 Iulie. Nunțiul în Germania, Cesare Speziano, episcop de Cremona, către cardinalul Cinthio, despre schimbarea luĭ Ștefan Surdul din Muntenia, înlocuit cu Alexandru-cel-Rĕŭ. No. 402, pag. 268.

1592, 24 Iulie. Cererĭ de pașapoarte pentru Veneția ale luĭ Chrisoverghi Cămărașul și Papa Adam, din suita luĭ Petru Șchiopul. No. 403, pag. 269.

1592, 29 Iulie. Archiducele Ferdinand către căpitanul de Trento și cel de Arco, recomandându-li pe Petru Șchiopul, care pleacă în acele părțĭ. No. 404, pag. 269.

1592, 29 Iulie. Cerere de pașaport la Veneția pentru Constantin și Apostol și, la Veneția și înapoĭ, pentru Vasile, oamenĭ din suita luĭ Petru Șchiopul. No. 405, pag. 270.

1592, după 29 Iulie. Întâia listă de cererĭ ale luĭ Petru Șchiopul către archiducele Ferdinand. No. 406, pag. 270.

1592, după 29 Iulie. A doua listă *(Verzeichniss)* de cererĭ ale luĭ Petru Șchiopul către archiducele Ferdinand. No. 407, pag. 271.

1592, după 29 Iulie. Altă listă de cererĭ ale luĭ Petru Șchiopul față cu archiducele Ferdinand. No. 480, pag. 272.

1592, 31 August. Părerea Consiliuluĭ țerilor superioare austriace asupra aședĕreĭ luĭ Petru Șchiopul în Tirol. No. 409, pag. 273.

1592, 5 Septembre. Hotărîrea archiduceluĭ Ferdinand în privința stabilireĭ luĭ Petru-Vodă în Tirol. No. 410, pag. 276.

1592, 8 Septembre. Răspunsul luĭ Petru-Vodă la încunoștințarea precedentă. No. 411, pag. 278.

1592, 10 Septembre. Archiducele Ferdinand către Fortunat, baron de Modrusch («Modrutz»), despre oprirea oamenilor luĭ Petru-Vodă, dacă nu presintă pașaport archiducal. No. 412. pag. 282.

1592, 12 Septembre. Decisie prin care archiducele Ferdinand încuviințează toate cererile luĭ Petru Șchiopul. No. 413, pag. 282.

1592, 20 Septembre. Archiducele Mathias către archiducele Ferdinand, recomandându-ĭ pe Pascal de' Marini Poli. No. 414, pag. 283.

1592, 30 Septembre. Ordin al Camereĭ archiduceluĭ Ferdinand către magistratul din Bozen, pentru cumpĕrarea unor caĭ de la Petru-Vodă. No. 415, pag. 283.

1592, 14 Octombre. Ferdinand von Kuepach (Kühbach) către Iustinian Moser, doctor și «Obrister Cantzler» al Tirolului, despre plecarea în Italia pe ascuns a unor boierĭ aĭ luĭ Petru-Vodă și neîncrederea ce-ĭ inspiră acești străinĭ. No. 416, pag. 284.

1592, 22 Octombre. Archiducele Ferdinand către «Ambstverwalter zu Bozen» și «Landrichter daselbst», aprobând oprirea la hotar a unor Moldoveni fără pașapoarte și ordonând să se întrebe Domnul. No. 417, pag. 285.

1592, 24 Octombre. Archiducele Ferdinand către «Ambstverwalter zu Botzen», ordonându-i să primească pe Petru Vodă în palatul guvernului cât-va timp. No. 418, pag. 286.

1592, 27 Octombre. Nunțiul Speziano către un cardinal, despre plecarea beglerbeguluĭ Rumelieĭ spre Moldova pentru a restabili pe Aron-Vodă. No. 419, pag. 286.

1592, 30 Octombre. Archiducele Ferdinand către «Ambstvervalter zu Bozen», Adam Straub, despre fuga unuĭ Grec din suita luĭ Petru-Vodă. No. 420, pag. 287.

1592, prin Novembre. «N. Bürgermaister, unnd Rath der Statt Innsbrugg» către archiducele Ferdinand, despre neplăcerile ce ar resulta din cumpărarea de către Petru-Vodă a uneĭ case în oraș. No. 421, pag. 287.

1592, 3 Novembre. Inscripția de pe mormîntul Doamneĭ Irina, soția luĭ Petru Șchiopul. No. 422, pag. 288.

1592, 3 Novembre. Nunțiul Speziano către cardinalul Cinthio (?), despre schimbarea de direcție a beglerbeguluĭ Rumelieĭ, care ar trebui să meargă în Polonia, și nu în Moldova. No. 423, pag. 289.

1592, 10 Novembre. Acelașĭ către acelașĭ (?), despre zvonurile de răscoală a «Valachieĭ». No. 424, pag. 289.

1592, 13 Novembre. Petru-Vodă către archiducele Ferdinand, despre învinuirile ce i se aduc. No. 425, pag. 289.

1592, 13 Novembre. Straub, *Ambtsverwalter* la Bozen, către archiducele Ferdinand, despre o convorbire a sa cu Petru-Vodă. No. 426, pag. 290.

1592, 25 Novembre. Regele Polonieĭ, Sigismund al III-lea, către Senatoriĭ regatuluĭ, despre năvălirea Cazacilor în Moldova. No. 427, pag. 291.

1592, 6 Decembre. În urma uneĭ cereri de despăgubiri a căpitanuluĭ de Arco pentru cheltuielile făcute maĭ de mult cu Petru-Vodă, Camera tirolesă cere ordine de la archiducele Ferdinand. No. 428, pag. 292.

1592, 14 Decembre. Archiducele Ferdinand către «Ambtsverwalter» în Bozen, înștiințându-l că Petru-Vodă nu maĭ poate fi primit în palatul guvernuluĭ. No. 429, pag. 292.

1593-5. Extracte din «Viața luĭ Zamoyski» de Reinhold Heidenstein: locurile relative la Românĭ. No. 430, pag. 293.

1593-8. Extracte dintr'o chronică a Împăraților de la Carol-Quintul până la 1598, despre luptele Românilor cu Turcii în epoca luĭ Mihaĭ-Viteazul. No. 431, pag. 299.

1593. Memoriu german despre pagubele morale ce ar putea aduce Imperiuluĭ, și în principate, începerea negocierilor oferite de Turcĭ. No. 432, pag. 307.

1593 (?). Raport, poate german, despre pretențiile Hanuluĭ, care cere, pentru a permite trecerea în Persia a Turcilor, «veniturile» Moldoveĭ și Caffa. No. 433, pag. 308.

1593, 11 Ianuar. Toma Contarini, ambasador venețian în Germania, către doge, despre ideia de a pune pe archiducele Ferdinand în fruntea oștilor imperiale contra Turcilor, No. 434, pag. 308.

1593, 26 Ianuar. Episcopul de San-Severo, nunciu în Polonia, către episcopul de Cremona, nunciu în Imperiu, despre propaganda anti-catolică a Englejilor în principate. No. 435, pag. 309.

1593, după 29 Ianuar. Scrisoarea unuĭ necunoscut către Petru-Vodă, anunțând că a făcut stăruințĭ la Poartă pentru restabilirea luĭ. No. 436, pag. 309.

1593, după 29 Ianuar. Scrisoare obscură a unuĭ necunoscut către Petru Șchiopul și Zotu Țigară, despre primirea și trimeterea unor scrisorĭ. No. 437, pag. 311.

1593, după 29 Ianuar. Petru Șchiopul către Sinan-Pașa, cerênd iertare pentru fuga sa și voie de a reveni în Imperiul otoman. No. 438, pag. 311.

1593, după 29 Ianuar. Porunca Sultanului chemând pe Petru Șchiopul. No. 439, pag. 312.

1593, după 29 Ianuar. Sinan-Pașa către Petru Șchiopul, dându-i de știre că e iertat de Sultan. No. 440, pag. 313.

1593, după 29 Ianuar. Un oare-care Ieremia către mitropolitul Gh. Movilă, cerêndu i a grăbi pe Petru-Vodă. No. 441, pag. 313.

1593, Februar. Din: «*Zwölff Discurs von politischen Sachen, furnemblich das hungrische Krigswehsen betreffendt . . ., gestellet von einem der des Hungerlandts wol erfahren und gewohnt, N. G., in Februario anno MDXCIII*», despre avantagiile Rușilor asupra Turcilor și natura Sultanului Murad. No. 442, pag. 314.

1593, 6 Februar. Episcopul de San-Severo, nunciu în Polonia, către cardinalul Cinthio, despre prinderea de Turci a unui pretins Domn al «Valachiei». No. 443, pag. 315.

1593, 19 Februar. Știri din Buda, despre viziri, întoarcerea lui Sinan-Pașa la Constantinopol, etc. No. 444, pag. 315.

1593, 5 Mart. Archiducele Ferdinand către Conrad Schüesstl, căpitan de Arco, ordonându-i a vedea ce a făcut Petru Șchiopul cu banii săi din străinătate și a-l cerceta dacă vrea să-i împrumute guvernului. No. 445, pag. 316.

1593, 18 Mart. Episcopul de San-Severo către cardinalul Cinthio, despre propaganda anglicană *(sic)* în principate. No. 446, pag. 316.

1593, April(?). «Conradt Schiestel» către Ulrich Hohenhauser, despre cererea lui Petru-Vodă de a se numi doi comisari pentru a judeca reclamațiile presintate de doi «Greci» (Ragusani?) în contra sa. No. 447, pag. 317.

1593, prin April. Mărturii ale lui Luca Stroici, Ureche, Simion Movilă, Christofor Dzierzek, ș. a., în privința procesului lui Petru-Vodă cu Ioan de' Marini Poli. No. 448, pag. 317.

1593, prin April. Luca Stroici către Petru-Vodă, anunțându-i cuprinsul mărturiilor trimese. No. 449, pag. 320.

1593, înnainte de 1[iu] April. Schuesstl către archiducele Ferdinand, despre o convorbire a sa cu Petru Șchiopul. No. 450, pag. 320.

1593, 1[iu] April. Însemnare a unui necunoscut că a dat unui secretariu al archiduceluĭ Ferdinand răspunsul lui Schuesstl la n° CCCCXLV. No. 451, pag. 322.

1593, 8-9 April. Răspunsul căpitanului Schuesstl la n° CCCCXLV. No. 452, pag. 322.

1593, 9 April. Decisie prin care Camera tirolesă refusă a lua asupră-și cheltuelile făcute de Schuesstl cu Petru-Vodă. No. 453, pag. 323.

1593, 12 April. Guvernul Tirolului către archiducele Ferdinand, întrebându-l dacă poate permite plecarea în Polonia a trei dintre oamenii lui Petru-Vodă. No. 454, pag. 323.

1593, 12 April. Archiducele Ferdinand către Kühbach și dr. Johann Renner, ordonându-li a se ocupa de procesul lui Petru Șchiopul cu frații de' Marini Poli. No. 455, pag. 324.

1593, 23 April. Mathias Bierbaumer către archiducele Ferdinand, despre cercetările ce a făcut în privința moșiilor ce ar fi fost date lui Petru-Vodă de regele Poloniei. No. 456, pag. 325.

1593, 24 April (6 Maiu). Petru-Vodă către comisarii numiți pentru procesul său, arătându-și dreptatea. No. 457, pag. 326.

1593, prin Maiu. Seifried, baron de Promnitz și Daniil, prinț de Buchau, către Împĕrat, despre planurile regale ale verilor Báthory. No. 458, pag. 328.

1593, 5 Maiu. Frații de' Marini de Poli către Andrea «Unterpergh, comesario del serenissimo duca

di Mantua in Espruch, *manu propria*», despre intenția lui Petru-Vodă de a fugi. No. 459, pag. 329.

1593, 7 (17) Maiŭ. Policrat Kamerinos către Petru Șchiopul, rugându-l să vie la Poartă spre a lua Domnia. No. 460, pag. 331.

1593, 8 Maiŭ. Archiducele Ferdinand către Kühbach și dr. Ioan Renner, ordonându-li a cerceta dacă Petru-Vodă vrea să fugă și a-l aresta chiar, la nevoe. No. 461, pag. 332.

1593, 11 Maiŭ. Archiducele Ferdinand către «Landshaubtman», dându-ĭ ordine analoage cu privire la spionarea și oprirea lui Petru-Vodă. No. 462, pag. 333.

1593, 12 Maiŭ. Ferdinand von Kübhach și Johann Renner către archiducele Ferdinand, despre cererea lor asupra planurilor lui Petru-Vodă și feluluĭ său de viață. No. 463, pag. 334.

1593, 16 Maiŭ. Ferdinand von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre o întrevedere cu Petru-Vodă, care i-a vorbit în privința fugeĭ și procesuluĭ. No. 464, pag. 337.

1593, 28 Maiŭ. Episcopul de San-Severo către cardinalul Cinthio, despre silințile lui Sigismund Báthory de a se face rege în Polonia și căsătoria lui Aron-Vodă. No. 465, pag. 339.

1593, 24 Maiŭ. Archiducele Ferdinand trimete procesul lui Petru-Vodă cu Ragusaniĭ înnaintea Guvernuluĭ provinciilor superioare austriace. No. 466, pag. 340.

1593, 24 Maiŭ. Archiducele Ferdinand către avocatul Ciprian Ströle, permițêndu-ĭ a apĕra pe Petru-Vodă în procesu-ĭ cu ceĭ doĭ Ragusanĭ. No. 467, pag. 341.

1593, 25 Maiŭ. Archiducele Ferdinand către Guvernul provinciilor superioare austriace: altă formă a n^lui^ CCCCLXVI. No. 468, pag. 341.

1593, 25 Maiŭ. Archiducele Ferdinand către Comisariĭ numiți în afacerea luĭ Petru-Vodă, despre raportul lor și hotărîrea pusă asupră-ĭ. No. 469, pag. 341.

1593, 25 Maiŭ. Archiducele Ferdinand către Iustinian Moser, trimeț̂ându-ĭ judecarea procesuluĭ luĭ Petru-Vodă. No. 470, pag. 342.

1593, 28 Maiŭ (7 Iunie). Procură generală dată de Petru-Vodă luĭ Anton Bruni. No. 471, pag. 342.

1593, Iunie. Germanicus, episcop de San Severo, nunciu papal în Polonia, către archiducele Ferdinand, despre moșiile date luĭ Petru-Vodă în această țară. No. 472, pag. 343.

1593, 1^iu^ Iunie. *Aviso* din Polonia (?) către nunțiul Speziano, despre călătoria ce a proiectat Sigismund Báthory în Polonia, Imperiu și Italia. No. 473, pag. 343.

1593, 24 Iunie. Citația luĭ Ioan de' Marini Poli în procesul cu Petru-Vodă. No. 474, pag. 344.

1593, 24 Iunie Archiducele Ferdinand către Ioan de' Marini Poli, chemându-l să asiste la proces. No. 475, pag. 344.

1593, 28 Iunie. Archiducele Ferdinand dă un pașaport pentru Polonia luĭ Gheorghe Hatmanul. No. 476, pag. 345.

1593, 3 Iulie. Archiducele Ferdinand către von Kühbach și *Landrichterul* din Bozen [Weissenegg], despre supraveghiarea luĭ Petru-Vodă și alte măsurĭ de siguranță. No. 477, pag. 345.

1593, 3 Iulie. Archiducele Ferdinand către Khuen, despre acelașĭ lucru. No. 478, pag. 346.

1593, 3 Iulie. Archiducele Ferdinand către Împĕrat, despre știrile ce are asupra planurilor rele ale luĭ Petru-Vodă, pentru care cere ordine (conceptul n^lui^ CLV din vol. III). No. 479, pag. 346.

1593, 3 Iulie. Ștefan Surdul, fost Domn al Țereĭ-Românești, către archiducele Ferdinand, recomandându-ĭ pe agentul său, Ioan de' Marini Poli. No. 480, pag. 347.

1593, 8 Iulie. Archiducele Ferdinand către Guvernul provinciilor superioare austriace, ordonându-ĭ a plăti căpitanuluĭ de Arco niște cheltuielĭ făcute cu Petru-Vodă. No. 481, pag. 348.

1593, 9 Iulie. Hanns-Jacob Khuen, «Landthaubtman an der Etsch», către von Kühbach și Wisenegg, despre măsurile ce crede bune pentru a opri fuga luĭ Petru-Vodă. No. 482, pag. 348.

1593, 10 (20) Iulie. Scrisoare a unuĭ necunoscut către Petru-Șchiopul, cu rugăminte să nu piardă prin zăbavă prilejul numireĭ în Domnie. No. 483, pag. 349.

1593, 12 Iulie. Ferdinand von Kühbach și Waisnegg (?), «Rat und Lantrichter alda», către archiducele Ferdinand, despre numĕrul Moldovenilor din Bozen și mișcările lor. No. 484, pag. 350.

1593, 12 Iulie. Împĕratul Rudolf către von Krechwitz, sol imperial pe lângă Poartă, arătându-ĭ că n'are nicĭ-un motiv și nicĭ-o scusă pentru a reține pe Petru-Vodă. No. 485, pag. 352.

1593, 15 Iulie. Episcopul de San-Severo către cardinalul Cinthio, despre pretinsa întrare în Moldova a uneĭ armate turcești contra Polonieĭ. No. 486, pag. 353.

1593, 17 Iulie. Împĕratul Rudolf către archiducele Ferdinand, arătându-ĭ că în principiu nu se poate opri plecarea luĭ Petru-Vodă, dar că n'o va permite fără un nou raport. No. 487, pag. 353.

1593, 18 (28?) Iulie. Petru Șchiopul către von Kühbach, cerênd pe fiul său și recomandându-ĭ restul familieĭ și suiteĭ sale. No. 488, pag. 354.

1593, 19 Iulie. Von Kühbach și Michael Weisneg către archiducele Ferdinand, despre nouă scrisorĭ prinse și lipsa de dovedĭ contra luĭ Petru-Vodă. No. 489, pag. 355.

1593, 21 Iulie. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, cerênd ordine cu privire la n° CCCCXXXVIII. No. 490, pag. 356.

1593, 27 Iulie. Archiducele Ferdinand către von Kühbach, restituindu-ĭ scrisorile oprite și permițêndu-ĭ «a pleca la răcoare». No, 491, pag. 356.

1593, 31 Iulie. Archiducele Ferdinand către Împĕrat, despre temerile ce are în privința scopurilor luĭ Petru Șchiopul. No. 492, pag. 357.

1593, 4 August. Archiducele Ferdinand către Împĕrat, despre destăinuirea ce i-a făcut Petru-Vodă că ar vrea să plece în Moldova *(sic)*, unde e chemat. No. 493, pag. 358.

1593, 12 August. Petru Șchiopul către archiducele Ferdinand, cerêndu-ĭ a sili pe Ioan de' Marini Poli să răspundă la întrebările ce l s'aŭ pus. No. 494, pag. 358.

1593, 17 August. Guvernul provinciilor austriace superioare către archiducele Ferdinand, despre răspunsul ce trebue să se dea petițieĭ de supt n° CCCCXCV. No. 495, pag. 359.

1593, 18 August. Camera tirolesă către Schiestl, despre plata cheltuielilor făcute cu Petru Șchiopul. No. 496, pag. 360.

1593, 18 August. Decisia archiduceluĭ Ferdinand asupra petițieĭ de supt n° CCCCXCIV. No. 497, pag. 360.

1593, 23 August. Guvernul țerilor superioare austriace către archiducele Ferdinand, despre străiniĭ suspecți ce vin la Petru Vodă. No. 498, pag. 361.

1593, 24 August. Știrĭ din Praga, despre intenția Turcilor de a ataca Imperiul, cu ajutoare ardelene și moldovenești. No. 499, pag. 361.

1593, 27 August. Archiducele Ferdinand către Împĕrat, despre venirea de străinĭ suspecți la Petru-Vodă. No. 500, pag. 362.

1593, 4 Septembre. Hassan-Pașa de Timișoara, beglerbeg, promite luĭ Francisc Dobó «în Sáros Patak» voevodatul Cașovieĭ și luĭ Ștefan Báthory Coroana Boemieĭ. No. 501, pag. 362.

1593, 15 Septembre. Știrĭ din Ardeal, despre sosirea Tatarilor la Nistru și pregătirile Turcilor. No. 502, pag. 362.

1593, 18 Septembre. Archiducele Ferdinand către von Kühbach, despre permisia nouă ce a acordat pentru plecare luĭ Gheorghe Hatmanul și Andreĭ Cămărașul. No. 503, pag. 363.

1593, 25 Septembre. Archiducele Matthias către Împĕratul Rudolf, despre intrigile făcute odată de Albert Laski cu creștiniĭ supușĭ Turcilor. No. 504, pag. 363.

1593, 26 Septembre. Împĕratul Rudolf către archiducele Ferdinand, despre răspunsul ce trebue dat luĭ Petru-Vodă. No. 505, pag. 364.

1593, 28 Septembre. Nunțiul Speziano către cardinalul Cinthio, despre condițiile ce pune archiducele Ferdinand pentru a lua comanda contra Turcilor. No. 506, pag. 365.

1593, 29 Septembre. Știre din lagărul turcesc, despre persoana lui Sinan-Paşa. No. 507, pag. 365.

1593, 2 Octombre. Sigismund Rákóczy către Nicolae Pálffy, despre ofertele lui Aron-Vodă şi Mihaĭ-Viteazul. No. 508, pag. 366.

1593, 16 Octombre. Archiducele Ferdinand către guvernul țerilor austriace superioare, despre dorința sa de a vedea maĭ iute terminat procesul luĭ Petru Șchiopul cu Ragusaniĭ. No. 509, pag. 367.

1593, 16 Octombre. Archiducele Ferdinand către Iustinian Möser, ordonând a se sfârşi cât maĭ iute procesul menționat. No. 510, pag. 367.

1593, 17 Octombre. Archiducele Ferdinand către von Kühbach, însărcinându-l să vadă dacă un fost tălmaciŭ al luĭ Petru-Vodă poate traduce din «moldovenește», turcește şi grecește. No. 511, pag. 367.

1593, 17 Octombre. Însemnare despre primirea la Ambras a uneĭ scrisorĭ privitoare la Petru Șchiopul. No. 512, pag. 368.

1593, 22 Octombre. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre cercetările ce a făcut pentru tălmaciŭ. No. 513, pag. 368.

1593, 28 Octombre. Filip Pigafetta către Marele-Duce Ferdinand de Toscana, despre situația Domnilor românĭ față cu Poarta. No. 514, pag. 369.

1593, 28 Octombre. Traducerea românească a scrisoreĭ prin care Sigismund al III^lea^ cerea archiduceluĭ Ferdinand să lese pe Petru-Vodă a merge în Polonia. No. 515, pag, 369.

1593, Novembre. Ieremia al II^lea^, patriarch de Constantinopol, către Petru Șchiopul, despre influența luĭ Andronic Cantacuzino şi putința uneĭ restabilirĭ în Domnie. No. 516, pag, 370.

1593, 6 Novembre. Știrĭ din Viena, despre măcelărirea de către husarĭ a «Valachilor» (din Bosnia?), cari întovărăşiaŭ un convoiŭ. No. 517, pag. 372.

1593, 10 Novembre. Instrucțiĭ papale către cardinalul Doria, nunțiu în lagărul din Ungaria, despre profesia de credință catolică a luĭ Aron-Vodă. No. 518, pag. 372.

1593, 14 (24) Novembre. Andronic Cantacuzino către Petru Șchiopul, despre numirea luĭ Mihaĭ Viteazul şi păstrarea Moldoveĭ pentru dînsul. No. 519, pag. 373.

1593, 24 Novembre. Archiducele Ferdinand către von Kühbach, despre întoarcerea luĭ Petru Șchiopul la Bozen şi nevoia de supraveghiere. No. 520, pag. 375.

1593, 24 Novembre. Archiducele Ferdinand către «Herrn Lanndsshaubtmann an der Etsch», despre acelaşĭ lucru. No. 521, pag. 375.

1593, 3 Decembre. Archiducele Ferdinand către von Kühbach, despre permisia ce a acordat luĭ Luca Stroicĭ, Ieremia Movilă şi Gheorghe Postelnicul de a merge la Bozen. No. 522, pag. 375.

1593, 3 Decembre. Petru Șchiopul către archiducele Ferdinand, cerându-ĭ voie să meargă în Polonia şi la Papă. No. 523, pag. 376.

1593, 9 Decembre. Guvernul provinciilor austriace superioare către archiducele Ferdinand, despre o plângere de injuriĭ a luĭ Petru-Vodă contra luĭ Ioan de' Marini Poli. No. 524, pag. 378.

1595, 13 Decembre. Nunțiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre pretențiile Imperiuluĭ asupra Ardealuluĭ. No. 525, pag. 378.

1593, 20 Decembre. Guvernul provinciilor superioare austriace către archiducele Ferdinand, despre apelul Ragusanilor. No. 526, pag. 379.

1593, 21 Decembre. Nunțiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre nehotărîrile archiduceluĭ Ferdinand în primirea comandeĭ contra Turcilor. No. 527, pag. 380.

1594-1601. Extrase, relative la luptele Românilor cu Turcii, din memoriile conteluĭ Ioan-Marc Isolano. No. 528, pag. 380.

1594. Dintr'un raport asupra Imperiuluĭ otoman, despre caiĭ de războiŭ ce ieaŭ Turciĭ din principate. No. 529, pag. 388.

1594. Instrucțiĭ către nunciul în Polonia, Malaspina, episcop de San-Severo, pentru a căuta să atragă pe Polonĭ în liga contra Turcilor. No. 530, pag. 389.

1594? Instrucțiĭ pentru nunciul în Spania, despre nevoia de ajutorul regeluĭ pentru causa creștină. No. 531, pag. 390.

1594. «Il P[adre] I.» *(sic)* către Papa Clement al VIII^lea^, despre lupta cu Turciĭ. No. 532, pag. 390.

1594. Părerĭ asupra războiuluĭ cu Turciĭ de Abraham Tocken. No. 533, pag. 391.

1594. Regele Polonieĭ către dietele particulare, despre trecerea Tatarilor spre Ungaria și provisiile cerute în Muntenia. No. 534, pag. 394.

1594. Necunoscut către regele Polonieĭ, despre apropiata revoltă a Domnilor românĭ. No. 535, pag. 394.

1594. Inventariul avereĭ luĭ Ștefan-Vodă, făcut de Petru Șchiopul, tatăl acestuia. No. 536, pag. 395.

1594, 3 Ianuar. Nunciul Speziano către cardinalul Minucci, despre speranțele ce se aŭ că supușiĭ creștinĭ aĭ Turcilor se vor răscula. No. 537, pag. 399.

1594, 12 Ianuar. Memoriu al luĭ Francisc Kopacsy *(Copacti)* către Împĕrat, despre situația ce s'ar crea luĭ Sigismund Báthory prin răscoala contra Turcilor. No. 538, pag. 399.

1594, 12 Ianuar. Archiducele Ferdinand către Petru Șchiopul, despre plângerea făcută de acesta contra luĭ Ioan de' Marini Poli. No. 539, pag. 400.

1594, între 12 și 19 Ianuar. Soliĭ imperialĭ la Moscova către Împĕrat, despre bunele dispoziții ale Țaruluĭ contra Turcilor și solia persană venită la el. No. 540, pag. 400.

1594, 19 Ianuar. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre o convorbire a sa cu Petru Șchiopul, maĭ ales asupra războiuluĭ cu Turciĭ. No. 541, pag. 401.

1594, 28 Ianuar. Indicația unuĭ manuscript din opera luĭ Petru Cedolini, despre Imperiul otoman. No. 542, pag. 405.

1594, 29 Ianuar. Din discursul unuĭ anume Wackher către episcopul de Gnesen, despre campania luĭ Soliman al II^lea^ în Moldova contra luĭ Rareș. No. 543, pag. 405.

1594, 1^iu^ Februar. Christofor-Iacob Lydel, *Landvogt*, și Zacharia Gaiczhofler către archiducele Ferdinand, despre hotărîrea Împĕratuluĭ în privința luĭ Petru-Vodă. No. 544, pag. 406.

1594, 4 (3?) Februar. Condițiĭ puse de Împĕrat Cazacilor luați în serviciul săŭ, cu mențiunea ajutoruluĭ ce ar putea să aibă de la principiĭ creștinĭ din Orient, între cari și Aron-Vodă din Moldova. No. 545, pag. 406.

1594, 3 Februar. Împĕratul Rudolf către Țarul Teodor (Fedor), Aron-Vodă, Ianus Zborowski și Zaporojenĭ, despre înțelegerea încheiată cu acești Cazacĭ. No. 546, pag. 407.

1594, 8 Februar. Lydel și Geizhofler către archiducele Ferdinand, despre maĭ multe calomniĭ în ventate de Pezzen pentru a înnegri pe Petru Șchiopul. No. 547, pag. 408.

1594, 15 Februar. Nunciul Speziano către Ambrosiu Vignati, despre negocierile archiduceluĭ Ferdinand pentru comanda contra Turcilor. No. 548, pag. 409.

1594, 17 Februar. Archiducele Ferdinand către *Landvogtul* Lidl și Zacharia Geitzhoffler, despre zăbava unuĭ răspuns imperial și destăinuirile luĭ Pezzen. No. 549, pag. 409.

1594, 20 Februar. Lydel și Geitzhofler către archiducele Ferdinand, despre hotărîrea ce a luat Împĕratul în privința luĭ Petru-Vodă. No. 550, pag. 409.

1594, 22 Februar. Toma Contarini, ambasador în Germania, către doge, despre o neînțelegere a Veneției cu Imperiul. No. 551, pag. 410.

1594, între 27 Februar şi 2 Mart. Petru Şchiopul către von Kühbach, despre situaţia avereĭ sale şi darurile ce a făcut în Imperiu. No. 552, pag. 411.

1594, 28 Februar. Archiducele Ferdinand către Lydel şi Geitzhofler, despre hotărîrea sa de a comunica luĭ Petru-Vodă voinţa imperială. No. 553, pag. 413.

1594, 3 Mart. Ducele Francisc de Lauenburg către Electorul de Brandenburg, despre frica de Tatarĭ a Domnilor romănĭ şi dispoziţiile lor. No. 554, pag. 413.

1594, 3 Mart. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre maĭ multe convorbirĭ ce a avut cu Petru-Vodă. No. 555, pag. 414.

1594, 7 Mart. Nunţiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre intervenţia sa în favoarea luĭ Petru-Vodă. No. 556, pag. 417.

1594, 8 Mart. Archiducele Ferdinand către Hans-Iacob Khuen, dându-ĭ ordine de a comunica luĭ Petru-Vodă voinţa Împĕratuluĭ, de a-l sfătui, şi chiar a-l împiedeca, să nu plece. No. 557, pag. 419.

1594, 11 Mart. Khuen către archiducele Ferdinand, despre o convorbire a sa cu Petru-Vodă. No. 558, pag. 420.

1594, 13 Mart. Archiducele Ferdinand către von Kühbach, despre primirea raportuluĭ relativ la Petru-Vodă. No. 559, pag. 424.

1594, 14 Mart. Nunţiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre speranţele ce pun Imperialiĭ în răscoala ţerilor de la Dunăre şi afacerea luĭ Petru-Vodă. No. 560, pag. 425.

1594, 15 Mart. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre sosirea la Petru-Vodă a doĭ negustorĭ greciĭ. No. 561, pag. 425.

1594, 22 Mart. Nunciul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre speranţele de biruinţă ale creştinilor, sprijiniţĭ de principiĭ dunărenĭ. No. 562, pag. 426.

1594, 24 Mart. Raport al luĭ Mateĭ Wackher către Împĕratul Rudolf, despre o convorbire cu Zamoyski în privinţa războiuluĭ cu Turciĭ. No. 563, pag. 427.

1594, 26 Mart. Nunciul Speziano către Alexandru Comuleo, despre negocierile imperiale cu principiĭ dunărenĭ. No. 564, pag. 429.

1594, 28 Mart. Nunciul Speziano catre cardinalul de San-Giorgio, despre aceleaşĭ speranţe şi bunele dispoziţiĭ ale luĭ Sigismund Báthory. No. 565, pag. 430.

1594, 29 Mart. Nunciul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre primirea brevelor pentru Petru-Vodă şi zădărnicia orĭ-căreĭ stăruinţĭ. No. 566, pag. 430.

1594, 2 April. Nunciul Speziano către Comuleo, despre nevoia de unire iute a Ardealuluĭ cu ţerile dunărene. No. 567, pag. 431.

1594, 4 April. Nunţiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre misiunea luĭ Comuleo în Moldova şi Ţara-Românească. No. 568, pag. 431.

1594, 12 April. Ştirĭ *(avisi)* ale nunţiuluĭ Speziano, despre trecerea Tatarilor prin «Valachia». No. 569, pag. 432.

1594, 12 April. Nunţiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre acelaşĭ lucru şi despre scrisorĭ ale luĭ Sigismund Báthory către Papă. No. 570, pag. 432.

1594, 13 April. Nunţiul Speziano către don Alessandro Comuleo, despre planul de a trimete soldaţĭ imperialĭ în Moldova. No. 571, pag. 432.

1594, 13 April. Nunţiul Speziano către Comuleo, despre amânarea trimetereĭ de trupe imperiale în Moldova. No. 572, pag. 433.

1594, 16 April. Archiducele Ferdinand către Zellen am Kofl, ordonându-ĭ a libera o armătură şi un ceasornic, pe care Petru-Vodă voià să le trimeată în Italia. No. 573, pag. 433.

1594, 19 April. Nunţiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre puţinul folos ce ar aduce o intervenţie în favoarea luĭ Petru-Vodă. No. 574, pag. 434.

1594, 25 April. Nunțiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre același lucru și ușurința cu care ar putea fugi Voevodul. No. 575, pag. 434.

1594, 25 April. Nunțiul Speziano trimete știrĭ despre Tatarĭ din oastea luĭ Sinan-Pașa. No. 576, pag. 435.

1594, 27 April. Ordin al Camereĭ tirolese către vama din Grimb, pentru scutirea unor lucruri venite luĭ Petru-Vodă de la Veneția. No. 577, pag. 435.

1594, Maiŭ-Decembre. Din «ziarele» luĭ Nicolae Gabelmann, despre un sol al luĭ Aron-Vodă la Împĕrat și trecerea, prin trădare, a Tatarilor. No. 578, pag. 436.

1594, 8 Maiŭ. Ioan de' Marini Poli către archiducele Ferdinand, despre procesul sĕŭ cu Petru-Vodă. No. 579, pag. 436.

1594, 10 (20) Maiŭ. Testamentul din Bozen al luĭ Petru Șchiopul: două versiunĭ, una greacă și una italiană. No. 580, pag. 437.

1594, 10 (20) Maiŭ. Alte două versiunĭ italiene ale testamentuluĭ din Bozen al luĭ Petru-Vodă. No. 581, pag. 439.

1594, 10 (20) Maiŭ. Traducere germană a cedulelor testamentare ale luĭ Petru Șchiopul. No. 582, pag. 441.

1594, 10 (20) Maiŭ. Una din cedulele testamentare ale luĭ Petru-Vodă, în original. No. 583, pag 443.

1594, 11 Maiŭ. Petru-Vodă către archiducele Ferdinand, despre cearta sa cu Ragusanii și dorința ce are de a merge la Papă. No. 584, pag. 443.

1594, 19 Maiŭ. Nunțiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre nesiguranța sa în privința luĭ Comuleo. No. 585, pag 446.

1594, 27 Maiŭ. Nunțiul Speziano dă știrĭ despre calea pe care trebue să vie Tatarii la Sinan-Pașa. No. 586, pag. 446.

1594, 1-iŭ Iunie. Nunțiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre rugămințile ce a făcut Petru-Vodă, la Bozen, unuĭ legat apostolic pentru a mijloci liberarea sa. No. 587, pag. 446.

1594, 9 Iunie. Nunțiul Speziano dă știrĭ despre zvonul ce se răspândise în privința uneĭ victoriĭ a celor treĭ principĭ dunărenĭ asupra Tatarilor. No. 588, pag. 447.

1594, 9 Iunie. Toma Contarini către dogele, despre starea archiduceluĭ Ferdinand. No. 589, pag. 447.

1594, 9 (19?) Iunie. Nunțiul Speziano către Alexandru Comuleo, despre neconfirmarea victorieĭ românești asupra Tatarilor. No. 590, pag. 447.

1594, 28 Iunie. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre slăbiciunea luĭ Petru-Vodă. No. 591, pag. 448.

1594, 30 Iunie. Nunțiul Speziano dă știrĭ despre siguranța de către Tatarĭ. No. 592, pag. 449.

1594, 30 Iunie. Archiducele Ferdinand către von Kühbach, dându-ĭ instrucțiĭ pentru casul morțeĭ luĭ Petru-Vodă. No. 593, pag. 449.

1594, 1-iŭ Iulie. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre moartea luĭ Petru-Vodă. No. 594, pag. 450.

1594, 1-iŭ Iulie. Inscripția de pe mormîntul luĭ Petru-Vodă. No. 595, pag. 451.

1594, după 1-iŭ Iulie. Lista oamenilor luĭ Petru-Vodă, comunicată de von Kühbach archiduceluĭ Ferdinand. No. 596, pag. 452.

1594, după 1-iŭ Iulie. Inventariul avereĭ luĭ Petru-Vodă aflătoare la Bozen. No. 597, pag. 454.

1594, după 1-iŭ Iulie. Socoteala luĭ Kühbach, ca tutor al luĭ Ștefan-Vodă, între anii 1594-9. No. 598, pag. 471.

1594, 3 Iulie. Archiducele Ferdinand ordonă luĭ von Kühbach din noŭ să anunțe cererile *(Begern)* luĭ Ștefan-Vodă și celorlalți și dacă Petru a lăsat testament. No. 599, pag. 481.

1594, 4 Iulie. Petiție a slugilor și oamenilor de casă aĭ luĭ Petru-Vodă, prin care cer luĭ von Kühbach pe Ștefan-Vodă. No. 600, pag. 481.

1594, 4 Iulie. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre îngroparea luĭ Petru-Vodă, cetirea testamentuluĭ și sfaturile cu suita Domnuluĭ mort. No. 601, pag. 482.

1594, 5 Iulie. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre spusele oamenilor luĭ Petru și ce trebue făcut cu copilul Ștefan-Vodă. No. 602, pag. 484.

1594, 5 Iulie. Archiducele Ferdinand anunță Împăratuluĭ moartea luĭ Petru-Vodă și măsurile luate. No. 603, pag. 486.

1594, 7 Iulie. Nunțiul Speziano către cardinalul Minuccio, despre neînceperea încă a stăruințelor pe lângă Împărat pentru liberarea luĭ Petru-Vodă. No. 604, pag. 486.

1594, 11 Iulie. Archiducele Ferdinand către von Kühbach, dându-ĭ ordine privitoare la suita luĭ Petru-Vodă. No. 605, pag. 487.

1594, 9 (19) Iulie. Gavriil Severos, mitropolit de Filadelfia, către Zotu Țigară, despre moartea luĭ Petru-Vodă și altele. No. 606, pag. 487.

1594, 11 (21) Iulie. Maxim, episcop de Cerigo, către Zotu, dorindu-ĭ apropiată întoarcere la Veneția. No. 607, pag. 488.

1594, 11 (21) Iulie. Scrisoare intimă, de cuprins familiar, a luĭ Chrisoverghi către Sguromali, ambiĭ boierĭ aĭ luĭ Petru-Vodă. No. 608, pag. 488.

1594, 11 (21) Iulie. Scrisoare analoagă a luĭ Chrisoverghi către mitropolitul Gheorghe și maĭ mulțĭ boierĭ de la Bozen. No. 609, pag. 489.

1594, 11 (21) Iulie. Scrisoare intimă a luĭ Gheorghe Cămărașul și a soțieĭ luĭ Gheorghe Hatmanul către acesta, Alexandra Cămărășoaia și copiiĭ eĭ. No. 610, pag. 490.

1594, 11 Iulie. Archiducele Ferdinand către Împărat, despre cele spuse de von Kühbach, relativ la testamentul luĭ Petru-Vodă. No. 611, pag. 491.

1594, 14 Iulie. Gheorghe Hatmanul către von Kühbach, cerênd a se ținea în samă tutoratul săŭ asupra luĭ Ștefan-Vodă. No. 612, pag. 491.

1591, 18 Iulie. Guvernul provinciilor austriace superioare către archiducele Ferdinand, despre cererea de sechestru asupra avereĭ luĭ Petru-Vodă făcută de frațiĭ Marini. No. 613, pag. 491.

1594, 19 Iulie. Nunțiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre misiunea luĭ Ioan de' Marini Poli în Țara-Românească și Moldova și relațiile luĭ cu Petru-Vodă. No. 614, pag. 492.

1594, 24 Iulie. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre testamentul adus de Hatman și despre Ștefan-Vodă și suita sa. No. 615, pag. 492.

1594, 25 Iulie. Petiție ca din partea copiluluĭ Ștefan-Vodă către archiducele Ferdinand, recomandându-ĭ soarta sa. No. 616, pag. 493.

1594, 27 Iulie. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre o confiscare de scrisorĭ. No. 617, pag. 494.

1594, 2 August. Împăratul către archiducele Ferdinand, despre ce se va face cu Ștefan-Vodă. No. 618, pag. 495.

1594, 4 August. Nunțiul Speziano către cardinalul Minuccio, despre felul cum s'ar putea converti la Biserica Romană Ștefan-Vodă. No. 619, pag. 495.

1594, 13 August. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre congediarea slugilor, cu lista lor. No. 620, pag. 495.

1594, 17 August. Aron-Vodă, Domnul Moldoveĭ, către archiducele Ferdinand, recomandându-ĭ pe Ioan de' Marini Poli. No. 621, pag. 496.

1594, 22 August. Petiția prin care Zotu Țigară chiamă în judecată, la Veneția, pe Maria Cerchesa, care furase banĭ și lucrurĭ din moștenirea luĭ Petru-Vodă. No. 622, pag. 497.

1594, 27 August. Maria Cerchesa către von Kühbach, denunțând relele intenții ale lui Zotu Țigară față de Ștefan-Vodă. No. 623, pag. 498.

1594, 29 August. Bernardino Rosso către archiducele Ferdinand, despre furtul unei părți din moștenirea lui Petru-Vodă. No. 624, pag. 498.

1594, pe la 29 August. Zotu Țigară către archiducele Ferdinand, arătând cum dorește el să se fixeze soarta lui Ștefan-Vodă. No. 625, pag. 499.

1594, pe la 29 August. Zotu Țigară către archiducele Ferdinand, despre felul cum s'a săvârșit furtul. No. 626, pag. 500.

1594, 10 Septembre. Petter Chemmel către von Kühbach, despre furt. No. 627, pag. 501.

1594, 12 Septembre. Toma Scherzer către von Kühbach, despre cele întîmplate cu oamenii lui Petru-Vodă. No. 628, pag. 501.

1594, 13 Septembre. Ferdinand către Bernardino Rosso, despre acordarea unui pașaport autorilor furtului. No. 629, pag. 502.

1594, 13 Septembre. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre purtarea lui Ștefan-Vodă și oamenilor săi și despre furt. No. 630, pag. 502.

1594, 15 Septembre. Archiducele Ferdinand către tutorii lui Ștefan-Vodă: Wilhelm, cavaler de Wolkenstein, «Erbstallmeister und Furschneider in Tyrol», Jacob-Andre, senior de Brandis, Kronberg și «Verst» și von Kühbach, senior de Ried, Zimmerlehen și Haselburg, dându-li instrucții. No. 631, pag. 503.

1594, 16 Septembre. Bernardino Rosso către archiducele Ferdinand, despre plecarea lui Zotu spre Bozen. No. 632, pag. 504.

1594, 16 Septembre. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre furt, purtarea lui Zotu și măsurile sale. No. 633, pag. 504.

1594, 19 Septembre. Archiducele Ferdinand către Rosso, dându-i instrucții în afacerea furtului. No. 634, pag. 505.

1594, 20 Septembre. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre sosirea lui Zotu și noue descoperiri cu privire la furt. No. 635, pag. 505.

1594, 21 Septembre. Bernardino Rosso către archiducele Ferdinand, despre măsurile ce trebue luate față cu Zotu. No. 636, pag. 506.

1594, 23 Septembre. Rosso către archiducele Ferdinand, despre ce trebue făcut cu Zotu, dând în anexă lista lucrurilor furate. No. 637, pag, 507.

1594, 25 Septembre. Archiducele Ferdinand către Rosso, despre felul cum a primit pe Zotu. No. 638, pag. 508.

1594, 27 Septembre. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre familia și suita lui Ștefan-Vodă și o boală a acestuia. No. 639, pag. 509.

1594, 29 Septembre. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre ce e de făcut cu Zotu. No. 640, pag. 509.

1594, 1iu Octombre. Bernardino Rosso către archiducele Ferdinand, despre afacerea furtului. No. 641, pag. 510.

1595, 2 Octombre. Lista lucrurilor furate din moștenirea lui Petru-Vodă, dată de Zotu Țigară. No. 642, pag. 512.

1594, 4 Octombre. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre cele ce a vorbit cu Zotu. No. 643, pag. 513.

1594, 13 Octombre. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre trimeterea lui Apostolo Țigară la Veneția, descoperirea testamentului din 10 Maiu și cetirea inventariului făcut de Petru-Vodă. No. 644, pag. 513.

1594, 14 Octombre. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre soarta ce trebue de făcut luĭ Ștefan-Vodă și infirmitățile copiluluĭ. No. 645, pag. 514.

1594, 2 Novembre. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre starea luĭ Ștefan-Vodă și suita luĭ. No. 646, pag. 516.

1594, 4 Novembre. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre congediarea casnicilor luĭ Petru-Vodă. No. 647, pag. 517.

1594, 14 Novembre. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre sosirea sa la Veneția și negocierile cu Moldoveniĭ. No. 648, pag. 517.

1594, 16 Novembre. Sentența venețiană în procesul pentru moștenirea luĭ Petru-Vodă. No. 649, pag. 518.

1594, 20 Novembre. Ioan de' Marini Poli către archiducele Ferdinand, despre procesul său cu Petru-Vodă. No. 650, pag. 519.

1594, 23 Novembre. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre negocierile sale cu Moldoveniĭ. No. 651, pag. 520.

1595, 6 April. Regele Poloniei, Sigismund al III^lea^, despre testamentul făcut de Petru-Vodă în Iunie 1594. No. 652, pag. 521.

1595, 28 Iunie. Împĕratul Rudolf către președintele Camereĭ provinciilor austriace superioare, despre moștenirea luĭ Petru-Vodă. No. 653, pag. 523.

1595, 31 Iulie. Von Kühbach către Guvernul țerilor austriace superioare, despre cererea regeluĭ Poloniei și sfârșitul vieței luĭ Petru-Vodă. No. 654, pag 524.

1595, 8 August. Guvernul țerilor austriace superioare către Împĕrat, despre aducerea luĭ Ștefan-Vodă la Iesuiți, în Innsbruck. No. 655, pag. 527.

1596, 17 Februar. Von Kühbach către Guvernul țerilor superioare austriace, despre procesul de moștenire. No. 656, pag. 528.

1596, 28 Iunie. Autentificare a scrisoreĭ autografe din 5 Maiŭ 1590 a luĭ Petru-Vodă, reprodusă în facsimile în *Acte și fragmente*, III, planșa 2. No. 657, pag. 529.

1597, 19 Novembre. Împĕratul către von Kühbach, despre o conspirație pentru liberarea luĭ Ștefan-Vodă. No. 658, pag. 530.

1597, 19 Novembre. Guvernul țerilor austriace superioare către hangiul Ciprian Ober, despre același lucru. No. 659, pag. 531.

1597, 21 Novembre. Guvernul țerilor austriace superioare către judecătorul orașuluĭ și țereĭ din Bozen, despre același lucru. No. 660, pag. 531.

1597, 21 Novembre. Guvernul țerilor austriace superioare către ducele de Mantova, despre intrigile Moldovenilor. No. 661, pag. 532.

1597, 27 Novembre. Guvernul țerilor austriace superioare către von Kühbach, în afacerea conspirațieĭ. No. 662, pag. 533.

1598, presentată la 9 Maiŭ. Bruni către Guvernul provinciilor austriace superioare, despre averea din Veneția a luĭ Ștefan-Vodă. No. 663, pag. 533.

1599, 11 (21) April. Inscripția de pe mormîntul luĭ Zotu Țigară, la San-Giorgio dei Greci în Veneția. No. 664, pag. 534.

1599, 1^iu^ Maiŭ. Ștefan-Vodă către sora sa, Domnița Maria, mângâind-o pentru moartea soțuluĭ eĭ, Zotu Țigară. No. 665, pag. 535.

1599, 1-19 Maiŭ. Ștefan-Vodă către Domnița Maria, cu același scop. No. 666, pag. 535.

1599, 10 Decembre. Extras din ziarul Iesuiților din Innsbruck, despre primirea luĭ Ștefan-Vodă în sodalitatea Mariană. No. 667, pag. 536.

1599, 10 Decembre. Guvernul ţerilor austriace superioare către Împĕrat, despre averea din Veneţia şi ce trebue făcut cu Ştefan-Vodă. No. 668, pag. 536.

1600, 18 April. Ştefan-Vodă către von Kühbach şi Rosso, dându-li dreptul de a-l represinta la Veneţia. No. 669, pag. 537.

1600, 15 Maiŭ. Ştefan-Vodă către Domniţa Maria, recomandându-ĭ pe von Kühbach, care vine la Veneţia. No. 670, pag. 538.

1600, 14 Iunie. Învoială între Domniţa Maria şi von Kühbach, relativă la lucrurile furate din moştenirea luĭ Petru-Vodă. No. 671, pag. 539.

1600, 29 Iulie. Împĕratul către curatoriĭ luĭ Ştefan-Vodă, despre oferta luĭ Mihaĭ Viteazul de a da acestuia Moldova. No. 672, pag. 540.

1600, 24 August. Von Kühbach către Împĕrat, despre dispoziţia luĭ Ştefan-Vodă de a primi Moldova. No. 673, pag. 540.

1601-2. Socoteala luĭ von Kühbach pe aniĭ 1601 şi 1602; urmare la n° DXCVIII. No. 674, pag. 542.

1601, 25 Novembre. Promisiunea luĭ Ştefan-Vodă de a rĕsplăti cândva pe Ion Cămĕraşul pentru serviciile luĭ. No. 675, pag. 543.

1602. Ultima socoteală, din 1602, a luĭ von Kühbach. No. 676, pag. 544.

1602, înnainte de 10 Februar. Guvernul ţerilor austriace superioare către Împĕrat, propuind ca Ştefan-Vodă să fie dat ca pagiŭ archiducelui Maximilian. No. 677, pag. 544.

1602, 10 Februar. Împĕratul către Guvernul ţerilor austriace superioare, despre cererea luĭ von Kühbach de a fi liberat de tutelă, şi soarta viitoare a luĭ Ştefan-Vodă. No. 678, pag. 545.

1602, 21 Mart. Epitaful luĭ Ştefan-Vodă. No. 679, pag. 546.

1602, după 21 Mart. Lista obiectelor din moştenirea luĭ Ştefan-Vodă, din care deputaţiĭ pentru inventariu şi cancelaria Curţeĭ îşĭ pot scoate sumele ce li s'aŭ acordat. No. 680, pag. 547.

1602, 23-6 Mart. Ordinul pentru înmormîntarea luĭ Ştefan-Vodă. No. 681, pag. 547.

1602, 25 Mart. Guvernul ţerilor austriace superioare către Împĕrat, despre moartea luĭ Ştefan-Vodă. No. 682, pag. 548.

1602, 28 Mart-18 April. Reclamaţia moştenireĭ luĭ Stefan-Vodă, în numele suroreĭ sale, Domniţa Maria. No. 683, pag. 549.

1602, presintată la 1[iu] April. Ion Cămĕraşul către Guvernul ţerilor austriace superioare, despre partea ce i se cuvine din moştenirea luĭ Ştefan-Vodă. No. 684, pag. 550.

1602, 30 April. Inventariul avereĭ luĭ Ştefan-Vodă. No. 685, pag. 552.

1602, 25 Maiŭ. Guvernul ţerilor austriace superioare către Împĕrat, despre averea luĭ Ştefan-Vodă şi epitaful ce trebue făcut mortuluĭ. No. 686, pag. 553.

1602, 7-24 August. Însemnărĭ ale lucrurilor din moştenirea luĭ Ştefan-Vodă date Împĕratuluĭ şi archiducelui Maximilian. No. 687, pag. 555.

1603, 24 Ianuar. Guvernul ţerilor austriace superioare către archiducele Maximilian, despre naşterea nelegitimă a luĭ Ştefan-Vodă. No. 688, pag. 558.

1603, 1[iu] Mart. Guvernul ţerilor austriace superioare către von Kühbach şi von Wolkenstein, despre nelegitimitatea naşteriĭ luĭ Ştefan-Vodă. No. 689, pag. 559.

1603, înnainte de 29 August. Paul Minio către Împĕrat, despre naşterea nelegitimă a luĭ Ştefan-Vodă. No. 690, pag. 560.

1604, 9 Iunie. Guvernul ţerilor austriace superioare către archiducele Maximilian, despre o cerere de recompensă a luĭ Otto-Marx von Kühbach. No. 691, pag. 561.

1604, 25 Novembre. «Avogadoriĭ» din Veneţia confirmă căsătoria Marieĭ Ţigară cu Paul Minio. No. 692, pag. 563.

1605. Dr. [Orazio] Carrara către archiducele Maximilian, despre naşterea nelegitimă a luĭ Ştefan Vodă. No. 693, pag. 565.

1605, 19 Ianuar. Rosso către archiducele Maximilian, despre piticul luĭ Petru-Vodă. No. 694, pag. 565.

1605, presintată la 27 Iulie. «Maria Circhosse auss der Moldaw» către archiducele Maximilian, despre baniĭ ce i se cuvin. No. 695, pag. 566.

1605, 3 August. Minio către archiducele Maximilian, despre baniĭ din Orient. No. 696, pag. 567.

1605, 5 August. Minio către Guvernul provinciilor austriace superioare, despre procesul său cu Cămărăşiĭ. No. 697, pag. 567.

1605, 17 Septembre. Acordul cu Minio. No. 698, pag. 568.

1606, după 19 Septembre. Socoteala avereĭ lăsate de Ştefan-Vodă după moarte. No. 699, pag. 570.

APENDICELE I.

1528, 21 August. Versiune, maĭ asemenea cu cea din Hurmuzaki, II¹, p. 67, nº XL, a nⁱᵘˢ VII. No. 1, pag. 575.

1535, 4 April. Sultanul Soliman al II-lea către regele Ferdinand I-iŭ, despre omorul luĭ Gritti şi afacerile Ungarieĭ. No. 2, pag. 575.

1551, după Maiŭ. Ştirĭ despre situaţia în Ungaria şi turcirea luĭ Iliaş, Domnul Moldoveĭ. No. 3, pag. 576.

1555, 25 Iulie-1ⁱᵉ August. Ştirĭ din Constantinopol, despre răscoala lângă Dunăre a unuĭ pretendent turc. No. 4, pag. 578.

1555, 23 Decembre. Din instrucţiile date de dieta ardeleană solilor eĭ la regele Ferdinand, despre solia ce ar trebui trimeasă la ceĭ doĭ Domnĭ romănĭ. No. 5, pag. 579.

1556, 10 Ianuar. Pătraşcu-Vodă (Cel Bun), Domnul Ţereĭ-Româneştĭ, către Ardelenĭ, despre ordinele ce a dat Sultanul ca Ardealul să primească de principe pe Ioan-Sigismund Zápolya. No. 6, pag. 580.

1563, 16 August. Ioan-Sigismund Zápolya, principele Ardealuluĭ, către Bistriţenĭ, invitându-ĭ la nunta luĭ Petru-Vodă (Şchiopul) cu Elena Cherepovich. No. 7, pag. 581.

1564, 22 April. Petru, Domnul Ţereĭ-Româneştĭ, către Braşovenĭ, despre relaţiile de comerţ cu dinşiĭ. No. 8, pag. 581.

1564, 5 Septembre. Petru, Domnul Ţereĭ-Româneştĭ, către Braşovenĭ, despre niştе daruri, niştе hoţĭ de caĭ şi închiderea, din parte-ĭ, a drumuluĭ de comerţ. No. 9, pag. 582.

1564, 6 Septembre. Petru, Domnul Ţereĭ-Româneştĭ, către Braşovenĭ, despre redeschiderea drumuluĭ de comerţ, închis un timp din causa pribegilor adăpostiţĭ în Braşov. No. 10, pag. 583.

1566, 15 Iunie-23 Novembre. Documente bistriţene relative la năvălirea în Moldova a pretendentuluĭ Ştefan Măzgă. N-le 11-18, pag. 584.

1576, 16 Ianuar. Christofor de Teuffenbach, sol în Ardeal, către Împăratul Maximilian al II-lea, despre aşteptarea, de către Ştefan Báthory, a unor solĭ din Moldova şi Ţara-Românească şi ordinul ce aŭ Domniĭ acestora de a-şĭ ţinea trupele gata la ordinele luĭ Ştefan. No. 19, pag. 591.

1577, 22 Ianuar. Regele Ştefan către Sultan, despre un atac al Cazacilor la Cetatea-Albă. No. 20, pag. 591.

1577, Februar. Sultanul către regele Ştefan, despre prădile Cazacilor. No. 21, pag. 592.

1577, 12 Februar. Christofor Báthory, Voevodul Ardealuluĭ, către Mehemed Sokoli, Mare-Vizir, despre intervenția sa pe lângă regele Ștefan în afacerea Cazacilor. No. 22, pag. 593.

1577, c. 7-10 Mart. Rapoarte ale luĭ David Ungnad, despre relațiile turco-polone de la granița Moldoveĭ. No. 23, pag. 594.

1577, 17-18 April. Ungnad către Împĕrat, despre aceleașĭ relațiĭ; cu raportul «comunicantuluĭ» în această privință. No. 24, pag. 596.

1577, 26 Iunie și 4 Iulie. Din plângerile presîntate la Poartă de Ioan Sienski, Trimes polon: părțile relative la Moldova; împreună cu știrĭ de la ceaușul care a comunicat actul ambasaduluĭ imperial, Ungnad, despre nouă călcărĭ de pace ale Cazacilor. No. 25, pag. 597.

1577, Iulie. Punctele ce lipsesc în Hurmuzaki, III[1], pp. 5-6 din tratatul turco-polon. No. 26, pag. 598.

1577, 5 Iulie. Știrĭ din Constantinopol către ambasadorul imperial pe lângă Poartă, despre zvonul de nouĕ năvălirĭ căzăcești. No. 27, pag. 600.

1577, 14 Septembre. Christofor Báthory, Voevodul Ardealuluĭ, ordonă Bistrițenilor a prinde pe Ioan Crețul, care, năvălind în Moldova, ar fi fost răspins. No. 28, pag. 601.

1577, 8 Octombre. Ungnad către Împĕrat, despre o năvălire de Cazacĭ în Moldova. No. 29, pag. 601.

1577, 2 Decembre. Christofor Báthory, Voevodul Ardealuluĭ, către Bistrițenĭ, dându-li ordine, cu privire la un «noŭ Voevod» din Moldova (Potcoavă). No. 30, pag. 602.

1577, 15 Decembre. Ungnad către Împĕrat, despre sosirea luĭ Bartolomeiŭ Bruti, viitorul boier moldovean, ca agent al regeluĭ Spanieĭ, și despre planul uneĭ expediții prin Moldova contra Polonieĭ. No. 31, pag. 602.

1577, 17 Decembre. Christofor Báthory, principele Ardealuluĭ, către Marele-Vizir, Mehemed Sokoli, stăruind pentru menținerea luĭ Mihnea-Vodă în Țara-Românească. No. 32, pag. 603.

1578, 3 Ianuar. Ungnad către Împĕrat, despre fuga luĭ Potcoavă. No. 33, pag. 605.

1578, 11 Ianuar. Ungnad către Împĕrat, despre planul Turcilor de a pune un beglerbeg în Moldova. No. 34, pag. 605.

1578, 17 Ianuar. Ungnad și succesorul sĕŭ, Ioachim von Sinzendorf, către Împĕrat, despre negocierile luĭ Bruti și restabilirea luĭ Petru-Vodă. No. 35, pag. 605.

1578, 27 Ianuar. Ceĭ doĭ ambasadorĭ germanĭ către Împĕrat, despre oprirea luĭ Potcoavă în Polonia. No. 36, pag. 606.

1578, 20 Februar. Ceĭ doĭ ambasadorĭ către Împĕrat, despre intervenția luĭ Báthory și afacerĭ polone. No. 37, pag. 606.

1578, 26 Februar. Ceĭ doĭ ambasadorĭ către Împĕrat, despre năvălirea Cazacilor cu Alexandru-Vodă Potcoavă. No. 38, pag. 607.

1578, 10 Mart. Mehemed Sokoli către Ștefan Báthory, despre invasia Cazacilor cu Ioan-Vodă Potcoavă. No. 39, pag. 608.

1578, 14 Mart. Ungnad către Împĕrat, despre influența năvălireĭ în Moldova asupra relațiilor turco-polone. No. 40, pag. 610.

1578, 25 Mart. Ceĭ doĭ ambasadorĭ către Împĕrat, despre prinderea luĭ Alexandru-Vodă. No. 41 pag. 611.

1578, 4 April. Raport din Constantinopol, despre sfârșitul invasieĭ căzăcești în Moldova și expediția de răzbunare a Tatarilor. No. 42, pag. 611.

1578, 14 April. Raport din Constantinopol, despre acelașĭ lucru. No. 43, pag. 612.

1578, 27 April. Raport din Constantinopol, despre răspunsul dat de Turcĭ la plângerile polone. No. 44, pag. 614.

1578, 16 Maiŭ. Raport din Constantinopol către Împĕrat, despre relaţiile la hotare ale Turcilor cu Poloniĭ. No. 45, pag. 617.

1578, 1-iŭ Iulie. Martin, episcop de Breslau, către Împĕrat, despre tăiarea luĭ Potcoavă. No. 46, pag. 618.

1578, 9 Iulie. Hans Hass către episcopul de Breslau, despre răzbunarea Cazacilor pentru omorul luĭ Potcoavă. No. 47, pag. 618.

1578, 14 Iulie. Sinzendorf către Împĕrat, despre tăiarea luĭ Potcoavă. No. 48, pag. 619.

1578, 18 Iulie. Scrisorĭ ale Sultanuluĭ şi Mareluĭ-Vizir către regele Ştefan, despre comerţul luĭ Şaitan-Oglu în Moscovia şi despre Cazacĭ. No. 49-51, pag. 619.

1578, 12 August. Sultanul către regele Polonieĭ, despre năvălirile Cazacilor. No. 52, pag. 622.

1578, 14 August. Sinzendorf către Împĕrat, despre scrisorile Sultanuluĭ şi Mareluĭ-Vizir către regele Polonieĭ. No. 53, pag. 624.

1578, «den . . . Augusti» (pe V°: 18 August). Sinzendorf către archiducele Ernest, despre răspingerea luĭ Petru Cazacul. No. 54, pag. 625.

1578, 3-6 Septembre. Sinzendorf către Împĕrat, despre răspunsul dat regeluĭ Polonieĭ în afacerea Cazacilor. No. 55, pag. 626.

1578, 15 Novembre. Sinzendorf către Împĕrat, despre scusele Polonilor pentru Cazacĭ şi un pretendent moldovean. No. 56, pag. 628.

1578, 17 Novembre. Mehemed Sokoli către regele Ştefan, în afacerea Cazacilor. No. 57, pag. 629.

1578, 24 Novembre. Informatorul turc al ambasadeĭ germane către Trimesul polon, despre intenţia ce avuse Sultanul de a pedepsi pe Poloni cu armele pentru invasiile Cazacilor. No. 58, pag. 630.

1578, 2 Decembre. Sinzendorf către Împĕrat, despre ciocnirea luĭ Petru Şchiopul cu Cazacii pretendentuluĭ Constantin Alexandrovicĭ Lăcustă. No. 59, pag. 630.

1579, 15 Ianuar. Sinzendorf către Împĕrat, despre ivirea unuĭ pretendent la tronul Moldoveĭ. No. 60, pag. 631.

1579, 1-iŭ Februar. Sinzendorf către Împĕrat, despre o stăruinţă a luĭ Petru-Vodă pentru Daud-beg de Silistra. No. 61, pag. 631.

1579, 22 Mart. Sinzendorf către Împĕrat, despre dispoziţiile Domnilor romănĭ şi contribuţia ce li se cere pentru Han. No. 62, pag. 632.

1579, 4 April. Sinzendorf către Împĕrat, despre negocierile turco-polone cu privire la Moldova. No. 63, pag. 632.

1579, 24 April. Sinzendorf către Împĕrat, despre negocierĭ cu Taranowski. No. 64, pag. 634.

1579, 8 Iunie. Christofor Báthory, Domnul Ardealuluĭ, către Sokoli, despre nişte pretendenţĭ la tronul Moldoveĭ. No. 65, pag. 635.

1579, 4 Iulie. Sinzendorf către Împĕrat, despre frica de nouă năvălirĭ în Moldova şi despre calăul luĭ Şaitan-Oglu. No. 66, pag. 636.

1579, 24 Iulie. Ştirĭ date ambasadeĭ imperiale din Constantinopol despre ordinele trimese în Ardeal pentru o eventuală năvălire în Moldova. No. 67, pag. 637.

1579, 26 Iulie. Sinzendorf către Împĕrat, despre solia polonă şi arestarea luĭ Bartolomeiŭ Bruti, după uniĭ pentru că face intrigĭ contra luĭ Petru-Vodă. No. 68, pag. 637.

1579, 22 Octombre. Informaţiĭ turceştĭ ale luĭ Sinzendorf, despre o luptă între Petru-Vodă şi şeful de Cazacĭ Samuil Zborowski. No. 69, pag. 639.

1579, 25 Octombre. Informaţiĭ ale luĭ Sinzendorf, despre o nouă năvălire de Cazacĭ. No. 70, pag. 640.

1579, 15-17 Novembre. Informaţiĭ ale luĭ Sinzendorf, despre conflictul turco-polon, provocat de atacul Moldoveĭ. No. 71, pag. 640.

1579, 27 Novembre. «H. Püdtner» către «Schwager Veldtobrister» (Ioan Rüber), despre mazilirea luĭ Petru-Vodă. No. 72, pag. 641.

1579, 8 Decembre. Sinzendorf către Împĕrat, despre felul cum Iancu-Vodă a căpĕtat tronul. No. 73, pag. 641.

1579, 9 Decembre. Informaţiĭ ale luĭ Sinzendorf, despre rĕspunsul dat regelui Polonieĭ în chestia Cazacilor. No. 74, pag. 642.

1579, 9 Decembre. «Wenceslaus Budowecz a Budowic» către «Carolus a Waldstein et in Hostinavio, Sacrae Romanae Caesareae Maiestatis in regno Bohemiae apud appellationum consilia consiliarius», despre schimbarea de Domn din Moldova. No. 75, pag. 642.

1579, 28 Decembre. Sinzendorf către Împĕrat, despre aşteptarea luĭ Petru-Vodă la Constantinopol. No. 76, pag. 643.

1580, 8 Ianuar. Sinzendorf către Împĕrat, despre întoarcerea luĭ Bruti la Constantinopol. No. 77, pag. 643.

1580, 21 Ianuar. Sinzendorf către Împĕrat, despre prefacerea Severinuluĭ în raĭà. No. 78, pag. 643.

1580, 12 Februar. Regele Polonieĭ către Marele-Vizir Ahmed-Paşa, despre prădăciunile Cazacilor. No. 79, pag. 644.

1580, 17 April. Francisc Jurkowitsch către Împĕrat, despre o pretinsă răscoală a luĭ Mihnea-Vodă. No. 80, pag. 645.

1580, 1-2 Iunie. Sultanul către regele Polonieĭ, despre prădăciunile Cazacilor. No. 81, pag. 645.

1580, 30 Iulie. Sinzendorf către Împĕrat, despre trimeterea de către Iancu Sasul a unor robĭ, între cari un fiŭ de Domn. No. 82, pag. 646.

1580, 17 Septembre. Sinzendorf către Împĕrat, despre plângerile luĭ Christofor Báthory contra luĭ Mihnea-Vodă. No. 83, pag. 646.

1581, înnainte de 4 Februar. Regele Polonieĭ către Sultan, despre Cazacĭ. No. 84, pag. 647.

1581, 10 Mart. Christofor Báthory, Voevodul Ardealuluĭ, către Bistriţenĭ, ordonându-li a opri pe Iancu-Vodă, dacă ar încerca să fugă. No. 85, pag. 648.

1581, 10 April. Informaţiĭ ale luĭ Sinzendorf despre pretenţiile Tatarilor asupra Moldoveĭ şi Caffeĭ. No. 86, pag. 649.

1581, 24 Maiŭ. Sinzendorf şi Frederic Preyner către Împĕrat, despre Petru Cercel, natura şi trecutul sĕŭ. No. 87, pag. 650.

1581, 1^{lu} Iulie. Ceĭ doĭ ambasadorĭ imperialĭ către Împĕrat, despre sosirea tributuluĭ muntean. No. 88, pag. 650.

1581, 22 Iulie. Preyner către Împĕrat, despre călătoria de întoarcere, prin Moldova, a Trimesuluĭ engles Harebone. No. 89, pag. 651.

1581, 18 August. Preyner către Împĕrat, despre trecerea prin Ţara-Românească a ceauşuluĭ care aduce steagul luĭ Sigismund Báthory. No. 90, pag. 651.

1581, 9 Novembre. Informaţiĭ ale luĭ Preyner, despre afirmaţia luĭ Sinan-Paşa, că situaţia de drept al ginţilor e aceiaşĭ pentru Ardeal ca şi pentru Moldova şi Ţara-Românească. No. 91, pag. 652.

1581, 16 Decembre. Preyner către Împĕrat, despre neinvitarea la serbările circumcisieĭ a celor treĭ Domnĭ tributarĭ şi a Ragusanilor. No. 92, pag. 653.

1581, 31 Decembre. Sultanul către regele Polonieĭ, despre plângerile luĭ relative la Iancu-Vodă între altele (versiune a n^{lui} CIII din Hurmuzaki, III^{1}). No. 93, pag. 653.

1582, 20 Ianuar. Preyner către Impĕrat, despre un pretendent bătut în Ţara-Românească. No. 94, pag. 654.

1582, 3 Februar. Preyner către Împĕrat, despre răspingerea uneĭ năvăliri polone de Iancu-Vodă. No. 95, pag. 655.

1582, 14 August. Luca Hirschel, judele Braşovuluĭ, către Gaşpar Budecker, jude al Bistriţeĭ, recomandându-ĭ Cazania românească, tradusă şi tipărită prin îngrijirea sa. No. 96, pag. 656.

1582, 24 August. Preyner către Împĕrat, despre fiul Domnuluĭ Moldoveĭ şi representaţia tributarilor la serbările circumcisieĭ. No. 97, pag. 656.

1582, 12 Octombre. Preyner către Împĕrat, despre fuga luĭ Iancu-Vodă. No. 98, pag. 657.

1582, 27 Octombre. Preyner către Împĕrat, despre soarta luĭ Iancu-Vodă. No. 99, pag. 658.

1582, 30 Octombre. Informatorul turc către Preyner, despre promisiunile făcute luĭ Markhazy că va fi stabilit în Ardeal şi despre reclamarea de Turcĭ a luĭ Iancu-Vodă. No. 100, pag. 659.

1582, 24 Novembre. Preyner către Împĕrat, despre pretenţiile Hanuluĭ şi tăiarea luĭ Iancu-Vodă, precum şi despre speranţele luĭ Markhazy de a ajunge Domn in unul din cele treĭ principate. No. 101, pag. 659.

1582, 5-12 Decembre. Preyner către Împĕrat, despre acelaşĭ lucru şi pretendentul ardelean Markhazy. No. 102, pag. 660.

1583, 3 Ianuar. Preyner către Împĕrat, despre planul de a schimba pe Markhazy cu Iancu-Vodă. No. 103, pag. 661.

1583, 5 Mart. Informatorul turc către Preyner, despre periculele ce ar resulta pentru Moldova şi Ţara-Românească dintr'o ligă creştină contra Turcilor. No. 104, pag. 662.

1583, 24 April. Preyner către Împĕrat, despre scrisorile Sultanuluĭ către regele Polonieĭ în privinţa morţeĭ luĭ Iancu-Vodă. No. 105, pag. 662.

1583, 18 Iunie. Preyner către Împĕrat, despre sosirea tributuluĭ moldovean, muntean şi ragusan. No. 106, pag. 663.

1583, 2 Iulie. Preyner către Împĕrat, despre numirea luĭ Petru Cercel în Ţara-Românească. No. 107, pag. 663.

1583, 16 Iulie, «abendts». Preyner către Împĕrat, despre sorţiĭ de Domnie lungă a luĭ Cercel. No. 108, pag. 664.

1583, 24 Iulie. Informatorul turc către Preyner, despre navălirea Cazacilor în Bugeac. No. 109, pag. 665.

1583, 27 Iulie. Preyner către Împĕrat, despre acelaşĭ lucru. No. 110, pag. 665.

1583, 30 Iulie. Preyner către Împĕrat, despre neînţelegerile dintre Turcĭ şi Polonĭ, provocate şi de afacerea luĭ Iancu-Vodă şi năvălirea Cazacilor. No. 111, pag. 666.

1583, 13 August. Preyner către Împĕrat, despre plecarea Beglerbeguluĭ contra Polonilor şi intenţiile acestora şi ale Cazacilor. No. 112, pag. 668.

1583, 20 August. Pezzen către Împĕrat, despre nouĕ năvăliri peste Nistru ale Cazacilor şi planurile contra Moldoveĭ. No. 113, pag. 669.

1583, 10 Septembre. Pezzen către Împĕrat, despre scrisoarea regeluĭ către Petru Şchiopul şi relaţiile turco-polone. No. 114, pag. 670.

1583, 14 Septembre. Pezzen către Împĕrat, despre scusele făcute de regele Ştefan luĭ Petru Şchiopul şi închiderea conflictuluĭ provocat de Cazacĭ. No. 115, pag. 670.

1583, 23 Septembre. Pezzen către Împĕrat, despre mişcările Beglerbeguluĭ şi relaţiile turco-polone. No. 116, pag. 671.

1583, 21 Decembre. Ştirĭ din Constantinopol despre măsurile luate de nobiliĭ polonĭ contra Cazacilor şi satisfacţia oferită Domnuluĭ Moldoveĭ. No. 117, pag. 672.

1584, 23 Ianuar. Eyzing către Împĕrat, despre scusele aduse de solia polonă în afacerea Cazacilor. No. 118, pag. 673.

1584, 7 Februar. Eyzing către Împĕrat, despre răspunsul dat de Turcĭ soluluĭ polon. No. 119, pag. 675.

1584, 3 April. Eyzing către Împĕrat, despre rezidirea Tighineĭ de Petru Șchiopul și o solie moscovită la Poartă. No. 120, pag. 676.

1584, 17 April. Eyzing către Împĕrat, despre frica de o nouă năvălire de Cazacĭ în Moldova. No. 121, pag. 676.

1584, 23 April. Eyzing către Împĕrat, despre măsurile luate pentru a apĕra Moldova de Cazacĭ. No. 122, pag. 677.

1584, 29 April. Știrĭ din Constantinopol, despre acelașĭ lucru și caracterul tînĕruluĭ Sultan Mohammed. No. 123, pag. 677.

1584, 7 Maiŭ. Eyzing către Împĕrat, despre primejdia din partea Cazacilor și Tatarilor pentru Moldova. No. 124, pag. 678.

1584, 22 Maiŭ. Eyzing către Împĕrat, despre acelașĭ lucru și purtarea regeluĭ Polonieĭ. No. 125, pag. 678.

1584, 24 Maiŭ. Eyzing către Împĕrat, despre purtarea regeluĭ Polonieĭ cu Cazaciĭ. No. 126, pag. 679.

1584, 29 Maiŭ. Comunicare a regeluĭ Polonieĭ către Ceaușul Mustafà, despre afacerea Cazacilor. No. 127, pag. 680.

1584, 19 Iunie. Eyzing către Împĕrat, despre Turciĭ de la Bender, sosirea tributuluĭ Moldoveĭ și așteptarea uneĭ soliĭ polone. No. 128, pag. 681.

1584, 21 August. Eyzing către Împĕrat, despre sosirea Ceaușuluĭ din Polonia și raportul sĕŭ. No. 129, pag. 682.

1584, 4 Septembre. Eyzing către Împĕrat, despre expunerea Ceaușuluĭ. No. 130, pag. 682.

1584, 27 Novembre. Eyzing către Împĕrat, despre o nouă năvălire a Cazacilor în Moldova. No. 131, pag. 684.

1585, 18 April. Eyzing către Împĕrat, despre mazilirea luĭ Petru Cercel. No. 132, pag. 684.

1585, 28 April. Eyzing către Împĕrat, despre acelașĭ lucru. No. 133, pag. 685.

1585, 4 Maiŭ. Eyzing către Împĕrat, despre plecarea luĭ Mihnea-Vodă spre țară. No. 134, pag. 686.

1585, 14 Maiŭ. Eyzing către Împĕrat, despre soarta luĭ Cercel. No. 135, pag. 686.

1585, 31 Maiŭ. Eyzing către Împĕrat, despre fuga luĭ Cercel. No. 136, pag. 686.

1585, 31 Maiŭ. Sigismund Báthory, principele Ardealuluĭ, către Bistrițenĭ, cerêndu-li a împiedica agitațiĭ în Moldova. No. 137, pag. 687.

1585, 10 Iunie. Eyzing către archiducele Ernest, despre acelașĭ lucru. No. 138, pag. 687.

1585, 14 Iunie. Ioan Fascheng, medicul luĭ Petru Șchiopul, către judele Bistrițeĭ, Gașpar Butlecker, cerênd a fi rechemat de el. No. 139, pag, 688.

1585, 21 Iunie. Eyzing către Împĕrat, despre mișcărĭ ale Cazacilor. No. 140, pag. 689.

1585, 30 Iunie. Eyzing către Împĕrat, despre tributul moldovean, mișcărĭ ale Cazacilor și Cercel. No. 141, pag. 690.

1585, 11 Iulie. Eyzing către Împĕrat, despre averea luĭ Cercel. No. 142, pag. 691.

1585, 27 Iulie. Eyzing către archiducele Ernest, despre acelașĭ lucru. No. 143, pag. 691.

1585, 8 August. Eyzing către Împĕrat, despre acelașĭ lucru. No. 144, pag. 691.

1585, 4 Septembre. Eyzing către Împĕrat, despre Cercel și Cazacĭ. No. 145, pag. 692.

1586, 11 Iunie. Eyzing către archiducele Ernest, despre măsurĭ luate contra Cazacilor la granița Moldoveĭ. No. 146, pag. 693.

1586, 25 Iunie. Eyzing către archiducele Ernest, despre acelaș lucru, No. 147, pag. 693.

1586, 14 August. Eyzing către archiducele Ernest, despre măsurĭ contra Cazacilor. No. 148, pag. 694.

1586, 20 August. Eyzing către archiducele Ernest, despre soarta luĭ Cercel și prinșĭ cazacĭ. No. 149, pag. 694.

1586, 9 Octombre. Eyzing către archiducele Ernest, despre gândul de a mazili pe Petru Șchiopul. No. 150, pag. 695.

1586, 15 Octombre. Eyzing către archiducele Ernest, despre acelaș lucru. No. 151, pag. 695.

1586, 26 Novembre. Eyzing către archiducele Ernest, despre dorința ce aŭ Turcii de a căpĕta pe Cercel No 152, pag. 696.

1587, 27 Ianuar. Anexă la un raport al luĭ Eyzing, despre moartea luĭ Ștefan Báthory și stăruințile luĭ Petru Șchiopul pentru alegerea luĭ Sigismund Vasa. No 153, pag. 696.

1587, înnainte de 15 April. Știrĭ ale comunicantuluĭ imperial, despre gândul beglerbegulŭĭ Greciei de a pune în Polonia pe un casnic al luĭ Mircea-Vodă. No. 154, pag. 697.

1587, 29 April. Eyzing către Împĕrat, despre un noŭ atac al Cazacilor la Bender. No. 155, pag. 697.

1587, 27 Maiŭ. P. S. la un raport de ambasadă imperial din Constantinopol, despre gândul ce ar avea Turcii de a pune candidatura luĭ Petru Șchiopul pentru Coroana Poloniei. No. 156, pag. 698.

1587, 27 Maiŭ. Raport de Ceauș către ambasadorul imperial, despre sentimentele Polonilor față cu Sigismund Báthory și cu Petru Șchiopul, candidațĭ la tron. No. 157, pag. 699.

1587, 16 Iulie. P. S. al luĭ Eyzing către Împĕrat, despre prădăciunile Cazacilor. No. 158, pag. 700.

1587, 14 August. Pezzen și Eyzing către Împĕrat, despre năvălirea Cazacilor. No. 159, pag. 700.

1587, 14 Octombre. Pezzen către Împĕrat, despre o năvălire de Cazacĭ în Moldova. No. 160, pag. 701.

1587, 20 Octombre. Pezzen către Împĕrat, despre afacerile Cazacilor. No. 161, pag. 702.

1587, 28 Octombre. Pezzen către Împĕrat, despre supĕrarea Turcilor pe Ardelenĭ, și din causa luĭ Cercel, și isprăvile Cazacilor în Dobrogea. No. 162, pag. 702.

1587, 26 Novembre. Pezzen către Împĕrat, despre intenția ce avuse begiĭ dunărenĭ de a ierna în Țara-Românească. No. 163, pag. 703.

1587, 12 Decembre. Sigismund Báthory către Bistrițenĭ, despre Cazaciĭ bătuțĭ de Petru Șchiopul. No. 164, pag. 703.

1587, 23 Decembre. Pezzen către Împĕrat, despre eruțarea țerilor române în conflictul turco-polon și recompensarea Domnilor. No. 165, pag. 704.

1587, 23 saŭ 25 Decembre. Foaia de zestre a Domniței Maria, fiica luĭ Petru Șchiopul. No. 166, pag. 705.

1588, 2 Ianuar. Pezzen către Împĕrat, despre o năvălire de Cazacĭ în Moldova. No. 167, pag. 708.

1588, 18 Februar. Pezzen către Împĕrat, despre năvălirea Cazacilor în Moldova. No. 168, pag. 708.

1588, 2 Mart. Sigismund Báthory către Brașovenĭ, despre vama de import și export din Moldova și spre Moldova. No. 169, pag. 709.

1588, 15 Mart. Pezzen către archiducele Ernest, despre o corespondență a luĭ Petru Șchiopul cu Poloniĭ. No. 170, pag. 710.

1588, 18-19 Iulie. Un ceauș, confidentul german, către Pezzen, despre relațiile moldo-polone și Cazacĭ. No. 171, pag. 712.

1588, 27 Iulie. Pezzen către Împĕrat, despre știrile falșe ce se trimet din Moldova. No. 172, pag. 713.

1588, 11 August. Confidentul german către Pezzen, despre solia polonă la Poartă și Cazacĭ. No. 173, pag. 713.

1588, 12 August. Pezzen către Împĕrat, despre prădăciunile Cazacilor. No. 174, pag. 714.

1588, 6 Septembre. Bierbaumer către archiducele Ferdinand, despre arestarea luĭ Petru Lăpușneanu. No. 175, pag. 715.

1588, 10 Septembre. Pezzen către Împĕrat, despre năvălirea Cazacilor. No. 176, pag. 715.

1588, 13 Septembre. Bierbaumer către archiducele Ferdinand, despre Petru Lăpușneanu. No. 177, pag. 716.

1588, 24 Septembre. Pezzen către Împĕrat, despre solia polonă și relațiile fiuluĭ Sultanuluĭ cu pretendenții. No. 178, pag. 716.

1588, 7 Octombre. Pezzen către Împĕrat, despre soarta unor pretendenți români. No. 179, pag. 717.

1588, 18 Octombre. Corespondentul german către Pezzen, despre Cazacĭ și o nouă cale de comerț No. 180, pag. 717.

1588, 22 Octombre. Pezzen către Împĕrat, despre Cazacĭ și pretendenții români. No. 181, pag. 718.

1588, 10 Novembre. Pezzen către Împĕrat, despre îndreptățirea Ardelenilor în privința luĭ Cercel și pregătirĭ polone la hotare. No. 182, pag. 718.

1588, 30 Novembre. Pezzen către Împĕrat, despre o ciocnire între Tatarĭ și Cazacĭ lângă Bender. No. 183, pag. 719.

1589, 14 Februar. Bierbaumer către archiducele Ferdinand, despre Petru Lăpușneanu. No. 184, pag. 720.

1589, 25 Februar. Pezzen către archiducele Ernest, despre o năvălire nouă a Cazacilor în Moldova. No. 185, pag. 720.

1589, 28 Februar. Archiducele Ferdinand către Bierbaumer, despre Petru Alexandrovicĭ. No. 186, pag. 721.

1589, 21 Martie-18 April. Treĭ rapoarte ale luĭ Bierbaumer către archiducele Ferdinand, despre Petru Alexandrovicĭ. No. 187-9, pag. 721.

1589, 12 April. Pezzen către archiducele Ernest, despre interesele Ardelenilor la Poartă și Cercel. No. 190, pag. 723.

1589, 12 Maiŭ. Pezzen către archiducele Ernest, despre năvălirea Cazacilor în Moldova. No. 191, pag. 723.

1589, 26 Maĭŭ. Pezzen către archiducele Ernest, despre afacerile muntene și solia polonă. No. 192, pag. 724.

1589, 12 Iunie. Pezzen către archiducele Ernest, despre Cercel. No. 193, pag. 725.

1589, 21 Iunie. Pezzen către archiducele Ernest, despre o expediție contra Cazacilor și situația Domnilor. No. 194, pag. 725.

1589, 21 Iulie. Pezzen către archiducele Ernest, despre expediția contra Poloniei și lupta pentru tronul muntean. No. 195, pag. 727.

1589, 18 August. Pezzen către archiducele Ernest, despre aceleași lucrurĭ. No. 196, pag. 727.

1589, 31 August. Pezzen către archiducele Ernest (?), despre afacerile polone și muntene. No. 197, pag. 729.

1589, 15 Septembre. Pezzen către archiducele Ernest, despre aceleași lucrurĭ. No. 198, pag. 730.

1589, 27 Octombre. Pezzen către archiducele Ernest, despre oamenii lui Cercel. No. 199, pag. 731.

1589, 23 Novembre. Pezzen către archiducele Ernest. despre numirea lui Ștefan-Vodă în Moldova. No. 200, pag. 731.

1589, 30 Novembre. Archiducele Ernest către Pezzen, despre un «Despot», pretendent la tronurile române. No. 201, pag. 732.

1589, 8 Decembre. Pezzen către archiducele Ernest, despre instalarea lui Mihnea-Vodă, numirea lui Ștefan-Vodă și soarta lui Cercel. No. 202, pag. 732.

1589, 12 Decembre. Confidentul german către Pezzen, despre o convorbire cu Banul Iani și soarta lui Cercel. No. 203, pag. 733.

1589, 18 Decembre. P. S. al lui Pezzen către Ernest, despre numirea lui Ștefan-Vodă, sosirea lui Uchanski în Moldova și Christofor Bruti. No. 204, pag. 734.

1590, 14 Ianuar. Pezzen către archiducele Ernest, despre mediația lui Petru-Vodă între Turci și Poloni. No. 205, pag. 734.

1590, 2 Februar. Pezzen către archiducele Ernest, despre stăruințile lui Petru Șchiopul pentru pacea turco-polonă. No. 206, pag. 735.

1590, 22 Februar. Sultanul către regele Poloniei, despre Cazaci. No. 207, pag. 736.

1590, 23 Mart. Comunicantul latin către Pezzen, despre mișcări ale Polonilor la Nistru și mediația moldovenească. No. 208, pag. 737.

1590, 3 April. Pezzen către archiducele Ernest, despre Cazaci și Cercel. No. 209, pag. 738.

1590, 5 April. Știri din Varșovia, despre expediția în Polonia. No. 210, pag. 738.

1590, 6 April. Regele Poloniei către Marele-Vizir, în afacerea Cazacilor. No. 211, pag. 739.

1590, 13 April. Pezzen către archiducele Ernest, despre înnaintarea lui Emir Alem și mediația Domnului Moldovei între Poloni și Turci. No. 212, pag. 740.

1590, 24 Maiu. Pezzen către archiducele Ernest, despre negocierile prin mijlocul Moldovenilor. No. 213, pag. 741.

1590, 7 Iunie. Pezzen către archiducele Ernest, despre negocierile de pace, mai ales, și pretendentul Radu Mircea. No. 214, pag. 742.

1590, 22 Iunie. Pezzen către archiducele Ernest, despre mediația lui Petru Șchiopul. No. 215, pag. 743.

1590, Novembre-Decembre. Știri din Constantinopol despre Cazaci, cu anexa unor informații de la căpitanul de Braclav, către Petru Șchiopul, despre pregătirile lui Lazăr, fiul lui Ion-Vodă. No. 216, pag. 745.

1591, 3 Ianuar. Pezzen către archiducele Ernest, despre planurile Cazacilor cu Lazăr și negocierile turco-polone. No. 217, pag. 747.

1591, 19 Ianuar. Pezzen către archiducele Ernest, despre cereri făcute tributarilor și rolul lui Petru Șchiopul în afacerile polone. No. 218, pag. 748.

1591, 26 April. Pezzen către archiducele [Ernest], despre un conflict polono-tatar și planul Cazacilor de a ataca Chilia. No. 219, pag. 748.

1591, 23 Septembre. Pezzen către archiducele Ernest, despre noul Domn al Moldovei. No. 220. pag. 750.

1591, 5 Octombre. [Pezzen] către archiducele Ernest, despre pacea turco-polonă și fugarul Petru Șchiopul. No. 221, pag. 750.

1591, 14 Novembre. Știri din Cașovia, despre trecerea lui Petru Șchiopul pe acolo. No. 222, pag. 751.

1591, 30 Novembre. Raport din Constantinopol, despre noiĭ Domnĭ din principate: Ştefan Surdul şi Aron-Vodă. No. 223, pag. 751.

1591, 26 Decembre. Aron-Vodă către Braşovenĭ, despre suirea sa în Scaun. No. 224, pag. 752.

1592, 31 Ianuar. Frederic de Kreckwitz şi Pezzen către archiducele [Mathias], despre reclamaţia de Turcĭ a luĭ Petru Şchiopul. No. 225, pag. 752.

1592, 5 Mart. Kreckwitz către Împĕrat, despre Petru Cazacul. No. 226, pag. 754.

1592, 9 Mart. Părerea Consiliuluĭ imperial de războiŭ asupra luĭ Petru Şchiopul. No. 227, pag. 754.

1592, 11 April. Părere a archiduceluĭ Mathias către Împĕrat, despre lupta cu Turciĭ şi despre Petru-Vodă. No. 228, pag. 755.

1592, 16 April. Kreckwitz către Împĕrat, despre arestarea luĭ Bartolomeiŭ Bruti şi Francesuluĭ vistier în Moldova, de către Aron-Vodă. No. 229, pag. 756.

1592, 30 April. Kreckwitz către Împĕrat, despre mazilirea luĭ Aron-Vodă. No. 230, pag. 756.

1592, 13 Iunie. Kreckwitz către Împĕrat, despre schimbările din Moldova. No. 231, pag. 757.

1592, 27 Iunie. Kreckwitz către archiducele Ernest, despre schimbarea din Moldova şi causele eĭ. No. 232, pag. 759.

1592, 8 Septembre. Anexă la raportul luĭ Kreckwitz din 19 Septembre, despre afacerile ardelene şi moldovene. No. 233, pag. 760.

1592, 12-25 Septembre. Ştirĭ din Caşovia, Cluj şi Totis, despre năvălirea luĭ Petru Cazacul în Moldova. No. 234, pag. 761.

1592, 14 Septembre. Kreckwitz către archiducele Ernest, despre Petru Cazacul şi pretendentul Ioan Despot. No. 235, pag. 762.

1592, 19 Septembre. Kreckwitz către Împĕrat, despre Petru Cazacul. No. 236, pag. 763.

1592, 2 Octombre. Archiducele Mathias către Împĕrat, despre expediţia contra luĭ Petru Cazacul. No. 237, pag. 764.

1592, 10 *(sic)* Octombre. Kreckwitz către Împĕrat, despre Petru Cazacul. No. 238, pag. 765.

1592, 20 Octombre. Kreckwitz către Împĕrat, despre Petru Cazacul. No. 239, pag. 766.

1592, 29 Octombre. Kreckwitz către Împĕrat, despre prinderea luĭ Petru Cazacul; cu o anexă din 21 Septembre. No. 240, pag. 766.

1592, 14 Novembre Kreckwitz către Împĕrat, despre sosirea la Constantinopol a luĭ Petru Cazacul. No. 241, pag. 767.

1593 (?) (ceteşte 1594). Adaus la nº CCCCXXXII din corpul publicaţieĭ. No. 242, pag. 767.

1593, 15 Ianuar. Kreckwitz către archiducele Ernest, despre o prădăciune a Tatarilor şi pretinsa moarte a luĭ Alexandru-Vodă. No. 243, pag 768.

1593, 29 Ianuar. Kreckwitz către archiducele Ernest, despre desminţirea ştireĭ din nr precedent. No. 244, pag. 769.

1593, 19 Februar. Kreckwitz către archiducele Mathias, despre ameninţările luĭ Sinan-Paşa contra luĭ Aron-Vodă. No. 245, pag. 769.

1593, 8 April. Kreckwitz către archiducele Ernest (?), despre planul de a ridica la Nistru un noŭ beglerbegat. No. 256, pag. 770.

1593, 1-iŭ Iunie. Kreckwitz către archiducele Ernest (?), despre încercărĭ de a restabili pe Petru Şchiopul. No. 247, pag. 770.

1593 (ceteşte 1595), 5 Iunie. Baronul de Herberstein către archiducele Ferdinand de Tirol, despre perlcolul ce ameninţă ţara despre Turcĭ. No. 248, pag. 771.

1593, 19 Iunie. Kreckwitz către archiducele Ernest (?), despre călătoria proiectată a luĭ Petru Şchiopul către Ragusa. No. 249, pag. 772.

1593, 15 Iulie. Archiducele Mathias către Impĕrat, în chestia luĭ Petru Șchiopul. No. 250, pag. 772.

1593, 12 Septembre. Archiducele Ferdinand către căpitanul Khuen, despre apĕrarea Tirolului contra Turcilor. No. 251, pag. 773.

1593, 25 Septembre. Post-script la scrisoarea luĭ «Matthias Fridericus» către Ioan Erek, doctor în drept și maĭ mare peste ocnele de la Baia-Mare; despre Tatariĭ din Moldova și numirea ca Domn a luĭ Mihaiŭ Viteazul. No. 252, pag. 774.

1593, pe la 17 Novembre. Anton Bruni către archiducele Ferdinand, despre petrecerea sa în Tirol cu prilejul procesuluĭ Ragusanilor. No. 253, pag. 774.

1601, 10 Maiŭ. Contract între Ștefan-Vodă și Aslan Cămĕrașul, pentru aducerea lucrurilor din Orient. No. 254, pag. 775.

1601, 25 Maiŭ. Ștefan-Vodă către egumenul mănăstireĭ de la Muntele Sinai, recomandându-ĭ pe Cămĕrașĭ, procuratoriĭ săĭ. No. 255, pag. 755.

1607, 18 Maiŭ Sentința pentru Procuratoriĭ mănăstirilor S. Sava în Ierusalim și S. Ecaterina la Muntele Sinai, de la Avogadoriĭ din Veneția, întărind un pretins testament al luĭ Petru-Vodă. No. 256, pag. 777.

1612, 29 Martie. Testamentul Păuneĭ, fiica luĭ Zotu Țigară și a Domniței Maria. No. 257, pag. 778.

Apendicele II, cuprinḍênd extrase privitoare la Românĭ din socotelile orașelor Brașov și Sibiiŭ:

I. Brașov. Pag. 783.

II. Sibiiŭ. Pag. 843.

ADDENDA

Academia Română posedă un manuscris care formează cartea de cópiĭ a luĭ David Ungnad, ambasador la Constantinopol, pe anul 1575. El poartă titlul următor: „Herrn David Ungnaden, Freyherrn, etc., Röm. Kay. Mt., etc. Rath unnd Orators an der türkischen Porten, Expeditiones unnd Schreiben an Ir Kayserliche Majestät unnd derselben Obristen Herrn Hofmaister, wie auch an Ir Fürstliche Durchlaucht Ertzhertzogen Carl, etc. unnd Herrn Rueber, von disem gauntzen 1575 Jar.

În acest manuscris se cuprind și unele notițe relative la noĭ, care lipsesc în colecția din Hurmuzaki, II¹. Iată-le. Unele dintr'însele aŭ o mare importanță pentru partea din istoria Românilor tratată în Prefață.

Fol. 29 V°: Schreiben an Ir Majestät von des Mehemet Bassa extraordinarj Verehrung, dann etlichen andern Sachen, den 25 und 26 Jannarij datirt, aber erst den 4 Februarii mit dem hernach volgenden Schreiben durch Ambrosien Bruttj hinauss geschickht worden.

Deci, maĭ avem încă un Bruti, o rudă a luĭ Bartolomeiŭ. Acest Ambrosiu Bruti transmite și scrisoarea din 2 Februar, expediată la 4 („durch Ambrosien Bruttj").

Fol. 81 V°: Bekheschen Agenten Schreiben an seinen Herrn aus dem ungerischen transferiert...

Vayvoda Transalpiniensis 7.000 ducatorum Bassae dono misit, sed huius quoque munus Vayvodae Bassa non sufficiens iudicavit verendumque est ne Vayvoda hic in officio diu permaneat: hic nam Caesar, cum habeat in uxorem filiam cuiusdam Vayvodae olim Transalpinensis, aut Alexandri, aut Merchie Vayvodae, cui supersunt adhuc duo fratres, ab his non parum ei timendum erit Alter etiam est in Rhodo, filius cuiusdam Vayvodae. De illo quoque saepissime fit mentio.

Corespondentul e Emeric Antalfy de Erdeószegh, și scrisoarea e datată din Constantinopol, 28 Mart 1575.

Fiul de Voevod din Rodos e viitorul Iancu-Vodă Sasul. Fata de Domn, de care se vorbește, e sora luĭ Petru Șchiopul.

Fol. 184 V°: *Bericht* B (la 13 Iulie).

Weitter zaigt er (Gruss Petter) auch an, das ime nächten *(sic)* des Bassa von Temosswar Agent gesagt hete, wie der Bogdan Weyda, so aus der Wallachey vertriben, auch

mit dem Bekheschen ist unnd mach den Bassa nit wenig argwohnig, was doch derselbig Weyda da mache, aber doch sich noch ain wenig endthellt, biss er von disem Hanndl noch bessern Bericht haben khan; darnach so will er sehen, wie er hinder die Practickhen khönne ....

Fol. 366. An Herrn Rueber, etc.

... Von dem newen vermainten Weyda in Wallachey ist nichts weidter yecz zu hören; im Anfang dises Sultani Ankhunfft hat man wollen starkh von ainem Wallachen, so zu Rodiss sein soll, geredt, den der türkhisch Kaiser hab einsezen wollen; das ist nun lenngst alles erloschen; derselb Wallach soll ainer aus den (wie man sy dorten nennet) Boiaren sein: der Bascha hellt starckh ob den yetzigen Sandor, durch Mittel aines Griechen, den man hie nennet Saitan Ogli, das ist des Teufls Son; ich sorg, weill diser Gross Bascha bey Leben, so wird Sandor wol bleiben. Von der Myrtzin, höre ich nichts one das sy zu Halepo sein solle, alda sy ain Tuech- unnd Seidenwahrladen hat; ire Söne sollen zu Türggen gemacht und des türkhischen Kaisers Mutafaraka oder Hofdiener sein. Etliche wellen die Muedter hab disem Kaiser aine aus iren schönnsten Junckhfrawen geben, anndere sagen ain Tochter; davon sein die Reden gar ungleich. Des Herrrn Leüth, so die Flaschen bracht, sein den 15 dits auf Halepo zogen, denen ich 25 Taller zu Hilff auf ir Begern geben; zaigen an, sy haben nicht durch Sibenburgen khönnen khumen, darumb sy sich so lanng gesaumbt; wann dieselben wider khomen, will ich was ich hie davon erynndert werden khan, dem Herrn mit inen zueschreiben. Sy vermainen in sechs Wochen wider hie zu sein. So dann wierdt der Herr von inen, weill sy von der Allten selbst khomen, alle Gelegenheit am Bessten erfaren khönnen. Von des Bogdan Widereinsetzung hellt ich biss hernoch wenig. Er khäme denn her, unnd, ob er schon khäme, so wurd man im hart thrauen ....

Scrisoarea e adresată luĭ Rueber. E neașteptată ocupația de mică negustorească, între Turcii din Alep, a teribileĭ, strălucitoareĭ, luxoaseĭ Chiajna. Și e interesant a da de urma negociațiilor întreprinse de căpitanul Ungarieĭ-Superioare cu mama luĭ Petru-Vodă.

Fol. 394. Către acelașĭ Rüber: „Weill ich auch in zehn oder zwölf Tagen des Herrn Leuth von Halepo, von der Mirzona warte, so hab ich umb sovil desto lieber denn Marino Gorgi iez ziehen lassen".

Fol. 399. Către acelașĭ: „Vonn der Mirtschin, hab ich weitteres nichte erfaren, allain das sy jeres verstorbnen Mans Pastart Sohnn bey ir hatt; iere rechte Sohne sein Türggen; ich khann nicht finden wie der ierigen ainer zur Walachey woll khumen khondt...."

La p. XXVII. Numele luĭ Slăvilă trădătorul figurează în lista marturilor unuĭ document din 12 Septembre, fără an, relativ la vînzarea unuĭ loc din Brițcanĭ pe Prut, pentru „trei iape cu mânz și 24 zloți și o dulamă de postav." Actul începe cu enumerarea luĭ „Burcă Vel Vornic și *Slăvilă Hatman și pârcălab Suceavei* și Gațea Vornicul de Po[a]rtă și Ilii Vel Spătar și Toader pârcălab Chigheciului și Leva și Șendrea Vătav și Crăciun și frati-său Botea din Brițcani și alți mulți oameni din prin prejur, tineri și bătrăni". Pare a fi scris supt Ioan-Vodă.

Traducerea e făcută, după originalul pierdut, de Evloghie Dascălul, la 20 Iunie 1766. Ea poartă signatura LXXIII, 30 la Bibl. Ac. Române.

La p. XXXIX, nota 1. M'am adresat la Florența pentru a avea o copie a scrisoreĭ luĭ Filip Talducci către Giov.-Battista Concini de' conti della Penna, cu data de 12 Iulie 1578,

în care se vorbește de tăiarea lui Potcoavă. Cum am spus, scrisoarea e resumată rusește de Macușev.

Mulțămită bună-voinței direcției Arhivelor din Florența am putut căpăta numaĭ copia scrisoreĭ, care precede acel raport. O reproduc aice (Filze Strozziane, nº 301, p. 144):

Di Cracovia a' 12 di Luglio 1578.

Illustre et Molto Magnifico Sigr mio Osservandissimo,

Scrissi a V. S. a xo del passato in risposta di due sue lettere et le dissi quel che ci era da dir da conto: di poi non hò hauto nè comodità nè occasione di scriverle, prima che questa, per la quale intenderà primieramente, come in Leopoli fù finalmente tagliata la testa a quel Potcova, del quale hò scritto a V. S. più volte che occupò già lo stato di Valacchia; la qual cosa è horamai vicino a quattro settimane che è seguita, ma son pochi giorni che io ne hò saputo l'historia, appunto perchè, sendo ciò cosa che passa con poco honore di questa natione et con qualche carico del Rè, non vien narrata molto volentieri, et io harò caro di non esser mai per tempo alcuno mentionato d'haverne scritto. Holla distesa come mi è stata referta, da persona degna di fede, et la mando a V. S., con dirle di più sopra di questo che, doppo questa morte, non si sente però motivo alcuno, et massime da Cosacchi nisovi, quali minacciavano grandemente che, se costui era fatto morire, si sarien dati al Moscovito et sarieno stati al Regno più molesti che' Tartari, et forse sul fondamento di queste minaccie quì si è detto che havevano affrontato il ciaus et ammazzatolo, ma questa nuova non si è poi verificata, ma l'ambasciator del Valacco, che temeva da senno, si stava in Leopoli, aspettando il tempo di potersene passar sicuramente . . .

La p. LXXIV. O colecție particulară cuprinde un act de danie al lui Mihnea, dat din București, 14 Ianuar 1591. Documentul e interesant și prin aceia că poartă, jos, în stânga, următoarea iscălitură Domnească:

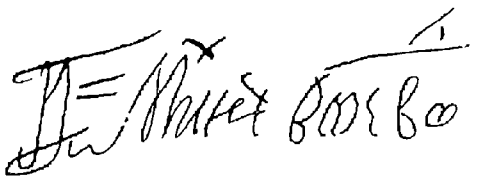

Iscălitura lui Mihnea, e de sigur, una din cele d'întâiŭ iscălituri de Domn muntean supt un act public: în orĭ-ce cas, singura ce se cunoaște până acum.

La p. XCIV. Într'o scrisoare din 31 Maiŭ 1634 către Bistrița, se afirmă că noul Domn Vasile Lupu s'ar fi chemat înnainte Lupu „Mehedințeanul" (confusie cu omonimul lui muntean) și ar fi fost fiul lui Aron-Vodă. „Și se zice a fi fiul lui Aron-Vodă" („az Aron Vayda fianak mondlgyak lenni"). Scrisoarea se află în Arhivele Bistriței (Ardeal) și, în copie, la Biblioteca Academieĭ Române.

La lista pretendenților. Până acum nu se cunoștea nimic asupra datorieĭ Electorului Ioachim față cu Petru Rareș pentru anii 1609—1687. Se știe că odinioară Wolfgang-Voevod cercase să capete ceva cu ajutorul sinetului.

În Archivele din Königsberg am găsit un dosar *(Schrank* 6, 38, 31), care suplinește această lipsă.

El poartă titlul: *Dess Hospodars in der Wallachey alte Schuldforderung an Churfursten Joachim. No. 53.* Cuprinde următoarele acte:

1) Raportul lui Ioan Görling către Elector (Berlin, 25 Ianuar 1669). Primind ordin a căuta în Archive pentru această afacere, amintește că în 1632 s'a presintat un raport; așa încât de astă dată trimete numaĭ cele nouă anexe ale aceluĭ raport, alăturând și «die Copey solcher Verschreibung sub *A* . . . Welcher Gestalt sonsten in anno 1661 Samson Salomon Jude von der polnischen Lisse ein Original dieser Handtschrifft von einem andern Juden an sich bringen wollen und sich desshalben und wie es von Euer Churfürstlichen Durchlaucht genohmen werden mögte, bey dero consistorial Rath und Protonotario Herrn Gottfried Schardio seeligen durch Schreiben erkundiget, was auch darauf vor Bescheid ertheilet worden, solches ist aus der Beylage sub *B* zu ersehen.»

2. Sinetul Electoruluĭ din 29 Iunie 1542, în copie autentificată de notariul Egenulph Pyffer Gelnhusanus («von Gelghausen»), din Frankfurt, la 3 April «anno LXXIJ».

3. Traducerea germană a n^lui^ 2.

4. Obligația din Suceava, 1^iu^ Mart 1542, a luĭ Rareș.

5. Scrisoarea secretă aluĭ Ioachim (Berlin, Lunĭ după Sân-Petru [3 Iulie] 1564), prin care expune că «Löw Jud von Derenburg, dess Michel Juden Sohn, weilend unser getreüer Diener», s'a oferit a da originalul pentru «ein Summa Geldt» și o fixează, el, Electorul, la 40.000 de taleri, banĭ. Copia e autentificată în Leipzig, de Gh. Dieterich, notar, la 26 Mart «anno 95».

6. Scrisoarea din Berlin, 12 Decembre 1606 *(sic)*, a luĭ Ștefan Bogdan.

7. Traducere germană a n^lui^ 6.

8. Raport al Consilierilor secreți către Electorul Ioan-Sigismund (Custrin, 9 Februar 1617). Marchisul Ioan-Gheorghe arătase că de curând i-a cerut audiență, la Jägerndorf, un tînĕr polon, care n'a fost primit, nearătând precis scopul. El protestă că are sinetul la el, «und hat dabey allerhandt bedrauliche Worth geführt, wie er solche an den königlichen Schaz bringen wolte, da dann Euer Churfürstliche Gnaden wohl sehen solten was daraus entstehen werde. Es ist aber niemandt gewesen der sich an solche Bedrauung gekehret hat». Dar crede bine a da de știre, pentru a se lua măsurĭ, luĭ «Herr Bergmann». De și n'aŭ actele la dispoziție, dar, cunoscêndu-li bine cuprinsul, Consilieriĭ observă: *a)* că «diese Verschreibung noch niemahlen in originali vorgezeiget», decĭ autenticitatea-ĭ e nesigură; *b)* par a fi maĭ multe, căcĭ supt Hans-Georg o avea «Heinrich Cremer», care o oferia pentru o mie de florinĭ. Consilieriĭ de atunci afirmă că el a fost refusat pentru a nu se maĭ înnădi alțiĭ. Supt tatăl Electoruluĭ, Hoszuthoti a stăruit iar, cu scrisorĭ de la Împĕratul Rudolf, «denn es stocken etliche vornehme kayserliche Räthe darhinder, dahero diesem Ungern dergleichen Vorschrifften zu überkommen leicht ware». Nu a fost ascultat însă, «auch darumb dass eben umb die Zeit auch Juden aus Pohlen waren, die sich auch rühmbten dergleichen Obligation zu haben und gegen einer Abfindung ausszustellen». După moartea luĭ Rudolf, nu se maĭ vorbește nimic până în vara trecută, când, în Iunie, merge la Praga vice-cancelariul Daniel Matthiasen. Se ridică cereri către dr. Streitberger, «so der Zeit Marggraff Christians Fürstlicher Gnaden Gesandter gewesen». Daniel scrie consilierilor, cari refusă, aprobați și de Elector, care era solicitat și de alțiĭ, în Polonia. Fiind maĭ mulți, nu se poate lămuri lucrul, vechiŭ acum de șepte-zecĭ și patru de anĭ, «und darzue in Ungern». Acte nu sânt în Archive. «So soll die Obligation auf einen lauten, so Peter geheissen und Weyda in der Wallachey gewesen sein solle. Alle die Kerlen aber, so sich iemahl vor Detentoren angegeben, kommen von diesem Weyda gar nicht her, haben auch keine Cession oder Ubergabe solcher Obligation und durch was Titel solche an sie kommen, sie auch vermög aller Rechte keine beständige Mahnung hierauff anstellen». Sinetul e făcut de Elector, în calitate de general al Imperiuluĭ; decĭ și datoria privește Imperiul. Există un «Gegenrevers» al Domnuluĭ, cu îndatorirea de a da vite. «Das ist aber niemahlen erfolget, sondern es gewahn derselbe Zug unter andern auch daher einen unglückhafften Aussgang, dass sehr grosser Proviant-Mangel mit einfielen». Nu s'a împlinit decĭ condiția: «liefere mir die Ochsen, so gieb ich dir das Gelt». Nu se știe unde e originalul scrisoreĭ luĭ Petru, dar s'ar putea cerceta. La lichidația, cu publicitate largă, ce s'a făcut la moartea luĭ Ioachim, nime n'a reclamat datoria. Dacă s'ar ținea

azĭ în samă, s'ar îndemna şi alţĭ detentorĭ de sinete refusate. Prescripţia în fine e dublă: şeĭ-zecĭ de anĭ. Semnează Friederich Bruckhmann, dr. (autorul memoriuluĭ) şi Wedige Reimer, senior de Putliz. Data e Custrin, 9 Februar 1617.

6. Alt raport către Elector (Berlin, 28 August 1621). A venit Nicolae Ludimirski, «mit seiner wallachischen Verschreibungen», pentru care a raportat Cancelariul, aducênd şi un decret electoral, nu pentru plată, ci pentru o nouă înfăţişare înnaintea sa, «wenn Euere Churfürstliche Durchlaucht hinwider im Lande weren». El cere audienţa şi resoluţie. Căutându-se amânare, el reclamă a i se ceti actul, plângêndu-se că nu se ţine în samă serviciul ce face cu răscumpĕrarea, atuncĭ când sânt oamenĭ carĭ ar voi să ieie banĭ cu forţa; el asigură că nu se va stîmpĕra. Contestă prescripţia, plata trebuind să se facă în Polonia, unde ea nu există. «Weitter hette er auch vor sich testimoniales von den *canonicis posoniensibus*, welche diese, auf Befehl des Kaysers, ihme zustellen müssen. Darinn bezeügeten sie dass der Weyda in der Wallachey, welcher mit vor höchstgedachtem Curfürsten Joachim dem Andern contrahiret, sambt dessen ganzer Posterität und Familien vom Türcken iämmerlich niedergehauen und aussgerottet. Und hieraus wolte er inferiren dass er keiner Cession, dieweil er *ex nominatis in instrumento* nicht ist vonnöthen, hette. Was den ungewöhnlichen *stylum* und dann dass die Faust mit welcher die Obligation geschrieben, niemanden bekandt, anlanngent ist, demselben hat er entgegen gesezet, dass sich der Churfürst und der Weyde über der Obligation nicht einigen können. Denn das Concept so der Churfürst aufsezen lassen, hette der Weyde nicht belieben wollen, und hinwiederumb hette dess Weyden Concept dem Churfürsten missfallen. Also hetten sie es endtlich beederseits auf die wienersche Academiam gestelt, von der were auch das iezige Concept aufgesezet worden. Und daher were auch kommen dass sich der Churfürst mit güldener Tinden (denn solches hat man auch hier vor ein ganz ungewöhnliches gehalten), unterschreiben hette . . . Aber alhier mögte es woll heissen: *multa dicis et paucissima probas* . . .» Nu răspunde la punctul «dass man das Sigill nicht vor iuss *(sic)* hielte» şi la angajamentul luĭ Petru. Adauge că răposatul tată al Electoruluĭ ar fi recunoscut autenticitatea actuluĭ şi ar fi promis plata. De s'ar dovedi, ar ieşi o datorie de 700.000 de talerĭ pentru ţară. În P. S., explicaţiĭ asupra zăbăveĭ raportuluĭ.

7. Răspunsul dat luĭ Nicolae Ludimirsky, nobil, de Cancelariul şi Consilieriĭ electoralĭ (Berlin, 20 August 1621). După expunerea argumentelor cuprinse în n⁰ 6, se adauge că n'aŭ mandat şi vor raporta.

8. Reseriptul dat odinioară de «hinterlassene Churfurstliche Brandenburgische Statthalter und Räthe» luĭ Nicolae, «Erbherr der Herrschafft Lutomirsky», cu mulţămirĭ pentru mijlocire, «in massen denn ein vornehmer Weywoda in Pohlen vorhanden (der solche weiter in die Türckey hinnein zu vereussern gute Gelegenheit hette), der uff allen Fall hieruber mit ihme zu handlen nicht übel gesonnen». Se vorbeşte de prescripţie, de istoria reclamaţieĭ; apoĭ vin argumentele din n¹ precedent.

8. Petiţia luĭ Lutomirski, «datum in meinem Schloss zue Luthomirsko, den 31 Januarii anno 1621», către Cancelariul Prusieĭ. A fost la Berlin, «diss verloffen 1621 *(sic)* Jahrs», i s'a promis în zădar un răspuns şi-l cere astăzĭ, precis şi sincer.

9. Răspuns al Cancelariuluĭ, Sigmund von Göze. Electorul a pus să se caute în Archive şi s'a sfătuit cu Consilieriĭ, dar n'a ajuns la încredinţarea că e dator cu ceva.

10. Göze şi «Se: Stripe» către Elector (Berlin, 7 Septembre 1632; răspuns la un ordin din Königsberg, 9/19 August). S'aŭ aflat multe acte în Archive, maĭ ales pentru Domnia luĭ Ioachim-Frederic; dar s'a reclamat datoria şi supt Ioan-Gheorghe. Se trimet acele acte, între care şi scrisorĭ imperiale. Datoria e a «armateĭ creştine». Dacă ar fi fost lucru serios, nu s'ar fi oprit reclamanţiĭ la petiţiĭ, care, totuşĭ, înlătură argumentul scos din prescripţie. «Wie es denn einemahl darauff gestanden dass sie nach Speyer kommen sollen, aber nicht erfolget». S'ar putea însă crea dificultăţi Electoruluĭ în Prusia. Ideia uneĭ răscumpĕrărĭ e bună, dar ar putea să vie maĭ târziŭ şi alţiĭ, cu temeiurĭ maĭ bune.

11. «Samson Salomon, Jude von der polnischen Lisse, iezo sich aufhaltend zur Corlat», către Gottfried Schardius, Consilieriŭ consistorial şi protonotariŭ electorial. Intreabă care-s sentimentele Electoruluĭ pentru a şti dacă să negocieze sinetul, cumpĕrându-l de la un Evreŭ. «Aldieweil ein Jude nebenet einem vornehmen Herrn auss Lithawn vorhanden, der auf ihre Churfürst-

liche(?) eine Handtschrifft in Handen bekommen hat, welche ihme versezt worden ist, und sich auf 200,000 Gulden belauffen solle; welches Stuckh Geld der Herr Weywode aus der Wallachey hergegeben und der Weywoda aus der Moldau hat darüber einen Consens, darinnen Preüssen zum Unterpfandt versezst ist, wie er denn bereit von Ihrer Churfürstlichen Durchlaucht Senioren, vor 30 Jahren, dreyssigtausendt Reichsthaler empfangen hat, auch durch Briefe vergewiessert worden, dass mit ihme vollendts Richtigkeit gemachet werden solte. Aldieweil dann das unseelige Kriegswesen darauff eingefallen, so ist es biss zue dato ersizen geblieben.» E anexat refusul Cancelariului și al altuĭ consilier: reclamă maĭ multe persoane și e o datorie a Imperiului.

În Archivele din Innsbruck, în Corespondența archiducelui Maximilian, se maĭ află piese relative la monumentul funerar al luĭ Ștefan-Vodă, fiul luĭ Petru Șchiopul. Pieselo acelea se vor publica în volumul XII, unde va apărea toată partea din această corespondență care ne privește.

Iscăliturile și ilustrațiile cuprinse.

Iscălitura luĭ Mihnea Turcitul . . . . p. CLI.
Iscăliturĭ ale luĭ Cercel . . . . . pp. 99, 100, 107, 181.
Iscălitura luĭ Carol de Graz. . . . . p. 211.
Iscălitura luĭ Pezzen . . . . . p. 215.
Iscălitura archiducelui Ernest . . . . p. 245.
Iscălitura luĭ Cesar, episcop de Cremona p. 269.
Iscălitura luĭ David Ungnad . . . . p. 273.
Iscălitura luĭ Petru Șchiopul . . . . p. 282.
Iscălitura luĭ Ioan Cămărașul . . . . p. 551.
Blasonul luĭ Zotu Țigară . . . . . p. 534.

Afară din text:

Petru Șchiopul și familia (1584), după o frescă la Galata.

ERRATA

P. XXIV, rândul 14 de sus, cetește: „la 28 ale lunei Mart“ în loc de „la 28 ale lunei “.

P. LXXX, rândul 15 de jos: „avocatul“, în loc de „asociatul“.

P. 39, nota 2, rândul 1 de sus: „probabil Kronstadt, Brașovul“, în loc de „Brașovul“.

P. 47, nota 2, rândul 4 de sus: „Hurmuzaki, *l. c.*, 319-20“, în loc de: „*ibid.*, 319-20.“

P. 144, la data nlui CCXLI: „12 Novembre“, în loc de „15 Novembre“.

P. 190, notele 4, 5: A se strămuta cuvîntul Petru de la începutul primei note la începutul celei de a doua.

P. 247, rândul 5 de jos: „nit“, în loc de „mit“.

P. 332, rândul 7 de sus: „ἐπιθυμοία“, în loc de „ἐπιθυμοία“.

P. 339, la nl CCCCLXV, data trebue să fie — se vede dintr'o copie aflătoare între copiile dăruite de d. Al. Em. Lahovary Academiei Române — „28 Maiŭ“, nu „23“.

P. 349, rândul 13 de sus, „locu rădică“, în loc de „locuruli că“.

P. 371, rândul 18 de sus: „πρῶτον“, în loc de „ἄν“; rândul 27 de sus: „σταυροῦ“ în loc de „ Σωτῆρος“.

P. 472, rândul 4 de sus: „per“, în loc de „pes“; rândul 12 de sus: „ff.“ în loc de „lb.“

P. 511, rândul 12 de sus: „Postelnicul“, în loc de „Hatmanul“.

P. 599, rândul 12 de jos din notă: „595“, în loc de „599“.

P. 614, rândul 2 de sus al notei: „613“, în loc de „635“.

P. 640, rândul 16 de sus: „significavit“, în loc de „significavi“. Documentul nº LXXI se află, în ultima sa parte, și în Hurmuzaki, III¹, 24.

P. 692, nota 3, rândul 3 de sus: „Moscovia“, în loc de „Moldova“.

P. 722, rândul 22 de sus: „wirt“, în loc de „wfrt“.

P. 754, nº CCXXVI, e un raport al lui Kreckwitz, nu Pezzen.

P. 771, nº CCXLVIII, e, de sigur, din 1595, vorbindu-se în el de noul Sultan, Mohammed al IIIlea.

P. 855, nota, rândul 7 de jos, în loc de „e Vlad“, „se da poate drept Vlad“.

Alte greșeli s'aŭ îndreptat în corpul volumului saŭ în table.

I.

Plan german de expediție cruciată contra Turcilor: rolul reservat Românilor. 1517, 12 Novembre.

Copey des teutschen Ratslags wider die Turgkenn [1].

. . . . Item daneben sol das Concili [vom Lateran] furderlich bewerben und aufbringen die Tartern, auch die Grossen Moldau und Walachey, damit sy ir Fried gegen den Turgken prechen, ine ir Tribut aufsagenn unnd der Cristenheit zu Diennst ziehen, desgleichen die Klain-Walachey.

Unnd denselben Tattern und Walachen darauf notturftig Gellt zu versprechen und zu geben, und darauf sollen sich der König von Polan mit seinem Hör, auch die gemellten dreierlaj Nacion: Tartern, Gross- und Klain-Moldau oder Walachey, das erst Jar zusamenthuen und ziehen gen Smederan [2] und auf Kylien unnd dieselbigen erobern und bevestigen und sich auf den Wintern bis auf das annder neunzehent Jar widerumb anheimb und in Wintterleger niderthuen; solher Zug auch leicht bescheen mag, in Ansehung das der Turck nit gegen inen, sonnder mit aller ‖ Macht wider die Affricaner und die Cristenheit-Her, so inen zu Hillf ziehenn, sein wirdt. . . . . .

Unnd dasselb annder neunzehendt Jar söllten auch der Khonig von Polan mit seinem Her, auch die Tartern und Walachen, widerumb auf sein, in Obern-Bossen ziehen, mit dem König von Frannckreich und seinem Hör zusamenkomen, auch ungetailt beieinander beleiben, Anndrinopel und Philippopoli ‖ gewynnen, daraus Kriechenlanndt pranndtschetzn unnd sonnderlich die Tartern und Walachen davon zu unndterhallten, unnd nemlich unndtersteen Nigraponnt oder ain annder Port des Meers einzunemmen, damit so das affricanisch Hör auf das drit Jar zu inen komen wirdet, stat haben mögen auf das Lannd zu Inen abzusteen.

Unnd dann, das dritt, zwaintzigist Jare sol das affricanisch Hör, so es Affrica erledigt und dem Turckhn, ob Got wil, obsigt, dieweil es die gross Schiffung bei im haben, darzue In Hoffnung des Turckhen Schiffung auch gewinnen wirdet, uberfaren

---

1) Mai sus (f° 137) se cetește, ca titlu general: «Proposita et tractata in consultacionibus sancte expedicionis que ad principes mittenda visa sunt, eorum quoque prudentia et consilio examinanda, siquid addendum, minuendum corrigendumque videatur, die XII Novembris anno Domini, etc. decimo septimo.» Bucata reprodusă e răspunsul delegaților numiți de împărat la întrebările solieĭ papale. V. Fessler, III, 314-5 și art. nostru *Un projet relatif à la conquête de Jérusalem (Revue de l'Orient latin,* an III), la început.

2) Semendria.

zu dem Frantzosen unnd polischen Hör unnd dieselben zway Hör mit dem affricanischen sich miteinander fur Constantinopel slahen und dasselb, auch ganntz Natulia unnd annder der Turcken Lannd, mit Hilff des Sophi einnemen unnd also den ganntzen Kerab mit dem Turcken machen . . . . . .

(München, *Allgemeines Archiv, Türken-Hilff de anno 1446 bis 1518*, f° 154 V°-155 V°.)

II.

Mühldorf, 1518, 22 Ianuar. Împăratul Maximilian către ambasadorii săi la Wilhelm, palatin de Rin și duce al Bavariei [1]), despre intențiile Turcilor contra Munteniei și Poloniei.

(Speră că Turcii îl vor întîmpina cu toată puterea, ceia ce va face ușoară victoria Polonilor [2]).) Solten wir aber unnsern Zug allain thuen unnd der annder ‖ Zug nit beschehen, so würde der Turckh seine maiste Macht auf die Wallachey unnd furter in Polan keren unnd die Reissen unnd Tartern zu Hilf haben und der Cristenhayt durch denselben Zug sovil Abpruches thuen, das nachmals nit möglich were, im ainichen Widerstanndt zu beweisen . . . . . .

(*Ibid.*, f° 60-60 V°.)

III.

1521, 15 Iulie. Raport al ambasadorului modenes în Polonia, despre o expediție turcească în Moldova.

. . . . Agli 2 di luglio venne uno correro del vaivoda de Moldavia 3), el quale fece intendere al Serenissimo rè come lo' mperatore de' Turchi 4) gli havea scritto che havea exercito de ottanta mila homini parato et che egli mettesse in ordine el suo exercito, come tributario suo, che volea andasse con lui, et il simile havea scritto alo' mperatore procopiense de' Tartari 5), et soggionse che non sapea certo dove dovesse andare, o a danni de' Ongari, o a danni de' Polloni, ma che già parte de lo exercito havea passato il Danubio 6).

---

1) Ioan Geyman, Mare-Maiestru al Ordinului S. Gheorghe și Gheorghe Kirchmüller, secretariu imperial.

2) V. bucata precedentă.

3) Ștefăniță.

4) Soliman cel Mare.

5) Hanul Tatarilor din Crimeia (Perecop), Mohammed Ghirai.

6) V. scrisoarea de mulțămire a regelui Poloniei către Ștefăniță în *Acta tomiciana*, V, 386-7; Hurmuzaki, II³, 357-8. Cf. și *ibid.*, 387 și 358.

Agli 14 venne lo episcopo Wladislaviense [1]), oratore del rè de Ongaria [2]), el quale hà riferito che verso la Moldavia sono quaranta mila Turchi, con molta artigliaria, et non hanno passato el Danubio, et si spera valorosamente obstarli, per essere el paese montano et fortissimo, et di questa soa venuta verso questa parte de la Moldavia si fà vario judicio; alcuni dicono che vorria la Moldavia, quale ancora volendo occupare el patre [3]), fù rotto da lo avo di questo vaivoda [4]), ch' è hora di anni 18; altri dicono che è stato chiamato dalli Secculi [5]) . . . . . .

(Modena, *Archivio di Stato, Dispacci Polonia,* I.)

IV.

Raport al ambasadoruluĭ modenes în Polonia, Ioan-Andreĭ Valentini, despre expediția turcească în Moldova. 1524, 11 Iunie.

. . . . Le nove di quà sono non bone, perhò che per lo Danubio navigano Turchi, et in grosso numero; el capetanio loro si chiama Tassà-bassa, el quale se debbe unire con lo vaivoda de Vallacchia et Tartari, che sono al numero de 15 migliara de questi Turchi. Già sono per la Vallacchia verso Chilya et Bialogrod, terre de Turco confini al Vallacco, passati 4 migliara de cavalli, et danneggiano la Rossia, et si pensa, perchè hanno con loro artigliaria, si vogliano accampare intorno ad Chamenecz, terra fortissima [6]). . . . . .

(Ibid.)

V.

Ioan Zápolya, voevodul Ardealuluĭ, către regele Ludovic al II-lea al Ungarieĭ, despre împăcarea dintre Moldova și Muntenia. Sassebeș, 1526.

. . . . Quo in statu et termino res duorum Vaywodarum, Moldaviensis et Transalpinensis [7]), fuerant, Maiestati Vestre intimaveram. Iam enim controversie inter ipsos condescenderunt, ac alter alteri prybekos restituerunt et Dominus Moldavus Vayvoda iam repatriavit . . . Homo Domini Vayvode Transalpinensis venit ad me, qui erga

---

1) De Wladislaw, Matiaș Dreviez. *A. T.*, V, 387; Hurmuzaki, II[3], 359.

2) Ludovic al II-lea.

3) Selim I-iŭ.

4) Ștefan cel Mare.

5) Sultanul, înfuriat de oprirea unuĭ trimes al săŭ la regele Ludovic, pleacă la 19 Februar spre Niș; la 8 Iulie cade Șabaț și la 29 August Belgradul. Fessler, III, 330; Hammer, III, 12 și urm. Cf. Hurmuzaki, II[3], 359-61, 361-3 și urm.

6) V. scrisoarea regeluĭ Poloniei din *A. T.*, VII, 23-4; Hurmuzaki, II[3], 459-60 și piesele următoare.

7) Ștefăniță și Radu de la Afumați.

Maiestatem Vestram et [1]) mandato Domini sui missus est, a quo Maiestas Vestra Serenissima omnem rei statum clarius intelliget, qui iam apertius iuxta fidelitatem suam Maiestatem Vestram Serenissimam informare nequit [2]). . . . . .

(München, *Allgemeines Archiv, Türken-Hilff de anno 1521-6*, f° 95.)

VI.

1528, 6 Februar. Ştirĭ din Ungaria şi Ardeal, despre pacea dintre Polonia şi Moldova.

Erfarung und Kundschafft . . . in Ungern und Sibenbürgen, VI februarii.

. . . . Der Wyda [3]) sol zwischen dem Kinig von Polan [4]) und dem Grossen-Weyda auss der Molda [5]) einen Frid und Austandt gemacht haben, uf ein Jar [6]) . .

(Ibid., Türkenhilffe 1528-9.)

VII.

Praga, 1528, 31 August. Impăratul Ferdinand către sultan, despre alegerea luĭ Radu-Vodă din Muntenia ca mijlocitor între eĭ.

König Ferdinands [7]) Abschickung an den Türkischen Kaiser.

Ferdinandus, etc. Solimano, etc. Quum, medio egregii [8]) Hobordanth [9]), nostri oratoris, multis in articulis regnorum nostrorum confiniumve negocia, que pacis foedera gignere solita sunt, cum solemnibus nostris muneribus Vestre Imperiali Maiestati intima-

---

1) *De ?*

2) Expediţia începe în Februar. Ureche, în Kogălniceanu, ed. a 2ª, I, 189. Raportul publicat de noĭ întăreşte pe deplin ipotesa d-luĭ Xenopol asupra causeĭ războiuluĭ (v. II, 531). Cf. scrisorile nunciuluĭ reproduse în Hurmuzaki, II³, 523-5, şi *ibid*, II⁴, 30-1.

3) Al Ardealuluĭ, rege-ales al Ungarieĭ, Zápolya.

4) Sigismund I-iŭ.

5) Petru Rareş.

6) Încheiat la 13 Decembre 1527. Dogiel, *Cod. dipl. Pol. et Lith.*, I (Vilna 1758), 613-6. Autorul raportuluĭ înţelege însă rĕŭ tractatul, care nu e un armistiţiu, ci o recunoaştere a vasalităţeĭ Moldoveĭ faţă cu Polonia. V. şi Hurmuzaki, II², 602-10.

7) Arhiducele-, ales rege al Ungarieĭ.

8) *Egeregii*, în ms.

9) Ioan Hobordanszky ie trimes ca sol al luĭ Ferdinand la Poartă în 1528: soseşte în Constantinopol la 29 Maiŭ (Fessler, III, 431).

verimus, quid tamen ex hinc Cesarea Maiestas gesserit Vestra, vel, ut ex oratoris negligentia [1]), nocivum rebus in nostris contigerit, non expertes sumus. Intelligentes tamen Spectabilem et Magnificum Radul, Wayvodam Transalpinum [2]), Cesaree Maiestati Vestre servitorem esse fidelissimum, universa negotia nostra regnorumque nostrorum definienda coram Vestra Cesarea Maiestate ipsius medio iri decrevimus. Preterea Vestre Cesaree Maiestati singulis annorum discursionibus Ioannes Zabulianus [3]) de Hungarie regni proventibus administrare siquid dixerit, ubi ipse caret, etiam nos adimplere et annuatim Imperiali Maiestati Vestre solennes per oratores nostros ferre parati sumus; estimavimus animum Cesaree Maiestatis Vestre posse adimplere reliqua; nostra ex informatione Cesaree Maiestati Vestre per Waivodam Radul ostendentur. Valeat, etc. Datum in castro nostro Pragensi, in profesto Sancti Egidii abbatis, anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo octavo [4]).

(Dresda, *Staatsarchiv*, pach. nº 10528; copie.)

VIII.

Circulara luĭ Sigismund I-iŭ de Polonia către dietele regatuluĭ, despre purtarea luĭ Petru Rareș. Piotrkow(?), 1530, Octombre(?).

Legatio a Sigismundo I, rege Poloniae, ad particulares conventus missa [5]).

. . . . Ad haec accedit Woiewodae Moldaviae [6]), non tam infida foederum percussorum observatio, quam proterva et longe iam etiam insolentissima iniuriarum provocatio; non satis enim habens, quod sui multa latrocinia atque furta in terris Maiestatis Suae insidiantur [7]), nuper etiam petulanter per nuncium suum terram Colommiensem [8]), quam ad se pertinere praetendit, repetere a Maiestate Sua non est veritus, quodque Maiestati Suae ut est gravissimum, de inferendo Maiestati Suae bello cogitat et, ut est ad Maiestatem Suam nuper nunciatum, copias cogit atque exercitum recenset. . . . . .

(Leipzig, *Stadt-Bibl.*, Rep. II, 86, f° 4 V°.)

---

1) Solul fusese închis, și nu fu liberat de cât în anul următor *(ibid.*, 432).

2) Radu de la Afumați, ucis în 1529.

3) Zápolya.

4) După o altă copie *(manu propria* de la iscălitură poate fi reproducere după original), s'a publicat bucata în Hurmuzaki, II, 67. Copia din Dresda e, cum se poate ușor vedea, cu mult superioară.

5) Piesa aceasta și cele-l-alte din partea inedită a «Actelor tomiciene» sunt luate din manuscrisul Rep. II, 86 al bibliotecei orașuluĭ Leipzig. Volumul poartă titlul: *Thomus tredecimus* | *epistolarum, lega*|*tionum, responsorum* | *et rerum gestarum* | *Sigismundi primi, regis Poloniae* | *et Magni Ducis Lithuaniae.* | *Continet annum Domini M.D.XXXI.* E o bună copie din veacul al XVI-lea, preferabilă de multe orĭ celeĭ din «tecele luĭ Naruszewicz». D. Ioan Bogdan a publicat după acestea câte din actele pentru anul 1531 se maĭ raportă la țerile noastre (Hurmuzaki, *Supl.* II[1]).

6) Petru Rareș.

7) *Insidiatus*, în ms.

8) Teritoriul Kolomeeĭ, Pocuția.

IX.

Piotrkow(?), 1530, Octombre(?). Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către strîngătorii de dări din Brzesc, Rawa, Plock și Inowladislaw, despre atacul lui Rareș.

Sigismundus primus, rex Poloniae, exactoribus Brzescensi, Junivladislavensi, Ravensi, Plocensi[1]. Generose fidelis dilecte. Supervenit nunc inopinatum in nos et rempublicam de Russiae et Podoliae terris periculum: Voiewoda enim Moldaviae, ruptis foederibus et abusus benevolentia nostra, cum exercitu in fines regni nostri irruit ibique castra, oppida, villas partim capit, partim obsidet atque oppugnat. Quare, ut tam subitae necessitati providere opportunis praesidiis possimus, mandamus Fidelitati Tuae, ut huc ad nos quamprimum cum omni reliqua contributionum anni praeteriti pecunia veniat . . . Datum, etc. *(sic)*.

(Ibid., f° D V°.)

X.

Piotrkow, 1530, 18 Octombre. Petru Tomicki, episcop de Cracovia, vice-cancelariŭ polon, către regina Bona, despre invasia lui Rareș.

Petrus Tomicius, epsicopus Cracoviensis, vice-cancellarius, Bonae Sfortiae, reginae Polouiae.

. . . . Maiestas Regia, cum omnibus consiliariis suis hic congregatis, recte valet, nisi quod animo paulatim est molesto, ob tam inopinatam hostis moldavii in dominia sua irruptionem: quam tamen molestiam cito verti in gaudium ego confido, quando inprimis Maiestas Sua, deinde et reliqui illius consiliarii atque terrarum nuncii ita in quaerendis rationibus sunt diligentes et studiosi, ut et suis promptum auxilium praestetur et hostibus de illata iniuria, cum gloria Maiestatis Suae, armis respondeatur. In quo quantum in me || virium est, dabo pro parte et facultate mea operam, ne tam audax facinus hosti Maiestatis Suae et totius regni impune remaneat consulamque et suadebo vigilanter, ut ad rei necessitatem, facti quoque celeritas accedat. Quorum omnium consiliorum, qui erit progressus, Maiestati Vestrae tum declarare non negligam, quando melius res in disquisitionem consultatorum introduceretur; hactenus enim primordia consueta Conventus aggredi non potuimus, propter externorum negotiorum impedimenta, ad quae non parvum cumulum adiiciet Illustris dominus Albertus, in Prussia dux[2], qui hodie huc est Piotrcoviam ingressus. Commendo me, etc. Datum Petricoviae, die XVIII Octobris 1530.

(Ibid., f° 7 V°-8.)

---

1) De Brzesc, Rawa, Plock și Inowladislaw.

2) Fostul Mare-Maiestru teutonic, trecut la protestantism și devenit duce al Prusiei orientale, ca vasal al coroanei polone, prin pacea din Cracovia (8 April 1525).

XI.

Petru Tomicki către regina Bona, despre invasia lui Rareș. Piotrkow, 1530, 9 Decembre.

Petrus Tomicius, episcopus, vice-cancellarius, Bonae Sfortiae, reginae Poloniae.

Sacra Reginalis Maiestas. Quando huc veni, reperi Sacram Regiam Maiestatem et bene valentem, et, ut referebant, animo laetam et hilarem. In crastino vero mei adventus, quando ipse accessi Maiestatem Suam, aliquantum turbatam esse cognovi, ex nuncio, quod prima luce eius diei a domino Palatino Sandomiriensi de Vayvoda Moldaviae acceperat. Scripsit enim ipse dominus Palatinus Vaivodam in terras Russiae irruptionem facere instituisse, et de obsidendis oppugnandisque castris Maiestatis Suae, sibi finitimis, cogitare. Quia tamen haec res in id tempus incidit, quando Conventus hic agitur et Maiestas Sua consiliariorum suorum habet copiam, fore ego confido, quod, opportunis dominorum et totius Conventus consiliis, ‖ tam Maiestatis Suae perturbatio, quam terrarum Russiae metus et periculum cito avertetur; ego vero pro meo officio, quantum in me et viribus meis erit, suadere id et persuadere in medio omnium curabo, quod inprimis Maiestati Suae Serenissimae commodum et toti deinde reipublicae utile futurum arbitrabor. Hactenus privatim nihil cum Maiestate Sua contuli . . . Datum Petricoviae, IX Decembris, anno Domini MDXXX.

(Ibid., f° 7-7 V°.)

XII.

Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către palatinii de Brzesc, Inowladislaw, Rawa, Plock, despre invasia lui Rareș. Piotrkow, 1530, 10 Decembre.

Sigismundus primus, rex Poloniae, Palatinis Brescensi, Juniviadislaviensi, Ravensi, Plocensi[1].

Magnifice, sinceriter nobis dilecte. Agentibus hic nobis per plures iam dies et a consultationibus publicis, propter expectationem multorum consiliariorum et nunciorum terrestrium venire negligentium, abstinentibus, allatus est nobis sub hos dies tristis et molestus a magnifico Otta de Chodecz, Palatino Sandomiriensi, nuncius, quod Voivoda moldavus, ruptis foederibus et contempta benevolentia erga se nostra, hostiliter in dominia et terras nostras Russiae et Podoliae cum exercitu et tormentis bellicis irruperit; quodque iam Colomiam et districtum Pokuczie cum omnibus oppidis et villis coeperit, Cosdziecz[2], castellum finitimum, obsederit, aliaque loca et castra tentare et oppugnare instituerit. Quo nuncio quum nos perturbati et perculsi fuissemus, consul-

1) V. p. 6, nota 1.

2) Gwosdziec, la N.-E. de Kolomea. Cf. *A. Fr.*, I, 11.

tationem cum praesentibus consiliariis nostris fecimus, de ineunda certa et celeri aliqua ratione et modo, quo tam praesenti malo occurrere et provideri, arcesque praesidiis non firmatae servari incolumes et defendi possent. Et, post binas quidem congregationes, hac de causa factas, quod maxime ad tam subitam necessitatem praestare potuit, alacri animo praestitimus, nempe mille equites, corrasis in mutuum pecuniis, suscipi et illuc in defensionem terrarum Russiae et Podoliae expediri mandavimus; interea, dum nos hic de maiori exercitu comparando ‖ et de reprimenda hostis nostri, hominis fidefragi, vi et inopinato tumultu consultamus, quoniam vero ad dissolvenda debita, ex hac parte contracta, ad reprimendum hostilem impetum, praesenti pecunia opus est nobis et consiliariis nostris, mandamus Sinceritati Tuae, ut residuam pecuniam publicarum contributionum, anno praeterito decretarum, Palatinatus tui, ad nos huc quamprimum afferat, ut et creditoribus de mutuo dato satisfiat et ex residuo necessitati publicae per nos consulatur. (Negligența, dacă se va dovedi, prin arătarea socotelilor, va fi pedepsită.) Datum Piotrcoviae, X Decembris, anno Domini 1530.

(Ibid., f° 9-9 V°.)

XIII.

Piotrkow, 1530, 12 Decembre.

Ioan Choienski, archidiacon de Cracovia, către regina Bona, despre invasia lui Rareș, măsurile luate și situația la dietă.

Ioannes Choienski, archidiaconus Cracoviae, Bonae Sfortiae, reginae Poloniae.

Sacra Maiestas, domina, domina clementissima. Post servitutis et orationum mearum commendationem. Occurrente nuncio, volui Sacrae Maiestati Vestrae de his perstringere, quae post priores meas ad Maiestatem Vestram datas hic suborta sunt. De hostilitate Valachorum, quam adversus dominia et subditos Maiestatum Vestrarum exercent, priora scripta confirmantur, gentesque suas, capta[1] Pokucie et Colomia, versus Halicz proficisci; solus autem Vaievoda, cum exercitu et tormentis bellicis, sequitur eos quos praemisit, ad quem Rutheni illic pene omnes advolant et se illi gestibundi subiiciunt, quos ille benigne suscipit et tractat, eos vero qui Romani ritus sunt, occidi iubet. Dominus Palatinus Sandomiriensis scribit se bene providisse arcem Halicz, ita ut non sit formidandum de illius expugnatione, quod utinam ita succedat. Suscepti sunt etiam illic in terris Russiae pro praesidio quingenti equites. Iussit Maiestas Regia, ut alii quingenti susciperentur et misit pecuniam, in quibus acquirendis non parum temporis absumptum est. Ductu itaque Reverendissimi domini episcopi Cracoviensis ex mutuo acquisita pecunia; nam praefatus dominus episcopus Cracoviensis obtulit se mutuaturum, prout dedit mutuo octingentos florenos, quod plures secum hic non habuit; domini episcopi Cuiaviensis[2] 400, dominus Posnaniensis 400, dominus Plocensis 300, Magnificus dominus Palatinus Russiae 2.500 florenos cuiusdam amici sui ‖, qui apud eum in deposito erant. Deus bene vertat, ut de reliquo bene et cito provideatur et statuatur, sed admodum frigide videntur agi negotia istius Conventus, nam ex quindecim Palatinis, duodecim

---

1) In ms.: *capto.*

2) De Cuiavia (Wladislaw).

desunt in hanc diem; nuncii iam pro maiori parte convenerunt; die dominico praecedenti cantata est Missa de Sancto Spiritu, qui utinam adsit istis consiliis. Hodie, etc. *(sic)*. Postridie consultari incipiet Maiestas Regia cum consiliariis de defensione; sed vereor ne nuncii expectare vellent adventum Palatinorum, sine quibus ad aliquid consentire non solent. Ego in tanta libertate, sive potius licentia, hominum, non video quid boni sperandum sit. Hi domini, qui hic sunt tempusque et pecunias inaniter consumunt, aegre ferunt negligentiam aliorum, quibus talia impune licet, non sine detrimento publico et levitate Maiestatis Regiae. Quid demum sequetur, in manu Dei est, simul et cor regis . . . Datum Piotrcoviae, XII Decembris, anno Domini 1530.

(Ibid., f° 10-11.)

XIV.

Petru Tomicki către Luca Gorski, castelan de Posen, despre măsurile luate în Polonia contra Moldoveĭ. Piotrkow, 1530, 17 Decembre.

Petrus Tomicius, episcopus Cracoviae, vicecancellarius, Lucae de Gorca [1]*, castellano Posnaniensi.*

. . . . Maiestas Regia, expectatis per aliquot dies consiliariis et nunciis terrestribus, qui ad diem statutam non venerant, iam tandem Conventum est auspicata et consulit de communibus imminentibus regno periculis, maxime tamen consulit de reprimenda et vindicanda audacia Voievodae Moldaviae, qui, contra iura foederum tumultuarie nunc terras Maiestatis Suae invadens, districtum Pokuczie, qui ducentas septuaginta villas et duodecim aut paulo plura oppida in se continet, occupavit, Colomiam cepit et alia castella in finibus collocata obsidet et oppugnat . . . Datum Piotrcoviae, XVII Decembris, anno Domini 1530.

(Ibid., f° 12-2 V°.)

XV.

Ioan Tarnowski, Mare-Hatman polon, către regina Bona, despre organisarea resistenței contra lui Rareș. Piotrkow, 1530, 19 Decembre.

Ioannes de Tharnow, Palatinus Russiae, campiductor regni Poloniae generalis, Bonae, reginae Poloniae.

. . . . De resistendo Vaivodae Moldaviae, nulla adhuc deliberatio, quo modo et ordine ei resisti debent, si milite mercenario, an communi expeditione. Opus tamen erit maiori apparatu numeroque militum quam servare soliti sumus; nihil tamen esset nec difficile, nec impossibile, ubi vellemus ob amorem reipublicae in commune

1) Gorski.

concorditer consulere. Sed ista vulgi licentia et temeritas, quae nihil sinit pro bono communi, nisi ex praescripto suo, quidquam efficere, forsan, ut semper solet, erit impedimento; oblata namque est occasio contra talem hostem pugnandi; quae, divino nomine implorato, initium regni filii Vestrae Maiestatis [1]) feliciter possit auspicari cum famaque et honore Vestrarum Maiestatum res, Domino Deo dante, prospere agi possit; sin autem ipse hostis negligetur, omnium hostium crescent animi contra nos; erimus posthac ad iniuriam omnibus hostibus expositi, cum maximo detrimento nostro et cum dedecore, quod absit, Vestrarum Maiestatum. Itaque supplico Maiestati Vestrae, velit litteris suis adhortari Suam Maiestatem, ut pro honore suo et filii sui famaque bona apud suos et apud externos assequenda, quae non est ab omnibus mortalibus contemnenda, velit adhibere operam et authoritatem suam, ut talis modus defensionis constituatur, ‖ ut et ablata per hostem recuperentur iusqueiurandum ab ipso violatum foedusque ruptum transeat non impunitum. . . Datum Petricoviae, XIX die Decembris, anno Domini 1530.

(Ibid., f° 15-6 V°.)

XVI.

Piotrkow, 1530, 22 Decembre.

Petru Tomicki către regina Bona, despre organisarea resistenței contra lui Rareș.

Petrus Thomiczki, episcopus, vicecancelarius, Bonae, reginae Poloniae.

Sacra Reginalis Maiestas et domina, domina clementissima. Post humilem servitutis et orationum mearum commendationem. Quando ab initio res in deliberationem inter consiliarios regni et terrarum nuncios posita erat, mercenarione et conductitio milite, vel domesticis evocatis nobilibus, foret utilius contra Valachum et Thartaros expeditionem facere; placuerat tum omnibus, ex multis rationibus, contribuere potius aliquid in stipendium militibus, quam se ipsos incommodis et periculis obiicere; quum hac ratione etiam, non modo rem familiarem a se negligi oportere, sed invicem alterum alterius bonis iniuriam inferre debere intelligerent. Quando autem de numero decem millium militum, quibus in stipendium ex singulis laneis agrorum triginta grossos contribuere necesse foret, ‖ nuncïis terrarum per Maiestatem Regiam et dominos regni consiliarios propositum erat, etsi quidem per aliquot dies inter se super hoc consultaverint, iniquam tamen contribuendi rationem proposuerunt, eam nempe, ut ex singulis laneis dominus decem grossos, rusticus alios decem, et qui decimam capit, tertios decem. Quae ratio cum et Maiestati Regiae et dominis consiliariis iniqua, spiritualibus vero, qui ab oneribus bellicis immunes essent, intollerabilis esse videretur, et illi pertinaciter, neque proponere aequiorem rationem, neque hanc, quae per Maiestatem Regiam et dominos consiliarios proposita fuerat, acceptare voluissent, decretum est utrinque, ut nobilium domesticorum, secundum cuiusque debitum, fiat expeditio; et ita hodie recessum ab omnibus. Quod, etsi ego difficulter in alteram partem immutari posse censeam, sunt tamen nonnulli qui faciunt contrarium. Quod, utcunque se habebit, ego Maiestati Vestrae scribere non negligam. Me et servitutem meam rursus humiliter commendo. . . Datum Piotrcoviae, die 22 Decembris, anno Domini 1530.

(Ibid., f° 17-7 V°.)

---

1) Sigismund-August, rege de la 1548.

XVII.

Petru Tomicki către regina Bona, despre măsurile votate de dietă contra lui Rareș. Piotrkow, 1530, după 22 Decembre.

Sacra Reginalis Maiestas. . . . Postremis meis litteris [1]) scripseram Maiestati Vestrae Serenissimae bellicam nobilium expeditionem contra moldavum hostem decretam in hoc Conventu [2]) esse. Cuius decreti, sicut tum etiam futurum sperabam, multos nunc poenitere animadverto. Quare, tam a dominis consiliariis, quam ab terrarum nunciis [3]) quaeruntur rationes, quibus ab expeditione decreta recedi et iustus aliquis modus contribuendi institui possit. Spero rem in integrum redituram, || sed tamen affirmare adhuc non audeo, quando praeter solitum intractabiles terrarum nuncios esse cognoscam; hodie tamen, vel ad summum eras, apparebit, quorsum res sit evasura . . .

(Ibid., f° 17 V°-8.)

XVIII.

Ioan Choienski către regina Bona, despre măsurile votate de dietă contra lui Rareș. Piotrkow, 1530, 26 Decembre.

Ioannes Choienski, archidiaconus Cracoviae, Bonae Sfortiae, reginae Poloniae.

Sacra et Serenissima Maiestas . . . Institui nullum praetermittere nuncium absque meis ad Vestram Maiestatem litteris, quandoquidem hoc non displiciturum esse cognovi ex litteris Vestrae Maiestatis. Postquam itaque, ut per Tassiczki scripsi, nuncii absoluti fuissent cum bellica motione universae nobilitatis regni, die Veneris proxime praeterito [23] conclusum est in Consilio regio hoc decretum, quod nunciis per dominum Palatinum Russiae pronunciatum est: «Maiestatem scilicet Regiam cum consiliariis suis, considerato modo duplici defensionis regni Poloniae ab antiquo observato, per motionem bellicam et militem mercenarium, expensisque bene rerum et negotiorum circumstantiis, delegerat praesenti necessitati et actioni per militem mercenarium providere, quandoquidem bellum hoc quod instat gerendum, non modo instituendum venit ad propellendum hostem valachum de finibus regni, sed etiam ad ulciscendum, in eius ditione et bonis, eam iniuriam quam, iurciurando violato, Maiestati Regiae et regno irrogavit, quemadmodum ab initio, Maiestatis Suae nomine, propositum erat. Censebat itaque Maiestas Regia cum consiliariis suis ad eam provinciam obeundam opus esse exercitu ad minus decem millium electorum atque ad eum numerum necessario instituendam contributionem solito maiorem, et eam quae per consiliarios fuit proposita, triginta grossorum. Quod vero attinet dominos episcopos et alias personas ecclesiasticas, cum istis noluit agere

---

1) N° XVI.
2) De la Piotrkow.
3) Cele două *izbe*, care compun dieta, *scimul*.

Maiestas Sua, nihil dubitans, et pene certum habens, quod ipsi, ut alias semper soliti sunt facere, recedentibus a iure et libertatibus suis, ita quoque et in hac praesenti ardua necessitate et periculo imminenti tulissent suppetias et notabili contributione adiuvissent rempublicam et gratiam Maiestatis Regiae, quae dignatur pro debito suo precibus hoc a dominis spiritualibus obtinere, et non vi aut potentia exigere contra libertates et privilegia eorum, quae Maiestas Sua omnibus conservare consuevit.» Quemadmodum et nos quoque seculares non stringit neque cogit ad contributiones, quas non teneremur, sed nobiscum agere solet gratiose, per tractatus; neque Maiestas Sua absque consensu nostro instituit aliquam contributionem super bonis aut personis nostris. «Cum itaque vobis non est visum acceptare id quod Maiestati Regiae cum consiliariis videbatur consultius et magis opportunum, sed delegistis belli motionem generalem (de quo tamen domini consiliarii mirantur, cum veteri more observatum sanctissime tenebatur, nuncios absque consiliariis in talibus nihil determinasse, sicut in praesentiarum Dominationes Vestrae inconsultis dominis consiliariis belli motionem praeelegistis), et postquam ita evenit, Sacra Maiestas Regia, perpendens labores, difficultates et impendia quibus non modice extenuantur fortunae consiliariorum Maiestatis Suae, in tam frequentibus et longis Conventibus, ne postea habeat necesse instituere Conventum et subire novas difficultates et impendia, nihilque statui etiam debeat vel possit, quam motio bellica; satius ducit vitare inanes expensas et labores, et instituit atque decernit motionem bellicam ad triennium, reservans sibi facultatem mutandi, si videbitur postea; vult denique omnibus esse perspectum et notum, ut quisque in profectione ad bellum et in perseveratione in bello ita se gerat et conservet, quemadmodum in statutis regni extat abunde descriptum, neque aliquis prius ex castris discedere audeat, quam fuerit a Maiestate Regia indultum, nam Maiestas Regia vult sola lustrare personas omnes, et quoscunque non iuxta debitum armatos invenerit, ‖ eos ut transgressores communium legum punire dignabitur, neque amplius connivebit ad quorundam effrenatam audaciem, etc. *(sic).*» Dicta et alia quaedam de exorbitantiis et excessibus, qui committi solent tempore bellicae motionis, etc. *(sic).* Quibus auditis, nuncii terrarum petierunt, ut liceret eis paululum conferre mutuo de his, quae illis nomine Maiestatis Suae dicta et pronunciata sunt, et datum est eis, ut secederent; qui redeuntes hunc sermonem fecerant: Inprimis, nomine terrarum Russiae, Podoliae et Lublinensis, petiit dominus Jskrzyczki, ut Maiestas Regia expendere dignaretur, quanto in periculo sint regiones illae, nisi celeriter illis succurratur, sicut cito succurri non poterit, ubi motio bellica fieri debeat, quantaque in anxietate sint nobiles et alii homines, qui ex Pokuczie profugerunt foventurque in amicorum domibus, expectantes citum succursum, quo ad propria etiam cito illis redire liceat, ne amicis diu sint oneri. Ideo rogarunt, ut Maiestas Regia potius conveniret cum nunciis super tolerabili aliqua contributione pro milite mercenario. Demum dominus Pieniazek, nomine aliorum, oravit et dixit: se non posse obligare pro absentibus super triennali bellica motione; hoc tamen est in mera potestate Maiestatis Regiae, cui tenentur omnes parere et obedire pro subiectionis suae debito. Rogavit deinde, ut ex terris Cracoviensi(s) et Sandomiriensi(s) non prius domos suos exeant nobiles, quam hi, qui ex Maiori Polonia proficiscentur, praeterierunt domos eorum, ne eas spolient. Ad haec Maiestas Regia, captato paululum consilio, considerans, quod nuncii optabant et peterent a Maiestate Sua, ut consultarent de contributione, ita respondere mandavit: Inprimis nunciis terrarum Russiae et aliis, optime constare Maiestatem Suam omnia haec, quae ipsi dixerunt et plura alia expendisse, et ideo eum modum delegerat tuitionis, qui videbatur salubrior, ad quem tamen eos cogere noluit. Cum itaque illis eum non videbatur acceptare, sed praeelegerunt motionem bellicam, Maiestas etiam Regia assenssit illis, unde culpari a nemine possit; permittit tamen Maiestas Sua, ut, si velint, tractent et conferant invicem de contributione pro tanto milite qui designatus est. Item petitioni aliorum nunciorum Cracoviensium et Sandomiriensium non vult Maiestas Regia, neque solet praefinire alicui diem et tempus, quando domo egredi debeat, sed diem et locum in campis conveniendi assignare consuevit, et assignabit in litteris Restium *(sic),* et secundum hoc quisque se gerere sciet, ut qui remotiores sunt prius exeant,

qui propiores posterius proficiscantur. Quo accepto responso, nuncii ceperunt nutare, stare, mussitare et facere indicia quasi iam valedicturi essent Maiestati Regiae, usque dum hi, quibus melior inerat spiritus, compulerunt eos clamore quodam, ut secederent ad locum consuetum, ad conferendum mutuo super responso Regio, et discesserunt concluseruntque sequenti die cum dominis consiliariis secularibus tantum. In vigilia itaque Natalis Domini, miserunt pro dominis consiliariis secularibus tantum, rogantes, ut ad se venirent; qui renunciarunt illis non esse divisionem, nam non esse solitum, ut absque dominis episcopis aliquid consulerent et proinde rogarunt, ut omnes vocent, si vocare volunt. Miserunt secundo nuncii, asserentes opus esse, ut inprimis cum solis dominis secularibus conveniant. Domini itaque seculares profecti sunt ad nuncios, cum quibus ad XX-am morati sunt, Maiestate Regia cum dominis episcopis eos expectante, qui, redeuntes, explicarunt, quanta vehementia debachati sunt in ordinem ecclesiasticum nuncii, obiicientes divitias ecclesiasticorum, velleque ut aequaliter secundum eos, secundum nos plus quam illi contribueremus, et quod necessaria esset motio bellica; ubi, dum omnes convenirent, statuerent decimas ecclesiasticas non dandas, et alia multa, pro libidine et licentia sua, effutiebant. Quae domini seculares bonis rationibus dixerunt diluisse, et post altercationes persuasisse ut consultarent de contributione pro milite mercenario, et annuerunt ac optarunt a Maiestate Regia terminum ad diem Sancti Stephani, in quo volunt tractare et respondere, de quo hodie experiemur. Nunc ego oculis et manibus palpo, quam male est, quando inter nuncios nemo est, qui aliqua praeemineat authoritate, qui eos dirigat in semitam rectam. Hoc idem fatentur quidam boni viri ex nunciis, qui execrantur quorumdam insolentiam . . . | Datum Piotrecoviae, in die Sancti Stephani prothomartiris, anno Domini MDXXX. . . . . .

(Ibid., f° 18-20.)

XIX.

Sigismund I-iŭ către ?, despre atacurile Moldovenilor, Tatarilor și Moscoviților contra Poloniei. Cracovia, 1531.

(Se scusă că, pentru multele greutăți politice ce a întîmpinat în interior, a fost silit să încheie un nou armistițiu cu Turcii.)

Porro subditi mei, considerantes eam molem Thartarorum, Moschorum et Valachorum, quae regnum et dominia mea semper premit, non solum ad distinendum me a bellis et contributionibus aliis satis esse, sed vires etiam meas, iam continuis bellis attritas, ad tantum onus ferendum non sufficere a nemineque christiano principe me laborantem adiuvari . . . . . .

(Ibid., f° 56-7.)

XX.

Piotrkow, 1531, 3 Ianuar.

Contribuțiile votate de dieta polonă pentru războiul moldovean.

Litterae contributionis in Conventu institutae.

Sigismundus, rex Poloniae, etc. *(sic)*, universis, etc. *(sic)*. Reverendissimi, etc. *(sic)*. Subortis novis reipublicae difficultatibus in terris nostris Russiae et exigente alia difficultate cum Thartaris, cum quibus nullum foedus, nullam certam pacem habemus, necesse fuit tantis discriminibus diligentius quam unquam alias consulere et providere. Volentes igitur nos tempestive hiis et aliis difficultatibus et periculis reipublicae consulere, indixeramus Conventum generalem Piotrcoviae ad festum divi Andreae Apostoli [1]), quem commodum transegimus. In quo communi omnium, tam spiritualium, quam secularium consiliariorum nostrorum et nunciorum terrestrium consilio et voluntate, contributiones infrascriptas pro defensione reipublicae et nervo belli statuimus et decrevimus: Inprimis ex singulis mansis seu laneis agrorum, quos singuli coloni seu cmetones [2]) villarum, tam nostrarum, quam omnium spiritualium et secularium subditorum nostrorum colunt et possident, viginti grossi communis et usualis monetae secundum antiquas quietantias contribuatur, quorum medietatem, hoc est decem grossos, solvet dominus et possessor villae, aliam vero medietatem, hoc est alios decem grossos, colonus, ad duas temporis ratas infrascriptas, hoc est duodecim gros[s]os pro Dominica Letare proxime perventura, octo vero grossos residuos pro festo Sancti Bartholomei proxime venturo.

Nobiles vero, qui colonos sive cmethones non habent, solvet quilibet eorum de quolibet laneo suo seu manso duodecim grossos; sex grossos videlicet pro Dominica Laetare proxime ventura, alios sex grossos residuos ad festum Sancti Bartholomei superius expressum. Illi vero nobiles qui ‖ praedia, non laneos habent, computatis istiusmodi praediis in laneos seu mansos, solvent de quolibet laneo seu manso duodecem grossos, de medio laneo seu manso sex grossos, de quarta parte lanei sive mansi tres grossos, et reliquum de quantitate laneorum seu mansorum; ubi autem duo, tres aut quatuor pauperes nobiles unum laneum sive mansum colunt, solvent omnes simul de huiusmodi laneo suo sive manso duodecim grossos, alias quisque illorum solvet secundum quantitatem agri et portionem lanei sive mansi, medietatem videlicet pro Dominica Laetare proxima, et aliam medietatem pro festo Sancti Bartholomei supra expresso.

Similiter advocati et sculteti non habentes colonos sive cmethones solvent de suis laneis seu mansis per unum fertonem [3]); advocati vero seu sculteti colonos habentes solvent, ita ut alii domini, de censu suo, per eorum colonos solvi eis consueto, per decem grossos de quolibet manso, et coloni seu cmethones ipsorum solvere etiam tenebuntur per decem grossos de quolibet manso, secundum antiquas quitantias, ita ut cmetones aliorum dominorum, et ad rathas supradictas.

Item civitates et oppida, tam nostra Regia, quam subditorum nostrorum, spiritualium et secularium, in toto regno nostro, exactionem civilem, quam *schos* [4]) vocant, unam cum media et sextam unius integri partem iuxta antiquas quitantias solvent et contribuent. Quae quidem civilis exactio integra solvi debet per easdem civitates seu oppida pro Dominica Letare proxima; medietas vero eiusdem exactionis civilis et sexta pars unius integrae supranominata contribue[n]tur pro festo Sancti Bartholomei [5]).

---

1) 30 Novembre.

2) Asupra condiției *cmetonilor*, v. Lelevel, *Hist. de Pologne*, II, Paris-Lille 1844, 14 și urm.

3) Monetă, egală la Ungurĭ cu 84 de dinarĭ (Ducange, ad v.).

4) *Schod*, scară?

5) 19 Mart și 24 August.

Quae autem civitates et oppida libertatem habent a civili exactione, nihil contribuent. Idem de villis vastatis, exustis et libertatem habentibus, quae non solvunt census dominis suis, est intelligendum, ita quod incolae huiusmodi villarum liberi sint et esse debeant a solutione contributionis in praesenti Conventu institutae.

Item contributio cerevisiae, vini, medonis [1]), malvatici [2]), muscatelli [3]), *czopowe* [4]) dicta, in hisdem civitatibus et oppidis, ac etiam tabernis villarum, tam nostris, quam subditorum nostrorum, spiritualium et secularium, incipiendo a festo Annunciationis Beatae Mariae Virginis proxime venturo [5]), ad integrum annum, a singulis cerevisiae coctoribus, more solito, solvi debet, ex quibuscunque braseis [6]) fuerit eadem cervisia cocta, sive brasea ipsa sint civium et dominorum, ex molendinis provenientia et emensurata, sive domi facta.

Item etiam a cerevisia, quam domini et nobiles ex braseis suis coquunt seu braxant, et illam dant ad propinandum suis tabernatoribus, ab eadem cerevisia exactionem ducillorum ipsi tabernatores et quisque eorum per sex grossos solvet, ac etiam de cerevisia externa, quae de externis regionibus et ducatibus, nobis et regno nostro non subiectis, ad ipsum regnum nostrum ducitur, ut Svidnicensis [7]), Theschnensis [8]), Bernoviensis [9]) et alia quocunque, contributio ipsa *czopowe* solvatur. Qui vero nobiles subditi nostri, pro sua domestica necessitate et usu proprio, coqui faciunt cervisiam in civitatibus et oppidis, contributionem *czopowe* ab illa non solvant; si autem illam ad propinandum suis aut alienis tabernatoribus dederint, solvere ab ipsa contributionem *czopowe* tabernatores tenebuntur.

Item tabernatores haereditarii, sive sint dominorum, sive advenarum, seu scultetum, qui agros habent, ab illis contributionem solvent, iuxta agrorum quantitatem, hoc est de singulo laneo seu manso, pro prima rata praedicta, decem grossos, de medio laneo quinque grossos, et reliquum de quantitate laneorum. Exactionem vero ducillorum [10]) a singulis coctoris cerevisiae more consueto solvere nihilominus erunt astricti.

Alii autem tabernatores manuales, qui advectivam propinant cerevisiam, sex grossos semel hoc anno ad suas rathas solvere debent. Et hi contributionem *czopowe* non solvent, cum coquant cerevisiam, sed aliunde illam ad propinandum adducunt.

Item molendina omnium villarum, tam nostrarum quam subditorum nostrorum, spiritualium et secularium, quae *poisrzebne* [11]) vocantur, manuales seu anniversarios molendinatores habentia, ex singulis rotis sex grossos solvent. Quae vero molendina deserta sunt, et in eis frumenta non moluntur, illa seu illorum molendinatores nihil solvent. Haereditarii vero molendinatores dictarum villarum et *folusse* [12]) ex singulis rotis molendinorum suorum, quae *walue* [13]) dicuntur, duodecim grossos persolvent ad rathas temporum supradictas, videlicet grossos sex pro primo et alios sex grossos pro ultima ratis.

Item molendina brasealia et haereditaria, aquatica et ‖ equestria, in omnibus civitatibus et oppidis, more veteri taxata et secundum antiquas quitancias contributionum, unam cum media et sextam unius integrae partem, quae *schos* dicitur; integram videlicet pro Dominica Letare et mediam cum sexta integrae unius parte pro festo Sancti Bartholomei proximo persolvent.

---

1) Mied.
2) Vin de Monembasia, *Malvasia*, fr. *malvoisie*.
3) Vinul numit de Francejï: *vin muscat* (vin de Cipru, Creta, etc.).
4) Accise.
5) 8 April.
6) Hemeiï?
7) Schweidnitz, în Silesia.
8) Teschen, în acelaşï ducat.
9) Pernau, în Livonia?
10) *Ducillus*, cep.
11) *Pośrzedni*, mijlociï?
12) Proprietarï de morï de strivit.
13) *Waluy*, general. adj.?

Et similiter illa molendina, quorum tertias mensuras tenutarii bonorum nostrorum Regiorum exciverunt et illas a se captas, seu in summis pecuniarum obligatas tenent, ad usum et utilitatem suam, solvent contributionem quae *schos* dicitur, sicut reliqua omnia molendina in regno suo, seu illorum molendinatores eam solvere solent, contraria consuetudine, quae corruptela potius dici debet, penitus non obstante.

Quorum autem molendinorum nostrorum iam mensuram capitanei nostri de mandato nostro et pecuniis nostris redemerunt, ad nostram utilitatem, ex illa nihil solvi debebit.

Minerariae vero officinae, alias ferrum facientes, et serrae haereditariae ex singulis rotis duodecem grossos solvent. Annales autem officinae minerariae et similiter annales serrae, hoc est locatae seu conducticiae, a qualibet rota sex grossos, medietatem videlicet pro prima ratha et aliam medietatem pro secunda ratha solvere dobebunt.

Item molendina ventilia haereditaria duodecem grossos, illa vero molendina ventilia, quae anniversarios molendinatores habent, sex grossos solvent ad rathas duas temporum supradictas, hoc est medietatem pro Dominica Letare proxima et aliam medietatem pro festo Sancti Bartholomei.

Item Rutheni sacerdotes, qui Popones vocantur, ex singulis ecclesiis et sinagogis mediam sexagenam grossorum solvent.

Prothopopones vero, alias *namiesthniczi,* per duos florenos in moneta solvent. Item Valachi ex singulis laneis integris, si illos habent, vel areis, quae *dworzeska* [1]) dicuntur, duodecim grossos solvent. Et qui agros non habent, a singulo centenario ovium similiter duodecem grossos persolvant; sex grossos pro una, et reliquos sex grossos pro secunda ratha superius expressa.

Ut autem supradicta ordinatio, in exigendis eisdem contributionibus facta, debitae executioni demandetur . . . *(sic),* in Palatinatu . . . *(sic)* et districtibus eius exactorem designavimus et constituimus praesentibus litteris nostris. Qui ‖ quidem exactor faciet rationem, distincte demonstrando singulatim, quantum ex contributione laneorum, quantum ex civili exactione, quae *schos* dicitur, et quantum ex nobilibus pauperibus, qui colonos non habent, perceperit et thesauro nostro intulerit, ut sciri possit, quae summa pecuniarum ex unaquaque contributionum praedictarum colligatur. Mandamusque ut pro designatis temporibus in manus praefati exactoris easdem contributiones persolvere curetis.

Vobis vero capitaneis, quorum interest, mandamus, ut praefato exactori nostro pro rathis supra expressis, sub poenis ad hoc constitutis, absque cuiusvis morae et dilationis interventu, de dictis contributionibus, per eos ad quos pertinet, respondere faciatis et vos ipsi respondeatis. Negligentes vero in solvendo et contumaces per pignorationes et alias poenas solitas ad solvendum easdem contributiones compellatis, pro offitio vestro et gratia nostra facturi. — Datum in Conventione generali piotrcoviensi, feria tertia post festum circumcisionis Domini, anno ab eius nativitate MDXXXI, regni nostri anno XXIIII.

(Ibid., f° 32 V°-34 V°.)

---

1) De curte.

XXI.

Instrucție pentru solul trimes de regele Poloniei la nobilimea litvană, spre a-i cere concursul contra lui Rareș. Cracovia, 1531, 28 Februar.

Instructio oratori regio ad dominos consiliarios Ducatus Lituaniae[1] *misso.*

. . . . Quoniam vero in praeterito etiam Regni proximo Conventu impense rogarunt domini consiliarii et terrarum Regni nuncii Maiestatem Suam, ut ageret apud subditos Suos Magni-Ducatus Lithuaniae, quo in tam ardua et necessaria belli causa, contra fidefragum Voievodam Moldaviae subsidiis Regno adessent, dicet Orator Maiestatem Suam Dominationibus eorum hortari, ut hanc postulationem vicinorum suorum, cum quibus illis et pax et bellum commune esse debet, perpendant ad illamque se ita accomodent et faciles praebeant, ut et necessitas praesens et iura vicinitatis postulare videntur. Considerare enim Maiestatem Suam in magnum fructum et utilitatem cessura Magno-Ducatui ea omnia, quae nunc ad opprimendas et debilitandas Valachi vires contulerint. Nempe quod illum sciat in spem cito finiendarum cum duce Moscoviae[2] induciarum conspirasse; quae confoederatio, nisi vires illis hoc tempore comminuantur, in futurum, cum Mosco coniunctae, magnum impedimentum et periculum Magno-Ducatui afferre possent *(sic)*.

. . . Rogare autem Dominationes Suas, ut pro sua prudentia necessitates suas et Regni communes agnoscere et perpendere diligenter velint, illisque ita consilio providere, ne sub hac malignitate temporum in aliquam periculosam conditionem devolvantur. Ceterum etiam dicet omnes Ordines et Status Regni plurimum rogare Dominationes Suas, ut ad ea, quae per Maiestatem Suam sunt ad illos nunciata et relata, commodum et facilem praebere velint assensum, et praesertim quod de ferendis contra Valachum subsidiis a Maiestate Regia est propositum; siquidem ipsi certo confidant, Maiestatem Suam, communis boni causa, tam Dominationum Suarum, quam subditorum Regni Sui, omnia ista nunciata prospicere et ex quibus amor coniunctioque bonae vicinitatis in dies maior inter utrosque coalescat. Ubi autem similis aliqua necessitas, quod Deus avertat, Magno-Ducatui Lithuaniae contra hostem contingat, eadem ratione, ad subsidia pro facultate et virili sua ferenda, domini consiliarii et Ordines Regni, ad cohortationem Maiestatis Regiae, domini sui, praesto se futuros pollicentur. Cracoviae, ultima Februarii, anno Domini 1531.

(Ibid., f° 51 V°, 53.)

---

1) Adunați la Vilna.

2) Vasili Ivanovici. Armistițiul se încheie între regele Poloniei, ca duce al Litvaniei, și țar la 1526.

XXII.

Cracovia, 1531, 7 Mart. Petru Tomicki către cancelariul Christofor de Szydlowiec, despre un sol trimes de Rareș și motivul acestei solii.

Petrus Tomicius, episcopus Cracoviensis, vicecancellarius, Christoforo de Szidloviecz, castellano et capitaneo Cracoviensi, cancellario regni Poloniae.

. . . . Post illa nova hungarica nihil est hic allatum, quod scriptu dignum foret, nisi quod dominus Palatinus Podoliae scripsit Maiestati Regiae, Voievodam Moldaviae misisse ad Maiestatem Suam quendam levem nuncium cum litteris, qui apud dominum Palatinum Sandomiriensem adhuc detinetur. Ab eo tamen Maiestas Regia litteras recipi solum mandavit, quas, si reddere noluerit, huc eum, cum aliquo custode itineris, transmitti ad se mandavit. Scribit autem dominus Palatinus Podoliae, se suspicari, eundem nuncium non ob aliud missum esse, quam ut obtineat facultatem et litteras publicae fidei Maiestatis Suae, ad mittendum aliquem super concordia insignem Oratorem, quando intelligat, multum nunc esse ex mandato Thurci perturbatum, quo sibi praecipitur, ut exercitum XV millium contra Germanos [1] paret. Sed id, quando constabit ex litteris vel nuncio Voievodae Moldaviae, ego Magnificentiae Vestrae perscribere copiosius curabo. Cuius me amori, etc. *(sic)*. Datum Cracoviae, VII Martii, anno Domini 1531.

(Ibid., f° 61 V°.)

XXIII.

Cracovia, 1531, 21 Mart. Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către Petru Rareș, explicând purtarea sa față cu el și oprirea solului moldovean.

Sigismundus, rex Poloniae, Petro, Voievodae Valachiae.

Magnifice Voievoda. Litterae tuae [2] sunt nobis redditae et verba quae nomine tuo nuncius retulit declarata; in quibus tu litteris et sermone nuncii primum quereris de magnifico ‖ Otta de Chodecz, Palatino Sandomiriensi [3], quod nuncium per te ad nos missum retinuerit, nec ad nostram praesentiam venire eum permiserit. Cui querelae Palatinus noster nullam praebuit causam; nos enim illi id facere mandaveramus, necessitate rei, quam tu suscitasti, permoti. Quando enim perlatum est ad nos primum te hostiliter et contra foedera, iuramentis etiam tuis et legibus bonae vicinitatis contemptis,

1) Turcii sprijiniaŭ în Ungaria pe Ioan Zápolya contra regelui Romanilor Ferdinand, ales și el ca rege al Ungariei. Dar, în Maiŭ, cele două partide ungurești prelungesc armistițiul până la 9 Maiŭ 1532 (Fessler, III, 447).

2) Scrisoarea lui Rareș e publicată în Bogdan, I, 23-4.

3) V. p. 7, n° XII.

terram nostram Pokuczie occupasse, et nos videremus ex hac causa subditos nostros adversum te et tuos exacerbatos valde esse, consilio et humanitate nostra praeveniebamus pericula, in quae, si non ita provisum per nos tempori fuisset, nuncii tui in itinere intercidere potuissent.

Caeterum, quod de verbo: «falleris» [1]), primis litteris nostris ad te scripto deque non convenientibus aliis nominibus tibi inditis nos accusas, videris nobis sine occasione ulla id facere. Scripsimus enim nos omnia in litteris nostris, quae merito cum dignitate nostra citra offensam alicuius scribi debuerunt. Sed fortasse tuus interpres aliter, quam sensus verborum postulabat, tibi litteras nostras est interpretatus. Quare, ut rectius intelligas, quae scripseramus, mittimus tibi interpretationem illarum litterarum lingua ruthenica factam et praesentibus inclusam.

Praeterea, quod nunciasti nobis, ut recordaremur promissi nostri de sublevando te ad solvendum tributum facti, res mira nobis videtur, quandoquidem nos id nunquam fueramus tibi polliciti, quin etiam, [cum] a nobis per Oratores tuos semel id precabaris, meminimus vicissim per Oratorem nostrum tibi ita respondisse, quod in hac tua petitione satisfacere tibi non possimus, multis domesticis sumptibus et necessariis impensis impediti. Quod nunc repetere non videtur necessarium, nam quaecunque semel quocunque modo constituimus, mutare non solemus.

Quod vero de filio nostro in Regem coronato [2]) commemoras, factum quidem ita est, subditis nostris postulantibus, ut de successore nobis et illis de futuro domino tempori provideremus. Verum administratio Regni omneque ius imperii et gubernationis penes nos hactenus remansit, quod etiam, quamdiu vivemus, in manu et potestate nostra retinere et tueri volumus.

Postremo, quod scribis ut ad arbitrium Serenissimi domini Ioannis, Hungariae regis, deferamus, ad te, an ad nos Regnumque nostrum terra Pokuczie pertinere debeat [3]), nobis hoc minime videtur factu vel dignum vel necessarium, cum ipsam terram, ad nos legitime pertinentem, iudicio alicuius nobis submittere non expediens; de qua nulla unquam nobis, vel dubitatio, vel controversia exstitit, nisi cum, superioribus annis, eadem audacia quidem temerarii homines, et novissime Bohdanus Voievoda, per te frater appellatus [4]), hostiliter fuerant illam terram Pokuczie aggressi: de qua tum rursus, ignominiose, sicut hostes et foederum pacisque turbatores, fuerunt electi, prout et tibi, auxiliante domino Deo et iusticia nostra cooperante, propediem eventurum confidimus. Nos enim, freti integritate nostra, fortiter et alacri animo perfidiae, iniuriae hostilitatique tuae, quam iniuste in nostros subditos exerces, resistemus. Datum Cracoviae, XXI Martii, anno Domini 1531, regni nostri vigesimo quinto.

(*Ibid.*, f° 49 V°-50 V°.)

---

1) V. scrisoarea d'intăiŭ a regeluĭ în Bogdan, I, 21-2.

2) Sigismund-August, care domnește de la 1544 în Litvania.

3) Rareș propusese și pe sultan. Bogdan, I, 23.

4) Domnul Moldoveĭ rectificase afirmația luĭ Sigismund că Bogdan i-ar fi tată, V. *ibid.*, 22-3.

XXIV.

Cracovia(?), 1531, Maiŭ. Petru Tomicki către Luca Gorski, castelan de Posen și căpitan-general al Mareĭ-Poloniĭ, despre ordinul dat de sultan luĭ Rareș de a ținea pace cu Poloniĭ.

Petrus Tomic[ius] . . . Lucae de Gorca [1], castellano Posnaniensi et capitaneo Maioris Poloniae generali.

Magnifice, etc. . . Rediit nuper Oczieski [2], nuncius Maiestatis Regiae, a Thurco, qui retulit molestum illi admodum esse Voievodae moldaviensis factum, ad quem celerem nuncium ab eodem Thurco missum esse dixit, cum aspero et severo huiusmodi mandato, ut quamprimum occupata omnia Maiestati Regiae restituat et damna resarciat. Quod si praestare nollet, se in auxilium Regiae Maiestatis contra illum adfuturum, cum universo suorum et Thartarorum exercitu. Adhuc est incertum quid facturus est Vaievoda, sed, utcunque est, cum primum Maiestas Regia huc redibit ex venatione sua, tametsi milites mercenarii sunt iam suscepti et conducti, consultabitur tamen de tota ratione belli gerendi vel dimittendi. De quibus posthac ego Magnificentiam Vestram certiorem facere curabo, cuius me amori, etc. Datum . . . *(sic)*.

(Ibid., f° 105.)

XXV.

Constantinopol, 1531, 15 Maiŭ. Sultanul Soliman al II-lea către Sigismund I-iŭ, regele Polonieĭ, despre desaprobarea expediției luĭ Rareș.

Sultan Suliman . . . Sigismundo primo, regi Poloniae.

Nomen omnipotentis Dei, etc.
Ego Sultanus, etc. (sic).

Sigismunde, etc. *(sic)*. Notum sit vobis, quod, cum, hoc tempore, in excelsa Aula Meae Caesareae Maiestatis subiecti et obedientes principes et magistratus locorum suorum constituti essent, ut ex illa participarent, comparuit in conspectu Meae Caesareae Maiestatis fidelis homo Ioannes 3), notarius et nuncius, missus Tuae Maiestatis, questusque est, quod ex Valachiae partibus nonnulla regni et dominii Tuae Maiestatis loca fuerint intercepta et subiugata, — simul nuncians, a vobis missos fuisse plures nuncios ad dictum Voievodam de Bogdania percunctatum causam eius pessimi facti, responsumque illuc fuisse id mandato et ex consensu Meae Caesareae Maiestatis factum esse; quae omnia, ita ut erant illic ad vos nunciata, declarari et notificari excelsae Aulae fecistis, affirmantes in praesens etiam illa, quae dudum pactis inter nos firmavimus, non debere aliquo pacto in contrarium rumpi vel destrui, quinetiam confirmari magis semper; cre-

1) Gorski. Cf. Bogdan, I, 30 și mai sus, p. 9.
2) Ocieski. V. Bogdan, I, 24 și mai jos, n° XXV.
3) V. asupră-ĭ nota 2.

dentes insuper Voievodam Bohdanum ad id pessimum factum et rem inconvenientem motu et voluntate propria inductum esse; quod procul dubio certissimum est, quoniam hinc a nobis de hac re nihil est illi significatum, vel commissum, vel mandatum. Et proinde subito missum est ad praenominatum Voievodam excelsum et efficacissimum mandatum meum, ut ex locis territorii et dominii Tuae Maiestatis, quoadusque se in illa iniecit, extendit vel illa occupavit et subiugavit, manus retrahat et eiusmodi loca restituat et consignet vobis et parti vestrae utque nullo modo haec, quae continentur in capitulis inter nos receptis, contrarietate vel difficultate interposita, cuiusvis nomine violentur; sive ille sit Voievoda Bogdanus sive Valachiae; nam ambo isti servi, subditi et tributarii mei sunt, eorumque provinciae computantur inter alia dominia nostra et in numero provinciarum Bosnae et Samandriae [1]) habentur, nec dissimiles sunt provinciis meis propriis; sicut et subditi eorum sunt ad similitudinem subditorum meorum. Cum autem ita sit, quod, propter haec pacta, quae inter nos pepigimus et profitemur, per Meam Caesaream Maiestatem non fuit mandatum dicto Voievodae, ut dominia et territorium vestrum dampnificet vel depopuletur, nec id omnino ex commissione nostra habuerit, quinetiam sit vobis per nuncium ad nos missum ex parte nostra nunciatum et notificatum, dictum Voievodam non esse sui iuris, nec a nobis separatum, minime etiam fuit iustum mitti a vobis ad illum Oratores. Est in hoc quidem erratum, et ita sit; nihilominus tamen ipse et Valachus sunt servi et tributarii mei, et a potentia atque excelsa Aula mea est ipsis aspere mandatum et prohibitum, ne quispiam illorum audeat mittere a se, vel ad se admittere aliquos oratores in quemcunque locum, nomine suo missos; sed multo magis non possint certiores facere, nec creare alicubi Oratores neque nominare nuncios, nec etiam possit ullus homo ab exteris partibus Oratoris nomine venire ad illos. Verum, si quid negocii aliquis illorum ubicunque habeat, per Oratores suos potenti, clementi et honoratae Aulae Meae Caesareae Maiestatis significabit et notificabit, quae omni tempore in negotiis illorum erit patens, aperta et secura; quamobrem ex illo tempore, sicut et antea, est mandatum omnibus hic et quibuscumque aliis, ut omnes, qui oratorio munere fungerentur, castigarent. Eadem ratione Regno Hungariae, quod est unum ex maioribus professionis Iesu, et Ioanni, Regi Hungariae, est datum expressum mandatum, et commissio similis et expressa est illi facta. Ita etiam provinciae Magni-Han Thartaricae, nominato Sadot Chyra-Chan [2]), digno Imperatori *(sic)*, est commissum; qui et ipse ab excelsa et magna Aula nostra sperat et fruitur gratioso auxilio; nam dominia, quae possidet, auxilio meo quaesita et illi data sunt. Ipse vero vicissim, tam ad gratiam excelsae Aulae Meae Caesareae Maiestatis, quam ad confoederatos et amicos nostros se refert; et ita apud se profitetur. Per quae, cum ita sint, confirmantur etiam et approbantur semper, et in capitulis scripta sunt. Denotatur etiam et declaratur per hoc, quod provincia, dominium et Imperium Tartharicorum *(sic)* se habet, ut si in numero provinciarum Meae Caesareae Maiestatis esset. Atque ita, non opus est vobis separatim cum illis aliud tractare, quinetiam magis convenit, ut, quemadmodum praeteritis temporibus vos invicem pertulistis et mutuo vobiscum egistis, ita et deinceps inter vos sit, et in contrarium nullam difficultatem facietis. Verumetiam persuadebitis vobis dictum Han non esse per se, nec separatim principem. Super quibus omnibus missum est illi excelsum mandatum meum, effectusque praedictorum declaratus [3]) . . . . . .

Datum in . . . Aula Constantinopolitana; currentibus annis Prophetae nostri 936, in fine lunae Ramaxan [4]) et currentibus annis Messiae Iesu 1531, die XV Maii.

(Ibid., f° 103 V°-5.)

---

1) Bosnia și Semendria (Smederevo).

2) Seadet-Ghiraĭ, fiul luĭ Mengli-Ghiraĭ (—1532).

3) Restul privește pe Tatarĭ. V. o prescurtare polonă în Bogdan, I, 24-5 (cu data de «*începutul* lunei Ramazan»). Cf. și Xenopol, II, 554, 555 nota.

4) 18 April—17 Maiŭ. Anul turcesc trebue să fie, evident, 937.

XXVI.

Cracovia, 1531, 24 Iunie. Petru Tomicki către Petru Kmita de Wisznicze, mareșalul polon, despre începerea expediției contra lui Rareș și causele ce aŭ zăbovit-o.

Petrus Tomic[ius] . . . Petro Kmitae de Wisnicze, marsalco regni Poloniae.

. . . . Nimis tarde insurgimus contra Valachum, sed causa tam magnae tarditatis fuit sera publicarum pecuniarum ad thesaurum comparatio. Iam vero distribuuntur pecuniae militibus mercenariis, ‖ quibus Dominus Deus gratiam suam et animi fortitudinem contra iniquum et perfidum hostem concedat et de illo eos triumphare faciat. Commendo, etc. *(sic)*. Datum Cracoviae, die XXIIII Iunii 1531.

(Ibid., f° 78 V°.)

XXVII.

Cracovia, 1531, August. Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către magnații polonī, despre victoria lui Tarnowski contra lui Rareș la Obertyn (22 August).

Sigismundus I, rex Poloniae, consiliariis ac optimatibus Regni.

Magnifice, etc. *(sic)*. Non praeterit Sinceritatem Tuam quo temerario ausu quibusve insidiis Valachus, hostis noster, contra foedera et iusiurandum suum, provinciam regni nostri Pokuczie invaserit et, indefensam, propter non speratam eius perfidiam, occupaverit. Qua iniuria nos provocati, cum, suasu consiliariorum nostrorum, ad eripiendam provinciam ab hoste nostram, paulo ante exercitum misissemus, factum est opc divina et fortuna nostra, quod capitaneus exercitus nostrl, magnificus dominus Ioannes, comes de Tarnov, Palatinus Russiae, generalis, partim stratagemate, partim sua militumque bellica virtute, primo adventu Valachos, hostes nostros, e sedibus dictae provinciae, [non?] parva strage facta, eiecit. Ad quem casum excitatus perfidus hostis, etsi, valida manu et praegrandibus copiis comparatis, recens denuo adversus nostros aciem instruxisset, Dei tamen omnipotentis auxilio, cui fraus et iniustitia ipsius probe erat cognita, et ductu capitanei atque fortitudine militum nostrorum, iterum de illis sumus insignem victoriam consecuti, ita quod is ipse hostis noster, vulneribus duobus susceptis et vexillo suo potissimo atque tormentis bellicis circiter quinquaginta amissis, coactus sit, cum legionibus suis, fuga sibi consulere, de quibus pars magna caesi, pars in captivitatem ducti sunt. Quo optatissimo nuncio, cum nos maiorem in modum simus consolati, laetitiae eius nostrae et publici tanti gaudii participem quoque Sinceritatem Tuam facere voluimus, quam, pro sua erga nos fide et officio senatorio, in hoc nobis congratulaturam esse et divinae Maiestati supplicaturam confidimus, ut, quam victoriam nobis et christiano subiectionis nostrae populo de perfidis scismaticis tribuere incepit, miserl-

corditer prosequi, ad gloriam nominis sui, dignetur. Bene valeat Sinceritas Tua. Datum Cracoviae, in Augusto 1531, regni nostri anno XXV [1]).

(Ibid., f° 107.)

XXVIII.

Petru Tomicki către palatinul Ioan Tarnowski, despre victoria câștigată după 25 Iulie de acesta, pe care-l felicită. Cracovia, 1531, 15 August.

Petrus Tomicius . . . Ioanni, comiti de Tarnow, Palatino Russiae et exercituum regni supremo campiduci: victoria de Valachis.

Magnifice domine, etc. *(sic).* Nuncius de re bene gesta in Pokuczie et profligatis Valachis allatus ingenti gaudio et mirifica laetitia nos omnes cum Regia Maiestate perfudit. Post gravem enim Valachi hostis iniuriam, quae animos omnium nostrum exacerbaverat, nihil iucundius vel magis optatum nobis, reipublicae vero utilius contingere hoc tempore potuit, quam quod ad primum congressum cum hostibus bene successit militibus nostris. Quae auspicia fortunata, quum primum clementiae divinae, deinde fortunae Maiestatis Regiae, postremo providentiae Magnificentiae Vestrae et fortitudini militum sibi commissorum attribui, et accepta per nos referri debebantur, egimus in templis ante omnia omnipotenti Deo, quas potuimus, ob concessam victoriam, maximas gratias, fortunae Maiestatis Regiae gratulati sumus, virtutem autem et militarem disciplinam Magnificentiae Vestrae singulari comendatione et laudibus vicissim extulimus, de qua ego insigni laude Magnificentiae Vestrae fraterne et amico animo gratulor, Deumque oro ut eandem fortunam et prosperitatem, quam ceptis rebus Magnificentiae Vestrae concessit, in his quae restant, usque ad exitum belli, concedere dignetur, ut et Maiestatis Regiae commoda atque dignitatem viriliter tutari, et suum nomen, debellatis hostibus, memorabile et magnum apud posteros efficere valeat. Ex litteris Maiestatis Regiae Magnificentia Vestra intelliget, quid agere vel vitare deinceps, in belli gerendi rationibus, debeat; nam, paucis conditionibus, ex primo consilio dominorum, praescriptis, caetera omnia prudentiae et virtuti Magnificentiae Vestrae Maiestas Sua committere dignata est. Commendo me amori et benevolentiae, etc. *(sic).* Datum Cracoviae, die XV Augusti, anno Domini 1531.

(Ibid., f° 105 V°.)

---

1) V. o altă bucată, *aproape* identică, în Bogdan, I, 43-4.

XXIX.

Cracovia, 1531, 20 August. Petru Tomicki către Luca Gorski, despre victoria întâia a lui Tarnowski și pregătirile nouă ale lui Rareș.

Petrus Tomicius . . . Lucae de Gorca [1].

Magnifice, etc. *(sic)* . . . Puto iam audisse Magnificentiam Vestram domino Palatino Russiae cum militibus Regni prospere successisse, quod scilicet et terra(ru)m Pokuczie recuperaverint et multos ex hostibus partim ceperint, partim trucidarint, caeteros in fugam egerint; quod ego Magnificentiae Vestrae iterare nolo praesentibus. Hoc saltem reticere nolo, quod nudiustercius dominus Hieronimus Szafraniecz [2] cum captivis valachis huc applicuit, qui refert, Voievodam Moldaviae congregasse exercitum ex domesticis suis, ad numerum XXX milium; quem, etsi ipse nesciat, ad oppugnandum, vel ad se tuendum conversurum esse, ego tamen coniicio, illum non alia causa ad exercitum comparandum deductum esse, quam quod a vi nostri exercitus plurimum metuat. Adduci enim ut credam non possum, illum animo persequendi belli arma sumere, quando iam ex captivis valachis cognovimus Thurci mandatum ad illum pervenisse, ut receptam Maiestatis Regiae terram, omni cunctatione procul, restituat. Quinetiam magis opinor illum brevi Oratores suos huc ad Regiam Maiestatem missurum esse. Sed quid ille contendet, vel nostri facturi sint, posthac, quando melius mihi de his constabit, Magnificentiam Vestram certiorem facere non negligam. Cuius, etc. Datum Cracoviae, XX die Augusti, anno Domini 1531.

(Ibid, f° 106.)

XXX.

Cracovia(?), 1531, după 29 August. Petru Tomicki către Ioan Tarnowski, despre noua lui victorie, pentru care-l felicită.

Petrus Tomic[ius] . . . Ioanni, comiti de Tarnow . . .

Magnifice, etc. Prima auspicia victoriae fuerunt quidem nobis omnibus grata, sed posterioris magni et memorandi conflictus victoria, tanto iucundior et Maiestati Regiae et omnibus hic in Aula agentibus extitit, quanto maiorem vim ad debilitandas hostium vires attulisse iudicatur. Mihi equidem partim propter auctam Magnificentiae Vestrae gloriam, summe voluptati fuit tam optatum, de parta contra malignum hostem ista insigni victoria, nuncium, pro qua nihil moratus sum ego, cum cetu meorum sacerdotum, laudibus nomen omnipotentis Dei celebrare, egique pro virili mea divinae Maiestati amplissimas gratias, quod et regni periculum tam praeclare, strage hostium facta, depellere, et Magnificentiam Vestram, amicum et consanguineum meum charissimum, in tam excelsum laudis et gloriae gradum provehere dignata sit. In qua, ut illam Deus

---

1) V. p. 20, n° XXIV.
2) V. *A. Fr.*, I, 10.

omnipotens pro virtute et meritis cumulare deinceps dignetur, non minus opto, quam si ipsi mihi aliquod magnum emolumentum contingere debeat. Quo studio nihil dubito, et caeteros Regni proceres atque omnium Ordinum homines merita et virtutem Magnificentiae Vestrae prosecuturos esse, quibus ad exultationem usque istius victoriae felicitas [1] grata et iucunda ubique exstitit. Faxit omnipotens Deus ut vel iste fortunatus successus bello finem faciat; vel, si hostis pergit esse contumax, belli infortunium in caput ipsius, opera Vestrae Magnificentiae et militum istorum virtute, transfundatur . . . Datum, etc. *(sic)*.

(Ibid., f° 106 V°-7.)

XXXI.

Raport modenes din Cracovia, despre victoria din urmă a Polonilor contra luĭ Rareş. Cracovia, 1531, 29 August.

. . . . Scrissi, più mesi fà, a la Illustrissima Signoria Vostra como il Vaivoda di Valacchia, la cui potentia è tale che frà octo giorni può mettere in campo 30 milia cavalli bene in ordine e periti de l'arte militare, havea fraudulentemente occupato una terra de la Serenissima Maestà dil rè, mio Signore, la quale apartiene a la Podolia et dove sono dodici citade e più di 150 ville con parechie castelli et, benchè Soa Maestà havesse possuto ricuperar la dicta terra subito, ma, per esser il dicto Valacho feudatario dil Gran-Turcho, con il quale Soa Maestà hà treuge, per non parere che le violasse, non volsse fare cossa alchuna precipitatamente. Ma sapia la Illustrissima Signoria Vostra che piacque a Soa Maestà mandare un nuntio a lo imperatore dei Turchi [2], avisandolo de la commessa fraude dil Valacho e como voleva ricuperare il suo; il che piaque al Turcho si facesse e, o[ltre] le parole dicte alo nuntio di Soa Maestà, scrisse etiam una lettera honesta et honorevole [3], che bastaria scriverla a un suo p[adre] e magiore. E, subito tornato che fù il dicto nuntio, [dopo] tre giorni si expedì un bono exercito contro li Valachi, i quali, vigniando con gran celerità, recuperò la occupat[a provincia], la quale da lo exercito dil Valacho fù virilmente difesa [, ma] al' ultimo, non possiando resistere a la martiale vir[tute], con gran scorno e clade, la lassorno al su[detto]. ‖ Haveriano li nostri seguitata la victoria et, intrando nela Valacchia, possuto brusiare e fare del male assai, ma, per non violare in parte minima le treuge, Soa Maestà lo hà prohibito. Del conflicto e victoria, se volesse scrivere a la Illustrissima Signoria Vostra, essendo li lochi e le persone a quella incogniti [4], pocho ne intenderebe. Ma, essendo preso il supremo capitaneo [5] et molti valent'huomini de la soa Corte et habiando li nostri in tredici [6] lochi sempre con victoria combatuto, la Illustrissima Signoria Vostra, di questa arte peritissima, il resto poio facilmente comprehendere . . ., et non serà fuor di proposito che la Illustrissima Signoria Vostra se ne congratuli con le Lor Maestà [7] . . . . . .

(Modena, *Archivio di Stato, Dispacci Polonia*, III.)

---

1) *Feliciter*, în ms.

2) V. p. 20.

3) V. pp. 20-1, n° XXV.

4) Scrisoarea e adresată probabil ducelui de Modena însuşĭ, atunci Alfons I-iŭ (1505-34), soţul Lucreţieĭ Borgia.

5) Marele-Logofĕt. V. *A. Fr.*, I, 12.

6) *Treĭ* lupte sunt cunoscute în toată campania.

7) Ceĭ doĭ regĭ sunt Sigismund şi fiul săŭ Sigismund-August (v. şi p. 19). Cuvintele şi fragmentele de cuvinte puse în parentese lipsesc în original, care e rupt pe alocurea.

XXXII.

Cracovia(?), 1531, Septembre (?). Petru Tomicki către Albert «Gastaldus», palatin de Vilna, despre noua victorie contra luĭ Rareș și înțelegerea acestuia cu Moscoviții.

Petrus Tomicius . . . Alberto Gastaldo, Palatino Ulnensi [1].

Accepi litteras Magnificentiae Vestrae, quibus de victo‖ria contra Valachos foeliciter parta Maiestati Regiae gratulatur, quam gratulationem ego, nihil dubit(t)o ab sincero animi affectu et integra Magnificentiae Vestrae erga Maiestatem Regiam fide proficisci, cum sciam illam et bonum servitorem et consiliarium isthic praecipuum Maiestatis Suae Regiae fore. Utinam haec bene coepta [2] omnipotens Deus et fortuna cumulatiore et optato exitu transigat; nobis certe, subditis Maiestatis Suae, nihil gratius iucundiusve contingere possit. Magnificentia Vestra scribit, Valachum per Moscorum Ducem [3] subornatum esse ad insidias Maiestati Regiae parandas. Ego quoque idem cum Magnificentia Vestra sentio, et propterea expedire arbitrarer, ut illa cum dominis consiliariis diligenter curaret de recipiendis cum Mosco induciis, ne Maiestas Regia, duorum hostium inimicitiis distracta, minus quam debeat in defensione terrarum suarum praestare possit . . . Datum, etc. *(sic)*.

(Leipzig, *Stadt-Bibl.*, Rep. II, 86, f° 107-8 V°.)

XXXIII.

Cracovia(?), 1531, Septembre (?). Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către Ioan de Danzig («Dantiscus»), episcop de Culm, sol la Împĕrat, despre ambele victorii ale luĭ Tarnowski.

Sigismundus I, Poloniae rex, Ioanni Dantisco, episcopo Culmensi, suo apud Caesarem oratori.

Reverendissime, etc. *(sic)*. Voievoda molda‖viensis et praedecessores sui . . . [4] (Întăia victorie.) Ad quem suorum casum cum numerosi rursum hostes occurrerent circa castellum Gosdziecz [5], quod obsidione gravi cinxerant, sunt per nostros profligati. Tertio, ipse Voievoda tyrannus . . . [6], namque, praeter multa millia caesorum, Voievoda ipse duplici vulnere est affectus. Tormenta bellica magna quinquaginta adempta, cum curribus onerariis et toto commeatu. De qua felici victoria, cum nos heri, accepto nuncio, mirifice exhilarati essemus, continere non potuimus quin eius nostri gaudii Caesaream Maiestatem [7] et Serenissimum Dominum Ferdinandum, Romanorum ac Hungariae et Bohemiae, etc. *(sic)* regem, participem faceremus. Quare scribimus utrique illorum de hac

---

1) De Vilna.
2) *Capta*, în ms.
3) Vasili Ivanovicĭ, cu care Statul polon-litvan încheie un armistițiu la 1526.
4) Ca și în circulara luĭ Dantiscus, publicată în *A. Fr.*, I, 9 și urm.; Bogdan, I, 27 și urm.
5) V. p. 7 și nota 2.
6) V. circulara luĭ Dantiscus, care e în parte copiată după scrisoarea regeluĭ.
7) Carol-Quintul.

nostra foelici et optata victoria [1]), quam Paternitas Tua, verbis amplioribus, tam apud illos, quam etiam apud alios principes et Ordines Romani et Germanici Imperii, nobis benevolentes, exornabit [2]). . . ‖ Cumque autem declarabit Paternitas Tua quaerentibus victoriam hanc, ut successit, advertat diligenter quo quis vultu, et qua gratitudine illam excipiat, nosque de his certiores per litteras suas faciat . . . Datum *(sic)*.

(Ibid., f° 109 V°-10.)

XXXIV.

Petru Tomicki către «Dantiscus», despre aceleaşĭ victoriĭ. Cracovia(?), 1531, Septembre(?).

Reverendissime, etc. *(sic)*. Intelliget Dominatio Vestra Reverendissima ex Maiestatis Regiae litteris, quam foelicem victoriam Maiestati Suae et Regno de hostibus perfidis valachis Deus omnipotens hoc tempore dignatus est concedere, ob quod omnes Regni incolae exultant et laetantur vehementer. Deus omnipotens de sua erga nos clementia, qua nos pacemque nostram tuetur, sit benedictus in secula.

(Ibid., f° 110.)

XXXV.

Petru Tomicki către dr. Rzeczicza, despre victoriile contra luĭ Rareş. Cracovia, 1531, 3 Septembre.

Petrus Tomicius . . . Doctori Rzeczicza [3]),

Venerabilis domine. Putamus vos audivisse, quod praeterita hieme Voivoda Valachiae, ablectis foederibus . . . et nulla denunciatione facta, hostiliter in confinia terrae Podoliae ingressus, provinciam Pokuczie nuncupatam, in qua XV oppida, villae trecentae possessionatae esse feruntur, occupaverit. Quam iniuriam, etsi per aliquot menses dissimulando tulerit Maiestas Regia, proxime tamen, in initio mensis Augusti, exercitu mercenariorum militum selectorum illuc ‖misso, et provinciam hosti eripuit Maiestas Sua et ternam est de illo victoriam consecuta; iam quidem et secundam in pauciore hostium numero, sed tertiam, ubi ipse Voivoda praesens erat, in multis millibus hominum. Meminisse enim potestis ex anterioribus bellis contra Valachos gestis, quam praevalentibus et numerosis copiis Voievodae stipati esse solent. Ex qua victoria cum Maiestas Sua, cum universis subditis, mirifice esset consolata, participemque eius sui gaudii Sanctissimum dominum nostrum et Reverendissimum dominum Cardinalem [4]) facere per litteras voluit, quas vos, Maiestatis Suae nomine, cum primum in manus vestras perveni-

---

1) V. Bogdan, I, 43-4; Hurmuzaki, III[1], 11.

2) V. circulara luĭ Dantiscus.

3) Din contextul scrisoreĭ se vede că doctorul Rzeczicza era agent polon la Roma.

4) Al Celor-Patru-Coronaţĭ. V. pp. 28-9, n° XXXVII.

rent, praesentabitis et referetis, ope divina et fortuna principis nostri religiosissimi, contra omnium opinionem, factum esse, quod per paucos nostros milites validissimus scismaticorum exercitus est prostratus, multi caesi, multi capti, ipse Voivoda vulneratus; tormenta bellica magna circiter quinquaginta, cum toto commeatu et curribus onerariis adempta. Ob quod factum, cum nos Poloni omnes hic benedicimus Deum et fortunae Maiestatis Regiae gratulamur, vos etiam idem isthic facere . . . convenit . . . Datum Cracoviae, die tertia Septembris, anno Domini 1531.

(Ibid., f° 109 V°.)

XXXVI.

Cracovia, 1531, 3 Septembre.

Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către Împĕrat, despre aceleaşĭ.

Sigismundus I, rex Poloniae, Carolo Quinto, Imperatori.

Serenissime ac Excel[l]entissime princeps . . . Credimus non ignorare Maiestatem Vestram Serenissimam, esse in vicinia, etc. (ca şi în scrisoarea către papă [1]). Datum Cracoviae, die 3 Septembris 1531, regni vero nostri anno XXV.

(Ibid.)

XXXVII.

Cracovia, 1531, 3 Septembre.

Sigismund I-iŭ, regele Poloniei, către cardinalul Celor-Patru-Coronaţĭ, despre aceleaşĭ.

Sigismundus I, Poloniae rex, Cardinali Sanctorum Quatuor [2].

Reverendissime, etc. *(sic)*. Voivoda moldaviensis et praedecessores sui, ut mos est et iniquitas tirannorum, nihil unquam fideliter, quod tenebantur, memoria nostra, regno nostro praestiterunt; nam aeque hi, qui nobis, quam qui praedecessoribus nostris iure et foederibus christianis alligati erant, non magni apud se exstimabant fidem violare. Is tamen Voivoda, qui in praesens sub imperio tenet Valachos, perfidia et omnis generis iniqua fraude, caeteros superavit. Nam, praeter omnem expectationem nostram, hieme praeterita, . . . provinciam nostram suis finibus adiacentem violenter occupavit. Quam nos iniuriam cum ferre diu non possemus, exercitum mercenariorum selectorum militum comparavimus, quem, etsi non multo ante festum Sancti Iacobi [3] ad loca, quae praesidiis hostis firmata erant, admoveri feceramus; iam tamen ternam ex

---

1) V. n° următor şi p. 29, nota 2.

2) Celor-Patru-Coronaţĭ.

3) S. Iacob-cel-Mare (25 Iulie).

illo consequuti sumus victoriam. Adventu enim primo nostrorum ad hostium stationes, supra decem firmissima praesidia uno die, et stratagemate capitanei exercitus nostri, sunt disturbata provinciaque nostra tota illo die, cum multa hostium strage, recuperata. Ad quem suorum casum, cum numerosi hostes rursum accu[r]rissent, sunt per nostros iterum profligati. Tertio ipse Voivoda, perfidus tyrannus, in Octava Assumptionis Beatissimae Virginis Mariae, produxerat secum instructas suas omnes copias, et ad locum, ubi in statione erant nostri milites, vallo et curribus, ut mos est, cincti, omnem vim armatorum et tormentorum bellicorum admoverat [1]). Ibi tum nostri, priore victoria animati et ope divina adiuti, tametsi vix sextam partem hostium numero suo aequarant, commiserunt praelium et cum hostibus, pro iniuria facientes, ad quinque horas, sine intermissione, conseruerunt manus, illosque ad internecionem usque prostrarunt; namque, praeter multa millia caesorum, Voievoda ipse duplici vulnere est affectus. Tormenta bellica magna quinquaginta, cum curribus onerariis et toto commeatu, sunt adempta. De qua foelici victoria, cum nos, heri accepto nuncio, mirifice exhilarati essemus, continere non potuimus, quin eius gaudii Sanctissimum dominum nostrum [2]) et Reverendissimam Dominationem Vestram . . . participem faceremus . . . Datum Cracoviae, die 3 Septembris 1531.

(Ibid., f° 109.)

XXXVIII.

Petru Tomicki către Andreĭ Krzycki, episcop de Plock, despre victoria din urmă a Polonilor contra lui Rareș. Cracovia, 1531, 6 Septembre.

Petrus Tomicius . . . Andreae Cricio, episcopo Plocensi [3]).

Reverendissime, etc. *(sic)* . . . Non dubito Dominationem Vestram Reverendissimam ex litteris Maiestatis Regiae iam factam esse certiorem de foelici parta ex hoste perfido, Valacho, victoria, qui, etsi prostratus est in copiis multis, dolore tamen commotus, ferre non potest, quin adhuc cristas erigat et intumescat. Hodie enim huc cum captivis dominus Nicolaus Sieniawski Choranzicz [4]), miles egregius, adveniens, Maiestati Regiae retulit Voievodam ipsum tumultuarios colligere undique milites, ut rursus, viribus refectis et exercitu novo comparato, nostros, quos praesensit numero esse paucos, adoriatur; quos procul dubio Deus omnipotens, ut ab initio fecit, proteget et ab omni hostili iniuria tuebitur ac defendet . . . Datum Cracoviae, feria quarta ante festum Natalis Mariae 1531.

(Ibid., f° 107 V°.)

---

1) La 22 August (bătălia de la Obertyn). Întâiele ştiri ale victoriei sosise încă de la 29 August (v. Bogdan, I, 43-4, n° 13 şi mai sus, p. 25, n° XXXI).

2) Papa. Scrisoarea către acesta a fost publicată de două ori în *Documentele* Hurmuzaki (III, 80; III, 11-2).

3) Krzycki, episcopul de Plock, e autorul «Trenodiei», publicate în Bogdan, I, 41-3.

4) V. *A. Fr.,* I, 111, 121; Bogdan, I, 39.

XXXIX.

Cracovia, 1531, 7 Septembre. Sigismund I-iŭ, regele Polonieĭ, către Andreĭ de Tenczyn, palatin de Cracovia, despre victoria de la Obertyn.

Sigismundus I-us, rex Poloniae, Andreae de Thencziu, Palatino Cracoviensi.

Magnifice, etc. *(sic)*. Credimus non esse iam incognitum Tuae Sinceritati de insigni victoria, quam, his proxime actis diebus, Dei omnipotentis auxilio, et ductu ac diligentia capitanei exercitus nostri, Magnifici Ioannis, comitis de Tharnow, Palatini Russiae, fortitudineque militum nostrorum, de perfido hoste nostro, Voivoda Moldaviensi, accepimus; qui, commisso praelio cum nostris, vexillis suis potissimis ac tormentis bellicis plus minus quinquaginta amissis, actus est in fugam, cum universis copiis suis, de quibus multi caesi, multi in captivitatem ducti sunt. Quia vero id quod illico, post nunciatam nobis eam victoriam, in futurum suspicabamus, facti sumus certiores nunc, quod is ipse hostis, reparatis viribus et collectis denuo gentibus, exercitum nostrum, quem non ignorat ad paucitatem esse redactum, invadere statuit, quo hanc merito acceptam iniuriam et ignominiam suam diluere nobisque ornamentum tantae tamque insignis et memorandae victoriae, quod illi Dominus Deus non tribuat, eripere possit, — volentes nos providere, ne in hoc voti sui fiat compos, hortamur Tuam Sinceritatem, mandantes, ut, collecta secum manu hominum, qua maiore poterit, ad praefatum Magnificum Ioannem, comitem de Tharnow, et exercitum nostrum quamprimum proficiscatur, curatura illic, ut nobis et Reipublicae Regni bonum ac utile servicium, una cum aliis militibus et subditis nostris, praestare possit. Pro debito ac officio suo gloriaque nominis poloni, id Tua Sinceritas factura; cui nos hanc eius operam et studium prosequendae ac retinendae victoriae nobis a Domino Deo concessae gloriaeque patriae cumulandae, gratia nostra referemus. Bene valeat Tua Sinceritas. Datum Cracoviae, feria quinta In vigilia Nativitatis Sanctae Mariae, anno Domini 1531.

(Ibid., f° 112.)

XL.

Cracovia, 1531, 22 Septembre. Sigismund I-iŭ, regele Polonieĭ, către sultanul Soliman al II-lea, despre solul ce trimete pentru a explica luptele cu Rareș.

Sigismundus I, Poloniae rex, Solimanno, imperatori Turcarum.

Serenissime rex. Rediens isthinc a Maiestate Vestra nuncius noster, nobilis Ioannes Oczieski, notarius terrae Cracoviae, multam nobis amicitiae et integrae coniunctionis significationem, nomine Maiestatis Vestrae Caesareae, retulit. Pro qua nos vicissim agimus et habemus Maiestati Vestrae plurimas gratias. Attulit etiam nobis idem nuncius noster litteras Maiestatis Vestrae, quibus scribit se dedisse seu daturam

esse in mandatis Voievodae Valachiae, ut provinciam nostram per vim et fraudem, contra iusiurandum ‖ et foedera nobiscum inita, occupatam restitueret [1]). Quae res, etsi nobis quoque erat acceptissima, quia tamen, Voivodae Valachiae contemptu, non est sortita effectum, non potuimus nisi graviter illius contumaciam ferre idque, licet inviti, agere, quod, si ille fidei suae constitisset mandatisque Vestrae Caesareae Maiestatis paruisset, nunquam facturi fuissemus. De quibus gestis, quoniam speramus Valachum, hostem nostrum, apud Maiestatem Vestram Caesaream multa vana confictum esse, mittimus et nuncium nostrum, qui de omnibus, ut gesta sunt, nomine nostro reddet Maiestatem Vestram certiorem. A qua postulamus, ut in omnibus quae nomine nostro dixerit, eam fidem illi praestare velit, ac si ipsi coram in praesentia loqueremur. Bene valeat Maiestas Vestra Serenissima sitque semper, ut optat, foelicissima. Datum Cracoviae, XXII Septembris, anno 1531, regni nostri anno vigesimo quinto.

(*Ibid.*, f° 120-20 V°.)

XLI.

Instrucțiile luĭ Iacob Wilamowski, trimes de Polonĭ la Poartă pentru a scusa conflictul cu Moldova. Cracovia, 1531, Octombre.

Legatio a Sigismundo primo, rege Poloniae, ad Solimannum, imperatorem Turcorum, per Iacobum Wilamowski.

Post nunciatam salutem et amicam coniunctionem oblatasque fidei litteras, nuncius ita verba faciet:

Excellentissime Caesar, Notum est Vestrae Caesareae Maiestati, quod Serenissimus dominus clementissimus foedera, quae cum Maiestate Vestra habet, firme et integerrime semper tenere et observare consueverit. Id quum ex superiorum annorum rationibus, tum et praesentis anni negotiis amplissime Maiestas Vestra cognoscere potuit. Nam, ut caetera fidei et sinceritatis testimonia obmittam, anno praesenti Maiestas domini mei, ne aliquid contra foedus cum Maiestate Vestra Caesarea receptum agere videretur, contra Voievodam Valachum, hostem et invasorem bonorum suorum, nil agere armis voluit, nisi prius Maiestati Vestrae Caesareae iniuriam, qua ab illo afficiebatur, denunciaret. Intelligens enim illum et subiectum et tributarium Maiestatis Vestrae Caesareae esse, maluit aliquantisper iniuriam tolerare, quam, bello adversum illum suscepto, in suspicionem rupti foederis apud Maiestatem Vestram Caesaream venire.

Credit autem Maiestas domini mei Vestram Caesaream Maiestatem ‖ memoria tenere, quod, per priorem nuncium [2]), de eo ipso Voievoda Valachiae illi declaravit, quod scilicet, iureiurando et foederibus contemptis, quae et se, et Maiestatem Vestram Caesaream habere cum Maiestate domini mei sciebat, hostiliter regnum Maiestatis Suae invaserit, et provinciam Pokuczie appellatam vi occupaverit; bona subditorum Maiestatis domini clementissimi diripuerit. Ad quam declarationem cum ita nuncius Maiestatis Suae vicissim, nomine Maiestatis Vestrae Serenissimae Caesareae, retulisset, quod illa mandatura Valacho severe esset, ut omnia recepta et hostiliter invasa Maiestati Suae restitueret, expectavit Maiestas Sua per non modicum tempus eius restitutionis effectum.

---

1) V. scrisoarea sultanuluĭ mai sus, pp. 20-1 și în Bogdan, I, 24-5 (cu data de: înc. luĭ Ramazan 937 = pe la 18 April 1531).

2) Ocieski (v. p. 20, nota 2).

Sed tandem, cum videret Voivodam Valachum, post acceptum a Vestra Caesarea Maiestate mandatum, in sua hostilitate et pertinacia obstinatum esse, neque mandatis Vestrae Caesareae Maiestatis ulla in re parere et obsequi velle, quinetiam in contem[p]tum Maiestatis Vestrae plurimis elatis et contumeliosis verbis in vulgum ea de re iactare, quod integrum sibi foret, vellet necne mandatis Maiestatis Vestrae Caesareae obsequi, quum nihil amplius quam ad tributum solvendum Maiestati Vestrae velit esse obligatus, Maiestas domini mei, et iniuriarum suarum pertaesa et querelis subditorum, non tolerandis, promota, misso cum nonnullis gentibus et militibus capitaneo exercituum regni sui, provinciam et terram suam Pokuczie recepit et occupatores Valachos ex illa pepulit. Ad quem casum cum denuo Valachi numerosiores accurrissent, iterum sunt per milites Maiestatis Suae repulsi. Tertio, ipse Voivoda, provinciam Maiestati Suae non concedens, cum universa potentia sua et multorum millium exercitu, capitaneum et milites Maiestatis Suae est adortus, quem etiam, auxilio Dei et iustitia cooperante, idem capitaneus cum militibus Maiestatis Suae fudit, fugavit et profligavit, multis ex illis interfectis, aliis in fugam cum ipso Voivoda illorum versis.

In quo conflictu, licet Maiestatis Suae capitaneus et milites Voivodae Valachiae omnem commeatum et tormenta bellica, quae secum multa habuit, ademerint, potuerintque, victoria freti, illius terram facile vastare et depopulari, proferre tamen ultra fines pedem prohibiti sunt per Maiestatem domini mei, ne in Maiestatis Suae cum Vestra Maiestate initis foederibus aliquid offenderent.

Quare Maiestas domini mei me ad Maiestatem Vestram Caesaream misit, ut pertinaciam et rebellionem Voievodae Valachiae (Moldaviensi[s]), simul et haec quomodo gesta sunt, Maiestati Vestrae ‖ declararem, utque Maiestatem Vestram certiorem faciam omnia quae ex parte Voievodae Valachi aliter dicerentur, ficta et falsa esse et ut Maiestas Vestra, quae perfidiam et fraudes illius bene novit, verbis illius fidem non adhibeat. Nunc iterum Maiestas domini mei audit Valachum praedictum exercitum colligere et novum bellum novasque insidias contra Maiestatem Suam et subditos Regni struere. Quod bellum, si in apertum certamen deducere volet, Maiestas domini mei protestatur apud Vestram Caesaream Maiestatem, quod iniuriis et hostilitati illius amplius deinceps parcere non poterit. Quando enim mandatis Maiestatis Vestrae Caesareae parere non vult, non putabit Maiestas Sua foederibus quidquam obesse, si in illo Maiestas Sua et suas et Maiestatis Vestrae Caesareae iniurias vindicabit.

Et quoniam etiam Maiestas domini mei facta est certior Voivodam Transalpinum seu Moldaviensem [1]), Maiestati Vestrae tributarium, affinitatem cum Voievoda Valachiae contraxisse et auxilia illi contra Maiestatem Suam promisisse, mandavit mihi Maiestas Sua ut haec illius consilia et institutum Maiestati Vestrae Caesareae declararem et simul ab illa peterem providere velit, ne quid contra foedera, quae inter Maiestatem Vestram Caesaream et Maiestatem domini mei facta sunt, a tributario Maiestatis Vestrae Caesareae, Voievoda Multaviensi, committatur.

Dicendum cum Imbrahim-Bassa [2]).

Imbrahim-Bassa[e], post dictam salutem, nomine Maiestatis Regiae, nuncius referret:

Maiestas domini mei, ex multis aliis amicis officiis, perspectam quidem habet Illustritatis Vestrae propensam erga se voluntatem. In hoc tamen negocio, quod cum Valacho, hoste suo, in praesens habet, operam Illustritatis Vestrae singularem Sua Maiestas est experta. Nuncius enim Maiestatis Suae, qui proxime a Caesarea Maiestate rediit [3]), retulit Illustritatem Vestram summo studio et benevolentia apud Caesaream Maiestatem Maiestati Suae adfuisse. Pro qua benevolentia Maiestas Sua plurimas agit et habet Illustritati Vestrae gratias illamque rogat ut eodem affectu et amore, quo coepit, negotia et iustitiam Maiestatis Suae tutari et promovere velit. Valachus enim, hostis Maiestatis

---

1) Vlad al IX-lea (1530-2).

2) Mare-Vizir de la 1523 (-1536). V. o scrisoare a sa către regele Poloniei în Bogdan, I, 44-5.

3) Ioan Ocieski. V. pp. 20, 31.

Suae, tametsi per gentes et milites Maiestatis Suae victus et profligatus, ac de terra ‖ Maiestatis Suae, quam temere occupaverat, ignominiose pulsus, amissis multis suis subditis, quorum multi caesi, multi capti, amissis etiam tormentis bellicis, quae secum habuit et praecipuo suo vexillo ac omni commeatu, tamen, in suo proposito confirmatus, non cessat bello et iniuriis Maiestatem Suam provocare et confoederationem atque affinitatem cum Voievoda Transalpino seu Multaviensi propterea dicitur contrahere velle, ut ab illo auxilia adversus Maiestatem Suam consequatur.

In quo, ne aliquid foederibus inter Maiestatem Suam Regiam et Caesaream Maiestatem initis detrahatur et ne etiam Voievoda Molthaviensis dare audeat aliquod subsidium Voievodae Valachiae contra Suam Maiestatem, postulat Maiestas Sua ab Illustritate Vestra ut id apud Caesaream Maiestatem curare et providere resque et negotia Maiestatis Suae et nunc et postea semper commendata habere ac eis pro sua humanitate patrocinari velit. Quod vicissim Maiestas Sua omni benevolentia et mutua gratificatione referre Illustritati Vestrae semper curabit.

Iacobus Wilamowski, aulicus regius, cum hac legatione profectus erat in Thurciam diebus Octobris, anno Domini 1531, rediit autem Cracoviam XV Maii, anno Domini 1532 [1]).

(Ibid., f° 120-1 V°.)

XLII.

Sigismund I-iŭ, regele Polonieĭ, către hatmanul Tarnowski, despre intervenția Ungurilor pentru Rareș. Cracovia, 1531, 11 Octombre.

Sigismundus I, rex Poloniae, Ioanni, comiti de Tarnow, Palatino Russiae, exercituum regni Poloniae capitaneo generali.

Magnifice, sincere nobis dilecte. Redditae sunt nobis litterae Sinceritatis Tuae, simul cum exemplo litterarum a domino Laski [2]) ad eam scriptarum, quarum argumentum summam nobis, ut debuit, admirationem attulit, quando haec, quae nunc in illis proponuntur, videntur nobis prioribus Serenissimi regis Ioannis [3]) consiliis e directo contraria esse. Dominus enim Laski, cum proxime apud nos esset, secreto nobis egit, nomine illius Maiestatis, ut, quantum possemus, Voievodae Moldaviensi bello et oppressione parceremus, neve Caesarem Thurcarum, quem dicebat ipse Laski ad exterminationem Voievodae Valachiae propensum esse, in auxilium vindicandae in ipso Voivoda perfidiae ac temeritatis suae vocemus. Nunc vero rursus de eadem re nobis a Maiestate Sua alia per Erasmum [4]), alia per Laski, quae invicem contrarietate pugnant, nunciantur, quandoquidem, ut Magnificentia Vestra intellexit, Erasmus, ut a bello discedamus, dominus vero ‖ Laski, ut victoriam prosequamur, sollicitent. In quibus cum nos videamus nihil penitus esse, quod tuto hucusque per nos amplecti possit, decrevimus expectare reditum nuncii Sinceritatis Tuae, quem ad Serenissimum regem Ioannem his de rebus misit, qui, cum ad illum reversus erit, nosque vicissim ab illo de his, quae refe-

---

1) Asupra solieĭ v. Picot, *o. c.*, 296, nota.

2) Ieronim Laski, palatin de Sieradz, care joacă un rol pe aceste timpuri în Ungaria. V. și *A. Fr.*, I, p. 9, nota 1 și Bogdan, I, 17-8.

3) Zápolya.

4) Probabil Haidenreich. V. mai departe.

ret, certiores facti erimus, tum demum ex re necessarium consilium capiemus. Interea vero, de dando responso Erasmo consultabimus, quo absoluto, instruemus tum demum Sinceritatem Tuam, quid rei agere debeat. Cuius erit officii interim sub induciis promissis omnem belli gerendi rationem continere. Et, ut a nobis prius subscriptum est, in militibus eis, in mercenariis, delectum facere, qui pro nostro et Reipublicae servitio apti et magis utiles viderentur eisque ad futurum quartale anni servitium indicere. Nam cum primum Sinceritas Tua nobis perscribet numerum delectorum, nos e vestigio providere curabimus, ut illis et emeritum stipendium dissolvatur et pars futuri numeretur. Bene valeat Sinceritas Tua. Datum Cracoviae, XI Octobris, anno Domini 1531, regni nostri XXV.

(Ibid, f° 121 V°-2.)

XLIII.

Cracovia, 1531, 11 Octombre.

Petru Tomicki către hatmanul Tarnowski, despre aceiași intervenție a lui Zápolya.

Petrus Tomicius, episcopus Cracoviensis, vicecancellarius, Ioanni, comiti de Tarnow, Palatino Russiae, exercituum regni Poloniae capitaneo generali.

Magnifice domine, frater honorandissime. Nodose nimium et sub quibusdam involucris tractari mihi videtur negotium valachicum ex parte Serenissimi regis Ioannis, cum tamen et temporis conditio, et, cum Regni, tum Maiestatis Regiae, domini nostri, rationes explicatas et celeres transigendi modos, si bellum sisti debeat, magnopere exposcant. Utcunque tamen res in obstrusis eiusmodi consiliis hereat, Maiestati Suae expedire videtur, cunctatione interposita, deliberare, quid sit potissimum consilii capiendum, sicut hoc plenius ex litteris Maiestatis Suae Magnificentia Vestra cognoscet. Ego equidem non possum adhuc coniectura assequi, quid potissimum, in tanta perplexitate consiliorum Valachi, et non minus futili, quam vana et negligenti eius nunciatione, Maiestas Sua amplecti et sequi debeat, sed expecto tamen, ut aliquid tempus et occasio pro honore et dignitate Maiestatis Regiae afferat. In quo tempore reliquo quicquid erit scitu dignum, non praetermittam ego Magnificentiae Vestrae scribere. Nunc enim, praeter haec, quae Maiestas Sua scripsit, non habui. Commendo me amori et benevolentiae fraternae Magnificentiae | Vestrae, quam sospitem, felicem et diutissime, cum suis omnibus, recte salvam esse vehementer et ex corde desidero. Datum Cracoviae, XI Octobris, anno 1531.

(Ibid., f° 122-2 V°.)

XLIV.

Raport al ambasadorului imperial la Constantinopol, despre trecerea lui Gritti prin Muntenia spre Buda. Constantinopol, 1532, 20 Ianuar.

. . . . Dann der Aloysio Critj sei mit j^{m} V^{c} Reitern [in] die annder Wallachej, und von dann werde er gen Offen [1] . . . . . .

(Graz, *Landschaftsarchiv, Kriegssachen,* fasc. 1, ann. 1532.)

XLV.

Raport modenes din Polonia, al lui Valentini, despre pregătirile Polonilor contra lui Rareș și intervenția regelui Romanilor, Ferdinand. Cracovia, 1537, 8 August.

. . . . La Maestà del rè vecchio era cavalcato in Leopoli contra lo Vallacco: have 60 milia cavalli, l'à fatti tuti gentilhomini del regno; per la sua guardia have, trà cavalli paga(n)ti et fanteria, da cinque milia homini. El rè de' Romani [2] tiene per soi oratori questa Maestà, volendo fare concordia, di modo che ancora non se è passato neli dominii del Vallacco per hora; ma la Maestà del rè gli domanda tante conditioni et aspere, che se tiene non seguirà pace, nè tregua. Quanto seguirà, ne darò aviso a Vostra Excellentia [3] . . . . . .

(Modena, *Archivio di Stato, Dispacci Polonia,* I.)

XLVI.

Ștefan Verböczy [4] către Francisc Batthyanyi [5], despre invasia turcă în Moldova, măsurile luate de Ungurĭ și speranțele de revanșă creștină. Buda, 1538, 11 Septembre.

Magnifice domine, frater et tanquam fili charissime.

. . . Nova, preter hoc quod Turcus Moldaviam invasit et quod, subiugata Moldavia, Transalpinamque invadere, civitates in ea expugnare et ditioni sue totam subicere

---

1) Pentru istoria lui Aloisiu Gritti, v. monografia lui H. Kretschmayr, publicată în *Archiv für österreichische Geschichte* pe 1896, vol. LXXXIII, p. I-a, pp. 1 și urm.

2) Ferdinand, rege ales al Ungariei. Pentru intervenția sa, v. Hurmuzaki, II^{1}, 119 și urm.

3) V. Ureche, în Kogălniceanu, ed. a 2^{a}, I, 194 și urm.; Bogdan, *Chron. moldov.*, 230, *Doc.*, I, 93 și urm.

4) Celebrul om de Stat ungur, autorul lui «ius tripartitum».

5) Banul Croației.

statuit, non habeo. Tamen spem magnam in Deo glorioso gero, quod nec Moldavia, nec Transalpina hoc anno pocietur, nam, ut Maiestas domini mei clementissimi [1] cum suis in armis est et duoque Waywode, Moldavus scilicet et Transalpinus, Sue Maiestati adherent, Serenissimus eciam dominus Romanorum rex septem circiter millia peditum hispanorum et sexingentos equites misit, qui proximo die Sabbati [2] Wacie [3] constituentur, inde recta in Transsalpinam [4] profecturi. Sequenti vero anno, principum christianorum auxilia non deerunt, et illorumque regnorum, Moldaviensis, Transalpinensis et Transsilvaniensis, gentes, que ad centum millia large se extendent, iniurias illatas vindicare et dampna illata recuperare curabunt . . . Bude, quarto die festi Nativitatis . . . Marie, anno virginei partus eiusdem 1538 [5].

Stephanus de Werbewcz,
summus cancellarius Regie Maiestatis, etc.

(Nürnberg, *Landarchiv*, S. 10, Rep. $^{1}/_{3}$, nº 155.)

XLVII.

Cracovia, 1538, 29 Septembre.

Cosma Negrisoli, agent modenes în Polonia, către ducele de Modena [6], despre pacea încheiată între Poloni și Rareș, fuga acestuia și temerile lui Zápolya de Turci.

. . . . Di novo da queste bande, il Serenissimo rè di Polonia hà fato pace con il duca di Valacchia [7] et il Turcho è venuto con trecento milia persone et hà preso tutta la Valacchia, et il signore Valacho si è fugito dal rè Gioane [8] in Ongaria, il qual rè fortificha tutte le sue terre con gran timore, perchè si dice il Turcho esser deliberato haver il rè Gioane nelle mani . . . . . .

(Modena, *Arch. di Stato, Dispacci Polonia*, I.)

---

1) Ioan Zápolya, al căruĭ cancelariŭ era Verbőczy și la alegerea căruia acesta contribuise mult (Fessler, III, 404).

2) 14 Septembre.

3) Vácz.

4) *Transsinam*. Mai departe: *Transsilvaniensis* e abreviat: *Transsuanen.*

5) Asupra expediției lui Soliman, care se mântui cu fuga lui Rareș și înlocuirea lui, v. Xenopol, II 555 și urm. Cf. *A. Fr.*, I, 13.

6) Atunci Ilercule al II-lea (1534-58).

7) Tractatul se încheie înnainte de sosirea Turcilor în Moldova. Cf. Hurmuzaki, II[1], 186-7 și II[3], 159. Ni s'a păstrat numai în confirmarea lui pentru succesorul lui Petru, Ștefan Lăcustă (20 Februar 1539); a fost publicat în Dogiel, I[2], 617 și de două ori în *Doc.* Hurmuzaki (II[3], 187-9 și *Supl.* III[1], 118-20).

8) Zápolya.

XLVIII.

Valentini, agent modenes în Polonia, către ducele de Modena, despre părăsirea de Turcĭ a gândulŭi de năvală în Ungaria, luptele luĭ Rareș cu Polonĭĭ și Turcĭĭ și soarta-ĭ după fuga in Ardeal. Cracovia, 1538, 4 Decembre.

(Pregătirile sultanuluĭ Soliman contra Ungarieĭ.) Egli hà commandato a questo ‖ novo vaivoda de Vallachia [1]) che obedisca alo rè Giovanni, et lo rè lo hà invitato ale soe nozze [2]), et così ciascuno alo extrinseco fà de lo amico, ma questo è certo che, quando el Turco venne in persona propria in Valachia, hebbe intentione de occupare l'Ongaria, almeno la Transylvania, se non trovava l'apparato grande, et mandò dal rè Gioanni, dimandando per che causa facea sì grande apparato di gente, essendo lui suo amico; a cui rispose che, intendendo Soa Maiestà venire con grande exercito contra soi nemici, volea ritrovarsi parato, per poterlo aiutare, bisognando. Così andò [3]) in Valachia con ducento mila persone, che fù in Soczava, principal terra di là, in propria persona, et l'imperatore de' Tartari Precopiensi [4]) lo venne a visitare in quella terra, con soccorso de cento millia cavalli, et riportò grandissimi presenti dal Turco. Vostra Excellentia pò considerare se lo Turco sapea che certo expugnarebbe il vaivoda di Vallachia, perchè lo rè nostro era entrato nel paese suo et havea prese certe provintie; el quale, come intese del Turco, lassò l'impresa, recuperato perhò lo suo et tante castelle, per li danni che erano abastanza; ma el vaivoda, che era tyranno, non se hà fidatto et hà lassato l'exercito et fugito in Transilvania, senza thesori ‖; li quali hà havuti tuti el Turco, stupefatto che in sì pocco paese un Signore habbia potuto congregare tanto thesoro.

È stato forza nodrire tuto l'exercito al nostro rè [5]), sinchè li Tartari sono ritornati al suo paese; altrimente harianno ruvinata la Ru[s]sia et Podolia, le quali due provintie niente hanno patito. El Vaivoda expulso stà in Transylvania, in certe soe castelle, custodito da gente del rè Gioanni; pensa unirsi con Moldavi et ritornare in casa, perchè Valacchi non toleraranno questo novo vaivoda, per essere Turco, et non de la loro secta [6]). Quello succederà degno de aviso, lo scriverò a Vostra Excellentia. . . .

(Ibid.)

---

1) «Ștefan, fiul luĭ Alexandru» (Lăcustă). V. Picot, 318, nota. «Figliol del Sandrino, già Moldavo, morto» (*Nuntiaturberichte aus Deutschland*, p. 1ª, t. III, Walter Friedensburg, Gotha, 1893, 213; cf. p. 234, nota 1: «figlio quondam dil Sandrino, et dicese che questui è stato frate» [Rareș? V. Xenopol, II, 562, nota 2], p. 266: «figlio naturale del Saldrino; è in età di 30 anni, e 25 in circa n'hà consumato nella corte del Turco, dove fù trasferito per alguni travagli del padre, di modo che è come un bassa», 466, 471, 502; IV (1893), 326. I se zicea și luĭ: *Sandrino, Sandrinus*).

2) Cu Isabela, fiica regeluĭ Sigismund al Polonieĭ. Căsătoria se încheie prin procurație la 29 Ianuar 1539 și se săvârșește la 23 Februar, în Alba-Regală (Fessler, III, 491).

3) Soliman.

4) Hanul Crimeieĭ, Sahîb-Ghiraĭ (1532-53).

5) Al Polonieĭ, Sigismund I-iŭ.

6) V. nota 1.

XLIX.

1541, Mart-17 April. Necunoscut către necunoscut, despre înlocuirea în Moldova a lui Ștefan Lăcustă cu Alexandru Cornea.

. . . . Die Moldauer haben den Turcken aus der Molda geschlagen unnd haben einen c[h]ristlichen Weida geseczt, schreiben allen christennlichen Fursten umb Hillff, dann sy wollen nicht vom c[h]risteniichen Glauben abweichen, dieweill ir Leib weret [1]) . . . .

(München, *Allgemeines Archiv, Landschaft Altbayern*, S. XIII, G. 3, nº 16, fº 36.)

L.

Altenburg, 1541, 13 Septembre. «Frereich *(sic)* von Khungsperg» către cumnatul său, despre intenția sultanului de a trece în Ardeal.

. . . . Die [2]) sagen das der turckisch Kaiser von Ofen, oberhalb Pescht, ain Pruckh gemacht, uber die Thonaw, und seyen willens auf Sibenburgen zu ziehen; zwen Wäschä will er bis an Märhenn und Beheim straiffen lassen [3]) . . . . . .

(Graz, *Landschaftsarchiv*, fasc. 506, ann. 1529-46.)

LI.

1542, pe la 16 August. Luca Székely («Zeckl») către deputații dietei Stiriei, despre imposibilitatea unei expediții a sultanului și cererea făcută de acesta lui Martinuzzi, de a i se da Brașovul.

. . . . Unnd zeucht hietz [4]) der Dienner [5]) gar von Constantinopl herauss, der zaigt auch an, dass dem Khasser [6]) nit muglich sey das Jar herauss zu ziechenn,

---

1) E vorba de uciderea lui Ștefan-Vodă, al cărui succesor, Alexandru, pentru a câștiga simpatiile creștinilor, pare a-și fi început Domnia prin prădăciuni pe teritoriile Akkermanului și noilor raiele a Benderului. Omorul s'a făcut între 16 și 21 Decembre 1540. Cf. Hammer, III, 203; Ureche, 201-2; Hurmuzaki, II¹, 274-5; *Supl.* I¹, 3; II¹, 150-1 — Data raportului de mai sus e stabilită după ale celor între care se află.

2) Prinșii turci.

3) Sultanul Soliman, care ocupase în această expediție Buda, se întoarce spre Belgrad la 22 Septembre (Hammer, III, 232 și urm.; Fessler, III, 518).

4) Nume propriu?

5) Un spion.

6) Sultanul Soliman al II-lea.

aber aufs Jar. Der Khässer hat zum Minich [1]) geschickt unnd begert die Hörmstatt [2]), so in Sybenwurgen die Haupttstatt ist. Was darauss wirtt, wais Gott . . . . . .

(Graz, *Landschaftsarchiv*, fasc. 521.)

LII.

Scrisoare din Veneția, despre ajutorul ce vor avea Turcii de la Domnii români. Veneția, 1543, 19 Maiu.

Copia literarum cuiusdam ex Venetiis, XIX Maii 1543.

. . . . Tales tanteque copie proprie et preparationes sunt future hoc anno hostium [3]) in Hungaria et Austria; auxiliares autem et sotios, secundum ea que Turce ipsi referunt et publicant, ultra predictas copias suas, primo habebunt XL millia Tartarorum equitum et XXV millia equitum Waywode et Ducis Moldaviae, dicti Carabogdani [4]), et XV millia equitum alterius Waywode et Ducis Walachie [5]) . . . . .

(München, *loc. cit.*, nº 17, fº 14.)

LIII.

Mărturisirea unui prins turc, despre intenția ce avuse Petru Rareș de a veni în ajutorul Turcilor. Martinberg, 1543, 31 Iulie.

Ain Turckh, so bej Mertenperg den XXX Julij durch den Istwanntfi Istwann gefanngen unnd den XXXI zu dem Herrn Öberisten gen Papa gebracht worden, zaigen an, wie hernach volgt:

. . . . . .

Man hab gesagt, es soll der Moldaw *(sic)* khumen, aber es sey nichts und zu spat [6]). . . . . .

(Graz, *Landschaftsarchiv*, fasc. 521.)

---

1) Martinuzzi, călugărul Gheorghe, unul din tutorii copilului rege Ioan-Sigismund.

2) Hermannstadt, Brașovul. — Pentru această bucată, v. și *A. Fr.*, I, 109 (cf. H. Traut, *Kurfürst Joachim II. von Brandenburg und der Türkenfeldzug vom Jahre 1542* [Gummersbach, Luyken, 1892, in-8°], 104 și nota 1).

3) Adecă Turcii.

4) Rareș a doua oară.

5) Radu Paisie a doua oară (1536-46). Asupra expediției din 1543, în care Turcii ieau Alba-Regală asupra lui Ferdinand, v. Fessler, III, 525 și următoarele și piesele din Hurmuzaki, II[1] și II[4].

6) Asupra expediției turcești din 1543 în Ungaria, v. nota precedentă.

LIV.

1551-1552. Dintr'o istorie universală, începînd cu 1550, despre contingentele române în armatele turcești întrebuințate în Ardeal.

[1551] . . . . Hebbe poi il vescovo [1] a patti Alba-Giulia [2] et, non ostante che la reina [3] ed il figliuolo [4] fussero in luoco sicuro, scrisse però al rè [5] di volersi seco accordare, il quale, considerando che egli non era per ancora patrone di quello stato, non havendo i luoghi forti in suo potere et che, quando la reina havesse voluto là entro introdur Turchi, Valachi et Moldavi, havrebbe potuto dare a Sua Maestà di grandissimi travagli . . . Et havendo il Signor Turco havuto sospetto che il rè di Polonia [6] havesse persuaso alla reina Isabella, sua sorella, a far l'accordo et havesse mandato gente in Transilvania, a favore del rè di Romani, feceli muover guerra dal Valaco [7] et da Tartari, nel paese di Polonia, loro vicino; ma poi, certificatosi ciò non essere stato vero, ordinò che, insieme co'l Valaco Transalpino [8], voltassero l'armi contra la Transilvania . . . . . .

[1552] . . . . Il sopradetto Turcho . . . mandò, il mese d'aprile, per suo capitanio, una altra fiata Acmet-Bassa in quelle parti [9], con gran numero di Turchi, di Tartari et di Valachi et di Moldavi . . . Erano fatti Turchi così numerosi che si divisero in tre parti . . . La tersa *(sic)*, con Vacmat-Bassa, il quale, insieme con Valachi, Moldavi et Tartari, disegna di far l'impresa della Transilvania . . . . . .

(Veneția, *Bibl. Marciana*, It. VI, 53, nepaginat.)

LV.

Pe la jumătatea secolului al XVI-lea.

Însemnare a veniturilor sultanului: tributul principatelor.

Summario dell' entrata del Turco [10].

. . . . Il tributo di Moldavia, ducati sedici millia.
Il tributo della Vallachia, ducati dodici milia.
Il tributo di Transilvania, X^m^ ducati [11].

(Napoli, *Bibl. Nazionale*, X. F. 19, f° 407 V°.)

---

1) Gheorghe Martinuzzi, episcop de Oradia-Mare, mai apoi arhiepiscop-primat al Ungariei și cardinal, unul din tutorii lăsați de Ioan Zápolya pentru fiul său.

2) Asupra luării Albei-Iulii (Iunie), v. Fessler, III, 543.

3) Regina Isabela.

4) Fiul acesteia, Ioan-Sigismund.

5) Ferdinand.

6) Sigismund-August.

7) Ștefan Rareș.

8) Mircea-Ciobanul.

9) În Ardeal. Asupra expediției acesteia, v. Picot, 369, nota. Cf. Hurmuzaki, III, 270 și urm.

10) Ms. e un miscelaneu de relații din secolul al XVI-lea. «Sumariul», din care reproducem liniile din text, trebue să cuprindă date foarte exacte, căci cetim la f° 406: «Non di meno, per quello che hò havuto per libri del casnà, trovo che sono nove millioni d'oro ventidue millia et cinquecento, et prima . . .»

11) Cf. *A. Fr.*, II, 736 și nota 11. V. și mai departe, în acest volum, la data: 1572-3.

LVI.

Cardinalul Gheorghe Martinuzzi către nunciul la Viena, abatele Ieronim Martinengo, despre năvălirea în Ardeal a lui Ștefan Rareș, Mircea-Ciobanul și Iliaș Rareș, despre retragerea dușmanilor și înnădușirea unei răscoale. Oradia-Mare, 1551, 7 Ianuar.

Exemplum. Lettera del cardinale frà Giorgio[1] *all' abbate Martinengo*[2], *1551, d'ottobre* [sic!], *sopra le cose turchesche in Ongaria.*

Reverendissime in Christo pater et domine domine observandissime.

Salutem et obsequii mei commendationem. Proxima hac estate quantis in periculis, ob incursionem hostium, versati simus, Dominatio Vestra Reverendissima multorum narratione nostros casus cognoscere potuit. Stephanum enim, fratrem germanum Elia*(sic)* Vaivode Moldaviensis, Turcha primum non contemnendis copiis ad depopulandum fines nostros venire iusserat, quem, cum intra Alpes nostri, solita celeritate usi, repulissent, bassam Budensem cum sedecim millibus exercitatissimorum militum, qui in arcibus pro custodia finium a Caesare Turcharum constituti erant, venire nunciatum est; cuius adventu etsi non mediocri timore essemus perculsi, Dei tamen freti presidio honestamque mortem turpissimae servituti anteponentes, coactis undique Regni viribus, hosti, priusquam locorum angustias superaret, progredi visum est; qui, cum per exploratores nostrum in tuenda libertate patriae consensum animadvertisset, veritus locorum quoque angustias, ne a nostris intercluderetur, tanta celeritate rediit, ut fugae similem omnibus discessum exhiberet, vastatis igne locis omnibus, in quibus consederat, magna etiam clade per eos qui viarum angustias obsederant, accepta ‖; qui, hoc modo repulsus. Alia via transalpinensis Vaivoda maximo militum numero Thurcis in vastando hoc regno successerat, quem nobilis Ioannes Kendi, qui non parvam rei militaris opinionem inter praecipuos regni huius nobiles obtinet, adiunctis sibi viribus, non solum fudit fugavitque, verum etiam, praeda quinque millium equorum potitus tribusque vexillis ab ipso Vaivoda ereptis, superior evasit. Cumque adhuc de Turcis, ubinam illi consedissent, sollicitus essem, Elias, Vaivoda moldaviensis, de quo superius memini, una cum fratre germano, accitis in societatem Turcis et Tartaris, quo illatam ei iniuriam ulcisci possent, fines Siculorum, qui unam partem regni huius obtinent, subito invaserat. Cumque sedecim milliaribus ab hostibus abessem, nec ea celeritate in repellendo hoste, quam res postulabat, uti potuissem, multis pagis igne solo equatis, infinitaque hominum multitudine in servitutem abducta, prius hostis e Regno discessit, quam nos illum assequi potuissemus. In tantis igitur tumultibus, dum quidam factiosi arma contra communem hostem sumere nollent, magnamque seditionem eorum opera in maximam huius regni cladem excitarent, ne malum hoc longius serperet, priusquam iure de illis statutum esset, capitis supplicio eos afficere iussi. Ex quorum morte cum mea me conscientia urgeret, tum a celebratione missae, tum ab aliis episcopalibus offitiis abstinui. Quapropter, cum credam Dominationi Vestrae Reverendissimae plenam de his rebus authoritatem a Sancta Sede Apostolica dimissam esse, rogo ipsam diligenter velit, data dispensatione, lesae meae conscientiae succurrere et de Sanctissimi Domini Nostri 3) rebus me facere certiorem, regni quoque huius causa non neglecta, quantum apud ipsum Sanctissimum Dominum Nostrum, tum apud Sacratissimam Caesaream ac Catholicam et Maiestatem

1) V. p. 40 nota 1.

2) Ieronim Martinengo, nunciu papal la Viena. V. Hurmuzaki, III, 683 și urm.

3) Papa (Iuliu al III-lea).

Regiam Romanorum [1]) eius authoritate comendatam esse cupio. Deus Dominationem Vestram Reverendissimam conservet incolumem. Datum Waradinii, VIJ die mensis Ianuarii, anno Domini 1551.

Eidem Dominationi Vestrae Reverendissimae

Deditissimus

Frater Georgius, episcopus Waradiensis, thesaurarius et locumtenens, etc.

Reverendissimo in Christo patri et Domino, Domino Hieronymo Martinengo, Sanctissimi Domini Nostri apud Sacram Romanorum, Hungariae et Bohemiae Maiestatem Regiam Nuntio dignissimo, etc., Domino mihi observandissimo [2]).

(Milan, *Bibl. Ambrosiana*, S. 102 Sup., f° 10 V°-1.)

LVII.

Cracovia(?), 1551, 3 Iunie.

Raport al luĭ Negrisoli către ducele de Modena, despre turcirea luĭ Ilie Rareș și închinarea țĕreĭ, revoltată, către Polonĭ.

P. S. Si è detto et s'hà per vero che'l Gran-Vallacco, suddito del Serenissimo di Polonia [3]), o per dubbio del Turco, o, d'altro, che stimi più atto assicurarsi a dominare quello Stato, si è transferito ad esso imperatore turchesco et offertogllsi ubidiente suddito et parato ad accettare ogni segno della legge sua nella sua persona; onde i popoli hanno mandato oratori al suprascritto Serenissimo, pregandolo ad accettarli sotto la tutela sua; li quali sono stati ispediti, che per suoi nuntii a posto manderà la risolutione; per cui hà scritto in questo mezzo a tutto' l generale consiglio del regno suo, senza lo quale non può deliberare [4]) . . . . . .

(Modena, *Arch. Estese, Dispacci Polonia*, I.)

---

1) Carol-Quintul și Ferdinand.

2) O scrisoare analoagă (afară de sfârșit), purtând aceiașĭ dată, se află pe foaia 55. A fost publicată de Pray și reprodusă în Hurmuzaki, II[4], 510-11. Se află în această tipăritură câte-va greșelĭ, dintre care însemnăm că, la rândul 21 de sus, p. 511, trebue: «sollicitus *essem*», și nu: «solicitus *tamen*»; iar, maĭ sus, rândul 3: «*infra* Alpes», și nu: «*inter* Alpes.» — Asupra evenimentelor de care e vorba în scrisorĭ, v. Fessler, III, 541.

3) Regele Sigismund-August.

4) E un răsunet al turcirel luĭ Iliaș Rareș, care s'a făcut după 1[iu] Maiŭ 1551 (Ureche, în Kogălniceanu, I, ed. a 2-a, 206).

LVIII.

Sultanul Soliman al II-lea către cardinalul Gheorghe Martinuzzi, despre intrarea probabilă în Ardeal a ajutoarelor ce-ĭ trimete contra Germanilor, ajutoare între care și Iliaș Rareș turcitul și Muntenĭĭ. Constantinopol, 1551, 13 Iulie 1).

Lettera del Turco a frà Giorgio, vescovo di Varadino. — Interpretatio litterarum potentissimi Caesaris ad Dominum Reverendissimum Varadiensem.

. . . . Si qui autem sint, qui nolint vobiscum una esse, illos nobis perscribatis; et Germanos ex regno isto omnino ablegabitis; servitor autem vester, qui literas nobis attulerat, interrogatus, respondit Germanorum gentes neque intrasse, neque intrare velle, cum tamen multum temporis iam sit, dum nobis de ingressu Germanorum ad regnum istud nuntiatur, de quo nobis nihil unquam certi scribere voluistis; et, quia Petrovich 2) quoque et sangiaci et bassa Budensis sepius ac certo nobis ingressu[m] eorum ad istud regnum nunciavere, ideo nos quoque Mecmet-Bassam, beglierbegum Rhumaniae, cum omnibus satrapis Rhumaniae et gentibus hacanstiis *(sic)* 3), expedivimus. Bassa quoque Budensis, cum reliquis sangiacis, qui in confinibus Regni sunt, appromptuavit se; sangiacus vero Budoniensis 4), Malchowit 5), una cum ipsis Transalpinensibus, a parte Bodoniensi 6) movebit se; sangiachus item Nicopoliensis 7), una cum noviter ad veram fidem baptizato vayvoda 8) olim Moldaviensi, nunc sangiaco Dereztliensi 9), Metzbergo 10), super gentes et expeditionem Moldaviensem capitanei a nobis constituti sunt; quibus adiunximus et milites regionis Deretzthebiensis 11), ad liberam predam semper promptos, et regem Tartarorum, Magnum-Cham 12), cum omnibus copiis Tartarorum; et per Moldaviam et per iter quod ipsis expediens fuerit, in regnum istud Transilvaniae ingrediantur. Preterea, cum ianizeris, satrapis, zpasiis 13) Curiae nostrae, adhibitis tormentis et bellicis multis instrumentis, supremum nostrum Vesirium, Rusztan-Bassam 14), subsequi illos mandavimus. Expectant tantum certum nuntium ex isto regno Transilvaniae, ut, si regnum istud pacificatum non fuerit et Germani impedimento regno illi fuerint tributumque cum nostro chiausio statim intromissum non fuerit, quilibet istorum

---

1) Scrisoarea poartă în copia, destul de rea, pe care am avut-o înnainte, data de 13 Iulie 1553. «Fratele Gheorghe» a fost însă ucis în Dec. 1551, și în Maiŭ al aceluiași an se face abdicarea luĭ Iliaș, a căruia turcire e arătată ca recentă în scrisoarea de față. — Această scrisoare a fost reprodusă, după o copie din archivele austriace, de două orĭ în *Documentele* Hurmuzaki (III, 264; III, 564-5). Începutul și sfârșitul sunt aceleași ca în copia de la Milan, dar expunerea e mult mai bogată și se deosebește complect de cea cuprinsă în cel-l-alt exemplar al traducereĭ.

2) Petru Petrovics, rudă cu familia Zápolya, unul din tutorii luĭ Ioan-Sigismund și rivalul de căpetenie al luĭ Martinuzzi. Asupra împrejurărilor, v. Fessler, III, 544 și urm.

3) *Acanziis?* Asupra achingíilor, v. mai departe, p. 49, nota 2.

4) *Budoviensis,* în manuscript. De Bodon, Bdyn, *Vidin.*

5) Asupra familieĭ Malcocĭ (acesta pare să fie numele conrupt din text), v. Picot, 171 nota.

6) *Badoviensi,* în manuscript.

7) *Nicopodiensi,* în manuscript.

8) *Vayvodam,* în manuscript.

9) De Silistra, Iliaș-Vodă turcitul. V. și Ureche, 207; Bogdan, *Chron. mold.*, 217; Hammer, III, 290; Picot, 363 nota.

10) Cetește: *Mehemet-bego.*

11) De Silistra.

12) Seadet-Ghiraĭ.

13) Spahiĭ.

14) Rustem-Pașa (1544-53).

supradictorum statim de suis certis locis et sedibus, ubi nunc sunt, impetu[m] in regnum istud facient inimicosque et turbatores tranquillitatis regni istius debita poena afficient.

Rex vero Viennensis 1) tributum ad diem constitutum et solitum non intromisit, neque promissioni suae satisfecit. Ideo facile credimus eum gentes suas intromisisse, et ideo nos quoque gentes nostras appromptuavimus et iam expedivimus; omnes tamen isti, videlicet: beglierbeg Rhumaniae, bassa Budensis, sangiacus Budoniensis, Moldavi, Transalpinenses, Tartari et alii in finibus primum Regni subsistent oculosque suos in te infixos habebunt et a nobis certum nuntium expectant . . . Constantinopoli, XIIJ[a] Iulii [15]53 *(sic)* 2).

(Milan, *Bibl. Ambr.*, S. 102 Sup., f° 8 V°-10.)

LIX.

Cracovia(?), 1551, 15 Iulie.

Raport al luĭ Negrisoli către ducele de Modena, despre îndatoririle luate de Moldovenĭ prin închinarea lor din urmă către Polonĭ.

. . . . Nella conclusione de l'accordo fatto coi popoli vallachi . . ., elli si sono ubligati di pagare ogni anno alla di lui Maiestà 3) 100 m fiorini l'anno di censo in tempo di pace et di darle 20 m cavalli in tempo di guerra, al bisogno della quale per ordinario 4), etc. . . . . .

(Modena, *Arch. di Stato, Dispacci Polonia*, I.)

LX.

Sfârşitul luĭ 1551?

Ştirĭ din Ungaria şi Ardeal, despre o apropiată invasie a Moldovenilor şi Muntenilor în Ardeal.

Newer Zeittung halb aus Hungern und Sibenburgen.

. . . . Der Zeit auch Zeittungen ankhommen, alss ob die Mo[ldauer] und Walachen, sampt etlichen Turcken, in Sibenburgen fallen wollten 5) . . . . . .

(München, *Allgem. Archiv, Landschaft Altbayern*, S. XIII, G. 3, n° 17, f° 133.)

---

1) Regele Romanilor, Ferdinand.

2) Cf. Hurmuzaki, II[1], 565-7 şi Hammer, III, 290. Răspunsul luĭ Martinuzzi, în Fessler, III, 546-7.

3) Regeluĭ Poloniei.

4) Bucata se leagă de n° LVII. Această închinare către Polonia e făcută saŭ de o partidă boierească, aceiaşĭ care aduce apoĭ pe Petru Stolnicul (e de notat şi timpul ce trece între retragerea luĭ Iliaş, 1-iŭ Maiŭ, şi «ridicarea la Domnie» a luĭ Ştefan, 15 Iunie (Ureche, 207) saŭ chiar 11 Iulie [*Chron. luĭ Eftimie*, în Bogdan, *Chron. mold.*, 217; cf. Hurmuzaki, II[1], 265-6]), saŭ de Ştefan-cel-Tînĕr însuşĭ, căcĭ Poarta ordonă în Iulie o cercetare în această privinţă (*ibid.*, *Supl.* I[1], 7).

5) Expediţia luĭ Ştefan şi Mircea se face în 1552.

LXI.

Dintr'o călătorie la Constantinopol, despre contingentele române în armatele turcești. 1552 [1].

Descrizione del viaggio per | terra di Costantinopoli e | delle cose principali | del paese.

. . . . Paesi che sono obligati [2], sono: Tartari, Moldavi et Vlachi, de' qualli il Signore ne vole hora XX, hora XXX milla, segondo il biso‖gno; pure i Tartari sono ubligati fino alla summa di XXXX milla [uomini?]; i Moldavi et Vlachi, di XXV et XXX . . . . . .

(Veneția, *Bibl. Marciana*, Ital. cl. VI, 105, nepaginat.)

LXII.

Regele Romanilor Ferdinand către soliĭ săĭ la papa Iuliu al III-lea, despre causele omoruluĭ luĭ Martinuzzi, între care frica de o năvălire a Moldovenilor și Muntenilor în Ardeal. Praga, 1552, 2 Ianuar.

Exemplar instructionis Romanorum Regis Maiestatis [3] ad Summum Pontificem [4], in negocio quondam Fratris Georgii et necis suae [5].

. . . . Presertim cum sub idem tempus certae exploratorum relationes adfferentur aliquot sangiachos et Turcas Moldoviam *(sic)* et Transalpinam ingressos, utrumque Waivodam, una cum eorum subditis, secum insurgere fecisse et (?) contra Transilvaniam arma movere velle, adeoque dictus locumtenens bellicus [6] non obscure perspiceret, quam sinistrum et plane pernitiosum exitum nimis longa sua cunctatio rebus nostris et totius christianitatis allatura esset, quantaque cum iactura et ruina regni nostri, universae christianitatis, copiae nostrae militares, aut trucidarentur, aut in manus et in ‖ potestatem Turcarum dederentur, adeoque summe necessarium esse omnem reliquam moram abrumpere, simulque supradictum mandatum nostrum eoque nomine saepe factas admonitiones et missiones (?) in memoriam revocans, tandem dictum fratrem Georgium, prout gravissima eius demerita requirebant, interfici curaverit et predictos duos turcicos

1) Soliman-cel-Mare e în vrâstă de 68 de anĭ; fiul săŭ, Selim, are 36 aproape: «di statura mediocre, ma molto grasso, di vita e costumi dissoluto.»

2) La contingent militar.

3) Ferdinand.

4) Iuliu al III-lea.

5) Martinuzzi e ucis la Alvinț în ziua de 17 Decembre 1551 (Fessler, III, 551-2). — Soliĭ eraŭ Grigore, episcop de Agram, și Castilianul Diego «Cassus».

6) Marchisul Castaldo.

chiausios, qui recens ad eundem fratrem Georgium venerant, in custodiam receperit, et adhuc captivos secum detineat. . . . . .

(München, *Allgem. Archiv, Landschaft Altbayern,* S. XIII, G. 3, nº 17, fº 151 Vº.)

LXIII.

Cracovia, 1553, 27 Ianuar. Ludovic Montio da Modena către ducele de Modena [1], despre omorul lui Ștefan-cel-Tînĕr (Rareș), Domnul Moldovei, și închinarea țĕrei, amenințate de Turcĭ, către Polonĭ.

. . . . Fù pur vero che i Vallachi, et non il Gastaldo [2], uccisero il Moldavo [3], et si dettero al rè nostro, che hà accettatoli et tolto la defesa loro. Così si preparano a la guerra, per diffendersi dal Turco [4] . . . . . .

(Modena, *Arch. di Stato, Dispacci Polonia,* I.)

LXIV.

Cracovia(?), 1553, 26 Maiŭ. Montio către ducele de Modena, despre sosirea de mulțĭ Turcĭ la Dunăre contra nouluĭ Domn moldovean, Alexandru Lăpușneanu.

. . . . Nei confini hor si stà. Il Vallaco si diffende ne i confini verso il Danubio contra a Thurchi, che sono, come si dice, colà grossi; addimandano aiuto; per ancor non se li manda [5] . . . . . .

(Ibid.)

---

1) Hercule al II-lea încă.

2) Castaldo. V. p. 45 și nota 6.

3) Ștefan-cel-Tînĕr, ucis de boierĭ la 30 Septembre 1552. V. Ureche, 208; Bogdan, *Chron. mold.,* 218 și nota 11.

4) Ștefan e înlocuit de o partidă dintre boierĭ cu Lăpușneanu, cerut de la hatmanul Sieniawski și proclamat în Polonia. Ureche și Bogdan, *ibid.* (cf. Picot, 380 nota 3). Alexandru face omagiu regeluĭ Sigismund-August în Decembre (Dogiel, I, 618).

5) În curând însă Lăpușneanu e recunoscut de Turcĭ. V. Hurmuzaki, III¹, 309.

LXV.

Montio către ducele de Modena, despre restabilirea în Scaun, de Turcĭ, a lui Mircea-Ciobanul, Domnul Munteniei, și situația amenințată a lui Lăpușneanu. Cracovia(?), 1553, 20 Iunie.

. . . . Habbiamo di Vallachia, che il Gran-Signore, fingendo di venir in persona in Moldavia, habbia mandato un bassà con uno essercito in Moldavia et che, dubitando i Moldavi non ci venisse egli in persona, sicome haveva sparso la voce di fare, perchè era uscito da questa banda, nel monte Memio [1]), ala caccia, l'abbino accettati; così hà deposto il Moldavo et postovi altro, più fedele a lui, cosa di molto danno al christianesmo [2]); hor minaccia il Valacco, il quale, se Dio non l'aiuta, o che il nostro ambasciatore [3]) non tratta qualche buono accordio, o che la Maiestà Sua non l'aiuta, a la scoperta stà malissimo; pur egli è armato ne i confini verso il Danubio . . . . .

(Ibid.)

LXVI.

Montio către ducele de Modena, despre trimeterea unei solii polone la Poartă pentru a scusà amestecul în Moldova și despre causa acestui amestec. Cracovia(?), 1553, 15 August.

. . . . Hor Vostra Excellentia vede, quando Dio vole gastigare i populi, permette che capi errino; poco hà, col mezzo de i Pollachi, fù ucciso il Valacco et altro da loro fatto et portato in stato, in vece del morto, contra le capitulationi del Gran-Signore, a cui hor mandano il Tanczinsky [4]), gran signor del regno, ambasciatore, che mena seco ben da 60 gentilhuomini del regno; hor rinovano parentella col rè de' Romani [5]), che allegano al Thurco per loro inimico, o, per meglio dire, di cui poco si fidano, et però loro accetano la protettione d'esso Valacco, acciò non si desse ad esso rè de' Romani, nemico ad esso et di cui loro ancor poco si possono fidare. Che giudicio si puol fare di questa ambasciaria? Certo, non buono. Taccio molte altre cose, che poi suplirò a bocca . . . . . .

(Ibid.)

---

1) *Emo*, de sigur. — La 28 August, sultanul pleacă însă la Scutari (Asia).

2) E vorba de gonirea lui «Radu Iliaș» (Paisie? Cf. Xenopol, III, 6; Bogdan, *Chron. mold.*, 282-3), care învinge pe Mircea Ciobanul în Nov. 1552 și ia Scaunul muntean (v. Hurmuzaki, II[1], 392 și urm.; Natalis, *Hist. sui temp. libri XXX* (Strassburg 1612), 134-5). La 20 Februar 1553, acesta era încă în Scaun, la Târgoviște (*ibid.*, 319-20). Alexandru al Moldovei participă la expediție (Bogdan, 220). Asupra soartei lui Radu, v. Hurmuzaki, *l. c.*, 358-60.

3) V. bucata următoare.

4) Stanislav Tenczynski, castelan de Lemberg și Lublin, căpitan de Bielsk. V. Bogdan, I, 202.

5) Asupra căsătoriei lui Sigismund-August cu Elisabeta, fiica regelui Ferdinand, v. Fessler, III, 567.

LXVII.

1554, Mart. Din raportul solilor imperiali în Polonia, episcopul de Agrani și Mateiŭ «Logi», despre o solie moldovenească în Polonia, dispozițiile Domnului Moldoveĭ și foloasele ce poate aduce el Imperiului.

. . . . Walachus [1] habet suos oratores apud Serenissimum Poloniae regem et, prout ex Bretwytz [2] et domino Palatino Russiae intelleximus, summa legationis est ut consulat regem quid facto opus sit, quoniam strictum habeat a Turcorum principe mandatum ut, una cum finitimis Turcis et Tartaris, reducat puerum in Transilvaniam, vel alioqui illam ferro et igni vastet, timetque sibi periculum nisi faciat. Iste Valachus petit filiam Palatini Russiae in uxorem, et propterea dictis Palatini libenter obsequitur, dicitque se toto corde favere rebus christianis et quantum posset temperare ab illorum invasione, prout fecisset etiam anno proxime elapso [3], dum ad mandatum Turcae in speciem obedientiae ostendisset quidem incursionem in Transilvaniam et domunculas aliquot combussisset, tamen sine maiore detrimento ad propria fuisset regressus.

Egimus diligenter, iteratis etiam vicibus, apud Serenissimum Poloniae regem, ut, quia Valachus subesset illi, contineret illum sua authoritate ne quid in Transsilvaniam moliretur. Rex proprio ore, pluribus verbis, respondit nobis Valachum sue quidem esse ditioni, non tamen ita ut illum cogere possit ad faciendum quod velit, prout et principes Germaniae subessent Imperio; habere Valachum etiam erga principem Turcorum suam obedientiam, facturum tamen se, prout et prius fecisset, omnia quae posset, ut Valachus se contineret; non tamen posse promittere vel affirmare illum quieturum, «quum, ut dixi, »inquit,« non omnino ‖ ita mihi subest ut alii mei subditi, quibus precipere possum.» Palatinus Russiae suadet ut Vestra Sacra Maiestas ad Valachum hunc mittat secrecius, sic quod ille qui mittetur veniat ad Palatinum, qui hominem vestiet more patrie, mittetque bono ordine ad Valachum et remittet ad Vestram Sacram Maiestatem. Hoc suadet et Bretwycz, qui promittit tantum se negocii facturum Tartaro, ut ille nullo modo possit venire, si Valachus non veniet; sine quibus duobus, Turci finitimi nil essent ausuri. Fuit nobiscum in Polonia nobilis quidam Slesita, Rabnytz [4], qui commode posset mitti ad Valachum; novit linguam et Palatino est bene notus. Hoc quoque addit Bretwycz Vestram Sacram Maiestatem nullas certiores posse habere a Turcia et Valachia explorationes, quam si apud illum teneret duos, quorum alter iret, alter rediret; daturum se ordinem et modum quomodo illi per vices ingrederentur Turciam et Valachiam parvis impensis, cum mercatoribus et aliis quos ipse ordinaret . . . .

(Viena, *H.-u. Staatsarchiv*, ms. 282, f° 28.)

---

1) Domn în Moldova era, de la sfârșitul lui 1552, Alexandru Lăpușneanu. Mai departe în document, se spune că el peția pe fata Palatinului Rusieĭ, ceia ce e o neexplicabilă confusie. Căci Lăpușneanu, căruia i se născu fiul cel mai mare, Bogdan, în August 1553, era căsătorit acum cu Ruxanda Rareș, pe care o luă de nevastă îndată după suirea sa pe tron. Cf. Bogdan, *Chron. mold.*, 221, 232; Ureche, 210.

2) Personagiu necunoscut de aiurea.

3) Pentru expediția Moldovenilor în Ardeal, în 1553, v. Hurmuzaki, II[1], 320-1; II[5], 78-81 și mai ales 122-3.

4) Bertold «Räbniz» fu însărcinat îndată cu o misiune în Moldova. Hurmuzaki, II[1], 335-6.

LXVIII.

Povestirea luĭ Ioan «Vegh» din Braşov, despre solia sa la Poartă: causele ce aŭ făcut pe Ferdinand a nu trimete tributul Turcilor şi ordinele date Domnilor românĭ de a intra în Ardeal pentru Ioan-Sigismund. Viena, 1554, 21 Maiŭ.

Narratio Ioannis Vegh, Brassoviensis, Viennae, XXI die Maii facta, MDLIIII.

(Întrebat de Rustan-Paşa [1]) dacă a adus tribut.) Qui cum dixisset se non importasse causamque rogasset ille, dicit hanc causam illi assignasse, quod Petrowyth, cum, aestate proxime elapsa, disturbia ac dissidia seditionesque maximas in regno Transylvaniae concitasset vicinasque nationes contra Regnum concitasset *(sic)* [2]), regnicolae in sui defensionem coacti sunt milites conscribere ac contra Moldavos partim et Transalpinos, partim vero, Dewam et Waradinum versus, contra Turcas, continue tenere milites stipendiarios.

(Ahmed-Paşa [3]) spune că sultanul) hoc [civitates comburere et delere] perscripsit vaivodis moldaviensi, transalpino, sanchiako Nikupoliensi [4]), etc., ut, si Transylvani regis filium [5]) reducere nollent, iuxta potentissimi Caesaris voluntatem, in Transylvaniam irruant, ferro et igne sevissime devastent. (Citate şi scrisorĭ ale sultanuluĭ cu acest cuprins, datate: Alep, 1ⁱᵘ Rebi-ul-achir 961 = «hoc est circiter quarta vel quinta Marcii») [6]).

(Ibid, fol. 51 V°, 56 V°, 59 V°.)

LXIX.

Instrucţiile luĭ Erasm Haidenreich, trimes de regele Ferdinand la regele Poloniei Sigismund-August, pentru afacerile Ardealuluĭ, despre ordinele date Domnilor românĭ de a intra în această ţară pentru succesul causeĭ Zápolyene. Viena, 1554, 26 Maiŭ.

Instructio pro Erasmo Haidenreich, ad regem Poloniae et matrem [legato], in negocio reginae Ysabellae . . .

. . . . Praeterea pervenisse etiam ad manus nostras litteras principis Turcharum [7]) ad vaivodas nostros caeterosque nobiles et status Transylvaniae datas, . . .

---

1) Rustem-Paşa fusese Mare-Vizir până la 1553.

2) V. p. 43. Cf. Fessler, III, 566-7.

3) Ahmed-Paşa fu Mare-Vizir de la 1553 până la 28 Sept. 1555, când e decapitat. Hammer, III, 793.

4) *Sikupoliensi*, în ms

5) «Fiul regeluĭ» e Ioan-Sigismund, fiul luĭ Zápolya. Turciĭ îl numiaŭ Ştefan.

6) Publicate acestea în Hurmuzaki, II¹, 322-3. O scrisoare anterioară a luĭ Soliman către Isabela (Sunnisa, în provincia Amasieĭ, 23 Ianuar 1554) s'a publicat *ibid.*, VIII, 68. Pentru şederea sultanuluĭ la Alep, v. *ibid.*, II⁵, 182; cf. Fessler, III, 567. — Ioan «Weg» şi un ceauş, trimeşĭ de episcopul Ardealuluĭ şi voevoziĭ ardelenĭ din partida germană, ajunseră la Constantinopol la 23 Ianuar (*loc. ult. cit.*, 169).

7) Soliman al II-lea.

in quibus . . . aperte scripserit se . . . mandasse passis Budensi, Themesiensi, Bosnensi omnibusque sanziackis et capitaneis suis, item moldaviensi et transalpinensi Vaivodis ut cum omnibus suis militibus et akanziis [1]) moveant et prefato Serenissimi quondam regis Ioannis filio ac Petro Petrowith [2]), tanquam locumtenenti eius, in occupanda Transylvania auxilium ferant [3]) . . . . . .

(Ibid., fol. 48 V°.)

LXX.

Ebersdorf, 1554, 10 Iulie. Regele Ferdinand către regina Isabela, despre gătirea celor doĭ Domnĭ de a năvăli în Ardeal, după ordinul sultanuluĭ.

Responsum Serenissimi regis Bohemiae ad reginam Ysabellam.

(Ordinele date de sultan pentru a se ataca eventual Ardealul.) Porro sub idem tempus Regiae eius Maiestati certo nunciatum est ab officialibus et ministris suis antefatos Moldavum et Transalpinum vaivodas iam habere paratum exercitum ut, coniunctis finitimis Turcis ac Tartaris, Transsylvaniam illico invadant, adeo quod Maiestas eius Regia ex improviso fidelibus suis subditis celerrime, non sine gravissimis sumptibus, succurrere coacta fuerit [4]) . . . . . .

(Ibid., fol. 65 V°.)

LXXI.

Viena, 1554, 19 Iulie. Raportul luĭ Erasm Haidenreich, trimes de regele Ferdinand în Polonia pentru afacerile Ardealuluĭ, despre promisiunile luĭ Alexandru Lăpușneanu de a cruța, pe cât îĭ va sta prin putință, Ardealul, în viitoarea sa expediție.

Relatio ad Sacram Romanorum, Hungariae et Bohemiae, etc. Regiam Maiestatem, dominum suum clementissimum, Erasmi Haidenreich, quae apud serenissimum et potentissimum regem Poloniae, tum ipsius Serenitatis matrem, dominam reginam Bonam, etc., ex mandato Maiestatis Suae Regiae in negocio Transylvaniae egerit.

. . . . Et haec quidem pro suo animi candore [vice-cancellarius Poloniae] erga Maiestatem Vestram apud me referre voluit atque his omnibus adiunxit Maiesta-

1) Achingi, feliŭ de armată turcească. Iată caracteristica lor, după un Ragusan anonim, care-și dedică opera Împăratuluĭ Maximilian I-iŭ (Bibl. Imp. din Viena, ms. lat. 3522, f° 151-1 V°) : «Accangii militant ad fortunam, sine agris et sine stipendio, quintam partem prede Imperatori dantes.»

2) Regentul Petrovics fusese numit de Turcĭ sangiac de Lugoș. Fessler, III, 567.

3) Haidenreich, asupra căruia v. și piesele următoare și p. 33, fusese trimes în Polonia pentru a negocia renunțarea reginei Isabela la tronul Ungarieĭ, pentru fiul său minor. Isabela era fiica Bonei Sforza, care conducea afacerile supt fiul său Sigismund al II-lea (August), și acesta se căsătorise cu una din fetele regeluĭ Ferdinand. *Ibid.*, 566-7.

4) În urma stăruinților regeluĭ Ferdinand pe lângă sultan, expediția nu se mai făcu. V. Hurmuzaki, III, 334 și urm.; II[5], 249 și urm.; Fessler, III, 567-8.

tem Vestram de Serenissimo rege Poloniae, filio Maiestatis Vestrae [1]), plene securam esse debere, neque Maiestatem Suam quicquam praetermisisse quae pro commodo Maiestatis Vestrae essent et ut Maiestas Vestra et regnum Hungariae pacatum habere possit, quo nomine et ea retulit quae Maiestati Vestrae iam quidem antea de priori irruptione Valachorum in Transsylvaniam cognita essent: quod illi, quantum potuissent, a damnis abstinuissent, inducti a rege Polonorum ut, quando, iussu Turcae, plane abstinere non possent ab irruptione, ne tamen christianis, qui et ipsi christiani essent, quantum prohibere possent, incommodare vellent, atque hoc Maiestatem Vestram compertum [2]) habere [3]). Hoc idem Maiestatem Suam *(sic)* cum intelligeret conatus quosdam erga Transsylvaniam modo parari apud Vaivodam Valachiae, nobis Moldavum dictum [4]), per Palatinum ‖ Russiae nuper egisse, ipsum Valachum ab irruptione avertere volens, admonens eum conventorum, ut, cum ad vaivodam eligeretur, addixisset, ne christianis ulla vellet incommoda adferre; propterea ut ab illis se cohiberet. Etsi ipse Valachus super hac Maiestatis Suae petitione se obtulerit quod vellet cum Palatino Russiae convenire, propter dubia[m] tamen fidei rationem, id non admissum fuisse, sed, ex more, statuto in loco fideles ab Palatino et ipso Valacho ea de causa missos fuisse, deque negocio singulis ad referendum tractasse. Valachum, prout mihi ipse dominus vicecancellarius ex litteris Palatini Russiae polonice scriptis latine interpretatus est, quo ad hoc negocium dimisisse illum qui a parte Palatini venerat, ut diceret parare se quidem expeditionem ex iussu hostis, id est Turcae, contra Transsylvanos, facere se autem id quidem non libenter; verum, cum nulla auxilia christianorum videat, cogi se ad hoc praeter voluntatem suam, ut, cum id quod velit ei non liceat, faciat id quod possit. Quod Reverendus dominus vicecancellarius propriori sermone, tanquam ex proverbio poloniensi, interpretatus fuit, scilicet, ut, «cum non possit transilire sepem, se per fossam subducat.» Curaturum tamen se dixit Valachus ne magna effusio sanguinis fiat. Qui ipse Valachus, ut dixit dominus vicecancellarius, tum caeteri, hoc solum optant, ut mediocri auxilio christianorum iuventur atque suas copias aliquando cum his in perniciem Turcharum coniungant, et Turcae sic omnem aditum ad Hungariam praecludant . . . .

(Ibid., fol. 68 V°, 71.)

LXXII.

Regina Ungariei, Isabela, către mama sa, Bona, regina Poloniei, despre solul muntean («valach») venit la dânsa. Piotrkow, 1554, 15 August.

Litterae reginae Ysabellae ad matrem, de quibus in precedentibus fit mentio.

. . . . Detinueramus usque huc oratores turcicum, walachicum et Petri Petrowitz (cari o invitaŭ să vie la armata ce o aşteaptă) [5]).

(Ibid., f° 84 V°.)

---

1) Regele Poloniei, Sigismund al II-lea, era căsătorit cu o fiică a regelui Romanilor.

2) În ms.: *compertam.*

3) Pentru expediţia din 1553 a Moldovenilor în Ardeal, v. mai sus, p. 48 nota 3.

4) Alexandru Lăpuşneanu.

5) Pentru solii turci, v. Fessler, III, 567.

LXXIII.

«Wilden» (Vilna?), 1554, 24 Novembre.

Erasm Haidenreich către regele Ferdinand, despre ordinul ce aŭ Domniĭ românĭ de a intra eventual în Ardeal.

Litterae Erasmi Haidenreich ad Romanorum Regiam Maiestatem.

. . . . . « Wo sie nun [1]) in Sibenburgen nit welle einzihen, so haben alberait die baid moldauischen Vaiwoden, auch alles turggisch Kriegsvolckh in Hungern, Bevelch auf Sybenburgen anzuzichen und das Lanndt zu verhören und zu verderben . . . . . »

(Ibid., f° 103, 106 V°.)

LXXIV.

1554, 17 Decembre.

Propunere verbală a luĭ Erasm Haidenreich către regele Sigismund, despre politica ascunsă de cotropire a Turcilor în Ungaria și întinderea lor în Grecia, Serbia și Moldova.

Propositio Erasmi Haidenreich ad Serenissimum regem Poloniae in negocio Transylvaniae, die XVII Decembris anno MDLIIII verbaliter tantum exposita.

. . . . Quae enim alia huius consilii ratio esse potest quam ut ipse Turca tyrannidem suam firmissime in Transylvania et Hungaria hac ratione constituat, cum pariter et Greciam olim, intestinis aegrotam odiis, ceperit atque Illiriam [2]), cum genti illi contra Venetos auxilia ferret, universam occupaverit? Sic nostris pariter temporibus per varios dolos in ‖ Hungaria, florentissimo regno, constituerit, dum pro alieno commodo tot labores ac sumptus pertulisse visus est; cuius tamen interioris consilii exitum et clades [3]) Budensis [4]) et quod Serenissimum quondam regem Ioannem, deiecto Petro, Moldaviensi Vaivoda, ex Transsylvania quoque deturbare voluit [5]); postea aperte demonstrarunt, ut res haec in omnium oculis sit . . . . . .

(Ibid., f° 130, 131 V°.)

---

1) Zice solul turcesc. E acel care aduse în Octombre luĭ Ferdinand de Austria răspunsul sultanului (Fessler, III, 568). «Sie» se rapoartă, probabil, la regina Isabela.

2) Serbia.

3) *Cladis,* în ms.

4) Ocuparea Budeĭ în 1541.

5) În 1538.

LXXV.

Erasm Haidenreich către regele Ferdinand, despre solul moldovean la Piotrkow și bunele dispoziții ale lui Lăpușneanu față de creștini. Augsburg, 1555, 12 Ianuar.

Relatio humilima ad Sacrosanctam Romanorum, Hungariae et Bohemiae Regiam Maiestatem, dominum suum clementissimum, Erasmi Haydenreich de his quae in negotio Maiestatis Suae apud Serenissimum regem Poloniae, Transylvaniae ergo, egit.

. . . . Quod Petercoviae, una cum legato turcico, Valachius quoque esset, certe Valachum non hoc agere quod Maiestati Vestrae nocere vellet, qui christianus esset atque se a servitute turcica aliquando vindicare potius quam accolis Maiestatis Vestrae, regnis et provinciis obesse cuperet. . . . . .

(Ibid., f° 116 V°, 120.)

LXXVI.

Raport al lui Erasm Haidenreich, despre solul frances în Ardeal și ordinele de intervenție în afacerile ungurești date de sultan Domnilor români. Augsburg, 1555, 15 Ianuar.

Erasm Haidenreichs underthenigister Bericht ettlicher Ausagen der Sybenbürgischen Handlung halben, wie die von den turggischn Potten Machmuth Dolmetzs [1] anzaigt wordenn.

. . . . In mitler Zeit soll der Frantzoss [2] bey dem Turggen auch ainen Boten gehabt haben, welcher zu dem Petrowyth auch khomben; der dan vil Briff sol gehabt haben an die Herrn in Hungern, und Moldawer. Sein Verrichtigung soll er der Kunigin von Hungern selbst anzaigen, wie dan gedachtes Pottn Knecht vor vierzehen Tagen bey ir, der Kunigin, Ist ankhumben, und man sey zu Endt des verschienen Jars zu Petercaw [3] gewart; dise Sachen des frantzösischen Potten hat sich Machmuth Dolmetsch erbotten Euer Römischen Kuniglichen Majestät alle zu eroffnen . . . . .

In mittler Weill seind auch von dem Turggen ann baid Moldauer Brieff ausgangen, darinnen er inen zugeschriben, wie im nit muglich das khunfftig Jar aigner Person auf Hungern zu khumben, nachdem er mit dem Persier ze thuen [4], well aber doch helffen als vill er khundt, und der Frantzoss soll die Verlegung des Gelts dieweill verschaffenn . . . . . .

(Ibid., f° 133 V°, 136 V°, 137.)

---

1) Tălmaciul Mahmud fusese trimes de sultan la regele Ferdinand, care se afla la dieta din Augsburg. V. Fessler, III, 569; Hurmuzaki, II¹, 341-2.

2) Regele Franciei, Henric al II-lea.

3) Piotrkow.

4) Pacea cu Persia se încheiă la 29 Maiŭ următor. Hammer, III, 325-7.

LXXVII.

Vilna, 1555, după 15 Ianuar.

Erasm Haidenreich către regele Ferdinand, despre aşteptarea unuĭ sol frances trimes la regina Isabela, sol ce se află în Muntenia.

Litterae Erasmi Haidenreich iunioris.

. . . . Scripseram ad Maiestatem Vestram Cracoviae, ex itinere meo ad Serenissimum regem Poloniae, apud Serenissimam reginam Hungariae gallicum quoque legatum esse. Is quid apud Serenitatem Suam egerit, hic Vilnae comperi. Est autem non verus legatus, sed ab ipso legato ad Serenitatem Suam praemissus et expectat legatum, qui ex Valachia subsequatur. (Oferă Isabeleĭ, pentru fiul eĭ, pe una din cele treĭ fete rămase ale lui Henric al II-lea [1]) şi dispensă pentru căsătoria cu fata Împĕratuluĭ [2]), o provincie în Franţa cu venit de 50,000 «coronatorum», banĭ luĭ Petrovics şi ajutor pecuniar pentru lupta cu Imperiul. Turciĭ vor fi siliţĭ să ajute, căcĭ alt-fel Franţa va rupe tratatele cu eĭ.) Quae si ita Serenitati Suae grata et accepta forent, affirmavit Serenitati eius reginali quod ipse orator gallicus ex Valachia propediem afforet, haec omnia Serenitati Suae confirmaret ac certa faceret . . . Gallicus orator . . ., cui tamen ne minima quidem fides adhibetur [3] . . . . . .

(Ibid, f° 151 V°, 154.)

LXXVIII.

1555, Mart.

Despot către Melanchthon: scrisoare retorică.

Ἰάκωβος Βασιλικός, μαρκέτλιος, δεσπότης Σάμου. ἱππεὺς τοῦ ἀηττήτου Καίσαρος καὶ κόμης παλατῖνος, τῷ σοφωτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἀνδρί, κυρίῳ Φιλίππῳ τῷ Μελάγχθονι, εὖ πράττειν. Πολὺς ἤδη παρῆλθεν χρόνος, εὐσεβέστατε Φίλιππε, καὶ οὐκέτι μικρὸν ἐπιστόλιον παρά σου ἑώρακα, καὶ ταῦτα δὶς καὶ τρὶς γράψας τῇ σῇ λογιότητι ἐξ οὗ ἀπεδήμησα τῆς Μα[γ]σφελείας, ὅπερ μοι οὐ μικρὰν πάρεσχε τὴν ἀνίαν καθ'ἑκάστην ὥραν διανοουμένῳ, μήτι τῶν ἀνθρωπίνων Μελάγχθων, ὁ ἐμὸς εὐεργέτης καὶ βοηθός, πέπονθεν· ὡς δέ σε ὑγιῆ καὶ ζῶντα τῷ Θεῷ ἤκουσα, χάριτας τῷ σωτῆρι ἡμῶν ὡμολόγησα, τῷ καὶ νῦν σε ζῶντα φυλάττοντι, καί μοι δεύτερόν σε ἑωρακέναι καταξιωσομένῳ. Τὰ παρόντα γράμματα διὰ τοῦ λογιωτάτου καὶ περιφανοῦς συμβουλευτοῦ τοῦ ἀηττήτου Καίσαρος, Φιγγίκου, πέμπω· ἵνα μὴ καὶ αὐτά, ὡς τ' ἄλλα, ἀποβληθῶσι· καὶ ταῦτα τοῦ ἐμοῦ αὐτανεψίου, μεγαλοπρεποῦς κυρίου τῆς Δωρίδος, συγγράφοντος νῦν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὸν Καίσαρα ἐλθόντος, καὶ τὰς ἀνεικάστους σου ἀρετὰς καὶ καλοκαγαθίας, παρ'ἐμοῦ διηγουμένου, ὁσημέραι ἀκούσαντος· δέομαι σου πρισαγορεῦσαι ὡς ἀπ'ἐμοῦ τὸν σοφώτατον ἐν Ἀσκληπιάδαις κύριον Γάσπαρον Πευκίρον. Ἐρρῶσο καὶ τῷ καθαρᾷ καρδίᾳ· τῷ τῆς νῦν ἀοικήτου καὶ

---

1) Elisabeta, Claudia şi Margareta (se mărită în 1559 şi 1572).

2) După tratatul din 1551 între Isabela şi Ferdinand, Ioan-Sigismund trebuia să se căsătorească odată cu Ioana, fiica regeluĭ Romanilor. Fessler, III, 543-4.

3) Cf. Charrière, *Négociations de la France dans le Levant*, II, 367, nota (solul frances să fie de Martines?); Hurmuzaki, II^5, 238.

διστυχοῦς Σάμου δεσπότῃ, ποτὲ δὲ εὐτυχοῦς καὶ ἐνοίκου γενησομένης, φιλοῦντι σε ἀντίγραφον. Ἀνθεστηριῶνος, ὀγδόῃ φθίνοντος, τοῦ ,αφνε^ου ἀπὸ Βρουξέλλων.

ὁ σὸς

Βασιλικός.

Adresa :

Τῷ σοφωτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἀνδρὶ κυρίῳ Φιλίππῳ τῷ Μελάγχθονι κἀμοὶ σεβασμιωτάτῳ [1].

(Original, pecetea ruptă.)

(München, *Coll. Camerariana*, XIII (lat. 10.363), nº 41.)

LXXIX.

Melanchthon către Despot și ruda acestuia, Diassorinos, despre recunoștința ce datorește Europa Grecilor. 1555(?), 21 Mart.

Τῷ Ἰακώβῳ Διασσωρινῷ, κυρίῳ Δωρίδος, καὶ τῷ Ἰακώβῳ Βασιλικῷ, δεσπότῃ Σάμου, ἀνδράσιν εὐγενείᾳ τε καὶ ἐπιστημῶν ἐμπειρίᾳ καὶ στρατηγικαῖς ἀρεταῖς ἐπιφανεστάτοις.

Εὖ πράττειν. Οἱ παλαιοὶ μὲν ἐμυθολόγησαν, ὅτι Ἀθηναῖος τις σπέρματα πύρου *(sic)* πολλοῖς ἔθνεσι διέμεινε· τοῦτο δὲ ἀληθῶς οὕτως ἔχει, ὅτι ἀπὸ Ἑλλήνων παρελάβομεν τὰ μέγιστα ἀγαθῶν, τάς τε ἐπιστήμας, καὶ νόμους δικαιοσύνης, καὶ τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν περὶ Θεοῦ· ἀντὶ τοσαύτης οὖν εὐεργεσίας ὀφείλομεν τῇ Ἑλλάδι, ὥσπερ θρεπτήρια, δίκαιαν ἀμοιβήν· καὶ ἔδει ἅπαντα τῆς Εὐρώπης ἔθνη τῇ Ἑλλάδι, ὥσπερ κοινῇ πατρίδι, βοηθεῖν· ἀλλὰ τοιούτων κατορθωμάτων οὐ μέλει τοῖς βασιλεῦσιν, ὧν τινες, ὥσπερ ὁ Ἱππίας, εἰς τὴν Αττικὴν πάλαι τοὺς Μήδους ἐσήγαγε, καὶ αὐτοὶ ἐφέλκουσι Τούρκους, γενόμενοι πατρίδος αὐτόχειρες. Ἐπεὶ δὲ μεταβάλλει ἡ Ἀδραστεία, ἢ μᾶλλον Θεὸς αὐτός, τὰς ἀρχάς, δεῖ πάντας ἡμᾶς τὰς κοινὰς τύχας σωφρόνως καὶ μετρίως φέρειν, καὶ παρὰ Θεοῦ λώφησιν τῶν τιμωριῶν αἰτεῖν τε καὶ προσδοκᾶν. Οἴδαμεν γὰρ ὅτι ὄντως ἐστι Θεός, τῶν μὲν ἀσεβῶν συρφετὸν κολάζων, τῶν δὲ εὐσεβῶν ἐκκλησίαν συλλέγων, φυλάττων καὶ σώζων· καὶ τοῦτο παραμύθιον ἔστω ὑμῖν τε ἐν παρούσῃ συμφορᾷ ὑμετέρᾳ, καὶ ἡμῖν οἷς νυνὶ μὲν δυσχωστασίαι καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι θλίβουσιν, ἔπειτα δὲ αἱ Τούρκων σάλπιγγες ταράξουσιν. Ἀλλὰ οὐκ ἐάσει Θεὸς ἀπολέσθαι σύμπασαν αὐτοῦ ἐκκλησίαν· κελεύει δὲ ‖ ἐν αὐτῇ ἡμᾶς ἀλλήλους ἀγαπᾶν, καὶ τὰ μέλη ἀλλήλους συμπάσχειν, καὶ τοῖς εὐεργέταις χάριν εἰδέναι. Ἐγὼ οὖν ἡμᾶς *(sic)* ἄνδρας Ἕλληνας εὐγενείᾳ καὶ ἐπιστημῶν ἐμπειρίᾳ καὶ στρατηγικαῖς ἀρεταῖς ἐπιφανεστάτους εἰλικρινεῖ εὐνοίᾳ τιμῶ, καὶ, εἰ δυναίμην ὑμᾶς εὐποιεῖν, οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ κρειττόνων φιλοφρονημάτων ἔργοις, ἐμὴν εὔνοιαν ἀποδεῖξαι ἂν βουλοίμην. Ἔρρωσθε. Ἐν τῇ ἐαρινῇ τροπῇ [2]. Τὸν Φίκιγγον ἀσπάζομαι.

Φίλιππος Μελαγχθών.

Χαίρειν. Ἐξ οὗ σύνεβη τόν τε αὐτοκράτορα ἀπᾶραι καὶ τοὺς ἡμῶν ἐν τῇ αὐλῇ γνωρίμους διασκεδασθῆναι, οὐχ *(sic)* εἴχομεν οἷς πέμψαντες τὰ ἡμέτερα γράμματα, ἔλπιδος *(sic)* δραξαίμεθ' ἂν τοῦ διακομισθήσονται *(sic)* ἐκεῖνα πρός σε· νῦν δὲ, τὸν ἐπιφανῆ Παῦλον τὸν Φίκιγγον ἀκηκοότες εἰς τὴν

---

1) Publicată în Crusius, *Turco-Graecia* (Basel 1584), p. 556. Cf. *Arch. ist.*, II, 13, *Philippi Melanchthonis Litt. libri IV*, Londra, 1642, p. 942 (Filip către Camerarius despre scrisoarea lui Despot; 22 Febr. 1556) și Ém. Legrand, *Deux vies de Jacques Basilikos* (Paris 1889), 279-82.

2) Se pare că e vorba de equinoctiu, căci nu există un soltițiu de *primăvară*, ci unul de *vară*. V. *Index lectionum* al Univ. din Breslau (iarna 1862), 15, nota 2. — Tipărită în *Melanchthonis opera*, VIII, 780.

πατρίδα ἀνακεχωρηκέναι ἐκ τῶν Βελγῶν, ᾠήθημεν τῇ ἐκείνου ἑκόντος σπουδαίᾳ ὑπηρεσίᾳ τοῦ πράγματος χρήσεσθαι ἡμᾶς καὶ τοῦτο τὸ ἐπιστόλιον ἐπὶ τούτους ἐγχειρισθῆναι αὐτῷ διεπραξάμεθα. Εὐχόμεθα δὲ τῷ παντικράτορι [1]).

(Ibid., nº 42.)

LXXX.

Cracovia, 1555, 20 Maiŭ. Montio către ducele de Modena, despre ordinul ce are Domnul Moldoveĭ de a intra în Ardeal.

. . . . La reina Isabella [2]) stà malissimo col Serenissimo rè de' Romani; così è ai confini di Transilvania; il Gran-Signore hà commandato a i bassà et al Moldavo che l'aiutano a entrarvi per forza [3]). . . . . .

(Modena, *Arch. di Stato, Dispacci Polonia*, I.)

LXXXI.

1556-98. Raport anonim venețian (?), despre puterea Turcilor.

. . . . La grandezza del Turco e quella de il rè Filipo [4]) fù fata questa conparatione, che, secondo le relationi di molti inteligenti et espertissimi huomini, li regni e stati del Turco erano questi . . . . . .

Il tributo della Moldavia: cento ses[s]anta mila(!), quello di Vallachia dodeci mila, quello di Transilvania dieci mila [5]) . . . . . .

(Veneția, *Bibl. Marciana*, It. XI, 212, fº 7.)

---

1) Această scrisoare urmează pe cea a luĭ Melanchthon (pe a patra foaie, scrisoarea însăși ocupând cam două foĭ și jumătate). Din copia mea nu se poate înțelege sigur de cine și cuĭ e adresată. Se pare că nu e mântuită. — Asupra luĭ Diassorinos, v. Krumbacher, *Gesch. der byz. Litter.*, ed. a 2-a (1897), 542 și *Byzantinische Zeitschrift*, I, 293-302.

2) Regina Ungarieĭ.

3) V. Fessler, III, 568 și urm.

4) Al Spanieĭ.

5) V. *A. Fr.*, II, 736, nota 11 și maĭ sus pp. 40, 45.

LXXXII.

Raport de spion din Bosnia, despre planul Turcilor de a năvăli în Ardeal. 1556, 8 Mart.

. . . . Doch sey unnder den Thurkhen das gmain Gschray, das sich Vlamb-Beeg zu Hadränopolim in die etlich unnd dreissig thausend Man starkh ruste und ein gewelttigen Zug aindweder auf Sybenburgen, oder hieher, gegen disen Gränizen, furnemen . . . . . .

(Graz, *Landschaftsarchiv*, fasc. 518.)

LXXXIII.

Raport de spion, despre același plan. «Unnder Meyhaw», 1556, 23 April, 6 oare p.m.

. . . . Weiter zaigt er Khundschaffter, das vom thurkhischen Khaiser ain annder gewalttig Hör auf Sibenburgen unnd Erla[1] unnd vier sonnder Schainschakhen auf Syssekh oder Zygeth verordnet . . . . . .

(Ibid.)

LXXXIV.

Împĕratul Ferdinand către deputații dietei Stirieĭ, despre vrăjmașiĭ săĭ Ardeleni, Turcĭ și «Valachĭ». Viena, 1556, 30 Iulie.

. . . . Das wir aber von dem Khriegsvolckh aus Sibenburgen diser Zeyt etwas heraus verordnen oder nemen sollen, khundte solliches one sondere Gefär unnd Beschwarligkhayt unnserer Khunigreich, Lannd unnd getrewen Unnderthanen auf jener Seytten nit beschechen. Dan unnsere Rebelln, ungehorsambe Unnderthanen[2], auch Turgkhen und Ballachen, der Orten drinnen in sollicher Versamblung und Besterckhung sein, das sollich unnser Kriegsvolckh dagegen auch genuegsamb zu schaffen unnd aufzusechen hat[3]. . . . . .

(Ibid.)

---

1) Erlau.
2) Zápolyenii.
3) V. Fessler, III, 571.

LXXXV.

1561 [1]. Raport german din Moldova, despre biruința luĭ Despot asupra luĭ Alexandru Lăpușneanu.

Zeittungen aus der Moldaw.

Den 18 November jungst ist die Schlacht zwischen dem Despotten und dem Alexander Weida auss der Moldaw bescheen, und sol also zugangenn sein: Bey einem Dorff Bottisan [2] ist gedachter Despott mit seinen Krigssvolck ankommen; da hatt gemelter Alexander bey 260 turggischen Janistschirn in dem Dorff; aber sein ubrigs Krigsvolck vor das Dorff hinnauss liegen gehabt. Er mit seiner Person ist noch weitter, inn einem Büchel ein 16 Stuck Feldgeschutz gelegenn. Also hatt der Despott den Angriff mit 300 ungrischenn Husarren, 100 gerusteten] Pferdenn, 260 ungrischen Heuduckenn zu Fuess und 60 niderlendischen Hackenschutzen zu Ross thun lassen, die haben uber ein Wasser [3] zu denn Veinden ziehen mussenn. Er aber, der Despott, ist mit dem ubrigenn Hauffenn und Herren Albrechten Losky [4] her dishalb dess Wassers auch uff einem Pügel gepliebenn; die obgemelte habenn dapffer in die Veindt gesetzt unnd die Walachen, als die des Handschutz nit gewandt, gar blodt in die Flucht gebracht, und, nachdem die turggischenn Janitschärn, so in dem Dorff gelagenn, sollichs vermergkt und sich allenthalbenn in den Heussern verdarrest , seindt die Heudugken eingefallen unnd uber alle Zeun, und wie sie gemocht, eingestigenn, die Janitschärn al darein erschlagenn, auss inen aber nicht mehr als drey Man verlorn; der Wolachen seind sonst bey 2.000 umbkommen. Er, der Alexander, hatt das Geschutz unnd alle andere Farnuss dahindenn gelassen, ist vor sein Person kaum entrunnen. Dan ein ungerischer Husar, dem er entruten, ist ime so nahendt komen gewetenn, das er ime mit dem Sebel ein Zoblin-Haubtten von dem Kopff geschlagenn. Er, der Alexander, wie man sagt, soll noch der Turggey geflogenn sein, dohin er dan vormals sein Weib, sambt einem Theil seines Schacz, gelehnet gehabt. Das Ubrig hatt der Despott in einem Schloss, Zuchva genant, gefundenn, unnd sol also iczundt das gancz Landt, sambt allen Stetten unnd Schlossern, gewaltiglich und ohne allen Widerstandt, inne habenn. Es seind auch, balt nach erberter Schlacht, alle sach Herrenn und vom Adel des Landes, welche dan ohne das dem Alexander, seiner Tiraney halben, nit holt gewesenn, zu ime komen und haben ime guttwillige Huldung gethan. Er hatt sich alssbalt mit 20 Tausent Mann aufgemacht dem Alexander nachzuvolgen, wo er ine ettwa entwischen kunth [5].

(Dresda, *Staatsarchiv*, nº 8510; *Landgraff Philippi zu Hessen an Churfurst Augustum zu Sachssen abgelassene Schreiben, anno 1561-62*, fº 428.)

---

1) La fine: «1561. Zeittungen aus der Moldaw.» — Între copiile mele, supt anul 1560, se află reproducerea scrisoreĭ luĭ Lăpușneanu către Iosif de' Francesci, scrisoare păstrată la Veneția, *Archivio di Stato, lettere principi, busta* 12. N'o reproducem, ca una ce e publicată, de și cu oare-care micĭ greșelĭ (d. p., p. 89, r. 2 de sus, trebuia «*ex terris*», și nu «externis»; r. 9: «*voluimus*», și nu «duximus», etc.), în Hurmuzaki, VIII, 88-9.

2) Botoșanĭ. «La Jijia, la locul ce se chiamă Verbia.» Ureche, 211. Localitatea nu maĭ există azĭ (dacă numele a fost bine cetit); raportul ce publicăm aicĭ pare a o fixa în ținutul Hârlăuluĭ, lângă Botoșanĭ. — Data acestuĭ raport e și a luĭ Ureche *(ibid.)*, și se deosebește simțitor de a chronicarilor străinĭ (v. Picot, 407 nota 1).

3) Jijia?

4) V. *Mem. Acad. Rom.*, ser. a 2ª, secț. ist., XIX, 29 și urm.

5) Cf. Picot, 408 nota; Hurmuzaki, II¹, 392.

LXXXVI.

Din «*Annalium Poloniae Climacter quartus, sub regimine Michaelis regis per regnum Poloniae res gestas continens, scriptore Vespasiano a Kochow, Kochowski,*» despre moartea luĭ Vișnievțki (Wisznowiecki) Cazacul, pretendent la tron în Moldova și coborîrea regeluĭ polon Mihail din Ieremia Movilă. 1563.

. . . . Digna tamen memorari virtus Visnioveccio Zbarascio, qui, duodecem preliis in Moldavia profligato Turca, iam paene privato Marte eripuerat hosti provinciam, nisi, lubrica fide Valachorum hosti proditus ac Constantinopolim ductus, in oculis populosissimae urbis unco affligitur captivus, in quo per triduum pendulus, donec immani crudelitate heroicam animam emitteret [1]). Consimilis Adami Visnoviecii fortitudo . . . Avum regnans [2]) habuit Michaelem, castellanum Kiioviensem, qui ex Moldaviae ducis filia(m) [3]) progenuit Hieremiam in Wisniowece, Lubnie ducem [4]), terrarum Russiae Palatinum, Alcidem Poloniae ac Martis Fulmen non immerito vocandum [5]). . . . . .

(Dresda, *K. öff. Bibliothek*, G. 100, f° 47.)

LXXXVII.

Adamo de' Franchi, Trimes al Genoveĭ la Constantinopol, către guvernul ducal. Constantinopol, 1563, 15 April.

. . . . Più è gionto nova, che il Despoto greco, che, doi anni fà, si fece rè di Bogdania, tratta et coi effetti procura prender certe altre terre et paesi di questo, neli confini di Bogdania; dela qual cosa questo Gran-Turco ne resta colerico, perchè si presume che il detto rè di Bogdania no faci tali movimenti senza il conseglio et secreto agiuto di Sua Magestà Cesarea [6]), come a fattura et persona che era de la detta Magestà [7]) . . . . . .

(Genova, *Arch. di St., Costantinopoli*, I.)

---

1) Dimitrie Vișnievțki (Wisznowiecki). Asupra luĭ, v. Engel, *Geschichte der Ukraine und der Kosaken*, 67-8. A fost, cum se știe, chemat de Moldoveni contra luĭ Despot. V. Xenopol, III, 74 și urm.

2) Regele Mihail Wisznowiecki (1669-74).

3) A luĭ Ieremia Movilă, Regina. V. Papiu, *Tesaur*, II, 139-40, 148 și Ureche, 264.

4) De Lübben (în Prusia)?

5) Volumul al treilea al ediției din Cracovia, Cezary (1698), se oprește la 1669. Kochowski muri în 1698 (Finkel, *Bibliografia hist. polskiej*, Lemberg, 1891, p. I, n° 8466). Al patrulea a eșit la Lipsca, în 1853 (trad. polonă).

6) Împĕratul Ferdinand.

7) V. proclamația luĭ Despot, datată din Februar 1562, prin care chiamă pe boieriĭ la cucerirea raieleĭ basarabene, Munteniei și Greciei (Hurmuzaki, III¹, 415-6).

LXXXVIII.

Constantinopol, 1563, 30 April.

«M. A. Gebati [1],» agent genoves la Constantinopol, către guvernul ducal, despre atacurĭ ale luĭ Despot contra Muntenilor și Ardelenilor după îndemnul Împĕratuluĭ.

. . . . Addì 9 dito, vene nova a questa Eccelsa Porta, como Giovanni Vaivoda [2], signor de Bogdania, detto il Dispotti, si à mosso a danigiar li Vlachi superiori et li Transilvani, tributarii del Gran-Signor, dove, avendone auto noticia il Gran-Signor, lo [hà] auto a gran sdegno et à dito di castigarlo, ma si fà judicio che tute queste movitte, le qual fà dito Giovanni Vaivoda, sia di consentimento della Cesarea Maestà . . . . . .

(Copia) (sic).

Adì 9 detto, vene nova a questa Ecelsa Porta, como Gioan Vaivoda, che è signor de Bogdania, nominato il Despotti, si à messo a danigiar li Vlachi inferiori et li Transilvani, tuti tributarii di questo Gran-Signor; si dice lo fà con animo di volerssi impatronir del tutto, dove par, il Gran-Signor lo abia hauto isdegno et à ditto di castigarlo; del chè 3) fù judicio che tutti questi motti sii fati di ordine della Cesarea Maestà 4) . . . . . .

(Ibid.)

LXXXIX.

Constantinopol, 1563, 7 Iulie.

Gio. Agostino Grillo, agent genoves la Constantinopol, către guvernul Genoveĭ [5], despre așteptarea corăbiilor chiote din Caffa și «Valachia» cu icre și știrĭ.

. . . . Et ancora non sono accapitati li vaxelli sciotti da Caffa et Velachia; quando accapitarranno, vi raguagliarrò dela suma dele cuose che portaranno, e de caviali. . . . . .

(Ibid.)

---

1) Pentru aceste nume false, v. nota 5. La sfârșitul fragmentuluĭ următor sunt semnați — Florat-Aga și «Battista Ferraro di Meingerlia».

2) Titlul Domnesc al luĭ Despot. V. planșa din Hurmuzaki, II (după doc. Pec. 91 din Bibl. Ac. Rom.) și inedit, *ibid.*, doc. 5/LX *(Ioan,* și nu *Ion,* ca în cel-l-alt). Cf. Sommer, 35.

3) *Quale,* în copia pe curat.

4) Ferdinand I-iŭ. Probabil calomniĭ de-ale luĭ Zápolya. Cf. Hurmuzaki, II[1], 466.

5) Maĭ toate aceste rapoarte genovese din Constantinopol sunt scrise cu «cerneală simpatică»: cel de maĭ sus însă e ostensibil.

XC.

Grillo către guvernul Genoveĭ, despre asediul luĭ Despot în Suceava, intrarea în Moldova și prinderea luĭ Vișnievțki. Constantinopol, 1563, 14 Septembre.

. . . . Li popoli di Bogdania non amazorno il Despota, loro signore, perchè lui si salvò in castello forte detto Ciucciava, dove dali popoli stava assediato; in agiuto del quale veniva un certo baron de' castelli di Valachia, nominato Demitracci [1], con quattro mila persone; il che subito dali popoli mandorno a havisarlo a questo Gran-Turco, con proponergli che il detto Demitracci et assediato Despota si havrebon possuti fare possenti signori di Bogdania e Valachia; il che non conveniva a questo imperio che due . . . *(rupt)* questo paese nemici, perchè il Demitracci è publico nemico di questo, et il Despota assediato, per essere affezionato de' principi christiani franchi; il che sentendo il Gran-Turco, ordinò espressamente al beglerbey de la Grecia, che preparasse con lo exercito per andare in Bogdania a pacificar i romori, et cossì, li giorni passati, si preparava il ca . . . *(rupt)* nele parte ordinare, perchè possesse a marciare, ma non prima che giongessero equì li ciaussi mandati in Bogdania per veder la verità particulare di tali tomolti et conforme [la] loro relazione mandarvi lo exercito. In questo tempo li Bogdani pensarono di exeguire una astutia per liberarsi dal contrario agiuto del Demitracci et, per aqui[s]tarnesi l'a[ffezio]ne di questo Gran-Turco, darli tal persona in le mane, et [diede]ro a credere al Demitracci che, se in agiuto loro si adoperasse a prender il Despota dalla fortelleza, che crearrebono [lui] loro signore; il quale Demitracci, como a persona che present[emen]te desiderava tal carrico et dignità, si credette [alle] promesse deli popoli, et cossì con loro si agiuntò con le sue gente, li quali popoli, amaestrati secretamente dali loro capi, nel' ora destinata cominciorno a tagliare le gente del Demitracci, et presero lui prigione, quale mandorno equì ligato, et si aspetta [2] . . . . . .

(Ibid.)

XCI.

Grillo către guvernul Genoveĭ, despre sosirea în Stambul a luĭ Vișnievțchi și soarta ce-l așteaptă. Constantinopol, 1563, 22 Octombre.

. . . . Hoggi [3] è gionto equì il Demitracii, preso dali popoli Bogdani. Si crede lo metteranno ali ganci [4] . . . . . .

(Ibid.)

---

1) Dumitrașcu Vișnievțki (Wisznowiecki).

2) Cf. rapoartele venețiene și francese din Hurmuzaki, VIII, 95; *Supl.* I[1], 18-9.

3) V. și Hurmuzaki, *Supl.* I[1], 19.

4) «Engancher», zice raportul francez. Dumitrașcu fu pus «în cârlige» *(ad uncos)*. V. Engel, *l. c.* și Ureche, 217; Hurmuzaki, III, 498.

XCII.

Constantinopol, 1563, 29 Octombre.

Grillo către guvernul Genoveĭ, despre numirea din noŭ a luĭ Alexandru Lăpușneanu în Moldova.

. . . . Il Gran-Turco hà creato per rè di Bogdania questo Alexandro [1], che per havante vi dominava et che dal Despota, dui anni hà, ne fù scacciato et, con tutto che li Bogdani habino fatto a questo Gran-Turco tanto grande servitio, in darli in mano il Demitracci, non è stato lor concesso quel signore che essi si hanno creato [2]. Quale Alexandro andarrà a prender di novo possessione, et, perchè similmente è odiato dali popoli et lui se vorrà vendicar de alchuni capi, sentirranno et vedranno novi garbugli . . . . . .

(Ibid.)

XCIII.

Constantinopol, 1563, 19 Novembre.

Raport al agentuluĭ genoves la Constantinopol, Battista Ferraro, despre plecarea luĭ Lăpușneanu din Constantinopol, reținerea soției sale și uciderea luĭ Despot.

. . . . Adì primo di Novembrio, si partì di questa città Allexandro-Vaivoda, mandato signor novo in Bogdania, con 4^{m} cavali et con molti homini della Porta, li quali lo vano meter in stato . . . . . .

Adì 6 ditto, dovendossi partir la signora molgie di Allexandro-Vaivoda e stato [3] signor novo di Bogdania [4], il Bassà l'à fata intertenir per certe nove che si à auto, come Steffano-Vaivoda de Transilvania, di ordine del Gran-Signore, andava as[s]ediar e cavar il Dispota della fortezza con . . . man forte . . . [5]

Adì 16 dito, è venuto nova di Bogdania, como li baroni bogdani à morto il Dispotti [6], avendollo della fortezza, sotto specie di aver fatto la pace, e poi lo à tradito. . . . . .

(Ibid.)

---

1) Lăpușneanu. E întărit la 24. V. Hurmuzaki, II^{1}, 479. Pleacă la 1 Novembre. V. bucata următoare; cf. Hurmuzaki, VIII, 97; *Supl.* I^{1}, 19.

2) Tomșa.

3) *Eletto?*

4) Ruxanda Rareș, căsătorită cu Alexandru în 1552. V. Ureche, 210; Bogdan, *Chron. mold.*, 232.

5) Neinteligibil. Tot paragraful e șters.

6) Despot e ucis la 5 Novembre. V. Sommer, ed. Legrand, 54, saŭ Picot, 444 nota.

XCIV.

Raport al luĭ Grillo, despre lipsa de ştirĭ nouă din Moldova.

Constantinopol, 1563, 8 Decembre.

. . . . Da Bogdania non giunse nova nessuna, dipoi che gionse quella del Despota arrenduto et ammazato dali Bogdani. Si aspetta con desiderio nova, che possessione à preso lo Alexandro, daequì mandato et ritornato, per voluntà del Gran-Turco, per rè di Bogdania et che motivo havrà fatto quel' altro signore, che li popoli havevano creato [1]. Altro per ora non mi ochore . . . . . .

(Ibid.)

XCV.

Istorisire anonimă din Danzig, despre peirea luĭ Despot.

Danzig, 1564.

Warhafftige Geschicht, mit dem Despott in der Wallachey ergangen.

Dieweill dann der Auffrur wider den Despott erwachsen, von wegen seiner Tyranney, die er gegen Vilen mit Erthodtung und Endtleibung dero vom Adel geubett, ist er auch in Verhafftung khomen bei seinem Schatzmeyster, Thomaschek [2] genennet, welchem er in Sunderheyt alle seine heymliche Anschleg vertrawet hat. Alss sich aber der Zeit der Despott uff ein Fessthaus, Scheschaffiza genant, mit zimlicher Sterck begeben, damit der Thomaschek aber desto besser Glegenheytt het den Despott zu ubertziehen, hat er vorgegeben, der Dhatte[r] [3] sey in di Wallachey gefallen und hat von im Volck vom Hauss begertt, die Grentzen zu entsetzen. Also hat er uf zweymal zw 200 Mann lassen abcziehen unnd also 400 Mann schwecher worden, und nur 800 Hussern bey sich behalten; darnnach alssbaldt hat sich gemelter Thomascheck einen Feindt des Despotts zu erkennen geben, und, ehe er den Despott belegertt, hat der Despott alle Vitualien, die er in Eil zusamenbringen khonen, uffs Schloss gebracht, unnd sich zur Wher gesetzet. Es hat sich aber zuegetragen, das er von denen, die er im Schloss gehabt, einen richten lassen, von ‖ wegen einer Verwirckung. Darauff haben sich die Andern auffrurisch gemacht, und dem Despott die Hilff und Beystandt zu leisten abgesagt, und, ob sy wol der Despott hoch gebetten, sie in nit sollen verlassen, so hat doch seine Bitt nit helfen mogen. Also hat sich der Despott ein guldenluchs Kleytt angezogen und sich geschmuckht als einem Wallichischen Starosten (Waywoden, *ştersi)* gezymet, und ist, auf ein schon Pherd gesessen, zum Hauss heraus geritten. Da ist im einer enttgegenkommen, der hat in vom Ross geschlagen, unnd hat gesagt er sey nit wirdig uff dem Ross zu sitzen; hat also in den Despott zum Tamasek gebracht; da hat im der Tamasek sein grobe Tyranney furgehalten, und so vil zu versten geben, das er sterben muss; so hat in gemelter Despott gebetten, er wol in doch das Leben lassen, und nicht so pitter auff in sein; er wolt ledig aus dem Land scheiden und sich des zu ewigen Zeiten vertzechen; — das ist im abgeschlagen worden. Also hat er weilen

1) Ştefan Tomşa.
2) Hatmanul Tomşa (un diminutiv al luĭ Toma, şi nu Timotei).
3) Cf. Ureche (după Bielski), 215-6.

gebetten umb das Leben: er wolt in ein Closter und ein Munch werden; darauff im Tomaschek gesagt: «du kanst kein Munch werden, dieweil du die Kloster verstört unnd die Munch also vervolgt hast!» Darumb der Despott kein Hoffnung des Lebens gehabt, hat er die Balona [1] *(sic)*, die er in der Handt getragen, dem Tamaschek gereichet, und zu im gesagt: «Seh hin! ‖ Do hast du mein Zcepter; du magst regieren im Lannd, als ein erloser Verrather; ich aber regirt als ein Erlicher, der Recht zum Land gehabt hat.» Da hat im der Tomaschek einen Schlag mit der Bolona *(sic)* in das Genigk geben, das er zu Poden gevallen; darauff die anderen umbstehenden ire Wehrn aussztogen und den Despott zu Stucken gehauen, und stracks den Tomaschek zum Herrn erkhoren. Der Wisnoweczki [2], sambt dem Prasetzki [3], welcher des Herrn Lasski [4] Starosst ist auff Chotzin [5], sint bede dem Turcken gen Constantinopel zuegefurt worden, alda sy bed der Turck richten lassen: denn Prarsetzki hat er under sich hengen lassen in zwen eiseren Hacken, welche er im unter den Kugeln, in di Waden oder dick Flesch, hat schlagen lassen. Dem Wissnoweczki hat er Hend und Fues abhauen lassen unnd in hinunten, auf einen eyseren Hacken, sterben lassen; auf welchen er behengen pliben: darnnach er dan vast lang gelebet und iren turckischen Machometischen Glauben harth gestraffet und geschalten hat; darauff haben in di Jenitzschern mit Pfeilen geschossen, biss er endtlich gedotet ist; dennocht inn festem Glauben ein guet Endt genomen [6] . . . . . .

(V°) *1564. Zeittung wie es dem Despott in der Wallachei ergangen. Auss Dansk empfangen.*

(Nürnberg, *Landarchiv*, S. 10, Rep. 1/3, n° 20.)

XCVI.

Constantinopol, 1564, 10 Ianuar.

Raport genoves al luĭ Grillo, despre expediția turcească contra luĭ Tomșa, causele și greutățile eĭ.

. . . . Dapoi è ochorso il motivo del Stefano Tonza, signor de Bogdania, che li [7] hà dato causa a doverli mandar esercito in tal paese (platticha molto importante et odiosa a detto Gran-Turco) [8].

. . . . Poichè, ano fece (?), li potrebe esser tal fuocho da accendere deli altri fuochi et da non spengnersi cossì facilmente . . ., et per caussa anchora de la ochasione che detti popoli li danno, che e' offerirnosi tuttavia essernon *(sic)* a questa Porta

---

1) Buzdugan.

2) V. p. 61.

3) Cumnatul luĭ Wisznowiecki, Pisaczęcki. V. Ureche, 217.

4) Albert Laski, palatin de Sieradz.

5) Amanetat de Despot protectorului sĕŭ Laski. V. Sommer, *ed. cit.*, 27.

6) Povestirea se apropie de a chroniceĭ moldovenești (p. 217-8) și, în ceia ce privește indignarea luĭ Tomșa la cuvîntul «mănăstire», cu a luĭ Graziani (p. 206 din ediția Legrand). Cf. Sommer, *ibid.*, 54-5.

7) Sultanuluĭ.

8) Continuă apoĭ în tocmaĭ ca în raportul din 24 Ianuar, care urmează. Se adauge însă, că ceĭ doĭ șefĭ turcĭ aveaŭ: «tre milia giannizari»; și, după «ubedire»: «et azettar lo Allessandro e farglielo azettar per forza, per mezo di exercito che vi mandarebe; la qual risposta, frà XIIII dì, ritornò da parte del Tonza et popoli.» Ordinul sultanuluĭ e următorul: «ordinando al aga deli giannizari, che anchor lui si mettesse in ordine per tal impresa.»

ubedienti tributarii, come per il passato, ma che non volevano lo Alexandro, et per causa delle dette suspettioni . . . di Sultan Selim [1]) . . . (S'a trimes deci un agent la Lăpușneanu: «Mustafà-bey, ciaus-basci deli cavalieri, detti spagoglani [2]).» — Va da știrĭ «alla giornata».)

(Genova, *Arch. di St., Costantinopoli*, I.)

XCVII.

Veștĭ din Viena despre numirea luĭ Lăpușneanu și plecarea-ĭ spre țară. Viena, 1564, 15 Ianuar.

Zeitung aus Wien, vom 15 Januarii anno 1564.

. . . . Den 24ten Octobris [1563], hat er [3]) nicht destoweniger den alten vertribnen Moldawer, Alexander genant, der sie Türcken uff zw Sprachstander nemen, für sich ‖ erfordert, ine mit ettlichen guldin Stuckhen, Pferdt, Mauleseln, Kemeltiern und ainer guldin Cron, wie es die Sulacky [4]) zw tragen [5]) pflegen, verert unnd wiederumb zu ainem Heren der Moldaw confirmiert, ime auch den Achmet Coputschi-Bassa, wellcher weilund des Mere Casslu unehlicher Sohn ist, mit seinem turkischen Fanen, auch Kriegsvolckh, zugegeben, In in die Lannd einzufüeren.

Ob nun volgends die Schlacht also beschehen und er, der Alexannder, von dem Thomsa wlderumb, wie ich mehrmals geschriben, verjagt worden, das khan mann noch so ghar eigentlich nit wissen, dann es ist bisher nichts weitters darauff ervahrt [6]). . . .

(Nürnberg, *Landarchiv*, S. 10, Rep. 1/3 (?), nº 200.)

XCVIII.

Raport genoves al luĭ Grillo, despre hotărîrea ce avuse sultanul de a recunoaște pe Tomșa, voit de țară, și o ciocnire între Moldovenĭ și Turcĭ prietenĭ aĭ luĭ Lăpușneanu, ciocnire care schimbă zisa hotărîre. Constantinopol, 1564, 24 Ianuar.

. . . . Non importarà se di nuovo non replicharò le cause che mossero il Gran-Turco, il mese di ottobre, a voler quest' anno mandar armata fuori (et per Malta più che per altra parte [7])), atteso che per duplicate mie l'havisai. Ma dapoi, lo efetto di tal determinatione non seguendo et per ragionevole cause et informationi

1) O posibilă răscoală a acestuĭ fiŭ maĭ mare al sultanuluĭ Soliman.
2) Spahioglanĭ.
3) Sultanul. Pentru dată, v. și p. 62 nota 1.
4) Solacĭi, un feliŭ de soldațĭ turcĭ.
5) *Wagen*, în manuscript.
6) O parte din această bucată e aproape tradusă după un raport către Împĕrat (Hurmuzaki, II¹, 499).
7) Malta e atacată fără succes de flota luĭ Soliman în 1565.

haute, havisai che tal piattiçha di armare se infredò et restò in calma. Hora per questa haviso che in tutto et per tutto il Gran-Turcho si è pentito di voler quest' anno mandar armata fuora, et cossì da oggi assichuro le Illustrissime Signorie Vostre che quest' anno dacqui non uscirrà [1]) armata per far impresa alchuna, come haveva determinato. La causa di tal suo pentimento è stata li motivi delle rebellioni di Bogdania et che fece quel Stephano Tonza (che hora vi regnia con benevolentia deli popoli), il quale (come per altre dissi), quando intese che lo Allexandro andava a ripigliar possession del stato, se li fece incontra ale frontiere con massa di gente, et lo fece ritornar a dietro, non volendo ubedire il comandamento che del Gran-Turco portava; il qual ordinava al Tonza et popoli che lo dovessero azectar per signore; per la qual disobedientia, detto Gran-Turcho, sdegniato, ordinò al beylerbey dela Gretia et a Pertas-Bascià [2]) che si mettessero in ordine per andar a congiungere exercito contra Bogdani, et cossì se andavano apparechiando perfin che ritornasse la ultima risposta dali popoli, si volevano tutalmente azettar lo Alexandro (li quali popoli mandorno a dir che più tosto voleno morir con le armi in mani che azettarlo per signore). Per la qual ostinata risposta il Gran-Turcho con subitaneo sdegnio fece far fratteria *(sic)* di far partir il beylerbey et che dovesse partir Pertat-Bascià. Mà dapoi, passatoli tal furiosa collera, considerando che, per esser inverno, non si potrebbe guerregiar in tal paese, per il cattivo et paduloso sito, che neli principii si trova et per causa che tutalmente tal guerre vol sfugire, per non smenbrar li giannizari da Costantinopoli, li quali hora li bisogniano, in una nuova et fresca (più) suspetione che l'è nata, et è che Sultan Selim volesse venir in Costantinopoli [3]) a prender possessione del imperio, nel che a questo portarebbe periculo lo avenisse quel che suo patre fece alo avo [4]), et per causa che conoscie, tal guerra di Bogdania sarebbe periculosa, poichè altra volta (anni fà) detti Bogdani ruppero il campo ottumano et quel deli Tartari et che ora si trovano in campagnia con 80 milia armati, — per tutte le dette cause à deliberato tanto di scusar tal guerra, quanto dì non mandar armata fuora, et cossì, segondo tal sua inclinatione, questi giorni à mandato a dar a intendere al Alexandro, che non conviene, per contentar sua sola voglia, discontentì tante migliara di volontà deli popoli bogdani, ma che, si se vorrà far Turcho, lo provederrà de un sangiachato, in canbio di Bogdania, et, si non, che lo debano far morir di velono [5]), a tal habia lecita scusa per tal morte (che parrà naturale) dì compiacere ali Bogdani in lasciarli il lor Tonza, più presto che darli altro signore . . . Dapoi di quella [6]) me ochorse havisar che, quattro dì fà, gionse nova al Gran-Turcho che in quel paese che confina con Bogdania, dove hora si trova lo Alexandro et dove si vanno a racogliere tutte le gente di soldo del Gran-Turco per congiungere exercito, come fù ordinato, in tali . . . *(sic)* confini alquanti Turchi principali et amici delo Alexandro con quattro milia aventurieri turchi volsero, per far un ardir di guerra, provar de intrar neli principii di Bogdania, sopra li quali giunsero li Bogdani, et tutti quattro milia ammazorno; per la qual nova et fresco motivo, fatto da detti Bogdani, il Gran-Turco à preso gran sdegnio contra loro, et cossì si crede che in ogni modo farrà andar inanzi il beylerbey et partir Pertaf-Pascià [7]). . . . . .

(Genova, *Arch. di St., Costantinopoli*, I.)

---

1) *Vicirrà (?)*, în ms.

2) Pertev-Paşa.

3) Selim se găsia la Chiutaia.

4) Selim I-iŭ, tatăl luĭ Soliman, detronează şi ucide pe propriul săŭ tată, bunicul sultanuluĭ domnitor în 1563, — Baiezid al II-lea. Uciderea însă e puţin sigură. V. Hammer, II, 625.

5) *Veleno, veneno.*

6) Scrisoarea sa din 21, care lipseşte.

7) V., asupra acestor lupte, Hurmuzaki, III, 493 şi urm.; *Supl.* I, 20. Cf. Ureche, 219. Lupta cu Petru-Şchiopul şi aceste lupte cu Turcii sunt identice.

XCIX.

Raport al luĭ Grillo către guvernul genoves [1], despre frica sultanuluĭ de un războiŭ în Moldova, puțina seriositate a pregătirilor contra luĭ Tomșa și planul de a mântuĭ afacerea prin otrăvirea luĭ Lăpușneanu. Constantinopol, 1564, 10 Februar.

. . . . La platticha deli tumulti di Bogdania pa[r] nel suo primo essere, et quel Stefano Tonza, che hora vi domina, con benevolenzia deli popoli, resta in campagnia con 80 milia armati [2], inanimato per combater con lo exercito otumano, che vi andarrà; il quale si stà componendo in quelli confini, et, al primo di questo, pur il Gran-Turco fece partir de quì il beylerbey dela Grezia, per andar a ordinar tal exercito, et contra sua voluntà, ma avisato da un novo desordine che li Bogdani fecero, in amazare quattro mila aventurieri di quelli confini, che volsero intrar nel paese. Per adesso dico la sustanzia, che messero *(sic!)* il Gran-Turco vorrebbe tal guerra di Bogdania sfugire con suo honore: cioè compiacere ali Bogdani di lasciarli il loro Tonza, et tal sfugimento non succederà, salvo per la morte dell' Alexandro, che da parte de importanzia sò che hà ordinato, destramente sia avelenato, attal che, parendo morto di morte naturale, habia occasione di compiacere ali Bogdani, li quali tuttavia si assereno essere a questa Porta ubedienti tributarii, ma che non voleno azettar lo Alexandro per loro signore; et il Gran-Turco che ve lo à mandato et con comandamento che lo debano azettare, loro non avendo tal comandamento ubi[di]to, nè volerlo ubedire, resta cossì corrito *(sic)*, et credo, per la detta morte se quletaria il tutto. A tal che possa mandar questa, ogi non dirio altro, salvo pregar quelle, sì degnino . . . Di Pera, X di febraro 64.

. . . . . .

Gio. Agustino Grilli.

(Ibid.)

C.

Raport al luĭ Grillo, despre aceleașĭ lucruri. Constantinopol, 1564, 17 Februar.

(Aceleșĭ știrĭ reînnoite,) movendomi acciò la certa suspezione che tengo, che quel spaccio [3] sarrà andato a male, per causa de una vigliacheria che Adam de' Franchi mi usò, come è sua usanza . . . Il qual beylerbey [4] possi per un suo potere equì apresso, per darsi forma et che andasse nuova che già era partito, per dar spavento a quelli popoli, dapoi ritorni. ‖ . . . Poichè ben conoscie [5] che in questa sua decrepita età potrebbe tal guerra svegliar delle altre et esser tal fuocho da non smorzarsi cossì presto, poichè ben conoscie la ostinazione deli Bogdani che, anni fà, altra volta ruppero lo exercito ottumano et quello delli Tartari et che vi fù bisognio andar il Gran-Turco in persona, con grosso campo, che, con tutto ciò, non volse venire a giornata et si achordorno [6]. (Putința otrăvireĭ luĭ Lăpușneanu.) Non si meraviglino le

1) Scrisoarea fiind secretă, adresa e: «Panthaleo Marziano și Comp.».

2) V. Hurmuzaki, *Supl.* I[1], 20 și maĭ sus, în acest volum, p. 66.

3) *Dispaccio.* E vorba de scrisoarea precedentă. *Spaccio* înseamnă și: «expediție de scrisóri.»

4) Al Greciei saŭ Rumelieĭ. V. nº precedent.

5) Sultanul.

6) Nu înțeleg la ce expediție se face alusie aicĭ.

Illustrissime Signorie Vostre, come io possa sapere un tal importante secreto, perchè li artigiani eguali a me fanno di lavori, dicho questo punto di artigiani . . . (Lupta de la hotare) fece in effetto partir pomposamente il beylerbey de la Grezia, ali 2 del presente [1]), et doveva andare o in Sophia, o in un altro luogho ivi apresso, a far testa per aspettar l'ultima occasione di quel che si hà da affettuare. La conclusione è che a la fine li popoli bogdani sarrano compiaciuti contra la voluntà del Gran-Turco, per le cause dette, per sfugire tal guerra; et tutti questi motivi di preparar exerciti son finte dimostrazioni per timor del Gran-Turco, volendo demostrar di castigar chi le disubidierrie, ma credo tal guerra non seguirà per alchuna stratagema che succederà, et suspetto di certo che ala fine sarrà per la morte del detto Alexandro. Si aspetta dua baroni mandati dali Bogdani, per dar a intendere in questa Porta le loro ragioni, per le quale meritan essere exauditi in non darseli il detto Alexandro [2]) . . . . . .

(Ibid.)

CI.

Constantinopol, 1564, 27 Februar.

Raport al luĭ Grillo, despre paza luĭ Lăpuşneanu de otravă, purtarea hotărîtă a Moldovenilor, negocierile sultanuluĭ cu dânşiĭ şi încurcătura în care-l pune afacerea.

. . . . Dela platticha di Bogdania, cioè del preparamento del esercito, che contra Bogdani si prepara, ma molto ala freda et in frutto *(sic)*, replico che il Gran-Turcho vorrebe scusare tal guerra di Bogdania con honor suo, si potesse; la quale è a lui molto odiosa; ma li sarrebe gran vergognia, si volesse cossì ala sfacciata contentar li Bogdani di lasciarli quel Stefano Tonza come signore et non farli azettare lo Alexandro, che con comandamenti lor mandò che lo dovessero azettare; al qual comandamento [non] volsero ubedire, come et a longo, per molte mie, hò detto; et desiderava che per la morte delo Alexandro tal rumore et guera si scusarebe; dico morte che paresse naturale, per mezo di veleno; ma, con tutto che l'habi fatta tentare, non è stato possibile, perchè il detto Alexandro già è innato nel vizio et si guarda, facendosi governar da la moglie et figlioli [3]); ben lo potria il Gran-Turco, quando vole, far morire, ma, si non para morto naturalmente, li sarebbe più vergognia, perchè parebbe che havesse hauto paura de quelli popoli, li quali in effetto restano pronti, in campagnia, per morire con le arme in mani, contro qualsivoglia esercito, che tale Alexandro azettare. E cossì si và dando tempo il tempo di continuo il Gran-Turco, mandando ciaussi et huomini di importanzia a persuader ali Bogdani che posino le arme et azettino lo Alexandro, nè la vogliono intendere, come per l'altra de 17 [4]) dissi. Detti popoli mandorno equi quattro baroni a dir le loro ragione, per le quale non meritavano fusse lor fatto tal agravio in darli un signore per forza, et furno tutti quattro posti in torre et in catena, per sbigottire, et le lor gente, che menorno tutte in le galere de le Gresie. Dapoi, il giorno seguente, il Gran-Turco volse parlar con dua d'essi; l'uno per paura si fece Turco; l'altro, più savio, astuto, havendo conosciuto l'humor del Gran-Turco, le promisse mille verisimili promissioni: che, si lo lasciavia *(sic?)* ritornar in Bogdania, havrebe

---

1) Februar. Cf. Hurmuzaki, II[1], 505.
2) Asupra solieĭ, v. Hurmuzaki, II[1], 504; *Supl.* I[1], 20.
3) Bogdan şi Petru. Ureche, 210. Cf. Hurmuzaki, III[1], 532.
4) V. nº c.

a magiori persuaso al popolo a ubedire a questa gran potenzia. Basta che tanto sepe ciarlar, che lo rimandò in compagnia de un ciauso; ma, come si à da credere, quando sarrà in salvo, farrà il contrario. Nè altro per hora me ochorre, che de' mportanzia sia, salvo, etc. [1] . . . . . .

(Ibid.)

CII.

Raport al luĭ Grillo, despre trecerea Dunărel de Alexandru, fuga luĭ Tomșa, frica boierilor și indiferența țĕreĭ pentru orĭ-ce Domn. Constantinopol, 1564, 13 Mart.

. . . . Delle platticlie di Bogdania si và confirmando quel che, li dì passati, se disse: che lo Alexandro, per ochasione del preposito offertali, passò dentro, neli principii di Bogdani, con quella massa di Ottumani, che già s'era incominciata a ragunarsi, et desordinati, et che il Tonza si fugiva con alquanti de suoi seguaci; che il Gran-Turco hà preso gran piacere e speranza che tal guerra di Bogdania non sarrà necessario segua, come desiderava, et cossì ala fine si crede che succederrà, poichè li poveri popoli non vogliono tanti travagli di guerra per observar punti, como a li primati, di volere più tosto uno che un altro per signore; li quali primati et baroni di Bogdania son stati et son quelli che hanno insistito di non volerne lo Alexandro, tanto per punti che frà loro passano, quanto per timore che, regniando lo Alexandro, se vendicarebe delle ingiurie da essi riceute [2] . . . . . .

(Ibid.)

CIII.

Raport al luĭ Ferraro, despre intrarea luĭ Alexandru în Moldova și fuga rivalului sĕŭ. Constantinopol, 1564, 14 Mart.

. . . . Allexandro è intrado signor di Bogdania, et Tomza fugito il campo . . . . . .

(Ibid.)

---

1) Într'un raport al luĭ Ferraro, cu aceiașĭ dată, se spune că Turciĭ adună trupe și că Hanul a încercat, «questi giorni», o năvălire, în care a pierdut 6.000 de călărĭ *(ibid.)*.

2) Cf. Hurmuzaki, II[1], 508-9; VIII, 99. Pentru neînțelegerea dintre boierĭ și țară, «între călărașĭ și între pedestrașĭ», v. și Ureche, 219.

CIV.

Constantinopol, 1564, 14 Mart.

Raport al luĭ Ferraro, despre restituirea luĭ Lăpuşneanu şi sfârşitul războiuluĭ turc în Moldova.

. . . . Adì XII detto è venuta nova, como Alexandro è intrado signor di Bogdania et dicono Tomssa esser fugito in Trana *(sic?)*, isolla del Danubio, et si judica, fino al giorno di hozzi sia presso il campo. Il Gran-Signor à dicto di esser finita la guerra . . . . . .

(Ibid.)

CV.

Constantinopol, 1564, 1iu April.

Raport al luĭ Grillo, despre causele ce aŭ îmbunat pe sultan faţă cu Moldoveniĭ.

Moldova ar fi trebuit pedepsită, dar Sultanul a fost oprit de frica fiuluĭ săŭ şi de grija să nu aprindă un foc maĭ mare [1]).

(Ibid.)

CVI.

Constantinopol, 1564, 6 April.

Raport al luĭ Grillo, despre năvălirea Tătarilor supt Tomşa, folosirea evenimentuluĭ de Lăpuşneanu şi căinţa ţereĭ pentru răscoală.

. . . . Resta [2]) molto contento, poichè in tutto scusarrà la guerra odiosa da lui, che li bisogniava far contra Bogdania, essendo riuscita tal platticha al contrario di quel che si presumiva, cioè che li Bogdani dovessero adoperare la valorosità et fermeza d'animo che, anni fà, adoperorno, nel tempo di Pietro Vayvota [3]), che ruppero li Tartari et Ottumani et che vi fù bisognio andar il Gran-Turcho in persona con grosso esercito, che dopoi hebe a caro non tentar la fortuna et che quelli popoli li dessero la ubedienzia. Sapranno dunque che hora li Tartari, sdegniati et pichati da una rotta che hebero da li Bogdani, per vendicharnesi, si vigninse in gran numero d'essi et per parte di Bogdania sprovista et lontana dalla massa deli armati Bogdani et de Tonza, per tal sprovista parte introrno, ammazando, sachegiando et abrusciando alquanti casali [4]). Qual ochasione saputa da lo Alexandro, subito con le gente ottumane, cioè quelle poche che già appresso lui s'era congiunte, et con l'agiuto deli Tartari, per tal

---

1) V. pp. 64-5, nr XCVI, şi p. 66.

2) Sultanul.

3) Rareş. E vorba de expediţia luĭ Soliman din 1538.

4) Asupra năvălireĭ tătăreşti, care ajută intrarea Lăpuşneanuluĭ în Moldova, v. Hurmuzaki, III, 506-7; *Supl.* I, 20; Ureche, 219 şi maĭ sus, p. 69, nota 1.

passo aperto con prestezza intrò in Bogdania. Li instabili popoli, non observando il procedere dela guerra, como fanno i soldati, per tal successione si sbigottirno et disordinarno da la massa, per andar ciaschuno a guardar suoi casali et case et murmurando (no), che miglior per loro sarrebbe stato a ubedir il Gran-Turco et qualsivoglia signore che a lor desse, che patire quelle tribulatione et danni, non facendo in effetto per loro plattiche, como a li primati, baroni, capi di quel paese, che, per observar li punti et passioni, tale guerre causavano; et cossì, vedendo il Tonza et baroni il disordinato populo et sbigottito, per non aspettarno *(sic)* qualche li sarebe intravenuto, tanto il Tonza, como li baroni che tal guerra causavano, con li loro più cari monicli *(sic)*, son fugiti in certi castelli, frà la Velachia et Pollonia [1]), et in questo lo Alexandro, non perdendo tempo, intrò dentro, et già possede il regnio, et per forza ubedito. Per la qual succession de platiche è restato molto contento il Gran-Turcho, il quale attende a passar il tempo in piacere . . . . . .

(Ibid.)

CVII.

Raport genoves al luĭ Ambrosio «Juxe» [Juxo?], despre ordinul dat de sultan Hanuluĭ Tătarilor de a restitui pămînturile ocupate în Moldova și oamenĭi robiți. Constantinopol, 1564, 23 April.

. . . . Lì 10 di questo, lo Gran-Signore à mandato uno chausio alo rè de Tartari, lo qualle à prezo XII (?) terre de lo signore de Budania et li abe meso a saco et li abe prezo votto milia annime, e non li abiano fatto tuti scavi, qualmenti il Gran-Signor à comandato a lo rè de' Tartari che li dobianno lassare andare alo lorro paesse et si debia rendere la sua roba, dove dicano che lo rè de' Tartari si abiano lasatti. Non dirò altro, salvo dessiderrè . . . . . .

(Ibid.)

CVIII.

Raport al luĭ Ambrosio «Juxe [2])» [Juxo?], despre sosirea la Constantinopol a veșteĭ tăiereĭ luĭ Tomșa și boierilor Moțoc și Spancioc. Constantinopol, 1564, 25 Iunie.

. . . . Ali 27 de lo pasato è gionto aqui a la Porta de lo Gran-Signore dui baroni de Polonia, mandati dalo suo rè et anno dito como lo rè de Polonia abe fato tagiare la testa a Tonsso et a dui suoi baroni, rebelli de lo signor de Budania.

---

1) Hotinul era în stăpânirea luĭ Laski, deci nu pe aicĭ a putut fugi Tomșa, care fu închis la Lemberg. V. Bogdan, I, 229-30; Hurmuzaki, II[1], 503.

2) V. nº CVII.

Et Alessandro, signor di Bogdania, abe riquisto alo Gran-Signor 50 gianizeri per la sua guardia; et lo Gran-Signor ge ne abe dato 200, e arà giorni 12 che si sono partiti di quà [1] . . . . . .

(Ibid.)

CIX.

Satu-Mare, 1565, 19 April.

Dintr'o scrisoare de la Satu-Mare, despre năvălirea în Moldova a lui Bogdan-Constantin, ce se dădea drept fiŭ al lui Petru Rareş.

[V° :] 1565. Extract auss Schreiben von Zattmar, | dess dato 19ten Aprillis |, von aines valachischen Herren|, so disen Krieg unnder den Hussaren gelegen, graffenbaren [sic] *| Furnemen gegen dem Mul|dawer unnd wass ime darunder | begegnet.*

Es hatt sich under wärender Kriegsexpedition Einer genant Bogdanus (soll ettwa eines Weida inn der Muldaw, dessen Namen Petrus, Sohn gewesst sein) bey unnss, unnder den Valachen, deren bissherr nit gar 200 neben den Husseren gewesst, doch allzeitt ir besunder Läger gehabt, funden lassen, unnd sich allss ein Person, seinem Furgeben nach, hohes Herkhommens, von den bemeltten regierenden Weyvoden, wol zu machen khünden, sich auch freundtlich und uffrecht erzaigt unnd, wiewol man gutter Massen vermerckhen khunden, dass er dass Regiment inn der Muldaw zur Gelegenheit affectierte, so hatt man doch noch zur Weilen von einicher Practic nichts vernommen. Vorgestern morgends aber, umb Mittenacht, hatt er sich mitt ettlichen Hungern und Valachen, uberall biss inn 300 zue Ross unnd Fuess, uffgemacht, still inn behennder Eill aussgerissen, inn vorhabender Meinung strackhs fort nach Muldaw zu verruckhen. Wie nun diss der Zay Ferenz [2], allss Oberister uber die Hussaren unnd unnder dem auch diser Bogdanus gelegen, zue angeredem Tag vernomen, hatt er allssballd inn aller Eill 400 Hussaren abgevertigt, sich uff mehr Strassen auszutheilen unnd disem Bogdano strackhs nachzujagen.

Deren haben sie nun 9 Meilen hievon, zu volgender Nacht, allso fluchtig ergriffen, inn sie gesetzt, sie getrennt, den Bogdanus selbst mit einem Säbell durch ein Seitten gerissen, damit er doch enntflohen ‖, aber einen muldawischen, jungst inn Widereinsetzung dess Alexannders, jetzigen Weidens inn der Muldaw, entrunnen Bischöff, Demetrium Radwirazensem genant [3], gar umbgebracht, mit dem auch sonnst noch inn di 40 todt bliben, ailff gefanngen, die Uberigen aussgerissen.

Sollen uberauss ansehenliche, starckhe Leuth gewesst sein unnd sich hin unnd wider von ettlichen Ortten, allda sie sich ain Zeitlang verborgenlich uffgehaltten, hieherr versamblett haben.

Heut oder ja morgen, ist sollcher Bogdanus 10m Ducaten auss der Muldaw gewerttig gewesst, mit welchen er seinen Sachen wol ain Anfang gemacht hett.

---

1) Ordinul pentru tăierea lui Tomşa şi boerilor Ion Moţoc, Marc-Vătav al Iaşilor, şi Petru Spancioc, Vornic, se dă la 26 April (Bogdan, I, 235-6). Testamentul osândiţilor poartă data de 5 Maiŭ (*ibid.*, 238-41).

2) Francisc Zay, căpitan de Caşovia, asupra căruia, veţi *Csömöry Zay Ferencz* (1505-70) irta Thaly Kálmán Lajos (Budapesta, 1885).

3) De Rădăuţi, probabil.

Unnd dieweill sich jetzo inn ganntzer Gewissheit befündt, dass er, alss einer von der muldawischen Fursten Gebluet, vor ettlichen Monaten von seer vil mudawischen *(sic)* Landtleut selbst zum Herren dess Landess ervordt und begert worden unnd allso vermuetlich inn guttem Verstandt mit inen gewesst sey, so wurdet demnach fur gewiss gehaltten, er hatte mit disem Gesündlen an Schwerdtschleg die Muldaw eingenommen. Dann, soballd er nun gar hinein, inn di nechste Grenitz, mit disen Leuthen khommen möge, haben sich die Muldawer all an inn ergeben unnd zu Stunden zum Alexander-Weida greiffen unnd inn ertödten sollen. ‖ Welcher Alexannder-Weida zwar mit grossen Thirannei daselbst im Fürstenthumb Muldaw regiert unnd grassiret, erger dann Nero, wie er sich dann auch, nach seiner Wiedereinkhomung, dem Turckhen zu Villen *(sic)*, beschneiden lassen, denn christlichen Glauben, so sie sonst der Enden nach greychischer Gewanhaitt haltten, verlaugnett und den Machomettischen angenommen, derwegen wider inc nun die ganntze Lanndtschafft zum Hochsten verbittert. Welches aber jetzo gar nicht *de tempore* gewest wer, weill der turckhische Khaiser dises fur den hochsten Fridbruch wurde gehaltten und es an im selbs nit allein bey im, sonnder auch sonnst bey meniglich, dass Ansezen gehabt haben wurde, allss wer ein sollches mit Zulassen unnd Vorwissen der khayserlichen Majestät oder irer Kriegsbevelchhaber zugangen, sonnderlich dieweill disar Einfall auss Irer Majestät *castris* und alhieigen Veldleger ausservolget sein wurde.

Ettliche deren Valachen haben inn Poln ir Weib und Khinder, sein vom Weida Alexannder, in seiner Widerkhunfft, verjaget worden; den Uberigen, darunten 9 oder 10 ansehenliche Leut, so allhie verharrett, ist nun bang, wissen iren khein Rath, noch Trost mehr. Herr Zay gibt gleichwoll fur, sie haben von diser Practickh, ausser dess Bichoffs, nichts gewisset. Der Bogdanus ist, inn Khürtz, ein gutte Weill in Wienn gewesst unnd bey dem khaiserlichen Hof ‖ sollicitiert : ain grosse, grobe, starckhe Person, khainer anndern allss hungerischer unnd valachischer Sprachen kündig. Datum Zattmar, den 19 Apprillis, anno, etc. [15]65 [1]).

(Nürnberg, *Landarchiv*, S. 10, Rep. 1/3, nº 202.)

CX.

Scrisoare privată din Viena, despre vestea, sosită din Satu-Mare, a năvălirei luĭ Bogdan-Constantin. Viena, 1565, 28 April.

. . . . Alls vor 2 Tagen widermals ein Post vom Hern Schwendi [2]) alher gelanngt, ist darbei, unnder anndern, von ime vernemen werden, welchermassen ein walachischer Herr, etc. *(sic)*. Welches alles Euere Fürstliche Gnade inn beiverwartem Extract und kurtzen Bericht [3]) mit Mehreren gnediglich zu vernemen . . . . . .

(Ibid., nº 204.)

---

1) Asupra acestuĭ Bogdan saŭ Bogdan-Constantin, tatăl luĭ Wolfgang-Voevod, v. *Anal. Acad. Rom.*, seria a 2-a, secț. ist., XIX, pp. 19 și urm.

2) Lazăr de Schwendi, comandantul trupelor germane din Ungaria ale Împĕratuluĭ Maximilian.

3) V. nº CIX.

CXI.

Satu-Mare. 1565, 12 Iunie. Căpitanul Wilhelm Grässwein către deputaţiĭ dieteĭ stiriene, despre pregătirile Turcilor, şi cu contingente române, contra Imperialilor.

. . . . So soll auch zum Turckhen stossen der Oraslam-beg mit funf Sänschäckhen, die man auch in die funftausent rait; so hat der Weyda [1]) die Wallachen, Saxen unnd Moldauer auch aufgemand; sein aber noch nit im Anzug. Wann dises Gesinnd alles soll zu Hauff khumen, möchten sy ain grosses Hör zusamen bringen [2]).

. . . . . .

(Graz, *Landschaftsarchiv, Kriegswesen*, 511.)

CXII.

Satu-Mare, 1565, 4 Iulie. Wilhelm Grässwein către deputaţiĭ dieteĭ stiriene, despre apropierea Turcilor cu Secuĭ şi «Valachĭ».

. . . . Der Herr Kheretschin [3]) zaigt an fur gwiss, das ime alle seine Khundtschafften anzaigen, der Weglowegkh [4]) sey im Anzug; so seien Zägl und Walachen auch im Anzug; sover sy zusamen khumen, werd des Gesindts sovil, das wier mit viermal sovil, als wier yezo thuen möchten, nicht ausrichten werden khunden [5]) . . . .

(*Ibid*, F. 23, nº $^{17}/_{12}$.)

CXIII.

Satu-Mare, 1565, 8 Iulie. Raport din Satu-Mare către deputaţiĭ dieteĭ stiriene, despre pornirea contingentelor «valache» şi secuieştĭ contra Imperialilor.

. . . . Die Wallachen unnd Zägl, sagt man, auch in di 30.000 starekh aufzusein . . . . . .

(*Ibid.*, 1561-1567.)

---

1) Din Ardeal, Ioan-Sigismund Zápolya.

2) La 1-iŭ Iunie, începuse asediul, de Ardelenĭ şi Turcĭ, al cetăţeĭ Erdöd (Fessler, III, 591).

3) Necunoscut alt-fel. Vre-un comandant de contingent stirian.

4) Beglerbegul (al Rumelieĭ), Hassan.

5) Zápolyenii şi Turcii luase, la 24 Iunie, Erdöd, şi Schwendi, comandantul imperial, pornise din Satu-Mare spre a se aşeda în lagăr (Fessler, III, 590-1).

CXIV.

Un anonim către «Khowitsch», despre expediția întreprinsă de Turcĭ contra Ungarieĭ, cu contigente române. Ragusa, 1566, 8 April.

Vertulmatschti [sic] *Coppi von ainner gehaimmen Personn aus Ragus, den 8. Aprilis ditz 66, an mich denn Khowitsch.*

(Sultanul a plecat spre Adrianopol, de unde va merge la Belgrad), unnd das sein Sun [1] mit ainer sonndern Macht numals im Vorzug abgefertigt, unnd umb Georgi [2] gewiss umb Soffia ankhumen soll, sein Zug gegen Sibenwiergen mit dem Weyda daselbst, also auch mit dem von Moldaw [3] und vill Tausenndt Tattern, zusamen zu khumen unnd erstlich Julla unnd Erla [4] zu belegern . . . . . .

Auss Raguss, den 6 Aprilis, anno im 66-isten.

(Ibid., 24 Kriegswesen, 1561-7.)

CXV.

Instrucție a Împĕratuluĭ Maximilian al II-lea [5] către Frederic, conte de Öttingen și Hans-Christofor Vehlin de Frankenhausen, solĭ către nobilĭ «der funff Viertel des Lanndts zu Schwaben» saŭ comitetul lor, despre ordinele date de Turcĭ Domnilor românĭ pentru viitoarea expediție în Ungaria. Viena, 1566, 13 Iulie.

. . . . Wie er [6] dann, Innhalt obbestimbter bestenndigen begrundteten unnd zu vil warhafftigen Khundtschafften, vor diser Zeit alberait seine Tschiaussen uberal inn Graecien, Bossen, Walachey, Moldaw, Tartaren unnd Hungern, mit disem steuffen, ernstlichen Gepott abgeferttigt unnd aussgesandt, welche allen Sansiacken unnd anndern seinen Ambtleutten unnd Beuelchhabern, so wol auch den Unnderthonen, gestrackhs zum Krieg unnd unsaumlichen Anzug aufgebotten hetten.

Ebenmässiger Weiss, hette auch gedachter Erbveinde, der Turckh, seinem *mancipio*, dem unchristlichen posshafftigen Weida inn Sibenburgen [7] ernstlich uferlegt unnd bevohlen, sich, ohne alles Verzichen, zum Anzug zu rusten, auch mit ainem grossen Vorrath an allerhanndt Profiand gefast zu sein, dieselben ann die Ort, wo der Türckh mit seinem Hörzug, der Gelegenheit nach, ankhommen wurde, zeitlich zu verschaffen unnd sonnst mit allen den Seinen dermassen zum Krieg inn Beraitschafft zu steen, damit er als-

---

1) Fiul sultanuluĭ Soliman al II-lea, care muri în această expediție, e Selim I-iŭ.

2) De S. Gheorghe, 23 April.

3) Voevodul Ardealuluĭ era Ioan-Sigismund Zápolya, iar al Moldoveĭ, Alexandru Lăpușneanu.

4) Turcĭĭ luară Gyula, dar planul de a ataca Erlau fu părăsit încă de la începutul campanieĭ (Fessler, III, 596, 598).

5) Urmează luĭ Ferdinand I-iŭ, mort la 25 Iunie 1564. Încoronat ca rege încă din 8 Sept. 1563 (Fessler, III, 585, 587).

6) Soliman.

7) Ioan-Sigismund.

paldt auf den hungerischen Gränitzen sich mit dem turggischen Veldthör coniungiren unnd hinzustossen muge.

Gleicher Bevelch were auch den Weiden inn der Moldaw unnd Wallachey, sowol der Victualien, als Kriegs-Rüstungs halben, zukhommen [1] . . . . . .

(München, *Allg. Archiv, Türkenhilffe, 1538-9*, f° 211 V°, 212 V°.)

CXVI.

1566, între 15 Iulie și 10 August.

Adresa și iscălitura unei scrisori către guvernul Genovei a lui Gheorghe Despot, pretins frate (?) al lui «Ioan Vodă».

Dal principe di Moldovia.

Alla Serenissima Signoria di Genova, sua sempre osservandissima. — Serenissimi et invitissimi Signori. — *(sic)* Gio. Georgio Cradeo basilco*(sic)*, despoto della Morea, Pellaponese, cosa di Levante, principe di Moldovia, alias [2] *(sic!)*.

(Genova, *Arch. di Stato*, Repertorii: *Notae ex foliatiis litterarum (1553 in 1561)*, n° 349, f° 24.)

CXVII.

Constantinopol, 1566, 27 Novembre [3].

Raport genoves al lui «Martin de Otone da Castel-San-Giovanni», despre primirea cu daruri a sultanului Selim de către locuitorii Constantinopolei, între cari și Români, și despre un plan de căsătorie între ambasadorul francez pe lângă Poartă și sora lui Petru-Șchiopul.

(Noul sultan Selim sosește pe mare.) E simil se trovava grandissimo numero de popolo fori a la champagna, e tute le nationi abitante nela cità, Turchi, Armeni, Grechi, Caramani, Volachi, Transilvani et Ebrei; ogni natione aveva aparechiato el suo presente; chi de pani d'oro, chi damaschi, rasi, veluti et altra sorte robe . . . Et ogni natione gli fazeva una oratione in la lor lingua [4] . . . . . .

---

1) La 1-iŭ Maiŭ pleacă Soliman din Constantinopol pentru ultima sa expediție.

2) Asupra acestuĭ Gheorghe Heraclide Despot, v. Hurmuzaki, VIII, 158 (și 48, cu altă dată!) și mai departe. Cf. *Anal. Acad. Rom.*, seria a 2-a, sect. ist., XIX, p. 226. — Bucata însăși, al cărei *incipit* și *explicit* sunt date aici, lipsește în archive. Datele de mai sus sunt cele ale scrisorilor citate imediat înainte și după aceasta.

3) O altă copie (*mazzo* II) ar purta, se pare, data de 7 Ianuar 1566, care e imposibilă.

4) E vorba de intrarea tînĕrului sultan în ziua de 24 Septembre. V. Hammer, III, 496 și urm.

El matrimonio che voleva far lo ambasator de Franza con la filia del Vaivoda de Bogdania è andato in fumo, e non si farà [1] . . . . . .

(Ibid., Costantinopoli, I.)

CXVIII.

Raport anonim din Constantinopol, despre peţirea uneĭ surorĭ a luĭ Petru-Şchiopul de ambasadorul frances. Constantinopol, 1566, 28 Decembre.

Vonn Constantinoppel, den 28 Decembris, anno, etc. [sic] *66.*

. . . . Der Herr Dugmaur *(sic)*, frantzösischer Gesanndter, hat Vorschrifftenn mitbracht ann eines Frewlins Mutter unnd Geprüeder, die er zu der Ehe begert; mit derselbigen hat er ettlich seine Diener unnd Tolmetschenn in die Walachei, sambt Gabenn unnd Schenckhungen, geschickht unnd verhoff sein Vorhabenn zu erlanngenn. Bemelt Frewlin ist des verstorbnen Waida auss der Walachey, Petri genannt, Schwester unnd hat inn die 30.000 Ducaten Heuratgutz [2] . . . . . .

(Nürnberg, *Landarchiv*, S. 10, Rep. $^{1}/_{3}$, nº 254.)

CXIX.

Clausa relativă la ţerile române din pacea încheiată pe opt anĭ de Împĕratul Maximilian cu noul sultan, Selim. Adrianopol, 1568, 16 Februar.

Capitulationes pacis octennalis inter Imperatorem Romanorum Maximilianum II et principem Turcarum Selymum, Hadrianopoli, 16 Februarii anno 1568.

. . . . Nec preterea Illustrissimo duci Ioan[n]i Sigismundo ac Transilvanie et ceteris bonis *(sic)* que ubique locorum possedit, neque etiam Moldaviensi ac Transalpinensi Vaivodis arma, vim et hostilitatem Inferant, eosdemque lacessent, sed potius cum illis pacem et bonam vicinitatem conservent; qui vero secus fecerint, in tales iuxta iam

---

1) Asupra propunerilor de căsătorie pe care Grantrie de Grandchamp le face uneĭ surorĭ a luĭ Petru-Şchiopul, Domnul *Munteniei*, v. *Analele Academiei Române*, seria a 2-a, XVIII, 5. Cf. maĭ ales raportul luĭ Adam de' Franchi (29 Dec.), publicat în Hurmuzaki, III, 568 («itto in fumo»). Raportul din text ar putea să fie al luĭ, căci reşedinţiĭ genovejĭ iscăliaŭ cu un nume falş rânduri fără însemnătate, scriind de-asupra saŭ dedesupt, cu «cerneală simpatică», notiţele politice.

2) Asupra acestuĭ proiect de căsătorie, v. nº CXVII şi, maĭ sus, nota 1. Autorul raportuluĭ de faţă confundă pe Mircea cu fiul săŭ, Petru.

promulgatum de observatione [1] huius pacis decretum serio et pena capitis animadvertemus [2] . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, I. 102 Sup., f° 217-7 V°.)

CXX.

Constantinopol, 1568, 11 Maiŭ.

Raport al luĭ Ferraro către guvernul genoves, despre moartea luĭ Alexandru Lăpușneanu și numirea de Poartă a fiuluĭ acestuia, Bogdan.

. . . . De novo, ali 9 april vene nove dela morte del signor Alesandro-Vaivode *(sic)* de Bogdania. El Gran-Signor à concesso el stado a uno suo fiollo [3]. . . .

(Genova, *Arch di St., Costantinopoli*, II.)

CXXI.

Constantinopol, 1568, 6 Iunie.

Raport al luĭ Ferraro către guvernul genoves, despre înlocuirea luĭ Petru-Șchiopul cu Alexandru, fratele luĭ.

. . . . Mirzi-Vaivoda [4] dela Valachia, essendo stà chiamato quì dal Gran-Signore, è venuto con mila homeni in zircha, e, dopo fato molti onorati presenti, l'ano fato pregione et, toltoge il stato, e dato a un altro de quel sangue, nominato Alesandro, el qual è più di 25 anni che è in esilio in Aleppo di Soria, el qual se à oferto de dar tute le intrate al Gran-Signor, e lui non voler altro che' l vito e vita vestita. Se dize farano morĭr l'altro [5] . . . . . .

(Ibid.)

---

1) În ms.: *observationis.*

2) În traducere italiană, cu data de 13 Mart, și în Hurmuzaki, VIII, 127-8, n° CLXXXII. Cf. Fessler, III, 603-4.

3) După un raport din 10 April, al luĭ Adam de' Franchi, acuma corespondent german, Lăpușneanu era încă în viață, dar slab. Hurmuzaki, II¹, 578. Întâiul act al luĭ Bogdan, în *Arch ist.*, I¹, 126. Data morțeĭ luĭ Alexandru, pe care istoriciĭ de până acum aĭ Moldoveĭ (Xenopol, III, 91 n. 36; Picot, 466 nota) renunță a o cunoaște, s'ar fi putut fixà după piatra mormîntală din mănăstirea Slatina (v. Ureche, 222), dar această piatră nu se maĭ află.

4) Petru-Șchiopul, numit tot Mircea (după numele tatăluĭ său) și de Ureche, 219.

5) Asupra schimbăreĭ, v. *An. Ac. Rom., l. c.*, 6, 8-9. — În raportul aceluiașĭ, cu data de 26 Iunie, se reproduce știrea cu următoarele variante : «el signor Mirchy, Vaivoda de la Bogdania-Alta, dicta Valachia . . . da anni 20 . . . a lui li basta il vito e vestito.»

CXXII.

Raport al luĭ Ferraro, despre confiscarea hasnaleĭ luĭ Petru-Șchiopul. Constantinopol, 1569, 21 Februar.

. . . . Eziam fò messo nel casnè del Gran-Signor 210 milla duchati del tresoro del rè de Vallachia, achusato a questa Porta, a fine che non capitasser in mano del rè novo, che ora è 1) . . . . . .

(Ibid.)

CXXIII.

Extract din descrierea călătorieĭ unuĭ ambasador polon la Poartă, prin Moldova, cu amintirea lupteĭ de la Dumbrava-Roșă, morțeĭ luĭ Despot și luĭ Vișnievțchi (Wisznowiecki). 1570.

Beschreibunge einer | Reyse oder eins Zuges eins fuernemli|chen po|lnischen Herrn, von Koeniglicher pol|nischen Wirden botschafftweiss gen Con|stantinopel und von dannen inn | die Tartarey gezogen. | Mit Bericht und Meldunge mancherley | seltzamer Hendel und grossen Schaden, so die | Türcken dazumal erlitten, sehr nuetzlich | unnd wol zu lesen. | Gedruckt zu Nuernberg, durch | Dieterich Gerlatz. | M.D.LXXI 2).

. . . . Wie ich N. N. ausz Polen gegen Constantinopel 3), durch die Walachey, durch den beschrienen Wald Bukowitz, in welchen fuer 73, das ist im 1497 Jar, 50.000 polnischer Mann von Walachen auff einen Tag erlegt sein; auch auff Schetschawa, allda der Desspot ungefehr vor fuenff Jaren von den Ungern verrathen und von Walachen zu Stuecken gehawen ist worden; auch auff Schoreschem, Lupotzw 4) gereyset bin. Bin ich zum ‖ersten inn ein tuerckische Stadt kommen, mit Namen Kylia; auss der Stadt Kylia bin ich, die Tain 5) Wasser hinauff, in einer Galleen biss zum grossen Bach, da man den Hausen fengt, welches ein Vierteltagreiss von Kylia liegt, gefaren; von Kylia inn ein Stedtlein mit Namen Tulza, von dannen inn ein Stadt Babi, seind wir die Post geritten in ein griechisch Dorff, Holoferdt(?).

. . . Inn diesen Feldern, bey dem Wald, hat sich der Fuerst Wisnewsky gern auffgehalten, der inn der Walachey ist gefangen worden, ungefehr vor sechs Jaren und gen Constantinopel gefueret, allda an einen eysernen Haken angehengt ist 6) . . . .

---

1) V. nº CXXI.

2) Solul e Andreĭ Taranowski, prietenul luĭ Mihaĭ-Viteazul. Hammer, III, 608, nota e (după un raport venețian din 10 April 1572 și rapoarte germane). — În prefață se cetește: «Es ist ein Schrifft hin und wider verschickt, von einem Kriegsshandel zwischen dem moscowitischen und tuerckischen Volck in etlichen tartarischen Lendern fuergenommen und ergangen.»

3) Sosește la Constantinopol în ziua de 14 August (p. 4). Dar raportul luĭ Rym, citat de Hammer, spune că un ambasador polon a fost primit în audiență la 13 *Maiŭ* 1570. V. *l. c.*

4) Țuțora, Lăpușna?

5) Dunărea.

6) V. p. 59, nº LXXXVII; p. 61. Câmpiĭ ar fi ceĭ de lângă rîul «Muss» în Tataria.

Bin selbst, den dritten Tag [1]), auffgewesen, darnach in dreyen Tagen gen Bialgrad oder Weissenburg kommen, allda drey Tag still gelegen, von dannen auff Techinia und Jazsti, welches ein Hauptstadt inn der Walachey ist, durch die Walachey, in unsers Herrn Land gen Kamenez kommen; darnach auff Jaslewitz, Ustie, Rohatin, Drehebiz, Samber, etc. [2]) . . . gen Warschau mit Gnaden Gottes am Abend Christi Geburt des angehenden 1570 Jar . . . . . .

(F^os 1, 6, 24 V^o. — Un exemplar în biblioteca orașului Nürnberg.)

CXXIV.

Varasdin (Croația), 1570, 11 April.

Generalul Hallegkh către Împĕrat, despre intenția Turcilor de a ataca pe Venețienĭ și Ardealul.

(Prinșĭ spun) dass Geschray wie der tuerckhisch Khaiser die Venediger starckh angriffen, auch den Veyda in Sybenburgen [3]) uberziehen well . . . . . .

(Graz, *Landschaftsarchiv, Kriegssachen*, fasc. 515 [4])

CXXV.

Genova, 1570, 28 Septembre.

Gheorghe Despot către dogele venețian Alvise Mocenigo, despre dispoziția sa de a ajuta causa creștină.

Serenissimo Principe,

Essendoci stato referto la potentissima vostra Republica con tutte sue forze, insieme con gli altri prencipi christiani, far guerra contra Turchi, sì per difesa dell' eccelso stato suo, sì anco per la ricuperatione delle terre orientali, da esso crudelissimo tiranno occupate, — il perchè noi, Gio. Georgio Heraclio Basilico Despota, disceso dalla linea de gl'imperatori Flavii Augusti, Romani, et dopo de gli Constantinopelitani, per la Dio gratia ristauratore et Gran-Maestro de' cavalieri di Santo Georgio, de tutta la Grecia successore, rè del Pelloponesso, della Moldavia, Valachia, etc. *(sic)*, al quale il detto tiranno indebitamente occupa più regni et stati orientali, giudicando la persona et opera nostra nella presente guerra dover esser alla Republica vostra moltro *(sic)* profitevole, gli offerimo quanto possiamo, essendo massimamente statone fatto moto per parte di quella vostra eccelsa Republica, dalla quale similmente per benignità vostra espettiamo

---

1) În Novembre.

2) Jaslowiec, Ustie, Drohobycz, Rohatyn și Sambor.

3) Ioan-Sigismund Zápolya, care moare la 14 Martie 1571 (Fessler, III, 608). El tratà la această dată cu Maximilian *(ibid.)*.

ogni aiuto ad asseguire quanto desideramo contra detto tiranno. Laonde, se vi paresse a proposito di concedere a noi, od ambasciatore et altro, chi si sia, nostro rapresentante ampissimo salvocondutto et auttorità di poter securo ‖ et *(bis)* liberamente venir a voi et ritornar, a nostro piacere, et di stare nel stato et dominio vostro libero et securamente, quanto più ci piacerà, venendo a voi over mandando persona assai bene instrutta, si potrà trattar et convenir con lei quello che in oltre acciò restasse. Datum in Genua, a XXVIII di Settembre del LXX.

Antonio Anselmo, Cavaliere di Sancto Georgio, segretario, di ordine di Sua Altezza.

A dietro:

Al Serenissimo et Eccellentissimo signor, il signor Alvise Mocenigo, per la Dio gratia dose di Venetia, suo Colendissimo [1].

(Veneția, *Arch. di Stato, Collegio, Lettere principi*, nº 12, fº 136; copie.)

CXXVI.

Din călătoria soluluĭ imperial, Gaşpar von Minkwitz, la Poartă, despre contigente române în oastea turcească. 1571.

. . . . Wievil der türckhisch Khayser Beeglerbech unnd Kriegsleüt unnder sich hatt . . .

. . . Die volgenden sein Christen:

Der auss der Schwartzen-Wallachey [2].	10.000 starckh
Der auss der Rotten-Wallachey.	10.000 [starckh]
Der auss Sibenbürgen	10.000 starckh
Summa	30.000 [starckh] [3]

(München, *Hof- und Staatsbibl.*, germ. 5385, nepaginat.)

---

1) V. p. 76, nº CXVI. Pe fº 138 se află originalul latin, purtând aceiaşĭ dată («(III) Calendas Octobris MDLXX»; cel ce a îngrijit tiparul volumuluĭ din Hurmuzaki pune 4 Octombre). A fost publicat acesta din urmă în Hurmuzaki, VIII, 158 şi 48, lăsându-se la o parte sfârşitul, adecă (pe verso), după: «Serenissimo principi ac Excellentissimo Domino Domino Alvixio Mucenigo, Dei gratia duci Venetiarum, suo colendissimo»: «28 settembre 1570; ricevuta 5 ottobre. L'illustrissimo duca di Moldavia et Vallachia ricerca salvocondoto et credenti di quelli che Sua Signoria mandarà al Dominio, per trattar alcun negocio circa la presente mossa, da quel imperatore de' Turchi LCVj *(sic)*.»

2) Moldova = Carabogdan.

3) Pentru ambasada luĭ Minkwitz, v. Hammer, III, 610.

CXXVII.

1573. Dintr'o descriere a Statelor europene supt Grigore al XIII-lea: despre ţările române, duşmănia Moldovenilor contra Polonieĭ şi tribut.

[Polonia.] Gli è poco amico [= al rè di Polonia] similmente il Vaivoda, capo et signore de' Vallacchi, il quale può mettere in campagna intorno a 50m cavalli, imperochè questo Vaivoda, che alcun tempo fù tributario al rè di Polonia, hoggi dipende dalla protettione del Turco; dal quale già fù rimesso in stato 1), ma, continuando il presente rè 2) l'amicitia col Turco, non havria da dubitare del Vaivoda . . . . . .

La Moldavia, per tributo [al Turco] 16(0)m, la Vallachia 12m, la Transilvania 10m 3) . . . . . .

(Napoli, *Bibl. nazionale*, X. G. 8, pp. 152, 231 V°.)

CXXVIII.

1573, April-Maiŭ. Extras din tratatul luĭ Svientoslav Orelius de Bozeiewice asupra intregnuluĭ polon, despre solia luĭ Ion-Vodă-cel-Cumplit către dietă, exportul de vite din principate, şi altele.

Interregni Po|loniae liber, | ad Petrum Czarnkovi|um, castellanum Posna|niensem, scriptus. | Anno Christi M. D. LXXIII. | Scientoslao Orelio de Bozeie|wice, equite polono, authore.

. . . . XIX [XVIII?] Calendas maii Bohemici regni oratores legationem in senatu peregerunt . . . . . .

. . . Palatini postea Walachiae, Ivonis seu Ioannis, legatus, in senatum intromissus, trinas attulit litteras: unas, a Palatino ad Polonos datas 4), quibus is responsum legationi Turcarum imperatoris, qua Polonos ad creandum in regem Henricum, Andegavensium ducem, cohortabatur 5), a Polonis exposcebat; alteras, a præcipuo bassa, eodem argumento scriptae, quibus quoque persuadebat, ut Henricum, Turcarum imperatoris amicum, si Polonus creari nequeat, regem acciperent, imperatori hostem nullum eligerent, imperatorem etiam finitimis omnibus [Poloniae provinciis, sibi subiectis, ab infestanda ulla iniuria Polonis interdixisse, significabat; tertiam, ab eodem bassa 6) gallico oratori 7)

1) E vorba de Ion-Vodă-cel-Cumplit, pus în Scaun de Turcĭ, contra voinţeĭ Polonilor.

2) Henric de Valois (I-iŭ, în Polonia), ales în 1573.

3) V. maĭ sus, p. 40, nº LV.

4) *Datas*, în original. V. Choisnin, *Mémoires*, în Buchon, *Choix de chroniques et mémoires sur l'histoire de France, XVIe siècle* (Paris, 1836), 721. Părerea că Ion-Vodă a *falşificat* scrisorile Mareluĭ-Vizir (Xenopol, III, 102) e lipsită de dovedĭ; Choisnin presintă lucrurile alt-fel. — Cf. şi Hammer, III, 608, nota c; Hurmuzaki, *Supl.* I¹, 30.

5) V. scrisoarea luĭ Selim în Hurmuzaki, II¹, 661-2.

6) *Basso*, în original. Scrisoarea Viziruluĭ în Hurmuzaki, *l. c.*, 657-8 şi următoarele.

7) Ioan de Montluc, episcop de Valence. V. *A. Fr.*, I, 15, 21. — Cf. Bogdan, I, 275.

tradidit. — Plerique legationem illam, sicuti habitu barbaram squalidamque, ita in contemptum seu odium Henrici adducendi gratia effectam credidisse . . . . . .

(La 6 Maiŭ, castelanul de Gnesen vorbeşte pentru candidatul naţional [1]:)

«Idem competitores appetere, principes alios intercedere, Turcam expetere, ac Walachiam denique, extremam barbariei limitem [2], per legatos desiderare; cum summo etiam Polonorum splendore coniunctum iri, si ex medio sui ii reperiantur, qui ordinis praestantia monarchis exequentur et ex quorum numero aliquis tanto regno dignissimus videatur». . . . . .

(La 8 Maiŭ, episcopul de Plock vorbeşte pentru archiducele austriac Ernest:)

«Boum quidem magnam vim ex Ungaria, Walachia et Moldavia Viennam recte agi posse; ita, dum vellent, austrias ditiones russicis et polonis bobus abstinere posse.» . . . . . .

(La 20 Maiŭ, se răspunde scrisoreĭ luĭ Selim, în care scrisoare se cuprindea:)

«Alioquin externum absque provinciarum turcicarum, Moldaviae nempe, Transylvaniae et reliquarum, dispendio in Polonia regnare non posse; indigena vero creato, pristina pace et benevolentia mutua ac quovis imperatoris beneficio Polonos usuros; aliter facturos, graviter eum offensuros» . . . . . .

(Leipzig, *Stadtbibliothek*, Rep. IV, 86, f° 69 V°, 70, 126, 144 V°.)

CXXIX.

Marele-Vizir Mohammed Sokolli către dieta polonă din Varşovia, despre ordinele date Domnilor românĭ pentru a ţinea pacea cu regatul. 1573, April.

Epistola Mahometis, Bassae turcici, perscripta ad polonicos status Warsoviĭ congregatos mense Aprili, anno Christi MDLXXIII, conversa ex sermone turcano in latinum [3].

. . . . Neque hec [4] permittet ullo tempore abs aliquo exercitu initiatorum sacris mahometanis, tam ex parte ‖ Magni Caesaris Tartarorum, quam Palatinorum Moldaviae et Walachiae aut aliunde prefato regno Poloniae molestiam aut detrimentum illatum iri ullum. Quamobrem, cum ea sit illustris voluntas Suae Maiestatis Imperialis, sangiachos seu praefectos equitum pertingentes ad vestrum regnum Magnumque Caesarem Tartarorum caeterosque qui vestros fines attingunt, tam prefectum Moldaviae, quam woivodam Walachiae, transmisso mandato imperiali sui officii plene admonuit [5]. . . .

(Leipzig, *ibid.*, Rep. II, n° 102, f° 156.)

---

1) Un Piast.

2) *Hominem*, în original.

3) În acelaşĭ manuscript, discursul solilor germanĭ la dietă (v. *A. Fr.*, I, 20), cu titlul: «*Oratio legatorum imperialium habita . . . per Gulielmum a Rosenbergk . . . MDLXXIII*», şi al celuĭ francez (*A. Fr.*, I, 21).

4) Maiestatea sultanuluĭ.

5) Pentru scrisoarea *cunoscută* a Vizirului, v. p. 82, nota 5.

CXXX.

Constantinopol, 1573, 29 Septembre.

Raport genoves al luĭ Ferraro, despre ordinul ce a dat sultanul Domnilor românĭ de a ajuta la nevoe pe Polonĭ contra Germanilor.

. . . . Et de Polonia è venuto alcuni gientilomeni a far intender al Gran-Signore che li principi de Alemagna fan mossa di far guerra al regnio di Polonia e demandare favore al Gran-Signore [1]). El qual à fato mandar comandamento al bassa de Budua [2]) et al beglerbei de Temisvar et al rè de Transilvania [3]), al Volacho et Bogdano [4]), che tuti stian al'erta, pronti, et che, sentendo movimento alguno, vadin a socorer il regnio de Polonia, e cossì à comandato al Tartaro [5]) . . . . . .

(Genova, *Arch di St., Costantinopoli*, II.)

CXXXI.

Constantinopol, 1574, 23 Mart.

Raport genoves al luĭ Ferraro, despre înlocuirea luĭ Ion-Vodă-cel-Cumplit prin Petru-Șchiopul.

. . . . Li 18 deto, il Gran-Signore à fato signor di Bogdania Pietro-Vaivoda, fratel del signor Alesandro, Vaivoda dela Valachia, et an dato caricho al fiol del *quondam* Cigalla [6]) de andar a meterlo in stato; qual averà de presente più de 20 mile ducati d'oro, et il deto Pietro, per aver deta Signoria, à promesso al Bassa 100 mila ducatti; l'armata se và metendo in ordene e fano ogni sforzo per ussir de questo streto [7]) . . . . . .

(Ibid.)

---

1) Se alesese rege (17 Maiŭ) Henric de Valois, în potriva candidatuluĭ imperial.

2) Buda.

3) Ioan-Sigismund, principele Ardealuluĭ; de la 1570 cedase titlul regal.

4) Ion-Vodă și Alexandru al II-lea.

5) Hanul Devlet-Ghiraĭ (1553-77). — Asupra scrisoreĭ, cf. Hurmuzaki, II[1], 665-7.

6) Cunoscutul renegat Iusuf-Aga Cigala-zadè.

7) «Armata» e flota turcă, care pleacă, supt comanda luĭ Kiligĭ-Alĭ, la 15 Maiŭ 1574. Pentru numirea luĭ Petru-Șchiopul în locul luĭ Ion-Vodă, v. Hurmuzaki, II[1], 671-2; VIII, 176. — Încă de la 5 Februar, un ceaus fusese trimes pentru a aduce — se credea, pentru pedeapsă —, din Varna saŭ Anchialo, pe Șaitan-Oglu Cantacuzino, causa gonireĭ luĭ Petru din Muntenia. «Mirceoaia» («la signora Mirza, vaivoda de Valachia»), Chiajna, dăduse sultanuluĭ «una sua filia vergine . . ., el qual [Signore] ora la tien per molie e molto la ama» (raport inedit al luĭ Ferraro; 19 Februar 1574). Cf. *Mem. Ac. Rom.*, seria a 2ª, XVIII, p. 5.

CXXXII.

Hans Rueber de Pixendorf, căpitan general al Ungarieĭ superioare [1], către Electorul August de Saxonia, cu rugăminte de a favorisa maĭ departe pe pribeagul Bogdan Lăpușneanu, dând un pașaport și o recomandație către regele Danemarceĭ luĭ Christofor Gaiowski, secretariul principeluĭ. Cașovia, 1574, 26 Mart.

. . . . Durchleuchtigster Fürst . . . . Es ist nicht allein in disem Lanndt, sondern auch an andern Ortten von Eur Churfürstlichen Gnade gar ein rüemblichs und löblichs Geschrey erscholen, wass massen auch Eur Churfürstliche Gnade den umb dass Christenthumbs Willen vertribnen moldauischen Fürsten Bogdan-Weyda nicht allein fürstlich und wolgehalltten, sonder auch mit stattlicher Verehrung und ansehenlichen Pleittungen und Fürschrifften begnadet; ob ich nun wol erachte Eure Churfürstliche Gnade haben solches aus christlichen Mitleiden, auch angeborner Milte und Güete, und sein, des Fürsten, Person halben fürnemblich gethan, — so will ich doch ess zum Thail auch, der ich gleichwol unwirdig sein, Fürstliche Gnade bey Eur Churfürstlichen Gnade durch Schreiben underthenigst angemeldet, für mein Person von Eur Churfürstlichen Gnade zu hohen sondern Gnaden angenommen, und durch mich dissfals gegen Eure Churfürstliche Gnade zum Underthenigsten bedanckht und daneben underthenigst gebeten haben, Eure Churfürstliche Gnade wollen zu abbemellter vorigen ine erczaigter Gnad, ime noch dise beweisen und zaigern, dises seinem Secretarius Christof Gaiowskhy, der ime die gantze Zeit seines Elendts in seinem betrüebten Wesen treulich und vleissig gedient und wölchen er in etlichen wichtigen und nothwendigen Sachen hinnter ime bey mir verlassen, mit einem Passbrief und sichern Geleith, auch ‖ Fürschrifft an die Khunigliche Würde zu Dennemarckh versehen und durch dise Mitl befürdern helfen, damit er auch sicherlich zu wohlgedachten seinem Herren gelangen möge.

Solches wirdet neben der vorigen seinem Herrn erzaigten Gnaden Eurer Churfürstlichen Gnade nichts weniger rüemblich sein und mehrgemelter sein Herr wirdet es umb Eure Churfürstliche Gnade verdienen . . . Datum Caschaw, den sechssundczwainczigsten Martii, anno im vierundsibenczigisten.

Eucrer Churfürstlichen Gnade

Unterthenigster Diener

H[ans] Rueber.

(Dresda, *Staatsarchiv, Schreiben derer Obristen, 3 Buch* (1569-1562 *[sic!]*), f° 145; original.)

---

1) V. titlurile sale *ibid.*, 693.

2) Frederic al II-lea.

CXXXIII.

1574, pe la 26 Mart. Christofor Gaiowski către Electorul August de Saxonia, cerênd un pașaport pentru a se putea întoarce, cu soliĭ ruși, la stăpânul săŭ, în Moscovia.

Humilima supplicatio ad Illustrissimum principem, Saxoniae, etc. [sic].

Illustrissime princeps et domine, domine michi semper clementissime, etc. *(sic).*

Quum caerte scio Illustrissimam Caelsitudinem Vestram superiori tempore in ditionibus suis magno cum favore et benignitate suscepisse principem meum, Magnificum Dominum Bohdanum Despotowicz, Valachiae Vaywodam et tanta benignitate eum in domo sua tractavisse, ut tota Hungaria de hoc optime novit; quare, cum ego de Praga reversus fui, tunc temporis, in magnis necessitatibus domini mei, nunc iterum redivertor *(sic)* ad dominum meum cum nunciis Illustrissimi principis Moschowiae [1]; precipue cum mihi non sit licitum nunc venire ad Vestram Illustrissimam Caelsitudinem, remitto Illustrissimae Caelsitudini Vestrae litteras quas Magnificus dominus Ruber, regni Hungariae supremus capitaneus, Illustrissimae Celsitudini Vestrae scripsit ratione mei, petens humiliter ut Illustrissima Caelsitudo Vestra dignetur recordari clementiae et favoris sui, quem ostendit domino meo, et michi litteras salvi conductus dare ex sua clemencia innata dignetur, et alias litteras ad Serenissimum regem Daniae, ut liber eo transire possem usque in Moschowiam, quum absque litteris huiusmodi nequaquam liber transire possum; quum multa accidere solent viaticis *(sic)*, precipue in his regionibus. Et Sacratissima Maiestas Caesarea haec eadem loqui dignata est coram Magnifico Domino *(bis)* Bekesh [2], ne ego absque scitu et voluntate speciali Illustrissimae Celsitudinis Vestrae transire per tantas ditiones audeam, licet cum nunciis Illustrissimi principis Moschowiae venio et dominus meus tantam clementiam Illustrissimae Celsitudinis Vestrae, quoad vivet, servitiis suis infimis resarcire paratus est et erit coramque magnis principibus tantum favorem et benignitatem Illustrissimae Celsitudinis Vestrae narare *(sic)* paratus est [3].

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae servitor

Christophorus Ga[iowsky],
servitor Bohdani Vayvodae, mano [sic!] *propria.*

(Stampila, cu inițialele: *C. G.*)

(Ibid., f°. 146; original.)

---

1) Ivan al IV-lea, cel Groaznic. Pentru soliĭ săĭ, v. Schiemann, *Russland, Polen und Livland* (în culegerea Oncken) II, la această dată.

2) Gașpar Bocheș (Bĕkes), sprijinit de Imperialĭ în pretențiile sale la Domnia Ardealuluĭ. Era refugiat la Împĕratul. Fessler, III, 612.

3) Asupra soarteĭ luĭ Bogdan Lăpușneanu, v. Hurmuzaki, III[1], *passim; A. Fr.*, I, 16-20, 22. — Pentru cuprinsul acestor două scrisorĭ, maĭ compară Languet, în *Archiva istorică*, I[2], 30.

CXXXIV.

Raport genoves al luĭ Ferraro, despre răscoala luĭ Ion-Vodă, înfrângerea luĭ Petru-Șchiopul și fratelui său Alexandru, fuga lor la Brăila, pregătirile Turcilor și intenția lor de a pune în loc pe Bogdan Lăpușneanu. Constantinopol, 1574, 7 Maiŭ.

. . . . Questo giorno [1]) vene nove como il signor de Bogdania el vechio [2]) è in arma con 4 mila anime soldati, frà cavali e pedoni, per non lassar intrar in quel regnio de Bogdania Pietro-Vaivoda, fato novo signore de Bogdania, el qual è fratello de Alesandro, Vaivoda de Valachia; intendendo questo il Gran-Signore, comandò ad Alessandro de Valachia che donasse socorso al fratello per meterlo in stato, et il fiol del condam Cigalla, ora. . . (?) capiggi-bassi, avvuto caricho et la bandiera per meter in stato el dito Pietro-Voivoda. Etiam comandò al beglerbei de Temisvar et a tuti li sanzachi deli confini, de modo che si zudicha, quel signor vechio sarà preso . . . . .

Li 30 deto, è venuto nova como il fiol del condam Cigala, con Pietro-Voivoda, novo signor de Bogdania, fratel de Alessandro-Vaivoda de Valachia, intendendo che il signor vechio de Bogdania era in arme per levarli il passo, sentendossi lor potenti, volsero passar il fiume per intrar nela Bogdania e per forza dar el possesso et meter in stato il detto Pietro-Vaivoda; dicono che il vechio signor li asaltò de note e li messe in rota con grande mortalità; dove con pochi si salvorono in Proilago [3]); an mandado a dimandar socorso; il Gran-Signore à comandato a tuti li sanzachi de li confini li din socorso et à comandato a Tartari che vadin a far una coraria in sula Bogdania. — È stà spedito de la Porta un Mostafà Chiausso per Transilvania, con comandamenti e salvoconduti per rechiamar quel signor vechio de Bogdania schampo, prometendoli che vengi a la Porta, che di novo lo faran signor de Bogdania, ma judichamo che non se lasarà chiapar [4]). Li 2 magio questa matina *(sic)*, il beglerbei de Grezia bassò la man al Gran-Signore e frà 3 giorni partirà per Sofia, e là sarà la massa del exercito [5]) . . .

(Genova, *Arch. di St., Costantinopoli*, II.)

CXXXV.

Raport genoves al luĭ Ferraro, despre plecarea beglerbegului Greciei, care va aștepta la Adrianopol evenimentele. Constantinopol, 1574, 19 Maiŭ.

(Stirile de maĭ sus.) Et, adì 10 deto [6]), il beglerbei dela Grezia ussì in campagna et se ne andarà a firmar in Andrinopolli, stando a veder quel seguirà deli Bogdani, Valachi e, bisognando, andarà a quela banda et, li 11, el Gran-Signore à mandato al deto beglerbei 700 zanizari per guardia dela sua persona . . . . . .

(Ibid.)

---

1) 27 April.
2) Ion-Vodă.
3) Brăila.
4) Asupra intențiilor Porței de a restabili pe fugarul Bogdan Lăpușneanu, v. Hurmuzaki, II[1], 699.
5) Aceleșĭ știrĭ în raportul de la 10 Maiŭ. V. și nº CXXXV.
6) Maiŭ.

CXXXVI.

Viena, 1574, 21 Maiŭ. Ştirĭ din Viena, despre înfrângerea luĭ Petru-Şchiopul de către Ion-Vodă.

. . . . S'intende che, havendo il Moldavo favorito del Turco ottenuto da quello li giorni passati il potere andare a pigliare il possesso della Valacchia, di dove fù già discacciato quel principe, vi andò con poche forze, confidato nel suo valore et assicurato che Polachi non l'havrebbeno contradetto, per non dispiacere al Turco, ma, advertiti quelli del paese, se li oppossero, in tal maniera armati che fù constretto retirarsi con perdita de molti di suoi, onde è ritornato a dimandare aiuto al Turco per andare un'altra volta a quella impresa, che si crede facilmente ottenerà. . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, G. 54 Inf., f° 95 V°.)

CXXXVII.

Constantinopol, 1574, 4 Iulie. Raport genoves al luĭ «Toma de Balsar...» [2], despre porunca de plecare dată beglerbeguluĭ Greciеĭ, zvonul despre fuga luĭ Ion-Vodă, ofertele de tribut ale acestuia şi hotărîrea sultanuluĭ de a-l nimici.

. . . . Et, adì 22 deto, el Gran-Signore à mandato uno comandamento al beglerbei dela Grezia, qual è in Andrinopolli, che'l vada a la volta de Bogdania e meta paura a quelli populli e che, fazendo de bisognio, intri in destrution de quel paese, per meter in stato questo signor novo. Vene nova che'l signor vechio era fugito, ma fò una fintta 3); anzi ogni giorno si và più a ingrossando el suo exercito, ma si zudecha che al fine el restarà presone, per eser da ogni banda serato et ogni suo vizino se move contro de lui per comandamento e timor del Gran-Signore . . . La guera de Bogdania non se pol acordar in modo alguno, perchè il Gran-Signore vol in le man quel signor vechio rebello, o vivo, o morto, dove manda a sforzar il suo exercito da ogni banda. Se non *(sic)* vol che il deto signor vechio abi mandato letera al Gran-Signore et ofertosi fidelissimo servo de Sua Altezza et che'l vol esser 10 mila ducati al ano de tributo e presentare al Gran-Signore 50 mila ducati et altretanti al Bassa 4) . . . . . .

(Genova, *Arch. di St., Costantinopoli*, II.)

---

1) Volumul cuprinde jurnale manuscripte, «avisi», din anul 1574.
2) Probabil iarăşi un nume falş. V. p. 60, notele 1,5.
3) Cf. Hurmuzaki, II¹, 699.
4) Sokolli.

CXXXVIII.

Raport al ambasadorului frances la Constantinopol, François de Noailles, episcop de Acqs [1], despre supĕrarea Turcilor pentru ajutorul promis de Polonĭ luĭ Ion-Vodă. Constantinopol, 1574, 7 Iulie.

. . . . (T)outes ces plaintes qu'il [2] m'avoit faites cy-devant des incursions que les Polonnois font ordinairement du costé de Boristène et des secours promis au feu Jean-Vayvode de Moldavie [3] contre le Grand-Seigneur [4] . . . . . .

(München, *Hof- u. Staatsbibl.*, Gall. 649, f° 102 V°.)

CXXXIX.

Noailles către regele Franciei, despre supĕrarea Mareluĭ-Vizir pe dragomanul frances din causa unor discuțiĭ relative la revolta luĭ Ion-Vodă. Constantinopol, 1574, 16 Iulie.

. . . . . (P)ar ma dernière despesche j'ay escrit à Vostre Majesté les impertinentes colères dont ce Premier-Bassa [5] avoit par trois fois usé, parlant à vostre dragoman, Monsieur Dominic Oliveri, sur l'occasion de la guerre de Moldavie . . . .

(Ibid., f° 108.)

CXL.

Știrĭ din Viena, despre victoriile luĭ Ion-Vodă și prinderea luĭ. Viena, 1574, 17 Iulie.

. . . . (D)icesi che, havendo il principe della Valacchia, col favore de' Polacchi, date due rotte al Moldavo, che l'havea assalito nel suo paese, per impatronirsene, è stato finalmente rotto et fatto priggione da quello, con l'aiuto de' Tartari, otte-

---

1) Corespondența episcopuluĭ de Ax (Ariège), împreună cu a fratelui său, Anton, a fost publicată în parte de Vertot în 1763. — Scrisoarea de față lipsește în Hurmuzaki, *Supl.* I¹. De notat iarăși că scrisoarea publicată pe p. 24, cu data de 14 August, poartă în manuscriptul scrisorilor luĭ Noailles pe care-l întrebuințăm (f° 106) pe cea de 8 August; *ibid.*, r. 9 de jos, trebuie «*veil bogdan*», și nu «vice-bogdan»! Bucata n° 2 de pe p. 35 are (f° 930) data de 14 Iunie.

2) Vizirul Mohammed Sokolli.

3) Ion e ucis în Iunie (Xenopol, III, 120).

4) V. *ibid.*, 110.

5) Mohammed Sokolli († 1579).

nuto col favore del Turco, al quale sarà mandato il detto principe ch' al sicuro li farà tagliare la testa . . . . . .

(Milan, *Bibl Ambr.*, G. 54 Inf., f° 136 V°.)

CXLI.

Constantinopol, 1574, 17 Septembre.

Raport genoves al luĭ Ferraro, despre trecerea Dunărel de către de Lisle, ambasador frances.

. . . . Questo giorno [1], lo signor ambasator de Franzia, monsignore d'Ach[2], mandò in Andrinopolli a scontrar el novo ambasator de Franzia [3], avendo inteso che aveva passato el Danubio.

(Fuga luĭ Henric al III-lea din Polonia [4].)

(Genova, *Arch di St., Costantinopoli*, II.)

CXLII.

Constantinopol, 1574, 18 Septembre.

Raport genoves al luĭ Ferraro, despre sosirea, prin Moldova, a știrel despre fuga regelul Henric al Polonieĭ.

. . . . Li 19 deto [5], è venuto uno chiaus de Moldavia e dà novo, como il serenissimo rè Enrich, novo rè de Polonia, se ne era fugito de Polonia . . . . .

(Ibid.)

CXLIII.

Constantinopol, 1574, 18 Novembre.

Raport genoves al luĭ Ferraro, despre răsplata ce așteaptă la întoarcerea luĭ din Moldova pe Iusuf-Aga Cigala-zadè.

. . . . Et il magnifico Mostaffà-Bassa de Buda è stà fato bassà della Porta [6], e se dize che, subito che ritorni el fiol del *condam* Cigalla, sarà fato aga delli

---

1) 16 August.

2) V. p. 89, nota 1.

3) Abatele de Lisle. Hurmuzaki, *Supl.* II, 41.

4) Aflând de moartea fratelui său, Carol al IX-lea, Henric fuge din Polonia în Iunie, spre țara sa natală.

5) Septembre.

6) Vizir, și nu Mare-Vizir; acesta era Sokolli (-1579).

Zanizari, qual era stato in Moldavia a aquietar quelli populli fugiti, promitendo a tuti perdono [1]). . . . . .

(Ibid.)

CXLIV.

David Ungnad, ambasador imperial pe lângă Poartă, către deputaţiĭ Stirieĭ, despre decăderea Ardealuluĭ şi ţĕrilor române şi causele eĭ. Constantinopol, 1575, 1 Ianuar.

(Să ajute apĕrarea prin contribuţiĭ voluntare, ca să nu li se întîmple ca Grecilor, cari aŭ dat prea tărziŭ împĕratuluĭ lor mijloacele de a-şĭ apăra capitala.) Dass soll ja allen christlichen Ländern ein fürnembs Exempl, Warnung und Erinderung sein, besser, als etwan bissher beschehen, aufs künfftig ihr vorstehende vermuetliche Nott unnd Notturfft zu betrachten. Gleichsfaals sollen Sibenbürgen, Moldaw unnd Wallachey auch ein Beyspil sein; welche Lender dem Feindt fast gar in den Raihen gerathen, unnd mehr durch Tyranney, als mit ordenlichen Gesetzen geregiert werden, auch, irer ordenlichen Oberkaits Succession beraubt, den zum Herrn, der den Türcken gefelt, erkennen, annemmen; entgegen auch, wann im von hieraus auf ietwedere [2]) falsche Delation, oder dass er diser Leüth Geitz nitt ersettigen kan, abkünt, und er abgeschaffen würdt, verlassen muessen . . . . . .

(Graz, *Landschaftsarchiv*, 42, *Kriegswesen 1575-7.*)

CXLV.

Raport genoves al luĭ Ferraro, despre o misiune dată de Turcĭ luĭ Bartolomeiŭ Brutti, viitorul boier moldovean. Constantinopol, 1575, 18 Februar.

. . . . Et, adì 4 deto [3]), fò spedito Bartolomeo Bruti [4]) in posta per Ragusi, Venezia, Roma, per far il cambio deli schiavi de la Tore del Mar . . . . . con li Turchi de Roma . . . . . .

(Genova, *Arch. di St., Costantinopoli*, II.)

---

1) Cf. p. 84, nº CXXXI.

2) *Jedweder, jeder.*

3) Februar.

4) Albanes italianisat, stabilit în Moldova mai târziŭ, unde ajunge cămăraş, căpitan de Lăpuşna, postelnic şi favorit al Domnilor Ianĉu Sasul şi Petru Şchiopul. V. *Vatra*, I, 758; Xenopol, III, 128, 133.

CXLVI.

1575, după 7 Septembre. Din raportul unuĭ cavaler de Malta către don Juan de Austria, despre utilitatea pentru Turcĭ a Tatarilor, cari pot înnăduși o revoltă a țĕrilor române.

Relatione delle cose di Constantinopoli e desseni del signor Turcho per l'anno futuro 1576, fatta al Signor Don Giovanni d'Austria [1] *da un cavalier di Malta, mandato a questo fine da Sua Eccellenza a quella Porta e partito da Constantinopoli adì 7 Settembre 1575.*

(Turcii trăesc bine cu Tatarii din treĭ cause:) Il terzo e ultimo rispetto è perchè si può valer di loro per ingrossare con quella cavallaria i suoi esserciti per spengerli contra il Transilvano, Valaccho e Moldavo, quando volessero levarsi dalla sua devotione, e contra l'imperatore, Moscho e Polloni, quando havesse con loro la guerra . . . . . .

(München, *Hof- und Staatsbibl.*, It. 6, f° 431.)

CXLVII.

Constantinopol, 1575, 30 Septembre. Sultanul Murad al III-lea către nobiliĭ polonĭ, ordonându-li să aleagă rege pe Ștefan Báthory.

Lettera d'Amurat, imperatore de' Turchi, scritta a' Signori Polachi, del mese di Settembre l'anno 1575, in materia della creatione del rè loro.

Să aleagă pe Henric *(sic)*, nu pe Împĕrat, nicĭ pe Țar. Dacă nu, alesul lor să fie Ștefan Báthory [2]. Alt-fel, «sarette desolati e ridotti al niente.» Amenințărĭ grozave: până și în Cracovia vor pătrunde soldațiĭ turcĭ. Alte amănunte vor afla prin «Soldano, ambasciatore e secretario nostro». — Constantinopol, 30 Septembre 991 [3].

(*Ibid.*, It. 90, f° 19-20 V°.)

---

1) Don Juan de Austria (1545-78), fratele luĭ Filip al II-lea și învingătorul Turcilor la Lepanto (1571).

2) Ales la 14 Decembre 1575 (Fessler, III, 616). Cf. L. Szádecky, *Báthory István* (Budapesta 1887), 320-2.

3) *(Sic)*. — Scrisoarea se află într'un codice miscelaneŭ din secolul al XVI-lea, cuprinzênd asemenea scrisorĭ adresate de suveranĭ musulmanĭ Creștinilor. Aceasta pare autentică. Altele sunt cunoscute ca falșe (ca, de pildă, răspândita scrisoare a luĭ Morbasan (Umûr-beiŭ de Smirna) către papa Clement al VI-lea, publicată de Wattenbach în *Arch. de l'Orient latin*, II, p. a 2-a, 297-303). Cf., asupra cuprinsuluĭ, Gerlach, *Tagebuch*, 142 și Hammer, IV, 19.

CXLVIII.

Din tractatul luĭ Anton Tiepolo către Iacob Buoncompagno despre oastea turcească: contingentul român. 1576 [1].

Sommario della militia turchesca, del Clarissimo Antonio Tiepolo all' Eccellentissimo signor Jacopo Buoncompagno.

. . . . Lì 25 m Achangì [2]. Et hà seco altri 20 m cavalli de i due vaivoda: Bogdani *(sic)* et Valacco, christiani Græci *(sic!)* . . . . . .

(Ibid, It. 6, f° 347.)

CXLIX.

Christofor de Teuffenbach, sol imperial în Ardeal, către Împĕratul Maximilian al II-lea, despre negocierile sale cu Ștefan Báthory, ales rege al Polonieĭ (se vorbește de solíĭ așteptate din Muntenia și Moldova și de intenția noului rege de a trece prin această din urmă țară). 1576, 20-22 Ianuar.

Summa litterarum domini Christophori a Teuffenbach ad Sacram Caesaream Maiestatem datarum, quae continent acta in Polonia 20 et 22 diebus Ianuarii, anno 1576.

(Báthory spune luĭ Teuffenbach:) Legatos etiam polonicos, Palatinum Lublinensem, comitem Ostroviensem, atque Mahometum Tschaussium a Porta, praeterea legatos ex Walachia et Moldavia proxima septimana Meggetschii [3] ad comitia venturos et publice Regnum petituros, postea vero Vaivodam, sine longiore interposita mora, cum ducentis saltem vel trecentis equitibus, festinanter per Moldaviam Podoliamque in Poloniam profecturum, litterae [4] perhibent . . . . . .

. . . Teuffenbachius . . . interogat . . . an vero ad comitia in Meggetsch ipsum sequi debeat. Respondit Vaivoda non se suadere ut eo se conferat. Cum enim ibi nunc sit Tschaushius, et alius quidam a Porta adventans expectatur, et profecto [5] adventantium et discedentium non sit finis, levi momento fieri posse, ut in eorum et impe-

---

1) La 9 Iunie 1576 își presintă raportul fostul bail la Constantinopol, Antonio Tiepolo (v. Albèri, *Relazioni degli ambasciatori veneti al senato*, Florența, 1844, seria a 3-a, II, 128 și urm.). Avem rapoarte de ale sale datate din 1574 (Hurmuzaki, VIII, 177-9). După o listă manuscriptă a baililor (München, *Hof- u Staatsbibl.*, It. 327, f° 6), Tiepolo și-ar fi ocupat postul în 1571 și l-ar fi ținut până în 1575.

2) Achingì: «cavalli turchi . . . aventurieri senza soldo» (Giovio, ap. Hammer, I, 581). Cf. și mai sus, p. 50, nota 1.

3) Mediaș.

4) Ale luĭ Teuffenbach, ale căruia scrisorĭ sunt resumate.

5) În ms.: *profectionem*

ratoris turcici suspitionem cadat, propterea quod cum Germanis aliquid monstri alere[t] . . . . . .
. . . Legatos Poloniae 21a eiusdem mensis Tordae con(s)sedisse. . . . . .

(Graz, *Landschaftsarchiv*, ms. 2615, f° 38, 39, 41, 42 V°.)

CL.

Satu-Mare, 1576, 22 Februar. Știrĭ din Satu-Mare, despre solia munteană la dieta din Mediaș și intenția luĭ Ștefan Báthory de a trece, la o întîmplare, prin Moldova în Polonia.

Zeittung aus Zaggmär, vom 22 Februarii anno [15]76.

. . . . Die polnisch Gesandten, deren 13, darundter Torlo [1]) der fürnembst, sein zu Meggies auf den Landtag, bey 200 starck, ankommen.

Den 3 Februarii, ist die wallachisch, und, den 6, die türckisch Pottschafft daselbsten ankommen . . . . . .

(La 8, Báthory jură articolele și se însoară cu infanta Ana [2]), «die . . . nunmehr über 50 Jar alt.» La 9, banchet.)

Weyda hat sich vernemmen lassen, demnoch er jezo bey der kaiserlichen Majestät umb den Pass durch Hungern in Polln zu reissen anhalte, und ime aber derselb verwert soll werden, so wöll er den Pass mit der Türgken, Tartarn, ouch Wallachen Hülff wol finden, wie er dan in starcker Rüstung ist . . . . . .

(La 26, va fi revistă militară, apoĭ, cu 4.000 de oameni, Báthory va pleca, «so inner vier Wochen beschehen soll.») [3])

(Ibid., f° 46-46 V°.) (4)

---

1) Ioan Tarlo e acel nobil polon pe a cărnia fată, Hedviga, o peţise Bogdan Lăpuşneanu (Istvánfi, 340a; *Col. I Traian*, II, n° 5). Cf. și *An. Ac. Rom.*, ser. a 2-a, secț. ist., XIX, 53.

2) Infanta Ana, sora ultimuluĭ Jagellonid, Sigismund al II-lea, legitimă prin căsătoria sa cu Ștefan Báthory alegerea acestuia ca rege al Polonieĭ.

3) Concurentul luĭ Báthory la alegerea de rege polon fusese Împăratul Maximilian, pentru sine saŭ măcar pentru fiu-săŭ Ernest. Împăratul încercă prin maĭ multe soliĭ să facă pe rivalul săŭ a-ĭ ceda (v. Fessler, III, 615-7).

4) Manuscriptul e o copie din secolul al XIX-lea a maĭ multor acte, de date deosebite, privitoare istoria Polonieĭ. Pe f° 35 e menționat ms. [lat.] 8668 al bibl. imperiale din Viena.

CLI.

Jurnale din Viena, despre intenția luĭ Ștefan Báthory de a trece prin Moldova. Viena, 1576, 3 Mart.

Di Vienna, li 3 di Marzo 1576.

. . . . L'altro dì venne uno di Transilvania, che referisce, come quel Vaivoda [1]) si metteva in ordine con ogni suo potere per passar in Polonia, dovendo passar per la Moldavia, con l'aiuto et favore de' Valacchi . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D 188 Inf., *Avvisi 1575-6*, f° 39.)

CLII.

Raport genoves al luĭ Ferraro, despre intrarea luĭ Ștefan Báthory în Moldova. Constantinopol, 1576, 5 April.

. . . . Questo dì vene un chiausso in posta da Transilvania in giorni 11; dà nova che 'l Vaivoda di Transilvania con mile cavalli era passato in Moldavia e stà aspetare aiuto dal Gran-Turco e da Tartari, aciò sia messo per forza rè di Polonia. S'è apò inteso come el rè de Romani [2]) era intrato in Polonia con grandi presidî [3]) . . . .

(Genova, *Arch. di St., Costantinopoli*, II.)

CLIII.

Jurnal din Viena, despre acelașĭ lucru. Viena, 1576, 7 April.

Di Vienna, li 7 d'Aprile del 1576.

. . . S'intende per cose certe che'l Transilvano è gionto nella Moldavia, non molto lontano da' confini di Pollonia, ma si crede che troverà resistenza . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D 188 Inf., f° 61.)

---

1) Ștefan Báthory, ales în 1575 rege al Poloniei. V. p. 92, nota 2; *A. Fr.*, I, 24, 117. În Maiŭ, Báthory era acuma in Cracovia (încoronat la 1ĭŭ. Fessler, III, 617).

2) Rudolf, fiul maĭ mare al Împĕratuluĭ Maximilian, ales, acesta, în aceiașĭ dĭ cu Báthory. Maximilian moare la 12 Octombre, în ajunul expedițieĭ, de care e vorba aicĭ *(ibid.)*.

3) V. bucata precedentă. Báthory nu trece însă prin Moldova. Cf. Hurmuzaki, III², 4-5 și monografia citată a luĭ Szádecky, 392-5.

CLIV.

Paris, 1579, 21 April. Henric al III-lea, regele Franciei, către Marele-Vizir Mohammed Sokolli, despre drepturile lui Petru-Cercel la tronul Țĕrei-Românești.

Lettres du roy audict Mehemet, Premier-Bassa, etc. [1]

Très-illustre et magnifique seigneur! Entre les choses principalles et que nous avons le plus à cœur, à l'exemple des roys, noz très-puissantz et très-dignes progeniteurs, vers lesquelz les princes spoliez ou affligez ont en recours et protection, est de veoir le prince vray et naturel et legitime heritier et successeur de la Grande-Vallaquie remis et restitué au lieu et Siège de ses ancestres, en recognoissant toutes fois le Grant-Seigneur, nostre très-cher et parfaict amy et la couronne de Constantinopple, et luy payant les droictz et tributz accoustumez, comme faisoit feu son père [2]; nous en faisons presentement une bonne et expresse despesche à Sa Haultesse, de laquelle, parce que nous sçavons que vous aurez communication, ne vous en ferons reditte, nous remettans aussy à la suffisance de nostre amé et feal le sieur de Germigny, nostre conseiller et maistre d'hostel ordinaire et ambassadeur par delà. Lequel nous vous prions de croire comme nostre propre personne, mesmement de ce qu' il vous tesmoignera bien particulièrement; oultre que ce sera un œuvre digne de la grandeur de Sa Haultesse et de vostre prudence à la conduicte et direction des grandes affaires, nous en retirerons infini plaisir et contantement, pour le vous faire paroistre par vraiz effectz, à quelque bonne et notable occasion, nous remectant [en] garde. Escript à Paris, le XXJ^me^ jour d'Apvril 1579.

Henry. — De Neufville [3].

(München, *Hof- u Staatsbibl*, Gall. 143, f° 22 V°.)

---

1) Cu această scrisoare încep cele scoase din corespondența lui de Germigny, ambasador francez la Constantinopol (v. asupră-i Saint-Priest, *Mém. sur l'ambassade de France en Turquie*, Paris 1877, 197-9 și Charrière, III, 814 n. 1). Ambasadorul își copiă toate depeșele într'un volum in fol., care se află astăḑi la Bibl. Statului din München. Titlul complect e: *Memoires de Messire Jacques de Germigny, chevalier de l'Ordre du roy, baron de Germoltes et ambassadeur à la Porte du Grand-Seigneur sceus le règne de Henry 3, roy de France, et sous l'empire du sultan Amurat, empereur des Turcz, depuis le 26 juin 1579* [sic] *jusques au 17 decembre 1584.* Pe dos: *Ambassad[e] de Germign[y].* Multe scrisorĭ pierdute se regăsesc aicĭ; multe rĕŭ datate în deosebitele publicațiĭ, unde aŭ vĕḑut lumina (*l'Illustre Orbandale* (Lyon 1661); Charrière, *o. c.*; Hurmuzaki, *Supl.* I[1]), se află aicĭ cu data adevĕrată. Reproducem în publicația noastră numaĭ bucățile ce nu s'aŭ tipărit aiurea, însemnând în note datele ce trebue să se îndrepteze în publicațiile anterioare.

2) Pĕtrașcu-cel-Bun, Domn al Munteniei (1554-8).

3) Cf. scrisoarea regelui către sultan (2 Maiŭ), în Hurmuzaki, *Supl.* I[1], 46-8. Data pe care o poartă în ms. luĭ Germigny (f° 22-2 V°) e tot 21 April, ca și bucata din text. Fragmentul din Hurmuzaki, *l. c.*, 248 are în realitate data de *27* Septembre.

CLV.

Ferdinand, conte de «Ngrroll» (Nagroll?), către generalul Hans Rueber, despre hotărîrea luĭ Ștefan Báthory, regele Poloniei, de a împiedeca o tentativă a luĭ Albert Lacki in Moldova. Satu-Mare, 1579, 27 August.

. . . . Vor wenig Tagen hab ich dem Herrn Veldt-Obristen geschriben, wegen das der Weyda, auch Turckhen des Latzki Furnemben in Moldaw Verhinnderung. Heut ist wider ainer der Mainaidigen [1]) khumben unnd bestätt solches fur gewiss, das der König von Poln dem Weyda geschriben hat unnd bevohlen solche des Latzkhi Furnemen zu verhinndern, unnd, da er nit starckh gnueg seye, soll er sich der Turckhen Hülff gebrauchen [2]) . . . . . .

(Graz, *Landschaftsarchiv, Kriegswesen*, 513.)

CLVI.

Iacob de Germigny, ambasador frances la Constantinopol, către regele Henric al III-lea, despre speranța ce are în afacerea luĭ Cercel. Constantinopol, 1579, 26 Septembre.

Extraict d'une lettre escripte par le sieur de Germiny de Constantinoble, le XXVIe Septembre 1579.

Sire ! Quant au faict que Vostre Magesté m'a commandé de negotier pour le prince de Valaquie, j'en ay desjà touché quelque bon mot et, combien que ledict Bassa [3]) m'a rendu la chose asses difficile, si est-ce que y a quelque bonne esperance de la faire reussir à bien, soubs la faveur, credict et auctorité de Vostre Magesté [4]).

(Modena, *Archivio Estese, busta Oriente.)*

---

1) Ungurii din partida anti-imperială.

2) Asupra planurilor de Domnie în Moldova ale luĭ Albert Lacki, v. studiul nostru citat din *Anal. Ac. Rom.*, XIX, 221 și urm. *Weida* e Christofor Báthory, care înlocuește în Ardeal pe fratele său Ștefan, ales rege în Polonia.

3) Încă Mohammed Sokolli, ucis la 11 Octombre. V. *Anal. Ac Rom.*, secț. ist., XVIII (seria a 2-a), 32.

4) Aceasta e bucata de care se vorbește în nota 1, p. 96. O reproducem, pentru că și aicĭ data e 26 Septembre, fiind-că, pe urmă, acest «extract» a fost presintat de Cercel ducelui de Ferrara, cu ocasia trecereĭ sale prin statele acestuia (v. mai departe). *El a lăsat la o parte sfârșitul scrisoreĭ, în care Germigny face să atârne putința numireĭ pretendentuluĭ de împlinirea promisiunilor bănești făcute de dânsul, și a îndulcit unele expresiĭ: «difficile», în loc de «fort difficile», dar: «bonne esperance», în loc de «esperance».*

CLVII.

Constantinopol, 1579, 23 Novembre.

Germigny către rege, despre mazilirea luĭ Petru-Șchiopul.

. . . . Avant-hier fut estranglé icy le Quechaïa de Pierre, Vayvode de la Bogdanye, et soubdain fut depesché un chaoulx en ladicte Bogdanye pour conduire ledict Wayvode, les fers aux piedz, en ceste Porte, s'il se peult trouver, d'auttant qu'on le tient estre perdu. L'on ne sçait encores l'occasion pourquoy ce commandement est sorty, si ce n'est que Agmat-Bassa [1] ne luy vouloit bien [2] . . . . . .

(München, *Hof- u Staatsbibl.*, Gall. 143, f° 47.)

CLVIII.

Paris, 1579, 16 Decembre.

Petru Cercel către ducele Alfons al II-lea de Ferrara, despre soarta sa și nevoia ce ar avea de o recomandație a ducelui către regele Franciei și regina-mamă, Caterina de Medicis.

Serenissimo Signore,

Se gli marinari, perdendo illoru *(sic)* navi, se ne condoleno con marinari, i mercanti con gli mercanti; il simile infra humil plebbe e gente di bas[s]a conditione se ne consigliano ne i lor casi insieme, così in aversità, come in perversittà *(sic)*, piglo dunque esempio di lor; di poi che infra tanti santi principi, rè, imperatori et potentissimi monarchi preteriti, presenti et futuri, toca hoggi la sorte a me di truovarmi in disgratia della fortuna, non pos[s]o altro fare se non ggiacere sotto la sua empia rota, fine a ttanto che il mio Creatore farà la sua divina volontà con eso meco, sì come io debbo et non manco di credere che sua bontà divina debbe haver bona noticia di me, di poi che gli piace haverme in talle stato, de che io debbo in lui solo me consolare et confortare; pure, conoscendo che sono uno delle sue creature, non mi pare, Serenissimo principe, cosa convenewolle alla qualittà mia et non debbo consiliarmi, nè condolermi con mercanti e marinari, ma me ne pos[s]o bene condolere et piangermi della mia contraria et perversa fortuna verso uno sì gran principe et sì potente, come la qualità sua, et tanto più esendo certo che già Vostra Altezza, havuto qualche poca informatione dell mio calamitoso stato, hor vedendo che la fortuna, forse straca, anzi satia delle mie tante afflictione et tribulatione, penso che sarà hormai tempo di tornar esser benignia; per talle cosa hò volutto bene con la presente baciargli infinite volte le valorosissime mane et insieme oferirgli il mio humil servitio et la mia perpetua futura amicitia, et insieme fargli raguaglio in che termine si truovano i fati miei.

Questo christianissimo rè, che Iddio prosperi in tutti soi advenimenti, informatosi dell caso mio et havendolo giudicato degno de compasione et havendo bene con-

---

1) Ahmed urmează luĭ Sokolli, asasinat. V. p. 97, nota 3.

2) Asupra mazilirei luĭ Petru-Șchiopul, mai v. Hurmuzaki, IV², 107 și urm.; III, 43. — În scrisoarea luĭ Germigny către rege (f° 49-50), publicată în Hurmuzaki, s'aĭ furișat în imprimat mai multe greșelĭ; trebue: p. 49, r. 6 de jos: «*usa*», în loc de «osa»; r. 5 de jos: «*eust*», î. l. de «eu»; r. 3 de jos; «*eu* advis», l. l. de «en advis»; r. 1 de jos: «*continué*», l. l. de «confirmé»; «*offrir*», î. l. de «office de»; p. 50, r. 2 de sus: «*le* debvoir», î. l. de «debvoir»; r. 4 de sus: «*estoit*», î. l. de «cest est».

siderato che degli homini, in qualunque stato, se ne debbe giudicare il fine, se misero o felice, m'hà benignamente abraciato et scrito al Gran-Turco et al Primo-Bas[s]à lettere di talle caldeza, che per via humana si può fare 1); delle qualle essendo inclusa in questa la risposta che l'imbasciatore di Sua Maestà à scritto nelle sue prime di Constantino Poli *(sic)* 2), ‖ Vostra Altezza vederà a suo bon piacer; della quale risposta Vostra Altezza può considerare che adeso sarà il tempo d'un favore stra(s)ordinario de Sua Maestà Christianissima, sì verso il Gran-Turco, come verso il Primo-Bassà, il quale è adeso e nuovello 3), perchè Iddio ne hà fato questa particular gratia, che il Primo-Bassà che mi era ini[mi]co capitale, è stato miserabilmente amazato d'un suo bufuno 4); ma lasciorò da parte la morte del Bassà, sapendo che Vostra Altezza sarà bene informata, e quello mi occorre di supplicargli, che si voglia degnare di metter in consideratione la mia disgratia, la qualle è degna di movergli più a pietà che non amiratione. Voglia pigare il suo benigno favore et con due linie de lettera raccomandarmi verso il Christianissimo et verso la Maestà della regina-madre 5), che vogliano piegare i lor favore stra(s)ordinario, come hò detto, verso il Gran-Turco, et ancora gli piacia scrivere due parole al suo ambasciatore di quà, che della parte della Altezza Vostra mi vogli raccomandare alla Maestà del rè, mio particolar signore, aciò che per talli mesi 6) io posa arivare al mio tan giusto et honesto desiderio, sì come prego il Creatore di farmi la gratia che io pos(s)a rimostrare a tutti miei benefatori, come ogni favore, soccorso, benevolentia et humanità piegatasi in beneficio mio, non è stata gettata in fume *(sic)*, nè in mare, come a molti del volgo parne. Con questa, Serenissimo Signore, recomandandomi humilmente alle benigne et humane gratie sue, supplico con humil voce al supremo Signore per longa et felice vita, insieme con magior gloria di Vostra Altezza. Da Parigi, ali XVI di Decembri 1579.

Di Vostra Altezza humil servitore et perpetuo amico futuro:

Petrus Demetrius Princeps
et Hares Magnae Valachiae

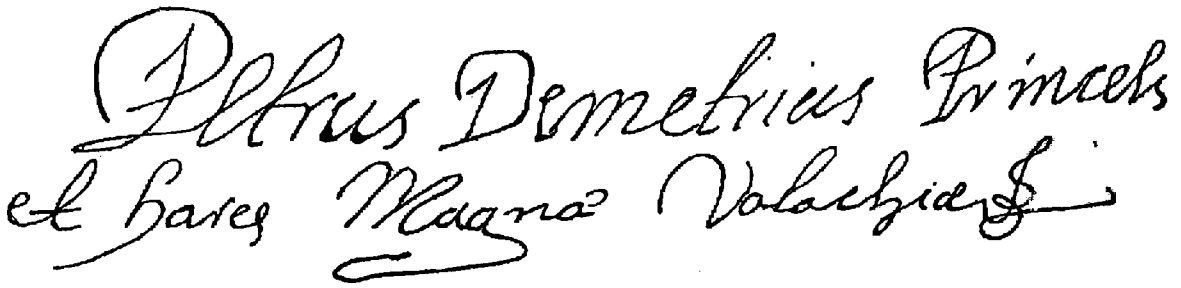

(Pe V°:) Serenissimo duci Ferrariae 7).

(Pecetie: vulturul cu coroană și crucea în plisc, avênd soarele și luna, de o parte și de alta a sa. În jur: Іѡ Петро Воевод.)

(Modena, *Arch. Est., busta Oriente*, dublu exemplar; unul cu semnătura tăiată.)

---

1) V. p. 96 și nota 3.

2) V. p. 97.

3) V. p. 98 și nota 1.

4) Sokolli fu ucis, în realitate, de un spahiŭ bosniac, ațîțat de Vizirul Mustafa-Pașa, cuceritorul Cipruluĭ. Hammer, IV, 49-50.

5) Caterina de'Medici (de Medicis).

6) Cetește: *mezzi*.

7) V. alte scrisorĭ ale luĭ Cercel în *A. Fr.*, I, 29-30, 32; Hurmuzaki, III¹, 445; *Supl.* I¹, 57-8; *Magyar Törtenelmi Tár*, 1892, 694 (23 Ianuar 1584; cerere de diac pentru latinește și ungurește); *Ateneulŭ românŭ*, an. II. O piesă poetică atribuită luĭ, în *Dialoghi piacevoli* del signor Stefano Guazzo (Veneția 1586), 25 V°-6 V°. Gramatica grecească pe care i-o atribuiam odată e scrisă de *Petrașcu*, fratele luĭ Petru Cercel (la Constantinopol în 1583). V. *Archiva soc. șt. și lit. din Iașĭ*, V, 261-4. Pentru întreaga carieră a luĭ Cercel, articolul citat din *An. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secția ist., XVIII.

CLIX.

Paris, 1579, 16 Decembre.

Petru Cercel către ducele de Ferrara, despre nevoia ce are de o altă recomandație către ducele de Guise.

Serenissimo Signore,

Per il medesimo supplica a Vostra Altezza che, piacen[do]gli di far sì grande, degna et humana opera per me, verso questa Maestà, si degnarà ancora nel medesimo tenore favorirmi altro tanto verso al Monsignore de Guisa [1]), la qualle Eccellenza è tuto mio appoggio [2]) in questa Christianissima Corte; se bene che Sua Eccellenza della summa sua virtù, bontà et humanità mi vole bene, tanto più si moverà di favorirmi, quando vederà la intercessione et favori di Vostra Altezza. Con questa resto, pregando il nostro Creatore per longa, felice et prospera vita di Vostra Altezza. Da Parigi, ali XVI Decembri 1579.

Di Vostra Altezza humil servitore.

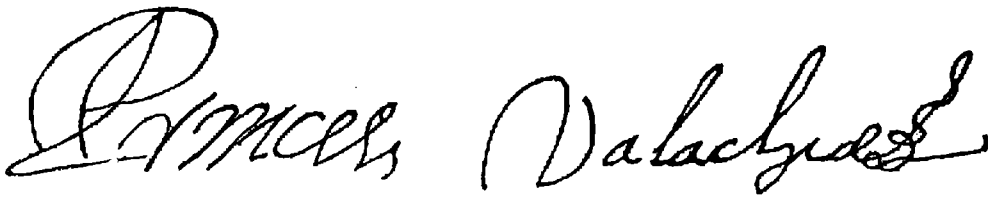

(Pe V°:) Serenissimo duci Ferrariae.

(Ibid.)

CLX.

Paris, 1579, 18 Decembre 3).

Regele Henric către Germigny, despre oportunitatea continuărei stăruinților pentru Cercel.

. . . . Vous continuerez aussy celle [4]) que vous avez commancée pour le prince de Vallaquie, vous y conduisant toutes foys avec telle consideracion et modestie que l'on n'estime que je vueille soustenir une cause injuste . . . . . .

(München, *Hof- u. Staatsbibl.*, Gall. 143, f° 95.)

---

1) Henric I-iü (1550-88).
2) *A PPoggio*, în original.
3) Primită la 28 Mart 1580.
4) Negociația.

CLXI.

Sultanul către regele Henric, despre siguranța numireĭ luĭ Cercel, dacă acesta va fi trimes de rege la Poartă. Constantinopol, 1580, 15 Iulie.

. . . . Et per Pietro, figliolo di Petrasco, già Vayvoda di Vallachia, acciò che di nuovo sia promosso Vayvoda in Vallachia . . ., oltra di quello che si contiene nelle vostre lettere, il sopranominato vostro imbasciatore ancora le cose, che dipendono di questa amicitia, il tutto ampiamente e minutamente hà fatto intendere alli piedi della nostra felicissima sedia, et il tutto habbiamo compreso. . . . . .

Et di Pietro, figliuolo di Petrasco, già Vayvoda di Vallachia, che al presente si trova alla vostra protettione, se desiderate che conseguisca il suo desiderio, sia mandato in queste parti, acciochè sia honorato secondo che sarà possibile [1]). . . . . .

(*Ibid*, f° 150 V°-1.)

CLXII.

De Germigny către Petru Cercel, despre negocierile sale, promisiunile Turcilor și absoluta siguranță cu care poate veni pentru a fi numit Domn. Constantinopol, 1580, 5 Septembre.

Al principe della Gran-Vallachia. Dei 5 Settembre 1580.

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor mio osservandissimo. Per haver trattenuto la partita del secretario Berthiere mio, sin adesso, per certi affari del Rè, non hò da molti dì in quà scritto a Vostra Signoria Illustrissima, in che termine io hò ridutto, colla mia molta diligenza, il negotio suo, nè mandatoli questa buona et desiderata nuova, havendo in animo di mandarli insieme *(bis)* col detto secretario (sì come fò adesso) il salvo-condotto di Sua Altezza, col quale lei li conciede di venir con ogni sicurtà in questa Porta, a basciarli le manì, con promessa fatta a Sua Maestà con le sue lettere, et quà a me, per bocca di Mustafà, suo Primo-Visiro [2]), di rimetterla nel suo pristino stato, come sarà gionta quà. Et per ciò, sendo venuti quivi parecchi vostri competitori, la Merciona [3]) con suo figliolo [4]), quel di Cipro [5]), et altri, tutti *(bis)* ad instantia mia son stati messi prigioni dentro la Torre del Mar-Negro, et quello che si ritrova adesso in possesso [6]), trattenuto per manco mutatione sin al vostro arrivo. Ecco adunche, Illustrissimo Signor mio, questo negotio accaminato in modo che non i *(sic)* resta altro che di dar ordine in quella Corte alle cose vostre per aviarvi quanto presto di quà,

---

1) V. o traducere franceză parțială în Hurmuzaki, *Supl.* I¹, 52.

2) După Sokolli urmează Ahmed, iar, după moartea acestuia, Hammer (IV, 700) pune pe *Sinan*-Pașa. Deci în acest punct lista sa de Mari-Viziri e greșită.

3) Mircioaia, văduva luĭ Mircea-Ciobanul, Despina saŭ Chiajna, fiică a luĭ Petru-Kareș.

4) Maĭ exact, nepot de fiŭ: Vlad, fiŭ natural al fiuluĭ Mircioaeĭ (?), Miloș.

5) Acesta se dădea drept «adevĕratul» Petru. Hurmuzaki, IV², 111. Pentru toate aceste lucruri, vedĭ capitolul *Petru Cercel* din Xenopol, III și *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secț. ist., XVIII, pp. 32 și urm.

6) Mihnea.

coll' assicurarvi che riceverete ogni favore et cortesia, a nome di Sua Maestà, in questa Eccelsa Porta, se pur si hà da dar fede a quello che ne scrive detta Sua Altezza colle sue lettere a Sua Maestà, come si hà per certo, nè mi ‖ par che si habbi da desiderar chiarezza più grande. Et pur, in caso che non riuscessi quel principal punto, non hà Vostra Signoria Illustrissima, se non da sperar ogni favore d'altrove, non che da temer cosa sinistra. Ch'io cederei prima il luogo, il grado et le cose di Sua Maestà che di patir ogni vel minima ingiuria fatta a lei. Per il quale chiarirla, mi son alquanto slargato, et per farli toccare quanto importa che lei non tardi a venire, anzi che si spedisca presto presto, acciò si ritrovi quì avanti il pagar del tributo dell' anno seguente. Il che farà con lettere nuove di Sua Maestà in favor suo et altre particularità, delle quali hò dato ordine al detto secretario Berthiere di darvine raguaglio compito, insieme della mia particolare divotione a farli humilissimo servitio, et di quanto desidero io di compir questa negotiatione con ottimo felicissimo fine. Al quale Vostra Signoria Illustrissima darà ogni fede et credenza. Non volendo pur tacerli che esso Berthiere s'è impiegato con molta divotione et diligenze al servitio suo, sperando anche di far più che mai per l'avenire. Et con questo prego l'Altissimo Idio, donator delle corone, Illustrissimo et Eccellentissimo Signore, di darvi, con quel desiderato fine, il compimento della sua gratia et a me quel bene di vedervi restituito in quell'avito vostro felicissimo stato. Dalle vigne di Pera, alli 5 di Settembre 1580.

(Ibid., f° 156-6 V°.)

CLXIII.

Constantinopol, 1580, 6 Septembre.

Pașaport acordat de Sultan luĭ Petru Cercel pentru a veni la Constantinopol.

Traduttion del commandamento, overo salvo-condotto del Gran-Signore per il principe di Vallachia [1].

Primo frà li principali delli fedelli al Messia, necessitato delli signori delli popoli Giesuini [2], esistente nelli paesi di Francia, figliolo di Petrasco-Vayvoda, Pietro. Dapoi il ricevere del segno alto imperiale, si sapia [3] come al presente l'imperatore di Francia hà mandato lettere honorevole [4] alla mia felice Porta, suplicando che, nel paese di Vallachia, nel luogo del tuo padre tu sii [5] fatto Vayvoda, et, perchè tu venghi alla mia felice Porta, hò fatto il commandamento et commando che, secondo la suplica del sopranominato, acciochè si adempisca [6] il desiderio [7], non tardando alla felice Porta [8], venendo, agiongerei *(sic)* [9], così saperei, et al segno nobile fede presterei [10]. È scritto

1) Un exemplar și în archiviul din Modena *(l. c.)*. Poartă titlul: «Proprio originale della lettera, overo salvo-condotto, che il Gran-Turco scrisse al principe di Valacchia, in favore del Christianissimo». Apoĭ vine: «Rè Murad, figliuolo di rè Selim, sempre Augusto.»

2) *Iesuini*, copia din Modena *(b)*.

3) *Saprà*, *b*.

4) *Alla mia felice Porta lettere honorevoli*, *b*.

5) *Sei*, *b*.

6) *Si adempischi* (fără *acciochè*), *b*.

7) *B* are: *desiderio suo*.

8) *Mia felice Porta*, *b*.

9) *Aggiongerai* (fără *venendo*), *b*.

10) *Presterai*, *b*.

nelli fini della luna di Reggiep, l'anno 988, nella custodita habitatione di Costantinopoli, che fù alli sei di Settembre 1580. Et, al di sopra: al figliuolo di Petrasco [1]).

(Ibid., f° 156 V° şi urm.)

CLXIV.

De Germigny către regele Henric, despre trimeterea paşaportuluĭ pentru Cercel. Constantinopol, 1580, 17 Septembre.

. . . . Sire. J'ay enfin retiré la lettre que Tsiaoux-Bassa escript à Vostre Majesté pour accompaigner celle dudit Seigneur qui vous est envoyée et le commandement portant sauf-conduit pour le prince de Vallacquie [2]), que je ne peuz donner audict Berthier [3]) par la negligence des ministres et secretaires de ceste Porte, qui ne se peuvent accorder et lesquelz, par leur ignorance et malice, font naistre tant de difficultez, que c'est une mort d'y avoir à negocier, au regard de la felicité qui y estoit du temps de Mehemet et Mustafa Bassaz [4]) . . . . . .

(Ibid., f° 158 V°.)

CLXV.

Din călătoria luĭ Soranzo la Constantinopol, despre vizirul Sinan-Paşa. 1581.

Relatione o diario del viaggio fatto dal Clarissimo Signor Giacopo Soranzo, ambasciatore della Serenissima Republica di Venetia per il retaglio di Mehemet, figliolo d'Amorat, imperatore de Turchi, l'anno 1581 [5]).

. . . . Dice che costui [Sinan] è di natione Albanese, d'una certa villa ch'è nelle Diebre [6]), lontana due giornate da Scutari d'Albania; di età di 53 anni, di persona più tosto grande che altrimente, di aspetto feroce et senza punto di doleezza. È di animo terribile, superbo, vano et pieno di pensieri vasti et smisurati, et, quanto alla

---

1) *A Pietro, figliolo di Petrasso, b.*

2) V. n° CLXIII.

3) Secretariul, care aduce apoĭ pe Cercel.

4) Sokollí şi Mustafà, cuceritorul Ciprului.

5) Iacob Soranzo era o rudă a scriitoruluĭ Lazaro Soranzo (v. *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2-a, sect. ist., XVIII, 56, nota 1). Pentru circumcisia tînĕruluĭ sultan Mohammed, *ibid.*, p. 34, nota 4. Cf. Hammer, IV, 118 şi urm.

6) Dibra?

militia, gli si viene più il nome di soldato, per esser temerario et impetuoso et valoroso et prudente [1] . . . . . .

(Viena, *Hofbibl.*, ms. lat. 6318; sec. al XVI-lea, f° 275.)

CLXVI.

Chenonceaux, 1581, 6 Ianuar.

Caterina de Medicis către Sultana-mamă (Validè), recomandând pe Petru Cercel.

. . . . Informez de la grande faveur, auctorité et entremise aux affaires qu'avez près la Haultesse du dict Empereur, vostre filz, etc. [2] Escript à Chenonceaulx. Signé: Caterine, et plus baz: De l'Aubespine.

(Ibid., f° 188.)

CLXVII.

Chenonceaux, 1581, 6 Ianuar.

Caterina de Medicis către Ulugĭ-Alì, Mare-Amiral, recomandând pe același.

(Variante:) restitué en son Estat et principaulté, lieu et siège de ses ancestres, duquel ilz ont tousjours cy-devant jouy, de père en filz. (Să stăruie pe lângă Sultan și Validè.)

(Ibid., f° 190.)

---

1) Raportul despre Imperiul turcesc făcut papeĭ, după informațiĭ de la foștĭ residenți ragusanĭ la Constantinopol, de Francisc Gondola (și el un Ragusan) califică pe Albanesul Sinan (atunci în vrâstă de 50 de anĭ) de «impio». Napoli, *Bibl. Brancacciana*, 5. D. 18, fol. 333 V°. V. și Walther, în Papiu, I, 26; Soranzo, *ibid.*, 73.

2) Alt-fel scrisoarea e întocmaĭ ca și a regeluĭ către aceiași, publicată în Hurmuzaki, *Supl.* I¹, 68-9. În imprimat data e 7 Iulie 1582; în manuscriptul din München: «dudict *VIme janvier 81.*» Tot așa și scrisoarea regală către Germigny de la p. 67: «Lettre du roy, du VIme janvier 1581, présentée le VIIJ^me may, par Monsieur le prince de Vallaquie («est en sa faveur,» de altă mână) și cea a luĭ Henric către sultan: «Au Grand-Seigneur, en faveur dudict prince de Vallaquie, du VJ^me janvier 1581». Cf. Hurmuzaki, *Supl.*, I¹,65-6; dar r. 5-6 de jos, p. 65, citește: *«grandeur et haultesse»* și p. 66, r. 11 de jos: *sentons* în loc de *seulons*. Scrisoarea Caterinoĭ de Medicis către Germigny (Hurmuzaki, *l. c.*, 68) poartă ca titlu: «Lettre de la royne, mère du roy, du XIme dudict janvier, reçue idem» (adecă 8 Maiŭ). Cf. și Hurmuzaki, *l. c.*, 64, nota.

CLXVIII.

Caterina de Medicis către Ibrahim, aga ienicerilor, despre acelaşĭ lucru. Chenonceaux, 1581, 6 Ianuar.

(Variante:) lieu et siège . . . et où ilz ont commandé de père en filz, soubz le bon plaisir et obeissance de sa dicte Haultesse. . . . . .

Plustost avoir à manquer les élementz . . . Chose si juste et genereuse, restituant un prince desolé et deschassé de la possession de son ancien patrimoine . . .

(Ibid, f° 190-1.)

CLXIX.

Caterina de Medicis către Sinan-Paşa, Mare-Vizir [1], despre acelaşĭ lucru. Chenonceaux, 1581, 6 Ianuar.

(Variante:) vous voulant bien tesmoigner que l'un des plus grandz plaisirs et contentement que nous puissions recepvoir, est de veoir icelluy prince remis et reintegré au plustost en son dict Estat, pour la juste commiseracion que nous sommes accoustumez avoir des calamitez et afflictions des princes, noz amys, spoliez de leur Estat [2] . . . . . .

(Ibid., f° 188-9).

CLXX.

Jurnale, despre sosirea luĭ Petru Cercel la Veneţia şi caracteristica acestuĭ principe. Veneţia, 1581, 10 Mart.

Di Venetia, li 10 di Marzo 1581.

. . . . Il prencipe dl Vallachia è qul, con molto honorata comitiva, e seco hà un secretario francese 3), col quale và in Costantinopoli a trattar alla Porta d'esser rimesso nel suo Stato, posseduto hora dal Turco. Dicono che è persona molto prudente e civile, e che parla in diverse lingue, et l'italiano benissimo, ma pare ad alcuni che si metta a gran pericolo . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, R 103, f° 28.)

---

1) Până la 5 Dec. 1582 (Hammer, IV, 700.) Cf., pentru începutul scrisoreĭ de faţă, Hurmuzaki, *l. c.*, 70.

2) Urmează (f° 189-90) scrisoarea către Siavuş-Paşa. Scrisoarea regeluĭ către acelaşĭ se află, cu aceiaşĭ dată falşă, în Hurmuzaki, *l. c.*, 70-1.

3) Berthier. V. p. 102.

CLXXI.

Veneția, 1581, 11 Mart. Jurnale, despre presintarea luĭ Cercel înnaintea guvernuluĭ venețian și intențiile acestuia față cu principele.

. . . . Il medesimo giorno [martedì] [1], fù il *(sic)* Collegio l'ambasciatore di Francia [2] con il principe di Valachia, ove, presentate le lettere di Sua Maestà, fù fatto l'ufficio, per il quale il detto principe è venuto, e doppo lui dovea parimente andar in Collegio il nontio per l'istesso effetto, con lettere di Sua Santità [3], ma fù rimesso al giorno seguente [4] et sin hora non è stata fatta alcuna sorte di dimostratione verso detto principe, ma si crede bene che questi Illustrissimi Signori non mancherano di grattificarlo . . . . . .

(Ferrara, *Bibl. dell' Università*, I 193, N. c. 6, f° 196 V°.)

CLXXII.

Veneția, 1581, 17 Mart. Jurnale, despre ajutorul dat pe drum luĭ Cercel de către Venețienĭ.

Di Vinetia, li 17 detto.

. . . . Questi Eccelsissimi [5] hanno donato mille talleri al principe di Vallacchia, acciò che commodamente possa far il viaggio di Costantinopoli. Hieri l'altro donarono mille scudi all'illustrissimo legato [6] . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, R 103, f° 37 V°.)

CLXXIII.

Veneția, 1581, 21 Mart. Petru Cercel către nunciul din Spania, despre folosul ce i-aŭ adus recomandațiile papale.

Illustrissimo et Reverendo Monsignore,

La presente non sarà per altro effetto, salvo per basciargli humilmente le mani, come a colui che i debbo honore et servitù, et dirgli de più come hò truovato a

---

1) Ar veni 7 Mart. Cf. *Anal. Ac. Rom., l. ult. c.*, 33.

2) Du Ferrier. V. Hurmuzaki, *Supl.* I[1], 55.

3) Veḑi-le în Hurmuzaki, III[1], 439.

4) Nunțiul fu primit în Colegiu la 9 Mart. *Ibid.*, 442-3.

5) Membriĭ Colegiuluĭ venețian, compus din două-zecĭ și șepte de membrĭ, supt presidența dogeluĭ. Rawdon Brown, *l'Archivio di Venezia* (Veneția-Turin, 1865), 48.

6) Nunțiul. Pentru cuprinsul scrisoreĭ, cf. Hurmuzaki, III[1], 443; *Supl* I[1], 55.

Turino tre brevi dal Nostro Signore indrizzate a questi Serenissimi d'Italia; i quali veramente hano fatto grandissimo effetto, particularmente verso questa Serenissima Signoria di Venetia, della qualle io hò ricevuto tanti favori, che veramente pocco più si potrebbe fare a ogni gran rè; et, perchè i' son certo che Vostra Signoria Illustrissima sarà d'altruove più ampiamente informata, io non mi stenderò più avanti, salvo di supplicarla che mi tenghi alla solita sua bona gratia et si degni dire una volta sola per me un momento, sicome io supplicarò con humil voce al mio Creatore di darmi l'ocasione per fargli conoscere che hò desiderato et desidero et desiderarò, fin che viva, di fargli humil servitio, et, con questo facendo fine, gli bascio humilmente le mani. Da Venetia, ali 21 Marzo 1581.

Di Vostra Signoria Illustrissima et Reverendissima affetionatissimo servitore

(V°.) Al Ilustrissimo et Reverendissimo Monsignore il nunzio appostolico presso Sua Maestà il rè catolico.

(După un facsimile anexat la revista *Athenéul Român* din 1868.) 1)

CLXXIV.

Jurnale, despre darurile primite de Cercel la Veneția și plecarea-i apropiată din acest oraș. Veneția, 1581, 24 Mart.

Di Venetia, li 24 detto.

. . . . . Il *(sic)* prencipe di Valacchia questi Signori Eccelsissimi, oltre il presente che gli fecero di molti talleri, concessero anco una galea, che con tutti i suoi lo conducesse a Ragusa, et non aspettava altro che'l tempo per andarsene 2) . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, R 103, f° 38 V°.)

---

1) D. V. A. Urechiă, posesorul originaluluĭ (care a fost dăruit apoĭ Archivelor Statuluĭ), a dat traducerea scrisoreĭ în acelașĭ revistă, pp. 611-3. Textul însușĭ n'a fost însă tipărit nicĭ-o-dată, și revista e foarte rară.

2) V. p. 108 și nota 1.

CLXXV.

Veneția, 1581, 30 Mart.

Jurnale, despre plecarea lui Cercel din Veneția la Ragusa.

Di Venetia, li 30 di Marzo 1581.

. . . . È partito ancora per Ragusa il prencipe di Vallacchia sopra la galera Giuliana [1] . . . . . .

(Ibid.)

CLXXVI.

Constantinopol, 1581, 29 April.

Raport din Constantinopol, despre pretențiile Hanului Mohammed-Ghirai de a i se da, ca despăgubire pentru stricăciunile făcute de soldații turci, plecând în Persia, — între altele, și Moldova.

Die tartarische Pettschafft ist dise Tag widerumb von hinen verraist, gleichwol mit wenig Carezze von *Sulthano,* und nicht mit den gewonlichen Ceremonien abgeschiden und von ine expedirt worden. Man vermaint dessen Ursach sey, das der *Sulthanus* ainen Unwillen gefasst wider den Tartar-Han, das er durch dise sein Pettschafft die Moldaw, Caffa [2] und Temir-Capy [3], zu einer Ergeezligkhait seines biss heer durch des *Sultani* Kriegsvolkh im Forttziehen erlittenen Schaden, begert, und an *Sulthanum* anfordern lassen. Vil sein der Mainung ‖, dises sey ein Practicken von des *Sulthani* Gemahl und Muetter [4] angericht, welche den Tartar-Han angeraiczt, persuedirt, und entlichen bewegt haben, solche Anforderung an *Sulthanum* zu thuen, damit er in Friden oder Anstand durch dises Mittel einzugehen mit dem Persier verursacht und bewegt wurde [5] . . . . . .

(München, *Staatsarchiv, K. Schw.*, $\frac{371}{2}$ f° 8-8 V°.)

---

1) Benedetto Giuliano era comandant *(sopracomito)* al galerei. V. Hurmuzaki, III¹, 445.

2) În Crimeia.

3) Demir-Kapù, Poarta lui Timur. Numele turc al Derbenduluĭ, în Daghestan (Caucasia).

4) Sultanele «Validè» și «Hazachi». V. și p. 104, nº CLXVI.

5) Războiul cu Persia mai ține nouă ani. — Raportul acesta e, de sigur, al lui Sinzendorf, ambasadorul imperial pe lângă Poartă, ca și cel din 15 April (f° 4 V°), pe care nu-l reproduc, fiind publicat în Hurmuzaki, III¹, 61.

CLXXVII.

Germigny către regele Henric, despre stăruințile sale pentru Cercel, care a sosit în Constantinopol. Constantinopol, 1581, 13 Maiŭ.

(După cele tipărite în Hurmuzaki, *Supl.* I¹, 58-9:) attendant sur ce à vous en donner plus ample advis par le premier ordinaire . . . . . .

(München, *Hof- u Staatsbibl.*, Gall. 143, f° 206.)

CLXXVIII.

Petru Cercel către Caterina de Medicis, cu mulțămirĭ pentru sprijinul, mulțămită căruia așteaptă a dobândi Domnia. Constantinopol, 1581, 13 Maiŭ.

Alla regina, madre di Sua Maestà, per il detto principe di Vallachia, il medesimo giorno.

Madama. Subito che son capitato qui salvo, non hò voluto manchare al debito mio, acciochè Vostra Maestà sappia il felice et prospero stato delli affari miei, i quali veramente hò trovato in quel termine ch'ella sempre mai hà desiderato et procurato. Spero in Dio che il successo sarà megliore, poichè per il gran rispetto di Vostra Maestà tutti I primi di questa Eccelza *(sic)* Porta, anzi il Gran-Signore medesimo, favoriscono molto l'Illustrissimo signor ambasciatore di Sua Maestà, il quale, certo, per la sua singolare industria, hà acquistato verso di loro, et nelle cose publiche delle Maestà Vostre, et in questo particolare fatto mio, tanta riputatione et credito, quanto mai la grandezza di Vostra Maestà hà desiderato; d'onde mi sento infinitamente obligato a Vostra Maestà, come anchora delli favori et honori nuovamente ricevute della Illustrissima Signoria di Ragusi. I quali, secondo l'occasione, vorrei così da Vostra Maestà esser favoriti. Non dirò altro delli negotii miei, salvo che, aspettando in breve il felice compimento del tutto, supplicarò la Maestà Vostra d'havermi sempre per ricomandato, come ancor'io son obligatissimo pregar Iddio ottimo massimo di mantener longhamente la Maestà Vostra in ogni felicità et prosperità. Di Pera, presso a Costantinopoli, ai 13 di Maggio 1581 [1].

(Ibid., f° 212.)

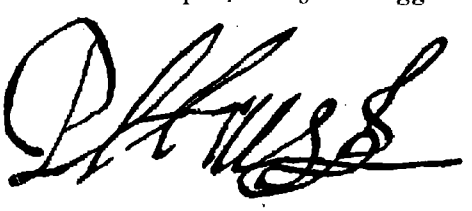

[2]

---

1) După originalul trimes scrisoarea e publicată în Hurmuzaki, *Supl.* I¹, 58. Conceptul de față se deosebește mult însă prin stil, așa că merită să fie publicat într'o culegere de inedite, ca aceasta.

2) Iscălitura aceasta a lui Cercel e luată de pe o scrisoare păstrată în Archivul de Stat din Veneția *(Lettere de'principi)*. Scrisoarea însăși a fost tipărită în Hurmuzaki, III¹, 445.

CLXXIX.

Constantinopol, 1581, 24 Maiŭ.

Germigny către regele Henric, despre apropiata numire a luĭ Cercel și sprijinul dat de Francisc I-iŭ luĭ Pĕtrașcu-cel-Bun.

. . . . Ausquelz [1]) j'ay aussi presenté les lettres que Vostre Majesté leur escript, qu'ilz ont eu à singulier honneur et faveur et promis de continuer avec toute devotion leurs bons offices prez Sa Haultesse, en tout ce qui concernera vostre service, et particulièrement pour la restitution de Monsieur le prince de Vallaquie, la grace de laquelle ce Seigneur luy a de nouveau confirmée et assurée en vostre faveur, me faisant neantmoings prier d'avoir patience pour quelques jours que l'on attend icy le tribut de celluy qui est en l'Estat, avec cent mil escuz, qu' il avoit cy-devant promis de plus, qui sera dans huict ou dix jours [2]), pendant lesquelz ledict sieur prince seroit par moy contenu à la maison de vostre ambassadeur, et que, si tost ledict tribut et deniers satisffaictz, il le recepvra au baisemain et fera bailler son estendart pour s'acheminer en l'Estat, et ainsy le Bassa m'a dict de l'escrire et asseurer à Vostre Majesté et que ce Seigneur desire de la gratiffier en toutes choses, dont il luy plaira la *(sic)* requerir. Où je ne veulx oublier, Sire, à advertir Vostre Majesté que du temps du feu roy François premier, son ayeul de très-heureuse memoire, semblable grace fust accordée en sa faveur et recommandation au feu Petrasque, père de ce prince, par feu Sultan Soliman, estant à la guerre de Perse, à la poursuitte et instance de feu monsieur d'Aramont [3]), ambassadeur de sa dicte Majesté, ainsy qu'un ancien Chiaoux de ceste Porte, nommé Qudinan, Jahia-bey, vostre drogueman, et plusieurs aultres ont attesté et faict mesmes entendre au Bassa, et dont ilz disent apparoir ez registres de ceste Porte. Lequel Petrasque ledit Jahia, jà pour lors drogueman de France, fut chargé dudict seigneur Aramont d'accompaigner (comm'il fist) jusques en son siège, ce qui a de tant plus accreu le loz et gloire de Vostre Majesté et des roys, ses predecesseurs, avec aultres semblans offices d'iceulx pour la restitution d'aultres princes, dont la memoire est encores recente en ceste Porte, de façon que le Cappitaine-Bassa mesmes m'a dict que de tous temps les roys et empereurs de France s'estoient monstrez protecteurs des princes chrestiens affligez, tant en la chrestienté qu' en ceste dicte partie particulièrement, et que semblables offices ne procèdent que d'un cœur très magnanime et très genereux . . . . . .

(*Ibid.*, f° 208.)

CLXXX.

Constantinopol, 1581, 24 Maiŭ.

Germigny către Caterina de Medicis, despre dispoziția luĭ Cercel de a-șĭ arăta prin daruri recunoștința față de dânsa și regele Henric.

. . . . Ledict Berthier [4]) m'a faict veoir le memoire dont l'avez chargé particulièrement pour chevaulx et nains en Vallaquie, où je le depescheray suyvant le

---

1) Capudan-Pașa, Ulugĭ-Alĭ (Occhiali) și Ibrahim, aga ienĭcerilor. V. Hurmuzaki, *Supl.* I[1], 70-1 și mai sus, p. 105.

2) V. pp. următoare.

3) Asupra căruia, v. Saint-Priest, *o. c.*, 185-7. Pĕtrașcu-cel-Bun e numit Domn în Muntenia la 1554. Expediția persană începe în Maiŭ. Pacea se încheie la 29 Maiŭ 1555. V. Hammer, III, 526-7. După stăruințile luĭ d'Aramont, Pĕtrașcu fu scos întâiŭ din închisoarea sa la «Babyloine, en Perse» = Bagdad (Hurmuzaki, *Supl.* I[1], 59). Dar Sultanul purtă războiul în Armenia și Aderbeigian.

4) V. p. 103, n° CLXIV.

commandement du roy et Vostre, avec ledict sieur prince, lorsqu'il aura pleu à Dieu conduire l'affaire jusques à ce point, m'ayant icelluy prince asseuré qu'il procurera l'effect de vostre intencion au plustot, très desireux de vous faire service, comm'il s'y recongnoist très obligé. Lequel, pour avoir escript à Voz Majestés, par le precedent ordinaire [1]), se reserve au baisemain de ce Seigneur à leur faire entendre ceste heureuse yssue qu'il s'asseure leur sera à aultant grand ayse et plaisir, comme à loz, gloire et reputation envers tous les princes chrestiens . . . . . .

(Ibid., f° 211.)

CLXXXI.

Henric al III-lea către Germigny, despre supĕrarea ce ar avea dacă Cercel n'ar izbuti şi, maĭ mult încă, dacă acesta şi-ar fi compromis însuşĭ causa, prin indiscreţiĭ. Blois (?), 1581, 18 Iunie [2]).

. . . . Je serois bien marry que le prince de Vallaquye ne receust à son arrivée le recueil et traictement qu'il s'est promis de ma faveur et recommandation à l'endroict de ce Seigneur, et encores plus que ce malheur luy advint par faulte de s'estre bien conduict par les chemins et n'avoir suivy voz advis [3]), dont je m'attendz d'estre esclaircy par voz premières. . . . . .

(Ibid., f° 253.)

CLXXXII.

Germigny către Caterina de Medicis, despre siguranţa apropiateĭ numirĭ a luĭ Cercel, pe care o promit Turciĭ. Constantinopol, 1581, 22 Iunie.

. . . . La restitution de Monsieur le prince deVallaquie sera en suivy[e], ce qu'il espère de bref, suyvant les reiterées promesses de ce dict seigneur et du Bassa . . . . . .

(Ibid., f° 215.)

---

1) V. p. 109, n° CLXXVIII, şi Hurmuzaki, *Supl.* I[1], 57-8.

2) Primită la 14 Septembre.

3) Lăudăroşia luĭ Cercel pe drum influenţase neplăcut pe unĭi demnitarĭ turcĭ. V. Hurmuzaki, *Supl.* I[1], 55-6.

CLXXXIII.

Paris (?), 1581, 5 Iulie [1]).

Regele Henric către Germigny, despre dorința ce are de a primi ştiri în afacerea luĭ Cercel, şi scrisorile acestuia.

. . . . Mandez-moy aussi . . . quel succez prendra la poursuyte que vous avez entreprinse en faveur du prince de Vallaquye, lequel m'a tesmoigné par ses lettres [2]) le bon debvoire que vous en faictes, qui m'est très agreable: partant vous la continuerez . . . . . .

(Ibid., f° 254.)

CLXXXIV.

Constantinopol, 1581, 8 Iulie.

Germigny către regele Henric, despre siguranța că în câte-va zile Cercel va fi numit.

. . . . Sur quoy [3]), je ne m'eslargiray plus avant, pour l'espoir que j'ay qu'en recepvrez plus grands gaiges d'asseurance par le susdict Aly-Aga, comm'aussi sur l'effect de la restitution de Monsieur le prince de Vallaquye, laquelle Siaoux-Bassa [4]) m'a remise dans peu de jours, et sur ce je clorray . . . . . .

(Ibid., f° 227.)

CLXXXV.

Paris (?), 1581, 14 Iulie [5]).

Regele Henric către Germigny, despre nevoia de a căpĕta tronul pentru Cercel, spre a nu-şĭ pierde reputația.

. . . . Ce me sera grand contentement de sçavoir que le prince de Vallaquie recueille le fruit de la grace qui luy a esté accordée en ma contemplation, selon l'esperance que vous m'en donnez par vostre dicte lettre, mesmes à present que les choses en ont esté divulguées par tout le monde; car ce seroit une marque de diminution d'affection de leur part en mon endroict, non moings que de ma reputation pour ce regard, si maintenant il n'en recepvoit les effectz, ainsy que vous leur remonstrerez, si mestier est . . . . . .

(Ibid., f° 254.)

---

1) Primită la 14 Septembre.
2) V. p. 111, nota 1.
3) Prietenia Sultanuluĭ.
4) Siavuş-Paşa, viitorul Mare-Vizir.
5) Primită la 16 Septembre.

CLXXXVI.

Germigny către Villeroy [1]), despre oportunitatea unor mulțumirĭ tendențioase din partea regeluĭ, pentru numirea luĭ Cercel, pe care s'ar face a o crede îndeplinită. Constantinopol, 1581, 11 Novembre.

. . . . Que, si le roy trouve bon, oultre ce dessus, de faire mention en icelle lettre de Monsieur le prince de Vallaquye, comme par forme de remerciement de la confirmation de la grace, et donnant à entendre de croire que l'effect d'icelle en soit jà reusey, Sa Majesté monstrera en ce à ce dict Seigneur l'affection qu'elle a à cest effect; lequel, comme sçavez trop mieulx, importe grandement à son loz et reputacion, et de ce Seigneur aussy, comme je n'ay manqué ce leur representer sur les occasions des deslays qu'ils m'ont donné jusques icy, et je veulx esperer, aydant Dieu, qu'en estant à la veille, Sa Majesté en aura au premier jour l'entière et desirée nouvelle, ainsy que Sa Haultesse m'a faict assurer. . . . . .

(*Ibid.*, f° 268.)

CLXXXVII.

Caterina de Medicis către Germigny, despre necesitatea de a stărui maĭ departe pentru Cercel. Paris, 1581, 4 Decembre.

. . . . Dont vous serez soubdain adverty comme le roy, mon dict seigneur et filz, et moy desirons estre de la reintegracion du prince de Vallaquie en son païs, laquelle à ceste cause vous continuerez à poursuivre en nostre nom le plus dilligemment que vous pourrez . . . . . .

(*Ibid.*, f° 277.)

CLXXXVIII.

Germigny către regele Henric, despre asigurărĭ din partea Turcilor, spĕriațĭ de pregătirile Spanieĭ, că Cercel va fi numit Domn cât maĭ iute. Constantinopol, 1581, 9 Decembre.

Sire. Depuys ma dernière depesche, le Cappitaine-Bassa ayant faict arz à ce Seigneur de l'estat des affaires du Ponent, de ce qu'il en a apprins en son voyage, mesmes du project d'aggrandissement de leur ennemy capital [2]) et doubte qu'il y a de la Barbarie, où il a representé combien est utile et proffitable à cest empire l'ancienne amytié avec Vostre Majesté et plus que necessaire de l'entretenir, conserver et accroistre par

1) Nicolas de Neufville, senior de Villeroy (1542-1617), ministru al luĭ Henric al III-lea (-1588). V. p. 96.

2) Spania, cu care însă Turciĭ se găsiaŭ atunceĭ în armistițiu (la 1581). Hammer, IV, 159; cf. 39-40.

tous offices possibles et à toutes les occasions qui s'en peuvent offrir, il a eu pour responce commandement très exprez de ce dict Seigneur de haster et accelerer le prochain armement, où il vacque journellement, et luy a Sa Haultesse particulièrement envoyé un desqueré [1]) et escript pour me monstrer, portant que sans doubte elle fera dans peu de jours envoyer le chappeau ducal à Monsieur le prince de Vallaquye, suyvant la grace jà par elle accordée dez la première requeste à luy faicte par Vostre Majesté, comme il desire en touctes aultres choses la gratiffier, bien que, pour plusieurs respectz, il a esté contrainct de differer l'effect d'icelle jusques à present, chargeant ledict cappitaine, qui m'a envoyé prier de nous trouver ensemble à cest effect, de me dire de sa part, que j'eusse l'esprit en repos pour ce regard, dont j'ay esté asseuré de mesmes par Sinan, Premier-Bassa, et ledict sieur prince aussy, qui l'a esté trouver par deux foys avec moy, à l'instance et requisition dudict Bassa, qui en est demeuré très satisfaict. Laquelle grace accomplie et effectuée, ce dict Seigneur escripra à Vostre dicte Majesté sur le contenu en la penultiesme depesche, ainsy que ledict Cappitaine-Bassa et le Janissaire-Aga m'ont confirmé derechef.

(Ibid., f° 270.)

CLXXXIX.

Constantinopol, 1581, 9 Decembre.

Germigny către Caterina de Medicis, despre așteptarea numirei lui Cercel și speranța ce are.

Madame. Je suys attendant de jour à aultre l'effect de la grace que ce Seigneur a de si long temps accordée à Monsieur le prince de Vallaquye, en faveur et recommandation du roy, et despuys confirmée par plusieurs et ‖ reiterées foys, et dont il m'a encor nouvellement donné espoir de la conclusion d'icelle dans peu de jours. . . . . .

(Ibid., f° 270-1.)

CXC.

Paris, 1581, 17 Decembre.

Henric al III-lea către sultan, despre asigurările ce i-a dat Alî-Aga, ambasador turc în Franța, cu privire la numirea apropiată a lui Cercel.

. . . . Remerciant aussy icelle Vostre dicte Haultesse de l'asseurance que ledict sieur Aly-Aga [2]) nous a donnée, qu'elle fera restituer bien tost en son Estat le prince de Vallaquie, duquel nous esperons que Vostre dicte Haultesse sera perpetuellement très fidellement recongneue et servie, et oultre ce ell'aura faict ung œuvre très juste et raisonnable, qui nous obligera à faire la semblable pour son contentement,

---

1) *Teşcherè*, bilet, ordin.

2) Ambasador otoman în Franța. V. și Hurmuzaki, *Supl.* I¹, 62. Răspunsul dat lui de rege e publicat pe p. 65: a fost primit de Germigny la 15 Februar 1582. Alî-Aga fu primit de rege la 8 Nov. 1581 (L'Estoile, *Journal de Henri III*, ed. Petitot, *Coll. des Mémoires*, I, p. 222).

quant l'occasion s'en presentera, selon que plus particulièrement Vostre dicte Haultesse sera informée par ledict sieur Aly-Aga, vostre ambassadeur . . . . . .

(Ibid., f° 288.)

CXCI.

Din «*Vita del padre Giulio Mancinelli della Compagnia di Giesù, scritta da lui medesimo, per commandamento de Superiori, pel papa*», despre călătoriile acestuĭ Iesuit prin țările noastre. 1582-6.

. . . . [V]isitò] *tertio:* Misia, Valachia superiore et inferiore, Boldavia overo Moldovia, Giassi [1]) et nella sedia del principe di quella provincia et altri luochi, dove si fermò per alcuni giorni, trattando ancora con gli Armeni, molti e richi, ch' habitano in quel luoco, e di fede cattolica [2]) . . . . . .

(Napoli, *Bibl. nazionale,* XI A 65.)

CXCII.

Din «*Vita del padre Giulio Mancinelli, scritta da lui medesimo, per ordine de' Superiori, che glielo comandarono: «Historia della vocatione et peregrinatione del nostro padre della Compagnia di Giesù»,*» despre Nichifor, viitorul «patriarch de Constantinopol», care petrecuse și în Țara-Românească, și trecerea luĭ Mancinelli prin Moldova. 1582-6.

Delle missioni et viaggi che fece nelle parti della Turchia.

Frà questi [caloyri] desiderosi di imparar, era uno chiamato Niceforo Carichio [3]), che era stato in Vallacchia et era molto amico de Latini et cantore nella musica loro, il più eccellente che havessero in tal professione, il cui canto ad una voce sola è,

---

1) În ms.: *Giassi.*

2) Manuscriptul, care citează «li diurnali» ale luĭ Mancinelli (care se află la *Bibl. nazionale* numaĭ pe aniĭ 1616-7; ms. XI A 70), e maĭ mult o expunere sistematică a visiunilor luĭ. Povestirea e făcută când în persoana a treia, când, pe alocurea, în întâia. De exemplu (f° 88): «Et cossì hà fatto [il sultano Maomette terzo] fino a quest'hora [hà trattato bene i Franchi], il che *mi* raccontò l'istesso schiavo, che di ciò haveva parlato con l'imperatore et da lui sentito in presentia de alcuni altri schiavi che lavoravano come muratori nelle ‖ sue stantie, il che ancora fù visto da *questo padre.*»

3) În alt ms. (v. p. 118, nota 2): «Carechio.» Ambele mss. aŭ: «Nicefaro».

ma con molto contrapunto . . . Questo Niceforo, pratticando poi con i patri [1]), dalli quali fù introdotto agl'ambasciatori christiani, poi fù metropolita de Filipopoli et, dopo la partenza di questi patri, patriarca di Costantinopoli, ma solamente un anno visse [2]) . . .

(Călătoria luĭ Mancinelli prin Varna, «Pongola [3])» și «Proslavizza»), luochi tanto abundanti che trovorno darsi quindicĭ ova di gallina per un aspro, che vale sci quatrini romani [4]), et le galline due aspri l'una et quattro aspri un metro grande di vino, di capacità di quattro fiaschi. Smontorno ancora in un casale, dove era stata la nobil città di Costanza, nelle ruine della quale ‖ faceva cavare bellissimi marmi grandi, con speranza di trovarci un thesoro, un certo Turco ricco di quel paese. Entrò poi con grandissima difficultà nella bocca del Danubio, passando per la Vallachia et per la Moldovia, ritrovando di quà et di là del fiume legni [5]) come forche piene di carne di morène secche, per vilissimo prezzo, vendendosene una intera, grande quant'un'huomo, per sessanta aspri, cioè uno scudo [6]), che dentro tiene quasi un barile di caviali, sicome più diffusamente hà scritto ne i libri di suoi viaggi [7]). Nella Moldovia si fermò qualche giorno in Giassi, dove ritrovò quasi tutti i christiani latini, dei quali, in quei due principati di Moldovia et Vallacchia, erano, pochi anni sono, in grandissimo numero, essere passati, per mancamento di sacerdoti latini, al rito greco, sino alli mercanti da Sio et Rausei [8]) et di altri luochi d'Italia, in tutto o in buona parte, per non restare senza culto divino. Cercò questo patre di dire la messa et, essendo condotto in una chiesa latina [9]), la trovò profanata dalli ministri luterani, che spesso venivano in quel luoco per servitio delli artegiani, che sono quasi tutti Todeschi overo Ungari luterani; era piena di bandiere attorno alle mura et nel solaro [10]) le sepolture con morrioni impennachiati [11]) et trombe [12]) scolpite et arme di varie famiglie, et queste sono le croci ‖ et le imagini di luterani. Trovò gli paramenti in mano di un fornaro luterano, ma, guardando alla pietra secreta [13]), la trovò col segello rotto et senza reliquie, per la qual cosa non vi volse celebrare. Andò alla chiesa delli Armenĭ, che in tutti quei paesi ve ne sono assai più ricchi et più commodi di tutti gli altri, per la mercantia che fanno de aromati [14]), et, questi congregati et fattone conseglio, risposero che era in sua mano la chiesa et loro stessi, mostrandole grande affetione, per la relatione d'un Armenico *(sic)* che era all'hora venuto da Roma et referito l'amorevolezza del papa [15]) verso quella natione et la buona fama della Compagnia. Volendosi parare, trovò belle et ricche cose, ma l'hostia era grossa un dito, sugillata come un saponetto venetiano, et non si poteva conoscere di che materia fosse; per la qual cosa non volse celebrarci, oltre che rincresceva molto a quei Greci et Latini, suoi amicĭ, che facesse loro questo honore, essendoli pocho amici et tenendoli in vile concetto; se ne ritornò dunque alla chiesa latina fatta luterana et ivi predicò con molta allegrezza de i Latini, Greci et luterani, che vi concorsero come a cosa insolita. Fù proposto a questo patre dal signor Bartolomeo

---

1) Adecă Iesuiții.

2) Nichifor nu ocupă Scaunul din Filipopol (e o confusie cu patriarchul Teolept, la Filipopol în 1585-6), iar la Constantinopol a fost numaĭ diacon locoțiitor, în 1586. De altfel nu poate fi vorba. V. M. I. Ghedeon, Πατριαρχικοὶ Πίνακες, Constantinopol [1890], 530-1.

3) *Pongala* portulanelor medievale. Mangalia. Cf. *A. Fr.*, I, 34, nota 1.

4) Quattrinul era a șeĭ-zecea parte din liră și prețuia patru *danari*.

5) Bărcĭ.

6) În sens de *liră* ? V. nota 4.

7) Asupra acestor «libri», aceiașĭ, de sigur, ca «diurnali», v. p. 115, nota 4.

8) *Ragusei*, Ragusanĭ.

9) Cf. *A. Fr.*, I, 79.

10) *Solaio*, sol, podea.

11) Coifurĭ cu pene.

12) Trâmbițĭ.

13) Piatra pe care se slujește leturghia (și *pietra consacrata*).

14) Asupra Armenilor din țările noastre, în secolul al XVI-lea, v. plângerea luĭ Mina din Focșani, tradusă de Gr. Buiciiu în *Convorbirĭ literare*, 1895, 3 și urm., 137 și urm. și Kazy, *Historia Hungariae*, III, 1749, p. 80

15) Grigore al XIII-lea (1572-85) saŭ Sixt al V-lea (1585-90).

Bruti, huomo honoratissimo et carissimo al signor principe di quel luoco [1]) et da certi mercanti syoti nobeli che, si egli si contentava di restar ivi per aiuto di Latini et di quei Moldavi, l'haverebbono, per mezzo del principe, creato ‖ vescovo di quel luoco, dove vacava quella sedia, per molto tempo, con gran danno dei popoli : il che subito ricusò il patre, ma privatamente ci sarebbe restato, se havesse havuto licenza dal suo Superiore, poichè si parla quasi da tutti in italiano, et la lingua del paese e la Valacchia è mezza latina et volgara, imbastardita con qualche parola greca che vi hanno portato i caloyeri, li mercanti et li prencipi. Trattenendosi ivi tre o cinque giorni, essendo una volta per la strada con detto signor Bartolomeo, si incontrorno in un ministro luterano, il quale subito fù chiamato dal sudetto signor Bartolomeo, dicendoli : «Questo patre che tu vedi è Giesuita, et per tanto baciali la mano !» All' hora egli, inchinato fino a terra, gli baciò la mano, et poi se ne partì, che mai più fù veduto. Però poi venne là il patre Alessandro Cumuli [2]), compagno di un nostro patre, che erano stati mandati a visitar l'Albania, et, trattando con quel principe, gli fece ordine che non accettas[s]e più preti luterani in quel suo dominio; il che subito fece, vietandolo alle communità sotto pena di pagar cento bovi et altri simili, facendo gran carezze et donando un carro con tre cavalli a quel patre, il quale desiderava di haverlo per vescovo in quel luoco. (Prin Camenița, la Lemberg, unde bea) la cervosa, cosa, a chi non è avvezzo, schifosa come una orina di cavallo, et un'altra sorte, amara come assentio, et il pane di selega [3]), fangoso come terra . . . . . .

Nel medesimo viaggio, essendo arrivati lontani otto o diece miglia dalle bocche del fiume Danubio, dove dovevano entrare [4]), era tanta quantità di terra portata dal fiume nel mare, che la nave vi metteva il ventre et si durava fatica a sollevarla con certe lunghe pertiche, et alla fine vi si ficcò di tal sorte che più movere non si poteva da nessuna parte, nè con nessun agiuto. All'hora si tennero tutti per morti, aspettando di hora in hora che ella andasse sotto dell'acqua; onde i marinari piangendo et ad alta voce grandemente gridando, lasciorno le fune et le vele che teneano nelle mani et andorno per l'aria sparse da venti ; gli mercadanti corsero alle loro casse et, presi i sacchetti dei loro danari sotto al braccio, ciascuno stava pronto per smontare nello schiffo, che, essendo piccolo, poco potevano scampare, et il patre ancora egli prese il suo breviario sotto al braccio, per poter dire l'officio, se pure scampava !, et intrepidamente andava confortando gli altri a chiedere perdono a Dio de loro peccati et domandar misericordia et aiuto; il che cominciorno alcuni a fare et seguìtorno gl'altri tutti et, messosi in ginocchioni, con lagrime apregava Dio, et fecero voto, si scampavano, di edificar una chiesa di San Nicolò, che era da indi poco lontana, nel principio della Vallachia, fatta di sassi mali composti in un bosco. In quel mezzo il patre orando, non sentendosi nel cuore alcun timore di morire, stimando gratia di haver sì dolcemente a morire, subito entrando sotto le acque, et, perchè non gli era cosa nuova nè sprovista il morire, ricordandosi che, quando entrò nella religione, fece conto di morire . . . ; ma tuttavia chiedeva perdono a Dio et dubitava che non fosse superbia et arroganza di non temere il morire, vedendo tutti gli altri per ciò in terra prostrati et piangendo, il che stimava una cosa di donnicciole, di fanciulli, et gli pareva hipocrisia fingere di temere come gli altri, non essendo vero . . . Orando con gli altri, la nave da per se stessa si alzò dal fango, et i marinari, preso animo, et con i loro instrumenti, in poco tempo la con-

---

1) Domnul Moldovei era atunci, de sigur, Petru-Șchiopul. Pentru Bartolomeiŭ Brutti, v. *Uricariul*, I, 758 și *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secț. ist., XVIII, 102.

2) Pentru Alexandru Comuleo (Komulović), agent catolic în Orient la 1593, v. Hurmuzaki, III[1], 173-5; III[2], 13, 36, 107, 391. Era un cleric sârb *(illyricus)*, archipreut de S. Ieronim și abate de Nona. V. și *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secț. ist., XIX, 252, nota 4.

3) *Segala*, sĕcară.

4) Scena trebuie să se fi petrecut în Gura Chilieĭ.

dussero dentro del Danubio in luoco sicuro et, smontati in terra ‖, andorno a quella cappella a ringratiare Dio, lasciandoci alcune elemosine per fabricar la chiesa [1] . . .

(În menţiunea provinciilor străbătute de Mancinelli e şi a ţerilor noastre [2].)

(*Ibid.*, XI A 66, fol. 14, 196, 211 V°, 248, 268, 275 V°.)

CXCIII.

Constantinopol, 1582, 6 Ianuar.

Germigny către regele Henric, despre zăbava numirei lui Cercel până după Micul-Bairam.

. . . . Et m'a faict entendre le Premier-Vizir que ce dict Seigneur a remis à prendre entière resolution à ses principaulx affaires incontinent après ce dict Bayram [3], pour lors aussy effectuer la grace de Monsieur le prince de Vallaquye, dont j'espère par le premier ordinaire donner advis à Vostre Majesté . . . . . .

(München, *Hof- u. Staatsbibl.*, Gall. 143, f° 273.)

CXCIV.

Constantinopol, 1582, 6 Ianuar.

Germigny către mareşalul de Retz [4], despre aceiaşi zăbavă.

. . . . Vous entendrez, s'il vous plaist, le surplus à la lecture de la presente depesche au roy et l'espoir particulièrement de l'effect de la grace de Monsieur le prince de Vallaquie, remis avec aultres resolutions d'affaires incontinent après ce Petit-Bayram ou Pasques, qui commencent ce jour d'huy . . . . . .

(*Ibid.*, f° 275.)

---

1) V. p. 117.

2) Un alt ms. al acesteĭ a doua *Viefi* e păstrat la *Bibl. Vittorio Emanuele* din Roma, *Mss. Gesuitici*, 7: «Historia della vocatione et peregrinatione del nostro padre della Compagnia di Giesù, discepolo del padre Francesco Borgia [de la «discepolo» până aicĭ, de altă mână, adaus], con un compendio di vita spirituale ridotto in orationi et meditationi.» Ms., care începe cu o tablă a materiilor, e şi el din sec. al XVII-lea. Pasagiile reproduse în publicaţia noastră după ms. din Napoli ocupă în cel-l-alt pp. 128, 130, 165-7. — Cf., în sfârşit, pentru Mancinelli, Iacopo Cellesi, *Vita del servo di Dio padre Giulio Mancinelli della Compagnia di Giesù, messa a stampa in Roma per il Varese al 1668* (neaccesibilă mie) şi Nilles, *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani*, II (Innsbruck, 1885, in 8°), 989 şi urm.

3) Micul-Bairam (1-3 Şaval). V. şi bucata următoare.

4) Albert de Gondi (1522-1602), mareşal din 1573; de la 1579 la 1598 amiral (general al galerelor).

CXCV.

Germigny către regele Henric, despre o nouă zăbavă în afacerea luĭ Cercel. Constantinopol, 1582, 20 Ianuar.

. . . . M' ayant au surplus le susdict Bassa fait sçavoir que ce Seigneur a remis encore pour peu de jours l'effect de la grace de Monsieur le prince de Vallaquie, pour quelque occasion qu'il ne veult dire. Où pour en avoir continuellement Sa Haultesse donné certitude de promesse, mesmes par ses dernières lettres à Vostre Majesté et plusieurs siens tesquerez [1]) du depuys, que ledict Premier-Bassa et aultres m'ont monstré de sa part, comm'il fait encores, j'ay usé jusques icy pour le service de Vostre Majesté les plus doux et propres moyens que j'ay peu juger necessaires en ceste poursuitte, leur representant neantmoings, combien ung si long delay peult importer à la reputation de sa dicte Haultesse, attendant sur ce ce qu'il plaira à Vostre dicte Majesté m'y ordonner, où l'affaire prendroit plus long traict, ce que toutesfois jà veulx esperer il ne fera, aydant Dieu. Lequel je prie très devottement . . . . . .

(Ibid., f° 276.)

CXCVI.

Regele Henric către Germigny, despre nemulțămirea sa cu zăbava numireĭ luĭ Cercel. Paris (?), 1582, 9 Februar [1]).

. . . . Ilz n'on[t] tant seullement restably le prince de Vallaquie en son Estat, quelque promesse qu'ilz vous en ayent faitte et reïterée; en quoy ma reputacion se trouve très engaigée . . . . . .

(Ibid., f° 305.)

CXCVII.

Germigny către regele Henric, despre amânarea luĭ Cercel și banii ce a cheltuit pentru acesta. Constantinopol, 1582, 17 Februar.

. . . . De tant que, pour estre en arrière de la provision entière de l'année 1580 et parties d'aultres (?) par moy frayées en ceste charge ladicte precedente année, montant le tout, à ce qui m'estoit deu auparavant, à environ la somme de dix sept mil esculz, de la plus grande partie desquelz je suys icy obligé aux interestz, je me retrouve en toute extremité et hors de tout moyen et despoir *(sic)* d'icelles, mes-

1) V. p. 114, nota 1.

2) Primită la 20 April.

mes ayant (comme j'ay pour vostre service) employé ce qui me restoit de crediet pour assister à Monsieur le prince de Vallaquye, l'effect de la grace duquel ce Seigneur remect encores de temps en temps, si bien il en donne asseurance par tesquerez et escriptz; dont semble desormais qu'il la vueille pour quelques respects particuliers differer jusques à la solennité de ladicte circoncision [1]. . . . . .

(Ibid., f° 188.)

CXCVIII

Constantinopol, 1583, 17 Februar.

Germigny către Caterina de Medicis, despre lăcomia sultanului, care-l face a zăbăvi pe Cercel și utilitatea unor nouă scrisori regale de stăruință.

. . . . Touchant l'affaire de Monsieur le prince de Vallaquie, dont Vostre Majesté me commande d'en continuer dilligemment la poursuicte, j'y ay usé jusques icy tout devoir et artiffice possible, sans en pouvoir encores veoir l'effect; si bien ce dict Seigneur en a tousjours donné asseurance sur asseurance de parolle, et par tesquerez et escriptz, com'il faict encores, dilayant neangmoings de ce faire pour bons et divers respectz, ainsy qu'il dict, que je pense debvoir estre en partie le desir qu'il a de tirer le surplus de ce que celluy qui est en l'Estat luy doibt de reste. Et, combien que je veulx croire, Madame, qu'il ne la remettra à aultre plus long temps, et que mesmes la mention qu'il aura pleu au roy faire dudict negoce par la depesche d'Aly-Aga, mouvera grandement Sa Haultesse, Vostre Majesté jugera neantmoings, s'il luy plaist, si une petite depesche à part pour recharge à cest effect n'y sera très utile, en cas que l'on y voulsist user de plus grande longueur, par la force des deniers, presentz et offres immenses que celluy qui possède s'efforce journellement de faire aux principaulx de ceste dicte Porte, pour par ce moyen prolonger, tousjours et par les deslays penser du tout en fin aneantir et renverser l'affaire; ce qui ne peult, comme j'estime, advenir, estant ce dict Seigneur en ferme resolution de maintenir sa promesse à Voz Majestez, bien que, sur la persuasion d'aultruy (ce qui se peult juger par assez d'aultres affaires), desireux d'ailleurs d'embrasser les commoditez qui s'offrent à son advantaige . . . . . .

(Ibid., f° 280.)

---

1) Serbările circumcisiei tînărului sultan Mohammed, fiul lui Murad, ținu din iunie până la sfârșitul lui Iulie (cinci-zeci și două de zile). V. isvoarele arătate în *Anal. Ac. Rom.*, XVIII, 34, nota 4.

CXCIX.

Germigny către ducele de Nevers [1], despre speranța ce are că numirea luĭ Cercel nu va maĭ fi amânată și recunoscința acestuia față cu regele. Constantinopol, 1582, 6 Mart.

. . . . Je veulx esperer, Monseigneur, que ledict Seigneur ne remectra la grace à aultre plus long terme et que mesmes la mention qu'il aura pleu au roy faire dudict negoce par la depesche d'Aly-Aga [2] mouvera grandement Sa Haultesse . . . . . .

Et de tant, Monseigneur, mon dict sieur le prince de Vallaquie, sur l'asseurance qu'il vous a pleu luy donner en vostre generosité, bonté et courtoisye (dont il recongnoit vous avoir perpetuelle obligation), ose esperer que luy continuerez à deppartir de voz faveurs prez Leurs dictes Majestez, comm'il vous en supplie presentement, par lettre cy-encloze 3) . . . . . .

(Ibid., f° 283.)

CC.

Petru Cercel către ducele de Nevers, rugându-l să-ĭ capete nouă scrisorĭ regale de recomandație, pentru numire. Constantinopol, 1582, 6 Mart.

Lettres escrittes par Monsieur le prince de Vallacquie à Monsieur le duc de Nevers, du 6 Mars 1582.

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor,

Doppo il mio arrivo quà, havendo non solamente li principali ministri di questa Porta rimesso di giorno in giorno, et d'una settimana al'altra, di metter fine a questo mio benedetto negotio, promettendolo et havendolo confirmato più volte in scritti il Gran-Signore, mettendo però sempre per mezzo, che si havesse un poco di pazienza, hà causato, ch'io, certo più desideroso, che negligente di far compitamente il debitto mio verso di Vostra Eccellenza, hò lassato scorrere già tanto tempo senza farli alcuna relatione di me, con non avedermene. Non hò pur voluto adesso più dilatare scondirli 4), che, nonostante le grandissime diligenze, dimostrattioni et persuasioni usate dall'Illustrissimo signor di Germigny, non solamente verso li visiri di questa Porta, mà verso l'istesso Signore ancora, non ne siamo alla espeditione, sebene esso Signore (il quale tutta via stà saldo nella sua promessa) dimostra risolutione di volerla effettuare. Et, secondo il

---

1) Ludovic de Gonzaga (1540-95), duce de Nevers din 1565. Memoriile sale aŭ fost publicate de Gomberville și Cusson (Paris, 1625, 2 vol. in fol.): cuprind aniĭ 1574-1610. E autorul unor planurĭ de cruciată. Cf. Zinkeisen, IV, 268; Biblioteca națională din Paris, ms. fr. 3259. V. *Un projet relatif à la conquête de Jérusalem, 1609*, în *Revue de l'Orient latin*, II, n° 2.

2) V. p. 114, nota 2.

3) Alt-fel, scrisoarea e ca și n° CCIV.

4) *Asconderli, nasconderli*, a vă ascunde.

nostro discorso et quello di tutti li huomini di quà, si pensa che l'effetto non debba esser prolongato più che fin al mese di maggio, et maggiormente mi assicuro in questa oppinione, havendolo egli tante volte promesso et confermato a Sua Maestà Christianissima, dalla qualle dipendendo questo negotio, et potendosi riputare di Sua Maestà, et non mio (la qual cosa non deve ignorare esso Gran-Signore, essendone anche corso la voce per tutti li principi del mondo), questo mi fà stare di buono animo, et quasi con sicurezza che non possa mancare; considerando ch'egli non debba mai violare l'amicitia, nè mancar di sua parola con un Rè di Francia. Hora, per dire la mia opinione di questa tanta dilatione, Vostra Eccelienza debbe sapere che l'honore et riputatione di questa natione consiste tutta in oro et argento, di quale havendone colui di Vallachia gran quantità, et con essa trattenendo alcuni primati di questa Porta, famigliari del Signore (trà quali è la Sultana-Madre), gli vien a parer cosa dura levarsi questa tutta dalla bocca. Il che causa tanta prolongatione, mà, all'fine, spero che la riputatione et auttorità di Sua Maestà Christianissima potrà più appresso questo Signore, che non farà quella dei suoi schiavi, nè tutti li tesori di colui che possede il mio stato. Per quello, Eccellentissimo Signore, frà infiniti obligbi che li hò, supplico ancora Vostra Eccellenza, che voglia usar con me la solita et natural cortesia, con adoperarsi che Sua Maestà et così la Serenissima Regina madre commandino sia quanto prima scritto a questo Gran-Signore et alla Sultana, sua madre, a'quali, sotto spetie di ringratiamento, venisseron a incaricare la ispeditione di questo negotio, et mostrasseron le Maestà Loro haverlo molto a cuore, perchè, caso che venisse volontà di prolongar più di maggio, questo sarebbe il mezzo di farlo abbreviare et poner ad effetto la promessa. Et, ancora che io habbi speranza, che non debba passare il soprascritto termine, pure questo nuovo favore di Sua Maestà non nuocerà niente, et giovarà assai. Et con questo, per non noiare più Vostra Eccellenza, farò fine, supplicandola tenerme frà suoi affettionatissimi servitori, pregando la Maestà Divina per la felicità et augumento di Vostra Eccellentissima persona. Di Pera di Costantinopoli, adì 6 di marzo 1582.

(Ibid., f° 284.)

CCI.

Constantinopol, 1582, 6 Mart.

Petru Cercel către Villeroy, pentru acelaşĭ scop.

Par mon dict sieur le prince à Monsieur de Villeroy, du dict.

Illustrissimo Signore,

Già gran tempo che vado aspettando di rompere il silentio con Vostra Signoria, per dirli la risolutione di questo mio negotio, il quale, sendo stato prolongato con la speranza di giorno in giorno, hà causato che mi son intratenuto di scriverli, col desiderio di fare il debito mio compitamente. Mà, poi che, con tanto indugio, non si è rappresentato la desiderata occasione, non tarderò più, dicendoli che, non ostante le grandissime dlligenze et dimostrationi usate dall'Illustrissimo signor di Germigny verso questo Bassà et l'istesso Gran-Signore, ancora non ne siamo alla ispeditione, mà bene con speranza che non debba passare questo mese di maggio, così giudicando dalle parole et confirmationi per scritti di esso Gran-Signore, che si è dimostrato sempre riso-

lutissimo di effetuare la promessa, che più volte hà fatto a Sua Maestà Christianissima. La causa nondimeno della delatione non sò atribuirla ad altro se non che, sendo questa natione sitibonda di oro et argento, ivi consistendo il loro honore et riputatione, et sendo alcuni principali di questa Porta (frà quali la Sultana madre del Signor) con presenti trattenuti da colui di Vallachia, gli pare dura cosa perdere questo ordinario. Spero nondimeno, che saran superate tutte queste difficultà dalla auttorità di Sua Maestà, di quale potendosi riputare questo negotio, e non mio, et siando di ciò sparsa la fama frà tutti li principi del mondo, et tenendo per fermo, che di ciò sia consapevole il Gran-Signore, mi vengo ad assicurare et star saldo nel mio proposito, che non debba mai voler violare l'amicitia, con non mantenere la promessa più volte fatta alla Maestà di un così gran Rè. Hora, Illustrissimo Signor, frà tante cortesie, che mi hà sempre usato Vostra Signoria, io supplico di obligarmi maggiormente, con adoperarsi che Sua Maestà, et così la Serenissima Regina madre, voglino degnarsi di far scrivere a questo Gran-Signore, et alla Sultana, sua madre, et sotto colore di ringratiamento incaricarli per la ispeditione di questo negotio, dimostrando haverlo assai a cuore, perchè non potrà nuocere, et giovar[à] molto, caso che li venisse volontà di prolongar più di esso termine di maggio. Vostra Signoria mi scusi del fastidio, et sia servita mantenermi in sua bona gratia, che con questo fine supplico la Maestà Divina la feliciti et augumenti, insieme con la sua Illustrissima casa. Di Pera di Costantinopoli, alli 6 di marzo 1582.

(Ibid., f° 284 şi urm.)

CCII.

Germigny către regele Henric, despre amânarea numireĭ luĭ Cercel, care rămâne totuşĭ sigură. Constantinopol, 1582, 7 Mart.

. . . . Jusques à laquelle [1]) il semble Sa Haultesse (ainsy que j'ay escript à Vostre Majesté par la dernière depesche) avoir encores differé l'effect de la grace de Monsieur le prince de Vallaquie, soubz espoir et dezir qu'ell'a de tirer lors, avec le tribut prochain (accoustumé d'estre apporté au moys de may), le surplus de ce qui luy est deu d'ailleurs par celluy qui est en l'Estat, ayant à cest effect depesché Chiaoux pour haster l'ung et l'aultre, et estre icy dans le XXV-me d'apvril. Sur quoy le susdict Bassa m'a derechef asseuré par la mesme audience, en l'instance que je continue à luy faire de l'effect dudict negoce, que l'Estat est pour certain donné par ce Seigneur audict sieur prince, bien que, pour quelques respectz, il en differe encores l'effect pour peu de temps . . . . . .

(Ibid., f° 282.)

---

1) Circumcisia tînĕruluĭ sultan. V. p. 120, nota 1.

CCIII.

Constantinopol, 1582, 7 Mart.

Germigny către Caterina de Medicis, despre trimeterea unuĭ ceauș în Țara-Românească, pentru a grăbi expediția tributuluĭ și datoriilor luĭ Mihnea.

. . . . Auquel temps [1]) j'espère aussy (aydant Dieu) que l'affaire de Monsieur le prince de Vallaquie sortira effect, ayant ledict Seigneur depesché nouvellement Chiaoux audict païs, pour haster avec le tribut prochain ce qui luy est deu d'ailleurs par celluy qui est en l'Estat, et estre icy dans ledict jour Saint-George . . . . . .

(Ibid., f° 283.)

CCIV.

Constantinopol, 1582, 7 Mart.

Germigny către Villeroy, despre nevoia unor scrisorĭ regale în favoarea luĭ Cercel, de și numirea luĭ pare apropiată.

Monseigneur. Sur l'occasion du contenu en la precedente depesche à la Royne mère du Roy (dont le dupplicata est cy encloz [2]), Monsieur le prince de Vallaquie a trouvé bon vous faire ung petit mot [3]), pour vous prier (comme je faiz aussy bien humblement) de procurer une petite particulière depesche de Leurs Majestez en sa faveur à ce Seigneur et la sultane, sa mère, pour de tant plus fortiffier son affaire en tout évenement où l'on y vouldroit faire plus grande remise et longueur, par la force des deniers et offres immenses que celluy qui jouist de l'Estat s'efforce journellement de faire aux principaulx de ceste Porte, et mesmes à ladicte Sultane-mère, et pour apporter de tant plus de prevoyance en affaire si importante, où vous sçavez assez intervenir le plus souvent beaucoup plus de difficulté et longueur que l'on ne s'estoit proposé au commencement, bien que je veulx croire et esperer, pour les reiterées promesses de ce dict Seigneur en ce subject et resolution qu'il monstre avoir de les maintenir, l'affaire ne pouvoir prendre au fort (?) plus long traict, qu'à ceste prochaine circoncision, qui est, de plus, le temps accoustumé à porter le tribut, et destiné pour le surplus de ce qui reste d'ailleurs deu à Sa Haultesse; ayant à cest effect depesché Chiaoux pour haster l'ung et l'aultre, et estre icy dans le XXV-me d'apvril prochain; auquel cas les lettres de Leurs Majestez ne seront non plus inutiles, ains occasionneront de tant plus ce dict Seigneur de conserver avec plus particulière protection mon dict sieur le prince de Vallaquye en l'Estat auquel il l'auroit estably en leur faveur. Ce que je remetz, Monseigneur, à Vostre très-prudent jugement, et le bien de mon honneur en Vostre continuelle protection prez Leurs Majestez, priant Dieu en cest endroict, Monseigneur, vous donner . . . . . .

(Ibid.)

---

1) Cele patru-ḑecĭ de ḑile după circumcisie, fixată întâiŭ la 23 April.
2) V. nº CXCVIII, p. 120.
3) V. nº CCI, pp. 122-3.

CCV.

Germigny către Villeroy, despre mulțămirile și dorințile lui Cercel, pe care le transmite. Constantinopol, 1582, 28 April.

. . . . Monsieur le prince de Vallaquie m'a requis vous baiser bien humblement les mains de sa part; lequel est attendant, aydant Dieu, l'effect de sa grace à l'entrée de ceste solennité de circoncision remise encores pour la fin du moys prochain, suyvant l'espoir que l'on nous en continue, pour en remercier lors Leurs Majestez par lettres, ausquelles il n'a escript depuys sa première arrivée [1]), pour ne luy avoir semblé s'en estre presenté subject digne, et cependant espère qu'il vous aura pleu procurer pour tout évenement les lettres d'icelles en sa faveur à ce Seigneur et à la Sultane, sa mère, dont il vous requist et pria par les siennes du VIJ-me mars dernier [2]) . . .

(Ibid., f° 311.)

CCVI.

Regele Henric către Germigny, despre primirea scrisorilor ambasadorului, relative și la Cercel. Fontainebleau, 1582, 5 Maiŭ [3]).

Monsieur de Germigny. J'ay à respondre à voz lettres du VIJ-me et XVIJ-me de febvrier et à celle du VIJ-me mars [4]), par lesquelles vous continuez à m'informer de l'estat des affaires de par delà et de ce que vous y avez traicté et apprins, tant par le faict du prince de Vallaquie, la conservacion des Indes, etc. *(sic).*

(Ibid., f° 325.)

CCVII.

Caterina de Medicis către Germigny, recomandându-ĭ afacerea luĭ Cercel. Fontainebleau, 1582, 5 Maiŭ.

. . . . Je ne vous en [5]) repeteray rien par la presente, seullement vous recommanderay les affaires du prince de Vallaquie et la delivrance du chevalier de Lodun [6]), comme choses très raisonnables et que le roy, mon dict seigneur et filz, a très à cœur . . . . . .

(Ibid., f° 326.)

---

1) V. Hurmuzaki, *Supl.* II¹, 57-8, n-le CVI-VII și mai sus, p. 109, n° CLXXVIII.
2) Din *6.* V. mai sus, n° CCI.
3) Primită la 23 Iunie.
4) V. pp. 119-20, n° CXCVII și p. 123, n° CCII.
5) Din scrisoarea regelui. V. bucata precedentă.
6) Vre-un captiv francez în Barbaria.

CCVIII.

Fontainebleau, 1582, 5 Maiŭ.

Villeroy către Germigny, despre scrisorile regale, ce trimete, pentru recomandarea luĭ Cercel şi dispoziţia sa de a-l servi.

Monsieur. Vous verrez par ceste depesche 1) l'intencion du Roy pour le 2) servir selon sa volonté si claire que je ne vous en manderay aultre chose; seullement vous assureray qu'avec plaisir Leurs Majestez escripvent au Grand-Seigneur et à la Sultane, sa mère, en faveur du prince de Vallaquye les lettres cy-encloses 3), desquelles, vous envoyant copie, je ne vous feray redicte, et que de ma part je m'y suis employé et continueray à le servir en tout ce qu'il sera de mon pouvoir, avec toute bonne affection, ainsy que je luy escriptz par ma lettre cy-enclose 4). . . . . .

(Ibid.)

CCIX.

Fontainebleau, 1582, 6 Maiŭ.

Regele Henric către sultan, rugându-l a-şĭ împlini făgăduiala, numind Domn pe Cercel.

Très-hault, etc. *(sic)*. Il a cy-devant pleu à Vostre Haultesse en nostre faveur rendre si participant de vostre grace et bonté le prince de la Vallaquie, qu'elle nous auroit envoyé son passeport, fort ample, pour avec toute seureté se rendre prez Sa Grandeur, et nous asseurer aussy de son restablissement en ses Estatz. De quoy tant par luy que despuys par noz lettres et nostre ambassadeur residant prez Vostre Haultesse nous l'aurions remerciée, aultant qu'il nous a esté possible, et à icelle rendu tesmoignage du grand contentement et plaisir qu'avions receu de l'amytié et bienveillance qu'il luy auroit plu en cest endroict de monstrer pour l'amour de nous envers ledit prince. Et, d'aultant qu'avons entendu n'avoir icelluy prince encores receu de Vostre Haultesse ce qui luy convient et est requis pour son dict restablissement, duquel souvent il nous plaist luy faire donner toute asseurance, nous vous faisons la presente pour derechef, très-hault, très-excellent, etc. *(sic)*, vous prier, en effectuant pour l'amour de nous vostre grace et faveur promise par Vostre Haultesse au dict prince de la Vallaquie ‖ (auquel ne pourrions trop vous exprimer l'affection grande que la Royne, nostre très-honorée dame et mère, et nous luy portons et avons de le veoir entièrement remis en bonnes graces d'icelle et soubz sa protection restably en ses Estatz), de l'en faire jouyr, et à ceste fin commander et luy accorder toutes choses à ce necessaires, de façon qu'au plustost il se puisse rendre en ses dicts biens, pour y demeurer avec la fidèle affection qu'il a vouée au service de Vostre dicte Haultesse, laquelle sera, s'il luy plaist, asseurée que, ce faisant, recepvrons à jamais tel contentement et plaisir de cette faveur qu'en toutes occasions nous luy ferons paroistre les effectz de nostre amytié et avec pareille affection que, nous remettant sur ce que luy en

---

1) No. CCVI.
2) Pe Cercel.
3) Cele două numere următoare.
4) Lipseşte.

exposera plus particulièrement de nostre part le sieur de Germigny, nostre Conseiller et ambassadeur près Vostre dicte Haultesse, nous prions Dieu très-hault, etc. *(sic)*. Escript à Fontainebleau. Vostre bon et parfaict amy : *Henry*. Et, au dessoubz : *de Neufville*.

(Ibid., f° 326-326 V°.)

CCX.

Caterina de Medicis către sultan, pentru acelaşĭ scop.

Fontainebleau, 1582, 6 Maiŭ.

Lettre de la Royne mère de Sa Majesté, du dict VIme, au dict Grand-Seigneur (en même subject).

Très-hault, etc. Le Roy, nostre dict seigneur et filz, remercie derechef Vostre Haultesse de la grace qu'il luy a pleu faire en nostre faveur au prince de la Vallaquie, et, sur ce qui luy reste pour son restablissement en ses Estatz, la supplie luy vouloir accorder et octroyer au plustost toutes choses à ce requises, suyvant l'asseurance que Sa Grandeur luy en a tousjours donnée, affin qu'il s'en puisse retourner, comm'il desire, et avec la fidelle *(bis)* affection qu'il a vouée au service de Sa dicte Haultesse. Et, comme nous avons envers le dict prince pareille affection que le Roy, nostre dict seigneur et filz, et que nous nous promectons aussy de Vostre Haultesse toute faveur en cest endroict, nous luy faisons la presente, pour avec le Roy, nostre dict seigneur et filz, supplier humblement Vostre Haultesse vouloir, pour l'amour de nous, prendre en telle protection ledict prince, qu'il puisse au plustost obtenir de Sa Grandeur tout ce qui reste de la grace qu'elle nous a promise pour luy, s'asseurans qu'en toutes aultres occasions éternellement et d'affection le Roy, nostre dict seigneur et filz, et nous recongnoistrons le plaisir et contentement qu'aurons receu en cest endroict de Sa dicte Haultesse, come plus particulièrement le sieur de Germigny, Conseiller et ambassadeur du Roy, nostre dict seigneur et filz, prez d'icelle, luy fera entendre de nostre part; sur lequel nous remectant, nous prions Dieu très-hault, etc. *(sic)*. Escript audict Fontainebleau. Vostre bonne et parfaicte amye : *Caterine*. Et, au dessoubz : *de Neufville*.

(Ibid., f° 326 V°.)

CCXI.

Caterina de Medicis către Sultana-Validè, pentru acelaşĭ scop.

Fontainebleau, 1582, 6 Maiŭ.

Audict, de la dicte dame, à la Sultane mère du dict Grand-Seigneur (idem).

Très-haulte, etc. *(sic)*. Il auroit cy-devant pleu au dict Empereur, vostre filz, accorder en nostre faveur passeport fort ample au prince de la Vallaquie, sur l'asseurance duquel, et d'estre restably et remis par Sa Grandeur en ses Estatz, se seroit rendu prez d'icelle, qui l'auroit de sa grace très benignement veu et receu, et despuys donné toute asseurance de sa dicte restitucion. De quoy, oultre qu'en ayons jà remercié

Sa Haultesse, ayans estimé convenable de la reiterer, et derechef la supplier vouloir faire jouyr le dict prince de l'effect de sa dicte grace et bonté et, pour l'amour de nous et de la fidelle affection qu'il a vouée au service de Sa dicte Haultesse, le faire au plustost restablir en ses dictz Estatz, affin d'y pouvoir retourner avec toute seureté, et nous asseurans de la bienveillance particulière de Vostre dicte Haultesse envers le dict prince de la Vallaquie, et qu'en nostre faveur ell'aura agréable d'employer envers le dict Empereur, son filz, tous bons et convenables offices, nous avons bien voullu aussy luy faire la presente, par laquelle, très-haulte, très-excellente, très-puissante, très-chère et très-amée princesse, nous prions Vostre dicte Haultesse aultant affectueusement qu'il nous est possible, de tant faire envers l'Empereur, vostre dict seigneur et filz, qu'il vueille en nostre dicte faveur faire jouyr le dict prince de la grace qu'il luy a promise en cest endroict, et commander toutes choses requises pour le restablissement d'icelluy en ses Estatz soubz l'auctorité et protection de Sa dicte Haultesse, asseurans Vostre Haultesse qu'en aultre occasion aussy nous luy demonstrerons toute correspondance d'amytié et par effect nostre bonne volonté, de laquelle, en nous remectant sur ce que le sieur de Germigny, Conseiller et ambassadeur du Roy, nostre dict seigneur et filz, prez du dict Empereur, vous exposera de nostre part, nous prions Dieu, etc. etc. *(sic)*.

(Ibid.)

CCXII.

Fontainebleau, 1582, 6 Maiŭ.

Regele Henric către Sultana-Validè, pentru acelaşĭ scop.

Lettre du Roy à la dicte Sultane mère du Grand-Seigneur (idem, du subject que dessus).

Très-haulte, etc. *(sic)*. Nous escripvons presentement au dict Empereur, vostre filz, dant *(sic!)* [1]) pour luy reiterer le remerciement convenable à la grace qu'il luy a pleu faire en nostre faveur au prince de la Vallaquie, qui s'est, longtemps a, rendu prez Sa Haultesse, soubz l'asseurance du passeport qu'elle nous auroit envoyé à ceste fin, que aussy pour derechef la prier octroyer au dict prince son restablissement en ses Estatz, conformément à l'asseurance qu'elle nous en avoit donnée et au dict prince, affin qu'avec toute seureté, il y puisse retourner et demeurer soubz la protection de Sa Haultesse, et, comme nous congnoissons le pouvoir de Vostre Grandeur prez du dict Empereur et aussy vostre bienveillance en nostre endroict et du dict prince, nous avons bien voullu luy en escripre la presente, par laquelle, très-haulte, etc. *(sic)*, nous prions Vostre dicte Haultesse, aultant affectueusement qu'il nous est possible, d'avoir agreable, pour l'amour de nous, d'interceder et tant faire par les bons offices qui seront en vostre pouvoir envers l'Empereur, vostre dict seigneur et filz, qu'il vueille, en effectuant la grace promise par Sa Haultesse au dict prince en nostre dicte faveur, le faire au plustost restablir en ses dictz Estatz, et de ceste grace serons éternellement obligez envers Sa Haultesse et la Vostre des bons offices qu'il vous y aura pleu faire, comme plus particulièrement vous dira de nostre part le sieur de Germigny, nostre Conseiller et ambassadeur prez Sa dicte Haultesse; priant Dieu, très-haulte, etc. *(sic)*. Vostre bon et parfaict amy: *Henry*. Et, au dessoubz: *de Neufville*.

(Ibid.)

---

1) Ceteşte: *tant*.

CCXIII.

Germigny către regele Henric, despre nouă zăbăvĭ în afacerea luĭ Cercel. Constantinopol, 1582, 12 Maiŭ.

. . . . Quant au faict de Monsieur le prince de Vallaquie, puys peu de jours est arrivée aucune partie du debte *(sic)* que celluy qui est en l'Estat doibt de reste, avec quantité d'aultres deniers, pour presenter à ceux qui le portent et favorisent en ceste Porte. Lequel s'efforce par continuelz et grandz presentz à dilayer tousjours ou interrompre du tout la grace que ce Seigneur a accordée en faveur de Vostre Majesté au dict sieur prince, et, dans quinze ou vingt jours au plus tard, est attendu le tribut ordinaire du dict païs, auquel temps (ainsy que j'ay escript à Vostre Majesté) nous a esté donné espoir de l'effect d'icelle grace. Je continue en ce faict toute instance possible, avec les remonstrances que je peulx juger convenables, concernant l'honneur et reputacion de Vostre Majesté et de ce dict Seigneur. Sur quoy le Bassa [1] m'auroit dict derechef depuys deux jours, qu'en ayant fait par plusieurs foys arz à Sa Haultesse, elle luy auroit tousjours repondu avoir donné icelluy Estat au dict sieur prince, mais qu'il eust ung peu de patience, sans vouloir dire le temps prefix, qu'il se reservoit à faire entendre par l'effect mesmes, pour quelques particuliers respectz; me promettant neantmoings le dict Bassa d'en faire nouveau arz à Sa dicte Haultesse sur ce que je luy ay vifvement representé les diverses oppinions que les princes pourroient concepvoir de ceste amytié, en (?) cest affaire ne reusciroit du moings à ce prochain tribut, veu l'attente jà d'une année entière. Pour raison de quoy, Sire, et en cas que le dict affaire *(sic)*, pour la grande corruption de celluy qui est au dict Estat, print plus long traict, Vostre Majesté verra, s'il luy plaist, si, suyvant ce que j'en ay cy-devant representé par trois et quatre precedentz ordinaires, elle jugera bon d'en escripre derechef une bonne lettre à ce dict Seigneur, pour tant plus favorizer la recommandacion du dict sieur prince, lequel s'est retenu jusques à present de luy escripre, attendant de jour à aultre, sur les promesses de ces gens, l'effect de la dicte grace, pour après vous en remercier très-humblement, ainsy qu'il se recongnoist très-obligé à vous rendre pour jamais très-humble service . . . . . .

(Ibid., f° 313.)

CCXIV.

Germigny către Villeroy, despre rugămintea luĭ Cercel de a stărui pentru dânsul. Constantinopol, 1582, 12 Maiŭ.

. . . . Monsieur le prince de Vallaquie vous prie humblement d'avoir pour recommandé le contenu en la presente depesche du Roy [2], en ce qui luy touche, dont il vous a escript cy-devant, et vous jugerez, s'il vous plaist, quel fruict en peult advenir en tout cas . . . . . .

(Ibid.)

1) Marele-Vizir Sinan-Paşa.

2) Bucata precedentă.

CCXV.

Constantinopol, 1582, 12 Maiŭ.

Germigny către Caterina de Medicis, despre cumpĕrarea de către Mihnea-Vodă a eunucului-pitic, Nassuf.

. . . . Lequel [1]) l'on tient avoir aussy eu dernièrement, des agentz et entremetteurs de celluy qui jouist de l'Estat de Vallaquie, huict mil ducatz, pour le favoriser prez Sa Haultesse, ainsy qu'il auroit tousjours fait cy-devant. . . . . .

(Ibid., f° 315.)

CCXVI.

Constantinopol, 1582, 28 Maiŭ.

Germigny către regele Henric, despre aşteptarea tributului Ţĕreĭ-Românești.

. . . . Le tribut annuel de Vallaquye n'est encor venu, estant attendu de jour à aultre . . . . . .

(Ibid.)

CCXVII.

Constantinopol, 1582, 23 Iunie.

Germigny către regele Henric, despre promisiunea Mareluĭ-Vizir Sinan de a numi pe Cercel, după răspunderea tributului, şi despre sosirea noilor scrisorĭ regale de stăruinţĭ.

. . . . Ledict sieur Bassa [2]) m'a remis à faire arz à ce Seigneur de l'estat de la grace de Monsieur le prince de Vallaquie, si tost que le tribut (venu puys peu de jours) sera consigné, luy en ayant faict toute l'instance convenable . . . . . .

[P.S.] Sire. Depuys la presente escripte, j'ay receu les lettres de Vostre Majesté du Vme may dernier, avec celles au Grand-Seigneur et la Sultane, sa mère [3]), tant au faict de Monsieur le prince de Vallaquie, que j'espère seront venues à propos, à l'arrivée du tribut de ce pays, et dont le dict sieur prince recongnoit avoir infinies obligacions à Vostre Majesté, que aultres particuliers . . . . . .

(Ibid., f° 324.)

---

1) Nassuf-Aga, eunucul-pitic disgraţiat.

2) V. p. 129, nota 1.

3) V. nr^le^ CCVI şi urm., pp. 125 şi urm.

CCXVIII.

Germigny către Caterina de Medicis, despre mulțămirile luĭ Cercel pentru noile scrisorĭ de stăruințe. Constantinopol, 1582, 23 Iunie.

Madame. A la closture de ceste-cy [1]), j'ay receu les lettres qu'il a pleu à Vostre Majesté m'escripre du Vme may, avec celles du Roy et vostres à ce Seigneur et à la Sultane, sa mère, en recommandation de l'affaire de Monsieur le prince de Vallaquie [2]), lequel attendant à en remercier très-humblement Voz Majestez à la première commodité, m'a requis les assurer des infinies obligacions qu'il recongnoit leur avoir, et très-humble devotion qu'il leur conserve, esperant que Vos dictes lettres seront venues en fort bonne et heureuse conjonction, estant arrivé puys peu de jours le tribut du dict païs, et toutesfois non encores consigné. Remettant au premier ordinaire à tenir Vos dictes Majestez adverties de ce faict que j'auray traicté, tant de ce faict que du surplus du contenu ausdictes lettres . . . . . .

(Ibid., f° 325.)

CCXIX.

Germigny către Villeroy, despre acelașĭ lucru. Constantinopol, 1582, 23 Iunie.

Monseigneur. Sur la closture de la presente depesche au Roy [3]), j'ay receu de Leurs Majestez du Vme may dernier, au faict et recommandacion de Monsieur le prince de Vallaquie et aultres particuliers y contenuz, dont je traitteray, aydant Dieu, au premier jour, se reservant le dict sieur prince à escripre et remercier très-humblement Leurs Majestez des singulières faveurs et benefices qu'il leur a plu tousjours liberallement luy impartir et en toutes occurrences, et vous aussy, Monseigneur, prez icelles [4]) . . . .

(Ibid.)

---

1) E un post-script decĭ scrisoarea de față.
2) V. p. 130, nota 2.
3) V. n° CCXVII, p. 130.
4) V. n° precedent și notele la el.

CCXX.

Paris (?), 1582, 28 Iunie 1).

Regele Henric către Germigny, despre temerile ce are că Cercel, pentru care tot se va maĭ stărui, nu va fi numit.

. . . . J'ay esté bien ayse de la deslivrance du chevalier de Loudun 2) et scray, si le prince de Vallaquie peult estre restably en son Estat, dont je commence à doubter grandement, pour les remises et longueurs dont ilz y procèdent. Toutesfois vous continuerez à le favorizer en ce que vous pourrez, et aussy les affaires du sieur dom Antonio, du costé des Indes 3) . . . . . .

(Ibid., f° 340.)

CCXXI.

Constantinopol, 1582, 7 Iulie.

Germigny către regele Henric, despre speranța ce are că Turcii, siliți de nevoia politică a amiciției francese, vor numi pe Cercel.

. . . . Pour le faict de Monsieur le prince de Vallaquie, ce Seigneur a respondu sur les lettres de Vostre Majesté, à ce que m'a dict le dict Bassa 4), d'avoir encor ung peu de patience, et que la grace estoit faicte au dict sieur prince. Sur quoy luy faisant instance, comme j'ay tousjours faict cy-devant, que le deslay et prolongacion de cest *(sic)* affaire, bien qu'il fut asseuré, estoit ce qui importoit grandement à la reputacion de Vostre Majesté et promesse de ce Seigneur, il m'a repondu ne me pouvoir aultrement faire entendre l'intencion de Sa Haultesse que par son escript, auquel il ne se parloit, n'y *(sic)* communicquoit que par tesquerez despuys ces festes, mais qu'il en esperoit bonne et briefve yssue, et que, passées les dictes festes, il en feroit arz de nouveau. De façon, Sire, que l'on entretient cest affaire en continuel espoir, sans en monstrer l'effect; dont neantmoings nous avons eu ces jours-cy d'ailleurs grande asseurance, par plusieurs rencontrez advis, que la grace ayt à suyvre tost après le tribut consigné, qui fut donné d'hier, et sommes attendantz de jour à aultre le dict effect, comm' aussy la responce de la Sultane mère de Sa Haultesse, qui n'est encores sortie; ne pouvant penser aultre, où il ne reusciroit encor à present, si non qu'ilz desseigneroient à le differer jusques à la conclusion de paix avec le Persien 5), pour ne vouloir rien innover en leurs Estats pendant leur guerre, affin de ne donner occasion de quelque nouveau remuement ou aultre guerre contr' eulx, ayant jà le Moscovite voysin 6), pour nouveau emnemy, et le Polac et Transilvain pour peu devotieux, qui,

---

1) Primită la 19 Septembre.

2) V. nº CCVII, p. 125.

3) Și Anglia stăruia ca dom Antonio, prior de Crato, pretendent la tronul Portugaliei, să fie stabilit în Indiile spaniole (1588). V. Hammer, IV, 157. Cf. L. A. Rebello da Silva, *Invasion et occupation du royaume de Portugal en 1580;* tr. fr. (Paris, Durand, 1864), I, 455 și urm.; II, *passim.*

4) Sinan-Paşa.

5) Pacea se încheie cu șahul Abbas, urmașul luĭ Mohammed, la 21 Mart 1590 (Hammer, IV, 182).

6) Ivan Vasilievicĭ Groaznicul. După cererea papeĭ, el se alipise la liga contra Turcilor (Caramzin, *Ist. imperiului rus,* trad. S. Thomas, IX, Paris, Bossange, 1823, p. 467).

avec l'Allemaigne, en si belle occasion, seroient pour luy donner quelque grand eschech, dont j'espère bailler plus grande lumière à Vostre Majesté par le suyvant ordinaire, aydant Dieu. . . . . .

(Ibid., f° 329.)

CCXXII.

Germigny către Caterina de Medicis, despre zăbava numireĭ luĭ Cercel și intrigile luĭ Ștefan Báthory, regele Polonieĭ, contra pretendentuluĭ. Constantinopol, 1582, 21 Iulie.

. . . . Je diray à Vostre Majesté la remise faicte de la grace de Monsieur le prince de Vallaquie après ces festes de circoncision [1]) et le retour de ce Seigneur en son grand Serrail, que nous sommes tousjours en ceste attente, et où plusieurs des principaulx de ceste Court nous continuent en bon espoir, de jour à aultre, — le tribut, cy-devant consigné en ung lieu particulier de Constantinople, ayant à estre delivré, selon l'ordre accoustumé, au thresor de ce Seigneur dans son Serrail, lorsqu'il y sera de retour, ainsy que l'on tient les aultres deniers venuz pendant ces festes, qui seroient demuerez en semblable surseance. Ne pouvant neantmoings taire à Votre Majesté que l'ambassadeur du Battori [2]), venu pour comparoire à la solennité de la dicte circoncision, a faict de la part de son maistre de très mauvais office[s] en cest affaire, donnant à entendre au Premier-Bassa [3]) que le dict sieur prince avoit esté en Pologne lieutenant du sieur Laski [4]) contre le Tartare, amy de ce Seigneur, et que despuys se seroient ve[n]uz en France avec intention (soubz la faveur et auctorité du Roy) d'entrer : l'un en l'Estat de Vallaquie, et le dict Laski en celluy de Moldavie, pour en après faire ensemblement la guerre à ce Seigneur. En quoy, bien que jugé assez de ces gens avoir peu du vraysemblable, qui d'aillcurs auroient comprins les desseings particuliers en ce subject du dict Bathori, il se remarque le peu de devotion et de respect || qu'icelluy Battori apporte à ceux à qui il doict l'ung et l'aultre. Ce que je dissimule pour encor, attendant l'effect desiré de l'intencion sur ce de Voz Majestez, où il leur plairoit en faire quelque ressentiment . . . . . .

(Ibid., f° 330 și V°.)

CCXXIII.

Germigny către regele Henric, despre nehotărîrea afacereĭ luĭ Cercel. Constantinopol, 1582, 5 August.

. . . . Quant au fait de Monsieur le prince de Vallaquie, il est encores en mesmes termes, combien que je m'efforce par tous moyens possibles d'en avoir la conclusion desirée. . . . . .

(Ibid., f° 332.)

1) V. p. 123, nota 1. Se mântuie la 22 Iulie (Hammer, IV, 133).

2) Regeluĭ Ștefan din Polonia (-1587). Asupra ambasadeĭ, v. Hurmuzaki, III[1], 74; cf. Hammer, IV, 115, 124, 152.

3) Sinan-Paşa.

4) Asupra luĭ Lacki, v. maĭ sus, p. 97, nota 2.

CCXXIV.

Constantinopol, 1582, 18 August.

Germigny către regele Henric, despre o nouă amânare, din lăcomie, a numireĭ luĭ Cercel.

. . . . Oultre l'envye et haïne qui règne entre les Bassaz, Sultanes et aultres qui administrent et manient les affaires de cest Empire, lesquelz moyenant le luere se promettent de lier et deslier tout ce qui s'offre à eulx et d'absouldre toutes sortes d'injustices, sans qu'il en soit fait ressentiment, ainsy qu'il se peult veoir au faict de Monsleur le prince de Vallaquie, où, ayant tousjours usé toute diligence et dexterité possible, ilz nous ont repeu de remises de temps à temps, par parolles ambigues, m'ayant le Premier-Bassa (sur l'instance très grande que j'en fiz à Sa Haultesse lors du dict baisemain, avec propos que je pensay estre de la dignité de Vostre Majesté) fait entendre que, pour le present, elle ne pouvoit effectuer ceste grace, n'ayant encor vuydé le differend qu'elle a avec celluy qui est en l'Estat, dont il a escript cy-devant à Vostre Majesté, mais qu'attendant, il l'accompliroit à son temps; donnant telles remises sur remises très grand argument desormais du peu d'asseurance qu'il y a en leurs promesses, qui ne leur sont en aulcune consideracion au respect de leur extrême avarice, pour laquelle assouvir, la partie contraire du dict prince n'espargne journellement tous ses moyens, affin qu'il luy est possible le fère *(sic)* du tout exclure, releguer, comme les aultres pretendans de cest Estat, en quelque lieu hors ceste Porte. À quoy je m'opposeray formellement, attendant sur ce ce qu'il plaira ordonner à Vostre Majesté; s'estant meu à ceste occasion icelluy sieur prince d'escripre à icelle l'incluse à ceste-cy, pour la supplier très-humblement luy continuer sa faveur et auctorité par les moyens qu'elle jugera meilleurs près ce dict Seigneur pour l'entier effect de son restablissement. Ayant semblablement fait toute instance et poursuitte pour avoir raison des volleries, etc. . . . . .

Comm' il [1] en a d'ailleurs prins recentement cinquante mil [2] du Michné, possesseur de l'Estat de Vallaquie, pour tenir main à ses affaires. (Cere să-ĭ fie permis a pleca.)

(Ibid., f° 333 și V°.)

CCXXV.

Constantinopol, 1582, 18 August.

Germigny către Caterina de Medicis, despre zădarnicele zăbăvĭ turcești în afacerea luĭ Cercel.

. . . . Vaines parolles et promesses d'iceulx [3], si longuement continuées sans effect, tant en l'affaire de Monsieur le prince de Vallaquie, qu'aultres . . . .

(Aceiașĭ cerere de plecare.)

(Ibid.)

---

1) Vizirul Sinan.
2) Scudĭ.
3) Miniștriĭ Porțeĭ.

CCXXVI.

Germigny către Villeroy, despre șicanele ce fac Turcii luĭ Cercel, frica acestuia și nevoia de mĕsurĭ energice. Constantinopol, 1582, 18 August.

. . . . À qui [1] Monsieur le prince de Vallaquie, pour ce qui le concerne, en escript semblablement, y ayant une lettre pour vous. Qui me fait vous supplier, Monseigneur, bien humblement leur [2] en vouloir repeter la consequence (ne m'estans loysible de leur en donner advis), de tant plus que, sur l'occasion d'une avanie et faulse accusation dressées ces jours passez au dict sieur prince, en la personne d'ung sien serviteur raguzois, par le Bostangi-Bassi, chef des jardins de ce Seigneur, à la suscitation du Michné, possesseur de Vallaquye, pretendant qu'il ayt fait fuyr ung sien frère renegat, esclave du dict Bostangi-Bassi, après avoir le Bassa mandé ceans plusieurs Chiaoux, a requis qu'ung aultre serviteur du dict sieur prince, aussy raguzois, qu'ilz disoient estre compagnon de l'absent, luy fust envoyé pour sçavoir les particuliers de la fuitte, lequel ilz auroient despuys, par divers tourmentz, contrainct se faire Turc. Icelluy Bassa persiste encor à present d'avoir ung Grec maistre d'hostel du dict prince, et m'auroit dit, en oultre, à ma dernière audience, qu'il estoit bien informé le dict prince avoir traitté et negotié en Vallaquie par lettres et fait diverses praticques au prejudice du dict Estat, qui se retrouvoit à ceste occasion en grande confusion et desordre, et que partant il desireroit qu'il s'absentast pour quelque temps, craignant qu'il ne luy advint quelque inconvenient, ayant depuis avec menaces, en plain Divan, dit au truchement du Roy qu'où le dict prince ne [3] representeroit son maistre d'hostel pour ce que dessus, qu'il s'en prendroit à sa propre personne, et l'envoyeroit prendre prisonnier. Dont le dict sieur prince, estonné, se retrouve comme en deliberacion de s'absenter et fuyr, si bien je luy remonstre très instamment le tort qu'il feroit au Roy, s'il n'attendoit premièrement ce qu'il plaira à Sa Majesté ordonner sur ce, et pourrez, Monseigneur, juger par ce, en quel destroict je me trouve et de quelle consequence sont semblables affaires, estant cecy remarque trop évidente de la perfidie et corruption du Bassa. À quoy je me suys mis et metz en tout debvoir d'applicquer tous remèdes possibles, m'opposant de tout mon pouvoir à telles injures et fraudulentz desseings. Pour rayson de quoy, Monseigneur, veu le peu de respect et consideracion que ces gens monstrent desormais à icelle amytié, et volleries continuelles des coursaires d'Algers, dont ne se peult non plus tirer auleune raison, il sembleroit peult-estre n'y avoir aultre meilleur, n'y *(sic)* plus honnorable expedient pour y remedier, sinon où il plairoit au Roy de commander que les Turez, Motigiz [4] et aultres, qui abondent journellement à Marseilles et ez environs, en grande quantité, y fussent retenuz, comme fit faire le feu Roy Henry de très-heureuse memoire [5], et faire en oultre demonstracion de ne vouloir plus tenir de ministre en ceste Porte, et mesmes de vouloir armer gallères et aultres vaisseaulx, ou les armer en effect, pour faire courses sur les dicts voleurs et coursaires, et monstrer à ces gens à ouvrir les yeulx de la modestie et respect, pour juger leurs indignes depportementz à la consideracion de ceste amytié, laquelle il est de croire ne leur sera jamais en tel respect et honneur qu'elle debvroit, si l'on ne leur fait veoir par les effects que ce n'a esté faulte de puissance, si jusques icy l'on ne le leur a fait remarquer, à leur dommaige et confusion. Priant à tant . . . . . .

(Ibid., f° 334.)

---

1) Regelui Henric.

2) Luĭ Henric și mameĭ sale.

3) În ms.: *me.*

4) Africanĭ?

5) Henric al II-lea (1547-59), tatăl luĭ Henric al III-lea.

CCXXVII.

Constantinopol, 1582, 18 August.

Germigny către Brulart [1], despre stăruințile ce dorește de la dînsul Cercel.

(Pomenește scrisorile luĭ Cercel către rege [2],) s'asseurant, tant de la bonté et courtoisye, dont vous luy avez cy-devant fait tant de preuve, que vous aurez ce sien affaire tousjours en pareille recomandacion, ainsy qu'il vous en prie hien humblement par l'incluse à ceste-cy [3] . . . . . .

(Ibid., f° 335.)

CCXXVIII.

Constantinopol, 1582, 18 August.

Petru Cercel către regele Henric, despre veșnica amânare a numireĭ sale.

Lettres au Roy, par Monsieur le prince de Vallaquie, XVIIIe aoust 1582.

Sacra Corona Regia et Christianissima Maiestà,

Sire. Vostra Maestà non si maravigli se doppo tanto tempo mi son messo a scriverli, perchè, se ben molte volte hò havuto occasione et preso la penna per farli intendere le imperfettioni di questa natione, alla esperienza fattane, in questo non più mio che di Vostra Maestà negotio, dubitando di generarli fastidio, mi sono soprastato, per vedere anche se al'ultimo mettesseron ad effetto la promessa confermata molte volte largamente, in modo che di mese in mese, et di settimana in settimana, con grandissima arte et simulatione ne hanno tirato a quest'hora, non ostante le molte diligenze et instanze con ogni sorte d'industria usateli dall'Illustrissimo suo ambasciatore, dal quale poi che per giornata Vostra Maestà sarà stata raguagliata, con quanta astutia habbino data dilatione al detto negotio, per tirarlo sin' hora con speranza, non la fastidirò in farline altro discorso. Hora, Sire, con grandissimo dispiacere son costretto far consapevole la Maestà Vostra della malvagità di questa natione, perchè, sendo venuto il tempo che per ogni conto pareva dovesseron risolver questo fatto, massime con la instanza che li ne havea con sue lettere fatto Vostra Maestà, vedendo che pure si dilatava, l'Illustrissimo suo ambasciatore con la occasione di basare le mani al Gran Signore, per parte di Vostra Maestà hà procurato caldamente la espeditione, dimostrandoli con parolle molto gravi, che Vostra Maestà ne voleva esser risoluto; niente di meno si sono assai scoperti della lor poca fede, dando al solito risposte ambigue et incerte, per quali si conosce benissimo quanto sieno dominati dalla avaricia, stimando più l'utile,

1) Secretariŭ francez.

2) V. nº CCXXVIII.

3) Lipsește. O scrisoare către secretarĭul de stat Pinart menționează și ea pe a luĭ Cercel către rege (f° 335-6).

che segrettamente hanno dalla parte contraria, che di osservar la fede; per il che esso Illustrissimo suo ambasciatore hà di nuovo fatto instanza, dimostrandoli la indignatione che riceverebbe Vostra Maestà di sentir contrario effetto a quello che, stante le loro promesse, aspettava; si vede nondimeno che non si è fatto alcun' profitto, mercè alla poca pratica che li ministri di questa Porta hanno delle cose del mondo, che non li lassa considerare, di quanta importanza li sie mantenere una così potente amicitia. Per onde, vedendo detto negotio a questo termine, son costretto, con quella magior humiltà che si può, supplicare la Maestà Vostra di voler come monarca benignissimo, pietoso et riffugio de' prencipi afflitti, havendo digià imbracciato come sua questa giusta causa, et non aspettandone, nè anche desiderandone la buona riuscita, che sotto l'ombra et auttorità di Vostra Maestà, li piacessi di persistere alla intiera espeditione di questo fatto, per le migliori vie che Sua Maestà giudicherà. Non lasserò anche, Sire, di far intender' alla Maestà Vostra di quanto interesso mi sie stata questa dilatione, et quanto mi sie indebitato per questo rispetto. Supplico la Maestà Vostra, conciosiechè io sie sotto la sua protettione et auttorità, li piacia commandarmi et ordinarmi il modo che harò di tenere, in caso del mancamento di costoro, affinchè, con la maggior sodisfatione di Vostra Maestà, possa di quì partirmi. Restarò frà tanto, pregando il supremo Signore che conservi la Maestà Vostra in longhissima vita, col compimento de' suoi alti et magnanimi desideri, et a me conceda gratia di poterli con humilissimi servitii mostrar il mio inclinatissimo animo; et con ogni somissione li baso le Reali mani. Dalle vigne di Pera, a XVIIJ d'agosto MDLXXXII. Di Vostra Christianissima Maestà obedientissimo, humilissimo et fedelissimo servitore: *Il Principe di Vallachia.*

(Ibid., f° 336.)

CCXXIX.

Germigny către regele Henric, despre încetarea persecuțiilor lui Cercel, intrigi nouă și numirea lui Petru Șchiopul ca Domn al Moldovei. Constantinopol, 1582, 1 Septembre.

Sire. Si bien le Premier-Bassa a continué quelques jours après la dernière depesche l'instance et poursuitte commencée contre la personne mesmes de Monsieur le prince de Vallaquie, soubz couleur de l'avanie à luy faitte par le Bostangi-Bassi, à la persuasion de sa partie adverse, il s'en est neantmoings enfin aulcunement départy, par les vifves remonstrances et oppositions que j'ay faictes, requises en tel cas pour la dignité du service de Vostre Majesté. Et le dict sieur prince [a] prins entière resolution de plustost mourir que s'absenter de ce lieu, n'y faire en cela n'y aultre chose ‖ prejudice à l'honneur et service d'icelle, se retrouvant au surplus son affaire aulx termes et mesme incertitude que devant, de tant plus que recentement auroit esté desmis Janculo Vayvode de Bogdanie et estably en son lieu Pierre Vayvode, oncle paternel du Michné, possesseur de Vallaquie [1]); les gens faisans d'ailleurs courir le bruit, ceste poursuitte n'estre tant de la part de Vostre Majesté ou quoy que soit de l'affection qu'elle y apporte (qu'ilz disent elle auroit en ce cas tesmoigné par aultres effectz d'instance), que de celle de son ministre en ce lieu, à la requisition du dict sieur prince; qui se seroit à ceste occasion meu derechef de luy escripre la lettre cy-enclose, pour recourir à la

1) Iancu Sasul a fost înlocuit cu Petru Șchiopul pe la sfârșitul lui August. Noul Domn pleacă în Moldova la 13 Septembre (Hurmuzaki, III[1], 78, 80; IV[2], 113). La 17 Octombre și-a ocupat Scaunul (Ureche, 235).

bonté, faveur et auctorité d'icelle, à laquelle je ne m'en eslargiray davantaige sinon persister à luy dire que le principal fondement de ce mal ne semble proceder d'ailleurs que de l'extrême corruption et avarice des ministres de ceste Porte; qui, n'ayans aultre mire, n'y but, negligent et mesprisent entièrement le respect qu'ilz devroient à l'honneur, foy et reputacion de leur maistre, mesmes en ce qui est de la conservacion de ses amytiez . . . . . .

(Ibid., f° 336-6 V°.)

CCXXX.

Constantinopol, 1582, 1 Septembre.

Germigny către Villeroy, despre nevoia de stăruinți din parte-i pentru Cercel.

. . . . Monseigneur. Pour estre la precedente et ceste depesche au Roy amples en leur subject, et Monsieur le prince de Vallaquie y faisant encor une recharge à Sa Majesté, telle que vous verrez, je n'ay aultre à y adjouster, sinon que j'ose esperer de vostre bonté et prudence accoustumée, qu'il vous plaira, les accompaignant de voz bons et prudentz offices, juger ce qui sera de l'honneur du service d'icelle, pour pourveoir à semblables occurrences . . . . . .

(Ibid., f° 337.)

CCXXXI.

Constantinopol, 1582, 15 Septembre.

Germigny către regele Henric, despre plecarea lui Petru Șchiopul spre Moldova, causele scoaterei din Domnie a lui Iancu Sasul, intrigile Polonilor contra lui Cercel și speranțele ce se mai pot avea în privința numirei lui.

. . . . Cependant le nouveau Vayvode de Bogdanye [1] est party de ceste Porte le XIIJ-me du present moys, accompaigné du Grand-Escuyer [2] de ce Seigneur, avec environ six cens personnes, pour aller prendre possession de l'Estat; où l'on veult dire que Janculo, qui y est à present, est en deliberacion d'y donner empeschement par la force, disant le peuple vouloir un prince naturel du païs comme luy, et non cestuy-cy, qui est Vallac. Mais il est plus à croire qu'aultrement qu'icelluy Janculo n'aura que bien peu de moyens de s'opposer à l'intencion et commandement de ce dict Seigneur, de tant plus que l'ambassadeur polac [3], qui est à present icy, a fait de grandes plainctes contre luy, des courses et injures qu'il faisoit ordinairement sur leurs confins, ainsy qu'il continue de la part de son maistre à faire de très mauvais offices en l'affaire de Monsieur le prince de Vallaquye, encores qu'iceulx (pour les vifves oppositions et pro-

1) V. nota precedentă.

2) Imbrihorul.

3) Nu Toma Drohowski, nici Philippowski, ci Martin Liubomirski (Hammer, IV, 115-7, 124, 152).

testations que j'y ay faittes) n'ayent jusques icy par la grace de Dieu produict l'effect qu'ils desireroient, et que mesmes le Bassa s'estoit promis, et dont il avoit donné ‖ comme entière asseurance aulx hommes du Michné, assavoir de lever de ce lieu le dict sieur prince et l'envoyer à Rhodes ou Cypre, ayant employé à cest effect divers moyens et artifices, telz que Vostre Majesté aura peu veoir par les precedentes depesches. Ce qui m'auroit aussy donné occasion, Sire, de m'addresser à Hagi-Bassa, oncle et conseiller domestieque de ce Seigneur, pour, par son moyen, informer à plain Sa Haultesse de la consequence de cest affaire. Qui m'auroit despuys fait entendre qu'en ayant communicqué bien particulièrement avec icelle, Elle luy auroit dit, que, pour le bien de son service, il luy avoit esté besoing d'establir presentement en Bogdanie le susdict, et en demettre ledict Janculo, homme turbulent et violent, pour, en ce faisant, rendre ses païs de ce costé-là plus asseurez. Et que, sitost après, son intencion estoit d'envoyer le dict sieur prince en Vallaquie, suyvant les promesses faittes et reiterées à Vostre Majesté, desquelles il n'avoit oncques pensé à luy manquer. Tellement, Sire, qu'il sembleroit le dict affaire estre encor'entre espoir et craincte, combien que, l'incertitude de ceste Porte estant telle en toutes occasions et occurrences, comm' elle se voit, jusques à estre sortys dernièrement en mesme jour quatre commandements divers du Serrail, sur la revocation et institucion de divers gouverneurs en mesme province, il n'y a desormays apparence d'adjouster foy à aultre qu'à l'effect propre de ce qu'ilz promettent, quelque chose qu'ilz dient . . . . . .

(Ibid., f° 338-8 V°.)

CCXXXII.

Germigny către Villeroy, despre puțina siguranță ce mai poate avea în afacerea lui Cercel. Constantinopol, 1582, 15 Septembre.

. . . . Ces gens sont aussy peu resoluz en leur affaire de paix ou guerre en Perse comm' en beaucoup d'aultres; et, pour celluy de Monsieur le prince de Vallaquie, nous y sommes entre espoir et crainte, n'ozant n'y pouvant y asseoir fondement que par l'effect mesmes, pour la par trop grande inconstance et vanité, à laquelle est desormais reduitte ceste Porte . . . . . .

(Ibid., f° 339.)

CCXXXIII.

Jurnal, despre intenția ce ar avea Iancu Sasul de a resista. Constantinopol, 1582, 15 Septembre.

. . . . . Pietro Moldavo [1]), destinato al governo della Vallacchia, dovea partire, accompagnato da alcuni della Corte et guardia del Signore, mà s'è inteso che Janiluc [2]), che hora si trova a quel carico, non volendo cederglilo, si è fatto forte di

1) Petru Șchiopul.
2) Iancu Sasul. Cf. p. 137 și nota 1.

3m archibuggieri a piedi, oltre buon numero di cavalleria, dicendo di non haverlo mai a lasciar, se non per viva forza; et, perchè questa sua opinione è assai fomentata da quelle genti, non ‖ punto affettionate al detto Moldavo, per non esser nato in quelle parti, non si sà ch' essito [havrà] questo negotio.

(Ferrara, *Bibl. dell' Università*, I 193, N. c. 6, f° 223.)

CCXXXIV.

Constantinopol, 1582, 29 Septembre.

Germigny către regele Henric, despre creșterea întru câtva a speranțelor pentru numirea luĭ Cercel.

. . . . L'affaire de Monsieur le prince de Vallaquie est au mesme terme que lors de la dernière depesche, attendant si (suyvant la dernière parolle de ce dict Seigneur) l'effect s'en pourra ensuyvre dans quelques jours, si bien le sieur prince a assez plus d'espoir, à l'instance qu'il a supplié Vostre Majesté par ses lettres 1) en vouloir faire derechef. A quoy je tiendray cependant la main de tout non pouvoir. . . . .

(München, *Hof- u. Staatsbibl.*, Gall. 143, f° 342.)

CCXXXV.

Constantinopol, 1582, 13 Octombre.

Germigny către regele Henric, despre ofertele făcute de Hagì-Paşa de a sprijini pe Cercel și audiența ce va avea pretendentul la sultan.

. . . . L'affaire de Monsieur le prince de Vallaquie est au mesme terme que devant, si bien Hagi-Bassa, oncle et conseiller domestieque de ce Seigneur, m'a fait entendre et dict de bouche au dict seigneur prince (qui le seroit, à son instance et requisition, allé visiter) que le dict Seigneur desiroit le veoir, et veult de brief effectuer sa promesse; ayant à ces fins prins jour à demain, ou à ce jour d'huy, si Sa Haultesse sort pour aller à la chasse, de le luy presenter, se faisant fort de conduire cest affaire jusques à l'effect desiré, et de s'employer d'ailleurs pour avoir reparacion, etc. *(sic)* . . .

(Ibid., f° 344.)

---

1) Cererea de nouă scrisorĭ de recomandație ni s'a păstrat. V. nº CCXXVIII, pp. 136-7.

CCXXXVI.

Germigny către Villeroy, despre același lucru și utilitatea, totuși, a unor nouă stăruințĭ regale. Constantinopol, 1582, 13 Octombre.

. . . . J'adjouteray à ceste-cy, Monseigneur, comme, sur l'advis eu d'Hagi-Bassa, conforme à ce qui est mentionné en la dicte presente depesche, que ce jour d'huy après midy ce Seigneur sortiroit pour aller à la chasse, Monsieur le prince de Vallaquie se seroit rendu (suyvant ce qui estoit convenu), aux advenues, accompaigné des gentilzhommes et secretaires de ceste maison, et auroit esté presenté à Sa Haultesse par le dict Hagi. Laquelle l'auroit bien veu, ayant icelluy Hagi favorizé cest acte sur l'heure d'une reïterée recommandacion au nom de Sa Majesté, tellement que j'en ose esperer quelque bon évenement et en brief. Et touteffois il vous plaira considerer, attendu le peu de fondement qui se peult desormais faire sur les parolles et actions de ces gens-cy . . ., que l'instance que le dict prince a supplié Sa Majesté vouloir d'abondant faire à ce dict Seigneur de son dict affaire, ne pourra en tout cas qu'estre très utile, soit pour la confirmacion d'iceluy, où il s'effectuera tost, ou pour son advancement, en cas qu'il print plus long traict . . . . . .

(Ibid.)

CCXXXVII.

Regele Henric către Germigny, ordonându-ĭ a nu maĭ stărui pentru Cercel, dacă acesta n'are sorțĭ de isbândă și a înștiința pe pretendent că nu i-ar fi plăcut regeluĭ ca el să se întoarcă în Franța. Paris(?), 1582, 20 Octombre 1).

Monsieur de Germigny. Despuys que je sceu les remises et dilacions, qui vous furent faittes par delà sur l'accomplissement de leurs promesses en la restitucion du prince de Vallaquye, je ne me promis aultre yssue que vous me la representez maintenant par vostre depesche du XVIIJe d'aoust, que j'ay receue avec le dupplicata de celles du V-me du dict moys 2), le XVJ-me du present. Car, s'ilz eussent eu volonté de le reintegrer en son Estat, ilz ne l'eussent fait languir si longuement qu'ilz ont fait, pour donner loysir à son adversaire de dresser ses pratiques à l'advantaige de ceulx qui le favorisent. Or, puys que la raison, le devoir de la foy promise et la consideration de mon amytié y sont aujourd'huy si peu prisées que l'on n'en doibt faire estat quand il est question d'obtenir quelque chose d'eulx, tant l'avarice et corrupcion maistrise leurs volontez, il fault sagement et selon les temps se resouldre au possible; estimant qu'il se presentera quelque jour occasion (qu'ilz auront besoing de mon amytié) qu'ilz auront regret de ne l'avoir mieulx mesnagée, ne voulant pour le dict prince de Vallaquie faire tant de prejudice à mes affaires que de rompre avec eulx en ceste saison que je doibz avoir soing de conserver mes amys de tout mon pouvoir, et mesmes ceulx-cy, quant je n'en debvrois esperer aultre advantaige que la seulle reputacion de la bonne intelligence qui est entre nous, et le doubte qu'en ont les aultres. Au moyen de quoy, combien que je desire singulièrement favoriser le dict prince et luy faire re-

---

1) Presentată la 29 Ianuar 1583.

2) V. nr. CCXXIII-IV, pp. 133-4.

cueillir le fruict de la belle esperance qu'il avoit conceue de rentrer en son Estat par mon intervencion, et semble que ma reputacion y soit aucunement engaigée, toutesfois, si vous congnoissez que la poursuitte de ce fait ne soit bien receue, mais plustost ennuyeuse, vous ne vous y engaigerez davantaige, mais adviserez de vous en retirer dextrement, en faisant congnoistre au prince l'impossibilité de l'affaire, à ce qu'il prenne tel party qu'il jugera estre plus à propos pour luy, recevant en bonne part et recongnoissant (comm' il est très obligé de faire) la peine et sollicitude que j'ay employée en sa faveur et le regret que j'ay que le succez n'en soit si heureux que je desirois et m'avoit esté promis ‖; ne voulant engaiger davantaige mon nom et reputacion en chose qui ne luy peult apporter aulcune utilité, n'y à moy honneur n'y contentement quelconque, veu l'obstinacion de ceulx qui favorisent et espousent la cause de son adversaire, avec laquelle ilz se monstrent si interessez qu'il semble que l'affection de laquelle j'ay fait paroistre à embrasser son fait, ayt nuy à mes affaires, comm' elle feroit encores davantaige à l'advenir, veu la dernière reponse qu'ilz vous ont faitte et les indignitez dont ilz le menacent, desquelles je ne le puys guarentir, puys que la saison n'y l'honnesteté n'y ont aucune puissance; adjoustant n'estre à propos, ains qu'il me seroit très prejudiciable, que le dict prince, ayant receu quelque escorne et deffaveur de par delà, se retirast cy-après en mon royaume, car son retour et demeure augmenteroit d'un costé l'infamie du succez peu heureux de nostre poursuitte et de l'aultre la malveillance des ministres de delà, pour le mescontentement et indignacion qu'ilz estimeroient à bon droict m'en demeurer. Pour ceste cause, faisant entendre mon intencion susdicte au dict prince, vous le dissuaderez du tout de se retirer en mon dict royaume, consideré aussy que je ne puys plus luy ayder, après avoir esté esconduict de l'instance que j'ay faitte avec entière affection et perseverance. Voylà, quant à ce poinct, auquel vous vous conduirez entièrement selon mon intencion, d'aultant que vous aymez mon contentement et service. Et, toutesfois, avec telle doulceur et circonspection à l'endroit du dict prince qu'il n'ayt occasion de perdre la memoire du bien que j'ay mis peine de luy procurer.

. . . . . .

Et ne fault pas que vous parliez d'abandonner vostre charge pour encores [1]), attendu les susdictes occasions, ès quelles vous me pouvez beaucoup servir [2]).

(Ibid., f° 361-1 V°, 363.)

CCXXXVIII.

Paris(?), 1582, 20 Octombre 3).

Regele Henric către Petru Cercel, despre răspunsul ce i se dă prin Germigny.

Monsieur le prince de Vallaquie.

Très-illustre prince. Nous avons receu voz lettres du moys d'aoust, le subject desquelles ne nous a esté moings desagreable qu'à vous-mesmes, tant pour l'affection que nous vous portons, l'équité de vostre juste poursuitte, que pour estre très éloigné de l'esperance que nous avions conceue des promesses qui nous avoient esté

---

1) V. p. 134.

2) Scrisorile către sultan şi Marele-Vizir nu cuprind decât recomandarea lui Germigny (20 Oct., pres. 29 Ian. 1583, f° 363-4).

3) Presentată la 29 Ianuar 1583.

faittes en vostre faveur, desquelles nous eussions esté bien ayses vous sçavoir jouyssant, et, parce que nous commandons presentement au sieur de Germigny, nostre conseiller et ambassadeur, vous faire entendre la deliberation que nous avons prinse en ce faict, nous vous prions le croire comme si c'estoit nous-mesmes et vous contenter d'avoir esprouvé par effect nostre bonne intencion, en ce que nostre puissance s'est peu estendre; vous tenant tousjours asseuré de la continuation de nostre bonne volonté, priant Dieu, etc. *(sic)*. Escrit au dict Paris. Et, au dessus: à très-illustre prince, le prince de la Vallaquie.

(Ibid., f° 364.)

CCXXXIX.

Caterina de Medicis către Petru Cercel, despre același lucru, cu scuse pentru părăsirea causeĭ luĭ. Paris(?), 1582, 20 Octombre [1].

De la royne, mère de Sa Majesté, au dict sieur prince de Vallaquie (idem).

Très-illustre prince. Le sieur de Germigny, conseiller et ambassadeur du roy, Monsieur mon filz, vous fera responce de sa part au contenu des lettres que vous nous avez escrittes le moys d'aoust dernier passé; et sçaurez par la presente que je suys très desplaisante que vous n'avez eu meilleure yssue de vostre juste poursuitte et de la recommandacion et faveur que le roy, mon dict seigneur et filz, et moy y avons contribuée. Laquelle ne se pouvant estendre ez choses qui deppendent d'aultruy, vous vous contenterez, s'il vous plaist, de ce qui s'est passé et de l'asseurance que nous vous donnons de nostre bonne volonté, ne pouvant vous estre plus utile, ainsy que vous dira le dict sieur de Germigny, sur lequel me remectant, je prieray Dieu, très-illustre, etc. *(sic)*.

(Ibid.)

CCXL.

Germigny către regele Henric, despre negocierile cu Hagi-Paşa şi speranţe nouă în afacerea luĭ Cercel. Constantinopol, 1582, 27 Octombre.

(A vĕdut pe Hagi-Paşa) [2], le priant sur ce de bien representer le tout à Sa Hautesse, que je vouloys croire ne seroit pour y faire chose à vostre desavantaige et mescontentement, n'y pour manquer non plus à l'effect de l'asseurance, par elle si

---

1) Aceiaşĭ observaţie ca şi pentru n° CCXXXVIII.

2) V. pp. 140-1.

souvent rafraichie, du brief restablissement de Monsieur le prince de Vallaquie en son Estat, dont nous sommes toujours attendant l'yssue, avec bon espoir neantmoings, conforme à ce que j'en ay escript par la dernière depesche [1] . . . . . .

(Ibid., f° 348.)

CCXLI.

Constantinopol, 1582, 15 Novembre.

Germigny către regele Henric, despre acelaşĭ lucru.

. . . . Nous sommes tousjours en mesme attente et espoir de l'affaire de Monsieur le prince de Vallaquye, où Hagi-Bassa continue de plus en plus ses bons offices, lequel j'ay veu encor ce jour d'huy et traitté avec luy sur ce subject et aultres concernans vostre service . . . . . .

(Ibid., f° 351.)

CCXLII.

Paris(?), 1582, 16 Novembre.

Regele Henric către Germigny, permiţêndu-ĭ să maĭ stărue pentru Cercel, dacă numirea luĭ e cu putinţă.

Aultres lettres du Roy, du XVI-me novembre 1582. Reçues le susdict XXIXe janvier [1583].

Monsieur de Germigny. Je vous ay mandé mon intencion par mez dernières que j'ay addressées au sieur du Ferrier [2], pour vous faire tenir, sur le faict du prince de Vallaquie, auquel aussy j'ay escript, et, combien que je desire sa reintegration comme luy-mesmes, tant pour la justice de sa cause, que pour sa consideracion particulière, ainsy qu'il a esprouvé par vrais effectz, toutesfoys je ne puys n'y doibz en pareilz cas n'y tous aultres, oultrepasser de ce qui est de ma dignité, mesmes en chose de laquelle l'yssue est si incertaine comme elle se recongnoit en ce faict, puys qu'il deppend de la volonté corrompue des ministres de ceste Porte. Partant j'ay deliberé attendre sçavoir au vray quelle suicte aura eue la demonstracion qu'ilz ont faicte envers le dict prince de n'avoir agreable la poursuitte, devant que les en requerir plus avant, combien que j'ay veu par voz lettres du premier, XV-me, et XXIX-me de septembre [2], lesquelles j'ay receues despuys mes dernières, que leur aigreur commençoit à se moderer; mais vous pourrez continuer à luy faire bons offices en mon nom, si vous congnoissez

---

1) V. p. 140, n° CCXXXV.

2) Ambasadorul francez la Veneţia. V. Charrière, *o. c., passim.*

3) V. n^le CCXXIX, CCXXXI, CCXXXIV, pp. 137-40.

qu'il y ayt esperance qu'ilz proffitent, en attendant que j'en escrive, comme je feray volontiers, si vous me mandez encore une foys estre vostre advis, mais, de quelque façon que ce soit que les choses succèdent, je vous rediray que je ne veulx que le dict prince se retire en mon royaume, après qu'il aura esté rebutté de sa poursuitte, parce que cela augmenteroit la honte que je recevray de m'y estre si avant engaigé que j'ay fait, sur l'esperance que vous m'avez donnée qu'il en ‖ auroit bonne yssue; dont toutesfois je n'auroïs aucun regret, si le succez en pouvoit estre plus heureux que je n'ay occasion de l'esperer, vous asseurant n'avoir moindre volonté d'ayder au dict prince que j'avois du commencement, mays je ne veulx y engaiger davantaige ma reputacion inutillement, ainsy que je vous ay desjà dit, affin que vous soyez adverty de vous conduire pour ce regard avec telle circonspection qu'il convient, tant pour ne priver le dict prince du fruict de ce que nous avons fait pour luy, si vous congnoissez qu'il y ait lieu de s'en promectre quelque chose, que pour satisfaire au reste de mon desir exprimé par ma dernière et presente depesche; pour fin de laquelle je vous diray que je ne puis rien attendre de certain de la volonté de ce Seigneur sur les occurrences de deçà, qu'il n'ayt faict paix avec le Perslen [1]. Partant, vous m'advertirez soigneusement du progrez d'icelle, comme de toutes aultres choses. Priant Dieu, Monsieur de Germigny, etc. *(sic)*. Escript à Paris : *Henry. — De Neufville.*

(Ibid., p. 364-5) [2].

CCXLIII.

Caterina de Medicis către Germigny, arătându-ĭ că a vĕḑut scrisorile luĭ din urmă către dînsa și rege. Paris, 1582, 16 Novembre.

De la royne mère de Sa Majesté, du dict.

Monsieur de Germigny. J'ay receu vostre lettre du XVe de septembre [3] et ay prins plaisir de sçavoir les particularitez qu'elle contenoit. J'ay veu aussy celles que le roy, Monsieur mon filz, vous mande avoir receues despuys sa dernière [4] et pareillement la responce qu'il vous envoye presentement [5]. À laquelle ne pouvant rien adjouster, je finiray la presente. *Caterine. — De Neufville* [6].

(Ibid., p. 365.)

---

1) V. p. 133, nota 5.
2) Se pare că manuscriptul e numerotat pe paginĭ, nu pe file, cum s'a însemnat pănă acum.
3) Lipsește scrisoarea cu această dată către regină.
4) V. p. 144, nº CCXLII.
5) Nº CCXLII, pp. 144-5.
6) Scrisoarea luĭ Villeroy, cu aceiașĭ dată, cuprinde cam aceleașĭ lucrurĭ *(ibid.)*.

CCXLIV.

Constantinopol, 1582, 12 Decembre.

Germigny către regele Henric, despre sosirea restuluĭ datorieĭ luĭ Mihnea-Vodă.

. . . . Pour le regard de l'affaire de Monsieur le prince de Vallaquye, puys quatre ou cinq jours est arrivé le surplus du debte de celluy qui est en l'Estat; lequel, consigné qu'il sera au thresor de ce Seigneur, il semble qu'il n'aura plus de pretexte de dislayer ou remettre à plus long terme l'effect d'icelle, que je prie Dieu estre tel que nous l'attendons. . . . . .

(Ibid., p. 356.)

CCXLV.

Constantinopol, 1582, 22-3 Decembre.

Germigny către Villeroy, despre uciderea luĭ Iancu Sasul în Polonia, versiunea dată de regele Ștefan la Poartă, soarta emigratuluĭ ardelean Markhazy, reclamat de Polonĭ, și împlinirea datorieĭ luĭ Mihnea de la agenții luĭ; cu un post-script, în care cere nouă scrisorĭ de recomandație pentru Cercel.

. . . . Ces jours y [1] seroit arrivé ung gentilhomme polac, pour donner advis à ce Seigneur que Jancula, Vayvode de Bogdanie, voulant fuyr avec ses deniers et facultez en Hongrie ou Allemaigne (syvant ce que j'en ay cy-devant escrit) auroit esté combattu et deffait par les garnisons et gardes de la frontière du Royaume, où il seroit demeuré mort sur la place, avec plusieurs des siens, et ses dicts deniers et meubles dissipez çà et là par les soldatz, et partie demeurez en main des siens propres qui se seroient sauvez à la fuitte; de façon qu'il ne s'en estoit rien veu n'y trouvé despuys l'exploict; ce que l'on tient ouvertement avoir esté ainsy rapporté à ce Seigneur, pour luy oster l'occasion de pretendre et demander les dictes facultez comme estans d'ung de ses vassaulx, sien rebelle, y ayant advis d'ailleurs que le dict Jancula auroit esté prins vif, decapité [2], et ses biens saisiz par ordre et soubz la main du Battori, lequel par occasion de ceste sienne diligence, oultre s'estre vengé des incursions qu'iceluy Jancula avoit faittes sur ses dicts confins, auroit derechef et pour la quatriesme foys fait très grande instance à ce dict Seigneur de luy remettre en main le Transylvain fugitif, qui se retrouvoit en ceste Porte [3], pretendant injustement le pays de Transylvanie, et veult l'on dire davantaige qu'il auroit escrit à ce dict Seigneur que, luy ayant cy-devant satisfaict à plusieurs siennes demandes et requisicions, il luy avoit au reciprocque promis de luy envoyer le dict Transylvain pour le faire chastier comme rebelle et seditieux: ce que n'ayant fait jusques icy, quelque instance qu'il luy en eust faitte, il luy protestoit qu'où il n'accompliroit à present sa promesse, de faire courir et endommaiger ses païs de Bogdanie et aultres, voire de passer plus oultre. De sorte que, quelques jours après, le

---

1) La Poartă.

2) Asupra tăiereĭ luĭ Iancu-Vodă, cf. Ureche, 235; Hurmuzaki, III[1], 81-5; IV[1], 113-4.

3) E vorba de nobilul ardelean Paul Markhazy, care cerea de la Turcĭ Scaunul principatuluĭ, după moartea luĭ Christofor Báthory. Cf. Hurmuzaki, IV[2], *l. c.* și Hammer, IV, 115 și urm., 144, 152. Mai tărziŭ, turcit, ajunse sangiac de Lippa *(ibid.)*.

Transylvain auroit esté soubz aultre pretexte conduict par commandement de ce dict Seigneur en la tour de la Mer Noire, et aucuns disent depuys noyé nuictamment, affin de monstrer de ne vouloir du tout satisfaire au dict Battori, mesmes sur une parolle si haulte et portée comme par mespris d'ung simple gentilhomme, venu luy deuxiesme. Ainsy se gouverne ceste Porte, où seroit ces jours passez de retour l'Imbrahor-Bassi, Grand-Escuyer, qui auroit conduict le nouveau Vayvode au dict païs de Bogdanie, auquel ce Seigneur auroit despuys donné charge de procurer avec diligence le payement du surplus du debte du Michné, ce qu'il fayt icy à rigueur contre ses gens, et sommes sur ce ‖ (après l'effect du payement) en l'attente cy-devant, touchant l'affaire de Monsieur le prince de Vallaquie, que je prie Dieu faire tost reuscir à son contentement . . . .

Postcripta au dict de Villeroy, du XXIIJme du dict decembre.

Monseigneur. Hier soir, sur le partement de ceste-cy, arriva l'ordinaire de Venize, où n'ayant trouvé aulcuns lettres du Roy, nous serions demeurez en ceste attention et devotion infinie d'en avoir, mesmement à ce Seigneur, au subject de celles du XVIIJme aoust et subsequentes [1]), pour l'esmouvoir et inviter à effectuer la grace de Monsieur le prince de Vallaquie, que l'on nous va differant de jour à aultre, avec telz artifices qu'où dans peu de jours nous n'y verrons la conclusion, il semble ce seul remède rester: qu'il plaise à Sa Majesté faire derechef toute vifve instance par lettres et aultrement à ce dict Seigneur et ses ministres, le sommant et pressant de sa promesse reiterée si souvent, laquelle n'ayant oncques desniée, il ne se peult croire qu'il ne soit pour l'effectuer en ce cas; et le dict sieur prince le juge ainsy, qui m'a requis vous prier et suppller bien affectueusement de sa part de vouloir adjouster ce bon office en sa faveur à tant d'aultres qu'il vous a pleu luy faire prez Leurs Majestez, dont il se recongnoit et recongnoistra à jamais éternellement obligé.

(Ibid., p. 357.)

CCXLVI.

Regele Henric către sultan, cu stăruinţĭ nouă pentru Cercel.

Paris, 1582, 25 Decembre.

Au Grand-Seigneur, du susdict XXVme decembre [15]82 [2]).

Très-hault, très-excellent, etc. Il nous desplaist grandement estre contrainctz escrire si souvent à Votre Haultesse, tant pour la reintegration du prince de Vallaquie en la jouyssance de son Estat, que pour avoir raison et justice des deppredacions 3). . ., attendu la promesse et assurance qui nous auroit esté faicte et reiterée de sa part sur le premier chef, et le peu de compte . . . Chose à la verité que nous n'estimons provenir de Vostre Haultesse, laquelle a tousjours fait demonstracion d'avoir agreable et desirer la continuation et entretenement de la parfaicte amytié et bonne intelligence

1) V. pp. 133 şi urm.

2) Scrisoarea a fost primită la Constantinopol în ziua de 22 Februar 1583.

3) Prădăciunile piraţilor din Barbaria.

contractée par noz predecesseurs de glorieuse memoire, à l'utilité et advantaige de noz communs Estatz et sugectz, mais nous ne pouvons faire moings que de nous plaindre et douloir à icelle de ce que ses volontez et commandementz ne sont en ce executez et suyvis par quelques-ungs de ses ministres, comm' ils debvroient estre, et la supplier et requerir, comme nous faisons très instamment par la presente, d'y vouloir pourveoir à bon escient, à ce qu'estant le dict prince restably en ce quy luy appartient, suyvant ce qui nous a esté promis et nos dictz . . . ., chascun saige [1]) et congnoisse par effect la bonne et parfaicte intelligence et amytié, que nos dictz ancestres ont si chèrement conservée, estre aussy vive et entière que jamais. Estimans que le temps et les occasions nous convient et obligent, encores plus qu'ilz ne souloyent, à en avoir tel soing, que chascun congnoisse et croye fermement que nous en faisons estime et fondement, comme le sieur de Germigny, nostre conseiller et ambassadeur auprez de Vostre Haultesse, luy representera plus amplement de nostre part. Laquelle à ceste cause nous prions luy adjouster pareille foy qu'à nous-mesmes, qui prions Dieu qu'il vous ayt, très-hault, etc.*(sic)*. Escrit à Paris. Vostre bon et parfaict amy ; *Henry.* — *De Neufville.*

(Ibid., p. 368.)

CCXLVII.

Paris, 1582, 25 Decembre.

Regele Henric către Hagì-Paşa, cu stăruinţĭ pentru Cercel.

(Prietenia slăbeşte.) Car l'on a empesché et retardé jusques à present que le sieur Petro, prince de la Vallaquye, n'ayt recueilly le fruict de la grace que Sa Haultesse nous avoit promise pour luy ; de sorte qu'il est veu encores aujourd'huy des yeulx de tout le monde languissant à la poursuitte de ce faict. Jà soit que nostre dict ambassadeur en ayt despuys continuellement sollicité Sa Haultesse et ses ministres, chose qui ne prejudicie moings à nostre Royale Majesté qu'elle apporte de consolation à ceux qui ne redoubtent rien plus que la continuation de nostre susdicte bonne amytié et intelligence . . . . . .

À laquelle nous vous prions le faire entendre et remonstrer et la requerir d'y pourveoir comme la raison et nostre amytié vuellent qu'il soit faict, faisant restablir le dict prince en son Estat, suyvant la promesse qui nous en a esté faicte. . . . .

(Ibid., pp. 368-9.)

---

1) Ceteşte : *sache*

CCXLVIII.

Germigny către Villeroy, despre așteptarea de ordine regale. Constantinopol, 1583, 4 Ianuar.

Monseigneur. Avec l'occasion de ceste petite depesche . . ., le dupplicata de la precedente [1]) sera encloz, estant au surplus en continuelle et devotieuse attente des lettres et commandements de Leurs Majestés . . . . . .

(Ibid., p. 358.)

CCXLIX.

Regele Henric către Germigny, despre trimeterea scrisorilor către Hagi-Pașa. Constantinopol, 1583, 6 Ianuar [2]).

. . . . Je vous ay envoyé des lettres pour Hagi-Bassa par le dernier ordinaire [3]) . . . . . .

(Ibid., p. 379.)

CCL.

Germigny către regele Henric, despre dispozițiile noului Mare-Vizir față cu numirea lui Cercel. Constantinopol, 1583, 15 Ianuar.

. . . . Sur quoy luy [4]) continuant l'instance que j'aurois tousjours faitte à Sinan, son devancier, tant du restablissement de Monsieur le prince de Vallaquie, que de la reparacion des voleries [5]) . . ., je ne l'auroys ‖ en effect trouvé en rien differend de son dict devancier, que de la façon de negotier, aucunement plus doulce, ayant, ainsy qu'ilz ont tousjours cy-devant, continué de differer de remettre l'effect du dict restablissement après l'entier payement du debte du Michné, qu'il dit estre encor à ceste heure de septante sommes d'aspres, ensemble . . . . . .

Despuys ma susdicte audience, Sire, le dict sieur prince de Vallaquie se seroit abbouché avec icelluy Bassa, lequel luy auroit donné bon espoir de son affaire, et dit plusieurs foys, entre aultres choses, que, pour l'amour de Vostre Majesté, l'effect s'en verroit bientost, ce Seigneur n'ayant oncques eu aultre intencion que d'accomplir la

---

1) V. nº CCXLV, pp. 146-7.
2) Presentată la 6 April.
3) V. nº CCXLVII, p. 148.
4) Vizirului celui nou, Siavuș-Pașa, care înlocuește pe Sinan la 5 Decembre 1582.
5) Prădăciunile Algerienilor.

promesse qu'il en a faitte à icelle; et toutesfois, pour avoir souvent esté tenuz par eulx les mesmes propos, l'on ne peult rien promettre desormais, que par l'effect mesme; pour lequel j'use toute sorte de diligence possible . . . . . .

(Ibid., pp. 358, 360.)

CCLI.

Paris, 1583, 21 Ianuar[1]).

Regele Henric către Germigny, recomandându-ĭ afacerea luĭ Cercel.

. . . . Et vous recommande tousjours aussy les affaires du prince de Vallaquye. . . . . .

(Ibid., p. 379.)

CCLII.

Constantinopol, 1583, 29 Ianuar.

Germigny către Villeroy, despre menținerea aceleiașĭ situațiĭ în privința luĭ Cercel.

. . . . Ceste petite depesche au Roy est plus pour accompaigner le dupplicata de la dernière que pour subject, n'y occurence de remarque, qui se soit du despuys offert en ceste Porte, où je suy attendant de jour à aultre ce qu'il aura pleu à Sa Majesté ordonner au subject des precedentes [2]), et Monsieur le prince de Vallaquie semblablement, qui estime ceste recharge debvoir apporter l'entière conclusion à son affaire. Où l'on nous continue en l'espoir cy-devant, m'ayant iceluy sieur prince requis de vous baiser très-humblement les mains de sa part, et vous rendre continuel tesmoingnage de l'obligacion grande qu'il recongnoit vous avoir, ainsy qu'il espère faire ung jour plus particulièrement, Dieu aydant et favorisant l'yssue de son juste dezir [3]). . . . . .

(Ibid., p. 367.)

---

1) Primită la 6 April.

2) V. nº CCL, pp. 149-50.

3) A primit, adauge ambasadorul, în ultimul moment scrisorile regale din 20 Octombre și 16 Novembre. V. nle CCXXXVII, CCXLII, pp. 141-2, 144-5.

CCLIII.

Ioan Zamoyski, cancelariŭ al Polonieĭ, către regele Ștefan Báthory, despre știrĭ din partea luĭ Petru Șchiopul asupra pregătirilor ce fac Tatariĭ, căsătoria apropiată a Tofaneĭ, fiica luĭ Alexandru Lăpușneanu, și cererile văduveĭ luĭ Iancu Sasul. Lemberg. 1583, 6 Februar.

Ad Regiam Maiestatem a domino cancellario.

Sacra Regia Maiestas, domine clementissime,

. . . . Ad me quod attinet, quo res evasura sit, nihil adhuc statuere possum. Exercitum hactenus dispersum contraho, nec tamen nimis arcte, ut, etsi Tartari veniant, quam primum illis opponi possit et interim provincialibus non nimis gravis sit. . . . . .

Pervenerunt ad me eadem de re [1] hisce diebus litterae a Palatino Valachiae [2] ad capitaneum camenecensem scriptae, quibus excessisse Bisantio duos fratres Caesaris Tartarorum [3] scribit, exercitum vero magnum ad Albam Aquam, Bochum flumen [4] opinor illi vocant, coivisse; incertum suasne an Maiestatis Vestrae ditiones invasurum; ac interim tamen ut saecretae [5] eae litterae habeantur petit, ne, si pagani intelligerent de adventu suo Maiestatem Vestram ab eo certiorem fieri, aliquod ea ex re periculum sibi creetur; apparetque eam ob causam perplexius scriptas, ne, si a paganis forte interciperentur ac disertis verbis in Maiestatis Vestrae ditiones incursuros eos perscriptum esset, illorum erga se animos exacerbaret. Capti sunt in finibus duo Turcae, cum in Maiestatis Vestrae ditiones vagarentur . . . ; uterque Bialogrodenses, Dobricenses Tartaros, collecto exercitu, in Maiestatis Vestrae ditiones irruptionem facere constituisse affirmat, adhuc incommoditate hyemis impeditos fuisse. Recepit Illustrissimus Dominus Palatinus Kiioviensis ex Bialocierkiew, identidem ad ripam Borystenis, se missurum Circassum; item hominem meum binis equis instructum habeo; ad Valachiae Palatinum alio instinctu misi; Guliscium Bialogrodense et Cusmanense [6] iter diligentius quam unquam observari iussi; ita ut, cum illi movere ceperint, me haud prorsus immature cogniturum confidam. — Adeptus sum hic legatos Valachiae, qui iam disertis verbis mihi significarunt matrimonium Tophanae, Alexandri, Palatini quondam Valachiae, filiae [7], non

1) Despre o luptă a luĭ Neculaĭ Kosinski (Rozinski, Hatmanul Cazacilor? v. *A. Fr.*, I, 113; Papiu, III, 252) cu Tatariĭ.

2) Petru Șchiopul. Asupra relațiilor sale cu Poloniĭ la această dată, v. Bogdan, I, 293.

3) Mohammed-Ghiraĭ Semiz (1577-84). Hanul avea patru frați, cari jucară un rol istoric: Seadet-Ghiraĭ, ales ca succesor al doilea la tron, întâiul succesor Alp-Ghiraĭ și ceĭ doĭ trimeșĭ în potriva luĭ de către Turcĭ la 1584: Islam-Ghiraĭ și Derviș-Ghiraĭ. Să fi fost o încercare de a înlocui pe Mohammed și în 1583? V. Hammer, IV, 94-5.

4) Bugul.

5) *Saecutae*, în ms.

6) *Cozminul*. E vorba de o posibilă trecere a Tatarilor prin Bucovina în Polonia. V. Xenopol, II, 379, saŭ poate *Cotmanĭ*, pe unde a intrat Albert în Moldova supt Ștefan-cel-Mare. V. Ureche, 170 și ed. Picot, 181, nota.

7) Lăpușneanu a avut șese fete: Cneajna, Anghilina, Teodora, Soltana, Tofana și Maria. Cea d'întâiĭ s'a călugărit, una s'a măritat cu un Grec, cele-l-alte cu Gașpar și Melchior Paniewski, cu un boier moldovean și cu un Orzechowski. Cf. Heidenstein, *Rer. polon. libri XII* (Frankfurt-pe-Mein, 1672, in 4°), 317[1] (și în Engel, II, 240); Melchisedec, *Cronica Romanului*, I, 197; *Columna luĭ Traian*, II, n° 3; Bogdan, I, 327, 337, 475; Forgach, ed. acad. ung., 513; Istvánfi, *Regni Hungarici Historia* (ed. din 1685), 340[a]; Picot, 468, nota; Tocilescu, în *An. Acad. Rom.*, secț. ist., s. a 2-a, VIII, 237; *ibid.*, XIX, 238-9.

ipsi Transalpino [1]) Palatino, qui maritus iam sit, sed fratri eius Alexandro peti, quem Petrus, Palatinus Valachiae, cum liberis careat [2]), in spem successionis adoptaturus sit; in quam etiam rem a turcica Porta consensum illi impetrare posse illi ostentatum. Ego sane ipsi Palatino Transylvaniae [3]) conditionem hanc quaeri credebam; haud scio an non idem Maiestas Vestra existimavit, sed tamen puto ne eas quidem nuptias Maiestatem Vestram improbaturam. Qua de re me Maiestas Vestra certiorem faciet, ut a me Palatinus Russiae, quid fieri oporteat, admoneatur. — [Uxor] Ianculi, Valachi supplicio affecti [4]), supplica(n)t [5]) Maiestati Vestrae ut egestatem suam ac liberorum, quae extrema est, intueri velit, et, cum in [possessione] villarum a Maiestate Vestra illi [6]) assignatarum a Laninscio non admittatur, serio mandare illi Maiestas Vestra velit, ne miseram verbis ducat, sed id quod semel Maiestas Vestra iussit, sine mora exequatur [7]). Commendo me, etc. *(sic)*. Leopoli, die 6 Februarii anno 1583.

(Leipzig, *Stadtb.*, Rep. II, 87, f° 123) [8]).

CCLIV.

1583, pe la 6 Februar.

Ioan Zamoyski către Alberto Bolognetto, nunciŭ papal în Polonia, despre lățirea veștеĭ asupra adunăreĭ oștireĭ sale, după știrĭ din Moldova și Muntenia.

Ad nuntium apostolicum, Albertum Bolognettum, episcopum Massanensem [9]), *a domino cancellario.*

. . . . Interim tamen, cum ex Moldavia et Valachia, tum aliis quoque locis, ad me adfertur magnam exercitus eius, qui a me cogitur, et late famam excitatam . . .

(Ibid., f° 124 V°.)

---

1) Îndreptat: *Transylvano*. Nicĭ una, nicĭ alta nu se potrivește. Mihnea al Munteniеĭ, căsătorit în 1583 *(An. Ac. Rom.*, ser. a 2ª, secț. ist., XVIII, 38) cu Neaga, n'avea frate legitim *(ibid.*, 5, tabla genealogică). Sigismund al Ardealuluĭ, copil încă atuncĭ, era singurul fiŭ al luĭ Christofor Báthory și al Elisabeteĭ Botskai *(Chron. Fuchsio-Lup.-Olt.*, I, Brașov, 1847, 72). Să nu fie vorba de nepotul luĭ Petru Șchiopul, Vlad, fiul luĭ Miloș-Voevod, care Vlad luă în căsătorie în 1587 pe o pretinsă «fată a Mircii Vodă» (Ureche, 237), pe care o scrisoare contemporană o arată a fi «nepoata de fiică a Chiajneĭ» (v. *An. Ac. Rom., l. c.*)? Tofana, fiica Doamneĭ Ruxanda, era nepoata de *soră* a Mirceoacĕ.

2) În Mart 1583 se pomenește documentar un fiŭ al luĭ Petru, Vlad-Voevod. V. *Vatra*, II, 322[2], nota 2. Acest Vlad se întîmpină până în 1590. V. Bibl. Acad., doc. 66/XL; Arch. St., Doc. Mitr. Iași, 41, n° 16; Bibl. Acad., Pecet. 53; Arch. St., Văratec, 17, n° 4; Bibl. Acad., Pec. 122; A. St., Pângărați, 1, n° 4; B. A., 62/XL; A. S., Pângărați, 1, n° 6; Galata, 8, n° 2, 3; B. A., Pec. 54 și 84; A. S., Mitr. Iași, 41, n° 12; B. A., Pec. 56 și 57, 234/XLVII, Pec. 57. Acest ultim document (din 7 Maiŭ 7098 = 1590) ne împiedecă de a identifica pe acest Vlad cu Vlad, fiul luĭ Miloș, adoptat, după scrisoarea noastră, de Petru Șchiopul. În adevĕr, Vlad Miloș murise la Constantinopol în August 1589 (Hurmuzaki, IV[2], 142).

3) V. nota 1.

4) Iancu Sasul. V. p. 146, nota 1.

5) Soția luĭ Iancu Vodă era Maria Paleologu din Rodos (v. Papiu, II, 46). Copiiĭ, cari întovărășise pe părinții lor în Polonia, se chemaŭ Alexandru și Bogdan (v. toate documentele luĭ Iancu, d. p. *Arch. românească*, I, 90, etc. și Hurmuzaki, III[1], 81). Asupra fetelor luĭ Iancu, v. Papiu, loc. cit.

6) *Ibi*, în ms.

7) *Exequetur*, în ms.

8) E un ms. din veacul al XVII[lea], cu titlul: *Liber | legationum aliorumque negotiorum | externorum | anno Domini MDLXXXII et LXXXIII, illustri et magnifico Joanne de Zamoscie |, Cracoviensi, Belsensi, Marienburgensi, | Kuilinch [sic], Medzyrzecensi, Zamechnenseque, | nec non generali exercituum | capitaneo, | cancellariatum regni gerente, | in cancellaria Regni tractatorum expeditorumque.*

9) De Massa.

CCLV.

Germigny către regele Henric, despre continuarea stăruinţilor sale pentru Cercel, buna dispoziţie a sultanului şi a Marelui-Vizir, Siavuş. Constantinopol, 1583, 24 Februar.

. . . . Quant au faict de Monsieur le prince de Vallaquye, je m'y suis semblablement comporté selon l'intencion et commandement de Vostre Majesté, où il s'y retrouveroit espoir de bon succez (comm' il y a et a tousjours eu, par la grace de Dieu), n'estant le trouble qui y seroit intervenu provenu d'aultre que de la bestialité extrême du susdict Sinan [1]), qui, toutesfois, comme Vostre Majesté aura veu par les depesches subsequentes, n'estoit tel en effect, comme en apparence, ayant luy-mesme despuys assez monstré que la poursuitte du dict affaire n'estoit n'y auroit oncques esté ennuyeuse à ce dict Seigneur, lequel, d'ailleurs, l'a tousjours tesmoigné de mesme, encores que, pour les raisons ou couleurs que j'ay escrittes à Vostre Majesté, il en ayt differé l'effect jusques à present. Dont ayant fait l'instance qu'il convenoit, à la presentacion des dictes lettres, ce Bassa m'auroit continué à dire Sa Haultesse estre en entière volonté de satisfaire à la promesse qu'elle en a faitte et reiterée à Vostre Majesté, mays qu'il fault encor avoir ung peu de patience. À quoy je me conduiray tousjours avec telle circonspection, qu'où il en adviendroit aultrement (que Dieu ne vueille), la reputacion de Vostre Majesté n'y sera plus avant engaigée, et espère que les dernières lettres d'icelle à ce Seigneur et Hagy-Bassa, du XXVe decembre, receues avec les incluses, il y a deux jours [2]), y donneront ung grand coup. Ne pouvant desmeshuy *(sic)* penser qui puisse retarder davantaiges la conclusion des affaires, si n'est le present que le dict Bassa attend de celuy qui est en l'Estat, à cause de sa promotion au degré de Premier-Vizir, suyvant leur coustume, craignant aultrement de perdre ceste dernière main. Quoy que l'en soit, il donne de jour en jour meilleur espoir du dict negoce, pour le bien et expedition duquel l'indisposition de goutte et vieillesse du dict Hagy-Bassa y a fait beaucoup de tort, n'ayant peu à ceste cause puys tantost trois moys aller trouver ce Seigneur, n'y le dict Siaoux, vers lesquelz (sur l'occasion des dictes dernières lettres de Vostre Majesté, qui n'eussent peu venir plus à propos) je renforceray la poursuitte à instance de l'un et l'aultre negoce, esperant de brief la convalescence du dict Hagy, à qui, en attendant, je presenteray voz lettres, affin (s'il est possible) de tirer au plustost l'entier effect de l'ung, et quelque fruict de l'aultre, ou du moings plus grande lumière de l'intencion du Seigneur pour ce regard. Ayant cependant donné les lettres de Vostre Majesté au dict sieur prince de Vallaquie et fait entendre de son intencion sur la creance d'icelles, aultant qu'il m'auroit semblé que le temps et affaires requeroient: dont il seroit demeuré aussy satisfaict, que de plus en plus très obligé à la benignité et liberalité d'icelle, ainsy qu'il dit desirer tesmoigner à jamais par tous les moyens qu'il en aura. . . . . .

(München, *Hof- u. Staatsbibl.*, Gall. 143, p. 371.)

---

1) V. p. 149, nota 4.

2) V. n^le^ CCXLVI şi CCXLVII, pp. 147-8.

CCLVI.

Constantinopol, 1583, 24 Februar. Germigny către Caterina de Medicis, despre mulțămirile luĭ Cercel pentru stăruințile regale.

. . . . Ce sera aussy pour luy repliquer le continuel très-devotieux tesmoignage que Monsieur le prince de Vallaquye me rend journellement des infinies obligacions et devoirs de très-humble service, qu'il recongnoit leur [1] avoir, pour tant de faveurs et remarques si vifves du desir qu'il leur plaist apporter au bien de sa restitucion en son Estat, mesmes recentement par les dernières depesches d'icelle [2] en sa faveur [3], qu'il espère debvoir enfin produire l'entier effect et conclusion de son affaire, où l'on nous auroit tousjours conduict jusques icy soubz espoir d'une bonne yssue d'iceluy . . .

(Ibid., p. 372.)

CCLVII.

Constantinopol, 1583, 24 Februar. Germigny către Villeroy, despre ascultarea ce va da ordinelor regeluĭ.

. . . . J'ay eu et tiens en singulier heur d'avoir avec l'occasion des depesches passées [4] esté particulièrement instruict de l'intencion du Roy au fait de Monsieur le prince de Vallaquye, et au cas y mentionné, à laquelle je m'estois neantmoings [5] tousjours conformé en ce qui s'estoit jusques icy presenté, et conformeray cy-après exactement, comm' en toutes autres occurrences . . . . . .

(Ibid.)

CCLVIII.

Paris, 1583, 1 Mart [6]. Villeroy către Germigny, despre stăruințile nouă ce e gata să facă pentru folosul luĭ Cercel.

. . . . Je suys en mon particulier très marry des remises et du peu d'esperance que vous faittes sur les promesses du Grand-Seigneur, touchant le prince de la

---

1) Regeluĭ și eĭ.

2) «Majesté».

3) Scrisoarea luĭ Henric din 20 Octombre (nº CCXXXVII, pp. 141-2) nu era de loc favorabilă luĭ Cercel, dar Germigny primi în aceiașĭ zi de 29 Ianuar depeșa nº CCXLII, scrisă în alt spirit, la 16 Novembre (pp. 144-5).

4) V. nota precedentă.

5) Manuscriptul are pretutindenĭ: «neaulmoings».

6) Primită la 15 Iunie.

Vallaquye et, si les dernières requestes de Leurs Majestés pour ce regard [1]) ne sont suffisantes, — pour l'honneur et service que je desire faire au dict seigneur, je m'y emploieray d'entière affection, comme je feray toujours . . . . . .

(Ibid., p. 397.)

CCLIX.

Germigny către regele Henric, despre o nouă zăbavă în afacerea lui Cercel. Constantinopol, 1583, 9 Mart [2]).

. . . . Le remettant neantmoings encores d'icy à quelque temps, que je croy n'estre pour aultre respect que ce qui concerne le dict Bassa [3]), suyvant ce que j'euz escrit par la dernière depesche, estant au demeurant ces gens fort empeschez à deliberer de leurs affaires de Perse [4]) . . . . . .

(Ibid., p. 373.)

CCLX.

Clausa privitoare la Ardeal, Ţara-Românească şi Moldova din tratatul turco-german. Constantinopol, 1583, 26 Mart.

Traitté de confirmacion de trefve pour VIIJ ans entre Rodolfe IIme, empereur [5]), *et Sultan Murat* [6]), *du XXVIe mars 1583* [7]).

. . . . Et quelli che sono del mio dominio et quelli di Polonia et quelli di Transylvania, Vallachia et Bogdania, et altri christiani che pagano il caraccio, non diano mai molestia alli vostri castelli, ville, paesi et suditti . . . . . .

(Ibid., p. 447.)

1) V. nr. CCXLVI-VII, pp. 147-8.

2) Începutul în Hurmuzaki, *Supl.* I[1], 71-2.

3) Siavuş, Marele-Vizir. V. p. 153.

4) La 9 Maiŭ se dă lupta de la Beşdepe, V. Hammer, IV, 91.

5) Urmează tatăluĭ săŭ Maximilian al II-lea la 12 Octombre 1576. V. A. Gindely, *Rudolf II. und seine Zeit, 1600-12* (Praga, 1863), I, 26.

6) Murad al III-lea (1574-95).

7) Jos, dubla dată de 25 (23?) Mart 1583 şi 1-iŭ Rebiul-Evvel 992.

CCLXI.

Constantinopol, 1583, 5 April.

Germigny către regele Henric, despre întărirea speranțelor că Cercel va fi numit îndată.

. . . . Les preparatifs duquel [1] se continuent, de mesme que j'ay cy-devant escrit, et que lors il [2] me feroit appeler, pour y estre present, comm' aussy de faire veoir dans peu de jours l'effect de la grace de Monsieur le prince de Vallaquye, ainsy que nous en avons de jour à aultre mesme confirmacion d'espoir, d'ailleurs. Je prieray Dieu en cest endroict, Sire, etc. *(sic)* . . . . . .

(Ibid., p. 377.)

CCLXII.

Chartres, 1583, 16 April [3].

Regele Henric către Germigny, despre continuarea neîncrederei sale într'o numire veșnic amânată.

. . . . Voz lettres du XVme et XXIX janvier [4] sont arrivées icy ensemble le XIIe du present, par la voye de Venize, par lesquelles j'ay sceu la responce que ce nouveau Premier-Bassa [5] vous avoit faitte sur l'affaire du prince de Vallaquye, duquel [6] veritablement j'ay depuys certain temps conceu très-mauvaise opinion, pour les dilations et remises, dont vous et luy avez esté entretenus . . . . . .

(Ibid., p. 398.)

CCLXIII.

Paris, 1583, 30 April [7].

Regele Henric către Germigny, despre dorința ce ar avea de a vedea numit, în sfârșit, pe Cercel.

. . . . Je seray bien ayse que le prince de Vallaquye recueille en fin le fruict de tant de belles et reiterées promesses qui luy ont esté faictes en ma faveur, luy souhaittant toutte prosperité, comme je l'ay esté de la punition que, etc. [8]

(Ibid., p. 421.)

---

1) Ordinului în afacerea piraților.

2) Marele-Vizir, Siavuș.

3) Primită la 15 Iunie.

4) V. n^le^ CCL, CCLII, pp. 149-50.

5) V. p. 149, nota 4.

6) Se raportă la «affaire», și nu la «prince». *Affaire* e întrebuințat ca masculin de Germigny, care se gândește la italianul *affare*.

7) Primită la 23 Iulie.

8) E vorba de pedeapsa piraților. V., mai sus, n^o^ CCLXI.

CCLXIV.

Regele Henric către Germigny, despre continuarea stăruinților pentru Cercel. Paris, 1583, 14 Maiŭ [1]).

. . . . Vous continuerez à favoriser la juste poursuitte du prince de Vallaquye et à m'advertir de touttes occurrences. . . . . .

(Ibid.)

CCLXV.

Germigny către Caterina de Medicis, despre promisiunea dată de Marele-Vizir Siavuș că Petru Cercel va fi numit îndată după sosirea tributuluĭ. Constantinopol, 1583, 17 Maiŭ.

. . . . Nous sommes, au surplus, Madame, tousjours au mesme bon espoir de la briefve et desirée yssue de l'affaire de Monsieur le prince de Vallaquye, ce Bassa m'ayant encor du jour d'hier fait dire qu'aussy tost le prochain tribut de ce païs venu (accoustumé d'estre icy pour tout ce moys), ce Seigneur l'envoyera en son Estat . . . . . .

(Ibid., p. 390.)

CCLXVI.

Patriarchul de Constantinopol, Ieremia al II-lea, către regele Henric, despre meritele pentru creștinătate și elenism ale regilor Franciеĭ și virtuțile luĭ Cercel, pe care i l-a recomandat regele. Constantinopol, 1583, Iunie(st.v.?).

Lettre du patriarche de Constantinople [2]) à Sa Majesté, par le dict sieur Mellier [3]). . .

Ieremias, miseratione divina archiepiscopus Constantinopolis, Novae Romae, et universalis patriarcha, Henrico III, Gallorum regi christianissimo ac potentissimo, dilecto filio Mediocritatis Nostrae, contra hostes victoriam precatur.

---

1) Primită la 23 Iulie.

2) Ieremia al II-lea, revenit în scaun în 1580. V. *An. Ac. Rom.*, ser. a 2-a, secț. ist., XVIII, 19, nota 2.

3) Mellier de la Constance, nobilul francez trimes de Cercel în Apus cu scrisorĭ de mulțămire către suveraniĭ carĭ-l ajutase. V. maĭ departe, nº CCLXX, pp. 160-1.

Dalle virtù delli vostri antecessori molte cose si possono dire, o Rè simile a Dio, da chi volesse commemorare i continuamente gloriosi gesti loro; mà noi, di due sole facendo mentione, le altre lasciaremo alle historie. Sappiamo il santissimo Sepolcro di Christo, da gli Infedeli conculcato et redutto in servitù, da un rè de' Francesi esser stato fatto libero et un Paleologo, di buontà et religione, ingiuriosamente scacciato dall' Imperio, restituito alla Sedia di Costantinopoli. Dil che quello è inditio certo di pietà christiana, questo di giustitia, et ambeduoi capi di sicuro et fermo imperio. Mà la pietà, la magnanimità et fortezza del sapientissimo rè Francesco, vostro avo, chi non l'hà sentito? Egli la lingua greca, quella veneranda, che già era ridotta in squalore et siccità, a tempi suoi fattala rinfiorire, la rese familiarissima a' suoi suditi, onde parevano i Francesi altri tanti Licurghi et Demostheni fatti, et la patria loro il cuor et l'ombllico d'Athene. Et è pur così, che vediamo la Maestà Vostra andar tuttavia imitando, quanto li è stato lasciato, delle virtù de' suoi maggiori, et come la linea parallela, accorrendo ugualmente con essi, producendo frutti simili alli loro, come ramo celeste da divino stipite cultivato da Christo, dal quale lei hà la ragione et il possesso del suo cognome. Quale, a guisa dela cicogna, rende, con ogni prontezza et gratitudine d'animo, il favore all' antica nutrice, madre et insegnatrice delle scientie, honorando precipuamente li studiosi et dottori della lingua greca, et, reigendoli *(sic)* Academie et studii, ci fà vedere stempe *(sic)* [1]) di quelle gratiosissime, col mezo delle quali lei dà vita et spirito a quante belle et honorate opere hà già il tempo (o che disgrazia!) consumato. E anche al presente, havendoci Vostra Maestà stessa mostrato et esebito *(sic)* il Petrasco, principe et Despoto di Vallachia (quel che da ogniuno vien attestato et confessato nobilissimo di sangue et humanissimo, colmo di gratie et dilettissimo nostro figliuolo et da suoi sudditi desideratissimo et giustissimo), non hà lei communicato poca allegrezza et consolatione a tutti, adoperando per istrumento di questa opera l'ottimo et piissimo suo ambasciator, il noblle Germigny, il quale non cessa mai di commandare et essaltare insino al Cielo con opere pie et preclare l'altezza et grandezza di quella Regia Casa. Egli in ogni nostra occorrenza ci dà agiuto, per volontà et ordine di Vostra Maestà, liberale largitrice di ogni bene, sendo noi molto humiliati et depressi, et per i peccati nostri trasco[r]rendo questa vita come le pecorelle nel mezo dei lupi. Queste dunche gloriose et heroiche opere del divino vostro animo et deli vostri maggiori ci hanno dato ardentissimo et continuo animo di pregare il signor Idio per la salute della Maestà Vostra, pace et essaltatione del suo potente imperio et vittoria contra li suoi nemici. Il che stimando noi che Vostra Maestà debba haverlo a grato et caro, queste al presente li mandiamo. La gratia del signor nostro Giesù Christo et l'amore di Dio et Padre et la communione del Santo Spirito sia in protettione et custodia della Maestà Vostra. Di Constantinopoli, 158[3], nel mese di giugno, Indittione II[a] [2]).

(Ibid., p. 418?)

---

1) Ceteşte : *stampe*.

2) Cf. *A. Pr.*, I, 33. Indicţia e nu 2, ci 11 : «11[a]». — Scrisoarea e evident tradusă de Germigny, sau pentru el, din greceşte.

CCLXVII.

Germigny către Caterina de Medicis, despre asigurările ce primește pentru numirea lui Cercel îndată ce va sosi tributul. Constantinopol, 1583, 14 Iunie.

. . . . Attendans au surplus l'arrivée du tribut de Vallaquye dans brief, qui a jà tardé quelques jours de plus que l'ordinaire et, tost après, l'effect de la grace de Monsieur le prince du dict païs, ainsy que l'esperance nous en est journellement confirmée par les principaulx de ceste Porte [1]. . . . . .

(Ibid., p. 396.)

CCLXVIII.

Germigny către regele Henric, despre numirea lui Cercel și pregătirile pentru trimeterea lui în țară. Constantinopol, 1583, 28 Iunie.

. . . . Estant au surplus, Sire, l'effect de Monsieur le prince de Vallaquie à tel terme (par la grace et bonté de Dieu) qu'il n'y a desormais plus à doubter, ce Seigneur ayant (suyvant la dernière remise de l'effect d'iceluy) soubdain après l'arrivée et consignacion du tribut de ce païs (qui a esté ces deux derniers jours de Divan) mandé ce jour d'huy son tesqueré ou commandement à son Premier-Vizir de l'envoyer en l'Estat. Lequel, à une mienne audience de ce mesme jour à cest effect, m'auroit dit avoir jà ordonné l'expedition des pattentes et commandementz pour depescher Chiaoux à lever celluy qui y est de present, et (comm' est accoustumé en cas semblable de Vallaquye et Bogdanie) le conduire et mener en lieu de seure garde et y establir ung gouverneur de la part du dict sieur prince, tel qu'il vouldra, pour administrer jusques à son arrivée ‖, et ung aultre, pour aller faire venir son frère, qui se retrouve au chasteau de Famagouste, en Cypre, pour demeurer et resider en ceste Porte, de sa part. Et, au mesme instant de mon retour de la dicte audience, icelluy Bassa auroit envoyé (aussy selon la coustume) pour prendre la mesure de la *scuffia* [2] ou chappeau ducal, pour la faire faire, que nous attendons, avec l'estendart de ce Seigneur, dans sabmedy prochain, au plus tard, où le dict prince espère depescher aussy tost à Vostre Majesté ung gentilhomme, pour, avec lettres de très-humbles remerciemens d'ung si grand et immortel benefice, — qu'il recongnoist de l'infinie bonté et benignité d'icelle, pour luy en avoir éternelle obligacion, — luy donner l'entier advis et particularitez de cest effect; ayant cependant prins resolution avec le dict Bassa de luy mener demain iceluy sieur prince, pour luy (baiser les mains) [3] faire la reverence comme seigneur et Vayvode de Vallaquie . . . . . .

(Ibid., p. 400-1.)

---

1) V. nº CCLXV, p. 157.

2) Scufia, cuca; grec. σκούφια, turc. *uskinf*. Cf. Mouradgea d'Ohsson, *État actuel de l'empire ottoman* (vol. ultim din *Tableau de l'empire*), Paris, 1824, 445: «un bonnet brodé d'or, semblable à celui des officiers-généraux des janissaires», cu panaș (500). V. un Domn din sec. al XVI-lea, în costum de audiență la Sultan, cu cuca pe cap, în *A. Fr.*, I, planșa 1 (textul acestuĭ desemn se va reproduce în această culegere, maĭ departe, la data de: «începutul secoluluĭ al XVII-lea»).

3) Șters.

CCLXIX.

Constantinopol, 1583, 28 Iunie.

Germigny către Villeroy, despre recunoștința luĭ Cercel, pe care și-o va arăta în curând.

Monseigneur. Je ne m'eslargiray davantaige à vous representer la très-grande obligation que Monsieur le prince de Vallaquie recongnoist avoir à Leurs Majestez, en ce qu'il leur a pleu encores recentement luy accorder le bien de la continuation de leur protection, faveur et auctorité en ceste Porte, pour le benefice et entière conclusion de son affaire, que je luy ay le plus dignement que m'a esté possible representé, ensemble les signallez offices qu'y auriez tousjours apporté pre(e)z icelles, tesmoings très certains de vostre entière bonne volonté et affection à son bien et contentement; lequel partant il ose croire, et moy avec luy, qu'aurez de tant plus à plaisir et consolation, en entendant l'heureux et desiré (si bien, comm' à vous, inopiné) advis, du moings celluy des asseurées arrhes de l'effect, par le contenu en la presente depesche. Qui, pour se retrouver le dict sieur prince, aulx frangeantz [1] de ce principe [2] d'Estat, surchargé d'ung monde et complication infinie d'affaires, n'auroit peu, à son très-grand regret, estre par luy accompaignée de très-humbles remerciements et tesmoignages d'éternelle devotion de sa part à la benignité de Leurs dictes Majestez, ce qu'il a remis d'icy à peu de jours, et à vous en rendre en vostre particulier semblable assurance, par le gentilhomme françois qu'il espère depescher devers icelles, et m'a cependant requis le dict sieur prince vous baiser bien humblement les mains en son nom. N'ayant au surplus à adjouster en la susdicte . . . . . .

(Ibid., p. 401.)

CCLXX.

Constantinopol, 1583, [14] Iulie.

Hagĭ-Pașa către regele Henric, despre numirea, prin silințile sale, a luĭ Cercel.

Lettres de Hagi-Bassa au Roy, sur le fait de la restitution de Monsieur le prince de Vallacquie, portées par le sieur Meltier, du . . . (sic) juillet 1583.

Il più glorioso, etc. Questo vi faccio intendere: Per avanti mi sono state consegnate le lettre vostre amate et honorate [3], per le mani del signor di Germigny, et con grande honor et riverentia le habbiamo letto et saputo quanto era dentro, et sopra quelle all' augustissimo, felicissimo et honorato nostro imperatore habbiamo parlato dele cose grate, per l'accrescimento della commune amicitia. Et il vostro servitio honorato l'hò finito, et con grandissimo honore l'hò supplicato | per il negotio del Bey di Vallachia. Al mio grandissimo et potentissimo signore di quel che hò potuto hò parlato; et egli

---

1) De la ital. *frangenti*, greutăți.

2) De la ital. *principio*, început. De altmintrelea, depeșele luĭ Germigny, curteanul Caterinei de Medicis, sunt pline de italianisme lexicale și sintactice.

3) V. nº CCXLVII, p. 148.

prima con la sua dolce boca mi hà risposto che: «deli nostri grandi antichi passati, come sono loro passati così in amicitia, anche io con l'imperatore di Francia la passarò così. Quello che domandaranno da noi, sarò contento di farlo, et il Bey di Vallachia, il Pietro, secondo che l'havete domandato, io lo mandarò al suo stato, che siate certo, come sia in suo stato, che non mancherò della mia parola: mà dal Bey che è in Vallachia hà da venir al mio tesoro assai danari; subito che li haverò, mandarò questo.» Sia lodato Iddio, questa cosa è venuta in essere, et l'amicitia che havevate avanti sarà più grande. In quel Bey che era in stato, del tributo et di altri debiti havendo da haver assai danari, per l'amor di Vostra Maestà, non hà il mio Signore aspettato per haverli, et l'hà fatto mandar primo dicto Bey nel suo stato. Et in questo mezo, passati vinti giorni, in circa, il grande imperator nostro hà commandato al suo Primo-Vizir, che a Pietro Vaivoda mandasse la scuffia et il stendardo. Così, di nuovo che io son stato a trovarme con Sua Altezza, l'hò trovato molto allegra, et la prima parola sua fù questa: «Quel principe, che è venuto dall' imperatore di Francia, li hò dato il stendardo per andar a commandar al suo stato.» Di questo beylic (signoria, stato) che domandava detto Bey, grandi et parechi li erano inimici, per domandarlo anche; et hanno fatto molte oppositioni, acciò non lo havesse. Mà appresso il potentissimo mio imperatore la grande amicitia che havete, et per honor di Vostra Maestà hà havuto luoco la vostra richiesta. Et quelli che non lo lasciavano per haver il suo stato son restati da niente. Sia lodato il grande Iddio! questo honorato servitio hò finito. Di quà avanti qualunche servitio mi domandarete, fattemi da intendere di ogni cosa, che con buon cuore et con buon animo son per servirvi. Sempre alla altezza del mio grande Signore là fedeltà et la buontà vostra lodo et paleso, et di giorno in giorno faccio accrescere la vostra amicitia. Sappiate che son vostro fedelissimo amico. Alli 4 di Redjiep 991, cioè alli 14 [24] di lulio [1]) MDLXXXIIJ.

(Ibid., p. 418?)

CCLXXI.

Germigny către Priorul Franciei [2]), despre numirea luĭ Cercel.

Constantinopol, 1583, 1 Iulie.

. . . . Je vous diray par ceste-cy generallement, Monseigneur, l'heureux effect de la reintegration de Monsieur le prince de Vallaquie en son Estat, en la faveur et recommandation du Roy, ayant ce Seigneur mardy dernier 3) commandé à son Premier-Vizir de l'envoyer en icelluy, lequel quant et quant luy manda à prendre la mesure de la *scuffia* ou chapeau ducal (suyvant la coustume en cas semblable), que nous attendons dans sabmedy prochain 4), avec l'estendart 5) de ce dict Seigneur, et seroit jà icelluy prince allé baiser les mains au dict Premier-Bassa et despuys visité les aultres, comme seigneur et Vayvode du dict païs de Vallaquie. Assuré, Monseigneur, qu'en recevrez singulier ayse et plaisir, en consideration mesmement de l'honneur qui en re-

---

1) În titlu, bucata are (de ce?) numaĭ data de: «Iulie», cu alb în locul cifreĭ.

2) V. E. Mannier, *Ordre de Malte. Les commanderies du grand prieuré de France*, 1872, în 8°.

3) 28 Iunie.

4) 2 Iulie. Cf. *Journal de Bucarest*, nle din 20 şi 23 Novembre 1873; *An. Ac. Rom.*, art. ult. cit., 39.

5) Sangiacul, steagul de Domnie: «un steag foarte lat de mătasă verde» (Atanasie Comnen Ipsilanti, în *Arch. soc. şt. şi lit.*, VII, 226).

vient et resulte à Sa Majesté et contentement qu'ell' en aura, pour avoir eu sa contemplation et faveur ce dict Seigneur remis et restitué ung prince de si long temps et dez ses plus batz ans 1) depossedé de ses païs et hoirye legitime 2) . . . . . .

(Ibid., p. 402.)

CCLXXII.

Paris (?), 1583, 6 Iulie 3).

Caterina de Medicis către Germigny, despre grija ce trebue să aibă de a nu face de rîs pe rege prin neizbutirea stăruinților pentru Cercel.

. . . . Vous priant adviser à reparer la faulte qui a esté faicte en cecy 4) le plus diligemment que vous pourrez et prendre garde que la poursuitte que vous continuez à faire en faveur du prince de Vallaquye n'accroisse avecques la honte du roy, mon dict seigneur et filz, le mescontentement de voz depportementz, d'aultant qu'il nous a esté mandé que vous n'en auriez jamais bonne yssue et qu'ilz se mocquoient par delà de vostre dicte poursuitte. À quoy vous debvez prendre garde, à bon escient . . . . . .

(Ibid., p. 437.)

CCLXXIII.

Constantinopol, 1583, 12 Iulie.

Germigny către regele Henric, despre causele numireĭ luĭ Cercel, prieteniĭ acestuia în Constantinopol și intrigile Sultaneĭ-Validè pentru a face pe fiul săŭ să păstreze pe Mihnea-Vodă.

Sire. Le lendemain de la dernière depesche à Vostre Majesté 5), je menay Monsieur le prince de Vallaquye au baysemain de ce Bassa 6), et de là visiter deux des aultres, Messic et Mehemet, et, le soir mesme, partirent en ulac 7) les Chiaoulx pour Vallaquye, avec ung gentilhomme des siens, pour l'effect dont j'ay escrit par la dicte precedente, ainsy que, quelques jours après, ceulx mandez en Cypre pour conduire icy le frère du dict sieur prince, lequel, pour mieulx donner ordre et pourvoir à ses affaires, se seroit dez le premier de ce moys retiré en sa maison à Constantinople, où, le jour consecutif, il pensoit avoir la *scuffie* et estendart de ce Seigneur, quy toutesfoys auroient retardé jusques au lundy ensuyvant 8), que Sa Haultesse (ayant entendu ceste surseance) ordonna à l'instant au dict Bassa de les envoyer, comm' il fit, combien que

---

1) V. *A. Ist.*, I, 29.
2) Cf. maĭ sus, nº CCLXVIII, p. 159.
3) Primită la 4 Novembre.
4) Încheiarea tractatuluĭ turco-engles. Cf. Hammer, IV, 40; Charrière, IV, 223 și urm.
5) Nº CCLXVIII, p. 159 (28 Iunie).
6) Siavuș.
7) Cu caĭ de *olac*.
8) 4 Iulie.

contre sa volonté, pour avoir desseigné chose bien differente, qui estoit de donner temps à la Sultane mère de ce dict Seigneur d'y causer quelque difficulté, comme celle qui se seroit tousjours opposée au bien de cest affaire, et qui par ses grandes instances et continuelles importunitez vers Sa Haultesse auroit esté en bonne partie occasion d'en differer l'effect jusques à present. Et, de fait, le voyant au point qu'on n'en pouvoit par raison autrement plus doubter, elle auroit taché par tous moyens de l'accrocher, voyre ruiner et renverser du tout, s'estant à ceste fin transportée de son serrail prez la porte d'Andrinople (accompaignée de la mère du Tartar-Cham [1]), de retour de la Mecque, qu'elle auroit requise de l'assister en ce fait) en Scutary, où se retrouve puys quelques jours Sa Haultesse, à laquelle elle auroit fait de grandes doleances en ce subject, disant qu'il estoit possible que la prière qu'elle luy avoit si souvent faitte pour la manutencion du Michné Vayvode de Vallaquye, qui luy estoit si devotieux serviteur, eust si peu de lieu en son endroict, que de l'en voir maintenant demettre, pour y en establir ung aultre ? A quoy ce dict Seigneur luy respondit comme de collère, si elle ne sçavoit pas assez la promesse qu'il en avoit faitte et reiterée à ung grand roy et monarque, son ancien et parfait amy, en faveur de celluy qui estoit venu de France, à qui en ceste contemplacion il avoit donné l'Estat, et vouloit que, sans plus dilayer, il y allast au plustost, et que c'est de sa reputation et dignité de maintenir sa foy et parolle, mesmes à ceulx qui ne sont de sa loy ; que, si elle avoit cy-devant receu quelque service du dict Michné, pour l'avoir favorizé et appuyé, qu'elle se pouvoit et debvoit promettre le mesme, voyre mieulx, de cestuy-cy, qu'il mettoit en son lieu, qu'elle debvoit au semblable faire succeder en l'affection qu'elle avoit mis en l'aultre, pour beaucoup de bons respectz et considerations. De façon, Sire, que, comme la poursuitte de cest affaire auroit tousjours eu pour contraires presque tous les principaulx ministres et instrumentz de ceste Porte, si bien ilz y auroyent continuellement veu ce Seigneur bien disposé, aussy en seroit l'effect sorty de mesme, et seul de la bonne volonté et intencion de Sa Haultesse, non sans l'esbayssement de beaucoup de personnes de deçà, et quasy de tous en general, qui, s'arrestans plus aus dictes oppositions qu'aulx aultres dignes et justes consideracions, l'auroient tousjours tenu en grand doubte, et, à la verité, Sire, que qui considerera les contraires et mauvais offices de tant d'endroictz et des premiers de ceste dicte Porte, qui se sont ordinairement faitz au detriment de ce negoce, et l'appuy et bienvueillance qu'avoit universellement acquis en icelle la partie adverse du dict sieur prince, pour les grandz presentz et dons ordinaires, qu'il y auroit faitz pendant qu'il a possedé cest Estat, qui est de dix-huict ans ou environs, comprins ce que y a regné son père [2]), oultre la grande et extrême despense qu'il y a faitte despuys le temps que s'y retrouve le dict sieur prince, laquelle l'on tient arriver jusques à ung million d'or, dont la dicte Sultane mère en a bien tiré sa part, comme a au semblable icelluy Premier-Bassa, il ne trouvera ceste reuscite à rien moings que chose admirable et de grand poix *(sic!)*; de laquelle je ne peulx que je ne reitère icy à Vostre Majesté le doubte où en estoient les mieulx advisez par deçà, mesmes les ministres des princes [3]), dont ceulx d'Hongrie [4]) et Venize [5]) se seroient de tant plus conjouyz avec le dict sieur prince et moy, sitost après l'effect, comme ceulx qui y ont tousjours apporté beaucoup de bonne volonté, ainsy qu'ilz auroient souvent tesmoigné de parolles. Ne pouvant aussy que je ne remarque à Vostre dicte Majesté celle qui y a contribuée la Sultane-Hazaky, femme de ce Seigneur, ensemble le prince, son filz [6]), ‖ notamment en ce dernier acte d'instance et opposition de ladicte Sultane mère, à la-

1) Mohammed-Ghiraï (1577-84)

2) Alexandru al II-lea (1568-77).

3) V. *An. Ac. Rom.*, art. ult. cit., p. 39, nota 5.

4) Baronul Frederic Preyner (Preuner), † 19 August 1584. V. Hammer, IV, 144. Evident că e vorba, nu de un resident ardelean, ci de al regelui Ungariei, Împăratul Rudolf.

5) Bailul Francesco Morosini.

6) Viitorul Mohammed al III-lea. Mamă-sa, Sultana-Hazakì, era Veneţiana Baffo.

quelle le prince-filz auroit formellement contredit, en la presence de Sa Haultesse, comme nous en avons eu bonne information de divers endroictz. Et, de fait, la dicte Sultane-Hazaki avoit aussy tost envoyé presenter de sa part au sieur prince de Vallaquye une robbe de drap d'or et se conjouyr avec luy et moy du dict succez, qu'elle dit n'avoir esté en aultre consideracion que de la sincerité de ceste ancienne amytié, ainsy que nous a tesmoigné de mesme Haggi-Bassa, qui s'y est employé de tout son pouvoir, si bien son indisposition despuys quelquez moys en çà auroit assez diverty les effectz de ses bons offices [1]; ne s'estant oultre ce trouvé en toutte ceste Porte qu'une seulle personne de consideration qui aye vrayement favorizé le bien de cest affaire, qui est le Grand-Imbrahor ou escuyer d'icelle, lequel y a, puys quelque temps que ce Seigneur luy auroit donné la charge de recevoir le reste du debte de celuy qui estoit en l'Estat, monstré beaucoup d'affection, dont il avoit rendu tesmoignage par plusieurs bons effectz; de quoy je donneray particulièrement conte à Vostre Majesté par le gentilhomme que luy depeschera le dict sieur prince [2]; qui [3] se retrouve pressé de tant d'affaires, qu'il a esté contrainct d'en differer le partement pour quelques jours, m'ayant instamment requis de supplier Vostre Majesté de ne trouver mauvais ce sien retardement de debvoir, duquel il sçait (dit-il) ne pouvoir estre en sa puissance de s'acquitter si dignement qu'il y est très-grandement obligé . . . . . .

(Ibid., p. 407-8.)

CCLXXIV.

Constantinopol. 1583, 12 Iulie.

Germigny către Caterina de Medicis, despre darurile făcute luĭ Cercel de Sultana-Hazachì, cererile de căţeĭ şi farduri adresate de aceasta reginеĭ şi multele ocupaţiĭ ale nouluĭ Domn.

Madame. La Sultane-Royne, Hazaki, femme de ce Seigneur, envoya ceans, le II-e jour suyvant à la precedente depesche [4], une Juifve, sienne favorite, qu'elle employe à divers services hors le Serrail, pour se conjouyr (comm' elle fit) de sa part par parolles très expresses avec l'ambassadeur de Voz Majestez et Monsieur le prince de Vallaquye de l'effect et heureuse yssue de la grace du dict sieur prince, l'ayant presenté au nom d'icelle d'une robbe de drap d'or, avec tesmoignage qu'elle y auroit, ensemble le prince, son filz, en consideration de ceste amytié, apporté tous bons offices possibles prez l'Empereur, son seigneur. Et où, Madame, après plusieurs humbles offres de la part de la dicte Sultane au bien des affaires et service de Voz Majestez, la dicte Juifve m'auroit particulièrement dit avoir en charge expresse d'icelle de me requerir d'escrire à Vostre Majesté de sa part, qu'elle la supplie bien instamment, et avec tant plus de confidence, comme mère d'ung très-grand empereur, si ancien amy de son dict seigneur, de luy vouloir complaire à luy mander des petitz chiens turquettz à poil fort court, n'ayans aultre que le nom de ce pays, où ne s'en voit, sinon ceulx que l'on y apporte d'ailleurs [5], ensemble une caissette des plus exquises caulx conserva-

1) V. p. 153.

2) Mellier de la Constance. V. maĭ departe, p. 167, nº CCLXXVIII.

3) *Lui*, în ms.

4) Din 28 Iunie. V. pp. 159-60. Scrisoarea către Caterina nu s'a păstrat.

5) Asupra gustuluĭ ciudat al luĭ Henric al III-lea pentru cânĭ de speţe rare, v. Armand Baschet, *La diplomatie vénitienne*, Paris, 1862, 568.

tifs de teintz, comme fardz, vermillons et aultres semblables remèdes et aydes de la nature (avec les memoires pour en user), qu'elle dit avoir entendu estre de toutte perfection en vostre royaume, estant ceulx de ce païs trop luysantz, et aultres, qu'ell' auroit eu de Venize et de la princesse mère du Seigneur Georgien [1]), rudes et violentz, pour estre icelle dicte Sultane (ainsy que la Juifve dit avoir esté notamment chargée de me dire, pour le faire aussy entendre à Vostre Majesté) de vingt-neuf à trent' ans, de peau et chair très delicate, et qui a eu jusques icy dix enffans . . . . . .

Outre le subject en la presente depesche ample au faict de l'heureux et de si long temps attendu succez de l'affaire du dict sieur prince de Vallaquye, n'ayant au surplus icelluy (surchargé de jour à aultre d'ung monde d'affaires en ceste nouvelle occurrence) peu encor depescher le gentillhomme à Voz Majestez, dont j'ay escrit cy-devant [2]), ce qu'il est pour remettre à son partement de ce lieu, qu'il espère estre dans vingt ou vingt-cinq jours, aydant Dieu, pour avec très-humbles remerciements à icelles leur(s) donner ample advis de toute la perfection du negoce, dont il en recongnoit de jour à aultre, par touttes sortes de très-humbles et très-devotieuses demonstracions d'infinie obligation et devotion à leur service, le commencement, milieu et conclusion de la bonté et benignité d'icelles . . . . . .

(Ibid., pp. 409-10.)

CCLXXV.

Germigny către regele Henric, despre aşteptarea de către Cercel a fratelui său, Pătraşcu, din Cipru. Constantinopol, 1583, 26 Iulie.

. . . . Estant au surplus, Sire, Monsieur le prince de Vallaquye de jour à aultre attendant le sieur Petrasque, son frère [3]), pour, aussy tost après avoir baysé les mains de ce Seigneur, partir pour s'acheminer en son Estat, et quant et quant depescher à Vostre Majesté le gentillhomme, dont j'ay escrit cy-devant [4]), qu'il a pensé de retenir jusques à ce, affin de pouvoir mieulx donner par luy conte à icelle de tous les particuliers de l'effect de sa grace et restitucion. . . . . .

(Ibid., p. 413.)

---

1) Probabil e vorba de bătrâna principesă Dede-Semid, mama a doi din cei patru principi georgieni, cari apărară această țară contra Turcilor, Minocehr și Grigore. V. Hammer, IV, 65-7.

2) V. nr precedent, p. 164.

3) V. p. 99, nota 7.

4) V. și nr precedent.

CCLXXVI.

Constantinopol, 1583, 9 August.

Germigny către regele Henric, despre audiența de plecare a lui Cercel la Sultan, exilarea lui Mihnea la Rodos, prada Cazacilor la Bender și Cetatea-Albă și intenția ce ar avea Sultanul de a face pe Cercel generalisim contra lor.

Sire. Enfin Mousieur le prince de Vallaquye, après avoir donné ordre à ses principaulx affaires en ceste Porte et veu que le sieur Petrasque, son frère, ne comparoissoit encor', et que, pour estre par aventure empesché et retenu de maladie ou aultre accident, il seroit pour ne s'y rendre si tost, appellé et desiré d'ailleurs de ses sujectz, auroit prins resolution, sans plus attendre, de procurer de baiser la main à ce Seigneur, pour au plustost s'acheminer en son Estat. De façon qu'il fut au dict bayse-main, le dernier du passé, en une maison de plaisir de Sa Haultesse, ditte Candilbachis [1]), size sur le Canal de la Mer-Noire, du costé de l'Asie, à six mil d'icy, où il receut plus d'honneur et de particulière faveur (au dire d'ung chascun) que nul de ses devanciers, pour n'avoir entr'aultres jamais esté admis n'y accepté pour semblable occasion aulcun d'iceulx, ou aultre chrestien, quel que ce soit, ailleurs que dans les serrailz et residences ordinaires de ces Seigneurs, soit à Constantinople ou aultre part. Chose, Sire, qui a de tant plus fait remarquer à tous de deçà l'affection avec laquelle Sa dicte Haultesse a accomply la promesse faitte à Vostre Majesté pour l'establissement et reintegracion du dict sieur prince, qui auroit aussy obtenu que le Michné, dernier possesseur de cest Estat, arrivé en ce lieu le XXVIIJ-me du susdict moys, et logé pour quelques jours soubz garde de Chiaoux en Constantinople, affin de respondre et souffrir justice contre tous ceulx qui l'en rechercheront, ait esté confiné au chasteau de Rhodes, où il doibt estre mené de brief, nonobstant l'instance et grand effort que ceulx qui l'ont tousjours appuyé et favorizé en ceste dicte Porte ont fait que sa dicte relegacion fut seullement en l'isle de Scio, lieu non accoustumé pour semblable effect. Et icelluy sieur prince pense (aydant Dieu) de partir dans demain ou après-demain pour s'en aller en son dict Estat, où est la separacion du grand chemin de Raguze d'avec celuy de Vallaquye.

. . . Et, d'ailleurs, que les Cazaqui ou bandouliers, qui se retrouvent ordinairement sur les frontières de la Russie, Poloigne, Bogdanie et aultres païs circonvoysins, du long de la Mer-Noire, irritez, comme l'on dit, de quelque desplaisir qu'ilz auroient puys naguires receu par Pietro Vayvode du dict Bogdanie *(sic)*, aultres disent poussez soubz main par le Polac pour le mescontentement qu'il a de ce Seigneur, ‖ de ce qu'il n'auroit encor peu obtenir le Transylvain fugitif [2]), duquel j'ay fait cy-devant mention, en plusieurs de mes depesches à Votre Majesté, qu'on luy dit à present pour toutte raison se voulloir faire Turc, auroient, au nombre de huict à neuf mille, recentement fait ung grand ravaige sur les sugectz de Sa Haultesse de ces quartiers-là, et, entre aultres, pillé et saccaigé ung grand bourg, dit Akermen, avec plusieurs villages, prins la ville et chasteau de Bender, avec le Sangiac-Bey du lieu, bruslé quatre galliottes qui s'y retrouvoient pour la garde, et fait mourir tous les janissaires et soldatz qui estoient dessus, oultre une infinité de personnes de tous sexes et eages, qu'ilz auroient faitz esclaves par toutte ceste contrée, ayans couru et ravaigé jusques au Danube, et mesmes fait contenance de le vouloir passer; icelluy Vayvode s'estant jà paravant, pour sa seurté, retiré de deçà du dict fleuve, sans touteffoys avoir donné advis en ceste Porte de ce dessus, qu'on y a sceu par aultre voye, dont Sa dicte Haultesse est gran-

1) Kandili-başi.

2) Markhazy. V. p. 146, nota 3.

dement courroussée contre luy, jusques à dire que cest accident pourroit estre cause qu'Elle fit quelque changement et mutacion du gouvernement et administracion de la dicte province de Bogdanie; qui auroit cependant ordonné cinq gallées avec 1000 janissaires et 500 spahys pour aller de ce costé, et au Levant-Bey, sangiac ou coulonnel des avanturiers de la Grèce [1], de s'y acheminer par terre, avec le plus de forces qu'il pourra, pour remedier à telz desordres et poursuyvre telles canailles à feu et à sang. Et tient l'on en oultre (où la chose viendroit à plus de moment) ce Seigneur avoir intencion (ainsy que le Premier-Bassa s'est laissé entendre) de faire le susdict prince de Vallaquye general de touttes ses forces, tant du dict pays et Bogdanie, qu'aultres qui seront ordonnées pour cest effect. Lequel est en resolucion et bien deliberé en ce cas d'y faire très-bon et fidelle debvoir [2] . . . . . .

(Ibid., p. 415.)

CCLXXVII.

Germigny către Villeroy, despre apropiata plecare a lui Cercel din Constantinopol. Constantinopol, 1583, 9 August.

. . . . D'où ayant à partir (comme verrez par la susdicte depesche) dans ung ou deux jours Monsieur le prince de Vallaquye pour son acheminement en son Estat, et en sa compaignie le gentilhomme qu'il depesche à Sa Majesté, par lequel j'escritz aussy . . . . . .

(Ibid., p. 417.)

CCLXXVIII.

Germigny către regele Henric, despre trimeterea unui nobil frances cu scrisorile de mulțămire ale lui Cercel, plecarea apropiată a acestuia, sosirea fratelui lui, Pĕtrașcu, și altele. Constantinopol, 1583, 15 August.

Sire. Je ne sçauroye exprimer n'y deuement representer à Vostre Majesté par ceste-cy non plus qu'ez precedentes la grande demonstracion qu'a tousjours fait Monsieur le prince de Vallaquye du debvoir d'infinie et éternelle obligacion qu'il a à icelle pour le très-grand et immortel benefice qu'il en a receu, notamment en l'effect de sa reintegracion en son Estat. Dont saichant assez (dit-il) n'estre, n'y pouvoir despendre de sa puissance de faire aucune convenable n'y digne recongnoissance, il a pensé du moings (attendant que Dieu luy en concède plus de moyen[s], comm' il espère après

---

1) Achingîi. V. p. 50, nota 1.

2) Pentru această năvălire a Cazacilor, v. Ureche, 236-7; Hurmuzaki, IV², 120; Leunclavius, *Suppl. Annalium,* Frankfurt-pe-Main, 1596, 85, 87; Engel, *Gesch. der Ukraine,* 86. Trupele polone îi împrăștiară la întoarcere, după ce prădase Iagorlicul și Benderul.

s'estre rendu en son dict Estat), d'attester et tesmoigner à Vostre dicte Majesté, aultant qu'il peult de ce lieu, le très-grand desir qu'il en a et aura pour jamays, luy depeschant à cest effect avec très-humbles lettres le sieur Mollier *(sic)* de la Constance, l'ung des sujectz d'icelle, qui se retrouvoit de deçà puys le temps que j'y suys pour son service, et pour luy donner en oultre bon, ample et particulier conte de sa part, de tout ce qui est intervenu de plus remarquable en la poursuitte et heureux succez de cest affaire puys le commencement jusques à la conclusion et dernier sceau, ayant à ceste occasion (ainsy que j'ay jà escrit) retardé l'expedicion et partement d'icelluy jusques à son acheminement en Vallaquye, qu'il auroit aussy differé de quelques jours, en bonne partie pour l'envye d'entendre à tout le moings par avant quelques nouvelles du sieur Petrasque Vayvode, son frère, qui seroit en fin arrivé vendredy dernier [1]), ayant esté la cause de son retardement une indisposition de maladie, qui l'afflige puys environ six moys. Lequel, le lendemain, j'envoiay visiter, et, deux jours au precedent, partit le Michné pour Rhodes, suyvant ce que j'en ay semblablement escrit à Vostre Majesté, par ma dernière depesche. En quoy estimant, Sire, que le dict Mollier *(sic)* s'acquittera bien et fidellement, je ne m'y eslargiray davantaige que j'ay faict par les susdictes, soit ez difficultez, oppositions et traverses très grandes advenues en cest affaire, soit de l'affection et bons offices prez ce Seigneur y apportez par l'Imbrahor-Bassi, Grand-Escuyer de Sa Haultesse, et Haggi-Bassa, qui avec ceste occasion escrit à Vostre dicte Majesté [2]), qu'en honneurs extraordinaires receuz par le dict sieur prince, particulièrement à son baysemain, n'y non plus au subject des très-devotieuses lettres que luy escrit pareillement le reverendissime patriarque de Constantinople [2]), que luy porte aussy icelluy Mollier *(sic)*, sur lequel me remettant et à ce qu'il luy pourra representer de plus (oultre le fait principal de sa charge et commission) des aultres occurrences de ceste Porte, survenues de son temps, concernans ce qui est du service d'icelle, où je l'ay tousjours congneu très fidelle et devotieux . . . . . .

(Ibid.)

CCLXXIX.

Constantinopol, 1583, 15 August.

Germigny către regina Luisa, despre caracterul onorabil pentru rege al numireĭ luĭ Cercel și mulțămirile acestuia.

À la royne regnante [4]*; du dit* [5].

Madame. Comme ç'a esté tout temps . . . [6]) a pour jamays une très grande remarque de la grandeur et auctorité des roys et monarques, cons[titués par] Dieu en ce monde pour ses lieutenans sur ses peuples, et non moings de leur pieté, clemence et magnanimité, d'assister et restablir par les armes les princes affligez ou spoliez de leurs Estatz, qui ont recours à eulx,—aussy ne se peult-il dire moindre preuve et argument de l'ung et de l'aultre fins, de tant plus grand que les voyes de doulceur

---

1) 12 August.
2) V. nº CCLXX, pp. 160-1.
3) V. nº CCLXVI, 157-8.
4) Soția luĭ Henric al III-lea (de la 1575), Luisa de Lotaringia († 1601).
5) «15 août.»
6) Rupt. «[Et ser]a?»

et de paix sont à preferer à celles de la guerre, si tel restablissement, ayde et assistance est procuré par l'intercession, faveur, auctorité et recommandacion d'ung prince envers ung aultre; et encor plus quant tel effect suyt entre deux très grandz et très puissantz monarques. Ainsy qu'est recentement, Madame, par l'infinie bonté de Dieu, celuy de la reintegracion par ce Seigneur, à l'instance, faveur et contemplacion du Roy, de Monsieur le prince de Vallaquye en son Estat, lequel ne voyant, dit-il, en luy pouvoir n'y moyens de se monstrer dignement recongnoissant d'une si grande et immortelle grace receue de Sa Majesté; très-memoratif, Madame, de l'affection qu'il vous a plu, par vostre singulière generosité et benignité, y apporter (dont il vous aura à jamays éternelle obligacion), a cependant estimé debvoir du moings attester à Voz Majestez le très grand desir qu'il en a, et la très singulière et très obligée devotion qu'il doibt à perpetuité à leur service, depeschant à cest effect à icelles, avec très-humbles lettres, le sieur Mellier de la Constance, l'ung de leurs sugectz, très fidelle et devotieux, et pour en oultre leur representer de sa part tous les particuliers plus dignes du progrez, suitte et très honnorable succez de son dict affaire, au grand loz et reputacion de ceste très sacrée Couronne, de tant plus, que plus s'y sont offertes de difficultez et oppositions continuelles des principaulx de ceste Porte. Dont esperant, Madame, que le dict Mellier s'acquittera bien et fidellement, au contentement de Voz Majestez et selon l'intencion du dict sieur prince, je ne m'eslargiray [1]). . . . . .

(Ibid., p. 356.)

CCLXXX.

Germigny către fratele reginei [2]), despre numirea lui Cercel, onorabilă pentru rege, cinstea făcută de sultan noului Domn și recunoștința acestuia față cu cel ce l-aŭ sprijinit. Constantinopol, 1583, 15 August.

Monsieur. L'intercession et protection qu'il auroit pleu au Roy prendre pour la reintegration de Monsieur le prince de Vallaquye en son Estat, et la promesse que ce Seigneur en auroit faitte et reiterée à Sa Majesté est . . . enfin parvenue au succez. (Cercel nu-și poate exprima pe deplin recunoștința; trimete pe un nobil.) Reuscy veritablement, Monsieur (qui fut le XXVIIJ-me du moys de juing dernier), avec tant plus de loz de l'auctorité, grandeur et reputacion de ceste très auguste couronne que plus ilz s'y sont offertes (mesmes à l'extremité . . .) des difficultez . . . de presque tous les principaux de ceste Porte, à ce persuadez et entretenuz par les continuelz et grands dons et presentz que leur faisoit celuy qui possedoit l'Estat, que l'on tient y avoir frayé et despencé extraordinairement, despuys l'arrivée icy du dict sieur prince, plus d'ung million d'or . . . L'honneur et faveur particulière et extraordinaire qu'auroit esté faitte par ce Seigneur au dict sieur prince, notamment à l'acte et ceremonie du baysemain, le dernier du passé, en une sienne mayson de plaisir, à six mil d'icy, sur le bras et canal de la Mer-Noire, du costé de l'Asie, pour n'avoir jamais esté veu par avant admettre n'y recevoir, pour semblable occasion, aulcun aultre prince de Vallaquye, Bogdanie, ou aultre chrestien, quel qu'il soit, ailleurs que dans les serrailz et residences ordinaires de ces Seigneurs, ce qui a de tant plus accreu en l'esprit de tous universellement

---

1) Urmează altă scrisoare, cu același cuprins, către regina mamă (aceiași pagină și dată).

2) Regina era fiica conteluĭ Nicolas de Vaudemont, din Lotaringia. V. *Mémoires de Michel de la Huguerye*, ed. Ruble, col. «Soc. de l'hist. de France», I, Paris, 1877, 418.

de deçà la très grande consideration en laquelle ce dict Seigneur a tousjours tenu le nom et grandeur de Sa Majesté; à laquelle, Monseigneur, Dieu vous ayant fait appartenir de si prez, et par consequent le premier en zèle et devotion au bien de ses affaires, il est très certain que Vostre Altesse recevra sur tous ung singulier ayse et contentement d'ung tel si favorable succez, qui en effect se peult dire surpasser, soit par la grandeur des deux princes et monarques y intervenuz, ou aultres circonstances, touttes aultrez remarques très dignes (qui au sembable se voyent et notent par les memoires des anciens) de la grandeur et auctorité, pieté et religion des grands princes, en ce qu'ilz sont religieusement et genereusement meuz à très juste commiseration, pour assister, soit par armes et moyens, soit d'une pie et genereuse recommandacion prez ung aultre prince leur bienvueillant, ceulx qui recourent à eulx, spoliez de ce qui leur appartient. N'ayant voullu manquer, Monseigneur, en si honnorable occasion (avec laquelle le dict sieur prince de Vallaquye escrit à Vostre Altesse en très-humble remerciement de l'affection et recommandables offices qu'il auroit pleu à icelle, par sa très genereuse magnanimité, apporter au bien de son dict affaire) (et) vous attester la très devotieuse memoire qu'il en a tousjours conservée, pour en recongnoistre à jamays l'obligacion de la benignité de Leurs Majestez et de Vostre Altesse; à qui . . . . . .

(Ibid., p. 420.)

CCLXXXI.

Constantinopol, 1583, 15 August.

Germigny către Cancelariul Francieĭ, despre caracterul onorabil pentru rege al numireĭ luĭ Cercel și recunoștința acestuia.

Monseigneur le Chancelier. Idem [1].

Monseigneur. Si aulx anciens et très genereux Romains, suiviz ou plustost devancez par la pieté, clemence et benignité d'aucuns saintz Pères et souverains pasteurs de l'Église de Dieu et Siège apostolicque, a esté à une très grande et juste remarque de grandeur, auctorité, pieté et generosité d'avoir assisté et aydé, qui par armes, qui par aultres voyes et moyens, faveur et secours, les princes affligez et spoliez de leurs Estatz hereditaires, à eulz recouruz, laissant à part tant de grandz et très-signalez exemples domesticques que nous en avons de plusieurs de noz roys de très-glorieuse et perdurable memoire, il se peult dire en verité, Monseigneur, la grace de Monsieur le prince de Vallaquye (l'heureuse yssue de laquelle vous aurez jà entendu par trois de mes precedentes depesches au Roy), soit pour le respect des deux si grandz monarques y intervenuz, soit pour les si longs et ennuyeulx travaulx souffertz depuis vingt-cinq ans et plus par le dict sieur prince, vagant çà et là aulx erres et perverse mercy de a fortune, debvoir estre en très grande et digne consideration sur aulcun aultre effect semblable, de tant mesmement que les voyes de doulceur, paix, faveur et intercession sont assez plus utiles et recommandables pour le bien des Estatz et des peuples, que celles de la guerre, accompaignées pour le plus de sang, troubles, ruines, et touttes aultres sortes de confusion, desordres et incertitudes. Ce subject donc, Monseigneur, pour

---

1) Cancelariŭ era atuncĭ, încă din 1582 (Davila, *Delle guerre civili di Francia*, Veneția, 1650, 359), Philippe Hurault, conte de Cheverny, ale căruĭ Memoriĭ s'aŭ tipărit, între altele, în colecția Petitot, t. XXXVI.

lequel et pour l'effect de très-humbles remerciementz par lettres à Leurs Majestez et leur en rendre conte de tous les particuliers, le dict sieur prince depesche presentement le sieur Mellier, l'un de leurs sugectz, qui se retrouvoit de deçà puys que j'y suis pour leur service, m'a esté occasion de vous offrir, etc. *(sic)*, très certain que, pour le très grand et très devotieux zèle qu'avez tousjours eu au bien de l'honneur et service de ceste Couronne, vous aurez receu aultant d'ayse et plaisir d'ung si notable effect, comme avez continuellement fait demonstracion de le desirer, et le dict sieur prince vous en recongnoist bien pareille obligation, qu'il vous tesmoigne par une sienne, attendant aultre plus propre et signallée occasion de ce faire envers Leurs Majestez, vous, Monseigneur, et aulttres seigneurs, qui ont favorisé prez icelles le bien de ceste sienne si juste poursuitte, lors qu'il aura pleu à Dieu le rendre en son dict Estat, où il est sur le poinct de s'acheminer, ainsy que vous entendrez plus particulièrement du sieur Mellier . . . . . .

(Ibid., p. 421.)

CCLXXXII.

Germigny către Villeroy, despre recunoștința luĭ Cercel față cu acesta. Constantinopol, 1583, 15 August.

(Mellier va expunc tot.) Je ne m'y eslargiray davantaige, qu'à vous tesmoigner avec luy la particulière affection que le dict sieur prince a de satisfaire à son possible aulx obligations qu'il vous a de celle [reintegration] et des bons et fructueux offices que vous avez toujours apporté prez Leurs dictes Majestez à ce qui estoit du bien et bon succez de sa juste poursuitte, dont il conservera (dit-il), avec l'infinie qu'il doibt pour ce à icelles, à jamais la memoire entre luy et les siens, qui sera tousjours accompaigné d'ung ardant desir de recongnoissance; — m'assurant tant de vostre generosité, Monseigneur, que, pour estre le dict sieur Mellier personnage de vertu, tel que je l'ay congneu . . ., vous aurez plaisir de le [1]) favoriser . . ., de tant plus qu'il a ce bien d'appartenir à beaucoup de gens d'honneur, à la Court et ailleurs . . . . . .

(Ibid.)

CCLXXXIII.

Germigny către Brulart [2]), despre recunoștința luĭ Cercel față cu acesta. Constantinopol, 1583, 15 August.

(Cercel trimete pe Mellier.) Je ne m'estendray par ceste-cy davantaige sur ce subject, sinon pour vous tesmoigner avec le dict sieur de la Constance, suyvant la charge qu'il en a particulière, la memoire que le dict sieur prince dit vouloir conserver à jamays de l'obligation qu'il sçait vous en avoir des bons et recommandables

---

1) In copia mea : *la*.

2) Pierre Brulart saŭ Bruslard, secretariŭ de Stat. V. La Huguerye, I, 188; II, 358; *Mémoires sur la ligue*, I, Amsterdam, 1758, 54, 56, etc. Cf. și maĭ sus, nº CCXXXVII, p. 136.

offices, dont l'avez continuellement fait ressentir prez Leurs Majestez, au bien et advantaige de sa juste poursuitte, et le desir qu'il a d'en faire ung jour la plus digne recongnoissance qui sera dans ses moyens et puissance . . . . . .

(Ibid., p. 422.)

CCLXXXIV.

Constantinopol, 1583, 15 August.

Germigny către Pinart[1]), despre recunoștința luĭ Cercel față cu acesta.

(Cercel trimete pe Mellier.) L'ayant chargé particulièrement de vous attester et tesmoigner la memoire de l'obligation qu'il sçait vous avoir, pour les bons offices et affection que vous y avez apporté prez Leurs Majestez, dont (dit-il) il ne demeurera jamais mescongnoissant, si ce n'est par l'impuissance qui est en luy d'y satisfaire, qu'il espère toutesfoys que Dieu fortiffiera ung jour jusques à ce poinct du moings d'en donner quelque honneste assurance . . . . . .

(Ibid.)

CCLXXXV.

Constantinopol, 1583, 15 August.

Germigny către guvernul Raguseĭ, recomandând pe Mellier de la Constance, trimes de Cercel la regele Henric.

À la Seigneurie de Raguse, par le sieur de la Constance, du XVe aoust 1583.

Illustrissimi et Eccellentissimi signori colendissimi,

Sendo spedito alla Maestà del Rè, mio signore, per parte dell' Eccellentissimo signor principe Voevoda di Vallachia il signor dela Constanza, per darli raguaglio (sì come da parte mia) del felice successo della gratia del suo restabilmento nel avito Stato, è pur parso a Sua Eccellenza, e così a me, oltra l'aver già per avanti dato fedelissimo conto a Sua Maestà, sì come fà anche adesso Sua Eccellenza, di tanti e così segnalati favori et cortesie, li piacque[2]), nel suo passar di Francia in quà, usarli ad instantia et racommandatione di essa Christianissima Maestà, nella vostra inclita et illustrissima cità, di doverne con questa occasione ringratiar Vostre Signorie Illustrissime et Eccellentissime. Per il che posso di più con verità attestarli Sua Eccellenza haverne tenuto sempre tal conto et memoria più degna si puol richiedere, rincrescendoli tutta via di non

---

1) Claude, alt secretariŭ regal. V. La Huguerye, I, 90; III, 113; *Mémoires sur la ligue*, I, 312, 313; II, 374.

2) In copia mea: *piacqua*.

essersi sin adesso visto li modi et il potere di renderline le debite gratie, con gli effetti di riconoscenza; alli quali però et a quella Illustrissima Signoria egli dice esser prontissimo di farne ogni dimostratione possibile nelle occasioni vi si appresentaranno, con affettionatissima devotione. Et io, [per] parte di Sua Maestà, gli offero quanto giudicaranno esser quì in mia mano, sotto l'auttorità et protettione di quella, a beneficio suo. Et per il mio proprio, etc. *(sic)*. Dalle vigne di Pera di Costantinopoli, alli XV di Agosto 1583.

(*Ibid.*, p. 423.)

CCLXXXVI.

Germigny către regele Henric, despre plecarea măreață a lui Cercel, dărnicia lui și dispoziția patriarchului de a se uni cu Biserica romană, după ce va consulta și țările ortodoxe.

Constantinopol, 1583, 23 August.

Sire. Il ne me reste icy, en ce qui concerne le particulier de Monsieur le prince de Vallaquye, qu'à representer à Vostre Majesté la bonne oppinion et grande satisfaction qu'il a laissé de luy entre tous universellement de deçà, chrestiens et Turcz, et l'ordre, solennité et équippage de son partement de ceste Porte, qui fut il y eut hier huict jours, sur les neuf heures du matin, avec trompettes, tambours et aultres instrumenz de ce Seigneur, faisant geeter par les rues où il passoit (comm' il fit à l'aller et venir de son baisemain à Sa Haultesse) quantité de deniers au peuple, de quil il ne s'entendoit que benedictions et applaudissementz; accompaigné, ainsy qu'il sera jusques au lieu et Siège principal de son Estat (suyvant ce qu'est accoustumé en semblable occasion d'une personne de remarque de ceste dicte Porte), par le second escuyer d'icelle, suivy, oultre ses gens et serviteurs, de IIIJ^{XX} Cappigiz des gardes ordinaires de Sa dicte Haultesse, qui, avec quatre compaignies de cheval: Vallacz, Grecz et spahys turcz, dressées par le dict sieur prince, et ses officiers et domesticques, venoient à faire plus de mil cinq cens chevaulx, sans deux compaignies de gens de pied, pluspart harquebuziers, et ung grand attirail de coches et chariotz; et alla ce jour coucher à Ponte-Picolo [1], jusques où, en oultre, plusieurs Turcz de consideration, Chiaoux et aultres, en fort bon ordre, l'accompaignarent, et le soir y fut visité par les Reverendissimes patriarques de Constantinople et Alexandrie [2], tenant au marcher et loger forme et façon de petite armée, campant soubz tentes et pavillons et allant à petites journées, dont il en auroit desseigné huict jusques à Andrinople, où il doibt faire quelque sejour, et là expedier à Vostre Majesté le gentilhomme que j'ay escrit par mes precedentes à icelle. Et, si sa sortie et partement a esté remarqué pour la plus belle et magnifficque qui se seroit oncques veue d'aultre prince de Vallaquye, mesmes accomparée à celle des Beglierbeys de la Grèce, lors qu'ilz vont en leur gouvernement, aussy l'ont esté de mesmes ses actions et depportementz despuys l'effect principallement de sa grace, accompaignée d'une telle genereuse splendeur et liberalité envers tous ceulx qui se sont presentés à luy, et sa maison et suitte si grande, pompeuse et bien ordonnée, que d'une commune voix il s'atteste de tous generallement n'avoir esté approchée, non d'ung, mais de quatre aultres ses devanciers, ensemblement. Mais, Sire, ce qui a esté trouvé et jugé de plus magnanime en cecy, est, qu'il se seroit souvent et à diverses foys laissé entendre, que ce qu'il en

---

1) *Pons Minor, Petit Pont, Kleinbrück,* Μικρὸν Πόντιον (chărți vechĭ; Gerlach, 504 și tabla). Azĭ Chiuciuc-Ceemegè («Chiochiou Chekmege ou le P. Pont»; charta Turciei europene de Robert, 1755).

2) Ieremia al II-lea și Silvestru. V, p. 157, nota 2 și Le Quien, *Oriens Christianus*, II, 503-5.

faisoit n'estoit pour vanité qu'il y recherchast pour son particulier, ains seul pour honnorer le nom et grandeur de Vostre Majesté, de la très-genereuse benignité de laquelle il tenoit tout le bien qu'il a, dont il n'estoit en luy de faire jamais si digne demonstracion de recongnoissance, qu'est grande et infinie son obligacion . . . . . .

(Patriarchul e dispus a trece la Biserica romană, primind reforma calendarului.) 1) Il prie Sa dicte Saincteté 2) de luy donner deux ans de temps pour avoir tout loysir de traitter et communiequer avec tous les metropolitains et aultres principaulx d'iceulx qui se retrouvent, oultre la Grèce, en divers païs loingtains et de grande estendue, comme Bulgarie, Servie, Vallaquye, Bogdanie, Russie, partie de Poloigne, toutte la Moscovie et aultres.

(*Ibid.*, pp. 427-8.)

CCLXXXVII.

Adrianopol, 1583, 24 August.

Petru Cercel către regele Henric, despre recunoștința ce-i păstrează pentru numirea în Domnie.

Dépesche de Monsieur le prince de Vallacquie en Court, sur le fait de son restablissement et acheminement en son Estat, portée par le sieur de la Constance, du XXIIIJe Aoust 1583.

Au Roy.

Sacra Corona Regia et Christianissima Maestà.

Il sommo Iddio, della divina bontà del quale dipende et procede ogni cosa, dia a Vostra Maestà quella sodisfatione ch'io non posso d'un così gran beneficio ottenuto sotto il suo favore et auttorità, dalla quale tengo et ricognosco il felice successo della restitutione nel desiderato et paterno Stato di Vallachia. Sire, dell' obligo perpeto ch'io devo a Vostra Christianissima Maestà, che è sempre stata refugio de' principi afflitti, a me pare impossibile di poter giongere a segno ‖ di farne una minima ricognoscenza secondo il debito et desiderio che ne tengo. Pure la gloria et fama eterna che ne conseguirà Vostra Maestà potrà supplire a quello che l'animo et forze mie non possono arrivare. Ben dirò a Vostra Maestà che al cumulo delle afflittioni suscitate per parte et appoggio de' mici contrarii, hò provato quanto sia sicuro l'esser sotto l'auttorità et protettione sua. In che l'Illustrissimo signor di Germigni, suo fedelissimo ambasciatore, hà dimostrato con ogni destrezza et prudenza l'affettione che hà di esseguire li commandamenti di Vostra Maestà. Mando a Vostra Maestà il signor Mellier dela Constanza, gentilhuomo prudente, fedele et devotissimo al suo servitio, così conosciuto dall' Illustrissimo signor ambasciatore come da me, al quale piacerà a Vostra Maestà dare fede et credenza sopra la relatione che li farà de' altri particolari. Et, perchè in gratia di Vostra Maestà hò ricevuto molti beneficii et cortesie dalla Serenissima Repubblica di Venetia, dalli Serenissimi duchi di Savoia et Fer-

---

1) V. Hurmuzaki, IV^2, 119. Reforma s'a introdus în Franța la 10 — 20 Decembre 1582; am lăsat însă data originală scrisorilor de proveniență franceză din această colecție cuprinse între această dată și cea de 5 — 15 Octombre precedent, începutul reformei. V. Giry, *Manuel de diplomatique*, Paris, Hachette, 1894, 165.

2) Papa Grigore al XIII-lea.

rara [1]) et dalla Illustrissima Signoria di Ragusa, hò dato lettere a esso signor Mellier, per appresentargli, aciò intendino come, per mezo d'il favore et auttorità sua, questo Gran-Signore hà compito alla promessa fatta a Vostra Maestà, perchè la gloria di un simile gran benefitio non resti nascosa a nissun principe, anzi manifesta sia a tutto il mondo. Il supremo Signore conceda alla Maestà Vostra Christianissima longa vita, col compimento de' suoi alti et magnanimi desideri, et a me gratia di poter regger quel Stato a honore de sua divina bontà, sotto la protettione et auspicio di quella regia et christianissima Corona, per poter col proprio sangue servirla et in qualche minima parte corrispondere di grattitudine per un così grande et segnalato benefitio. Di Andrinopoli, alli 24 di Agosto MDLXXXIIJ.

(Ibid., pp. 423-4.)

CCLXXXVIII.

Petru Cercel către Caterina de Medicis, despre recunoștința sa și niște cereri de cai și piticĭ ale reginei. Adrianopol, 1583, 24 August.

À la Royne mère de Sa Majesté. Idem.

Altissima et Serenissima Regina,

Non posso esprimere alla Maestà Vostra l'obligo infinito che li sento per il felice successo del mio negotio, stando *(sic)* per gratia d'Iddio in favor delle Maestà Vostre stato restituito nel desiderato et paterno Stato di Vallachia, non ostante le gravi persecutioni ricevute da fautori de' miei contrarii. Onde benissimo da tutto il mondo può esser conosciuto, che con l'auttorità et grandezza delle Maestà Vostre sono state superate tutte le difficoltà; in che l'Illustrissimo signore di Germigny, ambasciatore fedelissimo delle Maestà Vostre, hà dimostrato la devotione et affetione che si conviene in osservare li commandamenti delle Maestà Vostre, siandosi governato con ogni destrezza et prudenza in affari così grandi et difficoltosi. Et, perchè mando il signor Mellier della Costanza, gentilhuomo prudente, fedele et devotissimo al servitio delle Maestà Vostre, così conosciuto dal sudetto signor ambasciatore, come da me, acciò supplisca de' altri particolari con le Maestà Vostre, la supplico darli fede et credenza, et io non mi stenderò in altro senon che, per quanto tocca al signor secretario Berthier [2]), è parso bene all' Illustrissimo signor ambasciatore et a me, per qualche rispetti et considerattioni, per servitio di Sua Maestà, rimetter di far questo viaggio di Vallachia in altro tempo et occasione, havendomi frà tanto consegnato un memoriale de Vostra Maestà per li cavalli et nani, del quale hò preso io l'assunto, per farne l'effetto, sì come in questo et in ogni altra cosa spero dar sempre contento et sodisfattione a suoi commandamenti. Dal quale signor secretario Berthier hò ricevuto sempre ogni buono et fedele servitio. Farò fine, aspettando occasione di potere con quella gratitudine, che può venire da me, debole sogetto appresso l'altezza della Maestà Vostra, mostrare la mia fedelissima et devotissima servitù. Supplicando il supremo Signore per la longa et felicis-

1) V. pp. 97-108.
2) V. nº CLXXX, p. 110.

sima vita di Vostra Maestà, col compimento de' suoi generosissimi et alti desideri. Alli 24 Agosto MDLXXXIII. In Andrinopoli.

(*Ibid.*, p. 424.)

CCLXXXIX.

Adrianopol, 1583, 24 August.

Petru Cercel către regina Luisa, despre recunoștința ce-ĭ păstrează pentru numirea sa în Domnie.

À la Royne regnante [1]. *Idem.*

Altissima et Serenissima Regina,

Siando piaciuto alla bontà divina con la auttorità et favore di Sua Maestà Christianissima concedermi il desiderato Stato di ‖ Vallachia, non conoscendomi sufficiente di poter compire in alcuna parte ad un così grande obligo con effetti, confesserò al manco il debito che hò verso le Maestà Vostre, et pregherò sempre Iddio che li conservi in longa et felicissima vita; et a me dia gratia di reggere esso Stato sotto la protettione et auttorità di quelle, et di poterli in qualche minima parte dimostrare l'affetto et gratitudine dell' animo mio, con farli humilissimi et obedientissimi servitii. Di Andrinopoli, alli . . . . . .

(*Ibid.*, pp. 424-5.)

CCXC.

Adrianopol, 1583, 24 August.

Petru Cercel către ducele de Anjou, despre recunoștința sa.

À Monseigneur frère du Roy [2]. *Idem.*

Altissimo et Serenissimo Principe.

Con l'auspicio della regia et Christianissima Maestà è piaciuto al sommo Iddio concedermi gratia di restituirmi al desiderato et paterno Stato di Vallachia, mediante il prudente negotiare dell' Illustrissimo signor di Germigny, suo fedelissimo et dignissimo ambasciatore; l'obligo di così grande et segnalato beneficio non potendo rappresentare a Vostra Altezza se non con l'animo, le dirò solamente restar pregando la di-

1) V. p. 168, nota 4; 169, nota 2.

2) Ducele Francisc de Anjou (1554-84).

vina bontà, da quale il tutto procede et dipende, di concedere alla Sacra Maestà et Vostra Altezza longa vita, col compimento de' suoi alti et magnanimi desiri, et a me gratia di poter regere quel Stato in servitio di Sua Christianissima Maestà et di Vostra Altezza. Alla quale offero et dedico per sempre la vita et ogni mio potere, pregando il supremo Signore per il felicissimo successo delle sue magnanime et generosissime imprese. Di Andrinopoli . . . . . .

(Ibid., p. 425.)

CCXCI.

Petru Cercel către cardinalul de Bourbon, despre numirea sa ca Domn, mulțămită sprijinului frances. Adrianopol, 1583, 24 August.

À Monseigneur le cardinal de Bourbon [1]. *Idem.*

Illustrissimo et Reverendissimo Monsignor osservandissimo,

Iddio omnipotente havendo permesso per sua clemenza et bontà, che col mezo et favore del Rè Christianissimo mi sia stato concesso da questo Orientale Imperatore il desiderato et paterno Stato di Vallachia, sia quello che si degni concedere longa et felicissima vita a Sua Christianissima Maestà, dalla quale riconosco questo così grande et segnalato benefitio, et a me dia gratia di regnare et governare in quel Stato a lode e gloria di sua Divina bontà, sotto la protettione et auspicio di quella sacra Corona. Le difficoltà et disgusti passati in questo negotio Vostra Signoria Illustrissima et Reverendissima le haverà intese per giornata dall' Illustrissimo signor di Germigny, dignissimo ambasciatore di Sua Maestà, et di Vostra Signoria Illustrissima devotissimo, dal quale con la sua destrezza et prudenza sono state alla fine, mediante l'auttorità del Rè, spianate tutte le difficoltà. Hò voluto et hò tenuto sia mio debito congratularmene con Vostra [Signoria] Illustrissima et Reverendissima, supplicandola, sì come devotissimo che li sono, mantenermi nella sua gratia et commandarmi, offerendomi paratissimo a servitii di quella a tutto mio potere; mentre pregherò il supremo Signore per la longa et felicissima vita di Vostra Signoria Illustrissima et Reverendissima, col compimento de' suoi generosi et santi desideri. D'Andrinopoli . . . . . .

(Ibid.)

---

1) Carol de- († 1590), efemerul «Carol al X-lea.»

CCXCII.

Adrianopol, 1583, 24 August.

Petru Cercel către Cancelariul Franciei, despre acelaşi lucru.

Monsieur de Chiverny [1], *Garde des Sçaulx. Idem.*

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor,

Havendo piaciuto al signor Dio con favor di Sua Christianissima Maestà riponermi nel desiderato et paterno Stato di Vallachia, hò tenuto esser mio debito rallegrarmene con Sua Eccellenza, sapendo quanto affettionatamente si sia sempre impiegata in favor mio. D'il che li sono obligatissimo, risalvandovi a presta et opportuna occasione di rendermene cognoscente con ogni sorte di gratitudine. Le difficoltà successe per giornata in questo fatto Vostra Eccellenza le haverà benissimo potuto intendere dall' Illustrissimo signor ambasciatore, mediante il prudente negotiare di quale tutte si sono per gratia d'Iddio spianate. Et, perchè mando il signor Mellier de la Constanza, gentilhuomo prudente et devotissimo al servitio di Sua Maestà, per rendergline debite gratie, il quale supplirà a Vostra Eccellenza, non stenderòmi in altro, senon pregar il Signor Iddio per ogni felicità et prosperità di *(sic)*. D'Andrinopoli. . . . . .

(Ibid.)

CCXCIII.

Adrianopol, 1583, 24 August.

Petru Cercel către Villeroy, despre acelaşi lucru.

Monsieur de Villeroy [2]. *Idem.*

Illustrissimo Signore,

Vostra Signoria Illustrissima harà potuto intendere dall' Illustrissimo signor ambasciatore il compimento per gratia d'Iddio del mio negotio con così felice successo ottenuto in favore di Sua Maestà Christianissima, con l'auttorità di quale instante appresso questo Gran-Signore et il prudente negotiare del detto Illustrissimo signor ambasciator si sono spianate tutte le difficoltà, che Vostra Signoria Illustrissima hà potuto per giornata sapere; alla quale mi sento molto obligato, per la protettione che hà sempre preso di me et continui officii fatti verso Sua Maestà. Per onde mi risolvo a presta et opportuna occasione di rendermene cognoscente con ogni sorte di gratitudine. Et, perchè mando il signor Mellier de la Constanza, gentilhuomo prudente et devotissimo al servitio di Sua Maestà, per ringratiarla humilmente del grande et segnalato benefi-

---

1) Philippe Hurault, conte de Cheverny (1528-99). V. p. 170, nota.

2) V., asupra luĭ, p. 113, nota 1. E disgraţiat abia în 1588 (La Huguerye, III, 247 şi nota 3). A lăsat şi el Memoriĭ, tipărite şi în Petitot, XLIV (pe lângă scrisorĭ din 1581-96; Montélimart, 1749, în 12).

cio fattimi *(sic)*, lasciando che anche supplisca a bocca con Vostra Signoria Illustrissima, io non mi stenderò in altro, senon pregarla darli fede et credenza. Resto pregando il supradetto Signore per ogni sua prosperità et contento. D'Andrinopoli . . . . . .

(Ibid.)

CCXCIV.

Petru Cercel către ducele de Nevers, despre acelaşĭ lucru. Adrianopol, 1583, 24 August.

Monseigneur le duc de Nevers[1]. *Idem.*

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor mio osservandissimo,

È venuto al fine il desiderato tempo di poter scrivere all' Eccellenza Vostra il compimento del mio tramato negotio et, come che sia stato con tanti affanni et fastidii, tanto maggior lode ne dò al sommo Iddio, et perpetua obligatione ne devo alla Maestà Christianissima, per havermi sempre tenuto sotto la sua protettione, et favoritomi di tante instanze appresso questo Gran-Signore; onde nelle mie più sublimi tribulationi hò benissimo provato quanto sicuro esser sotto l'ombra di così potente et benigno monarca, l'auttorità et grandezza di quale si estende tanto, che, contro la volontà de molti principali di questa Porta, esso Gran-Signore hà voluto mostrare il conto che tiene dell' amicitia che hà con quella sacra Corona, per la promessa fattali. In che l'Illustrissimo signor di Germigny, suo ambasciatore dignissimo, hà ben dimostrato il suo negotiar prudente. Io mando il signor Mellier dela Constanza, renderne le debite gratie a essa Maestà Christianissima; farà anche fede a Vostra Eccellenza Illustrissima, quanto mi sia sempre fatto capitale del suo favore et auttorità; et, conoscendo quanto bene mi sia da quello processo, mi chiamo obligato di Vostra Eccellenza in perpetuo, come a mio protettore et grandissimo benefattore. Risalvandomi, ad opportuna occasione, con ogni gratitudine mostrarmene cognoscente. Pregherò frà tanto il sommo Iddio li dia prospera et felicissima vita, et a me gratia de potere con humili servitii farla certa dell' animo che hò paratissimo di osservar li suoi commandamenti. D'Andrinopoli . . . . . .

(Ibid.)

---

1) Asupra ducelui, v. p. 121, nota 1.

CCXCV.

Adrianopol, 1583, 24 August.

Petru Cercel către ducele de Retz, despre același lucru.

Monseigneur le duc de Retz, Marechal de France[1]. *Idem.*

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor,

Haverà Vostra Eccellenza prima inteso il felice successo per gratia d'Iddio del mio negotio, ottenuto in favore di Sua Maestà Christianissima. Adesso vengo a congratularmene con quella, a quale mi chiamo molto obligato, per li continuoi favori et buoni officii fatti per me appresso Sua Maestà, risalvandomi alle opportune occasioni rendermene con ogni gratitudine cognoscente; offerendomi a Vostra Eccellenza paratissimo in ogni cosa che sia al suo servitio. Le difficoltà state in questo negotio Vostra Eccellenza haverà tutte intese per giornata. Pure, laudato Iddio, mediante l'auttorità del Rè et il prudente negotiare dell' Illustrissimo signor de Germigny, ambasciatore di Sua Maestà, sono tutte spianate et, perchè mando il signor Mellier dela Constanza a ringratiare Sua Maestà di così segnalato beneficio, il quale supplirà per parte mia a bocca a Vostra Eccelenza, farò però fine, pregando Iddio, li conceda ogni prosperità et contento. D'Andrinopoli . . . . . .

(Ibid., p. 426.)

CCXCVI.

Adrianopol, 1583, 24 August.

Petru Cercel către ducele de Ferrara[2], despre recunoștința ce-ĭ păstrează pentru primirea ce ducele i-a făcut la Ferrara.

Serenissimo Signore,

Mandando il signor Mellier della Constanza al rè Christianissimo, per ringratiare Soa Christianissima Maestà del grande et segnalato beneffitio, per la mia restitutione nel paterno Stato di Vallachia, per gratia de Dio ottenuto in favor di quella sacra Corona, li hò anche comesso che venga a far' reverenza per mia parte a Vostra Altezza, rallegrandomi con essa di questo felice successo, ringratiandola infinitamente delle molte cortesie mi hà fatto, mentre fui in quella nobilissima città, per quali hò sempre desiderato, occorendo, da farli con ogni affetto dimostratione del mio bono animo, per l'obligo che li sento, mentre, come servitore affezionatissimo, me li offero a tutto mio potere;

---

1) V., asupră-ĭ, p. 118, nota 4.
2) V. pp. 98-9, nr. CLVIII-IX.

pregando il sopremo Signore, doni a Vostra Altezza longa et felicissima vitta, col compimento de' suoi alti desideri. Di Andrinopoli, XXIIIJ d'Agosto 1583.

Umile et affezionatissimo servitore,

Il prencipe di Vallachia

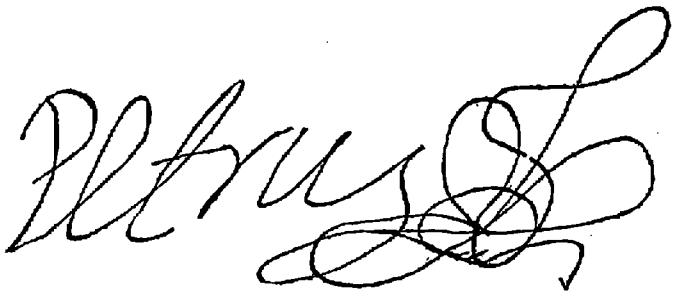

Al Serenissimo signor, il signor duca di Ferrara (pecetie roșie ruptă.)

(Modena, *Arch. Est., busta Oriente.)*

CCXCVII.

Petru Cercel către cardinalul de Este [1], despre recunoștința ce-ĭ păstrează. Adrianopol, 1583, 24 August.

Illustrissimo et Reverendissimo signor mio, Monsignor osservandissimo,

Siando piaciutto a Dio di metter fine con felice successo al negotio per la mia restitution nel paterno Stato di Vallachia, in favore del rè Christianissimo, mi è parso far mio debitto in rallegrarmene con Vostra Signoria Illustrissima, havendola con tante cortesie ritrovatta cossì verso di me affetionata, per onde li resto in obligo grandissimo, con desiderio di servirla, se comandandomi li piacerà favorirme, offerendomeli a tutto mio pottere, suplicando il supremo Signore per la soa longa et felicissima vitta, col compimento de' suoi generosi desideri. D'Andrinopoli, XXIIIJ di Agosto MDLXXXIIJ.

Di Vostra Signoria Illustrissima et Reverendissima

Umile et affezionatissimo servitore,

Il prencipe di Vallachia

Petrus.

(Pecetia ca și pe scrisoarea precedentă.)

All' Illustrissimo et Reverendissimo Signor mio osservandissimo, Monsignor il cardinal d'Este.

(Ibid.)

---

1) Ludovic, creat cardinal la 1561, mort la 1586; era fratele ducelui Alfonso, și, ca și acesta, un celebru protector al scriitorilor. V. Tiraboschi, *Storia della lett. italiana,* VII[1], Florența, 1809, 52-3.

CCXCVIII.

Constantinopol, 1583, 3 Septembre.

Germigny către regele Henric, despre plecarea lui Cercel din Adrianopol.

. . . . Monsieur le prince de Vallaquye partit le XXVIJ-me du passé d'Andrinople, après y avoir sejourné cinq jours, et là expedié le gentilhomme qu'il mande à Vostre Majesté [1]. . . . . .

(München, *Hof- u. Staatsbibl.*, Gall. 143, p. 429.)

CCXCIX.

Constantinopol, 1583, 18 Octombre.

Germigny către regele Henric, despre înlocuirea Miculuĭ-Imbrohor, la întoarcerea din Muntenia, unde dusese pe Cercel.

. . . . À la place du Petit-Escuyer, qui, au mesme instant de son retour de Vallaquye de la conduitte de ‖ Monsieur le prince du dict païs (arrivé à Bocorest, son siège principal, dez le VIIJe du passé, bien veu et receu de ses sugectz), en auroit esté privé et desmis, pour la praticque qu'il avoit avec Dahout, Premier-Aga de la Sultane Hazaquì [2]. . . . . .

(Ibid., p. 432.)

CCC.

Ferrara(?), 1583, 22 Octombre.

Ducele de Ferrara către Petru Cercel, despre mulțămirea ce a simțit la vestea numireĭ luĭ ca Domn.

[15]83, 22 di Ottobre. Al principe della Gran-Vallachia.

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor,

Io hò sentito grandissimo contento che Vostra Eccellenza, col favore della Maestà del rè Christianissimo, sia stata restituita nello Stato paterno, onde la ringratio con tutto l'animo, che col mezzo della cortese sua lettera de' XXIIIJ d'agosto et

---

1) Cercèl trebuie să fi stat la Adrianopol de la 22 la 27 August. El sosi în București la 8 Septembre, st. n. Cf. *Anal. Ac. Rom.*, ser. a 2-a, secț. ist., XVIII, 40 și nota 1.

2) V. p. 163, nota 6.

della viva voce del signor Mellier della Constanza habbia voluto communicarmi questo suo prospero successo. Col qual signor Mellier essendomi io diffuso a longo sopra di ciò et sopra la singolare affettione che le porto, con desiderio de comprobargliela con gli effetti, non starò a dirve a Vostra Eccellenza di vantaggio, mà, riportandomi alla relatione di esse *(sic)*, per basciarle le mani, le prego dal Signore Iddio ogni felicità.

Di Vostra Eccellenza

Il duca di Ferrara[1].

(Modena, *Arch. Est., busta Oriente ;* concept.)

CCCI.

Villeroy către Germigny, despre mulțămirea familiei regale pentru restabilirea în Domnie a lui Cercel și sentimentele lui recunoscătoare. Paris, 1583, 28 Octombre 2).

. . . . Et serez assuré . . . du contentement que Leurs Majestez ont de quoy Monsieur le prince de Vallaquye a esté reintegré en son Estat, et encor plus de ce qu'il mect peine de faire valloir et recognoistre l'obligacion qu'il leur en a 3) . . .

(München, *Haf- u. Staatsbibl.*, Gall. 143, p. 453.)

CCCII.

Germigny către regele Henric, despre scrisorî primite de la Cercel, și moartea lui Petrașcu, fratele noului Domn muntenesc. Constantinopol, 1583, 1 Novembre.

. . . . Le seigneur Petrasque, frère de Monsieur le prince de Vallaquye, seroit decedé le XXIIIJ-me du dict moys passé, de la maladie qu'il avoit lors qu'il arriva icy, et, le lendemain, son corps fut inhumé en l'église du patriarchat de Constantinople 4): où intervint le patriarque du dict lieu, avec ceulx d'Alexandrie et Antiochie 5), et tout le clergé grec. Environ ce temps je receuz lettres du dict sieur prince, où il m'escrit comm' il estoit après à donner ordre aulx affaires de son Estat, en perpetuelle

---

1) V. nº CCXCVI, pp. 180-1.

2) Primită la 22 Decembre.

3) Pe pp. 463-4 se află o scrisoare a regelui Poloniei către sultan (cf. Hurmuzaki, III[1], 88). Data e în copia noastră : «datum Brestae *(sic :* Brest-Litovschi, Brzesc), die prima mensis Novembris, anno Domini M.D.LXXXIIJ.»

4) Se găsește azi piatra lui mormîntală acolo ? Ar trebui odată să se facă o culegere a inscripțiilor din bisericile constantinopolitane, privitoare la istoria noastră.

5) V. p. 173, nota 2 și Le Quien, II, 770-2 ; Leunclavius, *Ann.*, 132. La Antiochia era Mihail.

devotion de faire apparoir à tous par ses actions et deportementz le debvoir, honneur et obligation, qu'il recognoist avoir à tant de benefices receuz de Vostre Majesté. . . .

(Ibid., p. 434.)

CCCIII.

Paris, 1583, 11 Novembre [1]).

Regele Henric către Germigny, despre bucuria ce simte pentru numirea luĭ Cercel.

. . . . J'ay eu à grand plaisir . . ., et singulièrement de l'accomplissement de la grace et reintegration en son Estat du prince de Vallaquye, de laquelle je n'obmettray à remercier Sa Haultesse, soubdain que j'auray ouy celuy que le dict prince a dépesché devers moy, lequel n'est encores arrivé; car je ressens grandement ceste faveur faitte pour l'amour de moy, à ma recommandacion et à vostre poursuitte, et suys très content aussy du bon debvoir que vous y avez fait.

(Ibid., p. 464.)

CCCIV.

Paris, 1583, 28 Novembre [2]).

Regele Henric către Germigny, despre scrisorile ce trimete sultanuluĭ și Mareluĭ-Vizir pentru a li mulțămi că a fost numit Cercel.

. . . . J'escriz au Grand-Seigneur et au Premier-Bassa les lettres dont vous verrez la copie [3]) . . . . . .

(Ibid., p. 476.)

CCCV.

Paris, 1583, 9 Decembre [4]).

Villeroy către Germigny, despre sosirea luĭ Mellier, trimesul luĭ Cercel la regele Henric.

. . . . Le sieur Mellier est arrivé ung peu tard; toutesfoys Leurs Majestez ont pris plaisir entendre par luy la reintegration de Monsieur le prince de Vallaquye en son Estat . . . . . .

(Ibid., p. 466.)

---

1) Primită la 16 Februar 1584.
2) Primită la 31 Mart 1584.
3) V. maĭ departe.
4) Primită la 16 Februar 1584.

CCCVI.

Regele Henric către Germigny, despre mulțămirile ce adresează lui Hagi-Paşa şi Mehemet-Aga, cari aŭ stăruit pentru Cercel.

Saint-Germain en Laye, 1583, 23 Decembre [1].

. . . . Monsieur de Germigny. Oultre ce que vous m'avez representé par voz depesches touchant le restablissement du prince de Vallaquye en son Estat, j'ay esté bien ayse d'avoir particulièrement ouy Mellier sur ce qui s'est passé à sa reintegration, tant pour avoir remarqué la gratitude et bonne volonté du dict prince de Vallaquye, par cest office qu'il m'a envoyé faire, que pour avoir entendu par le dict Mellier les aultres occurrences des affaires du Levant. J'escris à Hagi-Bassa en responce de ses lettres [2], comme je faiz aussy à Mehemet-Aga [3], celles qui seront cy-encloses, pour les remercier tous deux de leurs favorables intercessions en faveur du dict prince et de la bonne volonté qu'ilz apportent à l'entretenement de l'amytié que j'ay avec le Grand-Seigneur, leur maistre; à quoy vous adjousterez ce que vous jugerez convenable pour vous estendre sur ce propos . . . . . .

(Ibid., p. 468.)

CCCVII.

Regele Henric către Mehemed-Aga, cu mulțămirĭ pentru numirea luĭ Cercel.

Saint-Germain en Laye, 1583, 23 Decembre.

Lettres du Roy à Mehemet-Aga [4], du XXIIJ-me decembre [15]83. Reçues le susdict XXVJ febvrier ensuyvant, [15]84.

Illustre et magniffique seigneur. Nous avons entendu avec beaucoup de plaisir le restablissement du prince de Vallaquye en son Estat, et par mesme moyen les bons offices que vous luy avez départiz pour luy ayder à estre reintegré en icelluy, de quoy nous avons bien voulu vous faire sçavoir par la presente que vostre entremise en cest endroict nous a esté très agreable, et en avons receu ung grand contentement, saichans bien que l'yssue de cest affaire luy eust esté beaucoup plus espineuse et difficile sans vostre favorable intercession, que nous vous prions affectueusement de continuer tousjours en ce qu'il en aura besoing, et faire estat en recompense de nostre amytié et bonne volonté, de laquelle nous serons bien ayses de vous faire paroistre les effectz en touttes occasions qui s'en presenteront pour vostre contentement; priant Dieu, Illustre et magnifique seigneur, etc. *(sic)*. Escrit à Saint-Germain en Laye.

(Ibid., p. 471.)

---

1) Primită la 26 Februar 1584.
2) V. nº CCLXX, pp. 160-1.
3) Marele-Imbrohor? V. p. 164, nº CCLXXIV.
4) V. nº CCCVI.

CCCVIII.

Saint-Germain en Laye, 1583, 23 Decembre.

Regele Henric către Hagì-Paşa, cu mulţămirĭ pentru numirea luĭ Cercel.

Aultres à Hagi-Bassa [1]. *Idem.*

Illustre et magnificque Seigneur. Nous avons cy-devant entendu par voz lettres du XIIIJe juillet et par le tesmoignage du sieur de Germigny, chevalier, etc. *(sic)* les bons offices que vous nous avez tousjours départiz auprez de Sa Haultesse, tant pour l'entretenement et accroissement de nostre commune amytié, que pour la reintegration du prince de Vallaquye en ses Estatz, en quoy vous vous estes si virilement employé, que nous pouvons dire avec verité que sans vostre favorable intervencion il luy eust esté très difficile de pouvoir esperer ung si heureux succez en ses affaires que celluy que vous luy avez moyenné. De quoy nous avons bien voulu vous faire sçavoir par la presente, qu'il nous demeure ung grand contentement. En recongnoissance duquel nous serons tousjours aultant affectionnez à ce que vous desirerez de nous, comme voz bons offices nous sont agreables en une occasion que nous avons si chère et recommandée comme l'amytié que nous desirons conserver avec Sa Haultesse ; vous priant d'y continuer avec la mesme bonne volonté que vous avez faict jusques icy, et y apposter tout l'advancement qu'il vous sera possible, priant Dieu, Illustre et magnifique seigneur, etc. *(sic)*.

(Ibid.)

CCCIX.

Constantinopol, 1583, 27 Decembre.

Germigny către Villeroy, despre situaţia bună a luĭ Cercel şi recunoştinţa luĭ pentru rege.

. . . . Monsieur le prince de Vallaquye va establissant peu à peu les affaires de son Estat, et est en bien bonne consideracion prez ce Seigneur et les premiers de sa Porte. J'attendz de jour à aultre lettres de luy, qui par touttes les siennes atteste les très-grandes et infinies obligacions qu'il ressent avoir à la benignité de Leurs dictes Majestez, en attente de leur en faire aultre particulier(?) [2] très-humble remerciement, comme à vous aussy . . . . . .

(Ibid., p. 456.)

---

1) V. nº CCCVI, p. 185.

2) Şters în copie.

CCCX.

Cardinalul Ludovic de Este către Petru Cercel, despre mulțămirea ce simte pentru numirea lui ca Domn. Tivoli, 1583, 31 Decembre.

Al prencipe di Vallachia. 1583 (31 Decembre).

La lettera di Vostra Eccellenza, con la quale si compiacque di darme parte della reintegratione ottenuta del paterno Stato suo di Vallachia [1]), fù veduta da me con molta mia satisfattione, havendo sempre desiderato di sentire che dalla protettione che'l rè Christianissimo havea preso delle cose sue, nascessero effetti corrispondenti a quanto ella se n'era promesso; però, sì come le ringratio sommamente di tale aviso et delle cortese offerte fattemi con detta sua, così mi rallegro altretanto seco di questo suo felice successo, con pregarla a porgermi occasione di poterle far servigio, che conoscerà da gli effetti quanto sia ben ricambiato delle buone volontà di meglio portarmi, et con questo fine resto augurandole ogni prosperità et contento.

(V°) Di Tivoli, d'ultimo dell'anno 1583.

Al principe di Vallachia.

(Modena, *Arch. Est., busta Oriente.*)

CCCXI.

Germigny către Villeroy, despre bucuria ce simte că numirea lui Cercel a mulțămit pe rege, și scrisoarea ce ar fi bine să se adreseze sultanului. Constantinopol, 1584, 21 Februar.

. . . . J'escriviz par celles à la Royne à ce dernier ordinaire, avec quelque occurrence au benefice de Monsieur le prince de Vallaquye, qui me fera surseoir pour ce regard jusques à ce qu'il s'y offre, au premier et second, aultres advis dignes, dont je tiendray aussy promptement bien particulièrement Leurs dictes Majestez adverties, ayant à singulier heur et faveur le contentement qu'il leur a plu receepvoir des preecedentz, comme de l'heureuse yssue de la restitucion du dict seigneur prince de Vallaquye avec ce qu'elles en ont entendu de plus par l'arrivée du sieur Mellier. Et semblera sur ce très à propos, suyvant l'intencion que Sa dicte Majesté en donne par l'une des siennes [2]), qu'il luy plaise en escrire une lettre de remerciement à ce Seigneur . . . . . .

(München, *Hof- u. Staatsbibl.*, Gall. 143, p. 468.)

---

1) V. n° CCXCVII, p. 181.
2) V. n° CCCIV, p. 184.

CCCXII

Constantinopol, 1584, 6 Mart.

Germigny către Villeroy, despre scrisorile de la rege către sultan și Marele-Vizir.

. . . . . Esperant . . . recepvoir par luy [1] les lettres du Roy, en remerciement à ce Seigneur et son Premier-Bassa, au faict de Monsieur le prince de Vallaquye, très necessaires (comme pouvez trop mieulx juger) pour accompaigner celles cues avec le susdict à Hagi-Bassa et aga des janissaires [2], qu'il m'a semblé partant du service de Sa Majesté, pour tous bons respectz et ne donner jalouzie au dict Premier-Vizir, de surseoir à presenter jusques à ce . . . . . .

(Ibid.)

CCCXIII.

Constantinopol, 1584, 3 April.

Germigny către Villeroy, despre așteptarea aceleași scrisori.

. . . . . Bien estois-je attendant par luy [3] lettres de Leurs dictes Majestez à ce Seigneur et son Premier-Bassa, en remerciement de l'effect du restablissement en Estat de Monsieur le prince de Vallaquye, qui, comme pouvez trop mieulx juger, ne pourroient estre qu'à benefice. . . . . .

(Ibid., p. 486.)

CCCXIV.

Târgoviște, 1584, 19 April.

Petru Cercel către cardinalul Ludovic de Este, despre bucuria ce i-a produs scrisoarea cardinalului.

Illustrissimo et Reverendissimo signore, Monsignor osservandissimo,

Non aspettavo minor segno della participatione che Vostra Signoria Illustrissima prenderebbe del mio felice sucesso, di quello che viddi, nella sua cortesissima lettera [4], havendomene prima possutto promettere dalli cortesi affetti cognosciutti, nella soa generosità et magnanimità; onde tanto maggiormente mi devo tenere nel numero de' suoi più affecionati, per impiegarmi, ove le si porga occasion di certificarsene; col che,

---

1) Printr'un oare-care Vento.
2) Giafèr. V. Hurmuzaki, *Supl* I, 75, nº CXXXV. Scrisoarea aceasta lipsește. V. p. 185 și nota 3.
3) Vento. V. nota 1.
4) V. nº CCCX, p. 187.

basando le reverendissime mano di Vostra Signoria Illustrissima, li prego dal Signor Dio somma felicittà. Data in Tergovist, li XVIIIJ Aprile 158[4] [1]).

Di Vostra Signoria Illustrissima et Reverendissima

affetionatissimo servitore

Il prencipe di Vallachia,

Petrus.

(V°) All' Illustrissimo et Reverendissimo signore, Monsignor osservandissimo, il signor cardinal di Ferrara.

(Modena, *Arch. Est., busta Oriente.*)

CCCXV.

Germigny către regele Henric, despre sosirea tributuluĭ Munteniei. Constantinopol, 1584, 19 Iunie.

. . . . Le tribut annuel de Vallaquye arriva hyer et fut à l'instant mesme consigné au thresor de ce dict Seigneur, avec toutte la satisfaction possible de ceux-cy [2] . . . . . .

(München, *Hof- u. Staatsbibl.*, Gall. 143, p. 499.)

CCCXVI.

Germigny către regele Henric, despre prioritatea dată în audiența la sultan solilor munteni înnaintea celor moldoveni și exilarea luĭ Mihnea-Vodă din Rodos la Tripoli în Africa. Constantinopol, 1584, 17 Iulie.

. . . . Qui est, Sire, ce qui s'offre de present de deçà, d'où je n'ay partant aultre à dire à Vostre Majesté, sinon que les hommes de Monsieur le prince de Vallaquye au baysemain de ce Seigneur (comm' est accoustumé chascun an, après la consignacion du tribut de ces païs-là) auroient obtenu la precedence sur ceulx de Bogdanie, dont cest Estat (bien que d'assez moindre estendue et revenu) estoit en possession puys jà plusieurs années, pour estre païs de frontière, et ordinairement en armes contre l'ennemy. Et, de plus, dez mercredy 4-me, fut expediée une galliotte avec chiaoux

---

1) 4 lipsește, hârtia fiind ruptă, dar se află însemnat sus, de altă mână, contemporană: «1584».

2) Pe p. 492 se află, cu data de 8 Maiŭ, raportul publicat în Hurmuzaki. *Supl.* I¹, 76, cu cea de 22 ale aceleiași luni.

et commandement de ce dict Seigneur, pour aller lever le Michné du chasteau de Rhodes et le transporter et confiner dans celluy de Tripoly de Barbarie, affin d'estre plus esloigné de ceste Porte, où les affaires du dict sieur prince prospèrent de jour à aultre [1]). . .

(Ibid., p. 504.) [2])

CCCXVII.

1585. Din călătoria luĭ Iacob Bongars la Constantinopol [3]), despre trecerea prin Ţara-Românească.

2 de may. D'Eitschen [4]) à Tockaï 5 milles . . . Tockaï . . . Capitaine Roussel [5]), Bourguignon, y devoit venir de St Dreu [6]) pour gouverneur. . . . . .

7 de may, après disner, couché Warola [7]), village; passé lequel on parle après plus valaque que hongrois. . . . . .

Le vendredy, 7e [juin], arrivé en Alba [8]), à disner, chez le capitaine Hieronymo Czenovois (?) [9]), capitaine de l'artillerie. Presenté nos lettres à Georgius Blandrata, autrefois medecin du roy Jehan [10]) et depuys premier-conseiller du pays, et à Wolfgangus Kowachozii, chancelier [11]). Baisé les mains au gouverneur Johannes Getzy, homme d'environs 60 ans, auparavant capitaine de Varadin et lors depuys environs 15 jours substitué en la place des triumvirs gouverneurs de la Transsylvanie, Alexandre Kendy, Sigismond [12]) Sambor et Wolf Kowachozky, chancelier, pour la difficulté qu'il y avoit de poursuyvre troys personnes pour une affaire, mesmement pour les dissensions qui quelquefois survenoient entre eux, et pour quelque malversation aux affaires du prince Pietro et de ses gens, lesquels Sambor avoit menées, etc. *(sic)* [13]). Le prince Sigismundus Bathori de Somlio est d'environs 13 ans, etc. *(sic)*. . . Après avoir eu lettres du prince au Weyvoda Michne et passeport, nous sommes partyz le 16e de juin, un dimanche, après disner. . . . . .

Le lendemain, arrivez . . . à Cibin . . . Donné lettres de Monsieur d'Herberstain [14]) à Albert Huett, juge [15]) constitué de par le roy de Pologne [16]), mais natif du lieu,

---

1) Pentru vicisitudinile soarteĭ luĭ Mihnea, v. *An. Ac. Rom.*, ser., a 2-a, XVIII, 1 şi urm. — V. altă scrisoare din 1584 privitoare la Cercel în *A. I.*, I, 33.

2) Urmează: *Abbregé tiré de la relation du sieur de Germigny, de sa charge et legation de Levant, presentée au Roy le XXX-me de mars 1585.* E publicată în Hurmuzaki, *Supl.* I^1^, 77-8. Apoĭ: «*Particulière description*» (cf. *ibid.*, 78 şi urm.).

3) V. lămuriri asupră-ĭ în *An. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secţ. ist., XVIII, 63 şi nota 2.

4) Petru Bongars venia de la Gönez.

5) Cunoscut în istoria luĭ Despot. Cf. Hurmuzaki, II, locurile arătate în tablă.

6) O localitate în Ungaria?

7) *Aranyos* saŭ *Szinyer-Varallya*. Călătoriĭ veniaŭ din Satu-Mare.

8) Alba-Iulia, Bĕlgrad.

9) *Genevois?*

10) Probabil Ioan-Sigismund Zápolya (1540-70).

11) V. *Chron. Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, I (Braşov, 1847, in 4°), 72.

12) Ceteşte *Ladislaŭ*. V. *ibid.*

13) E vorba de fuga luĭ Petru Cercel, despre care v. *An. Ac. Rom., l. c.*, 61.

14) Rudă poate cu autorul cunoscuteĭ cărţĭ asupra Moscovieĭ († 1566).

15) *Jugé*, în ed. Hagen, p. 70.

16) Ştefan Báthory († 1587), care în tot timpul vieţeĭ sale a jucat un rol în istoria Ardealuluĭ, al cărui principe fusese.

et receu d'autres de luy à Michne. Trouvé Guillaume Walther, etc. *(sic)* [1], chambrier et thresorier du prince [2], et avecque luy partys le 19 matin . . . . . .

Arrivez à Brassovie . . . Peuplée à cause du marché qui y est tous les vendredy et samedy, auquel viennent tous les Vallaques et Bogdans comme à une foire . . .

Transylvanie . . . Paye de tribut au Turc 14.000 thalers, franche du reste. Car, s'estant depuys peu d'années presenté en Constantinoble un Transsylvain [3] offrant 100.000 thalers de tribut pour estre installé en l'Estat, l'agent remonstra le droit du pays, non sujet au Turc, mais sous sa protection. Et, non obstant la bonne envuye que les Turcs eussent de le reduyre comme la Valachie, toutesfois, sentans qu'ils estoient deliberez de resister par armes et avertys de la force de pays, aussy empechez d'ailleurs, s'en deportèrent, moyennant quelques presens [4]. En Brassovie eu passeport de la ville et lettres du D. Paul [5] à Michne et au Grand-Vornic Demetrius [6] et le biliet de passage de Tartschwar.

Partys le 24e, un lundy, après disner, avec une guide de la ville, passé à Rosenaw [7], bourg et chateau, 1 mille; couché à Tartschwar, *id est* chasteau tenant [8], chasteau entre les monts, qui est pour la garde de ce passage. Partye de la garnison du chateau sort le matin et autre le soir, pour parcourir les boys et les montagnes et, s'ilz rencontrent quelcun, qui ne soit des environs, l'amènent prisonnier, etc. *(sic)*. Et ce font-ilz, afin que tout le monde soit contraint de passer par le destroit du chateau, que aussy est le seul passage pour coches ou chevaux. Et de tels chateaus y a par toutes les yssuës de Transilvanie, de sorte que personne n'y peult ne sortir ny entrer sans congé. Près d'une lieuë du chateau, au sault du mont, y a une croix, qui faict separation de la Transylvanie et Valachie [9]. Disné un peu par de là, au pré, et puys passé en la descente un rocher dict Königstul [10], auquel les coches se descendent avec des cordages.

Au bas de la montagne passé la rivière Dombawitza [11]. Couché en un village situé le long de Jolawitza [12], rivière qui après entre dans Dombawitza *(sic!)*. Le chateau de Nigrovoda.

Le 26e, arrivé sur la Dombe, à coucher à Tergovist; logé chez les frères St Françoys [13].

Le lendemain aussy sur la Dombe, partys et arrivez à coucher à Bukorest, où est la Court, qui estoit un jeudy. Le lendemain, appelez au Divan, presenté nos lettres à Mischna. Celle du prince de Transylvanie avoit pour superscription: *Magnifico et spectabili domino Michne, Dei gratia vero domino et heredi perpetuo terrae transalpinensis*. Berthelemy Bertrandy, Marsillois. Le prince, environ de 25 ans [14], demanda si le voulions servir, si nous n'avions point de presens; ordonna que on nous donnast vivres de la Court. Le premier jour de juillet, nous envoya fouiller par le Grand-Postelnic [15], qui emporta tous nos papiers pour lesquels entendre, son truchement n'y cognoissant, furent employé[s] des gentilshommes ragusoys [16] et puys les frères St François. Le soir, nous furent renduës.

---

1) Pe marg.: «Georgius Melas» *(notă a lui Hagen)*.

2) Probabil al lui Sigismund Báthory. Cf. și *An. Ac. Rom., l. c.*, 63.

3) Markhazy. V. p. 146, nota 3.

4) E vorba de ofertele lui Markhazy, asupra cărora v. nota 3.

5) Probabil doctorul brașovean Paul Kertz. V. Hagen, 70.

6) Care se și întâlnește în documentele de pe această vreme.

7) Râșnov, lîngă Brașov.

8) N'are nici un sens. Nu trebue cetit *château fort?* Pasul de care se vorbește e Branul (Törtzburg).

9) V. *An. Ac. Rom., l. c.*

10) Königstein, Piatra Craiului. V. Silvestru Moldovan, *Țara nóstră* (Sibiiu, 1894), 213 și urm.

11) Dâmbovița.

12) Ialomița.

13) Asupra Franciscanilor din Târgoviște, v. *An. Ac. Rom., v. c.*, 31-2.

14) La suirea sa pe tron, în 1577, isvoare contemporane îi dau 11-13 ani. *Ibid.*, 23.

15) Iani?

16) Asupra rolului acestora în țerile noastre, v. *An. Ac. Rom., l. c.*, 37.

Le mardy 2, on nous apporta un passeport en serve [1]), pour passer le Danube ; le cachet imprimé dessus avec de l'encre. Quelque peine que nous y missions, nous ne peusmes parler au prince. Mais le Postelnic [2]) à toute importunité nous donna un coquin de *portar,* pour nous conduire jusques au Danube, où il disoit que nous atraperions les carres dominesques [3]), qui alloient en Stambol, partys le jour d'auparavant. Partys donc le soir et passé le pont de la Dombe et un autre par de là, arrivasmes encores au lieu où estoient les dites carres et, le lendemain de bon heure, passasmes à Jerva [4]), bourg et chasteau, qui a garnison turquesque, sur le Danube.

La Valachie est un pays abondant en grains, vin, bestail, chevaux, ayans mines d'or et d'argent, de soulphre, de sel, de cire et d'ambre. Mesmes l'or se recueille en quantité des rivières. Le pays, demye journée au deçà de Tervisch jusques au Danube, tout plat, hors mis que ½ lieue au deçà de Tervisch et ½ au delà de Boucorest se voit comme une levée, qui semble faite à main, au dessus de laquelle toutesfois tout est plat. Depuys l'entrée du pays jusques à la dite demye journée de Tervisch on va entre de hautes montagnes, au travers des torrens et rivières. Le peuple barbare et lourd, sujet aux vengeries des grands, et pour ce s'enfuyt à la venue de deux ou troy personnes. Mal basty ; car en tout le pays n'y a bastiment de pierres que les églises et monastères, qui y sont beaux, et le chateau de Boukorest. Mais Petro-Voda a faict à Tervisch, où il avoit sa Cour [5]), un palais petit, mais beau et magnificque, en 20 moys qu'il a regné, pour la portée du pays, et tout contre basty son église [6]) ; faict venir dans la ville troys fontaines de deux lieuës loing, fait fondre des pièces d'artillerie [7]).

Les Valaques usent aux actes publics et ecclesiastiques de lettres et langue serve. Les Transsylvains les appellent Block et Blocksland. Je croy que ce soit le mesme que Welschen ou Wallen ; autres disent à Flaccus, du quel parle Ovide de Ponte [8]).

3 de juillet, un mercredy, sur le midy, passé le Danube (après les carres dominesques, les conducteurs desquelles, ouy le *portar,* qui nous avoit amené, ne nous firent pas grand recueil). Passé à Roustic [9]), bourg et chateau sur le bord de là. Rançonnez de 3 thalers [10]).

Couché à Cerno Waïvoda [11]), bourg en un vallon plaisant. Bonnes collines. Le 4, disné au pré et couché après avoir passé une haulte montagne, qui semble avoir autresfois esté toute pavée. Parler bulgare aux villages. Le 5 matin, laissé les carres, amusez à prendre des chevaux eschappez, et pris le chemin avec 4 Grecs. Passé à Crasgrada [12]).

(Berna, *Stadtbibl.,* ms. 468, f° 7 și urm.; după Hermann Hagen, *Jacobus Bongarsius, ein Beitrag,* etc. Berna, A. Fischer, 1874, in 4°, pp. 67 și urm.).

---

1) Sêrbește, cum ziceaŭ traducătoriĭ de altĕ dată, vorbind de documentele slavone.

2) Aiciĭ și maĭ sus, ed. Hagen poartă : *Postervic.*

3) Carele domnești.

4) Giurgiu.

5) De unde-s datate toate documentele sale. Refusul săŭ de a se coborî la București îl făcu de la început suspect Turcilor. V. Hurmuzaki, *Supl.* I¹, 93.

6) Mitropolia din Târgoviște. V., în această privință, Tocilescu, *Petru Cercel* (București, 1874), 55.

7) V. *ibid.,* 55-6.

8) Părerea, pusă în circulație de Enea-Silviu de' Piccolomini (Piu al II-lea) (*De Europa,* cap. II : « . . . colonia . . . deducta duce quondam Flacco, a quo Flaccia . . . »), a aflat o aprobare universală. Dintre cronicariĭ noștri, Ureche o primește (ed. Kogălniceanu, ed. a II-a, I, 132), pe când ambiĭ Costinĕștĭ, cu spirit critic, saŭ o trec supt tăcere saŭ o combat (*ibid.,* 26, 61-2). Cf. *A. Fr.,* I, 14 și bucata publicată în acest volum supt data : «începutul secolului al XVII-lea».

9) Rusciuc.

10) Pe margine : «la jupponesse Brutus, le Saint(?) Demostene» (notă a luĭ Hagen). Cea d'intăiŭ e soția unuĭ Brutti (probabil a luĭ Bartolomeiŭ).

11) Cernavoda. În Bulgaria, la S. E. de Rusciuc.

12) Rasgrad. — Cf. Matkovič, în revista *Rad* din Agram, CXXX (1897), pp. 86 și urm.

CCCXVIII.

Cardinalul Ludovic de Este către Petru Cercel, despre un Ragusan ce vine pentru împlinirea unor datornicĭ în Ţara-Românească. Roma, 1585, 9 Maiŭ.

Al signor principe di Vallachia.

Il signor Domenico de Giurgii di Ragusa [1], havendo da riscuotere, come dice, diversi suoi crediti nello Stato di Vostra Eccellenza, si è persuaso che le mie reccomandationi possino esserle in ciò di giovamento, et però me hà fatto ricerca che voglia scriverle a suo favore. Io dunque, che non posso mancare di compiacer' la persona che m' hà pregato di questo ufficio, vengo a pregar' lei con la presente, che si degni commandare che per l'effetto supradetto gli sia prestato ogni giusto et honesto favore; che li terrò obligo d'ogni buona volontà, che in tale occasione le piacerà mostrare al detto messer Domenico. Et con basciarle le mani resto augurandole ogni contento.

(V°) Di Roma, alli IX di Maggio 1585.

Al signor prencipe di Vallachia.

(Modena, *Arch. Estense, busta Oriente.*)

CCCXIX.

Din discursul luĭ Girolamo Frachetta către papa Sixt al V-lea, despre contigentul militar ce daŭ Turcilor ceĭ doĭ domnĭ românĭ. Roma, 1586, 10 Ianuar.

Discorso di Girolamo Frachetta alla Serenità di Nostro Signore Papa Sisto Quinto [2], esortandolo a procurar la guerra contra il Turco.

. . . . I popoli tributarii del Turco sono: Valacchi, Bogdani et Chiardi [3]: i Valachi, che sono christiani di rito greco et che hanno il lor principe confirmato dal Turco et detto Vaivoda, || sogliono andare in soccorso di esso Turco, con diece mille cavalli, et sono gente assai buoni et armati mezzanamente; i Bogdani, che sono pur christiani greci, il cui prencipe, come quel de' Valacchi, è nominato Vaivoda et vien confirmato dal Turco, anch' essi hanno talhor servito esso Turco, pur con diece mille cavalli . . . . . .

Di Francia, con (?) tutto che sia infestata da guerre intestine, io non dubito punto che non sia per venire a cotal impresa [4] gran numero di cavalleria avventuriera, la qual

1) Asupra roluluĭ ce jucaŭ Ragusaniĭ în Orient, v. *An. Ac. Rom., l. c.*, 37-8.

2) 1585-90.

3) *Sic.* Poate: *Curdi*, Curdĭ.

4) Contra Turcilor.

di valore trapassa forse tutte le altre; per ciò che quella natione è più disposta a cercar gloria guerreggiando contra barbari, che contra suoi paesani. Senza che par spetialmente nata per conquistar Terra Santa. Et già sò io, et lo sanno molti che, essendosi, pochi anni è, sparso voce in Italia et in Francia che i giannizeri in Cipri s'erano sollevati contro il bassà et chiamavano i christiani, a conforti d'un semplice fraticello che ancora vive [1]), havevano molti signori francesi fermato di far quel passaggio. Trà quali non è da tacer Monsignor di Lansach [2]), che s'offerse passare con diece mille soldati. . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. 484 Inf., f° 12; copie contemporană.) 3)

CCCXX.

Înnainte de Septembre 1586 [4]).

Paşaportul dat de Turcĭ călătorilor englejĭ în Moldova, Henric Austell şi Iacob Manuchio.

Know thou which art Voyvoda of Bogdania and Valachia and other our officers abiding and dwelling on the way by which men commonly passe into Bogdania and Valachia, that, the embassador of England [5]) having two english gentlemen desirous to depart for England, the one named Henry Austel and the other Jacomo de Manuchio, requested Our Highnesse letters of safe conduct to passe through our dominions with one servant to attende on them. Wherefore wee straightly charge you and all other our servants by whom they shall pass, that, having received this our commandement, you have diligent care and regard that they may have provided for them in this their journey (for their money) all such necessary provision as shal be necessary for themselves and their horses, in such sort as they may have no cause hereafter to complaine of you. And, if by chaunce they come unto any place where they shal stand in feare either of their persons or goods, that then you carefully cause them to bee guarded with your men and to be conducted through all suspected places, with sufficient company. But have great regard that they convey not out of our countrey any of our serviceable horses. Obey our commandement and give credite to this our seale.

(*The principal navigations, voiages, traffiques and discoveries of the english nation*, etc. by Richard Hakluyt, Londra, George Bishop, 1598, t. II, p. II, p. 198.)6)

---

1) Să fie acel Giovan Dominelli, «de la Sorbona din Paris», de care vorbeşte autorul unuĭ proiect de cruciată din 1609? V. *Un projet*, etc., 6-7.

2) Treĭ localităţĭ cu acest nume se află în S. Francieĭ (Gironde, Hautes-Pyrénées şi Pyrénées-Orientales). Personagiul e alt-cum necunoscut prin memoriile luĭ Choisnin şi Cayet. V. Petitot, tabla (t. LII).

3) Volumul e o culegere de tratate relative la lupta cu Turciĭ.

4) Paşaportul nu e datat, precum dată de an n'are nicĭ bucata următoare. În tablă însă e pus anul 1586 pentru călătorie, şi natural că paşaportul a trebuit s'o precedeze.

5) William Harebone (Novembre 1582-1588). V. *ibid.*, pp. 157 şi urm.

6) Pentru altă ediţie şi pentru părţile reproduse în Hurmuzaki, III[1], v. Hurmuzaki, X, p. XXII, nota 6. Cf. *Uricarul*, IV, 394-6.

CCCXXI.

Din călătoria luĭ Henric Austell, călător engles la Constantinopol, despre trecerea sa prin Moldova. 1586, Septembre.

The voyage of master Henry Austell by Venice and thence to Ragusa over land and so to Constantinople and from thence by Moldavia, Polonia, Silesia and Germanie to Hamburg, etc. [sic].

(După ce descrie drumul său la Constantinopol, prin Ragusa, și întorsul, prin Varna și Provadiia.)

The 9 [September] we came to Saxi [1] upon the river of Danubius.

The 10, we passed the said river, which in that place is about a mile over, and then we entred into the countrey of Bogdania; they are christians, but subiects to the Turks.

The 12, we came to Palsin [2] upon the river Prut.

The 14, wee came to Jas, the principall towne of Bogdania, where Peter the Vayvoda, prince of that countrey, keepeth his residence; of whom we received great courtesie and of the gentlemen of his Court. And he caused us to be safe conducted through his said countrey and conveyed without coste [3].

The 17, we came to Stepanitza [4].

The 19, we came to Zotschen [5], which is the last towne of Bogdania, upon the river of Niester, that parted the said countrey from Podolia.

The 20, we passed the river of Nyester and came to Camyenetz [6].

(Ibid., p. 196.)

CCCXXII.

Din opusculul luĭ Horațiu Spanocchi, despre interegnul polon din 1587; menționea tăiereĭ luĭ Ioan-Vodă Potcoavă. 1587.

Discorso dell' interregno di Polonia dell' anno MDLXXXVII, di Horatio Spanovchy.

. . . . Hora di quanta importanza sia per esser questo [7] per rispetto a favore di questa famiglia, lo può considerare, sì per quanto si è veduto ne i duoi pas-

---

1) Isaccea, Obluciţa chronicarilor noștri.

2) Fălciiŭ.

3) Cf. călătoria luĭ François de Pavie, baron de Fourquevaux (1585), în *A. Fr.*, I, 34-9.

4) Ștefănești, în jud. Botoșanĭ.

5) Hotin.

6) Cameniţa.

7) Alegerea unuĭ rege în Polonia, în locul luĭ Ștefan Báthory († 1586).

sati interregni, n'ancora perchè si conosce manifestamente che quella Republica fà ogni possibil cosa per mantenersi amico quel tiranno [1]), di cui le forze le son tanto formidabile che a una sola richiesta volse che si tagliasse il capo al Palatino Podcova [2]), huomo tanto celebre per fortezza di vita, per valore d'animo e perspicacia d'ingegno . . ., quantunque sapessero come era tenuto [3]) occupato gravemente nella guerra del Persiano [4]). . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, R. 121 Sup., f° 15 V°; numerotare specială.)

CCCXXIII.

Cracovia, 1587, 1 April. Lorenzo Giustimonti, agent ferrares, către ducele de Ferrara, despre nobilĭ francejĭ veniţĭ în Răsărit pentru a liberà pe Petru Cercel, închis în Ardeal.

. . . . In questa convocatione ano eleto uno signor Dzierzek [5]), che và al Turco per imbasiator a nontiar la morte del rè morto [6]) et a confirmar la perpetua tregua. Vano con lui molti, et gentilomini francesi per veder de poter liberar il Piero Voiwoda de Valachia Trazelpina, quale era stato ali ani pasati 20 mesi in stato [7]); sentendo che'l Turco lo mandava a discatiar, fugì in Tra[n]silvania, dove è fino a hora prigione, et li tesori cum tributo del Turco fù pigliato dali Transilvany. Sperano questi Francesi per favor farlo liberarlo, over il fine.

(Modena, *Arch. Est., Dispacci Polonia*, II.)

---

1) Sultanul Murad al III-lea.

2) Câte-va luni Domn al Moldoveĭ (23 Novembre 1577 — 1 Ianuar 1578). Asupra tăiereĭ luĭ, v. Hasdeŭ, *Ioan-Vodă-cel-Cumplit*, a 2-a ediţie (Bucureştĭ, 1894), 202-6; *A. Fr.*, I, 120-1; *Anal. Ac. Rom.*, secţia ist., ser. a 2-a, XIX, 234-6.

3) Sultanul.

4) Până la anul 1590. Cf. p. 132, nota 5. — Asupra ediţiilor luĭ Spanocchi, v. Finkel, *o. c.*, I, 123.

5) Christofor Dzierzek maĭ fusese trimes la Poartă. V. *A. Fr.*, I, 24, 26; Gerlach, *Tagebuch* (Francfurt-pe-Mein, 1674), 548-9; Hurmuzaki, III[1], 13-4, 70. Mai e însărcinat apoĭ cu o solie la Poartă în 1591. *Ibid.*, 144, n° CXXVIII.

6) Ştefan Báthory († 1586).

7) Cercel. V. *Anal. Ac. Rom., l. c.*, XVIII, p. 61.

CCCXXIV.

Nec. Istvanfi (Istwanfy), istoricul, către contele de Hallegk, despre falşitatea zvonuluĭ în privinţa sosireĭ Tătarilor. Winnice (Vinniza), 1587, 7 Iulie.

. . . . Beglerbegii adventus non debet credi, neque Tartarorum. Passa Budensis more solito ista falso sparserat, et vulgus credebat, sed postea certius audivimus vana fuisse [1]). . . . . .

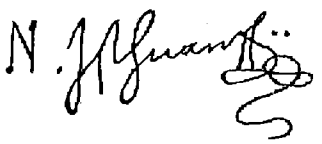

(Iscălitura luĭ Istvanfi, după un act din 1593.)

(Graz, *Landschaftsarchiv*, fasc. 525.)

CCCXXV.

Tabele cronologice, probabil pentru învĕţătura luĭ Ştefan-Vodă, fiul luĭ Petru Şchiopul. 1588.

Dela Adam рѫпѫ la potop, 2262 ai; de la Adam рѫпѫ la Avram, 3332; de la Avram рѫпѫ au eşit Jidovii de în Eghipet, 505; iarѫ de la Adam рѫпѫ atunce, 3837; de la eşitul Jidovilor рѫпѫ la Saul, întѫiul împѫrat jidovѫscu, 547; iarѫ de la Adam рѫпѫ la Saul, 4384; de la Adam рѫпѫ la Alexandru Machidon, 5209; de la Adam рѫпѫ au nѫscut Hristos, 5500; iarѫ рѫпѫ au pus Hristos pe cruce, 5533; dela învierea lu Hristos рѫпѫ la Costandin împѫrat [2]), 285; iarѫ de la Adam рѫпѫ la Costandin, 5843; de la Adam рѫпѫ la Lѫv [3]) împѫrat, feciorul lu Vasilie Machidonь, 6018; dela Adam рѫпѫ la Stefan, împѫratul srьbѫscь [4]), 6856; de la Stefan рѫпѫ acmu, 240; de toţ fac de la Adam 7096 [5]).

(Pe V°; de mâna luĭ Petru Şchiopul: «Adam, Ghidiōn».)

(Bibl. Ac. Rom., *Actele luĭ Petru Şchiopul.*)

---

1) E vorba de resistenţa ce Turcii păreaŭ că voesc a opune instalăreĭ archiduceluĭ Maximilian, ales rege polon alături cu Sigismund de Suedia (Sigismund al III-lea). V. Hurmuzaki, *Doc.*, III¹, 97-8.

2) Constantin-cel-Mare.

3) Leon al V-lea Filosoful (886-911).

4) Ţarul Ştefan Duşan (1333-56).

5) Probabil că autorul acesteĭ chronologiĭ, după un tipic bizantino-sêrbesc foarte usitat în Orient, e profesorul luĭ Ştefan-Vodă, preutul Tudose Barbovschi. V. tabla. — Ca probă de românească timpuluĭ, să-mĭ fie permis a reproduce, într'o colecţie consacrată documentelor externe, încă un document intern, păstrat la *Bibl. Ac. Rom.*, 51/XXXI. Iată-l:

«Adecѫ eu, Vasco, cu femeae mea şi cu feciorei miei, cu Simion şi cu Constantin, scriem şi mѫrturisim noi cu sufletelea noastrea, cum am vѫndut parte mea dea ocinѫ din sat din Briţcani, dea nimeanea siliţi nici neavoiţi, cea dea bunѫ voe a noastrѫ o am vѫndutu lui Trifan Sasului şi feameai sale Sa[ſ]tei, feteai lui Braţco, giumѫtate dea sat din Briţcanni şi a treaia partea în Geamĕăneale, în Bѫlţi şi Chişinѫu, în prunele şi la cѫmpu, şi în seliştе, drept şese dzeacĭ dea taleri tѫtѫrѫşti, şi doi cai şi doaѫ vaci cu viţei, denainte lui Coardeş dea Bucureşti şi a Leafeai dea acolea şi a lui Toader pѫcurar de Pѫcurѫreşti şi Botei dea acolea, şi deanainte popei lui Istratie de Gurguiaţl, şi denainte Cozmiţii strigѫtoriului dea Zѫrneaşti şi deanainte lui Toader armaşului şi deanaintea mulţi oameni buni şi bѫtrѫni. Şi mai marea creadinţѫ ne-am pus peaceaţilea şi iscăliturilea, sѫ sѫ ştie. Vĭto 7083 *(sic)*, mţa Mart, 15 dni.» Două iscălituri, dintre care una a popeĭ Istrati.

Satul Briţcanĭ e probabil cel din judeţul Roman, pl. Moldova, com. Cârligĭ.

CCCXXVI.

Veneția, 1588. Din relația despre Imperiul otoman a lui Francisc Marcaldi: tributul și contingentul militar dat Turcilor de cei doi domni români.

Francesco Marcaldi. Narratione dello Stato et imperio della Casa ottomana.

. . . . Il Bogdano trentacinque milla . . .

Il Vallaco quindeci milla . . .

Vi sono i Bogdani, governati || dal Voivoda loro, tributario, che con diecemilla cavalli sono obligati al servitio del Signore.

Li Valachi ancora loro, con altretanti cavalli, sono obligati servire.

Questi, così i primi, come i secondi, vivono alla Greca, et in libertà del Signore è mutar loro il Vaivoda [1] . . . . . .

(Veneția, *Bibl. Marc.*, It. VI, 262, nepaginat.)

CCCXXVII.

Oradia-Mare, 1588 [2], 31 Maiŭ. «Marcus Sisciensis» (Marcu de Siszeg, în Croația) către Possevino [3], despre barbaria țerilor de dincoace de Tisa.

. . . . Regio haec Indiae et Iaponiae loco merito habenda est. . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, R. 113, f° 53 V°.)

---

1) Cf., la p. 82, n° CXXVII și mai departe, la data de: «1590.»

2) Sigismund Báthory era de 15 ani. La 1581, când se suie pe tron, împlinise opt *(Chron. Fuchsio-Lupino-Oltardinum* (Brașov, 1847), 72).

3) Anton (1534-611), scriitor și diplomat din Ordinul Iesuiților, încheie pacea între Ruși și Poloni la 1582. A scris, între altele, *Moscovia*, Vilna, 1586; Paris, 1882. V., asupra lui, Pierling, *Papes et tsars (1547-1597)*; *Bathory et Possevino*, Paris, 1887 și 1890, in 8°.

CCCXXVIII.

Ioan Bogdan către ducele Alfons al II-lea de Ferrara, despre pornirea sa spre Constantinopol, pentru a fi numit Domn în Moldova şi marea nevoie de bani ce are.

Ponte-di-Lagoscuro, 1589, 4 Ianuar.

Monseigneur,

Je prends la hardiesse d'escripre la presente à Vostre Altesse, n'ayant peu avoir ce bien de vous trouver en vostre ville de Ferrare, où je me suis acheminé pour avoir cet honneur de vous y baiser les mains et offrir mon service, ne m'aïant la mauvaise fortune qui m'a accompagné depuis quelques années en çà (que j'ay esté privé de mon Estat, par la violance et ambition d'ung tiran qui l'usurpe maintenant) laissé autre chose pour le jourd'hui, dont je puisse faire offre à Vostre Grandeur en ce deplorable estat, où j'ay esté depuis ce temps, et pour duquel sortir j'ai durant icelluy recherché l'aide et assistance des princes chrestiens, au nombre desquels il avoit pleu à Dieu me constituer et puis m'envoyer ceste affliction; en laquelle je me suis veu principalement secouru (par l'aide du souverain qui ne delaisse jamays ceux qui espèrent en luy) du roy de France, lequel a moyenné mon restablissement et m'a fait ceste grace (poussé de ceste grande pieté, dont vraiement il est plain et à laquelle il a succedé de ses predecesseurs, de mesmes qu'à ce beau royaume) de me secourir non seulement de ses moyens, qui, bien qu'ils n'aient correspondu à la grandeur de son royaume et de sa volonté, que j'ay reconu estre infinie en mon endroit, n'ont laissé de me donner d'amples tesmoignages de sa royale liberalité; mais, d'avantage, après m'avoir honnoré de son Ordre de chevalier et retenu ung fils unicque que j'ai (et qui a tousjours accompagné mes pas en nostre misère commune près de Sa Majesté Très-Chrestienne), m'a baillé ung seigneur de son Conseil d'Estat [1]) pour ambassadeur pour m'accompagner vers l'empereur des Turcs, au pouvoir duquel gist mon dict restablissement, m'aïant de plus fait accompagner en mon dict voyage de dix ou douse gentilshommes françois, qui à present sont avec moy, attandant que ledict sieur ambassadeur m'aie joint à Venize, pour de là nous acheminer en Constantinople, en la protection divine. ‖ En quoy et pour infinies autres graces et faveurs que Sa dicte Majesté m'a faittes, je me ressents luy avoir une obligation immortelle, mesmes ayant veu que ny les troubles de son royaume, ni l'incommodité de ses affaires ne l'ont destourné de me faire tous ces biens. Je ne veux aussi, taisant l'obligation immortelle que j'ay à Monseigneur le duc de Savoie [2]), pour beaucoup de biens que j'ay receus de Son Altesse, passant par son Estat, m'en faire remarquer indigne et reputer avoir l'ame ingrate de ses bienfaicts; ni mesmes mettre soubs silence une très grande courtoisye et tesmoignage de bonne volonté, que j'ay receue de Monsieur le marquis de Saint-Sorlin [3]), vostre nepveu, la vertu duquel ne dement en rien la generosité du sang illustre d'où il est né et la magnanimité du courage de ceste heroïcque race, qui a esté et est encores aujourd'huy l'honneur et les collones de la France et qui a cet honneur de vous apartenir, et à laquelle il faut que je me confesse aussi estre redebvable, en general, par les faveurs que par le moyen j'ay receues en France. Mais à Monsieur le marquis, d'abondant et de fraische memoyre; le quel, comme j'eus ce bien de le voir à Sevillan [4]) et Turin, luy, ayant sceu que j'es-

---

1) Ioachim Balue. V. Hurmuzaki, III², 24.

2) Carol-Emanuel cel Mare (1580-1630).

3) Henric de Savoia, fratele ducelui de Nemours (Palma Cayet, *Chron. novennaire*, ed. Petitot, XLIII, 79, 249-50).

4) Savigliano, în fostul marchisat de Saluzzo. Francejii zic şi astăzi: *Savillian.*

tois en deliberacion, passant en vostre Estat, de baiser les mains de Vostre Altesse, pour m'acquiter de partie de mon debvoir, m'a bien voullu de tant favoriser que de vous escripre une lettre en ma recommandation, laquelle je prends la hardiesse de vous envoyer et l'accompagner de celle-cy; qui me servira, s'il vous plaist, d'impetrer pardon envers Vostre Altesse de ce que moy-mesmes n'en suis esté le porteur, comme je desirois, pour estre incertain du lieu où je pourois retrouver Vostre Altesse à present, et encore, pour reparer à ceste faute, je desirois envoyer une couple des gentilshommes françoys, qui sont avec moy, vers ycelle; mais ceux que j'estimois les plus capables d'avoir peu dignement se presenter à Vostre Altesse et luy faire entendre mes conceptions et le desir que j'ay de la servir, ce *(sic)* sont trouvés mal disposés, de sorte que j'ay eu recours au papier ‖, qui rougira pour moi de l'incongruité que je fais et vous fera par mesme moyen, Monseigneur, une très-humble suplication en cet endroit, que, si Vostre Altesse trouve bon que je prenne la hardiesse de l'aller trouver, pour avoir ce bien de bayser en toutte humilité et reverence les mains de Vostre Altesse et recevoir l'honneur de ses commandements, qu'elle me face ceste grace de me faire entendre sa volonté par ceste mesme voye que j'ay choysie pour la plus prompte, aiant sceu que le porteur de la presente alloit pour vostre service. Ce qu'attandant, je ne bougeray de ce lieu. Or, pour conclusion de cet ennuyeux discours, Monseigneur, je suplirai Vostre Altesse me pardonner si je me suis trop enhardi à vous representer l'estat où je suis reduit, ce que j'ay fait de tant plus librement, pour l'asseurance que j'ay que, comme prince crestien genereux et pieux, [vous me][1] ferés ceste grace de suivre l'exemple des princes, vos frères et semblables, qui jusques icy m'ont assisté et mis au nombre de leurs redevables, comme je vous veux estre toutte ma vye, en la volonté d'ung jour, s'il plaist à Dieu m'en faire la grace m'en redimer, par toutes *(sic!)* moyens que je verrai m'estre propres, à vous faire paraistre une ame reconoissante des bienfaits receus, et, au cas qu'il plait à Dieu m'en retrancher le moyen, bornant, avant que de faire, le cours de ma caducque vye, — le mien fils, que j'ay laissé près de Sa Majesté Très-Chrestienne, ne manquera de supléer au deffaut de son infortuné père, par touttes sortes de services et d'y employer sa vye, quand autres moyens luy en seront denyés, comme je luy ai commandé; autrement, je le priverois de ma benediction paternelle. En ceste infallible volonté, Monseigneur, je baiserai très-humblement les mains de Vostre Altesse et suplierai Dieu vous donner en très parfaitte santé très longue et très heureuse vye. Au Pont-du-Pau, ce 4-me Janvier 1589.

Je suplie très-humblement Vostre Altesse me pardonner si ceste lettre est escrite d'autre main que la mienne; je suis contraint le faire ainsi pour la difference du caractère, dont j'escrips, qui n'est icy en usage.

Vostre très-humble serviteur:

Gioan Bogdan, prince de Moldavye[2].

(Modena, *Arch. Est., busta Oriente.*)

---

1) Rupt în original.

2) Acest personagiu se dădea drept fratele luĭ Ion-Vodă-cel-Cumplit. V. *Anal. Ac. Rom.*, secţia ist., ser. a 2-a, XIX, pp. 229 şi urm. şi *A. Fr.*, I, 40-2; Hurmuzaki, III^2, 17, 24, 29, 436-7, 438-9; VIII, 200-1; *Supl.* I^1, 103, 105-8, 109-10; Berger de Xivrey, *Lettres missives de Henri IV*, în «Coll. de documents inédits» (Paris, 1843-76), III, 426, 428-32, 709; Sainte-Foix, *Histoire de l'Ordre de Saint-Michel* (Paris, 1767), c. III; *The life of Thomas Egerton, lord chancellor of England* (s. d.), în 4°, 397. — Data aceasta, plecarea luĭ Ion Bogdan a fost zădarnică.

CCCXXIX.

Bernardino Rosso, agent imperial la Veneția, către Împĕratul Rudolf al II-lea, despre sosirea luĭ Petru Cercel în acest oraș. Veneția, 1589, 13 Februar.

. . . . Questa settimana s' hà quì tenuto communemente da tutti che fusse gionto quà il signor Cristoforo Sboroschi [1], come tuttavia alcuni vogliono che sia; ma si crede che s' habbi preso equivoco della sua persona, in luoco del quale pare che quì si truovi hora un principal signor di Vallachia, ma, sendo incognito, non si sà del certo per ancora chi egli possa essere, se non che è reputato per quel prencipe di Valachia ch' altre volte fù cacciato et era favorito dal rè di Franza; è persona, per quanto intendo, di statura grande, di bona presenza, con li capelli longhi sopra le spalle, et possede bene la lingua italiana, non sapendosi nè dove vada, nè di dove venga. Con che mando alla Maestà Vostra il summario quì alligato di quello si hà di più [2]. . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv*, ms. 595[6], fol. 976.)

CCCXXX.

Bernardino Rosso, agent imperial la Veneția, către Împĕrat, despre sosirea luĭ Petru Cercel în acest oraș. Veneția, 1589, 20 Februar.

. . . . Non hò mancato questa settimana d'informarmi meglio della persona del signor valacco, che con le precedenti mie humilissime scrissi alla Maestà Vostra haver io presentito che si truovava quì, quale è il medesimo prencipe di Vallachia, che benignamente haverà inteso dalle suddette mie, nominato il signor Petrasco, già altre volte trattenuto costì con guardia honorata d'alquanti soldati della Maestà Vostra, della quale se ne lauda assai, per quello intendo; dicendo di non essere stato trattāto come pregione, ma più presto accarezzato con ogni libertà; è quì incognito et è ben spesso in casa del signor ambasciatore di Franza [3], havend' anco, solo con un servitore, visitato il nuntio di Sua Santità con dissegno di passar alla Madona di Loreto, a Roma et, ritornato quà, in Costantinopoli per vedere d'essere rimesso in Stato con quel favore et aiuto [2] . . . . . .

(*Ibid.*, fol. 858.)

---

1) Zborowski, dintr'o familie în legăturĭ cu Moldova. V. maĭ ales *Col. luĭ Traian*, II, nº 18.

2) V. și bucata următoare.

3) Era atunceĭ de Vignay. Hurmuzaki, III[1], 453-4; Charrière, *o. c.*, IV, 690 și nota 1, 701, nota 1.

4) V., pentru înțelegerea acestuĭ document și celuĭ precedent, *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secț. ist., XVIII, 86 și urm. și numerele următoare din volumul de față. Rosso datează *more veneto:* 1588.

CCCXXXI.

Venetia, 1589, 22 Mart. Raport al secretariului venețian Camil Ziliol, despre plecarea lui Cercel la Mantova și cercetarea făcută la locuința lui din Venetia.

Valachia.

MDLXXXIX, a XXII marzo, secretario Ziliol, andato di ordine publico per intendere se il principe di Valachia si ritrovasse in questa città et quanto dissegnasse di starvi, riferisse egli esser partito già per Mantoa et che doveva ritornare, et quanto sopra ciò haveva sottrato:

«Andato io, Camillo Ziliol, secretario dello Eccellentissimo Senato, di ordine delli Eccellentissimi signori Savii dell' una et l'altra mano, in Canaregio [1], per intender se'l signor Pietro, già principe di Valachia, si ritrova ancora in questa città, o pure si sia partito, per essecutione di quanto da me li fù detto di ordine dell' Eccellentissimo Senato et per saper anco qualche cosa delli suoi pensieri, mi riscolti *(sic)* [2] parlare co'l Clarissimo signor Anzolo Maria di Priuli, che hà la casa vicina a quella, nella quale habita il sudetto principe et, trovatolo in casa, conferitole il mio pensiero et il desiderio delli Eccellentissimi signori Savii, mi rispose Sua Signoria Clarissima che non sapeva se il signor principe fosse in casa, ma che giudicava de sì, vedendo delli suoi servitori sulli balconi, se ben poche volte, et la barca spesso alla riva; che, quanto al suo star quì lungamente, credeva che sì, perchè sapeva che'l principe haveva tolta la casa affitto da uno Pocetto, overo da Cà Pozzo, per anno uno, al quale però haveva dato il fitto di mesi sei avvanti tratto; nè altro disse sapere, ma li sovvenne, che un Biasio, fachin suo di casa, praticava anco in quella del principe, onde rissolvessimo di ragionar con questo fachino, et finalmente, trovatolo al *Corpus Domini,* tiratolo da parte, havemmo da lui quanto segue:

«Che questo signor haveva tolta la casa affitto per anno uno, et che haveva pagato al patron di mesi sei avvanti tratto, al quale haveva promesso anco il fitto delli mesi sei restanti, se li fossero venuti di fuori doi o tremille ducati, che diceva aspettare; che in casa sua praticava l'ambasciator di Francia, volendo dire il secretario [3], alcuni pretti greci, li Pannarotti Hebrei et Salamoncin Hebreo, et pochi altri; che hà nuove *(sic)* servitori, et tutta la robba di casa è tolta al nolo; che, havendoli atteso tutta la settimana passata a fare servitio per casa, haveva sentito a dire che'l signor voleva partirsi di quà marti [4] della presente settimana, ma che non sapeva se fosse partito o se fosse quì, perchè da sei giorni in quà continuamente serve al monasterio del *Corpus Domini,* et promisse di andare da uno de' barcaruoli del principe, per intender quella sera se fusse quì, perchè da mattina l'haveva da tornare dalle monache [5], et l'haverebbe fatto saper al Clarissimo signor Anzolo sopradecto, avvanti che'l fusse andato al letto; et soggionse, che haveva sentito a dire che'l voleva andar a Ferrara a star otto giorni, et che poi el saria tornato a Venetia, per starvi fino che li fossero venute || buone nuove, che'l voleva andar al suo paese. Lèt, havendolo noi avvertito di non dir parola ad alcuno, di quanto li era da noi stato adimandato, si partissimo, et tornassimo in Canareglio; dove havendo io secretario chiamata una barca et montato in essa per

---

1) *Canaregio* saŭ *Canal di Mestre* se desparte din Canal Grande lângă biserica S. Geremia.

2) Probabil: *mi risolsi.*

3) V. maĭ sus, p. 201, nota 3. Ambasadorul, de Maisse, era în congediu.

4) Fusese 21.

5) De la mănăstirea *Corpus Domini.*

venir a casa, parendomi in proposito dir qualche cosa al barcaruolo, con l'occasione del traghettar che fà in Canareglio, mi disse che'l principe haveva barca pagata, con doi servitori, che haveva poca gente in casa, che stava honoratamente, che era ben veduto da tutta quella contrada, et che haveva pagato il fitto di mesi sei a Pozzeto o al Pozzo, come di sopra, et che già quattro giorni el si era partito di quà, con una peotta 1) a otto remi, et che'l non sapeva dove'l fusse andato; soggiongendo che l'haveva lasciato alcuni pochi suoi in casa; et, parendomi haver cavato assai, non dissi altro.

«Alli XXIIJ poi, la mattina, per tempo venuto a trovarmi nell' Eccellentissimo Collegio il soprascritto Clarissimo signor Anzolo Maria, mi disse haver inteso da Biasio facchin sopradetto che'l detto principe non era nella città, et che l'era partito lunidì mattina, avvanti giorno, alle hore otto della notte in circa 2), con una peotta a sei remi, che si diceva per Ferrara, et per andare anco poi a Mantoa, che credeva che'l sarebbe tornato frà dieci o dodici giorni; et aggionse, che l'haveva lasciato in casa quì il suo secretario 3) con un servitore, et di più che l'haveva inteso che li Hebrei haveano portato via da detta casa molte robbe. Disse in oltre detto facchin, che l'haveva parlato con la moglie di uno Martin Becchin, barcaruolo, che è andato ad accompagnar il detto principe a Ferrara, et che da esso haveva inteso che esso principe voleva accordare nel mercato che li barcaruoli fossero obligati aspettarlo per tre giorni et che la peotta si fermasse per detti tre giorni ad aspettarlo de ritorno; ma che li barcaruoli, dubitando di maggior lunghezza di tempo, non havevano voluto restare, ma però non sono ancora ritornati con essa peotta; et credeva che'l sia in necessità di restar doi o tre giorni per luogo, et che però el non possa essere di ritorno, se non dopo le feste 4).

«A XXIIIJ poi, la mattina, andato io secretario di ordine *ut* || *supra* alla casa del sopradetto principe per parlare con il suo secretario et intendere alcuna cosa delli andamenti suoi, et principalmente se'l principe era per ritornar a Venetia et continuar l'habitatione in questa città, et non lo havendo ritrovato, parlai con un servitore sopra li generali, dal quale non hò potuto saper altro se non che'l suo patrone partì luni passato, avvanti giorno, per Mantoa, dove starà fino a queste feste; che poi ritornerà a Venetia, al qual tempo si hà da partire dalla casa dove al presente habita, con tutto che l'habbia tolta per un' anno, et pagato il fitto, perchè, essendo casa vecchia, et marcia, non vi possono habitare, et ne torrà un' altra più a proposito 5)» . . . . . .

(Veneţia, *Archivio di Stato, Esposizioni Principi*, reg. 8, f° 103 V°.)

CCCXXXII.

Resoluţie a senatuluĭ veneţian, despre invitarea luĭ Cercel, prin secretariul luĭ, ca să nu se maĭ întoarcă la Veneţia. Veneţia, 1589, 23 Mart.

Che sia commesso in nome di questo Consiglio al secretario del principe di Vallachia 6), lasciato dallui in questa città, che debba far intender al detto principe,

1) Barcă cu copertă, vâsle şi pânze.

2) Luni a fost 20 Mart. Ora e cea veneţiană, de la apusul soarelui; deci cam 2 şi jumătate de noapte.

3) Francesco Sivori, Genoves, era secretariul luĭ Cercel. V. Hurmuzaki, III¹, 106-7.

4) Ale Paştilor, care cădură la 2 April.

5) V. *Anal. Ac. Rom., l. c.*, 87-8.

6) V. nota 3.

dove lui si ritrova, ferma voluntà del Senato esser che'l non ritorni più in questa città, per le cause che li furono già considerate di ordine dell' istesso Senato [1].

63 41
41 63
66 63 [2].

Savil del Consiglio.

Absenti:

Giacomo Foscarini, Procurator,
Justinian Justinian.

Savii di Terra Ferma.

Absente:

Antonio Miani.

(Ibid., Sen. Secr., reg. 87, f° 32 V°.)

CCCXXXIII.

Veneția, 1589, 18 Maiŭ. Resoluție a senatuluĭ venețian, despre acordarea unuĭ dar de 120 de galbenĭ pretendentuluĭ Ioan Bogdan.

Consiglieri,
Capi de' Quaranta [3],
Savii del Consiglio,
Savii di Terra Ferma,
Savii alli Ordini.

Dalle lettere del rè Christianissimo [4] et dalla scrittura hora lette si è intesa la richiesta fatta di qualche solevamento al principe di Bogdania [5], che si ritrova in questa città, constituito in strettissima fortuna, con che possa più commodamente transferirsi a Constantinopoli, per dove è di presta partenza, et convenendosi fare in ciò quanto è proprio della solita pietà di questo Consiglio, massimamente aggiongendosi l'intercessione di Sua Maestà Christianissima.

L'anderà parte che delli danari della Signoria Nostra a questo deputati siano dati in dono al sudetto principe di Bogdania, per una volta *tantum*, ducati cento da lire 6 et soldi 4 per ducato.

128 — 20 — 4 — 5 — 50 — 67.

---

1) V. Hurmuzaki, III[1], 449-51.
2) Cifrele reprezintă voturile pentru și contra, în cele trei scrutine succesive.
3) «Quarantia Criminal», instanță judecătorească penală, având și atribuții politice.
4) Henric al III-lea († August 1589).
5) Ioan Bogdan. V. *Anal. Ac. Rom., l. c.*, XIX, 232-3.

Et *illico* fù posta la soprascritta parte, eccettuato però che, dove dice dugati cento, si debba dire dugati ducento, et furono

+ 160— 16 — 11.

(Ibid., f° 82 V°.)

CCCXXXIV.

Resoluție a senatuluĭ venețian, despre acordarea unuĭ dar de 200 de galbenĭ luĭ Cercel, împreună cu o corabie până la Cattaro, un pașaport și o recomandație către rectorul acestuĭ oraș. Veneția, 1589, 24 Iunie.

Dalla supplicatione del principe di Valachia [1], hora letta, questo Consiglio hà inteso la occasione che Sua Signoria hà d'andare in Constantinopoli et il bisogno nel quale egli si ritrova de danari, per fare il detto viaggio, supplicandoci per tanto (?) de scudi mille ad imprestido, di lettere di favore presso il rettor di detto loco [2] et d'un passaporto; però, essendoci stato racommandato esso principe a nome del rè Christianissimo et anco dal magnifico Assan-Bassà [3], co'l mezo di lettere del baylo nostro in Constantinopoli [4], è conveniente usar verso la persona di Sua Signoria della solita liberalità della Repubblica nostra.

L'anderà parte che sia pagata al principe predetto di Valachia una fregata che lo conduca fino a Cattaro, accompagnato da lettere di favore presso quel rettor nostro e un passaporto, conforme alla sua richiesta, et presentato a nome de questa Repubblica de ducati ducento, li quali, insieme con la spesa della fregata, siano posti a conto della Signoria nostra.

+ 157 — 16 — 22.

(Pe margine:)

Consiglieri,
Capi de' Quaranta,
Savii del Consiglio,
Savii di Terra Ferma,
Savii alli Ordini.

Non furono mandati al principe li ducati 200, perchè lui li recusò.

(Ibid., f° 80 V°.)

---

1) Cercel. Cf. Hurmuzaki, III, 454 și urm. și maĭ sus n° CCCXXXII, pp. 203-4.

2) Locul nu e însemnat: se vede însă din cele ce urmează că e vorba de *Cattaro*.

3) Hassan-Pașa.

4) Giovanni Moro era bail în 1590.

CCCXXXV.

Veneția, 1589, 27 Iunie.

Răspunsul luĭ Petru Cercel către senatul venețian, despre nevoia sa absolută de a i se împrumuta o mie de scudĭ, decât care nu poate primi maĭ puțin.

Valachia.

MDLXXXIX, a XXVII Giugno.

Principe di Valachia, prendendo licentia, ringratia la Repubblica delli favori usatili di una fregata, passaporto et lettere al rettor di Cattaro; si duole che li sia negato lo imprestido ricercato di mille scudi, facendosselli dono di 200, quali dice, non supplendo al suo bisogno, che non li piglierebbe. Offerisce il suo servitio alla Repubblica.

Venuto nell' Eccellentissimo Collegio, il principe Pietro di Vallacchia disse:

«Serenissimo Principe [1]. Io altre volte, che sono stato in questa città Illustrissima, hò ricevuto dalla Serenità Vostra et da questi signori Illustrissimi tante cortesie et buoni trattamenti, che me li ritrovo et confesso molto obligato; onde anco in questo tempo, che sono per andare a ricuperar il mio Stato et per far questo viaggio, hò stimato debito mio venir a fare riverentia a Vostra Serenità et valermi della sua gratia et benignità. Io la hò fatta supplicare per una fregata, per un passaporto et per una lettera al Clarissimo rettor di Cattaro. Hora il signor ambasciator di Francia [2] mi hà fatto sapere, che Vostra Serenità mi hà concessa la fregata et il passaporto et la lettera, et ne ringratio grandemente Vostra Serenità; mi hà anco fatto sapere il signor ambassator, che, havendo io supplicato Sua Serenità per mille scudi, nel modo che si contiene nel mio memoriale; li quali io haverei restituiti al Clarissimo suo bailo, hà piaciuto a Vostra Serenità farmi un donativo di scudi ducento. Serenissimo Principe. La supplicatione et richiesta che hò fatta a Vostra Signoria è stata per non palesare et publicare li fatti miei per mercanti, et sopra la piazza; perchè, bisognandomi mille scudi, et non meno, per far il mio viaggio, questi ducenti non possono essere bastanti al mio bisogno, et tanto mi farebbe || a discoprirmi per ottocento, quanto per mille, non potendo far altrimenti, et mi sarebbe gran favore haver la intiera gratia, della quale resterei con quell' obligo che conviene; procurando di riconoscere li favori ricevuti da lei et aspettando la intiera gratia.»

Rispose il Serenissimo Principe: «Signor principe. A noi et a tutti questi signori è grandemente dispiacciuto delli travagli di Vostra Signoria, desiderandole ogni bene et la ricuperatione del suo Stato et tutto quello che la desidera. È stato fatto volentieri et prontamente quello che l'hà ricercato del passaporto, della fregata et della lettera, et anco del donativo che è parso a questi signori di farli, et più si haveria fatto, se si haveria potuto per le molte spese che hà questa Republica. [El]la lo accetterà allegramente, et con quella buona voluntà con la quale questi signori hanno deliberato dargliegli, et Dio le conceda ogni felicità.»

Replicò il principe: «Io ringratio Vostra Signoria, come hò detto, del passaporto, della fregata et delle lettere, et ne tenirò obligo a Vostra Signoria. Quanto al donativo, io speravo di essere gratificato della mia richiesta et supplicatione, che le hò fatto, perchè in ogni modo io haverei restituiti li mille scudi al Clarissimo bailo, con ogni prontezza di servirlo in tutte l'occasioni. È vero che sono principe piccolo et sud-

---

1) Titlul obișnuit al dogelui, în relațiile oficiale.

2) De Maisse. V. Charrière, IV, 710 și urm., 726.

dito al Turco, tuttavia posso pur fare qualche servitio, et li mici homeni sono sempre presso il Clarissimo bailo, per li servitii che li possono occorrere; et procurerò, s'io potrò, disobligarmi delli obligbi che io hò con Vostra Signoria per le cortesie ricevute; ma, quanto al donativo, non essendo esso sufficiente al mio bisogno et bisognando scoprirmi con altri, non voglio incommodare la Signoria Vostra. In tanto la sarà contenta darmi la sua benedittione, et io supplico il Signor Dio, che, sì come hà conservato sempre questa città intatta, come una vergine celeste, così si degni conservarla sempre vergine, liberandola de ogni pericolo et dandole sempre felicità. Col che, fatta reverentia alla Sua Serenità, si licentiò, et partì [1].

(Ibid., Esposizioni ambasciatori, reg. 8, f° 146.)

CCCXXXVI.

Sinet, în numele luĭ Ștefan-Vodă, fiul luĭ Petru-Șchiopul, din partea Banuluĭ Iani Cantacuzino, pentru o sumă de banĭ luată de la un gealep. 1589, 20 (30) Novembre.

1589, Νοεμβρίῳ χ'.

† Ὁμολογῶ ἐγὼ Ἰωάννης ὁ μπάνος [2] πῶς ἔλαβα ἀπὸ τὸν Περβανάμπεϊ τὸν κασάπην ἄσπρα χιλιάδες (420,000), ἤγουν τεσσαράσιες *(sic)* εἴκοσι, διὰ τὴν δουλίαν τοῦ αὐθέντος τοῦ Στέφαν Βοεβόνδα, καὶ ἔχωμεν σταμὸν νὰ τὸν δώσῃ ὁ αὐθέντης πράβατα ἀπὸ τὴν Σορόκα [3], τὸ κάθε πρόβατον πρὸς ἄσπρα σαράντα ἑπτά. Διότι ἔτζει τὰ ἐκάμαμεν παζάρῃν.

(Pecete rotundă, cu două cercurĭ, cel din mijloc avênd slove turcești; cel de afară are în grecește: Ἰωάννης Βεστιάρης Μολδοβλαχίας.)

(Pe V°: ἔσπρα 188,000 [șters: 152,340], ἔμηναν 26,766.) [4]

(Bibl. Ac. Rom., *Actele luĭ Petru Șchiopul.*)

---

1) V. *Anal. Ac. Rom., l. c.*, 88 și urm.

2) Asupra Banuluĭ muntean Iani Cantacuzino, v. *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secția istorică, XVIII, 81-3. Fusese, în Moldova, Comis supt Iancu Sasul (Bibl. Ac. Rom., Pecete 52; dacă e acelașĭ Iani ca și vistierul de maĭ tărziŭ) și luă vistieria îndată după intrarea luĭ Petru-Șchiopul pentru a doua oară în Iașĭ, la 17 Octombre 1582 (Ureche, 235; Bibl. Ac. Rom., Pec. 53). Cf. Tanoviceanu, în *Arch. soc. șt. și lit. din Iași*, III, 30.

3) Județul Soroca.

4) Iată traducerea: «Mărturisesc eŭ, Ioan Banul, că am luat de la Pervana-beĭ, casapul, 420,000, adecă patru sute două-zecĭ de miĭ de aspri, pentru slujba Domnuluĭ Ștefan-Voevod, și avem învoială (?) să-ĭ dea Domnul oĭ din Soroca, cu câte patru-zecĭ și șepte de aspri oaia. Pentru care așa am făcut târguiala.»

CCCXXXVII.

1589, 20(30) Novembre. Sinet, în numele luĭ Ștefan-Vodă, fiul luĭ Petru Șchiopul, din partea Banuluĭ Iani Cantacuzino, vistier, pentru o sumă de banĭ luată de la un Perot.

1589, Νοεμβρίῳ κ'ℊ.

† Ὁμολογῶ ἐγὼ Ἰωάννης ὁ μπάνος πῶς ἔλαβα ἀπὸ τὸν Φλόρω τοῦ Ταγητζί[1]. *(sic)* ἄσπρα χιλιάδες (150,000), ἤγουν ἑκατὸν πέντα, διὰ τὴν δουλίαν τοῦ αὐθέντος Στέφαν Βοεβόνδα, καὶ ἔχωμεν σταμ[όν] νὰ τὸν δώσῃ ὁ αὐθέντης πρόβατα ἀπὸ τὰ κατηλίκι τοῦ Γτασίου, τὰ κάθε πρόβατον πρὸς ἄσπρα σαράντα πέντε. Δι ὅτι ἔτζει τὰ ἐκάραμεν παζάρι. Καὶ τὰ ἐλάβαμεν Νοεμβρίῳ κ'ℊ[2].

(Pe V°: ἔπιρεν 43,785, ἔμηναν 16,285.)

(Pecete ca la n° CCCXXXVI.)

(Ibid.)

CCCXXXVIII.

1589, 1 (11) Decembre. Sinet, în numele luĭ Ștefan-Vodă, fiul luĭ Petru Șchiopul, din partea Banuluĭ Iani Cantacuzino, pentru o sumă de banĭ luată de la un ienicer.

1589.

† Ὁμολογῶ ἐγὼ Ἰωάννης ὁ μπάνος πῶς ἔλαβα ἀπὸ τὸν Ἀχουμὰτ Τζελεπὶ τὸν γενήτζαρην ἄσπρα χιλιάδες τριανταμία ἤγουν 31,000, διὰ τὴν δουλίαν τοῦ αὐθέντος Στέφαν Βοεβόνδα, καὶ ἔχωμεν σταμὸν, ὅταν πηγένῃ εἰς τὴν Μπογδανίαν, νὰ τὸν δήδι ὁ αὐθέντης Στέφαν Βοεβόνδας τὰ ἄσπρα του. Καὶ τὰ ἐπήραμεν Δεκε[μ]βρίῳ α'ℊ[3].

(Pecete ca la n° CCCXXXVII.)

(V°: o însemnare turcească?)

(Ibid.)

---

1) Ταγητζίας, Ταγατζίας, da Gagliano? V. *Anal. Ac. Rom., l. c.*, 10, 14.

2) Iată traducerea: «Mărturisesc eŭ, Ioan Banul, că am luat de la Floro da Gagliano (?) 150,000, adecă o sută cinci-zeci de miĭ de aspri, pentru slujba Domnuluĭ Ștefan-Voevod, și avem învoială (?) să-ĭ dea Domnul oĭ din județul Iașilor, cu câte patru-zeci și cinci de aspri oaia. Pentru care așa am făcut târguiala. Și i-am luat [baniĭ] la 20 Novembre.» — V. n° CCCXXXVI.

3) Iată traducerea: «Mărturisesc eŭ, Ioan Banul, că am luat de la Ahmed-Celebì, ienicerul, 31,000, adecă treĭ-zeci și una de miĭ de aspri, pentru slujba Domnuluĭ Ștefan-Voevod, și avem învoială (?), când va veni în Moldova, să-ĭ dea Domnul Ștefan-Voevod baniĭ luĭ. Și i-am luat la 1-iŭ Decembre.» — V. n° CCCXXXVII.

CCCXXXIX.

Sinet, în numele luĭ Ștefan-Vodă, fiul luĭ Petru Șchiopul, din partea Banuluĭ Iani Cantacuzino, vistier, pentru o sumă de bani luată de la gealepĭ. 1589, 1 (11) Decembre.

1589 Δεκε[μ]βρίῳ α'[ῆ].

† Ὁμολογῶ ἐγὼ Ἰωάννης ὁ μπάνος πῶς ἔλαβα ἀπὸ τὸν Φώτι καὶ ἀπὸ τὸν Γεώργι ἄσπρα χιλιάδες (100,000), ἤγουν ἑκατόν, διὰ τὴν δουλίαν τοῦ αὐθέντος Στέφαν Βοεβόνδα, καὶ ἔχωμεν σταμὸν νὰ τοὺς δώσῃ πρόβατα ἀπὸ τὰ κατηλίκι[1] τοῦ Νέμητζου[2], πρὸς ἄσπρα τριάντα τέσσαρα Διότι ἔτζει τὰ ἐκάψαμεν παζάρην[3].

(Pecete ca la n° CCCXXXVI.)

(Pe V°: ἴπερα ἄσπρα 85,000, ἔρηναν 15,000.)

(Ibid.)

CCCXL.

Dr. Bartolomeiŭ Pezzen, ambasador imperial pe lângă Poartă, către arhiducele Ernest de Austria, despre știrĭ de la Moldovenĭ relative la solia polonă și iernarea beglerbegului Greciei la Silistra. Constantinopol, 1589, 10 Decembre.

. . . . Von der pollnischen Pottschafft hab ich mich bey den Moldawern, so her khommen, erkhundigt, und werd bericht das solche noch an den pollnischen Gränizen ligt. Sonst hört man von den pollnischen Gränizen nichts mehr, und soll noch der Beglerbeg *Graeciae* zu Silistria überwintern[4]. . . . . .

(Graz, *Landschaftsarchiv, Türkenkrieg,* ad ann.)

---

1) District (de la *cadi*).

2) Neamț.

3) Iată traducerea: «Mărturisesc eŭ, Ioan Banul, că am luat de la Foti și de la Gheorghi 100,000, adecă o sută de miĭ de aspri, pentru slujba Domnuluĭ Ștefan-Voevod, și avem învoială (?) să-ĭ dea Domnul oĭ din județul Neamț, cu câte treĭ-zecĭ și patru aspri oaia. Pentru care așa am făcut târguială.»

4) Pentru această expediție a Turcilor (pe cari-ĭ indică «solche» din text) în Polonia, v. *A. Fr.*, I, 123, n° 3; Bogdan, *Doc.*, I, 295 și urm.; Hurmuzaki, *Doc.*, III[2], 25; *La deffaicte des Tartares et Turcs, faicte par le seigneur Jean Zamoïsky . . ., à laquelle on a ajouté le discours de Jean Zamoïsky tenu à la diète de Varsovie en MDXC et la réponse de Sigismond III,* Paris, Techener, 1859, in 12 (după ediția din 1590); Heidenstein, *De Vita Joannis Zamoiscii* (ediția Dzyalyński, Posen, 1861, in 4°), 110 și urm.

CCCXLI.

Milan, 1590. Dintr'un tratat asupra Turciei de Francisc Marcaldi, dedicat lui Giov.-Ambrosio Pagani, despre tributul și obligația militară a principatelor.

Narratione dell' Imperio et stato della Casa ottomana . . .

. . . . Il Transilvano paga cecchini cento e trenta mila.
Il Bogdano paga trenta cinque mila.
L'imperatore trenta mila.
Il Valacco quindeci mila.
Ragusi dodeci mila . . .

Vi sono i Bogdani, governati dal Vaivoda loro, tributario, che con dieci mila cavalli sono obligati servire il Signore.

Li Valachi ancora loro con altretanti cavalli sono obligati servire esso Signore.

Questi, così i primi, come i secondi, vivono alla greca, et in libertà del Signor è mutar loro il Vaivoda [1]. . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambros.*, H. Sup., IV, 27, fol. 36 și urm.; ms. din sec. al XVI-lea.)

CCCXLII.

Veneția, 1590, 8 Ianuar. Deliberație a senatului venețian pentru un ajutor bănesc cerut de pretendentul la coroana Moldovei Ștefan Lăpușneanu, în calea lui spre Roma.

Die VIII Ianuarii.

Consiglieri,
Capi de' Quaranta,
Savii del Consiglio,
Savii di Terra Ferma [2].

Havendo il Voivoda di Moldavia, che al presente si ritrova in questa città, ricercato la Signoria nostra ad esser contenta, in questa sua partita per Roma, sovenirlo di danari, per li suoi presenti bisogni, sicome dalla sua scrittura hora letta [3] si è

---

1) E, cu deosebiri mici de stil, bucata de mai sus, p. 198, nº CCCXXVI; v. și p. 82, nº CXXVII. Cf. Albèri, *o. c.*, seria a 3-a, III, 336.

2) Senatul venețian, *Consilium Rogatorum, Consiglio dei Pregadi,* reunia în ședințile sale, nu numai pe senatori *(consiliarii)*, ci și alți magistrați.

Capii Quarantiei criminale erau în număr de trei; delegații senatului numiți *Savii del Consiglio,* cari asistau la deliberațiile consiliului ducal, *Collegio,* erau șei-spre-zece; iar *Savii di Terra Ferma,* cari se ocupau de administrația teritoriului continental al Veneției, erau numai cinci. Cf. Mas Latrie, *Histoire de Chypre,* III (Paris, 1855), 825 și urm.; Rawdon Brown, *L'archivio di Venezia* (Veneția-Turin, 1865), 77, nota 2.

3) Lipsește.

inteso, et dovendosi, secondo il costume della Repubblica nostra, procurar che si parti, quanto si possi, satisfatto, —

L'anderà parte che ad esso Voivoda siano, per nome della Signoria nostra, mandati ducati cento da lire sei, soldi quattro per ducato, da essergli liberamente donati; li quali siano pagati delli danari della Signoria nostra [1].

(Veneția, *Arch. di St., Sen. Secr.*, reg. 87, fol. 134 V°.)

CCCXLIII.

Von Hallegk, comandantul imperial în Stiria, către archiducele Carol [2], despre prădăciunile Tatarilor în Polonia și iernarea beglerbeguluĭ Crecieĭ, care-ĭ ajutase, în Moldova. Graz, 1590, 12 Ianuar.

. . . . Ewr Fürstliche Durchlaucht erinnder ich . . . das gestern . . . Ainer vom Adl, Christoff Orochotzy genant, . . . auss Siebenbürgen khomben. Dieser dient des Voivoden in Siebenbürgen Hoff . . .; geet gleichwohl inn die sechste Wochen, das er von sein Herrn zogen . . . Der zaigt, erstlichen, von dem Raub, so die Tattern unnd Thürckhen an unterschidtlichen Orten, in der Cron Polln, gethan, soviel an, das die Tattern sollen Podollya beraubt haben unnd seer grossen Schaden gethan, Begler-Beg aber auff ain andern Ortt, unnd allain Edelleuth, wie man die in Winndischlanndt *Plemenitaschen* 3) nent, inn die fünffhundert hinwegkh gefüert haben. Tättern sollen vonainander gezogen sein, Beglerbeg aber solle inn Maldaw winttern . . . Die Ursach dieses solt sein, das die Cassackhen den Fridt nit haltten unnd das die Pollackhen den Bathorj für irn König nit angenomben 4) . . . . . .

(Graz, *Landschaftsarchiv, Kriegssachen*, an. 1590.)

---

1) Pentru a înțelege această bucată, v. *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secț. ist. XIX, pp. 242-3.

2) Archiducele Carol de Stiria era fratele Împăratuluĭ Maximilian al II-lea, unchiul luĭ Rudolf al II-lea și tatăl viitoruluĭ Împărat Ferdinand al II-lea (1619-37) Una din fiicele sale, Ana, se căsători, la 4 Maiŭ 1592, cu Sigismund al III-lea de Polonia (v. *Deutsche Geschichte im Zeitalter der Gegenreformation und des 30-jährigen Krieges (1555-648)*, von Moriz Ritter, II (Stuttgart, 1895), 86). O alta, Maria-Christina, fu soția luĭ Sigismund Báthory *(Prinzessin Maria-Christierna von Innerösterreich (1574-621)*, von dr. Karl Reissenberger, în *Mittheil. des hist. Vereins für Steiermark*, XXX (1882), 26 și urm.). Iată și iscălitura acestuĭ principe, după o scrisoare conservată în *Landschaftsarchiv* din Graz:

3) De la croatul *plemenitaš*, din familie mare.

4) Pentru această expediție a beglerbeguluĭ Crecieĭ, care avea de scop să silească pe Polonĭ, desbinațĭ pentru succesia la tron, a plăti Porțeĭ un tribut în banĭ, v. Hurmuzaki, IV², 145 și urm.; Bogdan, I, 295 și urm.; *A. Ir.*, I, 123-4; Hammer, IV, 208-9. Sigismund, principele Ardealuluĭ, își puse so candidatura în Polonia, unde domnise unchiul său Ștefan. Oferia în 1591 Turcilor banĭ mulțĭ dacă-l vor pune pe tron în lipsa regeluĭ Sigismund al III-lea. care plecase în Suedia. Hammer, *l. c.*, 210, nota c. — «Orochotzy» e poate un Rákóczy. Cf. și p. 209, nota 4.

CCCXLIV.

1590, 15 (25) Ianuar. Sinet al Banuluĭ Ioan Cantacuzino pentru datoria luĭ Ștefan-Vodă, fiul luĭ Petru Șchiopul, către un Turc.

1590.

† Ὁμολογῶ ἐγὼ Ἰωάννης ὁ μπάνος πῶς ἔλαβα ἀπὸ τὸν Ἀχουμὰτ Τζελεπὶ τὸν γενήτζαρην ἄσπρα χιλιάδες (225,000), ἤγουν διακόσιες εἴκοσι πέντα, διὰ τὴν δουλίαν τοῦ αὐθέντος τοῦ Στέφαν Βοεβόνδα, καὶ ἔχωμεν σταμὸν, ὅταν πηγένῃ εἰς τὴν Μπογδανίαν, νὰ τὸν δήδῃ ὁ αὐθέντης τὰ ἄσπρα του.

Ἰαννουάρι ιε΄ῃ 1).

(Pecete ca la n° CCCXXXIX.)

(Bibl. Ac. Rom., *Actele luĭ Petru Șchiopul.*)

CCCXLV.

1590, 1 (11) Februar. Sinet al Banuluĭ Ioan Cantacuzino pentru datoria luĭ Ștefan-Vodă, fiul luĭ Petru Șchiopul, către un Turc.

1590.

† Ὁμολογῶ ἐγὼ Ἰωάννης ὁ μπάνος πῶς ἔλαβα ἀπὸ τὸν Μεεμὲτ Τζελεπὶ τὸν τζεμπεντζὶ ἀπὸ τὸ Ἀϊβάσαρη ἄσπρα χιλιάδες (260,000), ἤγουν διακόσια ἐξίκοντα, διὰ τὴν δουλίαν τοῦ αὐθέντος τοῦ Στέφαν Βοεβόνδα, καὶ ἔχωμεν σταμὸν ἕως ὅλον τὸν Ἰούλλιον νὰ τὸν δώσι ὁ αὐθέντης τὰ ἄσπρα του, ἤγουν εἰς ἓξ μήνας. Φεβρουαρίου α΄ῃ 2).

(Aceiașĭ pecete ca la n° precedent.)

Pe[ntru] taler ap *(sic)* 3) 30 4).

(Ibid.)

---

1) Iată traducerea: «Mărturisesc eŭ, Ioan Banul, cum că am luat de la Ahmed-Celebì Ienicerul 225.000 de aspri, adecă două sute două-zecĭ și cincĭ de miĭ, pentru slujba Domnuluĭ Ștefan-Voevod, și avem învoială (?), când va veni el în Moldova, să-ĭ dea Domnul aspriĭ luĭ. Ianuar 15.» — Pentru cuprins, v. maĭ sus, pp. 208 și urm., n^le CCCXXXVIII și urm.

2) Iată traducerea: «Mărturisesc eŭ, Ioan Banul, cum că am luat de la Mehemed-Celebì, Gebegiul, din Aivassari, 260.000 de aspri, adecă două sute șeĭ-zecĭ de miĭ, pentru slujba Domnuluĭ Ștefan-Voevod, și avem învoială (?), ca până la sfârșitul luĭ Iulie să-ĭ dea Domnul aspriĭ luĭ, adecă peste șese lunĭ. Februar 1.»

3) April. Însemnarea nu e de mâna luĭ Petru Șchiopul.

4) V. n° CCCXLIV, maĭ sus.

CCCXLVI.

Deliberație a senatuluĭ venețian, pentru un ajutor bănesc cerut de pretendentul Ștefan Lăpușneanu, la întorsul luĭ din Roma. Veneția, 1590, 28 Maiŭ.

MDXC, die XXVIII Maggio.

Consiglieri,
Capi de' Quaranta,
Savi del Consiglio,
Savi di Terra Ferma [1].

Che, per la cortese dimostrazione che è solita usar la Signoria nostra verso li principi, siano delli danari della istessa Signoria nostra dati alli officiali alle Rason Vecchie [2] ducati cento da lire sei, soldi quattro [3] per ducato, per presentar in dono, in nome nostro, al signor Steffano, principe di Moldavia, che se ne torna alle sue bande, come dalla sua scrittura hora letta questo Consiglio hà inteso.

+ Marc' Antonio Barbaro [4], kavalier, Procurator, Savio del Consiglio.
+ Giulio Michiel, Savio di Terra Ferma.
+ 147.
— 15. Adì ditto, in Collegio, essendo in Senato.
— 10. 17
0 4/5
1 5).

(Veneția, *Arch. di St., Sen. Terra*, reg. 60, fol. 35 [6].)

CCCXLVII.

Bartolomeiŭ Brutti, Mare-Cămăraș și căpitan de Lăpușna [7], apoĭ postelnic [8], către Marele-Vizir Sinan-Pașa, despre întoarcerea sa în Polonia și dispozițiile bune ale regeluĭ acesteĭ țĕrĭ față cu Turciĭ. Varșovia, 1590, 4 Septembre.

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor Bassà,

Partito di Constantinopoli de diligenza, non hò mancato di seguitar il mio viaggio con le lettere dell' invitissimo imperator [9] et di Vostra Signoria Illustrissima

---

1) V. maĭ sus, p. 210, nota 2.

2) Socotelile vechĭ, un oficiu de comptabilitate. Era și un oficiu numit *le Rason nove*. V. Mas Latrie, *l. c.*, 838-9.

3) *A (sic)*, în ms., dar v. p. 211, nº CCCXLII.

4) Asupra acestuĭ fost bail la Constantinopol, v. Albèri, *o. c.*, seria a 3-a, I, 299 și urm., și *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secț. ist., XVIII, p. 11 și nota 2.

5) Avem întâiŭ votul din senat, apoĭ cel precedent, din Colegiu: vocile pentru și contra și abținerile.

6) Pentru lămuriri, v. nº CCCXLII, pp. 210-1.

7) Ocupa aceste funcții în 1587. V. Hurmuzaki, III[1], 95-6.

8) V. un document inedit al luĭ Petru-Vodă (1591, 25 April) în Bibl. Ac. Rom., Pecete 121.

9) Murad al III-lea.

per venir trovar il potentissimo et Serenissimo rè di Polonia [1]; ma il viaggio lungo et il non haver potuto trovar commodità di cavalli, et per essermi sopragiunto una malatia, prima ch' alli 27 d'augusto non puoti presentarmi al Serenissimo rè di Polonia et insieme presentar le lettere dell' invitissimo imperator, di Vostra Signoria Illustrissima et del signor ambasciatore [2]. Le qual lettere Sua Maestà In[cli]ta, come amico buono et vicino, amichevolmente le hà ricevute, et subito Sua Maestà hà dato ordine alli pottentissimi esserciti suoi et alli capitani che fermassero et procurassero non dar nissun danno alli paesi et alli sudditi dell' invitissimo imperator, et, perchè bisognerà ch' io fermi alquanto tempo in questa Corte, acciochè si finiscano gli negotii trattati da esso signor ambasciatore, et però vien ad esser mandato questo gentil'huomo [3], acciò Vostra Signoria Illustrissima vedda che l'In[cli]ta Maestà Regia in ogni modo vuole che le antiche amicitie siano confirmate, con quelli modi et conditioni che sono state fin' al presente. Et Vostra Signoria Illustrissima intenderà il resto dal signor ambasciator et da questo gentil'huomo. Altro non hò che dire, senon pregar Iddio la sanità di Vostra Signoria Illustrissima, alla cui gratia mi raccomando. Data adì 4 di Settembre, in Varsovia, 1590 [4].

Da *(sic)* Vostra Signoria Illustrissima et Eccellentissima

Servitor affezionattissimo

Bartolomeo Bruti.

A tergo: All' Illustrissimo et Eccellentissimo signor, il signor Sinan-Bassà, supremo visir della Eccelsa Porta.

(Ibid., Inquisitori di Stato, busta 416; copie.)

CCCXLVIII.

1591. Din raportul luĭ Mateĭ Zane, bail venețian la Constantinopol, despre situația Domnilor românĭ și tributul ce plătesc Porțeĭ principatele.

. . . . Vallachia e Bogdania sono Greci, et vengono da loro medesimi eletti li principi, ma da Turchi sono confirmati et cassati a loro piacere; et queste elettioni sono spessissime, perchè, per esser principe, si spende molti danari, et, perchè queste rendite siino spesse, per questo morono presto. Paga la Vallachia di tributo 26m cechini l'anno, et la Bogdania 60m [5]; d[ett]i governi sono detti comunemente le regalie della Porta, et però se le procurano spesso; da che nasce che, come queĭ popoli prima pagavano un caratto [6] all' anno, hora ne pagano uno al mese, per

---

1) Sigismund al III-lea.

2) Engles, Eduard Burton. V. Hammer, IV, 157, 208.

3) Secretariul ambasadoruluĭ engles *(A. Fr.,* I, 124, nº 3)? V. și Heidenstein, *o. c.,* 113.

4) Pentru aceste tratări de pace, v. și Bogdan, I, 309 și urm.; *A. Fr.,* I, *l. c.*

5) V. maĭ sus, nº CCCXLI, p. 260.

6) Haraciŭ.

rispetto delli molti et presti guadagni che vogliono fare li governatori di questi miseri popoli [1] . . . . . .

(Ibid., Bibl. Marciana, It. XI, 28, fol. 141.)

CCCXLIX.

Raport către Împĕrat al luĭ Ricard Strein de Ehrenreichstein-Schwarzenau [2], sol imperial în Polonia, despre convorbirile ce a avut în privinţa răsboiuluĭ contra Turcilor cu Albert Lacki, Palatin de Sieradz [3], şi cu Bartolomeiŭ Brutti. 1591, 10-24 Ianuar.

. . . . Cum Palatino Siradiensi Lascio decima ianuarii, quo Streinium visitavit . . . . . .

Habuisse correspondentiam cum Mosco et per Illum cum Persa, ut una Turcam invaderent [4]. Habuisse cum Rascianis et Bulgaris, qui illi per suos sacerdotes, quod firmissimum apud illos, promiserint, quamprimum ad eos cum aliqua manu militum advenerit et vexillum crucis Christi erexerit atque illis arma attulerit, omnes contra Turcam insurrecturos; similiter et cum Moldavis. Persam bellum inchoasse, quod adhuc duret [5], Caesarem [6] mortuum esse, et sic negotium in irritum conatum cessisse. . . .

Brutus ad Strenium, 24 ianuarii.

Detulit sua servitia Maiestati Caesareae; dominum Pezinum [7] bene sibi cognitum fuisse; iturum Constantinopoli cum munere pell[i]um zebelinarum [8]; siquidem ibi prodesse Suae Maiestati posset, facturum fideliter; nihil petere, nisi prestito aliquo magno servitio. Respondi generaliter, me dicturum Maiestati Caesareae (hoc etiam, quamvis iam

---

1) Cf. Albèri, *o. c.*, ser. a 3-a, III, XXII, 381 şi urm. «Marco» Zane (ceteşte *Matteo)* e înlocuit cu Marco Venier abia în 1594 (Hurmuzaki, IV^2, 177).

2) Strein a scris şi un tratat despre privilegiile ţĕrilor şi principilor Austrieĭ din sus şi jos de Enns; e intitulat: *Die Landhandveste.* Bibl. imp. din Viena are maĭ multe cópiĭ: ms. lat. 14.392, 14.448, 14.733. El se găsia în Polonia pentru a trata alipirea acestuĭ regat la liga creştină; relaţiile germano-polone eraŭ destul de rele, din causa candidatureĭ archiducelui Maximilian, care fusese ales, treĭ zile după Sigismund Vasa, la 22 August 1587 (Ritter, *o. c.*, II, 84-5). Bătut de Zamoyski, archiducele nu părăsise cu jurămînt, cum i se cerea, drepturile sale asupra tronuluĭ polon *(ibid.,* 86). Cf. Stephan Ehser, *Das polnische Interregnum 1587,* în *Römische Quartalschrift,* IX, 377 şi urm. şi J. Caro, *Das Interregnum Polens im Jahre 1587,* Gotha, 1861.

3) Asupra luĭ Lacki, v. maĭ sus, pp. 64 şi altele. — Strein avuse alte întrevederĭ, la 28 Decembre 1590 şi 21 Ianuar 1591, cu nunciul papal, Hanibal de Capua, şi archiepiscopul de Gnesen (f° 1, 3, 8 V°).

4) Pe timpul când fu ales regele Henric (1573).

5) Ceia ce spune Lacki nu e adevĕrat: Şah-Abbas încheiă cu Turciĭ o pace, favorabilă acestora, la 21 Mart 1590 (Hammer, IV, 182).

6) Împĕratul Maximilian, pretendent la tronul polon. Lacki era unul din partisaniĭ sĕĭ. V. maĭ sus, p. 95, nota 2 şi *Anal. Ac. Rom.,* ser. a 2-a, secţ. ist., XIX, 225.

7) Dr. Bartolomeiŭ Pezzen, fost ambasador la Poartă şi unul din consilieriĭ Împĕratuluĭ. Iată iscălitura sa, după o scrisoare imperială către Aron-Vodă, conservată în Arch. imp. din Viena, *Hungarica,* 1595^1, f° 18-20, publicată în Hurmuzaki, III^1, 208-9:

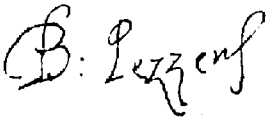

8) Pacea polono-turcă, încheiată de Burton şi Brutti (1591), prevedea, afară de darul în banĭ şi blănurĭ de cacom de la început, un tribut anual de o sută de legăturĭ de asemenea blănurĭ. Hammer, IV, 210.

scripserimus [1]) ea de re). Dixi praeterea magnam iniuriam factam esse Suae Maiestati quod calumniati sunt [2]) turbasse pacem cum Turca. Respondit hac de re se fuisse interrogatum ab archiepiscopo, cancellario [3]) et aliis proceribus; negasse hoc factum esse; similem sibi calumniam fuisse apositam, quod affirmarent nonnulli dixisse cum quibusdam nunciis terrestribus pacem etiam sine zebelinis potuisse confici [4]). Polonos esse mendaces; sed, se statim corrigens: «aliqui», inquit. Dixi magnum virum aliquam coniicere culpam de calumnia illa erga Suam Maiestatem Caesaream in Zamoscium, internuncium, et fuisse illum fortasse deceptum ab hostibus Suae Maiestatis, Anglo, Gallo aut pio *(sic)* etiam Sinam-Bassa. Ad Sinam-Bassam quod attinet, putare illi fieri iniuriam; sic etiam Anglo; etiamsi non sit suae religionis [5]), esse tamen virum integrum, ex quo nihil simile intelligerit *(sic)*. Dixit Turcas omnino bellum inferre Polonis voluisse [6]). Respondi a multis hoc non credi. [Dixit] certum fuisse. Quaesivi quot [7]) millia in exercitu habuerit beglerbegus [8]). Ad triginta millia; se fuisse in castris per multos dies, dormivisse in tentorio beglerbegi, utrumque exercitum nihil nisi Nepor [9]) fluvium discriminasse et se demum a beglerbego impetrasse ne traiiceret, donec a Sulthano aut supremo visirio hoc in mandatis acceperit; quod illi permisit. Et sic ipsum Constantinopolim ivisse. Dixi hoc etiam me intellexisse Sinam-Bassam illius esse affinem. Risit: «Ita,» inquit, «dicunt, uterque nostrum Epirotum esse [10]).»

Videtur esse homo prudens et gravis, praefectus cubiculi [11]) principis Moldaviae; habet in Istria Venetorum bona, et ibi suos filios; cuperet se recipere in Istriam archiducalem et paulatim ex Moldavia subducere; dicitur ibi habere ad xij millia ducatorum in redditu [12]). Dominus nuncius existimavit non e re fore, si Maiestas Caesarea illi scriberet, studium laudaret et generaliter negotia sua commendaret. . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv*, Polonia, pach. 1.)

CCCL.

Varşovia, 1591, 15 Ianuar.

Andreĭ, episcop de Breslau, cel-l-alt sol imperial în Polonia, către Împărat, despre ofertele de serviciu ale luĭ Bartolomeiŭ Brutti şi relaţiile acestuia cu regina Angliei.

. . . . Nicht lang nach deme ich alhero gegen Warssaw gelanget, hatt mir der Hochwurdig in Gott Vatter und Herr, Hannibal, Erzbischoff zue Neapolis unnd

---

1) Strein şi colegul sĕŭ. Scrisoarea lipseşte.

2) Polonii? Asupra luptelor de graniţe, provocate de Ungurĭ, v. Hammer, IV, 146 şi urm., 213.

3) Archiepiscopul de Gnesen şi cancelariul Ioan Zamoyski.

4) V. p. 215, nota 8.

5) Brutti era catolic, fiind Albanes din Dulcigno («Barthelemy Brutti de Dulcine, trucheman de Venise». Palma Cayet, *Chronologie novenaire*, in Petitot, *Collection complète de mémoires*, XL, 427-8).

6) V. pp. 209 şi urm.

7) *Quod*, în ms.

8) Al Rumelieĭ (Greciei). V. p. 209, nº CCCXL.

9) Ar fi Niprul; trebue să se cetească însă Nistrul. V. Bogdan, I, 297-8.

10) Asupra originiĭ albanese a luĭ Sinan, v. maĭ sus, nº CLXV, pp. 103-4.

11) Cămăraş.

12) Pentru rudele luĭ Brutti, v. maĭ sus, p. 91, nota 4 şi *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secţ. ist., XVIII, 102.

der Bäbstlichen Heiligkeit *legatus de latere* in dem Königreich Pohlen [1]), undter anderen Gesprecht einen vortrefflichen Mann, Bartholomaeum Brutum, Epirotam, des walachischen Woiewoden obristen Camerherrn [2]), so an der türkischen Porta grosse Kundtschafft haben soll, mit sonderem Vleiss gerühmet, anzeigende wie ermelter Brutus vor diesem anderen Potentaten der Christenheit willige, unnd in Sonderheit der Cron Pohlen, neulicher Zeit, ersprissliche Dienst an oberwenter Porta zue mehr Mahlen erzeiget hette, das ehr also dieselben unnd viel lieber Euer Kayserlichen Majestäth, alss dem Haubt der Christenheit, seinem Vermögen nach, gerne bezeigen woltt, und vieleicht köndte. Darauf ehr dann kurtz hernach selber sich zue mir verfüget, unnd eben dieselbige gehorsambiste Wilfärigkeit gegen Euer Kayserlichen Majestät mit mehr Aussfurlichkeit geoffenbaret, und ist mir ferrer von des Herrn Nuncii [3]) vertrauten Diener angezeigt worden, dass vielofftgedachter Brutus diese particular conditionem verschlüge, dass ehr von Euer Kayserlichen Majestät die allergeringste, weder Pension, noch Ergezligkeit, nit begerete, es were dann Sach, das ehr, ehe unnd zuvor, Euer Kayserlichen Majestät ahngenemste, beliebeste unnd nützlichste Dienste im Werckh mit Euer Majestät genedigistem Gefallen erwisen hette. Wann ehr dann gestriges Tages, den vierzehenden dess Monats Januarii, abermals bei mir personlich gewesen, unnd solliches Particular von würcklichen zuvor hergehenden Diensten gegen mir sonderlich repetiret unnd widerhellet, daneben auch angemeldet, obwol andere Potentaten der Christenheit vor diesen Bestallungs-Obligationen ahn ihne gemuttet, dass ehr doch ihnen solliches auss erhebenlichen Ursachen verweigert, wass ehr Euer Majestäth anizo ultro gehorsambist anbieten thäte. Unnd aber ich von underschidenlichen Ortten Bericht empfange, dass ehr an der Turkischen Porta beinden *(sic)* Obristen Vizirn [4]), unnd sonderlich bey dem Sinan-Bassa, dessen Freundt ehr sein sol, in guttem Credit unnd Ansehen sein unnd desselben Hofwesens unnd stätvorlauffenden Practiken gutte Wissenschafft haben soll; der Herr Bäbstliche Nuncius auch, seinen Vleiss unnd Geschikligkeit sonderlich recommendiret. Alss hab ich underthenigest nit umbgehen können Alles Euer Majestäth gehorsambist zu erkhennen zue geben, zue Deroselb[s]ten allergenedigisten Geffallen stellende, ob etwan in verfallenden Sachen Euer Majestäth deroselben seiner des Brutti angebotenen Diensten unnd Wilfährigkeit zue gebrauchen allergenedigist gemeinet sein möchten; dann Euer Majestäth Nuz unnd Fromen auf alle mogliche Wege underthenigist zue befedern ich mich gehorsambst unnd willigst erkenne. Soll auch Deroselb[s]ten gehorsambist nit pergen, dass ich einen Schreiben der Königin von Engellandt [5]) an ihne Brutum lautende *originaliter* gesehen, dessen glaubwurdige *copiam* Euer Majestäth hieneben zu empfahen haben [6]), und daneben gewiss berichtet werden, dass höchstgedachte Königin an die vielberuente *(sic)* türkische Portam ettliche Geschmeide von Frauen-Haubtgeschmück unnd anderen Sachen, in die siebenzig Tausent Thaler wert, izo bein *(sic)* dieser Pottschafft [7]) schiken solle, mit Andeutung dass noch ein ander Brief von der Königin an ihne Brutum lautende verhanden were, so ihm aber allererest zue Constantinopel, durch den daselbest anjzo residirenden Ambasciatorn [8]), geantwortet werden soltte.

---

1) Hanibal de Capua. Cf. E. Rykaczewski, *Relacye nuncyuszow*, I, Paris-Berlin, 1864.

2) Cămăraș.

3) V. nota 1.

4) Mare-Vizir era atunci (3 April 1589 — 2 August 1591; Hammer, IV, 700) Sinan-Paşa. Prin cel-l-alt Mare-Vizir, ambasadorul înțelege, probabil, pe rivalul statornic al lui Sinan, Ferhad-Paşa, care-l și înlocui în curând.

5) Elisabeta.

6) Scrisoarea nu ni s'a păstrat.

7) Solia apropiată a lui Brutti la Constantinopol. Ambasada polonă stătu în acest oraș din Iunie până la Octombre 1591 (Hammer, IV, 209-10, note). V. și Hurmuzaki, IV², 155-6.

8) Burton.

Welliches alles Euer Majestät underthenigist zu erheischender Nachrichtung nit bergen wollen . . . .

(Ibid.)

CCCLI.

1591, 17 (27) Ianuar.

Actul secret de căsătorie al luĭ Petru Șchiopul cu Doamna Irina.

† Ai 7099, luna Ghin[ar] 17 zili, Duminec sara, 3 ceas, am cununat cu mume lui Știfan-Voda, anume Iarine Botezat; adever am zis: pana sint am țara se nu sipui cuiva; se știi toț se fi ascunsu; se nu se știi nimele de casa. A iași alte țara, atunce se știi toț cum am cununat sintam; se știi toț; am merturusescu cu adeverat. Martur: Niträpolit Gorghi Suceava și piscop Ghidiōn Rădevuț și Anastasiia iagumen de Galata manastiri și Sutoroici Logufetul cel mari și Iarimiia Vornic și Andiriia Hatmanul și Gorghi Hatmanul, Camaraș Hursaverghĭ și Camaraș Gorghi și Vasiliia Paharnic și alți mulți, nu iasti pus numele lor; se știi toț. Am sichiris cu mena me și am pus pecete nosturu mai mari, marturiia se știi.

Iō Petru Voevoda.

† Gheorghie, mitropolit Mohilau (Mohila?).

(Pecetea mică a luĭ Petru, cu bourul, avênd steaua între coarne, între doĭ leĭ; legenda: «† Іѡ Петрь Воевода госп[о]д[а]рь», și a mitropolituluĭ, cu Sf. Gheorghe, și legenda: «† Печат с҃тго Геѡргиа ѡт митрополи Сꙋчавѣ».)

(V°) Carte de cununat.

Sponsalatio [sic] *del' Illustrissimo signor Pietro-Voivoda con la madre del Signor Stefano* 1).

(Bibl. Ac. Rom., *Actele luĭ Petru Șchiopul.)*

---

1) Actul e scris pe o foaie de hârtie orientală, de mâna luĭ Petru-Șchiopul, neapĕrat afară de notița italiană, adausă cu prilejul procesuluĭ de moștenire din 1594. Îl dăm și în facsimile, pe planșa alăturată. — Doamna Irina întovărăși pe Petru în exiliu și muri, cum se va vedea, la Bozen, unde fu îngropată. Boieriĭ sunt ceĭ din 1591; lămuririĭ asupra lor vom găsi îndată, în abundență. Asupra Movileștilor, v., din bibliografia maĭ recentă, Kozak, *Result. meiner Forsch. im Kloster Sočawica,* în *Archiv für slavische Philologie,* XIV, XV și Picot, în Legrand, *Bibliographie hellénique du XVII-e siècle,* IV (Paris, Imprimerie Nationale, 1896), 104 și urm. — Am reprodus bucata și în broșura *Două Conferințĭ,* Socec, 1898, in 12, p. 49, unde s'a strecurat o greșală de an în dată *(7900,* în loc de 7099).

CCCLII.

Lista țĕranilor, curtenilor, vătajilor, nemeșilor și popilor din Moldova, la 1591. 1591, 20 (30) Fevruar.

† Catastih de cisle de țirani de la toate ținuturi, și curtiani, și vьtaji, și neamiși, și popi.

† Ținutul Soroca: † 1714 țirani de istov; 204 sьraci; † 114 de curtiani; 14 de vătași; † 93 de neamiși; † 48 de popi. ‖

† Ținutul Hotinul: † 1916 țirani istov; 232 săraci; † 77 curtiani; † 41 vьtași; † 122 neamiși; † 95 popi.

Ținutul Iași: † 2,270 țirani istov; † 482 curtiani; † 279 neamiși.

Ținutul Fѫlciiul: † 1077 ōameni cu sьraci; † 32 vьtași; † 177 neamiși, † 328 curtiani; † 58 popi. ‖

Ținutul Orheiul: † 2,657 oameni cu sьraci; † 380 curtiani; † 226 neamiși.

Ținutul Nemțul: † 2,525 istov; 558 sьraci; 3,083 face preste tot; 283 curtiani; † 16 vьtași; † 56 neamiși; † 128 popi. ‖

Ținutul Tecuciu: † 1073 istov cu sьraci; † 281 curtiani; † 27 vьtași; † 217 neamiși; † 60 popi.

Ținutul Vasloiul: † 1075 istov; † 177 sьraci; 403 curtiani; † 38 vьtași; † 253 neamiși; † 66 popi; † 11 popi din trьgu. ‖

Ținutul Brьladul: † 427 istov; 114 predupѫnse; 87 sьraci; † 129 neamiși; † 22 vьtași; † 155 curteani; † 9 ōmeni cu cѫrți de iartat.

Ținutul Covorloiul: † 1157 istov; 156 predupѫnse; 243 sьraci; † 270 curtiani; † 40 vьtași; † 82 neamiși; † 42 popi. ‖

Tutuva ținut: † 1311 ōameni cu sьraci; † 28 vьtași; † 226 curteani: † 148 neamiși; † 60 popi.

Ținut Dorohoiul: † 1306 istov; † 204 siraci; † 24 vьtași; † 124 curtiani; † 50 neamiși; † 121 popi.

Chigheaciul ținut: † 2,260 istov; † 220 sьraci; † 268 curteani; † 50 vьtași, † 325 neamiși; † 88 popi. ‖

Suceava ținut: † 4,000 istov; † 568 sьraci; † 34 vьtaș; † 181 curtiani; † 61 neamiși; † 220 popi.

Hrьlѫul ținut: † 1055 istov; 240 sьraci fѫrѫ ocoale; † 355 ocol Botѫșani [1]; † 56 ocol Șipotele; † 109 curtiani; † 14 vьtași; † 34 neamiși; † 81 popi. ‖

Lѫpușna ținut: † 1538 istov; † 288 sьraci; † 48 istov Slobodziia Ceacrьloi *(sic)* [2]; 5 sьraci; † 42 vьtași; † 501 curtiani; † 352 neamiși; † 88 popi.

Cernѫuții ținut: † 1095 istov; † 68 sьraci; † 41 vьtași; † 17 curtiani; † 66 neamiși; † 69 popi. ‖

Romanul ținut: † 913 istov; 141 siraci; † 12 vьtași; † 149 curtiani; † 49 neamiși; † 56 popi.

Totrușul ținut: † 455 istov cu 81 sьraci; † 120 șaigѫi [șangăi]; † 66 curtiani; † 24 vьtași; † 43 neamiși; † 7 popi. ‖

Bacьul ținut: † 415 istov; 121 sьraci; † 102 curteani; † 23 vьtași; † 64 neamiși; † 11 popi.

---

1) V., asupra acestui ocol, Papadopol-Calimah, *Notiță istorică despre orașul Botoșani*, în *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secț. ist., VIII, 98.

2) Slobozia Ceacârului?

Crьligатura ţinot: † 516 oameni de toţi; † 10 vьtaşi, † 156 curtiani; † 50 neamiş.‖ † Putna ţinut: † 2,040 ōm[eni] ţaran; † 40 pope; † 315 nemiş; † 42 vataş; † 311 curten.

(Patru pagini goale, apoi, de mâna Domnului:)

1 *(sic)*.

† Sisle ţerьi, ai 7099 Fev[ruar] 20.

† 36,543 ōm[eni]; † 1,417 popi; † 4,948 curteni; † 626 vataş; † 3,020 nemiş; † 46,860 cut. *[sic*; ceteşte: cu tot][1].

(Ibid.) 2)

CCCLIII.

Varşovia, 1591, 4 Mart.

Sigismund al III-lea, regele Poloniei, către Sultan, despre solia lui Bartolomeiu Brutti.

Litterae eiusdem[3] *ad eundem*[4] *datae.*

Salutem et mutui amoris continuum incrementum.

Serenissime et potentissime princeps, amice et vicine charissime. Etsi iam ante per litteras nostras Serenitati Vestrae significaverimus Bartholomaeum Bruti, magnifici Palatini Valachiae lettistratorem *(sic)*[5], recte fideliterque Serenitatis Vestrae litteras ad nos pertulisse atque reddidisse, quia tamen hic iam, apud nos, rebus omnibus perfectis et expeditis, ipse in aulam Serenitatis Vestrae proficisci statuit, idem denuo significandum, ac ipsi etiam de re nostras litteras ad Serenitatem Vestram dandas putavimus, ut tanto certius Serenitas Vestra cognoscat omnia ipsum bona fide et prudenter peregisse. Ipsa autem negocia, quorum causa toto isto tempore hic fuit commoratus, quo-

---

1) Manuscriptul e la sfârşit (de la «Putna») de mâna lui Petru-Şchiopul; un caiet lungăreţ de 16 pagini. — Numele judeţelor se deosebesc de acele cuprinse în *Chronica moldo-polonă* (v. ed. Bogdan, în *Chron. moldoveneşti*, p. 233; cf. acelaşi, *Vechile cronici*, 133-4): lipsesc în «catastih» ţinuturile Cetatea-Albă, Tighina (care existaŭ numaĭ ca amintire istorică şi pe timpul luĭ Nicolae Brzeski, autorul chroniceĭ) şi Agiudul; în schimb, lista noastră are, pe lângă ţinutul Tutova, şi un ţinut al Bârladuluĭ. Cf. descrierea judeţelor moldoveneştĭ dată de Miron Costin, în poema sa polonă *(Archiva istorică*, I[1], 171-2). Catalogul nostru deosebeşte populaţia ţereĭ în: *a)* ţeranĭ, cari plătiaŭ birul ţerănesc; *b)* popi, cari plătiaŭ birul popesc (v. *Arch. ist.*, I[1], 56); *c)* vătaşĭ, cari par a fi vătămaniĭ, căpeteniile administrative şi militare (?), ale satelor (v. Xenopol, III, 605, 610) şi nu, evident, stegariĭ judeţelor, cari eraŭ numaĭ două-zeceĭ şi patru (Chron. moldo-pol., *l. c.*); *d)* nemeşĭ, «neamurĭ», boierĭ de la ţară, fără funcţiĭ, categorie care va fi numită maĭ târziŭ mazilĭĭ saŭ răzăşiĭ; plătind probabil un bir direct maĭ mic, dar îndatoriţi a sluji pe Domn ca ostaşĭ; eraŭ 3,000 şi pe vremea luĭ Brzeski (Chron. moldo-pol., *l. c.*; v. şi nota respectivă a d-luĭ Bogdan); *e)* boieriĭ de la Curte, slujbaşiĭ, curteniĭ, nu în sensul cel maĭ înalt al cuvintuluĭ, căcĭ n'ar fi fost atâţia, ci în sens general; cf. Chron. moldo-pol., *l. c.*

2) Cifră greşită: cea exactă e 46,554.

3) Regele Sigismund al III-lea.

4) Sultanul Murad al III-lea.

5) *Lectistrator, cubicularius,* Cămăraş.

modo expedita sint, ex nuncio nostro generoso Christophoro Dzierzek [1]), aulico nostro, Serenitas Vestra plenius intelliget. Quam bene valere cupimus. Datum Varsoviae, die IIIJ mensis Martii, anno Domini MDXCI, Regni vero nostri anno quarto [2]).

(Veneţia, *Arch. di St., Costantinopoli, busta* 34, f° 100 V°-1.)

CCCLIV.

Socoteala, pentru goştină, a oilor din Moldova, cu lista cumpĕrătorilor gelepĭ. 1591, 12(22)Maiŭ.

1591 του [3]).

Μηνὶ Μαΐῳ 12.

Ἐνθίμιος καταστίχου ὅλης τῆς κώρστενας [4]) τῶν προβάτων, πόσα πρόβατα εὐγίκασιν ἀπὸ κάθε τζηνοῦτον, καὶ ποίη τζελέπιδες καὶ κασάπιδες τὰ ἐπίρασιν, θέλι εἰς κενούρια ἄσπρα, θελείς *(sic)* μὲ παλεά.

Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα σπήτην πόσα πρόβατα εὐγίκασιν, καθ'ὡς φένεται καὶ μαρτυρᾶτε παρεμπρὸς εἰς τὸ αὐτὸν κατάστιχον. ||

† Τζηνούτ Σουτζάβα. Εὐγίκεν ἡ τζήσλα πρόβατα 4,500, εἰς τὰ κενούρια ἄσπρα τὰ ἐπίρασιν πρὸς ἄσπρα 33, καὶ εἰς τὰ παλεὰ τὰ ἐπίρασιν πρὸς ἄσπρα 41.

»Ἐπῖρεν ὁ Μανόλης Ἀπατζὴς καὶ ὁ Σκαρλάτος πρόβατα 4,050 πρὸς $\overline{\text{ΛΓ}}$ *(sic)*, καὶ κάμνουν ἄσπρα 133,650.

»Ἀκόμη ἐπῖρεν καὶ ὁ Γιαννάκοις ὁ πραματευτής, διὰ χρέος ὁποῦ τοῦ ἐχρέοστεν ὁ αὐθέντης, πρόβατα 450, πρὸς ἄσπρα 41, καὶ κάμνουν ἄσπρα 18,450, καὶ εἶναι ἡ ἄνωθεν σούμα σοστή.

»Ἀκόμη ἐπῖρεν καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα σπήτην πρόβατα 4,000, εἰς χρέος παλεόν, πρὸς ἄσπρα 45, κάμνου[ν] ἄσπρα 183,000. ||

† Τζηνούτ Φαλτζήνην. Εὐγίκεν ἡ τζήσλα πρόβατα 2,705, εἰς τὰ κενούρια ἄσπρα πρὸς ἄσπρα 37, καὶ εἰς τὰ παλεὰ πρὸς ἄσπρα 45.

1591.

Luna Maiŭ, în 12.

Listă amintitoare de toată goştina oilor, câte oĭ s'aŭ găsit la fie-ce ţinut şi cari gelepĭ şi casapĭ le-aŭ luat, fie cu aspri noĭ, fie cu aspri vechĭ.

Încă şi de la fie-ce casă câte oĭ s'aŭ găsit, după cum se arată şi se mărturiseşte maĭ la vale în această listă.

† Ţinutul Suceava. A găsit cisla 4,500 de oĭ; în aspri noĭ, le-aŭ luat cu câte 33 de aspri şi în aspri vechĭ le-aŭ luat cu 41 de aspri.

Aŭ luat Manoli Apagiul (Abagiul?) şi Scarlat 4,050 de oĭ, cu câte 33 [de aspri], şi fac aspri 133,650.

Încă a luat şi Ianachĭ negustorul, pentru datoria, pe care i-o datoreşte Domnul, 450 de oĭ, cu câte 41 de aspri, şi fac aspri 18,450, şi suma de maĭ sus e exactă.

Încă a luat şi de la o casă 4,000 de oĭ pentru o datorie veche, cu câte 45 de aspri; fac aspri 183,000.

† Ţinutul Fălciiŭ. A găsit cisla 2,705 oĭ, cu câte 37 de aspri în aspri noĭ şi cu câte 45 de aspri în aspri vechĭ.

---

1) Christofor Dzierzek e un negociator polon foarte cunoscut. V., între altele, *A. Fr.*, I, 24, 26; Gerlach, 548-9; prefaţa volumuluĭ de faţă; *Pamiętnik Jakuba Pszonki* (*Bibl. Ossolińskich, Zbiór*, I, Lemberg, 1874), 52. V. şi maĭ sus, p. 196 şi nota 5.

2) V. n° CCCXLIX, pp. 213-4.

3) Του e scris de două orĭ.

4) Goştina, dare pe oĭ. Epoca introducereĭ acestuĭ imposit nu se poate fixa, cred, cu siguranţă.

»Ἐπῆρε ὁ πεϊλερμπεεῖς [1]) πρόβατα 500.

»Ἐπῆρε καὶ ὁ Κωνσταντίνος ὁ κασάπης, μὶ *(sic)* κεινούρια, πρόβατα 2,205, πρὸς ἄσπρα 37, καὶ κάμνουν ἄσπρα 81,585, καὶ εἶναι ἡ ἄνωθεν σοῦμα σωστή.

»Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα σπήτη τοῦ Φαλτζηνίου ἐπίρασεν πρόβατα 885, πρὸς ἄσπρα 48, στήνουσεν *(sic)* ἄσπρα 42,650.

»Καὶ ἐπῆρε ὁ Κωνσταντίνος ὁ κασάπης πρόβατα 311, κάμνουσιν ἄσπρα 14,930.

»Ἀκόμη ἐπῆρεν καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Κατζηφὸς πρόβατα 574, κάμνουσι ἄσπρα 27,552.

Καὶ εἶναι σοστὸς ὁ ἄνωθεν λογαριασμός. ‖

† Τζηγοὺτ Βασιλούδι. Εὐγίκεν ἡ τζήσλα πρόβατα 3,510, τὰ κεινούρια πρὸς ἄσπρα 35, καὶ τὰ παλεὰ πρὸς ἄσπρα 43.

»Ἐπῆρεν ὁ Κωνσταντίνος ὁ κασάπης, εἰς κεινούρια, πρόβατα 320, πρὸς 35, κάμνουν ἄσπρα 11,200.

»Ἐπῆρεν καὶ ὁ Στεφανεῖς ὁ Καραβδιότις εἰς δίο χαρτιὰ [2]) πρόβατα 3,190, πρὸς 35, κάμνουσιν ἄσπρα 111,650, καὶ εἶναι ὁ ἄνωθεν λογαριασμὸς σωστός.

»Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα σπήτη τοῦ ἄνωθεν τζηγοὺτ εὐγίκαν σπήτια [3]) 1,130 καὶ τὰ ἐπῆραν καὶ αὐτὰ ἡ τζελεπίδες πρὸς ἄσπρα 45, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 50,850.

† Τζηγοὺτ Τώτοβα. Εὐγίκεν ἡ τζήσλα πρόβατα 1,890, εἰς τὰ κεινούρια τὰ ἄσπρα πρὸς 35, καὶ εἰς τὰ παλεὰ πρὸς 43.

»Ἐπῆρεν ὁ Κωνσταντίνος ὁ κασάπης, εἰς παλεά, πρόβατα 350, πρὸς 40, καὶ κάμνουν ἄσπρα 14,000.

»Ἐπῆρεν καὶ ὁ Γιαννάκης τοῦ Μῆρες πρόβατα 940, πρὸς 35, στήνουσιν ἄσπρα 32,930. ‖

»Ἀπὸ τὸ ὀπίσω τζηγοὺτ ἐπῆρε καὶ ὁ γαμπρὸς τοῦ Κοσκηνᾶ, εἰς παλεά, πρόβατα 601, καὶ κάμνουν ἄσπρα 25,843, καὶ εἶναι ὁ ἄνωθεν λογαριασμὸς σοστός.

»Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα σπήτη τοῦ ἄνωθεν τζηγοὺτ εὐγίκασιν πρόβατα 1,040, πρὸς 45, κάμνουσιν ἄσπρα 46,800.

»Ἐπῆρεν ὁ Γιαννάκης τοῦ Μύρες [4]) σπήτια 222, κάμνουν ἄσπρα 10,000.

A luat beglerbegul 500 de oĭ.

A luat şi Constantin casapul, cu aspri noĭ, 2,205 oĭ, cu câte 37 de aspri, şi fac aspri 81,585, şi suma de maĭ sus e exactă.

Încă şi de la o casă din Fălciiŭ a luat 885 de oĭ, cu câte 48 de aspri; fac aspri 42,650.

Şi a luat Constantin casapul 311 oĭ; fac aspri 14,930.

Încă a luat şi Ioan Katziphos 574 de oĭ; fac aspri 27,552.

Şi suma de maĭ sus e exactă.

† Ţinutul Vasluĭ. A găsit cisla 3,510 de oĭ, cu câte 35 de aspri noĭ şi cu câte 43 de aspri vechĭ.

A luat Constantin casapul 320 de oĭ, cu câte 35 de aspri noĭ; fac 11,200 aspri.

A luat şi Ştefan Caravdiotul (Corăbierul, Καραβιώτης?), cu două liste, 3,190 de oĭ, cu câte 35 [de aspri noĭ?]; fac aspri 111,650, şi socoteala de maĭ sus e exactă.

Încă şi (de) la o casă a ţinutuluĭ de maĭ sus aŭ găsit 1,130 de oĭ, şi le-aŭ luat şi pe acelea gelepiĭ cu câte 45 de aspri, şi fac aspri 50,850.

† Ţinutul Tutova. A găsit cisla 1,890 de oĭ, cu câte 35 de aspri noĭ şi cu câte 43 de [aspri] vechĭ.

A luat Constantin casapul 350 de oĭ, cu câte 40 de aspri vechĭ, şi fac aspri 14,000.

A luat şi Ianachi al luĭ «Mires» 940 de oĭ, cu câte 35 de [aspri noĭ?]; fac aspri 32,930.

De la ţinutul din urmă, a luat şi ginerele luĭ Koskina 601 oĭ în [aspri] vechĭ, şi fac aspri 25,843, şi socoteala de maĭ sus e exactă.

Încă şi (de) la o casă a ţinutuluĭ de maĭ sus, s'aŭ găsit 1,040 de oĭ, cu câte 45 de [aspri noĭ?], fac aspri 46,800.

A luat Ianachi al luĭ «Mires» 222 de oĭ; fac aspri 10,000.

---

1) Al Rumeliei, cu prilejul expediţieĭ polone. V. nº CCCXL, p. 209, şi aiurea.

2) Hârtiĭ, sinete domneşti?

3) Τὸ σπίτι e casă; aicĭ σπίτια înseamnă probabil oĭ de la acea «casă». E vorba de o *curte* boierească, de o stână? Ultimul înţeles s'ar potrivi bine. Am avea, de o parte, turmele micĭ ţerăneştĭ cisluite pentru goştină; de alta, turmele marĭ ale boierilor, cu stâna lor.

4) V. maĭ sus.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Θεόδορος ὁ Καζάκης [1] σπήτια 467 καὶ κάμνουν ἄσπρα 21,200.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Ἀνδρέας σπήτια 347, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 15,600, καὶ εἶναι ὁ ἄνωθεν λογαριασμὸς σωστός.

† Τζηνοὺτ Τεκούτζην. Εὑγίκεν ἡ τζήσλα πρόβατα 2,100, εἰς τὰ κενούρια πρὸς ἄσπρα 35, καὶ παλεὰ πρὸς μγ'.

»Ἐπῖρεν ὁ Γεωργοίσις τοῦ Γιαννάκοι εἰς κενούρια πρόβατα 1,391, πρὸς 35, κάμνουσιν ἄσπρα 48,685.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ γεννήτζάρης ἀπὸ τὰ Σεραςέρια [2] πρόβατα 709, πρὸς 43, κάμνουσιν ἄσπρα 30,500.

»Ὅποῦ εἶναι ὁ ἄνωθεν λογαριασμὸς σοστός. ||

»Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα πρόβατο *(sic)* τοῦ ὁπὸ κάτω τζηνούτου ἐπῖραν ἡ τζελεπίδες σπίτια 1,490, πρὸς ἄσπρα 45, κάμνουσιν ἄσπρα 67,050, καὶ εἶναι ὁ λογαριασμὸς σωστός.

† Τζηνοὺτ Πούτνα καὶ Ἀζούτο [3]. Εὑγίκεν ἡ τζήσλα πρόβατα 2,170, εἰς κενούρια πρὸς ἄσπρα 32, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 69,440.

»Καὶ τὰ ἐπῖρεν ὅλα ὁ Γεωργοίσις τοῦ Γιαννάκοι [4], μὶ *(sic)* κενούρια.

»Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ ἕναν σπήτιον τοῦ ἄνωθεν τζηνοὺτ εὑγῖκαν σπήτια 1450, πρὸς 42, κάμνουν ἄσπρα 60.900.

»Καὶ ἐπῖρε ὁ Γεωργοίσις τοῦ Γιαννάκοι [5], μὶ *(sic)* κενούρια, πρόβατα 1165, πρὸς 42, κάμνουσιν ἄσπρα 48,930.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Κατζηφὸς [6] πρόβατα 285, κάμνουσι ἄσπρα 11,970, καὶ εἶναι ὁ ἄνωθεν λογαριασμὸς σοστός.

† Τζηνούτ Κουβουρλούη. Εὑγίκεν τζήσλα πρόβατα 2,860, καὶ τὰ ἐπῖραν εἰς τὰ κενούρια ἡ Καραμανήτες [7] πρὸς ἄσπρα 40, καὶ κάμνουσι ἄσπρα 114,400 καὶ εἶναι σοστὰ τὰ ἄνωθεν.

»Καὶ ἀπὸ τὸ ἕναν σπήτη τοῦ Κουβουρλούη, πρὸς ἄσπρα 52, εὑγίκασιν σπήτια 1537.

»Καὶ ἐπῖρεν ὁ γαμπρὸς τοῦ Κοσκηνὰ [8] σπήτια 960, πρὸς 52, κάμνουσιν ἄσπρα 50,000.

»Καὶ ἐπῖρεν καὶ ὁ Καναβούτζος πρό-

A luat şi Teodor Cazacul 467 oĭ, şi fac aspri 21,200.

A luat şi Andreĭ 347 oĭ şi fac aspri 15,600; şi socoteala de maĭ sus e exactă.

† Ţinutul Tecucĭ. A găsit cisla 2,100 de oĭ, cu câte 35 de aspri noĭ şi cu câte 43 de [aspri] vechĭ.

A luat Gheorghiţă al luĭ Ianachi 1391 oĭ, cu câte 35 aspri noĭ; fac aspri 48,685.

A luat şi ienicerul de la Seraseria 709 oĭ, cu câte 43 de [aspri noĭ?]; fac aspri 30,500.

Care socoteală de maĭ sus e exactă.

Încă şi de la o casă de la ţinutul de maĭ jos aŭ luat gelepiĭ 1490 de oĭ, cu câte 45 de aspri; fac aspri 67,050, şi socoteala e exactă.

† Ţinutul Putna şi Agiud. A găsit cisla 2,170 de oĭ, cu câte 32 de aspri noĭ, şi fac aspri 69,440.

Şi le-a luat pe toate Gheorghiţă al luĭ Ianachi, cu [aspri] noĭ.

Încă şi de la o casă a ţinutuluĭ de maĭ sus aŭ luat 1450 de oĭ, cu câte 42 de [aspri noĭ?]; fac aspri 60,900.

Şi a luat Gheorghiţă al luĭ Ianachi cu aspri noĭ 1165 de oĭ, cu câte 42 de [aspri]; fac aspri 48,930.

A luat şi Ioan Katziphos 285 de oĭ; fac aspri 11,970, şi socoteala de maĭ sus e exactă.

† Ţinutul Covurluĭ. A găsit cisla 2,860 de oĭ, şi le-aŭ luat Caramanlĭii cu câte 40 de aspri noĭ şi fac aspri 114,400, şi sunt exacte cele de maĭ sus.

Şi de la o casă din Covurluĭ, cu câte 52 de aspri, s'aŭ găsit oĭ 1537.

Şi a luat ginerele luĭ Koskina 960 de oĭ, cu câte 52 de [aspri noĭ?]; fac aspri 50,000.

Şi a luat şi Kanavutzos 577 oĭ, cu

---

1) Evident, un Cazac.
2) Unde poate fi Seraseria?
3) Cf. maĭ sus, p. 220, nota 1
4) V. maĭ sus.
5) V. maĭ sus.
6) V. maĭ sus, p. 222.
7) Caramanlĭĭ, Turcĭ asiaticĭ, din Caramania.
8) V. maĭ sus, p. 222.

βατα 577, πρὸς 52, κάμνουσι ἄσπρα 30.004 [şters : 30,000], καὶ εἶναι σοστὸς ὁ λογαριασμός.

† Τζηνούτ Νέμτζου. Εὑγίκεν ἡ τζήσλα πρόβατα 6,361, εἰς τὰ κενούρια πρὸς 29, καὶ εἰς τὰ παλεὰ πρὸς 37.

»Ἐπῖρεν ὁ Κούρτης ὁ γεννήτζαρης, εἰς κενούρια ἄσπρα, πρόβατα 3,112, πρὸς 29, στήνουσιν ἄσπρα 90,248.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Θεόδο[ρο]ς ὁ Μαγέρας, εἰς κενούρια, πρόβατα 580, πρὸς 29, κάμνουν ἄσπρα 16,820.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Ἀρβανήτης, ἀπὸ τὰ σαμούρια πρόβατα, 1983, πρὸς ἄσπρα 40, κάμνουσιν ἄσπρα 79,220.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Λάμπος ὁ Κατζήκης καὶ ὁ Στήνης πρόβατα 660, πρὸς 29, καὶ κάμνουν ἄσπρα 19,140.

»Καὶ ἐπῖρεν καὶ ὁ Χατούμης μὶ *(sic)* πετζητλουήτου τοῦ αὐθέντι [1] πρόβατα 26, καὶ εἶναι σοστὸς ὁ λογαριασμός. ‖

Ἀκόμη ἀπὸ τὸ ἕνα σπήτην τοῦ ὑπὸ κάτω τζηνούτου εὑγίκασιν σπήτια 2,739, πρὸς ἄσπρα 37, κάμνουσιν ἄσπρα 101,243.

»Ἐπῖρεν ὁ Κούρτης ὁ γεννήτζαρης [2], εἰς παλεά, πρόβατα 460, πρὸς 37, κάμνουσιν ἄσπρα 17,020.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Λάμπος ὁ Κατζηκὴς [3] ἄσπρα [4] 35,440.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Ταμήργς ὁ Στάνος ἄσπρα 18,047.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Θεόδορος τῆς Καλογρέας ἄσπρα 23,402.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Θεόδορος ὁ Μάγερας [5] ἄσπρα 07,320.

»Ὅποῦ εἶναι ὁ ἄνωθεν λογαριασμὸς σωστός.

† Τζηνούτ Χοτήνην. Εὑγίκεν ἡ τζήσλα πρόβατα 5,901, εἰς κενούρια πρὸς 38, καὶ εἰς παλεὰ πρὸς 46.

»Ἐπῖρεν ὁ Μεχμέτης ὁ Τζεπετζὴς [6] πρόβατα 3801, πρὸς 38, κάμνουσι ἄσπρα 144,438.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Ἰωάννης τοῦ Ἤβρου, ὅπου τὰ ἐπούλησεν ὁ αὐθέντης, πρόβατα 2,100, πρὸς 46, κάμνουν ἄσπρα 96,600, καὶ εἶναι σοστὸς ὁ ἄνωθεν λογαριασμός.

cáte 52 de [aspri]; fac aspri 30,004, şi e exactă socoteala.

† Ţinutul Neamţ. A găsit cisla oĭ 6,371, cu cáte 29 [aspri] noĭ şi cu cáte 37 [aspri] vechĭ.

A luat Kurt ienicerul 3,112 oĭ, cu cáte 29 [aspri] noĭ; fac aspri 90,248.

A luat şi Teodor Magheras 580 de oĭ, cu cáte 29 [aspri] noĭ; fac aspri 16,820.

A luat şi Arvanitul (Albanesul) 1,983 oĭ «samúria», cu cáte 40 de aspri; fac aspri 79,220.

A luat şi Lampos Katzikis şi Stinis 660 de oĭ, cu cáte 29 [aspri noĭ?]; şi fac aspri 19,140.

Şi a luat şi Hadîm cu pecetluita Domnuluĭ 26 oĭ, şi e exactă socoteala.

Încă de la o casă a ţinutuluĭ de maĭ jos s'aŭ găsit 2,739 oi, cu cáte 37 de aspri; fac aspri 101,243.

A luat Kurt ienicerul 460 de oĭ, cu cáte 37 [aspri] vechĭ; fac aspri 17,020.

A luat şi Lampos Katzikis aspri 35,440.

A luat şi Tamiris Stanos aspri 18,047.

A luat şi Teodor al Călugăriţeĭ aspri 23,402.

A luat şi Teodor Magheras aspri 07,320.

Care socoteală de maĭ sus e exactă.

† Ţinutul Hotin. A găsit cisla 5,901 oĭ, cu cáte 38 de [aspri] noĭ şi cu cáte 46 [aspri] vechĭ.

A luat Mehmed Gebegiul 3801 oĭ, cu cáte 38 de [aspri noĭ?]; fac aspri 144,438.

A luat şi Ioan al luĭ Ibros, căruia i le-a vîndut Domnul, 2,100 de oĭ, cu cáte 46 de [aspri noĭ?]; fac aspri 96,600, şi e exactă socoteala de maĭ sus.

---

1) Pecetluita e o hârtie cu pecetea Domnuluĭ, fie chitanţă de contribuţie saŭ vamă, fie sinet. Chronicariĭ de supt Fanarioţĭ vorbesc dese orĭ de «peceţĭ» în întâiul sens. «Peceţĭ tipărite», scrie Kogălniceanu, «pe stupĭ şi pe mascurĭ şi pe pogoanele de tiutiun» *(Letopisiţe,* III, ed. a 2-a, 215).

2) V. maĭ sus.

3) V. maĭ sus.

4) Cuvîntul e pus de două orĭ în original.

5) V. maĭ sus.

6) Pentru gebegiĭ, v. nº CCCXLV, p. 212 şi Şăineanu, *Elem. turc.*, 40, nº 558.

»Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ ἕνα σπήτη τοῦ ἄνωθεν τζηνούτου ἐπῖραν οἱ τζελέπιδες [1]) σπήτια 1,847, πρὸς ἄσπρα 52, κάμνουσι ἄσπρα 96,044, καὶ εἶναι σωστά. ||

† Τζηνούτος Ὠρχέη. Εὑγίκεν ἡ τζήσλα πρόβατα 4,376. εἰς κενούρια πρὸς 42, καὶ εἰς παλεὰ πρὸς 53.

»Ἐπῖρεν ὁ Κωνσταντῖνας ὁ κασάπης πρόβατα 550. πρὸς ἄσπρα 51, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 28,050.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Δημίτριος τοῦ Περβανᾶ πρόβατα 3,826, πρὸς ἄσπρα 42, κάμνουν ἄσπρα 16,692.

Ὅποῦ εἶναι τὰ ἄνωθεν γεγραμμένα σωστά.

»Ακόμη εὑγικάσιν *(sic)* καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα σπήτη τοῦ ἄνωθεν τζηνούτου πρόβατα 2,004, πρὸς ἄσπρα 53, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 106,212, καὶ τὰ ἐπῖραν ἡ τζελέπιδες ὅλα, καθὼς φένονται τὰ ὀνόματα τὸν καθ'ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλον κατάστιχον [2]).

† Τζηνούτος Τετρούχην [3]) καὶ Πακόβην [4]). Εὑγίκεν ἡ τζήσλα πρόβατα 2,746, εἰς κενούρια πρὸς ἄσπρα 29, καὶ εἰς παλεὰ πρὸς 37.

»Ἐπῖρεν ὁ Δίμουλης εἰς χρέος τοῦ Γιάνγουλ Βόδα [5]) πρόβατα 402 πρὸς 37, κάμνουσιν ἄσπρα 14,074, καὶ εἶναι ὁ ἄνωθεν λογαριασμὸς σοστός. ||

Încă și de la o casă a ținutului de mai sus aŭ luat gelepiĭ 1,847 oĭ, cu câte 52 de aspri [noĭ?]; fac 96,044 aspri, și [cifrele] sunt exacte.

† Ținutul Orheĭ. A găsit cisla 4,376 oĭ; cu câte 42 de [aspri] noĭ și cu câte 53 de [aspri] vechĭ.

A luat Constantin Casapul 550 de oĭ, cu câte 51 de aspri, și fac aspri 28,050.

A luat și Dimitrie al luĭ Pârvan 3,826 oĭ, cu câte 42 de aspri; fac aspri 16,692.

Care sunt, cele de mai sus scrise, exacte.

Încă s'aŭ găsit și de la o casă a ținutului de mai sus 2,004 oĭ cu câte 53 de aspri, și fac aspri 106,212, și le-aŭ luat gelepiĭ pe toate, după cum se arată numele lor unul câte unul în alt catastich.

† Ținutul Trotuș și Bacăŭ. A găsit cisla 2,746 oĭ, cu câte 29 de aspri noĭ și cu câte 37 de [aspri] vechĭ.

A luat Dimul, pentru datoria luĭ Iancu-Vodă, 402 oĭ, cu câte 37 de [aspri]; fac aspri 14,074, și socoteala de mai sus e exactă.

1591.

»Ἀκόμη ἐπιράσιν *(sic)* καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα σπήτη τῶν αὐτῶν τζηνούτων πρόβατα 893, πρὸς ἄσπρα 42, καὶ στήνουσιν ἄσπρα 37,500.

»Καὶ τὰ ἐπῖραν ἡ τζελέπιδες καθ'ὡς φένου[ν]ται τὰ ὀνόματα τὸν εἰς τὸ ἄλλον κατάστιχον.

† Τζηνούτος Πουρλάδ. Εὑγίκεν ἡ τζήσλα πρό[βατα] 1500, πρὸς ἄσπρα 43, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 64,500.

»Καὶ τὰ ἐπῖρεν ὅλα τὰ ἄνωθεν πρόβατα ὁ Ἀνδρέας, ὁ γαμπρὸς τοῦ Κοσκηνᾶ [6]), ὅπου τὰ ἔδοκεν τοῦ Ἰμηραλμ. πασιά [7]).

»Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ ἕναν σπήτη τοῦ ἄνωθεν τζηνούτου ἐπῖρεν πρόβατα 684 πρὸς ἄσπρα 45, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 30,780.

»Καὶ ἐπῖρεν ἕνα πετζητλουήτον παλεὸν

1591.

Încă aŭ luat și de la o casă a aceloraș ținuturĭ 893 oĭ, cu câte 42 de aspri [noĭ?], și fac aspri 37,500.

Și le-aŭ luat gelepiĭ, după cum se arată numele lor în alt catastich.

† Ținutul Bârlad. A găsit cisla 1500 de oĭ, cu câte 43 de aspri [noĭ?], și fac aspri 64,500.

Și le-a luat pe toate oile de mai sus Andreĭ, ginerele luĭ Koskina, care le-a dat luĭ Ibrahim-Paşa.

Încă și de la o casă a ținutului de mai sus 684 oĭ, cu câte 45 de aspri [noĭ?], și fac aspri 30,780.

Și a luat o pecetluită veche a Tu-

1) Pentru gelepĭ, v. Hurmuzaki, X, pp. XX-I.
2) V. mai departe, pp. 229-30.
3) Trotuș.
4) Bacăŭ.
5) Iancu Sasul, predecesorul Domnuluĭ (1579-82).
6) V. mai sus, pp. 222-3.
7) Ibrahim-Paşa e Marele-Vizir din 1596 și 1596-7. V. Hammer, IV, 700 și Hurmuzaki, III și IV, *passim*.

τῆς Τοτόβαν [1]) πρόβατα 556 πρὸς 45, κάμνουσιν ἄσπρα 25,000.

»Ἐπῖρεν καὶ ἕνα πετζητλουήτον τοῦ Κοσκινᾶ πρόβατα 128 πρὸς 45, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 5,780.

»Καὶ εἶναι σοστὸς ὁ ἄνωθεν λογαριασμός. ‖

1591.

† Τζηνούτος Λουπούστηνα. Εὐγίκεν ἡ τζήσλα τῆς κώστενας πρόβατα 2,840, καὶ εἰς κενούρια ἐπώρθησαν ὅλα πρὸς ἄσπρα 40, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 113,600.

»Καὶ ἐπῖρεν ὁ πεϊλέρμπέεις [2]) πρόβατα 500, ὁποῦ ἐχάρησεν ὁ αὐθέντης.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Καραζιὰς ὁ κασάπης πρόβατα 2,340, πρὸς 40, στήνουσιν ἄσπρα 93,600, καὶ εἶναι σοστὸς ὁ ἄνωθεν λογαριασμός.

»Ἀκόμη ἐπῖρεν καὶ ἀπὸ τὸ ἕναν σπήτη τοῦ ἄνωθεν τζηνούτου εὐγίκασιν πρόβατα 1500, πρὸς ἄσπρα 55, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 82,500.

»Ἐπῖρεν ἕνα πετζητλούητον προτηγὸν τῆς Σορόκας σπήτια 1104, πρὸς 55, κάμνουσιν ἄσπρα 60,720.

»Καὶ ἐπῖρεν καὶ ἕνα πετζητλουήτον τοῦ Χατηγίου καὶ ἄλλον ἕναν χαρτὴν [3]) τοῦ Λάμπο Καρακάξη σπήτια 396, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 21,780. καὶ εἶναι σοστὸς ὁ ἄνωθεν λογαριασμός. ‖

† Τζηνούτ[ος] Γιάχην [4]). Εὐγίκεν ἡ τζήσλα τῆς κώστενας πρόβατα 2,700, καὶ, εἰς κενούρια, ἐπάρθησαν *(sic)* ὅλα πρὸς ἄσπρα 40, στήνουσιν ἄσπρα 108,000.

»Καὶ ἐπῖρεν ὁ Ταουκτζῆς ὁ κασάπης πρόβατα 1590, πρὸς 40, κάμνουν ἄσπρα 63,600.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Καραζιὰς ὁ κασάπης πρόβατα 1110, πρὸς 40, στήνουσι ἄσπρα 44,400, καὶ εἶναι ὁ ἄνωθεν λογαριασμὸς σοστός.

»Ἀκόμη εὐγίκαν καὶ ἀπὸ τὸ ἕναν σπήτην πρόβατα 1216, πρὸς ἄσπρα 52, στήνουσιν ἄσπρα 63,232.

»Καὶ ἐπῖραν οἱ ἄνωθεν κασάπηδες πρόβατα 440, καὶ κάμνουν ἄσπρα 22,880.

toveĭ 556 oĭ cu câte 45 de [aspri noĭ?]; fac aspri 25,000.

A luat şi o pecetluită a luĭ Koskina 128 de oĭ, cu câte 45 de [aspri noĭ?]; şi fac aspri 5,780.

Şi e exactă socoteala de maĭ sus.

1591.

† Ţinutul Lăpuşna. A aflat cisla goştineĭ 2,840 de oĭ, şi s'aŭ vîndut toate cu câte 40 de aspri noĭ, şi fac 113,000 de aspri.

Şi a luat beglerbegul 500 de oĭ, pe care i le-a dăruit Domnul.

A luat şi Carageà Casapul 2,340 de oĭ, cu câte 40 [de aspri noĭ?]; fac aspri 93,600, şi e exactă socoteala de maĭ sus.

Încă a luat şi de la o casă a ţinutuluĭ de maĭ sus, [unde] s'aŭ găsît 1500 de oĭ, cu câte 55 de aspri, şi fac aspri 82,500.

A luat o pecetluită de de mult a Soroceĭ 1104 oĭ, cu câte 55 de [aspri noĭ?]; fac aspri 60,720.

Şi a luat şi o pecetluită a Hotinuluĭ şi o altă hîrtie a luĭ Lampo Karakaxi 396 oĭ, şi fac aspri 21,780, şi e exactă socoteala de maĭ sus.

† Ţinutul Iaşĭ. A găsit cisla goştineĭ 2,700 de oĭ şi s'aŭ vîndut toate cu câte 40 de aspri noĭ; fac aspri 108,000.

Şi a luat Taucgì Casapul 1590 de oĭ, cu câte 40 [de aspri]; fac aspri 63,600.

A luat şi Carageà Casapul 1110 oĭ, cu câte 40 [de aspri noĭ?]; fac aspri 44,400, şi socoteala de maĭ sus e exactă.

Încă aŭ luat şi de la o casă 1216 oĭ, cu câte 52 de aspri; fac aspri 63,232.

Şi aŭ luat casapiĭ de maĭ sus 440 de oĭ, şi fac aspri 22,880.

---

1) Sinet domnesc, care garanta plata în oĭ de-ale Domnuluĭ din ţinutul Tutova saŭ în oĭ de-ale particularilor, pe care rămînea să le plătească apoĭ Domnul.

2) V. maĭ sus, p. 225, nota 7.

3) Această apropiere între χαρτὶ şi πετζετλουήτον lămureşte natura acestuĭ din urmă.

4) Iaşĭ.

»Ἐπῆρεν καὶ ὁ Δίμος μὲ *(sic)* τὸν Μίχον σπήτια 344, πρὸς ὄ2, στήνουσιν ἄσπρα 17,888.

»Ἐπῆρεν καὶ ὁ Ποστέλνικος ὁ Καραζιὰς μὲ *(sic)* ἕνα πετζητλαυήτον σπήτια 240, πρὸς ὄ2, στήνουσιν ἄσπρα 12,000.

»Ἐπῆρεν καὶ ὁ Γιαννάκεις ὁ πραματευτὴς σπήτια 192, καὶ στήνουσιν ἄσπρα 9,984, ὁποὺ εἶναι ὁ ἄνωθεν λογαριασμὸς σοστός. ||

A luat și Dimos cu Mihu 344 de oĭ, cu câte 52 [aspri noĭ?]; fac aspri 17,888.

A luat și postelnicul Carageà cu o pecetluită 240 de oĭ, cu câte 52 de [aspri]; fac aspri 12,000.

A luat și Ianachi negustorul 192 de oĭ, și fac aspri 9,984; care socoteală de maĭ sus e exactă.

1591.

† Τζηνούτος Τωρχώη. Εὑγίκεν ἡ τζήσλα τῆς κώρτενας πρόβατα 3,011, εἰς τὰ κενούρια πρὸς ἄσπρα 37 καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 111,400.

»Καὶ τὰ ἐπῆρεν ὁ Θεόδορος ὁ Σπεριλιώτης καὶ ὁ Ἰσοὺφ τζαούχης [1]) ὅλα.

»Ἀκόμη εὑγίκαν καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα σπήτη ἀπὸ τὰ ἄνωθεν τζηνούτον σπήτια 1310, πρὸς ἄσπρα 50, κάμνουσιν ἄσπρα 65,500.

»Καὶ τὰ ἐπῆραν ἡ τζελέπιδες, καθ'ὡς φένονται τὰ ὀνόματα τὰν εἰς ἄλλον κατάστιχον.

»Καὶ εἶναι ὁ ἄνωθεν λογαριασμὸς σοστός.

† Τζηνούτος Ῥόμανον. Εὑγίκεν ἡ τζήσλα τῆς κώρτενας πρόβατα 1500, μὲ *(sic)* κενούρια πρὸς ἄσπρα 29, καὶ μὲ παλεὰ πρὸς ἄσπρα 37.

»Ἐπῆρεν ὁ Γέραχαριτος *(sic)* μὲ *(sic)* κενούρια πρόβατα 1250, πρὸς 29, στήνουσιν ἄσπρα 36,250.

»Ἐπῆρεν ὁ Καναβούτζος [2]) εἰς παλεὰ πρόβατα 250, πρὸς 35, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 10,500 σωστά. ||

»Ἀκόμη εὑγίκαν καὶ ἀπὸ κάθε σπήτη ἀπὸ τὸ τζηνούτον Ῥόμανον σπήτια 810, πρὸς ἄσπρα 42, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 34,020, καὶ τὰ ἐπῆραν ἡ τζελέπιδες, καθ'ὡς φένονται τὰ ὀνόματα τὸν εἰς ἄλλον κατάστιχον [3]), καὶ εἶναι σοστὸς ὁ λογαριασμός.

† Τζηνούτ[ος] Τζερνοβούτζην [4]). Εὑγίκεν ἡ τζήσλα τῆς κώρστενας πρόβατα 20,100, εἰς κενούρια πρὸς ἄσπρα 37, καὶ εἰς παλεὰ πρὸς 45.

»Καὶ ἐπῆρεν ὁ Λέκας ὁ Τζερεκτζῆς [5]), μὲ *(sic)* κενούρια, πρόβατα 1915, πρὸς 37, κάμνουσιν ἄσπρα 70,855.

»Ἐπῆρεν καὶ ὁ Τευετζὴς εἰς παλεὰ πρὸς

1591.

† Ținutul Dorohoĭ. A găsit cisla goștineĭ 3,011 oĭ, cu câte 37 de aspri noĭ, și fac aspri 111,400.

Și le-aŭ luat Teodor Speriliotis și Isuf ceaușul, pe toate.

Încă aŭ găsit și de la o casă din ținutul de maĭ sus 1310 oĭ, cu câte 50 de aspri [noĭ?]; fac aspri 65,500.

Și le-aŭ luat gelepiĭ, după cum se arată numele lor, în alt catastih.

Și socoteala de maĭ sus e exactă.

† Ținutul Roman. A găsit cisla goștineĭ 1500 de oĭ, cu câte 29 de aspri noĭ și cu câte 37 de aspri vechĭ.

A luat Gherocharitos 1250 de oĭ, cu câte 29 de aspri noĭ; fac aspri 36,250.

A luat Kanavutzos 250 de oĭ, cu câte 35 de aspri vechĭ, și fac aspri 10,300, exact.

Încă aŭ găsit și (de) la o casă din ținutul Roman 810 oĭ, cu câte 42 de aspri, și fac 34,020 aspri, și le-aŭ luat gelepiĭ, după cum se arată numele lor în alt catastich, și e exactă socoteala.

† Ținutul Cernăuțĭ. A găsit cisla goștineĭ 20,100 de oĭ, cu câte 37 de aspri noĭ și cu câte 45 [de aspri] vechĭ.

Și a luat Leca Cerecgiul 1915 oĭ, cu câte 37 de aspri noĭ; fac aspri 70,855.

A luat și Tevegì 185 oĭ, cu câte 45 de

---

1) Ceauș. Acelașĭ fel de a reproduce pe ș, ca și în Iașĭ=Γιάχην.
2) V. maĭ sus, p. 223.
3) V. maĭ departe, pp. 229-30.
4) Cernăuțĭ.
5) Cerecgiul (?).

ἄσπρα 45 πρόβατα 185, καὶ κάμνουν ἄσπρα 8.325, καὶ εἶναι ὁ ἄνωθεν λογαριασμὸς σοστός.

»Ἀκόμη εὑγίκασι καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα σπήτην τοῦ ἄνωθεν τζηνούτου πρόβατα 1200, πρὸς ἄσπρα 48, στήνουσιν ἄσπρα 57,600, καὶ τὰ ἐπῖραν καὶ αὐτὰ ἡ τζελέπιδες, καθ'ὡς φένουνται τὰ ὀνόματα τὸν εἰς τὸ ἄλλον κατάστιχον. ||

aspri vechĭ, şi fac aspri 8,325, şi e exactă socoteala de maĭ sus.

Încă aŭ găsit şi (de) la o casă din ţinutul de maĭ sus 1200 de oĭ, cu câte 48 de aspri; fac aspri 57,600, şi le-aŭ luat şi pe acestea gelepiĭ, după cum se arată numele lor în alt catastich.

1591.

† Τζηνούτος Χηρλόβην. Εὐγίκεν ἡ τζήσλα τῆς κώρστενας πρόβατα 2,000, καὶ εἰς κενούρια πρὸς ἄσπρα 37, καὶ εἰς παλεὰ πρὸς ἄσπρα 45.

»Καὶ ἐπῖρεν ὁ Ἡμπραήμ, πασιὰς [1]) πρόβατα 1000.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Τζακηρόγλουν πρόβατα 400, διὰ τὰ ἄσπρα ὁποῦ ἐπῖρεν ὁ κόμισος ὁ Μάνιας [2]) εἰς τὴν Πόλιν [3]) πρὸς 45, στήνουσιν ἄσπρα 18,000.

»Ἐπῖρεν καὶ Ὀρβανλῆς (;), ἀπὸ τὰ σαμούρια πρόβατα, 600, πρὸς 37, στήνουσιν ἄσπρα 22,200.

»Καὶ εἶναι ὁ ἄνωθεν λογαριασμὸς σοστός.

»Ἀκόμη εὑγίκαν καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα σπήτην τοῦ ἄνωθεν τζηνούτου πρόβατα 800, πρὸς ἄσπρα 50. κάμνουσιν ἄσπρα 40,000.

»Καὶ ἐπῖρεν ὁ Γιαννάκος ὁ πραματευτὴς εἰς χρέος ὁποῦ τὸν εχρεόστην *(sic)* αὐθέντης, ἄσπρα 25,000.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Τζακηρόγλουν ἄσπρα 15,000, ὁποῦ εἶναι ὁ ἄνωθεν λογαριασμὸς σωστός. ||

† Τζηνούτ[ος] Κυρλιγατούρα. Εὐγίκεν ἡ τζήσλα τῆς κώρστενας πρόβατα 900, καὶ τὰ ἐπῖρεν μὶ *(sic)* κενούρια ὁ Λάμπος ὁ Κατζήκης [4]), στήνουσιν ἄσπρα 34,200, πρὸς 38 ἠτημήτουν.

»Ἀκόμη εὑγίκαν καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα σπήτην τοῦ ἄνωθεν τζηνούτου πρόβατα 181, πρὸς ἄσπρα 52, καὶ στήνουσιν ἄσπρα 9,412, καὶ τὰ ἐπῖρεν καὶ αὐτὰ ὁ ἄνωθεν Λάμπος, καὶ εἶναι ὁ λογαριασμὸς σωστός.

† Τζηνούτ[ος] Κεαϊτζην [5]) *(sic)*. Εὐγίκεν ἡ τζήσλα τῆς κώρστενας πρόβατα 5,000, καὶ τὰ ἐπῖρεν, εἰς κενούρια ἄσπρα, πρὸς 40.

1591.

† Ţinutul Hârlăŭ. A găsit cisla goştineĭ 2,000 de oĭ, şi cu câte 37 de aspri noĭ şi cu câte 45 de aspri vechĭ.

Şi a luat Ibrahîm-Paşa 1000 de oĭ.

A luat şi Ceacâr-Oglu 400 de oĭ pentru aspriĭ ce i-a luat Comisul Manea la Constantinopol; cu câte 45 de [aspri noĭ?]; fac aspri 18,000.

A luat şi Orvanlî, din oile «samúria», 600 de oĭ, cu câte 37 de [aspri noĭ?]; fac aspri 22,200.

Şi e exactă socoteala de maĭ sus.

Încă aŭ luat şi de la o casă din ţinutul de maĭ sus 800 de oĭ, cu câte 50 de aspri; fac aspri 40,000.

Şi a luat Ianachi negustorul, pentru datoria cu care împrumutase pe Domn, 25,000 de aspri.

A luat şi Ceacâr-Oglu aspri 15,000; care socoteală de maĭ sus e exactă.

† Ţinutul Cârligătura. A găsit cisla goştineĭ 900 de oĭ, şi le-a luat cu [aspri] noĭ Lampos Katzikis; fac aspri 34,200; cu câte 38 [aspri] s'aŭ socotit.

Încă aŭ găsit şi (de) la o casă din ţinutul de maĭ sus 181 oĭ, cu câte 52 de aspri [noĭ?], şi fac aspri 9,412, şi le-a luat şi pe acelea Lampos cel de maĭ sus, şi e exactă socoteala.

† Ţinutul Chigheciul. A găsit cisla goştineĭ 5,000 de oĭ, şi le-aŭ luat cu câte 40 de aspri noĭ.

---

1) V. maĭ sus, p. 225, nota 7.

2) Pentru acest (?) Manea, arendaş al vămilor în 1589-90, 1591-2, v. *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secţ. ist., XVIII, 97, şi maĭ departe, în acest volum.

3) La Constantinopol.

4) V. maĭ sus, p. 224.

5) Chigheciŭ.

»Ἐπῖρεν ὁ Πάνος πρόβατα 1600.

»Ἐπῖρεν καὶ ὁ Καραζιὰς ὁ κασάπης πρόβατα 3,400, πρὸς 40, στήνουσιν ἄσπρα 136,000. Καὶ εἶναι σωστὸς ὁ λογαριασμός.

»Ἀκόμη ἐπίρασιν ἀπὸ τὸ ἄνωθεν τζηνούτον σπήτια 2,700, πρὸς ἄσπρα 60, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 162,000, καὶ τὰ ἐπῖραν ἡ τζελέπιδες καθ'ὡς τὸν γεγραμένον εἰς τὴν τζήσλα, καθ'ἓν μὶ *(sic)* τὸ ὄνομαν, καὶ φένονται εἰς ἄλλον κατάστιχον [şters: καὶ εἶναι σωστὸς] ὁ λογαριασμός. ||

† Τζηνούτος Σωρόκηα. Εὐγίκεν ἡ τζήσλα τῆς κώρστενας πρόβατα 5,000, καὶ τὰ ἐπῖρεν, μὶ *(sic)* ἄσπρα κενούρια, πρὸς 40, στήνουσιν ἄσπρα 200,000.

»Καὶ τὰ ἐπῖρεν ὅλα ὁ Περβανὰς ὁ Σκουταρλής.

»Ἀκόμη εὐγίκαν καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα σπήτην ἀπὸ τὸ ἄνωθεν τζηνούτον πρόβατα 1393, πρὸς ἄσπρα 55, καὶ κάμνουσιν ἄσπρα 76,615.

»Καὶ τὰ ἐπῖραν καὶ αὐτὰ ἡ τζελέπιδες, καθ'ὡς εἶτον γραμένον εἰς τὴν τζήσλαν, καὶ φένονται τὰ ὀνόματα τὸν εἰς τὸ ἄλλον κατάστιχον, καὶ εἶναι σωστός.

† Τὰ ὅσα πρόβατα τῆς τζάρας, ὁποῦ εὐγίκασιν ἀπὸ τῆς κώρστενας, εἰσὶν πάντα ὁμοῦ ὁλώτις 65,670.

† Τὰ ὅσα εὐγίκασιν ἀπὸ τὸ ἕναν σπήτην, θελὶ εἰς ἄσπρα [1]), θελὶ εἰς πρόβατα, εἰσὶν πάντα ὁμοῦ ὁλώτης σπήτια 29,850.

† Τὰ ἀγορασμένα πρόβατα, ὁποῦ ἐπῖραν πετζητλουήτα ἀπὸ τὸν αὐθέντη, καὶ ἀπέρασαν ἀπὸ τὲς κάλες [2]) *(sic)*, εἰσὶν ὁμοῦ ὁλώτης σοῦμα 45,880. ||

»Καὶ εἶναι καὶ βόδια καὶ ἀλλαδία, εἰς ῥαστά, ὁποῦ ἐπέρασαν, 1100.

»Αὐτὰ εἶναι ὅλα τὰ πάντα, κώρστενα, ἀπὸ ἕνα σπήτιον καὶ ἀγορασμένα, τῶν ἀριθμῶν 141,400. ||

A luat Panu 1600 de oĭ.

A luat şi Carageà casapul 3,400 de oĭ, cu câte 40 [de aspri noĭ?]; fac aspri 136,000. Şi e exactă socoteala.

Încă aŭ luat de la ţinutul de maĭ sus 2,700 de oĭ, cu câte 60 de aspri; şi fac 162,000 de aspri, şi le-aŭ luat gelepiĭ, după cum stă scris în cislă, unul câte unul, anume, şi se vede în alt catastich socoteala.

† Ţinutul Soroca. A aflat cisla goştineĭ 5,000 de oĭ, şi le-aŭ luat cu câte 40 de aspri noĭ; fac aspri 200,000.

Şi le-a luat pe toate Pârvan Scutarliul (din Scutari).

Încă aŭ găsit şi (de) la o casă di ţinutul de maĭ sus 1393 oĭ, cu câte 55 de aspri, şi fac aspri 76,615.

Şi le-aŭ luat şi pe acelea gelepiĭ, după cum stă scris la cislă, şi se vĕd şi numele lor, în alt catastich, şi e exact.

† Câte oĭ din ţară s'aŭ găsit cu goştina fac toate la un loc 65,670.

† Câte s'aŭ găsit (de) la o casă, fie în aspri, fie în oĭ, sunt toate la un loc 29,850 de oĭ.

† Oile ce s'aŭ cumpĕrat, care aŭ luat pecetluită de la Domn şi aŭ trecut pe la vadurĭ, sunt de toate 45,880.

† Şi sunt şi boĭ şi altele, pentru uşurinţă (?), care aŭ trecut, 1100.

Acestea sunt toate: goştina, cele de pe la case şi cele cumpĕrate, în numĕr de 141,000 [3]).

1591 [4]), μηνὶ Μαΐῳ 15.

† Ἐνθίμιος καταστίχου εἰς πρόβατα ἀγόραζουν ἡ κασάπιδες καὶ ἡ τζελέπιδες ἀπὸ τὴν τζάραν μὶ *(sic)* τὰ ἄσπρα τοῦν *(sic)*, καὶ πέρ-

1591, luna Maiŭ 15.

† Listă amintitoare de câte oĭ aŭ cumpĕrat casapiĭ şi gelepiĭ din ţară, cu baniĭ lor, şi ieŭ pecetluită ca să treacă

1) Nu pot înţelege ce sunt aceste oĭ găsite în banĭ.

2) *Scale, échelles,* porturĭ.

3) Iarăşĭ nu e exactă suma.

4) Ou e repetat de două orĭ.

νουσιν πετζητλουήτα νὰ περάσουν ἀπὸ τὸ Σακτζιοῦ [1]) τὴν σκάλα καὶ ἀπὸ τὸ Φοκξάνην, νὰ ἐγνωρίζωνται.

»Ὁ Μανόλης Ἀπαντζής, πρόβατα 1,200.
»Ὁ Ἰωάννης τοῦ Στάνου, πρόβατα 2,000.
»Ὁ Γεώργιος Βασιλιώρης, πρόβατα 3,500.
»Ὁ Μιχάλης ὁ Σπάθας, πρόβατα 2,000.
»Ὁ ἄνωθεν Μιχάλις, ἀλλάδια 0,320 *(sic)*.
»Ὁ Λάμπος ὁ Μωρφέας, πρόβατα 1,600.
»Ὁ Ῥίζος ὁ Κλωνεῖς, πρόβατα 1,600.
»Ὁ Σουλεγμάνεις, πρόβατα 0,800 *(sic)*.
»Ὁ Ἀνδρέας ὁ Βρανᾶς, πρόβατα 1,500.
»Ὁ Παρόνσης ὁ Σένγγουνις, πρόβατα 1,000.
»Ὁ Σίμος ὁ Τουρβαντιανός, πρόβατα 1,350.
»Ὁ Ἀνδρέας ὁ Σκούντος, πρόβατα 1,650.
»Ὁ Ἰωάννης ὁ Ματζαράκης, πρόβατα 0,800.
»Ὁ ἄνωθεν, καὶ ἀλλάδια 0,150. ‖
»Ὁ τελῆ-παγγερατής, βόδια 250.
»Ὁ Ταμήρης ὁ Στάνος, πρόβατα 0,650.
»Ὁ ἄνωθεν, ἀπὸ τὸ αὐτὸν χαρτήν, βόδια 0,330.
»Ὁ Μιχάλης καὶ Δίμος, πρόβατα 2,100.
»Ὁ Μαυρομάτης, πρόβατα 2,330.
»Ὁ Θεόδορος Οὐρανιώτης, πρόβατα 1,500.
»Ὁ Θεόδορος ὁ Μαγέρας, πρόβατα 0,300.
»Ὁ Δημήτριος ὁ Γεώργιος, πρόβατα 2,668.
»Εἰς δίο πετζητλουήτα, ὁποῦ ἐγάλαμεν ἀπὸ τὸ Χοτήνην, πρόβατα 2,700.
»Ὁ Χαντεργνός, πρόβατα 3,333.
»Πάλιν ὁ Θεόδορος ὁ Οὐρανιώτης, πρόβατα 1,550.
»Καὶ βόδια 0,050.
»Εἰς τὸ πετζητλουήταν τοῦ Τζερνοβούτζου, πρόβατα 2,000.
»Ὁ Δίμουλος, πρόβατα 0,400.
»Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλύμματα, πρόβατα 0,355.
»Πάλιν ὁ Σίμος Τουρβαντιανός, πρόβατα 2 100.
»Καὶ ὁ σύντροφος τοῦ πρόβατα 1,700.

Τὰ ὅσα φένονται τοῦ προσώπου ἀγοραστὰ πρόβατα ὁποῦ ἐπῆραν πετζητλουήτα εἰσὶν 45,880.

Καὶ τὰ ἔβαλα ὀπήσ[ω] μαζῆν μετὰ ἄλλα διὰ νὰ φένεται εὔχολος ὁ λογαριασμός.

(V° alb ; cinci file albe ; pe a treia, rect› :

78
70
00
546
5,460 [2]).)

(Bibl. Ac. Rom., *Actele lui Petru Șchiopul.*)

prin șchelea din Isaccea și pe la Focșanĭ ; ca să se știe.

Manoli Apangì oĭ 1,200.
Ioan al luĭ Stan oĭ 2,000.
Gheorghe Vasilioris oĭ 3,500.
Mihali Spathas oĭ 2,000.
Pomenitul Mihali alte 320.
Lampos Morpheas oĭ 1,600.
Rhizos Kloneis oĭ 1,600.
Suliman oĭ 800.
Andreĭ Vranas oĭ 1,500.
Baronți Senngunis oĭ 1,000.
Simos Turbantianos oĭ 1,350.
Andreĭ Scundul oĭ 1,650.
Ioan Matzaraki oĭ 800.
Cel de maĭ sus și altele [oĭ] 150.
Delĭ-Pangheratis boĭ 250.
Tamiris Stanos oĭ 650.
Acelașĭ cu aceiași hârtie boĭ 330.
Mihali și Dimos oĭ 2,100.
Mavromatis oĭ 2,330.
Teodor Uraniotis oĭ 1,500.
Teodor Magheras oĭ 300.
Dimitrie Gheorghe oĭ 2,668.
Pentru două pecetluite ce am scos de la Hotin oĭ 2,700.
Chanterinos oĭ 3,333.
Iarășĭ Teodor Uraniotis oĭ 1,550.

Și boĭ 50.
Pentru pecetluita Cernăuților oĭ 200.

Dimul oĭ 400.
Fiul luĭ Alymmata oĭ 355.
Iarășĭ Simos Turbantianos oĭ 2,100.

Și tovarășul luĭ oĭ 1,700.

Câte oĭ se vĕd cumpĕrate în acest chip, care aŭ luat pecetluita, sunt 45,880.

Și le-am aruncat în urmă, la un loc cu altele, ca să fie ușoară socoteala.

1) Isaccea.

2) Petru Șchiopul scrie, cu mâna luĭ, pe f° 1 : «oĭ». — Ms. e un caiet de 16 file scris, poate de un Grec, nu

CCCLV.

Pompeo Brigida către Sigismund, baron de «Derinberg [1])», despre negocierile sale cu familia luĭ Bartolomeiŭ Brutti, pentru a câștiga pe acesta. Trieste, 1591, 21 Iunie.

Andai, come Vostra Signoria m'impose, a Capodistria, dove m'aboccai col signor Giacomo Bruti, fratello del signor Bartolo Bruti, familiarissimo di Sinam-Bassa et primo Vesire; ma, nel primo mio raggionamento, non potei cavar altro da lui, eccetto che'l signor Bartolo, suo fratello, è desiderosissimo di far qualche servitio a Sua Maestà Cesarea [2]), et ch' hà desiderio di liberarsi dalla servitù turchesca et ch' egli aspetta questo agosto prossimo il signor Demostene Carrerio [3]), cognato suo et del signor Bartolo, che ritorna da lui e da Costantinopoli. Io non hò voluto nel primo ingresso communicar col signor Giacomo il negotio che Vostra Signoria Illustrissima m'hà conferito, in materia del serviggio che potria il signor Bartolo fare a Sua Maestà Cesarea; ma a bel studio m'andrò intrinsecando nel' amicitia di detto signor Giacomo e del signor Demostene, quando tornerà, che sarà in breve, et poi farò, quando mi parerà tempo, quel che mi parerà che possa essere di sodisfacione di Vostra Signoria Illustrissima e di servitio di Sua Maestà Cesarea. Questo signor Demostene, che s'aspetta, è persona attissima a trattar' a bocca, specialmente questo negotio, come quello ch'è solito d'andar a trovar il signor Bartolomeo, suo cognato, et negotiar con lui senza sospetto, et potrà indursi ad andar a Praga o altrove per questo servitio. Et con questo fò fine, pregandole dal Nostro Signore felice viaggio in Ispagna. Di Vostra Signoria Illustrissima

Servitore affezionatissimo

Pompeo Brigida.

In Trieste, il dì 21 di giugno 1591.

A tergo: Al molto illustre signor et padrone molto osservandissimo, il signor Sigismondo, libero barone de Derimbergo in Do[r]nechg [4]).

(Viena, *Hof- u. Staatsarch*, *Hungarica*, 1591, f° 85.)

însă de Vistierul Iani, care avea altă scrisoare, dacă însemnările de supt n^le^ CCCXXXVI și urm. sunt de mâna luĭ. Cât despre cuprins, l'aș înțelege ast-fel: Încă de atuncĭ, Turcii își reservaŭ monopolul cumpărăreĭ oilor în principate. Stringătoriĭ goștineĭ făceaŭ, natural, catagrafia animalelor; Domnul putea fixa prețul și se însărcina a sluji de mijlocitor, adunând oile și primind banii, pe cari-ĭ restituia apoĭ, nu știm în ce chip, locuitorilor. Avem, din nenorocire, prea puține lămuriri asupra administrațieĭ financiare a țĕreĭ pe această vreme, pentru a putea spune ceva sigur.

1) Dornberg? V. și maĭ departe.

2) V., pentru ofertele luĭ Brutti, n° CCCXLIX, pp. 215-6.

3) Pentru Carrerio și Iacob Brutti, v. și *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secț. ist., XVIII, 102.

4) La 11 August 1591, din Görz, Gaspar de «Derimberg», care aflase această scrisoare între acele «del poverino di mio fratello, che sia in gloria», o trimete luĭ Iacob Kurz de Senfftenau *(Curtz)*, consilier secret imperial și *Hofkanzler*, oferindu-se a continuà negocierile. Ar fi găsit, spune el, «ancho nel suo callendario una nota che dice: «Memoria di dar aviso al signor Curz di quanto si negotiarà a Capodistria» » Gaspar numește pe Brigida «un dottore di Trieste, suo et mio intrinseco amico» (f° 105). La 30 Septembre, Împĕratul scrie luĭ «Dorimberg», din Praga, că a aflat de la Kurz cele scrise de el. Cere ca «Demosthenes ille, cum quo coram agatur», să vie la Curte, pe socoteala luĭ (f° 124).

CCCLVI.

Iași, 14 Iunie...[1] (înnainte de 19 August 1591).

Danie de la Petru Șchiopul către mănăstirea Galata a satuluĭ Vălceștiĭ.

Marturĭ: Bucium, Vel-Vornic și Vartic, Vel-Vornic.

[Jos, de mâna luĭ Petru Șchiopul:] Așa merturisit che n'ari alte urici; de se va afle, se nu țiiia sema. Iun[ie] 14.

(V°:) † Ἔτσυτο ἦνε γράμα τοῦ Πέτρου Βοιβόδα διὰ τὸ χορίον τὸ Μπετζέστια [șters: Βαροβέστη[2])] πὸς τὸ ἀγόρασεν μετὰ ἄσπρα του[3].

(Satul era pe Siret, în județul Suceava; fusese dăruit și prin actul din Iași, 9 Februar 1591, unde, în mâna stângă, se vede iscălitura luĭ Petru-Vodă, care iscălește și pe fiul său, co-regentul Ștefan:)

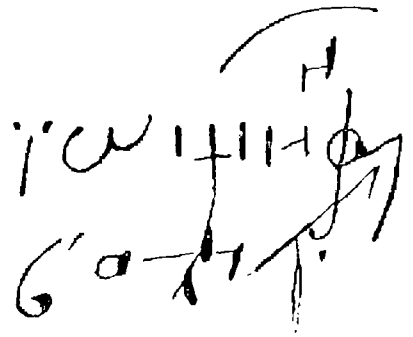

(Bibl. Ac. Rom., *Actele luĭ Petru Șchiopul.*)

CCCLVII.

19 Novembre... (înnainte de 19 August 1591).

Socoteală de sume primite de vistierul Iani supt Petru Șchiopul.

† 7,000 as[pri] iarь Baiazit ianicer; logat Iani.
† 10,000 as[pri] Nicola Maiar; Iani.
† 170,000 as[pri], logat.
† 100,000 as[pri] Carasuleiman; Iani logat.
† 13,000 as[pri] Chiriac Iazi și Harite; logat Iani.
† 100,000 as[pri] Iani[4] Tingoni; lo[gaț.
† 100,000 as[pri] Ialex Celebi lo[ga]t Iani. ‖
† 20,000 as[pri] Harita Firangoplo.
† 5,200 as[pri] Iani Abagi.
† 5,000 as[pri] Dumitri Nicola.
† 86,600 as[pri], logat.

---

1) Data de an lipsește. Documentul însuși are «Iulie». Vartic a fost Mare-Vornic de Țara-de-Jos până la 1587; în acest an a fost înlocuit cu Bucium, care avea de coleg la Țara-de-Sus în 1588 pe Ieremia [Movilă]. V. documentele din Bibl. Ac. Rom., Pec. 54, 56, 84; doc. 93/V; Arch. St., Pângarați, pach. 1, n° 6. Vălceștiĭ erau aĭ mănăstireĭ încă din 1588 (Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, I, 191 și urm.). Dacă aceasta e întâia donație, data s'ar putea deci fixa mai de aproape.

2) Voroveștiĭ, cu vie, Mihăileștiĭ și Plopiĭ, Crăsteștiĭ, Sadna și Tămășeniĭ, toate în ținutul Romanuluĭ, fură date Galateĭ la 25 Iulie 7086 (1578) (Arch. Stat., Galata, pach. 10, n° 1; original slavon).

3) «Aceasta e scrisoarea luĭ Petru-Vodă pentru satul Vălceștiĭ, ce l-a cumpĕrat cu baniĭ luĭ.»

4) Cuvîntul e scris de două orĭ.

† 51,000 as[pri] Apostol Sariiani; logat Iani.
† 100,000 as[pri] logat Iani da la Nicola sitolnic. ||
† 40,000 as[pri] muşcat (?) iarъ ban, Mahmut Ceavuş, Noe[mvrie] 19.
† 30,000 as[pri] Giucai Chehaia Mahmut Ceavuş, Noe[mvrie] 10.
(O foaie albă) [1].

(Ibid.)

CCCLVIII.

Mărturia dată de Nestor Ureche luĭ Petru Şchiopul relativ la perceperea dărilor rămase din timpul Domnieĭ luĭ. — După 19 August 1591.

Iarѫ de dьbilari sь ştii Dumneata cь tutururu toate pecetluiturl [2] dumniitale s-au ţinut în samѫ, şi pri locuri au fost pьnѫ ş'au datu samele, numai ce n'au fost deseatnici de stupi, cь au işit cu mneata. La Hrьlѫu şi la Dorogoiu şi la Hotin, ce au trimes ce am trimьs [3] sь strѫngѫ ce vor afla acolea rьmѫşiţe; ce nemicѫ la Hrьlѫu n'au aflat, nici la Dorogoiu, cь au fost istovit; iarь de la Hotin au aflat rьmьşiţe de urdiniş [4] 200 tal[eri], de-au adus la Vistear[ie].

(V°, de mâna luĭ Petru Şchiopul: Lui Urьche de sutup; cist Gorgheke Hursa se-l ghîseşti.)

(Ibid.)

CCCLIX.

Itinerariŭ întocmit de Petru Şchiopul în fuga sa în Apus, cu însemnarea cheltuieleĭ făcute până la Bozen. — După 19 August 1591.

La Bohna 2 mile.
Golebrec 1 mile.
30 groş.
La Cracѫu 4 mile.
60 groş.
Scavina 2 mile.
Zator 4 mile.
22 groş.
Svencina 2 mile.

Aicea ţara Împѫratului.

Şpcena 3 mile.
37 groş.
Strumin 2 mile.
Friştat 2 mile.

Ţara Muraveei.

Ostraveţ 2 mile.

---

1) Tot documentul e de mâna luĭ Petru Şchiopul.
2) Chitanţe.
3) De sigur, ultimele două cuvinte sunt o îndreptare.
4) Nu pot şti ce sens are acest cuvînt, pe care nu l-am maĭ întîmpinat nicăiriĭ.

54 groș.
Hraniţa 6 mile.
Șurova 1 milѫ.
Lipnic 1 milѫ.
Olomoneţ 3 mile.
3 tal[eri].
Craliţa 2 mile.
Vișѫ 2 mile.
63 groș.
Austrileţ 2 mile.
Vistearniţ 4 mile.

Ţara Austriѫ.

Nichilzburcь 1 milѫ.
Boizboz 3 mile.
Vilchirdorfь 1 milѫ.
Glōnirdorfь 2 mile.
Volcьf 1 milѫ.
Beciul 3 mile. ||
Dresьcrisen 4 mile.
Neiștat 4 mile.
Neichirfon 2 mile.
Clocniţ 1 mile.
Șodven 1 milѫ.

Ţara Știdia.

Merţușlac 3 mile.
Crigle 2 mile.
Chiberchi 1 mile.
Purcan 3 mile.
Lōiben 2 mile.
Sim Mihai 1 milѫ.
Cnitelfeltь 3 mile.
Iudenborchi 2 mile.
Huntьmarchi 3 mile.
Șaiflin 1 milѫ.
Murava 2 mile.

Ţara lunga.

Tamspecьı 4 mile.
Svenmihei 1 milѫ.

Ţara Carintiѫ.

Minden 3 mile.
Saxenburchi 3 mile.
Graifremburchi 2 mile.
Traaburchi 2 mile.

Ţara Tiroli.

Lienţi 2 mile.
Silen 3 mile.
Inher 1 milѫ.
Niderdōrfu 1 milѫ.
Velspurchi 1 milѫ.
Bornechi 2 mile.
Sim Lerenţi giumѫtate milѫ.
Sunibōrchi giumѫtate.
Auzь giumatate.
Findin 1 milѫ.
Milbah 1 milѫ.
† Briesen 1 milѫ.
Kleuzen 2 milѫ.
Poţen 3 mile.

[În sens invers, jos, la dreapta, de mâna luĭ Petru Șchiopul:] 160 mil den Livov pana Poci, se ști; ai 1593, Ghinnar 18 zili.

[De mâna luĭ Petru:] † 12 Sanbur, Perьmișle, 12 mil.
13 Perьmișle Livov.
4. 4. 3. 3. 4. 2. 2. 2. 5. 47.

Holomei aţ pos.
† 8 mil 19 mi[l].
† 27 mil Cheracov pana Romenaţ.
† 20 mil pana Beci.
† 70 mil Tecĭpananocĭ.

[Altă mână:] † De la Liov 4 mile la Hōrodoc 27 groș.
Pѫnѫ la Vișnia 3 mile.
† Pѫnѫ la Mosticĭca 5 mile, 23 groș.
La Peremѫșlea 4 mile.
8 groș.
Pѫ la Cacĭciucьı 5 mile.
25 groș.
Pѫnѫ la Reașov 4 mile.
21 groș.

† Senvişov 3 mile.	† La Trьnov 4 mile.
6 groş.	17 groş.
Dьmboviţѫ 3 mile.	La Honicĭ 2 mile.
10 groş.	La Brѫjec 2 mile [1].

(Pe foile ce cuprind pe acestea două, foĭ cu alt «Wasserzeichen»; pe 1r: cherştitov [mâna luĭ Petru]; pe 2Vo, o pecete cu crucea având două ramurĭ orizontale şi, de-o-parte şi de alta a eĭ, literele: X H; de desupt, o stea; marginea de punctc.)

(Ibid.)

CCCLX.

Împĕratul Rudolf către cardinalul Andreĭ Báthory, despre o pretinsă peţire a luĭ Sigismund, principele Ardealuluĭ. Praga, 1591, 20 August.

Îi cere informaţiĭ privitoare la cele cuprinse în scrisoarea luĭ din 27 Iulie despre căsătoria luĭ Ioan Zamoyski [2] şi a «ainer Heuraths-Tractation, so zwischen dem jungen Bathori in Sibenburgen und der Hertzogin von Teschen Tochter. . . vor sein solle, woll empfangen 3).»

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv., Polonica,* pach. I.)

---

1) Itinerariul se compune din două părţĭ: Cea d'întâiŭ e drumul de la Bochnia în Galiţia până la Bozen în Tirol. Petru Schiopul, de a căruĭ mână e scris întreg documentul, însemnă ţerile: [Galiţia], Imperiul: Moravia, Austria, Stiria, «Ţara-Lungă (?)», Carintia şi Tirolul. Localităţile ce se pot identifica (altele aŭ dispărut poate saŭ sunt însemnate cu numirĭ slave, ce nu maĭ sunt cele curente) sunt: Bochnia, ..., Cracovia, Skawina, Zator, Oswiecin, ..., ..., Freistadt, Mährisch-Ostrau, ..., ..., Leipnik, Olmütz, ..., Wischau, Austerlitz, Wisternitz, Nikolsburg, Polsdorf, Wülfersdorf, Gaunersdorf, Wolkersdorf, Viena, Traiskirch, Wien-Neustadt, Neunkirchen, Glocknitz, Schottwien, Mürzzuschlag, Kriegiach, Kindberg, Bruck, Leoben, S. Michael, Knittenfeld, Judenburg, ..., Scheifling, Murau, Tamsweg, S. Michael, Gmund, Sachsenburg, Greifenburg, Drauburg, Linz, Sillian, Innichen, Niederdorf, Welsburg, Brunecken, S. Lorenz, Sonnenburg (?), ..., Vintel, Mühlbach, Brixen, Klausen, Bozen. Drumul urmează în cea maĭ mare parte cursul riurilor Vistula, Leitha şi Adigele-tiroles. În a doua parte, sunt itinerariĭ galiţiene şi polone, între oraşele Kolomea ...., Viena ...., Lemberg, Wischnitza, ..., Przemysl, ..., Rzeszow, Tarnow, Chencin, Brzesc.

2) Vestitul hatman şi cancelariŭ polon se căsătorise cu Griselida Báthory, nepoată a regeluĭ Ştefan. V. o piesă de ocasie făcută cu acest prilej în *De vita,* 169 şi urm. Dar această căsătorie s'a făcut la 12 Iunie 1583 (v. şi Korzeniowski, *Analecta romana quae historiam Poloniae illustrant,* Craçovia, 1894; *Scriptores rerum polonicarum,* XV, 331, nota 2). A doua sa soţie fu Barbara Tarnowski (*De vita,* 116).

3) La 26 Septembre, din Teschen, Emeric Forgách, soţul duceseĭ, spune că aceasta nu şi-ar căsători nicĭ-odată fata fără voia Împĕratuluĭ.

CCCLXI.

Niepolomice, 1591, 10 Septembre.

Sigismund al III-lea, regele Poloniei, către Împĕratul Rudolf al II-lea, recomandându-i pe fugarul Petru Șchiopul.

Künigs in Pohlen Fürschrifft an die Kayserliche Majestät.

Serenissime et Excellentissime princeps. . .,

Intelleximus magnificum Petrum, Valachiae Palatinum, relicto incerto illo et obnoxio multis periculis Dominatu suo, in Hungaricas Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae ditiones se contulisse, ut pericula quae forsitan sibi intendi praesenserat, effugeret. Hominis christiani eiusdemque, cum spectata probitate, tum in nos etiam observantia, afflictam istam fortunam sane dolemus. Quoniam autem sub fidem Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae sese recepit ac istud perfugium sibi delegit, amanter ab ea petimus, ut eum benignitate sua amplectatur et pro communi christianitatis officio in ea calamitate tueatur, ut, quum tutissimum sibi fore receptum ipse putavit, in eo ab omni vi et iniuria Caesareae Maiestatis Vestrae protectione tutus sit atque munitus. Non dubitamus, facile id ipsam hominis conditionem, tam cito versam in praeceps, ac eximiam Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae humanitatem, quam, si in quemquam, in eum sane qui principe loco exciderit, rectissime Caesarea Maiestas Vestra collocarit, a Caesarea Maiestate Vestra impetraturam. Itaque multis id ab ea non contendimus, sed confirmamus cum hunc esse hominem, qui non modo propter calamitatem hanc suam, sed etiam propter virtutem, omnium christianorum principum gratia sit dignissimus. Huic quanto benigniorem se Sacra Caesarea Maiestas Vestra praebuerit, tanto melius humanitatis christianae officio perfunctura fuerit nosque obstrinxerit, ut, cum commendationem ad nos a Sacra Caesarea Maiestate Vestra interpositam iure maximi facere debeamus, tum vero in posterum eam tanto pluris aestimaturi, ac in huiusmodi rebus libentissime nos Maestatis Vestrae desideriis accomodaturi sumus. Cupimus Sacram Caesaream Maiestatem Vestram diu, bene et faeliciter valere. Miepolomiciis, 10 Septembris, anno [15]91 [1])

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Ferd.*, f° 97, n° 93; *Moldauische Woywoden betreffend, von den Jahren 1591-1594* [2]).)

---

1) Pentru fuga lui Petru Șchiopul (19 August), v. prefața.

2) Însemnăm de acum înnainte, spre ușurință, acest pachet prin I.

CCCLXII.

Petru Șchiopul, fost Domn al Moldoveĭ, către archiducele Ernest, fratele Împĕratuluĭ Rudolf, despre fuga sa, cu cerere de a i se permite aşedarea în Statele habsburgice saŭ trecerea la Roma. Satu Mare, 1591, 24 Septembre.

Serenissime Princeps,

Cum tyrannidem gravissimorumque tributorum frequentissimam indictionem eorumque exactionem, quo vires christianorum tyrannus ille Turcarum princeps [1] imperio suo subiectorum atterere pedetentimque funditus evertere solet, diutius tollerare non possem (uti id Serenitati Vestrae procul dubio constare arbitror, ipsusque *(sic!)* coram, ubi fata me superstitem voluerint, humiliter Serenitati Vestrae enumerare ac recensere constitui), ego, sciens me esse membrum christianae relligionis, ne quid gravius crudeliusque etiam in me charissimumque filiolum meum [2] progressu temporis statueret, relicto haereditario principatu meo, in augustissimum florentissimumque Sacrae Caesareae Maiestatis Imperium me contuli, cuius ingenitae clementiae et paternae quasi protectioni me humiliter dedo et subiicio. Etsi vero me decuisset prius haec significasse ac impetrasse salvum conductum a Sua Maiestate, quam in eiusdem amplissima dominia venisse, attamen nulli hoc institutum meum tuto concredere volui, nec potui. Sed, quia inciiti nominis gloria(e), qua per universum terrarum orbem adeoque provinciam meam Sua Caesarea Maiestas semper claruit, quam maxima apud me ratio fuit, tuto id, absque salvo etiam conductu, faciendum mihi putavi, posthabito aliorum ea in re erga me benevolo animo ac propensa voluntate. Cum itaque summa mihi semper necessitudo bonaque vicinitas cum Illustri ac Magnifico domino Ferdinando, comiti *(sic)* ab Hardegg [3], locumtenenti Suae Caesareae Maiestatis per Hungariam capitaneoque Saemariensi [4], intercesserit, recta me ad Suam Illustrem Magnificentiam eo contuli. Humiliter itaque Serenitatem Vestram intercedere, ne quam hoc factum mihi apud eandem inclementiam aliquam pariat, dehinc ut in clementissima sua tutela me fovere dignetur dareque operam quo, precibus Serenitatis Vestrae mediantibus, Sua Maiestas mihi certum aliquem locum, vel hic in Hungaria, vel alibi, in amplissimo suo Imperio, clementer assignare velit, ubi tuto ac secure sub foelicissimis eiusdem auspiciis vivere possim. Sentiet Sua Maiestas me humillimum fidelissimumque eiusdem futurum servum, paratum vel animam etiam pro Suae Maiestatis salute dare. Quod, si vero (quod ipsum mihi non polliceor) hoc in negotio Suam Sacram Maiestatem a suspitione Serenissimi Turcarum principis forsan sibi quid cavendum arbitrabitur, non libenter eidem presentia mea molestus esse cuperem, imo Suam Maiestatem enixe potius oratam vellem, ut salvo conducto de securo ac tuto itinere ex Imperio suo ad Beatissimum Pontificem [5] mihi clementer cavere dignaretur. Cuius Suae Sanctitatis cum clementissimas ac benignissimas litteras habeam, quas Illustri comiti et ostendi et earundem exemplaria Suam Illustrem Magnificentiam vel Sacrae Maiestati Suae vel Serenissimae Celsitudini Vestrae transmisisse arbitror [6], apud eandem, quam optime rebus meis consultum iri posse censeo, in animum induxeram, Oratorem meum cum honorariis, uti mos est, gratia testificandi humillimam subiectionem meam, ad Imperatoriam Maiestatem expedire; verum Illustris dominus comes, quoad a Maiestate Sua responsum non habuero,

---

1) Murad al III-lea.
2) Ștefan.
3) V., asupra luĭ, și Hammer, IV, 223-4, 644.
4) De Satu-Mare.
5) Grigore al XIV-lea.
6) Pentru legăturile luĭ Petru cu papa, v. prefața.

pro tempore id non est passus. Verumtamen ubi, Deo volente, clementissimum aliquod (uti non dubito) ab eadem tulero, talem me ea in re erga Suam Maiestatem geram, qualem fidelissimum servum decet. His me in clementiam Serenitatis Vestrae enixe commendo eandemque quam diutissime felicissimeque a Deo omnipotente syncere valere exopto. Datae Sacmariae, die 24 Septembris [15]91.

Petrus, Princeps Valachiae, Moldaviae.

Serenissimo Archiduci Ernesto.

(Ibid.; copie.)

CCCLXIII.

Praga, 1591, 1 Octombre.

Bierbaumer, agent tiroles la Praga, către archiducele Ferdinand, guvernatorul Tirolului [1], despre fuga lui Petru Șchiopul în Imperiu.

. . . . Gestern sein Schreiben von Caschaw [2] alher komen, die bringen mit sich dass der Weida auss der Gross-Walachia, sambt Weib und Kindt, über die 500 Personen, darunder sein 50 Fürnemer, und mit ainem grossen Reichthumb, herauss gefallen, und auf des Kaisers Gränitz, mit wunderbarlicher Pratict [3] ankomen seye. Desswegen der Herr Graf Ferdinandt von Hardegg, alls angesetzter Veldt-Obrister von Caschaw, nach Saggmar veraist, den gedachten Weida zu emphahen. Wie ich aber bericht worden, so sein Ir Majestät des gedachten Weida Ankonfft alberait berichtet worden; desswegen Ir Majestät Bevelch gethan, dass man ime in Ir Majestät Landen kainen Underschlaif geben oder gestatten, sondern abweisen solle [4].

(Ibid., *Ambraser Einkommene Schriften.)*

CCCLXIV.

Praga, 1591, 14 Octombre.

Pașport acordat de Împĕratul Rudolf lui Petru Șchiopul.

Rudolphus, universis, etc. *(sic)*. Salutem, etc. *(sic)*. Cum Illustri syncere nobis dilecto Petro, principi Valachiae, Moldaviae, qui, iustis et piis de causis principatu suo haereditario derelicto, tutum refugium et solatium apud nos et alios principes christianos quaerit, pro benigna nostra, qua ipsum merito complectimur, animi propensione, liberum tutumque et securum per regna ditionesque nostras et Sacri Romani Imperii

---

1) Frate al Împĕratului. V., asupra lui, prefața și cartea lui Hirn citată acolo.
2) Kaschau, Cașovia.
3) *Praktik, prattica.*
4) Cf. Hurmuzaki, III[1], 155, nº CXLIII; IV[2], 156 și urm.

obtingere iter ac transitum cupiamus, Dominationes ac Dilectiones Vestras aliosque nobis non subiectos benevole clementerque hortamur ab iisque requirimus, nostris vero et Sacri Imperii subditis serio ac severe mandamus, ut principem ipsum Valachiae, Moldaviae, una cum filio ac familia universoque comitatu virorum ac faeminarum, cum equis etiam, camelis aliisque iumentis et animalibus, cum curribus, rhedis, sarcinis et rebus omnibus, qualescumque eae fuerint, quas secum adferat, tuto ac libere absque impedimento et iniuria ire, transire, proficisci, quiescere ac pro arbitrio suo recedere sinant, quinimo securitate fideque publica, viarum monstratoribus ac ducibus, equis, vehiculis aliisque ad conficiendum commode iter necessariis rebus, nostra causa haud gravatim, quemadmodum ipse moeretur *(sic)*, iuvent, idemque ab aliis, ubi opus fuerit, praestari curent, omnique ipsum honore, benevolentia studioque accipiant. Facient in eo Devotiones ac Dilectiones Vestrae aliique nobis non subiecti rem suo officio ac solita in nos observantia dignam, nobis vero imprimis gratam, quam pro benevolentia nostra Caesarea Regiaque benigne agnituri simus. Nostri vero et Sacri Imperii subditi executuri sunt quod seriae et expressae voluntati nostrae consentaneum sit. Datum Pragae, 14 Octobris, anno [15]91.

(Ibid.; copie.)

CCCLXV-VII.

Acte privitoare la sosirea în Anspach a pretendentului moldovean Ioan Bogdan, care cerea un ajutor bănesc pentru a merge la Constantinopol: *a)* petiția Domnului; *b)* raportul consilierilor burgrafului de Nürnberg; *c)* recomandația dată de burgraf lui Ioan Bogdan către ducele Wilhelm al Bavariei. Anspach, 1591, 18 și 20 Octombre.

Acta den von einem türkhischen Bassa vertrieben und dahier sich eingefundenen Fürsten Joan Bogdanowiz in der Moldau, und wie solcher zu seiner vorhabenden Reisse nach Constantinopel dahier mit einem Viatico[1] *und fernern Recommandation an den Herzoglichen Bayrischen Hoff versehen worden, betreffend.*

a)

Serenissime Princeps,

Neminem tam sublimi loco positum, quin adversae fortunae fluctibus non agitari atque luctari queat, reperimur *(sic)*. Prout et nos, qui in hac nostra periclitatione versamur, post decessum Illustrissimi principis Iuon Bogdanowicz, fratris nostri[2], ex altera vero morte regis christianissimi Henrici tertii[3], qui non parum de nobis restituendis laboravit, et, si ipsi diutius vivere licuisset, perfecisset, habita iam ab Imperatore

1) Bani de drum, lat.
2) Ioan-Vodă-cel-Cumplit.
3) Mort la 2 August 1589 (Chevreny, *l. c.*, p. 138-40).

Turcarum fide ac promissione nos in patriam iri; fatale omen nobis tam benignissimum regem ad sublimia aeternaque regna traxit, ita quod morte sua negotium nostrum imperfectum reliquit. Is tandem modernus Christianissimus rex [1], uti verus amator et successor predecessoris sui, illud quod morte relictum imperfectumque erat, amplectens negotium nostrum, per suum legatum [2] in expressis negotiis nostris apud Imperatorem Turcarum restaurari promoverique conatur. Et, nisi sibi sint haec illa gravissima bella insumenda, non permitteret nos absque ulla comoditate abiri, prout in legatum in hiis negotiis, pro nostro particulari, multum impendit et, pro eo quod restat, de reliquo ad perficiendum iter nostrum ad Serenissimum ducem Saxoniae [3] nos remisserat. Cum tandem et illud sors mea iniqua permisit, quod in vita non inveni Serenissimum hunc principem, a quo omne auxilium per intercessionem regis Christianissimi expectabam, ad Vestram Celsitudinem, tanquam ad asilum, contuli, ut nos in hoc nostro negotio Celsitudo Vestra iuvari dignetur. Cum tandem principes christiani sic invicem unus alterum maximis sumptibus atque impensis multorum exercituum belli iuvantur; nos, qui, pace facta, et tranquilla in nostrum Statum iamiam redimus, rem parvam a Vestra Celsitudine poposcimus, ut ad nostrum perficiendum iter nostraque commoda quae sint ad similem actum necessaria 1000 talerorum in mutuum ad solvendum et restituendum prestari dignetur; re parva rem gratam Celsitudo Vestra nobis faciet sibique nomen immortale ad coadiuvandum et restituendum principem talem efficiet, qui unquam tantorum in se prestitorum immemorem *(sic)* futurum esse policitur atque obligatur.

Datum Olspachii, 18 die Octobris, anno 1592 *(sic)*.

Celsitudinis Vestrae affectionatissimus amicus

Joan Bogdanowicz, Moldaviae Princeps, m. p.

(V°:) Serenissimo atque Illustrissimo Principi Domino Domino Georgio-Friderico, Marchioni Brandemburgensi, in Prussiae, Stetiniae *(sic)*, Pomeraniae, Casubiorum et Vandalorumque, nec non in Silesia Duci, Burgravio norimbergensi ac Rugiae Principi, Domino et amico multum colendo.

(De-asupra adreseĭ:)

Praes. 20 Octobris, anno [15]91.

(Dedesupt:)

Iohan. Bogdanowicz, Princeps Moldaviae.

b)

Gnedigster Herr.

Uff Euer Fürstlichen Durchlaucht, durch derselben Leib-Secretarium, uns gethanen gnedigisten Bevehlich, haben wir uns nicht allein inn dem Schreiben welches derselben durch Herrn Joan Bogdanowiz, Fürsten aus der Moldaw, neben zweyen offenen Passbrieffen von der Königlichen Mayestät inn Engelanndt [4] unndt der jeczt regierenden Königlichen Mayestät inn Franckreich unndt Navarra mittgetheilt

1) Henric al IV-lea.

2) Lafin.

3) Christian I-iŭ, mort, la 31 de anĭ, în ziua de 25 Septembre 1591 (Böttiger, *Gesch. des Kurstaates und Königreiches Sachsen*, II, Hamburg, Perthes, 1831, in 8°, 66).

4) Elisabeta.

worden, nach Notturfft zu ersehen nicht unnderlassen, sonndern auch durch mich den von Wallenfells, alldieweil er Bogdanowiz selbsten kheiner anndern dann der moldawischen Sprache khundig, mitt seiner Gefertten einem, der ihme von der Koniglichen Mayestät inn Franckreich zugegeben worden, conferiren, unndt uns seiner Gelegenheitt erkhundigen lassen, unndt befinden aus sollcher Collation sovil das ermelltes Bogdanowiz Anherr vor Jharen, ehe der tuerkhisch Kaiser Constantinopel einbekhommen, Gross-Fürst inn der Moldaw gewesen sein soll [1]); alls aber gedachter türckhische Kaiser Constantinopel erobert unndt dern daselbst umbligenden Lanndt mechtig worden, soll sich derselb auch ann ihne der Gestallt ergeben haben, das er ihme jhärlich 60.000 Cronen zu Tribut bezahlen müssen [2]). Ob nun woll gedachter sein Anherr, wie auch, nach dessen Absterben, sein Vatter [3]), bei solchem Tribut gelassen worden, so hab sich doch hernacher, unndt allererst bei kurzen Jharen, ein türckischer Visier-Baschá unnderstanden, unndt von ihme unndt seinem Bruedern, uber solche 60.000 Kronen, noch 30.000 Kronen, für sich selbsten, unndt ohne dess türckhischen Kaisers Vorwissen begeret; undt, alls gedachter sein Brueder ihme dieselben nicht geben wöllen, denselben mitt Heeres Krafft uberzogen, auch enndtlich inn einem Walldt erlegt unndt umbgebracht. Dahero er, der jeczt alhie Anwesende, die Flucht nehmen unndt sich aus solchem seinem Vatterlanndt hinwegthun müssen. Nun hab zwaar gedachter türckische Kaiser, alls er dessen bericht worden, ermelten Bascha zur Straff genommen, unndt ihne stranguliren [4]); nichts destoweniger aber das Fürstenthumb Moldaw, dieweil sein Brueder todt unndt er inn der Flucht gewesen, einziehen und durch einen, Alexandro Greco genant [5]), bisshero verwalten lassen. Alls er nun inn solchen seiner Flucht erstlich zu der Kayserlichen Mayestät [6]) khommen, unndt derselben solch sein Ellendt geklagt, seye er von Ihrer Römischen Kayserlichen Mayestät ann den Bapst [7]), unndt von deme ann die nechstverstorbene Königliche Mayestät inn Franckhreich der Gestallt verschrieben worden, das Ihre Königliche Mayestät, alls die mitt dem türckhischen Kaiser inn guettem Vernehmen gestannden, ihnn gegen demselben verbitten wollten, damitt er widerumb restituiret werden möchte. Darauff der verstorbene König inn Franckreich (der ihne auch in seinen Orden [8]) genommen, in Massen dann auch jetzige regierende Königliche Mayestät ihme solchen confirmirt) mehrbemelten Fürsten zum Besten bewilliget, den Herrn von Sancy [9]) seinthalben nach Constantinopel abzuferttigen, wie auch geschehen. Alls aber gedachter von Sancy gleich uff dem Weeg nach Constantinopel gewesen, habe sich der Fall mit Ihrer Mayestät zugetragen. Do nun er von Sancy dasselb inn Erfahrung gebracht, hab er sich widerumb zuerückh inn Franckreich begeben. Der mehrberurte Fürst aber nichts desto weniger uff Constantinopel stracks zugezogen, der unzweiffenlichen Hoffnung, den Herrn von Sancy daselbsten anzutreffen; als er aber in nicht funden, und gleichwoln seine Zuflucht zu dem damals residirenden franzhösischen Gesanten, Herrn von Ancosme [10]), gehabt, hatt er nicht allein kein Hülff und Beferderung bei im erlangen mögen, sonder es hatt sich bemelter Gesanter ime alle das Seinige genommen, unndt ihne aus dem Haus zu Constantinopel, darinnen er ihne zuvorn, biss uff dess von Sancy Ankhunfft, verborgen gehalten, gestossen, allso das er unverrichter Sachen widerumb hinwegziehen müssen. Nach solchen habe er sich zue der Königlichen Mayes-

---

1) Adecă Ştefan-cel-Mare.
2) Acum e vorba, poate, de Bogdan.
3) Ştefăniţă.
4) Sokolli fu asasinat, şi nu gâtuit, în 1579. V. p. 99, nota 4.
5) Petru Şchiopul, *fratele* lui Alexandru Mircea.
6) Maximilian al II-lea († 1576).
7) Grigore al XIII-lea († 1585).
8) Al S. Michail.
9) Harlay de Sancy (în 1589).
10) Lancosme. V. St. Priest *o. c.*, 199-200.

tät inn Engelanndt, wie auch der jetzt regierenden Königlichen Mayestät inn Franckhreich, begeben, unndt daselbsten gleichsfalls umb Intercession gegen dem türckhischen Kaiser angehallten; auch sovil erlangt, das Ihre Königliche Mayestät ihme nicht allein stattliche Recommendation und die bey sich habende Passbrieff mittgetheilt, sundern ihme auch versprochen gegen dem tuerckhischen Kaiser seinthalb Intercession, durch Irer Mayestät anziehenden Gesanten, Monsieur de la Fin, einzuwenden; unnd haben sich Ihre Königliche Mayestät mitt ihme vor seinem Abreisen dahin verglichen, das er erstlich auch die verstorbene Churfürstliche Gnade zue Sachssen, ann die er von Ihrer Königlichen Mayestät, wie ich, der von Wallenfels, selbst gesehen, stattlich verschrieben worden, besuchen unnd bei Irer Churfürstlichen Gnade in diesen seinem betrubten Zustandt umb eine Hulff und Vorschub anlangen, von dannen seinen Weeg uff Venedig zu nehmen, daselbsten zue vorbemeltem *(sic)* der Königlichen Mayestät inn Franckreich Ambasatoren stossen, unndt von da aus mit demselben widerumb nach Constantinopel ziehen, auch daselbsten die beede Königliche Ambasatores, der Französische unnd Englische [1]), sich seiner mitt Intercession gegen dem turckhischen Kaiser uffs Beste annehmen sollten. Dieweil er aber zu Dressden vernommen das Churfürstliche Gnade zu Sachsen auch mitt Todt abgangen unndt er allso wenig verrichtet können, habe er seinen Weg uff Nurnberg zugenommen, und, weiln er in der Nehe gewesen, so sey er verursacht worden sich anhero zu begeben, unndt sich auch Euerer Fürstlichen Durchlaucht Hilff unndt Beystanndes zu gebrauchen. Bitt derowegen ganz hochfleissig, alldieweil er nicht mitt Zehrung versehen, dass Euere Fürstliche Durchlaucht ihme 1.000 Thaler Anlehensweiss vorstreckhen wollten; so sey er dess Erbiettens, Euerer Fürstlichen Durchlaucht dieselben zue Venedig, dahin Euere Fürstliche Durchlaucht ihme Jemanndt zugeben wöllen, sobalden widerumb guett zu machen. Was nun darauff Euerer Fürstlichen Durchlaucht Gelegenheitt sein will, dess werden sie sich gnedigist zu resolviren wissen. Für unser Guettachten aber, hiellten wir unnderthenigist darfür, do Euere Fürstliche Durchlaucht dess gesuchten Anlehens halben Bedenckhen haben sollten, Euere Fürstliche Durchlaucht hetten ihne, alls mitt deme billich ein christlich Mittleiden zu tragen, uffs Wenigist aus der Herbrig alhier ausslössen unndt ihne, nach Gelegenheitt seiner Person unndt Stanndes, auch jezigen Ellendes, mitt einem ehrlichen Zehrpfenning versehen lassen. Unndt, dieweil er seinen Weeg nach Venedig nicht wohl neher, dann uff das Herzogthumb Bayern zu nehmen khan, so khonnte ihme auch ein Vorschrifft ann den Herzogen inn Bayern [2]) mittgegeben werden, damitt er dess Ortts auch eine Verehrung erlangen, unndt allso biss nach Venedig khommen möchte, wie wir dann uff Euerer Fürstlichen Durchlaucht gnedigist Gefallen dergleichen Vorschrifft begreiffen unnd ins Rain bringen lassen. Die Euere Fürstliche Durchlaucht hiemit zu empfahen, unndt, da sie damitt zufriden, dieselben gnedigist zu subscribiren, auch uns neben Euerer Fürstlichen Durchlaucht Resolution förderlich widerumb zu uberschickhen haben, damitt er allso widerumb abgeferttigt werden khönne.

Haben Euerer Fürstlichen Durchlaucht wir zu Bericht der Sachen unnderthenigst nicht bergen sollen; derselben uns hiemitt inn Unndertheniglkheitt zu Gnaden bevehlendt.

Datum Onolczbach, den 20ten Octobris, anno 1591.

Euerer Fürstlichen Durchlauchtt

Unnderthenigiste gehorsame

Verordnete gehaime Rhete im Hauss daselb sein

Mögg von Lendersheim, m. p.

N. Stadtman, m. p.

Johan Buttner, m. p.

J. Berchtoldt, m. p.

(V°:) Den Durchläuchtigen Herrn Georgen Friederichen, Marggraven zue Brandenburg.

---

1) Eduard Burton.

2) Wilhelm al III-lea.

c)

Freundlicher lieber Oheimb unnd Schwager,

Wir mögen Euer Liebden freundtlich nicht bergen, demnach Johann Bogdanowicz, *Moldaviae princeps*, dieser Tagen bei uns ankhommen unndt uns mitt Furzaigung seiner bey sich habenden Urkhunden seinen Zustanndt unnd Vorhaben zu erkhennen gegeben, wie Euer Liebden dasselb von ihme gleichsfalls mitt Mehrern vernehmen werden, dass er uns, unnder Anndern, auch berichtet, wie das er seinen Weeg von hieaus uff Venedig unndt von dannen nach Constantinopel zu nehmen bedacht sey mitt Bitt, alldieweil er unnderweegs auch Euer Liebden Fürstenthumb unndt Lannde berüren werde unndt sich demnach gleischfalls bei Euer Liebden anzugeben bedacht sey, ihme ein Commendation-Schreiben ann Euer Liebden zu theilen, das sie ihme gleichsfalls zu solchen seiner vorhabenden Raiss aus christlichen Lieb hilfflich sein wolltten.

Wann wir dann aus seinen bey sich habenden Urkhunden unndt anndern seine Sachen dermassen geschaffen befinden das mitt ihme billich ein christlich Mittleiden zu tragen, so haben wir ihme die gebettene Commendationschrifft nicht verwaigern wöllen, unndt ist derowegen unnser freundtlich Ersuch hiemitt ann Euer Liebden, sie wöllen ihr denselben inn jetzigem seinem Elendt zum Besten unndt dermassen bevohlen sein lassen, damitt er dieser unnserer Commendationschrifft wuerckhlich(?) genossen zu haben mpfindtlich sein müg.

Davon erweissen Euer Liebden ein gottwohlgefelliges Werckh, unndt wir seyen es umb Euer Liebden inn anndere Weeg freundtlich zu erwidern erbiettig, wie wir dann derselben ohne das zu aller angenehmen gefelligen Diensterzeugung jeder Zeitt willig seyen.

Datum Onoltzbach, den 20 Octobris, anno 1591.

Ann Herzog Wilhelmen inn Bayern.

(Concept.) Euer Fürstlichen Gnade [etc.]

[Georg-Friederich.] [1]

(Nürnberg, *Landarchiv.*, S 12 $^{1}/_{1}$.)

CCCLXVIII.

Bierbaumer [2] către archiducele Ferdinand, despre trimetere de ştirĭ relative la fuga luĭ Petru Şchiopul. Praga, 1591, 22 Octombre.

. . . . Von hierauss waiss Euerer Fürstlichen Durchlaucht ich nichts zu melden; allain ist vorgestern von Constantinopl ain Curier alher komen, der soll nicht vil Guets mit sich bringen. Was desswegen von Wienn geschriben und sonnsten auss Poln und Ungern, auch die Ursach, warumb sich der jüngs gedachte moldawische

1) V. mai sus, nº CCCXXXIII, pp. 204-5.

2) V. mai sus, p. 238, nº CCCLXIII.

Weywoda heraus begeben, vermeldet worden, das werden Euere Fürstliche Durchlaucht auss Beylag genedigist zu vernemen haben [1] . . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Ambraser Eink. Schr.*)

CCCLXIX.

Viena, 1591, 24 Octombre.

Archiducele Ernest către Petru Șchiopul, despre răspingerea de către Rudolf al II-lea a cererei luĭ de stabilire în Imperiu, permițêndu-i-se numaĭ trecerea.

Ernestus, etc. *(sic)*. Illustris princeps, nobis dilecte. Ex litteris vestris ad 24 septembris ad nos scriptis [2] prolixe intelleximus, vos ob saevissimam tyrannidem Turcarum regis, et quod graviorem aliquam calamitatem vobis, filio ac rebus vestris progressu temporis ab eo metueritis, haereditarium principatum vestrum reliquisse, incertamque potius sedem quaerere quam in haud dubio periculo, quod a tyranno imminebat, diutius persistere, animo constituisse. Quae quidem res, uti nobis non iniuria dolorem et commiserationem iniecit, qui principum virorum christianam religionem syncere amplectentium clade ac miseria a barbaris et Christo inimicis illata non secus ac nostra ipsius afficimur, ita gaudemus, vobis oportunitatem alio, inque loca tutiora, vos recipiendi, mature ac tempestive oblatam esse; quo enim vitae animaeque salus praestantior omnibus, vel dignitatibus, vel facultatibus, eo maiorem meretur laudem, qui, hisce alias fluxis et fugacibus fortiter contemptis, in illud unum omni contentione animi elaborat, ne animae cum ipsius etiam vitae dispendio, si aliter fieri non possit, iacturam ullo modo faciat; neque sane consolatione illum indigere arbitramur, qui spontanea voluntate, et re prius secum altius deliberata, facinus generosa mente conceptum, tandem magno animo ac non sine gravi periculo ad eventum deduxerit. Quod porro a nobis petiistis, ut apud Sacram Caesaream Maestatem, dominum et fratrem nostrum observandissimum, pro vobis intercedere, inque eius clementem tutelam vos insinuare velimus, operamque dare, ut Sua Maiestas certum aliquem locum, vel in Hungaria, vel alibi, in sua ditione, vobis concedere et assignare dignaretur, ubi tuto ac secure vivere possitis, illud quidem, cum vestras ad Suam Maiestatem mitteremus litteras, nequaquam intermisimus. Verum, cum ob alias gravissimas causas, tum quod in articulis pacis, quae inter utrumque imperatorem viget [3], Valachiae et Moldaviae status quoque inclusus est, Sua Caesarea Maiestas huic vestrae petitioni minime assentiendum esse censuit, uti vosmet ipsi pro vestra prudentia diiudicare potestis, qualia inconvenientia incommodaque, non tam Suae Maiestati, quam ipsis vobis ac rebus vestris inde promanare quea[n]t.

Quo autem Suae Maiestatis paternam erga vos affectionem et clementiam haud obscure perspiciatis, Sua Maiestas vobis liberum et securum transitum ubivis locorum per totam ditionem et Imperium eius, praesertim in Italiam proficisci cogitantibus, clementer concessit, ut ex eiusdem benignissimis litteris et salvo conductu hisce appositis [4] copiosius perspicietis, neque Sua Caesarea Maiestas clementi suo patrocinio vel in Italia sub auspiciis Summi Pontificis Romani vobis unquam defutura est.

---

1) Lipsește.
2) V. nº CCCLXII, pp. 237-8.
3) V. nº CCLX, p. 155.
4) V. maĭ sus, nº CCCLXIV, pp. 238-9.

Mandavimus itaque comiti ab Hardegg, ad quem vos remittimus, ut vobis de securitate viarum et fido comite itineris prospiciat, vestrique muneris erit, iter quanto citius maturare, et famam, quae de vestro transitu apud vicinos Turcas spargi posset, celeritate atque silentio antevertere. . . . . .

Caeterum, quacunque in re, etiam in posterum, nostram erga vos benevolentiam declarare poterimus, faciemus lubenti et prompto studio. Quibus prosperum ac faelicem rerum successum ex animo desideramus. Datae Viennae, 24 Octobris [15]91.

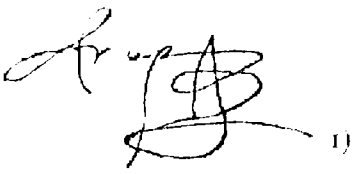

Petro, principi Valachiae Moldaviae.

(*Ibid.*, I; copie.)

CCCLXX.

Archiducele Ernest către archiducele Ferdinand, despre răspunsul ce s'a dat din partea Împĕratuluĭ luĭ Petru Șchiopul și apropiata trecere a acestuia prin Tirol.

Viena, 1591, 2 Novembre.

Durchleuchtiger Fürsst,

Eur Lieb seyen unnser freundtlich willig Diennst unnd was wir sonnst liebs unnd guets vermögen, in al Weeg wolberait. Freundtlicher geliebter Vetter. Khuerzverwichener Zeit, ist der Fürsst oder Waivoda Peter aus der Moldaw, sambt Weib, Khindt, Haab unnd Guet, in der Kayserlichen Majestät, unnsers gnedigsten geliebten Herrn und Bruedern, Lanndt unnd Gränicz in Ober-Hungern ankhumen; der sich, seinem Furgeben nach, von dannen der Ursachen halber heraus begeben haben solle, das er auf erlangte Khundtschafften befürcht unnd Nachrichtung gehabt hab das sein ainczinger Sohn mit Gewaldt zum Türggen gemacht werden soltte; welches er als ain Christ verhüetten, unnd lieber sein Lanndt verlassen unnd sich mit den Seinigen under die Christen begeben, alls sein Suhn zu dem Mahometischen Glauben gezogen sehen unnd erleben wöllen.

Was nuhn dieser moldauische Waivoda an unns geschriben unnd darunder das ime Ir Majestäth under dero Schutz nehmen, unnd in dero Lannden wonnen unnd underkhumen lassen woltten pretentirt, wessen wir ihne auch auf Ir Majestät genedigste Resolution unnd Bevelch hinwider beandtwort, und er von solchem seinem Begern, sonderer wichtigen unnd bedenkhlichen Ursachen halben, mit Glimpffen abgewisen worden,—dessen haben wir Euer Liebden abschrifftlichen darumben einschlüessen wöllen [2]). Weil er numehr seinen verreren Weeg nach Rom, unnd, allerlay Bedenggen halber, nit auf Venedig, sonnder auf Tyroll, unnd durch Euer Liebden Gepüet, zu nehmen Willens,

---

1) Semnătura e după un act păstrat în *Landschaftsarchiv* din Graz.

2) V. nrle CCCLXII, CCCLXIX, pp. 237-8, 244-5 și Hurmuzaki, III[1], 158, nr CXLVI.

unnd er etwo under solchem auch in Euer Liebden Lannden gelanngen unnd sich anmelden wurde, das sy seiner Ankhunfft, Vorhabens unnd Durchzugs dannoch auch ain Wissen, unnd ihne auf der Kayserlichen Majestät Patent forzulassen hetten.

Bleiben . . . . . .

(Ibid.)

CCCLXXI.

Ambras(?), 1591, 13 Novembre.

Archiducele Ferdinand către archiducele Ernest, despre ușurința mai mare pe care o presintă luĭ Petru Șchiopul calea prin Carintia.

Auss Ewer Liebden unns vom 2 diss [1]) zuegefertigtem Schreiben und dessen Beylegen [2]), haben wir vernommen wessmassen der auss Moldau entwichene Fürst oder Weyvoda nach Rom zu raisen und seinen Weeg durch diss unnser Land und Gebiet zu nemen Vorhabens seye; bedanckhen unns gegen derselben der freundlichen Communication. Und, demnach er von dortauss den nechsten Weeg durch Kärnten auf Italien zue hatt, also dass er mit dem Wasser nach herauf oder hierdurch ziehenn darff [3]), haben wir solches Euer Liebden, damit Sy ime solche Gelegenhait aufzudeütten wissen, hiemit freundlich erinnern wöllen; und seyen dero zu Erzaigung aller Freundtschafft und Guetwilligkhait jederzeit wolgenaigt. Geben 13 Novembris, anno [15]91.

(Concept.)

(*Ibid., Ambraser Hofacten*, 1591.)

CCCLXXII.

Salzburg, 1591, 16 Decembre, «Abends»; presintată la 19.

Iacob Khuen către Schurff, consilier și «camerariŭ», căpitan la Kufstein, despre lipsa de știrĭ asupra trecereĭ luĭ Petru-Vodă.

Edler . . .,

Desselben frundlichen und federlichen Schreiben vom 14. dis, zu Gefstein [4]), ausgangen, hab ich heut nach Mitdag empfangen, bedreffente den Waywoda aus der Molda, das derselb seinen Weg nach Italia nemen sol und etwa seinen Weg hiedurch nemmen. Nun ist mir umb solches das Wenigist nit bewust; hab auch hievor darvon gar nit gehört; nit weniger wil ich mein flisig Aufmuehen haben, und, da ich was erfar, sol der Her unnterdessen, durch mich, auch was Gestalt es sol beschehen, bei aigen Potten umbständig, wie's ich erfar....; so werden dan dem Herrn vernemen,

---

1) N[l] precedent.

2) V. p. 245, nota 2.

3) Prin *Tirol* se putea cobori Domnul în Italia, pe apă, pe Adige.

4) Kufstein, în munți, la granița Bavarieĭ cu Tirolul, din care face parte.

nit allein in dem, sundern ainem Manchen ze dienen bin ich willig und bereyt. Neue Zeitungen, wass ich von ober herab. Sunst . . . . . .

(*Ibid., Ambraser Cameracten*, 1591.)

CCCLXXIII.

Ghervasie Fabrici zu Clesshaim [1] către Schurff [2], despre același lucru. Salzburg, 1591, 16 Decembre; presentată la 19.

. . . . Des Herrn Schreiben ist mir heut dato von Zaiger wol geantwurt worden: were dem Herrn den begerten Bericht zuekhumen ze lassen urbuttig. Also will man aber alhie umb des angezogenen Waiwoda Reiss noch der Zeit nichts wissen, da er sein Raiss alhie durchnemen solt. So wil ich solches, alpald ich desen erinnert wirde, meinem gonstigen Herren underzogenlich zueschreiben . . . . . .

(*Ibid.*)

CCCLXXIV.

Bierbaumer către arhiducele Ferdinand, despre hotărîrea Împăratului de a nu primi la Praga pe Petru Șchiopul. Praga, 1591, 17 Decembre.

. . . . Von Zeittungen ist nichts sonders verhanden; allain, nachdem Ir Kaiserliche Majestät vernomen, dass der flüchtige Petter-Weida auss der Wallachey alberait auf der Raiss nach Wienn ist, haben Ir Kaiserliche Majestät Bevelch gethan, dass man ime Einen entgegen schickhen, der ine nit auf Wienn, sonndern auf Rom, zu der Bäbstlichen Heiligkait, durch Teütschlandt, in der Still weisen, und mit auf die grossen Stett laitten solle. Desswegen Ir Kaiserliche Majestät ime Weida ain geferttigte Patent hinauss nach Wienn geschickht, und beneben bevolchen haben, ine nicht alher nach Prag verraissen zu lassen . . . . . .

(*Ibid., Ambraser Eink. Schr.*)

---

1) Klessheim.

2) V. nr precedent și, mai departe, nr CCCLXXVIII.

CCCLXXV.

1592. Ştirĭ din Ardeal, despre pretenţiile Sultanuluĭ faţă cu Sigismund Báthory, pe care vrea să-l însoare.

Aus Sibenburgen wirdt ich glaubwirtig bericht.

(Sigismund a vorbit dieteĭ [germane] prin Ladislaŭ Szalánczi [1]), plângêndu-se de cererile Porţeĭ.)

Zum Andern, hat der Gesanndte vermeldt, der turggische Kaiser hat seinem Herrn embietten lassen, dass er kheine aus Italia zum Weib nehmen soll, der er wierdt ime seinen ergisten Feindt nehmen; khünne im's also in khainen Weeg zuegeben oder gestatten. Da er aber heyratten will, unnd khaine in Sibenbürgen findt die ime gefellt, so wöll er ime sein leibliche Tochter, sambt dem Khünigreich Ungern, geben [2] . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Hungarica*, 1592, f° 64-4 V°.)

CCCLXXVI.

1592. Din descrierea Imperiuluĭ turcesc de Fratele Luca Testanova, despre sistemul apĕsător de guvern, maĭ ales în ţĕrile române.

1592. Relatione di Costantinopoli, di Frà Luca Testanova [3].

. . . . Oltre il timaro [4] che hà ciascuno bassa, che può rendere loro 70 e 80^{m} scudi o in circa, sono infiniti li donativi che hà il primo bassà di 6, 8, 10, e qualche volta di somma de 50^{m} scudi e più, massime quando fà havere il principato della Valachia o Boldania, e infiniti altri regimenti, a qualcheduno . . . . . .

E da questo si può fare giuditio quali possono essere l'intimi pensieri di costoro, adombrati col zelo di religione, per indurre il populo con questo mezo a sostenere gli incommodi della guerra; il che, sicome è loro di profitto, così è tanto pernitioso, maggiormente il governo di gente tanto rapace, quanto è quella che hò già descritto, poichè hà condutto tutti li miseri populi ad una estrema disperatione; li quali sono forzati a desiderare la roina di quell' Imperio, o, per dir meglio, insopportabile dominio. E di questo ne faccio testimonio l'infelice Valachia, e Muldavia, provincie per l'adietro tanto ricche e potenti, che, hoggidì, perchè il Signore conciede quelli governi e principati a chi più spende, e chi più li offerisce dinari, non ostante che se li donassero spontaneamente et con patto che dal Gran-Signore li fossi confirmato per principe

---

1) V. *Tört. Tár*, 1893, 127.

2) V. maĭ sus, n° CCCLX, p. 235.

3) Incipit: «Essendo io stato in Constantinopoli». Pentru dată, cf. f° 39 V°: «. . . prima dell' acquisto di Constantinopoli, fatto già sono anni 140»; ceia ce ar face: 1593.

4) Timar, feudă.

uno descendente di quelli che in quello tempo eran patroni, chiamati vaivodi, con tutto questo hoggi, per mera avaritia, è corrotto questo ordine, mediante che ogn' uno che habbia qualche amico, denari e favori, si fà di quella linea, e chi può più con forza di danari, quello ottiene di essere principe di qual si voglia de quei luoghi; il quale di poi possiede lo stato quanto pare e piace al Signore, se bene, mentre resta in possesso, è assoluto principe, e può fare e disfare quello più li piace, senza haverne a render conto a persona alcuna; e, perchè quelli che cercano il principato per il più sono gente bassa, povera e vile, posti avanti da quelli che sperano governare o cavar di quei luoghi quanto più piace loro, e non havendo danari ‖ per condurre a fine l'impresa, che pure sempre sono necessarii a quelli che aspirano ottenere da Turchi cosa alcuna, sono forzati comprar robbe e pigliar danari da questo e da quello e prometter loro per quando sono in possesso di renderli cento di vinti o venticinque che pigliano. Onde, non sono prima pervenuti al principato, che, convenendo pagare quello che hanno fatto di debito avanti e provedere alli straordinarii presenti e promesse fatte al Rè [1], Bassà e altri, oltre il solito tributo, con molti stratii e casi di grandissima consideratione, aggravano gl' infelici e miseri sudditi, per cavar da loro quanto fà di bisogno al prencipe, che, per essere Infinito, non è maraviglia che li paesi si dishabitano, e tutto vada in rovina, non essendo li habitatori, si può dire, padroni di cosa alcuna, e per questo infiniti huomini di quei paesi, per fuggire tanta tirannide del principe, voluntariamente se fanno Turchi, lassando la vera fede; e, se non fusse la grandissima fertilità e grassezia del paese, per tutte le ragioni dette di sopra, crederei senza dubio a quest' hora che non vi si ritrovasse huomo alcuno. Dalla qual forma di governo hanno li Ottomani ritratto non poco utile per aggrandire il stato loro, poichè, essendo tutti schiavi allevati vilmente, hà potuto più facilmente mantenere quella obedienza che è tanto necessaria all' augumento de stati, quanto, nelli Turchi, fù sempre grandissima, perchè, oltre l'esser loro allevati in stato così vile e abietto, vi è anco nel governo quel termine a pari d' ogn' altro utilissimo per la conservatione e augumento di uno stato, e questo è forsi più frà Turchi che in ogn' altro luogo . . . . . .

Il Moscovito, loro [2] maggior nemico . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambros.*, D. 506 Sup., f° 43, 50 V°, 53 V°.)

CCCLXXVII.

Dintr'un proiect de luptă contra Turcilor, despre chipul cum s'ar putea câştiga pentru creştinĭ Ardealul, Ţara-Românească şi Moldova. 1592-3 (?).

Monita der Khriegverfassung wider die Türckhen [3].

. . . . Hingegen hat man bey dem offensiven Krieg volgende Nucze zu gewartten:

. . . . . .

---

1) Sultanul.

2) Al Turcilor.

3) Incipit: «Bey denen in die Reichs-Armatur oder Türckhen-Kriegs einlauffenden Quaestionen, füehret man noch folgende unvergreiffliche Meinung.»

5) Weilen der Einfahl in die Türckhgey den Sibenbürgern, Walachen, Moldawern und andern christichen Völckhern Ursach gegen *(sic)* würdt, ihrer selbst aigener Sicherheit halber, zu unnss zu schlagen, jha wol gar under dess Reichs Protection sich zu begeben [1]). . . . . .

(München, *Staatsarchiv, K. Schw.* 426/13.)

CCCLXXVIII.

1592, 6 Ianuar, «abent».

«Carl Schurff zu Schönwöhr, Haubtman zu Khuffstain», către «Ciriackh Haidenreich zu Pidenegg, Mattrey und Wysperg», consilieriŭ al archiducelui Ferdinand și president al Camerei Tirolului, despre drumul luĭ Petru Șchiopul.

Edler,

. . . . Was mir in pewister Sachen auss Salzburg für Andtwortt zuekhumen, das hat der Herr auss zwayen hiebey ligenden Originalschreyben zu vernemmen [2]). So mir nun derenthalben sunnst was zuekhumb solle, main gliebter Herr, dessen aussenzogenlich pey Aignem berichtet werden.

Wie ich aber main raugfieger *(sic)* Discurs mah, sol er Waiwoda wol so pald sein Weg per Italia auf Minihen, dan Salzburg zue nemmen . . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Ambraser Kammeracten,* 1592.)

CCCLXXIX.

Tulln, 1592, 12 (22) Ianuar.

Întâiul testament al luĭ Petru Șchiopul, în traducere germană și italiană.

Ich Johann Better, Weybotta, hab das mit meinem Wissen und Willen, dieweil ich ein kranckr Man pin und schwach und das Allter hat mich auch erraicht; so hab ich ausser Welt meinem Freundt Georgen Haubtman, nach meiner Thott, das er den jungen Fursten, alss meinem Son, soll Vatter sein, das er inn lehrn lass und ziehen thue. Und das er ime auch das selbig fleissig Aufhalten

Havendo io, Giovanni Petro Voivoda, peccatore in questo presente mondo, considerato la mia senil et impotente età di vechiezza, hò voluto elezer, et così eletto il mio nepote, signor Zorzi Catmano, per mio commissario, et in luoco mio, che dopoi la mia morte habbi da governare il mio figliuolo, Steffano Vaivoda, insegnandoli lettere et buone creanze, et haver et ricever tutto quello che gli lasso dapoi la mia

1) V. nr precedent.
2) Nr CCCLXXII-III, pp. 246-7.

thue, wass ich ime verlassen hab und wass ich auch in anndern Landern hab, das er auch sein Muetter und Dienern und das gekhauffte Gesindl, das er's soll in Ehrn halten, wie es Gott woll gefellig ist, gleich alls wen'ss sein Fleisch und Pluet wehr; das Niemandt nit lech meines Sons halben, auch die Ander so hinder miehr bleiben, und wellcher es nit will annemben, — zum Ersten des Steffan Weybotta sein Muetter, wen's sie will und wen sie zu einer Nun werden, so mag sie thain wass sie will, und, wen sie zu einer Nun wierdt, so soll sie alles das da lassen dem jungen Furssten in seiner Handt. Widerumben aber, wass der Haubtman mit meinem Sun und die pey meinem Son sein, und mit seinem Hab und Guett wie ehr meinen Sun in Ehrn hat, also soll im's Gott widerumb belohnen thain, ime und seinen Khindern; aber, wass das ander Gesindl ist, das soll Alles auf den Georg Haubtman Achtumb geben, grosses und khlains; wellich ime nit willen gehorsamb sein, so soll er Haubtman die selbigen straffen und hinweck thain. Und den jungen Fursten soll er auch straffen, wie man'ss den Khindtern pflegen thuet; er Haubtman, der ist verstendtig, wass er inn Pesten mit meinem Sun anrichten wierdt. Das hab ich geschriben im Jar nach Erschaffung der Welt 7.100 Jar, des Monat Januarii, den 12. Tag.

Des ist Zeug der Pischoff Georg, [1]
Und der Jochaman [2] Anathassis,
Und der Chossta Posteniga [3],
Und der Porharnig Wassily [4],
Und der Sibbery Khamaraschy [5],
Und die andern alle meine Leit. Jetz mein Thochter [6], mit samb iren Hausswirdt, Sotta [7], wen'ss sie will mit meinem Schon an einem Ohrtt mit Fritten bleiben, wie es Prietter und Schwester gebirdt; und wass mein Son etwass hat,

morte, sì quello qual si trova presso di me, com' anco quello ch' è in luochi alieni, et governar debba la mia consorte e tutta la casa nostra, sicome governa l'anima sua, come porta il dovere, essendo lui Catmano del nostro sangue et carne; acciò li nemici non habbino occasione haver allegrezza contra di noi.

Item, se mia consorte non la volesse star quieta, esso mio comissario la possi far andar monicha, con la sua volontà, overo maritarla, et dargli tutto quello ch' è suo, et non quello qual è de Steffano Vaivoda, et, secondo che lui Zorzi, mio comissario, farà con detto mio figliuolo et contra la robba e facultà, il Signor Iddio facci con l'anima sua et con li suoi figliuoli.

Item, tutti li servi et serve piccioli e grandi, render debbano obedienza al mio comissario, et q[u]elli i quali seranno ostinati contra il suo volere, li possi castigare, privare et far tutto quello che a lui piacerà.

Item, governar debba Steffano Vaivoda con modestia et buone parole, justa la usanza de pupilli, nel che la prudenza sua fà lo tutto quello che a lui parerà esser meglio et honorato. Et così è la mia volontà. Testimonii: il Reverendissimo Arcivescovo Georgio, Metropolita di Moldavia, et il suo solito sigillo della figura de Monsignor San Zorzi martire.

Il Reverendo abbate Anastasio, testimonio.

Il signor Costa Posulico, Capitano del signore, testimonio.

Il signor Vasili Palarnichi, testimonio.

Il signor camaras tesorer Crosovergi, testimonio, et altri molti.

Adì 12 zener della creation del mondo 7100.

Item, se la mia figliuola, Donna Maria, et suo marito volessero viver insieme con Steffano Vaivoda, esso Steffano che li

---

1) Movilă.
2) Egumen.
3) Costea Postelnicul.
4) Păharnicul Vasile.
5) Chrisoverghi Cămărașul.
6) Maria.
7) Zotu Țigară. Pentru toți, v. prefața.

so sollen es sie mit Friten verzehrn thut. Das ist mein gnediger Will und Mainung

Desen zu Urkhundt hab ich mein Handtschrifft und Petschafft mit sambt dem Geörg Pischoff.

(*Ibid.*, I.) 2)

accetta, et che viveranno con quel poco o assai che haveranno, sicome fanno li buoni fratelli. Et così è la mia volontà.

La sottoscrittion et il bollo dell' arcivescovo supradetto et il bollo dell' Illustrissimo signor signor Pietro Vaivoda supradetto, è qui sotto, con inchiostro rosso. Andrea Negroni scrisse 1).

CCCLXXX.

Ambras (?), 1592, 16 Ianuar. Archiducele Ferdinand către Ioan Cobenzl 3), pentru a-ĭ cere lămuriri asupra luĭ Petru Șchiopul.

An Herrn Johann Kobenzl.

Unns sind abermal zwein deiner Schreiben, vom 21. und 28. Decembris nechsthin datiert, zuekhomen 4), aus welchen wir die darinnen vermeldte Particularitet genediglich gern gehört. Und, demnach du in dem Ainen von des Weyda aus der Moldaw Ankhunfft und bey Seiner Liebden Ertzherzog Ernsten gehabten Audienz Meldung gethan, und wir fast gern wissen mechten wie er Weyda mit dem Gang, Sitz und andern dergleichen *Ceremonialibus* gehalten, und in Sonderhait was ime für ain Predicat geben worden, so begern wir an dich mit Gnaden, dass du unns dessen alles umbstendich und *specifice* berichten wöllest. Hieran . . . . . .

(*Ibid., Ambraser Hofacten*, 1592.)

CCCLXXXI.

Praga, 1592, 27 Ianuar. Mathias Bierbaumer («Pirbaumer») către archiducele Ferdinand, despre sosirea luĭ Petru Șchiopul la Tulln, audiența sa la archiducele Ernest, darurile ce a făcut acestuia și Împăratuluĭ, care refusă să-l primească.

. . . . Auss Wienn wirt auch under Andern geschriben, dass der flüchtige Weida auss Walachia alberait in Österreich ankomen, und auf dato zu Tull, vier

---

1) Are, ca titlu: «Translation dës eltern Testamendts, zu Tullen aufgericht». Urmează traducerea italiană a testamentuluĭ din 10 Maiŭ 1594. V. la această dată. Andreĭ Negroni era un interpret imperial. V. Hurmuzaki, IV¹, 226, 547. V. pecetea mitropolituluĭ la plașa 1 afară din text. Cf. maĭ sus, nº CCCLI, p. 128.

2) Traducerea italiană se află într'un pachet, a cărŭia indicație am pierdut-o.

3) Ministru imperial.

4) Nu ni s'aŭ păstrat.

Meil von Wienn, seye [1]); deme haben Ir Majestät zween Hofdiener zugeben, dass sie ine durch Teütschland auf Rom zu belaiten sollen, und Ir Fürstliche Durchlaucht Erzherzog Ernnst haben ime zu Pisenberg Audientz geben; der hat sich gegen Ir Fürstliche Durchlaucht mit ainer stattlichen Verehrung erzaigt, wie dann nicht weniger gegen Ir Kaiserliche Majestät sich auch stattlichen sehen lassen; als erstlichen hat gedachter Weida Ir Kaiserlichen Majestät ain überauss schonen und costlichen Sabl und ain Dolchen geschickht; der Sabl ist mit dritthalb Hundert orientalischen Diemueth und Rubinen, dessgleichen der Tolchen von lauter Rubin dermassen versetzt und auf's Schönest geziert, also dass der Sabl allain über die 25.000 Taler sol geschätzt und wol wert sein; ferner, so hat mergedachter Weywoda, die nechstverschine Wochen, Ir Majestät zehen Kamel und zway seer schöne und guete Ross geschickht, und an Ir Majestät begert dass er selbsten möge alher, nach Prag, verraissen; aber Ir Kaiserliche Majestät solle im's abgeschlagen haben [2]). . . . . .

(Ibid.)

CCCLXXXII.

Gaspar de «Dorimberg» către Împĕrat, despre negocierile sale cu familia luĭ Bartolomeiŭ Brutti și trimeterea tînĕruluĭ Radu Mihnea la Capo-d'Istria și Veneția. Görz, 1592, 2 Mart.

Sacratissime Caesar, Domine Domine Clementissime,

Demosthenes ille Carrerius, Iustinopolitanus, cum quo datum est mihi negotium tractandi, ut Pragam veniat, huc usque a Constantinopoli, unde reditus eius expectatur, non est reversus. Si, antequam me itineri accingam pro regiis nuptiis persequendis [3]), ille homo domum redibit, meo munerl satisfaciam; sin minus, doctori Brigido negotium committam. Interea significandum duxi Vestrae Caesareae Maiestati Bartholomaeum Brutum, Demosthenis sororium [4]), quantum ex fratris Iacobi sermone perceptum est, Iustinopoli in dies expectari, Viennaque illum iter facturum. Penes huius Bruti fratrem Iacobum Brutum percepi Iustinopoli devertisse puerum, filium principis Muldaviae, a Bruto missum, sed ex Veneti Senatus mandato hic puer extremis diebus carnisprivii proxime preteriti [5]) Venetias fuit translatus. Credo secretarium Rubeum [6]) hanc particularitatem pueri Moldavi

---

1) V. nº CCCLXXIX, pp. 250—2.

2) Pentru orĭ-ce lămuriri, trimetem la prefață.

3) E vorba de căsătoria Aneĭ, fiica archiducelui Carol de Graz, cu regele Sigismund al Poloniei, căsătorie care fu celebrată la 4 Maiŭ următor (Ritter, *o. c.*, II, 86). Cf. și mai sus, p. 211, nota 2.

4) Cunoscutul Bartolomeiŭ Brutti fu ucis prin Iulie 1592. Pentru el și familia sa, ca și pentru fiul de Domn ce era încredințat familiei, v. *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secț. ist., XVIII, 100, 102 (observăm însă că Christofor Brutti trăia încă în August 1592, că el e «questo cancelliere» din Hurmuzaki, IV², p. 163, nº CXXI); *Col. l. Traian*, V, 131. Cât despre Dornberg, o rudă a sa, Veit («Vitus de Dorimberg», «Dornberg», «dominus de Dornberg»), juca un rol diplomatic în 1568. Pray, *Epistolae procerum*, III, 186; Verancius *Epistolae*, în *Mon. Hung. Hist.*, V, 245, nº 56; IX, 225. V. și mai sus. p. 231.

5) Lăsatul-Secului căḑu în 1592, după stilul nou, la 11 Februar.

6) Bernardino Rosso, agent imperial la Veneția. V. mai sus, p. 201.

captivam *(sic)* Vestrae Caesareae Maiestati renuntiasse, sed, quia a Bruti domo extractus fuit, et ego pro mea fidelitate *(sic)* id ipsum significare volui Vestrae Caesareae Maiestati, cui me humiliter commendo. Goritiae, die 2 Marcii 1592.

E. S. Caesarea Maiestà humllissimo servitor

Gaspar a Dorimberg.

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Hungarica*, 1592, f° 29.)

CCCLXXXIII.

Praga, 1592, 20 Mart.

Din scrisoarea Împĕratuluĭ Rudolf către Petru Șchiopul, despre sentimentele de prietenie ce are față cu dînsul.

Rudolphus, etc. *(sic)*.

Ilustris, etc. *(sic)*. Cum, laudatissimo maiorum nostrorum augustae Austriae gentis exemplo et peculiari naturae instinctu, benevolentiam nostram erga quemcumque hominum ordinem, pro eo quod gerimus sublimis dignitatis munere, libenter quacumque occasione declaremus, eam merito declarandam erga eos censemus, qui miserandam in se rerum humanarum vicissitudinem nulla sua culpa experiuntur. [Urmează ca în Hurmuzaki, III¹, 163; tot acest exordiu e șters pe concept.]

(Ibid., f° 133.) 1)

CCCLXXXIV

Cracovia, 1592, 4 April.

Sigismund al III-lea, regele Poloniei, către Petru Șchiopul, despre recomandațiile ce-ĭ va da către principiĭ Austrieĭ și adăpostul ce poate afla orĭ-când în Polonia.

Sigismundus, Rex Poloniae, etc. [sic].

Memores praeclarorum meritorum ac eximiae benevolentiae Magnificentiae Vestrae, quam non solum accessoribus nostris, verum etiam nobis ac universo regno nostro, existens Valachiae in principatu suo, declaravit, sub tempus quo eandem relinquere coacta fuit, libentissime Magnificentiae Vestrae omni humanitate praevenissemus,

---

1) Pe f° 127-7 V°, se află conceptul numĕruluĭ CXLVI din Hurmuzaki, III¹, iar, pe f° 131, al numĕruluĭ CV din acelașĭ volum.

neque alienum a nobis duxissemus eidem locum quendam in regno nostro concedere, ubi commode vivere potuisset, si Id pro tum ex re ac pace Magnificentiae Vestrae futurum intellexissemus. Quod vero ad intercessionem nostram Magnificentia Vestra a subditis Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis honestissime tractari audimus, magnam id sane nobis consolationem affert. Quodque oratores suos in tanta rerum suarum occupatione maeroreque ac luctu, cui id acceptum referimus, tum temporis ad nos mittere non potuerit, facile ignoscimus; libenter ultro adhuc Magnificentiam Vestram et Suae Sacratissimae Imperiali Maiestati et Serenissimo archiduci Ernesto, per literas nostras, commendabimus. Quod, si Magnificentia Vestra etiam ad nos venerit, perlubens, cum eandem, tum filiolum eiusdem, Stephanum Palatinum, excipiemus, locumque Magnificentiae Vestrae ubi commode vivere poterit, assignabimus. Datum Cracoviae, die 4 Apprilis, anno [15]92.

Sigismundus Rex.

Ad Petrum Vaivodam Moldaviae.

(Innsbruck, *Statthalterciarchiv*, I.)

CCCLXXXV.

Archiducele Ernest către archiducele Ferdinand, despre dorința lui Petru Șchiopul de a se fixa la lacul de Garda. Viena, 1592, 28 April.

(Amintește decisia anterioară de-a-i permite numaĭ trecerea în Italia.)

Wiewol wir selbsten annderst nit dafür gehaltten, dann diser Weywoda wurde solche Raiss dazumalen fortsezen khünnen, so sein doch destweegen allerlay Verhinderung furgefallen, dardurch er noch biss dato in der Kayserlichen Majestät . . . Landen, mit der Kayserlichen Majestät genedigsten Bewiligung[1]), verbliben ist. So es aber numehr an dem ist, das er sein Gelegenhait mit dem fürderlichisten unnd sovil müglichen weit von der hunngerischen Gränizen suechen solle, ihme aber seidthero allerlay bedenggliche Ursachen warumben er nit gern nach Italia raisen wolte, furgefallen, solches auch von Thaills widerrathen wirdet, unnd also lieber etwo in Euer Liebden Lannden, unnd sonderlich am Gartsee[2]), underzuthuen suecht unnd begert, unns auch destweegen umb Intercession an dieselb angelanngt unnd gebetten, — ob wir nuhn wol nit zweifeln, es werde diss sein Pegern alberait vor disem von Ihrer Majestät an Euer Liebden gebracht worden sein, jedoch haben auch wir sein Pegern, in Erwegung das mit disem Weywode billich ein christlich Mitleiden zu tragen ist, nit verwaigern, sonndern an Euer Liebden freundtlichen gesunnen wöllen, weil sich dannach, die Zeit herumb so lanng er sich in disen Landen aufgehaltten, befunden hat das er, noch die Seinigen niemanden beschwärlich oder widerwärttlg gewesen, auch das jhenig, so ihme unnd seinen Leutten von andern zur Notthurfft ervolgt ist, zu menigelichs Benüegen gebüerlichen bezallt worden, unnd sich also disfahls mit ihme khainer sondern Beschwär oder Ungelegenhait zu befürchten; ob sy aus christlicher Lieb, unnd bey so beschaff-

---

1) V. Hurmuzaki, III[1], nº CL, pp. 162-3.

2) Lacul de Garda.

ner Sachen, vergünnen unnd bewiiligen wollt, damit er sich derselben Enden am Gartsse, under Euer Liebden Gebüet, niderlassen, unnd seine Permansion alda haben unnd erlanngen möcht, wöllen nit zweifeln, er werde solches gegen derselben vill mehr für ain Gnad erkhennen unnd sich der Gebuer nach verhaltten, als das er Ainem oder dem Andern etwas Ungelegenhait verursachen oder zuefüegen solle. Wie gnedig unnd freundtlich ime sonsten der Künig von Pohln zugeschriben, haben Euer Liebden aus dem Einschluss zu vernehmen [1]. . . . . .

(Ibid.)

CCCLXXXVI.

Castelul Linz, 1592, 29 April.

Archiducele Mateiŭ către archiducele Ferdinand, despre acelaşĭ lucru.

(Sătie cum a fugit Petru Şchiopul) wegen des Erbfeindts . . . nit allain inn bemellten seinen Landen täglich besorgten tyrannischen Einfals, Raub und Verhörung, sonnder auch seiner Person und der Seinigen in barbarischen Servitüt jämmerlichen Entfürung zeitlich zu entflihen.

(A venit în Ungaria Superioară; apoĭ, cu voie imperială,) weiter heraus, mit Weib, Kindt, und etlichen derselben Nation furnemen Hauptern, darunder auch ain Erzbischoff [2], in Osterreich begeben unnd den vergangenen Winter hinaus im Stättlein Tullen unnder dem Wienerberg sich aufgehallten, biss ihme etwo, entweder in Ihrer Majestät Khünigreichen und Landen, oder doch sonsten unnder dem Hauss Osterreichs oder anderer christlichen Potentaten und Fürsten Protection unnd Schuz sich anzukauffen, unnd in jezigem seinem erlebten Allter sein Leben sicherlich mit den Seinigen vollendts hinzubringen und zu leben Gelegenheit zustuende.

Ob er nun wohl bey Ihrer Majestät derwegen Ansuechung gethan, weil aber dieselb, aus sondern Bedenckhen, bevorab des Türggen besorgenden Offension halber, in ihren Khünigreichen und Landen sich länger aufzuhallten unnd zu wohnen, wie gern sy sonst, aus gnedigistem christlichen Mitleiden, dess dann mit dissem guten Mann unnd den Seinigen billich zu haben, geneigt weren, nit wol ihme verstatten mügen, ausser dessen sich aber aller kayserlichen Gnaden, Befürderung und alles Gutten gnedigist erbotten, — derhalben dann fürter vor Andern zu Euer Liebden sein Zuflucht zu nemen und bey derselben anflehenlich unnd demüttigklich zu werben entschlossen, ob ihme doch in iren Landen etwo gelegenlich underzukhommen, und sonderlich beym Gart-See, welchen Ort er, der Sprachen unnd anderer Commoditeten halber, für ihm nit ungelegen sein vermaint, sich niderzuthuen, anzukauffen unnd sein Leben ruewigklich hinzubringen, möchte vergönnt werden; zu dem End wir dann von ihme umb unsere Promothorialn unnd Intercession an Euer Liebden ersuecht worden; die wir ihme, aus sonderm genaigten Willen unnd billicher Commiseration, willfärig unnd vorders gern hiemit zu erthailn nit wollen underlassen.

(Să-l primească) aus angeborner österreichischer Güette und Mildigkait mit diesem allten, fromen und bekhummerten ausslendischen Fursten . . ., versehenlich er,

---

1) V. nl precedent.

2) Mitropolitul Gheorghe Movilă. V. nº CCCLXXIX, pp. 250-2.

sowol als die Seinigen, werden sich eingezogen, friedlich und aller Gebür nach, nit weniger als dieser Orten beschehen, also verhalten und erzaigen, das darob weder Euer Liebden, noch desselben Orts Innwohner gewisslich ainiche Beschwer nit haben werden.

(Va face o faptă bună cu «diesem fromen alten Mann».)

(Ibid.)

CCCLXXXVII.

Petru Șchiopul către archiducele Ferdinand, despre dorința sa de a se stabili în Tirol.

Bimbach (Bavaria), 1592, 8 Maiŭ.

Serenissime Princeps ac Potentissime Domine, Domine Clementissime,

Paratissimorum servitiorum meorum in clementiam Serenissimae Celsitudinis Vestrae officiosam commendationem.

Nonus nunc agitur mensis, Serenissime Princeps, ex quo, derelicto haereditario principatu meo, Valachia Moldavia, ob in dies magis magisque ingravescentem tyrannidem turcicam, huc, ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem domini domini mihi longe clementissimi, me contuli [1]; ubi, favente divina Suaeque Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis ingenita clementia, hyemale tempus in pace transegi, cumulatissimeque Serenissimae inclytae Domus austriacae munificentiam ac liberalitatem sum expertus. Cum vero mihi ineunda fuerit ratio, ubi dehinc tuto in silentio ac ocio afflictam senilem aetatem meam, gravissimis curis, laboribus ac angustiis turcicis attritam ac labefactatam, traducere possem, etsi in florentissimis augustissimisque dominiis Suae Imperatoriae Maiestatis, id facile mihi integrum putaram, tamen, iustissimas gravissimasque ob causas, commodius fore existimavi in remotiore aliqua gente ac loco domicilium ac sedem quaerere. Cum vero, suadentibus id mihi multis clarissimis christianissimisque principibus viris, in animum induxerim sub felicissimis Serenissimae Celsitudinis Vestrae, christianissimi, clarissimi prudentissimique principis, auspiciis vivere, supplico humilime Serenitati Vestrae, dignetur pro sua ingenita clementia ac christiana commiseratione, ad lacum Gardi, ubi praediolum qualecunque, pro vitae sustentatione, coëmere decrevi, confinia celeberrimi comitatus sui Tyrolis, id mihi clementer concedere. Quod, uti non alienum a pietate sua futurum existimo, ita, si Serenissima Celsitudo Vestra, cum ad supplicationem hanc meam humillimam, tum intercessionem Sacratissimae Imperialis Maiestatis, caeterorumque Serenissimorum principum, dominorum meorum, mihi longe clementissimorum, id fecerit, sancte eidem polliceor, me omnibus modis daturum operam ut intelligat me eiusdem clementia dignum fuisse ac esse, neque quam, in aeternum, facti, quod in honorem ac gloriam inclytae Domus austriacae perpetuo cedet, unquam poenitere poterit ac debebit. Caetera Serenissima Celsitudo Vestra ex generoso domino Marco Plank, Sacratissimae Imperialis Maiestatis mihi destinato commissario, quem eam ob causam ad Serenitatem Vestram expedivi, intelliget. Cui ut certam ac indubiam fidem omnibus in rebus adhibere velit, eandem enixe oro. His Serenissimam Celsitudinem Vestram quam diutissime felicissimeque a Deo omnipotente syncere valere

1) Fugise la 19 August 1591. V. prefața.

exopto. Cuius ingenitae clementiae me iterum atque iterum commendo. Datum Pinbachii, die 8 mensis Maii, anno Domini 1592.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

Studiosissimus ac ad omnia paratissimus

Petrus, Princeps Valachiae Moldaviae.

Їѡ Петрѫ Воєводѧ.

(Pecete mică ovală, cu marca Moldoveĭ, între doĭ leĭ.)

(Ibid.)

CCCLXXXVIII.

Cracovia, 1592, 12 Maiŭ. Sigismund al III^lea^, regele Polonieĭ, către archiducele Ernest, despre pretenţiile băneştĭ ale fraţilor de' Marini Poli asupra luĭ Petru Şchiopul.

Sigismundus tertius . . . Serenissimo Principi Domino Ernesto . . . Salutem . . . Retulerunt nobis nobiles Ioannes et Pasqualis de Paulis, Ragusini, fratres germani, se certam pecuniae summam apud Magnificum Petrum, Valachiae Palatinum, in Serenitatis Vestrae ditionibus hoc tempore degentem, in nominibus habere, quam, licet varia tentarint media extorquere, tamen ab ipso hucusque nulla ratione potuerunt, subiectissimeque nobis petierunt, ut, cum omnem adipiscendae istius pecuniae creditae spem in clementi Serenitatis Vestrae auxilio opeque collocarint, nos se causamque hanc suam Serenitati Vestrae diligenter commendaremus. Quod quidem nos ipsis, tam humillimis ipsorum precibus, quam nonnullorum ex aulae nostrae familiaribus pro ipsis apud nos facta Intercessione adducti, denegare non potuimus. Quapropter a Serenitate Vestra amanter postulamus, velit illos ipsos fratres commendatos sibi nostra etiam causa habere, illisque gratia ac favore suo opitulari, quo ipsis iam tandem a dicto Magnifico Valachiae Palatino satisfiat. Fecerit hac in parte Serenitas Vestra rem, cum nobis gratam, tum a iustitia ac humanitate sua, qua homines peregrinos complecti solet, minime alienam [1].

(Ibid.)

CCCLXXXIX.

1592, după 12 Maiŭ. Ioan de' Marini Poli către archiducele Ernest, despre datoria ce are Petru Şchiopul faţă de dînsul.

Serenissimo Principe,

Nele sue [2] ffelice noze, il [3] Serenissimo rè di Polonia mi hà favorito con sua begnignia letera di racomandation a Vostra Altezza Serenissima [4] circa al mio

---

1) Asemenea, la 28 Iunie, către Ferdinand. — Pentru fraţiĭ de' Marini Poli, v. *Anal. Ac. Rom.*, ser. a 2^a^, secţ. ist., XVIII, pp. 65 şi urm.

2) *Ne*, în manuscript.

3) *Di*, în manuscript.

4) V. n^l^ precedent.

credito col Pietro Vaivoda, già principe, fugito di Moldavia com parichi migliara di taleri del mio puro cavedale, conselandome con eso principe a mia pura fede, e soto protesto di amicicia toltomi detti denari avanti trato, locandome il dattio di tuta quela provincia, e poi fugìto a soi disegni, e sfuorzato a seguitarlo con tanta fede, spesa e disascio, quanto a l'onor mio si conveniva, sino loci sicuri di cristianità, e, non obstante che la mia fidel servitù con ingratitudine mi paga, sodisvar mi vole con dilacioni il mio puro avere; e, avendo cogniosuto quela Maestà le mie juste ragionni, come begnignio Rè, vicino di quelle provincie, per li justi crediti mei con eso principe,—però suplico Vostra Altezza Serenissima umilmente si degni per sua begnignità in questa mia justa causa favorirme con sua begnignia letera di racomandatione per il Serenissimo arciduca Ferdinando e ricomandar ala Eccellenzza del marches [1]), racomanda il mio ffratello a quella Altezza Serenissima, retrovandosi deto principe in stato di quella Altezza Serenissima, aciochè, cogniosendo le mie juste ragioni, mi facia aver quel che per justizzia mi perviene, aciò, mentre che io son ala servitù di Vostra Altezza Serenissima, posa effetuar mio ffratello tal negozio, il qual si trova in Espruch [2]). E di tal gratia sarò tenuto di pregar per la felicità di Vostra Altezza Serenissima, la qual lo onnipotente Idio lungamente conservi [3]).

Di Vostra Altezza Serenissima

Umilissimo servitor

Gioanni di Marinni Paulli.

Umillissima suplica di Gioanni di Marinni Paulli.

(Ibid.)

CCCXC.

Petru Șchiopul către Iacob Schrenckh von Noczinckh, consilieriŭ și secretariŭ al archiduceluĭ Ferdinand, despre motivele ce-l fac a dori stabilirea în Tirol. 21 Maiŭ 1592.

E. Furstlichen Durchlaucht Erzherzog Ferdinanden zu Ossterreich, etc. [sic] *Rath und gehaimben Secretarii, Herrn Jacobi Schrenckhen von Noczinckh, meinem insondern gnädigen lieben Herrn, ze Henden. Verzaihnus der furnembisten Ursachen, warumben der moldauische Furst . . . in der Furstlichen Durchlaucht Erzherzog Ferdinandten . . . Landten und Gebietten sein Leben zuezubringen bitten und begern thuet.*

Erstlichen, di weill die wallachische Sprach sich mit der wellischen Sprach vill vergleicht und derselben gar nahet ist, die teutsche Sprach aber innen gar schwär furkhumbt, und ire Zungen si darzue nit lenden wellen.

Zum Andern, weill der moldauische Furst seine Parschafft an sollichen vertrautten Ortten, so in dem Möhr gelegen sein, hat, und er dasselbig anderer Gestalt nit

---

1) Marchisul de Mantova, socrul luĭ Ferdinand?

2) Innsbruck.

3) Ernest îl recomandă în special către Ferdinand, la 3 Decembre 1592, din Graz *(ibid.)*.

woll alss auf dem Möhr zu Handen bringen khan, und diss Irer Fürstlichen Durchlaucht Landt an dem Gartt See, oder derselben Ortten, nit seer weit von dem Möhr gelegen, wolte er dieselbig Parschafft, alss balt er nur ainen gewissen Ortt, da ehr zu bleiben haben sehen wirt, durch seine vertrautte Leuth und Diener, mit echister Gelegenhait zu Henden bringen lassen, und alss dan dasselbig Gelt in Irer Fürstlichen Durchlaucht Landt unnd Gebiett, seinem Sun, Steffan Wayvoda, zum Bössten, anlegen; auf dass er dasselbig nach seinem tödlichen Abgang geniessen und ime zu Guetten khummen mecht.

Ob nun woll der Khünig in Pollen, so woll auch der Herzog in Payren [1], dem Herrn Wayvoda fruntlichen zuegeschriben haben, im Fall er sich in ire Landt begeben wolte, sy im alle christliche Lieb und Frunttschafft erweissen wollen [2], so ist doch Ir Fürstliche Gnade nit bedacht widerumben zurugkh in Pollen zu ziehen, dann er khennt die Pollägkhen gar woll, und, ob nit weniger dass der Khunig Sigismundus ain aufrechter, frumber christlicher Khinig und Herr ist, so thuen gleich woll der maiste Thaill undter den Pollägkhen was si wellen, und haben wenig Respectum auf iren Kinig.

Inn dass Landt Payren ist er zu khumen oder zu bleiben auch nit bedacht, sonderlichen weillen gar khain andere Sprach als teutsch darinnen geredt wiert; auss disen und anderen erheblichen Ursachen mer.

Was der Venediger Herrschafft oder sonsten das Lanndt Itallia belangt, ist er von etlichen furnemen Leuthen und Personnen, so vor der Zeit auch seine guete bekante Freunt gewessen sein, und Anderen mehr, treullich gewarnet worden, dass er sich nit solte lassen uberreden, in wellisch Landt zu ziehen. Dann es sein der bössen, muetwilligen Leuth darinen sovill verhanden, dass ehr one Gevehr seines Leibs, Hab und Guet darinen nit woll sycher wurde bleiben khunen. Derhalben solte er sehen und gedenckhen, dass er seine Sahen dahin richte, dass er undter der Römischen Khayserlichen Majestät oder der Ertzherzogen von Ossterreich Schutz und Gebietter, in derselben Landten, verbleiben muge; deshalben er ime dahin gar nit begert, es sey dann dass man in anderer Ortt nit niderlassen welle, alssdann so muess er auss getrungner Nott das, so ime zu Handen stossen wiert, mit Gedult erwartten.

Weillen aber ime, Herrn Weyvoda, die Zeit hero, als er in hochstgedachter Römischen Khayserlichen Majestät Landen ankhumen, alle Gnadt, christliche Lieb, von hohen und nidern Standten, begegnet, er auch diser Landten christlicher und gottesfurchtiger Obrigkhaitten, Regierung, Gericht und Gerechtigkhait, auch dero Innwonhern, geistliches und weltliches Standts, so woll auch der Undterthanen Gottesfohrcht, Zucht undt Erbarkhait bedracht und zu Gemüet fierth *(sic)*, schleiss er fur sein Person darauss, dass disen Lannden Osstereich khain Landt gleich, nit woll in der Christenheit unnd Welt, zu finden sey. Darauf er, der Herr Weyvoda, dann gewislichen hofft dass ime in Irer Furstlichen Durchlaucht Erzherzog Ferdinandten Landten und Gebiett khain Laidt oder geverlicher Zuestandt nit begegnen wurde, unnd in di hochgedachte Furstliche Durchlaucht gar woll undter Irer Schuz zu Genaden aus christlicher Lieb und Barmherzigkheit aufnemben mögen; unnd sollches aber furnemblichen darumben, dass Irer Furstlichen Durchlaucht Landten von dem Turgken weydt entlegen. Destwegen dann, ob Gott will, Irer Furstlichen Durchlaucht, seiner halben, einiche Gefahr oder anndere Ungelegenhait nit zuesteen werden. Sondern Ir Furstliche Durchlaucht, als ain christlicher Podentat und Herr, ja mächtig genueg sein, ieme, als ainen alten erlebten christglaubigen Mann, sambt seiner Frauen Gemahel und seinen lieben Sun (destwegen ehr sich dann am Allermaisten in das Erblandt begeben), sambt etlichen seinen andern Blutsfreunten, auss christlicher Lieb, mit Genaden aufzunemben, und ime umb sein pahre Bezallung etwas Aigentumbliches zu khauffen genedigelich vergunnen. Sol-

---

1) Wilhelm al III[ea].

2) V. n°. CCCLXXXIV, pp. 254-5.

liches, wan es beschieht, wirdet Irer Fürstlichen Durchlaucht durch die ganze Christenhait, wo man darvon sagen wiert, ain ehwiges Lob und Ruehm sein.

Neben dem ist der Herr Wayvoda des Erbiettens, das er sich, sambt den Seinigen, dermassen also gehorsamblich und bescheidenlich verhalten welle, daran Ir Furstliche Durchlaucht und manigelich ain genediges Gefallen spuren und haben sollen.

Wenn nun Ir Fürstliche Durchlaucht in sein Begern genedigist verwilligen, ist Ir Fürstlichen Gnaden Bedacht anfangs bedacht, mit etlichen wenig Personen zu kummen und sich bey Irer Furstlichen Durchlaucht zu erzaigen, alssdann dass Ortt, so ime von hochofftgedachter Fürstlichen Durchlaucht vergundt wërde, zu besichtigen; entzwischen aber wolte er die anndern seine Leüth und Sahen etwan an ainem gelegenem Ortt, wohin es Ir Durchlaucht fur gut achten wurden, hinder sein Verbleiben lassen und alssdann, wen er di Ortt und Enndt besichtiget, mit guetter Gelegenheit hernaher bringen lassen.

Zu dem so erfordert auch des Herrn Wayvoda Notturfft, dass Ir Furstliche Durchlaucht ime Passbrieff genadiglich mitthaillen, damit ehr, sambt allen den Seinigen, in derselben Landte, auch di ime zuegeordnete zwen Khaiserliche Diener, Dionisi Kunzer und Marxn Plangkhen [1]), zu Wasser und zu Landt, sicher unnd onhe aufgehalten, möge durchkhummen, auch ime, umb di geburliche Betzallung, alle Notturfft ervolgt werde.

Iscălitura cirilică a lui Petru (v. cea de la nº CCCLXXXVII și din planșa la Hurmuzaki, III [2]) lipsește.

(Ibid.)

CCCXCI.

Archiducele Ferdinand către Petru Șchiopul, pentru a-ĭ spune că hotărîrea asupra stabilireĭ luĭ în Tirol o va lua Împĕratul, căruia i-a raportat. Ambras, 1592, 21 Maiŭ.

Herrn Petern Wayvoda . . . Beschaid wegen seines begerten Einkhumens in Irer Durchlaucht Lannden.

(Cererea luĭ Petru.) Uber welches Ir Furstliche Durchlaucht ermeltem Gesandten [2]) zu Beschaid anzuzeigen gnedigelich bevolhen, das nemblich Ir Fürstliche Durchlaucht, alls ein cristenlicher catholischer Fürst, mit wolgedachtem Fürsten und den Seinigen, ires von dem Erbfeind cristlichs Namens und Glaubens, dem Türggen, begegneten khummerlichen Zuestandts, Betrüebens und Verfolgung halber, ain ganz trewlichs und cristenliches Mitleiden trage, auch ime und den Seinigen alle angeneme Freundtschafft, Liebs und Guets zu erzaigen erbietig seyen.

Sovil aber wolgenants moldawischen Fürsten begerte Underkhomung in Irer Fürstlichen Durchlaucht Lanndt anlangt, dan wellen Irer Fürstlichen Durchlaucht in al Weg gebüren, hierünnen mit der Römischen Kayserlichen Majestät . . . gnedigistem Vorwissen zu handlen. Derowegen dann Ir Fürstliche Durchlaucht vorberüert . . . Ansuechen . . . an Ir Kaiserliche Majestät alss bald gelangen. (Așteaptă răspunsul.) Auch solche Resolution Ierer Fürstlichen Durchlaucht, Ertzhertzog Ernsten, unverzogentlich zu kummen lassen wellen, dieselbig ime, Herrn Weiwoda, zu eröffnen . . .

(Ibid.)

---

1) V maĭ sus, nº CCCLXXXVII, p. 257.

2) V. nota precedentă.

CCCXCII.

Ambras, 1592, 21 Maiŭ. Archiducele Ferdinand către Împĕrat, despre locul unde ar putea să se aşeḑe Petru Şchiopul: la Arco, nu la locul de Garda.

(Cererea luĭ Petru. A presentat «von beeden Liebden, Erzherzog Ernsten und Mathiasen, Intercessiones und Fürschreiben [1].»)

Nun ist gleichwol der Gartsee, sampt der daran gelegnen Laudschaft, mercsthails den Venedigern, und etwas darvon dem Stifft Trienndt [2] und denen von Madrutsch [3] zuestendig [*şters:* «Welche meines Enthalts ichtwas darvon zu verwenden oder zu verkhauffen nit gemaint sein worden»]. Nun aber gemelter Weyvoda in der Grafschafft Arch [*şters:* «und Herrschafft Penede»] [4], so auch nit weit von Gartsee gelegen, underzukhomen Willens were. (El n'are obiecţii de făcut. Nu se poate decide însă fără învoirea imperială.)

Inmassen ich auch den Gesandten dissmals also verabschidet [5]. . . . . .

(Ibid.)

CCCXCIII.

1592, 8 Iunie. Relaţie a servitorilor imperialĭ pe lângă persoana Domnuluĭ [6], despre primirea lui Petru Şchiopul în Bavaria.

Tractierung unnd Haltung dess moldauischen Fursten im Bairlandt.

Nach dem wir zue Peurbach [7] mit der Fürstlichen Gnade sein aufgebrochen, hat der Hertzog in Bayrn den Herrn Weiwoda ein halbe Meil Wegs von Peurbach auf der Bayrischen Gränitz durch den Herren von Maxelrain unnd etliche vom Adel empfachenn lassen, unnd ist also von denselben bis gen Scharding [8] beglaidet worden. Daselbst zue Scharding hat obgedachter Herr von Maxlrain im Namen seines genedigisten Fursten unnd Herren dem Herrn Waivoda zwey Vass mit guetem viertigem Wein, ein Wagen Habe[r]n, ain schönes Essen-Visch unnd etlich Stuckh Khopauner verehren lassen. Daselbst seind wir zwen Tag stil gelegen; hernacher von dannen unsern Weg auf Braunaw [9]; von Braunaw gen Burghausen, von Burghausen gen Trossburg [10], unnd von Trossburg gen Wasserburg genomben. An disen Orten sein wir uberal von des Hertzogen in Bayrn fürnemben Räthen unnd Leuten beglaidet worden. Zue

---

1) V. nr CCCLXXXVI, pp. 255-6.

2) Capitulului din Trento.

3) Modruş.

4) «Castel ruinat maĭ sus de Mago» (Franz Karl Zoller, *Alph.-topogr. Verzeichniss der Grafsch. Tyrol*, Innsbruck, 1806, 108).

5) V. nr precedent.

6) V. maĭ sus, nr CCCXC, pp. 259-61.

7) Peuerbach.

8) Schärding.

9) Braunau.

10) Trostberg.

Wasserburg hat man widerumb den Herren Weiwoda ein Vass mit guetem Wein, ein Wagen mit Habern unnd ein statlichs Essen-Visch vonn gemainer Statt verehrt; gleichsfals hat auch der Pfleger daselbst, Herr Ulrich von Freising, gethan, unnd sei Ir Fürstliche Gnade an allen Orten mit schönen Lasamenten unnd Dienern versehen worden. Demnache wir aber seint zue Wasserburg anckhomen, hate im der Herr Weiwoda furgenomben, Ir Fürstliche Durchlaucht den Hertzogen in Bayrn zue Munchen zue besuechen, und sich bei ime zue erzaigen; allein hate er zuvor der Antwort von Prag erwarten wollen; weillen sich aber solches wellen vertziechen, hat obgedachter Hertzog in Bayrn begert das der Herr Weiwoda solte zue ime khomen, dan er in gern sehen wolt. Also auf solches sein wir mit dem Herrn Weiwoda den 11 ditz von Wasserburg mit 6 Gutschen unnd etlichen Reitpferden nach Munchen getzogen. Alda ist ime der Hertzog in Bayern auf 2 Meil Wegs entgegen thuen, unnd den Herrn Weiwoda empfangen; an dem jetzbemeltem Ort, so man bei der Grüennen Hitten [1]) haist, ist ein schönes Hirschgeiald angestelt gewesen, welches gar lustig und statlich abgangen. Darbei dan auch das ganntz Bayrisch Frawenzimmer, so wol auch die Hertzogin selbst, gewest. Hernacher seind Ir Durchlaucht auf gesessen, unnd vor dem Herren Weiwoda bis gen Munchen herr gefarn, und ime also das Gelaid bis zue dem Losament gegeben, daselbs ime ein guete Nacht gewunscht, unnd also voneinander geschiden. Auf den Sambstag [2]), umb 9 Uhr frue, da haben Ir Fürstliche Durchlaucht den Herrn Weiwoda, sambt seinem Sun, hinein in die New Vest beruefften, unnd alda mit ime allerlei seiner Sachen halber gered, unnd als dan widerumben heraus in das Losament gefahren. Nach Mitag hat mergedachter Herr Weiwoda etliche schlechte turggische Sachen den Hertzogen in Bayrn verehren lassen. Auf den Suntag [3]) frue, haben Ir Fürstliche Durchlaucht den Herrn moldauischenn Fursten, sambt allen seinen frumen Leuthen unnd uns auch, zue Hoff zue Gast gehabt, und statlichen tractiert; alss dan alles so in der Khunst-Cammer, Lustgarten, Kirchen und andern zue sehen gewest, alles sehen und zaigen lassen. Auf den Monntag [4]) seind wir hinauss gen Starenberg gefahren, daselbst das Fruemal unnd Nachtmal eingenomben, unnd auf dem See mit den Schiffen unnd Vischerei alle schöne Khurtzweil gehabt. Auf dem Erchtag [5]), seint wir zue dem Fruemal gen Dacha [6]) gefaren, unnd ist den Herren Weiwoda zue Ehrn daselbs vil Lust und Khurzweil gehalten worden; auf den Abent seint wir widerumben nach Munchen khommen; daselbs haben Ir Fürstliche Durchlaucht Hertzog Wilhelm in Bayrn den Herrn Waiwoda, seinen Sun, unns beiden, unnd allen seinen Herrn, so mit gewest sein, schöne, statliche Sachen verehren lassen, das alles so verehrt worden, mer als 1.000 Taller werdt; neben dem, so ist der Herr Weiwoda, sambt allen seinen Leuthen, allenthalben costfrey gehalten worden; in Summa, der Hertzog von Bayrn hat Ir Fürstlichen Gnade so vil Ehr und Lieb ertzaigt, als wen er ein Furst im Reich were. Auf das ist der Herr Weivoda an gestert von Munchen widerumben aufgebrochen, unnd nach Wasserburg gefahrn, der Hoffnung alda der Römischen Kayserlichen Majestät Antwurt auf Ir Fürstlichen Durchlaucht Schreiben zue erwarten.

(Ibid.)

---

1) Grüne-Hütten.
2) 13 Iunie.
3) 14 Iunie.
4) 15 Iunie.
5) Marţi, 16 Iunie.
6) Dachau.

CCCXCIV.

Praga, 1592, 15 Iunie.

Împĕratul Rudolf către archiducele Ferdinand, aprobând cererea lui Petru Șchiopul și recomandându-l călduros.

Durchleuchtiger . . . . Euer Liebden würdet Zweiffls one vor disem fürkomen sein, welcher Gestalt und aus was Ursachen der Fürst aus der Moldaw seine Landt und Leüth verlassen und sich in ain wilkürliches Exilium heraus in die Christenhait begeben hat. Wie wir nun mit ime, und zwar billich, ain gantz genediges und hohes Mitleiden tragen, und ime derwegen auch in unsern Künigerichen und Erblanden die Wohnung und das Einkauffen gern gönnen und gestatten wolten, — also tragen wir hinwiderumb die Fürsorg, der türckhisch Kaiser mechte solches, als dem Friden zuwider, deütten, bemelten Fürsten von uns abfordern, und die Verwaigerung beschwerliche Weitleuffigkait mit sich ziehen. Wann er dann solches selbst erkendt, und demnach entschlossen ist, sich bey Euer Liebden in der Person einzustellen, und dieselbige zu ersuechen, sie wolten ine in Iren Lannden, als die dem türckischen Kaiser mer entlegen und aus den Augen, sonderlich aber an dem Gartsee, unterkomen lassen; so haben wir nit undterlassen wollen, ine Euer Liebden in pesster Form zu commendiren, mit dem gantz frundtlichen und vetterlichen Gesinnen, Euer Liebden wellen sich gegen gedachten Fürsten also mitleidig und guetwillig erzaigen, damit er diser unser ime vorders wol gemainten Intercession wirckhlich genüessen möge. Das raicht uns von Euer Liebden zu sondern hohenn angenemen Gefallen, gegen derselben in vetterlichen Hulden und Threwen, darzue wir Euer Liebden one das gantz wol genaigt seindt, anderwerts zu erkennen . . . . . .

Rudolff.

J. Kurz. V. S. (sic). *J. Engelhoffer.*

Postscripta. Freundlicher . . . Gleich unter Weckfertigung dises, kombt unns in diser Sachen Euer Liebden Schreiben vom ainundzwainzigisten Maii jungstverschine *huc* [1]).

Wann wir unns dann darinnen gegen Euer Liebden alberait resolviert, das wir die begerte Unterkomung und Einkauffung in Euer Liebden Landen nit allain wol leiden mugen, sonder auch zu demselben Ende selbst fur den Fursten intercedirn, als wollen wir unns freundlich versehen, Euer Liebden werden zue solcher unnser Intercession, seinem Verhoffen nach, geniessen lassen.

Datum ut in litteris.

(Ibid.)

1) V. nº CCCXCI, p. 261.

CCCXCV.

Archiducele Ferdinand către Gheorghe Fugger, cerêndu-ĭ a închiria Ambras, luĭ Petru Șchiopul castelul Scheidenstein, lângă Hall (Tirol). 1592, 27 Iunie.

An Georgen Fueger.

Ferdinannd.

Nach deme in Khurtz ain Fürst auss der Moldaw hieheer khomen solle, der sich villeicht ain zwai Monat lang (zu Hall, *yters*) auf unnser Verordnung zu Hall [1]) aufhalten mechte, so ersuchen wir dich gnedigelich, du wollest unnss zu Ehren unnd Gefallen deinen Sitz Schaidenstain, gleich ausser der Statt Hall gelegen, zu wolbesagts Fürsten Unnderbringung auf bemelte Zeit gegen gebürlichen Zinss darleichen unnd vergonnen; auf sollichen Faal, auch deinen Leuten Bevelchen geben, dass sy denen, so wir darzue verordnen werden, die Zimer aufsperren unnd ine, den moldauischen Fürsten, dasselbst unnderkhomen lassen unnd, ob wir unns wol zu dir, weil du disen Ansitz jetzt one dass nit bewonest unnd es dir one allen Nachtl, kheiness Abschlags versechen seyen, wir doch deiner Antwort allssbaldt gewartend. Du erzaigst unns auch hieran ain Annemblichait, in Gnaden haben zu erkhennen. Geben Insprugg, den 27ten Junii, anno [15]92.

(*Ibid., Ambraser Kammeracten*, II; concept.)

CCCXCVI.

Ordin al Camereĭ archiducelui Ferdinand către orașul Hall, pentru primirea luĭ Petru Șchiopul. Innsbruck, 1592, 30 Iunie.

Fürst aus Moltaw.

In Kürtz wirdet ein molthawischer Fürst zu Hall ankomen und sich daselbst etlich Wochen aufhalten; demnach so ist aus Bevelch der Fürstlichen Durchlaucht, unnsers gnedigen Herrns, hiemit unser Bevelch an euch, dass Ir, für euch selbst und bei den Ewrigen, solche Fürsehung thuet, damit ime gleich zum Anfang und alspald die noturffitig Hew und Stroy *(sic)*, auch andere Noturfften nach und nach, gegen gebreuchiger Bezalung, ervolgt und gegeben, auch sonsten alle beflisne Guetwilligkaitten bewisen und erzaigt, und stetigs zugesehen auf dass von dem gmainen Volck nichts ungebürlichs ervolgen, und auf das Feur und derglaichen guete Acht und Aufsehen gegeben werde. Daran, etc. Datum letsten Junii, anno [15]92.

Camer an die Stat Hall.

(*Ibid., Copialbücher, Gemeine Missiven*, 1592, *prima pars*, f° 904.)

---

1) În valea Innului, lângă Innsbruck. V. *Franz Schweygers Chronik der Stadt Hall (1303-1572)* (Innsbruck, Wagner; ed. Schönherr).

CCCXCVII.

Innsbruck, 1592, 30 Iunie. Ordin cameral analog către șeful și ofițerii salinelor din Hall.

Idem.

Nachdem in Kürtz, etc. *(sic)*, das Ir bei Burgermaister unnd Rath daselbsten solche Fursehung thuet, damit man ime gleich zum Anfang, etc. *(sic)* [1], auch durch die statgerichtlich Obrigkait stetigs zugesehen und darob seye, auf das von gemainen, etc. *(sic)*.

Camer an Saltzmair unnd Ambtleut zu Hall.

(*Ibid.*, f° 904 v°.)

CCCXCVIII.

1592, Iulie. Cererile lui Petru Șchiopul în privința feluluĭ săŭ de traiŭ în Tirol.

Capita literarum haec sunt:

Primo, ut in eo loco qui Suae Illustritati a Sua Serenitate [2] destinabitur, in pace esse possit.

Deinde, ut libere ad Suam Serenitatem venire possit, si quae eiuscemodi negocia habuerit, de quibus ipsemet conferre cum Sua Serenitate voluerit.

Deinde, ut, vel recreationis gratia, vel ob privata sua negocia, si quae talia ei occurrerint, liberum ei detur iter, quamcunque civitatem Suae Serenitatis iniri ac dominio subiectam invisere. Nam, atque homo liber in provinciam Suae Serenitatis venit, libere etiam, citra ullum tamen alicuius aggravamen, vivere cupit.

(*Ibid.*, I.)

CCCXCIX.

Innsbruck, 1592, 3 Iulie. Ordin archidueal pentru a se arăta luĭ Petru Șchiopul monetăria din Hall.

Die Fürstliche Durchlaucht, unnser gnedigster Herr, haben unns genedigist anzalgen lassen, der moldtauisch Fürst, so zu Hall ankhomen, das Müntzdruckwerch alda zusehen begere; darauf bevelchen wir Euch, in hochgedachter Fürstlichen Durch-

1) V. bucată precedentă.
2) Archiducele Ferdinand.

laucht Namen, wan Ir mit Silber und Thalern sovil versehen, und in Beraitschafft sein, als sich zu ainem solchen Werckh gebürt, dass Ir wolermelten Fürsten alsdann, zu was Stundt er khomben solle, die Zeit benennet, und ine berüerts Müntzdruckhwerckh sehen lasset. Wover Ir aber mit der Notwendigkhait Silber und Thalern je nit versehen weret, solt Ir gedachtem Fürsten kain Stundt benennen, sonnder unns alsbald bey gegenwürtigen Poten, neben Eurm Guetachten, berichten, wie der Sachen zu helfen sein möchte. Daran, etc. *(sic)*. Datum 6 Iulii, anno [15]92 [1]).

Camer. *An Müntzmaister zu Hall.*

(*Ibid., Copialbücher, Gem. miss., 1592, secunda pars,* f° 1000.)

CCCC.

Instrucțiĭ ale solilor regeluĭ Poloniеĭ la dietele parțiale, despre oprirea Cazacilor de a introduce un pretendent în Moldova. Cracovia, 1592, 4 Iulie.

Instructio pro conventiculis particularibus Srezdensi et Cobensi [2])
Reverendo domino Hyeronimo Powodowsky, Gnesnensi et Cracoviensi canonico, secretario et oratori nostro, quarta die mensis Iulii 1592 Cracoviae exhibita.

. . . . Praeterito anno non mediocris fuit turbatio, quando Kozakorum illa societas, nescitur qualis conditionis hominum, sub principe Walachiae nomine et pretextu ibidem in Walachiam introduci manu armata volebant. Cui illorum intentioni Regia Maiestas magno cum labore et difficultate obviam ivit, deduxitque illam congregationem Cozackorum quod, proposito suo derelicto, principem illum assertum Maiestati Regiae transmiserint [3]) . . . . . .

Sigismundus Rex.

(De polonico ad verbum de verbo translatum, minus attenta phrasi latina.)

(Viena, *Hof- u. Staatsarch.*, Mss., cat. Böhm, I, 154, fol. 700, 712 V°, 716 V°.)

---

1) Pentru monetăria din Hall, v. prefața.

2) Srednie și Kobeln.

3) E un pretendent necunoscut acel la care se face alusie aicĭ (cf. *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2-a, secț. ist. XIX, 241 și urm., 244-5)?

CCCCI.

1592, 20 Iulie. Declarație a Cămărașuluĭ Chrisoverghi, pentru niște dărĭ încasate din ordinul luĭ Petru-Vodă.

1592.

† Ὁμολογῶ ἐγὼ Χρησοβέργης περὶ διὰ τὰ μελήσια τῆς Πότνας σπους *(sic)*, ὅπου μου ἔδοκαι ὁ αὐθέντης Πέτρο Βοεβόδ, καὶ ἐμάζοξα καὶ ἔδοκα τὰ ἄσπρα εἰς τόπους ὅπου μου ὥρησεν ἡ αὐθεντία του, καὶ, διαπερόντας κερὸς εἰς τὴν μέσην, καὶ ἄργισεν νὰ δόσο λογαριασμόν, καὶ ὁ αὐθέντης με ἐγίρεψεν τὰ πετζετλουήτα νὰ τὰ ἤδι ποῦ καὶ ποῦ τὰ ἔδοσα, καὶ εἰς τοῦτο (εἰς τοῦτον) ἐγὼ μαρτηρὸ ἀπάνου εἰς τὴν ψηχή μου πὸς κανένα πετζετλουήτο τοῦ αὐθέντας εἰς τὰ χέρη μου δὲν ἀπόμινεν, μι διὰ τὰ μελήσια, μιδὲ δι' ἄλλην δουλήαν, καὶ, ἂν ἦσος καὶ μὲ κερὸν εὑρεθῆ καὶ πετζετλουήτο εἰς τὰ χέρη μου, νὰ μὴν ἦνε εἰς ψήφος λογαριασμοῦ. Ἰουλίου κ'. Καὶ διὰ χηρός μου ἀπέγραφα.

Κατὰ πὸς γράφι ἐδιομαρταρὸ καὶ ἐγὸ τόμνα Ροξάντα.

Pecete neagră ruptă.

(Pe V°:) Camaraș Iulie 20 (de mâna luĭ Petru Șchiopul) [1].

Mărturisesc eŭ, Chrysobergis (Chrisoverghi) pentru stupiĭ ținutuluĭ Putneĭ, pe carĭ mi i-a dat Domnul Petru-Voevod, și i-am strîns și am dat baniĭ la locurile unde mi-a poruncit Domnia luĭ, și, trecênd vreme la mijloc, s'a zăbovit să daŭ seamă; și Domnul mi-a cerut pecetluitele ca să vadă din ele unde și unde i-am dat; și pentru aceasta mărturisesc pe deplin pe sufletul meŭ că nicĭ-o pecetluită a Domnuluĭ n'a rămas în mâna mea, nicĭ pentru stupĭ, nicĭ pentru altă slujbă; și, dacă poate după cât-va timp s'ar găsi vre-o pecetluită în mâna mea, să nu fie în sama socoteleĭ. Iulie 20. Și am scris cu mâna mea.

Precum scrie, mărturisesc și eŭ, Doamna Ruxanda.

(Bibl. Ac. Rom., *Actele luĭ Petru Șchiopul.*)

CCCCII.

Praga, 1592, 24 Iulie. Nunțiul în Germania, Cesare Speziano, episcop de Cremona, către cardinalul Cinthio [2], despre schimbarea luĭ Ștefan Surdul din Muntenia, înlocuit cu Alexandru-cel-Rĕŭ.

. . . . Quì si è sparsa una voce che Bassa di Bosna [3] habbi preso il Valacco et mandatolo a Constantinopoli et redotti quei Statì in provincia, come tutti li altri del Turco; il che non si crede, non sapendosi chi habbi portata la nuova, se bene è cosa vecchia l'essersi detto che il Turco haveva animo di farsene signore affatto.

---

1) Pentru Chrisoverghi, v. prefața; iar, pentru Doamna Ruxanda, *An. Ac. Rom.*, ser. a 2ª, secț. ist., XVIII, 100-1.

2) Aldobrandino, cardinal *di San Giorgio*. Unul din cardinaliĭ ceĭ maĭ cu vaḍă; în deasă corespondență cu nunțiĭ din Orient.

3) Pașă de Bosnia a fost de la 999 la 1001 d. H. Sofi Mehmed, a doua oară, iar de la 1001 la 1002 Hersecli Gazi-Hassan (C. Peez, *Die ottomanischen Statthalter in Bosnien*, în *Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina*, II B., 1894; *Notizen aus I. Theil*, Viena, Gerold, 1894, 33). Anul 1592 d. Chr. corespunde cu anii Hegireĭ 1000-1001.

Ma è ben vero che in Alemagna, et massimamente nell' Austria, è intrato tanto terrore del Turco che pare a tutti d'haverlo su la porta delle case loro [1] . . . . .

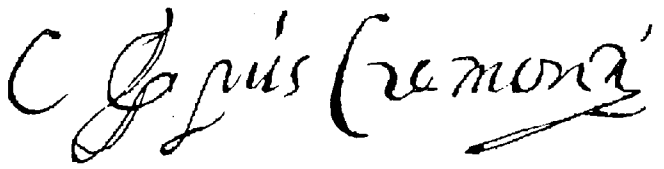

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI, 7; *MDLXXXXIJ, Registro delle lettere della nuntiatura, scritte da Roma, da Praga; incomincia a Maggio;* f° 298.)

CCCCIII.

Cereri de pașapoarte pentru Veneția ale lui Chrisoverghi Cămărașul și Popa Adam, din suita lui Petru Șchiopul. [Hall], primită la 24 Iulie 1592.

Chrisoweci Graecus cum decem equis, familia, uxore et liberis (duabusque-rhedis, *șters*) duobusque curribus Venetias profiscitui *(sic)*; petit sibi, ex consensu domini sui, dari literas salvi conductus a Sua Serenitate *(șters tot)*.

Popa Adam Graecus itidem cum decem equis, duobus curribus, familia, uxore et liberis, proficiscitur Venetias; petit ex consensui sui (*sic*) haeque itidem sibi a Sua Serenitate dari literas publicae fidei [2].

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

CCCCIV.

Archiducele Ferdinand către căpitanul de Trento și cel de Arco, recomandându-li pe Petru Șchiopul, care pleacă în acele părți. Ambras, 1592, 29 Iulie.

An Herren Haubtmann zu Triendt

(in simili an Haubtman zu Arch).

Wir geben dir zu vernemen, das sich Herr Petrus Weiwoda, Fürst auss der Walachey, welcher unlengst von demselben Orten hieher in diss unnser Lanndt ankho-

1) E o descifrare de «foglio di cifra» cu știri (cf. f° 30).—Pentru schimbarea de care se ocupă documentul, v. Hurmuzaki, IV², 163, n° CXX. Cf. *Anal. Ac. Rom.*, ser. a 2ª, secț. ist., XIX, 247, 250.

2) Pentru ambele aceste personagii, v. prefața.

men, etlicher Ursachen und Geschefften halben, mit unserer gnedigen Bewilligung und Erlaubnus hinein gen Triendt und furter in die Grafschafft Arch und an den Gartsee, mit etlichen seinen Leüthen, Dienern und Pferdten, begeben thuet. Damit dann wolgedachter Fürst solche sein fürhabende Raiss desto fueglicher verrichten muge, so bevelhen wir dir hiemit genedigist das du nit allain zu seiner Ankhunfft ime und den Seinigen zu irem sichern Durchraisen alle guete Befürderung erzaigest, sonder auch auf sein Begern die Ortgelegenheiten und Landsart (an Hauptmann zue Trient: zue unnd inn Trient) [1] in deiner anbevolhnen Verwaltung fleissig weisen und ine dahin unverhindert khommen lassest. Hieran . . . . . .

(*Ibid., Ambraser Hofacten, Ausk. Schriften;* copie.)

CCCCV.

Primită la 29 Iulie 1592.

Cerere de pașaport la Veneția pentru Constantin și Apostol, și la Veneția și înnapoĭ pentru Vasile, oamenĭ din suita luĭ Petru Șchiopul.

Constantinus et Apostol Graeci proficiscuntur Venetias, petunt sibi dari literas salvi conductus ut tuto eo proficisci possint cum servis, curribus ac equis, quotquot apud se habuerint, ex licentia domini Palatini [2].

In simili, ain Patent auf ainen, Basili genant, so mit zweyen Dienern und dreyen Pferdten hinein auf Venedig und widerumb herauszuziehen Willens [3].

(*Ibid.*, I.)

CCCCVI.

După 29 Iulie 1592.

Întăia listă de cererĭ ale luĭ Petru Șchiopul către archiducele Ferdinand.

Verzaichnus wass mir der wallachisch Furst durch seinen Tholmatschen hat müntlichen anzeigen lassen unnd solliches Ir Fürstlichen Durchlaucht fürbringen soll.

Erstlichen, hat er die Glegenhait umb Triendt, auch zu Arch besehen [4]; hatt ime solliches alles woll gefallen lassen. Zum Andern, wie er Fürst von Arch auff Triendt

---

1) E pasagiul deosebitor, în locul căruia scrisoarea către căpitanul de Arco cuprindea cuvintele următoare.—Pe acest timp, cardinalul de Modrutsch, episcopul de Trento, revenise de la Roma. V., în acelașĭ pachet, la data de 16 Iulie 1592: «An Herrn Cardinalen von Modrutsch Gratulation seiner vom Rom gen Triendt glucklichen Ankunfft, mit Erbiettung ime in Allem guetten Schutz zu erzaigen». La 7 August, i se recomandă Iacob Khuen (v. maĭ sus, nº CCCLXXII, pp. 246-7); la 31, un Paul «Bernerius»; alte recomandațiĭ la 10 și 20 Octombre *(ibid.)*.

2) Domnuluĭ.

3) Apostol e Apostol Țigară, fratele luĭ Zotu (v. maĭ sus, nº CCCLXXIX, p. 251 și prefața).

4) Ceia ce fixează data bucățeĭ. V. și p. 271, nota 3.

widerumb zuruckh khomen, hatt er für sein Person, unnd für sein Gemahel [1]) und Hausswessen, dasselbs zu Triendt ein Haus auf drey Monat bestandtsweiss angenomen, unnd acht ungerische Ducaten darauf bezalt und hergeben; gleichsffals seine Herren auch Heüser nit weit von ime Fürsten bestanden unnd her darauffgeben.

Zum Dritten, so pitt er Furst Ir Fürstliche Durchlaucht gancz unndertheniglichen umb ein Bevelch oder Fürschrifft an Ir Hoch Fürstliche Gnade den Cardinal von Thriendt, damit er Fürst alda sambt seinen Leitten hausen mecht, biss ime Ihr Fürstliche Durchlaucht ein Glegenhait ettwo im Lanndt zw khauffen mecht geben, oder ime ein anndere Gelegenheit eingeben.

(Ibid.)

CCCCVII.

A doua listă *(Verzeichnus)* de cereri ale lui Petru Șchiopul către archiducele Ferdinand. După 29 Iulie 1592.

(Primele trei puncte aceleași ca în numĕrul precedent.)

. . . Zum Vyrten, zeigtt er Furst ann, dass er auss der Wallachey ein zimliche Summa Gelts mitt sich genomen. Er Fürst hatt die Suma nichtt benenen wollen, wievil dessen gewest, sonder zeigtt an, er habe piss her full verzertt, und ime von dem Polläckhen wass stattlichen genomen worden [2]).

Zum Funfften, zeigtt er Furst auch ann, wie er Willens gewest, sich auss der Wallachey zu machen, hab er durch seine Ver verthrautschiste *(sic)* wallachisch Khaufflcütt nach einander sein Geltt herauss durch Wexell, unnd sonst herauss furen lassen; solliches Geltt soll nicht weitt von Fenedig ligen, in zwey khriechische Khlester; in wellicher Gegendt oder Ortt die Khlester ligen, will er Furst Ihr Fürstlichen Durchlaucht selber benenen; er Furst zeiget an, es khin nicht wissen wie ful dessen Geltt ist.

Zum Sechsten, vermelt der Furst, die weill er denn Winter zu Threind [3]) wirdt haussen, will er nach ein ander sein Geltt, so er in den Khlestern und sonsten hatt, zw samen pringen, und sollich Geltt Ihr Furstlichen Durchlaucht umb ein pilliches Interess darleichen.

Zum Sibenten, thuett sich der Furst, sampt seinen Son, Ihr Fürstlichen Durchlaucht unndtertheniglichen bevelchen.

(Ibid.)

---

1) Doamna Irina.

2) V., pentru păţaniile fugarului în Polonia (1591), prefaţa.

3) Trento. Petru vĕḑuse decĭ oraşul şi se hotărîse a petrece iarna în el. Însă recomandaţiile către căpitanii de Trento şi de Arco i se dădură la 29 Iulie. Pe de altă parte, la 5 Septembre, archiducele-i refusă aşeḑarea în Trento. Între aceste date, a fost redactat actul. V. nº CCCIV, pp. 269-70.

CCCCVIII.

După 29 Iulie 1592.

Altă listă de cereri ale lui Petru Șchiopul față cu archiducele Ferdinand.

Gegen der Fürstlichen Durchlaucht Ferdinanden Erez-herczogen zu Österreich, etc. *(sic)*, thuet sich Herr Pettro Woyvoda, Fürst der Moldaw unnd Wallachey [1]), als seinen genedigisten Fürsten unnd Herrn, unnderthenigist unnd gehorsamist bedanckhen, das Ir Fürstliche Durchlaucht ime Herrn Woyvoda, durch derselben Camerer, Herrn Pettern von Mollärt, haben genedigist lassen anzaigen, das er Herr Woyvoda in der Statt Arch, so nahet an dem Gartsee gelegen, möge sein Underkhumen unnd Niderrichtung haben.

Wanen aber ime Herrn Woyvoda fürkhumbt, das die Statt Triendt etwas neheter in dem Landt, auch alda ain schöner herrlicher Ortt unnd Wohnung sey, inn wellicher Statt Triendt er unnd die Seinigen auch etwas bösser möchten acomodiert sein, sonnderlichen auch vonn Wegen seines jungen Sun, Steffan Woyvoda, wellichen er gern wolte neben andern erlicher Leitt Kindern lassen studiren unnd zu Schuell gehn; zu dem, weillen er Weyvoda auch gedaht biss weillen Ir Fürstliche Durchlaucht, als seinen genedigisten Fürsten unnd Herrn, zu besuechen, die Statt Arch aber etwas weitter von Insprugg entlegen, den Venedigern oder derselben Gebiet gar nahet, — demnah, so bitt der Herr Woyvoda Ir Fürstliche Durchlaucht ganz underthenig unnd gehorsamist, sy geruechen ime die Genadt zu erzaigen, damit er unnd die Seinigen möge zu Triendt verbleiben. Wann dan der Herr Woyvoda ganzlichen verhofft, Ir Fürstliche Durchlaucht die werden im diss sein gehorsamistes Pitten unnd Begern genedigist verwilligen, also were er bedacht, sich mit etlich wenig Personen von seinen Leütten aufzumahen unnd hinein gen Triendt zu ziehen, dy Ortt und Gelegenhait selbes zu besehen; entzwischen wolte er sein unnd der Seinigen Weib unnd Kinder, sambt anndern irn Sahen, alhie zu Hall verbleiben lassen. Er bitt aber Ir Fürstliche Durchlaucht auch gehorsamblich, sy wollten ime etwan einen guetten erlichen Man auff dem Weeg nach Trient zue geben, so woll auch Schreiben an derselben Statt Trient Statthalttern oder an wemb es von Nötten sein wierdt, gnedigist mitthaillen, damit er desto füeglicher unnd durch derselben Hülff sich daselbs möge niderrichten.

Wan er sich dan daselbs wirdt nidergerichtet haben, so verhofft er, das ime seine Parschafft, so er an andern Ortten hat, in Kürtz möchte auch zu Hanndten khumen; alss dan ist er entschlossen, dasselbig zu Irer Fürstlichen Durchlaucht Handten zu erlegen, auf das underthenigist Vertrawen, so er zu Irer Fürstlichen Durchlaucht hatt, Sy werden ime, als ain gottseliger Fürst (deme er sich nun mehr nach Gott gancz unnd gar in Underthenigkhait vertrautt unnd undergeben hatt), darumben ain solliche Versicherung unnd Vergewissung thuen, es sey nun auf ligundten Lanndtgüettern, oder in andern Weeg, damit er sich von denselben erhalten möge.

Demnah aber dy zwen kaiserlichen Dienner, so ime Herrn Wayvoda biss hiecher beglaidet [2]), nun mehr widerumben iren Weeg nach Wienn nemben werden, unnd er Herr Woyvoda aber aines vertrautten Man, so ime seine Sahen bey Irer Fürstlichen Durchlaucht, wan es von Nötten sein werden, fürbringen möge, hoch bedürfftig, derowegen so bitt er die Fürstliche Durchlaucht nochmallen gancz underthenig, sy wolten ime auss derselben fürnemben Officiern unnd Räthen ainen erlichen Man verordnen unnd benennen, wellicher bey Irer Fürstlichen Durchlaucht der Zeit fürbringen unnd Beschaidt erhollen *(sic)* möchte, dan er solliches auch zu Wienn, bey der Fürstlichen

---

1) Petru domnise și în Țara-Românească (1559-68).

2) V. mai sus, nº CCCXC, p. 261.

Durchlaucht Erzherzog Ernsten zu Österreich [1]) gehabt; daselbs ist es Herr David Ungnad, Freyherr, Irer Kayserlichen Majestät Rath unnd Krieges-Presidendt [2]), gewest. Hierauf thuet sich der Herr Wayvoda, sambt allen den Seinigen Irer Fürstlichen Durchlaucht, als seinen genedigisten Fürsten unnd Herrn, umb gewerlichen Beschaidt underthenigelich bevelhen.

Irer Fürstlichen Durchlaucht

Unterthenigster und gehorsamister Dienner

Marx Plangkh.

(Ibid.)

CCCCIX.

Părerea Consiliului ţerilor superioare austriace asupra aşedăreĭ luĭ Petru Şchiopul în Tirol. Innsbruck, 1592, 31 August.

[Iscălitŭ:] *Regenten und Räthe Ober-Österreichischen Lannde, Carl, Freiherr zu Volckhenstainer* [3]), *Leonnart Schiller von Herderen, Cancellarius Tirolensis, F. Schmeling.*

. . . . Von Euer Fürstlichen Durchlaucht wegen, seind unns diser Tagen, durch derselben Hof-Canzley Expeditorn, Hanns-Jacoben Schiestl zum Liechtenthurn, etliche Schrifften, den Herrn Petern Wayvoda . . . betreffenndt, umb unnser gehorsamist Rath und Guetbedunckhen zuegestelt worden.

(Resumatul afacereĭ.) Unnd er darüber, mit Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigister Vergunstigung, die Graffschafft unnd Statt Arch unnd die daselbst umbligennde Fleckhen und Gelegenhaiten, sowol auch die Statt Triendt, besichtigt; ab wellichen Ortten und derselben Enndn umb, er nit allain ain guets Wolgefallen, sonndern auch für sich, sein Gemahel und Hauswesen, so wol seine Befreundte und andere Zugehörige, alda zu Triendt etliche Heüser unnd Hörbrigen auf drey Monat lang bestanndtweis angenommen und verarrt *(sic)*; derowegen er umb Fürschrifft an den Herrn Cardinalen zu Triendt mitzuthailen bittet, damit er, sambt seinen Leüten, alda zu Triendt, so lanng bis ime von Euer Durchlaucht ain Gelegenhait etwo im Lanndt zu erkhauffen bewilligt werden möchte, wonen dürffte, — mit dem Erbieten, wann ime ain gwisses Ort, da er zu bleiben haben, sehen wurde, das er sein Parschafft alssbald durch seine vertraute Leüt unnd Diener zu Hannden bringen lassen, und dasselbig Gelt in Euer Fürstlichen Durchlaucht Lannd unnd Gebiet seinem Son Stephan-Wayvoda zum Bessten anlegen, das er's nach seinem

---

1) V. pp. 255-6, nº CCCLXXXV.

2) Asupra luĭ David Ungnad, fost ambasador la Constantinopol, viitorul comisar imperial în Ardeal, la 1598 şi 1600, v. mai sus, p. 91, nº CXLIV, şi mai departe.

Iată semnătura sa, după o scrisoare din Graz *(Landschaftsarchiv)*:

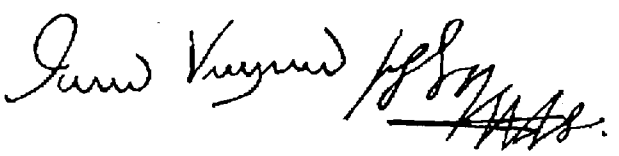

3) V. prefaţa.

tödtlichen Ableiben geniessen und ime zu Guetem khumen möchte, sich auch, sambt den Seinigen, dermassen, so gehorsamlichen und beschaidenlichen zu verhalten, darab Euer Fürstliche Durchlaucht und menigelich ain gnedigs Gefallen spüren und haben sollen.

Nun haben wir der Sachen hin und wider nach gesonnen, und befinden zwar, das offternenntem moldawischen Fürsten in seinem Begern zu willfaren sehr bedenncklichen, und das umb volgennder Ursachen Willen: Weil Ewer Fürstliche Durchlaucht gnedigist bewist, in was grosser Macht der türggische Kayser ietzmals stannde, wie sehr eifferig und tyrannisch er sich gegen seinen Widerigen erzaige, und das er obbesagtem haimblich enntwichnen moldawischen Fürsten auf alle Mitl und Weg nachtrachten, ob er in Erfarung bringen wo er sich nidergelassen und sein Wonung oder Residenz und Aufenthalt haben und nemen, unnd das er nit allain sein des moldawischen Fürstens Person, sonndern auch alle die jhenigen, die ime Hilff unnd Fürschub erweisen, seiner tyrannischen Begierlichait nach, zum Hefftigisten zu vervolgen sich unndersteen werde, wie er dann one das wider das Haus Österreich mer als gegen Anndern verbittert, unnd ietzigen Zeiten mit seinem Kriegswesen nit weit von Steyrn, alda er auch, seiner tyrannischen Art unnd Aigenschafft nach, ainen Fleckhen nach dem anndern zu verhergen, zu verderben, unnd das christliche Volckh in seinen gottlosen tyrannischen Gwalt zu bringen sich anmassen thuet [1]). Unnd, da er in Erfarung bringen, das der dickherzelte moldawische Fürst, sambt den Seinigen, in Euer Fürstlichen Durchlaucht Lannden unnd Gebiet sein Unndterschlaipff haben, er solliches darfür, als ob es ime zu sonnderm Verdruss beschehe, halten, denselben abfordern, unnd, da ime solliches verwaigert werden solte, leichtlichen was Ungerads daraus ervolgen; welliches bey den Unnderthanen nit allain allerlay Nachreden geberen, sonndern wurde auch auf sollichen Fal (deme Gott gnedigelich verhüetten welle) weder Ir Kayserliche Majestät noch Jemandt annderer, Euer Fürstlichen Durchlaucht oder disen Lannden nit zuespringen, unnd volgendts die Schuldt Euer Fürstlichen Durchlaucht oder doch dem Haus Österreich aufgetrochen und zuegelegt werden. Zu deme so ist dies Walachisch-Moldawisch ain grobs barbarisch Volckh, unnserm Thuen und Wesen gantz ungleich, und, ob sy wol Christen, das sy doch in *religione* nit ains, unnd ime villeicht auch nit allerdings zu vertrawen. Über das, man auch noch nit wais, was sein Vermügen ist, oder wie hoch sich dasselbig erstreckht, und wo solliches der Zeiten ligen thuet; unnd soll man ine in disem Lannd ein- und unnderkhumen lassen, wurde man ime und den Seinigen Sicherhait, auch Schutz unnd Schirm versprechen unnd verschreiben müessen, welliches etwo khunfftiger Zeiten disem Lannd zu Nachtl und Schaden geraichen möchte, Also das, umb hieobeingefüerten und anderer mer Ursachen Willen, ime moldawischen Fürsten, in seinem billichen Anlanngen zu willfaren, nit wol rathsam sein will.

Herentgegen haben wir auch erwegen unnd betrachtet, wie man's dann im Werckh also findet unnd spürt, das der moldawische Fürst, fürnemblichen der Religion halben, sich aus seinem Fürstenthumb unnd Lannden in das Ellenndt begeben, derwegen dann mit ime, als ainem Christen, billich ain Mitleiden zu haben, und sich seiner wol anzunemen seye. Unnd, ob er gleichwol für sein Person, sich, aniezo oder auch khünfftig, zu unnser alten, waren, catholischen unnd Römischen Kirchen Religion nit bekhennen wurde, das doch ime seinen Son Stephan darinnen zu instruiern und aufzuerziehen gar nit zuwider; auf welliches dann am Maisten zu sehen ist, unnd, wann er sein Vermügen inns Lannd herein bringen, darinnen anlegen und sich also einkhauffen wurde, das man sich auch seinethalben umb sovil destoweniger zu befahren; zu deme das der grewliche Tyrann, der Türgg, one das menigelichen zu ervolgen, unnd Niemandts zu verschonen gesinnet ist; unnd, weil auch numehr khundtbar, das offternennter moldawische Fürst, sambt den Seinigen, nit Türggen (wie anfanngs, und ehe man

---

1) Cf. articolele lui Ilwof, *Einfälle der Osmanen*, în *Mittheilungen des historischen Vereins für Steiermark*, IX, 179; X, 207; XI, 203; XV, 85; XXXII, 74 şi urm.

sy erkhenndt, unndter dem gemainen Mann dise Red ganngen unnd erschollen) [1], sonndern Christen seyen, es numer bey den Undterthonen auch umb sovil weniger Bedenckhens geben wurde.

Unnd, weil er dann sein sonnders hoch unnd eüsseristes Vertrawen in Euer Fürstliche Durchlaucht und das loblich Haus Österreich setzt, haben wir auf ain solliches Mittl gedacht, — woverr er, zuvor unnd Anfangs, bey guetem Trawen und Glauben, was sein Vermügen und wo oder wellicher Ortten das seye, anzaigen, und volgendts dasselbig in diss Lannd zu bringen, solliches darinnen anzulegen, unnd niendert annderst wohin transferiern, und seinen Son in disem Lannd bestenndigelichen zu bleiben versprechen, er selbs nit hin unnd wider umb zu vagiern sich unndersteen, und das *iuramentum subiectionis et fidelitatis,* unnd das er sich, in der Religion unnd pollitischen Sachen, der Kirchen unnd Euer Fürstlichen Durchlaucht Mandaten und Tyrolischer Lanndts-Ordnung gmäss zu verhalten, mit disem Lannd in Glickh unnd Unglickh zu heben unnd zu legen, das Seinige wie andere Unnderthonen zu versteurn, und, sambt den Seinigen, Befreundten unnd Anngehörigen (welliche dann alle mit Namen benennt unnd darüber anndere, oder ain mehrere Anzal, verrer oder weitter nit herzuegeziglt werden sollen), sich obbegriffner Massen zu verhalten, verbinden unnd verschreiben werden, — das alssdann Euer Fürstliche Durchlaucht ime moldawischen Fürsten und den Seinigen inn disem Lannd, — doch nit in der Grafschafft Arch oder anndern Confinen diss Lanndts, vil weniger in der Statt oder dem Stifft Triendt, umb mererlay erheblicher Ursachen unnd Bedenckhen Willen, fürnemblichen aber auch, das Triendt das jhenig was er inns Lannd bringen, an sich ziehen, dasselbig allain inen, und andern Euer Durchlaucht getrewen Unnderthonen diss Lanndts nichtzit zu Guetten khumen, und dannoch, ainen Weg als den Anndern, die Gefar zu gewartten haben wurden, — sonndern im Lanndt an der Etsch [2], wo etwo ain Gelegenhait für ine verhannden oder zu bekhumen sein möchte, oder im Ynthal [3] herfornen, ein- und unndterkhumen, mitlerweilen aber alda zu Hall bleiben zlassen *(sic)* gnedigist bewilligen möchten. Vor allen Dingen aber, unnd ehe Euer Fürstliche Durchlaucht sich in Ainem oder dem Anndern gnedigist resolviern oder enntschliessen, will ain sonndere hohe Notdurfft sein, das Euer Fürstliche Durchlaucht hierüber den Herrn Hanns Jacob Khuen [4], Lanndts-Haubtman an der Etsch, sambt anndern fürnemen Stennden, nit weniger auch Euer Durchlaucht Tyrolischen Camer-Presidenten, Ciriackhen Haidenreich zu Pidnegg, Christoffen Vintler zu Plätsch unnd Carlen Frölich zu Frölichspurg, als Euer Durchlaucht getrewe Räthe, welliche derzeiten nit alhie, sondern bey der Pündtischen Commission-Hanndlung bey einannder versamblet sein (dieweil disem Lannd hieran, nit wenig gelegen sein will), mit iren Bedenckhen auch gnedigist anzuhören unnd vernemmen. Yedoch steet diss alles zu Euer Fürstlichen Durchlaucht (dero wir unns zu Gnaden gehorsamist bevelhen, unnd die unns überschickte Schrifften, hiemit wieder übergeben) gnedigistem Willen und Wolgefallen. . . . . .

---

1) V. prefaţa.
2) Adige.
3) Valea Innului.
4) V. nº CCCLXXII, pp. 246-7.

CCCCX.

Innsbruck, 1592, 5 Septembre. Hotărîrea archiducelui Ferdinand în privința stabilirei lui Petru-Vodă în Tirol.

Herrn Pettern Waywoda . . . Beschaidt und Fürschlag, wegen seines in Ir Durchlaucht Lannden begerten Underkhumens.

Die Fürstliche Durchlaucht Ertzhertzog Ferdinand zu Ostereich, unnser gnedigister Herr, wissen sich gnediglich wol zu erindern, wellicher Massen sy vor der Zeit Herrn Pettern Waywoda . . ., auf dessen selbst bescheehen Ansinnen unnd dann der Römischen Kaiserlichen Majestät, auch Ertzherzog Ernsts unnd Mathiasen zu Osterreich, erfolgte Intercessionen [1]), bewilligt in deren Fürstenthumben unnd Lannden mit Wonung unnderkhomen ze lassen, — darbey thuet es nun nochmalen berhurn.

Über das haben hechstgemelte Fürstliche Durchlaucht, auss wolgedachts Herrn Waywoda fernerm Anbringen, so der durch Irer Fürstlichen Durchlaucht Rath unnd Haubtman zu Arch thuen lassen, mit Mererm vernomen [2]): Allss er Herr Waywoda, mit Irer Fürstlichen Durchlaucht gnedigistem Vorwissen, die Glegenhait in disem Lannd der Fürstlichen Grafschaft Tyrol, sonnderlichen aber umb Triennd unnd Arch besichtigt, dass er Herr sich dahin resolviert, zu Triendt sein Wonung zu nemen, in Massen er dessen Wegen Ire Fürstliche Durchlaucht umb Recomendation-Schreiben an den Herrn Cardinal von Modrutsch [3]), alls Bischoffen zu Triendt, gebeten.

Nun weren zwar Ire Fürstliche Durchlaucht nit ungenaigt dem Herrn Weywoda mit den begerten Fürschriften zu willfaren, sey khundig aber, ime Herrn Weywoda darbey wolmanichlich nit verhalten, dass Ire Fürstliche Durchlaucht, allss Herr unnd Lanndss-Furst, mit dem Herrn Bischoff, wie auch dem Stift unnd der Statt Triendt, etlicher Massen inn Spenn unnd Streittigkhaiten stehe, derowegen Ire Fürstliche Durchlaucht dem Herrn Waywoda besser, fürstendiger unnd rathsamer zu sein erachten, dass er Herr sein Wonung ausserhalb des Stiffts und der Stat Triendt, anderer Orthen, allss denen an der Etsch, heraussen im Inthal, oder zu Hall, da er sich ietzt für ain Zeit aufgehalten [4]), anstellen thette, zu wellichen Ire Fürstliche Durchlaucht ime Herrn allen genaigten Willen unnd Fürderung zu erzaigen erbietig.

Unnd, demnach Herr Waywoda allso in Irer Fürstlichen Durchlaucht Lannden sein Wonung nemben und haben würde, so gebürt sich dass die hierzue gehörigen Conditionen erclert wërden; — derhalben begeren Ire Fürstliche Durchlaucht von ime Herrn Waywoda ain aigentlichs Wissen, wievil er Herr und die Seinigen Personen stetigs bey sich zu erhalten gedenckhen, unnd dass selbige Anzal nit gemert werde.

Ittem, dass er Herr Waywoda zu seiner Religion, ausser der Seinigen, so er mit sich in diss Lannd gebracht, Niemand ziechen oder anraitzen. Zu deme selbige sein Religion unnd deren Kirchen Ceremonien allain für sich unnd die Seinigen, in seinem Hauss oder Wonung halten unnd gebrauchen, unnd sonnderlichen darauf bedacht sein solle, sich zu der catholischen Religion, zumal weil er Herr ime nit zu wider sein, lassen wurdet dass sein Son darbei erzogen werde, sovil müglich unnd Gott Gnad verleicht zu begeben.

Er Herr Waywoda solle sich alle Irer Fürstlichen Durchlaucht Mandaten unnd

---

1) V. nr^le^ CCCLXXXV-VI, pp. 255-7.
2) V. pp. 270-3, nr^le^ CCCCVI-VIII.
3) V. p. 270, nota 1.
4) Din Iulie. V. pp. 265 și urm.

Bevelchen, wie auch der Tyrolischen Lanndtss- unnd Policei-Ordnung gemess, inmassen anndere Landschafften, verhalten, unnd denselben gebürende Gehorsame leisten.

Wie auch mit disem Landt der Fürstlichen Grafschaft Tyrol, inmassen anndere Landtleuth unnd Inwoner, in alle notwendige Fell, mit Steurn, unnd sonsten in andere Weg, heben und legen.

Wass er Herr unnd die Seinigen zu deren Notturften an Profandt *(sic)* unnd allem Anderen beturftig sein wurden, dasselb, wie billich unnd gebreuchlich, zu bezalen.

Allso auch die Handtwerchsleut unnd anndere, so er Herr zu sein unnd der Seinigen Gebrauch betürftig, ires Verdienens nach, billichen Dingen zu befridigen.

Wann er Herr Waywoda in disem Lannd, seiner Glegenhait unnd Notturft nach, zu seiner Wonung Schlösser oder Heuser erkhauffen oder von Neuem erpauen wolte oder wurde, solle er dieselbigen geben annderer Gestalt nit, dann allain wass zu seiner Bewonung, unnd nit zu ainicher Wehr oder Befestigung erpauen unnd zuerichten.

Er Herr sambt den Seinigen sollen auch khainen fremden oder verdechtigen Personen Unnderschlaipf geben, vil weniger aufhalten oder zu sich ziechen.

Wann er Herr Waywoda oder die Seinigen, der fürfallenden Notturft nach, hin und wider zuschreiben, solle es nit an verdechtige oder widerwertige Orth, unnd mit sollicher Mass unnd Beschaidenhait beschechen, dass er khainen Verdacht, vil weniger Unglegenhait, mit sich bringe oder verursacht werde; sich auch alles Practicierens enthalten.

Unnd sich sonnsten in Allen eingezogen, auch unverdechtig unnd meniglich one Beschwer, verhalten unnd für sich selbss oder die Seinigen nit unnderstehen hin unnd wider weitleuffig unnd unnotig umbzuvagiern. (Îndreptări cu creionul neinteligibile.)

Und das er Herr Waywoda hierumben ain schriftliche Obligation Irer Fürstlichen Durchlaucht ververtigen und von Handen geben solle.

Wass dann oftwolgemelts Herrn Waywoda Erbieten, dass er Herr sein Vermügen an Gelt mit Ehisten nach unnd nach zusamen richten, in disess Lanndt bringen, unnd bey Irer Fürstlichen Durchlaucht umb ain billiche Interesse, sein Herrn Son zu Guetem, anlegen welle, belangt, geraicht Irer Fürstlichen Durchlaucht solches zu guettem Gefallen unnd, dieweil er Herr Waywoda sein Wonung nachend gegen Italia fürnemblich darumben anzustellen begert, dass er sein Vermugen desto füeglicher zur Hand bringen mechte, so lassen Ire Fürstliche Durchlaucht ime Herrn Waywoda vermelden, ob er Herr gleich sein Wonung nit zu Triendt oder selbiger Orten einen zu Lannd, sonndern heraussen im Inthal oder zu Hall nemen unnd haben wurden, dass er doch diese Mainung, wann er Herr Waywoda sein Vermügen und Glegenheit hat nur biss gehn Triendt oder Rovereet[1]) bringen, dass erss alss dann von dan mit schlechtem Uncosten, one alle Gefar, sicher unnd wol biss an dass Orth, da er sein Wonung im Lannd nimbt, fueren lassen khan; wurde auch in allen seinen fürfallenden Sachen nachner bey Irer Fürstlichen Durchlaucht sein.

Diss alless lassen Ihre Fürstliche Durchlaucht dem Herrn Waywoda zum Wissen unnd Nachrichtung vermelden, unnd bleiben ime mit wollmainenden Willen unnd allem Guettem bewogen. *Actum* den 5 Septembris, anno [15]92.

(Ibid., Cammer-Acten, 1592.)

---

1) Roveredo, în Tirolul sudic.

CCCCXI.

Hall, 1592 8 Septembre.

Răspunsul lui Petru-Vodă la încunoștiințarea precedentă.

Ad Dominum Illustrissimum ac Reverendissimum, Ducem Ferdinandum, gratiam et pacem a Deo Patre per filium dominum nostrum Iesum Christum precamur.

Allatae sunt mihi litterae T M. *(sic)* [1]) Vestrae, ex quibus omnia perlegi ordine, atque intellexi; ex qua adhortatione et monitione Vestrae Maiestatis plurimum habeo gratias; intellexi equidem voluntatem Vestrae Maiestatis. Nunc itaque nos etiam significamus in litteris nostris, ut omnia animadvertat et intelligat Vestra Maiestas, plane et copiose. At tamen sit voluntas Vestrae Maiestatis ita nobiscum quasi hominibus peraegrinatoribus, quoniam nos non habemus preter Deum alium neminem a Maiestate Vestra, quis miseretur nobis, et nos cui deberemus intercedere. Scribit nobis Vestra Maiestas quod capitaneus Archiensis omnia verba protulisset, dixissetque nos fuisse Archi et penes paludem Gardii, et etiam Trentini, dixissetque nos placere ista loca omnia; verum est: nobis placet, sed tamen nobis videtur esse melior Trentini. Sed nobis scribit Maiestas Vestra quoniam non esset nobis iste locus bonus manendi gratia, quia cum fratre gardinali, cum episcopo, habuisse lites; ita nos hoc ignoramus; sed oramus Deum ut sit pax inter Maiestatem Vestram et inter fratrem gardinalis; nos sumus homines peraegrini; quid nobis cum fratre gardinali? Tantum sit Maiestas Vestra sanus. Vicisim scribit nobis Vestra Maiestas ut hic Helleponto [2]), aut in civitate illa que vocatur Poczin [3]) esse meliorem. Sit voluntas Maiestatis Vestrae. Fecit etiam mentionem Maiestas Vestra ex hominibus et ex familiis meis quot haberem homines: significo aperte Maiestati Vestrae familiam non amplius habeo; 6 aut 7 homines habeo, 3 pedites sagitarios qui vulgo appellantur Drabant [4]), et 4 agasones, id est qui portant curros equibus *(sic)*, et, si remanebimus uno loco, illos etiam volo dimittere omnes cum litteris et favore Vestrae Maiestatis. Stephanus Vayvoda, filius meus, habet praeceptorem unum, et habet tres pueros parvulos, quos emeram pecunis *(sic)* a Tartaribus: 1 est ex natione rutenica, 2 ex natione Maschoviae, 3 est ex natione Cercasz [5]); illi serviunt filio meo predicto. De De *(sic)* Dominis nostris, aut qui vocantur more nostrorum Boeri, volo facere mentionem de his quoque: nos habemus unum sponsum, id est adolescentem, apud quem habemus filiam nostram in lege matrimonio [6]); ille j[u]venis autem habet unum fratrem [7]) et habet 2 servos et 2 agasones vel aurigas. Iterum habeo nepotem unum ex sorore meo *(sic)* [8]), quis nam habet filium adolescentem [9]), et habet filios filiasque 8 parvulos, duos servos ad equos. Nepos ille autem habet sponsum iterum unum: sponsus ille habet filios tres; unus habet anos 18, alii sunt parvuli; habet 1 servum et 2 aurigas ad equos. Habeo iterum pastorem ecclesie ex Ciprio, quis nam erat captivus apud Turcos, quem ego emeram una cum matre, et una cum uxore illius, quod iam plus habet quam anos 23; ex eo tempore manent apud me; ille autem unum nepotem

---

1) Adecă: «Tuae Maiestatis» (mai curând, după felul de a vorbi al lui Petru, decât: «Magnificenciae»). Așa am și desfăcut abreviarea în tot documentul.

2) Hall! După tiparul lui Oenipons-Innsbruck.

3) Bozen (ital. Bolzano).

4) Trabanți.

5) Cerches.

6) Zotu Țigară.

7) Apostol.

8) Gheorghe Hatmanul.

9) Aslan.

et unum sponsum et habet duos servos ad equos; quis pastor nam habebat litteras a Maiestate Vestra venire Venetiam, sed nos noluimus omittere, quoniam ego opus habeo illo et mihi videtur esse christianum bonum [1]). Iterum habeo 2 dominos Boeros, qui nam in itinere sequuntur me, et illi quisque habet sibi servum curare equos; isti servi qui nam sunt pronunciati, ubinam residebimus, cum favore et litteris Vestre Maiestatis discedant. Iterum scribit nobis Maiestas Vestra de lege [2]), quem habemus legem, aut alios homines, qui manent in isto regno ut non hortemur accipere doctrinam nostram; nos nos *(sic)* Maiestati Vestre plane nolo significare, ut nos quid habemus rei cum hominibus? Quoniam nos non habemus vias ad rem docendi et hortandi in religionem nostram; absit hoc a nobis! Sed tamen hoc vehementer etiam atque etiam exploramus atque petimus, ut concedat nobis Maiestas Vestra edificare unum locum ecclesiae de precationibus nostrae ex scandulibus factas in angulo aliquo aut horto; at tamen sit voluntas Maiestatis Vestrae. De Stephano autem, filio meo, facit mentionem Vestra Maiestas ut concedam recipere religionem chatolicam; ex ea re in omnibus modis atque locis filius meus Stephanus est servus Maiestatis Vestrae, sed, si Dominus Deus prolongaverit vitam illius, et si habebit gratiam et clementiam Vestrae Maiestatis super caput illius, et si venerit tempus uxorandi illius, et si velit habere uxorem ex senatu seu consiliario aliquo Maiestatis Vestrae, iam solus, absque hortatione nostra, ingreditur in legem catholicam, quoniam nobis placet religio catholica, si est vera doctrina; Maiestas Vestra scit bene quid sit lex et doctrina graeca; nos ex pueritia hanc meminimus, et tenemus et fatemur; in regionibus nostris autem varie sunt leges et doctrine, et omnes sunt in pace; nos etiam petimus Vestrae Maiestati ut simus in pacifice in lege nostra, quoniam in regio nostra etiam est religio catholica et habent ecclesias, que ecclesiae erant aedificatae a paternibus nostris, et sunt catholici in pacifice, quodnam scit solus sanctus Papa [3]), quoniam a sancto papa misus erat in legatione episcopus quedam, ad regionem nostram, ut videat quomodo teneatur religio catholica, quomodo potest intelligere ex litteris sancte Pape [4]). Iterum scribit nobis Maiestas Vestra, si velim emere aliquem locum in regione Maiestatis Vestre, de hoc quomodo nam solent Domini Maiestatis Vestrae solvere pro subditis, ita et nos libenter; at tamen sit voluntas Maiestatis Vestrae; nos sine favore Maiestatis Vestrae nolumus facere nihil; sed, si velimus emere locum a Maiestate Vestra, aut sit ignoscendum, aut accipiendum, sit voluntas Maiestatis Vestrae per nos peregrinos. Iterum scribit Maiestas Vestra, si velimus emere locum aliquem, ut non edificemus locum magnum, et hominibus omnia persolvemus, artificialibusque simul, et homines malos non tenemus; nos homines malos non tenemus, neque Domini nostri. Ex hac re volo significare Maiestati Vestrae ut, ubicunque velimus sedere in regno Maiestatis Vestrae, sive in civitate seu ob viam, omnibuscunque locis, aderunt domini nobiles Maiestatis Vestrae, et possint indicare omnia Maiestati Vestrae; nos homines malos esse, non est arbitrandum, quoniam nos non conemur nemini malum pro malo reddere. Hactenus sumus uti [5]) honeste et modeste vitam gerere; deinceps etiam in regno Maiestatis Vestrae eandem facere. Iterum scribit nobis Maiestas Vestra ut quorsumcunque velimus mittere homines nostros cum litteris nostris extra regno Vestrae Maiestatis aut homines ex isto regno Maiestatis Vestrae, ut sit homo justus et constans, ut non fecerit aliquam callliditatem cum Turca; ex hac re Dominus Deus nos liberet; homines autem nostri non ambulant furtim, sed clam *(sic)*, quoniam habemus Dominum aliquem nostrum in Polonia, et habemus etiam obligatores, et homines huc ambulant cum litteris magnifici Domini Ducis Ernest, alii iterum homines nostri ambulant Venetiam, quoniam habeo nepotem Venetie, de quo nepote etiam feci mentionem Maiestati Vestrae [6]); si[c] habeo que[m]dam unum sponsum, quis habet sponsam nostram sibi con-

---

1) Popa Adam. Cf. p. 269, nº CCCCIII.

2) *Legea*, religia. Scrisoarea înfățișează în felul cel mai transparent românească timpului.

3) Clement al VIII[lea]. V. și p. 237, 280, nota 1.

4) V. prefața.

5) Ceteşte: *usi*.

6) Gheorghe Hatmanul.

iunxtam [1]), et quis nam velit transire illuc, sine favore et literis Maiestatis Vestrae non transibit; et vicisim Maiestas Vestra scribit ut, in quo loco residebimus, ut nos demus literas nostras subsigillatas; scribit etiam Maiestas Vestra, ut Stephanus, filius meus, si habuerit aliquos sumptos, ut traderem in manibus Maiestatis Vestrae, ut habeat aliquem proventum, quod sit ad alendum Stephani filii mei; hoc nos libenter feciemus, quod sit ad comodum nostrum; etiam dabimus operam ut collocemus in unum locum quot habemus, multa, pauca, et velimus habere consilium a Maiestate Vestra, quoniam nos ita debemus facere omnia quomodo erit mandatum a Vestra Maiestate. Quoniam nos praeter Deum non habemus alium sine Vestra Maiestate. Domine, Illustrissime Princeps, nos non sumus relicti regnum nostrum, sed propter peccata nostra erga Deum, et, varia causa, simus egressi ultra Poloniam; et nescimus aliqua caussa surexerunt duo domini Poloni contra nos, sine favore Suae Regiae Maiestatis et sine favore consiliariorum regis Polonorum, et acceperunt a nos aliquot millia talleros; ni fallor, 15 millia talleros efficiunt, omnibus instrumentis, quo modo nam computavimus, et iterum habemus aliquot millia talleros in alio regno apud homines nostros; Maiestas Vestra bene potest intelligere, quod est sub manu et potentia Turcarum, ille homo caret sumptibus, et, quot nam habuimus apud nos sumptos, ex omnibus partibus habuimus multa mala: in Polonia, ex altera parte, propter longitudinem itineris nostris, quod iam minuit annum supra mense uno, expensa habui multa per equos et servos; iam aliquoties anumeravi Maiestati Vestrae antea: prius quam intravi in Regnum Suae Cesareae Maiestatis, quo modo scripsi litteras ad Suam Cesaream Maiestatem et ad Dominum magnificum Ernestum, eo modo scripsi litteras et ad Maiestatem Vestram, de verbo ad verbum. Deum testor, ita nam habui petitum et volui petere ad Suam Cesaream Maiestatem et ad magnificum Dominum Ernestum; cum litteris Serenissimi principis [2]) Polonie transveni ultra Poloniam, in regnum Sacrae Cesareae Maiestatis; ita ut, si velit nos retinere Sua Cesarea Maiestas in regno suo, ut nobis ostendet locum aliquem, ut nos possimus loqui in lingua illorum, et ipsi in lingua nostra; iterum, ut, si velit nos retinere in regno suo, ut non habeat aliquam conturbationem propter nos a Turcibus, ut nobis det litteras S. *(sic)* Caesar ut sit nobis aperta via ad Italiam; nobis itaque misit suas literas caesareales, ut transeamus per regnum Suae Cesareae Maiestatis, quod audivit et intellexit Maiestas Vestra. Postea, quando sumus venturi Viennam, Dominus Magnificus Ernestus et Dominus Davis Wgnotth [3]) et Dominus legatus Bechi [4]) monebant me, et dabant consilium, ut non debeam venire Italiam, quoniam homines sunt pessimi; melius remanere in regno et in patria nostra; se ita aiebant, quia est locus quedam, quis locus non distat procul ab Italia, quibus in lingua nostra possimus loqui, «et potes mittere hominem tuum, ubi habes sumptos tuos»; sed nos ita dicebamus contra: «Ubi nam sunt pecuniae nostrae, non possunt homines venire illuc per terram, sed navigando per mare», et iterum Dominus Magnificus Ernestus et Dominus David Wgnott et Dominus legatus Becchi ita michi pronunciabant verba: «Est quedam locus, si rogaverimus Suam Cesaream Maiestatem ut scribat ad Magnificum Dominum Ferdinandum, Ducem, quoniam iste locus est in imperio illius.» Maiestas Vestra meliore et planiore scit omnia Quando ego perveni ad Tuam Maiestatem, iussit venire nobiscum Vestrae Maiestatis capitaneum archiensem [5]), ut mihi demonstret illa loca; mihi demonstravit. Nos it[a]que significamus Vestrae Maiestati ut iste locus, Palus Gardii, est in possessione gardinalii; nos hac amissimus; iterum in comitatu Archi sunt duo Groffi [6]), id est Domini, qui nos non conspiciebant ex toto corde; illa etiam amissimus.

---

1) Zotu Ţigară.

2) *Regis?*

3) David Ungnad.

4) Bart. Pezzen. La 7 Iulie 1592, Bierbaumer raportează din Praga că acest fost ambasador la Constantinopol a fost însărcinat cu o misiune nouă, în Bavaria. Avem de la el încă un raport din Constantinopol cu data de 3-5 Ianuar 1591 (v. *Apendicele*, la această dată). Cf. mai sus, p. 215, nota 7.

5) V. mai sus, nº CCCCIV, pp. 269-70.

6) Groffi, conţi.

Petebam Trentinam et etiam domum mihi ipsi confeci et etiam fruges curo misi et alia instrumenta mea curavi adducere. Maiestas Vestra dicit non bonum esse locum nobis, meliorem dicit locum esse in civitate Poczin aut in Helle-Ponto; nos rogamus etiam atque etiam Maiestatem Vestram ut, si non erit voluntas Maiestatis Vestrae ut sit locus nobis Trentini, concedat nobis locum esse in civitate Poczin, quoniam ibi est calor; nos autem habemus ieiunia multa; ibi nam invenitur omnia genus fructuum ex hortibus, et hic locus nobis erit melior; at tamen Helle-Ponto etiam est locus bonus, sed est locus frigidus; nos non sumus asuefacti locum frigidum et timemus ne aliquis morbus incidat nobis; si[c] de edulimenta jeiunalis sepius invenitur quam Helle-Ponto. Possimus hiemare in civitate Poczin, et ad estatem vicisim redire in locum, donec inveniemus locum aliquem emere ex voluntate et ex favore Vestrae Maiestatis. Habemus adhuc aliqua explorata, si Deus prolongaverit vitam nostram et aestati gaudere possimus; cum sancto Papa habemus familiaritatem bonam, quoniam, quando fuit in Polonia gar[di]nal[is] [1]) sepius transibant ad nos homines illius, et quidnam erat voluntas omnia ego reficiebam, et Dominum quendam ex aula nostra habebam, nomine Brutus [2]), sepius nam ad Papam mittebam. His preteritis authunis [3]) diebus etiam habui literas a Papa, quas nunc etiam teneo, sed, quando tempus postulat, ex favore Maiestatis Vestrae concedat mihi venire Romam et iterum redibo. Iterum volo significare Maiestati Vestrae ut quem habui damnum in pecunis meis in Polonia, Sua Regia Maiestas, si[c] Dominus cancellerius major et minor [4]), scripserunt litteras illis Dominibus, qui mihi abstulerunt pecunias nostras, ut accedant in Sinodum, quoniam oportet omnia restituere mihi et que sunt expensa in itinere propter illa pecunia, quos nam habui homines recuperandi gratia; et mihi, sinon velint reddere sponte illorum omnia, quod supra dictum est, Sua Regia Maiestas et cancellarii nobis debent dare illorum duorum Dominorum subditos et omnia bona propter damnum meum, Sacrae Regiaeque Maiestati ut obligarent viginti millia talleros. Nos autem misimus unum hominem nostrum, ut faciat aliquam conditionem, si potest facere; sin minus, non [5]) rogamus Maiestatem Vestram ut concedat aperire vias ut veniemus nos ipse pro damno nostro, et iterum redibimus, quoniam scimus bene, non gaudere Maiestatem Vestram damno nostro; ita, si erit voluntas Maiestatis Vestrae; sed, si non poterimus nos requirere pecunia nostra, postea nos videmur esse pauperes. Postea, ubicumque sedemus in Regno Maiestatis Vestrae, sine favore et sine literis Maiestatis Vestrae, nisi nos, nisi domini nostri, id est homines nostri, non veniemus ad nullas partes, donec non explorabimus literas a Maiestate Vestra. Deinceps etiam conspiciat Vestra Maiestas quasi princeps et dominus christianus ad nos homines christianos atque peregrinos, qui venimus honesti, conamur honeste ambulare et honestae abire. De literis autem nostris subsigillatis nos libenter rogamus postremo Vestram Maiestatem ut concedat nobis accomodare ut equos possimus divendere omnes, quoniam servos nostros amplius non possimus retinere; de hac re etiam petimus Vestram Maiestatem ut aliquisque venerit ex hominibus nostris ad Vestram Dominationem pro explorando litteras exeundo ex hoc regno, donec non viderit Maiestas Vestra manus nostras subscriptas per literas, ut necuique concedat litteras, quoniam habemus aliqua bona apud hominem quendam, quis est in alia regione. Quid ergo numero omnia? Vestra Maiestas est prudens; omnia potest intelligere. Maiestas Vestra non admiretur quare copiosis verbis scripsi, quoniam multa gemus *(sic)* mala, quod debemus profari ante Maiestatem Vestram. Postremo hoc etiam petimus a Maiestate Vestra ut, si aliquis loquitur de nobis male, aut literis aut linguis, non credat Maiestas Vestra in se ipso solo, sed advocet nos Maiestas Vestra, et eo tempore videbitur omnia clam

---

1) Petru Șchiopul vorbește de papa Clement al VIII-lea (1592-1605), cardinalul florentin Ippolito Aldobrandini, care fusese nunciu în Polonia. V. Hurmuzaki, III[1], p. 109, nº XCVI (1588).

2) V., pentru Bartolomeiŭ Brutti, p. 253, nota 4.

3) De toamnă.

4) Cel mare era Zamoyski.

5) Ceteşte: *nos*.

(sic), cuius sint rectiores verba et quis erit in causa, quomodo est lex christianorum hominum.

Datum Helle-Ponto, octavo die Septembris.

(Semnătura cu cirilice:)

(Pecete: Їѡ Петрꙋ Воевод.)

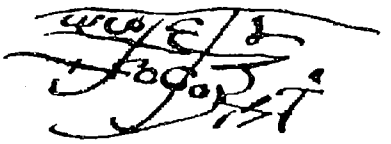

(Ibid.)

CCCCXII.

Ambras, 1592, 10 Septembre.

Archiducele Ferdinand către Fortunat, baron de Modrusch («Modrutz»), despre oprirea oamenilor luĭ Petru-Vodă, dacă nu presintă pașaport archiducal.

. . . . Nach deme wir unns mit Herrn Petern Weywoda, Fürsten in der Moldaw und Wallachey, so sich der Zeit, mit unnserer beschehnen gnedigen Bewilligung, zu Hall im Jnthal aufhaltet, dahin verglichen, das seine Diener und Zuegewandten, wann sy von ime verschickht werden, oder ausser Lanndts raisen, alzeit unsre Patenten nemmen sollen, so bevelchen wir dir genedigelich, das du die Jhenigen, so sich für die Seinigen aussgeben, one Fürweisung unnserer Patenten nit zu (Rovereyt, *șters*) Persten *(sic)* passieren lassest [1]. . . . . .

(Ibid., Eink. Schriften.)

CCCCXIII.

Ambras, 1592, 12 Septembre.

Decisie prin care archiducele Ferdinand încuviințează toate cererile luĭ Petru Șchiopul.

Die Fürstliche Durchlaucht Ertzherzog Ferdinand zu Osterreich . . . haben Herrn Petern Wayvoda . . . gegebene schriftliche Antwort unnd Erclerung yber dene ime Herrn Waywoda diser Tagen erthailten Bschaid [2] abgehert unnd vernomen, unnd lassen's bey sein Herrn darinen gethanen Erbieten genediglich verbleiben. Wellen sich auch versehen dass demselben also Vellnziehung gelaisten werden soll. So ist auch Ir Fürstlichen Durchlaucht wolgefëllig, dass er Herr Wayvoda sein Wonung zu Botzen anzustellen unnd zu haben begert, inmassen sy gnediglich erbietig, auf sein ferner Ansuechen, ime Herrn an Irer Fürstlichen Durchlaucht nachgeseczte Oberkeiten und Officier daselbst in Botzen Bevelch zu geben deme zu seiner Underkhomung unnd in annder Weg alle guete Befurderung unnd Hilf zu erweisen, allso dass er Herr Wayvoda, wann unnd so balt es ime belieben würdet, sich daselbsthin begeben mag.

---

1) Asemenea către căpitanul de «Roveredo, «am Kofl» *(ibid.,* aceiașĭ dată). V. și nl precedent.

2) V. nº CCCCXI, pp. 278-82.

Und es stehet zu seiner, des Herrn Wayvoda, Glegenhait die vorhabende Raisen nach Rom oder Polln an die Hand zu nemen unnd zu verrichten, darzue Ir Durchlaucht durch derselben Schreiben oder in dergleichen Weg auf weiteres Begern ime Herrn alle Fürderung zu erweisen genaigt.

Ess mag aueh er Herr Wayvoda seine Ross, nach bösten seinem Nutz, wann unnd so balt er will, unverhinderlich wol verkhauffen.

Unnd wellen Ire Fürstliche Durchlaucht sein Herrn Wayvoda Begern der Patenten halb also in Gedenckh seiner *(sic)*, dass seiner Leuten khaine ane sein Vorwissen erfolgen oder geben werden soll [1].

Hienach hat sich Herr Wayvoda zu richten, unnd es bleiben Ir Fürstliche Durchlaucht ime mit aller Wolmainung bewogen. *Actum* 12 Septembris, anno [15]92.

(Ibid., Ambraser Cammersachen, 1592.)

CCCCXIV.

Archiducele Mathias către archiducele Ferdinand, recomandându-í pe Pascal de' Marini Poli. Castelul Linz, 1592, 20 Septembre.

. . . . Nach dem wir umb unser Vorschreiben an Euer Liebden vor Überraichern diess, Pasquale Marin Pauli von Raguss [2], zu desto ehender Einbringung bey dem in Eur Liebden Landt der Zeit sich enthaltenden walachischen Fürsten ausstendigen Schuldt, bittlich angesuecht worden, welchs wir ime auf fürgezaigte des Kunigs zu Poln Commendation fueglich nit mögen verwaigern; (sä-l ajute) zu ehender Erlangung seiner praetendierten Schuldt-Anforderung gegen gedachten Walachen.

(V°: Ertzhertzog Mathias intercediert für Johann Marini und Pasqual de Paulis Gebrüeder, Raguseer . . .)

(*Ibid.*, 1.)

CCCCXV.

Ordin al Camereĭ archiducelui Ferdinand către magistratul din Bozen pentru cumpĕrarea unor caĭ de la Petru-Vodă. Ambras, 1592, 30 Septembre.

Die Fürstliche Durchlaucht Erzherzog Ferdinand zu Österreich, etc., unnser gnedigister Herr, haben gnedigist bevolhen, von dem moldawisch Fursten acht Ross erkhauffen zlassen, wie sy dann Iren Camerfarier *(sic)* [3], Christoffen Müller, Weisern diss, derowegen aigens hinein nach Botzen abgefertigt, unnd sonnderwar gnedigist be-

---

1) V. nl precedent.

2) Pentru fraţiĭ de' Marini Poli, v. maĭ sus, nlе CCCLXXXVIII-IX, pp. 258-9.

3) *Camerfurier.*

volchen, angedeuten moldawischen Fursten, alls ainen Frembden, mit der Bezallung nit aufzuhalten. Hierauf, und weil diss, wie gehört, Irer Fürstlichen Durchlaucht gnedigister Bevelch, so ist hiemit in derselben Namen unnser Bevelch an euch, dass Ir diss Falls an euch nicht erwinden lasset, sonnder allen Vleiss anwendet, damit bemelte acht Ross gegen ainer Quitung auf den Hof-Pfeningmaister lautendt gewisslichen bezalt werden, unnd hier innen ainicher Mangl erschaine. Daran, etc. *(sic)*. *Datum* den lesten Tag Septembris, anno [15]92 [1].

Camer an Ambtssverwalter zu Botzen.

(Ibid., Capialbücher, Gemeine Missiven, 1592, Secunda pars, fo 1393.)

CCCCXVI.

Bozen, 1592, 14 Octombre.

Ferdinand von Kuepach (Kühbach) [2] către Justinian Weser (?), doctor și «Obrister Cantzler» al Tirolului, despre plecarea în Italia pe ascuns a unor boieri ai lui Petru-Vodă și neîncrederea ce-i inspiră acești străini.

. . . . Nach dem die Fürstliche Durchlaucht . . . den moldauischen wallachischen Fursten sambt seinem Gesindtl alhie undterzukhomen gnedigist erlaubt und döswëgen den Ambtrichter und Ambtfuerweltter [3] gnedigisten Befelch zuekhomen lassen, dle den auch, ieren Befelch gemess, mith Losierung disselben allen Flis geprauchte . . . und die alle mith Losamenth versächen, nu hab ich aus schuldiger Pflicht (unnangesächen dass mier dösbegen gar nichts anbefolchen worden) in Gehaimb imerdar mein Aussuchen und Erforschung gehabth, was doch ire Furnemen, dan ich flux Anfegs *(sic)* erfaren wie der selb Furst seinen Canzler oder Verthautten *(sic)* Dienner Einen [4] soll nach Italia abgefertigt und geschickht haben, zu wass Intennto, hab ich eigentlich nicht erkhundigen khunnen. Hernach seindt andere meer aus innen nach Italiä verruckh[t], furgëbendt sy wöllen iere Ross verkhauffen und haben dëss wëgen, dass sy hie frisch und gesundt abgeschaiden, Urkhundt von Burgermaister genomen. Etlich aber: dës Fursten Aiden [5], sambt Weib, Khindt und Gesindl, von hie verruckht, fürgebendt, er wöll geen Bern ziechen, seine Ross verkhauffen und alls pald wider hiehero khomen; hath doch nicht gemeth dass er sein Weib auch mith furen wëll, und, alls er mich umb ein Furschreiben ersuechen lassen an einen Bekhandten, hab ich gefragt, ob er woll Erlaubnus hab von der Fürstlichen Durchlaucht in und ausser des Landts zu raisen und zu wandlen. Hath er mier vermeldt, von ja; daruff hab ich im ain Priefl an Alexander Redisen zu Beren gëben, mit Pith, ime verhulfflich zu sein seine Ross woll zu verkhauffen. Alls er aber verruckht, pin ich von seinem Wirth verstendigt worden, er wëll geen Venëdig, und der allth Fürst, sein Schwecher, hab die Reis gar nicht verwilligen wöllen. Aus sollicher Widerwertigkhaidt, hab ich mier allerley Nachgedenckhen geschöpft, sunderlich weill die Leiff seith den Türggen so geferlich, und durch allerley wnerperlich, unerherth und unnbesorgte Mittl der listig Erbfeindt und seine Mithgehillffen die

---

1) V., pentru această vînzare de cai, și nº CCCCXI, p. 281.

2) V., asupra lui, prefața.

3) În ms: *Vbtrichter* și *Vbtfuerwellter*. V. nº CCCCXIII, pp. 282-3.

4) Logofătul Luca Stroici? V. prefața.

5) Zotu Țigară.

Venediger [1]), Khuntschafft suechen, — wie woll ich selbs nicht glaub dass er dëswëgen von hinen zogen sey; — hab derwëgen solliches aus guetten getrewen Eifer Euer Gnaden zue schreiben und im Gehaimb comunicieren sollen. (E permis a călători străinilor fără «Glaid» şi «Commisari»? Ştie de aceasta? Să anunţe archiduceluĭ?) Pin sunst mith disen Auslendern, Gott sey mein Zeug, mitleidig, und jamerth mich ieres Elendts hoch und fast; der Furst und alle die Seinigen, so herkhomen sein, hellten sich pis heer gar einzogen still, anne menigelichs Beschwerung . . . *Datum* Botzen, im Eill, den 14. Octobris, Anno [15]92 [2]).

(*Ibid.*, I; original.)

CCCCXVII.

Archiducele Ferdinand către «Ambstverwalter zu Botzen» şi «Landrichter daselbst», aprobând oprirea la hotar a unor Moldoveni fără paşaporte şi ordonând să se întrebe Domnul. Ambras, 1592, 22 Octombre.

Unns hatt der Unnderhaubtman zu Rovereit [3]), Hanns Schraub vom Heüffigenstain, schrifftlich berichtet wassmassen des moldawischen Fürsten Dinner Ainer zu Fues, den 15. diss, abends spat, und, dess nechstvolgenden Tags hernach, noch ain Anderer, sambt ainem stummen und klainen [4]) Bueben, auch acht Rossen und ainem Lehen-Gutschen, so alle ermelten Fursten zuegehorig, aber khaine Passbrief von unns aufzuweisen gehabt, dahin gen Rovereit khommen. Derwegen er sy, auf den zuvor von unns empfangenen Bevelch [5]), nit for(s)t passieren lassen, sonder sy aldort aufghalten und Beschaidts darüber erwarten wöllen.

(Învoiala cu Petru.) So khombt es unns demnach gleich etwas selzambt für, dass er selbst sobald aus solcher Ordnung schreiten solle; khönnen auch schier nit wol glauben dass obbemelte seine Leut mit seinem gueten Willen abgeschiden. Derhalben wir auch ain solches genediglich zueschreiben wöllen mit Gnaden, empfelhende dass Ir ime Moldawer von unnsertwegen anzaiget was unns seiner Diener halben angelangt, ine auch befraget ob die oben gezognen Personen mit seinem Wissen, Willen und Erlaubnus abgeschaiden; und, wann Ir befindet dass sein Will darbei gewesen, alssdann vorgedachten Underhaubtman zueschreibet dass er die arrestierten Personen, Pferdt und anders alss bald wider fort ziehen lassen; mit dem vernern Vermelden, wo er Moldawer in's Khünfftig mehrers seine Diener ausser Lands verschickhen wölle, dass er solches, voran geregter gemachter Vergleichung gemess, mit unnserm Vorwissen thuen und Patenten von unns auf sy iedesmals nemen solle; sonsten hatten die nachgesezten Ob[rigkeiten] hin und wider Bevelch sy aufzuhalten und khainen vort zu lassen. Welches dann ime

1) Casa de Austria era la această dată în rele relaţii cu Veneţia.

2) Kühbach fusese numit, după cererea luĭ Petru Vodă (v. maĭ sus, pp. 272-3, nº CCCCVIII), în calitate de comisar pe lângă Moldoveni.

3) Roveredo.

4) Un mut şi un pitic. Îi vom întâlni şi maĭ departe.

5) V. p. 282, nº CCCCXII.

selbst zu Nachtl und Uncosten geraichen wurde. Darnach er sich zu richten hatte. Und, was Ir also bey ime verrichten und er euch hierüber zur Antwort geben, dessen werdet Ir unns alssbalden zu verstendigen wissen. . . . . .

(Ibid., Eink. Schriften.)

CCCCXVIII.

Ambras, 1592, 24 Octombre. Archiducele Ferdinand către «Ambtssverwalter zu Botzen», ordonându-i să primească pe Petru Vodă în palatul guvernului cât-va timp.

Nach deme der moldauisch Fürst an unnss begert ime die Wonung im unsern Ambthauss zu Botzen für ain Zeit zu vergonnen unnd wir ain solliehess bewilligt, so bevelchen wir dir guedigelich, dass du wolgedachten moldauischen Fürsten in berüert unser Ambthauss einnembest unnd deme darinen die Wonung biss auf unser gnedigist Wolgefallen verstattest.

Daran . . . . . .

(Ibid.)

CCCCXIX.

Praga, 1592, 27 Octombre. Nunțiul Speziano către un cardinal, despre plecarea beglerbegului Rumeliei spre Moldova pentru a restabili pe Aron-Vodă.

. . . . Et si tiene che il bellarbei della Grecia non verrà più a questi confini; anzi dicono che hà havuto ordine di andare nella Valacchia a mettere in possesso un signore eletto dal Turco et cacciarne un' altro che li popoli hanno eletto; che è quello che fù quì prigione li anni passati [1] . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI. 7, f° 322.)

1) V., pentru usurparea lui Petru Lăpușneanu, «Cazacul» sau Alexandrovici, *Anal. Ac. Rom.*, ser. a 2ª, secț. ist., XIX, 237 și urm.

CCCCXX.

Archiducele Ferdinand către «Ambtsverwalter zu Bozen», Adam Straub, despre fuga unuĭ Grec din suita luĭ Petru-Vodă. Ambras, 1592, 30 Octombre.

Nach deme diser Tagen ain Kriech, so sich für dess moldauischen Fürsten Diener aussgeben unnd zu Roverreit arrestiert worden, auss dem Arrest unnd der Herberg entwichen unnd sich aber villeicht seider heer widerumben zu ime dem moldauischen Fürsten begeben haben mechte, so bevelchen wir dir gnediglich, dass du wolgedachten Fürsten sein dess Kriechen Aussreussen anzaigest, von deme disess Kriechen Thuen unnd Lassens, unnd ob der widerumben bei ime ankhomen seye oder nit, mit Vermelden, dass es allerlai Verdacht abgebe, ain Wissen begerest unnd unnss volgendss aller Beschaffenhait berichtest. Daran [1]) . . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Auskomm. Schriften.*)

CCCCXXI.

«N. Bürgermaister, unnd Rath der Statt Innsprugg» către archiducele Ferdinand, despre neplăcerile ce ar resulta din cumpărarea de către Petru-Vodă a uneĭ case în oraș. Prin Novembre 1592.

. . . . Künden wir . . . underthenigist anzefüegen nit unndterlassen, das weylent Hörman May, Eur Fürstlichen Durchlaucht Rossbereüters seeligen, Erben, sowol Salomon May, so jetziger Zeit Euer Fürstlichen Durchlaucht Rossbereüter ist, durch unnsern Mit-Ratsfreundt Hannsen Senngen, als der würdigen unnser Sannct Jacobs Pfarrkhirchen alhie geordneten Kirchbrobst, anheut in Rath bei unns fürbringen lassen, wie das sy Ir Behausung und Garten alhie am Inrain, von Eur Fürstlichen Durchlaucht gewesen Cappellmaister Wilhelm Prunneaw seeligen herrüerendt, den moldauischen Herrn, vorbehalten seines Namens unnd Titls, so sich jecziger Zeit alhie befindet, zu verkhauffen gedacht unnd entschlossen, unnd an unns, anstat der Pfarrkhirchen, als Gruntherrn, des Begerens sein, wann sý den Kauf mit ime beschliessen, das wir von Gruntherrschafft wegen darein bewilligen unnd gebürliche Fertigung darüber verordnen wolten.

Wann aber dis dem tyrolischen Lanndtrechten, fünfften Puech, vierten Titl, sowol auch den Lanndtfreyhaiten, strackhs zuwider, enntgegen, unnd lauter geseczt ist: im Fahl der Grundtherr die Pawrecht in der Monatsfrüst, darynnen ime der Einstanndt bewilligt werden solle, nit annemen wolte, das alssdann der Pawman dieselben geben mög, wenn er welle, doch ausgeschlossen Mächtigen, Geistlichen oder aignen Leüten, oder Juden, sonnder so gethanen Personen, die dem Grundtherrn nach Lanndtsrecht unnd Innhalt der alten Lanndtfreyhaiten zu Pawleuten angenomen gelegen sein, — haben wir, in Namen unnser Pfarrkhirchen, darein nit bewilligen . . . . . .

Dann . . . es nit alain umb die Bewilligung des Kaufs zethuen, sonnder was annders darbei, unnd fürnemblichen dis zu bedenckhen ist, das er ain frembder Auslennder, hieiger Religion unnd Nation zuwider, item das Haus auch an ainer Ainöd

[1]) V. pp. 285-6, nº CCCCXVII.

gelegen unnd der Garten daran mit dem Ausgang sowol in das Wilthaner [1]) Veld, als das Haus an die Strassen versehen; unnd umb merer bedenckhlichen Ursachen, alda, da er (des wir gleichwol nicht achten), etwo unndter ainem gueten Schein, was widerwertigs, des, nit alain gemainer Stat, sonnder Ewr Fürstlichen Durchlaucht selbs, unnd dem gannzen gemainen Wesen, zu eüseristem Nachtail unnd Schaden geraichen, fürnemen oder practiciren möchte, nit zu gedulden, oder hausen zelassen sein will. Wie es auch sonnderlich zu besorgen, das sich etwo mit seinem Gesind unnd den hieigen Personen was Widerwertigs, daraus merer Übel unnd Unrat zu befaren were, zue tragen, unnd sonnderlich der daran stossennden Nachbern halber, nur Zannggg, Hader unnd Widerwillen erregen mechte, also das er gemainer Statt gannts beschwerlich unnd ihr nit passierlich sein will, solchen Personen in dergleichen Ainöd heysern, da sy bei Tag unnd Nacht aus unnd ein unnd zu allem Irem Thuen unnd Lassen, was sy ze hanndlen gedacht, ir Glegenhait haben khinden, Wonung zu erlassen oder zu gestaten; — (îl roagă deci să refuse permisia lui, ordonând) das sy, die Verkhauffer, das Haus alain solchen Personen, so, Innhalt Lanndtssrechtens, zu Pauleüten angenomen, unnd demselben nit zuwider sein, unnd sonnst Niemanndt anndern verkhauffen; wie wir uns dann, da sy disfals was wider Lanndtssrecht fürnemen, die Völligkhait zu ersuechen, protestanndo, vorbehalte[n] haben wellen, unnd dann den Verkhauffer auch an anndere Orth weisen lassen, damit man seinethalber unbeschwert sein müegen . . . . . .

(*Ibid.*, I.)

CCCCXXII.

1592, 3 Novembre. Inscripția de pe mormîntul Doamnei Irina, soția lui Petru Șchiopul.

[Extra Ecclesiam [Fratrum S. Francisci, in Bozen], prope murum ubi ad parochiam exitus, obviat epitaphium, modo potiori parte attritum, a Marco Sittico de Wolkenstein in Chronico manuscripto Tyroleos, hisce expressum:] Christo resuscitatori, Irenae, principi illustr[issimae], maritum ex Moldavia usque, ob religionem christian[am], profugum sequutae, aetatis suae anno tricesimo [1]) extinctae, Io[annes] Petrus Voivoda, Moldaviae princeps, uxori castiss[imae] et charissimae posuit; obiit tertio Non[as] Novemb[ris] 1592 [2]).

Rom. 6: «Mortua sum in Christo; credo quo vivam cum eo.»

(*Germania Franciscana*, opus Patris Vigilii Greiderer, II, in fol.; *Chronica Franciscana Patris Vigilii Greiderer* . . . , denuo edita. Ad Claras Aquas [Anaracchi], ex typographia Collegii S. Bonaventurae, 1894, p. 394: comunicație a părintelui Joh. Paul Siller, din Ordinul Franciscanilor, profesor emerit din Bozen.)

---

1) Wiltan, Wilten, azi suburbie a Innsbruckului.

2) Kaltpruner, in Chron. manuscripto provinciae Tyroleos [ac Conventus Bulsani, Franciscani], et Hueber annum XXV allegant. Nescio cui fidendum (notă a lui Greiderer.)

3) În reproducerea acestui epitaf am desfăcut abreviațiile și am scris cifrele cu litere.

CCCCXXIII.

Nunțiul Speziano către cardinalul Cinthio (?), despre schimbarea de direcție a beglerbeguluĭ Rumelieĭ, care ar trebui să meargă în Polonia, și nu în Moldova. Praga, 1592, 3 Novembre.

. . . . Da tre giorni in quà si è rinovata la fama delli rumori di Polonia, sebene non si esprime cosa certa, se non che si crede che il bellarbei della Grecia, il quale doveva andare in Valacchia o Moldavia per deponere il nuovo signore e mettercene un' altro, come si scrisse, hora andarà in Polonia, ad instanza del cancelliero, per cacciarne il rè [1] . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambros.*, D. Sup. VI, 7, f° 323 V°.)

CCCCXXIV.

Acelașĭ către acelașĭ (?), despre zvonurile de răscoală a «Valachieĭ». Praga, 1592, 10 Novembre.

. . . . In Polonia pare che si siano accomodate le cose, et che il Gran Cancelliere sia ritornato in gratia del rè, et da tre dì in quà si è sparsa fama che il Valacco nuovo si è così ingrossato col seguito di tutti li popoli che l'hanno eletto, che li Turchi, che si preparano alla guerra, haveranno molto che fare a domarli, massimamente se fosse anche vero che si siano collegati con li Poloni, et che il rè li habbia preso sotto la sua protettione. Dicesi parimente che questi moti facilitaranno la tregua che si spera col Turco; la qual potria ancora esser più longa che non si crede da molti, andando avanti li rumori di Valacchia [2] . . . . . .

(Ibid., f° 324 V°.)

CCCCXXV.

Petru-Vodă către archiducele Ferdinand, despre învinuirile ce i se aduc. Bozen, 1592, 13 Novembre.

Durchleichigister [sic] *Ertz(o)hertzog, guedigister Furst und Herr,*

Eur Fürstlichen Durchlaucht sein meine unnderthänige willige Dienst. Ich und mein Son kissen Euer Durchlaucht die Handt; der almechtig Gott welle Euer Durchlaucht die Gesundthaidt geben. Due Euer Durchlaucht tzue wissen, des Monaths Novembris den 13 Tag, hat mier Euer Durchlaucht Ambtman der alhie tzu Potzen,

---

1) Regele era Sigismund al III^lea^, iar cancelariul, Ioan Zamoyski. — V., pentru cuprinsul bucăței, și p. 287, n° CCCCXIX.

2) «Il Valacco nuovo» e, evident, Petru Lăpușneanu, de a cărui prindere nu știa încă Speziano. V. mai sus, nota 1.

tzwelın Schreiben von Euer Durchlaucht *(sic)*. Aine Schreiben ist von Wegen Euer Durchlaucht Ambt-Hauss, des selbig due ich mich gegen Euer Durchlaucht tzumb Högsten bedanckhen; ietz under pin ich zu einem guetten Behaussung, und lass eins und das ander darinnen pesern. Darnach hat mier Euer Durchlaucht widerumb ein Schreiben gewissen von Wegen eines Khriechen, das er soll vor Wissen Euer Durchlaucht, unnd auch vor Wissen meiner, er soltt wider tzu Ruech (d)sein khumben, sein, das er soltt ein Auspeher sein. Dero due ich Euer Durchlaucht tzu wissen, wehr von mier hinweches ist, die haben von Euer Durchlaucht Pettenden gehabt. Der ain armer Thrabandt ist, khainer der selbigen pesen Leitt; der hat sich mit seinen Gespan und andern Jungen ezher khriegt, er hat sich einer Sachen meiner gefuegt; ich wehr ime soliches tzu Hochen aussmesen. Der ist endtloffen die Strassen auf Venedig tzue: die selbig Tzeitt sindt meines Aidens [1]) Diener 3 oder 4 auf der Strasen mit maines Aiden Rosen mit Euer Durchlaucht Pottenden; der selbig Throbandt hat wellen sich mit inen aussretten; er hat's inen worden das die andern Pottenden von Euer Durchlaucht haben, hat er sich mit wellen machen. Wie Ihen pin inen pin worden *(sic)*, hab ich nach ime geschickht gehabt, ich wolt ihme nichts thain haben. Meine Leitt nit bekhumben khinen: das hat man mier gesagt gehabt, er wehr von Euer Durchlaucht ein Pottenden begehrn. Euer Durchlaucht sein gesundt; der selbig Throbandt ist khain Ausspeher des Lanndts; er ist nuer Forcht halben weckgeloffen, den er meinen andern Jungen und Dienern ettwass entpfrembt hat. Von Wegen meines Aiden halben, will ich mit Euer Durchlaucht selbest darauss reden; das wisen Euer Durchlaucht wol, was ich vier [2]) Leidt hat [3]): die weltten auch gehrn ir Geltts ettwohn ein Nutz haben und sich in die Khauffmanschafft geben, in das Wellischlandt, da selbst haben sie ire Khierchen [4]) und auch mit dem sy reden khinen.

Ich hab auch tzue Venedig einen Vedern [5]). Das selbig, Gott waiss, ich fircht mich vol dem thirckischen Hundt; der almechtig ebig giettige Gott well unsern Christen Glick und Segen veliechen. Bitt Euer Durchlaucht underthänig, die wellen mier auf ditz Schreiben widerumb ein Anttwordt schikhen; hiemit, neben Erbiettung meiner gehorsamen Dienst, underthenigen bevelchen. Dattum Potzen, den 13 Novembris anno [15]92.

Betterus Weybetta,

Furst auss der Molthau.

(Semnătura cirilică.)

(Innsbruck, *Statthalterciarchiv*, I.)

CCCCXXVI.

Bozen, 1592, 13 Novembre.

Straub, *Ambtsverwalter* la Bozen, către archiducele Ferdinand, despre o convorbire a sa cu Petru-Vodă.

. . . . Euer Fürstlichen Durchlaucht . . . Bevelch vom 30ist, negst abgeloffnen Monats [6]) . . . , ist mir erst am 11 diss gegenwürtigen Monats zuckhomen . . .

---

1) Zotu Ţigară.

2) Ceteşte: *für*.

3) Ceteşte: *hatte*.

4) Despre colonia «greacă» din Veneţia, v. prefaţa.

5) Gheorghe Hatmanul probabil, *nepot* al Domnului. V. p. 279.

6) V. nº CCCCXX, p. 288.

Darauf ich . . mich den Negsten zu Irer Fürstlichen Gnaden dem moldawischen Fürsten verfüegt, und denselben Euer Fürstlichen Durchlaucht an mich ausgangnen Bevelch fürgehalten, und, wie es des zu Rovereidt verarrestierten und enndtwichnen Dieners halber beschaffen, ain Wissenhait zu haben begert. Also haben Euer Fürstliche Gnade mir anzaigen lassen, das er Euer Fürstlichen Durchlaucht, seines gewesten Dieners Ausreissens und annders halber, selbst gehorsamlichen schrifftlichen der Lennge nach berichten wölle, wie dann Euer Fürstliche Durchlaucht ich denselben hiemit underthenigist übersenden thue [1].

Und, nach dem Euer Fürstliche Durchlaucht hievor, auf sein, des moldawischen Fürsten, beschehen Anhalten, die Wonung unczt auf derselben genedigisten Wolgefallen inn Ambthauss zu nemen bewilligt, wie dann durch Euer Fürstlichen Durchlaucht mir solches genedigist anbevolchen und auferladen worden [2], hab ich . . . solche genedige Bewilligung Irer Fürstlichen Gnade anzaigt. Darüber ist mir a[i]n solche Antwurt ervolgt, dieweil er seinen lieben Gmachl verloren hab [3], und ime die Hendlischen inn derselben Behausung etwas zu pawen, damit er (etwas, *ytwas*) leichter underkhomen mag, vergundt haben, wolle er gleich daselbst verharrn und verbleiben. Bedanneckh sich aber gegen Euer Fürstliche Durchlaucht nicht dessto weniger der gnedigen gegebnen Bewilligung . . .

(Ibid.)

CCCCXXVII.

Regele Poloniei, Sigismund al III^lea, către senatorii regatului, despre năvălirea Cazacilor în Moldova. 1592, 25 Novembre [4].

. . . . Non minus etiam formidabilis est quam ipsemet hostilis impetus perditissimorum quorundam hominum in finibus Regni licentia, qui, magna manu facta, turcicas ditiones sunt adorti, Thehinam oppidum diripuerunt ac devastarunt, cumque inde a Tartaris et Turcis essent reiecti, Braslaviam arcem [5] reversi, arcem illam cum oppido occuparunt, nobiles palatinatus Braslaviensis eorumque domicilia igni ac ferro sunt persecuti et in summa hostili plane modo in provincia illa desevierunt. Neque tamen eo ipso fuere contenti, sed, direptis insuper ex Suae Regiae Maiestatis et nobilium quorundam hominum arcibus tormentis aeneis, pulvere tormentario reliquoque apparatu bellico, ingentique multitudine, ad duodecim circiter millia hominum, coacta, Valachiam ingredi non sunt veriti, quam quidem provintiam, hominibus illius qui se opponere illis voluerant, ter profligatis ac principe ipso in fugam converso, pro libitu illi depopulantur. Certior fit Sua Regia Maiestas quod, ad pellendos Valachia Cosacos istos, Turcis qui ad Boristhenem sunt coniungere se Tartari constituerant. Quod si feliciter ipsis successerit, iam ex illis etiam partibus aditus ad nos barbaris patebit. Verum, licet etiam Cosacos superiores evadere ac provinciam illam retinere contigerit, nihilominus tamen, cum

1) N^l precedent.

2) V. n° CCCCXVIII, p. 287.

3) V. n° CCCCXXII, p. 289.

4) Pachetul cuprinde acte din Iunie-Novembre 1592. Documentul nostru n'are dată, dar se cetește pe V° cea de 25 Novembre 1592. Aș crede însă că e greșită: la această dată Cazacii *fusese* acum respinși. V. *Anal. Ac. Rom., loc. ult. cit.*, 241-2. — O traducere germană e alipită la document.

5) Braclav.

per proiectam illorum audaciam sancita cum finitimis foedera violentur, adversus Rempublicam potentissimi hostes incitentur ac denique fratrum Dominationum Vestrarum salus hostiliter oppugnetur; agendum de eo etiam est serio, quomodo iam tandem effrenata ista licentia coercere *(sic)* ac reprimi debeat [1] . . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarch., Polonica, 1592.*)

CCCCXXVIII.

1592, 6 Decembre. În urma unei cereri de despăgubiri a căpitanului de Arco pentru cheltuielile făcute mai de mult cu Petru-Vodă, *Camera* tirolesă cere ordine de la archiducele Ferdinand.

Conrad Schüestl zum Lichtenthurn.

Durchleüchtigister. Die tyrolisch Camer hat ersehen, was Euer Fürstlichen Durchlaucht Rath unnd Haubtman zu Arch, Conrad Schüstl vom Liechtenthurn, an dieselbe, wegen Vergnüegung und Richtigmachung etlicher Uncosten und Zerungen, so er, auf Euer Fürstlichen Durchlaucht zum anndern Mal gethane gnedigiste hieheer Erforderung, mit Beglaitung des moldawischen Fürsten von hie hinein geen Arch und widerumben heraus, auch in ander Weeg mit [gemacht] . . . . Dieweil dann die Camer umb solche des Schüestls alheer Forderung nichtes waist, unnd die durch Euer Fürstliche Durchlaucht gnedigist geschehen sein, so werden demnach dieselben was ime Schiestl disfaals zu passiern und zu bewilligen sein möchte, selbsten gnedigist wissen und verordnen, oder ermelter Camer desweegen gnedigen Bevelch geben lassen . . . . . .

(*Ibid., Copialbücher, Missiven an Hof*, 91/2, f° 345.)

CCCCXXIX.

Ambras, 1592, 14 Decembre. Archiducele Ferdinand către *Ambtsverwalter* în Bozen, înștiințându-l că Petru-Vodă nu mai poate fi primit în palatul guvernului.

Ob wol bey unnss der moldauisch Fürst vor disem angehalten ime die Wonung in unnserm Ambthauss zu Botzen zu bewilligen, wir es ime auch dazumal vergundt gehabt, wann unns aber wolgedachter Fürst hernach schrifftlich angefuegt dass er in dem Hendlischen Hauss zu verbleiben gedenckhe [2], dar bey wir es dann auch

---

1) E vorba de năvălirea Cazacilor cu Petru Lăpușneanu, V. mai sus, p. 289.

2) V. mai sus, nr CCCCXXV, pp. 289-90.

verbleiben lassen, so bevelchen wir dir gnedigelich, zum Faal er der moldauisch Furst ferners begern solte in unnserm Ambthauss die Wonung zu nemen, dass du ime mit bössten Glimpfen, neben Erinderung der Unglegenhait, darvon weisest. Daran . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Auskomm. Schriften.*)

CCCCXXX.

Extracte din «Viața lui Zamoyski» de Reinhold Heidenstein: locurile relative la Românĭ. 1593-5.

Reinholdi Hei|densteinii | de vita | Ioannis Zamo|scii, | Regni Poloniae | Cancellarii Exer|cituumque ducis | summi, | Libri tres.

[1593.]

In ea tamen distractione omnium (din causa plecăreĭ regeluĭ în Suedia) Tartari, mense Iulio, Valachia in Pokuciam progressi, sine negotio, non sine maleficio autem, transeunt [1]). (Se discută o expediție contra lor.) Nuntii etiam nobilitatis, ut, qui miles in finibus haberetur, ne gravis Regno esset, in Valachiam transferretur, petierant. In iisdem Comitiis Cracoviensibus utriusque Valachiae Palatinorum legati contra vim turcicam, a qua ad Christianitatem defecerant, quam nullo modo sustinere possent, auxilium petierant; a rege ad Zamoskium, tanquam militiae Regni praefectum, qui in finibus futurus [2]) esset, reiecti fuerant. ‖ Comitiis igitur ad eum qui ostensus est modum solutis, cum [de] societate nil perfici potuisset, ad consilium iam ab initio reditus ex Suecia Regis a Zamoscio propositum, belli in ipsam Scythiam inferendi, reditum est. Qua de re cum in consilio delegatorum diligenter actum esset, incumbente in primis eam in rem maxime Rege ipso, ut, ex contributione quae decreta esset, quantus maximus confici miles posset, scriberetur, aliusque apparatus ad expeditionem eam necessarius appararetur, primo quoque tempore expeditio ipsa susciperetur, decretum. Verum, nullis rebus expeditione expedita, Rex tamen, neque spem, neque studium adhuc remittebat. Ex quartana [3]) pecunia omni ut, quantum posset, exercitum scriberet, Zamoscio mandabat. Ipse, partim ex Comitatu suo aulico, partim ex voluntaria nobilitate, ex qua non pauci, cum gratiam Regis secuti, tum operam Patriae navandi studio ducti, nomina dederant, mille selectos equites habere instituerat. Postea, cum dispendiarium exercitum Zamoscius promovisset, neque tutum satis sine praesidio Regem relinqui videretur, ex tributo Cracoviensi mille circites equites, Nicolao Zebrzydovio, Palatino Lublinensi, eodemque Capitaneo Cracoviensi, eis profecto adiecit, quos medio inter exercitum et Cracoviam loco collocavit, ut in omnes partes, qua opus esset, subsidio quasi esse possent. Ex quartana pecunia quinque millia circiter equitum, mille peditum scripta. Ad eos vicesimarius miles adiectus: hic omnis exercitus erat. Zamoscius, cum expeditionem in Scythiam partim impediri, partim tantas vires, quantis ad eam opus esset, habere se non posse intelligeret, quanta maxima tamen cura posset, exercitum contrahendum, inque omnes occasiones intentum se esse oportere statuebat, eo omnia consilia referre, ut, si nullam aliam operam Christianitati et Reipublicae praestare posset, saltem ut Tartaros transitu per fines Regni prohiberet, et ipsos fines a ma-

---

1) V. Hurmuzaki, IV², 74-5, nº 137.

2) În ms.: *futuris.*

3) Contribuție. Soldații plătiți din ea se numiaŭ «Quartiani». V. *A. Fr.*, I, 202.

leficio et iniuria exercituum hostilium tutaretur: Hoc consilio etiam, antequam stipendiarius miles omnis convenisset, iam mense Iunio, mille circiter equites, qui primi convenerant, Mogilnicum super Trebovlam [1], Boristhenem versus, promovit, aliquantoque post aliquot [2] etiam copias ad Zinkorum [3] oppidum, non procul a Nestro flumine [4], contraxit. Valachia interim, Aaron, a reliquis duobus vicinis, Sigismundo, Transylvaniae Principe, Michaeleque, Moldaviae Palatino, inductus, aperte ab Imperio turcico deficit, foedusque inter se sanciunt, Kosacisque in societatem traductis, Techinam, cui Achmet, sororis Chani [5] filius, praeerat, oppugnant, a qua, etsi frustra opem Chani Sendziako ‖ diu implorante, reiecti tamen tandem fuere. Aaron inde a Rosvano [6], ungari[c]ae cohortis praefecto, in vincula coniectus, cum uxore in Transylvaniam missus fuit gazaque suppellexque omnis a Rosvano direpta. Valachi in fidem Transylvani primo redacti, postea Rosvanus ipse iis praefectus. Iam ante, haud multo post Aaronem captum, et Transylvaniae Princeps iterato litteras ad Zamoscium dederat, quibus titulos Valachiae praescribebat, suique iuris Provincias eas factas scribebat, quodque vicinum exercitum illi cognovisset, ne quid ei damni a nostris daretur, pro necessitudine mutua petebat, et, quem in Provinciam eam miserat, Gasparum Corniso [7], hominem suum, iis de rebus [ad] Zamoscium allegarat. Respondit illi Zamoscius, non sui, sed Regis arbitrii atque Ordinum id esse, se ministrum esse; ad Regem igitur iis de rebus referret. Rosvanus autem ipse frequentissimas, cum literas, tum nuncios mittere non desinebat, quibus et de adventu Sinani nuntiabat, et opem petebat. Quibus de rebus, maxime autem de periculo finium Regni cum diligenter Zamoscius retulisset ad Regem, in eam sententiam mandatum ei a Rege fuerat, ex tempore consilium caperet; cum Rosvano, qui per proditionem herum suum cepisset, nil commune haberet. Plane in magna cura omnes esse, non modo enim Sinanum cum exercitu in Moldaviam [8] iam esse, et primaria oppida magno opere munire constabat, verum Tartari etiam magno [9] numero venire nunciabantur; tam circa Rosvanum autem, quam circa Valachos nullae omnino vires. Rosvanus autem fugam omnino iam parabat circumspectabatque. Ita Provincia, non modo sine milite ac exercitu iusto, verum sine munimento ullo in praedam hosti relinquere iam videbatur. Quod solum autem Provinciae eius reliquum castrum erat, Chocimum, et ducentorum tantum peditum praesidio tenebatur, et a Camenesio duobus solum milliaribus distabat, ita ut, si semel in Provincia ea Turcae pedem posuissent, non modo de Valachia, Provincia nominis christiani, actum videretur, sed de Russia etiam: praeterquam enim quod moris turcici est, ut in pace quoque, exercendi ditandique militis causa, excursiones liberas ita in foederibus cum vicinis plerisque excipiant, ut, modo loca non oppugnentur, non violatum iis foedus interpretentur, — ut maxime a maleficio in finibus Regni abstinere vellent, vel necessitas tamen ad infestandum Regnum adductura eos ipsa videbatur. Zamoscium anceps [10] deliberatio tenebat: si inter fines Regni, cum non magno exercitu, hostem expectasset, praeterquam quod Valachiam turcici iuris futuram ‖ videbat, perpetuumque Regno metum impositum [11] iri; si quid etiam intra fines sibi exercituique gravius accidisset, ne non modo de exercitu illo actum esset, verebatur, sed, nullo etiam alio exercitu parato, qui victori hosti opponi posset, ne Regis aut Regni ipsius, aut saltem Russiae salus in discrimen adduceretur; si Valachiam cum exer-

1) Mogilnik, la N. de Trembowla.
2) *Reliquas*, în imprimat.
3) *Zincovium, ibid.*
4) Sinkozy, lângă Camenița?
5) Hanul era Gazi-Ghirai (1588-1608).
6) Răsvan.
7) Gașpar Corniș, din Ardeal, se va întâlni dese ori în documentele noastre.
8) *Multaniam*, în imprimat.
9) *Maximo, ibid.*
10) Ms. are *deinceps.*
11) În ms. *expositum.*

citu ingressus fuisset, quod et [1] fama maiora omnia faceret, et exercitus nostri, quod equis armisque, non modo bene instructi, sed ornati [2] fere sint, maiorem etiam ipsa re numerum proferre soleant, vel fama spe[cie]que ipsa exercitus, aut retineri aut retardari hostem posse, spem aliquam habebat; vel, si in discrimen aliquod res adducenda esset, minore cum periculo Regni, remotiore a finibus loco, quam in ipsis Regni visceribus, tentari fortunam posse statuebat, atque, si nil aliud perficeretur, obiectu tamen corporum suorum, vel prohibituros in [3] finibus hostem, vel certe tardaturos. Interim in omnes partes tutius consilium hoc futurum: metu aut saltem suspicione exercitus [nostri progressus et turcici et tartarici exercitus] inhiberi posse, utilemque operam, non modo Regno huic, verum universae Christianitati, quae, ab hac parte tuta, alio loco vires suas coniungere possit, navari; arma enim non contra Turcam, cum quo aliqui [4] pacem turbare [5] nollent, sed contra Tartaros sumpta visum iri. Quod primum autem esset, cum de Valachia, tum ipso bello turcico, Regi Regnoque huic, tum Christianitati universae, integra nihilominus omnia futura. Cum interim, nisi ipse Valachiam ingrederetur, Rosvanum et Valachos impetum Tartarorum, maxime cum Turcis coniunctorum, minime sustentaturos constaret; et, non modo suas vires christianos distracturos, verum vel in hoc etiam Regnum hostes attracturos et quominus communibus viribus contra Turcam geri aliquid deinde a Rege possit futurum. Semel enim in provinciam Valachia redacta, Turcisque in eam coloniis introductis, quem esse qui non perpetuo in finibus hisce nobis herendum videret, nec alio in loco, nisi illis submotis, bellum administrari posse? Ex authoritate igitur regia Consiliique sententia Valachiam ingredi decretum. Ad Sinanum etiam literae datae, quibus ne fines Valachiae ingrederetur, ei denunciaretur. A Rosvano autem uxore rebusque omnibus in Transylvaniam praemissis, non multo etiam post ipse subsecutus fuit, non multoque post praesidio [etiam], quod exiguum admodum, ducentorum circiter Ungarorum peditum, Chocimi reliquerat, decedente, vacua provincia facta fuit, provincialesque, partim ob impetus turcici || tartaricique metum, partim tyrannidis, quam hactenus per tot saecula experti fuerant, sui generis Palatinum summo a Zamoscio studio petebant. Erant cum Zamoscio duo indigenae valachi: unus Lucas Stroiss, alter Hieremias Mohila, uterque apud Petrum, qui aliquot ante annis, metu Turcae, in Caesareas ditiones profugerat [6], ille quaestor, hic mareschalcus, fuerat, Petrumque, imperium relinquentem, in Poloniam quoque ipsi secuti fuerant, quodque, cum eo loco apud Petrum essent, non pauca Regi Regnoque officia praestitissent, ex omnium Ordinum authoritate ius nobilitatis polonicae in Comltiis publice illis datum. Hieremias vero, non modo cognationibus [et affinitatibus] [7], verum possessionibus facile primus inter Valachos erat. Eum igitur, cum provinciales ipsi maxime peterent, tutius visum in Palatinatu illo collocare. Certis igitur conditionibus, inter quas prima fuit ut ipse ad Regem mitteret beneficiumque id a Rege peteret, Provinciae praefectus fuit iuramentumque ab eo in conditiones eas praestitum. Inde, cum et Turcam et Tartaros expectandos sibi sciret, inprimis de loco castris idoneo capiendo intentus, inter confluentem Pruthi et Iasae [8] *(sic)* fluminum, more polonico, curribus et impedimentis, quam maxime poterat, iis communitis, castra ponit, ita ut non modo duorum fluminum obiectu castra tutiora essent, verum commeatus etiam facilius iis subvehi posset. Ipse, privato habitu incognitus, Iassium accessit, cum loci ipsius cognoscendi causa, tum an muniri posset, quo minore milite provinciam teneri posset. Consilium Zamoscii varie sane a plerisque, pro cuiusque sensu, in Poloniam acceptum fuit. Rex fere

---

1) În ms.: *ex.*
2) *Orbati, ibid.*
3) *A,* în imprimat.
4) *Aliquam,* în ms.
5) *Turbari,* în imprimat.
6) Petru Șchiopul.
7) Partea închisă în [ ] lipsește în ms.
8) Jijia.

solus factum non improbabat, in omnes tamen partes magna cautione opus esse ostendebat, ne, vel cum Turca Regnum committatur, vel domi nonnullis turbandi causa praeberetur. Tartarus an Boristhenem transgrederetur, non tam deliberabatur, quam, cum et a Sina[ne], qui potissima loca iam in Moldavia munierat, diligenter accerse[re]tur, et non modo exercitum polonicum, sed cum eo Zamoscium etiam in Valachia esse cognovisset, quo maiores copias e Naharensibus [1]) iisque hordis contrahendas sibi existimabat. Dum illas expectat, tardabat, Sandziacus, qui sororis filius Chani erat, ipse Palatinatum seu praefecturam ambiebat; Hieremiae magis se favere, cum ipse, tum alii etiam ex Bassis nonnulli prae se ferebant. Simulatio haec tamdiu mansit quoad Chanum omnibus rebus instructum adventare constabat. Cuius adventu cognito, literis ad Zamoscium datis, aperte iam Bassam Vallachiae se ferre, quod imperium provinciae eius ab im‖peratore Turcarum commissum sibi esset, ut de provincia et ipse decederet, et Hieremiam deduceret, postulare. De Chano autem ostendere: quod aliquot annorum donativa ex Polonia ei soluta non essent, ipsum repetitum ea adventare, in Poloniaque hyemare constituisse; praeter illos edicta publice provincialibus proponere, quibus, vitae omniumque fortunarum periculo proposito, ad Hieremiam deserendum turcicumque imperium accipiendum eos hortabatur, hominesque ad possessionem [oppidorum] aliorumque locorum accipiendam passim dimittebat. Cum primum Valachiam Zamoscius ingressus fuerat, antequam de adventu Tartarorum certi aliquid constaret, Kosaci, praedae spe inducti, ad fines Valachiae cum, ante invitati, detrectassent, tum ultro accesserant. Zamoscius, quod et praedam tantum eos sequi Intelligeret et diserte mandatum ei a Rege esset, ut ita omnibus rebus moderaretur, ne pacem cum Turcis turbaret, quod Techinam nuper eos, partim diripuisse, partim obsedisse constaret, ne, si exercitu reciperentur, publica auctoritate factum eorum comprobari apud Turcas existimaretur, pro hostibus se eos habiturum, si progrederentur, denuntiare(t). Ita reiecti, cum de adventu Tartarorum ipsi antea nuncios sparsissent, Borysthene tamen relicto, versus Starogrodum, oppidum a Zamoscio contra fines turcicos constitutum, se receperunt, oraque ea fere pervastata, postea, per Podoliam et Volhyniam latrociniis grassati, ad Aslanchorodum partem, ad Bialogrodum aliam, aliis locis Borysthenem, Nestrum ad Tehynam traiciunt. Quod magnam partem aestatis Sinanus eo [2]) expectasset, iamque, vertente octobre, miles turcicus, eadem quae superiore anno in Ungaria ab iniuriis aëris maxima incommoda acceperat, metuens aegerrime, sub pellibus contineri se pateretur, — ut quam primum secum se coniungeret, quo, sociatis viribus, Transylvaniam ingrederentur, dlligentissime eum urgebat. Rescripserat ei Chanus, prius Valachiam, fidei suae ab imperatore commissam, accepturum, cum et a milite urgeretur; Giurgovum inde ad hyberna exercitum reduxit. Sendziacus cum parte exercitus turcici ad Bikium [3]) cum Tartaris se coniunxit. Quamprimum de adventu eius Zamoscius cognovisset, castra quae inter duo flumina, Prutum et Iassum, hucusque habuerat, per pontem, qui in militari via quae a Iasso ducit, erat, in alteram Pruti ripam, qua Tartarus venturus erat, traduxit. Patentissima ab ea parte planities est; quod autem Prutus ambitu suo angulum quasi ibi quendam faciat, duo fere latera obiectu suo fere tuta praestat, — reliqua duo fossis et aggeribus obiectis communita a ‖ Zamoscio fuerunt, quatuorque portis, quibus singuli cum praesidio praefecti, distincta; simul vero, cum per pontem, tum flumine commeatus facilius pervenire ad exercitum poterat. Chanus ipse, captivo ad Zamoscium misso, ut ad diem proximum Iovis [4]) summo mane certe se expectaret, ei denunciarat, postquam nihil certius, quam pugnandum esse constabat; Zamoscius, militari Consilio omnium praefectorum, et pler[or]umque contubernalium habito, cum maxime de tempore rationeque pugnae retulisset, ac primo statim die, priusquam visus hostis, et periculum eius factum esset, et nostrorum animi confirmati, copia pugnae fieret, convenit. [Chanus]

---

1) Nogaï.

2) *Eos*, în imprimat. Tot pasagiul acesta e iremediabil stricat.

3) Bâc.

4) 19 Octombre.

Successit sub castra, quemadmodum denunciarat, die Iovis [19] mensis octobris, mane, omnem barbariem scythicam secum trahens. Subadventantis iam ad castra fama Georgium Ulanicium, cum turma equitum, Zamoscius velitatum miserat; ex cuius turma, cum Iazocius [1] quidam a Tartaris captus fuisset, quod in Consilio ipse fuisset, ex eo et praelio rem Zamoscium commissurum cognoverat, neque tamen primo die pugnaturum. Subibant castra, non modo agminibus diversis, sed ipsi etiam singuli sparsi, qui eorum pugnandi mos est. Nostri, quemadmadum constitutum fuerat, non ad iustam pugnam, sed suas hostiumque vires atque animos periclitandos emissi, pari ratione sparsi et ipsi, cum illis pugnabant, ita ut, diversis locis, aliis singuli cum singulis, aliis plures inter se congrederentur. Habebat Sendziacus Ianitsaros secum circiter 500; hi sclopetis maxime rem gerebant; quodque longissimis uterentur, ad ipsa fere castra pertingebant. Cumque ante unam castrorum portam Zamoscius ipse in equo curreret, forte evenit, ut sub ipso equus ex sclopeto vulneraretur. Cum omnibus tamen locis superiores nostri essent, multique ex Tartaris, atque in iis insigniores aliquot aulici Czarii, passim caderent, plures vulnerarentur, fratrem Feder Chericum [2] ab inferiore parte fluminis Pruti cum duabus confertissimis aciebus misit. Processere contra eos aliquot nostrae turmae. Chanus aliquot acies ab altera parte promovebat, ut, a latere in nostros invecti, in Pruthum eos deturbarent. *Et, si pugnandi copiam eo die Zamoscius facturus non erat, ad omnia tamen belli subita momenta universum exercitum in castris instructu[m] habebat.* Itaque, cum contra ea agmina, quae cum Chano veniebant, tribus castrorum portis, turmas aliquot ‖ emisisset, quae in illorum itidem manipulos inveherentur, gradum Tartari primum stitere, Sendziacus etiam [3], significatione militari facta, colloquium petere; missi visum quid vellet Ioannes Felix Herburtus, Ioannes Golscius et Femruh [4] pro interprete, qui, ex Tartaris Petihoziensibus [5] christianus, iam a Sigismundi Augusti [6] temporibus regibus Poloniae in omnibus bellis meruit, utilemque semper operam navavit. Cum colloquium cum Zamoscio Sendziacus peteret, quaerere iussu Zamoscii Herburtus, quod omnibus fere promissis antea fefelisset, quam fidem colloquii aut conditionum esse posse[t]. Ille cum, ut, principatu Hieremiae confirmato, Valachia pacaretur, laboraturum quidem se promisisse, obtinere autem non potuisse ostenderet, de adventu autem Chani, deque Valachia sibi a Chano attributa, iam ante ipsum se significasse; tandem, ne colloquium recusaretur instare, primum ut, Herburto pro obside ad Chanum deducto, sibi ipsi ad Zamoscium accedere, deinde vero vel solius Herburti fide liceret petere, ad Zamoscium reiectus. Tandem literas ipse ad Zamoscium ea de re misit. Quod nox iam esset, eo die nihil ei responsum. Postridie, summo mane, Chanus cum Sendziaco, vel ut fiduciam sui ostenderet, vel etiam, ut ipsi postea excusabant, pabuli inopia pressi, locum mutare cogerentur, universum exercitum praeter castra movere et ducere, — nullum unquam maiorem exercitum visum a se fuisse, facile inter omnes qui in exercitu nostro erant, constabat. Zamoscius, quod et fraudem subesse vereretur et contra fidem petiti colloquii id fieri existimaret, quam creberrimis tormentorum ictibus praetergredientes infestabat; maxime ne, traiecto alicubi flumine, a tergo nostros adorerentur, vel Iassium hybernis occuparent, verebatur. Itaque, in utramque rem intentus, partim si, flumine transmisso, circumvenire castra vellent, qui illis occurrerent, paratos esse iusserat, et, si Iassium versus progressi fuissent, qui mox illud incenderent, — tormentis quae directa in eos fuerant aliquot ex illis periere. Sendziacus nihilominus in medium procedere colloquiumque clamare. Quo tandem dato, cum suae utrinque rationes necessitatesque urgerent, et Zamoscium Provinciae pacandae et Chanum exercitus deducendi, ut ea, qua venisset, via, in sua rediret, convenit. Clarissima

---

1) *Saroccius,* în imprimat.

2) *Feder Cherium,* în imprimat = Seadet-Ghirai. V. Hammer, IV, 75, 95.

3) *Autem,* în imprimat.

4) *Temruk,* în imprimat.—Pentru Herburt, v. *A. Fr.*, I, 150.

5) *Petihoriensibus* (din Petichori, în Rumelia?), *ibid.* V. Hammer, III, 405.

6) Ultimul Iagellonid.

haec Cecoriensis *(sic)* [1], ut vulgo vocabatur, expeditio fuit, qua et Valachia pacata, seu Regno potius adiuncta fuit, et furor barbaricus repulsus. Transylvani interim, maximeque Rosvanus, non satis habebant si Transylvania et Hungaria ab incursionibus Tartarorum intacta eo anno servata[e] fuisse[n]t, nisi Valachiae quoque, per fraudem et proditionem a Rosvano primum occupatae, deinde ultro desertae, arma insidiasque intentarent. Cum itaque Rosvanus cum exercitu Hieremiam et Provinciam invasisset, Zamoscius autem, per absentiam Zolkievii [2], campestris militiae ducis, Ioanni Potocio, Praefecto Camenecensi, Provinciam commisisset, praesidioque eius illam et Hieremiam commendasset, hicque Stanislaum Chanscium legatum penes Hieremiam reliquisset, ab hoc de Rosvani conatu certior factus, auxilio mox evenisset, — Rosvanus non solum fusus fugatusque, verum etiam captus, a Valachisque, scelus eius in Aaronem crudelitatemque in se ulciscentibus, palo suffixus fuit. (Cazacii fac incursii în Polonia; bătuți; șefii: Loboda, Nalewayko [3], ș. a., uciși.)

Rege deinde mox post mortem Reginae, permissu Ordinum, ab iisdem viatico adiuto, Georgioque Ferensbacho [4] in Sveciam, fide Caroli [5] multis rebus iam suspecta, profecto, grave inde bellum, mox post reditum ipsius, cum Michaele, Valachiae Palatino, exortum. Sigismundus Bathoreus, post propinquorum procerumque Transylvaniae caedem, tam Regni quam uxoris, Caroli Ducis filiae [6], Reginae nostrae sororis, pertaesus, ad pristinum consilium Regni relinquendi, privatimque alicubi vivendi, iterum redierat. Itaque, etsi a cardinale Bathoreo, ob caedem fratris Balthasaris Bathorei gravissime apud Regem senatumque antea accusatus, concordiaque aliquoties frustra tentata fuerat, iterum tamen in gratiam cum eo redierat, Transylvaniaque ei relicta, ipse in Poloniam, ad Zamoscium primum, inde in episcopatum Varmiensem secesserat. Cardinalis interim, tanquam in pace agens, convivia cum Maximiliano archiduce aliisque Austriacis miscebat, inter amicitiam tamen potestatemque austriacam turcicamque anxius, securius tamen quam rerum huius modi moles requirebat, agebat. A Michaele igitur, Valachiae Palatino, nihil tale expectans, subito oppressus fuit, primumque exercitu eius a Michaele deleto, fuga consulere sibi cupiebat. In ea deinde, a proprio familiari eius caput abscissum ad Michaelemque delatum fuit, qui Transylvania ex eo, tam austriaca quam turcica authoritate, quam utramque, uti expediebat, sequebatur, summo cum imperio potitus, non contentus eo, Valachiam etiam, Regni Poloniae Provinciam, invaserat, causatusque Sigismundum, Transylvaniae Principem, ibi foveri, Hieremiam, quem, a Rege Zamoscioque praemonitum, eodem modo opprimere cogitans, Regno tamen eiecit, suique iuris Valachiam fecit; iamque, fortunae successu inflatus, non solum de Transylvania, Valachia, Moldavia [7], quae Provinciae, coniunctae, nobilissimum Regnum facerent, cogitare, sed Poloniam ipsam maximasque res animo agitare coeperat. Neque in Polonia fautores ei deerant, quorum studio comitia ob eam potissimum causam indicta fuerant. Infectis e quartano tamen milite voluntariisque iussu regio exercitu conscripto, Kosacisque deinde adiunctis, etiam iustus exercitus confectus a Zamoscio fuit: primum Valachia Szociaviaque, in qua [8] praesidium Michael reliquerat, recuperata, inde, ubicumque hostem reperiret, quaerere cogitans, Iacob Polocio [9] cum copiis aliquibus ad explorandas res transylvanicas praemisso in Transylvaniam, secutus eum Zamoscius fuerat. Sed sub idem tempus Transylvani, iniuriis Michaelis, quas gravissimas in quoscumque hominum ordines passim exercebat, offensi, Georgio Basta, exercitus Caesarei in partibus Hungariae praefecto, in auxilium assumpto, partem eam exercitus, quam in Tran-

---

1) De la Țuțora. V. tratatul în *A. Fr.*, I, 147, nº 1.

2) Żołkiewski.

3) Vestiți prin năvălirea lor în Moldova.

4) *Farenbecio duce,* în imprimat. Pentru Gh.-Mihail Farensbach, v. Finkel, *o. c.*, I, 421, nº 7395; *A. Fr.*, I, 175.

5) Ducele Carol de Sudermania, viitorul rege Carol al IX-lea.

6) V. p. 211, nota 2. Se știe că declarația lui Sigismund contra Turcilor a fost precedată de condamnarea mai multor nobili ardeleni, acusați de trădare.

7) *Moltauia,* în imprimat.

8) *Quae,* în ms.

9) Potocki: *Potoccio, ibid.*

sylvania Michael secum habebat, fuderant, Michael(e)que, pro tempore cum Basta rebus compositis, Transylvaniaque Caesari cessa, ad alterum exercitum in Moldaviam se receperat. Quo nuncio accepto, Zamoscius‖ etiam, in Moldaviam, itinere converso, in eodem exercitu iam instructum obviam Michaelem habuit, aliquotque dierum velitationibus cum eo commissis, 20 octobris, inter montes non procul a Targovesto cedentem, seu in suum potius locum Zamoscium persequentem [1]), cum quadraginta circiter millium exercitum Michael haberet, magno praelio fudit fugavitque. Fuga in Caesareas ditiones indeque ad ipsum Caesarem Pragam se recepit, non sine cura Zamoscii, cum, ob affinitatem Bathore[or]um maxime ei suspecto [2]), etiam infensus ei esset, et bellum omni studio repararet absque ipso Caesare ea in re adiuvaretur, qui pro instrumento rerum cum Turcis gerendarum eum sibi delegerat, imprimisque Poloniae, ipsique Zamoscio, livonico tum bello intento, minaretur; sed, non multo postquam Praga rediisset, post pugnam a Sigismundo Principe Transylvanisque et Turcis infeliciter contra Caesareos pugnatam, ab ipso Basta, seu novas res moliri eum sentiente, seu ex iurgio, in tentorio ipsius interfectus, curaque ea Regnum hoc liberatum fuit. Non silentio fortassis praetereundum, cum, post victoriam de Michaele partam, ad paludem, quam Ovidianam hodie adhuc constanti fama incolae vocant, progressus Zamoscius fuisset, ad Matheum Piskorzenium [3]), quem, elegantis ingenii virum, secum tum habebat, conversus, sequentes versus e tempore ad illum effudit:

Naso et Piscoreos *(sic)* Getas venere Tomosque.

Paene illum hunc traxit nexus amicitiae.

Quae, etsi Ovidianarum reliquiarum causa commemoratur, non minus tamen Zamoscii etiam liberalis doctrinae demonstrandae causa . . . . . .

(Dresda, *Hof- u. Staatsbibl.*, ms. G. 9, f° 92 V° și urm. [4])

CCCCXXXI.

Extracte dintr'o chronică a Împăraților de la Carol-Quintul până la 1598 [5]), despre luptele Românilor cu Turcii în epoca lui Mihaĭ-Viteazul. 1593-8.

[1593.]

Conduxerat Sultanus turcicus [6]) Tartaros circiter 200.000. Horum 70.000 mense aprili per Podoliam, Minorem Wallachiam et Moldaviam in Ungariam et Croatiam proficiscebantur. Ducebant hi greges ingentes boum, quibus tanquam vallo sese munire adversus impetum omnem studebant. Attigerant iam fines Poloniae: occurrit eis Iohannes Zamoscius archicancellarius et, emissis aliquot globis bombardarum, boves ita dissipat, ut, distracti et tanquam in furorem acti, in Tartaros ipsos impetum faciant, penitusque eos

---

1) *Pellicentem, ibid.*

2) *Suspectus, ibid.*

3) *Piskorzenium, ibid.*

4) S'a întrebuințat pentru fixarea textului și publicația din 1863 (v. p. 209, nota 4), făcută pe basa a două manuscripte din Polonia.

5) *Incipit:* «Natus et Carolus Quintus Gandavi»; *explicit:* «et direptionibus incendiisque plurimum detrimenti attulerunt.» Pe f° 154 V°—5, e descrisă pe scurt campania Turcilor contra lui Ioan-Vodă. — Notele la această chronică nu pot fi decât foarte sumare, rămâind ca lămuriri mai îmbielșugate să se dee în prefața volumului următor și în notele la acte diplomatice și corespondențe privitoare la această epocă.—Asupra chroniceĭ înseșĭ, v. prefața de la volumul următor. Ne mărginim de o cam dată a însemna că e opera unuĭ contemporan corespondent al lui Nic. Gabelmann și care scrie înnainte de moartea lui Sigismund Báthory (v. mai departe).

6) Murad al III^lea.

turbent. Quo facto, Poloni eos invadunt, et stragem tantam edunt, ut in pugna et in itinere ad 30.000 eorum perierint. Polonorum interim quoque 1.800 interierunt; reliqui Tartari, circiter 40.000, pedem retulerunt, ut, traiecto flumine Nestro, ad Temesvarum et Transylvaniam cum Turcis sese coniungerent; a quibus etiam, obviam missis equitibus 700, deducti sunt [1] . . . Defecerat eodem tempore (cu Sigismund Báthory) etiam a turcico imperatore Weiwoda Wallachiae [2] et sese cum Sigismundo Baccajo *(sic)*, Transylvaniae duce, coniunxerat. Hi ergo, coactis 60.000 peditibus et equitibus, in fines turcicos impressionem fecerunt et Adrianopolim usque ferro, rapinis et igni omnia vastarunt. Tum in conflictu Turcos et Tartaros fuderunt, predamque nacti opimam, domum reversi sunt. De his spoliis ad Caesarem Romanum pars bona missa est . . . Mense vero decembri (Sigismund își împarte în trei oastea.) Et vero et Walachi predam Sinanis Bassae, quam, ex Ungaria Albam Grecam revertens, reportabat, interceperunt eumque in tantas augustias adduxerunt, ut vix vitae discrimen effugeret. Inde progressi, propugnacula quatuor expugnant: Nicopolim, Kille [3], Ponder [4] et Reblye [5], predasque in Thraciam usque agunt. His opem laturus, Gestus Ferentius [6], dux Transylvaniae, in itinere Tartaros 12.000 fudit . . . . . .

Dolebat Turcis vehementer, quod cum Transylvano etiam Valachi et Moldavi ad christianos defecerant. Cum enim ex his provinciis maximam partem commeatus bellici ante cepissent, iam, iis amissis, frumenti inopia illos laborare oportuit. Itaque ad invadendam Wallachiam et Moldaviam Sultanus Tartaros cum duce eorum Hano misit, ut videlicet eos sub iugum turcicum denuo redigerent. At Muldaviae Weiwoda Aaron, cognito Tartarorum adventu, subito ad arma suos evocavit, et cum stipendii promissione etiam potestatem predandi eis fecit. Huic opitulaturus Wallachiae princeps Michael suos quoque in limites Wallachiae eduxit, cum uxoribus et liberis, sed pedem referre paulatim iussit, quasi Tartaros reformidarent. Tartari vero iam ferro et flamma vastare Muldaviam ceperant. Hos a tergo adortus, Aaron tribus preliis fundit, ut eorum 12.000 perierint. Spolia item opima nanciscitur, equos mille quingentos, signa et currus aliquot sclopetis, quae *musketae* appellantur, onustos, christianos vero ferme 1000 liberavit. Persecutus hanc victoriam, Aaron eripuit Turcis Bendar, Schinit [7], Tiona [8], Mechni [9] et Abstissita [10], ad Danubium sitas munitiones. Cepit etiam ditionem Bobragam [11], milliaria viginti sex patentem, cum signis turcicis, quibus crucis figura inscripta fuit. Cum, non multo post, instinctu Ianiculae, expulsi principis Wallachiae filii [12], Hebrin Hasson Bassa [13], cum 10.000 Turcis, peditibus et equitibus, Wallachiam invaderet, ut Michaelem Weiwodam expelleret, ipse Michael, adiutus a Cosaccis 16.000, hostem V februarii [1595] in castris oppressit, et circiter 8.000 Turcos concidit. Inde progressus, Nester Weissenburgum [14] obsedit, suburbiumque diripuit et incendit. De hac victoria certior fuit Transylvaniae Weiwoda moneturque ut suas etiam copias mittat. Hoc si faciat, dubium non esse, quin Constantinopolim usque excurrere et predas agere possint, ac Bulgari quoque a Turcis deficiant.

---

1) V. p. 293 și nota 1.

2) Mihaĭ.

3) Chilia.

4) Bender.

5) Brăila.

6) Gesty Ferencz. Îl vom mai întâlni în această publicație. Muri la Sighișoara (?), în ziua de 11 Maiŭ 1595, și fu îngropat la Deva, la 21 (*Magyar Történ. Tár*, 1893, 130). V. și *A. Fr.*, I, 143 («Gesti Ferens»).

7) Smil, numele românesc al Ismailului.

8) Tighina iarăși.

9) Măcin.

10) Obluciță (Isaccea). Pentru identificare, v. Ienaki Kogălniceanu, ed. *Letopisețelor*, p. 267: «Sakce, care se chiamă și Obluciță»; Nic. Costin, aceiași ed., p. 91 (la 1711); Hurmuzaki, VI, 154, nº 80 (raport din Brașov, 1716): «Bey Oblositza oder Szazest.»

11) Dobrogea.

12) Bogdan, fiul luĭ Iancu Sasul. V. *Anal. Ac. Rom.*, ser. a 2-a, secț. ist., XIX, 251 și urm.

13) Ibrahim-Hassan-Pașa.

14) Cetatea-Albă.

Ac haec quidem hactenus in externis provinciis acta sunt, Ungariae tamen atque christiano orbi inprimis utilia et conducibilia. Est enim Transylvaniae, Wallachiae et Moldaviae propugnatio absque ulla dubitatione salutis nostrae defensio . . . . . .

Memorabile est, quod Constantinopoli Ianizarius quidam Gasnodus Giezo Sultano aperte palamque dixisse fertur: «Proceres tui», inquiens, «scelere summo pactam cum christianis pacem violarunt, non quidem tui, sed sui commodi causa. Sinan vero, non virtute aliqua, sed auri copia Iaurinum [1]) cepit. Noli tamen de eo capto gloriari. Multo enim plus amisisti quam acquisivisti. Transylvania, Moldavia, Wallachia hactenus cella penuaria tua fuerunt, quae nunc ex potestate tua creptae sunt. Profecto non Iaurinum, (non) Pontus Euxinus poterant te et exercitum tuum alere. Quod, si oculos modo aperire vis, reperies homines iumentaque fame aestuque contabescere.» Sultanus hominem comprehendi pluraque ex eo exquiri iussit. Sed Ianizari cum a vi omni defenderunt.

Antequam vero Ferratus Bassa [2]) in expeditionem exiret, Haidones et Rascii Sophiam, Bulgariae metropolim, ad Rhodopen montem sitam, expugnarunt, asportatisque spoliis amplissimis, pedem retulerunt, spe retinendi atque tuendi eam abiecta. Compertum est, de Tartaris 85.000, qui contra christianos Turcis subsidio venerant, vix 8.000 domum rediisse. Et ne tum quidem quiescendum arbitratus est Michael, Muldaviae Weiwoda, sed hostem persecutus est quoad eius facere potuit, urbem Silistriam exussit penitus, arcem tamen Turcis relinquere coactus est, propter tormentorum penuriam. Post Silistriam expugnavit urbem et arcem Smiel [3]), ubi tormenta campestria invenit sedecim, inter quae duo Ferdinandi Caesaris, et totidem Huniadis Ianae insignia habuerunt [4]). Haec Transylvaniae principi donata sunt. Post Smiel Orosig [5]) cepit, ubi copia mellis et adipis magna reperta est. Posthaec Kilec, Galempo [6]) adortus est et post aliquot mensium obsidionem in deditionem a Turcis presidiariis 3.000 accepit. Hi aurum et argentum panibus admiscuerant, quos secum auferre volebant, sed, re cognita ab Haidonibus, inde tractati sunt. Paulo post hic ipse et socii eius arce Gargio [7]) commeatu affluente potiti sunt. — De hoc admirabili successu Wallachorum et Muldavorum vehementer solicitus Sultanus, per legatos cum Transylvano egit, ut a Caesare Romano deficiat, tributum omne in eum usque diem debitum se condonaturum ei, nec in posterum quicquam exacturum pollicens, tum Wallachiam et Muldaviam haereditariam ipsi tributurum esse. Is vero perfidissimo hosti fidem nullam habet, sed itinera omnia intercludit, multaque in ditionibus turcicis Nicopolim usque occupat. Iccirco Sultanus Ferratum Bassam cum ingentibus copiis contra eum mittit. At exercitus turcicus imperium eius recusavit, rebellionemque fecit. Ex quo tumultus et caedes promiscuae inter Ianizaros et Spachios extiterunt. Que res maiores animos Wallachis et Muldavis addidit, ut Turcos omnes, quotquot apud se reliquos invenerunt, una nocte trucidarint. Transilvanus vero Begum de Muldan [8]) ad Temisvarum fudit, nec Turcos solum multos cecidit, sed ipsum etiam begum usque adeo sauciavit, ut in reditu mortuus sit. De spoliis hoc prelio partis missa sunt ad principem Transylvaniae a Gesto signa duo, tympana tria et aliquot capita Turcis abscissa. Eodem mense aprili arcem Proillam [9]), in Wallachia Minori sitam, cepit, Gyrgio autem obsedit, et Simillio [10]) ad Muldaviae limites occupavit. Adventanti vero Ferrato Bassae cum exercitu ob-

---

1) Raab. Pentru luarea sa de către creștini, v. broșura mea *Basta și Mihaĭ-Viteazul*, București, 1895, 21.

2) Ferhad, fost Mare-Vizir, iar, de la 7 Iulie 1595, iarăși Mare-Vizir.

3) Iar Ismailul (Smil)!

4) Pentru aceasta, v., între alte știri, și cea publicată în *A. Fr.*, I, 141, nº 1.

5) Rusciuc.

6) Chilia? — Galambocz.

7) Giurgiu.

8) Nu știu ce poate fi acest beg de Muldan.

9) Brăila.

10) Ismail!

viam ivit, eumque, a domino Nadasdo [1]), qui tum forte aderat, adiutus, sic fregit atque comminuit, ut 8.000 capita, Turcis ademta, una cum captivis aliquot, in Transylvaniam missa sint . . . . . .

Interim (până la August) in Moldavia fides Aaronis Weiwodae suspecta esse Transylvano incipiebat, quasi cum Turcis ille conspiraret, et cum cardinali etiam Andrea Bathorio clanculum aliquid moliretur. Itaque adducendum illum ad se cum uxore, maii die XI, curavit, consiliarios vero eius occidi et bona communiter distribui iussit, thesaurum denique in usus belli presentis impendit. Loco autem Aaronis Stephanum quendam [2]), cuius fidem explorarat, constituit. Gestus etiam Ferentius, generalis ductor copiarum transylvanicarum, in idem crimen vocatus, cum vicum quendam transiret et a quodam proditor nominaretur, repentina morte cecidit. In Ungaria vero irruptiones et caedes mutuae inter christianos et Turcos frequentes fiunt. Erat una cum Ferrato Bassa missus a Sultano etiam quidam Hasson Bassa, qui temeritate horribili promiserat se Transylvaniam caeteraque Turcis erepta recuperaturum esse. Hic ergo cum suis copiis, quibus suas etiam adiunxerant Ferratus, Cicala et Ogly [3]), ut summa 150.000 efficeretur, Danubium transiturus et Wallachiam invasurus, a Transylvanis opprimebatur, et in conflictu Turci circiter 90.000, christiani vero 8.000 perierunt. Ferratus Bassa in fugam se coniecit; de Hasson Bassa quid actum esset, ignorabatur, plerique tamen suspicabantur eum quoque interiisse. Hinc christianis preda ingens obvenit, Turcis vero Transylvaniae finitimis terror magnus iniectus est . . . . . .

Dum haec ad Strigonium (Iulie) contentione acerima geruntur, Turci ad Nicopolim, quos paulo ante Transylvani fuderant, in castra sese receperunt, ibique adventum Tartarorum atque adeo Sultani ipsius expectarunt. In hos Haidones octingenti, qui predandi causa in regnum turcicum progressi erant, inciderunt. Turci vero, iis conspectis, multo maiorem multitudinem esse rati, illico dissipati sunt et aufugerunt. Sed ab insequentibus Haidonibus eorum 3.000 ad Nicopolim caesi sunt, urbs direpta et incensa est. Postquam, preda onusti, pontem, unde venerant, iterum transire voluerunt, alios Turcos offenderunt, de quibus itidem 3.000 prostraverunt. His ex sententia peractis, domum cum spoliis magnis reversi sunt.

Commorabatur (August) id temporis Sinan Bassa cum exercitu ad Danubium, prestolans Tartaros, quorum 50.000 iam exierant, ut Wallachiam et Moldaviam invaderent. Iccirco christianis in Ungaria nihil periculi ab illis impendebat . . . . . .

VI augusti . . . In Polonia vero circiter 82.000 milites ad Senethinum et Canixam [4]) congregati sunt, instinctu cardinalis Bathorii et fratris eius Stephani, qui in Wallachiam impressionem facturi dicebantur Transylvaniaeque principi negocium exhibituri, quanquam nuncius apostolicus [5]) qui in Polonia erat, litteris ad Transylvanum datis, timere eum vetuit, quod illae copiae ad arcendos a finibus Tartaros collocatae essent. Mense iulio Sultani legatus ad Transylvanum missus munera amplissima ei reddidit et audientiam sibi fecit, sed detentus tamen est, usque ad reditum legati a Principe ad Caesarem missi . . . . . .

. . . In tanto successu Transylvani quoque Bobam [6]) et Sophiam expugnarunt . . . Sinan Bassa autem, iam a Danubio adducto exercitu versus Muldaviam, Tartaros prestolabatur, quorum iam tum septuaginta vel octoginta millia in expeditionem exierant, ponte Danubium sternebat, et cum aliis duobus Bassis recta in Muldaviam et Wallachiam contendebat. Sed occurrunt ei Muldavi, Wallachi et Transylvani circiter 20.000 et, septembris die XXI *(sic)*, facto prelio, a matutino tempore usque ad vespertinum

---

1) Nadásdy.
2) Răsvan.
3) Cigala-Oglu.
4) Sniatin. «Canixa» nu poate fi Kanischa, ci o localitate în Galiția.
5) Episcopul de San-Severo, Germanico Malaspina.
6) Babadag.

dimicant tan‖to ardore contentioneque ut, utrinque multis cadentibus, bis respirare utraque pars cogatur. Tertio demum congressu Turci in fugam sese dederunt et, ad pontem confuse accurrentes, alii alios deiecerunt et suffocarunt. Nec meliore fortuna Sinan ipse cum sociis duobus Bassis fuit. Nam, et is in paludem actus, a suis extractus est lutulentus et in castra relatus. Amiserunt Turci in hac pugna signum viride, quod Mechae asservari solet et non nisi in summa necessitate usurpari, adhibitis solennibus caeremoniis. In hoc iris *(sic)* et facies Mahometi adumbrata est. Idipsum etiam paulo ante deditionem Iaurini in castra Turcorum allatum, facibus et lychnis multis custoditum est. Habebat tunc in exercitu suo Sinan Bassa sexagies vel septuagies mille viros, adducebatque secum Constantinopoli tres novos Weivodas, quorum unus Transylvaniae, alter Walachiae, tertius Muldaviae praeficeretur. Ex quo satis apparet, eo ipso praelio de omnibus fortunis dimicatum esse. Factum est hoc absente Sigismundo principe, qui tamen, statim certior de eo factus, et de mittendis auxiliis novis appelatus, ad exercitum properavit. Nondum erat Rascia penitus a iugo turcico liberata, sed hac christianorum victoria demum ad Transylvanum tota descivit. . . . . .

Dum Sinan Bassa omnes nervos contendit ut Valachiam et Moldaviam recuperet, ad ta[anta]mque rem Tartarorum auxilia expectat, Poloni ad re[cu]perandam Muldaviam, quae in ipsorum potestate fuerat, animum appellunt. Idque iure quodam fieri a se posse arbitrantur, quod iam a Turcis defecerit. Nec deesse videtur rei gerendae opportunitas: Weiwoda enim novus a Transylvano designatus [1]) aberat et cum Transylvano Turcos oppugnabat. Interim vero, quantum detrimenti rebus christianorum allaturi essent, haud cogitabant. Itaque, adducto in eam exercitu, regis polonici nomine Provinciam occupant et Weiwodam novum ei imponunt. Idque ut assentiente Turca fiat, dux exercitus Ioannes Zamoscius, litteris ad Sinanem Bassam datis [2]), consensum Sultani petit et tributum amplius quam priores Weiwodae pensitassent defert. Ad has Bassa stomachosius respondet, non egere Sultanum Polonorum auxilio ad tuendam Moldaviam, sed eandem iam ante destinatam esse Tartarorum Hano, ut navatae ab eo operae compensatio esset [3]). Erant iam Tartari amplius 70.000 cum uxoribus et liberis in expeditione, ut Muldaviam occuparent. Et, cum Poloniam transire constituissent, Zamoscius cum exercitu sese illis opponit. Medio octobri, missis nunciis, significat Tartarorum Hanus ‖ Zamoscio, se intra triduum affuturum et Moldaviam Walachiamque a Sultano sibi tributas occupaturum, suoque affini Cariano *(sic)* [4]) traditurum. Iccirco nisi in Sultani offensionem cadere velit, bellum omittat et prostratus fronte sua pedes Tartarorum Hani tangat. At Zamoscius dignum tali postulatione responsum dedit. Quare is cum 10.000 Tartaris ad castra Polonorum contendit. Zamoscius vero fortiter eum repellit, dissipat et fundit, ut circiter 3.000 Tartari conciderint. Quae clades eo Hanum impulit, ut conditiones pacis quaereret. Pactae igitur ad menses sex induciae sunt. Interim vero rex Poloniae plures equites et pedites subsidio mittit et contributionem pecuniae ad arcendos Tartaros ab Ordinibus postulat. Tartarus vero XVIII novembris legationem ad Polonos mittit de pace sive induciis cum Zamoscio factis. Quas rex sibi haud displicere in diplomate ad Tartaros misso ostendit. Zamoscius vero ad Ordines Muldaviae et Walachiae scribit et quare, excluso eo Weiwoda, quem Transylvanus dederat, alium de indigenis, scilicet Ieremiam Moglium [5]), Walachum, hominem commodum, substituerit, declarat, idque pactis cum Sultano turcico haud contrarium esse demonstrat. In eundem ferme modum rex ipse Polonorum ad Imperatorem Romanum, datis litteris, factum suum excusat. Contra vero Pontifex Romanus scripto satis acri [6]) Polonum admonet ut a Walachia abstineat, nec

---

1) Răsvan.
2) Cf. *A. Fr.*, I, 146, nº 2.
3) V. mai sus, p. 296.
4) Sangiacul de Tighina. V. nota precedentă și p. 294.
5) Movilă.
6) V. Hurmuzaki, III[1], 219-220, 272, 489-90.

christianum principem Transylvaniae in suscepto consilio contra Turcos impediat, sed potius ipsum et Caesarem Romanorum contra communem Reipublicae christianae hostem pro virili adiuvet. Vicissim mittuntur legati ad Pontificem a Caesare Romano et Poloniae rege. Ac polonus quidem legatus petiit concedi suo regi Muldaviam et Walachiam, tum nuncium a Pontifice ad regem eundem mitti postulavit. Etsi autem Pontifex nihil praetermisit, quod ad pacem conciliandam inter hos christianos principes pertinere videbatur, tamen infestis signis nihilominus concurritur. Transylvanus enim a se designatum Weiwodam Risvanum, a Polonis vero eiectum, restituere armis conatur. Mittit igitur cum eo sex mille Ungaros et bis mille Muldavos, quibus Poloni summa vi resistunt [1]). Et, quamquam Rizvanus fortissime praeliatur, tamen vincitur a Polonis, exercitusque eius ad internecionem datur; ipse, captus, palo affigitur. Non mediocriter offensus hac iniuria, Sigismundus de necessaria defensione cogitationem suscipit et, [ut] cum Romano Caesare coram de instituendo bello in sequentem annum deliberare possit, ipsemet ad eum proficiscitur. In Walachiam vero et Muldaviam mittit Cossanum Agam [2]) Ungarum, cum Ungaris aliquot et Muldavis, ut, pulso Weiwoda a Polonis intruso, provinciam utramque recuperet. Poloni ne vim faciant, sed iure potius contendant, monent. At Transylvanici insolentius, non solum istam Provinciam, sed etiam Poloniam ipsam sese invasuros esse minantur. Fit itaque praelium, in quo transylvanicae copiae caeduntur, atque ideo imminuuntur, ut vix quadringenti Ungari elapsi sint. Aga vero captus est. Advenit per id tempus turcicus quidam Chiaus, qui Ieremiam a Polonis creatum Weiwodam confirmavit. Cui vicissim Poloni promiserunt, se Sultano eam provinciam post confectum bellum reddituros esse. Impia vero collusio cum hoste tam immani et perfido, spe commodi non magni, sed brevi tempore duraturi, et quidem in fraudem christianae Reipublicae, quam consentientibus animis coniunctisque viribus potius tueri decebat! Hoc nimirum est, quod tyrannus in tragoedia ait: «Si violandum est ius, regnandi gratia violandum est.» Sed interius illud manet et fixum est: perfidiam nemini plus quam suo autori nocere.

[*Adaus:*

Quod tamen de autoribus huius consilii dumtaxat intelligi par est, exteros inter excusatos haberi.]

Ignorabatur hoc tempore ubinam Sinan Bassa haereret, aut quid moliretur. Tandem ex captivis turcis cognitum est eum ad Portam celeri equo profectum esse et auxilia maiora contra Transylvanum flagitare. Hic, ut virulentiam suam in christianos captivos effunderet, eorum centum et duodecim praeter uxores et liberos, catenis manibus pedibusque constrictos, in pulverulenta et aestuosa via sine cibo et potu Constantinopolim trahi iussit, quorum aliqui in itinere contabuerunt, inter quos etiam fuit Ferdinandus Samaria, Hofkirchius, Thekes Mathias. Hos adducendos primum in conspectum Sultani, deinde in Turrim Nigram abiiciendos curavit, vestibus spoliatos. Inventa est inter eos foemina, quae, mox ad Sultanum ducta, inter alia etiam hoc interrogata est: An non in ista forma virili Turcum aliquem occidisset? Respondit illa animo invicto, nihilque dissimulans, quomodo citius necaretur, se, quamdiu bellum turcicum durasset, virili habitu Turcos decem interfecisse. Haec tanta arte sexum suum muliebrem occultarat, ut ne quidem ab iis qui una captivi erant cognita sit. Iccirco Sultanus circumduci eam in urbe tanquam miraculum iussit et postea Sultanae dono misit. Sinan Bassa, bellum contra Transylvaniam et adiunctas ei provincias continuaturus, exercitum 7.000 virorum, quibus Ianizari et Spachii multi inerant, in aciem eduxit, et, extructo in Danubio ad arcem S. Georgii ponte, qui Ioachimicis [3]) 60.000 dicebatur constitisse, in finibus Walachiae et Muldaviae praesidia collocavit, ut Transylvanum imparatum adoriretur. Hinc pedetentim progressus, Buccarestum venit illudque necessariis rebus munivit. Inde Ter-

---

1) In ms.: *Polonis. . . resistat.*

2) Hassan?

3) Taleri.

govistum, quae sedes fuit Weiwodae in Walachia, contendit, et castra ibi posuit. Accesserunt eodem cum suis copiis Hasson Bassa, Michael electus ex Walachia Weiwoda 1), et alii Turci ac Tartari multi. Percelebrabatur sermonibus et litteris turcicum Sultanum omni studio contendere ut milites et commeatum ex omnibus partibus et angulis sui imperii ad oppugnandum Transylvanum comparet. Transylvanus vicissim copiis quantiscunque potuit sese instruxit, et accesserunt eo ipso tempore ad eum quinque signa cataphractorum Silesiorum; Siculis item, quo arctius eos sibi obligaret, libertatem, iura et bona multa tribuit. Hi ergo 40.000 viros suis impensis alendos et insuper pecuniae frumentique copiam magnam attulerunt, allaturosque esse, quoad bellum duret, polliciti sunt. Ita effectum, ut Transylvanus supra 8.000 equites et pedites in exercitu haberet, de quibus tamen, propter incursionem Polonorum, 6.000 in Moldaviam dimisit. Cum reliquis vero ipsemet, strenui ducis partes obiturus, egreditur Sigismundus, id operam dans sedulo, ut Sinanem, iam Alpes Dacias transiturum, antevertat. Vigilat igitur, cibum negligit et festinat ut ingressum in Walachiam, qui est ad Terspurgum arcem 2), obsepiat, ne transire quisquam absque conductu salvo possit.

Ubi primum pagum in Walachia attigit, castraque ibi locavit, de rupe excelsa, quae Königsteinum 3) dicitur, aquila grandis laevo quodam lapsu in castra principis pervolavit et in papilione eius consedit, cibum etiam admotum sumsit, et cicurem sese praebuit. De quo viso sive ostento cum ego nonnihil ambigerem, scripsi ad amicum meum integerrimum Nicolaum Gablamanum 4), qui et praeliis et rebus omnibus in Ungaria intererat, et septies, socius || miles, cum Turco collatis signis, pugnavit. Hic respondit: «De aquila quae papilioni principis Sigismundi insederit, vera sunt quae inaudisti: testes habeo, qui oculis suis aspexerunt, pennarum una dono mihi data.» Cometa item terribilis XV octobris versus Ortum coelo sereno supra principis castra conspectus est.

Sequente die, qui erat XVI octobris, princeps ad Turcum accessit, habuitque in animo hosti recta obviam ire, eumque ad praelium allectare, vel in castris opprimere. Omnia igitur ad iustam pugnam adornat; cum capitaneis et consiliariis peccata confitetur et sacramentum coenae sanctae sumit. Eo die adducti sunt ad principem duo christiani qui ex Turcorum vinculis elapsi erant. Hi uno ore Turcos miro timore perculsos esse postquam de adventu Transylvani tam inopinato cognoverint, significarunt, Ianizarosque, nisi a Sinane vi retenti essent, aufugisse. Nihilominus tamen, contra ipsius edictum, multos clam abiisse. Quod ex eo etiam cognosci poterat, quod Sinan ipse in fugam sese coniecerat, relicto post se Hassan Bassa et Michaele, quondam Valachiae Weiwoda, aliquot begos et quatuor mille equitibus et peditibus. His tamen promiserat se die sequenti subsidia maiora esse missurum. Profectus est diei itinere Buccarestum, inde litteras ad Hassanem Bassam misit, quibus monuit ut Tergovistum defenderet quoad posset; si vero sibi diffideret, ad pontem, quo stratus erat Danubius, properaret. Has litteras intercepit Transylvanus et, cum intelligeret iam Turcos nonnullos cum christianis captivis, uxoribus et liberis ex Walachia raptis pontem illum transituros esse, misit de suis quingentos, qui Turcos illos conciderunt et christianos liberarunt. XVII octobris occupavit princeps absque ne||gocio Sinanis castra ad Tergovistum multaque in iis relicta, camelos et tormenta, adeptus est, mox Tergovistum sibi dedi postulavit; sequente die Hassan Bassa, deceptum sese a Sinane sentiens, tradere urbem Transylvanis voluit, sed Ianizari, qui in praesidiis erant, repugnarunt. Quocirca princeps eo ipso die eam vi expugnavit omnesque inventos Turcos interfecit, excepto Hassane, quem sua manu princeps cepit, duobus item begis et paucis aliis Turcis primariis, quibus vita est donata. Repertus est inter cadavera etiam Michael, Weiwoda quondam Walachiae, mortuus. De Transylvanis vero pauci desiderati sunt. Ingens rerum omnium copia inventa est in hac urbe, cum quadraginta duobus tormentis quae rotis imposita erant. Ex Hassane autem capto princeps

1) Asupra acestei erorĭ, v. *An. Ac. Rom.*, ser. a 2ª, secț. ist., XVIII, 105, nota 2.

2) Törzburg, Bran.

3) Piatra-Craiului.

4) Extrase din «ziarele» lui Gabelmann vor urma în volumul XII din această publicație. V. și *Tört. Tár*, 1896, 578 și urm.; 1897, 422 și urm.

accurate exquisivit, quantae essent copiae Sinanis, quid moliretur et quare ipse Hassan cum viris tam paucis restitisset. Cui respondit Hassan Sinanis copias non esse supra 30.000, equites et pedites, reliquos passim in praesidiis collocatos esse, unde brevi non possent revocari, ac, nisi Tartari, quos singulis momentis expectaret, auxilio venirent, extrema fortuna eum esse staturum; Buccaresti eum commoraturum esse, donec quid de Tergovisto fiat, cognoscat; ac, si male se res ibi habeat, in propugnaculum Sancti Georgii, quod in Danubio extructum erat, sese recepturum esse et pontem longum transiturum. Quod vero ipse cum tam paucis militibus Tergovisti inventus sit, inde factum esse quod novus Walachiae Weiwoda a Turcis designatus [1] 5.000, Sinan vero 10.000 viros subsidio se missuros polliciti sint. Extenuaverat quoque Sinan vires Transylvani, quasi tantae non essent; Siculos vero, qui ad illum defecissent, facile se sub iugum turcicum reducturum promiserat. Significavit etiam ille Bassa Sinanem, || si semel transisset pontem, non facile manum cum christianis collocaturum esse. Redemptionem vero sui pecunia grandi, centies mille ducatorum, facere voluit, sed, cum is dux belli esset acer et callidus, vix dimittendus videbatur. Tergum Transylvanus praesidiis necessariis munivit, et Sinanem fugientem insequi instituit. Hic vero, timore ob amissum Tergovistum non mediocri perculsus, etiam Buccarestum deseruit, et ad arcem Sancti Georgii profugit, relictis post se tormentis multis, commeatu, camelis et similibus. Emiserat autem Sinan Turcos 4.000 praedandi causa. Hi, cum ad castra Sinanis redire vellent, inciderunt in Transylvanos ab iisque caesi sunt ad unum omnes, armentorum vero reliquique pecoris, quodcunque nacti erant, greges, Constantinopolim mittendi, in Sigismundi principis potestatem venerunt. Alii quoque Turci, qui Sinanem longius aliquanto sequebantur, in itinere oppressi et interfecti sunt [2]. Postquam Buccarestum Transylvanus venit, Sinanem paulo ante aufugisse comperit ad arcem Sancti Georgii et ad pontem. Imposito igitur huic etiam propugnaculo necessario quodam praesidio, ipsius vestigiis illum persecutus est et iterum in itinere supra 1000 Turcos, qui tardiores in fuga fuerant, e medio sustulit. Unde viae omnes ad aliquot milliaria cadaveribus repletae sunt. Sinan, de adventu Transylvani certior factus, ne in arce Sancti Georgii quidem manere voluit, sed celeritate magna cum parte suorum pontem longum transivit, eumque post se rescindendum atque comburendum ex parte quadam curavit. Reliqua erant multa millia Turcorum, qui nondum transierant; in hos ergo Transylvanus impetum fecit, tanta vi, ut multi eorum de ponte coacti || sint sese praecipitare. Sinan quidem cum suis, quos habebat reliquos, in insulam in medio Danubio sitam sese recepit eodemque omnes naves adduci iussit. Transylvanus autem ad XXVII octobris arcem Sancti Georgii contentione summa, inspectante ex insula Sinane, oppugnavit et, etiamsi praesidiarii acerrime sese defenderunt, tamen eam expugnavit, Turcos omnes cecidit, nec iis etiam pepercit qui in profluentem Danubium sese praecipitarant, quorum circiter centum fuerunt, sed eos ipsos quoque christiani victores interemerunt, vel suffocarunt. Expugnato hoc quoque propugnaculo, Sinan insulam reliquit et in ripam ulteriorem concessit. Reperta sunt in hac arce tormenta grandia triginta novem, commeatusque copia magna, equi walachici, quos Sinan Constantinopolim mittere voluit, cameli, asini, papiliones et vestes praeciosae; liberati etiam sunt christianorum circiter 4.000, exceptis foeminis et liberis. Disclusi iam flumine erant Sinan et Transylvanus. Ideo arcem probe munivit Sigismundus et retro ad Alpes Dacias iter suscepit. In quo tamen itinere duo castella et arcem unam in monte sitam, a Turcis Russing [3] dictam, occupavit, reportans secum ingentem praedam cum tormentis campestribus viginti. Estque hoc modo Sinan Bassa, qui ignem et fulmina spirabat extremaque minabatur, profligatus atque pulsus tota ista regione, quae tanquam murus est et propugnaculum trium provinciarum, Transylvaniae, Walachiae et Moldaviae. Causa igitur nobis omnibus data est gratias agendi Deo et filio eius Iesu Christo, qui pro suis christianis propug-

---

1) Ieremia Movilă.

2) V. *A. Fr.*, I, 145-6.

3) Rusciuc.

navit. Post Deum immortalem etiam debentur gratiae principi Sigismundo, qui virtute et vigilantia singulari bellum administravit et Turcorum ferocitatem nonnihil fregit atque imminuit. Nam et arces multas illis eripuit, Turcos et Tartaros circiter 26.000 intere‖mit, et in his florem militiae turcicae ac fortissimum quemque pene e medio sustulit. Qua quidem victoria celebritatem nominis magnam assecutus est, effecitque ut terrori esse inciperet nomen eius Turcis non minus quam olim Huniadis aut Scanderbegi. Utinam autem persecutus esset aut etiam nunc persequi studeat eam felicitatem quae divinitus illius cessa atque tributa hoc anno XCV fuit! . . . . . .

Transylvano ad suos ex Boiamia [1]) redeunti occurrunt nuncii seu potius Pegasi, qui de Turcorum, Tartarorum et Polonorum conventibus in Muldavia eum certiorem faciunt. Itaque is maturat magis, ne quid detrimenti capiat Transylvania . . . . .

[1597.] In reditu vero (după lupta din Octombre la Erlau (?), în care se pierde Gabelmann, «miles egregius et historicus peritus») a Barbel Ianusch [2]), transylvanico duce generali, et Weiwoda Vallachiae circiter 7.000 [Turcae] caesi dicuntur . . . . . .

(Atacul Timișoarei) [3]). Idem propositum erat etiam Valachiae principi, qui et ipse, exercitu comparato, vel Tartarorum impressionem impedire, vel Turcos ipsos adoriri studebat . . . . . .

(Viena, *Hofbibl.*, ms. lat. 7.352, fol. 46, 223, 226, 228 V°, 231, 239, 243, 254 V°, 271.)

CCCCXXXII.

Memoriu german despre pagubele morale ce ar putea aduce Imperiului, și în principate, începerea negocierilor oferite de Turcĭ. 1593.

Fürneme erhebliche Bedenckhen warumben des Begterbegen aus Graecia an den gewesten Obristen zu Raab, Graf Ferdinanden von Hardeg [4]), *beschehene schrifftliche Anmuetung ainer Fridens-Tractation . . . ohne höchste Verclainerung Irer Kayserlichen Majestät Reputation unnd deroselben Königreich und Lande, wie auch gemainer Christenheit eüsseriste Gefahr unnd gewisse Verlusst alles dessen, was bissherro mit so schwerenn Uncossten, Mühe und Arbeit underschiedlicher Ortten erhaltten, diser Zeit nit konne noch müge eingangen oder amplectirt werden.*

. . . . Daneben auch, zum Sechsten, gannz gewiss, da die Türggen nur die geringiste Neigung oder Inclination zu diser angebottenen Fridens-Tractation mit der wenigisten Erzaigung erhalten wurden, dass solches durch sy *barbarica superbia* alsbaldt in Sibenburgen, Moldaw unnd Wallachey, Pollen, ja in die gantze Weldt ausgeschrien, publiciert und dahin angedeuttet wurde, alls wan es von Irer Kayserlichen Majestät und dero zuegethanen christlichen Fürsten und Potentaten, ja von gemainer

1) Din Praga. Sigismund plecă spre Ardeal la 7 Mart 1597, dimineața (*A. Fr.*, I, 156, n° 2). Cf. Bălcescu, *Ist. lui Mihaĭ-Viteazul*, ed. 1ª, 252-3.

2) De acest personagiu va fi vorba în corespondența archiducelui Maximilian, în vol. XII.

3) Timișoara fu asediată de principele Ardealului în toamna lui 1597. V. Hurmuzaki, III², 265 și urm.

4) Asupra cărnia, v. și aiurea, în acest volum. El a primit în Ungaria Superioară pe Petru Șchiopul fugar.

Christenhait, aus Unvermugen Schrecken, Zag- und Khlainmüettigkait, neben anderen Mangeln, beschehe, damit bey solcher Trenung ain jeder auf sein Schanz für sich selbst sehe, und dise angefangene christliche Verainigung zu endtlichem Verderben, ainēs unnd des anderen Thaills, zu Erküelung der erwermbten christlichen Gemüetter und zu Verhinderung der daraus verhoffenden treuherzigen christlichen Hülffen und Zusamenseczungen durch solch Mitl, welches zwar der Turggen Thaills nit zu verbessern, ganz und gar hinderstellig machen müge [1]. . . . . .

(München, *Staatsarchiv, K. Schw.*, 286/12, f° 38; Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Turcica, Nachtrag*, 1593-600, f° 121 și urm.)

CCCCXXXIII.

1593(?). Raport, poate german, despre pretențiile Hanuluĭ, care cere, pentru a permite trecerea în Persia a Turcilor, «veniturile» Moldoveĭ și Caffa.

. . . . Quid Hamus, Tartarorum Princeps, quoque velit, interim cognoscetur. Qui non vult admittere transitum militibus Sulthani per regnum suum, quia nimis valde ab illis devastatur. Quare, loco regni illius pessundati, reddĭtus Moldaviae et Caffa[m] petit [2]. Laboratur itaque, ut per Syrvanum [3] iter militibus Sulthani aperiatur. . . . . .

(München, *l. c.*, 486/12, f° 77.)

CCCCXXXIV.

Praga (?), 1593, 11 Ianuar. Toma Contarini, ambasador venețian în Germania, către doge, despre ideia de a pune pe archiducele Ferdinand în fruntea oștilor imperiale contra Turcilor.

«Berghi» [4] a fost iarăși trimes de Împĕrat la archiducele Ferdinand pentru a-ĭ oferi comanda contra Turcilor; s'a întors de puține zile din Innsbruck. Împĕratul ar numi pe fratele sĕŭ cu puterĭ discreționare, netrebuind să primească instrucțiĭ de la nime; dar, ca locotenent al generalisimuluĭ, preferă pe archiducele Mateĭ înnaintea fiuluĭ luĭ Ferdinand [5]: acesta va avea locotenența în Tirol saŭ vre-o sarcină mare pe lângă tatăl sĕŭ. Ambasadorul crede că frații se vor înțelege; Ferdinand așteaptă maĭ mult să fie rugat.

(Veneția, *Archivio di Stato, Dispacci Germania, busta* 20, f° 141.)

---

1) O asemenea cerere făcu Hanul în 1581, și documentul nostru e probabil din acel an (v. și maĭ sus, p. 108, n° CLXXVI). E de notat și faptul că în 1593 era pace între Persanĭ și Turcĭ (v. maĭ jos, și text, și nota 2). Data de 1593 pare a fi a bucăților între care e pus documentul.

2) V. și la «Adausurĭ» un alt pasagiu, care-mĭ scăpase din vedere în ms. din München și pe care l-am observat în cel din Viena, când pagina era acum formată.

3) Provincie caucasiană.

4) Berg?

5) Marchisul de Burgau. V., pentru el, Hirn, *Erzherzog Ferdinand, passim.*

CCCCXXXV.

Episcopul de San-Severo, nunciu în Polonia, către episcopul de Cremona, nunciu în Imperiu, despre propaganda anti-catolică a Englejilor în principate. Varşovia, 1593, 26 Ianuar.

. . . . L'ambasciatore della regina d' Inghilterra [1]) che stà in Constantinopoli hà mandati alcuni suoi agenti in Moldavia et Valachia, quali perseguitano mirabilmente quelle reliquie di catholichissmo, che remaneano in quelle provintie. Mi scrive l'arcivescovo di Leopoli [2]) che s'intendea per cosa certa che quello ambasciatore si facea Turco, et che si dubitava che dovesse diventare un gran Bassà; chi sà se la sua padrona non dà intentione a quella Porta di fare il medesimo, per poter maggiormente indurre quel Signore a incomodare il stato della Christianità? . . . . . .

(Milan, *Bibl Ambr.*, H. Sup. III, f° 155.)

CCCCXXXVI.

Scrisoarea unuĭ necunoscut către Petru-Vodă, anunţându-ĭ că a făcut stăruinţĭ la Poartă pentru restabilirea luĭ. 1593, după 29 Ianuar.

Τὸν Βλάκιδον.

† Ἅπαντα ἂν ὠρήσῃς νὰ μάθῃς περὶ τῆς χρηαζομένους φήλους, ὁ πρόην ἀδελφό σας, Ἀλέξανδρος Βοεβόδας 3), καὶ μὲ τὸν διόν σας, τὸν Μίχνα Βοεβόδα 4), καὶ μὲ τὴν αὐθεντία σας, διὰ νὰ ἤμεστεν φήλοι, εἰς πᾶσα καιρὸν τὸ ἤχαμεν εἰς τὸ νοῦ μας διὰ τούτους τοὺς δίο τόπους: νὰ γίνετε εἰς τὸν ἕνα αὐθέντις, καὶ τὸς σιλογιζόμασεν καὶ τὸ προσομιλοῦσαμεν πᾶσα ἡμέρα ἐδᾷ. Ἐκίνι ἡ τόπι ἔπεσαν εἰς βάσανα μεγηκά, καί, ὅνταν ἦταν ὁ Σινὰν πάσας μαζήλης 5), ὅλα τὰ ἐκατάλαβα, καὶ, ὅσαν ἔγινε βεζήρης 6), ἔκαμεν σιλογησμόν, αὐτες ἡ δίο τζάρες μὲ τὴ μόδο νὰ ἀναστιθοῦν. Καὶ εἰς αὐτὸ ἦπε νὰ εὑρήσκα ἀνθρώπους πρακτικοὺς ἐκίνου τοῦ τόπου. Καὶ, ὅσαν τὸ ἦπε, ἦπαν τον πὸς ἦνε ἀπὸ τοῦ Μίταρη τοῦ Ζερ-

[Către] Blakidos.

† Înnaînte de toate, dacă vreĭ să afli despre prietenii cari sunt în nevoie, răposatul fratele Domnieĭ-Tale, Alexandru-Voevod, şi cu fiul Domnieĭ-Tale, Mihnea Voevod, şi cu Domnia-Ta, fiind-că suntem prietenĭ, la orĭ-ce prilej aceasta am avut în gând pentru aceste două ţerĭ: ca să fiţĭ la una din ele Domnĭ, şi aşa ne-am gândit şi am vorbit toată vremea aice. Acele două ţerĭ aŭ căḑut la unele încercărĭ şi, când Sinan-Paşa era mazil, le-a aflat pe toate, şi, când s'a făcut Vizir, a gândit cu ce chip să se rîdice aceste două ţerĭ. Şi decĭ a zis să i găsească oamenĭ cunoscătorĭ aĭ loculuĭ aceluia. Şi, când a spus aceasta, i-aŭ spus cum că sunt robĭ de-aĭ

1) Ambasadorul regineĭ Elisabeta la Constantinopol era Eduard Burton. V. Zinkeisen, *Gesch. des osm. Reiches*, III, 432.

2) I. D Solikowski. V. Hurmuzaki, III[1], 117-9.

3) Domn al Munteniei, mort la 25 Iulie 1577. V. *An. Ac. Rom.*, ser. a 2[a], sect. ist., XVIII, 23.

4) Mihnea era fiul luĭ Alexandru, dar e un mod de a se exprima acesta, nu afirmaţia uneĭ filiaţiunĭ.

5) Sinan fu mazilit la 2 August 1591. V. Hammer, IV, table.

6) Sinan îşĭ recăpătă situaţia la 29 Ianuar 1593 *(ibid.)*, dată după care a fost scrisă neapărat scrisoarea.

βούς [1]), ποῦ ἤλθαν ἀπ' ἐκί, καί, ἂν ὠρήσῃς, νὰ τοὺς ῥοτήσῃς. Καὶ οὗτος ἔκραξεν καμία δεκαρηὰ καὶ μ[ὲ] τοὺς ἐρότησεν, καὶ ἡμῆς τὸν ἤπαμεν: «Πολήχρονε, γίνοσκε ἐκῖνον τὸν τόπον ὁ χαλασμὸς καὶ ἡ ἠποθεσι ἔγινεν ὥραν τὴν ὥρα, διὰ νὰ ἀλάζοντε ἡ αὐθεντάδες: ἄλος τζομπάνης, ἄλος ἐργάτις, ἄλος Κὰζάκης, καὶ διὰ νὰ μὴν ἀποτάζουν ἄσπρα ἡφ'ὅλα *(sic)*, καὶ ἦνε πτοχή, καὶ ἔρχοντε καὶ γιμνόνουν τὸν κόζμο, καὶ διὰ λόγου τον μαζόνουν βήο καὶ πράματα καὶ ληθάρηα, καὶ διὰ τὸν κόζμο δὲν τοὺς κόπτη νὰ ἠδοῦν, καὶ μίτε ἡ αὐθεντάδες δὲν ἠξεύρουν τὴ ἦνε.» Τηούτα λόγια ἤπαμεν, καὶ ἤπεν ὁ πασάς: «Ἡ ἠπόθεσι πὸς μέλη γίνεστεν, πρέπι νὰ τὸ ἤδορεν.» Καὶ ἤπεν ὁ μπάνος [2]) καὶ ἡ ἄνθρωποι σου καὶ ἡμῖς, ἡ ἐβρεθέντες φήλη σου: «Πολήχρονε πάσα, διὰ κἄπιον ἀδικιτάδον καὶ 'ξαγίτορον ἀναγγάζματα δὲν ἠμπώρεσεν τὰ ἠφέρῃ, καὶ εἰς μία κἄχῃ ἐσήρτη ὁ προηγούμενος ὅπου ἦνε πατρογονικό του ἡ ἡγούμενη καὶ ἡ γενεά του ὅλη ἡγούμενη, καὶ κατέχῃ καὶ ἀπὸ τὴν ἡγουμενήα. Καί, διὰ κἄποτε κεροῦ ποῦ ἐκτήπισαν καὶ ἐκούρσεψαν τὸ μοναστίρη [3]), αὐτὸς τὸ ἐσίασεν, καὶ τώρα πάλην ἔξω ἄποτ' ἐκῖνον ἄλος οὐδὴς δὲν τὸ διορθόνῃ αὐτὰ τὰ μοναστίρηα». Ἔτζη τοῦτο ἤπαμεν τοῦ πολήχρόνου ἐπιτρόπου καὶ, καθὸς τοῦτο ἤπαμεν, ἔκαμεν ἀναφορὰ εἰς τὸν τετιμιμένο Μήταρο, καὶ ὁ Μίταρος ἤπεν τοῦ ἐπιτρόπου πὸς μέλη γίνι, καὶ ὁ ἐπίτροπος ἤπεν πολὰ λόγια καλά, καὶ μετὰ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἡ δουλία ἔγινε, καὶ μόνο μέρα καὶ νύκτα τὸ γληγορήτερο ἔλα καὶ, ὅνταν δάκι ὁ Θεὸς καὶ ἀνταμωθοῦμεν, θέλης καταλάβῃ, φήλος διὰ φήλον πὸς ἐπάσχησεν. Τέλος.

(Bibl. Ac. Rom., *Actele lui Petru Șchiopul.*)

Sultanului, cari aŭ venit de acolo; și, dacă vreĭ, să-ĭ întrebĭ. Și ast-fel a chemat vre-o ḑece, și ne-a întrebat împreună cu eĭ, și noĭ i-am zis: «Să trăieștĭ mulțĭ anĭ. Să știĭ că peirea aceluĭ loc și starea [în care este] i-aŭ venit încetul cu încetul, pentru-că se schimbă Domniĭ: unul cioban, altul argat, altul Cazac, și fiind-că nu se orânduiesc dintr'o dată baniĭ, și sunt săracĭ, și vin și golesc lumea, și pentru dînșiĭ adună avere și lucrurĭ și pietre scumpe, și nu li pasă de lume, să vadă, și nicĭ Domniĭ nu știŭ ce este.» Așa am vorbit, și a ḑis Pașa: «Trebue să știŭ cum are să fie lucrul.» Și a ḑis Banul și oameniĭ tăĭ, și noĭ prieteniĭ tăĭ ce ne găsiam acolo: «Să trăieștĭ mulțĭ anĭ, Pașă. N'a maĭ putut [țara] suferi casne de la vre-un nedrept și hrăpitor, și să vie odată Domnul, care să fie din părinții Domnĭ și tot neamul săŭ Domnĭ, și să-și stăpânească și Domnia. Și, dacă din vre-o împrejurare a fost lovită și prădată mănăstirea *(sic)*, el să vie, și, afară de dînsul, nimenĭ să nu îndrepte mănăstirile acestea *(sic)*.» Ast-fel, am spus acestea Viziruluĭ, care să trăiască mulțĭ anĭ, și, cum am spus aceasta, a făcut anaforà către cinstitul Sultan, și Sultanul a spus Viziruluĭ că se va face, și Vizirul a spus multe vorbe bune, și cu mila luĭ Dumneḑeŭ s'a făcut slujba; și numaĭ cât, ḑi și noapte, grăbește cât maĭ iute și, când va da Dumneḑeŭ și ne vom întâlni, veĭ afla cum a suferit prietenul pentru prieten. Sfârșit.

---

1) După cum se poate vedea din cele ce urmează, Μήταρος e un nume convențional pentru Sultanul. Cred că σερβούς, σέρβους e *servi*, ital. robĭ.

2) Iani Cantacuzino. V. pp. 207 și urm.

3) Iar convențional: pentru Moldova, probabil.

CCCCXXXVII.

Scrisoare obscură a unuĭ necunoscut către Petru Șchiopul și Zotu Țigarà, despre primirea și trimeterea unor scrisorĭ. 1593, după 29 Ianuar.

Δικί μου γράμμα.

† Πολὰ προσκυὸ τὴν αὐθεντία σου καὶ τὸν ἄρχον τὸν Ζότο. Ὡρησες καί του ἔδοσες ἕνα εἰσβόδι μίας γραφῆς πὸς ἐπαράπεσεν, καὶ εἰς αὐτὸ μὴν ἔχῃς ἔνηα : ἐκίνη ἡ γραφὴ ἤρθεν εἰς τὸ χέρι, καὶ τὴν ἔστιλα καὶ πάγι'ς τὸ μεγαχελήο *(sic)* μὲ τὸ χέρι τοῦ ἁγίου Παύλου [1]), τὰ δὲ ἕτερα ἀπὸ τὸν παρὸν θέλῃς καταλάβῃ, καὶ ἄλον παρακαλοῦμεν καὶ ἡμῆς ἡ δούλη σου νά μας σοσθῆς ψυχηκὰ σωματηκά.

(Ibid.)

Scrisoare a mea.

† Mult mă închin Domnieĭ-Tale și Domnuluĭ Zotu. Aĭ poruncit să i se dea un isvod de scrisoare, cum că s'a rătăcit, și despre aceasta să n'aĭ grijă: scrisoarea mi-a sosit în mână, și am trimes-o, și merge la Μεγαχελήο, cu mâna luĭ Hagios Paulos, iar celelalte de la cea de față le veĭ afla, și, cât despre altele, ne rugăm și noĭ, robiĭ tăĭ, să ni rămâĭ sănătos sufletește și trupește.

CCCCXXXVIII.

Petru Șchiopul către Sinan-Pașa, cerênd iertare pentru fuga sa și voie de a reveni în Imperiul otoman. 1593, după 29 Ianuar.

Τοῦ προηγουμένου ἀναφορά.

† Εἰς τὴν αὐθεντία σου δουλικὸς προσάφομεν *(sic)* τὴν ἀναφοράν μας. Εμάθαμεν ἐδὸ πὸς τὴν αὐθεντία σου πάλιν ὁ Θεός σε ἤφερεν εἰς τὴν πρότην τημί [2]), καὶ εὐχαρηστοῦμεν τὸν Θεόν, καὶ ὁ Θεὸς ἠξεύρη πὸς τὸ ἐχαρήκαμεν. Καὶ ὁ Θεὸς νὰ ποληχρονῇ τὸν τετημμένον Μιτάρον, καὶ τὴν αὐθεντία σου ὁμίος νά σε ποληχρονῇ, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν τημὶ νὰ ἦσε πάντα, ἀμήν. Ἔδᾶ, αὐθέντι μου πολήχρονε, ἂν ὠρήσης νὰ μάθῃς ἡ αὐθεντία σου πὸς εὔγικα ἀπὸ τὴν ἐπαρχήα μου, 'μπορῆ ἡ αὐθεντία σου ἔμαθες τό, καὶ, διὰ νὰ γίνι ἡ αὐθεντία σου μαζήλης [3]), ἐσικόθησαν ἡ ἐχθρή, καὶ ἐγὼ δὲν ἦχα τὴ πιήσε καὶ ἀναχώρησα.

Cererea Domnuluĭ.

† Către Domnia-Ta plecat înfățișăm cererea noastră. Am aflat aicĭ cum că Dumnedeŭ iarășĭ te-a adus pe Domnia-Ta la cinstea cea d'întâiŭ, și mulțămim luĭ Dumnedeŭ, și Dumnedeŭ știe cum ne-am bucurat. Și Dumnedeŭ să deie mulțĭ anĭ cinstituluĭ Sultan, și tot așa și Domnieĭ-Tale, și să fiĭ tot în cinstea aceia, amin. Aicĭ, Doamne, care să trăiești mulțĭ anĭ, dacă vreĭ să știĭ Domnia-Ta cum am eșit din provincia mea, poate că Domnia-Ta aĭ aflat, și, fiind că Domnia-Ta aĭ ajuns mazil, s'aŭ ridicat vrăjmașiĭ, și n'am avut ce face, și m'am retras. Dar și de la omul mieŭ de

1) De sigur, iar nume convenționale pentru persoane și locurĭ (?) necunoscute.
2) V. p. 309, nota 6.
3) V. p. 309, nota 5.

'Αμὶ καὶ ἀπὸ τὸν παρὸν ἄνθρωπον μας, ποῦ σου φέρνη τὴν γραφή, θέλης καταλάβι· ἀμὶ ὁ Θεὸς ἠξεύρη, ἀπὸ πρότον καὶ ἀρχὴ ἐγὼ τετήο πράμα εἰς τὸν νοῦ μου δὲν τὸ ἦχα ποτε, καί, ἀφ' οὗ ἀναχώρησά ποτε, εἰς κἀνένα τόπο κατηκία δὲν ἔκαμα, καὶ εἰς αὐτὰ ἀπὸ τὴν αὐθεντία σου ἔχο ζήτημα; εἰς τὸν πολήχρονον Μίταρο νά μας γυρέψῃς συνχώρησι διὰ τὸ πτέσιμο μας, καὶ εἰς τὴν ἐπαρχία του νά μας ἀναπαύσι καὶ ὅλη μας τὴν ζοὴ νὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ λόγον τοῦ σας *(ultimul cuvînt e şters)*.

(Ibid.)

faţă, care-ţĭ aduce scrisoarea, veĭ afla; însă Dumneḍeŭ ştie că întăiŭ şi de la început n'am avut în gând un ast-fel de lucru, şi, de când m'am retras, nu mi-am făcut nicĭ-o-dată aşeḍare undeva; şi de aceia am o cerere de la Domnia-Ta: să ceĭ pentru noĭ iertare de la Sultanul, care să trăiască mulţĭ anĭ, pentru greşala noastră şi să ne odihnească în provincia sa şi toată viaţa noastră să rugăm pe Dumneḍeŭ pentru Domnia-Sa.

CCCCXXXIX.

1593, după 29 Ianuar.

Porunca Sultanuluĭ chemând pe Petru Şchiopul.

'Ο ὡρησμός.

† Προηγούμενε. Ὅνταν ἔλθῃ ὁ ὡρησμός μου, νὰ ἠξεύρῃς ὅτι εἰς τὴν Πώρτα μου ἀναφωρὰ 1) ἔστιλες καὶ διὰ τὸ γενόμενον πτέσιμο σου συνχώρησην ἐγίρεψες καὶ εἰς τὴν ἐπαρχήα μου τόπο νὰ καθήσῃς. Ὅμος τὸ πτέσιμο σου νὰ ἦνε σιχωρημένο καὶ εἰς τὴν Χήο νὰ πά'νὰ καθήσῃς. Ἐδὰ ὠρήζο τὸ φόβο που ἔχῃς εἰς τὴν καρδία σου, νὰ τὸν εὐγάλῃς, καὶ μὲ θάρος καὶ μὲ τὴν φαμέλια σου ὅλη εἰς τὸν ῥηθὲν τόπον νὰ πάῃς καὶ, ἂν δόσι ὁ Θεὸς, ὅνταν κάμῃ χρήα, εἰς τιμὴ θέλης γένῃ. Καὶ εἰς αὐτὰ ὦλα νὰ μὴν ἀργίσῃς, καὶ εἰς τὸν ῥηθὲ τόπον νὰ πάσῃα καθήσῃς. Ἔτζη ὠρήζο 1).

Porunca.

† Voevodule. Când va veni porunca mea, să ştiĭ că aĭ trimes la Poarta mea cerere şi pentru greşală ţi-aĭ cerut iertare şi aĭ cerut în ţara mea loc să staĭ. În sfârşit, greşala ta să fie iertată şi să mergĭ să staĭ la Chios. Îţĭ poruncesc aicĭ să goneştĭ frica ce aĭ în inima ta, şi cu curaj, şi cu toată familia ta, să viĭ la ḍisul loc; şi, dacă va da Dumneḍeŭ, când va fi nevoie, veĭ veni la cinste. Şi pentru acestea toate să nu zăboveşti, şi în ḍisul loc să viĭ să te aşeḍĭ spre odihnă. Aşa-ţĭ poruncesc.

(Ibid.)

---

1) V. nº CCCCXXXVIII. — Porunca aceasta pare a fi tocmaĭ din Iunie 1593, căcĭ în post-scriptul raportuluĭ săŭ de la 1-iŭ a acesteĭ lunĭ anunţă ambasadorul imperial la Constantinopol eliberarea «salv-conductuluĭ» pentru Petru. V. *Apendicele,* la această dată.

CCCCXL.

Sinan-Paşa către Petru Şchiopul, dându-ĭ de ştire că e iertat de Sultan. 1593, după 29 Ianuar.

Τοῦ Βεζήρη ἡ γραφή.

† Προηγούμενε. Ὅνταν λάβῃς τὴν γραφήν μας, νὰ ἠξεύρῃς, ἠς ἐμὰς τὴν γραφήν σου ἔστιλες, καὶ εἰς τὸ πτέσιμο σας συνχώρησην ἐχιρέψετε, καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Μίταρου ἕνα τόπο νὰ καθήσῃς παρακάλεσι ἔκαμες. Ἐδᾷ ἐγὼ ἀναφορὰ ἐκάματο, καὶ γενημένη τῆς ἀναφορᾶς ἔγινε πὸς τὸ πτέσιμο σου ἐσιχωρήθη καὶ εἰς τὴν Χήο νὰ καθήσῃς, καὶ, ὅνταν λάβῃς τὸ μέγα χαρτή, πρέπι κατὰ ποῦ σου γράφῃ νὰ κάμῃς καὶ τὸν φόβον ἀπὸ τὴν καρδία σου νὰ εὐγάλῃς καὶ μὲ καλὴν ὥρεξη καὶ μὲ τὴν φεμελήα σου εἰς τὴν Χήο νὰ ἔλθῃς ἵνα καθήσῃς, διότη ὅλον τὸ πτέσιμο τὸ ἔχη σιχωρημένο· μόνο μὲ θάρος νὰ ἔλθῃς καὶ τήποτη κακὸν δὲν θέλῃς ἔχη, καὶ τῆς ὥρας χωρὶς ἄργιτα νὰ ἔλθῃς, διὰ τὴ ἐσὶ μὲ τὸ θέλημα σου ἔκαμες παράτησι καὶ χητληανήα δὲν ἔκαμες. Καὶ τή; καὶ τὴ κακοσίνη νὰ σου ἔλθῃ; Μόνο τὸ γληγωρίτερο νὰ ἔλθῃς.

Scrisoarea Vizirului.

† Voevodule. Când veĭ primi scrisoarea noastră, să ştiĭ că aĭ trimes către noĭ scrisoarea ta şi aĭ cerut iertare pentru greşala ta şi aĭ cerut în provincia Sultanuluĭ un loc să staĭ. Iată eŭ am făcut raport, şi urmarea raportuluĭ a fost că s'a iertat greşala ta şi să locuieştĭ în Chios, şi, când veĭ lua hârtia cea mare, trebuie cum ţi se scrie să facĭ şi să goneştĭ frica din inima ta, şi cu bună dispoziţie, şi cu familia ta, să viĭ să staĭ la Chios, pentru că toată greşala ta e iertată; numaĭ să viĭ cu curaj şi nu veĭ avea nicĭ un rĕŭ, şi acum, fără zăbavă, să viĭ; căcĭ tu cu voia ta aĭ făcut abdicaţie şi n'aĭ făcut hitlenie. Şi ce? Şi ce rĕŭ să ţi se întîmple? Numaĭ să viĭ maĭ iute.

(Ibid.)

CCCCXLI.

Un oare-care Ieremia către mitropolitul Gh. Movilă, cerêndu-ĭ a grăbi pe Petru-Vodă. 1593, după 29 Ianuar.

Τοῦ Ἱερεμίας πρὸς τὸν Βλατήκα [1].

† Ὁ Μίταρος αὐτὸς εὑρίσκετε ὁ προηγούμενος. Καὶ γράφο τὸν [2] νὰ ἔλθῃ, καὶ παρακαλό σε ἀνάγγασε τὸν νὰ ἔλθῃ, καὶ φάβον τὴ δὲν ἔχῃ, ὅτη ὅλη ἡ ἄρχοντες ἦνε βοήθηα τῆς αὐθεντίας του, καὶ θέλημα τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Βηζήρη καὶ τὸν ἄλον μεγάλον ἀνθρόπον. Μόνο ἂς ὠρήσι. Οὗτο φρόντησον, καὶ μὶ ἄλος [3].

Scrisoarea luĭ Ieremia către Vlădică.

† Mítapoc e însuşĭ cârmuitorul. Şi-ĭ scriŭ să vie, şi te rog sileşte-l să vie, şi nu-ĭ fie teamă de nimic, căcĭ toţĭ domniĭ sunt în ajutorul Domnieĭ-Sale, şi e voia Sultanuluĭ şi a Vizirului şi a celor-lalţĭ oameni marĭ. Numaĭ să se hotărească. Ast-fel cugetă, şi nu în alt chip.

(Ibid.)

1) Mitropolitul se afla la Bozen şi el. V. p. 251. Ieremia nu poate fi Movilă, cred.

2) Dacă frasa întăiŭ e o destăinuire a sensuluĭ luĭ Μίταρος, τὸν se raportă vĕdit la Petru, şi nu la acesta.

3) Toate aceste nº sunt coplate, foarte mic şi neinteligibil, cu o cerneală ştearsă, pe două foĭ de hârtie, o jumătate de coală îndoită în două. Asupra evenimentelor, v. maĭ pe larg în prefaţă.

CCCCXLII.

1593, Februar. Din: «*Zwölff Disscurs von politischen Sachen, furnemblich das hungrische Krigswehsen belangendt . . ., gestellet von einem der des Hungerlandts wol erfahren und gewohnt, N. G.*[1], *in Februario anno MDXCIII*», despre avantagiile Rușilor asupra Turcilor și natura Sultanului Murad.

Das der Muscowiter ein mechtigerer Feindt sey alss der Turckh. Cap. 41.

a) (Populația turcă, mai numeroasă, nu e însă mai omogenă și e, în timp de războiu cu creștinii, periculoasă pentru Sultan.) Der Moscus aber hatt aller seiner Unterthanen eines Gemuths in Religions Sachen, fur welchen er sich gar nichtes hatt zu besorgen; *b)* (are mai buni) Schützen, Büchsenmaister undt standthafftigere nethleidigere *(sic)* Leuth, zu Windter undt Sommer, im Hunger undt Durst, zu Wasser undt Landt, alss der Turckh, dessen Volckh, meist leibaigene Knecht, alles gezwungen thuen, undt in der Leng nit bestehen, wie solches in hungrischen undt persischen Kriegen wargenohmen; *c)* (lipsește o aristocrație turcă, fidelă Statului; *d)* Turcii au mulți inimici; *e)* Rușii au venituri mari: țara lor e bogată «am Bergkwerg undt Kauffmanschafft», dar are mai mici cheltueli. De aceia Țarul a oferit în 1558 Imperiului câte-va milioane de taleri contra Turcilor, «wan ihne die Reichsstendte wollen fur einen Mitgenossen annehmen»; *f)* supușii sunt mai fideli Țarului: «die nicht weniger sein alss Gottes Geboth halten, vermainendte, es khönne nicht Unrecht sein, was ihr Grossfuerst mache»; nu se cunosc răscoale contra lui, ca în Turcia contra Sultanului.) Zum Beschluess, sein die Turckhen der Opinion dass sie kheinen Fuersten in der ganzen Welt ihnen vergleichen, aussgenohmen der Muscowiter, dass sie nach ihrem Tyrannen fur den Mechtigisten halten under Allen, wie solches Mahomet Visier-Bassa[2], anno 1577, des Königs Stephani Gesandter zue Constantinopl angetzeigt[3]. (Murad al III^lea are patru-zeci și cinci de ani; nu e militar,) also dass Viel dafuer halten er sey ein *supposititius*, ein Wechselkindt (s)einer Juedin[4], welches auch sein Gestaldt undt Gemueth erzaigt, dan Selyn, namens Solimus (dessen Sohn er sein soll)[5], sein langhalssige Menner gewesen undt haben *nasum aquilinum*, krumpe Habichtsnasen gehabt. Diser aber ist ein kurtzer, feister, grosskopffiger, melancolischer Mann, der nicht gern die Leuthe sihet (ohn Zweiffel von seiner rechten Muetter seines Standtes erinnert), vielweniger conversiret, dardurch ihm seine Janitscharn undt andere mehr zu Hoff heimlich gar Feindt sein, wie solches auss etlicher Tumult abzunehmen. Was aber belanget dises Amurathis Gemueth, ist wissentlich dass er ein fauler melancolischer Mann sey, der sich des Kriegs gar nicht achte, ja kheine Pfeiffer, noch Trometen, viel weniger Püchssen hören mag, sondern schauhet alzeit, wie er neuhe Fridenspacification aufrichte undt die alten erhalte; damit er aber gar nicht von den Seinigen fur ein verzagte Huhr werde gehalden undt der Krigssleuth Gemuether von ihm abwende, so lest er sich bissweiln sehen mit hoffertigen Schreiben undt Continuirung der angefangenen Kriege, so doch er fur sein Person in Sachen gar ein Khindt ist. (Numai în casuri grave, ar ieși cu oastea.)

. . . Dieser Amurathes aber ist . . . im Frawenziemmer geborn, erzogen undt aufgewachssen, undt biss dato noch unter etlichen viel hundert Weibern alss ir Ober-

---

1) Nicolaus Gabelmann. V. pp. 305, 307.

2) Sokolli.

3) Báthory trimese în 1577 mai multe solii la Poartă.

4) V. *Anal. Acad. Rom.*, ser. a 2ª, secț. ist., XIX, 195.

5) Selim al II^lea (-1574). — Lipsește, probabil, în manuscript ceva ca: *und seine Vorfahren.*

haubt undt seine Macht erzeigt, von welchen er auch gentzlich alss ir *mancipium* regirt wirt . . . . . .

Er . . . mit der hinfallendten Kranckheit offt undt starckh behafftet . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Hungarica,* 1593, f° 104, 117, 117 V° 1).)

CCCCXLIII.

Episcopul de San-Severo, nunciu în Polonia [2], către cardinalul Cinthio, despre prinderea de Turcĭ a unuĭ pretins Domn al «Valachieĭ» [3]. Varşovia, 1593, 6 Februar.

. . . . S'intende di Vallacchia che quel Vaivoda, essendo mal trattato da' Turchi, se ne fugiva di là, ma che fù preso da essi Turchi . . . . . .

(Modena, *Bibl. Estese,* I* 16; *Lettere di Polonia,* nepaginat.)

CCCCXLIV.

Ştirĭ din Buda [4], despre viziriĭ, întoarcerea luĭ Sinan-Paşa la Constantinopol, etc. Buda, 1593, 19 Februar.

Zeitungen aus Ofen.

Viziriĭ, arătaţĭ de Portar-Başa al paşeĭ din Buda, sosit din Constantinopol, sunt: 1) Vĕrul «Paşeĭ» [5]; 2) Ferhat-Paşa; 3) Ibrahim-Paşa şi [Boialii] Mehmet-Paşa; 5) Cigala-Zadè; 6) Nĭşangì-Paşa; 7) Hidris-Paşa; 8) Siavuş-Paşa *(Scaus)*, fost Mare-Vizir. Acesta e mazilit pentru o răscoală a spahioglanilor, neplătiţĭ, cari voiaŭ să ucidă şi pe Sinan [6]. Sultanul i-a învins cu servitoriĭ sĕĭ înnarmaţĭ, ucigênd 168 dintre răsculaţi. Sinan e chemat de la Malgara, cale de treĭ zile. I-aŭ ieşit înnainte la 70.000 de oamenĭ, «mit Fackhlen unnd Latern». «Daher ich nun glaube, es werden an jezo die Christen und Türckhen wenig Ruehe haben.» Sinan e «sehr verhebt» pe «Heren Friederich», sol spaniol şi imperial [7], cerênd tributul pe treĭ anĭ; dar războiul e declarat acuma în Constantinopol. «Allso ist auch an allen Orth, der Victualien wegen, die Notturfft abgefertigt worden.»

(Graz, *Landschaftsarchiv,* fasc. 529?)

---

1) Manuscriptul e întrerupt la f° 118.

2) Numele nu e scris, dar o scrisoare cu ştirĭ din Polonia către Cinthio e probabil a nunciuluĭ însuşĭ.

3) Cred că e un răsunet al afacereĭ luĭ Petru Cazacul. V. maĭ sus, p. 292 şi nota 1. Asupra acestuĭ personagiu, maĭ veḑĭ şi rapoartele germane din Constantinopol, la *Apendice*, supt data de 1592.

4) Scriitorul e un Italian, compatriot cu renegaţiĭ Cigala-Zadè şi Hidir.

5) Al mareluĭ-Vizir, Siavuş, depus la 29 Ianuar 1593 (Hammer, IV, table).

6) V. Hammer, IV, la această dată. Sinan înlocui pe Siavuş.

7) Ambasador imperial la Poartă era atunceĭ Frederic de Kreckwitz.

CCCCXLV.

Ambras, 1593, 5 Mart.

Archiducele Ferdinand către Conrad Schüesstl, căpitan de Arco, ordonându-ĭ a vedea ce a făcut Petru Șchiopul cu banĭ săĭ din străinătate și a-l cerceta dacă vrea să-ĭ împrumute guvernuluĭ.

Du wirdest dich gehorsamblich zu erinnern haben, wass Massen du uns verschiner Zeit, auf Begern und in Namen des moldawischen Fürsten, under Anderm von Wegen Darleyhung ainer Summa seines Gelts oder Parschafft, durch ain schrifftlich Memorial undterthenigst angebracht [1]), alls nemblich das wolermelter Fürst habe, weyl er disen vergangnen Winter sein Wohnung und Aufenthaltung in disem unserm Lanndt anstellen werde, das er sein Gellt, so er in zwayen kriechischen Clöstern nit weit von Venedig ligen hab, nach einander zusamen bringen, und uns dasselb umb ain billiches Interesse darleyhen welle. Dieweil aber seidhero, weder durch wolernanten Fürsten, noch Jemandt anderm von seinetwegen, desshalben ainiche weitere Anregung gegen uns nit beschehen, und wir doch, was disfahls sein Gelegenhait und Willen seye, nochmalen gern ain aigentliches Wissen hetten, alls bevelhen wir dir hiemit genediglich, das du dich mit Negstem, under dem Schein, alls ob du von unserm Wegen andere Geschefft alda zu verrichten habest, gen Bozen, und zu obwolernantem moldawischen Fürsten personlich verfüegest, und dich bey ime selber, wie auch sonsten bey andern so darumben Wissens haben mechten (doch allein für dich selbsten und unvermeldt diss unsers habenden Bevelchs), erkhundigst wie es umb angedeütes Gellt, so er in den zwayen Clöstern ligen gehabt, oder noch alda haben mechte, gestaltet, ob er solches untzher zur Handt gebracht, und darauf ine dahin alles besten Fleiss vermanest und persuadierest, das er angeregtem seinem Erbietten disfahls würckhlich nachsetzen und solches sovil muglich befürdern welle, und was du also bey ime, wie auch sonsten anderwertz in Erfarung bringen, auch was hierin sein Antwort und Erclerung sein wirdet, dessen wellest uns allssdann von Botzen auss, neben deinem undterthenigisten Guetachten, wie wir die Sachen disfahls weitter anstellen und was hierunder fürzunemen sein mechte, durch ain aigne Posst schrifftlich gehorsamblich berichten, dich aber volgends, nach Verrichtung dessen, alss bald widerumb nach Arch verfüegen. Hieran . . . . . .

(Innsbruck, *Statthalterĭarchiv, Ambraser Cammerconcepte* 2).)

CCCCXLVI.

Varșovia, 1593, 18 Mart.

Episcopul de San-Severo către cardinalul Cinthio, despre propaganda anglicană *(sic)* în principate.

. . . . Qul s'intende tuttavia che, in Moldavia et Valacchia, gli huomini scritti altre volte 3) della regina d'Inghilterra seguitano in persegultare quelle poche reliquie de cattolici che vi sono et che, per conseguir l'intento loro, danno intentione

---

1) V. nle CCCCVII-VIII, pp. 271-3.

2) În trimeterile la fondul din Innsbruck s'aŭ făcut până aicĭ câteva greșelĭ: nle CCCCIX și CCCCXI sunt din pach. I, nle CCCCXVII-XVIII din *Ausk. Schr.*; iar no CCCCXXVIII e evident din acelașĭ fond.

3) V. no CCCCXXV, p. 309.

a quei scismatici di volere unir con loro il calvinismo; ma spero che la bontà divina dissiparà i loro iniqui conati . . . . . .

(Modena, *Bibl. Estese*, I* 16, nepaginat.)

CCCCXLVII.

«Conradt Schiestel» [1] către Ulrich Hohenhauser [2], despre cererea luĭ Petru-Vodă de a se numi doĭ comisarĭ pentru a judeca reclamaţiile presintate de doĭ «Grecĭ» (Ragusanĭ?) [3] în contra sa. April (?), 1593.

Der wallachisch Furst bitt Ihr Fürstliche Durchlaucht, die wollen, von Wegen der zwen Griechen so inen Fürsten pey Ihr Fürstliche Durchlaucht verkhlagtt haben, zwen Comesären verordenen; er Furst begertt Ihr Fürstliche Durchlaucht undt Ferdinanden Kiegpacher [4] und den gewesten Landtrichtter zu Botzen, den Doctor Vener [5]. . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

CCCCXLVIII.

Mărturiĭ ale luĭ Luca Stroicĭ, Ureche, Simion Movilă, Christofor Dzierzek, ş. a., în privinţa procesuluĭ luĭ Petru-Vodă cu Ioan de' Marini Poli. 1593, prin April.

Mѫrtoriile: Întьi, de aceastea au mѫrturisit:

α) Eu Lucaş Stroici, log[o]fьtul ce am fostu, şi Eremia Mohila, dvornicul, şi Enachi Simōn Grecul, şi Bati Ambrosis, şi Semiōn Mohila, pьharnicul, mѫrturisim cь toţi Domnii moldoveneşti, aşijdere şi munteneşti, carii iau spre dumnie, sѫntu dѫtori a plѫti toate dьtoriile acelora domni ce le stau în locu, au-s scoşi de în Poartѫ, au morţi, au eşiţi de bunѫ voe den domnie, neîntrebѫndu nemicѫ de dьtorii ca acealea, de unde sь fie fьcute, au dereptu treaba ţьrьei, au întru treaba sa; cu acela chip şi Aron-Vodѫ plѫteaşte tuturor dьtornicilor.

β) Ѫarѫş mьrturisim cь vama ţьrьei Moldoveei pururea sь înceape dentru August 15 dzile şi sь ţine prespre an, iarѫ pьnѫ într' Aavgust 15 dzile, pьnь supt amiadzьdzi; şi mai multu nice un vameş nu poate a ō cumpьra fьrѫ de un anu; într' acela chip fost-au datѫ şi lui Dumnecѫ şi soţiei sale Givei [6].

---

1) V. maĭ sus, p. 250, nº CCCLXXVIII; p. 292, nº CCCCXXVIII.

2) Vre-un consilier de-al archiducelui, probabil.

3) Fraţiĭ de' Marini Poli. V. maĭ sus, nº CCCLXXXVIII, pp. 258-9.

4) Kühbach. V. nº CCCCXVI, pp. 284-5.

5) Renner, aiurea (nº CCCCLV). V. şi maĭ departe, nº CCCCL, pp 320 şi urm., care fixează aproximativ şi data.

6) Domenico şi Giovanni (acesta e de' Marini Poli).

De aceastѫ doa. mьrturii fьcut-au şi Costantin Corniiathu şi Anton Conforti şi Bogdan Armanul iarѫ, deōsebi de noi. ‖

7) A treѫ, iarѫ mѫrturisim cь beglerbec [1]) au venit supt Teghinea ai 1589, şi de acolo au tremis pre Mustafa-Aga al sьu şi pre sangeagul [2]) de Tighinia la Sneatin, şi au lovit pre Sneatin, 8 Septevrie, de au prѫdat Sneatinul; atunce au fost vameş Alexa şi Manea, şi au ţinut el pьnь la anul, la August 15, ce au fost ai 1590; şi deaciia atunce, den Avgust 15, au început a ţinea vama Dominecь şi cu Giva, şi au ţinut prespre acel anu pьnѫ la Avgust 15, carele au fost în 1591 de ai, şi, după cь au datu lōr vama, Dominecь şi Giva în doa. trei luni au însoţitu cьtrѫ sine pre Manea Grecul sь le fie soţie, şi, într' acela anu ce au ţinut ei vama, fost-au pace prespre toatѫ vreamia, şi, dia s'au împlut anul vamei lōr, Avgust 15, domniia sa Pьtru Vodѫ au eşit den ţarѫ, August 19, în ai 1591.

De aceasta au fьcut mьrturie şi Armeanii [3]), ōsebi de noi.

ð) A patra, iarѫ mѫrturisim cь iaste obiceaiu în ţara Moldoveei, şi aşia au tocmalѫ domnii cu vameşii, ca de într'o 150 de ōi ce sь iau de a dziacia [4]) domneşti, sь nu se ia vamѫ, iarѫ, de nu vor agiunge aceaia samѫ, dьtori-s vameşii a plѫti şi a împlia acea samѫ, de ō ōae cьte 3 as[pri], pьnь a se împlea 150 de ōi. ‖ Iarѫ, de vor treace de 150 de ōi mai pre desupra, vameşii au a lua cьte 3 as[pri] de ō ōae de la neguţѫtori în partea sa.

De aceaste patru mьrturii amu fьcut noi mьrturie cьţi sîntem mai sus scrişi.

ε) Eu Ureache, logofьtul cel mare a lui Arōn Vodѫ, şi Ghiorghie prьcьlabul şi Jora pьrcьlabul şi Simiōn vistiarnicul şi Tōader Veaveriţ, secretariul *(sic)* şi Iōnaşco uricariul, într'aceaia vreame toţi fiindu dirьgьtorii şi slujile lui Arōn Vodѫ, mьrturisim cь Dominecѫ de Giordzu [5]), fiindu în lōcul sьu însuş cu sine, şi Luţiian [6]) de Raguza în locul Givei şi Jupan în locul Manei, fiindu toţi de bunѫ voe lьsaţi şi aleşi, dupь eşitul lui Pьtru Vodѫ den Moldova, strѫns-au toate rѫmьşiţele sale de vamѫ, aşea de boi şi de vaci, ce au rьmas, Sep[temvre] 8, ca şi de oi ce au rьmas, Oc[tomvre] 26, dupь ōbiceaiul şi tocmala cea bьtrѫnѫ; întru care rьmьşiţe de vamѫ ale sale nice ō strѫmbьtate n'au avut nice de la Arōn Vodѫ, nice de altu cineva, ‖ ce tot deplinu au scos şi au strѫnsu.

Cьtrѫ aceaia iar mѫrturisim, cьte pecetluituri au arѫtatu a dumisale, a lui Pьtru Vodѫ, toate s'au ţinut în samѫ, cum întru nemicѫ ei nice o strѫmbьtate n'au avut; şi aceasta ispravѫ şi samѫ, toatѫ s'au isprѫvit preu mьnule miale, ca prespre cela ce-am fost într'aceaia vreame lьsat sь fiu mai mare într'acea domnie, dentru dzisa lui Aron Vodѫ 7).

Aceasta mѫrturie amu fьcut ōsebi de la aceşti boiari.

Într'aceastѫ coalѫ sьntu 5 mьrturii izvodite cos. *(sic)*. ‖

Mѫrturiia ce oameni au fost Giva şi frate-sьu Pascal. — Enachi şi Bati.

Eu Enachi Simōn, Grec, şi Bati Ambrosis şi Ghiōrghie neguţьtoriul de Bucureşti mьrturisim şi dьm şti[re?] de Giva şi de frate-sьu Pascali, cine sьntu ei: Sьmtu ei eşiţi de la Raguza la Sofiia, întru oraş turcescu, şi, acolo lьcuindu ōare cьtѫ vreame, s'au îndьtoritu; apoi prentru dьtorii au fugit în Ţara Munteneascѫ, fьcьndu-se acolo negoţitori.

---

1) Al Rumeliei, Hidir. V. p. 209, nota 4.
2) Sangiacul, guvernatorul.
3) V. mai sus, pe această pagină.
4) Zeciuiala, dijma, goştina.
5) Domenico di Giorgio.
6) Luciano.
7) V. Ureche, 240-2.

Şi, lѫcuindu acolo, au îndrѫgit acolo acel Giva ō vѣduvѫ griacѫ bogatѫ, şi, peţindu-se pre ia, lѣuda-se cѣ iaste neguţѣtor mare şi cu avuţie multѫ şi de casѫ mare de la Raguza, şi sѣ fѣcia cѣ e de leagia greceascѫ; aşia pѣnѫ ō amѣgi şi luѫ acia giupѣniasѫ dupѣ sine; caria, lѫcuindu cu nusul, vѣdzu cѣ e amѫgitѫ şi înşelatѫ de el, necum sѣ aibѣ nescae bunѣtate şi avuţie, cumu se lѣudase, ce încѫ de dѣtorie scѣpase de acolo; caria mai multu n'au vrut cu nusul sѣ lѣcuiascѫ, ce s'au înpѣrţit de'nsul [1]). Cѣtrѫ aceasta iarѫ mѣrturisim: dupѫ aceaia acestui sau acelui Givel s'au încredzut iarѫ acolo în Ţara Munteniascѫ un negoţѣtoriu den Raguza, ce lѣcuiia în Trѣgovişte, ca unui priiaten şi ca unuia ce era de ō limbѣ şi de ō ţarѫ şi de un loc; la moartia sa ş-au lѣsat casa, muiaria şi feciorii sѣi sѣ-i fie grije şi milѫ; carele dupѣ aceaѫ aşea au fost bunu cѣ i-au amѫgit fata lui şi ō au ruşinat şi, dupѣ ce ō au ruşinat, nu puţinѫ avuţie i-au luat, şi au fugit la Moldova. Acolo în ţara Moldoveei, neştiindu nimenele de înşii nice de lucrurile lor, ce au fost fѣcuţi sau petrecut în Ţara Munteneascѫ, lѣcuiia în Moldova la Curtia domniascѣ, iarѫ lѣudѣndu-se şi hvѫlindu-se ca şi în Ţara Munteneascѫ, pѣnѣ într'aceaia vreame ce, dupѣ ruga şi cearerea sѣracului Brut [2]), datѣ i-au fost şi isprѫvitѫ acia vamѫ depreunѫ cu Dumineсѫ, şi nu aşia prentru elu, ca prentru Dumineсѫ, dupѫ ruga lui Brut. Ce sѣ atinge de rѣndul aceii mueri a lui ce s'au însurat la eşitul dumisale lui Vodѫ, nu cu de-a sila nice prespre voia lui iaste-i logoditѫ şi datѫ, ce dupѫ pofta şi ceareria lui i-au fostu logoditѫ şi datѫ. ||

γ) Aşijdere şi el nu de nevoe sau cu de-a sila iaste scos den ţarѫ sau luatu, ce de bunѫ voe au eşit el cu domniia sa cu Vodѫ den ţara Mōldoveei şi au lѣsat în locul sѣu soţiia sa Dumineсѫ şi ōmul sѣu Luţiian sѣ strѫngѣ rѣmѣşiţele sale.

Mѫrtoriia lui Derjec [3]) *do* [sic] *Domnu nostru şi de Giva.*

Eu, Criştof Derjec, cѣndu amu fostu sol de la craii leşeşti la Poarta putenciosului înpѣrat turcescu de ōare cѣte ōri, şi am trecut pren ţara Moldoveei, şi la putenciosul domnu nostru Vodѫ amu fost, de multe ōri amu vorovit cu Domniia sa de multe isprave mari, şi pururia am cunoscut gѣndul lui cu priinţѫ a fi creştinilor şi pururia ōare derept ce lucru era gata agiuta lor, necum solilōr, ce şi altor creştini nemeriţi robi legaţi arѫta mila sa, de le scumpѣra-i den legѣturѫ turceascѫ cu banii sѣi, aşia cѣ dupѫ mila sa mulţi au slobodzit den robie, neamiş şi nemişoae, şi s'au întorsu slobodzi la casele şi la ōamenii sѣi. || Iarѫ cѣ aicia au venit viaste cѣ Dgiva de Rѣguza, ōm nu cu mintia toatѫ şi carele au deprinsu a înşela şi a minţi, mai sus dzis putenciosul Pѣtru Vodѫ miastecѣ-l cu nişte cuvinte la Curtia luminatului Scaun înpѣrѣtescu şi luminatului Domnu Ernestu, mai mare Domnu [4]) de Austriia, şi la Curtia altor Domni a Domniei Rimului face nevoe, aşia de nu se poate întoarce a veni în ţara Mѣriei Sale lui craiu şi la mila ce i-au arѫtat şi sѣ-i arate mai multu. Şi iarѫ mѣrturisescu cu sufletul mieu cѣ Pѫtru Vodѫ iaste domnu şi ōm creştin bun direptu, neprepus, dumnedzeescu, cu ōmenie, înţeleptu, şi prentr'aceaia cade-i-sѣ sѣ aibi cinste, dragoste, prietelie la toţi domnii creştineşti, iarѫ Giva Raguzeul iaste necurat, hitlian, ōm de nemicѫ, carele s'au lepѣdat de leagia sa, fѣcѣndu-se de leage greceascѫ prentru sѣ înşale ō muiare, caria au înşelat şi avuţiia i-au apucat şi a mulţi ōameni cu hitlenşugul sѣu de

---

1) «Jupăneasa» de care e vorba aicĭ era nepoata luĭ Mihnea-Vodă, fiica Lucreţieĭ, cumnata luĭ, şi se chema Esther-Prepia. Aŭ fost căsătoriţĭ din 1587 până la 1590. V. *An. Ac. Rom.*, ser. a 2ª, secţ. ist., XVIII, 65 şi urm.

2) Bartolomeiŭ. Asupra morţeĭ luĭ, v. p. 253, nota 4 şi rapoartele de ambasadorĭ imperialĭ din *Apendice*.

3) Despre Dzierzek, v. p. 221, nota 1.

4) Traducerea românească a cuvîntuluĭ «arehiduce».

avuţie i-au golit, şi înşelьtoriu pururia s'au arьtat, aşea cь foarte în chipu lui celui Raguzeu carele nu de mult în crьlige [1]) în Ţarigrad au fost aruncat, iaste. — Mьrtorisat-t-au şi de domni, carele ia domniia plѫteaşte şi dѫtoriia [2]).

(Bibl. Ac. Rom., *Actele luĭ Petru Şchiopul.*)

CCCCXLIX.

1593, prin April. Luca Stroicĭ către Petru-Vodă, anunţându-ĭ cuprinsul mărturiilor trimese.

Poftit-au iarѫ Derjec foarte cu plecare svinţitul înpьrѫtescul Scaun şi luminatul arhidux Hernestu de Austriia şi pre alţi slѫviţ şi mьriţi domni aceii domnii ca dentru a sa dragoste sь creazѫ aceii mьrtorii a luĭ putenciosul Pьtru Vodѫ, de acel prepus sau pьrѫ acelui rьu ōmu sь fie slobodzit şi apьrat de ei.

Aş'au fьcut Derjec mьrturie, şi încь mai largu iaste scris în mьrturie, şi dupь aceaia mai gios iaste şi aiastь rugѫ ce amu scris mai sus în mьrturiia luĭ.

Vrut-am şi mai face, ce n'am ştiut alte pьri ce maĭ pьriaşte, însь amu fьcut şi de muiare mьrturie, cь nu-i iaste datь prespre voia luĭ, nice l'ai luat cu diasila den ţarѫ, cum au pьrѫt ‖ la Sneatin şi cum au fьcut mьrturie de acolo. Aiastѫ mьrturie iaste în mьrturiia luĭ Enachi şi a luĭ Bati, unde mьrturisescu ce ōmu au fostu el şi frate-sьu; înţeleage-veri mai bine acolo, cь scrie mai largu.

(Pe V° foiĭ a doua: «Izvoadele mѫrtoriilōr.» În sens invers, de mâna luĭ Petru Şchiopul: «Giva marturiia, Sep. 1».[1592]?)

(Ibid.)

CCCCL.

Innsbruck, 1593, înnainte de 1iŭ April [3]). Schuesstl către archiducele Ferdinand, despre o convorbire a sa cu Petru Şchiopul.

Haubttman Conradten Schiestll Berichtt den wallachischen Fursten bethreffendt.

Verzeichnuss wass mir, Haubttman Conradt Schiestll, der wallachisch Furst, als er fur sich selbs, als palt ich allher khomen pin, zw mir geschieckht, durch seinen Thulmatschen hatt anzeigen lassen. Erstlichen, ist ime furkhomen, die weill er

---

1) V., pentru acest supliciu, şi p. 64, n° CXV şi nota 6.

2) Mărturia e scrisă, ca şi n[l] următor, de mâna luĭ Luca Stroicĭ. O scrisoare slavonă a acestuia a fost reprodusă în facsimile de d. I. Bogdan, *o. c.*, I, la p. 458. V. alte facsimile de iscăliturĭ latine şi slavone ale luĭ în prefaţă.

3) V. bucata publicată maĭ jos, la această dată.

Furst unnd seine Leitt hin undt wider vaischen (raissen?), sie seyen Aussspecher und Khundtschaffter; der wegen besorgt er Furst er mechte bey Ihr Fürstlichen Durchlaucht zu Ungenaden sein

Zum Andern, zeigtt er an, wie die Khönigliche Wy[rde] in Pollen seinem Son zwey Derffer geschenckhtt hatt, unnd woltt Ihr Furstliche Durchlaucht umb Erlaubnuss pitten, damitt ime Fursten und einem Thail seiner Leitt in Pollen erlaubtt wurde; so hatt er in Pollen ettliche Thaussendt Thaller einzwnemen, woltt er sechen, ob er die auch bekhomen mecht. — Zum Dritten, zeigtt er Furst ann, er hab Furschrifften an Ihr Pabstiesche Heylligkheitt, und woltt mitt seinen Son auch auff Rom ziechen.

Zum Vierten, woltt er Furst seine Leitt und sein gantz Hausswessen und Varnuss, zw Potzen oder wo er haussen wurde, im Landt lassen. Und dass er Furst allso ab und zue ziechen mecht, damitt seiner Person unnd Leitt halben nicht zw besorgen sey, wie man etwan furgibt, daran ime, seinem Anzeigen nach, unguetig besicht. So pitt er Furst Ihr Furstliche Durchlaucht, die wellen ime ein Bevelch an Ihr Furstliche Durchlaucht [Hauptmann] undt Ferdinanden von Kuepachen geben lassen, damitt er ime noch ein Hauss mechtt bekhomen zw khauffen, oder umb den Zinss, zw Potzen, und in Abessen dess Fursten auff seine Sachen Achtt geben. — Zum Funfften, zeigtt er sunst an, alls full dass Memoriall bethrifft, so ich Ihr Furstlichen Durchlaucht den vergangnen Summer, dess Geltt halben, zwgesteltt [1]), dass diss Jhar ein grosser Winter gewest, dass die Schiff nichtt auff Venedig khunen khomen, die Ursach der grossen Kheltten und Winter halben; wen das Geltt ankhomen wer worden, woltt er Furst, seinen Verhaissen nach, Ihr Furstlichen Durchlaucht ein stattliche Suma der(g)leichen haben; desthalben woltt in Ihr Furstliche Durchlaucht entschuldigett haben, aber nichtts destweniger, die weill sein Geltt noch nichtt zwsamen khomen, hatt er Furst zw Potzen wass wenig Geltt ligen; dass wolt er Ihr Furstlichen Durchlaucht in Namen seines Sonss darleichen; die Suma hatt er biss her nichtt benenen wellen; doch in der Gestaltt dass seinem Son genugsam darumb versichertt werde.

Zum Sechsten, weltt er Furst im Sumer zw Hal, und im Winter zw Potzen sein Wonung und Auffendthalttung haben, die weill er befindt dass Bedenckhen seinendt halben fur fallen, allhie zw wonen.

Zum Sibenten, zeigtt er sunst an, wen ich seine Suplication unnd disse Schrifft uberantwortt, so will er mir, wass ich fur Bescheidt von Ihr Furstlichen Durchlaucht werde haben, die Suma dess Geltt wass er Ihr Furstlichen Durchlaucht darleichen wirdt, mir mindtlichen anzeigen, unnd thuett sich Ihr Furstlichen Durchlaucht undtertheniglichen, sampt seinem Son, bevelchen [2]).

(Raportul e iscălit de Petru, cu cirilice.)

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

---

1) V. n^le^ CCCCVI-VIII, pp. 270-3.

2) Pare să fie un memoriu presentat unuĭ secretariŭ archiducal. V. n^l^ următor.

CCCCLI.

Innsbruck, 1593, 1 April. Însemnare a unuĭ necunoscut că a dat unuĭ secretariŭ al archiducelui Ferdinand răspunsul luĭ Schuesstl la nº CCCCXLV.

Nota: am ersten Aprilis anno 93 hab ich Herrn Haubtman Conrad Schüesslen zu Arch von seiner aignen Handt geschriben herauss geschikhte Vertzaich[n]us, wann [und] wie der moldawisch Fürst Peter Waywoda Ir Durchlaucht das begert Gelt anlehen thun welle, Herrn Secretarien Dietzen zuegestellt.

(Ibid.)

CCCCLII.

Innsbruck, 1593, 8-9 April. Răspunsul căpitanuluĭ Schuesstl la nº CCCCXLV.

. . . . Ihr Furstlichen Durchlaucht zw eigen Handen . . . . . Der wallachisch Furst hatt, auff mein für mich selbs besechen Anpringen, mir durch seinen Thulmatschen anzeigen lassen, er Furst welle Ihr Furstlichen Durchlaucht von Wegen seines Sons darleichen 5.000 Ducaten; solliche 5.000 Ducaten sol man seinem Son versichern; er Furst woltt solliches Geltt auff kheinen Zoll haben, sondern das ime solliche Geltt in ander Weg versichertt mechtt werden, unnd alle Jhar sein Verzinschung darumben mechtt haben, und dass er Furst nichtt darmitt soltt auffgehaltten werden, und ob Ihr Furstliche Durchlaucht im ain Hauss zu niessen eingeben woltten, dass wer ime lieb. Und pegertt auff sein lateinische Suplication [1]) und auff das Memorial [2]) ein Bescheidt, so ich Ihr Furstlichen Durchlaucht von seinendt Wegen hab zwgesteltt, damitt er Furst vor der Marter Wochen [3]) widerumb gen Potzen reissen. Adi 8 Aprill, anno 1593, Insprug.

Conradt Schiesstl.

Ann heutt Morgen, den 9 Aprill, bin ich widerumb fur mich selber bey dem wallachischenn Fürsten gewest, und ime anzeigtt, ich hab gestern Abendt bey Ihr Fürstlichen Durchlaucht nicht furkhinen khomen, die weill es so spadt gewest, und ist mir gleich die Nacht eingefalln; die weill er ein sollicher ansechenlicher Furst ist, unnd meniglichen sagtt, und sonderlich der Planckh, so ime durch dye Kayserliche Majestätt zuegeben worden, aussgeben, dass er ein grosse Summa Gelt und ettliche hundertt Thaussendt Ducaten bey sich unnd zum Thaill anderer Ortten haben solle, das er Furst Ihr Furstlichen Durchlaucht erst jeztt nur 5.000 Ducaten woltt darleichen, ich will solliches, dieweill es so ein khleine Suma ist, Ihr Furstlichen Durchlaucht nicht anzeigen oder furpringen. Daruber er Furst sich endtsetztt und mir widerumb zw einer Antwortt geben, er hab jhe nicht mer Geltt, und khann auch nichtt mer darleichen; er sey zw-

---

1) V. nº CCCCXI, pp. 278-82.
2) V. nle CCCCVI-VIII, pp. 270-3.
3) Săptămâna-Mare.

friden, mann soll mitt ime ein oder zwen gen Potzen schickhen, so welle er alle seine Thruehen unnd Khestlein auffmachen lassen, darauss man befinden wurdt, dass er jhe nichtt mer hatt. Hab ime auch anzelgtt, wen's ein 100.000 Ducaten wer, so weltt ich's woll Ihr Furstlichen Durchlaucht furpringenn unnd anzeigen, und wurde genugsam darumben versichertt; darumben er Furst mlr weitter anzeigtt, er habe jhe nicht mer; darauff ich ime widerumben vermelt, ess sey seinen Erpietten nach nicht gemess. Darumben er mir anzeigt, wenn ich Bedenckhen hab, solliches Iher Furstlichen Durchlaucht furzubringen, dass er dasselb noch allhle Ihr Furstlichen Durchlaucht durch ain andere Perschon mundtlich anzeigen oder Ihr Furstlichen Durchlaucht von Potzen auss zueschreiben lassen will.

(Ibid.)

CCCCLIII.

Decisie prin care Camera tirolesă refusă a lua asupră-şĭ cheltuielile făcute de Schuesstl cu Petru-Vodă. Innsbruck, 1593, 9 April.

Conrad Schiestl, Haubtman zu Arch.

Auf beyligendts des Haubtmans zu Arch, Conraden Schiestls vom Lichtenthurn, Schreiben, gibt die tyrolisch Camer disen Bericht, das, etc.

Dann, betreffendt die Zerung, wegen des walachischen Fürsten, darumben hat die Camer kein Wissen oder Bevelch, wie dann auch derselben beschwerlich wer, dass alles dahero auf sy solte gelegt werden [1] . . . . . .

(*Ibid., Copialbücher*, G. 5, 93, f° 95.)

CCCCLIV.

Guvernul Tirolului către archiducele Ferdinand, întrebându-l dacă poate permite plecarea în Polonia a treĭ dintre oamenĭi luĭ Petru-Vodă. Innsbruck, 1593, 12 April.

Durchleuchtigister, etc. *(sic)*. Auss hiebeyligender Zettel haben Euer Fürstliche Durchlaucht gnedigist anzuhören, wellcher Massen Herr Petter Weyvoda . . . Euere Durchlaucht gehorsamblichen bittet, dass Euer Fürstliche Durchlaucht seinen dreyen Dienern wellche in Polln zu verraysen Vorhabens, mit Namen Georg Camorisch, Popa Thämb und Georgen Haubtman [2], ainen Passbrief gnedigist mitthaylen lassen

---

1) V. şi n° CCCCXXVIII, p. 292.

2) Gheorghe Cămărașul, soțul Alexandreĭ, sora luĭ Petru (v. prefața), popa Adam şi Gheorghe Hatmanul (v. p. 269, n° CCCCIII; p. 279).

wolten. Dieweil sy dann, die Zeit hero, so er in disem Lanndt, bey Ime gewesen, haben wir, dass Euer Furstliche Durchlaucht Ime in seinem bittlichen Anlanngen gnedigist wilfahren möchten, unnderthenigist khain Bedenckhen; yedoch steet diss zu Euer Furstlichen Durchlaucht (dero wir uns zu Gnaden gehorsambist bevelchen) gnedigisten Willen unnd Wolgefallen. *Datum.* . . . . . .

An die Furstliche Durchlaucht. Regiment.

(Ibid.)

CCCCLV.

Ambras, 1593, 12 April.

Archiducele Ferdinand către Kühbach și dr. Johann Renner, ordonându-li a se ocupa de procesul lui Petru Șchiopul cu frații de' Marini Poli.

(P)lângerea lui «Marini de Pauli») [1]. Weil sich dann ernanter Weyvoda gegen uns reversiert und verschriben, das er menigelichen, der zu ime oder den Seinigen Sprüch und Forderung halben, oder gewinnen wurde, vor uns, oder unserm Verordneten geburende Red und Antwort geben welle, und wir disem des Supplicanten Anlangen nit zuwider sein khönnen, auch gern wolten, das die Partheyen dises ires Strits in der Güete miteinander verglichen werden mechten, — so haben wir euch zu unsern Commissarien hierinnen genedigelich angesehen und fürgenommen, mit Gnaden bevelhende, das Ir euch der Sachen annemmet und beladet und diese vor unns von beeden Tailen desswegen einkhommene Schrifften mitt Vleiss ersehet, auch vernerns, nach Verscheinung der heiligen Osterfeyrtagen [2], die Partheyen für euch erforderet, sy mit irer Anforderung, Einn- und Gegenreden notdurfftigelich gegen einander anhöret und allen miglichen Fleiss für- und ankheret, ob sy in der Güete und one Weitleüffigkheit Rechtens vertragen und geainbaret werden mechten; im Fal aber die Güete über allen angewendten Fleiss bey ainem oder anderen Thail nit verfengckhlich sein wolte, uns als dann, an weme dieselb erwunden, und wie Ir den Handl allerseyts im Grundt beschaffen befunden, neben ewerm rathsamen, ausfüerlichen Guetachten, was ferners hierunder zu thuen unnd fürzunemen seye, hieheer berichtet. An dem allem thuet Ir . . . . . .

(Ibid., Ambraser Hofsachen.)

---

1) V. nº CCCLXXXIX, pp. 258-9.

2) Ziua de Paști căđu în acest an la 18 April.

CCCCLVI.

Mathias Bierbaumer către archiducele Ferdinand, despre cercetările ce a făcut în privința moșiilor ce ar fi fost date lui Petru-Vodă de regele Poloniei. Praga, 1593, 23 April.

(A primit ordinul din 9 [1]), aflând) nemblichen, nachdem von Ettlichen aussgeben wirdet, alss solte der König in Poln bey nechstgehaltnem Landtag, mit Verwilligung des Senats, Herrn Petro Weywoda auss Moldaw ettliche Gueter und Dörffer geschenckht haben, derhalben Euer Fürstliche Durchlaucht gern ain genedigistes Wissen haben wolten, ob dem also und warumben solches beschehen, auch was dises für Güeter *in specie*, wie hohes Werts, und wellcher Enden in Poln die gelegen sein sollen, — derwegen mir genedigist bevolchen, mich bey der Römischen Kaiserlichen Majestät gehaimen Rath, Herrn Jacoben Kurtzen [2]), oder annderwerts wo ich vermain es am Besten, zu erkündigen, ob es was an der Sach, und desswegen was fürkomen sey oder nit, diss alles mit Vleis erlernen, und dessen Euere Fürstliche Durchlaucht mit eheistem gehorsambist berichten solle.

Hierauf bin ich Euer Fürstlichen Durchlaucht genedigistem Bevelch allsbaldt gehorsamb nachkhomen, und mit dem Herrn Kurtzen desswegen geredt; der zaigt mir an, es were Ir Kayserliche Majestät desswegen nichts zukomen, so hette er auch für sich selbst niemals nichts davon gehört, dass höchstgedachter König in Poln obgedachtem Petter Weyvoda etwas geschenckht oder übergeben solte haben, und, die weil ich so baldt bey dem Bischoff zu Olmutz [3]) mein Nachfrag nit haben könden, habe ich mich erinnert aines kayserlichen Hofdieners, welcher in Poln, sowol dem Herrn Bischofen zu Olmütz seer wol bekannt, und von deren Orten stete Correspondentz helt, habe ich mich zu ermeltem Hofdiener verfüegt und ine, weil er mir one dass wolvertraut, diser Sachen halben befragt. Der sagt mir, ob er wol auf jüngstgehaltnem Landtag in Poln gewesen, und desselben Landtags Proposition-Artikel alle hab, so hette er doch von obgedachtem Herrn Peter Weyvoda das Wenigiste nit gehört, das ime der König was solte geschennckht, oder aber seiner in der Proposition solte gedacht haben. Das wolle er aber wol glauben, das irgent auss sonnderbarer Anstifftung etwann betrogne Polaggen verhanden sein, die wolgedachtem Herrn Weyvoda zugeschriben, alls were der König in Pol[en] ime mit Gnaden sonders wol gewogen, und derwegen Ir Königliche Majestät ime, mit Verwilligen des Senats, ansehenliche Güeter geschenckht habe, allain darumben, damit sy den gedachten Weyvoda mit disem List in ir Lanndt und Gewalt brechten, und ime allsdann nit allain sein Gueth, sonndern wol auch den Kopf nemen, und die Seinigen, hernach, ires Gefallens tractiern könnden, wie sy dann dem Potkowa [4]) und Andern mer dergleichen auch gethan, und solchen Betrug, Zweifels one, durch Anstifftung des Türckhens erwisen und erzaigt haben. Und, dieweil mergedachter Hofdiener innerhalb zehen oder 12. Tagen zu dem Herrn Bischofen von Olmutz, und volgents wider in Poln, in Ir Majestät Geschäfften, verraisen wirt, wil sich desshalben bey hochgedachtem Herrn Bischofen für sich selbst merers befragen, und mich volgents dessen [n]acher berichten. Das soll allsdann Euer Fürstliche Durchlaucht durch mich auch gehorsambist avisiert werden.

Das obgedachte Euer Fürstlichen Durchlaucht an der Babischen Hailligkeit Nuntio in Poln [5]) lautent Schreiben habe ich auch allso bestellt, dass ich hoff es solle gewiss uberantwort werden . . . . . .

(Ibid., Ferdinandeum, fol. 287, nº 371: *W. Streitberger, Mathias Pierpaumers Schreiben.)*

1) Lipsește.

2) De Senfftenau. Unul din cei mai influenți consilieri ai lui Rudolf.

3) Ambasadorul german în Polonia.

4) V. mai sus, p. 196, nota 2.

5) Episcopul Germanico de San-Severo. V. nº CCCCXLVI, p. 316.

CCCCLVII.

[Innsbruck], 1593, 24 April (6 Maiŭ). Petru-Vodă către comisariĭ numiţĭ pentru procesul sĕŭ, arătându-şĭ dreptatea.

Edl, gestreng, hachgelerte Landfurstliche Hoheiten, Commissraien [sic], *grossginstige und gebiettundte Herrn,*

Auf Ihr Durchlaucht gnedigist geschicktes Schreiben hab ich also die Andtwordt darauf geben:

1. Ir Fürstlichen Durchlaucht Schreiben hab ich woll vernomben. Euer Fürstliche Durchlaucht die sein gesundt; wie es Eur Fürstlichen Durchlaucht gefellig ist, also sol es sein; aber doch bitt ich Euer Fürstliche Durchlaucht die wellen doch ein gnediges Anheren thuen, wie es in der Wallachy geschaffen sey. Erstlichen, wen ein Fursst auss seinen Landt ziehen thuet, es sey gleih wo es wol, so wierdt khainer niht angefehten Schuldten halben, aber, wen ain ander Furst an des selbigen Stel khumbt, der muess, wass verblibne Schuldten sein, betzallen.

2. Zum Andern, und wass aber der weekh verraiste Fursst hinder ime verlest, das nimbt der zu sich, der das Landt ein nimbt; das waiss man in der gantzen Christenhait woll das dem also ist.

3. Tzum Dritten, waiss ich durchauss nihts das ich den zwen Ragusehrn etwass schuldtig wehr. Meine Herrn in Poln [1]) die sein alle meine Zeuge.

4. Zum Virtten, thue ich Euer Fürstlichen Durchlaucht berichten, das ich alle Jar den 15 Tag Augusty den Zoln verlassen thue biss widerumb auf den 15 Augusty, Aussgang des Jars.

So sein die zwen Ragusehrn zu miehr khumben, und hab die Mauth bey miehr gehabt ain Jar lang; da hab sie khainen Schaden derselbigen Zeit nit gehäbt, gahr durch auss nicht. Wie das Jar auss ist gewest, sein die zwen Zolner tzu mier khumben, wie auch des Landts Gebrauch ist; hab miehr vererdt 2 Ross, ains mit Sadtl und Zämb, das ander anne Sadl, und ist gewessen an Unser Frawen Tag [2]), den 15 Augusty, und haben miehr Raithung geben; aber bey irer Raithung nit bes[t]anden, sondern sein miehr verbliben 3.000 700 *(sic)* Thaller, wie es auch alle meine Herrn und Raht wissen.

Nach dem selbigen, hab ich wellen auss dem Landt ziehen; so haben mih die zwen Zolner, der Dominckh und sein Mitgespan, und haben mich vor allen meiner Herrn gebotten, ich solt inen die verblibne Schuldt schenckhen, und noch lassen, damit, wen ein ander Fursst in das Landt khumbt, das ers nit von inen begehrn thue oder abfodtern thu.

Auf das selbig Bitten und Begehrn, hab ich inn ainen Prieff geben, der hat also gelaudt: das sie miehr je nichts schuldtig sein; entgegen, ih inen auch nichts; darauf ist sein Gespan, der Dominickh, widerumb in das Landt verraist, und ist noh aldach.

Weider, haben sie mich gebetten noch umb ainen Prieff, damit das sie mit andern Furssten unangefochten bleiben: wass sie etwo irer Schuldten heten, das sie es khundten mit Fridt einpringen.

Edle gestrenge, hochgelerdte vererdt(n)e Landtssfurschliche Comissarii, grossginstige und gebiedtnde Herrn.

Wider haben sie gesagt vor Euere Gnaden [3]), ich sey nit des Aussgangs des

---

1) Boierii din Polonia: Movileştii, Stroicĕ, etc.

2) Sântă-Măria-Mică.

3) Am desfăcut *E. G.* în *Euere Gnaden*, căcĭ probabil măcar de aicĭ înnainte Domnul se adresează comisarilor chiar.

Jars (nit) imb Land verbliben, die Mauth nit khinen einbringen; da sag ich aber zu hern, das auch das Landt mein Zeug ist, das der selbigen Zeit khain ainiger Mensch niht umb das Seinig khumben ist; das alle meine Herrn, die noh in Poln sein, darumben wissen, das ich noch im Landt gewesen pin.

Und, wie ich auss dem Landt verraist bin, so hab ich vier meiner Herrn imb Landt gelassen [1]), die haben miehr ainen Aidt geschweren miessen, das sie khainen Menschen nicht Unrecht wellen lasen geschehen, und so, Gott waiss, dass mit Fridt zuegangen, wie mih mein gewester Cantzler berichten thuedt, wie Euere Gnaden in der andern Abschrifft vernomben haben [2]).

Vernehr haben sich widerumben gegen Euere Gnaden vermeltt das sie von Wegen des Allexen unnd des Männo [3]) halben haben aussgeben 10.000 Thaller.

Das thue ich Eueren Gnaden zu vernemben, das dieselbige Zeit der Allex und Männo haben die Mauth ain Jar gehabt und, wie das Jar auss gewest ist, sein die zwen Zollner, Domickh *(sic)* und Zibw *(sic)* [4]), zue miehr khumben und den Zoll von miehr begehrdt; so hat aber er Allex den Zoll nit wellen ausslassen, sondern vermelt er hab Schaden gehabt; darauf hat Allex und Manno den Tzol noh auf ain Jar begerdt, damit das sie ires Schadens mëchten widerumb einkhumben.

Da ist aber widerumb der Dominikh und der Zibuy *(sic)* mit villen Herrn und Khaufleiden zu miehr ervolgen lassen, unnd, wass der ander Zolner Schaden und mein Schaden sey, das wellen sie alles entrichten und betzallenn, wie es den in irer Verschreibung stett.

Widerumben, haben sie Eueren Gnaden ein Schreiben gewisenn, das ist mit meiner Handt geschriben worden, nemblich das ich inen den Zoll solt widerumb eingeben haben. Damal, wie ich verraist bin, sein vill meiner Herrn mit miehr gezogen [5]), und haben auch von miehr Schrifftn begehrt; da hab ich ime auch aine geben, der lauf der Gestalt [6]), das sie bey dem andern Fursten auch khinden den Zoll (khinden) haben.

Da ist er aber nit widerumb zu Ruck in das Landt gezogen, hat auh den Zoll nit angenomben; hat miehr auh mit dem Wenigisten nihts daran geben, oder ich von ime empfangen; er auch dessen meines Prieffs khaines Schadens gehabt hat.

Vernehr, habe ich mit ime nichts anders zu thuin, sondern allein auf das Jar, wie sein Verschreibung aussweist.

Aber, wass er fuergiebt auf das ander Jar halben, meines Priefs halben, hab ich mit ime nichts zu thuin, hab auch nihts von ime empfangen oder eingenomben, oder er aineig *(sic)* Schaden daran nit gehabt.

Widerumben, hab sie ainen khriechischen Prieff hergewisen; damallen haben sie mich zu Thuln gebotten, ich solt innen ein Schreiben an den Furssten in das Landt geben, von wegen der 2.000 Thaller halben, das ist des thirckischen Khaisers Sachen gewesen; das hab ich inen bezalt selbes.

Nacher haben sie mich gebetten umb ein Schreiben auf die Oxen und Gespann halben, das inen verpliben ist, damit das inen derselbig Fierst bassiren [7]) leiss.

Vernnehr, hat er mich gebeten umb ainen Prieff von Wegen des Wegler-Begs halben [8]). Was die Sahen bedroffen haben, hat dem vorygen Zolner zue gehört und nit inne; sie haben auh dem selbign Allex und Manno den Zol nit lassen wellen, sondern ime auss der Handt genomben.

---

1) «Ce şi-aŭ tocmit [Petru-Vodă] lucrurile înnainte, şi lăsă boierĭ să păzească Scaunul ţĕreĭ» (Ureche, 238).

2) V. nle CCCCXLVIII-IX, pp. 317-20.

3) Manea. V. nu CCCCXLVIII, p. 318.

4) Ţiva, Giva, Giovanni (de' Marini Poli).

5) V. prefaţa saŭ Ureche, 238.

6) Cuvîntul e scris de două orĭ în original.

7) *Passiren.*

8) V. mai sus, p. 318, nota 1.

Das aber er Zibuy furgibt, er hab an dem Viech Schaden gehabt, das ist nit wahr, sonder sein Mitgespan, der Dominikh, der hat das selbig eingenomben und empfangen. Dass hat miehr mein gewester Cantzler herauss geschriben und berichtet; sie haben mih etlih Mall also aufgesetz und begerdt, ich solt innen Prieff geben, sie wolten wider in das Landt ziehen; da haben sie alle Zeit miehr fuergelogen.

(De altă mână:)

Der Zollner Schreiben, welliches mier Euere Gnaden zuegeschickt hat, hab ich wol verstandten. Wellen unss auh alle zu Lungen maghen [1]), auch den Cantzler, der des Landt Einnember gewesn ist und bey miehr und bey andern Fursten gediendt hat, auch zu Lunger gemaht, und alle meine Leit, auch die Khaufleit die darbey gewesen sein, die haben sie auch zu Lunger gemaht; Euere Gnaden, die wellen nuer iern Glauben vgeben *(sic)*, und unss nit. Gott ist mein Zeug und vil Christen Menschen, alles das was ich vor Eueren Gnaden geredt oder geschriben hab, das ist also, und nit anders; nuer das sein wiehr dran schuldtig, wier haben khainen Thocktorus, der unss die Sahen khindt aussfueren (?) oder Bericht geben; auch haben wir khaine Thulmätzsch, der die Sachen verstiendt; wier sein verlassne Leit; wier haben niemandt den Gott unnd Ir Furstliche Durchlaucht zu unserm allergnedigsten Herr. Euere Gnaden die wissen inne wol zu thain; ich khan mih weider niht referiern. Hirmit thue ich mich Eueren Gnaden bevelhen.

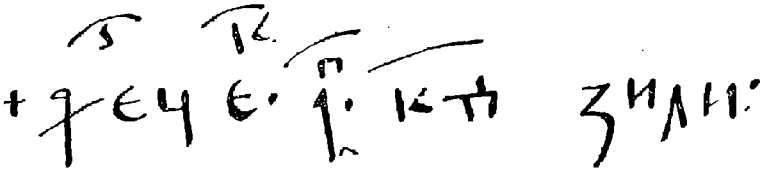

(De mâna luĭ Petru Șchiopul=
«† Herțec, April 24 zili.»)

(*Ibid.*, I.)

CCCCLVIII.

1593, prinMaiŭ [2]). Seifried, baron de Promnitz și Daniil, prinț de Buchau, către Împĕrat, despre planurile regale ale verilor Báthory.

(Cardinalul Báthory [3]) vrea să se facă mirean.) Der Batori in Siebenbürgen [4]) hette zwar des Königs [in Polen] Schwester begeret, darauf aber keine Antwort empfangen. Ja der König hette sich auf solch Anbringen erkleret, er mochte den Cantzler [5]) nit zum Schwager haben . . . . . .

---

1) *Zu Lügnern machen.*

2) Pe dos e scris: «Um May 1593.»

3) Pentru tinerețа luĭ Andreĭ Báthory, episcop de Ermeland, viitorul principe al Ardealuluĭ, v. *Stefan Báthory und eine ungarische Verschwörung*, în *Ungarische Revue*, 1887, pp. 383 și urm.

4) Sigismund Báthory. Pentru planurile sale de căsătorie, v. și maĭ sus, p. 235, nº CCCLX.

5) Ioan Zamoyski, rudă cu Báthoryĭ prin căsătoria sa cu Griselida Báthory.

Der Batori in Siebenbürgen sol den Türcken, dass er ihn zue dieser Cron promoviren welle, angelangt und gepetten haben, welches ihme auch zuegesagt; doch vermeint man, der Cantzler meine es weder mit ihm noch mit dem Cardinal treulich

. . . . . .

(Andreĭ a intrat în Varşovia cu o pompă aproape regală. I s'a promis regenţa în absenţa regeluĭ şi mulţĭ banĭ. N'a căpĕtat apoĭ nimic, şi s'a dus nemulţămit) [1].

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Polonica*, 1593.)

CCCCLIX.

Fraţiĭ de' Marini Poli către Andrea «Unterpergh, comesario del serenissimo duca di Mantua in Espruch, *manu propria*», despre intenţia luĭ Petru-Vodă de a fugi.

Bozen («in Bollgiano»), 1593, 5 Maiŭ.

. . . . Per corrier di Augusta [2] altro giorno li scrisi quanto ocoreva; di poi altro giorno l'omo detovi, Armeno, che n'è confesato venir di Turchia . . . e di già altro g[i]orno tornato et spedito in pochi gorni di quì; il quale noi demandando, diceva esser venuto perchè li pagasemo una poliza di ducento taleri; il che non mi consta, ch'esendo con lui sempre caminato esto autuno per quì, e poi andato e Costantinopoli e Andrenopoli, per aver a tornar quì per tal aver di ducento ttaleri, e spedirlo in 2 o 3 giorni. Ad ciò agiongo che, per lettera di 30 aprile, mi scriveno di Venetia un signor Bernardo di Nale, Ragusseo [3], mercante integerrimo, che non poli saper si avuto aversario nostro in Colegio [4] salvo condutto, ma ben dice aver inteso da messer Aloise Spai, citadin degnio di fede [5], amico intimo et factor di signora Matzora [6], che stà a Venetia, ameda del nepote di questo, ch'è Turco [7], qual Sp[ai] à dito che spetano di dì in dì aversario in Venetia; oltra di questo, li reponsi publici di Venetia, vi averete visto che cosa scriveno di eso; per le qual cause e per suo quì proceder, và per viole, alieno di che Sua Alteza à requisito e pregato per amicabil composicione, e stuffi ormai comisari; nome si speta aver la relacion. In tanto, se lui con solita astucia fuge, come dubitamo, per li inditti a che siamo, et che a Venetia abia paratto lo suo destinato viagio, come riporsi [8] diceno, senon con questa, quanto prima, mi par di necesità suplicar Sua Alteza Serenissima li sia fata pena, ocorente non parte avanti fine, como à promeso a Sua Alteza; e questo quanto a mio interese; quanto poy a beneficio o maleficio di cristiani sua andata sarebe, a noi non concerne

---

1) Un alt raport cu această dată aproximativă vorbeşte de intenţia cancelariuluĭ de a face rege pe Andreĭ, care, resignând, ar lua pe sora luĭ Sigismund al III[lea]. Dar eĭ cred resignarea pentru moment nesigură. E reînnoită ştirea cu Sigismund Báthory.

La 4 Iunie, după alt raport, ar fi fost în audienţă la cancelariŭ, care li arată că un om al săŭ de la Cetatea-Albă («Bialogrod») i-a spus că se adună acolo la 10—20.000 de Tatarĭ, cu scop nesigur: se crede că vor merge, prin Ardeal, spre Ungaria. Andreĭ Báthory a plecat la 12 Iunie fără a-şĭ vedea împlinite cererile.

2) Augsburg.

3) V., pentru această familie, *An. Acad. Rom.*, ser. a 2[a], secţ. ist., XVIII, 79, nota.

4) Colegiul veneţian. V. maĭ sus, p. 210, nota 2.

5) Asupra luĭ Aloise Spă, v. *An. Acad. Rom., l. c.*, 8.

6) Asupra Mărioareĭ Vallarga Adorno, v. *ibid.*, 8 şi urm.

7) Mihnea-Vodă, mazilit în Februar 1591. V. *ibid.*, 99 şi urm.

8) *Risposi*, adecă *avisi*.

penetrar più oltra, ma ogni mal indicar. Avendolli deto Pasqual, mio fratello, in causa di nostro adversario, solo li supplicho e prego che Vostra Signoria Magnifica Illustrissima suplica a Sua Allteza Serenissima e Clementisima per il sufragio, aciò non fugie, come disegnia e come ben son informato quì dali sui, ch'el vol far questa burlla; però la suplico per le visiere di Iesu Cristo a pregar e supllicar Sua Serenissima Clemenza, ch' ordina qualche sufragio, sia ritenuto o sequestrato, sino che sie visto questa causa, che niente quà non voll fare quel che hà promeso a Sua Allteza Serenissima, nome và inganando e intertenendo sino li sia comoda la destinata fuga e dapoi chelli è vegniuto quell' Ermeno di Constantinopulli con lettere e rimandatolli direcavo domenicha pasata [1], da poi che noi abiamo scrito letere a Vostra Signoria Magnifica Illustrissima; quall' Ermeno, ill quall' Ermeno *(sic)*, Bostano tiamato per nome, l'è stato sempre in sua compagnia, dapol ch' ell' è fugitto, e in Viena, in Tullna [2], e da per tuta Germania; da ch' a pasato poi di quà questo, pasato di quà, l'aveva mandato a Constantinopulli; e mollti alltri venivano, ajltri vengono, come più particollaro potrebeno dar relacioni questri *(sic)* signori che sono quà principalli; e, perchè tanto veramente non mi dispiace rebedella mia povera fachultà, che me à tollto con fraude e ingano, sicome i signori comesari di tuto darano distinto regualio e informatione a Sua Allteza Serenissima, perchè subito che vieguiuto, negava delli comesari, poi nega a tuto quello hà promeso e supllicato a Sua Allteza Serenissima, che si vede un amichevolle componimento e acordo; ma tuta via con sui solitti garbulli et inanie alla turchescha, tuto in aere e senza fondamentto, senza deritura, e noi colle scriture liare *(sic)*, fate di sua mano in sua autorità, con frode e ingani, e in riporto a quelle avendo dato ampla boglia e auctorità alli signori comesari che faciano di allto e baso quelli che per iustitia e confieza si pare, e qualche cossa è di mancho, sicome da essi signori comesari crederò sarà deciarito *(sic)* e informata Sua Altezza Serenissima *ad plenum*; perchè tuta volia negando quell ch' elli per scriture e quà promete, come il tuto si vederà particolaro per le proposte e risposte, metendosi lui, Moldavo, in gran superbia, da poi che questo Ermeno lli à vegnuto di Constantinopulli con letere. Non per la pradicha che hò di quelli paesi turcheschi non judicho bene; questo a me ben non tocha; solo aviso Vostra Signoria Magnifica per giello della cristianittà, sapendo i giesti e modi di Turchi, maxime in questi tempi di adeso, delle guere. Li recordo per quelle llettere di signor cangillier, e quelle ben prego ancora dall Serenissimo duca di Mantua [3] per il serenissimo gardinalle di Trento, che di tuto a Vostra Signoria Magnifica restarò all solito oblegatisimo; che Vostra Signoria Magnifica sà che [non] abiamo alltri quà, nome la clemenza di Sua Allteza Serenissima et Vostra Signoria Magnifica e, selli pare, dir a Sua Alltezza Serenissima per questo omo venutolli da Constantinopolli e andatolli di recavo in posta subita; aciò poi, intravegniendo qualche desgusto, Sua Alltezza Serenissima non dica, perchè non avemo avisato, come pratichi de paesi turcheschi e servitori familliari della excellsa Casa *Austriae, maxime* in questi tempi di guere, che cossì fatti inimissi cristiani e devotissimi de Turchi prosumano far queste cose di suspetti grandi. Con questa li baso la mano di core, pregandolli da Idio fellicità e contento. Data alli 5 di magio 1593, in Bollgiano [4].

Di Vostra Signoria Magnifica Illustrissima per servirlla sempre

Pasquall e Giovani Marini, fratelli, Ragusei [5].

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

1) Fusese 23 Maiŭ.

2) V. maĭ sus, pp. 250-3.

3) Ducele de Mantova, Vincenţiu I^iu, era cumnatul archiducelui Ferdinand.

4) Bolzano, Bozen.

5) V., pentru proces, pp. 320 şi urm. Alte documente privitoare la această afacere se vor publica în *Apendice*.

CCCCLX.

Policrat Kamerinos către Petru Șchiopul, rugându-l să vie la Poartă spre a lua Domnia. [Constantinopol,] [1593,] 7 (17) Maiŭ.

Θεός,

† Εὐσεβέστατε, ἐνδοξότατε καὶ ἐκλαμπρότατε εἰμὰν αὐθέντι, Ἰωάννης Πέτρου Βοεβόδας καὶ πρώην αὐθέντα πάσης Μολδοβλαχίας, καὶ τὸν ἐκλαμπράτατον καὶ ἐνδοξότατον ἰὼν καὶ αὐθέντα μας Στέφαν Βοεβόδα, τὶν αὐθεντίαν σας δουλλικῶς προσκοινοῦμεν ἐμὶς εἰ δούλιν σου, καὶ δεόμεστεν τὸν Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ εὑρῖν τὶν αὐθεντί(ν)αν σας ἡ παροῦσαν μας γραφὶ ἐν ὑγίᾳ καὶ μεγάλιν *(sic)* χαρᾷ, ὅς ὡρίζι τῖς αὐθεντίαν σας. Ἐπὶ ἄν 'ρίζις, αὐθέντι, νὰ μάθις καὶ περὶ εἰμᾶς, τοὺς δούλους σας, Θεοῦ θέλοντος καὶ μετ' ὁριζικὸν τῖς αὐθεντίαν σας, καλὸς εἰπέρχομεν ἔος νῖν, πλίν, αὐθέντι πολιχρονιμένε, τίμιον γράμα τῖς αὐθεντίαν σου, ὁποῦ εἰθέλετ ὁρίσι καὶ ἐλθὲν 'ς τὸν ἄρχον[τα] τὸν Καντακουζινὸν μπάνον 1), ἐλάβαμαν, καὶ μεγάλος εὐράνθιμαν καὶ ἐχάριμαν ὅπερ εἰκούσαμαν περίτε ἰσιγίετ τῖς αὐθεντίαν σας. Ὅμος, μετὰ νὰ εὑρέθι καὶ ὁ ἄρχον ὁ κύριος Ἀνδρέας ὁ Χάτμανος 2) καὶ ὁ κύριος Νικόλαος ὁ Στόλνικος 3), ἤλθαμαν ὅλι 'ς ἕναν τόπον, καὶ ἐσυνφονίσαμαν πὸς νὰ βάλομεν κάπαν μὲ τοῦ Θεοῦ τὶν βοείθιαν, νὰ δουλεύσομεν τὶν αὐθεντίαν σου νὰ καταξιοθῖς εἰς τὸν μπαλεὸν θρόνον τῖς πατρίδος, εἴγουν 'ς τὶν Βλαχίαν, μπόρι νά 'στι σταθῖ καὶ ἐκῖνος ὁ ταλέπορος ὁ τόπος ὁ κιντινέμενος. Ὅμος, αὐθέντι, ἰς τοῦτο δεόμαιτεν καὶ παρακαλοῦμεν τὶν αὐθεντίαν σου νὰ ὁρίσις χορὶς κἀμίαν ἔνιαν, διότις δὲν ἶνε μόνον ἐδικόν μας θέλιμα, ὅποι ἐφάγαμαν τὸ φόμιν τῖς αὐθεντίαν σας καὶ ἐπιθιμοῦμεν νὰ ἀπολαύσομεν τὶν αὐθεντίαν σας, μοναχὰ ὁ πολιχρονίμενος ὁ Βασιλεὺς ὅρισεν καὶ ὁ αὐθέντις ὁ Βεζίρις 4), ἐβλέποντας τὰ κίντινα τοῦ τόπου καὶ τοὺς τζοπανίδες ὅπου ἐπροξενίθικαν ἀφ'ὅν ἐδιάβις ἰ αὐθεντίαν σου 5), καὶ ἐχάλασαν τὸν κόσμον. Λιπὸν, αὐθέντι, μὶ τὸ μακρένισάν σαι πολὶ

Cu Dumnezeŭ.

Prea-cucernice, prea-gloriosule și prea-strălucitule Domn al nostru, Ioan Petru Voevod și fost Domn al întregeĭ Moldovlachiĭ. [Pe tine] și pe prea-strălucitul și prea-gloriosul [tăŭ] fiŭ și Domn al nostru Ștefan-Voevod, pe Domniile-Voastre cu umilință le salutăm noĭ, robiĭ tăĭ, și rugăm pe Domnul Dumnezeŭ să vă afle pe Domnia-Voastră scrisoarea noastră de față în sănătate și mare mulțămire, cum doriți și Domnia-Voastră. Dacă vreĭ apoĭ, Doamne, să afli și despre noĭ, robiĭ tăĭ, cu voia luĭ Dumnezeŭ și a Domnieĭ-Voastre, suntem bine până acum; numaĭ cât, Doamne (care să trăiești mulți anĭ), am primit scrisoarea Domnieĭ-Tale cinstită, pe care aĭ bine-voit s'o trimeți către domnul Cantacuzino Banul, și mult ne-am bucurat că am audit despre sănătatea Domnieĭ-Voastre. Însă, găsindu-se și boierul Dumnealuĭ Andreĭ Hatmanul și Dumnealuĭ Nicolae Stolnicul, ne-am adunat toți la un loc, și ne-am înțeles ce chip să găsim, cu ajutorul luĭ Dumnedeŭ, ca să te slujim pe Domnia-Ta ca să te învredniceștĭ de tronul vechiŭ al patrieĭ, adecă de «Valachia»,—poate să se îndrepte și acel loc nenorocit și primejduit. Însă, Doamne, pentru aceia ne rugăm de Domnia-Ta să te hotărești fără vre-o grijă, căcĭ nu e numaĭ voia noastră, cari am mâncat pânea Domnieĭ-Tale și dorim să te avem pe Domnia-Ta, ci Sultanul, care să trăiască mulțĭ anĭ, a hotărît, și Dumnealuĭ Vizirul, cătând la primejdiile țereĭ și la ciobaniĭ cari i s'aŭ dat de când te-aĭ dus Domnia-Ta și aŭ ruinat lumea. Decĭ, Doamne, să nu te zăbovească mult Dumnezeŭ, ci hotărește-te cât maĭ iute, căcĭ ar fi zã-

1) V. p. 207, nota 2.

2) Unul din boierii cari întovărășiră pe Petru-Vodă în fuga sa din Moldova (Ureche, 238).

3) Citat în unele documente de la Petru. Pentru numele său de familie, v. la *Apendice*, chitanța grecească cu data de 28 Iulie 1588.

4) Sinan-Paşa.

5) În Moldova fusese de atunci numaĭ Aron, decĭ de Muntenia e vorba aicĭ: acolo stătuse Domnĭ Ștefan Surdul și Alexandru-cel-Rĕŭ.

χρόνι ὁ Θεός, μόνον τὸ γλιγορότερον νὰ ὁρίσις, ὅτι ἂν γίνι ἀργὶ τὰ πέντι μας· δισκολία ἔτζι νὰ τοὺς γνορίσι ἡ αὐθεντίαν σου· μόνον κατὰ τὸν ὁρισμὸν τῆς Βασιλίας καὶ κατὰ τὲς γραφὲς τοῦ ἄρχοντος τοῦ μπάνου χρία ἔνε νὰ πάρις κόπον ὅσο ὅπου ἔνε το δινατότερον. Ἐμῆς ἔχομεν τὸν Θεὸν μάρτιραν πὸς ἔχομεν εἰθιμοία διὰ τὶν δούλεφιν τῆς αὐθεντίαν σου, διότις μόνον τὶν ψιχὶν ἔχομεν ἀπὸ τὸν Θεόν, εἰ δὲ τὶν τιμὶν ὅπου ὄχαν ἡ ἀδελφί μας καὶ ἐμῆς 'ς τὸν καιρὸν τῆς αὐθεντίαν σου, δὲν ἠμποροῦμεν να λίψομεν ἀπὸ τὶν δούλευσιν τῆς αὐθεντίαν σου, ὅσο ὅπου ἔχομεν τὰ μάτια ἀνικτά. Καὶ τίμιον γράμα τῆς αὐθεντίαν σου νὰ ἔχομεν, μὲ τίναν στίλις· ὅμος τὰ νὰ ὀξεύρομαν πότε ὁρίζις νὰ κινισθῆς ἀπὸ αὐτοῦ· οὕτος τῆς ὅρας. Καὶ εἰ χρόνι τῆς αὐθεντίαν σου πολὶ καὶ καλί.

Ὀλιγερὸς δοῦλος τῆς αὐθεντίαν σου

Πολυκράτης Καμερηνός,
δοῦλος τῆς αὐθεντία σου.

Τοῦ ταπινοῦ δούλου σὸν ἀπολολικαμένι ἡ ἀδελφοὶ καὶ εἰ ἕτερι ὅλι ὅσοι ἀγρικοῦντε μετ' ἐμᾶς, ὅλι εἰς τὶν δούλευσιν τῆς αὐθεντίαν σου εὑρίσκοντε.

Μενὶ Μαείου ζ'.

Καὶ τὸν πα[πᾶ] κὶρ Ἀδὰμ [1]) μετάνιαν πιοῦμεν, καὶ τὸν ἄρχον[τα] κὶρ Καμεράσι [2]) μετὰ τοῦ ἄρχ[οντος] κὶρ Ζάτου [3]) πολὰ χερετοῦμεν, καὶ τοὺς ἐπιλίπους ἄρχοντας ὅλους χερετοῦμεν.

(Pe V°, de mâna lui Petru Șchiopul: «Ghilig.»)

darnice suferințele noastre; e greŭ așa să le știe Domnia-Ta; dar după porunca Împĕrăției și după scrisorile boieruluĭ Ban trebuie să facĭ un chip pe cât se poate. Noĭ avem martur pe Dumnezeŭ că avem tragere de inimă pentru slujba Domnieĭ-Tale, căcĭ sufletul numaĭ îl avem de la Dumnezeŭ, iar, pentru cinstea ce aŭ avut-o frații noștri și noĭ pe timpul Domnieĭ-Tale, nu putem lăsa slujba Domnieĭ-Tale, cât ni sunt ochiĭ deschiși. Și să știm prin cine trimeți cinstita scrisoare a Domnieĭ-Tale și să știm și când te hotărești să plecĭ de acolo; așa staŭ lucrurile acum. Și aniĭ Domnieĭ-Tale să fie mulți și buni.

Umilitul rob al Domnieĭ-Tale

Policrat Kamerinos,
sluga Domnieĭ-Tale.

A plecatuluĭ tăŭ rob frați prăpădiți *(sic)* și ceĭ-l-alți toți câți se află cu noĭ, toți se găsesc la porunca Domnieĭ-Tale.

Luna Maiŭ 7.

Și ne închinăm și părinteluĭ Adam, și salutăm mult pe Dumnealuĭ Căměrașul, cu Dumnealuĭ domnul Zotu, și pe ceĭ-l-alți boieri pe toți îi salutăm.

(Bibl. Ac. Rom., *Actele lui Petru Șchiopul.*)

CCCCLXI.

Ambras, 1593, 8 Maiŭ.

Archiducele Ferdinand către Kühbach și dr. Ioan Renner [4]), ordonându-li a cerceta dacă Petru-Vodă vrea să fugă și a-l aresta chiar, la nevoe.

Was die beede Raguseer, Pasqual und Johann de Marini Poli, an ain inen vertrawte Person, so wol irer gegen und wider Herrn Petern Weyvoda habenden und von euch alss unnsern verordneten Commissarien schwebenden Sachen, alss seines besorgendes Aussreissens und haimblichen Hinwegziehens und allerhand

1) Pentru popa Adam, v. p. 279.
2) Pentru *Gheorghe* Căměrașul (probabil), v. p. 323 și nota 2.
3) Pentru Zotu Țigară, ginerele Domnuluĭ, v. p. 280.
4) V. p. 324, n° CCCCLV.

darunter lauffenden Practickhen halben, geschriben, dass habt Ir aus eingeschlossenem Original zu vernemen [1].

Wann es dann, umb mererlai Ursachen und Bedenckhen Willen, nit guet dass er Weyvoda, nach deme er sich numer ain guete Zeit im Land hin und wider aufgehalten und wir ime auf der Kayserlichen Majestät gnedigs Furschreiben und Begern Underschlaiff geben, ain iezo über und wider seiner unns gegebne schrifftliche Obligation auss dem Staub machen und villeicht ain anders, weder er furgeben und unns berhuembt worden, im Schilt fiehren und practiciern solte, —

So bevelchen wir euch hiemit genediglich dass Ir diss eingeschlossene Schreiben alles seines Inhalts wol erweget und, do dergleichen Suspect seln des Weyvoden haimblichen Abraisens verhanden, dasselbig mit Bestellung guets, vleissigen Aufsehens, durch den Landrichter und andere hierzue teugliche Personen, furkhommet, ine auch selbst, do ettwas gewisses daran sein wurde, mitt Leib und Guet in Arrest und Verbot nemet und weder ine, noch die Seinigen ohne Furweisung von unns habender ordenlicher Patenten nit von dannen lasset. Ob aber die Sachen desswegen anderst beschaffen, und villeicht dieses der Raguseer Furgeben auss einem anderen Fundament herfliessen wurde, sollet Ir unns dessen, sambt deme wie Ir die Sachen zwischen beeden Tailen gestaltet befunden, fürderlich und ohne Einstellen hieher berichten und in all Weg darob sein und diese gewisse Fursehung thuen, dass sich in Mitlst der Weyvoda nit aus dem Staub mache.

Sonder, do ainiche Suspition verhanden, umb Erkhundigung mehrern und bessern Berichts Willen, ettwo ainen seiner Diener, der ime am Maisten vertrawt und umb seine Anschleg und Practic guets Wissen hatt, in Verhafft legen, notwendig examiniern und besprechen, und sein Aussag unns zu unnserer weitern Resolution, sambt Widersendung dess eingeschlossenen Schreiben, forderlich zuekhommen lassent. An deme

. . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Ambraser Hofacten.*)

CCCCLXII.

Archiducele Ferdinand către «Landshaubtman» [2], dându-ĭ ordine analoage cu privire la spionarea și poprirea lui Petru-Vodă. Ambras, 1593, 11 Maiŭ.

Demnach unns furkhommen als solte sich Herr Peter Weyvoda . . . heimblich auss dem Staub zu machen und wider nach der Turckhey zu raisen Willens sein, also dass hierdurch ain anders, weder er furgeben, zu vermuetten, und nit guet, nach dem er diss und andere ostereichische Land zimblich durchsehen, dass er aussreissen solte, derohalben wir unnsern zwischen ime Weyvoda und den Raguseern verordneten Commissarien Bevelch geben auf sein Thuen und Lassen guet Acht zu geben und zu verhueten dass er sich nit von dannen begebe, — welches wir dich hiemit auch genediglich verstendigen wöllen, mit Gnade bevelhende dass du gleichs Fals dein vleissig Acht und Aufmerckhen auf ime bestellest und, da du was fur dich selbst erfehrst oder dir durch bemelte unnsere Commissarien zu wissen gethan wurdet, ine Weyvoda, in Crafft diss, alssbald mit Leib und Guet in Arrest und Verbot nemest. Sonderlichen aber auch darauf bedacht seyest, weil er ainen aignen Diener nach Constantinopl geschickht haben und desselben Widerkhunfft schierist gewarten solle, dass demselben

---

1) V. nº CCCCLIX, pp. 329-30.

2) Din Bozen, Conrad Schuesstl. V. nle CCCCL-LIII, pp. 320 și urm.

Diener die Weg verlegt, dass er nit zu ime seinem Herrn khomen khonne; auch die Brief, so er bey sich haben wirdet, genommen, unns alssbalden zuegeschickht, und er entzwischen auf ainem sicheren Ort und in Still, dass er ime Weyvoda nit furkhomme, biss auf unnser weittere Resolution enthalten werde . . . . . .

(Ibid.)

CCCCLXIII.

Bozen, 1593, 12 Maiŭ.

Ferdinand von Kühbach și Johann Renner către archiducele Ferdinand, despre părerea lor asupra planurilor luĭ Petru-Vodă și feluluĭ săŭ de viață.

(A primit ordinul din 8 [1]:) dass haben wier aus dem Befelch, so mier von Khuepach, den 10 huius, geandtworth worden . . ., vernomen. (Crede:) Erstes. So wirth Euer Fürstlichen Durchlaucht gehaimen Rath und Obristen Hofcantzler Herren Justinian Moser [2] gueth in Gedenckhen sein, dass, gleich Anfangs, alls der moldawisch Furst Petrus Weywoda auf Euer Durchlaucht gnedigiste Erlaubnis alheer zue Wonung khomen, den Herren ich in Geheimb zuegeschriben, wie mich auseeh, so seye dise dàs Moldauers Wonung alhie ettwas zu frey; dan er schickh teglich von seinem Hofgesind Leith hinweckh und es khumen deren auch immerzue heerheer, umbewisst, wass dere *negotia* sein, oder wass dies fur Pratiggen fueren wirden; seiner Techterman und andere mer aus den Seinigen sich wider ire Furgäben geen Venëdig nidergelassen und ettlich andere widerumben in Pollen verraist sein; — weill es nu ain unverkhendts Volckh, die Leif der Welth jetzth seer gefcrlich, auch den Venëdigern (ausser der christlichen Religion) nicht fill merers alls den Tirggen zu treuen, so hab ich dannechst, als Euer Fürstlichen Durchlaucht gehorsamister Dienner ainer, und deme die Vierthlhaubtmanschafft der Undtern Etsch von Euer Durchlaucht genedigist vertrauth worden, solliches gehorsamb[ist] anmelden sollen, auf dass, wo es Noth were, Euer Fürstlichen Durchlaucht solliches zu deren verreren Nachdgedenckhen furpracht werden khin [3]. Ob nun gleich woll auf sollich mein Schreiben mier weitter khein Antworth oder Befelch zuekhemen, so hab ich doch, alls ich schuldig pin, mith allen angelägenen Fleis, auf sein Moldauers und seiner Zuegethanen Lëbenwendl, Thuen und Lassen gar eben Acht gehabth, micht deren aufs Genauist so miglichen gewësen erkhundigt und dën Wëgen, mith 3. seiner Tulmätschen (deren 2. noch hie sein, und der dritt sich in des Herzogen von Bairen [4] Diensten sich seidtheer begëben haben sollth) guette Khundtschafft gemacht; die offtmalls zu mier berueffen, und aus innen zu erkhundigen verhofft, was doch sein dës Fürsten Furnemen und were seine Leith seyn. Ittem, ich pin auch ettlich Mall selbst zu in khomen und denne in mein Heus geladen (wie dan ains Malls Euer Durchlaucht Rath und Camerer-Herr Petter von Molörth, Freyherr, gëgenwärtig gewësen), darmith ich *familiariter* mith deme conversieren khin und zu fragen Ursach hab. Aber, in der Warheith Gottes, annderst nichts erfaren khin, alls das er wie ein irrendts Schaf, das voller Forcht löbth und nicht weis wo hinaus oder wo er sicher sey, in hechster Betriebnus und Angsten, unresolfierter seines Vorhabens, pis auf dise Stundt verharreth. Erstlichen hatt er mith grosser Vorcht (wie ich wollgespirth und aus villen Geperden

---

1) V. nº CCCCLXI, pp. 332-3.
2) Numele e cetit greșit Weser la nº CCCCXVI, p. 284.
3) V. nº CCCCXVI, pp. 284-5.
4) V. pp. 262-3.

abnemen khin) mith mier conversieren lassen, auch jederzeidt ettlich aus den Seinigen gegenwërtig sein lassen, die geherth, wass er mith mier durch den Tulmätschen geräth; hernach aber und jetzth imerdar schafft er auch die Vertreutischen *(sic)* ab, und lass den Tulmätsch nur allein darpey: Khlag mier wie dann die so mith ime khomen, alle von inen zu weichen, und der merer Thaill wider in Polen zu ziechen begeren. Allda hab ime der Khunig 4. Dörffer zu bewonnen geschiekht und vererth. Er aber, sambth seinem Sun, habe dahin khein Hertz noch Gemieth, sunder wolth geren undter Euer Fürstlichen Durchlaucht (die er zue seinem Vattern und nach Gott fur seinen und seines Khindts hechsten Wolthetter hellth und erkhenn) Gepieth löben und sterben; wen er nur wisseth, wie er doch khindte ein Einkhomen bekhomen, dass er nicht allso verderblich von seinen Haubtguetter zören törfft, und dass er ain aigne Wonung hëth; er heb gleich woll in den Landt, und furnemblichen allhie, gar viel Ehre und Gueths empfangen, aber es sey die teisch Sprach so schwere, dass er und die Seinigen sich deren gar nicht khin fechig machen; wiss allso nicht wie er all seinen Sachen thuen soll. Alls ich ime aber geratten, er soll seinen Sun und noch ettlich junge pey in habende Khnaben allhie in die Schuelen geen und die teisch Sprach lernen lassen, weill der Jugendt solliches gar leicht sey, so khin er von seinen aignen Khindt mer Verthrauen alls von einem Tollmätschen hoffen, und were nöbenhin ain solliche Gewonhaidt und Vertreilichaidt einnemen (?); der er die Lieplichaidt der riebigen und sichren Wonung teglich mer empfinden, und in Ubrigen von Euer Fürstlichen Durchlaucht so gnedigist und vätterlich were bedacht werden, dass er und sein Sun an allen Zweifell zeithlich und ebig contentiert pleiben; er soll nur an Euer Durchlaucht gnedigiste Erlaubnus, Rath und Guethachten nichts veröderlichen, wöder in der Wonung noch Andren furnemen; wëllen je seine Herren und Untergëbene nicht alle pey in verpleiben, so soll er deren in Gotts Namen ettliche ziechen lassen, doch mith Euer Fürstlichen Durchlaucht Erlaubnus; dan er hab irrer mer Schaden, alls Nutz. Sollich und weitleiffigere Gesprech hath er in allmall lassen gefallen, mier hoch darumb danckht, und die ins Werckh zu richten versprochen, mier auch sein Sun (den holczeligen Khnaben, Gott behieth in vor allen Ubell) offt treuherzig befelchen und, da Gott geerechtig uber in pietten wurd, soll Euer Durchlaucht jehedem von seinentwëgen gehorsamist befelchen, mith fëllen Anspierung. Alls pald ich wider von ime khomen und er filleicht mein Guethachten seinen Leitten anzaigt, so haben sy in gennzlichen wider abgehallten, dass er den Khnaben nicht in die Schuell geschickht, noch weitter sein Vorhaben ins Werckh gericht; sunder sich zu meiner Widerkhunfft allmall entschuldigkh, er wölls noch thuen; lies ime zuvor in ieren Gesatz und Sprach pas studieren lassen, hernach das Ubrig auch, mith dem Teutsch und Latein, ins Werckh richten, wie ich ime geratten; der Tulmätsch aber hath mier dan in Gehaimb vermelth, er törfft vor seinen Geistlichen nicht thuen, die wären aber sorgendt es möchten den selben ier Stipendia und Undterhelltungen abgeen. Ich hab auch nicht undterlassen deme anzuzaigen, er Herr Weyvoda soll sächen, heb er sein Vermügen nicht in dem Landt, dass ers noch daheer pring und Euer Fürstlichen Durchlaucht Guethachten nach dass anläg, dan, do er sterben soll, so wurde seine Leith die Thaillung undter innen selbst machen, und villeicht seines lieben Khindts vergössen, wie den seiner Tochterman in mer Wägen (alls ich bericht worden) seinen Giettl nach tracht; das er alles Ubrig weer von Euer Durchlaucht gnedigist sich der Sachen annemen wurd, wie sy dan auch der gar Armen undter ieren landtsfürstlichen Gepieth nicht vergäss. Hab auch noch weitteer deme anzaigen lassen, wie geferlich mith den Venëdigern zu hendlen, wie geldtsiech und woll verwandt sy mith den Tirggen sein. Ittem, wass der wellschen und pollnischen Nätion zu trawen sey, wie er Herr Weyvoda in seinen Durchreisen mith Schaden inen worden, — allso dass ich dan die Augen offtmalls ubergeen sächen. Und ist löstlichen der Entschlus gewesen, sich selbst pey Euer Durchlaucht zu erzaigen, auch mith deren aller seiner Obligen halben ausfierlich Rath zu haben und sich zu resolfieren. Zu seiner Widerkhunfft aber hath

er mier vermelden lassen, es hebs die Glëgenhaidt, der heiligen Zeidt halben [1]), nicht gëben, und ist gleich in den allten unresolfierlichen *terminos*. So vill hath sich ungeferlich in seinem Hiesein zwischen ime Herren Weyvodä und mier begäben. Aber niemallen häth ich vermërckht, noch durch ainiche Vermuetung argumentieren khinen, dass er gesunnen were, haimblich sich aus dem Landt zu machen; dass vermeld Euer Durchlaucht ich pey dem Glib und Gehorsamb, so ich deren schuldig pin.

Alls nu die Ragusey . . . willen, Euer Durchlaucht Comission an uns gepracht; heben sich dergleichen, wie sy geschriben tun, uns, sunderlich *privatim* an mich von Khuepach, gar weitleiffig motegiert, die Ursachen ierer Vermuettungen erzaigt . . .; aber, in Warhaidt . . ., bey uns hath ier Fürgeben khein rechten Grundt haben wöllen; dan die Passion, dass sy seine Gögenthaill sein und pis heer khain Hofnung der Erstattung ieres Begeers sächen (wie wier dan noch alls uber allen angewendten Fleis khein Giette erhandlen, auch anderst nichts aus ime pringen khin, allein ime geschäch durch sy ungiettlich und unrecht, hof sich mith Recht ierer Ansprachen zu entpinden) . . ., ursacht ain natürlichen Rach darumb; so vill mer zueniembth, weill sy aus italianischen Geplieth sein, und derselben Hiczigkhaidt auch ettwas participieren möchten; dahero suecht man allerhandt Mittell, wie ain Theill den andern verunglimpft; und das sein mentschliche (?) und pey jeziger Weldt wider nur gar zu bekhanndte Ursachen; worumben die guetten Leith in disen ieren Furgeben sich auch irren möchten.

(Petru nu va fugi: ştie pericolul ce ar resulta.) Er weis dass er mitten in Landt sitzth, heth so vill Gesind, Weib und Khinder, auch zimblich vill Gietter, khan die Sprach nicht, tirf sich der teutschen Tulmätschen behelffen, hath nur ain Landtstrasse und khindt, eher er aus dem Landt khumbt, leichtlich ertappth werden; und, ob er schon, sambt seinen Sun, entkhomen oder entrinnen möcht (däs doch auch durch eilende Flucht harth zuegieng, weill er allth, paufällig und zu sterckhen Reitten, eines Leibschadens halben, so heisst Marecz *(sic)*, oder sein Schwager möchten gesächen haben, nicht qualificierth), sein Hab und Gesindl begäbendt, — dis doch gar nicht vermuettlich, — so wais er doch gar well die Macht Euer Fürstlichen Durchlaucht und des hochlöblichen Haus Österreichs, dass er auch von den Venedigern wider sy nicht geschutzth wurd . . . .

So list sich auch sunst khein sollicher Verdacht pey der (?) Partey sein mërckhen, dan der Armenier so neulich von Constantinopell khomen und wider von ime Fursten dahin geschickt werden sein soll [2]), hath, unsern vernembnen Bericht nach, die Geldt-Summen, so er in ettlichen khriechischen Klostern hin undt wider aigen hath, erhöben und heer pringen sollen; der ist aber unverrichter Sachen, nicht mith khlainen Schrickhen däs Furstens, heerkhomen, und alls pald wider von ime vorth geschickht, und mierer Gwalth und Befelch gäben worden, sollich Geldt zu erhäben; dass haben wir fur uns selbst von Tollmätschen erkhundigt. So hab ich von Khuepach, alls in den gemainen Avisi von Venedig mier zuekhomen, es werd der wallachisch Furst pald nach Constantinopel abraisen, inne Herren Weyvodä ansprechen lassen, worbei dass vermueth und geschriben werd; da heth er mier zu Bescheid gëben, es sey der jung Herr aus der Grossen-Wallachey, dössen Vattern der Khunig aus Polen enthaubten lassen, der sey durch Steier und Khernten nach Friaul, und von dannen uf Venëdig zuezogen [3]); und wer gar nicht er vermeldt, dan ime sollth Goth beweren, dass er an Euer Durchlaucht Erlaubnis aus dem Landt wöll, geschweigen zu dem Tirggen ziechen wolth; dan er sey fro dass er ain Mall dässelben Gwalth entkhomen sey; dass Alles werden Euer Durchlaucht auch vor gnuegsamen Bericht haben.

In seinem Hauswësen sieht es noch weniger ainicher Flucht gleich, dan er sich imerdar mer einricht hath. Erst, ain Gartten befenden, darein er ain Pad (mith undterthenigister Reverenz zu melden) zu pauen gesunen, wie er dan auch, umb ain Orth

---

1) V p. 329, nota 2.

2) V. p. 329.

3) Pentru plecarea lui Bogdan, fiul lui Iancu Sasul, la Constantinopol, v. *Anal. Ac. Rom.*, seria a 2ª, secţ. ist., XXI, 252-3.

die Frisch zu besuechen trachten und umbsechen lest, darmith nun nicht ettwo ain unnetwendige ime Fursten verclienerliche Unnrue durch uns angerichteth wurd.

(Să judece și el. Din parte-ĭ, va veghia bine, cunoscênd însuși «wie schädlichs und schimpflich es der gannzen Christenhaith were, so er dass von ime besorgt wirth, ins Werckh richten soll.» Recomandațiile princiare, papale, regale, imperiale ș. a. ce are Petru înlătură însă ideia,) auch die Erkhendtnus seiner Person von villen cristlichen Fursten und Potschafften; jedoch ist zeitige guette Fursechung nicht Schad, wie dan auch an den Orth-Pässen auf ime und seine Diener oder Leith (so der Claidung und Sprach halben gueth zu erkhennen) Acht zu haben nicht unnethwendig; und wier zu Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigisten Nachgedenckhen auch stëllen, ob dieselben ettwo ain Mall die Prief, so seine Leith auf Venedig und von dannen heraus schickhen und fueren, aufhallten und ersëchen lassen wollten, daraus leichtlich ieres Furnemens ain Substantz khindte gezogen werden. Man möchts auch pey der Augspurger Post, so geen Venëdig und dannen heraus, ettwo beckhomen; die Vertelmätschung khindt durch seinen gewësnen Dienner, den Jacoben, so jetzth in Pairen sein soll, fuegelich beschëchen.

(Scrie însuși, pentru a păstra secretul. Anexează scrisoarea Ragusanilor din 5 Maiŭ [1]).)

(*Ibid.*, I.)

CCCCLXIV.

Ferdinand von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre o întrevedere cu Petru-Vodă, care i-a vorbit în privința fugeĭ și procesuluĭ. Bozen, 1593, 16 Maiŭ.

. . . . Derselben soll ich unndterthenigist nicht verhallten, dass ann heuth der moldawisch Furst Petrus Weyvodä zu mier zu khomen begerth, vermelde[n]dt wie er mier wass vertreilichs zu vermelden heth. Alls ich aber mich zu ime verfiegt, hath er mier, in Peysein Herren Cristoff-Oth-Merizen Colonä, Freyherren zu Välls, Balthausern Zimerförg unnd aines seines Tollmätschen, Tomäss genanndt, die zugögen gewösen (dann ich allein die Sachen nicht annheren wöllen), anntzaigen unnd vermelden lassen, er besorg sich aufs Hechst, seine Widersacher die Räguseer möchten pey Euer Fürstlichen Durchlaucht inne schwerlich hinann gëben und mith fillen Ungerundt verhast machen, darmith Euer Durchlaucht ein Unngnad auf in wurffen; und er hab nymer auf der Weldt niemanndt zu dem er mer Verthrawen säez, alls eben zu Euer Fürstlichen Durchlaucht; do nun die selben ime ungnedig sein wurden, so weer er gleich zeittlich gar verlassen. Pith mich derwögen durch Gottes Willen, ich soll Euer Fürstlichen Durchlaucht gehorsamist, das sein Furpringen zueschreiben, dieselbig auch unndterthenigist pitten, dass sy widerwertigs nicht, ane gnuegsamen Grundt (wie er dan gentzlich hoff), vonn ime glauben wöllen, sunder in Allen zuvor sein Bericht abfordern; so werden Euer Fürstliche Durchlaucht ime jederzeidt getrew, erber und aufrecht finnden, wie er dann auch Allen den so er sich gëgen Euer Fürstliche Durchlaucht verobligierth, gewiss unnd entlich nachzusäczen unnd deraus zu schreitten nicht gedenckh. Er wisse auch vor den gerechten Urthaill Gottes zu besteen, dass er seinen Gëgenthaillen, den Raguseern, nichts schuldig, und von denen gar unnpillich verclagt

---

1) V. nº CCCCLX, p. 331 și urm.

worden sey. Demnach er aber inn furgeloffner Hanndlung aigentlich nicht wiss, ob sein Peystanndt alle seine were Behelff von ime recht eingenemen, und allso auch furtragen, so hab er selbst von Mund auss seinem Tollmätschen die Substanez der Hanndlung in seiner Sprach vermeldt, die soll er auf teutsch vertzaichnen; die pith er Furst, soll Euer Fürstlichen Durchlaucht ich gehorsamist uberschickhen [1]), dann er sey ja ain betriebter, verlassner Frembling, deme fill Unnrechts zuegemässen werd, aber sein Hertz befinnd er rain und anne Schuldt, — wie er Furst dan mith ubergangnen nassen Augen, die er geen Himell aufgehëbth, unnd mith dem Zeichen däs heyligen Creutz In unserm Peysein beteuerth unnd geschworen, ime geschäch Unnrecht, er sey denn Raguseern, seinen Gëgenthaillen, nicht allain zu gäben nicht pflichtig, sunder auch aller ierer hie unnd anderer Ortten ausgossner Calumnien unschuldig; er wölls noch alles mith Khundtschafften waar machen, mith weitleiffiger Ausfierung. Alls ich aber vermeldt, er soll sich nicht khimern, Euere Fürstliche Durchlaucht werden ime wider Recht nichts zuefiegen lassen, oder, da er Furst wass schuldig, die Erstattung mith Recht zu erleittern annbefelchen, ich und mein Mithcomissarii wöllen in aller Khirtz Euer Fürstlichen Durchlaucht den Furlauf aller Sachen unndterthenigist berichten, unnd es bedörff der sundern Schrifft, die ettwas unnfurmblich gefëllth, gar nicht; aber auf sein hoches Anhallten hab ich gewilligt Euer Fürstlichen Durchlaucht die zu uberschickhen, und mith Khirtz die Substanz seines Furpringens auch gehorsamist annzumelden, wie hiemith unndterthenigist besicht. Aber in verrerer Conversation hab ich vermelth, wie dass sich nicht wenig zu verwundern, dass er sich so gar nicht resolvier oder sein Verhaben entäckh; dass mach allso nicht allein mier, sunder menigelich allerhanndt widerwertige Nachgedennckhen. Darauf er Weyvodä geanndtworth, er wiss nicht wass Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigister Willen sey, ob er wass türffte in Euer Durchlaucht Lanndt khauffen oder ausleichen. Hab gleich well noch gar wenig seines Gueths khunnen aus Gretia, unnd deren Ortten ers ligen hab, zur Hanndt pringen; sey doch inn stetter Iebunng das zu thuen, wie er dan jungstlichen wider einen aus seinen vertrautten Dienern dahin geschickht hab. Er hab auch Euer Fürstlichen Durchlaucht inn seinen negsten zu Innsprugg Sein ain schrifftlichs Memorial gehorsamist behenndigen [2]) unnd durch den Haubtman Schiessl minttlich weitter sein unndterthenigisten Willen entëckhen lassen; darauf erwerth er noch gnedigists Beschaidts. Wie dan an Euer Durchlaucht sein Weyvodä gar gehorsamists Pitten sey, die wollten sich auf solliches alles gnedigist resolfieren unnd deren vätterlichen trewen Rath und Willen (also weren seine *ferba formalia*) ime Herren Weyvodä mith Negsten zuekhomen lassen, dann ettlich seiner Herren wellten mith Weib unnd Khind wider nach Pollen verraisen. Er selbst wiss gleich nicht an, wey er sey; allein sollen Euer Fürstliche Durchlaucht gewiss sein, dass ausser deren gnedigisten Willen und Glaubnus wöder er, noch die Seinigen, aus dem Landt zu ziechen begertten, ob es schon sein khinndt; darauf ich fur mich selbst vermeldt, ich wellth ims auch nicht ratten, dann er Herr Weyvodä undterfirdt sich mith einem sollichen unnpillichen Furnemen zu seinem eisseristen Verderben, seines unmiglichen Werckhs, weill ime zu entweichen nicht geli ingen wurd, allerhandt guetter Fursechungen halben, so allendthalben im Landt und an den Confinen bestöllth. Darauf er sich hoch verpfendt, es sey ime nie in sein Gemieth khomen; Gott solle ime darvor noch bewaren; mann soll nur sein Glaid-Pass-Prief und anndere ansechliche Zeugkhnussen, so er seines Verhalltes hab, annsechen; er weiss laider woll, dass man in In Gemain ain Turggen oder Ausspecher haiss, wie dan jetzth auf seiner Widersacher unngerechts Furgëben noch mer beschëchen werd; aber sein Furnemen sey je nicht, wie er beschuldigt und beschraidt sey, — dass nemb er Gott im Himmel zu Zeugen; unnd hath mich nochmallen aufs Hechst gepötten, ich solls nur Euer Fürstlichen Durchlaucht gewiss zueschreiben unnd die gehorsamist umb Beschaidt pitten, — Ime, Herren Weyvodä,

---

1) V. nº CCCCLVII, pp. 326 și urm. E, de sigur, acest număr: petiția fusese deci redactată încă de la 4 Maiŭ (6 e o greșeală) st. n.

2) V. nº CCCCL, pp. 320-1.

und sein Sun auch, Euer Fürstlichen Durchlaucht diemietigist zu befelchen; ich hab aber (weill Euer Durchlaucht ich vorhin schon bericht, dass ich nicht eracht, dass er ain solliche Flucht, wie Euer Durchlaucht furgäben werden, der Zeith in Sinn hab, aus dem daruëben vermelten Ursachen) mich gar nicht märckhen lassen, wass von Euer Fürstlichen Durchlaucht mier seinendthalben annbefolchen worden. Sunder hab allein dass alles fur micht selbst mith ime conversiert; seinem Tolmätschen, Tomass Schertzer, so hie verheirath unnd ain geporner österreichischer Undterthan aus der Stath Wienn ist, deme hab ich zu mier berueffen unnd auferladen, wan er das Wenigist vermörckheth, dass der Furst verraisen wëll, so soll er michs wissen lassen, alls lieb ime sein Lëben sey, doch unnvermelth warumben; der hath mier pey seinen Aid versprochen, solliches zu thuen. Hoff wur deme nachkhomen, den, ob er Furst woll eisserlich allen Verdacht von ime lainndt und sich cräfftig auch aufs Hechst entschuldigt, so waiss doch Gott allein, wass in seinem Hertzen fur ain Furnemen ist, sunderlich weill seine Leidt mith der teglichen Tempestet und Anhallten ime zu einem Andern als er ettwo gesunen, mëchten persuadiren.

Sunst hellth ich in fur einen frumen aufrechten Man, der pis heer sambth seinem Gesinndl sich allhie werlich unverweislich und gar einzogen gehallten; darob sich woll zu verwundern; jedoch schadt ein gueths Aufsächen nicht. Seine Religiosi und Priester so er pey sich hath (wie mich der Tolmätsch bericht) hallten an Maisten sein Irresolution in Schwung, und möchten ime zu seinem unnpillichen Wöckhraisen ettwo aufhätzen oder persuadieren wöllen; dan sy allein haben pis heer erwärth, dass er sein Sun, der doch ein gelirnigs holtzeligs Khnäblein ist, nicht hath teutsch lernen lassen. Und wur, gnedigister Landtsfurst unnd Herr, die maist Gefar seiner Flucht (do die anderst zu besorgen, und er sich mitler Weill nicht gnuegsam gueth darfur macheth) in Julii und August, wan von hinnen gleich menigelich in die Frisch weicht, zu besorgen sein, dan derselben Zeidt khindt er pey der Nacht uber die Gepirg aus durch Wëgweiser pald auf das Venëdigisch khomen; derobägen Euer Fürstliche Durchlaucht der Sachen gnedigist nachzugedenckhen wissen. Wass nu dieselben mier weitter gnedigist annbefelchen werden, den khumb ich unndterthenigist nach.

[P. S.] Gnediger Herr. Gleich alls ich das Schreiben beschlossen, hath mier der Tolmätsch annzeigt, es sey heindt wider Einer aus Venëdig zum Fursten khomen, mith Namen Bernardo Brutty [1]; ob er aber von Constantinoppl oder anderer Ortten Prief oder Potschafft pracht, khin er nicht wissen, den er röd in Gehaimb alzeidth mith dem Fursten, und khin gueth itelianisch, auch fill andere Sprachen. . . . . .

(Ibid.)

CCCCLXV.

Episcopul de San-Severo către cardinalul Cinthio, despre silințile lui Sigismund Báthory de a se face rege în Polonia și căsătoria lui Aron-Vodă. Varșovia, 1593, 23 Maiŭ.

. . . . Sendo uniti tutti li nuntii insieme, la vigilia dell' Ascensione [2], giunsero tre nove all' istessi nuntii: la prima fù che il Turco, unito con il Tartaro, era

---

1) Bruni. V. nº CCCCLXXI, pp. 342-3.

2) Adecă 26 Maiŭ. Data raportului e deci greșită.

in procinto d'assalire questo regno; il fondamento di queste voci sparse, come s'è poi saputo, è stato ch' havendo Aharon Voivoda della Moldavia tolto moglie, et essendo essa, in nome del Turco, accompagnata da buon numero di soldati [1]), hanno essi detto ad alcuni Polacchi, come il loro signore, havendo inteso dal Transilvano che questo Serenissimo rè dovea transferirsi in Suetia, nè tornar più quà, et implorato il suo aiuto, affine che egli potesse acquistare questo regno, il Gran Signore era risoluto di voler con la forza constituirlo rè [2]) . . . . . .

(Modena, *Bibl. Estese*, I[a] 16, nepaginat.)

CCCCLXVI.

Ambras, 1593, 24 Maiŭ.

Archiducele Ferdinand trimete procesul luĭ Petru-Vodă cu Ragusaniĭ înnaintea Guvernuluĭ provinciilor superioare austriace.

(A primit raportul Comisarilor [3]) und daraus nit gern gehört dass die zwischen inen gepflogne güetliche Handlung nit statthaben wöllen, sonder zerschlagen seye.

Seintemal sich dann ermelter Herr Weyvoda Rechtens anerbiet und ausser desselben nichts thuen will, die Raguseer auch gleichsfals, weil die Güete unverfenckhlich, dem Rechten nach zu sezen gedacht und ebnermassen darumb anrueffen und bitten,—

So weisen Ir Fürstliche Durchlaucht beede Partheyen fur ain lobliche Ober-Österreichische Regierung, dass sy die Sachen daselbst gegen ainander, aintweders güetlich, oder, do dieselb nochmaln ohne Frucht abgienge, alss dann durch ainen kurtzen summarischen Process, dessen sy sich beederseits mitainander zu vergleichen, rechtlich aussfuhrn mögen und solln.

Auf solches würdet sich mergedachter Herr Weyvoda gefast zu machen und, wann er durch wolernente Regierung citiert und erfordert, alss dann unaussbleiblich zu erscheinen unnd sein Noturfft furzubringen wissen.

(Ströle dat ca ajutor.)

Dass haben Ihre Fürstliche Durchlaucht offternanten Herrn Weyvoda zu ainem Wissen und Nachrichtung schrifftlich anzuzaigen gnedigist bevolhen [4]) . . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Ambraser Hofacten.*)

---

1) Numele Doamnei luĭ Aron nu e cunoscut; ea fu dusă în Ardeal, împreună cu bărbatul său, la prinderea acestuia, în 1594. V. şi *Chron. Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, I, 121; Analele luĭ Weiss, în Trauschenfels, *Deutsche Fundgruben*, I, 145; *Történelmi Tár* pe 1896, 131 şi mai departe, la acest an.

2) Cf. mai sus, p. 328 şi *Apendicele*, an. 1587, *passim*.

3) E n° CCCCLXIV, pp. 337 şi urm.

4) Petiţia luĭ Petru, pomenită şi în n° CCCCLXIV (p. 338), ni s'a păstrat.

CCCCLXVII.

Archiducele Ferdinand către avocatul Ciprian Ströle, permițêndu-ĭ a apĕra pe Petru-Vodă în procesu-ĭ cu ceĭ doĭ Ragusanĭ. Ambras, 1593, 24 Maiŭ.

Auf Herrn Peters Weyvoda aus der Moldaw beshehens Supliciern und Anhalten, bevelchen die Fürstliche Durchlaucht Ertzherzog Ferdinand zu Oesterreich . . . derselben Rhat und Advocaten bey ainer löblichen Ober-Österreichischen Regierung, dr Cyprian Ströle, dass er ime Herrn Weyvoda in der zwischen ime und den Raguseern schwebenden Sachen, mit welchen sy beederseits fur wolvermelte Regierung ans Recht gewisen, umb die gebürende Belohnung diene und . . . hilfflich . . seye [1] . . .

(Ibid.)

CCCCLXVIII.

Archiducele Ferdinand către Guvernul provinciilor superioare austriace: altă formă a nlui CCCCLXVI. Ambras, 1593, 25 Maiŭ.

(Se va vedea din raportul anexat al Comisarilor [2] că n'a isbutit împăcarea) und dass sich ernanter Weyvoda Rechtens anerbotten und entlich darauf beharret und darvon nit zu bringen gewest sey. (Tot așa și Ragusanii.) Die Partheyen auch, sonderlich des Weyvoden halben, anseelich, inmassen auch die Ausprach nit schlecht,—haben wir sy beedensseits für euch, alss unnser furnembstes Tribunal, ans Recht gewisen.

Und bevelhen euch hiemit genediglich, dass Ir beede Tail förderlich für euch erfordert und, etc. (Să decidă sumar,) auf ain gewisse Anzal Schrifften mitainander vergleichet und, wann dieselbigen allerseits ankhommen, darüber rechtlich erkhennet, auch hierzwischen khainen Tail ainichen gefärlichen Aufzug nit gestatet, sonder darob seyet dass sy, bey Verlust der Sachen, verglichner Massen, wie sichs geburt, procedirn und verfahrn. An deme . . . . . .

(Ibid.)

CCCCLXIX.

Archiducele Ferdinand către Comisarii numiți în afacerea luĭ Petru-Vodă, despre raportul lor și hotărîrea pusă asupră-ĭ. Ambras, 1593, 25 Maiŭ.

(A primit raportul asupra ambelor punete 3).)

Sovil nun, Erstens, dass besorgte heimbliche Abraisen belangt, weil die Sach

---

1) V. nº CCCCLXVI.

2) V. p. precedentă, nota 3.

3) Fuga și procesul. V. nº CCCCLXIV, pp. 337 și urm.

mit sein, des Weyvoden, Person also gestaltet, wie Ir unns verstendiget, so hat es weitter khain Gefahr. Jedoch mag es nit schaden, bevelchens euch auch hiemit genediglich, dass Ir nichts destoweniger guet vleissig Acht und Aufmerckhen auf sein Thuen und Lassen bestellet, und, wann Ir das Wenigiste argwönig oder verdächtig befindet, alssdann das Jhenige so Ir von unns alberait in Bevelch habt [1]), ime furnemet und ins Werckh richtet.

(Procesul a fost trimes Guvernului provinciilor superioare austriace.)

(Ibid.)

CCCCLXX.

Innsbruck (Ambras), 1593, 25 Maiŭ.

Archiducele Ferdinand către Iustinian Woser, trimeţêndu-ĭ judecarea procesului luĭ Petru-Vodă.

Anexează raportul luĭ Kühbach şi Renner, asupra afacereĭ cu Ragusaniĭ. Petru cere absolut judecată. Tot aşa şi Ragusaniĭ; îĭ trimete înnaintea luĭ spre judecată. Întăiŭ să cerce însă a-ĭ împăca.

(Ibid., Copialbücher, Von der Fürstlichen Durchlaucht, 1585-95, p. 590.)

CCCCLXXI.

Bozen, 1593, 28 Maiŭ (7 Iunie).

Procură generală dată de Petru-Vodă luĭ Anton Bruni.

† Iavu Iō Peturu Voda, am fostu dom de ţara Mulduvai şi în Ţara Muntenescu, marturusescu cu ceasta carte mele teriia mele cumu i-am dat teriia a lui jupunn Anton Burьni [2]) se ghirьiascu, se sicheri, se tocmesche, se fache cumu ştii ma bine, panturu ceasta pera cu Giva Aragozei [3]) şi altele tirabele de pura şi de nevoia nosturu, undu-i va tibui *(sic)*, şi nainte sivintu pape şi nainte cistit parat cherьştinescu şi naintele cistit dom Herţec Ferdinaru şi nainte al[t] ‖ dom cherьştinescu şi iarь va ghirьi sicheri-va [. . .]

† Luna Gan. 20 zil; 503 gal. *(sic)*.

† Eu Iōn Petru Voda, dom de ţara Moldovei şi de Ţara Muntenescu, mжrturisescu cu ceastж carte [4]) mele cum am dat tжrie lui giupжnul Anton Bruni se grжescu, se scrie, se tocmescu, se facж cumu va şti mai bine, şi aceastж pжrж care face mie Giva Ragozei şi altele trebele şi nevoe mele undee (*şters:* «sfatul») va trebui, şi nainte

---

1) V. nº CCCCLXI, pp. 332-3.

2) Un Anton *Bruti* fusese însărcinat de Petru cu o misiune la Roma în 1592 (Hurmuzaki, III[1] 163-4, nº CLII). Unde, din cele două locuri, e dat numele bine?

3) Giovanni Ragusanul (de' Marini Poli).

4) *Le* care se găsia la fine e şters.

sfꙗntului papei şi nai *(sic)* nainte cinstitului parat crꙗştinescu şi nainte cinstitul dom Hꙗrţec Ferdinarul şi nainte alţi domni şi ōameni, iarꙗ *(odată şters)* ce va grꙗi, sicheri şi faci pantru nevoia nostru giupꙗnul Bruni, noi ţine-vom ; aşa merturesescu cu slova mele. Am scris cu mꙗna me, pus-am pecete me. În Poţin, Mai în luna, 28 zile, 1593. Iōn Petru Voda, evu *(sic)*. 1)

(Apoĭ vine o faţă albă.)

(Bibl. Ac. Rom., *Actele lui Petru Şchiopul.*)

CCCCLXXII.

Germanicus, episcop de San Severo, nunciu papal în Polonia, către Varşovia, archiducele Ferdinand, despre moşiile date luĭ Petru-Vodă în această ţară. 1593. . . . Iunie *(sic)* 2).

Serenissime Princeps, patrone colendissime,

Ex litteris Celsitudinis Vestrae Serenissimae mihi postremo redditis cognovi, quid de rebus Petri, olim Valachiae Palatini, scire exoptat; illae vero, ut mihi narravit Regius Procancellarius, ita se habent. In praeteritis comitiis, mense septembri confectis, bona quaedam in Russia existentia fuerunt eidem Petro ab hac Serenissima Regia Maiestate assignata, quorum bonorum fructus, cum sint ad duo millia florenorum, partim ex agris frumentariis, partim ex quibusdam vectigalibus, ab ipsius Petri procuratoribus ibidem existentibus exiguntur. Comitia nuper Varsaviae habita optimum sortita sunt exitum, etc. 3).

(Innsbruck, *Statthalterciarchiv*, I.)

CCCCLXXIII.

Aviso din Polonia (?) către nunţiul Speziano, despre călătoria ce a proiectat Sigismund Báthory în Polonia, Imperiu şi Italia. 1593, 1 Iunie.

. . . . Ci è nuova qui che il Transilvano sia per andare come per spasso in Polonia per vedere et farsi vedere in quella provincia 4) et che pensi poi di venire in Germania et passare parimente in Italia et insino a Roma, a bacciar il piede a Nostro Signore, et sopra di questo alcuni discorrono, ma vanamente, secondo la propria passione . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI, 8, f° 543.)

---

1) Conceptul întăiŭ e singur de mâna luĭ Petru. Se mântuie cu litere cam şterse, scrise în sens invers.
2) Primită la 23 Septembre.
3) V. n° CCCCLVI, p. 325.
4) V., pentru planurile luĭ Sigismund Báthory în Polonia, pp. 339-40, n° CCCCLXV.

CCCCLXXIV.

Ambras, 1593, 24 Iunie.

Citația luĭ Ioan de' Marini Poli în procesul cu Petru-Vodă.

Decretum an Pasquali de Marini. . .

Die Fürstliche Durchlaucht . . . lassen Pasquali de Marini Pauli, Raguseo, hiebeiligend an seinen Bruedern Johann de Marini Pauli lauttends Original-Schreiben zuekhomen, mit Bevelch dass er ime seinem Bruedern solches von Stund an und zu Angesicht, nach Venedig, oder wo er anzutreffen, bey ainem aignem gewissen Potten zuesenden und dass er solches von ime in seine Hende emfangen schrifftlichen Schein und Urkhunden wider alher bringen und furlegen solle. . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Ambraser Hofacten.*)

CCCCLXXV.

Ambras, 1593, 24 Iunie.

Archiducele Ferdinand către Ioan de' Marini Poli, chemându-l să asiste la proces.

Besonder lieber. Es khombt unns nit wenig verwunderlich für, dass dù deiner furgenennten Praetension halben Herrn Petern Weyvoda auss der Moldaw alher citiern lassen und, alss er in aigner Person gehorsamblich erschinen, du dich von hinnen abschwaiffig machen dörffen.

Und, ob du gleich deinen Brueder und Gwalthaben hinderlassen, so befindet sichs doch dass gedachter dein Brueder(s) des Handls wenig berichtet, auch für sich selbst darinnen nichzit *(sic)* verwort (?); derhalben von Nötten sein will, wie es auch an ime selbst bilich, weil gedachter Weyvoda auf dein Anrieffen in aigner Person erfordert worden, auch, wie gemelt, gehorsamblich erschinen, das du dich, alss Principal, gleichsfals in aigner Person alher stellen. Thuen dir derhalben bey Verluest der Sachen hiemit auferlegen, dass du dich alssbalden und zu Angesicht diss unnsers Schreibens erhebest und strackhs alher verfuegest und der Sachen vor unnserer Ober-Österreichischen Regierung biss zu endlichem Ausstrag derselben in aigner Person abwartest. Hieran [1]). . . . . .

(Ibid.)

---

1) V. și nr precedent.

CCCCLXXVI.

Archiducele Ferdinand dă un pașaport pentru Polonia lui Gheorghe Hatmanul [1]. Innsbruck (Ambras), 1593, 28 Iunie.

Ferdinandus . . . Omnibus et singulis . . . notum facimus presentium exhibitorem, Georgium Atmannum, Illustrem Dominum Petrum, Walachiae et Moldaviae olim Palatinum, Principatum suum certas ob causas relinquentem et voluntarium exilium subeuntem, in adversa fortuna secutum, ad hasce oras pervenisse, et aliquandiu hac in regione nostra commoratum esse, iam vero, suis permotum rationibus, hinc iterum in Poloniam cum duobus curribus redeundi proposuisse, nobisque pro literis publicae fidei et securitatis supplicasse. Nos, cum eidem Atmanno non solum liberum et expeditum passim iter obvenire, sed nec quicquam molestiae vel impedimenti iniici cupiamus, illos qui . . . . . .

(Ibid., I.)

CCCCLXXVII.

Archiducele Ferdinand către von Kühbach și *Landrichterul* din Bozen [Weissenegg], despre supraveghiarea lui Petru-Vodă și alte măsuri de siguranță. Ambras, 1593, 3 Iulie.

. . . . Es fallen unns doch dermassen Ursachen fur und khommen unns von mer Orten allerhand Bericht ein, dass wir auf sein Person, wie auch der Seinigen, Thuen und Lassen wol Acht zu geben haben. Bevelhen euch derhalben genedigelich und wöllen dass Ir auf die Seinigen, so er noch der Zeit zu Botzen hat, ewr guet vleissigs Aufmerckhen bestellet und dieselben alle, so vil iro, so wol von Weibs als Manns Personen sein, in Stille und unvermerckht abzehlet, unnd deren kainen, weder gross, noch klain, von Botzen hin weg lasset; sonder, do Ir vermerckhen wirdet, dass einer oder mehr haimblich oder offenlich von dannen wolte, den und dieselben aldo an- und aufhaltet, sy die Ursachen worumben und zu was Ende sy von hinen, auch wohin und an was Ort sy begern, mit allem Vleiss und Umbstenden befraget unnd unns dessen aussführlich berichtet. Da auch iemand auss den Seinigen von hinnen hinein oder aber auss Italia oder ander Orten einen herauss zu Botzen ankhommen wurde, derselben gleichermassen khainen wider von dannen lasset; sonder sy alle mit ainander aldort aufhaltet und die so also von hinnen hinein oder von innen herausskhommen, examinieret und besuechet, ob sy khaine Brief bey Inen haben, und, do ir deren wenig oder vil bey inen befinden werdet, unns dieselben iedesmals alssbalden herauss sendet und auf ire Personen, dass sy nit aussreissen khonnen, guet Achtung gebet und diss Fals alles anders verrichtet was hierunter von Nötten sein, und den Edln unnsern Rhat und Landshaubtman an der Etsch, Hanns-Jacob Khuen, Freyherrn [2] . . ., alss deme wir hierunter auch zuegeschriben und zu gueter Corespondenz vermahnet, sambt und neben euch, nach Gelegenheit furfallender Dingen, fur ratsamb und guet ansehen wurdet . . . . . .

(Ibid., Ambraser Hofacten.)

1) V., pentru el, mai sus, *passim*.
2) Dese ori menționat până aici.

CCCCLXXVIII.

Ambras, 1593, 3 Iulie. Archiducele Ferdinand către Khuen [1], despre acelaşĭ lucru.

Comunică scrisoarea către Kühbach [2]. Să-l ajute, «dieweil an gueter Bestellung, damit solch sein Vorhaben verhindert werde, vil gelegen».

(Ibid.)

CCCCLXXIX.

Ambras, 1593, 3 Iulie. Archiducele Ferdinand către Împĕrat, despre ştirile ce are asupra planurilor rele ale luĭ Petru-Vodă, pentru care cere ordine (conceptul n^lui^ CLV din vol. III).

Ewer Römische Kaiserliche Majestät und Liebden werden sich sonderss Zweifels genedigist wolerinnern, etc.

(A primit pe Petru-Vodă) und darneben allen gnedigen Willen erzaigt und bewisen, thete auch solches auf vorangeregt Euer Kaiserlichen Majestät und Liebden gnedigists Ersuchen noch weitter. So befinde ich aber, auss Euer Kaiserlichen Majestät und Liebden an dem türckhischen Hofe residierenden Orators, dess von Kreckhwitz 3), iüngstgethanen Relation, so mir durch Ertzherzog Matthiassen Liebde, in Abwesen Ertzherzog Ernsten Liebden, habender Vertraulichait und Correspondenz nach, communiciert, dass er durch ainen genant Bruti 4) an derselben Porten starckh practiciern lasse, auch alberait sovil erlangt und vertröstet worden, dass er widerumb dorthin khommen und ime die Moldaw oder Walachei gewisslich wieder eingeraumbt werden solle. Da nun deme also, wurde es, in Masser ermelter Kreckwitz In seiner Relation Anregung thuet, daraus ich denselben Puncten ziehen und solchen hiebey einschliessen lassen, mehrerlay Gefahr auf sich tragen und ettwo den anrainenden christlichen Landen zu merckhlichen Unhail und unwiderbringlichen Schaden geraichen.

Und, dieweil merermelter Kreckhwitz mit seinem Bedenckhen dahin geet, dass ime Weyvoda dieses sein Furnemen nit zu gestatten, sonder solches merckhlich abzustellen, und sein Person also zu versichern sey, dass er nit entfliehen khönne, hab Euer Kaiserliche Majestät und Liebden ich desse hiemit, onangesehen dass es dero von Ertzherzog Mathiasen onenzweifelich ebenmessig zukommen sein wurde, bey diesem allain desswegen abgefertigten Currier gehorsamist verstendigen wöllen; die geruehe mich verners ires genedigisten Willens bey bemeltem meinem Currier wlderumben in Gnade zu verstendigen, was ich mich hierauf weiters gegen ime Weyvoda zw verhalten und ich gegen ime furnemen thuen oder lassen solle. Inmitlst will ich wol dermassen Fursehung und Anordnung thuen, dass, weder er, noch die Seinigen von dannen oder auss dem Land khommen, sonder, biss auf ervolgten Euer Kaiserlichen Majestät und Liebden genedigisten Beschaidt und Resolution, sicher in Acht genommen und aufgehalten werden sollen.

Sunsten, ist unlangist Ainer, seines Namens Anthonius Bruti 5), alher zu ermeltem Weyvoda khommen, der ist, mich bedunckht, ain abgefürter verschlagener listiger

---

1) V. n^l^ precedent.

2) V. n^l^ precedent.

3) V. p. 352. Numit în Iulie 1591, Frederic de Kreckwitz înlocui pe dr. Pezzen, care plecă la 1^iu^ Februar 1592. V. rapoartele imperiale din *Apendice*.

4) Bruni? V. p. 342 şi nota 2.

5) V. nota precedentă.

Khopff; denselben gebraucht er in seinen gehaimen und vertrawten Sachen fur ainen Beystand und Tolmetschen; der soll, wie man sagt, dess zu Constantinopl anwesenden Bruti [1]) Vetter und nachender Bluets Freünd sein . . . . . .

(Ibid.)

CCCCLXXX.

Ștefan Surdul, fost Domn al Țereĭ-Românești, către archiducele Ferdinand, recomandându-ĭ pe agentul său, Ioan de' Marini Poli. Veneția, 1593, 3 Iulie.

Serenissimo Principe,

Hò vivuto sempre con ardentissimo desiderio di personalmente abboccarmi con la Altezza Vostra Serenissima et con Sua Maestà Cesarea, per ottener da esse agiuto et favore nel negocio che sò essergli stà per mio nome manifestato dal signor Giovanni de' Marin Polli, Raguseo, poichè mi rendo sicuro ch' havendo di già conosciuta l'antica servitù a loro tenuta da miei predecessori, a me non havrebbono mancato d'ogni maggior gratia; vivendo anch' io con l'istesso affetto, volonterosissimo di continuar servitù con Sua Maestà Cesarea et con l'Altezza Vostra Serenissima et (di) tutta Casa d'Austria; et, sicome dal detto signor Giovani hò hauto relatione delle lor buone volontà et del desiderio ch' hanno di giovarmi, io perciò gline rendo quelle maggior gratie che per me si possono; che prego Nostro Signor che mi concedi forze di poterle servir con la vita propria. Et, perchè al presente mi attrovo molto strettamente occupato nel negocio del mio Stato, non posso proseguir quel che costì desideravo; per il che, anco per miei urgenti bisogni in tal proposito, hò trattenuto di quì il sopradetto signor Giovanni Raguseo, che pure è tenuto a me con questo fine; et, perchè io lo conosco instrumento molto atto per mio servitio, La suplico a gratiarmi et favorirmi di subito licentiarlo, acciò possi con ogni maggior celerità ritornar per il fine et riuscita di questo fatto, havendo lui de lì l'istesso suo fratello per procuratore; che come l'istessa sua persona benissimo potrà esseguire quanto per suoi bisogni occorrerà; pregando di novo Sua Altezza Serenissima a favorirmi di tal gratia; essendo il mio bisogno urgentissimo; sicome a bocca dall' istesso gli sarà noto et manifesto. Et, con il fine di questa, offerendomi, sono prontissimo per servitio di Sua Altezza Serenissima. Humilmente me gli raccomando.

In Venetia, lì 3 luglio 1593.

Di Sua Altezza Serenissima
Come figliolo et servitore affettissimo

Despot Steffano Bogdan, Vaivoda,
Principe legitimo et Herede
di Moldavia Vlachia.

(Pe V°: «Principi Ferdinando, Arciduci Austrie, Duci Burgundie, Stirie, Carintie, Carniole, comiti Tirolis et caetera, Domino Domino mihi Colendissimo.»)

(Iscălitură cirilică și pecete) [2]).

(Ibid., I.)

---

1) Al lui Christofor, mort la această dată (v. p. 253, nota 4 și *An. Ac. Rom.*, ser. a 2ª, secț. ist., XVIII, 102-3)? Dar acest Anton e *Bruni*.

2) Pecetea s'a publicat în *A. Fr.*, II, planșa 2, nº 2. Iscălitura cirilică e cea pe care am publicat-o în *An. Ac. Rom.*, ser. a 2ª, secț. ist., XIX, pl. 1, nº 2. — Pentru Ștefan Surdul, v. *ibid.*, pp. 248-50.

CCCCLXXXI.

Ambras, 1593, 8 Iulie [1]. Archiducele Ferdinand către Guvernul provinciilor superioare austriace, ordonându-ĭ a plăti căpitanuluĭ de Arco nişte cheltuielĭ făcute cu Petru-Vodă.

. . . . Aus hiebeiligenden Schreiben und Particularn habt Ir zu sehen, wellicher Massen unnserm Rath, Haubtman zu Arch und getrewen lieben Conraden Schiestl zum Liechtenthurn, fur aufgewenndte Zerung, und andere Ausgaben, so er auf unnsern sonderbaren gnedigisten Bevelch, erstlich in Verrichtung unnserer Geschefften bey dem moldawischen Fürsten, zum zwaytenmal und dann von Wegen . . . gethan, noch zwayhundert sibenunddreysig Gulden, sechsundzwaintzig Kreützer, zwen Fierer [2] unbezalt ausstindig verbleibt. (Să'ĭ plătească cu chitanţă.)

(Ibid., Copialbücher, Geschäfft von Hof, 1593.)

CCCCLXXXII.

Lichtenberg, 1593, 9 Iulie. Hanns-Jacob Khuen, «Landthaubtman an der Etsch», către von Kühbach şi Wisenegg, despre măsurile ce crede bune pentru a opri fuga luĭ Petru-Vodă.

(A primit ordinul principeluĭ, către el şi von Kühbach, din 3 [3], în afacerea Moldovenilor, ca şi proprla scrisoare a luĭ Kühbach, care-l întreba asupra ordinelor primite în acelaşĭ sens şi linieĭ de conduită ce va urma.)

Wisset ich ime die Warhait annderes müte nit, alls wie Ir's vor euch habet fürzeschreiben, und wär ich nochmallen (sonnderlichen inn Bedennckhung, wie Ir selbst auch angemelt, das ain solliche Sach in Gehaimb zu halten und zu verrichten, bevorab, weil Bozen ain offne Gwerbstadt und dahin allerlay Nation und Völckher khomen, auch *quasi* unmüglichen aller Welt lisstige Prattigen zu ergrinden und zu ersynnen, und Anfanngs nit wol angesehen, das ime Weyvoden Bozen gewilligt worden) ainër sollichen Mainung, inmassen hechsternennter Fürstlichen Durchlaucht ich hervor desswëgen auch zuegeschriben. (Îĭ trimete copia.) Ob dieselb [Fürstliche Durchlaucht] besagten Weyvoden widerumben hinaus gen Hall oder annderwerz genedigist verordent, daselbs er (meines Verhoffens) nit so leichtlich oder unvermerckhter Sachen ausszureissen oder widerwerttige Prattigen anzestëllen Glegenhait haben möchte, dardurch wurde den Sachen am Pessten fürkhomen, und hielt auch für rathsam, das Ir solliches, eurem Vorhaben nach, . . . an hechstermeldte Fürstliche Durchlaucht gehorsambist gelanngen lasset. Mitlerweil aber wëllet eur pässts und müglichists Aufmerckhen haben. (Din parte-ĭ, îl va ajuta.)

(Ibid., I.)

---

1) Primită la 13.

2) Monedă de patru *pfennigĭ*.

3) V. nº CCCCLXXVII, pp. 345—6.

CCCCLXXXIII.

Scrisoare a unuĭ necunoscut către Petru-Şchiopul, cu rugăminte să nu piardă prin zăbavă prilejul numireĭ în Domnie. 1593, 10(20)Iulie.

Бь *(sic)* (Богь).

† Multь sьnьtate şi viiaţi sь tremeaţѫ Dumnedzeu domitale şi iubitul domitale neōfiit [1]) şi toţi ōmeni a domitale. Cьnd a fōst Iul[ie] 9, sosit-au carte dela Mьria Ta în mьna nostrѫ; ce ne-ai scris, tot amu înţeles. Scrii şi rogi sь nu grьbim pьntru lucrul domitale; aşa sь ştì Mьria Ta cь acel svat şi acel gьndu tōt amu svьtuit şi amu gьndit, iar acesta lucru şi aceasta începьturѧ au ceput Bostan [2]) şi cu Mihniu Vod [3]), cьndu noi nici unul n'au fōst în Ţarigrad. Pre ceae vreame, Stolnic au fōst la Bucureşt; cьnd am venit, ei fōst mers(t) şi au fōst grьit şi la Mariia [4]) şi lu Pirì [5]), iar derpt *(sic)* aceae aceale svat încѫ au trecut [6]); deca amu venit noi la Costandinie [7]), noi amu grьit cu Vornicul [8]); dup[ь] vreame, cumu amu vьzut vreame, într'acel chip amu nevoit, cьce amu vьzut cь acel locu se schimbѫ şi acel ōm den locuruli [9]), cь şi într'alt chip nu e; deci şi noi amu fьcut aşa, — cьce au fōst şi lesne a ceape, cьce toţi, mici, mairi, nevoit spre Dōm[n]ia-Ta, cьce vьzur cь acei ōmeni nu sьnt de treab, nici de slujbь, nici pot îngьdui; deci, de-am fi îngьduit, cum scrii Dom[n]ia-Ta, Dumnezeu ştie cine ar fi încьput pьnь acmu; apo[i] se-ar fi prins şi Dom[n]i-Tale zьbav, lucru delungat; iar, de-ai hi Dom[n]ia-Ta sьrguit sь fii pьnь acmu venit, avem nьdeajde pre Domnedzeu sь fi fōst pьnь acmu şi la moşie; iar ce vom face? Dumnezeu n'au vrut, au Dom[n]ia-Ta n'ai nevoit, cьce fie-ce lucru cь nevoinţѫ se face, nevoindu şi rugьndu pre Dumnezeu; Dumnezeu e milostiv a da; deci de alt parţi avem nьdeajde sь nu avem zminteal[ь], nici de vrьjmaşi nici de priiaten[i]; numai acumu || au rьmas pre Dom[n]ia-Ta, de va hi zminteal[ь]. Iar noi, cьt vedem şi preceapem, — pьnь ne cheamѫ şi ne pohtescu, trebuiaşte sь rьspundem; acmu ne rōg, apoi vōm ruga noi, şi nu vōm avea pre cine ruga, nici ne vor asculta. Iar ne scrii, pьnь nu vom vedea scriptura domitale şi ōmul de în casa domitale, sь nu facem nemic; noi, ce-am putut, amu fьcut, şi isprav[a] ţe-am tremes, în tōt chip, pre Iurgachi; de acmu ōmul domitale şi scriptura, ce ne va hi bun? Dom[n]ia-Ta las tote nevoiia şi vinō, şi scapѫ de acii. Alte toōte va tocmi Dumnezeu. — Iul[ie] 9 au eşit Sinan-Paşa la ōste spre Urumell [10]), şi toōte tocmealele sьnt în mьna lui; în ce ceas ver sosi, tōt zva fi pre voe, şi vōm mearge şi noi cu Paşa; iar Stolnic [11]) va hi u Ţarigrad; ōmeni nevoescu sь iasi la ōmeni sьi unde sьnt gropaţi moşi, perinţi, fraţi; Dom[n]ia-Ta nu ştim ce faci. Au supьrat-ai de cьtrь ceşti creştin dencvace şi de cinstea lōr şi de bine lōr? Adu aminte cьte beseareci sьnt fьcut[e] de moşi voştri şi de fraţi şi de Dom[n]ia-Ta; cumu e vreamea acmu, nu trebuiaşt[e] gьnduri lungi; iar de muma lui Filip ei încь rōg Dumnezeu ca sь pьndavarise ca şi înnacicar *(sic)* şi ei mьnьcь Vinearea sec [12]). Sь ştii

1) E probabil o greşală de copie pentru «fiŭ», căci e vorba de tînĕrul Domn Ştefan.

2) De acest agent armean al luĭ Petru a maĭ fost vorba. V. pp. 331, 337. Să fie a luĭ scrisoarea cu n° CCCCXXXVI, pp. 309-10, care vorbeşte de această «începătură»?

3) Turcitul, nepotul luĭ Petru. Era încă sangiac de Nicopoli.

4) Sultanuluĭ.

5) Pirì-beĭ, despre care v. la *Apendice*, raportul cu data de 8 April 1593.

6) V. n° CCCCLX, pp. 330-1.

7) Constantinopol.

8) Să fie Ieremia (Movilă)? V. p. 313 şi nota 1.

9) Adecă se prevedea căderea luĭ Alexandru-cel-Rĕŭ.

10) Rumelia. Data, care pare sigură, se cam potriveşte cu acea dată de un raport veneţian: 19/29 Iulie. V. Hammer, IV, 644.

11) Nicolae. V. maĭ sus, pe această faţă, şi n° CCCCLX, pp. 330-1.

12) Cuvintele acestea, care n'aŭ nicĭ un sens, cuprind, de sigur, un înţeles convenţional.

Domn[n]ia-Ta cь cu paşa purces şi Ereiz [1]) şi Tefterdar [2]), cela ce-au fŏst la Halep, cьndu ai fŏst şi Dom[n]ia-Ta [3]); acela e Maire-Tefterdar; aceae dьm ştire. Dumnezeu lungeascĸ zilele dumitale amin. Iul[ie] 10.

(Copie.)

(Bibl. Ac. Rom., *Actele lui Petru Şchiopul.*)

CCCCLXXXIV.

Bozen, 1593, 12 Iulie. Ferdinand von Kühbach şi Waisnegg (?), «Ratt und Lantrichter alda», către archiducele Ferdinand, despre numĕrul Moldovenilor din Bozen şi mişcările lor.

(Aŭ primit la 7 noaptea scrisoarea din 3 [4]).) Auch, alls pald den peygeschlossenen Bevelch an den Herren Landthaubtman an die Etsch verlautte[n]dt, wollgemelten Herren (der jetzth nicht mer auf Känndeg, sonder zu Liechtenberg ist) pey aignen Potten uberschikht. (Trimete răspunsul în original [5]).) Wier haben auch nicht underlassen in der Zeidt unseer Spech zu hallten, wass fur Perssonen noch alhie, so dem moldauischen Weywodä und seinen furnemen Leitten zuegeherig, befinden; dass, erstlich, in des Fursten Haus oder Hĕrbrig: sein Sun, sambt seinem Hofmaister Preceptor, auch unngeferlich 10 Diennern, khlein und gross, und ain Zwerg, dan die Signora Maria, so die furnemist undter seinen Weibsperssonen, die das Hauswĕsen jetzth regierth, 15. Junckhfrauen und sunst ain 2. oder 3. Die[n]stweiber vorhanden sein. In dem andern Haus, darin sein Haubtman wondt [6]), ist er und sein Weib, 7. Khindter, so ime zue geheren, 2. Dienstpueben, auch zway Dienstdiern; herundter, in einer andern Camer, ist ain allter ainnägiger Walach, der hath ein Nepollitanerin zu einem Weib, mith Namen Annä, und 2. Sün. Darpey ist auch ain andere Fraw, sambt einem jungen Khindt, die sprieht dan ein Raguseer, Svane [7]) genandt, umb die Ehe an; die hellth sich jetzth ain Zeithlang auch hie auf. In tritten Haus, wondt der Popp Adam, der hath auch ain 3. Mans Personen: sein oder seins Weibs Muetter, sein Weib, 4. Khinder und 2. Dienstmagt pey sich. In viertten Haus, ist der Cameras [8]), mith seinem Weib, und sunst nur 3. Perschonen. Im funfften Haus ist jetzthmalls allein sein khriechischer Priester und ain Jung oder 2.; sunst ist das ander Gesindl alles pey ennennten Weyvodä zu Insprugg [9]). Wass nun . . . ier der Moldauer Ausraissen hin und herwieder Raisen und heimbliche Practiggen antrifft, da steen wir gar an, wie wirs sollen in Gehaimb furkhomen oder gennzlich erwĕren; den Euer Fürstliche Durchlaucht wissen dass Bozen ain offne Gwerbs-Stath und allso condicioniert ist, dass man pey Tag und Nacht an fillen Ortten daraus und darin khin. Ja gleich aus jedem Haus ain sunderer Glegenhaidt heth; dass dass es unverwĕrth were, wen sy wollten fliechen oder haimblich iere Leith hinundheer schickhen, — dass man so gleich waar nemb, wie fleissig man ja

---

1) Reis-Efendi, atunci Iahia-Celebi.
2) Tefterdarul, secretariul.
3) In 1579-82. V. prefaţa.
4) V. nº CCCCLXXVII, p. 345.
5) E nl CCCCXXXIII.
6) Gheorghe Hatmanul, care era să plece. V. nº CCCCLXXVI, p. 345.
7) Zuanni.
8) Gheorghe Cămĕraşul.
9) V. pp. 277-82.

darauf imer Acht geb. Aber pis heer haben wier werlichen, uber vill gehabte fleyssige Nachforschung, ir ainiche haimbliche Flucht nicht erkhundigen noch verarquanen [1]) khinen; dass sy nicht auszukhendtschafften wass sy mit einander räden, weill sy Niemandts versteth und dem Tollmätschen vertrauen sy auch nur dass sy wissen innen unschädlichen zu sein, massen sich woll offentlich mërckhen. Alls vill die 3. sein, der Haubtman, Cameras und Popp Adam, sy wëllen hinwëckh, haben auch alberaith neue Patenten von Euer Fürstlichen Durchlaucht, ieres Abraises halben, aus pracht [2]). Erwartten allein ieres Fursten Heerkhunfft, mith deme sy noch allerlay zu verraitten haben; allsdan wöllen sy mith Weib und Khind vorth. Einen sollichen Aufpruch ist gar woll furzukhomen und sy aufzuhallten; wie dan beschechen soll, sy zaigen Patenten fur oder nicht, wen Euer Fürstliche Durchlaucht uns verrers nicht anbefolchen. Es gibth uns auch das nicht wenig ein Sicherhaidt, dass sy heimblich nicht werden fliechen, weill sy Weib und so vill Khinder . . . nicht wurden in ein solliche Gefar sëczen; die hinndten zu lassen, und mith innen zu eillen ist gleich ain unmiglichs Ding; zu Prantzoll *(sic)* [3]), wëllen wier auch abstëllen, dass innen wöder Schiff, noch Fles, anne unser Verwissen gëben werden soll, so ist die Gefar auch umb sovil weniger. Aines allein macht uns ain Bedenckhen, ob nicht ettwo der jung Furst mëcht durch seine verwëgne Leith in der Still entfierth und uber ain Gepirg auf dass Venëdigisch gefleckhnth worden, wan anderst ain peese Practiggen hintter jenen stëckhen soll, däs ger leicht sein khindt, wen sy nur einen Wegweiser hëtten; were auch zu ereillen herthliglich, weill in 8. Stunden von hinaus uber die Gepirg dass venedigisch Gepieth well khindt erraicht werden. Derwëgen auf dieselb Gefar an Maisten zu gedenckhen, — der allth Weivodä möcht sich volgendt entschuldigen, es were auch an sein Vorwissen und Consens geschechen. Däs gleich aber well miglich; were dennoch . . . ettwo nicht unrathsamb . . . dass die Furnemiesten in ein Behausung alhie, die sy sunst innen haben, geschaffen und allsdan verwacht wurden; die Ubrigen, so woll iere Weib und Khinder, werden nicht entrinnen; sunst wissen wier mith unserem Aufsächen . . . die Sachen nicht gar zuvor sichern, weill . . Botzen allso beschaffen . . . . . .

Wier haben auch schliesslich, der Brif halben, auf den Wëg gedacht, dass wier pey den Augspurger Potten, so wechenlich nach Venedig raisen, die Fursächung thun, dass alle Prief, so sy hie aufgäben oder die innen heraus zuegeschickht werden, uns zuekhomen; wie eben heidt die Nacht, Einer an den PPP [4]) *(sic)* Adam (der, unserer Information nach, der krichisch, auch der aller arglistigist und der catolischen Religion der widerwertigist sein soll, wellichen auch an Maisten von hinnen tracht, und den Fürsten zu Weckhziechen stetigs geraiczth haben) heerpracht worden, den ubersenden Euer Fürstlichen Durchlaucht wier hiemith undterthenigist [5]), wie auch hinfuren beschëchen soll, da was merers zue Hendt pracht wirth; dan, wan wier hëtten wertten wëllen auf die Diener so hin und wider geschickt werden, so were es ain ungewis langs Werckh; hëtten filleicht ain antroffen oder nicht, und do wier einen Unrechten angriffen, were innen alle Sachen khundt, auch zur heimblichen Flucht mer Ursach gëben, wie wier dan mith dem Examen, weill wier sy nicht versteen, herth wurden thuen. Es ist gleich woll der teutsch Tollmätsch, seines Weibs Schwachheith halben, wider heerkhomen, pey dem werden wier ettwas gewissere Khundtschafften und Bericht nun mer haben khin . . . Ermelter Tollmätsch, so von Insprugg khomen, ist gëstern pey mier von Khuepach gewäsen und hath mier vermelth, sein Herr, der alth Furst, lass mier sein Grues vermelden, und pith mich, ich wëll sein Sun und Haus-Wesen lassen befelchen sein; er hoff pald mith Euer Durchlaucht Erlaubnus wider heer zu khomen und als dan, sambth seinem Sun, der Maria und sunst ain 5. Personen, zu Herren Marx-Sitichen, Freyherren

---

1) *Verargwöhnen.*

2) V. p. 331 şi nº CCCCLXXVI, p. 345.

3) Branzoll, la S. de Bozen.

4) *Pop.*

5) S'aü restituit pecetluite (v. nº CCCCXCI). Scrisorï analoage din 1594 vor fi date maï departe.

zu Wolckhenstein, geen Milen ausser Briechsen, in die Frisch zu ziechen, den der Herr von Wolckenstein hab ime gladen und freundlich berueffen; das ubrig Gesindl wöll er hie lassen pis die Hicz vergee; so wëll er auch wider heerkhomen: der Zeidt mies er seiner Handlung zu Insprugg aufwertten; sunst heth er mier nichts wissen zu sagen: allein der Haubtmann, so pey Euer Durchlaucht umb ain Passprief angehallten, nach Pollen zu ziechen, der hab sein Opinion geenderth, und wëll auch geen Venedig, mith den anderen 2; derwëgen er wider hinaus geschickht, und umb Anderung däs Passpriefs gehorsamist pitte; sunst hat er Furnembs mier nichts wissen anzuzeigen.

Genedigister . . . Heidt der Nacht haben wier ain anderen Prief auch bekhomen, so von hinnen hinnein geschickht worden, der Wegen wier gëstern die Post nicht abgefertigt; uberschickht Euer Fürstlichen Durchlaucht solliche auch gehorsamlst [1]).

(Innsbruck, *Statthalterciarchiv*, I.)

CCCCLXXXV.

Praga, 1593, 12 Iulie.

Împĕratul Rudolf către von Kreckwitz, sol imperial pe lângă Poartă, arătându-ĭ că n'are nicĭ-un motiv şi nicĭ-o scusă pentru a reţinea pe Petru-Vodă.

«*Postscriptum ad Oratorem Krekowitz, de Principe Moldavo scriptorum.*»

Rudolphus, etc. *(sic)*. Nobilis, etc. *(sic)*. Intelleximus benigne quae de Petro, Vaivoda Moldaviae, fideliter mones, ac diligenti ea consideratione expendimus. Cum autem sponte ille sua, nobis fisus, in ditiones se nostras, nullam fidem publicam stipulatus, dediderit, quin iure hospitii libertas ipsi manendi, redeundi et quicquid ipsi libuerit de se statuendi relinquatur, non videmus quomodo vetari honeste possit. Si quidem ad sua ipse redeat, nulla data causa fuit, de nobis nostrisve ut conqueri iuste queat; multo autem magis, ut gratum et amicum se quibuscunque modis et occasionibus praebeat; diligenter autem abs te apud Brutum [2]) et alios inquiri et observari velimus, quid Moldavus ipse ulterius agitet, de ipso quid istic statuatur. Et si quidem reditum serio procurari animadverteris, neque id rebus nostris expedire iudicaveris, iudicium tuum nobis perscribes, et dextre id interea, quantum poteris (si poteris), per Brutum aut alios, quasi nullo nobis mandato, sponte tua impedire obicemque iis obiicere consiliis studebis. Datum Pragae, die 12 mensis Iulii 1593 [3]).

(Ibid.)

---

1) V. p. 351, nota 5.

2) V. p. 347 şi nota 1. E vorba de vre-o rudă a luĭ Christofor (v. *An. Ac. Rom., l. c.*).

3) V., pentru Kreckwitz şi destăinuirile sale, p. 346, nº CCCCLXXIX.

CCCCLXXXVI.

Episcopul de San-Severo către cardinalul Cinthio, despre pretinsa intrare în Moldova a unei armate turcești contra Poloniei. Varșovia, 1593, 15 Iulie.

. . . . Scrive Monsignore arcivescovo di Leopoli [1]) che in quella città tenevano l'avviso di Costantinopoli come il Turco minacciava di voler muovere guerra a questo regno et che erano già in Valachia per questo effetto gionti 20[m] Turchi; la quale cosa, si bene la tengono quà per falsa, nondimeno hanno mandato la lettera del sudetto arcivescovo al signor cancelliere [2]), come a capitaneo generale, affinchè stia avvertito et procuri d'haver di ciò certo riscontro et [3]) darne poi quì m[to] (?) [4]) ragguaglio.

. . . . . .

(Modena, *Bibl. Estese*, I[a] 16, nepaginat) [5]).

CCCCLXXXVII.

Împĕratul Rudolf către archiducele Ferdinand, arătându-i că în principiu nu se poate opri plecarea lui Petru-Vodă, dar că n'o va permite fără un nou raport. Castelul Praga, 1593, 17 Iulie.

Durchleüchtiger . . . Wir haben Eur Lieb Schreiben vom dritten diss Monats Julii, sambt beygelegtem Extract, aus unsers zu Constantinopel residierenden Orators Schreiben, den Petrum Moldavum betreffendt, wol empfangen [6]).

Wann wir nun diser Sachen umbstendigelich nachgedacht, ob es gerathsam, ime dem Moldawer, da er sich widerumb in die Turggey zu begeben Vorhabens sein solle, dasselbig zu gestatten oder nit, und darbey betrachten, wie er sich Anfangs auf Trawen und Glauben, one ainiche Versicherung, in unsere Dition und in unsern unnd unsers loblichen Hauss Schutz begeben, wir ime auch darnach Glaidt unnd Sicherhait zuegesagt und darüber offne Patenten vergunnet, als kunten wir noch der Zeit bey unns nit befinden wie er mit gueten Fuegen wider sein Willen auf- und angehalten werden möchte, und, geseczt das er widerumb hinein keme, so sehen wir nit, was für sondere Gefahr den anrainenden christlichen Landen hieraus entstehn kündte, seitemahln er wenig in Erfahrung hat bringen kunden, daraus Unhail oder Schaden ervolgen möchte, da er es schon in der Türggey drinnen berichten wurde. So ist auch ine und den Seinigen in unsern und Euer Lieb Landen sondere Gnad und alles Guets begegnet, das er sich nit allein nit zu beclagen, sonder vil mehr gegen unns zu bedancken, und des ihme hie zu Landt erzaigten gueten Willens mit Danckbarkeit eingedenckh zu sein Ursach hat.

---

1) V. p. 309, nota 2.

2) Ioan Zamoyski.

3) Repetat de două ori.

4) Trebue un cuvînt ca *qualche*.

5) Urmează scrisori până la 24 August 1593. La sfârșit: «Fine della prima parte.» Manuscriptul (v. și pp. 309 și urm.) poartă titlul de: *Lettere sopra le cose di Polonia*. Începe în mijlocul unui raport. Următorul e adresat papei, din Varșovia, 28 Ianuar 1593; celelalte lui Cinthio Aldobrandino (v. p. 268, nota 2).

6) V. n[o] CCCCLXXIX, pp. 346-7.

Damit aber dannoch nichts verabsaumbt oder ime leichtlich gestattet werde, das unns oder den Unserigen ainicherlay was zu Schaden oder Nachtail geraichen möchte, so haben wir unserm Oratorn, dem von Kreckwitz, die Notturfft, wie Euer Lieb ab beygelegter Abschrifft zu sehen [1]), zuegeschriben, des Versehens, er werde unns, da etwas zu befahrn, zeitlich warnnen, und den Sachen, sovil ihme müglich, drinnen recht zu thuen wissen.

Immittls kunden Euer Lieb auf seine des Moldawers Person und Gesindt Acht und Aufsehens haben lassen, welches umb desto leichter geschehen khan, weylen er also beschaffen, das er von dem Ortt aus, da er sich yetzt aufenthalt, nit so woll haimblich entflichen kan.

. . . Wurde er aber bey Euer Lieb sich wegen seines Verraisens anmelden, und umb Erlaubnus anhalten, so möchten Euer Lieb ihme zu Antwort geben, sy wolten dasselbig vor an unns gelangen lassen, und unserer Erclärung darüber erwartten.

Was unns hiezwischen von obgemeltem unserm Oratorn weitter zuekomen würdet, dasselbig wollen wir Euer Lieb nit verhalten, sonder . . . alssbaldt communiciern . . . . . .

(Innsbruck, *Statthalteriarchiv*, I.)

CCCCLXXXVIII.

Innsbruck, 1593, 18(28?)Iulie. Petru Șchiopul către von Kühbach, cerênd pe fiul său și recomandându-ĭ restul familieĭ și suiteĭ sale.

Illustre signor mio osservandissimo,

Essendo io sicurissimo a più d'un segno dela molta cortesia et affettione di Vostra Signoria verso di me, mi rendo certo, che la si degnarà ancora di favorirmi in continuare con l'auttorità sua nela protettione degl' huomeni et cose mie in Bolzano, che è una de le più segnalate gratie, che Vostra Signoria mi possa fare in questi miei travagli, da quali spero in Dio d'uscire con honore, et per la giustitia, c'hò dal conto mio, et per la gratiosissima benignità di Sua Altezza Serenissima verso di me, che certo m' hà dato quella maggiore consolatione, che si possa desiderare. Ma, perchè le liti [2]) non si possono spedire così presto, e per natura loro propria, et per malignità degl' aversarii, mi sono risoluto di fare venir in Isprucco Stefano Vaivoda, mio figliolo, per levarlo da quei caldi pericolosi et tenirlo appresso di me. Per questo con ogni affetto prego Vostra Signoria che in absentia d'ambidua di noi si compiaccia per sua bontà di protegere col suo patrocinio la mia fameglia; si come io mi persuado, che sia per fare, per quella singulare humanità, che è in lei. Et, s'io non le potrò rendere il contracambio di tanto obligo, che sempre lo reputarò grandissimo, Iddio sarà quello, che lo riconoscerà, perchè Vostra Signoria, favorendo me, fà opera di carità cristiana. E,

---

1) V. nº CCCCLXXXV, p. 352.

2) Continuà procesul cu Ragusanii.

per fine, le prego da Sua Divina Maestà ogni desiderato contento. Da Isprucco, alli 18. di Luglio 1593.

Di Vostra Signoria Illustrissima
affettionatissimo per servirla

Pietro Voivoda.

(Iscălitura cu cirilice.)

(Pe V°: «Al' Illustrissimo signor mio osservandissimo, il signor Ferdinando Chipachar, consegliero de Sua Altezza Serenissima et capitano nel paese di Bolzano.»)

(Ibid.)

CCCCLXXXIX.

Von Kühbach și Michael Weisneg către archiducele Ferdinand, despre nouă scrisorĭ prinse și lipsa de dovedĭ contra luĭ Petru-Vodă. Bozen, 1593, 19 Iulie.

. . . . Heindt in der Nacht seindt abermallen pey den Augspurger Pötten peygelegte Schreiben an den Herren Weyvoda selbst und dan an den Popp Adamen alheerkhomen, die uberschickhen Euer Fürstlichen Durchlaucht wier hiemith . . ., underthenigist pittendt, Euer Fürstliche Durchlaucht wellten uns gnedigist befelchen lassen, ob wier hinfuren meer dergleichen Schreiben sillen *(sic)* nachtrachten, dan wier besorgen sy werdens gewar werden; pis heer ists noch in Geheimb pliben, aber alle Posttag lauffen sy hefftig umb Schreiben, und beclagen sy, wie es nur miglich, dass Innen kheinne Prief meer khomen; glauben auch sy werden auf andere Mittl gedenckhen, die Prief hinnen zu pringen. Nach Allen, sächen wier auch[1] ainichen Verdacht oder Gleichnus heimblicher Flucht oder Weckhraisens gar nicht. Pith der wëgen Euer Fürstliche Durchlaucht ich von Khuepach gehorsamist mier gnedigist zu vergunen und zu erlauben in die Frisch zu ziechen, dan ich der Hitz halben zu Sumers Zeitten harth alhie wene; will doch wechenlich zuesächen, auch öffter, so es Noth ist, weill ich nicht weith von Botzen in die Frisch laufe und der Landtrichter[2] annoch alhie verpleibth . . . . . .

(Ibid.)

---

1) Cuvîntul e repetat de două orĭ.
2) V. p. 345, n° CCCCLXXVII.

CCCCXC.

Bozen, 1593, 21 Iulie.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, cerênd ordine cu privire la nº CCCCLXXXVIII.

. . . . Was der moldauisch Furst hier zueschreiben lest, das haben Euer Fürstliche Durchlaucht aus dem peygelegtem Originall [1]) gnedigist zu vernemen. Weill ich dan je nicht gewist, wie der Sachen zu thuen, ob der jung Furst aufzuhalten oder nicht, — in Bedenckhung, dass er in ain merere Sicherhaidt durch dis Mittl gepracht werd, so hab ich gleich mein vertrautten Diener ainen, In Mainung alls ob ich den jungen Fursten zu Guetten mith schickhte, lassen mit ziechen, ime befelchendt, dass er sein Aufsächen haben soll, damith däs Wëgs nicht verfälth werd, und, do er was widerwertigs vermerckhen wurd, zeitliche Fursechung thuen khindt. Sunst werden Euer Fürstliche Durchlaucht den Bericht pey aigner Stäffetä, wie auch den Andern, so pey den Freyherren zu Firmian geschickht werden, schen gnedigist empfangen haben. Darauf wier Antworth und verrers Befelchs gehorsambist erwartten. . . . . .

(Ibid.)

CCCCXCI.

Ambras, 1593, 27 Iulie.

Archiducele Ferdinand către von Kühbach, restituindu-ĭ scrisorile oprite și permițêndu-ĭ «a pleca la răcoare».

(A primit scrisorile din 12, 19, 21) [2]), samt den ihenigen so Herr Peter Weyvoda aus Moldaw von hinnen nach Venedig an ettliche die seinigen, — so du unns aber widerumben, auf empfangenen Bevelch, zuruckh hieher geschickht, — empfangen. Und, dieweil, deinem Vermelden nach, ainiche Suspition . . . nit zu besorgen, so lassen wir die moldawischen Schreiben hiemit alle, widerumb verschlossen, zuekhommen, mitt gnedigem Bevelch dass du solche, doch unvermerckht dass du unns solche heraus geschickht, an ire Ort, alss wann sy ohne dass dahin khuemmen (?), antworten und lifern lassest; und sonst in allweg guet Achtung auf gebest, dass, inmitlst deines Ausbleibens in der Frische, nichts an deme so wir dir hievor, dieser Leut halben, aufferlegt, verabsaumbt, sonder selbigen allem geburender Vollzug geleistet werde. Hieran [3])
. . . . . .

(Ibid., Ambraser Hofacten.)

---

1) V. nº CCCCLXXXVIII, pp. 354-5.
2) V. nle CCCCLXXXIV, CCCCLXXXIX, CCCCXC, pp. 350 și urm.
3) Poate una din scrisorile menționate e nº CCCCLXXXIII, pp. 349-50.

CCCCXCII.

Archiducele Ferdinand către Împĕrat, despre temerile ce are în privința scopurilor luĭ Petru Șchiopul. Ambras, 1593, 31 Iulie.

(Răspuns la scrisoarea din 17 [1]). Resumă întăiŭ scrisoarea imperială.)

So khan und soll ich doch Euer Kaiserlichen Majestät und Lieb [2]) gehorsamb unangefuegt nit lassen dass mir glaubwurdig furkhommen, dass er Weyvoda, alssbald er die christlichen Gränitzen erreicht, allenthalben, wo er anderst die Gelegenhait gehabt, die Wasserfluss, wie brait und tief dieselbige sein, abgemessen und erwogen, in Massen auch in diesem meinem Land mit der Etsch und Instrom gethan, und allerhand Glegenhaiten nach gefragt haben solle. Zu was Ende solches von ime beschehen, ist gleichwol unbewist. Solte es aber zu ainem andern alss guetem angesehen sein, haben Euer Kaiserliche Majestät und Lieb genedigist zu erachten was er (das Gott genedig darvor seye) diesem Land von unnder herauf, oder, do der Türckh sich ettwas auf dem Venedischen Meer unndersteen solte, alss dann von daselbst herauss, fur Nachtl und Schaden hierdurch ervolgen möchte. Und wurde sich auf dass, dass ime Weyvoda von Euer Kaiserlichen Majestät und Lieb alle Gnad, wie ime zwar von mir auch anderst nichts alss alles Liebs und Guets widerfahren, daher er dann diesen Landen schedlich zu sein nitt Ursach, wenig zu verlassen sein, dann er, da sein Intention nit guet, wie auss dem das er wider gen Constantinopel und nach dess turckhischen Kaysers Huld und Gnaden trachtet und dass er sich hie zu Land nit niderzlassen *(sic)*, noch Güetter, wie er Anfangs furgeben, zkhauffen gedacht, dass er auch seinen Sohn, so er bey sich hatt, weder teutsch lernen, noch sonstn in die Schuel geen last, allerlai zu vermuetten werde, er sich die empfangenen Guetat wenig irren lassen, sonder mitt erweisendem Undanckh des türckhischen Kaisers Gemuet, so er durch sein haimblichs Ausstretten nit wenig offendiert, zu versöhnen sich understeen. Aber ich will meines Tails lieber das Besser von ime hoffen, alss dess Ubln gewertig sein. Allain hab ich dises Euer Kaiserlichen Majestät und Liebden zu mehren Der Erinnerung und Nachgedennckhen anzaigen wöllen.

Sonsten hab ich noch vor diesem auf sein des Moldawers Person und Gesindl notwendigs Aufsehen bestelt; es khan aber so wol nit fursehen werden, wann er ettwas anders alss an ime selbst recht ist im Sinne hat, dass er nit ettwo in der Stille ausreissen und sich uber das Gebürg, weil dasselb offenn und er von Botzen auss in 8 Stunden doruber aufs Venedisch khommen khan, begeben thüe.

Gleichwol ich untzthero nichts argwenigs oder verdächtlichs, dass er ettwo haimblich von dannen hinweg begerte (aussert dessen durch Euer Kaiserlichen Majestät und Lieb Oratorn von Constantinopl geschickht worden [3]), vermerckhen khönnen, derohalben seines des von Kreckwitz weittern Berichts zu erwarten und alssdann villeicht auss dem selben wie den Sachen zu thuen, Rat zu finden sein wurdet. Welches [4]). . .

(Ibid.)

---

1) V. nº CCCCLXXXVII, pp. 353-4.

2) Saŭ *Liebden*.

3) V. nº CCCCLXXIX, pp. 346-7, și Hurmuzaki, III[1], 167.

4) Întreagă, cu câteva greșelĭ, *ibid.*, 169-70.

CCCCXCIII.

Ambras, 1593, 4 August. Archiducele Ferdinand către Împĕrat, despre destăinuirea ce i-a făcut Petru-Vodă că ar vrea să plece în Moldova *(sic)*, unde e chemat.

. . . . Mit diesem meinem Schreiben khan ich nit underlassen Euer Kaiserlichen Majestät und Lieb weiter in Undterthenigkhait zu berichten dass ermelter Weyvoda gestrigen Abends Audientz an mich begert und, alss ich ime die verstattet, hat er mir durch seinen Tolmetschen (den Brutum [1]), *şters)* anzaigen lassen, er wolte mir nit verhalten wie dass er (von Constantinopl, *şters)* sovil Berichts, dass man seiner in die Moldaw begere; nun khönte ers zwar nit vernainen, dass er dartzue nit ungenaigt, aber doch trawet er den Turckhen nit allerdings; und dieses hette er lieber mir selbst anmelden wöllen, alss das es ettwo von anderen Orten an mich khommen solte; bätte auch, ich wolte ime hierinnen meinen Rhat mitthailen.

Weil dann Euer Kaiserliche Majestät und Lieb gedachten Weyvoda durch Ire Kaiserliche Schreiben Anfangs an mich befürdert [2]) und ich ime auf die selben in diesem meinem Lande freye Sicherhait und Wohnung bisshero verstattet, hab ich, wie auch auff Euer Kaiserlichen Majestät und Lieb iüngsten Schreiben, dieses sein bey mir beschehens Anbringen Euer Kaiserlichen Majestät und Lieb zu gelangen nit umbgang sollen, gehorsames Vleiss bittende sy geruche mich widerumb wie ehisten genedigist zu verstendigen, wessen ich mich hierüber in Antwort und sonst in andere Weg gegen ime Weyvoda verhalten solle. Dann mir ohne dero genedigists Vorwissen ainichen Bschaidt hierauf zu geben nit geburt [3]). . . . . .

(Ibid.)

CCCCXCIV.

Innsbruck, 1593, 12 August. Petru Şchiopul către archiducele Ferdinand, cerêndu-ĭ a sili pe Ioan de' Marini Poli să răspundă la întrebările ce i s'aŭ pus.

[O. Ö. Regierung.] Ad Serenissimum Dominum Dominum Ferdinandum, Archiducem Austriae, supplicatio Petri Voivodae, Moldaviae Principis.

Serenissime Domine Archidux, Domine Domine Clementissime,

Cum neque iuramenti de calumnia praestiti vis, neque Excelsi Regiminis auctoritas Ioannem Raguseum monere potuerint, ut, quater interrogatus et iussus, pure, simpliciter et absolute respondeat, an chyrographum quoddam graecum ab ipso productum scriptum confectumque sit in Moldavia, an vero Tulnae in Austria, anno mil-

---

1) V. p. 346, nº CCCCLXXIX.
2) V. nota 1 şi p. 264.
3) Şi, cu ceva deosebiri, în Hurmuzaki, III[1], 170-1.

lesimo quingentesimo nonagesimo secundo; nam, cum Tulnae, se praesente, scriptum negare non possit, in Moldavia autem confectum affirmare non audeat, — spretis mandatis Excelsi Regiminis, et contempta iurisiurandi religione, modo se ad exemplar tantum retulit, modo se nescire dixit; in responsione inconstans, et in hanc unam rem intentus, ut veritatem vel iuratus occultare contendat. Ideo Petrus Voivoda, Moldaviae Princeps, Serenissimae Celsitudini Vestrae quam enixe et demisse supplicat, ut, quod sibi per iuris et Excelsi Regiminis aequissima decreta concessum obtinere non potest, per Serenissimae Celsitudinis Vestrae Regiam clementiam ac pietatem benigne consequatur, ut Ioannes ad pure, simpliciter et absolute, sine tergiversatione et ambiguitate, respondendum adigatur tandem, et compellatur, summamque Excelsi Regiminis Maiestatem per ambages eludere aliquando dediscat. Cui si statim, ut debuit, obtemperasset, sapientissimorum integerrimorumque patrum sanctissimo praecepto se obedientem praestasset, neque dedisset occasionem conquerendi de ipsius contumacia et malitia apud Serenissimam Celsitudinem Vestram. Atque, ita obsecrans Petrus Voivoda, Serenissimae Celsitudinis Vestrae Regiam et invictam manum summa cum reverentia deosculatur [1]).

(*Ibid.*, I.)

CCCCXCV.

Guvernul provinciilor austriace superioare către archiducele Ferdinand, despre răspunsul ce trebue să se dea petiției de supt nº CCCCXCV. Innsbruck, 1593, 17 August.

«17 Augusti Anno 93. O. Ö. Regierung Guettbedenckhen, welchermassen Ir Durchlaucht Herrn Pettern Wayvoda . . . contra die Raguseer . . . verabschiden machten; ist im 93 Jar eingeschriben.

Empfangen 17 August 93.

(S'a primit suplica lui Petru-Vodă [2]).) Hierauf sollen Euer Fürstlichen Durchlaucht wir gehorsambist zu berichten nit umbgehen, demnach gedachter Herr Waywoda, auf des Gegenthails producirte *summarium libellum*, durch seine Gwalt- und Bevelchhabere bei unns *supplicando* angehalten und gebetten, ernenten seinen Gegenthail dahin zu vermügen, das er, in Chrafft gelaisten *iuramenti calumnie*, bekhennen und anzaigen wölle, ob das yenige kriechisch Instrument . . . zu Tulna . . . Anno 1592, oder in der Moldaw geschriben und aufgericht worden seye, wie auch darauf ernentenn Raguseer solliches zum offtermalen durch schrifftliche Beschaid auferladen habe, er hierumb Erstens mit disen Wortten geanntwurt (*şters: «Interrogatorio sic respondeo, mihi de loco et tempore confecti originalis aliud non constare quam quod in transumpto continetur; ad illud me refero»)*: das ime von Orth unnd Zeit des aufgerichten Originals annderst nit bewüst dann wie in demselben zu befinden, unnd er sich auf dasselbe repetirt haben wölle; zum anndern Mal aber (weilen der Herr Wayvoda mit sollicher seiner Antwurt nit ersettigt gewest), geantwurt, das er solliches nit wisse, unnd dann, zum dritten Mal, die zum anndern Mal gegebne Antwurt hiess (?), so weitter dahin erclert, — weil in dem Massen unnd ohne Anfanng *pure et cathegorice* zu respondiren, er auch ain solliches, Innhalt tyrolischer Landtordnung, zu thun schuldig, — so ist doch hingegen auch zu considerirn, da der Herr Supplicant seines Gegenthails gegebne Antwurt recht verstehen wolte, das dieselbe eben disen und khainen anndern Verstandt: als ob er bekhennen und sagen wolte dass solliches Original in

1) V. nº CCCCXCV, pp. 359-60.

2) Nº precedent.

der Moldaw geschriben unnd aufgericht worden seye ; auch die Sachen also beschaffen das man *relatum in referente* nit wol weitter in ine Raguseer tringen mügen, — ob dessen ungeacht, haben wir gegebne Responsion nit fur gnuegsanb angenomen, sonndern dem Herrn Gegenthail umb sein vernere Notturfft zuegestelt. Derselbe volgents die Sachen an Euer Durchlaucht *supplicando* gelanngen lassen, so dann, weder ainem Chirografo die Zeit unnd Orth durch den Herrn Woyvoda geseczt unnd benent, unnd er sich auf dasselb yeder Zeit unnd noch referirt, so khünn er mit guettem Gwissen reden, das er, ausser was die Schrifft vermag, weitters khain Wissen habe (*sters:* dieweil dann solliche des Raguseers gegebne Antwurtten etwas obscur unnd unlautter haben, wir dieselben fur genuegsam nit angenomen, sonnder den Gegenthail zu sainer verrern Notturfft zuegestelt). Nun ist nit weniger, weilen der zwischen den Parteyen abgerette Process ain sumarischer und sollicher Process, in wellichen mer auf die Warhait zu sehen, dann auf dergleichen *ambagias* zu gehen, dass ime Raguseer umb sovil mer gebürdt hette, auf das furgehaltne *interrogatorium*, anbevolcher oder anderm Thail hierin Wegweis oder Anlaitung zu geben, was er handlen und furnemen solle, — so mechten demnach Euer Fürstlichen Durchlaucht ime hierauf zu Beschaid anzaigen, auch dahin weisen lassen, er werde dietz Fals die Notturft, wie sich von Rechtswegen gebürdt, furzunemen wissen. Euer Fürstlichen Durchlaucht zu dero genedigisten Willen und Wolgefallen ditz stehet. Datum [1]). . . . . .

(Ibid. ; concept.)

CCCCXCVI.

Camera tirolesă către Schiestl, despre plata cheltuielilor făcute cu Petru Șchiopul.

Innsbruck, 1593, 18 August.

An Schiestl . . .

Nachdem euch die Fürstliche Durchla icht . . ., wegen aufgewennder Zerung mit dem moldawischen Fürsten, unnd dann wegen . . ., vermug uberschickhter Raitung und Zerung Zetlen, noch 237 ff., 26 k., 2 f. zu bezallen schuldig verbleiben, haben wir . . . euch solchen Ausstanndt, bey Ir Durchlaucht Zollbeambten in der Statt Rovereidt [3]) . . . zu bezallen verordnet [4]). . . . . .

(*Ibid., Copialbücher,* F 1, 93 ; *secunda pars,* f° 1372 V°.)

CCCCXCVII.

Ambras, 1593, 18 August.

Decisia archiducelui Ferdinand asupra petiției de supt n° CCCCXCIV.

. . . . Dicere sibi [Petro Weivode] coram Regimine hic . . . ulterius et agere et petere quod iuris ordo et ratio dictitat . . . . . .

(Ibid., I.)

---

1) V. n^l precedent.

2) Cu data de 19 în *Copialbücher,* F 394, *secunda pars,* f° 1320 V°.

3) Roveredo.

4) La 10 Septembre, i se anunță că s'a dat ordine ca plata să i se facă înnaintea altora *(ibid.,* f° 1433 V°). La 12 Ianuar 1595, Camera ordonă vameșului a plăti imediat acestă bani *(ibid.,* reg. E 3, 95, f° 87-7 V°).—Cf. și, mai sus, p. 348, n° CCCCLXXXI.

CCCCXCVIII.

Guvernul ţerilor superioare austriace către archiducele Ferdinand, despre străinĭ suspectĭ ce vin la Petru-Vodă. [Innsbruck,] 1593, 23 August.

Durchlaucht, etc. *(sic)*. Nach deme ain Zeit hero bey Herrn Petern Weivoda. . . vil frembds unnd [un]bekhandts Gesind von unnd zuraisen thuet, wie dann erst jüngstlich diser Tagen zway frembde unbekhanndte Personen, deren die ain Hector Vorsi von Chio unnd der annder Christophorus Negri aus Ciperen genent, alhie heer khomen, auch durch ernennten Herrn Wayvodam in seiner wider Johann de Marini Poli, Raguseum, habennden Rechtfertigung, zu Zeugen ernent und furgestelt worden, unnd solliche beede Ort dem Turggen, so der Zeit allerlay wider die Christennhait unnd besonnders die österreichischen Lannder unnd Grenitzen vorhannden hat, zustenndig und unndterworffen, wir auch nit wissen, was dergleich Personen in disem Lanndt Thuen unnd Lassen seye, so haben wir demnach bey den geschwinden Practicen, so jeziger Zeit im Schwanng geen, unnd durch dergleichen Personen gefuert werden mëchten, neben Erinnerung unnsers dero, den lesten Augusts verschines 92. Jars, obernennts Herrn Waywoda [1]), sowol auch heernach der Raguseer halber, überraichten rathlichen Bedennckhens [2]), aines sollichen underthenigist zu berichten nit umbgeben wöllen, denselben unns hieneben zu Gnaden, etc. *(sic)*. Datum den 23 Tag Augusti Anno 93 [3]).

An die Fürstliche Durchlaucht.

Regiment.

(Ibid., Copialbücher, G 3, 93.)

CCCCXCIX.

Ştirĭ din Praga, despre intenţia Turcilor de a ataca Imperiul, cu ajutoare ardelene şi moldovenestĭ. Praga, 1593, 24 August.

Auss Prag, von 24 Augusti.

. . . . Sonst confirmieren etliche gefanngene Türggen, das der Sinan-Passa, mit ainer grossen Kriegsmacht, im Anzug auf Unngern herauss seie; habe auch im Bevelch die Sibenbürger und Molthauer auf zu manen und, wan gleich die Verehrung underwegen vehre *(sic)*, nicht wider zuruckhzuekhomen, sonndern dieselbige unnder das Kriegsvolckh zue thaillen [4]) . . . . . .

(München, *Staatsarchiv, K. Schw.*, 486/12, f° 12 V°.)

---

1) V. n° CCCCIX, pp. 273-5.

2) V. n° CCCCXCV, pp. 359-60.

3) V. Hurmuzaki, *Doc.*, III[1], n° CLX, p. 172.

4) E vorba de tributul imperial. V. Hammer, IV, 219-20; Zinkeisen, III, 588.

D.

Ambras, 1593, 27 August. Archiducele Ferdinand către Împĕrat, despre venirea de străinĭ suspecțĭ la Petru-Vodă.

(Trimete la scrisorile sale din 31 Iulie și 4 August [1].)

Wann mir aber bis dato ainiche Antwort von Euer Kaiserlichen Majestät und Lieb darüber nit zuekhomen, und sich das Von- und Zueraisen frembder unbekhannter Personen bey gedachtem Moldawer noch stettigs erzaigt, wie dann erst diser Tagen zween, dern sich der ain Hector Vorsi von Chio und der ander Cristofforus Negri aus Cypern nennt, zu ime alher khomen, also ich nit wissen mag, was dise Leüth aigentlich im Schildt füeren, und ir Thuen und Lassen seye, — so hab bey Euer Kaiserlichen Majestät und Lieb ich umb dero genedigisten fürderlichen Beschaid und Antwort hiemit anzumanen nit umbgeen khünden, dieselb ganz gehorsam unnd vetterlich bittendt, sy geruchen genedigelich mir dieselb unverlangt und mit aller ehistem zuekhomen ze lassen.

. . . . . .

Hier zue haben Ir Fürstliche Durchlaucht mit aigen Hannden geschriben:

«Im Fahl Euer Kaiserliche Majestät unnd Lieb vermainen das er nit aufzuhalten, ye ehe er mir auss dem Landt khombt, ye lieber es mir wer [2].»

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Ambraser Hofacten.*)

DI.

«Ex Sima[m]» (Simánd?), 1593, 4 Septembre. Hassan-Pașa de Temeșoara, beglerbeg, promite luĭ Francisc Dobó «in Sáros Patak» [3] voevodatul Cașovieĭ și luĭ Ștefan Báthory Coroana Boemieĭ [4].

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Hungarica,* 1593[2], f° 58-9.)

DII.

«Ex Transylvania», 1593, 15 Septembre. Știrĭ din Ardeal, despre sosirea Tatarilor la Nistru și pregătirile Turcilor.

. . . . Tartarus [5] enim cum centum mille hominibus penes Nester decumbit, qui nihil nisi ut nos hinc moveamus expectat.

---

1) V. n[le] CCCCXCII-III, pp. 357-8.

2) Documentul e publicat și în Hurmuzaki, III[1], p. 172, n° 160. Sunt însă câteva deosebirĭ de formă, și, mai ales, conceptul nostru explică proveniența ultimelor rândurĭ din scrisoare.

3) Sáros-Patak, în comitatul Zemplinuluĭ.

4) Interesant pentru sinceritatea și moderația ofertelor făcute de Turcĭ în acest timp, cât și pentru speranțele puse de dânșiĭ în războiul contra Împĕratuluĭ.

5) Ms. are «*Tartaros*».

(Sinan-Paşa e trimes la 17 August [1]) contra creştinilor, cu 12 000 de ieniceri. Sultanul îl întovărăşeşte «per portam Constantinopolitanam». Ordin ca «non nisi circa Viennam gressum sistat». Un ceauş a cerut lui Sigismund să-i vie în ajutor cu toate trupele. Sâmbătă [2]), e dietă pentru aceasta. S'a trimes tributul şi daruri la Poartă. Lagărul principelui va fi la Alba-Iulia [3]).)

(Ibid., f° 92.)

DIII.

Archiducele Ferdinand către von Kühbach, despre permisia nouă ce a acordat pentru plecare lui Gheorghe Hatmanul şi Andrei Cămărăşul.

Ambras, 1593, 18 Septembre.

Demnach wir auf dein an uns vom 11. diss gethanes . . . Schreiben [4]) und der zwayer des moldauischen Fürsten Diener, Georg Atman und Andreas Camerass genant [5]), beschehen Anhalten, inen auss dem Lanndt zu verraisen vergonnet und auf sy beede abermals einen Passbrief fertigen lassen, so haben wir dir solches' . . . vermelden wellen. . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Hofacten.)*

DIV.

Archiducele Matthias către Împăratul Rudolf, despre intrigile făcute odată de Albert Laski cu creştinii supuşi Turcilor.

Viena, 1593, 25 Septembre.

. . . . Neben dem ist dem Strein [6]) des Laski [7]) Person eingefallen, und hat derselb mir so vil angezaigt, wie er sich noch zu erinnern, das ihme der Laski hievor auf dem Landtag zu Warschaw viel hett gesagt, auch Briefe darumben von weilend unsers geliebten Herrn und Vaters, Kaysers Maximilians hochlöblichsten Angedenckhens, aigner Handt fürgezaigt, in was Practikhen er mit den Walachen, Moldawern, Bulgaren und denselbigen anrainenden Völckhern und dem Türckhen dienstbaren Christen vor der Zeit gestanden und wie solche wider den Türggen zu armiern und

---

1) Data e falşă. V. p. 349.
2) 18 Septembre. Despre această dietă, v. Wolfgang Bethlen, *Historia,* III, 105 şi urm.
3) V. n[l] precedent.
4) Lipseşte.
5) V. prefaţa. Cf. şi p. 345, n° CCCCLXXVI.
6) V. p. 215, nota 2.
7) V. pp. 64 şi urm.

aufzubringen sein möchten; stehet derhalben zu Euer Majestätt gnedigistem Gefallen, ob sy ihme auch derwegen schreiben wollten. . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Polonica,* 1593.)

DV.

Castelul Praga, 1593, 26 Septembre.

Împĕratul Rudolf către archiducele Ferdinand, despre răspunsul ce trebue dat luĭ Petru-Vodă.

Durchleuchtiger . . . Das wir Euer Lieb auff etliche Ire Schreiben [1]), wegen des Moldawers, biss dato nicht geantworttet, ist der Ursachen halben allain verbliben, das wir mehrers Bericht von unnserm Oratorn von Constantinopol auss gewertig gewessen.

Weyln aber bey diser grossen Verenderung unnd der Türckhen Herfürbrechen berürter unnser Orator von dem Sinan, Obristen Vezier-Bassa, mit sich von Constantinopel weg gefürt ist worden [2]), unnd also nichts weitters von danen zu gewarten, als haben wir unnsere Antwortt lenger nicht verschieben wöllen. Unnd halten demnoch nochmals für das Rathsamist, das Euer Lieb ime dem Moldawer, baides in unserm unnd Irem Namen, die grosse Gefahr des Guets, Leibs, Lebens unnd der Selen, darein er durch sein Widerhineinraisen sich unnd seinen jungen Sohn sezen thuet, aussfüerlichen unnd wol für Augen stellen, unnd darauf dahin wolmainendt rathen, das er, zumahl bey jeziger unruhiger Zeit, sein Vorhaben einstelle, und zusehe was es mit dem vorstehenden offenen Krieg zwischen den Türckhen unnd unns für ain Aussgang gewinnen wolle. Wierdet er nun disem unnserm unnd Euer Lieb Rath volgen, so hat es seinen Weeg; im Fall er aber voriger Mainung bleiben unnd sich hinein in die Türckhey zu begeben allerdings entschlossen were, so sehen wir nochmals nit, wie ime solches zu wehren seye, dann er ainmahl auf Trawen unnd Glauben herauss komen unnd diss Orts billich bey seinen Willen glassen würdet. Wir halten auch genzlich darfür, do er yhe wider zum Regiment in die Moldaw geraichen solle, das er unns unnd unnsern Landen ehender nutzen als schaden wurde. . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv,* I.)

---

1) V. pp. 357 şi urm.

2) V. Hammer, IV, 220; Zinkeisen, III, 589-90, 594; Wratislaw, *Merkwürdige Gesandschaftsreise* (Leipzig, 1786), 259 şi urm. Kreckwitz muri la Belgrad.

DVI.

Nunțiul Speziano către cardinalul Cinthio, despre condițiile ce pune archiducele Ferdinand pentru a lua comanda contra Turcilor. Praga, 1593, 28 Septembre.

Archiducele Ferdinand s'a oferit de la sine a fi comandant-general contra Turcilor, dar pune condiții grele, «massimamente che si dice esser caduto assai del suo solito valore, da alcuni mesi in quà [1].»

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup., VI, 8, f° 557.)

DVII.

Știre din lagărul turcesc, despre persoana lui Sinan-Pașa. 1593, 29 Septembre.

Relation unnd Bericht ainer vertrautten Person, so nach der Türggen Leger umb Khundtschafften verschickht worden und auss demselben den 29 Septembris zue Nacht wider zuruckh herauff geraist.

. . . . Den Sinan-Bassa hat er mit Augen gesehen reitten; habe ain gulden Stuckh von gepleimbter Arbaitt an, und ainen schönen grossen undt (?) auf, auch ainen schwartzn dikhen Raigers Feder Puschn drauf gehabt; sey ain alter Mann ‖, mit ainem langen grawen Partt und ain hokherichte oder pukhlete Nasen. Wann er Sinan reitte, so reitten alle Zeitt zween ansehenliche Türggen neben ime, gleich alss wann sy ine hieltten, aber nicht darumb dass er schwach sei, sondern weegen Ansehens unnd Hochhaitt; denn er sonsten ain frischer Mann sey [2] . . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Hungarica*, 1593[3], f° 8-8 V°.)

---

1) V. p. 308, n° CCCGXXXIV.

2) V., pentru plecarea lui Sinan spre Ungaria, p. 363, n° DII.

DVIII.

«Viseli», 1593, 2 Octombre.

Sigismund Rákóczy către Nicolae Pálffy, despre ofertele luĭ Aron-Vodă și Mihaĭ-Viteazul.

Rakozi Sigmundt schreibt dem Herren Palffy[1] *auss Viseli, vom 2 Octobris Anno [15]93.*

. . . . Er Rakozi zweiffle nit daran, Herr Palffi werde in kurtzen Tagen vernemen, was Massen diser verschine Tagen von dem moldauischen Fürssten Fürschreiben an Ir Kayserliche Majestät, jezt aber widerumb an den Herren Veldt-Obristen[2], herausskomen seint, welche er Rakozi auch gesehen unnd von Worth zue Worth überlesen; aber Herr Veldt-Obrister habe das Schreiben an Ir Kayserliche Majestät lautendt, allso verpedtschirt heraufgeschickht; darauss zu merckhen wie sy auch, ob des Türggen schwären Joch verdrissig, auch eingedenkh sein, dass sy noch zur Christenhaith gehörig; darumben er sich, sampt seiner Landtschafft, Irer Kaiserlichen Majestät zue underwerffen beraith were.

Mit disem Moldauer consentirt auch der Wayvoda Transalpinae, item baide Wayvoden in der Wallachey, sampt denen auss Bulgaria, dass eben dieselbige; seint auch nur des turggischen Kaysers Slaven unnd nicht aliss Unnderthanen; unnd getreue von dem Weida auss Sübebürgen, aber gebürde ime jezo nicht vil zue schreiben. (Doresc alianța cu Împĕratul, etc. Crede că ar fi bine să nu se lase atacul pe primăvară. Ar trebui trimeșĭ ca solĭ în Ardeal Pálffy și Ștefan Báthory[3].) So wüsste er Rakozi für gewiss, dass der Weida alssbaldt mit 40.000 Persohnen zue Viss stossen kinde, welliches gleichs Fallss auch baide wallachischen thuen würden und, was vom Turggen hinter disem Obristen-Vezier zuerukh gebliben, wurden die Wallachen und Rätzen alle niderhauen kinden, denn der Obriste-Vezier hat die Turggen auss Graetia unnd Bulgaria dermassen aussgefiert, dass dise Landtschafften von den Turggen schier lähr seint; unnd, weill die baide Wayvoden so guete Gelegenhaiten spüren, erwarten sy hierinen allain Irer Majestät Guetwilligkait. Wovern dann die Kaiserliche Majestät (ar da banĭ Polonilor, ar ajuta și eĭ; s'ar putea zălogi pentru aceasta o provincie. În Ardeal, a trimes acum ca general o «vertraute Persohn».

P.S. Acuma vine știre din Ardeal că Sigismund a trebuit să-și adune trupele, dar ar fi dispus să le întrebuințeze *contra* Turcilor[4].)

(Ibid., f° 23.)

---

1) Nicolae Pálffy e destul de cunoscut. V. *A. Fr.*, I, 43, 169.

2) Christofor de Teufenbach. V. *ibid.*, tabla.

3) Vĕrul luĭ Sigismund.

4) O copie și pe f° 27 și urm. Din Komorn, la 22 Octombre 1593, comunicând cuprinsul Împĕratuluĭ (?), Pálffy propune ca sol în Ardeal pe Ștefan Báthory (f° 66).

DIX.

Archiducele Ferdinand către Guvernul ţerilor austriace superioare, despre dorinţa sa de a vedea maĭ iute terminat procesul luĭ Petru Şchiopul cu Ragusaniĭ. Ambras, 1593, 16 Octombre.

Nach deme in der vor Ewer zwischen Herrn Petern Weyvoda auss der Moldaw ainss unnd den bewüssten Raguseern anndern Thailss schwebenden Rechtfertigung, von beeden Thailen alberait beschlossen worden unnd wir den Ausstrag auss sondern Ursachen gern befürdert sëchen, so bevelchen wir Euch hiemit genediglich dass Ir dise Sache, vor allen andern Rechtfertigungen, allspalt für Hannden nemen unnd erledigen. Daran . . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Hofacten.*)

DX.

Archiducele Ferdinand către Iustinian Möser, ordonând a se sfârşi cât maĭ iute procesul menţionat. Innsbruck, 1593, 16 Octombre.

A facerea cu Ragusaniĭ «von beeden Thailen alberait beschlossen worden, und wir den Ausstrag auss sondern Ursachen gern befürdert sächen; so bevelchen wir Euch hiemit gnediglich, dass Ir dise Sachen, vor allen anndern Rechtfertigungen, alspald fürhanden nemen und erledigen [1] . . . . . .

(Ibid., Copialbücher, Von der Fürstlichen Durchlaucht, 1585-95.)

DXI.

Archiducele Ferdinand către von Kühbach, însărcinându-l să vadă dacă un fost tălmaciŭ al luĭ Petru-Vodă poate traduce din «moldoveneşte», turceşte şi greceşte. Ambras, 1593, 17 Octombre.

Wir wolten genediglich gern wissen ob der Dolmetsch so bey dem moldawischen Fürsten gewesen und sich unlangist zu der verwittibten Früchtmaisterin zu Botzen verheürattet [2], die moldawisch, item auch türckhisch und griechische Sprachen, wie sy die iezigen Zeit zu schreiben pflegen, — lesen und interpretiern, oder welche under denen er insonderheit khönne. (Să vadă imediat; «sonder nur gleichsamb fur dich selbst anredest», şi să răspundă.)

(Ibid., Hofacten.)

---

1) Decĭ ca şi nr precedent.

2) V. p. 339, nº CCCCLXIV.

DXII.

Ambras, 1593, 17 Octombre.

Însemnare despre primirea la Ambras a unei scrisori privitoare la Petru Șchiopul.

Nota. Am 17 Octobris Anno [15]93, hatte Secretari Conrad Dietz ein einkhumens verpettschierts Schreiben, den moldawischen Fürssten betreffendt, in die Registratur in Gehaimb aufftzubehallten gegeben; das in den Cassten verpettschierter Schrifften *eodem die* gelegt worden [1].

(Ibid., I.)

DXIII.

Bozen, 1593, 22 Octombre.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre cercetările ce a făcut pentru tălmaciĭ.

. . . . Auf derselben gnedigen Befelch, den ich gleich in diser Stundt empffanngen [2], hab ich alls pald mith guetter Ocasion nach däs moldauischen Fursten Tolmätschen Tomäs Scherzer, so alhie mith der gewästen Frichtmaisterin verheirath ist, geschickht und deme fur mich selbst, der Sprachen halben, befragt, so er khin. Befind jetzth wider, wie ich dan vormalls auch vernomen, dass er khein Sprach lösen und schreiben khan alls die teutsch; wallachisch khan er rëden, aber doch nicht perfect; versteth von sollicher Sprach khein Puegstaben in Schrifft; vermelth mier auch dass, wen ers lösen heer, so khin er's harth versteen, aber im Rëden verstee ers pësser; tirggisch verstee er ettlich wenig Worth; griechisch verstee er gar nichts; den er sey wenig Zeith in Moldaw oder Walachey gewösen; hab erst, seidt er zu Thullen zum Fursten khomen, ettwas Merers in sollicher Sprach begriffen, allso dass er sich jetzth zimblich berëden khin, und dass ist ime alles zu glauben, weill ichs fillmals observiert, dass er seer harth than in der Vertolmät[sc]hung wichtiger Gesprach mith seinem Fursten; allein, was die *Gennerälia* sein, die er theglich zu Uebung gehabth. Undter sellichen hath er mich auch bericht, der Jacob, so vormalls ime Herren Weyvodä für ein Telmätscher und Secretäri gediendt und jetzth zu Cassa [3] sein soll, khin die moldauisch oder wallachisch Sprach woll lösen und schreiben; sunst wiss er gleich woll gar kheinen der sellicher erfaren weer, dan es seyn ger seltzame und schwere *Caracteres* . . .

(Ibid.)

---

1) Ceia ce explică nr precedent.
2) V. nº DXI, p. 367.
3) Kaschau, Cașovia.

DXIV.

Filip Pigafetta către Marele-Duce Ferdinand de Toscana, despre situaţia Domnilor românĭ faţă cu Poarta. Florenţa, 1593, 28 Octombre.

Che gli Imperatori Romani a qualche tempo hebbero imperio di gran lunga maggiore di Sultan Amurath, hodierno principe de' Turchi. Al Serenissimo Donno Ferdinando Medici, Gran-Duca di Toscana [1].

. . . Il prencipe di Transilvania conta etiandio alla Porta un numero di denari in riconoscenza della protettione che have di lui et dello Stato suo il Turco, senza più, non gli mandando Bascià nè altri, che è un' altra spetie di amicitia.

Sono li signori di Valacchia et di Moldavia con più stretto groppo annodati, perochè il Turco dà secondo l'arbitrio suo quei principati a qualunque di loro naturali prencipi gli aggrada, et gli muta, carezzando coloro, i quali più somma di pecunia gli proferiscono ogni anno, quasi in apalto, per così dire, et affitto; nè altro obligo hanno, se non che, accadendo, sene serve in guerra con soldo, essendo anco questo diverso modo di riconoscenza, overo tributo. . . . . .

Di Firenze, a 28 di Ottobre 1593.

Servitore fedelissimo

Filippo Pigafetta.

(Milan, *Bibl. Ambr.*, R. 125, f° 4 V°, 8; numerotaţie particulară în volumul miscelaneŭ.)

DXV.

Traducerea românească a scrisoreĭ prin care Sigismund al III^lea cerea archiduceluĭ Ferdinand să lese pe Petru-Vodă a merge în Polonia. 1593, 28 Octombre.

1593, Oc[tomvre] 28 [2].

† Cinstitul Petru Vodѫ, ce-a fost dŏmnu de Moldova, scris-au foarte bine cѣtrѫ noi cu cѫ[tѣ] milѣ au priimit înpѣratul şi au ţinut, iarѫ şi Dŏmnia-Ta cѣtѫ milѫ ai fѣcut cѣtr'ѫnsul; aceasta mare laudѫ iaste de ŏmenia dŏmnitale; iarѫ iaste multѫ cinste de bunѫtate cea ai fѣcut dŏmniata cѣtrѫ cestѣ ŏm ce-au fostѣ scos den locul lui prentru valurile ceştii luml; acmu acestѣ ŏm aşѫ gѫndeaşte cѣ fi-va foarte bine de rѣndul lui sѣ şadzѫ puţin în crѫirea noastrѫ, sѣ caafte de aproape ispravele sale în ceaste valure de în ţara Moldovee; iarѫ cestѣ ŏm pote-a-hi cѣ gѣndeaşte cѣ iaste în ţara noastrѫ ŏameni mulţi de leagia grecească; e derep ce cѣ bine ce-au fѣcut acestѣ ŏm nŏaŏ şi crѫireel nŏastre nu e prostѣ; derep aceasta bucurus dѣm tѣrie să şadzѫ în crѫiria nŏastrѫ.

Pe V° (de mâna luĭ Petru Şchiopul): «Zivot cheraiari esti. Ōct. 20.»

(Apoĭ vine o faţă albă.)

---

1) Marele-Duce Ferdinand, suit pe tron la 1587, avea gândurĭ de cruciată. V. Galluzzi, *Istoria del gran-ducato di Toscana*, Capolago, Tipogr. Elvetica, IV, 1841, 65 şi urm.; *Un projet, pas sim.*

2) O mână modernă a scris sus: *1593.*

Şi iarѫ dъm ѿcinѫ cu venit ca sѫ poatѫ hrѫni pre sine şi ѳamenii lui; cearem cu liubѿv de la Dѿmnia-Ta, cum de-acestъ lucru avem scripturѫ şi la înpѫratul binişor, cum acestъ ѿm, cu toate unealtele lui, sъ margѫ în crѫiriia noastrѫ fъrѫ grije, cu voia înpѫratului şi a dumitale, şi sъ facѫ bine sъ treacѫ pre cale fъrѫ grije; face-veri dumneata acestъ lucru nѿa, pъrea-va foarte drag; carile dumneata veri înplea cu vѫrvu [1]).

(Bibl. Ac. Rom., *Actele lui Petru Şchiopul.*)

DXVI.

Constantinopol, 1593, Novembre.

Ieremia al II-lea, patriarch de Constantinopol, către Petru Şchiopul, despre influenţa luĭ Andronic Cantacuzino şi putinţa uneĭ restabilirĭ în Domnie.

† Ἱερεμίας, ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης [2]).

† Ἐνδοξότατε, ἐκλαμπράτατε αὐθέντι κύριε Ἰωάννης Πέτρο Βοεβόνδα, πρώην Μολδοβλαχίας, υἱὲ κατὰ πνεῦμα ἀγαπητὲ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χαίρις. Εἴη σου τῇ αὐθεντίᾳ εἰρήνη καὶ ἔλεος ἀπὸ Θεοῦ καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῇ αὐτοῦ θείᾳ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ καὶ ἐγὼ καλῶς διάκειμαι ἕως τῆς σήμερον, καλὰ καὶ ἂν μυρίους πηρασμοὺς ἔχομεν διὰ τὰ πολλὰ χρέη ὥπου ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ κύριος Θεόληπτος καὶ ὁ Μπάτες 3) ἐπροξένησαν τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν, καί, σχεδὸν εἰπεῖν, τελείως ἠφάνισαν αὐτήν), δεόμενος τοῦ φιλοσπλάγχνου ἡμῶν Θεοῦ διαφυλάττειν τὴν αὐθεντίαν σου ἀπὸ παντὸς αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ πηρασμοῦ, σὺν τῷ ἐκλα[μ]προτάτῳ σου υἱῷ καὶ αὐθέντι, κυρίῳ Ἰωάννῃ Στεφάνῳ Βοεβόνδα Μολδοβλαχίας. Ἀπὸ τὴν γραφὴν τῆς αὐθεντίας σου, ὥπου ἔστηλες πρὸς τὸν εὐγενέστατον αὐθέντην Καντακουζηνόν, κύριον Ἀνδρόνικαν, ἔμαθαν περὶ τῆς ὑγίας ὑμῶν, καὶ εὐχαρίστησαν τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, τὸν διαφυλάττοντα τὴν αὐθεντίαν ὑμῶν, καί, εἴθε δώῃ μοι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀπολαῦσαι ὑμᾶς ὡς θέλει καὶ ἀγαπᾷ ἡ καρδία ἡμῶν. Πρὸς τούτοις ἔμαθα καὶ τοὺς ἀδίκους πηρασμοὺς καὶ ἀπαντήσεις ἃς πάσχεις παρὰ τοῦ καταράτου Ζήβα 4), ὃν ἀπολέσῃ ὁ Θεὸς σὺν ταῖς πανουργίαις αὐτοῦ. Νὺν γνώριζε ἡ αὐθεντία σου ὅτι ὁ ἄρχων ὁ Καντακουζηνὸς τὴν σύμερον ἔχει μεγάλην χαρὰν εἰς τὰ Βασίλεια

Ieremia, cu mila luĭ Dumneḑeŭ, archiepiscop de Constantinopol, al Romeĭ-Nouĕ, şi patriarch ecumenic.

Prea-slăvite şi prea-strălucite Doamne, domnule Ioan Petru Voevod, odată al Moldo-Vlachieĭ, fiŭ după suflet iubit al Smereniei Noastre, te salut. Fie-ţĭ Domnieĭ-Tale pace şi milostivire de la Domnul şi Dumnezeul nostru Isus Christos (din a luĭ îndurare şi iubire de oameniĭ şi eŭ sunt bine până acum; bine, de şi am miĭ de încercărĭ pentru multele datoriĭ ce le-aŭ făcut Bisericeĭ noastre celeĭ marĭ a luĭ Christos dascalul şi domnul Teolept şi Bates, şi, în scurt, cu totul aŭ ruinat-o), rugându-mă milostivuluĭ nostru Dumnezeŭ să te păzească pe Domnia-Ta de orĭ-ce încercare simţită saŭ gândită, împreună cu prea-strălucitul tăŭ fiŭ şi Domn, domnul Ioan Ştefan-Voevod al Moldo-Vlachieĭ. Din scrisoarea Domnieĭ-Tale ce aĭ trimes către prea-nobilul domn Cantacuzino, domnul Andronic, am aflat despre sănătatea voastră şi am mulţămit iubitoruluĭ de oameniĭ Dumnezeŭ, care vă păzeşte pe Domnia-Voastră şi, de-ar da Dumnezeul nostru să vă vĕd precum vrea şi doreşte inima noastră! Pe lângă acestea am aflat şi despre nedreptele încercărĭ şi înfruntărĭ ce suferĭ din partea ticălosuluĭ de Giva, pe care să-l bată Dumneḑeŭ, cu înşelăciunile luĭ. Acum află Domnia-Ta că domnul Cantacuzino are acum trecere mare la Împĕrăţie şi are şi

1) Scrisoarea aceasta a fost adusă, în original saŭ în copie, de Ieremia Movilă, Luca Stroiceĭ şi Gheorghe Postelnicul. V., în această privinţă, maĭ departe, la datele de 3 Decembre şi «după 3 Decembre» 1593.

2) V., pentru el, şi maĭ sus, pp. 157-8, nº CCLXVI.

3) Asupra unuĭ «Bati» (Ambrosiu), v. p. 317, nº CCCCXLVIII. Să fie unul din locoţiitoriĭ patriarchalĭ din 1586? «Dascălul» e patriarchul Pahomie al IIlea (1584-5), dascăl al luĭ Mehemed al IIIlea; iar Teolept, patriarchul cu acest nume (1585-6), ambiĭ predecesorĭ aĭ luĭ Ieremia, în a treia păstorire a sa. V. maĭ sus, p. 116, nota 2; Ghedeon, *o. c.*, 526-9.

4) Giva, Giovani (de' Marini Poli).

καὶ ἔχει καὶ ἀγάπην καὶ πόθον πολὺ πρὸς τὴν αὐθεντίαν σου. Καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ δύναται[ι] νὰ βοηθήσῃ τὴν αὐθεντίαν σου εἰς πᾶσα πράγμα ὅπου ἀγαπᾷ ἡ αὐθεντία σου. Μόνον ἡ αὐθεντία σου μὴν ἀργῇς, μόνον ἀφόβως καὶ χωρὶς τινος δηλίας κίνησε καὶ ἔλα μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τότε θέλεις γνωρίσειν ἀληθῶς τὴν συνδρομὴν καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ αὐθέντος τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ τῶν λοιπῶν φίλων τῆς αὐθεντίας σου. Καὶ μάλιστα ἡ αὐθεντία σου τὰ πράγματα τὰ καταλαμβάνῃ καλά, καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀκούει τὰς βουλὰς τῶν ἀπήρων ἀνθρώπων, μόνον πρέπει νὰ πραγματεύεται καὶ νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ συμφέροντα, οὐ μόνον τὰ ἴδια, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν πολλῶν. Ἔτι γίνωσκε καὶ τοῦτο ὅτι, τὰ ὅσα γράφῃ ὁ ἄρχων ὁ Καντακουζηνὸς πρὸς τὴν αὐθεντίαν σου, πίστευσον ὅτι, ἂν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ δεύτερον μὲ τὴν συνδρομήν του, δύναται νὰ τὰ κάμῃ, καθὼς βλέπομεν καὶ ἄλλα μεγαλήτερα ὅπου ἐποίησε. Καὶ εἰς τοῦτο μὴν ἀμφιβάλεις, ὅτι τὸν ὄνομα τῆς αὐθεντίας σου ἔχι φήμην καλήν, καὶ πρὸς τοὺς κρατοῦντας καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας, καὶ πρὸς τὸ ὑπήκοον ὅλον. Διὰ τοῦτο χάραξε τὸ σημεῖον τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σωτῆρος εἰς τὸ μέτοπόν σου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἰσχυρότερον πάντων τῶν ὅπλων καὶ ἁρμάτων, καὶ ἀναχώρισε τῶν αὐτόθι μερῶν, καὶ ἐλθὲ πρὸς τὰ ἡμέτερα μέρη, εἰ βούλῃ ἔχῃν τὴν πρότεραν τιμὴν καὶ ἀποκατάστασιν, ὡς καὶ πράτερον, καὶ μὴ θελήσῃς μέγα στῆναι εἰς τόπους ἀλλοτρίους καὶ κεχωρισμένους ἀνθρώπους τῆς ἀνατωλικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας. Ποιήσον οὖν ὅπως οἶδας κρεῖττον καὶ βέλτιον, ὡς νουνεχὴς καὶ φρόνιμος, ὅτι καὶ ἡμεῖς ὡς φίλοι πιστοὶ τὰ συμφέροντα πρὸς τὴν τιμὴν τῆς αὐθεντίας σου καὶ τοῦ φιλτάτου σου υἱοῦ αὐθέντος κυρίου Ἰωάννου Στεφάνου Βοεβόνδα πραγματευόμεθα καθ' ἡμέραν, ἵνα καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴῃ μετὰ τῆς αὐθεντίας ὑμῶν, σὺν τῇ εὐχῇ καὶ εὐλογίᾳ τῆς ἡμῶν μετριότητος 1).

Ἐν μηνὶ Νοεμβρίου, Ἰνδικτίονος ζ΄ης.

Pe V°: † Τῷ ἐνδοξοτάτῳ καὶ ἐκλαμπροτάτῳ αὐθέντι κυρίῳ Ἰωάννῃ Πέτρῳ Βοεβόνδα, πρώην Μολδοβλαχίας, δοθείη.

(De mâna luĭ Petru-Vodă:) Ghin. 1.

(Ibid.)

dragoste şi multă râvnă către Domnia-Ta. Şi cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ poate să te ajutĭ pe Domnia-Ta la toate cele ce doreştĭ Domnia-Ta. Numaĭ cât Domnia-Ta să nu zăboveştĭ, ci neînfricoşat şi fără sfială porneşte şi vină, cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ, şi atuncĭ veĭ cunoaşte cu adevĕrat sprijinul şi ajutorul domnuluĭ Cantacuzino şi celorlalţĭ prietenĭ aĭ Domnieĭ-Tale. Şi maĭ cu samă Domnia-Ta înţelege lucrurile bine, şi nu trebue să asculţĭ de sfaturile oamenilor neîncercaţĭ, ci trebue să lucrezĭ şi să te uiţĭ la cele ce sunt de nevoie, nu numaĭ ale Domnieĭ-Tale însuţĭ, ci şi ale celor mulţĭ. Maĭ află şi aceia că, cele ce le scrie domnul Cantacuzino către Domnia-Ta, să credĭ că, cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ şi apoĭ cu sprijinul săŭ, poate să le facă, precum vedem şi altele maĭ marĭ ce le-a făcut. Şi pentru aceasta să nu staĭ pe gânduri, căcĭ numele Domnieĭ-Tale are faimă bună, şi la ceĭ puternicĭ şi la alţĭ domnĭ şi la toţĭ supuşiĭ. De aceia, înseamnă-ţĭ pe frunte semnul cinstituluĭ şi dătătoruluĭ de viaţă Mântuitor, care este maĭ tare decât toate armele, şi pleacă din părţile acelea şi vină în părţile noastre, dacă vreĭ să aĭ cinstea de maĭ nainte şi restabilirea în Scaun, ca maĭ înnainte, şi să nu maĭ staĭ mult în locurĭ străine şi la oamenĭ desbinaţĭ de Biserica noastră a Răsărituluĭ. Fă decĭ cum ştiĭ maĭ bine, ca unul ce eştĭ priceput şi înţelept, căcĭ şi noĭ facem zilnic, ca prietenĭ credincioşĭ, cele ce folosesc pentru cinstea Domnieĭ-Tale şi a prea-iubituluĭ tăŭ fiŭ, Domnul Domn Ioan Ştefan Voevod, pentru ca şi bine-cuvîntarea luĭ Dumneḑeŭ să fie cu Domnia-Voastră, împreună cu rugăciunea şi bine-cuvîntarea Smereniei Noastre.

În luna luĭ Novembre, indicaţia a şeptea.

Să se dea prea-nobiluluĭ şi prea-strălucituluĭ Domn, Domnul Petru Voevod, fost al Moldo-Vlachieĭ.

1) Indicţia se potriveşte cu 1593; cuprinsul scrisoreĭ tot aşa. Cf. scrisoarea luĭ Andronic Cantacuzino, la data de 14 Novembre, maĭ departe, nº DXIX. — Acesta era fiul cel maĭ mare al vestituluĭ Mihail, Şaitanoglu. V, Xenopol, IV, 216 şi urm. şi isvoarele pentru Cantacuzineştiĭ din secolul al XVI^lea întrebuinţate în *An. Ac. Rom.*, ser. a 2ª, secţ. ist., XVIII, 16 şi urm.

DXVII.

Viena, 1593, 6 Novembre.

Ştiri din Viena, despre măcelărirea de către husari a «Valachilor» (din Bosnia?), cari întovărăşiau un convoiu.

«*Aus Wien, 6 Novembris Anno 1593.*»

. . . . Zwen Tag vor dem Treffen [1]), haben die von Weissenburg 500 Ochsen unnd 500 Wägen Profiant, alss Mehl unnd annders, nach Ofen geschickht, welche durch drey Tausent Wallachen belaittet worden; die haben ungefehrlich 400 Hussäern unndterwegen angetroffen, die Wallachen fasst alle nidergehauen unnd innen die Ochsen und Wägen genomben. . . . . .

(München, *Staatsarchiv, K. Schw.* 486/12, f° 30 V°.)

DXVIII.

[Roma,] după 1593, 10 Novembre.

Instrucţii papale către cardinalul Doria, nunţiu în lagărul din Ungaria, despre profesia de credinţă catolică a lui Aron-Vodă.

Instruttione d'ordine di Nostro Signore Papa Clemente Ottavo data a Monsignor Doria, Commissario di Sua Santità al Ca[m]po di Ungheria.

. . . . Il sudetto Don Alessandro [2]) è stato anco a trattar' della istessa materia col Vaivoda di Moldavia, il quale si è mostrato desiderosissimo di concorrere con gli altri principi christiani a destruttione de Turchi.

Nelle lettere scritte quà, egli [3]) si mostra cattolico, sebene communemente è tenuto sismatico. || Conforme alle occasioni [4]) Vostra Signoria potrebbe ricordarli la promessa et il nome di christiano [5]). . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, H. 155 Inf., f° 72 V°.)

---

1) De la Stuhlweissenburg, Alba Regală, 3 Novembre. V. Zinkeisen, III, 595.

2) Comuleo. V. *An. Ac. Rom.*, ser. a 2ª, secţ. ist., XIX, p. 252, nota 4; Hurmuzaki, III², 36 şi urm. şi mai sus, p. 117. Instrucţiile acestui emisariu fiind date la 10 Novembre 1593, urmează că scrisoarea de faţă e posterioară acestei date.

3) Aron-Vodă.

4) Variantă: *all' occasione*. V. nota următoare.

5) Pentru Ioan-Baptist Doria, v. Hurmuzaki, III¹, 480-1, nº XLIII. — Documentul se află şi *ibid.*, în ms. D. 215 Inf., f° 467 V°.

DXIX.

Andronic Cantacuzino către Petru Șchiopul, despre numirea luĭ Mihaĭ-Viteazul și păstrarea Moldoveĭ pentru dînsul. Constantinopol, 1593, 14 Novembre.

Θεός.

† Ἐνδοξότατε, εὐσεβέστατε αὐθέντι, κυρίῳ τῷ Θεῷ δέομαι τοῦ εὑρεῖν τὴν αὐθεντίαν σου ἡ παροῦσα μου γραφὴ ἐν ὑγείᾳ καὶ εὐημερίᾳ, ἅμα σὺν τῷ ἐνδοξατάτῳ μου υἱῷ καὶ πολυχρονιμένῳ αὐθέντι Στεφάνῳ Βοεβόνδα, τὸν ὁποῖον εὔχομαι καὶ ἀσπάζομαι. Τὸ τίμιον γράμμα τῆς αὐθεντίας σου ἔλαβα εἰς τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου ιγ', καὶ ἔμαθα τὰ μὲν πρῶτον διὰ τὴν ὑγείαν τῆς αὐθεντίας σου καὶ ἐχάρηκα, καὶ ηὐχαρίστησα τὸν Θεόν. Εἶτα καὶ τὰ γραφόμενα καλὸς ἐκατάλαβα, πλὴν αὐτὸς ὁ ἀλά[ν]θαστος Θεὸς ἐγνωρίζει τὴν ἀγάπην καὶ τὴν προθυμίαν ὅπου ἔχω πρὸς τὴν αὐθεντίαν σου ἀπὸ ἀρχῆς ἕως τέλους, καὶ εἰς αὐτὸ μένω ἕως οὗ ζῶ· τὸ αἷμα μου χήνω διὰ τὸν φίλον μου· πόσω μᾶλλον νὰ μὴν ἐνθυμοῦμαι τὴν αὐθεντίαν σου, ὅπου ἦσουν καὶ ἦσαι εὐσεβὴς αὐθέντης νὰ ποιμάνῃς λαὸν καὶ νὰ στήνῃς τὴν κακορίζηκην τὴν τζάραν. Ὅμως ἐγώ, ἀπ' ἀρχῆς, ὁ Θεὸς οἶδε ὅτι δὲν ἤθελα νὰ ἀνακατωθῶ εἰς τὰ βάσανα ἐτοῦτα τῆς Βλαχομπογδανίας, πλὴν κἂν ἐξ ἁμαρτιῶν μου εἶναι, κἂν διὰ σύστασιν τῆς τζάρας καὶ τοῦ λαοῦ ἐνέβαλε ὁ Θεὸς εἰς τὴν καρδίαν μου νὰ σκανδαλισθῇ ὁ διδάσκαλος ὁ ὀνομαζόμενος Νικήφορος [1] μαζί μου νὰ ἔλθω εἰς τὴν Πόλιν νὰ ἀνακατωθῶ εἰς τοῦτον, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς τοιούτους καιροὺς ὅπου ἐδούλευσα καὶ ἐπαράδειρα καὶ ἔκαμα τῶν κοπελίων μου κοπέλια αὐθέντε [2], ὅπου δὲν ἐχρηαζούμουν, κἂν νὰ τοὺς ἀκούσω, πλὴν μετ' αὐτὰ τί νὰ κάμω; Ἔσυρα κόπους καὶ μόχθους τῶν. Ὡς τὴν σήμερον ἐβάστουν τὴν Βλαχίαν διὰ ὄνομα τῆς αὐθεντίας σου, ὅμως ἐβλέποντας τοῦ καιροῦ τὰ καλέσματα καὶ τὴν ἄργιταν τῆς αὐθεντίας σου καὶ τὴν κακὴν γνώμην καὶ μιαρὰν τοῦ Ἀλεξάνδρου Βοεβόνδα καὶ τὴν ἐπιβουλήν, ποῖα δὲν ἠμπόρεσα νὰ ὑποφέρω, ἐκουτούρισα καὶ ἐγὼ καὶ

Cu Dumnezeŭ.

Prea-slăvite, prea-cucernice Doamne. Mă rog Domnuluĭ Dumnezeŭ să te afle pe Domnia-Ta scrisoarea de față a mea în sănătate și fericire, împreună cu prea-slăvitul tău fiŭ și Domn (care să trăiască mulți anĭ) Ștefan-Voevod, pentru care mă rog, și-l sărut. Cinstita scrisoare a Domnieĭ-Tale am primit-o la 13 ale luneĭ Novembre și am aflat întâiŭ despre sănătatea Domnieĭ-Tale, și m'am bucurat și am mulțămit luĭ Dumnezeŭ. Apoĭ am înțeles bine cele ce mi le scriĭ; numaĭ Dumnezeŭ care nu greșește știe iubirea și râvna ce am către Domnia-Ta, de la început până la sfârșit, și în ea voiŭ rămânea statornic toată viața mea; sângele mi-l vĕrs pentru prietenul meŭ; cu atât maĭ mult nu pot să te uit pe Domnia-Ta, care aĭ fost și eștĭ cucernic Domn pentru a păstori un popor și a îndrepta o țară nenorocită. Dar Dumnezeŭ știe că eŭ de la început n'am vrut să mă amestec în încercările acestea ale Vlacho-Bogdanieĭ, numaĭ cât pentru păcatele mele a fost că, pentru îndreptarea țereĭ și poporuluĭ, Dumnezeŭ mi-a pus în inimă să se îndigneze dascălul zis Nichifor împreună cu mine, ca să vin în Constantinopol să mă amestec în aceasta, și maĭ ales în ast-fel de vremĭ, când am muncit și m'am străduit și am făcut Domnĭ pe copiiĭ copiilor meĭ, lucru de care n'aveam nevoie, și să-ĭ ascult pe dînșiĭ; dar totuși ce să fac? Li-am adus năcazurĭ și suferințĭ. Pentru acum țineam Țara-Românească pe numele Domnieĭ-Tale, însă, vĕdênd cerințele timpuluĭ și zăbava Domnieĭ-Tale și faima rea și ticăloasă a luĭ Alexandru-Voevod și intriga luĭ, pe care nu puteam s'o trec cu vederea, m'am is-

1) V., pentru «dascălul» Nichifor, vicariŭ patriarchal (1586), Ghedeon, 530.

2) Nu-mĭ pot explica bine acest pasagiu, care pare că se raportă la Domniĭ muntenĭ d'înnaintea luĭ Mihaĭ-Viteazul și poate și la Aron. «Copiiĭ copiilor» să fie nepoți de fiĭ saŭ fiice? E imposibil pentru vrâsta luĭ Andronic și nicĭ-unul din ceĭ treĭ Domnĭ nu era în acest grad de înrudire cu el. Maĭ curând aș crede că și aicĭ, ca și puțin maĭ departe, e vorba de *ginerĭ*. Pentru căsătoria luĭ Alexandru, v. însă *Anal. Ac. Rom.*, ser. a 2ª, secț. ist., XIX, 246; pentru a luĭ Aron, maĭ sus, pp. 339-40, nº CCCCLXV și Ureche, 240 («au trimis [în 1592] la Iașĭ, la Doamnă-sa»); despre vre-o căsătorie a luĭ Ștefan-Bogdan, nu știm nimic.

ἔκαμα τὸν μπὰν Μιχάλι αὐθέντι τῆς Βλαχίας· ἐπροέκρινα πῶς εἶναι αὐτὸς καλλίτερος παρὰ τοὺς ἄλλους τοὺς μαργέλους τοὺς μπέϊδες, ὅπου οὔτε κἀνένα σημάδι, οὐδὲ ἀπὸ πατέρα, οὐδὲ ἀπὸ μητέρα, δείχνουσι, μόνου φυσικὰ μαργέλοι καὶ ψεῦται, καὶ ἐργάται, καὶ ἀνάξιοι ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα. Ὅμως διὰ τὸν μπὰν Μιχάλι εὐχαριστίτην ὁ κακορίζικος ὁ τόπος, καὶ ἔκαμαν δέησιν πρὸς τὸν Θεὸν πὸς τοὺς ἠξίωσε καὶ τοὺς ἔδοσε τοιοῦτον καλὸν ποιμένα, καὶ χριστιανόν, καὶ φιλόπτωχον, καὶ φωβούμενον τὸν Θεόν, καὶ ἐμακάρισαν καὶ τοὺς γονεῖς μου τοὺς μακαρίτας, ὅπου ἐβοήθησα μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ παναγάθου Θεοῦ καὶ μὲ τὴν δύναμιν τοῦ τετιμημένου πολυχρονιμένου βασιλέος, τῶν βασιλευόντων βασιλεύς, καὶ τὸν ἔκαμα αὐθέντιν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἤμαι πολλὰ εὐχαριστήμενος. Εἶναι ἄξιος νὰ ποιμάνῃ λαὸν κάλλιον αὐτὸς παρὰ ἄλλους. Πλὴν, ἂν ἐρωτᾷς καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ τὴν Μπογδανίαν διὰ ὄνομα τῆς αὐθεντίας σου τὴν βαστῶ ἕως τοῦ νῦν, διάτις ἀπὸ τοὺς πολλοὺς γαμβροὺς ἐμπεζέρισα τὴν ζωήν μου καὶ τὴν ψυχήν μου. Τὸ λοιπὸν ὁ πολυχρονίμενος βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων ὅρισε νὰ ἔλθῃς ἡ αὐθεντία σου εἰς τὴν Πόλιν [1]· εἰς τοῦτο, εἰ μὲν αὐθεντία σου ἔχεις ὄρεξιν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας, καὶ δὲν ἦσαι αὐτοῦ ἀναπάμενος, καὶ ἔχεις πείραξιν, κοπίασε εἰς δόξαν Χριστοῦ, καὶ ὅρισε εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, καὶ μήνυσε μὲ νὰ ἔλθω νὰ εὑρεθῶ μὲ τὴν αὐθεντίαν σου, καὶ τότες, βέβαια, ἡ Μπογδανία τῆς αὐθεντίας σου εἶναι. Ἀλήθεια, νὰ μὴν γένῃ ἄργιτα, μόνον ἂν εἶναι νὰ ὁρίσῃς κατὰ τὴν ὥραν ὅπου λάβῃς τὴν γραφήν μου, κοπίασε, διότις ἐγνωρίζεις πῶς πολλὴν καιρὸν δὲν ἠμπορῶ νὰ τὴν βαστῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, καί, ὅταν μας τὴν πάρουν, ποῖον τί ὄφελος εἶναι. Οὐκ ἄλλον, εἰ μὴ κύριος ὁ Θεὸς ἀξιώσαι ἡμᾶς ἀπολαῦσαι καὶ ἰδεῖν τὸ τίμιον σου πρόσωπον καὶ ἀσπασθῆναι. Ἄλλον οὐχί, καὶ οἱ χρόνοι τῆς αὐθεντία σου πολλοί, ἅμα σὺν τῷ ἐνδοξοτάτῳ μου υἱῷ αὐθέντι, κυρίῳ Στεφάνῳ Βοεβόνδα.

Νοεμβρίου ιδ΄.

Ἀνδρόνικος Καντακουζηνὸς
καὶ σὸς ἀδελφός.

Pe V°: Τῷ ἐνδοξοτάτῳ αὐθέντι Πέτρο Βοεβόδα πρόην Μολδοβλ[αχίας], τιμίος δοθῇ. Ἀπὸ Κωνσταντινουπόλη, Δικεμβρίου 15.

pitit și eŭ și am făcut pe Banul Mihaĭ Domn al Țereĭ-Românești; am judecat că e maĭ bun el decât ceĭ-l-alțĭ păcătoșĭ (?) de beĭ, carĭ nu arată nicĭ-un semn nicĭ de la tată, nicĭ de la mamă, numaĭ păcătoșĭ (?) necioplițĭ și mincinoșĭ, și argațĭ, și nevrednicĭ din toate punctele de vedere. Însă prin Banul Mihaĭ s'a mulțămit nenorocita țară, și aŭ mulțămit luĭ Dumnezeŭ, care i-a învrednicit și li-a dat un ast-fel de păstor bun, și creștin, și iubitor de săracĭ, și cu frică de Dumnezeŭ, și aŭ fericit și pe părinții meĭ răposațiĭ, care am ajutat cu ajutorul prea-bunuluĭ Dumnezeŭ și cu puterea prea-cinstituluĭ Împĕrat, al Împĕraților Împĕrat (care să trăiască mulțĭ anĭ) și l-am făcut Domn; care țară îmĭ mulțămește mult pentru dînsul. E vrednic să păstorească un popor; maĭ bine el decât alțiĭ. Numaĭ cât, dacă întrebĭ și despre aceasta, Moldova o țin și pe dînsa pe numele Domnieĭ-Tale până acum, căcĭ, de mulțĭ ginerĭ, mi-am făcut rîs de viața mea și de sufletul mieŭ. Însă Împĕratul Împĕraților, care să trăiască mulțĭ anĭ, a poruncit să viĭ Domnia-Ta la Țarigrad; decĭ, dacă Domnia-Ta aĭ gust din toată inima și din tot sufletul, și nu eștĭ poprit acolo, și aĭ năcaz, cată pentru Dumnedeŭ și vinĭ la Adrianopol, și dă-mĭ de știre să vin să mă întâlnesc cu Domnia-Ta, și atuncĭ de sigur Moldova va fi a Domnieĭ-Tale. Cu adevĕr, nu zăbovi, ci cată și hotărește-te în ceasul când veĭ primĭ scrisoarea mea, căcĭ știĭ că nu pot s'o țin multă vreme, de vrăjmașĭ, și, când ni-o oferă, fă ce trebue. Alt ceva nu este, de cât Domnul Dumnezeŭ să ne învrednicească a ne întâlni și a vedea cinstita-țĭ față și a ne îmbrățișa. Alta nu e; și zilele Domnieĭ-Tale fie multe, împreună cu prea-slăvitul mieŭ fiŭ și Domn, Domnul Ștefan-Voevod.

Novembre 14.

Andronic Cantacuzino
și fratele Domnieĭ-Tale.

Prea-slăvituluĭ Domn Petru-Voevod, care a fost în Moldo-Vlachia, dee-se cu cinste. Din Constantinopol, 15 Decembre.

(Bibl. Ac. Rom., *Actele lui Petru Șchiopul.*)

1) V. nº CCCCXXXIX, p. 312.

DXX.

Archiducele Ferdinand către von Kühbach, despre întoarcerea lui Petru Șchiopul la Bozen și nevoia de supraveghiere. Ambras, 1593, 24 Novembre.

Nach deme sich Herr Peter Weyvoda auss der Moldwa mit unnsern gnedigisten Vorwissen widerumben hinein nach Botzen begeben thuet [1] unnd daselbsten, inmassen zuvor, wonen wirdet, so bevelchen wir dir hiemit gnediglich, dass du, inmassen wir dir auch hievor aufgelegt, auf sein Weyvoda unnd der Seinigen Practickhen in Gehaim dein fleissigs Khundschaft haltest, unnd, wann du wass arckhwenigs vermerckhen wurdest, unnss dessen allspalt durch Schreiben berichtest. Daran . . . . . .

(Innsbruck, *Ambraser Hofacten.*)

DXXI.

Archiducele Ferdinand către «Herrn Lanndsshaubtmann an der Etsch» [2], despre același lucru. Ambras, 1593, 24 Novembre.

Nach deme sich Herr Peter Weiwoda auss der Molda mit unnserm gnedigisten Vorwissen widerumben hinnein nach Botzen begeben thuet unnd alda, inmassen zuvor, sein Wonung haben wirdet, so bevelchen wir dir gnedigist, du wollest ime Herrn Weywoda unnd die Seinigen in gueten Bevelch erhalten unnd deme nichts beschwerlichs begegnen lassen. Daran beschicht unnser gnediges Willen. Geben 24 Novembris Anno [15]93.

(*Ibid.*, l.)

DXXII.

Archiducele Ferdinand către von Kühbach, despre permisia ce a acordat lui Luca Stroicĭ, Ieremia Movilă și Gheorghe Postelnicul de a merge la Bozen. Ambras, 1593, 3 Decembre.

Diese Tag seind drey, als mit Namen Lucas Stroycz, Hieremias Mogila und Georgius Postelnik, so sich fur des moldawischen Fürsten Diener aussgeben, alheer geraicht und bey unns umb schrifftliche Patent jeczt gedachtem irem Herrn geen Botzen nachzuraisen gehorsamblich angehalten, die wir inen genedigelich ervolgen lassen. Welliches wir dir allein darumben anmelden, damit du, wann sy aldort ankhomen, dein

---

1) Petru-Vodă fusese oprit până atunci la Innsbruck de procesul cu Ragusanii. V. p. 317 și urm.
2) Conrad Schuesstl.

fleissig Acht und Aufmerkhen auf sy zugeben, auch unns ires Verhaltens und, da sy noch weiter fortruckhen wolten, zuvor auferlegtermassen alspald zu berichten wissest. Daran [1] . . . . . .

(Ibid., Ambraser Hofacten.)

DXXIII.

Bozen, după 1593, 3 Decembre [2].

Petru Șchiopul către archiducele Ferdinand, cerându-ĭ voie să meargă în Polonia și la Papă.

Humillima supplicatio illustris ac magnifici domini Petri, Principis quondam Valachiae Moldaviae, in privata sua causa ac negocio, ad Serenissimum ac potentissimum dominum dominum Ferdinandum, Dei gratia archiducem Austriae, dominum suum clementissimum.

Serenissime Princeps ac potentissime domine, domine clementissime,

Cum omnis felicitas ac spes meae in felicissimis auspiciis ac consiliis serenissimae inclytae Domus Austriacae (cuius protectioni me humillime subieci ac totum dedi) consistat, praesenti hoc in negocio meo ad eandem, tanquam ad sacram anchoram, confugiendum duxi. Novit Serenitas Vestra quamobrem huc in eiusdem auspiciis vivere delegerim, nimirum ut, coempto loco quodam, tuto in silencio ac ocio vitam traducere possem. Eiusdem modi vero hactenus invenire non potui. Is vero et nunc mihi animus est qui et antea; pro posse tamen et tenuitate facultatum mearum, si id ingenita Serenitatis Vestrae patietur clementia. Nam, uti antea, sic et nunc, eidem significo me, quidquid exiguarum fortunarum habeam, ad manus non habere, sed id omne, diversis in locis, in peregrina gente esse. Quas, quia in praesens usque tempus conquire[re] non potuerim, necessum haberi ex iis, quas Venetiis deposueram, in diem victitare. Quia vero ingravescens aetas mea me de clarissimo filiolo meo, Stephano Palatino, sollicitum ac anxium reddit, eius, dum in humanis sum, curam gerere satago, ne, post ultima fata, paterna mea erga se pietate abusus censear. Cum itaque mihi sanctissima arctissimaque necessitudo, existente me in Principatu meo, cum Serenissimis piç memoriae regibus Poloniae [3] semper intercesserit, modernus inclytus eius princeps gentis, honorificum arbitratus est lenire dolores calamitatis ac exilii mei clementissimis suis literis, mihique non solum suam ingenitam clementiam ac benevolentiam iis ultro citroque deferre, verum etiam ad se accessere, — ergo, uti aequum, humillime Suae Serenitati gratias egi, adque priores binas literas respondi, non facile mihi tutum ac integrum esse eo proficisci, cum regnum Poloniae confinia cum Turcia ac Moldavia habeat, ac vel eam maxime ob causam haereditarium principatum meum dereliquerim, ut peregre in Christianitate in

---

1) Pentru pretinsul testament făcut cu acest prilej de Petru, v. prefața. Cf. și mai departe, la data de 4 April 1595.

2) Scrisoarea e, de sigur, posterioară venireĭ boierilor din Polonia. V. nl precedent.

3) Pe timpul luĭ Petru Șchiopul domnesc în Polonia Ștefan Báthory și Sigismund al III-lea.

pace ac tranquillitate vitam vivere possem. Accedim *(sic)* [1], cum sub felicissimis auspiciis Sacratissime Imperatoriae Maiestatis et Serenissimae inclytae Domus Austriacae in pace vivam, tam clarissimorum atque excellentissimorum principum clementia, humanitate ac benevolentia, quibus rebus me liberalissime prosequuntur, neutiquam esse abutendum. Serenissima vero Regia Maiestas, deliberata re altius, aequum censuit, cum ad Sacratissimam Imperatoriam Maiestatem, tum ad Serenitates Vestras hoc in negocio ultro scribere [2]. Assignatis itaque in praeteritis Comiciis, ex consilio amplissimi Senatus, quibusdam mihi bonis in Regno suo, de securo ac tuto in id adventu, quandocunque voluero ac potero, clementissimis suis literis etiam cavit. Etsi vero, Serenissime Princeps ac Clementissime Domine, non facile mihi animus sit in eam ire sententiam, ob enumeratas causas, aut bona ea quae mihi Regia Maiestas attribuit [3]; tamen, ne contempsisse aut flocci aestimasse me suam benevolentiam Serenissimus Rex forsan cogitet, sapientissimo ea in re Serenitatis Vestrae opus habeo consilio ac iudicio. Quae, si citra iacturam ac offensionem clementiae Sacratissimae Imperatoriae Maiestatis (cui negocium hac in re facessere non necessarium arbitror) Serenissimaeque Domus Austriacae (privata Serenitatis Vestrae mediante authoritate, cum negocium universum meum a Sua Maiestate eidem commissum sit) me id facere posse arbitrabitur, humillime eandem oratam vellem, ut, si pax in regno Poloniae fuerit, ac, relicta familia rebusque meis hic, eo proficisci potero, tutum ac liberum mihi vicissim reditum in augustissimum Imperium Suae Maiestatis ac dominia inclytae Domus Austriacae clementissimis suis literis concedere velit ac dignetur. Nam, cum et creditores quosdam in eodem Regno habeam, ac, clementia authoritateque Regia mediante, me debita extorquere posse existimem, tanto aequius id mihi faciendum putarem. Caeterum, cum mihi cum sanctissimo ac beatissimo moderno Pontifice, existente Sua Sanctitate apud Serenissimum regem Poloniae legato a latere, summa intercesserit necessitudo ac familiaritas [4], Sanctitas Sua, in praesentiarum qualemcumque exilii huius mei rationem habere cupiens, cum ad Sacratissimum Imperatorem, tum ad me, in negocio meo, suas beatissimas etiam dedit literas [5].

Ac, quoniam non solum privatae fortunae homines, verum etiam principes viri convenire soleant Suam Sanctitatem, ob sanctam benedictionem, si id clementia Dei ac futurorum dierum meorum numerus tulerit aliquando (id) auxilio, opera ac studio Serenissimae Celsitudinis Vestrae praestare posse, in extremae pietatis perpetuaeque observantiae loco erga sacrosanctam Sedem Apostolicam mihi ducerem. Eam etiam huius itineris adducerem rationem, cum, quidquid exiguarum facultatum ac fortunarum habeam, fere in iis confiniis habeam, me tanto facilius omne id consequi posse. Hactenus aperta ac libera mente omnibus in rebus meis, aeque idipsum etiamnum ac semper faciam; si itaque qui forsan bonae famae ac existimationi meae quid detrahere conabuntur, ii coram ac libere mecum agant; tum Serenissima Celsitudo Vestra videre poterit, cuius causa iustior ac aequior sit.

Haec est humillima petitio mea, quam sapientissimo iudicio ac maturo consilio Serenissimae Celsitudinis Vestrae in universum committo.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

Addictissimus servus ac cliens

Petrus, Princeps Valachiae Moldaviae.

(Iscălitura cu cirilice.)

(Ibid., I.)

---

1) Ceteşte: *accedit.*

2) V. nº DXV, pp. 369-70.

3) Pentru această donaţie de sate, v. p. 325 şi aiurea.

4) V. p. 281, nota 1.

5) V. mai departe, rapoartele din Mart 1594 ale nunţiului Speziano.

DXXIV.

Innsbruck, 1593, 9 Decembre. Guvernul provinciilor austriace superioare către archiducele Ferdinand, despre o plângere de injurii a lui Petru-Vodă contra lui Ioan de' Marini Poli.

Durchläuchtigister. Welchermassen (urmează plângerea lui Petru contra Ragusanilor pentru injurii.)

Hierauf sollen Euer Durchlaucht wir gehorsamist zu berichten nit umbgehen, dass, ob wir gleich wol sy, die Partheyen, glaich in Antrit des rechtlichen Process, zu gebürennden Glimpfen unnd Beschaidennhait gewisen haben, dannoch und ungeacht dessen, obgemelter Raguseer, mit denen in der Supplication nach Lenngs erzelten scharpfen und aufzugigen Worten in dem volfuerten Process verfharen, so ime doch viel mehr gebürth hete, *in procedendo* ain merere Beschaidennhait zue gebrauchen, auch deme so ime aufgeladen worden, gehorsamblichen nachzukhomen. Wie er aber sein wider den Herrn Waivoda pretendierten Schuldtforderung befuegt, das gibt die jüngstlich auf Euer Durchlaucht gnedigiste Verordnung ergangne und publicierte Urthl [1]) genuegsamblich zu erkhennen, und steet demnach zu Euer Fürstlichen Durchlaucht genedigisten Willen und Wolgefallen, was sy diss Fals fur Einsehens thuen, oder gegen ime Raguseo furnemmen wellen. Euer Durchlaucht, etc.

An die Fürstliche Durchlaucht.

Regiment.

(Ibid., Copialbücher, G 3, 93.)

DXXV.

Praga (?), 1593, 13 Decembre. Nunțiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre pretențiile Imperiului asupra Ardealului.

. . . . Mi son' voluto informare, che ragioni siano quelle che hà il rè d'Ungaria nella Transilvania, et intendo dal signor Curtio [2]), che qui si presupone che la Transilvania sia parte dell' Ungaria, et talmente che al tempo di Ferdinando, che fù poi Imperatore, quella provincia si dava in governo ad un Vaivoda, che era un governatore che si mutava ad arbitrio del Rè. Uno de' quali Vaivoda [3]) al tempo di detto Ferdinando si rebellò, et con l'aiuto del Turco si mantenne nello Stato, et, sebene quella Casa finì, lo principato passò in un' altro, il quale non si chiama più Vaivoda, ma patrone; et, perchè si hà poca speranza di poter mai più recuperarlo, essendo il paese forte, nè mancaria al Transilvano chi l'aiutasse, credo che qui prontamente si lasciarà andare questa pretensione del dominio, specialmente essendosi hora in tanta speranza di fare delle facende con l'aiuto del medesimo Transilvano. . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.,* D. Sup. VI, 8, f° 450.)

---

1) Lipsește din pachetele ce am cercetat.

2) Kurz de Senfftenau, consilleriŭ imperial, mort în 1594 (v. mai departe).

3) Ioan Zápolya.

DXXVI.

Guvernul provinciilor superioare austriace către archiducele Ferdinand, despre apelul Ragusanilor. Innsbruck, 1593, 20 Decembre.

(A supra cererei de revisie a Ragusanilor.) Wann wir in diser Sachen, nach gnuegsamer und fleissiger Abhörung alles schrifft- und mintlichen Für- und Einbringens, das jhenig erkhenndt, geurthailt und gesprochen, was sich gebürt und Recht ist, und wir unnserm Gewissen, auch Pflicht und Aydt nach, thuen sollen und mögen, so mögen wir gleichwol unnsers Thails die gebettne Revision gar wol leiden, — es haben sich aber demnocht Euer Fürstlichen Durchlaucht auch diss gnedigist zu berichten, dass dises nit ein ordinari und für uns geherige Sach, sonnder dieselb aus Euer Fürstlichen Durchlaucht (als dero Erkhenndtnuss die Partheyen sich unnderworffen) sonnderbaren Bevelch an unns gewisen worden, daheer dann gedachter Raguseus [1]) an yetzo Euer Fürstliche Durchlaucht mit merer Helligung billich hette verschonen sollen, auch umb sovil mer bedanckhlichen, seinem bittlichen Anlanngen alssbaldt Stat ze thuen. Wir stellen aber zu Euer Fürstlichen Durchlaucht (dero wir die Acta und Proceess, wie sy bey unns für- und einkhomen, hiemit gehorsam ubergeben) gnedigisten Willen und Wolgefallen, was sy hierinn fürzenemen gedacht sein wöllen. Beyneben sollen Euer Fürstlichen Durchlaucht wir auch diss gehorsambist nit verhalten, ob wir uns gleichwol zu erinnern, dass den jenigen, so sich mit Urtheilen beschwert zue sein vermainen, der Weg *supplicationis* umb Revision bey Euer Fürstlichen Durchlaucht zesuechen ohne erhebliche Bedanckhen nit abgestrickht und verwaigert werden solle, dass wir doch befinden, dass solliche *remedium extraordinarium* ye lenger ye mer missbraucht, auch bissweil in gar geringen und schlechten Lanndtsachen vil praediciert werden; weliches allein daheer volgt, dass dergleich unruebige Partheyen und ire Ratgeber das *iuramentum calumniae,* so sich gleichwol erstatten miessen, in gar schlechter Consideration, wie dann leider schier in Gemain von rohen unchristlichen Gemüettern, zu disen ellenden Zeitten, solliches wenig behertzigt wierdt, und sonnsten ohne sonnderbare Beschwer und Straff, ir Intent hindurch zetreiben, unnd den Gegentheil, do es annderst müglich, lennger damit zu tribuliern und aufzehalten, in Hofnung steen und ire Gedanckhen machen, — welliches aber Euer Fürstlichen Durchlaucht und derselben Regierung zu nit geringer Verschimpffung und Verkhlienerung raichen thuet, und derwegen zeittlichen Einsehens wol vonnotten sein wil. Bitten also Euer Fürstliche Durchlaucht gehorsambist gegen sollichen muetwilligen Supplicanten und Rechtfüerern nach Ersehung und Befindung der Sachen dermassen ansehenliche ernstliche Gelt- und Leibstraff, ye nach Glegenheit der Personen, fürzenemen und *exempla* zu statuieren, auf das Euer Fürstlichen Durchlaucht Hochheit und derselben Regierung würde hinfüro in mehrerm Respect gehalten wërde[n]; dero wir unns beyneben zu Gnaden gehorsamblichen bevelchen. Datum den 20 Tag De[n]cembris Anno [15]93.

An die Fürstliche Durchlaucht.

Regimennt.

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Copialb.* G 3, 93.)

---

1) Ioan de' Marini Poli.

DXXVII.

Praga (?), 1593, 21 Decembre. Nunțiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre nehotărîrile archiducelui Ferdinand în primirea comandei contra Turcilor.

Archiducele Ferdinand face multe greutăți pentru a prîmi comanda supremă contra Turcilor; se teme să nu se mânie Împĕratul. «Berca [Berg]», trimesul imperial în Tirol, revine fără ispravă [1]).

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI, 8, f° 468, 470, 473-4.)

DXXVIII.

1594-1601. Extrase, relative la luptele Românilor cu Turcii, din memoriile conteluĭ Ioan-Marc Isolano [2]).

Guerre descritte dalla felice memoria del signor conte Gio-Marco Isolano, Governatore et Colonello in Albaregale per Sua Maestà Cesarea [3]).

Anno 1594.

(Atribue răscoala lui Sigismund Báthory contra Turcilor «particolarmente (d)a Alfonso Cariglio, Spagnuolo, Giesuita [4])».)

Anno 1595.

Nell' istesso tempo che si trattava questo trattato, ancora Michel Vaivoda di Valachia deliberosi, disperato di potere sodisfare alla gran quantità di debiti ch' havea fatto in Costantinopoli, per esser assonto al principato, essendo molto obligato per li patti; lo seguitò nell' istesso tempo ancora il Vaivoda di Moldavia [5]): entrò nel patto di Sigismondo; per le qual cose subito Sigismondo mandò Barbel Giorgio [6]) sopra Lippa, con buon numero di gente, et, doppo haverla battuta alquanto, l'hebbe a discretione, et fù tenuto prigione il Sangradi-Beg [7]); con l'istesso corso di fortuna conquistorono i Transilvani Villa Gosvar, Gienù, Chianas, Arad [8]) et alcuni altri piccioli

---

1) V. n° DVI, p. 365.

2) După un ms. din sec. al XVII^lea. 93 de pagini în 4°; aparținuse bibliotecei ducilor Bavariei. Azi, n° 35 Ital. din *H.- u. Staatsbibl.*, München.

3) V. Ciro Spontoni, *Historia della Transilvania*, Veneția, 1638, 69.

4) V., asupra lui, S. Szilágyi, *Carrillo Alphonz Diplomaciai működése, 1594-8*, Budapesta, 1877.

5) Aron-Vodă.

6) Barbély. V. p. 307, nota 2.

7) Sangiac-beĭ. Pentru luarea Lippei în 1595, v. Iacobinus, în Schwandtner, I, 746-7.

8) Világosvár, Jenö, Csanád (Cenad) și Arad.

castelli. Nel qual tempo ancora Michel Vaivoda cacciò di Vallachia tutti i Turchi, tagliandone la maggior parte con incredibile crudeltà || a pezzi, et prese Braicoua *(sic)* [1] et Berneua *(sic)* [2], propinque alla riva del Danubio, rimanendo però a devotione de i Turchi il castello Giorgiù, post' anch' esso su la riva del fiume, fabricato con buone torre et muraglie assai grosse et antiche et assai forte per quel paese.

In questo tempo, il Pontefice [3], per aiutar meglio la fortuna dei christiani, mandò Monsignor Visconte, nuntio a Sigismondo Battori [4] et proviglone de danari, di che concorse *(sic?)* ancora il rè di Spagna [5] in qualche cosa, cioè 100[m] scudi, ma, non piacendo alli Polacchi questi movimenti così presso di loro, dubitando il cancellier [6] che questo principio non facesse pensare ancora più inanzi a questi Serenissimi di Casa d'Austria, armorno sopra la Moldavia, come, per quanto dicevano coi nostri, membro anticamente della lor Corona, ma coi Turchi mostravano d'haverlo || fatto per servitio loro, et così, con consenso dei Turchi et gravissimo sdegno dei nostri, confirmorno prencipe Gieremia Vaivoda, con l'assenso dei Turchi et remission dell' anuo tributo per li bisogni instanti della guerra.

(Silinţile legatului, cardinalul Gaetano, în Polonia sunt zădarnice, mai ales din cauza lui Zamoyski.

Sultanul destitue pe Sinan-Paşa, după intrigile lui Ferhad, «presa occasione de i successi di Transilvania, Valacchia et Moldavia». Ferhad e pus în locu-i [7]) ch'iera in grande riputatione per le cose di Persia, et per la pace riportata da lui di quei paesi. Così Ferat-Bassà partì alla volta del Danubio con gran forze, et preparava il ponte et le cose neccessarie per passar in Valacchia, quando Sinam, fatto masul [8], venne prima ad una sua villa poco lontana d'Andrinopoli, et poi ancora alla || Porta, havendo primo negotiato per mezzo d'Ebraim [9] et suoi amici et operato tanto che fù rimesso nel carico di prima et privatone Ferat, il quale, ricchiamato in Corte, fù da indi a pochi giorni fatto morire nelle Sette Torri [10].

Per questi accidenti et partialità nacquero grandi inconvenienti, perchè l'essercito, già quasi in punto, et le cose ordinate si prolongorno avanti il ritorno di Sinam su la frontiera del Danubio, et passò molto tempo.

Frà tanto le cose di Transilvania procedevano benissimo, perchè già la nova sposa, della quale il Battori faceva grande instanza [11], era entrata in Transilvania, et erano arrivati a lui da tutte le parti denari, et ancora la gente de Slesia, minaciando di volere assaltare Temisvar.

Ma in tanto Sinam-Bassà, ritornato nel primo carico et seguendo gl'incaminamento et i dissegni di Ferrat, di passare in Valacchia, del mese di luglio, sebene l'essercito era assai sminuito, buttò il ponte sopra il Danubio a rincontro di Giorgiù, il qual luogo solo di tutti gl'altri habbiamo detto esser ristato a i Turchi in Valacchia, et, havendo passato il campo || tutto, s'inviò alla volta di Bucares, havendo per camino ributtato Michel Vaivoda, che se gl' era voluto opporre ad un passo chiamato Caloierani [12]; d'indi, per trovarlo abandonato, s'avanzò a Tirgovista, sedia del Vaivoda et luoco principale

---

1) Brăila.
2) Neidentificabil.
3) Clement al VIII[lea].
4) Era episcop de Cervia. Sosi la Viena la 2 April 1595. Hurmuzaki, III[2], 91-2.
5) Filip al II[lea].
6) Zamoyski.
7) V. *An. Ac. Rom.*, ser. a 2[a], sect. ist., XVIII, 104.
8) Mazilit.
9) Mare-Vizir în 1596 (Ibrahim-Paşa).
10) Ferhad fu mazilit la 7 Iulie 1595 şi apoi gâtuit. V. Hammer, IV, 247.
11) V. p. 211, nota 2.
12) Călugăreni.

del paese, et vedendo che la mutatione di tanti Vaivodi havea fatto nascere quest'inconveniente, pensò di ridurre in forma di provintia quei paesi; ma, perchè era posto senza torri forti da lasciarvi il presidio ordinario de Turchi, ordinò che fosse fatto un forte di palanca [1] in Tragovista, pigliando dentro un monasterio antico, et similmente ne fece comlnciare un altro in Bucarest, circa le quali opere spenderono molto tempo; il resto del campo andava scorrendo il paese, et poi, caricato di bottino, si passava il fiume; così partiva dall' essercito, talchè frà tanto i nostri Transilvani, che prima temevano non assaltasse il loro || paese, co' quali ancora era rifugito Michel, si fecero molto forti, poi, vedendo che Sinam non passava avanti, arguendo la fiacchezza di lui, presero animo d' entrare in Vallachia, incitati assai de Michel, che li conferiva tutte le difficoltà che si trovavano gl' inimici, et con poca provigione di cose neccessarie al vivere; il che havendo inteso Sinam et sapendo la sua fiacchezza, essendogli rifferito le cose de gl'inimici maggiori del vero, si risolse di ritirarsi di là dal Danubio. Così, havendo lasciato circa 200 Turchi nel forte fatto in Tragovista, con Assaim-Bassa, eletto Beilerbei della Vallacchia [2], partì con tanta celerità, che non aspettò che molti de' suoi, che erano andati per foraggio, fossero avisati del ritirarsi; nel passare cacciava ancora qualche gente nel forte di Bucares, et così in Giorgio dov' era la testa del ponte. ||

Intendendo li nostri la sua partita, fatti animati, spinsero avanti, et allogiorno la notte nel luoco dove era stato Sinam appresso Trogovista, seguitando Michel et la gente più leggiera il Bassà che fuggiva; talchè, non essendo bene ancora passato, sacchegiorno molta parte del bagaglio, che era restato adietro, et uciso molti, che, non sapendo la sua venuta, erano stati tardi a retirarsi più degl'altri.

Passato che fù Sinam, s'hebbe ancora il ponte, il qual era di gran spesa et molto bello, fatto con molti incattenamenti di ferro sopra barche et appoggiato sopra un' isola, che è in quella parte, in mezzo del fiume.

Doppo questo, Sigismondo batte il novo forte di Trogovista, che si rese a discrettione, et restò prigione il Bassà, che v' era dentro; il che, sentito da quelli di Bucares, se ne fuggirno, et venendoli il campo sopra Giorgio, lo presero con somma facilità, tagliando a pezzi li defensori, in cospetto di Sinam, che s' era fermo sopra l'altra riva a veder così bel spettacolo de suoi. Tutti questi luoghi, eccetto Giorgio, furono spinati *(sic)* [3], et, essendo il tempo già avanti, i Transilvani ritornarono al lor paese, et Michel rimase in Vallachia, et Sinam prese la strada di Costantinopoli mezzo disfatto.

Anno 1596.

. . . Essendo in tanto, doppo la retirata di Valacchia, Sinam morto in Costantinopoli, carico d' anni et mezzo disperato per la vergogna havuta, . . . successe in suo loco Hebraim-Bassà, genero del Rè [4]. . . . . .

In questo stato di cose, il principe di Transilvania, animoso per la fuga di Sinam-Bassà in Valachia, et credendo che questo dovesse procedere all' istessa maniera, faceva grand' instanza al arciduca [5], dicendo che non bisognava lasciare l'occasione della già guadagnata vitoria, con protesto à Dio e a gli huomini; con lui era ancora dell' istesso parere Nicolò Palfi [6], et quasi tutta la nation unghera, tal che il principe,

---

1) Cetate.

2) Beglerbegul Munteniei u ales într'adevĕr, dar îl chema Mehemet-Paşa. V. Bogdan, I, 363. Acest Hassan era numaĭ comandantul arier-gardeĭ (Bălcescu, ed. 1ª, 157).

3) *Spianati*, dărîmate.

4) Sinan muri la 3 April 1596. Hammer, IV, 257-8; Zinkeisen, III, 603.

5) Archiducele Mathias, probabil.

6) V. p. 366 şi *Szazádok* pe 1882, 441 şi urm.

mosso da questo || e dall' opinione ancora di molti dei suoi Alemani, si risolse di passare, se ben nel Consiglio tenuto la mattina era stato concluso di non passare in modo alcuno. . . . . .

. . . Il principe di Transilvania, sì come quello che era avanti de i primi con la sua gente, così fù ancora de i primi a fuggire [la Tisa, lângă orașul ruinat «Chesur» 1)].

Anno 1597.

Quest' anno ancora, circa il mese di settembre, il principe di Transilvania fù sotto Temisvar la secunda volta, ma con poco proffitto, più tosto per una certa dimostratione, che per altro, et presto, disfatta l'armata, tornò al suo paese.

Anno 1598.

. . . Poi mandò [Sigismondo] alcuni ambasciatori all' arciduca Massimigliano, pregandolo a fermarsi del proponimento d'entrare in Transilvania; altrimente minacciava di chiamare i Turchi 2). . . . . .

Mentre che Sattirgì 3) assediava Varad 4), Michel Vaivoda passò d'improviso il Danubio et entrò in Bulgheria, scorrendo molto paese et facendo molto danno, et, havendo mal trattato Affes-Amat-Bassà eunucco 5), ch' era a guardia di quella riviera, con poca gente, abbruggiò Nicopoli, dove fece molto bottino, et assediò il castello di Vidino, ma, non li havendo potuto pigliare, si retirò, havendo prima fatto contribuir, il paese buona somma di danari. . . . . .

Anno 1599.

. . . Vedendo Sua Maestà che il Cardinale 6) trattava un poco troppo superbamente con lui, risolse di catiarlo di Transilvania con l'armi; però diede ordine a Michel Vaivoda che si preparasse dalla sua parte per assaltarlo, et similmente impose a Giorgio Basta, ch'era rimasto doppo la morte del Tieffenpoch 7) et partita del arciduca Massimigliano, vice-generale in Cassovia, ch' anch' esso, giunta che fosse la gente, di Silesia, si preparasse d'entrar.

Preparandosi però la sudetta impresa, Sua Santità, desideroso che il cardinale Battori restasse in Transilvania, mandò il Malaspina 8) a trattar con lui accomodamento con Sua Maestà, et dall' altra parte fece fare per il nuntio || residente 9) ogni officio con Sua Maestà che si contentasse lasciar detto Cardinale in possesso di detto paese. Con tutto ciò non restorno di andare inanzi li trattamenti di Sua Maiestà, et, questo havendo scoperto il Cardinale per via d'un Raguseo, mandò ambasciatore in Costantinopoli, ma la sua risolutione fù troppo tardi. . . . . .

---

1) Nu știu ce oraș poate fi acesta. Poate Keszü.

2) După întoarcerea sa în Ardeal, în August 1598.

3) Saturgì-Pașa. V. Iorga, *Basta și Mihai-Viteazul*, București, 1895, 28.

4) Oradea-Mare.

5) Hafiz-Ahmed.

6) Andrei Báthory. Pentru domnia sa în Ardeal, v. și C. Neugeboren, *Andreas Báthori, Kardinal und Fürst von Siebenbürgen,* în *Transilvania,* publicată de Benigni și Neugeboren, Sibiiu, 1837, I, 1 și urm.; II, ac. an., 1 și urm.

7) Teuffenbach.

8) Germanico Malaspina, nunciu papal în Polonia.

9) Speziano. V. pp. 268 și urm.

Nel mese di novembre, Michel Vaivoda entrò in Transilvania, con potente armata, per ubidire all' Imperatore, da chi teneva ordine, come [1]) per sicurezza propria, perchè sapeva che il Cardinale machinava la sua ruina per mezzo de i Polachi et de i Turchi, havendo intentione di dar quella provincia a Steffano, suo fratello [2]).

Per il che Michele, accortamente disimulando più tosto et raccomandandosi, che minaciando, fù prima entrato in Transilvania et passato l'asprezza de || i monti, che il Cardinale fosse avisato; il qual, tosto che questo gli fù riportato, messe insieme più giente che pote, et l'andò a ricontrare presso Cibino, dove, venuto a fatto d'arme, il Cardinale, Inferiore di forze et abandonato dal proprio suo generale, Cornis Gaspar, che si rese a Michele, come ha mandato dell' Imperatore, fù rotto, et esso fugiendo fù amazzato in una selva da un vilano, mentre egli si voleva riposar dalla fatica, et la sua testa portata a Michele, il quale, fatto ancora ricuperare il corpo, lo fece sepelire honoratamente, accompagnandolo alla sepultura.

Doppo questo tutto, il paese si rese a Michele, come mandato dall' Imperatore, et subito mandò Michele a dar parte della vittoria a Sua Maestà et insieme lamentarsi di Giorgio Basta, che non si era mosso per aiutarlo, secondo l'ordine dato, havendoli lasciato sopra di lui tutto il peso dell' inimico; et questi suoi || ambasciatori si lasciorno intendere publicamente come sapevano Giorgi[o] Basta havere ricevuto denari dal Cardinale per non esser così presto ad assaltarlo; il che fù reputato per falso et detto da costoro con poco fundamento; et tanto più, quanto che, nel tempo che Michel entrò in Transilvania, Giorgio Basta era gravemente amalato et era stata constretta la gente di Silesia d' andare verso Filech [3]), perchè Ibraim-Bassa, havendo corso l'Ungheria Bassa, fece ancora gran danno verso quella parte, con sospetto universale che si estendesse più verso Cassovia che non fece. . . . . .

1600.

Nel principio di questo Inverno, gl' ambasciatori di Michel solecitavano denari et aiuti in Praga, et, all' incontro, Sua Maestà dimandava che consignasse la Transilvania in man sua, et per questo mandò David Ungonot || et Michel Zachl, governatore di Sacomar, comissarii in Transilvania [4]), aggiungendovi il terzo da espedir di Corte, cioè il dottor Pez, con presenti et denari et recapiti d'ogni cosa; ma questo negotio fù tanto prolungato che già cominciò a venir voglia a Michele d'esser padrone di questi paesi, et procurò d' haver lo stendardo da Ibraim-Bassa, che glie lo mandò con alcuni presenti, — dando sempre dall' altra parte conto di tutto a Sua Maestà, aggiungendo che quello era il modo per inganare i Turchi.

Finalmente, il signor Pez arrivò, circa il primo di giugno, al confin di Transilvania, cioè in Sacomar [5]), dove Michel rimandò fuori i duoi primi Comissarii et altri de i suoi principali per assicurare lui d'entrare, essendo prima nata molta differenza per il suo modo di procedere molto sospetto.

Haveva in questo tempo Michel fatta l'impresa || sopra la Moldavia, et preso tutto il paese, cacciandone Hieremia Vaivoda, et Sigismondo Battori, ch'era con lui, con altri Polachi; il quale doppo la rotta et morte del cognato essendo ancora partito *(sic)* [6]) d'haver rinonciato il principato, stava sopra i confini, solecitando cose nove con li Transilvani contro Michele.

---

1) *Come* e repetat de două ori.
2) Pentru Ștefan Báthory, v. p. 366.
3) Fülek.
4) Comisarii erau: David Ungnad, Mihaĭ Székely și Bartolomeiŭ Pezzen.
5) Satu-Mare.
6) Evident: *pentito*.

Non potete però Michele pigliare Hottin, posto alla riva del fiume Nestr, essendo difeso da Polachi, che si burlavano di lui; là onde, subito ritornato in Transilvania, fece entrare il dottor Pez, che gli donò una bella cattena con gioie, et gli diede 40^{m} taleri, obligandosi all' incontro Michel di metter in mano di Sua Maestà il paese et starvi dentro solo come governatore; dimandando però a Sua Maestà alcuni castelli et entrate di quel paese, delle più inportanti che ci fossero; il che fù riserbato al parere di Sua Maestà. . . . . .

In questo mentre, doppo la partita del dottor Pez di Transilvania, quelli del paese si ribellorno gentilmente da Michel Vaivoda, essendo l'odio occulto uscito fuori per un accidente di tumulto leggiero nato in una villa frà certi nobili ungari et soldati valachi, i quali essendo stati amazati et volendo Michele per essempio degl'altri far dimostratione sopra li mal fattori et la villa istessa, il paese si commosse a ribellione et fecero loro capitano generale Steffano Zachi [1]; ma, non fidandosi delle sue forze, mandorno ancora a chiamare Giorgio Basta, che era appò a Sacomar con la giente dell' Imperatore, il quale era stato chiamato lì dal Michele || istesso; il quale, dubitando che i Polachi, che havevano armato un essercito, per ricuperare la Moldavia, non intrassero per la via di Marmoros [2] in Transilvania, conducendo Sigismondo seco, [voleva] che attendesse a quella parte, acciochè i Polachi non facessero effetto alcuno et che egli, che era ancora seco servitore dell' Imperatore, attenderebbe dell' altra parte di Moldavia. Essendo dunque nata questa solevatione, chiamando il paese Giorgio Basta, come che pigliasse la diffesa di lor sudditi dell' Imperatore, et entrando egli per esser mezano trà loro, per questo diceva, ma in effetto per ruinare il Valaco, che procedeva male verso l'Imperatore et era odiato de lui per la calunia data [3]. Il che inteso, Michele gli mandò a dire s'era entrato con ordine di Sua Maestà, et egli, dettoli che glie lo farebbe sapere, si congiunse con i Transilvani, et venero a trovare Michele ||, il quale, havendo messo insieme buone forze, frà le quali erano ancora molti Transilvani, suoi diffidenti, si accampò frà Egrest et Julla [4], di là da un rivo difficile, et fortificato con buona artiglieria, et con il fiume Manu [5] *(sic)* a man destra, et i monti alla sinistra; per il che, non potendolo i nostri superare, si resolsero retirare in più securo luogo, con gran dispiacere delli Transilvani, che si vedevano mezzi ruinati. Ma Michele, impatiente, si risolse perseguirli per rumperli, et uscì del suo forte; per il che i nostri, aspettato che una parte della sua gente havesse passato un strettissimo passo, dove era un ponte rotto, gli serrorno adosso, et i Cosacchi, che servivano a Michele, ch' erano i primi, subito furono rotti, et, doppo, alcuni altri Valachi, doppo breve contesa; il che veduto il Valaco, si messe de i primi a fuggire, et passò l'acqua del Marus [6] sopra un buon cavallo, con circa 300 || altri seco, et fuggì verso Cibrin *(sic)* [7] et Corona [8], dove incontrò certa sua giente, che lo veniva aiutare; la quale, sentendo che i nostri lo seguitavano, passò li monti et tornò in Valachia, essendo fatta grandissima mortalità per il paese di Transilvania dei suoi Valachi. Et subito la fortezza di Chiavar [9] et Samos Viuar [10] si diede alle genti di Sua Maestà. Michele, entrato che fù poi in Valachia, trovò che i Polachi in questo mentre havevano con un essercito ricuperato la Moldavia et gli venivano adosso, et, affrontato con loro, perse molta gente, et fù di novo rotto. Non volendosi rettirarsi, fù per spalle assaltato da Turchi, che havevano passato il Danubio, et mal trattato. Talchè, del tutto misero, si risolse di accomodarsi con Sua Maestà; et mandò la moglie et figliuolo [11]

1) Ștefan Csáky. V. *Basta și Mihaĭ-Viteazul*, 51-2.
2) Maramureșul.
3) V. p. 384.
4) Mirislăŭ și Alba-Iulia (Gyula-Fehérvár).
5) Mureșul.
6) V. nota precedentă.
7) Sibiiŭ.
8) Brașov.
9) Chioara. V. *Basta și Mihaĭ-Viteazul*, 44.
10) Gherla (Szamos-Ujvár).
11) Stanca și Nicolae-Vodă Petrașcu.

in pegno a Giorgio Basta in Transilvania, dimandando di passare a Sua Maestà, ma con tutto || questo non si fidò di passare per Transilvania, ma passando all' improviso per la valle Huttgiag 1) verso Varadino, et di lì a Cassovia et a Vienna, non molto ben veduto.

[1601.]

Nel principio di quest' anno, havendò lusingati i Transilvani Giorgio Basta, lo persuasero a mandar fuori li Thedeschi, ch'erano venuti con lui dentro; il che havendo egli fatto, rimase solo in nome rapresentante la persona di governatore per Sua Maestà, ma in effetto non potendo nulla. Per il che, pratticando Sigismondo, per il mezzo del Zecchel Moises 2) et del Zachi, fù convocata una dieta in Colosvar, dove fù nominato principe Sigismondo et Giorgio Basta fatto prigione, et poi, frà tre giorni, lasciato uscire liberamente del paese.

Entrò per questo Sigismondo, et hebbe de Ibraim novamente lo stendardo, et fece amicitia col Turco. || Michel in tanto, facilitando i suoi negotii a i mali avvisi di Transilvania, fù chiamato da Sua Maestà a Praga, dove fù consigllato di cacciar Sigismondo, et così Sua Maestà gli diede denari, et mandò ancora provigione a Giorgio Basta; così ordinò che ambi duoi facessero questa impresa, comandando Giorgio Basta a gl' Alemani et l'altro a gl' Ungheri et Raciani pagati da lui del danaro che li diede Sua Maestà; et così partì per quella parte, essendo poco inanzi andato per governatore generale in Ungheria il signor Ferrante Gonzaga, venuto nuovamente d' Italia, con ordine di somministrare tutti gl' aiuti che si potevano dare del suo governo a i detti suoi destinati per l'impresa di Transilvania. Il Papa mandò aiuto de X^{m} fanti al arciduca Maximiliano et per esser . . . || In questo mentre, vedendo Sigismondo Battori che l'Imperatore lo voleva cacciar fuori del paese di Transilvania con l'arme, havendo prima havuta in mano per trattato la fortezza di Sarros *(sic)* Vivar 3), che gli fù tradita dal Rabis 4), si risolse esser il primo ad assaltare l'Ungheria Superiore, et così uscì di Transilvania con un essercito di circa 30^{m} persone del paese et alcuni Polacchi, et circa 300 Tartari, mandatigli da Temesvar. Per questo il Valaco, ch' era verso Detercen 5) et Varadino, diviso da Giorgio Basta, si congiunse con lui appresso a Sacomar due leghe, ad un luogo chiamato Matin 6), inanzi del quale passa la palude chiamata Corosna 7), che poi fà far il lago di Schiedi 8). In questo || luogo si fortificarno, aspettando il resto della gente, perchè all' hora non era arrivata tutta. Et gli venne a trovare Sigismondo, essendo frà i due campi la palude, et gl'appresentò la battaglia; ma i nostri non uscirono del forte; per il che mandò a trattare di pacificarsi et voler servire a Sua Maestà; ma gli fù risposto, che non era tempo, et, se all' hora non gl'assaltava, essi lo venirebbono a trovar loro in breve; per il che, firmatosi in quel luogo tre giorni, si rettirò per più sicurezza dei viveri sopra Semlio 9), lontano circa sei leghe, et pose il campo a un certo luogo, molto sconcertato, essendosi la sua gente in gran parte andatta a rinfrescarsi in Transilvania, com' è il solito della natione.

Frà tanto essendo arrivato il restante della gente a Giorgio Basta et a Michel, si missero per andare a || trovare Sigismondo, il quale, inteso 10) la mossa di lui, dubitando che entrassero in Transilvania diritto et esso fosse escluso fuori, mossi anch'

---

1) Hațegul.

2) Moise Székely.

3) V. p. 385.

4) Rabuss, unul din corespondenții archiducelui Maximilian? V. urmarea acestei publicații, vol. XII, la data de 22 Decembre 1599 și aiurea.

5) Debrețin.

6) Maitin.

7) Crasna.

8) *Rîul* Sameș.

9) Șimlău.

10) Ms. are: *intese*.

esso il campo per andare a pari in un passo stretto, che doveva passar prima di loro, et, così marchiando senza sapere g[l]'un degl' altri, si venero ad incontrare là sul monte, appresso una villa chiamata Gorosolo [1], posta frà le montagne; per il che, riconosciutosi insieme, Sigismondo prese un monte, dove pose in ordinanza il suo campo, con l'artiglieria in fronte et l'allogiamento alle spalle, et l'istesso fecero gl' Imperiali, l'un l'altro incontro. Così havendo scaramuzzati la maggior parte del giorno nella valle, frà l'un monte et l'altro, Sigismondo, vedendo arrivar la sera, comandò che la maggior parte della gente andasse a riposarsi, restando certi pochi aiduchi che || haveva in guardia della artiglieria; il quale movimento, veduto da i nostri, subito s[c]esero a basso del monte, et cominciorno a salire su quello dove erano stati i nemici; il che, saputo da i Transilvani, anch' essi tornorno, ma non prima che i nostri non havessero guadagnata l'artiglieria, et messi [2] in fuga gl' aiducchi. La quale, voltata contro di loro, si missero in molto spavento; dalla man destra similmente la cavalleria di Slesia ruppe gran squadre d'Ungari, che volevano investir per fianco la nostra battaglia, et, dalla sinistra, Michele Vaivoda, spingiendo avanti, misse in fuga senza contrasto Zechel Moises; così tutto il campo fù disfatto et per la notte si rettirò, fuggiendo di là da i nostri i Transilvani, et pol a Claudiopoli, che fù tosto abandonato, passando più inanzi essi || di là dal Marus; et i nostri seguitarno inanzi a Claudiopoli; et subito si diede, essendo ingordamente tutto rubato et bruggiato il paese al ritorno.

Domandando Michele al Basti gente alemana per andar di là dal Marus a pigliar Fogaras et liberar sua moglie et figliuolo, ch' erano prigioni in quella fortezza, in mano di Sigismondo, et seguir di disfar gl' inimici, che procuravano di rimettersi, Giorgio Basta, presa suspettione per certe lettere, che gli venero in mano, che Michele volesse farsi Signore di Transilvania, gli mandò un giorno all' improviso al padiglione da 200 Valoni, in specie di parlarli, et lo fece amazzare d' alabardate, insieme con altri de i suoi domestici, senza che potesse dire una parola, havendo però esso messo mano alla simitarra, in || vedersi assaltare, ma non pote contra tanta gente et così al improviso far cosa alcuna.

Doppo la sua morte, alcuno non fece nissun mottivo, et tutta la sua gente obedì a Giorgio Basta, il quale partì col campo di là dal Marus per pigliar Fogaras, ma, impedito da mali tempi, non pote passare il fium e Flutta *(sic)* [3], havendo gl' inimici rotto il ponte; et così fù constretto retirarsi intorno a Cibrino con perdita d' alcuni pezzi d' artiglieria, che non potevano andare inanzi per le strade rotte per il mal tempo.

1602.

. . . Fù rotto [Sigismondo] et, fugiendo, si retiro in Moldavia; per il che, passando per mezzo di Gieremia Vaivoda et di Simon, suo fratello, che era in Valacchia, per Temisvar et Alba Greca, trovò partito il Vezir [4] per Alba Regale . . . .

1602.

. . . Per far maggior sforzo i Turchi, fù mandato da || Constantinopoli Giaffer-Aga, Giasnir-Bassi [5], al Tartarttan [6] per farlo venire alli danni dell' Imperatore; il che fece, con gran numero di gente, per quanto fù detto, di 100 m persone; passando per Podolia, entrò in Valacchia, essendo accompagnato sempre da Gieremia Vaivoda; ma,

---

1) Gorosläü.
2) In ms.: *messe.*
3) *Aluta,* Oltul.
4) Iemişgì-Hassan-Paşa.
5) Giafèr-Aga, Ienicer-Aga.
6) Hanul Islam-Ghirai.

udendo il Tartaro et Turchi, che Simone, fratello di Gieremia, agravava il paese, lo diedero in suo luogo al figliuolo di Michele Vaivoda, il quale si fece Turco et fù fatto Sangiach-Beg 1). Si tratteneva in tanto il Tartaro in quel paese presso Transilvania, aspettando l' ordine del Visir. . . . . .

(F° 3, 5, 6 v°, 10 și urm., 13 v°, 20 v°-1, 22, 28 v°, 31, 34, 35-5 v°, 37 și urm., 43 și urm., 59-9 v° 2).)

DXXIX.

1594. Dintr'un raport asupra Imperiului otoman, despre caiĭ de răsboiŭ ce ieaŭ Turciĭ din principate.

Raguaglio dello stato nel quali si ritrova quest' anno 1594 il governo dell' Imperio turchesco e della causa perchè egli habbia volto l'armi al presente nelle parti di Hungaria.

Illustrissimo et Reverendissimo Signore,

Mi è stato di non poco contento l'havere inteso che Vostra Signoria Illustrissima et Revendissima habbia hauta a caro quel poco di raguaglio, che, li giorni passati, le diedi per l'altra mia delle cose di Costantinopoli. Et, perchè è giun||to quì al presente persona, la quale, per lo spatio di tre anni continui, è stata con grado e degnità appresso il Signor Turco, il nome della quale tacerò per convenienti rispetti, non hò voluto mancare di trar dalla sua relatione lo stato . . . . . .

Et nella cavallaria non è minor disordine, perciochè la longa et faticosa guerra di Persia 3) gli hà privati di buoni cavalli; onde convengono pigliarne di Moldavia, di Valacchia et delle provincie acquistate. Così hanno perduto, non pure quei vigorosi cavalli, ma anco le razze 4). . . . . .

(Dresda, *H.- u. Staatsbibl.*, G. 104, f° 1-1 V°, 8 V°.)

---

1) Radu, fiul luĭ Mihnea Turcitul. V. *Anal. Acad. Rom.*, ser. a 2ª, secț. ist., XVIII, 107.

2) Se mântue în 1602, cu retragerea Vizirului la Belgrad (f° 72). De la f° 73 înnainte e «Relatione del successo a Alba Regale l' anno 1602» (foĭ maĭ marĭ; aceiașĭ scrisoare). Pe f° 73: «Il signor mastro di campo con il signor colonello di detta piazza [Alba Regale], che era il signor conte Giovanni Marco Isolani, Bolognese, *felice memoria.*» Se mântue cu f° 93. Pe dosul legăturei: «Ital. Delle guerre d' Ungeria. Ms. 81.»

3) Răsboiŭ terminat în 1590. V. maĭ sus, p. 215, nota 5.

4) Acest «raguaglio» se află și în ms. D. 454 Inf. din *Bibl. Ambr.* din Milan, f° 31 și urm. Pasagiul cu caiĭ ocupă acolo f° 33. Un al treilea manuscript, *ibid.*, S. 115 Sup., f° 17 (pasagiul citat e pe f° 19).

DXXX.

Instrucţiĭ către nunciul în Polonia, Malaspina, episcop de San-Severo, pentru a căuta să atragă pe Poloni în liga contra Turcilor. 1594.

Ragioni delle quali si servirà il nontio per dimostrare a Sua Maestà [1], *alla fattione cancellariana* [2] *et all' austriaca* [3], *et finalmente a tutto il regno di Polonia che devono et sono necessitati per difesa dell' honore, della libertà et salute loro a rompere la confederatione contro il Turco et far' guerra, o a lui, o alli Tartari.*

. . . . 3°. O li signori polacchi vivono con speranza che le forze dell' Imperatore siano || bastanti, non dirò per opprimere, ma almeno per reprimere il Turco, o no. Se credono che sì, et perciò si tengono sicuri, nè vogliono concorrere in cosl illustre attione, come che poco o niente si curino di gloria, devono non dimeno in questo caso coloro che vanno essaggerando li fini che essi presuppongono che habbi la Serenissima famiglia austriaca (quando ben' essl non errassero di giuditio in discutere le forze dell' Imperatore) maturamente considerare tutto quello che può soprastare ad essi et al Regno in evento che, superato il Turco, resti vincitore la Maestà dell' imperatore, con un esercito formato et confederato col Transilvano, Valacco et Moldavo, et forse Mosco, — overo sarà debito di quei tall dl deporre di servirsi di essa famiglia secondo le loro passioni, hora persuadendo questo Regno d'una forma, et hora d'un altra.

4[°]. Ma se, dall' altra parte, si danno a credere che le forze imperiali siano inferiori a quelle del Turco, et che si debba però temere che esso Turco non pigli Comar [4], con altre piazze, et forse anco Vienna, overo la Transilvania, o, sdegnato del Valacco et Moldavo, constituisca in quelle provincie Bassa, di modo che questo Regno venga ad haver' nell' avvenire per confinanti, non principi christiani, ma l'istesso Turco, — devono in questo caso i signori polacchi tener come per cosa indubitata, che, ancorchè [5] il Turco non ronpesse con loro la confederatione, sarebbe non dimeno questo Regno sottoposto a scorrerie da tutte le parti, onde verrebbe necessitato ad offrire spontaneamente tributo, — in maniera che, o, perseverando nella confederatione, perderebbe in processo di poco tempo la libertà et incorrerebbe in perpetua servitù, o, rompendo allora la confederatione, gli soprastarebbe l'ultimo esterminio. . . . . .

7[°]. Et, perchè vogliono alcuni che questo Regno non pensi ad altro che alla guerra difensiva, vorrei sapere come intendono questa guerra difesiva et se, ritrovandosi su le porte del Regno il Turco et Tartaro armato, l'Imperatore, col Transilvano, Valacco, Moldavo et Mosco, sia per bastare il presidio ordinario del Regno, ancorchè si triplicasse et moltiplicasse assai. Io, per me, credo di no.

. . . Deve questo Regno, per l'eminente pericolo che le soprasta, pigliar' l'armi contro il Turco. Et, perchè, come s'intende, li Ungari, il Valacco, Moldavo, et altri stanno attendendo le deliberationi che si pigliaranno nelli proximi Comitii, a fine che, o si confermino nel buon' proposito, che sono hora, se sentiranno che questo Regno faccia qualche generosa resolutione, overo *deficiant* alla parte turchesca, se intenderanno di non poter' aspettar' aiuto da esso; però importa molto, per il proprio interesse di questo Regno, che si prenda nelli Comitii tale risolutione che non faccia cadere in dis-

---

1) Sigismund al III-lea.
2) Partida luĭ Zamoyski.
3) Partida luĭ Maximilian.
4) Komorn.
5) În ms.: *et che.*

peratione li vicini, quali, sì come all' apparire dell' esercito turchesco in tal' caso sarebbono necessitati di abbandonare le case et patria loro, così tal deliberatione non potrebbe succedere senza la ruina manifesta di questo Regno [1]). . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, H. Sup. III, 19, f° 34 și urm., 36 V°.)

DXXXI.

1594? Instrucțiĭ pentru nunciul în Spania, despre nevoia de ajutorul regeluĭ pentru causa creștină.

. . . . Consideri dunque Sua Maestà con quali ragioni possi Sua Beatitudine disporre in questo caso la Polonia, la Transilvania, la Vallachia, la Moldavia, la Moscovia, con quali tutti tratta per huomeni suoi espressi, se non si muove il Rè, che per interesse di sangue et di stato è più che obligato. Nè altro rispondono li Signori Venetiani, nè finalmente alcuno di quelli a chi si manda, o con chi si tratta; nè Sua Maestà hà da rissolversi a questo più per servitio d'altri, che per il suo proprio . . .

(Ibid., D. 215 Inf., f° 25.)

DXXXII.

«Da Zoquula», 1594. «Il P[adre] I.» *(sic)* către Papa Clement al VIII^lea, despre lupta cu Turcĭ.

Vorbește de luptele din «Ungaria, et da noi chiamato danubiano (?)», de causele înfrângerilor creștine (impietatea, «discordia»), de nevoia stabilireĭ unuĭ acord (comparațiĭ cu musica) contra Sultanuluĭ («che noi lo chiamiamo il barigello di Dio per nostro flagello»).

(Ibid., S. 86, ms. Pinellian, f° 170-1 V°.)

---

1) Deci parc că Domniĭ nu se răsculasc încă.

DXXXIII.

Părerĭ asupra răsboiu uĭ cu Turcĭĭ de Abraham Tocken. 1594.

Bedencken und Discurs, neben allerley Erinnerung die turckischen Sachen belangende, Anno 1594 gefertigt durch H[errn] Abrahamb Tocken.

. . . . Der Procopiensis [1]) unnd beide Weiwoden inn der Walachei, welche achczik tausent zu Ross auffbringen solten können, solten auf Camenicz, uff die Reussiche Lembergk, Crackau, Bresla unnd förder ziehenn.

(Ce ar trebui să facă Polonii.)

Item das sie den Tattern den Pass, nicht allein nicht gestatten, sondern sie durch Einfelle unnd sonst zuruckh- unnd vom Turckenn abhaltten, auch neben den betrangten Landen treuen Beistandt leisten woltten, die Cossacken ann die Tarttern zu bewegen, den Moscowitter auch darczu zu vermögen, den Persianer, die freie Ritterschafft [2]), den Fursten inn Siebenburgen, die Walachey unnd Moldau inn ihrem Versacz zu sterckenn, das sie bey der Christenheit, als standthefftige Leuthe, halttenn woltten, ihnen auch muegliche Vurschub zu thun.

. . . Wann auch der Turkh gleich ieczo Frieden oder Annstandt zumachen furgeben möchte, das sich doch darauff nicht zu verlassen, unnd vieleicht dahinn gemeint, weil die furnhemen Provinzen, als die Mulda, Walachey || unnd Siebenburgen, auss denen der Turckh jehrlich viel hundert tausent Gulden genossen, deren er sich auch mit Volckh, Proviant, Munition und anderen gebraucht, unnd die sich der Christenheit unndergeben, das er dieselben bey wehrendem Friedtstande zwingen unnd doch dem Frieden zu jeder seiner gueten Gelegenheit brechen, auch dadurch ein möhrern Rucken auff seiner Seiten; dagegen auf diesem Theil mehre Confusion verursachen wurde.

Wann auch diese drey Provinczen bey der Christenheit bleibenn, wirtt Hoffnung gemacht, Pole, Moschkawitter, Persianer, Georgianer werdenn, ihres eigenen Interesse halben, diese Gelegenheit auch nicht auss Handen unnd nicht geschehen lassen das diese drei Provinczen tuerkisch werden, sondern das sie sich denn (sonderlich Pole und Moschkau) gleich einer starckenn Vor-Mauer gebrauchen möchten. Zu dem, wann der Turcke gleich Friede verspricht, so ist mann doch dessen nicht vorsichert, unnd, weil er nun mehr den Pass mit Raabe inne hatt, stehet || die Christenheit inn voriger Unnsicherheit, unnd wehre zu besorgenn, who mann sunderlich die drei Lande also inn Gefahr seczenn, oder sie verlassenn, unnd sie inn seine Gewalt khommen lassen solte, das dann der Turcke einen ansehelichen Hauffen, inn sechczigk tausent Mann, auff den Greniczen haben, und die christlichenn Lande mit unnaufhörlichen Brennen, Rauben, Morden und Verheren engstigen und plagen, dessgleichen die Tarttern jeder Zeit auffallen, unnd gleiche Tirranney uben wurden, — welches aber dergestalt nicht geschehenn köndte, wann sich die drey Provinczen zu der Christenheit halten unnd dem Turcken abgestrickt blieben.

Wann mann dann nicht mit warhafftigen bestendigen Leuthen, die Ehr unnd Eidt haltten, zu thun, unnd mann nicht gewisse *consilia pacis*, sondern vielmehr, unterm Schein des Friedens, lauter Betrug unnd Argelist vor sich hatt, uber das, unnd do die Turcken die geringste Neigung zu der angebotenen Friedes-Tractationn befinden soltten, bey Poln, Moschkowitten, Molde, Walachei, Siebenburgen, || unnd sonst, *ex bar-*

---

1) Hanul Crimeei.

2) Ordinul toscan al S. Ştefan, creat pentru a luptà pe mare contra Turcilor? V. Galluzzi, *o. c.*, IV, 372.

barica superbia vor ein solch Schrecken angegeben wurde, darauss sie ihre Gedancken verwandeln unnd Ursach nhemen möchten sich vonn der Christenheitt zu wenden.

Darumb unnd auss denen, auch andern Ursachen, wyll durch vorstendige vornunfttige Leuth dahin gesehen unndt geschlossen werden, das es guth sey die ermelten Provinzen inn der erklerten, christlichen Voreinigung zu erhaltten, zu vorgewissenn, unnd der vorgebenen Hoffnung des angebotenen Fridens nicht zu trauen.

Wass [1]) nun bey diesen Punct vor *motiva pro et contra* furfallenn, das ist bey dem disfals geferttigtem und zu Ende angehefften Bedencken [2]) aussfuerlicher zu befinden, ob unnd wie nun darinne am Sichersten zu handlenn; — dem werden christliche unnd vernunftige Leuth nachzudencken wissenn.

Die Gegenbedenckhen ob mhan mit dem Turckhen zur itzigen Gelegenheit noch Fride machen solte oder konne.

(Suggerată de oferta făcută de Beglerbeg fostului comandant de Raab, contele Ferdinand de Hardegk.)

. . . Darneben auch, zum Sechsten, gancz gewis, da die Turcken nur die geringste Neigung oder Inclination zu dieser angebotenen Friedens-Tractation mit der wenigsten || Erczeigung erhalten wurden, das solches durch sie *barbarica superbia* alssbaldt in Sibenburgen, Moldau unnd Walachey, Poln, ja inn die gantze Weldt aussgeschrien, publicirett unnd dahin angedeutet wurde, alss wanns vonn Irer Keiserlichen Majestät unnd deroselben zugethanen christlichen Fursten unnd Potentaten von gmeiner Christenheith, aus Unvermuegen, Schrecken, Zag- unnd Kleinmutigkeit, neben anderen Mengeln, beschehen, damit bei solcher Trennunge ein ieder auf ein Schancz fur sich selbsten sehe unnd diese angefangene christliche Vereinigunge zu endtlichen Verderben eines unnd des andern Theils, zu Erkuelumge der erwermbten christlichen Gemuetter unndt zu Verhunderung der darauss verhoffenden treuherczigen christlichen Hulffen unnd Zusammenseczungen, durch solche Mittel, welches zwar der Turcken Theils nicht zu verbessern, gangen *(sic)* unnd gar hinterstellig machen mugen [3]). . . . . .

Ob Polen mit dem Turckhen offensive oder defensive Krigen solle [4]).

. . . Decimo, Walachiae et Moldaviae Pallatini sive dynastae non solum ad societatem huius belli vocentur ut suscitentur, verum ut Regno se subiiciant ab illis reposcatur; quod illos non aegre facturos, modo Maiestas Sua [5]) certis bonis viris, quibus illi confidunt, negotium hoc det cum illis agendum; quod verbis fusius declarabitur. . . . . .

Ungeferlich Bedencken des ungerischen Kriegswesens halben.

. . . Zum Dritten, hatt die Christenheit sonderlichen grossen Vorttel in dem das die benachbarten Lender, Siebenburgen, Moldaw und Wallachei, gleicher Gestaltt,

---

1) In ms.: *dass*.

2) V. mai departe.

3) Această parte din tratat e copiată după un memoriu anonim, și am reprodus-o după acel memoriu, ca nº CCCCXXXII (pp. 307-8). Cf. și p. 308, nota 1, tipărită, din greșeală, ca nota 2. Raabul fiind căḑut, și acel memoriu e din 1594.

4) V. nº DXXX, pp. 389-90.

5) Regele Poloniei.

ein starck Kriegesheer wider den Turcken vornemen und durch ihren Abfall in dem turkischen Regiment höchste Zerruttung und mercklichen Abgang ihrer Einkommen, auch Proviant, verursachen; denn, nach Bartholomaei Brati[1] Relation, haben die Turcken allein aus der Wallachei jehrlich uber zehen Million Golder erschunden *(sic)*. Item, *pro investitura principatus Moldaviae* hat Aaron-Weida, so bisshero mit der armen Leute grosser Beschwerung regiert, 52 Centner Silbers geben mussen, und ist solch Geld durch die Sorgo[2] von Ragusa richtig gemacht worden. Diesen Mitt-Christen soltte billich (allein zu Trost bestendiges Ausstaurens) ein Anzahl Volcks gesendet werden, weil dieser Ortten mit geringen Krieges-Costen viel zu verrichten, wie oben auch gemeldet worden ist. Auch der Turcke höchlich vorhindert worden möge, so man den Abfall durch Bulgariam und Serviam pflanczet. Die Uncosten so man dahin wenden wurde, könte man aus sonderbaren Geniess von diesen Landen widerumb einbringen. Item, die Aventurieri aus Pohlen und von den Kosacken diss Ortts am Besten zu gebrauchen weren, die dann in grosser Anzahl kommen zu Ross und Fuess, wann ihnen neben 3 oder 2 Thaler Monat-Soldt Freybeutt wider die Feinde passiret, und etwa ein zwey Tausent deutzsche Reutter zu geben warden. Alss denn köndte man dem Turcken so viel zu schaffen machen das er an den österreichischen und steyerischen Greniczen nicht mit so grosser Gewaltt aufkommen möchte, alss fast zu besorgen, und der Christen Leger auf diesen Weg dem Türcken mehrers abzubrechen vermöchten. Im Gegenfall aber, da man sich dieser dreyer Lender nicht annemen wirdet, und sie vom Turcken durch Paction oder Zwang zu seinen Willen soltten gebracht werden, so hette man sich vor ihren Uberfall nicht weniger alss vor dem Turcken selbst zu förchten. Darumb die Behendigkeit in dieser Sachen so viel Nucz bringen kan, alss vor der Vorseumnis Schaden zu gewartten. . . . . .

Das vorschiene 93 und 94 Jahr hatt man ein gutt Viertel Ochsenfleisch im Schwartzen Kreisch pro 60 ungerische Pfennige, das seind 15 silberne Groschen, haben mögen; sonsten anderer Ortten in Siebenburgen gemeinlich das Pfund Fleisch pro 1 ungerischen Pfennig gegeben wirdt; in der Moldaw ist das Fleisch allezeit wolfeiler und, zu gemeinen Jahren, das Par Ochssen pro 5, 6 und 8 Thaler gegeben wirdt[3] . . .

Anders Theils, ist zu bedencken, weil gnungsam vor Augen ist, dass noch in den übrigen Theil des Unger-Landes wenig Volck ist, und viel gutt Land öede ligenn || muss, demnach dissfalls der Romer Exempel In Acht zu nemen, welche ihre Lender mit Volck wohl besetzet, sonderlich in Acht genomen haben Walachiam, alss ihr Proviant-Haus, und Transylvaniam, alss die Goldtgruben, allda sie ihre Colonias gehabt, und ihr eigen Volck darein gesetzet, damit sie sich des Abfalls desto weniger zu besorgen, und das solche Inwohner, im Fall sie vom Feind angefochten, mit aller Macht sich vorteidigen, weil sie iederzeit zu bleiben haben. Wlewol man spricht, dass das Landtvolck zum Kriegen nicht tauge, so erstattet doch die Ubung diss alles . . . .

(Dresda, *Staatsarchiv*, ms. 9. 325, f° 86, 96, 107, 152, 160, 164, 166, 169 v°, 174 v°, 186 v°.)

---

1) Bruti. Cifrele care urmează sunt deci absolut autentice.

2) Familia Sorgo era una din cele mai vechi ale Ragusei.

3) După memoriul lui Bruti?

DXXXIV.

1594. Regele Poloniei către dietele particulare, despre trecerea Tatarilor spre Ungaria şi provisiile cerute în Muntenia.

Scriptum a Serenissimo Poloniae rege ad Conventus particulares missum.

. . . . Ad Tartaros quod attinet, quamvis eos per hanc, qua ditiones Suae Regiae Maiestatis attingit viam, in Hungariam non esse ituros, Turcarum Imperator, tam per suum ipsius quam per Suae Regiae Maiestatis nuncium promiserat, maiorisque certitudinis causa Valacho commeatum pro iis imperaverat; illi tamen, altera illa via relicta, per fines nihilominus Regni perruperunt [1] . . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Polonica,* 1594.)

DXXXV.

1594. Necunoscut[2] către regele Poloniei, despre apropiata revoltă a Domnilor români.

. . . . Iam sese cum Maiestate Sua coniunxit Transylvanus. De Valacho et Moldavo, quod tandem et ipsi durissimum servitutis iugum excussuri sint, Maiestas Sua bonam spem concipit . . . . . .

(Ibid.)

1) Documentul e, de sigur, anterior revoltei lui Mihaĭ-Viteazul. N'are nici o dată, dar se află în pachetul 1594.

2) E vre-un emisariŭ german, căci «Maiestas Sua» din scrisoare represintă evident pe Împĕratul.

DXXXVI.

Inventariul averei luĭ Ștefan-Vodă, făcut de Petru Șchiopul, tatăl acestuia. 1594 [1].

Se merturuseşte de avorur ce ari, se ştii:

† 100 de galbin roș ōn lanțuc d'avor, se știi luĭ [2].

† 150 de galbin d'avor, ōn lanțuc; vilat vovoda [Vlad Voevod].

† 100 de galbin d'avor, ōn pahar d'avor, ōn lingurь.

† 50 de galbin, ōn lanțuc d'avor mic, se știi.

† 100 galbin d'avor [ōn *şters*], 3 lanțuc d'avor de leșescu, cu zilalțu [3] lui Știfan Voda.

† 100 gal[bin] roș, ōn sucufiia parates[c] (?). ‖

† *Aice marturusescu argintul chete ari lui şi mume lui, se ştii anume:*

† Ōn sini arigi[n]t mari, luĭ.

† Ōn tepsi și de colva poliit mari, iarь lui.

† 5 tepsi turcescu argi[n]t.

† Ōn curabii argi[n]t mic.

† 6 taliar de masa argi[n]t.

† Ōn surahi argi[n]t, lui.

† Ōn șoimi argi[n]t, lui.

† On cerbi argi[n]tu, iarь lui.

† On surahi argi[n]t, iarь luĭ.

† On pahar de nuc cu argi[n]t.

† On pahar rьdecin margar. argi[n]t.

† Ōn maș[t]rapa argi[n]t, luĭ iarь.

† Ōn pahar marl argi[n]t iarь.

† 4 pahar argi[n]t iarь. ‖

† Trei pahar mic argi[n]tu.

† Ōn curabii mic a[r]gintu.

† Ōn sivatcu maru argintu.

† 15 lingurь argi[n]t, iarь lui.

† Ōn somac argi[n]t, lui iarь.

† Ōn perьke sicale a[u]rit.

† 6 firin matasi cu lanțuc argi[n]t.

† Ōn firin matas Mihne-Voda [4].

† 3 hotazu albi, iarь lui.

---

† Aceasta da la mini se[n]t da[te]:

† 2 siveșnic argi[n]t.

† 1 ōlevenke argi[n]t.

† 3 paha[r] mari poliit.

† 2 cupe argi[n]t muldevenes[c].

† 1 maș[t]rapa argi[n]t.

† 1 tascu argi[n]t iarь.

† 4 tepsi argi[n]t iarь.

† 50 taliar argi]n]t de masa. ‖

† 1 calamar argi[n]t cernal.

---

1) Data precisă nu se poate da. Asupra aflăreĭ și cetireĭ acestuĭ inventariŭ, se vor afla maĭ multe lămuriri în rapoartele luĭ von Kühbach din toamna anuluĭ 1594 (v. maĭ departe).

2) Al luĭ, al luĭ Ștefan.

3) Ceĭ-l-alțĭ?

4) Mihnea, nepotul luĭ Petru.

† 1 perьke sicale argi[n]t de cai.
† 2 bozidagan argi[n]t.
† 1 c.ilinçu argi[n]t.
† 1 firin cu pirьsine 1) cu piiatrь verde argi[n]t.
† 1 sabii d'avor patra[t].
† 1 sahaidac 2) sirma.
† 3 perine cosit zerban.
† 1 bucate zerban.
† 1 aban 3) cadife roş cu sirma cosit.
† 1 cearşaf cosit matas.
† 1 birin galbin matas.
† 1 aban cadife roş.
† 2 aban zerban cosit.
† 2 gugiman sobol.
† 1 bohgea 4) 4 cearşaf cos[it].
† 1 aban cadefene. ‖

† *Cice merturisim caftanele, ōna altele; se ştii kete iastu-i.*
† Ōn aban sirma cadife.
† 2 caftane serьser 5) bun.
† Ōn serьser taiat, lui.
† Ōn perine d'avor iarь.
† 2 cumaş: ōnul gal[ben], al[t] pestriiţ.
† 2 fu[s]ta roş matase, lui.
† Ōn peşcher matase albi.
† Ōn perde de pinza albe.
† 2 birin de matase.
† 15 cemgher muiarьscu.
† 4 aracgin d'avor iarь.
† 16 tahtestir sirma.
† 1 bohugea nahişil.
† 4 chemeş roş, Domnei.
† 1 birin d'avor, lui Dom[n]. ‖
† 1 perine d'avor necosit.
† 3 perьche cearşaf albi.
† 2 caftan d'avor, lui Dom[n].
† 3 cadife, ferьge 6), Dom[n].
† 2 ferьge atlazu, lui.
† 4 dulama aclazu.
† 3 dulama tafta t[ot].
† 2 ferьge postav roş morhi [Marieĭ?].

[3 feţe albe.]

† De va veni Birdeni, sor Nicorizi Nevrudul 7), a ceri ceva ban, arita zapisuri, — cice tote merturiseşti ce am dat iavu lui, ce dat iali miia; anume tote se ştii.

---

1) Piruzele.
2) Săgeată tătară (Şăineanu, *o. c.*, nº 1047).
3) Bucată?
4) Boccea.
5) Stofă de aur (Şăineanu, *o. c.*, nº 1096).
6) Haină femeiască (Şăineanu, *o. c.*, nº 516).
7) Νευρόδης, nervos, furios, bufon (?). E vorba de un Niccolosio, agent al ambasadei imperiale din Constantinopol. Se va întâlni în rapoartele din *Apendice;* d. ex. în cel de la 14 August 1586. «Birdeni» să fie «Belgerin» de acolo?

† An 7088, luna Dich[emvre] 2 zili, am tirьmes lui cu Nicole sitolnic, se pui amanat 5.000 galbin d'avor şi 3 bucate avor, ci bic[ata] de 500 galbin tiragi, şi ōn inel iamandi de 100 galbi[n] ‖ d'avor; tote aceasta pus mena lui Nicorizi Nevrudul Dumne.

An 7091, luna Avg[ust] 15 zili, a ţinut vame Iaşilor 2 luna şi jumatate pana Oc[tomvre] 31 zili; tocmele vamei, aşa fostu: de luna 4.000 tal. argi[n]t, se me da de luna; 10.000 tal[er] argi[n]t; faci-se-va suprь Nicorizi, se ştii.

---

† Acmu merturu. *şters:* sem de ne] ce am logat panturu galbini şi panturu vame de la Nicorizi, se ştii, cice se merturisem: ‖

† 3.000 asprь logat-am panturu vame, Oc[tomvre] luna, 28 zili, se ştii.

58.000 as[prь] iarь am logat ō şa tatarьscu, ferь de cal, panturu vame.

20.000 as[prь] iarь logat-am panturu vame, se şti.

† 6.000 as[prь] iarь miia dat sucutari panturu vame dirьp Nicorizi; se şti.

† 12.000 as[prь] ōn soroc sobol logat-am panturu vame, aceaste panturu vame logat-am, ţinut zilile meme *(sic);* se ştii toţ. ‖

† 60.000 as[prь] fostı ramas de zilile Iancul-Voda de vame veche, se ştii aceasta tote.

Acmu merturusim ce am logat panturu galbin, cice merturuseşti anume *(bis):*

† 20.000 as[prь] loga-am panturu galbini a mele; se şt[ii].

† 40.000 as[prь] iarь logat pope Adam; a dat mena Domnei panturu galbini.

† 20.000 as[prь] iarь Nicorizi, tirьmes Ţarighirat panturu galbini; se ştii. ‖

† 1220 tal[eri] argi[n]t tirьmes Nicorizi Ţarighirat panturu galbini 10.000 as[prь], iarь tirьmes Nico Rizi Ţarighirat patururu *(sic)* galbini. † 1046 di ram argi[n]t, tirьmes Nicorizi panturu galbini. Aceasta logat-am: se ştii, mari şi mici, — rьmas-a miia detor multe, se ştii.

[Şese foi goale.]

† 50 [8 ?] gal. de galbin d'avor rьmas.
† 1000 tal[eri] argi[n]t ōn sitifan cu balaş [1] cu margaritar.
† 375 tal[eri] ōn bilezic gioher verde, vameş, se ştii.
† 250 tal[eri] ōn inel almasu.
† 160 tal[eri] ōn zuliflic avur.
† 150 tal[eri] ōn zuliflic margari[tar] avur.
† 130 tal[eri] ōn bilezic avor, picior.
† 150 tal[eri] ōn lanţuc d'avor gurazma.
† 150 tal[eri] ōn lanţuc d'avor de hamaili mari, se ştii.
† 400 tal[er] ōn cercei balaş, numai însuş logat da la Cherşitof.
† 625 tal[eri] ōn lanţuc gioheri cumparat de ōn Firьncu, dat mi iarь.
† 150 tal[eri] ōn cercei zimargda 2, lui Domnei, se ştii. ‖
† 70 tal[eri] ōn cerceii margaritar.
† 625, 140 margaritar iarь lui.
† 300 tal[eri] 2 şir. margaritar de Portical purostu.
† 75 tal[eri] ōn lefi purostu.
† 50 ōn zuliflic, iarь lui.
† 50 tal[eri] 3 inel porostu, iarь lui.
† 40 tal[eri] ōn halhal d'avor.
† 40 tal[eri] ōn zingir d'avor.
† 40 tal[eri] ōn bilezic d'avor.

1) Cf. franc. *rubis balais.*

† 75 tal[eri] ōn lanţuc d'avor, iarъ.
† 50 tal[eri] ōn bilezic d'avor.
† 100 tal[eri] ōn binezic, iarъ.
† 50 ōn bilezic, iarъ lui.
† 30 tal[eri] sirma, iarъ lui.
† 70 tal[eri] ōn nezghep margaritar.
† 40 tal[eri] ōn cercei, iarъ lui.
† 13 şirinci şi mahrama avor, se ştii.
† 100 gal[bini] roş ōn birin d'avor matasi verde. ||
† 73 de metcal margaritar Portecal înche iasti.
† 20 mitcal iarъ margaritar ōn ceapsa [1]). ||

Cice iarъ merturisim ce ari galbin gata şi gioher şi avor de tote Ştifan-Voda a lui, chendu-i nescut [2]) *pana acmu, den Domniia a sa pana acmu, se ştii, merturisim.*

9.000 de galbin d'avor gata mena lui şi casa nosturu, Cerceze Mutahaştii, ce ari tote.

† 1500 tal[eri] iar argi[n]t ōn ţimir cu almas de vamiş.
† 250 tal[eri] ōn ţimir firit gioheri cu almas, se ştii.
† 700 tal[eri] argi[n]t, chendu fostu taliari 50 as[p]rъ, atuncè fostu cumparat iacut roş. ||
† 250 tal[eri] ōn ţimir dat Mihne-Voda, se ştii, lui.
† 375 tal[eri] ōn ţimir iari lui, gioheri, se ştii.
† 3.500 tal[eri] argi[n]t ōn hangiar gioheri, de vameş de Alecsi [3]) şi de sima lui.
† 1500 tal[eri] ōn sabii gioher, tirъmes Mihne-Voda.
† 250 tal[eri] ōn inel iamandu.
† 250 tal[eri] ōn inel iamandu iarъ.
† 50 tal[eri] ōn inel zafir iarъ.
† 75 tal[eri] ōn inel iacut iarъ.
† 150 tal[eri] ōn hangiar gioheri.
† 150 tal[eri] ōn iacut goc. Iancul.
† 870 tal[eri] ōn sabii gioher lui, mic, cu iacut roş, iarъ lui.
† 40 tal[eri] ōn pazvat de cai, gioher.
† 4.500 tal[eri] iar argint ōn lef. cu almas, cu iacut, cu margaritar; lasat-am loc de cheti piiatîrъ iasti.
† 2.750 tal[eri] ōn lef. cu almas, cu iacut bun, lasat-am loc de chet piiatrъ iasti.
† 3.250 tal[eri] argint ōn bilezic gioheri cu almas, cu iacut fortii bun, cumparatum; iasti mena Cercheze [4]), se ştii luii Ştifa[n].
† 4.000 de tal[eri], iari chendu-i fostu taleari 45 as[p]rъ, ai 7091, Mai 20, cumparat-a den voivodesei den ||

[Patru foi albe.]

Ţara leşescu ōn lef cu almas, altul lev mai mic *(sic)*, cu almas, iarъ ōn ceasinun(?) cu almas, cu iacut, cheti 3 ri. *(sic)*; iasti mena Cerchezeii, se ştii, lui Ştifan-Voda.

† 250 tal[eri], 2 filgean d'avor, iarъ mena Cerchezei, lui Ştifan-Voda, se ştii.
† 625 tal[eri], iar ōn aracgin gioheri, iarъ mena lui Cercheze, lui Ştifan-Voda, se ştii. ||
† Aceasta lef mari ari ōn margarîtar mari migĭloc şi 2 zimarag da 2 parte, 3 picior giosu, ōn rombin migĭloc, pi rъgior almas aceasta lef.

---

1) În Ardeal, are încă sensul de bonetă.
2) Ştefan s'a născut la 31 Iulie 1584. V. prefaţa.
3) V. mai sus, pp. 318, 327.
4) Maria Cerchesa. V. prefaţa.

Alte lef, ōn almas marī migīloc 20 almas, pi rьgior lui, ōn balaş pociorului, 2 margaritar iarь picior lui, se ştii [1]).

(Bibl. Ac. Rom., *Actele luĭ Petru Şchiopul;* un caiet mic; autograf.)

DXXXVII.

Nunciul Speziano către cardinalul Minucci, despre speranţele ce se aŭ că supuşiĭ creştinĭ aĭ Turcilor se vor răscula. Praga, 1594, 3 Ianuar.

. . . . Aggradiscono ancora questi signori quelle diligenze che gli hà detto che si facevano nei popoli christiani soggetti al Turco, et sperano tutti che un solo che cominci a levarsi sarà seguitato da molti, et stanno con grandissimo desiderio d'intenderne qualche certezza, et delle cose del Perslano [2]); le quali tuttavia quì sono poco credute favorevoli per noi . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D, Sup. VI, 10, f° 11 V°) 3).

DXXXVIII.

Memoriu al luĭ Francisc Kopacsy *(Copacti)* către Împĕrat, despre situaţia ce s'ar crea luĭ Sig. Báthory prin răscoala contra Turcilor. Praga, 1594, 12 Ianuar.

Brevis de Transilvania pro praesentis temporis ratione discursus Sacratissimo Romanorum imperatori Rudolpho Secundo, etc. Pragae, 12 Ianuarii 1594.

Dacă Voevodul aruncă jugul turcesc, prin aceasta «nihil privati vel proprii in provinciam aut in eius incolas iuris habet [4]).» Rămâne un simplu nobil ungur. Sigismund a cerut Polonia odată; ar vrea Ungaria.

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Hungarica,* 1594[1], f° 1 şi urm., 5.)

---

1) V. Hasdeu, *Cuv. den bătr.*, I, 191 şi urm. — Cu părere de rĕŭ am trebuit să renunţăm a esplica pretutindenĭ limba cu totul personală a Voevoduluĭ. — Iată câteva identificărĭ şi explicaţiĭ: Doamna e Doamna Irina, moartă în 1592 (v. p. 288, n° CCCCXXII); pentru Stolnicul Nicolae, v. p. 331; «Mutahasta» e Mutaha, una din slugile Domnuluĭ (v. maĭ departe); Christofor Bruti («Cheriştof») e menţionat adese orĭ înnainte (v. d. ex. p. 352, nota 2 şi bucata facsimilată în *A. Fr.*, III [1] [unde în loc de «jupun încheşitor» trebue cetit «jupunu Cherşitov»]); «sima» de pe p. 389, rândul 22 de sus, nu pare a fi un nume propriu (când ar putea fi identificat cu vameşul Simion, menţionat în Hurmuzaki, IV [2], 123-4, n° LI, anexa), ci «sama»; Popa Adam, e dese orĭ pomenit înnainte şi-l vom maĭ întâlni încă; un «soroc» de sobolĭ e poate un «Zimmer» saŭ «timbre» (40 de bucăţĭ); «gioher» e juvaer; «sini» tavă; «surahi» garafă; «pazvat» şi «bilezic» brăţară, «almazu» diamant; «humalli» amuletă (aceste şese cuvinte mi-aŭ fost explicate de d. I. B. Seni).

2) Şah-Abbas.

3) Titlul volumuluĭ e: «Ihesus. Registrum litterarum anni MDLXXXXIIIJ, pro nunciatura germanica Romam scriptarum.»

4) Domniĭ ardelenĭ derivând din regiĭ ungurĭ puşĭ de Poartă.

DXXXIX.

Ambras, 1594, 12 Ianuar. Archiducele Ferdinand către Petru Șchiopul, despre plângerea făcută de acesta contra luĭ Ioan de' Marini Poli.

Die Fürstliche Durchlaucht Erzherzog Ferdinand zu Osterreich, unser gnedigister Herr, haben ablesendt genedigelich angehört, wessen sich Herr Petrus Voyvoda, Fürst auss der Moldaw, wider Johann de Marini Pauli, Raguseern, wegen der Iniurien und Schmachreden, die gemelter Raguseer wider ine Herrn Voyvoda, so wol in deme vor Irer Fürstlichen Durchlaucht O. Ö. Regierung alhievolfüerten Process schrifftlich eingemengt, alss auch sonsten mündtlichen aussgossen haben solle, beschwert, und was derhalben sein des Herrn Voyvoda underthenig Anlangen und Bitten ist. Hierauf lassen Ir Fürstliche Durchlaucht gedachten Herrn Voyvoda zu Beschaid genediglich vermelden, da er wider obernanten Raguseer beruerter Iniurien halber Klag zu haben und zu füeren vermaint, das er soliches an gebürenden Orten gerichtlich fürbringen, und es gegen ime Raguseer durch das ordenlich Recht auspündig machen müge. Diss ist [1] . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Ambraser Hofacten.*)

DXL.

1594, între 12 și 19 Ianuar. Soliĭ imperialĭ la Moscova către Împĕrat, despre bunele dispoziții ale Țaruluĭ contra Turcilor și solia persană venită la el.

Von der Pottschaft aus der Moschcka.

Marele-Duce [2] promite ajutor Împĕratuluĭ contra Turcilor. La Moscova a aflat solia persană. Vor anunța negocierile cu dînsa «wegen Zerstörung der türggischen Macht.»

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Russica,* 1594.)

---

1) V. p. 378, nº DXXIV.
2) Fedor Iĭ.

DXLI.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre o convorbire a sa cu Petru Șchiopul, mai ales asupra răsboiului cu Turcii. Bozen, 1594, 19 Ianuar.

. . . . Derselben gnedigen Befelch von 15 *huius* ist mier heindt umb 11 Ur in Tag geandtworth worden . . . , und mich alsspald zu dem moldawischen Fursten verfiegt, mith deme zu gehorsamister Vollziechung Euer Fürstlichen Durchlaucht mier annbevolchner Sachen nachvolgende Conversation gehalten, die gleichwoll Euer Fürstlichen Durchlaucht durch mich ainfaltig werden erzellth, weill der Discurs auch nicht sunders wichtig gewësen, — weis gleich nicht wemb ich die Ursach gëben soll, meiner Innterogation oder däs Herren Weywodä Antworth; glaub doch dass, zu paiden Thaillen, die Unnerfarnhaidt däs Tolmätschen ettwas verhinnderth hab, wie ich vill aus dës Fursten Rëden selbst comprehendiren khin. Ersten . . . , hab ich fur micht selbst gefragt ob er Herr Weyvodä khainer furnemen Zeitungen wiss, wie es däs Tirggen halben gesteltig, wass sein Furnemen, Prepärätion und Willen sey, dan vermuethlich er Herr Weyvodä möcht von seinen Leitten von herortten solliche Zeittungen gewisser und sicherer haben alls sunst zu uns gelanngen. Diser Frag hath er sich harth entzëczth und alls pald annfaangen sich hoch zu entschuldigen, ja auch hefftig zu schwören, wie er gar durchaus nichts weiss, noch vernemben von der gleichen Sachen, alls wass zu Zeitten ich oder andere allhie hausende Herren und von Adl ime referieren und annzeigen lassen, unnd ettwo sein Gesinndel vergëbens vernemb, darauf nun nichts zu pauen; dan in soll Gott verpietten, dass er anne Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigist Verwissen wenig oder vill wellte corespondieren, wie ers dan auch nicht Glëgenhaidt hab, sunder hab jederzeidt sich seines gethanen Zuesages zu erinnern, dass, so er was wichtigs wur versteen, dass er's vor Allem Euer Fürstlichen Durchlaucht unndterthenigist wollth verstenndigen und zu wissen machen; daheer hab ich auspierlich gespirth, dass er gesorgt, es fallen abermallen seines Thuens halben Verdacht fur, und ich wöll inne ettwo fachen und ausnemen; den er sich woll mith den betriebten Geperden und hefftiger Entschuldigung solliches vernemen lassen, anzaigenndt er besorg seine Gägenthaill, die Raguseer, werden ime noch weitter zu callumnieren und pey Euer Fürstlichen Durchlaucht und anderen cristlichen Potentaten zu innfamieren nicht aussätzen, weill sy mith Rech[t] nicht erhallten, und u[m]b der vormalls ausgossne Schmachwerth nicht gestrafft worden [1]; ime Fursten aber geschäch je Unnrecht; der ebig Gott, alls die hechst Warhaidt, werden ins Zeugkhnus gëben, — mith fillen Auspierung uber disen Puuckhten. Ich aber hab ine Herren Weyvoda dëssen versicherth, dass es gar nicht die Mainung hab, ich döswögen nicht da sey, sunder conversier mith ime vertreilich. Furs Annder, hab ich den auch gefragt, was er Herr von den Khriegszug hallth, so vor der Hanndt sey, und wie ime die pis heer erhalltenen herrlichen Victorien gefallen, ob er auch darfür hallth, das den Tirggen ain wichtiger Abpruch werd durch das cristlich Hör beschächen khinen, und an wöllichen Ortten am Pösten, Fuegsamisten und Nutzlichisten zu khriegen were. Auf solliches hath er Herr Weyvoda micht ettwas mith frelichern Angesicht (den ich auf solliche seine Verenderung vast Acht gëben) mier zu Antworth gëben lassen, er [2] frey sich der herrlichen Victorien hertzlich, sey ime auch nicht verwunderlich, dass wenig Cristen fill Tirggen schlagen, dann, Erstlichen, die Gnad Gottes den Cristen jederzeidt peygestannden und aus allen Geschichten zu vernemen dass die Cristen mith weniger Anzell, wan sy zusamen gesäczth, den Tirggen (sunderlich in seinem Lanndt) in grosser Menig obgelëgen; und dass vellg auch natirlich aus dem dass

1) V. nº DXXXIX, p. 400.

2) Cuvîntul e repetat de două ori.

der Tirgg fill unnutz Gesinndl allmall vorann hin schickh und Weg; die sein auch schlechtlich armierth unnd haben wenig Geschitz; zu dem, wass sy schon von Geschitz pey sich haben, khinnen sy's doch den Cristen gleich nicht regieren und prauchen; dass, entgëgen, die Cristen ain guette Ordnung well armierths Vo[l]kh und vill Geschoss (so er fuer nenndt) mith fieren; aber fur sich selbst maineth ehr der Römischen Kayserlichen Mayestät weer am Furtreglichisten ain Friden, Ursach dass der Tirgg ain behërrlicher Khriegsman sey, hab die Macht allein, gprëch in auch an grosser Menig Velckh, notwenndiger Bezallung der Soldaten und uberflissigen Proviant nicht, und, wen nicht behärrlich soll wider den Tirggen Khrieg gefierth werden, so wur er e(r)s anfachen, wan die Unsrigen schon mied weren; so heb der Tirgg ain seer grosse Macht auch auf dem Mëër, dardurch er die Cristenhaidt gleichs Falls nicht wenig beschëdigen khindt, unnd leg Alles nur an dem wie man dem turggishen Kheiser zu versteen geb; der were zu Machung eines Fridens pald zu bewögen. Sunst wisseth er der Grenitzen wenig Acht, alls was gëgen sein ingehabten Lanndt gelëgen, deren Ortten man den Tirggen wenig Abprach thuen khundt; wist auch khein pössere Glëgenhaidt, alls wie man's heuer pracht hab, dass man di Tirggen undter Augen in sein Gepieth ziech und ierer nicht erwarth dass sy in Ier Majestät Lanndt und Gepieth khomen, den solliches dass nemb innen das Herez und seindt im Velld leichlicher zu schlagen; dariber hab ich gefragt ob er auch selbst ziechen wellth, wan ein so ansechlicher Zug wurd in's Werckh gericht; ob wëllicher Rëd er sich abermallen ettwas alteriert, vermeldenndt, er hab lanng däs turggischen Khaisers Proth und Saltz gëssen und sey sein Undterthan gewösen, und weer von ime pis heer nicht verfollgt, — so wollth er an Ursach sich auch nicht geren wider in auflainnen; wie dan Euer Fürstliche Durchlaucht wissen, dass er sein Herren Weywoden widerumben in die Moldaw begerth und ime dass Geverno *(sic)* wider einraumen lassen wëllen; zu dem sey er allth und leibgepröchenhafft und mith einem grossen Schaden behafft, dass er nith reitten khin; verstee unser Sprach nicht, und sey auch von uns nicht verstanden; hab auch schlechts Vertrauen pey dem gemain Man, dass er gleich nicht wysseth was er Nutz sein khindt; so sey er gar schlechts und gerings Verstandts, dass seine Rathschläg auch nicht erspriesslich weren; — aber, wen dye Römische Khayserliche Majestät oder Euer Fürstliche Durchlaucht solliches begeren wurden, so wellth und miest er gehorsamen, dan er sey dennen mith Leib und Guet hergäben. Hath auch hernach weitter anvermelth, wie er vernemb, so sollen Euer Fürstliche Durchlaucht sich selbst, der gantzen Cristenhaidt zu Guetten, wëllen ins Veldt begäben und den Tirggen ain Widerstanndt thuen [1]; darauf ich geandtworth, ich wiss gleichwoll däs wëgen gar khain Gewissheidt; wass aber er Herr Weyvoda darvon hielth, wen Euer Fürstliche Durchlaucht sich aines sollichen gnedigist entschlussen? Uber das sagt er, wie das ime Laid were, dass Euer Fürstliche Durchlaucht in deren allten Tagen (do allain Rue nothwendig) sollen allso beunriebigt und mith fillen Unnglëgenhaiten belästigt werden, wie das Khrigswësen mith sich pring. Aber dem Werckh und der Cristenheit zu Guetten weers gar ain loblich und nutzliche Resolution, dan dem tirggischen Khayser sey nicht erschrëckhlichers alls wen seine Feindt uber iere Höör furneme, erfernne unnd mechtige Heibter haben, wie er dan nicht nach der Menig des Hörzugs oder Khriegsleith Annzall pflëg zu fragen, aber woll ierer Heibter Qualitete mith allen Fleis erkhundig, derwëgen dan (weill nicht allain gemeltem Gross-Turggen, sunder gleich der gantzen Tirggey Euer Fürstlichen Durchlaucht Hochaidt, Macht an Lanndt unnd Leitten, auch Autoritet in der ganczen Cristennhaidt und hocherleichter Verstandt, sambth der Erfernnhaidt däs Khriegswäsen, woll wissendt) solliche Deliberation den Türggen seer sorgsamb und erschrëckhlich furkhomen wurd; dass wiss und khin er Herr Weyvodä mich woll vergwissen.

Darauf, aller erst, hab ich deme verrer vermeldt, wie ich auch von Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigsten in Befelch hëtte mith ime Herren Weyvodä meer aus-

---

1) V. p. 380, n° DXXVII.

fierlich von der Sachen zu discurieren; dan Euer Fürstliche Durchlaucht zweifletten gnedigist gar nicht, er wurd sich, seinem selbst Annerpietten gemess, furdersamb erzeigen in Allen so ime miglich; er soll imer doch unverporgen vermelden was er von dem Veldtzug hielth, wellicher Massen er vermaindt, dass disem Veindt Abpruch zu thuen, wass auch er Herr, fur sein Perschon, so woll durch Hilff seiner Fautoren, in der Sachen furdersamb zu sein ime getrautte. Auf wölliches er Herr Weyvodä abermallen mitt heittern frelichen Anngesicht vermelte, er erkhennte sich gleich woll schuldig fill Gueths zu thuen und zu ratten, aber er sey je däs Verstandts nicht, hab auch khein Miglichaidt meer; ich aber soll in fragen; wass er wissen, wöll er geren anzeigen, uber das, was er imer verheer vermeldt hëtte,—dan er sey in sein aignen Sachen so perturbiert unnd verwirth, dass er gleich nicht wiss was er thie. Alls ich nun anntzaigen lassen, er soll mich berichten ob er vermein dass der Turgg auf dis 94te Jar mith einer grossen Macht in Hungern werd erscheinen khinen, auch auf wëlliche Zeidt unngeferlich und was er fur furneme khriegserferne Baschä oder Weglerwëg [1]) zu dem Werckh zu geprauchen hab, — darauf lues er mier antzaigen, es sey nicht zu glauben, dass der tirggisch Khayser [2]) aigner Perschon sich werd bewëgen lassen und daheer sich begëben, dan er sey nicht allein khein Khriegsman, sunder mith der hinfellenden Sucht dermassen beladen, dass er sicher khein Stund reitten khin; furnemer khriegserfarner Baschä hat er uber 4 oder 5 nicht, die ime bewist, deren der Firnemist, der Synan Bascha, Mechmeth und noch Einer, dössen Namen ich nicht versteen khinen [3]). Sagt auch, hab gleich woll fill junger, frech und verwëgner Leith, aber dës Khriegswesens gar nicht erfaren; daran hength er; däs alles werden Euer Fürstliche Durchlaucht vill paas alls er wissen. Lues auch weitter anmelden, er vermain, dass der Turgg aus ettlichen Provintzen, so er genendt, aber der Tellmetsch mier nicht zu verteutschen gewist, von 80 pis 100 Tausendt Man noch dis Jars werd khinen in's Veldt prinngen. Und dass mëcht leichtlich von Ausganng dës Julii, auch noch ender beschëchen, wie er dan auch nicht weer undterlassen, grosse Preparation durch seinen erfarnen Mëër-Jemerall [4]), den Ochiali-Bässchä [5]), zu Wasser furzunemen, auf dass er der Cristenhaidt an meer Ortten khin Schaden zuefiegen, — es sey dan dass ime der Perschianer [6]) abhallth, dan nicht woll wur er zu peiden Theillen notturfftigelich vollgen khin. Alls ich in Heren Weyvodä weitter fragen lues, ob auch wass an Sybenbirgen gelägen, und derselb Furst den Turgen peysteen werd oder nicht, so well auch in der Moldaw und Grossen-Wallachey, deren Ortten er an allen Zweifell guetten Bericht und Wyssenhaidt haben werd, — lues er zu Antworth gëben, Sybenwurgen khin vill helffen, auch vill schaden, dan es sey ain folckhreichs unnd vermieglichs Lanndt, sonderlich ann Proviandt, und, ob woll die Sybenburger sovill den Bätori undtergëben, und däs Gross-Tirggen tributarii seindt, sy nicht werden zu perschenndlicher Hilff mith Lieb bewëgen lassen, wie sy es auch nicht obligierth, es ziech dan der tirggisch Khaiser selbst, — so werden sy doch mith Geldt und Profanndt grossen Zuesatz thuen; wie dan auch die Moldaw und Ballachey mith Geldt und Victualien ier esserist Vermigen jetzth daran strökhen miessen; denn die selben 2 Landtschafften gëben wenig Kriegsleith, alls was die Weyvoden oder Fursten der selben Provinczen ordlnäritter an ieren Hëven erhalten. Er vermain auch, der Aron-Woda, so jetzth sein Sucessor sey, were leichtlich zu bewëgen dass er Ier Majestät mith seinen Khriegsleitten zue zug, den er wellth sy so geren alls er than aus däs Tirggen Gwallth und Tyraney lödigen. Es sey auch nicht leichtlich zu vermuetten, dass die genandten drey Provintzen den Tattern werden den Pass gëben, weill sy dadurch ieres entliches Ver-

1) Beglerbegĭ.

2) Murad al III^lea^.

3) V. maĭ sus, p. 315, n° CCCCXLIV şi Hurmuzaki, *Supl.* II^1^, 363. — Pentru epilepsia Sultanuluĭ, v. p. 315, n° CCCCXLII.

4) *Meer-Admiral.*

5) Ulugĭ-Alĭ. Dar acesta murise în 1586. Amiral era în 1594 Sinan-Paşa Gigalezadè. Hammer, IV, 700 (cf. *ibid.*, p. 168).

6) V. p. 399, n° DXXXVII.

derbes gewiss weren, es beschech dan mith Gwallth. Weer der Wëgen ein furnemer Punckhten (sein Herren Weyvodä Vermelden und Mainen nach) dass man mith dem sybenburgischen Fursten tractieren khinndt, dass er sich Ier Majestät zu Hilff bewëgen liess; dan er disem Veldtzug vill erspriesliche Hilff mith Volckh und Proviandt erzaigen, wie auch dem tirggischen Zuezug den Pass an mer Ortten verhindern khindt. Sollich und fill andere unnerhëbliche, ja auch zu Taill gleich khindische Discursi hath er mier fill vertollmätschen lassen. Alls ich nun vermërckht, dass er verrer nicht heraus wëll, hab ich weitter an in gesäczth, und gefragt, ob er nicht vermëcht ettwo durch seine Helffern und *fautores* ein Solevation in Moldaw oder Ballachey antzurichten, darmith den Tirggen daselbst auch zu schaffen gebe, und sein Khrafft an mer Ortten teillen miest. Uber das wer ich beandtworth, es were im unmëglich, weill er wenig Leith mer der Seinigen in den selben Landt hab, die auch in gleich fur ain verlagten, ja gar gefanngnen Fursten hielten, wie es dan durch die Raguseer allso in alle Lanndt were auspraidt worden; der wëgen er wenig Credito pey innen nun mer hëth, und, ob sy sich schon wellten rieren, wurden sy doch zu schwach sein und undten ligen miessen. Wie er mier dan ein Exempell von Einem [1]) erzälleth, der sich ain Weill am Khayserlichen Haus zu Prag aufgehallten, wëllicher nach seinem Verraisen sich in die Moldaw verfiegt und, mith einem zimblichen Annhanng, sich der selben Provintz gemechtigt, auch fur ein Fursten aufgeworffen; aber aus Bevelch däs tirggischen Khaysers sey er alls paldt, sambth den Seinigen, geschlagen und vertriben; hernach ain Anderer von däs Tirggen Wägen eingesëtzth worden; darzue haben die sybenburgische Tributäri 4.000 Man auch schickhen und den Jenigen so sich zum Fürsten gemacht vergägen *(sic)* helffen liessen. Traueth ime nichts auszurichten, ob er woll hoffeth, wan Gott der Römischen Khaiserlichen Majestät und Euer Fürstlichen Durchlaucht den Sig wurd vergunnen und gäben, dass er wider zu seinem Lanndt khomen khindt. Ich aber hab noch verrer angehallten ob er auch pey dem Sinnan-Baschä oder seinen Bekhandten nicht wisseth *in specie* zu erkhundigen; darauf er abermallen vermeldt von nein; dan er sey in lerer aller Gedechtnus schon abgestorben und fur ain schlechten veriagten Mann gehallten, Jedoch so vill nöben hin andeith alls ob zum Frieden zu tractiern guette Mittl vorhannden weren, waill er ains Malls, do er noch in der Moldaw regierth, dës Tirggen verdërblichs Furnemen gëgen der Cron Pollen, den Cristen zu Guetten, genzlichen abgestellth [2]). Mith sellichen, weill ich verrer nicht gewist was ich mich noch erkhundigen soll, und nicht *substantialis* oder recht fruchtperlichs aus dem Allen zu nemen, hab ich ain Weill pausierth, — nicht weis ich ob er besorgt ich were ettwo Geldts halben auch an inne geratten, — wëll also anticipieren, hath er angefanngen mier mith grossen Seuffzern und trawrigen Geperden zu vermelden, er hab erst neulich wider pey einem kriechischen Pfaffen pey 3.000 tirggische Tuggatten verloren, weill der selb Pfaff gesterben; wëll jetzt niemandt darumben wissen, sey gleich gar verzagt, der grossen Schäden halben, so ime zuesteen; dan uberall sey er fur ain arrestiertten gefangnen Man proclamiert; derwëgen sich die so ime Geldt zu gëben, ausziechen, wo sy nur khinen; er hab auch Euer Fürstlichen Durchlaucht numer seiner Erclärung halben 3 gehorsamiste Supplicätion uberraichen lassen [3]), aber auf kheine Beschaidt bekhomen. Pithe derwëgen Euere Durchlaucht durch Gotts Willen, die wollten ime Herrn Weyvodä gnedigisten Beschaid ervolgen lassen, auch gnedigist vergonnen, dass er ettwas ligendts in Euer Fürstlichen Durchlaucht Gepieth und Landtschafft erkhauffen tërff; dan, ob woll Euer Fürstliche Durchlaucht inne gedachten gar weckh zu schaffen, — däs er gleich woll nicht sorg, — so wiss er jedoch nicht wohin, sunder wellth gehorsambist pitten, dass Euer Fürstliche Durchlaucht inne und seinen Sun noch gnedigist gedulden wollten; sein Gesinndl aber wëll er, aufs Maist

---

1) Petru Cazacul. V., pentru oprirea sa la Praga, şi rapoartele din Innsbruck, la *Apendice*.

2) Prin Bruti. V. p. 215, nota 8.

3) V. nº DXXIII, pp. 376-7.

so miglich, von sich thuen, und sein Hauswësen einziechen. Lass auch Euer Fürstlichen Durchlaucht diemitigist die Handt khussen, und thie sich und sein Sun deren gehorsamist befelchen. Mith sollichen ist unser Conversation zu Ent geloffen . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

DXLII.

Indicația unuĭ manuscript din opera luĭ Petru Cedolini, despre Imperiul otoman. 1594, 28 Ianuar.

Discorso di Monsignore Pietro Cedolini, Vescovo di Lesina, fatto alla Santità di Nostro Signore Clemente Ottavo, per la difesa contra il Turco, l'anno 1594.

Vedĭ partea ce ne privește, în *Acte și fragmente*, I, 127, n° 1 și Papiu, *Tesaur*, I, 63, nota 1.

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. 454 Inf., f° 69-74.)

DXLIII.

Din discursul unuĭ anume Wackher către episcopul de Gnesen, despre campania luĭ Soliman al II^lea în Moldova contra luĭ Rareș. Lowitz, 1594, 29 Ianuar.

. . . . Cuius rei domesticum, sed luctuosum sane exemplum praebet misera et calamitosa Walachia, quam Sulymanus recenti adhuc propemodum memoria per ementitam amicitiae speciem et sub ficto iusticiae animadversionis in praesidem titulo, per summam fraudem et iniuriam ab hoc regno abalienavit [1]). . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Polonica (2)*, 1594.)

---

1) Același lucru aproape în discursul către Zamoyski (Zamosc, 9 Ianuar) și cel către cardinalul Radziwill (Cracovia, 27 Februar). — E vorba, cum se vede, de evenimentele din 1538.

DXLIV.

Praga, 1594, 1 Februar. Christofor-Iacob Lydel, *Landvogt*, și Zacharia Gaiczhofler către arhiducele Ferdinand, despre hotărîrea Împăratuluĭ în privința luĭ Petru-Vodă.

. . . . Bei der Römischen Keyserlichen Majestät haben wir dess moldawischen Weiwoda halber Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigisten Bevelch verrichtet; dieselbe haben darfür gehalten, dass die von unns angetzaigte *particularia* nit one sondern Verdacht, und derowegen wol in Consideration zu haben, — sie wellen aber der Sachen nachdenckhen, unnd sich darüber auch entschliessen. . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

DXLV.

Praga, 1594, 4 (3?) Februar. Condițiĭ puse de Împărat Cazacilor luațĭ în serviciul săŭ, cu mențiunea ajutoruluĭ ce ar putea să aibă de la principiĭ creștinĭ din Orient, între carĭ și Aron-Vodă din Moldova.

Declaratio Caesareae Maiestatis.

Nos, Rodulphus.

. . . . . .

3°. Copiis collectis et omnibus in ordinem redactis, in id omnes suas cogitationes [Hatmanus] convertere totisque viribus incumbere debet ut Tartaris, in christianorum fines a Turca evocatis, viarum transitus intercludat, nec permittat ut qua prorumpere et in terras christianas impressionem facere possint. Si vero copias suas infirmiores quam ut hoc praestare valeant viderit, tunc Magni Moscorum Ducis, Valachiae Principis et quorumcumque qui rebus christianorum favent poterit, auxilia et subsidia imploret eisque utatur.

4°. Enitendum quoque illi erit ut, libero transitu et commeatu necessario a Principe Valachiae impetrato, Danubium ad Silistriam, vel ubi magis commodum videbitur, cum copiis traiiciat, ditionemque turcicam longe lateque versus Andrinopolim ferro et igni diripiat, vastet et depopuletur, omnesque modos tratationis [1]) ineat, ut hostium machinationes et consilia, quae contra christianos agitabunt, perturbet, vires distrahat, et commeatus penuriam ipsis iniiciat.

5°. Cum in toto hoc belli apparatu nichil aliud spectemus quam ut tirannidi turcicae nos opponamus et universae Reipublicae christianae, cuius exitium et eversionem hostis iste iam pridem avidissime inhiat, consulamus, omnino cavemus ne regnum Transylvaniae neque alia christianorum principum loca sub ullo nomine vel praetextu laedat offendatque, sed, quacumque ipsi cum copiis transeundum fuerit, id pacifice et absque incolarum molestia et damno faciat . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, II. Sup., III, 19, f° 141.)

1) In original: *tratationes.*

DXLVI.

Împĕratul Rudolf către Ţarul Teodor (Fedor), Aron-Vodă, Ianus Sborowski şi Zaporojenii, despre înţelegerea încheiată cu aceştĭ Cazacĭ. Praga, 1594, 3 Februar.

Nos Rodulphus.

Serenissimo et potentissimo Domino Theodoro Ivanovitz, Csaro et Magno Duci Russiae, Wlodmiriae, Moscoviae, Novogardiae, etc., Illustribus Aaroni, Principi Valachiae, Ianusio, Principi Sbarcsio, Palatino Braslaviensi et Praefecto Srzemencensi, ac preterea universis et singulis cuiuscumque gradus, dignitatis, ordinis atque conditionis presentes nostras visuris, lecturis vel audituris, generosis quoque strenuis et egregiis militibus in exercitu Zaporoscensi existentibus, salutem, amicitiam, benevolentiam et gratiam nostram Caesaream. Dilectionibus Vestris et [1]) vobis amanter, benevole et clementer significamus quod presentium exhibitor, generosus et fortis Stanislaus Clopiskii, senior predicti exercitus Zaporoscensis, coram nobis comparuit nobisque servitia sua militaria adversus christiani nominis et fidei perpetuum hostem Turcam, una cum octo vel decem millibus suorum commilitonum Cosacorum, humiliter obtulerit, quodque nos illum cum dictis copiis, siquidem se gentem liberam esse profitentur, in expeditionem nostram bellicam, quam contra Turcam, propterea quod pacem quae inter nos, intercedente mutuo iuramento, religiose sancita et firmata fuerat, perfide violaverit, et provincias nostras superiori tempore hostiliter invaserit, apparamus, clementer receperimus, tum quod illi vexillum nostrum Caesareum, imperiali aquila insignitum, quo secundum morem militarem, quamdiu in nostris servitiis fuerit, utatur, tradi mandaverimus, sperantes non tantum regno nostro Ungariae et vicinis provinciis nostris, sed totĭ Reipublicae christianae, cuius hic potissimum res agitur, magnum emolumentum atque commodum inde successurum esse; quandoquidem in hunc modum eum illo transegerimus ut omnes suos conatus Cosaci in id maxime intendant, quod Tartaris a Turca evocatis viarum transitus intercludant, illosque inhibeant ne in fines nostros irrumpant, simulque pro viribus enitantur ut in Turcarum regionem, traiecto Danubio, impressionem ad Silistriam faciant, ac omnia longe lateque, ad Andrinopolim usque et ulterius, et igni et ferro depopulentur, vastent ac pessumdent, non solumque hosti occasionem praebeant exercitum suum distrahendi et in plures partes dividendi, verum etiam hac desolatione locorum commoditatem cibariorum et commeatus eripiant et rerum necessariarum penuriam introducant. Cavimus tamen ut hanc || expeditionem ita aggrediantur et suscipiant ne, vel regno Transylvaniae provinciisque ad illud pertinentibus, vel aliis christianorum principum locis ac dominiis ullam molestiam nec damnum ullum quovis nomine vel praetextu inferant, sed potius ab iisdem auxilium, opem et promotionem expetant.

Quapropter Dilectiones Vestras amanter et fraterne, vos autem benevole, benigne et clementer requirimus exortamurque, ut, nostrum hoc pium institutum et toti christianitati salutare futurum approbantes, suprascripto Clopiskii et copiis cum eo profecturis, non modo nichil impedimenti et molestiae inferre, sed magis pro Dilectionum Vestrarum et vestro erga populum christianum et sacrosanctam fidem catolicam propensissimo studio, tum erga nos quoque et Sacrum Romanum Imperium fraterna, sincera et alacri benevolentia atque devotione, eorum conatus iuvare et promovere illisque per loca vestra tam terra quam aqua liberum transitum permittere et viarum securitatem concedere velitis, quo opus hoc tam magnum, necessarium et bonum ad effectum atque optatum finem deducere possint. In his nobis Dilectiones Vestrae et vos

1) In original: *Dilect. Vestrae.*

rem gratissimam, christianae Reipublicae utilissimam, tum Dilectionibus Vestris et vobis ipsis honorificam facturi estis, quamque nos fraterne, benevole et clementer, quoties sese obtulerit occasio, nostra benevolentia, propensione et Caesarea gratia compensare et recognoscere non intermittemus. Datum Pragae, 3 Februarii [15]94 [1].

(Ibid., f° 141-1 V°.)

DXLVII.

Praga, 1594, 8 Februar. Lydel și Geizhofler [2] către archiducele Ferdinand, despre mai multe calomnii inventate de Pezzen pentru a înnegri pe Petru Șchiopul.

. . . . Ob wie wol, des moldawischen Waywoda halben, von der Römischen Kaiserlichen Majestät noch kainen Beschaid, so haben wir doch vom Doctor Petzen [3] sovil Nachrichtung, das er Waywoda im Hertzen mer ain Türgg als ain Crist, unnd gar des Sinan-Bassa Creatur unnd *alumnus*, unnd er zweifle nit, das er schon, so wol von dem Sultan, alls dem Sinan, Patenten unnd den *salvum conductum* in Hannden [habe]; es werde im aber gen wie Anndern: als sy mit grossen *donativis* ire Restitution wider erlangt, so hab mann sy auf ain Gallera oder Fregata gesetzt, unnd in das Mör praecipitirt [4]. Mit seinem Rath, soll man in beim Kopf nemen; wie in dann ser wundre das er als ain Fürst gehalten werde, da doch sein Vatter ain Hiennerträger von Cairo unnd er nun ain Bstandtmann umb ain järlichen Tribut gewesen. Er halt gleichwol darfür, das er an unterschidlichen Orthen vil praesentirt unnd nur (?) dardurch ain Ruggen bey diesem Governo gemacht hab; wie er dann berichtet das Herr Graf Ferdinand von Herdegg bey 40 [m] F. von ime bekomen soll; doch welle er niemand nichts zeihen; ain yeder werde umb das, was er thuet, Röd unnd Antwordt zu geben wissen.

Der Geovanni Ragusaeo sei gar ain aufrichtiger, erbarer Gesell, dem er sein Leib unnd Leben vertrauen wolt, unnd er hab in zu Constantinopl kent, da er noch *in flore* gewesen, unnd ehe er sich in die moldawisch Sachen, die in vil gestannden, eingeschlagen habe. Er gedenckh in auch zu ainem Kundtschaffter zu gebrauchen, zu wellichem Endt er in hieher erfordert habe [5] . . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

---

1) V., Engel, *Gesch. der Kosaken*, 96-8; Karamzin, trad. franc., X, 245-6; trad. germ., IX, 233-4.

2) Agenți tirolejï la Praga. V. și n° DXLIV, p. 406.

3) V. p. 215, nota 7.

4) Alusie la soarta lui Cercel.

5) Giovanni fu expediat în Ardeal, Moldova și Țara-Românească la 7 Mart următor. V. Hurmuzaki, III[1], 186-8.

DXLVIII.

Nunciul Speziano către Ambrosiu Vignati, despre negocierile archiducelui Ferdinand pentru comanda contra Turcilor. Praga, 1594, 15 Februar.

Soliĭ archiducelui Ferdinand negociază încă pentru generalatul-suprem contra Turcilor [1].

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI, 9, f° 100.)

DXLIX.

Archiducele Ferdinand către *Landvogtul* Lidl și Zacharia Geiczhoffler, despre zăbava unuĭ răspuns imperial și destăinuirile luĭ Pezzen. Ambras, 1594, 17 Februar.

Răspunde la scrisoarea din 8, care anunța că Împĕratul n'a decis încă, «zue sambt deme was euch S. Bartlme Pezzen berurts Weyvoden Herkhommens und anders Wegen [2] zu versteen geben». Cere răspunsul imperial.

(Innsbruck, *Statthalterciarchiv, Leopoldinum*, IX, 48.)

DL.

Lydel și Geitzhofler către archiducele Ferdinand, despre hotărîrea ce a luat Împĕratul în privința luĭ Petru-Vodă. Praga, 1594, 20 Februar.

. . . . Gnedigister Fürst und Herr. An heut hat in Namen der Römischen Kaiserlichen Majestät uns dero gehaimer Rath, der Herr Kurtz [3], angezaigt, dieselbe hetten von unns mit Mererem vernommen, was aus Ewer Fürstlichen Durchlaucht gnedigistem Bevelch wir des moldawischen Weywoda und dessen verdechtigen Correspondenzen und Verhaltens halber fürgebracht [4]. Sovil nun, erstlich, das Abmessen und Besichtigen der Gepey, Thal und Wasser belangendt, hielten Ire Kayserliche Majestät ine sonnsten für so redlich, das ers mitt khainem besen Fürsatz, sondern vil mer, alss diser Zeit ain müesig geender und feyrender Mann, *ex curiositate* thuen wurde, und dises so hoch nit zu achten seye.

Das er aber bey jetzigem Krieg widerumb hinein trachtet, seye von im wol seltzam zu hören, und gleichsamb daraus zu schliessen, alss ob Irer Römischen Kaiser-

1) V. p. 402.
2) V. n° DXLVII, p. 408.
3) V. p. 378, nota 2.
4) V. p. 357.

lichen Majestät er den verhoffenden Sig nit, sonndern vilieber dem Türggen gunnet, da er sich doch vil mer seiner Restitution durch der Christenheit Mitl, bey jetzigem unnserm Vorhaben getrösten solle. Darumben Ire Majestät in all Weg der Mainung, dass man guete Achtung auf ime geben, und ime diser Zeit dass Hineinziehen nit verstatten solle. Welliches Ewer Fürstliche Durchlaucht ime dannocht undersagen, und sovil gnedigist andeüten lassen möge, da er sich darob beschwerdt befünde, dass ers bey Irer Majestät selbst anbringen solle; doch hab es nit die Mainung, das man ine darumben arrestiern oder carceriern derffe, sondern desto fleissiger auf ine und seine Correspondenzen Achtung gebe. Wie dann Euer Fürstliche Durchlaucht disfalss, Irer Discretion und Beschaidenheit nach, den Sachen wol werden ze thuen wissen. Alss wir nun dargegen vermelt, dass Botzen ain ungespertes, offnes Ort, und er leichtlich entfliehen khundte, hat uns gedachter Herr Kurtz, doch, seinem Vermelden nach, allain für sich selbsten, angezaigt, er hielte darfür, weil numer der Friedt zwischen Irer Majestät und dem Erbfeindt gebrochen, das man nit sonders Bedenckhen haben solle, ine in Österreich underkhommen zu lassen [1]). . . . . .

(Ibid., L.)

DLI.

Praga, 1594, 22 Februar.

Toma Contarini, ambasador în Germania, către doge, despre o neînțelegere a Veneției cu Imperiul.

Primit în audiență de Împĕrat, acesta i-a spus «con aspetto alquanto turbato» că Venețienii aŭ făcut noua lor fortăreață «per opponersi alla Casa d'Austria, et non a Turchi». El esplică că s'aŭ luat măsurĭ de apĕrare în Levant și Dalmația și s'a făcut și zisa cetate, fiind Friulul țară deschisă, «considerando che Turchi si erano tanto vicinati a quei confini et che vi miravano con pensiero et con desiderio di entrarvi con li essercitі [2]).»

(Veneția, *Archivio di Stato, Disp. Germania, busta* 20, f° 160-70.)

1) Scrisoarea e primită la 28 Februar.

2) Am reprodus aicĭ ceva din acest raport pentru a explica relațiile încordate dintre cele două țerĭ vecine, despre care vorbesc piesele din Tirol și pentru a arăta ce se putea aștepta din partea Turcilor în aceste regiunĭ.

DLII.

Petru Șchiopul către von Kühbach, despre situația averei sale și darurile ce a făcut în Imperiu. Bozen, 1594, între 27 Februar și 2 Mart.

Genediger Herr Khihbacher. Ich hab Ir Fürstlichen Durchlaucht Bevelch woll von Eur Gnaden vernemben. Jetz bit ich Eur Gnade, die wellen miehr mit dem Wenigisten ichts zue legen, und will auh nit das Ir Fürstliche Durchlaucht soll dureduch mich *(sic)* inen Schaden khumben. Jetzunder schreib ich alle mein Thain, Alles mit rechtergrindtlicher Wahrhait. So pit ich Eur Gnade, die wellen solchs Ir Fürstlichen Durchlaucht fleisigs, anstat meiner, zueschreiben thun.

Erstlichen, soll ih dem Graffen (und) von Hardtteck [1] vererdt haben 4.000 Taller.

So sag ich auf mein Wahreit das ich ime hab geschenckht ain Ross mit Satl und Zamb.

Zum Anderen, ein Zobel-Fueder, due hat khost 200 Taller. Darnah, seiner Hausfrauen geben ain guldtes Khedl [2] pa[i] 100 Tallern. Wie ich gehn Khascha [3] pin kunben, het er miehr von Ir Kayserlichen Majestät den Passprieff [4] geben; da hab ich ime auch ain Ross geschenckht.

Widerumb, so hat er miehr, durch seinen Diener, mit Namben Nicloss, geschickht in die Malthau 2.000 Taller, ich solt ime Oxen darumb schickhn. Aber ich habe ime khaine darumb geschickht, sondern hab ime seine Gelt widerumb geben.

Entgegen, hat miehr der Graff zu Sagmähr [5] viermal woll thrackhtdiert, mich und meine Leit.

Widerumb, zu Wehrona [6] hat er Graff miehr 100 Schoff vnd 2 Vass Wein und Pueder geschickht.

Und zu Khascha hat er mich 6 Tag stattlich gethragtthierdt alss auf sein Pfenig.

Und meinem Son hat er ain Ur mit ainen gulten Kedl geschenckht, dass soll werdt sein 100 Tuckhgatten.

Zu Epperies [7] hat er mih widerumb thragtierdt; hat in gekhost 100 Daller; dass ist die gödtlich Wahrheidt.

Von Wegen des Hern Daffit Ungnaden [8], das ich ime solt haben geschenckht 30.000 Taller:

Zum Ersten, hab ich ime geschenckh[t] ein gultes Stuckh, das hat er nit nemben wellen; das hat er miehr wider geschickht; so habe ich ime einen rothen sambenten Rockh mit Zobel gefuedterdt geschickht darfuer, und seiner Hausfrauen ain Par Armpändl; das ist werdt gewesen 50 Tuckhgaden.

Widerumb, seiner Hausfraun geschickht etlihe Fatzanedtl.

Item, so ist Herr Daffit Ungnaden mit sambt dem Thockhtchor Petzen [9] gehn Thuln [10] zue miehr kumben.

Da hab ih den Herr Ungnaden ein klainns Prägyl, — ist werdt 50 Taller, —

---

1) Guvernatorul Ungariei Superioare în 1591.
2) *Khettl*, lanțujel.
3) Cașovia.
4) V. nº CCCLXIV, pp. 238-9.
5) Satu-Mare.
6) Probabil Varanó, lângă rîul Topla. Dar v. și p. 190, nota 7.
7) Eperjes.
8) David Ungnad, fostul ambasador la Constantinopol. V. p. 273, nota 2.
9) Dr. Bartolomeiŭ Pezzen, dese orĭ menționat până aicĭ.
10) Asupra șederei luĭ Petru-Vodă la Tulln, v. pp. 250-3.

mit Silber, vererdt und dem Petzen ain Halss Pandt, das man dem Ross anhengt, das ist we[r]dt Gelts (?) 100 Thaler; das ist auch wahr, und nit anders.

Entgegen, hat miehr der Her Ungnadt auh gar vill guetter Sahen und Speissen du[r]ch den Planckhen geschickht unnd ververedt hat *(sic)*.

Widerumb, so ist Ir Fürstlichen Durchlaucht furkhumben das ich solt zu Venedig haben drey mall hundtert Tausent Duckhgat; so ist Gott mein Zeug, und dem nit anders erfundten wierdt werden, — dass ich solt etwass da ligens haben —, ich hab nitz, durhauss da nihts; hab auh nihts bey meinen Leiden, da ligen, oder sonsten, in ander Weg.

Widerumben, sagt man wie ich solt mit vill grossen Guet sey auss dem Landt kunben; so ist das die gödtlich Wahrhaidt, das ich in Dahlern nit mehr gehabt alss 29 Thausendt.

Da hab ich von demselbigen meine Thrabandten und Hansähr [1]) damit abzalt, alss 12 Tausent Taller; und das Ander verzerdt, in Poln und underwegen.

Widerumb, sagt man Ir Fürstlichen Durchlaucht fuer, wie dass ich solt mit vill Thausent Duckhatten (solt) sein herauss kumben, dan die Fursten in der Molthaw, die kinen da mit vill Gelt erspahrn; und gibt auch vill Khrieg mit den Khogssägen [2]), das Ainem vill auf get, und auf die Thircken.

Da ich Ir Fürstlichen Durchlaucht zu wissen, dass ich nit mehr alss in die 23 Tausent Thuckhgaten gehabt hab, da hab ich aber schon drey Jahr lang darvon verzerdt, — jetzund, so raiten Ir Fürstliche Durchlaucht was micht darvon pliben sey! Aber ander Sahen, von Etlengethstain und von Sabl, da hab ich verschenckht, und möht noch etwass darvon verhanden sein. Wass aber meine Khlaider und Peltzwerg bedrifft, das hab ich, Got Lob, genueg, aber, wen ich solt Ainem umb ein Stuckh Prott geben, so gebi mier Einer khainss darumb.

Widerumben, thue ich der Fürstlichen Durchlaucht zu wissen, das ich offtermalss Ir Fürstlichen Durchlaucht und seinen Leiten, und sags noch, das ich ein wengig Gelt in zwayen Klestern khrechischen und in Poln; aber, Got soll mih mit seiner Maht straffen, so ver ich hab einen Pfengig darvon praht (hab); den warumb, sie haben geherdt wie das ich solt in Ir Fürstlichen Durchlaucht Landt (solt) aufgehalten sein; darumb ich solihes nicht khan zu Hendten bekumben, wen ich nit selbsers darnah ziehen thue; des gleichen auch in Polln, also der Khunig zu Poln, der hat miehr 4 Terffer geschenckht, dass wier ich auch verleiehrn werden.

Das hab auh Ir Fürstlichen Durchlaucht 2 Suplycadtyon uber geben; da werden Ir Fürstliche Durchlaucht verstechn werden wass ich darinen begerdt hab durh den Jacob [3]); wen ich nah sollihen het khinnen selbers ziehn, so wolt ich solliches haben eingepracht haben und dass selbig Ir Fürstlichen Durchlaucht oder der Kamer in die Hendt geben haben.

Umb drey gnedigen Sahen pit ich Ir Fürstliche Durchlaucht:

Die Erst ist des, das man sagt, von Wegen der 300.000 Tuckhatten, dass ichs solt haben, so wellen Ir Durchlaucht Ain hinschickhen, der solches suchen oder findten thuet; wierdt er aber sollihes nit finden, so wel man im sein Zung abschneiden; wen man es findt, das mein ist, so will ich miehr mein Khobf lassen abschahen. Man maht nit miehr allein ein Schandt, sonder demen den ich solt sovil geschenckht (solt) haben.

Zum Ander, so bitt ich Ir Fürstliche Durchlaucht auch, die wellenn einen seinen Diener herein schickhen, damit man schaw wass ich hab in Gelt und in Khlaider, den ich will nichts verhalten thun; darnach so werden Ir Fürstliche Durchlaucht glauben wass ich hab oder nit; und, wass Ir Fürstliche Durchlaucht darin gefellgig sein

---

1) Hânsarii, husarii.

2) Cazacii.

3) Fost tălmaciŭ ai lui Petru. V. p. 368, nº DXIII. Pentru Plank, pomenit la începutul paginei, fost comisariŭ pe lângă Petru-Vodă, v., d. ex., nº CCCCVIII, p. 273. — Petiția menționată e poate nº DXXIII, pp. 376—7.

wirdt, da pin ich jederzeit Ir Fürstlichen Durchlaucht gehorsamer Diener, und will Ir Fürstlichen Durchlaucht darinen nihts auf halten wass derselbigen gefelgig sein wierdt.

Zum Dritten, so bitt ich Ir Fürstliche Durchlaucht, die wellen miehr und meinem Alter Glauben geben, und nit denen die mih hundter Rugt angeben alzeit.

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

DLIII.

Archiducele Ferdinand către Lydel și Geitzhofler [1], despre hotărîrea sa de a comunica luĭ Petru-Vodă voința imperială. Ambras, 1594, 28 Februar.

Den moldauischen Weywoda betreffendt, wellen wir demselben, Irer Kaiserlichen Majestät gegebenen Resolution und Beschaid gemess, die Notturft fürhalten lassen, unnd desshalber alle Gebur bestellen, welliches Ir dem Kurtzen [2] zum Wissen unnd solliches Irer Kaiserlichen Majestät allerunderthenigist fürzubringen habe einmelden mügen . . . . . .

(Ibid.)

DLIV.

Ducele Francisc de Lauenburg către Electorul de Brandenburg, despre frica de Tatarĭ a Domnilor românĭ și dispozițiile lor. Torgau [3], 1594, 3 Mart.

. . . . Und zu dem Ende hatte er [der polnische Gesandte, Johann Skrzetusky] so vil gewisser Nachrichtung das ehr bey Sibenburgen, der Moldau oder Walachey daselbst ein boschaftiger got- und erloser Mensch, Aaron genant, das Regiment in Henden hette, bey den Tattern und Kosacken mit gutten Worten und zum Teil mit Bedrauung heftig anhilte . . . . . .

Der Fürst zu Sibenburgen, der Moldawer mochte wol itzo offentlich den Turcken nicht offentbahren; so stunden der in der Walachey [4] auch in Zweivel der Tattern; weren die Polen mechtig, hetten auch albereit ein Vornehmen mit inen gemacht. (Împĕratul ar trebui să-ĭ ajute.)

(Dresda, *Staatsarchiv*, ms. 9.325, *Schrifften betreffende Herzogk Frantzen zur Lauenburgk, etc.* [sic], f° 30 V°.)

---

1) V. pp. 409-10.

2) Consilierul, menționat de maĭ multe orĭ până aicĭ, al Împĕratului.

3) Ducatul Lauenburg aparținea Caseĭ de Saxonia.

4) Mihaĭ-Vodă.

DLV.

Bozen, 1594, 3 Mart.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre mai multe convorbiri ce a avut cu Petru-Vodă.

. . . . Auf däs gnedigist Ambefelchen so Euer Fürstliche Durchlaucht durch derselben gehaimen Rath Herren Ulrichen Hochenhauser mier jungstlichen zu Insprugg annzaigen lassen, hab ich mich alls pald zu meiner Heerkhunfft zu dem Herren moldawischen Weyvodä verfiegt; weill er aber nicht allerdings well auf gewësen, hab ich 2. Tag temporisierth und hernach, den verschinen Suntag [1]), ime Herren Weyvodä abermallen besuecht und deme, der Lennge nach, vermeldt wie sich Euer Fürstliche Durchlaucht nicht wenig befrembden dass er Herr seinen Verspröchen so wenig hach säcz. Dan, alls er ins Landt khomen, und auch hernach, hab er sich zu mermallen vernemen lassen, wie er vorheff im Khirtz sein Geldt, so er in ettlich khriechischen Clestern aigen hab, pald zur Hennd zu prinngen, unnd wëll mith Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigisten Erlaubnus 300[m] ff. in dem Lanndt anlägen, däs er dan durch den Haubtman Schiessl hernach auch anmelden lassen [2]). Jetzth aber werths in Werckh Alles annderst gespirth. Darauf hath er mier widerumben seiffzendt annzaigen lassen, er wiss seer woll, dass Euer Fürstliche Durchlaucht imerdar wider inne Herren Weivodä durch unngerechte Leith verhäczth und deren allerlay Widerwertigs furtragen werdt. Er trests sich aber Euer Fürstlichen Durchlaucht Gerechtigkheidt, Vernunfft und Gietigkhaidt unnd seiner Unschuldt, die werden nicht Alles glauben was von ime widerwertigs gesagt werd. Wie dan inn deme ime auch unngiettlich zuegemëssen werdt, dass er ain solliche ansechliche Summä Geldt soll haben anzulëgen sich erpotten, die er doch nicht hab, noch vermög; das hab er woll vermaindt, er wurd ain Sumä Geldts, alls pey 12[m] Taller, so man ime noch in Pollen schuldig sey, und ettwas merers in zway khriechischen Clostern, einpringen khinnen, und dasselb, vollgendt, entwëder Euer Fürstlichen Durchlaucht gehorsamist darleichen, oder sunst was im Landt khauffen. Ime sey aber pis heer unmiglich gewësen etwas von sollichen Geldt zu bekhomen, dan, durch seine Widersacher, sein allendthalben ausgäben worden, er sey ein gefanngner Man, törf nimmer aus disen Euer Fürstlichen Durchlaucht Landt, und werd allso, Leib und Gueth, alhie verpleiben miessen; dësbëgen die Jenigen so solliches sein Vermügen innen haben, pis heer uber allen sein Herren Weivodä angewendten Fleis, geschickhte aigne Leith und ausgelëgten Unkhosten nichts bezallen wëllen; wie er dan besorg in Pollen möcht ime nicht allein dise verbemelte Summa Geldts, sunder noch 4. Dörffer, so in der selb Khunig vererth, verloren werden, wen er perschendlich daselbst sich nicht erzaig; dahero er den geursacht wo[r]den mith Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigisten Erlaubnus und Verwissen dahin zu raisen, wie er den *supplica[n]do* an Euer Fürstliche Durchlaucht auch gelanngen lassen [3]), aber pis heer khain Beschaidt nicht bekhomen. Er hab sich auch das erpotten, Euer Fürstlichen Durchlaucht in der Weillen 5.000 Duggatten gehorsamist vorzuleichen, den er je mith merere Parschafft nicht gefast; hab pis heer an der Schuldt so ime sein Tochterman zu thuen gewësen, und ime nach und nach von Venëdig hie heer geschickht hab, gezërth [4]); allso dass ime daselbst auch ein schlechter Rest, alls uber 500 Duggaten, nicht verpleib. Pith mich dem nach Euer Fürstlichen Durchlaucht seinendtwëgen das alles zuezuschreiben, die gehorsamist zu pitten ime Herren Weyvodä vorth zu ziechen gnedigist zu vergunen, auch gnuegsame

1) 27 Februar.
2) V. nº CCCCL, pp. 320-1.
3) V. nº CCCCLII, pp. 322-3; nº DXXIII, pp. 376-7.
4) Pentru datoria aceasta a lui Zotu, v. la *Apendice*, scrisoarea Spatarului cu data de 20 Decembre 1592.

Pas-Prief, wie seinen Herren und gewësten Hofdienern gnedigist beschöchen, ime mittaillen zu lassen; so wöll er gleichwoll nicht desto weniger der Zeidt die 5.000 Tuggatten heerleichen und, so er was merers einpring, Euer Fürstlichen Durchlaucht hernach auch mith Merern undterthenigist willfaren. Er lass auch Euer Fürstlichen Durchlaucht treulich khlagen, dass ime der Lufft gar nicht wëll zimen; besorg sich, da er in die Lenng alhie verpleiben miest, er wurs mith dem Todt enden, däs Euer Fürstliche Durchlaucht ime, Zweifells anne, gar nicht vergunen, sunder fillmer vätterlich sein und seines Suns legs [1]) Löben und Wolifarth befirdern helffen wurden; mith verrern Anhang, er sey in disen oder anndern Landen, so löb und störb er, Euer Fürstlichen Durchlaucht und des gannzen hochloblichisten Haus Osterreichs gehorsamer trewer Dienner, und wëll die empfangnen Gnaden und Guettatten er zu verdiennen inngedenckh, auch verpundten pleiben. Auf wölliches alles und noch merers Erpietten und Furpringen ich geandtworth, ich traw Euer Fürstlichen Durchlaucht ain solliches schlechts Erpietten je nicht zuezuschreiben, dan ich wis eigentlichen dass Euer Fürstlichen Durchlaucht fur gewis erzaigt worden, dass er Herr Weyvodä in seinem Herausziechen der Khayserlichen Majestät ansechlichen Diennern, Obristen und Andern pis in die 30. und gar 40.^{m} Taller vererth; Euer Durchlaucht aber wollth er ain so gerings, spöttlichs Anleichen annpietten, do er doch umb Haubtsach und Verzinsung, die zu seiner Zeidt wider habhafft zu werden, gar genuegsamb versicherth werden wurd; er soll sich paas bedennckhen und dis Orths nicht schimpfen; dan er wiss mith wemb er zu thuen hab. Hieriber hath er erst anfachen zu schwören und sich zu verpfendten, ime geschäch aufs Hechst Unrecht mith sollichen Angäben, dan er hab pey Weitten das nicht verschenckht wie ich vermeld. Er heb der Khayserlichen Majestät ain Säbl, so ime der turggisch Khayser geschenckht [2]) und pey 10^{m} Taller werth sein soll, auch 10 Khemell Tier, und nicht mer, vererth; dem Erzherzog Ernst auch in allerlay Sachen nicht uber 2.000 Taller werth; dem Herrn Graven von Herdëgg über 500 Taller werth nicht, so woll den Herren Dauth Ungenad und den Herren Doctor Peczen auch ettwas gerings, gëgen den Guettatten was er allendthalben empfanngen hab; so sey es laider gar zu wär, dass er nummer gar ein schlechte Parschafft in Henden hab. Er will miers geren allen zeigen, es sey an Geldt oder Klainottern, oder Euer Fürstliche Durchlaucht sollen Jemandt anderen darzue verordnen, und, befinden sy inne ungerecht, so wöll er sey[n] Läben verloren haben; in Gëgenspill, da er warhafft werd befunden, so soll den Anzeiger (mith undterthenigister Reverencz zu melden) die Zungen ausgeschnitten werden, alls Einen, der einen so grossmechtigen Fursten, wie Euer Fürstliche Durchlaucht sein, die Unwerhaidt traw anzuzeigen und furzutragen. Er ferht ime auch vor den Zeren Gottes und Euer Fürstlichen Durchlaucht Ungnad und Straff, wen er derselben auf so vill empfanngne Gnaden und Guettatten soll mith unngleichen Anzaigen furkhomen. Pith Euer Durchlaucht umb der Macht Gottes Willen (allso lues er miers anzeigen), die wellten seinen unpillichen Verfellgern nicht zu vill verhengen, sunder sich sein und der Seinigen Exilium und Elend gnedigist und vätterlich erparmen, auch gnedigist erlauben dass er mög vorth ziechen, den er diser Landsarth je khein glëgne Wonung wiss zu bekhomen; sey ime etlich, der Lufft, Sprach und Alles, entgëgen, wie dan alle seine Herren und gewësne Dienner von ime gewichen und sich weitter begäben haben; ich selbst khin auch woll vermuetten, dass er nichts wur verlangnen was er hab, dan er habs alles mith guettem Gewissen, und weiss dass er in eines frummen, cristlichen, gerechten Fursten Gepieth sey, der ims nichts args begeer zuezuefiegen, noch Andern ain solliches wur zuthuen gestatten. Aber er pith mich u[m]b Gotts Will, ich solls nur Alles recht und ausfierlich Euer Fürstlichen Durchlaucht zue schreiben, wie er miers lass anzaigen, dan er sorg durch den Planckhen, alls seinen gewësnen Comissari, werd Euer Durchlaucht fill widerwërtigs sein refferiert worden, darumben er nicht wiss. Ich aber

---

1) *Langes?*

2) V. n° CCCLXXXI, pp. 252-3. Pentru darul săbiei de către Sultan, v. la *Apendice*.

heb vermeldt, ich wëlls gleich woll, sovill miglich und mich in der Gedechtnus zu behallten metschlich *(sic)*, Euer Fürstlichen Durchlaucht gethrewists Fleis zueschreiben. Ich rath aber, er Herr Weyvodä soll sich noch paas bedenckhen und mier in ain, 2. oder 3. Tagen sein entlichen Willen anzaigen. Er aber vermelth, wiss je merers oder anders sich nicht zu erpietten; allein, der Verzinsung halben, stëll ers ganzlich Euer Fürstlichen Durchlaucht heimb, was sy von den angemelten 5.000 Tuggaten bezallen lassen wëllen; seines Thaills pegeer er gar khein Zins darvon. Allso pin ich abgeschiden. Gëstern morgendts in der Frie ist vill gemelter Herr Weyvoda selbst zu mier khomen und mier, nach langger Erzëllung seiner Betriebnus, abermallen anmelden lassen, er besorg, ich werd sein Mainung und Intention ettwo nicht recht vernomen oder behallten haben, und, darmith Euer Fürstliche Durchlaucht durch mich recht bericht werden khin, hab er ain khurtz Memoriall [1]) stëllen lassen, wie die Sachen beschaffen; daraus soll ich meinen gehorsamisten Bericht ziehen und Euer Durchlaucht nur recht informieren; wie er dan damallen auch seinen Tolmätschen mith grossem Ernst zuegesprochen, er soll mier allain das anzaigen was er räd, und nicht thuen wie der Planckh than hab, der Ier Durchlaucht aines und ime Herren Weyvodä hernach anders vermeldt heb; das mies er erst jetzth gnuegsamb spiren. Ich heb damallen undter Andern wider gefragt, ob er nicht gedennckh, noch ein Mall in sein Governo zu khomen. Darauf lues er mich beantwortten, seines Thaills begeer ers nicht, wie Euer Fürstliche Durchlaucht vorhin wissen, die ims auch widerratten hëtten; den er hëtts vor disen widerumben erlanngen khinnen; was aber von Gott fursechen were, so miest ers auch geschëche[n] lassen, dem er alle Sachen befelch; das soll ich ime aber glauben, pey seiner Selligkhaidt, wan er widerumben in die Moldaw zu seinem vorigen Governo khummen wurd, das er erst alls dan den hechlëblichisten Haus Osterreich sein Danckhperkheidt erzaigen und die Alle samentlich sächen lassen wellth, dass er der empfanngnen Gnaden und Guettatten erkhennette. Allso aber khin er laider nichts thuen, dan er sey je ermer alls man main, — das bezeug er mith hechster Warhaidt. Er hab auch ettlich Mall Euer Fürstlichen Durchlaucht in gehabter gnedigister Audienncz vermaindt sein gantz Annligen mintlichen unndterthenigist zu entäckhen; aber, weill Euer Fürstliche Durchlaucht allemall mith Unglëgenheidt gestannden und sich nie nidergesätzth, heb er sich nicht trauth dieselben in die Lenng aufzuhallten. Sunst hallth er Euer Fürstliche Durchlaucht fur seinen gnedigisten Herren und trewen Vatter; die er nachmallen durch Gott gehorsamist pith, die wellten nicht widerwertigs von ime glauben, dan ime geschäch vor Gott Unnrecht; sunnderlich wëll er mith seiner Sellen Heill hoch beteuren, das er niemallen gedacht wëll, geschweigen zu Werckh gericht, ainiche Khundtschafftsachen, wie man ime ettwo villvëltig zuemäss; däs auch in gleich woll ausgeräth, und von sollichen gar nicht geheerth zu haben anngemellth. Hath auch wider mith dem gehorsamisten Pitten beschlossen, ob Euer Fürstliche Durchlaucht ime gnedigist hëtten vergundt weitter zu ziechen, darmith er, so woll seine Geldts Sachen richtig machen, alls seinen Gesundt wider erhellen khinen; dan alhie besorg er wur sein Läben nicht lang mer sein. Alls ich gefragt wo hin er begeer zu ziechen, heth er vermelth were verhaben in Ittäliä oder Pollen ains Malls sich zu begäben. Jedoch allain mith Euer Fürstlichen Durchlaucht guten Willen, anne wëllicher Erlaubnus er lieber hie sterben alls weitter ziechen wellth; und, im Vall die begeren wurden, dass er sich wider heer stëllen sollth, so wëll er sein Hab und Gueth, auch sein Gesindl, alhie in Handen dössen, so es Euer Fürstliche Durchlaucht ann befelchen werden, geren lassen, und sich in der Zeidt wider stëllen, die ime Euer Durchlaucht wurden benennen; heff gleich woll Euer Fürstliche Durchlaucht werden inne nicht aufhallten, sunder gnedigist erlauben. Deren er sich undterthenigist befelch. Er pith mich auch umb Gotts Willen, ich sell umb Antworth annhallten, darmith

---

1) E nº DLII, pp. 411—2. În original, n'are dată, dar documentul a fost evident redactat între audiența din 2 Februar și cea din 2 Mart ale lui von Kühbach.

er doch wiss wass Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigisten Willen sey, dës ich, alls vill mier gepirth, zu thuen versprochen. Heb auch solliches alles Euer Fürstlichen Durchlaucht unndterthenigister Gehorsamb zueschreiben, annmelden, und darnëben auch sein mier zuegestëlltes Memoriall undterthenigist uberschickhen sollen. Es ist ime neulichen sein öltister und furnemer khriechischer Priester alhie gestorben [1]), und ettliche aus seinem Weibergesind ietzth alhie, gemainen Umbgannng nach, ettwas schwach; das erschrëckht inne seer hech, unnd fircht sich, er weer auch sterben, wie er dan zimblich ubell sieht. Was nun Euer Fürstliche Durchlaucht mir gnedigist werden weitter anbefelchen, dem khumb ich gehorsamist nach . . . . . .

(Ibid.)

DLVI.

Nunțiul Speziano către cardinalul de San Giorgio [2]), despre intervenția sa în favoarea lui Petru-Vodă. Praga, 1594, 7 Mart.

Illustrissimo et Reverendissimo Signore,

Non hò lasciato di parlare a Sua Maestà conforme all' ordine che me ne hà dato Vostra Signoria Illustrissima con la sua dei XII del passato [3]) intorno al negotio del già Vaivoda di Valacchia, che si ritrova a Bolzano; del quale sin hora havevo sentito poco parlare, benchè egli sia in Alemagna già dui anni sono; et volsi prima informarmi delle cose di esso Vaivoda da un' amico mio, et delle cause per le quali si tratteneva in questi paesi, et trovai che era più presto ritenuto che hospite, et che ci saria stato difficoltà di farlo rilasciare; onde mi risolvei di proporre a Sua Maestà in nome di nostro Signore questo negotio per modo di consultatione, se fosse stato bene di far' andare quel huomo a Roma per vedere se da lui si poteva cavare qualche servitio al negotio publico; al quale dissi che Sua Beatitudine era tutto *(sic)* volta per beneficio della Maestà Sua, et che però desideravo che mi facesse sapere intieramente la sua opinione, per poterla scrivere a Sua Santità, la quale credo saria stata abbracciata volontieri. Sua Maestà mi ringratiò con parole straordinarie, mostrando verso Nostro Signore obligo grande di tanta buona volontà che le portava, soggiongendomi che si saria sforzato di meritarla con la sua obedienza et riverenza, et che, quanto al negotio, ci haverla pensato, et poi fattomi intendere quello che le fosse parso più espediente al ben publico. Parlai poi nell' uscire dall' audienza del medesimo negotio al signore Ronfo [4]), il quale me ne diede tanto lume, che quanto a me son quasi certo quale debba essere la risposta, se pure me la daranno, — perchè mi disse tutta l'historia della venuta dell' huomo in questi paesi, che non riferisco, perchè sò che Vostra Signoria Illustrissima la saprà, et non fà molto al caso nostro, et della sua ritentione sotto il governo dell' arciduca Ferdinando, — et poi mi soggionse et questo, e quello che più importa, che non era da fidarsi di lui, perchè faceva ogni diligenza per ritornare in gratia del Gran

1) Nu poate fi Popa Adam Cipriotul, Barbovschi saŭ Gheorghe Movilă, cari trăiră și după moartea Domnuluĭ lor. Aș crede că e egumenul Atanasie. V. p. 251.

2) Cinthio Aldobrandino.

3) În ms. se află numaĭ conceptele scrisorilor luĭ Speziano însușĭ.

4) Wolfgang Rumpfĭ (Rumph), «Obrisster Camrer in das Hofczalmaister Ambt», de la suirea pe tron a Împăratuluĭ Rudolf încă (Hurmuzaki, III [1], 206, nº CXCIII).

Turco, per recuperare lo Stato, massimamente che il suo successore, che hora governa, è persona tale, che Sua Maestà spera cose grandi da lui in questa guerra [1]), et mi disse che seco si era assai avanti in buone resolutioni et in modo tale, che, se osservarà le sue promesse, sperano tanto da lui quanto dallo stesso Transilvano [2]); del quale, secondo che mi disse il signor Ronfo, hora si hà qualche dubio, fomentato dalla tardanza a comparire alcuno, la quale però, secondo lui ‖, può essere ancora causata dalle male strade, tanto sfondate, che da molti anni in quà mai sono state peggiori, nè simili. È ben vero, ch' esso signor Ronfo per l' adietro non è mai stato così fervente in questo negotio come si è mostrata Sua Maestà et ancora gli altri ministri suoi, specialmente il signor Curtio [3]) (il medesimo signor Ronfo col stesso el dice che esso Transilvano non si voglia risolvere adesso et ch' aspetti di Vall[achia] et più dell ar[me] di Ungaria; il che più non è verosimile; *pe margine);* mà io voglio sperare che non potrà tardare a comparire qualcuno o almeno lettere, et mi conferma in questo il non havere mai havuto lettere da Don Alessandro [Comuleo] dai 28 di decembre in quà, et pare di ragione mi doveria haver scritto se non aspettasse di mandarle con gli huomini et con le lettere del principe medesimo. Mà, ritornando al Vaivoda, a me pare che non sia negotio di affaticarsi molto, perchè la diligenza ch' egli hà fatto hora con Nostro Signore per potersi partire da questi paesi, l' hà fatta ancora con molti altri mezzi, et sempre indarno, sebene non è dubio che se gli fà aggravio manifesto, perciochè egli hà li suoi passaporti in ampla forma, di stare et andare dove vuole fuora dei Stati di Sua Maestà; la quale non gli volse concedere da principio che stasse nei Stati proprii, per non dare occasione al Turco di rompere la tregua, o di dolersi che ricettasse suoi fuggitivi. Vostra Signoria Illustrissima mi dice che Nostro Signore scriveva brevi per questo negotio all' Imperatore, et ancora all' arciduca sudetto [4]) et, perchè non è capitato alcuno in mia mano, mi imagino ‖ che siano andati per altra banda et che siano consegnati alla parte. Io credo di havere usato in questo negotio la circospettione che Vostra Signoria Illustrissima mi comanda, in modo che non solo non si è potuto suspicare che questo motivo venga ad instanza d'esso Vaivoda, ma nè anche che Nostro Signore si sia mosso per altro a comandarmi che ne parlassi a Sua Maestà, che per mettere in consideratione se per beneficio publico, facendo venire detto Vaivoda a Roma, si fosse potuto cavare qualche bene. Quì s'intende communemente ch'esso hà seco grandissima somma di denari [5]), et quell' amico mio di chi parlo disopra si persuade che quei denari siano in buona parte causa della sua ritentione; il che però non è molto credibile . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI, 10, fol. 112 şi urm.)

---

1) Tocmaĭ în ziua de 7 Mart, Împĕratul trimetea la Aron-Vodă, Domnul Moldoveĭ, pe Ioan de' Marini Poll, care încheiă cu Domnul cunoscutul tratat de închinare, la 16 August următor (Hurmuzaki, III[1], 186-7; 193-4, nº CLXXXVI). V. raportul său *ibid.*, pe pp. 200 şi urm.

2) Sigismund Báthory.

3) Kurz de Senfftenau, de maĭ multe orĭ pomenit până aicĭ; consilier Imperial.

4) Ferdinand. Asupra acestor scrisorĭ, v. maĭ departe. Papa era la această dată Clement al VIII-lea

5) V. adevĕrul în această privinţă maĭ sus, pp. 411-3, nº DLII.

DLVII.

Archiducele Ferdinand către Hans-Iacob Khuen [1], dându-ĭ ordine de a comunica luĭ Petru-Vodă voința Împĕratuluĭ, de a-l sfătui, și chiar a-l împiedeca, să nu plece. Ambras, 1594, 8 Mart.

Wir geben dir gnedigelich zu vernemen, dass unnss von der Romischen Kayserlichen Mejestät, unnsern genedigisten freundlichen . . ., Schreiben unnd Resolution, betreffendt den Herrn Petern Weywoda auss der Molda, so der Zeit zu Botzen sein Wonung, unnd dessen gebrauchende Correspondentz, einkhomen; derowegen ist unnser genedigister Bevelch an dich, dass du unnsern Rath, Ferdinanden von Kuepach, allss der von unns auch hievor gegen ime Weiwoda gebraucht worden, unnd dahero seines Thuen und Wesens zimblichen bericht, zu dir ziechest (euch baide zu vermeldem Weywoda verfuegen, *şters)* unnd deme von unnserentwegen fürhalten, alls er sich hievor gegen unnss erclert unnd vernemen lassen, er hette nit verredt widerumben in die Molda zu khomen, were desse auch, in Bedenkhung seiner unss damalen aussgefuerter Ursachen (etlichen Massen gewilt unnd Vorhabens, *şters)*, doch mit zuvorgehendem Rath unnd Vorwissen, so wol der Kayserlichen Majestät, allss unnser, etlichen Massen gewilt unnd Vorhabens, — dass wir ain solliches, der Gebür unnd Notturft nach, Ire[r] Kayserliche[n] Majestät unnd Lieb, allss auf Deren beschechen genedigist Ersuechen wir ime Weiwoda in dissem unnsern Landt underkhomen lassen, unnd biss dahero die Wonung verstattet, mit dem Nebenvermelden berichtet, dass auch er Herr Weywoda, allss das Geschrai erschollen, dass der Sinan-Wascha umbkhomen, sich vermerckhen lassen sein Vorhaben und Rais einzustellen (berichtet), — Alless zu dem Ende, damit, wann er Weywoda selbig sein Vorhaben wurde ins Werckh setzen wellen, wir wissen wessen wir unnss zu verhalten. Ueber dem kheme Irer Kayserlichen Majestät unnd Lieb nöch seltzamb, unnd gleichsamb verwunderlich fur, dass er bey jetzigem Krieg wider den fridbruchigen Erbfeind dem Türggen widerumben hinein in die Molda trachten solte, unnd were gleichsamb darauss zu schliessen allss ob er den verhoffenden Sig Irer Kayserlichen Majestät nit, sonnder lieber dem Turggen gunet; da er sich doch vil mer seiner Restitution durch der Cristenhait Mitl, bey jeczigen Vorhaben *(îndreptări neînțeligibile sus)* zu getresten; derowegen unnd weil es nun mer, auf dess Turggen gethanen Fridbruch, gegen ime dem Turggen zu offenen Krieg gerathen, — so wolten wir unns zu ime versechen, er werde sich diser Zeit weder in die Moldau, oder andere dergleichen verdechtige Orth nit begeben, noch sich selbss in Verdacht und Gefar setzen, auch die Correspondentzen hinein in die Turggei be[i]seitz stellen unnd seine Leut furters nit mer hierin abfertigen oder Leut von der Turggei herauss zu ime khomen lassen; sonndern allso in gueter Rhue verbleiben. Dann wir wolte[n] ime genedigen gueter Mainung nit verhalten, unnd er hette selber zu erachten, dass es bey jetzigem Stand unnd Wesen annderst nit sein khundte, wann yber diss frembde oder der Seinigen sich umbschwaiffend oder in Fuerung verdachtlichen Correspondentz unnd Practickhen betreten werden solten, dass man die aufheben unnd die Gebur gegen inen furnemen wurde. Dise Anregung bescheche gegen ime, nit dass wir ainich Misstrauen zu seiner Person seczten, sonndern zu ainer Fürwarung; dass er sich darnach zu richten unnd bey seinen Leuten darauf die Gebür anzustellen wissen; unnd wir bleiben mit gnedigem Willen unnd allen Gueten wol bewogen.

Wann du nun dise, wie jeczt gemelt, bey besagtem Herrn Weywoda verrichtet, sollest du, sambt dem von Kuepach, wass er darauf zu Antwurt geben würdet, fleissig merckhen unnd, da er sich dessen beschweren wurde, ine dahin weisen dass

---

1) Căpitanul Adigeluĭ.

er solliche sein Beschwer mig bey Irer Kaiserlichen Majestät selbss anbringen solle[n]; volgendss unnss deiner und dess von Khuepachs Verrichtung alspalt durch Schreiben verstendigen, auch für dich selbss darob sein unnd bey der Obrigkhait in Botzen ernstlich verfuegen, dass auf ine Weywoda unnd die Seinigen guet Acht gegeben, unnd, da man was orckhwenigs [1]) vermerckhte, es dir unnd dem von Khupach allspalt angezaigt unnd zuwissen gemachte werde; auf wellichen Faal du und der von Kuepach alberait zuvor Bevelch wissen Ir euch zu zu verhalten, deme Ir auch nachzukhomen werden wissen.

Daran beschicht unnser gnediges gefelliges Willen. Geben den 8 Martii, anno 94 [2]).

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I; concept.)

DLVIII.

Bozen, 1594, 11 Mart.

Khuen către archiducele Ferdinand, despre o convorbire a sa cu Petru-Vodă.

(A primit ordinul din 2 3]) und gehorsambist darauss verstannden, was Euer Fürstliche Durchlaucht mir gnedigist anbevelchen lassen, das ich, inn Beysein derselben Rath, Ferdinannden von Khüepachs, Herrn Pettern Weyvodä auss der Moldaw, anmelden lassen und sein Antwort anspierlich darüber vernemen, solches alles alss dann Euer Fürstlichen Durchlaucht widerumb unnderthenigist berichten soll. Darauf hab ich . . . mich angöstern, im ehegenannts von Khüepachs Beysein, zu wolgemeltten Herrn Weyvodä verfüegt, deme auch der Lennge nach . . . angemelt, was Euer Fürstliche Durchlaucht . . . Begeren und Fürwarten sey. Und, Erstlichen, das Euer Fürstliche Durchlaucht der Römischen Kaiserlichen Majestät hötten sein Herrn Weyvodä Fürnemen, als das er widerumben inn die Maldaw sich zu begeben (aus sonnderwaren fürgewenten Ursachen) nicht ungenaigt, sonnder gemitlt were gewesen, — welliches doch auch die Erfarung des Geschrays, als ob der Sinan-Bäschä umbkhomen, durch ine Herrn Weyvodä eingestelt ze werden verlauttet, berichten lassen, und das darauf Ir Kaiserliche Majestät gleich seltzamb und verwunderlich fürkhomb, das er bey yeczigen offnen Kriegswesen, so gegen dem fridbrichigen Erbfeindt fürgenomen werden müessen, widerumben inn die Moldaw trachten solte, — darauss dann zu schliessen, alss ob er den verhoffenden Sig Ir Kaiserlichen Majestät nit, sonnder lieber dem Türggen gonnet; do er doch vil mer seiner Restitution durch der Cristenhait Mitl, bey yetzigem glückhlichen Verhaben zu getresten; das auch Euer Fürstliche Durchlaucht, weil nun zu einem offnen Khrieg geratten, sich zu ime Herrn Weyvodä wollten verschen, er wurde sich diser Zeit, wëder inn die Maldaw, oder annder verdechtliche Ort nicht begeben, sich dardurch in Verdacht oder Gefar zu sëtzen; wie er Herr Weivoda dann auch das Praticiern unnd Correspondentzen in die Türggey, und von dannen herauss, genntzlichen bey se[i]tz stëllen wëlle; annderwertz wurd gegen den jhenigen, so inn solchen Fällen betretten, die Gebür fürgenomen werden.

Uber disem Fürhalt, hat nun er Herr Weivoda mit gebürender Reverennz und Beschaidenhait ungeverlich nachvolgende Mainung mich durch sein Tulmätschen [4]) beantworten lassen.

---

1) *Argwöhniges.*
2) V. nº DL, pp. 409-10.
3) *Sic.* Evident, nº precedent.
4) Toma Scherzer.

Erstlichen, vermelt er, Euer Fürstliche Durchlaucht were sein gnedigister Herr und Vatter; hët nach Gott nyemant, als Euer Fürstliche Durchlaucht, deren Gebot er jedertzeit zu gehorsamen willig unnd schuldig were.

Alls vil nun das ubrig Anzaigen anlanngt, vermeldet er Herr Weivoda, das ime seer schmertzlich, bekhumerlich und anngstschafftig fürkemb, das Euer Fürstlichen Durchlaucht, und yeczt auch der Römischen Khayserlichen Majestät, von seinen widerwerttigen Leiten imerdar sovil Ubls werd von ime fürtragen; do doch Gott im Himel sein gerechter und warhaffter Zeug sey, das man ime, mit dem Allen ungüetlich, und zu khurtz, auch baiden höchsten Pottentaten den lautern Ungrundt fürtragen thüe; denn ime soltt Gott bewaren vor ei ıen solchen uncristlichen Fürnemen, das er dem Erbfeindt, dem Turggen, den Sig pass alss dem cristlichen Kayser gonnen wollt, — dann alle Cristen, so unndter des Türggen Gewalt und Tyranei, khomen sollen, und ire Gewerb, Narung und Religion sovil ruebiger treiben, suechen und geben khynen. Warumben dann er, als auch ein Crist, der sovil Gnad und Guets vom hochloblichisten Hauss Österreich emphangen, und noch zu gewarten hab, so undanckhper unnd unerkhäntlich, ja uncristenlich sein soll, das er dem Türggen den Sig lieber als dem cristlichen Kayser vergonnen wollt? Darvor soll inn Gott bewaren; er sey auch allain aus seinem inngehabten Landt und Governo der Moldaw, mit hechstem sein und der Seinigen Schaden, Nachtail und Verderben, darumben getzogen, das er des türggischen Tyran(isch)en Gewalt (der einen seinen Pluetsfreundt, den Fürsten in der Grossen-Wallachey, durch Anraiczung des Sinan-Bäschä zum Türggen gemacht [1]) ab sein, und sein ainigen habenden Son vor solchem Greil errötten khindt; hab auch nun mer ime die 3 Jar lang mit grossen unwiderbringelichen Uncosten das Ellent gepaut, und, do er vermaint Rue und Friden zefinden, sich auch zu Beschlüessen seines Lebens etwo inn ain Closter seiner Religion zu begeben, und sein Leben cristlich zu enden, so werd er erst für ainen Türggen, ja für ainen Verratter und Aussspecher inn Gemain geacht, gehalten und für ein solchen Euer Fürstlichen Durchlaucht auch fürtragen und antzaigt. Des er Gott im Himel clag, — es wöll auch gleich khain Enntschuldigung helffen, dann, durch den von Khuepach und vil anndere, hab er öfftermall sein Unschuld lassen anmelden; ime begegnen yhedoch, und nicht destoweniger, schier teglich neue Suspectionen, Verdacht und Anclagungen; khynn doch bissheer die Genad nit erlanngen, das ime die jhenigen, so inne solches beschuldigen, fürgestelt oder er gegen denselben sein gerechte grindtliche Antwort und ware Enntschuldigung mechte Euer Fürstlichen Durchlaucht oder der Romischen Kayserlichen Majestät selbst fürbringen, die Warhait bestättigen und die unbillichen Widersacher zu verdienter Straff bringen. Dessen er sich (doch rëd ers mit Erlaubnus unnd Gebür) inn der Cristenhait gar nicht besorgt hette, weil er auch inn der Türggei wolte erlanngen, das ime seine Anclager wurden angezaigt und gegen denen sein billiche Defension zuegelassen. Mann muet im vil zue, und sey doch Alles nur auf solche Antzaigungen gegrindt, die seine Feindt auss Neyd fürgeben; das betrieb in billich, biss inn Tot, das er weder Tag oder Nacht Rue hab, auch khain ruebigen Pissen essen mug, weil er stundlich besorgen müess das durch solche falsche Anclager ime noch ain merers Unglickh mechte zueberait werden; von seinem aignen Freunten und Dienern werd er verhast und anclagt: er hab sy verfüert, umb das Irig bracht; dann sy haben alles vertzört und sein gleichsam gar an Betestab khomen, und müessen an Orten wonen, do man sy auch nit gern hab, sonder für Verrätter, Auspecher und unglaubige Leuth halt; und, do er weitter zu reissen begert, habens Euer Fürstliche Durchlaucht auch bissher Bedenckhen gehabt; nicht wiss er warumben, weil vil anndere seines gleichen aus Gnaden den Pass durch Euer Fürstlichen Durchlaucht Lanndt haben erlanngt; dann, wo ime sovil Ungemachs zuegemessen werden wolt, khin er auch ermessen, das mann seiner Gegenwürtigkhait nicht erfreidt sey; wiss derowegen auss Angst und hertzlicher Traurigkeit (die auch auss seinen Geperden er erczaigt und

1) Sinan-Paşa era, în adevĕr, încă Mare-Vizir la turcirea lui Mihnea-Vodă.

abzunemen gewösen) gleich nicht, was er thuen soll. Dann, auss seinem selbst Willen, sey er an Ursach zu einem Gefangnen worden, des dann ime und sein Khindt, am Guet, so sy annderer Orten ligen haben, nicht zu geringen Nachtl und Schaden raich. Er hab auch genuegsam zu vermieten, das seine grosse Verfolger die Raguseer sein werden, welche nicht an sonnderware Ursachen, und nicht durch ir aigen Vermügen, ime ain solche Verfolgung zuerichten [1]; von denen er uber erhaltenen Urthl und Recht den Abtrag der Schäden nicht bekhomen khynn. Des clag er alles Gott und Euer Fürstliche Durchlaucht; und fall ime erst noch schmertzlicher für, wann er hie mit Todt verruckhen und abgeen, das man auch sein Grab aines Türggen Grab nennen wur, wie uberall von inen ausgeben werd; hab derwögen nicht umbsonnst nun mer sovilmalls bei Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigste Erlaubnus auf mer Weeg angehalten, das er sein Weeg weitter und sein Wonung annderer Orth anstellen, oder doch, aufs Wenigist, seine Vermügens-Sachen inn pessere Richtigkhait bringen khynn; wie er noch, da es wider Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigisten Willen nicht wer, unndterthenigist biten thue; er hab auch biss heern nichts in Lanndt khauffen dörffen, ob er woll gern, seinem schlechten Vermügen nach, ime ain Wonung hette inn der Czeit erkhaufft.

Anlanngent sich wider inn die Moldaw zu begeben, sey annderer Gestalt von ime nie gemaint, noch fürgenomen worden, alls auss denen Ursachen, die Euer Fürstliche Durchlaucht vormallen von ime Herrn Weivoda selbst gnedigist vernomen, und doch allain wann Euer Fürstliche Durchlaucht, zu deren er sein hechsts Verthrauen gesëczt, ime solches gnedigist und vatterlich rathen wurden; die es aber damallen an Ir Majestät hetten gelanngen lassen, unnd, weils von baiden seinen gnedigisten Herrn ime were widerraten worden, het er dahin nyemer gedacht, dann die Gefar, ime und seinem Khindt am Maisten abgelëgen; wie er dann seer wol wiss das dem glübprichigen Türggen, die zechne versprëchen und nicht ains halten, wenig zu thrauen sey. Er bezeug auch mit Gott, das er, seiner Person halben, darnach nye mer gedacht, auch dernach nicht tracht hab, weil er allen den Seinigen bevolchen, sy sollen schreiben, do nach ime gefragt wurd, er sey inn ainem Closster, inn aines welschen Bischoffs Gebüet, auf das nur, seinthalben, der Khaiserlichen Majestät oder dem mer höchst- und wolernenntem hochloblichisten Hauss Osterreich khain Ungelëgenheit durch den Türggen (der inne gleichwol nye nachtracht, weil er dessen auch khain Ursach gehabt) angemuet werden solten; aber das sey war, das die Unndterthanen aus der Moldaw, auss Ursach der grossen Tyranney und Geittigkhait, so die nach ime khombnen Weyvoda oder Fürsten [2] geyebt und noch yeben, auss guetter Mainung, nach ime geschriren *(sic)* und seiner bey dem tyrggischen Kaiser hoch begert, weil er, an Ruemb gemelt, in werendem Regiment das Lanndt zum Aufnemen bracht; allso das der türggisch Kaiser seinen Leiten zuegesagt, wann sy den khynnen finden und wider dahin vermögen, so wöll er ims zu regiren wider verthrauen. Das alles wissen Euer Fürstliche Durchlaucht vorhin woll. Er aber begers nicht, weil ims die mer offt unnd hochsternennt Romische Khayserliche Majestät und Euer Fürstliche Durchlaucht widerraten.

Das er soll mit dem Sinan-Bascha inn einem gueten Verstanndt sein, oder sonnst, so inn die Turggei practiciern, Leit hinein schickhen, oder von der Türggei zu ime khomen lassen, und allso corespondieren, — da betzeug er abermallen, mit dem waren Got, das ime ungüetlich und unbillich beschech, dann er hab kheinen, als lanng er inn Euer Fürstlichen Durchlaucht Gepüet sey, nye inn die Türggei geschickht, oder von der Türggei zu ime jhemant berueffen, noch khomen lassen, vil weniger ainicher Khriegs-, noch annderer Regierungssachen nachgefragt, geschriben oder in Wenigisten practiciert; das betreu er mit seiner Selen Hail; sey dem annderst, als wie er furgeb, so soll im und sein Son die ewig Gothait aller zeitlichen und ewigen Wolfart berauben;

---

1) Alusie la Aron-Vodă, care ar fi căutat să imobilisese așa pe un rival.

2) Aron-Vodă și Petru Cazacul.

merere Sicherhait wiss er Euer Fürstlichen Durchlaucht jhe inn deme nicht zu geben, wie er dann, durch ain solches hochs Verschweren und Anzaigen, mich und ernenten von Khüepach gleich zu einer Erbarmung bewegt. Melte auch weitter, er pit durch Got, Euer Fürstliche Durchlaucht wolten ime doch so gnedig sein und die jhenigen, so in das beschuldigen, nambhafft machen, oder neben ime fur Euer Fürstliche Durchlaucht stëllen; auch baide Thaill, der Notturfft nach, anhören und die götlich Gerechtig- und Billichait darynnen selbst erkhennen; so er nun Unrecht hab, auch der unbillichen beziehten schuldig befunden werd, so wöll er gern sein Kopf verlieren und sein Schuld mit dem Todt betzalien. Und, weil er auch vernem, das er bei der Romischen Kayserlichen Majestät allso unbillichen beschuldigt unnd verclienert werd, so bit er abermallen, Euer Fürstliche Durchlaucht wöllen ime gnedigist vergonen (sey es annderst derselben gnedigister Willen und Guetachten, onne dëssen er nichts fürzenemen begeer) das er selbst zu Irer Majestät raisen, sich enntschuldigen und seine Verfolger zu Schanden machen khün. Euer Fürstliche Durchlaucht sollen ime auch nur etlich wenig seine Dienner, als zween oder drei, mitzenemen erlauben und selbst jhemant vertrauten mitschickhen, der mit und bey sey, sehen und Euer Durchlaucht Relation thuen khynn, was für lauff; wann aber Euer Fürstliche Durchlaucht das für Unnoth ze sein gnedigist erachten, so will ers auch gern einstëllen.

Das er Herr Weivoda alhie verbleiben und inn Rue wonnen, auch alle Corespondentzen einstëllen soll, das sey er, weils Euer Fürstliche Durchlaucht allso begeren, zu thuen gehorsamb willig, wolt auch liebers nichtt alls das er nur ain Weil khundte mit Ruhe leben vor seinen unbillichen Verfolgern, wie er dann abermallen Euer Fürstliche Durchlaucht gehorsambist und gar diemüettig bit, die wolten doch, Iren Fürstlichen hochen Verstanndt nach, solchen unbefuegten Ausgeben wider ine nicht glauben und dessen enntlich vergewist sein und bleiben, das er und die Seinigen nicht ain ainigen Fues zu verruckhen wider Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigisten Willen und Erlaubnis begern.

Es sey auch nicht weniger das auss Pollen, und der Enden umb, etlich seiner gewösnen Dienner und Leit zu ime inn das Lanndt geraist, ine Herrn Weivoda besuecht, unnd allerlai Relationen gethan, wie es der Ennden, und inn der Moldaw beschaffen; es sey aber allemall mit Vorwissen und gnedigisten Connsens Euer Fürstlichen Durchlaucht, auch mit khaiserlichen unnd anndern Fürstlichen österreichischen Patenten und Passbriefen beschehen, und gar khainer argen, noch verweisslichen Mainung [1]). Er aber mög gar wol leiden, das Euer Fürstliche Durchlaucht hinfüran, do deren mer erscheinen wurden, die wider zu Rugg weisen, auch irer Thuen und Lassen aigentliche Erkhundigung abfordern lassen khynnen; wie er dann auch dahin wölle mit ehendister Müglichait schreiben, das deren khainer mer zu ime raisen, auch gar nichts schreiben soll, — nur das der Verdacht verhiet werd. Er hab auch anne Euer Fürstlichen Durchlaucht gar gnedigiste Erlaubnus nyembant dahin geschickht, noch abgeferttigt; wiss sich inn deme auch ane Schuld. Von Venedig hab er woll imerdar Potschafft gehabt von seiner lieben Tochter, sein Aidam [2]), und anndern seinen Leiten, so auf Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigiste Erlaubnus hinein gezogen, die ime zu etlichmallen aigne Dienner mit allerlai Mör Vischen und annderer Narung herauss geschickht, wie er dann inen auch aigne Leith mermallen zuegesent, jhedoch vermaint, dardurch gar nyembant zu belaidigen; dann ime hab sein Tochter, als er vor etlich Tagen gar ubl aufgewösen und darnider glegen, drey Pueben nacheinander, mit Schreiben, heraussgeschikht, inne getrest und besuechen lassen. Aber er wëll des auch alles abstellen, das sy nicht allain khainen mer herauss schickhen, sonder auch nichts mer schreiben sollen, und, do ich ime nicht verthrauen wölle, das ers allso thuen und verordnen werd, so soll ich selbst hinein schreiben, oder an die Ort-Päss den Bevelch geben, das man seiner Leit

---

1) Pentru visita aceasta a boierilor moldoveni, v. pp. 375-9.

2) Domnița Maria și Zotu.

khainen (die guet zu khennen sein, irer Claidung halben) durch passiern lass,—so wöll er alsdann in Namen Gottes, als lanng Euer Fürstliche Durchlaucht gnedigist wëllen, hie verbleiben. Hat gleichwol noch merers, auch dess anzaigen lassen, er wolt noch mer seiner Dienner gern abferttigen, und sein Hauswösen gar ringern und eintziechen, was mit Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigisten Consentz gewilligt wurd; wölls yedoch jetzt noch einstellen, und zur Zeit, wann er sy erlassen werd, zuvor Euer Fürstlichen Durchlaucht unndterthenigist berichten; weil ich aber das ubrig sein Fürbringen (so doch nicht wichtig, sunder nur auf dise Puncten zu seiner Entschuldigung gestelt), alles nicht khynnen behalten, und, gemelts von Khüepach Antzaigen nach, Euer Fürstlichen Durchlaucht durch ime vormalls und erst neulichen solches auch unndterthenigist zuegeschriben worden sey, so hab ichs gleich abkhürtzen, und merers nicht anmelden wollen.

Auf den Puncten, das Euer Fürstliche Durchlaucht ine mit allen Gnaden gewogen unnd inn sein Person khain Misstrauen sötzen, so ich ime gleich falls gar auspierlich und aigentlichen fürgehalten, hat er sich gehorsambist bedannckht, unnd gepöten, Euer Fürstliche Durchlaucht ine auch hinfüran gehorsambist zu bevelchen. Dann er wiss auf der Welt niembant, dessen er sich zugetressten, als eben Euer Fürstliche Durchlaucht.

Was aber anlanngt, das er bei der Kayserlichen Majestät selbst anmelden soll, do er beschwert zu sein vermain, hat er mir erst heut, wider durch sein Tolmätschen, anmelden lassen, er bevelchs alles Euer Durchlaucht; wiss sich nichts zu beschweren; wass ime von Eur Fürstlichen Durchlaucht gnedigist auferladen und anbevolchen werd, denn wöll er willig und gar gehorsambist nachkhomen, und wans ime auch sein Leben costen soll.

Das alles hab Euer Fürstlichen Durchlaucht ich zu gehorsambisten meinem Bericht, was ich . . . Ich hab auch bey der Obrigkhait alhie die verer Verordnung gethan, das, Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigisten Bevelch nach, guete Acht auf sein Thuen und Lassen gehalten werd, wie denn, one das, der von Khüepach allmall sein vleissigs Aufmerckhen, und mit dem Tolmätschen guete Corespondentz hat, das allen Neuerungen oder Suspecten khündte fürkhomen und begegnet werden . . . . . .

(Pres. 16 Martii: ist eingeschriben.)

(Ibid.)

DLIX.

Ambras, 1594, 13 Mart.

Archiducele Ferdinand către von Kühbach, despre primirea raportului relativ la Petru-Vodă.

. . . . Auss deinem unns vom 3. diss zuegesanten Relationschreiben und desselben Beylagen [1]) haben wir genediglich angehört und verstanden was du, auf den Bevelch so wir dir jüngstlich in deinem alhie Sein, durch unnserm geheimen Rath und Edlen Herrn Ulrichen Hohenhauser von und zu Thierburg, mundtlich anzaigen lassen, bey Herr Petern, Weiwod auss der Moldaw, anbracht und verrichtet, er dir auch auf ainen und andern Puncten zur Antwort geben. (Aşteaptă raport de la Khuen [2]). Atuncĭ va răspunde cererei Voevodului, căruia să-ĭ anunţe aceasta.)

(Ibid.)

1) V. raportul la nº DLV, pp. 414 şi urm. şi anexa la nº DLII, pp. 411 şi urm.

2) Khuen răspunse la 11 Mart, dar scrisoarea-ĭ fu presentată la 16. V. nº precedent.

DLX.

Nunțiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre speranțele ce pun Imperialiĭ în răscoala țerilor de la Dunăre și afacerea luĭ Petru-Vodă. Praga, 1594, 14 Mart.

. . . . Quando il signor Traucen 1) già mi disse la cosa dell' ambasciatore transilvano che era andato al Palatino 2), mi soggionse ancora che, se Polonia et il Transilvano vorrano aiutare, col mezzo del Valacco, del Moldavo et de Cosacchi, nei quali quì si fà grandissimo fondamento, si haveva speranza che si saria andato sino ad Andrinopoli, et tolto al Turco anche quella città. Vegga Vostra Signoria Illustrissima se quì hanno le speranze grande se saranno aiutati; et, quanto all' Ungaria, presuposto che ci siano quelli aiuti, l'hanno per recuperata tutta. Se l'agente di quel Vaivoda che è in Ispruch verrà quà, non sò che frutto farà nel presentare *(șters:* verrà da me, io farò officio seco che nel presentare) li brevi, poichè l'imperatore sà che il suo signore tiene prattica col Gran-Turco per ritornare, et già hà mandato più huomini suoi in Constantinopoli, et anche qualche buona somma di denari per darli alla Soltana 3), dalla quale s'intende che sia stato domandato in gratia al Gran-Signore, che lo instituisca in occasione del matrimonio della sua figliuola, fatto ultimamente 4). Dimane, piacendo a Dio, supplirò al resto, et forse parlarò di nuovo col signor Ronfo, con l'occasione dell' essequie del signor Curtio 5), che si faranno. Et in tanto bacio . . . . . .

Di Praga, li XIIII di Marzo 1594.

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI, 10, f° 121-2.)

DLXI.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre sosirea la Petru-Vodă a doĭ negustorĭ grecĭ. Bozen, 1594, 15 Mart.

. . . . Ann gëstern zu Abenndts, der moldauisch Furst oder Weyvodä seinen Tollmetschen zu mier gesanndt und hath mier anmelden lassen, es weren gleich in derselben Stunndt zween Hanndlsleith seiner Nation, ime unnbewist, von Venëdig alheer khomen; die hab er pis heer noch nicht fur ime lassen wëllen, ob sy woll vermeldt, sy wöllen allspald widerumben vorth, auf Wien zue, — dan sy allein iers Gwerbs halben, vermig habender Zeugnussen unnd Pass Prief, hiedurch passieren, und pey ime Herren Weyvadä, allter Khundtschafft wögen, sich anmelden wellen. Dass lass er mier annzeigen, auf das ich, wass von Euer Fürstlichen Durchlaucht mier ettwo in der gleichen Vällen zu verrichten annbefelchen sey, innen auch khin furhallten, dan im Wenigisten wellth er Herr Euer Fürstlichen Durchlaucht nicht geren offendieren oder ainichen Verdacht auf sich laden; dermith er Euer Fürstlichen Durchlaucht Gnad und Wellwëllung er-

---

1) Trautson, alt consilier imperial.

2) Vre-un palatin polon, al căruĭ nume nu-l daŭ estrasele mele? Saŭ al Ungarieĭ?

3) Veneția na Baffo.

4) Sultanul își mărită fata cu renegatul anconitan Paggi (Halil). Căsătoria se făcu la 6 Decembre 1593. V. Hammer, IV, 228.

5) V. maĭ sus, p. 418, nota 3

halte; hath auch paide obernente Hanndlsleith fur mich perschenlich zu erscheinen geschaffen; die allspeldt khomen, und mier ain offnen Passprief, so die Fürstliche Durchlaucht Erzherzog Mathias zu Österreich dem Prinzipall aus innen, mit Namen Constantin Paleologo [1]), den 28. Augusti Anno 93 in Wien gnedigist gëben lassen; so well ain andern, von der Herrschafft Venedig, furgewisen, und darnëben auf Welsch (dëssen sich ein wenig khindig) sovill zu vernemen gëben, dass sy gedacht weren in die Meschgaw *(sic)* [2]) zu verraisen, allerlay Rauchs Gefill, ieren Gewerb nach, einzukhauffen; pittendt innen verhilfflich zu sein, darmith sy mith ieren Weren verth zyechen und pey Euer Fürstlichen Durchlaucht sich selbst unndterthenigist erzaigen khinen. (Ce să facă în casurĭ analoge?) Ich hab innen auch ain offnes Schreiben mittlerweyll behendigt, dass man sy von dannen pis geen Insprugg zu Euer Fürstlichen Durchlaucht gegen Bezallung gewenndlicher Zoll unnd Meidt unverhinderth soll passieren lassen. Hoff daran nicht geirth zu haben . . . . . .

(Innsbruck, *Statthalterciarchiv*, I.)

DLXII.

Praga, 1594, 22 Mart.

Nunciul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre speranțele de biruință ale creștinilor, sprijiniți de principiĭ dunărenĭ.

. . . . Il signor Alessandro Comuleo [3]) scrive a me, et scriverà anche a Vostra Signoria Illustrissima con l'alligate la speranza che ci è di far progressi sino a Constantinopoli, se col principe di Transilvania si uniranno, come egli crede, li Vaivodi di Valacchia et Moldavia, et vi fossero li aiuti di Polonia; li quali per haver più facilmente, ricorda esso Don Alessandro che saria bene di indurre quel rè, almeno per necessità, se non per altro, a dichiararsi nemico del Gran Turco . . . . . .

Parlando esso Padre [Cariglia] [4]) molto resolutamente della volontà et prontezza di tutti quei baroni et ministri [transilvani] del principe a fare la guerra contra al Turco, parendo a tutti che mai si sia presentata migliore occasione di questa di liberarsi dalle mani del tiranno, nè ancora vedute maggiori motioni che adesso in quei principi convicini, di Moldavia et Valacchia. . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI, 10, f° 131-2.)

1) Constantin Paleologul e cunoscut (Crusius, *o. c.*, 497; *An. Ac. Rom., l. c.*, XVIII, 24, nota 4). Fiul său mai mare (?), Alexandru, a fost trimes de Sultan la Împĕratul Rudolf, în mai multe misiunĭ, în cursul anilor 1598-9. Alțĭ Paleologĭ, Dumitrachi și Pavel, s'aŭ stabilit la Curtea luĭ Ieremia-Vodă și ajunseră oamenĭ de încredere aĭ Movileștilor: la 1612, primul era încă boierul luĭ Constantin-Vodă (cf. Hurmuzaki, III[1], 300 (n° CCXXXIV), 314 (n° CCXLI), 327; III[2], 297 (n° CCCXLII), 300 (n° CCCXLV), 316 (n° CCCLXXII); IV[2], 333 (n° CCCXLVIII); VIII, 201, 300, 316; Bogdan, I, 530; *Arch. istorică*, I[1], 69-70, 78). Pe Constantin îl aflăm și în testamentul luĭ Zotu (Sathas, *Bibl. graeca*, III, p.c). — Pentru comerțul țerilor noastre cu Veneția pe această vreme, v. Hurmuzaki, IV[2], 123-4 (n° L): trimetere de piei la Veneția de Petru Șchiopul (1584), cu arendașul vămilor Moldoveĭ, Simion.

2) Moscovia.

3) Despre Comuleo (Komulović) a mai fost vorba. V., d. ex., p. 117, nota 2.

4) Asupra acestuĭ Iesuit spaniol, duhovnicul luĭ Sigismund Báthory, v. Szilágyi Sándor, *Carillo Alfonz diplomacziai működése (1594-1598)*, Budapesta, 1877, ed. Acad. ung., *passim*.

DLXIII.

Raport al lui Matei Wackher[1] către Împĕratul Rudolf, despre o convorbire cu Zamoyski în privința răsboiului ca Turcii. Praga, 1594, 24 Mart.

(La 29 [Ianuar], fiind trimes în misie specială, a avut o audiență la archiepiscopul de Gnesen, care a spus că, între punctele ce trebue de supus unei diete convocate pentru a discuta liga contra Turcilor, e și următorul:)

7. Et rumores de Tartaris spargi eos in Walachia hybernaturos, ut proximo vere in Hungariam impressionem faciant.

(A doua zi, prelatul îi spune că Sigismund Báthory a venit schimbat de haine la o dietă înnainte de sosirea regelui în Polonia. La Lemberg era să fie prins ca spion. Aflând apoi guvernatorul, era să-l oprească, ca neavênd pașaport, dar stărui Zamoyski pentru el. Tot așa, pe ascuns, venise și cardinalul Andrei din Prusia.

Archiepiscopul recomandă compatrioților săi să se unească cu Ardealul, deslipindu-l de Turci.

A avut o convorbire cu Zamoyski, la 10 Februar. Acesta spune:)

Immo ne hoc quidem sese credere, sub aestatem proximam eos [Tartaros] venire in has provincias ullo modo posse, propterea quod hac hyeme Boristhenem traiicere non potuerint, ut in Muldavia vel Walachia hybernarent.

(Pentru răsboiul cu Turcii arată ideile lui Ștefan Báthory în această privință:

Și Turcii sunt oameni de carne și oase, «non ferreos aut chalybeos». Întrec însă pe creștini: *a)* «hominum multitudine»; *b)* «animorum concordia». Victoria recentă a armelor imperiale arată că se pot învinge, chiar Turci superiori la număr. E absolut necesară o «pugna stataria». O înfrângere chiar a creștinilor ar fi decisivă, căci ar costa foarte mult pe Turci, cari n'ar putea-o urma. Creștinii aŭ între ei locuitori mohamedani; cu învinșii e interesul lor să fie blânzi. Dunărea, Timișul, Drava sunt căi foarte utile pentru creștini. Dacă ei înving, e hotărîtor pentru Turci, cari n'aŭ nici așa cetăți, nici arsenale *(armentaria!)* așa de bogate, nici căi fluviale «et, quod caput sit, in ipsis visceribus suis christianam multitudinem alere, qui nihil aliud optent et cupiant quam ut olim, quecunque furor ipsis suppeditarit arma, sumere et in nos *(citește:* eos) convertere possint, sub quorum tam duro atque intolerabili iugo tam diu servire coguntur. (Deci e pericul dublu pentru Turci; așa în cât, încă odată, lupta e necesară.) Ac profecto putare sese vel duabus statariis iustisque pugnis tantum effici posse ut christiana signa usque ad portas urbis Constantinopolitanae proferantur. Nam de ipsius urbis obsidione statui, nisi exercitus etiam maritimus praesto sit, nichil videri posse. (Trupele trebue să fie 120.000, dar s'ar putea și cu 80 și chiar 60 de mii de oameni bine înnarmați «se cum quovis, et maximo, Turcarum exercitu manus alacriter conferturum et certissimam sibi victoriam polliciturum.»

Ce soldați trebue mai ales?) Germanos illos equites qui brevioribus sclopetis uterentur nulli iam propemodum usui esse (cum a vĕdut în răsboiul livonic). Maxime autem sibi probari usum longiorum bombardarum, a quibus arquibuserii nomen acceperint. Hos illis prioribus longe praestare et quanto quidem usui contra hastatos equites Turcas contraque ipsos etiam Ianitscharos, robur illud militiae turcicae, hactenus fuerint, superioribus mensibus felicibus illis Maiestatis Vestrae victoriis[2] abunde comprobatum fuisse. In quibus praeliis ne unam quidem equitum horum turmam etiam ab ingenti Turcarum manu frangi, ac ne sustineri quidem potuisse. Verum ad hos equites qui sclopetis illis

1) V. mai sus, nº DXLIII, p. 405.

2) După începerea răsboiului, Imperialii bătură pe Turci lângă Alba-Regală (Stuhlweissenburg), unde pașa de Buda pierdu mulți oameni, și luară mai multe castele la granița despre Bosnia (Hammer, IV, 221-3; Zinkeisen, III, 595-6).

longioribus, sive archibusiis utuntur, adiungendos omnino et hastatos equites hungaros, Italos et Polonos etiam atque Transylvanos, si haberi possint, et gravioris armaturae equites veteres et iustum numerum optimi peditatus germanici (ut de tormentis maioribus et commeatu taceat, quae eiusmodi sint, ut omitti peculiaris eorum cura sine summo damno non possit). Ac, si in promptu sint ea omnia, magno animo, quemadmodum supra dictum est, ad pugnam stataríam accedendum, quam gens illa Turcarum ferox et superba, primo praesertim animorum fervore, nequaquam sit detrectatura.

Fuisse autem regem Stephanum in ea sententia in qua nunc ipse quoque maneat, si signa plena atque integra sint et si acies commodo loco instituatur, si dux rei universae praesit qui et authoritate et industria et rerum bellicarum usu polleat, fieri secundum humanas quidem rationes vix posse quin plena contra barbaros istos victoria potiremur.

(Ce șef? În familia imperială trebue luat saŭ nicăiri.) Quanquam sane, si Navarrae rex non diversarum partium esset, etiam illum idoneum existimaret qui in aliquam huius gloriae partem admitteretur. (Ștefan susținea călduros ca mai ales un legat papal să fie pe lângă șeful suprem, «vir praestantis ingenii, aetatis integrae, fortitudinis eximiae et qui non consilio tantum ducem iuvare, sed exemplo etiam manuque ipsa militem instruere ipsique ad virtutem praeire posset, quales multos ut Maiestas Vestra in imperio romano suisque regnis habeat se ex animo optare. (Trebue și ajutorul principilor străinĭ. Două categoriĭ de fixat: vecinĭ saŭ rude cu Împĕratul, și ceĭ-l-alțĭ.

a) Despre ceĭ d'intâiŭ, înțelege și din solia luĭ Wackher că-s câștigați.

b) Ștefan credea că trebue «amplissimae legationes»: de ațițat pe Moscovit contra Tatarilor, care să-ĭ oprească. Apoĭ această solie va merge prin Moscovia în Persia, cerênd și tovarășĭ de cale de la Țar. Zamoyski aprobă și azĭ ideia: fără voia Moscovituluĭ, Tatarĭĭ nu pot trece Niprul, saŭ pot fi opriți măcar la întors, «praesertim si aut adversi aliquid ipsis in itinere tam longinquo accideret, aut Walachis et Transylvanis et extremis Polonis minus amicis uterentur». Persanul nu-și va uni trupele, ci va face o diversiune. Prin Moscovia trebue să meargă solia. «Nam quae per Iudaeos aut Armenos tractari queant, tantum dignitatis non habere». Pe mare («oceanicas legationes») e încet și periculos. Trebue mai ales iuțeală, «presertim hoc tempore quo et metus populis turcicis non vulgaris incussus sit et quo vel primarii duces turcici modum adhuc ignorare videantur quo equitum sclopetariorum longiorum vim et impetum queant sustinere, quamquam et ad frumentationem conducat prevenire hostilem exercitum et, cum propriam, tum hostium quoque annonam in suos usus quocunque modo convertere.

(Nu trebue a ataca multe castele micĭ, mai ales pe vremea rea a anuluĭ, căcĭ se obosesc trupele. Cele ce se pot lua prin predare, spaimă saŭ fără pierderĭ marĭ să se ieie, «cum hac tamen perpetua cautione ut omnis salutis ac veri triumphi spes et fiducia in sola stataria pugna, de qua supra dictum est, victoria constituatur.» Sultanul nu e belicos; n'are șefĭ: afară de Sinan, Pertav și Cigala [1]), «ceteros infra ipsam mediocritatem consistere. Et Sinanum quidem, qui et usu rerum et aetate et auctoritate reliquis omnibus praestare videatur, hoc proximo bello multa de sese magnaque indicia vel puerilis inertiae, vel summae in hac aetate infelicitatis dedisse». Aceasta trebue să-ĭ încurageze pe creștinĭ. Dar îĭ lipsește locul, și Împĕratul știe mai bine ce trebue să facă. Aceleași lucrurĭ, care sunt «mens ac sententia regis Stephani», le-a scris, după cerere, și Papeĭ. E gata a-și da eventual sfatul și sângele.)

De Transylvaniae principe id tantum dixit: Stephanum regem dicere consuevisse: si bellum intra Turcarum sultanum et Maiestatem Vestram exardeat, nullum christiani nominis principem peiore quam Transylvanum loco esse, ut pote qui intra malleum et incudem versetur, et neque pacem sine discrimine colere, neque arma sine periculo et dedecore tractare possit. (Sigismund până acum s'a purtat bine. Ștefan

1) Pertev și Cigala. Cf. mai sus, p. 315, nº CCCXLIV.

critică pe Ioan Zápolya, care unise steagurile sale cu ale semiluneĭ. Zamoyski rîde de Cazacĭ că la «Orseoviense oppidum» 1) aŭ căpĕtat câte două oĭ de fie-ce «decuria». Cazacii vorbesc cu solul imperial printr'un emisariŭ.

Solul lor, Valiţchi, spune trimesuluĭ german, între altele: «Duce prius usos fuisse Coschinio, nobili viro, nunc in ipsius locum successisse Mycoschinium et alterum tribunum esse Lobotam 2), cuius ductu nuper Orsiovia capta et incensa fuerit. Sed hunc Lobodam vix operam Maiestati Vestrae navare posse, quod nimis procul a finibus Hungariae absit, summum enim ducem Orschiovium 3) esse, de quo ante mentionem fecerit; huic reliquos omnes libenter parere.» (Poate da pănă la 10.000 de oamenĭ, dar cu plată.) Cumque ex litterarum quarundam ad Cancellarium a praefecto limitaneo scriptarum particula animadvertissem, Cancellarium certiorem esse factum quasi Maiestas Vestra Caesarea Cosacos illos Nisovienses muneribus suis incitasset ut Orschioviam oppidum, de quo supra dictum est, eo modo invaderent, sic enim verba particulae illius in praedictis litteris Sbarae 4), VIIJ^{a} Ianuarii 1594 datis habent: «Haec Dignitati Vestrae significo quod a pluribus testibus fidedignis audio, Caesaream Maiestatem huius rei (nempe oppidi invadendi) causa Cosacis munera dedisse; de quo Dominationem Vestram certiorem facere volui». . . . . .

Idemque mihi postea de litteris hisce praepositus Lascensis 5) Cracoviae dixit ad herum suum archiepiscopum a diversis perscriptum esse; cui ego illum scrupulum pro viribus eximere conatus sum, utque eadem et hero et reliquis, si qui in eodem errore versarentur, persuaderet rogavi. A Lascensi autem praeposito postea intellexi etiam ad hunc Ostrogium ducem ab aliis scriptum fuisse quasi Maiestas Vestra Cosacos ad invadendam Walachiam 6) muneribus suis concitasset. (A întrebat pe un secretariŭ regal «an litteris consignatae fuerint aliquae Stephani regis de bello turcico administrando commentationes; qui mihi confirmavit nihil unquam tale in cancellaria visum esse; quae rex his de rebus consilia agitarit, ea inter privatos ipsius et cancellarii parietes substitisse.» Acesta refusă să le deie în scris: e suficient, zice, a le spune oral.)

(Viena, *Hof- und Staatsarchiv, Polonica*, 1594.)

DLXIV.

Nunciul Speziano către Alexandru Comuleo, despre negocierile imperiale cu principiĭ dunărenĭ. Praga, 1594, 26 Mart.

. . . . Il Padre Cariglia 7) hà informato diligentemente prima Sua Maestà, et poi li suoi ministri d'ogni cosa, et ne spera bene . . . ., et che il Padre ancora dice molto chiaramente degli Moldavo et Valacco, amici di cotesto principe; parendo a me, che questo punto sia cosi importante, che solo doveria dare la mossa a tutta la

1) Asupra luăreĭ Oceacovuluĭ («Orichow») de Cazacĭ (Decembre 1593), v. *A. Fr.*, I, 134-6.

2) Asupra luĭ Kosinski şi luĭ Lobodă, v. Engel, *Gesch. der Kosaken*, 95 şi urm.

3) Maĭ departe i se dă numele de «Ostrogins». Nu pare a fi Constantin Ostrogski, Voevodul Chievuluĭ (Bogdan, I, 628-9), ci, maĭ curând, şeful de Cazacĭ Ioan Oriszewski (Engel, *l. c.*, 101).

4) Zebaraz?

5) Aiurea e numit Vincenţiu «Senacus» (Sieninski?).

6) Cazacii năvăliră în Moldova la sfârşitul anuluĭ 1594 (*A. Fr.*, I, 129, nº 3; Hurmuzaki, III^{2}, 67, nº LXXXVI; 70, nº LXXXIX).

7) V. p. 426, nota 4.

negotiatione, nè io lasciarò di sollecitare la resolutione, acciò si possa pensare ad altri mezzi, come Vostra Signoria ricorda, et credo che haverà scritto a Roma con le lettere che mi hà mandate per il signor cardinale di San-Giorgio, et per questo io non ne hò scritto parola a Sua Signoria Illustrissima . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI, 10, f° 152.)

DLXV.

Praga, 1594, 28 Mart. Nunciul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre aceleaşĭ speranţe şi bunele dispoziţiĭ ale luĭ Sigismund Báthory.

. . . . Et che non saria [la negociazione] il bisogno dei tempi che corrono, et delle speranze che si hanno di fare grandissimi progressi con l'aiuto di Dio, seguendo questa congiontione, che tira seco il Moldavo et il Valacco, come hà avisato Don Alessandro. Et alcuni di questi signori, più prattici, alli quali ne diedi conto doppo quello che ne havevo dato a Sua Maestà, conoscono che è vero et che è cosa riuscibile più che non dice esso Don Alessandro, se bene tanti bisogni et anche congiontioni non fanno muovere costoro dal passo solito, mà quello che io dubito è che habbino intentione, con la dimora, mettere in necessità il Transilvano di dichiararsi et buttarsi nelle braccia dell' Imperatore, come sarà discoperto dal Turco. . . . . .

(Ibid., f° 246.)

DLXVI.

Praga, 1594, 29 Mart. Nunciul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre primirea brevelor pentru Petru-Vodă şi zădărnicia orĭ-căruĭ stăruinţĭ.

. . . . Monsignor vescovo di Lodi, nuntio a Venetia, con questo ordinario mi hà mandato li due brevi che già Vostra Signoria Illustrissima mi accennò: uno per Sua Maestà et l'altro per l'arciduca Ferdinando, in favore del Moldavo che stà in Bolzano; mà, per le cose già scritte a Vostra Signoria Illustrissima con altre mie, et per quello che passa adesso di speranze col presente Moldavo [1] et Valacco, suo vicino [2], non hò giudicato espediente di presentare li detti brevi, dubitandomi che non fariano effetto alcuno, et più presto dariano maraviglia; se Vostra Signoria Illustrissima sente altrimente, al primo aviso esseguirò quanto da lei mi sarà comandato . . . . . .

(Ibid., f° 150.)

1) Aron-Vodă. V. p. 418, nota 1.

2) Mihaĭ-Vodă. Împĕratul intrase încă în legăturĭ şi cu acesta, adresând însă scrisorile luĭ Ştefan-Bogdan, greşală de cancelarie care e cu totul inexplicabilă, când se gândeşte cineva la bunele informaţiĭ din Turcia pe care le aveaŭ Imperialiĭ. V. Hurmuzaki, III[1], 184-5, n° CLXXVI; 186. Cf. Xenopol, III, 197, nota 3.

DLXVII.

Nunciul Speziano către Comuleo, despre nevoia de unire iute a Ardealului cu țerile dunărene. Praga, 1594, 2 April.

. . . . Che poi [scrive Cariglia] Sua Altezza[1] habbia mutato opinione, come Vostra Signoria dice, ad instanza di lei, che l'hà fatta capace intorno al pensiero che già haveva delle cose di Moldavia et Valacchia. || È stata una santa cosa, che, a dirne il vero, era intollerabile, et non le saria riuscito. È facilissimo da vedere che il Turco sappia che il principe transilvano tratti et sia per concludere con questa Maestà buona congiontione; et, quando credessimo il contrario, se si facesse qualche resolutione d'importanza, quasi che la cosa sia ancora secreta al Turco, giudico che ci trovariamo ingannati; et però io sempre crederò che convenga stare bene all' erta per non si lasciarsi all' improviso opprimere dal tiranno, perchè, se la gli venisse bella, non è dubio che lo faria; et però, quando Sua Altezza possa anche unirsi, et presto, col Moldavo et Valacco, non ci deve metter tempo in mezzo, perchè con questa unione, trà gli altri beni, sarà principalissimo quello di far' resolvere li Tartari a starsene alle case loro, poichè difficilmente haveranno luoco per dove passare, se non vanno per li paesi del Polono; nel qual caso, quando li Polacchi li vedranno a muovere, sarano quasi necessitati, come dice Vostra Signoria ancora, a dichiararsi per noi (per difendere il suo paese, *șters*). Quì non manco di fare ogni diligenza acciò si pensi a questo punto d' impedire li Tartari, li quali, quando s' impedissero, saria quasi sicura la nostra vittoria, con l' aiuto del Signore. Quando Vostra Signoria sarà || in quei paesi ove hora và, allhora potrà scrivere più resolutamente intorno al generale[2] et altre materie che dipendono dalle resolutioni et bisogni di quella gente, et prima malamente si potranno indurre questi signori a resolversi a cose d' importanza, come sono quelle che Vostra Signoria divisa et, quando tutti cotesti popoli saranno uniti col Transilvano, tanto meglio si potrà pigliare buona resolutione, et fare anche le provisioni necessarie, et trattanto sollecito ogn' hora questi signori ad attendere a stabilire più unioni con altri principi che sia possibile. . . . .

(Ibid, f° 154 și urm.)

DLXVIII.

Nunțiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre misiunea lui Comuleo în Moldova și Țara-Românească. Praga, 1594, 4 April.

. . . . Mà che, se le cose pigliaranno via certa, secondo quella si potrà caminare più sodamente, che non si potria fare adesso, specialmente non essendo egli ancora [Comuleo] stato, nè in Moldavia, nè meno in Valacchia, ove pare che necessariamente trovarà cose nuove et impensate, et variationi . . . . . .

(Ibid., f° 159.)

---

1) Sigismund Báthory.

2) Care să comande trupele ligei creștine. V. și raportul din Polonia, care precedă rapoartele nunțiului.

DLXIX.

Praga, 1594, 12 April.

Ştirĭ *(avisi)* ale nunţiuluĭ Speziano, despre trecerea Tatarilor prin «Valachia».

. . . . Si hà nuova che Sinam-Bassà attende ad ingrossarsi gagliardamente da ogni banda et che ultimamente gli erano arrivati 1200 Tartari venuti per la Valacchia; et si crede che a quest' ‖ hora ne siano passati molte migliaia d'altri, delli Procopiensi 1).

Si sà che in Polonia era arrivato un chiaus a domandare passo per li Tartari et che se gli doveva dare audienza in Varsovia, et si spera che non otterrà cosa alcuna. . . . . .

(Ibid., fº 649 Vº.)

DLXX.

Praga, 1594, 12 April.

Nunţiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre acelaşĭ lucru şi despre scrisorĭ ale luĭ Sigismund Báthory către Papă.

. . . . Mando alcune lettere del medesimo principe [Sigismondo] per Nostro Signore et altre, inviatemi da Don Alessandro, le quali credo che saranno duplicate, come sono quelle, che hà inviate a me; alli VIIJ di marzo doveva 2) partire per la Valacchia. . . . . .

(Ibid., fº 170?)

DLXXI.

Praga, 1594, 13 April.

Nunţiul Speziano către don Alessandro Comuleo, despre planul de a trimete soldaţĭ imperialĭ în Moldova.

Hò avuto proposito in q[uesto?] di mandar buon numero di soldati in Moldavia . . . . . .

(Ibid., 9, fº 218.)

---

1) Din Perecop, Crimeia.

2) Comuleo: V. nº DLXVIII, p. 431.

DLXXII.

Nunțiul Speziano către Comuleo, despre amânarea trimeterei de trupe imperiale în Moldova. Praga, 1594, 13 April.

. . . . Ho tenuto proposito con questi signori che saria pur' bene || a non tardare di mandar' buon numero de soldati in Moldavia, secondo il ricordo di Vostra Signoria, mà, come le accennai con le mie passate, non si muoveranno quì se prima non sanno qualche cosa più certa di bene, che non si sà sino adesso, benchè se ne doveria sperar beuissimo, et tanto più hora che Vostra Signoria aiutarà il negotio con l'autorità di Sua Beatitudine. . . . . .

(*Ibid.*, 10, f° 176.)

DLXXIII.

Archiducele Ferdinand către Zellen am Kofl [1], ordonându-i a libera o armătură și un ceasornic, pe care Petru-Vodă voià să le trimeată în Italia. Ambras, 1594, 16 April.

Wir bevelhen dir hiemit gnediglich dass du die ihenigen Rüstung und Uhr, so Herr Peter Weyvoda aus der Walachey Anthonio Bruno [2] in Italien schickhen wöllen und du ime auf und volhalten sollest, — ime Weyvoda, oder wer dess wegen von ime Bevelch haben wurdet, alssbalden, zu Angesicht diss, ohne allen Entgelt, wider volgen lassest und zuestellest. An deme thuestu unnsern g[nedigen] und gefelligen Willen Geben den 16 April.

Relator: *Conte Fortunato* 3).

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Leopoldinum*, IX, 48.)

---

1) Numele acestuĭ personagiu se întâlnește aicĭ întâiașĭ dată.

2) V. pp. 342-3, nº CCCCLXXI.

3) De Modrusch.

DLXXIV.

Praga, 1594, 19 April, Nunțiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre puținul folos ce ar aduce o intervenție în favoarea lui Petru-Vodă.

. . . . Di quel Vaivoda di Moldavia che è in Bolzano non hò che aggiongere altro al già scritto, anzi, andando quì tuttavia avanti le speranze, che si hanno in quello che hora governa la Moldavia, che sono confermate anche da Don Alessandro [1]), credo che, se non occorre altro in contrario, sia più espediente di non ne trattar più, et sin hora posso dire a Vostra Signoria Illustrissima che niuno mi hà parlato in favore di questo che stà a Bolzano. . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI, 10, f° 183.)

DLXXV.

Praga, 1594, 25 April. Nunțiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre același lucru și ușurința cu care ar putea fugi Voevodul.

. . . . Ogni hora mi confermo più nel mio parere che non sia bene tentare cosa alcuna intorno a quel Vaivoda che stà in Bolzano, molto favorito da signori Venetiani, perchè crederei, che potria fare qualche motivo pregiudiciale, overamente che dispiaceria molto; et, quanto a me, non sò per che causa egli non si parta, se gli torna bene, poichè intendo che lo potria fare, non essendo talmente stretto, che non vadi attorno, et è così vicino alli confini ch' io mi persuado, che in dui dì ne usciria, sebene forse non potria portar seco li suoi denari, che intendo esser' molti; de quali hò anche inteso che ne hà mandato certa parte in Constantinopoli; finalmente, io vedo quì le persone così delicate et facili a pigliare sospetto, che mi dubitarei che pigliariano in mala parte ogni officio che se ne facesse, per circonspetto che fosse; pure, se a Vostra Signoria Illustrissima occorrerà altro, me lo comandi, che subito l' esseguirò. . . . . .

(Ibid., f° 189.)

---

1) Comuleo.

DLXXVI.

Nunțiul Speziano trimete știrĭ despre Tatarĭi din oastea luĭ Sinan-Pașa. Praga, 1594, 25 April.

. . . . Non si hà nuova alcuna che Sinam-Bassa s' ingrossi || sin' hora di gente, mà sì crede bene, che lo farà presto, quando si potrà stare in campagna; nè meno ci è nuova che i Tartari si siano mossi, sebene li dì passati se n'era parlato assai; solo alcuni pochi ne hà appresso di se Sinam, il quale con astutia li fà uscire in diversi luochi per Ungaria, acciò siano veduti et creduti essere molti, benchè veramente siano pochissimi [1]). . . . . .

(Ibid., f° 652 V°.)

DLXXVII.

Ordin al Camereĭ tirolese către vama din Grimb, pentru scutirea unor lucruri venite luĭ Petru-Vodă de la Veneția. Innsbruck, 1594, 27 April.

Camer an Zollsverwalter und Gegenschreiber zu Grimb [2]).

. . . . Was volgenndts ewer sonnderbar ubergebens Memorial, und, erstlich, den moldawischen Fürssten, betrifft, wellicher etliche Güetter von Venedig, und, seinem Fürgeb nach, zu seins Hauss Notturfft, durch Grimb füern lasst, und Ir der Wegen Beschaidts begerdt, ob Ir ime solliches unverzollt durch passiern lassen sollt oder nit, desswegen ist unnser Bevelch, das Ir das jhenig, was er durch füern lasst, jederzeit fleissig beschreibet, uns volgennts desselben alheer berichtet, — so wollen wir euch nachmaln, der Verzollung halben, Beschaidt darüber zuekhomen lassen . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Copialbücher*, F^{a} 94, *prima pars*, f° 194 V°.)

---

1) Cf. n° DLXIX, p. 431.

2) Grigno?

DXXVIII.

1594, Maiŭ-Decembre. Din «ziarele» luĭ Nicolae Gabelmann, despre un sol al luĭ Aron-Vodă la Împĕrat şi trecerea, prin trădare, a Tatarilor.

Nº 21. Diariolum Nic. Gabelmanni, mensium Maii, Iunii, Iulii, Augusti, Septembris, Octobris, Novembris et Decembris, Anno 1594. 1594. [sic].

(Uciderea conjuraţilor ardelenĭ de către Sigismund Báthory.) [1]

Haec habeo ex legato principis Muldaviae ultima Septembris adventantis *(sic)* Viennam. Nomen fuit Paulo Tornay, capitaneus generalis Muldaviae principis et legatus ad Imperatorem Rudolphum III. Tartaris transeuntibus [2], scripsit cancellarius [3] ad capitaneum in arce Hust, ut libere demitteret, quaxi princeps iussisset. Nam principis manum expresserat, addito sigillo quod secum habuit. Sic igitur factum est. Capitaneus, se litteris principis defendens: «Novi manum meum (?), sed se per reum me ignorare» [4].

. . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Hungarica,* 1594, *Nachtrag,* fº 4 şi urm.)

DXXIX.

Cracovia, 1594, 8 Maiŭ. Ioan de' Marini Poli către archiducele Ferdinand, despre procesul sĕŭ cu Petru-Vodă.

Serenissimo et Clementissimo Principi, Patrone mio collendissimo [sic].

Essendo che io son per sempre dedicato alla devotion e servitù della invitissima Casa de Austria, non sparignando la propria vita e sangue in servitio di quella, sì come i predecessori della mia patria sono stati *recolende memoriae Serenissimis regibus Aragonae et potentissimi Domo Austriac[ae],* però humilimente supplico a Vostra Altezza Serenissima, si degni, per sua solita e innata clemenza e iusticia, haver nela sua benignissima protectione la mia causa col Moldavo, acciò che io habbia fine de tanto chlara e giustissima causa, essendo già tanto strassiato, havendo haver in consientia, che è notorio e deciso da tanti iuris consulti di Italia e conosuto di iure di excelsio senato del Serenissimo duca di Mantua, come in forma autentica il mio procurator lo potrà mostrar. Sì che di novo supplico et imploro la iustitia dl Vostra Altezza Serenissima, come principe christiano e signor e patrone mio Clementissimo, acciochè Vostra Altezza

---

1) V. p. 298, nota 6.

2) Spre Ungaria, în ajutorul Turcilor.

3) Cancelariul era Wolfgang Kovácsoczy, unul dintre ceĭ ucişĭ. V. W. Bethlen, III, 205-6; cf. *ibid.,* 351 şi urm., 464-5, 477-8, 481 şi urm. Căpitanul era Gaşpar Kornis, *(ibid.,* 354-7.)

4) Tot acolo: «*Nº 20. Diarium Nicolai Gabelmanni mensis Maii, Iunii, Iulii, item dierum octavi, noni et decimi Septembris. Item a 27º Septembris usque ad octavum Novembris, anno 1594.* Sed insunt in his scriptis subinde quidam defectus». — Pentru Gabelmann, v. pp. 299 şi urm.

Serenissima habbia riguardo a me, che son e voglio esser, tanto che viverò, devotissimo servitor, come per effetto in suo tempo Vostra Altezza Serenissima vederà e tocarà con le sue mani la sinciera servitù mia, per la quale merito special gratia di Iustitia da Vostra Altezza Serenissima. Alla quale . . . Data *Cracoviae*, adì 8 di Magio 1594 [1].

Gioanni Marinni di Paully da Ragusa.

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

DLXXX.

Testamentul din Bozen al luĭ Petru Șchiopul: două versiunĭ, una greacă și una italiană. Bozen, 1594, 10 Maiŭ.

1594.

Ἐγὼ Ἰωάννης Πέτρος Βοϊβόνδας, ὅπου ἤμουν αὐθέντης τῆς Μπουγδανίας τὸν τόπον, μετὰ τούτον τὸ χαρτὶ τὸ ἐδικό μου μαρτυρῶ, πρῶτον τοῦ τετιμημένου καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἠγαπημένου βασιλέως χριστιανικοτάτου καὶ τοῦ μεγάλου ἀρχιδούκα Φερδινάντου, καὶ εἰς ὅλον τὸν τόπον τῆς αὐθεντίας σου καὶ εἰς ἄρχοντες καὶ εἰς κρήτυδες πάλαι μαρτυροῦμεν μὲ τούτην τὴν γραφὴν τὴν ἐδικήν μου, τὴν ὁποῖαν τὴν ἔγραφα μὲ τὸ χείρι μου: ὅταν ἤμουν εἰς τὸ κάστρον τὸ Τούλμη [2] τοῦ βασιλέως τοῦ χριστιανικωτάτου, ἔτος 1592, ἀσθένησαν καὶ ἔκραξαν τὴν θυγατέρα τὴν ἐδικήν μου καὶ τὸν γαμβρό μου καὶ ἕνα μου ἀνεψιὸν ἀπὸ τὴν ἀδελφήν μου, ὀνόματι Γεώργιον Χάτμ[αν]ον, καὶ τοὺς ἐπαρακάλεσα νὰ ἔχουν λύπησιν εἰς τὸν υἱόν μου, κατόπιν ἄπο 'μένα νὰ ἔχουν νὰ τὸ ἀποβλέπουν, καὶ τοὺς ἔδωκα μήαν γραφὴν νὰ εἶναι ἐξουσιασταὶ εἰς τὰ πάντα ὅλα: πρῶτον ἕνα χαρτὴ ὅπου ἔδωκα τῆς θυγατέρας τῆς ἐδικῆς μου. ἂν καθήσι μὲ τὸν Στέφανον Βοϊβόνδα, νὰ ἔχῃ νὰ τὴν ἀποβλέπῃν ἀπὸ λόγου του· εἰ δὲ καὶ ἂν δὲν θελήσι νὰ καθήσῃ μὲ τοῦ λόγου του, νὰ μὴν τῆς δώσῃ οὐδὲ τίποτες. Πάλιν, πρότον ἡ θυγατέρα μου καὶ ὁ γαμπρός μου ἐδιάβισαν καὶ πάλιν ἀπὸ κόντου μου· μὲ δίχως τὸ θέλημά μου, εὔγαλαν χαρτὶ δίχως τὴν βουλὴν τὴν ἐδικήν μου, καὶ ἐδιάβησαν· καὶ εἴτιν καὶ ἂν ἦτον

1594.

Io Giovanni Pietro Voevoda, che già fui Signore nel luoco di Bogdania, con la presente mia scrittura testifico principalmente all' honorando e da Dio diletto Imperator christianissimo et al gran arciduca Ferdinando et ad ogni luoco del suo imperio, et a gentil' huomini et a giudici di nuovo testifico con questa mia scrittura scritta di mia mano come che, quando mi trovavo nella città di Tulme, del christianissimo rè, nel 1592, m'ammalai e chiamai la mia figliuola et il mio genero et uno mio nepote dalla mia sorella, chiamato Georgio Chatmano, e li pregai si contentassero d' haver compassione al mio figliuolo e che doppo la morte mia ne prendessero la sua cura, e diedi a loro una mia scrittura acciò n' havessero auttorità in tutto quello mi trovavo havere: primieramente, uno scritto che hò dato alla mia figliuola, se ella s' havesse contentato di viver insieme con Stefano Voevoda, che egli l' havesse a governar e proveder dal suo, e, caso che non havesse voluto viver seco insieme e starsene con lui, che non le habbia da dar cosa alcuna. Poi, primieramente, la sudetta mia figliuola et il mio genero si partirono da me senza il voler mio, hanno

---

1) V. Hurmuzaki, III[1], 134-5, nº CXVIII și rapoartele imperiale din 1589, în *Apendice*.

2) Tulln.

εἰς τὸ χεῖρι τὸ ἐδικόν τοις τῆς ντόμνας τῆς ἐδικῆς μου τριάντα χρόνους, ὅπου ἦτον μαζή μου, μὲ δίχως ἐκεῖνα καὶ ὀκτὼ χηλιάδες κόκινα φλουριὰ, ἐπῆραν τά, καὶ ἄλλα ἐμέρισαν μὲ τὸν ἀδελφόν του, καὶ ἄλλα μου ἤφερε, μὰ τὰ περισώτερα ἀπόμειναν εἰς τὸ χεῖρι τὸ ἐδικόν τοις, καὶ ἐγὼ ὅλην τὴν προῖκα τῆς θυγατρός μου τῆς τὴν ἔδωκα ὅλαν: πέντε φορτόματα ἄσπρων διὰ ἕνα σπήτη καὶ διὰ ἕνα περίβολον, παράνουν ἀπὸ τὴν προῖκα τὴν ἐδικήν της, καὶ ἀκόμη καὶ ἄλλα περισώτερα δίο χιλιάδες φλορία χρυσᾶ· ἀκόμη καὶ ἄλλαις διακοσίαις χιλιάδες ἄσπρων: ἕνα ζεύγαρι βραχιόνια, μὲ τζόγιες ἀκριβές. Τῶρα μαρτυρῶ μὲ τοῦτον τὸ χαρτὶ τὸ ἐδικό μου, νὰ μὴν δὲν ἔχῃ μηδὲ κἀμία δουλήα εἰς τὸ σπήτι τὸ ἐδικό μου καὶ εἰς τὸ παιδὶ τὸ ἐδικό μου. Τὸ δεύτερον καὶ ὁ Χάτμανος ὁ Γεώργιος καὶ ἐκεῖνος ἐδιάβη χωρὶς τὸ θέλημα τὸ ἐδικό μου, καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην μου δὲν ἐστάθη εἰς τὸν λόγον του, καὶ ἐμίσευσε· καὶ ἂν θέλι ἐλθῆ ὕστερα καὶ θέλῃ εἰπεῖν νὰ δείξῃ τὸ χαρτὶ τὸ ἐδικό μου, καὶ ἐκεῖνος καὶ ἡ θυγατέρα μου νὰ μὴν εἶναι εἰς κἀνένα λογαριασμὸν τὰ χαρτία τοις, διὰ τί με ἐπιβουλεύθησαν καὶ δὲν ἐστάθησαν εἰς τὸν λόγον τοις ἢ εἰς τὴν στενοχωρίαν τὴν ἐδικήν μου, κατὰ πῶς δὲν πρέπει νὰ 'φίσουν καὶ νὰ παρατιθοῦν τὸν πατέραν τοις εἰς καιρὸν ἀνάγκης, τοῖς ὁποίοις τοὶς ἔβαλα νὰ κιβερνοῦν. Τῶρα τὸ παιδὶ τὸ ἐδικό μου, εἰς τοῦτον τὸ ἔτος 1594, νὰ εἶναι δινατὸν νὰ κρατῇ τὸ παιδὶ μου, εἴτι ἄρα καὶ ἂν ἔχομεν, τὰ πάντα. Πάλιν τῶρα μαρτυρῶ, μὲ τὴν ἀλήθειαν, εἴ τι βίος καὶ ἂν ἦτον ἐδικός μου, ὅλος ἐξοδιάστη, κατὰ πῶς τὸ μαρτυρεῖ ἕνα κατάστιχον ἐδικόν μου, κατ' ὄνομα γεγραμένα ὅλα· καὶ πάλιν εἴ τι ἔχο τῶρα, πολὺν ὀλίγον (εἰ ἐκεῖνος, *ziers*), θέλεις ἐκεῖνος, θέλεις μὲ ὁμολογίαις, ὅπου εἶναι γεγραμμέναις μὲ τὸ ὄνομα τὸ ἐδικό μου, αὐτὰ ὅλα εἶναι τοῦ Στεφάνου Βοϊβόνδα, νὰ τὸ ἰξεύρετε, διὰ τί ἦτον αὐθέντις εἰς τὸν τόπον τῆς Μπουγδανίας, ὅπου τὸν ἔδωκεν τὸ φλάμπουραν ὁ σουλτὰν Μουράτης [1]) καὶ εἶχε τὴν αὐθεντίαν πέντε χρόνους, ὡς καθῶς τὰ ἰξεύρει ὁ κόσμος ὅλος. Τῶρα ἔβαλα τὴν βούλα τὴν ἐδικήν μου, καὶ ἐγὼ ἔγραψα τοῦτο τὸ χαρτὶ μὲ τὸ χεῖρι ἐδικό μου, νὰ τὸ ἰξεύρετε.

Ἰωάννης Πέτρος Βοϊβόνδας.

ottenuto scritto di licenza senza il mio conseglio, e si partirono; e, tutto quello si trovava nelle loro mani della mia Domna, per spatio di trenta anni che si trovava meco, et oltre di ciò etiamdio otto mille cechini d' oro, li hanno tolti; et altri spartirono trà se col suo fratello, et altri mi portò, ma la maggior parte restorono nelle loro mani; et io hò dato tutta la dote alla mia figliuola, intiera: cinque somme d' aspri, e di più una casa et un' horto fuori della sua dote; et, oltre di ciò, altri dua mille cechini d' oro; di più ancora altri ducento mille aspri; uno paro di manigni con zogie, di gran valuta. Hora testifico con la presente mia scrittura che non si debba impazar per conto nessuno nella mia casa, nè nel mio figliuolo. Secondariamente, e Georgio Chatmano, et egli si partì senza la mia volontà, e nella necessità mia non si fermò stabile nella sua parola, e si partì; e, se doppo verrà, e dirà di voler mostrar la mia lettera, che non s'habbia da metter in nessun conto, nè egli, nè la mia figliuola, quanto alle sue scritture; perchè me hanno tradito e non si fermarono nelle sue parole, nelle mie stretezze, come non doveano lasciar et abbandonar il loro padre in tempo di necessità, li quali haveva posto a governare. Hora il mio figliuolo, in quest' anno del 1594, che detto mio figliuolo possa tener tutto quello si troviamo aver. Di nuovo, al presente testifico con la verità, qualunque facoltà che (fur, *ziers*) era mia, tutta si spese, sì come ne rende testimonianza una mia scrittura che hà a nome per nome scritto ogni cosa; et hora tutto quello che hà, o molto o puoco che sia, od egli, o per scritture di confessioni scritte co'l mio nome, tutto questo è di Stefano Voevoda, acciò sappiate, perchè era signore in Bogdania, che gli havea dato l'insegna sultan Murati et have(a) la signoria cinque anni, sì come tutt' il mondo il sà. Hora hò posto il mio sigillo, et io hò scritto questa scrittura con la mia mano, acciò lo sappiate.

Gio. Pietro Voevoda.

1) Murad al IIIten. V. prefata.

† Ἐγὼ ἱερομόναχος καὶ ἐφημέριος τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τῶν Γραικῶν [1]), Διονύσιος ἔγραψα τὸ παρὸν ἰδιοχείρος, καθὼς τὸ ἐμεταγλώττησεν ὁ εὐλαβέστατος πὰπ κὺρ Ἀδάμος ὁ Κύπριος, ἀπὸ ἄλλον γράμμα, ὅπου ἦτον γεγραμμένον μὲ γράμματα καὶ μὲ γλῶσσαν μπουγδανικήν, παρόντος τοῦ πανιερωτάτου ἡμῶν αὐθέντη καὶ δεσπότου μητροπολήτου Φιλαδελφίας [2]) καὶ τοῦ κυρίου Σγουρομάλι τοῦ Παλαιολόγου [3]).

† Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης
Φιλαδελφείας, Γαβριήλ.

Io gieromonacco et officiatore del gran martire Georgio d'i Greci, Dionisio, hò scritto la presente scrittura con la propria mia mano, sicome l'hà interpretata il molto reverendo padre Adamo Ciprioto, da un' altra scrittura che era scritta con lettere e con lingua bogdana, in presentia del reverendissimo nostro signor metropolita di Filadelfia e del signor Sguromali Paleologo.

L' humil metropolita di Filadelfia,
Gabriele.

(Bibl. Ac. Rom., *Actele lui Petru-Schiopul.*)

DLXXXI.

Alte două versiuní italiene ale testamentuluĭ din Bozen al luĭ Petru-Vodă.

Bozen, 1594, 10 Maiŭ.

1594. Translation dës jungen Testämenthen, in Mäyen Anno 94, zu Betzen, aufgericht.

Io Pietro Vaivoda, già prencipe della Moldavia, con la presente scrittura, fatta di mia mano propria, a permissione dell' omnipotente Iddio, di Sua Maiestà Cesarea, del potentissimo arciduca Ferdinando, di tutt' il suo paese, de' suoi signori paesani et sue leggi, confesso che, send'io amallato nella città imperiale et christiana di Tulna, l'anno 1592, feci chiamare mia figliuola, mio genero, et mio nipote, figliuolo di mia sorella, detto Georgio Atmano, qual ellessi, che dopò la mia morte fusse fido governatore di mio figliuolo, onde li diedi una carta generale sopra tutto il mio poter et haver, et a mia figliuola diedi un scritto ch'essa volesse star con mio figliuolo Steffano Bada, fusse in obligo di farlo governare fedelmente; ma, se mio figliuolo non volesse star con essa, che in questo caso lei non havesse da dimandar cosa veruna. Hor, mia figliuola et mio genero si sono partiti senza mia licenza et presaputa, et hanno impetrato un passaporto, con il quale se

Io Giovanni Pietro Vaivoda, già prencipe della Moldavia, confesso prima con questa scrittura l' amor dell' Imperator et del gran arciduca Ferdinando, con tutto il suo Dominio, et li soprascritti baroni et giudici; la qual hò scritta de mia mano: quando fui in Tuln, città del christianissimo Imperator, nel 1592, io mi sentì mal, et me amalai, feci chiamar mia figliuola, mio genero, et mio nepote, figliuolo de mia sorella, nominato Giorgio Atman, et sopregato loro che, doppo la mia morte, egli sia fedele a mio figliuolo et che, doppo di me, egli sia il suo fidel tuttore, et per questo gli hò datto carta di procura sopra tutto il mio havere: et prima una obligatione per mia figliuola, s'ella starà con mio figliuol Steffano Vaivoda, ch'essa sii spesata da lui, et, se non vorrà star con lui, non se gli debbe dar niente. Ma mia figliuola e mio genero si sono partiti, et anda(n)ti via senza mia saputa, et sopra questo sono andati via; et hanno portato con loro tutto quello, che io hò datto in 30 anni alla mia consorte, oltra li dugati 8.000 d'oro; una parte de quali ne hà datto anco parte a suoi fratelli; una parte m' hà portato, la maggior parte è

1) San-Giorgio dei Greci, biserica grecească din Veneţia, unde e îngropat şi Zotu Ţigară.

2) Gavriil Severos. V. Crusius, *Turco-Graecia*, 206-7, 275, 522-3, 525-6, 533-4.

3) V. *An. Acad. Rom.*, sec. a 2ª, secţ. ist., XVIII, 100 şi scrisorile greceşti din 1594, ce urmează.

sono andati via, portando con se tutto ciò ch' io haveva dato in 30 anni a mia moglie di felice memoria, madre di detta mia figliuola, salvo li otto mila ducati d'oro, ch'egli ricevette, de' quali ne diede anco parte a suo fratello, salvando per se tutt' il restante, havendomi portato quà certi miei puochi dannari, et gl' altri molti tenutosi; onde hò lasciato a mia figliuola per dote cinque some d'aspri et dua mille ducati d'oro, per comprar una casa et un' horto, et un paro di manini di valuta di ducento milla aspri, che vi sono due some di dennari. Hor, con la presente mia scrittura, dichiaro che Giorgio Atman sudetto non hà più che fare in cosa veruna con la mia casa, facoltà et mio figliuolo, perchè ancor egli s'è partito senza mia presaputa et licenza, non havendomi osservato la sua promessa, nè adempito il mio commandamento. Et voglio che, ritornando egli et mia figliuola con la carta che li feci, non sia più data loro fede a modo alcuno, perchè m' hanno ingannato, mancando della loro promessa et partendosi da me con propria authorità, ma contra il dovere, abbandonando loro padre et signore. Et, quanto appartien al governo di mio figliuolo e della sua facoltà et havere, ch'io debbo lor del 1594 ellegere, confesso di certa scienza haver speso tutto quello, che nel' libretto vi si contiene. Onde tutto il restante, che doppo mia morte lascierò, sia in crediti, overo in altro modo, voglio sii tutto di mio figliuolo Steffano Boda, al quale tutto pertiene, perch' egli è stato prencipe della Moldavia, posto a quel governo per cinque anni da sultan Amurat, come da tutt' il paese ben vien saputo, et, in fede della verità, hò posto quì sotto il mio sigillo, et hò scritto le presenti di mia mano propria [1]).

Giovanni Pietro Vaivoda
(Sigillo.)

restato in ma[n] loro; et hò datto tutta la dotte a mia figliuola: cinque somme d' asperi per una casa et un giardino, oltre la dotte sua; de sopra, più un paio de manini preciosi, montano due some d'aspri. Adesso più testifico con questa scrittura mia, che no habbiano che fare con casa mia et con mio figliuolo. Secondariamente, Georgio Attman, del quale hò detto di sopra, anco lui è andato via senza mia licentia et saputa, et non hà osservato la sua promessa et il mio comandamento, ma è partito; s'egli tornasse, et che lui dicesse, et anco mostrasse la mia lettera dattagli a lui et a mia figliuola, non si debba portar fede a detta lettera, perchè s' hanno ribellato, et non hanno osservato le loro parole, ma si sono partiti di propria volontà, la qual cosa non gli conveniva: me, come suo padre essignor, abbandonare. Voglio quello che hò messo a guardar mio figliuolo nell' anno 1594, che habbia auttorità di tenir mio figliuolo et tutti li suoi beni et faccoltà. Adesso confesso con vera mente, che hò consumato tutto il mio, come si troverà, che è notato sul libro; ma tutto quello che hà, o pocco, o molto, overamente appresso di se, overamente in recevute de debiti, sebene sono fatte sopra il mio nome, adheriscono tutti a mio figliuolo Steffano Vaivoda, perchè si sà che egli è stato prencipe di Moldavia, il qual principato sultan Amurat gli hà concesso, ch' egli all' hora era de cinque anni; la qual cosa lo sà tutto il mondo. Et, per fide della verità, hò bollato questa mia col mio bollo, et scritta de mia man propria.

De Steffano Vaivoda.

Giovanni Pietro Vaivoda.
(Copie.)

(Pe V°: «Traduttion del signor Bruni. Dise Translation däs jungsten Testamendts ist gerechter alls die andre und dem Original fast gleich [2]).»)

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Leopoldinum*, IX, 48.)

---

1) V. mai sus, pp. 250-2, col. 2 şi p. 252, nota 1.

2) Observaţia e îndreptăţită, multe locuri fiind mai inteligibile în această traducere.

DLXXXII.

Traducere germană a cedulelor testamentare ale lui Petru Șchiopul. Bozen, 1594, 10 Maiŭ.

Verzaichnus der Testämenter so man gefunden hath.

† Erstlichen, soll man seines Suns Priester und Schuelmaister, dem Deodosio [1]), gäben Geldt-Tuggatten [30].

Wen er wëckh wöll von seinem Sun, so mëg er woll verth; wöll er aber pleiben, so soll er sein Besolldung wie zuvor haben.

Dem Ertzpischoff [2]) soll man gëben 50 Gelldt-Tuggatten und ain gueths Tuech zu einem Khlaidt, darinth *(sic)* soll er abgefërtigt sein und vorth ziechen. Jedoch sein Speis-Geldt soll ime auch pis auf sein Abraisen bezallth werden †.

(Sovil in ainer Zëttl.)

Dan soll man dem ainaugigen Khriechen, Stansoll [3]), geben 30 hungerisch Tuggatten und 2 tuechene Khlaider, und fur sein Techter ain seidens Khlaidt; darmith soll er abgefërtigt sein und hinziechen, wo er will.

(So vill in der andern Zöttl.)

Dan so soll man der Junckfrawen so Mutta [4]) heist und dem jungen Fursten diendt, gäben 100 unngerische Tuggatten, die soll auch hinfuren pey ime verpleiben; doch im khein Schaden thuen, will sy uber Alles die Schlissel hath; und, wan sy heyratten wöll, mäg sy es auch thuen; hab hiemith Erlaubnus.

Der allten spanischen Sclava [5]), soll man gëben 20 Geldttuggatten; soll vorth zu ziechen Erlaubnus haben, und ime verzeichen; auch nicht fribell *(sic)* haben.

Der rechten Stimin, so nicht röden khan [6]), soll man 20 Geldt-Tuggatten gëben; die soll in ire Landt ziechen, oder sunst wohin sy wëll.

(Dise Pesten seindt wider in einer sundern Zëttl geschriben.)

* Verrer, vermeldt er Furst, er bekhenn hiemith seiner Zungen, soll auch gar unverenderth pleiben: dass alle seine Dienner, so im diendt haben, die nicht leibaigen oder erkhaufft sein, mögen forthziechen oder pey seinem Sun pleiben, wie es innen gefalth; und jedem soll man gëben 12 Geldt-Tuggatten und ain wullens Khlaidt oder darfur 3 Tuggatten. Aber seines Suns Hofmaister, der Mustätzo [7]), soll pleiben; die erkhaufften Khnecht auch; und, weill er inn allen verzigen hab, sollen sy in auch verzeichen und nichts feibl *(sic!)* haben.

Verrer, sagt er, wen er sterb, wie in der Ertzpischoff und der ander Prister, Deodosio, seiner arm Sell zu Haill diennen, allso soll man sy besolden und abfërtigen.

(Auf der Zëttl steth zu obrist geschriben: Nach meinem Tott soll mein Sun dis eröffnen und lösen *.)

(Verrer, in ainer wider sundern Zëttl und Schrifft vermeldt er, Anfangs, er bericht menigelich, sein und andere Leith, mith seiner Zungen, sein Vermügen, was er verlassen und gehabth hab.)

Nach Erschaffung der Weldt, von Adam heer, in 7102 Jar [8]), am 10 May, da hab ich alles aufgeschriben, was ich hab: 8.000 Tausendt Tuggatten in Goldt hab ich;

1) Tudose Barbovschi.
2) Mitropolitul Gheorghe Movilă.
3) Stanciu.
4) Muta.
5) *Schiava*, it.
6) Muta, «care nu poate vorbi», spre deosebire de servitoarea cu acest nume.
7) Musteață.
8) 1594 de la Chr.

Khlaider und Rauchs-Gefill 2 oder 3 Thruchen foll, und ain Menig Edl-Gestein verfast in Geldt, und Perlwerckh; ain Säbll und ain Tollich, und uber das noch ettlichs Edl-Gestain, aber nicht gar vill; sunst hab ich hunderth Tausendt Taller paar Geldt, auch ettlichs Edl-Gestein, in Pollen und Teutschlandt verzörth, wie ichs dan alles von Werth zu Werth aufgeschriben, und in Registern noch zu befinden sein wirth; alls dan wirth mans sächen und glauben.

Was aber sunst vorhanden an Geldt, Edlgestein, Schulden pey anderen Leitten, wo das ist, sambth 8.000 Tuggatten, so von däs Stëffan-Wodä, meines Suns, Muetter [1] heer khom, sambth dem Edlgestain, das auch von ier heer khumbth, geherth alles meinem Sun Stöffan Wodä zue; dan er heths in seinem Furstenthumb gewungen; das weis menigelichen woll.

Dan mein Tochter, die Fraw Maria, betrëffendt, die hab ich in Allen abgefertigt, zu ierer Verheirattung, wie der Heyraths-Prief ausweist, von dem Haus und Gartten, und hab ier noch meer gäben, alss ier Prief ausweist, ain Par Armb-Pëntl, und zwey Mall hunderth Tausendt Asperl khaufft, die sy auch werth gewösen, und in Geldt 2.000 Tuggatten; dass alles hab ich im noch zu Uberflus gäben, wie ichs mith seinem Schreiben zu beweisen hab; weitter hath sy an meinem Sun Steffan-Wodä nichts zu begeren. Und, wen sy mein trachten, oder ier Man, der Sottä [2], weitter ettwas an meinem Sun begeren werden, solls innen vor Gott nith verzigen werden. Und, ob undter meinen Leitten, die mein Preth und Saltz gässen haben, ainer oder meer sich an mein Tochter, Fraw Maria, oder ierem Man, dem Sotta, hengen und mith innen haltten, mein Sun verfellgen wurden, dennen solls und wirths Gott auch nicht verzaichen [3].

Wan aber mein Tochter Maria und ier Man mein Sun nicht verachten und verfollgen, sunder in briederlich und schwësterlich Lieb hallten, und allso mith im lëben werden, wie es Geschwistrigten gepirth, und ich mith meinem Geschwistrigten than hab [4], so wirts im es Gott belonen und vergeldten. Das ist mein vätterlich Undterweisung.

Und, were nicht glauben wollth, wass mein Vermigen und Verzören sey, der mag uber die Register geen; darin ist mith Namen aufgeschriben, wo ichs verzörth und ausgäben hab [5].

(Pe V°: «Ist den 10 May dis 94-ten Jars geschriben worden, alls er sich Anfangs schwach befunden.»)

(Ibid., I.)

---

1) Maria Amirali din Rodos. V. maĭ departe.

2) Zota.

3) Pentru zestrea Domniței Maria, v. testamentul însuși, pe pp. 437-40.

4) Asupra fraților și surorilor lui Petru, v. *Anal. Acad. Rom.*, ser. a 2ª, secț. ist., XVIII, p. 2 și urm.

5) Locul cuprins între † † va fi dat la *Apendice*, în românește; cel închis între steluțe urmează, aici, tot în românește. — Pentru oamenii de casă ai lui Petru, v. raportul lui von Kühbach, publicat mai sus, supt nº CCCCLXXXIV, pp. 350 și urm. și mai departe, nº DXCVI.

DLXXXIII.

Una din cedulele testamentare ale luĭ Petru-Vodă, în original. Bozen, 1594, 10 Maiŭ.

† Las aceasta cu limbe mele: Sulugele ce ne sulugit, se duca sinatos undu-i voia lor; cari de buni voia, se rѣmena; Mustaţ şi altul; ferь de robi; acelorь se da ōniia 12 galbin roş şi cheti ōn postav, sav 3 galbin roş panturu postav; şi se ne iarta. Sicheriset *(sic)* ai 7102, Mai 10.

La Viledica şi la Dascal, cum vor sului panturu sufletu mei, aşa se da lor chelciuc [1]).

(Pe V^{a}:) Aceasta dupe marte meme *(sic)* se cetescu.

(În sens invers:) † Aceasta se cetescu Ştifan-Voda.

Dass trifft die Diener alle und die zwei geistlichen Herren an [2]).

(Bibl. Ac. Rom., *Actele luĭ Petru Şchiopul.)*

DLXXXIV.

Petru-Vodă către archiducele Ferdinand, despre cearta sa cu Ragusaniĭ şi dorinţa ce are de a merge la Papă. Bozen, 1594, 11 Maiŭ.

Durchleuchtigister Ertzhertzog, gnedigister Furst unnd Herr,

Eur Fürstlichen Durchlaucht sein meine gar unnderthenigste treue Dienst mit pestem meinem Vermigen jeder Zeit peraicht. Eur Fürstlichen Durchlaucht gibe ich unnderthenigelich zu [v]ernemben wass mein Begehrn ist von Wegen der Raugusehr, die mich haben 9 Monatlang herumbgefuerdt, von ainem Rechten zu dem Andern und von ainer Statt zu der Andern, gleich wie einen Strass-Rauben; und ich pin innen nihts schuldtig gewesen; wehr aber Furst in der Molthau ist, derselbig rehten mit inen, wass Ainer dem Andern schuldig ist. Widerumben aber, gnedigister Furst und Herr, wen ein Furst des Landt verlest, so ist es nit der Prauch das der selbig der das Landt verlassen hat, soll die Schulten pezallen; das waiss jedermeghlich woll, wie es auh des Landts Prauch ist.

Widerumben, so hat mih Eur Fürstliche Durchlaucht fuer die hochlebliche Regierung gewisen, das wier mit einander rechten sollen; so haben wier 9 Monat mit einander gerechtnet, und die Regierung hat meinem Widersacher verschafft, das sie mier sollten den Uncosten petzallen. Eur Fürstliche Durchlaucht khan erachten das ich in sollicher Zeit vill verzerdt hab: nit allein di Czerung, sondern sie haben mier vill Schandtworth zuegelegt.

Jetzt aber, gnedigister, hochgeborner Furst, hab ich vernomben, das sie, die Raugusehrn, mih mit dem Uncosten wolten aufziehen und nit bezallen thain.

Zum Dritten, hab ich vernomben, das der Johann Marin Pauly sein in die Mol-

---

1) Bielşug.

2) V. nr precedent, locul cuprins între steluţe. — Acolo şi identificarea persoanelor.

thau gezogen, zu dem, der jetz das Landt besiczen thuet, und gibt in dem Landt fuer, wie das ich pin in Euer Fürstlichen Durchlaucht Landt auf gehalten worden, und beriembts sih wie er mier vill Schandt hab in Euer Fürstlichen Durchlaucht Landt (hab) auf than. Euer Fürstlichen Durchlaucht thue ich zu wissen, das dise Leit nit allein mich also in dem Maul herumb thragen, sondern auch Euer Fürstliche Durchlaucht des gleichen. Wass in disem Landt geschehn thuet, es ist ein grosses Wunder in der Molthau, wanss sies hern werden: ein Sah das in die Molthau gehern thuet, das soll in Euer Fürstlichen Durchlaucht Landt (soll) verrichtet werden; sie wehrn (sie wehrn) vermainen, Euer Fürstliche Durchlaucht die sein etwo sonst nit mit miehr zu friten. Ich due Euer Fürstlichen Durchlaucht zu wissen, wie ich auss dem Landt verraist bin, ist schon drey Jar lang, da haben sich drey Fursten verendert: Ainer in der Molthau, die Zwen in der Wallachey; und dise drey Personen hat khainer khain Schuldtner derffen zallen; sonndern, da der das Landt annimbt, der muess auch die Gelter bezallen thain, wie es, von Anfang, des Landts Prauch ist, und noch.

Darumb pit ich Euer Fürstliche Durchlaucht, die wellen mich gnedig vernemben: dise Raugusehrn, die wissen woll, was des Landts Prauch ist; wen ich inen mehr etwass schuldtig verpliben wehr, so wuerden sich woll in die Molthau gezogen sein, wie andere Schuldtner gethan haben; aber Euer Fürstliche Durchlaucht die sollen mier glauben, das dise Leit sein auf genomben worden von dem Fursten der jetz das Landt besiczen thuet, und sie zehrn in seiner Zehrung; den warumb, der selbig Furst der thuet sich vor miehr und vor Andern furchten; darumb ziehen sich mih in Euer Fürstlichen Durchlaucht Landt hin und herr, damit ich nicht wurden den Andern verdrungen, — den sie raisen nit von Wegen der Schuldten halben herumb. Wier haben in disem Landt niem(n)andt den Gott und Euer Fürstliche Durchlaucht; wier sein ellent, frembte Leit, die der Sprachen nit erfahr sein; so khenen wir auh die Leit nit, sonder ziehen gleich herumb allss Plindte.

Euer Fürstliche Durchlaucht die khinen erachten, wass Ursach ich auss dem Landt verraist pin; das hab ich Eur Fürstlichen Durchlaucht offtermalls anzaigt: ob ichs gehrn gethan hab oder nit, wie es auch alle die Fursten von Österreich woll wissen; warumb aber ichss verlassen hab, da hab ich grosse Anstes[1]) gehabt mit Khrieg und v. *(sic)* andern Sachen halben.

Gnedigister Furst und Herr. Wie ich auss dem Landt verraist pin, hab ich, Gott waiss, vermaindt, mich in die Christenhait begeben, wen ich möcht mit Rue sein. Wo aber nit, so hab ich Wilns gehabt zu Ir Pabstlich Heiligkhaidt zue ziehen, den wier haben auch unsers Glaubens ald[a]. Aber es ist drey Jar das wier also herumb ziehen durch das gantze Lanndt, das dem Hauss Österreich zuegeherdt, uber all mit Fridt und Rue durh zue zogn, unnd nindtert khain Anstes gehabt.

Und alle die Fursten von Hauss Österreich, die sein alle gethreue, frumbe, g. *(sic)* und gotsfurchtige Fursten. Der almechtig Gott der wolle sie alle vor allen Unclickh erredten und welle dem Hauss Össterreich die Guet und Sterckh verleihen wider irem Feindt; den wier pitten auch Gott das er inen den Sig verlihen welle. Amen.

Den ich waiss, gnedigister Herr, wer vor meiner und nah meiner in das Hauss Österreich khumben ist, der ist alle Zeit mit Fridt widerunben durchzogen.

Es ist jetz drey Jar, das ich also herumb ziehen thue; so habn wier khain Ordt, das wier unss ernehr khundte. Wass ich hab ein wenig Zerung bey mier gehabt (hab), das get auch gahr schon da hin, — wie ichs hab auh offt Euer Fürstlichen Durchlaucht (hab) anzaigt, das ich in zwayen Chlestern etwass wengig hab ligen; aber die selbigen Leit, die wellen mier nichts ervolgen lassen, den sie haben geherdt, ich sey in Euer Fürstlichen Durchlaucht Landt auf gehalten worden. Euer Fürstliche Durchlaucht kinen erachten, wen ich heit oder morgen, ich und mein Son, zu einem Pettler werden,

---

1) *Angst.*

wass will Euer Fürstliche Durchlaucht mit michr anfangen undt wass wir ich darnach in Euer Fürstlichen Durchlaucht Landt nutz sein.

Widerumben, so khan man den Leiten das Maull nit verspern, das sie haben Euer Fürstlichen Durchlaucht furgeben, ich hab so gross Gelt und Guet, hab zu unnethig und bey miehr. Euer Fürstliche Durchlaucht die wellen denen nit Glauben geben; den warumb, ein Furst, der in des Dirckhen Hendt, der khan nit vill erspahren.

Widerumben, so gibt man Euer Fürstlichen Durchlaucht fuer, wan ich auss Euer Fürstlichen Durchlaucht Landt ziehn thet, so wierdte ich zum Dirckhen ziehen; aber Euer Fürstliche Durchlaucht wellen denen die mih also hindter Ruckhs angeben nit glauben. Aber, man hat mier das Furstenthumb woll wider geben gehabt, so hab ichs Euer Fürstlichen Durchlaucht angemelt und der selbigen Rath pflegt, aber man hat miers widerumben genomben und hats einem Andern geben, der nit mein gueter Freundt ist [1].

Detz aber ist mein unnderthenigs hochvleissig Bitten an Euer Fürstliche Durchlaucht, die wellen mier gnedtigist erlauben, doch mit Euer Fürstlichen Durchlaucht Willen und Wissen, zu Ir Bapstlich Heilligkhaidt, das derselbigen Fiess khissen khine und Ablass von ime empfangen thue; den Ir Pabstlich Heilligkhaidt die haben mier offter Mall zuegeschriben, und hat auh Ir Khaiserlichen Majestät Rat auh meinet halben zuegeschriben. Des selbig Schreiben das ist noch pey mier [2]; Ich hab Ir Pabstlich Heilligkhaidt nie khain Andtwordt darauf geben, den ich hab vermeindt, ich sey in Euer Fürstlichen Durchlaucht Landt frey zu ziehen hin weckh, wen ich will.

Zum Andern, so möchte ich, woss ich bey den Leiten hab, etwan selber ein pringen, wen sie mich sehen, damit auch heit oder morgen mein Son auh nit zu einem Pettler wuerdt.

Wen Euer Fürstliche Durchlaucht vermainen, mich ausserhalb Ir Khaiserlichen Majestät Will und Wissen mich nit wellen weckh lassen, so waiss ich das Euer Fürstliche Durchlaucht Ir Khaiserlichen Majestät Vatter [3] sein; wass mier Euer Fürstliche Durchlaucht zu Gnaden thain wellen, das selbig ist auch pey Ir Khaiserlichen Majestät auch gethan.

Widerumben, gib ich Euer Fürstlichen Durchlaucht zu vernemben, das ich in langer Zeit herr khranckh pin und khan Euer Fürstlichen Durchlaucht alle mein Nott nit schreiben, aber Euer Fürstliche Durchlaucht die sein ein hochverstendtiger Fuerst. Euer Fürstliche Durchlaucht, die wellen unss arme fremdt Leit auh erher(n)en thain, den wier haben sonst niemandt den Gott und Euer Fürstliche Durchlaucht. Und thue mich Euer Fürstlichen Durchlaucht zu Gnaden bevelch. Den 11 Tag May [4].

(Iscălitura cu cirilice.)

Betterus Weybotta,
Fursst auss der Molthau.

(Anexată și copie.)

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

1) V. nº DLVIII, pp. 420 și urm.; nº DXIX, pp. 373-4. E vorba de Aron saŭ de Mihaĭ-Vodă? Probabil de cel d'intăiŭ.

2) V. p. 430, nº DLXVI. Scrisoarea însăși a papei nu se află în fondurile ce am cercetat.

3) În realitate, vĕr,

4) Archivele imperiale din Viena cuprind începutul, în românește, al conceptului acesteĭ scrisorĭ. V. la *Apendice*, la data de maĭ sus.

DLXXXV.

Regensburg, 1594, 19 Maiŭ.

Nunțiul Speziano către cardinalul de San Giorgio, despre nesiguranța sa în privința luĭ Comuleo.

. . . . Adesso io non sò in qual paese esso Padre Don Alessandro [1]) sia, perchè sono parechi dì che non hò lettere sue, nè ambasciata. . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI, 10, f° 215.)

DLXXXVI.

Regensburg, 1594, 27 Maiŭ.

Nunțiul Speziano dă știrĭ despre calea pe care trebue să vie Tatarĭi la Sinan-Pașa.

. . . . Si è detto da molti che passarono a Sinam-Bassà da VIJ in VIIJ^m^ Tartari, se bene quì non gli stimano molto, — per la Valacchia, et anche più basso, poichè per Polonia non poterono passare, impediti dal duca di Ostorga [2]). . . . .

(Ibid., f° 657.)

DLXXXVII.

Regensburg, 1594, 1 Iunie.

Nunțiul Speziano către cardinalul de San Giorgio, despre rugămințile ce a făcut Petru-Vodă, la Bozen, unuĭ legat apostolic pentru a mijloci liberarea sa.

. . . . Il medesimo signor cardinale [legato 3)] mi dice che, nel passare da Bolzano, quel Signor moldavo gli fece parlare del suo negotio per poter uscire di Germania, mà non parve a Sua Signoria Illustrissima di dargli bon' orecchie, nè gli volse promettere di trattarne con Sua Maestà, nè suoi ministri . . . . . .

(Ibid., f° 231.)

---

1) V. maĭ sus, n° DLXXIV, p. 434.

2) Ostrog (v. maĭ sus, p. 429, nota 3). Asupra trecereĭ Tatarilor, cari luară, în Iunie-Iulie, calea prin Moldova și Maramureș, v. maĭ sus, n° DXXVIII, p. 436 și W. Bethlen, *o. c.*, III, 351 și urm.; *A. Fr.*, II, 731-2.

3) La Veneția? V. p. 430, n° DLXVI.

DLXXXVIII.

Nunțiul Speziano dă știrĭ despre svonul ce se răspândise în privința uneĭ victoriĭ a celor treĭ principĭ dunărenĭ asupra Tatarilor. Regensburg, 1594, 9 Iunie.

. . . . La rotta che si scrisse data alli Tartari dal Transilvano, Valacco et Moldavo pare che non si verifichi come si desiderava, perchè è un pezzo che non se n'è inteso altro, ma è ancora vero che non si sente più rumore che Tartari passino o siano per passare [1]). . . . . .

(*Ibid.*, f° 659 V°.)

DLXXXIX.

Toma Contarini către dogele, despre starea archiduceluĭ Ferdinand. Regensburg, 1594, 9 Iunie.

Archiducele Ferdinand e foarte bolnav: «poca speranza si possa avere di lunga vita nella sua persona» [2]).

(Veneția, *Archivio di Stato, Dispacci Germania*, reg. 21, f° 149.)

DXC.

Nunțiul Speziano către Alexandru Comuleo [3]), despre neconfirmarea victorieĭ românești asupra Tatarilor. Regensburg, 1594, 9(19?)Iunie.

. . . . Così le nuove delli Raciani, che hano dannificati li Turchi sul Danubio con . . ., sì come quella che s'è detto quì per cosa certa che . . . stessi et li Valacchi et Moldavi uniti havver dato una rotta grossissima alli Tartari (nu se confirmă) [4]).

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI, 9, f° 308.)

---

1) Cf. maĭ sus, p. 446, nota 1 și, pentru presupusa victorie, *A. Fr.*, I, 127.

2) V. n° DXLVIII, p. 409.

3) V. n° DLXXXV, p. 446. Pentru răscoala Sêrbilor din Banat, cari luară Becîcherecul și bătură de maĭ multe orĭ pe pașa de la Timișoara, înnainte de a fi iar supușĭ, v. Bethlen, *o. c.*, III, 181 și urm., 279 și urm.

4) Punctele înseamnă locurĭ neinteligibile.

DXCI.

Bozen, 1594, 28 Iunie. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre slăbiciunea lui Petru-Vodă.

Euer Fürstlichen Durchlaucht fuege ich in undterthenigister Gehorsamb an, das däs moldauischen Fursten Schwacheidt (deren Euer Durchlaucht vormalls durch mich auch sein undterthenigist bericht werden) der Massen zuegenemen hath, dass seines Löbes gar nicht mer zu verhoffen; den er nun mer schon 2. Tag unngerëth gelëgen; hath auch das Vergicht hëfftig, allso dass well fur gewiss zu hallten, dass ers, ausser sunderweren göttlich miraculosisser Hilff, nicht lanng meer treiben weer khin. Den, alls er sich schweeher von Botzen heth, der grossen Hitz halben, hieheer auf mein Sicz Zimmerlechen fieren lassen, hath es nur je meer und meer zuegenomen, und ist entlich dahin geratten, dass er allso in Gotts Penden *(sic)* und lösten Noth seines Lëbens ligt. Ob ich nun woll heidt in der Nacht selbst zue ime herauf geritten, und Trost halben im anzaigen lassen, alls pald er gesundt werd, wöllen Euer Durchlaucht innen verth zu ziechen erlauben (däs er dan in seiner Gesundtheidt vor allen Dingen der Weldt begerth hath), so hath er doch deme gar khein Acht meer gëben; ich auch oder die Seinigen khein Zaichen der Vernunfft meer aus in pringen khinen. Das hab Euer Fürstlichen Durchlaucht ich abermallen gehorsamist berichten sollen, auf das Dieselben gnedigist khinen Befelch gäben, was, auf den Vall seines gewissen Ableibes, mith seinem Sun, Gesindl und Giettern fur zunemen sein werd; dan sein bërberisch Gesindl wollten (alls vill ich vernemen khan) gleich alls paldt mith dem totten Leib, Heb und Gueth, sambth dem jungen Khnaben, seinem Sun, vorth auf Venëdig zue und inne (ieren Furnemen oder Anzaigen gemess) in ain khriechisch Khlester [1]) begraben lassen. Khain Ordnung oder Testamenth weis ich anderst nicht von ime, alls dass er in seinen Lëbzeitten durch sein Tollmätschen mier ettlich Mell anzeigen lassen, wan er in dem Landt sterben soll, so befelch er sein Khindt Euer Fürstlichen Durchlaucht und pith mich, ich soll auch vätterliche Trew an ime erzaigen. Aber, was und wo sein Vermigen sey, hab ich nie heraus pringen khinen.

Datum Zimmerlechen, in Eill, den 28 Juni, u[m]b 7 Ur der frie Stundt, Anno 94.

Ich besorg auch, gnedigister Furst und Herr, sein bärberisch Gesindl möchten die pästen Kh[l]ainatter und Geldt heimblich jetzth allspaldt verth aus dem Landt schickhen, wan nicht zeittliche Fursechung beschicht; und darumb mis der jung Furst gleich gar umb das Seinig khomen.

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

---

1) La San-Giorgio dei Greci din Veneția, probabil. — Știrea anterioară despre boala lui Petru, de care vorbește raportul, nu ni s'a păstrat.

DXCII.

Nunțiul Speziano dă știrĭ despre siguranța de către Tatarĭ. Regensburg, 1594, 30 Iunie.

. . . . Quì ci sono nuove certe d'Ungaria et altre parti che per quest' anno non occorre ad havere più paura delli Tartari [1] . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI, 9, f° 664.)

DXCIII.

Archiducele Ferdinand către von Kühbach, dându-ĭ instrucțiĭ pentru casul morțeĭ luĭ Petru-Vodă. Ambras, 1594, 30 Iunie.

(A făcut bine c'a anunțat boala grea a Domnuluĭ moldovean [2].)

Und, weil es in ainmal also umb ime Weyvoda gestaltet, dass seines Aufkhommens nit mer, so bevelhen wir dir gnediglich, alss bald sich der Fall mit ime begeben wurde, dass du alle seine Güeter, es sey an Klaidern, Klainotten, Gelt und anderten, wo und wie die beschaffen, oder in wessen Henden die gleich sein, in Sonderheit aber die Brief, es seyen missif oder andere Schreiben, alssbalden vleissig verpetschierest, und zu solcher Verrichtung ain oder zwo taugliche und dir gefellige Personen zu dir nemest, und seinen, des Moldawers, Leüten und Dienern, Mannes undt Weibs Personen, ernstlich zuesprechest, do ainer oder andere auss inen ettwas in iren Henden, oder sonsten Wissens wer was habe, oder wo etwas hierinnen im Land seie, das irem Herrn gehorig, dass sy dasselb herfurgeben, antzaigen, und daran bey unnserer schweren Straff nichts verhalten oder verschlagen, auch nichzit, weder haimblich, nach offentlich, ausm Land hinweg schickhen sollen; mit Betroung, do wir, von Ainem oder Andern, das Allerwenigist erfahrn, dass wir sy [3] nach Ungnaden und mit Ernst an Leib und Guet schwerlich straffen wurden. Du sollest auch irer Khainen von hinnen hinweg lassen, sonder inen steiff und vest einbinden, dass sy biss auf unnsern weitteren Beschaidt beysamen verbleiben und Khainer vom Andern nit weiche.

Seinem Söhnlein, wann sich der Fall, gottlichem Willen nach, begeben solte, magstu von unnserntweg mit gueten Worten zuesprechen und trösten, neben Vermeldung, weil er unns von seinem Herrn Vattern albegen hoch bevolhen, wir ime auch darauf Schuz und Schirm zuegesagt, dass wier ine, solhen nach, in unnsern genedigem sonderbaren Schuz und Schirmb halten unnd unns seiner mit allen Gnaden vätterlich annemen wollten, dessen solte er sich zu unns gentzlich, und khaines andern, versehen.

Und, damit dannach, sowol das junge Herrlin, alss die anders verhandene Diener und Dienerin, ir Aufenthalt haben und in solchem mitt Ordnung gehaust und gehandlet werde, so bevelhen wir dir hiemit verners, dass du inen biss auf unnsern weittern Entschluss und Verordnung die notwendigen Alimenta und Underhaltung ervolgen lassest und selbige von der verlassenen Hab und Guet bezallest, unnd unns verner be-

1) Cf. n° DLXXXVIII și DXC, p. 447.
2) V. n° DXCI, p. 448.
3) Cuvîntul e repetat de două orĭ.

richtest, wievil der Diener und Dienerin in Allem noch vorhanden, und wie ain ieder mit Namen haisse; auch die furnembsten auss inen, oder die so du vermainst, dass sy dessen ain Wissen haben, mit Vleiss besprachest und examinierest, ob er, der alte Weyvoda, khain Testament in Schrifft hinderlassen [1], und wo, auch was Inhalts dasselbig sey; oder aber, im Fall khain schrifftlich Testament vorhanden, ob er nit mundlich bevolhen was sein lezter Will und Mainung seyn, — und unns aines und andern gleichermassen verstendigest, unns desto bas darnach wissen zu richten.

Mit der Begrabnus, weil bey dieser warmen Zeit nit ratsamb den Corper lang unbegraben zlassen, unns auch nit gemaint sein will, denselben, seiner Diener Verhaben nach, aussen Land anderst wohin führen zlassen, und dann sein verstorbne Haussfraw aldo zu Botzen begraben worden [2], so sein wir der genedigen Mainung, dass er (doch mit vorgehenden Consens des Pfarrherrn, oder, da er dessen bedenckhen, des Ordinarii selbst) bey und neben seiner Haussfrawen begraben werden solle.

(La cas de nedumerire, facă întrebare inte.)

(Innsbruck, *Statthalterarchiv*, I.)

DXCIV.

Bozen, 1594, 1 Iulie.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre moartea lui Petru-Vodă.

«In grosser Eill,
den j Juli, Anno 1594.»

Euer Fürstlichen Durchlaucht hab ich, von 27 negstverschinnes Monaths Junii [3], däs moldauischen Fursten geferlich und tettliche Schwachaidt gehorsamist pey einer aignen Staffeta berichteth; aber pis heer, wëssen ich mich auf zuetragenden Todtfall verhallten soll, khain Beschaidt, noch Bevelch empfanngen [4]. Nun hath der allmechtig Gott seidt heer wollgemelten Fursten mith Todt von disem Jamerthall erforderth, den er heidt, zwischen 1 und 2 Ur nach Mittemtag, auf Zimmerlechen mith Todt abgangen, und sein grosse Schwachaidt zeittlich verenndeth. Alls ich dëssen gleich in dem Augenplickh erinnerth worden, haben Euer Fürstlichen Durchlaucht ich zustunden gehorsamist berichten sollen; hab auch mittler Weill andere Verordnung nicht zu thuen gewist, allain dass ich das jenig so noch hie, in seiner Herbërg, ligt, alls paldt hab in ein sunders Zimmer spërren und durch die Obrigkhaidt secretiern lassen, mith Vermelden, dass beschäch der Ordnung gemess, und den jungen Fursten zu Gnaden und Guetten, deme Euer Durchlaucht wider die Pillichaidt nichts werden zuefiegen lassen. Und, alls paldt man den totten Fursten heerpringen und zu seiner alhie verstorbnen Gemachl begraben wirth [5], will ich mith dem ubrigen seinen Vermiegen, so hier anneezeigt und ich erkhundigen wirde, gleichen Process prauchen, auch allen seinen Leitten, Mans

1) V. n^le DLXXX-I, pp. 437-40.
2) V. n° CCCCXXII, p. 288.
3) V. n° DXCI, p. 448 (*28* Iunie).
4) V. n° DXCIII, pp. 449-50.
5) V. nota 2.

und Weibs-Pildern, pey Verlierung Leibs und Gueths, auferladen, dass der Khainer anne Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigisten Erlaubnus aus dem Landt oder alhie aus der Stath weichen.

(Cere instrucții.)

(Ibid.)

DXCV.

Inscripția de pe mormîntul luĭ Petru-Vodă. 1594, 1 Iulie.

D. O. M.

Ioanni Petro, Voivodae Moldaviae, ex Corvina Mhinistarum [1]), Valachiae principum, regia familia, qui, ob conservandam in Stephano filio religionem, amplissimum principatum sponte cum deseruisset, Augustae Domus Austriacae patrocinio dignatus, diem suum, ultra quam sexagenarius [2]), obiit Calendis Iulii MDXCIIII; vir per adversa, per prospera, bello et pace clarissimus [3]).

(V., pentru proveniență, nº CCCCXXII, p. 288.)

---

1) Pentru pretențiile de descendență Corvină ale Mirceștilor, v. *An. Acad. Rom.*, ser. a 2ª, secț. ist., XVIII, p. 67. — *Mhinistarum* e poate: *Mihneștĭ*.

2) Pentru anul de naștere al luĭ Petru, v. prefața.

3) «Monum. Pro. Tyrol. ac Conv. Bulsan. Franciscan. Wolkenstein cit. l. 13 p. 198 etc. Kaltprunner cit. Hueb. in Chron. col. 1013 etc.» (Notă a luĭ Greiderer). — Adaug aicĭ câteva date asupra mormîntuluĭ, comunicate tot de Părintele Siller. Protocolul mănăstirei, început la 1638, cuprinde următoarele notițe relative la acest mormînt:

«1650. Tertio Nonas Novembris. In sarcophago ducis Daciae in coemiterio sepultus est nobilis dominus Carolus Franciscus de Pelegrinis I. U. D. (vol. I, p. 188).

1660. Decimó sexto Cal. Novembres. In sepultura ducis Daciae sepultus fuit dominus Peregrinus de Peregrinis, medicus Ordini gratissimus (vol. I, p. 199).

1684. Mense Augusto. Renovatum est et, pro maiori sepulchrum Domini visitantium commoditate, contra iniurias pluviarum prolongatum amplius est tectum lateritium capellae in atrio seu coemiterio Ecclesiae, dono et sumptibus vicini nostri lanionis, domini Felicis Korneider.

Caeterum fuit illa capella ab anno Domini 1592 crypta sepulchralis principis Moldaviae, ut etiam nunc legere est in lapidibus ex utroque latere erectis, ac deinceps familiae Pelegrinorum, quae cum usque ad ultimam stirpem iam fuerit emortua, crypta relapsa est in nostram potestatem; quapropter anno 1683 visum est A. R. P. Adriano Hueppher, tunc quardiano actuali, illam, purgatam sua antiquitate, Domino in sepulchrum consecrare; quod, ut primum hebdomada sancta elaboratum est, mox coepit singulari populi (in novitates semper proni) devotione frequentari atque etiam cereis anathematibus condecorari (vol. I, p. 283).»

În 1884, capela, acoperită cu tuĭ (fără a strica însă vechia zidărie), a fost prefăcută în grotă a Madonneĭ. Oase de om s'aŭ găsit la facerea săpăturilor, dar Părintele Siller observă că rămășițele luĭ Petru-Vodă trebue să se găsească foarte adânc, de oarece solul a fost ridicat în biserică, și probabil și în capelă, cu șeĭ-zeci de centimetri aproape, de atunceĭ.

DXCVI.

Bozen, 1594, după 1 Iulie. Lista oamenilor luĭ Petru-Vodă, comunicată de von Kühbach archiducelui Ferdinand [1].

4. Erstlichen, ist pey ime gewësen Ertzpischoff Jörg Mohilo von Tschitschaw [2] aus der Moldaw, der hath monathlich, seinem Anzeigen nach, 8. Tuggatten Besöldung gehabth; hath sich aber selbst gespeist, sambth 2. Dienern und ain junger Khnaben; aber ain Ross hath der Furst aufgehallten.

Deodosio [3], ain Religiös und Priester; ist däs jungen Fursten Schuellmaister gewësen; den hath der First sambth seinem Ross, undt hath ime monathlichen 3. Tuggatten Besoldung gäben.

3. Bäsyly Beherny [4], dës Fursten gewësner Muntschenckh; deme hath der Furst die Tafl, aber khain Beselldung pis heer gäben; der hath auch 2. Dienner.

1. Johann, däs gestorbnen Fursten Schwëster Sun [5]; ist Stallmaister gewësen; den hath der Furst ain Ross ausgehallten; und ime fur sein Speis und Besoldung alle Tag gëben 20. Kreuzer.

1. Meer, däs gemelten Stallmeisters elicher Brueder, Aschlen genandt [6], hath fur sein Besolldung und die Speis teglich 16 Kreuzer.

2. Mustäcz Pestenig *(sic)* [7], däs jungen Herren Hofmaister, sambth seinem Weib; haben die Tafl bey dem Fursten gehabth und zu Besolldung monathlich 5. Tuggatten.

1. Michl, däs Fursten Montkhech *(sic)* [8] und ime von weitten befreundt; hath teglich fur sein Besoldung und dem Wein gehabth 17 Kreuzer.

4. Stäntzl Wornig [9], ain Kriech, diendt Ier Fürstlichen Gnaden mith seinem Weib und ain Sun und ainer Techter; der zaigt an, so doch nicht zu glauben, der Furst hab ine ain Wechen 4. Tuggatten, fur Speis und Lon, gëben.

1. Stan, ain gemainer Dienner, der hath 1. Tag 8. Kreuzer fur die Speis gehabth.

1. Dodor [10], ain anderer Dienner, so in der Khuchl geholffen; hath, fur Speis und Lon, den Tag 11 Kreuzer gehabth.

1. Meer, ain anderer Dienner, genandt Muschadt [11], so Reithkhnecht ist; der hath, fur Speis und Lon, jeden Tag 12 Kreuzer gehabth.

1. Wider ain Reithkhnecht, genandt Pläd [12], der hath auch, wie der obrig, ain Tag, fur Speis und Lon, 12 Kreuzer.

1. Meer, ain anderer, der haist Elias, der hath den Tag 9 Kreuzer gehabth.

1. Meer, hath der Stallmaister ainen Jungen, dem gibth man teglich 7 Kreuzer.

1. Den ist verhanden [ein] Mon, der hath auch 7 Kreuzer ain Tag gehabth.

1. Wider, ein Pueb, so der Furst selbst gespeist hath, Zschergës [13] genandt.

2. Mer, 1. Zwerg und sunst ain khlainer Pueb, die allmall in Frawenzimer gässen.

---

1) Cf. ordinul prin care archiducele o cere: nº DXCIII, pp. 449-50.
2) Succava.
3) Barbovschi.
4) Vasile Păharnicul.
5) Ioan Cămărașul era fiul luĭ Gheorghe Cămărașul și al Alexandreĭ, sora luĭ Petru-Vodă.
6) Fratele maĭ mare al luĭ Ioan, Aslan.
7) Postelnicul Musteață. V. maĭ sus, nº DLXXXIII, p. 443.
8) *Mundschenk*, păharnic.
9) Stanciu Vornicul. V. p. 441; p. 350, nº CCCCLXXXIV.
10) Tudor.
11) Mușat.
12) Vlad.
13) Cerchesul.

Meer, so vermelden sy, die Khlaider und sollichen Notturfft, hab inn der Furst selbst, auch zu Zeitten ein Vererung gëben, wie sy sich dan in seiner Khuchl auch imerdar behelffen, was uberpliben ist.

Auf däs Fursten und däs Frawen Zimers Tafl, soll teglich 5. Geldt-Tuggatten ausganngen sein; däs sy noch begeren.

Auf den Stall sey ungeferllich ain Tag auss gangen 1 Gulden.

Was die extraordinari Ausgaben und Zerungen, deren so imerdar zue und von zogen sein, und von dem Fursten selbst verschickht werden, sey nicht aigentlich bewist. Aber es törfft ein stattlich Lon wie woll zu erachten.

Frawen Zimer.

Die Fraw Maria Zhirggassin [1]; ist sein furnemisten undter di Frawenzimer; ain erkhoffte Sciavin von den Tarttern, hath 2 Manner gehabth, ist aber jetzth Wittib; die hath all seine Geldt-Sachen geregierth, und wis fast u[m]b Alles. Die ist vast ain gantz Jar hertzkhrenckh gewësen, und noch, wie sy dan geferlich ligt, und ist iers Auskhomen auch wenig Hoffnung; die soll reich sein; fill schenne Khlainatter haben; die pith imerdar umb Erlaubnus: ich weer sunst an ieren Todt schuldig sein.

1. Meer, ain junkh Fraw, Muttä mith Namen [2], auch ain erkhauffte Sciavin; die hath pis heer allmall den jungen Fursten diendt.

1. Meer, ain allte spanische Sciavin, so fill Jar pey im gewösen.

1. Meer, ain Dienst-Diern, Marichä [3] genandt, so auch erkhaufft und ain Sciava ist.

1. Ain khleins Mädl, so auch aus Zirggassia ist erkhaufft worden, die haist Läthinä.

1. Meer, ain Stynnien (?), so nicht erkhaufft und aigen ist; die der verstorbnen Firstin diendt hath [4].

1. Meer der Frawen Maria Dienerin aine, aus Zippern geporen, Paraschggä [5] genandt.

0. Dës jungen Fursten Hofmaisters Hausfraw, Barberä genandt; ist vor ein-khomen [6].

1. Dan, so sein vorhanden 2. Tollmätschen: der ain heisst Temen Schertzer, von Wienn, der ist hie verheirath; den gibth, fur Speis und Lon, ain Monath 12 Taller [7].

1. Der ander heist Petter, aus der Cronstath aus Sybenburgen; dem hath er gëben monatlich 4. Taller und alle Tag fur die Speis 8 Kreuzer, sambth einer Pösserung in Khlaidern.

So vill ist sein ordinari Gesindl, die noch hie sein; es ist auch der Zeidt sein Aiden, mith Namen Sotä, sambth seinem Weib, dës Fursten Tochter, auch Maria genandt, 3 Khindern, ainer Saugamen, ainer Stimin und sunst zweyen Madlein und Khnechten, alhie; die sein von Venëdig, den schwechen Fursten zu besuechen, erst neulich khomen; so woll auch däs Fursten Schwëster, die dem Herrn Cammeräsch verheirath worden [8]. Dise zëren jetzth auch alle auf dës jungen Herren Khosten.

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, L.)

1) Circasiana, Cerchesa.
2) V. p. 441.
3) Maria.
4) V. p. 441: e Muta «autentică».
5) Paraşca (Paraschiva).
6) Înscrisă mai sus (v. p. 452); de aceia cifra pusă în faţa numelui ei e 0.
7) Toma Scherzer. V., asupra lui, mai sus, *passim*.
8) V. p. 452, nota 5

DXCVII.

După 1594, 1 Iulie. Inventariul avereĭ luĭ Petru-Vodă aflătoare la Bozen.

Abschrifft
dess walachischen Fürsten in Bozen begebnen und bestandnen Vermügens.

In ainem Schreibtisch der ersten Taten [1]:

Erstenns, ain Tollich, über und über mit Robin und Diemuet versezt, und die Schaiden und Hefft von Lapis Läsula gemacht; soll, seines Aidens Antzaigen nach, per 3.000 Ziggini erkhaufft worden sein.

Ain Cron von Perlen, Robin unnd Schmaragg versetzt, darynnen 34 Schmaragg, 41 Robin, clener unnd gresser, und 15 Schmaragg, Perl mit Spitzen.

Vier Federn von geschlagnem Goldt gmacht, sambt 2 gulden Plättlern.

Ain italliänische grosse Pluemben mit glisuter *(sic)* Arbait.

In ainem rotten Scättell [2]:

Ain Granat Daumbring, ynnwendig mit Goldt gmacht. Mer, allerlai zerprochne Rosen, Perln, und 3 guldene Phening; wigt zusammen 32½ Cronen.

Zween silbern und vergullte Knöpff.

Ain Carmiolstain [3].

Ain Messerschaidl mit 5 gulden Bschlächten [4], und ain Messerhäfft mit Edlgstain verseczt.

Ain guldens Halspanndt, mit 26 claineren und ainer grossen Rosen mit 16 Diemmetstain. Item, 29 clenere und ain schens gros Perl daran hanngend; wigt 88 Cronen in Allem.

In der anndern Taten:

Neün allerlai türggische Facenet [5] mit türggischer Arbait, von Golt gmacht.

In ainem silbern und ubergüllten Püxl, 28 clain und grosse Türggisstain [6] und 4 Stueckh Perlmuetter in Goldt eingfasst.

Zway eingfasste Spinel [7].

Ain eingfast Sophicer Herczl [8].

Ain eingfasster Robin.

Ain eingfasster Schmalstain.

Ain Cristal Tafl.

Vier griene uneingefasste Stain.

Im dritten Tatten:

Ain viereggeter Spiegl mit rotsameten Überczug, unnd Türgges, Jochezinggen [9] und Granatstain, in Goldt verseczt.

1) Nu pare să fie *Ladeu*.
2) *Scatola*, cutie *(Schachtel)*.
3) Cornalină.
4) *Beschlag*, garnitură.
5) *Fazzoletti*, batiste.
6) Turcoase.
7) Un fel de rubin.
8) Inimă de safir.
9) Iacinte.

Ain gannz gulden Löfil; wigt 22 Cronen.
Ain gannz guldens Pecherle; wigt 75 Cronen.
Zogen Goldt 1); wigt 7 1/2 Cronen.
Ain guldens Rëttl 2), 6 1/2 Cronen.
Ain silberens Perttl 3).
Ain Halsürl.
Fünf Sigl, so silbren, und ain silberens Petschafft.
Ain Schaidl, daran 2 gannz guldene Bschlächtler.
Ain *Agnus Dei*, so silbern und vergullt.
Ain silbern Gürttl-Ringgen mit 2 Türggesler.
Ain runder Spiegl.

In der viertten Tatten:
Mer, ain Tollich von Goldt, das Hëfft und Schaiden alles von grossen Robinstain und 1 Diemuet verseczt; daran 2 Stain menngln.
Mer, ain Tollich von Goldt, mit Türgges und Robin überseczt.
Ain cristalener Knopff in Golt eingefasst, mit Perl und Stain verseczt; wigt 12 1/2 Cronen.
Ain guldens Fusspanndt; wigt 38 1/2 Cronen.
Zway glegte guldene Armpenndter; wegen 36 1/2 Cronen.
Mer, 2 solliche Armpenndter; wegen 74 1/2 Cronen.
Ain perlene Frauenhauben, mit golden Reslern 4) und grossen Perlen; wigt 36 Cronen.
Mer, ain schwartz sametens Heübl, mit grossen Perlen und gulden Reslern verseczt; darauf 1 guldens Clainat mit Diemuet und Robin verseczt, an wellichem Clainat 1 Stain manngIt; wigt sollliche Hauben, sambt dem Clainat, 15 1/2 Loth.
Ain guldene Ketten, von druckhter Arbait; wigt 160 Cronen.
Mer, 1 solliche Ketten; wigt 59 Cronen.
Drey in Goldt eingfasste grosse Türggisstain und 2 zusamen in Goldt gefasste Granatstain; wegen alle, sambt dem Stain, 4 1/2 Cronen.

In der fünfften Tatten:
Mer, ain Halsürl.
Ain Aindlicz Messer, sambt der Schaiden, daran 3 Bschlacht mit Edlgstain verseczt.
Mer, ain cleners Messer, in ainer Schaiden, mit 6 gulden Bschlächt, auch mit Edlgstain verseczt.
Uber, 1 Messer in ainer Schaiden, mit 5 gulden Bschlächten unud Edlgstain verseczt.
Mer, ain Messer mit ain gulden Hefft, in ainer Schaiden, daran 2 guldene Bschlächt mit Robin und Schmaral verseczt.
An disen 4 Messern menngIen 8 Stain, und zu der ainen Schaiden der Ortpanndt.
Ain grien Messerhafft, daran ain gulden Bschlächt.
Ain griene Messerschaiden, an Messer, mit 2 Bschlächten.
Ain Puschen Raigerfedern in Goldt eingfasst, mit Perlen und Robin verseczt.
Ain Bstäckh zu Federn auf ain Rosszäm; das ober Thail gulden, und das Unndter silbern, mit Türgges unnd anndern Stain verseczt; wigt 10 Cronen.

1) Aur de juvaiere?
2) Rotiță.
3) Galon *(Börtl)*.
4) Rose?

Ain silber vergüldts Pätzem [1] und ain silbrens Kämppele.
Ain agstainene [2] Patternoster.

In ainem rotlidern Seckhl: 1766 ainfache Ducatten und 1 Goltcronen.

Mer, in ainen anndern rotlidern Sackh: 4.913 Ducaten und 6 Goldtcronen.

In der 6en Tatten:

Ain guldene druckhte Ketten; wigt 148 Cronen.
Mer, ain guldene druckhte Ketten; wigt 117 Cronen.
Zween guldene Höffczigl zu ainem Rosseczäm geherig; wigt 166 Cronen.
Zway claine guldene Kettler; wegen 44 Cronen.
Zway Frauenczierden mit gulden Kettlern und daran hanngenden Perlen, so die Frauen zu iren Kopffen gebrauchen; wegen 96 Cronen.
Mer 4 guldene Arm- und Fuess-Penndter; wëgen 106 Cronen.
Ain grüenne Leibgürtl mit gannez gulden Spanngen; wigt, mit sambt der Seiden, 102 Cronen.
Ain guldens Panndt auf Cron Ärczt [3] gemacht, mit Robinen, Dürgges, gros und clain Perlen farmiert; wëgt 45 Cronen.
Ain rot attlassen Panndt mit Perlen und gulden Resslern bestückht.
Mer, ain Leibgürttl mit 4 gannez gulden Beschlächten, darynnen Türgges und Robin verseczt.
Ain rund silbren und vergullt Zierd zu ain Pferdt geherig, mit Perl Muetter, auch Türgges und Robin verseczt.
Ain rot seidener mit Goldt eintragner Sëckhl, darynnen des jungen Fürssten Innsigl, sambt ainem Petschafft unnd Petschafft Ring, auch 4 anndere Petschafft.
Aber 5 ledige Petschafft.
Ain guldens Halspanndt mit 19 Rosen, mit 5 Diemucten, 4 Robin und 1 Schmaraggen; die Ubrigen mit Perler; wigt alles 53 Cronen.
Ain altvätterisch Clainat, so gar flach, und meht erhebt, mit 2 grossen Türggis unnd ettlichen anndern Stainen; wigt 14½ Cronen.
Ain annders alttvätterisch Clainat, mit 7 Stain, ainen Perl und 2 annhanngenden Robinstain; wigt 9½ Cronen.
Ain zerprochens Clainatl mit Diemuet und Robin; wigt 9 Cronen.
Widerumben, ain alts Clainatl, darynnen 4 Türgges, 19 Robin, 4 Schmaraggen, daran hanngend: 2 Robindler und auch ain Schmaragg; wigt 5 Cronen.
Ain allte guldene Madeya mit 2 Robindlern; wigt 10 Cronen.
Zway Par Orngehenng mit 4 Robindlern und 6 Perlern; wigt in Allem 4½ Cronen.
Ain gulden Ring mit ainem grossen Türggis Stain.
Ain gulden Ring mit ainem Robin Waläss [4].
Ain Ring mit ainen clain Diemuetl.
Ain annderer mit ainem pehemischen Diemuetl.
Uber, ain annderer mit einer Robin Tafl.
Unnd ain Ring mit ainem Schmaraggkhorn.
Wegen, alle 6 Ring, sambt den Stainen, 13 Cronen.
Ain Feder Püschl von schlechten Raiger-Federn In Goldt eingfast, mit 5 Schmarägglen, 4 Robin, ain Saphir verseczt; wigt, sambt den Fëdern, 5½ Cronen.
Dise Sachen alle ligen in ain clain Tättl so auch im Schreibcassten.

---

1) *Bezähm*, zäbalä?
2) De agatä?
3) *Art?*
4) *Balasso, balais, Balass.*

Ain Perlens Par Armpenndter mit gulden Gspërlern; wigt 6 Loth, weniger ½ Quint.

Mer, 1 Perlens-Panndt, an plossen Halss zu brauchen, an Zwirn gfasst; wigt 4 Lot, 3 Quint.

Ein Schnuer mit Perlen, daran 133 Perler; wigt 4 Loth.

Mer, ain anndere perlene Schnuer, daran 165 Perler; wigt 3 Loth, 1 Quint.

Ain guldens Par Armbpänntler mit 13 grossen Schmaraggen, 26 clainen Schmaraggen, 56 clainen Diemuetler, 14 Perlern; wigt, am Goldt, Edlgstain und Perler, 85 Cronen; seindt doch zerbrochen.

Ain Clainetl zu ainer Madei zu brauchen, mit 3 mittermassigen und 10 gar clainen Diemttlen, dabei ist pundten 1 guldens Feder, darynnen 63 claine Diemuet verseczt; wigt Alles 8½ Cronen.

Dise Sachen ligen auch in ainem clainen Tättl dises Casstens.

Ain Säbl mit grien sametener Schaiden und silbern vergullten Bschlächten.

Ain silberen und vergullte Schaiden zu ain Präxl geherig, mit Türgges und Granättlern verseczt; sambt ainem weis Painen-Hafft, auch mit sollichen Stain verseczt.

Mer, 1 Tillicz mit ainer gannez gulden Schaiden und schwartz Painen-Hëfft, mit Türgges und Robin verseczt, darunter 10 grosse Türggis.

Ain Schaiden mit aim Messer, das Heübl und Schaiden mit 4 gulden Bschlächten unnd Robin verseczt; manngeln 3 Stain.

Ain grosse guldene Madei, so an baiden Orten claine Ringler; soll zu ainem Rossczeug zu prauchen sein; darynn auf der ain Seitten gros und claine Robinstain; wigt, sambt dem Edlgstain, 58½ Cronen.

Widerumben, ain anndere Madei, in Form aines Clainets, so 4 Türggis auf den Seitten, 4 schlechte Robin, und in der Mitten mit Türgges aufgseczt; wigt 29½ Cronen.

Zway guldene Pugglen zu ainem Rossczäm geherig, in baiden 10 Türggis und 10 Robinstain, und in der Mitten 2 grosse Crisaltisstain[1]; wegen 34 Cronen.

Widerumben, 2 guldene Pugglen, in yeder 25 Robin verseczt; wegt 32 Cronen.

Abermaln, ain Par guldene Puggl, in yedem 24 Robin und Schmaraggstain; wegen 31 Cronen.

Mer, ain guldens Clainat zu aim Rosszeug zu gebrauchen, darynnen 6 grosse Türgges und 6 grosse Robin-Khorn, auch 5 cleine Robin und 5 cleine Türgges; in der Mitten, ain grosser Crisolitus, und an dem ain Ort ain silberns ubergullts Glidwerch; wigt in Allem, sambt dem Panndt, 63 Cronen.

Mer, ain solliche grosse guldene Madei, zu aim Ross geherig, die auch von schlechten Goldt, mit 8 grossen Turggiesen und 9 roten Stainen; wigt 61½ Cronen.

Mer, ain guldene Madei mit 10 Türggies, 10 Robin und in der Mitten ain grosser Crisolitus-Stain; wigt, sambt dem Panndt, 4 Cronen.

Ain anndere Modei, zu ain Ross geherig, mit 9 Turggies, und in der Mitten Perlmuetter; wigt 39 Cronen.

Wider, ain silbern und vergullte Modei, mit 24 Robin und Türggies-stain; so nit gewegen.

Mer, ain silbrene vergullte Puggl mit Türgges und schlechten Robin; so auch nit gewegen.

Aber, ain guldene Puggl mit 5 Türggies und funf schlechten Robin; wigt 23 Cronen, und [in] der Mitten ain grosser griener Stain.

Mer, ain guldene Madei mit 24 Robin und Türggis, und in der Mitten mit etlichen cleinen Turggisen verseczt; wigt 27 Cronen.

Vier silberne Heübler mit 4 Leben Khepfflern.

Zehen Krägen mit Perlen, so dem jungen Herrl zuegherig.

---

1) Chrisolite.

Mer, 2 Krägler mit zognen Goldt ausgemält.

Ain guldens Kettl; wigt 150 Cronen.

Ain rot coralene Paternosster mit Perlen unndterma(r)chen.

Ain Scattl mit schlechten Türggislern und grienen Stain.

Ain grosse und 2 claine silbrene Triagges Püxen [1].

Zween gannez guldene Zigl, zu aim Rosszäm geherig; wigen 172 Cronen.

Widerumben, ain Modeye zu ainem Ross geherig, gannz gulden, mit 10 Türggies und schlechten Robin, und in der Mitten ain grosser Crisaltisstain; wigt, samb der Schnuer, 23 1/2 Cronen.

Zway silberne vergullte Madeya zu ain Ross geherig, die ain mit Perlmuetter, darynn 11 Türggis und etlich anndere schlechte Stain verseczt; die annder hat in der Mitten ain grossen grien Stain, und auf den Ortten umb und umb 12 schlechte Granaten und Sophier, auch 6 claine Türgis und Roblndler; ungewegen.

Aber, 2 Rospugglen, deren Poden silbern und verguldt, inwenndig mit Perlmuetter und in ainer yeden 4 Türggis; ungwegen.

Aber, ain abglidte guldene Roszier, darynnen 6 Türggis und 6 schlechte Robin verseczt; wigt, sambt der Schnuer, 16 Cronen.

Ain silbern vergulctes Creuz, so geschmelczt, auf der ain Seitten mit aim Cruczefix, und auf der anndern Seitten die 4 Evangelisten; ist innwenndig hol und voll Heilligthumb.

Aber, ain silbernes Sigl und 2 Petschafft.

Zween allte türggische Tëppich.

In der obern Kamer, in der grossen Truhen:

Ain sametene Hauben mit gulden Esslern, darauf ain Model und guldens Fëderl mit Diemuet verseczt.

Ain sametens Pareth.

Ain sametener Hueth.

Mer, ain sametener mit Goldt gestücklter Frauenhuet.

In ainem Schreibcasten der erssten Tatten:

In ainem lidern Sackh 4.750 ainfache Ducaten.

Mer, in ainem anndern Sackh, 5.000 ainfache Ducaten.

Mer, 125 ainfache Goldtcronen.

Drey grosse Goldtstuckh; wigt 26 Cronen.

Zway grosse und ain clain gannez gulden Kettengürtlen, so geschmeltzt; wegen all drey 254 Cronen.

Die ander Tatten:

Ain silberne und vergulte Madeya, in der Mitten mit ain grossen Crisoltisstain, auch Türgis und Robin verseczt; manngelt darynnen ain Türgisstain.

Mer, ain solliche Madey mit clainen Türggis und Granatten verseczt, darynnen etliche Stain manngln.

Die dritt Tatten:

Ain halbs Halspanndt, so gulden, mit 10 Rosen, darynnen 2 Diemuet, 2 Robin und 1 Schmaragg; daran ain Clainet hanngendt, mit ainem Schmaragg, 3 Robin, 1 Diemuet und 3 runde Perl; wigt 51 Cronen.

Ain Spiegl mit Silber uud vergulten Bschlächten.

Ain silbren vergulltes Fuetteral, sambt den Prüllen.

1) *Theriaksbüchse,* cutie cu theriacă.

Die viertt Tatten:

Mer, 2 gannz guldene Rossczigl; wigen 380 Cronen.

Ain guldenes Hals Creuz mit Edlgstain und Perl verseczt; auf der ain Seitten ain Cruzefix, und auf der anndern Seitten Unnser Frauen Pildnus (wigt 120 Cronen); darynnen 3 Perler.

Mer, ain Modei: der Poden silbern und verguldt, und das ober Thail gannez gulden, mit Turggies und Robin verseczt, darynnnen ein Staindt manglt.

In der fünfften Tatten:

Ain Modeya zum Rosszierden; der Boden silbern und verguldt und oben über ain ganez guldens Platt, mit Türggies und Robin verseczt, und in der Mitt ain Sophier; darynnen mannglen 2 Stain.

Ettliche silbrene verguldte Ringg und Sennckal[1]; wigen 16 Loth.

Ain gannez gulden Knopff; wigt 10 Cronen.

In einem gmalnen Trühl: soll der Zirggäschin zueghern[2]:

In obern Tättl:

Drey guldene Fuespanndt; wigen, all 3, 109 Cronen.
1 guldenes Ringl mit ainem Schmaragg Täfele.
Ain guldens Ringl mit einem Diemuet Täfel.
1 gulden Ring mit einem gemalten Cristal.
1 guldens Ringl mit einer Troy.
1 gulden Ring, darynnen 1 Compasst.
2 guldene Orngehenng mit 2 Türggies und 4 Perl.
Aber, 2 guldene Orngehenng, darynnen 2 Robin, 2 Perlen und 2 Saphier.
1 zerbrochens Orngehenng mit 2 Perlen.
4 guldene Pölleler *(sic)*, darynnen cleine Robindler.

In einem Pappier, 1 perlene Hauben und Hürnsteüchel; wigt 7 Loth, 2 Quint.

In dem ersten clain Tättl:
1 perlene Schnuer mit clain gulden Undermarchen; wigt 4 Loth, 3 Quint.
Mer, 1 Schnuer mit grossen Perlen; wigt 6 Loth, 4 Quint.
Mer, 2 guldene Armpanndt; wigen 43 Cronen.
Ain gulden Fingerhuet.
Ain Calcedones Nadlpain[3].
Guldene Hefft und Gflinder; wigen 23 Cronen.

In einem Pappierl, etlich Gflinder.

Mer, in einem Pappierl, etlich Türggies.

Aber, ain Pappierl, darynnen ein Goldterone.
1 claine Madei, in der Mitten 1 Türggies und 3 Robin.

In ainem rotten Schättell:
1 guldener Ring mit ainem grossen spiczigen Diemuett; soll dem Fursten zuegherig sein.

1) Cheotori.
2) Cercheseï. V. p. 453.
3) Un bold de chalcedonie?

Mer, ain gulden Ring, darynn 1 grosse Saphier Tafl.

Ain guldenes Ringl mit ainer grossen Robin Tafl *(pe margine:* «soll dem Fursten zuegherig sein, dise 2 Possten»).

1 gulden Ring mit ainem Saphier.

Aber, zween guldene Ring, darynnen 2 Robin Tafln verseczt.

Ain gulden Ring mit 2 Robin und ainem Diemuet verseczt.

1 gulden Ring mit ainem Robin Täfele *(pe margine:* «soll dem Fürsten gehörig sein.»)

1 Schnuer mit Perlen und Granaten; wigt 4 Loth.

2 perlene Armpenndter mit gulden Stefften unndterzogen; wigt 3 ½ Loth.

17 Stuckh allerlai silbern türggisch Gellt, zusamen hanngend.

1 guldens geschmeltzts Kettl, sambt einem gulden Herczl mit Robin verseczt; wigt 21 ½ Cronen.

1 guldene Madeya, in der Mütten ain grosser Robin Khorn, und auswenndig 4 Robin Taflen, und 4 Schmaragg Taflen sambt ainem Robin Korn, daran hanngend; wigt 9 Cronen.

Ain Orngehenng mit ainem Türggis und 3 Perlen daran hanngendt; soll dem Fürsten geherig sein.

1 guldene Ketten in Farmb aines Wurmb gemacht; wigt 121 Cronen.

2 guldene Orngehenng, darynnen 2 grosse lannge Perln hanngendt.

2 guldene praitte von Goldt geschlagene Armpenndter; wigen 60 Cronen.

Mer, 2 guldene Armpenndter; wigen 63 Cronen.

1 gulden glegts Kettl; wigt 48 Cronen.

Mer, 1 guldens Kettl; wigt 37 Cronen.

An einem roten Pänndtl 22 guldene Kettler, an yedem 2 Perl hanngendt; wigen sambt dem Schnüerl 18 Cronen.

Mer, an ainem roten Pänndtl 14 guldene Kettl, an yedem 8 Perl hangen; wigen in Allem 74 Cronen.

2 Orngehenng mit 3 Kettlen, an yedem 6 Perlen hangend.

2 guldene Orngehenng, daran 2 grosse Perlen.

1 guldens Ringl mit einem Schmaragg und Robindl verseczt.

1 guldens hanndtren Ringl.

1 guldens Ringl mit dem Jesusnamen.

1 gulden Petschafftring, darauf der Maria Namen.

In ainer Schaiden, 2 Messer sambt der Schaiden, daran 2 guldene Bschlächt.

Mer, 1 Messer sambt der Schaiden, daran auch 2 guldene Bschlächt, und das Messer mit 6 Robin verseczt.

In ainem Säckhl:

272 ainfache Ducaten.

134 ainfache Goldcronen.

In ainem anndern Seckhl:

190 Zigini.

Mer, in bemelter grossen Truhen:

1 kupfferene verguldte mit Farben einglassne Uhr.

Aber, 1 turgische Uhr, darauf der Monschein.

Mer, 1 grosse viereggete messinge Uhr.

1 lidrener türckhischer Pecher mit Silber und vergulten Bschlächten.

1 silbrene und verguldte Madeya, in der Mitten 1 gros grien Glasstain, und aussen herumben auch mit grien und roten Glasstain verseczt.

1 turggischer Säbl in ainer rot sameten Schaiden, mit 3 gulden Bschlechten,

so mit Robin, Türggies und Crisoltisstain verseczt, sambt der Gürttl mit vergullten Bschlächten.

1 praits Schwert mit ainer gannz silbren Schaiden, und darauf vergullte Beschlächt, mit Turggis verseczt.

1 türggischer Säbl mit einer gannz silbern und vergulдten Schaiden.

1 Schwert, auf der Schaiden silbern und vergulдte Bschlächt, sambt der Gürttl.

1 türggisch Schweert mit einer rotsametem Schaiden mit silberen und vergullten Bschlächt.

1 türggischen Säbl mit einer gannz silbern und vergulдten Schaiden, sambt der Gürttl.

Mer, 1 türggisch Schwert mit einer gannz silberen Schaiden, so vergullt,

1 Stëcher mit einer gannz silbern und vergulдten Schaiden.

Mer, 1 Stecher, auch mit einer gannz silbern vergulдten Schaiden, daran ein grien Panndt hanngent.

1 praits Schwert mit silbern Bschlächten, die Schaiden beschlagen.

1 türggischen Säbl in einer rotsameten Schaiden, daran 4 silbern und vergulдte Bschlächt, sambt der Gürttl.

1 praits Schwert, die Schaiden mit 9 silbern und vergulдten Bschlächten, sambt seiner Gürttl.

1 türggischen Säbl in ainer rotsameten Schaiden mit silbren und vergulдten Bschlächten.

1 praits Schwertl in einer rotsamtenen Schaiden mit silbern und vergulдten Bschlächten; auf dem ain Crisaltsstain.

1 gros Messer in ainer sameten Schaiden, mit 2 silbern und vergulдten Bschlächten.

1 silbren Pusican [1].

Sechs Harens Rosszopffen, darunter 3 mit silbren und vergullten Knopffen [2].

Ain allte silberne Puggl zu ain Rosstzäm, mit schlechten Glaswerck verseczt.

Ain allten rotsameten Zämb mit sambt 2 silbern Höffzigl und ainer silbern und vergullten alten Madei, sambt dem Hindtergrait mit Reschpanngen beschlagen.

1 gelben lidern Rosstzämb mit silbern vergullten Spänglern bschlagen.

1 Rosszämb mit sambt dem Fürpieg nnd 2 silbren Hofftzigl.

Mer, ain schenen *(sic)* Rosstzämb mit silbren und vergullten Bschlächten, sambt dem Fürpieg und Hindtergrait und 2 silbren Hofftziglen.

1 rotsametene unngerische Sattldeckhen mit Geldt eintragnem Pluembwerch.

Ain hohs Puschen weisse Federn.

1 rot türggischer Huet, der Stulp mit Goldt gmacht.

Ain schene Rundel mit ain stählen Platt.

1 weissen türggischen Teppich, so allt ist.

1 allte verprochene messinge Sturmbhauben.

Ain Corazina.

Mer, ain allter Teppich, so durch die Meis geschedigt worden.

Aber, ain allter lannger Tischteppich.

3 wullene abgeschlepte Sattldeckhen.

Mer, ain weissen türggischen Teppich mit rot und gelben Farben.

Ain viereggete Truhen mit Leder ubertzogen, und Eisen Bschlagen darynnen.

Ain weis liderener Rosstzamb mit 2 silber und vergullten Madei, darynnen Türggis und schlechte Robin versezt, auh ain Lämb Beschlächtlen Tirggisstain, und die Hefftzigl gaunz silbren, das Fürpig mit silbren und vergullten Spanngen.

Mer, 1 rotsametenn Zämb, sambt zwifachen Hefftzigl, seinem Fierpieg und

---

1) Busdugan.

2) Tuiurile.

ainem Hallspanndt; alles mit silbern und vergullten Rosen, mit Türggis und Robindter versezt, sambt 3 Madeya in der Mitten mit Crisalltis, auch Türgis und Robinstain verseczt.

Mer, 1 rotsameten Zämb mit dem Fürpieg silbern und verguldten Spanngen; alle mit Cristolitus beseczt, sambt 2 Madeyen mit grossen Crisolitus, auch 1 Wundtschockh mit 1 silbern vergullten grossen Knopff, mit Turgis und Robin Korn verseczt.

1 rot lidern Zämb mit 2 schlechten Horn-Madei.

Ain gros pas silbrene Stegerraif, so schlecht übergullt, und mit roten Tuech unndtertzogen.

1 silbern gannz übergullten Puscian[1]) in einem rot lidern Fuetteral, No. 1.

1 gannz silberner Puscian, der Knopff übergullt, No. 2.

Mer, 1 silberner Puscian, No. 3.

Aber, 1 silberner, ganz übergullter Puscian, No. 4.

1 silberen vergullten Puscian, No. 5.

Mer, 1 silberner gannz übergullter Puscian, No. 6.

Widerumben, ain silberen Puscian, der Knopff vergullt, No. 7.

Mer, 1 silbren Puscian mit einem schlecht vergullten Knopff, No. 8.

Abermalen, 1 silbren Puscian, unvergullt, No. 9.

1 Par übersilberte und vergullte Sporn.

2 Ir Fürstlichen Gnaden gehabten Lanndts Innsigl[2]).

1 Stuckh von gulden und plabseiden *(sic)* gewirekh, 7 ½ teütsche Ellen, No. 1.

Ain silberens Stuckh mit gelb und roten Pluembwerckh, hellt auch 7 ½ Ellen, No. 2.

Mer, 1 silberens Stuckh mit gulden grossen Rosen, hellt 7 ½ Ellen, No. 3.

1 feilpraun Attlassenstuckh mit gulden Pluembwerch eintragen, No. 4.

1 silberne mit Goldt eintragne schene Mannssattl der Uhrn.

1 rot atlessene mit Goldt eintragne Mannssattldeckhen.

1 rotsametne Satldeckhen mit Silber und Goldt, von schenen Pluembwerch, auch rot, plab und weisser Seiden gewürckht, sambt seine Gefrännss.

Mer, ain solliche gleichformige Sattldeckhen.

Ain feilpraun sametene, mit schlechten Goldtfaden gewürckhte Pollsterziechen.

1 weis attlessen mit Goldt gewürckht Stuckh, darynnen etliche Sonnen gmacht, No. 5.

Ain feielpraun Seidens-Stuckh mit Goldt eintragen, No. 6; hellt 8 ½ Elln.

10 Elln silberfarben Attles.

8 Elln näglpraun Attles.

13 Elln gelben Tamaschg.

7 und 1 halbe Elln roten Attles.

8 und 1 halb Elln feielpraun Attless.

8 Elln weissen Attlas.

9 Elln und 1 Viertl grien Samet.

1 grossen runden Korb mit roten Leder ubertzogen, No 7.

Darynnen Ir Fürstliche Gnade

Laibclaider:

2 guldene Stückh in Carmesinseiden eintragen.

1 feilpraun taffetens Rockh und gelb attlessene Reckh.

2 silberens und mit gulden Monschein eintragene Stückh.

1 silbrens und mit gelb und roter Seiden, Pluembwerch mit Zwirn Atlass unndterzogen.

1 silberns Stuckh mit roter Seiden eintragnen Monschein Stuckh.

7 Carmesin attlessene Rockh.

1) Tot husdugan?

2) V. pecetea mare și mică ale lui Petru, reproduse în prefață.

1 guldens Stuckh auf Cremesin Seüden Rupffen eintragen.
1 griens gulden Stuckh.
1 feilpraun sameten Rockh.
1 rotsameten Rockh.
1 guldens Stück mit grien Seiden Pluembwerch gemacht.

Im Korb No. 8:

1 Rosstzämb mit Ringgen, Seneki und [S]panngen, so silbren und vergult, mit Türgis und Robindlen verseczt; auch 2 silbrene Heffzigl, das Fürpieg und Hindtergrait mit Türgisstain.

1 guldens Stück in rot Damaschg [1]) eintragen.
1 rot attlessen Rockh mit Goldt eintragnen Pluembwerch.
1 Rockh von ainem gannez silbern Stückh mit Goldt eintragen.
Mer, 1 Rockh von gulden Stückh mit weissen Attles eintragen, und plaben Attles unndterfietert.
Mer, ain attlessen Rockh mit gulden Pluembwerch eintragen.
Ain weixlpraun attlessene Shauben *(sic)*, mit Luxenfuetter.
1 grien attlessene Khauben, auch von Lüxenfuetter.
Mer, 1 weixlpraun attlessene Khauben von Lüxenfuetter.
1 cremesin attlessene Khaub mit gulden Pluembwerch eintragen und Zoblenfuetter.
Ain Khauben mit plab gwässerten Tobin [2]) mit Zoblenfuetter.
1 cremesin attlessene Khauben mit Zoblenfuetter.
1 alten schwartz attlessene Khauben mit Zoblen Fuetter.
1 Rockh von silbern Stuckh gemacht, mit Pluembwerch.

Im Korb No. 9:

4 silberene Stanngenczigl, zum Tail mit vergullten Knöpffen; wegen 146 Loth.
7 zusamen ponndne Kirschen von Zöbl und Mardern Fuetter.
Ain Zimer Zobl, darynnen 40 Zobl [3]).
1 schlecht Zoblesfuetter.
4 zoblene ungerische Hauben.
1 feilpraun sametene Polsterziechen, mit rot eintragen und rosen Damaschg unndterfietert.
1 türgischer Rockh von Goldt und allerlai Farb Seiden.
Ain claine gwiflte Kissziehen.
Mer, 1 Zimer Zöbl, daran 40 schlechte Zöbl.
2 gelb attlessen khurtzen Leibrockh mit schwartz Künigl [4]) Fuetter unndterzogen.
1 rot scharlachen lannges Rockh mit schen Märdernfuetter unndterzogen.
1 alter rotwullener langer Rokh mit alten Märdernfueter unndterczogen.
Ain Puschen weisse Federn.
1 rotwullene Deckhen über ainen Koblwagen.
1 alt türgischer roter Teppich.
Mer, ain alter weisser türggischer Teppich.
1 alt attlessen Trumb [5]) zu ainem Fürhanng.
1 alter grosser Teppich, an der Maur hanngenndt.
Ain Drumb roter Fültz.

---

1) Damasc.
2) *Tobin*, feliŭ de taftă.
3) Aceasta e și cantitatea obișnuită. Francejii zic *timbre* (v. *A. Fr.*, I, p. 33, n° 3).
4) *Conigli*, iepurĭ de casă?
5) *Trumm*, bucată, cumaș.

Ain altes rotes türggischer Teppich *(pe margine:* «sey der Zirggäschä gherig»).
Vier alte weisse türggische Teppich.
1 alte Dockhen von gulden Stukh, von aussen herumb, Rol-Taffeten, Prämb mit Pluembwerch.
1 Pollster mit weis silbern Tuech überczogen.
Ain türggische Goldtwag.
1 Underpet mit roten Tamaschg überzogen.
1 gelbe Koczen mit roten Zotten.
2 Portogäl.
Mer, 1 weissen alten türggischen Teppich (soll der Zirggascha geherig sein).
1 plab Taffetens Umbrella.
2 Pölsster mit rot gemusierten Samet überzogen.

In ainem rotlidern Fäleisen [1]:

1 Par leinlacher und subtiler Leinwath.
1 1 Fuischtnëch [2] mit roten Strichen.
1 Padzeug, darynnen 4 Haubtuecher von turggischer Arbait.
1 Streichgürttl mit Silber beschlagen.
Ettliche Schermesser und Schärlen.
1 Spiegl, so etwas zerprochen, mit Tamaschgen fuettert.
1 schlechts Par Messers mit einer plabseiden Schnuer.
2 Par silberfarb attlessene Er[m]bl.
1 roth tamaschgener türggischer Rockh mit guiden Geschlingen.
1 rot attlessener türggischer Unnderrokh mit Pämbwoll gfiettert.
1 silberfarb attlessener Leib mit rotscharlen Unndterfuetter.
1 schwartz canewätzener [3] Monnthe.
1 abgenäter rot und gelb seidenes Leib.
1 grien attles Par Ör[m]bl mit roten Schnüern.
1 zieglfarb seidene Pündten.
10 allerlai aus und ausgenäte wallachische Haubt-Tüecher, sambt einem subtillen Leinbaten; Par Ör[m]bl in einem Pünggele [4] beisamen.
1 schwartz wullens Par St[r]impff.
2 türggische Padtuëcher aneinander, auss Plab.
1 alter ascherfarber walachischer Rockh mit gulden Geschlingen.
1 wallachischer schiltheter taffeter Rockh, auch mit gulden Gschlingen.
1 grien taffeter wallachischer Rockh, mit gulden Gschlingen.

In ainem anndern roten Fäleisen:

15 allerlai guet und schlechte Hemater, so der merer Thail abschleissig.
4 Par weis leinene Unndterhosen.
3 Drimblen weisse Leinbat.
3 Par weis leinene St[r]impff.
1 feilpraun sëudens Par St[r]impff.
1 weis leinens Schwaistuech, so abschleissig.
Ettliche leinene Gürttl.
1 Gürttl von rot carmesin Seüdentzeug.
2 türggische Padmänndtl.
In einem praun wullen Seckhl etlich türggische Nachthëubler.
Drey anndere schlechte schleissige Padtüecher.

---

1) Valisă.
2) *Fazzoletto?*
3) *Canevazzo*, fr. *canevas*, feliŭ de pânză: canavà.
4) *Bündel.*

1 Fäleistruhen, darynnen etlich griechische Püecher, auch schlechte Varnus, sambt einem silbren vergullten Kellch, und ain Par Messer mit Silber beschlagen; soll, der Wallachen Anzaigen, ainem abgestorbnen griechischen Priester zuegherig gwest [1]; dem Befreundten zuezustellen sein.

Allts Silbergschirr im Korb No. 1:
1 grosser silberner seichter Plau.
1 silberne Schissl zum Hanndtwasser.
3 silberene claine Plauten.
1 silberene Schissl, darynnen Ritter Sanct Georg, mit Perlmuetterarbait.
1 alts Schalpekh.
5 silberene Läffl.
1 Gäbele.
1 alte Saltzpixen mit iren Ruckh.
1 nachtlichs Degl.
1 silberns Rauchfass mit seiner Ketten.
2 grosse silbrene Leichter.
1 pauchete silbrene Giess-Khanndl.
2 gleiche und ain clainer Drinckhpëcher.
1 silberene in und ausswendig vergullte Schal, sambt irn Luckh.
4 übergullte Schrauf-Knopff, zum grossen Kopff, zum Roszeug gherig.
Zway Trümbler allts Pruch-Silber.
1 silberenes vergulltes Kölch, daran aber der Fuess kupffern; so aber auch nit gewegen worden.
1 silberene und vergullte Pantheri, sambt seinem vergullten Lëffl und Creuzl.
Dis vorbeschriben Silber, so ausser des grossen Plaus im Korb No. 1 eingschlossen, wigt, Lanndtgewicht, zusamen wigt 42 Cronen (?) [2]. Der Korb wigt, ausser des Silbergeschmeidts, mit sambt dem Schloss, 21 Cronen (?); das würdet zu Bericht gemelt.

Im Korb No. 2:
10 gressers und clenere silbrene Schissl.
1 schene hohe silberene Kanndl.
1 doppIter vergullter mitterer Kopff, der ain an dem Fuess zerprochen.
1 vergullts Kölchpëcherl.
6 gleiche Hofpëcher.
2 silberene Känndelen.
1 vergullte Pulfer-Pixen.
1 vergullts Saltzpixl.
1 silbrene wallachische hohe Flaschen.
1 vergullts Luckh zu ainem Pecher.
2 anndere: 1 gros und cleners Luckh.
2 Pulfer-Schaalen.
1 silberene allte Schaln.
6 zerprochne Lëffl.
1 rotsameter walachischer Reit-Sattl mit Silber bschlagen, vergult und 112 Carmiolstainen verseczt, sambt 1 silbern allt vergullten Stegerraifen, so mitgewogen.

Im Korb No. 2 *(sic)*:
4 grossen und clenere silberene Schisslen.
2 hohe, zum Thail vergullte, Kanndlen.

---

1) V. p. 417 si nota 1.
2) In ms.: 8

2 grosse Leichter.
5 gresser und clenere Hofpecher.
2 inen und aussen vergulte Pecher, der ein mit silbern Läbwerch, on Luckh.
1 bschlagne Muscatnussen, mit irem Luckh.
1 vergulte Galleen, so zerprochen.
1 bschlagne vergullte Schaln mit Perlmuetter, darynnen ein clainer silberner Delfin.
1 Silberpecher, so allt, vergullt.
1 silberner vergulter Ox.
1 clenere hohe Flaschen.
1 silberens Känndele mit vergullten Roslen.
1 glöserens gschmelzts, bschlagens und vergults Känndelen, sambt dem Fuetteral; gëwegen.
1 clains alts vergults Opffer Känndele.
1 silberene vergulte Ferene mit 3 Perln Muettern Stain.
1 vergullts Hirschkhëpffl mit payrischen Wappen, und ainem Coralen Gstenng [1].
1 clains silberns Trat Körbl.
1 silberene, zum Tail vergullte, Naffen.
1 vergullter Strauss auf einem Pecher geherig.
2 vergulte claine Schälelen *(sic)*.
1 grossere und mer ain clenere Schalen, darynnen ein Ox.
1 silberens lanngs Pixl zum Rosenwasser, und sonst ein runds silberens Pixl.
1 silberener vergullter Habich.
2 silbrene Stegraif, sambt den Ringgen und Steigleder, dem jungen Fürsten gherig.
5 silbrene tieffe Schisslen.
8 silbrene Taller.
12 gleiche silberne Lëffl mit Träuten Stilen *(sic)*.
3 gleiche silberne Lëffl mit gossnen Stillen, samt einem Piron, so vergullt.

Dises vorsteende Silbergschirr, so alles im Korb No. 2 eingschlossen, wigt, ausserhalb des Korbs, Lanndtgewicht, 79 Cronen (?), und der Korb wigt, sambt dem Panndt, 22 Cronen (?). Von Berichstwegen gemelt.

Ime Korb No. 3; dis alles dem jungen Fürsten zuegherig:
1 vergulltes Leffl, sambt dem Piron, mit Cristalen Stilen.
1 Stückhl weisse pollische cluege (?!) Leinbat.
1 silberener und vergullter Tollich mit Edlgstain verseczt.
1 schwartz sametener Gürttl mit seinem gulden Bschlächt und 7 gulden Rosen mit Türgis und Robin verseczt, darvon allain 3 Stain manngien.
1 gestückhte Huetschnuer.
In einem Tuech 9 allerlai mit Gold gestickhte walachische Facenetlen.
2 zöblene unngarische Hauben mit roten Tuech unndterfüettert.
1 schwartz sametene allte rauhe Hauben.
1 türgisch rotseidens Padtuech.
1 sharlacher Monthe.
1 turggischer Padmantl.
1 näglfarb tobmener (?), mit plaben Taffet unndterzognes Manndtl, auf Teitsch gmacht.
1 leibfarb tamaschgener genäter Leib.
1 gelb tamaschgener genäter Leib.
1 rot attlessener, mit gueten Zobl gfieterter Überrockh.

---

1) Dar al ducelui Wilhelm. V. pp. 262-3, nº CCCXCIII.

1 rot attlessener mit gelber Leinbat unndterfieterter Uberrockh.

1 rotsametener mit Plab unndterfieterter Rockh.

1 weis atlessener mit Leinbat unndterfieterter Rockh.

1 weis silberner mit gulden eintragnen rosenrauthen Rockh des pesten türggischen Fuetters.

4 gar schener gannzer Zebl, auch 1 Lux Wamen, und etlich Trimber Silberstuckh in einem Seidentuech zusamen gebonnden.

1 Trümbl goltfarber schilcheter [1]) doppl Taffet, 1 Trimbl griener Atles, 1 Trümbl feilprauner Attles, 1 Trümbl plaber Damaschgg, 1 Trümbl leibfarber Attles, 1 Trumb silberfarber Attles, 2 Trümbler gelber Attles, mer 1 Trümbl plaber Tamaschgg, ain Trümbl weisser Tamaschgg, 1 grien seidene Fätschein etlicher Farben, zusamen gebonndene Näsciden *(sic)* und 1 rotsametene mit plaben Taffet unndterfieterte Hauben. Dis alles in einem merherischen Tuech zusamen gebonnden.

Mer, 1 weis attlassener mit Zäblen Fuetter unndterfüetterter Überrockh mit gulden Gschling, 1 Par feilpraun attlessene, ain Par weis silbrene mit gelben Pluembwerch eingetragne Er[m]bl, 2 Par rot attlessene und 1 rot taffete Par Er[m]bl, ain schwartz sametes Leibl; dis alles in einem rotseiden Deckhl zusamen gebonnden.

In einem weis pluembten Tuech 5 anndere walachische Padtüecher.

1 weis silbren mit gelben Pluembwerch eintragen Überrockh.

1 alts mäderens Unndterfuetter.

1 alts weixlpraun attlessenes mit Mäder unndterfieterten Uberrockh.

1 alts Fendl mit gelb und roter Seiden.

1 plos rotseidens Feindl, das alles dem jungen Fürsten geherig.

Im Korb No. 4, darynnen des abgestorbnen Fürssten Lalbclaider.

Erstenns, 1 weis leinbatener Sumer Rockh mit silbern clainen Knöpfilen.

1 rot guldenes Tobin mit gulden Gschling.

1 gelbes Attless mit silbern Gschling.

1 rot mit Silber eintragner Rockh, sambt den Er[m]blen.

1 gelber doppltaffetener Rockh mit silberen und schwartz seiden Gschling.

1 rotsameter Rockh mit 24 plos gulden Knepffen und sovil Gschling-Köpfflen.

1 leibfarb seiden Kupffen, mit silber Gschlingen.

1 feilprauner Attles mitt gulden Gschlingen.

1 weis tamaschgener Rockh mit 12 plos gulden Knopffen.

1 feilpraun attlessenes Rockh mit gulden Gschling.

1 guldens Stuckh mit allerlei Farb Pluembwerch.

7 weis attlessener mit feilpraun Samet gemusierter und gelben Attles unndterczogener Rockh.

1 doppltaffeter leibfarber Rockh.

1 schwartz sametener Rockh mit 25 gulden geschmeltzten Knopfflen.

Ain weixlfarbes Attles mit silbren Gschling.

1 schilcheter taffeter Rockh mit silbren Gschling.

2 feilpraun wullener Rockh mit gulden Gschling.

1 rot damaschgener clainer Unndterrockh.

1 weis turgische Fätschen mit Goldt eintragen.

1 rot attlessener Zopffen mit gulden Spännglern und gulden Frannsen.

1 gelbseidener Zopff.

1 weisseidener Zopffen.

2 Duzet gulden und seiden Gschling.

---

1) *Schielicht;* fr.: *gorge de pigeon.*

15 Portten zu Pertlen, zum Tail vom Gold, zum Tail mit Perlen und zum Tail mit gulden Spänglern, zusamen in einem Pappier gebonnden.

5 walachische Stauchen Tüechler[1]), die 2 mit Perlen und die anndern 3 mit Goldt und Silber eintragen.

1 clains Deckhl mit eingerüeckth Pluembberch.

1 silberens gewü[r]ckhts Pündtüechl.

1 weisse Fätschen oder Hosengirtl.

1 schwartz türggisch Facenet.

2 weisse Facenet.

1 rots Facenet mit zognen Goldt und anndern Farben.

7 schwartz, rot und weisse Fact, auch mit zognen Goldt- und silber Medlen.

3 Facenet mit zognen Gold und Silber.

4 anndere lannge Tüecher zum Henndt-Trückhnen.

1 walachische Umbpind-Fätschen müt 2 gulden zognen Portten.

7 allerlai Farben steichene und seidene walachische Frauenhemat *(sic)*.

1 goldtfarb taffetes Trimbl und 1 gannzer Pisem Knopff.

1 Par seidens Scarpötlen und 1 leinens Frauen-Hemdt.

Im Korb No. 5:

1 grosse und 1 claine übergullte Schlag-Urn.

7 silberene Madei oder Spanngen zum Rosstzeug geherig, zum Tail mit grossen und clainen Türgisen verseczt.

In einem Deckhl, etliche allte Facenet.

3 Par Pannzer-Hanndtschuech, darunter die 2 Par mit silbren und vergullten Kesslen.

21 Par allerlai gfarbte tamaschggene seidene Er[m]bl.

1 grien taffeter Rockh mit leibfarben Daffet unndterfietert.

1 silberens übergullts Halspanndt zu den Pherten, darynnen die Gstain versetzt gewest; so aber alle daraus khomen; wigt 46 Loth und sein 29 Stuckh.

1 Stuckhl von etlich Elln grien ainfachen Taffet.

1 plab und rot taffeter walachischer Rockh.

1 feilprauner attlessener Rockh mit roten Taffet undterzogen.

1 rotsametener Rockh mit gelber Leinbath.

1 rot und weis scheggeter attlessener Rockh, auch mit gelber Leinbat unndterzogen.

1 seidens türgisch lanngs Tuech umb 1 Tafl zu gebrauchen.

1 rot attlessener Rockh mit gulden gewürckhten Rosen.

1 weis attlessener Rockh mit gulden Gschling.

1 gestreüfft steüchen Twech umb ain Tisch.

Ettlich Elln goldtfarber Taffet, und 1 Stuckh von etlich Ellen plaben Taffet.

1 rot und gelb seidene genäte Deckhen.

1 rot steüchene Fatschen.

1 allte Rosdeckhen mit scheggeten Pluembwerch.

1 weis taffeter Rockh mit gulden Gschlingen.

1 rot scharlachener Manthä mit der grossen silbren und vergullten Knöpffen.

Mer, 1 Korbtruhen allerdings vol mit neuen türggischen Schuech und Stifwerch.

In ainer rotlidren Truhen, darauf der Buechstab A:

1 türgischer Säbl, sambt seiner Gürttl, mit ainer gannz gulden Schaiden, mit

---

1) *Staubtüchlern?*

türggischen Robin und anndern Stainen versetzt; sein allain 17 Luckhen zum Stainen lär.

Mer, 1 Säbl mit einer rotsameten Schaiden, sambt seiner Gürttl mit gulden Spanngen, alles mit Robin verseczt; manngien bei 8 Stain.

Aber, ain annderer Säbl mit ainer rotsameten Schaiden, und mit plos gulden Rschlacht, sambt seiner Girtl.

1 Tschaggän mit einem silbern und vergullten Stil.

1 Puschen Pfitschpheil.

1 Drumb bei 1½ Elln schen rot gulden Stuckh.

2 türgische Köcher von gulden Stuckh, der ain zum Pfitschen Pfeil, der annder zum Pogen geherig.

1 steüchener mit allerlai Farb Pluembwerch durchgeneeter Umbhanng oder Tischteppich.

1 von gulden Stuckh, roten Atlas und allerlai Pluembwerch gewürckhter türgischer Überrockh.

2, als ain schwartz und 1 grien sametens Hüettl.

1 gewiflte Kissziechen mit Gold und anndern Farben, auch mit Taffet unndterzogen.

2 Tëbpichler von roter Seiden.

1 näglfarb Atlas walachisch Par Hosen.

1 weis gulden Stuckh mit rot seiden Rose fir ain Teppich.

1 Pollsterziechen mit gulden Stuckh und grien unndterzogen.

1 rodter tamaschgener Rockh, mit gelben Pluembwerch, so noch nit ausgmacht.

1 feilpraun gemusiert Samet und gulden Stuckh zu einer Khisstziechen, mit gelben Damaschg unndterzogen.

1 weis silbrene Kisstziechen mit grien Tamaschg unndterfiettert.

2 Stuckhl von 8 Elln griener Attless.

1 zusamenpunden Stückhl fleischfarber Damaschg.

1 Stückhl gelbe Attles.

1 gulden und silbren Stückhl mit rot gmusierten Samet zu einer Kisstziechen gherig.

1 rotsametens guldens Stückhl, auch zu einer Kisstziechen geherig.

1 Stückhl und etlich Elln leibfarben Attles.

1 weixlfarb guldenes Tobin von etlich Elln.

1 Stückhl von etlich Elln gelben Attles.

1 gelbseidene gestrückhte Gürtl.

1 guldene Kisstziechen auf feilpraun Samet mit roten Tamaschg unndterzogen.

1 rot taffeter mit Goldt und Silber truckhter Strich.

1 Stuckh von etlich Elln roten Attles.

1 rotsametene Rossdeckhen von zognen Goldt und Silber, mit gulden Trattschnüern, Frannssen und plaber Leinbat unndterfietert.

1 Rosdeckhl von goldt und silbern Stuckh aus plab und roten Samet mit Frannssen.

1 Stückhl von etlich Elln gelben Attless.

1 weis silberen mit Pluembwerch gewürckter Rockh.

1 Stuckh silberns Tuech von etlich Elln, mit gulden eingetragnen Rosen.

1 grien mit Goldt eintragen seiden Stuckhl, auch von etlich Elln.

1 Stuckhl silberner Tobin, so gemusiert.

1 grien und 1 rotseidene Trännde-Gürttl.

1 gelb seidener Sackhl mit Silber gewürckht.

1 rotsameter mit zognen Goldt und Silber.

Ainn gelb und weisser Sparber Hänndtschuech.

1 weis leinwatens Tuech mit ainem grossen gwifften Strich.

1 steychens Leinlach mit plab gwifften Strichen.

1 steichene Petziechen, und ain solliche Kisstziechen mit plaben Porten.

1 Perlmuetters Fuetteral mit allen seinen zueghérigen Parbierzeug.

Bey Herrn Ferdinanden von Kiepach im Hauss ist befonnden worden,— so ime Herrn die Mutähä [1]) zuegstellt; welliches ir die Zirggascha, irem Anzaigen nach, zuegestellt; des sy alles auf Zimerlchen enndtfrembdt gehabt [2]).

Erstlichen, ain Painen-Ring mit 5 Robinlern.

Mer, 1 anndern Painen-Ring mit 6 Robin.

Aber, 1 Painen-Ring mit 15 Robindlern und 2 clainen Diemuet.

1 Clainat mit einem Diemueten Creuz, darynnen 7 Diemuet, 3 Schmaragg, 3 Robin und 1 gros Perl; wigt 22 1/2 Cronen.

Mer, 1 annders Clainat, so alles zerbrochen; hat 13 Robinler, 11 Diemuets; wigt in Allem 40 Cronen.

1 Ring mit einer Robintafl; wigt 2 Cronen.

1 Ring mit ain Diemuet.

1 Ring mit ainem Schmaragg; wigt sambt dem Schnüerl daran 3 1/4 Cronen.

930 ainfache Ducatten und 11 Goldt-Cronen.

In der Zirggäschin Truhen, ist 1 Seckhl befonnden worden.

Darynnen:

1.000 ainfache Ducaten und 1 Taler.

In einem gelbseiden Steüchl allerlai silberene und vergullte Beschlacht zu aim Rossczäm geherig; wigt, sambt dem Tuëchl, 22 Loth.

Ligenndt Guett:

Alls, nemblichen, 1 Behausung in der Gassen unndter dem Kupfferplatz der Statt Botzen gelëgen, so Ir Fürstliche Gnade [3]) jüngstlichen von weylenndt, Johannesen Waidmans seeligen Erben per 520 ff. Kaufsuma und 12 hungerisch Ducaten Leitkhauff an sich erkhaufft; ist derzeiten in sollichem Tax glassen worden.

Schulden. Herein:

Herr Lucas Römer, Freyherr, ist herein schuldig 50 hungerisch Ducaten.

Schulden. Hinaus:

Anfanngs, volgen die Possten so Ir Fürstliche Gnade gehebten Gsündl verschaffen, auch an ausstenndigen Lidlen (uber das was untz heero von dem herdann genommen Gellt abgericht worden) noch resstierenndt ausstendig ist:

Erstlichen, der Mutähä hat Ir Fürstliche Durchlaucht verschaffen 100 Geldt-Ducaten.

Der Stymin 20 Ducaten.

Dem Mustätz, des jungen Herrlins Hofmaisster, ist man auch schuldig sein Abferttigung, seinem Anzaigen nach, von 17 Monaten, yeder 5 Goldt-Ducatten.

Dem Toder auch von 17 Monaten, yedes 1 Ducaten, und 15 Ducaten verschaffen Gellt; thuet 32 Ducaten.

Dem Morn, Geörg genannt, auch verschaffen Gellt: 15 Ducaten und 3 Ducaten Wochengellt.

Und sonnst dreyen walachischen Diernen, yeder 15 Ducaten gschaffen Gellt.

Dem Thomas Schertzer Tulmetschen ist man schuldig an seiner verdiennten

---

1) Muta. V. pp. 441, 453.

2) Deci, inventariul a fost redactat după descoperirea furtului. V. mai departe.

3) Petru-Vodă.

Bsöldwng bis auf den 9 Octobris (uber das was ime Herr Ferdinand von Kiepach schon erlegt und bezalt) 20 Taler verschaffen Gellt, 15 Ducaten.

Zu Erhalltung des armen krannckhen walachischen Dieners, Eliäsch genannt, den man in das Spital verordent, ist ausgestellt worden 20 Ducatten.

Dem Basili Boharnigg, vermüg einer seiner Zetl mit A, allerlai Ausprachen.

Des Mustatza Weib auch 20 Ducaten.

Gmaine Schulden:

No. 1. Dem Wirt *am Leben* ist man schuldig, vermüg eines übergebnen Ausszugs, 120 ff. und 27 Heller.

Mer, soll man ime hernach schuldig sein, vermüg aines andern Auszugs.

Hausstzins begern die Herrn Hendl[1] 240 Cronen.

Mer, begern sy Erstattung des Letzerung am Haus.

Dem Doctor 20 Ducaten.

No. 2. Dem Appotegger Ludwig Babtess, laut Ausszugs. . . . 11 fl. 4 h.

No. 3. Ludwigen Pungleitter, laut Auszugs. . . . . 3 ff. 42 h.

No. 4. Dem Knepp Knoll, Schuesster.

No. 5. Dem Perlheffter Cristoff Perger. . . . . 6 ff. 24 k.

No. 6. Cristoffen Waffner, laut Ausszugs. . . . . 7 ff. 26 k.

No. 7. Hannsen Wisinger, Schneider, laut Ausszugs. . . . . 3 ff. 36 k.

No. 8. Georgen Öttl, Wirt *am Greifhen* zu Botzen, laut Ausstzugs 1 ff. 45 k.

Dem Wirt zu Plamau[2], verzert Gellt, als man den Fürssten von Zimerlehen geen Botzen bracht. . . . . 3 ff. 57 k.

No. 9. Dem Joseph Poppen, laut Ausszugs. . . . . 4 ff. 8 k.

No. 10. Dem Matheus Talhackher. . . . . 4 ff. 39 k.

Den Bruederschafften, samentlichen.

No. 11. Josephen Heberer zu Botzen, vermüg übergebnen Ausstzugs, noch per Ressto. . . . . 83 ff. 20 k.

No. 12. Maisster Antoni Carlau, Maurer zu Botzen, laut Ausszugs. . . 2 ff.

Dem Stattschreiber zu Botzen ausstendig Schreibgellt. . . . . 1 ff. 24 k.

Commission Uncosten. . . . . 100 ff.

Wirtszerung. . . . . 40 ff.

Dem Blasy Bärtl, Meczger, umb dargeben Fleisch. . . . . 27 ff. 37 k.

(Ibid.)

DXCVIII.

Socoteala luĭ Kühbach, ca tutor al luĭ Ștefan-Vodă, între anĭ 1594-9. După 1594, 1 Iulie.

(În introducere se vorbește de furtul comis de oamenĭ Domnuluĭ în «Nähnkhüs, Rossdeckhen und Madratzen, auch, Thails, sonnderlich die Edlgstain unnd Clainater, mit Kupfengarn, in Khenlelein *(sic)*, so die Weiber zum Flickhen prauchen, überwunden und verstäckht» 3).)

---

1) La cari stătuse întâiŭ Petru. V. p. 292, nº CCCCXXIX.

2) Blumau, sat lângă Bozen.

3) Pentru furt, v. maĭ departe.

Erstlichen, so hab ich dem alten Herrn seligen, weil der noch gelöbt, in seiner Khrannckheit, den 4 Juni Anno 94, auf sein Pith, wie dem Tulnätschen und allem Gesindl bewist, ain Larchen Panntzen *(sic)* rot veryherner Agissianer (?) Wein gëben; hat gehalten 18 Yhrn, 3 P. , yede Yhrn pes 5 ff.; thuet über Nachlassung der 3 P., den er mir, wann der Panntzen auss sein werdt, darmit mann den Abgüessen zu bezallen versprochen; aber mitlerweil mit Todt abganngen, — derwegen ich den in mein Ausgab sëtz, zu Gelt . . . . . 90 ff.

Am 12 Juni Anno 94, sein Ir Fürstliche Gnade, auf mein Verwilligung, auf meinen Sitz Zimerlehen, also schwach und khrannekher in die Frisch, sambt mehrern Thail seines Gesindts getzogen; alda hat demselben ich geben lassen 2 Yhrn Weln, per 9 ff., 4 Stär[1] Roggen, yedes per 6 lb., 4 Stär Waitzen, yedes per 7 lb., drey Claffter Holtz, per 3 lb., 3 lb.; thrifft zusamen, ohne Schmaltz, Hiener, Hennen, Ayr, Öl und Essich, auch des Prot, so ich heer geben lassen, ender sy pachen haben, darfür ich nichts beger . . . . . 23 ff.

So hab ich meinem Paumann auf Zimerlehen bezalt für das Hey, so des Fürsten Ross alda in 14 Tagen auftzöhrt, auch das er sein Sohn, alls der Fürst gestorben, in der Nacht hieheer zu mir lauffen lassen, dann auch für etlich neue Flëckhen, so mann ime zerschniten, dem Gesindl, zu Pöten, unnd zu der Truchen, darein mann den alten Herrn seeligen also toter gelegt, und sonst für die Müe so sein Gesindl gehabt, mit Waschen und Pachen; inn Allem . . . . . 6 ff. 30 k.

Den ersten July . . ., alls Ir Fürstliche Gnade mit Tod abganngen, schickht ich ain aigne Staffeta zu der Fürstlichen Durchlaucht[2] geen Innsprugg. . . . . .

Alls man den obwolgemelten abgeleübten moldauischen Fürsten todter von Zimerlehen biss geen Bozen tragen, haben die Trager, sein 12 Paurn, auss dem Gericht Vëlls[3], gewesen, sambt dem moldauischen Gesindl, unndterwegen zu Plamaw[4] verzöhrt . . . . . 3 ff. 52 k.

(La 5 Octombre, anunţă la Innsbruck arestarea luĭ Zotu Ţigară[5].)

Dann mein Brueder Ott-Marx von Khüepach (zu wellichem mann das jung Herrl, sambt etlichen Personen, den 12ten Octobris Anno 1594, in die Cosst unnd Hörberig thon hat, wie hernach Meldung beschehen wirdt) . . . . . .

(Menţionat Baltasar Tröffer, din Bozen, trimes cu Apostolo[6] la Veneţia, în ziua de 12 Octombre.)

Eŵodem sic [sic] die [13 Octobris], schickht ich den Wolf Düppl von Botzen geen Ynnsprugg, bei Tag unnd Nacht, wegen des unrüebigen Sotta; der ist daselbst, etlich Tag, von Ir Durchlaucht aufgehalten worden . . . . . .

Am 15 Octobris, Anno 94, hab ich dem jungen Fürstl, auf sein Begeren, bei dem Tomäsen geschickht zu einem Zährphening . . . . . 2 ff.

Am 29 Octobris Anno 94, hab ich dem jungen Fürstl, widerumben auf sein Begern, zu teglichen Ausgaben, bei dem Tulmatschen geschickht . . . . . 6 ff.

Eodem die, gab ich dem Herrn Doctor Lucio Canobio, der Ertzney unnd der Stat Botzen provisionierten Doctor, sein Verdienen, so er mit dem alten Fürsten und der Cirggäschin[7], in vil Weeg, gethan, 120 Gold-Ducaten, yeden per 9 . . . 36 ff.

(Plata slugilor. Novembre 1594.)

Am vierten Novembris Anno 94, ennder ich geen Venedig abgeraist, hab ich abermal dem jungen Fürstl, auf sein Begern, zu seiner teglichen Ausgab, durch den Tulmätsch behenndigen lassen . . . . . 7 ff. 36 k.

---

1) Steruri.
2) Archiducele Ferdinand.
3) Vols.
4) V. p. 471, nota 1.
5) V. maĭ departe.
6) Fratele luĭ Zotu.
7) Care fusese bolnavă de inimă. V. p. 453.

(La 5 Novembre, pleacă von Kühbach la Veneţia. Întors la 13 Decembre.)

Damalen khaufft ich zu Venedig für den jungen Fürsten allerlay Wahren dene auf Teutsch claiden zu lassen, die haben, lauth des Mayr May, Juden von Venedig, so mier die Wahren einkhaufft, Aufschreibung unnd Verzaichnus mit N° 17 signiert, zusamen betroffen . . . . . 49 ff. 33 k.

Am 14 Decembris, . . . gab ich dem jungen Fursten, alls der zu Botzen im Marckht ganngen, etwas einzukhauffen . . . . . 6 ff.

Im Marckht Anndree Anno 94, den 19 Decembris, khaufft mein liebe Hausfrau dem jüngen Fürstl 2 Stickhl gespizte Pörtln zu Khresen, denen er zuvor khaine tragen. Jedes per 4 ff. 18 k. . . . . 8 ff. 36 k.

Umb etlich Wahren, so er [Davit Wagner] in meinem Abwesen für den jungen Fürsten auss Ittalia bringen lassen; ist der Ausszug zaichnet mit N° 18 . . . 11 ff. 16 k.

Dann eben ain Verdacht auf des Sotta Hausfrau . . ., alls ob die iren Bruedern . . . mit Gifft hinrichten lassen wolth. (A luat familia la el, la 8 Septembre: «aigens Losament, alls Stuben, zway Cämer, ain Saal und ain Khuchl.» Li dă şi vinul. La 12 Septembre vine Zotu. Pentru paza luĭ «seindt zween hiewonente Bürgers Leüth, durch den Stat- und Lanndtrichter verordnet.» Începe a păzi la 3 Octombre; paza ţine până la 14 Decembre.

A îmbrăcat la plecare pe «Lätschinä [1].)

Zu Aller-Seelen-Tag Anno 94, namb der jung Fürst, auf seines Herrn Vatters und Frau Muetern seeligen Gröbnus, Waxkhörtzen per 48 Kreuzer, so ich bezalt . . .

(La 22 Decembre, 25 «Ellen Säckl Leinbat zu Hematern» pentru Ştefan-Vodă.

La 26 Decembre, Bernardino Rossi [2]) anunţă că Stanciul [3]) a fost ameninţat şi gonit din casă.

Acesta a venit înnapoĭ şi stă două-spre-zece săptămânĭ. Apoĭ e trimes iar la Veneţia, fiind-că umbla cu vorbe falşe «und Praticen».)

Am 30ten Decembris, Anno 1594, hab ich dem lateinischen Preceptor alhie zu Bozen, Leonhart Alotarium, darbei des jung Herrl etlich Monath in die Schuel ganngen, für des Quatember-Gelt fürs Herrl und sein Zwergen, geben Pargelt . . 10 ff.

Und dann hab ich, wie geberichig, ime füeren lassen zwei Fueder Holtz, yedes per 6 lb., dës auch annder Schueler thuen müessen . . . . . 2 ff. 24 k.

1595.

Am heiligen Neuen Jars Tag Anno 95, gab ich dem jungem Fürstl abermalen, auf sein Begern, 8 neue Taller.

(La 26 Ianuar, pleacă la Innsbruck pentru a răspunde Ragusanuluĭ [4]) şi luĭ «Nicola Albanese», trimes de la Veneţia pentru a-l acusa.)

Denn 8 Februarii, . . . gab mein Hausfrau dem jungen Fürsten, auf sein Begern, 7 ff.

Inn der Weilen ich aber zu Ynnsprugg gewesen, hat der Graf Reymund vom Thurn, khayserlicher Orator zu Venedig [5]), ain aigne eüllennde Post herauss geschickht, mit Aviso, wie die Moldauer daselbs ain peese Pratica mit dem Doder [6]) unnd dem Moren, so baide des alten Fürsten Dienner, unnd noch bey dem jungen Fürstl in Diennst verhart gewesen, gemacht, nemblichen, das die meinem Bruedern, darbei sy alle in der Cosst gewesen, das Hauss antzinten und, volgennd, das jung Fürstl enntfieren, und nach Venedig, lebendig oder todt, bringen sollen . . . . . .

1) V. p. 453.
2) Agent imperial la Veneţia. V. p. 201.
3) V. p. 452.
4) Ioan de' Marini Poli.
5) Della Torre, Turrianus. Rapoarte de-ale sale se vor tipări în Hurmuzaki, XII.
6) Tudor.

Unnd, weil auch in sollichem Bericht unnd Warnungs-Schreiben begriffen, das der Nicolao Albäneso, so die Leüth geen Ynnsprugg geschickht gehabt, auch in der pesen Pratiggen verwandt gewest, jha das Werckh zu verrichten maistes Thails herauss khommen, hat er, mein Brueder, mier alssbaldt ain aignen Poten bey Tag unnd Nacht enntgegengeschickht, mich des peesen Fürnemens zu verstenndigen; ittem, das ich mich vor dem vilgemelten Abbanesy hieten, unnd den auch zu Gefennckhnus (wie er schon zuvor den Toder unnd den Morn thuen lassen) bringen soll. . . . . .

Unnd ich hab dem Nicola mit mier herein zu khommen berödt, deme ich, darmit er nicht hinten bleib, weil er nur zu Fuess gewest, und nimer vort khindt, zu Brichsen ein Lehen-Ross bekhommen . . . Alls ich den hieheer bracht, hab ich ine gleichsfals zu Stunden durch die lanndtgerichtlich Obrigkhait einziechen lassen.

(La 12 Februar, comunică aceasta co-tutorilor lui Ștefan [1]).

La 24, plătește «zu Betzallung des Hausszinsn des Hauss, darynn der moldauisch Fürst gewonndt hat, Herrn Christoff-Sigmund Hendl 100 ff. unnd meinem Herrn Mit-Gerhaben, Herrn Jacob-Anndreen, Herrn von Prandiss, anstat Herrn Ulrichen Hendls, seines auch 100 ff.; thuet velliger Zinss zusamen . . . 200 ff. [2].»

La 2 Mart, dă «Zuepuess» prinșilor: 4 livre lui Nicolae; lui Tudor 3 livre și Mauruluĭ 2 livre.)

Am 8 Marti . . ., gab mein Hausfrau dem jungen Herrl abermal, auf sein Bith, bey den Wolf Tüppl geschickht. . . . . 8 ff.

Alls mann die walachischen Dienner Befennckhtnus, hab mann den jungen moldauischen Fürsten miessen mit erkhannten treuen Leüten lassen bediennen, derwëgen ime ain Hofmaister oder Preceptor, Herr Etzechiel Lossius, der Rechten erfarnen [3], durch meine zwen Herrn Mit-Gerhaben unnd mich umb Marthini [4] Anno 94 angenommen, und Wolf Tüppl, alls ain vertrauten Man, auch zuegestelt worden; deme hat das Herr[l] selbst im Marckht mit Fassten Anno 95 ain Thuch zu ainem Manntl verordnet; darfür bezalt ich den Meixnern . . . . . 4 ff. 48 k.

(19 Mart. Haină lui Iliaș, care stă șease lunĭ în spital [5].)

Inn die Marterwochen Anno 95ten gab ich dem jungen Fürstl, Almuesen zu geben . . . . . 2 ff.

(La 12 April, «zway seüdene Pastimf» [6], aduse pentru Ștefan: «silberfarbs» și «leübfarbs».

La 14, a liberat din serviciu pe Iliaș.)

Am 16 Apprillis Anno 95ten, gab ich dem jungen Herrl, nachmalen auf sein Bith, in meinem Hause . . . . . 4 ff.

(La 18: «Hemater, Haubthüecher, Fraczoleter [7], Nachthauben» pentru Ștefan. Liberarea prinșilor.)

Als mann den Moren unnd den Toder das Lanndt auf ewig verwisen, hat mann sy auf 6 Meül von Bozen belaiten lassen, — gab ich dem Morn Zehrung, weil er khain Heller gehabt . . . . . 5 ff.

Dem Nicola Älbanese der gleich, gegen ainer Urkhundt, ausgelassen worden, gab ich auch zu Zörung . . . . . 3 ff.

(Întovărășiți «biss für Brichsen».)

Eodem die [6 Maii], schickht ich den Wolff Tüppl aigens mit Schreiben an ain lebliche Ober-Österreichische Regierung wegen des jungen Herrn und das er ime

---

1) Iacob-Andreĭ de Brandis și Wilhelm de Wolkenstein.
2) V. p. 292, n° CCCCXXIX.
3) Jurisconsult.
4) 11 Novembre.
5) V. p. 452.
6) *Paar Strümpfe.*
7) *Fazzoletti*, batiste.

zu Ynnsprugg umb ein Costherren, auch umb ain Losament, sechen und das einrichten helffen soll . . . . . .

An demselben Tag [22 Mai], erlegt ich erstmals dem Herrn Lossius, wellichem man 200 ff. jerlicher Besoldung dingt, an seiner Besoldung . . . . . 50 ff.

(Treĭ luni de plată luĭ Tüppl, la 30 Maiŭ, 10 florinĭ.)

Am 7 Junii Anno 95ten, hab ich die arrestiert Frau Maria, sambt iren gannzen Hausswesen, auf empfangnen Bevelch . . ., von hinnen wider nach Venedig ziechen lassen . . . . . .

Von inen erdulten Unlust unnd Überdranng, unnd Verlätzung, so mir das unsauber vichisch Volckh than hat . . . . . .

Unnd, weil biss auf dato bei dem jungen Fürsten ain Zwerg Petermann [Peter Nann?], und sonst ain unnutzer Bueb, Sansemi[1]) genannt, auch erhalten worden, die nicht genutzt, allain vil Cosst zu erhalten, hab ich solliche bayde mit der Frau Maria, auf Guetachten meiner Herrn Mit-Gerhaben, nach Venedig abgefertigt, und hab dem Zwergen ain Huet khaufft per 1 ff. 30 k., und sonst, vons Herrls Wëgen, ine verehrt 4 ff. 30 kr. . . . . 6 ff.

(Celuĭ-l-alt, 3 florinĭ, o mantà de călătorie şi un *Sametsclaid.)*

Unnd, alls das jung Fürstl, auf Verordnung ainer löblichen Ober-Österreichischen Regierung, den 10 Junii Anno 95 geen Ynnsprugg in die Cosst, Lernung unnd Losierung verordnet, hab ich mit meinem Bruedern, Ott-Marxen von Khuëpach., . . alle Sachen abgeraith, unnd hab deme . . . betzalt . . . . . 814 ff. 49 k.

Unnd, alls der jung Fürst verraisen wöllen, kaufft demselben ich ain neus Khorb-Faleüss, den 6 Juni Anno 95ten; des hat cost . . . . . 3 ff.

(Femeieĭ luĭ Otto, pentru truda ce «vormals gehabt, unnd sy verwilligt, die wider anzunemen, wann sy geen Ynnsprugg khommen», 50 de florinĭ.

Pentru «ain Panntzen» pentru trimes lucrurile luĭ Ştefan la Innsbruck, 1 florin, 12 crĕiţarĭ.

Plata pentru «Wäscherin», femeia tălmaciuluĭ.)

Alls ich dës Herrl, den 7 Junii Anno 95ten, allhie, sambt seinem Gesindl, nach Ynnsprugg geschickht, hab ich meine Ross alle heergelichen, unnd noch drey Lehen Ross haben müessen . . . . . .

(Luĭ Lossius, «alls angenommen Preceptor und Hofmaister», 150 de florinĭ.)

Dem jungen Fürsten selbs gab ich domalens (ich) allhie zu Bëtzen, auf sein Quittung . . . . . 30 ff.

(La 16 August, trimite luĭ Lossius, pentru «gemaine Aussgaben», 40 de florinĭ.

La 24 Septembre, aceluiaşĭ, pentru «Bezallung des Hauss-Zinss unnd Pödt-Gelts», 100 de florinĭ. — Wolf Tüppl duce baniĭ dela Bozen la Innsbruck.

La 29 Maiŭ, înnainte de plecare, trimite «hinauss» vin roş pentru 39 de florinĭ şi alb pentru 56 de florinĭ, 48 de crĕiţarĭ.

La 1 Septembre, iar vin pentru 22 de florinĭ, 30 de crĕiţarĭ.

La 17 Octombre, trimite sol la Innsbruck cu scrisorĭ către Gheorghe Hatmanul.

La 8 Octombre, vin pentru 52 de florinĭ, 48 de crĕiţarĭ. Trimetere de «Griessner Most»[2]) pentru 14 florinĭ, 36 de crĕiţarĭ.)

Im November Anno 1595ten, hat der treuloss Satta Zigara, des Fürsten Ayden, zu Venedig, dem Senat abermalen ain starckhe Schmachschrifft wider des Haus Össterreichs Reputation, unnd darneben ain valsch Testament übergeben; de[r]wegen hab ich eüllennts wider aigner Perschon geen Venedig raissen, alle Schrifften unnd Sigl mit mir nemen unnd, darmit die arrestierten Güeter nicht relaxiert werden, starckh oponiern müessen. . . . . .

---

1) Semseddin?

2) Din Gries.

1596.

Umb die Khärtzen, so mann zu Aller-Seelen-Tag Anno 95 bei des alten Fürsten unnd seiner Gmahl Grab antzint hat, bezalt ich. . . . . 42 k.

Alls ich den Tomas Schertzer mit dem Sotta Zigarra geen Ynnsprugg geschickht, damit er nicht enntrinn. . . . . .

(În Ianuar, vin pentru 19 florinĭ, 48 de crĕiţarĭ. — Plata luĭ Lossius şi Toma.)

Unnd dem jungen Herren selbst gab ich 3 Taller. . . . . 3 ff. 36 k.

Damalen bezalt ich auch der Wirtin *am gulden Hirschen* zu Ynnsprugg . . . die Zährung so des jung Fürstl unnd sein Gesindl, im Juni Anno 95, bei ir vertzĕhrt haben, wie sy sein erstmals hinauss khomen, ennder sy aingestannden sein inn ir Cosst. . . . . 11 ff. 58 k.

(La 27 Februar, vin pentru 21 florinĭ, 36 crĕiţarĭ.

La 10 Mart, vin pentru 64 florinĭ.)

Den 20 Marti Anno 96, hab ich mein Sohn, Ferdinannd (alls Herr Lossius nach Wienn gezogen), auf der Post geen Ynnsprugg geschickht, das er in seinem Abwesen auf das jung Herrl sächen und deme aufwarten soll. . . . . .

Am 11 Juni Anno 96ten, hab ich dem Lefin [1], zu Ynnsprugg, darbey das Herrl und sein Gesindl gleich das Truckhen Mal gehabt, bezalt ich die Cost vom 11 Juni Anno 95ten bis auf den 11 Juni Anno 96ten. . . . . 786 ff. 30 k.

Alls ich zu August Anno 1596ten geen Ynnsprugg inn Lanndttag unnd zu der Erbhuldigung geritten, hab ich dem jungen Herrl, auf sein Anhalten, ain silbren, gar vergults Kändele, seinen selbst Mundtwein darauss zu trinckhen, kaufft. . . . 18 ff.

Ime Herrl selbst gab ich, den 8 Augusti Anno 96ten, auf sein Bith unnd Begeren, zu sein selbst wichtigen Ausgaben zu geprauchen. . . . . 6 ff.

(Întors în Septembre. — La 6 Septembre trimete «ain Zimer Zöbl».)

Am 14 Novembris 96, bezalt ich denn Stainmetzen von Ynnsprugg, so dem alten Fürsten seeligen ain Stain auf sein Begrebnus aussgehaut haben. . . . 49 ff.

Unnd dem Stainmetzen von Calthern [2] so den Stain vom Stainpruch prochen, abgeworffen und hieheer zun Parfuessern gefiert hat. . . . . 8 ff. 30 k.

(În Novembre, vin pentru 18 ff. 42 k., 64 ff. 4 k. şi 2 ff. 30 kr.

La 8 Novembre, luĭ Ştefan, «zu dessen teglichen Notthurfft», 8 florinĭ.

Şese părechĭ de colţunĭ de mătasă de la Veneţia, la 18 Decembre.

La 19, un «Ausszug» pentru el şi serviĭ săĭ, de la Veneţia.

1597.

Leafa luĭ Lossius. — «Zehrpfening» pentru Ştefan: 7 ff. 12 k.; vin, la 7 Mart, de 85 ff. 6 k., de 22 ff. 30 k., iar, la 31 Octombre, vin de 53 ff. 33 k. — La 6 Novembre, prin Otto-Marx, «zu seinen Ausgaben», 6 ff. 48 k.)

Am 9 Novembris 97, ist ain Unter-Kheüfl (?) von Venëdig mit Schreiben zu mir khomen . . . . . .

Alls er wider der Gefenckhnus erlassen worden . . . . . .

Hernach, hab ich den alhie gefennckhlich lassen eintziehen.

(La 28 Novembre, vin pentru 145 ff.)

1598.

(Leafa luĭ Lossius. — La 5 Mart, sol la co-tutorĭ «wegen Herrn Lossius Erlaubnus-Nemung». — Luĭ Ştefan, când a venit la Innsbruck, 6 ff. — La 4 Maiŭ, vin pentru 39 ff. —

1) Un Michael Lefin e menţionat de *Ambraser Hofacten* în Iulie 1594.

2) Kaltern.

La 10 Iunie, «dem Michael Lefin, des jungen Fürsten unnd seiner Leüt Costherrn», pe un an, «weil das halb Jar dem Gesindl etwas abgeschaffen worden», 683 ff. 10 k.)

Im August Anno 97, ist ain moldauischer Jung, so bei dem alten Herrn seeligen erzogen worden, Circhasso genannt, von Venedig heer zu mir khommen, unnd hat fünf Tag auf mich in ainem Wierts-Hauss zöhrt; dem hab ich, alls ich auss Ittäliä khommen, auss der Hörberig mit 2 ff. gelest, unnd ime ain Cronen Zehrung geben geen Ynnsprugg, zum Herrl zu ziechen, und deme zu diennen. (La 18 Octombre, vin pentru 19 ff. 20 k.)

Dem Wirt *am Hirschen*, zu Ynnsprugg, bezalt ich für den zirggäschischen Bueben, den das Herrl nicht annemen wollen, sonnder nach Wienn geschickht, sein Zehrung . . . . . 5 ff. 27 k.

Denn 10 Junii Anno 1598ten, bezalt ich meinem Brueder Ott-Marxen des Costgelt von dem jungen Herrn, seinem Gesindtl. Ittem für das Pödt- unnd Leingewanndt unnd den Hausszinss, so Alles zusamen khomen, auch das er dem jungen Fürstl ain aigens Ross beim Parn helt, wie in seinem Ausszug und Quitung einkhomen, vom 10 Juni Anno 94 biss auf den 10 Juni Anno 98ten verfallen . . . . . 848 ff.

(Călătorii ale lui Bruni [1], mort la sfârșitul lui Iulie, la Triest.)

Es hat auch der jung Fürst, mein Pflegsohn, zum offtermalen angehalten unnd gar hoch geböten, ine ins Wimath herein geen Botzen ziechen zu lassen; welches ich lesstlichen erlaubt; ist also im September Anno 98ten, sambt seinem Gesindl, herein zogen . . . . . .

Zu Botzen ist er, wie zu Ynnsprugg, durch mein lieben Bruedern unndterhalten worden. (I-a dat vin pentru 20 ff.)

Am 4 Octobris Anno 98, khaufft ich dem jungen Fürstl, auf sein Anhalten und Bit, von unnserem Instrumenntmacher alhie ain Instrument mit ainem clainen Clavier, darmit das Herrl darauf lernen khinnen, wie ers dann geen Ynnsprugg tragen lassen; bezalt dem Maister darfür. . . . . 7 ff.

Am Aller-Heiligen-Tag Anno 98ten, gab die Junckhfrau Lenora dem jungen Herrn 6 Taller . . . . . 7 ff. 12 k.

Am Aller-Seelen-Tag Anno 97 und 98, bezalt ich yedes Mals umb waxene Khörtzen, aufs alten Fürsten und seiner Gmahl Gräber, 4 hl. [2]. Thuet, von baiden Jaren . . . . . 1 ff. 36 k.

Damalen seindt von Venëdig khommen unndter zway Malen zween moldauische Bueben, die bey dem jungen Fürsten, alls iren Herrn, Diennst gesuecht, aber nicht angenomen worden; haben alhie bey dem Geörg Ëtl verzehrt . . . . . 3 ff. 20 k.

(La plecare li se dă câte 4 livre = 1 florin 36 k.)

Am 10 Tag Novembris Anno 98, schickht ich zu des Herrn Notthurfft geen Ynnsprugg (vin pentru 22 ff. 40 k.; la 15 Novembre, vin pentru 21 ff. 24 k.; la 16 Decembre, pentru 82 ff. 42 k. și 21 ff. 24 k. — La 19 Novembre, lui Ștefan, 31 ff. 12 k.

1599.

La 14 Ianuar, vin pentru 6 ff. 35 k. — În Februar, pentru 30 ff. 25 k. — Leafa lui Lossius. — La 5 April, vin pentru 20 ff. 10 k.)

Am 7. May Anno 99, schickht ich den Wolf Tüpl mit dem Costä Postelnickho, den Asslan Camerasch [4] und noch ainem Moldauer, die auf gehabtes Gelaüd herauss khommen, von hinen nach Ynnsprugg; der hat, hinauss und davörn, auch wider herain, in Allem verzehrt unnd umb Post-Ross ausgeben . . . . . 14 ff. 34 k.

1) V. nº CCCCLXXI, pp. 342-3.
2) *Heller?*
3) În două rânduri.
4) V. p. 452.

So bezält ich der Wiertin *am gulden Hirschen*, zu Ynnsprugg, die Zährung, so die moldauischen Herren daselbst verzehrt, ausser der Malzeiten, da sy der jung Herr selbst bei ime gehabt . . . . . 23 ff. 9 k.

Alhie hab ich sy cosstfrey gehalten.

Damaln bezalt ich ainem Wirt von Padua, den die Frau Maria, alls ir Mann, der Zotta Zigara, gestorben, zum jungen Herrn irem Brueder geschickht, deme den Todtfal anzumelden; sein Zehrung alhie *am Schlissl* aufgewenndt bethraff . . 1 ff. 28 k.

(Leafa luĭ Lossius.)

Am 10 Juni Anno 1599ten, bezalt ich meinem Brueder Otto-Märxen abermal für das ganntz Jare Cosstgelt, für die Hörberig, Pedt unnd Pedtgewannt, wie vormalen beschehen unnd durch Herrn Lossio selbst gedingt worden . . . . . 848 ff.

(La *Corpus Christi* 1599 — 10 Iunie — vine ducele de Mantova [1]) la Bozen, şi iea unele lucrurĭ la Innsbruck: «2 Fellich [Tellich?] und anndere Sachen.» — La 1 Iulie, sol la Brandis, «inn Gerhschafft Sachen, unnd wëges des Geörg Cätmano mier zuegethans Absagschreiben.»)

Im August Anno 99, schickht ich zwaymal aigne Poten zu meinen Herrn Mitgerhaben, wegen des Lossi Beurlaubung, und das dem jungen Herren von Neum der Fürst in der Moldaw [2]) nach dem Leben tracht. . . . . .

Alls ich im August 1599, auf erzaigende Gefar, mit Vorwissen einer leblichen oberösterreichischen Regierung, meinen Sohn Ferdinannden, von Triennt von seinem Diennst abgefordert, unnd eülenndt geen Ynnsprugg dem jungen Herrn aufzuwarten verordnet, weil mirs dann der Herr Coadiutor z: Triennt, auf meine höchste Bith, ungeren consendiert . . . . . .

Unnd, weil er, mein Sohn, nunmehr vom 10 Augusti Anno 99 biss auf den 10 Januarii Anno 1600 dem jungen Herrn diennt unnd aufgewarth . . . . . 50 ff.

(La 14 Septembre, vin pentru 26 ff. — În Octombre, luĭ Ştefan «zu seiner selbst Notthurfft» 20 ff., «unnd seiner Costfrauen zu verehren, ainunddreissig Gulden, 12 k.» — La 10 Novembre, vin pentru 34 ff. 18 k. — În Novembre, «dem Herrn Secretari Parstorffer, der sehr vil Mhüe in des jungen Herrn Hanndlungen hat getragen», vin pentru 10 ff.)

Auf des jungen Herrn Schreiben bezalt ich dem Wolf Atthmayr, von Ynnsprugg, umb genombnen Negger-Wein im Novembri Anno 99 . . . . . 40 ff.

(Leafa luĭ Lossius. — În Novembre (?), trimete luĭ Ştefan, prin credincios, «ain rot atlesen Rockh mit schönen Zoblen Fueter, ain anndern Rockh von guldem unnd silbern Stuckhen; mehr, 2 guldene Khäten.»

Menţiune «von den Briefen, so mir, des Herls Wegen, gleich wochenlich von Ynnsprugg hercinkhomen.» — Plata luĭ Otto-Marx, dată, numaĭ în parte, până la 10 Iunie 1600, 848 ff.)

Wann aber der Herr noch vor Aussgang des Jars soll von meinem Bruedern auss der Cosst khommen, so will ich, nach Erkhanndtnus der Obrigkhait, den Abzug erstaten. . . . . .

Der Frauen für ir Verehrung, wie es der jung Fürst selbst unnd Herr Lossius verordnet, 26 Taller . . . . . 31 ff. 12 k.

(La 20 Decembre, trimete luĭ Ştefan «ain Pöltz, 3 Stuckh Atles unnd 2 zöblene Hauben».)

Es hat auch der jung Herr selbst ein Par silbrene Stegraif empfangen.

(Cere a fi liberat, «dann ich dem Werckh yhe nimmer vorsteen khann». — Lasă la apreciarea guvernuluĭ, ce să i se dee. — Consideră «was die Junckhfrau Leonora Schenckhin, nach Absterben meiner lieben Hausfrau seeligen, mit seinen verhanndnen Varnusen für Mhüe gehabt, und 2 meiner Dienner» şi cere pentru ea 40, iar pentru ceĭ-alţĭ 20 de florinĭ.)

---

1) Vincenţiu Iiu.

2) Ieremia-Vodă.

(La 2 Ianuar, se cumpără material pentru «ein Zöblen Pellz, und 3 Stuckh Atles.»)

Am 6. Februari Anno 1600ten, hab ich dem jungen Fürsten, auf dessen Begern, alls er, zu des Herrn von Pranndis Tochter Hanndtstraich, in der Maschara gehen wöllen, in neuem Gelt ohn Quitung erlegt, und durch Wolf Tüppl zuestellen lassen. . . . 4 ff. 24 k.

Am 23 Februarii Anno 1600, betzalt ich dem Hofappothegger zu Ynnsprugg, Johann-Babtista Frelich, . . . umb allerlay Gatung so Lossius für den jungen Fürsten unnd zu seinem Hausswesen aussgenomen, bethraf. . . . . 54 ff.

(A dat, la 24 Februar, principelui 30 ff.)

Am 20 Marti, Anno 1600, alls Ehezechiel Lossius durch der hochen Obrigkhait Decret von seinem Diennst abgeschaffen unnd beurlaubt worden, unnd ich in Eül khain Hofmaister oder verthrauten Menschen haben khinden, der dem jungen Fürsten beygewohnt, hab ich abermal meinen Sohn Ferdinannden, auf Guetachten meiner Herrn Mitgerhaben, von Bozen geen Ynnsprugg geschickht.

Am 12 Apprillis, ehunnder ich geen Venedig zogen. . . . . .

Alls derselbig im Anfanng des Apprillis von meinem Brueder aussgestanden und zu der Frau Schauberin in die Cosst than worden, hab ich allersachen mit meinem Brueder abgeraith, unnd hat sein Ausprach . . . bethroffen 906 ff. 34 k.; daran hab ich aber in meiner 99ten Jars Raittung verraith 848 ff.; der Überrest allain gebürt mir hiemit in mein Ausgab zu lägen, der betrifft. . . . . 58 ff. 34 k.

(Pe o foaie liberă: «Die Verzaichnus manglt; dise Posst darf eine Erleütterung.»)

Alss dann hat man mit der Frau Schauberin [1]) und irem Sohn, dem von Graben, tractiert . . . , das man deren jerlich geben soll, von yeder Person, 150 ff. für den Hausszinss, und Pedtgewandt, das Jar, 110 ff.

Alls ich in des jungen Fürsten Geschäfften zu Venedig gewesen, haben meine Herrn Mitgerhaben mit Ezechiel Lossy sein Raittung beschlossen . . . Lossius, alls er aus dem Closter khumen, hat die Summa [225 ff.] selbs empfangen. . . . . .

Am 12 Apprillis Anno 1600ten, schickht ich denn neuen Hofmaister, Jheronimus Hörl, dem jungen Fürstl zu diennen, von Bozen geen Ynnsprugg. . . . . .

(Vin la 1 şi 15 April, 18 Iulie, 4 Octombre, 5 şi 18 Novembre şi 10 Decembre. Împĕratul i-a ordonat a merge la Veneţia, pentru a sfârşi odată. La 27, pleacă din Bozen. La 12 Iulie e întors. La 8, plecase după audienţă la doge: «hat mich der Herr Secretary Roschy [2]) und etliche auss den Moldauern biss geen Maisters [3]) beglait . . . Hab auf der Raiss des jungen Fürsten Vëtter und Dienner *signor* Giovani Cammerasso mit mir von Venedig herauss gebracht, den ich auch mit Rossen und Zährung versechen». L-a ţinut la el, până s'a scris din Veneţia împlinirea învoieleĭ cu Moldoveniĭ.)

Dem Nottări *messer* Andrea Catti, so den Vertrag mit der Frau Maria . . ., den Verthrag mit dem Geörg Catmano und den Vertrag mit des Bartholomei Bruti [4]) Wittib und Erben verfanngen, aufgericht und verfertigt. . . . . .

Meiner Spia, die mich der Gegenthail Fürnemen nach unnd nach avisiert. . .

Den 2 griechischen Calogieri, so die zway Clainater unnd Schuldtbrief vom Erzbischoff [5]) in Hannden gehabt, hab ich verehrt, das ichs mit Praticha von inen herauss bracht hab, 18 Ducaten, in Golt. . . . . .

Alls ich von den griechischen Calogieri hab die [Sachen] heraus bracht, mir aber der Überrest durch die Herrschafft [6]) widerumben arrestiert worden, hab ich, auf

1) O chitanţă intercalată dă tot numele: «Judit Schauberin, geborne Lëopartin».

2) Rosso. V. p. 201.

3) Mestre.

4) V. p. 117 şi aiurea.

5) Gavriil Severos. V. p. 439 şi nota 2.

6) Veneţiană.

gehabte Spia . . . , das mann mir die Schuldtbrief und Clainater wider arrestieren wellen, solliche bey dem Hanns Ziller, Rathsdienner alhie, eillendt ubers Gebürg nach Hauss geschickht; der es, Gottlob, wol heer gebracht.

(Cumpără colțuní de mătasă prințuluí, la Veneția.)

Als ich, den 23 Juli, . . . des jungen Fürsten Dienner und Vëttern, *signor* Giovan Camerasso, nach Innsprugg geschickht. . . . . .

Alls nun der *signor* Aslano Camerasso von Venedig herauss khommen, der Zirggescha zuegehörige Sachen zu erhöben, die ime dann alle sein uberantwort worden.

(În lipsă, Wolf cheltueşte pentru Ştefan 5 ff. 2 k.)

Erstlichen, so bezalt ich Sanct Geörgen, der griechischen Khirchen inn Venedig, für alle deren Ansprachen, darumben die Clainater unnd Schuldtbrief arrestiert gewesen, welliche ir Ansprach ob 500 ff. angeloffen, auf gemachten Verthrag, . . 200 ff.

Verer, bezalt ich dem Herrn Alviso Soranzo, podestà de Capodistria unnd Senator inn Venetia, alls Gwalthaber Herrn Bartlme Bruti seeligen verlassnen Wittib und Khinder, für die angesprochnen und mit Khundtschafften (die aber ich für falsch gehalten) erwisenen schuldigen 7.000 Tuggaten, darumben die Perler und Edlgestain alle arrestiert gewesen, auf gemachten Vertrag, . . . 300 venedigisch Ducaten. . 376 ff.

Mer, bezalt ich der Maria Zirggeschin, in Abschlag der 300 ungerischen Ducaten, gemitleten Summa für 600 Cechini, so sy angesprochen, mit Khundtschafften erwisen unnd darumben alle der jungen Fürsten Hab in Venedig arrestiert, auch mir vil Bethriebnus unnd Widerwertigkhait verursacht, 100 Goldt-Tucaten unnd ihrer Stimin die tassierten 15 ungrische Tucaten, so ihr der alt Fürst . . . verschaffen . . . . . .

Die überigen 200 Geldt-Tuggaten soll mann ir bezallen, wann das Gelt in der Turggey eintriben wierdt. (Numaĭ cu înscris: alt-fel să nu se dee acesteĭ «gotloss teüflisch Weüb».) Contract cu Gheorghe Hatmanul, «so das in Venedig gewesen Vermügen alles arrestiert gehabt, und nichts volgen lassen wollen, biss ichs durch den Vertrag heerauss gebracht».)

[24 Aprilis] schickht ich dem jungen Fürsten einen Schneider, mit Namen Paul Mllpacher von Kësen, zu einem Dienner, so noch bey dem Herrn diennt.

(În Ianuar, «2 Par neäpolitänische seüdene Stimpf» luĭ Ştefan.—La 26 Iulie, aceluiaşĭ, 20 ff.)

Inn der Wochen Bartholomei [24 August] . . . seindt mir eüllende khaiserliche Bevelch unnd zween Bevelch von einer loblichen Ober-Österreichischen Regierung zuekhommen, den jungen Fürsten betreffendt, mit denen hab ich drey aigne Poten nach einander geen Pranndis unnd Prissen [2] zu meinen Herrn Mitgerhaben geschickht . . .

Im Beschlus des Augusts . . ., bin ich, auf Bevelch der Römischen Kaiserlichen Majestät unnd auf Verordnung meiner Herrn Mitgerhaben, von Bozen nach Ynnsprugg, zum jungen Fürsten geriten, mit deme wegen Regierung der Moldaw zu tractieren . . .

(În Septembre, Wolf a trimes pentru prinț «zwai Tragen Fricht».)

Den lessten Octobris . . . , bezalt ich den Herrn d[r] Bartlme Pänwin [3], auf sein Quittung und des jungen Herrn Schreiben, . . . 50 ff., so ime der jung Herr, in Zeit Herren Lossy Diennsten, jerlich zu einer Provision verschriben, *ydest* . . . 50 ff.

Zu Allerheilligen unnd Aller-Seelen-Tag Anno 1600, bezalt ich dem Waffner umb waxene Khertzen, so aufs alten Fürsten Grab aufzint worden . . . . . 48 k.

(La 24 Novembre, îĭ dă prin Otto-Marx o «Madei unnd Föderlein, alles mit Diemüeten aufgesezt».

Cere a fi iertat de tutorat. Alt-fel, va da «allen threuen Bericht, Hilf unnd Rath». E numit totuşĭ curator până la răspunsul Împăratuluĭ.)

(Ibid., Leopoldinum, IX, 48.)

1) San Giorgio dei Greci.
2) Brixen.
3) Panvinio.

DXCIX.

Archiducele Ferdinand ordonă luĭ von Kühbach din noŭ să anunțe cererile *(Begern)* luĭ Ștefan-Vodă și celor-l-alțĭ și dacă Petru a lăsat testament [1]. Ambras, 1594, 3 Iulie.

(Ibid., I.)

DC.

Petiție a slugilor și oamenilor de casă aĭ luĭ Petru-Vodă, prin care cer luĭ von Kühbach pe Ștefan-Vodă. Bozen, 1594, 4 Iulie.

Wier, Diener des alten Hern Pettrus Weybotta, und jetz des jungen Hern Steffan Weybotta Diener, Euer Gnaden thain unss zu wissen, wie wier vermainen ann Pesten; pitten Euer Gnade die wolten verhilfflich sein, damit der jung Furst auss disem Landt khumbt. Warumb unss Euer Gnade fr[a]gen thuet, thain wier Euer Gnaden zu wisen: von Wegen seines geliebten Hern Vattern und seiner geliebten Frauen Mietter, damit wier den jungen Her auh nit verliehrn. Jetz under aber, seines Guets halben, wass er pey sich hat, nichts hat er zu verlëhren; den, gnediger Herr, ausser halb unser, hat er mer Befreindten, die alter sein den wiehr, und Hern; under den ist Ainer mit Namben Göerg Haubtman [2], wellicher hat vonn dem alten Fursten ein Schreiben mit seiner Handt geschriben von Wegn des jungen Fursten, wass sein des alten Hern Bevelch ist [3]. Wenss Euer Gnaden genediger Will ist, so wellen wir hin schickhen, das er Haubtman khumb oder ein Abschriffter des selbig Prieffs pringen thue; darnach werden Euer Gnade glauben. Wen aber Euer Gnade den jungen Fursten auss disem Landt ziehen lassen in das Wellisch Landt, nit das der jung Herr etwo einen Schaden hat, wass er hat, — wiehr hoffen zu Gott, wass er in andern frembdten Landen hat, das wiehr das selbig auch herauss nemben wolten.

Wass [4] aber des Sotta seine Pegehrn anbelangt, das hat Euer Gnade woll vermerckht, wies es Euer Gnade auch von Ir Fürstlichen Gnade auch selben geherdt haben. Wen aber Euer Gnade den jungen Fursten in dissem Landt auf halten werden, wier seine Dinner wirdt khainer bey ime bleiben. Den wahrumb, wiehr khinen die Sprach des Lands nicht: so wirdt er selben alhie pleiben, und wirdt ime zu schwehrn werden, wie es Euer Gnade an Pesten wissen. Wier bevelch unss alle Euer Gnaden zu gehorsamlich, den Euer Gnade die sein unser aller Vatter.

Ain ainfeltigs Transumpth der wallachischen Schrifft, so mier an 4 Juli übergëben worden [5].

(Ibid.)

1) Se menționează un ordin anterior din 1[0] a lunii, care ordin lipsește.
2) Gheorghe Hatmanul.
3) V. nº CCCLXXIX, pp. 250-2.
4) În original: *unss.*
5) V. bucata următoare.

DCI.

Bozen, 1594, 4 Iulie.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre îngroparea lui Petru-Vodă, cetirea testamentului și sfaturile cu suita Domnului mort.

Euer Fürstlichen Durchlaucht seindt . . . Fuege darnëben Euer Fürstlichen Durchlaucht gehorsamist an, dass nach Absterben des moldauischen Herren Weywodä, sein Tochterman, sambth seinem Weib, däs Fursten Tochter, auch andere seine Leithen sterckh angehallten, innen zu vergunnen, den totten Leichnamb geen Venëdig in ain khriechische Khirchen [1]) fieren zu lassen; aber ich hab, auf den von Euer Fürstlichen Durchlaucht empfanngnen gnedigisten Befelch, innen solliches mith guetten Glimpfen und Bescheidenhaidt ausgeräth und angestern in Herrn Weywodä selligen alhie, nëben seiner verstorbnen Gemachl, mit gepirenden catollischen cristlichen Zerimonien begraben und die *officia* hallten lassen; den der jung Herr sambth seinen Geistlichen und allen seinen Gesindl auch beygewenndt; die werlichen alle in einer sollichen Traurig- und Khlainmietigkhaidt sein, dass sy woll zu erparmen.

Furs Annder . . ., hab ich auch den jungen Herrlein mith pësten meinem Vermiegen Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigisten vätterlichen und wollmainenden Trost und Erpietten annzaigt; der sichs gehorsamist beda nckhen und danëben pitten lassen, Euer Fürstliche Durchlaucht sollen sein gnedigister Herr sein und pleiben.

(A sigilat tot, în prezența administratorului din Bozen, Adam Straub, și a autorităților judiciare. Cele mai bune lucruri le-a închis în două odăi cu unele lucruri care aparțin unei «Fraw Mariä Circassin» și altora; toată ziua le cer aceștia plângênd. Li-a răspuns blând. Sunt triști; se tem «man mëcht villeicht auf Pollnisch mith innen umbgeen und das Ierig entziechen oder nemen wëllen». I-a mângâiat cu bunele intenții ale principelui.) Wass nun fur Prief oder anders vorhanden, wa[i]s Euer Fürstlichen Durchlaucht ich khin Grundt in Gehorsamb zu berichten, dan ich gar nicht eröffnen, noch besichtigen lassen wëllen, darmith ich die Betriebten nicht noch meer betrieb und sy dubitieren mach däs sy nicht bedörffen; allain hab ich begerth, sy sollen mier auf Abzallung der Nothwendigkhaitten, derer Underhalltung, so woll der Ausgaben, so uber die Begräbnus ergeen werd, ain 500 ff. heraus gëben; darauf lieth mier die Fraw Maria 400. Tuggatten herauszëllen lassen, mith Vermelden, sy werden nicht lang khlëckhen; den Uberrest wider in die Khesten gespërth unnd allso mith den Andern versecretierth.

(A cerut numele lor, li-a recomandat a arăta averea și a nu fugi. Par că n'aŭ intenția, neștiind unde. Un tălmaciŭ, căsătorit aice, va da știre. A întrebat de testament: «darauf sein Tochterman, zu sein und seines Weibs Vorthl, ettwas mintlichs furpracht, so er zu Beschlus seines Löbens soll gerëth und verordneth haben; es hath aber der Ertzpischeff [2]) (so, allen Anzeigen nach, ein frumer, andechtiger, erbarer Man ist), mith dem ers bezeugen wëllen, nicht allerding uberain mith im concordiert; darauf hath vormergedachte Fraw Maria Circassin ain Trichlein eröffnen und 4 zusamengepundtne Zettlein mith dës verstorbnen Herren aignen Handt geschriben, auch mith seinen Pëtschafft verwartt, mier behendigen lassen, und werth auf der obristen Zëttl geschriben, in wallachischer Sprach (wie dan die alle allso in sollicher Sprach gestëllth): «Nach meinem Todt soll dise Schrifften mein Sun, Steffan Wodä, eröffnen und lösen.» Alls ichs nun in Henden gehabth und durch ire zween in Peysein der andern allen die Uberschrifft lösen lassen, hab ichs dem jungen Herrl gëben zu ereffnen. In dëssen Peysein, ists durch den Stellmeister [3]) gelësen worden: wass der peyleiffig Innhallth sein soll (wie miers die

---

1) V. p. 448.
2) Gheorghe Movilă.
3) Ioan Cămărașul. V. p. 452.

paide Tellmätschen verteitscht), haben Euer Fürstliche Durchlaucht aus meiner gemachten Verzaichnus auch gnedigist anzuheren [1]). Die Originall hab ich vollgendt zu meinen Hennden genommen; die ligen noch pey mier.

(A întrebat pe toţi, în parte şi în general, «und seinen Aiden, der zimblich wälsch räth», ce avere este şi unde o are.) So haben sy doch so erschreckhen und ungleiche Vermeldung than, dass sy darauf wenig zu verlassen; wis nicht obs aus Sorgen, Unmueth oder Malitia beschicht; hab allso dis Malls auch merers oder lautters von innen nicht erfaren khinen; da der merer Thaill sagen, sy wissen nicht darumben. Ier 2. oder 3. vermelden, er hab zu Khonstantinopol und zu Alkheyro, in criechischen Khlestern, noch ain Sumä Geldts ligen. Aber man werd nichts meer darvon pringen, weill man wiss dass er gestorben sey; da man vor nichts heer gëben wöllen, do man vermelth hab, er sey in Teitschlandt gefangen; darzue hab er vor einer guetter Zeidt die Schuldt-Prief umb sollich Geldt pey seinem Dienner einen geen Venëdig und von dannen hinein geschickht; die seindt gleichs Falls drin pliben, und haben ims nicht meer herausschickhen wöllen; dass hab in auch hoch bekhemerth. Sunst sey innen khain Heller bewist; dan zu Venëdig hab er gewiss gar nichts, wëder an Geldt, noch Andern ligen. Dariber hab ich sy auch gefragt, wass sy noch vermain, mith ieren jungen Herren jetzthmalls furzunemen sein möcht; da findt ich undterschidliche Mainungen, und sorgt sich ain jeder von den Andern; der merer Thaill, und fast Alle, pitten, man soll in und sy all nicht weitter aufhallten, sunder vorth ziechen lassen; wie den der Sotta, so sein Schwester, des alten Weivodä Tochter, zu Weib hath, khurtzumb vermaindt, das jung Herrl mith ime zu fieren; dan er wëll im am Pesten, alls sein negster Pluthsfreundt, an Leib und Gueth verweren; die 2. Geistlichen aber haben mier in Gehaimb vermeldt, wie es innen bedenckhlich fiell dass man den jungen Herren allein seinem Schwagern vertrawen soll. Ist allso noch der Zeidt khain rechte bestendige oder mith Grundt befestigte Mainung von innen zu erferschen gewäsen. Aber nach und nach will ich mich der Sachen weitleifiger erkhundigen, und, da ich anne dass mit den ittalianischen Soldaten hinaus khumb, mith Gotts Hilff Euer Fürstlichen Durchlaucht ettwas weitter, mintlich oder schrifftlich, gehorsamist berichten.

Den vorgemelten seinen Ertzbischoffen hab ich gleich wol nichts versecretierth, weill er in einem besundern Haus sein Wonung hath; hab aber Eröffnung aller seiner Gietter begerth; darob er seer erschreckhen, und haths gleich bewidt *(sic)*. Aber, auf ime geth[an]e Information, heth ers geschëchen lassen, und alles guetwillig aufthan, doch mith grosser Vercht; hab ettlich schlechte Kleider und Peltz, dan auch ettlich Ornath zum khriechischen Briesterthumb, ettlich wenig Silber-Pëcher, darauf sein Namen, in wallachischer Sprach, geschriben steen soll; dann ain guldene Khëtten, sambth einem grossen Crutzifix, darin ettliche Reliquien, die er anzuhengen pflëgth, wan er in *Pontifical* zelebrierth; pey ain 4. Tausendt Geldtstuckh (wie ichs acht) in 3 Säckhlein, 1 Säckhl mith Asperlen und ain Sackhl mith hungerischen Pfennig gefunden; däs er vermeldt, sein gantz Vermugen zu sein; habs auf sein verhabende Ro[m]b Rais zu sich genomen, und mich, wainendt, u[m]b Gotts Bermkherzigkheidt Willen gepötten, ich soll ime khain Gewalth oder Leidt zuefiegen lassen, dan er hab vom Fürsten je nichts alls sein Besöldung empfanngen, noch vill weniger ettwas Unnrechts genomen; das wëll er mith Allen bezeugen und mith seinem Juramendt bestetten.

Darauf hab ich ims alles unverenderth in sein Gewalth gelassen, und vertröst, er soll wider Pillichaidt gar nichts besorgen; diser wellth gern forth ziechen, nach Rom, wie er mier den Schreiben von Cardinall Metälto [2]) gewisen, dass die Bäbstlich Heyligkeit seiner mith Begirden erwarth; hab auch die Patenten von Euer Fürstlichen Durchlaucht, dem Erczherzog Ernst und dem Khunig aus Pollen gesächen, dass er vor disen nach Re[m]b zu ziechen Vorhabe[n]s gewësen, unnd allein von verstorbnen Furs-

---

1) V. nº DLXXXII, pp. 441-2.

2) Montalto.

ten alhie ain Zeithlang zu pleiben erpotten worden. Aber ich hab vermeldt, ausser Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigisten verrern Befelch und Erlaubnus törff ich ims der Zeidt nicht vergungen; wen aber von derselben Beschaidt erfolg, soll er von mier unnaufgehalltner sein. Gleicher Gestalth hath auch das kranckh Weib, die Fraw Marie Circassin, nun mer gar offt mich pitten lassen, ich soll ier erlauben wëckh zu ziechen; sy mies sunst gewiss auch sterben, wie ier Herr sellig (darfur ich dan nicht schwëren wellth, weill sy den Toth meer alls dem Löben gleich sieht). Ich habs aber auch zue Gedulth pis auf Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigiste Resolution gewisen.

(E greŭ cu întreținerea. Ceĭ 400 de galbenĭ nu vor ținea mult, «dan mer alls der halb Theill allein uber die Begräbnus ausgangen. Sunst will auch von seinen Leitten jederman Geldt haben.» Să decidă așa «dass dem unschuldigen jungen Herrlein ain sollicher wichtiger Unkhosten abgehelffen», trimeţênd pe ceĭ maĭ mulţĭ. Alt-fel, se cheltuește mult, «wie es der frumb alth Herr selb auch offt gnueg khlagt hath». Trebue de descifrat scrisorile românești.)

Das jung Herrl selbst tobth vast von hie hinwöckh, und will auch nur auf Venëdig zu seines Herrn Vattern Befreundten und Dienner; last Euer Fürstliche Durchlaucht auch umb Gotts Willen umb Erlaubnus pitten, wie mier dan gleich in diser Stundt sein däs alten Herren selligen drey furnemer Dienner, der Mutscheckh, dës junger Hofmaister und der Stallmaister [1] ain wallachische Schrifft ubergeben, die hab ich verteitschen lassen [2], Euer Fürstlichen Durchlaucht solliche gehorsamist überschickhendt. (Să decidă.)

(Ibid.)

DCII.

Bozen, 1594, 5 Iulie.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre spusele oamenilor luĭ Petru și ce trebue făcut cu copilul Ștefan-Vodă.

(A primit ordinele din 3 [3].)

Erstlichen, befindt ich dass des jung Furst, seinem Alter gemess, discuriert und thueth wie ain Khundt, dennen nach röden die ims annlernnen und guldenne Perg furmallen; dan er begerth in albëg geen Venëdig, darmith er nicht auch in dem Lanndt, wie sein Herr Vatter und Fraw Muetter sellig, sterb. Ist doch pald wider bewëgt, dass er auch sagt, wellth an Liebsten hie verpleiben; pald sagt er, er ween an Allerliebsten in der Wallachey, unnd last seines Theills alle Sachen gueth sein; aber wirth von den unnaufherlichen Schreyen und Wainen der Weibsperschenen gleich gar khlainmietig gemacht, die ime dis Landt so pitter furmallen, dass er gleich nicht wais was er thueth; geben im auch iere grobe khallte Speisen, dass zu besorgen, dass sy den auch pald erkhrencken werden, wie sy dan, inn Warhaidt, ain wërbërisch [4] Kechs-Lëben fieren, das in disem Landt zue der Gesundtheidt nicht furdersamb, wie sy es dan laider wol empfindten.

(«Sein Schwöster, ier Hauswirth» și ceĭ-l-alțĭ sunt unanimĭ în a cere mersul la Veneția pentru el, «aber in dem sein sy unndterschidlicher Mainung, pey wemb er

1) V. p. 452: Sunt Vasile Păharnicul, Musteață și Ioan Cămărașul.
2) Nr precedent.
3) V. mai sus, nr DXCIX, p. 481.
4) *Barbarisch.*

undterhellten werden sollth; dan die Schwëster und Schwager vermelden dass sy inne jungen Fursten Trew, Lieb und alle Freundtschafft erzaigen, auch lieb und schen hellten und sein Vermigen ime zu Nuz annlëgen wöllen, wie es dan innen vor Gott und der Welth an Pesten gezimb.

Ceĭ-l-alţĭ se opun: Domnul doreşte să fie încredinţat «seiner Schwester Sun, seinem gewësten Lanndthaubtman [1].» Darauf sagt mier sein, däs Fursten selligen, Tochter (die zimblich woll wölsch räth, und ainem vernunfftigen abgefierten Weib gleicht), es weer im khain Wëg zu thuen, dan der selb Landthaubtmann sey ein unnbewerbiger ainfalltiger träger Man; hab 7. oder 8. lebendiger Khinder und sey deren noch meer gewertig; hab auch das Seinig schier alles verzerth, und wiss nicht wo hinaus, wie also dem Jungen sein Gueth auch verthuen und den in Armueth pringen, — wie sy dan anndere meer wurden umb in annemen wöllen, wan er nicht in ieren Hennden gelassen wurdt; derer widerwertigen Opinionen hab ich *ad partem* fill aus innen erkhundigeth, und ist nur ain ainiger Prister seiner Religion und sain Hofmaister die fileicht däs armen verlassenen Waisen Nuz auch tiefsinig nachgedrinckhen [2]; die hiellten schier fur rathsamb, wie es dan der ain Tullmatsch, so hie verheirath ist [3], in allbëg mith fillen Ausfuerungen wärben, es dem jungen Herren an Bequemblichsten weer, dass er alhie noch ein Zeittlang gelassen wurdt. Allso dass ich gleich selbst nicht wais wie der Sachen am Pesten zu hellffen, den der Gestallth wur man dem unschuldigen jungen verlassnnen Waisen mith der unerschwincklichen Zörung pald ein grossen Schaden zue fiegen, weill zu besorgen ime werd wenig merers alls wass in dem Landt zu bekhomen von den Seinigen werden, weill ich woll spiren khan, dass mith den Ubrigen allerhandt Practiggen schon gesuecht worden. Der wögen dan Euer Fürstliche Durchlaucht, alls ain warer Schutzer und Beschirmer der Waisen und Verlassnen, disen Werckh auch gnedigist und vätterlich werden nachzugedenckhen und nothwendige Verordnung zu thuen wissen. Ich hab auch gleich fur mich selbst ainfaltig der Sachen nach gedacht und Euer Fürstlichen Durchlaucht gehorsamist anzumelden nicht umbgeen sollen, das dem jungen Herrlein an Sell und Leib schier am Nutzlichisten, wie dan auch an Gueth nicht untaugelichen (wan anderst Euer Fürstliche Durchlaucht gedenckhen sich seiner gnedigist und vatterlich zu beladen und anzunehmen), dass man mith Furderlichisten alles sein Vermigen in Landt hette ordenlich innportieren und in der anbësenden Freundt Peysein beschreiben lassen; dass auch solliches zu Stunden nutzperlich angelëgt und dem Herren ain Einkhomen gemacht, deme 2. oder 3. ansechliche qualificiertte trewe Gerheben verordneth und das maist Gesindl allspaldt abzallth und vorth zu ziechen erlassen wurd; den Freundten möcht man ain Abschrifft der Inventari mittaillen, auf das, zum Vall (den Gott lang verhieth), sy ier Gepirnus wider ersuechen und einlangen khinten; dem jungen Herren möchten ain Zeithlang ettlich wenig vertrautte Perschonen erhallten und der nach und nach zu der Catolischen Römischen Religion, gewisen, auch der teutsch, ladteinischen und weilschen Sprachen (in denner er schon ein zimblichs Fundamenth hath) innstruiert werden, pls er zu seinem Allter und Verstanndt gelanngette. Alls dan mëcht er seinen Gefallen nach seinem Wollfarth gleich woll suechen und mith guetten zeittigen Rath sein Furnemen in oder aussern Landt ins Werckh sätzen, — wie dan auch, zu Erhellung seines ubrigen Vermigens, alls vill imer miglichen Fleis mëcht furgewandt werden, durch Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigisten Hillff und seiner Freundte Zuethuen, ob man aus der Tirggey an slchere Orth pringen und zu Ertragung eines jerlichen Einkhomens angelegt werden mecht. (Lucrul va părea «seer sauer» amicilor săĭ; trebue de vorbit serios cu eĭ, maĭ ales cu cumnatul; «die Weiber alle vermainen, man beger nur sein Gueth; derwegen schreien sy, man soll's Gueth nur behelten und dem Khnaben vollgen lassen.» Trebue umblat cu blândeţă. «Es ist die khranckh

1) Ar ieşi deci că Hatmanul era nepotul luĭ Ştefan-Vodă, nu al luĭ Petru. Dar v. p. 278.

2) *Nachgedenckhen?*

3) Toma Scherzer. V. maĭ sus, *passim*.

Fraw Mariä Zirggassin so wietig und grimig, dass sy nicht wëckh tarff, dass sy ieren Toth selbst törfft befirdern; traw mier schier nimer zu ier, so schmertzlich beclagt sy sich uber mein Unnpildt, vermaine[n]dt, durch mein Bericht möcht Euer Fürstliche Durchlaucht zu Allen was sy begeren leichtlich gehorsamist gewisen werden; die dan warlich woll in schweren Schmertzen ligendt, auch zu erparmen und ier ettwas zu vertragen ist, dan sy den Todt gleich zwingen will, er soll ier auch hin und zu irem Herren helffen.» Ceĭ-l-alţĭ sunt bine.)

(Ibid.)

DCIII.

Ambras, 1594, 5 Iulie. Archiducele Ferdinand anunță Împĕratuluĭ moartea luĭ Petru-Vodă și măsurile luate.

(Ibid.)

DCIV.

Regensburg, 1594, 7 Iulie. Nunțiul Speziano către cardinalul Minuccio, despre neînceperea încă a stăruințelor pe lângă Împĕrat pentru liberarea luĭ Petru-Vodă.

. . . . Di quel Moldavo che stà a Bolzano pare (come già accennai) al signor cardinale legato che non se ne debba parlare, et così già parse ancora a me; et Sua Signoria Illustrissima si risolvete ancora prima che venisse quà, non havendo pur voluto promettergli di favorirlo quando passò da Bolzano ultimamente. Parsi, non ostante quello che altre volte hò scritto, mi si comandarà ch' io ne parli con Sua Maestà e suoi ministri. Farò l' officio con ogni efficacia, acciò' l lasci andar a far i fatti suoi, come saria giustitia, come ricentemente qualche cardinali me l'hanno scritto (?), al medesimo fine; ma non è materia riuscibile, per li sospetti già scritti. Ch' è quanto m' accade dire in risposta della sua di 18 de[l] passato [1] . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI, 10, f° 271.)

1) Cf. n° DLXXXVII, p. 446.

DCV.

Archiducele Ferdinand către von Kühbach, dându-ĭ ordine privitoare la suita luĭ Petru-Vodă. Ambras, 1594, 11 Iulie.

A primit scrisorile din 4 şi 5 [1]). A anunţat Împĕratuluĭ [2]), fără care nu poate decide în afacerea plecăreĭ servitorilor. Să-ĭ mângâie cu răspuns grabnic. Să li anunţe că n'aŭ a se teme supt un prinţ creştin. Nu va fi ca în Polonia. Să-ĭ apere de orĭ-cine.

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

DCVI.

Gavriil Severos, mitropolit de Filadelfia, către Zotu Ţigară, despre moartea luĭ Petru-Vodă şi altele. Veneţia, 1594, 9 (19) Iulie.

† Εὐγενέστατε αὐθέντι, χαίροις ἐν Κυρίῳ. Τὴν γραφήν σου ἔλαβα, καὶ ἐχάρηκα περὶ τὴν ὑγεία σας καὶ ἐλυπήθηκα πολλά, οὕτως διὰ τὸν θάνατον τοῦ ὑμῶν αὐθέντου Πέτρου Βοϊβόντα, οὕτως καὶ διὰ τὸ συμβαντό (:), πλὴν παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νά δώσῃ καλὸν τέλος εἰς τὰ παρόντα. Μὲ τὸν κὺρ Τζουάνε τὸν Γρυμπήτον ἐσυνομίλησα καὶ τὴν βουλήν του ἐνγιάζω νά σου τὴν ἔγραψε. Διὰ τὴν ὥραν δὲν ἔχω ἄλλο. Καὶ τὸ δύναμαι ὁρίζω. Τὸν κὺρ Ἀπόστολον καὶ Πήνταιτο καὶ ἄλλον ται ἀσπάζομαι· ὁ Θεὸς βοήθεια σου. 1594, Ἰουλλίου 9. Βενετίαι.

Ὁ σὸς εὐχέτης

Γαβριὴλ ὁ Φιλαδελφείας 3).

Prea-nobile Doamne, salutare întru Domnul. Am primit scrisoarea ta, şi m'am bucurat de sănătatea ta, şi m'am întristat mult, şi de moartea Domnuluĭ vostru Petru-Voevod, şi de . . .; dar ne rugăm la Dumnezeŭ să mântue cu bine cele de acum. Cu domnul Ioan Gribetti am vorbit şi-ĭ spun (?) să-ţĭ scrie părerea luĭ. Nu maĭ e alta acum. Fac şi eŭ ce pot. Salut pe dumnealuĭ Apostolo, pe Benedetto şi pe ceĭ-l-alţĭ. Dumnezeŭ să te ajute. 1594, Iulie 9. În Veneţia.

Cel ce se roagă pentru Dumneata

Gavriil, mitropolit al Filadelfieĭ.

Pe V°: Τῷ εὐγενεστάτῳ καὶ ἐντιμωτάτῳ ἐν ἄρχουσι κυρίῳ Ζώτῳ τῷ Σπαθάρῃ ὑγιὲ *(sic?)*. Εἰς τὸ Λοπητζάνον.

Prea-nobiluluĭ şi prea-cinstituluĭ între domnĭ, domnuluĭ Zotu Spatarul, cu sănătate (?). În Bozen.

(Bibl. Ac. Rom., *Actele luĭ Petru Şchiopul.*)

---

1) V. nr DCI II, pp. 482-6.

2) V. nr DCIII, p. 486.

3) V., asupră-ĭ, maĭ sus, nr DLXXX, p. 439. Apostolo, editorul luĭ Doroteiŭ de Monembasia, e fratele luĭ Zotu, iar Gribetti un avocat venețian, care se va întâlni şi maĭ departe.

DCVII.

Veneția, 1594, 11(21)Iulie. Maxim, episcop de Cerigo, către Zotu, dorindu-ĭ apropiată întoarcere la Veneția.

† Εὐγενέστατε καὶ ἐντιμότατε ἡμῶν αὐθέντι, χάρις εἴη τῇ εὐγενίᾳ σου μὲ(ν) παντὸς τοῦ εὐλογημένου τῆς ὅλης ν' ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος. Θαυμάζω ὅτι ὅλος ἔξω ἀπ' ἡμᾶς ἔχασι γραφαίς, μάλιστα ἐπειδὰ ἠξεύρει ἡ ἁγιωσύνη σου ὅτι ἐννοιαζόμεσθαν πολλὰ καὶ διὰ τὴν ὑγείαν τῆς αὐθεντίαν σας καὶ διὰ νὰ μάθωμέν ποτε, Θεοῦ θέλοντος, θέλετε ἐλθεῖν· ὅπου ὁ κυρίος ἡμῶν νὰ δώσοι τὸ ὀγλυγορώτερον καὶ καθὼς ἐπιθυμᾷ ἡ αὐθεντία σας. Ἔγραφα τὴν πρωτίτερα ἕως τι ἔκαμνε χρείαν, διὰ τοῦτο δὲν τὴν ἀποστέλνω τίποτες ἄλλο, μόναν κύριος ὁ Θεὸς νὰ δώσοι μὴ τὴν παντοδύναμόν του βοήθειαν νὰ τὰς ἀπαντοῦμεν [1]) τὸ ὀγλυγορώτερον. Γράφω βιαστικά, καὶ ἂς ἔχω συγχώρησιν. Τοὺς εὐγενεστάτους ἄρχοντας χαιρετῶ καὶ τὸν ἄρχοντα τὸν κὸρ Ἀπόστολον. Ἄλλον δὲν ἐκί. Ἀπὸ τὴν Βενετίαν, ,αφξδ'. εἰς τὰς ια' τοῦ Ἰουλλίου.

Τῆς αὐθεντίας σου δοῦλος ἐν Χριστῷ
ὁ ταπεινὸς Κυθήρας ἐπίσκοπος

Μαξίμος.

Prea-nobile și prea-cinstite domn al nostru, îndurare pentru tine și toată familia ta bine-cuvîntată de la Dumnezeŭ a-tot-puternicul. Mă mier că numaĭ de la noĭ n'aĭ primit scrisoarĭ, maĭ ales că știĭ Sfinția Ta *(sic!)* că ne gîndim mult și la sănătatea Domnieĭ-Tale și ca să știm cînd veĭ veni, cu voia luĭ Dumnezeŭ; lucru pe care Domnul nostru să-l dea cît maĭ iute și cum voiești Domnia-Ta. Am scris înnainte cît a fost nevoe; de aceia nu-ți trimet nimic alta; ci Domnul Dumnezeŭ să dee, cu ajutoru-ĭ a-tot-puternic, să te întâlnim cît maĭ iute. Scriŭ în grabă mare, și să fie cu iertare. Salut pe prea-nobiliĭ domnĭ și pe boierul Dumnealuĭ Apostolo. Alt nu e aicĭ. Veneția, 1594, 11 Iulie.

Robul întru Christos al Domnieĭ-Tale
Smeritul episcop al Citereĭ [Cerigo]

Maxim.

Pe V°: Τῷ εὐγενεστάτῳ καὶ ἐντιμοτάτῳ αὐθέντι κυρίῳ Ζώτῳ τῷ Βεστιαρίῳ, αὐθέντῃ μου πανεντιμοτάτῳ.

Πανεντιμίως δοθείῃ εἰς τὸν Μπολντζάν.

Prea-nobilului și prea-cinstitului domn Zotu Vistierul, domnul meŭ prea-cinstit. Dee-se cu toată cinstea, în Bozen.

(Ibid.)

DCVIII.

Veneția (?), 1594, 11(21)Iulie. Scrisoare intimă, de cuprins familiar, a luĭ Chrisoverghi către Sguromali, ambiĭ boierĭ aĭ luĭ Petru-Vodă.

Θεός.

† Εὐγενὴ καὶ τετιμημένε μου ἀδελφέ, αὐθέντι Σγουρομάλι. Τὴν εὐγένειαν σου ἀκριβῶς χαιρετῶ, καὶ τὸν Θεὸν παρακαλῶ τοῦ εὑρῆν τὴν εὐγένια σου ἡ γραφή μου ἐν ὑγίᾳ καὶ μεγάλῃ σωτηρίᾳ· πλήν, ἂν ὁρήζῃς νὰ μάθῃς

Cu Dumnezeŭ.

Nobile și cinstite frate, domnule Sguromali. Te salut cu grijă pe Domnia-Ta, și mă rog la Dumnezeŭ să te afle scrisoarea mea în sănătate și mare mântuire. Iar, de vreĭ să afli și despre cele de-aicĭ,

1) În original: ἀπχανοῦμεν (?).

καὶ περὶ ἐδό, τήποτε νέον δὲν ἦνε, ἤ μὶ ἀπαντέχομεν ἀπὸ τὴν αὐθεντίαν σας τήποτε ἀπόκρησιν. Ὅμος, Ἰουλίου ια', ἐλάβαμεν μίαν γραφὴν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες, ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου, πὸς ἔχετε θάρος νὰ ἐλθῆτε ἀγλητωρή, καὶ ὁ Θεὸς νά δάκι νά σας ἀπολάσσαμεν. Ἄλον, παρακαλῶ σε εἰς τὰ ἐπαράγγιλα, νὰ μὴν ἀλησμονέσῃς, ἤ μὶ νά μου τὰ φέρῃς, καὶ ἐγὼ πάλην, ἂν ἤμε ἄνθρωπος, θέλο ἠξεύρῃ τὴν καλοσύνη τῆς αὐθεντία σου· καὶ νὰ ἦνε ὅμορφα τὰ μαχέρια, ὅτι θέλα νὰ τὰ κρατῶ διὰ ποκλόνη. Καὶ, Ἄλον, ἄν'ροτᾶς καὶ διὰ τὴν φιλίαν μας [șters: ἡμῶν] αὐθεντία σου, ἦνε καλὰ καὶ γερή, καὶ ὁ συνσεάσης(;), ὁ πολὰ ἀγαπιτὸς τῆς αὐθεντία σου, ἦνε καλὰ ἡγερός, καὶ πόλον αὐτοῦ ἔρχετε, καὶ ὁ πτοχὸς ὁ Ἠβάσκος [1]), καὶ ἠδίτε, καὶ συνηλθάμετε τόν, ὅτι ἦνε κατὰ ποῦ ἠξεύρετε, καὶ ἕνε πτοχός, καὶ ἀναθράχιλος τοῦ αὐθέντος καὶ ψιχαβὸς καὶ ἦσε κρυμάνη ἀπὸ τὸν Θεὸν ἀδηλωτό· καὶ τὰ ἴσον τήποτης. Ἄλον παρακαλῶ σε νά μου γράψῃ μὲ τὴν πόστα νὰ ἠξεύρο ποτε ἔρχετε· καὶ πολὴ χρόνη σας. Ὅτι βηάζομεν τὶ νὰ ἤπαμεν. Ἰουλίου ια'.

† Χρηποβέργης γράφι.

Προσκινό.

† Καὶ ἐδὸ θαυμάζουν ὁ κόζμος ὅλος πὸς δὲν ἐστίλετε νὰ κάμνουν τὰ μνημόσινα του [2]), ἀμὶ στέκι δίχος καλὰ λητουργία.

Pe V°: Εἰς τὸν αὐθέντι τὸν Σγουρομάλη τημίος δοθήει.

(Ibid.)

nu e nimic nou, de cât că aşteptăm răspuns de la Domnia-Ta. Însă, la 11 Iulie, am primit o scrisoare de la Domnia-Voastră, de la Apostol, că aveţi de gând să veniţi răpede, şi dee Dumnezeŭ să vă primesc. Apoĭ, te rog să nu mă uiţi de cele ce ţi-am scris, ci trimete-mi-le, şi eŭ, căcĭ voiŭ fi doară om, voiŭ ţinea minte bunătatea Domnieĭ-Tale; şi să fie frumoase cuţitele, căcĭ vreaŭ să le daŭ present. Şi, de întrebĭ Domnia-Ta, ce facem noĭ, prieteniĭ tăĭ, suntem bine sănătoşi şi . . ., cel pe care-l iubeştĭ atâta, e bine sănătos, şi vine fiul săŭ, şi săracul Ivaşcu; şi, uite, ne-am întâlnit cu el, că e aşa cum ştiĭ, şi e sărac şi e prietenul Domnuluĭ şi fiŭ sufletesc, şi e judecată de la Dumnezeŭ întru ascuns. Şi acestea ieа-le drept ceva. Alta, te rog să-mĭ scriĭ prin poştă, să ştiŭ când veniţi; şi să trăeştĭ mulţĭ anĭ. Căcĭ am grabă să-ţĭ spun ceva. Iulie 11.

Chrisoverghi scrie.

Mă închin.

Şi aicĭ se miară toţĭ că n'aţĭ trimes să facă pomenirea luĭ [Petru-Vodă], ci rămâne fără vre-o liturghie bună.

Să se dee cu cinste domnuluĭ Sguromali.

DCIX.

Scrisoare analoagă a luĭ Chrisoverghi către mitropolitul Gheorghe şi Veneţia (?), maĭ mulţĭ boierĭ de la Bozen. 1594, 11(21) Iulie.

† Τὸν πανιερώτατον μιτροπολήτη 3) πολὰ προσκινό.

Mă închin prea-sfântuluĭ mitropolit.

Θεός.

Cu Dumnezeŭ.

† Εἰς τοὺς εὐγενεστάτους καὶ τιμιοτάτους ἄρχοντες, εἰς τὸν Γεώργι Χατουμάνο 4) καὶ κὸρ Ζότο Βηστιάρη καὶ κὸρ Κόστα Ποστέλνικον

Către prea-nobiliĭ şi prea-cinstiţiĭ boierĭ, Gheorghe Hatmanul şi domnul Zotu Vistierul şi Costea Postelnicul şi Păhar-

1) V. pp. 452-3, unde numele său nu e în lista slugilor răposatuluĭ Domn.

2) E vorba de Petru Şchiopul, cred.

3) Scris întâiŭ: πολατα.

4) Gheorghe Hatmanul. Asupra celorlalţĭ boierĭ, v. p. 251 şi pp. 452-3. Ivan Comisul e Ioan Cămărăşul.

καὶ παχάρνηκον Βασίλη καὶ εἰς τὸν Ἰβάνη τὸν Κόμισον καὶ ἡς ἑόλους τοὺς φίλους χερετήσματα. Πλὴν τὴν τημίαν γραφὴν τῆς αὐθεντίας σας ἐλάβαμεν Ἰουλίου ια΄ καὶ ἐμάθαμεν περὶ τὴν ὑγία τοῦ αὐθέντος Στέφαν-Βόδα καὶ τῆς αὐθεντίας σας, καὶ πολὰ ἐχάρη. Ὁ κύριος ὁ Θεὸς νά σας βοηθήσι, καὶ τὴν αὐθεντίαν σας καὶ μας. Καὶ πάλην παρακαλοῦμεν τὴν αὐθεντίαν σας ἀπὸ τήμιαν σας γράμα μήν μας ἀλησμονῆται, ὅτη. ἂν δόσι ὁ Θεὸς, τὴν αὐθεντίαν σας ἀπαντέχομεν, ἀμὶ θέλομεν νὰ ἤπαμεν. Ἄλον, ἠξεῦρε, ποστέλνητζε Κόστα, πὸς ἔδοσα [1]) τὸν Ἰβάσκο τὰ φλωρία τριακοσίους(;), κατὰ ποῦ με ἦπες ἡ αὐθεντία σου. Καὶ ἑόλη σοι τοξατισι *(sic)*. Ἄλον οὐχί, καὶ ὁ Θεὸς βοηθός σας. Ἰουλίου ια΄.

Στόλνηκος Νηκόλαος Χρησοβέργης.

† Καί, ἄλον, ὅνταν ἔρχετε ὁ Ἰβάσκος καὶ ἠδῖτε, καὶ τάξετέ τον, ὅτι καὶ αὐτὸς πτοχὸς ἦνε καὶ κἀνένα δὲν ἔχη.

† Ἄλον, ἐδὸ θαυμάζετε ὅλος ὁ κόζμος πὸς δὲν στίλετε νὰ κάμουν τὰ μνημόσινα του.

Pe V°: Εἰς τοὺς τημιοτάτους ἄρχοντες τημίος δοθῇ.

(Ibid.)

nicul Vasile şi Ivan Comisul şi toţĭ ceĭ-l-alţĭ boierĭ, salutărĭ. Am primit cinstita scrisòare a Domnieĭ-Tale la 11 Iulie, şi am aflat despre sănătatea Domnuluĭ Ştefan-Vodă şi a Domnieĭ-Tale, şi m'am bucurat mult. Domnul Dumnezeŭ să te ajute pe Domnia-Ta, şi pe noĭ. Şi iar mă rog de Domnia-Ta să nu ne uiţi în cinstita-ţĭ scrisoare; căcĭ, de-ar da Dumnezeŭ, te aşteptăm pe Domnia-Ta, dar voim să-ţĭ spunem ceva. Alta, află, postelnice Costeo, că am dat luĭ Ivaşcu ceĭ treĭ sute de galbenĭ, cum mi-aĭ spus Domnia-Ta . . . Alta nu este, şi Dumnezeŭ să vă ajute. Iulie 11.

Stolnicul Nicolae Chrisoverghi.

Şi, alta, când va veni Ivaşcu şi va vedea, şi puneţi-l (?), căcĭ şi el e sărac, şi pe nimenĭ nu-l are.

Alta, aicĭ se miară toată lumea că nu trimeteţĭ să facă pomenirĭ.

Dee-se cu cinste prea-cinstiţilor boierĭ.

DCX.

Veneţia, 1594, 11 (21) Iulie.

Scrisoare intimă a luĭ Gheorghe Cămărăşul şi a soţieĭ luĭ Gheorghe Hatmanul către acesta, Alexandra Cămărăşoaia şi copiiĭ eĭ.

Amin.

† La jupьnul Ghiorghle Hatmanol şi la jupьneasa Сьмьръşoia şi la Ivan şi la Aslan şi Miha[i]l [2]) multь sьnьtati facem Dumnilur-Voastri. De veţi intriba di sьnьtate noastrь, sintim sьnьtoşi cu mila lui Dumnidzьu. Alta, carte ce ne-aĭ trimis cu posta ne-au venit, şi am înţeles di sьnьtatea Dumneli-Voastri şi forti ne-au pьrut bine. Dupь aceia, ni rugьm Dumilur-Voastri, pri ceni va veni, sь trimitiţi porurea cьti ō carti, sь ştim di sьnьtatea Dumilur-Voastri. Alta, sь dea Dumnidzьu ceastь carti a noastrь sь afli pri Dumnea-Voastrь în totь sьnьtate. Amin.

Scris în Veneaţiia, în luna în Iulii 11 dni.

† Di la jupьnul Ghiorghii Сьмьraş şi di la Ньtmьneasa şi di la alalţi di la toţi.

Pe V°: În mьna jupьnului Ghiorghii Hatmanu sь si dea în Boldzan ceastь carti. In mani de sinor Georgi Hatmanu 3).

(Ibid.)

1) Întăiŭ scris alt-fel, şi şters.

2) De sigur al treilea fiŭ al Cămărăşuluĭ.

3) Românii aŭ scris aceste cuvinte, care aŭ pretenţia de a fi în italieneşte, pentru poştă.

DCXI.

Archiducele Ferdinand către Împĕrat, despre cele spuse de von Kühbach, relativ la testamentul luĭ Petru-Vodă. Ambras, 1594, 11 Iulie.

Arată cele anunțate de «Krëpach zu Riedt und Zimmerlehn, alss welchen ich dem Weivoda, noch zuvor langist, in seinem Leben, zu ainem Beystand und Rathgeben zuegeordnet». Dacă Rudolf nu permite («Bedenckhen haben») luĭ Ștefan-Vodă să plece, ar fi bun planul luĭ Kühbach. Să trimeată un cunoscător de românește pentru facerea inventariuluĭ.

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

DCXII.

Gheorghe Hatmanul către von Kühbach, cerênd a se ținea în samă tutoratul sĕŭ asupra luĭ Ștefan-Vodă. Bozen, 1594, 14 Iulie.

Edler . . . Euer Gnade sein . . .; und geben Euer Gnaden zu vornemben das ich Georg Haubtman das Schreiben so miehr der Fursst selliger noch in Esstereich geben hat, das ich das Khindt soll zu miehr nemben und sein Vatter sein, so hat solliches der Thamäsch abgepoerdt *(sic)* [1] und abgeschriben, und werden Euer Gnade darinnen sehen (werden), wie ers vermaint hat; so hab wier alle sambt Euer Gnade zum Allerhëgsten pitten lassen, Euer Gnade die wolten doh das Ir Fürstliche Durchlaucht weissen und wellen unss alle sambt Ir Fürstlichen Durchlaucht einen gnedigen Beschaidt erwarden; und pitten Euer Gnade underthenigkhlich, die wellen unss bey Ir Fürstlichen Durchlaucht ein guets Wordt verleihen, damit wier auch widerumben zu unsern Weib und Khindern khumben khinen. Und dain unss alle Euer Gnaden underthenig bevelchen. Datum . . . *(sic)* [2].

(Ibid.)

DCXIII.

Guvernul provinciilor austriace superioare către archiducele Ferdinand, despre cererea de sechestru asupra avereĭ luĭ Petru-Vodă făcută de frațiĭ Marini. Innsbruck, 1594, 18 Iulie.

Durchleuchtigister. Wellichermassen Pasquale doctor *(sic)* Marin Poli, als Gwalthaber und in Namen seines Bruedern Giovanni, bey Euer Fürstlichen Durchlaucht umb Sequestrierung des negstabgeleibten Herrn Peters Weivode . . . verlassnen Haab

1) Evident: *abgehört*. — Testamentul din Tulln e publicat maĭ sus, nº CCCLXXIX, pp. 250-2.

2) Urmează o scrisoare a luĭ Toma Scherzer din 14 Iulie, în care spune că Ștefan e sănătos.

und Güettern anrüeffen und bitten thuet, das haben wir auss beyligender seiner Euer Durchlaucht überreichten und unns zuegestellten Supplication 1) angehört und verstannden. Wann wir dann, nach Gelegenheit der Sachen und vor unns ergannguer Urtl, nit sehen oder befunden khinden, das ime sein Begern zu bewilligen seye, so hielten wir gehorsamist darfür, Euer Durchlaucht die möchten ine darvon abweisen lassen; yedoch steet diss, wie auch, was sich Euer Fürstliche Durchlaucht der Revision halben erclären werden, gnedigisten Willen und Wolgefallen; und thuen . . . Datum den 18 Julii Anno 94. An die Fürstliche Durchlaucht.

Regierung.

(Ibid., Copialbücher, F², 94, 95, f° 364.)

DCXIV.

Regensburg (?), 1594, 19 Iulie.

Nunțiul Speziano către cardinalul de San-Giorgio, despre misiunea lui Ioan de' Marini Poli în Țara-Românească și Moldova și relațiile lui cu Petru-Vodă.

. . . . Vostra Signoria Illustrissima vedrà dalla lettera del Padre Carriglio ciò che dice di quel Raguseo, ambasciatore di Sua Maestà Cesarea, che è capitato in Transilvania; io mi son informato chi sia, et non me lo sanno dire il signor Ronfo, nè il Corraducci 2), perchè sono molti mesi che partì di quà esso Raguseo; et mi ricordo che venne a trovarmi avanti la sua partita, et desinò meco, et disse che andava in Valacchia et Moldavia, et mi maraviglio che habbia tardato tanto a capitarci. Costui fù quello che parlò in questa Corte prima in favore del Vaivoda che è a Bolzano, et poi scoprì tutto quello che trattava esso Vaivoda col Turco per ritornare in Stato, per mezzo della Sultana 3); il che dispiaceva, come accennai allhora, se mal non mi ricordo. Il signor Ronfo ne l'à poi mandato a dar il cambio a un Raguseo che tratta in quelle parti et che l'offerse . . . [neinteligibil] si di andarsi, et per quel se gli diede qualche carte . . . [neinteligibil] dal dottor Pezz, che ne la dia quando sarà ritornato. . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup. VI, 10, f° 287.)

DCXV.

Bozen, 1594, 24 Iulie.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre testamentul adus de Hatman și despre Ștefan-Vodă și suita sa.

(Movilă și Tudose aŭ venît la el cu rugăminte de a-ĭ lăsa la Innsbruck, cerêndu-li și pas dela archiduce pentru a merge în Polonia: «zu ieren Befreundten unnd

1) Lipsește.
2) Consilier imperial.
3) V. nº DLX, p. 425.

Bekhanndten raisen khinen.» Domnul, zic ei, a murit: nu vreŭ să mai îngreuie pe cel tînĕr, «weill sy sächen dass wenig vorhannden unnd dannocht der Ausgaben seer fill sein.» Kühbach li-a spus că va scrie. N'ar fi rĕŭ, fiind ceĭ mai scump plătiţĭ, «und, wan sy wöckh khomen, so wurd der jung Herr umb so fill leichter von den scismatischen Ierthumb zu warer catolisch und appostellischer Verkhinnen gewisen werden.» Prea mulţĭ viziteĭ şi rândaşĭ. Nu sunt de temut «beese Practiggen». Toţĭ vreaŭ a merge spre Innsbruck şi Polonia. Vor putea fi întrebaţĭ mai bine la Innsbruck. Zotu chiar nu vrea să plece, dar costă mult, «wie dan noch der allth Herr Weivoda uber dëssen Unngestieme offt khlagt und seiner geren loss werden wer, ime auch nicht trauth und seiner wenig geacht.» — Trimete al doilea testament, «dös hath seiner Schwëster-Sun Jörg, gewëster Haubtman in der Moldaw, erst von Venëdig mith ime pracht, der, sambth 2. andern Wallachen, die vergangene Tag heerkhomen, in Mainung den jungen Herren zu sich zu nemen und gleich mith innen geen Venëdig zu fieren.» Aŭ oferit traducerea actuluĭ. «Sunst seindt die Maisten woll auf; allain das jung Herrl clagt etwas die Hiz und Lanckhweill umb sein Herren Vattern selligen, den er noch alle Tag hefftig bewaindt, und thieth sich Euer Fürstlichen Durchlaucht gar gehorsamist und diemietigist befelchen . . . Pin gleich in Aufpruch nach Revereid [1])», spre a primi cavaleria florentină [2]) «und nach Hall belaitten zu helfen.»

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

DCXVI.

Petiţie ca din partea copiluluĭ Ştefan-Vodă către archiducele Ferdinand, recomandându-ĭ soarta sa. Bozen, 1594, 25 Iulie.

Serenissime atque Illustrissime princeps, Ferdinande Archidux Austrie, etc., Domine Domine clementissime, Serenitati Vestrae omnia foelicia ac prospera ex intimo cordis affectu precor et exopto, cum obsequiorum meorum oblatione.

Cogitanti mihi saepenumero, Serenissime princeps, quoniam suavissimi et amantissimi mei parentes ex hac lachrimarum valle discesserint, quidnam in posterum mihi faciendum sit, — quo magis autem illorum mortem quasi improvisam in animo meo resolvo, ocurrit mihi, omnes homines mortales esse, et, etsi ad centesimum usque annum pervenissent, illis tamen moriendum fuisset, quia homines nati erant; quod factum ergo, defectum fieri nequit. Cum ergo dominus meus pater ante mensis spacium (proh dolor!) extremum suum diem obierit et ego neminem post Deum habeam, ad quem refugium meum ponam, nisi ad Serenitatem Vestram, venio igitur et Serenitati Vestrae occurro et humillime supplico atque Serenitatem Vestram tanquam pusillus et pupillus propter Deum exoro, ut me Serenitas Vestra sub suam clientelam et Serenissimam paternitatemque *(sic)* defensionem clementer reponat. Nam, nisi hoc a Serenissima vestra defensione impetravero et peticioni meae compos factus fuero, actum de me erit, tanquam cum homine in extremum exilium pulsus *(sic)*. Quare, Serenissime princeps, tanquam pater Illustrissime, iterum atque iterum obsecro, quo Serenitas Vestra me oculis Suae misericordiae clementer inspiciat, et me cum mea sorore meisque omnibus, aut hinc clementer disce-

1) Roveredo.
2) V. şi p. 483

dere sinat, aut clementer ordinare dignetur, ne tantus sumptus in dies frustra consumetur, et haereditas mea paterna (quae satis exigua est) mihi a Serenissima vestra defensione possit conservari. Hoc a Serenissimo principe, quem unicum parentum loco habeo, et habiturus sum, donec spiritus hosce meos regit artus. Et, si Serenissimus princeps me demittere noluerit, lubenti animo in tali loco commorabor, in qualem Serenitas Vestra me collocaverit. His itaque paucis, ne modum excedat haec mea humillima supplicatio et ne molestus Serenitati Vestrae videar, finem impono; obnixe rogo et propter Deum et omnia sacra flagito, quo a Serenitate Vestra hac mea humillima supplicatione fruar, ut quam citissime me ad Serenitatem Vestram paternam scripsisse sentiam, ne paternae meae haereditates dissipentur. Me itaque Serenissimo principi sub vestram Serenissimam clientelam, tanquam filiolum subditissimum et pupillum, subicio et commendo. Et Deus optimus maximus Serenitatem Vestram ad annos longevos ita conservet, ut omnia eveniant ad nominis sui gloriam et in emolumentum, tum principatus, tum animae; hoc ex animo sincero et non ficto Serenissimo atque Clementissimo Domino Domino exopto. Data Bolsani, in die Sancti Iacobi Apostoli, anno salutis humanae 1594 [1]).

Serenissimi atque Illustrissimi
Domini Domini principis clientulus et filius semper subtitissimus
Steffanus Weivoda ex Moldavia erzozora (sic?).

(Ibid.)

DCXVII.

Innsbruck (?), 1594, 27 Iulie.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre o confiscare de scrisorĭ.

In cale, «zu Sollurn» [2]), a aflat un servitor moldovean, cu scrisorĭ din Veneţia, mergênd spre Bozen. Le-a luat, credênd că se urzeşte ceva contra tînĕruluĭ prinţ saŭ că va putea afla ceva asupra banilor Domnuluĭ mort [3]).

(Ibid.)

1) Scrisoarea a fost dictată probabil de Tudose Barbovschi. V. documentul precedent.

2) Kühbach mergea la Solurn să primească pe mercenarĭ. V. nº DCXV, p. 493.

3) Iată resumatul a două scrisorĭ următoare *(ibid.)*:

1. La 27 Iulie 1594, archiducele Ferdinand cere Împĕratuluĭ răspuns cu privire la Petru-Vodă [v. nº DCIII, p. 486].

2. La aceiaşĭ dată, archiducele rĕspunde la scrisoarea din 24 a luĭ von Kühbach [v. nº DCXV, pp. 492-3], aprobând că n'a dat pe Ştefan-Vodă Hatmanuluĭ şi spuindu-ĭ că Împĕratul n'a răspuns încă.

DCXVIII.

Impĕratul către archiducele Ferdinand, despre ce se va face cu Ștefan-Vodă. Regensburg, 1594, 2 August.

. . . . Wann wir dann sovil anfangelich sein des Weyda Söhnlein anlanget, aus allerhandt Ursachen, unnd sonderlich das es in Religione etwo möcht verfuhr[t] werden, nit fur rathsam befinden, dasselbig an yetzt, seiner anwesenden Freundt Begern nach, an andere Ortt zu lassen, sonder pesser sein erachten, da es Euer Lieb noch zur Zeit in irem Landt, biss zur Erraichung aines mehrern Alters, *in studiis* erhalten, ime alssgleich etliche Tutores sezen, und alles sein Vermugen, in Beysein der vornembsten Befreundten, ordenlich inventiern, und was verhanden, dem Pupillen zu Gueten, zu Geldt machen und anlegen; in Sonderheit aber den mehrern Thail des Gesindts, zu Abstellung des auflauffendens Uncostens, furderlichs ausszalen und vortziehen liessen. Wie wir dann unbeschwärt wären, Euer Lieb, Dero Andeutten nach, ain der wallachischen Sprach erfarene Person . . . zue zu ordnen. . . . Deren . . . [1].

(Ibid.)

DCXIX.

Nunțiul Speziano către cardinalul Minuccio, despre felul cum s'ar putea converti la Biserica romană Ștefan-Vodă. Regensburg (?), 1594, 4 August.

. . . . Quando l'illustrissimo signor cardinale legato [2] sarà a Trento, potria aiutare il figlio del signor Pietro Moldavo, morto nel modo che Vostra Signoria santamente desidera, et lo trovarà nel passare per Bolzano; et ne voglio sperar' bene, spetialmente se anche di costà glie ne fosse scritto qualche cosa, con mandare dal giovene alcuno che lo servisse et cathechizzasse . . . . . .

(Milan, *Bibl. Ambr.*, D. Sup., VI, 10, f° 315.)

DCXX.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre congediarea slugilor, cu lista lor. Bozen, 1594, 13 August.

A liberat azĭ pe slugile inutile, «aber es ist noch das Weiber Gesinndl sunst alles» și alțĭ servitorĭ. Până la alt ordin, «darmitth das jung Herrl nicht allein gelassen

1) Resumat și extrase în Nilles, II, 997-8 (cu greșelĭ). — La 10 August, archiducele ordonă luĭ von Kühbach să caute tutorĭ pentru Ștefan-Vodă și să dee drumul slugilor nefolositoare (scrisoarea e primită la 12). La 11, el specifică că tutoriĭ trebuc alesĭ din «Herrn- und Adlstanndt» și repetă ordinul de congediare, cerênd a i se face raport *(ibid.)*.

2) V. n° DLXXXVII, p. 446.

werd, wie woll deme schier an Bequemisten und Nutzlichisten, dass man ime aufs Maist selb 3. oder fiertter in ain vertrautte erliche Khest [1]) andinngte und das ganz Haus-Wësen auf ein Zeidt einstëllen lies.» Ca tutorĭ, propune pe *Landthauptman an der Etsch* [2]), «oder Herren Leon, Freyherren von Spauer, von Herren Stendt, und den Herren Ulrichen Hochenheuser oder Herren Jörgen von Arizth, von Adlstendt». Va ingriji bine de el, «deme fill Widerwertigkkheitten an allen Ortten anfallen.»

Lista slugilor liberate, cu banii ce li s'aŭ dat:

Gheorghe Movilă (50 ducaţĭ); Teodosiu, «ainen criechischen Minich, sein gewösten Capplan» (30 d. «und fur ain Klaid von guetten Tuech d. 5 Tuggatten»); «Stasull Berinjgg [3])» (30 d., «und, fur 2 tiechene Steckh», 8); «Illiäsch» (15 d.), «Flath» (15), «Muschath» (15), «Stain-Kuch» (15), «dem Stanisław» (15), «Michaell» (15), «dem Greczull» [4]) (15), «Todor» (15), «Stallmeister» (15), «Aschlen» (15), «Sagerman» (15), «dem Petter Talmätschen geschaffen Geldt 15 T. und fur sein verdientte Besoldung und verprachte Schneider-Arbaith 15 T.», «dem Anngull [5]), dër Plitten [6]) Sun» (15), «dem Hiuäschigge» [7]) (15), «dem Andriä» (15), «der Margrittä, spanischen Sciava» (20), dem Cammeraschä hergliches Geldt» (20), «dem Dodor, so der jung Herr selbst gëben» (2); «der jung Herrn hath selbst genomen» (4). Datorĭi «in gemainen Sachen» 33.

«Dise Abzallung . . . seidt durch mich . . . beschächen, auf Heisen und Peysein des jungen Stöffan-Wodä, seiner Befreundten und Herren aller, däs Herren A[m]bts-Werwalters, Herren Landtrichters und Herren Burgermaistern zu Botzën.»

Li s'a ordonat slugilor să plece [8]).

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

—

DCXXI.

Iaşĭ, 1594, 17 August. Aron-Vodă, Domnul Moldoveĭ, către archiducele Ferdinand, recomandându-l pe Ioan de' Marini Poli.

Serenissimo Principi ac Domino Ferdinando, Archiduci Austriae, Duci Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, Comiti Tyrolis et Goritiae, etc.

Aaron, Dei gratia princeps et perpetuus haeres Moldaviae, Walachiae, etc. Quod semper a Deo summis exoptavimus votis, illud nunc beneficio et clementia eiusdem sumus consequuti. Credimus Vestram Serenitatem iampridem cognovisse, qualiter Sua Maiestas Caesarea ad nos suum nunctium, generosum dominum Ioannem de Marinis, Ragusaeum, misisset, qui habuit in mandatis, ut nobiscum de confoederatione

1) *Kost.*
2) Kuen. V. mai sus, *passim*.
3) Vornic.
4) Grecul?
5) Iancu.
6) *Blinden?*
7) Ivaşcu.
8) La 14 August, archiducele scrie luĭ von Kühbach că va numi un representant la «denen fürstechenden hochzeitlichen Ehrn und Freüden» ale luĭ *(Ambraser Hofacten)*.

nomine eiusdem Maiestatis Caesareae ageret tractaretque; imo egit et pro voto perfecit [1]); nos enim perpetuam cum Maiestate Sua confoederationem fecimus, nec in nobis unquam aliquid deerit, quod ad Suae Maiestatis et Reipublicae Christianae bonum et utilitatem pertinere arbitrati fuerimus. Curent tantum principes christiani, possemus aliquas istinc habere copias auxiliares: viderent tandem et experirentur omnes quam nos brevi terram intraremus. Si Vestra Serenitas de nobis ad Suam Maiestatem scriberet, gratissimum esset nobis, neque huius solum memores erimus, sed etiam praeteritorum, quae nobis Vestra Serenitas praestiterit, memoriam habituri sumus, et, si fors dederit, etiam suo tempore libenter compensabimus et referemus. Nunc itaque cum Suae Maiestatis nunctio nostrum quoque misimus ad Suam Maiestatem Caesaream causa eius negotii, quod Vestrae Serenitati superius explicuimus. Postremo Vestram Serenitatem rogamus, velit nostri esse memor; ac etiam dignetur Vestra Serenitas suis nos benignis litteris visitare, quae nobis gratissimae futurae sunt. Vicissim, si quae nova hisce nostris in partibus emerserint, ea quam primum Vestrae Serenitati nota faciemus. Vestram Serenitatem diutissime et ex voto semper valere cupimus, nosque Vestrae Serenitati commendamus. Datae in arce nostra Iass Moldaviae, 17. Augusti, anno Domini 1594. Eiusdem Vestrae Serenitatis

obsequentissimus

(Iscălitura în cirilice) [2]

(Ibid.)

DCXXII.

Petiția prin care Zotu Țigară chiamă în judecată, la Veneția, pe Maria Cerchesa, care furase bani și lucruri din moștenirea lui Petru-Vodă. Veneția, 1594, 22 August.

Exemplum sumptum ex processu formato in officio Clarissimorum Domi[norum] Noctis ad crimina Serenissimi Ducalis Dominii Venetiarum, ad querellam Domini Zotte Cigara, diei 22 Augusti 159[4].

Illustrissimi signori de notte al criminal,

(Moartea lui Petru. Maria a furat) cechini, sultanini, organi (?) per migliara et decene de migliaia, gioggie di nottabil valsente, pellami de zebellini, vestimenti et altro, nè parendolli occasione sicura di portar secco, per nasconder il furto, ne hà datto parte de questi denari al Metropolittano de Moldavia, detto Georgio Moghila, a Theodosio Borboschi, monaco moldavo, a Georgio Atmano, a Maria, moglie de Georgio Camaras, a Gioani et Aslano, sui figlioli, a Stanzulo Orbo et Anna da Taranto, sua moglie, a Sgiumali *(sic)* Grisoscolo et ad' altri, partendo frà questi l'oro et le robbe,

---

1) V. tratatul din 16 August în Hurmuzaki, III[1], 193-4.

2) Am reprodus-o în planșele la memoriul meŭ din *Analele Academiei Române*, XIX. — Asupra solului lui Aron-Vodă și negocierilor lui cu Împĕratul, v. nº DCXIV, p. 492 și documentele din 1594 în vol. următor din Hurmuzaki. — La 26 August, asupra cererei de sechestrare a averei lui Petru-Vodă, făcută de Pascal în numele lui Ioan de' Marini, arhiducele declară că s'a hotărît «bey der angestelten und vorhabenden Revision (die dann mit chister Gelegenheit iren Fürgang erraichen wirdet)» *(Ambraser Hofacten)*.

et tutti hanno pensato sotto prettesto della libertà di questa Illustrissima città nasconder il furto et la preda et godersella a modo suo; perciò vengono in questa città tutti costoro per la via de Verona, per l'acqua dell' Adice, et sonno per giongere de hora in hora. La soddetta Rada Circhessa, schiava, è venuta inanti, et è gionta in questa città, et alloza in casa de Papa Adamo, Cipriotto, fù compratto da esso Vaivoda [1]), in contrà de San Antonino; qual si crede habbi una parte delle zoglie et denari, et particolarmente il sigillo, con el qual potria far mille fraudi per riscottere li sui creditti in Levante. (Cere, el, Zotu, să se aresteze «detta Rada Circhessa et detto Papa Adamo» și să se ducă, «servendossi anco della barca armatta del cànona» *(sic)* la închisoare. Banii să fie puși la «Cecha» și dați «all' Illustrissimo signor Steffano Vaivoda, suo figliuolo, ora legitimo prencipe di Moldavia, overo a sui legitimi intervenienti.»)

Notarius Marcus Cesana subscripsit.

(Ibid.)

DCXXIII.

Veneția, 1594, 27 August [2]).

Maria Cerchesa către von Kühbach, denunțând relele intenții ale lui Zotu Țigară față de Ștefan-Vodă.

. . . . Zu einem Vatter ich schreib unnd tue zu wissen ich, Fraw Maria Sierkessen, unnd die Herren, das bitten wir Eir Gnaden das Eir Gnaden Actung geben, das er der jung Furst nit umb sein Leben komen meg, von Fegen des Sota, den wir merken seine Handel das er in sennptig tut, das er nur sein Gelt meg bekomen. Ich, Fraw Maria Sierkessen, meg in 3. oder 4. Tagen auch komen. Den 27 Tag Augusti, in 94 Jar.

Fraw Maria Sierkessen.

(Ibid.)

DCXXIV.

Veneția, 1594, 29 August.

Bernardino Rosso către archiducele Ferdinand, despre furtul unei părți din moștenirea lui Petru-Vodă.

(Au sosit Zotu, Maria și Gheorghe Hatmanul,) con tre o quatro altri, i quali tutti hanno portato seco d'intorno a 50^{m} cechini, cioè 9^{m} in danari, quattro vezzi de

1) V. p. 278.

2) Presintată la 13 Septembre.

perle et il rimanente in gioie trafuggate co 'l mezzo della Donna [1]) et conseglio del genero . . ., con intentione di dividerle frà di loro; ma, sendo stati qui scoperti dal signor Antonio Bruni, già agente del Vaivoda [2]), s' hà fatto tal opera, che tutti si sono contentati di mettere così il danaro, come le perle et le giole in deposito et loco securo per riportarle al figliolo in Bolzano, pur che da Vostra Altezza sia remediato, che li creditori del Vaivoda non possino haver authorità di pagarsi sopra tal facoltà, et generalmente perdonato a ogn' uno di loro, concedendo in spetie salvo condotto al nipote [3]), che resta commissario per testamento del padre, come Vostra Altezza doverà benignamente restarne informata. (Dacă da, Hatmanul va duce tot la Bozen. Să o-prească «la moglie et figliole» ale luĭ Zotu [4]).) Intendo anco che li medesimi habbino scritti di credito del Vaivoda in Costantinopoli per più di 25[m] cechini, et che 'l tutto sia essigibile . . . . . .

(Ibid.)

DCXXV.

Zotu Țigară către archiducele Ferdinand, arătând cum dorește el să se fixeze soarta luĭ Ștefan-Vodă. Veneția, 1594, pe la 29 August.

Amintește sosirea luĭ Petru, care «ex suo statu ob repulsam Turcarum [tyrannidem] recessisset», cu Ștefan, «unico fil[i]o mare et Maria, unica filia femina associatus», și cu el, *Isotus*. Vorbește despre furtul de juvaiere. Lucrurile sunt depuse la Veneția. Cere protecția archiducelui, «concedendo quod aut Bolzanum, aut Tridentum, suum, ut maxime optant, firment domicilium aut habitationem, saltim pro tempore quo legitimam annorum quatuordecim dominus Stefanus *(mai sus:* «et Steffano pupillo») ettatem atingat; quo spatio a suis iusdicentibus et magistratibus ipsi omnes, Steffanus, Maria et Isotus, ac bona singula, protegantur», apărate de sechestru, etc. Să trimeată cerere la Veneția pentru expediarea averei la Bozen, «ad manus representantium Celsitudinem Vestram Serenissimam, ut illico consignentur dictis oratoribus supplicantibus, aut cum aliis reponantur, prout melius Celsitudini Vestrae videbitur [5]).»

(Ibid.)

1) Maria.

2) V. n[o] CCCCLXXI, pp. 372-3.

3) Gheorghe Hatmanul.

4) Pentru cele patru fete ale luĭ Zotu: Păuna, Zamfira, Ruxanda și Isabela, v. Sathas, *Bibl. graeca medii aevi*, III, pp. XCV-VI.

5) Și acest document vorbește de Maria Cerchesa, numind-o «quedam mulier nomine Rada Cerchiesia».

DCXXVI.

Veneția, 1594, pe la 29 August.

Zotu Țigară către archiducele Ferdinand, despre felul cum s'a săvârșit furtul.

«Una sua schiava, il nome della qual è Erada Circhasca», a ascuns banii, «come viste ch' il principe erra in pericolo di morte. Gionsi io il mercori sera 1); et 2), il veneri da mezo giorno 3), il detto signor mio socero pasò da questa a meglior vita.» De atunci a bănuit pe Rada, care se jură că nu e vinovată. Gheorghe Hatmanul, sosit 4), «si acordò con detta Circhasa et una sua sorella, con suoi figlioli» 5), pentru a duce cele furate la Veneția și apoi la Constantinopol; «et questo perch' il signor de Khiepach havea detto ch'il testamento non era valito». Deci, «mesèro sopra di l'oro le robbe robate et, perch' il signor de Chiepach li havea meso pena che, se havese trovato qualch' cosa di dette robe in le loro mano, sarebero stati grami et malcontenti, costoro se ingeniorno et comperarno del filo di lino, et di quelo ne fecero giorni (?), in mezo de qualli ascosero le gioie di gran valore; fecero anco cosini da cusir da dona, et in essi li misero molta quantità di perle et anelli, tutte queste robbe.» Vĕdĕnd că nu se descopere nimic, «Rada» plecă după Gheorghe, sora și copiii, când îl vede și pe el, Zotu, plecând. N'a putut-o întâlni pe cale. Află lucrul dela «una mutta ch' erra con lei». Nu primește a sta la el (ceĭ-l-alți nu sosise). N'o află acasă poliția: dusă să primească pe Gheorghe (va veni la 1 de noapte). Arestată acasă la acesta. Mărturisește a doua zi. Căpitanul venețian 6) iea lucrurile, le sigilează și le depune la Zotu. «Sino quì è statto trovato gioie et perle per duchati vintimila venetiani in circha.» A doua zi, Gheorghe, temêndu-se, cere mediația archiepiscopului grec 7), depune la acesta cele furate: «molte gioie, perle et danari contanti, per la suma de duchati trenta milia venetiani.» Bănuește că vor fi și mai multe. Amenință pe «Rada» cu tortură («darli il foco et altri»). Chiamă pe sora Hatmanului (?) și o conjură a da restul. A doua zi, merge la Archiepiscop, denunțându-i furtul de «molte altre gioie et danari». Dar Gheorghe arată testamentul. Se decide ca lucrurile, pecetluite cu pecețile ambilor interesați, să fie date unuĭ al treilea. N'a putut avea copie de pe proces, ea fiind dată acasă la dînsul (?), după cererea Archiepiscopului: «per rechuperar li beni del povero pupilo, tute le facio della mia borsa.» A aflat la Bozen că Kühbach «à meso mia moglie con tre miei figliolini in pregione in casa sua, con grandissima mia vergognia». Trebuia să cugete că e fata amiculuĭ săŭ Petru 8).

(Ibid.)

1) 29 Iunie.

2) *H*, în ms.

3) 1-iŭ Iulie, ziua morțeĭ luĭ Petru-Vodă căḑu, într'adevĕr, într'o Vineri.

4) Pentru sosirea luĭ Gheorghe Hatmanul, cu testamentul de la Tulln, v. p. 491, nº DCXII.

5) Poate fiĭ Hatmanuluĭ, care avea maĭ mulțĭ. V. pp. 278, 485.

6) Al gardeĭ.

7) Gavriil Severos, mitropolit de Filadelfia.

8) La 2 Septembre 1594, Rosso scrie archiduceluĭ Ferdinand că a aflat de la Bruni («suddito di questi signori illustrissimi», așa că n'ar voi să fie numit) despre intenția luĭ Zotu de a pleca, la 3, la Bozen, spre a-și lua familia *(ibid.)*.

DCXXVII.

Veneția, 1594, 10 Septembre.

Petter Chemmel [1] către von Kühbach, despre furt.

In sunder . . . tue . . . zu wissen wie das dem jungen Fursten vill verloren wirt; das der Herr Sotta mitt der Fraw Maria angehallten hab das die Fraw Maria auff 80 Taussen[t] Tukhaten Golt unnd Edellgestan genomen hat und einen Schul[d]brieff, der ist auff 50 Tausen[t] Tukhatten; das ist hie insemptig, bei dem Herren Sotta, unnd dem ist anders nit. Das wirt Euer Gnade voll vernemen nach, das sie des jungen Fursten sein Gutt under einander verhalten. Das tue ich Eur Gnaden zu wissen und dem jungen Fursten. Grust den Euer Gnade, den jungen Fürsten, unnd Euer Gnade zu Taussen[t] Mall. Dattumb Fennedig, den 10 Tag September . . . . . .

Das hat die Fraw Maria iczunder mit dem Herrn Sotta bracht vir; sie mit dem Herrn Sotta khomen ist [2] . . . . . .

(Ibid.)

DCXXVIII.

Bozen, 1594, 12 Septembre.

Toma Scherzer [3] către von Kühbach, despre cele întîmplate cu oamenii lui Petru-Vodă.

(Acum două zile, «der Wassily [4] mit des jungen Fursten Diener, dem Mustätzen, der das alts Weib hat, hat ime der Wassily ein Schafft mit sambt dem Wasser auf den Khopff geschlagen . . . Des Wassilis Diener auch mit seinem Mester da gewest und den Mustätzen erstehn wolln; solliche Scharmüzl haben sie in der Nacht gehabt.» Vasile nu-i necesar. Și alții sunt prea mulți.)

Der jung Herr Fursst auch nit [5] zu fritten ist mit dem Wassilly . . .; so ist der jung Herr an Euer Gnade Pittens halben, ob doh die Zobel-fueder hetten khinen herauss genomben werden, damit sie doh die Schaben nit gahr fressen theten . . .

Der Sotta soll die Wahen *(sic)* gewiss alhie sein, aber von der Mahria herr ich gahr niths, und der Khosta Posstenig, der ist auh hin ein gezogen. Aber er hat miessen hinein, den, gnediger Her, sein Diener, den er hat alhie abgeferdtig, der ist auh mit den Andern hineingezogen und hat dem Postenig wellen sein Thruchen zu sich nemben und den Seiten dinen; antzaigt er sey seins des Dienstes; so ist er hinein, das ers widerumb bekhumbt; so hab ich ime erlaubt in Euer Gnaden Namben, gleich wol Er g. here mit khinen andern Sahen umb, get allein des *(sic)* . . . . . .

So will auh der jung Herr sich annemben und auh von mier Gelt begehrn will, und ich ime gleich einmall 9 Heller gegeben; hab die selbigen er in 2 Tagen unnutzlicher Weiss verthan hat, und widerumb er jetz in Marckh mer ein Gultten geben, umb

1) Probabil unul dintre foștii tălmaci ai lui Petru-Vodă.

2) La 10 Septembre 1594, notariul venețian Marco Cesana [de Cesena] confirmă copia expunerei urmăririlor făcute și, la rândul lui, dogele autentifică iscălitura notariului *(ibid.)*.

3) Tălmaciu.

4) Asupra lui Vasile, v. p 452.

5) In ms.: *mit mit.*

den selbigen nuer Thockhenwerg [1]) gekhaufft. Es thet halt venneden, man detten von dem Gesindl gahr hin weckh oder aber das Gesindl von ime.

(Cere bani.) Ess will ein jede Frau sein und will auh ein jeder Herr sein under inen . . . . . .

(Ibid.)

DCXXIX.

Ambras, 1594, 13 Septembre. Archiducele Ferdinand către Bernardino Rosso, despre acordarea unuĭ paşaport autorilor furtuluĭ.

Dă salv-conduct «sceleratis illis hominibus, cruce magis quam gratia dignis». Să restitue însă toate lucrurile, inventariate, şi să le trimeată, prin negustorĭ germanĭ saŭ alt-fel, luĭ von Kühbach. Atuncĭ numaĭ, se va încredinţa salv-conductul. Nu va denunţa pe cel ce i-a spus [2]).

(Ibid.)

DCXXX.

Ambras, 1594, 13 Septembre. Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre purtarea luĭ Ştefan-Vodă şi oamenilor săĭ şi despre furt.

(Nu poate licenţia încă pe femeĭ, care refusă.) Nun hath sich die Sachen pis heer verwildt, und das barbarisch Gesindl imerdar meer der Freyhaidt (weill ier frumer Herr selliger sy in grosser Gehorsamb, Vortht [3]) und Zucht stetigs gehallten) empfunden, allso dass sy anfachen *insolenti* und unnbeschaiden zu werden, und ich gleich nimer khan sy in Zucht erhallten; verdärben auch den jungen Herren in meer Wëg, sunderlich mith ubrigem Trinckhen unnd in ander Wëg, allso dass er auch anfacht unnpendig zu werden, und wur je lennger je meer die Fercht verlieren, den Zämb gewingen, und zu ziechen pees sein; dan, in der Granndeza, maindt er gleich, er sey ein Furst und hab uber Landt und Leith zu gepietten; däs ich ime woll ettlich Mall (wie mich sein Herr Vatter selliger an Todt-Pëth herczlich, und zuvor fillmalls, pitten

---

1) *Zuckerwerck.*

2) Cf. nº DCXXIV, pp. 498-9. — Paşaportul, care poartă şi el data de 13 Septembre, e dat pe numele următorilor: «Georgius . . . Attmannus, Zottus, mulier Circhessa et alii ipsorum complices et socii» *(ibid.)*. Von Kühbach e înştiinţat, la acelaşĭ dată, de acordarea paşaportuluĭ şi de ştirile date de «secretariul imperial» Rosso; i se ordonă a reţinea pe Zotu şi pe aĭ săĭ, până va fi restituită toată suma înstrăinată *(ibid.)*. În acelaşĭ zi, archiducele supune Universităţeĭ din Freiburg în Breisgau cererea de revisie a luĭ Ioan de' Marini (concept; *ibid.*). În cererea însăşĭ, Ioan aminteşte pretenţiile ce are contra principilor «Petro Vaivoda Moldavo et Stephano, suo filiolo», pretenţiĭ pe care nu le-a putut susţinea cât-va timp, «essendo io stato alla fidel servitù di Vostra Maestà Cesarea»; la Mantova i s'a dat dreptate [cf. pp. 491-2, nº DCXIII; p. 497, nota 2] *(ibid.)*.

3) *Vorcht*, fricĭ.

lassen) fein, glimpflich unndtersagt. Aber das unnregulierth Gesindl, das verfierth in gleich wider. Uber das, ist mier auch fur khomen, er hab sich aufmachen und an Erlaubnus zu Euer Fürstlichen Durchlaucht geen Insprugg ziechen wëllen. Gott wais ob er den Wëg allso treffen oder sunst were verfierth werden. Ich aber habs mith Ernst eingestëllth und guette Acht haben lassen, dass er ninderst hin raise.

(Menționează cele două scrisorĭ [ale luĭ Scherzer și Petru 1)] despre «Mariä, däs alten Herrn Anhang und gewëste Sciavin.» De și denunțarea nu e dovedită, maĭ bine de crezut.) Ja, vor disem, ist mier auch zuegeschriben worden, ich soll woll Acht haben, man werd den jungen Herrlein vergäben, dass sy sein Gueth bekhomen; der Wëgen ich ainmall gedacht ime, sambth ein 2. Diennern, gar in mein Haus zu nemen pis Euer Fürstliche Durchlaucht der Sachen gnedigist nachgedechten und Befelch geben, was man thuen soll. Aber ich habs hernach, aus allerlay Ursachen, gleich eingestëllth und sunst, so vill miglich gewäsen, trewe Fursächung thuen lassen.» (Cheltuielĭ marĭ.) Und ich stee in grossem Zweifell, dass sy die Potschafft 2) von der Türn nemen und die Schlösser aufthuen lassen. . . . Es ist auch nicht weniger dass in dem ansechlichen Rauchenfuetter, so vorhanden und eingespärtth ob ain ander ligt, möcht ain wichtiger Schaden beschächen. Ich aber hab miers je nicht trauth zu eröffnen, den sy fallen ein wie die Peyen *(sic)* 3) und sagen: «Das ist mein; das ist auch mein»! (Cere instrucțiĭ.)

(Ibid.)

DCXXXI.

Archiducele Ferdinand către tutoriĭ luĭ Ștefan-Vodă: Wilhelm, cavaler de Wolkenstein, «Erbstallmeister und Furschneider in Tyrol», Jacob-Andre, senior de Brandis, Kronberg și «Verst» și von Kühbach, senior de Ried, Zimmerlehen și Haselburg, dându-li instrucțiĭ. Ambras, 1594, 15 Septembre.

(Să facă inventariul. Ar fi bine să vîndă măcar o parte din pietre. Să licențieze servitoriĭ; afară de ceĭ neapărațĭ.) Inn Sonderhait aber, auch mit Vleiss darauf gedacht seyet, wie das junge Herrlein khunfftiglich underhalten werden soll, unnd ob es nit etwo umb besser und mehrer Erfahrung und Zucht Willen von Botzen hinweg an andere Orth und wohin gethan, wie vil ime auch Personen so bestendig umb und bey ime zu bleiben zuezuordnen sein 4) . . . . . .

(Ibid.)

---

1) V. nr DCXXVII-VIII, pp. 501-2.

2) *Petschaft*, pecete.

3) *Geyern*, vulturĭ.

4) Numirea lor se face în aceiași zi *(ibid.*, concept). Scrisorile sunt trimise prin căpitanul Adigeluĭ: tutoriĭ aŭ fost aleșĭ ast-fel, «weil er [Stephan] dannocht nit ain gemeine Person»; va stărui pe lângă eĭ să primească *(ibid.)*.

DCXXXII.

Veneția, 1594, 16 Septembre.

Bernardino Rosso către archiducele Ferdinand, despre plecarea lui Zotu spre Bozen.

Zotu a plecat spre Bozen Mercuri [1], «et con esso un Greco suddito turchesco; havendo portato seco per sua iscusa una corta fede, ch' egli hà quì procurato da un vescovo de la sua natione [2], con la quale egli intende mostrare di non haver havuto parte nella roba, ch' è stata trafugita.» Totul se află însă în casa lui Zotu, de la care atârnă restituirea. Să-l reție deci cu familia și cu Grecul.

(Ibid.)

DCXXXIII.

Bozen, 1594, 16 Septembre.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre furt, purtarea lui Zotu și măsurile luate.

(A primit la 15 ale lunei ordinul din 13 [3]. S'a spăimîntat, aflând. Trebue măsuri, ca să nu se repete.

Va inventoria averea. Unele lucruri le adusese la el, «wie es der allth Herr selig in sein Abraisen [4] auch Vorhabens gewësen und micht daruber ersuecht, ich soll ims zu Freunndtschafft verwilligen.» Va urma însă ordinul contrar. N'a dat crediare lui Zotu, «sunderlich weills der allth Herr Weyvoda sellig in Testamendt gedacht und erzëllth.» Pe Domniță a oprit-o; lui i-a dat voe să plece cu Maria Cerchesa, «deren er sich alls ein Feindt jederzeidt erclerth; sy vor mier aller Unerdt *(sic)* mith seinem Herren Schwechern selligen beschuldigt, und doch vermelldt sy wiss umb alle Sachen; durch sy mies man innen werden, wass in der Tirggey und zu Venedig lig.» Promite a reveni în cinci-spre-zece zile. Nu vine însă și trimete pe frate-său [5] pentru a-i lua nevasta pe ascuns. «Rada» cere a putea lua «nur ain khleines Schreibkhestl . . . Es sey nur Nädlen und dergleichen Zeug darin.» Atunci a luat pe femeia lui Zotu cu copiii, «einer Saugamen, 2 Dienern und ainem Dienner», la el, li-a dat patru odăi și a pus de pază «2 Männer Leith». Pe «Rada» a refusat-o și a pecetluit «3 verschlossene [Truchen]», închise de ea însăși, «darin gleich woll, wie ich acht, nur Claider sein werden», ca să nu fie «vertuscht». «Auch pey dem jungen Herrlein in Haus ein merere Ordnung und Aufsechen allspaldt angestellth, die Tag und Nacht ier Aufsechen haben, darmith weiter khein Ungepir furgee.»)

Ich hëth zwer . . . das jung Herrlein auf ain scliche Zeidt auch geren zu mier genomen, mith ain 2. seiner Dienner, darmith ich nach mer Achtung auf in gëben khin. Aber, weill ich sein Schwëster und iere Leith ins Haus nemen myessen, hab ich besorgt, es mëcht dem armen Khnaben gar vergëben werden, dan der pees Geist ist

---

1) 14 Septembre.

2) Gavriil Severòs, de Filadelfia. V. și p. 500.

3) Lipsește.

4) Se știe că Petru voiă să plece în Polonia și Italia.

5) Apostolo.

seer ungestiemb, wo es das Gueth antrifft; den sy vermaindt, wan nur der Khnab todt were, so geheer ier doch das Gueth alles zue; möcht aus Austifftung ieres Mans ettwo mere thuen alls vor Gott und der Weldt were verandtwortlich. (Citează scrisorile Circasleneĭ. Cere instrucțiĭ.)

(Ibid.)

DCXXXIV.

Archiducele Ferdinand către Rosso, dându-ĭ instrucțiĭ în afacerea furtuluĭ. Ambras, 1594, 19 Septembre.

«Litteras quas X huius Venetiis ad nos dedistĭ [1]), furtum et fugam Moldavorum concernentes, recte accepimus, atque ex hiis consilium et sententiam, quod condonationem seu salvum conductum, ob causas per te allegatas, nondum dandum censes, intelleximus.» Poate să reție saŭ să le deie, după restituire, «et deinde quoquo voluerint, vel etiam in malam crucem, abeant.» Ginerele Domnuluĭ n'a venit: se ocupă la Veneția «ut a complicibus testimonium, ac si huius criminis insons esset, extrahat.» De temut, ca, supt pretext de a merge la Bozen, să nu fugă aiurea cu baniĭ, cari ar fi pierdutĭ atunci. Bage de samă, cerênd la nevoe ajutorul magistraților. Binc a făcut anunțând «de veneno quo iuvenem principem e medio tollere conantur, item etiam de Bruni persona.» A dat ordine; «ad hoc vero quod spectat, tui erit officii ipsius Bruni consilia et facta studiose, tacite tamen, observare, et nos, si quid quod nostra interesse aut nos scire opus esse putabis, compereris, statim et absque mora certiores reddas [2]).»

(Ibid.)

DCXXXV.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre sosirea luĭ Zotu și nouĕ descoperirĭ cu privire la furt. Bozen, 1594, 20 Septembre.

(A primit bine pe fata Domnuluĭ,) wie ier dan auh mein liebe Hausfraw teglich alle Freundschafft, Trost, Lieb und Trewe erzaigt; allain umb deren Ursachen Willen . . . ist dise Tag ier Hausswirth, der Zotta Cigara, auch alheer khemen unnd hath sich uber mich beschwerth sollicher Aufhelltung halben. (Nu poate face alt-fel, răspunde

1) Lipsesc.

2) În aceiașĭ zi, archiducele răspunde la raportul luĭ von Kühbach din 13 (nº DCXXX, pp. 502-3), anunțându-ĭ numirea tutorilor. În afacerea furtuluĭ, așteaptă știrĭ nouă de la Rosso. Zotu fiind pe cale spre Bozen, «auch darneben zu besorgen sey, es mechte dem jungen Herrlin ettwo Gifft zuegebracht und vergeben werden, [so] hastu, sambt deinen Contutorn, desto mer Acht darauf zu haben und vleissige Bestellung zu thuen.» Să nu plece decĭ din Bozen, «sonder auch, weder ime, noch den Seinige[n] zu dem jungen Herrlin, damit derselb vor inen, dess besorgenden *veneficii* halben, desto sicherer, gar khein Zuetritt verstattet werde» *(ibid.)*.

el, «pis das entfrembth Gueth alles restituierth und wider heer gepracht und mier uberanndtworth werd» și până nu va ordona archiducele. Zotu protestă, zicênd că el «habs erst . . . ins Liecht pracht,» aducênd ca dovadă acte din Veneția. Să-ĭ dee, cere, «eine vertraute Perschon» la Veneția, pentru ca să restitue tot. Kühbach îĭ permite numaĭ să meargă la Innsbruck, cu tălmaciul și un servitor. Trimete și scrisorile. Nu-l crede nevinovat. Voià să reiee lucrurile pentru el, «weill er das pees Weib . . . nimmer, wie er zuegesagt, heraus pracht.» De ce n'aŭ închis-o severele tribunale venețiene? «Gleich woll ist die Entfrembdung noch alle pey das alten Fursten selligen Leben beschächen.» Fata ce îngrijește pe Ștefan, «Mutalia[1]) «genendt, . . . auch von ime hoch geliebth ist,» amenințată cu tortura și închisoarea, după câtă-va cugetare, scoate, în presența luĭ Zotu și altora, 1100 de galbenĭ «und 2 schenne mith Edlgestain versäczte Clainotter und 3. Ring.» I-aŭ fost date de Maria, cu altĭ 1000 de ducațĭ, pe carĭ i-a dat, după ordinele eĭ, luĭ Costea Postelnicul, «den ich zwar fur den aller frummisten gehalten.» Maĭ denunță 1000 de ducațĭ, «so auch die Circassin hab entfrembth in denne Truchen undter ieren Leibgewandt, so ich die vorigen Tag in mein Haus tragen lassen; die seindt noch verspärth und secretierth.» Ceĭ 1000 de galbenĭ și cele două podoabe cu pietre scumpe le are la el. A scris luĭ Rosso pentru ceĭ dela Costea. «Und, weill das Werckh alles soll durch das ainig Weib, die Circassin, noch in Löben und Schwachaith des alten Herren selligen geiebth worden sein», s'o ceară înnapoĭ. Maĭ este pecetluit un «Schreibkhesten» al eĭ, mult cerut de dînsa, cu «vill gulden Geschmeidt und Edlgestein». Să intervie la Veneția pentru arestarea lucrurilor, ca să nu scoată vre-un «erdichten Schein.» Să trimeată pe un secretariŭ al săŭ. Gheorghe Hatmanul, «so ain recht turggisch Gemieth und Procedieren hath,» nu trebue să fie tutor[2]).)

(Ibid.)

DCXXXVI.

Veneția, 1594, 21 Septembre.

Bernardino Rosso către archiducele Ferdinand, despre măsurile ce trebue luate față cu Zotu.

A plecat Zotu «et, dubitand' io, per quello mi viene affirmato, ch' el Zotto predetto possa negare la verità, massime con la fede falsa, ch' lo intendo haver portato seco, per far apparir il contrario, et ch' egli ne resta inocente», află bine ca Maria Cerchesa să meargă și ea la Bozen, «insieme con dui altri, pur della medesima famiglia, i quali non sono complici, ma sì ben conscii di quanto è quì seguito», oferind toțĭ a spune că lucrurile-s la Zotu supt cheie și pecetie. Ceĭ doĭ sunt «Nicolò Albanese et il Serbulo». Asigurațĭ că nu li se va face nimic.

P.S. Archiepiscopul[3]) a oprit pe Cerchesă supt excomunicare,« dicendo che sarebbe causa che'l Zotto possi restar inpicato.» A decis deci să nu plece; «instabilità che mai vidi la maggiore di quella ch' io provo in questa sorte di gente.»

(Ibid.)

---

1) Natalia? Dar v. pp. 441, 453.

2) La 21, archiducele răspunde la scrisorile din 1ĭŭ Septembre ale luĭ Rosso și-l îndeamnă a lucra cu energie și de acuma; s'aŭ luat măsurĭ pentru Zotu și Grecul venit cu dînsul; Rosso să trimeată luĭ von Kühbach tălmaciul de românește și grecește cerut de acesta *(ibid.)*.

3) Gavriil Severos.

DCXXXVII.

Rosso către archiducele Ferdinand, despre ce trebue făcut cu Zotu, dând în anexă lista lucrurilor furate. Veneţia, 1594, 23 Septembre.

(Răspuns la 131). Să nu lese pe Zotu până la restituire, ce nu se poate face alt-fel. Să nu-ĭ permită a veni singur. Maria a plecat la Bozen cu doĭ casnicĭ aĭ luĭ Petru-Vodă, carĭ vor arăta că baniĭ sunt la el.

Urmează inventariul lucrurilor:)

In una borsetta di raso rosso:
Un' anel con un diamante.
Un' altro con una corniola.
Una medaglia d' oro di Santa Elena.
Un pezzetto, o di pietra, o di lioncorno.
Una pellizetta di mano del Signor Waivoda, del pretio d' alcune perle et gioie, per molti migliara di ducati.

In una scatola alta, miniata:
Una scuffia d'oro rimessa con turchine et balassi, ma mancano cinque pietre.
Diamanti numero 8. in castoni d'oro, et un caston senza pietra.
Rubini non messo in opera, numero 41.
Perle a refuso, numero 30.
Un perosino di ballasso con un smeraldo.
Un horologgio d'oro, rimesso con rubini e diamanti e un smeraldo.
Filze quattro di perle grosse: una di perle 37; la seconda di perle 100; la terza di perle 103; la quarta dl perle 83, tramezata con perlini.
Anelli n° 7, cioè diamanti grandi in tavola, n^ro 5, rubini grandi in tavola, n^ro 2, con diamanti attorno e con li lor pretii, di mano del sudetto signor Waivoda.
Le quali robbe, con l' oltrascritte, sono tutte in casa di Soto . . . , in una cassa, della quale lui hà la chiave.
Anelli n^ro 4, cioè smeraldo uno, saffiro uno, rubino uno, balasso uno. Il smeraldo è a cogolo et a facete, grande.
Un balasso forato.
Risette d'oro n^ro 20, cinque con diamante, uno per ciascuna, et cinque con altri tanti rubini, diece con perle due per una.
Un cimiero tutto rimesso con diamanti, cioè cinque pene d'oro.
Una corona imperial. Una stella et una luna.
Un pendente con diamanti due, rubini uno.
Un pendente in foggia di serpente et viso di donna, con diamanti, n^ro 60.
Un pendente con diamanti, rubini et smeraldi; in tutto n^ro 14.
Un filzo di perle, n^ro 139.
Un paro d' orrecchini di smeraldi.
Un paro d' orrecchini di balassi.
Un' orrecchino d' una perla.
Un paro dl manili con diamanti grandi, n^ro 5, et rubini grandi, n^ro 5; diamanti piccioli, n^ro 20, et rubini piccioli, numero 20 per ciascuno; che sono in tutto n^ro 100.
Un' anello con un diamante in tavola.
Dui tazzette d' argento indorate, gioiellite con turchine et granate.

---

1) N° DCXXIX, p. 502.

Un paro di manili d' oro con diamanti cinque e rubini cinque grandi per ciascuno, et diamanti piccioli 30 per uno, et altri tanti rubini; che sono in tutto 140, et perle 20, per ciascuno.

Un pendente a foggia di luna, rimesso con diamanti, con dui pezi di smeraldi orientali dalle bande, et un balasso in mezzo.

Un pendente tondo, a foggia di stella, rimesso a diamanti.

Un pendente piccolo d' un diamante solo, con un pezo di perla di sotto.

Ungari et sultanini d'oro, numero	2.953
Item n^ro^	936
Item n^ro^	4.425
	8.314.

Scritti de debitori n^ro^ 11.

Gli anelli dei bolli del signor Waivoda.

Le quali robbe sono tutte in potere del detto Soto, ma fuori di casa sua.

(Ibid.)

DCXXXVIII.

Ambras, 1594, 25 Septembre.

Archiducele Ferdinand către Rosso, despre felul cum a primit pe Zotu.

Răspuns la 161). Zotu a sosit «nudius tertius» la Innsbruck. «Nos eas [res], eo, quo scribis, modo impetratas facile credimus, nullam tamen erga ipsum Zottum sensus nostri significationem dedimus, quin potius, dissimulando, factum ei is, quod pro beneficio et commodo pueri principis susceperit, laudavimus, ne sinistram de nostra in eum voluntate opinionem concipiat ac cogitationes suas alio vertat, sed in coepto suo persistat et ablata omnia reponat; quod facturum se serio recepit.» A cerut un tovarăş spre a le lua. Maĭ bine, i s'a spus, dee-le luĭ Rosso: alt-fel «a bannitorum invasione non fore securum». A promis, adăugind că se teme însă ca Gheorghe să nu vie la Senat cu testamentul său. I s'a recomandat să-l înştiinteze pe Rosso. A scris Senatuluĭ. Să explice că este alt testament, maĭ noŭ, şi că s'aŭ pus treĭ tutoriĭ. Poate asista numaĭ la inventariŭ şi consiliĭ. Zotu va reveni la Veneţia după facerea inventariuluĭ de la Bozen «et vestium pellicearum expositio ad solem, ne longiori interclusione pereant.» Să îngrijească ca să dee tot, după inventariŭ şi să nu fugă, ca şi «Radam . . . Circhessiam». Să fie arestată aceasta până la restituire. Apoĭ s'o silească a veni la Bozen, saŭ, de o refusă Veneţieniĭ, s'o întrebe cine i-a dat sfatul, nu pentru pedeapsă, ci pentru a şti «Zotti fidem et integritatem, quae aut qualis ea in hoc negotio fuerit.»

P.S. Să preţuiască obiectele, maĭ ales mărgaritarele, «tamen Zotto inscio», şi fără a spune de ordinul său. De nu se poate prin negustoriĭ, să se trimeată raportul prin «tabellarios Augustanos» 2).

(Ibid.)

---

1) N^o^ DCXXXII, p. 504.

2) Poşta săptămânală din Augsburg. — La aceiaşĭ dată, Ferdinand adresează scrisoriĭ către doge pentru afacerea furtuluĭ. La 26 Septembre, archiducele obiectează luĭ Rosso că nu poate opri pe Zotu, căcĭ nu s'ar putea aduce atunci lucrurile din Veneţia, dar von Kühbach are ordin a-ĭ propune să trimeată pe un altul după dînsele. În altă scrisoare din 26, el răspunde scrisoreĭ luĭ von Kühbach, din 20, arătând ce a spus luĭ Zotu (v. maĭ sus, în text). A permis Greculuĭ să deschidă un «Schreibtisch» al luĭ Petru-Vodă, «und ain Buech so darinnen und er Weyvoda seeliger alle seine Sachen an Kleidern, Klainotten, Gelt, Edlgstain und andern mit aigner Hand darin verzaichnet» [v. n^o^ DXXXVI, pp. 395 şi urm.], pentru a avea o listă sigură; Zotu va ceti «scartea», Scherzer o va traduce şi von Kühbach va pune actul în scris. Zotu nu se poate să stee la Bozen, dar familia luĭ va fi reţinută. S'a scris luĭ Rosso pentru baniĭ dela Costea Postelnicul. Se maĭ daŭ lămuriri asupra Cercheseĭ *(ibid.)*.

DCXXXIX.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre familia și suita luĭ Ștefan-Vodă și o boală a acestuia. Bozen, 1594, 27 Septembre.

(Sosirea ordinelor pentru tutelă; cere un tălmaciŭ din Veneția pentru redactarea inventariuluĭ. Întreabă ce să facă cu familia luĭ Zotu, care, cu toată buna tratare, «so trachten sy stetigs hinwëckh», plângêndu-se că li se face o «grosse Schmach». A liniștit pe Domniță spunêndu-ĭ: «Sey ier je so Wee in meinem Haus, so wöll ich sy und die Ierigen in Euer Fürstlichen Durchlaucht Gerichtshaus losieren lassen, den anderen Ortten hab ich nicht Macht sy der Zeidt hinzulassen.»

Den, ob ich woll dem Gesindl, so ich in Haus hab, das Zuetrith abgestëllth, so haben sy den gar herumb zu innen gezeckhelth und fieren lassen, wie er dan allein wallachische Leith noch alls umb sy hath, die inne khochen, auch Tag und Nacht in Verwarung haben . . . Man theth in den gar von innen hinwëckh. Er aber ist dermassen auf sy gewenndt, wen mans alle auf ainmall von ime nemen wurd, so weer zu besorgen, dass er gleich gar vor Lanngkhweill sturb; sonderlich hath er ain Defect, so ich erst heindt erinnnerth worden pin, dass er seiner Leibwertterin, die sein guette Acht wais, noch ain Weill woll nothwendig sein wurd, pis das selbig auch pësser wirth; däs wëgen ich dan schon zu seiner Khur Ordnung gëben. Wan ich das ander Gesindl nicht in meinem Haus hieth, ich in lenngst gar zu mir genomen pis ettwo Euer Fürstliche Durchlaucht gnedigist verordneth hiethen, dass er weitter geschickht wurd.

Pis heer ist er, Gott Lob, woll auf, und, hoff zu Gott, unnbeschëdigt, den ich gleich in der Stundt pey ime gewessen; hab auch sunst alle Tag ordinari 2. pis in 3. Mall zu im sächen lassen, und seinem Gesindl selbst vermeldt, geschäch ime ettwas Widerwertigs, so miessen sy doch an alle Gnad sterben; derwëgen sollen sy guette Acht auf in haben; däs sy mier woll zu thuen versprochen; dennocht ist Gefar darpey verhanden, den sein Schwester räth in auf, wie sy will, darmith sy in nur undter ierem Governo prächte [1] . . . . . .

(Ibid.)

DCXL.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre ce e de făcut cu Zotu. Bozen, 1594, 29 Septembre.

A primit scrisorile trimese prin Zotu [2]. Atrage din noŭ atenția: «so offtmalls hëlligen und gleich gar *importunus* werden», asupra stăreĭ periculoase a prințuluĭ, între cele două suite, și cere instrucțiĭ.

---

1) La 27, archiducele scrie luĭ von Kühbach, în urma scrisoreĭ din 23 a luĭ Rosso: Zotu trebue oprit, supt pretextul că Rosso ar putea să iele în locul luĭ lucrurile din Veneția și că presența uneĭ rude așa de apropiate e de nevoe la facerea și complectarea inventariuluĭ. Zotu ar trebui să dee o listă a obiectelor înstrĕinate pentru a verifica pe a luĭ Rosso. El însuși și familia sa, ca și Grecul ce l-a întovărășit, nu vor fi admiși lângă Ștefan-Vodă *(ibid.)*.

2) V. nota 1.

Se teme întâiŭ, ca Zotu «sey nicht allerding rainen und guettes Willens in diser Sachen»: e îndărătnic şi nesincer. De ce atâtea pretexte? Să dee lucrurile, care-s la el într'o cutie de fier. Poate scrie fratelui său, care stă la el, să le dee lui Rosso [1].

Cât despre «carte», Zotu a mai cerut-o odată, cu patimă; «weill ich nicht wais was der Schulden halben im selben Puech mëcht nottierth und verzaichneth werden sein, und zuvor offt malls an allten Herren selligen gemärckht dass er disem seinem Aiden wenig gueths zuetrauth», a răspuns că o va căuta după restituţia lucrurilor furate. Azi l-a rugat iar, «mit Versprëchung einer ansechlichen Vererung», să lese familia sa în casa lui Petru saŭ chiar acasă, căci «sein Khindt sey imerdar khranckh, und anderer Ursachen meer.» Să nu-l lese la Veneţia: va face un «Garbuglio dass man khain Heller heraus precht.» Se poate scusà cu un «geferbten Schein» că nu el împiedică restituţia. Ar trebui apoi să-i trimeată familia, nevinovată şi costisitoare. A crezut că-l va opri archiducele la Innsbruck.

«Er hath ein leiplichen Brueder hier, den ich im Marckht ertappth alls ein Khaufman allerlay Gattung verhandlendt [2]»: l-a oprit. Prin el ar putea face Zotu restituţia. Alce va scrie, orî-cât l-ar păzi. Cheme-l la Innsbruck iar; «lassen wier den Vogl aus den Henden, so wirths harth zuegeen die Sachen zu bekhomen.» De ar fi dat familia, totul s'ar fi sfârşit. Să meargă cu el cineva de încredere, care să nu revie fără banî, «dan, in Warhaidt, gnedigister Herr, ist dennen Nationen merers nicht zu trauen.» I-a oferit, la plecarea spre Innsbruck, pe Grecul său pentru corespondenţa cu Rosso. A aflat că e «ein Khriech voller Arglist und Practiggen Stëckh». Toate sunt în paguba copilului. «Euer Fürstliche Durchlaucht wëllen gnedigist bedacht sein, dass man den ettwo mith Negsten gaar geen Insprugg nemb,» spre mai mare siguranţă. Suita e dubioasă. I-a împiedecat de a veni la Zotu; «aber es ist ein Werckh alls wen ich die Ameisen melth hietten, da heinth, alls paldt er Zotto khomen ist, er zu Stund an pey den jungen Herren abgestanden und lang pey deme gewësen, den auch gar herumb zu seinem Weib gefierth; wen ichs mith Gewalth ab wellth stëllen, sag ich erst das pees Furnemen mëcht umb so vill ender ins Werckh gericht werden.» Are însă încredere în Dumnezeŭ.

(Ibid.)

DCXLI.

Veneţia, 1594, 1 Octombre.

Bernardino Rosso către archiducele Ferdinand, despre afacerea furtului.

Răspuns la scrisoarea din 19 [3]. Moldovenii sunt nişte intriganţi îndușmăniţi între ei «peggio che Giudei o Samaritani», nişte oameni nesiguri, cari aŭ cerut, prin Bruni, paşportul şi aŭ tăgăduit pe urmă, după consultaţie cu avocatul lor, anume Finetti. Hatmanul, când refusă orî-ce restituţie, când oferă să ducă la Bozen lucrurile furate, dar probabil doreşte să fugă la Constantinopol cu banii. «L' Atmanno et la Circhessa sono contrarii in tutto al Sotto,» precum se poate vedea din cele două bucăţi anexate [4]. «Rada» pretinde că cei 3.000 de galbeni de la Costea sunt aî ei, şi nu vrea să meargă la Bozen; cât despre averea ei de acolo, «risponde che in ogni modo

---

1) V. p. 509, nota 1.
2) Apostolo.
3) V. nº DCXXXIV, p. 505.
4) Anexele urmează.

haveva da essere del pupillo, al quale hà risoluto di lasciar tutto il suo.» Ar fi bine ca toţi aĭ luĭ Zotu să fie opriţi şi să se iea sama la scrisorĭ, al căror cuprins îl ştie «Gribetto che venne co 'l Sotto a Bolzano.» De şi ceĭ ce se îngrijesc de Ştefan-Vodă par căiţĭ de ce aŭ făcut, nu strică o pază bună, în ceia ce priveşte pe Zotu. Costea a venit la Veneţia. Tălmaciul din Braşov, care pare un om cinstit, e acum la Viena; «essendomi detto che l'altro, venuto costà, sia stato servitor volontario de Turchi.» «Hò scoperto che frà il Bruni et il Sotto non è troppo bona intelligenza, per occasione di 500 cecchini che 'l Bruni dice haver havuto in dono dal *quondam* signor Vaivoda.»

Anexa I.

Obiettioni contra li Moldavi, ch' hanno trafugito la robba a Bolzano et ascosamente transportata a Venetia.

(Zotu, «Giovanni Gribotto [1])» şi «Rada» eraŭ veniţĭ împreună. Hatmanul, femeia Căměraşuluĭ [2]), Gheorghe Hatmanul şi restul venise pe apă până la Verona, şi apoĭ pe uscat până la Veneţia. În ziua sosireĭ se întîmplă cearta între Zotu şi «Rada». Urmează cercetarea luĭ Gribetto, care depune) che Costa Postelnico havea detto in Bolzano a lui et a Zotto, che la Circhessa le haveva dato 3[m] cechini per mandarli a Venetia, come suoi dannari, et che il Costa li haveva consegnati all' Atmanno da portarli; che la Circhessa afferma haver portato la robba in Venetia per conseglio et persuasion del Zoto, affine che Sua Altezza, nè li ministri di quella sapessero la quantità di detta robba, con speranza, che, quando havessero veduta poca facultà, haveriano anco licentiato et lasciato partir il signor Steffano Vaivoda. Che il Zoto, con la mira ch' haveva d' impatronirsi della robba, vedendo che in Bolzano non le riusciva il suo disegno, nè havendole la Circhessa voluto dar una borsa rossa et altre cose pretiose, ch' egli ricercò havere in Bolzano e per camino, subito gionto a Venetia, la querelò, come di sopra. Che in Bolzano s' esamini Mostazza, serva del signor Steffano Vaivoda, sopra li gemi et pezze, che trovò, con riverenza, presso il necessario, et lo fece sapere a Zoto, quale non disse cosa alcuna, aspettando di farseli dar dalla Circhessa in Venetia; dentro quali gemi et pezze erano cose pretiose.

(Să-l întrebe pe Zotu asupra lucrurilor puse de Rada «nelli stramazzi», despre care ştia, de şi n'a denunţat la Bozen, şi asupra lucrurilor date de ea femeeĭ Căměraşuluĭ, «et quali fussero le robbe che la Circhessa fece cavar dalle calze del Zoto, che poi egli dette a sua moglie.»

În Veneţia, Zotu voià să trimeată sbirĭ spre a aresta pe ceĭ ce veniaŭ pe Adige. «Che, se il Zoto non havesse saputo li particolari predetti in Bolzano, non haverebbe usata la diligenza che fece.» Un codicil în mâna luĭ Kühbach exclude pe Zotu din afacerile moştenireĭ, «così per questo si tiene, ch' egli per ogni via sia andato procurando d' impugnarsi et impatronirsi della robba del signor Steffano, la quale era del figliuolo, et non del padre, poichè il figliuolo, quando partirono di Moldavia, et non il padre, era stato dechiarato prencipe.»

S'ar putea scoate paguba din 15.000 de ducaţĭ aĭ luĭ Zotu, «sui cambii in Venetia» şi din averea Cercheseĭ la Bozen. Să nu-ĭ permită plecarea acesteia(?). «Che Mutahà, familiare del signor Vaivoda, dette mille cechini al Costa, co' i quali egli pretende pagarsi, per esser creditore, com' egli asserisce, d' altri tanti, che le doveva il signor Vaivoda, et gl'altri 3[m] consignatoli della Circhessa sono connumerati nelli 8[m] e 47, quali pare siano sotto sigillo del Zoto.»

---

1) Asupra luĭ Gribetti, v. şi p. 487, nº DCVI.

2) Căměrăşoaia e menţionată în scrisoarea românească de pe p. 490, nº DCX.

N'aŭ plecat toți din Bozen până la sosirea luĭ Gribetto. Gribetto a vĕdut corespondența luĭ Rosso. «Che la moglie del signor Bartolomio Brutti và creditrice di 7^{m} ducati, prestati da suo marito al signor Vaivoda, et che vi sono diversi altri creditori», cari ar sechestra averea de ar ști-o la Veneția «et li creditori sudetti pare che siano a Ragusi . . . Che Zoto hà pagato d' intorno 200. cechini a Nicolò Stolnico [1]), de' quali egli andava creditore dal signor Vaivoda, et si dubita che, sendo il Stolnico sudetto andato in Costantinopoli, possa egli scoprir a quella Porta, che questa robba si trovi in Venetia, et far venir un chiaus per dimandarla alla Repubblica. Che Zoto hà scritto al Papà [2]) in Venetia, in che s' hà di avertire, che più non possa haver simil comodità, nè che egli riceva lettere d'altri.»

Anexa II.

Oppositioni del Gribetto alle obiettioni, che vengono fatte contra il Zotto.

Afirmă punctele 1, 2, 3. La 4, obiectează că e falș: ar fi mărturisit Cerchesa în închisoare. La 5, că n'a spus nicĭ aceasta. La 6, cere s'o întrebe. La 7, răspunde că nu știe și va întreba pe Zotu. La 8, recunoaște; «però che l'intentione di Sotto fù per rimediar, che la robba non restasse smarita.» La 9, nu știe intenția luĭ Zotu. La 10, se referă la codicil și la răspunsul luĭ Zotu. Nu știe ce să răspundă la rest [3]).

(Ibid.)

DCXLII.

Bozen, 1594, 2 Octombre.

Lista lucrurilor furate din moștenirea luĭ Petru-Vodă, dată de Zotu Țigară.

Erstlichen, ungeferlich 70.000 Zeggini, 7 guldene Ring mith Diemuth, Rebin und Schmereggen.

Mer, 3 oder 4 schlechtere Ringl, 2 Clainetter mith Edlgestain versëczth, 200 oder meer Perl und 3 Schnieren seines Erachtens.

Ain schen Ur mith Edlgestein versëczth.

Ain wallachisch Perttl mith Edlgestain versäczth, so die Frawen tragen.

Hath auch auf mein Erinnerung anzaigt ess sein Prief verhanden, darundter 6, so Schulden vermëgen; das hath er mier selbst und durch den Tulmätschen anzeigen lassen, am 2 Octobris Anno 94.

(Ibid.)

---

1) V. p. 331.

2) Popa Adam?

3) Din nenorocire, în original chiar, se pare, anexa precedentă nu e clasată pe puncte.

DCXLIII.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre cele ce a vorbit cu Zotu. Bozen, 1594, 4 Octombre.

A vorbit cu Zotu, arătându-ĭ că o sinceritate absolută i-ar câștiga încrederea archiducelui; el răspunde cu «vill fugierende Excusationen» și cu indicații contrazicătoare, încercând a-și fura familia. I-a dat sfatul de a nu mai trimete pe Apostol și alte persoane la Ștefan-Vodă, «auf das nicht Ungleichs furlauff, wëlliches alles, volgendt, durch die pees Weldt auch mier mëcht zu einer muettwilligen Nachlessigkhaidt gerechneth und atribuiert werden.» Lista dată de dînsul [1] nu e exactă, dar el pretextează că aceasta se explică prin uitare; «wie dan der Leith Prauch, die, wie die Juden, nur halbe Werth formieren und allmall ain Vorbehellth, zu ierer Deffension, haben wëllen.» În urma scrisorilor lui Rosso, a pus o pază la casa lui Zotu, care se apără de învinuiri: «wie den dergleichen welsche Gemietter (Euer Fürstliche Durchlaucht wöllen mier gnedigist zu Gueth hallten und verzeichen) alle Malle veller Suspect leben, und hath ain aufrecht teutsch Hertz mit denn Leitten geferlich zu handlen; den, in Werheidt, gnediger Herr, es ist der Wallachen Verschlagenhaidt gleich unnergrintlich.» Zotu a plecat iar la Innsbruck, până la facerea inventariului. I s'a oprit o scrisoare grecească pe care o trimetea la Veneția. Suita lui Ștefan promite a-l servi bine; tălmaciul s'a purtat până acum cuviincios. Bruni e «ein subtiller, abgefiertter, erfarner Practiggandt»: Zotu protestă că nu-i datorește de cât cinci galbeni. Să mai reție pe călugărul grec adus de Zotu [2]?

(Ibid.)

DCXLIV.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre trimeterea lui Apostolo Țigară la Veneția, descoperirea testamentului din 10 Maiŭ și cetirea inventariului făcut de Petru-Vodă. Bozen, 1594, 13 Octombre.

A trimes ieri, «im Namen Gottes», la Veneția pe Apostolo, fratele lui Zotu, cu procura acestuia pentru restituire. A scris și lui Rosso. Apostolo a trebuit să jure, că, neisbutind, se va întoarce; alt-fel, Zotu va fi pus în temniță grea. În afacerea Hatmanului, «ich doch ain Prief gefunden, den der alth Herr Weyvoda selig erst dis 94. Jar geschriben, darin er die selbig Verordnung so zu Thullen beschëchen wider-

---

1) V. nr precedent.

2) La 6, archiducele răspunde, poruncind facerea inventariului; tălmaciŭ nu s'a dat de la Viena, «sunder selbst daran Mangl haben,» dar va trimete Rosso, a cărui scrisoare (v. nº DCXLI, pp. 510 și urm.) o anexează. Să spuie ce «defect» are copilul Ștefan *(ibid.)*. — La 8, el întreabă pe Rosso cum s'ar putea face restituția în lipsa lui Zotu și-l îndeamnă a se înțelege numai cu Kühbach în ceia ce privește amănuntele *(ibid.)*.— În fine, în aceiași zi, el scrie lui Kühbach: Zotu va fi încă oprit, iar călugărul numai până se vor traduce scrisorile grecești. Cât despre caracterul «valach», «haben wier solches, die Zeit hinumb, weil sy im Land seindt, selbst gueter Massen erfahrn.» A primit scrisorile în care Zotu afirma că lucrurile se găsesc la Cerchesă; pare că e un *Spiegelfechten* între oameni înțeleși; Zotu va fi invitat să restitue lucrurile fără șireclicuri *(ibid.)*.

umben aufhöbth hath. Anderst das jung Herrl, den ich sollichen Prief allein, an seines Schwegern Peysein, lösen lassen, die Sachen recht angemeldt.» Să trimeată copie la Veneția? A închis celelalte scrisorĭ și, tot cu comisiunea, a deschis «cartea» cerută de Zotu «und das gemelth jung Herrl ain wenig durch sëchen lassen. Ist sich darauf zu versteen, den er allein seine Claider und Clainatter aufzaichneth und dass er umb Geldt geschickht, aber die Namen derselben nicht hinzuegesäczth; allso haben wier khain rechten Bericht daraus haben khinnen; dan der Khnab moch nicht so vill, dass er uns die Sachen recht ausfierlich hëthen khin zu versteen gëben, darauf zu fuessen weer. Aber 2. Zättlen ligen darin, die dem Zotto nicht allerdings gefallen werden; dan sein Herr Schwecher sellig erzëllth, dass er in genczlich abgefërtigt, allso dass er mith dem Khnaben nichts zu thuen verrer haben soll; dennen wirth er nachtracht haben und solliche verthuschen, auch ain andern *sensum* annzaigen wëllen, wie zu vermuetten.» Va trimite în curând inventariul. Atâta spune, că-s «in parem Geldt ungeferlich pey 17.000 Geldt-Tuggatten, meer pey 140 H. *(sic;* lb?) Silbergeschnieth, auch ettwas von Edlgestein, so in Khlainettern versäczt . . ., ain schens Stuckh von einem Halspandt, dan 2 schene Säbl . . ., auch 2 solliche Tellich», lanțurĭ, inele, două-spre-zece blănĭ de zibelină, două pieĭ, multe haine. Să se creeze venit copiiluluĭ. Aŭ venit cererĭ pentru a lua baniĭ cu dobândă. Ar vrea și «ettwas Ligendts erhandlen, khauf- oder pfandthweis einthuen, und ain wenig ain *domicilium* machen khinth». E «Obrister Gerthab» însă archiducele. Cu 1000 de galbenĭ s'ar liberà slugile și plăti datoriile, «auch das Herrl zu undterhallten» până la crearea venituluĭ [1]).

(Ibid.)

DCXLV.

Bozen, 1594, 14 Octombre.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre soarta ce trebue de făcut luĭ Ștefan-Vodă și infirmitățile copiiluluĭ.

(S'a făcut inventariul în presența delegatuluĭ căpitanuluĭ, Anton von Brandis. Nu s'aŭ prețuit obiectele, localniciĭ putênd lua argint saŭ cupru aurit ca aur. Să vîndă tot, «ausser ettwas wenigs, so dem jungen Herrlen zue Gedechtnuss möcht erhalten werden.» S'aŭ făcut oferte de împrumut și cumpërare a lucrurilor maĭ ieftene.)

Anlanngendt dess jungen Herrn, denn haben wier mittlerweill, sambt zween

---

1) De pe timpul lipseĭ luĭ Apostolo sunt cele treĭ scrisorĭ nedatate pe care le resum maĭ jos:

1. «Apostoli Cigara» esplică luĭ von Kühbach că n'a putut porni de și «và hormai un mese che, dì e notte, mi trovo in palazo, sollecitando e spendendo insieme, havendo lasciato a banda li miei negotii.» Deplânge pe «il povero del signor Zoto, . . . mio fratello, che non hò altro al mondo» și mulțămește ironic Tirolesului pentru mila ce are cu familia sa.

2. Zotu se plânge luĭ Apostolo că e bolnav: «Io non sò come mi trovi dal mal delle gote, che mi fà tanto fastidio, che non posso stare; è tanto il male che non sperava mai mi fusse per assaltare così con forza; a Donna Maria dolgono gli occhi.» Kühbach i-a cerut să dee procură pentru ridicarea lucrurilor; dacă nu se va putea face nicĭ așa, se va duce Kühbach însuși, cu dînsul, Zotu. Tirolesul nu permite corespondența de cât prin curierul său.

3. Zotu scrie luĭ Gavriil Severos, vorbindu-ĭ, «non solamente dal pericolo in che stà la mia vita nelle loro mani, ma più dall' infirmità delle gote, che Dio sà come mi trovi, e non solamente io, ma tutti che si troviamo quì in questo luoco malsano.» A primit scrisoarea luĭ Maxim de Cerigo prin «il gentil'huomo che ne tiene in casa sua» și o alta italiană, dar nimic de la Apostolo. Dacă nu se va face restituția, nicĭ el, Zotu, nu va fi liberat.

Diennern, ain Pueben, sein Zwergen, seiner Leibwartterin unnd ainer Sciavin, zue Oth-Marxen von Küepach (der, unns zu sunnderen Gefallen, auf unnser Pith, verwilligt, piss auf Euer Durchlaucht gnedigisten Beschaidt, sy zue unnderhalten) inn die Khost than, darmith nur dass unnordennlich Hausshaaben aufgehöbt werd. Dass überig Gesünndl, ausser dess Zotto unnd seiner Leith, so noch pey mier von Küepach in Hauss verwardt werden, ist in dess allten Herren erckhaufften Behausung peysamen, dennen lassen wier ier Wochengeldt gëben . . . Wie dann die Muttahä, dess jungen Herrn Leibwarterin (darumben er sy mehr allss umb khain annderss Menntsch der Welldt seenen thueth), auch hernach mit Glegenhait muess von ihme abgesunndert werden. Wier hielten gleichs fallss darfur, dass der jung Herr noch pis auf Osstern möcht hie verpleiben,— darmit er die Sprachen, teutsch, wellsch unnd lateinnisch, ettwas paas begriff, derren er bei den hiesigen Preceptor, der sunnst ettlich *nobiles* innstruiert, schon in zümblicher Iebung isst; item, dass seine Leith sechen, wie gliempfflich man mit ime umbgienng, die imerdar sorgen, man wer inn allspaldt jeczt auf den Winntter weith verfierren, unnd dann dass er den teutschen Speisen unnd Sitten, die ime noch alls nicht eingehen wöllen (wie er dann auch sein *ritum,* der griechischen Religion, gar nicht begëben will), paas gewan; — hernoch möcht er ainmall biss gehen Ynnsprugg, auf ain Jar oder zwo, geschickht, ime ain Preceptor, sambt denn Tullmätschen [1]), denn er auch fasst liebth, der, unns zu Gefallen, verwilligt mith ime ain Jar oder annderhalbs zu ziechen, ain teitschen unnd ain wallachischen Khnaben, sambt einen *famulum,* aufs Maist zugeordnett, unnd alls dan ettwo weitter nach unnd nach geschickht werden. . . . . .

Unnd darmit Ewer Fürstliche Durchlaucht gnedigist weithlauffiger informiert seyen, warumben wier noch allss die zwo Weibs-Perschonn pey dem junngen Herrlen allhie gelassen, sollen wier derselben unndertheniglst nicht unvermeldt lassen, das mier von Kuepach annzaigt worden, dass nun mehr ettlich Jar heer (mit unndertheniger Gepir unnd Reverenncz zue mellden; weillens Euer Durchlaucht je begerth haben, inn *specie* zu wyssen was fur Gepröchen er clag), wann er sein gepirlichen Aussganng hab, ime dass Hinntter-Leibell fast imer vor deen Spannen lanng aussgehe, dass ime sein Leibwartterin jederzeidt wieder muess einehin richten. Ittem, so khumb ime das Wasser abschlagen die mehr Zeit schwerlich unnd harth ann, allso das diesen paiden Defecten muess mit guettem Rath begëgnnen unnd ime Hülff gethan werdt, wie dann mein, gemeldts von Khuepachs, Hausfraw schon gar fürstendige Mittl unnd Ertzneyen zue sollichen Menngl angefangen, hoffendt ime inn Khürcz von sollichen Gepröchen genntzlich zue lieberiren. Allss dann mögen die Mutaha unnd sein Sciavin auch vorthgeschickht unnd wöckh gelassen werden. Sunnst hoffen wier (wann im der allmechtig Gott dass Lëben verleicht), er werdt ain verstenndiger Herr und zu allen guetten Sytten woll zu instruiern sein; der giettig Gott wäl ime sein Gnad und Sägen verleichen. Ammen [2]).

(Ibid.)

---

1) Avea doĭ-spre-zece florinĭ pe lună, și va avea de acuma numaĭ opt *(ibid.)*.

2) În aceiașĭ zi, din partea sa, Rosso anunță că urmează lupta contra șirecliculuĭ Moldovenilor *(la doppiezza di questa gente)*; cere scrisorĭ de la archiduce, de la tînërul principe și copia ultimuluĭ testament, fără care nu se poate face restituția, de oare-ce Hatmanul încurcă toate cu testamentul din Tulln; promite a căuta un interpret pentru grecește și românește. — A doua zi, archiducele anexează scrisoarea precedentă la un ordin către von Kühbach; Ștefan se va iscăli însușĭ; tutoriĭ vor face și eĭ o cerere către Guvernul venețian. — La 17, von Kühbach trimete traducerea scrisorilor grecești, neînsemnate, de alt-fel (cf. n^le^ DCVI-IX, pp. 487-90), ceia ce lasă a se bănui că Moldovenii s'aŭ înțeles pe altă cale; Anton Bruni poate servi ca tălmaciŭ, dar să nu vadă lucrurile, «din oare-care motive importante»: între altele, e prea legat de «Valachĭ»; s'ar putea apoĭ să se afle scrisorĭ numind curator general pe Bruni însușĭ: «dennen fischt er nach»; ar fi dispus a lua el pe copil și s'a oferit odinioară luĭ Petru-Vodă ca «Wegweiser»; în fine, el a făcut să fugă pe Postelnic, «so sein Gefatter ist», pe când tălmaciul avea grija caseĭ. Știrĭ din Veneția nu sunt, și Zotu cere tot să plece. — La 20, Bruni scrie

DCXLVI.

Bozen, 1594, 2 Novembre.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre starea luĭ Ștefan-Vodă și suita luĭ.

(Ar pleca la Veneția. Cere scrisorĭ de acreditare. Se teme că va fi reținut în schimb pentru Zotu. «Valachiĭ» aŭ cerut congediu; ĭ-i va liberà «pis an 2 Dienner und an 2 khleiner Pueben.») Fur den jungen Herren sein sy gleichfalls minner taugenlich, dan pey ierer Gesëllschafft oder Peywonung wer unmiglich der Religion halben mith dem Herrlein was fruchtbars auszurichten, weill sy den starckh darauf weisen; insunderhaith sein Leibwertteriu, die Muthähä, von deren er jetzth am Pësten zu entwenen, darmith durch iere Khinst das unschuldig jung Herrlein nicht ettwo weitter verfierth oder bezwungen wurd; dan er sy allmall an sein aignen Schlaffpöth ligen lassen, und nun mer schier daheer erwaxt; allso dass ander Leith alls Weibspilder deme zuezugëben sein werden, wie dan ain feiner niechterer beschaidner Preceptor ime an Taugenlichisten sein wurd. Gott wëll ich Einen khindt bekhemen. (Slugile vreŭ să meargă în Polonia: nu se cer la Veneția, unde nu-ĭ lasă.) So hath auch das jung Herrlein ein Meren pey sich, der soll sein Sciavo sein, däs der Mer nicht bestendig, wëllichen er gar nicht will von sich lassen; weill aber der gleichen barberischen Person-Leitten wenig zu vertrauen und sich der Mer fast alle Tag be(r)trinckht, wirth er in die Lang nicht zugedulten sein und mëcht mittler Weill, wen die Wunden gehailth sein, — dass dy seine Leith wöckhziechen, und er deren vergëssen, — von Euer Fürstlichen Durchlaucht der Mer gnedigist abgeferderth und ain Weill aufgehalten, alls dan ettwo vorth geschickht werden. Sunst ist das Herrlein, Gott Lob, zimblich well auf, empfindt auch guette Pësserung seiner Geprëchen halben [1]). . . . . .

(Ibid.)

---

luĭ Rosso, din Capo-d'Istria, că ar fi bine «ch' el signor Steffano Vaivoda tutte quelle scritture, insieme col testamento, *de verbo ad verbum* le scriva in caratteri latini» și Zotu în grecește. Pentru siguranță, o altă traducere greacă ar face-o «il figliolo et nepote del Atmano». N'ar fi rĕŭ a se începe și un proces la Innsbruck. Ca tălmaciŭ, recomandă pe «messer Pasquale Ragusco, che se ritrova in Ispruch». — La 23 Octombre, archiducele trimete luĭ von Kühbach scrisorile luĭ Zotu către Severos și Gribetti, cerându-ĭ a intercepta și altele, dubioase; va comunica luĭ Rosso *originalul* ultimuluĭ testament, și acesta fiind contra luĭ Bruni; se vor comunica acestuia cel mult «lucruri generale», lăsând restul pentru tălmaciul ce va veni din Veneția. — La 24, el recomandă tutorilor să lase situația luĭ Ștefan neschimbată, măcar până la Paștĭ: «alssdann hatt man weitter nachzugedenncken»; aprobă oprirea câtorva slugĭ. «Innsonnderhait aber mit Vleiss darauf gedacht sein und guet Ahtung geben, dass er in gueten Disciplini gehalten und zu aller Gottsforcht erzogen unnd allgemach zu der rechten Erkhenntnus des christlichen catholischen Gelaubnus gebracht werden mög.» — La 28, Rosso mulțămește luĭ Kühbach, pe care spune că-l așteaptă cât maĭ iute, pentru traducerea ultimuluĭ testament. Se ivesc piedecĭ: «Una parte di loro tratta di passar a Costantinopoli con una nave, et il Costa per via di Alemagna a casa sua.» Se pare că din Veneția va merge cineva să ceară Papeĭ liberarea luĭ Zotu și a familieĭ, ceia ce ar trebui să știe archiducele. Severos și Apostolo răspund luĭ Zotu prin scrisorile anexate, care ar putea fi date întâiŭ luĭ Ștefan să le cetească.

1) La 4, Rosso anunță luĭ von Kühbach, că a primit procurele, și-l roagă să vie, fiind însuși foarte ocupat cu afacerile celor șepte membri aĭ familieĭ imperiale. Pentru traducerea scrisorilor române, va merge însuși la Bruni, la Capo-d'Istria. Magistratul din Veneția vrea să dee dreptate luĭ Gheorghe Hatmanul. Gribetto e de părere să se trimeată, pentru verificarea scrisoreĭ din testamentul de la Tulln, «il libretto del *quondam* signor Vaivoda». Costea e la Viena și ar putea fi oprit; înainte de plecare, a venit la el cu Hatmanul și a tăgăduit cu totul al doilea testament, «tutto che sia stato visto dall' abbate, vescovo o arcivescovo, che si sia, di Moldavia, come nè anco da un' altro prette moldavo, che stavano in casa del signor Vaivoda, et par sono capaci del suo caratere et confidenti del pupillo, per quello che mostrano.» Sosirea luĭ von Kühbach în opt zile e neapĕrată: «Ritorno a dire che Vostra Signoria venga, venga, e replico: venga senza ritardo alcuno» *(ibid.)*.

DCXLVII.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre congediarea casnicilor luĭ Petru-Vodă. Bozen, 1594, 4 Novembre.

A licenţiat pe următorii casnicĭ aĭ Domnuluĭ mort, cari merg spre Polonia, prin Innsbruck, unde i se vor presenta: Vasile Păharnicul, cu un serv; «Mustäzo» Postelnicul cu femeia şi o servă, «die der Zirggesin zuegeherig gewësen,» «die Munthähä Anngeliggä, däs jungen Herrlein gewëste Leibertterin, sambt einer Sclavin, genanndt Märicä». A oprit «ainen Dienner, genandt Toder, auch den Meren, den Zwergen und ain clain Pueben [1])».

(Ibid.)

DCXLVIII.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre sosirea sa la Veneţia şi negocierile cu Moldovenĭi. Veneţia, 1594, 14 Novembre.

A sosit la 11. La 12 dimineaţă, a mers cu Rosso pe piaţa San-Marco, unde a aflat pe «Valachi», cari se purtară «truczig, ubermietig und verächtlich». N'aŭ vrut să meargă 'ntr'o casă, «Gwalths besorgendt»; propun într'o «Khirchen». I-a rugat, pomenind bunătatea Voevoḑilor către eĭ, să restitue lucrurile luate. Răspuns: «Es sey numer umb die Zeidt, wie zu Botzen, dass ich Gewalth uber sy hab; sy haben nichts entfierth noch umpillich entragen»: aŭ luat cu drept; să dee copilul Hatmanuluĭ. La vorbe bune, răspund tot maĭ aspru, că nu primesc pe Scherzer, ci un tălmaciŭ turc; «sunder alles tirggisch gerëth.» Li-a dat termen până Duminecă, 13, oferindu-se a veni el la Hatman. Acesta avea atuncĭ «die ander untrewe Canaglia alle pey sich.» L-aŭ tratat şi maĭ rĕŭ. Reţin Imperialiĭ, spun eĭ, copilul fără drept, «wie sy im seinen Herren Vattern und innen auch than haben.» L-aŭ iritat groznic. S'a retras liniştit însă cu Rosso. A vorbit şi cu «der zauberischen Vättl, der Cirgessin», care acuma «mer reuth alls freidt.» Tot se poartă rĕŭ şi ea. S'a adresat «dem kriechischen Ertzb[i]schoff» şi la câţiva preuţĭ principalĭ, ca să ajute restituţia. A căutat mijloace, dar în zădar. I-a întărit maĭ mult în resistenţă. A cerut ajutor soluluĭ imperial, conte de Thurn, secretariuluĭ şi la doĭ «Rechstgelertte» însemnaţĭ. Se decide a se ridica acusare înnaintea tribunalelor, asigurând lucrurile. Aprobă greŭ, ştiind «dës Caos der venëdigischen und welschen Recht.»

---

1) La 7 Novembre, von Kühbach scrie archiduceluĭ că ar fi vrut să plece la 3, dar a fost oprit de apele marĭ şi de un catar de piept; e decis însă a porni, cere scrisorĭ de recomandaţie şi sfătueşte a se face proces luĭ Zotu şi la aĭ săĭ. — La 8, archiducele răspunde că face bine dacă pleacă; îĭ ajung procura luĭ Ştefan-Vodă şi o scrisoare de recomandaţie. — La aceiaşi dată, sunt redactate scrisorile prin care Ferdinand recomandă Senatuluĭ şi dogeluĭ din Veneţia pe Kühbach, tutorul unuĭ copil «patre et principatu orbatus.» — Avem şi un «Schreiben an Georg Catmano lateinisch in des jungen moldauischen Herrlins Namen zu stell[en].» Rugând pe Hatman să ajute pe Kühbach în restituţie, îl asigură că «er alhie, Got Lob, wol auf, auch frisch und gesundt seye.» Urmează această *Notă*: «Der jung Herr soll sich in seinem Schreiben, auch disem, nit Woyvoda in der Walachei, sonder in der Moldaw underschreiben . . . Der jung Herr soll das Schreiben, so er jungstlich an den von Kiepach und Roschy geschriben, widerumb, und selbigs auch, wie obgehert, alain mit dem Namen Moldaw unnderschreiben und sich der Wallachei fueder enthalten in Underschreiben seiner Brief.»

I s'a spus să nu se adreseze la doge și Senat, să strămute procesul de la judecata criminală la cea asupra străinilor. Românii susțin că testamentul nu e scris de Petru, «sunder ich habs die Maria, sein Tochter, däs Zotto Weib, so jeczth pey mier in Verhafftung sey, schreiben machen, unnd tresten sich dass dise Sprach hie niemandt alls sy selbst lösen khann.» Va mai sta la opt zile. «Die sattanischen, unfickhselligen pees Wicht» dau bacșișuri, cerênd încarcerarea lui Kühbach; i-a promis ambasadorul — «Inwassador» — a-l apĕra [1]).

(Ibid.)

DCXLIX.

Venetia, 1594, 16 Novembre.

Sentența venețiană în procesul pentru moștenirea lui Petru-Vodă.

E[xtracJta die 16. Novembris 1594.

Spectabiles domini Hermolaus de Priolis, Franciscus Boldu et Melchior Marcello, honorandi iudices Curiae Mobilium, audita requisitione magnifici Domini Georgii Catmano, nepotis infrascripti quondam Illustrissimi et Serenissimi Domini Domini Ioannis Petri Voevoda, nomine et vice gubernatoris, tam personae Illustrissimi Domini Stephani Voevoda, pupilli, filii et haeredis praedicti quondam Illustrissimi et Excellentissimi Principis, quam bonorum omnium ipsius Illustrisssimi pupilli, petentis et requirentis suprascripto nomine in forma debita ad legem sententiari debere testamentum praedicti quondam Illustrissimi et Excellentissimi Domini Domini Ioannis Petri Principis, propria eius manu in lingua moldavi[c]a scriptum et sigillatum pariterque subscri[p]tum et sigillatum per Reverendissimum Dominum Dominum Georgium Movilla, archiepiscopum Moldaviae, et traductum de moldavi[c]a lingua in graeca per nos Dominum Ioannem Georgii Camarassi et alios, ut in dicta traductione graeca continetur, ac postremo traductum de lingua graeca in linguam italicam per Reverendissimum Dominum Dominum Maximum Margutium, Episcopum Cerighe, cuius traductionis italicae tenor talis est [2]):

Gio. Pietro Voevoda, peccator che mi trovo in questo mondo, hò considerato, trovandomi debile et impotente dalla vechiezza, hò eletto il mio nepote signor Giorgio Catmano, et l' hò messo in luoco mio, acciò habbia a governar Steffano Voevoda, et che l' instruisca in humanità et in lettere, et che habbia a governar ancor la robba che resta, et ancora tutto quello si trova di nostro in altri luochi, et che habbia d' haver il governo della madre di Steffano Voevoda e tutti li servi e servitrici e tutta la casa, come anco la propria anima, con fideltà, come è l'ordinario, essendo sangue e carne nostra; perchè non habbino occasione gli nemici di farsi beffe dalla parte nostra e dal figliolo e tuti li nostri descendenti. — Et in questo quelli che non gli voranno ubedire, et *in primis* la madre di Steffano Voevoda, se non vorrà star quieta, ma vorrà pigliar marito, che Catmano possa haver autorità de dargli marito giusta la legge; se non, quando volesse deventar monacha, che possa haver tutto quello le viene; ma però che non s' habbia da far danno nessuno a Steffano Voevoda; e quello che i farrà Catmano con il mio figliolo e con tuti li suoi servi et serve, e con tutta la sua familia, così

---

1) La 15, archiducele scrie lui von Kühbach că slugile congediate ale lui Petru-Voevod au declarat lămurit «dass der Attman, Zotto, Camarasch unnd Circhessa diesen Diebstal begangen»; cu privire la testamentul din Tulln, au făcut declarația anexată, întărind-o cu pecețile lor [lipsește].

2) Reproducem în corp mai mic partea italiană a documentului. Ea nu e, în cea mai mare parte, decât o altă versiune a n^lui^ CCCLXXIX, pp. 250-2.

habbia a far Dio con lui, coll' anima sua, con li suoi figlioli; e che tutti, così grandi, come picioli, gli debbano render ubidienza, e quelli che non vorrano ubedir, habbia egli potestà di castigarli e privarli, come a lui parerà; e di più che debba anco riprender Steffano Voevoda, come è l' ordenario delli putti; e'l signor Catmano, essendo prudente e savio, farà poi quello che a lui parerà d'esser più convenevole et honorevole. Anno 7100, alli 12 genaro. *Testes:* Giorgio, Metropolita di Moldavia; Annastasio Abbate. *Testis:* Costa Postelico, *testis;* Basili Bachaturio*, *testis;* Camarassi Chrissovergi, *testis*, e tutti gli altri gentilhuomeni. *Item*, se Domna Maria, con Zoto Spathario, vorano star insieme con Steffano Voevoda, in case luoro, che la debba accettar come sua sorella amantissima Steffano Voevoda; e Steffano Voevoda, quel pocco o molto che hà, che li scorra insieme da fratelli amantissimi. E per questo scriviamo, aciò sapiate. Giorgio Metropolita con propria mano e col suo sigillo e'l bollo del Principe col ingiostro rosso.—1594, 9 Novembrio in Venetia. Noi, sopradetti testimonii, con nostro giuramento confirmamo che tutti noi habbiamo tradoto unitamente la presente soprascritta lettera da lingua moldava in lingua greca dall' autentico e vero originale testamento, il qual è scritto di mano dell' Illustrissimo quondam Ioanne Pietro Voevoda e sigillato col proprio suo sigillo; la qual tradutione l' habbiamo Iscontrata con il soprascritto testamento, scrito in lingua moldava. Et io, Giovani di Giorgio, hò scritto la presente con la propria mia mano et in presentia e col' voler e licenza del Reverendissimo Archiepiscopo di Moldavia, D. Georgio Movilla e del Reverendo D. Theodosio, gieromonaco moldavo, e del molto Reverendo sacerdote D. Adamo Micilli e del nobilissimo signor Camarassi Chrisovergi e del nobilissimo signor Giorgio Camarassi. Georgio, metropolita, Mochila, son testimonio et affermo col proprio mio sigillo, e son anco testimonio per il presente testimonio del signor Principe. Io Theodosio Gieromonaco son testimonio della presente tradutione, et fui presente nel presente testamento scritto dal Signor, se bene non so[n] inscritto in quello per testimonio. Io Papa Adam, sacerdote, affermo la soprascritta tradution e, se ben non son notato per testimonio in quello altro moldavo, non dimeno mi trovai presente lì e mi è stato comesso di legerlo. Io Chrissovergi Camarassi affermo *ut supra*, e son anco testimonio e nel testamento presente originale. — Io Massimo, vescovo humil di Cerigo, hò tradota la soprascritta lettera da lingua greca fidelmente in italiana;

Inde, viso praesenti testamento et visis attestationibus super inde receptis per presens Officium pro iustificatione ipsius testamenti, ut in eis, et absente tunc praedicto magnifico Domino Georgio Catmano, dictis nominibus citato pro hodierna die, ut in praeceptis, et respondenti ius fieri; super quibus omnibus, Christi nomine invocato, sententiando sententiaverint suprascriptum testamentum, ut supra ad legem sententiari petitum, in omnibus et per omne, prout stat et iacet, dantes praedicto magnifico Domino Georgio Catmano de nominibus exponentis tam ad gubernandum personam praedicti Illustrissimi Domini Stephani pupilli, quam ad intromittendum, aprehendendum et conservandum omnia et quaecunque bona generis cuiuscumque, iura, actiones et rationes quae sint, fuerunt, sive esse potuerunt de ratione praedicti quondam Illustrissimi et Excellentissimi Domini Domini Ioannis Petri Voevode, principis testatoris, quovis loco, et penes quo[s]cumque existentia, iuxta, in omnibus et per omnia, formam, continentias et tenorem praedicti testamenti, modis, formis, conditionibus et obligationibus, ut in suprascripto testamento expressis et declaratis; cui testamento in omnibus suis partibus, prout stat et iacet, relatio habeatur; salvis etc. *(sic)*.

(Venetia, *Arch. di Stato, Sentenze a legge, Mobile,* reg. 59, f° 67.)

DCL.

Ioan de' Marini Poli către archiducele Ferdinand, despre procesul său cu Petru-Vodă. Praga, 1594, 20 Novembre.

« Al partir mio di Praga, così anco da Cracovia [1]), scrisse humillissimamente a Vostra Altezza Serenissima et, dopo molti pericoli corsi, al mio salvo retorno di

---

* Păharnic.

1) V. nº DXXIX, pp. 436-7.

Moldavia, Valachia et Transilvania e d'altrove . . ., me gli offero del intimo core. (Cere «revisori d'essa causa. . . E cossì, havendo io adesso, d'agosto, havuto una fede autenticha dall' Illustrissimo Aaron, principe di Moldavia, la qual dichiara che di futuri proventi di datii a me spetanti, nè io, nè altrii per me nula ebeno, nè aver poso per le legi et consuetudine di queli paesi,» Petru n'a probat contrariul. Roagă să se comunice cererea celor însărcinaţĭ cu judecarea apelului [1]).

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, I.)

DCLI.

Veneţia, 1594, 23 Novembre.

Von Kühbach către archiducele Ferdinand, despre negocierile sale cu Moldoveniĭ.

Moldoveniĭ aŭ câştigat câteva personagiĭ influente, care aŭ făcut ca nicăiri cererea contra lor să nu fie primită. Tribunalul «ei Mobile» a recunoscut dreptatea testamentuluĭ lor şi a decis restituirea copiluluĭ [2]). Aŭ cumpĕrat sentenţa cu 150 de *zecchini*. S'aŭ plâns innaintea dogeluĭ şi Senatuluĭ de archiduce. Aflând, s'a presentat înnaintea aceloraşĭ la 19 dimineaţă: a stat între senatorĭ, cu capul acoperit. S'a decis a se lua informaţiĭ nouă. Ştiind aceasta Moldoveniĭ, cari-l urmăresc prin spion, i-aŭ oferit în secret, prin tălmaciul turc, 2.000 de galbenĭ, dacă ar face pe archiduce a restitui pe copil, şi 6.000 de florinĭ, o blană de zibelină de 1000 de galbenĭ «und dass pëst Khainnoth, so verhannden,» dacă-l fură. E uşor, zic eĭ. «Wie mier dan däs Hertz in Leib vor Zorn und Unnpildt gewieth.» A disimulat, vrênd a prinde pe vre-o doĭ. E greŭ: de discutat mânĭ. A luat de marturĭ pe Rosso şi Thurn. A aflat că eĭ vor întrebuinţa străinĭ, chiar dacă vor fi prinşĭ, de puţin preţ. «Da hab auch das ausgenomen, weill ich innen däs jungen Herren zartte Natur und Complexion zu erwägen hoch einpildt, dass sy wenig Bekhomernus hietten, er wur löbendig oder todt hieheer pracht, — so hinttische Mittl haben sy furgeschlagen, inne vorth zu prinngen mith Verkhnöblung dës Mundths. Ittem, dass sy inne hintter ainem auf ein schnell woll lauffendts Ross pinntten lassen und die gannz Nacht vorth fieren lassen, und solliche Wëg finden wollten, dass sy gar in wenig Zeith aus Euer Fürstlichen Durchlaucht Gepieth unnd Landt khomen wollten.» A răspuns că va gândi: «dass man jemendt bekhanndten schickhen und däs jungen Herren Willen auch erhandlen möcht.» A scris acasă pentru pază bună, «damit aus dem Schertz khain Ernst wurd.» Va cerca a scoate 1000 saŭ maĭ mulţĭ galbenĭ. De învins alt-fel, e imposibil. Alaltăieriĭ, pe piaţa San Marco, «ain unbekhande in mier griechische Mansperschon, so woll italianisch rëth», a căutat a vorbi cu el «von Weitten.» Declară apoĭ, «wan pey Euer Fürstlichen Durchlaucht ich operieren werth, dass man dem Zotto, so zu Bozen in meinem Haus verstrickht, das Haubt abschlag, oder doch aufs Wenigist Nasen und Oren abschneid, so wëll er mier 2.000 *cecini* hie allspaldt erlögen.» Prinţul e drept, răspunde el. «Hath er löstlichen gesagt, er wiss ein anders Mittl; wöll mier ein Puelfer gäben; dass soll ich zu Haus schickhen, darmiths dem Zotto in ein Speis khumb; so werd

---

1) Cf. maĭ sus, pp. 496-7, nº DCXXI. — La 18 Novembre, din Praga, Împĕratul Rudolf recomandă rudeĭ sale din Tirol interesele luĭ Ioan de' Marini Poli, «wann sich nun diser Johannes Marini in unsern wichtigen Geschafften ausser Lanndts ain Zeit heero trewes gehorsambs Vleiss unnd mit guetter Verrichtung gebrauchen lassen hat, unnd noch gebrauchen lassen wirdet» *(ibid.)*.

2) V. nta penultim.

der Sach gehelffen, ich nicht verdacht und 3.000 *Cecini* zu Belonung haben; darvon er mier 500 alls paldt, nëben dem Pulfer, raichen wëll.» L-a trimes la primblare. E îngrozit [1]).

(Ibid.)

DCLII.

Regele Poloniei, Sigismund al III^lea, despre testamentul făcut de Petru-Vodă în Iunie 1594. Cracovia, 1595, 6 April.

Sigismundus III, Dei gratia rex Poloniae, Magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae Livoniaeque, necnon Suecorum, Gothorum Vandalorumque haereditarius rex.

Significamus praesentibus literis nostris quorum interest, universis et singulis, quod, constituti personaliter coram nobis et actis Cancellariae nostrae, generosi et nobiles Lucas Stroicz, cancellarius quondam magnifici olim Petri, Palatini Moldaviae, Hieremias Mogila, Curiae praedicti Petri Palatini Praefectus, Batti Amorozii et venerabilis Theodosius Barbowski, presbyter, suo et nobills Ienakissimo nominibus, obtulerunt literas ultimae voluntatis magnifici quondam Petri Palatini Valachiae, idiomate ruthenico scriptas [2]), manu praefati olim Palatini Moldaviae subscriptas et sigillo obsignatas, sanas, salvas et omni nota suspicionis carentes; supplicaruntque nobis per certos consiliarios nostros ut easdem literas actis Cancellariae nostrae insinuari et in latinum sermonem verti mandare easque authoritate nostra regia confirmare dignaremur. Nos eidem supplicationi, uti iustae, locum dedimus, et literas praefatas in latinum sermonem transferri iussimus, quorum literarum fideliter translatarum is tenor sequitur:

---

1) La 25, alt raport: Avocaţii îşi schimbă părerile pentru a lua bani, Hotărînd să se adreseze comisiunei permanente zisă *Savii*, ei refusă să-l asiste. În audienţa ce a avut eri, timp de o oară, a expus afacerea, a pomenit de jurămîntul făcut de Moldoveni înnaintea mitropolitului, la Bozen, că nu vor lua nimic, a denunţat pe archiepiscopul «Filadelfi» ca complice şi a întrebat de ce Hatmanul nu vine în Tirol pentru a se judeca; Ştefan nu e închis şi Împĕratul a aprobat purtarea archiducelui faţă cu dinsul. Rosso a resumat apoi în scurt, italieneşte, expunerea. Dogele a declarat că nu ştia lucrul în întregime şi că va lua peste câteva zile măsuri. Thurn a promis că va pomeni şi el de afacere, oferind să-l primească pe Kühbach, spre siguranţă, în palatul său propriu; dar el a refusat, «din modestie» *(ibid.)*. — La 26, archiducele aprobă strămutarea procesului la *Forestieri* şi ordonă lui Kühbach a lăsa, la plecare, un representant *(ibid.)*. — La 3 Decembre, Kühbach arată că zăbava-l va face să plece, recomandând afacerea întâiu cător-va senatori. La 1^iu, a avut o lungă audienţă la doge, «inn Cammera;» a visitat şi pe fostul bail [la Constantinopol, Matteo] Zane, «ain gar arglistiger Khopf,» care i-a dat blând să înţeleagă că e de altă părere de cât «der gueth allth Furst». Va vorbi şi cu alţii şi va lua congediu în Colegiu, la 5 dimineaţă. Tribunalele veneţiene sunt coruptibile. Moldoveni îşi fac o laudă din forţa lor. Stanciu a recunoscut întâiu ca autentică scrisoarea testamentului din Maiu, dar, pe urmă, ameninţat cu moartea, în propria sa casă, s'a contrazis. Trebue liberat Zotu, fără familie, căci ceilalţi îl uresc: «wirth allso nicht peess sein ain Schalckh mith dem Andern zu straffen.» Archiducele ar trebui să scrie Veneţienilor «ain starcks Schreiben» şi să ceară şi intervenţia Împĕratului.—Intervenţia aceasta e cerută la 12: «Dann, wo sy solches nit thuen, wurden sy aller Welt zu versteen geben das ir Statt und Republica mehr ain Fluchthauss unerbarer unnd straffmessigen Personen alls dass sich ainicher Billigkait bey inen zu versehen.» Archiducele acusă pe Petru că «er sich... allwegen ärmer gemacht.» — În acelaşi zi, mulţămeşte archiducele lui Thurn pentru purtarea sa. — Tot la 12, Kühbach e înconoştiinţat de ambele scrisori şi de acea, energică, pe care archiducele a scris-o Guvernului veneţian. Zotu va fi eliberat provisoriu. Lucrurile, de se recapĕtă, trebue vîndute. — Scrisoarea către Veneţieni cere, nu aşa de energic, pedeapsa tălharilor şi restituţia «absque longiori mora» *(ibid.)*.

2) Singur acest fapt ar fi suficient pentru a arăta că actul e falş, de oare ce ambele testamente autentice ale lui Petru aŭ fost scrise *româneşte*, şi nu slavoneşte. V. pp. 250-2 şi 437-40.

Petrus, Dei gratia, quondam Palatinus Moldaviae, fidelibus dominis Lucae Stroicz, cancellario, Hieremiae Mogila, Curiae Praefecto, Ienakissimo et Batti Amorozii salutem plurimam. Dominationes Vestras certiores reddimus, post discessum illarum ex Pocen [1]) nos vix duorum vel trium mensium spatio firma fuisse valetudine; deinceps vero Deus omnipotens peccatorum nostrorum iustissimam poenam adversa valetudine a nobis exigit, atque ita assidue decumbimus. Et quidem affulserat nobis spes pristinae a Deo valetudinis recuperandae proposueramusque in Poloniam redire, quemadmodum nobis cum Dominationibus Vestris constitutum fuerat; verum nos idem morbus denuo invasit et in dies deterius valemus, forsitanque iam nobis vita cum morte commutanda est; quod nos plurimum angit, partim quod in tam longissimis regionibus, partim quod interea neminem Dominationum Vestrarum nobiscum habeamus. Attamen non putavimus praetermittendum quin ad Dominationes Vestras scribamus, illis in memoriam revocantes pristinum nostrum erga se amorem et studium perpetuum, toties re ipsa declaratum. Non dubitamus quoque Dominationes Vestras esse sui iurisiurandi semper memores, tum sinceritatis ac fidei quam nobis et filio nostro spoponderunt, dum nos in Pocen inviserunt, neque amoris et benevolentiae nostrae aliquando obliturus, filiumque nostrum derelicturas, imo eandem fidem quam nobis servarunt, ipsi quoque perpetuo servaturas. Proinde nunc, quandoquidem nobis mortem instare videmus, Deusque ipse solus sciat quid nobis maneat iamque, si Suae Divinae Maiestati placuerit, nobis ultima dies obeunda est, filius noster carissimus Stephanus Palatinus, cum omnibus rebus quas secum habet, a nobis deseritur in his longinquis et exteris nationibus, inter ignotos et alienae linguae homines, matre iisque quos nos praesentes adesse exoptabamus, destitutus, a Dominationibus praeterea Vestris in tam tenera et immatura aetate disiunctus, — quare nunc adest tempus contestandi, quo quisque animo et fide erga nos fuit, eamque ob rem a Dominationibus Vestris, tanquam amicis nostris carissimis, petimus (si nos hic extremum diem claudere contigerit), ut filii nostri, quem post Deum Dominationibus Vestris cum omni eius substantia, suppelectili et apparatu commendamus, diligentem in omnibus curam gerant eumque quamprimum in Poloniam hinc reducere contendant; siquidem Serenissimum regem una cum suis senatoribus amicissimum nobis esse persuademus, qui et nos filiumque nostrum norunt et nostrum erga se propensum et sincerum animum perspectum habent. Quo in negotio dedimus supplices litteras ad Sacram Regiam Maiestatem itemque ad dominos cancellarium et vice-cancellarium Regni easque Reverendissimo domino Georgio Mogilae, metropolitae, patri spirituali et confessario nostro et Theodosio Barbowski, presbytero, cum sufficienti iis de rebus informatione tradidimus; in quibus etiam ut his in rebus, quas Dominationes Suae nomine nostro conficient, ab iisdem plena fides haberetur, diligenter postulavimus. Ideoque ut eas literas Dominationes Vestrae ad Sacram Regiam Maiestatem et dominos senatores regni Poloniae, non solum ad quos scripsimus deferant, sed et cum omnibus quos nobis propensos ac benevolos esse intelligent (siquidem ad singulos, ob inopiam polonici scriptoris, literas dare non potuimus, latinis vero vel germanis scriptoribus huius negotii seriem ob iustas causas concredere noluimus) adeant atque a Sacra Regia Maiestate supplices petant, ut filium nostrum hinc liberatum sub tutelam suam et patrocinium recipiat eumque gratia sua complectatur. A quo literis ad Sacram Caesaream Maiestatem et archiducem Ferdinandum impetratis, nihil dubitamus quin eum Dominationes Vestrae ex istis partibus nullo negotio sint liberaturae. Quod si iis literis hoc efficere non potuerint, alias ab eadem Regia Maiestate ad Summum Pontificem impetrent omneque studium et diligentiam de eo hinc quam primum educendo adhibeant. Rerum omnium a nobis ei relictarum extat registrum manu nostra subscriptum, itemque et illarum quae penes alios, in variis partibus, sunt depositae; ad quas nullus praeter illum aliquid iuris habet, siquidem et filia nostra Maria iam a nobis suffi-

---

1) V. mai sus, pp. 375-7.

cienter est dotata. Sed nec illud Dominationes Vestras latere volumus, assignasse nos, quum et in Ungaria olim in morbum incidissemus, dominum Georgium, praefectum generalem militiae, et dominum Zocz per literas filii nostri tutores. Verum, quoniam praeter voluntatem nostram a nobis discesserunt, eas prorsus tollimus et abrogamus. Qua de re evidentiora documenta a nobis scripta penes filium reperient. Sed haec omnia copiosius Dominationibus Vestris oretenus Reverendis dominis Georgio Mogile, metropolitae, patri spirituali confessarioque nostro, et Theodosio Barbowski, presbytero, referenda commisimus, quibus toto hoc tempore nobis praesentibus cordis nostri secreta, tanquam personis spiritualibus, aperuimus eaque Dominationibus Vestris sub iuramento indicare praecepimus ac sufficienter in omnibus informavimus; quibus ut omni[bu]s in rebus fides adhibeat[ur] a Dominationibus Vestris diligenter petimus. Quod reliquum est, Deus Optimus Maximus eam gratiam quam filio nostro praestiterint, Dominationibus Vestris remunerari illudque beneficium vobis posterisque vestris copiose rependere velit: in quo spem nostram collocantes atque illud de Dominationibus Vestris certo nobis pollicentes, quod praesens petitio nostra apud eas pro sua in nos fide et observantia locum sit habitura, non dubitamus quin diligenti cura et animi contentione totum hoc negotium ex animi nostri sententia perficere sint curaturi. Plura Dominationibus Vestris hoc tempore non scribimus; hoc unum ab illis postulantes ut, si, quas ob causas, erga nos offensum animum habuerunt, eum deponant idemque apud alios dominos vicinos et familiares nostros efficiant; nos vicissim omnibus, tam in praesenti quam in futuro saeculo, omnia ignoscimus cupimusque Dominationibus Vestris quaeque prospera ac diuturnam incolumitatem. Datum ex Pocen, prima Iunii, anno millesimo quingentesimo nonagesimo quarto.

Quas quidem praeinsertas literas, ad supplicationem praefatorum generosorum et nobilium Lucae Stroicz, cancellarii, Hieronymi *(sic)* Mogila, Curiae Praefecti prefati Petri, quondam Palatini Valachiae, Batti Amorosi et venerabilis Theodosii Barbowski, presbyteri, suo et nobilis Ienakissimo nominibus factam, authoritate nostra regia volentes ut robur debitum obtineant, prout iuris est, approbamus et confirmamus atque eas authentice extrahi iussimus. In eiusque rei fidem praesentes sigillo regni nostri consignari mandavimus. Datum Cracoviae, die 6 mensis Aprilis anno Domini 1595, regnorum nostrorum, Polonici octavo, Suecici vero secundo.

[Pe margine:] Dise zwei sein rechte Ertzpueben, denn ich [1]) ire Erbrigkhaidt mintlich lieber als schrifftlich welth undter Augen sagen, den ich khan iere Puebenstueckh seer well. Ist inn nicht zu glauben; sy sein peede Prigiunen [2]).

(Ibid., Leopoldinum, IX, 48; Nilles, *o. c.,* II, 998 și urm.)

DCLIII.

Împĕratul Rudolf către preşedintele Camereĭ provinciilor austriace superioare, despre moştenirea luĭ Petru-Vodă. Castelul Praga, 1595, 28 Iunie.

. . . . Dann, und zum Andern, so hast du gleichfals dich zu erkhundigen und unss zu berichten im Bevelch gehabt, wie es umb des eben in Tyrol ver-

1) Von Kühbach.

2) Mitropolitul și popa Tudose. Celelalte personagiĭ sunt cunoscute din nº CCCCXLVIII, p. 317. — Înnainte se află în original scrisorile regeluĭ și regineĭ către Împĕrat, cerênd a se încredința Ștefan-Vodă Trimesuluĭ lor; ambele publicate în Nilles, II, 1001-2. — La 9 Maiŭ, Împĕratul, cerênd lămuriri asupra testamentuluĭ, trimete această cerere Guvernuluĭ provinciilor austriace superioare *(Leopoldinum,* IX, 48).

storbnen Walachischen Furstens Verlassenschafft, sonnderlich dem paren Gelt, aigentlich fur ain Glegenhait haben unnd was noch diser Zeit daran In Beraitschafft verhannden; auch ob man nicht etwo, und durch was Mitl darzu khomen, damit wir unns bey yeczigem grossen Geltmangel zu gegenwürtigen unvermeidlichen Kriegs Notturfften, allgemainem Vatterlanndt zu Guetem, dessen neben Anderm gebrauchen köndten; dieweil aber darauf bisheer auch nichts ervolgt, so wollest du ebensfals auch ditz Orts unns deinen gehorsamen Bericht numer mit dem Ehisten zuckhomen lassen [1] . . . . .

(Innsbruck, *Statthalterciarchiv, Copialbücher*, D[2] 95, f° 27.)

DCLIV.

Bozen, 1595, 31 Iulie.

Von Kühbach către Guvernul ţerilor austriace superioare, despre cererea regeluĭ Polonieĭ şi sfârşitul vieţeĭ luĭ Petru-Vodă.

(A primit, la 8 Iunie, ordinul lor dela 30 Maiŭ, cuprinḑênd, că Împĕratul cere archiduceluĭ guvernator să se înformeze pe lângă tutorĭ asupra dorinţeĭ regeluĭ Polonieĭ.) Hierauf hab ich . . . nicht umbgeen sollen Euer Gnaden nachvolgende gehorsame Erzöllung zu thuen, das vorgemelter Herr Peter Weywoda seeliger, als der im Mayen verschinens 94 Jars alhie erkrannckht, zu mermalen nach mir geschickht (weil er Herr aus deme, das die Fürstliche Durchlaucht, mein gnediger Herr und Lanndtsfürst jetzt hochloblich und seeligister Gedechtnus [2]), villmals durch mich allerlay mit hochgedachten Herren Weyvodä tractieren lassen, meiner gar guette Erkhanndtnus gehabt) und hat mir vertreilich sein Anligen clagt, wie das er seer schwach, betriebt und gleich von seinen fürnemen Befreundten und Dienern allen verlassen worden; denen hab die Fürstliche Durchlaucht wohin sy begert haben zu ziechen erlaubth, und gleich er müess an alle Ursach alhie (alda ime der Lufft und die gross Hitz je zu erdulten unmüglich) aufgehalten werden. Pit mich derwegen umb Gottes Willen solliches alles Ierer Durchlaucht gehorsamist zuezuschreiben und zu pitten, ob Ir Durchlaucht gnedigist und vätterlich wolten vergonnen, das er den Lufft mechte verenndern, dann also werts ime von den Doctor auch geratten. Das alles und weitläuffiger hab mer höchst ernennte Fürstlichen Durchlaucht ich gehorsamist bericht, und die Gefahr sein Herren Weyvoda Schwahaidt, so mir durch den Medicho weitleüffig angemeldt worden, gehorsamist andeit. Alss aber damallen Ier Durchlaucht eben auch nicht wol aufgewesen seindt, derselben solliche meine unndterthenigiste Avisy nicht fürbracht worden. In Mittls, haben sich des guetten alten Herren Weyvodä selligen Zuefell und Schwachaiten imerdar gemerth, nnd er je lennger, je hefftiger aus der Hitz tracht, mich auch so hoch ersuecht, das ich denne, sambt seinen fürnemisten Leüthen, vergunnt hab auf meinen Sitz Zimmerlehen, so 2 Meill Wegs von hinnen, auf den Perg Vells, gelegen, zuziechen. Dahin er dann sich allso gar schwacher begeben, aber vor seinem Verruckhen alhie mit aigner Hanndt allerlay Ordnungen seines lesten Willens geschriben; das soll nach seinem Todt sein

---

1) La aceasta, Preşedintele arată că şi el a cerut banĭ cu împrumut de la von Kühbach, care răspunse că întreaga sumă, «so allain 31[m] Gulden in disem Lannd gewest», a fost plasată la deosebite persoane din Tirol. Mai rămăsese o «guldene Kette, ungevar 1[m] Gu'den wert», pe care Guvernul pomenit o împrumută pentru nevoile sale *(ibid.*, D[2] 95, f° 26, 27). Kühbach lua ca dobândă pentru suma resultată din vînḑarea lanţuluĭ şei-zecĭ de florinĭ pe an, asupra administraţieĭ *(Ambt)* din Bozen *(ibid.*, E[5] 95; 16 Iulie 1595).

2) Asupra morţeĭ archiduceluĭ Ferdinand, v. prefaţa.

Sun eröffnen, und seinen Leüthen lösen und fürhalten; mier aber hat er zu mer Malen mündtlich, auch durch den Tulmätschen, antzaigen lassen, er hab nach Gott zu khainen Mennschen auf Erden mehr Vertrawen alls zu Ir Fürstlichen Durchlaucht und dann auch zu mir; befelch also sein ainigen lieben Sun (der allain Ursach seiner jetzigen Pilgerschafft und seines Öllenndts sey, damit er den aus des Türggen Tyranney gerissen habe) hochstgedachter Irer Durchlaucht und mir; ich soll in auch versprechen, das ich das alles Irer Durchlaucht zueschreiben und gehorsamist berichten wöll, wann inne Gott von disem Löben zu sich erfordern wurd. Ist darüber also schwacher von hie auf genannten meinen Sitz Zimmerlechen verraist, unnd, alls er Herr Weyvoda aber je lenger, je schwecher worden und entlich durch die Frais oder Vergicht angriffen worden, hat er mich, auch den Georgium Mugillä, so Metropolita in der Moldaw gewesen sein soll, wellichen alhie gelassen, zu ime khomen erpetten; darauf bin ich zu Stund an hinauf geritten. Aber zu meiner Ankhonfft inne Herren Weyvodä so schwach befunden, das er nimer reden khinen; ist doch bey zimblichen Verstanndt gewesen, und mich wolkhenndt; damalen hat er von demselben Herren Georgiumb Mugillä, in meinem Peysein, das heilig Sacrament nach den kriechischen *ritum* empfanngen, aber ainiche Peicht verrichten khinen. Des anndern Tags, hat er sich widerumben etwas erhollt, und angefanngen zu reden, mir grossen Dannckh meiner Trew gesagt, und mich verrer gepetten, inne und die Seinigen nicht zu verlassen; ich mög auch wider zu Haus ziechen; er hoff Gott werd in noch dissmals das Leben schenckhen. Darauf bin ich wider nach Haus geritten, und hab mer hechsternennten Fürstlichen Durchlaucht das alles pey aigner Stäffetta bericht, darneben gehorsamist gepetten umb Beschaidt, wessen ich mich verhalten soll, wans zu ainem Todtfall (wie ich sorg) khemb; aber, ender von Ir Fürstlichen Durchlaucht wider Beschaidt komen ist, der guett allt Herr durch die Frais wider unversechens angriffen worden, und gleich allsbaldt gestorben. Do ich das vernomen, hab ich zu Stund an die [1]) pesten Sachen so alhie gelegen, versperen und secretiren lassen, Ierer Durchlaucht den Todtfall abermalen bey aigner Post ankhündt, und ich hab mich umb Mitte-Nacht von hinen erhebt, und pin etwo ain Stundt im Tag auf Zimerlehen ankhumen, vermaindt daselbst aln gleichformigen Process antzustöllen; aber das warberisch Gesindl haben alle Sachen schon erhebt gehabt, und seind mir mit dem todten Fürsten und aller Haab in Perg herabwertz bekhomen. Darauf ich als dann alhie, das was ich khünen von innen bekhomen, gleichsfals eingesperth und secretiert hab. In der Weillen, als ich mer hochgemelten Herren Weyvoda seeliger zur Erden bestetten lassen, haben hochstgedachte Fürstliche Durchlaucht mir gnedigist anbefelchen lassen, ich soll den jungen Herren und verlassnen Waisen, sambt seinen Leüthen, von Ir Durchlaucht wegen trewlich tröste[n].

(Între casnicĭ eraŭ şi Movilă şi Tudose, «die hernach das in Pollen anpracht haben . . . Erstlichen, weil vill aus innen ittäliänisch khindt, ich selbst in welscher Sprach, hernach durch den Tulmätschen auch wallachisch, und enntlich auch durch einandern auf kriechisch fürhalten lassen.» cum că-ĭ asigură, pe sufletul său, că totul ce se face e pentru binele copiluluĭ. «Und sunderlich so nemb mich Wunder, das ir Ertz-Bischoff, der vor offtgemelt Herr Georgius Mugillä, so vill Gelt bey sich habe; den ich hab, als er ab Zimmerlehen wider hieheerkhomen, aus eingehabten Verdacht, sein Väleisen eröfnen lassen, und darin allain ob 10^{m} Stuckh Goldt, ausser annderer gulden unnd silberner Zier, gefunden; das zaig er an, sein zu sein.» Aŭ mărturisit toţĭ că aşa e; «haben auch so grob und ungeschwungen zörth, das mir das Hertz Wee than, solliches zuezusechen.» Zotu e «ain verschlagner, posshafftiger Kriech». A zis: «ich soll den Jörg Hättman nichts glauben, ime sein Testament nemben und zerreissen, dann er beger das jung Herrl umb Leib und Löben, auch umb sein Guet zu pringen; ich soll Ime das Khindt und sein Guet geben: er sey der nägst Freundt, . . . wöll im wol

---

1) *Die* e scris de două orĭ.

versechen und versorgen . . . Es hat der verstorben Herr Weyvoda ain Sclava gehabt, irer Nation ain Circhasin, die sein Concubina und seiner allerdings mächtig gewesen; die sich Maria Circhesa nennen lassen; die ist ain Weib voller Betrug und Arglist, hat auch villeicht inn Posshait wenig ieres gleichen, geschweigen die sy übertroffen.» Furtul: «Und hat dasselb . . ., Thails in die Madratzen vernäth, Thails, und sunderlich die Ring unnd Edlgestain, mit groben Faden und Kertzentacht überwundten, und Khneuler daraus gemacht, auch etlichs in alte . . . Rosskotzen und in zerrissne Näännkhiss verporgen.» De n'ar fi avut ordin de a se purta blând, «sunst hiet ich, Warhait zu sagen, dem warbarischen Bestien so vill nicht trauth.» Cer plecarea; «ir auch so verschwendtlich Haus gehallten, das man Ursach gnueg gehabt hieth, sy samentlich auss dem Lanndt zu jagen.» Aŭ promis a veni toţĭ la înventariŭ ca marturĭ. Maria a cerut însă permisie; el voià s'o reţie «auf 14 Tag». A făcut «desswegen ain ordenlichen Process vor einem Notări.» Prea lung să scrie supĕrările luĭ Ferdinand pentru proces. «Ist also die Sachen dahin mit Mie pracht worden, das des enntfrembdt Guet merers Thails hindterlĕgt, secretiert und verwarth worden, und jeczt mit Recht darumben gehanndlet und tractierth werden soll, wers mĕg erhĕben.» Gheorghe continuă a intrigà cu testamentul său. Împĕratul a intervenit şi el: Thurn a vorbit «zum anndern Mall». «Darundter [unter den Moldauern] nun der Geörg Mugillä, Metropolita auss der Moldaw, und der Deodosio, ain Minich, die fürnemisten Pueben 2 sein, die 3 falscher Aidt geschworen, in meinem Beysein fiell Gelts, mit gehorsamer Reverentz, gestollen, und umb den übrigen Diebstal allen gewist; die auch ieres Herren, des alten Weyvoda, Handtschrifft wissentlich verlaugnet, und sunst zwen ungelerte Össel sein, die werden, weil sy zu Venedig nicht undterkhomen khinen (weil irer khainer recht kriechisch versteet, oder lesen khan, sunderlich der Piffl, der Giergio Mugilä, nicht alls sein Muettersprach khan; der auch catholisch zu werden der Bäbstlichen Heyligkhait versprochen, und dardurch Passbrief usspracht; deme er allain nicht nachkhomen), wider nach Pollen zogen sein, unnd haben alldortten aber ain falschen Brief (dafür ich den enndtlich halt, weill der gar nicht des Weyvodas seeligen anndern Schrifftem im Stille gleich [1]), wie Euer Gnade selbst werden gnedig vernemen [gemacht].)» Trimete copiile testamentelor din Tulln şi Bozen. Aşa se va sfârşi, «dann alhie haben sy wenig oder fill darvon nicht gemelt; ja der allt Herr seelig wenig vor seinen Todt mermals zu mir gesagt, das er nicht gedenckh seinen Sun in Pollen zu schickhen, dann, wann der türggisch Kayser den begeren wurd, so müest der Khünig in Pollen ime den vollgen lassen; zu dem sey ime, in Durchziechen in Polen, ain ansechlichs Guet genomen worden, von etlichen des Khünigs Unndterthanen; des hab er noch nie bekhomen khünnen; mit annderen mehr Argumenten.» Să-l păstreze pe Ştefan, de şi nu e folos cu el, «dann er pringt nur allerlay Gefar mit sich; dan, undterm Schein dem Knaben nachzufragen, ziechen sich imerdar allerhanndt verdechtlich tirggische Verretter und dergleichen pesse Persone in dise und anndere österreichische Erblandten, wie dann allen denen Moldauern und Wallachen, so inn dem Lanndt ein Weil gehaust, wenig zu vertrawen, weil sy all mer türggisch alls cristlich gewĕsen; und Euer Gnade die werden sechen, wann der jung Herrlein seiner ein wenig empfindten und ime gethrawen wirdt, so ist zu besorgen, er wer selbst aussreissen, und wider zu den Seinigen fliechen, dann er nicht woll von ierer Arth abzugewenen sein wiert; wann sich allso Ier Majestät seiner mit guetem Fueg möchte entledigen, wers deren Landen warlich khain Schad.» Ferdinand l-a ţinut numaĭ din causa Împĕratuluĭ, a religieĭ şi a friceĭ de otravă. «So woll auch den anndern seinen Freundten und Dienern nicht wollen vollgen lassen, weil die Beysorg eingefallen, sy möchten ine dem Tirggen in die Hanndt geben, darmitt sy wider in die Tyrggey törfften.» Voià să-l ţie «pis er etwo voglpar wur, und zu rechtem Verstanndt khemb; alss dann soll er gleichwol zu sich selbst sĕchen und seinem Nuz nach trachten.» Trimete lista avereĭ plasate. «Es ist noch etwas wenigs von

1) Kühbach are, cum se poate vedea, cea maĭ desăvârşită dreptate.

Claider, Clainattern und Gefill-werch vorhannden, darmit wenig ausszurichten wierth, also dis Einkhomes, wie der jung Herr gehalten sein will, wenig klöckhen inne ausszuhalten. Etwas sechen und erfaren zu lassen, deme allen nach zu gedenckhen, und daruber ain Resolution fürzunemen sein wiert. Es ist woll ain armer verlassener Wais, deme gleich an allen Ortten zuegesëczt wiert, wie man im dann etlich Mall heimlich entfieren wöllen.» Ar vrea și el să scape de grijă. Se plânge de «Schwachaidt»).

(Ibid., I.)

DCLV.

Guvernul țerilor austriace superioare către Împĕrat, despre aducerea lui Ștefan-Vodă la Iesuiți, în Innsbruck.

Innsbruck, 1595, 8 August.

(Anexează raportul lui von Kühbach din 31 Iulie [1]).) Also haben wir ermelts jungen Herrlin, khurtzverweilter Zeit, zu Verhüetung allerhandt gewartennden Gefahres, sonderlichen aber etlicher gewester moldawischer ungetrewen bösen Diener halben, die ime haimblicher Weiss weck zu fiern nachgestelt, — allhie heer gen Ynsprugg genomen, unnd ine zu den Herrn Jhesuiten in die Lernung gethan, damit er in der catholischen Religion und Forcht Gotes auferzogen und underwisen werde. Wann dann nit geringe Fürsorg zu tragen, da gedachtes Herrl an jetzo widerumben disen ungetreuen Leüten solte vertraut und In Polln verschickht werden, das er, nit allain seiner Person halben allerhandt Gefahr zu gewarten, sonnder auch die Seel, dennoch er numer in warer catholischer Religion unnderwisen, unnd sy Moldawer gewisslichen nit unnderlassen, sonnder allen müglichsten Fleis brauchen wurden, es widerumb zu dem griechischen Irrthumb antzutreiben, in ewigs Verderben gestürtzt werden möchte, — so hielten wir demnach umb erstbemelter bedenckhlichen Ursachen Willen gehorsamist darfür, Eur Kayserliche Majestät mechten ine dis Orts ain Zeit lanng bey den Herrn Jesuiten zu studiern allergnedigist verbleiben lassen.

(În afacerea furtului, ar fi bine să mai scrie la Veneția) [2]).

(Ibid.)

---

1) N[l] precedent.

2) La 4 Septembre, Împĕratul cere, în urma petiției lui Ioan de' Marini Poli (cf. n° DCL, pp. 519-20) actele procesului cu Petru-Vodă de la Guvernul provinciilor austriace superioare *(Ambraser Hof- und Cammeracten).*— La 12, Rudolf recomandă fratelui său Maximilian, așezat în Tirol, pe Marini: «Fürweiser, unsern Hofdiener unnd getrewen lieben Giovani di Marini, Ragusceru», pentru a-l întrebuința «an dieselben Ortt dahin er von unss vor disem deputiert» saŭ alt-fel *(ibid.).*—La 5 Novembre, Împĕratul cere Universității din Freiburg actele procesului și părerea asupra afacerei, puind ca termen două luni *(ibid.).*—La o dată necunoscută din 1595, Marini cere lui Rudolf «che il sudeto proceso, di dovunque si fosse, vengi qui in la sua Corte con tuti li atti e votti seguiti, per espedir poter et dichiarir essa causa, in revisione pendente.»—La 5 Novembre încă, el arăta că Universitatea nu s'a ocupat de afacere, «cum sibi adversae partis opera penitus abscondita fuerint,» și cere a nu se publică sentența, ci a se ordona o nouă cercetare *(ibid.).* — Iar, la o dată necunoscută din 1595, Împĕratul se plânge la Freiburg că nu s'aŭ trimes încă actele, pentru care stărue Marini, și cere explicații și fixarea unui termin *(ibid.).*

DCLVI.

Bozen, 1596, 17 Februar. Von Kühbach către Guvernul ţerilor superioare austriace, despre procesul de moştenire.

«Sotta Cigara, Spataro» şi «Maria Circhesa, des verstorbnen Herrn Weyvoda seligen gewester Anhanng», aŭ luat lucrurile. Stăruinţile sale la Veneţia aŭ făcut ca ele să ajungă în a treia mână «und mit der Herrschafft Venedig Bolo versecretierth worden». Procesul continuă, dar Hatmanul a căpĕtat o sentenţă favorabilă. S'a dat drumul luĭ Zotu, reţinênd familia luĭ. A jurat public, «den sein Schweher seeliger ain *Ladro* und *Sassino,* mit Gepür, etc., in seinen Schrifften nendt, unnd noch peeser zu sein riembt *(sic)*». A lucrat la Veneţia «dem jungen Herrn haimblicher Weis aus Tyrol rauben, unnd enntfieren zu lassen». A denunţat la Papa pe archiducele Ferdinand, pe miniştri şi maĭ ales pe Kühbach «für Tyrano und uncristliche Leith», cerêndu-şĭ familia: Papa a scris Împĕratuluĭ. A cerut şi el să se lese din ţară «das Schlanngen-gezicht (die gleich ain Abpruch meines erlichen frumben Weibs seeligen Leben und Befürderung ires Todts, Gott sey es ewig clagt, wie sy es im Leben offt gemelt).» Permis «enntlich, doch spath gnueg». Certe la Veneţia, «wie Hundt und Katzen», presenturĭ până la 6.000 de ţechinĭ «und der . . . Sotta ain new gemacht falsch Testamentt, so der Herr Weyvoda seeliger auf meinem Sitz Zimerlechen (alda er abgeleibt) nur 3 Tag vor seinem Todt aufgericht, und selbst geschriben solle (zu wellicher Zeit er weder reden, noch ainichen Finger rieren khinen), . . . der Obrigkait zu Venedig gepracht», cu marturĭ. Petru ar fi lăsat Domniţeĭ 20.000 de taleri şi ar fi ordonat ca Ştefan să fie crescut de amîndoĭ, la Veneţia, «welliches eben den Wolf die Schaff hies in Gwalt geben». Gheorghe spune că pecetea e făcută de un Grec la Veneţia, «der gleich woll alsspaldt hernach gestorben». Aŭ oferit printr'un tratat o învoială cu Rosso şi Thurn. Aceştia il chiamă pe el, Kühbach, a căruia femeie abia murise. Pleacă «in der gresten Kelten, peesen Weg und Wetter»: ajunge 'n Novembre 1595. Zotu se poartă «hochmüetig, trutzig unnd maligno». Aŭ descoperit din scrisorile aduse de Kühbach «die gannze Legendt» a luĭ Zotu faţă cu bătrânul. Cer stricarea testamentuluĭ. În acest timp Kühbach a plecat să-şĭ împlinească un vot la Loreto şi Roma. În lipsă, Moldovenĭi se împacă, conspirând contra sa să-l arunce'n închisoare, «und allda woll erkiellen lassen, pis der jung Herr erledigt». Înştiinţat în cale, la Ferrara, s'a dus la Mantova, şi apoĭ acasă, unde află scrisorĭ ale luĭ Rosso. Totul se poate face la Veneţia. «Wie ich denn laider ire peese Natur gar zu wol erkhennen; es ist sollich ein vermischtes Gesindl, Thaills Kriechen, Teils Armenier, Thaills Circhassen; etliche Wallachen, etlich Moldauer, und glaub etlich Türggen, dann sy die tirggisch Sprach alle pesser und lieber röden, alls die moldauisch». Tribunalele-s conruptibile: costă până la 50 de ţechinĭ o consultaţie. Sume marĭ aŭ fost date unuĭ «doctor Finetĭ» pentru un pamflet contra luĭ Ferdinand. Aŭ «favori oder brogli» puternicĭ. Unul i-a apĕrat public, de faţă cu el. Tribunalul *Forestierilor* i-a declarat drepţĭ tutorĭ. Ar încredinţa şi pe Ştefan, de-ar putea vorbi cu el. Nu sunt nicĭ banĭ: venitul copiluluĭ e de 1500 de florinĭ, şi s'a cheltuit în acest an, «anne alle anndere Neben-Aussgaben, Zörungen und Raisen», 1900. Să scrie doar Republicel să păstreze lucrurile până la majoritatea luĭ Ştefan, «so, iren Gesatz und Stattutten nach, aufs Lenngst in 3 Jaren, in wellichem das Herrl 16 Jar erfillen, vollgen wierth» saŭ să le încredinţeze în schimbul unuĭ inventariŭ şi uneĭ cauţiĭ.

E persecutat de scrisorile Cercheseĭ, care, «woll einer tartarischen zauberischen räehigen Nathur», îl învinueşte că i-a oprit averea, în valoare de 1400 de florinĭ [1]).

(Ibid.)

DCLVII.

Autentificare a scrisoreĭ autografe din 5 Maiŭ 1590 a luĭ Petru-Vodă, reprodusă în facsimile în *Acte şi fragmente*, III [1], planşa 2. Pera, 1596, 28 Iunie.

No 276.

1596, a 28 dì Giugno.

Presentata in Cancellaria dell' Illustrissimo signor baylo Veniero [2]) da Don Antonio Bonisi [3]), ricercando che legalmente per li testi da lui prodotti sia riconosciuta la mano di caratere in valacco di sopra scritto; sicome fù fatto immediate, di ordine di Sua Signoria Illustrissima, dalli signori Chersonesi Caramasso del quondam signor Giovanni di Bursia, Gianachi Scorpidi del quondam Don Scieda di Galatà, et Hettor Varsi [4]), li quali con loro giuramento affirmarono esser di mano di già Illustrissimo Pietro Voivoda, Prencipe di Bogdania, come ne appar attestatione nella filza corrente di questo baylaggio, sotto dì detto.

Illustrissimi Domini Bayli suprascripti secretarius

Augustinus Dulcius.

Universis et singulis presentes nostras visuris fidem facimus et atestamur ultrascriptum Dominum Augustinum Dulcem esse Curiae maioris Venetiarum auctoritate no-

---

1) La 9 Ianuar, o scrisoare a luĭ Rosso către Kühbach vorbeşte de certele dintre Hatman, care vrea să plece din Veneţia, şi Zotu, care vrea să rămâie; averea e urmărită de Turcĭ şi «altri creditori, trà quali la vedova del Bruti», care cere capitalul împrumutat odinioară şi dobânḑile. — La 26, el scrie că procesul contra Moldovenilor ar fi foarte costisitor şi resultatul nesigur: «vogliono ricorrer a Praga et haver il putto et il resto della robba, che si trova costì.»—La 2 Februar, el arată că e primejdie ameninţătoare ca sechestrul să fie ridicat de pe lucrurile furate; Aslan Cămărăşul oferă, ca şi Hatmanul, serviciile sale, supt oare-care condiţiĭ. «Essendo il putto», adauge el, «della natura che lei dice, mi leva l'animo di più affaticarmi per conto suo, vedendolo a non degenerar dagl' altri.»—La 19, el scrie luĭ von Kühbach la Florenţa, anunţând că cele două tabere moldoveneştĭ s'aŭ înţeles contra luĭ şi voiaŭ să ridice 6.000 de galbenĭ din lucrurile înstrăinate, dar el, Rosso, a pus un noŭ sechestru, «di persona suposita», şi a început procesul, pentru purtarea căruia cere banĭ. — La 26, Cerchesa-şĭ reclamă lucrurile de la Kühbach, amenin̦ţând cu Papa şi Împăratul: «Dio benedetto, ma che impietà è questa; trà Turchi, trà Asassini non si patisse a questo modo, e trà christiani possibile . . . che io sia sforciata di andar mendicando di quà e di là per haver il vitto cottidiano!» — La 18 Mart, raportul din text al luĭ Kühbach e înnaintat de Guvern Împăratuluĭ. Guvernul propune a se recunoaşte ostenelile luĭ Kühbach şi a i se lăsa tutela «până la sfârşit»; s'a decis o răsplată şi pentru Rosso. — Avem o socoteală a banilor luĭ Ştefan daţĭ cu împrumut; suma e de 1888 de florinĭ. Împrumutătoriĭ sunt: Iacob-Andreĭ de Brandis, Luca Römer, Otto-Marx de Kühbach, Petru de Molart, Mateĭ de Annenberg, Doamna de Trautmannsdorf, Iosif Evreul, Anton de Brandis, Christofor-Otto-Moritz Colonna, Nicolae de Firmian, Francisc Wethin, Gilg-Oswald Colonna, Maximilian Hendl, Caterina Römerin, Ferdinand de Kühbach însuşĭ, Conrad Diez, Adam Eierle, Anton Luggin, Marx Elsasser, Franz de Preysach, Sigismund şi Christofor de Wolckenstein, Iosif de Rothenbuch, Constantin de Lichtenstein, Camera ţerilor austriace superioare *(ibid.* şi *Copialbücher* E[6] 95, 97). — Cf. maĭ sus, p. 475.

2) V. Hurmuzaki, IV[2], *passim* şi Albèri, *Turchia*, la această dată.

3) Acest *Borisi* şi fratele sĕŭ, Bernard, sunt dese orĭ pomeniţĭ în cele două părţĭ ale vol. IV din Hurmuzaki.

4) V., pentru el, Hurmuzaki, III[1], p. 172, nº CLX saŭ maĭ sus, p. 361, nº CCCCXCVIII.

tarium ac secretarium nostrum, bonae opinionis et famae; cuius scripturis, exemplis et aliis subscriptionibus publicis hic plena fides adhibetur et ubique merito est adhibenda,

In quorum fidem, etc. Ex vineis Perae Constantinopolis, die XXVIIJ Iunii MDXCVJ.

Marco Venier, Baylo.
(manu propria.)

(Veneţia, *Arch. di Stato, Dall' archivio di Vienna, 24 Marzo 1881, Archivio n. 62, p. c., Archivio del Bailo a Costantinopoli, Pacco 35.)*

DCLVIII.

Praga, 1597, 19 Novembre.

Împĕratul către von Kühbach, despre o conspiraţie pentru liberarea luĭ Ştefan-Vodă.

Was Ir unns vom viertem und achten diss leuffenden Monats [1]) wegen etlicher Moldawer, so sich zu dem Hertzog von Manntua [2]) zu Ausbittung und Erledigung des jungen moldauischen Fürstens, und dann, im Andern, der wider euch angestelten pösen Präctickhen und durch Auselo Caneti Battiloro zu Venedig an Euch beschehnen schrifftlichen Fürwerung unnd des Pottens, so euch soliche zuegebracht, fennckhlicher Einziehung, und was in disem verner belanngt, zuegeschriben, das haben wir nach Lenngs angehörth und Euer gebrauchten Fleiss und sorglich Aufmerckhen zu guetem Gefallen verstanden. Und, sovil das erster Schreiben belangt, haben wir die Verordnung albereit gethan, das wolgedachtem Hertzogen von Mantua zu seiner Alheerkhunfft die gebürend und eraischende Notturfft fürgebracht werden solle. Was aber Euer junger Schreiben, sonnderlich den Potten, so nit allain Brief von obbemeltem Anselo Coneti Battiloro an Euch, sonnder auch moldauische Brief an jungen Fürsten Euch zuegetragen, anbetrifft, habt Ir gar recht gethan, das Ir solichen in Verhafft nemen lassen, seitemallen die Sach und sein Fürbringen ganntz verdächtig. Werdet derwegen bey dem Statt- und Lanndtrichter anvermanen, inmassen wir ime auch hiemit bevelchen, das er mergedachten Potten in der Güette umbsteanndigelich examiniere, seine Aussagen fleissig verfahen lasse, und unns dieselben fürderlichen hieheer zu unnser der Regierung Hannden uberschickht. Neben disen sollet Ir, Eurem Vermelden nach (im Faal es noch nit beschehen), die jenigen vier moldauische Schreiben, so er euch zuegestelt, nach Venedig, an vertraute Ortt, schickhen, dieselben transferiern lassen, und unns deren Copies hernach fürderlichen übersennden [3]). In Sonnderhait aber sollet Ir Euer guete Nachfrag haben und angelegnes Fleiss erkhundigen, wer derjenig Anselo Caneti Battiloro, so Euch also unbekhannter Weiss geschriben, unnd ob deme, was er geschriben, also seye, und, was Ir in Ainem oder Anderm erfaren werden, unns alspaldt berichten, Euch auch selbsten in gueter Huet und Gwarsame halten. Welten wir Euch zu Bericht unangedeutet nit lassen. Daran volzieht, etc. *(sic)*. Datum den 19 November Anno 97 [4]).

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Copialbücher*, D 7 96, 86, f° 307 V°.)

---

1) Lipsesc.

2) Vincenţiu Iĭ.

3) Lipsesc.

4) La 11 April, o scrisoare a luĭ Rosso către Kühbach menţionează o «copia di lettera che scrive quà di Costantinopoli Marin Pabri [despre care v. *An. Ac. Rom.*, ser. a 2-a, XVIII, 66: *Dabrij* a persona che non vuole esser nominata, ma è corrispondente, e di Marin predetto e di Pasqual, suo fratello, quale è il medesimo che, l'anno passato, venne a Praga colla famiglia della bona memoria del signor ambasciatore Krekovich [v. Wratislaw, *o. c.*]» *(Ambraser eink. Schriften)*.

DCLIX.

Guvernul ţerilor austriace superioare către hangiul Ciprian Ober, despre acelaşĭ lucru. Innsbruck, 1597, 19 Novembre.

Was der Römischen Kaiserlichen Majestät . . . Rath, Ferdinanden von Kiepach, von wegen Entfüerung des jungen moldauischen Herlins vom 15 diss an unns in Underthenigkhait gelanngen lassen [1]), das habt Ir auss dem Einschluss mit Mererm zu vernemen. Dieweil dann, gedachts von Kiepachs Anzeigen nach, der in dem Schreiben begriffen pallägisch Herr, Pantaschggo genant, geen Hall khomen und ohne Zweifl zu Euch, oder bey wem sonst, einkhern würdet (dessen Ir Euch erkhundigen sollet), — so ist hierauf in der Römischen Kaiserlichen Majestät . . . Namen hiemit unnser Bevelch, das Ir unns dasselbig alspald eigens berichtet, und ine inmitl, biss auf unnser weittere Verordnung, mit Zuebereittung des Schiff, und in annder Weg (doch unvermörckht, warumben es beschicht), aufhaltet, unns auch den gantzen Einschluss widerumben zueschickhet. Daran beschicht, etc. *(sic)*. Den 19 Tag Novembris, Anno 97.

An Cyprian Ober.

(Ibid., f° 308 V°.)

DCLX.

Guvernul ţerilor austriace superioare către judecătorul oraşuluĭ şi ţereĭ din Bozen, despre acelaşĭ lucru. Innsbruck, 1597, 21 Novembre.

Wir seyen durch Ferdinanden von Küepach, als des jungen moldauischen Fürsten Stephani verordneten Gerhaben, schrifftlichen berichtet worden, wellicher Massen ime vor wenig Tagen Einer einen Brief von Venedig, von ainem unbekhenndten Welschen, Anselo Caneti Battiloro genannt, sambt vier moldauischen Briefen, an ermelten Fürsten gehörig, zuegebracht, und das er denselben Potten, allerlay Verdachts und gebrauchten Arglisstigkhait halber, fennckhlichen einkheren an Euch begert habe, und Ir denselben auch Statt geben, und ine in Verhafft genomen. Weil wir dann auss obbemeltem Schreiben sovil vernemen, das diser Pott ein argwënische und verdechtige Person, dahinder vil Arglisstigkheit und ein merere Schalckheit, als deren er sich bis heer vermerckhen lassen, verbergen sein möchte, so habt Ir mit Annemung derselben gar recht gethan. Bevelchen Euch auch, in der Römischen Kaiserlichen Majestät, unnsers allergnedigisten Herrn, Namen, dass Ir ine nach verners in der Güette umbstenndigelichen examinieret und befraget, seine Ausagen fleissigelichen verfahen und beschreiben lasset, und unns alssdann dieselben hieheer zu unnser der Regierung Hannden verschlossen überschickhet, und entzwischen ine der Massen verwerlich haltet, damit seines Ausreissens nit zu befahren, auch sonnsten Euer guete Aufmerkhen bestellet: do Ir dergleichen verdechtige oder sonnsten anndere moldauische Personen, so sich bey

---

1) Lipseşte.

Euch aufhalten und sich argwänisch erzaigen thetten, betretten wurden, nach inen greiffet, examinieret und befeyet *(sic)*, und unns dessen hernach berichtet. Daran beschicht [. . .]. Datum den 21 Novembris Anno 97.

An Statt- und Landtrichter zu Griess und Botzen.

(Ibid., f° 309.)

DCLXI.

Innsbruck, 1597, 21 Novembre. Guvernul ţerilor austriace superioare către ducele de Mantova, despre intrigile Moldovenilor.

Durchleuchtiger, etc. *(sic)*. Euer Fürstlichen Durchlaucht wierdt Zweiffel ohne vor disem furbracht werden sein (despre sosirea lui Petru-Vodă, furtul: «auf ain hundert tausent Taller»), sonnder auch hernach durch allerlay bösse Practickhen im Verhaben gewest seinem Herrn Wayvodae obbemelten einigen hinderlassnen Sun und Puppillen Steffanum gleichsfals unnder ire Hemdt und Gwalt zu bringen und heimblich auss disem in Ire oder sonnst anndere Lanndt zu verfüeren; derwegen man denn vonnotten gehabt, damit solich schedlich Vorhaben disen rauberischen Leuthen nit gelingt, ine Steffanum alspald von Botzen an anndere sichere Ort ze thuen, wie er dann nach seines Herrn Vattern Ableiben hieheer gen Innsprugg gefüert, und heuttigs Tags noch alhie, in Ott-Marxen von Küepachs, der Durchleichtigisten Fürstin und Frauen Anna-Katharina, Ertzherzogin zu Österreich, etc. Wittib, Euer Fürstlichen Durchlaucht geliebten Frauen Schwester, etc. *(sic)*, Kuchenmaister, Behausung und Losament erhalten und unnderhalten wirdet. Dieweil aber obbemelter rauberischen und ungetreuen Leuten empsigen und unaufhörlichen Practicierens und Suechens, wie sy obgedachten jungen Fürsten auss disem Lanndt heimblich oder offentlich durch unvermërckhte Practickhen bringen mëchten, khein Aufhëren, — inmassen unns an yezo von glaubwürdigen Personen in Vertrauen zuegeschriben worden, was sy verrers im Furnemen haben, davon Euer Fürstliche Durchlaucht hiebey Copies gnedig zu ersehen, — also haben wir soliches Euer Fürstlichen Gnade zu berichten nit unnderlassen sollen, und biten daneben gantz gehorsamblich, im Faal die jhenigen vor offtbemelten Personen, eine oder mer, vor Euer Fürstlichen Gnade angedeuter Massen fürkhemen, und des jungen Fürssten wegen Anlanngen thuen wurden, dieselb welle soliche mit guetter unvermërckhter Glegenheit also aufhalten lassen, damit ires Ausreussens und Weichens nit zu besorgen, sy auch alss dann mit gueter Behuetsame, durch soliche Weg und Strassen, wie in bemelter Copi mit *A* [1]) merers zusehen, oder anndererer Glegenhait nach, auf des Venedische Gebiett, darauf sich allerley Ungelegenheiten erregen möchten, nit berüert, sicher gefüert und hieheer geen Insprugg gebracht wurden; welliches hinach villeicht ein Ursach und Gelegenheit geben mëchte, damit dem vilermelten jungen Fürsten sein abtragen Guet, wo nit alles, doch zum mererm Theil, zuekhommen und restituiert, auch den besen Leuten der Weg zu vernerer Practicierung abgeschnitten wurde. Jedoch stellen wir soliches zu Euer Fürstlichen Gnade, dero wir uns dienstlich gnedigem Willen und Wolgefallen [. . .] Datum den 21 Novembris Anno 97.

An Herzog von Mantua.

(Ibid.)

---

1) Lipseşte.

DCLXII.

Guvernul ţerilor austriace superioare către von Kühbach în afacerea conspiraţieĭ. Innsbruck, 1597, 27 Novembre.

Unns hat Cyprian Ober, Burger und Gastgeb zu Hall [1]), wie Ir auss seinem Schreiben zusehen [2]), in Unnderthenigkhait berichtet, wie das der jenig pollnisch Herr, von deme Ir in Euerm unns vom 15 diss zuegethanen Schreiben Anregung gethan, den 2 *eiusdem*, sambt acht Manns- und Frauens-Personnen, umb 7 Uhr Abends, [in] gedachtem Hall ankhumen, und bey ime einkert; volgends, des andern Tags, das Morgenmal eingenomen, und nach Mittag, umb ain Uhr, auf das Wasser begeben und hinweckh gefarn seyen; und, als er bey ime abgereit und Ursach [Urlaub?] genomen, hab er ine gebetten, beyligennden Prief auf Insprugg und nach Venedig zu schickhen; dessen er gegen ime zu thuen anerbotten. Wellichen Brief unns obgenenter Ober zuegeschickht, auch umb allerhanndt Ursachen Willen eröffnet. Auss denselben wir befunden, das des jungen moldauischen Herrlins Entfüerung wegen allerley seltzame Practickhen und List gesuecht werden. Haben wir demnach nit unnderlassen wellen, Euch angezogen Schreiben zur Nachrichtung zuezuschickhen, und, ob wir gleich wol Verordnung gethan, mit berüertem pollnischen Herrn auss der Sachen weitter und grundtlicher zu tractiern, so hat es doch die Gelegenheit nit geben khinden. Haben wir Euch nit verhalten sollen. Datum den 27 Novembris Anno 97.

An Ferdinanden von Küepach.

(*Ibid.*, f° 311.)

DCLXIII.

Bruni [3]) către Guvernul provinciilor austriace superioare, despre averea din Veneţia a luĭ Ştefan-Vodă. 1598, presentată la 9 Maiŭ.

. . . . Sì come il signor Vaivoda Pietro, Principe di Moldavia et Valacchia, negl' ultimi giorni de la sua vita, continuamente predicava la prudentia et giustitia di questo eccelso Regimento, così adesso deve grandemente consolarsi con la benignità che le Signorie Vostre Illustrissime mostrano al signor Stefano Vaivoda, suo unico figliolo, non meno degno di particolar patrocinio per l' età di quello, che sia meritevole di pietà per l' ingiurie et rapine fatteli da servitori et parenti, i quali anco li tramano et procurano la morte. Et, se a tanti tradimenti la somma Providentia d' Iddio non s' opponeva, con la carità et zelo dele Signorie Vostre Illustrissime et con la paterna vigilanza del signor Ferdinando Chiepac, certo et il signor Stefano haveria perso la vita, et la Serenissima Casa d' Austria non haveria potuto godere il frutto della sua tutela et clementia verso questo derelitto pupillo, da la cui indole et educatione si deve sperare ogni segnalata opera, per beneficio della Christianità, — anzi che, se hora s' adoperassero mezi oportuni, col nome suo solo et con la segretezza neces-

---

1) V. n° DCLX, p. 531.

2) Lipseşte. Pentru această afacere, v. şi maĭ sus, în socotelile tutoratuluĭ luĭ von Kühbach, p. 476.

3) În copie lipseşte orĭ-ce nume.

saria in tali maneggi, Sua Macstà Cesarea potria riceverne singularissimo servitio, et in Moldavia, et altrove, sì come acennai in una mia scrittura del 96, che dal signor Chiepac fù mandata ale Signorie Vostre Illustrissime, et anco spiegarei ogni volta che io fussi ricercato, che è obligo di buon' christiano di desiderare l' ampliatione dela fede cattolica con l' esterminio degl' inimici d' essa. (Să nu mai sufere insolența lui Zotu.) Già il signor Principe Stefano è di età di 14 anni, che compirà ali 31 di luglio venturo [1]), et potrà da se stesso, col decreto di questo eccelso Regimento, col mezo di procuratori et amici dimandare il suo. (Veneția va învoi așa procesul: alt-fel nu, căci stă rĕŭ cu Împĕratul. Să se facă deci proces «quanto prima contra l' Atmano, suo falso tutore, perchè, havendosi egli accordato con Sota con conventioni iniquissime, non potrà ingerirsi più nel' amministratione dela facultà, passati che siano li 3 di decembre del presente anno, et così Sota si faria assoluto patrone.» Aslan, Costea Postelnicul, «ad instantia mia», aŭ recunoscut al doilea testament; de sigur că o va face și Ioan. Mulțămește pentru salv-conductul dat acestor trei. Vor putea ajuta pe Ștefan, «andando . . . in Turchia». S'ar putea prinde Zotu în Ferrara [2]), «come facilmente può succedere» să meargă acolo. Cere intervenția lui Thurn [3]).

(Ibid., Ambraser Hof- u. Kammeracten.)

DCLXIV.

1599, 11(21) Aprilie. Inscripția de pe mormîntul lui Zotu Țigară, la San Giorgio dei Greci în Veneția.

Ζῶτος ὁ Τζιγαρᾶς | ὁ ἐξ Ἰωαννίνων | ὁ ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος καὶ αὐθέντος πάσις Μολδοβλαχίας, Πέτρου τοῦ Μιχνίστου, | πρωτοσπαθάριος καὶ γαμβρὸς αὐτοῦ ἀξίως | ἐκλεχθείς, ὁ λαμπρῶς καὶ ὀρθοδόξως βιώσας, | ἐν τῷδε τῷ μνημείῳ τῷ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀποστόλου κατασκευασθέντι αὐτῷ καὶ τοῖς | κληρονόμοις· προσδοκῶν τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, | ἥρεμεῖ. |

Ἀφυθ', Ἀπριλίου ια'[4]).

Zotu Țigară, din Ianina, care s'a învrednicit a fi supt Petru Mihnescul, Domn și stăpânitor a toată Moldovlachia, Mare-Spatar și ginere al Domnului; cel ce a trăit cu strălucire și în dreapta credință, se odihnește în acest mormînt, făcut de fratele său Apostol pentru el și urmași; așteptând învierea din morți.

1599, April 11.

---

1) V. prefața. Memoriul citat al lui Bruni lipsește, ca și raportul lui Ober, pomenit în nl precedent.

2) Cf. p. 532, nº DCLXI.

3) Acel ce a scris scrisoarea vorbește de venirea sa la Veneția în interesul tînĕrului prinț. — La 1ⁱᵘ Iunie, Guvernul vorbește de putința arestărei, la Ferrara, a lui Zotu, «der fürnembste Verursacher und Thätter» (scrisoare către Thurn; *Ambraser Hof- u. Kammer-Schreiben).* — La aceiași dată, Guvernul roagă pe Împĕrat să scrie și el Papei, direct, pentru arestare; Ștefan e la Innsbruck «und bey den *patribus Societatis Iesu* die Schuelen besucht» *(Ambraser ausg. Schr.* și *Copialbücher,* A¹, 86, 66, fº 101-2). — La 29, Rudolf răspunde că a dat ordine de intervenție lui Thurn *(Copialbücher,* E⁷ 95). — Scrisoarea către acesta are aceiași dată *(Ambraser Hof- und Kammersachen).*

4) Inscripția, pe o placă de bronz, cred, se vede, în micul cimitir al bisericei. Am găsit-o visitându-l. O copie mai bună mi-a fost dată, în Iulie 1894, de archiereul S. Nicocavuras, de la San Giorgio dei Greci. Pe placă se vede și blasonul Spatarului, care era de o origine foarte democratică. Iată-l:

V., pentru explicații, p. 535 și nota 1. — Blasonul samănă cu cel de pe portretul din Doroteiŭ de Monembasia (reprodus în Hasdeu, *Cuv. den bătr.,* I, 185) și cu cel de pe pecetea Spatarului (v. la *Apendice,* scrisoarea din 20 Decembre 1592).

DCLXV.

Ștefan-Vodă către sora sa, Domnița Maria, mângâind-o pentru moartea soțului eĭ, Zotu Țigară. Innsbruck, 1599, 1 Maiŭ.

Extract[us].

Amantissima mia sorella,

Hò receeutto la vostra lettera, et con dispiacer infinitto hò inteso il travaglio in che vi ritrovatte, causatto per la morte di vostro maritto 1), alla cui anima Nostro Signor Iddio usi la sua misericordia. Io di questa, come vostro cordial fratello, ne sento gran cordoglio et ne compatisco con voi; ma, procedendo simil avenimenti dala mano d' Iddio, convien anco tolerarli con bona paciencia et prender quel miglior partitto di consolacione che si può; così spero che voi faretti il medesimo. In quanto poi al resto, che mi scrivette, io lo conferirò con li signori curatori miei, et ne haverò il parer loro, et di quanto si potrà fare ne sarette quanto prima avisatta. Frà tanto restarette consolatta, et assicuratevi che sempre mi vi dimostrarò amorevol fratello, quando ancor voi faretti quello che a cordial sorella s' aspetta, et mi conrisponderette con ogual affecione. No accadendomi altro, a voi di core mi offerisco et raccomando, pregandovi da Dio, Nostro Signore, ogni contento. De Ispruc, il primo maggio 1599.

Di Vostra Signoria dragul frate

Stefan Vodă.

A tergo:
All' Illustrissima signora mia sorella, la signora Maria Zotta

Venecia.

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Leopoldinum,* IX, 48; copie.)

DCLXVI.

Ștefan-Vodă către Domnița Maria, cu același scop. Innsbruck, 1599, 10 Maiŭ.

Extract[us]. — A tergo:

Illustrissime Domine, Domine Marie, Illustrissimi quondam ducis Petri, Moldavie ac Valachie, etc. *(sic)*, relicte filie, vidue, sorori mee germane.

---

1) Vedĭ testamentul luĭ Zotu, datat din 14 Mart 1599, în Sathas, *Bibliotheca graeca medii aevi,* III, XCV-CI (în prefață) și epitaful de maĭ sus, n[l] precedent.

Illustrissima domina soror,

Iam [1]) secundas paucis diebus interiectis litteras vestras acipio iisdemque respondeo. Prout autem in proximis meis, Deum tibi [2]) consolatorem precatus sum, ita nunc quoque in hisce; reliquum [3]) theologi, quorum profesio hec propria est, suplebunt. Valeat et consolata sit. Eniponti, 10 Maii Anno 99.

Ieu, fratele Domnie-tale,
Stefan-Vodь, ce am fost Domn ţerei Moldovei
şi a Ţerei Muntenești.

(Ibid.; copie.)

DCLXVII.

Innsbruck, 1599, 10 Decembre.

Extras din ziarul Iesuiților din Innsbruck, despre primirea lui Ștefan-Vodă în sodalitatea Marianā.

1ª die, dominus Stephanus Vaivoda petivit admitti ad probationem et suscipi in die Sancti Stephani [4]).

5. Incepta explicatio regularum Congregationis.

12. Finita supradicta regula.

19. Habita a praeside exhortatio ad sodales [5]).

(Ziar ms., în archivele mănăstirei Iesuiților din Innsbruck.)

DCLXVIII.

Innsbruck, 1599, 1-19 Decembre.

Guvernul ţerilor austriace superioare către Împĕrat, despre averea din Veneţia şi ce trebue făcut cu Ştefan-Vodă.

(T utorii aŭ scris «das die jhenige, so obangedeüte Raubthat volbracht, und sich seit heero zu Venedig aufgehalten, durch allerlay Practickhen, von den angezognen geraubten Güetern alberait etlich tausent Cecchinen bekhomen, und zu besorgen, do nit bey der Zeit andere ernstliche Für- und Einsehung beschehen solte, man laich[t] umb Alles khomen und verlieren möchte.» Toate căile aŭ fost încercate. Împĕratul scrie lui

---

1) În ms.: *jan.*

2) În ms.: *jhi.*

3) În ms.: *reliqum.*

4) 26 Decembre.

5) Alte lămuriri asupra lui Ştefan, ca elev în colegiul Iesuiților, ca membru şi prefect al sodalităţei, se pot afla în Nilles, *o. c.*, II, 1102-5. Cf. prefaţa.

Thurn, la 29 Iunie 1598 1). Să scrie Veneţienilor, luĭ Rosso şi Kühbach.) Und, nach dem offt angregtes junge Herrlein nun mer zimblich erwachsen, dise Zeit heer auch die lateinische und teütsche Sprach gueter Massen begriffen, und es jezo an deme, das er in Anderm und Mererm anzufüeren und zu instruiern, Euer Kaiserlichen Majestät aber nit unbewisst, welcher Massen ime durch seine ungetrewe Befreundte und andere Landtslëut ain guete Zeit heer gar starckh nachgestelt worden, ob sy ine in ire Hend und Gwalt, und also aus disem Landt bringen möchten, daheer dann nit ratsam sein will, das er in andere, sonderlich das Welschland, zu Erlerunng fremder Sprachen und gueter Sytten, verschickht werden möchte, so were, der Sachen Beschaffenhait nach, unser verrner gehorsamist rätlich Guetachten, Euer Kaiserliche Majestät hetten ine zu Dero Hof allereist gnedigelich abgefordert, und ine zu Dero Diensten in Derselben Camer, neben andern Knaben, angenomen, alda er dann wol versichert, auch in Hofdiensten und Anderm dermassen abgericht werden möchte, damit er khunfftiger Zeit Euer Kaiserlichen Majestät einen ansehenlichen und nutzlichen Diener obgeben khünde; wolten auch verhoffen, do solliches bey inen Venedigern also khundig werden solte, sy alss dann auch eender bewegt wurden, der Sachen einen bessern Ausschlag zu geben. Jedoch stellen wir dis alles zu Euer Kaiserlichen Majestät gnedigisten Willen und Wolgefallen 2).

(Ibid., Statthalterciarchiv, Ambraser Hofconcepte; Copialbücher, A[1], 86, 66, f° 23 V° şi urm.)

DCLXIX.

Ştefan-Vodă către von Kühbach şi Rosso, dându-li dreptul de a-l re- Innsbruck,
presinta la Veneţia. 1600,
18 April 3).

Nobilibus ac spectabilibus viris, Ferdinando a Kiepach, tutori meo, et Bernardino Rosso, Sacrae Caesareae Maiestati a consiliis, et secretariis apud Illustrissimum Senatum Venetum.

Nobiles . . . Qualisnam mihi cum sorore mea, domina Maria, et nonullis aliis, ratione quorundam mobilium, post obitum dulcissimorum parentum meorum, piae memoriae, per quosdam famulos, ex oppido Bulzano Venetiis translatorum, ibidemque hactenus detentorum, differentia fuerit, et adhuc duret, vobis notum perspectumque est.

Verum, cum mea mihi rursus restitui, et modo dictam differentiam inter nos tandem sublatam esse cupiam, vosque hoc nomine ibidem sollicitos elaborare sciam, ideo his etiam atque etiam hortor, quatenus, summa adhibita diligentia, curare velitis, ut quicquid meorum bonorum, sive deinde in numerata vel mutuo elocata pecunia, seu gemmis aliisque rebus pretiosis consistat, et Venetiis hactenus detentum est, acquirere atque huic archiducali Comitatui tyrolensi, ubi et corpore, et reliqua substantia mea consisto, inferre possitis atque omnia ea, quae e re(a) mea esse videbitur, sedulo, prout spes mea fert, curare velitis.

(Li dă plenipotenţa, pe lângă a Împĕratuluĭ.)

(Ibid., Leopoldinum, Litt. M, n° 16 L.)

---

1) Lipseşte.

2) În *Copialbücher,* A[1] 99, f° 343, e un ordin din 15 Octombre al Guvernuluĭ pentru plata la Bozen a dobânjeĭ banilor împrumutaţĭ de la Ştefan-Vodă (2.000 de florinĭ). — *Data acestuĭ document şi a celuĭ precedent aŭ fost schimbate din eroare între ele.*

3) Data acesteĭ bucăţĭ se poate deduce din a celorlalte procure, despre care, v. mai jos, nota la documentul următor.

DCLXX.

Innsbruck, 1600, 15 Maiŭ. Ștefan-Vodă către Domnița Maria, recomandându-ĭ pe von Kühbach, care vine la Veneția.

Extractus.

A tergo: Illustrissime Domine Domine Marie, Illustrissimi quondam principis Petri, Vaivode Moldavie et [Valachie] relicte filie, sorori mee, Veneciis.

Illustrissima et perchara soror,

Cum multum fiducie in te semper posuerim, et nobilis vir Ferdinandus a Kiepac in Ried, Zimerlehen et Haselburg, Suae Caesareae Maiestatis a consiliis, tuttor meus, hanc solam ob causam a Sua Caesarea Maiestate, domino nostro Clementissimo, Venecias non ita pridem oblegatus sit ut omnibus bonis et rebus meis ibi actenus detentis potiri eaque huic Comitatus Tyrolensis *(sic)*, ubi et corpore et reliquis bonis consisto, infere queat, ideo te hisce requirendum esse duxi, quatenus dictum a Kiepac in hoc sibi graciosissime iniuncto negocio tuis ope et consilio, quoad poteris, iuvare et sedulo curare velis ut omnia mea que mihi consistunt eidem a Kiepach restituantur et comitantur, pro quo me haud ingratum experieris. Poro cerciorem te facio me hac in regione optima (Deo largiente) valetudine frui, prout vicisim te bene valere et rebus meis (sicut spe firmissima ducor) benevole prospe[c]turam confido. Deus te incolumem diu conservet. Date Oeniponti, die XV Maii, anno 1600.

Ioan Stefanus Vavoda Moldavie s.
Eu . . . *(sic)* [1].

(Ibid., Leopoldinum, IX, 48.)

1) La 25 Ianuar, Împĕratul se plânge dogelui venețian că Moldovenii, departe de a fi pedepsiți, aŭ primit în stăpânire o parte din lucrurile sechestrate și recomandă pe Kühbach și Rosso, însărcinați a cere restituirea *(Ambraser Hofconcepte)*.—În aceiași zi, se anunță lui Kühbach că va trebui să meargă la Veneția pentru a reclamà de la Venețieni, cu mustrări și amenințări, averea furată *(ibid.)*. — Rosso capĕtă aceiași însărcinare printr'o scrisoare cu aceiași dată *(ibid.)*.—În aceiași zi, Rudolf, răspunzând Guvernului țerilor austriace superioare, care-i raportase la 10 Decembre 1599, îi trimete, pentru a le da la destinație, scrisorile precedente *(ibid.* și, cu data de 28, în *Copialbücher von der Kais. Majestät und Fürstlichen Durchlaucht*, 1600/31, f° 8 V° — 9). — În acest timp se luaŭ socotelile moștenireĭ lui Petru-Vodă *(Copialbücher*, G 5, 1600, f° 64 V°), de față cu Ștefan-Vodă și un consilier cameral.—La 4 Mart, Guvernul țerilor austriace îșĭ face raportul. Socoteala a eșit bine, dar s'a recomandat lui Kühbach să facă de acum înainte mai puține cheltueli. Averea care produce e numaĭ de 39.150 de florini. Guvernul întreabă dacă poate să libereze pe tutorĭ și dacă s'a aprobat ideia cuprinsă în raportul lor din 10 Decembre 1599 (n° DCLXVIII, pp. 536-7). Kühbach, după oare-care resistență, a primit misiunea la Veneția *(Copialbücher an die Kaiserliche Majestät*, 1600/1, f° 51). Co-tutorii îĭ daŭ procura necesară la 18 Aprilĭ (documentul următor).

DCLXXI.

Învoială între Domnița Maria și von Kühbach, relativă la lucrurile furate din moștenirea luĭ Petru-Vodă. Veneția, 1600, 14 Iunie.

. . . . La detta illustrissima signora Maria debba haver uno delli tre filli di perle che si atrova di detta raggione, quello però che a lei più piacerà, a sua ellecione, et all' incontro il detto signor Ferdinando per detto nome debbi ellegere uno diamante del numero delli cinque che sono di detta raggione, qualle più a luĭ piacerà, et che dopo la detta illustrissima signora Maria debbi haver a sua ellecione doi delli detti diamanti, che li piacerà di elleger, et li restanti doi diamanti, con li doi rubini, restino al detto signor Ferdinando per detto nome, et che parimente debbi la detta illustrissima signora Maria haver la scafia d'oro recamatta di turchine, et, perchè si atrovano di detta raggione ongari dieci mille depositati nelle mani delli Reverendi calogeri di Gierusamen, come per doi scritti fù detto apparere, uno cioè di ongari 6.000 et l'altro di 4.000,—però sono le dette parti d'acordo, che cinque mille d' essi ongari debino esser della detta illustrissima signora Maria, et li restanti cinque mille, insieme con tutto il restante di dette giogie, perle, crediti, scriti et effetti, et finalmente ogn' altra raggione et actione di conto del detto *quondam* illustrissimo signor Giovanni Pietro resti, et restar debbi di raggione propria del detto illustrissimo signor Stefano,—delle qualli tutte cose la detta illustrissima signora Maria fà libera cessione et rinoncia perpetua al detto illustrissimo suo fratello, cioè al detto illustrissimo signor Ferdinando, suo tutore quì presente, et che in detto nome stii et accetta, constituendolo in ciò suo procuratore irrevocabile. (Kühbach retrage orĭ-ce pretenție posibilă și asupra moștenireĭ luĭ Zotu și lucrurilor ce ar lipsi din moștenirea luĭ Ștefan. Nicĭ o pretenție contra luĭ «Bernardino di Rossi da Cordovatto, secretarlo di Sua Maestà».) Actum Veneciis, in domo habitacionis illustrissime domine Marie, in confinio Sancti Antonini [1].

(Ibid., Hofconcepte und Berichte.)

---

1) Printr'un act datat două zile maĭ tărziŭ, Kühbach se îndatorește a da Cercheseĭ, ca satisfacție, 200 de ughĭ din ceĭ ce se vor ridica de la S. Sava în Ierusalim «et Santa Catherina in Monte Sinai» *(ibid.)*. — La 11 Iulie, Rosso declară că a primit de la «Zorzi Cadmano, gentilhuomo di Moldavia», următoarele juvaere duse de el la Veneția, «di raggion et conto del detto *quondam* illustrissimo signor Giovanni Pietro»: un ceasornic de aur cu diamante, rubine și smaragde, o «rosa d'oro», cu safire și rubine, «un balasso e doi perle», «un diamante legatto in anello d'oro grande», patru maĭ micĭ tot așa, două rubine marĭ în inele de aur cu diamante, un șirag de treĭ-zeci și șepte mărgăritare marĭ, treĭ șiraguri lungĭ de diamante în «panizolle» de aur, o «panizolla» fără diamante, «una scuffia d'oro ricamatta di turchine», un «balasso intrigatto in cuogolo piccolo», rubine nelegate, un mărgăritar «im pero schizo et trenta perle da botoni da oaza (?)», «una medagietta d'oro con tre diamantini et un rubinetto.» A dat, în schimb, «al serenissimo Polo Minio, come marito et per nome di se dell' illustrissima signora Maria», un șirag de mărgăritare marĭ, două diamante și scufia. Minio declară că Maria a primit sinet pentru 4.000 de galbenĭ, maĭ rămâind 1.000. Lucrurile din Orient vor fi ridicate într'un an; alt-fel, se va plăti Domniteĭ prin Evreul Moise May, care va aduce «una fede autentica che il detto illustrissimo signor Stefano se attrovava esser in vita al tempo della celebracione, de 14 giugnio.» «Actum Veneciis, in apoteca magistri domini Bartholomei Gontiupoli *a Calice*, posita in Merciaria, presentibus serenissimo domino . . . *(sic)* Boldŭ, *quondam* serenissimi domini Benedicti, et domino Aslano, filio domini Camerasii de Moldavia» *(ibid.)*. — La 23 Iulie, Împĕratul ordonă luĭ Kühbach a da ceva luĭ Rosso din lucrurile restituite saŭ banĭ *(Ambraser Hofconcepte)*. — În 1601, Kühbach făcu Guvernuluĭ o nouă dare de samă despre misiunea sa la Veneția, pentru informația luĭ Ștefan-Vodă. Oameniĭ luĭ Petru, Domnița și Cerchesa cheltuise toțĭ banĭ și vînduse și o parte din juvaere. Domnița reclamă pentru sine tot restul și sinetele toate, «bewister furgewendter Ursachen wegen». După multe negocierĭ, consimte a primi numaĭ jumătate. El, Kühbach, de și avea voe să accepte două treimĭ, a isbutit să înduplece pe Maria a primi numaĭ a șesea parte (lista e analoagă cu însemnările de maĭ sus) *(ibid.)*.

DCLXXII.

Praga, 1600, 29 Iulie.

Împĕratul către curatorii lui Ştefan-Vodă, despre oferta lui Mihaĭ Viteazul de a da acestuia Moldova.

. . . . Was wir auch, seithero seines [Petri] zeitlichen Ableibens, seinem hinderlassenen Sohn Steffano, damit er in loblichen Khünsten und Tugenden auferzogen werden, und heut oder morgen seinen Vatter seeligen wider ersezen möchte, auss vatterlicher Sorgfelthigkhait erzaigt und bewisen,—wann unns dann sein dess jungen Moldawers Wolfart und Aufnemen noch verners zu befirdern fordrist angelegen, und sich an iezo solche Glegenhait, so hierzue nit umbequemb, auch villeicht nit ausszuschlagen, an den Hand geben, das sich nemblich der Michaël Weyda auss der Walachei gegen unns erclärt und anerbotten, das er gedachten ewerm Pflegson mit unnserm genedigisten Vorwissen und Consens in die durch Gottes Hilff und Beystand eroberte Landschafft und Furstenthumb Moldaw wider einsezen *(şters:* und Inne denselben villeicht durch Heirat nehers befreunden) wölle, in Massen ir solhes auss bei ligender Copi seines unns derwegen zuegethanen Schreibens mehrers zu vernemen, und wir genediglich gern wissten was er junge Moldawer diss Fals gesinnet, ob er sich wider heim in Moldaw zu begeben gedacht oder nit, oder wie er zu diesem Werckh incliniert, sintemal wir ine wider seinen Willen diss Orts gar nit zu tringen, auch, im Fall er darzue genaigt und dieses also beschaffen sein solte, zu verhindern gedanckhen, also thuen wier eüch dieses alss seinen verordneten Curatorn hiemit in Gnaden eröffnen, ganz genediglich begerend und bevelhende, weil die Sach ain sondere Gehaimb auf sich tregt und noch der Zeit in aller Enge zu halten ist, ir wöllet dieselb nitt allain bey euch in Stille bleiben lassen, sonder auch ewerm Pflegsohn dessgleichen zu thuen einbinden, und ime die Sach aufs Förderlichiste mit iren Umbstenden fürhalten und dorüber anhören, wie er zu dieser Landen genaigt, und sich hierzue erzaige, und unns dessen alles ohne Einstellen zu unnsern aigenen Handen hieher berichten, damit wir unns nach Gelegenhait seiner Erclärung der weitern Gebür zuentschliessen, und gedachten Weyda darnach wider zu beantworten wissen. An deme thuet ir unnser genedigisten gefelligen Willen und seyen euch sambt und sonderlich mit Gnaden wolgewogen. Geben den 29 Julii 1600 [1]).

(Ibid., Ambraser Hofconcepte.)

DCLXXIII.

Bozen, 1600, 24 August.

Von Kühbach către Împĕrat, despre dispoziţia lui Ştefan-Vodă de a primi Moldova.

Euer Römischen Kaiserlichen Majestät seindt meine allerunndterthenigiste Verpflicht, allergehorsamiste Dienst mith hechsten und miglichisten Fleis beraith zuvor. Derselben allergnedigisten kaiserlichen Bevelch, so den 29. Juli negsthin ausganngen [nº DCLXXII], an Herrn Wilhellmen, Freyhern zu Wolckenstain, Jacob-Andree, Herrn zu

1) Cf. *Basta şi Mihaĭ Viteazul*, p. 17.

Prandis und mich lauttendt, sowoll einen sunderweren derselben allergnedigisten Befelch von 23. einstem an mich allain geherig, paid den jungen moldauischen Fursten betröffendt, hab ich mith aller undterthenigisten Reverenz, erst heindt empfangen, eröffneth unnd den Innhalth allergehorsamist verstanden. Soll darauf Euer Kaiserlichen Majestät in aller undterthenigisten Gehorsam nicht verhalten, das ich seidt meiner Haimbkhunfft von Venëdig ettwas mith Leibs-Schwacheith beladen gewösen, und noch nicht allerdings erholth pin; jedoch will ich (gliebt's Gott) inn 2, oder aufs Lengist 3 Tag, mich zu obgemelten Herren meinen Mithgerhaben (die paid auf 5 Meill Wëgs von mier hausen) verfiegen, denselben die Sachen in Gehaimb refferieren, und deren ainen erpitten, mith mier nach Innsprugg (aldo der jung Furst, unnser Pfläg-Principall, noch diser Zeidt erhallten wirth) zu reitten, oder, im Fall ierer Geschefits-Verhinderung, mich allain dahin transferieren, und ernendten jungen Herren aller Sachen inn hechster Gehaimb unndterrichten, dössen Resolution vernemen, und Euer Römische Kaiserliche Majestät alspaldt allergehorsamist verstendigen.

Die weill aber, allergnedigister Khaiser, ich gaar gewiss pin, das diser jung Herr seinen Will als paldt dahin inclinieren, und ob diser hechsten kheyserlichen Gnad herzlich erfreidt sein wirth, dann sein Gemieth, Sin und Vernunfft pis heer nur dahin gedacht, wie er wider zu der gehabten Dionitet *(sic)* geraichen mëcht; hab solliches Euer Kaiserlichen Majestät ich dannacht zu deren verrern zeitlichen allergnedigisten Nachgedenckhen, und darnëben dëssen aller undterthenigist avisieren sollen, das dis jung Herrl im 17ten Jaar seines Alters durch mich (der ich pis heer seines Leibs und Gueths Versorgung gehabth) mith hechsten Eifer und Fleis zu der weren, allein seligmachenden cristlichen catolischen Römischen Religion gezogen, und von dem gehabten khriechischen Irthum abgewisen worden, das ime fileicht leiplich *(sic)* der Ennden, do er zum Regimendt gelangen soll, möcht zu Schaden raichen, dann er darinnen woll fundierth und, wie ich zu Gott heff, und mich gëgen ime etlich versich, in sollicher warer Religion bestenndig verharren wirth. Er Herr hath auch die teitsch Sprach well begriffen, ziemblich die Latein, versteth ettwas die Ittalianisch und hath noch sein anngeporne moldauische Sprach mith Räden, Läsen und Schreiben (däs sich woll zu verwundern, weill er lanng ainig, anne sollicher Leith Comercien oder Bedienung, aus erhëblichen Ursachen, miessen erhallten werden) nicht vergëssen; ist scharfsinnig unnd zu seinem Allter verninfftig, auch zimblich beräth; doch ettwas eines hochen Geists. Allso das ich zu Goth hoff, wann ime an trägen Peystanndt und verninufftigen Rätten nicht mannglen wirth, er werd Euer Römischen Kaiserlichen Majestät einen gaar getrayen gehorsamisten Dienner abgäben, unnd den Lanndleitten ann der Moldaw nicht unnanngenemb sein. Wann, anderst, der jetzig Furst und Weyda in der Wallachey (wie ich guetter Hoffnung pin, das Euer Kayserlichen Majestät ers nicht widerwertig, und anderst alls ers in Herzen hath wur *(sic)* furgäben) gerecht und wolmainendt vor im hath.

Was dann annlangt Euer Kaiserlichen Majestät Secretari zu Venedig, Bernardino Roschy (a lucrat mult şi meritä räsplatä: n'o poate da cum se cade, multe fiind furate «dem guetten jungen Herrlein» de familie; «weill däs Einkhomens harth ercläckht, obwollgemelten jung Herren und sein pis heer gehabte wenige *servitù* zu erhallten.» Sä i se dee «ainmall ain guldene Khëtten von 2 pis in 300 ff. werth.» Cänd vor veni apoĭ baniĭ din Turcia, alţi 300.)

Wann aber der allmechtig Gott dem jungen Herren glickhselligeth, das der durch Euer Römischen Kaiserlichen Majestät allergnedigisten vätterliche Hillff und Verordnung zum Governo der Moldaw geraichte, so möcht er Herr alls dann, seiner furstlichen Dignitet gemess, ernendten Rossy auch merers mith Gnaden bedennckhen [1] . . . . . .

(Ibid.)

1) Primită la 8 Septembre.

DCLXXIV.

1601-2. Socoteala lui von Kühbach pe anii 1601 și 1602 ; urmare la nº DXCVIII.

1601.

(A dat lui Aslan, la plecare, 80 de florini și două «Zöblen Khirschen».

A primit un inel de turcoase valorând șepte florini «unnd weiter verehrt . . ., alls inne der jung Fürst, deme ich solchen zaigt hab, nicht nemen wellen.»

24 de *loți* de argint dați lui Otto-Marx von Kühbach, «auf des jungen Fürsten Anschaffung.)

Der jung moldauische Fürst ist, sambt seinen Leüten, den 23 Marti Anno 1600ten, zu der Frau Schauberin, in die Cost, angestannden . . .; daran hab ich der Fraw Schauberin seeligen. . . . . .

Erstlichen, so gab ich dem von Graben, alls nach Absterben seiner Frauen Muetter, des jungen Fürsten Costherrn.

(Plata lui Hörl.) Am 28 Octobris . . ., erlegt ich alhie in Bozen dem jungen Fürsten abermalen 50 ff., so gleich wol dem Herrn Doctor Panvin [1]), auf des Fürsten Verordnung, erlegt worden. . . . . .

Unnd in Zeit, alls der jung Fürst, yetzt diss Wimath alhie bei mir gewesen, auch zu seinem Abraisen, erlegt ich ime Herrn. . . . . 36 ff.

Am 4 Novembris . . ., hab ich, auf des jungen Fürsten embsigs Anhalten, müessen 90 ff. auf Interesse entleichen unnd ime Herrn gegen Quitung . . . erlegen, die er volgent seinem Vëtern, dem signor Gioane, zugestelt; das mich zwar hart gnueg ankhomen . . . . . .

Letslich, so hab ich, auf des jungen Fürsten Verordnung, seinem Hofmaister, dem Hörl, zu einer Verehrung auf die Hochzeit, ain silbrens vergults Trinckhgeschyr zuegestëlt, werth. . . . . 30 ff.

(La 3 Iulie, lui Marx May, pentru mărfuri, 50 ff.)

Der Wolf Tüppl, des jungen Fürsten Zinss-Eintreiber . . . . . .

Den 5 November . . ., ist, auf einer löblichen Ober-Österreichischen Regierung Erlaubnus, der jung Fürst, sambt seinem Hofmaister, dem signor Gioane, und zwayen Diennern, hieheer zu mir khomen, den hab ich 30 Tag die notwendig Unndterhaltung geben, aufs Best so mir müglich gewesen . . . . . 120 ff.

Zu Aller-Seelen-Tag Anno 1601, bezalt ich umb Waxkherzen, aufs alten Fürsten Grab zu sëtzen, dem Christoph Waffner . . . . . 30 k.

Am 4 Novembris . . ., bezalt ich meinem Brueder, Ottmarxen, die Zehrung für den jungen Fürsten, alls er diss Jar, von Ynnsprugg herein, inns Wimet zogen ist, 45 ff., 3 k.

[1602.]

Damallen [December 1602], bezalt ich auch des Hoff-Appoteggers Schuldt zu Handen, lauth desselben Quittung [2]). . . . . 178 ff.

. . . . . .

(Ibid.)

---

1) Panvinio.

2) Din această socoteală se vede că Hörl era cumnat cu administratorul din Bozen. — La 12 Septembre, Guvernul țerilor austriace superioare declară major pe Ștefan-Vodă, după cererea lui, «nach dem Herr Johann Stephanus, Vayvoda Moldaviae, bei uns umb Erlassung seiner Tutel angelangt und gebeten, und wir berichtet worden das er in jüngstverschinen Monat Junii die 16 Jar seines Alters vellig compliert» *(Hofconcepte und Berichte)*. — La 9 Novembre, se decide strămutarea la Innsbruck a Colegiului Iesuiților din Hall, fundat de archiducesele Magdalina și Elena *(Ambraser Acten)*.

DCLXXV.

Promisiunea lui Ștefan-Vodă de a rĕsplăti cândva pe Ioan Cămĕrașul pentru serviciile lui. Innsbruck, 1601, 25 Novembre.

Nos Ioan Stephanus Vaivoda, Dei gratia Moldaviae quondam Princeps existentes, scribimus has litteras, easque in manus nostri fidelis ac nepotis [1]), domini Ioannis Camerazzi, damus, et notum facimus per praesentes has literas omnibus et singulis easdem lecturis, audituris, visuris vel inspecturis dominum supranominatum Ioannem Camerassum multos iam annos nostro domino parenti, Ioan Petro Vaivodae, quondam Moldaviae principi existenti (piae memoriae), usque ad ipsius extremum halitum fideliter et absque ullo fuco vel fraude, sed uti hominem fidelem decuit, serviisse, et, post obitum nostri dulcissimi et charissimi domini parentis Ioann Petri Vaivodae (foelicis memoriae) in hasce alienas regiones nobis servire nunc; et videntes nos fidem ac in serviendo industriam ipsius, pollicemur atque confirmamus, tanquam christiani qui sumus, coram Deo omnipotente, quod, si nobis Deus largiturus sit primatum quendam aut nostrum pristinum regnum, nos illum beneficio affecturos; quod si vero contigerit ut ex hac vita nos oportuerit migrare (uti enim omnes sub potestate ac voluntate divina sumus constituti) certiorem facimus nostros curatores, vel hos qui tunc temporis sunt bona nostra possessuri, ut absque ulla mora vel contentione praedicto nostro domino nepoti, Ioanni Cameraszo, elargire velint decem mille taleros; talem vero summam pecuniae libera ac spontanea voluntate nos sumus illi promissi ob illius erga nos fidem ac officium. Quod si vero hanc sollicitationem nostram aliqui conati fuerint impedire, sciant hi nos eos coram excelso tribunali divini numinis accusaturos. Has literas manu nostra propria scripsimus, ac sigillo nostro communivimus, easque damus illi anno post Christum natum MDCI, septimo Calendas Decembris [2]).

locus sigilli.

Ioan Stephanus Vaivoda,
Moldaviae quondam princeps.

Mea ipsius manu transcripta haec et cum originale suo integro et immaculato collata, attestor ego Ioannes Antonius Chribett[us].

(Două copii în *Hofconc. u. Berichte*; a treia în *Ambr. Acten.*)

1) În realitate, vĕr.

2) La 9 Februar 1601, Guvernul întreabă pe Împĕrat ce să răspundă lui Kühbach, care și-a presintat în regulă a treia socoteală și cere numaĭ de cât a fi înlocuit ca tutor *(ibid.)*. — La 9 Mart, el propune pe Kühbach în calitate de curator, dându-i pe cineva care să-l ajute. Va fi invitat să facă de acum înainte să nu se maĭ atingă capitalul. Ca rĕsplată pentru servicii, Kühbach ar primi 1800 de florinĭ, Welkenstein 1500, iar Brandis numaĭ 250; însă se va recomanda Voevodului să nu uite binele ce l-a avut de la ceĭ treĭ tutorĭ *(ibid.)*.—La 12, Guvernul amintește șederea, timp de patru lunĭ și jumătate, a lui Kühbach la Veneția, luarea socoteleĭ, în presența Voevodului, lui Christofor Sattberger, consilier financiar imperial, și *Hofmeister*-ului lui, Ștefan, Ieronim Hörl. și propune recompensele însemnate maĭ sus. Kühbach ar rămânea curator «unzt das er [Stephan] selbst zu mererm Verstandt khombt». Tînĕrul prinț crescênd «und der Schuel algemach müed werden will», ar fi bine ca Împĕratul să-l. ieie «in derselben Hof-Camer . . ., darmit er in politischen Sachen auch exerciert und, khunftig, Euer Majestät allergenedigsten Glegenhait nach, anderwertz zu gebrauchen qualificiert werden mechte» *(ibid.* și *Copialbücher, An die Kaiserliche Majestät,* 1600/1, f° 322 V° și urm.).— La 28 Novembre, Guvernul arată că din noŭ a cerut Kühbach să fie descărcat de tutelă, ca unul ce are zece copiĭ și e împovărat cu două alte epitropiĭ și câteva alte sarcinĭ. Ar putea să fie ajutat în sarcina de curator de Carl Füger von Friedberg, Sattlberger saŭ Andreĭ de Velss. Întreabă dacă n'ar fi bine să aducă pe Ștefan la Curte, «der zimblich daheer erwaxt und in politischen Sachen, auf das er etwo ins Khünfftig dem hochloblichen Hauss Österreich nuzlich dienen und zu derselben Behueff gebraucht werden mechte . . .» *(Hofconcepte* și *Copialbücher, l. c.,* f° 573 V° și urm.)

DCLXXVI.

1602. Ultima socoteală, din 1602, a lui von Kühbach.

Endt-Raittung.

. . . . Es hatt mir auch der jung Herr seeliger selbs anbevolhen, ich soll in der Capellen auf Zimerlehen, darinnen sein Herr Vatter seeliger, nach seinem Ableiben, gelegen, biss man den herab zur Begrabnus gefüert, ain Altar-Tuech, von grienen mit gulden Fäden durchzogenen Tobin, und ain Messgewandt von gleichen Zeug, so feyelpraun ist, machen, und seine Wappen darauff sticken lassen; welches gleich wol noch nicht geschehen; die zway Sticklin Tobin, yedes von 7 Eln, ungeferlich, aber schon bei meinen Handen; soll also sein Verordnung und Versprechen durch mich treulich volzogen, und uberiger Uncosten auss seinem Seckel bezal[t] werden.

(Se menționează o călătorie a lui Ion Cămărașul spre Veneția «die Pölcz zu verkauffen»; merge până la Bozen numai, fiind oprit de Rosso.

La 10 Mart 1602,) schickt ich, aufs Herren Hörls Begern, dem Fürsten jeczt seeligen 2 Pantzen rotten veryerner Wein; haben gehalten 9 Yhrn, 1 Pac. *(sic)*, die hat Steffan Freyschlag, Furman, gefüert; deme bezalt ich von jeder Yhren Furlohn 11 Th.

Am 22 Martii, Anno 1602, kam ain aigner eyllender Pott von Ynsprugg, der bracht die laidig Zeittung des jungen Fürsten Absterbens, deme ward Potenlohn bezalt, weill er Tag und Nacht lauffen müessen, von der Meül 12 krz . . . . . 3 ff. 24 k.

In derselben Nacht, schickt ich den Amptman Wolff Tüppl, auf der Posst hinaus, nach Ynsprugg, mit Gelt zue der Begrebnus des Fürsten seeligen; der hat in Allem aussgeben . . . . . : 31 f. 11 kr.

Zu des jungen Fürsten Dreyssigisten, liess ich abermalen dem Hofmaister erlegen . . . . . 100 ff.

Maister Lamprecht Keiner, Schneider, so die fürstliche Claider Anfangs eingemacht, und acht Jahr nach einander jährlichen gesaubert, aufgehengt und wider hinweg gelegt, hab ich järlich 1 f., 30 k. Thuet von allen 8 Jahren zusamen . . . . 12 ff.

Einem Maler alhie zu Ynsprugg, so den jungen Fürsten seeligen also todter abgemalen, für sein Verdienen bezalt . . . . . 3 f. 36 k.

(Se vorbește și de lucrurile restituite Cercheșei, odată cu învoiala; «weil sy des jungen Fürsten seeligen Vermügen desswegen zu Venedig arrestiert und rechtlich beclagt gehabt».

A vîndut «das maist Silbergeschmeidt . . . ainem welschen Handelsman». Cere liberare și rĕsplată.)

(Ibid., Hofconcepte und Berichte.)

DCLXXVII.

Innsbruck, înnainte de 10 Februar 1602. Guvernul țerilor austriace superioare către Împĕrat, propuind ca Ștefan-Vodă să fie dat ca pagiŭ archiducelui Maximilian.

Die oberösterreichisch Regierung erwidert Euer Kaiserlichen Majestät underthenigist wass sy Dero noch vor disem zu underschidlichen Mahlen, wegen des zu

Insprugg verhandenen jungen Weyvodae auss der Moldaw geschriben [1]), und dass Sy denselben, an Dero Hof, under die Edlknaben zu nemmen, und in allerhand adelichen Tugenden und *exercitiis* underweisen zu lassen gerathen.

Demnach inen aber khain Bschaidt darüber ervolgt (ungeachtet sy dessen vertröstet worden) und er junge Moldawer zimblich daher waxt, also dass er nun mehr in politischen Sachen anzuführn, und zu underweisen vonnöten, bitten sy underthenigist sy zu beschaid, wass Ewer Kaiserliche Majestät mit ime fürzunemmen gedacht, oder sich seintwegen entschliessen wöllen.

Die gehorsamen Räth seind der underthenigisten Mainung, weil Ir Durchlaucht Erzherzog Maximilian verhoffentlich das angetragne Gubernament der Ober- und Vorder-Österreichischen Landen nit ausschlagen, sonder in Khurzem in Tyrol khommen werde, das er junge Moldawer Irer Durchlaucht zu vertrawen und zu undergeben, welches Euer Kaiserliche Majestät der Regierung zur Nachrichtung andeüten möchten. Doch stellen sy es, neben underthenigister Bevehlung, zu Dero allergnedigisten Gefallen.

[Pe V°:] Ad Caesarem.

Placet Sacrae Suae Maiestati.

10 Februarii 1602.

(Ibid., Ambraser Hofconcepte; original?)

DCLXXVIII.

Împĕratul către Guvernul ţerilor austriace superioare, despre cererea luĭ von Kühbach de a fi liberat de tutelă, şi soarta viitoare a luĭ Ştefan-Vodă. Praga, 1602, 10 Februar.

Wir haben gnedigist anghört, was ir unns, den 28 Novembris [2]) nechstverschinen, unnsers Raths und getreuen lieben Ferdinanden von Khuepach uber weilend Petri Weivodae aus der Moldaw nachgelassenen Sohn Steffanum getragenen Gerhabschafft, gethanen Raittungen und begerten Erlassung halben, zuegeschriben.

Wann wir dann auss angeregtem euerem Schreiben und Relation befinden, dass er, von Khiepach, bei diser Gerhabschafft vil Mihe und Arbait gehabt, darzue derselben treulich und wol vorgestanden,—heten wir gnedigist gern sehen mögen, das er solche noch lenger getragen;—wie wir euch dann hiemit bevelchen und Gewaldt geben, ine dahin zu ersuechen und zu vermögen, das er dern noch weiter vorsteen wölle; ob ers aber allain nit thuen wolte, ime alss dann ain andere hierzue taugliche Person, welche di Rechnung halte, und er allain di Inspection habe, zueordnet; auf den Fall er aber auch soweit nit zu bewegen, sonder einmal genzlich erledigt sein wolte, alss dann möget ir euren Mit-Regenten, Carln Fueger zu Fridberg und Christoffen Satlberger, unnsere Räthe, oder, do er Fueger auch nit zu vermögen, Andreen von Velss oder Jemandt andern, den ir für qualificiert halten, furnemen und verordnen, von dem von Khuepach alles und jedes was er bisshero von obgedachts Petri Weyvodae Verlassenschafft under Handen gehabt, auch seidhero wider von Venedig herauss gebracht, uebernemen, ine darumb zu quitiern, und den new angehenden *curatoribus* gegen ainem ordenlichen Inventario di Uberantwortung thuen lassen, und anders was hierunter vonnöten, ins Werkh zu richten wissen. Was obgemelts jungen Weyvodae Person anbelangt, haben wir denselben alher an unsern Kaiserlichen Hof zu nemen allerlei Bedanckhen,

1) V. n° DCLXXII, p. 540.

2) V. p. 543, nota 2.

unnss aber dahin gnedigist entschlossen, well unnsers Bruedern Erzherzog Maximiliani Liebe das aufgetragene Gubernament in den Ober- und Vorder-Österreichischen Landen verhoffendtlich baldt auftretten würdet, ine Weyvoda seiner Liebe zuvertrawen und zu unndergeben. Wolten wir euch zur Antwortt und Nachrichtung gnedigist nit verhalten. Und seyen euch mit Gnaden gewogen. Prag, den 10 Februarii Anno 1602 [1]).

(Ibid.)

DCLXXIX.

Innsbruck, 1602, 21 Mart.

Epitaful luĭ Ștefan-Vodă.

Illustrissimus dominus dominus Ioannes Stephanus
Waywoda, ex principibus Moldaviae et Valachiae, etc.,
Indolis egregiae adolescens,
Parentem a Turca pulsum sponte secutus in exilium,
Dum literis operam daret,
Catholicae pietati
Ac Deiparae cultui addictissimus,
Obiit Oeniponte MDCII, die vigesimo secundo Martii.
Vixit octodecim annos, menses tres, diem unum [2]).

(Nilles, *o. c.*, II, 1005-6; Schenacher, *Bibl. Tirolensis*, în *Ferdinandeum*, museul din Innsbruck, tom DCCL [azĭ 673], f° 156 V°; ambiĭ după *Hist. prov. Soc. Iesu Superioris Germaniae.)*

---

1) E răspunsul la n^l precedent. — La 9 Februar, Guvernul cerea din noŭ liberarea luĭ Kühbach *(Copialbücher, An die Kaiserliche Majestät,* 1602/4, f° 24-5).—La 1ma, el răspundea propunereĭ luĭ Kühbach de a plăti datoria luĭ Colonna (v. p. 529, nota 1) către Ștefan din a Statuluĭ către el, Kühbach *(Copialbücher, Embieten und Befelch,* f° 34; cf. f° 44 V°).

2) Trebue observat că data morțeĭ e 21, și nu 22 (v. maĭ jos, raportul din 25 Mart 1602 al Guvernuluĭ țerilor austriace superioare). Ștefan n'avea opt-spre-zece anĭ; îĭ maĭ lipsiaŭ patru lunĭ și ceva. — Asupra soarteĭ tableĭ sepulcrale de bronz, care purta această inscripție, se știŭ următoarele: Biserica parochială a S. Iacob a fost reparată în secolul al XVIII^lea; în April 1716, se ridicară toate pietrele și monumentele. Sicriul de bronz cuprinzênd rămășițele luĭ Ștefan-Vodă a fost adus iarășĭ în noua clădire și așezat în chor, la dreapta altaruluĭ principal, al Maiceĭ Domnuluĭ (cf. Nilles, *l. c.*; Schenacher, *l. c.* și f° 41, 42 V°; Franz Carl Zoller, *Geschichte und Denkwürdigkeiten der Stadt Innsbruck und der umligenden Gegend von den ältesten Zeiten,* etc.; Innsbruck, 1816, pp. 278, 288-9). Placa, pe care, afară de inscripția de maĭ sus, se vedea tînĕrul Voevod în genunchĭ înnaintea Crucieĭ, o operă de artă (v. istoria acesteĭ plăcĭ în *Apendice),* nu maĭ există: «Monumentele de bronz», spune o descriere a monumentelor și antichităților bisericeĭ parochiale *(Denkmähler der Kunst und des Alterthums in der Pfarrkirche,* Innsbruck, 1812, p. 35, n° 19), «aŭ fost topite și întrebuințate pentru clopotul cel mare, care cântăre.te șepte-zecĭ și cinci de *Centner;* precum arată însăși inscripția de pe acest clopot.»

DCLXXX.

Lista obiectelor din moştenirea luĭ Ştefan-Vodă, din care deputaţiĭ pentru inventariu şi cancelaria Curţeĭ îşĭ pot scoate sumele ce li s'aŭ acordat. 1602, după 21 Mart [1]).

Verzaichnus der jhenigen moldauischen Mobilien, darvon die in disen Sachen Deputierte deren inen von Ir Fürstlichen Durchlaucht [2]) gnedigist verordneten 400 f., wie auch die Hof-Canntzley irer 100 fl. habhafft gemacht werden sollen.

Hat Herr Füeger [3]), erstlich, zway guldene Köttlen, angeschlagen per 54 f. 22½ k.

Item, drey Rosszäm mit silberen Höfft-Züglen, yeden angeschlagen per 100 fl. tt. *(sic)* . . . . . 300 f.

Mer, ain weiss lidres Fürpieg mit silberen vergulten Spangen, angeschlagen per 50 f., 24 kr. *Id est* . . . 50 f. 24 k. *(pe margine:* hievon hat Herr Füeger den mit dem getrukhten Hofftzüglen, die zween andern hab ich Pflauner auch bei Handen und bin, wer sy umb die taxierte 200 f. begert, selbige denselben volgen zu lassen gancz urbiettig).

Mer, ain rot attlessene mit Gold und Silber eingetragne oder gestickhte Satldeckhen, per . . . . . 30 f.

Mer, ain roth dobines ungrisch Röckhl, mit Gold eingetragen, per . . 30 f.

Mer, ain rott sametene [4]), mit Silber und Gold eingetragne Polsterziechen, per 20 f.

Item, ain verguldts Schlag Yhrl (hat Herr Füeger) . . . . . 15 fl.

(Ibid., Leopoldinum, fol. 183, Litt. M, nº 16 L.)

DCLXXXI

Ordinul pentru înmormîntarea luĭ Ştefan-Vodă. Innsbruck, 1602, 23-6 Mart.

Ainer löblichen Ober-Österreichischen Regierung Will und Bevelch ist, das weilend Herr Johann Stephanus, Weivoda Moldaviae unnd Wallachiae, leitseliger unnd löblicher Gedechtnus biss negst khunfftigen Montag, würdet sein der 25 diss, Nachmittag, per 1 Uhr, zu Grab getragen, in die alhiege Pfarr Khürchen, an gebürendem Orth begraben; sein verguldt Rapier unnd Dolchen zu ime hinein gelegt; mit Sporn angethan; ein schwartz sametene Perdeckhen, mit ainem Creütz, von gulden Stuckh; *item,* ein schwartzes Grabtuech mit ainem weissleinbeten Creütz gemacht; sechs Althär, alss die 4 obristen, und dann herunder der Heyligen Drey Kinig, auch Unnser Lieben Frauen

1) La această dată muri tînĕrul Ştefan.

2) Archiducele Maximilian.

3) V. p. 545, nº DCLXXVIII.

4) *Damaschgene,* într'o însemnare pe scurt a lucrurilor date de deputaţiĭ Cancelarieĭ Curţeĭ *(ibid.).* Ceĭ 30 de florinĭ peste sută (?) sunt reclamaţiĭ de deputaţiĭ.

Althar, sambt der Canntzl, unnd zwen erstern Manns- unnd Frauen-Stielen, wie auch die Bulth, überzogen, jeder Althar mit 4 Wappen geziert, die 4 grosse Stangen mit Wappen gebraucht; acht Jesuiter Schueler für Paartreger, zwelff von der Stett unnd 4 Schueler von Herrn Jesuitern (mit Unnser Frauen Bruederschafft der Verkhündung Mariae Schülten, wie sy es zue gebrauchen pflegen) für Wündtliechter-Treger, den Zuan Camerasco, alss der ein Bluetsfreundt sein solle, so dann Ir Fürstlichen Durchlaucht der verwittibten Erzherzogin Anna-Catharina zu Österreich, geborner Herzogin zu Mantua unnd Montferrat, unnser gnedigisten Frauen, Rath unnd Obrister-Hof-Khuchenmeister Oth-Marx von Küepach, zu Ried, Haselburg unnd Zimerlehen (doch mit Dero gnedigen Consens und Bewilligung), alss in Abraisen seines Bruedern, gewesten verordneten *Curatoris,* wie auch der Hoffmaister Hieronimuss Hörl, zu Clegern, die Fraw von Küepach unnd sein, Hörls, Ehewürthin zu Clegerin verordnet, deren jede Person, sambt dem Gesindt, im Haus, darinnen das Hörls *(sic!)* abgeleibt, der Gebür nach beileidt, aber dannoch hierinen guete Discretion gehalten; alle Bruederschafften gebraucht; die Herren Capuziner und Parfuesser mit zu gehen ersuecht; zum Ersten unnd Dreissigisten, deren jedes Mal 100 Gulden, unnd dann den haussarmen Leuthen in Sonnderhait auch 100 ff., und also in Allen 300 ff. Allmuessen, dasselbig durch den Caspar Letten, Regiments-Dienern, je nach Glegenheit der Personen distribuiret; die Ämbter der heiligen Mess wie sichs gebürt figuriert, unnd dann hernach 2 Stueckh Tuech zu Beclaidung der Armen erkhaufft, unnd damit den Bedürfftigisten beclaidt; auch sonnsten was verrers zue Ehr des Allerhöchsten, unnd sein des verstorbnen Herrlss Seeln Heil gedeyen, auch zue Wolstanndt vorhabender Begrebnus sich verrers gebüren möchte, in das Werckh gericht und zu volzogen werden solte. Daran beschicht, etc. Datum den 23 Tag Martii, Anno 1602.

An Oth-Marxen von Küepach zuezuställen.

Derwegen ist wider, den 26 Martii, ein schrifftlicher Beschaidt geben werden, dem Hieronimo Herl, und die Copei ist in seinem Monat Bischl *(sic)* [1] zufunden.

(Ibid., Copialbücher, Causa Domini, 1602-4, f° 78 V°.)

DCLXXXII.

Innsbruck, 1602, 25 Mart. Guvernul ţerilor austriace superioare către Împĕrat, despre moartea luĭ Ştefan-Vodă.

. . . . Euer Kaiserliche Majestät sein . . . Der selben sollen wir aller underthenigist nit verhalten, das nemblichen das jung Herrl, Johann Stephanus, Wayvoda Moldaviae, ain lange Zeit hero, etwas lungensichtig gewesen; darzue dann noch ain andere Khranckhait, als das Verjhicht *(sic),* geschlagen, auch darob sein Leben mit dem zeitlichen Todt, den ain und zwainzigisten dis, nach Mittag, zwischen ain und zway Uhr, geendet und beschlossen; dessen Seelen der Allmechtig gnedig und barmherzig sein welle.

Darauf wir dann nit underlassen seine bey sich habende Verlassenschafft zu versecretieren, auch die Verordnung zu thuen, damit er, seinem Stand gemess, sovil sich thuen lassen, ehrlichen begraben, und in Sanct Jacobs Pfarrkirchen alhie gelegt

---

1) *Monat-büchl,* cartea de cheltuială lunară?

worden; also wurdet auch das übrig sein Vermögen, bis auf der Befreundten und Interessenten geburendes Anmelden, in gueter Gewarsami gehalten. Welliches Euer Kaiserlichen Majestät wir, allain zu gehorsamisten Bericht, allerundtertenigist nit verhalten sollen. Dero [1] . . . . . .

(Ibid., Ambraser auskommene Acten și *Copialbücher, An die Kaiserliche Majestät,* 1602-4, f° 43-3 V°.)

DCLXXXIII.

Reclamația moștenireĭ luĭ Ștefan-Vodă, în numele surorei sale, Domnița Maria. Veneția, 1602, 28 Mart-18 April

In Dei aeterni nomine, amen. Anno ab incarnatione Domini nostri Ihesu Hristi 1602, indictione XV, die vero mensis Marcii, Ricioalti [2]; l'illustrissima signora Maria, consorte al presente del clarissimo signor Paulo Minio, figliola del *quondam* illustrissimo signor Giovanni Pietro Vaivoda, principe di Moldavia, et della *quondam* illustrissima signora Maria da Rodi, giugalli, domanda succession in tutti li beni, etc. che furono o vero esser potessero del *quondam* illustrissimo signor Giovanni Stefano Vaivoda, *olim* similmente principe di Moldavia, fù suo fratello, *olim* figliolo del predetto *quondam* illustrissimo signor Pietro et della *quondam* illustrissima signora Doda *(sic)* [3], similmente giugalli, morto ab intestato fuori di Venetia, in Inspruc.

---

1) La aceiași dată, Guvernul anunță Împăratuluĭ înmormîntarea copiluluĭ Domn: «anheut zu geweichten Erdtrich bestatet worden; der allmechtig Gott verleich ime ain fröliche Anfersteeung. Amen» și cere ca, dacă, nicĭ-un moștenitor nepresentându-se, averea răposatuluĭ va reveni Împăratuluĭ, el s'o cedeze Camereĭ tirolese, împovărată cu multe cheltuieli *(Ambraser ausk. Acten* și *Missiven an Hof,* 1602, 55.6). — Avem două socoteli ale cheltuielilor de îngropare. Într'una *(Extract aus der Hanndlsleithen Ausszüg über weilend des hochgebornen Fürsten . . . Johan Stephanus Begrebnus;* în *Hofconcepte und Berichte),* se însemnă: mantaua de doliu pentru Otto-Marx von Kühbach, pentru Cămeraș și Hörl, pentru soția acestuia, «als verordnete Clagerin», pentru von Graben și soția sa (v. p. 479), pentru un croitor, Paul Mühlbacher, pentru «die Knaben in Schuelerhauss», pentru slugile luĭ Hörl și von Graben, pentru «Anthoni Kribl und Paul Sultzer, so im Haus mit dem Fürstl seeliger auch vil Müee gehabt haben», pentru postavul din odăĭ și de pe sicriŭ, pentru mătasa *(Samet)* din care s'a făcut perna de supt capul mortuluĭ, pentru postavul bun pus la cele treĭ altare principale și postavul prost destinat celorlalte șese, pentru pânza, din care s'a tăiat o cruce pe altare, pentru îmbrăcarea scaunelor, amvonuluĭ și a două pupitre în biserică, pentru hainele copiilor de chor, pentru niște rase *(Kutten),* pentru două *Partuecher,* dintre care unul de mătasă. În alta, se notează, pe lângă unele din socotelile pomenite înnainte, cheltuielile făcute cu învățătorul *(Schuellmaister)* și paraclisierul *(Messner),* cu ceĭ patru purtătorĭ de luminărĭ de ceară, cu îmbrăcarea în postav bun a celor «8 gewachsne Jesuitter Schueller . . ., so den Moltaner zum Grab getragen haben», cu crucea de *Dobin* de aur de pe amvon, cu «7 Ellu schwartz genetzt behemisch Tuech, darauf das Fürst[l] gelegt ist worden», cu scriitorul luĭ Ferdinand von Kühbach, cu «des Fürstles Auswartterin» *(ibid.).*— Într'o petiție fără dată, orașul Innsbruck se plânge Guvernuluĭ că biserica parochială n'a primit nimic decât banĭ pentru îngropare. Ștefan însuși, «als ein gottseeliger frommer junger Furst», «do diser junge Herr seeliger Gedechtnus in seinem Leben gewist dass man ime zu seiner Sepultur ain solchen anseelichen fürstlichen Platz (dergleichen sonsten in der gantzen Pfarrkirchen nit ist) auf ewig eingeben», ar fi lăsat foarte mult bisericeĭ. Să se ție samă «dass zu diser fürstlichen Sepultur der fürnembste Platz, so er in der Kirchen sein khan, auf ewig dargeben, auch wegen der fürstlichen Reputation khain andere Begrebnus in der Nehne hinzue nit bewilligt werden khan, und mit disem Ort gleichsam sovil weite als man sonsten zu vier oder mehr adelichen Begrebnussen brauchte, angenomen» *(ibid.).* — În altă bucată fără dată, Brandis cere a fi plătit pentru o datorie din banĭ ce revin Statuluĭ din moștenire *(ibid.).*—La 28 Mart, Domnița numește mandatar al eĭ pentru această moștenire pe Polo Minio, «eius virum presentem» *(ibid.).*—La 31, Împăratul dă ordine pentru a se face inventariul *(ibid.* și *Ambraser ausk. Schr.,* și *Copialbücher, Von der Kais. Maj. und Fürstl. Durchlaucht,* 1600/3, f° 285-5 V°).

2) Rialto.

3) Ainrea: *Dollca, Dolca, Duleis.* Probabil: *Doica.*

Il signor Rado Cadmano, figliolo del signor Zorzi de Moldavia, habita al presente nella contrà di San Antonio, nelle case da chà Albertis, della persona, nome et cognome del quale hà fatto fide il clarissimo signor Nicolò Boldù, fò del clarissimo signor Benetto, — qual dice saper per publica voce et fama la detta illustrissima signora Maria, dimandante, esser statta figliola delli sopraditti *quondam* illustrissimo signor Pietro Vaivoda, principe di Moldavia, et della *quondam* illustrissima signora Maria da Rodi, giugali, et similmente saper *ut supra* che il ditto illustrissimo signor Giovanni Stefano è stato fratello di essa illustrissima signora Maria et figliolo de detto *quondam* illustrissimo signor Pietro et quondam illustrissima signora Docla, nè saper che esso *quondam* illustrissimo signor Giovanni Stefano habbi fatto testamento, nè che vi sian più propinqui. *Iuravit.*

(Apoĭ «l'eccellentissimo signor Zuane de Medici *quondam* signor Pietro», dr. în arte şi medicină, în casa căr ia, «de contrata San Ioanni in Bragora», se face contractul din 28 Mart; «il serenissimo signor Francesco Moresini, fò del clarissimo signor Antonio»; «il signor Andrea Stiai *quondam* signor Nicolò, scontro alla Ternaria Nova, ut supra». *Crida* întâiŭ se face la 31 Mart, a doua la 8 April.

Decisia, favorabilă, se dă la 18 April.)

(Ibid., Hofconcepte und Berichte.)

DCLXXXIV.

1602, presintată la 1 April. Ioan Cămărașul către Guvernul țerilor austriace superioare, despre partea ce i se cuvine din moștenirea luĭ Ștefan-Vodă.

Illustrissimi et Eccellentissimi Signori Osservandissimi,

Non posso manchare per officio di bon christiano, et per zelo et fedell' amore che io portavo al *quondam* illustrissimo signor Ioanni Steffano Veivoda di Moldavia, felice memoria, mio signor e parente osservandissimo, di notificare e far saper all' Illustrissime Signorie Vostre quello che esso mio signor parente la notte verso mattina che passò poi quell giorno a meglior vita, mi confidò et disse esser l'ultima sua voluntà, in caso che di quell' infirmità venesse a morte, — con queste formal over simil parolle, dicendomi: «Signor Giovani. Io mi sento molto gravato dal male; piacendo al signor Idio da mattina io voglio far due cose: la prima voglio confessare et communicare; la seconda voglio far testamento et distribuire delle facultà mie, che mi trovo havere diece mille, ciò 10/m ff. a diversi lochi et poveri bisognosi.

1. Et per il primo voglio che siano pagati alle congregatione della sanctissima Madre di Christo, Nostro Signor, in mano delli Reverendi Padri Jesuiti, acciò preghino Idio per salute dell'anima mia et di mei defuncti, tre mille R[ene]si di bona valuta tedescha.

2. *Item,* alli Reverendi Padri Cappucini, per elemosina, con l'istessa intentione che preghino Idio per l'anime nostre, R[ene]si 500.

3. Similmente, alli Reverendi Padri di Santo Francesco quì di Insprugg siano datti per elemosino per l'istesso effetto R[ene]si 5.000.

4. *Item,* alla Parrochia di questa città, acciò sia fatto aniversario condecente per l'anima mia, R[ene]si 500.

5. *Item*, alla chiesa de Santa Maria in Seefeld sula montagna, dove fù fatto quello miracolo con la Santissima Hostia corpo di Christo salvatore, acciò preghino Idio annualmente per l'anime nostre et di Casa nostra, R[ene]si 500.

6. *Item*, alla chiesa di Santo Francesco in Bolzano, dove sono sepulti l'ossi di mio signor padre et signora madre, per elemosina, con l'istessa intentione come di sopra, R[ene]si 500 dell' istessa valuta tedescha.

7. Et il sopravanzo et restante fin alla suma di 10/m ff. sia dato e distributo per quelloro ch' haverano cura delle mie a povere chiese, hospitali e persone povere e bisognose, quali preghino Idio per mei.

8. Oltre al che voglio che siano datti alla signora vostra madre R[ene]si 4/m di bona valuta.

9. Parimente, al signor Georgio Hadman R[enesi] 2/m.

10. E al mio servitor, il sartore [1]), per havermi servito fedelmente e fatta fatticha nella mia infirmità, voglio siano donati dell mio R[ene]si 50, oltre al suo salario, soggiongendo che questo voglio sia l'ultima mia voluntà e dispositione, qual voglio sia posto in charta si viverò fin di mane.»

Per il che, Illustrissimi et Eccellentissimi Signori, sendo questa dispositione uscita di bocha et spontanea voluntà de sudetto signor mio parente, et sendo quest' ordine fatto per beneficio della salute dell' anima sua e suoi defuncti, a chiese, hospitali e poveri bisognosi,—supplico le Signorie Vostre Illustrissime et Eccellentissime se compiacinno di far et commendar che dall ordinatione e ultima dispositione dell prefatto signor defuncto sia in tuto e per tuto effettuato et esseguitto, acciò l'anima senti il desiderato beneficio, che, per l'orationi delli legatarii, siamo certi di dover ottener; con il qual fine in bona loro gratia et clementia, inchinandomi humilmente, mi raccomando.

Delle Signorie Vostre Illustrissime et Eccellentissime
humil et devotissimo servitore

Χιοράν κανα ράσιος

[Pe V°:] Alli molti Illustri et Eccellentissimi Signori di Regimento dell' Austria Superiore Giovane Cameraso.

(Copie dublă, una fără semnătură.)

(Ibid.)

---

1) Asupra croitoruluĭ, v. p. 549, nota 1.— La 5 April, guvernul răspunde la o scrisoare a luĭ von Kühbach din 31 şi-l chiamă pentru redactarea inventariuluĭ şi alte afacerĭ. Minio făcêndu-ĭ reclamaţiĭ, el trebue trimes la Guvern, care-l va satisface *(Ambraser ausk. Schriften)*.—La 15, cele făcute până atuncĭ se anunţă Împĕratuluĭ *(ibid.* şi, cu data de 13, în *Copialbücher, An die Kaiserliche Majestät*, 1602/4, f° 49-50).—Tot atuncĭ, Minio e sfătuit să se adreseze direct Împĕratuluĭ *(Ambraser eink. Schriften)*.— La aceiaşĭ dată, Guvernul scrie luĭ von Kühbach că s'a amânat inventariarea avereĭ şi şi-ĭ anunţă că pomenirea pentru 30 de zile s'a făcut la 21 şi 22 ale luneĭ *(Ambraser ausk. Schriften)*.— La 21, Cămĕraşul profită de ocasie pentru a-şĭ cere legatul *(Hofconcepte und Berichte)*.— La 24, Minio dă procură luĭ Mario Montino, «nobilis Asyli, modo Aspurgii existens» *(ibid.)*.— La 7 Maiŭ, din Innsbruck, von Kühbach cere «aufs Geringest 1000 f. für mein wolverdiente Ergetzlichait» şi iertarea unuĭ rest care nu se ajunge la socoteala tuteleĭ *(ibid.)*.—Din Bruck-an-der-Mur, 18 Maiŭ, archiducele Ferdinand de Stiria cere lămurirĭ asupra avereĭ lăsate de Ştefan-Vodă, care se zice a fi «ain ansehenliches Guet» *(Copialbücher von der Kaiserlichen Maj. und Fürst. Durchl.*, 1600/3 şi *Geschäfft von Hof*, 39-39 V°). —La 20, von Kühbach cere iar iertarea restuluĭ de 1900 fl. *(Hofconcepte und Berichte)*.

DCLXXXV.

Innsbruck, 1602, 30 April [1]. Inventariul avereĭ luĭ Ștefan-Vodă.

. . . . . .

1. Goldgeschmeid, Ketten und Clainater.

2. Klaider; ain schwartz gestickhten Huet. (Mantà cârmâzie de atlas, ungurească, «mit gulden Gschlingen und durchaus mit Zobl undterfietert»; rochie turcească de mătasă felurită; mantà de mătasă neagră «truckht» cu zibelină, «mit brait gulden Porten prämbt»; «ain rot sametene türgische Rossdeckhen, mit gulden und sylbern Spieglen»; «ain schwartz sametene Hauben, mit Zobl undterfietert, gar alt..,; ain gallotisch Par Hosen und Röckhel Wames von rotem Atles», etc. *Andere Varnüs; Leingwandt.)*

Buecher:

Ambrosii Calepini dictionarius.
Zway und zwainzig griechische und moldauische Büecher.
Martyrologium germanicum Petri Canisii.
Galligraphia Ioannis Postellii.
Prosodia Henrici Smetii.
Epitheta Ioannis Ravisii Textoris.
Nomenclator Hadriani Iunii.
Officium Beatae Mariae Virginis, mit Kupferstich.
Iacobi Pontani voluminis tertii pars prior.
Eiusdem voluminis tertii pars posterior.
Publii Vergilii Maronis opera.
Iacobi Gretseri linguae graecae institutionum liber.
Phrases Hermanni Ulneri.
Rhetorica Cypriani Soarii.
Iacobi Pontani volumen secundum.
Catechismus germanicus.
Nomenclator Iacobi Gretseri.
Marci Tullii Ciceronis epistolae.
Quintus Horatius Flaccus purgatus.
Laurentii Surii Chronica, drey Büecher.
Compendium vitae et miraculorum S. Leopoldi.
Historia Iustini.
Marci Valerii Martialis epigrammata.
Isocratis Panegyricus, Areopagiticus, ad Philippum et Archidamus.
Luc[i]ani Samosatensis dialogi.
Iacobi Pontani volumen primum.
Eiusdem dialogorum selectorum liber secundus.
Marci Tullii Ciceronis de officiis libri.
Flores Hesperidum, Stam- oder Gesellen Buech genannt.
Ain Büechlein von der Tauff.
Isocratis Orationis duae.
Nomenclator Hadriani Iunii.
Ioannis Boëmi Albani, de moribus omnium gentium.
Phrases Aldi Manutii.
Thesaurus christianarum institutionum.
Manuale Petri Canisii.
Exercitium christianae pietatis Cardinalis Radiwilii.
Serta honoris et exultationis Petri Michaelis, Societatis Iesu, theologi.

---

1) Inventariul fu făcut în urma unuĭ ordin al Guvernuluĭ cu data de 30 April.

Officium hebdomadae sanctae.
Psalterium Beatae Mariae Virginis.
Althar Zeug:
Zway in Holtz gefasste Agnus Dei.
Zwey Miters Iesus Bildlein und ain Khlains.
Ain Urstend.
Ain Unser-Frauen Bild.
Drey in Seyden gefasste Agnus Dei.
Ain von Holtz gedräte Monstranzen.
Ainundzwainzig gemalte khlienere und grössere Täfelen.
Zway von Wax gemachte Bildlen, darüber gleserne Spiegel.
Drey khlaine Agnus Dei.
Ain khlains Creüzl von Malehit.
Zway khlaine Kisslen.
Sibenzehen von Seyden aussgenäte Facenetten . . .
Ain weiss Leinbates Altar Tuech mit roten Leisten. . . .
Ain Tischl mit zway Schubladen mit ainem schlechten grien Tebich.
Ain Gütschl.
Ain Altar.
Ain verg ilts Crucifixl.
Zway Par khlaine messinge Leichterlen.
Vier Täfelen.
Drey Täfelen, mit zehen moldauischen Büldern *(pe margine:* receptum) . . .
Wein im Keller [1]).

(Ibid. 2)

DCLXXXVI.

Guvernul ţerilor austriace superioare către Împĕrat, despre averea luĭ Ştefan-Vodă şi epitaful ce trebue făcut mortuluĭ. Innsbruck, 1602, 25 Maiŭ.

(S'a făcut inventariul; toată averea e de 71.286 florinĭ, «welches der Zeit alss ain versstendiges Vermüegen zu achten». Din Turcia, maĭ sunt de luat 32.433, din cari se datoresc Domniţeĭ 1000 de galbenĭ, «auss den sechstausenden, welche das Gotshauss St. Saba restiert»).

Item, funffzehen Thausendt funffhundert und ain Dragma Silbergeschirr, der jedes, auf ain Quintl gerechnet, zwayhundert zway und vierzig Markh, drei Lott, ain Quintl, und dann die neün und dreissigmalhundert Tausendt Äsperlen, bei Thomas Cromidi, deren achtzig für ain Taller geraitten worden, achtundvierzig Tausendt und sibenhundert finffzig Taller betreffen; auch sonst anders, wass besagter Herr Peter

---

1) Asistaŭ la facerea inventariuluĭ: von Kühbach, Ioan Cămĕraşul, Paul Minio, Mario Monti şi doctorul Bartolomeiŭ Panvinio, avocat al Guvernuluĭ ţerilor austriace superioare. — Într'o altă socoteală se însemnă: *a)* «Goldgeschmeid, Keten und Clainater», 1535 f. 4½ k.; *b)* Haine, 840 f.; *c)* «andere Varnus», 22 f.; *d)* lucrurile aduse de von Kühbach din Veneţia, 17.596 f. 49½ k.; «Clainater und Goldgschmeid aufm alten Inventari, darunder P. *(sic)* 452 f., 30 kr. von der Mutaha herrüeren», 8.304 f. 3 k.; *e)* «Währn, Säbl und Pusican», 4.182 f. 48 k.; *f)* «Sylbergschyr», 153 f., 19 k.; *g)* «Rosszeug und Zierden», 1838 f; *h) Des alten Weyvodae Claüder,* 3.107 f. 4½ k; *i) Frauenklaider und anders,* 1065 f. 49 k; *j)* Posten so zuvor nit inventiert gewesen», 94 f. 14 k. Pe lângă acest total, de 38.736 f. 1½ k., se adaugă: *k) verbrieffte Haubtschulden,* 32.550 f. Deci suma totală a moştenirei iese 71.286 fl 1½ k. *(ibid.).*

Weyvoda an Säbl, Rosszeug und andern in der Türggei Behalts Weiss verlassen, fur sein des jungen Herr ererbts Guet zu halten. (Nu-s trecute 'n compt,) weilen, solches zu ersuechen und eintzulangen, verschines sechzehen hundert ersten Jahrs, Georgio unud Aslan Camerasco, Vattern und Sohn, bevolchen, und inen hierzue, damit sy ir Raiss nach Levanto verrichten mögen, achtzig Gulden Geldt, sambt zwaien Kirsen Zoblenenfueters, so pei sibenhundertt Gulden taxiert gewesen, zuegestelt worden, und man, so sich der Fal begeben, numehr nit waiss, wie es mit Einlangung solcher Schulden gestalt sein mechte. (Cămărașul n'a mai scris. O datorie de vre-o 2.000 de florini o explică von Kühbach, care cere, ca plată, 1000 de florini. I s'au dat după încheierea socotelilor tutoratului, la 9 Mart 1601, pentru muncă și osteneală «und Lebensgefahr, die er zu Venedig, mit Heraussbringung der da selbst gelegnen Clainotter und Schuldtbrieff, angewendt», 1800 de florini. Să se aprobe pentru alți doi ani de curatelă; să i se ierte alte resturi. Îngroparea s'a făcut cu lux, ca pentru un Voevod, «auch, da er lengers Leben von Gott dem Allmechtigen gehabt, villeicht darzue furgenomen werden mögen . . . Darauf auch Herr Burgermaister und Rath alhie vermügt, dass sy ime auf unnser gethane Vertröstung, und dass inen hierumb gebürende Satisfaction gemacht werden solle, in der wirdigen St. Jacobs Pfarrkhirchen, allerdings an dem furnembsten Orth, gleich vor der heiligen Dreyfaltigkhait Altar, den Platz zue seiner Begrebnuss bewilligt, sich auch erpotten, das Orth darneben an der Khirchen Mawer herzelassen, und mit der Vischer Bruederschafft, so dasselbst sonst aldortten inen hat, an ain Anders zu weichen, damit besagtem Weyvoda seligen ain Epitaphium und Memori aufgericht werden müge; wie dann derselb dahin an solch bewilligts Orth zur Erden bestättet, und seidhero mit allen geburlichen Besindehnussen, Ämbtern und Gots Diensten ansehenlich und stattlich begangen und besungen; aber noch untz Dato khain Stain uber sein Grab gelegt, vil weniger ainiche Memori (wie dissfalss billich nit underlassen werden solle) aufgericht worden . . . . . .

Und, ob zwar bemelter Weyvoda seliger, wie unnss furkhommen, khain ordenliche verbrieffte Disposition wegen seiner Verlassenschafft nit aufgerichtet; sonder unnss sein bei ime gehabter Vetter, Suan Camerasco, beiligende Verzaichnuss Copi [1]) mit N° 6 ubergeben, und dabei beteürlich furgebracht, das dasselb und wass darin geschriben, seines Vettern seligen letster Willen gewest, in welcher bemelter Pfarrkhirchen funffhundert Gulden von seiner Verlassenschafft zu erlegen verordnet worden (‚e prea puțin : și Ștefan ar fi dat mai mult bisericei. Pentru a se ținea «hinnach ain ewiger Jahrtäg, jedes Jahrs, mit gesungener Vigilli, Ambter und Gotsdienst», trebue încă 2.000 ff., «in Ansehung des Verstorbnen letster Willen, ohne dass dahin gestelltt gewest, dass viertausendt funffhundert Gulden auf arme Khirchen, arme Leuth und dergleichen christliche milte Werckh angewendet werden sollen, zu bewilligen.»

Se menționează celelalte legate pioase săracilor, apoi mamei lui Ion Cămărașul, 4.000; lui Gheorghe Hatmanul 2000 f. «und dem seinen Schneider, Pauln Milbacher», 50 f. Banii congregației să fie întrebuințați la școli, «dieweil man sunst, da es in di Congregation kheme, nichts darumb wisste, wo es anderer Gestalt angelegt und wie damit gehausst werden mechte». Cele 2.000 pentru spital, etc. să se împartă așa: câte 300 f. pentru spital și mile; 400 școlarilor iesuiți săraci dela S. Nicolae. Restul de 1000 de dat la «di armen Schueler bei allhieiger Pfarrkhirchen», spre a se avea ast-fel cauționatori buni. Legatele familiei să nu se plătească decât dacă familia Cămărașul va plăti banii luați în Levant saŭ va da sinetele lui Rosso. Aprobă legatul croitorului. Ștefan a lăsat lui Ion Cămărașul 10.000 de taleri; acesta are hârtie. Va fi plătit din banii levantini. Se decide și pentru «das Gefillwerck, costlichen Fuetter und Claider», ce se pot strica.)

(Ibid., Leopoldinum, IX, 48.)

---

1) V. n° DCLXXIV, pp. 550-1.

DCLXXXVII.

Însemnări ale lucrurilor din moștenirea luĭ Ștefan-Vodă date Împăratuluĭ și archiduceluĭ Maximilian. 1602, 7-24 August [1]).

a)

Nachvolgende Sachen haben die Furstliche Durchlaucht Ertzherzog Maximilian zu Österreich, mein genedigister Herr, mir Christoffn Satlberger zu Hauss schickhen lassen, so bei mir in Verwahrung ligen.

Ain Rundel . . .

Ain Buech in folio, mit rotem Atlas überzogen: *Psalter Davits,* aus den schlavonischen in die moldauische Sprach gezogen [2]).

Ain Buech, in quart, mit blüembten Atles yberzogen: *der Apostol Geschicht* [3]).

Ain Buech, in quart, mit blawem Leder überzogen: *Psalter Davit* [4]).

Ain Buech in quart, mit blawen Daffet überzogen: *Gebet unser lieben Frauen.*

Ain Buech in quart, mit gelbem Leder überzogen: *Maniera, wie man mit grossen Potentaten tractiern soll* [5]).

---

1) La 4 Iunie, Camera tirolesă înaintează Guvernuluĭ răspunsul eĭ la scrisoarea archiduceluĭ Ferdinand, menținând propunerea de a întrebuința pentru nevoile țereĭ moștenirea luĭ Ștefan-Vodă *(Copialbücher, Embieten und Bevelch,* f° 131 V°-2).—La 8, Guvernul răspunde archiduceluĭ *(ibid., An die Kais. Majestät,* f° 82-3).—La 17, el amintește Împăratuluĭ propunerea de maĭ sus; un nobil tirolez cerea a se șterge datoria sa față cu Ștefan din suma pe care i-o datoriă luĭ Camera *(Ambraser ausk. Acten* și *Copialbücher, Missiven an Hof,* 1602, f° 56-6 V°).—La 21, Rosso, resumând silințile sale la Veneția, unde guvernul ducal refusa altă satisfacție decât judecata, «per rispetto de Turchi», cere Împăratuluĭ a fi răsplătit *(Hofconcepte und Berichte).*—La 30, Împăratul cere nouă informațiĭ asupra importanțeĭ și natureĭ moștenireĭ *(Copialbücher, Von der Kais. Majestät,* 1600/1, f° 437 V°-8).—La aceiașĭ dată, Guvernul tirolez arată Împăratuluĭ că averea e de 71.286 fl., fără a socoti sinetele, în valoare de 130.000 alțiĭ; legatele aŭ fost aprobate, cu schimbărĭ: biserica parochială va avea o mie de f. maĭ mult, o altă mie va fi dată școlarilor săracĭ; Cămărășoaia și fiul eĭ Ioan vor fi plătițĭ din lucrurile ce se află în Răsărit *(Ambraser ausk. Schriften).*—La 10 Iulie, Mongini (Montini?), procuratorul luĭ Minio, trimes la Împăratul de Guvern, se adresează acestuia *(Hofconcepte und Berichte).*—La 16, Barvitius, consilier imperial, propune a se întreba în această privință la Innsbruck *(Ambraser eink. Schriften).*—La 17, Împăratul cere fratelui său Maximilian testamentul luĭ Ștefan-Vodă *(Hofconcepte und Berichte).*—Împăratul ordonând ca averea să fie scoasă din Tirol, unde se vor înfățișa însă orĭ-ce reclamațiĭ, Guvernul presintă oare-care îndoielĭ, care sunt resolvite la 26 Iulie *(Ambraser ausk.Schriften).*—La 5 August, Camera promite archiduceluĭ Mathias informațiĭ despre moștenire *(Copialbücher, Missiven an Hof,* 1602, f° 121).—La 6, Guvernul răspunde archiduceluĭ Maximilian că nu existĭ un testament formal *(Hofconcepte und Berichte).*—La aceiașĭ dată, el arată unuĭ archiduce (numele lipsește) că, dacă Minio e în adevĕr rudă a răposatuluĭ, pretențiile luĭ trebue satisfăcute; răspunsul e comunicat Împăratuluĭ *(Copialbücher, An die Kais. Majestät,* f° 156 și urm.).

2) Psaltirea luĭ Coresi din 1568 saŭ din 1570 (v. Bianu și Hodoș, *Bibliografia românească veche,* fasc. 1 (București, Socec, 1898), 52-3, 54 și urm.).

3) *Apostolul* din 1563; *ibid.,* 49-50.

4) E o psaltire românească? V. nota 1.

5) E probabil că toate aceste cărțĭ eraŭ în românește. Dacă ar fi fost dintre cele nemțeștĭ saŭ latine ale luĭ Ștefan, Maximilian nu le-ar fi ales pentru colecția sa de lucrurĭ rare. Dacă ar fi fost slavone, s'ar fi însemnat deosebirea între nr 1 și celelalte.

b)

Vertzeichnus was der Fürstlichen Durchlaucht Ertzhertzog Maximilian zu Österreich, unserm genedigisten Herrn, aus weilandt Johann Steffan Wayvoden seeligen verlassnen Mobilien gehorsamist überantwort worden, den 13 und 14 Augusti Anno 1602.

Zwey türggische Brief, von türggischen Kaiser, wasmassen er den Peter Wayvoda zum Fürsten in der Moldaw und Walachey verordnet.

Ain guldens Pandt, auf Cronart gemacht, mit Robinen, Türggis, gross und clain Perlen formiert; wigt 45 Cronen; ist beteurt . . . . . 150 fl.

Vier andere Petschafft.

Ain silberens vergullts Creütz, so geschmölzt, auf der ain Seiten mit ainem Crucifix, und auf der andern Seiten, die vier Evangelisten, inwendig hol; per . . 6 ff.

Ain türggischen Pogen, sambt dem Kocher, darinnen etliche türggische Pitschenpfeil.

Zween türggische Köcher, von gulden Stuckhen, der ain zu den Pflitschenpfeiln, und der ander zum Pogen gehörig, per . . . . . 40 ff.

Ain türggischen Pogen, per . . . . . 1 ff. 12 k. [1]).

. . . . . .

c)

Hernach beschriben volgt was, auf der Römischen Kayserlichen Majestät . . . an Ertzhertzog Maximilian zu Österreich . . ., vom sybenten diss Monats Augusti, ausgeferttigte Schreiben, Irer Fürstlichen Durchlaucht aus weiland Herrn Johan Stephani Waywoden . . . Verlassenschafft, Irer Kayserlichen Majestät zuetzusenden überantwort worden . . .

Ain gulden Petschafft Ring . . . . . .

Das verhanden gewest gulden Ringl, mit ainem Diemantl, ist dem jungen Herrn angesteckht ins Grab . . . . . .

Ain guldene Madey, mit der Figur Marci Curtii, im Schildt ain Diemant versezt und drei Robin, aussen herumb; wigt . . . . . .

Ain Puschen, daran über ain hundert Raigerfederlen, in Gelt gefast, mit Perlen und Rubin versezt . . . . . .

Ain von Golt gemachte Feder, sambt ainer Madey, mit dem Ritter St. Georgen, Alles mit Diemanten versezt . . . . . .

Ain Par silbrene vergulte wallachische Stegraiff, sambt ihren zween silbern Ringgen; (spori, ceasornice).

Ain geschmuckhte Schreibfeder.

Ain Instrumentl[1]) . . . . . .

Zway von Wax gemachte Pildlen, darüber geleserne Spiglen . . . . . .

Drei Tafelen mit zehen moldauischen Bilderlen.

---

1) O parte din aceste lucruri «ich Satlperger mit mir von Prag hiehero gefierth, und Irer Fürstlichen Durchlaucht, am 21 Tag Novembris, in die Camerüberantwurth hab.»

2) V. p. 477.

(Din Veneția:)

Des alten Herrn gulden Petschafft Ring, so derselb an der Handt getragen; wigt fünff ain Viertel Cronen, aine per 90 kr. . . . . 7 ff., 52 1/2 kr.

(Inel cu safir, cu rubin și micĭ diamante, cu «ain schöner spitziger Diamanten», cu alt rubin și un mic diamant; unul cu diamant mare, cu un diamant mic și cu un topaz; «ain Robin Khorn, Carton genant, so durchlöchert und in Golt ein gefast ist», 41 de rubine; «ain Dobletl darbei»; opt diamante mijlociĭ; o mică *Madei* cu prețioase, un *Clainot* cu rubine și safire, plus două frumoase perle și un safir.)

Ain schönes guldenes Halss-Ührel, so alles mit khunstlicher Arbait gemacht, und hat versezte Stain, daran manglet ain Stain, ausserhalb des Ührels beteurt . . 550 ff.

Ain Clainot, wie drei Raiger-Federn mit ainem Stern und kaiserlichen Cron, gar zierlich gemacht, alles mit Diemanten versezt, per . . . . . 2.050 ff.

(Altul: o stea, cu un mare diamant în mijloc și pretutindene diamante. Un lanț de 83 perle, altul de 100, un al treilea de 103; «ain unrains Perl» legată în aur, treĭzecĭ de comune «Khnöpf Perles», foarte marĭ.)

Andre Vahrnüs.

Ain messing vergulte Uhr, so mann aufhengt.

(Două harnașamente turcești; «ain Pallester»; «ain clains Pücsch-Püchsel mit ainem Carbiner Rörl, was wenigs vergult.»)

d)

Alte lucrurĭ date Împĕratuluĭ, «anf . . , weitere . . . ervolgte Resolution und Verordnung».

. . . . Ain claines schwarz türggisch Körbl beschlagen, und ain clains Trüchl mit ainem eingelegten Painwerckh, darinnen moldawische und ladeinische Schrifften.

Dreyzehen wallachische Püecher.

e)

Lucrurĭ date delegaților Împĕratuluĭ la 24 August 1603 (1602?).

. . . Fünf wallachische Püecher, so durch Christophen Satlperger uberantwort worden [1] . . . . . .

(Hofconcepte und Berichte.)

---

1) Cf. p. 543, nota 2. — La 7 August, Rudolf cerea a i se trimete articulele din inventariŭ însemnate de el cu «Reisspley», ordona licențiarea slugilor, fixa la 150 de f. suma ce se va da bisericeĭ parochiale și la o mie legatul școlarilor săraci «bey der Pfarrkhirchen oder *in domo pauperum*» și recomanda cererea luĭ Montino (v. p. 555, nota 1).—O altă împărțire a legatelor e propusă, din îndemnul luĭ von Kühbach, de Guvern, la 3 Novembre *(ibid.)*.—La 12 August, archiducele Maximilian scrie Împĕratuluĭ despre partea ce revine fisculuĭ din moștenire, parte pe care o tăgăduește *(Ambraser Hofconcepte* și *Copialbücher, Concept in Regierungs-Sachen,* 1602, f° 31 V°-4). — La 22, el dă ordine Camereĭ tirolese pentru trimeterea lucrurilor oprite de Împĕrat *(Hofconcepte und Berichte* și *Copialbücher, Regierungsconcepte,* 1602, f° 55-5 V°; *Geschäfte von Hoff,* 1602, f° 168-9).—La aceiași dată, el întreabă pe von Kühbach în privința cereree luĭ Rosso (v. p. 555, nota 1) *(Am-*

DCLXXXVIII.

Innsbruck, 1603, 24 Ianuar. Guvernul ţerilor austriace superioare către archiducele Maximilian, despre naşterea nelegitimă a luĭ Ştefan-Vodă.

(Să ceară lămuriri asupra legimităţeĭ de la tutorĭ [1]) dann wir in ainem seinem des von Kuëpachs an die Herrn der Regierung, den nëunzehenden Novembris Anno neünundneunzig, gethanen Schreiben[2]) sovil vernomen, das gedachter Johann Stephan Weivoda imé von Küepach selbst mündtlich vermelt und bekhendt haben solle, sein Vatter habe in erzeugt, da er noch sein ersts Weib gehabt, seye aber bei den Griechen also gebräuchig und zuelässlich. Dahero wol zu erachten, er von Küepach, wie zu gleich gemelter Herr von Wolckhenstain und Herr von Brandiss (alls welche auch in ainem irem Schreiben vom neünten Novembris obgehörts neunundneunzigisten Jar 3) vermelden, das besagte Maria iren Brueder, den Johann Stephan Weiwode, für ainen unehelich gebornen aussgeben habe), werden umb die Beschaffenhait der Sachen merere Wissenhait haben[4]) . . . . . .

(Ibid., Hofconcepte und Berichte şi *Copialbücher, Missiven an Hof,* 1603, f° 371-1 V°.)

---

braser Hofconcepte şi *Copialbücher, Concepte in Regierungsachen,* 1602, f° 43).—La 23, Maximilian anunţă Împăratuluĭ că a trimes lucrurile cerute; ar fi bine să se plătească în rate anuale de 100 de coroane legatul luĭ Ion Cămărăşul, «dess verstorbenen Waivodae negster Bluetsfreundt, alss dessen Mueter dessen alten Waivodae Schwester gewest, und sich bey berierten beeden Waivoden, Vattern und Sohn, jeder Zeit wol frumb, still und eingezogen verhalten», ajutând şi aducerea avereĭ din Veneţia *(Ambraser Hofconcepte).*—La 24, archiducele dă ordine pentru plecarea luĭ Sattlberger, cu lucrurile *(Copialbücher, Gemeine Missiven,* 1602[2], f° 1282 V°-3).—La 28, von Kühbach propune a se creşte remuneraţia luĭ Rosso, care l-a ajutat în cele treĭ călătorii la Veneţia *(Hofconcepte und Berichte).*—La 25 Septembre, după o notiţă, Guvernul îşĭ dă părerea asupra pietreĭ sepulcrale a luĭ Ştefan-Vodă *(Leopoldinum,* IX, 48).—La 12 Novembre, Maximilian arată Camereĭ cererile luĭ Minio, care s'aŭ înnaintat Guvernuluĭ şi pomeneşte niştе «seltzame Reden» asupra naşтereĭ luĭ Ştefan, anexând un memoriu venit de curând de la o persoană «so dessen guets Wissen haben solle» *(Ambraser Hofconcepte* şi *Copialbücher, Regierungsconcepte,* 1602, f° 152-2 V° saŭ *Geschäfte von Hof,* 1602, f° 206-7 V°).—La 14, archiducele comunică Guvernuluĭ cererile luĭ Montino, intervenţia dogeluĭ, la 29 August, şi ştirile despre «seiner dess verstorbenen Waivodae Herkhunfft etwo ungleich», aşa că Minio va trebui să dovedească întâiŭ că fratele soţieĭ sale era un fiŭ legitim al luĭ Petru-Vodă *(Ambraser Acten, Hofconcepte* şi *Copialbücher, Concepte in Regierungssachen,* 1602, f° 22 V° şi urm.).—La aceiaşĭ dată, archiducele anunţă luĭ Montino că Guvernul va judeca afacerea (Maria e numită «eheleibliche Schwester, *seinem Fürgeben nach*») *(Ambraser Hofconcepte* şi *Copialbücher, l. c.,* f° 223-3 V°).—La 29, Guvernul anunţă luĭ Maximilian că n'a făcut şi a doua trimetere de obiecte rare, din causa opuneriĭ luĭ Montino *(Ambraser Regierung-Gutachten* şi *Copialbücher, An die Kais. Majestät,* 1602/4, f° 787-8 V°).—La 10 Decembre, Camera scrie Guvernuluĭ că Montino a fost refusat, nefiind nici-o dovadă de legitimitatea luĭ Ştefan-Vodă *(Copialbücher, Embieten und Bevelch,* f° 405).—În aceiaşĭ zi, Maximilian cere luĭ Sattlberger socoteală pentru lucrurile ce i s'aŭ încredinţat *(Ambraser Hofconcepte;* cf. şi *Copialbücher, Gemeine Missiven,* 1602[2], f° 914 V°-5).—La 16 Ianuar 1603, Kühbach cere a i se ridica oficial sarcina de tutor *(Leopoldinum,* IX, 48).—În aceiaşĭ lună, discuţiĭ pentru plata luĭ Sattlberger *(Copialbücher, Embieten und Bevelch,* 1603, f° 37-8, 51-2, 92-3; *Ausgangene Regierungs-Sachen,* 1603, f° 14-14 V°).—Într'o petiţie primită la 21 Ianuar, Ion Cămărăşul, amintind înrudirea sa cu Ştefan «zu baiden Banden, als Vater, auch Mueter» şi bunele sale servicĭi («auch sein Leben vor bössen Leüten verwahrt») cere la 5.000 de f. din legat, pentru el şi «meinen armen Geschwistrigten, so der Zeit zu Venedig» *(Hofconcepte und Berichte).*

1) V. şi, maĭ sus, p. 557, nota 1.

2) Lipseşte.

3) Aceiaşĭ observaţie.

4) La 29, Rosso anunţă vice-cancelariuluĭ Tirolului că Aslan a sosit de două ţile în Veneţia, aducând averea din Levant «in mercantie et altre rimesse», după ce a suferit «prigionia et pericoli»; nu e de temut vre-un acces de «instabilità moldava» *(Hofconcepte und Berichte).* — În aceiaşĭ zi, lucrul e anunţat Guvernuluĭ *(ibid.).*—La 31, Rosso arată că Aslan «hà di già cominciato a far il proprio del paese». El refusă a scoate mărfurile din corabie, dacă nu i se dă chitanţă pentru toată sumă de 30.000 de florinĭ, de şi a adus numaĭ valoarea a

DCLXXXIX.

Guvernul ţerilor austriace superioare către von Kühbach şi von Wolkenstein, despre nelegitimitatea naşterei luĭ Ştefan-Vodă. Innsbruck, 1603, 1 Mart.

. . . . Demnach Fraw Maria, geborne Waivodin in der Moldaw, . . . durch irn Anwald und Agenten, Marium Montinum, umb die Zuelassung disēs Erbs trungenlich anhalten lasst, und es aber der Römischen Kayserlichen Majestät und Irer Fürstlichen Durchlauchten zu Österreich . . . fürkhomben das der verstorbene Johann Steffan Waivode unehelicher Geburt, auch von seinem Vater, dem Peter Waivode, als er noch sein erstes Weib gehabt, bei seiner Dienerin ainer erzeugt worden sein solte, dahero solche Verlassenschafft ainem Herrn und Landtsfürsten haimbgefallen wäre (‚cere informaţiĭ pentru a se face confiscarea, «wen ir sonnsten vermaint der ain begrundtliches Wissen darumben haben möcht, und ob nit besagte Fraw Maria Waivodin selbst oder Yemandt annderer glaubwierdiger offtberierten Johann Steffan für unehelich ausgeben») 1).

(Ibid., Hofconcepte und Berichte şi *Copialbücher, Gemeine Missiven,* 1603, f° 307 V°-8.)

9.000 de ughĭ, obiectând că, pentru rest, sinetele sunt arse saŭ perdute. Maria «hà publicato il signor Steffano per bastardo», ceia ce ar putea aduce reclamaţia avereĭ de «certo officio publico chiamato i Catanerl, ove entra tutta quella heredità che resta senza legitimi successori» *(ibid.).* — La aceiaşĭ dată, Guvernul scrie Camereĭ că un noŭ procurator al luĭ Minio, dr. Hanns Nicolaus Bonet, cere moştenirea din Tirol *(Copialbücher, Embietten und Bevelch,* 1603, f° 177 V°). — La 1[10] Februar, e vorba iarăşĭ de plata luĭ Sattlberger *(ibid., Gemeine Missiven,* 1603, f° 188-8 V°). — În aceiaşĭ zi, Guvernul întreabă pe Maximilian dacă să descarce de tutorat pe von Kühbach *(Hofconcepte und Berichte* şi *Copialbücher, an die Kais. Majestät,* 1602/4, f° 569-9 V°). — Într'o petiţie, presentată la 3 Februar, Ion Cămărăşul anunţă luĭ Maximilian sosirea tatăluĭ şi fratelui săŭ ; corabia lor e în «Istria, in porto»; Minio a sechestrat încărcarea *(Hofconcepte und Berichte).* — La 4, Maximilian arată Camereĭ că procesul rămâne încredinţat Guvernuluĭ *(Copialbücher von Kais. Majestät und Fürst. Durchlaucht,* 1600/3, f° 457-7 V° şi *Geschäfte vom Hof,* 1603, f° 161 V°-2) — La 7, Rosso scrie Guvernuluĭ că Minio a *cerut* numaĭ sechestrul, dar că e nevoe de grabă *(Hofconcepte und Berichte).* — La 13, Împăratul confirmă iertarea rămăşiţeĭ luĭ von Kühbach *(Ambraser Acten, Concepte, Rudolf an Maximilian).* — La 14, Rosso scrie Guvernuluĭ că Aslan dă numaĭ «parolle», temêndu-se probabil pentru Ioan *(Hofconcepte und Berichte).*

1) La 3 Mart, Guvernul tiroles anunţă archiducelui Maximilian că a întrebat pe ceĭ treĭ tutorĭ despre naşterea luĭ Ştefan-Vodă şi propune a se da ca ajutor luĭ Rosso, în afacerile din Veneţia, pe Robert Malfatto *fiscal* şi comisariŭ la graniţa italiană *(Hofconcepte und Berichte* şi *Missiven an Hof,* 1603, f° 371 şi urm.). — La 4, Guvernul supune Camereĭ cererea luĭ Ion Cămărăşul din Ianuar *(Copialbücher, Embieten und Bevelch,* 1603, f° 432 V°-3). — La 6 Mart, Maximilian recomandă episcopuluĭ de Augsburg ca vameş la «Lurss», în locul unuĭ cumnat al luĭ, pe Ieronim Hörl, fostul guvernor al luĭ Ştefan Vodă *(Ambraser Hofconcepte).* — La 7, el dă luĭ Malfatto ordinul de a lucra împreună cu Rosso *(ibid.).* — Scrisoare asemenea către acesta, şi recomandaţie pentru amândoĭ către doge *(ibid.* şi *Copialbücher, Ausgangene Regierungssachen,* 1603, f° 184 V°-5 V°). — În aceiaşĭ zi, Maximilian scrie Camereĭ pentru aceasta şi chestia legitimităţeĭ *(Ambraser Camersachen* şi *Concepte in Camersachen,* 1603, f° 94). — La acciaşĭ dată, se dă ordin Camereĭ a nu plăti legatul Cămărăşuluĭ *(Hofconcepte und Berichte).* — La 8, Guvernul recomandă archiducelui să sfătuiască pe Cămăraş a fi răbdător şi să-ĭ ceară părerea în privinţa afacerilor din Veneţia *(ibid.* şi *Copialbücher, Missiven an Hof,* 1603, f° 375). — La 15, Camera întreabă în ultima privinţă şi pe von Kühbach : Rosso a scris «das daselbst 30.000 ff. wegen weilend Johann Steffani, Waivodae Moldaviae, ankhomen sollen ; hernach aber widerumb das es allein 8.000 Ducaten sollen gewest sein, und der Aslann Camerascho das man nun 5.000 in Wahrn dahin gebracht, so durch ermelte Herrschaft [Venedig] verarrestiert worden» *(Copialbücher, Gemeine Missiven,* 1603 [1], f° 409 V°-10). — În aceiaşĭ zĭ, se decide că Ion Cămărăşul, mama luĭ şi Gheorghe Hatmanul vor fi plătiţĭ din banĭ din Orient *(Ambraser Camersachen, Copialbücher, Concepte in Camersachen,* 1603, f° 104 şi *Geschäfte von Hoff,* 1603, f° 53 V°-4). — La 17, Maximilian cere de la Unverzagt, consilier imperial, o chitanţă pentru lucrurile scumpe luate la Curte, fiind vorba de un deposit *(Copialbücher, Ausgangene Regierungs-Acten,* 1603). — La 18, archiducele ĭea dispoziţiĭ relativ la legate ; cele «pioase» se vor plăti ; ale familieĭ vor fi scoase din banĭ din Orient ; Ioan va primi câte o sută de coroane pe an ; Kühbach va fi iertat de rest, rămâind curator *(Copialbücher, Von der Kais. Majestät und Fürst.*

DCXC.

1603, înnainte de 29 August.

Paul Minio către Împĕrat, despre naşterea nelegitimă a luĭ Ştefan-Vodă.

. . . . Vixit alias Illustrissimus Dominus Petrus, in Moldavia Veivoda, qui quidem ex Donna Maria, eius prima uxore, suscepit unicam filiam, Mariam nomine, uxorem nunc clarissimi viri Pauli Minii, nobilis Veneti, et deinde ex alia, quam desponsavit, Donna Dolcha, suscepit filium masculum, Stephanum nomine. Mortuo autem Domino Petro, communi genitore, Maria filia, cun interventu et authoritate domini Ferdinandi a Chiepach, tutoris et curatoris eiusdem Domini Stephani Weivoda, in id muneris delegati, ac Sacra Caesarea Maiestas Vestra publicis interpositis instrumentis, confectis anno 1600, 14 Iunii et 11 Iuli, partitionem quandam bonorum paternorum fecit cum ipso Domino Stephano, uti filio legitimo et naturali memorati olim Illustrissimi Domini Petri Weivode, talem esse sic profitente eodem domino Ferdinando, curatore suo decreto a Maiestate Vestra Caesarea. (Moartea luĭ Ştefan «aliquot mensibus in civitate Inspruch . . ., nullis relictis filiis et intestato.» Inventariu făcut din ordinul Împĕratuluĭ. Montini, procuratorul Marieĭ, numit la 14 Novembre 1602. Decisia guvernuluĭ, «quia per documenta ab eo [Montino] exhibita non satis constiterit eundem Dominum Stephanum Weivoda fuisse fratrem legitimum et naturalem memoratae Don[nae] Mariae, nec ex legitimo thoro natum.» (Cere restituţie.) 1)

(Ibid., Hofconcepte und Berichte.)

Durchlaucht, 1600/3, f° 661 şi urm.; *Regierungs Ausgangene Acten,* 1602, f° 224-6 V°).— La 5 April, Guvernul scrie luĭ Malfatto că se ştie sigur, de şi s'a ţinut ascuns, «das gedachter abgeleibter Johann Stephan Waivoda von weilend Johann Peter Weyvoda aus der Moldau von ainer seiner Dienstmagt oder Dienerin, Irrina Polea [ceteşte *Dolca;* v. p. 549 şi nota 3] genant, zur Zeit da noch sein Hausfraw Maria gelebt, und also *ex damnato coitu* erzeugt und geborn,» aşa că averea ar reveni fiscului; se va sfătui cu Rosso dacă trebue divulgat lucrul *(ibid., Gemeine Missiven,* 1603 [1], f° 489 V°-90 V°).—La 16 Maiŭ, Camera ordonă a se plăti luĭ Ion Cămĕraşul câte 150 f. pe an, începĕnd de la 15 Mart trecut *(ibid.,* f° 703-9 V°).—La 7 Iunie, corespondenţă pentru Sattlberger *(ibid.,* f° 835-5 V°); în aceiaşĭ zi, Maximilian recomandă prudenţă şi activitate mandatarilor sĕĭ la Veneţia *(ibid., Ausgangene Regierungssachen,* 1603, f° 431-1 V°). — La 27, arhiducele anunţă Guvernuluĭ că Rosso recomandă un proces la Veneţia *(Ambraser Hofsachen* şi *Copialbücher, Ausgangene Regierungsschreiben,* 1602, f° 481 V° şi urm.).— La 12 Iulie, Guvernul recomandă o transacţie cu rudele de la Veneţia *(Hofconcepte und Berichte* şi *Copialbücher, Missiven an Hof,* 1603, f° 400-2). —La 24, Maximilian scrie Guvernuluĭ şi Camereĭ că ar putea face pe Rosso să sondeze ca de la el pe Minio pentru o împăcare *(Copialbücher, Von der Kais. Majestät und Fürstl. Durchlaucht,* 1600/3, f° 621-1 V° şi *Ausgangene Regierungssachen,* 1603, f° 592 V°-3).—Rosso anunţă, la 1-iŭ August, luĭ Maximilian că Minio tot zăboveşte lucrurile *(Hofconcepte und Berichte).*— La 5, arhiducele arată luĭ Ion Cămĕraşul că nu poate revoca cele hotărîte în privinţa luĭ *(Ambraser Hofsachen).* — La 16, Camera scrie luĭ Rosso să negocieze, în particular, cu Minio, care pare dispus la împăcare *(Copialbücher, Gemeine Missiven,* 1603[2], f° 1222).—La 20, din Roveredo, Malfatto vorbeşte de memoriul ce a redactat, «cum viderim causam moldavam . . . brevi perituram» *(Hofconcepte und Berichte).* Iată-l:

Doctors Malfatti Guetachten in causa Moldavia [sic].

. . . Aeque pariter evertitur conclusio quod, si Ioannes Stephanus ortus erat ex damnato coitu, bona a patre nec ab intestato, nec ex testamento capere poterat, et capta legitimis reddenda esse, quia non apparet Ioannem Stephanum aliquid accepisse, opulentum nam habebat patrimonium in principatu Moldaviae comparatum, dum patri a Turca suffectus per biennium extitit, id nam ut castrense, vel quasi seu adventitium licite valuit retinere. (De alt-fel, transacţia e anterioară.)

Cum igitur legitimitas in Ioanne Stephano non praesumatur, nec sanguinis vinculum . . . et spurietas sit notoria . . ., damnatus est dominus Minius ad piperorum restitutionem, quia ille non est fiscus Venetus, nec fiscum representans . . . *(Hofconcepte und Berichte).*

1) La 29 August, archiducele Maximilian confirmă legatul luĭ Mühlbacher [v. p. 554] *(Ambraser Hofsachen* şi *Copialbücher, Ausgangene Regierungsacten,* 1602, f° 746). — La 13 Septembre, el ordonă să se plătească toate legatele «pioase» *(Copialbücher, Ausgangene Regierungsacten,* 1602, f° 188 V°-9). — La 29

DCXCI.

Guvernul ţerilor austriace superioare către archiducele Maximilian, despre o cerere de recompensă a luĭ Otto-Marx von Kühbach. Innsbruck, 1604, 9 Iunie.

(Petiţia luĭ «Stäbl- und Kuchenmaister» Otto-Marx de Kühbach, asupra) hechster sein und der Seinigen Leibsgefahr, weilen man denselben [Stephan] ausser Lanndts zu entfüeren, auch sonst zuvergeben allerlay Practiggen gesuecht, gestanden. Dessgleichen

---

August precedent, Împĕratul recomandă atenţieĭ fratelui săŭ afacerea luĭ Minio, declarând că nu vrea, «weil sich der alte Weiwoda in unnsers loblichen Hauses Österreich Schuz und Schirmb begeben, auch darinnen, sowol als der Sohn, mit Todt abgangen, das den Leuthen etwas ungleiches eingebildet werden solte» (cererea, anexată, a luĭ Minio pretinde că averea revine Marieĭ, fie Ştefan legitim saŭ ba) *(Ambraser Hofconcepte, Rudolf an Maximilian;* către Guvern: *Hofconcepte und Berichte).* — La 20, Guvernul comunică luĭ von Kühbach regularea definitivă a legatelor *(Leopoldinum,* IX, 48). — La 23, Guvernul propune archiduceluĭ, amintind un raport pierdut din 6 August, a se lua 2-300 fl. din moştenire pentru *Grabstein* şi «sonst ain Epitaphium und Memori» *(Hofconcepte und Berichte* şi *Copialbücher, An die Kais. Majestät,* 1602/4, f° 1200 v° - 1, cu data de 25). — La 11 Octombre, Camera vorbeşte luĭ Malfatto de sechestrul pus de Minio pe lucrurile din Levant *(Copialbücher, Gemeine Missiven,* 1603[2], f° 1579). — La 3 Novembre, Guvernul aprobă faţă cu archiducele regularea legatelor făcută de von Kühbach *(ibid., An die Kais. Majestät,* 1602/4, f° 1275 - 6 v°). — La 18, archiducele dă aprobarea sa şi ordonă a se amâna epitaful până se va sfârşi cu procesul: «dass ir sollich Epitaphium alsdan vergreiffen und zum Ersechen unss in Gehorsame zekhomen lassen» *(Ambraser Hofsachen* şi *Copialbücher, Von der Kais. Majestät und Fürstl. Durchlaucht,* 1600/3, f° 712-2 V° saŭ *Ausgangene Regierungsacten,* 1602, f° 906 V° - 7 v°). — La 4 Decembre, Maximilian refusă o nouă petiţie a Cămĕraşuluĭ *(Ambraser Hofsachen* şi *Copialbücher, Ausgangene Regierungsacten,* 1602, f° 1007 - 7 v°). — La 11 Decembre, Guvernul rĕspunde oraşuluĭ Innsbruck aprobând serbarea aniversărei morţeĭ tînĕruluĭ Voevod la 10 şi 11 şi dând explicaţiĭ asupra feluluĭ cum se vor plăti legatele ce interesează oraşul *(Copialbücher, Causa Domini,* 1602 - 4, f° 416). — Nilles a publicat în parte recunoaşterea solemnă de oraş a legatelor (12 Decembre 1603) după *Urkunden,* n° 5.637. Iată partea care lipseşte (cf. Nilles, *o. c.,* II, 1006):

«Unnd, weil dann wolermelts Herrn Weyvoda seeligen Cörpl in das würdig Gotsshaus Sanct-Jacobs Pfarrkhürchen alhie begraben, unnd zu geweichtem Erdtrich bestät, deme auch ain aigner Platz zu sollicher Sepultur auf Ewig eingekumbt und ausgesteckht, so auch sein ... [v. Nilles, *l. c.*]. Ain ewiger Jartag in ermelter Sanct-Jacobs Pfarrkhürchen mit ainem sondern Legat bedacht worden, als ist auf der Römischen Kaiserlichen Majestät und Fürstlichen Durchleichtigkhaiten, Ertzherzog Maximilian zu Osterreich, als Regierenden Herrn und Lanndtsfürsten diser fürstlichen Graffschafft Tyrol, allergnedigiste Resolution, durch ain Hochlobliche Oberösterreichische Regierung inn Chrafft derselben sub dato: Innsprugg, 26 Novembris diss Jars an Burgermeister und Rath diser Statt . . ., gnedig abgannngen Bevelch, von vorwolermelter Herrn Wayvoda seeligen Verlassenschafft, obermelter Sannct Jacobs Pfarrkhürchen, auf Stifftung des Jartags, fünfzehenhundert Gulden. Item, zu besserer Unndterhaltung der armen Singschueler bey ermelter Pfarrkhürchen, auch 1500 Gulden. Verner in gmainer Statt Albmuesen dreuhundert Gulden, und in des heyligen Geists Stattspytals alda, auch 300 Gulden zuegeaignet, und diser Summa Gelts durch sonndere Übergab verwisen worden. Damit aber nun mer wolbemelten Herrn Wayvoda seeligen, von erstermeltem verordneten Legat, mit Verrichtung der loblichen Gotsdiennst, Almuesen, und inn annder Weeg die jerlichen Exequien zu ewiger Gedechtnus gehalten, der allmechtig Gott in seiner Kirchen geehrt, unnd der Seelen des Fundators mit Andacht und Fürpeth gedacht werde, haben ermelte Burgermeister und Rath alhie, bey angeregter Sannct Jacobs Pfarrkirchen, vilbemeltem Herrn Weyvoda seeligen den ersten Jartag auf den zehennden und aindliffen Decembris dess Jars dermassen gehalten, als am Sonntag zuvor ist diser angestelte Jartag nach der Predig auf der Cannzl in ermelter Pfarrkhirchen offenntlichen verkhindt.

Am Mitwoch, zehennde ermelten Monats Decembris, zwischen zway und drew Uhr Abennts, ist, nach vorgeennden Gleüt (so mit allen Gloggen in der Pfarr statlich versicht), den Vigil angefanngen und gehalten, darunter das *media vita* viguriert, und von fünf Priestern im Psaliern respondiert, auch nach der Vigil bey dem Grab ain Mudeten gesungen, und daselbs mit Rauhen und Sprenngen die gewonndlichen Ceremonien verricht.

Am Pfintztag aindlifften Decembris, zu morgens syben Uhr, ist das erst Zaichen mit der grossen Gloggen geben. Volgennts, umb halbe acht Uhr, wie dero Ennden gepreichig, zwaymal mit allen Gloggen zusamen geleüt, und der Gotssdiennst anngefanngen worden, alda man zuvorderst vorm Altar das *Salve Regina* gesungen. Darauf die Priesterschafft und Chor die gebreichig Procession in der Kürchen gehalten. Volgents zw des abgeleibten Herrn Wayvoda seeligen Grab ganngen, alda der Psalm *Miserere mei Deus, summissa voce* gesungen. Unndter werennden Gotssdiennst ist das Grab mit ainem Clagtuech bedeckht, und zway prinnende Körtzen in zween Leichtern darauf gestelt. Wie die Priesterschafft und Chor widerumben vom Grab, ist Herr Pfarrer auf die Cannzl ganngen und das Fürpeth für des abgeleibten Herrn Wayvoda Seelens laut Verkhundtzätl, so dem Herrn Pfarrer verwahrlich aufzuhalten zuegestellt, verricht.

demselben sein Sohn Anthoni Jacob, in siben Jar lang, ohne ainiche Besoldung, Knaben-Weise gedient. (Cere iertarea restuluï de 3.400 ff. şi răsplată pentru fiï.)

Das nit weniger bemelter verstorben jung Herr seliger gedachtem Stäbl- und Kuchenmaister, obgenante Zeit, in Cosst und Underhaltung, darzue er gleichsam erhandlt

---

Volgennts, das *Requiem* oder Seelambt angefanngen, der Herr Stadtpfarrer auf dem Mitern der heyligen drey Künigen Altar gehalten, darbey Herr Spittalpfarrer, Christoff Zetl, und Herr Sigmundt Friemesser, in schwartz sameten Leviten Röckhen, wie auch zween Schueler in schwartzen Rauchmänteln, mit den Stänngken und prinenden Liechtern, ministriert. Diss Seelambt oder *Requiem* ist im Cor durchaus *summissa voce* figuriert worden.

Unndter disem *Requiem* haben auf Sannct Niclaus Altar, Heiliger Dionisius, und dem Anndern Neben-Altar Herr Michael, S. Sebastians Beneficiat, die Seelmessen gelesen.

Nach volendem *Requiem* ist das Lobambt angefanngen und durch Herrn Hanns Marchstainer, Gsöllpriester, auf Unser Lieben Frauen Altar gehalten worden; darbey bemelter Herr Syman und Herr Michael in weissen Leviten Röckhen, und auch zween Schueler, so die Stänngken und prinennde Liechter darauf getragen, ministriert. Im Cor ist diss Lobambt mit ganntz Stimb *solenniter* durchaus figuriert worden. Darbey haben Herr Syman vor dem hochwürdigen Sacrament auf Sannct Oswaldts Altar, und Herr Spithalpfarrer auf der Apostl Altar, neben des Herr Weyvoda Grab, jeder ain Lobmess gelesen. Zu der Vigil und bai den Ämbtern, sein jedes Orts acht Schilt Sembl und vier Mass Wein auf den Altärn und bey der Paar, wie preichig, geopfert. Bey der Vigil und bai den Ämbtern, ist der Paarschragen am gewonndlichen Orth in der Kürchen mit ainem schwartz sameten Paarthech, so ain Creutz von gulden Tobin hat, überzogen. Daran an vier Orten den Herrn Weyvoda seeligen Wappen angehefft gewest.

Ob und unndter disem Parstanndt, sein auf den eysen Spitzschragen dreissig Altar Khörtzen vom gelben Wax, auch, auf baiden Seiten, neben der Par, jedes Orts vier Winndliechter prinnet gebraucht, und disc Beleichtung alle vom Neuem statlich hiertzue gemacht, wie auch die vier vom Wax umbwundnen Clagstanngen, mit iren angezinndten Körtzen, darbey gebraucht.

Zum Beschluss baider Ämbter ist die Clerisei, sambt dem Chor, mit vorgetragnen Clagstanngen, widerumb zum Grab ganngen, alda das *placebo* auch in Figurat gesungen, und baides zum Anfanng und Ennde, bey dem Grab des gewonndlich Rauhen und Sprenngen durch den Herrn Statpfarrer verricht worden. Zu deme, ist Bestellung und Verordnung gethan worden, das sollicher Jartag jetztbeschribner Massen fürterhin jerlich in eewige Weltzeit, alweegen auf den 21 Tag Mart (als des Herrn Weyvoda seeligen Ableiben beschehen), oder, da es annderer fürfallender Föst oder wichtigen Verhinnderungen halben, eben auf denselben Tag nit sein khundte, doch in derselben Wochen, und vor Aussganng des Monats Marti, aller Massen und Gestalt er oben erzelt erstlich verricht worden, solle gehalten. Dessgleichen die wochenlichen Fürpit, am Freyttag, für bemelten jungen Herrn Weyvoda auf der Canntzl in der Pfarrkhirchen ordenlich und audechtig verrichtet, und was nun über Haltung diss Jartags auf den Priesterschafft, Beleichtung, Ornat, Gleit und Kürchendienst, wie auch Opferung Wein und Prots und wochentliche Verkhündigung, jährlichen aufergeet, das alles solle von den Nutzungen angeregten heerzue verordneten 1500 G. Legat durch der Pfarrkürch Brobst unfelbar abgericht, und das übrig zu ir der Pfarrkhürchen anndern Notturfften, threulichen angelegt und gebraucht werden; belanngent die anndern 1500 G. Legat, so zu besserer Unndterhaltung der armen Sinngschueler alda verordnet, desswegen ist beschlossen, das von den jerlich fallenden Nutzung derselben inen Scolarn, sovil deren bey haltennden Jartag in dem Cor dienen, allwegen nach verrichtem Gotssdienst vier Gulden Gelts durch den Kürchbrobst auf die Hanndt aussgethailt; dessgleichen ihnen, sonnderlichen Winnters Zeiten, mit notweenndiger Beclaidung, wie auch Besserung der Speis, geholffen, und inn alweg vier Astanten, so der Misic wolgeyebt, mit guten Stimmen begabt, auch den Chor und der Kürchen rüemblich und wolstenndig sein, mit sonnderer Besoldung alda erhalten und wass über ir Unndterhaltung ergeet, durch den Kürchbrobst von den Nutzungen diss Legats abgericht, und neben Anndern durch in verrait werden.

Verner, und damit auch vil wolbemelts Herrn Weyvoda seeligen durch den Armen in Allmuesen desto mer mit iren Fürpeth gedacht, auch der Allmechtig dardurch geehrt werde, als sollen alwegen zu haltennden Jartag zwelf alte arme dürftige Mannspersonen darzue verordnet, dabey dem Gotssdiennst, Vigil und Ämtern sein, ir Gepeten alda verrichten, und deren, jedem, nach beschlossnem Gotsdiennst, dreissig Khreüzer, — thuet in allem 6 Gulden; und die übrigen Nutzungen, so von den dreuhundert Gulden, für das Allmuesen verordnet Legat, fallen, durch gemainer Statt Elemosinari, neben anndern gemainen wochentlichen Allmuesen, auf die hausarmen Leüt alhie threulichen aussgethailt werden; also sollen auch von den andern 300 Gulden, des heyligen Geists Statsspyttals Legat alda, armen kranckhen und presthafften Personen in ermeltem Spittal threulichen geholfen, und diss Legat gleichsfaal zu des Spitals, und seiner armen Leüth Nutz und Wolfart treuherzig angewenndt, und darbey des Herrn Weyvoda seeligen mit ewigen gueten Namen gedacht, auch für sein und seiner cristlichen Voreltern Seelen alle Sonntag auf der Cannzl alda in des Spittalskürchen die cristlich Versamblung zum Fürpet ermannt, und dem Herrn Spitalspfarrer für das Verkünden jerlichen ain Gulden, dreissig Khreützer durch des Spithals Oberpfleger bezalt werden.

Damit nun disem allem, wie vorein khomen, würckhlichen nach gelebt, daran auch geferlicher Weis nicht verabsaumbt, oder vernachlast werde, als haben ermelter Burgermaister und Rath diser Statt Innsprugg

werden müessen, bey sich, und wie unns, das ime jungen Herrn, so wol denselben zu entfüern, alls durch Vergeben oder haimbliche Practicen hinzerichten, mermals nachgestelt worden, für gewis fürkhomen, derselb nit geringe Gefahr seinetwegen gehabt und ausgestanden, und, do er nit so fleissig und sorgsam mit ime gewesen, villeicht haimblich wëckh gefüert, oder sunst unzeitlich umb sein Leben khomen were, (Aprobă) in sonderer Erwegung, das er dannochter *(sic)*, damit der jung Herr seliger bei der catholischen Religion, dessgleichen zur Beicht, und andern loblichen cristlichen Satzungen khomen und erhalten, darzue und biss in sein Absterben in catholischer Religion bestendig verblieben, an seinem Fleiss, Mühe und Verordnen nichts erwinden lassen [1]. . .

(Ibid., Ambraser Regiments-Gutachten și — cu data de 19 — în *Copialbücher, An die Fürstliche Durchlaucht*, 1604, f° 494-4 V°.)

DCXCII.

«Avogadorii» din Veneția confirmă căsătoria Marieĭ Țigară cu Paul Minio. Veneția, 1604, 25 Novembre.

1604, die 25 Novembris.

Viri nobiles:

Ser Petrus Arimondo, Ser Bernardinus Belegno et Ser Laurentius Marcello, Advocatores Communis. In Collegio sex consiliariorum et tres capitum de Quadraginta.

Si videtur vobis per ea que dicta et lecta sunt quod istud sponsalitium secutum et celebratum inter virum nobilem Ser Paulum Minio Ser Scipionis et dominam Ma-

für sich und ire Nachkhomen zuegsagt und versprochen, ob deme allem vestigelicher zuhalten, auch dise Stiftung und Ordnung hanndtzuhaben, jemanndt darwider mechte fürtzunemen nit zu gestaten, sonnder ier fleissig Sorgen, Acht und Aufmerckhen dariber zu halten und zu stellen, inmassen sy es vor Gott und der Oberkhait zu verantworten wissen, threulich und ohngeverde. Demnach und zu waren Bekhunndt sein diser Stiftung zween Brief . . ., darvon der ein wolermelter Ober-Österreichischen Regierung überanntwort, und der annder bey . . . Sanct Jacobs Pfarrkhirchen briefflichen verwahr behalten worden. Beschehen zu Innspruggen, den 12^en^ Tag Monats Decembris, nach Cristi . . . Gepurt im sechtzehenhundertdriten Jare.»

În 1604, întâlnim întâiŭ un proces al croitorilor, cari înșelase Guvernul cu furniturĭ pentru îngroparea lui Ștefan *(Ambraser Regierungsgutachten* și *Copialbücher, Von der Fürstl. Durchlaucht*, 1604/6, f° 169 V°-70; *An die Fürstl. Durchlaucht*, 1604, f° 487 și urm.; *Concepte in Regierungssachen*, 1604, f° 589 și urm., 1080 și urm.).— La 16 Ianuar, Guvernul recomandă Camereĭ cererea lui Ion Cămărașul de a i se plăti legatul saŭ de a i să crește renta anuală la 200 de coroane *(Copialbücher, Embieten und Befelch*, 1604, f° 18-8 V°).—Camera răspunde, la 28, că trebue trimes la Minio, iar acesta învitat să se presinte până la S. Gheorghe pentru hotărîre, căci altfel se vor plăti legatele *(Ambraser Ausgangene Camergutachten* și *Ausgangene Camersachen*, 1604, f° 63 V°-4).— La 12 Februar, archiducele acordă lui Ioan un adaus de 100 de ff. pentru o singură dată *(Ambraser Cammersachen* și *Copialbücher, Geschäfte von Hof*, 1604, f° 11-12).—La 16, Osvald Portner e numit procurator archiducal pentru afacerea din Veneția *(Copialbücher, Embieten und Befelch*, 1604, f° 4 V°-5).— La 24, Guvernul trimete Camereĭ reclamația Cercheseĭ «wegen 600 Ducaten, aines Diemants unnd Rubin, sambt anndern Clainatern» *(ibid.*, f° 63-3 V°). — La 31 Mart, Maximilian repetă ordinele relative la cercetarea legitimităței lui Ștefan și începerea procesului cu Minio *(ibid., Ausgangene Regimentsgutachten*, 1604, f° 168 V° saŭ *Geschäfte von Hof*, 1604, f° 442).— La 10 April, von Kühbach își dă parerea că s'ar putea plăti lui Rosso, pentru sutele de scrisorĭ ce a trimes, 2-300 ff. [se aprobă la 19 Iunie și 2 Iulie de Cameră și Guvern, de și i se mai dase altă dată un lanț de vre-o 200 de ff.] *(Hofconcepte und Berichte)*. — La aceiași dată, se repetă ordinele pentru plata renteĭ Cămărașului *(Copialbücher, Gemeine Missiven*, 1604, f° 362 V°-3, 492 V°-3).—Alte mĕsurĭ pentru plata lui, care nu se făcuse încă, se iau la 13 Maiŭ *(ibid.*, f° 147 V°-8). — La 6 Iunie, deputații pentru moștenire arată lui Maximilian că s'ar putea ierta un rest lui von Kühbach, că s'aŭ trecut 300 de fl. la încheiarea sĕmilor pentru piatră și epitaf și ce s'aŭ regulat legatele *(Leopoldinum*, Litt. M, n° 16 L).

1) Rĕspunsul se dă în Iulie lui Otto-Marx *(Hofconcepte und Berichte)*.—Guvernul aprobă răsplata pentru Rosso la 2 Iulie *(Copialbücher, An die Fürstl. Durchlaucht*, 1604, f° 496).—La 9, listă a copiilor de la S. Nicolae, îmbrăcați din legatul moldovenesc *(Hofconcepte und Berichte)*.—La 4 August, raport în această privință, al Iesuitului Gheorghe Kern *(ibid)*.—La 11, archiducele cere un inventariŭ al moștenireĭ, cu arătarea lucrurilor înstrăinate *(Copialbücher, Ausgangene Regimentsacten*, 1604, f° 512 V°; *Geschäfte vom Hoff*, 1604, f° 234 V°-5;

riam, filiam legitimam quondam Illustris domini Petri, principis Moldaviae et Valachiae, et dominae Mariae Amirali de Rhodi, et relictae in primis votis domini Xoti Cingara, protospatari praedicti principis, in ecclesia Santi Maphei Muriani, die 28 novembris 1600, bene et legitime sequutum et probatum fuerit nec ne, cum Advocatores Communis habeant et teneant ipsum bene et legitime secutum et probatum fuisse, ac describi debere in libris Officii Advocarie.

de parte 8.
de non 0.
non synceri 1.

Datum iuramento Collegio et dominis advocatoribus Communis [1]).

(Veneția, *Archivio di Stato, Avvogaria di Commun, Matrimonio, Libro Nascite,* III, f° 192.)

Von der Fürstl. Durchlaucht, 1604/6, f° 164 V°).—În toamnă, Portner recomandă o transacție cu Minio; el observă că, în contractul cu Domnița, Ștefan e recunoscut «pro legitimo et naturali, . . . ne a successione paternorum bonorum excluderetur» *(Hofconcepte und Berichte).*—La 18 Septembre, Camera răspunde lui dr. Orazio Carrara, care scrisese că Montino ar vrea să se împace, îndreptându-l la archiduce *(Copialbücher, Gemeine Missiven,* 1604[2], f° 2045-5 V°).—La 24, procuratorul lui Minio cere piperul, observând că s'a dovedit că Ștefan e născut în adulteriŭ cu «seiner [Herren Petro Vaivoda] Dienerin Irena Dolcha» *(Hofconcepte und Berichte).*—La 16 Octombre, Guvernul cere părerea Camerei asupra noueĭ cereri, din partea lui Ion Cămărașul, a celor 10.000 de ff. [reînnoită, după repetarea cererei, la 3 Novembre] *(Copialbücher, Embieten und Bevelch,* 1604, f° 382 V°-3, 397 V°-8).

1) Documentul mi-a fost comunicat de d. Ricard Predelli, de la Archivele S. Marc, căruia-ĭ datoresc multe alte îndatoriri științifice. — Despre mănăstirea San Maffio, v. *An. Acad. Rom.,* seria a 2ª, secț. ist., XVIII, 66-7.—În *Cronaca delle famiglie patrizie venete,* Bernard Bembo *(Bibl. Marciana,* it. VII, 14, f° 197; sec. al XVII[lea]) dă următoarele știri asupra familiei Minio, care e foarte veche și cunoscută: Minii venise din Mazorbo; eraŭ «huomeni valesani, piacenti, humani et amorevoli con tutti»; fură primiți îndată în Marele Consiliu; la 1211, Iacob Minio e trimes între coloniștii din Creta; eraŭ «dal sestier d'Orso *(sic)* duro, et uno di questi pose la croce nella sua arma, per devotione, che fù un Zuan Minio, et al presente sono del Gran Consiglio di Venezia». La 1534, trăia încă și Ieronim Minio, fiul lui Marin *(Arch. di Stato, Mobile, Sentenze a legge,* reg. 56, f° 138 și urm.).

Iată marca familiei:

Iată acum și descendența lui Paul și Mariei (comunicație a d-lui Predelli:)

Paul — Maria

Teodor Ștefan (n. 13 Septembre 1603) — Iulia Morosini

Paul-Silvestru (n. 31 Dec. 1635) — Paul-Silvestru-Morosina Morosini

Iuliu-Toma (n. 7 Mart 1637)

Marin-Francisc (n. 12 Oct. 1642)

Alvise-Ioan (n. 21 Iulie 1644)

Anton-Santo (n. 30 Oct. 1646)

Iuliu-Dominic (n. 3 April 1667)

Alvise-Anton (n. 11 Oct. 1668)

Marc' Anton-Ieronim (n. 1 April 1681)

Iosif-Anton (n. 1 Oct. 1669)

Ieronim-Marin (n. 7 Sept. 1671)

Ioan-Francisc (n. 3 Dec. 1672)

Ioan-Francisc *(sic)* (n. 20 Dec. 1676)

Frederic (n. 19 Sept. 1682)

(Nascite, VII, f° 201; IX, f° 202, 202 V°, 204 V°; XI, f° 246, 246 V°, 253 V°, 276, 285.)

DCXCIII.

Dr. [Orazio] Carrara către archiducele Maximilian, despre nașterea nelegitimă a luĭ Ștefan-Vodă. 1605.

Quae quidem fundamenta adversarii, etiamsi veritati essent consentanea, nempe Ioannem Stefanum procreatum ac in lucem editum durante matrimonio ac vivente Domina Maria, genitrice ipsius Dominae Marjae, principalis meae, post partum ipsius circa quinquennium, dictam spurietatem, nude ac simpliciter ab ipso fiscali toties allegatam, probationibus legitimis in limine iudicii tenebatur demonstrare . . . . . .

Ex quibus omnibus, posita spurietate, efficeretur palpabiliter quod dicta Domina mea principalis esset in statu iustissimae ignorantiae . . ., nempe quod ipsa credidisset, si taliter fuisset natus, per subsequens matrimonium maculam illam spurietatis aboletam et consequenter ipsum legitimatum fuisse . . . . . .

Ignorantia certe est quae non solum in muliere Moldava, nata et educata extra fines Imperii, ubi inauditum est nomen iuris civilis, sed etiam [1]), etc.

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Hofconcepte und Berichte.)*

DCXCIV.

Rosso către archiducele Maximilian, despre piticul luĭ Petru-Vodă. Veneția, 1605, 19 Ianuar.

. . . . Si trova in servicio di Monsignore Nuncio Appostolico quì residente un Pietro Bdes *(sic)* di Moldavia, già nano del signor Pietro Vaivoda di quella Provincia, che morse a Bolzano; quale hà la pretensione di quanto contenirà l'inclusa sua supplica e, sendomi raccomandata da Monsignor Nuncio predetto con molto affetto, riceverò io a singolar gracia quella che Vostra Altezza degnarà di fare al sopranominato

1) La 2 Mart 1605, Guvernul tiroles acordă recompense luĭ Rosso și Malfatto *(Ambraser Cammersachen* și *Copialbücher, Concepte in Camersachen,* 1605, f° 95-5 V°; *Geschäfte vom Hof,* 1605, f° 82 V°-3).—La aceiași dată, el arată archiducelui că nu e de admis scusa luĭ Aslan că a ars sinetele, «wie inen auch umb ain Tausent fünffhundert Ducaten Strausfedern, so sy von dem eingebrachten Gelt mit heraus zebringen erkhaufft, genomen werden weren» *(Ambraser Regierungs Gutbedencken* și *Copialbücher, An die Fürstl. Durchlaucht,* 1605, f° 118-9).—La 4, întâlnim o recomandație de la N. Michiel pentru Minio *(Hofconcepte und Berichte).* — La 8, archiducele ordonă a se lucra cu atenție în afacerea sinetelor, consultând pe Rosso și pe Ion Cămărașul *(Copialbücher, Von der Fürstlichen Durchlaucht,* 1604/6 și *Concepte in Regierungssachen,* 1605, f° 207-7 V°).—La 9, Rosso cere iar recompensă *(Ambraser Regierungs Gutbedencken).*—La 11, el anunță luĭ Maximilian întoarcerea la Veneția a ambasadorului ducal extraordinar pe lângă Poartă și a fostului bail, «coi quali è anco ritornato il signor Paulo Minio, ove è stato per occasione di recuperar certi crediti del padre di sua moglie; ma pare che 'l suo viaggio sia stato di poco frutto» *(Ambraser Regierungs-Gutachten).*—La 2 April, archiducele trimete Guvernului și Camerei cererea Cămărașului de a i se da, peste rentă, 200 de ff. *(Copialbücher, Von der Fürstlichen Durchlaucht,* 1604-6). — Într'o scrisoare presintată la 30 Iunie, Carrara vorbește de mărturia, în afacerea legitimității luĭ Ștefan-Vodă, a luĭ «Ioannes Camarascho» *(Hofconcepte und Berichte).*—În Iulie, Minio, pomenind de periculoasa sa petrecere câte-va luni la Constantinopol, se plânge archiducelui că «fiscalul» îĭ cere două treimi, și nu jumătate din lucrurile aduse din Orient *(ibid.).*—La 9 Iulie, Guvernul recomandă luĭ Maximilian împăcarea *(Copialbücher, An die Fürstl. Durchlaucht,* 1605, f° 376-6 V°).—La 14, Maximilian aprobă această idee *(Ambraser Hofsachen* și *Copialbücher, Von der Fürstl. Durchlaucht,* 1604/6, f° 348 V°). —Într'o petiție presintată la 27 Iulie, Ion Cămărașul, aflând de împăcare și de sosirea luĭ Minio în oraș, îșĭ cere legatul *(Hofconcepte und Berichte).*

nano, per esser egli di gran gusto et assai grato a Monsignor Nuncio, sicuro che si rallegrarà non poco di veder contento persona che stà più che volontieri in casa sua . . . . . .

[Urmează :]

Serenissimo Prencipe,

Pietro Boles *(sic)* di Moldavia, che serviva il figliolo di Pietro Vaivoda, già Prencipe di Moldavia, supplica Vostra Altezza farli gratia che dell' heredità di detto Prencipe li sia pagato quindici Ungari lasciati in testamento a tutta la famiglia, per ciascheduno che partiva da quel servitio, e quel più che piacesse alla benignità di Vostra Altezza; per esser stato levato da casa suo, et in termine di più non tornarsi, per esser nano et impotente a far viaggio; che pregarò sempre Iddio per la longa felicità di Vostra Altezza 1).

(Ibid., Ambraser Cammer, Einkommene Schriften.)

DCXCV.

Veneția, presintată la 1605, 27 Iulie.

«Maria Circhosse auss der Moldaw» către archiducele Maximilian despre banii ce i se cuvin.

. . . . Alterlebte und von möniglich verlassene Wittib . . ., nachdem weilandt Herr Johann Petter Vaivoda in der Moldaw sein Aufbruch genomen, und in denen Landen sich retiriert, hatt er mich, als ain alte Dienerin, mithergebracht, und

---

1) La 29 Novembre 1604, combătênd unele din argumentele luĭ Carrara, Guvernul propune împăcare cu Minio *(Hofconcepte und Berichte* și *Copialbücher, Missiven an Hof,* f° 798 V° și urm.).—La 14 Decembre însă, Maximilian ordonă aspru continuarea procesuluĭ *(Copialbücher, Ausgangene Camersachen,* 1604, f° 773-3 V°; *Von der Fürst. Durchlaucht,* 1604/6, f° 612 V°-3). — La Dec. 1604-Ianuar 1605, Portner, consilier și procurator cameral și Guvernul se scusă pentru zăbavă *(Hofconcepte und Berichte).* — La o dată oare-care din 1605, Ion Căměrașul îșĭ cere moștenirea, invocând și cheltuelile ce a făcut timp de treĭ anĭ, «als ain armer Forestier» *(ibid.).*—În acest an, se face și o ultimă împărțire a moștenireĭ: lucrurile vechĭ din Veneția sunt prețuite 17.596 fl., 49½ kr.; hainele luĭ Petru-Vodă 3.107 fl., 54½ kr., «Frawenclaider und anndersa», 1065 fl., 49 kr., etc., sinetele 32.550 fl.; s'aŭ luat de la Muntele Sinai, «daran, sainem [von Kühbach] Anzaigen nach, an Pfeffer ni mehr empfangen vom Aslano Camerasso als 2.000 Ducaten, tt. 4.000 fl.»; ar maĭ trebui căutați prin Aslan 800 de fl. Se notează că socoteala luĭ Cromidis era pusă 3.900.000 de aspri în inventariul din 9 Mart 1601 și 2.390.000 numaĭ în cel de la 7 Iunie următor. Toate datoriile levantine ar face 58.530 fl., 26¼ kr. Dupa socoteala din 9 Iunie 1603, aŭ maĭ descoperit 2.100 fl. de datoriĭ. Afară de lucrurile netaxate (cărțĭ, etc.) averea face 131.916 fl. 27¼ kr.; legatele ating suma de 9.500 fl., rămân 122.416 fl., 27¾ kr. Se daŭ Marieĭ (v. maĭ departe, la 17 Sept. 1605) 45.906 fl., 10 kr. și ceva *(ibid.).* — La 7 Ianuar 1605, «Zuan Camerässo auss der Moldaw» scrie archiduceluĭ Maximilian, care sosise acum în Tirol, pentru a-și cere legatul, pe care-l aștepta în miserie *(Ambraser an die Camer einkommene Schriften).*—Recomandându-i-se răbdare, el se plânge, la 20, de lungimea procesuluĭ și cere a fi satisfăcut *(ibid.).*—În privința zăbaveĭ procesuluĭ, Guvernul se scusă față cu archiducele la 21 *(Copialbücher, An die Fürstl. Durchlaucht,* 1605, f° 642-6). — La 24, Maximilian cere un raport asupra procesuluĭ de la Portner *(Hofsachen* și *Copialconcepte in Regimentssachen,* 1605, f° 54).— Acesta arată că procesul s'a început la 16 Mart 1604 și s'aŭ acordat de tribunale treĭ amânărĭ luĭ Minio *(Ambraser Regierungs-Gutachten).* — La 29, archiducele se plânge că nu fusese înștiințat *(Copialbücher, Von der Fürstl. Durchlaucht,* 1604/6 și *Concepte in Regierungssachen,* 1605, f° 62-2 V°).— La 4 Februar, Rosso cere răsplată, pentru ca să poată plăti și luĭ Aslan costul procesuluĭ săŭ cu Minio «nell' ultima lite de peveri» *(Ambraser Regierungs-Gutachten).*— La 15, Malfatto vorbește și el de procesul luĭ Aslan contra luĭ Minio, «piperos, plumas et alia haereditatis moldavicae occupantem» *(Hofconcepte und Berichte).*

verursacht dass ich alle meine gehabte Gelegenhait, bösste Haab und Güetter dahinden gelassen hab, und allain wass an Gelt und Clainetter gewest zu mir genomen und mit gezogen. (A făcut un acord [1]) dăunător *numaĭ pentru banĭ,* «verhoffende und des Versehens, solle der Überrest dem jungen Herrn Johann Steffano seligen zu Nutz und Mehrung seiner Wolfardt geraichen». El e mort, «also dass mein gehabte trösstliche Zueflucht in aller Nott und Zuestand bey ime zu suechen mir benomen.» Amenință cu proces și cere un noŭ acord.) [2]

(Ibid., Hofconcepte und Berichte.)

DCXCVI.

Minio către archiducele Maximilian, despre banĭ din Orient. Veneția, 1605, 3 August.

(Din tot piperul a scos numaĭ 4.000 de ff. El însuși a luat în Constantinopol numaĭ 600 de ff., fără cheltueli.) Extat quidem quodam chyrographum penes graecum quendam sacerdotem, Papadamum nominatum, quod, dolose exactum a quodam sanguine coniuncto cum ipso quondam Domino Ioanne Petro, repetere, ab omni prorsus spe animus est abducendum *(sic);* cum enim in illis partibus ipse quondam Ioannes Petrus maximo aere alieno sit obstrictus, unde, si quis nomine ipsius exigere non dubitaret, maximam concitare seditionem, ac adversus eundem, mediantibus calumniis ordinariis, insurgerent, quibus ad gentem illam immanem atque feram apertissimum patere aditum. (Și el a scăpat numaĭ cu greŭ) [3].

(Ibid.)

DCXCVII.

Minio către Guvernul provinciilor austriace superioare, despre procesul său cu Cămărașiĭ. Veneția, 1605, 5 August.

(Se plânge de Cămărași.) Illustrissimus Dominus quondam Ioannes Petrus Vaivoda Moldaviae, dum regebat ac gubernabat ipsam Moldaviam, deposuit decem millia ducatorum ungaricorum apud calogeros Hyerusalem et sex millia apud calogeros Montis Sinai . . ., ob duo supradicta chyrographa: unum quator millium ungaricorum

1) V. p. 539, nota 1.

2) La 9 August, Guvernul tirolez propune archiduceluĭ Maximilian a cere lămuriri lui Minio despre procesul cu Aslan, a trimete pe Ioan din țară, când se va închide procesul, a plăti suma cerută de Cercheză *(Copialbücher, An die Fürstliche Durchlaucht,* 1605, f° 441-2 V°).—La 29 Iulie încă, el arată că, Minio neprimind o treime, nu se poate face o învoială; el ar trebui întrebat ce a adus din Levant *(ibid.,* f° 412-2 V°).—Lămuririle se cer luĭ Minio de archiduce la 2 August *(Ambraser Hofsachen* și *Copialbücher, Concepte in Regierungssachen,* 1605, f° 537).

3) La 9 August, guvernul face asupra scrisoreĭ un raport favorabil.

ducatorum, alterum sex millium, depositorum penes supradictos calogeros Hyerusalem. (Aslan a luat) sex millium . . . apud calogeros Montis Sinai, quam pecuniam supradictorum trium chyrographorum, totaliter exactam, proprio motu, cupiditate lucrandi accensus ac commotus, absque minima scientia mandantium, in civitate Cairo in piper convertit ; ex quo maxima detrimenta originem duxere. (Acusat înnaintea Paşeĭ) quod sit mandatarius qui debitores quondam domini Ioannis Petri executat. (Închiși amândoĭ. Daŭ restul sinetelor) cuidam (sacerdoti graeco, *şters*) qui, metu trepidans ne in eandem foveam incideret, illa in ignem proiicit. (Conrup marturĭ cu mulți banĭ; merg la Alexandria) ac partem supradictae pecuniae in plumas gestatorias converterunt. Piper eadem nave fuit Venetias transvectum, qua et ipsi. Plumas autem cuidam navi onerariae transvehendas tradiderunt, quae, cum in praedatorias quasdam naves anglicas, uti dicunt, incideret, ab eisdem fuit spoliata. (A vîndut piperul cu 118 ducați venețienĭ, în loc de 60, prețul de cumpĕrare.) Ex undecim . . . millibus ungaricis ducatis, ab ipso ut supra repetitis, solummodo duo millia summis sudoribus redegi. (Propune acord, și apoĭ va ajuta și el contra Cămĕrașilor) [1].

(Ibid.)

DCXCVIII.

Innsbruck, 1605, 17 Septembre.

Acordul cu Minio.

Copi Moldawischen Vertrags.

. . . . («Als, den 21 Martii verschinen 1602 Jars, weyland Herr Johann Stephan, gewester Vaivoda in der Moldaw, alhie in der Statt Insprugg sein zeitliches Leben beschlossen», Minio s'a presentat als «Leyögt Frawen Maria Vaivodin». Alt procurator era Francisc *(sic)* Carrara, doctor în drept [procure din 20 Mart 1602 pentru Minio; din 5 Novembre 1604 pentru Carrara]. Contra lor e numit Portner. Procesul se judeca înnaintea Împĕratuluĭ și Consiliuluĭ provinciilor superioare austriace. Aŭ cerut reĭ doĭ împăcare luĭ Maximilian. Se face decĭ un *contract: a)* Averea mobilă și lucrurĭ orientale, «Puechern und anderer Vahrnus, es sey gleich in oder ausser Landts, in Levante, Türggei, Wallachei, zu Jherusalem, Venedig oder andere Orthen, Landen und Provinzen», să fie inventariată. Se fac opt părți: cinci ale fisculuĭ, restul al Marieĭ și «ire Erben».

2. Ieaŭ în comun datoriile, plătind de odată cele pentru legate pioase. «Jedoch die Entrichtung solcher Legaten gegen den andern, so noch pretendiert werden mochten, *weder dem Fisco, noch Herrn Minio zu praeiudicio* zu geraichen.»

3. S'aŭ dat luĭ Aslan actele datoriilor în Levant și Turcia: «Parrschafft, Währn, Rosszeug, Silbergeschmeid und anders lautende». Aslan a revenit la Veneția, dar n'a

1) La 16 August, archiducele întărește raportul guvernuluĭ tirolez, cu data din 9 *(Ambraser Hofsachen* și *Copialbücher, Von der Fürst. Durchlaucht,* 1605/6, f° 747-7 V° și *Concepte în Regierungssachen,* 1605, f° 543-4 V°).—Într'o petiție, primită la 6 Septembre, Minio cere regularea afacereĭ Cămărașilor, cari aŭ sustras «circa decem millium ducatorum ungaricorum» *(Hofconcepte und Berichte).*—La 16, Camera expune luĭ Maximilian că donația pentru Ion Cămărașul îĭ pare dubioasă, pentru «allerlay Mengl», și maĭ ales din causa mărimeĭ sumeĭ (și altele, prea marĭ); Minio refusă a-ĭ da partea sa (într'o cerere anexată, a luĭ, el cere o ratificație grabnică a acorduluĭ, pentru a putea pleca) *(Ambraser Einkommene Schriften in Camersachen* și *Copialbücher, Missiven an Hof,* 1605, f° 631-2).—La acelașĭ dată, delegatul luĭ Maximilian scrie acestuia că, după iscălirea contractuluĭ cu Minio, un procurator a cerut legatele luĭ Ioan și mameĭ luĭ și datoria Cercheseĭ; numaĭ luĭ Ioan i s'a recunoscut *(Hofconcepte und Berichte* și *Copialbücher, An die Fürstl. Durchlaucht,* 1605, f° 518-9 V°).

dat încă răspuns. Minio a primit «von dem ime durch ermelten Camerassso geen Venedig geliferten Pfeffer 2.000» și de la T. Cromidi 300 de ughĭ; se vor scoate din partea ce-ĭ revine. S'a oferit a relua și restul datoriilor, care se vor împărți după aceiașĭ normă (de către el și Rosso). Prin act din 7 Iunie 1601, redactat de notarul Andrea *de Catis,* Rosso însărcinase pe Aslan, în numele luĭ Ștefan: termin de un an pentru recuperarea datoriilor saŭ restituția sinetelor. Datoriile orientale sunt:)

Als, Erstens, ain Memori der Wahren und Gelt, so man dem Costa Cugna zu Constantinopel für den Fürssten zu behalten geben durch den Papa Adamo . . . .

Ain andere Verzaichnus und Memori, wider des alten Fursten aignen Handtschrifft, der Sachen und Gelts, so auch dem Costa Cugna zu Constantinopel zu behalten geben worden.

Ain griechischer Brief von dem Convent des Clossters auf dem Perg Sinay; laut umb 6.000 ungerische Ducaten, die versprechen sy zu bezaln, wer den Brief antworten wirt . . .; dise Schuld hat Asslanus alberait empfangen.

Aine Verzaichnus von Thoma Cromidi, aus Constantinopel, was ime der alte Fürst Peter Veivoda in ainem Cepet oder türggischen Cesta zu behalten geben, mit ainem Puechl, das Camerasso Soveri *(sic)* geschriben; auf welches er der alt Fürst mit aigner Hand verzaichnet, dass des Cromidi Gschuld 3.000 ungerisch Ducaten sey; darbei ligt ernents Cromidi Gschein oder Gschreiben, darinnen er wol bekhent, dass er den Cepet empfangen, und das Puechl, auch die Vahrnus und Silbergeschmeid . . .

An diser Schuld hat Herr Minius (a primit 300 din 400).

Aber ain Bekhantnus von Th. Cromidi, das er vons alten Fürsten wegen allerlai Gatung verkhaufft umb zwayhundert neünundtreisig tausent Asperl, so er zu erstaten schuldig; hab auch noch zwen Säbl mit gulden Schaiden, mit 2 Sätlen und Rosszeug . . . . . .

Die Zetl in griechischer Sprach geschriben von Costa Cugna von Constantinopel, so mit Dinten bemailigt, laut umb 3.000 ungerisch Ducaten und ainen Korb mit Claidung . . . . . .

Ain Inventari und Obligation von Thoma Cromidi, umb etlich empfangne Wahren, darundter allain Silbergeschmeid 1550 Dragma; macht zu Gelt. . . . . .

Mer, ain Schuldbrief umb 6.000 ungerische Ducaten von dem Convent des Clossters San Saba in Jerusalem; die versprechen solches Gelt dem jungen Fursten zu bezalen . . .; dise Schuld hat Asslan auch eingebracht.

Ausser hieobsteenden dem Asslano, vermug vorangezognen Instruments, zuegestellten Schuldverschreibungen, ist auch ain Brief von Papa Nicolo und Papa Adamo, der ain Obligation geben, das er das Original in Henden hab; laut umb 7.400 ungerisch Ducaten.

Aber, ain Schuldbrief von Chrisover Camerasso, dass er dem Fursten schuldig sey 1900 Ducaten.

Ain Urkhund von Thoma Cromidi zu Constantinopel umb ain empfangnen Cesto mit allerlai Wahren.

Ain Bekhandtnus von Bastannarnuno *(sic)* [Bostan Armeno] und dem Stelinco [Stolnico] Nicolo, dass sy dem Costa Cugno vons Fürsten Wegen etlich Claiden und Schrifften zuegestellt haben; die sich auch obligiert hat, solche dem Fürsten, oder wer von ime Schein hat, wider volgen zlassen.

(Obligațiile ultimelor treĭ datoriĭ nu se află de fața acum. Ca garanție pentru darea cuvenitelor către fisc, Minio face ipotecă pe averile femeeĭ sale, ale sale proprii, și promite a aduce obligație și de la tată: «*Scipione Minio, patricio Veneto*» [1].)

(Ibid., Hofconcepte und Berichte.)

---

1) La 22 Septembre, Maximilian aprobă pentru Ion Cămărașul cuprinsul acorduluĭ *(Ambraser Cammeracten* și *Copb., Von der Fürstl. Durch.,* 1600/6, f° 374 V°-5; *Concepte in Camer-Sachen,* 1605, f° 388-8 V°;

DCXCIX.

Innsbruck, 1606, după 19 Septembre.

Socoteala avereĭ lăsate de Ștefan-Vodă după moarte.

Moldawische Verlassenschafft:
79.172 f., 44½ kr.

(Legate: 7.900 f.)

«*Idem*, so die Fürstliche Durchlaucht Ertzherzog Maximilian zu Österreich, vermüg Dero Befelch de dato 19 7bris 606, an gewisse Ort destiniret . . 841 f., 15 k.

Item, Verzinsungen so von beschehner Austhail und Uberantwurtung alberait anticipiert gewesen . 1029 f., 8 k.

Item, zu Erigierung aines Epitaphii und Grabstains, hochsternenter Irer Fürstlichen Durchlaucht gnedigisten Resolution gemess, vom 18 Novembris anno 1603 300 ff.

Suma dieser Abzugpossten . . . . . 10.120 f., 23 k.

Restiert . . . . . 69.052 f., 2½ k.

(Împărțit în opt: . . . . . 8.631 f., 35 k., 3 s., 1¾ Per. *(sic)*.

Geschäfte vom Hoff, f° 33 V°-4). — La aceiași dată, el cere conformarea imperială; Republica stăruie pentru învoire (*Ambraser Cammersachen* și *Copb. In Camersachen*, 1605, f° 388 V° și urm.). — Pentru a se pronunța, Împăratul întreabă, la 18 Octombre, dacă se cuprind în învoială și cele luate de dînsul la 1602 (*Ambraser Camer. Einkommene Schriften*). — La 25 Octombre, Mathias consimte la acord, «ob wir nun wol glaubwirdigen Bericht haben das man, ausser dessen was von ermelter Verlassung gen Venedig gefüert, die besten Vögl ausgehebt» (*Hofconcepte und Berichte*). — La 5 Novembre, Maximilian răspunde că se cuprind în liste și lucrurile trimise la Curte în 1602, în valoare de 32.430 de fl. și cele din Levant; toți arhiducii trebuc să-și împartă profitul fiscului; dar cere îndată confirmarea acorduluĭ (*Ambraser Camerachen* și *Copialb., Concepte in Camersachen*, 1605, f° 487 V° și urm.). — La 8 Decembre, el răspunde luĭ Minio că împărțirea se va face îndată după ratificarea imperială (*Ambraser Hofsachen* și *Copb., Concepte in Regierungs-Sachen*, 1605, f° 845). — La aceiași dată, el cere deputaților pentru învoială un proiect de împărțire (*Ambraser Hafsachen*). — Se face un raport final către Maximilian la 17 Decembre (*Hofconcepte und Berichte*) și la 24 (*Copialbücher, Concepte in Regierungs-Sachen*, 1605, f° 890). — La 9 Ianuar 1606, se dă luĭ Minio o recomandație către Împărat (*Copialbücher, Regierungs-Gutachten*, 1606, f° 24). — La 3 Februar, Guvernul arată că a respins pretențiile luĭ Ion Cămărașul, «sowol Alexandra Camerassin, seiner Muetter» și Cercheseĭ, dar că s'ar putea plăti luĭ Ioan pentru serviciile făcute tînĕruluĭ Domn și «damit er auch, seiner gethanen Anzaig wegen des Erblasserung(?) unehelichen Heerkhomens, dardurch solche Erbschafft obernenten ober-österreichischen *fisco* haimgefallen, zu geniessen habe» [anexată sentența contra Alexandreĭ, 3 Februar; contra Cercheseĭ și contra luĭ Ioan] (*Ambraser Regierungs-Gutachten* și *Copb., An die Fürstl. Durchlaucht*, 1606, f° 79-9 V°). — La 11, Împăratul cere părerea arhiducelui Ferdinand asupra ratificăreĭ, la care ar fi dispus (*Hofconcepte und Berichte*). — Într'o cerere, primită la 30 Maiŭ, Minio reclamă împlinirea acorduluĭ, căcĭ află că Împăratul l-a ratificat (*ibid.*). — La 11 April, se acordă luĭ Ion Cămărașul 2.000 de fl. (*Copb., Von der Fürst. Durchlaucht*, 1604/6, f° 516 V°-7; *Concepte in Regierungs-Sachen*, 1606, f° 250-0 V°). — La 2 Iunie, se răspunde luĭ Minio să depuie întâiŭ cauția (*Hofconcepte und Berichte*; *Copb., Regierungs-Sachen*, 1606, f° 395, cu data de 3). — La 5, acordul fiind aprobat de Împărat și de arhiducĭi Mathias și Ferdinand, — Maximilian cere un proiect de împărțire (*Copialb., Von der Fürstl. Durchlaucht*, 1604/6, f° 562 V°-3; *Concepte in Regierungs-Sachen*, 1606, f° 404 și urm.). — La 8, proiectul e trimes luĭ Mathias (*Ambraser Cammersachen* și *Copb., Concepte in Cammersachen*, 1606, f° 358-8 V°). — La 19, se dau ordine pentru banii luĭ Ion Cămărașul (*Copb., Gesch. von Hoff*, 1606, f° 229 V°-30). — La 1-iŭ August, se poruncește a satisface pe Ioan din ce va rămânea (cf. 14 Sept.; *ibid., Von der Fürstl. Durchlaucht*, 1603/6, f° 748). — Arhiducele Ferdinand își trece partea Iesuiților (*ibid.*, f° 601 V°-4 V°). — La 10 Iulie, se iartă datoria luĭ Otto-Marx (*ibid.*, f° 579 V°-80). — La 24 Decembre, Maximilian pune să se ceară luĭ von Kühbach o ultimă dare de samă (*Ambraser Hof-Sachen*). — La 11 Septembre 1606, mențiune de 300 de galbenĭ ceruți de Cerchesă (*Copb., Entbieten und Befelch*, 1609, f° 352 V°). — La 18, se refusă luĭ Ioan sechestrul pe partea luĭ Minio (*ibid., An die Fürstl. Durchlaucht*, 1606, f° 514-5 V° și *Ambraser Regierungs-Gutachten*). — La 19, se dă un lanțușel fratelui luĭ Otto-Marx, se acordă 150 fl. luĭ Rosso, se cedează lucrurĭ luĭ Minio pentru datoria Împăratului și a luĭ Maximilian (*Copialb., Von der Fürst. Durchlaucht*, 1604/6, f° 748 V°-9; *Concepte in Regierungs-Sachen*, 1606, f° 789-9 V° și 852 și urm.).

Luĭ Minio: . . . . . $^3/_8$ = 25.894 f., 38 k., 1 $^1/_4$ P.
Partea Fisculuĭ: . . . . . $^5/_8$ = 43.157 f., 43,2 st., $^3/_4$ P.

Minii Assignation:

Bey der Römischen Kaiserlichen Majestät an Dero Rest von den empfangenen Mobilien	1.760 f., 12 kr., 2 s., 3 $^1/_4$ P.
Die von Aslano Camerasso zu Venedig emfangene 2.000 Ducaten	4.000 f.
Die zu Constantinopl von Thoma Cromidi eingenomne 300 Ducaten	600 f.
Verfallne Verzinssung von deren baiden Possten biss auf Jacobi [1]) Anno 1606, so der Minius selbst inhanden	828 f.
Restiert dem *Fisco*	39.357 f., 43 k., 2 P. $^3/_4$
(Împărțit în nouă:)	4.373 f., 4 k., 4 s., $^1/_2$ P.
Împĕratuluĭ $^2/_9$	8.746 f., 9 k., 3 s., 1 P.
Und, weilen sy an Mobilien emfangen haben bleiben sy herain schuldig	30.415 f., 15 k., 21.669 f., 5 k., 1 s., 3 P.
Minio are de luat	11.760 f., 12 k.
Rămân Împĕratuluĭ	2 s., 3 $^1/_2$ P.
Partea archiduceluĭ Mathias	9.908 f., 52 k., 3 s., 3 $^3/_4$ P.
Assignation	4.373 f., 4 k., 4 s., $^1/_2$ P.
Bey der Römischen Kaiserlichen Majestät an Dero obsteenden Rest	1.673 f., 4 k., 4 s., $^1/_2$ P.
Herrn von Fürmians Erben	2.700 f.
Summa:	4.373 f., 4 k., 4 s., $^1/_2$ P.
Inn empfangnen Mobilien	2.709 f., 25 $^1/_2$ k.
Bey dem Herzog zu Mantua	5.000 f.
Verfallne Verzinssung	345 f.
Bey Herrn von Vells	200 f.
Verzinssung	6 f.
Herrn Carln von Payrsperg	68 f.
Verzinssung	11 f.
Pauln Goldeggen	300 f.
Verzinssung	67 f.
Summa	25.894 f., 38 k., —, —, 1 $^3/_4$ P.
Des Fisci Portion	43.157 f., 43 k., 2 st., $^3/_4$ P.

Davon abzuziechen Johannis Cammerassi 4.000 f., so der *Fiscus* allain über sich genommen, daran er Cammerasso alberait hievor Fürlhens Weiss empfangen 200 f.; verbleibt also im nach zu bezalen, 3.500 f.

(Minio va căuta să dobândească averea ce se mai află în Levant și la Veneția, luând pentru sine numaĭ treĭ optimĭ.)

(Ibid., Leopoldinum, Litt. M. nº 16 L.)

Nota. În *Hofconcepte und Berichte*, se află o listă a sinetelor *(Briefliche Gerechtigkhaiten)*.—O altă socoteală din *Leopoldinum, l. c.*, enumeră: *Mobilien* pentru 30.736 fl., 1 $^1/_2$ kr.; sinete pentru 33.550 fl. «*Item* hat Paulus Minius von dem Aslano zu Venedig empfangen 2.000 Ducaten, 4.000 fl. *Item*, zu Constantinopoli bey Thoma Cromidi, 300 Ducaten, 600 fl. Bringt das ganze richtige Vermügen 75.886 fl., 1 $^1/_2$ kr. Davon die *Legata ad pias causas* 9.500 fl., abgetzogen, 66.386 fl.» — La 26 Septembre 1607 (?), archiducele Maximilian refusă luĭ Ion Cămărașul voia de a sechestra partea luĭ Minio *(Copialbücher, Von der Fürstl. Durchlaucht,*

1) 25 Iulie.

1604/6). — La 1-iŭ Decembre 1606, din Veneția, Minio cere a i se da o parte din suma ce i se datorește *(Hofconcepte und Berichte)*. — Într'o petiție primită la 25 Februar, Ion Cămărașul se plânge că nu-și poate aduna singur legatul, pe care l-ar putea încasa Camera, plătindu-i suma de înnainte; e un străin nepriceput în afacerile de drept și i-ar trebui, pentru a reuși, să-și petreacă tinerețea toată «in Wirtshaus». — La 8 Mart, Guvernul își exprimă părerea că ar trebui ca Ioan să fie numaĭ asistat la încasare *(Ambraser Cammer-Guetbedencken)*. — Însă, la 21, archiducele admite plata imediată a Cămărașuluĭ *(Ambraser Camersachen, Concepte in Camersachen,* 1607, f° 205-6). — La 6 Iunie, Camera trimete o părere privitoare la împărțirea avereĭ; s'aŭ oprit 300 de fl. pentru epitaf *(Ambraser Cumer-Guetachten* și *Embieten und Bevelch,* f° 166 și urm.). — La 8, Camera înștiințează Guvernul că s'a făcut plata luĭ Ion Cămărașul *(ibid.,* f° 185-5 V°; cf. f° 233-4, 559-9 V°, 561 V°-2 V°). — La 26 Iunie, se iartă un rest luĭ von Kühbach și se ordonă a se serba aniversara morțeĭ luĭ Ștefan-Vodă în bisericile cărora li-a făcut legaturĭ *(Copialb., Von der Fürstl. Durchlaucht,* 1607/9, f° 435 și urm.; *Concepte in Camersachen,* f° 431 și urm.; *Embieten und Bevelch,* f° 164 și urm.). — La 27, archiducele ordonă sever să se execute ordinul săŭ în privința Cămărașuluĭ *(Ambraser Camersachen* și *Embieten und Bevelch,* f° 172 și urm.). — La 12 Iulie, von Kühbach cere iertarea totală a restuluĭ săŭ *(Ambraser Gutachten)*. — La 5 Decembre, archiducele ordonă Guvernuluĭ să dee Marieĭ Minio o chitanță pentru lucrurile trimese la Praga *(Copialb., Von der Fürstl. Durchlaucht,* 1607/9, f° 313; *Concepte in Regierungssachen,* 1607², f° 1414-4 V°). — La 8, el poruncește Guvernuluĭ să dee Marieĭ un venit pentru ceĭ 12.000 de fl. pe cari are să-ĭ iee de la Împĕrat, scăzând însă ceĭ 1700 de fl., datorițĭ de dînsa Cămărașuluĭ *(Hofconcepte und Berichte, Copialb., Von der Fürstl. Durchlaucht,* 1607-9, f° 329-9 V°; *Concepte in Regierungssachen,* f° 1421-1 V°). — La 12, Guvernul răspunde că Împĕratul n'a aprobat încă învoiala cu Minio, așa că Maria trebue să se mulțămească cu «obsteende Assignation», iar Ioan cu actul de cesiune a sumeĭ pomenite. «Beneben diesem sollen Euer Fürstlichen Durchlaucht wir in Gehorsam zu berichten nit umbgeen dass mergemelte Fraw Maria, sambt irem Beystandt, dem Contarini, so ein Venediger vom Adl, in dem Zeughaus alhie, one unnser Vorwissen, ir Einkher genomen, so wol auch andere mer frembde Personen, alls jüngstlichen der Gauggler, welcher vor ungever ainem Monat alhie gewesen, in besagtem Zeughaus sein Aufhalt gehabt»; s'a găsit într'o noapte deschisă poarta de fier, «negst ann Inther», care se închidea de obiceĭŭ cu scânduri; comandantul arsenaluluĭ lipsind, e, maĭ ales, nevoe de pază [archiducele ordonă a se cerceta ordinele lăsate de comandant] *(Ambraser Regierungs-Gutachten* și *Copialb., An die Fürstliche Durchlaucht,* 1607, f° 881 și urm.). — La 15, archiducele iartă «Marieĭ Voivodeasa» *(Maria Waivodin),* luĭ Minio și Cămărașuluĭ cheltuielile de cancelarie, ca să poată lua copie de pe împăcare *(den bewisten . . . Vergleich . . . erhoben)*; la Arsenal se va lua sama ca poarta să nu maĭ rămâie deschisă *(Ambraser Hofconcepte* și *Concepte in Regierungssachen,* 1607², f° 1442 V°-4). — La 5 Ianuar 1608, archiducele dă ordin să se facă epitaful, arătându-i-se și causele zăbăveĭ și comunicându-i-se planul *(Camersachen* și *Copialb., Von der Fürstl. Durchlaucht,* 1608, f° 337). — La 16 Iunie, Maximilian ordonă Guvernuluĭ să dea puteri luĭ Rosso pentru a ridica ceĭ 1500 de galbenĭ ce se află «bey dem Pop Adamo oder dessen *fideiussoribus»*; la 22 Septembre, el refusă pe Rosso, care, înțelegându-se cu garanțiĭ pomeniți, cerea pentru dânsul, în sama celor 3.000 fl. ce i se acordase, partea fisculuĭ din suma câștigată; această parte va fi întrebuințată pentru facerea «epitafuluĭ» *(Copialb., Von der Fürstl. Durchlaucht,* 1607/9, f° 448 V°-9, 514 V°-5) — La 29 Mart 1609, nouă ordine pentru plata imediată a întreguluĭ legat al Cămărașuluĭ *(ibid.,* f° 613-3 V°). — La 2 Ianuar 1614, archiducele intervine la Împĕratul pentru plata sumeĭ datorite Marieĭ *(Hofconcepte und Berichte)*. — La 3 Iulie din acela-ĭ an, Guvernul trimete luĭ Maximilian, în locul inventariuluĭ din 1603, cerut, un altul *(ibid.)*.

APENDICELE I

cuprinḑênd maĭ ales materiale din Archivele Imperiale din Viena, ca întregire la vol. III[1] din colecţia Hurmuzaki.

I.

[Versiune, mai asemenea cu cea din Hurmuzaki, II[1], p. 67, n° XL, a n[lui] VII. La fine:] Praga, 1528, 21 August.

Bernardus, episcopus Tridentinus.—Exemplum fictum [șters: *falsum] de litteris regiis super tributo Turcę promisso ex Hungaria* [1]).»

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Turcica, Anhang,* 1507-64, fol. 6.)

II.

Sultanul Soliman al III[lea] către regele Ferdinand I[iu], despre omorul lui Gritti și afacerile Ungariei. Bagdad, 1535, 4 April.

Literę Cesaris Turcorum ad Maiestatem Regiam.

In presentibus literis, ultra priores et solitos titulos suos, utitur titulis Gerborum, Tunisii et Mauritanie et aliarum provinciarum noviter a Sophi [2]) obtentarum.

Ex amicicia quę inter nos est, misistis literas vestras ad Portam nostram de Aloisio, filio Domini Venetiarum, qui in terris Transsylvanie obiit [3]), et nobis obitum illius significastis; qui quidem Aloisius propter vos missus fuerat, de quo ipsi etiam Iohanni Regi literas scripseramus.

Omnia que vos audivistis nobis intimastis.

Praefatus Rex Hungarorum, secundum rumorem illius provincię, iniuste egit. Et que vobis nota fuerunt, scripsistis, eaque omnia ex ordine et bene intelleximus. Amicicia quam antea vobiscum fecimus, nostraque paterna, simul et filialis, coniunctio, vera est omni tempore ac super iuramento factus estis certus et securus, et de nostra parte iuramentum etiam ita factum est, ut mutari non possit.

---

1) Însemnătatea acestei versiuni stă tocmai în aceste ultime rânduri, care dovedesc actul drept o plăsmuire.

2) Șahul Persiei Tahmasp, cu care Sultanul era în luptă. V. jurnalul expediției în anexele la Hammer, *Gesch. des osm. Reiches,* III, 678 și urm.

3) Pentru moartea lui Gritti, dat de Moldoveni Ungurilor (28 Sept. 1534), v. articulul lui Kretschmayr, citat mai sus, p. 35, nota 1.

In praefatis literis ratione Regis Hungariç scripsistis qualiter Iohannes Rex [1] iuramentum inter contrahentes factum fregit et illud nobis nuntiastis, et nostrum iuramentum est vobiscum, in quo se nemo habet impedire aut contrafacere.

Quo vero ad interitum prędicti Aloisii, qui vos in eo aliquod auxilium pręstiteritis, nihil est, et de hoc neque literas neque relationem aliquam habemus. Et talia verba non sunt vera; ideo non credatis.

Ex iuramento ab eo tempore inter nos facto, vobis manent quç vestra sunt. Quod si rex Hungariç illa invasit, non est mandatum nostrum, neque ex voluntate nostra factum est.

Et statim mandatum nostrum eidem Regi misimus, ut quicquid vobis a tempore iuramenti nostri hucusque ademisset, iterum restitueret. Et ideo ratione eiusdem iuramenti volumus nos secundum illud gerere, et nihil contra illud facere.

Ab hac parte universa provincia Persię et Babilonie et Bassore, omnesque provinciç Mushaza ac Hindisdan, Serherini [2], cum auxilio Dei, a nobis sunt ocupatę. Et Casil bassa [3] ex metu framçe mçe cum capite suo aufugit, et ad faciem nostram non pervenit. Et hic omnia ex voto et sententia nostra successerunt. Et cum potentia et sanitate me versus sedem meam converti.

Quę sic ex amicitia nostra, qua decet similia inter amicos comunicari, vobis significavimus. In iuramento facto firmiter stamus, et omni tempore perseveramus, nemoque nostrum adversus illud quicque tentare debet. Et vos quoque sic ex amicicia nostra mutua facietis et nos facimus.

De sanitate et sucessu vestro nihil debetis nos celare; sic sciatis. Presentes literç latç sunt in ultimo mense Ramazan, in vere felici mensç, die quarta mensis Aprilis, anno 941, in Bagdat Babilonię, nostrç iam fidei [4].

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Pestarchiv.*)

III.

1551, după Maiŭ. Ştirĭ despre situaţia în Ungaria şi turcirea lui Iliaş, Domnul Moldoveĭ.

Wass sich ungefährlich biss anher der Sibenburgischen Expedition und Handlungen, auch des Kriegsweessenhalb in Hungern zugetragen, hab ich Eur Herfft *(sic)* hievor nach und nach ordenlich berichtet.

Der Beschluss der gantzlichen Übergebung Sibenburgen und daruber gemachten Capitulation hafftet jetzo an den Vertrag mit Pettrowitsch [5], den haben der Munich [6] und

---

1) Zápolya.

2) Aceste nume de provinciĭ par neidentificabile.

3) Şahul.

4) Acest document lipseşte din bogata colecţie a lui Anton von Gévay *(Urkunden und Actenstücke zur Gesch. der Verhältnisse zwischen Österreich, Ungern und der Pforte im XVI. und XVII. Jahrhunderte; Gesandtschaft König Ferdinand I. an Sultan Soliman I. 1536*, 2. *Bd.*, 3. *Heft*, Viena, Schaumburg, 1841, in 4°. — Urmează o copie a n^lui XLI (p. 59) din colecţia Gévay (fără niciĭ-o deosebire).

5) Pentru Petrovics, v. maĭ sus, p. 43, nota 1.

6) «Fratele Gheorghe», Martinuzzi. V., despre dînsul, maĭ sus, p. 38, nota 1; p. 43, nota 1; p. 45, nota 5; Og. Utišenović, *Lebensgeschichte des Cardinals Utiešenović, genannt Martinusius*, Viena, 1881 şi Karolyi Árpád, *Codex epistolaris Fratris Georgii Utysenoviez*, Budapesta, 1881, in 8°, Cf. Alf. Huber. *Die Verhandlungen Ferd. I. mit Isabella von Siebenbürgen, 1551-5*, Viena, 1891; extras din *Arch. für öst. Gesch.*, LXXVIII, 1 şi urm., şi acelaşĭ, *Die Erwerbung Siebenbürgens durch König Ferdinand I. im Jahre 1551 und Bruder Georgs Ende*, în aceiaşĭ revistă, LXXV, 481 şi urm.

Khunigin [1]) bewögt, das er sich nit allain in Handlung eingelassen, sonder auch auf Mitl komen, sich gegen der Khuniglichen Majestät hochgedemutigt, Iren seidher mermaln selbs geschriben und sich bissher gegen dem Herrn Gastaldo [2]) in den Handlungen dermassen bewisen und erzaigt, das wir tröstlicher Hoffnung seindt.

Es solle nun ain Vertrag mit dem Andern geen. Wellichs dann zu Beschutzung des Lands Sibenburgen und zu Laistung notturfftigen Widerstand dem Turcken, zum Höchsten von Nötten ist. Dann der Waida auss der Walachei newlichen Tägen seinen Glauben, *fidem nempe paulina (sic),* gantzlich verlassen, den turckischen angenomen und sich den verschinen Mayen zu Constantinopel sampt funff seiner furnembsten Underthanen beschneiden lassen [3]), da er auch noch oder mit dem Beglerbegkh underwegen ist; derwegen sich auch Sibenburgen vil mer als hievor zu besorgen hat und dises Nachpern halb allwegen in den grösten Gefären steen wurde, da der Petrowitsch, welcher ain ainiger Herr derselben Confin und Gränitzen gegen der Valache ist, nicht auch unsers Thails sein solte. Dan er auf der ermelten Gränitzen und darzu darfur, hinuber auf dem Valachischen, gar starcke unnd wolbevestigte Schlösser hat; derowegen die Khunigliche Majestät sich kain Ungelegenhait noch Uncosten nun mehr wirdet khönnen verhinderen lassen, auf das er Petrowitsch auch zu uns gezogen werde, dan bey diser Anderung dess walachischen Waida unnd der Geferlicheit so dess Beglerbecks Anzug halben vor Augen, khain gewaltige-Handlung gegen ime Petrowitsch statthaben kan; das also auch, wie obangeregt, die gantze Haubt-Handlung unnd alle Vergleichungen so mit der Khunigin und irem Sun [4]) gemacht, nun in den Vertrag mit dem Petrowitsch dermassen vermisch[t] seindt, das auf den Beschluss desselben alle andere Handlungen und Volziehungen eingestelt werden mussen. Yedoch verhofenlich ist, sollicher Vertrag sei auch nun mehr nit veer vom Beschluss, oder villeicht gar beschlossen; wellichs dan die nechst Post von dannen mit sich bringen wurdet.

(Ştire de pregătirĭ marĭ turceştĭ. S'a numit un noŭ paşă la Buda. Lămuriri despre măsurĭ din lagărul imperial. Turcĭĭ aŭ pătruns în Ardeal. Lupte cu eĭ se daŭ în Ungaria. E citat agentul imperial la Constantinopol, «Don Jo-hann Maria» [5]). Poate că a fost arestat; nu-s ştirĭ de la el: «der frumer ehrlicher Man» [6]).)

(Ibid., ms. 148 [col. Wolkenstein], f° 388.)

---

1) Isabela, văduva luĭ Ioan Zápolya.

2) Marchisul Battista Castaldo, locotenentul regeluĭ Ferdinand. V. maĭ sus, pp. 45-6.

3) V. maĭ sus, p. 42, nota 3.

4) Ioan-Sigismund, «Ioan al II-lea».

5) Malvezzi. V. Hurmuzaki, II[5], n° XLV, pp. 99 şi urm.

6) Bucata nu poartă nicĭ-o dată, dar e posterĭoară turcireĭ luĭ Iliaş-Vodă. — La sfârşit, se citeşte: «Hungerisch Zeittungen, n° 1.» — Data se poate specifica şi ca ultimă limită: regina Isabela fu silită la 17 Iunie să primească tratatul impus de Imperialĭ, şi acest tratat fu votat de dieta Ardealuluĭ la începutul luĭ August (Fessler, III, 543-4).

IV.

Constantinopol, 1555, 25 Iulie-1 August.

Știri din Constantinopol, despre răscoala lângă Dunăre a unuĭ pretendent turc.

Nova turcica [pe V°.]
Ex Constantinopoli, de XXI° Iulii MDLV.

(Uzurpatorul Mustafà și situația sa.)

Caeterum princeps Turcarum [1]), hiis auditis, ex itinere, ut occurreret grassatoris huius conatibus praemisit Mehmeth Passam, quartum Vesirium, eumque iussit cum Graeciae Beglerbego, coacto milite, cum tribus millibus Ianitzerorum contra eum proficisci datoque eciam ad omnes Graeciae, Thraciae, Macedoniae et Danubiales provincias mandato, ut earum quoque praesides cum spahiis et populis provincialibus, omni mora posthabita, arma capiant et ad ea loca concurrant quae a memoratis praefectis edocti fuerint.

(Pe Dunăre se trimet trei trireme.)

Cura autem haec potissimum esse debebit ut hic Mustapha a tota primum Propontide, Hellesponto et Macedonia, deinde ab Hungariae partibus, postremo a Valachis et Ponto circumveniatur ac ut sine pugna comprehendatur.

De prima Augusti.

(Mustafà se zicea «filius principis Turcarum». Cere luĭ Soliman a-l crede «verum se Mustapham, filium eius, esse». Are «signa». Sultanul stă pe gânduri, trimete pentru a-l examina. Va crede, «si duo quaedam verba sibi significaverit quae, quando superioribus annis exercitum duceret contra Persam [2]), cum Elcasso, eiusdem Persae fratre, illi in aurem equitanti dixerat.

Consistit autem adhuc in eodem loco, Varnae scilicet, quae Turcis Dobrigzia nuncupatur, apud Danubium, non longe a Bobluchiche lacu [3]), qua etiam Turca hic olim exercitum in Moldaviam traduxerat, quando Petrum Vaivodam regno suo eiecit [4]). Copie quae contra illum fuerunt missae nescitur quid agant, sed, partim fixis ad eum vicinis castris, partim per circumiacentes regiones in diversis locis positis ac firmatis stationibus, nondum eas Thraciam sive Bulgariam excessisse ferunt . . . . . .

(Ibid., Postarchiv, II, 305.)

---

1) Sultanul Pretendentul se dădea drept fiu al luĭ Soliman. El fu prins de sangiacul de Nicopol și spânzurat. V., asupra luĭ, un raport oficial german din Constantinopol, cu data de maĭ sus, în Hurmuzaki, III, 346.

2) V. p. 575, nota 2. Pentru Elkass-Mirsa, v. Hammer, III, 285 și urm.

3) Oblucița (Isaccea).

4) E vorba de expediția din 1538.

V.

Din instrucțiile date de dieta ardeleană solilor eĭ la regele Ferdinand, despre solia ce ar trebui trimeasă la ceĭ doĭ Domnĭ românĭ. Osorheiu, 1555, 23 Decembre.

Instructio per Universitatem dominorum regnicolarum in generali eorum congregatione, XXIIIJ die decembris anno 1555 in oppido Zekelvasarhel ex mandato Regię Maiestatis Romanorum, Hungarię, Bohemiae, etc., domini ipsorum clementissimi, celebrata, nunciis eorum ad prefatam Maiestatem missis data.

. . . . Immo etiam Maiestati Vestrae supplicamus ut Vestra V. S. *(sic)* in hoc regnum gentes suas non mittat, quia id fieret potius pro incommodo huiús regni quam pro commodo. Nam et antea, cum Illustrissimus dominus Iohannes Baptista Castaldus in hoc regno fuit, ardentius hoc regnum undique ab hostibus infestatum est. Sub eodem tempore Themeswar, Lippam et alia multa loca expugnaverunt atque maiorem partem terrę, populosissimę quam sit Transsylvania, ab hoc regno avvulserunt. Insuper etiam sub eorum oculis partem certam terrę Barcha et Siculorum Moldavus [1] depredatus est et devastavit; et nunc certior est opinio nostra quod, si extera praesidia huc venirent, tunc per Moldavum et vicinos hostes hoc regnum multo magis infestaretur. Caeterum, domine clementissime, causis et rationibus praedeclaratis et pro eliberatione etiam Petri Gerendii [2], qui in servitiis Vestrę Maiestatis Serenissimae et regni apud Wayvodam Moldaviensem captivus detinetur, de cuius servitiis, ne videamur immemores et ingrati esse, coacti sumus nuncios nostros ad praefatum Moldavum, necnon Wayvodam transalpinensem et Petrum Petrowyth, cuius consilio et opera idem Petrus Gerendi tam diuturna in captivitate detentus esse cognoscitur, mittere et medio nuncii nostri illos in eo rogare, quod, quia speramus Maiestatem Vestram nuncios nostros cum clementi et optata relatione ad nos remissuram, ut interea, quoad iidem nuncii a Maiestate Vestra revertantur, res huius regni apud imperatorem Turcarum sedare velint [3]. . . . . .

(Ibid., Ferdinandeum, 386, nº 23.)

---

1) Atunceĭ (1552) Ștefan-Vodă Rareș.

2) Pentru misiuni ale luĭ Gerendi, v. Hurmuzaki, III¹, p. 70, nº XLV; p. 283. Avem și o scrisoare a luĭ, datată din Târgoviște, 10 Februar 1553 *(ibid.,* p. 319, nº CCXCIII).

3) Expunerea solilor s'a publicat, după *Monumenta comitialia Transsylvaniae* (I, 550-3), în Hurmuzaki, II, 325-6.

VI.

1556, 10 Ianuar. Pătrașcu-Vodă (Cel Bun), Domnul Țerei-Românești, către Ardeleni, despre ordinele ce a dat Sultanul ca Ardealul să primească de principe pe Ioan-Sigismund Zápolya.

Nunciata Wayvodę Transalpinensis Dominis Wayvodis ac Episcopo Transsylvaniensi medio nuncii sui Iohannis Pytaar relata X die mensis Ianuarii 1556.

Primumque hiis tantum diebus ex Porta Imperatoris Turcarum quidam insignis Chaws venisset ad Wayvodam Transalpinum, retulissetque certo, quod orator Sacrę Regię Maiestatis novissime ad Imperatorem missus [1] in negotio treugarum nihil apud eundem Imperatorem efficere potuisset, quoniam eodem tempore nuncius Regis Galliarum [2] illuc pervenisset, magna a Rege pecunię summa secum allata, sed ea in quem finem nesciretur; eius tamen adventu res omnes Regię Maiestatis interturbatę essent.

Is autem Chaws hanc potissimam ob causam ab Imperatore missus venisset, ut, medio opera[e] ipsius Waywodę Transalpini, animos regnicolarum Transsylvanorum certo cognosceret, utrum filium Ioanis quondam Regis [3] in regnum Transsylvanię introducere vellent, quem, si nollent, ut ipsi Regnicolae ex se certam personam ad imperium eligere[n]t; alioqui enim nullum aliud extaret remedium permansionis, sed tam de regno Transsylvano quam Transalpino iam actum esset. Nam Imperator Regnum Transsylvanię sub nomine Regię Maiestatis relinquere nequaquam vellet.

Itemque Imperator Turcarum ex Constantinopoli circa festum Epiphaniarum Adrianopolim venit, a quo suus Beglerbegus, expeditus, Soffiam profectus est.

Itemque victualium omnia genera undique ad ripam Danubii convehantur, a Wayvoda vero Transalpino quindecim millia cubulorum frugum et totidem ordei, ab Imperatore imposita, nunc exiguntur.

Praeterea quod, licet ipse Wayvoda Transalpinus cum Transsylvanię Wayvodis amicitiam iniverit, tamen si, necessitate ingruente, ab Imperatore incitanter cogatur, aliud facere nullis modis potest, quam voluntati Imperatoris parere dedebit [4].

[Pe V°:] «*Nunciata Wayvodę Transalpini*».

(*Ibid.*, 386, nº 24)

---

1) Acest sol e cunoscutul scriitor Augerius Busbequius (Busbek). Regele Ferdinand îl trimisese a doua oară la Poartă la 14 Novembre 1555 (Fessler, III, 570).

2) Henric al II-lea. Solul francez era de Codignac. V. Charrière, *o. c.*, II, 366, nota 1. Cf. mai sus, pp. 53-5.

3) Ioan-Sigismund, «Ioan al II-lea» în actele sale, «regele Ștefan» al Turcilor.

4) Turcii stăruiaŭ cu energie pentru restabilirea «regeluĭ Ștefan». Zăbava inevitabilă a Germanilor, dorința de liniște a țerei și sprijinul Domnilor români făcuse ca Isabela și fiul ei să poată intra în Cluj ca stăpâni, la 22 Octombre următor (Fessler, III, 570-2).

VII.

Ioan-Sigismund Zápolya, principele Ardealului, către Bistrițeni, invitându-i la nunta lui Petru-Vodă (Șchiopul) cu Elena Cherepovich. Alba-Iulia, 1563, 16 August.

Ioannes secundus, Dei gratia electus rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, et cetera.

Prudentes et circumspecti fideles, nobis sincere dilecti. Salutem et gratiam. Quia nos generosam puellam Elenam, filiam egregii quondam Nicolai Cherepowyth, spectabili magnifico domino Petro, vaivodae Transalpinensi, sacrosancto matrimonio desponsavimus et eius nuptiarum solemnitatem dominica proxime post festum Sancti Stephani regis ventura [1] in civitate nostra Cibiniensi, ubi nos quoque personaliter aderimus, celebrari statuimus, hortamur Fidelitatem Vestram, ut ad diem praescriptum solemnitati nuptiarum praescriptarum una nobiscum et aliis fidelibus nostris, praesentia vestra solemnitatem ipsam decoraturi, interesse debeatis. Secus non faciatis. Datae Albae Iuliae, feria secunda proxima post festum Assumptionis Virginis Mariae, anno Domini 1563 [2].

Ioannes, electus rex, m. p.

[Pe V°:] *Prudentibus et circumspectis iudici ac iuratis civibus civitatis nostrae Bistriciensis, fidelibus nobis sincere dilectis.*

(Bistrița, *Stadtarchiv.*)

VIII.

Petru, Domnul Țerei-Românești, către Brașoveni, despre relațiile de comerț cu dînșii. București, 1564, 22 April.

Prudentes et circumspecti domini, amici et vicini nobis semper honorandi. Post salutem et nostri commendationem. Literas et nunciata Vestrarum Dominationum intelleximus et ex parte viarum, ut aperire debe[a]mus, nullo modo volumus ea facere, quousque illi boyarones profugi(i) apud vos erunt, et illos ibi tenetibis apud vos. Ceterum, ex parte mercatoribus *(sic)* qui sunt Greci(i), non sunt nostri mercatores, vel ex regno nostro, sed sunt Imperatoris [3], et fiatis liberi quid facere volueritis. Nos ex regno vestro nihil postulamus neque petere volumus, quia cogitatis quod postulamus vestra

---

1) 22 August (dacă Sf. Ștefan se serba încă la 20 August) sau 5 Septembre (dacă se serba la 2 Sept.). Dar știm din socotelile Sibiiului (v. *Apendice* II, partea a doua) că nunta s'a făcut la 22 August.

2) Asupra nunței, v. prefața sau Laurian și Bălcescu, *Magasin*, V, 371 și urm., unde s'a reprodus, după un articol de ziar al lui Kurz (cf. Trauschenfels, *Deutsche Fundgruben*, 54, nota 6) și scrisoarea aceasta, adresată altora. — Despre Nicolae Cherepovich se pot ști multe (v. și socotelile pomenite în nota 1). Acum în urmă, două documente relative la dînsul, în calitate de castelan la Braniczka, s'au publicat în *A hunyadmegyei történelmi és régészeti Társulat kilenczedik Évkönyve* pe 1896-8 (Deva, 1898), pp. 65-6, de d. Veress Endre.

3) Al Sultanului.

pisa [1]); sine vestra pisa etiam possumus esse, quia hic in regno nostro omnia inveniuntur et habemus, et nihil a vobis postulamus; nec vias excludere volumus nullo modo, quousque illi pribegi apud vos erunt et in regno vestro. Aliud, ex parte mercatoribus *(sic)* qui hic in regno nostro sunt et habent debita apud Vestras Dominationes, et etiam mercatores nostri qui debita habent hic in regno nostro, petant sua debita unus ab altero et nos nostros persolvere faciamus, sed in tantum ut nulla pecora ex regno nostro exportent; deinde nisi tantum permitimus, ut nuncii ambulent inter nos et Vestras Dominationes, et etiam mercatores in uno [2]) mense misimus ambulare propter debita eorum inter nos et Vestras Dominationes. Deinde, quid Iwan, servitor Vestrae Dominationis, nomine nostro dixerit, fidem eius credere velitis rogamus. Deus conservet Vestras Dominationes. Datum ex Bokoresth, Sabato die ante festum beati Georgii martiris, anno Domini 1564 [3]).

Petrus, Dei gratia Wayvoda et dominus, verus heres regni Transalpinensis.

[Pe V°:] *Prudentibus et circumspectis dominis Lucae Hyrsses, iudici, iurati[s] civitatis Brassoviensis (ac) ceterisque civibus, amicis et vicinis nostris honorandissimis.*

(Pecetea Domnească.)

(Braşov, *Stadtarchiv.*)

IX.

București, 1564, 5 Septembre.

Petru, Domnul Țerei-Românești, către Brașoveni, despre niște daruri, niște hoți de cai și închiderea, din parte-i, a drumului de comerț.

Prudentes et circumspecti domini, amici et vicini nobis semper honorandi. Post salutem et nostri commendationem. Literas et nuncíata [a] Vestris Dominationibus sane intelleximus et de dono quod nobis destinastis, pannum et bursam, gratias agimus. Saltem de falconibus nos noluimus eos accipere, quia valde parvi et defecti erant, sed adhuc [4]) grato animo eos vidimus. Postea, ex parte viarum, quod nos aperire velimus, in brevi[bu]s diebus a nobis bonum responsum aspectare velitis, quia nos bonum responsum Vestris Dominationibus dabimus, sicut a nobis postulastis. Deinde, ex parte equorum, aliqui furi, qui ex partibus regni nostri sunt, equos colonorum vestrorum huc in regno nostro (h)aduxerunt,—permisimus *banibus* nostris, ut undique ipsos equos permiti(?) querant et hominibus [a] Vestris Dominationibus restituere debe[a]nt. Vestrae Dominationes etiam homines vestros huc destinare velitis, et eos perquirere [5]) debent. Ceterum, quid Michael Toth, servitor, Vestris Dominationibus nostro nomine dixerit, fidem eius cre-

1) Mazăre.
2) *Una*, în original.
3) V. explicații asupra cuprinsului mai departe.
4) În copie: «haduc».
5) În copie: «perquerere».

dere velitis rogamus. Deus conservet Vestras Dominationes. Datum ex Bokoresth, feria tertia ante festum Nativitatis Beatae Mariae Virginis, anno Domini 1564 1).

Petrus, Dei gratia Vaivoda et dominus,
verus heres regni Transalpinensis.

[Pe V°:] *Prudentibus et circumspectis dominis Lucae Hysser, iudici et ceteris civibus iuratis civitatis Brassoviensis, amicis et vicinis nostris semper honorandissimis.*

(Ibid.)

X.

Petru, Domnul Țereĭ-Românești, către Brașovenĭ, despre redeschiderea drumuluĭ de comerț, închis un timp din causa pribegilor adăpostiți în Brașov. București, 1564, 6 Septembre.

Prudentes et circumspecti domini, amici et vicini nobis honorandi. Post salutem et nostri commendationem. Nuntiaveram antea, quia vias excludere non possumus usque ad tempus; sed modo aperuimus eas, saltem (nisi) mercatoribus, ut nostri et vestri mercatores in pace ambulare valeant et debe[a]nt cum mercimoniis eorum; sed victualia non permittimus sumere ac emere, propter illos profugos boyarones, quia intelleximus, quod isti Walachi nostri qui sunt et fuerunt eorum iobagii, semper illorum supradictorum 2) profugorum victualia eis portant,—usquequo ipsi habitaverint inter Vestras Dominationes. Et sciatis quia viae propter ipsos clause 3) fuerunt, et, si ipsos ibi inter Vestras Dominationes audiamus ambulantes, iterum volumus vias includere. Autem, si illos non audierimus inter Vestras Dominationes esse, etiam de aliis cogitare volumus, sicut bonum erit. Deinde rogamus ut etiam et nunc nobis boni vicini velitis esse, sicut usque nunc fuistis. Deus conservet Vestras Dominationes ad longa tempora. Datum ex Bokoresth, feria quarta ante festum Nativitatis Mariae Virginis, anno Domini 1564.

Petrus, Dei gratia Vaivoda et dominus,
verus heres regni Transalpinensis.

[Pe V°:] *Prudentibus et circumspectis dominis Lucae Hyrsser, iudici (ac) ceterisque civibus civitatis Brassowyensis, dominis et vicinis amicisque nostris semper honorandis* 4).

(Ibid.)

---

1) V. și bucata următoare.—«Deschiderea» și «închiderea» comerțuluĭ alternaŭ dese orĭ pe acest timp, în relațiile comerciale ale principatelor cu Ardealul. Ast-fel, pe lângă hotărîrile de acest fel, luate de Petru-Vodă, chronica luĭ Ostermayer vorbește de măsurile de închidere luate de Alexandru Lăpușneanu, pe timpul când se ivise Despot, cu pretenții de Domnie, în Ardeal (Kemény, *Deutsche Fundgruben*, I, 66).

2) În copie: «supradicti».

3) În copie: «laude».

4) V. și, maĭ sus, nº VIII, pp. 581-2.—Asupra acestor pribegĭ, maĭ știm, din isvoare inedite, următoarele: La 26 Septembre 1559, din Alba-Iulia, Ioan-Sigismund anunță Bistrițenilor că a permis luĭ «Thodor Logofet, profugus boiero Transalpinensis» a sta, cu soția, copiiĭ și oamenii săĭ, «alicubi prope Bistriciam, . . . ita tamen ut isthic ipse nullas practicas in regnum Transalpinense movere et excitare debeat».—La 26 Novembre următor, principele observă Bistrițenilor că «profugi boerones Transalpinenses», pe cari ar fi trebuit să-ĭ gonească, staŭ încă în Bistrița, în parte, «et in dies seditionem et tumultus moliri», ceia ce e contra voinței Sultanuluĭ: «potentissimus imperator benefactor noster», voință care să se îndeplinească (cópiĭ de documente bistrițene la Bibl. Ac. Rom.).

XI–XVIII.

Suceava și Iași, 1566, 15 Iunie-23 Novembre.

Documente bistrițene relative la năvălirea în Moldova a pretendentului Ștefan Mâzgă.

I.

Alexander, Dei gratia Vaivoda verusque haeres regni Moldaviae, et cetera.

Spectabiles et circumspecti domini amici, vicini nobis sincere dilecti. Salutem et felicium quorumcunque successum, et cetera. Nuntiata Spectabilitatum Vestrarum plane intellexinus de congregatione exercitus quorundam latronum, qui nos et dominium nostrum turbare volunt. Id nos non parvum molestat; tamen nos quoque exercitum et praesidium paratum contra illos nebulones sumum habemus, quibus strenue resistere volumus. Roganus quoque Spectabilitates Vestras, ut, quemadmodum semper nobis amici et fideles fuerunt, ita et in hac re operam diligentem praestent et contra illos latrones, nostri ob respectum et complacentiam singularem, totis viribus insurgant, nam scimus per tenuta Spectabilitatum Vestrarum illos irruere velle. Quod, si Spectabilitates Vestrae in hac re nobis operam non denegarint, nihil gratius nobis esse potest; hic enim amicitia Spectabilitatum Vestrarum clarius declarabitur erga nos. Idem etiam atque etiam petimus diligenter, ut Spectabilitates Vestrae totis viribus in hoc intendant, ne impetum iuxta consilium eorum in ditionem nostrum facere valeant. Valere Spectabilitates Vestras quam optime volumus. Datae ex oppido nostro Ias, 15 die Iunii anno Domini 1566.

Ex mandato Vaivodae proprio:
Stephanus a Dees, secretarius Vaivodae [1].

[Pe o foiță intercalată:] Spectabilitates Vestrae quanto citius has literas Regiae Maiestati sonantes transmittant petimus.

Idem Alexander Vaivoda.

[Pe V°:] *Spectabilibus et circumspectis dominis, iudici primario ceterisque civibus inratis civitatis Bisstriciensis, dominis amicis, vicinis sincere nobis dilectis, et cetera.*

II.

Alexander, Dei gratia Vaivoda verusque haeres regni Moldaviae, et cetera.

Spectabiles et circumspecti domini amici, vicini sincere nobis dilecti, et cetera. Salutem et felicium quorumcunque successum. Cum intellexissemus ex literis Spectabi-

1) Ștefan de Deș era secretariu Domnesc pentru scrisorile latine încă supt Iancu-Vodă. La 3 Mart 1580, acesta-l reclamă Bistrițenilor, cari-l oprise pentru datorii *(ibid.)*.

litatum Vestrarum nos habere aliquos inimicos congregatos sub Alpibus, misimus exhibitorem praesentium, Marianum, hominem nostrum, cum comite suo, ut iam dispersos verius resciret et plane exploraret, ubinam sint, in quo loco. Quibus ut Spectabilitates Vestrae comitem adhibeant, diligenter petimus, eo usque donec inimicorum nostrorum propositum explorarint. Deinde relatum nobis est, quod, inimicis nostris recedentibus, Spectabilitates Vestrae aliquos eorum aprehenderunt et captivos tenent; quod nobis pergratum est. Rogamus igitur Spectabilitates Vestras ut eos extorqueant [1]) et sciscitentur de proposito eorum, et ubinam voluerunt impetum facere, et cuius consilio, quo animo id aggressi; postremo eos supplicio affici velint. Quod si fecerint, gratum nobis erit. Quod superest, quidquid nomine nostro Marianus, exhibitor harum, dixerit, Spectabilitates Vestrae fidem creditivam illi praestare velint. Valere Spectabilitates Vestras quam optime volumus Datae ex oppido nostro Szuczaviensi, 20 die Iunii anno Domini 1566.

Ex mandato Vaivodae proprio:
Stephanus a Dees.

[Pe V°:] *Spectabilibus et circumspectis dominis, iudici primario ceterisque civibus iuratis civitatis Bisstricien sis, et cetera, dominis amicis, vicinis sincere nobis dilectis, et cetera.*

III.

Alexander, Dei gratia Vaivoda
verusque haeres regni Moldaviae, et cetera.

Spectabiles et circumspecti domini, amici, vicini sincere nobis dilecti. Salutem et felicium quorumcunque successum. Literarum Spectabilitatum Vestrarum contenta plane intelleximus, in quibus scribunt Spectabilitates Vestrae, ut, cum eisdem planius innotuisset inimicorum nostrorum congregatio et intentio, illico Maiestati Sacrae Regiae significarunt; accepta tandem provincia persequendi eos a Volachis tenut[ar]um vestrarum, Spectabilitates Vestrae mandarunt et diligentiam adhibuerunt ut aprehendere [personas] [2]) eorum possint; qui tandem, re olfacta, in Alpibus, ignotis locis, delituerunt. Studium et diligentia Spectabilitatum Vestrarum nobis est gratissima, agimusque et habemus gratias pro tanto beneficio, quod Spectabilitates Vestrae diligenter in nos conferunt, stu dentes prodesse dominio et regno nostro personaeque nostrae propriae. Sed tot inimici nostri miramur qua ratione sese possint abscondere, ut nullus omnino certus eorum locus et statio percipi possit. Rogamus itaque Spectabilitates Vestras, tanquam amicos, ut etiam ulterius sciscitentur et persequi eos non desinant, ex Bergoanisque [3]) diligentius exquirant et extorqueant, nam illis notum est, ubinam sint inimici nostri, quoniam, re statim orta, illi, conscii, inimicos nostros foverunt et aluerunt. Quod superest, idem etiam atque etiam rogamus, ut diligentem operam in hoc impendant, quo inimicorum [nostrorum impet]um avertere possint et nos de omnibus certiores reddant, quaenam loca

---

1) Să-i puie la chinuri, să-i tortureze, pentru a li stoarce mărturisiri.

2) Cuvîntul trebue suplinit. În celelalte locuri din acest document parentesele se află în copie şi înseamnă, de sigur, lipsuri.

3) Oamenii din Borgo, în ţinutul Bistriţei.

voluerunt [aggre]di. Valere Spectabilitates Vestras quam optime volumus. Datae ex oppido nostro Szwczaviensi, 21 die Iunii anno Domini 1566.

Ex mandato Vaivodae proprio:
Stephanus a Dees, secretarius Vaivodae.

[Pe V°:] *Spectabilibus et circumspectis dominis, iudici primario ceterisque civibus iuratis civitatis Bisstriciensis, et cetera, dominis amicis, vicinis sincere nobis dilectis, et cetera.*

IV.

Alexander, Dei gratia Vaivoda
verusque haeres regni Moldaviae, et cetera.

Spectabiles et circumspecti domini, amici nobis sincere dilecti, et cetera. Salutem et felicium quorumcunque successum. Etsi Spectabilitates Vestrae inimicorum nostrorum in Alpibus ingressum nobis significarant, tamen intelleximus ex aliquibus eorum a fidelibus nostris interceptis eos ingressos fuisse ex commissione Spectabilitatum Vestrarum; vere enim fatentur id omnes unanimiter et una voce. Qui, cum ingressi fuissent in Alpes, transierunt usque ad oppidum nostrum Nemcz[1]) et tandem, visis militibus nostris, retrocesserunt et aufugerunt, quorum aliquot interceperunt nostri: nomine, Tanass, filium ipsius Mal Demitru de inferiori Bergo,—eodem, de villa Dumbrava vocata, filium Gligae, item Simionem a Dumbrava, item Nath Teodorum de Dumbrava, filium ipsius Nigeitanant; item Ioannem, fratrem praedicti Triph, de eadem villa; item Matheum, item Petrum, filium Ioan de in Bergo superiori. Isti omnes fuere una cum inimico nostro, qui evasit versus civitatem et tenuta Spectabilitatum Vestrarum, dispersis reliquis latronibus. Si itaque Spectabilitates Vestrae nobis sunt amici (ut speramus) fidi, rogamus diligenter, ut illum nebulonem, qui horum latronum dispersorum et interceptorum praefectus fuit[2]), persequi et ad nos, vel vivum, vel vero caput decollatum mittant; tum enim ab ista suspitione, quae isti latrones fatentur, non solum immunes, verum etiam amici cari futuri erunt Spectabilitates Vestrae. Istos etiam captivos, viso praedicto latrone, pollicemur nos dimissuros ad loca sua in pace; sin minus, iubebimus illis, ut decet, praemium dari. Nam scimus hoc non ex mandato Maiestatis Regiae[3]) factum esse, ut regnum et dominium nostrum turbent et molestent. Sed, si Spectabilitates Vestrae ad vota nostra praemisso modo fecerint, gratam rem nobis praestant. Valere Spectabilitates Vestras quam optime volumus. Datae ex oppido nostro Szwczaviensi, 25. die Iunii, anno Domini 1566.

Ex mandato Vaivodae proprio:
Stephanus a Dees, secretarius Vaivodae.

[Pe V°:] *Spectabilibus et circumspectis dominis, iudici primario ceterisque civibus iuratis civitatis Bisstriciensis, et cetera, dominis amicis, vicinis nobis sincere dilectis, et cetera.*

---

1) «Cari l-aŭ tîmpinat maĭ sus de cetatea Neamţuluĭ, şi, dând războiŭ, l-aŭ bătut şi oameniĭ i-aŭ risipit» (Ureche, în Kogălniceanu, I, ed. a 2ª, 221).

2) Ştefan Mâzgă. V., pentru el, *Anal. Ac. Rom.*, ser. a 2ª, secţ. ist., XIX, 220 şi urm.

3) Aicĭ şi aiurea, regele e Ioan-Sigismund, nu Împĕratul şi rege al Ungarieĭ. Acest din urmă însă era sprijinitorul luĭ Mâzgă (v. articolul citat maĭ sus, nota 2).

V.

Alexander, Dei gratia Vaivoda verusque haeres regni Moldaviae, et cetera.

Spectabiles et circumspecti domini amici, vicini nobis dilecti. Salutem et felicium quorumcunque successum. Elapsis aliquot temporibus, consurrexerunt quidam latrones ex tenutis et comitatibus vestris, qui iter aggressi versus regnum nostrum sunt, ut nos et dominium nostrum turbent; quorum praefectus fuit Sava [1]) quidam vocatus, et cum reliquis latronibus, sui similibus; quos cum sensissemus, illico exercitum et summam copiam conscripsimus, ut illis proditoribus obstaremus. Tandem, cum congressi cum militibus nostris praefati latrones fuissent, foede periere, multi eorum in Alpibus interfecti et in aquis necati, alii vero vivi in Ias oppidum nostrum adducti; quorum multos decollari et trucidari mandavimus, alios vero, in quatuor partes cisos, in veru verberari, nam rei talis periculi omnes erant; aliquot tamen eorum vivos adhuc tenemus. Duo autem captivorum sunt inventi ex civitate vestra Bisstriciensi, qui conscientiose, hora mortis, fassi sunt coram omnibus consiliariis et nobilibus regni nostri eos advenisse ex voluntate et consensu vestro, ut nos et ditionem nostram turbent; quorum Deus pravum consilium avertit et in nihilum redigit. Miramur qua ratione ausi tentare hanc rem Dominationes Vestrae sint, cum sciunt nos habere pacem et iuramentum foedusque perpetuum cum Maiestate Regia, ut tam dominium quam regnum nostrum sit aeque pacatum perpetuo mutua amicitia. Sed fortassis aegre ferunt Dominationes Vestrae nos clausisse iter per Alpes versus civitatem Spectabilitatum Vestrarum [2]); quod fecimus eo studio, ut talium latronum (qui nunc, providentia divina, in manus nostras inciderunt) insidias vitare possemus; sed nulla unquam ratione potuimus vitare, quin nos molestetis; nam mittitis super nos et regnum nostrum foedissimos latrones; quod fieri minus debebat. Revocetis in mentem milites in terra et regnum nostro *(sic)* esse superstites qui aliquando obsidione vos vexabant, ut fame et sitc fere exspirari cogebamini, obsessi in civitate vestra [3]). Si milites illi regni nostri veterani, qui talia praestabant, sunt vita excessi, tamen filii eorum praestantes supersunt, qui multa praestare egregie possunt. Nos semper fuimus et sumus amatores pacis; vos vero e contra voluistis conturbare nos et ditionem nostram bene tranquillam et pacatam, sed adhortamur, ut omni studio in hoc intendatis quo pristinam amicitiam colatis. Nam sine dubio volumus petere de hac re et consulere potentissimum et invictissimum Imperatorem Turcarum, dominum et benefactorem nostrum clementissimum [4]), et, quidquid mali nobis molimini, id in caput vestrum cadet(ur). De universis his quanto citius responsum Dominationes Vestrae nobis per literas dent. Quas valere volumus feliciter. Datae ex oppido nostro Ias, prima die mensis Iulii, anno Domini 1566.

Ex mandato Vaivodae proprio:
Stephanus a Dees, secretarius Vaivodae.

[Pe o foiță deosebită:] Adhortamur diligenter Dominationes Vestras, ut in hoc studeant quo evasos latrones, praecipue vero Sava dictum et Unguran Sulczarum et

---

1) «Un Ștefan oare-cine, carele se făcea os de Domn, și era de porecla Mâzgă» (Ureche, *l. c.*). El însuși se scria: Ștefan-Vodă. Sava să fi fost numaĭ șeful haiducilor ce veniaŭ cu pretendentul? Saŭ *Ștefan* să fi fost numele de Domnie al luĭ *Sava* Mâzgă?

2) V., pentru asemenea «închideri de drumuri», p. 588, nota 1.

3) În întâia Domnie a luĭ Rareș, pe care Bistrițeniĭ (1529) nu voiaŭ să-l primească drept stăpân al lor, cum îl-l făcuse Zápolya (Ureche, ed. Kogălniceanu, 192; ed. Picot, 287-91 și mai ales Bogdan, *Chron. mold.*, 205-6). Cf. Fessler, III, 441, și mai ales, *Archiv für sieb. Landeskunde, Alte Folge*, III[3], p. 355. Scrisoare de amenințări către Bistrițeni a luĭ Petru, în Hurmuzaki, II[3], 639-40, nº CCCCXXXVI; alta, *ibid.*, 640, nº CCCCXXXVII; cf. p. 653, nº CCCCXLVI.

4) Sultanul Soliman al II-lea, care muri peste puțin.

Mihaelem [1]) Benczem ad nos vivos mittant clam; Ioannem vero et Lupul, fratres Ungurani, ibidem suplicio tradant; quod si fecerint, gratum nobis erit.

[Pe V°:] *Spectabilibus et circumspectis dominis, iudici primario iudicibusque iuratis et ceteris consulibus civitatis Bisstriciensis, et cetera, dominis amicis nobis dilectis, et cetera.*

VI.

Alexander, Dei gratia Vaivoda verusque haeres regni Moldaviae, et cetera.

Spectabiles et circumspecti domini amici, vicini sincere nobis dilecti. Salutem et felicium quorumcunque successum. Nuntiata Spectabilitatum Vestrarum per servum nostrum Matheum accepimus, ubi sese excusant Spectabilitates Vestrae in causa latronum, qui, infelici eorum fatu, regnum nostrum invaserant, quorum substantiam et possessionem totam (ulciscere Spectabilitates Vestrae istud facinus volentes) occuparunt et in rationem Maiestatis Regiae acceperunt. Id nobis ingenue placet. Nos quoque, studiosi, eorum pravis propositis obsistere voluimus et multos eorum interecepimus supplicioque affici mandavimus. Rogamus quoque Spectabilitates Vestras ut idem facere in amorem nostri et firmioris amicitiae velint, ut, quoscumque eorum intercipere possint, supplicio afficiant, nam digni tali poena sunt. Quod si Spectabilitates Vestrae fecerint, omnis suspitio mala de Spectabilitatibus Vestris ex animo nostro delebitur, et firmius persuadebimus Spectabilitates Vestras esse nobis amicissimos, ut etiam hactenus fuerunt; scimus enim Maiestatem Regiam nobis esse amicissimum et de nobis semper benemeritum; idem et de Spectabilitatibus Vestris, fidelibus Maiestatis Suae, optamus et speramus. Valere quam optime Spectabilitates Vestras volumus. Datae ex oppido nostro Ias, 7. die Iulii, anno Domini 1566.

Ex mandato Vaivodae proprio:
Stephanus a Dees, secretarius Voivodae.

[Pe V°:] *Spectabilibus et circumspectis dominis, iudici primario ceterisque civibus iuratis civitatis Bisstriciensis, et cetera, dominis amicis, vicinis sincere nobis dilectis, et cetera.*

— —

VII.

Alexander, Dei gratia Vaivoda
verusque haeres regni Moldaviae, et cetera.

Spectabiles et circumspecti domini amici, vicini nobis dilecti. Salutem et felicium quorumcunque successum. Literas Spectabilitatum Vestrarum plane intelleximus,

1) *Mihaelam*, în copie. Mihăilă?

in quibus sese excusant in causa latronum qui regnum nostrum, infelici suo fatu, invaserant pertinaciter [1]) dicuntque se minus fuisse conscios illius rei, quod testatur diligentia vestra in intercipiendis et puniendis illis; idem etiam nos sincero affectu cupimus, (ut) ne talium participes Spectabilitates Vestrae se praebeant, verum amici sinceri nobis sint, ut pristino tempore semper fuerunt. Id autem Spectabilitates Vestrae liquidius nobis declarabunt si istorum latronum persecutores fuerint, qui ditionem nostram turbare studuerunt frustra. Deinde degeneravit regno nostro quidam sceleratus monachus, nomine Iephtimia, qui, exactis hisce diebus, condescenderat apud quendam Lassarum Volachum in tenutis Dominationum Vestrarum, inter villas Bergo et Ssentgeorg vocatas. Cum autem Lassarus sciebat praedictum monachum Iephtimiam esse exulem, in potestate sua erat eum intercipere, ut proditorem decet, et Spectabilitatibus Vestris offerre; quod si fecit, Spectabilitates Vestrae monachum, in vinculis coniectum, ut proditorem puniant; sin minus, in hoc diligenter Lassarum praedictum admoneant, ut eum apprehendat et Spectabilitatibus Vestris puniendum tradat, nam unus confoederator est illorum latronum quos sopitos iam providentia divina et studio nostro, nec non amicorum speramus. Deinde, cum sciamus civitatem Spectabilitatum Vestrarum bonis arculariis [2]) minus carere, petimus ut nobis iubeant tres currus ex asseribus siccis praeparare, singulos pro octo equis vehendis, rubeo colore tantum ornatos, et nihil florium insculpatur et ad Carnisprivias ante Nativitatem Domini celebrandas conficiantur, nigris tandem lodicibus coperiantur. Lodices quoque vel grausapas [3]) pro ducentis hominibus pauperibus, albi et nigri coloris, Spectabilitates Vestrae conficere iubeant. Tandem oleum, quantumcunque colligere possunt, sive ex graminibus lini, sive canabis graminibus confectum [4]), in praesente necessitate quanto citius nobis mittant et pretium describant; quod bene persolvemus, nam maxime nunc in adductione cuiusdam fontis oleo indigemus. Haec omnia si Spectabilitates Vestrae fecerint, gratius nihil praestare nobis possunt in praesenti. Valere Spectabilitates Vestras quam optime volumus. Datae ex oppido nostro Ias, 17. die Iulii anno Domini 1566 [5]).

Ex mandato Vaivodae proprio:
Stephanus a Dees, secretarius Vaivodae.

[Pe o foae deosebită:] Si Dominationes Vestrae ad petitionem nostram ista omnia, videlicet contenta literarum, plenarie expedierint, Imperatore Turcarum, domino nostro clementissimo, victore evadente [6]), transitus per Alpes ad civitatem Spectabilitatum Vestrarum aperiri mandabimus sine dubio, et in aliis quoque omnibus gratificare Spectabilitatibus Vestris amanter volumus.

[Pe V°:] *Spectabilibus et circumspectis dominis, iudici primario ceterisque civibus iuratis civitatis Bisstricieusis, et cetera, dominis amicis, vicinis sincere nobis dilectis, et cetera.*

---

1) *Pertinaticer*, în copie.

2) Meșteri de lăqĭ.

3) Ceteşte *gausapas*. Sumane?

4) *Confectas*, în original.

5) Episcopul de Rădăuți, ucis în 1563, când Bogdan încercă o năvălire, nu poate fi «monachul» pribeag Eftimie de care vorbește nr de față; acela se chema Dimitrie (?). Scrisoarea despre această tentativă formează nr CIX (pp. 72-5) din corpul volumului de față.

6) La această dată, Soliman era în cale contra Szigetului.

VIII.

Alexander, Dei gratia Vaivoda verusque haeres regni Moldaviae.

Spectabiles et circumspecti domini amici, vicini nobis sincere dilecti. Salutem et felicium quorumcunque successum. Non latet Spectabilitates Vestras quod praeterita aestate in tenutis et pertinentiis vestris quidam latro sese «filium vaivodae» nominans, cum cohorte sui similium, volens turbare dominium nostrum, vobis permittentibus, invasit. Deus autem omnipotens propositum eius avertit et sopivit, omnesque vires in manus nostras dedit et studium malevolorum in nihilum redegit. Etsi autem Spectabilitates Vestrae saepius amicitiam et bonam viciniam ultro pollicentur nobis, tamen nunc secundo intelleximus unum inimicum nostrum in tenutis eorundem esse, qui saepius turbare regimen nostrum vult [1]). Ut autem machinationes eius averteremus, misimus homines nostros, ut eum supplicio traderent caputque eius, tanquam unius proditoris, nobis videri adferrent; Spectabilitates Vestrae vero homines nostros in vincula coniecerunt causa praefati proditoris, quem plus fovere, scientes esse inimicum nostrum, Spectabilitates Vestrae volunt, contra iura et pacta mutua, quam amicitiam nostram. Adhortamur itaque Spectabilitates Vestras amanter, ut praefatum hominem a nobis missum liberare velint, liberumque dimittere, nam non in perniciem bonorum, verum malevolorum nostrorum missi sunt. Quod si fecerint, gratam rem nobis praestant; sin minus, non arbitrentur nos taedio habere viam per Szohard Alpes aperire. Cognovimus enim amicitiam vestram quanti sit, tam in adventu illorum latronum a nobis profligatorum, quam in captivitate istius hominis nostri; ut autem nobis in talibus adversentur haud convenit, nam cum Maiestate Regia nos mutua pace utimur et uti semper volumus. Valere Spectabilitates Vestras feliciter optamus. Datae ex oppido nostro Ias, 23. die Novembris anno Domini 1566 [2]).

Ex mandato Vaivodae proprio:
Stephanus a Dees.

[Pe V°:] *Spectabilibus et circumspectis dominis, iudici primario ceterisque civibus iuratis civitatis Bisstriciensis, dominis amicis, vicinis sincere nobis dilectis, et cetera.*

† До кирѣꙋ и до прѣгари ѡт бистриц.
[Birăuluĭ și pârgarilor din Bistrița.]

(Bistrița, *Stadtarchiv.*)

---

1) E aproape sigur că noul pretendent, de care vorbește această scrisoare, e Bogdan-Constantin, a căruia urmă se pierdea între anii 1565 și 1571 (v. memoriul citat din *Anal. Ac. Rom.*, 213-4).

2) Tot în 1566, la 3 Maiŭ, din Iașĭ, Alexandru cere de la Bistrițenĭ, pentru «domina nostra Roxanda, morbo quodam infirmans, . . . pruna quae in regno nostro invenire minus possumus» (în aceleașĭ còpiĭ bistrițene de la Bibl. Ac. Rom.).

XIX.

Christofor de Teuffenbach, sol în Ardeal, către Împĕratul Maximilian al II^lea, despre aşteptarea, de către Ştefan Báthory, a unor solĭ din Moldova şi Ţara-Românească şi ordinul ce aŭ Domniĭ acestora de a-şĭ ţinea trupele gata la ordinele luĭ Ştefan. Alba-Iulia, 1576, 16 Ianuar.

. . . . Sonsten ist auch ain Tschauss von Temeschwär alhier, welcher dem Weyda Pottschafft pracht, das ain ander Tschaus von der Portten baldt werde verhanden sein, und das die Türkhen aufs Weyda Begern alle ferttig sein, und dessen Tschausen ist mann neben der Moldawer und Walachen Gesandten yetzo geen Meggiesch auf der Zusamenkhonfft erwarttendt. Wie ich dann auch selbst vom Weida und in der Gemain vernommen, der turkische Keiser habe baiden Walacheien aufbotten und das dieselben in guetter Beraitschafft sein solln, also, wan sie der Weyda erfordert, ain yeder gefast und ferttig sei [1] . . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Ferdinandeum*, fol. 141, n° 338.)

XX.

Regele Ştefan către Sultan, despre un atac al Cazacilor la Cetatea-Albă. Thorn, 1577, 22 Ianuar.

. . . . Grave nobis auditu fuit quod Nisovii latrones iterum excursionem in ditionem Serenitatis Vestrae fecisse et damna dedisse dicuntur; qua de re, quam primum ad nos nuncius Begi Belogradiensis, mancipii Serenitatis Vestrae, litteris eiusdem pervenit, praepropere litteras has nostras per fidelem Serenitatis Vestrae Achmat Chiausium ad Serenitatem Vestram mittendas putavimus, ne possit hoc illorum factum in nos a quoque retorqueri . . . . . .

Colluvies haec est hominum collecta ex diversis nationibus, Moscovitis, Vallachis et etiam nostris subditis, qui, damnati capitis, metu paenae eo confugiunt; aucta vero est post superioris anni cladem a Tartaris Regno nostro illatam, quod multi, exuti fortunis, cum non haberent unde viverent, ac item commoti suorum parentum, fratrum, coniugum, liberorum captivitatibus, caedibus, ad eos se aggregarunt. (A dat ordine de anchetă. Se roagă să fie opriţi Tatariĭ.)

Tornii, 22 Ianuarii 1577 [2].

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Turcica*, 1576, Mart-April, f° 35-36.)

---

1) V., pentru înţelegerea acestuĭ document, n^l CXLIX, pp. 93-4 din corpul publicaţieĭ. — În acest raport, Teuffenbach vorbeşte de întreaga sa misiune.

2) Asupra uneĭ alteĭ versiunĭ, cu altă dată de loc, v. *A. Ir.*, I, 25, nota 2. — Despre provenienţă, v. maĭ departe.

XXI.

Constantinopol, 1577, Februar.

Sultanul către regele Ștefan, despre prădile Cazacilor.

Gloria splendorque, fulgidissime Rex, magnanimorum Iesu comitantium, serenissim[or]um moderatorum negociorum et rerum omnium plebis et familiae Nazarenorum, nubes gratissima pluviarum, fons splendorque ac honestatis dulcissime Dominus, et haeres perpetuus beatitudinis et gloriae inclyti Regni Poloniae, ad quem omnes supplices confluunt; incrementum omnium actionum vestrarum beatissimum exitusque felicissimus *(sic)* optantes, mutuaque et perpetua familiaritate nostra sanctissimoque faedere digna vota laudesque sempiternas offerentes. Hisceque praedicta et postposita summo decore absolventes, significamus amicissime quod allatae sunt ad nostram Portam Excelsam litterae Maiestatis Vestrae, quibus in remotissimis Regni vestri partibus morari, urbes quasdam quae tempore electionis a Corona vestra defecerant consiliaque cum Germanis communicaverant, caepisse et Imperio vestro subiugasse, quasdam vero nondum subiugare potuisse, verum, in obsidione earum existentes, propediem subiugare posse; item, latronibus excursionem in ditionem nostram Caesaream facientibus vos licentiam et libertatem non dedisse, imo semper capitaneis fines custodientibus serio ut ditionem nostram Caesaream defenderent et contra omnes latrones factiosos facinorososque tutarentur, mandasse; si vero capitaneorum quosdam latronibus favere animadverteritis, punituros et latrones facinus hoc patrantes requisituros et punituros scribitis. Quae omnia Caesareae nostrae Celsitudini sunt exposita, harumque ratione nos quoque litteras nostras Caesareas ad Maiestatem Vestram dedimus, quibus hortamur ut latrones illos et similes ab excursione in ditionem nostram facienda coerceatis et ne damnum aliquod inferre patiamini. Potissimum vero capitaneis Czerkez-Kervaniensibus et Kioviensibus [1]) singulariter et studiose, ne talibus facinorosis praedonibus et faedus sanctum violare studentibus faveant, neve sub eorum tutela detineant comittite. Nam certo nostrae Caesareae Celsitudini nunciatum est latrones et praedones ditioni nostrae Caesareae damna inferentes, sub illorum tutelis, illorum nomine latitare latrociniaque universa exercere, qui nunquam a furtu latrocinioque sibi abstinent; at, si Maiestatis Vestrae voluntas adesset, facillime illi latrones coercerentur, nec ullo pacto ditioni nostrae Caesareae damna inferrent. Binas aut ternas post electionem ad Maiestatem Vestram dedimus litteras, quibus hortati sumus ne licentiam ullam latronibus in ditionem nostram Caesaream daretis, nam si nos exercitui nostro et tartarico licentiam hactenus dedissemus, qualiter cum Regno Poloniae actum fuisset malo vestro didicissetis; non secus aut etiam longe peius quam Moldavia depopulatum et vastatum fuisse sensissetis. Verum, cum Reges Poloniae, praedecessores Maiestatis Vestrae, ab annis multis familiariter et pacifice cum praedecessoribus nostris, quibus Deus benedicat, vixerint faedusque sanctum nunquam violare voluerint, Maiestas autem Vestra nostra benignitate nostroque auxilio et mandato in Regem Poloniae electa et evecta sit, singularem adhibere curam debes, ne talibus facinoribus faedus sanctum violetur. Nos enim non minus incolis Regni Polonię quam propriis subditis favemus, ideoque nullatenus ad hunc usque diem Tartaris et militibus nostris licentiam in Regnum Poloniae dare voluimus, imo modis omnibus defendimus. Convenit igitur etiam Maiestati Vestrae ut, studiose advigilans, capitaneis Czerkez-Kermaniensibus, Kioviensibus ac reliquis in vicinitate ditionis nostrae Caesareae existentibus firmiter et serio mandet ne excursionem in ditionem nostram Caesaream fieri patiantur, neque excursionem facientibus faveant, neque in Oziam [2]) transire patiantur, facinorosos autem et temere agentes capiant et poena tali afficiant, quae etiam aliis exemplo fieri debet; nam, si secus factum fuerit, faedus sanctum procul dubio

---

1) Cerkez-Kerman (Cercassi) și Canicv.

2) Oceacov.

violabitur. Nunc vero ex ditione nostra Caesarea ablata mancipia, iumenta omniaque bona restitui Maiestas Vestra curet et mandet, nec alias taliter fieri patiatur. Si enim ex arcibus aut reliquis regni vestri partibus aliquid tale aut etiam minus patratum fuerit, Lex et nostra Musulmanica nunquam inultum patiatur; quo considerato, Maiestas quoque Vestra, evigilans, facinus tale patrantes et faedus sanctum solvere volentes coerceat et puniat.

Feliciter valere cupimus. Datum ex urbe nostra Constantinopoli, anno sancti prophetae Muhameti 984, 18 lunae Silhidze *(das ist ungefährlich 6, 7 oder 8 Febr. 77* [sic]).

(Ibid., după următoarea; copie.)

XXII.

Christofor Báthory, Voevodul Ardealului, către Mehemed Sokolli, Mare-Vizir, despre intervenția sa pe lângă regele Ștefan în afacerea Cazacilor. Bistrița, 1577, 12 Februar.

Verdolmetschung des Christoff Bathori Briefs an Mehemet Bassa, so Gruio Petter, den 16 Martii, mit hergebracht.

(A primit scrisorile prin care i se cerea a interveni pe lângă rege) ut ne excursiones tales quales diebus praeteritis factae sint in ditionibus Caesareae Celsitudinis ex regno Poloniae fieri pateretur, sed memor clementiae et benignitatis Caesareae Celsitudinis, modis omnibus ditionem Caesareae Celsitudinis contra omnem vim et iniuriam defendere studeat. Qua excursione audita, nos, stupore percussi, ex tempore nuncium nostrum, egregium Dionisium Bamfi, ad illum misimus rationemque huius sceleris percunctati sumus atque facinus illud patrantes et facinoris participes exquiri curaret, cohiberet et puniret, iuxta officium nostrum fraternum, non solum hortati sumus, sed etiam serio commonefecimus sique tale quippiam in posterum audiremus, nedum patrocinaremur, sed potius requiri et puniri a Caesarea Celsitudine optaturos significavimus. Ad quas litteras nostras frater noster respondit sese non esse immemorem clementiae et benignitatis Caesareae Celsitudinis, imo omnibus articulis vitae suae eam veneraturam pollicetur fidelissimumque et obsequentissimum Caesareae Celsitudini, una cum regno a Caesarea Celsitudine sibi dato, fore promittit quodque illius facinoris sit inscius sese excusat; nam non clam Caesaream Celsitudinem et Illustritatem Vestram est, inquit, dominos quosdam cum civitatibus quibus praeerant tempore electionis ad principem Germaniae defecisse [1]), regem illum Poloniae elegisse, iuramentum illi deposuisse auxiliumque illius implorasse? In quorum reductione ad coronam regni nunc quoque sudare cogitur; quamobrem non ut debuisset ditioni Caesareae Caelsitudinis advigilare potuisset; ut, quam primum, inquit, caeptum illud ad exitum perducere potuerit, statim, illico rediens, ad finium in vicinitate Caesareae Celsitudinis existentium dispositionem proficiscetur. Interim tamen famulos suos literis mandatoriis misit, et mandavit firmiter, ut, ubicunque latrones illi invenirentur, requirerent, caperent captivosque aut ad illum ducerent, aut punirent; neque sunt stipendiarii milites, at, ait, latrones hinc et illinc congregati; potissimum ii quorum coniuges, liberi, cognati, affines omnesque substantiae ablatae sunt, qui, exacerbati, nec principem timent, nec vitae suae habent rationem; qui, si conpraehendi poterunt, poena suis factis et faci-

1) Împĕratul Maximilian saŭ fiul sĕŭ, Ernest.

noribus afficientur digna. His omnibus de rebus suum tabellarium cum literis ad Caesaream Celsitudinem et Illustritatem Vestram sese misisse, hocque eodem modo Caesareae Celsitudini et Illustritati Vestrae totam rem exposuisse dicit. Nos quoque igitur Illustritatem Vestram petimus amanter ut hac de re benigne Caesaream Celsitudinem interpellare iramque eiusdem mitigare dignetur; spondemus in posterum nihil tale ex partibus illis futurum; nam diligentius adhuc ut talia vitari curet, vigilet et ditionem Caesareae Celsitudinis studiose defendat hortabimur, utque, in partibus illis suis rebus absolutis, statim ad finium optimam dispositionem redeat, commonefacimus; agemusque ut nihil contra antiquum faedus committatur et delinquetur. Hac eadem de re aliisque suis negociis oratorem suum generalem ad Portam Caesareae Celsitudinis mittit, qui diligenter de omnibus pacis ac faederis antiqui conditionibus cum Caesarea Celsitudine et Illustritate Vestra aget, quodque pro utriusque patrie conservatione consultius videtur, concludet; quem ut benignis excipiat oculis Illustritatem Vestram petimus. Caeterum, Casparus Bekes, aemulus noster, agnita sua stultitia, ad pedes fratris nostri procidit, suasque actiones stultas confitens, gratiam eius imploravit; cuius delicta ad supplicationem fidelium quorundam suorum condonavit in gratiamque suam recepit; qui, filio et fratre abductis, universa in Germania negligens, transfugit in Poloniam, nunc que est a latere fratris nostri, quem, utpote tantis calamitatibus exacerbatum, tale quid non tentaturum speramus. Datum in civitate nostra Bistricia, 12 Februarii [1]).

(Ibid., Turcica, 1577, Maiŭ-Iulie, f° 25—6; copie; anexă la un post-scriptum de ambasador imperial din Constantinopol, cu data de 16 Maiŭ 1577.)

XXIII.

Constantinopol, 1577, c. 7-10 Mart.

Rapoarte ale luĭ David Ungnad, despre relațiile turco-polone de la granița Moldoveĭ.

[Vor den 7ten Martii[2]). P. S.]

(Trimete copiile scrisorilor regeluĭ Polonieĭ către Sultan, sosite la datele de 23-4 Februar, aduse, printr'un Armean, cele d'intăiŭ, iar celelalte printr'un ceauș. Pentru răspuns, se așteaptă, peste două-zecĭ și două de zile, sosirea unuĭ sol polon.)

Hat aber verordnet [der Vezir] das Achmath Chiauss den 7-ten diss der polnischen Pottschafft biss in die Moldaw, sambt dem Armenier, der den 23 Februarii vom Bathori Steffan mit Brieven herkhomen ist, entgegen reitte, das Glait ir bringe, und den Waiden in der Moldaw, auch Wallachai, auferlege die polnisch Pottschafft, doch umb ir Bezallung, woll allenthalben durch ir Gebiet tractiern zu lassen; nichts destoweniger wirdt gedachten baiden Wayden, auch den andern Beghen gegen Poln, bevolhen in Kriegsbereitschafft zu stehen; darauss geurtelt wirdet die Turckhen werden den Schaden und die Einreissung des Castels Cziapziak bei dem Boristhene, unverhindert des Bathori Steffans vilveltigen Entschuldigung, wie auss seinen Schreiben zue sehen, ungerochen

---

1) Secretarul de care vorbește actul e Christofor Dzierzek (v. *A. Fr.*, I, 24, n° 2). iar ambasadorul Ioan Sienski (v. maĭ jos, p. 597, nota 2). Bekes era candidatul imperial la Domnia Ardealuluĭ: un Român de origine (v. Bethlen saŭ Szamosközy, la această epocă).

2) În copia mea data e: 11 Mart (probabil a ultimuluĭ post-script), dar e evident că raportul e anterior luĭ 7 Mart.

nicht hingehen, sondern die polnisch Pottschafft von erst hieher ankhomen und als dann, wan man sich dessen am Wenigsten versicht, *in media tractatione et capitulorum renovatione* durch die Tartarn und Turckhen, auch, wo Not, durch die Moldawer und Walachen ain Straiff auf Poln geschehe und des Castels Reparation wider furnemen lassen. Das wirdt nun die Zeit in Kurtz besser erklären . . . . . .

[9 Martii. P. S.]

. . . Achmath Chiauss ist noch nit der polnischen Pottschafft entgegen, dann, den 7ten dits, Abendts, ist ain Chiauss vom Sangiack von Bender an dem Boristene khomen mit Bericht, drey des Tartar Han Sohn seien mit 8 Tausent Man in Reussen gefallen; Bathori Steffan hat zu Versicherung der Gränitzen daselbst 6 Tausent Schutzen verordnet; darauf begert der Tartar Beschaidt, wass er thun soll. Im wirdt bevolhen biss zu Ankunfft der pollnischen Pottschafft, welche, als der Chiauss von Bender verruckht, noch nit in der Moldaw war, still zu seien . . . . . .

[10 Martii. P. S.]

. . . Achmat Chiauss wirdt gewiss heut oder morgen der polnischen Pottschafft entgegen; furt Antwort-Schreiben vom Sulthan und Mehmeth Bassa Bathori Steffan, des Inhalts, weil er auss Bevelch und mit Hülff des Sulthani Kunig in Poln sei worden, so soll ers danckbarlich erkhennen, die Fridtsbrecher straffen, die gefangnen Turckhen und ire Guetter widerkheren; wo nicht, so wirdt das Kunigreich Poln Schaden leiden. Itzt hab der Sulthanus gleich wol den Tartarn still zu sein bevolhen. Die Copeien baider Schreiben hab ich bekhomen; sy aber Eill halben . . . auf dissmal Euer Majestät nit mitschickhen khonen [1] . . . . . .

(Ibid., Mart-April, f° 29—9 V°, 32 V°-3, 34; descifrare pe curat.)

---

1) Avem ca anexe la acest raport: *a)* «Das Schreiben ist den 23 Februarii durch ain Armenier in der Lemberg wonhafft, den der Steffan Bathori mit Vleiss darmit abgefertigt, hieher bracht worden» (Thorn, 29 Decembre 1576; *incipit*: «Graviter nobis»; regele se scusă față cu Sultanul de năvălirile Cazacilor prin depărtarea sa de teatrul acestor năvăliri și prin originea «hoților»); *b)* scrisoare analogă către Marele-Vizir (reprodusă numaĭ în parte); *c)* «Dise nachvolgende zway Schreiben sein, nach den vorigen obstehenden letsten Februarii, mit dem Achmat Chiauss alher khomen» *(incipit* : «Grave nobis anditu»; Thorn, 22 Ianuar 1577; e tipărită în parte maĭ sus, n° XX, p. 591); *d)* scrisoare către Marele-Vizir (reprodusă numaĭ în parte); *e)* răspunsul Sultanului, publicat maĭ sus, supt n° XXI, pp. 592-3. —Asupra ceaușuluĭ Ahmed, trimes în Polonia la 1576, v. Hammer, *Gesch. des osm. Reiches*, IV, 35.

Resumăm aicĭ câteva rapoarte (descifrate pe curat) și acte relative la relațiile turco-polone create de năvălirile Cazacilor la Nistru: *a)* raport al luĭ Ungnad; Constantinopol, 2 April 1577 *(ibid.*, f° 139 V° saŭ, duplicat, f° 142 și urm.): a sosit (la hotare) solia polonă, așteptată abia opt zile după Paști. «Ire Leuth sollen von den Tartarn blündert, wie auch sonst vil Tausent Schlen aus Poln neulich verfuert sein worden»; *b)* comisariĭ imperialĭ din Breslau, S. von Promnitz, Friederich Schlosser și H. von Pupschitz, «verordnete Camer Räth in Schlesien», către Împĕrat (4 April 1577; *Polonica*, 1577, Ianuar-August, f° 19—20; tot așa și în «Zeittungkh auss Polln», din Posen, 4 April [f° 21] și în știrĭ din 16 și 17 April [f° 36-6 V°]; originale): se zice că la 150.000 de Tatarĭ și 40.000 de Turcĭ aŭ prădat până la Chiev și Bialoțercov *(Weisskirchen)* și ar fi ucis la hotare solia polonă la Poartă; *c)* Ca anexă la un raport din Constantinopol, 13 August 1577, avem o scrisore, dată din Inowladislaw, 19 Mart, a regeluĭ Ștefan către Sultan, pentru a se plânge de atacul «fiilor Hanuluĭ», care l-a silit a trimete de la Danzig trupe contra lor și a expedia la Poartă pe Dzierzek pentru a cere «ut statim, aulico uno Serenitatis Vestrae ad Boristenenses, Azacenses, Crimnenses, Bellogradienses ipsumque principem Tartarorum misso, res, mancipia et iumenta ablata restitui damnaque resarciri mandet; Tartaros vero Bellogradienses et Boristenenses supplicio affici curet. Hoc etiam pax sancta ab annis multis inter principes ottomannicos et regni Poloniae reges constanter custodita et culta requirit.» Mențiune de scrisoare analoagă către Sokolli *(Turcica*, 1577, August-Septembre, f° 50—50 V°).

XXIV.

Constantinopol, 1577, 17-18 April.

Ungnad către Împĕrat, despre aceleaşĭ relaţiĭ; cu raportul «comunicantuluĭ» în această privinţă.

[17 Aprilis.]

(Se zice că solia polonă «ziehe wider zuruckh oder wart auf Beschaid von wegen des grossen Raubs so itzt newlich die Tartarn gethan.» Marele-Vizir spune că 15.000 de Tartarĭ aŭ fost până lângă Cracovia şi Varşovia. Causa ar fi, după Marele-Vizir, că regele n'ar fi plătit tributul. După alţiĭ, ar fi oprirea uneĭ soliĭ moscovite la Han.)

Wie ich in Schreiben bin, so wirdt ich erinnert das Achmet Chiaus, der die polnisch Pottschafft hieher belaitten sollen, wider auss der Moldaw kompt, mit Anzaigen, die polnische Pottschafft ziehe zuruckh zum Steffan Bathori; Christoff Dzierzek aber komb inner zwaien oder dreien Tagen her; das ist derselb der ferten im Augusto hier war; ist ain halb Dragoman; itzt nent er sich Secretarium, vormall auch ain Caesareanus gewesen.

(Se afirmă prada în Polonia.)

Postscripta.

Diser Bericht ist mir heut den 18 zu fruer Tagzeit zuekhomen.

Magnifice domine,

Heri vesperi Achmat Chiausius ex Moldavia redit, qui nunciat certo Tartaros Varsoviam usque transiisse, regnum totum depopulatos esse; hostis nullus illis occurrit. Rex Poloniae enim adhuc sub civitate Dantzkorum moratur. Qua devastatione rex audita, oratorem magnum per tabellarium revocari iussit et Christophorum Dzierkzek, iuvenem linguae turcicae, quondam hic operam dantem, instructum litteris, per postam ad Portam Caesaris nostri mittit. Cras aut post cras illum affuturum speramus, ut ex sermonibus Achmat Chiausii liquet. (Regele a oprit pe Polonĭ de a lăsa Danzigul pentru a urmări pe Tatarĭ.)

Ain tartarische Pottschafft ist zu Camenitz im Schloss gefangner aufgehalten [1]). . . .

(Ibid., f° 167-7 V°; descifrare pe curat.)

---

1) *a)* La 27 April, din Praga, Lasky se scusă că, oprit de boală, nu poate săruta mânile Împĕratuluĭ *(ibid., Polonica,* 1577, Ianuar-August, f° 40; original); *b)* La 30, Ungnad anunţă că Dzierzek a sosit la 27 în Constantinopol, «gar schwacher», dar nu s'a presintat încă Mareluĭ-Vizir pentru a se plânge de Tatarĭ. A sosit o solie tatară. Solul principal polon va fi la Constantinopol într'o lună de zile *(ibid., Turcica,* Mart-April, f° 198 V°; descifrare pe curat); *c)* La 17 Maiŭ *(P. S.)*, Ungnad scrie că Dzierzek e mai bine, că solul principal se aşteaptă încă şi că s'a trimes un ceauş la Tatarĭ: după unĭi, pentru restituirea prăzeĭ, după alţiĭ pentru a duce nouă ordine de năvălire (Maiŭ-Iulie, f° 43-3 V°; *idem); d)* La 6 ale luneĭ, acelaşĭ anunţase că Dzierzek e greŭ bolnav, că şi-a presintat scrisorile abia la 4, că în ele se cere, cam energic, pedepsirea Tatarilor şi că Turcĭĭ se fac a-ĭ desaproba, fără a li se da credinţă (f° 54 V°; *idem); e)* La 20 Maiŭ, Ungnad comunică, că, la sosirea soluluĭ principal polon, Marele-Vizir vrea să impuie regatuluĭ un «Present in ainer zimblichen guetten Anzall Zimmer kostliches Gefulls» pe fie-ce an *(ibid.*, f° 97 V°-8; *idem); f)* La 4 Iunie, Ungnad vorbeşte încă de Dzierzek,

XXV.

Din plângerile presintate la Poartă de Ioan Sienski, Trimes polon: părțile relative la Moldova; împreună cu știrĭ de la ceaușul care a comunicat actul ambasadoruluĭ imperial, Ungnad, despre nouă călcărĭ de pace ale Cazacilor. Constantinopol, 1577, 26 Iunie și 4 Iulie.

Articuli ad confirmandam pacem et foedus stabiliendum inter Potentissimum Caesarem Turcharum et Serenissimum regem Poloniae per Ioannem Sienzkv, capitaneum Haliciensem[1], *Illustrissimo Mehmet Passae, Supremo Vesirio Caesareae Celsitudinis, oblati 26 Iunii anno Messiae 1577.*

(Plângerĭ contra Tatarilor. Aŭ prădat în 1575. In 1576,) mancipia Caesaris Potentissimĭ, Tartari Bellogradienses et Dobruczenses, instinctu ducum Bakai et Ecze Hocza nuncupatorum convenientes et per Moldaviam transeuntes, cum regni Poloniae nobiles et magnifici in comitiis Varsoviae essent de regisque electione deliberarent, ex inopinato fluvium Turly[2] traĭicientes, pagos aliquot et oppidum Zkala nuncupatum igni combusserunt, homines et iumenta innumerabilia abduxerunt, nec quicquam praeter terram reliquerunt.

(După alegerea regeluĭ, altă pradă. Solul tatar a fost decĭ închis la Cameniță.)

Petit etiam rex meus Serenissimus a Caesare Potentissimo ut sansiacum Bellogradiensem et Zilistriensem, officio privans, severe puniat. Illi enim praecipue occasionem foederis violandi praebent, qui Tartaros et Turcas Bellogradienses et Dobruczenses Boristhenem fluvium traĭicere paciuntur.

(Mențiune de «Turcis Dobrucziensibus in regno regis mei Serenissimi captis».)

Conqueruntur item mercatores regni Poloniae quod diversa et nova genera teloniorum et tricesimarum in Moldavia et Turcia sint excogitata, quae ante annos solum quatuor non fuerunt, quibus tantum iugum mercatoribus est impositum ut, ferre nequeuntes, aliud genus vitae sibi eligere cogantur. (Cere starea veche.)

Conqueritur item de iudicibus circa Danubium existentibus, qui pecunia empta mancipia, ex ditione Suae Maiestatis ablata, ementibus eripere solent, dicentes illa Turcas esse facta, cum tamen illa probare nequeant.

«des Stefan Bathori Secretari und vormals hie gewessner Dragoman, der mir vor ainem Jar ungefehrlich *tempore periculosiori* auch ain Expedition treulich hinauss dirigiert...; Christophorus Dzierzek, so mir gar wol vertraut und vormals guet kaiserisch gewest ist»; apoĭ vine locul din Hurmuzaki, III[1], p. 4 *(Nachtrag,* 1574-8, f° 158 și urm.; original); *g)* La 2 Iulie, veste de la Ungnad despre audiența, la 1-iŭ, a soluluĭ principal polon, cu daruri către Sultan; venise pentru intrigĭ contra Împăratuluĭ *(Turcica,* Maiŭ-Iulie 1577, f° 189; descifrare pe curat); *h)* La 4 Iulie, în *Avisi* de la Ungnad, se spune că Ioan Sienski a sosit la 23 Iunie cu 90-100 de călărĭ și peste cinci-zecĭ de «schwären Wägen und Khärren», pline de contrabandă, se crede. La 26, a fost la Marele-Vizir, la 1-iŭ Iulie la Sultanul; cu darurĭ marĭ la ambiĭ. Venise pentru reînnoirea păceĭ și plângerĭ contra Tatarilor; vorbește de regele săŭ ca de «un Hectore»; se plânge de o nouă pradă tatară: «So pawen jetzt die Türckhen mit Gewalt (darzue 9 Sansiagbegen sollen anzogen sein) wider an dem Strom Nieper oder Borissthen das Castell Chiapczick, den Tarttern ein freyen Bass oder Zuetritt in Polln allzeit offen zu erhalten. Darwider, ob wol jetz hiewesende Potschaft des Batthori sich hartt opponiert, dartür bitt, endlich sich vernemen lässt, wo man das Gepey nicht einstellt, mit allem des Khönigreichs Polln Gwaltt einzureissen, so wirdt er doch wenig erhalten; dahero zu vermuetten, er möchte des content von hinen abschaiden; es ist gedachts Castell vor einem Jar eingerissen von Pollackhen worden; khombts ainmal in ein rechts *esse,* so ist es der Pollackhen Verderben» *(ibid,* f° 145-6; *idem); i)* La 4 Iulie, tot el anunță că solul polon aduce daruri Sultanuluĭ și vine pentru intrigĭ contra Împăratuluĭ (f° 186 V°-7; cifră cu descifrare).

1) Ioan Sienski («a Sienno») fu expediat de regele Ștefan la 25 Decembre 1576, din Thorn (scrisorile sale de acreditare preced «articulele» de față). Cf. Hammer, IV, 35. — Cazacĭĭ veniaŭ pe acest timp cu Ioan Potcoavă *(An. Ac. Rom., l. c.,* XIX, 234).

2) Nistrul.

Denique rex meus Serenissimus conqueritur de Palatino Moldaviensi, qui anno praeterito, mandato, ut ipse ait, Caesaris Potentissimi, duodecim equos turcicos in Hotin subdito regis Serenissimi mei Leopoli degenti, duodecim item civi cuidam Cameneczensi eripuit, precio non soluto. Quorum ut autem precium aut vero ipsos equos Caesar Potentissimus restitui curet, rex meus Serenissimus amice petit.

. . . . Constantinopoli et Dobruze omnes domus omniaque hospitia publica plena sint mancipiorum . . . . . .

Quare petit etiam rex meus Serenissimus ut, Chiausio Suae Maiestatis homini adiuncto Constantinopoli, in Sansiako Bellogradiensi et Silistriensi, nec non Dobrucze, ubicumque et apud que[m]cunque, ex subditis Suae Maiestatis temporibus predictis ablatis, inventi fuerint, citra moram restitui mandet . . . . . .

Postulat etiam rex meus Serenissimus ut Caesar Potentissimus Palatino Moldaviensi serio mandare et committere dignetur ne conditiones illas quibus praedecessores ipsius Palatini Moldaviensis erga regnum Poloniae utebantur immutare praesuma(n)t, nec quid contra foedus agere audeat . . . . . .

(Urmează raportul comunicantului [4 Iulie].)

(Solul polon e bolnav de năcaz) nam heri allatae sunt omnium iudicum in finibus ditionis Caesareae Celsitudinis existentium expostulationes, id est *arzihal,* qui conqueruntur de iniuria a Polonis et Ruscis *Kosak* nuncupatis ditioni Caesareae Celsitudinis illata, quos ad hunc usque diem a latrocinio sibi non abstinere asserunt. Ad quorum expostulationem Caesarem et Passam ita esse motos ut nihil boni de pace cum Polonis ineunda credi feratur. Heri per Cziausium Passa nunciavit oratori dominum illius regem, nempe Poloniae, fucate agere, nam *Kosak* appelatos latrones adhuc dicioni Caesareae Celsitudinis nocumento esse non prohibuit [1]).

(Ibid., Polonica, 1577, Ianuar-August, f° 52 și urm.; descifrare pe curat; anexe la un raport oarecare din Constantinopol.)

XXVI.

Constantinopol, 1577, Iulie.

Punctele ce lipsesc în Hurmuzaki, III[1], pp. 5-6 din tratatul turco-polon.

. . . . Tartari vero nostri Dobruczenses et Bellogradienses damnum aut iniuriam aliquam ditioni aut subditis regis Poloniae inferentes puniantur et damnum recompensetur. . . . . .

14. Begi Silizrienses et Bellogradienses portuumque et vadorum prefecti, officia-

1) La 25 Iulie, Sultanul scrie regelui Poloniei că a confirmat pacea. «Nam ab initio auditur nobis in regno Poloniae multos fuisse, potissimum vero *Kozak* nuncupatos, qui, nulla habita ratione pacis et foederis, alias regnum Moldaviae, alias vero Belogradum armis et igni molestare consueverunt.» Regele e invitat să împiedece aceste călcări de pace, să dee pe vinovații pe mâna ofițerilor turci. Din parte-i, Sultanul a oprit de la pradă pe Tatarii din Dobrogea și Cetatea-Albă. «Palatino quoque Moldaviensi mandavimus ne in posterum Tartaros in ditionem regis Poloniae ire volentes per Moldaviam transmitteret; quibus, si resistere non posset, celeriter misso ad Portam nostram veredario, nobis significet et a nobis prohiberentur. Si vero mancipia aliqua a mancipiis nostris, sive Tartaris, sive Turcis, ex ditione regis Poloniae per Moldaviam traducerentur, ne auferri pateretur, sed, illis eripiens, in Poloniam remitteret» (cf. Gerlach, p. 437). — «Comunicantul» anunță că ordinele către begi și beglerbegi nu s'au dat încă.

les, tricesimatores et teloniatores neminem praeter mercatores et aulicos nostros mandatum nostrum ostendentes transmittere per fluvium Nester audeant, mancipia vero nostra mandato nostro traiicientia, cum redire voluerint, ne mancipium secum adferant, diligenter animadvertant inventaque mancipia, ferentibus erepta, remittere cogantur.

15. Pastores ovium, cum oves suas per fluvium Nester traducere in ditionem regis Poloniae voluerint, ne sine venia favoreque officialium et praefectorum transmittantur, sed venia et favore praefectorum et officialium numerent, et, si quae ex ovibus perierint, officiales et praefecti requirere pastoribusque restituere debeant. Pastores vero foenilis pretium persolvere tenentur. . . . . .

18. Praedecessores praesentis Palatini Moldaviensis qua conditione vicinitatem et amicitiam cum praedecessoribus regis Poloniae coluerunt, eadem conditione praesens quoque colat. Omnibus regis Poloniae subditis, parvis et magnis, citra dilationem aequitatem et iustitiam administret, tabellarium regis Poloniae ad Portam nostram quamcunque ob causam venire volentem nullo pacto remorari et retinere audeat, sed potius, homine fideli adiuncto, statim ad Portam nostram mittere teneatur; eodem affectu rex quoque Poloniae et subditi eius erga Palatinum Moldaviensem et subditos eius sit [1]).....

(Ibid., Turcica, Nachtrag, 1574-8, f° 176 și urm.; copie.)

Nota. Se refusă ambasadoruluĭ polon niște zdausurĭ, între care: «In 15to articulo: pastores ovium, etc. *(sic)* decimas quoque ovium dare cogantur». — Tratatul se află, pe curat, și în *Polonica,* Ianuar-August 1577, f° 97 și urm. — Pe f° 166 și urm., se află raportul din 30 Iulie, publicat pe p. 4 din Hurmuzaki, III[1], — supt titlul: «Duplicat des Schreibens an die Kayserliche Majestät, so den 3ten Augusti *per baylum venetum* auf Venedig weggegangen». — Locul din Hurmuzaki, p. 5, n° 1 se găsește pe f° 174, supt titlul de «Postscripta eodem die nach Mittag». Iar, pe urmă, avem: «Vom 3 Augusti... Die Zeittung von des Alexanders Todt ist gwiss; sein Sohn von 13, weniger oder mehr, Jaren, wirdt bestätt fur ain Wayda in der Walachey; die Muetter unnd die Räthe regieren.» Cf. *An. Ac. Rom.*, ser. a 2^a^, secț. ist., XVIII, p. 23.—Un raport al luĭ Iacob Schachtmann din Breslau, 8 August, spune în P. S. că s'a aflat de la un Cracovian «wie dass die Türckhen gar in starckher Antzal in der Wallachay ankomen, unnd sollen am Nester auf der polnischen Gränitz die Türckhen eine Vestung pawen; darauf die Türckhen ires Gefallens ein- unnd ausziehen khönnen und dass die Tartarn starkh zu Feldt ligen sollen» (*Polonica,* 1577, I, f° 169 V°).—La raportul din 18 August din Constantinopol găsim în anexe: «Christoff Dzierzeks, polnischen Secretari und Dragomans, Schreiben an Dr Salomon; welches Schreiben durch Salomon dem oratori caesareo den 26 Augusti communiciert hat»: Un Armean din Lemberg a adus scrisorĭ de la rege, care arată că sunt falșe știrile de la Cameniță [cf. p. 599, nota 1]. Armeanul a adus și un dar pentru Sokolli și o scrisoare către Sienski, în care se plânge de Tatarĭ, promițând «che mai de parte sua, nè per Cosachi, nè per suoi huomini patirà nissuno delli suggetti del Gran Signor danno nissuno». Taranowski a plecat în Tataria cu solul Hanuluĭ *(Turcica,* 1577, August-Octombre, f° 120-1; desciframe pe curat). — La 29 August, Ungnad scrie: «Der moldawisch Weyda auch [wie der von Siebenbürgen], so zu nechst an Poln stosst, nichts hicher davon [von den Danzigern Begebenheiten] auf disc Stundt bericht hat.» Mehemed-Pașa asigură pe Dzierzek că Tatarĭĭ nu vor maĭ ataca pe rege *(ibid.,* f° 113; desciframe pe curat; duplicat pe f° 130 și urm.).—Iar la 19 Septembre (întâiŭ vine locul din Hurmuzaki, III[1], p. 5): «Man hat wol sagen wollen, Bersovitzki [Martin Berzewicki, sol ardelean; v. Socotelile Brașovuluĭ în *Apendice,* II] sey herkomen Bevelch an die Sibenberger *(sic)* und Valachen zu werben, wan es Nott, mit aller Macht dem Bathori Steffan zu helffen. Es mag sein; ich hab aber kain gewissen Grundt davon; sonst ist es nichts newes; aber, da die Poln in der Moldau vil wüesten wolten, so wurde schlechte Hilff dem Bathori volgen» *(ibid., Nachtrag,* 1574-8, f° 186-6 V°; original!)

XXVII.

Constantinopol, 1577, 5 Iulie.

Ştirĭ din Constantinopol către ambasadorul imperial pe lângă Poartă, despre svonul de nouĕ năvălirĭ căzăceştĭ.

Magnifice domine,

Heri vesperi, id est die quarto Iulii, drei Stundt nach Hanss Volckharts Widmerss auf Wien Wegpostiern, ex senatu vespertino Mehemetis Passa(e) literas iudicum Sultani, in unam summam redigens, misit ad oratorem polonum his verbis: «Tu dicis dominum tuum talem et tam fidelem amicum Caesaris esse, qui nedum Caesaris ditioni obesse velit, sed potius omnes scrupulos quibus pax et foedus impediretur expurgare conatur. Vide autem quid iudices Caesaris scribant, qui non mentiuntur, quod videlicet Kosaki nuncupati latrones ex regno domini tui multitudine magna, vexillo, timpanis et tubis ditionem Caesaris nostri invadere voluerint; quorum adventum Tartari audientes, concurrerunt et in occursum illorum profecti sunt; alia omnia iumenta Caesaris in partibus illis existentes abstulissent. Si dominus tuus esset fidelis Caesari et vellet pacem, sane latrones illos non solum coerceret, sed etiam vita privaret, cum potissimum proximis quoque litteris Sulthanus severe illi ut latrones illos tolleret mandaverit et interim, dum illi in finibus audientur esse, pacem nequaquam fieri scripserit. Talibus rumoribus auditis, qualiter pax oferri possit, tu ipse perpende.»

Oratoris Poloni responsio.

Hoc maxime afficit regem meum Serenissimum quod, ad quorumlibet in finibus existentium mancipiorum Caesareae Celsitudinis accusationem Caesarea Celsitudo mota, statim bellum contra regem meum Serenissimum et ditionem eius mittit. Nonne iudicio quorumlibet sapientium consultius esset ut, mittens ex mancipiis in Porta Suae Celsitudinis existentibus, certo an sic se res habeat cognosceret? Illi enim iudices et sangiachi nunc potissimum, cum me oratorem regis mei Serenissimi hic audiant esse, omnia contra regem meum Serenissimum scribere non cessant et dies noctesque cogitant qualiter hoc sanctum institutum regis mei impedire et foedus solvere possint; alias enim victum unde habebunt, cum furto vivere consueverint, quod pax et foedus sanctissimum illis eripiet? Sed non putet Sulthanus, potens et illustris Passa, regem meum ita delirare ut, me huc mittens et in Porta Caesaris Potentissimi esse sciens, aut Kosak aut alios milites contra ditionem Caesaris Potentissimi mitteret. Si enim illud facere et pacem ferri noluisset, me huc non misisset. At potius credo Tartaros impetum denuo in ditionem regis mei Serenissimi fecisse ideoque has querelas scripsisse ut sua scelera tegant.

(Toţĭ creştiniĭ rîd de rege, care e prădat în timp de pace de Tatarĭ.) [1].

(Ibid., 1577, Iulie-Septembre, f° 33-4; cifră cu desciframe.)

---

1) Urmează un raport din 15 Iulie al confidentuluĭ despre negocierile pentru privilegiul polon. Dzierzek e mustrat de Turcĭ pentru că a făcut să fugă niște copiĭ robĭ. «Heri, id est 14 Iulii, enim Vaivodae Moldaviae advenit tabellarius, qui de morte Tartar Hani [Devlet-Ghiraĭ] omnia certa adduxit». A sosit şi un trimis al nouluĭ Han.— La 16 Iulie, Ungnad scrie: «Die polnisch Pottschafft ist etwass besser auff; bemuhet sich hart die Aufrichtung des Castels am Boristene oder Niper abzustellen; aber Mehemet Bassa will darvon nit horen; sonder mit dem Paw nur fort faren; weil die Pottschafft *ex finibus Poloniae* ist, sollen die Tartarn drey Mal in Polln gefallen sein; ich sihe kain Restitution hie.» Se zice că solul va pleca în 15-20 de zile. La 7 Iulie aŭ venit scrisorĭ de la căpitanul de Cameniţă către Sienski despre luarea Danzigului; scrisorĭ care sunt apoĭ desminţite. Se zisese că Ioan Sborowski fusese numit comandant al cetăţeĭ luate (f° 31; *idem).*

XXVIII.

Christofor Báthory, Voevodul Ardealuluĭ, ordonă Bistriţenilor a prinde pe Ioan Potcoavă, care, năvălind în Moldova, ar fi fost răspins. Alba-Iulia, 1577, 14 Septembre.

Prudentes, circumspecti, nobis dilecti, salutem et favorem. Iowan quidam Valachus, qui se ex familia vaivodarum Moldaviensium oriundum institabat, cum nonnullis suis complicibus nephariis, fecerat impressionem in Moldaviam; ubi turpiter profligatus, fugiens, in illas partes finitimas huius regni iisse dicitur. Itaque committimus vobis firmiter, ut eundem Iowan in illis vestris partibus serio investigare et perquirere, repertumque comprehendere ac nobis statim significare debeatis. Secus non facturi. Datum Albae Iuliae, die 14 Septembris, anno Domini 1577.

Christophorus Bathori
de Somlio, manu propria.

[Pe V°:] *Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Bistriciensis, nobis dilectis* [1].

(Bistriţa, *Stadtarchiv.*)

XXIX.

Ungnad către Împĕrat, despre o năvălire de Cazacĭ în Moldova. Constantinopol, 1577, 8 Octombre.

Herr David Ungnadt in ainem langkoligten [sic], *auf turkisch zusamen gewicklten Zettel uberschickht das Duplicat vom 30isten September und Original vom 6ten October. Darbei ain Postscripta vom 8 Octobris 1577.*

. . . . Auss der Moldaw ist ain Chiausch in funff Tagen wider komen; zaigt an, es sein nur 2.000 Kosacken in die Moldaw gefallen und sey wider gestilt [2]. . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Turcica*, August-Septembre, f° 205 V°; descifrare pe curat.)

---

1) Pentru explicaţiĭ, v. *An. Ac. Rom., l. c.*, XIX, p. 235, nota 8.

2) E vorba de avan-garda luĭ Ioan Potcoavă? V. *An. Ac. Rom., l. c.*, XIX, p. 234. — La 21 Octombre, din Florenţa, Laski scrie Împĕratuluĭ şi unuĭ personagiu pe care-l numeşte «Illustrissimo signore», cerênd a se plăti din ceĭ 30.000 de talerĭ ce i s'aŭ acordat o datorie faţă de căpitanul Hans Rueber, şi a fi recomandat către regele Spanieĭ. Ştirile i se pot trimete la Roma «nelle mane dell' Illustrissimo cardinale nostro Warmiense» [de Ermeland, celebrul cardinal Stanislav Hosius] (*Polonica*, 1577, II, f° 48-8 V°; 49-9 V°).—Într'un P. S. din 8 Novembre al luĭ Ungnad către Împĕrat, se citeşte: «Es ist wider ain Post auss der Moldaw komen; bericht Steffan Bathori hab Danzick gar umbrungen; zeucht selbst gen Cracaw zu wintern; auf den Fruling wider sich erst mit aller Macht darumben annemen» (*Turcica*, 1577, Octombre-Decembre, f° 128; cifră cu descifrare).

XXX.

Uioara, 1577, 2 Decembre.

Christofor Báthory, Voevodul Ardealuluĭ, către Bistriţenĭ, dându-li ordine cu privire la un «noŭ voevod» din Moldova (Potcoavă).

Prudens, circumspecte, nobis dilecte, salutem et favorem. Ex literis, cum Petri Vaivodae Moldaviensis, tum aliorum intelligimus nunc primum novam irruptionem in Moldaviam factam [1] esse; quis autor rei, quisve affectator illius dominii sit, nondum compertum habemus. Quiscunque igitur sit, si contigerit illum non posse ibidem consistere, conflictuque minus prospere habito, per fugam illinc dilabi, hortamur vos et committimus quoque firmissime, ut in alpibus illis Bistritionis per omnes vias excubias habeatis quam diligentissime, ne Vaivoda ille novus, si ad eas partes fugam direxerit, elabi possit. Curabitis etiam per certos vestros exploratores nova in Moldavia ipsa emergenda intelligere nobisque subinde significare. In quo et functioni diligentiaeque vestrae et nostrae monitioni satisfacietis. Secus ne feceritis. Datae ex arce Vywar, 2. Decembris 1577.

Christophorus Bathori
de Somlyo, manu propria.

Ceterum literas nostras ad Casparum Kornys [2] datas cum praesentibus ad vos missas, ut citra moram et cunctationem aliqualem ipsi Caspari Kornys remittere curetis committimus.

[Pe V°:] *Prudenti circumspecto iudici civitatis Bistricien sis, nobis dilecto* 3).

(Bistriţa, *Stadtarchiv.*)

XXXI.

Constantinopol, 1577, 15 Decembre.

Ungnad către Împĕrat, despre sosirea luĭ Bartolomeiŭ Bruti, viitorul boier moldovean, ca agent al regeluĭ Spanieĭ, şi despre planul uneĭ expediţiĭ prin Moldova contra Polonieĭ.

. . . . Angestern, den 14 Decembris, spat, hie mit funff oder sechs Dienern ankomen sein Giovan Marigliano, Milanese, des Gabrio Zerbellons Vetter, und Bartholomeo Bruti, so gar von Ir Kuniglichen Wurde Hof heran abgefertigt worden. Wass sie nuhn in der Fridswerbung, darumben sy on Zweiffl hieher komen, furbringen und treiben [4] . . . . . .

1) *Factum,* în copie.

2) Unul din fruntaşiĭ nobilimeĭ ardelene. Îl întîmpinăm dese orĭ în istoria luĭ Mihaĭ Viteazul.

3) Cf. *An. Ac. Rom., l. c.,* XIX, p. 235, nota 8. Îndreptăm aicĭ că mulţămirea făcută de Petru-Vodă e din 1577 (3 Maiŭ), adresată pârcălabuluĭ Bistriţeĭ pentru nişte «latrones», cari eraŭ probabil hoţĭ ordinarĭ. V. şi regestele care formează al treilea Apendice.

4) Cf. raportul din 24 Decembre: «Den 15 Decembris derowegen Euer Majestät underthenigist erinnert, das den 14 Decembris zur Nacht Giovani di Marigliano mit 4 oder funff Dienern, auch mit im Bartholomeo Bruti von Ir Kuniglichen Würde Hof und von Napoli mit Ir Kuniglichen Credentz Schreiben durch Belaittung des Sangiachi von Velona [Avlona] hie ankomen» *(ibid.,* f° 244; cf. f° 251; P. S. din 30 Decembre e publicat în Hurmuzaki, III¹, p. 6, n° I; cifră cu decifrare).—Pentru Marigliano, v. Charrière, *passim* şi, pentru cariera anterioară a luĭ Bruti, prefaţa.

Auss Persia ist alles still; von ainer grossen Armada aufs Jar redt man schon, wie auch das tausend Janitscharn und der Beglerbeg gegen der Moldaw zueziehen sollen; ist aber ungewiss [1] . . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Turcica*, 1577, Novembre-Decembre, f° 219-91; descifrare.)

XXXII.

Christofor Báthory, principele Ardealuluĭ, către Marele-Vizir, Mehemed Sokolli, stăruind pentru menținerea luĭ Mihnea-Vodă în Țara-Românească. Uioara («auf dem Schloss Vyvar»), 1577, 17 Decembre [2].

Verdeutschung des Weyda aus Sibenbürgen unngrischen Schreibens an Mehmet Bascha, darmit Räz Petter, weydischer Gesanndter, den 26 Januarii alher khomen ist.

Genediger Bassa. Unns ist verschiner Tagen von mererlay, zum Thaill unns zugehörigen, auch frembden Personen, fürkhomen das yetziger Zeit Leüth verhannden seyen, die den grossmechtigen Kaiser, dem Gott alles Glückh gebe, gern dahin bereden und brinngen wollten das er, umb ainer mehrern Steur oder Schatzung Willen, so sy dem Kaiser zu geben zuegesagt, das unns benachbarte wallachisch Lannd von den rechten Erben neme unnd es denselbigen Leüthen gebe unnd verleihe. Welche Zeidtung, ob wir sy gleichwoll nie, auch noch durch auss nit glauben khünnen, das dem grossmächtigen Kaiser yemalls sollche Gedanncken in Synn gefallen seyen, yedoch, weill wir jetzo Euer Gnaden etlicher annderer unnser Sachen halben besuechen, haben wir Euer Gnade daneben auch dises Hanndlss zu erynndern unnd sy zu bitten nit unnderlassen khönnen, die Sachen bey dem grossmechtigen Kaiser besstes Vleiss dahin zu vermitlen unnd zu dirigiern, das er dergleichen Leüthen dissfalls nit Glauben geben, noch ire Wort anhören, sonnder desselben walachischen Lanndts Weyda die Gnad, wie zuvor ein guete Zeit her, also auch noch verrer beweisen unnd ine darynn gleichsfalls hinfüro erhallten welle, dann Euer Gnade, alls die auf die Sachen diser Wellt stehen, auch so woll der christlichen, alls deren des mahumetischen Glaubens Völlkher Handlungen richt unnd schlicht, ist woll bewisst, auch sonnst offenbar, das der grossmechtige Kaiser Sultan Selim unnd Sultan Suliman, deren Seelen Gott gnedig sey, unnd denen der Allmechtige die Wellt in die Henndt geben, haben sich albegen an ainem billichen Lanndtss gewondlichen Tribut benüegen, auch mermalls die widerspenigen unnd unruewigen, so sy beleidigen unnd beschedigen wellen, mit des Lanndts unnd aignem Kriegs Vollkh gestrafft unnd die recht unnd gethrewen Lanndtssherrn vor denselben beschützt. Der allmechtig Gott hat dem grossmächtigen Kaiser sovil der Lanndt geben, das er deren Summa noch Nämen nicht waiss. Wurde derwegen seiner Grossmächtigkhait nit rüemblich sein, das sy umb ainer

---

1) Beglerbegul trebuia să meargă în Moldova contra luĭ Potcoavă (*An. Ac. Rom.*, *l. c.*, 234-5). Găsim încă, în P. S., din 27, al aceluiașĭ raport: «Den 22 Decembris sein die tausent Janitscharn von hinnen auf die Moldaw antzogen. Von des Beglerbeg Aufbruch daselbst ist noch ungewiss» (*Turcica*, 1577, Octombre-Decembre, f° 190, 190 V°; descifrare pe curat; duplicat al P. S., în cifră cu descifrare, pe f° 234).

2) Anexă la un raport din Constantinopol 20 Februar 1578.

wenig des Tributs Vermehrung Willen das Lanndt von den rechten Erben hinwegg ne men, es Frembden eingeben unnd hiedurch ir Lob unnd Namen schmelern unnd verfinnstern wollten. Zu dem wurden auch vill anndere Länndер unnd Völlkher, so sich unnder des grossmächtigen Kaisers Gehorsamb zu begeben, sonst etwo woll genaigt wären, wann sy solches höreten, sich darob enndtsetzen, zuruckh- unnd an sich hallten, auch desswegen dem grossmächtigen Kaiser ubl nachreden; wellches nit guet angesehen wär, do es sich eben zu Euer Gnaden Zeidten also zuetragen solle. Dann so suechen auch die jenigen so sollcher Gestallt umb aines wenigen Nutzes Willen den Kaiser raitzen und anhetzen, in der Warhait nicht des Kaisers Nutz, sonndernn allain iren aignen Peidtl zu füllen. Der grossmächtig Kaiser will sonnst das die rechten Erben der Nachkhömen seiner Länder, wie auch das Lanndtvollkh, bey iren allten Rechten und Gerechtigkhaiten bleiben unnd dabey erhallten werden sollen. Disc aber wurden mit ainer ainigen solchen Staigerung unnd in ainem Jar das gannte Lanndt dermassen perturbiern unnd verderben, das man auch, hernach, die vorig biss her gewondlich Schatzung dem grossmächtigen Kaiser nit wurde mer zusamen bringen unnd erlegen khönnden. Dann Euer Gnade mögen unns gewisslich glauben das das arme Lanndtvollkh, wann sy sich gleichsambs versetzeten unnd ire Kopf verpfenndeten, sovil Gellts zu geben nit vermüglich ist. Alss balld auch das Lanndtvollckh von diser Zeidtung gehört, haben ir vill schon angefanngen hin und wider zutziehen, unnd sich von ainem Ort an das annder zu begeben, dardurch des grossmächtigen Kaisers Lanndt von Tag zu Tag nur mehrers verwüesst unnd verödet wierdet. Dem allem nach, bitt ich Euer Gnade die welle dissfallss des grossmächtigen Kaisers Nutz unnd Seiner Lännder Aufnemen woll bedennckhen, unnd die Sachen bey Seiner Grossmächtigkhait dahin ankheren, damit deren Lännder sollcher Gestallt nit verwüesst, unnd seiner Grossmächtigkhait Namen merers erhöhet werde. Damit man auch sehe das mein Bitt bey Euer Gnaden gewürkht habe, welle sy von Seiner Grossmechtigkhait hierüber ainen sollchen endtlich gnedigen Bschaidt erlangen mit dem wir das arme erschrokhen Vollkh wider erfrewen, trössten unnd untzertrenndt bey einannder erhallten, die jenigen auch, so schon hinweckh an anndere Ort gezogen, widerumb herzue, in des grossmächtigen Kaisers Gnad, zuruckh bringen unnd sy under seinen grossmechtigen Flüglen mit Rueh wohnen bleiben, auch für Seiner Grossmächtigkhait unnd Euer Gnaden langwieriges Leben unnd Glückh Gott bitten mögen. Diss will ich umb Euer Gnade alles müglichen Vleiss verdienen. Der allmechtig Gott bewahre Euer Gnade. *Datum* auf dem Schloss Vyvar, den 17 Decembris Anno 77ten.

Battory Cristoff,
Erdely Wayda.

Gleiches Inhallts ist sein des Wayda Schreiben auch an Sultanum selbst, *mutatis mutandis.*

Hierauf ist von diser Porten annderst nit geanndtwort, allain der Erb soll one Sorg sein: solanng die Muedter unnd seine Räth das Lanndvollkh unklaghafft hallten, so werde der Erb bey der Regierung bleiben, unnd hab sich allsdann durchauss nicht zu fürchten.

(*Ibid.*, 1578, Ianuar-Mart, f° 139-40; descifrare, pe curat.)

---

1) Cf. Gerlach, 538-9 (aceiași scrisoare, prescurtată). Cf. *An. Ac. Rom., l. c.*, XVIII, 24.

XXXIII.

Ungnad către Împĕrat, despre fuga luĭ Potcoavă. Constantinopol, 1578, 3 Ianuar.

. . . . . Man hört, der new Wayda in der Moldaw habe wass er hab konnen, von Gelt und Guet, zusambbracht und sey darmit gewichen [1] . . . . . .

(*Ibid*, f° 6; descifrare pe curat.)

XXXIV.

Ungnad către Împĕrat, despre planul Turcilor de a pune un begler-beg în Moldova. Constantinopol, 1578, 11 Ianuar.

. . . . . Man hat ain Weil fur gwiss aussbrait Gzaffer, gewessner Bassa zu Temesswar, soll Beglerbeg in der Moldaw werden; damit wär Poln schon guets Thails des Turcken; aber es will uns fast unglaublich furkomen, weil Moldaw dise Statt mit Fleisch, Schmaltz und andern Victualien zum Maisten versicht; dessen hieige Residentz gantzlich oder maistes Thails beraubt wurde, wo die Moldaw durch Turckhen sollte geregiert, und die Dörffer daselbst sampt der Viechzuecht verödet werden.

Also will man auch wider Sibenburgen nicht sondere guete Anschlag vermuetten.

. . . . . .

(*Ibid*, f° 54; descifrare pe curat.)

XXXV.

Ungnad și succesorul său, Ioachim von Sinzendorf, către Împĕrat, despre negocierile luĭ Bruti și restabilirea luĭ Petru-Vodă. Constantinopol, 1578, 17 Ianuar.

. . . . . Es bemuhet sich auch Marigliano mit dem Hochsten ob er konte selber von hinnen komen. Ainer genant Bartholomeo Bruti, so mit im komen, solle gleichssfals dahin practicieren, damit er Bruti zu Ir Kuniglichen Würde gefertigt werde und Marigliano hie bleibe; daruber sy fast und also entzwait seien, das man maint, Bruti participier auch mit dem Aurelio und dem Hurem-Beg; daher dan Marigliano seine *tractationes* vor dem Bruti sehr gehaimb halten, und, weil Bruti der Venediger Underthan ist, durchauss nit willigen solle, ine Bruti zu Ir Kuniglichen Würde abzufertigen. Ob nun Marigliano sein selbst Abzug erhalten wirdet oder nicht, das werden wenig Tag eröffnen [2] . . . . . .

---

1) Cf. memoriul citat, p. 235.

2) V. p. 602 și nota 4.

Peter-Vaywoda in der Moldaw soll wider daselbst residiern und der ander mit grossem Raub entflohen sein [1] . . . . . .

(Ibid., f° 59-9 V°; descifrare pe curat.)

XXXVI.

Constantinopol, 1578, 27 Ianuar.

Ceĭ doĭ ambasadorĭ germanĭ către Împĕrat, despre oprirea luĭ Potcoavă în Polonia.

. . . . Der new Moldawer Weyvoda soll mit ainem grossen Raub; und, wie ettliche wollen, in Poln (das wir doch nicht vergwissen) damit darinnen aufgehalten und gefangen sein [2] . . . . . .

(Ibid., f° 74; descifrare pe curat.)

XXXVII.

Constantinopol, 1578, 20 Februar.

Ceĭ doĭ ambasadorĭ către Împĕrat, despre intervenția luĭ Báthory și afacerĭ polone.

(La 26 Ianuar a sosit «Rätz Petter» cu scrisorĭ către Sultanul și Marele-Vizir,) welcher beder Schreiben glaubwirdige Abschrifften von den Originalen, die wir selbss mit Augen gesehen, Euer Majestät in sonders gehorsamist von uns zuekhomen sollen; in denen ermelter Wayda furnemblich bittet, weil ime durch mehrerlay Personen furkomen als ob der Sulthan das jtzt gleichsamb vacirende, ime benachbarte walachische Landè von den rechten Erben und Successorn zu nemen und andern frembden Leithen, welche sich ainen mehrern järlichen Tribut davon zu reichen erbietten, einzugeben entschlossen sein solle, er Sulthanus welle solches zuwider dem alten an diser löblichen Porten herkomnen Gebrauch und Erhaltung des berait (wegen solches unversehnen Tumults) flüchtigen Landtvolckhs darinnen allerdings mit Gnaden ab- und einstellen und solche wallachische Volckher mit iren rechten und getrewen aignen Herrn des Landes furohin regiern zuelassen, mit Gnaden bedacht sein,—mehrers weitleufigers Inhalts.

(Se teme ca Rácz să n'aibă și instrucțiĭ contra Împĕratuluĭ. Vizirul nu-ĭ vorbește decât de credența adusă de acest sol.)

Hernach aber haben wir verner auss gehaimer gewisser Kundtschafft das Ratz

---

1) V. n° XXII, p. 603.

2) Cf. n¹ precedent. — Raportul din 11 Februar vorbește de sosirea, la 3 Februar, a luĭ Marc Sobieski cu scrisorĭ către Sultan și Sokolli, prin care Ștefan se plânge contra Hanuluĭ, care a oprit pe Andreĭ Taranowski, sol la el, și stă în înțelegere cu Moscoviții, «auch gar ain Krieg wider Poln anstellen solle. Bitt den hleigen Sulthanum umb Anstellung». Se menționează și solia ardeleană a luĭ Petru Rácz (v. n¹ următor) *(ibid.*, f° 92 V°; *idem).*

Peter, alls er Audientz bei dem Mehmet Bassa gehabt, auch mundtlich anders nicht furgebracht dan erst obangezogne Schreiben und Intercession damit dem jungen Wallachen, des Alexandri Sohn, die Wallachay gelassen und Fremden das Regiment nicht anbevohlen oder aingeraumbt werde. Darauf er Ratz dan berait dahin schrifftlich beantwortet ist: man solle sich deshalb nicht besorgen, vil weniger ainiche Verenderung oder Newerung furgenomen werden, sonndern das Landtvolckh seie damit zu vergwissen, zu trosten und wider irer Nahrung und Wolfart wie hievor in guetter Ruhe abzuwartten aufzuhalten und zu vermahnen. (Ar fi cerut apoĭ succesia Ardealuluĭ pentru fiul Voevoduluĭ.) Ebensfals hat Ratz Petter fur den Ciaffer Bassa gebetten, damit er wider Bassa zu Themesswar und restituiert werden möchte. (Apoĭ, afaceri de hotare. Denunțare de pregătiri germane.

La 3 Februar, sosește solul mare Sobieski. Are scrisorĭ către Sultan și Marele-Vizir. Se trimet còpiĭ. Se plânge de năvălirea Tatarilor. Taranowski a fost oprit de Han. Se cere ceauș pentru liberare, Hanul fiind unit cu Moscoviții. Vizirul răspunde că Hanul nu se poate împăca decât dându-i-se ce i se datorește. O pace durabilă nu se poate fără aceasta și fără ca «die jenigen welche dises Kaisers Land und Leuth zu verhören und feindtlichen zu uberfallen nicht mehrers als bisshero im Saum und ernstlich davon abgehalten wurden.» S'a acordat totuși ceaușul. Se zice că există în adevĕr o ligă moscovito-tatară. La 12, sosește Ahmed Ceauș din Polonia, cu confirmarea păceĭ și două scrisorĭ regale, «in denen der Konig in Poln under Andern die gefangne Turckhen ledig zu lassen und der uberschickhten Beschwärung, so sich auf beder Seits Gränitzen zuegetragen, Erkundigung zue halten und Abstellung zu thuen erbeuttet».)

(Ibid., f° 141-1 V°; cifră cu desciframe.)

XXXVIII.

Ceĭ doĭ ambasadorĭ către Împĕrat, despre năvălirea Cazacilor cu Alexandru-Vodă Potcoavă. Constantinopol, 1578, 26 Februar.

. . . . Under dessen kompt uns fur, es habe sich wider ain newer Tumult in der Moldaw erhobe und des enttrunnen Wayvoda Brueder Alexander, oder, wie Andere sagen, der neulich entrunne selbs, wider ainen starckhen Einfal gethan; daruber baide Beg, der von Silistria und von Ackirment, verwundet und in die Flucht geschlagen; destwegen der Mehemed Bassa auf die Polaggen ubel zufriden sein sollte; wie dan, den dritten Februarii, ain Chiauss an die Moldaw rainende Begen von hieauss geschickht worden. Mochte sich begeben das der Beglerbegus Graeciae der Ursachen hinein geschickht wurde. Der Tartar und Moscowitter sollen sich wider den Kunig in Polen verbunden und berait ins Land zu verhören eingefallen, und der Tartern allain bei 30 Tausent Man starckh sein. . . . . .

(Ibid., f° 153; cifră cu desciframe.)

Nota. Cf. *Mem. Ac. Rom., l. c.*, XIX, 236-7.—La raportul din 20-26 Februar sunt următoarele anexe: *a)* Scrisoare a regeluĭ Poloniei către Sultan, adusă de solul Sobieski (Marienburg, 15 Decembre 1577). Cuprinde plângerĭ contra Tatarilor. — Se pomenește o alta analogă către Marele-Vizir; *b)* Scrisoare a regeluĭ către Sultan, adusă de Ahmed Ceauș. Regele spune că ceaușul a venit la el cu Ioan «a Sienno et in Romanow», castelan de Halicz. Face declarații de pace. «Ac, quod spectat ad eas querelas subditorum Serenitatis Vestrae, quas nobis et Serenitas Vestra per litteras et Cziausius Serenitatis Vestrae oretenus exposuit, mittimus statim aulicum nostrum ad illas finitimas oras ut de omnibus iis querelis iuxta nostram informationem diligenter inquirat, et praecipue de captivis turcicis de quibus ad nos Serenitas Vestra scripsit utque, facta inquisitione,

quoscunque illos captivos repererit, quam primum liberos ac tutos dimittat. Eos vero omnes qui eiusmodi latrocinia et predas facere consueverunt, ac potissimum illos qui ex Campis Vastis in Vallachiam excurrisse dicuntur, ut ex prescripto nostro capitis supplicio afficiat; quanquam, quod pertinet ad temporum superiorum damna, existimamus Serenitatem Vestram facile iudicare posse difficilem illorum fore compensationem, quandoquidem a colluvie illa hominum, qui ex variis nationibus facinorosi ac scelerati in illis oris conveniebant et ad Boristhenem flumen vagari consueverant pleraque illa damna data sunt; ex qua nocentes, postquam audierunt nos eos perquirere, iam in abdita loca et solitudines ultra Boristhenem profugerunt. Praeterea vero multo maiora ac prope immensa damna, non modo a Tartaris, verum etiam a subditis Serenitatis Vestrae senatoribus, nobilibus ac caeteris subditis istius regni illata sunt, quae etiam ex altera parte nostris sarcienda essent; verum et in hac re prospiciemus ut qui capi possint ex illis perditis et sceleratis hominibus capiantur et dignis suppliciis puniantur et in posterum ne talia audeant diligenter ac severissime arceantur» (Marienburg, 5 Novembre); *c)* Scrisoare analogă către Marele-Vizir; *d)* Ratificarea păcei (acciași dată).— Urmează o însemnare că cele patru acte aŭ fost comunicate, la 28 Februar, de secretariul luĭ Sobieski: «Uber dieselben aber haben wir noch Abschrifften gefunden dreyer Schreiben: aines so an den Weyda in der Wallachey laudt, darynn Steffan Battory blösslich begert seinem Gesanndten dem Sobiessky hieher unnd zuruckh alle gucte Befürderung durch sein Gebiedt zu verschaffen, unnd dann zwayer Schreiben an den Achmat Zauschen [urmează analisa]; das Schreiben an Wallachen ist pollnisch gestellt, das wir unnotten geacht Euer Majestät gehorsamist einzuschliessen». Răspunsul nu s'a dat încă. Marele-Vizir stărue pentru plata restuluĭ către Tatarĭ; *e)* Scrisoare a regeluĭ către Ahmed Ceauș, denunțând negocierĭ între Tatarĭ și Moscoviți. «Dolenter vero ferimus quod Valachus ille qui res novas molitur quemque iam pervestigatum capi posse existimabamus, captus non est, sed elapsus sit ad colluviem illorum hominum qui versantur in Vastis Campis. Mandavimus campiductori nostro qui est in Russia ut illum diligenter perquirat consiliaque de isto latrone opprimendo cum Palatino Wallachiae communicet et, si postulaverit, illum iuvet. Novit vero Gratia Vestra animum nostrum, quod videlicet si quid negligentius in finibus illis administrari videatur, ad optimam prorsus disciplinam rem deducere velimus. Quod eo citius ac facilius facturi sumus cum iam, subiectione a civitate Gedanensi nobis facta et iuramento dato, propius ad illas ditiones nostras accedamus. Hoc igitur est in Porta Serenissimi Imperatoris; quibus intererit Gratia Vestra persuadeat ipsam diligenter hortamur» (Marienburg, 15 Decembre); *e)* Regele către Ceauș: «Generose, grate nobis dilecte. Post scriptas superiores litteras intelleximus cives Leopolienses extraxisse administrationi iusticiae. Efficiemus certe ne diu extrahant; negligentiae istorum causa haec est, quod iam diu procul ab aliis partibus regni in finibus hisce haereamus. Sed, cum, iam rebus hic perfectis, istic propius accedamus, ad meliorem disciplinam omnia reducemus. Id Gratia Vestra sciat et alios queso, post[quam erit] in Aula Serenissimi Imperatoris, doceat, — quod eam pro suo studio et fide erga nos facturam non dubitamus. Valachus alter Constantinus iam ante sedecim annos haerebat hic in Polonia et ita ut nihil prorsus novi molliretur. Retrahemus eum inde et in externis versus Germaniam finibus longe a Valachia asservari curabimus. Bene valeat Gratia Vestra. Datum Marienburgi, die 16 mensis Decembris, anno Domini 1577; regni vero nostri anno secundo;» *g)* răspunsul Sultanuluĭ și al Mareluĭ-Vizir, tipărite în Hurmuzaki, III[1], nº VI. — În privința luĭ Constantin, v. *An. Ac. Rom., l. c.*, XIX, 237-8. — Vom arăta în prefață că acest Constantin, un Lăpușnean, purta porecla de *Lăcustă*.

XXXIX.

Constantinopol, 1578, 10 Mart.

Mehemed Sokolli către Ștefan Báthory, despre invasia Cazacilor cu Ioan-Vodă Potcoavă.

Des Bascha Schreiben an Steffanum Bathori.

Gloria splendorque fulgidissime Stephane, Dei gratia Rex Poloniae, Princeps magnanimorum Iesum comitantium, etc. (Der Titl ganntz wie vor in des Sultani Schreiben [1]).) Significamus amicissime quod Begus Zilistriensis David appellatus et Begus Nicopoliensis Ahmet, ad Portam Excelsam Caesareae Celsitudinis litteras suas mittentes, significarunt, latronem impetum prius in ditionem Caesareae Celsitudinis Moldaviam facientem et damna infinita inferentem aufugisse et in Nemirovam sese recepisse, qui a

1) V. Hurmuzaki, III[1], nº VI, pp. 10–11.

Nicolao quodam Heitman [1]), secundum articulos foederis, cum suis sociis quibusdam captus fuisset, ad Serenitatemque Vestram se ducturum dixisset; interim vero non ad Serenitatem Vestram, sed ad domum propriam abstulisset, provisorique arcis custodiendum demandasset; postea vero literas suas ad Palatinum Moldaviensem misisset, quibus in hanc formam scriberet: «Ego locumtenens Regiae Maiestatis Brasloviensibus et Vinicensibus [2]) aliarumque arcium provisoribus mandavi, ut praefati latronis socios, *Kosak* appellatos, ubicunque invenirentur, caperent et punirent; non est igitur, quod timeas, nam latrones illi, hostes vestri, punientur.» Et iterum Palatino Moldaviensi praefatus Heitman significavit, se praefatum latronem caepisse, et finitimorum locorum capitaneis firmissime mandasse, ut latrones Kosakos inquirerent, invenirent et punirent; Regiam etiam Maiestatem Vestram mandatorias literas misisse, ad omnes partes, ut praefati latrones puniantur, affirmavit. «Non igitur timeatis amplius, nam illi latrones, hostes vestri, punientur et delebuntur.» Visis litteris praefati Heitmani, Palatinus Moldaviensis et alii Begi crediderunt et, circumiacentibus Begis litteras mittentes, significarunt, quod hostes latrones, qui in Moldaviam venerant, puniti et deleti sunt; «non igitur opus est auxilio vestro». Similiter ad Portam quoque Caesareae Celsitudinis auxilio non opus esse litteris suis significarunt, siquidem latro esset captus. Quod nos, cum Caesareae Celsitudini significassemus, et latronem captum esse dixissemus, statim ut ad Serenitatem Vestram litterae scriberentur, mandavit, videlicet ut latro praefatus, aut vivus aut caput eiusdem, ad Portam Excelsam mitteretur. Cum autem litteras mittere vellemus ad Serenitatem Vestram, auditum est praefati latronis fratris nomine quendam latronem iterum multos Polonos pedites et equites ad se convocasse, Moldaviamque venisse. Praefatis litteris Nicolai visis, Begorum nostrorum exercitus erat divisus, et pauci tantum homines manserant cum Begis; cum quibus praefatus latro manum conseruit, et, domum Palatini ingressus, nunc etiam in ea haeret, et Begi Caesareae Celsitudinis eum circumdederunt. Et quia, litteris Nicolai Heitman fidem habentes, Begi suos homines dimiserant, propterque hyemis asperitatem exercitus in varias partes divisus fuit, Ianizari quoque ad domos proprias sese receperant, cum Begisque paucissimi manserant, qui latronem inclusum circumdederunt, litteris Nicolai Heitman fidem adhibuere, neque, decepti, non advigilarunt, nam si fidem litteris illis non adhibuissent, vigilassent. Istaque latrocinia, damna malaque omnia Nicolai ex persuasione facta sunt; huiusmodi nam latrones vilisimi aliquot, pedestres et equites, contra potentiam Caesareae Celsitudinis, ditionem eiusdem quomodo potuissent devastare? Si nam tota Polonia, imo consensu omnibus suis viribus surgens, in ditionem praefatam irrueret, tamen, Dei omnipotentis auxilio, ibi in illis finibus existentes milites Caesareae Celsitudinis sufficerent, et responsum darent illis. Cum hoc sic se habeat, Cesarea Celsitudo suas litteras ad Vestram Maiestatem misit, ut unus quidam latro, similes sibi latrones congregans, ex Polonia ad Caesareae Celsitudinis ditionem, Moldaviam nempe, veniens, multa damna et mala fecit, et, iterum reversus, ibique captus fuit. Vestra igitur Maiestas secundum articulos foederis et voluntatem Caesareae Celsitudinis praefatum latronem, vivum aut caput illius, huc ad Portam Excelsam mittere debuisset; si nam praefatum captum latronem dimiserit Vestra Maiestas et huc ad Portam Excelsam non miserit, procul dubio contra pacem et foedus sanctissimum retinebitur, et insuper huiusmodi latrocinia facere volentibus exemplum et via faciendi demonstrabitur. Nam, si tum temporis praefatum captum latronem ad Portam hanc excelsam vivum aut caput illius Vestra Maiestas misisset, caeteri quoque latrones, huius poenam videntes, perterrefacti fuissent. En iterum praefati latronis fratris nomine alium quendam non simulassent, et ista non patrassent. Temporibus praeteritis, cum interregnum erat, et Vestra Serenitas ibi adhuc non erat, Moschorum Princeps, aut se aut filium volebat in regimen regni evehi, sic et Germanorum Rex aliquem ex filiis suis in dignitatem regiam creari cogitabat; alii etiam multi, cum ex Polonis, tum ex aliis

1) Nicolae Sieniawski.
2) Braclav şi Winniza.

nationibus, regimen regni sperantes, contendebant; nos tamen, omnibus istis posthabitis, adiuvavimus, et ne hi in eam dignitatem eveherentur, curavimus; nos hoc ideo fecimus, ut antiqua pax et foedus sempiternum maneret inperturbatum, et utriusque partis Respublica in tranquillitate esse posset. Sed tempore Serenitatis Vestrae duabus aut tribus vicibus tantum latrocinii, mali et damni, ex parte eiusdem in ditionem Caesareae Celsitudinis factum est, ut enumerari et effari non potest. Vestram Serenitatem decuisset post electionem statim, omnibus suis rebus aliis posthabitis, ad loca finitima venire et pacem foedusque sanctum turbantes punire. Si Vestra Serenitas illos punire, quod credibile est, nequit, tum ad Portam hanc Excelsam Vestra Serenitas significet, et hoc quoque si ex parte aliqua hostes haberet, significet, nam fortassis propterea non possit eos punire Vestra Serenitas; et postea nos scimus quid erit faciendum. Deo nam ter maximo gloria,—armis bellicis, tormentis et hominibus Caesarea Celsitudo abundat; brevi temporis spatio magnam multitudinem hominum cumulare, et contra pacem foedusque sanctum agentes digne punire potest. Tota Polonia semper solita est impedire ditionem Caesareae Celsitudinis, et praesertim Circasienses, Braslavienses, Kiovienses, Camenecenses quam saepissime ditionem Caesaream molestant; nunc etiam quidam praefati latronis nomine latro, in Moldaviam veniens, in oppido Ias sedet. Quo pacto loquemur Caesareae Celsitudini et quo modo cohibere possumus Tartarorum Principem? Nam antea dicebatis Tartaros frangere pacem, sed nunc Poloni Moldaviam vastant. Cum talia aguntur, quomodo poterit se excusare Vestra Maiestas? Sed quod factum est, infectum fieri nequit. Quare summopere vigilandum est et diligentissime curandum; nos omne negotium ex fundamento, propter benevolentiam nostram in Vestram Serenitatem, significavimus, ut advigiletur. Et, id quod significare debet Vestra Serenitas, quam citissime significet, et praefatum latronem, vivum aut caput illius, omni ratione posthabita, ad hanc Portam mittat Vestra Serenitas secundum suam prudentiam. Vestra Serenitas advigilet, et secundum voluntatem Suae Caesareae Celsitudinis agat; ut pax et foedus conservetur tempore Vestrae Serenitatis operam det Vestra Serenitas. Datum ut in litteris Sultani [10 Martii 1578] [1].

(Ibid., f° 159 V°-60 V°; copie.)

XL.

Constantinopol, 1578, 14 Mart.

Ungnad către Împĕrat, despre influenţa năvălireĭ în Moldova asupra relaţiilor turco-polone.

(Bucata din Hurmuzaki, III[1], pp. 11-2. Apoĭ:)

Die polnische des Sobieski Expedition hat sich bis daher öffters verendert, dan erstlichen hat Mehmet Bassa bewilligt und bereit Bevelch an den Tartar Han fertigen lassen und schickhen wöllen das er in das Künigreich Poln einzufallen oder dasselb zu bekrigen sich gäntzlich enthalten solle, daneben Vertrag und Frid zwischen dem Kunig in Poln und dem Tartar aufzuricht sich vernemen lassen, hernach aber, wegen solches newen Tumults in der Moldaw, darumb das die Poln durch ir Landt solche Ainfäll und Durchzuge dem Sulthano zu seiner Landt Verhörung und Verderben gestatten, Alles wider eingestelt, dem Chiaus, so darmit wegzureitten verordnet war, die Bevelch wider genomen. Sobieski ist gleich wol, doch mit schlechter Verrichtung, abgefertigt; dessen

1) Cf. scrisoarea, cu acceaşĭ dată, a Sultanuluĭ în Hurmuzaki, III[1], 10-11.

er sich nicht wenig betrüebt; sein ime 50 Ducaten und ain Kleid zum Abzug verordnet worden. Wass seinem Herrn dem Kunig vom Sulthano und Mehmet Bassa fur Antwort ervolgt, vernemen Euer Majestät allergnedigist an gehörigem Ort. Sie haben auch Ross fur den Kunig zu kauffen in Bevelch gehabt, aber kain Erlaubnuss von dem Mehemet Bassa erlangen mögen [1] . . . . . .

(Ibid., Nachtrag, 1574-8 ; original, cifra explicată.)

XLI.

Ceĭ doĭ ambasadorĭ către Împĕrat, despre prinderea luĭ Alexandru-Vodă. Constantinopol, 1578, 25 Mart.

. . . . Ferner, so kumpt fur gewiss das der new Wayda in der Moldaw mit seinem ganzen Volck geschlagen, er lebendig sampt andern vilen gefangen, — das man nuhnmehr allain erwartet wan man ine und andere mehr hieher gefangen bringe; der Beg von Silistria, welcher auch dem Petter Waywoda damaln neben dem Achmat Beg beistendig gewest ist, mit ainem Pfeil verwundt worden [2] . . . . . .

(Ibid., f° 211 ; descifrare pe curat; cifra în *Turcica,* 1578, April-Iunie, pe f° 28 și urm.)

XLII.

Raport din Constantinopol, despre sfârșitul invasieĭ căzăcești în Moldova și expediția de răsbunare a Tatarilor. Constantinopol, 1578, 4 April.

Duplicat vom 4ten Aprilis [15]78.

Mit Furstellung, etc. *(sic),* haben wir bei gegenwertiger nach Venedig furkomnen Gelegenhait in Underthenigkeit dieselb ferner erinndern sollen, und erstlichen

---

1) Un raport din Constantinopol, datat 18 Mart, anunță trimeterea ceaușuluĭ Suleiman pentru liberarea luĭ Taranowski, cu condițiе că se va plăti Hanuluĭ tributul cuvenit de la moartea luĭ Sigismund al III^lea^ *(Turcica,* 1587, Ianuar-Mart, f° 174; descifrare cu cifră).—La 15, Marele-Vizir scrie regeluĭ Ștefan vestindu-ĭ pornirea ceaușuluĭ. «Et [videte] ut latrones in finibus ditionum vestrarum grassantes et quaevis latrocinia patrare audentes, cohibiti, nullum damnum rebus, iumentis, subditis et quibuslibet ad Tartarum et Sulthanum potentissimum pertinentibus inferre audeant et nulla in parte pacem ledant, sed potius pacem honorent advigilate; si enim in posterum contra pacem aliquid actum fuerit, nullum locum excusatio habebit» *(ibid.,* f° 174 V°, 179; descifrare cu cifră; anexă la raportul cu data de 18 Mart).

2) Raportul din 31 Mart (f° 217 V°-8; *idem;* cifra în April-Iunie, f° 36 și urm.) cuprinde: «Sonnst ist von dem newerweckhtem moldawischen Tumult anders der Zeit nicht als Euer Majestät in angeregtem Einschluss wir gehorsamist bericht. Allain dass man noch furgibt der new einkomen Wayda soll mit ainer zimblichen Anzall Gefangnen hieher in Kurtz gebracht werden. Ebenmässig continuiert dass die Tartarn mit grossem Raub auss Polln abgezogen. Die Particularia sein noch nit hieher komen; deren man aber in wenig Tagen erwartet. Under den Juden wirdet das Gegenspil spargiert, nämblich dass die Tartarn grossen Schaden und Abbruch erlitten.» — Asupra prindereĭ luĭ Alexandru-Vodă, v. memoriul citat, pp. 236-7. Cf. si scrisoarea turcească din Gerlach, 550-1.

das man noch bestendiglich furgibt, der in die Moldaw neulich eingefallne Wayvoda sey in der Person, sampt mehrerm Thail der Seinen, geschlagen und gefangen; derowegen der Achmat Chiauss in Moldaviam von hinnauss geschickht worden, mit gemessnem Bevelch ine Wayda sampt der furnemern, mit und bey ime gewesen, Mitthättern und Gehilffen gefänckhlichen, er werde welcher Enden oder bei wem es sey angetroffen, hieher zu bringen und zumal auch ettliche derselben Kosacken durch das hungrische Kriegsvolckh (welches der Wayda in Sibenburgen den Bégen von Silistria, Nicopolis und Petter Vaivoda zu Hilff und Beistandt geschickht) wolten geledigt werden; so solte doch ehgemelter jungst einkomner Vaivoda, seine Mitgehilffen und Gesellen mit nichten ledig gelassen, sonder one allen Verzug und Weigerung hieher an die Porten geschickht werden; dessen und wass sich noch verners zuetragen mochte, man täglich gewärtig.

Ebenmessig continuiert das der Tartar mit grossem Raub und Lanndes Schaden auss Poln abgetzogen; die aigentliche Particularitaten, wie Euer Majestät wir jungst underthenigist aussgefuert, soll täglich durch des Tartars hieher Gesandt offenbar werden.

(Urmează, ca P. S. din 4 April, locul care începe: «Erindern», în Hurmuzaki, III[1], p. 12. Apoĭ vine:)

Mehemet Bassa hat disen in Uberantwortung der Schreiben gefragt, ob die Tartarn auss Poln wolgefult (des Bassa Wort gebrauchent) abzogen; er inen geantwort: «Ja, Herr, mit grossem Raub und Gewin, als etwo vorher jemals.» Darauf Mehemet Bassa: «Es ist sehr guet.»

Der Kunig in Poln soll diser Zeit in Varsaw sein, Vorhabens ain Potschafft hiher abzufertigen, sich durch denselben weg *(sic)* des beschehnen Einfals in die Moldaw alhie zu endtschuldigen, und anzuhalten, damit er durch Hilff des Sultans mit den Tartarn wider möchte versont und verglichen werden,—der Ursachen er dan sein Furnemen wider den Moscovitter einzustellen, diser Zeit gedrungen [1]).

(Ibid., f° 228-8 V°; descifrare pe curat.)

XLIII.

Constantinopol, 1578, 14 April.

Raport din Constantinopol, despre acelaşĭ lucru.

(Pe f° 232 V°-3, pasagiul din Hurmuzaki, III[1], p. 13. Apoĭ:)

Auss Sibenburgen ist diser Tage Ainer mit Schreiben vom Christoff Bathori hiehergelangen, doch anders Inhalts nicht, dan das er berichtet, wie er auf des Sul-

---

1) Pe f° 230: «Duplicata vom 15ten Aprilis 78.» Avem întâiŭ bucata din Hurmuzaki, *l. c.* Apoĭ: «Wie jammerlich die Tartarn in Poln gehaust, ist von ainem Chiauss, so des Kunigs in Poln Gesandten Christoff Dzierzeck underwegen antroffen, mit ime uber die Donaw gefaren, der dan täglich ankomen solle, alhie anzeigt worden: das sy bei 90 Tausend Seelen, doch sagen Andere von weniger Zall, auss Poln gefuert. Der Kunig soll von Varsaw nach Cracaw zu flihen gedrungen, das Landt verhört und verwüst worden; der Tartar Han, so in der Person dabei gewest, hat seiner Leuth ettliche hieher geschickht, die dem Sulthano und Mehemet Bassa neben Uberliefferung und Verehrung ettlicher junger reuschischer Knaben, irer Vorrichtung Relation und Bericht gethan; ob welcher man alhie sonders wol zufriden. Dem Tartar Han und seinem Brueder wider der Gewohnhait noch mit Klaidern, Säbl und Pusigan so inen geschickht worden, verehrt und begabt; daraus wol abzunemen was Dzierzeck, so under Andern die auss Poln geraubten und verfuerten Gefangen durch Hülff deren alhie zu ledigen hieher geschickht, fur Aussrichtung, Schutz und Hilff finden oder Beschaid bekomen werde.» Apoĭ vine locul cu «Ssaitan» (Hurmuzaki, *l. c.*). Dzierzek ajunge la 14 sara.

thani Bevelch obberüerte Hilff der achthundert Man bei dem Ratz Michäl geschickht; der new einkomne Wayda Juan berait gefangen und Petter Weyda vorder eingesetzt sey, urbiettig in allen dergleichen kunfftigen Fälen schuldigen Gehorsamb zu laisten; bittet daneben, demnach in Beglerbegat Temeswar ettliche Dörffer welche hievor alle Zeit in Sibenburgen gehorig und dem Sulthano niemals tributiert, aber jezo von etzlichen Chiaussen eingezogen und der Ursachen, das sy solten in das Sulthanisch Buech eingeschriben sein, gebraucht worden, ine als dem Sibenburger allermassen wie vorigem Wayda mit allen seinen *iuribus, pertinentiis* und Gerechtigkaitt verlihen werde. (Oferă și bani, dar e refusat.)

Man wartet alhie täglichen aines Gesandten vom Kunig in Poln, mit Namen Christoff Dzierzeck, welcher derwegen kommen solle, sich des tartarischen jämmerlichen Einfals in Poln zum Hochsten zu beschwären; wie er Dzierzeck ainen Chiaussen Mehmet, so berait und also vor ime hieher komen, angemelt, soll er ain Verzaichnuss mit sich bringen der durch die Tartarn auss Poln hinwegferfurten armen Sclaven, von dem Sulthan zu begern und bitten, damit dem Kunig die selben wider volgen unnd ledig gelassen werden. Ernenter Chiauss gibt fur, er habe verstanden das bei 90 Tausent Seelen auss Polen geraubt und weggefürt sein solten, Ander aber reden von vil weniger Anzal; Liflandt und Littaw gleichsfals verwüst und verhört; der Kunig soll eben damals sich zu Warsaw gefunden haben; als er aber die Ankunfft der Tartarn, welche nur anderthalb Tagreiss von Warsaw gewest, vermerckht, ist er nach Cracaw geflohen; Lubelin aussgebrandt, das Schloss und Statt Kiov mit drey Tausent Ducaten und neun gulden Ketten, die den Tartarn der Constantinus, Lithauischer Palatinus, geschickht, brandgeschatzt; der Konig sol damals drei Tausent Polaggen und 800 Hungern den Tartarn (so in grosser Anzall, und darunder der Tartar Han selbs, personlich gewest) entgegen geschickht haben, von denen ettlich wenig, so entflohen, wider komen; ernenter Konig soll jezo zu Cracaw sein, im Werckh sich wider den Moscowitter zu rüssten. Sol Volckh in Ungern, in Sibenburgen werben, also auch bei Erla, Tockai, Etschet [1], Zattmar und der Enden; dem Tartar und seinem Bruedern werden umb wol verrichter Sachen in Poln Willen, dem Brauch nach, ettlich Klaider, ain Pusigan und ain Säbl vom Sulthano verehrt [2]. . . . . .

(Ibid., f° 232 și urm.; descifrare pe curat.)

---

1) Ecsed.

2) În P. S. de la 19 April se spune că Dzierzek a sosit la 14 (mențione a unuĭ raport din 15). În anexă, se dă descrierea audienței avute de solul polon, la 16, scrisorile presentate, expunerea orală și răspunsul dobândit. În resumat, Dzierzek s'a plâns de prădăciunile Tatarilor, a cerut restituția prinșilor și oprirea de prădĭ pe viitor, liberarea luĭ Taranowski, împiedecarea ligeĭ tataro-moscovite *(ibid., Turcica,* 1578, April-Iunie, f° 14 și urm.; *idem*). — Venind acum la documentele din anexe, scrisoarea regelui către Sokolli e datată din Varșovia, 5 Mart. Ștefan declară că nu mai poate tolera asemenea injuriĭ; în expunerea orală de la 16, «sub meridiem», Dzierzek cere ca «Tartari contra Moscum una cum principe meo proficiscantur». Ambele, în întregime, în Gerlach, 548-9. Iată acum răspunsul luĭ Sokolli:

Responsio Mehemetis Passae brevis.

Non regnum regis est devastatum, sed latrones sunt quaesiti, et Constantini, fideifragi et principi suo inobedientis, ditio est vastata, sed non multa damna sunt illata, verum decem aut viginti mancipia sunt ablata. Christophorus: «Non decem,» inquit, «sed etiam centum millibus plus.» Passa: «Agite gratias,» inquit, «Deo pro tumultu persico, nam, si hoc non fuisset, bellum in Persia a Sulthano missum contra vos mittebatur. Deus scit quantis sudoribus ego Sulthanum a bello polonico abduxerim: «Potentissime Caesar, tuum mancipium et tua planta est rex Poloniae», dicendo; sed, quamdiu Tartaris debitum tributum, non restituetis, pax non erit. Tatar enim non habet sumptus, sed alias a Mosco contra vos accipit tributum, alias a vobis contra Moscum; vos plus date, et ibit contra Moscum. Sulthano negocium significabo et videbo quid dicat; hoc tantum» *(ibid.,* f° 16-7; altă versiune, în Gerlach, p. 549, n° X).

XLIV.

Constantinopol, 1578, 27 April.

Raport din Constantinopol, despre răspunsul dat de Turcĭ la plângerile polone.

(Înnainte de pasagiul din Hurmuzaki, III¹, p. 13 :)

Wie jammerlich der Tartar in Poln wenig verwichner Zeit mit Mord, Raub und Prandt, auch viler Tausent im schwären Diensbarkait verfuerter Seelen verfahren, das werden Euer Majestät unzweifflich von mehr nähern gelegnen Ortten und dan auss vorgeruerten unsern gehorsamisten Schreiben berichtet sein, und, weilen der Kunig in Poln, als Euer Majestät wir hievor auch underthenigist gemelt, seinen Internuncium, den Christoff Dzierzek, hieher abgesandt, haben wir uns seiner Werbung und Verrichtung zum Vleissigisten erkundiget, — uberschickhen derowegen Euer Majestät glaubwirdige Abschrifften beeder mitgebrachter Schreiben, aines an den Sulthanum, das ander an den Mehemet-Bassa lauttendt, an bewisten Ort, darunder wier das aine, des Sulthani, *originaliter* selbss in Hannden gehabt *et ad verbum* mit Vleiss abgeschriben, darauss Euer Majestät mit Gnaden vernemen wass er angebracht; die darauf mündtliche ime ervolgte Antwort haben Euer Majestät an seinem gehorigen Ort auch gnedigist zu finden. Die schriftliche des Sulthani und Mehemet Bassa Beantwortung haben wir in so kurtzer Zeit noch nicht zuhanden bringen können; hoffen aber die ehist zu bekommen, und Euer Majestät auch gehorsamist zu ubersennden.

(După acel pasagiu :)

Eben in diser Stundt, da wir die Schreiben schliessen, kombt uns glaubwirdige Abschrifft von des Mehemet Bassa Schreiben, darauss auch der Inhalt des Sulthani Schreiben zu nemen, welches noch nit verfast der Zeit gewest, aber doch hernach Euer Majestät, wilss Gott, zukomen wirdet, so dem Dzierzeck auf die Euer Majestät hievor uber und itzt abermals an seinem besondern Ort beigeschlossne des Kunigs in Poln hieher an den Sulthanum und Mehemet Bassa geschickhten Schreiben zur Antwort ervolgt, darauss Euer Majestät die gantze Beschaffenhait und Werbung diser polnischen des Dzierzek Legation, sambt dem wass des Tartars halben furgeloffen und angeordnet, allergnedigist zu vernemen. Zum Fall noch anders darinnen hernach furfuele, thuen Euer Majestät wir gehorsamisten Bericht mit nechster Gelegenhait; dises Schreiben haben wir von dem so es auss dem Turckischen selbss transferriert und dem Dzierzek fur dem Mehemet-Bassa dolmetscht, welcher uns auch zuvor ainen Bericht von ermelts Dzierzeks Werbung zugeschickht, den Euer Majestät hie bei under *litera* K gleichfals gnedigist zu empfahen . . . . . .

(Ibid., f° 237, 239 ; descifrare de cifră.)

Nota. Probabil, anexe la acest raport sunt cele cuprinse în *Turcica*, 1578, April-Iunie, f° 55 și urm.: scrisoarea regelui din 5 Mart către Sultan (v. p. 635, nota 1); mențiunea celeĭ către Marele-Vizir ; expunerea orală a lui Dzierzeck (v. *l. c.)*; răspunsul lui Sokolli (v. *ibid.)* și, supt titlul: «Des Mehmet Bassa Antwort-Schreiben an Künig in Poln», o altă versiune a n^lui X din Hurmuzaki, III¹ (15 April), din care reproducem locurile ce urmează: «Vos autem nedum donativum remittere voluissetis, imo pagos quoque Principis Tartarorum iuxta Boristhenem fluvium existentes et propter pacem quae inter Caesarem Potentissimum et vos confirmata erat, timere nescientes Invasistis et, damna infinita illis inferentes, bonis omnibus privastis et ipsosmet abduxistis. Summa: In finibus ditionum vestrarum Kyow, Brazlow et Canov videlicet existentes latrones ad omnia scelera prompti, in circuitu Albae Nester decies centena millia ovium abigentes, nihil ex illis reliquerunt et nulla fere ovis nunc illic invenîtur. Piae memoriae praeterea Devlet-Gerei Han arcem Izlam Kerman nuncupatam aedificari curaverat, quae etiam a latronibus est destructa et propter latrones desolata infinitaque latrocinia talia sunt patrata.... Nos sperabamus tempore nostro subditos et rempublicam utriusque partis posse quiescere; interim tum latrones infiniti, in ditione vestra exurgentes, praeter excursionem in ditionem Principis Tartarorum, etiam in ditionem propriam Caesaris Potentissimi manus immittere et vayvodis Caesaris Potentissimi sub eiusque insigni existentibus vim inferre eos turbare infestareque et tribu-

tarios Caesaris Potentissimi infinitos opprimere, temere ausi sunt. Insuper effusione sanguinis mancipiorum Caesaris Potentissimi occasionem praebuerunt. Primus enim latro, adveniens et bellum Caesaris imparatum offendens, aliquamdiu moram fecit, tandem, aufugiens, in Poloniam sese recepit isticque a vobis capti Iovan et Constantinus latrones sunt, nunque in captivitate vestra detinentur. Interim latroque tertius, Alexander nuncupatus, tempore hyemis asperrimae Moldaviam invadens, et bellum Caesaris Potentissimi huc atque illuc dispersum offendens, ineffabile damnum intulit; at auxilio Dei omnipotentis post adventum belli Caesaris Potentissimi praedicti latronis caput infoelix ablatum est, sociique eiusdem pabulum armorum sunt facti, arma vero evadentes capti et vincti ad Portam excelsam Caesaris Potentissimi sunt ducti. Et ex nefariis illis latronibus non multi salvi evaserunt. (Purtarea Turcilor supt interreg.) Conveniebat ut, cum Principe Tartarorum in gratiam redeuntes, amice et fraterne viveretis, et donativum a praedecessoribus vestris Principi Tartarorum ordinatum tempestive remittentes, ditioni Principis Tartarorum et Caesaris Potentissimi arcibus, pagis, subditis, iumentis, foenilibus, frugibus et quibuslibet ad Caesarem Potentissimum pertinentibus nedum damno essetis, sed etiam nocere volentibus resistaretis et latrones puniretis et, vestram amicitiam fidelitatemque declarantes, nullius favorem inspiceretis. Maxime autem hoc requirebatur ut latrones illos qui nomine vajvodarum ad vos confugiunt, nedum in tutelam vestram reciperetis, sed, iuxta mandatum Caesaris Potentissimi non retinentes aut abnegantes, huc mittere et nulla ratione voluntati Caesaris Potentissimi inobedientes esse debuissetis; olim aut ipsemet aut caput eius et tormenta tributumque in Moldavia exactum huc venire debuissent, tormenta nam sunt Caesaris et tributum est thesaurus Caesaris, qui propterea omnia iam diu et sine mora dilationeque omni ad Portam Caesaris mitti debuissent. Cum autem vos mandato Caesaris Potentissimi inobedientes sitis, qualiter pax manere potest? Cumque cum Caesare Potentissimo et Principe Tartarorum, ad quos in vestris necessitatibus confugere et quorum auxilium optare debebatis, hoc pacto agatis, quo pacto regnum vestrum a periculis liberabitur? Nedum regnum vestrum pericula effugeret, sed ut in maius coniiciatur periculum occasionem praebebitis. Secundo vero iram Caesaris Potentissimi hac ratione mitigavi, videlicet quod homines quosdam adhuc vobis rebelles esse dixi et vobis inobedientes esse praetexui, quos nondum vincere et authoritati vestrae subiugare potuissetis, hocque pacto malum maius a regno vestro amovi, (Ordine date de Sultan.) Litterae nostrae amicissime scriptae quamprimum ad vos pervenerint, iuxta fidelitatem vestram annis et diebus praeteritis erga Caesarem Potentissimum declaratam a praedicto latrone ablata viginti tormenta in locum suum, unde ablata fuerant, remittite, et apud Wayvodam Iuanum inventa pecunia, cum sit Caesaris Potentissimi, huc mitti non negetur, Principique Tartarorum debitum donativum sine defectu et dilatione annuatim restituentes, milites vestros in finibus morantes et Kozakos modis omnibus cohibentes, videte ne unquam ditioni Principis Tartarorum aut subditis eiusdem damnum aliquod ex partibus vestris inferatur et ditionibus Caesaris Potentissimi subditisve in Moldavia et Transalpinia aliisque locis quibuslibet existentibus nulla ratione impedimento sint, et contrarium paci et foederi agentes tumultusque excitantes puniantur; cum Principe Tartarorum et ad eum pertinentibus amicitiam habentes ut decet paci, reverentiam exhibete. Quamdiu nam vos aut Principis Tartarorum ditionibus aut subditis Caesaris Potentissimi in vicinio vestro existentibus, iumentis bonisque eorum damnum intuleritis, secundum tenorem religionis turcicae bellum inextinguibile non deerit, imo latrones damnum inferentes ut puniantur, modis omnibus advigilabitur, nec quiescetur. Vos quoque igitur huic rei vos accomodantes et exitus rerum omnium considerantes, omnes magnificos et nobiles, latrones et Kozakos refrenate et nihil contra amicitiam et pacem fieri paciamini, ut in pace manere possitis, et wayvodae nomen gerentes, Iovanum Constantinumque in captivitate vestra existentes, iuxta mandatum Caesaris Potentissimi, aut vivos aut capita eorum per generosos homines vestros citra moram ad Caesarem Potentissimum mittere ut fundamenta pacis inviolata maneant, ne differatis. Valete. Datum . . .»

Alte anexe sunt următoarele (Nachtrag, *l. c.*):

Des Sibenbürgischen Agenten Schreiben an seinen Herrn den Weyda.

[Pe margine: Des Communicanten Bericht dem Herrn Kayserlichen Oratori gethan.] Cum eandem debeam fidem, clementissime domine, etiam Serenissimo regi Poloniae quam Magnificentiae Vestrae, necesse est ut quicquid in detrimentum ipsius fore intellexero et intelligo, Magnificentiae Vestrae significem et Magnificentia Vestra ipsius Maiestati significet. Proxime igitur post discessum Christophori Dzierzek, oratoris Sacrae Regiae Maiestatis, Mehemet Begum interpretem Bassa ad se vocans, multa sane de inobedientia regis Caesari et ingratitudine est conquestus et verbis etiam talibus quae non satis sunt honesta, sed illa ego taceo. Verum in quem si Regia Maiestas experiecta suis rebus non consuluerit, et dominos Poloniae, nobiles et cuiusvis conditionis homines non cohibuerit, in ditionemque Caesaris aut Tartarorum excursionem et damnum vel exiguum tantum inferri passus fuerit, nulla ratione a vi Turcharum et Tartarorum liberabitur significavit mihique ut Magnificentiae Vestrae significarem nunciavit. Tandem, personaliter me advocari faciens, coram mandavit ut ad Magnificentiam Vestram scriberem hoc modo :«Fratrem,» inquit, «suum regem Poloniae admoneat ne in ditionem Caesaris et Principis Tartarorum latrones mittat. Si enim semel adhuc facinus tale ex parte regis Poloniae in ditionem Caesaris aut Principis Tartarorum patratum fuerit, certo sibi persuadeat, quod nec ipse in officio Vayvodae manebit, nec rex Poloniae regimen regni tenebit, — talem siquidem iniuriam Caesar ultro non feret et, cum sint fratres, aut ambo regnabunt, aut ambo deiicientur. In posterum autem si quid tentatum contra Caesarem fuerit, non sperent gratiam Caesaris. «Ego», inquit Bassa «saepius de hac re litteras ad Vayvodam dedi et ut fratrem institueret admonui, sed nec litterae meae quicquam valerunt, nec ille sibi abstinuit, imo illius tempore singulis annis bis aut ter excursiones in ditionem Caesaris et Tartarorum ex Polonia sunt factae. Ego itaque, tam

secundum fidem meam quam Magnificentiae Vestrae debeo, quam etiam iuxta mandatum Bassae Magnificentiae Vestrae significavi. Iam Magnificentia Vestra, quicquid agere voluerit, scit. Ego ut consilium dem opus non est. . . . Mancipiorum ex ditione Regiae Maiestatis Poloniae ablatorum multitudo magna huc est ducta et singulis diebus ducitur. Praeterea Ianizari ad Principem Tartarorum auxiliandi gratia mittuntur, simul pulvis et tormenta bellica, Tartari nam conqueruntur quod Poloni ad Boristhenem convenirent. Petri quoque Palatini Moldaviensis homines advenientes conquesti sunt quod Kosaki in campis iterum tumultuarentur et in Bar congregarentur, sed quonam ire vellent sese ignorare dixerunt, verum Bassae significarunt et, ut intelligo, Passa iterum litteras ad Begos ut Benderinum versus proficiscerentur scribi mandavit . . . Datum Constantinopoli, feria quinta ante festum Pentecostis anno Domini 1578. Haec sunt verba formalia litterarum Petri Tracis. — P. S (f° 243 V°). Quod ad alia attinet, rex Poloniae ratione equorum subditis ipsius ereptorum litteras supplicatorias ad Caesarem et Bassam dedit, sed nihil impetravit. Scribit in hunc modum: «Mercatores et alterius conditionis homines subditi nostri venerunt ad nos et significarunt nobis equos et alia in ditione Serenitatis Vestrae empta, cum educere regno Serenitatis Vestrae vellent, illis in Hotin esse erepta, supplicaruntque nobis ut, litteris nostris ad Serenitatem Vestram datis, postularemus ut iuxta pactorum articulos, quibus ad omnia in ditione Serenitatis Vestrae venalia subditis nostris libertas datur, equos et omnia illis erepta, Serenitas Vestra restitui mandaret. Quare petimus Serenitatem Vestram, dominum amicum et vicinum charissimum, ut iuxta articulos pactorum omnia subditis nostris erepta restitui mandet, et in posterum ne mancipia Serenitatis Vestrae alia tentare audeant, cohibere dignetur; nos eandem etiam benevolentiam nostram subditis Serenitatis Vestrae declarabimus. Serenitatem Vestram faeliciter valere cupimus. Datum Varsoviae, 25 Martii anno 1578, regni vero nostri anno secundo Ex commissione Suae Regiae Maiestatis propria. «Eiusdem tenoris sunt mutatis mutandis litterae ad Bassam datae.» — Urmează, pe f° 244, o scrisoare a lui Taranowski («Taza Calgam in Tartaria», 7 Maiŭ) către «ainem Tschauschen Ahmat genant». Se plânge de captivitatea sa, de și sol la Han, zece luni în Tataria și de recenta pradă a Hanului; «Fines regni magno exercitu invasit, ferro ignique vastavit, maximam vim hominum in duram servitutem abduxit», cerând regelui și darurĭ. Apoĭ, f° 244-5, scrisoarea Vizirului către rege (Constantinopol, 8 Iunie). Hanul scrie că a liberat pe Andreĭ, dar regele n'a dat presentul, «et conqueritur Hanus quod nedum donativum remisissetis, sed, instructis quibusdam latronibus, oves et equos Belogradensium abigi curassetis.» Nicĭ n'a spus Sultanului, care arăta luĭ Dzierzek că iartă pentru ultima oară prădile și amintește binefacerile: «ex nobili Vayvodam, ex Vayvoda regem vos fecit .. At Deus, qui est ultor ingratitudinis et vos et regnum vestrum puniet.» S'a decis el, Vizirul, să nu maĭ susție pe neascultător. «Pergite, videte quo res evadat, si Principi Tartarorum donativum non remiseritis et latrones ditionem Caesaris Potentissimi infestantes non cohibueritis, quid Caesar quoque Potentissimus efficere possit propediem sensietis. Nunc, cum vos ipsi in finibus sitis, talia patrantur; in absentia vestra quid fiet? Hactenus in remotissimis regni vestri partibus fuistis et latrones coercere non potuistis, dicebatis hancque excusationem ad Portam excelsam Caesaris Potentissimi scribebatis; nunc vero, cum in finibus istis sitis, quid dicere potestis; nonne manifestum est consilio et instinctu vestro omnia fieri?» Nu se creadă asigurat prin războiul în Persia. «Caeterum iuxta mandatum Caesaris Potentissimi Moldavia anfugientes latrones Iuanum et Constantinum, aut vivos aut capita eorum, ad Portam excelsam Caesaris Potentissimi mittere non negligite, si in pace manere cupitis.» Ca anexă O, f° 245-5 V°, avem: «Caspar Bekeschen Schreiben, so er alher an den Ahmat Zauschen gethan hat. — Post servitiorum meorum perpetuam commendationem. Novi nihil habeo praeterquam quod Regia Maiestas dominica futura Leopolim ingredietur, non aliam ob causam quam ut fines examinet; ubicunque autem in finibus grassantes latrones invenire potuit, patibulo suspendi curavit, et singulis diebus nunc adhuc suspendit; officiales quoque in finibus existentes omnes fere officio privavit. Nicolaum Sgniaozki [Sieniawski], ducem generalem exercitus, officio privans, valde punivit, tota haereditate privavit officiumque Nicolao Milezki [Mielecki], Palatino podoliensi, dedit. Et decrevit omnes dominos turbae occasionem praebentes officio privare et punire; Moldavia anfugientes latrones palo affixit, qui plusquam sexcenti fuere, Muschovia quoque sexcenti selecti milites, obsessionem Ivani Vayvodae et Sah nuncupati ducis in Moldavia audientes, advenerant, sed, cum Vayvoda et Sah ducem captos et interfectos fuisse audivissent, redire in Muschoviam voluerunt, at rex, misso exercitu suo bombardario, omnes capi et alios eorum suspendi, alios vero palo affigi curavit. Sicque coercere latrones coepit. In posterum non timeat Caesar suam ditionem, quia procul dubio rex defendet. Falcones duodecim ad rationem egregiae Dominationis Vestrae praeparavi, quos propediem mittam egregiae Dominationi Vestrae; peto autem Dominationem Vestram ut equum unum, si fieri potest, mea pecunia Dominatio Vestra emat et per famulum meum emittat. Ego quoque egregiae Dominationi Vestrae inservire paratus sum. Eandem Egregiam Dominationem Vestram faeliciter valere cupio. Datum Leopoli, 9 Maii anno Domini 1578. Amicus egregius Dominationis Vestrae Caspar Bekes.» — Urmează (f° 245 V°) o scrisoare prin care regele Poloniei se plânge luĭ Sokolli că «praefecti teloniorum» aŭ luat «in traiectione Danubii» luĭ Marc Sobieski, «aulicus noster», fost internunciu, la întorsul din Constantinopol, lucrurĭ cumpĕrate acolo, «nimirum pelles pardorum octo, cassides septem, frameas duas, manicas ferreas, tum etiam quatuor equos ut commodius iter suum continuare possit... Datum in Liczaisko, die septima mensis Maii, anno Domini 1578» (f° 252: eŏpiĭ).

XLV.

Raport din Constantinopol către Împĕrat, despre relaţiile la hotare ale Turcilor cu Polonii. Constantinopol, 1578, 16 Maiŭ.

(La 4, a căpĕtat copia scrisoreĭ Sultanuluĭ către regele Polonieĭ. Cu aceasta, o trimete, deşi «nahę ainęs Inhalts» cu cea a luĭ Sokolli [1]). La 3, a plecat Dzierzek.)

Also ist mit ime Dzierzekh ain Chiauss von der Porten geschickht worden, mit Bevelch das er die in Poln entrunnene und auf dato gefenckhlich daselbst enthaltene zwene, den Constantinum und Juanum, von Kunig, entweder lebendig, oder doch ire Heubter durch ine Chiaussen hieherzu bringen begern sole. Man bericht uns auch von ettlichen Ortten das die Tartarn Vorhabens sein sollen das hievor und offtermals tentierte allte Castel Czapczakli [2], so *in confiniis Polouiae iuxta Boristenem fluvium* gelegen, jetzo wider zu erbawen und zu befestigen. Hierzu inen den Tartarn der Sulthanus 500 Janitzarn, vier gerüsste Galeren, 30 grössere Stuckh und 15 Tausent Sük *(sic)* Puxen Pulfers zu Hielff bewilligt haben soll; und diss furnemblichen der Ursachen damit ermelte Tartarn durch Erhebung und Erbauung solches Castell (weilen es sonnst derselben Ortten grosse Öden und Wüesten abgeben solle) jederzeit, nechst an der polnischen Gränitzen, wan sy ainen Ainfall in das Landt zu thuen Willens, ain Auffenthalt und Zuflucht bei disem Castell haben mochten, wie sy es dan hievor auch zu bauen angefangen, jedoch von den Kosäckhen auf Verordnung des Kunigreichs wider zerstört worden . . . . . .

Von dem tartarischen Raub auss Poln sein ain grosse Anzall armer Gefangner, mehrers Thails Pauers- und andere Leuth, uber das Schwartz Mör hieher gebracht worden, die man erbarmblich, wie das unvernunftig Vich, täglich gen Marckht treibt und verkauffet.

(Se zice că luĭ Marc Sobieski i s'ar fi luat tot la intors, afară de «ain ainiger Klepper». Va vedea cum îĭ va merge luĭ Dzierzek.)

Offternenter Kunig in Poln soll, ettlicher Furgeben nach, jtzo zur Reussischen Lemburg, sonst Leopolis genant, sein, des Furnemens, seine Gränitzen zu besichtigen, zu versichern und in bessere Ordnung, zu Verhuettung solcher jämmerlicher Ainfäl der Tartarn und damit die Kosäken nicht, wie bisshier, durch ire Aussfäl an den Gränitz-Ortten den Tartarn oder Turckhen zu derlei Uberzugen raitzen möchten, zu bringen.

(Ar fi bine a se lua măsurĭ la hotare [3].)

(Ibid., Turcica, 1577, April-Iunie, f° 6 şi urm.; descifrare pe curat.)

---

1) V. nota precedentă.

2) V. n° XXIII, p. 594.

3) În raportul din 30 April se spune că Dzierzek pleacă cu scrisoarea de faţă. S'aŭ făcut schimbărĭ de demnitarĭ: Giafĕr, beglerbeg de Anatolia, ginerele Mareluĭ-Vizir, ar fi numit la Buda în curând; Cigala-zadè, Ienicer-Aga, ar lua locul luĭ Giafĕr; «Aly-Aga, des Sulthani erster Obrister Thurhüetter, welcher neulicher Zeit den Saytan Ogli, sonst Cantacuzinos genant, erwurget und umbgebracht, zu Janitzarn-Aga gemacht werden».—În P.S. de la 1^iu^ Maiŭ se adauge că Dzierzek va pleca în acea zi. N'a aflat ambasada germană încă scrisorile către rege ale Sultanuluĭ, ci numaĭ ale Vizirului *(ibid.,* f° 61; descifrare pe curat).—La 3 Iunie, ambasadorii anunţă că Ungnad, unul din eĭ, şi-a luat congediu de la Sultan la 18 Maiŭ, iar la 29 de la Sokolli şi că are de gând să plece la 4 Iunie *(ibid.,* f° 132; cf. şi f° 129 V°).—La aceiaşĭ dată, eĭ trimet scrisorile regeluĭ Ştefan, ale luĭ Rácz, ale luĭ Taranowski către ceaşul Mustafa *(sic;* v. nota de pe p. precedentă).—Un P. S. din 9 anunţă plecarea luĭ Ungnad, la 4.—Sunt anexate: scrisoarea luĭ Sokolli către rege şi a luĭ Bekes către ceaşul Ahmed. Sinzendorf constată tonul provocant al Mareluĭ-Vizir. Se zice că Ştefan maĭ trimete o solie la Poartă *(ibid.,* f° 131 V°-2, 135 şi urm.). — Un alt P. S., din 17, spune despre sosirea unuĭ Evreŭ cu scrisorĭ ale luĭ Ştefan pentru furtul lucrurilor luĭ Sobieski. «Solcher berichtet daneben dass ermelter Kunig zu Lemberg sey und inquirier die so zum moldawi-

XLVI.

«Neiss», 1578, 1 Iulie.

Martin, episcop de Breslau, către Împĕrat, despre tăiarea luĭ Potcoavă.

. . . . Es seindt mir auch aus der Reussischen Lembergk neue Zeitung wegen des Pottkova, so die Tureken in der Valachey geschlagen, zukommen, die Euer Kayserlichen Majestät under dem Buchstaben G vermerekt, ich gehorsamist ubersenden [1].

. . . . . .

(Ibid., Polonica, 1578, II, f° 3-3 V°; original.)

XLVII.

Sandomir, 1578, 9 Iulie.

Hans Hass către episcopul de Breslau, despre răsbunarea Cazacilor pentru omorul luĭ Potcoavă.

. . . . Das Geschrey ist auch gewesen, die Kosacken hetten den turckischen Tschauschen, sowol den walachischen Gesandten, so wegen des Potkowa in der Lembergk gewesen, niedergehauen. Ists aber auch nichts dran. Und ist des guetten Potkowa nuhmer fast vergessen. Sonsten ist nichts mehr zu horen . . . . . .

(Ibid., f° 17 V°; copie.)

---

chen Tumult und Einfall Ursach gegeben haben mochten, entsetze vil der Haubtleut und anderm Bevelchshaber irer Ämpter, liesse deren vil richten und noch taglichen, die derlay Raubereien und *excursiones* gethan und verrichten hetten helffen. Er Kunig werde im Werck und starckher Bemuehung dem Tartar seinen Tribut zuschickhen, welcher gleichwol den Taranovski Gesandten noch nicht ledig gelassen, — des Vorhabens sich mit den Tartarn zu befridigen, zu vergleichen und verainigen (pentru a ataca apoĭ pe Germanĭ pentru Ungaria)» (f° 141 și urm.).— Avem, în alt P. S., din 24 Iunie (f° 143 și urm.): «Der Wayda in der Moldaw soll hergeschriben haben, er höre der Kunig in Poln sey im Werckh sich in Kriegsberaitschafft zu schickhen, und, der gemainen Sag nach, Willens, aintweder wider den Tartar, oder den Sulthanum selbst zu krigen; deswegen soll man ainen Chiausch von der Porten, mit Namen Ahmet, zu ime Kunig abzufertigen Vorhabens sein; geschicht es, wil ich alle Muglichait anwenden damit ich erfahre weshalben er Chiausch geschikht werde. Underdessen will disem Kunig nicht trawen. (Iec măsurĭ și Împĕratul.) Ernenter Kunig sol der Zeit in der Lemberg sein, furnemblich darumb das er seinem Vettern Steffano Bathori dem Jungern aines polnischen Herrn Tochter verehlichen wil.» (Nu maĭ crede în noua solie polonă, anunțată și în raportul din 18 Iunie; f° 146; cf. f° 193 și urm.).— Avem rapoarte de-ale luĭ Ungnad din Adrianopol, 14 Iunie (f° 167-8), din Tatar-Bazargic, 20 Iunie (f° 171 și urm.), cu P. S. din Iagodina, 4 Iulie *(ibid.;* cf. f° 220 și urm.), din 5 Iulie, tot din Iagodina (Iulie-August, f° 7 și urm.), din Tolna, 21 Iulie și Viena, 10 August (f° 122-3, 133 și urm.; toate descifrărĭ pe curat).

1) Să fie bucata publicată în *A. F.,* I, 120-1? — Un raport din 18 Iulie vorbește de o năvală a Turcilor cu «Valachiĭ» în Podolia *(ibid.,* f° 17-7 V°; original).

2) Pentru moartea luĭ Potcoavă, v. *An. Ac. Rom., l. c.,* XIX, p. 237.

XLVIII.

Sinzendorf către Impĕrat, despre tăiarea luĭ Potcoavă. Constantinopol, 1578, 14 Iulie.

. . . . Vor diser Zeit hab Euer Majestät ich allergehorsamist zugeschriben wie das von dem Wayda in der Moldaw an die Porten hieher geschriben und Bericht gethan worden, das der Kunig in Poln in zimblicher starckher Kriegsrustung stunde; daher man vermuettet er möchte aintweder wider den Sulthanum oder doch den Tartar wass furzunemen entschlossen sein; aber an jetzt schreibt der Moldawer wider und entschuldigt den Kunig (so jtzt zu Camenitz, nicht weit von der moldawischen Gränitzen sein solle) solches Verdachts, das er auch keiner andern Ursach solch Kriegs Volckh zusamen gebracht, dan das er die Kosäckhen, so zwischen den moldawischen und tartarischen Gränitzen bisshер geraubt, auch zu vilerlay Übel und Erweitterung Ursach geben, zu Handen brächte und aussrottet, wie er Kunig dan berait ain grosse Anzal derlai Personen hinrichten lassen, — under andern aber den Alexander [1]), so verwichnen Winter in die Moldaw Anfangs eingefallen und den jetzt residierenden Petter Wayda zu vertreiben Willens gewest, hernach aber wider in Poln die Flucht geben, sampt andern 6 Personen seiner Geselschafft, die er ain Zeit gefangen gehalten, in Beiwesen aines Chiausen von der Porten, Mehemet genandt, welcher von hinnen desswegen, ine aintweder lebendig oder sein Haubt mit sich zu bringen, zum Kunig in Poln abgefertigt worden, niderhawen und vil andere mit dem Strang richten lassen. Thails wellen ermelter Mehmet Chiausch sey auf dem Weg herwerts und bringe desselben Haupt mit....

(Ibid., Turcica, 1578, Iulie-August, f° 49 V°-50; cf. f° 66 și urm.; 70 și urm.; 75 și urm.)

XLIX-LI.

Scrisorĭ ale Sultanuluĭ și Mareluĭ-Vizir către regele Ștefan, despre comerțul luĭ Șaitan-Oglu în Moscovia și despre Cazacĭ. Constantinopol, 1578, 18-20 Iulie.

Ist dem Herrn oratori communiciert worden den 20 Julii, anno 1578. N° 1.

Etliche Schreiben des Sultani und Mehemet Bassa an den König aus Polln.

Das erst sultanisch Schreiben.

Gloria et splendor, fulgidissime Stephane, Rex Poloniae et magne Dux, etc. *(sic).* Significamus vobis amicissime, quod mercator noster Michael, in corporis adhuc sanitate existens, hominem suum Andream Mizir nuncupatum, Muschoviam, pecunia nostra, propter pelles et alias nobis necessarias res miserit, praedictusque Andreas, omnibus necessariis emptis et comparatis, negociisque suis absolutis, in Poloniam, regnum vestrum, redierit; ubi cum audisset mortem praedicti Michaelis, in Polonia manens, ad nos redire noluerit, quod cum nobis nunciatum esset, homini filii praedicti Michaelis, Georgio, Czĭausium nostrum adiungentes, misimus. Convenit autem, ut, literis nostris acceptis, statim, vestram erga nos amicitiam et vicinitatem declarantes, praedictum Andream, una

1) *Ioan.*

cum pellibus, mercibus et hominibus, penes illum existentibus, filiis nempe Georgii Zeltik, Georgio videlicet et Ioanne praedicto, Cziausio Achmat et homini filii Michaelis, pellibus inquam et rebus omnibus, sine defectu et diminutione exhibentes, nullum damnum inferri paciamini, sed, fidedignis hominibus vestris adiunctis, in Moldaviae fines deduci curate. Caeterum, in finibus Poloniae Kozakos et facinorosos quosdam iterum congregari et contra ditionem nostram praeparari nobis significatum est Constat autem vobis optime, ternas aut quaternas literas nostras ad vos esse datas, quibus ut universos nobiles, magnificos et capitaneos officialesque vestros in vicinitate ditionum nostrarum existentes cohiberetis, mandaretisque illis, nequid contra pacem et vicinitatem agi paterentur, sed constanter pacem retinerent, significatum est; at capitanei et officiales vestri, temere sese opponentes et litteris vestris vestroque mandato inobedientes, saepe Kozakos et milites Poloniae in ditionem nostram Moldaviam mittere et damna infinita inferri contraque pacem et foedus inter nos confirmatum agi, tumultibus et damnis occasionem praeb[er]i facere non timuerunt, et non cessarunt, et adhuc non cessant; verum, si quid in posterum, temere contra pacem et foedus agentes, occasionis tumultibus praebuerint, et Kozakos alteriusque conditionis homines non cohibentes, aut instinctu dominorum Poloniae, aut authoritate cuiuslibet, in ditionem nostram mittentes, damnum inferri permissum fuerit, impossibile est, ut tandem Polonia amicitia et vicinitate nostra utatur, aut in pace maneat. Quare, praedictis diligenter consideratis et examinatis, curam adhibete, ut capitanei et officiales omnes in finibus existentes coerceantur, et firmiter illis, mandetur, ne Kozakis et alterius conditionis hominibus libertatem ad agendum contra pacem dent, sed, diligenter advigilantes, cohibeant et coherceant, inobedientesque puniant, ut reliqui, exemplum ab illis summentes, timorem habeant, nec quid contra pacem et foedus agere praesum(m)ant. Foeliciter valete. Datum Constantinopoli, 18 Iulii, anno Muhameti 986, Iesu vero anno 1578.

Communicatae eodem
20 Iulii. *Das andere sultanisch Schreiben an König in Pollu.*
N° 2.

Gloria et splendor, etc. *(sic)*. Significamus vobis amicissime, quod Iudeus quidam hungarus, Constantinopoli degens, ex posteris Maruf Iudaei, supplicem libellum nobis exhibens, significavit, qualiter mercatorum nostrorum quidam Michael, hominem suum Andream Mizir nuncupatum Muschoviam mittere volens, Andreasque in accinctu existens, a praedicto Iudeo hungaro lapides praeciosos tredecim millium aureorum florenorum futurae solutionis conditione emisset; litterisque obligatoriis et obsignatis confirmasset; quos lapides in Muschovia divendens, pretio eorum res alias emisset. Muschoviaque in Poloniam rediens, audita morte praedicti Michaelis, universis rebus et mercibus suis in Polonia manens, ad nos redire noluisset; quod intellecto nos, tam racione pellium, quam etiam rerum universarum, in fiscum nostrum, et etiam ad alios pertinencium, ex Chiausiis Portae nostrae, Achmat Czausium, cuius custos Deus sit, misimus. Vobis autem convenit, ut, statim literis nostris acceptis, vestram erga nos fidelitatem et vicinitatem declarantes, omnia bona apud praedictum existentia, una cum hominibus penes illum existentibus, in manus Ahmat Cziausii tradentes, ad Portamque nostram mittentes, vestram erga nos fidem declaretis, ut, in fiscum nostrum pertinentes pelles et res alias recipientes, aliis quoque, quorum pecunia usus est, satisfiat. Valete. Datum Constantinopoli, 18 Iulii, anno Muhametti 986, Iesu vero anno 1578.

Communicatae 21 Iulii. *Des Mehemet Bascha Schreiben an König in Pollu.*
N° 4.

Gloria et splendor, fulgidissime Stephane, Rex Poloniae, etc. *(sic)*. Significatio amicissima haec est, quod ex mercatoribus Caesaris Potentissimi, cuius vitam Deus prolonget, Michael Saetan adhuc vivus hominem suum Andream Mizir ratione pellium et

rerum aliarum Caesari Potentissimo necessariarum, pecunia Caesaris Potentissimi et ex fisco eiusdem proprio accepta, Muschoviam miserat; qui Andreas, Muschoviam iens, more consueto, pelles et res alias, ad rationem Caesaris Potentissimi, in Moschovia emit, pellibusque et rebus omnibus Moschovia egressus, in Poloniam venit, auditaque morte domini sui Michaelis, ad nos redire timens, in regno vestro Polonia mansit; quamobrem Caesar Potentissimus, ex Chiausiis Portae suae excelsae strenuum Achmat Chiausium, cuius custos Deus sit, litteris suis una cum procuratore filii Michaelis, Georgio nempe, ad vos misit, mandatque ut, quam primum litterae Caesaris Potentissimi ad vos pervenerint, statim praedictum Andream pellibus et rebus universis, nec non iuxta eundem existentes filios Georgii Zeltik, Ioannem et Georgium, praedicto Ahmat Chiausio et procuratori filii Michaelis exhibentes, diligentem curam adhibeatis, ne, pellibus et rebus aliis dissipatis, damnum aliquod Caesari Potentissimo inferatur, sed, fidelitatem vestram declarantes, ad fines ditionis Caesaris Potentissimi deduci curetis. Nos quoque idem a vobis postulamus, et speramus etiam, ut, literis Caesaris Potentissimi hanc ob rem ad vos datis reverentiam debitam exhibentes, praedictum Andream et cum illo existentes christianos, pellibus et rebus universis praedicto Chiausio exhibentes, et fide dignos homines vestros, quotquot necessitas requisierit, adiungentes, salvos tutosque ad fines Caesaris Potentissimi ditionis deduci curabitis, et de omnibus certiores nos facietis. Caeterum, nunciatur nobis Kozakos et facinorosos quosdam in finibus Poloniae adhuc grassari et undique congregari. Constat autem vobis iterum atque iterum litteras. Caesaris Potentissimi et nostras ad vos fuisse datas, quibus significatum vobis est, quod, si omnia in certum ordinem non redacta fuerint, dominique Poloniae fines, et in finibus existentes Cozakos, et cuiuslibet conditionis homines sub se habentes non cohibuerint, et licentiam ad latrocinia patranda et incursiones faciendas dederint, et adhuc semel subditos Caesaris Potentissimi turbaverint, sine dubio Caesar Potentissimus iniuriam eam inultam non pacietur, sed, tam dominos, quam etiam latrones illos requiri faciens, iniuriam illam ulciscetur. Nunc quoque igitur ex litteris Caesaris Potentissimi et nostris vobis cathegorice significatur, quod, si latrones illi, non cohibiti et in ordinem non redacti, subditos Caesaris Potentissimi molestare et turbare non cessaverint, et si domini Poloniae, temere sese opponentes, occasionem aliquam turbae praebuerint, contra pacemque et foedus egerint, auxilio Dei omnipotentis a Caesaris Potentissimi militibus et requirentur et punientur. Opus est igitur, ut, omni cunctatione postposita, tam domini fines tutantes, quam Kozaki, coerceantur et cohibeantur, neve occasio aliqua ad turbas detur. Nam si, invigiles existentes, fines vestros in ordinem non redegeritis et contra pacem foedusque aliquid moliri passi fueritis, inobedientesque non punieritis, impossibile est, ut subditi vestri in pace maneant, et regnum vestrum non desoletur. Facite igitur, ut praedicta considerentur, et, omnia in ordinem redacta, res vestrae foeliciter procedant, et subditi ulteriusque partis in pace et tranquillitate manentes. Deum pro vobis orent. Foeliciter valete. Datum Constantinopoli, 18 Iulii, anno Muhameti 986, Christi vero anno 1578 1).

(*Ibid., Nachtrag,* 1576-8, f° 247-8; copii.)

---

1) Urmează o recomandație a Sultanului către regele Poloniei pentru «mercator noster Mahmud, filius Mehemeti», care merge la Moscova pentru scopul știut din scrisorile precedente (20 Iulie). — Pe f° 250-50 V°, se află scrisoarea regelui Poloniei către Sultan, publicată în Hurmuzaki, III[1], n° XIII. La sfârșit, se află următoarea notiță: «In simili ist sein, Königs, Schreiben an Mehemet Bascha, von Wort zu Wort, *mutatis mutandis;* allain im Schlus sein noch dise Worte hinzugesetzt: «*pervenerint, docebunt.* Haec cum ad Serenissimum et Potentissimum imperatorem scribamus, postulamus ab Illustri Dominatione Vestra ut ea ipsius Serenitati plane exponat atque nobis quam solet benevolentiam etiam nunc demonstret, et hunc nostrum cubicularium nobilem virum Andream Losoviski quam primum cum responsione Serenitatis eius ad nos remittat. Bene valeat Illustris Dominatio Vestra. Datum Leopoli, ut supra» (copie).

LII.

Constantinopol, 1578, 12 August.

Sultanul către regele Poloniei, despre năvălirile Cazacilor.

Translation des Sulthani Schreibens an den Künig zu Poln.

(Post titulum consuetum.)

Significamus amicissime, quod hae nostrae honorem secum summum ferentes litterae cum ad Vestram Maiestatem allatae fuerint, eidem Maiestati Vestrae notum et cognitum esse volumus, ad Portam nostram excelsam fulgidissimamque, ad quam omnes domini et reges terrarum confluunt, Vestrae Maiestatis litterae ductae, lectae et honorifice acceptae sint, quibus Vestra Maiestas significat, quod Serenissimus Tartarorum Han Mehemet Giray, cum Vestram Maiestatem in extremis Regni partibus versus Germaniam esse cognovisset, propterque fiduciam amicitiae milites in Russia non habuisse, subito vestras ditiones invasisset, inumeras villas igne absumens, magnam vim hominum, iumentorum et praedae cepisset, atque, cum nondum oratores illius ex finibus Vestrae Maiestatis excessissent, nihilominus post Vestrae Maiestati amicitiam suam obtulisset, denuo propterea Vestra quoque Maiestas ad eum oratorem suum misisse, per quem de faedere concludere voluisset, et illi donativum viginti quinque millium talarorum proposuisset, et per mortem patris praefati Serenissimi Tartarorum Hani, cum solus rerum potiretur, oratorem Vestrae Maiestatis in vincula coniecisset, et iterum subito Volchiniam et Russiam, provincias Maiestatis Vestrae, invasisset, magnamque vastitatem fecisset, magnam praedam, magnum numerum iumentorum et hominum abegisset et quod Vestra Maiestas paravisset pararetque adversus communes hostes bellum; sed ad vindictam de eo sumendam hae iniuriae Vestram Maiestatem adigerent, nisi amicitiae nostrae Caesareae Celsitudinis haberet rationem, et quod, regnantibus immortalis memoriae maioribus nostrae Celsitudinis Caesareae, [si] Tartarorum Princeps hoc modo egisset cum regno Poloniae, statim maiores nostrae Caesareae Celsitudinis litteris mandatorum suorum quo damnis illatis ad plenariam satisfactionem coegisset, et sic antea faedus sanctissimum scriptum et cultum fuisset, et quod Chani Tartarorum non alia ratione quam fide et servitio gratiam, regnum Poloniae et donativum emeruissent, quam quod operam non modo adversus Moschum, sed etiam adversus Germanos in Prussia regibus Poloniae navassent, et nunc quoque idem faceret Tartarorum Princeps, et non male de regno Vestrae Maiestatis mereretur; si donativum vellet, non conspirasset cum Moscho, cum quo conspiraret et, adversus praefatum regnum Poloniae pugnans, multa damna faceret. Si igitur donativum voluisset, adversus faedus et pacem sanctissimam earumque articulos non debuisset agere. Et, quod attineret ad latrocinia, palam esse, quod in eo tractu coirent fines diversorum regnorum: Moscoviae, Tartariae, Poloniae et ditionum nostrae Caesareae Celsitudinis, quae loca sic latronibus essent infesta ubique, ut prohiberi nullo pacto possint; confluerent eo enim diversarum gentium latrones et receptum in Moscoviam haberent. Continua igitur multorum seculorum serie sic eos maiores nostros tulisse, ut, quos invenire potuissent, punivissent, nec, si qui illic ibi essent, propterea faedus non servarent, et quod habitarent potissime in illa vastitate ultra Boristenem fluvium, quae ipsi Tartariae magis, quam Vestrae Maiestatis arcibus vicina esset,—tolleret igitur eos Tartarorum Princeps, et quod Vestra Maiestas in illis finibus existentibus arcibus suis, ad praefatos latrones reprimendos, milites constituisset, ut, quicunque capi possent, illos capitibus puniri iussisset, et conscios eorum similiter quam durissime puniri iussisset. Et, quod tumultus isti moldavici non Vestrae Maiestatis voluntate concitati fuissent, quod nunquam in mentem Vestrae Maiestatis venisset, sed et potius assidue cogitare, ut apparere possit Vestram Maiestatem nostra cum Caesarea Celsitudine amicitiam et vicinitatem colere, et quod de Iuano, qui ad depopulandum Moldaviam venerat, iam diu

supplicium sumptum fuisset, sed ipsum aliquantisper vivum asservandum Vestra Maiestas putasset, ut cognoscere possit, quos conscios et fautores haberet. Itaque sine mora iam de illo iudicium institui debere fieri, et de hoc maleficio cognitio fieret, atque praefatus Iuanus, et si aliqui conscii eius maleficii reperirentur, suppliciis afficerentur, et quod faederum sanctitas propter huiusmodi latrones non esset rumpenda. Vestra enim Maiestas dicit, se in omnibus articulis et conditionibus veterum sanctissimorum faederum constanter velle manere et quod Serenissimum Tartarorum Principem nostram Caesaream Celsitudinem debere admonere, ne Vestrae Maiestatis ditionibus amplius damna daret, et quod ibi in finibus qui sunt Begi, illis quoque firmissime mandaremus, ne Vestrae Maiestatis ditionibus aliquid damni auderent facere. Cuncta illa quae Vestra Maiestas suis in litteris nostrae Caesareae Celsitudini scripsit et nunciavit, de verbo ad verbo *(sic)* ad verbum, manifestata et exposita sunt, et totam mentem Maiestatis Vestrae facile cognovimus. Quare nos quoque nullo unquam pacto et nulla ratione concedere possumus, ut contra faedus veteremque sanctissimam pacem, quae inter nos locata et sancita est, earumque conditiones honestissimas aliqua ex parte aliquod ageretur; Serenissimo quoque Tartarorum Principi nostras Caesareas litteras mittimus, quibus illum acriter admonuimus, ut, accepto donativo Vestrae Maiestatis, quod veteri consuetudine illi dare solitum est, sub imperio illius existentes Tartaros sic gubernet et compescat, ut nulla via, nullo unquam pacto Vestrae Maiestatis ditionibus nocere et damna facere auderet. Sed, si domini magnifici et nobiles vestri regni latrones Boristenicos coherentes non domaverint, et, Moldaviam aut ditiones nostras Caesareas turbantes, damna fecerint, nam non semel, sed sepe iam Moldaviam et nostras ditiones depraedati sunt, procul dubio e manibus vestris regnum Poloniae eripietur accipieturque. Etsi enim praefati latrones faciunt damna talia, nihilominus tamen, quia domini et nobiles officialesque illorum finium, quibus versantur latrones, non volunt prohibere eorum latronum facta, ad illos qui prohibere possunt, et non prohibent, transferuntur, et crimina eorum in conscios et fautores Polonos transferuntur, et, tanquam ipsi soli facerent reputantur, praecipue cum habitatores et populus Moldaviae et nostrae Caesareae Celsitudinis Begi et milites, ex bello praeteriti anni reversi, nondum adhuc quiescere potuerunt; iterum, altera vice, aliquot millia equitum et pedestrium Kozakiorum, in unum congregantium, recte ad oppidum Ias veniebant; sic nobis per Hussaim-Begum Benderiensem et Vayvodam Moldaviae significatum est. Videat, igitur Vestra Maiestas quali modo veterem contra pacem et faedus sanctissimum eiusque articulos inique aga[n]tur domini magnifici et nobiles Poloniae regni, quia curantes non volunt coercere latrones, sed Moldaviam et alias nostras ditiones depopulari patiuntur; huiusmodi factorum negociorumve finis non bonus futurus est, nam negocium hoc non modo ad dominos et officiales in finibus existentes, — sed ne forte ad regnum totum Poloniae sine dubio transfertur; quare opere pretium et summe necessarium est, ut, quamprimum litterae nostrae ad Maiestatem Vestram allatae fuerint, statim, secundum pristinam in[ter] nos amicitiam et benevolam vicinitatem, dominis et nobilibus officialibusve in illis finibus Poloniae existentibus firmissime et quam severissime Vestra Maiestas mandet, quod fines illorum et latrones in illis finibus existentes diligentissime et quam curiosissime coerceant et custodiant, ut Moldaviam et alias ditiones nostrae Caesareae Celsitudinis iam amplius perturbari et depopulari nullo unquam pacto patiantur et nullum damnum facere sinant, sed secundum faedus et veterem sanctissimamque pacem earumque conditiones agantur omnia, et iam saepefatos latrones, qui talia damna faciunt, inquirentes, severissime puniant, et summam adhibeant diligentiam in coercendo et puniendo latrones, qui communem pacem et tranquillitatem turbant; sic puniantur autem ut aliis hominibus exemplo sint; si autem negligentes fuerint in puniendo latrones, et deinceps aliquid damni fecerint et ditiones nostras Caesareas turbaverint, et nobis significetur, excusationes illorum amplius non valebunt, sed crimen tantae ruinae ad capita eorum sit, Regnum e manibus eorum accipiatur et suo modo punientur; quare, summam diligentiam adhibentes, oculos suos aperiant, et contra pacem faedusque sanctissimum eiusque conditiones amplius nihil faciant; hoc

summae curae sit illis. Ex parte autem Caesareae Celsitudinis nostrae, sive Benderiensis Begus sit, sive alii in finibus ad Vestram Maiestatem prope existentibus, severissime et firmissime mandatum est illis, ut Dei ter maximi auxilio contra veterem pacem et faedus sanctissimum nihil agatur. Ex parte etiam Vestrae Maiestatis in amicitia et constantia tuenda advigiletur ut nihil contra faedus sanctissimum agatur; et, si aliquid nostro scitu dignum acciderit, statim sine mora Maiestas Vestra nobis denunciet. Datum Constantinopoli, nostri sanctissimi Prophetae Muhamet anno 986, et 12 die Augusti [1]).

(Ibid., f° 258-60; copie.)

LIII.

Constantinopol, 1578, 14 August.

Sinzendorf către Împĕrat, despre scrisorile Sultanuluĭ și Mareluĭ-Vizir către regele Poloniei.

(Anexează treĭ scrisorĭ ale Sultanuluĭ și una a luĭ Sokolli către regele Poloniei; v. nr. XLIX, pp. 619-21.)

In denen furnemblichen annders nichts tractiert wirdet, dann das von ernentem Khunig begert, nachdem weylandt Michael Cielebi oder Saitan Ogli (darvon Euer Majestät hievor furkhomen, das ine, alss noch ubrigen von den furnemen Geschlecht(in) der *Cantacusinorum*, der Sultanus vor diser Zeit, umb Verdachts Willen, als ob er solche Tumultus in der Moldaw erweckhet unnd die aus Poln einfallende Wayda raizet und sterckhet, in hochster Reverentz zuschreiben, mit dem Strickh unversehens im Hauss vom Leben zum Todt bringen, all sein Haab unnd Gut an ligendem und farendem confisciern unnd offentlich *al incanto* verkhauffen lassen) seinen Diener ainen, Andream Mizir genant, in seiner Lebzeit mit ainer zimblichen starckhen Summa Gelts, so er Saitan Ogli (wie sonst offter beschehen) aus des Sultani Serraglio empfangen, zu Erkhauffung Zoblfuetter fur ine Sultan, in die Moscaw abgefertigt, — das er Khunig in Poln Verordnung thun wölle, damit ermelter Andreas sambt den bey ime yetzt im Khunigreich Poln habenden Wahren unnd allem andern, deme von hinnen desswegen verordneten Achmat Chiauss uberliffert unnd hieher zu bringen angehendigt werde. Volgendts aine Vermahnung unnd Warnung angehangen, das er Khunig in Poln seine mit disenn ansainenden Gränitzen wölle sichern, der massen befridigen unnd rainigen, damit die Korackhen oder andere furohin derlay schädliche Einfäll, Verhör- unnd Blinderungen in die Moldaw oder anndern des Sulthani Landtschafften nicht mehr thun khondten, daraus dann allerlai irem aufgerichtem Fridt verderbliche Zerrüttung ervolgen möchte. Im Schreiben nr. 5 intercediert Mehemet Bassa bey dem Khunig in Poln fur ain Turckhen Alai-Beg sambt ainem Knaben, welche bey seinem Befreundten, den er gleichwol ainen Bruedern nenet, Stephano Bathori, weylendt Georgii Bathori gelassnen Söhnen, gefenckhlicher Verhaltung enthalten werden sollen; den begert Mehemet Bassa, der Khunig wölle sein Authoritatem interponiern und wo muglichen umb solcher sei-

1) Pe f° 269-271, avem scrisoarea Vizirului către rege, publicată în Hurmuzaki, III[1], 33—5. La sfârșit e scris: «Ain andere des Mehmeth Bassa Antwort auf des Kunigs in Poln jungs bei dem Lozovitzki hieher an ine Bassa gethanes Schreiben». Data de 3—7 Septembre e a raportului luĭ Sinzendorf, pe lângă care e anexată. Asĕmĕnarea între această scrisoare și cea de pe pp. 27-8 din același volum (cf. și *ibid.*, p. 29) se explică prin aceia că, la sosirea scrisoreĭ regale, scrisorile din 12 August *fură refăcute și prefăcute* (v. mai departe, la data de 3-6 Septembre 1578). Adevĕrata dată e: sfârșitul luĭ August, ca în scrisoarea Sultanuluĭ de pe pp. 30—1, nr. XVII. Scrisoarea noastră reprezintă o versiune intermediară între *primele* scrisorĭ din 12 August și cele de la sfârșitul luneĭ. Ea răspunde la *alte* scrisorĭ regale.

ner Intercession Willen erledigen. Dan so haben Euer Majestät glaubwirdige Copi aines Anntwort Schreibens *sub* n° 8 vom Khunig in Poln an den Sulthan gestellt, darinnen er sich der feindtlichen tartarischen Einfäll und jämmerlichen Verhörungen seines Reichs zum Hafftigsten beclaget, verners die Raubereyen unnd Plinderungen der Kosackhen und annderer Unruhewiger an den Gränitzen zu bestraffen, abzustellen unnd ausszuraitten, also den bey ime gefenckhlich enthaltenen Juanum (davon Euer Majestät ich hiebevor unnderthenigist verstendigt das er Khunig ime den Khopff abhawen lassen), der verschinen Winter in die Moldaw den jetztwesenden Weyda zu vertreiben Einfall gethan, so wol alss seine Mitgehulffen, an Leib unnd Leben zu straffen sich erclärt unnd erbeütet, daneben den Alexandrum alss diser Thatten unschuldigen entschuldiget [1]); entlichen begert, der Sulthanus wölle bey dem Tartar Han ernstlichen darob sein unnd vermahnen das er mit ime Khunig Fridt halte unnd sambt ime wider den Moscowiter kriege, mit dem Neben-Erpietten, das er ime Tartar Han dagegen das gewondliche Donativum jahrlichen raichen unnd die alte Fridts Capitulation aufrichten lassen wölle . . . . . .

Von jungst wider erstandnen Tumult an der moldawischen Gränitzen habe Euer Majestät ich in Unnderthenigkhait zugeschriben; den 10 Augusti aber sein, als ich berichtet werde, vom Peter, jetzigen Weyvoda, etliche hieher ankhomen, die zaigen an, das die Moldawer angezogne ankhomne, so in die drey Tausent starckh gewest, wider geschlagen, guet Thails erlegt unnd iren *ducem* oder Haubt lebendig bekhomen haben sollen; yedoch soll der Sulthanus solches gegen ime Khunig zu Poln, als ob es alles mit seinem Zuegeben unnd Verstatten beschehe, zum Sterckhisten schrifftlich zu anten Vorhabens sein [2]) . . . . . .

(Ibid., Turcica, 1578, Iulie-August, f° 152 V° și urm.; descifrare pe curat.)

LIV.

Sinzendorf către arhiducele Ernest, despre răspingerea lui Petru Cazacul. Constantinopol, 1578, 18 August).

. . . . Der itzt wider endstandene Tumultus in der Moldau soll berait «den . . . gestüllt und die so einfallen wollen geschlagen und abgetriben worden sein. So hat Augusti» auch der *rex Poloniae* dem . . .[3]) der junsten Wünter einen starkhen Einfal gethan (pe V°: und Tumultum excitiert, ietzo den Khopf abnehmen lassen [4]). . . . . .

(Ibid., f° 124; cifră cu descifrare.)

1) Nu înțeleg rostul acestor scuse, căci Alexandru fusese ucis încă din Mart *(An. Ac. Rom., l. c.,* XIX, p. 237). Probabil e vorba de *Constantin (Lăcustă).*

2) Pentru năvălirea lui Petru Cazacul (Lăpușneanu), v. memoriul citat, p. 240. — Într'un postscript din 16 August (f° 160 V°) se vorbește de sosirea unui nou sol polon, care se presintă Marelui-Vizir la 14. În altul, din 17 *(ibid.),* se dă numele solului: Andrei Losowiecki, «regis cubicularius». Trimete copia scrisorilor lui, «in welchem der Khunig sich yetzt jungst geschehner der Moldawer Überfalls entschuldigt unnd gleichsamb diser Porten preoccupiert» [v. p. 621, nota 1]. Ambasadorul vorbește și de o solie însemnată moscovită, trimeasă la regele Ștefan, la care poate a și sosit. Taranowski ar fi revenit de la Han, cu instrucții (descifrare pe curat; cf. copia necomplectă de pe f° 137 și urm.).

3) Nedescifrat. E vorba de Ioan-Vodă.

4) În raportul din 20 August, se vorbește de Losowiecki, sosit cu scrisori, «in denen er [der Khunig] sich des jetzt neulich wider erhobnen Tumults in der Moldaw, als ob er oder die Seinen dessen nicht thailhafftig worden, sonder denselben selbss stillen und dempfen helffen, entschuldigt; vernimb ich doch es werde ime Kunig zimblich starckh und aussfuerlich repliciert, welcher Beantwortung *copias* Euer Majestät ich hernach, weilen ich derselben Communication berait Vertröstung habe, beliebts Gott, mit nechster Furfallenhait gehorsamist zuschikhen soll und will.» Solul spune că regele se gătește puternic contra Moscoviților *(ibid.,* f° 214-5; *idem).*

LV.

Constantinopol, 1578, 3-6 Septembre.

Sinzendorf către Împĕrat, despre răspunsul dat regeluĭ Polonieĭ în afacerea Cazacilor.

(În P. S. de la 17 August, vorbia de Losowiecki, trimeţênd şi copia scrisorilor regale, «darin er Kunig gleichsamb preoccupiern und sich entschuldigen will des jungsten wider erhebten Tumults in der Moldaw halben» 1).)

Also auch im selben meinem gehorsamisten Schreiben vom 14 Augusti zuvor [nº LIII] angemeldet das Petter, jetziger Moldawer Wayvode, ettliche seiner Leuth hieher geschickht, welche berichtet, das die Kosäckhen uber drey Tausent starckh abermals Einfal gethan, die er Moldawer doch wider reprimiert, geschlagen und ir Haubt gefangen hette; welches der Sulthanus gegen ime Kunig zu Poln, als ich verneme, durch Schreiben etwass scharff anten wurde lassen. Wass nur ermeltem Kunig von hieauss darauf vom Sulthano und Mehemet Bassa zugeschriben, das haben Euer Majestät auss warhafter ungefälschter Abschrifft derselben Schreibens, die mir von dem communiciert der sy selbss vom turckischen ins latein transferiert und die Brief under Handen hat, *sub litteris A* und *B* mit kayserlichen Gnaden zu ersehen, in denen der Handl zwar zum Starckisten und mit Bedrohung angezogen: da er die Kosackhen nicht tempfen, straffen, innen halten und solche öfftere Einfäll einstellen werde, ime nicht allain feindtlicher Uberzug und Bekriegung angedeuttet wirdet, ausser dessen wass öffters schrifftlich genug von seinem Regiment und des Reichs Inwonern gleichsfals neben besorglichem Fridtsbruch und Aufkundung der Compactaten gemeldet, mehrers derselben Schreiben Inhalts. Und, ob wol ermeltem Lozovizki auf seine Euer Majestät, wills Gott, berait gehorsamist zukomne Schreiben unnd solche seine hergebrachte Brief Antwort in der Cantzley verfast und zu Stenden geschriben, er auch wider allerdings zum Abzug und Verraisen gefast und fertig gewest; so seien doch den 30ten Augusti wider ettliche auss der Moldaw *per posta* hieher gelangt; wass die gebracht, kan man so gar aigentlich noch nit wissen; doch, ettlicher Anzaigen nach, berichten das sich die Kosackhen widermals nicht sonders weit von der Moldaw samblen; dero Ursachen er Mehemet Bassa solche berait concipierte Antwort Schreiben wider vom Cantzler zu sich abgefordert, Veränderung ettlicher Puncten und Mehrung darinnen furzunemen bevolchen. So bald mir nun solche zu Handen komen, schickhe dieselben Euer Majestät ich alterunderthenigist mit Nechstem hinnach. Angeregte Moldawer sagen auch Caspar Bekess sey zu Cameniz, das ist hart auf der Gränitzen,— wie man furgebe, mit Bevelch vom Kunig in Poln die Kosäckhen ausszurotten. Diser Lozoviczki hat under Andern auch von seinem Kunig Commendation Schreiben fur ain Turckhen, das ime der Sulthan ettliche Tymär und Gnaden von seiner Intercession wegen erlangen wolte, mitbracht. Als aber Mehemet Bassa dem Sulthano solches Schreibens Translation uberschickht, soll er Sulthan mit aigner Hanndt sovil darauf geschriben haben, welches der so den Brief in Hannden gehabt, also transferiert und mir zukhomen lassen: «Donec rex Poloniae non coercebit et non puniet Kosakios latrones, hic apud nos illius commendatio non valebit, et nihil prodest; si adhuc semel Kosakii venirent Moldaviam, actum esset de foedere et pace.» Auss solchem oberzelten allem dannocht wol zu schliessen, da mehrere Einfäll durch die Kosackhen (welche, als ob sy der Kunig in Poln, oder die Seinen schutzen, zum Höchst allhie verdacht) furohin beschehen solten, es mochte Poln entweder durch Verordnung und Antrib von hieauss der Tartar, oder doch, da der Sulthanus anderer Orten nicht zu sehr occupiert, durch seine Gränitzer deren Orten unversehens ainen starckhen Standt thuen und etwass daruber leiden muessen; welches dan Mehemet Bassa dem Lozovitzki in der

1) V. p. precedentă, nota 2.

Audientz bedrohet und gemeldet haben soll: «Ist dan der Kunig nicht so starckh und mächtig ettlich wenig loser Pueben und Rauber zu straffen und auszutilgen?» Darauf der Gesandte, sy waren auss der Moskaw und hetten iren Furschueb und Underschlaiff dortther. Bassa hierauf: «Es wäre nicht also, sonder das wären die Ursachen, das der Kunig noch ettliche in seinem Landt hette, die ime nicht Gehorsamb laisten, und underthenig sein wolten; solche geben disen Leuthen Underhalt und Anlaitung zu derlay Unthatten; kundte nuhn er Kunig diselben nicht bezwingen und underthenig machen, so werde es der Sulthan gar leichtlich thuen konnen.» . . . . . .

[P. S. vom 6 September.]

. . . . Mir eben gegenwürtige zway Schreiben *sub* n° 1 und 2 vom Sulthan und Mehemet Bassa an den Kunig zu Poln lauttendt und dem Lozovizki auf seine hieher Euer Majestät berait, wils Gott . . ., uberliefferte Schreiben zur Antwort ervolgt, mit derer inner wenig Tagen wider nach Poln von hinnen verruckhen würdet, von den *originalibus* selbss genomen, communicirt worden; hab dieselben Euer Majestät, zu gnedigistem Wissen, ich hiemit auch in Eil einschliessen sollen; darauss sie gnedigist hoffentlich eher als der Kunig in Poln selbss vernemen werden, wass man von seiner gethanen Entschuldigung helt und von hie auss gegen ime und seinem Reich, Landt und Leuthen gesunnen; das wol zu besorgen, da noch ferner gegen der Moldaw und Walachey von den Kosäckhen oder andern wass tentiert werden solte, es möchte Poln wider von den Tartarn auss Antrib diser, oder von denen selbss, da sy nicht anderwerts oder anderer Orten so hoch impediert, ainen starckhen Anstoss leiden und ausstehen müessen; und halte gwiss darfur, wan dise der Zeit nicht ain wenig dannocht ain Auge wie es mit dem persischen oder affricanischen Anfang ain Aussgang gewinnen möchte, jetztmals hetten, man wurde von hie auss nicht sovil glimpflicher Schreiben dem Kunig in Poln thuen, sondern so bald mit dem Säbl schreiben, vermahnen oder abstellen thuen wellen [1] . . . . . .

(Ibid., Septembre-Octombre, f° 62 și urm., 73; descifrare pe curat.)

---

1) În *Nachtrag*, f° 266, avem ca «Post-Scripta vom 5 Octobris», bucata publicată in Hurmuzaki, III[1], p. 21, cu data de «1 și 5 Octombre».—Un P. S. din 16 Septembre *(Turcica, l. c.*, Oct.-Nov., f° 114) are locul ce urmează, despre plecarea lui Losowiecki: «Bey des Kunigs in Poln Gesandten Lozovizki, welcher diser Tage von hinnen geraiset, hat Mehemet Bassa dem Caspar Bekess, welcher zu Cremeniz [Cameniță], auf die Gränitzen hieherwerts von ermeltem Kunig verordnet, auch geschriben, dessen Schreibens Inhalt Euer Majestät gnedigist mitt hiebei zu empfahen.» Urmează, pe f° 116 V°, pomenita scrisoare:

Argumentum litterarum Mehemetis Bassae ad Bekesium datarum. Kozakiorum fautores et conscii quicunque essent punire deberent. Nam Kozakii et fautores communem pacem tranquillitatemque turbarent et, tanquam Hungaria propter huiusmodi foedus communemque pacem turbantes latrones perivit, sic et Polonia periret. Ad extremum, quia ad vicinitatem Moldaviae venisset, ibi vigilaret ut iam amplius Kozakii ad Moldaviam venientes damna non facerent. Et quia sciret Portae huius consuetudinem, omni obedientia, omni studio laboreque laborare ut communis pax et foedus sanctissimum non turbaretur, sed respublica in [în ms: *non*] tranquillitate maneret. Nihil sane aliud continetur (descifrare pe curat).» — În raportul din 21 Septembre, se vorbește de plecarea sigură a beglerbegului Greciei, dar numai până la Sofia. Marele-Vizir [atunci încă Mehemed Sokolli] se teme pentru situația sa, văzându-și toate creaturile persecutate (între altele «Seitanogli stranguliert») (descifrare pe curat pe f° 140 V° din Sept.-Oct.; cf. raportul din 26, f° 194, *idem).* —Un raport din 29 explică pornirea beglerbegului prin nevoile războiului cu Persia (f° 203). Sinzendorf crede *(ibid.)* că beglerbegul va pleca la 7 sau 15 Octombre.—La 9 Octombre, ambasadorul imperial anunță plecarea înaltului dregător otoman în ziua aceia, între 8 și 9 ceasuri de dimineață, cu solemnitate mare, ducând cu sine steagurile sale și ale Sultanului. Se zice că se va opri la Sofia, pentru a se uni cu Sangiacii și trupele, «unnd, zum Fall ferners Bevelchs, weitter vortzuruckhen unnd anzuziehen, in immerwerender Beraitschafft steen solle». Sinzendorf crede că pornirea beglerbegului s'a făcut mai mult pentru a arăta că lupta cu Persia nu ocupă toate forțele Imperiului, decât pentru a ataca pe Germani *(ibid.*, f° 76; cf. 227 și urm.; *idem*).—La f° 231, se

LVI.

Constantinopol, 1578, 15 Novembre.

Sinzendorf către Împĕrat, despre scusele Polonilor pentru Cazacĭ și un pretendent moldovean.

(De câteva zile a revenit din Polonia ceaușul Ahmed. Anexează un raport de confident din care se vede că, deși regele a trimes tributul prin Martin Broniowski [1] Hanuluĭ, el stă în înțelegere cu Moscovitul, al căruĭ sol l-a primit. Un ceauș e trimes pentru a înștiința pe Han.) Gleichsfals haben Euer Majestät hiebei von n° 2 biss auf n° 9 ettlicher underschiedlicher Antwort Schreiben glaubwirdige *copias* ernentes Kunigs [2], welche er thails an den Sulthan, thails an Mehemet Bassa gestelt, durch ernenten Chiausen hieher geschickht,—in deren ettlichen er sich des Verdachts entstandner und durch die Kosackhen erregter moldawischer Tumult gleichsamb purgiert, entschuldigt und wass er fur scharffe Execution in Krafft Landtags Beschluss wider die Verbrecher angeordnet, exequiert und bestelt, in andern seine mit dem Tattar Vergleichung commemoriert, Erledigung aines Turckhen und hergefuerten Handlsman anregt; under welchen Schreiben doch das mit n° 3 bezaichnet von dem Kunig selbs mit aigner Handt in ungrischer Sprach geschriben und verantwort werden, als mich die gehaime Person fur gewiss berichtet; wie Euer Majestät gnedigist darauss vernemen werden, zimblich scharff und, da er meldet das er wegen dises Unglaubigen Schutz, Geselschafft und Hulde aller christlicher Potentaten *comercia et familiaritates* bissher contemniert und in den Windt geschlagen, ainem der doch aines christlichen Kunigs Namen und Standt fueren will, weder christlich noch sonders ehrlich oder ruhemblich, weniger gegen Gott oder der Welt verantwortlich; welches Gott der gerechte und hertzerkundiger zu seiner Zeit unvergolten gewisslich nicht lassen wierdet.

Bender Beg, davon Euer Majestät hie bevor furkhomen, hat ainen diser Tage, so sich Constantinum, Ioannis mortui filium nennet [3], hergeschickht; wierdet gefenckhlich gehalten [4]. . . . . .

(*Ibid.*, f° 146 V°-7; descifrare pe curat.)

---

spune, în același raport, că Bekes, gonit de regele Ștefan, ar fi fost la Roma și că se află acum la Murano.—La 19 Octombre, ambasadorul imperial anunță sosirea, la 18, a soluluĭ polon Koltzowski («Kolltschofski»), cu cinci trăsurĭ micĭ și două-spre-zece persoane: ar fi venit, se zice, pentru a arăta la Poartă înțelegerea polonă-tatară (*ibid.*, f° 280-80 V°; *idem*).—Un P. S. din 20 vestește că regele a plătit Hanuluĭ tributul și datoriile, cu condițiĕ să-l ajute la vară contra Moscoviților (*ibid.*; cf. raportul din 1[10] Novembre; Nov.-Dec., f° 2-2 V°).

1) Autorul cunoscutelĭ opere asupra Tatarieĭ.

2) Treĭ din aceste scrisorĭ (12 Septembre) s'aŭ publicat în Hurmuzaki, III[1], 36-9, n° XXI-III.

3) Altul decât fiul luĭ Alexandru care se întâlnește și maĭ târziŭ (*Dn. de Rom.*, *l. c.*, XIX, 238). Cf. p. 616.

4) Un P. S. din 16 Novembre (f° 153 V°-4) anunță întoarcerea, la 17 (!), a beglerbeguluĭ în Capitală.—În altul, din 20 (f° 154 V°-5) se află următoarele: «Sein mir eben glaubwirdige Abschrifften des Sulthani und Mehemeti Bassa Antwort-Schreiben auf die jungst von dem Kunig zu Pohn hieher überschickhten Brief communiciert worden, welche Euer Majestät hiemit sub n° II gnedigist und hoffentlich vil ehe zu empfahen dan er Kunig selbs, und darauss zu vernemen, das ausser der darinnen zu Ende angeregten sehr scharffen Wort, in deme ime das Reich gar auss den Henden zu reissen oder mit Krieg zu überzihen bedrohet, dass Ubrige alles *simpliciter* verantwortet wirdet.»—V. scrisoarea maĭ departe, la data de 17 Novembre 1578.—Raportul în «afacerile ungurești» pomenit acolo de Sinzendorf e probabil următorul (*ibid.* [?], f° 107): «Eius formalia haec sunt: Accepi, Illustrissime Domine, litteras Illustritatis Vestrae, quibus percunctatur Illustritas Vestra de petitione regii officii Hungariae; et hoc qualiter fieri possit, cum Hungaria regem habeat, Illustritas Vestra cupit scire. Itaque, ut clarius rem Illustritas Vestra intelligat, altius repetam: Non nunc hoc primum est tentatum, sed tempore Illustris domini Ungnadii; caeptum autem erat tractari per ducem praesentem Ianitzarorum-Aga, qui tempore eo erat Magister Agazonum. Ille Caesarem pro isto negocio interpellavit. Tandem Achmath Chiausch ad tumultum usque moldaviensem non cessavit; postea intercessit tumultus Moldaviensis, propter quem et nunc Sulthanus plu-

LVII.

Mehemed Sokolli către regele Ștefan în afacerea Cazacilor. Constantinopol, 1578, 17 Novembre.

Exemplum literarum Mehemetis Bassae ad Regem Poloniae datarum.

Significatio est, quod ad Caesarem nostrum beatissimum, mundi felicioris haeredem, litterae vestrae pervenientes, intelleximus, Serenissimum Tattarorum Principem oratorem vestrum [1], adiuncto proprio etiam oratore suo, per Suleyman Chiausium, ad vos remisisse, eundemque litteras privilegiales misisse vosque donativum, quamvis litterae privilegiis consenserint, remisisse aliaque quaecunque a vobis sunt scripta, Caesari Potentissimo sunt proposita, et nos ex mandato illius a persona nostra propria litteras ad Serenissimum Tattarorum Principem dedimus, et ut, oratorem vestrum honeste tractans, donativumque vestrum benigne excipiens, iuxta tenorem veteris privilegii, privilegium dare dignetur, audenter petivimus. Deo dante, si amicitiam cum Serenissimo Tattarorum Hano constanter colueritis, ex parte illius nihil tumultuum et impedimentorum habebitis. Convenit ergo ut, donativum annuatim sine dilatione et defectu remittentes, tranquillitati Reipublicae studeatis.

Caeterum, quod ad Kozakos, singularem adhibeatis curam, et bellum contra Moschum constitu(er)atis; sed consultius erit si, Kozackiorum habentes rationem, eos expugnaveritis. Nam certo constat, quod, si domini Poloniae latronibus non patrocinarentur, arma et commeatum ulla ratione habere non possent; verum, quod nutu et auxilio dominorum Poloniae omnia tententur a latronibus, ex eo etiam liquet, quod proxime apud latrones est inventum. Dux enim navium Caesarearum in Zankerinam [2] morantium, Memi-Reiz nuncupatus, castra latronum invadens, eosque dissipans, far vasorum mille in castris eorum invenit: tantum faris latrones tales unde habent? Tempore regum Poloniae, praedecessorum vestrorum, pacis et faederis ratio habebatur, nec quicquam eorum tempore de Kozakis audiebatur; tempore autem vestro, cum nos maiorem speraremus tranquillitatem, incuria vestra aliquot vicibus regnum Caesaris Potentissimi est devastatum et damna infinita illi data sunt. Necesse est ut, litteris nostris iucundissimis acceptis, fines vestros ita ordinate, ne aliquid in posterum a latronibus accidat, neve querela ad Caesarem Potentissimum perveniat; certo enim persuadete de vobis regnoque vestro actum iri. Quare videte, ut cura et industria vestra in his omnibus declaretur.

Datum ut supra [Constantinopoli, anno Sancti Prophetae nostri Muhameti nongentesimo octuagesimo sexto, die decima septima mensis Novembris.]

(Ibid., Nachtrag, 1574-8, f° 287; copie.)

---

rimum Regi irascitur. Eo tempore Rex Poloniae scribebat, quod a Dominis Hungariae plurimum sollicitaretur, ut in Porta Caesaris nostri sua tractaret negocia, et efficeret ut regium officium illi detur, conditione tali, ut quicquid Caesar Christianorum et Hungaria Caesari numeraret, ipse quoque numerare velit. Insuper partem inferiorem Hungariae ad Tybiscum usque ad Transylvaniam donaret. Responsum erat Regi, nulla ratione nunc hoc fieri posse, nec eius petitionem locum apud Caesarem habere, antequam Kosacki ex finibus ditionum Caesaris tollantur. Nunc iterum per Chiausium hunc lapidem movere volebat Rex; quod non solum auribus audivi et interfui, sed nuncius a Rege ad Chiausium, et a Chiausio ad Regem fui. Chiausius vero respondit, se nunc hoc nec posse, nec velle loqui, cum tumultus moldavici nondum sint sedati. Litteras autem ad Mehemetem Bassam dare de hac re noluit, sed, cum Passae haec omnia nota sint, et sepissime ranimata, voluit oretenus tantum ordiri. Chiausius autem nullam huius rei apud Mehemetem Passam fecit mentionem, nec faciet, mentem Caesaris et Passae esse aversam a Rege, et omnibus orationibus Bassam Regi ob eius ingratitudinem maledicere. In posterum, quicquid actum fuerit, me inscio agi nihil potest, et Illustritatem Vestram non latebit. Litteras descriptas nos attulimus cum Chiausio, et omnes, tam duodecima, quam etiam prima mensis septembris, Leopoli scriptas, Passae obtulimus; ad quas nondum est responsum; quicquid respondebitur, faciam ut Illustritati Vestrae sint nota.»

1) Andreĭ Taranowski. V. p. 616.

2) Gian-kerman.

LVIII.

Constantinopol, 1578, 24 Novembre.

Informatorul turc al ambasadeĭ germane către Trimesul polon, despre intenţia ce avuse Sultanul de a pedepsi pe Poloni cu armele pentru invasiile Cazacilor.

. . . . Postquam autem hoc bellum redierit, principes christiani sub isto temporis spatio Sulthano Potentissimo iniuriam inferentes et Beglerbegum Graeciae excitantes, Constantinopolique educentes, quid sit cum Sulthano ludere animadvertent. Nam certo sibi persuadeant exercitum Caesaris non sessurum, sed in partem aliquam iturum, nec frustra panem suum Sulthanus suis mancipiis dabit. Quapropter Magnificentia Vestra haec Sacrae Regiae Maiestati proponens et potestatem Sulthani inculcans, ad Kosackorum extirpationem et Moldaviae defensionem exemplo Persarum hortetur. Cito enim rex Poloniae sibi persuadeat, si semel adhuc Kosaki excursionem in Moldaviam fecerint, nulla excusatione adhibita, bellum suum Sulthanus contra Poloniam mittet. Sulthanus siquidem nullius utitur consilio, nec quenquam audit, prohibita omnia facit, nunc quoque quibus rationibus revocatio Beglerbegi Graeciae Constantinopolim Sulthano conculcata et quanta difficultate sibi id persuaderi passus sit, Deus scit. Eo enim consilio Beglerbegum emiserat, ut, Sophiae hybernans, prima quoque aestate, siquid de Kosackis audiret, contra Poloniam proficisceretur. Hanc ob causam principi quoque Tartarorum ut, bello suo ad Boristhenem convocato, illic hybernaret, mandatum fuerat. Advigilet itaque rex Poloniae et sumat exemplum a Persis, quos antea legatum ad Sulthanum mittere et favorem eius impetrare puduit, nunc, tantis regnis amissis, supplicant, et non exaudiuntur. Certe facilius est Sulthano tria regna Poloniae capere quam unam Persiam. Cum itaque Magnificentia Vestra in Porta Caesaris sit versata et potestatem Sulthani sciat, regi Poloniae modis omnibus suadeat ne Sulthanum provocet, nam, si bellum Sulthani in Persiam missum fuerit, non solum de Polonia, sed etiam de Transylvania actum est. . . . . .

(Ibid., Turcica, 1579, Ianuar-Mart, f° 128 V°-9; anexă la raportul de ambasadă din 25 Nov.—2 Dec. 1579 (?); cf. f° 185-6.)

LIX.

Constantinopol, 1578, 2 Decembre.

Sinzendorf către Împĕrat, despre ciocnirea luĭ Petru Șchiopul cu Cazaciĭ pretendentuluĭ Constantin Alexandrovicĭ Lăcustă.

(După locul tipărit in Hurmuzaki, III[1], p. 21, se spune despre plecarea, la 30 Novembre, a soluluĭ polon spre ţara luĭ: răspunsul ce i s'a dat a fost anexat la raportul din 22 [1].)

Dem Moldawer ist auf jetz obgemelt sein Anbringen noch nichts geantwortet oder seinen Leuthen allhie angehendigt worden; soll aber hoffentlich Euer Majestät ehist, beliebts Gott, hinach trewgehorsamist zugeschickht werden [2] . . . . . .

(Ibid., Nachtrag, 1574-8, f° 292; descifrare pe curat.)

1) V. p. 628, nota 4.

2) Urmează raportul din 31 Decembre, reprodus, cu numĕrul obișnuit de greșeli variate, în Hurmuzaki, *l. c.*, 21-2.

LX.

Sinzendorf către Împĕrat, despre ivirea unuĭ pretendent la tronul Moldoveĭ. Constantinopol, 1579, 15 Ianuar.

. . . . Diser Tage ist Ainer auss Sibenbürgen herkhommen, gleichwol one ainiche Schreiben vom Transsylvano, und, weilen er seine Verrichtung so still und eingetzogen gehalten, fürgebendt er werde Pferdt zu kauffen khomen, — hat man lang nit wissen khönnen, was es immer sein möchte; entlichen aber sovil erfahren, dass er von dem Hauptman Arcis Novae [1]), wie sy es haissen, der Ursachen in der Still, unnd ohne Vorwissen des Transsylvani hergeschickht, demnach er Hauptman ainen in seiner Verwahrung, welches aines gewesten moldawischen Vaywoda Sohn sein soll, unnd aber yetzt ermelter Hauptman ainen Bruedern hie bei dem Mehemet Bassa, der sein Sclavus ist; durch welches Mittel er Hauptman verhofft den vorgemelten aines vorgewesnen Wayda in der Moldaw Sohn *palatinatum moldavieusem* bei dem Mehemet Bassa ausszubringen unnd zu erlangen; weilen sich aber diss sein Hauptman Brueder unnd andere mehr die derwegen ersuecht unnd sich einzulassen verwidert, also sondere gefährliche Handlungen zu undernemen, Sorg unnd Beysorg tragen, so sein auf dato dem Mehemet Bassa nichts derowegen angebracht oder fürgeben worden; hierbei es auch nochmals beruhet . . . . . .

(Ibid., Turcica, 1579, Ianuar-Mart, f° 56-6 V°; descifrare pe curat.)

LXI.

Sinzendorf către Împĕrat, despre o stăruinţă a luĭ Petru-Vodă pentru Daud-beg de Silistra. Constantinopol, 1579, 1 Februar.

(După al doilea pasagiu din Hurmuzaki, III[1], n° XXIV:)

Der Weyda in der Moldaw hat diser Tage heergeschriben und fur ainen seiner benachparten turckhischen Sangiacken, Daut-Beg genant, Furbitt gethan, ime zu vorsteendem persianischen Aufbott nicht auftzumhanen und solcher Raiss zu erlassen. Welches ime Mehemet Bassa verwaigert, mit Verweisung sich solcher Personen Furbith gentzlicher in Khunfftig zu enthalten [2]) . . . . . .

(Ibid., f° 106 V°-7.)

---

1) Gherla; ung. Szamos-Ujvár (Cetatea-Nouă de la Sameş).

2) Pentru Daud-beg, v. maĭ sus, p. 611, n° XXIX.—La 7 Mart, Sinzendorf anunţă că Tatariĭ, ştiind pe Polonĭ pregătiţi, aŭ renunţat să-ĭ maĭ atace. Nu se maĭ spune nimic la Constantinopol despre solia luĭ Taranowski la Poartă (f° 152 V°).

LXII.

Constantinopol, 1579, 22 Mart.

Sinzendorf către Împĕrat, despre dispoziţiile Domnilor românĭ şi contribuţia ce li se cere pentru Han.

(P. S.)

(Consideraţiĭ asupra situaţieĭ Imperiuluĭ faţă cu Turciĭ.)

Der Khunig in Poln hilfft inen etwo lieber Ewr Majestät unnd dero Lande zu bekriegen unnd zu verderben, dann das er sich mit inen auflainen solte. Der Sibenburger und Walach sein one das Tributarii.

(Ordine de a pleca în Persia date Sangiacilor de Nicopol, Silistra şi Vidin, între alţiĭ.)

So hat der Tartar seinen Tihaia hiehergeschickht, der begert von seines Herrn Wegen mann wölle im hundert Sam Gellts, das were zway hundert tausent Cronen zu Hilff geben, Russtung unnd Ross zu erkhauffen, — dann er gedenckhe selb, in der Person, in Persia zu ziehen, eintweder seinen gefangnen Bruedern zu ledigen oder zu rechnen; darauf ist dem Moldawer, Walachen unnd Sibenburger bevolhen worden, dem nach sy nicht wöllen, das ir Kayser jemandts andern Gellt aus seiner Schatz Camer geben solle, das sy anstat des jährlichen Tributs und in Abschlag desselben ime Tartar sovill Ross unnd Rüsstung, so weit sich yedes Landts Gepur erstreckht, darfur geben. Das überige gedenckh er die mit Volckh unnd Russtungen auch von hieaus biss auf die vollige Summa in annder Weeg zu erstatten [1] . . . . . .

(Ibid., f° 374 V°.)

LXIII.

Constantinopol, 1579, 4 April.

Sinzendorf către Împĕrat, despre negocierile turco-polone cu privire la Moldova.

(După locul din Hurmuzaki, III[1], pp. 22-3:)

Darauf er Tartar entweder selbss oder doch ain anselienlich Volckh mit funffzig oder mehr tausent gegen Persia zu ruckhen und fortzuschickhen entschlossen.

(Menţiunea sosireĭ luĭ «diser Kauffman Harrobrons» cu misiune englesă la Sultan [2]. — A sosit Taranowski la 26 ale luneĭ trecute, cu la şeĭ-zecĭ de persoane, douĕ-spre-zece trăsurĭ şi cinci-zecĭ de caĭ, cu puţinĭ ceauşĭ, după cerere. La 29, a fost la Mehemed-Paşa în audienţă. Anexează instrucţiile, date de tălmaciu.) Sovil

---

1) În P. S. din 24 (f° 379 V°) se spune ca Taranowski era la 18 în Adrianopol, cu cinci-zecĭ de persoane şi cinci-zecĭ de caĭ.

2) Într'o anexă, probabil la un raport din 24 Mart 1579 (*Turcica*, 1579, Ianuar-Mart, f° 326-6 V°), se dă plângerea luĭ «Guglielmo Herbroun, Engliese», căruia i s'a ucis, la o zi de Constantinopole, servitorul care-ĭ aducea marfă din Polonia. Urmează scrisoarea Sultanuluĭ către regina Elisabeta (15 Mart 1579) şi paşaportul pentru Hareborne şi alţĭ doĭ Englejĭ (aceiaşĭ dată). — V. maĭ sus p. 194, n° CCCXX.

mich gehaime Personen berichten, wurdet er beeder erster Puncten und Begern halb wenig erhalten, das Schloss so Benderbeg den Polaggen an die Seitten gebaut, auf sy desto bessere Acht zu geben und zum Fall neher bei inen zu sein, werde khains Wegs der Sulthanus einzureissen oder zu zerstören zugeben wöllen, weniger den Tartar, welchen, wie gnedigist verstanden, der Sulthanus selbss diss Jar gegen die Persier zu schickhen Vorhabens, zu exhortiern gesinnet sein mit dem Kunig sich zu coniungiern oder *coniunctis viribus* den Moscowitter zu uberziehen; welches sich aber gegen sein Taranowski Abraisen und Beschaid klärer und gewisser erweisen wirdet. (Nici Taranowski nu stărue prea mult asupra acestuĭ articol.)

[Einschluss.]

Polonica.

[I.] Verzaichnuss dessen was Taranovski den 29ten Martii anno 79 vor dem Mehemet Bassa in der Audienz, nach uberantwortem Credentz-Schreiben vom Kunig an Mehemet Bassa lauttendt, furgebracht und Mehemet Bassa wider geantwortet.

Erstlichen, an der Gränitzen bei Bender habe Benderbeg ain Schloss gebaut, und im Monat December seind die polnischen Herrn alle zum Kunig khomen und geschrien das Schloss sey gebaut auf der polnischen Erden und das were wider die Confoederation; das hat Mehemet Bassa widerredt und Suleiman Chiausch, es ist auf des Sulthani Grundt gebaut worden, und es sein Gränitz-Brief verhanden daruber, und gleichsamb Oberhandt erhalten.

(b) Suleiman ar fi promis și, din partea Tatarilor, pace și chiar alianță contra Moscoviților.)

Darnach sagt Mehemet Bassa, die polnischen Herrn sein böss, volgen dem Khunig nicht, sy verhalten die pesen Bueben die sich aussgeben sy seind Erben des bogdanischen Landes, unnd khomen mit Kosackhen dem Sulthano ins Landt; unnd, währlich, wirdt er Khunig daselbige nicht verhüetten, so wurdt der Sulthan sehr ainmal erzurnen und wider gar ubl zugehn. «Der Khönig ist wol guet, an im haben wir khain Zweifel, unnd, wen des auch nicht wer das er unser *Czirag*, id est *Creatura*, ist, wie er dann mit unnserer Hilff und Rath zum Khunig worden,—sonst, so wers lengst ubel zugangen in Poln; und, wenn die Herrn weiss weren, so solten sy im Tag unnd Nacht die Fuess khissen, dem Khunig; sy solten dem Tartar sein Gerechtigkhait geben, unnd sollen die Kosackhen verhuetten, das sy dem Tartar nicht Schaden thuen; so werden sy gueten Friden haben.»

(c) Urmează o reclamație pentru niște negustorĭ prădați. Solul adusese treĭ șoimĭ Sultanuluĭ și doĭ luĭ Mehemed-Pașa.)

[II.] Glaubwirdige copia des scripti so Andreas Taranovski dem Sulthano zu uberreichen Vorhabens, welches die gantze Summa seiner Legation und jetzigen Verrichtung innen heltt.

(Menționat solul «Losovitzki». Afacerea moscovită.)

Petit itaque Caesaream Maiestatem Vestram [Serenissima Regia Maiestas] ut Tartaros Bialogrodenses pro suppetiis et auxilio mittere velit eiusque comitatui eos adiungere patiatur, ut cum milite Regiae Maiestatis et Tartaris eiusdem commode et feliciter in Moschum invadat. Regia autem Maiestas, rebus sedulo compositis et consultis, methodum facilem tractabit in deferendo illis praemio pro servitiis eorum.

Cum autem Regia Maiestas eius opinionis sit et augurii de Sacra Caesarea Maiestate Vestra, quemadmodum nempe inter Sacram Caesaream Maiestatem Vestram et inter praedecessores regni Poloniae foederis pacta sancte et religiose conservata et syngraphis ab omni parte approbata fuere, ita et nunc Sacra Maiestas Vestra in tuto reservare

velit; nunc enim Sangiachus Benderski arcem quandam extruxit in illo littore Turlusch 1), in regno et dominio Suae Regiae Maiestatis siti, cum praesertim si fines inter Caesaream Maiestatem et Serenissimos reges Poloniae et Palatinos Valachiae firmiter conservati fuere, itaque Regia Maiestas postulat et testatur *(sic)* Sacram Caesaream Maiestatem Vestram arcem hanc extructam penitus eradicari patiatur, foederis inter nos antiquissimi et amicitiae memor, quo facilius huius amicitiae nostrae ius in universas gentes luce solari clarius pateat 2) . . . . . .

(Ibid., Nachtrag, 1579-82, f° 10 V°, 11 V°, 17 și urm., 20; — *Turcica,* 1579, Mart-April, f° 248 V° și urm.; copii.)

LXIV.

Constantinopol, 1579, 24 April.

Sinzendorf către Împărat, despre negocierĭ cu Taranowski.

(La 12, audiența luĭ Taranowski la Mehemed-Paşa. Ca și în «dem Scripto an den Sulthanum, welches Euer Majestät noch den 4-ten diss ubersendet». Puțin succes. A promis Mehemed a scrie Tatarilor să observe, din partea lor, pacea. Ar fi liberat Hanul pe soliĭ polonĭ.)

Belangendt das Schloss so Bender-Beg an der Turlus gebaut habe, welches Taranowski wegzureissen begert, vermeldet Mehemet Bassa das geschehe kaines Weegs, dan, als man es gebaut, habe man turckhische Begrebnuss aldorten gefunden, und hette dieselben Ort Sulthanus Mehmeth 3) noch vor lengst mit dem Schwert erobert und eingenommen; und soll sich Mehemet Bassa uber solchen Begern ettwass erzurnet haben, das er ettlich Mall den Taranowski *Breh Urus* (welches bei den Turckhen gar ain schimpflich Wort) genent und gesagt, man wurde vil ehe ainem andern den Kopf abreissen dan dise Festung zerstören lassen; es hettens auch die Poln kainen andern dan iren Kunig, welcher mit dises grossen Kaisers Bevelch Kunig worden, zu danckhen, das inen biss hero an irer polnischen Gränitzen etlich vil Ort und Heuser nicht lengst zerstört und nidergerissen wurden wehren.

(A contestat că ar fi prădat Tatariĭ pe timpul asediuluĭ Danzigului. S'au luat măsurĭ contra celor ce prădase negustorĭ polonĭ. Refus de cumpărare de caĭ, cari trebue Spahiilor în Persia. Se refusă audiență la Sultan. În Polonia se află încă solul Ali-Beg. Taranowski speră că regele-l va satisface 4).)

(Ibid., Turcica, 1579, April-Maiŭ, f° 83 și urm.; 107 și urm.; descifrare pe curat.)

---

1) Nistrul.

2) Într'un raport din 8 April, Sinzendorf scrie că de câteva zile a venit la Taranowski un curier regal cu știrea sosirei fără ispravă a solului precedent, «Klotschiofski»: Taranowski va trebui să ice deci lucrurile de la capĕt. El dă luĭ Sinzendorf și «ain Verzaichnuss hiebei *sub littera A,* mit aigner Handt geschriben, dessen was der Sulthan dem Tartar jetzt wegen seiner laistenden Kriegs Dienst gegen dem Persier schickhen und reichen liesse» *(Turcica,* 1579, April-Maiŭ, f° 51 V°).—Lista aceasta se află pe f° 70 și pe f° 256-7: «Nota eorum quae ab Sulthano Achmeti Gereya, Tartarorum principi, in recompensam servitiorum nunc denuo mittuntur . . . Mille et centum equos hungaricos, moldavicos et valachicos. Sex mille ferramenta et claviculos equorum, cum aliis eiusmodi requisitis.»

3) Mohammed al II-lea, cuceritorul Constantinopolei.

4) La 2 Maiŭ, Sinzendorf scrie că Taranowski a fost în Divan și la Sultan la 26 April: misiunea sa e mai mult pentru afacerile moscovite și de comerț *(ibid.,* f° 131-1 V°).—Pe f° 134, avem scrisorile de credență ale luĭ Taranowski (Cracovia, 30 Decembre 1578).—La 8, Sinzendorf anunță că nu s'a răspuns definitiv solului polon

LXV.

Christofor Báthory, Domnul Ardealului, către Sokolli, despre niște pretendenți la tronul Moldovei. Alba-Iulia, 1579, 8 Iunie.

Des Wayda in Sibenburgen Schreiben an den Mehmet Bassa.

Illustrissime domine amice et tanquam pater nobis observandissime, salutem et felicium quorumcunque negociorum prosperum successum. Litterae Imperatoris Potentissimi mandatoriae allatae sunt nobis; in quarum primis Caesarea Celsitudo nobis scribit Suae Celsitudini significatum esse, ex Cassovia et ibi circumiacentibus arcibus in unum convenientes quam saepissime latrones in Transylvaniam venire ad depopulandam Moldaviam, quod nobis sane mirum videtur et valde certe mirandum, nonnullos talia audere in aula tanti principis spargere. Ego enim, semper advigilans, tantum huiusmodi curam et diligentiam et nunc quoque habeo in omnibus ditionis meae partibus quod ad hoc usque tempus huiusmodi latrones per Transylvaniam nullam viam habuere, neque unquam illis concessa via in Moldaviam. Deinceps quoque, donec vixero, non dabitur illis via, nisi forte tanta potentia et vi venirent, quae nos omnes et totum regnum perderent. Alioquin fieri non potest. Ego nunc de huiusmodi congregatione latronum non audio quicquam. Quare Caesareae Celsitudini supplicavi et Vestrae quoque Magnificentiae tanquam patri supplico hisce iniquis querelis locus ne detur, nam huiusmodi latrones per meam ditionem nunquam transibunt in Moldaviam.

Modernus Vayvoda Moldaviae Petrus bene scit meorum militum sanguine et morte me illi auxilium tulisse [1]); qui talem rumorem spargunt et conqueruntur de me, non bene volunt mihi, sed me in iram Imperatoris Potentissimi coniicere conantur. Scit Deus meam faciem albam esse, meaque innocentia omnibus palam est. In secundis litteris Imperator Potentissimus scribit (că Germanii ar voi să facă un castel lângă Solnoc, și-i ordonă să-i impiedece și el; n'a audit; la cas, va lua măsuri. În scrisoarea a treia plângeri din Buda pentru hotare. Se apără de învinuiri.)

Supplico igitur Suae Celsitudini et Vestrae Magnificentiae huiusmodi querelis

---

(f° 146 V° saŭ 148 V°).—La 11 Maiŭ, din Cracovia, Nicolae Taranowski comunică lui Ioan Rueber scrisori de-ale lui Andrei *(Polonica,* 1579, April-Maiŭ, f° 152). — La 13 Maiŭ, Sinzendorf scrie că Taranowski n'a plecat încă (f° 155 și urm., 181 din *Turcica, l. c.*). «Die Moldawer sein eben diser Stundt vor dem Mehmet-Bassa gewest, denen er ernstlich aufferlegt, allerlay Sort Proviant zusamen zu ordnen und dem Tartar Hano chist zuzefertigen; welcher Tartar Han noch ainen als den andern Wege nach Persiam fortruckhen solle» (f° 182; cf. f° 189 și urm., 195-6). — La 23 Maiŭ, ambasadorul scrie că Taranowski a avut audiența de plecare la 23, dar pornește «re infecta» aproape. I s'a refusat ajutorul tatar contra Moscoviților. «Das erbaute Castel vom Bender-Beg sei ins Sulthani Dition; moge gar nicht verödet werden; geschehe den Polaggen zum Besten, damit die Straiff in die Moldaw verhuetten werden; spotten irer gleichsamb noch darzue» (f° 221, saŭ 206 și urm., saŭ 233).— La 3 Iunie, Sinzendorf anunță că solul polon și-a trimes, la 2, suita din Constantinopol; el însuși a așteptat scrisori regale către Marele-Vizir *(ibid.,* Iunie, f° 5 saŭ 13 saŭ 15-16).—Pe f° 86-8 se află n° XXV din Hurmuzaki, III[1]: locul întâiŭ e scrisoarea Sultanului către rege; ambele sunt o anexă la raportul din 12 Iunie 1579 (v. și *Nachtrag,* 1579-92, f° 58 și urm.; aici și raportul din 7 Decembre — Hurmuzaki, III[1], p. 24 — și scrisoarea lui Oveis-Paşa — *ibid.,* n° XXXI, care are pe V°: «Herr Sinzendorf überschlist den 8 Decembris 79»).—Ca anexă la altul din 4 Iulie, f° 79 (Iulie), avem «Des Communicanten Bericht vom 2 Julii», în care: «Beglerbegum Graeciae Moldaviam hoc tempore proficisci vix credendum est, nisi necessitate urgente. Nam missus est ad Sophiam, tanquam ad medium locum, ut ibi vigilet quod, si christiani aliquo ex loco impetum facerent in turcicam ditionem, tum ille, veniens, contradicat illis, nam timent, donec pugnatur cum Persis, ne christiani surgant adversus Sulthanum. Si igitur christiani venirent adversus Moldaviam, fortassis eo quoque procederet» (și pe f° 99 V°).

1) Petru fusese ajutat de Ardeleni când cu năvălirea fraților Ioan și Alexandru Potcoavă. V. *An. Ac. Rom.,* XIX, 235-6.

iniustis locus ne detur in Porta. Absit a me contra Imperatorem Potentissimum quicquam audere: potius sanguinis effusione et morte servire studebo Suae Celsitudini. Bene valete. Datum Albae Iuliae, 8ª Iunii 1579 [1]).

(Ibid., f° 107-7 V°, 110; copie.)

LXVI.

Constantinopol, 1579, 4 Iulie.

Sinzendorf către Împĕrat, despre frica de nouă năvălirĭ în Moldova și despre calăul luĭ Șaitan-Oglu.

(Un Trimes turc în Polonia aduce știrea că regele Polonieĭ va trimete prin Christofor Dzierzek pe un Alaiŭ-beg scos de la Ungurĭ [2]). Aduce și știrea că trupe ardelene vor ajuta pe rege contra Moscoviților, că Ungurii de la hotare trec la el.) Also sorgete sich der Moldawer gar höchlich, demnach gewisse Kundtschafft verhanden war, das sich die polnischen Kosacken wider sambleten und sehr sterekhten, deren Haubt damals ain Sborowski sein solle [3]), aines newen Uberfals; der Ursachen ain Tag ettlich aigentlich furgegeben worden, dem Beglerbego auss Graecia, welcher noch vor wenig Tagen erst zu Adrianopoli gewest, wurde Bevelch nachgeschickht werden, zum Fall die Kosacken ichtes würckhlich attentierten, der Orten hin anzuziehen. Noch heut zu Tag ist vom Moldauer kain Pottschafft deswegen hieher gethan worden; das doch, wo dem also, sonnst gar nicht underbliebe; also meines Wissens dem Beglerbego anders als zuvor noch Soffia zu ruckhen der Zeit nicht anbevolhen . . . . . .

Emiralem, der hiezuvor den Saitan Ogli auss Bevelch des Sulthani stranguliert, ist dise Tage wider mit ettlichen Capitschi aussgeschickht worden,—so vil ich vernimb, der halben, demnach ainem Spahy zwischen hie und Adrianopoli ain Possession geplindert und beraubt worden, Inquisition zu halten und die Verbrecher zu straffen . . . .

(Ibid., Iulie, f° 96 V°-7, 99; cf. Septembre-Octombre, f° 79 și urm; descifrare pe curat.)

1) Nu știm sigur, la cari pretendent face alusie acest document; probabil însă la Albert Laski (v. mai sus, p. 601, nota 2 și *An. Ac. Rom., l. c.,* pp. 224-5). Scrisoarea e o anexă la P. S. din Constantinopol, 6 Iulie.

2) V. p. 624, n° LIII.

3) Cf. *An. Ac. Rom.,* XIX, pp. 249-50 și Engel, *Gesch. der Kosaken,* 82 și urm.—La 19 Iulie, Sinzendorf anunță sosirea noului Trimes polon, Valentin Grodzenski, cu Alaiŭ-begul Ilberat; Valentin e căpitan «Crosviciensis» (Iulie, f° 134 și urm.; Sept.-Oct., f° 85 și urm.).

LXVII.

Ştiri date ambasadeĭ imperiale din Constantinopol, despre ordinele trimese în Ardeal pentru o eventuală năvălire în Moldova. Constantinopol, 1579, 24 Iulie.

Berichtl wass Rätz Petter fur Beantwortung von hinnen gefuert, communiciert den 24 Julii anno 79.

Vult Illustritas Vestra certior fieri de iis quibus Petrus Rätz ad dominum suum rediit. Id nihil aliud fuit, quam litterae quaedam praeceptoriae, quibus praecipitur Vayvodae Transylvaniae, ut, si et quandocunque necesse fuerit, Vaivodae Moldaviae contra omnes hostes auxilium ferat, neve tumultum aliquem in Hungaria a partibus illius excitari permittat, sed diligenter animadvertat ut omnibus modis pax custodiatur; nam rex Poloniae postulabat per nuncium suum ut, si Germani aliquid contra dominos Hungaros molirentur, Vayvoda Transylvaniae et Bassa Themeswariensis auxilio fierent; qua in parte nulla ratione voto regis Mehemetes Bassa assentiri voluit; similiter et Bassae Budensi et Themeswariensi mandatum firmiter est ne excursiones fieri patiantur; imo etiam, si Hungari ad Portam Sulthani venirent, Turcae eos non insequantur neve sollicitent [1] . . . . . .

(Ibid., Nachtrag, 1579-82, f° 28-8 V°; *Turcica,* 1579, Iulie, f° 206-6 V°; descifrări.)

LXVIII.

Sinzendorf către Împĕrat, despre solia polonă şi arestarea luĭ Bartolomeiŭ Bruti, după unĭ pentru că face întrigĭ contra luĭ Petru-Vodă. Constantinopol, 1579, 26 Iulie.

(Solul polon e bătrân: din timpul Domnieĭ în Ardeal a regeluĭ. Se trimete copia scrisorilor către Sultanul şi Marele-Vizir [lipsesc]. Afaceri moscovite şi cerere de ajutor tatar. Solul caută să câştige pe Marele-Vizir prin trimeterea luĭ Alaiŭ-Beg [2]. Intrigĭ contra Împĕratuluĭ. Nu e primit de Sultan. I se răspunde că de Tatarĭ e nevoie în Persia. Alt-fel, ar ajuta şi Turcii. Anexează raport despre solul ardelean [Hurmuzaki, n° XXVI.]) Diser Tage hat Mehemet Bassa den Brutti, welcher dem Marigliano vom Kunig zu Hispania Anfangs zugegeben, gefenckhlichen einziehen lassen; ettliche sagen der Ursachen, das er sich hinderruckhs, unwissend des Mehemet-Bassa, dem es eusserist zu wider, sonndern mit Hilff Sinan Visier Bassa und des Sulthani Muetter, understehen wellen den jtzigen Petter Wayda in der Moldaw von seinem Ambt zu entsetzen, und ainen andern von moldawischen Fursten Herkhommen, jtzt von den Turckhen zu Rodiss gefangen enthalten, an sein Stell zu bringen [3]; andere geben fur, Mehemet Bassa hat Schreiben undergangen die Monsieur Cotogniato [4], welcher vor Jaren des Kunigs zu Franckhreich

1) Urmează n° XXVI din Hurmuzaki, III[1].— În fine, ca anexă la acelaşĭ raport din 26 Iulie, avem o ştire despre amânarea până la pacea cu Perşiĭ a ajutoruluĭ cerut Mareluĭ-Vizir din Ungaria (17 Iulie).

2) V. n° LXVI, p 636.

3) Iancu Sasul. V. *An. Ac. Rom., l. c.,* p. 251, nota 4.

4) Codignac. V. Charrière, II, 329 şi urm. şi St Priest, *o. c.,* 187-8.

Pottschafft und Orator alhie an der Porten gewest) umb das er wider Ehre, Zuesagen und Vertrawen dem Kunig zu Hispania wider seinen nathurlichen Herrn dem Kunig zu Franckhreich damaln mehr anhengig gewest und practiciert, von hinnen nachem Kunigreich Napolis, alda er sich jtzo enthelt und *Stipendia* vom Kunig zu Hispania empfehet, entwichen und enttrunnen) ime dem Brutti hergeschriben, darinnen er ime Bruti andeut das er die persischen Zeittungen und alles andere wass die Turckhen sonnst rathschlagen und furhaben, weitleuffiger als Bruti bissher gethan, ime Cotogniato hinfuro nach Napolis avisiern solle; daher Mehemet Bassa dem Sinan Visier starckh zugesprochen, weil diser Bruti als ain *Albaneser sich gleichsamb bei dem Sinan Vesier anfreundten wöllen, was er Sinan fur ainen Freundt, der seines Herrn und Kaisers Ertzverräter wäre? Stehet also Bruti seines Lebens in grosser Gefahr; wirdet gar haimblich in des Mehemet Bassa altem Serraglio gefenckhlich gehalten; Marigliano bemuhet sich gleichwol durch D. Salomon und Hurem-Beg hoch, disen Bruti (den er Marigliano doch sonnst fur seines Herrn, des Kunigs zu Hispania, so wol als den Aurelio Santa Croce [1]), ergeste Verräther in disem Fridtstractatu helt und dem Kunig zu Hispania mehrmals zuegeschriben) mit dem Leben davon zu bringen, mit Erbietten ine strackhs aus disen Landen, darein er Bruti niemermehr khomen soll, zu schickhen,—dan Marigliano besorgt sich, da Bruti solte torquiert oder peiniglich befragt werden, möchte er alle Gehaimb dises spanischen Tractats den Turckhen eroffnen. Mehemet Bassa helt noch starckh, und mag Bruti von Gluckh sagen, entgehet er den Haggen, oder, wans wol geredt, der Galeren [2] . . . . . .

(Ibid., Turcica, 1579, Iulie, f° 176 și urm.; descifrare pe curat.)

1) Cf. Charrière, III, spre sfârșit.

2) Într'o anexă la raportul din 26 Iulie, comunicantul turc spune că solul polon a avut la 17 audiență la Marele-Vizir pentru o intrigă contra Germanilor. Ștefan Báthory vrea să seducă pe Ungurĭ, sprijinit fiind de magnații Homonnai, Török și Magochi *(Turcica, l. c.,* f° 204). — În privința soarteĭ luĭ Brutti, iată ce cuprinde un raport din 2 August *(Ibid.,* August, f° 58 V° saŭ 4 și urm., 27 și urm.):

Brutti ligt noch gefangen, Mehmet Bassa dringt nach starckh darauf, der Sulthanus wölle man solle *iustitiam* an ime ergehen lassen. Diser Brutti soll sich gegen denen so in so in Verwahren vernomen haben lassen, da er nicht geledigt, das er auch zum Turckhen werden dörffte; ob es nuhn also geschehen, wirdet sich volgender Zeit befinden . . . . . .

Marigliano hat biss dato seinen Diener den er in Hispaniam abzufertigen Willens, noch nicht weggeschickht, wart ob er den Bruti ledigen und ine *hac occasione* von hinnen schickhen und bringen kondte, dan Marigliano an Mehmet Bassa begert bei dem Sulthano zu intercediern, damit Bruti seinem Konig gleichsamb zu Freundtschafft geschenckht und gegeben würde.» — La 15 August (f° 146 și urm.), Sinzendorf vorbește de plecarea din Ragusa spre Constantinopol a luĭ Germigny, de pornirea Hanuluĭ în Asia, de trecerea pretendentuluĭ ardelean Markhazy prin Moldova [«Ain Unger Marcus Paulus genandt», fost castelan de «Hainatscko», căsătorit acum un an și despărțit apoĭ de o bătrână bogată, «daruber ergrimbt, nahe desperiert, in die 40 Knecht zu sich auf- und angenomen, furgebendt dem Kunig in Polen zuzuzihen; alss er aber die Moldaw erreicht, sich hieherwerts gewendet»; mulți îl părăsesc; sosește la Constantinopol la 13, cu două-zecĭ și una de persoane și treĭ-zecĭ de caĭ, cerând a fi întrebuințat, ca auxiliar creștin în Persia], dar nimic de Bruti. — La 6 Septembre (Sept.-Oct., f° 50 V° și urm.), se vorbește numaĭ de apropiata sosire a marchisuluĭ de Roccaful, ambasador spaniol, de sosirea, la 10, a luĭ Germigny, de probabilitățile că beglerbegul se va opri la Sofia, de luarea în serviciul Sultanuluĭ a luĭ Markhazy, care a refusat să renege.—Dar raportul din 18 August, anunțând moartea luĭ don Joseph, duce de Naxos, pomenește astfel (August, f° 160 și urm.; Sept.-Oct., f° 142 și urm.) afacerea lui Bruti: «Marigliano ist diser Tag selbst bei dem Mehemet Bassa gewest und den gefangnen Brutti seinem Herrn [Oratorul spaniol] zu schenckhen gebetten, welches Mehemet Bassa gethan. Und, weil Marigliano zugleich *licentiam* seinem Kunig und sonnst nach Napoli dem Oratori und *vicerè* zu schreiben damalss erlangt, hat er disen Bruti, damit er ine nur ehe er renegiert oder villeich peinlich befragt und seine Gehaimb offenbarete, auss deren Gewaltsamb brachte, den 14ten diss durch ainen Chiaussen belaittet mit Brieven von hinnen *per posta* nach Ragusa, die ine auss Bevelch des Mehemet Bassa nach Barleta und Napoli liefern und fordern sollen, verraitten lassen; ob nuhn Bruti sich gar in Spanien mit Willen schickhen lassen wirdet, weil er wol weiss das Marigliano alle seine unlöbliche schlechterbare Stuckhlein dem Kunig zu Hispania lang vorher zuegeschriben, wirdet sich hernach erweisen.» — La 26, Sinzendorf dă ca sigură întoarcerea în curând a beglerbeguluĭ, care e la Sofia; Roccaful n'a sosit încă.

LXIX.

Informaţiĭ turceştĭ ale luĭ Sinzendorf, despre o luptă între Petru-Vodă şi şeful de Cazacĭ Samuil Sborowski. Constantinopol, 1579, 22 Octombre.

Bericht in Polonicis et Persicis vom 22 Octobris 1579 [1].

(Turcĭĭ sunt hotărĭţĭ a nu permite în Ungaria inovaţiĭ contra Imperiuluĭ şi pentru regele Polonieĭ.)

Hesterna die literae Vayvodę Moldaviensis sunt allatae, quibus significat se Sborovskum fugasse et quosdam Kosackos caepisse ad Portamque misisse (qui tamen nondum sunt allati, sed fortassis hodie adferentur), qui unde et quamobrem Moldaviam, regnum Caesaris, invadant exponentes, Bassa intelliget. Ego quoque, cum sim procurator regis Poloniae [2]), accessi et litterarum lectioni aures praebui. Lectis litteris, Bassa, me advocans, inquit: «Cur hoc facinus rex Poloniae patrari permittit et latrones illos non cohibet?» Respondi: «Illustris Bassa, nedum illos cohiberet, sed, si fieri possit, totam ditionem Sulthani occuparet, nam, ut notum Illustritati Vestrae est, non solum Moldaviam, sed totam Hungariam a Sulthano petit et, si concedere etiam voluerit, anno futuro quid possit rex Poloniae tentabit.» Bassa respondit: «Tibi dixi proxime etiam» (me intelligens) «Sulthanum id non concessurum et, sive rex Poloniae, sive alius quispiam tale moliatur, certe illum penitebit et id etiam quod habet amittet; ille, nacto officio regio, iam totum mundum vult possidere, sed caveat sibi, nam qui cito vult supremum gradum tenere, inferiorem quoque amittet. Sunt anni tres ex quo ille Sulthanum irritat, et ut animadvertimus litteras Sulthani nihili facit, at ita cum illo agetur, qualiter nunquam cum aliquo rege est actum. Hac relatione me dimisit; quid in posterum agat, advigilabo, et Illustritatem Vestram de omnibus certiorem reddere non negligam [3]) . . . . . .

(Ib.d., Novembre-Decembre, f° 41-2; descifrare pe curat.)

«Brutti, der vor der Zeit auss Ursachen Euer Majestät underthenigist angedeuttet, mit ainem Chiaussen auf starckhes des Marigliani Anhalten nach Hispania geschickht, hat mit disen wider hieher zuekhomen umbgekeret; welches, da es Marigliano erfaren, den Mehemet Bassa dahin vermocht, das er in Angesicht wider ainen Chiausch geschickht mit dem Auflegen ine Bruti kaines Wegs herzufueren, sonder nach Napoli bevolhner Massen zu schickhen» (Germigny a sosit la 10) (f° 114 şi urm.)—La 10 Octombre, ambasadorul scrie că solul polon Grodzenski a plecat la 14 August, pe furiş. Anexează răspunsurile Sultanuluĭ şi Mareluĭ-Vizir; se zice că luĭ Marigliano i se va da situaţia luĭ Roccaful. Markhazy face planurĭ asupra Ardealuluĭ. Beglerbegul va trebui să stea la Sofia până la 24 Mart 1580 (dar în P. S. din 13, se spune că asasinatul luĭ Sokolli a rechemat pe beglerbeg). Iată acum un loc despre Bruti şi altul despre Cazacĭ: «Brutti hat mit vorangeregten Personen wider umbkert gehabt, und ist hieher zueraisen Willens gewest; Mehemet Bassa aber hat ainen Chiausen entgegen geschickht, ine Brutti in Eisen schlagen und mit Gwalt fort nach Ragusa, welchen bevohlen ine Brutti verwahrter gen Napoli zu liessern, fueren lassen .. Die polnischen Kosackhen solten sich wider gesamblet haben, umb Caffa und dieselbe Refier starekhe Straiff und Raub uben, derwegen mir Aly-Beg sagt, sy angeordnet, da sich das Geschray nicht mildert, zway tausent Janitscharn dahin zuschickhen (f° 188 şi urm.).»—La 16 Octombre, Sinzendorf scrie că beglerbegul Greciei, rechemat, se aşteaptă în Novembre (f° 242 V°; cf. f° 292 şi urm.). — Pentru relaţiile turco-polone, v. Hurmuzaki, III[1], p. 44 (originalul, în *Turcica, Nachtrag*, 1579-92, f° 51-2, ca anexă la raportul din 10 Octombre).

1) Anexă la raportul luĭ Sinzendorf din 26 Octombre-1[iu] Novembre 1579.

2) Comunicantul ambasadeĭ imperiale era unul din ceauşiĭ Porţeĭ.

3) Asupra luĭ Samuil Sborowski, v. Hurmuzaki, III[2], 18, n° XXVI.

LXX.

Constantinopol, 1579, 25 Octombre.

Informații ale luĭ Sinzendorf, despre o nouă năvălire de Cazacĭ.

Bericht in Transylvanicis et Moldavicis vom 25 Octombris 79.

. . . . . Ad extremum commendabant [Turcii Ardelenilor] vayvodam Transylvaniae et Moldaviae, qui nunc, ut auditur, male se habent, nam dicunt quendam ex Polonia venisse et dominatum Moldaviae accepisse et vayvodam ad Transylvanos fugisse. Dicunt Beglerbegum Graeciae eo mitti ut videret quidnam hoc esset; sed haec non sunt signa bona [1]). . . . . .

(Ibid., f° 42-2 V°; descifrare pe curat.)

LXXI.

Constantinopol, 1579, 15-17 Novembre.

Informații ale luĭ Sinzendorf, despre conflictul turco-polon, provocat de atacul Moldoveĭ.

Bericht in Persicis et Polonicis vom 15ten Novembris anno 79ten [2]).

. . . . Quod ad regem Poloniae attinet, heri vocatus a Bassa, an voluntate et scitu regis excursiones in Moldaviam fiunt, interrogatus sum; cui propositum regis Poloniae, tam de excursionibus, quam etiam dominis Hungariae exposui, que omnia Bassa Sulthano significavi; relationem hanc habet ut videlicet Vayvoda Moldaviensis quoque excursiones in Poloniam faciat, uret depopuletque; si autem vires illius non sufecerint, significet et Beglerbegus semper in promptu est, hacque de re mandatum Vayvodae est missum.

[Pe margine, resumat german: «Mit Polu sein si nit zufriden wegen des Sborowski Einfalls; haben den Moldauern bevolhen dorten in Poln auch ander einzustellen.»]

Ain ander Bericht in Persicis et Polonicis vom 17 Novembris 79.

. . . Homines Vayvodae Moldaviae litteris eiusdem ad Bassam datis advenerunt, cum quibus Bassam adii, non aliam ob causam quam ut intelligerem qui[d] de rege Poloniae Bassa diceret, sed non parvam sane inhumanitatem mentemque nullam

1) Anexă la acela;ĭ raport ca și bucata precedentă. — Pe f° 67 V°-8 V°, alt «Bericht in Persicis et, Polonicis; den 4ten Novembris communicirt worden» (anexă la raportul din 8 Novembre). — Se spune că Sultanul, indignat, va ataca, de sigur, în vară, pe rege. S'a scris Ardelenilor «Quartae litterae ut Wayvodae Moldaviae contra omnes hostes auxilia ferat.» — Pe f° 73 și urm., duplicatul raportuluĭ din 15 August; pe f° 76 și urm., duplicatul celuĭ din 26 Septembre. Acelești lucruri ca în «Bericht-»ul precedent se află în traducerea-ĭ germană de pe f° 63 V°. — La 8 Novembre, Sinzendorf scrie (f° 67): «Was sich in der Moldaw begeben, haben Euer Majestät hie bever gnedigist angehört und yetzt auss Kundtschafft mit *B*, neben deme was die Sibenbürgen für Beschaidt kurtzer Tage von hinnen gefüert, zu vernemen». Beglerbegul s'a întors la Poartă la 7 ale luneĭ.

2) Precede un extras din raportul luĭ Sinzendorf cu data de 23 Novembre.

in Bassa animadverti; diris enim utitur in regem Poloniae conviciis et ut regnum illius Moldavi invadant, urent devastentque mandat firmissime. Homines Vayvodae Moldaviae: «Nos ad mandatum Vestrae Magnificentiae et Sulthani omnia faciemus, sed, cum ille sit rex et viribus perpolleat, veremur ne ad turbas et foederis violationem occasionem praebeamus; tandem accusemur et puniamur», inquiunt. Bassa: «Vos facite, et quicunque accusare voluerit, ad me venire debebit. Ego, relatione perfecta, dimittam,» inquit.

(Ibid., Turcica, Nachtrag, 1579-92, f° 55 și urm.; descifrare pe curat.)

LXXII.

«H. Püdtner» către «Schwager Veldtobrister» (Ioan Rüber)[1], despre mazilirea lui Petru-Vodă. Constantinopol, 1579, 27 Novembre.

. . . . Den Petter Wayda hat Sulthanus abgesetzt; Got weiss wie es dem armen Teuffl gehen wurdet. Nur das sich Ir Kaiserliche Majestät umb solche Leuth nicht annehme, den die ziehen unmesslich Landsverderben nah sich. Kunig zu Poln schreibt hieher wie er dem Moscowiter sechs Heuser eingenomen; sunst haltet Sulthanus den Konig zu Poln fur seinem Leibeignen . . . Der new Moldawer heist Janco und rüsstet sich bereid zum Hineinzug von hinnen; ist gestern bei dem Obristen Vesyr Bassa gewest und in wenig Tagen seinen Abschid vom Sulthano nemen. Got geb das er gutter Nachpar sei. Wur *(sic)* das sich zu Fahl, Ir Majestät Petter Wayda nicht annehme, den es sein ergste Feind, wen sie im Nest sitzen und hernach Ursach grosses Verderbens und Ubl, wie der Herr wol weiss[2] . . . . . .

(Ibid., Turcica, 1579, Novembre-Decembre, f° 48-8 V°; cifră și descifrare.)

LXXIII.

Sinzendorf către Împărat, despre felul cum Iancu-Vodă a căpătat tronul. Constantinopol, 1579, 8 Decembre.

. . . . Der Sulthanus, sein Muetter und Weib verkauffen und verändern die Ämbter jtzt selbss, wie an jtzt mit der Moldaw beschen; sein also nahendt mehr als Achmath-Bassa Obrister Vesier, der gleichsamb *pro forma* die *labores* ausszustehen daher gestelt; welches vorhin nicht leicht ain Obrister Vesier vertragen. . . . . .

(Ibid., f° 154 V°-5; cifră cu descifrare.)

---

1) Pentru Rüber, v. Hurmuzaki, III[1], p. 67, n° LI; p. 70, n° LIV. — Pentru schimbarea de Domn, v. *An. Ac. Rom., l. c.,* p. 251.

2) Mai anunță că trimete scrisorile regelui Ștefan către Sultan și Ahmed-Pașa.—Pe f° 161 V°, vestește trimeterea răspunsului Sultanului (P. S. din 10). Cf. și f° 180 și urm. (duplicat).

LXXIV.

Constantinopol, 1579, 9 Decembre.

Informații ale lui Sinzendorf, despre răspunsul dat regelui Poloniei în chestia Cazacilor.

Des Communicanten Berichtl an den Kayserlichen Oratorem, vom 9ten Decembris anno 79.

En habes, Illustrissime domine, exemplum litterarum Sulthani ad regem Poloniae datarum. Dominus autem Bassa nihil voluit scribere, sed oretenus haec nunciavit: «Abi, dicito domino tuo latrones suos coerceat, nam, si aliquid in Moldaviam egerint, nos illos, requirentes, coercebimus, sed certe dominus tuus rex Poloniae non fiet.» Sinan Bassa autem, heri in Divano advocans, unde latrones in Moldaviam venirent interrogans, respondi: ex Ruscia, regno Poloniae, venire. Ille vero: «canis ille callidus et superbus gratia et clementia Sulthani abutitur et latrones suos non cohibet, sed certe nasus illius frangetur propediem,» inquit [1].

(Ibid., f° 170-70 V°; descifrare pe curat.)

LXXV.

Constantinopol, 1579, 9 Decembre.

«Wenceslaus Budowecz a Budowie» către «Carolus a Waldstein et in Hostinavio, Sacrae Romanae Caesareae Maiestatis in regno Bohemiae apud appellationum consilia consiliarius», despre schimbarea de Domn din Moldova.

. . . . Moldavus novus mittitur hinc Weiwoda, priore detruso. Graecis quoque hic Constantinopoli alius datus patriarcha [2]. Ita haec adultera generatio amat mutationes, ut paulatim omnia ad suum beneplacitum transmutet. Dominus custodiat nostras regiones a similibus reformatoribus, quibus nonnulli fere sponte iuga praebent, quales sunt Valachi, Moldavii et Transilvani; hosce forsan (quod Deus avertat) subsecuturi Poloni, ut qui etiam paulatim ab horum arbitriis et consultationibus dependere discunt . . . . . .

(Ibid., f° 168-8 V°; original [?].)

1) E o anexă la raportul din 10 Decembre.

2) Pentru înlocuirea lui Ieremia cu Mitrofan, v. *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 19, nota 2. Data lui Crusius e, prin urmare, greșită, ca zi a lunei.

LXXVI.

Sinzendorf către Împĕrat, despre aşteptarea lui Petru-Vodă la Constantinopol. Constantinopol, 1579, 28 Decembre.

. . . . Des Petter abgesetzten Vayda in der Moldaw wartet man hieher.

. . . . . .

(*Ibid.*, f° 247 V°; descifrare pe curat.)

LXXVII.

Sinzendorf către Împĕrat, despre întoarcerea lui Bruti la Constantinopol. Constantinopol, 1580, 8 Ianuar.

(Parte în Hurmuzaki, III¹, pp. 24-5.) Bruti ist diser Tage hieher khomen. Als ich höre, braviert er sehr, und wirdet dem Marigliano wol zu schaffen geben; der gleichwol alle Mittl ine Brutti wider zu versünen suechet [1] . . . . . .

(*Ibid., Nachtrag*, 1579-92, f° 66 şi urm.; descifrare pe curat.)

LXXVIII.

Sinzendorf către Împĕrat, despre prefacerea Severinului în raià. Constantinopol, 1580, 21 Ianuar.

. . . . Bey der Walachay soll ain *districtus* ligen, welcher Severin haissen soll, den die wallachischen Weyda biss daher regiert unnd inen gehabt; solchen will inen

1) Afacerea preutului din «Marusch», pomenită în Hurmuzaki, III¹, pp. 24-5, e menţionată şi la 25 Ianuar (f° 72-2 V°) şi în părerea Consiliului de răsboiŭ de la 17 Februar (f° 91 V°-2).—Un raport original al lui Simon Forgach de Gymes, în această privinţă, se află pe f° 97-7 V° (Hurmuzaki, *l. c.*, n° XXXVI, dar 27 Februar e data primirei).—Scrisoarea din Hurmuzaki, *l. c.*, p. 25, cu data de 9 Mart, e din 6; cea de p. 26, cu data de 14 Iunie, e din 13; cea datată *ibid.*: «23 şi 27 Septembre» e din 23; cea din 27, *ibid.* e P. S. la precedenta. În petiţia lui «Basilius», Hurmuzaki, *l. c.*, 57-60, nu e omis nimic la fine. — În extrasele de rapoarte din 1580-1, cuprinse în *Turcica*, 1588, Ianuar, fără foliaţie (cf. Hurmuzaki, *l. c.*, n° XLIV, unde data e arbitrară), găsim un loc inedit, pe care-l vom reproduce la adevĕrata sa dată: 12 Nov. 1580.—În alt resumat de rapoarte, comunicat de Rudolf archiducelui Ernest la 19 April: «Extract auss Orators Schreiben vom 9 Martii 80» (în adevĕr: 10 Ianuar-9 Mart), avem următoarele notiţe: «Peter Wayda in der Moldaw ist gen Alepo geschikht mit 40 Asperl taglicher Underhaltung. Severin in Walahei wierdt von dem Land einzogen, gehöre nit darzue; Achmet Czauss wurde geschikht; muess es einnemen. Mirza, ein Weib von der walachischen Despoten Linea, hat iren Enekl hie bracht, dem will der Sultanus die Walachei geben, den Michine (*sic!*), so von Rodiss dahin genumen worden, wider absetzen, wie er diss Jars Tribut einbracht und gereicht hat» (*Turcica*, 1580, Ianuar-Februar, f° 206 şi urm.). Cf. mai departe şi Hurmuzaki, *l. c.*, pp. 24-5.

Sulthanus yetzo auch entzichen, mit Fürwenden es gehöre nicht zur Wallachay, sondern sey ain absonderliche Herrschafft, die vor Jahren von irem ottomanischen Schwert subiugiert unnd derwegen inen gehörig. Achmath Chiausch, wie mann fürgibt, ist berait verordnet dahin zu raisen unnd solchen Ort zu beschreiben, der fürohin hieher dienst- unnd zinssbar sein soll [1] . . . . . .

(Ibid., Turcica, 1580, Ianuar-Februar, f° 197; descifrare pe curat.)

LXXIX.

Varşovia, 1580, 12 Februar. Regele Poloniei către Marele-Vizir Ahmed-Paşa, despre prădăciunile Cazacilor.

(Trimete pe Dzierzek. Cere ordin de pace către Tatarĭ.)

Et, quamvis in Vastis illis Campis nonnulla aliquando latrocinia fieri contingat, non tamen illa sunt eiusmodi ut ad dissolvenda antiquissima amicitiae ac foederum iura debeant pertinere; sed hoc fieri debet, ut latrones puniantur; in maioribus civitatibus ac urbibus caveri non potest, ut non aliqua committantur latrocinia,—multo id minus in illis solitudinibus vastissimis praestari prorsus potest, ubi aliquot etiam regnorum fines concurrunt; a nobis tamen diligens adhibetur cura ut nostri contineantur in officio. Et quidem novam quandam legem hoc tempore tulimus, quia constitutum est ut, qui de eiusmodi latrociniis essent suspecti, a praefectis capiantur, et capite puniantur, et praefecti, si negligentes fuerint in suo munere, ut a praefecturis amoveantur. Haec ubi ea ratione essent constituta, duos insuper primarios nostros Palatinos designavimus, qui ad illa confinia descendant et de latrociniis istis inquirant et cognoscant severeque in noxios animadvertant. Quod ad Illustritatem Vestram eam ob causam prolixioribus verbis perscripsimus, ut et ipsamet Illustritas Vestra intelligat ac Potentissimo Imperatori referat nos in tuenda amicitia ac foedere cum illius Serenitate accuratam ac seriam diligentiam adhibere. Quod item ut ex parte ditionum Potentissimi Imperatoris fiat, Illustritatem Vestram effecturam esse non dubitamus [2] . . . . . .

(Ibid., Maiŭ-Iunie, f° 78-8 V°, 81-1 V°; descifrare pe curat.)

1) Severinul fu luat de Turcĭ în 1524. Prefacerea lui în raiă e un important eveniment în istoria teritorială a ţerei, şi e de mirare că Hurmuzaki a neglegiat acest pasagiu. — În acest raport, se vorbeşte iar de preutul din «Marusch». E citat şi într'un raport din 10 Oct.-10 Dec. 1580 *(ibid.,* f° 266 V°).—La f° 264, se află, cu data de 28 Februar, scrisoarea din Hurmuzaki, *l. c.,* n° XXXIV.

2) Anexă la raportul din 28 Maiŭ 1580.

LXXX.

Francisc Jurkowitsch către Împĕrat, despre o pretinsă răscoală a luĭ Mihnea-Vodă. Ragusa, 1580, 17 April.

. . . . Maiestas Vestra Serenissima modo facile, ut antea dixi, Hungariam, Croatiam et Bosniam debellare posset, si cum valido exercitu in Hungariam irr[u]eret, tum maxime quod et princeps seu Vaivoda Valachie Transalpinus, ut audio, insurrexit contra eam armaque sumpsit, in cuius auxilium dicunt 500 ex Transilvanis profectos esse, et, si unam Strigonium tantum Maiestas Vestra Serenissima expugnaret, omnes Thurce tam ex Buda, quam aliis ex locis aufugerent et dubio procul totum regnum usque ad Belgradum daretur Maiestati Vestrae Serenissimae et eum in dominum et regem agnoscerent [1] . . . . . .

(Ibid., Mart-April, f° 195; original.)

LXXXI.

Sultanul către regele Poloniei, despre prădăciunile Cazacilor. Constantinopol, 1580, 1-2 Iunie [2].

(A venit Dzierzek cu scrisorile [3]. Tatariĭ sunt ocupaţi în Persia: li s'a dat ordin a nu tulbura pacea.)

Etsi mandatum tale exierit ad nostros exercitus, tamen in Ciako et Beltrad [4] habitantes exercitus nostri saepe litteras miserunt et conquesti sunt quod Kosaki quam sepissime turbarent caesareas nostras ditiones et nullo pacto a vobis, licet saepe admonuerimus, domantur Kosaki. Quare arbitrari potest haec voluntate vestra fieri. Nam significastis vestris litteris homines ordinasse ad puniendos Kosakos, qui tamen non puniuntur, sed potius contra pacem et mandata vestra agitur et depraedatur; sic nobis significatur. Quare, hae nostrae litterae cum ad vos allatae fuerint, volumus ut vos secundum vestram erga nos benevolentiam et vicinitatem bonam latrones Kosakios domari et puniri faciat[is], ut nostros fines non molestent, et, Dei ter maximi [auxilio] si persicum bellum bono modo perfecerimus, Tartar Hanum non solum omni suo exercitu ad auxilium vestrum, verum etiam, si necesse foret, nostros quoque exercitus mittemus; sed interim ex parte vestra cura adhibeatur, ut contra foedus nihil agatur. Si Kosaki secundum ordinationem vestris in litteris contentam non punientur et nostros fines depo-

---

1) Scrisorĭ de la Jurkowitsch sunt menţionate şi într'un P. S. din 9 Mart 1580 *(ibid.*, f° 50).—O scrisoare a luĭ Andreĭ Jurkowitsch către Împĕrat (Fiume, 26 Mart 1579) vorbeşte de «Francesco Jurcovig, mio fratello, già cancilier di Segna» *(ibid.*, 1579, April-Maiŭ, f° 3-4).—Rapoarte de-ale luĭ Jurkowitsch, care era informatorul ragusan al Împĕratuluĭ, se vor găsi maĭ departe, în acest volum şi în vol. XII.

2) Bucata e adausă la raportul din 13-4 Iunie al luĭ Sinzendorf. La sfârşit e scris: «Ist das Schreiben vom ersten und andern Junii, under den Einschlüssen mit *A* bezaichnet».

3) Raportul din 28 Maiŭ vorbeşte şi el de misiunea luĭ Dzierzek *(ibid.*, f° 64).

4) Belgrad (Cetatea-Albă) şi Oceacov.

pulati fuerint,—responsum nullum expectantes, necesse erit ut hac parte quoque apparatus fiat contra Kosakios. Quare curandum est ut Kosaki puniantur et domentur [1]).

(*Ibid.*, Maiŭ-Iunie, f° 149-9 V°; descifrare pe curat.)

LXXXII.

Constantinopol, 1580, 30 Iulie. Sinzendorf către Împĕrat, despre trimeterea de către Ioan Sasul a unor robĭ, între cari un fiŭ de Domn.

. . . . Der Moldawer hat, den 24ten diss, etlich vil gefangne Christen Reüssen, die er *sub hoc praetextu* zu sich hinderlisstiger Weiss gelockht, als ob er sie in sein Besoldung bestellen und aufnemen welte, hergeschickht; sein alle auf die Galeren geschmidt worden; darunder ain Knab bey 16, darunder oder mehr, Jahren, welcher von ainem moldawischen oder walachischen Wayda herkomen soll; der, so wol als die andern all, fur den Sulthanum selbs gebracht; der ine vermahnen lassen den turgkischen Aberglauben anzunemen; dessen sich der Knab gewaigert; ime volgendt ain Klaidt von Goldtstuckh anziehen, unnd morgendts fur die Vesier Bassen reitten lassen, die ine Knaben in ain sondere *custodiam* verordnet. Diss wenig christlich, *commiseratione dignum factum* dem Moldawer, wie billich, von meniglich ubel aussgelegt würdet [2]).

. . . . . .

(*Ibid.*, Iulie, f° 256; descifrare pe curat.)

LXXXIII.

Constantinopol, 1580, 17 Septembre. Sinzendorf către Împĕrat, despre plângerile luĭ Christofor Báthory contra luĭ Mihnea-Vodă.

. . . . Diser Tage ist starckh geredt worden, der Weyda in Sybenburgen wär gewiss todt; aber dem soll nicht also sein, wie wol etliche herkhomen, die irem Fürgeben nach von ime Weyda mit Schreiben an Sulthanum geschickht worden sein solten; darinnen Weydá begert den walachischen Weyda abzusetzen, wegen bĕses Regiments so er fuerte, und bittet fur ainen andern,—der sambt seiner Muetter, die Mirza genant,

1) E o anexă la raportul din 13-4 Iunie.

2) În lista cheltuĭelilor luĭ Ioachim de Sinzendorf de la 8 Mart 1580 înmainte găsim următoarea notă: «Den 26 [Julii 1580], alss des Weyda auss der Moldaw Schreiben an die Kayserliche Majestät aufgefangen und hieher an die Porten geschickht, zu Stillung desselben Handls, Herrn Vicecantzler wol bewüsst, zwayen gehaimen Personen desswegen verehrt: 65 Taler» *(ibid.*, 1581, Ianuar-Februar, f° 74 V°).—La 3 Septembre, Consiliul de răsboiŭ scrie archiducelui Ernest: «Die spanischen, englischen, wallachischen, persianischen Zeittungen haben iren Weeg, unnd ist zu erwartten was drüber ferrer wirdt einkhomen» *(ibid.*, 1580, Aug.-Oct., f° 49 V°, saŭ 59 și urm.). — Împĕratul răspunde în acest sens luĭ Sinzendorf la 27 Septembre (f° 192 și urm.)

im Schwartzen Mohrs Thurn der Zeit enthaltet wurdet,—Sohn, an des Andern statt zu verordnen; dem ist aber khain Volg beschehen, sonder, wie mann sagt, die Gesandten auf die Galleen geschmidet und ain Chiauss in die Walachey, den *statum rerum* zu verkhundigen, abgeferttigt worden [1] . . . . . .

(*Ibid.*, August-Septembre, f° 113; descifrare pe curat.)

LXXXIV.

Regele Poloniei către Sultan, despre Cazaci. 1581, înainte de 4 Februar [2].

Kunigs zu Poln Schreiben an turckhischen Kaiser.

. . . . Quantum autem attinet ad Kosackios, sciat nos firmiter demandasse ut diligentissime advigiletur ne ditiones Serenitatis Vestrae a Kosakiis invaderentur, et nonnulli eorum capti et supplicio affecti sunt; et deinceps sic cohibebuntur quod Vestrae Serenitati palam erit nos pacem et foedus amicitiamque communem diligenter colere. . . . . .

(*Ibid*, 1581, Ianuar-Februar, f° 131 V°; descifrare pe curat.)

---

1) Báthory muri în 1581, «podagricus et iam annis gravis» (Simigianus, II, ed. Mildenberg, Sibiiŭ, 1840, in 8°, p. 110). — Pentru mezatul de Domnie din 1580 (Chiajna adusese pe Vlad, fiul luĭ Miloș), v. *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 32. — Comunicantul turc vorbește la 10 Octombre (anexă la 12 Novembre) de stăruințile pentru tronul ardelean ale fugaruluĭ Francisc Alárdy, Bekesian; Alárdy e cunoscut și din istoria luĭ Mihaĭ Viteazul (*Turcica*, 1580, Nov.-Dec., f° 44).—Sinzendorf scrie la 12 Novembre, vorbind despre solia ardeleană cu tributul: «Es lässt sich ansehen alss wöll die Port von Zeit zu Zeit das Land Sibenbürgen der Moldaw und Walachey gar gleich machen, darumben sy inen auch den Markhazy, iren ergisten Feindt, ungeachtet wie hoch sy ine underzudruckhen und gar zu vertilgen sich *miris modis* bemüehet, gleichsamb zum Stachel khünsttiger drohender Schmelerung irer new [nun] wenig habender Freyhaiten und bissher, der Türckhen Frachten nach, all zu leidenlicher Regierung und ringen [vorigen?] Tributs Erstaigerung foviern und aufhalten» (de și li se dați asigurări că Markhazi nu li va face rĕŭ) (*ibid.*, Nov.-Dec., f° 42) [Variantele sunt scoase din copia însemnată la p. 643, nota 1].—În pach. 1581, Ian.-Febr., f° 1, se află n° XLI din Hurmuzaki; pe V° e scris de mână modernă că bucata e o anexă la raportul din 4-7 Ianuar 1581.—În acelașĭ pachet, f° 4-4 V°, avem, în fine, o scrisoare a Sultanuluĭ către regele Poloniei, datată «diebus ultimis Decembris 1580»; scrisoare în care Sultanul se plânge de prada făcută în Tataria de Cazacĭ, cari aŭ luat la 10,000 de caĭ, și cere a se face un exemplu. E o anexă la raportul din 4-7 Ianuar 1581.

2) E anexă la raportul cu această dată. — La 1^{lui} Februar, Jurkowitsch scrie din Ragusa: «Habent [Turci] maximam inopiam omnium victualium, excepto ad litus Danubii loca sita optime se habent» (*ibid.*, f° 119).—Într'o anexă la raportul luĭ Sinzendorf din 14 Februar, comunicantul turc vorbește de silințele luĭ «Hazius», Markhazi; «Transylvania aut illum, aut vero Turcham principem habebit; si praeordinatio divina fuerit, alterum horum effugere nequit» (*ibid.*, f° 132). — La 18 Februar, Sinzendorf însușĭ scrie că se așteaptă din Polonia un sol, «wie wir aus ainem Schreiben so ain polnischer Edlman mit Namen Terrschick ainer gehaimen Person hergeschriben».—Urmează: «Articul aus des Christoff Dzirrzeks Schreiben an ain gehaime Person», despre succesele Polonilor contra Rușilor (Vilna, 21 Novembre 1580) (f° 180 V° și urm., 187 și urm.; cf. f° 188-9).—Pe f° 189, avem o scrisoare a luĭ Dzierzek «an den Doctor Salomon».—În privința afacerilor ardelene, un raport din 8 Mart (concept din 7) al Consiliuluĭ de răsboiŭ către Împĕrat cuprinde locul următor (*ibid.*, Mart-April, f° 46 V°, 59 și urm.): «Die polnischen und wallachischen Zeittungen geben sovil zu verstehen das die Turckhen denen Sibenburgern, es geschehe nun durch den Markasi oder in ander Weeg, gedenckhen ein starkher Biss einzulegen; das sy auch dem Kunig von Polen nit allerdings trauen; dartzu nun die, so umb Sybenburgen stehen, mit iren Practickhen und haimblichen Angeben nit wenig helffen».

LXXXV.

Alba-Iulia, 1581, 10 Mart. Christofor Báthory, Voevodul Ardealului, către Bistrițeni, ordonându-li a opri pe Iancu-Vodă, dacă ar încerca să fugă.

Prudens circumspecte, nobis dilecte.

Salutem et favorem. Sparguntur apud nos rumores modernum Moldaviae Vaivodam regno privandum aliumque in locum illius sufficientem iamque eius rei causa chawzium Potentissimi imperatoris in Moldaviam advenisse, ut hunc Iwanum aut ad Excelsam Portam abducat aut strangulet; qui quidem Vaivoda, cum etiam peditibus, pixidariis militibus hungaris munitus sit, credimus non facile se in eo cessurum. Proinde vobis harum serie committimus firmiter, ut, statim visis praesentibus, ad omnes vias et semitas ex Moldavia in hoc regnum tendentes atque etiam versus Maromarusium, ad eam viam, per quam Antonius Zekel [1]) inirruperat, per fidissimos vestros homines c[l]anculum invigilari cure[ti]s, ut, si forte ipse Moldavus Iancula per limites huius regni ac ditionis nostrae profugere et elabi vellet, manus vestratum excubias habentium et vias obsidentium fallere et evadere nequeat. Alioqui, si forte per hoc regnum illi elabi contingeret, non parum suspitionis atque mali nobis et huic regno in Excelsa Porta pareret. Propterea vos in hac re valde cautos esse oportet; pro secreto quoque maximo haec res apud vos habenda est, ne alii intelligant. Ut autem omnia certiora de hac re mature intelligere possimus, statim fidum hominem vestrum in Moldaviam submittatis, qui rem ibi, ut se habeat, exploret nobisque tandem, ubi redierit, significetis. Nec secus feceritis. Datae Albae Iuliae, 10 Martii 1581.

Christophorus Bathori
de Somlyo, manu propria.

[Pe V°:] *Prudenti, circumspecto iudici primario civitatis nostrae Bistritiensis, nobis dilecto.*

[Pe o foaie anexată:] Nunciavimus vobis verbis quoque per egregium Nicolaum Haway, cuius dictis fidem habeatis ac literas nostras ad egregium dominum Casparem Kornys datas statim eidem remittere curetis.

(Bistrița, *Stadtarchiv*; original.)

---

1) Anton Székely fu unul din auxiliarii lui Despot-Vodă. V. Legrand, *Deux vies, passim.*

LXXXVI.

Informații ale lui Sinzendorf despre pretențiile Tatarilor asupra Moldovei și Caffei. Constantinopol, 1581, 10 April [1].

Bericht in Persicis et Tartaricis.

(Turcii) certo quidem sciunt Tartarum cum Persa non consensurum nec regna illa, Moldaviam nempe et Caffam, ea ratione petere ut deficere ad Persam velit, sed tantum quęrere modum quomodo regnum illud, Portam nempe Ferream et Syrvanum, ad rationem suam occupare possit, non aliam ob causam quam quod timet, regnis illis in manus Sulthani nostri incidentibus, ne regnum Tartari circumdetur et regna ex quibus ipsi utilitatem et proventum aliquem habent, in manus Sulthani nostri incidant et ipsi penitus priventur bonis illorum regnorum; Moldaviam quoque et Caffam non petit Tartarus, sed, cum mandatum illi a Sulthano ut in bellum personaliter proficiscatur fuerit, usus est excusatione quod milites ipsius stipendium non habeant, quo in bello victitare possint; in bello quoque nihil invenitur, inquit, unde sumptum sibi acquirere possint, ideo tributum Moldaviae et Caffae ut sibi detur petit.

Sulthanus quidem tributum non dabit, ne dicat Sulthanum Tartarum timere, sed centum millia aureorum florenorum illi promittit, mille calceos, mille vestes et mille arma. Cum autem Tartarorum princeps dicat se personaliter anno isto proficisci non posse, mandat Sulthanus ut quindecim millia Tartarorum ad Osman Passam mittat, et iuxta voluntatem suam anno isto sedeat domi, sed ad annum futurum sit paratus et personaliter contra Persam proficiscatur [2] . . . . . .

Decima Aprilis anno 81.

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv. Turcica*, 1581, April, f° 165; descifrare pe curat)

---

1) Anexă la raportul din 15 April.

2) Urmează (f° 203 V°), supt data de 26 Mart, raportul din care am publicat o parte, supt o dată puțin deosebită, mai sus, n° CLXXVI, p. 108. Vine apoi un «Bericht in Persicis, wass der Türckhen consilia in derselben Expedition und warumb fürnemblich der Tartar-Han die Moldaw, Caffa und Portas Ferreas begert habe». Bucata care ne interesează e tipărită mai sus, supt data falșă, asupra căreia arătam îndoelí, de 1593 (?) (v. n° CCCCXXXIII, p. 308; cf. nota 2, care trebuie luată ca notă 1). Urmează un «Bericht in Persicis, und maistes Thails des Tartars Begern halben», din care extragem rândurile următoare:

«Tartarorum princeps quo fine Moldaviam, Caffa[m] et Portam Ferream petierit, ut intellexi, significo. Cum mater, coniunx et consiliarii Caesaris omnes Caesari pacem suaderent, nec quicquam efficere potuissent, mater Caesaris, litteras clam ad Tartar Hanum dans, petiit, ut, interposita authoritate sua, Caesarem Persae reconciliaret. Cumque Tartar saepissime per litteras Caesarem ad pacem hortatus fuisset, nec ullo modo pacem persuadere potuisset, tandem hanc excogitarunt viam, quam etiam Tartar Hanus aggressus est; scribit autem etiam nunc mater Tartar Hano ne ceptum intermittat, antequam Caesarem Persae reconciliet, hicque inscio Caesare scribit quoque mater Synam Bassae ut totis viribus foederi studeat; itaque omnes nostri foedus absolutum iri sperant.» Duplicatul acestor documente se află pe f° 221 și urm.

LXXXVII.

Constantinopol, 1581, 24 Maiŭ.

Sinzendorf și Frederic Preyner către Împĕrat, despre Petru Cercel, natura și trecutul sĕŭ.

. . . . Der walachische Furst, so (als wir Euer Majestät gehorsamist zuvor zugeschriben) mit dem frantzösischen Secretario [1]) herkombt, ist noch alhie, der Hoffnung von dem Sulthano auf Intercession des Kunigs zu Franckhreich in die Walachey aingesetzt zu werden; ist ain Man von den 35 oder 40 Jaren, solle 12 Sprachen reden; ich Fridrich Preyner kan mich erindern, das er zu Lebzeitten Kayser Maximiliani hochloblichister und seligister Gedechtnus zu Wien gewest und bey Ir Kaiserlichen Majestät haimlich Audientz gehabt; hat sich derselben Zeit den Bogdan genent. Der frantzosische Orator nimbt sich seiner, sonder Zweiffel, auss Bevelch seines Kunigs, mit dem Hefftigsten an; er hat ime Oratori, im Fall er eingesetzt wirdet, funfftzig tausend Kronen zu verehren zugesagt; der Orator hat mir Jochim von Sintzendorff gleichwol in höchster Gehaimb vertraut, das er guete Hoffnung hab, die Sachen werden bei dem Sulthano richtig sein; aber ir vil wollen und wenig daran zweifflen; und hat der guete Furst bei disem geitzigen Sulthano und wunderlichen unerdenlichen Regiment auf sich und sein Schatz wol Achtung zu nemen [2]). . . . . .

(Ibid., Maiŭ-Iunie, f° 72 V°; descifrare pe curat; duplicat pe f° 81 și urm.)

LXXXVIII.

Constantinopol, 1581, 1 Iulie.

Ceĭ doĭ ambasadorĭ imperialĭ către Împĕrat, despre sosirea tributuluĭ muntean.

. . . . . Also schicke ich gleichsfals Abschrifft hiemit aines Schreibens mit *P* verzaichnet, so ain sulthanischer Dragoman, aus Bevelch des Bassa, an die Schweitzer thuet; welchen Brieff ich auch von meinen gehaimen Leuthen erhandlet. Er schweitzerische Jud, so disen Handl alhie gefüert, ist dise Tag mit den walachischen Tributwägen darvon [3]). . . . . .

(Ibid., Iulie, f° 20 și 33 și urm.; descifrare pe curat; cf. f° 77 și urm.)

---

1) Berthier. V. maĭ sus, pp. 102 și urm.

2) Maximilian al II-lea muri la 12 Octombre 1576 (Fessler, III, 617). Am arătat aiurea că Cercel veni în Europa creștină în suita luĭ Laski, și raportul nostru confirmă lucrul. V. *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 32. Trebue să fie o confusie din partea luĭ Preyner afirmația că Cercel și-ar fi dat vre-o dată numele de Bogdan.

3) Evreul era un anume Angeli (Hammer, IV, 41) În raport, se maĭ vorbește de prinderea principilor tatarĭ de către Cazacĭ, lucru, pentru care Sultanul, «ubel zufriden», trimete un ceauș la regele Poloniei. — În această privință observăm că în P. S. unuĭ raport din 10 Iunie (Hurmuzaki, III[1], n° L; P. S. în Maiŭ-Iunie, f° 145) ambasadorii vorbesc întâiŭ, la 24 Maiŭ, de prinderea celor doĭ frați fugarĭ aĭ Hanuluĭ, întîmplată «auf der polnischen Gränitzen» și de trimiterea ceaușuluĭ (duplicat pe f° 152 și urm.).—În chestia pretențiilor tatare asupra Moldoveĭ, menționăm o anexă la raportul din 10-24 Iunie 1581, în care («Bericht in Persicis et Tartaricis») se spune că s'aŭ dat ordine luĭ Osman-Pașa ca «recta Syrvanum proficiscatur et illuc viam Erzrum versus, per Georgianorum regnum, aperiat efficiatque, si ita se res, ut scribit, habet, ut bellum tuto per Georgianos ad partes Servani proficisci possit, ne Tartarorum regnum frequentatione belli pessundetur» (f° 149). — În afacerea Cazacilor, regele Ștefan presintă scuse la 22 Iulie (f° 121).

LXXXIX.

Preyner către Împĕrat, despre călătoria de întoarcere, prin Moldova, a Trimesuluĭ engles Harebone. Constantinopol, 1581, 22 Iulie.

. . . . Guilielmus der Englender ist den 17 dises auf dem Schwartzen Möhr verraist; zeucht durch die Moldaw und Poln auf Danzickh und volgendts auf Engllandt; hat alhie starckhe Vertröstung gethan, es werde in Kurtz ain englische Potschafft hie sein [1]. . . . . .

(Ibid., f° 121 V°; descifrare pe curat; duplicat pe f° 122 și urm.)

XC.

Preyner către Împĕrat, despre trecerea prin Țara-Românească a ceauşuluĭ care aduce steagul luĭ Sigismund Báthory. Constantinopol, 1581, 18 August.

. . . Mahmut Aga, so (wie Euer Majestät zuvor undterthenigist ist fürkommen) mit dem Stentardo vor dess Sinan Bassa Herkonfft ist weggefertigt worden, den dem jungen Weyda in Sibenbürgen in Namen des Sulthani zu überantworten, helt sich mitlerweil, bis dise Sach erörttert wirdet, in der Walachei bis auf ferrern Beschaidt auf [2] . . . . . .

(Ibid., August, f° 83 V°; descifrare pe curat; cf f° 54 și urm.)

---

1) Harebone se întoarse la Poartă, ca ambasador, la 1582 și reveni și de astă dată în țara sa prin Moldova, în 1588 (Hurmuzaki, III², p. 122, n° CVII; cf. Hammer, III, 157; tratatul de comerț încheiat cu Petru Șchiopul, Hurmuzaki, *ibid.,* p. 108, n° CXIV). Cf. mai sus, p. 194, nota 5.

2) Asupra morțeĭ luĭ Christofor Báthory, v. mai sus, p. 647, nota 1.—La 5 August, Preyner trimete în anexă un raport din 28 Iulie al comunicantuluĭ, care susține că Ardealul ar fi fost dat luĭ Markhazi, dacă Sigismund, fiul Voevoduluĭ mort, n'are șepte-spre-zece anĭ. Însă Markhazi nu va dobândi provincia decât plătind un tribut de 100.000 de coroane și un peșcheș egal. «Agens transylvanus coram Bassa dixit sese omnes malle mori quam hunc recipere; Bassa respondit: «Omnes moriemini et, si inobediens regnum Markasio fuerit, adiungam Bassam Budensem et Themesvariensem, Vaywodam Moldaviae et Transalpinensem, necnon viginti mille akinchiarum et faciam ut omnes inobedientes interficiantur.» De se va amesteca regele Poloniei, va trimete contra luĭ pe Tatarĭ și pe Beglerbeg «regioque officio illum privabo et regnum illi eripiam». Ambasadorul adaugă că informatorul e suspect (f° 21-1 V° saŭ 30 și urm.).—După un alt raport de comunicant, datat din 11 August și anexat la o relație din 18-20 («Bericht de Transylvanicis, auch dem Kunig zu Poln»), se spune că Marele-Vizir are intenția de a lua Ardealul regeluĭ Polonieĭ pentru a-ĭ încerca credința. De nu o va ține, îl va pedepsi cu arma, așa «ut vel in remotioribus sui imperii partibus manere nequeat et iniuriam Sulthani annis preteritis illatam ulciscar. Nam non aliam ob causam Moldaviam, ditionem Sulthani, molestabat quam ut, sciens Sulthanum cum Persis rem habere, forsitan et vayvodam Moldaviae iuxta animum suum in regnum collocaret, sed tentet etiam in Transylvaniam. Nona Augusti. Communicatum 11° Augusti 81» (August, f° 66). — La 2 Septembre, Preyner spune că Turcii nu iartă pe regele Ștefan, pentru că n'a restituit pe ceĭ doĭ prinți tatarĭ și n'a dat tribut Hanuluĭ (după anexa latină, cu data de 20 August, acesta ar fi cerut și voie să năvălească în Polonia) (Septembre, f° 11, 12).—Ca anexă la raportul din Constantinopol, 25 Novembre, avem scrisoarea regeluĭ către Sultan, datată din lagărul de la Pleskow, 16 Septembre, prin care explică prinderea celor doĭ prinți de «Kosaki qui in Boristene versantur»; ei aŭ fost reluați de căpitanul de Cercase («Circasiensis»). Promite a lua informații și cere dem-

XCI.

Constantinopol, 1581, 9 Novembre.

Informații ale lui Preyner, despre afirmația lui Sinan-Pașa, că situația de drept al ginților e aceiași pentru Ardeal ca și pentru Moldova și Țara-Românească.

Bericht in Persicis, Transylvanicis et Polonicis.

. . . . Noster Cyclops supremus Bassa 1) Transylvanienses territat et minatur illis et severissime quod censum quindecim millium aureorum florenorum augerent quinquaginta millibus; nam dicit Sulthanum sic possidere Transylvaniam tanquam Valachiam et Moldaviam; in territando utitur verbis suis solitis: «Tribus vicibus oppugnavit eos; scis qualiter pugnent Cyclopes.» Sed Transylvani verbis mitibus responderunt, se non posse nec debere vel teruncio augere censum, nam illorum regnum non esse venale, sicut Moldavia. (Sinan continuă a amenința teribil.) — Communicatum nona Novembris anno 81 2).

(*Ibid.*, Octombre-Novembre, f° 118; descifrare pe curat.)

---

nitatea de Han pentru unul dintre prinși (Oct.-Nov., f° 200-200 V°).—Răspunsul Sultanului (Constantinopol, «anno nostri prophetae sanctissimi Mahemet 388 *(sic!)*, in medio mensis Septembris») e dat ca anexă la raportul din 16 Septembre (Septembre, f° 104-4 V°). Tatarii, «Alp Gerei et Salamet Gerai», fusese prinși de «Kosaki Ozachovienses», în drumul lor spre Constantinopol. Prinții au fost luați cu de-a-sila de «capitaneus arcis Cirkezkerman, Michael Witznovitzki» și închiși în cetatea lui. Se trimete un ceaus pentru a-i aduce la Poartă. — La 27 Septembre, avem un raport al lui Ungnad, dat din «Velkhenmarkht», în care întâlnim acestea (f° 147 V°): «In Pollen haben on Zweifl Euer Khayserliche Majestät noch auch etwan vertrautte Personnen, die Euer Majestät von des Khönigs Fürnemmen [relativ la circumcisia tînărului sultan; v. *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 34], und welcher (?) der Herr Hanns Rueber [v. p. 641, n° LXXII], was in Sibenbürgen, Moldaw unnd Wallachey für Bestellung beschicht, in Khürtz, alles nur zu besserer Nachrichtung, erindern khönnen» (cf. f° 155 și urm.).—La 30 Septembre, Preyner califică pe Sultan de «ain schwacher, unvermöglicher Herr, und der, wie man fur gewiss sagt, mit *morbo comitiali* oder *caduco* behafft sein». Ardelenii ar fi refusat ceaușului imperial creșterea de tribut saŭ primirea lui Markhazi, care ar fi fost vizitiŭ, după unii; Tatarii ar fi prădat în Polonia, dar prada li s'ar fi luat, se zice, de un voevod polon (f° 203, 207 V°; cf. f° 205).—O anexă din 7 Octombre la raportul din 14 (Oct.-Nov., f° 24 V°) spune că Hanul a trimes în Polonia 30.000 de Tatari și că însuși ar sta în lagăr, gata de plecare, dacă va fi trebuință *(ibid.*, f° 24 V°). — La 14 Octombre, Preyner scrie (f° 45) că veștí aŭ venit din Polonia despre prădăciunile Tatarilor, cari aŭ fost bătuți la urmă. Un voevod de la hotare s'a plâns, în numele regelui, cerând a se opri călcarea de pace. Curierul săŭ a fost rĕŭ tratat: i s'a spus că vor veni și Turcii, dacă regele nu dă pe cei doi Ghiraidi. În Constantinopol domnește o foarte rea dispoziție contra regelui. — La 28, Preyner dă aceleași știri (f° 211): i se amintește regelui că datorește tot Turcilor. «Sonsten, befilcht und auferlegt Bassa dem Kunig als wan er ir Tributari oder Schaf were.» — Un raport latin din 23 Octombre, anexă la relația din 28, spune că Ștefan Báthory, bătut de Moscoviți, ar fi trimes, în fine, tributul Tatarilor. «Cum quo cum in campis iretur, milites ipsiusmet regis, Kozaki nuncupati, in finibus illis existentes, invaserunt et, oratori regis eripientes, omnia inter se diviserunt; quo audito, Tartar movit bellum contra Polonos» (Oct.-Nov., f° 78). — Ca anexă la raportul din 28 Octombre, avem și o scrisoare a Mareluí-Vizir către Ieronim «Sienwski», palatinul Rusiei (14 Octombre), prin care, răspunzându-i, îi spune că a aflat de la el cum purtătorul tributului către Tatari s'a oprit pe la hotare, aflând de certe în dinastia tatară. «Et quod Tartari ditionem regis Poloniae non infestarent ad begos Benderiensem et Akiraniensem caesareum mandatum petitum; quod et datum est.» Cere pentru a treia oară liberarea prinților. «Rex Poloniae omne quod habet bonae fortunae, ex Caesare nostro potentissimo habet.» Tributul trebue dat cât mai iute Hanului. «Fines polonici sic domentur, ut non extra ordinem pacis aliquid committatur, nam Kosaki polonici et per terram et per flumina navibus non cessant depopulari ditiones caesareas. Necesse est igitur ut tales latrones sic puniantur ut aliis quoque semper exemplo sint» (f° 78-9).

1) Marele-Vizir era atunci (din Maiŭ 1580) Sinan-Pașa.—*Cyclops* înseamnă Epirot?

2) Poate că e o anexă la raportul din 7 Novembre (v. f° 148 și urm.).—În privința Poloniei, Preyner scrie la 11 Novembre că Tatarii cer cu insistență voia de a ataca Polonia și că se vorbește de o solie regală la

XCII.

Preyner către Împĕrat, despre neinvitarea la serbările circumcisieĭ a celor treĭ Domnĭ tributarĭ și a Ragusanilor. Constantinopol, 1581, 16 Decembre.

. . . . . Sybenbürger, Moldawer, Walachen, Raguseer, etc. *(sic)* sein *in specie* meines Wissens nicht geladen worden; werden aber zweiffelsone, weil sy allain Agenten gringe Personen alhie ordinari halten, besondere Leuth alhie herschickhen; dise aber sein des Sulthani Tributarii, und haltens die Türckhen anderst nicht, als ire Sclaven. Ob man nun denen neben andern Pottschafften wirdt die gebuhrliche Session oder Ort geben, weiss ich nicht; ist zweifflhafftig. Dises hat aber wenig auf sich oder zu bedeutten 1). . . . . .

(Ibid., Decembre, f° 42; cifră cu desciframe.)

XCIII.

Sultanul către regele Polonieĭ, despre plângerile luĭ relative la Iancu-Vodă, între altele (versiune a n^lui^ LIII din Hurmuzaki, III[1]). Constantinopol, 1581, 31 Decembre 2).

Transferierte Abschrifft des Sulthani Antwort-Schreiben an Kunig zu Poln, sambt des Communicanten Nebenbericht.

(Întăiŭ ca în Hurmuzaki, *l. c.)*

Et quod Iancola, Vaivoda Moldaviae, a recto declinasset et mercatores quos-

Poartă. «Sinan-Bassa lässt sich offentlich vernemen, wie in Sulthanus zum Kunig gemacht hat, also könne er in widerumb absetzen, und gibt guet rundt fur, der Sulthanus konne ainen Kunig setzen, wie er ain Wayda in Sybenburgen, Moldaw oder Walachey setzt, seines Willens und Gefallens.» Urmează Hurmuzaki, *l. c.*, n° LI. Markhazi se iscălește «Markazi Paul, Wayda Erdeli» (f° 180 V°, 182 V°). — La 25 Novembre, Preyner scrie că solul polon, Ioan-Toma «Drohoyzki» (Droiowski), căpitan saŭ palatin de Przemyśl, a sosit la 15, cu 150-200 persoane și că a fost rĕŭ primit. Solul venise pentru a recomanda pe tînĕrul principe ardelean și a aduce scuse pentru prinderea prinților tatarĭ, pe cari regele nu se arată dispus a-ĭ lăsa din mână. Sinan îl insultă (f° 206 V°-7 V°; Dec., f° 42, raport din 24 Decembre).

1) În P. S. de la 19 Decembre (f° 77) se menționează plecarea fără ispravă, la 16, a solului polon. Se zice că Markhazi va fi dat Polonilor în schimbul celor doĭ Ghiraidĭ. Tot pentru Markhazi fusese trimes Dzierzek, sosit o zi saŭ două înnaintea plecăreĭ luĭ Droiowski.—În al doilea P. S., din 24 Decembre, se spune că Dzierzek n'a plecat încă, iar în raportul din 23 că nicĭ el n'a reușit (f° 80 V°-1, 81 V° și urm.).—În scrisoarea sa către Sultan («datum ex castris nostris ad Plescoviam»; comunicată luĭ Preyner la 21, trimeasă de acesta cu raportul din 16-23), regele Ștefan dă titlul de «internuncius» luĭ Dzierzek, trimes pentru «trădătorul Markhazi». «Itidemque ut de iniuriis gravissimis Ianculae Vayvodae Moldaviae iussu nostro conquereretur. Quae quidem iniuriae tales sunt ut nullo modo eius vicinitas tollerari possit. Quibus de rebus internuncius noster copiosius sententiam nostram explicabit» (f° 82).—V. răspunsul Sultanuluĭ în Hurmuzaki, III[1], n° LIII, pp. 69-70.—Pe f° 210 din 1582, Novembre-Decembre, se află, ca anexă la raportul din 6 Ianuar 1582, un «Bericht *de persicis*, auch von ainer der furnemisten christlichen Potentaten wider den Sulthanum hie furgegebner vermuetlicher Liga», comunicat ambasadoruluĭ la 29 Decembre 1581: Markhazi n'ar fi fost promis regeluĭ. Dacă se face pace cu Perșiĭ, «alterum horum duorum Transylvania non aufugiet: aut beglerbegum Graeciae, aut vero Hazium principem habebit».

2) Data lipsește; pare să fie însă aceeași ca și la scrisoarea, maĭ scurtă, din Hurmuzaki, *l. c.* La sfîrșit e scris: «Communicatum 19 Ianuarii 1582». Știrĭ ale comunicantuluĭ preced și urmează scrisoarea. — La 6 Ia-

dam et beghos quosdam impedivisset polonos et bona eorum accepisset et quod legatis Vestrae Maiestatis litteras eriperet et aperiret et quaedam indigna inscriberet et quod sua negocia cum quibusdam Germanis Magnificis communicasset et tractaret.

(Se răspunde că Markhazi nu poate fi dat, dar va fi îndemnat a se astîmpĕra.)

Et Vayvodae Moldaviae quoque iterum atque iterum mandata mittemus ut, a recto non declinans, esset fidelissimus. (Cere pe fraţiĭ Hanuluĭ.)

(Ibid., 1582, Ianuar-Mart, f° 53-3 V°, 65-5 V°; descifrare.)

XCIV.

Constantinopol, 1582, 20 Ianuar.

Preyner către Împĕrat, despre un pretendent bătut în Ţara-Românească.

. . . . Vor ettlich Tagen ist ainer auss der Walachai gefenglich hergebracht worden. Wie man alhie sagt, so solle er mit ainem zusamengeloffnen Gesindtlein, das er an sich gehengt, sich understanden haben die Wallachei einzunemen, und den so jtzunder aldort regiert zu vertreiben; das ist im aber nicht angangen, sonder vom Bassa zu Temeswar gefangen und hieher geantwort worden; den hat man auf Rodiss mit den Galern geschickht; wass man ferrer mit im anfangen wirdet, kan man der Zeit noch nicht wissen.

(Markhazi continuă intrigile pentru Ardeal.)

Es ist bei den Turckhen *in genere* mit plossem Zusagen wenig zu verrichten; haben tausent Taller, so man inen in parem Gelt gibt, mehr Krafft als wan man 30^{m} verspricht.

(Dzierzek va pleca în curând.) Wass diser Christoff alhie von dem Jancula Wayda in der Moldaw und Euer Majestät Obristen in Ober Ungern furbracht hat, und mir von ainer vertrautten Person, so inne Christoff alle seine Bericht in turggischer Sprach schreibt, zukomen, haben Euer Majestät auch hieneben ligendt mit *C* allergnedigist zu sehen; diser Communicant kan das Schloss so benenter Wayvoda kaufft solle haben, nicht recht nennen, aber ich bin der Mainung es sey Kessmarkt. Auf disse Sache ist gleichwol Acht zu haben, dan es bei den Türckhen nicht wenig Verdacht macht[1]. . . .

(Ibid., f° 33, 34, 34 V°-5; descifrare pe curat.)

---

nuar, Preyner scrie că Sinan a refusat pe Markhazi, pe care vrea să-l pună în Ardeal. Dar Dzierzek spune că se fac luĭ Ştefan propuneri de către Persanĭ şi că Ungurii îl vreaŭ ca rege, şi Turcii se tem de o ligă creştină. Anexează răspunsul Sultanuluĭ către rege (probabil nl citat din Hurmuzaki) (f° 14 V°-5 V°).

1) Nu ştim nimic despre pretendentul pe care-l revelează acest document.

XCV.

Preyner către Împĕrat, despre răspingerea uneĭ năvăliri polone de Iancu-Vodă. Constantinopol, 1582, 3 Februar.

(Trimete scrisorile Sultanuluĭ către regele Poloniei. Dzierzek a plecat.) Jancola Wayda in Moldaw hatt ettliche gefangne Polaggen, die im in sein Landt gefallen sein, hergeschickht; also hat Sinan Bassa den Christof fur sich fordern lassen; Christoff und der so von dem Moldawer mit den Gefangnen komen, haben an ainander vor dem Bassa [Sinan] sehr aussgescholten, und ir ainer den andern *Traditor del gran Tyranno* gehaissen; endtlich hat Christoff dem Moldawer nach dem Barth griffen; derwegen der Bassa so sehr erzurnet, das er Willens gewest, den Christoff prugeln zu lassen; das im dan leichtlich hett widerfaren können bei disem tollen Bassa; aber er ist auf dismal davon komen. (Markhazi continuă a stărui pentru Ardeal. Sinan îl încurageză. «Ich bin der Mainung, die Türckhen gehen auf dem umb, das sy entlichen ainen Turckhen hinein bringen wöllen». Sultana Validè e grav bolnavă [1].)

(Ibid., f° 67-9; descifrare pe curat.)

---

1) Ea era sprijinitoarea Mirceștilor (v. mai sus, *passim*).—Scrisoarea luĭ Preyner e interesantă și prin aceia că fixează o dată răscoaleĭ luĭ Ioan Lungul. V. *An. Ac. Rom.*, XIX, p. 245, nota 1.—La 14 Februar, Preyner scrie că se zice că o nouă solie polonă va veni la Constantinopol, fără a i se ști scopul (f° 86 V°-7; P. S. e n° LV din Hurmuzaki, III[1]; e anunțat un «Bericht in polonicis», care lipsește).—Un alt «Bericht in polonicis», cel de la raportul din 5 Mart (comunicat la 17 Februar), spune că regele Poloniei n'a dat pe Tatarĭ prin ceauș. Sinan îl amenință cu detronarea; cu ceaușul aŭ venit câți-va Polonĭ pentru a cere, în schimb, pe Markhazi. «Noster Bassa ille Cyclops» are decĭ prilej să se supere și să înceapă răsboiŭ cu Polonii; dar regele nu se teme de această eventualitate (f° 126).—Raportul din 20 (f° 158 V° și urm.) vorbește și el de refusarea prinților tatarĭ și de planul regeluĭ Ștefan de a se face Împĕrat.—La 6 Mart, Preyner anunță că Beglerbegul Greciei, Mohammed, a fost făcut Mic-Vizir «oder der letzt under den Vesiren»; Aga Ienicerilor, Ibrahim-Pașa, a fost numit în locu-ĭ, și Marele Imbrihor a fost ales șef al Ienicerilor. Regele Ștefan refusă pe Tatarĭ, scriind luĭ Sinan, în ungurește, «mit aigner Handt» (f° 124-4 V°).—La 31 Mart, avem un P. S. al luĭ Preyner, reprodus în parte în Hurmuzaki, III[1], ca n° LVI (se spune, în plus, că regele ar fi trimes pe ceĭ doĭ Tatarĭ; f° 190 V°-1; cu deosebirĭ, către archiducele Ernest, pe f° 171 și urm.).—Ca anexă la un raport din 26-8 Maiŭ, avem un «Bericht» din 22, în care se spune că «precursor oratoris poloni» a sosit azĭ: arată că solul, cu Tatarii, a fost lăsat de el la Făgăraș «hodiernaque die Cukrest *(sic)*, oppido Transalpinensi, illum solvisse indicat». Adaugă că Hanul a prădat, pentru că nu i se dase fraților. Ștefan trimete încă un sol pentru liberarea robilor. «Capitaneus autem Camenecensis scribit plusquam quinquaginta millia hominum Polonorum a Tartaris esse ablata», lucru pentru care regele e foarte indignat (April-Maiŭ, f° 142 V°-3; cf. f° 146 V°-7).—La 8 Iunie, Preyner scrie că solul a sosit, cu Tatarul (f° 6 V° din Iunie-Iulie; cf. f° 10 și urm.).—Știrile din «Bericht»-ul din 22 Maiŭ sunt date și de Preyner la 26: el numește pe sol: Philipoiski; arată că Făgărașul aparținuse luĭ Bekes și menționează sosirea, la 16, a bailuluĭ Soranzo, precum și disgrațiarea piticuluĭ favorit, Nassuf-Aga (April-Maiŭ, f° 132 V°, 149, 151). — La 23 Iunie, ambasadorul german scrie că Ieronim Philipoiski a fost foarte rĕŭ tratat, că i s'a refusat Markhazi. Anexează o scrisoare a luĭ Sinan către Voevodul Ardealuluĭ pentru a se vedea «in wass Consideration und Opinion die Turckhen, sonderlich aber sein Bassa, den Kunig zu Poln, nemblichen fur iren Tributarii und Underthanen, der auch, wass sy ime auferlegen, wol thuen müesse [, halten]». – Urmează locul din Hurmuzaki, III[1], n° LIX.—Anexa (dată la 16, presentată la 20 Iunie) cuprinde mulțămirĭ pentru Sigismund Báthory, care a făcut un dar prinților tatarĭ și i-a întovărășit cu un om al săŭ (Iunie-August, f° 61, 62; cf. f° 49 și urm., 63 și urm.).—La 7 Iulie, Preyner scrie că se aude că «die polnischen Kosacken und ains Thails under ime Khunig wesenden Reussen» aŭ bătut la 20.000 de Tatarĭ și aŭ așezat «ain vestes Orth, nit weit von *palude Meothidis*», ceia ce ar putea atrage un atac din partea luĭ Sinan, rĕŭ dispus față de rege, și al Tatarilor. Philipoiski e încă la Constantinopol, dar n'a reușit în afacerea luĭ Markhazi (f° 91).—Vine apoĭ n° LXI din Hurmuzaki, III[1] și anexa publicată acolo, supt n° LX.—La 21 Iulie, Preyner vorbește iar de stăruințele solului pentru a avea pe Markhazi (f° 106; cf. f° 108 și urm.)—La 4 August, el scrie că Philipoiski a presintat darurile Sultanuluĭ și va pleca în curând; se zice că vine lisă o altă solie pentru a se plânge de Tatarĭ, cu cari Polonii aŭ avut o ciocnire nehotărîtă (f° 133 V°-4; cf. f° 140 și urm.).—La 18, Preyner vorbește de plecarea, la 5, fără ispravă a luĭ «Philipofski», în ziua tocmaĭ când sosește alt sol polon, pentru Tatarĭ, se zice.—La 19, trebue să plece Soranzo (f° 164 V°; cf. f° 172-2 V°).

XCVI.

Braşov, 1582, 14 August. Luca Hirschel, judele Braşovuluĭ, către Gaşpar Budecker, jude al Bistriţeĭ, recomandându-ĭ Cazania românească, tradusă şi tipărită prin îngrijirea sa.

Namhafft, fursichtiger, weiser Herr wnndt Freundt. Meinen Grus wnndt Freundschafft mitt Wüntschung alles Guetts vorann. Dem hab ich Eur namhafft Weisheit hiemit kürczlich czw wissenn thun wollenn, wie das ich aus Fürstlichen Gnaden *annuentia*, erstlich Gott, unseren Herrenn, czu seinen göttlichen Ehrenn, wnndth demnach czu Pflanczung wnndt Erbawng seines heilligenn wnndt gottlichenn Wortts czwischenn dem armenn walachischenn Pöpel dieses Landes, die sontägige *Evangelia* wnndt Epistelnn, samptt dern Ausslegung, als in einer Postiln, aus der syrbischer in walachische Sprach transferirtt, in Druck hann lassen ausgehenn. Dieweill dann aber dieselbige vonn meiniglichenn im Lande approbirtt wordenn, wnndt furnemlich vonn dem Wladicka dieses Landes wnndt die Herren aus der Hermenstadtt, item Herr Cosma Horwatth vonn Fogaras, in ihre Czugehorungen, des gleichenn aber auch der Moldner wnndt Walachische Waida durch der Wladiekenn ihre Czustim wnndt Consens ettliche wnndt ville *exemplaria* in ihre Länder hineinführenn, kauffenn wnndt iezt die selbe dem armenn Volck furtragenn wandt predigenn lassenn,—habe ich derhalbenn auch Eur Weisheit derselben drei *exemplaria* hiemit durch Prieffczeugernn czu schickenn wellenn, dieselbe Eur namhafft Weisheit walachischer Czugehorung czu verkündigenn lassenn. Wofernen dieselbe Eur Weisheit, wie ich dan erachte, gefallenn wnndt ettwa mehr notturfftig sein wirdtt, möge ich nochmals mehr schickenn. Dieser ihre Beczalung aber wirdtt Eur namhafft Weisheit von Prieffczeugernn verstehenn. Hiemit Eur namhafft Weisheit dem liebenn Gott befolenn. *Datum* Cronstadtt, denn 14 Tag Augusti, anno Domini 1582 [1].

Lucas Hirser,
Richter der Stadt
Cronn.

[Pe V°:] Dem fursichtigenn, namhafft wnndtt weisennHerrnn GasparoBudeckernn, Richtern der Stadtt Nösenn, meinem gunstigenn Herrn wnndt Freundtt.

(Bistriţa, *Stadtarchiv.*)

XCVII.

Constantinopol, 1582, 24 August. Preyner către Împĕrat, despre fiul Domnuluĭ Moldoveĭ şi representaţia tributarilor la serbările circumcisieĭ.

. . . . Dem französischen Oratori hat man gegen mir über, neben der polnischen Pottschafft und filio Vayvodae Moldaviae [2], ain Session einzugeben vermaint;

1) Asupra acesteĭ Cazaniĭ (1580-1), v. Bianu şi Hodoş, *o. c.*, pp. 85 şi urm.

2) Fiul cel maĭ mare al Sasuluĭ era poate Alexandru, dacă se admite, ceia ce nu e greŭ, că un fiŭ al Domnuluĭ putea fi invocat ca martor într'un document în lipsă (cf. *An. Ac. Rom.*, XIX, p. 150).

der hat sich aber kranckh gemacht, und sich mit solcher Schwachait personlich zu erscheinen entschuldigt; mit Erbietten, seines Herrn Presenten nach den Festen mit besserer Gelegenhait, — das dan die Türckhen, und sonderlich den Sinan Bassa selbst, der die Practickhen woll gemerckht, sehr commoviert hat; — zu offeriern und selbst personlich, das auch beschehen (wie Euer Majestät ich hernach underthenigist anzaigen soll), zue presentiern, (de și spunea în particular, că ar avea ordine de la rege să nu asiste la o sărbătoare păgână).

(La serbările circumcisiei,) sein von christlichen Pottschafften Poln, Venedig, Raguss, Sibenburgen, Moldaw und Valachey personlich erschienen, denen allen ist ainmal des Tags von sulthanischen Officiern, ainer jeden in ire absonderliche Zimmer, ain Soffra *(sic)*, das sain 12 grosser Schüsseln, aufgetragen und gedient worden.

. . . Wie es wol der Bassa mehrmalss begeren lassen, und gern gesehen hette das Euer Majestät Present ich, als die Sybenburger, Moldawer, Raguseer und Walachen thuen müssen, durch meine Leuth in Divan ime und dem Sulthano selbst geschickht hette [1]). . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Turcica*, 1582, Iunie-August, f° 203 V°-4, 218 V°-9; descifrare pe curat.)

XCVIII.

Preyner către Împărat, despre fuga lui Iancu-Vodă.

Constantinopol, 1582, 12 Octombre.

(După locul din Hurmuzaki, III[1], n° LXVIII:)

Wiewol ir ettlich der Mainung sein, der Kunig werde mit diser Gelegenhait nit underlassen den lengst begerten Markazi Paul *per permutationem* den hieigen, weil sie berait durch aigne Chiauschen an ine Kunig begert, das er an ainichen Verzug gemelten Jancula aintweder lebendig *cum uxore, filiis et tota suppellectile*, oder aber seinen Kopf sampt allem dem so er mit sich auss der Moldaw genomen, welches *immediate* in des Sulthani Schatzcamer gehört, sonderlich weil er ime Sulthano an dem järlichen Tribut ettlich vil tausent Taller, auch andern Turggen und Christen mehr, ain grosse Summa Gelts schuldig verblieben, hieher zu schickhen; wirdet aber von meniglich darfur gehalten, da die Polaggen den vorangedeutten Wexel zu erhalten nicht verhoffen oder inen nicht getrawen, sy werden *pro aliquali satisfactione Sulthani*, und damit sy desto fueglicher gemeltes Janculae Gelt und Guet behalten konnen, ine Jancula umb das Leben bringen, und dessen Kopf hieher praesentiern; mir ist gleichwol neben andern threwhertzigen Christen alhie im Hertzen Laidt fur den guetten Man, das er seinen Intent nicht soll erhalten haben; entgegen ist mir sovil lieber er hab seinen Weg dorthin ge-

---

1) Urmează pe f° 218 V°-9 locul din Hurmuzaki, III[1], n° LXVI, până la titlul al doilea. Locul următor vine pe f° 221 și urm. (titlul e luat de pe margine).—Pe f° 233 V°-4, e un «Postscripta vom 27[ist] Augusti», din care pasagiul «Moldavica» se află în Hurmuzaki, *l. c.*, p. 78.—După un loc relativ la fiii Hanului, vine pasagiul următor din Hurmuzaki (pp. 78-9 = f° 234 V°-5).—Pe f° 27 V°-8 din Septembre-Octombre, e raportul lui Preyner din 15 Septembre, din care parte e reprodusă în Hurmuzaki, *l. c.*, n° LXIV: se mai spune că lucrurile anunțate sunt numai «Discursi» și lucruri depărtate.—Ca anexă (f° 29-9 V°), e n° LXIII din Hurmuzaki (cf. duplicatul de pe f° 32 și urm.).—Pe f° 53 V°-4 e raportul reprodus în parte în Hurmuzaki, *l. c.*, n° LXV: data e 20 Septembre.—Pe f° 77-7 V° e o anexă la un raport al lui Preyner cu data de 29 Septembre (analogă cu n° LXVI din Hurmuzaki, *l. c.*).—Supt titlul de «Extract aus dem Schreiben an Ir Fürstliche Durchlaucht, so den 24 Septembris 82 durch Ofen hinauss geschickht worden», vine iar n° LXV din Hurmuzaki, *l. c.*, necomplet.—Pe f° 80 și urm. e n° LXVI din volum. — Pe f° 88-8 V° e n° LXVII de acolo (nu se arată la ce raport e anexă; poate la n° XCVIII al nostru).

gen Poln genomen, als das er sich in Euer Majestät Landen mit höchster Gefahr des hieigen Wesens salviert haben solle, und will hoffen der Kunig wuerde in ettwo *ex commiseratione christiana* bei Leben erhalten, und sich mit dem Guet, das dan nicht wenig sein solle, fur die praetendierte und ettwo wol in Warhait von ime Jancula empfangne Schaden genüegen lassen. Gemelte Currier zaigen darneben an, das sy vor siben Tagen, das were den andern diss, den Petrum, newen moldauischen Wayvoda, zu Silistria sampt seinem *comitatu* gelassen haben [1]), und halten darfur das er auf die Stundt in das Landt sein und desselben *possessionem* one ainjchen Widerstandt eingenomen haben solle. Wass mir von obgemeltem Jancula fur Bericht von meiner gehaimben Person ainer heut zukomen, haben Euer Majestät mit *A* allergnedigst zu vernemen.

(Aŭ sosit din Caffa maĭ multe galere cu robĭ luaţĭ de Tatarĭ, «auss Reussen und an Poln gräntzenden Orten» [2]).)

(Ibid., Septembre-Octombre, f° 115 V°-6 V°, 119-9 V°; cf. f° 107 şi urm ; descifrare pe curat.)

XCIX.

Constantinopol, 1582, 27 Octombre.

Preyner către Împĕrat, despre soarta luĭ Iancu-Vodă.

Moldavica [pe margine]. Von dem gewestem Weida in der Moldaw continuiern die *Avisi* noch, das er von den Polaggen mit Weib und Khindt, sampt allem wass er bei sich gehabt, gefangen und darnach dem Kunig selbst praesentiert worden. Von hie auss sein beraidt underschiedliche Chiauschen zu dem Kunig mit Bevelch und scharffen Schreiben das er genandten Wayda, sampt Allem dem wass er bei sich gehabt, hie her one Verzug liefern solle, wie Euer Majestät gleichfalls auss hiebei ligenden Einschluss *sub B* [3]), so mir von dem so bemelte sulthanische Schreiben an den Kunig verdolmetscht, communiciert worden, gnedigist zu vernemen haben, verschickht worden, — und sein ir vil der Mainung, der Kunig werde den selben Wayda ander Gestalt nicht geben, er habe dan zuvor den lengst begerten Markasi Paul in seiner Gewalt; das dan schwerlich, ja bei mir und menniglich unmüglich sein wirdet; dan gemelter Hazi, als im zu Ohren komen, das der Kunig *hac occasione* inn zu bekomen nicht underlassen wirdt, sich erklärt, im Fall ja der Sinan-Bassa ine den Polaggen uberantworten wolte, zu Erhaltung seines Lebens sich ehe zum Turckhen zu machen; wie wol andere vil der Mainung sein, die hieigen werden allerlei versuechen damit sy obgemelten Wayda von den Polaggen, wie zuvor des Tartarn Brüeder, mit List und Praetickhen, auch Zusagungen die sy hernach nicht halten werden, zu bekomen. . . . . .

(Ibid., f° 143 V°-4 ; descifrare pe curat; cf. f° 132 şi urm.)

---

1) Asupra plecărei luĭ Petru-Vodă din Constantinopol, v. maĭ sus, n° CCXXXI, pp. 138-9. — La $^{17}/_{27}$ Octombre, Domnul era în Scaun (Ureche, 235).

2) Pe f° 125-6, avem n° LXIX din Hurmuzaki, fără a se arăta la ce e anexă. Pe dos însă e scris cu creionul, maĭ vechiŭ: «ad 27 Octobris». Cf. şi f° 127 şi urm.

3) Lipseşte. E poate n° LXIX din Hurmuzaki, III[1].

C.

Informatorul turc către Preyner, despre promisiunile făcute lui Markhazi că va fi stabilit in Ardeal și despre reclamarea de Turci a lui Iancu-Vodă. Constantinopol, 1582, 30 Octombre [1]).

Ein ander Bericht in Persicis et Transylvanicis.

(Sultanul ar fi promis Ardealul lui Markhazi. Vizirul i-a spus să aștepte încă două luni.)

«Misimus ad regem Poloniae pro Iancula rebusque illius: si restituerit, bonum; sin minus, Deum in testimonium voco, mox citra moram et excusationem ullam, te in Transylvania mittentes, contra regem Poloniae mittemus, (ar fi zis Vizirul pe urmă lui Markhazi. Apoi:) Ego te curabo. Si autem ego non curarem, etiam Sulthanus forte pro sua utilitate te curabit; esto in spe bona. Scio regem Poloniae pro Iancula te a Sulthano petet, sed, si pro fratribus Tartar Hani te non dedit, Sultanus pro illo proditore et patibulo digno quomodo dabit? Tartar Hanus pro fratribus suis a rege Poloniae allatis ducenta millia ducatorum, necnon filium proprium Sulthano dabat et salarium suum a Sulthano annuatim illi deputatum per omne tempus vitae suae Sultano concedebat. Sed authoritas Sulthani non patitur ut ad Portam suam adductum aut sponte venientem alicui det. Quicquid ego aut Sulthanus etiam Transylvaniensibus aut regi Poloniae te petentibus et accusantibus loquamur, tu non cura; nos enim in oculos illorum nunc ratione temporis ridemus et illum, te nempe, non timeant dicimus, at non illorum, sed nostrum curabimus; aquam bulientem taciturnitate nostra illis suffundemus», inquit Bassa . . . . Communicatum 30 Octobris; presentatum septima Novembris 1582 [2]).

(Ibid., Novembre-Decembre, f° 35-6; descifrare pe curat.)

CI.

Preyner către Împărat, despre pretențiile Hanului și tăiarea lui Iancu-Vodă, precum și despre speranțele lui Markhazi de a ajunge Domn in unul din cele trei principate. Chalke, 1582, 24 Novembre.

(Hanul a făcut cereri pe care, de le va refusa Sultanul, îi poate aduce pagubă, nu numai în răsboiul persan), sondern in viel andern Wegen mehr,—in Sonder-

1) Anexă la raportul din 12 Novembre.

2) În alt raport, presintat la 7 Novembre, se spune că Ardelenii cer în zădar pe Markhazi (f° 36-6 V°). Cf. f° 38 și urm. — În raportul din 12 Novembre, Preyner scrie: «Wass die hieigen wegen des Jancula Waywoda an den Kunig zu Poln begern, das hab Euer Majestät ich zuvor durch underschiedliche Weg gehorsamist zugeschriben, und habens dieselbe auss obberürtem Einschluss mit *B* gnedigist zu sehen», iar, în altă versiune: «Schleuss derselben ich hiemit zwen Einschluss *sub A* und *B*, ainer gehaimben Person, so täglich von dem Bassa gebraucht und derwegen allerlai erfahren kan, ein.» În restul raportului, Preyner observă că informatorul, care negociază în numele lui Markhazi, e parțial pentru acesta. Vizirul nu-l va da Polonilor, dar nici nu-l va numi în Ardeal, Ungaria «oder anderstwo». La 1[in], a sosit bailul Morosini (f° 24, 37 -37 V°). Raportul e dat din insula Chalke, în golful de Nicomedia, unde ciuma silise pe ambasador să se refugieze.

hait aber wegen der offenen Lande Moldaw und Walachey, die er alle Tag zu seinem Gefallen durchstraiffen und in Grundt verderben kan, grosse *travagli* und Verhinderung parturiern.

Alhie wurdet fur gewiss furgeben das der Kunig zu Poln den Jancula, gewesten Weyda in der Moldaw, von Leopoli, alda er gefangen worden, gen Cracaw fueren, ine daselbst, zu Abstrickhung der Turckhen Begeren, enthaubten lassen, und, obwol die hieigen gedenckhen das Guet, so gemelter Jancula mit ime auss dem Lande gefüeret, von den Polackhen zu bekomen, so werden sy doch menniglich Erachtens schwerlich iren Intent erlangen.

Markhazi Paul erzaigt sich alhie je lenger, je stattlicher; gibt fur, er wölle noch den Tag erleben, das er die Polaggen und andern seinen Feinden zu Trutz ain Waywodat, es sey nun in Sibenburgen, Walachai oder anderstwo, von Sulthano erhalten; und, zwar, so Sinan-Bassa lang im Regiment verharren solle, das ich dan nicht glauben kann, noch wünschen will, und das die hieigen ire Sachen in Persia nach Wunsch verrichtet, es mochte durch Mittl dises Mans ettwass versuecht werden, das den Polaggen und Euer Majestät selbst hochst schädlich sein wurde; aber, *rebus sic stantibus,* ist sich destwegen nichts zu besorgen. *Interim,* kan sich leicht wass zutragen das gemelter Markhazi, anstatt des verhofften Waywodats, ettwo wol den lengst verdienten Lohn, es sey nun hie in Persia, alda er mit dem Sinan Bassa zu ziehen sich fertig mach, oder anderstwo, bekomen möchte [1] . . . . . .

(*Ibid.*, f° 57 V°-8; descifrare pe curat; cf. f° 67 și urm.)

CII.

Constantinopol, 1582, 5-12 Decembre [2].

Preyner către Împĕrat, despre acelașĭ lucru și pretendentul ardelean Markhazi.

[5/15 December.]

. . . . Den dritten diss, ist ain polnischer Currier mit sechs Personen hieher ankomen,—wie ich in Eill erfahren konnen, *principaliter* wegen des Jancula, gewesten Waida in der Moldaw; berichtendt das, nach dem gemelter Jancula in Euer Majestät Landt sich zu salviern vermaint, haben ine die polnischen Soldaten, so an den Gränitzen ligen, nachgestelt, mit ime geschlagen und ine endtlichen, mit ettlichen Wunden geschaidigt, daran er auch hernach gestorben sey, gefangen, auch alles das wass sy bei im gefunden *iure belli* under ainander gethailt, das ime Kunig zu Poln nichts dan ettlich Ross davon praesentiert worden. Ob nun die hieigen mit diser Entschuldigung zufriden sein, und die erste Anforderung wegen gemeltes Jancula Person und [Güter], entweder bei dem beruhen lassen werden, das bericht Euer Majestät ich hernach mit negster Gelegenheit . . . Die Brief so gemelter Currier mit sich gebracht, sein erst heut den

---

1) La 13 Novembre, Jurkowitsch scrie din Ragusa: «De perfidia Polonorum in Voivodam Moldaviae praestita et ostensa, non est quod Maiestati Vestrae Sacratissimae scribam, cum eam maiorem et veriorem me notitiam facti habere sciam» (f° 46).

2) Raportul la care sunt adause aceste postscripte poartă data de: «den 3ten Decembris, nach dem alten Kalender und, nach dem newen, den 13ten, anno 82». Am lăsat data lor, după vechiul calendar, documentelor de la 5/15 Octombre înnainte. Cf. maĭ sus, p. 174, nota 1. Oficial, în Statele catolice ale Germanieĭ reforma se întroduse la 22 Decembre 1582 (Giry, *o. c.*, 166).

1iii Ianuar 1583

Dragomannen zu verdolmetschen gegeben; will nicht underlassen müglichist nachzustellen, damit ich Abschrifft derselben bekomen und wass ettwa weitter gemeltes Currierss Werbung und Practickhen erfahren möge. Gleich die Stundt da ich diss Schreiben schliessen lassen wöllen, kompt mir von ainer gehaimben Person glaubwirdige Abschrifft des Schreibens zu, so der Kunig zu Poln an den Sulthanum gethan hatt; das haben Euer Majestät hiebei gnedigist zu empfahen; derselben [1]). . . . . .

[Vom 12.]

(Schimbarea Mareluĭ-Vizir [2]) face ca Markhazi să fie surprins, la 7, în casă, după stăruinţile regeluĭ şi Ardelenilor, şi închis la Edicule. Averea e inventariată; oamenĭ săĭ daţĭ la galere. De şi oferă, de frica morţeĭ, a se turci, nu-ĭ ajută; Siavuş îl urĕşte pentru că l-a pîrît luĭ Sinan pentru o dilapidare faţă cu Ardeleniĭ. S'ar fi aflat scrisorĭ falşe la el ca şi cum Ardeleniĭ l-ar cere, oferind tribut crescut. Dacă va fi Mare-Vizir Siavuş, e de temut să nu fie ucis Markhazi, «anstatt des verhofften Waywodats». Saŭ se va turci poate.)

Des Kunigs zu Poln Currier, davon zuvor Euer Majestät Meldung geschehen, so gemelten Markhazi lebendig oder den Kopf seinem Herrn hinauss zu fueren begert, soll täglich mit ainem Chiausch dise froliche Zeittung dem Kunig zubringen und daneben von gemeltem Kunig des Jancula, gewesten moldawischen Wayda, Geld und Guetter, so die Polaggen ime genomen, alss dess Sulthani Camerguet und jährlich Einkomen des Waywodats Moldaw, *instanter* zu begeren von hinnen verraitten. (Cu ceaŭşul şi curierul merg şi spionĭ pentru Imperiu. Se tem Turcĭĭ de un atac german, «Der unbillige und tolle Sinan Bassa» împiedecă prorogarea păceĭ.)

(Ibid., f° 142 V°-3, 143 V°, 145 V°-7; descifrare pe curat; cf. f° 98-9, 122 şi urm., 169 şi urm.)

CIII.

Preyner către Împĕrat, despre planul de a schimba pe Markhazi cu Iancu-Vodă. Constantinopol, 1583, 3 Ianuar.

(«Der tolle Sinan Bassa» e înlocuit. Markhazi e la Edicule. Promite a se turci. I s'ar da atunci un sangiacat la graniţa persană.) Die Sybenburger fur sich selber und im Namen des Kunigs zue Poln feyern aber darneben nicht bei dem Bassa, der ime Markhazi Paul jederzeit zuewider gewesen, mit Gelt die Sachen dahin zue bringen, damit gemelter Markhazi an statt der tartarischen Brueder und des Jancula aintweder albie umb das Leben gebracht, oder aber lebendig in ire Hendt ubergeben werde. (Crede că se va turci.) 3).

(Ibid., 1583, Ianuar-Februar, f° 2 V°; descifrare pe curat.)

---

1) Scrisoarea urmează pe f° 143 V°. E n° LVIII din vol. III[1] al acesteĭ colecţiĭ.

2) Schimbarea de Vizir se făcu la 5 Decembre 1582 (Hammer, III, table). — La 23, Preyner scrie că Markhazi va scăpa cu greŭ cu viaţă supt guvernul duşmanuluĭ săŭ de moarte, Siavuş: a fost dus de la Edicule la «des Schwartzen Mohrs Thurn» Slugile i-s condamnate pe viaţă la «Staingaleen» (f° 196-6 V°; cf. 198 şi urm.).

3) În acelaşĭ pachet se află raporturĭ ale luĭ Jurkowitsch din 6 Ianuar (f° 21-2), 27 Ianuar (f° 66-7), 20 Februar (f° 116-7), 28 Februar (f° 125-6). În acest din urmă raport, se spune că regele Spanieĭ ar avea de gând să gătească o flotă pentru a împiedica aromatele din India («ex Colecut») de a fi duse, ca pe timpul Portughejilor, «in superiorem Asiam, Gretiam, Serviam, Bulgariam, Valachiam, Poloniam, Hungariam» şi în porturile italiene şi francese; ele ar trebui să meargă numaĭ în Spania. — La 14 Februar, Preyner anunţă sosirea uneĭ soliĭ tatare pentru a spune că fraţiĭ Hanuluĭ aŭ venit pe la gurile Dunăreĭ, aŭ adunat oaste «von Tartarn, Moscowittern, Russen und Kozacken» şi aŭ gonit pe Han la Caffa (f° 101-1 V°; cf. f° 108 şi urm.).

CIV.

Constantinopol. 1583. 5 Mart [1].

Informatorul turc către Preyner, despre pericolele ce ar resulta pentru Moldova și Țara-Românească dintr'o ligă creștină contra Turcilor.

Bericht die arabische Rebellion, polnisch und tartarische Sachen belangendt.

. . . . Caeterum Zauszchius, a rege Poloniae rediens, eum in summo esse apparatu, quam in partem bellum moveat, ignorare nunciat; quo domini nostri audito, timore perculsi sunt et ne contra Sulthanum pergat timent. «Si bellum contra Sulthanum moverit, Moldaviam et Valachiam subiugabit,» inquiunt. Ante haec tempora nostri confidebant Tartarum regi Poloniae sese oppositurum et auxilium Sultano laturum; nunc autem fertur aperte Tartarum, regem Poloniae et Moshum contra Sulthanum coniurasse, Moldaviamque et Valachiam ad Danubium usque Tartaro promissam esse. Tartar *(sic)* quoque fidem illis dedit se Caffam, Bellogradum Kilique arces expugnaturum et capturum subiugaturumque.

Ut Hazius die Saturni futura [2] circumcideretur Sultanus mandavit, sed, nuncio a rege Poloniç allato, iterum differre mandavit; expectatur orator polonus, qui, quid apportet relationis, cognoscere volunt; tandem circumcidetur. Si regem Poloniae Sulthano sese opponere velle nostri intellexerint, ut Achmat Chiausius Bassae persuasit, Hazius circumcidetur. Achmath Chiausius quidem serio affirmat regem Poloniae contra Imperatorem Romanorum prępărari, at nostri domini non credunt; timent enim ne specie imperatoris contra Sulthanum bellum moveat. . . . . .

Datum 5 et presentatum 8ª Martii anno 83 [3].

(Ibid., Mart-April, f° 20; descifrare pe curat.)

CV.

Constantinopol, 1583, 24 April.

Preyner către Împĕrat, despre scrisorile Sultanului către regele Poloniei în privința morței lui Iancu-Vodă.

(La 14, a sosit solul polon *Stallmeister*ul Ioan Podladowski, cu zece până la două-spre-zece persoane, mai ales pentru a cumpĕra cai. Ar fi cerut pe Markhazi.)

Das Schreiben an Kunig zu Poln, davon Euer Majestät bei meinen Curriern ich gehorsamist Bericht zugeschickht, ist mir, sovil ich in Gehaimb erfahren konnen, darumben nicht erthailt worden, das gemeltem Kunig wegen der Tartarn und Jancola Wayda Guetter vil Sachen aussfurlich geschriben worden, das die hiegen nicht gern

---

1) Anexă la un raport din 12 Mart.

2) 12 Mart.

3) La 26 Mart, Preyner scrie că a sosit o solie engleză (v. p. 651, nota 1). Peste trei-patru zile va porni în Polonia un ceauș cu ordine ca regele să nu atace nici pe Imperiali, nici pe Tatari. Ordine analoage s'au dat în Ardeal (f° 35 V°; cf. f° 37 și urm.). — Aceleași știri la 28 (f° 94 V°-5).

sehen das Euer Majestät derselben gnedigistes Wissen haben sollen. Ich hab starckh bei dem Bassa desswegen, sonderlich weil er mir zuvor zuegesagt, anhalten lassen; welcher aber meine Leuth jederzeit mit dem abgewisen, es seye unvonnotten das Euer Majestät ich gemeltes Schreibens Copei zuschickhe, seittenmal er mich vergewisse das dem Kunig zu Poln ernstlich von dem Sulthano aufferlegt sey mit Euer Majestät guete Nachparschafft zu halten, und mit derselben in Friden zu leben, und, da ers nit thuen wurde, dem Sulthano Gelegenhait nicht mangln ine darumben zu straffen, etc. *(sic)*. Muess mich also mit disem Beschaidt benuegen lassen, wiewol ich noch im Werckh durch Mittel des Juden, von dessen Person Euer Majestät ich bei meinem Currier gueten Bericht gehorsamist zuegeschriben, gemelten Schreibens Copey zue bekomen [1]). . . ..

(Ibid., f° 61-1 V°; descifrare pe curat; cf. f° 71 și urm.)

CVI.

Preyner către Împĕrat, despre sosirea tributuluĭ moldovean, muntean și ragusan. Constantinopol, 1583, 18 Iunie.

. . . . Die Walachen, Moldawer und Raguseer haben die vergangne Tag ir Tribut, järliche gewohnliche Verehrungen dem Obristen Bassa im Divano uberantwortet [2]). . . . . .

(Ibid., Iunie-August, f° 40; descifrare pe curat.)

CVII.

Preyner către Împĕrat, despre numirea luĭ Petru Cercel în Țara-Românească. Constantinopol, 1583, 2 Iulie.

. . . . Soll Euer Kayserlichen Majestät ich abermalss bei diser venedigischer Ordinari underthenigist berichten, das, den 18 vergangnen Monats Junii, gleich

1) La 12 Mart, Preyner scrie (f° 13; cf. f° 21 și urm.): «Die vergangne Tag ist der Chiausch, so man in Poln wegen des Janculae Wayvodae geschickht, widerumb ankomen; diser soll under Anderm dem Bassa und sonnsten fur gewiss angezaigt haben das der Kunig in Poln entschlossen und berait im Werckh sey wider Euer Majestät ainen Krieg furzunemen; das die hieigen und sonderlich der Bassa hochlich wünschen, aber jeziger Zeit noch nicht allerdings glauben wollen; warten innerhalb wenig Tagen ain polnisch Pottschafft, von derselben, dessen und anderer Sachen mehr ain Gewisshait zu erfahren.» — La 4 Iunie, raportul său cuprinde (Iunie-August, f° 3 V°, 4 V°-5; cf. f° 12 și urm.) următoarele știrĭ: Solia ardeleană cu tributul aduce vestea că dieta ungurească din Pressburg nu primește o pace cu tribut și că a decis a da țara cuĭ va putea-o apĕra și fără acest tribut. «Darauf dan gemelter Sultanus, alls mir der Bassa durch den Juden anzeigen lassen, alls baldt aigne Chiauschen in Sibenburgen, Moldaw und Walachey abgefertigt und dieselben Volekher ernstlich vermahnen lassen, allerdings fertig und in gueter Gewahrsamb zu sein, im Fall die Ungern wass anfingen, mit den Granitz-Beglerbegen, sonderlich dem Bassa zu Ofen und Themesswar und anderm Volekh, so der Sulthanus dahin verschaffen wurde, sich zu coniungiern.» S'a amânat plecarea la Sofia a beglerbeguluĭ Greciei.

2) Cf. maĭ sus, p. 159, n° CCLXVIII.

die Stundt nach dem ich mein gehorsamistes Schreiben an Euer Majestät dem Baylo veneto zustellen lassen, der Sulthanus, auf Intercession seines Obristen Stallmeisters, den Princen auss der Walachay mit Namen Petro Demetrio, so vor drey Jaren auss Franckhreich hieher anckomen, und sich die ganze Zeit bei der französischen Pottschafft aufgehalten, das Gubernament gemelter Provintz wider ir vil Vermainen, und zwar wider gemeltes Oratoris galli Verhoffen, erthailt und ime Prinzen auf vorbeschehene Promission achtmal hundert tausent Ducaten in Golt zu erlegen zugesagt, ine mit nechster Gelegenhait, alss es dan zu Endt diss Monats beschehen soll, mit gebührlichen Ceremonien in gemelte Provintz zuschickhen und einzusetzen; und, sovil ich hernach erfahren, sol die Pottschafft (welche iren Herrn, und nicht der zugesagten Summa Gelts gemelte des Sulthani Resolution tribuiert) obgemelte Expedition umb ain Tag verschoben und aufgezogen haben, dahero Zweifelss ohne Euer Majestät durch andere Wege vorerzelte des Sulthani Resolution zukomen sein wirdet; und ist jtzundt an dem, das gemelter Printz an der zuegesagten Summa der sibenmal hundert tausent Ducaten jtzt alss baldt dem Sulthano zwaymal hundert tausent erlege, und sonnst allenthalben, da er sich obligiert hat, uber gemelte Summa noch ain dreymal hundert tausent Ducaten bezalen, welches Gelt er alhie von Christen, Juden und Turckhen, denen er die Einkomen seines Landts mit schwerem unglaublichem Interesse verpfenden muess, aufbringen wirdet. Dem Miche, vorigen Wayda in der Walachey, ist ain Chiausch zugeschickht worden, der wirdet ine sampt der Muetter hieher bringen und soll, wie man sagt, hernach gen Alepo mit guetter Hoffnung, weil des Sulthani Muetter ime *totis viribus* defendiert und der Printz schwerlichen die zugesagte Summa zu erlegen waiss, one schwere Difficultet und in ainer kurtzen Zeit restituiert werden [1]). . . . . .

(Ibid, f° 68-8 V°; desciírare pe curat.)

CVIII.

Constantinopol, 1583, 16 Iulie, «abendts».

Preyner către Împĕrat, despre puținiĭ sorțĭ de Domnie lungă a luĭ Cercel.

. . . . Der Printz auss der Walachey, Pitro *(sic)* Demetrio genant, so sich lange Jar in Franckhreich und ain lange Zeit alhie, bei der französischen Bottschafft, aufgehalten, ist, den 18 vergangnes Monats, durch Mittel des obristen sulthanischen Stalmaisters (durch den er dem Sulthano allain sibenmal hundert tausent Ducaten extraordinari Verehrung, mit Staigerung auch des järlichen Tributs, promittiern lassen, ime Stallmaister aber, des Sulthani Weib, dem jungen Herrn und andern furnemben Officiern mehr, andrer dreymalhundert tausent zuegesagt) Wayda in der Walachay vom Sulthano *immediate*, ausser des Obristen Bassa Vorwissen, publiciert worden; suecht jtz-

1) Cf. mai sus, pp. 159 și urm. și *An. Ac. Rom.*, XVIII, pp. 39-40.—La 16 Iulie, Preyner dă ca sigură intenția Turcilor de a se împăca cu Perșiĭ pentru a ataca Imperiul. «Wissen Euer Majestät gnedigist und dero hochst verstendige gehaimbe und Kriegs-Rath gar wol, das der Beglerbegus Graeciae, sampt den dreien Beglerbegen: Ofen, Themesswar und Bossen, mit Hülff der drei christlichen Landtschafften, nemblich Sibenburgen, Moldaw und Wallachay, die sich in der gleichen Fällen thailss gar gern, thails *per forza* brauchen lassen müessen, Euer Majestät und dero Landen mehr alls zuvil und mit unwiderbringlichem Schaden zu schaffen geben, alss man dan auch berait . . . sagen will das der Beglerbegus Graeciae Bevelch habe nach seiner Residentz nach Sofia zuziehen und daselbst des Sulthani Bevelch weiter erwarten.» Markhazi e încă la Edicule. «*Sinan-Bassa est mortuus mundo*, und wirdet von ime so wenig gehört alss wan er niemalss *in rerum natura* gewest were» (Iunie-August, f° 90 V°-1).

und durch alle Mittel von Christen, Juden und Turckhen das promittierte Gelt zusamen; inmittlss ist Michne, voriger walachischer Wayda, durch ainen aignen Chiauschen hieher berueffen worden; diser hat des Sulthani Muetter und des Obristen Bassa Ruckhen und, das am Meisten vonnotten, bar Gelt *in abondanza;* dahero meniglich vermuettet dass Pietro Demitrio nicht lang in Regiment, sonderlich weil auch die furnembsten des Landts ine fur ainen Herrn nicht erkennen wöllen, continuiern; ja wol villeicht, wegen der grossen Summa Gelts so er zugesagt und schwerlich zu bezallen waiss, mit des Sulthani Ungnaden abgesetzt werden möchte [1]. . . . . .

(Ibid., f° 111 V°-2 V°; descifrare pe curat.)

CIX.

Informatorul turc către Preyner, despre năvălirea Cazacilor în Bugeac. Constantinopol, 1583, 24 Iulie [2].

Einschluss in Polonicis et Persicis.

Hodie, Illustrissime domine, postae ex Akermann advolarunt, qui nunciant certo Bender nuncupatam arcem a Kosackis adhuc feriri *(sic),* terramque illam totam depopulatam esse, 10 millia Turcharum in captivitate esse abducta, et iumentorum infinitam multitudinem. Tartar Hanus misit quidem Tartaros in auxilium castellis, sed propter multitudinem bombardarum Tartari aggredi Kosackos non potuerunt; ipsemet quoque Tartar Han personaliter profectus est in auxilium; expectat Ianitzaros. Ceterum scribit ad Sulthanum Tartar Han se nec Sultani nec cuiusque habiturum rationem, sed invasurum Poloniam et ulturum hanc ignominiam et iniuriam [3] . . . . . .

(Ibid., f° 172-2 V°; descifrare pe curat.)

CX.

Preyner către Împĕrat, despre acelaşĭ lucru. Constantinopol, 1583, 27 Iulie.

. . . . Den 24ten diss ist der Sangiack von Bender selbst personlich, nahet auf den Todt verwundet, herkomen. Diser und andere Currier mehr, so von ime ankomen, berichten fur gewiss das ettlich vil tausent Kozackhen und Polaggen gemeltes Sangiackat Bender Anfangs gahlingen uberfallen, alles verödet und verbrendt, in die zehen tausent Seelen und vast alles das Viech, wass sy nur bekomen mogen, weg geschickht, hernach die Vestung mit vil Geschutzen belegert und oberhalb gemeltes San-

1) V. mai sus, n° CVII, p. 664.
2) Anexă la raportul din 27.
3) V. mai sus, n° CCLXXVI, pp. 166-7.

giackat ain andere Gegendt, am Mör gelegen, mit Namen Aharman, gleichsfals aussgebrendt und geplündert, den Sangiack derselben Gegent, der gleichsfals ain Capitan uber ettliche Galeotten auf dem Schwarzen Mör gewest, Turkali genandt, sampt allen den Seinen nidergehawet und zwo Galeoten zue Boden geschossen; volgendts hernach sich ettlicher Castelln oder Palanckhen impatroniert, Vorhabens in die Moldaw, davon Petrus Wayda geflohen, und sich bei den benachbarten Türckhen salviert, alles zu verwüssten und in Grundt zu verderben. Welches die hieigen zum Allerhochsten commoviert und den Sulthanum dahin bewegt, das er gestern funff wol armirter Galern, darauf 500 Janitscharn, auf dem Schwartzen Mär, gen Caffa zu, abgefertigt, und dem Beglerbego Graeciae, der sonsten nach Soffia verraisen sollen, ernstlich auferlegt nach der Moldaw, oder wo es die Noth sonst erfordert, mit den Seinen und tausent ime zugegebner Janitscharn sich zu verfuegen; soll, wie ich vernimb, innerhalb 8 oder 10 Tagen auf sein; wirdet aber, wie meniglich darvon discurriert, wenig aussrichten mögen, weil gemelte Cosackhen nach beschehenem Einfall und erlangtem Raub das Landt widerumb geraumbt, und nach Hauss, alda sy sich des Feindts weniger zu besorgen, lengst gezogen sein werden. Diser Einfall sol den zu der Zeit geschehen sein, da der Tartar Han selbst zu Veldt gelegen und berait entschlossen, ja auf dem Wege gewest, als Euer Majestät ich zuvor gehorsamist hinauss bericht, nach Demir Capi zu verraisen; dardurch den gemelter Tartar, wie ettliche furgeben wollen, mit hochstem des Sulthani Unwillen und Nachthail an gemelter Raiss verhindert, und nicht wenig wegen gemelter Kozackhen, oder, wie er Tartar alhie bericht und von menniglich fur gewiss gehalten wirdet, der Polaggen oberzelten beschehenen Einfal *ad vindictam* entzündet, Willens und entschlossen wider gemelte Polaggen einen Straiff anzustellen; doch, wie ich verniimb, wirdet ime Tartar solches vom Sulthano biss man aigentlich der Sachen, und von wehm solcher Einfall verursacht worden, auf den Grundt kome, ernstlich verbotten, mit freundtlicher Vermahnung das gemelter Tartar sich an disem Einfall, welcher dem Sulthano und seinen Landen, der es auch rechnen will, und nicht ime Tartar zu Schaden geschehen, nicht hindern lassen, die zugesagte Hulff gegen Persia, wo nicht personlich, aufs Wenigist durch seine furnembiste Leuth ins Werckh zu laisten. Wass nun auss disem weitter geschehen wirdet, das wirdet man in wenig Tagen vernemben. . . . . .

Wegen des Beglerbegi Graeciae Ausszug aber hab Euer Majestät ich sovil gehorsamist zu vermahnen nicht underlassen sollen, da er sein Volckh zusamen bringen und wider gemelte Kozackhen dasselbe zu brauchen und bedurffen würdet, das er ettwan mit solcher Gelegenhait, und zwar unaufhörlich, anhalten und stimuliern (pentru a ataca Imperiul, mai ales dacă continuă afacerile din Croația și nu vine tributul [1]).

(*Ibid.*, f° 167 și urm.; descifrare.)

CXI

Constantinopol, 1583, 30 Iulie.

Preyner către Împĕrat, despre neînțelegerile dintre Turcĭ și Polonĭ, provocate și de afacerea luĭ Iancu-Vodă și năvălirea Cazacilor.

. . . . Seidthero [de la ultimul raport] ist Achmat Chiausch, so vor ain vier Monaten, alss Euer Majestät ich zu derselben Zeit gehorsamist geschriben, in

---

1) Urmează locul din Hurmuzaki, III¹, la această dată și apoĭ scrisoarea regeluĭ Poloniei, publicată *ibid.*, supt n° LXX; în fine o anexă din 24 Iulie.

Poln verschickt worden, hieher ankomen und dem Sulthano von dem Kunig zu Poln ain Schreiben, dessen glaubwirdige Abschrifft, so mir von der Person so es verdolmetscht und sonnsten des Kunigs zu Poln Sachen alhie tractiert, communiciert worden, hiebei *sub litera B* gelegt Euer Majestät gleichsfals zu empfahen [1]) und darauss gemeltes Kunigs Antwort auf des Sulthani Begern, und sonderlich sein Mainung wegen des Fridens Confirmation, deswegen dan ime vom Sulthano, alss Euer Majestät bei Ubersendung des sulthanischen Prorogation-Schreibens undtherthenigist bericht, zugeschriben worden, und das ime Kunig solches nicht allerdings wolgefallen, gnedigist zu vernemen. Obgemelter Chiausch soll sich auch zum Allerhöchsten beschweren alss hette ime gemelter Kunig wider alten Gebrauch nicht allain ubel tractiert und abgefertigt, sonder zu haissen gefangen gehalten; welches neben der fingierten Entschuldigung, so wol wegen des Tartar, als des Jancula Gueter, den Sulthanum zum Allerhochsten offendiern und wider ine Kunig zu Poln commoviert haben solle, und wirdet dardurch sampt den Furnembisten der Meinung bestätt das der Kazackhen unversehner beschehener Einfall mit Hülff und Furschub, ja auss Bevelch des Kunigs und seiner aignen Kriegsleuth geschehen sey. Alssdan der Bassa dem Martin Lubenitzki, ainem polaggischen Edlman, so vor der Zeit alhie die türckhische Sprach gelernet und jtzt mit gemeltem Achmath Chiausch in derselben Sprach weitter zu studiern alherkomen, als er bei ime Bassa sich erzaigt und mit seiner Licentz ain Wohnung zu bestehen begert, rundt und lautter gemeldt haben solle, er möge sein und bleiben wo er wolte, doch kaines Wegs mit seinem Consens, dan er sich hinfuro umb des Kunigs zu Poln Sachen nimer annemen, seytemal er sich in vil Wegen, und sonderlich mit des Jancula Guetter und der Kazackhen Protection, auch mit dem jtzt beschehenen Schaden gegen dem Sulthano und diser Porten, von der er zuvor das Waywodat Sybenburgen und das Kunigreich Poln bekomen, undanckhparlich und feindtlich erzaigt hette, und darauf ime Kunig zu Trutz gleich desselben Tags den Markhazi Paul *solenniter* alss ainen Turckhen auss des Schwartzen Mörs Thurn genomen, und, wie man mir fur aigentlich und gewiss berichtet, ime Markhazi das Zangiackat Akarman, welches die Kazackhen newlich uberfallen und geplundert haben sollen, vom Sulthano aussgebracht, und wirdet gemelter Markazi, jtzt Ibrahim-Beg genandt, den 6ten des kunfftigen Monats mit dem Beglerbeg auss Grecia von hinnen nach der Moldaw und volgents nach seinem Sangiackat verraisen, mit Furnemben und Promission den Pollagen mit Hülff der benachtbarten Tartarn allen muglichen Schaden und Abbruch unaufhörlich zuzufüegen und sich im Werckh und mit der That nit weniger alss er sichs bisshero mit Worten gerümbt, des polnischen Kunigs abgesagten Feindt sich zu erzaigen . . . . . .

Heut frwe sein durch aigene Chiauschen den Wayda in Moldaw und Sibenburgen Bevelch zugeschriben worden und ainem jeden Waywoden auferlegt funff tausent wolgerüster Mann zusamen zubringen und dieselben dem Beglerbego Graeciae, wo er selbst personlich sein oder wohin er bevelhen wirdet, zuzuschickhen. Hiemit . . . .

(Ibid., f° 137; descifrare pe curat.)

---

1) V. Hurmuzaki, III[1], n° LXX, pp. 84-5.

CXII.

Constantinopol, 1583, 13 August.

Preyner către Împĕrat, despre plecarea Beglerbeguluĭ contra Polonilor și intențiile acestora și ale Cazacilor.

. . . . Als ich bey meinen letsten Kurier und hernach durch Venedig wegen des anbevolnen Ausszugs des Beglerbegs von Rumili unterthänigst avisiert, ist gemelter Beglerbeg den 3 diz *solenniter,* wie gebreuchig, mit tausend Janitscharen, zweitausend, ainsthaills Sipahi, ainsthaills seiner aignen Leuth zu Ross von hinnen nach 71 [1]) *(sic)* verrukht; soll zu Silistria seine untergebene Sandschake und *clam (sic)* versamblen und daselbst der Kosaken weiter Fürnemben, sonder Nothdurft (?) nach zurichten, erwarten, dann, wie man allhie in Gemain furgewiss helt, solten gemelte Kosaken nach gethanen Schaden und eroberten stattlichen Raub, als zuvor gehorsambist zugeschriben worden, sich gegen Weissreussen retiriert haben, daselbst von *coram (sic),* so derselben Enden in die 13 tausend beysamben sein sollen, taglichen Hulff erwartend, Vorhaben und entschlossen hernach aine mehrere Impresa, als auss hiebey gelegtem Einschluessl, so mir von ainer gehaimben Persohn communiciert worden, genedigist zu sehen, furzunemben und zu versuechen; welchs die hieigen dahin verstehen, alss gedenke der König von Polen mit ainem solchen Anfang ihr der Türken *vires* und Vermögen und ob sie etwan in Persien dermassen impediert, das sie auch zugleich sich von andern feindlichen Angriffen wehren kondten zu versuechen und hernach nach Gelegenhait des im Werkh befundenen Widerstandt, aintweder alle Schuldt auff die Kosaken legen, oder hernach mit Beystandt des Russen und anderer christlichen Potentaten ain offenen Krieg wider sie furzunemben; und soll, wie ich vernim, der Sultan solch vernemben haben lassen, der persische Krieg solle ihnen nicht hindern, sich an den *coram (sic)* und ienigen die ihme beystehen möchten, zu rechen und sich des empfangenen Schadens und Verlusts hundertfeltig wiederumb zu bezahlen; was nun auss diesem werden möchte, das wirdet die Zeit in Kurtzem eröffnen, und wollte Gott das die Sachen im Werekh wie ob gemeldt und wie die hieigen sich nicht wenig besorgen, sich zutruegen, wie wohl ich fur meine Person darfur halte, der König von Polen werde nicht liederlich, er habe dann von andern benachbarten Potentaten gueten Ruken, mit den hieigen anbinden; und, was beschehen ist, das solchs auch von den Kosaken, gleichwohl mit Consens des Königs von Polen, die Türken dardurch von ihrem taglichen und unauffhörlichen Straiffen abzuhalten, und sich zugleich von den oft und viel empfangenen Schaden zu rechen beschehen; welchs der König, als er oftermahls gethan, mit allerlay Erfindungen zu entschuldigen und seine guete Affection gegen dieser Porte zu extolliern nicht unterlassen wirdet; dahero ich zuvor gehorsambist angedeutet und nochmals hiemit unterthenigist dieselbe avisiert haben will (pentru apërarea hotarelor cu ocasia eșireĭ Beglerbeguluĭ. Se crede că Imperialiĭ s'aŭ înțeles cu Poloniĭ.)

Vom Tartarchan ist die vergangene Tag ain aigner Mann kommen mit Schreiben an den Sultan, darinne er sich zum Allerhochsten wieder König von Polen beschwärt, gleichsamb dem Sultan bezeihendt, als were er ain Ursacher gewest das er Tatarchan, wie ers wohl im Willen gehabt, wider die Polaken nicht gezogen, und dardurch nicht allein den iarlichen Absens *(sic:* Tribut?) verloren, sondern an seiner Landen und Unterthanen noch viel Schadens erleiden muessen; darauff, wie ich vernimb, soll ihme der Sulthan zum Beschaidt haben geben lassen, er Tartarchan solle deswegen unbekommert *(sic)* sein, dann in Kurtz ihren baiden samentlich guete Gelegenhait nicht menglen wirdet, den König von Polen wegen des beschehenen . . . Bruechs (Einbruechs?) zu straffen und sonder empfangenen Schaden zu bezahlen . . . . . .

---

1) Cuvîntul e nedescifrat saŭ rĕŭ descifrat. Vom maĭ afla exemple în documente. *Coram* pare a însemna: regele Polonieĭ.

Marchasi Paul hat den 10 diss 4 seiner Diener selbst in offentlichen Diwan gefuert und dieselben zu Türken gemacht; darauff ihme 40.000 Timar verschafft worden, neben Vertröstung ihne in Kurtzen zu ainem grossen Herrn und vielleicht in seiner aignen Freund Lande zu machen; in mittels soll er dem Beglerbeg von Rumili nachzihen, und von ihme aintweder das Sangiakat Bender oder aber ain anders empfangen . . . .

(Ibid., f° 199 și urm.: desciframea cifreĭ de pe f° 203 și urm.)

CXIII.

Pezzen[1] către Împĕrat, despre nouĕ năvăliri peste Nistru ale Cazacilor și planurile lor contra Moldoveĭ. Constantinopol, 1583, 20 August.

(E vorba de o expediție, care) wider den Kunig zu Poln wegen der jtzt newlich beschehenen gemelter Polaggen und Kazackhen Einfäll, welches die hieigen dem Kunig selbst, und kainem andern zumessen, angeschafft werden möchte; wie dan alberait der Beglerbegus Graeciae mit Höreskrafft den 4 diss, alss Euer Majestät durch andere Weeg gehorsamist zugeschriben, von hinnen wider gemelte Kozackhen aussgezogen, und seindt seider gemeltes Beglerbegen Ausszihen gewisse Zeittung komen, das sich obgemelte Kozackhen und Polagken, nach dem sy die Sangiackat Bender und Akerman geplundert, auch stattlichen Raub davon gefuert, widerumben zusamen coniungiert, Willenss auf die Molda oder, wie ettliche vermuetten, auf Caffa zuzuziehen; sollen, wie man sagt, in die 30 Tausent beisamen sein, doch maistes Thailss Polaggen und, da deme also, daran den niemandt zweifeln will, wirdet sich der Kunig schlechter Hülff von hie auss wider Euer Majestät, im Fall er wider dieselbe ainen Krieg anfangen wolte, zugetrösten, vil weniger meines gehorsamisten Erachtens solche Hülff von den begeren, dan, wie mehrgemelter Jud noch im Leben des Herrn Orators seligen, auch andere geheimbe Personen fur gewiss angezeigt, sol Sulthanus ubermassen und gleichs Falss alle Bassen wider den Kunig zu Poln erzurnet sein, auch geschworen haben, solche Undanckhbarkait ungerochen nicht zu lassen.

Fehrt der Beglerbeg fort, als ime bevolhen worden, so möchte er also ainen Anfang zu ainer nachfolgender mehrern Impresa machen, darauf ich under Andern mein vleissigste Achtung zu haben und Euer Majestät allerlai Furlauffenhaitten gehorsamist zu berichten nicht underlassen soll, noch will[2] . . . . . .

(Ibid., f° 222 și urm.; cifră cu desciframe.)

---

1) Murise Preyner, la 19 ale lunei, de apoplexie. Îĭ rămăsese datorĭi, între alții la «Edoardo Gagliano», bancher, care a avut relații și cu Domnii noștri (v. *Anal. Ac. Rom.*, ser. a 2ª, sect. ist., XVIII, *passim*). — Certificatul morței ambasadorului e dat de cunoscutul Solomon Tedeschi («doctor Salamon Natan Aschanasi»; *Turcica*, 1583, Iunie-August, f° 225-6; anexă la raportul de ambasador din 20 August).

2) Asupra acestei expediții, colecția Hurmuzaki cuprinde multe știri în vol. III[1] și IV[2]. Cf. și mai sus, p. 664, nota 1.

CXIV.

Constantinopol, 1583, 10 Septembre.

Pezzen către Împĕrat, despre scrisoarea regeluĭ către Petru-Șchiopul și relațiile turco-polone.

. . . . . Des Kunigs zu Poln Schreiben an den moldawischen Wayda, zu Entschuldigung der Kozaken Einfall, welches er Wayda dem Sulthano hieher, wie Euer Majestät zuvor gehorsamist angedeuttet, geschickht und dessen Copey zu uberkomen vertröstet, ist, wie bericht, von gemelten Wayda sampt der Dolmetschung dem Sulthano *immediate* zukomen, dahero die gehaimbe Person so sonnsten derlai Brief zu transferiern gebraucht und solche hernach zu communiciern pflegt, so bei mir desswegen entschuldigt und mir zu enbotten, sovil sy von des Bassa geheimben Personen vernemen mögen, das in gemeltem Schreiben mehrers nicht alss wass Euer Majestät zuvor durch mich underthenigist bericht, begriffen ward, und eben dasselb hat Podloffski, polnischer Internuncius, so gestern von hinnen, ungefährlich mit ain 20 Pferden, nach Poln verraist, dem Siaus Bassa bestättigt und confirmiert, auch sich erbotten, so baldt er in Poln zu seinem Herrn kome, Schreiben an den Sulthanum und ime Bassa von seinem Kunig mit solcher Satisfaction und Entschuldigung zu sollicitiern, darauss Sulthanus selbst und meniglich allhie seines Herrn Unschuldt, auch standhafften nachbarlichen freundtlichen Willen mit Grundt der Warhait verstehen müessen. Alss er aber Podlovffski bei dem Bassa umb ain Schreiben an seinen Kunig angehalten, ist ime solchs mit per Aussred das er Bassa zuvor gemeltes Kunigs Schreiben erwarten und darauss seine Entschuldigung sehen wölle, abgeschlagen worden. Beglerbegus Graeciae ist von Adrianopoli nach Scopia, alda er, wie ich von denen gehaimben Personen bericht worden, uberwintern, und in mittlss die Erbawung der newen Vestung im Sangiakat Bender antreiben und sollicitiern soll,—wie wol in Gemain noch davon geredet, er sey revociert und soll nach dem Bayram, ungefährlich den 10ten kunfftigs Monats, hieher wider komen [1]) . . . . . .

(*Ibid.*, Septembre-Octombre, f° 79 V°-80; descifrare pe curat.)

CXV.

Constantinopol, 1583, 14 Septembre.

Pezzen către Împĕrat, despre scusele făcute de regele Ștefan luĭ Petru Șchiopul și închiderea conflictuluĭ provocat de Cazacĭ.

. . . . . Beglerbegus Graeciae ligt noch zu Adrianopoli und soll aintweder jtzt baldt, oder aber nach irem Bayram, widerumb hieher komen, dan von der Kazackhen wegen gewisse Avisi und Erkundigung dem Sulthano gethan worden, das sy nach gethanem Einfall und erobertem Raub im Sangiackat Bender, alss baldt sich gegen der polnischen Gränitzen, von dannen sy auch aussgeschickht worden, retierirt haben, alss

---

1) La 14 Septembre, Jurkowitsch vorbește de prefacerea de către Turcĭ în victorie a înfrângerilor din Asia; stratagema e făcută pentru a impune popoarelor creștine supuse din Serbia, Ungaria, Țara-Românească și Moldova, unde a plecat, contra Polonilor și Cazacilor, Beglerbegul, cu 10.000 de oamenĭ (*ibid.*, f° 82; original). — La 21, avem cel d'întâiŭ raport al nouluĭ ambasador, Paul, baron de Eyzing (*ibid.*, f° 95-6; original).

dan auch den letzten des vergangnen Monats Schreiben vom Kunig zu Poln desswegen durch ainen aignen Chiauschen an den Wayda in der Molda lauttend herbracht worden, darinnen er Kunig nach lengst erzelt das, gleichwol gemelte Kozackhen ettliche ungehorsambe Dorffer zur schuldigen Huldigung zu bezwingen von ime aussgeschickht worden, alss ime aber zu Ohren komen das sy Ir Hochait Dition mit grossem Schaden uberfallen, habe er ainen seiner furnemen Leuth und Haubtman mit vil Volckhs gemelte Kozackhen straffen aussgeschickht, welchs er auch verricht, und sey itzt uhrbittig dem Sulthano allen den Raub den gemelte Kozackhen auss dem Landt gefürt itzt baldt zu restituiern, auch hernach sich bevleissen alle die gefangne Turckhen, so hin und wider nuhmer aussgethailt und verschickht worden, ausszuledigen und frey, da sy genomen worden sein, zihen zu lassen; ob nun disem also oder nicht, das kan Euer Kaiserlichen Majestät ich aigentlich so gar nicht vergwissen; so vil spüret man in Gemain das die Turggen ob diser des Kunigs zu Poln Erklärung sehr wol zufriden und mit *viva voce* allenthalben, sonderlich im Divan, fur ain aufrichtigen und standthafftigen guetten Freundt und Nachbarn diser Porten zu praediciern, und, weil, wie obgemeldt, der Beglerbegus Graeciae widerumb zuruckh gefordert, ist gewiss darauss zu vernemen das die zuvor gehörte und thailss Euer Majestät gehorsamist hinauss berichte Rumores und Tumultus der Kosacken allerdings gestilt und erloschen sein [1]. . . . . .

(Ibid., f° 56 V°-7 V°; descifrare pe curat.)

CXVI.

Pezzen către Împĕrat, despre mișcările Beglerbeguluĭ și relațiile turco-polone. Constantinopol, 1583, 23 Septembre.

. . . . Sonsten vernimb ich das Beglerbegus Graeciae zu Dobritza hierwärtz der Donaw gegen der moldawischen Gränitzen, ungefahrlich ain 5 Tagraiss von Adrianopli, lige, daselbst des Sulthani Bevelch, aintweder nach irer der Turckhen Festen hieher zukomen, oder aber zu Scopia oder Sophia uber Winter sich zu legern, erwartendt. — Der Kosackhen Rumor ist allerdings erloschen und wirdet jtzo von den Turckhen sollicitiert das der Kunig zu Poln, seinen Erbieten nach, den hinweggenombnen Raub widergebe, die Schöden erstett und so vil muglichen die gefangne Turckhen aller Orten suechen und ledig lassen solle,—alss man auch desswegen aines polnischen Internuncii, von dem gleich wol ainiche Gewisshait noch der Zeit zuschreiben, alhie gewertig. Podloffski hat mit grosser Mühe und Arbait Erlaubnuss bekhomen fortzuraisen, und möchte itziger Zeit ungeföhrlich mit 20 schlechter Rossen und sovil Personen umb Adrianopoli sich finden. . . . . .

Also wil man auch furgeben der Tartar Han sey in aigner Person gegen Demir Capi, auf zuvor vom Sulthano empfangne Vertröstung und Versicherung das ime in Mittlss von Polaggen und Kosackhen, vil weniger von seinen leiblichen Bruedern, ainicher Tumult oder Schaden zugefuegt werden solle, fortgeruckht [2]. . . . . .

(Ibid., f° 97 V°-8; descifrare pe curat.)

---

1) Pezzen adauge știrĭ despre intențiile Polonilor în Ungaria Superioară și sosirea la Constantinopol a Trimesuluĭ polon Podlowski.

2) La 29 Septembre, Jurkowitsch scrie: «Novus princeps et Vaivoda Valachiae, qui ad intercessionem regis Frantiae loco patris in dominium novissime fuit restitutus, habet in mandatis ut et ipse cum copiis suis tanquam praefectus generalis penes Beglerbegum Gretiae contra Russos et Chozakos proficisci debeat.» Adauge

CXVII.

Constantinopol, 1583, 21 Decembre [1]).

Ştirĭ din Constantinopol, despre mĕsurile luate de nobilĭi poloni contra Cazacilor şi satisfacţia oferită Domnuluĭ Moldoveĭ.

Bericht wegen des polnischen vom Adl so gefangen worden [2]).

Gnediger Herr. Der gefangne Polagg gibt fur, das der Kunig zu Poln habe den polnischen Herrn auf der Gränitzen zugeschriben, wie sy ohne sein Wissen und Willen den Rumor angefangen haben, also sollen sy auch sehen, das sy es widerumb zu recht bringen, dan es wurde sonst nicht guet werden. Also haben sie sich bewegt und haben bei der Gränizen die Kozaken gejagt, gefangen ; und haben von dem Guet und Leuthen, das ist Männer, Weiber und Kinder, so die Kozackhen geraubt und weggefuert

---

că, de frica Sultanuluĭ, regele Ştefan a părăsit planul de a ataca, cu Moscoviţiĭ, pe Tatari, dar că aceasta nu va împiedeca pe Turcĭ de a-şĭ răsplăti «suis loco et tempore» *(ibid.,* f° 117 V°; original). — Din Caşovia, la 16 Octombre, Hans Rüber scrie despre frica pe care o aŭ Ardeleniĭ de Beglerbeg şi încercările de a-l cumpĕra; dar el cere de la eĭ, contra Cazacilor, contingente militare: un călăreţ la zece porţi şi toată nobilimea *(ibid.,* f° 165 ; original).—La 18 Octombre, Eyzing anunţă că Beglerbegul, fost paşă de Buda, va fi rechemat cât maĭ iute pentru nunta sa cu sora Sultanuluĭ, văduva luĭ Sokolli. Anunţă şi uciderea luĭ Podlowski într'o pădure *Deli-Orman,* «ienhalb Adrianopl», — se zice din ordinul Sultanuluĭ. De o solie nouă polonă nu se vorbeşte şi Polonii n'aŭ nicĭ-un motiv de a se lăuda cu sprijinul turcesc contra Împĕratuluĭ *(ibid.,* f° 177 ; descifrare pe curat). — La 19 Octombre, Eyzing scrie că noul Beglerbeg e încă la Buda, iar că cel vechiŭ, Giafĕr-Paşa, se află încă în campanie şi va ierna la Uschiub. Sultanul ar fi ordonat Hanuluĭ să năvălească în grabă în Polonia, ceea ce e foarte dispus să facă *(ibid.,* f° 188, 188 V°-9; descifrare pe curat).—Ca anexă la un raport al luĭ Eyzing, din 4-7 Novembre, avem un *Bericht in Polonicis,* cuprinzând că Sultanul a oprit comerţul cu Polonia, rechemându-şĭ «negustorul», care plecase prin Moldova în acea ţară. «Ianitzarorum Aga dixit Sulthanum manus et faciem ad biblia turcica posuisse ad eademque iurasse sese non quieturum antequam Poloniam devastet et subiuget et regem Poloniae puniat iniuriamque illatam ulciscatur. Proximis mensibus autem, cum Poloni, Benderiuum arcem Sulthani invadentes, devastassent, ut Vayvodae Transylvaniae bellum in auxilium arce *(sic)* mittat, mandatum a Sulthano fuit; qua in re Transylvani morem Sulthani mandato non gesserunt, auxiliumque in gratiam regis Poloniae non dederunt, quod sese a rege Poloniae et non a Sultano pendere declararunt; ob eam causam Sulthanus iuravit se Transylvaniam quoque igni et gladio consumpturum. Ianitzar Aga inquit. Datum 31 Octobris; presentatum 3ª Novembris 1583» *(ibid.,* Novembre-Decembre, f° 52-3 V°; descifrare pe curat). — La 1ĭĭ Novembre, «nach dem reformierten Calender», Eyzing repetă ştirile relative la omorul luĭ Podlowski, care ar putea aduce, spun Ardeleniĭ, *represaliĭ din partea regeluĭ şi un mare războiŭ cu Polonia,* după sfârşirea celuĭ cu Persia *(ibid.,* f° 3 V°; *idem).* — La 4, acelaşĭ spune că năvălirea Cazacilor «will dem Sultano und den hieigen je lenger je mehr höchst beschwerlich und der Massen bedenckhlich furkhomen, das Sulthanus zu Erhaltung seiner Authoritet und Namen soliches ungerochen zu lassen jtziger Zeit nicht gesinnet sein solle». S'a ordonat Beglerbeguluĭ a ierna lângă Silistra. Podlowski a fost ucis de «bestelte Leuth»; averea şi caiĭ s'aŭ adus la Constantinopol, pentru a creşte ruşinea Polonilor. Sultanul ar voi să atace pe Poloni chiar înnainte de pacea cu Perşiĭ. Se aşteaptă ce va face regele; unii dintre Turcĭ se tem însă că va încheia o ligă contra Sultanuluĭ, între alţiĭ cu Moscova. Noul Beglerbeg, după nuntă, va sta poate la Silistra. — În P. S. din 7, Eyzing povesteşte că a cerut Turcilor, pentru a-ĭ cerca, o recomandaţie către Polonĭ ca să nu maĭ facă intrigĭ contra Imperialilor în Ungaria Superioară, dar că Marele-Vizir i-a răspuns că regele nu merită să i se scrie şi că va fi pedepsit *(ibid.,* f° 42 V°-3 V°, 54-4 V°; descifrare pe curat).— O anexă din 4 Novembre, presintată la 5 (cu raportul din 4-7) pomeneşte fuga luĭ Lubinskĭ, nobil polon venit pentru a învĕţa turceşte, nesiguranţa în privinţa solieĭ polone anunţate, grămădirea de trupe în Rusia, ordinul dat de rege negustorilor polonĭ de a pleca din Turcia. S'ar putea să iasă «un mare foc din această mică scântee» *(ibid.,* f° 52 V°-3; descifrare pe curat).—La 19 Novembre, Eyzing scrie că noul Beglerbeg îşĭ aşteaptă succesorul în Guvernul Budeĭ. Giafĕr e pentru iarnă la Uschiub. Sultanul e decis a nu ierta pe Polonĭ, şi Hanul ar fi primit ordine de năvălire *(ibid.,* f° 92-2 V°; descifrare pe curat). — O anexă din 20 Decembre, st. nouĭ, la raportul din 27 Decembre (?) menţionează stăruinţile ce se fac pentru a arunca pe Sultan asupra Polonieĭ. Giafĕr e la Badadag. «Nunc hic nemo audet se dicere Polonum; nomen est invidiosum» *(ibid.,* f° 138; descifrare pe curat.) — La 26 Novembre, Eyzing raportează că se aşteaptă hotărîrea ce va lua regele *(ibid.,* f° 145; descifrare pe curat).

1) Anexă la raportul din 27 Decembre, probabil.

2) De trimeterea acestuĭ Polon vorbeşte şi anexa presintată la 20 Decembre (v. nota precedentă).

haben, vil bei ainander gesamblet und haben den obgemelten Polaggen zu dem Wayda in der Moldaw geschickht, den Handl zu tractiern; der Wayda aber hat in zu dem Begh gen Bender beschaiden; daselbst soll er den Handl tractiern. Und, wie er gen Bender, und er kainen Brief nicht hat, weder vom Konig, noch von jemandts, so spricht er Begh zu im, er sey ain Kundschaffter, nimpt im Wagen, Ross und wass er hat, schickht in selbst mit ain Diener zum Beglerbego Graeciae, und der Beglerbeg schickht in hieher zum Obristen Bassa, und der Bassa ins Arsenal; wöllen sehen wo es weitter hinauss wil mit disem Handl. Gleichwol ist demnoch besser alss dem Podlovfski, dan der lebt noch der Hofnung und kan noch frei werden. Den 21ten Decembris *stilo novo* 1583 [1].

(Ibid., Novembre-Decembre, f° 138 V°; descifrare pe curat; și f° 290-1; *idem.)*

CXVIII.

Eyzing către Împĕrat, despre scusele aduse de solia polonă în afacerea Cazacilor. Constantinopol, 1584, 23 Ianuar.

(A sosit la 17 solul Slotowski, cu patru-zecĭ de persoane, între care negustorĭ armenĭ, cu slugile lor. I se acordă audiență la 19 de Marele-Vizir.)

Er, gemelte Pottschafft, in höchster Diemuet der Kosaken beschehenen Einfall, den sy wider seines Kunigs Wissen und Bevelch furgenomen hetten, entschuldigt, mit Erbietten, den von inen Kosaken hinweggenombnen Raub, sonderlich aber das Geschutz und maistes Thailss der gefangnen Turckhen, welche er Kunig mit allem Ernst und Vleiss, auch grossen Unkosten, zusamensuechen lassen, zu restituiern, und daneben vermeldet das sein Herr und Kunig der Massen ain Missfallen ob gemeltem Einfall gehabt, das er die Thätter aller Orthen suechen und die Meisten der Gebühr nach an Leib und Guet gestraft hette und liesse noch immerfort den Ubrigen nachstellen, alss er dan nicht weniger den hinweggenombnen Raub, so vil müeglichen, suechen und widerumb zu erstatten Vorhabens und uhrbittig ist, auch sonnst in allem anderm nicht weniger willig und genaigt alss schuldig mit dem Sulthano und hieiger Porten, von der seine Vorfordern, und er in Sonderhait, vil Guets empfangen, in gueter Freundt- und Nachparschafft zu leben und gegen dem Sulthano in allem dem so er von im begeren möchte, sich danckhbarlich zu erzaigen. Und, alss der Bascha diss alles ime wolgefallen lassen und doch daneben begert, warumb des Kunigs Kriegsvolckh und furnembe Haubtleuth bei solchem Raub neben den Kozackhen befunden, hat sich gemelte Pottschafft erbotten solches ime Obristen Bassa, doch in Gehaimb, anzuzaigen; darauf all die jhenigen so bei solcher Audientz gestanden, auch sonnst in der Polaggen Sachen dolmätscht haben, abgewisen worden; alss also der Obriste Bassa, die Pottschafft und ain Armenier zu Lemburg wohnhafftig, ir der Pottschafft Secretari und zugegebner Dragoman, allain un-

---

1) La 3 Decembre, Eyzing anunță moartea Sultanei Validè, la 27 Novembre: aceasta sgudue situația Marelui-Vizir Siavuș, și poate că și noul Beglerbeg va fi mazilit, de și are sprijinul soției sale *(ibid.,* f° 158; descifrare pe curat). — Raportul din 27 vorbește de sosirea Polonului arestat, trimețênd și la anexă (v. nota precedentă). S'ar putea și ca regele Poloniei să-și schimbe intențiile pașnice în urma omorului solieĭ sale. Din parte-ĭ, Sultanul, pentru a tăia calea Polonilor și Cazacilor, a poruncit facerea unei cetățĭ «an einem Orth und Pass Czapczakli genandt, auf dem polnischen Grundt und Boden» *(ibid.,* f° 203-3 V°; descifrare pe curat). — La 10 Ianuar 1584, Eyzing scrie că Alĭ, noul Beglerbeg, va sta poate iarna la Sofia, din causa conflictului polon și apoĭ va veni să iele pe sora Sultanului. Pentru moment stă fostul Beglerbeg la «hotarul Moldoveĭ» și a anunțat, împreună cu Domnul acesteĭ țerĭ, sosirea apropiată a unei solĭ polone cu opt-zecĭ de persoane și două-spre-zece trăsurĭ, solie foarte dorită de Turcĭ, cu tot simulacrul lor de furie *(ibid.,* 1584, Ian.-Febr., f° 46; descifrare pe curat). — O anexă la raportul din 10 Ianuar confirmă că se așteaptă o solie polonă spre marea bucurie a Ardelenilor și a Polonului arestat *(ibid.,* f° 36; descifrare pe curat).

gefährlich ain halbe Stundt bei ainander verblieben; das ich also biss auf die Stundt nicht erfahren mögen, wass sy weitter mit ainander geredet, vilweniger ainiche Abschrifft der Schreiben so praesentiert worden bekommen; wiewol ich starckher Hofnung bin, durch Mittl meiner gehaimben Leuth, so sich desswegen auf mein hefftig Zusprechen und Begern embsig bemüehen, ain gründtlichen Bericht aller Sachen und glaubwürdige Abschrifft der ubergebnen Schreiben zu bekomen; alss ich auch von gemelten meinen Leuthen fur gewiss erindert, das gemelte Pottschafft allain zue Excusation und Verthaidigung obgemeltes Einfalss hieher geschickht worden, mit Bevelch darneben, doch auf das Allerlindist und nach Verrichtung ires furnemben Bevelchs, sich ettwass wegen der nidergehaweten vorigen Pottschafft zu beschwören, doch solcher Gestalt, alss wan mans dem Ungluckh und den Mördern mehr alss dem Sulthano und Obristen Bassa, so es *expresse* angeschafft, zumesset. Das also *in summa* alle ire Werbung und Bevelch allain dahin dirigiert, den Sulthanum mit müeglichister Satisfaction von dem gefassten Zorn und desswegen berait erklärten feindtlichen Willen wider ine Kunig abzuwenden, zu mitigiern und zur vorigen Freundt- und Nachparschafft zu bestätten und zu confirmiern; dazu Bassa, sovil ich vernimb, sich gar willig erbotten und auf morgen frue gemelter Pottschafft Audientz in *Divano publico* und beim Sultano verwilligt; wass sy nuhn in gemelter Audientz weitter anbringen, handlen und hernach schliesslich erhalten wirdet, das bericht Euer Kaiserlichen Majestät mit ehister Gelegenhait durch mehrerlai Wegg gehorsamist hienach . . . . . .

Den 20ist, sein zwen Capitschy von Caffa auss der Tartarei herkhomen, die berichten das Osman Bassa ungefehrlich mit ain funfftausent Man, Thailss Spahien und Janitzarn, so die vergangne Jar ime underschiedlich zugeschickht worden, maistes Thailss aber seiner aignen Leuth, berait gen Bender, ettlich Tagraiss weit von Caffa herwertz, ankomen sey und hab underwegen ain ettlich tausent Reussen und Moscowitter, so das Gelt und Munitionen, welches man vor vielen Monaten gen Demir Capi verschafft, aufzusehen und wegzuführen vermaint, nahendt aufs Haupt erlegt und gemeltes Gelt, sampt der Munition, mit starckher Belaittung weitter fortgeschickht; und müesste sich daselbst zu Bender wegen der grossen Güesse und Wasser aufhalten, Vorhabens mit ehister Gelegenhait sich hieher vor den Sulthanum zu praesentiern . . . .

Das Aly Bassa, gewester Bassa zu Ofen und jezo Beglerbegus Graeciae, bei der Thonaw zu Baba an den moldawischen Gränitzen bleiben solle, das wirdet noch fur gewiss affirmiert, wiewol ir vil daneben vermueten das die Sachen, wie vorgemeldet, allerdings mit den Polaggen verglichen werden solten, (și se zice că Sultanul va chema, după rugămintea surorei, pe Beglerbeg pentru nunta cu dînsa; e rechemat și după cererea lui, pentru «Schwachait».)

(P. S. din 24 Ianuar.

La 24 dimineața, audiență solemnă a Polonilor la Sultan, căruia-i dau șese «Zimmer Zöbel» și doi șoimi. Nu știe încă ce li s'a răspuns.)

Hiemit haben Euer Majestät auch glaubwirdige Abschrifft des Schreiben von dem Kunig zu Poln an den Siaus Bassa, welches ime die gehaimbe Person, der es der Bassa zu verdolmätschen geben, heut frue communiciert, und soll *in simili* ain anders, doch mit wenigerer Aussfierung, durch gemelten Kunig dem Sulthano geschriben sein worden; und stehet jtzo darauf, als mir gemelte gehaimbe Person berichtet, das man täglichen ainen aignen Zhiauschen der Execution wider die gefangne Kozacken beizuwohnen und das Geschutz und guetes Thailss der hinweggefurten Personen von dem Kunig zu empfahen, abzufodern und widerumb gen Bender zu bringen abgefertigt werden soll. Mich abermalss [1] . . . . . .

(Ibid., 1584, Ianuar-Februar, f° 71 V° și urm., 74-4 V°, 75; descifrare pe curat.)

---

1) Urmează scrisoarea din Hurmuzaki, III[1], p. 88. Titlul adevărat e: *Volgt das polnisch Schreiben.* — Ca anexă la raportul din 7 Februar [n° CXIX de m ĭ jos], avem următorul: «Bericht der polnischen Pottschafft Werbung betreffendt»:

CXIX.

Eyzing către Împĕrat, despre răspunsul dat de Turcĭ solului polon. Constantinopol, 1584, 7 Februar.

. . . . Gewester Beglerbegus Graeciae ligt noch zu Baba, und wirdet, wie man sagt, so lang verbleiben bis die Polaggen, alss Euer Majestät hinnach zu vernemben, das jhenige so die polnische Pottschafft alhie promittiert, allerding mit der That erweisen und die hieigen nach Gefallen contentiern. (A trimes scrisoarea regelui către Sultan. Trimete acum) hiebeigelegten Einschlüssl der gehaimben Person, so gemelter Pottschafft *actiones* und Handlungen alhie gefüert. (La 24 Ianuar, solul a sărutat haina Sultanului şi şi-a luat congediu de la Vizir.)

Wie mir obgemelte meine gehaimbe Person berichtet, soll der Pottschafft im Namen des Sulthani zu Beschaidt geben sein worden, weil sein Kunig umb der Kozacken Sachen nicht gewüsst und sich dessen wegen offeriert den hinweggenombnen Raub zu restituiern, den Schaden zu erstatten, die Thäter so er gefangen mit dem Schwert zu straffen und daneben promittiert das hinfuro [n]ichts dergleichen geschehen solle, habe der Sulthanus zwen Ziauschen verordnet, ainen gen Bender, alda der Einfal geschehen, Inquisition dess beschehnen Einfalss, Schadens und der hinweggenombnen Seelen und Wahren zu halten, den andern mit der Pottschafft in Poln, dem alle Sachen, sonderlich das Geschutz und die Personen, laut des Kunigs Erbietten, uberantwortet und die gefangnen Kozackhen in Beisein gemeltes Chiaussn enthaubt werden sollen, zu verschickhen und, wofern der Kunig diss alles praestiern und ain ansehenliche Pottschafft hieher schickhen wirdet, sollen so dan alle vorige *confirmationes pacis* und guete Nachparschafft zwischen ine und der hieigen Porten allerdings vernewert, approbiert und bestättet werden. (Solia ucisă a fost trecută cu vederea supt pretext că, întîmplându-se omorul după plecarea lor din Polonia, solii n'aŭ ordine.) Beruhet also diser Zeit, wie obgemelt, bei des Kunigs Restitution, und nach Gelegenhait derselben werden die Sachen mit ime Kunig und der hieigen Porten, aintweder gar verglichen, das den meniglich darfur helt, oder aber zu seiner Zeit und besserer des Sulthani Gelegenhait zu mehrer Erweitterung und entlichen Fridtbruch gerathen, und ist gemelte Potschafft . . . gestern von hinnen nach Poln verraiset[1]). . . . . .

(*Ibid.*, f° 105 V°; descifrare pe curat.)

«Illustrissime domine. Omnis intentio, labor et litterae polonicę in hoc laborant ut persuadere possent Turcis irruptionem Kosackorum non ex consensu et venia regis factam esse; propterea rex, auditis Kosakis, suum exercitum praeparans, misit et, aliquot ex Kosacis occidens, alios autem capiens et in una arce ducentos esse captos et praedam Caesareasque bombardas illis esse ereptas nunciatur, et petitur oraturque ut quidam Chiaussius mittatur, ante quem capti Kozaki decollabuntur et res Sulthani per Chiausium remittentur. Tota legatio haec est. Sulthanus autem assentit et ob causam belli persici annuit, sed, si illud non esset, vix excusatio valeret. Nondum tamen Chiausius est deputatus, sed arbitror his diebus deputari et foedus pacemque revocari et in pristinum cardinem veniri omniaque esse tranquillitate bona.

Praesentatum ultima Ianuarii anno 84.» (*Ibid.*, f° 122; descifrare pe curat.)

1) La 9 Februar, o scrisoare a Împĕratului către archiducele Ernest menţionează presenţa lui Jurkowitsch la Constantinopol (*ibid.*, f° 132-2 V°; orig.). — La 15, Eyzing scrie că Osman-Paşa (v. p. 674) a fost silit a se opri, mai ales din lipsă de caĭ, şi cere galere de la Sultan pentru a reveni la Constantinopol (*ibid.*, f° 166-6 V°; descifrare pe curat). — La 4 Mart, din «Saaross» (Sáros), Rueber scrie lui Ernest că Ceaşul a trecut spre Polonia; un om al acestuia spune că între caiĭ trimeşi de Sultan regelui sunt şi aĭ lui Podlowski. La Tolna, Ceaşul a mai întâlnit doĭ solĭ polonĭ, cari veniaŭ la Poartă să ceară concurs pentru a se lua Satu-Mare (*ibid.*, Mart, f° 15-6; copie). — La 6 Mart, Eyzing scrie că lipsesc ştirĭ despre Osman, care va merge poate direct de la Caffa la Trapezunt (*ibid.*, f° 23; descifrare pe curat; iar, concept către Ernest, pe f° 25 şi urm.). — La 20, acelaşĭ repetă că lipsesc ştirĭ despre Osman; Ardelenii ar fi cerut să nu fie supĕraţi de begiĭ vecinĭ; atât noul Beglerbeg, din Sofia, cât şi cel vechiŭ, din Silistra, vor fi rechemaţi de S. Gheorghe. «Und, sovil mir meiner gehaimben Leuth ainer in Vertrawen bericht, sollen die hieigen allerdings entschlossen sein mit nechster irer Gelegenhait die drey Landtschafften, alss Moldaw, Walachey und Sybenburgen, ire Sachen dardurch gegen Euer Majestät und den Polaggen desto besser zu versichern, furnemblich aber ainen mehrern Nutz darvon zu bekomen, zu Beglerbegath zu machen, und also ain turggisch Regiment einzupflanzen.»

CXX.

Constantinopol, 1584, 3 April.

Eyzing către Împĕrat, despre rezidirea Tighineĭ de Petru Șchiopul și o solie moscovită la Poartă.

(Ardeleniĭ aŭ căpĕtat ordine pentru pașnica stăpânire a satelor de la hotare.) Gleichs desselben Tags [22 Martii], sein auch ettliche Moldawer alher ankomen mit Zeittung das der Wayda in der Moldaw die Vestung Bender, so die Kozacken den vergangnen Sumer thailss zerstört, von Newen widerumb auf aignen Unkosten erbawet, und mit allen Notturfften ausser Geschutzs versehen; darauf alls baldt biss in die hundert gross und klaine Stuckh, 300 Hackhen und Monition auff drey Galern daselbst hin, und dem Wayda ain Rockh von gulden Stuckh und ain Saybl mit Edlgestain versetzt, so auf funff tausent Ducaten geschätzt, verschafft worden.

Mit obgemelten Moldawern ist auch ain Moscowitter mit vier Dienern hieher ankomen, und, den 24 vergangnes Monats, in Gehaimb bei dem Obristen Bassa Audientz gehabt und ime ain Schreiben an Sulthanum in moscowiterischer Sprach uberantwortet; sovil ich durch ainen meiner gehaimben Leuth, so von den Moldawern sehr gebraucht, erfahren mögen, (aduce știri despre Șah, care a propus alianță Țarului; solul mergea la Ierusalim; se crede că e un spion pentru Perși. — Osman va veni din Caffa la Constantinopol, pe apă.)

(Ibid., April, f° 20-20 V°; descifrare pe curat; ca concept pe f° 6 și urm.)

CXXI.

Constantinopol, 1584, 17 April.

Eyzing către Împĕrat, despre frica de o nouă năvălire de Cazacĭ în Moldova.

(Begul din Solnoc ar fi mazilit) und zu dem Giaffer Bassa gen Silistria verschafft worden. Und, wo ferr die kosackhischen *rumores*, davon Euer Majestät in vorigen meinen Schreiben [n° CXX?] underthenigste Meldung geschehen, wie man sich alhie nicht wenig besorgt, den spargierten Fortgang gewinnen sollen, als dan desswegen der Wayda in der Moldaw widerumb dise Tage bei aignen Currier gemelter Kozackhen starke feindtliche Versamblung hieher berichtet, wieder gemelter Giaffer Bassa und der Beglerbegus Graeciae wider gemelte Kozackhen fort- und anziehen müessen; da aber die Sachen, als ir vil darneben vermainen, gestilt, sollen gemelte Giaffer Bassa und Beglerbeg hieher zu residieren berait abgefordert sein.

Also warten die hieigen mit höchsten Verlangen dess Chiaussen so in Poln verschickht und seiner Verrichtung, sonderlich aber zu wissen ob dass Geschutz so von Bender weggefurt worden, sampt so vil tausent Seelen, vom Kunig zu Poln, seinem Erbietten nach, restituiert sey. In mittlss sein uber vorige noch andere zwo Galeren mit ettlich vil Stuckhen Munition und sechs hundert Janitscharn auf Bender, und andere Ohrter daselbst herumb an die Reussen granitzendt, verschickht worden, und sollen täglich zwo Galeren auch nach Caffa den Osman Bassa herzubringen abfahren [1] . . . .

(Ibid., f° 64 și urm.; descifrare pe curat; concept pe f° 79 și urm.)

1) Se vorbește și de asediul Caffeĭ de către Tatarii revoltați.

CXXII.

Eyzing către Împĕrat, despre măsurile luate pentru a apĕra Moldova de Cazacĭ. Constantinopol, 1584, 23 April.

. . . . Dem Giaffar Bassa, so zu Silistria gelegen, und dem Beglerbego Graeciae soll *duplicate* ernstlich bevolhen sein worden, ohne Verzug nach Bender und Acherman mit irem Zugebnen sich zu verfuegen; gleichsfals dem Wayda in der Walachay und Moldaw bei Leibstraff auferlegt, obgemelten zwaien, Giaffer und Beglerbego Graeciae, mit Volckh, Rossen, Proviant und allen Notturfften beizuspringen, täglich erwartendt wass obgemelter Tartar, es sey nun mit Belägerung der Stat Caffa oder aines Straiffs, davon sich die hieigen nicht wenig besorgen, weitter furgenomben haben möchte. Darauf ich dan mein vleissig Achtung zu bestellen und Euer Majestät solchs underthenigist zuzuschreiben nicht underlassen solle.

Auss Poln ist man des Chiauschen, so mit der polnischen Pottschafft wegen Restitution des Benderischen Raubs hinein geschickht worden, täglich gewartig, und wöllen gleichwol daneben ir vil sagen, die Kozaken sein widermalss starckh beisamen, Vorhabens den Schaden so die Benderischen Tartarn newlich in Podolia gethan zu rechen und ir Gluckh und Hail widerumb daselbst auf Bender zu versuechen. Gott verleihe inen Gluckh . . . . . .

(*Ibid.*, f° 137 V°-8; descifrare pe curat; concept pe f° 139 și urm.)

CXXIII.

Știrĭ din Constantinopol, despre acelașĭ lucru și caracterul tînĕruluĭ Sultan Mohammed. Constantinopol, 1584, 29 April.

Bericht von Tartarn und des Sulthani Sohn [1].

. . . . Von des Sulthani Sohn jenhalb des Mörss zu Magnesia sagt man er fuer ain böss Leben, saufft sich vol im Wein, und, wo er von ainer schönen Jungfraw hört, die muess im gebracht werden. Wo die zwai guete Stuckh sein an ainem Herrn, da volgen andere mehr dergleichen [ultima frasă e ștearsă]. Zum Osman Bassa hat der Wayda in der Walachey seine Leuth geschickht, haben aber nicht fortkommen konnen: die Weg seindt alher starckh verhalten, auf allen Seitten, und auf den Granitzen furchten sich alle sehr. Ich glaub der Giaffer Bassa und Beglerbegus Graeciae werden sich selbst sehr furchten, dan sy haben kain Volckh bei sich; nuhn werden sy warlich sich tumblen müessen, die gueten Tartarn; mir dunckht sy solten schier biss gen Adrianopoli herein ohne Hindernuss straiffen konnen. *Datum 29 Aprilis anno 84.*

(*Ibid.*, f° 30 V°-1; descifrare pe curat; și pe f° 32 și urm., ca concept; și pe f° 38 și urm.; *idem.*)

1) Anexă la raportul din Constantinopol cu data de 7 Maiŭ 1584.

CXXIV.

Constantinopol, 1584, 7 Maiŭ.

Eyzing către Împĕrat, despre primejdia din partea Cazacilor și Tatarilor pentru Moldova.

(Islam-Ghirai e numit Han. Sultanul îĭ face daruri, «durch seinen Capitschilar Chihaia, so hernach mit inen auch nach Caffa [cu el și fratele], den eltisten als ainen Beglerbeg, wie sonsten mit Moldaw und Walachey gebreuchig, in das Landt einzusetzen geraist».)

Wie dan ire Mainung anderst nicht, bei solcher Gelegenhait auss der Tartarey ain Beglerbegath und also dasselbe Landt inen underthenig und tributiert gemacht zu haben.

(Osman e strîns în Caffa.)

Darneben soll er Tartar [Mohammed-Girai] auch mit Hülff der Reussen und Circassen und, wie ettliche sagen wollen, der Kozaken, an mehr underschiedlichen Orten, und sonderlich gegen Bender und Moldaw, den Turckhen damit, so ime ins Landt fallen möchten, zu begegnen, vil tausent Man zu Veldt haben; und, als solches Giaffer Bassa, so disen Winter zu Silistria gelegen und jezt nach Dobriza gegen Bender, doch mit wenig Volckh, gezogen, hieher berichtet, und mehr Volckhs von hie auss oder sonnsten begert, hat ime darauf der Sulthanus wider alten diser Porten Gebrauch Bevelch zugeschickt, aldorten, da er sich befindet, gemain Volckh zu beschreiben, und ain ettlich tausent Man zu Ross und Fuess, wie ers bekomen kan, umb Besoldung aufzunemen; also soll auch dem Beglerbego Graeciae widerumb scharffer Bevelch zugeschickht worden sein, mit obgemelten Giaffer sich zu coniungiern. Alhie aber sein in grosser Eyl bei Tag und Nacht noch ain 8 Galeren und zwo Mahonen und ettlich *portacavalli*, darauf noch tausent Janitzarn zu den vorigen 3 tausent, drey mazul Beglerbegen sampt iren Leuthen, ettlich hundert Pferdt, allerlay Monition und sonderlich vil Stuckh geladen, und gestern, wie wol mit schlechtem Windt, fortgeschickht worden. (Trimetere simultană de trupe în Asia.)

(Ibid., Maiŭ, f° 21-1 V°, 22 V°; descifrare pe curat; în concept, cu data de 6 Maiŭ, pe f° 11 și urm.)

CXXV.

Constantinopol, 1584, 22 Maiŭ.

Eyzing către Împĕrat, despre acelașĭ lucru și purtarea regeluĭ Poloniei [1].

. . . . Beglerbegus Graeciae und Giaffer Bassa sein berait in Antzug gegen Bender und der tartarischen Gränitzen, aber, wie man sagt, mit schlechten Volckh; gleichsfals Walachay und Moldaw sollen in die 20 tausent Mann, ire aigne Landt zu defendiern, bei einander haben.

(Din Polonia, nicĭ-o știre; Ceaușul e reținut acolo.)

Und ob die durch den Kunig anerbottene Conditiones: *ablatarum restitutio, captivorum liberatio et Kozackorum supplicium*, adimplirt worden, herkomen, das gibt nicht wenig nachzugedenckhen, unangesehen in Gehaimb, und wie die armenische

1) Eyzing adauge că Sultanul trăește între femeĭ și «Gaugglern, allerlai Musicen und derlai Kurtzweiln». «Dem gerathet der Sohn zu Magnesia auch zimlich nach», care e și tiran. — Într'o anexă din 16, zăbava ceaușuluĭ Mustafa se explică prin faptul că regele era la Vilna *(ibid.*, f° 72 V°).

Kauffleüth, so in Poln handln, alhie fürgeben, gehört, das der König nicht allain seinen Zusagen und Obligation nachkomen, sonder gedencke auch, und sey berait im Werckh, ain fürneme Pottschafft sich mit dem Sulthano und hieiger Porten allerdings wider zu versöhnen und die alten Confęderationes zu ernewern herzuschickhen; endtgegen manglen auch nicht allerlay Discursi, gemelter Kunig sey in starcker Kriegsrüsstung, hab ein General-Aufbot durch gantz Poln ergehn lassen und gedenckt, mit Beysatz des Moscowiters und bei diser Gelegenheit des tartarischen Lärmens, des Podoloffski erbarmliche Niderlag zu rechen; das dann auch in Kurtzen mit mehrerm Grundt zu erfahren . . . .

(Ibid., f° 70-70 V°; descifrare pe curat; ca duplicat pe f° 83 și urm.; în concept pe f° 90 și urm.)

CXXVI.

Eyzing către Împĕrat, despre purtarea regelui Poloniei cu Cazacii. Constantinopol, 1584, 24 Maiŭ.

(Se așteaptă ce s'a făcut cu Ceaușul și ce decisie a luat regele în privința soluluĭ săŭ ucis, «Podosski».)

Under dem gemainen Mann das Geschrai, so die armenischen Kauffleuth ausgebracht, der Kunig zu Poln hab nicht allain die hundert Kozackhen lassen enthaubten, das Geschütz, so sy von Bender entfüeret und die maisten gefangene Türckhen, seinem Erpieten nach, ledig gemacht und restituiert, sonder sey auch im Werckh ain ansehenliche Podtschafft mit gemeltem Chiauschen hieher zuschicken. Andere aber geben für, er Kunig habe den Chiauschen gefencklichen einziehen lassen, und gedencke nicht allain obgemelten Raub nicht wider zu restituiern und die armen redlichen Leüth nicht umbzubringen, sonder stehe in starcker Kriegsrüsstung, neben gemelten Kozacken und, wie man sagt, mit des Moscowitters Beystandt, sich umb die Moldaw und Wallachey anzunemen,—zuvorderst aber Sybenbürgen, wo möglichen, von der hieigen Joch zu erledigen. Andere, und eben auch armenische Kauffleüth, sagen für gewiss, als er Kunig, wie obgemelt, in die 100 Kozacken endthaupten lassen, sollen sy die Kozacken, so in die 15 tausendt starck beysamen sein sollen, mit Verstandt und Hülff etlicher polnischer Palatinis, wider ine Kunig gesetzt und ime nicht wenig zu schaffen geben, und desswegen versamble er an allen Orthen Volckh, nicht wider die hieigen, von denen er so hoch angriffen und iniuriert worden, sonder sich selbst zu defendiern; dass also, wie zuvor gehorsamist angedeut, gar kein Gewisshait gemelter Handlungen yetziger Zeit zu schreiben. (De la Ceauș, prin scrisorĭ saŭ sosire, se va ști maĭ mult. Ceaușul e un vechiŭ salariat al Imperialilor.)

(P. S. din 27 Maiŭ.)

. . . So sagt man auch Giaffer Bassa, so neben dem Beglerbego Graeciae yetzo zu Bender ligen solle, habe wegen seiner Schwachait und immer werender Kranckhait vom Sulthano Erlaubnus bekomen sich hieher zu retiriern und den Beglerbeg bis auff weitern Beschaidt daselbst zu lassen. . . . . .

(Ibid., f° 119 V°-21; descifrare pe curat; duplicat pe f° 195 și urm.; concept pe f° 178 și urm.)

CXXVII.

Grodno, 1584, 29 Maiŭ. Comunicare a regeluĭ Polonieĭ către ceaușul Mustafà, despre afacerea Cazacilor.

(Audit pe sol și a cetit scrisorile Sultanuluĭ și Mareluĭ-Vizir.) Et, quamvis Sua Regia Maiestas abunde iam a se satisfactum esse existimet amicitiae bonaeque vicinitatis studio et officio, quod, simulac cognovisset praeter scitum et voluntatem suam perditissimam illam Kosociorum *(sic)* et latronum colluviem collectam in ditiones Potentissimi Imperatoris Sulthani impetum fecisse, illam, nulla interposita mora, ab exercitu suo profligari atque caedi, tormentis privari, nonnullosque eorum capi fecerit, — cum tamen in Porta Serenissimi et Potentissimi Sulthani cum Suae Regiae Maiestatis nuncio et aulico Petro Slosstlofsky constitutum et conventum fuerit ut de captis illis Kosackis et latronibus supplicium sumi, iustitia administrari atque oblata tormenta restitui debeant, ob idque Dominatio Vestra huc ad Regiam Suam Maiestatem expedita sit, quae administrationi iustitiae praesens adesset tormentaque sibi tradita reciperet, et, unde ablata fuerant, eo reduceret, iisque eo nomine per nuncium Maiestatis Suae Regiae tractata et constituta sunt, libenter Sua Maiestas Regia satisfieri eaque ad satisfactionem deduci summo studio ac diligentia curabit, mittetque Sua Regia Maiestas, nulla interposita mora, aliquos ex praecipuis senatoribus in confinia Podoliae, quibus negotium dabit ut, praesente Dominatione Vestra, vi pactorum de Kosackis captis ius dicant iustitiamque administrant *(sic)* utque tormenta et caetera a Kosackis extorta restituant et ad manus Dominationis Vestrae tradant; de caetero etiam postmodum Sua Regia Maiestas maxima qua fieri poterit diligentia prohibebit ne latrocinantes Kosaci amplius incursiones in ditiones Potentissimi Sulthani faciant, Serenitatis Suae ditionibus et subditis damna et iniurias inferant; quicunque secus fecerint, impune non ferant. Neque ab hoc proposito Suam Maiestatem inflectet aut immutabit quod etiam frequenter similia et his maiora damna, ut alias, ita et nunc, cum Dominatio Vestra ad Suam Regiam Maiestatem veniret, dominis et subditis Suae Regiae Maiestatis per milites et subditos Potentissimi Sulthani inferantur et indigna quaeque committantur. Et, quamvis antea aliquoties Sua Regia Maiestas eo nomine Potentissimo Sulthano conquesta sit, nullam tamen de iis iustitiae administrationem nullamque ablatorum restitutionem obtinere potuit, nihilominus mandabit Sua Regia Maiestas ut tractationi per nuncium suum factae pactisque ac foederibus satisfiat, suamque synceritatem et constantiam in colenda cum Potentissimo Sulthano amicitia et pace reipsa et facto testetur atque demonstret; polliceturque sibi Sua Regia Maiestas aperte de Potentissimo Sulthano, cum huiusmodi contra pacem et foedera aperte facta fuerint, Serenitatem Suam iustitiae administrandae et vetustissimorum sanctissimorumque foederum et pactorum mutuaeque amicitiae condignam rationem habituram. Iam igitur Dominatio Vestra in omnia sese dabit atque in confiniis in certo idoneoque loco usque ad adventum eorum dominorum qui ad exequenda Suae Regiae Maiestatis mandata eo convenient, subsistet executionique attendet et ea quorum inspector erit Potentissimo Sulthano ut rem certam referet. Et, cum nihil aliud ibi experietur quam syncerum et constans Suae Regiae Maiestatis in colenda amicitia studium, facile etiam deprehendet nihil magis absurdum et a rei veritate alienum esse quam quod per eos latrones Sua Regia Maiestas Potentissimum Sulthanum et confoederatum amicumque principem laedere voluerit. Nec dubitat Sua Regia Maiestas quin Dominatio Vestra Potentissimo Sulthano Suae Regiae Maiestatis in foedere sanctissimo colendo paceque et amicitia constanter colenda studium commendabit, atque eidem Serenitati Suae pro sua humanitate persuadebit, ne ad animum suum id admittat, cum tales latrones aliquid a pactorum mutuaeque amicitiae ratione alienum fecerint neque illorum facto et latrociniis ruptum foedus violatamque amicitiam existimet. Quin potius pro certo, maiorum suorum more,

cum tale aliquid per latrones illos Kosacos perpetratum defertur, ut de talibus scelestis iustitiae administrationem, quam semper obtinebit, a Sua Regia Maiestate requiret, in eaque conquiescet. Quamprimum autem ad Potentissimum Sulthanum pervenerit Dominatio Vestra, eius Serenitati Suae Regiae Maiestatis nomine in syncera et constanti amicitia bonam valetudinem foelixque imperium comprecabitur. Illustrissimum quoque Siauss Suae Regiae Maiestatis verbis salutabit Suaeque Maiestatis benevolentiam ipsi commendabit. Literas vero ad Potentissimum Imperatorem et Illustrissimum Siauss, quae iam conscriptae et ad sigillum regium missae sunt, ab aulico Suae Regiae Maiestatis, qui Dominationi Vestrae adhibebitur, accipiet. Interim quod illi iam a Sua Regia Maiestate datur, literis ipsis conforme, scripto hoc memoriae causa complexum habeat. Communicatum 24ta Augusti 1584 [1]).

(Ibid., Septembre-Octombre, f° 8-10; copie; duplicat pe f° 193 și urm.)

CXXVIII.

Eyzing către Împĕrat, despre Turcii de la Bender, sosirea tributului Moldovei și așteptarea unei solii polone. Constantinopol, 1584, 19 Iunie.

. . . . Beglerbegus Graeciae und Giaffer Bassa liegen noch umb Bender, sollen aber in Kurtzen hieher ankomen.

. . . Vor 4 Tagen die Moldawer auch mit irem Tribut hieher ankomen, und, sovil man von polnischen Kauffleuthen, so täglichen herkomen, vernimbt, soll in Kürtzen ain ansehenliche polnische Pottschafft auch hieher geschickht werden [2]) . . . . . .

(Ibid., Iunie, f° 27 V°, 40; descifrare pe curat; concept pe f° 45 și urm.; duplicat de descifrare pe curat în Iulie-August, f° 185 și urm.)

---

1) Pe f° 13 e, ca anexă, un raport din 22 August, despre Markhazi și pretențiile lui «Andreassy Peter» din Secuime. O altă anexă ocupă f° 74 (cf. f° 18 și urm.).—Urmează raportul din 4 August (f° 196 și urm.), cel din 21 (f° 202 și urm.) și știri despre Andreassy (f° 208 și urm.). — La 5 Iunie, Eyzing anunță că beglerbegul Greciei va fi într'o lună la Constantinopol, dacă Sultanul reușește în «planurile» sale cu Tatarii. Nu se crede în venirea unei solii polone, de care se svonise. Totuși rechemarea lui Giafer arată siguranța Turcilor despre această parte *(ibid.,* Iunie, f° 7 saŭ Iulie-August, f° 173-5; concept, Iunie, f° 14 și urm.).

2) O anexă cu același dată spune că regele e «hinder der Wilde» (Vilna) și că solia se va trimete după marea dietă din August. Urmează acest loc obscur: «Nach ettlichen furnemen Leuthen, so entflohen sein, hat der newe Tartar Han lassen durch die beraubte polnische Pottschafft dorthin zu den Kozacken schickhen; aber dieselben haben bekennent, das sy seind hinkomen gewesen; sy aber haben sy nicht wollen annemben zu verhalten; also seindt sy weitter gezogen; solchen Beschaidt haben die Kosacken geben. Es ist nicht müglich, das der Tartar Han kan still sein; er müess sein Glückh und Unglückh an den Moscowittern oder Reuss versuechen» *(ibid.,* f° 29-9 V°, 38-8 V°; concept, cu data de 18, pe f° 51 și urm.). — La 30 Iunie, Eyzing arată că, dacă Sultanul e încă viŭ, nu se va întreprinde nimic contra Împĕratului, Giafer și Beglerbegul având numai misiunea de a observa pe Tatari (f° 87; descifrare pe curat; concept pe f° 88 și urm.).—La 3 Iulie, scrie că Turcii sunt încă «herwärtz der Donaw»: Beglerbegul va fi rechemat, după stărnințele logodnicei lui, iar Giafer va rămânea acolo pe vară. Turcii din lagăr se împrăștie și, dacă Osman-Paşa nu va interveni, întreprinderea va cădea. Se zice că acesta și Hanul voesc rechemarea celor două căpetenii, în locul cărora ar veni Osman, «Vorhabens disen Summer mit Hülff auch der Wayda in Moldaw und Walachey, so baide in die 20 tausent Man gewiss beisamen haben sollen, auf Bender zuzuziehen und gleich in ainem Zug des Tartarn Sachen wider die *nepotes* zu versichern und auf die Reussen und Kosaken, auf die er wegen des erlittenen Schadens, davon Euer Majestät

CXXIX.

Constantinopol, 1584, 21 August.

Eyzing către Împĕrat, despre sosirea Ceaușuluĭ din Polonia și raportul sĕŭ.

(Tatariĭ ar fi prădat în Polonia. Beglerbegul Greciеĭ a întrat în Constantinopol la 15. Iea în căsătorie pe văduva luĭ Sokolli.)

Dise Tag ist Mustapha Chiauss aus Poln wider hieher ankommen, mit Zeittungen, wie Euer Kaiserlichen Majestät zuvor gehorsamist ich bericht, dass der Khünig aus Poln zu Camenitz 33 Kozaken und zu Crakaw den Sworovsky, den Sulthanum zu contentiern, und sein Affection und wahrhaffte Freundtschafft gegen ime zu erzaigen, habe enthaupten lassen; daneben das Geschütz gehn Bender verordnet, und sich dermassen in allen *actionibus* des Sulthani trewen und obligierten Freundt und Diener erzaigt, dass, so offt er des Sulthani Nahmen in den Brieven oder von bemeltem Chiauschen benent worden, von seinem Stuel aufgestanden, sein Huet abgezogen und sich dermassen geneigt, alss wann er gemeltes Sulthani leibaigner Underthan oder Sclave were. (Speră a căpĕta de la Ceauș, un salariat imperial, copia scrisorilor regeluĭ către Sultan și bogate lămuriri.) Markhazy Paul sollicitiert das Sangiackat Bender, damit er daselbst seine Prakticken wider den Khünig aus Poln anstellen könne; (lucrează contra luĭ; pierde zilnic creditul; e și foarte sărac.)

(*Ibid.*, Iulie-August, f° 218-8 V°, 225; descifrare pe curat.)

CXXX.

Constantinopol, 1584, 4 Septembre.

Eyzing către Împĕrat, despre expunerea Ceaușuluĭ.

(Trimete copia scrisorilor regeluĭ Polonieĭ către Siavuș-Pașa și, «sub litera B, [Abschrifft] des schrifftlichen Beschaidts so dem Mustapha Chlauschen desswegen und auf sein angeprachte Legation gegeben worden», după original.)

Und daneben bericht mir gemelter Chiausch dass ain gleichformig Schreiben wie dem Siaus Bassa, *mutatis mutandis*, dem Sulthano zukommen sey, und dass er meh-

---

gehorsamist Meldung geschehen, zum Allerhochsten erbiettet, ain starcken Straiff zu thun.» Dar e numaĭ un svon îngrijitor. Despre solia polonă, care se zice că a plecat, n'are știrĭ sigure și nu poate spune «ob und wass der Kunig von Poln vermög seines Erbiettens von dem benderischen Raub den hieigen widerfahren haben lassen», dar negustorii polonĭ spun că regele a decapitat înaintea Ceaușuluĭ «vil armer unschuldiger Leuth» (Iulie, f° 4 V°-5 V°; descifrare pe curat; concept pe f° 19 și urm.). — La 17, Eyzing scrie că aŭ rămas cu șefiĭ numaĭ 4-5.000 de Turcĭ, că în curând va fi rechemat Beglerbegul din causa știută. Regele ar fi restituit tunurile și robiĭ de la Bender, și fiiĭ Hanuluĭ mort, pentru observarea cărora fusese făcută maĭ ales expediția, s'ar fi împăcat cu noul guvern tatar (*ibid.*, f° 51-1 V°; descifrare pe curat; concept pe f° 67 și urm.; cf. și f° 129 V° și urm.). — La 28 Iulie, scrie Eyzing că șefiĭ turcĭ se vor întoarce la sosirea tributuluĭ imperial. Se așteaptă Ceaușul din Polonia, cu solia regeluĭ. Acesta a restituit tunurile și cea maĭ mare parte din robiĭ și prada de la Bender (f° 126 V°-7; descifrare pe curat; concept pe f° 135 și urm.; rapoartele din 17 și 28 și în Septembre-Octombre, f° 54 și urm.; pe curat). — La 7 August, Eyzing anunță că, de și ceĭ doĭ Pașĭ stărue pentru întors, ceĭ aŭ fost opriți și s'ar putea să și ierneze în lagăr, pentru că Ceaușul n'a venit, nicĭ n'a scris și pentru că presentul imperial n'a sosit încă. Germigny va pleca la sfârșitul luneĭ (*ibid.*, Iulie-August, f° 161 V°-2; descifrare pe curat).

rers nichts im Bevelch gehabt, alss wie in obgemelten Einschlüssen vermeldet, alss der Kosacken Straff und die Restitution des Raubs zu sollicitieren, alss dann auch beschehen, dass zu Kamenitz 33, seines Fürgebens nach, fürneme Kriegsleüth, mit meniglich Verwundern, in Gegenwerth seiner enthaupt, und 38 Stuckh ebendaselbst ime restituiert worden. Sagt daneben wie gemelte redliche Leüth an irem letzten Endt sich dermassen über den Khünig aus Poln und seine Tyranney beklaget dass auch ainer under inen, so ain Hauptmann gewest sein und für den meniglich, sonderlich aber den Fürnembsten des Schloss gepeten haben sollen, frey rundt vermeldet, er hab seinen Arm in der türckischen Hundt Pluet biss an Elenbogen, seinem Vatterlandt zum Besten, gewaschen; weil es aber von dem Khünig solcher Gestalt erkendt und bezalt, verhofft er, und sturbe auch darauf, er Khünig werde, und eben von den Türcken, denen er so treulich diente, den wolverdienten Lohn in Kürtz empfahen. Gleichsfalss sollen auch alle andere, solcher Gestallt, unschuldiger Weise, getöttet worden, ime Khünig vor meniglichen, sonderlich aber den Türcken selbst, so dabei gewesen, und sich ires Unglücks, gleichwol vergeblich, beschwert, all Unglück und wolverdiente der Türcken selbst Straff gewünscht haben; alss dann gleich zur selben Zeitt, alss mann gemelte arme Leüth umbgepracht, die Tartarn, auss Bevelch des Sulthani, in Podolien ainen Einfall gethan, und in die 20 tausent Seelen davon gefüert, so täglichen hauffenweiss hiehergepracht und guetes Thails hernach gestorben.

Von Samuel Sworovski, bericht mir obgemelter Chiausch, dass er fürnemblich dessenwegen zu Crakaw gericht sey, dass er, auf Anstifftung seines Bruedern, so bei Euer Kayserlichen Majestät in Diensten, ein Anfänger und Ursacher der Kosacken Einfall wider die Türcken gewest sey; alss dann gemelter Chiausch darumben vermeldet, der Öbrisst Cantzler in Poln selbst habe im gemelts Sworovski, so sich bei Euer Kaiserlichen Majestät aufhelt, Brief gewisen, darinnen er seinen gewesten Brueder höchster Vleiss vermahnt, alle Mittel und Practicken zu suechen, damit Sulthanus und der Khünig aus Poln ainander Vheind wurden, und ain Haupt wider ainander füerten; alss dann auch vil der Fürnembsten angemelts Khünigs aus Poln Hofe, sonderlich aber Christoff Dzierzeck, so ime Chiauschen als ain Belaidtsmann zugeben worden, solchs confirmiert und aigentliches Fleiss ime Chiauschen persuadiert, dass Euer Kaiserliche Majestät durch Mittel obgemeltes Sworovski ainiger Ursacher des gemelten Benderischen Einfalls gewest und dass dieselbe durch solch Mittel die Türcken und Polăcken an ainander zu hefften und sich dardurch von deroselben gewiss bevorstehenden der Türcken vheindtlichen Angriff zu verhüetten vermaint habe. (Regele a declarat într'o audiență secretă că, avênd pe Sultan cu el, nu-ĭ maĭ pasă de toți creștiniĭ la un loc și că ar fi dispus a ajuta pe Turcĭ contra orĭ-cuĭ, «auf Euer Kaiserliche Majestät deuttendt». Ceaușul e foarte satisfăcut; a fost tratat «stattlich und ansehenlich». Spune ceaușul «es habe dise Porten kainen bessern, noch aufrichtigern Freundt alss eben den Khünig aus Poln». Nu s'aŭ făcut plângerĭ pentru solul ucis. Dar după cererea Cancelariuluĭ, «Schwager» cu acesta, se va face o dietă pentru aceasta și pentru prada Tatarilor. Dieta va aduce trimeterea unuĭ ambasador pentru a se plânge și pentru «Aufrichtung irer alten Verainigung und Confoederation zu vernewern»; va sosi în treĭ-patru lunĭ; după părerea Ceaușuluĭ ar avea regele intenția de a trimete un sol la Tatarĭ și a reîncepe lupta cu Moscoviții [1].)

(Ibid., Septembre-Octombre, f° 3 și urm.; descifrare pe curat.)

---

1) Markhazi adauge ambasadorul, recomandă, după turcirea sa, pe «Andreassy Peter» ca Domn al Ardealuluĭ. — La 18 Septembre, Eyzing scrie că acelașĭ Markhazi, combătut de Ardelenĭ și de ceaușul Mustafa, a pierdut aproape speranța de begat la Bender saŭ beglerbegat în Ardeal și trăește «nahet in Miseria» *(ibid.*, f° 103-3 V°; descifrare pe curat). — La 16 Octombre, el vorbește de paguba ce ar putea resulta pentru Turcĭ

CXXXI.

Constantinopol, 1584, 27 Novembre.

Eyzing către Împĕrat, despre o nouă năvălire a Cazacilor în Moldova.

. . . . . Vor drei Tagen etlich Currier von Bender und aus der Moldaw komen, mit gewissen Zeittungen dass die Kosacken abermalss derselben Enden ain starckhen Einfall gethan, und ain gantze Landtschafft in Grundt verhört haben, dass auch die Reüssen und benachbarten Tartarn starck beisamen, Vorhabens was wider des Sulthani Heuser, so er umb die Tanan und *Paludem Meotidem* hat, fürzunemen; dahero noch vor gestern dem Beglerbego Graeciae ernstlich auferlegt und bevolhen worden sich zu verfüegen und, ehist so immer möglichen, seine undergebne Sangiacken und Kriegsvolck zusamen zu pringen; *interim* sein underschiedliche Chiauschen in die Walachi und Moldaw, dieselben Vayvoda aufzumahnen, verschickt worden[1]. . . . .

(Ibid., Novembre, f° 61-1 V°; descifrare pe curat; concept pe f° 64 și urm.)

—

CXXXII.

Constantinopol, 1585, 18 April.

Eyzing către Împĕrat, despre mazilirea lui Petru Cercel.

. . . . Ist auch inmittelss, die vergangene Tag, der Petrasco, so vor zway Jahren durch Fürpitt des Khünigs aus Franckreich dasselbe Waywodat bekomen, wegen seiner unerhörtten Tyrannei mit Ungnaden entsetzt und sein Vorfahrer Michne widerumb restituiert worden. Ob aber gemelter Petrasco sich guetwillig in des Sulthani Bevelch ergeben, desswegen dann underschiedliche Chiauschen zu ime geschickht, oder aber sich mit Hülff ainer stattlichen Guardi, die er bei sich gehabt, aus dem Land gemacht und mit grossen Schatz salviert habe, das ist der Zeitt alhie noch ungewiss.

. . . Dass der Petraschco, Waywoda Walachiae, so, wie wol mit schlechtem Furschub des Khünigs aus Franckreich, dasselbe Waywodat vor zway Jahren erlangt, durch

---

din tulburările tătărești. A fost svonul plecăreĭ la Bender, din causa aceasta, a Beglerbeguluĭ, a luĭ Ibrahim și Osman-Pașa. Se zice că Beglerbegul va fi făcut Vizir și Ienicer-Aga beglerbeg. «So ist inmittelss auch den Walachen und Moldawern aufgepotten worden mit irem Volck sich zu Veldt zu legern und auf Bender zuzeziehen» *(ibid.,* Decembre, f° 30 V°-1; extracte, în concept, pe f° 170 și urm. din Septembre-Octombre). — La 18 Octombre, Eyzing anunță apropiata plecare a beglerbeguluĭ Greciei, «sampt ainem Vesir-Bass», la Adrianopol și Bender, «wegen der tartarischen Rumorn» *(ibid.,* f° 172-2 V°; descifrare pe curat). — La 30 Octombre, el dă de veste că Beglerbegul și Ibrahim-Pașa staŭ gata de plecare, pe uscat, spre Caffa. «Inmitelss aber haben die Moldawer und Walachen ir Volck in die zwaintzig tausent zu Ross und Fuess auf Bender zuegeschickt» *(ibid.,* f° 223-3 V°; descifrare pe curat).

1) La 30 Novembre, Eyzing scrie că Beglerbegul va pleca spre Sofia în săptămâna următoare. Trimeterea sa nu e numaĭ pentru Cazacĭ, ci și «wegen der crabatischen Rumoren» *(ibid.,* f° 218; descifrare pe curat).— O anexă latină de communicant, la raportul din 11 Decembre, spune că secretariul luĭ Markhazi afirmă intenția luĭ Osman-Pașa de a ataca prin Caffa pe Polonĭ pentru injuria din 1583, dacă se va face însă pace cu Perșiĭ *(ibid.,* Decembre, f° 24 V°; copie). — La 15 Ianuar 1585, Eyzing comunică svonul despre trimiterea pașeĭ din Timișoara contra Tatarilor. Ardeleniĭ aŭ isbutit abia a-l face să treacă, nu prin țara lor, ci prin Țara-Românească *(ibid.,* 1585, Ianuar, f° 57 V°-8; descifrare pe curat; resumat pe f° 46 și urm; concept pe f° 59 și urm.).— La 5 Mart, raport din Ragusa al luĭ Jurkowitsch, cu știrĭ din Constantinopol *(ibid.,* Februar-Mart, f° 47-8; original).—La 12 Mart, Eyzing arată că, svonindu-se despre fuga și prinderea de Cazacĭ a fiilor Hanuluĭ mort, s'aŭ trimes în zădar Ceaușĭ în Polonia să-ĭ reclame *(ibid.,* f° 201-1 V°; descifrare pe curat; concept pe f° 213 și urm.).

sein tyrannisch und nahet unmenschlich Procediern, vom Regiment abgesetzt und der vorige Michno widerumb daselbst zum Waywoda gemacht worden, das hab Euer Kaiserlichen Majestät gehorsamist avisiert. Alss aber desswegen underschidliche Chiauschen ine Petraschco hieher zu pringen in der Walachei geschickht worden, seind derselbigen gestern und heut etliche mit Zeittungen alhier komen, dass gemelter Waywoda aus der Walachei auf zuvor gehabte Avisi seiner Absätzung mit ain 40 wolgeladener Wägen und grosser Anzall Kriegsvolck zu seiner Guardia aus dem Landt gewichen sey, auch seinen Weeg, wie gemeltem Chiauschen fürgeben wöllen, durch Sibenbürgen auf Ungern zugenomen haben solle. Wie wol etliche gemelter Chiauschen auch fürgeben, mann wisse nit was er Waywoda für ainen Weeg genomen habe, dass sy auch mehrers nichts alss Gewisshait seiner Flucht mit hieher pringen. Darauf dann und in Eil vil Capitschi und Chiauschen auf der Post derselben Enden hin fortgeschickht, bei welchen und villeicht eher ain mehrere Gewisshait solches Handels und Flucht zu gewartten und zu erfahren . . . . . .

(Ibid., 1585, April, f° 103 V°, cu data greșită de 18 [cf. f° 51 și urm.]; descifrare pe curat.)

CXXXIII.

Eyzing către Împĕrat, despre acelașĭ lucru.

Constantinopol, 1585, 28 April.

. . . . Petrasco, gewester Vayvoda Walachiae, dessen Flucht aus dem Landt Euer Kayserlichen Majestät ich bei meinem Currier gehorsamist avisiert, soll, wie mann alhie für gantz gewiss helt, bei Fogarss [indreptat: Fogvass] in Sibenbürgen sampt allem dem, an Personen und Güettern, so er bei sich gehabt, gefangen, und in gemelte Statt, biss auf fernern Beschaidt des Khünigs aus Poln, dem gemeltes Orth particulariter zugehören soll, gefüert sein worden; und wartten yetzo die hieigen mit höchstem Verlangen zu wissen, wess sich gemelter Khünig desswegen, sonderlich mit Überantworttung gemeltes Wayvoda Personn und des baren Geldts so er mit sich aus dem Landt gefüert, und über die viermal hundert tausent Ducaten sein soll, erkleren und resolviern wirdet, und daneben gewisser Vertröstung, solches alles zu bekomen oder aber, zum Fall es, wie mit Jancula Waywoda Moldaviae zuvor geschehen, gerathen solle, ain gewissen starcken Zug wider gemelten Khunig und Sibenbürger anzuordnen. . . . . .

(Ibid., Maiŭ, f° 5; descifrare pe curat; duplicat în Maiŭ, f° 95 și urm.; original cifrat, cu descifrare marginală, în April, pe f° 13 și urm.; în parte, pe curat, către archiducele Ernest, și în *Acta zur Gesch. des Krieges gegen die Türken,* 1585-9; anexă la 1585).

CXXXIV.

Constantinopol, 1585, 4 Maiŭ.

Eyzing către Împĕrat, despre plecarea luĭ Mihnea-Vodă spre ţară.

. . . . Michno, gewester Waywoda in der Walachei, hat auch, den letzten vergangenes Monats, dem Gebrauch nach, dem Sulthano *vestem* deosculiert, alle des entloffenen Petraschco, so in Sibenbürgen gefangen worden sein soll, Schulden auf sich genommen, und soll innerhalb wenig Tagen, durch des Sulthans Capitschi Bassa ainen, von hinnen in das Landt belaittet werden . . . . . .

(*Ibid.*, f° 93-3 V°; descifrare pe curat; originalul cifrat pe f° 24 şi urm.)

CXXXV.

Constantinopol, 1585, 14 Maiŭ.

Eyzing către Împĕrat, despre soarta luĭ Cercel.

. . . . Alss Euer Kayserlichen Majestät ich bei vorgemeltem meinem Currier gehorsamist erindert, das Petrasco, gewester Waywoda in der Walachei, von den Sibenbürgern gefangen worden sein solte, also bericht Euer Kayserliche Majestät bei diser Glegenhait ich underthenigst, dass hernach gewissere Zeittungen alher gebracht worden, wie gemelter Petrasco mit 8 oder 10 seiner fürnembsten Personen durch Mittel ainer ansehenlichen Sibenbürgers, zwischen Poln und Euer Majestät Gepiet sich salviert habe; das Geldt aber, die Güetter und was er bei sich gehabt maistes Thails von seinem selbst aignen Kriegsvolckh, so er bei sich gehabt, so baldt er an die sibenbürgische Grenitz komen, Thails auch von den Sibenbürgern selbst beraubt, und under ainander, wie es ungefährlich zugehet, gethailt worden sein; dessen sich die hieigen zum Höchsten wider die Sibenbürger beschwärdt und desswegen aigne Chiauschen sich des Handels zu erkundigen und sovil möglich zu recuperieren daselbsthin in Sibenbürgen verschickt worden [1] . . . . . .

(*Ibid.*, f° 58; descifrare pe curat; concept pe f° 39 şi urm.)

CXXXVI.

Constantinopol, 1585, 31 Maiŭ.

Eyzing către Împĕrat, despre fuga luĭ Cercel.

. . . . Die Flucht des Waywoda aus der Walachey, dass er auch mit etlich seiner fürnembsten Leüth sicher davon komen, ist bei meniglich gewiss; wie aber

---

1) Eyzing maĭ spune că negustorĭ armenĭ vorbesc de sosirea la începutul luĭ Iulie viitor a ambasadorului polon, cu o mare suită.

solche angestellt, und ob die Sibenbürger darumb gewüsst, gleichssfallss wie es mit dem Geldt und Guett so er Waywoda hinder sich verlassen, geschaffen, das sollen die Chiauschen, so desswegen in Sibenbürgen geschickt worden, täglichen berichten; in mittelss ist der Michno, gewester Waywoda in der Walachei, den 22ten diss mit den gebreüchigen Ceremonien und Beleittungen von hinnen in die Walachei weck gezogen [1].

. . . . . .

(Ibid., f° 155·5 V°; descifrare pe curat; concept pe f° 137 şi urm.)

CXXXVII.

Sigismund Báthory, principele Ardealuluĭ, către Bistriţenĭ, cerêndu-le a împiedeca agitaţiĭ în Moldova.

Alba-Iulia, 1585, 31 Maiŭ.

Prudentes et circumspecti nobiles dilecti, salutem et favorem.

Intelligimus complures in dies per oppidum Radnabania [2] in Moldaviam iter facere ac inde identidem cum literis et nunciis recurrere eaque re suspitionem movere ac si novarum rerum causa id factitarent. Proinde admonitos vos esse voluimus iubemusque, ut in tales huc et illuc discurrentes diligenter inquiratis, itinera eorum observetis ac, si quos cum literis, ex alienis maxime partibus adductis, nacti fueritis, eos illico cum iis et aliis rebus apud eos inventis ad nos mittatis, ut hic eorum discussioni, quae novis rebus occasionem dare solet, hac ratione obviam ire possimus. Hoc vobis diligenter curandum esse duximus. Secus non facturi. Datum Albae Iuliae, die 31 Maii 1585.

Sigismundus Bathori
de Somlyo.

[Pe V°:] Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis nostrae Bistriciensis et cetera, nobis dilectis.

(Bistriţa, *Stadtarchiv.*)

CXXXVIII.

Eyzing către archiducele Ernest, despre acelaşĭ lucru.

Constantinopol, 1585, 10 Iunie.

. . . . Vorgestern sein etliche Czauschen auss Sibenbürgen khumben, die bringen die Gewissheit das sich der entdrunene Waywoda auss der Wallachey, Petrasco, mit etlich wenigen der Seinen durch Sibenbürgen auf Ober Hungern zue salvirt

1) La 22 Maiŭ decĭ, cum spune şi raportul francez din Hurmuzaki, *Supl.* I¹, 97, n° CXLVII (din greşală trecut la 22 April în memoriul meŭ din *An. Ac. Rom.*, ser. a 2ª, secţ. ist., XVIII, p. 61).

2) Rodna.

habe und das die Sibenbürger alle seine *mobilia* und 100[m] Ducaten pares Gelts aufgefangen haben; welches alles ain sibenbürgische Potschafft und ain Ctzausch von der Port, so innerhalb 10 Tagen alhie sein sollen, mit sich alhero bringen.

Von der polnischen Potschafft ist khain merere Gewisshait, allein was die Kaufleüt alhie fürgeben, das solche für gewiss und gar ansehenlich und stattlich alher khummen soll; und, weil der Begh von Bender neben Andern dise Tag hieher berichtet das die Türkhen so die Kosakhen von gemeltem Ort Bender vor 2 Jaren weckhgefüert, in Poln noch wissentlich gefangen gehalten, der Kunig von Poln auch nit weit von Bender ain furnembe stattliche Vesstung, so die Türkhen zuvor niemals abgewöhrt, und etliche Palankha oder Castelln derselben Enndeu erbaut habe, wirdet innerhalb wenig Tagen ain aigner kaisserlicher Ctzausch, und eben der so zuvor wegen der Benderischen Handlung daselbsthin geschickht worden, widerumb in Poln verraisen, — verhoffentlich vor seiner Abferttigung, weil er mir sonst in Gehaimb dient, glaubwirdige Copei des sultanischen Schreibens an Künig von Poln oder aber auffs wenigist den Innhalt desselben zu bekhummen. . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv*, *Turcica*, 1585, Iunie, f° 62-2 V°; concept, cu data de 11; descifrare pe curat, pe f° 91-1 V°.)

CXXXIX.

Iași, 1585, 14 Iunie.

Ioan Fascheng, medicul lui Petru Șchiopul, către judele Bistriței, Gașpar Budecker, cerênd a fi rechemat de el.

Meynen Gruss, sampt willigen Dienst, alle Zeit zuvoran. Ferner, weyser Herr Caspar, wen Ewehr Weisheit gesundt ist, erfreue ich mich hertzlich. Wisset das auch noch, auss dem Willen Gottes, in zimliger Gesundheit bin. Es ist mein gantz fleissige Bitt an Ewehr namhaft Weisheit, dieweil mich Ewehr Weisheit formals Fürstlicher Gnaden commendierth hath wndt auch an der selben begerth hath, das mich Sein Fürstliche Gnade nicht wolt lenger hie behalten, den mein vil wehre Ewehr namhaft Weisheit, wolt Sein Fürstliche Gnaden durch Schrifft besuchen wndt alda anhalten, domith dass mich Sein Fürstliche Gnade wolt erlassen, den ich des Landes schon sath bin. Was ich werde Ewehr namhaft Weisheit kennen dienen, das wil ich alzeit gantz willig thuen, Ewehr Weisheit verschaff man das ich möcht von Fürstlicher Gnaden fray gesprochen werden. Ich schikke Ewehr Weisheit mit Zeigeren dieses Prieffs zwo Nahtrapen [1]) wndt Ewehr Weisheit Kindern einem ieden eins; die bit ich wolten Ewehr Weisheit geffallen. Erspareth mich Gott, ernachmals wolt ich Ewehr Weisheit weiter dienen. Ach das Ewehr Weisheit was beffele! Hiemit beffele ich Ewehr Weisheit dem Almechtigen Gott. Geben auss dem Jassmarck, den 14. Junii, im Jar 1585.

Obs möglich wer, so bitt ich, Ewehr Weisheit wolt Fürstliche Gnaden in kurtzer Zeit besuchen wndt mir Beistandt thuen.

Ewehr Weisheit gantz williger Diener

Joannes Fascheng,
Fürstlicher Gnaden in der Moldaw
Leibarzt.

[Pe V°:] Dem fürsichtigen wndt wol weisen Herrn, Herr Casparo Budeker, Richter in der Stadt Nösen, seinen günstigen Herrn allezeit.

(Bistrița, *Stadtarchiv.*)

---

1) Asupra năstrapei, v. *An. Ac. Rom.*, ser. a 2[a], sect. ist., XVIII, p. 27, nota 1.

CXL.

Eyzing către Împĕrat, despre mişcărĭ ale Cazacilor. Constantinopol, 1585, 21 Iunie.

. . . . Der Begh von Bender bericht dass die Kosacken abermals derselben Enden in die 10.000 beisamen sein, und dass die Tartarn [1]), alss sy in Reüssen straiffen wöllen, durch ain Pass so der Khünig aus Poln neulich verlegt und aus Sorg gemelter Versamblung der Kosacken *re infecta* und mit Schaden abziehen müessen.

So ist auch vor vier Tagen, auf Anhalten gemeltes Beghen von Bender, ainer mit Namen Mustapha Chiausch, meiner gehaimen Personen, in Poln geschickt worden; und, sovil er mir anzaigen lassen, ist seine Verrichtung anders nicht, allain umb die übrigen türckischen Gefangen, so von gemeltem Ort Bender, von den Kosacken, wie Euer Kayserliche Majestät zuvor gnedigst wol bewüsst, vor der Zeit weggefüert, und in Poln an underschiedliche Ort, so gemelter Begh von Bender aussgekundtschafft, noch gefangen sein sollen, von dem Khünig aus Poln, vermög ainer desswegen hieher geschickten particular Verzaichnus, zu begeren, — gleichsfalss auch von ime Khünig zu erkundigen, warumb er die zway Heuser an die moldawische Grenitzen, wie die hieigen fürgeben, mit des Sulthans höchstem *praeiudicio* und Nachthail, erbawen lasse; was nuhn gemelter Chiausch in ainem und dem andern bei ime Khünig verrichten wirdet, ist aus andern dergleichen zuvor beschehenen Handlungen, leichtlich zu erwegen; zu gemelts Chiauschen Widerkonfft aber, mit welchem man auch gewisslich ainer ansehenlichen grossen Botschafft gewertig, wirdet die Gelegenhait geben, Euer Kayserlichen Majestät von disem und anderm ain mehrers zuzeschreiben.

Vor gestern, ist der lang Mustaffa Chiausch und mit ime zwen sibenbürgische Gefangne mit ain zwainzig Gutschen, darundter die zehen mit des entflohnen Petrasco Waywoda Güettern, so, vermög beigelegter Verzaichnus [2]), heut frue dem Sulthano selbst überantwort worden, Sulthanus auch den jhenigen so mitkomen, so wol dem sibenbürgischen Agenten, alss den Türcken, ainem yeden ain gulden Stuck verehrt, — anherkomen, und bericht mich mein gehaime Person, neben Communicierung obgemelter Verzaichnus, dass der entrunnen Waywoda Anfangs mit tausent Mann in Sibenbürgen komen; alss er aber gehört das ime alle Päss verlegt, die Sibenbürger auch, so ime nachgestellt, nit weith von ime gewest, solle er verklaidter, mit ètlich wenig der Seinigen, in den Gebürgen sich salviert und also haimblich davon komen sein, und, alls seine Leüth solches wargenomen, sollen sy die Güeter guetes Thails geblundert haben, das die Sibenbürger, so baldt hernach darzu komen, mit grosser Müeh und Arbait, auch Verlust viler Leüth, das jhenig in obgemelter Verzaichnuss bekomen und hieher schicken mögen. Wo aber gemelter Waywoda hinkomen oder der Zeitt gewisslich sey, ist inen Sibenbürgern, alss sy hieher berichten, noch ungewiss. Was nuhn weitter gemelte sibenbürgische Agenten, der und anderer Sachen halben, hie anpringen und berichten werden, auf das will ich müglichst mein Achtung geben und Euer Kayserlichen Majestät hernach gehorsamist berichten . . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Turcica*, 1585, Iunie, f° 101-1 V°; descifrare pe curat.)

---

1) Noul Han fusese stabilit şi Mohammed-Ghirai ucis. V. mai sus, n° CXXIV, p. 678 şi Hammer, IV, 168-9.

2) Urmează (f° 109-10) lista publicată în Hurmuzaki, III¹, 90-1, n° LXXV (şi, după alt ms., în aceiaşi colecţie, IV², 128).

CXLI.

Constantinopol, 1585, 30 Iunie.

Eyzing către Împĕrat, despre tributul moldovean, mişcărĭ ale Cazacilor şi Cercel.

. . . . Nach gemelten zwayen baylis [venețienĭ, cari presintă darurĭ] haben die Moldawer, nach Überantwortung ires jährlichen Tributs, dem Sulthano mit Verehrung siben Zimmer Zöbl und 40 gemainer Klefuetter *(sic)*, dem Gebrauch nach, *vestem* deosculiert, darneben im Divan widerumb starck confirmiert, dass die Kosacken bei Bender sich starck versamlen und berait über die 10 tausent starck beisamen sein sollen, dardurch ir Herr der Waywoda in grossen Sorgen aines gählingen Überfalls stehe und mit vil Volcks selbst persönlich zu Vheldt lügen müeste.

Die Sibenbürger, so mit des entflohenen Petrasco Güetter herkomen seind, gleichwol Anfangs, als Euer Kayserlichen Majestät gehorsamist ich hievor geschriben, sowol vom Sulthano selbst alss von dem Vesir Bassen und nahet meniglich hoch berhuemt und gelobt worden, alss sy aber zu dem Beglerbegen Graeciae (so diser Zeitt den Sulthanum nach allem seinem Willen regiert, welchem auch gemelte des Petrasco Güetter vom Sulthano ins Hauss, zum Verkauffen, verschafft, das bar Geldt aber *immediate* dem Ossman zugeschickt) remittiert worden, hat gemelter Beglerbegus Graeciae mit höchster Unbeschaidenhait inen auf das Stärckeste und Schärpfste zugeredet, sy ires Herrn Verräther und höchste Vheindt genendt, und im Namen Sulthani inen mit Ernst auferlegt, gemelten Petrasco (alss hetten sy ihn haimblich verhalten) sampt den Güetern ehist hieher zu stellen; sonst wurde Sulthanus mit irem höchsten Verderben solches ungerochen nit lassen; und, alls gemelter Beglerbegus ain Tag etlich starck auf solches Begeren getrungen, und bereit desswegen widerumb ainen aignen Chiausch nach Sibenbürgen deputiert, haben sy die Sibenbürger in Gehaimb sovil ergründet dass solches von gemeltem Beglerbeghen,—alss er dann durch dergleichen lisstige Practicken und Erfindungen seines Sulthans Gnad fürnemblich erworben, — darumben angefangen, damit sy sich mit ime in ain Vergleichung einzulassen, und ain stattliche Summa Geldts, den Sulthanum zu lindern und von gemeltem Begern abzuwenden, zu verwilligen und zuzesagen getrungen wurden,— welches gleichwol bisshero nit geschehen, doch, wie ich in Gehaimb gewisslich erindert, werden sy schwärlich under ain 30 biss in 40 tausent Ducaten von gemeltem Beglerbegen erledigt werden mögen . . . . . .

Postcripta vom dritten Julii 1585.

. . . Und, alss ich heraus komen, begegnen mir die sibenbürgischen Legaten, welche, alss mich mein gehaimer Mann aigentlich bericht, alss auch zuvor gehorsamist gemeldt, vom Beglerbegen Graeciae zum Höchsten beschwärt, und stehet noch der Zeitt darauf, dass Sulthanus durch gemelten Beglerbegen den Petrasco, alss were er von den Sibenbürgern haimblich verhalten, sampt den fürnembsten Güetern, so gemelter Beglerbegh auf ain etlich hundert tausent Ducaten schätzt, daneben alle Gefangne so bei gemeltem Petrasco sich befunden, von inen Sibenburgern begern werde. Was sy nuhn heut beim Bassa und darnach desswegen verrichten, das erinder Euer Kayserliche Majestät ich gehorsamist bei nechster Gelegenhait . . . . . .

(Ibid., f° 169 V°-70; descifrare pe curat; concept pe f° 155 şi urm.)

CXLII.

Eyzing către Împĕrat, despre averea luĭ Cercel. Constantinopol, 1585, 11 Iulie.

. . . . Sonst, hieiger Beschaffenhait halben, wais Euer Kayserlichen Majestät ich der Zeitt über das, so derselben vor 8 Tagen gehorsamist avisiert, mehrers nichts zu berichten, alss dass die sibenbürgische Agenten vor fünff Tagen, mit Vorwissen und Bewilligung des Messich Bassa, doch in Gehaimb, wegen des Beglerbegen Graeciae, unverrichter aller irer particular Sachen, von hinnen weggeraist; pleibt aber noch bei dem dass gemelter Beglerbegus absönderliche Chiauschen den entflohnen Petrasco, die fürnembsten Güeter und die Gefangne (wie Euer Kayserlichen Majestät zuvor ich gehorsamist andeuttet) vom sibenbürgischen Waywoda abzufordern fortgeschickt habe . . . .

(*Ibid.*, Iulie-August, f° 33-3 V°; descifrare pe curat.)

CXLIII.

Eyzing către archiducele Ernest, despre acelaşĭ lucru. Constantinopol, 1585, 27 Iulie.

. . . . Mit den Sibenbürgern, wegen des enttrunenen Petrasco Waywoda auss der Wallachey, stehen die Sachen in vorigen *terminis*, das der Beglerbegh Graeciae absonderliche Ctzauschen in die Wallachey geschickht und noch starckh auf ain ansehliche Summa Gelts und ermelten Petrasco selbst, alls solte er noch in Sibenbürgen sein, zum Höchsten dringet; wirdet aber, menigklichs Erachtens, ausser ainer leidenlichen Summa, biss in die 30 oder 40^{m} Ducaten, schwärlich mehrers erhalten [1]). . . .

(*Ibid.*, f° 26; descifrare în concept; duplicat pe f° 72; descifrarea pe curat urmează; concept, către Împĕrat, şi în Septembre-Octombre, f° 126 şi urm.)

CXLIV.

Eyzing către Împĕrat, despre acelaşĭ lucru. Constantinopol, 1585, 8 August.

. . . . Die Siebenbürger werden noch immer fort durch den Beglerbeg auss Grecien, wegen des entrunnenen Weyda, so, gemainem Fürgeben nach, der Zeit in Poln sein soll, molestiert, und soll innerhalb drey oder vier Tag der vorige Tschauss, so gemeltes Weyda Güetter auss Sibenbürgen hiehergebracht, unnd der sibenbürgische Agent mit ime (gleichwol mit zweyen guldnen Stucken und ainem Säbl zur Verehrung) vom Sulthan an den Weyda in Sibenbürgen, die ubrigen gemeltes entrunnenen Weyda Güetter zu begeren und hieher zu bringen, widerumb dahin verschickht werden.

1) Se maĭ spune că negustoriĭ din Polonia anunţă sosirea pe la sfârşitul luĭ Septembre a solieĭ polone.

Die Kosagken sollen abermals bey Bender und in die Tartarey ainen starcken Einfal gethan und im Zuruckziehen mit dem Ferrath-Bascha, Beglerbegen zu Caffa, so mit fünf oder sechs tausent Mann wider sy gezogen, in ainer Clausen geschlagen, und ime Baschen grossen Schaden, gleichwol mit zimblicher Verlust der Irigen, zuegefüegt haben [1]). . . . . .

(Ibid., f° 94 V°-5; descifrare în concept; concept în Septembre-Octombre, f° 132 și urm.; concept, către Ernest, în Iulie-August, f° 98 și urm.)

CXLV.

Constantinopol, 1585, 4 Septembre [2]).

Eyzing către Împĕrat, despre Cercel și Cazacĭ.

. . . . Auss Poln und Sibenbürgen ist, uber das so Eur Majestät ich zuvor gehorsamist avisiert, mehrers nichts gehört worden, dann dass der Petrasco, gewester Weyda in Walachey, sich auf Cascha zue, in Teutschlanndt, salviert habe. Der Kosaken Einfall in die Tartarey mit statlichem erhaltenem Raub, das Treffen mit dem Ferrath Bassa, der Zeit Beg zu Caffa, wirdt gewisslichen affirmiert [3]). . . . . .

(Ibid., Septembre-Octombre, f° 10 V°-11; concept; extract din descifrare pe curat în Novembre-Decembre, f° 2 și urm.)

---

1) La 22 August, Eyzing scrie că Ceaușul nu se mai trimete în Ardeal, dar principele acestei provincii va trebui să plătească la 40-50.000 de galbenĭ pentru a închide afacerea. Despre sofia polonă nu se mai știe nimic *(ibid.,* Iulie-August, f° 120; concept; către Ernest, concept, pe f° 124 și urm.).—Ca anexă la raportul din 16 Octombre *(ibid.,* Septembre-Octombre, f° 178-9; copie), se află scrisoarea regelui Poloniei către Sultan, dată din Niepolomice, 23 August 1585. În partea netipărită în Hurmuzaki, III[1], la această dată, se explică cum că cetățile de care întrebase Sultanul, cu toate lămuririle date în scrisoarea încredințată ceaușului Mustafa, sunt numaĭ două, «tumultuarie et subitario opere ex trabibus et defixis in solum lignis», făcute de nobilii de la hotare, în pămîntul lor, spre a adăposti pe locuitorĭ la năvălirile Tatarilor. El, regele, n'a trimes trupe la hotare și nicĭ-o adunare de oamenĭ armați nu s'a făcut acolo.

2) Din 1585, avem încă treĭ scrisorĭ ale luĭ Petru Șchiopul către Bistrițenĭ. Vedĭ analisa lor la Regeste.

3) La 18 Septembre, Eyzing scrie că a aflat despre trimeterea unuĭ Ceauș în Polonia pentru a se plânge regeluĭ de cetățile făcute «an der moldawischen Granitz» și de «etlicher starcker Zusammenkunfften deroselben Ennden». Avea și sarcina de a cere luĭ Ștefan să intervie în Moldova pentru a se alege «ain gueter vertrawter Nachbar» *(ibid.,* f° 71-1 V°; concept; către Ernest, pe f° 75 și urm.). — La 2 Octombre, anunță Eyzing că Ferhad de la Caffa a revenit cu trupe decimate în cale de «Rușĭ și Cazacĭ». S'a întors și Ceaușul din Ardeal. Cel ce fusese trimes în Polonia pentru alegerea moscovită va veni odată cu solia regală pentru reînnoirea păceĭ *(ibid.,* f° 90 V°-1; concept; către Ernest, pe f° 101 și urm.). — La 16, anunță trimeterea copieĭ uneĭ scrisorĭ a regeluĭ Poloniei către Sultan, scrisoare transmisă prin Domnul Moldoveĭ *(ibid.,* f° 168 V°-9; descifrare pe curat; cf., pentru scrisoare, mai sus, nota 1). — La 30, Eyzing scrie despre sosirea, la 24, a luĭ «Wach Georgy», sol ardelean, venit pentru a aduce tributul și a intrigă contra Turcilor vecinĭ și Caseĭ de Austria. Menționează Ceaușul trimes în Moscovia, pentru alegerea Țaruluĭ. Ardeleanul nu știe nimic despre castelele ridicate de Polonĭ la hotare; dar se crede că Turcĭ nu se vor mulțămi cu explicațiile regeluĭ, contra căruia sunt iritați și din causa zăbăveĭ tributuluĭ tatar *(ibid.,* f° 210 și urm.; concept; către Ernest, concept, pe f° 213 și urm.). — La 26 Novembre, Eyzing anunță că doĭ Ceauși s'aŭ întors din Polonia, indignați contra regeluĭ, care i-a tratat «spötlich und ungewondlich», nu li-a plătit nicĭ cheltuelile de drum, li-a refusat robiĭ de la Bender și dărîmarea castelelor de la hotare, supt pretexte zădarnice. Sultanul a trimes, îndemnat și de Beglerbeg, un noŭ Ceauș (va porni în curând) pentru a reclamă, cu amenințărĭ de războiŭ, sutele și miile de robĭ răspândiți și dărîmarea castelelor. Noul Ceauș va trece prin Ardeal, «nochmals umb den Petrasco Wayvoda auss der Walachey, so der hieigen Erachtens in Gemain in Sibenbürgen haimblich vertilgt solle sein worden» *(ibid.,* Novembre-

CXLVI.

Eyzing către archiducele Ernest, despre măsurĭ luate contra Cazacilor la granița Moldoveĭ. Constantinopol, 1586, 11 Iunie.

. . . . Wie man für gwiss sagt, solle dem Szasswar Bassa, gewesten Beglerbeghen in Bossen, den man zuvor die Verwalttung des Beglerbegats zu Ofen biss gemelter Aly Bassa hinauss khäme, bevolhen, von Neum auferlegt sein, ohne Verzueg nach Bender, doch nur mit seinen selbst aignen Leüthen, zutziehen, und, neben andern selbst dahin verordneten, fürnemblich aber den Weida auss der Moldaw, mit 10[m] Man, dieselbig Gränitzen zu verwahren; dann man alhie fur gewiss erindert, das die Kosäckhen, starckh beysamben, berait etlich vil tausent Haubt Vieh zu Bender gehörig weckh getriben, auch sonsten grossen Schaden gethann, Willenns, wie man sagt, wass mehrers furtzunehmen.

Es ist auch ein Weil das Geschray ergangen, unnd noch under dem gemainen Man, man werde den Beglerbegh Graeciae auch daselbsthin verordnen, davon gleichwoll die Fuernehmisten bey letzt geschaffnen Unglegenhait und Mangl des Volckhs (es wurde dann vonn gemelten Khosäckhen mehrere Ursach gegeben) wenig haltten . . . .

(Ibid., 1586, Maiŭ-Iunie, f° 114; concept.)

CXLVII.

Eyzing către archiducele Ernest, despre același lucru. Constantinopol, 1586, 25 Iunie.

(Soli ardelenĭ pentru a cumpĕra caĭ spun că în Polonia s'a ales o solie cu vadă, care va fi în Septembre la Constantinopol.)

Auss Moldau und Wallachey neben den järlichen Tributen khumen Zeittungen, das die Kossakhen noch starckh beisamen; dardurch Sultanus, weil der Beglerbegh Graeciae selbst persöndlich nit fortgeschickht, 5.000 Janitschärn auss Agiamoglan von Neuem beschreiben lassen, die hernach an dreyen underschidlichen Ortten, alls gehn Bender, wegen der Kosagkhen, gegen der Tona, wider die Reüssen und Mosscoviter, und thails auf Wallachey mit etlich tausent Tartarn geschickht werden sollen . . . . .

Decembre, f° 96 V°-7 V°; concept; către Ernest, concept, pe f° 122 și urm.). — La 15 Februar 1586, el dă de știre, că la 40.000 de Tatari aŭ pornit spre Rusia-Albă, promițând Sultanuluĭ a-l servi apoĭ la Demir-Kapù *(ibid.*, 1584, Ianuar-Februar, f° 148 V°; concept). — La 13, Eyzing confirmă știrea expediției, ordonată de Sultan, maĭ ales «des Benderischen Handls wegen». Se și așteaptă cu nerăbdare la Constantinopol robĭ și știrĭ *(ibid.*, f° 160 V°; concept).— La 19, scrie că unĭĭ curierĭ din Moldova spun că Tatariĭ aŭ pornit spre Polonia, «Vorhabens, im Fall der Nott, nach gethanem Raub durch die Moldau widerumb zurugkh zu zichen», iar alțiĭ că, întimpinând resistență de la Polonĭ, năvălitoriĭ s'aŭ retras. Vizirul, aflând, din Moldova, știrea despre năvălire, a dorit isbândă mandatarilor Sultanuluĭ, Tatariĭ *(ibid.*, f° 173; concept). — La 5 Mart, el comunică vestea, venită din Muntenia, că Tatariĭ s'aŭ întors în pace, cu la 35.000 de robĭ *(ibid.*, Mart-April, f° 18-8 V°).— La 19, el constată lipsa de știrĭ asupra expediției *(ibid.*, f° 34; concept). — La 2 April, Eyzing vestește că în adevĕr Tatariĭ, aflând granițile păzite, s'aŭ întors înapoĭ și că în lipsa lor Cazaciĭ li-aŭ prădat rĕŭ țara *(ibid.*, f° 56 V°-7; concept). — La 14 Maiŭ, el scrie că știrĭ sigure nu sunt, dar se pretinde că regele ar fi în fruntea oștilor și Tatariĭ și-ar fi schimbat drumul, apucând spre Moscovia *(ibid.*, Maiŭ-Iunie, f° 13 V°; descifrare pe curat).

Gleich ietzt, alls ich schliessen wöllen, berichten mich meine gehaime Leüt für gewiss das in der Stundt etlich Currir von Bender alher kumen, mit Zeittungen, das die Kossakhen im selben Sansiagat ein starckhen Einfall gethan, grossen Raub bekhummen und den Sansiagbeghen selbst mit ainem Schuss tödlichen verwundt; im Abzug aber, alls inen des Tartar Han Brueder Ainer mit vil Volckhs fuergewartt, sollen gemelte Kossakhen von den Tartarn nahent auffs Haubt geschlagen und uber die 200 lebendig, darunder vil ansehenlicher polnischer vom Adl, gefangen sein worden [1] . . . . . .

(Ibid., f° 139 V°-40, 144-4 V°; concept.)

CXLVIII.

Constantinopol, 1586, 14 August.

Eyzing către archiducele Ernest, despre măsurĭ contra Cazacilor.

. . . . Auss Poln und Sibenbürgen ist der Zeit gar nichts verhanden; drei Sansiagbeghn: Sementria, Nicopoli und Vithin, sein gehn Bender dise Tag verordnet, daselbst biss auf verrern des Sultani Bevelh mit irem undergebnen Volckh in guetter Huett und Gwarsamb wegen der Kossakhen zu bleiben [2] . . . . . .

(Ibid., Iulie-August, f° 66 V°, 67 V°; concept; pe curat pe f° 162 și urm.)

CXLIX.

Constantinopol, 1586, 20 August.

Eyzing către archiducele Ernest, despre soarta luĭ Cercel și prinșĭ Cazacĭ.

. . . . Ich werde auch von meiner gehaimen Leüt ainen, welcher vor wenig Tagen auss Sibenbürgen khumen, berichtet, das der entflohne Peter auss der Wallachey gwiss noch bei Leben und alda in Sibenbürgen sich aufhaltten solle; vor dem sich Michne Wayvoda, an yetzt in der Walachey residirend, auch die hieigen, wie ich auss etlichen Umbständen schier vermerckhen mag, ainer unversehnen Uberfall und Lärmen von gedachtem Petter Waywoda sich besorgen . . . . . .

---

1) La 9 Iulie, Eyzing scrie: «Den 3 diss, sein 25 gefangner Kosackhen, alle jung, ploss und arm Volckh, vom dem Beegh von Bender hieheer geschickht worden» *(ibid.,* Iulie-August, f° 4-4 V°). — În scrisorĭ din Iulie apare întâiŭ curierul Gaspar Malickh, al cărŭĭ nume se întâlnește în istoria diplomatică a luĭ Mihaĭ Viteazul *(ibid.,* f° 22-2 V°, 31-3). — La 23 Iulie, Eyzing anunță că nu se aude nimic nespre solia polonă; dar se știe despre «etliche geringe Straiff der Kossakhen», despre prada de câteva miĭ de robĭ a Tatarilor în Polonia și sosirea apropiată a unora din eĭ, spre vînzare, de la Caffa *(ibid.,* f° 41; concept).

2) La începutul raportuluĭ: «Belgerin und Nicolassin [versiune: «Belgerin unnd Niclassy»] werden zugleich underhalten und auf ain ieden 60 Taller auf Euer Fürstlichen Durchlaucht Uncossten spendirt». V. maĭ sus, p. 396, nota 7.

Also seind auch 8 Kossakhen, so der Begh von Bender hieher geschickht, damals [den 19] vor dem Bassa gebracht, und so balt alle zu Türkhen worden [1] . . . .

(Ibid., f° 207 V°; concept.)

CL.

Eyzing către archiducele Ernest, despre gândul de a mazili pe Petru Șchiopul. Constantinopol, 1586, 9 Octombre.

. . . . Der Peter Weyda auss der Moldaw hat sollen abgesetzt werden; hat sich aber umb achtmal hundert tausent Ducaten widerumben inss Regiment erkaufft . . . . . .

(Ibid., Septembre-Octombre, f° 158; concept.)

CLI.

Eyzing către archiducele Ernest, despre același lucru. Constantinopol, 1586, 15 Octombre.

. . . . Es continuirt noch, das sich der Peter Waywoda in der Moldau umb 8 mal hundert tausent Ducaten widerumben ins Regiment erkaufft hat; sonst ist er schon *masul* und auss dem Sattl gehebt gewesen [2]. . . . . .

(Ibid., f° 176; concept.)

---

1) Eyzing scrie la 3 Septembre că Vizirul a vorbit cu un Trimes secret al regelui Poloniei, «von dem er allerublisten gedacht und ime uber vilm als ain undanckhbarn Hundt gescholten», amenințându-l cu războiu, când se va sfârși cel cu Persia *(ibid.*, Sept.-Oct., f° 13 V°-4; concept). — La 17, el anunță că regele are de gând să atace pe Moscoviți, că a cerut 6.000 de oameni de la Ardeleni, «auch den Waywoda in der Moldaw ersuecht, er wolte imo Volck auf sein Bezallung aus seinem Lande zuzeziehen verwilligen; solches hat der gedachte Weywoda hieher an der Porten bericht; das ist ime vom Sulthano alssbaldt bei Verlust des Landts und seines Lebens mit Höchsten verpoten worden.» Hanul ar voi să năvălească în Polonia, și se crede că mai mult de frica lui adună Ștefan trupele *(ibid.*, f° 53-3 V°; descifrare pe curat; concept, către Ernest, pe f° 58 și urm.).

2) La 29, Eyzing scrie că regele a bătut rĕŭ pe Tatari *(ibid.*, f° 254 V°; concept).

CLII.

Constantinopol, 1586, 26 Novembre.

Eyzing către archiducele Ernest, despre dorința ce aŭ Turciĭ de a căpĕta pe Cercel.

. . . . Man trachtet alhier sehr nach dem entflohenen Peter Waivoda in der Walachai; geben für, sy wöllen ime das Lanndt widerumb über- und eingeben; wais nicht ob er sich datzue wirdt bereden lassen,—so er anderst noch lebt, wie man hievor gewis gsagt [1]. . . . . .

(Ibid., f° 149 V°; concept.)

CLIII.

Constantinopol, 1587, 27 Ianuar.

Anexă la un raport al luĭ Eyzing, despre moartea luĭ Ștefan Báthory și stăruințile luĭ Petru Șchiopul pentru alegerea luĭ Sigismund Vasa.

Hodie, Illustrissime domine, dies est 27 Ianuarii; advenit tabellarius Pallatini Moldaviensis litteris eiusdem, quibus praedictus Palatinus significat regem Poloniae Steffanum Battori pro certo esse mortuum, laboratque Pallatinus Moldaviensis hic in Porta ut Palatino Transilvaniae regnum Poloniae detur. Ex parte Caesaris nostri qui|d| futurum sit videbimus; novi aliud non habemus [2].

(Ibid, 1587, Ianuar; concept.)

---

1) Eyzing adauge (f° 127) că regele Ștefan speră să ia Moscovia. Polonii se tem să nu-ĭ părăsească pe urmă, ca regele Henric. La cererea de tribut, Ștefan ar fi răspuns Hanuluĭ Tatarilor, «er wölle ime nichts geben».—La 7 Decembre, el scrie că Markhazi stărue mult pentru guvernul Benderuluĭ *(ibid.*, Decembre, f° 22; desciírare pe curat).

2) În raportul însuși, a căruia dată e cea de 28, se spune că Turciĭ vreaŭ să facă «per forza» pe Sigismund rege în Polonia, dându-ĭ ajutor armat. În P. S. se adauge că principele Ardealuluĭ a cerut Mareluĭ-Vizir acest ajutor printr'o solie cu daruri; Eyzing crede că nu e potrivit pentru o așa Coroană.— La 18 Februar, ambasadorul anunță că, după Divan, Sultanul însuși a ordonat beglerbeguluĭ Greciei, care e și Vizir, în locul răposatuluĭ Giafer, — să plece cu trupele. Uniĭ pretind că merge prin Sofia contra Împĕratuluĭ, care n'a plătit tributul și adună oaste; după alțiĭ, ar merge la Silistra «den Waida in der Moldaw zu Hülff, auf das ime die Pollackhen nit unversehener Sachen ins Landt fallen». În P. S. spune că e asigurat despre intențiile rele față cu Împĕratul. În alt P. S., din 19, adauge că va merge Beglerbegul la Belgrad, unde va ierna (raport din 23) *(ibid.*, Februar; concepte). — La 23, Eyzing comunică nesiguranța asupra plecăreĭ Beglerbeguluĭ, care va porni totuși, poate, «sonderlich von wegen Sibenbürgen und Moldaw». Probabil că în Polonia va fi ales Împĕratul saŭ unul din frațiĭ luĭ. În P. S. recomandă a se câștiga în grabă Viziriĭ.—La 2 Mart, Eyzing spune că Beglerbegul se gătește încă de plecare.—La 11, scrie că plecarea-ĭ e sigură *(ibid.*; concepte).—La 1lŭ April, Eyzing anunță ordinul ce s'a dat Beglerbeguluĭ de a pleca la 14 saŭ 30 ale luneĭ. S'aŭ dat porunci de a-l ajuta cu trupe în Tataria, Ardeal, principate, precum și beglerbegilor și sangiacilor «gegen Euer Kaiserlichen Majestät Grenitzen gelegen». Uniĭ zic că va merge spre Belgrad, alțiĭ, spre Sofia; sunt, în fine, cari susțin că nicĭ nu va porni. Cardinalul Báthory vine prin Ragusa în Ardeal, «das Khünigreich für sich oder seinen Vettern zu practiciern». Sorți există însă pentru Casa de Austria. Nu e sigur că presentul imperial ar putea opri pe Beglerbeg la Constantinopol saŭ Sofia *(ibid.*, April; concept; și duplicat pentru Ernest). — La 5, Eyzing spune că speranța de a putea opri pe Beglerbeg crește; ar ajunge poate promisia, cât de slabă, a tributuluĭ imperial *(ibid.*; descifrare pe curat; urmează concept către Ernest).

CLIV.

Ştirĭ ale comunicantuluĭ imperial, despre gândul beglerbeguluĭ Greciei de a pune în Polonia pe un casnic al luĭ Mircea-Vodă. Constantinopol, 1587, înainte de 15 April [1].

Delirium principum nostrorum, Illustrissime domine, Illustritati Vestrae significare volo. Invenerunt, Illustrissime domine, Valachum quempiam, qui ab infantia inservivit uxori quondam Palatini Transalpinensis Mircę nuncupatum *(sic)*, imo etiam illa educavit; illum adduxerunt, si profiteretur se filium Sigismundi quondam regis Poloniae spurium, in pueritia auffugisse et educatum a praedicta muliere fuisse; qui secundum consilium principum nostrorum professus est se filium Sigismundi regis spurium; nunc accepit illum Beglerbegus Graeciae et induit vestibus regiis, excipit omni honore et reverentia, detinet in domo sua; mihi hominem ostendit; an noscerem interrogavit. Quamvis certo sciam Sigismundum regem habuisse filium ex meretrice spurium, cum quo cibum saepius sumpsi in Polonia, quem etiam in regem Poloniae eligere post mortem Sigismundi voluimus, tamen certo scio hunc non esse, dixi(t). Eo autem tempore relationem a consiliariis et electoribus regni Poloniae habuimus talem: in iure etiam civili spurius haereditarius non est, nedum regis negotiis aut officio regio dignus. Non convenit honori nostro et regni ut spurium in regem eligamus, dixerunt. Beglerbegus Graeciae promitit tributum annuatim centena millia aureorum Sulthano, si modo illum faciamus regem. Expecto solum relationem polonicam, significavi[t]. Statim surgam, hunc assumam et ducam in Poloniam, dixit. Ego, magno opus est bello ut hic rex Poloniae creetur; imo etiam regnum dividetur. Alia pars deficiet ad Moscum, Lithuania nempe et regna in partibus illis existentia, alia vero pars regni ad Imperatorem Romanorum, dixi; erit magna confusio et direptio regni, dixi(t). Ego scio regnicolae malunt omnes mori quam hunc regem habere. Beglerbegus: «Acceperunt sibi regem Galliae, alii autem Transylvaniae; procul dubio hunc etiam, qui est ex progenie regia publica, accipere coguntur, potissimum cum tantum tributi Sulthano promittat. Ego inducam illum, inquit. Poteritis magno bello, multis periculis et confusionibus efficere, sed multum sudabitis, dixi [2].

(Ibid., April; copie.)

CLV.

Eyzing către Împĕrat, despre un noŭ atac al Cazacilor la Bender. Constantinopol, 1587, 29 April.

. . . . Der Begh von Bender hat ainen gefangnen Kosacken hieher geschickt, der ist gestern in das grosse Divan gepracht worden; hat sich alssbaldt beschneiden und zum Türcken machen lassen; dabei vermeldet dass seine Gesellen und Kosacken, bei 7.000 starck, umb Bender komen seind, und haben über hundert

1) Anexă la raportul din 15 April.

2) În raport, Eyzing recomandă a nu se ţinea samă de acest «wunderbarlichen Khünig», care vine în rândul al doilea, după Sigismund Báthory, ci a continuă lupta pentru tron în Polonia *(ibid.*, descifrare pe curat). — O altă anexă, din 6 April, spune că pretendentul e «ain verloffener Pueb», care, prins de un vames la hotare, se dă drept «Begogli», apoĭ drept «ain Lechbegogli», dar un bastard; autorul scrisorei crede că acest personagiu, neisbutind, va fi turcit cu de-asila *(ibid.*, copie).

Türcken und etlich tausent Schaff von dortten hinwegk gefüerth; darauf des verstorbnen Pialy Bassa Sohn bevolhen worden, mit seinen umbligenden und benachbarten Sangiacken und etlich tausent Tartern inen nachzusetzen [1]). . . . . .

(Ibid., descifrare pe curat.)

CLVI.

Constantinopol, 1587, 27 Maiŭ.

P. S. la un raport de ambasadă imperial din Constantinopol, despre gândul ce ar avea Turcii de a pune candidatura luĭ Petru Șchiopul pentru Coroana Poloniei.

. . . . In diser Stundt vermerck ich von meinem Hausschiauschen dass die Polăcken wenig Lust zum Wayda in Sibenbürgen haben, und machen die hieigen schon ir *datum* den Wayda in der Moldaw einzuflicken, welches ich hoffe sy noch weniger thuen werden; ich trau gleichwol meinem Chiauschen auf seine Wort nit [2]) . . . .

(Ibid., Maiŭ; descifrare pe curat; precedată de concept către Ernest.)

1) Maĭ spune că a fost numit un noŭ patriarch pentru «zwen Sam Goldt jährlichen mehr zu tributiern». — O anexă a comunicantuluĭ, din 4 Maiŭ, la raportul din 11 vorbește de întoarcerea din Polonia, după o lipsă de șepte săptămâni, a ceaușuluĭ Mustafă cel lung. «Homo walachus, Michael Soldati nuncupatus», venit de la «ille Waywoda», dă de știre (avea și scrisorĭ) că Polonii aŭ gonit din țara lor pe Ungurii regeluĭ Ștefan, că aŭ ales rege pe «fratele Împăratuluĭ», cu condiție să se însoare cu regina văduvă și că trimet cu «ceaușul Sultanuluĭ» pe Dzierzek la Poartă. Vizirul s'a indignat și a spus că nu va permite un rege german în Polonia. «Nunc iterum Ziausium volunt mittere in Poloniam, per quem Walachus Polonis in regem mandatur, quod perperam et sine consilio faciunt. Nam reginam regno eiicere officioque reginae privare non possunt, nec Walachus illam in uxorem ducere, etiamsi maturae esset aetatis, propter consanguinitatem, potest.» De sigur, că e vorba de principele *Ardealuluĭ*, tînĕr și rudă a regineĭ *(ibid.,* Maiŭ, copie). — La 11 Maiŭ, Eyzing anunță trimeterea unuĭ Ceaș în Polonia și sosirea — din partea nobililor polonĭ de la hotare, pentru a luptă contra Împăratuluĭ și a cere sprijin în vederea alegereĭ unuia dintre eĭ — a unuĭ sol însemnat, «*dessen Weibs Schwester der Michne Vayda aus der Walachei vor etlichen Wochen zum Weib genomen*» [Dzierzek, căcĭ acesta era solul, ar fi luat deci de nevastă pe sora Doamneĭ Neaga. V. *An. Ac. Rom., l. c.,* XVIII, p. 36, unde se dovedește că nunta luĭ Mihnea cu Neaga s'a făcut în 1582; cf. *ibid.,* pp. 38, 57 și urm. Explicația ar fi aceasta: Mihnea ar fi luat de nevastă, despărțindu-se de Neaga, pe o altă Doamnă, —poate Vișa—, cu care să fi avut un copil, Radu, viitorul Radu Mihnea, încă la 31 August 1587. Cf. *ibid.,* p. 79, nota. E de notat că la suirea pe tron a luĭ Mihnea a doua oară, în 1585, Doamna Ecaterina, scriind surorei sale, nu maĭ pomenește pe Neaga *(ibid.,* p. 62). Însă la Ianuarie 1586, Mihnea vorbește de «Doamna sa» *(ibid.,* p. 64). — După socotelile Brașovuluĭ, în *Apendicele* II, nunta cu Neaga se făcu în Iunie 1582. În 1585-7, nicĭ-o mențiune de altă nuntă. Dar, în April 1587, *Vlad-Voevod, vĕrul luĭ Mihnea,* luă de soție pe *o nepoată de fiică a Chinjueĭ;* tatăl mireseĭ era «un Logofĕt-Mare» pribeag; v. *ibid.,* pp. 72, 81; socotelile citate. Dzierzek luase deci pe altă fată a Logofĕtuluĭ]. Sigismund tot stăruie pentru Polonia. Poate că solul polon va avea soarta luĭ «Polokowski» *(sic),* căcĭ «alhie seindt grosse Geschrai und Rumor über die Kosacken, wie dieselben umb Bender und derselben Örten übergrossen Schaden gethan solten haben, mit Raub und Prandt» *(ibid.;* descifrare pe curat; urmează concept către arhiducele, cu anexe). — În altă anexă la raportul din 11 *(«Bericht in Transylvanicis et Polonicis»)* se pomenește solia polonă ce vine, progresele Imperialilor. «Nun lasse der Wayda in der Moldaw dem Bassa sagen, dass er wol Acht solte haben, so ers dem Sulthan nit baldt anzaigt, so dörffs darnach wol umbsonst und zu spatt sein, und, bekomen sy die Cron, so werdt sy inen widerumben zu nemen schwer werden, und wirdt Alles ubl entstheen.» Dzierzek vine pentru a sondă intențiile Sultanuluĭ. S'a răspuns luĭ Sigismund că poate ajuta pe partisanii săĭ polonĭ contra Imperialilor și că se va scrie luĭ Rudolf («Betsch Cräl») *(ibid.;* copie).

2) Ambasadorul a decis să ceară audiență la Poartă după Dzierzek, pentru a se informa de la acesta.— Într'un P. S. din 26 Maiŭ, el anunță sosirea «heut umb fünff Uhr» a luĭ Dzierzek cu nouă trăsurĭ, la 50 de persoane și la 60 de caĭ; a fost primit de 11-12 ceaușĭ; vine pentru a sondă pe Turcĭ. — În raport, tot din 26, se arată că Beglerbegul n'a plecat, că Turcii vor interveni numaĭ rugațĭ în Ardeal, că regina a plătit tributul Tatarilor. În Moldova se crede că Împĕratul va impune un rege german Polonieĭ, dar că nobilii nu sunt

CLVII.

Raport de Ceauș către ambasadorul imperial, despre sentimentele Polonilor față cu Sigismund Báthory și cu Petru Șchiopul, candidați la tron.

Constantinopol, 1587, 27 Maiŭ.

(Dzierzek spune:) Omnes sane magnates et consiliarii regni Poloniae mirantur, immo turbantur maxime quod Sulthanus regnum Poloniae aestimet et existimet sicuti Valachiam, Moldaviam et Transylvaniam, et non aliter ad magnates regni Poloniae scribat suas literas quam ad Palatinos praedictorum regnorum . . . . . .

Ut Sulthanus regem in Polonia det aut collocet aut commendet . . . . . .

Nobis commendat Sulthanus, imo mandat Vaywodam Moldaviae Petrum aut vero Vaywodam Transylvaniae, illum zigerum, hunc infantem, quorum alterutrum nedum accipiemus, imo totum regnum omittere maluimus. Nobis regem non det, nec aut hunc mutilum eligamus postulet *(sic)*, imo etiam, si postulet, nos non faceremus; committat hoc nostro arbitrio et deliberationi, dixit; nos scimus quis sit eligendus. Si accipit bonam amicitiam et vicinitatem regni Poloniae, bonum; sin minus, ipse videat, inquit. Ego dixi: «Habetis reginam, cui omnes iurastis, eiicere regno illam non potestis.» Orator: «Regnum Poloniae non sit regnum Transylvaniae, aut Moldaviae, ut mulierem colat aut pro rege habeat; regnum Poloniae virum vult habere regem,» dixit [1].

(Ibid., Iunie; copie.)

---

dispuși a-l primi fără știrea Turcilor, cari n'ar da voie nici într'un chip. Ideia cu bastardul lui Sigismund-August a fost părăsită, dar sprijinul n'a fost retras principelui Ardealului, care a primit asigurări prin solii săi, plecați la 25, și ordine de a fi veghetor și energic; Tatarii sunt gata a interveni *(ibid.; idem)*. — O anexă din 17, la raportul din 26-7, anexă scrisă de un Ceauș, spune că Sigismund oferă Vizirului 40.000 de galbeni, Beglerbegului 15.000. Opinia publică la Poartă e pentru el. Autorul a refusat energic a se face ridicul, mergênd în Polonia pentru a forța această alegere *(ibid.;* copie). — Un raport din Constantinopol, anexat la știrile din Praga ale archiducele Ferdinand (Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Ferdinandeum,* fol. 287, nº 371), spune că Dzierzek sosise cu nouă trăsuri și cu 54 de persoane și 64 de cai.

1) E o anexă la 9 Iunie. — În alta, care cuprinde știri de la Marele-Vizir însuși, prin «der bewüsste Jud», se spune de o conferință a principalilor ofițeri ai Porței în grădinile Mareluí-Vizir la Scutari, din ordinul Sultanului. Marele-Vizir propune a se susținea candidatul imperial pentru că «die Poläken kainen Bathorischen, noch vil weniger den Weyda in der Walachey und Moldaw nit haben wöllen». Fusese convins la acest pas de către Evreul menționat. Beglerbegul Greciei, Ibrahim, protestă furios. Dzierzek, chemat, confirmă că Polonii nu voesc vre-un Báthory; se vor îndrepta după testamentul regelui mort, cuprins într'o casetă ce se va deschide în dietă. I se recomandă de Marele-Vizir alegerea unuí Polon saŭ Austriac, «dieweil sy kainen Bathorischen, auch den Weyda in der Walachei und Moldaw nit haben wöllen und der Khünig in Schweden sein Sohn nit aus dem Landt lasse.» Refusă. Raportându-se Sultanului discuția, fără a stărui pentru Imperiali, el scrie însuși: «Dieweil die unglaubig Hundt und Meloni weder von den Bathorischen, auch undter inen selbst kainen zum Khünig nit machen wöllen, so solte mein Söbl über sy komen; das solten sy erfahren» *(ibid.;* copie).—Raportul lui Eyzing din 9 Iunie vorbește de ambele audiențe, a lui Dzierzek și a sa; primul a fost și la Sultan, în doliu și cu surguciŭ alb. Cere pentru dieta din Iulie scrisorí ale Sultanului, dar fără vre-o recomandație specială. Vizirul ar lucra pentru Imperiali, dacă ar fi bine plătit; Sigismund Báthory oferă foarte mult; există și o partidă a Mareluí-Duce de Toscana, care e gata a da un milion. Sultanul răspunde ast-fel Polonilor: «Dass sy aintweder den Weyda in Sibenbürgen oder ainen des verstorbnen Khünigs Freundt; wo aber derselbigen auch kainen, yedoch ainen aus inen erwöhlen zum Khünig, und, wo sy uber solches ainen von frembden Orten nemen wolten, so solten sy es ehe und zuvor ine mit Allerehisten berichten; wo solches aber von inen nit beschehe, so solte sein Säbl über sy komen; das solten sy erfahren» *(ibid.;* descifrare pe curat). — La 21 Iunie, Jurkowitsch e trimes în misiune la Buda *(ibid.;* concept). — La 17 Iunie, Eyzing anunță că scrisorile Sultanului, prea «grob und unbeschaiden», aŭ trebuit refăcute. Situația e foarte încurcată. Dzierzek manifestă bună-voință pentru causa imperială. Se aude despre o ciocnire a Tatarilor cu Cazacii, defavorabilă celor d'întâiŭ *(ibid.;* descifrare pe curat; precedată de concept către Ernest). — La 25, pleacă Dzierzek (P. S. din 27; *ibid.; idem)*. — O anexă din 25 (la raportul din 27) spune că nu cardinalul, ci Sigismund, dintre Báthoreștí, ar putea fi ales *(ibid.;* descifrare pe curat) — La 27 Iunie, expediază Eyzing scrisoarea Sultanului către Polonî, cu data de 15 Regeb 995. Consideră solia lui Dzierzek ca făcută pentru alegere. Nu vor alege German, Spaniol, Engles, Frances, Moscovit (!) fără voia lui, căci va pune să-i prade *(ibid.;* copie). — La 7 Iulie, darea de seamă a lui Jurkowitsch *(ibid.,* Iulie; dublu exemplar; copie?).

CLVIII.

Constantinopol, 1587, 16 Iulie.

P. S. al lui Eyzing către Împĕrat, despre prădăciunile Cazacilor.

. . . . Von den Kosaken sagen sy dass sy Osia geblündert haben und auch etlich Dörffer dem Peter Wayda eingerissen; das es ist kain Wunder: haben sy doch solches nit gesparet, weil der Khünig gelebt hat, warumben wolten sy es dann yetzo underlassen? Darzu so finden sy die Ortschlösser der Türcken lähr und gar unbesetzter. Dieweil aber der Krieg in Persia soll gelegt werden, so schawen die Polăcken nuer auf sich, dass es inen nit wegen der Kosăcken gehe, wie es dem Unger Landt ergangen ist wegen der Haydučken [1] . . . . . .

(*Ibid.*, Iulie; descifrare pe curat; urmează concept către Ernest.)

CLIX.

Constantinopol, 1587, 14 August.

Pezzen și Eyzing către Împĕrat, despre năvălirea Cazacilor.

. . . . Die zuvor hinaus berichte Verordnungen gegen den polnischen Grenitzen starck ins Werck gestellt, und, wie wir glaubwirdig vernomen, dass berait ain starcke Anzall Volcks über die Danaw durch die Moldaw auf Husy und Bender im Anzug seie,—wie dann auch destwegen etlich vil polnischer Wägen, alss sy solchen Anzug vermerckt und widerumben zuruck gewollet, von dem Wayda in der Moldaw aufgehalten; daselbst man sy auf ferrere des Sulthani Verordnung behalten solle. Und continuiern nit allain die Zeittungen dass die Kosaken und Polăcken Husy ausgeprennet, und alle Dörffer herumb gantz und gar aufgehebt, sonder auch dass sy auf Bender komen, daselbst grossen Schaden gethan, fürnemblich aber in die etlich tausent Haupt Viech wegk getriben . . . . . .

[P. S. vom 19ten.]

. . . Aus Poln ist alles still, mit meniglichs Verwundern; doch werden die Kriegsverordnungen gegen Bender und Husy mit Ernst wolgezohen, wie dann auch

1) La 29 Iulie, Împĕratul arată lui Ernest că ar fi dispus să plătească și, poate, să și scrie la Poartă (*ibid.*; concept). — La 31, știri de la Eyzing că Turcii vreau să atace Polonia după pacea cu Perșii și să facă din Ardeal, Moldova și Țara-Românească beglerbegate; năvălirea Cazacilor la Oceacov, pe care l-au ars cu mult omor și pradă, ar fi un motiv; o alegere neplăcută în Polonia altul (*ibid.*; descifrare pe curat). — În August, e nº LXXX din Hurmuzaki, ca anexă la raportul lui Pezzen [recomandat Sultanului ca ambasador la 27 April; concept] din 4-5 August (copie dublă). — La 4 August, raport de ambasadă despre măsurile luate pentru refacerea Oceacovului; s'au chemat Tatari pentru năvălire; Sultanul s'ar fi jurat că-și va răsbuna (*ibid.*, descifrare pe curat; precedată de concept către Ernest).

abermalls Zeittungen komen dass die Kosaken an der moldawischen Granitz ainen starcken Einfall und grossen Schaden gethan [1]). . . . . .

(Ibid., August; descifrare pe curat; precedată de concept către Ernest.)

CLX.

Pezzen către Împĕrat, despre o năvălire de Cazacĭ în Moldova. Constantinopol, 1587, 14 Octombre.

. . . . Gestern gewisse Zeittungen alher komen dass die Kosäcken in der Moldaw grossen Schaden gethan, vil Dörffer abgebrennet und grossen Raub davon gefüerth haben [2]). . . . . .

(Ibid., Octombre, f° 78 și urm.; descifrare pe curat; concept, către Ernest, pe f° 69 și urm.)

---

1) Se mai spune că singurii candidați cu șanse de isbândă, după știrĭ din Polonia, ar fi archiducele Maximilian și Moscovitul, dintre cari primul ar fi și intrat în țară. — La 2 Septembre, Pezzen scrie că svonul uneĭ expediții contra Poloniei se confirmă; poate că Beglerbegul, cel mai mare dușman al regatuluĭ, nu va plecа decât după pacea cu Persia și că pentru moment vor luptà numaĭ ceĭ șepte sangiacĭ trimeșĭ din Bender și Oceacov, Moldovenii și Muntenii. Fratele Hanuluĭ, venit cu pradă de la o expediție în Moscovia, a fost trimes și el de Sultan contra Polonilor; s'aŭ expediat și câteva sute de ieniceriĭ. La vestea alegereĭ luĭ Maximilian, anunțată de principele Ardealuluĭ desperat, Vizirul, care s'ar lăsa cumpĕrat, a zimbit. În Constantinopol domnesc de fapt «die Weiber, Zwergen, des Sulthani Pfaffen, Zauberer und Warsager» *(ibid.,* Septembre I, f° 14 și urm.; descifrare pe curat; pe f° 1 și urm., concept către Ernest). — La 6 Septembre, Pezzen scrie că Ardeleniĭ aŭ presintat alegerea sigură a luĭ Maximilian saŭ Ernest ca inceputul uneĭ lige contra Turcilor. Lĭ s'a răspuns rece, de și Sultanul va scrie o scrisoare necuviincioasă Împĕratuluĭ și e decis a-și răsbuna pe Polonĭ *(ibid.,* f° 13 V° și urm; concept, către Ernest, pe f° 76 și urm.). — Pe f° 127-8, ca anexă la raportul din 6-7 Septembre, se află n° LXXXII din Hurmuzaki, III[1], fără titlu [acolo s'a reprodus după duplicatul pe curat, f° 131-2]. — La 26 Septembre, Pezzen scrie că se anunță din Moldova luarea orașuluĭ «Freystätt» în Ardeal, asediat de Imperialĭ, precum și alegerea «Suedesuluĭ» în Polonia. Șeful expediției la hotare e fiul luĭ Ahmed Vizir, beglerbeg de Silistra. Cerênd voie a ataca, i s'a spus să aștepte venirea Tatarilor și resultatul alegereĭ din Polonia, ocupându-se până atuncĭ cu întărirea Benderuluĭ și Oceacovuluĭ. «Daneben komen gewisse Avisi das die Kosackhen auf ain ethich tausent Walachen unnd Moldauer, so derselben Enden versamblet gewest, dieselben so weit in die Flucht gebracht, das sy schier den Peter Weida selbst in ire Hend bekomen, und nach grossen Schaden und Verderben des Landts sollen gemellte Kosackhen mit grossem Raub ohne Hinderung wider abgetzogen». Ar fi bine să isbucnească un conflict, care ar înstrăina cu totul pe Polonĭ de Turcĭ *(ibid.,* II, f° 92 V°-3; concept; și în Decembre, f° 133 și urm., în concept către Ernest). — Un raport de comunicant, scris și trimes de Pezzen la 30, spune că Sultanul, supĕrat de svonul că s'a ales Maximilian, a aflat bucuros că alesul e Sigismund de Suedia: va scrie regeluĭ nou pentru a-ĭ oferi ajutorul Domnilor Ardealuluĭ, Moldoveĭ și begilor vecinĭ *(ibid.,* f° 184-184 V°; copie). — La 30, Pezzen anunță că alegerea a fost dublă și că Ardeleniĭ represintă pe Sigismund de Suedia ca «ain junger Knab von 10 Jahren». Se svonește de un atac al Rușilor, Moscoviților și Tatarilor contra Caffeĭ *(ibid.,* f° 170 și urm.; descifrare pe curat). — La 10 Octombre, el scrie că de un timp corespondența cu Ardealul se face turcește *(ibid.,* Octombre, f° 52; descifrare pe curat).

2) Se mai spune că don Antonio, pretendentul portughes, e în negocierĭ cu Poartă, că a venit la Danzig, că va fi adus de un Ceaus prin Polonia și Moldova pentru a fi stabilit, ca vasal al Sultanuluĭ, în Indiile Orientale.—Ca anexe la raportul din 20 Octombre, avem, pe f° 171 și urm.: *a)* scrisoarea Sultanuluĭ către Împĕrat, cerênd rechemarea luĭ Maximilian, drept condiție pentru păstrarea păceĭ: Polonii aŭ cerut de la Poartă un rege; s'a trimes Ceaușul Mustafà, cu ordine, care s'a întors cu știrea alegereĭ luĭ Sigismund de Suedia, mulțămitoare pentru Sultan; *b)* alta a aceluiași către același: același cuprins aproape. E răspuns la o scrisoare imperială. «Saprà la Maestà Vostra che per il passato li rè di Polonia sono stati eleti et constituiti della nostra felice Porta; così fù fato il rè morto» (còpiĭ).

CLXI.

Constantinopol, 1587, 20 Octombre.

Pezzen către Împĕrat, despre afacerile Cazacilor.

. . . . Die Galeren und andere Schiff mit dem Kriegsvolck auf Caffa seind alberait gegen der *bocca* des Euxinischen Mörs, daselbst auf Windt warttendt, verruckt; und, weil abermalss starcke *quaerelae* der Kosäcken Rauben und grossen Schaden, so sich neulicher Zeitt in die Moldaw gethan, hieher gelangt, soll Sulthanus sich über die Beghen daselbst und den Wayda hoch erzirnet, aigne Zauschen und Capitschi destwegen abgefertigt haben, Willens, wie mann sagt, wo dieselbigen das Irig anbevohlner Massen nit verricht, und, wie mann schier darfür halten will, niemalss recht beisamen gewest, dass die Beghen sowol, welche dahin verordnet gewest, alss der Wayda, gestrafft werden 1). . . . . .

(Ibid., f° 216 V° şi urm.; descifrare pe curat; concept către Ernest pe f° 117 şi urm., 192 şi urm.)

CLXII.

Constantinopol, 1587, 28 Octombre.

Pezzen către Împĕrat, despre supĕrarea Turcilor pe Ardeleni, şi din causa luĭ Cercel, şi isprăvile Cazacilor în Dobrogea.

. . . . Gemelter Oberste Bassa wegen der Underhaltung starck auf sy [die Siebenbürger] erzirrnet, dass sy wider alten Gebrauch mit sovil Leuthen dissmalss herkomen, und inen empoten haben, Sulthanus und er seien mit inen den Sibenbürgern gar übl zufryden, wegen des Waywoda in der Walachei, den sy haimblich verhalten und aus dem Landt hernach befürdert, und dass sy in dem yetzt schwebenden polnischen Wesen so gar wenig oder zu haissen nichts hieher berichtet. . . . . .

Von den Kosäcken aber komen abermalss gewisse Zeittungen dass sy ain fürnembss türckisch Castell, Baba genandt, in Grundt verhöret und aussgebrendt, die Türcken alle nidergehauet und das überig alles, sampt Weib und Kündt, davon gefüeret 2). . . . .

(Ibid., f° 265; descifrare pe curat; concept, către Ernest, pe f° 257 şi urm.)

---

1) Se maĭ spune că, dacă nu se raliază toată Polonia în jurul luĭ Maximilian, Poarta-l va combate. Eyzing trimete scrisorile Sultanuluĭ către Împĕrat. Se presintă şi o cerere de plată a luĭ «Nicorosin, so nuhnmehr nahet ain 20 Jahr beim Hauss und ain Zeitt lang Euer Kaiserlichen Majestät Hofdiener daussen gewest» [v. maĭ sus p. 694, nota 2]. Ceanşiĭ întorşĭ de la dieta din Varşovia aŭ trecut prin Moldova şi Ţara-Românească; plecaţi din Varşovia la 24 August, aŭ venit în cinci-zeci şi şepte de zile.

2) Se maĭ spune că Ardeleniĭ se tem pentru libertatea lor, cu un archiduce în Polonia; principele stărue decĭ pentru «Suedes», a căruia soră ar vrea s'o iee.— În Novembre, f° 76 şi urm., relaţie a uneĭ «Posstrais» a luĭ Jurkowitsch la Constantinopol. — La 5 Novembre, Pezzen scrie că s'a trimes în cele treĭ principate dunărene prin ceaşul Mustafa vestea falşă a supuneriĭ Georgienilor şi dispoziţieĭ spre pace a Perşilor. Se află că Moscovitul, cu 100.000 de oameni, ar voi să ajute pe Imperialiĭ în Polonia; maĭ târziŭ s'ar putea ca aceasta să aducă un atac polon contra Ardealuluĭ, Moldoveĭ saŭ Ţereĭ-Româneştĭ. Ardeleniĭ ar trebui să fie mulţămiţĭ că Turciĭ se desinteresează de Polonia, căcĭ o trecere de trupe prin ţara lor i-ar putea aduce «ärger alss die Moldawer und Walachen», de oare ce beglerbegul Greciei stărue de mult pentru o cercetare în Ardeal, care dă Porţeĭ

CLXIII.

Pezzen către Împĕrat, despre intenţia ce avuse begiĭ dunărenĭ de a ierna în Ţara Românească. Constantinopol, 1587, 26 Novembre.

. . . . Die offtermalss Euer Kaiserlichen Majestät gehorsamist angedeute Begen, so Bender und Husy wider erbawet, sollen iren Abzug in die Walachei genomen haben, alda Willens zu winttern; dessen der Wayda sich beim Sulthano zum Höchsten beschwert, mit Vermelden dass ime das Landt solcher Gestallt verödet, und er dardurch seinen jährlichen Tribut dem Sulthano nit raichen werde können; darauf inen von hinnen Bevelch zugeschickt werden sollen dass sy widerumben der Tonaw zu, und ain yeder an sein gehörig Ort sich begeben solle [1]. . . . . .

(Ibid., Novembre, f° 242 V°; descifrare pe curat; concept, către Ernest, f° 237 şi urm.)

CLXIV.

Sigismund Báthory către Bistriţenĭ, despre Cazacĭĭ bătuţĭ de Petru Şchiopul. Egeres, 1587, 12 Decembre.

Prudentes et circumspecti nobis dilecti, salutem et favorem.

Erttywk hog Moldwara valami Kozakok ioteottenek volna, kyket az vayda megis vert volna es az vtan az kyk megh marattak bennek, ide az mi birodalmunk fele fogtanak volna, hog' ezen zaladna-

Audim, că asupra Moldoveĭ aŭ venit niște Cazacĭ, pe cari Voevodul totuşĭ i-a bătut, şi apoĭ ceĭ cari aŭ maĭ rămas aicĭ către ţara noastră, aŭ fost prinşĭ; dacă s'ar fi făcut să fugă pe aicĭ, n'ar fi fost

18.000 de galbenĭ pe an, iar regeluĭ mort îĭ da 200.000 de talerĭ. «Und der Beglerbegus Graeciae wölle es erleben dass Sibenbürgen sovil alss Moldaw und Walachei nuer gar gern raichen sollen.» Negocierile cu don Antonio urmează, dar nu se ştie de va veni *(ibid.,* f° 40 V° şi urm.; descifrare pe curat; concept, către Ernest, pe f° 19 şi urm.). — La 11 Novembre, Eyzing raportează că se vorbeşte despre un ordin de năvălire în Polonia dat beilor «so Bender und Husy wider erobert und daselbst beisamen sich befinden»; graniţile nu sunt apĕrate, Poloniĭ pregătindu-se contra luĭ Maximilian. Se vorbeşte şi despre o expediţie turcească în primăvară, supt comanda Sultanuluĭ saŭ Vizirului, contra Polonieĭ saŭ Imperiuluĭ *(ibid.,* f° 65; descifrare pe curat; concept, către Ernest, pe f° 52 şi urm.). — La 25, el scrie că Sultanul va face să între trupe în Polonia, supt pretext de a păzi pe soţia luĭ Zamoyski, sora principeluĭ Sigismund; ordine de a da ajutor, dacă li se vor cere de Poloni, s'aŭ trimes printr'un Ceauş anume în cele treĭ principate tributare. Turcĭĭ ar avea de gând, dacă n'ar veni «Suedesul», să susţie pe cardinalul Báthory, care ar plăti tribut. Vizirul nu e mulţămit cu presentul ce i-aŭ dat Imperialiĭ, făcĕndu-i-se unul maĭ mare de «geringere Fürsten, ja schlechte Vayvoden». Beĭĭ, «so den vergangenen Sommer Husy und Bender widerumb erbawet», păstrează o atitudine defensivă; voia de a năvăli în Polonia s'a refusat celuĭ maĭ însemnat dintre eĭ, cel de Nicopol, fiŭ al fostuluĭ Mare-Vizir Ahmed *(ibid.,* f° 199 V° şi urm.; descifrare pe curat; concept, cărte Ernest, f° 130 şi urm.; resumat, concept, pe f° 215 şi urm.).

1) La 5 Decembre, din Praga, Împĕratul arată Sultanuluĭ că a primit răspunsul din 18 Octombre la scrisoarea sa din 5 Septembre şi-şĭ îndreptăţeşte politica în Polonia *(ibid.,* Decembre, f° 19-20; concept). — La 9 Decembre, Eyzing asigură că Turcĭĭ n'aŭ intenţia serioasă de a ataca pe Poloniĭ saŭ Imperiul. Begiĭ ce iernează «bei Nicopoli, Sylistria, Dobritza und derselben Gegendt» sunt puşĭ acolo maĭ mult pentru defensivă şi intimidare (f° 30 V°; descifrare pe curat).

nak el, ky ha tenne, semmi eo nem keowetkeznek beleole. Ez okaert bochattuk oda az hatarfelé Kornis Caspartt, hog' minden vtakra es eosweniekre kyken azok az Kozakok, ide az mi birodalmunkba tartananak, vigiazzon azokat meghalia ertekezzek az Kozakok feleol, es minden keppen azon legien, hog' ha afelé ieonnenek bekevel elne bochassa eoket. Haggiuk azert tionektekys, hog' mind az ty drabantotokat s mind az keosseghet esfeold népét mindeniot az falukon fel vegietek, az Moldwayvtakra vigiaztassatok es valamit Kornis Caspar ez dologban teoletek kewan es eleotekben ád ahoz tarchatok magatokat. *Secus non facturi. Datum in Curia nostra Egeres, 12 die Decembris, anno Domini 1587* [1]).

Ad mandatum illustrissimi principis

V[olfgangus] K[ovacsóczy].

nimic din aceasta. Din causa aceasta am lăsat acolo către hotar pe Gaşpar Kornis, ca pe toate căile şi în tot ceasul să bage de samă la aceĭ Cazacĭ, cari se ţin în ţara noastră, să cerceteze despre eĭ, şi în tot chipul ast-fel să fie, că, dacă din partea aceia ar veni în pace, să nu-ĭ lase. De aceia vă poruncim şi vouă ca toţĭ să vă luaţĭ pretutindenĭ prin sate dorobanţiĭ voştri, toată comuna şi toţĭ ţĕraniĭ, să băgaţĭ de seamă la drumurile din spre Moldova şi, ce va cere de la voĭ în această afacere Caşpar Kornis şi ce va raporta, să ţineţĭ la aceia.

[Pe V°:] *Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis nostrae Bistriciensis et cetera, nobis dilectis.*

(Bistriţa, *Stadtarchiv.*)

CLXV.

Constantinopol, 1587, 23 Decembre.

Pezzen către Împĕrat, despre cruţarea ţerilor române în conflictul turco-polon şi recompensarea Domnilor.

. . . . Alle Fürsehung beschehen nach Notturft dass durch Walachen, Moldawer, Sibenbürger und Tartern, gleichsfalls durch Hungern, dem Schweden und seinem Anhang alle Hülff gelaist werden solle.

. . . Der Beglerbegus Graeciae hat auf der Moldawer und Walachen hieher gethane Bericht den Tartern Bevelch zuschicken lassen dass sy iren Wegen gegen Poln nit durch die Moldaw, sonder anderstwo, irer Gelegenhait, nemen sollen.

Gemelten zwayen Wayden aber, welches zuvor niemalss geschehen, undter disem Schein alss solte Sulthanus ires gehabten Fleiss und erzaigten gueten Willen, in Widererhebung der Vessten Husy, ain sonderlich gnedigist Wolgefallen gehabt haben, in Gehaimb aber, und fürnemblich, von ainem yeden ain hundert tausent Ducaten extraordinari heraus zu pressen, hat gemelter Beglerbegh ainem yeden ainen beschlagnen Säbl und ain Rock von guldenem Stuck vom Sulthano ausgepracht, und bei aignem Zauschen zugeschickt . . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv*, 1587, Decembre, f° 69 şi urm.; descifrare pe curat; concept, către Ernest, pe f° 46 şi urm.)

1) Traducerea românească a acestuĭ document şi corecturile la text s'aŭ făcut de d. Neagoe Popea, student la Facultatea de litere din Bucureştĭ.

CLXVI.

Foaia de zestre a Domniței Maria, fiica lui Petru Șchiopul. 1587, 23 saŭ 25 Decembre.

Die 17 Augusti 1600.

[Illustris Domina Maria Vaivoda, filia quondam Excellentissimi Domini Petri, Principis Moldavie, relicta in primo voto quondam Domini Zotte Cigarà et ad presens uxor Clarissimi Domini Pauli Minio, filii Clarissimi Domini Scipionis, conprobavit de sua dotte et re promissa cum suo contractu nuptiali sive scriptura dotali, traducta ex lingua greca in italico sermone, huius tenoris:]

1587, 23 Decembrio, l'anno 7095, de Christo 1587, ai 23 de Decembrio. Nel nome del Signor et de Dio, Salvator nostro, Iesu Christo. Faciate, Signor, la tua misericordia sopra di noi. L'accordo della dote della figliola del piissimo Signor de tutta la Moldavìa, nomine Domina Maria. Cioè: zoie, oro, perle et argento et drapperie et altre robbe, sì come appar quì sottoscritto, col nome et pretio di ciascheduna cosa. Et prima:

Un zogielo de diamanti, sono aspri [1]	a.	180.000
Una filza de perle, che era tacà al zoielo	a.	10.000
Una corrona zoielada con pietre pretiose, fiorini 2.00[0]	a.	120.000
Una cadenella con (il) balassi et perle	a.	30.000
Una croce con pietre et con perle	a.	15.000
Perle in zelosia da collo	a.	15.000
Una cadena a filza de perle	a.	15.000
Un paro de [o]rechini [de] balassi	a.	20.000
Altri doi [o]recchini de perle tondi et grandi	a.	10.000
Annelli otto d'oro, con pietre basse	a.	10.000
Una cadena de' perle (con) n° 100	a.	30.000
Un paro de manili zoieladi	a.	30.000
Un altro paro detti [più bassi]	a.	10.000
Un zoielo con pietre et perle	a.	15.000
Un paro de manili d'oro, aspri novi, cento [f.]	a.	12.000
Un altro paro, novi, 50 [f.]	a.	6.000
Un altro paro, novi, 50 [f.]	a.	6.000
Un zoielo con cadena d'oro et con pietre de diamanti	a.	36.000
Un altra cadena d'oro	a.	32.000
Un altra cadena d'oro	a.	20 000
Un altra d'oro, detta	a.	12.000
Un altra d'oro, detta	a.	12.000
Un altra d'oro, novi, cento [f.]	a.	12.000
Frontiere d'oro et con perle	a.	17.000
Altre frontiere, novi, cento [f.]	a.	12.000
Et le perle delle frontiere	a.	10.000
Un par de scarpe, in un fazzuol, novi, 100(0) [2]	a.	12.000
Una scuffia con pie[t]re	a.	30.000
Altre quattro scuffie d'oro	a.	20.000
Un mazzo d'acghioni d'oro con pie[t]re	a.	12.000
Un cento d'oro con pietre verdi	a.	12.000
Una scuffia di Valachia de perle [con le cente]	a.	10.000

1) Pentru valoarea asprilor vechĭ și a asprilor noĭ, menționați maĭ departe, v. *An. Ac. Rom.*, XX, 400-1.

2) Această suprimare de zero se constată îndreptățită și dintr'o variantă următoare.

Un picandolo della testa con perle et oro, opera rara [1] de Lechia a. 3.0000
Un paro de manini da piccoli novi, 50 [f.] . . . . . a. 6.000
Un monil d'oro da collo . . . . . a. 3.000
Bottoniere quatro zoielade . . . . . a. 10.000
Bottoni n° 9, d'oro . . . . . a. [10.000]
Doi piccandoli da testa con le perle, della signora madre [2] . . a. 20.000
Una romanetta d'oro in una vesta . . . . . a. 70.000 [3]

Le contrascritte robbe et manili, perle, ori summano florini [cioè cecchini, over ongari o sultanini] 14.000; fan aspri 390.000, da 60 aspri il fiorino, 14.650 [4].

De quì avanti sarano li arzenti:
Un bazzil grando da batizar, drame 400 . . . . . a. 3.200
Un cain, drame 400 . . . . . a. 3.200
Un altro cain con fiori, dette 400 . . . . . a. 3.200
Una tazza, drame 200 . . . . . a. 2.600 [5]
Doi tazze, dette, 200 . . . . . a. 2.600 [6]
Una altra tazza, drame 200 . . . . . a. 1.600
Un altra de drame 200 . . . . . a. 2.600
Un altra, drame 200 . . . . . a. 1.600
Un altra tazza, cioè *tapsì*, drame 200 . . . . . a. 1.600
Una cassettina d'arzento . . . . . a. 20.000
Un caramal d'arzento, dette 300 . . . . . a. 2.400
Un altro caramal d'arzento, drame 400 . . . . . a. 3.200
Un paio de galozze [7] d'arzento . . . . . a. 2.000
Sei taglieri d'arzento da tavola, drame 1000 . . . . . a. 8.000
Un baccile d'arzento da lavar le man, drame 800 . . . . . a. 6.400 [8]
Un altro bacil, drame 2.000 . . . . . a. 16.000
Un altro, da lavare le man, drame 300 . . . . . a. 2.400
Un ma(n)strapan d'arzento, drame 800 . . . . . a. 6.400
Doi candellieri d'arzento, drame 800 . . . . . a. 6.200
Una tazza d'arzento, drame 200 . . . . . a. 1.600
Cinque piati, drame 1200 . . . . . a. 9.600
Suma: Fà tutta la summa dell'arzento aspri . . . . . a. 97.000 [9]

De quì avanti comenza li drappamenti:
Doi maneghe reccamade d'oro con perle . . . . . a. 15.000
Cuscini 4, recamadi, de raso rosso . . . . . a. 10.000
Ninzuoli 13, lavoradi con seda . . . . . a. 20.000
Torna letto d'ormesin con arzento ed oro . . . . . a. 10.000
Fazzoletti 16, con dell'oro . . . . . a. 10.000
Fazzioli sette . . . . . a. 5.000
Fazzuoli quatro da lavarli, di seda, et 10 camise . . . . . a. 10.000
Una coltra de raso rossa . . . . . a. 10.000

1) În variantă: *esquisita*.
2) În variantă: «Dumna» (Doamna).
3) În variantă: 7.000.
4) Lipseşte această cifră fără sens, în variantă.
5) Cifra e 1.600 în variantă.
6) Acest rând lipseşte în variantă.
7) *Galosse*, în variantă.
8) Rândul lipseşte în variantă.
9) Suma nu ese nicĭ după o socoteală, nicĭ după alta.

3 altre coltre rosse de raso . . . . . a. 10.000
Un ferenze [1]) fodrà de zebelini . . . . . a. 20.000 [2])
Un ferenze (fodrà) de brocadello . . . . . a. 10.000
Una fodra de zebelini . . . . . a. 10.000
Summa: I drappi, aspri . . . . . [a.] 240.000 [3])

Per comprarli una casa [a] Con[stantinopoli] . . . . . a. 100.000
Per comprarli un zardin . . . . . a. 100.000
De contadi . . . . . [a.] 300.000

Piati 20 de peltre.
Caldiere 6.
15 tapedi grandi [4]).
5 caldiere co le sue tazze (?).
5 felzade.
5 candellieri de laton.
2 forcini [5]) da campo.
2 valise.
De più che habbia da dar al novizzo aspri . . . . . 50.000.
Un cavallo con tutti li suoi fornimenti.
Una spada d'arzento.
Veste d'oro doi.
Una pelizza de martori.

Manili con diamanti et rubini, un paro, dal suo padre.
De più florini che mi hà dato sua madre in salvo . . . . . 1.000.
Tutte queste sopradette cose hò ricevuto io Zotto Cigara [6]).

(Veneția, Archiva Comunității grecești.)

---

1) Feregeà.
2) În variantă: 10.000.
3) 140.000, în variantă; cifră exactă.
4) În loc, varianta are: «quindeci tapedi piccoli, doi tapedi grandi».
5) *Cortici*, variantă.
6) Urmează varianta, cu data de 25, care e precedată de această introducere: «Die 25 Augusti 1600.— Supradicta Illustris domina Maria Vaivoda pro comprobatione predicti vademoni comprobavit etiam cum infrascripto processu formato ad Offitium Advocarie; huius tenoris:

Intendendo io, Maria, figliola del *quondam* Illustrissimo signor Pietro, principe di Moldavia, *relicta in primo voto* del *quondam* magnifico signor Zotta Cigarà et al presente consorte del Clarissimo signor Polo Minio, che il primo contratto o carta dotale sia da periti traddoto dalla lingua greca in italiana et reconosciuta da testimonii la sottoscrittione del *quondam* signor Zotto Cigara, mio consorte, hò presentato nelle mani del nodaro primario di Vostre Signorie Eccellentissime esso contratto sive carta dotale et insto che ne sia fatta traduttione et recognitione della sottoscrittione sudetta.

Petrus Arimondo, Advocator Communis, Remondinus Bellegno, Advocator Communis, Iacobus Cornelio, Advocator Communis.

1600, 22 Augusti, presens scriptura fuit presentata in Offitio Advocarię a viro nobili Paulo Minio *) uxorio nomine, simul cum scriptura greca signata presentis diei, manu mei notarii, carta[ru]m quatuor.

Die 23 dicti, li Clarissimi signori Avogadori de Comun [A]rimondo et Bellegno ordenorno che sia fatto tradur in italiano il sudetto contratto dal Reverendissimo episcopo di Cerigo. — Reffei (?) Pietro, fante dell' offtio.»

Din această variantă am introdus lecțiunile mai bune în text. Trebue să observ că ambele cópii ceau foarte slabe, așa că pot fi simple greșeli de lectură unele dintre variante — La sfârșit, varianta are: «Io Massimo, humil vescovo di Cerigo, così incaricato dalli Illustrissimi signori Avogadori del Commun, hò fedelmente tradoto la sopradetta scrittura dalla lingua greca in lingua italiana et in fede della verità mi son anco sottoscritto di mano propria.

*) În copie: «p. Dino nobile Paulus Minio». Mai sus «Bellegno» e cetit «Bessegno».

CLXVII.

Constantinopol, 1588, 2 Ianuar.

Pezzen către Împĕrat, despre o năvălire de Cazacĭ în Moldova.

. . . . Also seind auch gewisse Zeittungen aus der Moldaw und Walachei dass in die 3.000 Kosäcken, so in die Moldaw ainen Einfall gethan, und alberait sich etlicher fürnemer Örter impatroniert, vorhabent ainen vertribnen Fürsten daselbst einzusetzen, von gemelten Moldawern und Walachen mit Hülff der türekischen Beghen, so daselbst winttern, aufs Haupt geschlahen, und ir Fürst, den sy mitgehabt, gefangen worden, welchen mann täglichen hieher neben andern Gefangen bringen solle [1]). . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv*, 1588, Ianuar, f° 33-3 V°; descifrare pe curat; concept pe f° 36 și urm.)

CLXVIII.

Constantinopol, 1588, 18 Februar.

Pezzen către Împĕrat, despre năvălirea Cazacilor în Moldova.

. . . . Aus der Moldaw hat mann dise Tag 22 lebendige Kosacken und in die 150 Köpf hieher gepracht, solche den 15ten diss in offentlichem Divan überantwortet, und, durch den Beglerbeghen Graeciae, die Sachen bei dem Sulthano dahin

---

1) La început, pe f° 30 V°-1, se spune că știrĭ din Moldova anunțase înfrângerea completă a lui Maximilian. Apoĭ se află din Țara-Românească că ceĭ goniți aŭ fost cancelariștiĭ și că archiducele a și fost încoronat, la Cracovia. Ceaușĭ s'aŭ trimes pentru informațiĭ, mai ales în Ardeal. Din Muntenia vine ierĭ sara un curier cu știrea că a sosit acolo, în calea spre Poartă, un nobil polon cu treĭ servĭ și o trăsură. Solul nu era Andreas Fredro, care-și primi credențele la 8 Ianuar (f° 75-5 V°), ci Ioan Zamoyski, plecat, spune o scrisoare din 10, de cinci săptămâni din țara sa (f° 80; cf. f° 74, 79). — Confidentul german scrie lui Pezzen la 12 (anexă la raportul din 20-21), că Marele-Vizir a aflat de la ceaușul Dorgut că nu poate trece din Moldova în Polonia «wegen Forcht der Kosäcken» *(ibid.,* f° 80; descifrare pe curat). — Confidentul scrie la 13 că solia polonă a sosit dimineața (f° 80 V°; *idem).* — Dar un raport din 9 Ianuar spune că solia a ajuns «hodie». Autorul comunicațieĭ i-a ieșit înainte (f° 82 V°; *idem*; concept pentru toate comunicațiile, de la 9 înainte, pe f° 139 și urm.). —La 20 Ianuar, Pezzen anunță sosirea la 9 sara a soluluĭ polon, Ioan Zamoyski, rudă de aproape a cancelariuluĭ, cu o suită mică. A fost rĕŭ primit și rĕŭ găzduit; numaĭ după ce s'a plâns, i s'aŭ dat «in der Moldauer Herberg ain etlich schlechte Zimmer» *(ibid.,* f° 112-2 V°; concept; pe curat, f° 164 și urm.; anexă, o copie publicată în Hurmuzaki, III[1], n° LXXIII). — La 3 Februar, Pezzen scrie că Beglerbegul e decis ca, după pacea cu Persia, să supuie cu totul Ardealul și Polonia, care țară va plăti tribut. Se zice că solul polon va pleca chiar azĭ, cu un om de escortă, până în Moldova, pe care l-a căpĕtat cu greŭ. El se laudă în zădar că Turciĭ aŭ ordonat tributarilor să ajute pe cancelariștĭ; s'a *permis* numaĭ ajutorul din partea Ardelenilor, Moldovenilor și Muntenilor, când va fi cerut, și fără a lăsa țerile neapĕrate, în prada Cazacilor. Sunt treĭ patriarchĭ, cari aŭ promis, împreună, 100.000 de leĭ Porțeĭ; aceasta se va decide când suma se va plăti. Până atunceĭ, unul a plecat, pentru a aduna banĭ, «gegen der Moldaw, Walachei, Reüssen und Moscaw», altul în Archipelag, al treilea a trimes din Capitală pentru a se aduna mile în Asia. Unul fiind numit, ceilalțĭ vor păstra veniturile Archipelaguluĭ și țerilor ortodoxe de la Nord *(ibid.,* f° 119 V°-20, 123 V°, 126 V°; descifrare pe curat; concept, pe f° 1 și urm.; resumat, concept, pe f° 100 și urm.). — Archivele din Innsbruck posedă (A. VI. 50) o cerere de ajutor de la «patriarchul de Constantinopol» Gavriil, adresată archiduceluĭ Ferdinand. Se vorbește de apĕsarea creștinilor din Balcanĭ de către Turcĭ, de scăderea veniturilor Bisericeĭ, de tributul către Sultan plătit de patriarchat: «in die 18.000 ungerische Ducaten». A plecat cu treĭ-spre-zece persoane și un-spre-zece caĭ «in das Teütschland und dann zu Ir Bäpstlich Heilligkait geen Rom» (Innsbruck, 8 Octombre 1587). E, în realitate, cum se vede din iscălitură, un patriarch de Ochrida, care pretinde că are supt stăpânirea sa: «Bologria, Servia, Macedonia, Altanias, Botania und Ungerische-Wallachia». Data greacă ie «Ἐν μηνὶ Ὀκτωμβρίῳ, Ἰνδικτίωνος ια-της». Pe pecetie iar se vede titlul de Ochrida.

gerichtet, dass solche arme Leüth, darundter zwen Hauptleüth, thails an Haggen, thails gespisst und sonst mit jamerlichen Todt desselben Tags hingerichtet worden; der fürnembste undter inen aber, so dessen Wayda Brueder, den mann vor etlichen Jahren in der Moldaw um Camelen rissen, ist in der Moldaw verpliben, und von dem Peter Wayda daselbst, nachdem er ime zuvor Nassen und Ohren abgeschniden, sampt etlichen andern, in ain Closter gethan worden. Die Victori gemelter Kosäcken wirdet von den hieigen mit grossem Rhuem, des Ahamath Bassa Sohn, Sangiack Beghen zue Silistria, zugeschriben, — alss er gleichs Falls von meniglich und, wie ich vernimb, dass auch dem also, für den bessten Kriegsman seiner Fausst, den die Türcken yetziger Zeit haben, gerhuemt wirdet. Die Muetter hat ime allhie, unbewusst seiner, das Beglerbegath Caramaniae richtig gemacht; alss er aber durch den Beglerbeghen Graeciae eben mit diser Gelegenhait, dass er die Kosäcken geschlahen, an den Sulthanum ain Glegenhait an die Grenitzen, sein Hayl an den Christen zu versuechen und, wie ers nennt, sein Schwerdt wider dieselben, aus Bevelch Gottes, zu gebrauchen, starck begert, ist ime vorgestern in offentlichen Divan Zolnok bewilligt worden, und der von Zolnok an seiner Statt gehn Silistria verordnet; wirdet also stracks auss der Moldaw seinen Weg auf Themeswar und von dannen auf Zolnok nemen, und ungefährlich zu Ende des Aprils dahin gelangen [1]). . . . . .

(Ibid., Februar, f° 189 V°-90, descifrare pe curat; concept pe f° 152 și urm.; prescurtare, concept, pe f° 180 și urm.)

CLXIX.

Sigismund Báthory către Brașoveni, despre vama de import și export din Moldova și spre Moldova.

Alba-Iulia, 1588, 2 Mart.

Prudentes et circumspecti nobis dilecti, salutem et favorem. Rationes vestras, quibus exactionem tricesimae in possessione Bereczk institutae reditibus vigesimae nostrae et privilegiis vestris derogare praetenditis, intelleximus. Itaque, cum eas aequitate niti videamus, in pristino statu vigesimam reliquimus, ac capitaneo arcis nostrae Warhegy, ne quid tricesimarum a mercatoribus ex Moldavia cum mercibus ad vos euntibus praeter vectigal antea usitatum exigatur commisimus. Ratione tamen vinorum, bovum et id genus aliorum ex hoc regno in Moldaviam educendorum, tricesimam, cuius pensionem citra detrimentum proventus vigesimae et indultorum vestrorum fieri posse aitis, exigendam esse statuimus. Bene valete. Datum Albae Iuliae, die 2. Martii anno Domini 1588.

Sigismundus Bathori de Somlio m. p.

---

1) Împĕratul, adauge Pezzen, ar trebui deci să iee măsurĭ contra acestuĭ răsboinic noŭ vecin. Pe f° 189, observa ambasadorul că știrile căpĕtate pe toate căile, și de la tributarĭ, asupra succeselor lui Maximilian s'aŭ dovedit în fine a fi falșe. — În privința pretendentuluĭ de care e vorba aicĭ observăm următoarele: Ureche vorbește de lupta «den sus de Țuțora» și de expediția de 26 de zile contra «unuĭ Ivan ce se ridicase să ia Domnia» (ed. Kogălniceanu, I, 237-8). Evident că *Ivan, fratele lui Ion-Vodă cel Cumplit*, nu poate fi Ion Bogdan, despre viața căruia pe acest timp știm altele *(An. Ac. Rom.*, XIX, 230). Ureche dă a se înțelege *(l. c.)* că Ivan a fost ucis. — La 5 Mart, Pezzen scrie că știrile rele pentru Imperialĭ în Polonia n'aŭ fost confirmate din Moldova. Ibrahim Markhazi a fost trecut de la begatul de Swornik la beglerbegatul de Jenö *(ibid.*, Mart, f° 40; descifrare pe curat; concept pe f° 21 și urm.; resumat, concept, pe f° 65 și urm.).

[Pe V°:] *Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis nostrae Brassoviensis, etc., nobis dilectis.*

(Brașov, *Stadtarchiv, Sammlung Transch,* I. 343.)

CLXX.

Constantinopol, 1588, 15 Mart.

Pezzen către archiducele Ernest, despre o corespondență a lui Petru Șchiopul cu Polonii.

Simul Postscripta.

. . . . Haben Euer Durchlaucht hieneben auss nachvolgenden dreyen Einschlüssen, durch meinen gehaimen Communicanten *in originali* zu Handen khomen, genedigist zu vernehmen, was dem Woyvoda aus der Moldaw wegen obgemelter polnischen Sachen durch den castellanum Camenecensem ist zuegeschriben worden:

[1.] Illustris et magnifice domine, domine clementissime. Serviciorum in gratiam Illustris Magnificentiae Vestrae commendationem. Magnificus dominus Stanislaus Wlodekh, castellanus noster Camenecensis, summus amicus meus, hodierno die, quae est nona mensis februarii, mihi litteras quasdam transmisit ad Illustrem Magnificenciam Tuam exaratas meque rogavit ut easdem illico certo tabellario Magnificencie Tuae perferendas rederem; cum eo usque perdifficile fuit literas nunciosque hac illac mittere, nam a contrariis partibus intercipiebantur carceribusque includebantur; quamobrem Sua Generosa Dominatio tutius existimavit has litteras ad me mittere,—quas Camenecio Illustri Magnificenciae Tuae transmitto, ex quibus clementer intelligere dignabitis voluntatem Suae Magnificentiae. Rogo itaque ut hunc tabellarium meum quam citissime vicissim ad me expedire dignetis, quod uterque, et ego et Sua Magnificencia, omni officiorum genere de Illustri Magnificencia Tua demereri studebimus. Nunc divina gratia res regni nostri pacatiores erunt, cum Magnificus dominus cancellarius, universalis praefectus militiae regni nostri, exercitum Maximiliani archiducis profligaverit ipsumque cum asseclis suis, Magnifico Palatino posnaniensi, domino marschalcho Sborowski caeterisque omnibus, ceperit, captivosque regi adduxerit, — quod spero Magnificentiam Tuam Illustrem latius ex literis domini castellani cognituram, quas Magnificenciae Tuae transmitto. Datum Cameneciae, nono die Februarii 88. Stanislaus Wolski, scriba palatinatus Podoliae et centurio Camenecensis.

2. Illustris ac magnifice domine. Scio quod hi sceleratissimi homines magna damna intulerint provinciae Tuae Illustris Magnificenciae; cumque adeo Deo propitio diademate regali iam rex noster sit insignitus, is qui eidem, nempe Maximilianus, contrariebatur turbasque dare moliebatur, a generali regni militiae praefecto captus, Suae Regiae Maiestati est traditus, — ego, qui in hac provincia coeteros authoritate consiliari anteeo, rogo ut Illustris Celsitudo Tua id aequo ferat animo in idque operam det, ne quibus incommodis provincia nostra afficiatur a vicinis inimicis nostris, cum certo sciam quod Sua Maiestas exquisitam et severam Celsitudini Vestrae iustitiam administrabit ex sceleratissimis illis praedonibus, quamprimum nuncios suos illuc miserit; qua de re certiorem iam feci Suam Regiam Maiestatem. His servitia mea. Datum Ploskiroviae, 8 die Februarii anno 88. Stanislaus Wlodek, castellanus Camenecensis, Haliciensis et Colomiensis capitaneus, scripsit Waywodae Moldaviae.

[3.] Nunc certiorem facio Dominationem Tuam de rebus novis quae hic fiunt, Deo omnipotenti aeterno sit laus et gloria, quod victoriam dederit et pacatiorem reddiderit patriam nostram. Sabbato, [sub Picino, 20 Ianuarii anno 88][1]). . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv*, 1588, Mart, f° 161-1 V°; descifrare pe curat.)

---

1) Acest adaus pare a fi vestea căpětată de Wlodek din lagăr. «Sub Picino» e: din Bendzyn, unde fu prins Maximilian. — Urmează (f° 206-8; copie) o scrisoare a luĭ Carl Tetawer von Tetaw către archiducel Ernest (Buda, 17 Mart) comunicată de acesta împěratuluĭ la 25 ale luneĭ. Begul de Gran, la care fusese expediat, se lăudase cu protecția Sultanuluĭ asupra «Polonieĭ, Ardealuluĭ și Valachieĭ». «Was Teutschland were, ir Macht sey nichts, und, wen der Persianer nicht vorhanden, sie lengst am Rein und Cöln wären». — La 22 Mart, Pezzen anunță ca un curier moldovean a adus scrisorile archiepiscopuluĭ din Lemberg către Petru Șchiopul, despre prinderea luĭ Maximilian. Un Ceaus din Polonia aduce aceiașĭ știre și ceа despre sosirea apropiată a uneĭ solĭĭ polone, care va fi găzduită la Bogdan-Saraĭ *(ibid.,* f° 190, 192; descifrare pe curat; concept pe f° 174 și urm.; resumat [cu data de 6-7 April], pe f° 201-2). — La 6 April, Pezzen confirmă că veștile rele din Polonia aŭ sosit și prin Moldova și Țara-Românească; solul polon va fi «Federico Andrea», fost copil de casă al regeluĭ Ștefan. Ambasadoriĭ frances și engles afirmă că Turcĭĭ vor reclamà pe Maximilian, ceia ce e imposibil, căcĭ Poloniĭ nu restitue nicĭ pe Domniĭ fugarĭ moldovenĭ și muntenĭ «und andere Underthanen». Begul de Nicopoli, «ain junger muetwilliger, unruebiger Herr», a și fost numit la Solnoc *(ibid.,* f° 42, 42 V°, 44, 47 V°; descifrare pe curat; concept, cu resumat, pe f° 6 și urm.). — La 21 April, Pezzen comunică nemulțumirea ce avuse Poarta cu noul Han, frate al luĭ Islam-Ghirai, mort «nit weitt von Bender, alss er ainen Straiff gegen der Moldaw in aigner Person thuen wöllen», poate de otravă. Voind a arăta că Sultanul pune pe Hanĭ ca și pe Domniĭ românĭ, Poarta a numit decĭ un alt frate al mortuluĭ, Gazi Ghirai, care pleacă din Capitală la 18, cu 3.000 de ienicerĭ. Se daŭ ordine scrioase de a-l ajuta begilor de la hotare, Moldovenilor și Muntenilor *(ibid.,* f° 123-4 V°; descifrare pe curat). — O anexă de comunicant, din 30 April, la un raport cu aceiașĭ dată, cuprinde știrĭ venite de la Mihnea-Vodă: Împěratul ar vrea să restabilească cu armele pe Maximilian; regele Sigismund a cerut ajutoare în Ardeal, dar i-aŭ fost refusate, principele temêndu-se pentru sine însuși *(ibid.,* April-Maiŭ, f° 144-4 V°; concept; pe curat, pe f° 175, ca anexă la raportul din 3 Maiŭ). — La 3 Maiŭ, Pezzen dă știrea că Tatarĭĭ nu vor ceda și că ordinele către begĭ aŭ fost repetate *(ibid.,* f° 173 V°; descifrare pe curat; concept pe f° 159 și urm.). — Dar, la 17, scrie că Tatarĭĭ s'aŭ supus (f° 209; pe curat; concept pe f° 227 și urm., cu data de 18).— La 31, Pezzen anunță că și ultimul sol polon a afirmat că Germaniĭ vreaŭ tronul polon numaĭ pentru a ataca pe Turcĭ, «und die noch von Christen gubernierte aurhainende Länder, alss Sibenburgen, Moldaw und Walachei, inen den Türcken entziehen möchte». Din Moldova, de la Domn, vine vestea armistițiuluĭ polon și pregătirilor cancelariuluĭ contra Tatarilor. Hanul depus, Halep [Alp] Ghirai, a sosit și a fost surgunit la Iamboli. Se confirmă că, dacă Hanul n'ar fi murit «nit weit von den polnischen Grenitzen», Polonia ar fi fost prădată maĭ strașnic decât ori-când, cum dorește Beglerbegul *(ibid.,* f° 300 V°, 304-5; descifrare pe curat; concept, resumat, pe f° 258 și urm.; duplicat, către Ernest, pe f° 38 din Iunie). — O anexă din 20 Iunie la raportul din 29 următor spune că aŭ sosit scrisorĭ ale luĭ Petru-Vodă către Beglerbeg despre dieta de pacificare, intențiile luĭ Maximilian de a cere dreptate și căsătoria plănuită între el și sora rivalului săŭ *(ibid.,* f° 198; concept; și pe f° 265 și urm.; *idem).*—La 26 Iunie (începutul luĭ Șaban;—anexă la raportul din 13-4 Iulie), scrisorĭ ale Sultanuluĭ către regele Polonieĭ, provocate de știrile de la Petru-Vodă. Sigismund al III-lea trebuie să-și dea sora după principele Ardealuluĭ, să satisfacă pe Tatarĭ, cari se plâng contra luĭ, și să ia sama Cazacilor, cari «ab excursionibus sibi non abstineant et, quandocunque a Tartaris invasi et repulsi fuerint, fuga sibi consulentes, in arces publicas Bar, Vinitza, Braslowme *(sic),* Sibosa, Camenez et alias fugiant praedamque ex regno Tartarorum et imperio nostro ablatam omnes in arces praedictas ferant». Aceasta se confirmă și de «Kozaki . . . ex partibus illis ad Portam nostram beatam vincti aducti» *(ibid.,* Iulie, f° 39 și urm.; copie).—La 29 Iunie, Pezzen scrie: «Dise Tag haben die Moldawer und Walachen ire jährliche Tribut überantwortet» *(ibid.,* Iunie, f° 304; descifrare pe curat; concept, f° 204 și urm., 314 și urm.; resumat, concept, f° 312 și urm., 352-4). — Un P. S. la acest raport (falș pus pe lângă cel din 18 Maiŭ) anunță trimeterea știrilor de la Petru-Vodă și resumă scrisoarea Sultanuluĭ către rege, făcută întîmplător, din impulsul Beglerbeguluĭ, «wie er dan diser Zeit alle der Moldauer und Wallachen Sachen under Handen». I s'aŭ comunicat știrile din Moldova de «Agentul» acesteĭ țerĭ *(ibid.,* April-Maiŭ, f° 235 V°; concept; și pe f° 243 și urm., cu scrisoarea). — La 2 Iulie, Pezzen scrie că veștĭ din Moldova pretind că regele Sigismund a murit subit, «non sine veneni suspicione» *(ibid.,* Iulie, f° 6 V°; descifrare pe curat).

CLXXI.

Constantinopol, 1588, 18-19 Iulie.

Un ceauș, confidentul german, către Pezzen, despre relațiile moldo-polone și Cazacĭ.

[18 Julii.]

. . . . Gestern, Gott Lob, binn ich mit Gesundt alher komen. Ich hab im Zuruckhziehen in der Moldaw antroffen ain polnische Bottschafft, mit derselben binn ich hieher komen, die ist in die Karvansaray Weffameydanda einlosiert . . ., und haisst Joannes Samoiski. Es ziehen vil Türcken gehn Bender, dasselb zu verwachen vor den Kosäcken, und sagt dise Bottschafft also, wann das die Poläcken werden vernemen, dörffte die grosse Bottschafft wol zuruck gehalten werden . . . . . .

Die decima nona Julii.

Illustrissime. Mit der polnischen Bottschafft, mit welcher ich hinaus gezohen, hab ich auch allerlai wegen des Maximiliani discurriert . . . . . .

Wie wir seind in die Moldaw komen, haben wir daselbst gefunden des Cantzlers Diener ainen, der zu dem Wayda geschickt worden; derselb zaigt an, dass guete Hofnung des Frydens zwischen den Teutschen und Poläcken sei und zeigt auch an, dass Maximilianus in Ehren werde gehalten alle Zeit . . . . . .

Der Cantzler hat dem Peter Wayda in der Moldaw ainen Brief geschriben, mit dem er sich und den Khünig excusiert wegen der Kosäcken, dass er kain Schuldt habe, noch mit irem Wissen oder Willen geschehen, dann dasselb Mal haben sy noch kainen Khünig gehabt. Nuhn aber, so haben sy ire Sachen mit den Teutschen und Moskowittern, die vermainen sy baldt mit Gottes Hilff auf ain Ort zu pringen; nach dem so wölle er selbst die Kosäcken ausrotten und aussuechen,—dass sol er Petter Wayda ime gewiss vertrawen.

Vom 18ten Julii 88.

. . . . . .

[Sine dato.]

Illustrissimo Signor. Gestern ist die polnische Bottschafft bei dem Obristen Bassa gewest, und ist lautter alles anderst nichts aldort gehandlet worden, dann nuer von wegen der Tartern und der Kosäcken. Die Poläcken klagen über die Kosäcken; darnach ist es umb das zuthuen, dass mann begert ain Pasport für die grosse Bottschafft so komen soll, dabei alles soll gerichtet werden.

(*Ibid.*, Iulie, f° 249, 249 V°, 250 253 V°; descifrare pe curat.)

CLXXII.

Pezzen către Împĕrat, despre ştirile falşe ce se trimet din Moldova. Constantinopol, 1588, 27 Iulie.

. . . . . Der Chiausch so neulich in Poln verschickt, fürnemblich auf der Sibenbürger Practicken, damit des Schweden Schwester durch der hieigen Promotion irem Wayda zu Thail werde . . . Also befinde ichs im Werck; diss wirdet mir von allen gehaimen vertrauten Personen confirmiert, dass deme gewisslichen also, und dass die hieigen nit wenig ab der moldawischen Zeittung erschrocken, welche gleichwol hernach von kainem Ort bestettet, ja durch Ankonfft aines, polnischen Cantzlers Namens und Befreundter, Joannes Samoiski genandt, dessen was gemelte Moldawer hieher bericht, und zwar under dem gemainen Mann, durch polnische Kauffleüth, für gewiss gehalten, nahet das *contrarium* mit höchstem meinem Schmerzen verstanden wirdet . . .

Und soll gemelte Bottschafft . . . dise Tag ainen starcken Rumor mit dem moldawischen Agenten darumben gehabt, dass sy die Moldawer mit iren unzeittigen unwarhafften Zeittungen inen den Poläcken grosse Müeh und Travagly von hieaus verursachen, wie dann der Chiausch . . . allain auf der Moldawer hergeschickte Zeittungen in Poln geschickt worden; welcher gleichwol, gemelter Bottschafft Anzaigung nach, wie ich auch durch gemelte gehaime Person in ander Weg erindert, daselbst schlechtlich angesehen sein und wenig aussrichten wirdet [1]). . . . . .

(Ibid., Iulie, f° 188, 197; descifrare pe curat; concept, pe f° 144 şi urm.)

CLXXIII.

Confidentul german către Pezzen, despre solia polonă la Poartă şi Cazacĭ. Constantinopol, 1588, 1 August.

(Solia polonă i se plânge că n'a putut vorbi Sultanuluĭ nicĭ jumătate din ce trebuia;) ja der Achmat Chiaus hat drei oder viermal ir am Rock gezohen; das hat auch sehr verdrossen; sagt heut auch: «Was mainen sy derhalben uns, nuer für ainen Palatino de Moldavia, oder wie sy es nennen? . . .»

Gestern ist die polnische Bottschafft bei der Engelendischen Gast gewesen; daselbst seind auch seltzame Gespräch gehalten worden; der Siaus Bassa treibt darauf dass er wölle Sybenbirgen und Moldaw gleich machen. . . . . .

En habes, Illustrissime domine, exemplum etiam literarum regis Poloniae ad Caesarem datarum. Supplicavit in publico senatu legatus regis Poloniae ut exercitus Caesaris a Bender revocaretur et Tartari ne incursionem aliquam facerent serio mandaretur, sed hanc relationem cathegoricam [reportavit], quod videlicet exercitus non revocabitur, et Tartar Han non cohibebitur antequam cohibeantur et ex campestribus penitus auferantur Kosacii, imo ad hyemen *(sic)* usque, si Kosacii cohibiti non fuerint, hyeme Kosacii non quaerentur, sed regnum Poloniae invadetur. Ideo festinat legatus relationem

---

1) Agenţiĭ moldovenĭ eraŭ Ioan Banul şi Nicolae Stolnicul. V. *An. Ac. Rom.*, XX, 347 (2 din tiragiul a parte).

habere et citissime in Poloniam redire, ut adventu magni legati omnia componantur . . . Ultima Iulii, die duodecima *(sic)*, anno 1588 [1]).

[P.S.] Nunciatur, Illustrissime Domine, Kosackos infinita damna nunc primum imperio Caesaris intulisse, pagos viginti exussisse, fructus multos abstulisse infinitaque pecora et iumenta abegisse. Quamobrem maxime Caesar irascitur et Supremus Vezirius relationem dedit, pacem nulla ratione fieri posse, antequam Kosacki penitus tollantur. Hoc modo regi Poloniae nuncio dixit. 11mo Augusti 1588.

(Ibid., August, f° 616 V°; descifrare pe curat.)

CLXXIV.

Constantinopol, 1588, 12 August.

Pezzen către Împĕrat, despre prădăciunile Cazacilor.

. . . . Sunst ist gemelte polnische Bottschafft . . . gar schlechtlich tractiert und von hinnen abgefertigt; wirdet übermorgen, sampt der englischen Bottschafft, zugleich von hinnen, und zeucht gantz traurig darumben darvon, weil sy nit erhalten mögen, dass mann die türkischen Sangiakbeghen und ander tarterisch und türckisch Kriegsvolck, so an den polnischen Grenitzen bei Bender starck liget, nit abgeschafft hat, sonder . . . dise, sowol alss andere Handlungen, auf die nachkomende grosse Bottschafft durch den Obersten Vezir und den Beglerbeghen mit kurtzem Beschaidt remittiert worden. Sunst wirdet von polnischen Wesen alss was Euer Kayserlichen Majestät in obgemelten Schreiben und der Bottschafft Fürpringen gnedigist zusehen, auf das vorige Geschrai, aus der Moldaw, Walachei oder Sibenbürgen das Geringste nicht gehöret . . .

So komen mir auch gwisse Zeittungen ein, durch meine Dragomanen alss durch gehaime Personen, dass heutiges Tags vil armer Türcken von Bender und Achuran *(sic)* hieher für den Bassa komen, und grosse Klagen wider die Kosäcken eingefieret, alss solten dieselben erst disen Monschein, über die 400 starck, alle mit Rohren, 13 türckischer Dörffer geblindert, auch etlich vil hundert Seelen, sonderlich Weib und Kindt, sampt allem Vieh, so in derselben Gegent gewest, weckgefüert haben; darauf der Bassa der polnischen Bottschafft, so noch alhie, und erst morgen frue von hinnen wirdet, starck zuegesprochen, und hoch geschworen, es miessten aintweder die Kosäcken gantz und gar aussgerottet, oder aber die Poläcken selbst, und ir gantz Khünigreich, in massen mit obgemelten Dörffern beschehen, in Grundt verderbet und verödet werden, darzu Sulthanus genuegsame Macht hette, dass sy die Pöläckn solches gar baldt erfahren wurden. Darauf sy die Bottschafft mit dem entschuldiget, dass sy umb solchen Fall nichts wisste und alle Verantwortung auf die nachkommende grosse Bottschafft remittiert, und ist diser und anderer Ursachen halben zu irer Abfertigung übl tractiert worden, dass sy auch in Vertrauen gegen etlichen vermeldet haben solle, es were ir im Hertzen Laydt dass ire der Poläcken Sachen mit irem newen Khünig also geschaffen das man den hieigen zu Gnaden gehen und ires Gefallens zu haissen nuhmer leben miesste; wisste aber und hoffte dass es noch geschehen soll, dass bei ainem andern Regiment den hieigen in ander Wege geantwortet werden möchte [2]). . . . . .

(Ibid., f° 28-8 V°; descifrare pe curat; concept de f° 10 şi urm.)

---

1) Urmează scrisoarea regelui Poloniei către Sultan, dată din Cracovia, 13 Maiŭ 1588.

2) La 16 August, Pezzen scrie că marea solie polonă e în Moldova, că are 200 de caĭ şi va veni în două-zecĭ de zile. Ştirĭ asupra Poloniei n'aŭ mai venit din principate *(ibid.*, f° 63 V°, 66; descifrare pe curat).

CLXXV.

Bierbaumer către archiducele Ferdinand, despre arestarea luĭ Petru Lăpușneanu. Praga, 1588, 6 Septembre.

. . . . Die Kayserliche Majestät sein noch zu Brandeiss; die sollen morgen widerumb hereinkomen. Der Herr Hofmarschalch hat auf Bevelch Ir Kayserlichen Majestät ainen frömbden Herrn, der sich für ainen Printzen auss der Walachia aussgeben, verschine Nacht durch den Hofprovosen gefengklich eintziehen unnd in den newzugerichten Thurn, neben der Tallenburg, wolverwarlich setzen; unnd heüt frue hat gemelter Hofmarschalch alle desselben Sachen, von Schrifften und anders, in ainem versperten Velleiss zu sich bringen unnd eröffnen lassen; auss wer Ursachen solches beschehen, wirt man hoffentlich baldt vernemen [1]). . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, *Ferdinandea*, fol. 287, nº 371.)

CLXXVI.

Pezzen către Împĕrat, despre năvălirea Cazacilor. Constantinopol, 1588, 10 Septembre.

. . . . Und wirdet von Veränderung der Ämpter yetziger Zeitt gar nichts gehöret. Allain sollen die Sangiakbegen, so bei Bender und von Kosäcken zum andermal Schaden gelitten, alle irer Ämpter entsetzt und hieher gefüert werden; anstatt welcher vor Montag [2]) andere mazulische Sangiakbegen dem Sulthann die Hände kusst und dorthin verordnet sein, gleichssfalls vier hundert Janitscharen auf etliche Schiffen gegen dem Euxino deputiert und täglich imbarchiert werden.

(Marea solie, așteptată la începutul luneĭ, e zăbovită) zwayer Ursachen halben: . . . Erstlich, wegen der Kosäcken gethanen Eintrag und der hieigen beschehenen Throungen, zu Verhüetung Schimpf, Spott und Schadens (și, al doilea, pentru zăbava dieteĭ polone, care așteaptă soliĭ papale și spaniole. Turciĭ sunt foarte îngrijațĭ de această zăbavă.)

Gleich disse Stundt, da ich zuschliessen sollen, kompt mein Haus-Chiausch und baldt hernach die Dragomanen aus dem Divan mit gewissen Zeittungen dass dise Tag abermals Currier von Bender komen, welche anzaigen dass die Russen und Kosäcken die Vesstung Husy in Grundt ausgebrennet und eingerissen, das Geschütz, Volck und alles so darinnen gewess, neben allem Vieh so sy auf etlich Meil Wegs herumb gefunden, welches sy auf ain 20 und mehr tausent Haupt schätzen, darundter uber die tausent Ross, und 60 irer Ciekha [3]) oder gewohnlich Schiff, mit Saltz geladen, weckgefierth haben. Darauf alsbaldt dem Janitscharen Agä bevolhen, die 500 Janitscharen, davon obgemeldet,

— La 27, anunță sosirea la hotare a solieĭ, care se așteaptă în Constantinopol pe ziua de 4 Septembre. Ceaușiĭ trimeșĭ pentru anchetă la Bender și Oceacov vor reveni în curând și se crede că se va cere, ca supt regele Ștefan, restituția prăzeĭ și pedeapsa cu moarte a Cazacilor vinovațĭ (*ibid.*, fº 93-3 Vº; descifrare pe curat; concept pe fº 104 și urm.).

1) Asupra luĭ Petru Cazacul, căcĭ nu poate fi vorba de alt pretendent, v. *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 238 și urm.

2) 5 Septembre.

3) Șeicĭ.

mit zwayen Galeren und ainer Machona fort zu fürdern, daneben auch an mehr Orten bei aignen Chiauschen die Verordnung gethan damit solche Vesstung widerumb erbawet werde . . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Turcica*, 1588, Septembre, f° 20, 29-9 V°.)

CLXXVII.

Praga, 1588, 13 Septembre.

Bierbaumer către archiducele Ferdinand, despre Petru Lăpușneanu.

. . . . Der gefanngne Fürst auss der Walachia ist noch nit entledigt von wegen seiner Verstrickung; habe ich merers nicht vernomen könden, alls das er, weil er vor disem in Hispanien gewesen, sich für ain Grafen von Serin aussgeben, und desswegen im der König daselbst 1000 Cronen verehrt hat; hernach ist er herauss ins Teütschlandt komen, und im Römischen Reich hin und wider zogen; solle etliche Wirt angesetzt unnd neben disem sich für ain Kayserlichen Commissari zu Cöln aussgeben haben. Sein Person ist sonnsten seer schön, lanng und starckh, mit schwartzen Haar unnd viler Sprachen kündig; was sich mit ime ferners verlaufen wirt, will Euer Fürstlichen Durchlaucht ich hinach gehorsambist berichten [1]. . . . . .

(Innsbruck, *l. c.*)

CLXXVIII.

Constantinopol, 1588, 24 Septembre.

Pezzen către Împărat, despre solia polonă și relațiile fiului Sultanului cu pretendenți.

. . . . Der gross polnischen Bottschafft halben, so, der vorigen Anzaigen und der Moldawer Bericht, auch der hieigen Wuntsch und Begeren, nach, langss alhie sein sollen, ist der Zeitt alles still. (Turcii sunt nerăbdători; se zice că e în Lemberg. Se vorbește că tot va veni.)

Sunst ist Sulthanus mit obgemeltem seinem Sohn nit zum Bessten zufryden, weil derselbig sich understanden etliche vertribne und an mehr Orten per Asiam relegierte walachische Herrn, so das Fürstenthumb daselbst praetendieren, ain Zeitt lang bei sich aufzuhalten, und denselben alle mügliche Hilff zu irem Intent zu promittieren, *ma, non su* (sic) *potendo batter il patrone, stocca alli servitori.* Dann, alss Sulthanus solches durch den Beglerbeghen verstanden, hat mann alle Schuldt auf den Lala, oder Gubernator gemeltes jungen Herren gelegt, denselben mit Ungnaden abgesetzt, und an dessen Stell des Vezier Bassa Brueder, gewesten Obrister Defterdar, gehn Magnesia

1) Amănuntul cu șederea în Spania s'ar potrivi cu Nicolae Basarab (v. *An. Ac. Rom, l. c.*, p. 227-9), dar acesta nu putea fi așa de tînĕr. Multe limbi știa Cercel, unul dintre ceĭ maĭ chipoșĭ pretendenți, dar acesta, scăpat abia din închisoare, era, cred, pe acest timp în Apus (*ibid.*, XVIII, pp. 86-7).

alssbaldt verordnet; daneben auch die arme Leüth, so obgemelter Massen ir Glegenhait unglückseliglich versuecht, in Ketten hiehergepracht; denen es auch nit zum Bessten ergehn wirdet . . . . . .

(Viena, *H.- und Staatsarchiv, Turcica*, 1588, Septembre, f° 112, 115; descifrare pe curat; concept. pe f° 90 și urm.)

CLXXIX.

Pezzen către Împĕrat, despre soarta unor pretendenţĭ românĭ. Constantinopol, 1588, 7 Octombre.

. . . . Die zwen so die Walachiam praetendiert, welche, wie Euer Kayserlichen Majestät bei nechster Gelegenhait gehorsamist geschriben worden, durch des Sulthani Sohn hieher befürdert, seind gehn Rodyss relegiert, und, wie mann sagt, soll innen daselbst Ohren und Nasen abgeschnitten werden [1]). . . . . .

(Ibid., f° 68 V°; Octombre, descifrare pe curat; concept pe f° 32 și urm.)

CLXXX.

Corespondentul german către Pezzen, despre Cazacĭ și o nouă cale de comerţ. Constantinopol, 1588, 18 Octombre.

. . . . Und vermeldet [der polnische Gesandte,] der Cantzler hab ime geschworen dass er der Zeitt fürnemblich dahin gedacht, der Kosäcken Sachen dermassen zu ordinieren, damit könfftig ainiche Klag destwegen nit geschehen solle; und habe gleichwol gemelter Cantzler was angefangen das auch die hieigen verdriessen möchte, in dem er ain newe Strassen aus Poln in die Türkei, dass mann nit durch die Moldaw miesse, anzurichten deliberiert; das wurde den moldawischen Fürsten ain Abbruch pringen; darnach frage der Cantzler gar nicht, unangesehen die von der Reissischen Lemberg allain privilegiert, hierher in die Türkei zu handlen, wie es auch biss dato erhalten worden; solche Privilegia hat der Cantzler aufgestellt, seinem Stettl Samotz [2]) zum Bessten, dahin destwegen vil Armenier und andere Kauffleüth täglich ziehen, und gemeltes Stettl in Kürtz sehr zugenomen und volckreich worden [3]). . . . . .

(Ibid., f° 128; descifrare pe curat; concept pe f° 134 și urm.)

---

1) S'ar părea că aceștĭ pretendenţĭ ar fi Ilie Alexandrovici și Radu Mircea *(An. Ac. Rom.*, XIX, p. 243), dar v. *ibid.*, XVIII, 89, nota 5.

2) Zamosc.

3) Se maĭ spune că scrisorĭ din Polonia vorbesc despre persoana regeluĭ: «ain feine Person, schön», un tĭnĕr de 26 de anĭ. Polonĭĭ se scusă că n'aŭ nicĭ-un amestec în năvălirile Cazacilor. Solul polon laudă pe Zamoyski, care «ausser des khünigliches Titls allain regierender Herr in Poln seie» (f° 128). Toată comunicarea e un adaus la raportul din 22 August. — Poate ca anexă la acelașĭ raport e n° 6 din Hurmuzaki, III[1], al cărui titlu e pus de Hurmuzaki *(ibid.*, f° 129-30; descifrare pe curat; concept pe f° 142-3).

CLXXXI.

Constantinopol, 1588, 22 Octombre.

Pezzen către Împĕrat, despre Cazacĭ și pretendenții românĭ.

. . . . Das Geschrai und in Gehaimb gefasste Alteration wegen der polnischen Sachen und derselben, durch der Kauffleüth Bericht, Beschaffenhait, ist mit Ankonfft der zwayen Zauschen aus Poln und Moldaw gantz und gar erloschen . . .

Was nuhn gemelte Chiauschen in Poln und der Moldaw verricht, und hieher für Zeittungen mitgepracht, das haben Euer Kayserliche Majestät aus zwaien Einschlissen hiemit gnedigst zu vernemen [1]. . . . . .

Der sybenbürgische Tribut ist noch nit angenomen; das will den Herren Pamffy zu lang werden. Hat dise Tag mit ainem Chiauschen die Gelegenhait angestellt, mit Walachen noch dise Wochen von hinnen zu ziehen.

Gemelte Walachen und Moldawer haben mit ainer Summa Geldts durch Mittel des Beglerbeghen sovil erhalten, dass die armen Gesellen so gemelte Fürstenthumben durch Intercession des Sulthani Sohn begeret, und gehn Rodiss verschickht werden sollen, inen in ire Hände und Gewaldt geliffert worden. Die auch täglichen von hinnen nach der Wallachei gefüeret und daselbst one Zweiffel mit aller Marter hingericht werden [2]. . . . . .

(Ibid., f° 162; descifrare pe curat; concept pe f° 134 și urm.)

CLXXXII.

Constantinopol, 1588, 10 Novembre.

Pezzen către Împĕrat, despre îndreptățirea Ardelenilor în privința lui Cercel și pregătirĭ polone la hotare.

. . . . Zwen sibenbürgische Gesandte mit irem jährlichen Tribut seind den 21 verganges *(sic)* Monats ungefährlich mit ain 30 Personen alhier ankomen; seind(e) baide zuvor Agenten allhie gewest, auch, wie der Peter Wayda aus der Walachei in Sybenbürgen gefangen, baide mit des gemelten Wayda Güettern hieher geschickt worden, und eben diser Ursachen halber auf dissmal auch gebraucht: weil gemelter Wayda, wie Euer Kayserlichen Majestät wolbewusst, aus der Moldaw enttrunnen, auch seine gehaime Agenten der Zeit allhie hat, besorgen sich gemelte Sybenbürger nit wenig, gemeltes Wayda Person halben, dass sy Rechenschafft darumben geben werden müessen; haben auch destwegen noch in Sybenbürgen alle die Personen, so mit inen herkomen, beaidigt, an ainiche Person allhie, ainiche Brief nit mitzunemen, und auf die Grenitzen zwischen Sybenbürgen und Walachei, noch darüber ainen yeden besuechen, und, sovil sy Brief gefunden, solche alle uneröffnet verbrennen lassen; und stehen noch, wie ich vernimb, destwegen in grosser Angst, sollen auch mit Geldt versehen sein, im Fall der Not die Sachen zu accommodieren; weil aber gemeltes Wayda Sachen, alls lang der Beglerbegh des Sulthani Gnad und zu haissen Sulthanum nach Gefallen regiere, noch ganz still, und die jhenigen, so es tractiern, noch schlechte Hofnung, was wircklichs zu

---

1) V. n° CLXXII, pp. 713-4.

2) V. mai sus, p. 717, nota 1.

verrichten, mir auch der ain in Gehaimb vertrawet, gemelter Wayda seie nit gesinnet wider gemelte Sybenbürger, so lang er Hofnung hat restituiert zu werden, ainiche Klag alhier fürpringen zu lassen,—darumben dann auch gemelte Sybenbürger auf dissmal irer Sorg überhebt. Gleichwol sy, wie zuvor gehorsamist ist vermeldet, noch immerdar desswegen in Sorgen bleiben, dessen ich von ainer gehaimen Person, so alhie ire Handlungen füerth, mehrmalss berichtet worden . . . . . .

Sonst, alss dise Tag Zeittung komen dass die gefangene Christen, so auf ainer Galeren gewest, die mann von hie aus dorthin geschickht, mit Hilff irer Quardianen sich ledig gemacht, die Galeren weggefüert und sich zu den Kosäcken geschlahen, hat gemelter Begh von Bender neben andern auch berichtet dass die Poläcken auf derselben Grenitz in dreyen Castellen über die 10.000 Mannen gelegt, fürgebendt solches wegen der Tartarn gethan zu haben, von ainem enttrunen türckischen Gefangnen aber, vernehme er Begh vil anderst, dass nemblich gemelte Poläcken wider die Türcken daselbst und allain auf Glegenhait wartten mit und sampt den Kosäcken in des Sulthani Landt einzufallen und Schaden zu thuen, ist der griechisch Beglerbegh, dem solche Zeittung zukomen, alssbaldt in aigner Person zum Obersten Bassa, die Sachen hoch angezohen, und kurtz rundt defendiert, dass die Poläcken des Sulthani höchste Vheind, Verräther und dass sy darumben in allweeg hoch gerhuemet und eben mit dem letzten Schreiben, davon oben gemeldet, nit allain des Sulthani aufrechte Freund und Nachbaren, sonder alss trewe warhafte Underthanen defendiert; dardurch dann gemelter Beglerbegh nahendt mit Unwillen von ime Bassa abgeschieden und des andern Tags ainen aignen Chiauschen die Warhait solcher Versamblung zu erkhundigen von hinnen abgefertigt; zu dessen Widerkonfft ain mehrers von disem zu vernemen; dessen auch Euer Kayserliche Majestät zu seiner Zeit gehorsamisten Bericht zu empfahen [1] . . . .

(*Ibid.*, Novembre, f° 49 V°-50, 52 V°-3; descifrare pe curat; concept pe f° 51 și urm., către Ernest.)

CLXXXIII.

Pezzen către Împĕrat, despre o ciocnire între Tatarĭ și Cazacĭ lângă Bender.

Constantinopol, 1588, 30 Novembre.

. . . . Die Kosäcken und Reüssen haben abermals bei Bender den Türcken ainen grossen Schaden zugefüegt, alss seien der Tartar Han und sein Brueder, so mit allem irem Volck wider die Tartern von Nagai gezohen, aufs Haupt geschlagen, und baide, starck verwundet, kaum das Leben darvon gepracht und mit etlich wenigen der Irigen sich salviert und zuruck solcher Gestallt komen [2] . . . . . .

(*Ibid.*, f° 286; raport pe curat; duplicat, către Ernest, cu post-scripte, pe f° 240 și urm.)

---

1) La 27, Pezzen promite în curând știrĭ despre Tatarĭ și Cazacĭ (f° 228; descifrare pe curat; concept pe f° 216 și urm.)

2) La 18 Decembre, Pezzen scrie că lipsesc știrĭ din principate (*ibid.*, Decembre, f° 100; descifrare pe curat; duplicat, către Ernest, pe f° 71 și urm.; concept). — La 31, în alt raport, ambasadorul vorbește de comunicația ce i-a făcut un doctor italian, de rea reputație, despre planul Turcilor de a reduce cumva Polonia la situația principatelor tributare (*ibid.*, f° 134; descifrare pe curat; duplicat pe f° 199-9 V°). — Pe f° 233-5 avem un raport de la «des dr. Salomon [Tedeschi] Wittih» către Pezzen. — La 13 Ianuar 1589, un raport din

CLXXXIV.

Praga, 1589, 14 Februar. Bierbaumer către archiducele Ferdinand, despre Petru Lăpușneanu.

. . . . Die verschine Wochen ist der gefangne auss der Walachia, so sich ain Fürsten aussgeben hat, zu den Thurn Tallenburg gefüert, unnnd examiniert worden; unnd befindt sich gar nit das er ain Fürst oder der jhenige sey, darfür er sich hat aussgeben . . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, l. c.*)

CLXXXV.

Constantinopol, 1589, 25 Februar. Pezzen către archiducele Ernest, despre o năvălire nouă a Cazacilor în Moldova.

. . . . Der [Fürst] auss Moldau aber bericht daneben, sovill ime auss Pohl[n] zuegeschryben, das die Sachen nit sobalt verglichen werden; dan, ob woll ir gahr vill und nachet die maissten in Pohlen mith dem Schweden wenig content, so sein doch nit laichtlich Mitl zu treffen desselben loss zu werden und Euer Durchlaucht geliebten Herrn Bruedern in das Regiment zu bringen, uhnangesechen solche von den firnembsten und maisten ieziger Zeit mehr alss zuvor gewintschet,—davon die gross polnisch Podtschafft, so, gemeltes Waida auss der Moldau Bericht nach, den erssten khunfftigen Martii ausstziechen sollen, Sultano und hieige Portten aller Beschaffenhait und irer der Pollackhen Notturfft ein mehrers antzutzeigen. *Interim* hat gemelter Waida, zu heissen auss Noth, auss der Moldau in die Wallachay, wegen der Kosackhen, sich retiriern müessen; dann, wie man hieher bericht, sollen gemellte Kosackhen nit allein etlich vill Dörffer, sonder gemeltes Wayda Residentz ausgebrënt und etlich tausendt Haubt Viech, neben anndern Raub, davon gefierth haben; welchs die hieigen zum Höchsten alteriert; welche dem Petrasco, verthribnen Fürssten auss der Wallachai, so meines Wissens sich derzeit zu Rom aufhelt, alss sollte derselbig gemelter Kossackhen Haubt und Fierer gewest seinn, unwarhafftig durch seine Feindt alle Schuldt zuegemessen. . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Turcica*, 1589, Ianuar-Februar, f° 161 V°-2.)

Constantinopol către Ernest arată că s'aŭ trimes în Moldova doĭ ceaușĭ pentru a se informa despre afacerile polone *(ibid.*, 1589, Ianuar-Februar, f° 10-10 V°). — La 24 Ianuar, pas al Turcilor din Buda pentru Gașpar Malikh *(ibid.*, f° 49-51; cf. f° 59). — Într'un curios memoriu, conservat în archivele din Innsbruck *(Ferdinandeum. ad 40)*: «De rebus transylvanicis ad Caesaream Maiestatem consignationes quaedam, 1589, circa principium mensis Ianuarii», se destăinuește planul ce avuse regele Ștefan de a face pe nepotul săŭ Sigismund rege al Ungarieĭ; Turciĭ ar fi primit promisiunĭ de alianță perpetuă contra creștinilor; Boemiĭ și Moraviĭ ar fi fost reuniță cu Coroana Ungarieĭ. Un moment, proiectul fu înlăturat de Gașpar Becheș (Bekes), dar reluat după moartea acestuia. Zamoyski, confidentul și ajutorul regeluĭ, fu însurat de acela cu Griselida, sora luĭ Sigismund, făgăduindu-i-se dominația ereditară asupra Ardealuluĭ, cumnatul săŭ fiind rege ungur. Ioan Giczy, tutorul luĭ Sigismund, fusese însărcinat a începe lupta la majoritatea principeluĭ.

CLXXXVI.

Archiducele Ferdinand către Bierbaumer, despre Petru Alexandrovicĭ. Ambras, 1589, 28 Februar.

Ultima Februarii anno 89.
Ferdinandt.

Auss deinem unns vom 14 ditz in Gehorsam zuegeckomenen Schreiben [1]) haben wir mit Gnaden angehört *(şters:* und verstanden was für Artiggl und Begeren die Pollnischen den Khayserischen Commissarien und Abgesandten fürgehalten auch) das die Sachen mit dem vermainten Fürsten auss Walachey, auf destweegen ervolgte Examination, seinem Fürgeben *(şters:* Anzaigen) nach nit gemäs beschaffen (gewesen, *şters).* Dieweil du aber (wie es gleich wol sein *[în loc pus nu cuvînt neinteleqibil, probabil:* geschehen] sollen) dabey nit angemeldt wer er dann sonsten sey, und was sich etwo anders mehr hindter im befunden, so wierdest du unss dessen ehendist hernach zuberichten wissen. Wolten wir dir gnediglich unverhalten lassen. Geben [den] letzten Februarii anno 89.

[Jos:] *Hofsachen. Pierpämer.*

[Pe margine:] An Matthiasen Piebämer, von wegen des vermainten und examinierten Fürsten auss der Walachei aussfüerlichern Bericht ze thun.

Alb. [Albertinelli?].

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, l. c.,* concept.)

CLXXXVII—IX.

Treĭ rapoarte ale luĭ Bierbaumer către archiducele Ferdinand, despre Petru Alexandrovicĭ. Praga, 1589, 21 Mart-18 April.

[21. Martii.]

Durchleüchtigister Ertzherzog, gnedigister Fürst und Herr. Euer Fürstlichen Durchlaucht gnedigistes Schreiben vom letzten Februari [2]), habe, 15 Tag gegenwürtigs Monats Marti, mit underthenigister Reverentz empfangen und darauss, das ich gewissere unnd mehrere Erkhundigung, wegen des vermainten Fürsten aus Walachia Person, haben soll, gehorsambist vernomen.

Hierauf bericht Euer Fürstliche Durchlaucht ich gehorsambist sovil: Alls baldt der gedacht vermainte Fürst auss dem Weisenthurn in die Tallenburg gefüert und in die Eisen wolverwart worden, ist er durch die von Ir Kaiserlichen Majestät verordneten Commissarien ungeverlich auf dise Mainung examiniert worden, Ir Kaiserliche Majestät hetten von mererlay Orten sovil Bericht und Erkündigung eingezogen, das er der jhenige Fürst, darfür er sich hab aussgeben, gar nit sey; derwegen so welle er

1) N° CLXXXIV, p. 720.
2) N° precedent.

sich nit lanng bedenckhen, sonndern frey unnd guetwillig bekhennen, wer und von wannen her er say. *Item*, warumben er seinen Namen an underschiedlichen Orten so offt verendert und sovil Leüt angesetzt unnd betrogen hab. Ihm Fhal er aber das in der Guet jhe nit bekhennen und sagen wolt, so hetten sy von Ir Majestät Bevelch als balden andere Mittel mit ime für die Hanndt zunemen, das er alss dann solches wider sein Willen bekhennen müeste. Darauf hat er geantwort, das er sich mit der Warhait für ain Fürsten auss Walachia aussgeben, hofe er baldt zu beschainen und waar zu machen, dann er hette berait ain Potten auf dem Landt, der werde ime hofentlich baldt genugsame Schreiben unnd Zeügnuss mit sich bringen, darob Ir Kayserliche Majestät gnedigist wolzufriden sein werden. Das er aber an ettlichen Orten seinen Namen verendert oder verlaugnet, hab er auss kainem pösen Fürnemen, sondern allain darumben gethan, weil er ain armer Fürst und auf solchen weitten Raissen seinen fürstlichen Stanndt nit füeren, oder verlegen könden, — hab er sich ja für weniger alls er ist aussgeben und nennen lassen. Derwegen were er gegen Ir Kaiserliche Majestät der allerunderthenigisten Zuversicht, sy werden mit ime also mit der Scherf nit fortfaren, sondern sich noch ain claines allergenedigist Gedulden tragen, biss ein Schreiben von Hauss komen. Dabey habens die Herrn Commissari verbleiben lassen.

Vor 14 Tag, ist der gedachte Pott kommen, der soll Schreiben von seinen zway Schwestern [1]) und andern Befreündten mit sich gebracht haben, darinnen sy ine vertrösten, sy wöllen ime Gelt bay irem Befreündten ainen der Notturfft nach mit Eheistem zuschickhen, der solle, wie der Fürst fürgibt, alberait auf dem Weg sein; ob nun jetzo solches ervolgen und war sein wirt oder nit, wirt man hoffentlich in wenig Zeit, bey dem der das Gelt bringen sol aigentlich vernemen. Sonnsten sein vil der Mainung, er gehe fort mit Betrug umb; die Schreiben so ime komen sein, werden irgendt ain angelegts Wesen sein. Das habe Euer Fürstlichen Durchlaucht ich, auf derselben gnedigisten Bevelch, sovil ich erkündigen mögen, gehorsambist berichten sollen.

. . . . . .

[11. Aprilis.]

. . . . Dieweil der gefangne vermainte Fürst auss Walachia, davon Euer Fürstlichen Durchlaucht ich ettlichmal Meldung gethan, seinen fürstlichen Stand und Herkhomen, seinem Fürgeben nach, nit erweissen unnd beybringen könnden, sonndern biss hero, seiner Gewonhait nach, mit falschen Briefen unnd Praticten umbgangen, haben Ir Kayserliche Majestät ine, am nechstverschinen Dornstag [2]), durch derselben Hofprovossen in Eisen schlagen und also wolverwarlich nach Wienn füeren lassen; alda soll er so lang im Graben ziehen, biss er sein furstlichen Herkhomen gnuegsamblich bescheindt unnd darthuet; er aber bleibt noch fort auf seiner Opinion und Mainung, und sagt es geschehe im Unrecht, das werde man baldt innen werden. Hergegen aber khann ich nit erfahren wer oder von wannenher er aigentlich ist; ich gedenckh wann er den Ernnst draussen zu Wien sehen, wirt er sich villeicht eines andern bedenckhen. Das hab Euer Fürstlichen Durchlaucht ich gehorsambist nit verhalten solle[n], und thue derselben zu Gnaden mich jederzeit underthenigist und gehorsambist bevelchen. . . .

[18 Aprilis.]

. . . . Was Euer Fürstlichen Durchlaucht ich vor acht Tagen wegen des vermainten walachischen Fürsten, dann von den alhie gewessnen ettlicher Chur- und

---

1) Asupra surorilor lui Petru, v. *An. Ac. Rom.*, XIX, p. 239.

2) *Donnerstag?*

Fürstlichen Abgesannten gehorsambist vermelt, das werden sy hoffentlich alberait genedigist vernomen haben . . . . . .

(Innsbruck, *Statthalterciarchiv, l. c.)*

CXC.

Pezzen către archiducele Ernest, despre interesele Ardelenilor la Poartă și Cercel. Constantinopol, 1589, 12 April.

3 Stundt im Tag.

. . . . Aus Sibenbürgen, Moldaw und Wallachey ist alles still, und, obwohl die Sibenbürger an dem Beglerbeghen ain grossen Freündt [1]) verlohren, haben sy sich des Sinan Bassa nicht weniger zu besorgen; Moldau und Wallachey an in Sinan Bassa iren allten *fautorem* und *patronum* bekomen; und Petrasco, entrunnener Wayda aus Wallachay, so der Zeit zu Venedig, mit Stürtzung des Siaus Bassa alle Hoffnung bey disem Regiment restituirt zu werden verlohren [2]). . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Turcica*, 1589, April, f° 103 V°; descifrare pe curat.)

CXCI.

Pezzen către archiducele Ernest, despre năvălirea Cazacilor în Moldova. Constantinopol, 1589, 12 Maiŭ.

. . . . Den letzten vergangnes Monats, seind etlich Currir nacheinander aus der Moldau, Wallachai und Bender hieher gelangt, mit Confirmation der Zeittungen das die Kossackhen derselben Enden die Polläckhen commovirt; darauf ainem Zauschen die Restitution des entführten Raubs und der Kossackhen Straff zu begern in Pohln verordnet; den polnischen Internuncium aber, alls er, den erssten dies, für den Sultanum vermaint, und deswegen bis an die eüsserist Portten des Seraglii kommen, hat man ine mit Schandt und Spot zuruckh geschafft, dess andern Tags aber mit 2 Zauschen holen lassen; alls er nun mit seinen Leüthen *solemniter* komen und, vermaintem Gebrauch

---

1) Ceteşte: *Peiud.*— La 10 Mart, Pezzen spune că Ardelenii caută în zădar să împace pe Beglerbeg, care vrea să-i reducă la situaţia Moldovei şi Ţerei-Româneşti *(ibid.,* Mart, f° 30-30 V°; descifrare pe curat).

2) Sinan-Paşa fu făcut iarăşi Mare-Vizir la 3 April 1589 (Hammer, IV, table).—La 14 April, Pezzen raportează sosirea în Ardeal, din Polonia, a cardinalului Báthory, care a fost bine primit de principe şi dăruit *(ibid.,* f° 140; descifrare pe curat).

nach, im Divan excipirt zu werden, nach dem er bei dem andern Thor abgesessen, und ain etlich tridt *(sic)*, allda man den Janitschär-Aga pflegt zu salutirn, hinein gangen, hat man in daselbst lenger alls ain Stundt, hernach wider zuruckh under die Capitschi führen lassen, allda er so lang gesessen bis der Divan ein End gehabt und die Vezir fur Audientz gangen; da haben ine zween Capitschi genuhmen, und, ohn ainige Beleittung seiner Leüth, allein dem Sultano *vestem* deosculirt, und strachs durch gemellte Capitschi in des Sinan Bassa Haus führen lassen; daselbst soll gemelter Sinan Bassa ime Pollackhen, der zuvor seine Diener zu Hauss verschafft, seine Sachen lassen verwahren, und anders nicht vermaint, dann das man ine gefenglich einlegen wurde, — also Pang und Angst gemacht, auch vom Bassa so grob zuegesprochen, davon die jenigen so dabei gestanden nit genuegsamb wissen zu reden; letzlich aber dahin gerathen (weil gemelter *nuncius* für ain schlechten geringen Man gehallten), das er mit ainem Zauschen ehist fort und, wie obgemellte, die begerte Restitution und der Kosackhen Straff gewis richtig machen soll; wie ich auch bericht, soll er in 4 oder 6 Tagen mit gemelten Zauschen von hinnen verraisen. . . . . .

Unnd, weil die hieigen die Polläggen anderst nicht alls ire Untherthonen unnd ain starckhe Vormaur unnd Pastein wider die Teuttschen und Christen haltten, sagen sy gleichsfalls mit grossem Frolockhen (dessen sy sich nit wenig zuvor besorgt) das man numehr ir Landt Moldaw, Wallachey unnd Sibenbürgen wol versichert und von derselbigen Seitten ainige Gefahr sich zu besorgen haben . . . . . .

(Ibid., Maiŭ-Iunie, f° 12, 13 V°; desciframe pe curat.)

CXCII.

Constantinopol, 1589, 26 Maiŭ.

Pezzen către archiducele Ernest, despre afacerile muntene și solia polonă.

. . . . Die pollnische Potschafft ist den 23 diss mit schlechter Satisfaction, und zwar schimpflich und spöttlich tractirt, mit ainem kaiserlichen Zauschen von hinnen; derselbig Zausch hat Bevelch die Potschafft biss in Moldaw zu belaithen und daselbst auf die gross Potschafft, deren man, wie man sagt, in Kurzem alhie gewärttig, zu wartten; wie nun alle Handlung auf gemelte grosse Pottschafft remittirt, also wirdt der Zeit in polnischen Sachen gar nicht geredt. Wie ich auch dise Tag in Gehaimb verstendigt, soll der Bassa *in familiari colloquio*, allda man fürnemblich von Absetzung des Waida in der Wallachai discurirt, sovil vermellt haben, er hab aus der Moldau gewisse Zeittung empfangen das die Pollackhen allerdings mit Ir Majestät verglichen; das sey wohl guet und hab Sultano wolgefallen, — das aber Maximilianus, deroselben geliebter Herr Brueder, ohne Vorwissen und Bewilligung Sultani fray gelassen, das sey von Pollaggen nicht recht, haben auch damit Sultanum zum Höchsten offendirt. . . . .

Mit dem Waiwoda aus der Wallachai sein die Sachen alberait so weit komen das der Petrasco Waida, so sich der Zeit zu Venedig aufhellt, hieher berueffen, und, da er sein Unschuldt, alls er sich erbotten, volkuemlich darthuen, dem Sultano vilmal hundert tausent und sonst Andern über die zwaimalhundert tausent Ducaten, maistesthaills im Vorrath, erlegen wurde, das derselbe restituirt werden solle; davon gleichwohl ir gar vill, und ich meines Thaills, der Zeit noch wenig hallten, seitemal der ietzt regirende Waida selbst, in 4 Jaren zu betzallen sovil offerirt; da aber Sultanus an seiner Person ain Missgefallen, offerirt Peter Waida aus der Moldau für seiner

Vettern ainen, den er allhie an der Portten underhellt [1], ebensovil alls Petrasko sich erbotten; welches inen auch vil leichter alls dem andern zu laissten, gelegner sein wirdt; doch, wie ich vernimb, haben gemeltes Petrasko *sollicitatores* vor 8 Tagen ainen aignen *fante* nach Venedig abgeferttigt, gemellten Petrasco hieher zu befürdern.

Die Tartarn sollen gegen Moscaw auf ainem Straiff schlechten Marckht gehabt haben; jetzo gehet das Geschrai das sy sich wider Pohln starkh rüssten; welches den hieigen sehr angenehm und ires Thaills gar gern sehen werden, der Kosakhen gethanen Schaden dardurch zu compensirn . . . . . .

(Ibid., f° 44, 45; desciírare pe curat.)

CXCIII.

Pezzen către archiducele Ernest, despre Cercel. Constantinopol, 1589, 12 Iunie.

. . . . Die zwen Waivoda auss Molda unnd Sibenburgen stehen in Gefahr abgesetzt, und der auss Sibenburgen etwa gar umb das Leben gebracht zu werden.

Der Petraschi ist vonn Venedig hieher beruffen unnd, wie sich von Tag zu Tage, ye lenger ye mehr, verstehe, habe er durch den *capitaneum maris* furnehmblich seine Sachen so wol accommodirt, da er anderst mit Gelt aufzukhümen weis, das er als balt seiner Herkhunfft restituiert unnd forth in Sibenbürgen *(sic)* befuerdert werden solle; wie dem allen aber, *communi opinione corrorà [sic] gran periculo* [2] . . . . . .

(Ibid., f° 75 V°; desciírare pe curat.)

CXCIV.

Pezzen către archiducele Ernest, despre o expediție contra Cazacilor și situația Domnilor. Constantinopol, 1589, 21 Iunie.

. . . . Von den Gränitzen allenthalben ists der Zeit, sowoll aus Pohln und Sibenbürgen, still. . . . . .

Was die Kosackhen abermalls für starckhen Schaden den hieigen zuegefügt, das

---

1) Vlad-Vodă.

2) Pe f° 74-5 V° din raport, se spune că tratatul germano-polon a fost trimes in traducere turcească completă din Moldova. Turcii s'aŭ indignat că Polonii nu câștigă prin el aproape nimic; Sinan a numit pe Leși «*rebelles* unnd *traditori* seines Sultani unnd geschworen, er wölle ihr Regiment In Khürtzen entweder mit einen Beglerbeghen oder mit einen neuen Waivoda der massen endern das Sultanus khunfftig an sy treuer Underthonen haben sollen.» So'ul polon a plecat spre Moldova la 23; ceaușul care-l călăuzește va aduce «marea solie» ce se așteaptă.

ist, hiebeigelegtem Einschluss gemess, gantz gewis und Sultan dadurch bewegt worden den Beglerbegh Graeciae in aigner Person gegen den polnischen Gränizen abtzuferttigen, mit austruckhlichen Bevelch (welches mir die jenigen so es aus Sulthani Mund gehört und andere, so die Bevelch gesehen, glaubwirdig bericht) das er Beglerbegus Graeciae bey Verlierung seines Kopfs nit eher abtziehen, er habe denn zuvor ain starckhen Straiff mit höchstmüglichisten Schaden in der Polackhen Landt verricht; destwegen auch zugleich zu Lanndt und zu Wasser durch aigne Zauschen den Tartarn auferlegt worden, auf Starckhist so sy können, unverzogenlich aufzusein und zugleich mit gemelltem Beglerbego Graeciae in Pohl zu straiffen, gleich wohl mit diser angehengten Condition, da die Pollackhen ires Thaills nicht zu Erzaigung schuldigs Gehorsams die Kosackhen ietzo zugleich, mit den Türggen und Tartarn, verfolgen und denselben kein Zueflucht in ir Landt geben werden, das diser Austzug und Expedition allein wider die Kosackhen, dieselbigen auszutilgen, wider die Pollackhen aber gar nit vermaint sey; darauf nun der Beglerbegh Graeciae sich starckh rüsstet und von heut 8 Tag gewis, auf Sultani gehabten scharffen Bevelch, von hinnen gegen den moldauischen Granitzen strackhs seinen Weeg nehmen soll; wie es aber mit gemellten Moldauern und Wallachen beschaffen, haben Euer Durchlaucht aus obgemellten Einschlüssen genedigist zu sehen, und ist menigklich starckher Mainung (unangesehen diser baiden Waiwoden järlichen Tribut die vergangne Wochen volkumblich alhie überantbort worden), es werde ainer und der ander aufgehebt, und, wo dieselben anderst hieher komen, nicht in geringe Gefahr irer Leben gerathen; mit den Sibenbürgern aber, wie mir ain gehaime Persohn für gewis bericht, stehen ire Sachen nicht zum Bessten, und Sultanus selbst gesagt haben soll, er habe 3 Fürstenthumb, die er durch christliche Weiwoda regirte, befinde aber für rathsamer, den Christen auch, sowol alls den Türggen vil nutzlicher, aus denselbigen entliche Beglerbegath zu machen; dardurch werde auch den Pollackhen und Kossakhen alle Gelegenhait genumen den Türggen sovil Schaden zuezufüegen, und diss soll des Obristen Vezirs Rath sein; er Bassa auch mehrmalls geschworen, da er anderst das Leben hat, diss für allen andern ins Werckh zu richten; und mit solcher Zeittungen hat der sibenbürgische Agent für 3 Tagen ainen aignen Diener zu seinem Herren abgeferttigt. Mit den Tartarn, die nunmehr auch under der hieigen Tyrannei seider kurtzen Jaren hero gantz und gar gerathen, weill sy mit iren regierunden Fürsten nit zufriden, gedencklt man ain ander Regiment antzustellen, wie dann auch vorgesstern Bender, zwischen Moldau und Tartarei, welches zuvor nur ain Sansiag gewesst, zum Beglerbegat gemacht und etliche umbligunde Örther zu Sansiagath erhebt, und von hie aus auf 3 Gallern allerlei Notturfft, sonderlich von Geschütz, dorthin verordnet worden sollen; auch derselbigen Enden, wo die Kossakhen am Maissten zu schaden pflegen, etlich Casstell von Neuem erbauet, dartzue die Moldauer alle Uncossten und die Schantzgräber zu schickhen getrungen worden. . . . . .

Einschluss.

Illustrissime domine. Sedes una principis Tartarorum in littore Maris Euxini, civitas egregia in totaque Tartaria praecipua, Gosleni nuncupata, quam nunc Kosaki 80 zaikis invadentes, ignique tradentes, ita in praedam verterunt ut penitus nihil in civitate supermanserit, marique se committentes, praeda infinita discesserunt, in terra secutus est, 50.000 hominum, princeps ipsemet Tartarorum, in mare vero tribus galleis Turci, sed quid sit factum ignoratur. Nova quidem expectantur. Supremus Vezirius iurat se bellum terrestre inchoaturum in Polonia. . . . . .

Petrus, Palatinus Moldaviensis, vistiarum suum, qui huc petebatur, capite privavit, alios etiam multos, aliquot bonis privavit et in captivitate coniecti; infinitae sunt querelae de rebus illis palatinis. De Petro quod victu foveat et alat Kosakos et bona multa

in Poloniam mittat, de altero quod regnum spoliet et in Transylvaniam mittat; quid futurum sit, nescio [1]).

(Ibid., Nachtrag, 1579-92, f° 199 și urm.; còpii.)

CXCV.

Pezzen către archiducele Ernest, despre expediția contra Poloniei și lupta pentru tronul muntean. Constantinopol, 1589, 21 Iulie.

. . . . Von hie aus aber sein drey underschiedtlihe Zauschen in die Wallachey, Moldaw und Sibenburgen abgeferttigt, mit starckhen Bevelhen, dem Beglerbeegen, nach Gelegenhait ers begern möchte, zu Hilf zu khomen, also auch ine Beglerbeegen und sein Volckh mit Profiant und andern Notturfften zu versehen. . . . .

Sonsten, von der pollnischen Podtschafft ists abermall gantz still, also auch von Khosaggen; doch zeucht der Beglerbeeg fort, und ist gewiss, wie zuvor angedeutt, das ime ernstlich bevollhen, ein starckhen Einfall in Poln zu thuen, darzue die Tarttarn, welche ain stattliche Pottschafft hieher geschickht, mit ain 60^{m} man zu helffen sich erclären; auch, wie man sagt, im Anzug und berait beysamben sein sollen.

Den Michni Weida in der Wallachey (dem Petrascho mit Hilf der frantzösichen Podtschafft zu succedirn verhofft, desswegen auch vor etlichen Wochen nach ine geschickht) hat der Peter Weyda aus der Moldaw mit Geltt und Practiggen ein jungen Vettern, Flado genandt, den er zu haissen *pro obside* etliche Jar alhie an der Portten underhaltten, *pro successore* erhalten; der gestern dem Obristen Vesier den Rockh destwegen gekhusst, und wirdt in wenig Tagen, dem Gebrauch nach, in die Wallachey gefhurt werden; Michni aber durch sondere Bevelch hieher gefordert, und dardürch Petrazo auf dissmal all sein Hofnung genomen . . . . . .

(Ibid., Iulie-August, 56 V°-7; descifrare pe curat.)

CXCVI.

Pezzen către archiducele Ernest, despre aceleași lucrurĭ. Constantinopol, 1589, 18 August.

. . . . Aus Sibenbürgen ist vor 3 Tagen ainer mit Nahmen Râvasdi Geörgi mit 3 Gutschi hieher gelangt; bringt dem Obristen Vezir 10.000 Taller zu Verehrung und Glückhwünschung seines Ambts und andere 2.000 für den Siauss Bassa

1) La 16 Iulie, Pezzen anunță plecarea, la 3, a Begleribeguluĭ «contra Cazacilor». A lăsat Adrianopol la stânga și a plecat spre Nicopol, unde se va uni cu begiĭ săĭ. Hanul va veni în persoană. Dacă se vor opune Poloniĭ, vor fi atacați și eĭ Solia lor ar fi pe cale *(ibid.,* 1589, Iulie-August, f° 1 V°; descifrare pe curat).

wegen zuvor beschehner Zuesagen irer Handlung halben; die werden gemeltem Siaus Bassa, ob er wol noch mazul, in Gehaimb überantwort werden, und villeicht dem Obristen Vezir mit disem Bocon von seinem Fürnemen wider gemelte Sübenbürger etwann gemildert; dann er kurtz zuvor nach des Markazi Brueder geschickht, willens denselben von hie aus, wie mit Moldaw und Wallachai, für ain Fürssten in Sibenbürgen einzusetzen, mit 100^{m} Taller Verehrungen und 100^{m} järliches Tributs; welches gemelter Markasi durch des Petrasko Weivoda in der Wallachai Agenten alhie bei ime Bassa starckh sollicirt *(sic)*; werden aber daneben gemelte Sibenbürger wegen gemeltes Petraschi nit wenig zu schaffen haben, seitemal er Petrasco sy angeclagt alls hetten sy ime in seiner Flucht auss der Wallachei über die fünfmal hundert tausent Taller mit Gwalt genumen; destwegen er dann auch biss auf aigentliche Erkundigung der Warhait, wider all Verhoffen, alss er vermaint, seine vorige Stell wider zu bekomen, auf des Fladi Todt, so den 6 diss *veneno* gestorben, den hernach zum Obristen Vezir gefordert und auf Sultani Bevelch in die Siben Thürn auf ainem Esel gefürt, seine fürnemiste Leüth aber sonst in die Gefenggnus gelegt unnd Michno Weida, der zuvor abgesetzt und hieher gehorsamblich sich erzaigt, wider restituirt und gegen Erlegung dreymal hundert tausent Taller, maisstes Thaills in baarem Gellt, sein vorige Stell wider bekomen. Dardurch der frantzösich Ambasciator, dessen Secretari und Dragoman zu gleich gebunden und gefangen gelegt worden, der gemelten Petrasco auf gehebte Zusagen 40.000 Ducaten in seines Königs Nahmen, doch unbewusst gemeltes Königs, befürdert, zum Obristen Vezir und hiernach für den Sultanum selbst, alls er ains Tags spazirn gefahren, sich praesentirt und, alls man seinem Herrn Glauben und Trauen nit gehallten, — weil gemelter Petrasco auf sein des Ambassators Begern von Venedig hieher komen, nit gehalten hette, — sich des Handls zum Höchsten beschwärt, aber mehrer nichts alls Schandt und Spot, neben starckher Fürweisung des gehabten Zuesagens, das er solches ohn seines Königs Wissen, umb Gellt allein, für sich selbst, practicirte, das Geringiste erhalten; und bleibt also gemellter Petrasco biss auf dato in Sibenthürmen gefangen, in höchster Gefahr seines Lebens, weil seine Widersacher under andern ans Liecht bracht und drüber vom Muffti Sententz aufbracht, das er in seiner Regierung ansehenliche Türggen *(sic)* aus dem Seraglio verfürth und zu Chrissten gemacht, die noch heutigs Tags vorhanden, und nach seiner Flucht auss Wallachai hieher in nidergehauten Beglerbeghen Seraglio gefürt worden. Sonst hat sich gemelter Petrasco über und nahendt unmüglicher Sachen erbotten, benentlich Anfangs die in seiner Flucht entführte fünfmalhundert tausendt Ducaten zu erlegen, alle die Schulden die er zuvor auf sich genumen und sich über viermal hundert tausent Ducaten erstreckhen, zu betzallen, des verstorbnen Vladi neugemachte Schulden in ains Jars Frisst zu erstatten und das Casstraunen oder Schaffleisch, so man sonst der Zeit umb 8 Asper das Gewicht zahlen muess, durch das gantz Jar zu 3 Asper überflüssig, sich erbotten, also Wax, Hönig, Rindtfleisch und dergleichen so man aus Moldau und Wallachay hieher zu bringen pflegt, umb halb Gellt alls mans sonst verkaufft, der Gemain zum Bessten, offerirt.

Der Beglerbegh Graeciae ist noch herwarts der Thonau, und wirdt das zuvor Euer Durchlaucht erindert für gewis confirmirt: das in die 7.000 Tartarn in Podolia gebliben und geschlagen worden; daneben aber das der Tartar Han in aigner Persohn, in die 70.000 starckh, gegen Pohln zuegetzogen, die Türggen auf derselben Granitz, über die 15.000 starkh beisamen; wie ime aber sey, wirdt in Gemain davon geredt und von den Fürnemissten für gewis gehallten, ain polnische Potschafft wurd alles einstellen und vergleichen; den hieigen auch mit irem Trutzen und Pravirn allein darumb zuthuen gemelte Potschafft herzubringen und ain Vesstung wegen der Kossackhen Einfall auf der Pohl Grund und Poden derselben Gränitzen desto leichter und ohn Widerstanndt zu erbauen.

Vier Beghen sollen vor 14 Tagen auf des Beglerbegh Graeciae Bevelch über die Thonau und durch die Moldau gegen den pollnischen Gränitzen zuegetzogen sein. Von der pollnischen Potschafft Hieherkunfft aber, weil der Zausch, so auf gemelte Pot-

schafft in der Moldau lang gewart, wider herkomen, wirdt der Zeit weder vil, noch wenig geredt von den hieigen; aber desselbigen Herkunfft zum Höchsten gewünscht [1]). . . .

(Ibid., f° 158 și urm.; cópiĭ.)

CXCVII.

Pezzen către archiducele Ernest (?), despre afacerile polone și muntene. Constantinopol, 1589, 31 August.

. . . . Aus Pohln ist nichts fürhanden von den polnischen Gränitzen, aber, weil gesstern von Bender ain Currir herkomen, mit Zeitungen das der Beglerbegh alberait daselbst sey und in die 20m Man bei sich habe, der Tartar Han aber nit weit von ime 20m Man, willens alle Tag, des Sulthani Bevelch nach, die Pollaggen, so auch starckh beisamen sein, antzugreiffen und, wo müglich, inen 2 fürnehme Päss, durch welche die Kossackhen sovil Schaden gethan, abtzutringen und zu bevesstigen; und wirdt alhie mit höchstem Verlangen des Ausgangs erwarttet . . . . . .

Die frantzösische Potschafft wär diese Tag nahent ires Procedirns belohnt, dann, alls dieselb im Namen ires Herrn, der villeich nichts darumb weis, wegen des Spots so dem Petrasco Waivoda aus der Wallachai geschehen, welcher auf gemelter Potschafft Glauben und Trauen und auf derselben Zueschreiben hieherkomen und hernach in die Siben Thürn, da er noch ligt, geworffen worden, dem Sulthano die Bruederschafft aufgesagt und darüber an Sultanum selbst, alls er in seinem Garten gewesst, ain Scriptum übergeben wöllen, weil solches in Zeit diss Obristen Vezirs verbotten und er Ambasciator ohne Erlaubnus dem Garten zuegefahren, hat Sultanus bevolchen gehabt in sambt den Seinigen ins Möhr zu stürtzen; durch Fürbitt aber des Bustanschi Bassi oder Obristen Gärtners ist solches eingestellt, und er Ambasciator mit Schandt und Spot abtziehen müessen, und mues gleichwol den gueten Petrascum in Gfar seines Lebens sitzen lassen.

Michno, dem man das Fürstenthumb widergeben, wirt in 3 Tagen fortt; der hat sich starckh bemüehet gemelten Petrascum mit vil tausent Talern in sein Gewalt zu bekomen, gleich wol bisher nichts ausgericht, unangesehen das der Obriste Vezir zum 3. Mal an den Sultanum supplicirt, und Sultanus ieder Zeit darauf geantbort, er Petrasco sey an ainem guten Orth, und sey vil besser man erhalt in daselbst bei Leben, alls das man in solle solcher Gestallt dem Michno überantbortten und umbs Leben bringen lassen. Allhie continuirt die höchste Teurung, und ist so weit nun mehr komen das auch umb Gelt die Notturfft schwärlich zu bekomen . . . . . .

Gott geb das . . . die Pollaggen mit den hieigen rechtschaffen in die Har gerathen, dann der Obriste Vezir niemalls vermaint das sich die Pollaggen zur Gegenwöhr stellen soltten, sonder durch Forcht der Tartarn und des Beglerbeghs nach allen der Türggen Willen und Begehrn sich erzeigen [2]) . . . . . .

(Ibid., f° 181 și urm.; descifrare pe curat.)

---

1) O anexă fără dată spune că Turcii aŭ intrat în Podolia, că Rușii aŭ ucis 5.000 de Tatarĭ fără a putea goni pe Han și că Polonii se pregătesc.

2) La început, se vorbește de încercările Ardelenilor de a împăca prin banĭ pe Sinan, care-ĭ acusă de trădare și înțelegere cu Polonii. Se confirmă ordinul de a ajuta pe Beglerbeg, dat celor treĭ tributarĭ.

CXCVIII.

Constantinopol, 1589, 15 Septembre.

Pezzen către archiducele Ernest, despre aceleaşĭ lucrurĭ.

. . . . Der sibenbürgische Gesandte, so seine 10.000 Taller am Obristen Vezier gar ubel angelegt, ist *tutto malcontento* den 3 dises, und den 4 hernach [1]) Mihno Waida, von ainem sultanischen Capitschi Bassi Mustaffa genant, des Obristen Veziers Befreundter unnd sein gewester Hofmeister in Zeit des Herrn Preyners seeligen, dem Gebrauch nach, mit offnen Fahnen *soleuniter* belaitt, von hinnen gezogen; gemeltem Mustaffa Aga, neben den neuen Beegen zu Temeschwar, so gleichsfals des Sinan Bassa oder Obristen Veziers Befreundter unnd neulich Beegh zu Jula gewest, der Sibenbürger höhster F(r)eindt, sowoll als der Obriste Vezier selbst ist, bevelchen worden, wegen der neuen zum Tribut bezwungenen Dörffer bey Weissenburg und Sibenburgen, dessen sich die Sibenburger vilmals beschwert, die von Jula aber unnd der Markasi in Janova solche alle, vor Zeitt geen Jula gehörig, mehrmals überfallen und mit Gwalt zum Tribut gezwungen, gleichsfals wegen der Petraschy, gewesten Waida in Wallachey, in Sibenburgen beraubtes Gelt unnd Güetter, wie mit demselbigen Raub zuegangen unnd in dessen Handt solche gerathen; wie dan Petrasco selbst in den Siben Thürnen, da er noh ligt, in Beysein gemeltes sibenburgisch Gesandten und vil ansehnlicher Zauschen, des Fürsten Persohn alls damalls aines jungen Herrns entschuldigt und alle Schuldt auf 5 furnehme Herrn, darunder der gewesst unnd allberait gestorbne Gubernator, alls den fürnehmisten, gelegt, starckhe vleissige Inquisition zu halten unnd zu ferrerer nottwendigen Veränderung alle Sachen so baldt hieheer zu berichten;—welches dann zu beeden Thailen den Sibenbürgern vil zu schaffen und dem Obristen Vezir ain guette Gelegenhait geben werden sein tyrannisch Fürnehmen in Sibenburgen, Moldaw unnd Wallachey zu reguliern, auch nit geringen Furschub des Beghlerbeg jetzige Expedition wider Pohl, da anderst solche, wie man fürgibt, nach der hieigen Gefallen gerathen, geben wurde.

(La 6 şi 7, Ceauşĭ de la Beglerbeg cu ştirĭ că după prima expediţie, în care Tatarĭi aŭ pierdut cîteva miĭ de oamenĭ, Hanul a pornit personal în Polonia, prădând, se zice, până la Cracovia; e încă în Polonia.) Gleichsfals das der Beeglerbeg zu Gottin gegen Camnitz sein Leger geschlagen unnd das er des Tarttern Widerkunfft aus Pohl erwartte, willens hernoch mit zusamengesetzten Crefften dasselbig Ort antzugreiffen unnd sich deren zu impatronirn, und, obwol der Cantzler in aigner Persohn mit etlich tausent Man daselbst herumb sey, so hab er doch sovil Gewallt nicht, das er sich dem Beglerbeg allein widersetzen dörffe.

(Vizirul spune bailuluĭ că Polonĭi aŭ şi fost în parte pedepsiţi, dar că se va urmà pedeapsa în timpul ierneĭ de Beglerbeg şi Tatarĭ, «zu khunfftiger Sicherung des Sultani anreinunden Landen» [2].)

(Ibid., adaosurĭ la 1585 *[sic]*, nefoliat; desciframe pe curat).

---

1) Aşa trebue îndreptată data ce dădusem din eroare în *An. Ac. Rom.*, XVIII, 88.

2) La raportul din 15 Septembre, e anexată o ştire germană despre strașnica pradă a Tatarilor în Polonia; Cancelariul e la graniţa germană; regele în Suedia. Autorul ştireĭ promite a se informa pe lângă «die Wallachen» *(ibid.;* desciframe pe curat). — Asupra expediţieĭ Beglerbegului mai avem următoarele în niște ştirĭ din Cașovia, 17 Septembre, ajunse la Viena la 26 şi transmise de Bierbaumer în Tirol la 31. Turcĭĭ ar fi 40.000; Cancelariul ar fi înaintat, cu trupele sale numeroase, zece mile spre Moldova. Polonĭĭ caută pacea. Dacă totuşĭ nu se va încheia, Turcĭĭ vor ierna în Țara-Românească, «die Grosse Walachey», iar Polonĭĭ în Moldova (Innsbruck, *l. c.).* Originalul acesteĭ scrisorĭ, iscălită de «Anndre Kielman der Eltere» şi adresată archiducelui Ernest, se află în *Turcica* din Viena pe 1589, Novembre-Decembre, f° 233-4 V°. — După 23 Octombre, confidentul latin scrie luĭ Pezzen despre pretenţia Turcilor ca Polonia să li dea tribut. «Procurator legati polonici mortui» (?) plângêndu-se de prădăciunile Tatarilor, Marele-Vizir i-a răspuns că n'a fost nicĭ o pradă, ci Polonĭĭ prădase înainte posesiile Sultanului şi Hanuluĭ. În privinţa tributuluĭ, solul şi alţi doĭ-spre-zece nobilĭ polonĭ strigă: «Numquam ex

CXCIX.

Pezzen către archiducele Ernest, despre oamenii lui Cercel. Constantinopol, 1589, 27 Octombre.

. . . . Sovil erhalten das man gemelten mein Dragoman an einem andern Orth, allda des gewesten Printzen aus der Wallachey fürnehme Diener gefanngen liegen, verschafft [1] . . . . . .

(Ibid., Turcica, 1589, Septembre-Octombre, f° 121; descifrare pe curat.)

CC.

Pezzen către archiducele Ernest, despre numirea lui Ștefan-Vodă în Moldova. Constantinopol, 1589, 23 Novembre.

. . . . Peter Waida aus Sibenburgen *(sic),* als er vernohmen das er des Ambts entsetzt und hieher mit Ungnade beruefft werden solle, hat mit 60[m] Ducaten, die er dem Obristen Vezier, halb in Gelt, halb in Gioghen *(sic)* erlegt, die Sachen dahin accommodirt, gegen ainer extraordinari Verehrung von zwei Mahl 100[m] Ducaten dem Sultano, und den halben Theill in barem Gelt, das seinem ainigen Sohn von ainer Sclavin, ein Knab von 6 Jarn oder 7, des Vattern Stöll vom Sultano bewilligt, und vor 3 Tagen der Fhanen deswegen vom Sultano, wie gebreuchig, aus dem Seraglio genohmen, dem Emirelem, Obristen Fendrich, zuegestölt; mit demselbigen soll er in wenig Tag in di Moldaw und, neben Uberantwortung des sultanischen Fhanes und Einehmung 1000 Ducaten fur seine Retalien, gemelten jungen Knaben fur ein Wayvoden aus Moldaw publiciern; das es aber ein Bestandt darmit und er Peter (der gleichwoll sich hieher stellen soll) aus der Gefhar seye, daran zweifeln ir sehr vill, und halten darfur diss seye allein geschehn gemelten Peter mit allem Haab und Guett hieher zulukhen *(sic)* und, weill er in *praedicamento* vill 100[m] Ducaten beisamben zu haben, solcher zu seiner

---

Polonia dari tributum; omnes Poloni morientur antequam Turcae fiant tributarii». Vizirul jură «per caput Caesaris» că, fără tribut, Polonia va fi distrusă. Se anexează scrisorile de recomandație ale solului «mare», Pavel Uchanski, căpitan «Dorohocensis», date din «Regiae», 23 Octombre *(ibid.,* Septembre-Octombre, f° 115-5 V°; descifrare).— La 24 Octombre, H. Wintler scrie archiducelui Maximilian că năvălirea turco-tatară ar fi fost făcută cu știrea Cancelariului; acesta umblă să ieă Coroana pentru sine saŭ pentru Sigismund Báthory (Innsbruck, *l. c., Polnische Schriften).*

1) Știrĭ din Rusia, de la 30 Octombre, transmise de Bierbaumer la 2 Ianuar 1590, vorbesc de intenția Cancelariului de a năvăli în Tataria în timpul ierneĭ. «Die Walachen in der Klain-Walachey sein in grossen Sorgen und zuer Flucht beraitt.» Negocierile Polonilor cu Beglerbegul urmează (Innsbruck, *l. c. înainte).* — La 31 Octombre, confidentul polon scrie lui Pezzen (anexă la raportul din 3 Novembre) că Beglerbegul a lăsat trupe la Bender și va ierna însuși la Silistra; fără tribut, cu greŭ se va încheia pacea; un sol polon către Poartă ar fi ajuns în Moldova (Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Turcica,* 1589, Octombre-Decembre, f° 14; copie). — La 3 Novembre, Pezzen, comunicând aceste știrĭ, spune că la hotarele polone vor rămânea șase sangiacĭ, cu cel de Nicopoli ca șef și cu mai multe miĭ de Tatarĭ *(ibid.,* f° 12 V°-3; concept de descifrare). — Un P. S. cu aceiași dată, dă veștile despre solia polonă și următoarea: «*Der Peter Waida daselbst her soll hercinkhomben und sein Sohn soll an seiner Stöll sein; der Imrcalem [Emir-Alem] soll in die Standardo füren von hier*» *(ibid.,* f° 16 V°; duplicat al raportului întreg pe f° 38 și urm.). — La 10, scrie Pezzen ĕĭ, după informațiile luate la «die Moldauern», solia polonă e încă la hotare; Beglerbegul va ierna la Silistra *(ibid.,* f° 21; descifrare în concept; duplicat pe f° 94 și urm. *(idem).*

Herkunfft erst syndicirt und fur di höchste Gnade erkennen, das Leben allein davon zu bringen und zu erhalten, und ist alberait Ainer verhanden, der umb das Wayvodat in Moldau vier Mahl 100^m Taller dem Sultano allein und etlich vill tausend dem Obristen Vezier offerirt [1] . . . . . .

(Ibid., Nachtrag, 1579-92, f° 176 și urm.; descifrare pe curat.)

CCI.

Viena, 1589, 30 Novembre.

Archiducele Ernest către Pezzen, despre un «Despot», pretendent la tronurile române.

. . . . Allso ist auch hiebey was von wegen aines Despoten, der sich ain Zeittlang in Ober Hungern aufgehaltten, unnd sich khurtz verschinener Zeitt allhie bey unnss erzaigt sein und fürkhomben, unnd was sein Intent ist, welches wir dir der Ursachen halber überschückhen wölln, du dich seiner Persohn halber, unnd ob er ettwo an der Portten, wie er fürgibt, Fürschub unnd seine *fautores* hab, unnd was er diss Falls zu verhoffen, zu erkhundigen unnd unns verrer mit Guettbedunekhen zu berichten haben mögest [2]. . . . . .

(Ibid., Turcica, 1589, Novembre-Decembre, f°141 V°-2; concept; prim concept pe f° 137-7 V°.)

CCII.

Constantinopol, 1589, 8 Decembre.

Pezzen către archiducele Ernest, despre instalarea lui Mihnea-Vodă, numirea lui Ștefan-Vodă și soarta lui Cercel.

. . . . Ich hab die vergangne Tag (alls Mustaffa Aga, gemelltes Obristen Vezirs in Zeit des Herrn Preiners seeligen gewessten Hofmaister, ietziger Zeit des Sultani Obrister Capizi Bassi, aus der Wallachai, dahin er den Mihno Waida belait und eingesetzt, wider komen, weill mir wolbewusst das er Musstaffa Aga den Obristen Vezir nach allem seinem Gefallen regirt) Mitl und Weeg gesuecht, mich bei gemelten

---

1) La început, se spune că Turcii vor ataca pe Poloni, dacă aceștia nu vor da tribut, și pe Imperiali, dacă nu se vor plăti cele două prezente rămase în urmă și nu se vor liberà niște boi prinși. Dacă războiul nu se va începe cu Polonia sau Imperiul, va fi atacată Veneția, pe apă. Solul polon ar fi căḑut din trăsură și ar fi bolnav la Lemberg; nu e un sol mare, ci Dzierzek. Se zice că Beglerbegul, care s'a și stabilit la Silistria, nu-l va lăsa să treacă fără tribut.

2) Pezzen răspunse nelămurit la 14 Ianuar 1590 (Hurmuzaki, III[1], 130-2, n° CXV). Cât despre acest personagiu, îl putem identifica acum. Nu e altul decât viitorul Domn muntean Ștefan Surdul, care se iscălia «Despot Ștefan Bogdan» (v. mai sus, p. 347, n° CCCCLXXX; cf. *An. Ac. Rom.,* XIX, 248-50). Obiceiul de a pune titlul de Despot pe lângă celelalte nu era special lui Ștefan-Vodă. Așa fetele lui Lăpușneanu și fiul său chiar, Bogdan, își zic Despotovicĕ și Despotovne. V., în această privință, Bogdan, I, 267, n° CXXXVIII; 474-5, n° CCLV.

Mustapha Aga zu insinuirn und seine Hülff bei gemelltem Bassa zu furfallender Notturfft gegen gebürunder Erkantnus ersuechen lassen; der hat mir neben Erbiettung seiner Freündtschafft auch antzeigen lassen das des Obristen Vezirs Begirdt, Will und Intent seie ietziger Zeit mehr den Sibenbürgern alls Ir Majestät zu Schaden, doch müesse er das negst komende Jar wider seinen Willen ains unnd das andere einstellen.

Soll er Bassa im Beisein gemelltes Musstafa Aga geschworen haben, weill die Hungern und Sibenbürger zu gleich auf sy die Türggen streiffen, wölle er auch beede Thail in Kurtzem heimsuechen und, entweder sein Leben lassen, oder nit zuruckhziehen bis er in Sibenbürgen ain Beglerbeghen oder aber ain Waida, wie in der Moldaw und Wallachay, nach Gelegenhait es dem Sultano am Fürträglichissten, einsetzen; und das ist der Dank der 22.000 Taller, die gemellte Sibenbürger alhie dem Obristen Vezir geben haben; sonst, wie ich auch von ainer gehaimen Persohn (durch welches der Markasy Practickhen alhie getrieben werden) solch des Obristen Vezirs gäntzlich Fürhaben wider gemelte Sibenbürger gewis bericht und zu ainer Occasion soll er ime fürgenumen haben, wegen des Petrasco, gewessten wallachischen Waida, Gelt und Güeter, so in Sibenbürgen gebliben, ain ansehenliche Summa und hundert Tausend Taller jährlichs Tributs (dann sovil gemellter Markhasi anstat seines Bruedern offerirt) zu begern. . .

Der Beglerbegh Graeciae soll noch zu [Si]listria gewis verbleiben, doch der Gestallt, da ain polnische Potschafft mit Presentten khome, das er dieselbe annehmen und mit ir herkomen soll; das aber dergleichen Potschafft komme, sovil die Moldauer her berichten, wisse man der Zeit noch nit.

(Hanul a trimes prin solie «vil junge Mädlein des pollnischen Raubs dem Sultano». Cere mult voie a mai prăda o dată, «welches ime auch alberait erlaubt». Alte daruri i se trimet în schimb.)

Petrasco ligt noch in Siben Türmen. Dem jungen Moldauer, in massen Euer Durchlaucht zuvor gehorsamblich geschriben, wirdt die negst kommendt Woch des Sultani Fahn von hie aus zuegefürt [1]) . . . . . .

(Ibid., f° 162 şi urm.; desciírare, în concept.)

CCIII.

Confidentul german către Pezzen, despre o convorbire cu Banul Iani şi soarta luĭ Cercel. Constantinopol, 1589, 12 Decembre.

. . . . Hernach bin ich allein auss dem Divan mit sibenbürgischen Agenten zum Mustaffa Aga geritten, der sagt, wier solten zum Abendt wider komen; das geschieht heut nicht, dann der Agent ist zu schwach dartzue; darnach sein wier auch beim Ban gewest; der sagtt es kome gewis di polnisch Potschafft, und eben die so schon lengst bestölt ist gewesen: die seie bei 300 Man starckh, ia noch mehr Personen; es seien auch ire Kaufleuth und der Stano Pazerianlerii mit inen, auch des Beglerbeghen Graeciae Tschausch Bassa, welcher dorten in Polln auch ist gewesen. . . .

Der Peter Waida in den Siben Turnen hat schlechten Marckht, dann der Bann sagt, es wäre kaine Sunde ine umbtzubringen, ia mit dem schendlichisten Todt so man in

---

1) O anexă a confidentului latin la raportul din 8 Decembre confirmă iernarea Beglerbegului la Silistra şi începerea hostilităţilor în primăvară, dacă nu va veni un sol polon *(ibid.,* f° 167-7 V°; copie).

Menschen nur umbringen kundte; er were sein werth, und er Bann wölle seinen Vleis nicht speren; damit Got uns alle bevohlen [1]). . . . . .

(Ibid., f° 200-0 V°; copie.)

CCIV.

Constantinopol, 1589, 18 Decembre.

P. S. al lui Pezzen către Ernest, despre numirea lui Ștefan-Vodă, sosirea lui Uchanski în Moldova și Christofor Bruti.

. . . . Dise Stundt zaicht der Emiralem mit des Sultani Standardo in die Moldau, den jungen Printzen daselbst, davon Euer Durchlaucht zuvor gehorsamblich Meldung beschehen, des Vatters Regimenth, aus Sultani Befehlich, zu überandwortten."

P. S. de eodem, gegen dem Abent.

. . . Und in disem Augenblickh kumbt mir auch Zeittung das die Pollaggen alberait in die Moldau ankomen und ir Herkunfft durch den moldauischen Waivoda, auf Bevolch von hie, aus Internuncio Christophoro Bruti, Euer Durchlaucht zuvor gnedigist wol bekanten Man und des jetzigen Obristen Vezier nahet Befreüntter, sollicitirt worden seyen. Darvon mit negster Gelegenhait Euer Durchlaucht ain mehrer Gewisshait [2]).

. . . . . .

(Ibid., f° 198 V°, 199-9 V°; concept de descifrare.)

CCV.

Constantinopol, 1590, 14 Ianuar.

Pezzen către archiducele Ernest, despre mediația lui Petru-Vodă între Turci și Poloni.

(Solia polonă va veni la Constantinopol.) Petter Waida auss Moldau ist ein Mitler beym pollnischen Canzler gemelter Podtschafft Herkhonfft, und soll sich starkh bemuhen den Handl zu vergleichen und die Pollakhen zue einem leidenlichen Tributh

1) Precede un raport al confidentului latin (aceiași dată; *ibid.),* care pretinde că solul polon e la Dunăre.

2) Un raport al lui Pezzen, fără dată, adresat Împăratului și trimes acestuia de archiducele Ernest la 29 Decembre, spune că Beglerbegul e încă la Silistra și ar putea porni oricând contra Imperiului cu Turcii de la hotare, Achingiii și Ardelenii, Moldovenii «unnd andere» *(ibid.,* f° 222; descifrare în concept).— La 4 Ianuar 1590, Pezzen scrie lui Ernest că a fost chemat de Marele-Vizir, «in massen er mit den Sibenbürgern, Wallachen und Ragusern, auch gar offt mit dem venedischen Baylo zu thuen pflegt». Îi spune, după vești din Moldova, că solia polonă e la Silistra, dar nu va trece dacă nu va aduce tributul de 100.000 de galbeni și un dar extraordinar pentru Sultan; alt-fel, Turcii și Hanul vor năvăli în primăvară. «*Petrasco aus der Wallachei ligt noch in Sibenthürmen*» *(ibid.,* 1590, Ianuar, f° 1, 5; descifrare pe curat; și pe f° 22 și urm.; concept pe f° 142 și urm.).

zu persuadieren; zum Fall solche Vergleichung getroffen, haben die Sibenburger in Sonderheit, und zwar, nit weniger, Ihr Majestät selbs, weil den hieigen gar nit zu trauen, grosses Aufsehens vonnöten [1] . . . . . .

(Ibid., 1590, Ianuar, f° 84-4 V°; descifrare pe curat.)

CCVI.

Pezzen către archiducele Ernest, despre stăruințile lui Petru Șchiopul pentru pacea turco-polonă. Constantinopol, 1590, 2 Februar.

. . . . (« Hauszausch» al său îi spune că a audit pe Marele-Vizir spuind:) «Die persischen noch unerhörte Sachen und die *rumores* in Barbaria, die auf negst komenden Früelling ainer starckhen Provision vonnöthen, werden den Pollackhen nit undienen; zu dem der Waida in der Moldau sich starckh bemüehet der hieigen Expedition wider Polln zu verhindern, dann, wie wolbewusst, wann der Obriste Vezir in Sonderheit wider Pohln ziehen solt, das er mit solcher Glegenhait leichtlich dess Regiments entsetzt und, was lengst zuvor alhie gesuecht, mit ainem Beglerbeghen ins Werckh gesetzt werden möchten. Sonnst geben die Moldauer und gemainen pollnischen Diener für, der Cantzler sey über die 70.000 starckh, hab das Volkh umb Kamnitz auf 20 Meill Weegs herumb gelegert, sey in aigner Person gen Lublin zum König, hab mit den Moscowitern auf 55 Jar Friden gemacht und erwarte allein der Potschafft Widerkunfft, sich darnach ferner nach Notturfft zu ertzeig[en]; sey auch mermahl in Lebens-Gfar gestanden, weill er dem Kriegsvolckh auf häfftigs Anlangen unnd Begern nit erlauben wöllen vor Widerkunfft der Potschafft in der Türggen Landt an mehr Orthen Einfall zuethuen.

Der Beglerbegh Graeciae ligt noch zu Silistria; der sich auch nit weniz bemüehet die Sachen zu accomodirn. (E grăbit a lua pe fata Sultanului.) [2].

(Ibid., Februar, f° 13; descifrare în concept.)

---

1) Se mai adauge că Beglerbegul ar putea ataca prin Timișoara pe Ardelenĭ pentru a li lua vre-un teritoriu sau a li impune un tribut crescut. Dar se zice că Beglerbegul va fi destituit în curând. — Urmează raportul din Hurmuzaki cu această dată; f° 84 și urm. sau, concept, f° 95 și urm. — Pe f° 189, se arată că rapoartele lui Pezzen din 27 Octombre și 3 Novembre aŭ venit in duplicat, «durch die Wallachai».

2) La 4 Februar, scrie Pezzen că solul polon, venit pentru a negocia în secret cu Sultanul promite satisfacție completă cât privește pe Cazacĭ. Turcii ar renunța la tribut, dacă ar fi acordate două condiții relative la Tatarĭ și o a treia: «Zum Dritten, entweder di Kosaggen gantz und gar ausszuretten und, bis solches vollkomentlich beschicht, den Sultanum gnugsamb zu versichern, oder unverhindert zuzulassen, das Sultanus auf ir der Polaggen Grundt und Boden zwei furnehme Pässn wider gemelte Kosaggen seines Gefallens erbauen und bevesstigen möge» *(ibid.,* f° 51; descifrare pe curat; duplicat pe f° 68 și urm.).—La 10, Pezzen anunță moartea solului polon [Uchanski], la vestea că Polonii aŭ bătut pe Tatarĭ și le-aŭ luat multe vite, ceia ce face pe Sultan a-l soma prin «der Bon auss der Moldaw» să primească fără zăbavă cererile sale. Turcii voise numaĭ a da Polonilor «ain guette Kappen» și a se impune; acum caută pace; «braucht den Moldawer unnd Wallachen für Mittler, und geschehen allberait inn Gehaimb die Reden zu Verschonnung gemeltter zwayer Länder, die, im Faal dess Khriegs, sowol von den Feinden, als von hieigem Khriegsvolckh in Grundt verderbt wurden, und Sultanus dardurch, sowol auch dem Obristen Vezier, an dem was ainer unnd der ander järlichen auss gemelten baiden Landen haimblich und offentlich geniessen, [verlieren]; man werde mit den Poläggen die altte Freundtschafft erneuern, unnd, zum Faal auch Sultanus ye so gar starckh auf ein järlichen Tribut dringen wurde, haben sich der Bon in Nahmen gemeltter zwayer Landt alberaitt erclärt die Poläggen aines Thailss gemelttes Tributs zu entheben». Nu e însă nimic sigur. Murind solul polon, «ich vernimb, dem Beglerbeghen allerdings anbevolhen

CCVII.

Constantinopol, 1590, 22 Februar.

Sultanul către regele Poloniei, despre Cazaci.

Exemplum litterarum Caesaris ad regem Poloniae.

. . . . Ab annis sex aut septem, nobis cum Persianis bellum gerentibus, Kasaki vestri, imperia nostra in vestris finibus existentia invadentes, arces nostras Bellogradum, Tehinium et Odi abiecerunt, ex(e)usserunt, Musulmannosque subditos nostros gladio consumpserunt, plurimisque eorum uxoribus, fillis et filiabus in captivitatem abductis, iumenta pecoraque eorum abegerunt, res, supellectilia bonaque omnia in praedam verterunt. De quibus cum commonefacti fuissetis et ut cohiberentur litteris nostris significatum fuisset, facinorosos illos ad vos non pertinere, de illis vos nescire, invenire et puni(ve)re non posse responsum dedistis; ex qua relatione vestra apparet quod foederis renovationem et confirmationem cultumque nunquam desiderastis et latronibus ad omnia facinora licentiam dedistis, nostrum exercitum in Persia penitus sublatum et extinctum sperantes. Nos autem facinorosi illi unde veniant, ad quem pertineant et quo vadant praedamque et captos Musulmannos quo aufferant et ubi detineant scimus; quae omnia hominibus vestris cum legato vestro venientibus sunt exposita et illis inculcata. . . .

Significamus nos foedus habere et articulos foederis vobiscum [non] renovare et confirmare velle, antequam arces per facinorosos vestros dirutas reaedificetis et pristino statui restituatis, Musulmannos omnes, uxoribus, filiis, filiabusque ad unum requiri, inveniri, ubicunque fuerint, facientes, ad loca sua remittatis, iumenta, pecora, res, suppelectilia et omnia bona eorum restitui faciatis, tormentaque et arma universa ex arcibus nostris ablata in loca Sue Maiestatis, et pro homagiis Musulmannorum per latrones vestros interfectorum centum onera asperarum *(sic)* tributum annuatim detis, latronesque foederis turbatores et facinus illud pa[t]rantes, Kosakos, requiratis et ad unum usque tollatis, ita ut ne memoria illorum quidem maneat, neve nomina illorum audiantur . . . . . .

Datum Constantinopoli, 22 Februarii anno Christi 1590; Machometano 990, duodecimo mensis Rebiiul Achir [1]).

(Ibid., f° 1; 18 V°; copie.)

---

worden dass er solliche [Tractation] von den Gränitzen auss, mit Mittl und Hülff gemelter zwayer Waivoden, handle und schliesse» *(ibid.,* f° 102 V°-3; concept). — Urmează bucata din Hurmuzaki, III[1], cu data de 7 Februar; e o anexă la raportul din 10. Tot la 10, scrie Pezzen că Beglerbegul a rămas la Silistra și se așteaptă decisia Cancelariului în afacerea tributului *(ibid.,* și f° 125; concept și pe curat).—La 15, se confirmă ordinul dat Beglerbegului de a împăca lucrurile cu cinste *(ibid.,* f° 146-6 V°; descifrare în concept). — Știri ale confidentului latin din 22 (anexă la raportul din 2 Mart) spun că Sultanul a arătat Polonilor ordinele de a pleca spre țara lor, date Hanului, la «quatuor begi Asiae», tributarilor, în fine *(ibid.,* Mart-April, f° 22; copie).

1) E anexă la raportul din 2 Mart. — În copie, la Innsbruck, *l. c., Pestarchiv (?).* — La 2, Pezzen vorbește de intențiile războinice ale Turcilor; Beglerbegul are ordin a face un pod de vase pe Dunăre; s'a poruncit tributarilor să-l ajute în expediție *(ibid.,* f° 14, 15 V°; descifrare pe curat). — Pe f° 78 V° și 79 e raportul din 27 Mart, reprodus în parte de Hurmuzaki (III[1], n° CXVIII): Svonul despre o ligă a Polonilor cu Moscovia, Suedia, Danemarca (!), Imperiul, și mai ales Papa, înspăimîntă pe Turci, cari ordonă serios Beglerbegului și lui Petru-Vodă să facă numai decât pace: să vie, mai cu samă, o solie la Poartă, care ar mai lăsa din tributul de 300.000 de lei, cerut. Polonii vor fi iertați dacă se acordă tribut și «die Kosaggen besser als bishero beschehen betzaumbt». Emirul-Halem, întorcându-se, a aflat pe Polonii plecați din Constantinopol și i-a îndemnat a lucra pentru pace, pe care o va ajuta și el; e contra Imperiului, ale căruia ceasornice de present către Sultanul le desprețuește cu competință, ca fost ceasornicar al Seraiului *(ibid.,* f° 83 V°-4; concept de descifrare).

CCVIII.

Comunicantul latin către Pezzen, despre mișcări ale Polonilor la Nistru și mediația moldovenească.

Constantinopol, 1590, 23 Mart.

Illustrissime domine,

Nunciatur Polonos 90 naves sapicas *(sic)* appellantes in promptu habere et cum illis Benderinum aut Bellogradum aut vero Osim contendere; in quarum accursum quinque gallerae mittentur, et 1000 Janitschari hodie mandati sunt. Supremus Vezirius dixit si *(sic)* expectare mensem adhuc et promissioni suae satisfacturum (duo enim menses Polonis erant concessi ad respondendum), deinde, transacto mense uno, statim ducem generalem constituturum, in Poloniam missurum. Banus, Palatinorum Moldaviae et Transalpiniae procurator, supplicabat Supremo Vezirio ut pacem cum Polonis iniret. Supremus Vezirius autem respondit hoc modo: «Ego te hominem prudentem iudicavi et, si te iudicem inter Sultanum et Polonos constituerem, iudicares pacem consultius fore an bellum, quandocunque nos pro ovibus et bobus Constantinopolim necessariis coegere; dicitis oves et boves aliaque iumenta a Kosakis Poloniam esse abacta et Moldaviae ditionem Sultani, in partibus Poloniae existentem [1]), depopulatam et diruptam esse, nec quiescere posse, et nunc pacem suades? Certe, si hodie 100 oner(ar)um asperorum tributum Poloni Sultano darent et omnia in literis Sultani illis proposita exequerentur, pax non fiet antequam campi illi Oczakovienses Sultani fient et latrones in partibus illis existentes penitus tollantur, ita ut vel nomina illorum non audiantur; aliter pax non fiet; mihi crede, tu autem litteras statim ad Petrum Palatinum scribas et serio illi committas ut statim homines aliquot in Poloniam mittat et explorari faciat si exercitum Poloni conscribere inciperint; citissime significet, nam, si incursionem aliquam Poloni in ditionem Sultani facient, procul dubio eos puniamus,» Supremus Vezirius ait. Novi aliud nihil habemus. Illustritatem Vestram foelicissime valere cupio. Datum 23 Martii anno 90 [2]).

(*Ibid.*, f° 87-7 V°; copie.)

1) *Existentes,* în ms.

2) E o anexă la raportul din 27 Mart. — Cu această dată, avem o «Zeittung auss Warschaw», trimeasă de Bierbaumer în Tirol la 17 April (Innsbruck, *l. c.*). Iată-i cuprinsul: Sultanul cere, «da wir unns alle nit beschneiden lassen, und zu Türckhen werden, oder zwaymal hundert und fünffzig Tausent alle Jar nit zum Tribut geben, so saget er unns offentliche Krieg an, wil unns auch auf baide Artiel ine zu beantworten merer Frist den 60 Tag nit bewilligen. Den Walachen, Moldauen unnd Sibenbürgern hat man aufgebotten wider uns zu rüsten.»

CCIX.

Constantinopol, 1590, 3 April.

Pezzen către archiducele Ernest, despre Cazacĭ și Cercel.

Posteripta vom 2, 3 und 5 Aprillis Anno 90.

[3 Aprilis.]

. . . . Heut komen underschidliche Zeittung von Bender das die Kosackhen abermalls auf die Tartern ain Einfall gethan, derselben ain starcke Anzal erlegt und mit etlich Tausendt Haubt Viechs abgezogen; destwegen abermalls die Vortfürderung des Volkhs gegen dem Schwarzen Möhr starckh sollicitirt, und gehet iezo die Sag in Gemein, dessen ich auch von gehaimen Personen bericht, das die hieigen allen Vorhabens seien, disen Somer über zween Päss wider gemelte Kosakhen zu erbauen, und, wo solches von Polläckhen nit verhindert, die Sachen so dann dabei beruehen lassen; die Poläggen aber in Sorgen zu haltten soll der Beglerbegh mit all seinem Volkh auch an die Gränitzen sich legern. Zum Fall aber die Pollaggen gemeltes Gebeü zu verhindern oder sonst in ander Weeg den Krieg anzufahen sich understunden, sollen gewiss die 4 Beglerbegh aus Asia, davon ich zuvor Euer Durchlaucht gehorsamist Erinderung gethann, denen dann alberait das ersst Aufpot geschehen, ime Beglerbegh Graeciae zu Hüllf herüber setzen, und von hieaus Spöhi und Jänitscharn mit aim General-Obristen, der gleichwol noch nit benent, und auf solchen Fal, hernach der Krieg beharrlich und in die Leng gezogen wurde, deliberirn werden . . . . .

Der Petrasco, gewester Printz in der Moldaw, davon Euer Durchlaucht vilmalls und letzlich zuvor gehorsamist geschriben, das er aus den Siben Türnen genumen und nit weit von hinnen ins Möhr geworffen worden, ist gleich wol gewis von Siben Türnen hinweggenumen, aber durch gewissere Kundtschafft der ienigen so auf der Gallern gewesst, darauf er von Siben Türn gefürt, hernach mit merer Gewisshait erfahren, das er lebendig gen Rodis, gleichwol ohn Ohren und Nasen, sey gebracht worden [1]. . . .

(Ibid., April-Maiŭ, f° 114, 115 V°; descifrare în concept.)

CCX.

Varșovia, 1590, 5 April.

Știrĭ din Varșovia, despre expediția în Polonia.

Literae Varsovia, ut infra patebit, datae, e polonico in latinum a verbo ad verbum translatae.

Magnifice domine et patrone observande,

. . . . Praefectus generalis exercituum declarat demonstratque summa pericula immînere, affirmans quod speculatores et inquisitores de ingenti apparatu et ipso

---

1) Un P. S. din 5 April (f° 110 V°-1) vorbește de o înțelegere a Polonilor cu Împĕratul prin mijlocirea Papeĭ, înțelegere în privința căreia Vĭzirul a cerut o explicație în patru-zeci de zile (f° 120 V°-1).

exercitu turcico illi certo nunciant atque adferunt. Inde varia nunciantur atque adferuntur. Alii quod Valachico Vaivoda, id est Palatino, imperatum est, ut in omnibus fluviis rectos et idoneos construat pontes, et silvas ut ita prae[s]cindi iubeat, per quas commodus et tutus transitus exercitibus fieri possit. Item, quod Valachia plane sit interclusa, et prohibita nostris eo venientibus. Item, quod Turcis iam sit repleta; qua de re ipse Palatinus Valachiae ea clam denuntiat, admonet atque hortatur, ne ea parvi fiant, sed mature eo provideantur. Alia autem nuntiantur et affirmantur, quod nullum periculum sit, conficta ea, et ex composito rem agi, et quod Czausius turcicus legatus iam in itinere est, omnia adferens pacifica. Item, quod in Valachiam, quemadmodum et antea, semper iter tutum et liberum, et non praeclusum est. Item, quod illic nulli Turcae sunt. Item, quod Turcae in Persiam expeditionem parant, et id genus alia. . . . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Pestarchiv [?].)*

CCXI.

Regele Poloniei către Marele-Vizir, în afacerea Cazacilor.

Varşovia, 1590, 6 April.

(A primit scrisorile Sultanului, vĕdênd) non videri Serenitati eius iustam excusationem nostram quam de Kozakis afferamus [1]: nihil nimirum ab illis nostro aut Ordinum regni nostri consilio et auctoritate actum esse. Nimirum, si pacem firmam habere velimus, Kozakos primum omnes exstirpandos, Musulmannos deinde qui capti in regno et ditionibus nostris detineantur restituendos esse, quae per Kosakos destructa sunt reaedificanda, ad extremum certum tributum annuum solvendum nobis esse Serenitati eius. (Nu aştepta aşa răspuns, din causa vecheĭ prieteniĭ.)

Serenitas eius ipsa consideret quam iustum futurum sit si [pax], tot seculorum constantissime semper a nobis maioribusque nostris culta, sine iusta causa a Serenitate eius nunc dissolvatur propter Kosakos. Enim, si hoc sit, quod saepe iam ostensum est, non modo nostro aut regni nostri Ordinum consilio nihil tale ab illis perpetratum esse verissimum est, verum ne in potestate quidem nostra aut Ordinum regni nostri eos esse, testis vel ea res esse potest, quae paulo ante mortem Stephani regis laudatissimae memoriae accidit: Cum autem legatum suum ad Tartar Han Tauricanorum is misisset, legatum eum, qui inter hostes ipsos iure gentium tutus esse debuisset, nulla vel iuris gentium vel regni dignitatis ratione habita, illis ipsis Boristenis, in quo latrocinari solent, aquis Kosaky submerserunt; praeterea varias inter homines artes ac fraudes esse solere, pro prudentia sua facile Serenitas Sua intelligit; non existimet esse qui amicitiam quae inter nos et Serenitatem eius est, suae cupiditatis et commodi causa iam dudum turbatam vellent, ab iisdem Kosakos quoque et eam fortassis ob causam maxime ut mutuo cum Serenitate eius nos committerent concitatos fuisse? Si Serenitas eius id requireret, possumus docere Quod enim Serenitas eius suspicari videtur, propterea quod de exitu belli persici male animati fuissemus, Kosakos a nostris in Serenitatis eius homines concitatos fuisse, id ab ea constantia qua(m) amicitiam Serenitatis eius praedecessores nostri ac nosmet ipsi semper colendam constituimus, alienissimum est, tantumque abest, utrumne ab ea amicitia discedere voluerimus aut Ordines nostri voluerint, ut potius, quemadmodum antea ostensum est, aliorum quamvis potentium principum odia atque inimicitias suscipere eius causa maluerint. Quae cum omnia ita se habeant, ad Kosakos nihilominus puniendos et radicitus exstirpandos et ante iam obtulimus et nunc etiam: si pristinam pacem ratam Sere-

1) V. nº CCVII, p. 736.

nitas eius habeat, ut plane eos tollamus vel integro exercitu et campiductore nostro contra eos misso operam omnem dabimus. De Musulmannis autem, quos inquirendos et liberos dimittendos Serenitas eius scribit, vere confirmare Serenitati eius possumus nullum omnino Turcam nos scire in regno nostro aut apud homines nostros captivus detineatur; ut tamen diligenter de illis inquiratur, mandabimus, si aliquis repertus fuerit, ut sine mora restituatur sineque ullo impedimento dimittatur iubebimus. . . . . .

(Polonia nu e deprinsă a da tribut. În două luni nu se poate tratà cu Ordinele. Să nu strice pacea, «quam levissimorum hominum iniurias apud se valere sinat, quorum tamen neque culpa ulla penes nos sit et ad quos severissime puniendos et extirpandos nos offeramus». Va veni solul Ioan Zamoyski spre a cere scrisori de trecere pentru un «maior legatus».) [1].

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Turcica*, 1590, April-Maiŭ, f° 226 f° și urm.; copie, cu îndreptări de mâna luĭ David Ungnad.)

CCXII.

Constantinopol, 1590, 13 April.

Pezzen către archiducele Ernest, despre înnaintarea luĭ Emir Alem și mediația Domnuluĭ Moldoveĭ între Polonĭ și Turcĭ.

. . . . Anstat des Jänitschar Aga, an welchem ich und Euer Majestät Haus alhie ain sehr gueten Freündt verlohren, ist der Emir Halem, so neulich aus der Moldau komen, ainer der sich (nit wais ich aus was Ursachen) von der Zeit an da er noch Sultani innerster Knab gewesst, dem Haus ungewogen erzeigt, Janitschar Aga worden und des Siaus Bassa Aiden, wider des Obristen Vezir Willen.

(Afacerile polone se liniștesc.) Werde auch mit dem zufriden sein [Sultanus; das nur die Polläggen die hieigen vor der Kosäckhen Einfall und Schaden versichern] das wenig Kriegsvolkh so gegen Schwartzen Mör, gemellter Kosackhen halber, auf Bender verordnet, ist noch alhier, und wirdt nahend von Tag zu Tag etwas schläfferiger und langsamer alls anfangs zum Vorttzug sollicitirt; der Baan aus der Moldau und Wallachei, so bei dem Obristen Vezir vil vermag, soll die Sachen über sich genumen haben ain andere pollnische Pottschafft hieher zu bringen, die Pollackhen auch dahin zu bewegen das sy ausser bares Gelts järlich [etwas] bei aigner Potschafft dem Sultano verehren sollen; damit werde menigklich zufriden sein, und die alte Freündschafft mit gemelten Polläckhen confirmirt [2]. . . . . .

(Ibid., Februar-Mart, f° 173 V°; concept de descifrare.)

---

1) Urmează explicația felului cum ambasada a căpătat copia (f° 231 și urm.) și știrile ce urmează: «Der Bruti und des Gesandten [des englischen —] Dragoman soll in zwai Tagen auf der Posst in Pohl verraisen. Solche Antbort, wie ich auch täglich aus der Cantzlei zu bekomen verhoffe, ist . . . auf drei Puncten gestellt: Wo die Kosäckhen allerdings vertillgt, die gefangnen Türggen, sambt dem was inen genuhmen, restituirt und ain grosse Potschafft mit 100,000 Zobl Fuetter dem Sultano für ain Verehrung chist herkome, das die allte *confoederationes* so lang erneurt und die Polläggen in den Schutz angenumen werden sollen; in Gehaimb aber lässt sich der Bruti und Gesandte vernehmen, er Bruti das Geschenckh an Sultanum und Obristen Vezir an parem Gellt und Zobln selbst herzubringen und der Samoiski, so alhie verbleibt, für ain grosse Potschafft erclärt, damit der Handl, so allerdings dependirt, tractirt unnd geschlossen werde; und seind die Meissten der Mainung, welches auch der Bruti etlichen in Gehaimben vertrauet, der Cantzler werde diss Geschenckh, welches ain Canon künfftig und järlich sein solle, ain guetes Thaills dissmahl *de proprio* (unbewusster anderer Ständen) zusamen richten und das solches auf ainmahl angesehen im Landt publicirn lassen. Die Zeit gibt von disem und andernn was mehrers.»

2) Urmează o anexă latină din 6 April, în care se spune că Turcii se gătesc serios de războiŭ, că s'a dat ordin Beglerbeguluĭ a trece Dunărea și că s'aŭ trimes două-zecĭ de galere «ad Mare Nigrum» *(ibid.; idem)*.

CCXIII.

Pezzen către archiducele Ernest, despre negocierile prin mijlocul Moldovenilor. Constantinopol, 1590, 24 Maiŭ.

. . . . Aus Pohln ist der Zeit nach niemants komen; sovil aber der Beglerbegh und der Moldauer her berichten, sollen die Polläggen im Werckh sein ain Potschafft hertzuschikhen; auf welche die hieigen mit grossem Verlangen wartten.

. . . Destwegen er Obriste Vezir dannach zu diser Sachen den aus Moldaw alls fürnehmisten Mitler braucht, dartzue auch zween fürnehme Juden, so beide der hieigen furnehme Khundtschaffter seien: Alberomentes und David Passi genannt. . . .

Diss geschicht noch in höchster Gehaimbniss, und wurdt furnemblich von dem Ban auss Wallachey, der sich vast alle Nacht beim Obristen Vezier befindet, erpracticiert und befurdert. . . . . .

[P. S. vom 25.]

(De față cu el, Marele-Vizir primește un sol tatar, care spune că are ordin a cere poruncĭ pentru Han și ceĭ 300.000 de soldați aĭ luĭ. I se răspunde că Vizirul salută pe Han, care să fie gata,) dann, so feren bis auf dem Ramasan der Polaggen Podtschafft mit Bewilligung des begertten Tributs nicht herkhumen, die von den Khosaggen vilmahls entführten Turggen nit ledig gelassen und den Khosaggen die Glegenhait benohmen khönfftig in Sultani Gebueth zu sträiffen, solle er Tartar Han auff seiner Seitten forth und biss auff Crakhau sträiffen, die Vestungen aber, deren sich die Turggen nit annehmen dörffen, werde der Beglerbegh Graeciae (dem alberaith hierzue die Notturfft und etliches grob Geschuz zugefuhrt) mit Gwalt erobern[1]). . . . . .

(Ibid., Maiŭ-Iunie, f° 69-9 V°, 79; descifrare în concept.)

1) Urmează un raport latin: se spune în el că Beglerbegul are ordin a nu trece Dunărea, ci a-și păsuna caiĭ la Babadag; se svonește din Bender că Polonii ar fi făcut o ligă cu Moscovia, Nogaiĭ, Suedia, Danemarca, Ardealul și Papa.

«Palatinus Moldaviensis Petrus tractat partem utramque, et Polonorum nempe et etiam Soltani; ex parte sua promittit Supremo Vezirio viginti onera asperorum et petit ut in partem aliam, quamcunque voluit, bellum Sultanus convertat, solummodo Poloniam bello non infestet.» Lucrează pentru pace și Hanul, de frica de a nu fi încunjurat de Turcĭ «et tandem Beglerbeghus Tartaris [dabitur], non Hahnus, quod evitare Tartar Han studet et omnia tentat. Kozaggos tantum numerum zzaicarum habere dicuntur, verum Benderienses aiunt non plures quam octo habuisse, quarum etiam quatuor proxime sunt ereptae; apud Bellogradum sunt capti 20 Kosaggi in navibus illis, totidem submersi et alii interfecti . . . Tartari trucidarunt 40 Kozaggos apud Cerceskerman, quos etiam Poloni non ad regem Poloniae, sed ad Moscovittam pertinuisse nunciarunt. Palatinus Moldaviensis Brutum misit in Poloniam, ad regem Poloniae, qui Polonis vult persuadere ut partem aliquam tributi a Sultano petiti dent et fiat pax perpetua; quid efficere possit non scimus, sed ego magis adducor ut prodam nihil illos daturos. Expectabimus tamen exitum rei. Novi aliud nihil habemus. 21 Maĭi anno 90» *(ibid.,* f° 81-1 V°; copie).

CCXIV.

Constantinopol, 1590, 7 Iunie.

Pezzen către archiducele Ernest, despre negocierile de pace, mai ales, și pretendentul Radu Mircea.

. . . . [D]ie Prorogation des Fridens] umb sovil schwärer zu erhalten, wo die Polläckhen mit irer Potschafft die Sachen vergleichen, davon man ietziger Zeit starckh discurrirt und dise Tag gewisse Zeitungen hergelangt, das, auf Underhandlung des moldauischen Waida, durch Bevelch und gehaime Practikhen des Obristen Vezirs, ainer mit Nahmen Bartholomeus Bruti, von dessen Person Euer Durchlaucht mehrmalen gehorsambist bericht, zum Cantzler geschickht, mit welchem Joannes Samoiski, des Cantzlers Befreündter, der auch vor 2 Jaren hie gewesst, alls ain Internuncius, mit etlich wenig Personen hieher geferttigt, und täglich mit gemeltem Bruto ankomen soll; und, obwol der Obriste Vezir in gemain sich vil anderst erzeugt, alls im erstlich gemaint, wie Euer Durchlaucht auch zuvor vilmalls gnedigist verstanden,—weil er vom Sultano Bevelch die Sachen mit den Polläggen zu accomodirn, so in Gehaimb dahin gehandlt das die Poläggen järlich, in massen Ir Majestät pflegen, under dem Schein ainer Verehrung ungefärlich sovil Werts in Rauchen Wahren, alls Ir Majestät Presendten sein möchten, bey aigner Potschafft hieher praesendtirn lassen, das ain Potschafft stätigs alhie residire und die Pollaggen hinfüro, für alle Schäden so die Kosackhen thuen möchten, sich verobligiren,—in mitls ligt der Beglerbegh Graeciae noch zu Silistria, alhier aber alles still, und wider Verhoffen in negst beschehner Zallung den Spähien und Jänitscharn verkundigt, diss Jar mit Ruehe zu sitzen, und sich aufs künfftig Jar, wo es die Noth erfordern wurde, desto besser zu versehen.

(Sosirea Trimesului ardelean Gheorghe Ravasdy la Poartă cu părî contra Polonilor. Răspunsul Vizirului:) «Der Polläggen halber erwartte er täglich ainer Potschafft, und möchte so leicht und vil eher ain Beglerbegh alls der Sibenbürger in Pohln zu ainem König gemacht werden.»

(Afacerea Markhazi.) Sein des Obristen Vesirs Intent ieder Zeit gewesen den sibenbürgischen jährlichen Tribut auf 100.000 Taller zu staigern unnd sy die Sibenbürger wie die Wallachen und Moldauer zu regulirn, und zu disem befindt sich Markasi mit ainem seiner Vettern ferttig sovil und ain mehrers zu geben, welches er auch alberait offerirt; dise Sachen allein auf guete *occasionem* bisher verschoben.

(P. S., din 8 Iunie, dimineața. — Înnainte de timp a sosit Ioan Zamoyski, ieri sara, cu treĭ trăsurĭ și treĭ-spre-zece persoane. Vizirul ordonă foarte bună tratare. Ioan pregătește o solie mai mare. Laudă bunătatea și vitejia Beglerbeguluĭ.)

Der Bruti, darvon zuvor gehorsambist Euer Durchlaucht vermeldt, ist auch mit gemelter Potschafft und mit ime in die 150 der Furnemisten aus Moldaw und Wallachey, den ietzigen regierunden Wayvoden in Wallachai zu Bestättigung irer Ämbter guettes Regiements Zeugnus zu geben, herkomen.

Radulo Wayvoda aus der Wallachei, der nicht lengst aus Barbaria mit Vertröstung des Guberno in gemeltem Landt hieher beruefft, durch Practikhen des Baans in Wallachei, der stättigs hie ligt, gestern auf die Gallern, so stundtlich nach Barbarien abtzuschiffen, wider geschindt *(sic)*, und daselbsthin relegiert worden [1] . . . . . .

(Ibid., f° 144 V°, 145, 146 V°, 180.)

---

1) Despre Radu-Mircea, mai tărziŭ numit Domn, v. *An. Ac. Rom., l. c.*, XVIII, p. 5 și XIX, p. 250. Ca anexă la acest raport avem următoarele știrĭ:

«*Illustrissime domine domine,*

Illustritatem Vestram sollicitam esse de rebus polonicis scio, sed de incertis ad Illustritatem Vestram scribere nolo; id quod mihi certo compertum habeo Illustritati Vestrae quoque significare non praetermitto,

CCXV.

Pezzen către archiducele Ernest, despre mediația lui Petru Șchiopul. Constantinopol, 1590, 22 Iunie.

. . . . Das pollnisch Schreiben aber so damalln dem Obristen Vezir überandtbort [de noul sol polon] und dem Bruti zu vertolmetschen zuegestellt ist hernach in des Gesantten Haus und in seiner Gegenwart, und nicht durch den gewöndlichen Tolmetsch, so auch dem Haus vertraut und etlich Jar her derlei Sachen fleissig communicirt, sonder durch ainen des moldauischen Weida türggischen Secretari, den der Gesandte destwegen mit sich hergebracht, vertirt werden.

(Tălmaciul «gibt dem englischen Orator die Schuldt, mit dessen Rath unnd Hülff der pollnisch Gesandte alles handlt». — La 10, solul polon e primit de Sultan pentru a presinta scrisoarea regală fără a vorbi ceva, și fără tălmaciŭ chiar. Se răspândește în oraș sgomotul că s'ar fi împăcat afacerea. Nu încă; dar se crede că în curând se va face tratatul.) Destwegen sich dann der Bruti, so mit dem Gesandten herkomen, des Wallachen und der Moldauer Agenten, und fürnemblich der Bann, allhie Tag und Nacht zum Sterckhisten sich bemüehen, weil der Moldauer alle Uncossten, so destwegen geschehen möchten, *de proprio* zu betzahlen sich erclärt und dem Bruti, wie man zu sagen pflegt, *carta bianca* an mer Örter hieher zu promittirn mit geben; der Obriste Vezir auch mit 30 Saimb Gellts, das sein 30.000 Cronen, alberait gewonnen und linder gemacht; wie wol ir gar vill, ich auch meines Theills, der Mainung, diss sey von Anfang unnd noch die doppite Practicen des Obristen Vezirs, und nicht (?) dem Bruti, der ime Obristen Vezir hoch vertraut, aber darumb angestellt, damit Moldauer und Wallachen, wegen ires aignen Interesse, ain solche und ain vil mehrere Summa ime Obristen Vezir gezwungen wurden; wie man dann auch der gewissen Mainung, ehe diser Handl volkomentlich geschlossen, das gemelltem Obristen Vezir noch sovil von den Wallachen und Polaggen *ad partem* etwas solle promittirt werden.

(Lungă scrisoare polonă. Amintirea vechilor legături amicale. Refus de tribut, cu rugăminte de a se ierta.) Und, weil die Kosäckhen aller Ungelegenhait Ursacher, er-

---

Nunc autem res polonicae versantur in hoc cardine: Rex Poloniae et cancellarius interposuerunt palatinum Moldaviensem Petrum, quarum rerum et negotiorum turcicorum. Petrus etiam per Banum apud Supremum Vezirium intercedit; huc autem res Polonorum pervenerunt, nempe Banus nomine regis Poloniae promittit legatum regni Poloniae honesto et convenienti munere annuatim ad Sultanum venturum, solummodo ne tributi fiat mentio. Illud autem munus rex non extorquet regnicolis Poloniae, sed mercatores polonici in Turciam mercaturam exercentes persolvent et sumptum omnem ad legationem illam munere advenientem mercatores curabunt. Haec omnia Supremo Vezirio die Iovis praeterita hora secunda noctis proposuimus et in scripto exhibuimus. Supremus Vezirius respondit hoc modo: «Sit voluntas Polonorum et Palatini Petri; regni Poloniae tributum non adferetur, sed annuatim Moscovia ad rationem Sultani allatae pelles saballinae et merces aliae, in summa quicquid mercatores Sultano Moscovia adfere soliti sunt, id omne rex Poloniae in pellibus aliisque mercibus mittat annuatim per legatum suum ad Portam Sultani et sumptu regni Poloniae legatum in Porta Sultani detineat, qui reddat rationem facinoris ex parte Poloniae patrati. Banus quanta est summa mercium per mercatores Sultano Moscovia adferri solitarum. Supremus Vezirius: «Mercatores habent regestum omnium rerum Moscovia allatarum; unus mercatorum autem est nunc in Polonia, cognoscant ab illo», ait. Banus ursit rem maxime et sollicitavit apud Supremum Vezirium ut summam Moscovia allatarum mercium proponeret et perscriberet. Supremus Vezirius: «Aliter non fit, sed merces 100 onera asperorum valentes adferant. Cum autem Poloni se cum Moscovitta coniunxerunt, mercatoresque Sultani Moscoviam inire non possunt, non pecuniam, nec merces aut res alias postulamus nec accipiamus, sed res per mercatores Sultani Moscovia allatas. Haec omnia regi Poloniae scribe, si pacem velit, huic se accommodet; sin minus, sit paratus; maiorem Sultanus ex bello illo habebit utilitatem, nam Moldavia et Transylvania fient Beglerbeghati, in quibus regnis si Spahi et Saimi et ex telonio solum regnorum illorum persolvetur Sultano quod nunc in tributo persolvitur,» ait. Hac relatione nos ablegavit, nobis autem e conspectu Supremi Vezirii discedentibus, caputschi bassim misit post nos, Bano nunciavit hoc modo: «Haec omnia regi Poloniae citissime scribe, et, quicquid velint, citissime significent; alias Beglerbeghus et princeps Tartarorum regnum Poloniae invadent et quicquid efficere possint tentabunt.» Hac relatione discessimus. Haec ad res publicas» *(ibid.*, f° 153; scrisoarea și anexele pe f° 160 și urm. ca concept; «summarischer Begriff» din raport pe f° 177-7 V°).

bietten sy sich [in Gegenwart] aines den man von hieaus dartzue deputirn möchte, die fürnemisten Unruwigen zu straffen und die übrigen also betzaumen, das Sultanus gewisslich hinfüro, obgemelter Kosäckhen halben, kein ferrer Ungelegenhait oder Disgusto haben solle [1]). (Sultanul ar fi ordonat Vizirului a lua măsuri pentru pace. Cere măcar anual un dar ca acel imperial. Solul, «mit gemeltem Bruti und Hülff dessen englischen Orators», stărue a se consimți la creșterea darului ce aduc solii eventuali și a nu-l pomeni cu caracter obligator în tratat. Nemulțămiți și Turci, de și unii de părere a se opri aici până la solia cea mare, așteptată peste șese luni. Deocamdată să fie un «Anstand».)

[P. S. vom 23 Junii.]

. . . Was nur der Bruti in Polonicis, weill er nit in aigner Person zu mir komen können, durch ain vertraute Person mundtlich communicirn lassen, das hab ich hernach auch von gehaimen Communicanten, wie Euer Durchlaucht aus Einschluss gnedigist zu sehen, und von dem Bailo, dem es auch der Bruti zuvor, alls ain venedischer Underthan, communicirt, ich auch gleichs Falls aus des Cantzlers Hauss und anderer Orthen mehr mit Grundt erfahren,—wiewohl dem Obristen Vezir was mehrers alls im Einschluss vermeldt, als nemblich 6.000 Taller bares Gellts, und hin und wider an mehr Orthen in die 100.000 Taller zuegesagt, davon der polnisch Cantzler die 20.000 aus aignem Peütl zu geben sich erbotten, und obligirt; das Übrig wirdt der Moldauer und Wallach, irem alberait guetwilligen Erbieten nach, erstatten müessen. . . . . .

Darzue, wie ich vernimb, der Bruti nahende Zuesag [für den Frieden] gethan Ir vil seind der Mainung, die Pollaggen werden nimermehr in dise von den Gesandten angenomene *conditiones* bewilligen, sondern die Kosaekhen auf ain Schein und etwas gering straffen; dardurch dann geringer Bestandt solches Fridens zu gewartten; sagt aber der Bruti er hab neben dem Gesandten austruckhlichen Bevelch vom Cantzler gehabt, sovil und noch ain mehrers, damit es nur zum Friden gerathe, zu promittirn . . . Inmittls ist von hie aus ain Anstandt und *suspensio armorum* dem Beglerbegh Graeciae starekh auferlegt [2]). . . . . .

(Ibid., f° 210-212 V° și urm., 218 V°, 221 V° și urm.; descifrare în concept.)

---

1) V. mai sus, n° ccx, pp. 738-9.

2) Pe f° 150 și urm., ca anexă la raportul din 10 August, se află o scrisoare a Cancelariului către Beglerbeg (Zamosc, 25 Iunie): «Quod ne iniurias ullas Wallachis, Moldavis, Tartaris caeterisque finitimis, dum internuncius iste redeat ab exercitu, inferri sinam, Illustritas Vestra a me postulat; id quidem ego, quod spes aliqua pacis adhuc esset, summo studio hactenus feci, proque magistratu meo militari ab omni in finitimos maleficio milites continui, ac feci id quidem maximo cum incommodo nostro, cum enim exercitum per totam hyemem iam paratum habuerimus, propter pacem tamen eam, quod nullus dux prudens facere solet, maximo cum regni huius atque hominum eius incommodo, intra ipsos regni huius fines eum continui, idemque nunc etiam quidem faciam.» — Într'o scrisoare a Sultanului către regina Angliei («anno machumetico» 998; anexă la raportul din 30 Iunie; f° 287-9 V°; copie) se vorbește de atacul, pe timpul războiului cu Perșii, din partea unei «colluvia de latroni che stano nelle parte di Polonia et si dichono Cosachi». Aŭ fost pedepsiți de Beglerbeg și Hanul, cari trebuiaŭ să-i distrugă în 1590 și să prade Polonia. Intervin negociatori, și ambasadorul engles. Poloniĭ promit distrugerea Cazacilor, restituirea pagubelor și, «dându-se cu totul» Porței, a crește «il loro solito donativo, che antichamente han usato ogni anno presentar alla nostra Eccelsa Porta». — Urmează (f° 289 V° și urm.) o parte din scrisoarea Sultanului către regele Poloniei. Reproducem părți dintr'însa: S'a oferit, «non solo di castigar, ma di estirpar dil tutto li Kosaki, authori et origine d'ogni disturbo; che, fatta diligente inquisitione nel vostro regno, quanti Turchi vi si ritrovan priggioni, con le robbe loro, tuti li darete liberi et mandarete a case loro, et non lasciarete occasione per l'advenire di querele . . . Per il che vi sarà note che li inquieti Kosaki, turbatori della pace ne quelli confini, mentre li nostri vittoriosi essersiti si ritrovano occupati contrali Persiani, — quali con l'aiuto di Dio habiamo castigato et sotoposti al nostro dominio con haver loro levato la maggior parte di quello, che possedevano,—havendo dati a nostri subditi infiniti danni et fato nel nostro dominio molte scorrerire *(sic)* con grossi botini, non conveniva alla grandeza nostra lasciar tanto male impunito et, non havendovi voi volsuto e non potuto proveder, amonito aciò da noi più vulte,—habiamo mandati li nostri essercîti con li Tartari contro di voi, quali, perchè l'ano meritato li Kosaki, pocho danno han dato al vestro regno; et, questo perciò seguito, che, mentre

CCXVI.

Ştirĭ din Constantinopol despre Cazacĭ, cu anexa unor informaţiĭ de la căpitanul de Braclav, către Petru Schiopul, despre pregătirile luĭ Lazăr, fiul luĭ Ion-Vodă. Constantinopol, 1590, Novembre, Decembre.

Illustrissime domine,

Litterae a capitaneo Braslow nuncupatae in Polonia ad Petrum Palatinum Moldaviae rursum sunt allatae; quae ad hanc formam scribuntur:

Magnifice domine, cum amicitia singularis inter nos intercedat pacique inter Caesaream Celsitudinem et regem nostrum Clementissimum studeam maxime, mala in Magnificentiam Vestram regnumque eiusdem ventura significanda duxi. Notum igitur Magnificentiae Vestrae esse volo, quia, cum servum meum unum ratione negotiorum quorundam Moscoviam versus misissem, illincque celerrime, ut rediret, nunciavit certo filium Ianculae Waivodae munus maximum principi Moscorum dedisse auxiliumque ab illo Molda-

---

il nostro Beglerbegho di Grecia aspetava si coniungesseron li esserciti, venne il vostro primo ambasciatore.» Ofertele şi scrisorile regale le-aŭ aflat «non bastevole a scancellare li danni dati da Kosaki». Ambasadorul englez promite «in nome della regina . . . che dal canto vostro non solo sarà del tutto estirpati li Kosaki et messi in libertà li Turchi, schiavi, me *(sic)* anco, in luoco di donativo et segno da haver impetrata la pristina gratia nostra, che quanto prima farete presentar alla Porta nostra Eccelsa 100 mappi zebellini». Pacea va fi deci confirmată, «massime che li Kosaki sarano de tuto estirpati et le pelli di zebellini quanto prima mandate». Alt sol. «Siamo anche restati contenti con il donativo della pelle di zebellini per una volta solo, per haver lo ambasciator de Ingilterra ancho domandatovi questo in gratia particular». — La 30 Iunie, Pezzen trimete aceste două scrisorĭ; intervenţia englesă, scrie el, a fost provocată de Marele-Vizir, care *voià* pacea. Solia cea mare a fost părăsită pentru a se ascunde ruşinea Polonilor. Cancelariul a promis în secret distrugerea Cazacilor şi servicii contra Imperialilor. «Gesstern ist der Bruti, sambt des Gesandten Diener, mit obgemelten Schreiben nach Pohlen verraist, mit Zuesag, für Endt Septembris mit dem baren Gellt an Obristen Vezir und den 100 Zimer Zobl an Sultanum wider alhie zu sein» *(ibid.,* f° 276; descifrare pe curat). — La 8 Iulie (probabil *Iunie;* anexă la 22 Iunie *[sic])*, communicantul latin vorbeşte de intervenţia englesă: Anglia, s'a spus, are nevoie de provistile polone pentru flotă. Vizirul se înduplecă, dar cere o sută de zibeline: fără care războiul va reîncepe. Trebue şi Cazacii să fie distruşi; solul polon promite că se va face, în iarnă: «ego manebo huc et hyeme ista futura, si Kozakus unus in partibus illis manebit, me afficiant tormento».—Un al doilea raport de comunicant vorbeşte de audienţa la Vizir a solilor polon şi englez. Se vor da Vizirului 12.000 de leĭ şi 50 de zibeline. «Palatinus Moldaviensis 2.000 onera asperorum det.» Condiţiile de pace s'aŭ fixat: «Kosaki in universum exstirpentur, nomina illorum non audiantur; Turcae omnes dimittantur et bona eorum restituantur; legatus magnus centum vestium pelles zabellinas Sultano exhibeat.» Dar solul polon înţelege aceasta ca un dar extraordinar, nu anual (f° 223 V°-6 V°; copiĭ).— La 4 August, Pezzen scrie că Hanul, care are o solie la Poartă, a trimes două-zeci de Cazacĭ, din peste 5.000 distruşi de el. Spune că Polonii ar voi să-şi răsbune pe Tatarĭ. Trimesul polon, întrebat, zice că se bucură pentru Cazacĭ şi trimete, cu privire la Tatarĭ, la solia cea mare saŭ la Bruti, când va reveni *(ibid.,* Iulie-Septembre, f° 104-4 V°; concept de descifrare). — La 28 Septembre şi 5 Octombre, Pezzen anunţă că se află din Polonia primirea păcei de către dietă, care va şi trimete marea solie; Beglerbegul va fi rechemat şi înlocuit prin Ienicer-Aga, fiind făcut Vizir *(ibid.,* f° 261 V°-2; Octombre-Decembre, f° 21 şi urm.; descifrare pe curat).—La 5, Pezzen scrie că pacea s'a făcut şi trupele vor fi licenţiate, «unnd desswegen in der Moldaw grosse Freuden gehalten»; Beglerbegul a cerut Cancelariului a fi recompensat pentru mediaţie. «Wie gleichs Fals auss der Moldaw her geschriben das dem Bruti wegen gelaisten *officiis* unnd gehabter Bemühung in disen Sachen das erste vacierende Capitaneat in Polu von dem Khunig mit Bewilligung aller Stendt zugesagt sein solle.» Se aşteaptă întâiŭ Bruti la Poartă, apoi marea solie *(ibid.,* f° 22-2 V°; descifrare pe curat). — Treĭ ştirĭ latine de comunicant, una din 22 Octombre (anexe la raportul din 24-5), arată negligenţa Polonilor în împlinirea păcei, ingratitudinea lor faţa cu solul englez. Marele-Vizir se bucură de concursul promis de Zamoyski contra Imperialilor, şi spune: «Ita fieri debet. Poloni ex parte Poloniae, nos hinc Germanos aggrediemur et tam Viennam quam eciam Romam capiemus.» Zamoyski însă începe a fi isolat; Polonii refusă darul, care poate degenera în tribut şi distrugerea Cazacilor, care i-ar da pe mâna Tatarilor; dieta nu s'a adunat încă. O rudă a Trimesului polon îĭ spune că în Polonia nu se mai recunoaşte caracterul oficial al negocierilor terminate. «Brutusque non Sultani, sed Supremi Vezirii ad Cancellarium nuncius. Cancellarius sua negotia apud Supremum Vezirium per affinem suum Ioannem Samoyzky tractet; Zinan

viam eundi officiumque Palatini obtinendi petivisse. Qui adiunxit illi 15 millia Kosaggorum, curribus, tormentis omnique genere armorum, ille *(sic)* confirmans; qui Kosaki nunc sunt in itinere et versus Moldaviam per campos eant. Cum autem advertissent magnates omnes Poloniae in his partibus existentes Warsoviam ad comitia ivisse locaque ista vacare, ut ante adventum belli regis nostri Clementissimi Moldaviam pervenire possint, properant. Ego vero, dies et noctes non parcens, ad regem Serenissimum curram, illique rem exponam, ut ille etiam, se coniungens, in res suas cum finibus Magnificentiae Vestrae latronibus, pacem turbare volentibus, occurratur. Scio autem Serenissimum regem nihil morae facturum, sed statim hadmannum suum [et] exercitum missurum. Interim Magnificentia Vestra sit parata et suis comittat ut vigilent et parati sient.

Literae istae scriptae in Braslow pervenerunt ad Petrum 23 novembris, quas ille statim huc misit. Quibus visis, Vezirius Bassa valde est turbatus et, advocato legato, dixit: «Tu advenisti, spopondisti pro Kosaggis; nunc autem nunciatur Kosaggos Moldaviam contendere. Quid est causae?» Litterasque capitanei Braslowiensis legato legenda exhibuit. Legatus, lectis litteris, se non spopondisse pro Kosaggis Moscoviensibus, sed pro Poloniensibus respondit. Vezir Bassa, responsione legati contentus, mandatum ad Mare Nigrum et principem Tartarorum scribi mandavit ut Kosaggis occurrant et, victis Kosaggis, si in Poloniam fugerint, sequantur et Poloniam depopulentur. Legatus conditionem a Vezirio Bassa propositam approbavit et, si Kosaggi in Poloniam fugerint, sequantur et Poloniam depopulentur concessit, et cum relatione hac a Vezirio Bassa discessimus. Hodie autem sunt allatae litterae Petri Palatini, quibus scribit comitia polonica incepta esse 2 Decembris et Kosaggos Nisovienses inventum aliquod habere, sed nusquam adhuc iter ingressos esse. Literae Petri sunt 1 decembris scriptae [1]. . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, Ferdinandeum*, fol. 141, n° 340.)

Bassa vero apud Cancellarium per Brutum, affinem suum, aiunt. Hoc modo Cancellarius tributum ex Polonia Sultano promittit, promisitque; ad quod acceptum Supremus Vezirius Brutum misit, clamatur.» E teamă să nu fie ucis Cancelariul și gonit regele. Trimesuluĭ i se scrie: «Nihil est dulcius quam pro patria mori». Ar vrea să scape. Scrie îngrozit în Polonia «Nullus enim scit quis sit Supremus Vezirius nisi rem cum illo habens» (f° 54 și urm.; còpii). — La 10 Novembre, Pezzen scrie că negustoriĭ polonĭ, veniţĭ în numĕr mare, asigură că marea solie va sosi cu darul la sfârșitul anuluĭ *(ibid.*, f° 79-9 V°; concept de descifrare). — În confirmarea păceĭ cu Imperialiĭ (începutul luĭ 939 = începutul luĭ Decembre 1590), Turciĭ promit că pacea se va observa și de regele Polonieĭ, «welches [Polen] in der Faust oder Macht unnserer Possession unnd anndern unnsern Khünigreichen zugethan ist», de Ardelenĭ, Moldovenĭ, Muntenĭ «unnd anndere christliche Tributarien, unnsern Schiaven, so under unserer glückhafften unnd beruembten Portten Schutz unnd Protection sein» *(ibid.*, f° 253-3 V°; copie). — La 4 Decembre, Pezzen spune că, fiind vorba de o nouă alegere în Polonia, Turciĭ vor sprijini, nu pe Cancelariŭ, ci pe Sigismund Báthory, care a și cerut sprijinul lor. «Mit grossem Verlangen auf den Bartholomeo Bruti gewart [wird], welchen der Obrist Vezir für seinen gehaimen Kundtschaffter in Pohln helt, dem er auch allein mit Gewisshait aller Sachen vor allen andern trauet» *(ibid.*, f° 135-5 V°; concept de descifrare). — La 8, el vorbește de intrigĭ ardelene pentru Coroana polonă, de promisiunile de executare a păceĭ făcute de Trimesul polon, poate fără știrĭ nouă, «mit Hülff des Engellenders und der Moldauer». Dintre anexe una, germană, spune că, Sigismund al III-lea lipsind din țară, regina recomandă a se lua alt rege, din Ardeal. A doua cuprinde următoarele: «Die hodierna, Illustrissime Domine, litterae nepotis legati Poloniae hic residentis, proxime Moldavia datae, allatae sunt [cu știrea morţeĭ regeluĭ Suedieĭ și intenţieĭ de a pleca a luĭ Sigismund al III-lea. I se cere de țară a sta până la pacea *scrisă* cu Turciĭ]. Homo autem proxime a Beglerbegho Graeciae huc missus fuit, servus Bani, quem Banus Poloniam exploratum miserat et litterae in manibus illius existentes fuerunt Constantinopoli a Bano formatae et in manus illius datae, quod Beglerbeghus Graeciae manifeste cognovit, et poenitet illum huc misisse et potius illic non suspendisse. Homo est in conpedibus; expectatur Brutus, ex quo cognitis technis Bani et hominis illius, de duobus poena sumetur, propediem Brutum affaturum *(sic)*. Homines Palatini Moldaviensis nuntiant sororem regis Poloniae Ernesto, Sacrae Imperatoriae Maiestatis fratri, desponsatam esse. Et Beglerbeghus Graeciae scribit et Palatini Moldaviensis homines praedicant. Huic rumori assentitur etiam legatus Poloniae dicitque Polonos Suae Serenitati non adversari, sororemque regis magis idoneo locari non posse» *(ibid.*, f° 124-4 V°, 161; copie).

1) E anexă la raportul luĭ Pezzen din 4-5 Ianuar. — Pentru înțelegere, v. *Anal. Ac. Rom., l. c.*, XIX, 249.

CCXVII.

Pezzen către archiducele Ernest, despre planurile Cazacilor cu Lazăr și negocierile turco-polone.

Constantinopol, 1591, 3 Ianuar.

. . . . Darneben aber hat der Beglerbegh Graeciae (wellicher nuhmehr vom Cantzler gantz und gar eingenomben) hieheer bericht das der Schwed und die, so ine ins Landt gebracht, gleichwol willig den Sultanum alles Gefallens zu contentiern, darwider aber seyen diejenigen so der Kaiserlichen Majestät *partes* zuvor foviert; und sonderlich Christoff Swarovskhy, mit ainem vertribenen Waida auss der Moldaw, haben sich zu den Kosäggen geschlagen, derselben ain grosse Antzal, sambt ettlich Tausendt Reussen unnd Muscowittern, an sich gezogen, auch alberaitt im Anzug, anfangs die Türggen auf Bender unnd hernach die Moldauer anzugreiffen; weil aber diss von mehr Ortten nicht continuiert und er Beglerbegh Graeciae zuvor vil ungleicher Bericht heergeschriben, will man dem auch nicht volkhumblichen Glauben geben, unnd wirdt noch stündtlich auf angenehmere Zeittung und auf die pohlnische Pottschafft mit der versprochnen Verehrung mit grossem Verlangen gewartt. Daneben wirdt auch (doch nicht für gewiss) gesagt, der Tartar Han seye wider inn aigner Persohn auf Pohln zuegezogen. . . . . .

Postcripta vom 4 unnd 5 Januarii. (Silinți pe lângă Sultan pentru războiul cu Împĕratul.) Sey aber hierinnen noch nichts beschlossen unnd der Sultanus auf der pohlnischen Sachen Aussgang diss remittiert, in Meinung, da die Pollägen den begerten Tribut bewilligen unnd mit hieiger Portten neue Confoederation aufrichten, das sy auch so dann unnd zugleich die Tarttarn Ir Kaiserliche Majestät an mehr Ortten angreiffen lassen wölln. Dessen dann der hieig Gesandte Zamoisky nicht ain Verströstung, sondern gewisse Zuesag gethan unnd hat durch die Moldauer spargiern lassn, das dess Cantzlers Partey die jenigen so die alhie bey den Türggen beschehe[ne] Bewilligung bissheero difficultiert unnd destweegen neue Troungen unnd Tumult in Pohln anzurichten sich understanden, mit Gewaltt undterdruckht, die Heubter gefangen gelegt und yetzo starckh im Werckh sey, bey ainer ansehnlichen Pottschafft die hieigen nach Wunsch unnd Begern zu contentiern, das auch die Kosäggen unnd ir Haubt, der Christoff Sborovskhy, sich alspaldt zertrennt, unnd *re infecta* wider zuruckh gezogen.

Wie sehr angenehm dise Zeitungen den hieigen auch sein, so wirdt doch denselben der Zeitt schlechter Glauben gegeben, unnd die Gemüetter noch *inter spem et metum* gantz zweiflig; soltte er aber ain solchen Aussgang gewinnen, so trag ich nicht allain meines Thails grosse Sorg, sondern haltte es für gewiss das auss schlechter geringer Praetensionen, ja wol ohne ainige Ursach, ain starckher Anfang zu ainem nachvolgenden beharrlichen unnd gefahrlichen Khrieg wider Ir Kaiserliche Majestät gemacht werde. . . . . .

(Ibid.)

CCXVIII.

Constantinopol, 1591, 19 Ianuar.

Pezzen către archiducele Ernest, despre cereri făcute tributarilor și rolul lui Petru Șchiopul în afacerile polone.

Constantinopolitana vom 19 Ianuarii anno 91.

(Pregătiri navale. Ardeleniĭ vor da stofă pentru pânze.) Die Moldauer und Wallachen geben Inslett di Schiff zu spalmiern und haben daneben durch ire Agenten alhier 60^{m} Cronen starckhs bar Gelt bewilligen und erlegen muessen.

(Știrĭ despre partidele polone, de la «Moldauer . . . und gleichsfals vom Brutto [1]) und des Beglerbeghen Tschausch Bassi (die baide als turggische Gsandte auf dem Landtag erschienen und in ein Haus verarrestiert sein) dem Beglerbeghen durch gehaimbe Khundtschaffer bericht [2].»)

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv*, 1591, Ianuar-Mart, f° 20 V°, 21 V°-2; concept de descifrare.)

CCXIX.

Constantinopol, 1591, 26 April.

Pezzen către archiducele [Ernest], despre un conflict polono-tatar și planul Cazacilor de a ataca Chilia.

. . . . Sonst seind dise Tag Currir von Bender hergelangt mit Zeittungen das die Tartarn mit den Pollaggen nit verglichen und destwegen willens ain neuen Straiff in Pohln zu thuen, daneben grosse Beschwärungen das die Kosackhen in starckher Antzall zu Wasser unnd Lanndt gen Chylii komen und daselbst etliche Schiff überfallen

---

1) Bartolomeiŭ.

2) Copie în Innsbruck, *l. c.*, fol. 141, n° 340. — La 16 Februar, Pezzen scrie că un servitor al luĭ Bruti, venit la Poartă prin Moldova, spune despre închiderea dietei polone la Epifanie; pacea a fost primită. Va veni în curând cu scrisorĭ «gemeltes Bruti Vetter» de la rege și Cancelariŭ. Bruti însuși va aduce personal presentul și va veni să negocieze tratatul. Apoĭ va sosi, pentru mulțămire, o mare solie. «Dise Zeittungen haben im Divan und bei dem Obristen Vezir gross Frolockhen verursacht und der Bruti, so solche Sachen so wol dirigirt und zu solchem gewundtschtem Endt gebracht, von menigklich hoch gerüembt.» Iar mulți nu cred că în adevĕr se va da anual presentul. Servitorul luĭ Bruti spune «gegen des Bruti Brueder ainen, der bei dem venedischen Bailo für ain Tolmätsch dienet», că Sigismund al III^{len} ar vrea să abdice în favoarea luĭ Maximilian. Nepotul luĭ Bruti («des Bruti Brueder»; mai sus: «gemeltes Bruti Vetter ainer») e așteptat cu scrisorile *(ibid.,* f° 90 V°-2; descifrare în concept). — La 2 Mart, Pezzen scrie că se așteaptă nepotul luĭ Bruti și Bruti însuși; e popular numai războiul cu Ungaria *(ibid.,* f° 108; concept; urmează apoĭ locul: «Michni aus der Wallachey» din Hurmuzaki, III^{1}, p. 143^{1}. O anexă, pe f° 113-3 V°, spune că Bruti e încă la Varșovia, că va fi trimes Dzierzek, care a expediat înainte, cu scrisori, pe fratele său Toma. — La 30 Mart, Pezzen menționează solia luĭ Pangratie Semyei la Poartă. Vine apoĭ locul «Michno,» etc. din Hurmuzaki, III^{1}, 146. În fine se anunță sosirea luĭ Toma cu asigurărĭ. Trupele turcești nu se vor retrage înainte de sosirea luĭ Christofor *(ibid.,* April-Maiŭ, f° 8-8 V°; descifrare în concept). — La 4 April, Pezzen scrie că Beglerbegul, numit Vizir, fusese rechemat de Marele-Vizir, cu scopurĭ rele, dar Sultanul îĭ ordonă să rămâie la Silistra *(ibid.,* f° 21-1 V°; concept de descifrare; și pe f° 26 și urm.). — În Apendice e o scrisoare din 24 Ianuar a regeluĭ Poloniei către Sultan, în care nu se pomenește de cererile turcești (cf. și f° 105 și urm.).

und geplündert; welches den Obristen Vezir abermalls starkh erzürnt. (Apoĭ vine locul din Hurmuzaki, III[1], nº CXXXIII, publicat cu data de 27.) [1].

(Ibid., fº 88-8 Vº; concept de descifrare.)

---

1) La 4 Maiŭ, Pezzen anunță că Sultanul a depus pe Capigi-Bașa, Mustafà-Aga, rudă de aproape a Mareluĭ-Vizir și l-a ordonat a restitui sumele marĭ ce a primit de la tributarĭ. E puțin serios svonul despre plecarea la Silistra și contra Polonilor a nouluĭ Beglerbeg *(ibid.,* fº 137, 139 Vº; cf. Hurmuzaki, III[1], nº CXXXIV; concept de descifrare). — Ca anexă la raportul din 18, avem «Exemplum litterarum ad legatum regis Poloniae datarum» (6 Maiŭ). Se spune că de S. Gheorghe a plecat solul polon cu zibelinele. «Sed Cosaci iterum litteras ad Palatinum Moldaviae dederunt, in quibus incursionem minantur, nisi munus aliquod mittatur illis. Illorum litterae Constantinopolim hodie allatae sunt.» Vizirul asigură pe Trimesul polon că expediția Sultanuluĭ nu e îndreptată contra Polonieĭ, ci contra Moscovieĭ, dar s'ar putea ca, la întors, Tatariĭ să atace regatul, dacă presentul nu va fi sosit încă la Poartă *(ibid.,* fº 174 Vº-5; copie). — La 18, scrie Pezzen că Hidir-Pașa e încă la hotare, de unde anunță că Poloniĭ nu se gândesc la solie și present. «Das di Kosaggen abermals starckh beisamen, Vorhabens in die Moldaw ein Straif zu thuen» *(ibid.,* fº 166; descifrare în concept). — La 15 Iunie, Pezzen arată că Hidir continuă a trimete ast-fel de știrĭ, pe care Sinan nu le crede, cum nu crede nicĭ «des Moldauers Bericht». E foarte dorit de pace. Ordinul de plecare la Sofia dat nouluĭ Beglerbeg nu e serios. Hanul ar vrea să strice, în cale, și Polonia *(ibid.,* Iunie-August, fº 14 Vº-6; descifrare în concept). — Nº CXXXVII din Hurmuzaki, III[1], vine după nº CXXXV, ca apendice la raportul analisat mai sus; data de pe margine din publicație e însă fictivă. — La 15 Iulie, din Praga, Rudolf recomandă marilor demnitarĭ turcĭ și Sultanuluĭ însuși pe noul ambasador, Frederic de Kreckwitz «in Joppendorff» *(ibid.,* fº 79-80, 83, 111-2; còpiĭ). — La 8-9, «Constantinopolitana», despre ordinul de plecare la Sofia dat nouluĭ Beglerbeg, care, urît de Vizir, va fi poate înlocuit cu Hidir. E vorba de un războiŭ cu Polonia, pentru care s'aŭ cerut provisiĭ și ajutoare tributarilor. S'ar putea să fie atacat Imperiul german *(ibid.,* fº 135 Vº-6). — P. S., din 9, confirmă știrea că s'aŭ dat ordine pentru provisiĭ, chiar și «in allen andern Ortten, durch gantz Graecia» *(ibid.,* fº 139 Vº-40; concept de descifrare). — La 20 August, Pezzen vestește mazilirea, la 1[iŭ], a luĭ Sinan, a fiuluĭ, beglerbeg la Damasc și fratelui, fost beglerbeg de Anatolia. Beglerbegul Greciei a plecat la 12. Solia polonă a ajuns la Adrianopol. Sinan a fost exilat la Malgara, «zwischen Salonik und Adrianopel» *(ibid.,* fº 184, 187 Vº-8). Anexa latină, din 11, anunță pentru 14 sosirea luĭ Dzierzek, care era la 11 în Silistra, de unde trebuia să plece tot atuncĭ *(ibid.;* descifrare în concept). — La 1[iŭ] Septembre, aflăm, în raportul luĭ Pezzen către Ernest, întâiŭ locul publicat în Hurmuzaki, III[1], nº CXXXIX, cu data de «1-7 Septembre». Apoĭ se spune că Turciĭ aŭ cerut cu sgomot mare Vizirului (Ferhad) rudele lor prinse la Bender și prada de acolo. Vizirul s'a adresat nouluĭ sol polon. Bruti a vorbit bailuluĭ, «welchem er in Sonderhait vertraut» și unor fruntași turcĭ, despre afacerile polone și călătoria regeluĭ Sigismund. Înfrângerea Tatarilor a domolit pe Turci, cari, mulțămindu-se cu presentul, nu maĭ cer distrugerea Cazacilor, restituirea robilor și prăzeĭ de la Bender. Ca anexă e scriscarea de recomandație regală pentru Dzierzek, datată din Cracovia, 27 Maiŭ *(ibid.,* fº 21-1 Vº, 23, 23 Vº-4). — Vine apoĭ un P. S. din 7 Septembre. Solul polon vrea să se confirme *întâiŭ* pacea și apoĭ va da darul, «alls ain Erstattung des Raubs so die Pollaggen bei Bender gethan», rămâind să se facă o restituție reciprocă de prinși. Vizirul cere întâiŭ darul și se plânge că despre cel ce-ĭ e destinat s'a vorbit luĭ Hidir la Silistra. «Etliche sagen vom Bruti, andere vom Gesanndten selbst» (fº 33 Vº). Se maĭ spune că Poloniĭ răspândesc svonul că n'aŭ trimes solia și darurile de frică saŭ ca semn de supunere, ci, pe cheltuiala negustorilor, «auf Intercession der Handlsleüth und auf der Türggen selbst Begern, durch Mitl des moldauischen Waivoda». Cât despre Turcĭ, eĭ reținpărerea lor și intenția de a face din acest dar o sarcină *(ibid.,* fº 34 Vº-5; descifrare în concept). Urmează al doilea pasagiu din nl citat din Hurmuzaki, III[1]. — La 16 Septembre, raport din Constantinopol, despre așteptarea luĭ Hassan, al cincilea Vizir, beglerbeg al Greciei, care-ĭ la Adrianopol «mit Bevelch nach Sylistria fort zu ruckhen und daselbst zu wintern» *(ibid.,* fº 101; descifrare în concept). — La 21, alt raport. La 17, s'a presintat peșcheșul polon în Divan. Audiența a fost ocupată de afacerile «der Kosaggen und wegen vieller Unterthanen aus der Wallachei und Moldau, so sich in Pollu retirirn». La cererea de confirmare a păceĭ, se răspunde că Sultanul cere treĭ clause nouă: *a)* potolirea Cazacilor și plătirea de Poloni a pagubelor ce ar face; *b)* restituirea pribegilor din Moldova și Țara-Românească și *c)* tributul anual. Pe toate treĭ le refusă Poloniĭ. Beglerbegul e încă la Adrianopol și va ierna la Silistra, de unde poate va pleca pentru a impune Ardealuluĭ o sporire de tribut. Urmează locul din Hurmuzaki, III[1], nº CXLI *(ibid.,* fº 113 Vº, 114 Vº, 115-5 Vº; descifrare în concept).

CCXX.

Constantinopol, 1591, 23 Septembre.

Pezzen către archiducele Ernest, despre noul Domn al Moldovei.

. . . . Gestern hat der von Gylan und der newe Waywoda in Moldaw dem Sultano den Rockh kusst.

(Apoĭ pasagiul din Hurmuzaki, III¹, nº CXLII.) [1].

(Ibid., August-Octombre, fº 138 Vº-9; descifrare în concept.)

CCXXI.

Constantinopol, 1591, 5 Octombre.

[Pezzen] către archiducele Ernest, despre pacea turco-polonă și fugarul Petru Șchiopul.

(S'a acordat Polonilor vechiul privilegiu, cu condiție de dar la treĭ anĭ.)

Wegen der Kossaken ist gleichsfalls von den Pollaggen die Zuesag geschehen, solche zu bezaumen, nach Glegenhait zu straffen und alle Schad so sy thuen möchten volkomlich zu erstatten und zu betzallen.

In denen *terminis* stehen bishero der Pollaggen Sachen; werden aber daneben wegen des entrunnenen Petri aus der Moldau starckh betroet, zum Fal gemelter Petrus in Pohln oder durch der Pollaggen Hülff anderstwohin sich salvirt habe.

(Beglerbegul Greciei nu va ierna la Silistra, ci la Sofia.) [2].

(Ibid., fº 198, 199; descifrare în concept.)

---

1) Pe fº 155-8 avem: «Exemplum litterarum Sultani Murhath ad regem Poloniae datarum anno 91, 27 die Septembris». Se vorbește de prădăciunile Cazacilor în Moldova, la Tighinea și la Oceacov, de înăvălirea «in ditiones nostrae Beligrado adiacentes» și robiĭ luați de acolo, de jefuirea pe mare a Cozlovuluĭ («civitatem Goslavi nuncupatam»). Trimes fiind Hanul, face, — «facies illius sit candida, — plus quam nos sperabamus». — Apoĭ e expediat Hidir-Pașa. Aflându-se de trimeterea solului Paul Uchanski («Poschanski») «timore ignis furoris nostri», se ordonă Beglerbegului a sta «ad partes Thehenii et Syllistriae». Solul moare la Poartă, și se formulează cererea de tribut. Vine Zamoyski, care lucrează ajutat de Burton; «regnum vero Angliae regno Poloniae vicinum existens vobisque amicitiam cum regina Angliae colentibus». Se promite tribut și distrugerea Cazacilor. Dzierzek, sosind, arată că «de Kossakiis solliciti essetis» și i se dă noul privilegiu. Dar, iee-se măsurĭ pentru Cazacĭ și trimeată-se scrisorile Sultanuluĭ «ad capitaneos in finibus illis collocatos». Captiviĭ să fie restituiți. «Anno Mahumeti 999 septimo die mensis Zilhetze nuncupati».

2) La 11 Octombre încă, Pezzen ocupa locul din Constantinopol. — La raportul din text se află ca anexă recomandația regală pentru Dzierzek («27 . . . »), precum și nrle CXXVIII și CXLIV din Hurmuzaki, III¹. — La 12 Octombre, «din corabie, supt Buda», Kreckwitz scrie că, în convorbirea cu Pașa de Buda, acesta nu i-a pomenit nimic «des Veivodae Moldavi» *(ibid.,* fº 243; original).

CCXXII.

Ştirĭ din Caşovia, despre trecerea luĭ Petru Şchiopul pe acolo. Caşovia, 1591, 14 Novembre.

Caschaw, vonn 14 November Anno 91.

. . . . Der Herr würdet unlangt wegen des wallachischen Fürsten, so zue unss herauss gefallen, berichtet sein; der ist die vergangene Wochen mit sieben Gutschĭ, beneben seinem jungen Son, einem schönen Khneblin, unnd ainer Tochter, alhier gewesen; den hat Herr Ferdinandt, Graf zue Hardegckh, angesetzter Feldtobrister, ein Tag oder vier stattlich unnd wol gehalten. Unnd ist ermelter Wallach hernach widerumb von hinnen gen Frohna [1]; der wirdet zue Aussgang dieser Wochen gewiss hinauss auf Prag, zue Ihr Majestät, verraissen; was er alda verrichten, wirdet die Zeit geben [2]. . . .

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv, l. c.*)

CCXXIII.

Raport din Constantinopol, despre noiĭ Domnĭ din principate: Ştefan Surdul şi Aron-Vodă. Constantinopol, 1591, 30 Novembre.

. . . . Mitt Moldaw unnd Wallachai hatt es eben die Gelegenhait wie Euer Durchlaucht vor disem genuegsamb zuekhomben; in baiden Lannden nëue Regiment, so allein auf Zusammenscharung des Gelttes, so alhier ist zuegesagt worden, *per fus et nefas* der Zeitt zue gedenkhen; besorgentlich das beede Provintzen ganntz unnd gar mitt türgischen Regiment zu versehen und damit in höchstes Verderben genöttigt werden sollen [3] . . . . . .

(Viena, *H.- u. Staatsarchiv, Turcica*, 1592, Ianuar, f° 121 I V°; descifrare.)

1) Torna.

2) Ştirile fură trimese, la 26, de Bierbaumer archiducelui Ferdinand.

3) În 1591, Novembre-Decembre, f° 62, ca anexă la raportul luĭ Pezzen către archiducele Ernest, din 16 Novembre, se află o notiţă către Pezzen din partea unuĭ Ceauş, confident al său. Se spune acolo că Oceacov a fost din noŭ atacat de Cazacĭ, carĭ aŭ plecat cu pradă şi aŭ mers cu dînsa la Bar. Aceasta îndată după întoarcerea solului polon trimes pentru pace la Han. Vizirul se înfurie şi vorbeşte Ceauşului: «Poloni putant foedus et pacem constare in atramento et papyro». Să li scrie scrisorĭ severe, pentru a se lua măsurĭ. Nu o sută, dar nicĭ 10.000 de «cumuli cebellinarum pellium» nu vor ajunge aşa. Scusa că sunt Cazacĭ ruşĭ nu maĭ e valabilă. Alt-fel Polonia va fi prădată (29 Octombre). — Lă 7 Iulie 1592, Pezzen, întors la Praga, e însărcinat cu o misiune în Bavaria (raport al luĭ Bierbaumer către archiducele Ferdinand; *l. c.*).

CCXXIV.

Iași, 1591, 26 Decembre. Aron-Vodă către Brașoveni, despre suirea sa în Scaun.

Aaron, Dei gratia princeps Valachiae, Moldaviae. Prudentissimi clarissimique viri domini amici vicinique honorandi. Cum, gratia Dei magnanimi invictissimique imperatoris Turcarum, principatum paternum patris nostri Alexandri, Moldaviensem, adepti sumus, dignum nobis videbatur esse, ut Amplissimas Dominationes Vestras de felici adventu nostro ad Iasiam civitatem nostram certiores faceremus hisceque literis nostris visitemus. Scireque volumus Amplissimas Dominationes Vestras, vehementer nos cupere amicitiam mutuam omnimode colere, ad quod nos promptissimos offerimus postulamusque ab Amplissimis Dominationibus Vestris ut praesentium reditorem, unum ex senatoribus nostris, cognomine Wartik, ad principatum nostrum sine ullo illius detrimento libere dimitti sinant, quod etiam nos pari modo Amplissimis Dominationibus Vestris recompensari policemus. Datum Iasiae, die 26. Decembris, anno 1591.

Ex mandato Suae Illustrissimae Celsitudinis proprio.

[Pe V°:] *Prudentissimo clarissimoque senatorio Ordini inclitae reipublicae Coronensis Transsilvaniae, dominis amicis vicinisque honorandis* [1].

(Brașov, *Stadtarchiv, Sch.*, II, 198.)

CCXXV.

Constantinopol, 1592, 31 Ianuar. Frederic de Kreckwitz și Pezzen către archiducele [Mathias], despre reclamația de Turcī a luĭ Petru Șchiopul.

(La 20 Decembre 1591, a spus Mareluĭ-Vizir, răspunḑênd la plângerĭ ale Pașeĭ din Buda contra «grănicerilor» imperialĭ:) Von des Moldawers Sachen haben wir erst jetzo bey disem Currir vernomben das er durch Irer Majestät Lande nach Rom passirt seye; es khönne aber Ir Majestät derhalben nichts zuegemessen werden, dan Ir Majestät Lande Gränitz nit immediate mit Moldau, sonnder lige darzwischen Sibenbürgen und Polln, die habe er zuevor durchreisen müssen; weill er nu davon in Ir Majestät Landt kummen, haben Ir Majestät *officiale* dafür gehalten, es habe seinethalben kheine Bedenkhen und sie mögen ihnen auch passirn lassen; welliches allso ervolget, ehe Ir Majestät einihe Wissenschafft davon gehabt . . . . . .

Den 27 Januarii, hat der Obrist Vezir ein sondern Ziauschen zue unns geschickhet, und sich in Sultani Nahmben des flüchtigen Petro Moldauers halber abermalls beschwert, mit Beger ihnen, sambt allen den Seinigen, auch den endtfuhrten Güettern, dem Sultono widerumben in seine Hende zue liffern, oder zum Wenigisten anzuezeigen, wo er sich jetzo befinde; zuegleich auch den Khauffmann mitgeschikht, der, seinem Angeben nach, in Eroberung des Hausses Thur braubt und geschetzet worden, darvon auch beim Pranngger mehr Bericht beschehen. Wir haben aber in beyden Puncten allerdinge auf vorige Meinung geandtwortet, mit dem Anhang, der Moldauer habe Ir Majestät Lande

1) Pentru descendența luĭ Aron-Vodă, v. *An. Ac. Rom., l. c.*, XIX, 245, nota 3. — Pentru Vartic, vedĭ regestele ce urmează.

albereit lengst durchreiset und verlassen, seye ohne Zweiffl für guetter Zeit in anderer christlichen Herrn Gebueth, und khönne derwegen hinfüro, weder den hiesigen gestellet, noch auch jetzo berichtet werden, wellicher Enden er sich numehr authalten thue. Damit er also davon gezogen.

Den 29 bin ich Dr. Pezzen zum Obristen Vezir, meinen Abschädt *pro more* bey ime zue nemben; der hat, alspaldt zum Eingang, eine grosse *querellam* erhoben wegen des flüchtigen Petri Moldavi, und anzeig es sey Sultano grundtlich für khomben dass von Ir Majestät wegen seiner Flucht halber allbereith ein guette Zeit mit ime practiciret worden, er fürtters mit derselben Vorwissen und Consens erstlich gehen Sakhmär endtwichen, daselbst seine Guetter verlassen, volgendts gehen Caschau und, endtlich, auf Ir Majestät sonderbar Begeren, gar vor derselben keyserlichen Person khommen (welliches ich alspaldt starkh widersprochen); die habe ihme angedeüttet, sie begere hochwichtiger Sachen halben mit ime zue tractiren (und wert hie danneben *passim* aussgeben, es haben Ir Majestät eine grosse Summa Geldtes von ime erhandlet haben solle|n]); dass offendire Sultanum höchlich; der begere dass Ir Majestät ime denselben mit allem endtfüreten Schatz, so trefflich hoch estimiret wirt, gleich allspaldt wider lüffern, oder doch zueschreiben solten, was sie dissfalls zue thun bedacht sein. Er habe auch ernstlich bevolchen dem Bassa zue Ofen hiemit aussdruckhlich zue bevelchen, gleich jetzo mit mir einen eigenen Man diser Sachen und des begerten Beschädes halben hinaus zue schikhen,— wiwol ich nu dagegen alles das jehnige was oben, bey disem Punkht angeregt, widerumb fürgewendet, Ir Majestät alles Vleises endtschuldiget, mich daneben in Sonderheit erbotten, zue meiner Hinauskhunfft Beförderung zue thuen, damit Ir Majestät Erclärung diser Beschwer halben allspaldt bey eignem Currir herein geferttiget werden; hat es doch gar kheine Stath haben mögen, und ist er aller Dinge bey seiner Clag und Meinung verbliben, mit den fernern Anhang es gehe Sultano dise Sachen seher zue Gemüth, und seye zu besorgen, wan Ir Majestät ime darinen nit willfahren, auch das teigliche Streiffen und Rauben bey ieren Gränitzern nicht ernstlicher und besser als bisshero abstellen, werde er den Friden gewisslichen gar zerschlagen. Die andern Vezir rathen mit diser Occasion und sonnsten alle Weeg zum Khrieg wider Ir Majestät. Er Obrister Vezir habe die endtliche Resolution bissher allein gehindert; wan aber Sultani Begern dissmall khein Genügen geschehe, werde er übl mehr aufhallten khönne. Wir haben hernach unnsern Hauss Zauschen und Dragoman abermalls zue ime geschickhet, ime alles das jehnige was zue Ir Majestät Endtschuldigung dienstlich noch mehr zue Gemüeth füren, daneben auch in Sonnderheit einbilden lassen, ich Dr. Pezzen wolle zue meiner Hinausskhunfft befürdern das Ir Majestät die gründtliche Beschaffenheit diser des Petri Moldavi Flucht halber dem Sultano bey eigenem Currier unverlengt zueschreiben werden; das allso unvonnötten einen eignen Man derhalben hinauss zue bemühen. Hoffen auch es solle dabey verbleiben [1] . . . . . .

(Ibid., 1592, f° 13-13 V°; descifrare pe curat.)

---

1) La 20 Mart, Pezzen face un raport asupra călătoriei sale (documentul următor). — Scrisoarea Sultanului către Împărat (f° 32 și urm.; traducere) nu vorbește nimic de Petru-Vodă (fără dată). Cf. alta pe f° 36 și urm. *(idem).*—Kreckwitz anunță plecarea lui Pezzen la 1^{iii} Februar, în raportul din 6 ale lunei (f° 109; descifrare pe curat). — Înnainte de aceste date avem: *a)* «Exemplum litterarum Caesaris ad Palatinum Transylvaniensem datarum» (începutul lui Șaban 1000), în care se promite acestuia tronul polon, pe care regele ar vol să-l cedeze archiducelui Ernest; va fi impus și cu forța (f° 131 V°-2. V°; descifrare pe curat); *b)* raport al celor doi ambasadori, din 11 Ianuar, către archiducele Mathias despre cearta dintre Domnii Țerei-Românești și Ardealului «wegen etlicher Dörffer»: un Ceaus a plecat în anchetă la 1^{iii}; hotărîrea se va da la Poartă (f° 3-3 V°; descifrare pe curat; și *Nachtrag,* 1579-92, f° 228-9; *idem).* — La 22 Februar, Kreckwitz comunică svonul despre un plan de a opri pe Pezzen la Buda, din causa conflictelor existente, între care și cel pentru Petru-Vodă. Noul beglerbeg din Buda, Mehmed, complimentat de dragomanul ambasadei, se arată pașnic. Întreabă de la sine «ob nicht der Wayda aus Walachei durch Ir Majestät Landt, auch wohin er von dannen geraist; mit Vermeldung, ime habe der Obriste Vezier bevohlen, wann er gen Ofen kombt, disem Handl vleissig nachzufor-

CCXXVI.

Constantinopol, 1592, 5 Mart.

Pezzen către Împĕrat, despre Petru Cazacul.

. . . . Dicunt etiam in Polonia esse Petrum [sic mercatores quidam abinde advenientes] quendam, filium Palatini Moldaviensis, fratrem praesentis Palatini se abserentem *(sic)*, qui auxilio Kosakorum Moldaviam ingredi cogitaverat, sed authoritate regis Poloniae et cancellarii est prohibitus [1] . . . . . .

(Ibid., Mart, f° 39; desciírare.)

CCXXVII.

1592, 9 Mart.

Părerea Consiliuluĭ imperial de răsboiŭ asupra luĭ Petru Șchiopul.

Referat über Constantinopolitana von Januario 1592.

. . . . Sovil, lestlichen, den muldauischen Fürsten betrifft, da wissen Euer Durchlaucht die Beschaffenhait mit demselben und was sy erst vor wenig Tagen seinethalber an Ir Majestät zu ierer genedigsten Resolution haben gelangen lassen; unnd wolt der Kriegs-Rath ferrer gehorsamist ratthen, weil seinethalber ain aigner Abgesandter und Schreiben von der Portten, was der Pezzen bericht, herauf geschickht werden solle, das Euer Durchlaucht ine weitter von hinen gegen Passau oder Saltzburgwertz, gehn Hekhleprugg oder an ain ander gelegen Ortt, fortziehen lassen soltten; dann, der kärnerischen Strassen halber, fallen erhebliche Bedenggen fur, weil sich an derselben stättigs venedigische unnd polnische Kauffleut befunden, unnd er dardurch baldt lautt mär und ausskhundtschafft werden möchte. Wan hienach Ir Majestät Resolution ervolgt, kan ime alssdan weittere Notthurfft andeüt; und, auf den Faal Ir Durchlaucht Ertzherzog Ferdinand im in dero Landt nit residier, doch den Durchtzug auf das manduanische Gepuett zuelassen wollt, kan ime solches alssdan zu seiner ferrern Nachrichtung andeut werden, unnd, da Euer Durchlaucht Iero solches gnedigist gefallen lassen, so khündte

---

schen». I s'a dat acelașĭ răspuns ca și Mareluĭ-Vizir. «Dar bey es verblieben» *(ibid.*, f° 136; și f° 149 și urm.).— Un adaos latin la raportul din 5 Mart afirmă că muftiul nu va permite nici-odată luĭ Sigismond Báthory a face căsătoria proiectată (f° 125 V°; desciírare). — În anexa la cel din 18, se spune că maĭ curând nerecunoscătorul de Báthory va fi destituit [cf. maĭ sus, p. 248, n° CCCLXXV] (f° 42-2 V°). — În «universorum mancipiorum Caesareae Celsitudinis in beglerbegatu Budensi existentium ad Caesarem supplicatio», se denunță planul că Împĕratul vrea să iee pe fata regeluĭ Spanieĭ, regele Polonieĭ pe a luĭ Carol «de Croația», iar Báthory «filiam sororis imperatoris», ceia ce trebue oprit. E de nevoe, spune petiția, să se cucerească Ungaria imperială. Ar trebui adunați 6.000 de călărĭ și 4.000 de «bombardarii», din Moldova și Ardeal supt Báthory, care ar fi ajutat și de beglerbegul Timișoareĭ. Turciĭ ar operà singurĭ, de altă parte (f° 152 V° și April). — La 20 Mart, Kreckwitz scrie că s'a crescut tributul Ardealuluĭ și se pregătesc lucrurĭ marĭ (f° 152 V° și 161 V°).

1) Pe f° 39 V° se spune că Báthory a cerut voie să se însoare și i s'a răspuns să nu-și caute nevastă între dușmaniĭ Sultanuluĭ. O alianță de familie cu creștiniĭ l-ar face să piardă tronul, pe care i l-ar lua propriiĭ săĭ supușĭ. — O anexă la raportul din 8 Mart spune: «Princeps Transilvaniae non accipiat in matrimonium virginem florentinam firmissime mandat monarcha Turcarum; quae patrem habuit Franciscum, regulum Hetruriae, et matrem filia[m] regis Germanorum Ferdinandi» *(ibid.*, f° 87). Urmează știrea de maĭ sus despre Petru Lăpușneanu.

in neben dem khaiserlichen Passprief der aine aus den baiden ime zuegegebenen Personhnen zuegeordnet, unnd durch sein Fortraisen mehrere Ungelegenhait und Weitterung verhuett werden [1]). . . . . .

(*Ibid.*, f° 108-8; concept?)

CCXXVIII.

Părere a archiducelui Mathias către Împĕrat, despre lupta cu Turcii și despre Petru-Vodă. 1592, 11 April.

An die Kayserliche Majestät Guettachten über die zwo underschiedtliche vom Hern Khrekhowiz und Dr. Pezzen constantinopolitanische Relationen, so Herr Pezzn selbsten praesentirt hatt und Sulthani Schreiben an die Kayserliche Majestät.

. . . . Da im Wierigen *(sic)*, wo man dem Feindt Lufft lässt, der Beglerbeegh Graeciae mit der Akanzien und etwo der Beegh von Temeswar und andere Turggen zueziehen, *item* die Sibenbirger, Moldawer und Wallachen, auf des Sulthani Bevelch wantirt *(sic)*, auch Hilff thuen solten, wir diser Seits nicht allain vill zu wenig sein, sonder auch den Feindt von seinen Furnehmen gar nit wurden aufhaltten khunnen, unnd also nihts anders als Verlusst Landt und Leutt mit grossen unwiderbringlichen Schaden erwartt werden musste . . . . . .

Sovil, lestlih, den moldauisch Fursten betrifft, da wissen Eur Majestät die Beschaffenhait mit demselben und was an dieselbe heut (?) vor wenig Tagen seinethalber zu einer gnedigisten Resolution gehorsamist hab gelangen lassen. Was ihme uber desselbe weitter fur ain Notturfft befunden, das werden Eur Majestät aus ain absondern mein gehorsamisten Schreiben gnedigist zu vernehmen, und sich ferrer daruber zu entschliessen haben [2]). . . . . .

(*Ibid.*, April, f° 66 și urm.)

---

1) O anexă la raportul din 21 Mart spune că prin agentul ardelean, care va pleca în curând, se ordonă lui Báthory a-și licenția Curtea italiană și, în genere, străină (f° 165; desciírare). — O anexă din 23 Mart la raportul din 4 April zice că agentul a plecat la 21, cu ordinul de a opri pe Sigismund de la alianța cu creștinii; agentul prevede resistența principelui și un conflict al lui cu supușii, cari nu cutează a se ridica în potriva Sultanului *(ibid.*, April, f° 13 V°; desciírare). — O anexă la raportul din 31 Mart (f° 186 V°; *idem)* spune că Vizirul ar fi zis despre Báthory: «Deus illum perdat in Transylvania! Nonne inveniet puellam? Suo matrimonio tumultum excitabit, qui etiam in vicinos extendetur et vix sedari poterit»; nici «regelui Ioan» nu i s'a permis orĭ-ce căsătorie. Turcii de la hotare acusă pe Sigismund de usurpare de teritorii, relații cu comandanții imperiali, oprirea exportului de sare, arestare de trimeși din Timișoara. S'a ordonat la Timișoara și Buda oprirea eventuală a «amicei Domnului Ardealului».

2) Cf. nr precedent și n° CCXXV, pp. 752-3.

CCXXIX.

Constantinopol, 1592, 16 April.

Kreckwitz către Împĕrat, despre arestarea luĭ Bartolomeiŭ Bruti şi Francesuluĭ vistier în Moldova, de către Aron-Vodă.

. . . . Euer Kayserliche Majestät werden villeicht aus andern Orten alberait vernomen haben dass Bartholome Bruti, aus Verordnung seines Herrn, des yetzigen Palatini Moldaviae, alss er gleich in seinen Geschefften in Polln verraisen sollen, auf der Granitz unversehens eingezogen worden, sampt seinen Dienern und dem Thesaursario *(sic)* Palatini, ainem Franzosen [1]), doch alle *in separatos carceres*. Der hat auf der Post hergeschickt, Hilff und Rettung bei diser Porten gesuecht; davonn ain Zausch zum Palatino verordnet mit ernstlichem Bevelch die Gefangenen alsbaldt alhero zu liffern; mann praetendieret allhie Brutĭ hab seinem Herrn ainen ansehenlichen Tolchen, biss in 30.000 Cronen Werdt, khaufft und zugestellet; alls er aber Zalung darfur gefordert, der Thesaurarius auch aine sehr grosse Contribution, so Palatinus, wie von andern Inwohnern, also auch von seiner Person gefordert, nit bewilligen wöllen, seind sy baide in Ungnad komen und fürters incarceriert worden; die Gewisshait wirdet sich one Zweiffel kürtzlichen eröffnen [2]) . . . . . .

(Ibid., f° 128 V°-9; descifrare.)

CCXXX.

Constantinopol, 1592, 30 April.

Kreckwitz către Împĕrat, despre mazilirea luĭ Aron-Vodă.

(Fostul ambasador frances Lancosme e încă în casă la Brèves, succesorul săŭ, ca arestat.)

Den 28ten diss ist der *principe di Moldavia*, so, auf Commendation des Engelenders, dasselbe Governo vor wenig Monaten erlangt, unversehens mazul und an seine Statt dahin verordnet worden ain anderer mit Namen Alexander, welcher sich lenger alss ain Jahr in der Janitschar Seragly aufgehalten, und ires Favors dissmals wolgenossen; hat *pro more* auch alsbaldt *de praesenti* allhier zwai hundert tausendt Cronen für Sulthanum *extra ordinem* zu erlegen bewilliget. Die Ursach solcher Veränderung asscribieren etliche dem Process, welchen der entsetzte gegen dem Bruti gebraucht, dene er auch *in carcere* (wie mann allhie *communiter* spargieret), geschwindt vor Ankonfft des von hinnen abgeferttigten Zauschen (welcher auch bissher nit wider komen), strangulieren lassen; darzu auch kommen, dass der Capitschi, welcher auf Verordnung Sulthani ime *administrationem* Anfangs eingeraumbt und nachmals assistieret,

---

1) Numele acestuĭ Frances nu ni e cunoscut. Într'un document din 3 Maiŭ 1592 nu aflăm vistier, dar în altul din 4 Maiŭ 1594 vistierul e Calogherà, un Grec. Tot aşa la 28 Novembre 1594 (Sterie Stinghe, *Istoriŭa bisericeĭ Şchĭilor Braşovuluĭ*, Braşov, tip. Ciurcu, 1899, in 8°, p. 3 din apendicele slavon). V. regestele de la sfârşit. Un raport venețian din 22 August pomeneşte ca general al luĭ Mihaĭ-Vodă pe «uno molto valoroso capitano nominato Francesco Calogierà da Rettimo [Candia]» (Hurmuzaki, IV², 221, n° CLXXXIII).

2) Urmează (f° 131 şi urm.) ştirĭ de la Báthory adresate Sultanuluĭ şi Vizirului; privesc Polonia (16 Mart). — La 16 April, Kreckwitz scrie: «Bartholome Bruti ligt an polnischen Grenitzen gefangen; hat an der Porten ain Zauschen erlangt, der ine hinein fueren soll». Se anexează şi corespondența luĭ Báthory cu Turcii, despre succesiunea în Polonia (f° 148).

Bericht gethan, wass massen er gar tirannisch regiere und wenig Intention erzaigt dem jhenigen so er vormalls bewilliget, sonderlich mit Bezalung deren für Sulthanum gehörige extraordinari 2.000 Cronen, ain Genuegen zu thuen; andere vermainen der Obriste Bassa hab diss procurieret dem engelendischen Agenten, dem er *secundum opinionem nonnullorum* übl gewogen, zu Verdriess und Klainerung, welcher dem entsetzten allwegen favorisieret, sich auch für ine *tempore ineundae administrationis* gegen dem Sulthano verobligieret; ai[n]mal ist gewiss, dass er durch die Resolution mercklich confundieret worden, ain trefflich *affronto* eingenomen; stehet derhalben *con sospetto di qualche maggior scandalo,* und wirdt des gethanes Aussbrechens halber one Schaden sich schwerlich extricieren, auch, mit Verminderung seines Credits und angemassten Authoritet, hinfüro one Zweiffl etwas eingezogner sein miessen und die Hände nit überal einmischen dörffen.

(La 19, sol polon pentru prăzile Tatarilor. Acum câte-va zile, sol ardelean cu plângerĭ contra paşeĭ de Timişoara.)

Post Scripta. [31. Aprilis.]

. . . Seithero kompt mir ferner Bericht ein, vorgenants neuer *principe di Moldavia* werde dises erlangten Regiments halben Sulthano den Rock kussen; ist ain Sohn des Giovan Vaywoda, so ungefehr vor 20 Jahren, bei Sulthan Selym *secundi* Zeitten, sich den hiesigen *armata manu* widersetzet, volgendts von den Seinigen verlassen und entlich mit zwaien Camelen zu Stucken gerissen worden. Diser sein Sohn ist durch Befürderung der Janitscharen und ires yetzigen Aga zu disem Governo komen; hat über vorangeregte *onera* den Janitscharen für die *favore* auf den Tag seiner Einfahung 200 *castradi* zu schencken und daneben Fürsehung zu thuen versprechen, dass alhie durchs gantze Jahr kain Mangl an Flaisch sein solle.

Des entsetzten *principis* alhie gewester Agent ist gefangklich eingezogen und das Hauss versiglet worden; es stehet auch der hiesige Patriarch und andere, so ine favorisieret, seinthalben in grosser Gefahr; haben sich alle retiriret.

(Lancosme e dat unuĭ Ceauş, după cererea duşmanilor [1].)

(Ibid., f° 178-8 V°; descifrare pe curat; concept pe f° 139 V° şi urm. din Maiŭ; alt concept — cu data de 16 Maiŭ, — *ibid.,* f° 56 V°-7.)

CCXXXI.

Kreckwitz către Împĕrat, despre schimbările din Moldova.

Constantinopol, 1592, 13 Iunie.

. . . . Den 7ten diss, hat auch der newe Palatinus Moldaviae Sulthano den Rock gekusst, mit Verehrung etliches weniges Sylbergeschirs, auch guldener und seidener Tüecher, so alles zusamen nit vasst hoch geachtet worden. Der englisch Agent hat sich starck bemüehet den vorigen beim Regiment zue erhalten, auss jungsangeregten Ursachen; aber nuhnmehr alles vergeblich. Dann sich der Oberst Bassa häff-

1) Pentru înţelegerea raportuluĭ, v. *An. Ac. Rom., l. c.,* XIX, pp. 241 şi 246. Cf. *ibid.,* pp. 244-5. Uciderea luĭ Bruti trebue pusă în legătură saŭ cu răscoala luĭ Ionaşcu saŭ cu intrigile pentru tron ale luĭ Petru Cazacul, prietenul cancelariuluĭ Zamoyski, care însuşĭ era prieten cu Bruti. — Pentru Lancosme şi de Brèves, v. S. Priest, *o. c.,* pp. 199 şi urm.

tig opponiert, thails aus damals angedeütten Ursachen, thails auch darumben dass, auf sein zwifachs Ansuechen, so er zuvorn mazul und yetzo *post restitutam dignitatem* abermals gethan, der entsetzte Palatinus nit ehelichen wöllen ain Christen Weib, ains Goldtschmidts zu Gallato Tochter, welche gemelter Obriste Bassa aine Zeitt lang bei seinen Weibern und Töchtern im Hauss gehabt, auch zuvor ainem andern Petro Waywoda di Moldavia, so hernach alhie erseufft worden, desponsieret gewesen; die hat der newe Palatinus etliche Wochen vor diser seiner Erhebung, in Zuversicht dasselbe dardurch zu befürdern, *ultro* genommen, damit *favorem et protectionem* des Obristen Bassa gewonnen; dessen Ayden, Achmet Aaga, Sulthani Understallmaister, gemellten newen Palatinum *in possessionem administrationis* einzufüehren verordnet und ultima May derhalben den Rock kusst. Es hat diser nit allain auf den Tag seiner Einfüerung, sondern alle Tag die Zeitt seiner Regierung, über alle andere *onera,* den Janitscharen zwai hundert *castradi* zu geben sich obligieret; welches ich nähermals, weil es vasst unglaublich scheinet, zu referrieren mich gescheuhet; ist mir aber seithero aus gueten Orten *pro re verissima* ferner confirmieret worden; darumb ichs nit verschweigen sollen. Der Capitschi, welcher dem entsetzten assistieret, alss jungst gemeldet, ist bevolhen worden denselben alher zu pringen; sein, wie auch des Walachi, alhie gewester Agent, mit Namen Moscato, ist *sexta* diss frue, aus Bevelch Sulthani, darumb dass er sich dem Obersten Bassa und newen Beglerbegen, obbemelltes *matrimonii* halben, *temere et quidem hostiliter* opponieret, und dem newen Palatino aine seine *nipote,* fürgebendt samb es Sulthani Bevelch, eintringen wöllen, ungeacht dass er *in praesenti periculo* ain Türck zu werden sich erpoten, ins Mör geworffen und erseufft worden. Andere seine Adhaerenten unnd *fautores,* darunter auch der hiesige Vicepatriarch, stehen noch in grosse Gefahr.

Bruti soll, wie mann yetzo *passim* aussgibt, nit hingericht, sonder nach beim Leben sein, davon ich Gewisshait täglich erwartte.

(Ambasadorul polon,—care frecventează mult pe cel engles,—l-a poftit la o întrevedere. Întâlnire într'o mănăstire din Galata. Spune că Marele-Vizir e furios de nunta regeluĭ. În zădar obiectează solul polon că Sigismund [-August] a luat două soţiĭ austriace fără împotrivirea Sultanuluĭ. E fără folos. Căsătoria a fost denunţată de principele Ardealuluĭ,) *conspirante etiam Anglo;* und weitter hab ine der Oberste Bassa des fleüchtigen Petri Moldaviae halben befragt, auch etlicher Massen arguieret, dass ine die Poläcken unaufgehalten passiern lassen, und angezaigt: dass er zu Wien verstorben, wisse mann bei diser Porten gewiss, und die Fürstliche Durchlaucht Ertzhertzog Ernst zu Österreich aus seiner Vorlassenschafft biss in die 500.000 *cechini* zu sich gezogen, — das sei alles Sulthani Geldt, und werde mann gar nichts dahinden lassen. Er hab seinen Khünig *per amplitudinem regni et confinium* entschuldiget, *eiusque ignorantiam* fürgewendet; daneben vermeldet, mann halte draussen für gewiss (wiewol ime aigentlich bewüsst dass er gemeltermassen zu Wien gestorben), der Petrus sei nach Rohm und fürters in Hyspanien geraist. Ich hab hingegen *in primo puncto* neben Andern seine *argumenta* expliciert, *in secundo, cum allegatione ignorantiae illius mortis,* auf dise Weise *per generalem* geantwortet, wie dem Ferrath Bassa zuvorn geschehen und vom letzten Januarii jungsthin gehorsamist angedeüttet [1]. Zugleich aber auch mich bemüehet was von seiner yetzigen Werbung und Verrichtung alhie zu erforschen, und sovil vernomen, der Khünig in Poln hab Sulthanum und den Obersten Bassa schrifftlich durch ine ersucht, damit der Petrus, welcher sich *filium Alexandri Palatini Moldaviae* genennet, und von Euer Kayserlichen Majestät kurtz hievor zu Prag und Wien gefengklich gehalten worden, *in Moldaviam* restituiert werden solte (welches mir auch vorhinn, zu ehister seiner Herkonfft, aus andern Orten also angezaigt worden); darauf ime zum Beschaidt ervolgt: Moldavia könne *hoc rerum statu* nit vergeben werden; es solle ime aber Walachia ervolgen; damit vermaine er in zwai oder 3 Tagen zu verreitten, wann er nit *propter novos motus*

1) V. p. 753, n° ccxxv.

Kosakorum weitter aufgehalten wurde. Dann gleich vor zwaien Tagen Zeittungen komen dass dieselben, neben den Moscowittern, eingefallen und den hiesigen grossen Schaden zu Wasser und Landt gethan haben solten (davon ich gleich wohl durch alle gebürende Mittel bissher nichts gewiss erkhundigen können); darumb ime der Obriste Bassa anzaigen lassen, er beger sich mit ime zu bereden; die Thäter haben sich wol etwas erzaigt, sei aber irenthalben kain Gefahr mehr. Ob gemelter Petrus werde in Pohln gemainglich für den rechten gehalten, alhie aber sei ime wol anders fürkomen: in Sonderhait aber hab ime ain fürneme Fraw, darauf sich der angegebne Petrus starckh referieret, bei der auch kranck gewesen sein will, deütlich angezeigt, *Petrus filius Alexandri genuinus* sei alhier in irem Hauss aigentlich verstorben. Letztlich hat er mir *ultro* vermeldet, der englisch Agent sei bei diser Porten *revera author et architectus* aller hinderlistigen und gefährlichen Anschläge und Practiken, zu Schadt und Verderben Euer Kayserlichen Majestät und gantzer gemainer Christenhait; brauchte darzu nit allain alhie in Porta alss ain Instrument (welches aigentlich und notori war ist), sondern auch ausserhalb in die Christenhait zum Spiha den Rinegat Baron della Faia: . . . er sei unlangst zu Rohm gewesen. . . . . .

Ich hab ine [solul polon], *commandato et confirmato eximio ipsius affectu*, dene gegen Euer Kayserlichen Majestät und dem hochlöblichen Hauss Österreich er *passim* erzaigt, auf dissmal *comiter* licentieret. . . . . .

(Ibid., Maiü-Iunie, f° 118 V°-9; desciírare pe curat; în concept pe f° 146 şi urm.)

CCXXXII.

Kreckwitz către archiducele Ernest, despre schimbarea din Moldova şi causele eĭ. Constantinopol, 1592, 27 Iunie.

. . . . Es ist vor vilen Tagen Zeittungen daheerkhomben das in Moldavia ain grosser Tumult entstanden, dessn Anfang unnd Ursach gar *diverso modo* erzehlt wirdt. Sovil ich aber auss ainem gar guetten Ortt erforschn khünnen, heltt sich der Handl nachvolhunder Gestaltt. Der entsetzte Waivoda desselben Landts, mit Nahmen Aron, dieweil er, nit allain Sulthano selbst, sondern auch vilen hieigen Heubtern und andern seinen *promotoribus*, dem bewusten Brauch nach, grosse Schenkhung versprochen, hat, baldt bey Antrettung dess Regiments, die Underthanen mit unsäglichen *exactionibus* beschwärt, auch die fürnehmisten undter inen *quocunque praetextu* hingerichtet unnd ire Guetter confisciert,—dardurch sovil carradiert, das er ainen Thail seiner Bewilligung daheer verordnet; welcher mit deme ime Anfangs zuegeordnetem Capitschi, ohne Gefahr, vor zwaien Tagen alhier ankhomben. Alss nunn die Underthanen ob seiner Tyranney sehr übl zufriden gewesen, haben sy bald nach Verraisung yetzgemeltes Capitschi sich soleviert, unnd ine veriagen, auch ainen andern Waivoda [1]) erwehlen lassen; derowegen er aine Antzaal Chosaki ins Landt erfordert, sich mit denselben zu schützn. Andere erzehlen aber die Sache gar *in contrarium*, auf dise Weiss: Es haben die Chosaki unlengst einen Einfall inn die Moldaw gethan, davon sy er mit seinem Volkh entgegen gezogen, das Landt zu bewehren; alss nuhn *interim* Zeittung von seiner Entsetzung dahin khomben, haben die Proceres sich sehr beschwärt, dabey erzaigt, in Ansehung das mit so vilfelttiger Veränderung der Regenten, welliche alle Mal grosse Verehrung bewilligen

1) Petru Cazacul? Mai curând Ionaşco. V. p. 757, n° CCXXXI.

müessen, das Landt gäntzlich erschöpft unnd verwüestet wierdt, unnd erstlich nit, zuegeben wöllen, das er sich dess Regiments enteüssere oder, Sulthani Bevelch nach, bey der Porttn alhier einstelle; alss er sich aber davon nit abwenden lassen wöllen, entlich geschlossn, das ettliche fürnehme ires Mittls, *eodem tempore, diversis tamen itineribus,* daherkhomben unnd, mit Furbildung dess Landts eusseristen Verderbens, *supplices* bitten sollen, inen bey der Regierung zu lassen. Unnd wirdt er nuhmehr in *omnem eventum,* die Sach sey so oder anderst geschaffen, inn wenig Tagen daheer khomben unnd aigentlich erwartet, — da mir mehrer Gewisshait davon, und Sultani verrere Resolution (die doch, *tot existentibus adversariis,* schwärlich *in ipsius favorem* gerathen wirdt) zu gewarttn haben. Der Beglerbegh Graeciae hat sonsten Bevelch, in Faal der Nott, wann die andern Verordnungen nicht gnuegsamb sein solttn, mit den nechsten Sansiak Beghen, dahin zu raisn, unnd die Sach zu accomodiern.

Der neue deputierte Vaivoda, vom deme hievor gemeldt, bewirbt sich alhier umb Geltt, seine Verehrung aines Thails abzulegen; unnd ist ungewiss, wie baldt er sich dahin begeben möchte. Vonn dem Bruti ist yetzo ettwas stiller worden; doch wirdt gemeinigelich darfür gehaltten, er sey wegen ainer Verrätherey, so er wider obbemelten Waivoda, seinen Herrn, angestellet unnd mit Briefen erwisen worden, gewiss hingerichtet.

(La 15, a plecat solul polon, «Ioannes Dalmata». A dat copia răspunsuluĭ Sultanuluĭ către principele Ardealuluĭ.) Vonn dess Beglerbeghen Graeciae Rüstung oder Anzug, hab ich durch allerhandt vleissige Nachfrag ain mehrers nicht alss obangedeutt erkhundigen mügen; dessgleichen auch vonn den gemeltten Schiffpruckhen über die Tonaw unnd Trag *(sic)*,—so berichtet auch der Prankher, er habe inn seinem Durchreitten gar nichts dergleichen gesehen, gehört oder vermerkht. Ich will verrer alle vermügliche Mittl zu gründtlicher Erkhundigung diser Ding zu brauchen nicht undterlassen unnd Eur Durchlaucht yedesmals treulich und ehist avisiern [1]) . . . . . .

(Ibid., f° 169 V° și urm.; descifrare în concept; pe curat în Iulie-August, f° 22 și urm.)

CCXXXIII.

Constantinopol, 1592, 8 Septembre.

Anexă la raportul luĭ Kreckwitz din 19 Septembre, despre afacerile ardelene și moldovene.

Einschluss A.

Illustrissime domine. Litterae palatini Transylvaniensis ad Caesarem Veziriumque sunt allatae, quibus scribit comitia quidem Polonorum Varsoviae esse inchoata.

---

1) La 17 Iulie 1592 (?), Kreckwitz scrie că ordine de a lua parte la viitorul războiŭ s'aŭ dat «dem Wayvoden in Sibenbürgen und Moldau»; provisiile, din Tesalia și «vom Schwarzen Möhr», vor fi duse pe Dunăre la Sofia *(sic!)* și Belgrad *(ibid.*, 1593, *Zweites Semester*, f° 60; descifrare în concept; în parte, pe curat, pe f° 67 și urm. saŭ 71 și urm.). — După raportul din 9 August avem: *a)* destăinuirĭ de comunicant, întors din Ardeal: Turciĭ dase luĭ Báthory Polonia, dar, constatându-se ca a trimes știrĭ falșe despre plecarea regeluĭ, va fi pedepsit; *b)* scrisoarea prin care principele mulțămește Sultanuluĭ că i-a dat Polonia, despre starea căreia îi comunică știrĭ. Zamoyski a spus că se va lăsa maĭ bine tăiat în bucățĭ decât să vadă un rege german în Polonia; va susținea pe principe, dacă Tatariĭ vor fi opriți; *c)* scrisoarea Sultanuluĭ către Báthory (la raportul din 22), în care confirmă principeluĭ Polonia; *d)* o anexă la un raport de ambasadă german, în care se spune că Báthory va pierde și Ardealul *(ibid.*, 1592, Iulie-August, f° 115-6 V°, 183-4; descifrare). — La 14 August, un informator plătit al ambasadeĭ vorbește de nemulțămirea Mareluĭ-Vizir cu Báthory, care dă știrĭ falșe *(ibid.*, Septembre, f° 87-7 V°; descifrare).

Verum tempore illo quo homo illius discessit, nihil penitus fuisse tractatum et decretum. Rex et magnates illi cum quibus regnicolae litem habent, fuerunt Cracoviae; pro quibus miserant, sed illi nondum Varsoviam advenerant; expectantur, inquit, illi. Comitia sunt maxima. Senatus fit in campo sub tentorio. Tributum extraordinarium Palatini Transylvaniensis est in itinere. In Polonia quicquid fuerit tractatum et decretum quam citissime significaturum Palatinus scribit. Exercitus Transylvaniensis contra Palatinum Transylvaniensem *(sic)* est paratus in terminis Transylvaniensibus; expectat mandatum solummodo Caesaris. Novus Palatinus Moldaviae legatum suum ad Palatinum Transylvaniensem miserat, sed Palatinus admittere noluit. Palatinus novus Caesari decies centena millia aureorum dono et per spacium trium annorum tributum non exacturum Moldaviensibus promisit. Caesar nulla ratione audire voluit, imo minatur bellum Polonis, si punitus latro non fuerit. Novi aliud non habemus. Decima octava Septembris anno 92.

(Ibid., Septembre, f° 183 V°; descifrare.)

CCXXXIV.

Ştiri din Caşovia, Cluj şi Totis, despre năvălirea lui Petru Cazacul în Moldova. 1592, 12-25 Septembre.

[a.] Durchleuchtigister,

Das der Petter Wayda, so ain Zeit lang auf dem Forchtenstain [1]) *in custodia* gehalten, in die Moldau aus Poln gebracht sol sein werden, das haben Eur Fürstliche Durchlaucht hieneben genedigist zu vernemben. Bin der Confirmation erwarttund. Dero ich mich unterthenigist bevelhen thue. Datum Caschaw, den 12 Septembris anno 92ten.

Serenissimo archiduci Ernesto. . *Christof, Freyherr von Teuffenbach.*

[b.] Aus Clausenburg, vom 3 Septembris Anno 92ten.

P. S. Eur Gnade werden verstanden haben wie der Moldauer Gelegenheit beschaffen, also das sy etlich Monnat lang khein Wayda gehabt, dan der Aron Wayda gehen Constantinopel gefürt worden; derowegen haben sy von irer selbst aignen Landtschafft Verwilligung ainen aus Poln in die Moldau gebracht, Petter Wayda genant, so des Alexander Wayda Enckhl ist; aber solichen Petter Wayda haben die Moldauer ohne des türkhischen Khaysers Wissen und Bewilligung aus Poln gebracht. Unter dessen hat der türckhische Khayser den Aron Wayda widerumb begnadt, und in die Moldau gelassen; welicher, als er in seinem in die Moldau Raisen vernomben das numehr ain ander Wayda in der Moldau durchs Landtvolkh eingesezt ist, sol Aron Wayda wider nach Constantinopel getzogen sein; die gantz Landtschafft sol nicht destoweniger zum türkhischen Khayser Abgesante erwölt haben, und ime zu entpetten, wover er den Aron Wayda widerumb einsetzen werde, und er ir Herr sein sol, so wöllen sy alle

---

1) V. n^le^ CLXXXVII-IX, pp. 721-3.

darvon ziehen, und das Land öed lassen; wover aber der türkhische Khayser inen den aus Poln gebrachten, des Alexander Eneckhl, der ain rechter Wayda sey, verbleiben lasse, so wöllen sy ime den Tribut ohne alle Mängl und Abgang geben. Die Zeit wierdt baldt merer Gwissheit geben.

Wir haben uns hierinen, so wol als daraussen, vor den Türkhen zu besorgen; darumben man uns in guetter Beraitschafft zu sein vermant hat.

[c.] Paxii Georg schreibt auss Tottes von 25 Septembris Anno 92.

. . . Weitter sagt er, man hat dem Baseha auss Temeswar und dem Beglerbeghen Gręciae gewartet, so hat sich zwischen den Moldauern und Pollaggen ein Uneidnikheit angehebt und so seyen sie beede den Moldauern zu Hilf geschickht worten. . . .

(Ibid., Nachtrag, 1579-92, f° 236-8; cópiĭ; anexe la scrisoarea archiducelui Mathias către Impĕrat, din 2 Octombre.)

CCXXXV.

Constantinopol, 1592, 14 Septembre.

Kreckwitz către archiducele Ernest, despre Petru Cazacul şi pretendentul Ioan Despot.

. . . . Alls der hievor offtbenente Aaron, restituirter Waivoda, wider von dannen *versus Moldaviam* abgeraist, ist Zeittung herkomen, etliche fürnehme Polagkhen, darunder Taranowski lautter gemeldet worden, haben sich understanden mit Hülff der Kosaki den Petrum, welcher sich Alexandri Sohn nennet und neulich aus Ir Majestät Gefänggnus erlediget worden, zum Fürsten daselbst einzusetzen. Derwegen Sultanus dem Beglerbegh Graeciae alsbaldt bevolchen disen Tumult mit Gewallt zu stillen und Petrum zu vertreiben; anders Thaills aber ainen Zauschen, Keivan genandt, mit gar scharffen ernstlichen Schreiben an den Künig in Pohln abgeferttiget, darinnen begert, die Seinigen nit allein abtzufordern, sonder auch ernstlich zu straffen; mit dem Anhang, weil die Polläggen dise Insolenz und Frechhait in seinem Landt geüebt, seie der negste mit inen gemachte Fridt wider zerschlagen; und wirdt alhier darfür gehallten die hiesigen haben dise der Pollaggen Anmassung nit ungern, bravirn derhalben und vermainen mit der Occasion (wie mich ain vertraute fürnehme Person avisiret) wider ain solchen Process alls für zwaien Jaren mit inen fürtzunehmen, dardurch abermalls ain Present zu extorquiren und damit *paulatim* ain ordinari järliche Pension daraus zu machen. Den Verfolg will ich alles Fleiss erkundigen und ferrer treulich referirn.

Vor wenig Tagen ist ain anderer herkomen, der sich *Ioannen, filium eiusdem Alexandri et fratrem Petri praefati,* nennet unnd, neben Fürlegung etlicher schlechten Brief (darunder ain Passbrief von Euer Durchlaucht, das er Joannes Despotes, darinen genennet, sicher von Wienn nach Cascha reisen dürffte), das Governo in Moldavia gegen anerbotnen statlichen Verehrungen auch begert; ist aber, den 7 diss, gen Rodiss confinirt worden, mit 15 aspri täglich Underhaltung, und etwas Hoffnung seiner bei künftigen Verordnung ingedenckh zu sein: hat zwar begert, in der Nahendt zu Chio zu bleiben, aber nichts erhalten künnen.

[Despre anexe.] Sub *H.* seindt Schreiben an König in Pohln wegen obangeregter

Neurung in Moldavia, so meinem obigem gehorsamisten Bericht allerdings gemäss ist, unnd sub *J.* etlich mehr Umständt derselben [cele din Hurmuzaki, III¹, nº CLIV]; und, obwohl daneben angedeüttet wirdt, es seie der Zeit ainiches gäntzlichen Fridbruchs wider Ir Majestät nit zu befahren, dann Sultanus allen seinen Gewalt und *furorem* wider Pohln destiniret hab, so ist doch darauf wenig oder nichts zu trauen, und derwegen die unvermeidliche höchst nötige Preparation und Befürderung der Gegenwöhr, und was ferrer zu Erhalttung der bedrangten christlichen Landen erspriesslich ist, keines Weegs einzustellen, oder zu suspendirn, sonder vil mehr ernstlich zu procurirn ist, — dann es müessen dise Avisi ohne Zweifl, nach Sultani und des Obristen Vezirs selbst obvermelter lauttern Erclärung, auf die durch sy aufgetzogenen zween und daselbst angeregte Fähle (dartzue ietzo die Übersendung der verfallnen Presendt für den dritten billich populirt wirdt) restringirt und verstanden werden; daneben nit zu zweifln, wann die Polläggen der gleichen Ernst spiren sollten, sy wurden, wie zuvor mehr, also auch ietzo auf Mitl sinnen, denselben abtzuwenden, und sich mit Sultano in keinem offnem Krieg einlassen wöllen, — sonderlich von ainer hailosen Person und allerdings privat Sachen wegen, *ipsisque proceribus in tot diversa studia euntibus*; ja, wann sy gleich gemeinigklich anderst gesinnet weren, so ist laider zu besorgen es sei Sultanus mächtig gnueg sowol Ir Majestät Lanndt alls auch Pohln under aines mit Gevalt zu bekriegen; solte ime aber auch *salvis his insidiosis indutiis* etwas wider Pohln, *quod absit*, gelingen, wurden Ir Majestät anrainunde getreue Landt, welche bisher seine Tyranney, Gottlob, nit empfunden, und darunder *pro salute publica* ir Guet und Bluet ieder Zeit treulich dargestreckht, hernach in eüsseriste Not und entliches Verderben, ungeachtet dises erbermblichen Fridts[t]andt, wann kein krefftig Succurs an der Handt wär, aigentlich gestürtzt werden, — zu geschweigen der augenscheinlichen Gfar und stetigen Unsicherhait, darein sy, wann, mit Abziehung des ietzigen pohlnischen Königs, wider ain Tumult daselbst entstehen und Sultanus sein *mancipium* (wie er sich fasst bemüehet) zum König eindringen sollte, entlich gerathen müessten [1]). . . . . .

(Ibid., Turcica, 1592, Septembre, fº 66-6 Vº; descifrare în concept; pe curat pe fº 125 și urm.)

CCXXXVI.

Kreckwitz către Împĕrat, despre Petru Cazacul.

Constantinopol, 1592, 19 Septembre.

. . . . Dise Tag ist ain Supplicatio mit vilen undergedruckten Petschafften Sulthano hieher geschickt worden, von etlichen firnemen (wie sy sich nennen) Boyaren in der Moldaw, darinnen sy über die Tyrannei des unlangst dahin restituierten Waywoda Arons (davon auch vom 30ten May und 27ten Junii jungsthin etwas angeregt) [2]), trefflich anklagen: dass er nemblich die Fürnembsten ires Mittels, one Ursach, getödtet,

1) La început se vorbește de negocierile luĭ Sigismund Báthory la Poartă pentru a căpĕta Coroana Poloniei și voie să se însoare. La sfârșit, de stăruințele luĭ Markhazi de a se da Ardealul fratelui său Gheorghe, un bastard, se zice. — Ioan, fratele luĭ Petru Cazacul, e, de sigur, Ionașcu, care fusese călugărit numaĭ (v. p. 759 nota 1). — O anexă de comunicant, fără dată, la raportul din 14 Septembre, spune că tributul n'a fost iertat Ardelenilor, nicĭ nu s'a permis luĭ Báthory a lua pe alta decât pe o Ardeleancă. «Ahmat Chiausius quamobrem in Transsylvaniam erat iturus, cognoscet Illustritas Vestra ex ratione illa qua, Ahmat Zauschius retentus, alius missus est, nempe propter bellum moldaviensem adducendum; exempla litterarum Illustritas Vestra nunc accipit.» Continuă stăruințile luĭ Markhazi pentru fratele său *(ibid.,* fº 33; descifrare).

2) V. pp. 759-60, nº CCXXXII.

ire Güetter hernach confiscieret, Weiber und Töchter geschendet und also regieret dass sy derhalben aus dem Landt entfliehen miessen, mit Pitt er wölle das Landt mit ime ferrer nit betrieben, sonder den *impostorem Petrum*, dessen vermainter Vatter Alexander und *proavus* auch wol bei inen regieret, alss ainen rechtmessigen *successore*, wo nit auf sein Leben lang, doch auf ain guete Anzall Jahr, dahin verordnen, — so wöllen sy alle wider kommen, das Landt bauen und Sulthano sein Gebur laissten; in Mangel dessen miessen sy in *exilio* bleiben und das Landt gar verwiestet und crödet werden. Der Oberst Vesir hat diss Begern gleich baldt explodieret und Sulthano gar nit fürbringen wöllen, auch sovil zu verstehen geben, es werde dem vermainten Petro seine Anmassung nit gelingen, — damit auch yetziger Einschluss *A.* von einer gehaimen Person zustimmet; dabei one Zweiffel auch ain Argwohn mit underlaufft, alss ob dise Supplicanten von den Poläcken, welche dem Petro favorisieren, und yetzo mit bewerther Handt einzufueren sich understehen, subornieret und angelehrt worden sein. Sonsten kompt mir auch aus andern Orten Bericht dass die sybenbürgische von den hiesigen wider den Petrum anbevolhene Hulff (davon auch *sub A.* Anregung geschicht), über die 2.000 starck, alberait wider denselben, der griechisch Beglerbeg schon zu Silistria und der Peter auch auf der Flucht bedacht sei. Dessen Fortgang soll Euer Majestät ehist gehorsamist berichtet werden.

Dise Wochen seindt von der Khünigin in Engelandt Brief an den hiesigen engelendischen Agenten komen (damit auch viler hiesigen dahin Handtierenden Avisi einstimmen), darinnen sy ime ernstlich verweiset, samb er ire und irer Angehörigen Handelsleüthe Sachen bei dieser Porta, so ime doch fürnemblich anbevolhen, beiseitz setze und undter irem Namen und Authoritet, seines aigenen Gewihns halben, sich bemuehe Waywodas in Moldavia und Walachia, auch Patriarchen alhie zu machen, gleich ob sy ime sein Underhaltung und gelaiste Dienst zu belohnen nit vermöchte. Derwegen sy ime disen Dienst abgekündiget und ainen andern substituieret, ain klaine Person von gar rottem Bart und Haren, welcher mit baiden meinen Antecessoribus, alss ich vernimb, in guetter Khundtschafft, auch etwas Vertrawen, gestanden; und mit wenig Dienern zu Landt,—der Rest,sampt der Khünigin Present für Sulthanum, auf einem Gallion, kurtzlich ankomen; soll darob yetziger Agent übl zufryden sein [1]. . . . . .

(Ibid., f° 182-3; descifrare pe curat.)

CCXXXVII.

Viena, 1592, 2 Octombre.

Archiducele Mathias către Împĕrat, despre expediția contra lui Petru Cazacul.

. . . . Er Currir [Zaiger diss, Malickh Caspar, von Constantinopel,] zaigt auch an das sich des Beglerbeegs aus Graecia Antzugs gegen disen oder auch den bosnischen Gränitzen diser Zeit nichts zu besorgen, dann derselb auf Moldaw zuegezogen,

1) La 25 Septembre, Kreckwitz anunță sosirea, din partea lui Báthory, a «podagrosului» Francisc Kendi, cu Cancelariul Araelean, zece trăsuri și la șepte-zeci de persoane *(ibid.,* f° 192; descifrare pe curat). — La 27, el explică sosirea solieĭ ca pentru tribut. A venit și un sol moscovit, pentru prădăciuni tatare *(ibid.,* f° 104; Octombre, f° 1-2; descifrare pe curat.).—După raportul din 10 Octombre (v. nr următor), Kendi adusese zece «Silberkuchen», zece șoimi, patru pĕhare aurite și tributul obișnuit. Sultanul stărnia pentru urcarea tributuluĭ. Markhazi are speranță de isbândă numaĭ dacă Báthory va fi stabilit în Polonia; nerezolvata în această chestie a principeluĭ l-ar face a fi scos însuși din Ardeal.

den Weida daselbst, Aaran genannt, wider den Alexannder, welchen Euer Majestäth zu Praag, Forchenstain unnd alhie ain guette Zeit gefangglich enthaltten lassen, unnd sich in die Moldaw inpatronieren will, unnd vom Lanndtvolckh Anhanng haben soll, zu beschützen unnd einzusetzen. Das wirdet nuhn die Zeit in Khüertz weitter eröfnen, wie dann ain sondere Persohn alberait vor drey Wochen dahin abgeferttigt worden ist [1]). . . .

(Ibid., Nachtrag, 1579-92, f° 227, 239; original.)

CCXXXVIII.

Kreckwitz către Împĕrat, despre Petru Cazacul.

Constantinopol, 1592. 10 *(sic)* Octombre.

. . . . Gestern seind zwen Capitschi ankomen mit Bericht, der Beglerbeg der Graecia und Aron seind über die Tonaw in Moldaviam komen und hab ir Vorzug des Petri Avanguardia daselbst geschlagen, vermainendt, es solle auf dato sein überigs Khriegsvolck auch getrennet und er gefangen sein. Es haben sonst auch seine Kosäcken ainen Einfall bei Bender und Schaden gethan, auch etlich türckische Schiff in Ponto Euxino erhascht und geblündert, und ain guete Anzall Türcken aus Kyli, so denselben zu Hilff komen wölen, geschlagen,—dass wol zu glauben, es werde der Beglerbeg, *rebus in Moldavia compositis,* etwas gegen inen sich understehen . . . . . .

(Ibid., Turcica, Octombre, 1592, f° 44 V°; descifrare pe curat.)

---

1) O anexă din 5 Octombre la raportul din 10 spune că Ardelenii aŭ amintit în zădar Sultanuluĭ, pentru a scăpa de mărirea tributuluĭ, meritele lor față cu Poarta, și acum, «qualiter Moldavia imperatori se opponat», și în Polonia. Vizirul răspunde: «Quid mali vidistis a Turca? Sub alis Caesaris quievistis; alias in Transylvania nunc esset beglerbegus.» Tributul adus s'a primit ca extraordinar și Kendi va fi oprit până se va aduce și cel ordinar. Vizirul e pentru pacea cu Împĕratul, «potissimum propter res polonicas iniuriamque a Polonis Caesari illatam, Palatinum Moldaviam mittendo. Pro quo facinore Caesar irascitur Polonis plurimum, nec spero quod iniuriam illam inultam patietur» *(ibid.,* f° 50-1; descifrare pe curat). — O anexă din 16 Octombre spune că Ardelenii aŭ denunțat în zădar pregătirile Imperialilor de la graniță și aŭ înșirat cheltuelile făcute în Polonia și în Moldova. Li s'a impus a mai plăti odată tributul și cheltuelile accesoriĭ, de și cĕruse solii a-l da în secret: maĭ mult, tributul li s'a socotit pe 999, nu pe 1000, așa în cât maĭ vine un tribut de dat, tot în 1592. Sigismund e amenințat a fi scos și din Ardeal dacă va negligia lucrurile din Polonia. «Notum etiam Illustritati Vestrae [oratori] sit quod Caesar etiam bellum in Poloniam mandavit mandatumque iam ad principem Tartarorum est missum, quo mandatur vehementer, ut sit paratus et nullam occasionem Poloniam invadendi negligat; eam ob causam etiam Moscovitam Caesar in foedus suum recipiet. Beglerbegus toto suo exercitu personaliter missus est contra falsum Waywodam Moldaviae, quem Caesar nominavit Waywodam Polonorum, mandaturque Beglerbego ut in Silystria hibernet. Bellum Caesaris in Imperatorem est nullum, si ex parte Imperatoris occasio data non fuerit. Dicitur quidem Serinium magno exercitu in partibus Croatiae esse; verum, si progressus non fuerit, nec illum aggrediatur Beglerbego mandatum est serio; commeatus belli universus mandatur Silistriam» *(ibid.,* f° 97-9; descifrare pe curat).

CCXXXIX.

Constantinopol, 1592, 20 Octombre.

Kreckwitz către Împĕrat, despre Petru Cazacul.

. . . . . *Moldavica* stehen noch in grosser Unrichtigkait; die Inwohner haben für den *impostorem* Petrum supplicieret, und er hat sich alss Sulthani Schlaff[1] *(sic)* angeben, auch erpoten, ime dopleten Tribut jährlich zu geben und von den Underthanen 3 Jahr lang kain Schatzung zu fordern. Aber bissher allain zum Beschaidt erlangt, er solle sich zuvor in der Person bei der Porta einstellen, und Sulthani Resolution erwartten; das wirdet ime one Zweiffl schwerlich zu persuadieren sein. Es referieren etzliche Türcken, so neulich daher komen, er sei in der Hauptstatt JaJoch *(sic)*, hab ain guette Anzall Kosäcken umb sich, und sei das Landtvolck alles wider den Aron (dann sy mit diser Handlung Sulthanum gar nit zu offendieren vermainen); *in favorem* dagegen, ist der Beglerbeg di Grecia starck in Anzug, auch, wie die gehaimen Personen berichten, dem Tartarhan Poln zu beschädigen anbevolhen. Doch vernimb ich aus andern Orten, es sei diss Commandamento an den Tartarhan noch nit abgangen, sonder werde ain gemainer Gesandter aus Poln mit der Antwort von demselben Khünig auf Sulthani vom 13ten Septembris durch mich überschicktes Schreiben zuvor erwarttet; davon zu seiner Zeit mit nechster Glegenhait ain mehrers . . . . . .

(Ibid., f° 115-3 V°; descifrare pe curat.)

CCXL.

Constantinopol, 1592, 29 Octombre.

Kreckwitz către Împĕrat, despre prinderea lui Petru Cazacul; cu o anexă din 21 Septembre.

. . . . . Dass sonsten der *impostor* Petrus von dem sybenbürgischen Soccors aufgefangen und, also verstumblet, wie *sub B.* angemeldet, zu diser Portten incaminieret werden ist gewiss; da er one Zweiffl ainen schmählichen Todt wirdt erdulden miessen.

Den 23ten diss, seind ettliche Gefangene und Köpf von seinen Adhaerenten, allesampt wenig über hundert, lautter Moldawer, zu Wasser alher gepracht worden und, den 25ten, mit ainem Fahnen und Pauggen ins Divan praesentieret worden . . . .

[Einschluss B.]

Quod Palatinus Polonia Moldaviam veniens in pugna, absentibus Turcis, cum Hungaris transylvanienibus facta, vivus sit captus abscissisque auribus et naso, vivus in manus Capitschy Bassae Aronem auferentis sit datus ad Portamque adducatur plurimique Poloni cum illo existentes sint caesi, set capitaneus Camensis *(sic)*, fuga sibi consulens, evasit hodie hora matutina est nunciatum. Quo nuncio allato, statim Vezirius, legatos transylvanienses ad se vocari faciens, gratiasque illis pro societate agens,

1) Sclav.

omnia iuxta petitionem illorum illis concedi et dari mandavit. Novi aliud, Illustrissime domine, non habemus. 21ª Septembris 92.

(Ibid., f° 132 V°; descifrare pe curat.)

CCXLI.

Kreckwitz către Împĕrat, despre sosirea la Constantinopol a luĭ Petru Cazacul. Constantinopol, 1592, 14 Novembre.

. . . . Auch ist eben den Tag [?] gegen Abbendt der bewüsste Petrus aus der Moldaw daher gepracht; volgenden Morgen an ainer Ketten ins Divan gefüeret, vom Obersten Bassa examinieret und baldt nach Mittag an ainen Hagken geworffen, und ungefehr zwo Stundt in der Nacht, aus Bevelch Sulthanĭ, durch den Bostangi Bassa daselbst strangulieret. Gleichwol nackendt und bloss daran hengkendt gelassen worden, biss der Strick gestern gebrochen, und der Cörper abgefallen. Sonsten, ungeacht der Türcken starcken Zusprechens, in christlicher Bekandtnus biss ans Ende bestendig verbliben. Hat aber daneben seine vorige *iactantiam,* dass er nemblich Alexandri Sohn und erblicher Wayda in der Moldaw, *pertinaciter* continuieret; auch vor dem Bassa allerdings vernainet, dass er yemals Euer Kaiserlichen Majestät Gefangen oder an derselben Hoff und Landt gewesen sei [1]). . . . . .

(Ibid., Novembre-Decembre, f° 21; descifrare pe curat.)

CCXLII.

Adaus la n° CCCCXXXII din corpul publicaţieĭ. 1593 (?) (ceteşte 1594) [2]).

. . . . Das inen den Turckhen drey ansehenliche Lanndt, als Moldaw, Walachey unnd Sibenburgen, aus denen nit allain *ordinarie* vil hundert tausent, und uber ain Million, wie auch nicht weniger *extraordinarie, publice et privatim,* der turkhisch Kaiser unnd sein Vezier jarlichen genossen, sondern auch die maisten Victualien, als Traidt,

---

1) Ca anexe avem: *a)* Scrisoarea luĭ Báthory către Sultan, denunţând armările Împĕratuluĭ şi planurile luĭ Maximilian în Polonia (30 Octombre); *b)* răspunsul Sultanuluĭ, care pretinde că Kreckwitz ar fi cerut, dar în zădar, Polonia pentru archiduce (finea luĭ Muharem 1001); *c)* raportul corespondentuluĭ ardelean, care spune că, la primirea scrisoreĭ luĭ Sigismund, a fost rechemat Beglerbegul, cu ordin de a merge spre Bosnia (2 Novembre) *(ibid.,* f° 15-6; descifrare pe curat).—La 28 Novembre, Kreckwitz scrie că Hanul a fost autorisat a năvăli în Polonia *(ibid.,* f° 43; *idem).*—La 12 Decembre, tot Kreckwitz arată că se vorbeşte de înlocuirea luĭ Ferhad, Marele-Vizir, prin Sinan. N'ar fi o pagubă: primul e «*sub velamento affabilitatis* falsch, unbestendig, betrieglich, bei Sulthano kaines Ansehens», pe când al doilea, «obzwar . . . *austerus* und *vehemens* ist, er doch daneben (alss ich yernimb) *apertus, verax, capax rationum, contentabilis,* bei Sulthano in guetem Credit; thuet seinen Wortten ain Genüegen, und kann darauf sicherlich getrawet werden» *(ibid.,* f° 66 V° saŭ f° 70-80; *idem).*

2) V. maĭ sus, p. 392, nota 3.

Saltz, Fleisch, Schmaltz, Wachs, Hönig und dergleichen mit Gelegenheit des Thonawstrombs auf dem Schwartzen Mehr nach Constantinopel gefuhrt und maistes Thails von denselben die Statt und umbligende Ortter versehen worden, auf ainmahl von inen den Turggen abgefallen unnd sich der Kayserlichen Majestäth unnd gantzer Christenheit (von denen sie ain lange Zeit abgesondert gewest) widerumben verainiget und ergeben. Dardurch nit allain obbemelte Gelegenheitten des jährlichen Tribut unnd Victualien, sonder auch danebens dem Turkhen noch ain mehrer Vorthail, nemblich die statliche ansehenliche Mannschafft (so sie in allen iren vorigen *expeditionibus* in Ungern, nicht allain zu Schantzgraben, Artoleerey, Munition, und Proviandt Notturfften, sonder auch, ain etlich tausent wol bewehrter zu Ross und Fuess, zu Sturmen und allen andern hochstgefehrlichen Angriffen gebraucht haben), benomen unnd iezo auch khunfftig in ainem und dem andern nicht allain mangln, sondern auch noch darzu zu Vheindt haben werden; aus welchem Verlust, so gar nicht mit dem Gewinn zu vergleichen, kan ja nit anderst argumentiert werden, dann das die Turggen, dise Lande widerumben in vorige Dienstbarkhait und Gehorsamb zu erzwingen, der Zeit solches zuvor von der Kayserlichen Majestät mit dem Schein des Fridens gar abzusondern sich mueglichist bevleissen werden; unnd aus diesem muess, zum Dritten, notwendig ervolgen, das dise Nott mit Arglistigkhait unnd Betrueg *ex composito* bedeckht und mit sondern Vleiss die Friedts Tractation offerirt, damit er neben bemelter dreyen Landen alle christliche Potentaten dadurch in Confusion unnd Zerruttung bringe, unnd Ire Kayserliche Majestät sonderlich bey denselben *in mala fide et consideratione* constituiere, derselben christliche gottseelige *consilia* verhindere, die christliche Gemueter zertrenne, unnd dann (wie laider vor disem alle seine des Turkhen Königreich unnd Lande erfahren) ain christlichen Potentaten unnd Lannde nach dem andern auftzwackhen unnd verschlingen möge . . . . . .

(Ibid., Nachtrag, 1593-600; f° 121 și urm.; pe curat.)

CCXLIII.

Constantinopol, 1593, 15 Ianuar.

Kreckwitz către archiducele Ernest, despre o prădăciune a Tatarilor și pretinsa moarte a luĭ Alexandru-Vodă.

. . . . Yetzo wirdt alhier starckh aussgeben, die Tarttarn haben auf Sultani Erlaubnuss, davon den 28 Novembris iungsthin [1]), ain gewalttigen Straiff in Pohln fürgenumen, deren Verrichtung man nunmehr täglich erwarttet.

Der Allexander, welcher unlengst in Wallachiam verordnet worden, alls vom 8 August gehorsamist erwehnet [2]), ist neulich daselbst verstorben, und ambiret denselben Platz sein Bruder under andern; auch ain ander, Elias genandt; sowohl Radula Waiwoda, welcher vor wenig Zeit dasselbig Governament mit Zuestellung der Fahnen und andern Ceremonien von den hieigen erlangt und baldt hernach, ehe er iemalls in die Possess komen, alhier widerumb mazul gemacht worden. Darvon unnd anderm Verfolg Euer Durchlaucht mit ehister Gewisshait gehorsamlich erindert werden sollen [3]) . . . .

(Ibid., Turcica, 1593, Ianuar-Februar, f° 22 V°; descifrare în concept.)

---

1) V. maĭ sus, p. 767, nota 1.

2) Lipsește și în copiile mele și în Hurmuzaki, III[1].

3) V. *An. Ac. Rom., l. c.,* XVIII, 5 și XIX, 277, 250, și, maĭ sus, p. 742.

CCXLIV.

Kreckwitz către archiducele Ernest, despre desmințirea știreĭ din nr precedent. Constantinopol, 1593, 29 Ianuar.

. . . . Der Stephan Begh di Wallachia ist nit gestorben, alls vom 15 diss per Ragus gehorsamlich vermeldet, sondern sein Todt durch den Siaus Bassa allein *falso* spargirt worden, mit Hoffnung under solchem Schein desselben Brueder gegen grosser Betzallung in desselben Governament zu befürdern [1]). . . . . .

(Ibid., f° 72 ; *idem.)*

CCXLV.

Kreckwitz către archiducele Mathias, despre amenințările luĭ Sinan-Pașa contra luĭ Aron-Vodă. Constantinopol, 1593, 19 Februar.

. . . . Der Engellender ist diese Tag auch bey ime [Sinan] gewesen; gegen dem hat er auch fast bravirt und angezaigt, es sey vor zwaien Jaren seiner Khünigin zu Ehrn, unnd auf sein Behandlung, der Frid mit den Polläggen verneüet unnd dagegen von denselben ain järlich Present bewilligt, aber bissheero nitt gelifert worden; den wölle er in allweg haben, und, in Mangl der Pollaggen, mit ime drumb zu thuen haben. Der Engellender hat dagegen fürgewendt, er sey allein von seiner Künigin wegen alhier und hab mit den polnischen Sach nichts zu thuen; aber Sinan Bassa hat sich damit nit stillen lassen, ime auch darumb, das er sich in die moldauische Sachen einmischt, mit bösen Worten reprehendirt und sich lauter angeben, er wölle den Aaron,w elchem den Engellender favorisirt, gewisslich davon removirn, wie er dann seinen hieigen Agenten albereit einzogen hat; derhalben der Engellender uber sein Unbescheidenheit viel Klagen fürt. Verrern Verfolg will ich alles Vleiss erkundigen und zu ehister Gelegenheit gehorsamist referirn. Man erwartt sonst in Kürtz einen polnischen Agenten hieher.

(Noul Beglerbeg a sărutat mâna Sultanuluĭ; va pleca îndată.) Die obbemelte Befehlich an die Tatarn, Moldauer, Wallachen und Sibenburger sein auch alberäit gefertigt und heut dato weeg geschikht.

(Totul e gata de luptă, dacă se refusă presentul, pe care Sinan îl numește tribut [2]).)

(Ibid., f° 122 V°; *idem;* duplicat neterminat pe f° 137 și urm.; altul pe f° 168 și urm.)

---

1) V. nr precedent.—«Fratele» luĭ Alexandru e Ionașco. V. p. 763 și nota 1.—La 10 Februar, Kreckwitz anunță înlocuirea Cuciuc-Imbrohoruluĭ, ginere al luĭ Ferhad, «Achmet Aga, welcher den Alexander Waivoda in Wallachiam eingeführt», de și dăduse Sultanuluĭ 70.000 de coroane. Sinan, noul Vizir, a sosit la 3, pe la 7 ceasurĭ de sară, «*inter acclamantes* (sic) *vulgi*». A doua zi, a primit pecetea Sultanuluĭ *(ibid.*, f° 93-3 V°; concept de desciframe).—La 14, Kreckwitz spune că Viziriĭ Ibrahim și Hidir i-aŭ spus, că, dacă zăbovește tributul imperial, răsboiul va începe. Un Vizir, dar nu Sinan, va merge, cu tributariĭ și Tatariĭ, la Erlau, Satu-Mare, Tokaj, Cașovia și aiurea, în Ungaria Superioară *(ibid.*, f° 107 V°; *idem).*

2) Participarea tributarilor la răsboiŭ e indicată și în ordinul din 7 Mart către Kreckwitz, după știrĭ din Ungaria Superioară, și în conceptul ambasadoruluĭ, din 5 April, către Împĕrat *(ibid.*, Ianuar-Februar, f° 24 și f° 106).

CCXLVI.

Constantinopol, 1593, 8 April.

Kreckwitz către archiducele Ernest (?), despre planul de a ridica la Nistru un nou beglerbegat.

. . . . Vor wenig Tagen ist Pirri Begh, so, der Ankunfft, ain Albaneser, aber in Morea geborn, und, vor wenig Jahren, des bewussten enthaubten Beglerbegh Graeciae Hofmaister gewesst, zum Sansiagbeghen zu Silistria und dartzue Nasir oder Obereinseher über Sultani *datiari* an dem Thonaustrom gegen dem Schwartzen Möhrwerts deputiret worden; mit Verordnung, er solle disen Somer über *ad fines Podoliae*, zwischen den Wasserflüssen Neper oder Boristhene und Niester oder Tiraz, an ainem Pass des Fluss Usia, da bisher die Kosaki, wann sy aufs Türggische straiffen wöllen, gemainigklich übergesetzt und ainem Orth, da zuvor auch ain Castell gewesst, so ietzo in tartarischen und hieiger Sprach Hatzi Begh [1]) genent wirdt, ain ander Castell aufbauen und mit Roboth und Zuethuen des benachbarten Landtvolckhs aus Wallachey, Moldau, auch Caffa bevesstigen und ein neues Beglerbegath aldar aufrichten, auch als dann Beglerbegh darüber sein, daselbst residirn und under seinem Bevelch haben die Sansiakbegen zu Bender, Usia, Ackgierman oder Moncastro, Chili, Silistria, unnd villeicht noch etliche andere dahin gelegne Orth aus Graecia. Der Vervolg, auch die *effectus* und *consequentiae* dises neuen Werckhs, werden sich nun kurtzlich erzaigen; dann, wie kein Zweifl, es sey wider die Pollackhen fürnemblich angesehen, also ist zu besorgen, man werde die Länder Wallachey Moldau auch gemachlich dahin ziehen wöllen. (Sinan cere Polonilor cele «100 Zimer Zobl» şi «die zuegesagten 15[m] Taller».) Welche geferliche Aufforderung, zu sambt den angeordneten neuem Gebew, den Pollacken billich Ursach geben soltte iren Sachen zeitlich fürzusinnen, Der hieigen Intention ist ohne Zweifl, nit allein der Kosaczi *excursiones* hiemit zu verhüetten (in massen etbo praetentirt wirdt), dann datzue kein neues Beglerbegat von Nötten, sonder auch den Pollackhen ein Schreckhen einzuiagen, und den fürgefassten järlichen *censum*, wann sy in nit guetwillig hergeben wöllen, hernach mit *bravaria* und Gewallt zu extorquirn und weitter zu greiffen [2]).

. . . . . .

(*Ibid.* [sic], f° 111 V°-2, 113 V°; descifrare în concept.)

CCXLVII.

Constantinopol, 1593, 1 Iunie.

Kreckwitz către archiducele Ernest (?), despre încercări de a restabili pe Petru Şchiopul.

. . . . Der [Christoff] Bruti berichtet abermals das er des bewussten Petri Moldavi *reditum* dahier procurire: hab Sulthano alberait 30[m], dem Obersten Vezir

---

1) Viitoarea Odessă.

2) În această privinţă Kreckwitz scrie la 22 Maiŭ (f° 62 V°-3, Maiŭ-Iunie; *idem*):

«Die Restauration des Orths Azibegh und andern Casstell in Bessarabeia *(sic)*, davon hievor etlich Mal Meldung beschehen, ist yetzo neülich wider abgestellt, dann die hieigen zu Gemüet gefürt worden, die Pollackhen werden solch Werckh gewiss verhindern und sich darwider mit aller irer Macht opponirn, und khündte daher wol Ursach nehmen, mit der Kayserlichen Majestät Verainigung zu treffen; darumb sei dissmals nit Zeit diss Wergkh antzugreiffen, sonderlich weill man auch iezo in Pollu von Election ains andern Khönigs tractirt.»

20^{m} und seinem Sohne, ietzigem Beglerbegh Graeciae [1]), welcher die Sach bey seinem Vatter mit grosser Hoffnung befurdert, 10^{m} Kronen zu erlegen anerbotten, so baldt Petrus Sultano *pro more* die Henndt gekhusst und damit des Regiments in Moldavia (dahero er am Maisten trachtet) fur gewusst sein wirdet; es sey auch das Gelt schon alhier in Handt etlicher Calogiri oder griechischen Priesster, und der Petrus vermuge an Baarschafft uber ain Million Gelts; darumb desto mehr und fleissiger aufzusehen, aines Thails, das so ain gross Schatz aus der Kayserlichen Majestät Landen nit entführt. Thails aber mit seiner Hereinkhunfft und zu unbequemer Zeit die Intricessi *(sic)* nit wider erregt werden, so unlangst mit grosser Muehe und Gefahr kaum etlicher Massen vertunckht worden, und ietzo geschwigen sei. Soltte derselben ich, neben Einschluessung der letzten Relation durch Venedig, den 22 Maii, hiemit in Eyll per Sibenburgen gehorsamist erindern [2]). . . . . .

P. S. Gleich iezo berichtet Bruti, es sei der *salvus conductus* für obbemelten Petrum alberait geferttigt, unnd soll dise Nacht mit Bezallung 6.000 Cecchini aussgelest werden [3]) . . . . . .

(Ibid., Maiü-Iunie, f° 118, 119; *idem.)*

CCXLVIII.

Baronul de Herberstein către archiducele Ferdinand de Tirol, despre pericolul ce amenință țara despre Turcĭ. Kreuz, 1593, 5 Iunie.

(Comandantul cetățeĭ a trimes un spion, care aduce următoarele știrĭ:)

Das gwiss der neue türkhische Kaiser für sein Person an heur von der Porten heraus zueziehen nicht bedacht seye, zu einem Praetext aber hab er einen Vizier auf Adrianopl mit sein türkhischen Kaisers aignen Zelten und Schmukh abgefertigt, dardurch den Seinigen seines Herauszugs desto mehrern Glauben zu schöpffen. Aber allen umbligenden und benachbarten Türken ist alles Ernsts auferlegt, sobald ir Weyram 4 oder Fassten fürüber, mit halben Thaill Volkh gegen Sibenbürgen antzutziehen; welches auch von denen Bassa und Schanschakh-Beegen zu laisten zugsagt worden; und gehe das Geschray darmit, das man neben andern auch Erlaw belegern sol. Ob aber der Bassa aus Bossen seines Thails auch dahin verraisen soll, davon ist noch gleichwol nichts lautmär, dann sich die Türkhen in Bossen gar hardt befürchten; iedoch dem gmainen Man zu Trost erschallen lassen, sobald man nur die Ross vom Grass nemmen werde, so wellen sy under Sissegg ziehen . . . . . .

(Ibid., 1594—8, f° 4$^{1}/_{2}$—4$^{1}/_{2}$^{a}; original.)

1) Hassan.

2) V. p. 770, nota 2.

3) Pe margine: «Für den Ertzherzogen Ferdinand ausszulassen».—V., mai sus, în corp, n^{o} CCCCXXXIX, p. 312.

4) Bairam.

CCXLIX.

Constantinopol, 1593, 19 Iunie.

Kreckwitz către archiducele Ernest (?), despre călătoria proiectată a lui Petru Șchiopul către Ragusa.

. . . . Der Bruti bericht abermallen, es sey neulich ain Bevelch von hinen an die Venediger abgangen, die sollen den bewussten Petrum Moldavum mit ainer besondern Gallera gen Ragus setzen lassen; darumb wierdt starkhe unverlengte Provision seinethalben umb sovil mehr von Nötten sein [1] . . . . . .

(*Ibid.*, 1593, Maiŭ-Iunie, f° 225 V°; concept de descifrare; și pe f° 228 și urm.)

CCL.

[Viena,] 1593, 15 Iulie.

Archiducele Mathias către Împĕrat, în chestia lui Petru Șchiopul.

15 Julii 93. — An die Kayserliche Majestät Guettachten auff die durch Caspar Malickh herausgebrachte constantinopolitanische Relationen vom 14 Junii 93.

. . . . Das der gewusste Waida in der Moldaw, Peter, sich zu Erlangung derselben Waivodats einer so starckhen Summa Gelts gegen den Turgkhen vernemen lassen, dessen wolltten demnecht unnsern freundlichen lieben Vetter Erzherzog Ferdinand zu Osterreich dahin zu avisiren sein, deme dennecht Ir Liebe merer Auffseh- unnd Erkundigung auf seine Pratickhen, in Gehaimb unnd unvermeltt dises Aviso, anstellen kundten, — wie Ire Majestät gnedigist zu thuen wissen werden . . . . . .

(*Ibid.*, 1593, *Zweites Semester*, f° 44-4 V°.)

---

1) Pe Benedetto Bruti îl găsim în aceiași lună negociind între Turcĭ și Imperiali (*ibid.*, f° 127 și 200 V°; concept de descifrare). — La 10 Iunie (anexă la raportul din 14), «corespondentul» scrie despre intrigile lui Báthory pentru Coroana Poloniei, pe care ar voi s'o ia, la plecarea regelui, Maximilian, sprijinit de Împĕrat, Papa și regele Spaniei (*ibid.*, f° 191; descifrare în concept).—La 22 Iunie, «corespondentul» resumă scrisoarea Sultanului prin care ordonă nobililor poloni a nu alege pe un Austriac saŭ Moscovit, ci dintre Poloni saŭ «familiaribus Portae nostrae beatae» (*ibid*, f° 263-6; concept de descifrare).

CCLI.

Archiducele Ferdinand către căpitanul Khuen, despre apărarea Tirolului contra Turcilor. Ambras, 1593, 12 Septembre.

An Herrn Hanns-Jacoben Khuen, Landthaubtman an der Ettsch, in werendem adelichen Hofrechten mit Graf Jheronimus von Ladron und andern ansehenlichen erforderten Kriegssverstendigen und Viertlhäubtleithen in Tyrol in fürderliche Beratschlagung zuziehen, wie den vor Augen schwebenden Gefar des Turggen Einbruch gesteürt mecht und diss Landt bewart mecht werden.

(Urmează ordinul archiducal,) In Eil von gewissen Orten bestendig erlangt wellichermassen der Erbfeind unnsers cristenlichen Namens, der Turgg, nit allain mit grosser merckhlicher Heres Craft den cristlichen krabatischen Grenitzen genachert, sonndern auch die Fesstung Sissegg verschiner Tagen mit Geschutz unnd Herreskhraft umbgeben, dieselb laider alberait durch Gewalt eingenommen, Alless was darinen gewest jemerlichen erwürgt, unnd ist sich nichts anderst zu vergwissen, unnd Got verhuete es, die Beysorg zu tragen, er der Erbfeind werde sich seider auch anderer cristlichen Festungen, wie er sich dann ein solliches zu thuen erclert, gemechtigt haben, unnd, weil er mit so grossem Gwalt unnd Anzal seines Volckhs verhanden, deme zu begegenen oder selbiges auftzehalten man mit der Gegenwehr do niden der Zeit vil zu schwach, er sich unnderstehen sein Tyranei unnd Macht vortzusetzen, unnd, was er nur imer khan, zu vergweltigen unnd unnder sein Joch zu bringen. Wann dann dahero die osstereichischen Lannde Stayr, Karndten unnd Krain diser augenscheinlichen Gfar und Betrangnus halb bey unns unnd annderstwo gantz erbarmblich unnd trungenlich umb Hilf schreyen unnd anrueffen, unnd man die nit allein nit lassen khan, sonndern unnss benebens auch hertzlichen obligt, wie diss unnser Lannd, die Fürstliche Grafschafft Tyrol, unnd unnsere getreue liebe Unnderthanen, allss der Gfar zum Negsten, versichert werden mügen,—daher notwendig zu bedenckhen unnd in Eil stattlich zu berethschlagen, wass Verfassung man in ain unnd annder Weg für zu nemen, damit man dess Erbfeindss ferrern feindlichen Fürbrechen, Gott fur khome es, mit der Gegenwehr begegnen unnd dene abtreiben, auch dis Lande schutzen und retten müge,— darbei wir mit Leib unnd Vermögen dass Unnserich ze thuen unnd unnsere getreue Landt unnd Unnderthan nit zu lassen gedenckhen unnd erbietig seyen. So bevelchen wir dir (să vorbească cu oamenii de țară ce-s la «jetzigen Hofrechten beisamen daselbst zu Botzen», să adune căpitani și alte persoane cu experiență la Bozen, să vadă pentru bani și de trebue a se înțelege pentru ajutor cu vecinii, «allss Saltzburg und Bairn, dessgleichen den italianischen Fursten, dass ist Mantua, Ferär unnd Florentz, oder anndern [1])»).

(Innsbruck, *Statthaltereiarchiv*, A. VIII; 10; *Türkische Kriege 1543, 1593-625.*)

---

1) Mai găsim, la data de 24 Octombre: *An Herrn Cristophen Freyherrn zu Wolckhenstain den Eltern, wegen Erpawng einer Vesstung in der Herrschafft Lüentz an den Grenizen gegen Kurnten wider den türggischen Einfal, Zuettzug und Aufbot Ordnung in Pussterthal, Ersetzung der Viertlhaubtmanschafft dasselbsten.* Urmează ordinul archiducal. Ferdinand primește părerea țereĭ, pentru invasia turcă, de la 20 Septembre: «ausfuerliches rathliches Guetachten». Trebue neapĕrat măsurĭ. Fusese la Pusterthal căpitan Hans Fugger.

Am reprodus aceste bucăți pentru că ele explică purtarea guvernuluĭ tiroles cu Petru-Vodă — Și la 14 Ianuar 1594, archiducele se ocupa de primejdia turcească. La această dată el convoacă o dietă a țereĭ la 14 Februar la Radolfszell («Ratolfsszell am Undersee») (mandat tipărit; exemplar în *Pestarchiv*, XXIX, 1094, 142). — La 2 Iunie, din Regensburg, Bierbaumer scrie că Ardelenii și Ungurii ar fi bătut din noŭ pe Tatarĭ «unnd bey ettlich tausendt erlegt haben» (corespondența citată a acestuia).

CCLII.

Bistrița, 1593, 25 Septembre.

Post-scriptum la scrisoarea lui «Matthias Fridericus» către Ioan Erek, doctor în drept și mai mare peste ocnele de la Baia-Mare; despre Tatarii din Moldova și numirea ca Domn a lui Mihaiŭ Viteazul.

In Moldavia ingens numerus Tartarorum esse fertur; miseri Armeni quidam hisce diebus in itinere moldavico in Alpibus interfecti et spoliati sunt. Nostra quoque provincia gravissimis exactionibus vexatur. Siquid novarum rerum habuerit Dominatio Vestra gratiosa, nobis, quaeso, communicet.

Vaivoda Transalpinus hisce diebus captus est et vinctus ductus Constantinopolim [1]).

(Bistrița, *Stadtarchiv*).

CCLIII.

1593, pe la 17 Novembre.

Anton Bruni către archiducele Ferdinand, despre petrecerea sa in Tirol cu prilejul procesului Ragusanilor.

Perillustris ac Clarissime domine,

Summa Perillustris Dominationis Vestrae atque adeo totius excelsi regiminis humanitas, quam singularem erga me saepissime expertus sum, spem mihi maximam facit posse me facile consequi, quod Perillustrem Dominationem Vestram etiam atque etiam rogo: ut suo totiusque excelsi regiminis nomine patentibus litteris fidem faciat me in hac provincia septem fere menses commoratum ad defendendam controversiam quae Illustrissimo domino Petro Voivodae, Moldaviae, Valacciae principi, ab Ioanne Raguseo mota est. Pro quo testimonio Dominationi Vestrae Perillustri excelsoque regimini universo me plurimum semper debere profitebor.

Dominationi Vestrae Perillustri et Clarissimae
obligatissimus ac deditissimus

Antonius Brunus.

[Pe V°:] Praesentata 17 Novembris Anno 93. Antonius Brunus.

(Innsbruck, *Statthalterciarchiv*, IX, 41.)

---

1) V. *An. Ac. Rom.*, XIX, *l. c.*, 247, nota 3.

CCLIV.

Contract între Ștefan-Vodă și Aslan Cămărașul, pentru aducerea lucru- Innsbruck,
rilor din Orient. 1601,
10 Maiŭ.

1601, 10 Maii.

Scriptura inter dominum Ioannem Stephanum et Aslanum.

Essendo che il signor Giovanni Stephano Voivoda hà di havere alcuni danari in Europa et parti di Egitto, sì come appare nelle scritture delli debitori, et non sapendo con che modo debba ricevere il suo pagamento, per questo, il giorno di hoggi, hà pregato me Aslan Camerasso, suo germano, che volessi tuore questa fatica d'andare a pagarmi dalli debitori, tutti o parte, con autorità di lasciare alli monasteri quello poterà delli danari per facilitare il pagamento. Per questo detto signor si contenta che delli danari che porterò in Venetia io Aslan mi possi tuore la metà, et questi s'intendino per pagamento per le mie fatiche et pericoli, di ch'ò da passare in questa causa. Et per più benevolenza et parentela et per li molti serviti di ch'à ricevuti da me, vuoli et si contenta che l'altra metà debba restare appresso de me, per far mercantia in beneficio suo et mio, fino ad altro ordine suo. Et per fedi alla verità l'antedetto si sottoscriverà et metterà il suo sigillo.

Subscriptio.
Sigillum [1].

(Veneția, Archivele Comunității grecești.)

CCLV.

Ștefan-Vodă către egumenul mănăstirei de la Muntele Sinai, recoman- Innsbruck,
dându-i pe Cămărași, procuratorii săi. 1601,
25 Maiŭ.

1601, 25 Maii.

Litterae Ioannis Stephani Voivodę scripte Reverendissimo Abbati Montis Sinai.

Il mio padre signor Pietro Voivoda haveva grande amor et fede verso Vostre Santità. Et per questo haveva dato in salvo costì nel monasterio alcuni ori, acciò li

1) În aceleași acte («Pro reverendo monasterio Sanctae Catherinae Montis Sinai contra dominum Aslanum Camerassum») se cuprind mențiunile următoarelor documente: *a)* «1594, 25 Maii Testamentum principis Moldavię» [falș; v. mai departe, la data de 18 Maiŭ 1607]; *b)* 1600, 6 Septembre. Învoiala popei Adam cu Bernardino Rossi «de restitutione chyrographi de debito quondam presbiteri Nicolai Sophiani»; *c)* 16 Maiŭ 1601. Procura dată de Ștefan-Vodă lui Aslan și Gheorghe Cămărașul pentru ridicarea avereĭ ce se află «in cenobiis, monasteriis ac alibi in partibus orientalibus».

habbiamo nelli nostri bisogni. Et, perchè al presente, sà Dio E[ccelso], mando questi nostri, messer Giorgio et Aslan, et mando anche il scritto, et prego Vostra Santità, come boni et santi cristiani che sete, di dar a questi che ne portano il scritto, perchè saranno ben dati. E per maggior fedeltà più basso sarà scritto con la mia mano et metrò [1]) anche il mio sigillo.

Dal nascimento [di] Nostro Signore 1601, 25 Maggio [2]).

(Ibid.)

---

1) *Meso*, în copie.

2) Urmează menţiunea următoarelor acte: *a)* «Itinerarium Georgii et Aslani Camerassi per andare a recuperare li danari in Hierusalem, nel monasterio di S. Sabba et di Santa Katarina del Monte Sinai» (12 Iulie 1601); *b)* reclamaţia succesiei luĭ Ştefan de către Maria (8 April 1602); *c)* altă reclamaţie, din 19(?) Maiŭ următor; *d)* «*Epistola abatis S. Sabe Hierusalem.* Diamo ad intendere a Vostre Signorie com'è passato il negotio: Sono venuti li vostri procuratori; hanno dimandato li x^m^ ongari, et così li habbiamo [dato] 9^m^ et ottocento, perchè mille ongari habbiamo dato al già guardiano, al Padre Fliviano(?). *Narrat de calumnia Turcarum, venditione rei sane, etc.*» (18 Octombre 1602); *e)* «Receptio et confessio Aslani et patris ungaros 6^m^ a monasterio S. Catarine Montis Sinai [recepisse]» (25 Iulie 1602); *f)* «*Epistola reverendissimi Cyrilli patriarche Alexandrie.* Illustrissimo Io Stefano. Sono venuti gli huomini vostri in questi paesi, il signor Giorgio et Aslan Camarassi. Non ostante le infinite stente et spese ch' hanno fatte et patite per la strada, oltre che gli è aceaduto una gran disgratia nel Cairo. *Narrat capturam.* Oltre il travaglio. *Narrat incendium scripturarum et excomunicatione[m]*» (20 Octombre [1602]); *g)* mărturisire a luĭ Aslan despre ce a primit de la Sinaiţi(?) (13 Mart 1603); *h)* «Scriptura intimationis facta ab Illustrissimo [et] Clarissimo domino Paulo Minio.» Se pomeneşte, de Aslan, procura dată luĭ de Domniţa Maria la 7 Iulie 1601 [notar Giulio Rigolini; v. la data de 18 Maiŭ 1607, nota] (Mart 1603); Aslan spune că «penele» i-aŭ fost luate de piraţi englezĭ şi că piperul e în lazaret; cere a se face socotelile şi-şĭ reclamă partea: a cincea parte; *i)* răspunsul luĭ Minio (10 Mart); *j)* replica luĭ Aslan (fără dată); *k)* actul de sechestru al piperuluĭ după cererea luĭ Minio (menţiune a cererei de succesiune făcută de Maria la 18 April 1602; cf. p. 550, n^o^ DCLXXXIII); *l)* Contractul între Aslan şi Minio, încheiat la 24 April 1603: Aslan fusese trimis de Minio pentru a aduce ceĭ 5.000 de galbenĭ ce-ĭ reveniaŭ din suma de 10.000 datorită de călugării de la S. Sava luĭ Petru-Vodă; a strîns aceştĭ banĭ şi o parte din aĭ luĭ Ştefan (5.000); a maĭ adunat şi ceĭ 6.000 de la Muntele Sinai, luaţi pentru Ştefan-Vodă. Se vorbeşte de posibilitatea recăpătăreĭ «penelor» şi datorieĭ cu sinetele în adevĕr arse, cum arată patriarchul de Alexandria. Clausele contractuluĭ nu mi s'aŭ părut că meritĕ a fi reproduse; *m)* o somaţie către Aslan (3 Iunie); *n)* răspunsul luĭ (7 Iunie); act relativ la sechestru (10 Iunie); «chitanţă între Minio şi Cămĕraşul» (22 August); somaţie către Aslan (aceiaşĭ dată); alt act cu aceiaşĭ dată; o chitanţă a luĭ Minio (23 August); un contract între el şi «intervenientes monasteriorum»; act de cântărire a piperuluĭ (23 August); chitanţe ale luĭ Minio (11 August 1604); *o)* «1603. 7 Septembris. Comparitio reverendi patris Ioanichi Piroi Cretensis, procuratoris monasterii S. Catarinę Montis Sinai, coram consule Ancone; instans transferri de lingua moldava in grecam et ex ea in italam unius scripturę principis Io: Petri Moldavię.» Marturiĭ recunosc scrisoarea, din care se reproduce atâta: «A tergo. Questa scrittura sia data nelle mani di Papa Adamo; che nessuno la lega fuori che Papa Adamo» [v. n^l^ următor]; *p)* raportul luĭ Aslan despre misiunea sa, făcut «in Officio C. Examinatores *(sic!)*». În 1601, a luat banĭ de la Ierusalim şi, cu greŭ, ceĭ 6.000 de ughĭ «dal vescovo del Monte Sinai . . . , nella città de Cayro»; a pus în Cair banĭ în piper. Dar un călugăr sinait îl părĕşte pe el şi Gheorghe la Paşa «che fossimo andati a scoder danari dal sudetto monasterio per portar a Michali Valacco o Imperiali, di ragione della Moldavia». Li se pune lanţul în gât. Consulul venetian refusă a păstra marfa, care e încredinţată negustoruluĭ Giacomo Bandini pentru a o trimete la Alexandria; sinetele pentru Constantinopol se daŭ «in un fagotto» argintaruluĭ grec Zacharia, care le arde de frică şi mărturiseşte aceasta şi supt afurisenie de la patriarch. Aducênd marturĭ, Cămĕraşiĭ sunt achitaţĭ de Paşă. Se anexează şi ordinul de arestare a avereĭ şi actul de achitare, de la Paşă. Menţiunea marturilor: «Senani Joseph de Bizantio», «Cheordanus de Bizantio», «Antonius Ventrame»; consulul venetian, Ioan de Mosto; *q)* contractul luĭ Aslan cu Minio pentru sinetele arse (fără dată); *r)* o petiţie a luĭ Aslan (21 Maiŭ 1604); *s)* nenumĕrate acte relative la procesul întreprins de mănăstirea S. Ecaterina contra luĭ Aslan, care ar fi reclamat cu ştiinţă banĭ în numele unuĭ mandatar care murise; procesul, început la 1607, se mântue la 1608 în favoarea mănăstireĭ, representate printr'un personagiu cu numele de Acachie (v. şi n^l^ următor).

CCLVI.

Sentința pentru Procuratorii mănăstirilor S. Sava în Ierusalim și S. Caterina la Muntele Sinai, de la Avogadorii din Veneția, întărind un pretins testament al lui Petru-Vodă. Veneția, 1607, 18 Maiŭ.

Die 18 Maii 1607.

Spectabiles domini Ioannes Basadona, Bernardinus Polani et Michael Pisani, honorandi iudices Curię Mobilium, audita requisicione domini Presegni Presegno, uti intervenientis monasteriorum Sancti Sabbę in Hierosolima, nec non Sanctae Cattarinae de Monte Sinai, uti benefficiatorum ab ultima voluntate seu testamento Illustrissimi domini Petri Vaivoda, olim domini Moldaviae, diei 25 maii 1594, petentis et requirentis ditto nomine in forma debita ad leggem sententiari debbere punctum predicti testamenti seu ultime voluntatis tenoris infrascripti, videlicet:

«In conclusio *(sic)*, doppo la morte mia quel che sapette per li doi monasterii, non diciate cosa alcuna a nessuno; li scritti saranno nelle mani vostre; li tenirette molto benne; se Iddio concederà gracia a Steffano Vaivoda et se ussirà, venirà a Venecia o nella nostra patria, che li diatti in mano de mio figliolo, acciò si possi nutrire; ma, acciò che non sappia nissuno, che non lo burlano et non lo cavino dalle mani, prometendoli de farli haver la Signoria, per questo li haverette cura molto benne; e, se venisse altro tempo, per i peccati nostri, che restano quelli e vadino in altrui mano, come intendette dove và la mia parola, che il Signore non li concedi, nè li scritti li manderai a quelli; per haver da pregar l'anima nostra, *et ut infra;* et persone venirano li scritti del Sinai e del San Sabba, mi scriverette, perchè nelle vostre mani li manderemo, etc., *et ut in eo,*»—

Unde, viso predicto testamento sive ultima voluntate in littera moldava et traducta in vulgare sermone per reverendum dominum Papa Adamum et Egrumoli [1] Paleologo et recognito per testes, prout constat per receptionem Illustris domini Ascani Tomasii, consulis nacionis orientalis in civitate Ancone, scripte manu spectabilis domini Francisci Spinelli, notarii et cancellarii eiusdem consulis, cum legalitate domini Io. Dominici . . . *(sic)*, vice-secretarii et sup[plen]tis domini Antonii, consulis antiqui(s) venetti Ancone, cum recognitione spectabilis domini Antonii Anselmi, nuncii ducalis, et attenta morte predicti quondam Illustris domini Steffani, filii [2] predicti quondam Illustris testatoris, ut notorium est, et absenti[bus] tunc heredibus, successoribus, comissariis et propinquioribus, si qui forent, suprascripti Illustris domini Petri Vaivoda Moldavie, datta noticia Clarissime domine Marie, uxori(s) Clarissimi domini Pauli Minio, si sua putat interesse, cittatis pro hodierna die, ut in preceptis, in Curia, vocatis et non comparentibus; super quibus omnibus, Christi nomine invocato, sententiando sententiaverunt dicta puncta testamenti sive ultime voluntatis, ut supra, ad legem sententiari pettita, in omnibus et per omnia, prout stant et iacent; dantes predictis reverendis monasteriis, ut supra benefficiatis, sive eorum legitimis intervenientibus ad intromittendum et apprendendum scripta registrata, contenta de . . . *(sic)* supradictorum monasteriorum et in omnibus, iuxta formam predicti testamenti sive ultime voluntatis, modis et condicionibus ut in eo salvis, etc. et in expensis.

---

1) Sguromali.
2) In copie: *fratris.*

Die contrascripta, intimata per stridorem per app[ellatione]m Ec[cellentissi]me domine Marie Minio. Retulit preco Officii 1).

(Ibid.)

CCLVII.

Veneția, 1612, 29 Mart.

Testamentul Păuneĭ, fiica luĭ Zotu Țigară și a Domniței Maria.

1612, 11 Maggio. — Testamento dela Paona, figliuola del quondam signor Zotto Cigara.

In Dei eterni nomine, amen. Anno ab Incarnatione Domini Nostri Iesu Cristi milesimo sexcentesimo duodecimo, Indictione prima, die vero Veneris, undecima mensis Maii R^ti *(sic)*.

Havendo io Pavona, fiola del quondam magnifico signor Zotto Cigara, et consorte del Magnifico et Eccellentissimo signor Tomaso Filangini, scritto di mea propria mano il presente mio testamento, et volendo che quello sii eseguitto, essendo sana della mente, corpo et inteletto, seben graveda et prosima al parto, hò fatto venir nella casa della mia habitatione del confin di San Moisè Andrea di Ercoli, notaro, et gle l'hò presentato, acciò che, quando piacerà al Signore, lo debba aprir, publicar, compir e roborar; et, essendomi del detto notaro stato detto se volevo fare un altro 2) per

---

1) În acest pachet, care poartă titlul: «Processo contro Aslan Camarasso per il deposito di zecchini 10.000 di ragione di Pietro Vaivoda, principe di Moldavia, depositati presso i(l) monasteri di Santo Saba di Gerusalem e di Santa Catterina di Monte Sinai», se cuprind foarte multe acte de o importanță secundară, care merită numaĭ a fi enumerate: *a)* 7 Iunie [nu Iulie; v. maĭ sus, p. 775, nota 1] 1601. Contractul încheiat între Paul Minio și Aslan pentru împlinirea datornicilor din Orient: i se încredințează luĭ Aslan două sinete ale egumenuluĭ de la S. Sava, unul de 6.000, cel-lalt de 4.000 de ughĭ. Jumătate revine luĭ Ștefan-Vodă. Aslan va primi din partea Marieĭ a cincea parte. Cămărașul Gheorghe iea asupră-și, în cas de lipsă a fiuluĭ, aceleași îndatoriri. (Se traduc de Maxim de Cerigo clausele învoieleĭ.—La 18, se adauge că Aslan va trebui să dea samă într'un an de misiunea sa.—La 25, se face o schimbare de formă; *b)* 4 Iunie 1603. Robert Malfatto crează procurator al săŭ la Veneția pe Aslan, menționând propria sa procură din partea Caseĭ de Austria, datată din Innsbruck, 9 Februar 1600. Aslan va lucra contra luĭ Minio în înțelegere cu Bernardino Rosso; *c)* 25 August 1603. Aslan face să se comunice luĭ Malfatto că, lăsat fără instrucțiĭ, refusă a-și maĭ lega interesele de cele ale Caseĭ archiducale; *d)* Aceiași dată. Răspunsul luĭ Rosso, prin care acusă pe Aslan că lucrează așa «solo per inganarlo [il Malfatto] et attendere a fatti vostri»; spusele luĭ sunt o «manifesta bugia». Îĭ amintește că ieri sara a fost la el, Rosso, «a esclamare contro il Illustrissimo signor Paolo Minio, trattandolo di mancatore di parola datta al segrettario predetto». Aslan e invitat a restitui ce a adus din Orient; *e)* 23 Maiŭ 1607. Somație a Avogadoruluĭ Arimondo «all'eccellente signor Zuane Savogia et a don Presegno Presegno, come intervenienti per li reverendi calogeri de S. Saba di Hierosolima et de Santa Cattarina de Monte Sinai, et al Reverendissimo domino Gabriel Seviro, arcivescovo di Filadelfia, interveniente per li suprascritti monasterii, et al reverendo calogero di San Saba» de a presenta a doua zi actele în procesul lor contra luĭ «signor Aslan o Leon Camarasso». Urmează obiecțiunĭ, amânărĭ. Călugărul, Acachie, e arestat, după cererea luĭ «Leone Camerasso, baron moldavo», dar liberat la 9 Septembre. — La 29 Octombre următor, Aslan cere iar închiderea procuratorilor și despăgubirĭ de 3.000 de galbenĭ. — La 30 Maiŭ 1608, Acachie face opoziție și câștigă. Aslan strămută procesul, de la *Forestieri* la *Quarantia civil*, care, în al treilea scrutin, se pronunță tot pentru Acachie, care e absolvit. — Sunt pomeniți notariĭ: Iacob Giraldo Marendella, Fabriciu Reaziano, Andreĭ de'Ercoli, Andreĭ de Cattis, Gaspar Brunacini, în actele cărora, la *Archivio notarile* din Veneția, s'ar putea continua cercetările asupra acestuĭ proces.

2) În copie: *daltro*, în loc de: *un altro*.

presentar in Cancellaria, dessi che presentasse questo. Et, quanto alli luochi pii e libberation di schiavi, ricordattimi da esso nodaro, dissi aver ordinato. Pretterea . . . si quis . . . signamo(?) . . . Segue il tenore del sopradetto.

In . . . (sic). 1612, a dì 29 di Marzo.

Ritrovandome io Paona, moglie del signor Tomaso Flangini, gravida, benchè per gratia del signor Iddi[o] sia sana, ma essendo ogni uno sottoposti a la morte, voglio disponer delle cose mie, qual mi trovo aver: cinque mille ducati e trenta, et le saline di Capodistria, li quali ò dato in dotta al signor Tomaso, mio consorte; et, se ben che nel contrato egual cosa di più prezo è stato, in falo,nella steina *(sic)*, qual io confeso di non aver più di tanto; de la qual dotta laso ducati dusento che se investi *in perpetuo*, e che di quel prò sia, da un da vinti, a un prete, che dica una messa ogni Vener per l' anima mia *in perpetuo*, et laso ducati diese che siino da doi poveri infermi, e laso ducati 25 all revendissimo [2]) arcivescovo di Filadelfia, et laso ducati cinquanta alla Cllarissima mia madre, e laso ducati vinti a la signora Casandra Medici, e diecce ducati a donna Maria di Casa [3]); li quali lascimo per una volta tanto; et, in caso che moro senza erede, cioè figlio, figliole, laso al signor Tomaso, mio consorte, il resto di quel che poso disponer de la mia dotta, qual poso disponer, ducati mile di queli che m'à lasà signor mio padre e mile cinquecento di queli che m'à dato la Cllarissima mia madre; ma, se moro con erede, laso ttuta la dota a mei filioli, con questo, che 'l padre patroneza et governa lui, finchè vive; et laso eso padre comesario; et, se li miei filgioli maritaseno *(sic)* senza erede, cioè filgie o filgioli, avanti il pader, laso che tuto resti al padre, qual è il signor Tomaso, mio consorte, cetuando tresento ducati li quali laso che siino da (ha)la Cllarissima mia madre, per una volta tanto, mentre che li miei filgioli mancasero senza erede inanzi il padre. Et quì è il fine del soprascritto testamento.

Testes: D. Petrus Paulus Avogaro. Item (?) D. Laurentius Ponellis. . . [4]).

Die 12 mensis Iunii 1612 publicatum, viso cadaverre.

Andreas de Erculis, noctarius publicus, Venetia [5]).

(Ibid.)

---

1) *Ho*, în copie. *He?*

2) *All^mo*, în copie.

3) Nu eraŭ surorile Păunceĭ, care se chemaŭ alt-fel.

4) Necetit, în copie.

5) Urmează, în copie, cuvîntul: *Compelentis*, care n'are sens. — Pentru a termina cu aceste lucrurĭ, însemn că Kühbach, așa de dese orĭ pomenit în actele din Innsbruck, își face testamentul la Bozen, în ziua de 18 Octombre 1609. Poartă titlurile de «zw Ried, Hasslburg unnd Zimerlehen, Römischer Kayserlicher Moyenstät *(sic!)* und Fürstlichen Durchleichtigkhaiten Erczherczogen zu Össterreich, meiner aller unnd gnedigisten Herrn, Rath, Verwalter der Lanndthaubtmanschafft an der Etsch unnd Burggrafambts zu Tyrol». Va fi îngropat în biserica parochială din Bozen, lângă prima sa soție, Caterina Träppin. Lasă legate soțieĭ sale a doua: «die edle, tugentreiche Frau Affra Kalserin, pentru ca «meine Son (die zum Thail ain Undanckh gegen ir bissheer, mit meinem hechsten Herczenlait tragen) ir nichts widerwertigs zuefiegen khönnen, noch sollen». Are cu ea «drey unerczogene Töchterlen, darunter das ain noch in der Wiegen saugent ligt». Alte legate fiilor și fetelor din întăia căsătorie: «Fraw Truggerin, Frau von Helbinstorf»; desmoștenește pe alta, «Lucretia Wildin», care, «irer Verhaltung halben, nit ain Fierer verdient hat». O iartă însă în codicil pentru «ir umbedächte schödliche Heyrat». Întăiul codicil e din 9 Ianuar 1611, al doilea din 22 Ianuar 1612, scris de altul, «weill ich mit grossen Schmerczen yetzt behafft». — Între 1620 și 1627, avem acte asupra procesului dintre frații Kühbach: Ferdinand, Andreĭ-Wilhelm, Hans-Iacob și Gheorghe-Frederic, și Lucreția, măritată din noŭ cu Adam Hauser (Innsbruck, *Statthalterciarchiv, Leopoldinum*, nº 237 L).

APENDICELE II,

cuprinḑênd extrase privitoare la Românĭ din socotelile oraşelor Braşov şi Sibiiŭ.

I. BRAŞOV.

1551 [1].

(26 Decembre 1550. Daruri lui Bălan Vătavul, venit de la Mircea-Vodă. Vin şi «duo boierones» de la el, cu două-zeci de cai, şi stau şese zile.)

4 Ianuar 1551. «Famulus» de la Mircea. — 10. Solie la el, cu daruri: un «vas culum stanneum» şi «vinum sublimatum». — 11. Serv al Domnului. — 18. Doi boier de la Mircea. — 26. Dar «uni boieroni».)

(2 Februar. Boier de la Mircea-Vodă.) Feria tertia post festum Purificationis [3 februarii] . . . Ztanilla boiero cum suis sodalibus, venit huc; quibus misi dono panem, vinum, pisces . . . Uni famulo nostro quem causa boieronum in Siculiam miseramus. (5 Februar. Soseşte Bălan. — 6. Serv de la Mircea-Vodă. — La date ulterioare, alt boier, solia lui Petru Pitarul şi alţi servi ai lui Mircea. După aceasta, un serv care merge in Secuime şi un altul cu numele de «Raman». Sol al lui Mircea la «tesaurariu». Soli ai lui «cum quibusdam Thurcis». Un informator, Bulgarul [2]) «Wassii», duce lui Mircea «vinum sublimatum». Martin Bogner e trimes la Domn.)

Dominica ante Viti et Modesti [14 iunii] . . . Misso Zawa Furka cum quodam boyerone ad Waywodam Myrcze, expense et salarium. (Solie a lui Bălan. Apoi, tot de la Mircea, un «quidam postelnyk». «Wassii», trimes din nou la el, îi duce «rubeas rhedas et et *(sic)* duas thecas scultellarum [et] lagenam vini malvatici [et] vinum sublimatum et panes albos».) Feria quinta ante Ioannis Baptiste [18 iunii] . . . nuncio Steffani Wayvodę Moldaviensis, qui acceptum wayvodatus insigne cum potencia nunciavit. panes, vinum, pisces, honoris intuitu bina vice missi, ff. —, asp. 23. Amplius eidem pannum, ff. 3, asp. — . . . . . .

Feria quinta post Margarethe Virginis [23 iulii] misso Michaele Zakallos ad dominum locumtenentem ut diceret Thurcas esse in Transalpinis . . . Eodem die, duobus famulis domini Waywode Myrcze huc accedentibus. (La 25 Iulie, spion în Ţara-Românească. — «Misso eidem in Ciculiam ut diceret Thurcas velle exire.» Şi alt sol în

---

1) E anul unor mari schimbări în Ardeal. «Călugărul», Gheorghe Martinuzzi, cardinal şi primat al Ungariei, unul din tutorii copilului rege Ioan-Sigismund, face ca Ardealul să ajungă în mâna Împăratului. Isabela, mama regelui, e silită să abdice, şi pleacă din ţară cu fiul ei, în August. Indignat, Sultanul pregăti o expediţie contra Imperialilor, expediţie care făcu în Banat cuceriri trecătoare. În Decembre, Martinuzzi, suspect conducătorilor politicei germane, fu înlăturat prin omor. În tot decursul anului, fusese vorba şi de o năvălire a Domnilor noştri în provincia vecină. Aceştia erau Mircea Ciobanul şi, de la un timp încoace, Ştefan Rareş, în Moldova.

2) Din *Bolgarszék*, din Şcheiul Braşovului.

Muntenia. — 22. Spion trimes de Castaldo și Martinuzzi «în forum Bwza» și până în Moldova. Se ieaŭ știrĭ, până la Nicopol. Menționat solul «Roman». — Tot în Iulie, se înștiințează Secuiĭ de sosirea Turcilor. Trimes Stoica Dobromir la Mircea-Vodă pentru a vedea ce este «in utrisque Walachiis». — 28. «Homo» al luĭ Mircea la Martinuzzi.)

(15 August. Stoica e trimes și la «Banum in Gergiis», pentru niște rôbĭ. Menționat Petru Gerendy. Sosire de solĭĭ.)

(Pe la 8 Septembre, «Wassii» duce luĭ Mircea-Vodă «duos falcones, panes, vinum sublimatum, tres mellitas thortas». — La 14, dar luĭ «Simon Zkompul», trimes de Mircea-Vodă. — La 24, sol moldovenesc. — La 28, «famulis quinque decem falcones in Transalpinas ducentibus».)

(Mențiune de «pepones» aduși din Muntenia, la 13 Septembre. — Dar, prin Ioan Pitar, solul Domnuluĭ, de «horologium» în valoare de 10 fl. luĭ Mircea.)

(17 Octombre. Dar «eidem Iankule».)

Feria tercia post Omnium Sanctorum [3 novembris] ad peticiones Stephani Waywode Moldaviensis misso Ioanne Hesso in Moldaviam . . . — Sabbatho post Martini [14] . . . misso Ioanni Koatz în Moldaviam nuncium [1] domino Stephano Waywode referendum. (După 11 Novembre, plângerĭ ale luĭ Mircea contra Secuilor și anchetă. — 25. Sol moldovean.)

(7 Decembre, «nuncio moldaviensi, camerario Thattrassensi». — 8. Sol în schimb la Ștefan. — 22. Sol al «tesaurariuluĭ» la Târgoviște; Valentin Thott duce luĭ Ștefan opt «ligature cultellorum», «octo pilei» și un «umbo pulcher». — Și la 20, menționațĭ: cămărașul de Trotuș și Thott.)

1552 [2].

(21 Ianuar. Gheorghe Lerdy e trimes în Muntenia, cu darurĭ: «decem clypei» pentru Domn. — 22. Serv din Moldova. — Solĭ din ambele țerĭ se aflaŭ pe acest timp la Brașov.) Hac eadem die [24 ianuarii] misso Benedicto Haydo cum uno famulo in Moldaviam, exploratum; cum eodem misimus Waywode decem gladios ungaricos, vulgo *Zapyen;* item quatuor fasces, vulgo *Lech,* bonorum cultrorum, undecim pileos, duo paria stapidum, duo paria calcarium et gladium duabus manibus aptum, vulgo *ein Schlagt Schwehrth,* tria paria cheirothecarum, sex ulnas panni grisei et quattuor funes, quibus compacti fuerunt gladii; omnia illa, in unam summam computata, constiterunt f. 15, asp. 25.

(3 Februar. Serv «camerarii ex Moldavia». — 6. Întors solul luĭ Mircea-Vodă de la Castaldo. — 17. Întors Simon, sol muntean, de la acelașĭ.) Festo divi Valentini [14 februarii], misso Wessii Valacho ad Wayvodam Mirche pro concesssione libera evehendi suis ad nos triticum et simul nova exploraret; Waywode honoris intuitu missa sunt similas, vinum sublimatum, torta mellita et duo vascula apta transportandi similis *(sic).* (14. Sol moldovean. Sol la Mircea-Vodă pentru știrĭ despre Turcĭ. — 15. «Famulus camerarii tathrensis, Corsta.» Sol pentru știrĭ în Moldova. — 21. Doĭ boierĭ la «capitaneum».— 26. Întors sol moldovean de la Castaldo.)

(15 Mart. Întors sol moldovean din Sibiiŭ, de la acesta. — 18. Sol moldovean la Castaldo. — 20. Spion în Moldova «usque Galacinum et Kiliam». — După aceasta, sol de la Cămăraș. — 25. Sol moldovean de la Sibiiŭ.)

(9 April. Stoica Dobromĭr la Mircea-Vodă, «exploratum an Walachii Turcis super Danubium auxiliatum proficiscerentur». — 13. Mențiune a doĭ boierĭ moldovenĭ. Și doĭ boierĭ de la Mircea, «causa horologii». — 15. «Venit Ioannes Wranchii, legatus molda-

---

1) *Mcium*, în copia mea.

2) În acest an, Turcii luară Timișoara, și Erlau scăpă abia de dînșiĭ. În Moldova, Ștefan Rareș, care făcuse, din ordinul Turcilor, o năvălire în Ardeal, fu ucis și înlocuit, întâiŭ prin «Ion-Vodă», Joldea, apoĭ prin Alexandru Lăpușneanu. În Țara-Românească, Radu-Vodă bătu, toamna, pe Mircea Ciobanul și-ĭ luă Domnia. Asupra ambelor schimbărĭ, știrĭ foarte bogate și nouă se află în socotelile Brașovuluĭ.

viensis ad dominum generalem».) Feria quarta post Georgii [27] misso Sawa a Fürken in Longum Campum exquisitum quonam Walachi sunt profecturi, in expedicionem a Wayvoda ordinati . . . . . .

(6 Maiŭ. Sol moldovean la Castaldo. — 3 *(sic)* Maiŭ. Se trimete luĭ Mircea «similas, liba, tres vitra vini sublimati et vascula in quibus simile transvecte sunt». — 13. Sol moldovean de la Castaldo. Se ieŭ ştirĭ în Moldova. — 14. «Misso famulo uno in Valachiam, qui sororem Sakul est comitatus.» Se ieŭ sciriĭ la Buzeŭ şi Brăila. Şi la Nicopol. «Weysii Schykelle» e trimes pentru sciriĭ la «Gercycinum et Dresther». — 23. «Misso Simoni Ewrdeck in Moldaviam exploratum utrum Tatari transgressi essent fluvium Nesther.» Sol moldovean. — 28. Ioan Tartler e trimes de Castaldo în Moldova, cu «duo paria stapedum, duo paria calcarium, due ligature cultrorum de bono genere».)

(7 Iunie. Vine «Ioannes Wrancius» din Moldova.) [7 iunii.] Misso Simoni Ewrdeck exploratum in Moldaviam utrum Wayvoda cum Thurcis et Tataris esset facturus erupcionem in terram nostram. (13. Spion pentru a vedea «quid fieret cum Moldavis in oppido Thatros existentibus».—Sol «per Valachiam Thatros versus, abducto secum famulo camerarii, quem chataphracti ceperant, expertum quid intenderent Moldavi.»—15. Dar unuĭ *famulus*, «anuncianti Moldavum cum universis copiis erupturum in terram nostram». Şi altuia, care anunţă la Cluj «Moldavum cum Tartharis et Turcis erupturum». — 17. Unuĭ serv cu scrisoriĭ la Castaldo, «nunciantes [littere] Thurcas cum Mirche Wayvoda egressuros». Se ieŭ ştirĭ în Muntenia. Ştirĭ de la căměraşul de Trotuş.)

(1 Iulie. Sol la Sibiiŭ, «nunciantes Moldavum erupcionem facturum».) [1 iulii.] Ingrediente Radwl Wayda cum suis boyeronibus civitatem, ex commissione dominorum prima die prandium dedi. Insumptum itaque est in mensam f. 4, asp.—. Misit eciam Senatus illi vas vini 40 urnarum, pro f.—, 10 asp.—. Amplius sex clypeos, una cum sex hastis, f. 3, asp. 32. Item et vexillum pro f.—, 16 asp. Insuper tribus supremis boyeris misi honoris intuitu panes albos, gallinas, anseres et tres urnas vini, f. 1, asp. 28. Et singulo illorum trium dono data *(sic)* sunt duo clypei et duo haste, f. 3, asp. 32. [Feria quarta post Visitacionis Marie=6 iulii] venit famulus Francille, indicans Walachos de Dynn sequi Wayvodam expensis et salario, f.—, asp. 20. (Prinşiĭ moldoveniĭ. Menţionat Simon Scumpul.) [23 iulii.] Committente domino iudice, in castra misi honoris intuitu domino Myrskavsky, Ewdemffy, Petro Gerendii, Radwl Wayda, Bano, Zakulo et Lugophetth cum reliquis boyeris sex urnas vini, pro f. 1, asp.—. Gallinas et anseres, pro f. 1, asp.—. Feria secunda ante Magdalenam [18 iulii] ex commissione dominorum dedi Radwl Wayda in pecunia prompta f. 10, asp.—. Et, dum in castris esset, vinum parvum, pro f. 8, asp. 40. Et unum bovem, pro f. 2, asp.—. Et 13 cubulos tritici, pro f. 6, asp.—. Amplius dedi Wayvode, Bano, Zakull et reliquibus boyeris panem pro f. 2, asp. 10. Homini moldavo, cui Myrskowsky nasum cum auribus abscindi fecit, dedi f.—, asp. 12. Amplius eidem dedi f.—, asp. 8. (Dar luĭ Ewdempfii. Cheltueliĭ, «appropiantibus iam Moldavis». — 23. Cercetăriĭ «utrum Valachi essent egressuri».—25. Convocarea provincieiĭ pentru a se anunţa «wayvodam Transsalpinensem cum Thurcis erupturum». Scrisoriĭ de la Mircea-Vodă. Sol în Moldova. Cercetăriĭ în această ţară. Cheltueliĭ «dum Moldavienses essent in terra nostra».)

(6 August. Trimes Lerdy «in Novum Forum» pentru a vedea dacă «Moldavi denuo essent egressuri». — Acelaşiĭ e trimes şi la Mircea, la 11, cu «duo vitra vini sublimati» pentru Domn. — Prins moldovean; cercetăriĭ până la Galaţiĭ. — 20. «Matheus, eques civitatis, dum cum domino Gerendii et Radwl Wayda in Meremburg ageret». Plângeriĭ ale luĭ Mircea-Vodă pentru neorândueliĭ ale păstorilor în munţiĭ. Sol la el.)

(10 Septembre. «Venit Michael scriba Waywode transsalpinensis». Dar de vin luĭ Mircea.) Feria sexta post [Nativitatem Marie=9 septembris] venit quidam Fogarasiensis a Mirche Waywoda petenti evangelium eo quod mortuus sit Stephanus Waywoda. Dedi eidem f. 1, asp.—. Misi quoque illi panem cum vino pro f.—, asp. 6. Eadem die venerunt duo a Mirche Waywoda eadem nunciantes de cede Stephani Wayvode; misi honoris intuitu bis panem, pisces recentes, cancros, carnes, vinum, pro f.—, asp. 27.

Eisdem quoque dedi, committente domino iudice, pro evangelio f. 1, asp.—. Et unam ligaturam cultrorum, f.—, asp. 25. Misit quoque eadem die huc famulum Franciscus Michalczy, idem nuncians et Iwon quendam in Waywodam esse electum et Turcas prostratos; eidem dedi pileum et par cultrorum pro f.—, asp. 15. — Feria septima post Nativitatis Marie [10 septembris] misso Ioanne Totth cum litteris ad dominum generalem causa interfecti Stephani Waywode; expense f. 1, asp. 40. (Sol al lui Mircea: «Michael litteratus». Sol în Muntenia.—Întors sol la Trotuș, la 16.) Dominica precedente festum Mathei [18 septembris] misso Benedicto Syladii pro filio domini Ioannis Tartler et simul ut exploraret quî se res haberet cum novo Waywoda; expense f. 5, asp. —. (Sol la Mircea-Vodă.) Hac die [24 septembris] venit legatus moldaviensis cum litteris Waywode, bibalia, f. —, asp. 6. (Reclamație de oĭ de către «Valachĭ». Menționat un logofĕt. Plată unuĭ popă român din Nicopole, pentru știrĭ.) Hac eadem die [29 septembris] venit legatus Alexandri Waywode moldaviensis, Nicolaus Boyero; misses *(sic)* honoris intuitu quinque vicibus et laute excepi pane, carne, piscibus, gallinis, cancris, ovis ceti, anseribus, vini sex octoalibus, pro f. 4, asp. —. Hospiti eiusdem pro aceto, condimentis et ligno dedi f. —, asp. 15. Eidem boyero evangelium petenti quod Alexander iam potenter in Moldavia rerum esset potitus, dedi ex dominorum commissione sex ulnas panni *Lyndisch* pro f. 5, asp. 25. Amplius eidem quatuor pileos et totidem ligaturas cultrorum, pro f. 2, asp. 40. Eidem in moneta veteri f. 4, asp. —. Et aureos 2, f. 2, asp. 45. Quattuor flor. veteris monete pecunia additicia; facit f. —, asp. 40. Domino Waywode Alexandro misi cum eodem boyero quinque pileos et duo paria χειροthecarum *Schoffling*, pro f. 1, asp. 25. (Sol de la Mircea-Vodă.)

Feria tertia subsequente [post Michaelis; 4 octobris] misso Benedicto Zyladii ad dominum generalem cum litteris Waywodae moldaviensis, expense f. 1, asp. 38. — Eodem die [14 octobris] venerunt duo boyeri significantes et evangelium petentes quod Waywoda Thurcas magnis laboribus averterit; misi tribus vicibus honoris intuitu. (Sosit «Paulus Sartor ex Tergovistia». Solĭ aĭ luĭ Mircea-Vodă. Scrisorĭ către acesta. Menționat «Paulus, sartor Mirche Waywode». Scrisorĭ ale Domnuluĭ. Lerdy trimes la el. Sol la Mircea-Vodă.)

(13 Novembre. Se trimet luĭ Alexandru-Vodă *stapede*, pintenĭ, cuțite, căciulĭ, mănușĭ; «item 16 caseos circulares, wulgo *Klocz Keess*». Sol al luĭ Mircea-Vodă. Altul trimes la el.) [23 novembris.] Profugis boyeris, cum essent profecturi in patriam, misi honoris intuitu ad quatuor partes vinum, panes, pisces recentes, pro f. 1, asp. 11.—Sabbato post Catharine [26 novembris] misit nobis legatum Radul Wayvoda, significans quod rerum esset potitus in Trassalpinis, presencia divina; huic misi honoris intuitu bis panes, pisces recentes, salsamenta cum vino pro f.—, asp. 31. Dedimus eidem pro evangelio ulnas sexdecim panni karasii, f. 8. Et duo ligaturas cultrorum pro f. 1. Et quatuor pileos, asp. 32. Item et bibalia, f. 4, asp. —. (30. Se face, cu un dar de vin, o cerere către «Waywodam Transalpinensem».)

In festo Beati Nicolai episcopi [6 decembris] venit in legacione a Wayvoda transsalpino Dimitro Schupra cum aliquod boyeris, petens suppecias a dominis nostris. (Darurĭ acestuia. Sol în Țara-Românească. Dar «famulo Zpotayra».) Dominica post Nicolai [11 decembris] missus est Georgius Lerdii ad Radwl Waywodam cum famulo uno et duobus equis ad manum ducticiis; expense f. 3. Waywode misi honoris intuitu unum centenarium pulveris tormentarii et pro duobus vasculis continentibus pulveres, pro fl. 10, asp. 35. Et unum brachiale, vulgo *ein Armschin*, et unum pugionem et pro f. 4, asp. 15. Item pro 101 libris olei et olei vasculis, unam ligaturam papyri, vulgo *ein Reyss Papyr*, f. 5, asp.—. Fuerunt peregre diebus decem, f. 2.—Eadem [15 decembris] venerunt nobis aliquot boyeri a Radul Waywoda. (Darurĭ lor. Luĭ Tartler, trimes de Castaldo în Moldova, «ac in diversa pericula tyrannide Waywode precipitato».) Feria quinta post Tome [22 decembris] misso Matheo, equite civitatis, ad Radul Waywodam cum uno famulo ducente Waywode falcones, expense f. 2. Pro duobus chirotecis ad falcones, asp. 9. Bibalia curam habenti falconum per anni spacium, f. 1. Homini Radul

Wayvode, petenti evangelium quod Turce vexillum adduxissent Wayvode, misi honoris intuitu panem, pisces recentes, vinum, pro aspris 15. Pro evangelio dedi ex dominorum commissione panum ad unam vestem, ligaturam cultrorum et duos pileos, pro f. 4, asp. 10.—Feria sexta [23 decembris] adfuit homo Radul Wayda cum litteris honoris intuitu. . .

1553 [1]).

Ante ferias Nativitatis Domini [1552] misso Matheo, equite civitatis, ad Radul Wayvodam cum uno famulo ducente falcones . . . — Die Stephani prothomartyris [26 decembris 1552] venit Simon Zkompul cum duobus famulis Radul Wayvodę, ratione equi cuiusdam, quod dominus Ioannes Tartler emerat . . . . . .

In vigilia Trium Regum [5 ianuarii 1553] venit Petrus Gerendii cum uno bogyero Radul Wayvodę . . . Familiari cuidam Radul Wayvode eadem die venienti cum litteris . . . — [Dominica praecedente diem Fabiani et Sebastiani = 15 ianuarii] misso Valentino Tott cum litteris ad Radul Waydam, exploratum simul quid rerum gereretur, cum in Valachia, tum et in Turcia [et Moldavia] . . . — Eodem die [22 ianuarii] venit Ztan Wessii, servitor Radul Weywodae, legatus ad Senatum . . . — Eodem die [23 ianuarii] venit Opre Postelnick, servitor Radwl Waywodę. (31 Ianuar. Sosesce «Mykuta, servitor Alexandri Weywode», trimes la Castaldo, la Andrei Báthory și la Făgăraș.)

Feria septima post Purificationis Marie [4 februarii] venit quidam Postelnik, servitor Radul Wayvodae . . . Eodem die venienti Petro Gerendi cum uno bogyero a domino generali, profecturo ad Radul Wayvodam . . . — Item [5 februarii] [Gerendi et] uxori Zokollę dati sunt quatuor equi usque trans Alpes, tres dies . . . Antonio Schlem Rossnoensi vehendi ipsi Radwl Weyvode currum in Rubeam Arborem . . . — Feria secunda ante Carnisprivium [6 februarii] venit filius Dragyts Zpotayri a Radul Wayvoda; illum honoravimus. . . . . .

Die Cinerum [15 februarii] misso Petro Pokala cum servitore Francisci Kendii ad Radul Waywodam, exploratum conatus Turcarum . . .—Feria tercia post [Invocavit= 14 februarii] venit Ztan Lwgoffott, servitor Radul Wayvode, cum nonnullis famulis . . .— Dicta die [19 februarii] venit quidam episcopus walachicus, Athanasius nomine, cum fratre ipsius Zakul, honoris . . . — Feria tercia post [21] missus est Simon Ewrdeck cum premisso episcopo ad dominum generalem . . . . . .

(1 Mart. «Petter Ussayr, servitor Alexandri Wayvode, cum litteris».) Feria sexta post [3 martii] venienti Radul Westhyer a Radwl Weywoda cum nonnullis bogyeris . . . Eadem die [4 martii] misso Marcze Ztoyka ad Radwl Waywodam cum litteris domini magistri civium cibinensium . . .— Dominica Oculi [5 martii] venerunt servitores Zakwl ad dominum iudicem . . . — Eodem die [14 martii] misso Matheo ad Moldavum cum horologiario vehente Wayvode horologium quod Senatus fieri siverat; pro factura et expensa Matheo . . . — Redeunti eadem die [15 martii] Athanasio episcopo a waywoda nostro cum sua comitiva, cum litteris ad Senatum nostrum. (Sol moldovean.) [21 martii.] Servitori Radul Wayvodae cum litteris ad dominum iudicem venienti, Wdrysla nomine . . . — Feria quinta post [23] venit Balota postelnyk, servitor Radul Wayvode, cum litteris . . . Cum hoc legato dicto missus est Weghii Panus cum Nikulla . . . Venienti filio Paschedya, servitor Radul Wayvode, cum litteris ad dominum iudicem, misi . . . Feria quinta post Palmarum [30 martii] ingressus est civitatem nostram Horwatt Niculla cum bogero Udrysth, cum esset profecturus in Transsalpinos . . .—Feria sexta post [Palmarum=31 martii] venit Paulus Daczo a Radul Wayvoda ad dominum iudicem. (Solĭ la Tohanĭ, către *Niculla,* care pare să fi fost un căpitan de haiducĭ.) [Feria tercia post Andreę?] misso Petro Pokale in Twhan ad Niculla, cum servitore quondam Radul

---

1) În acest an, un armistițiu se încheie între Turcĭ și Împĕrat. Radu-Vodă Iliaș e înlocuit de Turcĭ cu Mircea Ciobanul, se luptă cu acesta, îl învinge, dar e silit a părăsi țara. În Moldova, continuă Domnia luĭ Lăpușneanu.

Wayvode . . . Misso eodem die [feria quarta post ;?] Valentino Tott cum uno boghyero ad Rosennaw, ad Niculla . . . Feria quinta post missus est dominus doctor et Gregorius barbitonsor ad Rosennaw ad Niculla . . . (Sol al luĭ Alexandru-Vodă.) [Feria septima ;?] Misso Georgio Lerdii Fogaras cum legato transsalpinensi . . . Eodem die venit servitor Zakul. (Lerdy trimes în Muntenia.)

Feria quinta post [Quasimodo; 13 aprilis] honoravi episcopum Athanasium cum sua comitiva . . . Feria quinta dicta misso Matheo cum dicto episcopo ad Radul Wayvodam . . . Dominica Misericordias Domini [16 aprilis] venit Iane Dyack, servitor Radul Waywodę, cum litteris . . .— Feria quarta post [19 aprilis] dicto Iano Diack . . . Ex commissione domini iudicis ipsi Niculle . . .—Feria quinta post [20] misso Wessye Pyele cum Niculla ad Radul Weywodam . . .—Feria sexta post [21] venit Wostylla, servitor Radul Weywode, cum litteris . . . Servitori Zakul, eadem die venienti cum litteris. (Sol la Alexandru-Vodă.)

Feria quinta post [Philippi et Iacobi; 4 maii] misso Georgio Ratz ad Radul Wayvodam cum litteris . . .— Feria sexta post [5 maii] uxori Ztanylla Wornyck . . . Amplius, honoris intuitu, uxori Zakul . . .—Dominica ante Ascensionis Domini [7 maii] . . . pro congregacione provincialium ut avisarentur de Turcarum adventu in Transsalpinas . . . Rossnoviensibus dominis quod legatos Sebastianum et Kustus Isthwan cum uno Thurca trans alpes vexerunt. Item quod Radul Wayvode hastas, clypeos et plumbum duobus curribus vexerunt . . .—Feria secunda post [8 maii] venit servitor Radul Wayvode evangelium petens quia Radul expulisset regno Myrche Waywodam . . . Eodem die uxori Ztanyllę et Zakulę et aliquot aliis. (Se ieaŭ ştirĭ în Muntenia.) Ascensionis Domini [11 maii] convocati sunt domini provinciales ut significaretur illis Radul Wayvodam eiectum esse regno . . . Eadem misi honoris intuitu ipsi Radul Wayvode in Heltffyn panes albos, pisces recentes, salsamenta, vannios plenos trutinis salsatis, panes et vinum, pro f. 2, asp. 38½. Hec ipsi Radul vehentibus per rhedam salarium, asp. 10. Ipsi Stanyllae, Zakul et Todor Westürr . . .—Feria septima [13] post ipsi Niculla . . . Eadem misso famulo ad Clementem Beldii ut ostenderet in sede illa Radul Wayvodam fugisse ex Transsalpinis . . .—Dominica post Ascensionis [14 maii] convocati sunt provinciales ut illis ostenderetur presencia Turcarum in Transsalpinis . . . Eadem die venerunt tres bogyeri a Myrche Wayvoda. (Sol de la Alexandru-Vodă.) Eadem die misso Simone Ewrdeck cum servitoribus Myrche Wayvode usque in Fogaras. (Trimetere de scrisorĭ ale luĭ Mircea-Vodă la Báthory şi Secuĭ.) Feria quarta post [17 maii] . . . Misso domino Ioanne Fleischer ad Radul Wayvodam in Heltffyn binis vicibus. (În aceiaşĭ zi, Ioan «Weghii» e trimes la Mircea-Vodă, care ameninţă cu o năvălire; se convocă provincialiĭ.)

Eodem die [17 maii] dedi aliquot boghyeris a Myrche Weyda, ut vocarent in patriam profugos berbegos. (Sol la Alexandru-Vodă.) Eodem [19] misi honoris intuitu Marco Komisa, servitori Myrche Weyda . . . Eodem die prefato Marco Komysa, cum aliquot bogyeris . . . Eidem cum quodam alio bogyero. (Sol de la Mircea-Vodă.) [22] Simoni Ewrdeck, misso cum servitore Myrche Weyda in Meremburg . . .—Eodem die [23] venientibus Pytharr Janus cum aliquot bogyeris, cum litteris ad dominum iudicem. (Luĭ Simon Scumpul, trimes la Sibiiŭ. — 24. Menţionat iar Ioan Pitarul. Servĭ aĭ luĭ Mircea-Vodă trimeşĭ la Făgăraş. Informaţiĭ despre Turcĭ în Ţara-Românească. Sol la Mircea-Vodă cu darurĭ. Informaţiĭ în Muntenia. Solĭ aĭ luĭ Mircea întorşĭ din Făgăraş. Sol în Moldova, care) Alexandro Weyda vexit dono dandam cupam argenteam de pretorio, pendentem tres marcas minus tres Nessig. Item et frenum deargentatum, cuius cathena argentea fuit, pendens tres marcas, tredecim Nessig; marca singula per f. 13 . . . Frenum cum postomi *(sic)*, vulgo *Gebiss;* constabat f. 1, asp. 5. Octo paria chirothecarum Wayvode et reliquibus *(sic)* bogyeris . . . Amplius octo paria stapedum et octo paria calcarium . . . Item viginti viridos *(sic)* pileos . . . Pro viridi panno vulgo *Brichkanneer* a domino Vincencio empto . . . Pro viginti ligaturis cultrorum. Pro duobus arcubus et telis Wayvode donandis. Pro sex mellitis tortis, vulgo *Kuchen Stretzel,*

Waywodę offerendis . . . Pro una mantica et quatuor tanistris et duabus vannis in quibus dona illa vecta sunt. (Roman, venit de la Mircea. Sol al acestuia la Andreĭ Báthory. Sol al luĭ în Secuime. Informatorĭ trimeşĭ în Ţara-Românească. Daruri Domnuluĭ. Nouă misiune a luĭ Roman şi noĭ informatorĭ în ţară. Doĭ boierĭ trimeşĭ de Mircea la Jude.)

Eodem die [11 iunii] Fracyllae Postylnik, boyerus Myrche Wayvode, cum litteris . . .—Feria secunda post [Viti et Modesti=19 iunii] misso Georgio Lehrdi cum nonnullis bogeris in Transalpinam, und[e] bogeros profugos revocarent. (Menţionat apoĭ Scumpul.) Feria sexta post [Viti et Modesti=23 iunii]. Fracylle Postelnick et Bwogdan Lwgoffott, redeuntibus ex Transalpina. (Apoĭ pomenit Roman, care e trimes la Báthory. Şoimĭ se aduc din Secuime.) Feria quarta post [Ioannis=28 iunii] . . . Misso Ztoyka Darloch cum literis ad Myrche Wayvodam in Bokeresch. (Apoĭ menţionat «Fracylla Longocampiensis».)

Eodem die [feria tercia post Petri et Pauli=4 iulii] venienti uno chawz cum Magno Komys Myrche Waywodę et Ioanne Pytar ac quadraginta equis a domino Bathori . . . Premisso Comiso, servitori Myrche Wayvode, honoratum est sex pilei, duo ligature cultrorum. (Apoĭ, informatorĭ peste munţĭ. Sol în Moldova cu scrisorĭ.) Feria septima ante Margarethe [15 iulii] . . . Misso Ztan Stykles Schespurgum cum uno servitore Myrche Wayvodę, ut revocarentur berbegii. (Sol la Domn cu «dona danda ipsi Wayvode et uxori suę» : cele obişnuite. Sol la Mircea pentru un furt. «Wladt», sol al Domnuluĭ.) In festo Beate Marie Magdalene [22 iulii] venit cum litteris Gerge Postelnyck a Myrche Wayvoda . . .—Feria sexta post Iacobi Apostoli [28 iulii] venit Ztoyka Postelnyck et Dragomyr Armahs a Myrche Wayvoda cum litteris. (Solĭ a Domnuluĭ la Făgăraş apoĭ. Nouă sosire a luĭ Dragomĭr.)

Feria quinta post [Vincula Petri=4 augusti] venerunt legati domini Wayvode Transalpinensis, Ladislaus Dobo cum Nagy Leckii Isthwan, cum litteris ad dominum iudicem, ut prebegi abigerentur ex provincia . . . Misso Opre al Changy ad Demetrium Postelnick. (Solie în Moldova. Solĭ aĭ luĭ Alexandru-Vodă, cari cer pe «Rosyn Ferens».) Eodem die [Laurentii=10 augusti] venit Boyelle Postelnick a Myrche Wayvoda cum litteris, petens unum servitorem Meremburgum usque, causa berbegiorum; illi misi. . . Feria sexta post Laurenti [11 augusti] venientibus Mychne Lwgofott cum famulo cibiniensi cum litteris. (Luca şi Radu apoĭ de la Mircea. Alţĭ doĭ trimeşĭ. Scrisorĭ ale Domnuluĭ «ad wayvodas transsilvanos». Sol la Mircea. Altul în Moldova; un al treilea la Mircea.)

Eodem die [Egidii=1 septembris]. Venit Ieremias, bogero Alexandri Wayvode, cum litteris. (Daruri. Solĭ în amândouă ţerile. Solie la Mircea. «Simon Dylg» trimes în Moldova, cu mănuşĭ pentru Domn.) Feria quarta post Egidii [2 septembris] venit Ztroya Armahs, servitor Myrche Wayvode. (Alt «famulus» de la acesta. Informator trimes în Moldova. Scrisorĭ ale voevoḑilor ardelenĭ către Mircea. Solĭ munteni. «Pro curru uno misso Alexandro Wayvode.» Menţionat Stroia. Myko întors de la Mircea. Restituţie de cheltuielĭ pentru spionagiu, «temporibus Radul Waywode». Menţionat Roman. Pomenit «Boyde» cu scrisorĭ de la Mircea. Menţiunea luĭ Stroia şi «Berylle».) Feria quinta post [Mathei=21 septembris] pro congregacione provincialium ut avisarentur de irrupcione Moldavi, ut omnes esse[nt] prompti in armis. (Sol la Mircea. Altul de la el. Sol cu scrisorĭ în Moldova. Altul de la Mircea.)

Feria quarta post Galli [18 octobris] misso famulo quodam in Moldaviam expertum conatus Wayvode, utrum erupturus esset . .—Eodem die [Simonis et Iude=28 octobris] venit Iwan Grekul cum litteris Myrche Wayvode ad dominum iudicem. (Acelaşĭ, cu Stoica Logofătul. «Wlad Turkul» şi alţiĭ, veniţĭ de la Mircea. Şi alţĭ solĭ. Sol pentru ştirĭ trimes de voevoḑĭ la Mircea, cu daruri. Altul în Moldova.)

Feria tercia post [Martini=14 novembris] dedi domino doctori pro quibusdam speciebus quas Ioannes Hess anno preterito vexerat in Moldaviam ad curandum Wayvodam Stephanum, fl. 4. (Sol de la Alexandru-Vodă: Ioan Păharnicul. «Radul Ztoyka», venit de la Mircea. Scrisorĭ ale luĭ Alexandru-Vodă către voevoḑĭ. Din noŭ, pomenit solul Ioan. Sol de la Mircea, cu scrisorĭ.)

[Feria secunda post Andreę=1 decembris] quod horologiarius refecit horologium Alexandri Wayvode, deinde et pro theca illius. (Sol de la Alexandru, cu scrisorĭ. Scrisorĭ la Mircea. Menţionat Grecul şi alţiĭ de la el.)

1554 [1]).

. . . Hac eadem [festo Beati Iohannis Evangeliste = 27 decembris 1553] misso famulo ad Franciscum Myhalcz scrutatum statum Moldavię . . . — Feria quinta post Domini natalicia [28 decembris] misso Matheo Clauseburgum cum litteris ad dominos wayvodas cum referretur Alexandrum Wayvodam egressurum . . . Dicta die misso Dobro in Moldaviam exploratum utrum revera Moldavus esset egressurus. (Sol de la Mircea.) Ipso festo Epiphaniarum Domini [6 ianuarii]. Misso Gregorio, famulo vigesimę, cum litteris ut significaret Moldavum colligere exercitus. (Servitor în Ţara-Românească.) Feria secunda Iurata (?) misso Dobro speculatum in Moldaviam conatus Moldavi. (Măsurĭ de apĕrare. Sol la Mircea pentru furt de caĭ.)

[20 ianuarii.] Amplius eciam legatus moldaviensis cum quindecim equorum comitiva, profecturus ad nuptias Petri Gerend . . . Premisso legato moldaviensi, redeunti a nupciis. (Sol de la Mircea-Vodă. Alţiĭ, veniţĭ din Făgăraş. Sol în Moldova, altul cu scrisorĭ ale voevodilor către Mircea. Pârvan venit de la acesta. Doĭ solĭ de la acelaşĭ.)

Feria septima post [Invocavit = 17 februarii] venit quidam famulus Myrche Wayvode causa congregacionis in Rosnoa celebrande; remuneran[dus] . . . Hac venerunt et duo legati moldavienses, ferentes argentum ut operae quaedam ex illo fierent per aurifabros et horologiarium; hii moram traxerunt apud nos per viginti octo dies. (Scrisorĭ de la Mircea la voevodĭ. Solĭ de la el; apoĭ alţiĭ. Sol în Moldova pentru nişte datoriĭ. Sol la Mircea cu darurĭ. «Pro refectione pixae quę fuerat scribę Wayvodę». Solĭ aĭ Domnuluĭ cu un cal pentru Jude.)

Feria tercia post Letare [6 marcii] missus est unus servitor de vigesima in Ţhatrus causa necis Simonis Dylg pię memorię. (Sol de la Mircea cu scrisorĭ.) Feria septima [10 marcii] missus est Franciscus Rosyn ad dominos wayvodas ut ostenderet Myrche Wayvodam regno electum esse. (Intră în oraş «Petrus Iankul»; i se daŭ darurĭ. Vine «et Postelnik».) Feria secunda post Dominicam Iudica [12 marcii] ut domini provinciales congregarentur, de explosione Myrche Waywode certificandi. Hac die egressus est moldavus legatus ostendens cum litteris voluntatem et consilium Alexandri Wayvode ut filio Ioannis regis fidelitatem iuraremus. (Darurĭ. Scrisorile sunt duse la voevodĭ. Se trimet în Moldova Petru Gerendi şi alt nobil.) Feria quarta [14 marcii] venit servitor Petrasko Wayvode per Moldaviam, petens evangelium quod Petraskoni datum sit Transsalpinarum imperium; illi ex commissione domini iudici[s] misi pro evangelio sedecim ulnas Karassia, f. 8. Amplius quatuor ligaturas cultrorum, pro f. 2. Item et quatuor pileos, pro asp. 32. Amplius et pecuniam, f. 4. Huic misi honoris intuitu bis panes, pisces, oleum, pruna et piscium ova, f. 1, asp. 21. Cum hoc misi comitem usque ad dominos waydos nostros. Expense f. 2. Emansit quatuordecim diebus; salarium asp. 28. Hac die missus est eciam Ioannes Mori ad wayvodas cum litteris significatoriis Petrasko in Transsalpinis rerum esse potitum. Expense f. 2. Emansit octo diebus. Salarium, aspri 16. Denuo misimus ad waidas, cum legatis Petrasko idem ostendentibus, Mathiam de vigesima; expense, f. 2 et 2 asp. Fuit peregre tredecim diebus. Salarium, f. —. asp. 26. Ipsa die missus est Dobra in Transsalpinas ut experiretur qualiter se res cum novo Wayvoda haberent. Expense, f. 2. Fuit illic tredecim diebus. Salarium, f.

---

1) În ziua de 26 Februar 1554, Petraşcu-cel-Bun e numit Domn în Ţara-Românească. Mircea e luat, cu sila din Scaun, boierii seĭ măcelăriţĭ, Bucureştiĭ arşĭ. Ioan Pitarul, sfetnicul sĕŭ intim, fuge în Ardeal. Petraşcu pleacă din capitala Imperiuluĭ la 28 Februar (Hurmuzaki, II[1], 321, N° CCXCVI; II[5], 175). În cursul anuluĭ, Transilvania trăi cu frica uneĭ intervenţiĭ armate a Turcilor şi Domnilor noştri în profitul Isabeleĭ.

1, asp. 2. (Reclamații pentru plata argintăriilor și ceasorniculuĭ la Alexandru-Vodă. Daruri luĭ Anton Székely. Informatorĭ în Țara-Românească.—Sol de la Petrașcu-Vodă, la 23 Mart.)

Dominica Quasimodogeniti [1 aprilis] misso Dobro in Bokoresth ad Wayvodam cum litteris et simul res Wayvode exploraret. (Sol de la Domn, cu cinci-spre-zece caĭ: unul e dat Judeluĭ. Alt sol, Dobro, trimes la Domn. Întorșĭ din Moldova «legati regni», trimeșĭ cu Gerendi. Sol de la Petrașcu-Vodă. Informații la Rucăr. Plângerĭ pentru pagube la Râșnov. Solĭ la Domn. Informații în Moldova. Sol moldovean. Solĭ la Petrașcu, cu «sex falkones» și cuțite. Sol în Moldova, și «causa explorandi conatum Wayvodę».)

Feria secunda Pentecostes [14 maii] venit in legacione a Petrasko Wayvoda episcopus et Supremus Thesaurarius cum Magno Koltschar causa Ztanillae et reliquorum bogeronum; hii hic manserunt per quinque dies. (Darurĭ. Sol în Muntenia pentru furt de caĭ. Înrolare în Țara-Românească. Sol al luĭ Petrașcu la Făgăraș. «Venit servitor iudicis Curię transsalpinensis cum litteris.» I se trimete «Busdogano» pentru niște caĭ.)

(Sol în Moldova, pe la 15 Iunie, pentru «Wayvode conatus». Trimeșĭ la Petrașcu, «quatuor falcones et unum flabellum».) Missus est [15 iunii] Ioannes Mori ad Franciscum Myhalczii et Ioannem Aporr interrogatum quid de Moldavi erupcione sentirent. (Doĭ solĭ de la Petrașcu la voevozĭ. Călugăr de la el trece prin Brașov în Moldova. Furt de boĭ din Moldova. Peștĭ din Moldova aduși. Solĭ aĭ luĭ Petrașcu întorșĭ de la voevozĭ: conduși la hotar. Pe atuncĭ treĭ boierĭ de la Petrașcu. Dobro trimes la el. Se dau Domnuluĭ și «par sutulariorum calceorum».)

[29 iulii.] Venit unus postelnik Petrasko Wayvode cum quatuor servis . . . . .

[1 augusti.] Misso Philippo Walacho in Transsalpinas exploratum quomodo res cum bogeris ageretur . . . — Feria sexta [3 augusti] missus est dominus Hirscher ad dominum Bathori ut concederet ferra in Transsalpinas intromitti . . .—[4 augusti.] Venit eciam servitor Zokoll. (12 August. Scrisorĭ la Petrașcu «et ad Poharnyk». Se trimete «vitrum plenum aqua rosacea et unum plenum lavendulę aqua».) Dominica XIII [Trinitatis = 19 augusti] ingressus est civitatem a Petrasko Waywoda Moga cum famulicio decem servorum causa Ztanilla. (26 August. Solie la Petrașcu și cu șoimĭ. «causa aggravatorum teloniorum».)

(9 Septembre. Postelnic de la el pentru a cumpĕra vin. Solĭ în Muntenia. Spionĭ în Moldova. Moga, sol de la Petrașcu la voevozĭ. Datoria luĭ Alexandru-Vodă pentru un car.—Sol de la Petrașcu cu un cal, după 29 Septembre. Plângerĭ la acest Domn pentru furt de caĭ. Iar postelnic de la el, pentru vin și «scutellos»; furt de caĭ.)

Dominica XXIII [28 octobris] . . ., que erat festum Beatorum Simonis et Iude, missus est Franciscus Rosyn in Rukor, vulgo Rodenbawn, exploratum utrum bogerii essent egressuri ad composicionem litium . . . Premissa Dominica venerunt a nostris wayvodis viginti bogerii, qui hic moram traxerunt usque in septimum diem, expectantes abitum Ztanyllę et reliquorum . . .—[30 octobris.] Ad futuram congregacionem in Rosnoa cum Transsalpinensibus celebrandam venerunt dominus Franciscus Kaczay. (Sol al luĭ «Petri Wayvoda» cu scrisorĭ de la voevozĭ.)

(5 Novembre. Sol la «Petru». Mențiunea prădăciunilor făcute de Secuĭ la «campi Bwza». Maĭ multe solĭ muntene.)

(2 Decembre. Sosește «thesaurarius Petri Waywodę» cu două-zecĭ și cinci de caĭ. Se acordă un car Domnuluĭ Moldoveĭ. — Se trimete un om la Rucăr, «ad officiales ibidem, vulgo Watachen» la 19 Decembre. — 21. Dar «Dobro, scholastico walachico».)

1555 [1].

(6 Ianuar. Sol muntean, «adducens aliquot pondera salsamentorum dominis wayvodis». Alțĭ solĭ și de la Alexandru-Vodă.) Hoc die [26 ianuarii] missus est cum Bann Georgius Lerdi in Transsalpinas, postulaturus ius super fures et dampna nostri regni . . .

---

1) E un an de negociațiĭ și pregătirĭ ale ambelor partide din Ardeal, cea turcească și cea imperială. Socotelile Brașovuluĭ ni vorbesc de nunta nouluĭ Domn muntean.

[5 februarii.] Ingressi sunt civitatem legati wayvodarum ad nupcias in Transsalpinas expediti. (Între cari şi P. Gerendi.) Eodem die [6 februarii] missus est dominus Ioannes Thartler in Transsalpinas ad nupcias Wayvodę vexitque honoratum Wayvodę et coniugi illius, necnon et bogeronibus, que sequuntur: Wayvodę unam cupam appendentem marcas 3½, p. 8, *die Marck* per f. 12, d. 17½; pro f. 45, asp. 10½. Triginta ulnas panni *Schay*, singulam ulnam pro d. 140, summa f. 42. 11½ ulnas *Stamett*, singulam per d. 116, f. 13: asp. 17. 20 ligaturas pileorum, pro f. 8. Unam frameam, vulgo *Stechschwerdt*, f. 1, asp. 30. Viginti ligaturas cultrorum, pro f. 10. Duas pecias peplorum magnorum, f. 10. Amplius torta mellita et similos pro f. 2, asp. 7. Pro duobus vasculis quibus hęc vecta sunt, asp. 13. Scutellas stanneas 58, lib. 4: lib. pro f. 1; f. 14, asp. 25. Domino Ioanni Tartler, emansit undecim diebus, salarium f. 2, asp. 37½. Habuit secum duos servos de vigesima, asp. 44 et unum Valachum cum duobus equis, f. 2, asp. 43. Consumpsit f. 10, asp. 27. Et habuit cocum; salarium, asp. 33. — Feria sexta [8 februarii] missus est Dobro cum dampnificatis in Transsalpinas. (Ordin păgubaşilor a pleca acolo.—13 Februar. Sol al voevodilor în Ţara-Românească.) [16 februarii.] Redeunti Georgio Daczo cum comitibus suis, hominibus wayvodarum, ex Transsalpinis, a nupciis. (Menţionat «servitor pocillatoris ex Transsalpinis».—24 Februar. Sol de la Petraşcu: «Ztaykul». Lerdy e trimes din nou în Ţara-Românească. Solii ai voevodilor aici. Servitor al lui «Zokoly».)

Feria septima [post Iudica=6 aprilis] ingressus est Ztenylla hinc. (Daruri «ipsi Wdrysth».) [Eadem die] venit item et servitor Petrasko Wayvodae, adferens novitates de ablegato in Aetiopiam Myrche . . .—Feria quarta post [Palmarum=10 aprilis] venit Magnus Portayr Petrasko Wayvode . . .— Eodem [13 aprilis] venientibus legatis Petrasko Wayvode qui aderant ut pacem facerent cum Ztanylla . . . Hoc die venit et episcopus walachicus . . . Que in dominis Ztanylla, Ztaykul et Udra insumpta sunt. . . Congregatis hic bogeriis Transsalpinensibus cum predictis profugis pro ineunda pace et amicicię foedera,—aliquot diebus desuper consultum est; computati sunt sumptus universi, quibus illos ex commissione domini iudicis honoravi . . . — [Quasimodo = 21 aprilis.] Misso Ioanne Koatsch *[şters:* «in Tran.»] intellectum utrum Zokoll egrederetur necne . . .— [29 aprilis.] Hac eadem die missus est dominus Ioannes Tartler cum bogyeris in Transsalpinas, comitatum eosdem ad dominum Petrasko Wayvodam usque; habuit rhedam cum quatuor equis . . .

[7 maii.] Ioanni Koach et Matheo equiti quod comitati sunt uxorem Ztaykul per montana. (14 Maiu, întors Tartler cu scrisori. Sol al vistieriului muntean.)

(Pe la 9 Iunie vine «uxor Michaelis Litterati ex Transsalpinis».) Feria quarta post Ioannis Baptistae [26 iunii] venit quidam legatus Petrasko Wayvode, dimissus a dominis wayvodis in Ciculiam emptum falcones . . . — Feria sexta post [28 iunii] missus est Lehrdii in Transsalpinos ad Danubium usque exploratum quid rumoris circumferetur . . . Servo uni qui falcones vexit cum Georgio Lehrdi. (Spion şi în Moldova. Certe de hotare, pentru pagube pricinuite Românilor.)

[Dominica VIJ =28 iulii.] Hac Dominica venit Ztoyche Ban requisitum adulterinam monetam cum amissis suis reculis a domino villico . . . Misso Francisco Rosyn cum hominibus Wayvode Transsalpini. (Cu el şi vornicul Ioan. Spion până la Constantinopol.)

(Lehrdy trimes la Domn, în Bucureşti, pe la 4 August.) Feria quinta [post Dominicam IX=15 augusti] misso Kostha Hytlen ad Petrasko Wayvodam petitum eundem ut libere mercatores mercari valeant. (Şi daruri de «huzones» în solii trimese peste munţi.) [Dominica XXX=27 octobris], circa festum Omnium Sanctorum [1 novembris]. . ., cum dominus Ioannes Tartler profectus fuerat in Transsalpinos cum Ztanylla, habuit secum suam rhedam . . . . . .

(7 Decembre. Peşti de la Petraşcu-Vodă lui Kendy din Oşorheiu. Solie mai pe urmă la Domn, «causa salsamentorum domini Francisci Kendi». I se trimete şi «una galea . . ., unus clypeus et una hasta».)

1556 [1].

(Între venituri, postavul rămas din darul făcut lui Alexandru-Vodă și boierilor lui.) (Ioan Pitar pomenit. Italieni cumpărători de grâu. Sol al lui Petrașcu la Secui. Pomenit Roman. Solie a lui Petrovics în Țara-Românească.)

[20 februarii.] Invitato domino Sokoll feria quinta habuimus illum cum eisdem bogyeriis in prandio, in quo insumptum est in piscibus recentibus, salsamentis, ovis huzonum carpionumque ovis, malvasia vinoque, similis et pane et in reliquis necessariis rebus et eduliis, universis computatis, f. 23, asp. 31. Honoratum deinde est domino Sokoll cuppa una, appendens duos marcos et tres pisetos, pro f. 24. (Apoi daruri de postav, scuturi, cuțite și) viginti hastę sive Kupiia. . . . Emissus erat Gregorius Thörek comitatum hos transsalpinenses exercitus . . . — Feria sexta [21 februarii] expediti sunt dominus Ioannes Tartler et dominus Ioannes Augsten in Fewldwar; dedi illis honoratum domino Zokoll . . . Misi honoris ergo hac die Wlad Komys vinum . . . et non nullis aliis bogyeris cum illo existentibus. (Dobra trimes în Moldova.)

Feria tercia [post Oculi = 10 martii] missus est Farkas cum uno bogero brebegione in Transsalpinam, exploratum eciam quid rumoris ibidem circumferretur. (Menționat Sava, servitorul lui Petrașcu-Vodă.) Remanserat in debitis domini Zokoll, quas abiens non persolverat; [le plătește orașul: comestibile, lumînări de sĕu, vin de Malvasie, «pro media lodice ipsi Dragytsch».] Palmarum [29 martii]. Misi honoris ergo servitori Petrasko Wayvode vehenti domino Zokol tentoria, similos, pisces et vinum. (Sava al lui Buzdugan, trimes al lui Petrașcu. Sol al Domnului la Turda.)

(5 Maiŭ. Se dă lui Petrașcu «sericeum pileum» și mănuși.) Rogationum [10 maii]: hac Dominica missus est Georgius Lerdii obviam in Brecz iudici Curie terrę Moldaviensis cum munusculis. (Era, se pare, în Secuime, cu «castra Moldavorum», pe care Brașovul le aprovisionează.) Sabbato [16 maii] profectus est Dobra in Transalpinas, sacros ordines valachicos suscepturus . . . — Dominica Exaudi [17 maii.] Misso Gregorio ex Boloynna exploratum in Ciculiam res Moldavorum. (Solie la «iudicem Curię, in castra». — 20 Maiŭ. Soli ai lui Alexandru-Vodă.) Feria quinta [post Exaudi = 21 maii] expeditus est Ioan Wegh in Ciculiam ad Alexandrum Waydam, vehens illi honoratum similos et vulgo Klotschen . . . Eidem et 64 octavos boni vini. (Se dau în «castra» pâni.) Feria sexta [22 maii] reverso ab Alexandro Wayvoda Lechlao Bekessii. (23 Maiŭ. Doi soli la el,) in Ciculiam; . . . vexerunt illi honoratum unam cuppam appendentem 3 marcas, pisetos 9, pro f. 38, asp. 12; 15 ulnas viridis panni Lyndisch vocati boyaronibus honorandas, pro f. 12, asp. 10. (Apoi: postav, vin, «duo vitra cum rosacea et maiorang», cuțite.) Ingresso civitatem Kwlcherr cum 20 equis, hic manendis per biduum . . . Ienę Litterato, familiari domini locumtenentis, reverso ex Moldavia. (Iar «pileus sericus» lui Petrașcu, la 24 Maiŭ. Menționați Iona și Clucerul.) Feria secunda [post Pentecosten = 25 maii] profectus est dominus iudex ad spectabilitatem ac magnificentiam domini Alexandri Wayvodę, ad eundem invitatus; hic vexit eidem sequentia: unam cuppam appendentem 4 marcas, pisetos 4½. . ., Currum, quem fieri curaveramus sequentibus rebus: 20 vulgo Krumpeysen . . ., 30 canthis mediocribus . . ., 30 canthis parvis . . . 18 laminis . . . Paulo fabro ferruminandi hunc currum dedi . . . Pro conficiendo tegmine dicti currus accepti quatordecim ulne Londisch . . . Pro tela linea vulgo *Flessen Leinett* subducenda tegminis et bogasia sub alas . . . Valentino Sartori mercedem operę dedi . . . Currifici solvi . . . Mensatori faciendam unam mensam et scamna pro usibus campestribus . . . Pro sex canthis ferri ad illa et pro mercede operę sive ferruminacione . . . Pro

---

1) În acest an, Ardealul, lăsat fără ajutor de regele Ferdinand, rechiamă pe Isabela și fiul ei. Domnii români ajută, cu trupele lor, opera de restauratie a dinastiei Zapolya — La 22 Octombre, regina și tînĕrul rege intră în Cluj (Fessler, III, 572), iar, la 4 Novembre, Petrașcu-Vodă face raportul său Sultanului (Hurmuzaki, III¹, 351-2, nº CCCXXX saŭ p. 351).

novo cellario stanneo a Ioanne Stannario empto; lagenç appendunt 22 libre . . .; pro theca illius . . ., 5 ½ Malvasię in illud impletę . . ., duo vitra plena vino cremato . . . Pro inpletis vini 95 octavis . . ., pro 10 clypeis . . ., pro 10 hastis . . ., pro sex paribus chirotecarum . . ., pro tribus paribus stapedarum et tribus paribus calcarium . . ., pro similis Wayvodę honoratis . . . Amplius dedi una vinum, carnes, similos, lemonios ac reliqua quedam . . . Item solvi impensa Prasmarini . . . Cuppam, quam dominus Ioannes Prasmar. *(sic)* honoraverat domino Wayvodae. Idem remiserat nobis ut operculam super eam fieri curaremus, quod factum ponderavit unam marcam, pisetos 33. Solvi Erasmo aurifabro. Praemissa feria secunda ingressus [est] Lucas Porkolab; tulit quedam pocula domini Alexandri Wayvodę fracta; cum hoc nonnulli bogyarones; his misi . . .— Feria tercia [26 maii] misso Iwan Boyle ab Alexandro Wayvoda, profecturus ad Portam . . . Cum hoc missus est frater Popç nostri usque Tergovistiam, illum comitatum . . . Eadem die ingresso Francisco Wornyk . . . — Feria quarta [27 maii] venit familiaris Petrasko Wayvodę ex Polonia a Suis Maiestatibus, Demetrius videlicet . . . Pro graminibus Moldavis et Thurcis missis. (Alte cheltueli. Solie la Petraşcu. Iona venit din lagăr. — 28 Maiü. Sol la «Judele Curţii» moldoveneşti.) [31 maii.] Emisso Valentino Schram cum quinque servis Prasmarinum, cum Alexander Wayvoda egrederetur. (Vornicul cere provisii din Secuime.)

(4 Iunie. Dar lui Bekes întors «ab Alexandro Wayvoda ex Moldavia».) [7 iunii. Simoni Ördög] exquisitum utrum Moldavi essent denuo egressuri. (9 Iunie. Serv al lui Petraşcu, «petenteque ut ova piscium et pisces domino Zokol emitterentur.») Feria quarta [10 iunii] venit quidam episcopus valachicus cum litteris a locumtenenti, cupiens comitem usque ad Alexandrum Wayvodam (în Moldova). [11 iunii.] Emisso Ioanne Wegh in Ciculiam ad iudicem Curię Moldaviensis, supplicatum ut provincię nostrę parceret. (Revine cu un boier. Wegh e trimes apoi «ad Wornyk», cu provisii.— 17 Iunie. Sol de la Domn cu «Wolffgango aurifabro».) [18 iunii.] Cum iudex Curię ostendisset se civitatem ingressurum epulatum, dedi piscatoribus item pro huzonibus . . . Hos pisces postea huc atque illuc misi honoratum. (19. Unuia care duce până la «Brecz» «trahos quos Alexander Wayvoda huc fieri fecerat». Soli la «judele Curţei» şi la Vornic.) [25 iunii]. Ingressis servitoribus Petrasko Wayvode a Zokol venientibus. (30. Comandă de două «pilei» de la Domn şi «pro veneto, vulgo *Taffent* ad illos» şi alte daruri.)

(5 Iulie. Sol la «Radul Stolnyk», cu daruri.—8. Sol la acelaşi «ac ad Ztaykul Kulcher».) [9.] Veniente quodam popa legato Petrasko Wayvode . . . Legato domini Alexandri Wayvodę qui pro quibusdam rebus et instrumentis pistoriis advenerat . . . Servitori domini locumtenentis cum familiaribus ipsius Zokol euntibus in Transsalpinos . . . Moram hic traxit quidam Grecus nomine Christian, familiaris domini Petrasko Wayvode; huic aliquocies misi. (Date «Moldavo octo rothe ferruminatę». — 11. Dar «Dragysch Bann et Moga». Sol la Alexandru-Vodă pentru datorii.) [Eodem die.] Pro duobus pileis ex villosa purpura domino Alexandro Wayvode factis ad rogata sua . . . — Dominica VI Trinitatis [12 iulii] . . . Hac die ingressi Radul Stolnyk et Ztaykul Kulcher; his prandium apparavi. (Staicu vine şi la 22.) Feria sexta [24 iulii] familiari domini Petrasko Wayvoda duobus . . . Sivi consui seu fieri novum vexillum et dedi vulgo *Taffett* ulnas triginta et pro factura . . . Tubicini tympanum noviter abducendum. (Şase cai lui Alexandru-Vodă. Venit Paul «Radych» din Ţara-Românească. Menţionat «vinum transalpinense, item moldaviense».)

Dominica X Trinitatis [9 augusti]. Hac diemissus est Ioannes Wegh in Longum Campum ad Petrasko Wayvodam, cum egressurus esset cum gentibus suis. (Daruri.) [12.] Venit minor Wornyk cum Ioanne Wegh. (14. Doi soli la Radu Stolnic.) Dominica XIJ Trinitatis [23 augusti]. Hac die missus est dominus Ioannes Greff obviam domino Petrasko Wayvoda in castra. (Daruri; găini, gâşte, oţet, «poma».) Hac die emisso Thoma de Thatar ad spectabilem ac magnificum dominum locumtenentem, indicatum dominum Petrasko Wayvodam in campis nostris existere . . . — In festo beati Bartolomei Apostoli [24 augusti], vocatus dominus iudex ad dominum Petrasko Wayvodam

exivit cum domino Stephano Graissing et Ioanne Greff et Ioanne Augstin: vexeruntque illi ac suis bogyeris honoratum sequentia; unam cuppam appendentem 5 marcas, minus sex piscos . . ., 22 ulnas medii Scharloch . . ., ulnas panni *Stamett* . . ., 39 ulnas panni *Berchkammer* vocati . . ., 5½ ulnas panni *Schay* vocati . . ., 32 ligaturas bonorum cultrorum . . ., 61 pileos . . ., septem paria chirothecarum . . ., similos panesque bina vice, item gallinas, anseres, trutas, poma vulgo *Obs* et acetum . . . Amplius bonum vinum, bis 236 octavos, per d. 4 . . . Dedi bibales tympanatoribus et tubicini ac fistulatoribus . . . Pro sex clypeis et quatuor hastis, quas Ioannes Thott ad me portaverat . . . Amplius clipeariis pro quinque clypeis et decem hastis . . . Commodato accepi a domino Georgio Hütt decem clypeos et tres hastas: pro his alias fieri curavi . . . — Feria quarta [post = 26 augusti] emissis Sebastiano et Michaele de XX^ma^ in Ceculiam obviam iudici Curię Moldaviensis. (Daruri.—28. Acelaşi e trimes şi «ad Wornik».) Ingresso popa ipsius . . . Venit item et alius legatus ab eodem Wornik, petens pixidarios et victualia in civitate et provincia . . . — Sabbato [29 augusti] venit Iwan, servitor domini Petrasko Wayvode. (Doi soli moldoveni. Menţionaţi Moga şi Ioan Pitar.) Fabris nostris laborantibus domino Petrasko Wayvode in quadam bombarda et quadam alia reparantibus . . . Seratoribus apparantibus duas barbotas ipsi Wayvodę . . . .

Feria quinta [post Egidi = 3 septembris] emissus est Todoran Bulgariensis cum aliis duobus Transsalpinis ad Petrasko Wayvodam Colosvar: *(sic)* . . . — [19 septembris.] Misso Sebastiano in Transsalpinam ad Radul Kulcher et Wayvodissam. Vexit illi donandum peciam *Galler* vocatam et similos . . . — Feria secunda [post Dominicam XIX = 12 octobris] uni Turcę a Zokol venienti . . Cum hoc missus est quidam Bulgarus usque ad Kulcher in Transsalpinam. . . — Feria quarta [post Dominicam XX = 21 octobris] veniente quodam Chawzo cum servitore ipsius Kulcher. . . — Feria quinta [22]. Sivimus hunc ad Suas Maiestates vehere in rheda cum quatuor equis . . . Dimisso Kostha Hytlen ad Transsalpinos, ostensum ipsi Kulcher reverti Way-dam *(sic)* . . . — Sabbato [24] emisso Thoma de XX^a^ intellectum quando Walachi essent adfuturi. . . — Feria secunda [post Dominicam XXI = 26 octobris] expediti sunt dominus Ioannes Greff et Ioannes Augustin obviam domino Petrasko Wayvode; cum his misimus illi honoris ergo et suis bogeris duo musta quadragenaria . . ., veteris vini 178 octavos . . ., viginti anseres . . . — Emisi [27] avisatum provinciales ut panes appromptuarent Ioanni Machkassii cum domino Petrasko Wayvoda ingresso provinciam . . . . . .

[Dominica XXII = 1 novembris.] Emisso Kostha Hocz in Transsalpinam ad Wayvodam causa quarundam ovium . . . . . .

Dominica Luciae [13 decembris] . . . Curaveramus fieri quosdam pennarum fasciculos Alexandro Wayvodę; solucionem non plenarie misit . . . Dimisso Paulo lateratore in Moldavia ad cupita Alexandri Wayvodę . . . In reditu exercituum domini Petrasko Wayvodę dederunt dampna in Cidino, Wydenbach et Wolkan . . . — [21 decembris.] Alexandro Wayvode sivimus fieri retia piscaria . . . . . .

1556.

Törzburger Rechnungen.

. . . . Sabbato ante festum Mathie [29 februarii] pro carnibus egressis Transsalpinensibus misi alios sex servos in arcem . . . — Sabbato ante secundam feriam iuratam (?) . . . Egressis exercitibus transsalpinensibus, item et moldaviensibus, in exteras partes profecturi[s] dedi pinsendi tritici cubulos . . . — Sabbato ante Margarete [18 iulii] . . . Egresso domino Petrasko Waywode cum exercitibus . . . Reverso eciam Petrasko Waywode ex Transalpina . . . Cum Transsalpinenses equum provincialem a famulo meo acceperunt, et fuerat reductus. . . . . .

1557 [1]).

[2 ianuarii.] Pro reti uno magno Alexandro Wayvode facto eidemque donato . . . Ioanne Wegh in Moldaviam expedito cum reti. (Car luĭ Petrașcu.) [9 Ianuarii.] Servitori ipsius Zokoli . . . — Feria quinta [14 Ianuarii] servitoribus Petrasko Wayvode misi honoris ergo pro hos Albam-Iuliam vehi curavimus tribus equis. (Servĭ aĭ luĭ Petrașcu cumpĕră caĭ.) Dominica ante Purificationis Mariç [31 ianuarii] . . . . . .

Feria quarta [3 februarii] egresso familiari domini Alexandri Wayvode postulanti sartorem . . . [7 februarii.] Veniente quodam legato Alexandri Wayvode, cupiente curĭalem sartorem . . . Cum illo est dimissus Celestinus sartor . . . — Dominica v post Epihaniarum [14 februarii] . . . Redeunti legato Alexandri Wayvode a Reginale Maiestate . . . — [19 februarii.] Advenienti et Magno Postelnek domini Alexandri Wayvode . . . — Sabbato [20] profectus est ad Reginalem Maiestatem. Illum vehi curavimus vehi *(sic)* quatuor equis Cibinium usque, et solvi pro vectura . . . — Dominica VI post Epiphaniarum [14 februarii], feria quarta [17], dedi institoribus transsalpinensibus curantibus viam in Alpibus per nivium copiam purgare . . . . . .

[19 martii]. Servitori ipsius Schwetayr transsalpinensis . . . — [24.] Emisso Ioanne Thott ad Reginalem Maiestatem cum salsamentis et ovis piscium a Petrasko Waĭvoda missis ac simul et litteris Alexandri Waywodę. (Martin, servitor al luĭ Petrașcu.)

Feria quarta [post Iudica=7 aprilis] venit Stephanus aurĭfaber colosvariensis cum servitore Alexandri Waywodę. (După 11 April, serv al luĭ Petrașcu la regină.) [17 aprilis.] Emiserat Alexander Wayvoda cellaria aliquot et lagenas magnas, petens ut vino repletos illi remitteremus. Iste sunt repletę 89 octavis vini. (Sosește Nicolae Chykoffsky, «magister Curie» al regineĭ. — 26. Acesta trecuse acum din Moldova. Pomenit Moga. Spionĭ în Moldova după Paștĭ. Moga fusese la regină.)

(19 Maiŭ. Servitor al luĭ Socol.) [20 maii.] Missis ad nos servitoribus Alexandri Wayvode causa curruum qui apud nos illi fuerant elaborati. («Matthias eques» în Moldova, trimes de regină. Se trimete cu el Domnuluĭ «duos magnos circulos similaceos, vulgo *Klotschen*» și mănușĭ. Spionĭ în Țara-Românească.) [25 maii.] Ingresso familiari domini Alexandri Wayvode, mettercio, postulans intromitti barbitonsorem . . .; cum illis intromissus est Petrus barbitonsor. . . . . .

[11 iunii.] Hac die ingressus est Niculla institor de Veneciis cum litteris domini Petrasko Wayvode et ipsius Zokol . . . — [18 iunii?] Advenerunt servitores Zokol, adducendo pecora quedam magnifico domino Francisco Kendii ordinata . . . — [23 iunii.] Servitori Petrasko Waywode qui orbes vitreos in Transalpinam vexit. (27. Peștĭ de la Petrașcu regineĭ.)

(«Matthias eques» trimes din noŭ în Moldova, la 2 Iulie. — Revine cu știrĭ.) Dominica VJ Trinitatis [25 iulii] . . . Feria secunda [26], misso Ioanne Wegh in Transsalpinam ad dominum Zokol cum litteris . . . . . .

Dominica VIIJ Trinitatis [8 augusti] . . . Feria secunda [9] . . . Aurifabro domini Petrasko Wayvode misi die Sabbati [14]. (Apoĭ iar Wegh în Moldova.)

Dominica XIJ Trinitatis [5 septembris] . . . Expeditus est Mathias ad Alexandrum Wayvodam cum pannis gryseis, qui illi fuerant empti. (Se trimet luĭ Alexandru-Vodă și «duodecim caseos circulares».) Pro quatuor saccis quibus viginti millia zonarum, vulgo *Schnyr*, introvecta sunt. (12. Servĭ de la Alexandru-Vodă cu Petru bărbierul.) [30 septembris.] Miserat dominus Petrasko WayvodaReginali Maiestati pepones turcicos. . . .

[22 octobris.] Emissus est Walachus quidam cum litteris domini Prokopii ad dominum Alexandrum Wayvodam. (Procopie era «Reginalis Maiestatis capitaneus».)

(După 14 Novembre, pomenit Moga.) Feria tercia [post Dominicam secundam Adventus = 30 novembris] ingressus est servitor ipsius Zokol. (Apoĭ Nichita, sol de la Alexandru-Vodă.)

---

1) În acest an, Moldovenĭĭ intervin iarăși în afacerile Ardealuluĭ prin contingent militar. În Decembre moare Petrașcu-Vodă, pe care Turcĭĭ voiaŭ a-l scoate prin Socol, în folosul luĭ Mircea (v. Hurmuzaki, I[5], 403, n° CLXV).

[1 decembris.] Miserat Alexander Wayvoda Reginali Maiestati vinum passum et mulsum et pisces. (Îndată, iar Moga trimes în Moldova.) Feria sexta [3 decembris] dimissus est Thomas popa in Transsalpinam supplicatum Wayvodę et boyeris ne cum exercitibus suis ad nostras partes egrederentur. (Daruri de războiŭ).

1558 [1]).

[20 decembris 1557.] Ingresso Moga et cum illo cui servitori ipsius Zokol cum famulico nonnullo. («Pythayr» venit de la Alexandru-Vodă.) Feria tercia [21 decembris.] Emisso Thoma de XX^a^ in Ciculiam exploratum utrum iudex Curię Moldaviensis esset iam egressus. (22. «Wyzter», sol de la Alexandru-Vodă.) In festis Nativitatis Domini [25] cum farina Alexandro Wayvode mitteretur. (Și «duos caseos antumnales», și «pro uno curru pendulo vel tecto, quem quôque illi misimus».) Item missi *(sic)* sunt illi duae novę rhedę. (Trimes la el «Petrus pistor». Dar «eciam iudici Curię in Tattros».) [26 decembris.] Missa sunt in Ciculiam iudici Curię Moldaviensis . . . Ingresso Ambrosio Litterato, scriba Alexandri Wayvode. (27. Serv de la Petrașcu.) Cum eo miserat Wayvoda Suis Maiestatibus poma granorum et narancia, in duabus lagunculis. (29. Sol la jude în Secuime, «supplicatum quo provincię nostrę parceret».) Ingresso homini ipsius Wornyk. (Întors omul de la Jude, la 30, cu răspuns. Nouă daruri.)

(1 Ianuar. Alte daruri aceluiași. Se trimete făină în Moldova.) Dominica post Circumcisionis Domini [2 ianuarii] . . . Feria secunda [3] advenit quidam famulus iudicis Curię Transsalpinensis, portans mortem Petrasco Wayvodę. Illi misi carnes, vinum et similos . . . Cum illo misimus Servacium Geinter Colosvarinum . . . Emansit per novem dies . . .—Feria tercia [4] venerat quidam doctor a Sua Reginali Maiestate ad dominum Petrasko Wayvodam profecturus, cum iam esset mortuus: huic ter misi honoratum hec atque alia . . . Eadem curavi vehi quendam legatum in Rosnö usque et solvi Servacio . . . Sebastiano Erdely profecturo hac in Moldaviam misi honoris ergo. (Negocieri cu Vornicul Moldoveĭ.) Dominica prima post Epiphaniarum [9 ianuarii] . . . Feria quinta [13] venit quidam servitor ipsius Zokol . . . Cum hoc missus est Urbanus ad Suas Maiestates Colosvarinum usque . . . Missus est Popa Dobra in Transsalpinas ad Zokol cum uno famulo. . . Venit iste et alter servitor ipsius Zokol . . .—Dominica II Epiphaniarum [16]. Hac Dominica eggressus servitor generi Petrasko Wayvode, ipsius Wyzter; illi misi munus honorarium pro — *(sic)*. Misso fratre ipsius Dobra popa Thergovistiam cum litteris. . . Emisso Francisco Rosyn cum servitoribus boerum ad Suas Maiestates. . .— Feria quarta [19] missus est Servacius Geinter ad Suas Maiestates cum litteris ex Transalpina allatis Colosvarium. (Soli de la Alexandru-Vodă.) Dominica III Epiphaniarum [23] . . . Feria quarta [26] ingressus est in civitatem filius ipsius Zokol profugus. Illi misi bis honoratum pisces, gallinas, carnes, similas, vinum . . . Amplius eidem plaustrum foeni in hospicium . . . Feria quinta [27] missus est Sebastianus de XX^ma^ ad Suam Reginalem Maiestatem cum litteris ipsius Zokol . . . Eadem die misi munus honorarium relictae Raduli Wayvode et coniugi ipsius Zokoli et viginti plaustra foeni . . . [29.] Cum profugi boarii Alpes transcederent, per biduum illic fuerunt cum illis Ioannes Thott et Ioannes Koach, et quod vectus est quidam homo Suarum Maiestatum in Rosno usque . . . — Dominica III Epiphaniarum [30] . . . Emisso Thoma de XX^ma^ ad Suas Maiestates cum litteris . . . Emansit per tredecim dies. Salarium illius, cum nimirum post dominum Zokol esset missus. Misimus honoris ob intuitum Bayda Kulcher, uxori Ztanillae, Dragomyr Wyzter et uxori Zokoli quatuor verveces, quatuor urnas vini, sedecim gallinas et similas . . . Eodem die, cum domino Francisco Schonk misi in Helthwyn Wlad Wayvode et Zokol

---

1) Mircea, chemat din Anatolia, e numit, contra voeĭ boierilor și chiar a lui Lăpușneanu, la 17 Ianuar (Hurmuzaki, II, 358, nº CCCCXXXVIII). Concurenții sĕĭ fugarĭ în Ardeal, Socol și Radu-Vodă, atrași prin promisiuni, între eĭ și Stănilă, sunt măcelăriți. Alte isvoare numesc pe Radu *Vlad.* V. *An. Ac. Rom.*, XIX, 205-6.

2¼ vini passi, 19 octavas vini, similos duos, circulos similaceos, vulgo *Klotschen* et duos verveces . . . Servacio Ditner hec eo vehenti. (Sol de la Alexandru-Vodă, întors de la regină.)

Feria tercia [1 februarii] . . . Eodem die missus est Franciscus Denes ex Boloynna cum servitore Myrche Wayvode ad Suas Maiestates Colosvarinum . . . Huic homini transsalpinensi misi bis honoratum hęc atque alia . . . Misi uxori Raduli Wayvodę et Ztanillę . . . — Feria quarta [2 februarii] misi Ztayko vinum, etc. . . . Eodem venit servitor Myrche Wayvodę vocatum boarones . . . Feria quarta [2 februarii] venerunt viginti servitores Myrche Wayvode ex Moldavia . . . — [4.] Aliquot calugeriis et episcopo. (Solĭ din Moldova. — 6 Februar. Sol la judele moldovean, Car Domnuluĭ.) Feria quarta [post Dominicam Epiphaniarum = 9 februarii] missus est post dominum iudicem Georgius Waxmacher Colosvarinum, cum fama ferebatur Myrche Wayvodam in boarones truculenter seviisse et mactasse. Expendit f. 2 . . . — Feria quinta [10] misi servitoribus Myrche Wayvode qui venerunt cum porrho . . . — Hac die [11] venit Magnus Lugofott ipsius Myrche Wayvode cum tribus Turcis primariis; his tribus vicibus misi . . . Veniebant quoque alii duo Thurci . . . — Dominica VJ Epiphaniarum [13] . . . Hac die missus est Ioannes Koach post dominum iudicem cum litteris Myrche Wayvode, cum postularet sibi tradi boarones et Wayvodę thesaurum . . . Venerunt hoc die egregius Paulus Bakii et Nicolaus Erdelii, a Suis Maiestatibus mis[s]i in Transsalpinam . . . Cum his missi sunt Ioannes Wegh et duo Valachi cum sex equis Bokorestyam usque, ad Myrche Wayvodam, qui emanserunt per decem dies. (Solĭ moldovenĭ, turcĭ și servĭ aĭ luĭ Mircea.) [16.] Venienti Waska porkolab de Romano, foro ex Moldavia . . . — [17.] Cum comisisset Serenissima Regalis Maiestas ut brebegii hinc abirent, emissus est Dobre popa cum Sebastiano admonitum illos quo abirent . . . — Dominica VIJ Epiphaniarum [20] . .. In die Carnisprivii [20] missus es Thomas de vigesima cum relicta Petrasko Wayvode Colosvarinum usque . . . — Feria quarta [23] missus est Mathias ad Suas Maiestates ostensum reverti Paulum Bakii a Myrche Wayvoda cum nonnullis boyariis et Thurcis. (Alțĭ solĭ de la Mircea. Din noŭ pomenit «Waska». Polonĭ veniță din Moldova. Iarăși «Waska»).

[5 martii.] Adduxit quidam Moldaviensis aliquot adolescentes qui artificia addiscerent . . . — [6.] Hac die venit quidam alius legatus moldaviensis, causa adolescentium predictorum. (Iarăși «Waska».) Feria sexta [11] ingressus est primo Iacobus Heraclides, ex Polonia veniens, profecturus ad Suam Regiam Maiestatem. Huic bina vice misi pisces bonos, similas, vinum et carnes, pro f. 2, asp. 35. Hunc cum sedecim equis Cidinum curavi vehi, et solvi asp. 32. (După 13, sol la Alexandru-Vodă și Vornic.) Cum eo missus est eciam foncium ductor Cibinensis ad Wayvodam . . . Missus est eciam una Erasmus aurifaber. (14. Grigore Zazko, cu servitorĭ aĭ luĭ Alexandru, la regină. Menționat «Waska». — 19. Marele-Portar al luĭ Mircea, sosit cu un ceauș. Solĭ de la Alexandru-Vodă. Pomenit «Waska». Dobra trimes în Muntenia, la Bucureștĭ.) Dominica Iudica . . . Feria tercia [29] reversus est a Regia Maiestate magnificus Despotas, reversurus in Moldaviam; mansit hic ad feriam sextam [1 aprilis] usque. Misi illi singulis diebus pisces carnes, gallinas, similos et vinum pro f. 4, asp. 19. Hunc veximus Prasmarinum usque, cum duodecim equis, asp. 30. . . . . .

(Îndată, un postelnic de la Alexandru-Vodă. Pomenit «Waska».) Dominica Palmarum [3 aprilis] . . . Feria tercia [5] ingressi sunt legati in Moldavia, Gregorius Bethlen, Stephanus Cherenii et Adam Litteratus . . . Cum his missus est Ioannes Weyss usque ad Alexandrum Waivodam . . .—Feria quarta [6] venit Demetrius Postelnyk Myrche Wayvode. (Merge la Alba-Iulia. Menționat apoĭ «Provanay», servul aceluiași. Apoĭ un oarecare «Porrhoy».) [13.] Emissus est Furka Sawa metsecundus ad Myrche Wayvodam ut illi honoraret. (Întors Dimitrie.) [16.] Misi honoratum famulo Myrche Wayvode, qui aliquot rhedas hic parari faciebat . . . — Dominica prima Paschatis . . . Feria tercia [19] . . . Venerat quoque Draxan, servitor Alexandri Wayvode, cum tribus equis, abductum ea que ad voluntatem illius fabrefieri hic curaveramus. Item et balneatorem. (Cu eĭ «Waska».) [26.] Emissus est hac die ad Alexandrum Wayvodam Mathias . . . Misimus

cum illo Waivodę et illius coniugi et filiis quatuor paria chirothecarum; amplius eciam quatuor paria boariis, duo torta mellita et similos. (Apoĭ, vine «Mihay» de la Alexandru-Vodă. — 28. Trimes la el «Dionisius arcularius».)

[1 maii.] Cum Serenissima Regia Maiestas posceret ut ad se mitteretur Lapodath Boario, mittentes illum, emisimus una Servacium Geinter . . . — Feria tercia [3] missus est Sawa Furka ad Myrche Wayvodam exploratum qualiter res in regno gererentur . . . — Feria quinta [5] venit legatus Alexandri Wayvode, cupiens intromitti Valentinum Traner et Lucam mensatorem. (Nicolae Zbornyczki, «agazo» al Isabeleĭ, e trimes cu Gheorghe «Parthas», la Alexandru.) Feria secunda [16] ingressi sunt Radul Lugofeth, Radul Kulcher, Iwan Wysther et alii plures . . . — Feria sexta [20] venit Pana Posttelnyk a Myrche Wayvoda . . . — Sabbato [21] venit Paulus Zobo ex Tergovistia a Myrche Wayvoda . . . — [23. Dona Myrche Wayvode:] unam cuppam argenteam . . ., quinque scutellos, decem orbes stanneos . . ., pro speculo, vulgo Fewr Spygel . . ., quatuor paria chyrothecarum Wayde, uxori et filio . . ., duo vitra vini sublimati et duo aquę rosaceę . . ., duo flabella ex pavonum pennis . . ., quinque ligature bonorum cultrorum et duo torta mellita . . ., unum latum pileum ipsi Bogdan Lugofett. (27. Nichita de la Alexandru-Vodă către Isabela.)

(10 Iunie. «Prawoca», omul luĭ Mircea. — 14. Sol al Domnuluĭ la Petru Gerendi.) Hoc die ingressa est legacio Suarum Maiestatum, ex Moldavia red[i]ens: Gregorius Bethlen, Stephanus Cherenii et Adam Litteratus. Cum his venit quoque legacio Alexandri Wayvode cum centum equis. (Duși, în treĭ care, la Zeyden.) Feria quinta [23 iunii] missus est Ioannes Wegh ad Myrche Wayvodam cum quinque falconibus mettercius. (Între daruri și un *flabellum* de pene de păun. Urmează sosirea unuĭ postelnic de la Domn.) Feria tercia [28 iunii] venit servitor Alexandri Wayvode, Kyrzte, vocans Ioannem Fabrum in Moldaviam. (Menționea morțeĭ luĭ Simon Ördög.)

[2 iulii.] Ingressis aliquot Moldavis de Barlath. (4. Un ușer de la Lăpușneanu. Urmează daruri către Domn și Vornic. — 10. Întorși de la regină «servitores castellani Huttyn». — 13. Plângeri de la Mircea-Vodă pentru răpire de caĭ de către «Zkylerii in Transsalpina».)

(După 31 Iulie. Menționat Dimitrie Postelnicul.) [6 augusti.] Sabbato ingressus est Paulus Daczo cum prebegiis abitum mandaret . . . — [7 augusti.] Hac die egressus est ex Moldavia Gaspar Zalanczii . . . — [13.] Paulo Daczo causa brebegiorum venienti . . . — Dominica x Trinitatis [14] . . . Feria quarta [18] ingressus est vicissim Heraclides; huic per octiduum prius quottidie misi pisces, carnes, gallinas, vinum et similos, pro f. 2, asp. 38. Venerunt quidam servitores Alexandri Wayvode cum illo; his quater misi vinum, similos, pisces et carnes, pro f. 1, asp. 2 . . . — Feria sexta [20] venit servitor Alexandri Wayvode, qui triticum ad seminandum emit . . . . . .

[4 septembris.] Ingressis aliquot servitoribus Alexandri Wayvode causa tritici seminalis et pro farina. (Menționat apoĭ «Panna Postelnyk», venit de la Mircea.) [17.] Sabbato venerunt ab Alexandro Wayvoda Komys et Kyneches Ianus . . . — [18.] Hac die missus est ad Suam Regiam Maiestatem Dragus, significatum legacionem Alexandri Wayvode adventare. (26. Comis moldovean de la Isabela Întors Węgh trimes la Domn.)

[4 octobris.] Missus est servitor quidam in Wassarhel exploratum quando Moldavienses essent egressuri . . . — [9.] Hac die expeditus est dominus Ioannes Augustin ad exercitus moldavienses in Hydweg. (10. Sol la judele Curțeĭ, «in Weresmart».) Ingressis eciam aliquot boariis ex Moldaviensibus. (11. Întors solul regineĭ de la Alexandru.) [16.] Eodem die missus est Gregorius Jazko exploratum quando Moldavienses essent reversuri, qui Segesvarinum usque est profectus. (17. Se trimet luĭ Mircea «duo sericeos pileos». Menționat Ioan «Kyneches», servitor al luĭ Alexandru-Vodă.) Venit et paharnyk Alexandri Wayvode cum sedecim equis, empturus vina vetera . . . — [20.] Emissus fuerat una dominus Franiscus Schonk [cum Ioanne Pythar] in terra Fogarassiensi ad boaros. (Nunta luĭ Petru Gerendy. Menționea omoruluĭ luĭ Simon Ördög.)

[8 novembris.] Misso Mathia equiti cum aliquot boariis in Fogaras . . . Venerat

homo Alexandri Wayvode causa argentee scutellç, quam siverat fieri . . . — In ieiunio quadragesimali preterito miserat Alexander Wayvoda Suis Maiestatibus pisces et Malvasiam . . . — [20.] Venerat homo Alexandri Wayvode causa quarundam distillatarum aquarum; huic misi . . . — Dominica prima Adventus [27] . . . Feria tercia [29] venit quidam doctor Suarum Maiestatum ex Moldavia, qui hic moratus est per quatuor dies. . . .

(1 Decembre. Sol al luĭ Lăpuşneanu la Isabela. După cererea Domnuluĭ, i se dă ca tovarăş Ioan Thott.) Dominica secunda Adventus [4]. . . Ioanni Stannario solvi cellam novam cum lagenis, que Alexandro Waivode missa fuerat, quam pro alia fieri curavit. . . Eidem quod unam scutellam et tres lagenas reparavit . . — Feria tercia [6] . . . Emisso Mathia exploratum utrum Moldavi ad has partes essent reversuri (Menţionat Petru bărbierul, care fusese trimes în Moldova.)

1559 [1].

(Menţionat Pană. Daruri; soliĭ din ambele principate.) Dominica prima Epiphanie [8 ianuarii]. Hac die venerat Ambrosius Litteratus, scriba Alexandri Wayvode . . .— Feria quarta [10] advenerat Ladislaus Bornemyzza cum mandato Sue Regie Maiestatis ut illi in Transalpinam adiungeretur comes. (15. Întors Mihaĭ Uşerul de la regină.) [27.] Advenerat eciam Dimitro Postelnyk a Myrchç Wayvoda causa interfecti Greci . . .

[12 februarii.] Hac die, suspenso uno brebegio fure, solvi carnificibus . . .— [16.] Item et servitor ipsius Myrche Wayvode, causa unius boarii, Hamsa nomine . . . — [17.] Servitori Alexandri Waivode, Pythayr, poscenti farinam . . . —[26.] Venit item et servitor Alexandri Waivode Christoff causa balneatorum . . . . . .

(2 Mart. Drăghiciĭ, solul Lăpuşneanuluĭ.— 6. Sol de la Mircea, Weg. — 12. Sol al luĭ Alexandru-Vodă de la regină. — 17. Erasm argintarul trimes la Trotuş. Se daŭ Domnuluĭ «duos arcus, quos fieri iusserat».) Feria quinta [post Palmarum = 23] misi iudici ex Longo Campo honoratum . . . — Feria sexta [post Resurrectionem = 31] missus est Gergii Bulgarus ad Myrche Wayvodam suplicatum illi ut vias patefaciat . . .

(3 April. Întors un ceauş de la Isabela, cu soliĭ munteniĭ.) Feria tercia [4] venit Pana a Myrche Waivoda, gener ipsius Postelnyck . . . — [23 et 30.] Hoc die advenit Pana Postelnyk, ...

(13 Maiŭ. «Boldisch», sol de la Lăpuşneanu.) Feria quarta [post Pentecosten = 17] emissus est Ioannes Wegh Myrche Waivode causa dominum Stephanum ex Longo Campo oratum et exploratum . . . — Feria sexta [19] venit Ionaky Armaschul, servitor Myrche Wayvode, cum servo ipsius Chawzii . . . Emissi sunt in Moldaviam duo homines ex Septem Pagis erectum molam serrariam. (31. «Boldoss» de la Lăpuşneanu, pentru «argentee scutelle».)

[6 iunii.] Venit Dimitro Postelnyk cum litteris Myrche Wayvode, petens falcones. (Adusese scrisoriĭ către Ana de Nadasd, în Făgăraş.) [11.] Hac die dimissus est Ioannes Thot ad Myrche Wayvodam mettercius; misimus cum illo tres falcones illi honoratum. etc. — [16.] Feria sexta veniebat filius Porrhò a Myrche Wayvoda, mettercius . . . . .

[6 iulii.] Feria quinta egressus est Stanchul Porra, servitor Myrche Wayvode . . . — [9.] Advenerat Boldor Wschayr ex Moldavia, qui hic moratus est per 17 dies, quarundam scutellarum causa. (30. «Lazarus Watag», apoĭ «Boldor» de la Alexandru.)

(6 August. Menţionat Simon Iacobinus. — 11. «Ztanchul Zkylerr», servitor al «judeluĭ Curţeĭ» din Moldova. — 13. Laţcu, serv al luĭ Mircea. — 20. Vine «familiaris Myrche Wayvode, Ztoyka Postelnyk», care merge la Alba-Iulia. — 21. «Pleczynte Wschayrul» de la Alexandru-Vodă. — 22. «Nagoy Kamaraschul» de la Mircea. — 23.

---

1) În Septembre 1559 moare în tron Mircea-Vodă şi boieriĭ încep lupta cu Chiajna, Doamna văduvă, care guvernează pentru fiul eĭ, Petru.

Întors din Moldova solul Isabeleĭ.) Feria sexta [25] missus est Wolfgangus Lewrdii in Sarkan, vigilaturus in prebegios. (26. Menţionat fiul luĭ «Porro».) Missus est Farkas in Sarkan exploratum et porro emissum explorandi causa, ubinam brebegii congregarentur . . . Venit Pythayr, familiaris Alexandri Wayvode, adducens duas mulieres quę pinsere similos addiscere habebant . . . — [29.] Emissus est Servacius Geinter Segesvarinum exploratum ubi brebegii congregarentur . . . Dimissus est quoque Gergii Bulgarus cum litteris ad Myrche Wayvodam, significatum Suam Regiam Maiestatem dispersuram brebegios . . . Missus . . . est Franciscus Rosyn in Ciculiam, cum litteris Sue Regie Maiestatis in Ciculiam . . .

[7 septembris.] Reversi sunt familiares Myrche Wayvode Segesvarino . . . Hac die venit servitor ipsius Bann. (8. Solul luĭ Mircea la Făgăraş. — 9. Sol al luĭ «causa currus».) Hoc die ingressi sunt legati a Francisco Nyakazo: Petrus Busy, Ladislaus Sebessii, cum aliis pluribus, sub iuramenti fide bona brebegiorum inquisituri et eos hinc exacturi. (10. Neagoe Căměraşul întors de la regină. — 13. Solĭ aĭ luĭ Alexandru, «qui argentum ad argenteria adferebant».) [17.] Quod tres currus brebegiorum in Petersberg ad voluntatem ipsius Nyakazo sunt vecti. (22. Menţiune de «currus» comandate de Mircea-Vodă. — 24. Trimes carul. Sosit Boldor «causa quorundam operum, apud aurifabros fabrifactorum».) [28.] Missus est Mathias ad Suam Regiam Maiestatem ostensum mortem Myrche Wayvodę. Illi dedi expensas *[pe margine:* Mors Myrche Wayvodę.] Feria sexta [29] habuit hic Petrus Wayvoda, filius Myrche Wayvode, suos homines; his misi cibaria pro asp. 15. — Sabbato [30] missus est Petro Bulgarus in Transalpinos versus Tergovistiam, visum quo pervenerit Gergii cum curru . . . Eadem et alter Bulgarus, Iwan, versus Thersor, in eodem negocio . . . — Dominica 19, feria sexta [6 octobris] venit Prowanaw a Petro Wayvoda; huic misi carnes, similas, vinum; f. —, asp. 22 . . . Emisso Gregorio Zazko metsecundo in Siculiam, exploratum quo brebegii se conferant . . . Emissus est unus Bulgarus obviam brebegis ostensum ne in nostra territoria pertingant . . . — Feria quinta [5] advenit Michael Warhelii a Petro Wayvoda . . . Venit eciam Toma Armaschul, per quem orabat Petrus Wayvoda ne per nostra territoria pateremur brebegios irrumpere . . . Emissus est Iwan Pope in Bokoresth cognitum quomodo res se illic habent . . . — Sabbato [7] dimissus est Clein Jürko Albam-Iuliam ad Regiam Maiestatem . . . significatum iam irrupisse brebegios. Ab eo dimissus est Engedinum et emansit per tredecim dies . . . Iorgii Bulgarus missus est Thergovistiam intellectum statum regni . . . — Dominica XX . . . Feria tercia [10] advenerant Paulus Baky et Gaspar Pathochy a Regia Maiestate, causa brebegiorum expediti . . . — Feria quinta [12] secundo ingrediebantur . . . Quod quedam papyrus et lodices Prasmarinum usque perveeta sunt Alexandro Wayvode . . . — Dominica XXI . . . Feria secunda [16], missus est Iwan Bulgarus ad dominum iudicem, ostensum illi brebegios in Bokorest esse et fugisse relictam Myrche Wayvode . . . -- Feria secunda venit Boldor, familiaris Petri Wayvode, cum litteris ad prebegios . . . — Dominica XXII [22]. Hoc die missus est Petro Popa in Tergovistiam exploratum res regni. (24. Menţionat «Martino de Barladt». — 29. Întors Gavril Majláth.)

[8 novembris.] Hac die advenerant quoque boarii Petri Wayvode cum litteris . . . — [11.] Advenerat eciam familiaris Petri Wayvode, Dragomyr, metquintus. (26. Intră Gottzul Lugofoth et Farkas Myhay, familiares Petri Waivode, reversi a Regia Maiestate». — 28. Sol de la Lăpuşneanu «causa olei et retium». Serv al luĭ Petru.)

(3 Decembre. Sol de la Alexandru «causa quarundam distillatarum aquarum et farinę». Postelnic de la Petru. Se fac pentru Alexandru «scutelle argentee».) Dominica secunda Adventus . . ., feria tercia [12] . . .. reversus est a Petro Wayvoda aulicus Regie Maiestatis Michael Kemyn. (Trimetere de ceară roşie în Moldova. «Bulgarul» e expediat la Petru-Vodă cu scrisorĭ.)

1560 [1]).

. . . Dominica prima Epiphanie [7 ianuarii] reversus est a Regia Maiestate Marko Porkolab, legatus domini Petri Wayvode, cum 38 equis . . . Cum premisso legato transalpinensi advenerat [9] legatus Regie Maiestatis, Wolfgangus Wutschewytsch . . . Cum hoc missus est Zawa Busdogan ad Petrum Wayvodam . . . Hac die ingressus est Petrus Tabyassy, significans adventum exercitus persequentis boaros. (Convocați provincialii. Sosește căpitanul regal, «cum multa comitiva».) [10.] Hac die ingressus quoque est legatus Petri Wayvode, Jonaky Banul, a Sua Regia Maiestate reversus. (Sosire de ceauș.) Hac die [Sabbato = 13] emissus est Martinus Waska cum relicta Petrasko Wayvode ad Regiam Maiestatem; dedi expensas f. 2, asp. 25. (27. Radu Portarul de la Petru-Vodă.)

Dominica quinta Epiphaniarum [5 februarii] . . . Ingresso Bolle, Postelnyk Alexandri Wayvode . . . Wolffgango Wuchewych cum Michaeli Gywlay venienti . . . — Dominica Septuagesimae [11] . . . Feria tercia [13] venit Christophorus ab Alexandro Wayvoda, scilicet (?) vocatum brebegios . . . Cum illo missae sunt pillulę purgatoriç Alexandro Wayvode per asp. 37½. (14. Pană Postelnicul de la Petru.) Feria quinta [15] expeditus fuit dominus Ioannes Augstin in Transalpinam ad Petrum Wayvodam, insinuatum bonam vicinitatem et amiciciam vexitque illi honoratum cupam appendentem 2 Mark, unam thecam scutellarum, unam discorum et lagenarum, appendentem 50½ libras, 1 peciam panni *Breckes*, pileos, cultros, tres pecias telę *Galler*, sex ulnas *Handstuck*, septem clypeos, septem lanceas, torta mellita, panes albos . . . — [21.] Fecimus eciam avehi duos brebegios in compedibus ad Regiam Maiestatem. (22. Sosit Ușerul «Woyzzii» de la Alexandru-Vodă.)

(2 Mart. Sol la Petru-Vodă «causa liberandorum piscium». — 10. Boldor și Ioan Ușerul de la Lăpușneanu.) Feria tercia [post Oculi=19] venit Ghyka, postelnyk Petri Waivode, cum litteris. (Menționat un «Ioan Hamza, sacerdos».) [27.] Advenit Alexandri Waivode barbitonsor. (28. Sosește «Ztanchul Porra» de la Petru-Vodă. — 30. Dar de roate și altele lui Lăpușneanu.) [31.] Hac die appreciati sunt octo pedites vigiles sive ispani, expellendorum brebegiorum causa et furum. . .—Feria quarta [3 aprilis] venit Demetrius Postelnyk cum duodecim equis, legatus Petri Waivode, causa interfecti Gręci. (Ioan Pitar și Stanciu Grecul menționați. O *rheda* trimeasă în Moldova. —8. Vine Radu, Comisul lui Petru-Vodă, «emptum rhedas». — 11. Anton Ușerul de la Lăpușneanu, «e Cibinio, cum argenteriis quibusdam». «Perwana» de la Petru-Vodă.) [13.] Cum Mathia equite venerat quidam ensifer, vulgo Aprod, Alexandri Wayvode, eiusque consanguineus (cu cineî caî.— 17. Car trimes lui Lăpușneanu.)

(3 Maiu. «Quidam Watach, pixidarius Alexandri Waivode», cu scrisorî. — 7. «Zolsche Zpothayr» al lui Alexandru-Vodă, venit bolnav. — 19. Boldur, cu scrisorî de la Alexandru-Vodă, «emtum oleum et canapum». — 23. «Quidam legati Alexandri Waivode, profecturi Cibinium», Paul Baky întors din Muntenia. Mențiunea lui Pârvan.— 29. Schender-Ceauș cu solii lui Petru-Vodă la regină. Întorși Moldovenii de la Sibiiu.)

(1 iunii.] Myhale Zkyller cum Kyrzte, Alexandri Wayvode servitor, cum litteris, adferens argentum ad opera fabrifienda». Menționat Stanciu «Porra», care se întoarce la Petru-Vodă, la 7 (?), «cum falcones emisset». — 5. Aramă dată lui Lăpușneanu.) [9.] Missi sunt in Moldavia balneator et aquęductor Cibinensis . . . ; cum his missi sunt duo falcones . . . — Feria tercia [11] solvi lanioni pro cordibus in falconibus insumptis, pro una pelle ad cappas falconum . . . — Sabbato [15] ingressus est Stephanus Kemyn, aulicus Sue Regie Maiestatis, ad captivandos brebegios. Is traxit hic moram per octo dies, expectans Michaelem Ghyulay . . . Et bis sivi illum in Ciculiam vehere. (19.

1) Pentru Țara-Românească acest an e ocupat de negocierî cu pribegii. Moldova n'are evenimente visibile, dar Despot, pomenit înnainte de socotelile Brașovului, începe a luptă din toate puterile pe lângă regele ungurese, pe lângă Împĕrat, pe lângă Zay și pe lângă Laski.

Stanciu şi Pârvan de la Petru-Vodă, cu doĭ-spre-zece caĭ.) Cum his est [cum Giulai, Francisco Litterato et Sebastiano Erdely, ad Portam missis] Ioannes Tot . . . Missus est cum his quidam Drawa Moldavus, captivus in Turciam . . . Ingresso ad hos Paulo Daczo tractandi causa negocium brebegionum . . . — Feria quinta [20] revocatus est a Rosno Ztanchul, qui cum Zkender Chawsio fuit, inspectum captivos brebegios, quales essent . . . Hoc die missus est Racz Gerge in Moldaviam ad Suam Regiam Maiestatem mandatum exploratum utrum expedicionem pararet. Emansit per sedecim dies . . . — Feria sexta [21] Sebastiano Erdely ad commissionem Sue Regie Maiestatis data una reda in Transalpina cum quatuor equis . . . — Sabbato [22] venit famulus quidam ipsius Nago Bann. (27. Cristea Uşerul de la Lăpuşneanu, cu scrisorĭ; merge la Sibiiŭ.) [28.] Quod Mathias eques huc et illuc per duodecim dies causa brebegionum equitavit . . .

Feria tercia [2 iulii] reversus est ex Transalpina Sebastianus Erdely. (Uşerul luĭ Alexandru-Vodă cu scrisorĭ.) Feria quarta [3] emissus Mathias eques ad Suam Regiam Maiestatem causa quorundam servorum brebegionum . . . Venerant quoque cum Sebastiano Erdely legati Petri Wayvode cum 18 equis, Wurma et Ztanchul, profecturi ad Regiam Maiestatem. (4. Întors Cristea din Sibiiŭ. Vin şi alţĭ «homines» de la Alexandru-Vodă, cu scrisorĭ. — 11. Vine «Iwan Postelnyk cum litteris». — 10. «Tylwa Wataf Petri Wayvode».) [13.] Sabbato missus est Mathias eques in Transalpinam cum captivatis famulis brebegiorum, cum alio quoque famulo. (7. Sol la Petru-Vodă pentru pagube făcute la Zerneştĭ.) Feria tercia [16] reversi sunt legati Petri Wayvode a Regia Maiestate . . . Cum his missus est unus homo usque in Rukor . . . — [18.] Miserat Petrus Wayvoda dono domino iudici unum equum; hunc cum Regia Maiestas intellexit, ad se mitti postulavit. (27. Serv de la Petru-Vodă, cu scrisorĭ.)

(2 August. Sol la Târgovişte, pentru pagube.) [3.] Sabbato venit Mandro Wshayr, vehens Cibinium argentum. («Gerge Postelnyk Petri Wayvode», pentru cumpĕrăturĭ de grâŭ. — 13. Sol la Petru pentru pagube la Râşnov.) Feria quinta [15] venit Boldor, servitor Alexandri Wayvode, causa curruum . . . — [20.] Venerat Christophorus, Alexandri Wayvoda servitor, empturus lodices . . . — [23.] Cum Boldor, servitore Alexandri Wayvode, misimus eidem duos currus; item quod defalcaverat nobis in vasibus vitrorum. (25. Stanciul de la Lăpuşneanu, cu scrisorĭ. — 28. «Nago Postelnyk», cu alţĭ patru. «Hic postulaverat unum canem, rotam et veru». — 31. Boldor, cu scrisorĭ.)

Feria quinta [5 septembris] venerat Ztoyka, Lugofoth Petri Wayvode, profecturus ad Regiam Maiestatem; illi misi honorari . . . — Sabbato [7] venerat quidam homo Alexandri Wayvode pro aqua liquatoria, vulgo *Scheydwasser*. (12. Boldor, cu Cârste şi alţiĭ, de la Alexandru-Vodă, cu scrisorĭ.) [14.] Venerat capitaneus pixidariorum Alexandri Wayvode, Mate[us] . . . — [25.] Ad senatus commissionem misi dono Nago Banul in Transsalpinam unam rhedam cum tectorio. (30. Unuĭ serv al luĭ «Nago Banul».)

(9 Octombre. Sol de la Petru-Vodă.) Feria quinta [10] ingressus est episcopus walachicus . . . Item servitor ipsius Bani . . . Hac die venerant quoque servitores Petri Wayvode cum litteris. (Solĭ de la Poartă adusese «quendam aucupem falconum, Turcam».) Dominica XVIIJ Trinitatis [13]. Hac die venerat quidam postelnyk Petri Wayvode, legatus, cum decem equis, faciende pacis causa; hic moratus in quartum usque diem. (Daruri.) Hac die misso Mathia ad Petrum Wayvodam . . . Eadem die venerat capitaneus Regie Maiestatis Ioannes Torma cum Turca et duobus boariis et Gaspar Sebessy, introvehentes falcones . . .—Dominica XIX Trinitatis . . Feria sexta [25] misi episcopo walachico . . Hunc deduxerat in Sarkan usque Ioannes Tot . . .

Dominica XXI Trinitatis . . . Feria secunda [4 novembris] . . . Emissus est Gerge ad Petrum Wayvodam causa patefiendarum viarum . . . — Dominica XXIJ Trinitatis . . . Feria secunda [11] venerat Kozta Drakul, servitor Alexandri Wayvode, cum sedecim equis . . .—Feria tercia [12] venerat quidam Zerney, per Moldaviam egressus; cum illo pocillator Alexandri Wayvode, Opre Aprodul, profecturus ad Regiam Maiestatem, cum equitatu quindecim equorum . . .—Feria quarta [13] missus est Michael

Litteratus post dominum iudicem, significatum adventum horum legatorum . . .—Dominica XXIIJ Trinitatis [17] . . . Venerat eciam unus postelnik Petri Wayvode, conducens duas rhedas . . . — Dominica XXIIIJ Trinitatis [24]. Hac die venerat porkolab de Kokleburg, Petro . . .—Feria secunda [25] reversus est Kozta Drakul, Alexandri Wayvode, Cibinio. (Sol de la «Nago Banul».) Feria tercia [26] advenerat ex Moldavia orator dominorum Venetorum, Ioannes Baptista Galicyol, cum filio Bartolomeo Galicyola, cive pataviensi, cum equitatu 21 equorum; hunc comitari fecerat boiariis quibusdam Alexander Wayvoda. In hos insumpsi in cibariis, honorariis ad triduum usque; item, prandio eo excepto, consumpte 56 octave vini, pisces recentes, panes, perdices, gallinę, carnes et que reliqua in culinam necessaria fuere, et hospiti pro ligno, f. 7, asp. 45. (Un «Drawa Mathe», serv al lui Gabriel Majláth, e citat.) [30.] Missus fuerat in Moldaviam ad Wayvode peticionem Michael Pauli, qui ibidem molas serarum instruxit . . . Facti fuerant ipsi Nago Banul currus quidam . . .

Dominica prima Adventus . . . Feria secunda [2 decembris] missus est Ioannes Wegh in Transalpinam ad Petrum Wayvodam, cum alio famulo, ut liberaret viam. (Darurile obișnuite.) Feria tercia [3] emissus est quoque Iwan Kandor in eodem negocio ad Alexandrum Wayvodam, cum uno famulo. (Darurĭ analoage.) Dominica II Adventus . . . Feria tercia [10] advenerat Ladislaus Bornemyzza cum legatis Petri Wayvode, profecturus in Transalpinam . . .—[13] Georgio aurifabro mercedem facturae quattuor poculorum Alexandro Wayvode elaboratorum, appendentium 21 ½ marcas . . . Fabrefecerat quoque Lucas aurifaber Alexandro Wayvode cymbum decem marcarum . . . In hoc deaurati fuerunt 30 aurei . . .—Sabbato [14] misi honorari cibaria famulis magnifici Andreę Bathori, ex Transalpina venientibus. (15. Cu solul regal la Poartă e trimes și Grigore Zazko în Muntenia.) Feria secunda [16] venit Demetrius Postelnyk, Petri Wayvode servitor . . . Dimissus est Iwan comitatum popam ipsius Wyzterinę in Transalpinam . . . Premisso Postelnyk . . . Consilio inito ut prebegii hinc arcerentur, statutum est ut ad decem dies decem quoque personae ordinarentur, qui illos exigerent . . . Ad multiplices peticiones Alexandri Wayvode curaverat dominus iudex fieri in racionem solucionis Suę Magnificencię ad octo serrarum molas universa instrumenta, queque, iam absoluta et reposita, constant f. 108. Posito calculo cum Christophoro serratore, causa suorum laborum, solvi illi asp. 29.

1565 [1].

[Törzburger Rechnungen.]

. . . Am Tag Egidii [1 septembris] . . . Ich hab 4 Man aus dem Langendorff in Bleschlandt geschickt, die Türken zu verspeyen; sein 4 Tag ausgewest . . .

1568 [2].

(3 Ianuar. Solie de la Alexandru-Vodă. — «3 des Moldners Weida Diener».) [8.] «Als der Her Doctor aus der Walachey heim gwam, gab ich ihm aus des Herrn Richters Befelch. (12. «Iwan Pope» trimes la București.) 29. Ward der Garay mit etligen schadhefftigen Qaidtnern zum Peter Weida geschickht . . .

(4 Februar. Dimitrie Furka la Petru-Vodă.)

---

1) Asupra relațiilor dintre Turcĭ și Imperialĭ în acest an, v. *An. Ac. Rom., l. c.*, XIX, p. 220-1.

2) În Țara-Românească, Petru-Șchiopul fiind destituit, se sue pe tron fratele sĕŭ vitreg Alexandru *(ibid.*, XVIII, 8-9). În Moldova, Bogdan, fiul luĭ Alexandru Lăpușneanu, e asociat de tatăl sĕŭ *(ibid.*, 23), care moare apoĭ în primăvară (v. mai sus, p. 78 și n. 3).

(18 Mart. Sol moldovean. — 24. Popa Dobre trimes în Moldova.)

(1 April. Călugăr de la Petru-Vodă. — 4. Sol moldovean. — 6. Sol muntean. «Als der Peter Balbierer aus der Molda». Maĭ multe solĭ la Petru-Vodă.)

[3 Junii.] Es ward der Garay in Blesch Land geschickt; furt der Waydin Kwchen, asp. 18. Er hatt verczert f. 2. (6. Un postelnic. Solĭ la Petru-Vodă.)

[1 Julii.] Der Waydin Diener Farkaschen . . . — [12.] Es gwomen der Baky Pall mit j Boyern aus Turkey . . . — [22.] Lies 2 Walische des Fursthen Diener kegen Czayden fuhren. (Solĭ la Bucureștĭ.) — 24 Julii. War j Boyer kommen, solt zum Fursthen. (La 23, darurĭ în Bucureștĭ «dem Wayvoda».)

[4 Augusti.] Es ward der Her Lörins Kertsch in Bleschland zum Alexander Wayda uns gutter Nachtbarschafft halben einzugriessen; hat er mitgefurt einen Wagen; hab ich czalt per f. 52 Semmel und fur 3 Tonnen darzu, per f. 2, asp. 2½; 32 Elen gro Tuch, darzu, per f. 1, asp. 46; 10 Sylen, 8 Czöm, 1 Kappel, 1 Ledseel per f. 9. Es war der Her Lörins 14 [Tag] ausgewest; sein Lohn: f. 3, asp. 25. Hat 3 Ross am Wagen, f. 2, asp. 40. Fur den Wegen Lohn, f. 1. Einem Knecht auf 8 Tag Lohn, asp. 32. Item einer 14 Tag, f. 1, asp. 6. Rosyn Jörg, 14 Tag, f. 1, asp. 6. Torek Janos 14 Tag, asp. 28. Dem Rowe Jörgen, so des Weyda Wagen führet, czalt ich f. 4. Hab verczert f. 9, asp. 42½.

Hernochmals, als 12 Septembris, war auch der Her Steffen Kemmel in die Molda zum Bogdan Wayvoda gutter Nachtbarschafft halber geschickht worden. Ist 18 Tag ausgewest. Sein Lon: f. 4, asp. 25. Dem Iwan Pope, f. 1, asp. 22. Dem Koch, f. 1, asp. 22. Hat 4 Pferd am Wagen: f. 4, asp. 34. Haben verczert f. 25, asp. 1½. Volgen die Geschenck den beyden Weyda verordent:

Das man das Stechschwert feget. Fur 1½ und ⅛ El Samet czum Schwerdt . . . Fur den Gürtel darzu und fur Gewand zu uberczieheu . . . Dem Schiltmacher fur 2 Tartschen . . . Fur 30 Eln gro Tuch, darin man die Tartsch gebunden . . .; 6 Honih Kwchen . . .; 2 Par Sporn, 2 Par Steffrich . . . Dem Schlosser fur 40 Spangen zu den Tartschen . . . Das der Schlosser 2 Par Steffrich und Sporen feget . . . Fur 4 eisern Knopf zu den eisern Laden . . . Das man etlige Glaser und etlig andere Ding hat eingebunden, ein Feel . . . Lies 2 Schyssak fegen . . . Dem Michael Riemer fur 6 Sylen und 6 Czöm . . . Czalt ich dem Tomas Schyltmacher 3 der bester Tartschen, 12 der ander mittel Tartschen, 2 Spiess und 12 ander Spiess . . . Dem Erasmo Goltschmid fur 2 Köpcher, wygen 2 Mark, 44 p., . . . 1 Mark per . . . Das (?) der Erasmus Goltschmidt das Stechschwerdt macht, czalt ihm . . . Dem Endres Lecz fur ein Stechschwerd . . . Kauffen von dem Hans Arndörffer volgende Gattungen: 2 gros Feyr Spiegel . . ., ein klein eisene Ladt . . ., 2 gros irden Pecher, 3 kleinen . . ., 2 gros Waschbeken . . ., 3 Tok Barbierer Czewg und 2 weis Kemm darbey . . ., 10 Straws Federn, 2 Hütt . . ., 8 Lichtert, 4 Pucz Scheren . . ., 7 Par Hanschug . . ., 10 Par Hanschug der Waydin . . ., 16 Par gutt Messer . . . 4½ Achtel gebrant Wein . . ., 1 Glas Rossen Wasser und Salvia (?) . . ., 3 Bögen, 84 Pfeil darzu . . ., 3 Wäddel, 3 Wannen, da man eins und das ander ein lagt . . ., 2 Par messen Steffrich und 2 Par messe Sporn . . . Czalt ich noch eine Tartsch dem Tomas Schyltmacher . . ., 7 Par Hanschug und 8 Falken Handschug . . . Item ein Stechschwert, 2 vergult Schyssak, warn Statt unnd Landt *(sic)* . . . Item czinen Gefees Vuteralls 59½ *(sic)*. (Garay în Muntenia. Sosit «der Ztolnik».)

(Septembre. «Und j des Alexandri Weyda Botthen». Apoĭ serv al luĭ.) Es war kommen ein Türk mit des Alexandri Weyda Diener . . . Es war des Königs Paharnyk kommen . . . Fur 2 Wannen, darin man dem Alexander Weyda Semmel furth. (Informatorĭ în Muntenia.)

[4 Octobris.] Ward der Garay zum Banen geschickt (cu darurĭ).

[18 Novembris.] Des Bleschen Wayvoda Schreiber war kommen . . .

(17 Decembre. Sol muntean la «principe».)

1569 [1].

(4 Ianuar. Sol moldovean.) [16.] War kommen des Alexandri Weyda Bottschafft . . . — [18.] War des Bogdan Weyda Bott kommen . . . — [19.] Ward der Barath Myklos mit dem Moldner Botten zu Königlicher Majestät geschickt. (Sol la București.)

(2 Februar. Sol de la Alexandru-Voevod.) 3. Februarii. War des Königs Mensch kommen; solt in dem Molda auf die Hochczeit, schick ihm Narung . . . und dem Moldner Botten mit ihm . . . — [23 Februarii.] Dieses Tags war des Königs Botth aus der Molda zuruck kommen. (24. Dus spre Czayden. Urmează solĭ de la ambiĭ Voevodĭ.)

(17 Mart. Sol moldovean.) [26.] Dieses Tags ist auch der Kemen Isthwan kommen der Brebegischen Gütter halben; haben ihm 3 Malczeiten gehalten. (Dus «kegen der Nospach».) 30 Martii. Gab den Schneider Scheczmeistern, das sie die prebegische Kleidung schaczte. . .

13 Aprilis. War der Myrche Weydin Diener kommen: schickt ihm Brott, Fleisch, Wein per f. —, asp. 15½. (24. Dar de pânĭ, rachiŭ luĭ Alexandru-Vodă la Bucureștĭ.)

[1 Maii.] Der Pwrwana Turk von Koniglicher Majestät kommen. — [7.] War des Alexandri Weyda Gros Postelnik kommen mit 40 Rossen . . . — 8 May. Schickt ich dem Gyna Postelnik. (13. Dar de pânĭ și făină luĭ Alexandru-Vodă. Plată aducătorulŭi «biss in die Kympina».)

[9 Junii.] Ward Garay Andras mit dem Ballog Ferenczen in die Walachey des Pwrwana Prieff halben . . .

30 Augusti. War die Petrasch Wayvodin kommen; schickt ihr zu 2 Malen Ehrung: grün Fisch, Fleisch, Semel, Brott, Wein, Hüner, per f. —, asp. 45. Liessen sie mit einem Knecht biss kegen Sarkan beleytten, Czerung und Lohn, 2 Tag, f. —, asp. 16.

(7 Septembre. Daruri de *Kuchen, Majoran,* apă de rose, rachiŭ «dem Alexandro Weyda in die Tergowyst».)

(22 Octombre. Daruri luĭ Alexandru-Vodă în București și ein samet Hütlein . . ., j Tartsch und Kwpiia . . . fur 4 Elen gro Tuch zu uberczichn»; cuțite, rachiŭ.)

13 Decembris. Schickt ich der Myrche Weydin Botten: Wein, Brott, Semel, Fisch, per f. —, asp. 15½. (La 17, Balog János, cu un sol muntean.)

1570 [2].

(13 Ianuar. «Dem walachischen Bischoff», daruri. — Si la 14.)

(11 Februar. Schiler din Dragoslave. — La 13, sol la București pentru locuitorii din Neustadt. Solĭ muntenĭ.)

[3 Aprilis.] Schickt ich des Alexandri Wayda Botten und der Mirtscha Waydin Botten Wein, Brot, Fisch per f. —, asp. 27 . . . — 7 Aprilis. Schikt ich des Alexandri Wayden Botten. (Des pomeniți aceștia.) 25 Aprilis haben 2 Walachen dem Alexandro Weyda Ross gefuhrt. (Solie la el în București. Între daruri «1 Pokorotcz».) 30 Aprilis. Ist ein Türck und ethlige Raczen vom Alexandro Weyda kommen.

(10 Iunie. Ioan Balog vine din Turcia. — 13. Plângerĭ în Muntenia pentru caĭ furați.) 20 Junii. Hat Rosin Ferentz Ihrer Majestät Brieff czum Alexandro Weyda gefuhrt . . .

---

1) Nunta de care se vorbește aicĭ e a uneia din surorile luĭ Bogdan-Vodă, cred (cf. *An. Ac. Rom.*, XIX, 238-9). Vedem în socotelĭ rătăcind în Ardeal două văduve de Domnĭ: Doamna luĭ Petrașcu-cel-Bun și cea a luĭ Mircea Ciobanul. E probabil că aceasta din urmă nu era la Curtea luĭ Alexandru-Vodă, care o mazilise mazilind pe Petru Șchiopul și care nu era fiul eĭ.

2) Întâlnim iarăși pe «Mirceoaia» fără a se spune nicĭ acum unde era; se menționează și una din fetele eĭ (cf. *An. Ac. Rom., l. c.*, XVIII, 3-5). E curios că nu găsim nicĭ un răsunet al luptelor luĭ Alexandru-Vodă cu pribegiĭ, petrecute totuși, *în acest an* (v. descrierea lor *ibid.*, 9; cf. XIX, 221 n. 5).

20 Augusti. Ist Myklos mit dem Moldner Botten [sosit la 18] kehn Weissenburg. (La 21 nu plecase.) 31 Augusti, schikt ich dem walachischen Bischoff. . . . .

[1 Septembris.] Item Crestel ist mit des walachischen Bischoffs Büchlein kehn Weissenburg. (Dar episcopului.) [28 Septembris.] Schikt ich einem wellischen Herrnn von Ihrer Majestät . . .

(6 Octombre. Om cu trimesul muntean la Făgăraș.)

[24 Novembre.] Ist ein Bott kommen mit der Myrtschin ihrer Tochter; schickt ich in Fisch, Wein, Brott., pro fl. —, asp. 18. (Apoĭ, dar luĭ «Manilla» din Dragoslave.)

1571 [1]).

(9 Ianuar. Solie de la Alexandru-Vodă.) Den 11ten Februarii ward der Her Steffen Kemmel in die Walachey zum Alexandro Weyda geschickt, in etligen Geschefften und um gutte Nachtparschafft zu werben. Haben ihm mit geben zu verehren. Dem Alexandro Weyda ein Köpcher von 3 M., 10 P., per f. 13, tt. f. 41, asp. 36. Der Waydin 1 Kepcher mit einem Dekel, von 1 Mark, 33 P., 1 per f. 12½, tt. f. 13, asp. 4. Dem Milos Wayda ein vergult Tartsch, per f. 5. Dem Iwasko, dem Grossen Lugoffott, ein vergült Tartsch, per f. 4. Dem Gross Wornyk ein Tartsch, per f. 1, asp. 12½. Den Gross Postelnik j Tartsch . . . Dem Gross Armasch ein Tartsch . . . Dem Stepan Kulcherul ein Tarch. (Toate de acelașĭ preț.) Gab ihm mehr, mit 4 Kerrnn Hütt, 3 Par messen Steigreiff zu verehren, per f. 1, asp. 33. Item 5 gross Kuchen Stritzel, ein Kuchen per f. 3, a. 33. Fur 9 gwen Tuch und 2 Pokroczen, die Tartschen drein zu versorgen, ezalt f. 2, asp. 23. Item 8 Achtel branttem Wein und 14 Glaser, per f. 2, asp. 14. Er hatt verczert f. 11, asp. 11. Ist 12 Tag ausgewest; sein Lohn f. 3. Fur sein Rosse, darauf er gerichten, auf ieden Tag di 8 H., f.—, asp. 48. Einem Belger so die Ding auf einem Ross hinnein führet, zalt f. 1, asp. 25. Und dem Walachen selbst der Lohn, f.—, asp. 48.

Den 10 Februarii ward der Garay Andras zum Bogdan Weyda in die Moldaw abgefertiget um gutte Nachtparschafft zu werben. Schickte mit ihm zu verehren: Dem Weyda ein Hutt mit einem Puschfeddern mit Golt und Flendern *(sic)* gepuczet, per f.—*(sic)*. Ein klein Stundlein darzu, per f. 11. Ein vergulte Tartsch, per f. 4. Ein Par Hanschug, per f. 1, asp. 12. Des Wayda Pruder N. *(sic)* auch einen ausgepuczten Hutt mit Feddern, per f. 29, asp. 30½. Gestehn die 2 Hütte . . . *(sic)*. Ein vergulte Tartschen per f. *(sic)* und ein Par Hanschug per f. —, asp. 30. Dem Grossen Lugoffot ein Tartsch, ein Par Hanschug, per f. 1, asp. 26½. Ein Par Steigreiff und ein Par Sporen. Warn in der Laden. Item auch ein anders Par, f. 1. Dem Grossen Wornik ein Tartsch, ein Par Handschug, ein Par Steigreiff, ein Par Sporen, aus der Laden. (De la *Handschug* o linie la. «f. 1, asp. 26½»). Dem Hauptman ein Tartsch, ein Par Handschug, f. 1, asp. 26½. Item mehr der Herschafft zu verehren, 3 Tartschen, 3 Par Handschug, per f. 4, asp. 29½. Item 6 grosse Kuchen Strytzel per f. 3, asp. 25. Fur 18 Eln gro Tuch zu den Tartschen, per f. 1, asp. 4. Item 5 Par Messer, 6 Kerrn Hütt per f.—, asp. 25. Item ein Czam, ein Gepiss mit einer Kethe dem Schreiber, per f. 2. Fur das Futteral darein man die Hütt hinein führet, f.—, asp. 8. Gab Fuhr Lon von gesagten Dingen biss hinnein, f. 1, asp. 28. Der Garay ist 22 Tag ausgewest; hatt verczert und auf Fuhrlon dort hingeben, f. 9, asp. 13. Dem Iwan Popa, so mit ihm war, auf 22 Tag Lohn, f. 1, asp. 38. (15. Solĭ francesĭ din Turcia spre rege.)

(6 Mart. Serv de la Bogdan. — 26. Dimitrie Furka trimes sol de rege «biss auf die Duna».)

(Și în Maiŭ un Frances.)

[8 Junii.] Es warn kommen des Alexandri Wayda Boern einer und Dragicz.

---

1) Socotelile sunt interesante pentru boierii luĭ Alexandru-Vodă. Începe a se vorbi de Ivașco, care, sub Mirceștĭ, fu o personalitate dirigentă.

Komen mit j Wladika. Haben 8 Tag alhie beharrn. (Daruri.—La 14 Iunie, plecase Comisul, lăsând un om.) [14.] Es kam ein Bott vom Fursthen, czog hieher in die Moldaw. (La 21, sosit «der podolisch Wayda, Her Nicolaus Myleczky und der Nagy Ferens mit ihm, mit mehr Rossern, d. 400. (Merge la Neumarkt. — 25. Turci veniți cu Munteni.)

[22 Julii.] Dieses Tags kam des Alexandri Weyda Legat, Todor Postelnik . . .

[1 Octobris.] Ward der Rosyn Ferencz in die Molda Speyerey halben geschickt.

(4 Novembre. Paul Markasi întors din Turcia.) [22.] War kommen der Dragitsch Zpatayr von Alexander Weyda, solt zu Fürstlichen Gnaden mit 26 Person. (Trimes Rosyn cu el. — 24. Sol frances din Turcia, Toma «Vormaud». Schiler pomenit.)

[9 Decembris.] Dises Tags war des Mirche Weyda Tochter herein kommen mit etligen Boërn; schickt ich ihr zu fünf Malen Ehrung: Fisch, Wein, Brod, per f. 2, asp. 29. Hatt ich einen newen Kuchy lassen zu richten; hat darzu uber das obgeschrieben Eisen noch 18 Schineisen zu d. 8 geben, per f. 1, a. 22. Und 12 Plech zu d. 6, f.—, asp. 36 . . . Es war auch von Fürstlichen Gnaden zuruck kommen der Dragich Zpotayr, selb 28[1] . . .

1572 [1].

Den 22 Decembris [1571] ward der Garay mit einem Wladika zum Fursthen geschickt; verczert mit ihm . . . f. 9, asp. 10. Dieser, dieweil er sich einen Wayvoda nennet, ward 13 Tag alhie verhalten; sein auf ihn gangen Czerung und Lohn, f. 7. Und gab dem Garay fur Holcz f. 1. Sie warn 11 Tag ausgewest mit 3 Rossen; war ihr Lohn f. 2, asp. 10. Hatten einen Mauthnerk[nechten] mit Lohn, f. —, asp. 22. Hatten dem Garay biss in den Grytt nochgeschickt, f. —, asp. 12. (Soldați la Alexandru-Vodă.)

(2 Ianuar. Ladislau Szalanczy în Moldova.) [18.] Es ward der Warga Myklos auf den Tattros Kundschafft Wegen geschickt . . . Der Rosyn Ferencz und Iwan Popa wurden zum Wayvoda geschickt . . .

[5 Februarii.] Es war kommen vom Alexander Weyda der Lugophet. Lies in der Furst wol halten . . . Lies des Fursten Gefangene kegen Czayden fuhren . . . Auf Fürstlichen Gnaden Befelch schickten wir mit 6 Rossen in den Bokorest *(pe margine:* kegen den Markhazy) Rosen Ferens; hat ihn darzu geben. (Menționat «blescher Wein». Sosirea «principelui» în Brașov. În suită și «der Ztolnik» și «der grosse Paharnik» și «der Vice-Paharnik».) [Februarii.] Es kam der Markhazy Pall aus dem Bukorest. (Dus spre Meremburg.) [6.] Es war wider kommen ein wolachisch Potschafft vom Alexander Weyda, mit 26 Pferden. — [28.] Es kammen des Jon Weyda Diener und der Skyler aus dem Draguslaff; hab auf sie verthan in Nahrung, Wein, f. 1, asp. 28.

[5 Martii.] Ward der Iwan Popa mit dem Woykul Popa in die Molda geschickt . . . Ist er 15 Tag ausgewest. (Sol la Alexandru-Vodă.) Am Sonnabend [după 23 Mart] Letare kam der Was Peter [zum Alexander Weyda geschickt]. Item ein Pott von der Mirche Weydin und ein Turck auf der Posth. Ist auf sie gangen Nahrung per f. 1, asp. 18. Lies den Türken kegen Czayden fuhren, f. —, asp. 12. Und schickten mit ihm einen Diener kegen Albam-Juliam; Czerung f. 2. War 10 Tag aus, Lohn f. —, asp. 20 . . . — 29 Marcii ward der Rosyn Györgii zum Iwan Weyda geschickt; Czerung, alt und neu Gelt, f. 3, asp. 25. Führet dem Wayvoda ein Stundlein zu Geschenck um gut Nachtparschafft zu werben, per f. 15. Mehr ein Tartsch per f. 6. Lies das Stundlein poliern, f. 1. Fur das Futter darzu und gro Tuch uber die Tartsch, f. —, asp. 27. Fur messen Spangen an die Tartsch, f. —, asp. 32. Der Rosin Jorg war aus 25 Tag, f. 1. An der Czerung büsset er zu, f. 1. Die Armaschen hatten ihm genommen f. 1. (De Pași, Rosen la Alexandru-Vodă.) Am Dinstag wurden die 2 Popa zum Bleschen Bischoff geschickt . . .

---

1) În locul lui Bogdan-Vodă fu numit Ioan-Vodă, pe care-l instală vecinul său din Muntenia *(An. Ac. Rom.*, XVIII, 9-10). Cred că Vlădica de care e vorba în socotelî, Vlădică-pretendent, e Radu Popa *(ibid*, 27).

(8 April. Scrisorĭ la Alexandru-Vodă. Postelnic de la acesta. Balog János, de la «principe».) 23 Aprilis. Ward der Iwan Popa in die Molda gesandt Speyerey wegen . . .

3 May. Ward der Iwan Popa in Molda geschickt. (14. Serv al Comisuluĭ «Myhal».) [27.] Des Alexander Weyda Potth dem Dely Myklos . . . Es kam auch des Jon Weyda Potschafft von 12 Personen, Jacab Deak war mit . . .

[23 Junii.] Schickt des Grossen Lugofott Diener. (22. Rosen la Trotuș.) Den 24 Junii wurden Garay unnd Ivan Popa auf Fürstlichen Gnaden Befelch mit dem Ballog Janos bis auf die Tonaw geschickt mit 4 Ross und ein Knecht. (Rosen la Alexandru-Vodă.) [Junii.] Es schickte Mein Herr dem Jon Weyda zu Geschenckt 1½ Centner Pulver; als er eine Suma zu beczalen begert, f. 17 . . .

(3 Iulie. Dragomir Postelnic de la Alexandru-Vodă. — 13. Popă de la Domn.)

(6 Septembre. Rosen la el.)

(14 Octombre. Același la același.)

(5 Novembre. Balog János, și Oláh Tamas de la «prinț» la Alexandru-Vodă. — 22. Întors Oláh cu alțĭ 18.)

Den 4ten December. Ward Rosyn Ferencz des Kemeny Isthwans halben auf die Tonaw geschickt. War auf dem Bokorest umgekert. (Decembre (?). Citat «der Blesch Thiesen», Sol de la Alexandru-Vodă către «prinț».)

1573 [1].

. . . . 11 Februarii. Fur 3 Fuder Holcz . . . Dieses Tags war kommen des Moldner Weyda Bottschaft Isaias patriarcha, selb neunt; habe im ein Malzeit gehalten, und ist ann Narung aufgangen f. 1, d. 29. Es ward mit im zum Lanndts Fursten geschickt der Barat Miklosch; Zerung, f. 1, d. 0. (12. Rosen la Alexandru-Vodă.) [16.] Es kommen auch furan des Grossen Kwlchiers 2 Menschen . . . Schickt ich dem Kwlchier kegen Rosna ein Kwchy entkegen, welchen wir im bis zum Fursten haben gelyhen. (Cu el, «Mate von dem 20ten. Darurĭ.)

1. Martii. War der Esajas Wladika von Fürstlichen Gnaden zuruck kommen und mit im der Racz Peter; warn selb 12ten Personen. Hab in 3 Malzeit gehalten; so ist auff allerley Kuchel Notturft, so sie nur haben wissen zu begern, aufgangen f. 4, d. 30. Und 63 Achtel alt und new Wein, f. 1, d. 89. Gab dem Wladika 4 Ross ann seinem Wagen bis kegen Tartlen, f. 0, d. 20. Und dem Jacab Diak 3 Ferd *(sic)*, f. 0, d. 20. Lies auch den Racz Peter bis kegen Czaiden fhuren, f. 0, d. 20.—20 Martii. War kommen Jacobus Paleologus; ward uns vom Fürsten commendirt; schickt ich im zw 4 Maln Czerung, f. 1, d. 28. Dem wurde fur Holcz, Hew und Herbrig ezalt ich f. 0, d. 60.—23 Martii. Ward der Chrestel mit dem Paleologo bis in der Bokorest geschickt, Zerung f. 2, d. 0. . . .

(1 April. Condus «der Damien (?) mit Fraw und Gesind mit 2 Wägen und 3 Ferd an seinem Kwchy kegen Czaidin».) 17 Aprilis. War kommen des Alexandri Weyda Portayr; zog zum Fürsten und mit im der Postelnik N. *(sic)*, selb 10ten; schickt in Ehrung zu 2 Malen, f. 1, d. 30. Blieb der Postelnik hie, selb 3ten. . .— 26 Aprilis. War des Alexandri Weyda Portayr von unsern Fürsten zuruck kommen . . .

[8 Maii.] Es war der Chrestel mit dem Murch. *(sic)* (war eben aufgemerckt) von Weissemburg kegen Thorda messen . . . Es hatt dem Murchen *(sic)* zu Kokleburg ein Ross gedingt bis kegen Thorda . . .— 15 May. Ward der Takach Mate Speyray wegen in die Moldaw gesant. (23. Sol în Muntenia pentru caĭ furațĭ.)

(6 Iunie. Postelnic al luĭ Alexandru-Vodă.) 11 Junii. War ein Popa kommen von

1) Domnie liniștită a luĭ Ioan-Vodă în Moldova, a luĭ Alexandru Mircea în Țara-Românească. Isaia, pomenit în socotelĭ, e cunoscutul episcop de Rădăuțĭ și negociator al luĭ Ioan *(Ur. Ac. Rom., l. c.,* XIX, 248). Sunt însemnate cheltuielile relative la tipografĭ, deși cred că Vlădica de care e vorba la 12 Decembre e cel din Ardeal.

Alexander Weyda der Druckerey wegen; ist bis auf den 4ten Tag alhie beharret; hab auf in an Narung verthann f. 1, d. 25. (15. Iar Postelnic de la Alexandru-Vodă; stă o săptămână.) Es war auch kommen der Swltanim Stieff Son vom Moldner Weyda; schickt im Ehrung f. 0, d. 25 . . . [18.] Wir gebenn dem Racz Mihalenn in die Molden an seinen Kuchy 4 Ferdt . . .

9 Iulii. War der Racz Mihaly aus der Molden zuruck kommen und mit im ein Moldnersch Potschaft; warn mit 30 Pferden und 20 Personenn; habe in 3 Malczeiten gehaltenn . . . Lies ine kegen Czaidin thurenn. (Solĭ în Muntenia. — 24. Dusă la Czaidin «des Demiens Fraw».)

6 Augusti. War der Palleologus aus Türkey zwruck kommen; ist fast 8 Tag alhie gelegen. Schickt im zu etlich Malen Ehrung, eins zum andrem, tt. f. 1, d. 65. Lies in kegen Czaidin thurenn per f.—, d. 20. Es war mit im auch der Gabor Pop kommen. (8. Sosit Alexandru Morosini.— 14. Soseşte, cu Petru Racz, «ein franczosische Legation». *Explicit:)* 14 Augusti. War ein franczosische Legation kommen, und mit ihr der Racz Peter; waren 15 Personen, hielt in eine Malzeit. Ist aufgangen an allerley Narung und Kuchel Notten, f. 1, d. 81. Wein, 39 Achtel, per f. 1, d. 17. Gab in zum Wagen ein klein Eysenn, 2 Blech, per f. 0, d. 18. Lies sie kegen Rosno thuren; zalt f.—, d. 25. Es ward der Chrestel mit ihn in dem Bokorest geschickt. Zerung, f. 2, d. —. Lies den Racz Peter zum Czeiden thuren, f. —, d. 20. (Sol al luĭ Morosini, venit de la Râşnov.) 15 Augusti. Kam ein Mensch von Alexander Weyda. Reiset zum Fürsten. (22. Vine servul luĭ Alexandru Morosini. — La 25, cheltuelĭ «als der Morosinus weg solt».)

5 Septembris. Waren kommen Zkiller de Dragustaff und der Postelnikul. . . .— 11 Septembris. War Takach Mathe in die Molden geschickt . . .

(6 Octombre. Rosen la Alexandru-Vodă.) [7.] Der Her Richter schicket auch den Chrestell zum Iwan Weyda in die Molde Speyerey wegen. (11. Solie de la Alexandru-Vodă. — 12. Sol de la el.) Es war auch kommen der Jacob Diak aus der Molda; solt zum Fürsten; schickt ihm Narung. (Dus la Czaiden. — 19. Sol de la Alexandru-Vodă.) Es war auch der Jacob Diak vom Fürsten zuruck kommen. (21. Spion în Muntenia.) [29.] Es war kommen der Wladika selbst. (Darurĭ şi serv al luĭ Alexandru.)

3 Novembris. Ward Chrestel widerumb in die Molda zum Weyda gesandt. . . .— 27 Novembris. Ward der Rosyn Ferencz mit dem Amhatt Chyauss in die Molda geschickt . . . Dem Amhatt Chyawss, so den andren Tag zw voin war herein kommen, selb 8 und ein Bleschlender Bott; schickt ich zw 8 Malczeyten . . . Lhonet etlicher Ross halben, darauf er mit seinem Gesind kegen Tartlenn ist gerittenn . . .

12 December. War kommen des Wladica Diaconus, Buchdrucker, selb fünfter, einer Press halbenn. Ist alhie gelegenn 5 Tag; hab ich täglich ein Mall Ehrung geschickt: grien und gesalczen Fisch, Rogenn, Pilsen, Erbs, Brott, Semmel, 3 Eimer Wein, per f. 2, d. 75 . . . . . .

1574 [1].

. . . . 26 Januar . . . Es whar auch kommen der Jefftyme Wladica zwruck aus der Walachey, selb 10ter; schickt ihm zw 3 Malen . . .

5 Februarii . . . Dieses Tag kam der Amath Czawsz selb 16, sampt dem Kwsdy Mihaly, selb 3ter. Ist bis auf den drittenn Tag alhie gelegen . . . Lies sie mit 6 Rossenn kegen Rosno fharn . . . Es kame eine Moldner Potschaft, selb 5te . . .— 7 Februarii . . . Ward der Mathe von 20ten mit der Moldner Botschaft zum Fürsten und weiter bis kegen Nösenn gesandt, zw Geleit. Hatt verzert f. 3. Ist 11 Tag ausgewest . . .

1) E anul luptelor luĭ Ioan-Vodă cu Turciĭ şi stabilireĭ în Moldova a luĭ Petru Şchiopul. Pentru depunerea de «vlădicĭ» în Moldova, v. Ureche, 224-5. Pentru trecerea luĭ Gilles de Noailles, abate de l'Isle, v. S. Priest, 196-7 saŭ Charrière, III, 577 şi urm. Vornicul prins e Dumbravă (*An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 13 n. 1). Un document muntean în *Arch. ist.*, I, 50, povesteşte aducerea din Ardeal, de către Ivaşco, a luĭ Dumbravă, un pribeag muntean.

Ebenn an diesem Tag ward der Rosin Ferencz zum Alexander Weyda gesandt mit etlichen Geschenck. (Darurile ştiute: dar şi «Spica», lângă apă de trandafir şi maioran. Aias-beg, care face daruri «prinţului».) 23 Februarii. War ein Moldner Both oder Bwyer von Fürsten zwruck kommen . . . Lies ihn in einem Romp Schlittenn kegen Tartlen fhuren . . . Czalt ich fur dem Schlitten, denn das er ihn mitgenommen, und vom Newen Marck zwruck zu lassenn verheissen, sondrem auch daher bis in die Moldaw gefert, wie die Tarttler sagtenn . . . — 27 Februarii. War auch widerum kommen der Wladika mit einem moldnerischen Potten, daselb einen Wladika abzuseczenn. (Daruri.)

5 Martii. Ward der Ferencz mit etlichem Maurern, Czimreren und Glasernn, so zum Ayazbeg gesandt wurdenn, bis in die Walachay gezogenn, Czarung f. 3, d. o. (I se trimet daruri [«ihm»]. Soli turci la «print.») 17 Martii. Kam ein Pollak von Fürsten; czoge in die Molda . . . Der Mathias ward kegen Schnokendorf auf den Walachen (din Ardeal). Mit dem obgemelten Polaken ward der Jacab Birthalber in die Moldaw gesandt . . . Ist 7 Wochenn aus gewesenn . . . — 19 Martii. War kommen der Markhazy Pall; reiset an die Porta . . . — [23 Martii.] Es kame des Wladika seiner Popa einer . . .

[3 Aprilis.] Es war kommen der Postelnik aus dem Draguslaff, Spies und Tartschen halben . . . Es kam der Alexander Moresinus, selb 3ter; reisent in Turkey . . . — 12 Aprilis. Ward der Rosin Ferencz und Iwan Popi zum Alexander Weyda gesandt auf denn Terscher . . . Sein 8 Tag ausgewest. (Sosit secretariul Martin Berzewicki.) [15 Aprilis.] Kam ein Mensch vom Fürsten; reiset in die Walachei . . . — 19 Aprilis. Ward mit ihnen [3 gallische Herrnn reisettenn in Turkey] gesantt in die Walachey, der Bogoly Tamas, sein der Bleschen Herferth halben geseumpt worden und desto mehr verzert, benentlich 17 Tag ausgewest . . . — 22 Aprilis. War kommen des Alexandri Weyda Diener Sztroya Armas . . . — [23.] Der Andorko ward Speyerey wegen in dem Brecz gesantt; schickt er daher einen Menschen auf den Tattros, Zerung . . . — [26.] Blesch Bott vom Alexander Weyda . . . — 29 Aprilis. Ward der Andorko widerum in den Brecz Speyerey wegen geschickt; solt widerum doheer einenn Menschen auf den Tattros schicken . . . Der Sztroya Armas war vom Fürsten zwruck kommen. — 30 Aprilis. Ward Rosin Ferencz mit Prieffen zum Alexander Weyda gesant . . . Desgleichen der Sztan Granyaz mit einem Belger Speyerei wegen auf 2 Teil in die Walachey . . .

3 May . . . Es ward auch ein Belger mit dem Sztroya Armas mit 2 Pferden in Bleschland geschickt . . . Ist 6 Tag aus gewest . . . Es kam der Balogh Janos aus Bleschland . . . — 4 May. War auch kommen des Alexandri Weyda Boyer, selb 4ter . . . — 7 May . . . Es war widerumb kommen Sztroya Armas . . . Es ward [8] der Matthias mit dem Sztroya Armas in Czekeland geschickt. Ist 8 Tag ausgewesen . . . — 9 May. Wordenn 2 Belger Speyerey wegen auf denn Buza Marck geschickt. (Sosită solia principeluĭ, Teodor «Balyntyt»; merge până la «Alt Mautt».) Es war auch kommen des Bekes Diener, so iczt des Alexandri Weyda Pixenmeister war . . . — 10 May. War widerum kommen des Alexandri Weyda Bottschaft, selb 4 . . . — 13 May. War von unserm Fürsten zwruck kommen der Iwasko, des Alexandri Weyda Lwgofet, und mit ihm ein Czawz, bey 20 Personen . . . Haben ihn auf die Post gegeben 15 Ross. — [14.] Der Woizzy Mititel ward mit 2 Ferdten in Bleschland gesandt . . . Ist 4 Tag aus gewest . . . Es war auch kommen der Armas mit dem Ballogh Janos . . . — [28.] Wir gaben dem Balog Janos und Ztroya Armas mit ihren Knechten 8 Pferdt auf die Posth. (La 15, Grwyth Peter în Turcia, prin Bucureşti.) 27 May. Ward der Wozzias auf den Gyergicza Speyerey wegen gesantt . . .

(7 Iunie. Rosen în Muntenia. Se trimet lucruri luĭ «Aga Czaywz» la Rucăr. — 11. «Des Alexandri Weyda Diener».) 15 Junii. War kommen des Alexandri Weyda Botth; foddert das Bodembrotth, drum das der Iwan Wayda gefangen wher; schickt ich ihm zw 4 Maln eins und das ander, f. —, d. 85. Gabenn ihm zum Bodembrotth ein Becher von 43 Pisetenn, tt. f. 10, d. 50. Lies ihn kegenn Tartlen fharen: f. —, d. 16. Ward ein Knecht mit ihm geschickt, Zerung f. —, d. 14. (La 17, Rosen la «principe» cu scrisori.)

Es war zw vorn der Ferencz selb ander in die Walachey zum Racz Mihaly geschickt worden. Ist 12 Tag ausgewest . . .—22 Junii. Ward der Hallmagii Istwan zum Bannfy und er ihn in die Moldaw gesandt . . . Der Halmagy ward darnoch widerum in die Moldaw zum Racz Mihaly mit dem Wassias geschickt . . . Es whar kommen der Sztroya Armas vonn Fürsten, wie er das Bodembrod alda gefoddert . . . Gab ihm 2 Pfert auf die Posth bis in die Tympana *(sic)* . . .— 25 Junii. Ward der Iwan Popii zum Racz Mihaln in die Molda gesant mit des Fürsten Prief . . .— 29 Junii. Ward der Krestel Albam gesandt mit des Alexandri Weyda Botten . . .— Es ware zw vorn, den 26 Junii, kommen Magnificus Egidius de Noalles, des Konigs aus Gallia Legat an die Porta; item N., des Polnischen Konigs Secretarius; volget auf denn Tag auch ein Grof mit 4 Kwchy . . . Sein auf die 50 Personen gewesen und fast so viel Ferdt; sein 7 Tag alhie beharrett. (Polonul merge spre Neustadt. După treĭ zile pleacă contele şi solul către Râşnov.)

4 Julii, ward der Rosin Ferencz mit dem gallico oratori Bokoresthina aufs Fürsten Befelch gesandt . . .— Lies den Oratorem kegen Rosno fhuren; gab 14 Ross . . .—5 Julii. War zwruck aus der Molde kommen Racz Mihaly mit etlich Edlen aus dem Hauffen. Ittem Daczo Jeorg und Kalnaky Balint; hab ihn 2 Malczeit gehalten . . .— 8 Julii. War kommen Racz Janos von Fürsten . . . Es war auch kommen der Jonasko, selb 9ter, aus der Molda . . .— 17 Julii. Es war kommen der Iwasko, des Alexandri Weyda Logofeth, mit 15 Rossen . . . Es ward der Halmagy Istwan mit ihm geschickt Albam . . .— 28 Julii . . . Lies ich den Her Doctor dem Iwasko kegen Czaydenn fhurenn . . . Es war auch die Tag kommen der Jonasko mit des Iwasko Dienner . . . Gab dem Jonasko 3 Ferd auf die Post kegen Tartlen . . . Und des Iwasko Diener kegen Rosno . . .— 30 Julii. Warn kommen etliche des Iwasko Diener . . .— Item, den 31 Julii, kam der Iwasko selbst, etwa mit 23 Rossen und so viel Knechten . . .— 31 Julii. Kam der Rödy Ambros . . .

3 Augusti. Ward der Rosin Ferencz zum Alexander Weyda noch dem Iwasko gesand . . . Lies den Her Doctorem mit dem Iwasko bis kegen Türcks *(sic)* Burg fhurn . . .— 4 Augusti. Warn des Fürsten Trabanten, so den gefangnen Hoff Richter aus der Molda brachten, zwruck kommen . . .— 7 Augusti . . . Lies den Moresini kegen Czayden fhurenn . . .— 8 Augusti. Lies ich widerum ein walachischen Botten kegen Czayden fhuren . . .— 14 Augusti . . . Dieses Tags war kommen aus Türckey des Konigs auss Franckreich Bottschaft mit dem Daczo Janos . . . Beharretenn alhie 5ten Tag. (18. Sol la Alexandru-Vodă.) [20.] Schickt ich des Jonasko Dienern so seyner Frawen halben kommen . . . Item auch des Ayazbegi Diener . . .— 30 Augusti. Lies ich den Her Doctor kegen Czaiden fhuren . . .

(2 Septembre. Damian Kugelschmidt.— La 2, «schickt auch dem Jonasko Ehrung».) 12 Septembris. War kommen des Peter Wayda Lwgofeth, selb 16ter; fhuret unserm Fürsten Geschenckt. Schickt ihm Ehrung . . . per f —, d. 89. Mit ihm ward der Warga Miklos zum Fürsten gesandt . . . Ist 8 Tag ausgewest . . .— 23 Septembris. War des Peter Weyda Logofet von Fürsten zwruck kommen und mit ihm ein ungrische Comitiva, selb 20 Personen . . . Lies ihn 10 Ross geben kegen Tartlen . . . und die Ungher kegen Czayden zwruck . . .

3 Octobris . . . Item auch einem . . . Es war der Jonasko von Alexander Weyda dem Her Richter zw Ehren geschickt [la nunta feteĭ Judeluĭ]. Ist noch der Hoczeit bis auf den Donnerstag alhie gelegenn . . .— [21.] Des Szpateyr Diener. (Schiler apoĭ.)

14 Novembris . . . Es war auch am Donnerstag zw vornn kommen der new Wladika Christophorus. Ist 5 Tag alhie beharret . . . Dem Jonasko schickt ich . . .— 18 Novembris. Warn kommen Nagy Mathe; czog in die Molda und Markhazy zog in Turkey, selb 15ter. . . .

[1 Decembris.] Es war kommen der Jonasko zwruck von unserm Fürsten, selb 5ter (Întors Nagy.) [17.] Es wahr des Alexandri Weyda Diener, selb 3ter, kommen der Spies und Tartschen wegen . . .

1575 [1].

(22 Decembre 1574. Servĭ aĭ luĭ Ionașco. — 29. Solĭ de la Alexandru-Vodă.)

(19 Februar. Un personagiu în Moldova.) [24.] Es kame ein gross Pottschafft vom Alexander Weyda zum unsern Fhurssten . . .

(4 Mart. Sol la Alexandru-Vodă. Daruri: luĭ «von Semmel und Kwchen Stritzel, per f. 2, asp. 34. Des Wayda Sünlein ein Huett von Sammett und mit Feddern und Golt Flendernn gezieret; gestund f. 10, asp. 12½.») [12.] Dominica Letare [13] kam der Radwly Postelnyk zwruck vom Fursten . . .

(4 April. Markhazi revine de la Poartă.) [12.] Liesenn das Landt warum kein Korrn in Blesch Landt zw folgen noch zw verkauffen lassen . . . — [28.] Es kammen auch . . . etlich wallachische Pffaffen vom Wladica. Item ein walachis *(sic)* Bott . . .

(1 Iunie. Ahmed Ceaușul la «prinț», cu solĭ aĭ luĭ Alexandru-Vodă.) [7.] Es kamm auch Iwan Postelnik vom Alexander Weyda. (9. Cineva trimes în Muntenia «etwa zw kundtschaften». Altul în Moldova. Vine «Ayaz Türck», cu câțĭ-va «edlen Leuttenn».) Mehr liessen Czeddel im Land umb fhueren das Korrn und Brott nicht in Blesch Land zu verkauffenn . . . — [23.] Kame der Dragichy Spotayr; czog auf die Hochzeit zum Herr Banfy . . . — [30.] Es ward Jacob Birthalber in die Molda bis auf denn Tattros geschickt, sich zu umbhören . . .

(La 26, Ahmed revine la Poartă cu Szalanczy Ladislau și Petru Grwy.)

(Iulie. Solĭi la Alexandru-Vodă.) [6.] Dieses Tags ward der Barat Peter mit des Alexandri Weyda Bottschaft zum Fursten geschickt. (Alte solĭ pe urmă.) «Es war j Mensch mit dem Radicz Postelnick auf des Banfy Gyeorgs seiner Hochzeit gewesenn . . . Der Iwasko lag im Tellese mit sein Volck; soll heraus kommen. (I se trimet provisiĭ.) Es ward j Bott von Fursten zum Alexander Weyda geschickt . . . Es ward auch der Jacob mit Stroya Armasswly bis in die Molda geschickt. — 13 July. Kame des Alexandri Wayde Diener vom Furstenn, mit Namen Nagy Philip . . . Liesen denn Peter Wayda kegen Czaidenn fhurenn; gab f. 6, asp. 7. (Urmează plata unor mănușĭ pentru șoimĭ. — 15. Sol al «principeluĭ» la Poartă, prin Bucureștĭ. — La 21, posta «prințuluĭ» spre Dunăre.)

[Augusti.] Des Alexandri Weyda Komornik . . . — 28 Augusti. Kam des Zalanczy Diener befor aus Turkay. Es waren auch des Alexandri Weyda Diener, auch des Vladiken bey im . . .

[14 Septembris.] Es kamen etliche des Alexandri Weyda Diener. Item des Iwasko Diener. Item des Bischof Diener. Es kam auch Jacobus Plessius, ein Wälischer, hatt auch sein Diener 10 Tag alhie kranck ligen und sonst etlich Bottschaftenn. (Mustafà Ceauș; dus spre Trotuș. — 18. Vine «der polnisch Herr Sborowzky». Solie din Moldova.)

(1 Octombre. Întorșĭ solĭ aĭ luĭ Alexandru-Vodă de la «prinț.») Es ward j Postelnik vom Alexander Weyda geschickt, etlich Früeht zw kauffenn (17. Întors un sol de la Petru-Vodă, trimes la «prinț».) [28.] Es kam j Wällischer mit Namen Paleologus; schickt ihm Erung f. 0, asp. 43.

(18 Novembre. Solie a luĭ Alexandru-Vodă la «prinț».)

1576 [2].

(12 Ianuar. Solie de la Alexandru-Vodă la «prinț.») [19.] Liesen 1 Wällischen kegen Czayden fhurenn, welcher von Fürstlichen Gnaden war kommen, die Historien zw beschreiben. (22. Solie din Moldova.)

---

1) An fără importanță. «Plessius» e Plessis. Despre Iacob Paleologul am vorbit și aiurea *(An. Ac. Rom.*, XVIII, 7, nota 5). Cf. Karl Landsteiner, *Jakobus Palaeologus, Separatabdruck aus dem Programm des Josefstädter-Gymnasiums*, Viena, 1873.

2) An fără importanță. Soția luĭ Petru-Vodă e Doamna Maria.

[2 Februarii.] Es kam auch ein Wladica die Kirchen zu besichtigen oder visitieren in der Belgerey . . .

(11 Mart. Om cu Zalanczy în Moldova. — Birthalber tot acolo.)

(3 April. Iar Zalanczy.)

1 Junii. Ward Her Jerg Draud abgefertigt in die Molda zum Peter Wayda, gutt Nachbarschaft zu werbenn; schickt ihm Erung wie folget: Den Wayda 1 Becher von 2 Marck, 31 Nessig, zw f. 12, tt. f. 33, asp. 37 1/2. Der Waydinn 1 Wagen, gestehet f. 40. Noch dem Weyda ein Pajsch per f. 8. Dem Hauptman j Paisch per f. 3. Dem Wizternik 1 Paisch per f. 2. Den 2 furnemsten Boyern 2⁰ Payschen, f. 3. Item 4 Par messen Stiegrief, 4 Par Sporen, den obgemelten furnemsten Boyerenn, per f. 10. Mehr 6 Par Scheblig dem Waida und der Waydin und den furnemsten Boyeren; geschunden f. 2, asp. 37 1/2; 1 grobe Tuch auff den Wagen sampt dem Macher Lhonn, tt. f. 3. Bis in den Tattros vom Wegen zw Fher und 3 cub. Habern aus der Vorrath 4. Liesenn j Lad zw dem Liechtert machen. Es ward dieser Liechtert dem Wayda geschenckt; gestund f. 13. (Mai sus, în față cu *machen:* asp. 8.) Es hatt auch Her Jerg 5 Techel Messer hin und wider verschenckt; czalt ich per f. 2, asp. 25. (5. Ratz Peter în Moldova. Ioan Balog în Muntenia.)

(9 Iulie. Ahmed, cu un sol muntean. — 15. Portar de la Alexandru-Vodă.) Es ward Rosinn Ferens mit dem Doctor gewesen in der Walachey, 8 Tag . . .

[15 Septembris.] Diesem Tag kam der Lwgofeth mit vielem Gesindt . . — [17.] Es kam auch ein Botschaft aus der Moldaw; zog zum Fursten mit Geschenck. (25. Sol de la Alexandru-Vodă cu alți cinci. Scrisori de la Petru-Vodă. — 30. Întors solul moldovean de la «principe».)

(13 Octombre. Solie de la Alexandru-Vodă.)

(2 Decembre. Rosen la el, în București.) [11 (?).] Es war auch dem Alexander Weyde rott Wachs, item *pillulę* gegeben. Aber gutter Nachbarschaft wegen nichts darfur genommen . . . . . .

1577 [1].

29 Decembris [1576] kam der Galfy Istwan aus der Molda; hatt des Fursten Brieff . . .

17 Januarii. Liesen wir des Iwasko Gutter kegen Tarttlen mit 4 Rossen derthan. (21. «Dragomyr Wattak» de la Alexandru-Vodă cu «einen gefangnen Menschen».) [22.] Es kam Nagoe Postelnik heraus mit Geschenk ann Fursten . . . — 31 Januarii. Kam der Janos Diak vom Moldner. . . .

3 Februarii. Kam Iwasko de Tergowisti; fhurt dem Alexandro Weyda etlich Gutter. (10. Întors Neagoe.)

3 Aprilis. Ward geschickt Rosin Ferens zum Alexander Weyda etlicher Sachen halben und auch umb gutt Nachbarschafft zw bitten. Geben etlich Geschenckt mit, wie folget: Dem Waida 1 Turtz, per fl. 6. Dem Iwasko 1 Kopia, per f. 1, asp. 25; 8 gross Kuchen Stritzel; gestehen f. 2, asp. 20. Des Wayda Sunlein 1 Bogen und czeen *(sic)*, f. 1, asp. 32 1/2. Des Iwasko Sun 1 Bogen und czeen, per f. 1, asp. 5. Hatt der Ferens verczert f. 5. (Cheltuelī pentru plata luĭ și pentru cal.) 10 Aprilis. Es kamen vom Moldner Weyda ein Türek und ein Boyer; kauften dem Weyda alhie etlich Ross. (22. Sol la Alexandru-Vodă cu scrisorī.)

31 May. Kam Jonas aus Bleschland zur Hochzeit; lag 8 Tag hie . . .

24 Junii. Kam vom Moldner Weyda Sztoynokwl Waszkan; czog zw unserm

---

1) Neagoe Postelnicul (Marele-Postelnic?) se întâlnește ca Mare-Logofăt în 1575, dacă e vorba de același *(Arch. ist.*, I, 49-50). La 25 Iulie moare Alexandru-Vodă și începe Domnia luĭ Mihnea al II^lea *(An. Ac. Rom.*, XVIII, 23). În Moldova, la sfârșitul anului năvălirea și scurta Domnie a luĭ Ioan-Vodă (al III^lea sau al IV^lea) Potcoavă *(ibid.*, XIX, 234 și urm.). — În 1578, invasia luĭ Alexandru-Vodă *(ibid.)*

Fürsten . . . Es kam auch ein Diener des Alexandri Waida; zog zum Fursten . . . — 28 Junii. Kamen drei Diener des Iwasko Wornik mit Brieffen an den Richter . . .

7 Julii. Ward Rosin Ferens in Bleschland geschickt zum Weyvoda mit Priefen . . . Es kam zwruck vom Fürsten der Sztoynokul Waszkan . . . — 8 Julii. Kam des Iwasko Diener, der Kyszar. (17. Repararea drumuluĭ «in der Prahowa».) 22 Julii. Kam ein Bott aus Bleschland; czog auf der Post zum unsern Fürsten . . . Es kam der Kolscher Kisszar aus Bleschland, noch dem Herr doctore Paulo . . . — 27 Julii. Kam ein Bott vom Iwasko aus Bleschland, Nagoe Wattak . . . — 29 Julii . . . Es kam vom Fürsten Ratz Peter und der Türck Hwzaym; czogen an die Porta . . . Schickten den Chrestel mit ihn bis auf die Duna . . .

1 Augusti. Kamen zwei Wattaschen aus Bleschland . . . — 6 Augusti. Kam ein Bott aus Bleschland; furt Prief unserm Fürsten; zeigt an, das man den Standtert dem Myhne Weyda brächt; lies ihn kegen Czaiden fhurenn . . . Schickten Jacob mit auf der Post . . . — 8 Augusti. Kam wider ein Bott aus Bleschland . . . Schickten denn Andren Jacob kegen Weissenburg mit Prieffen an den Fürsten . . . — 9 Augusti. Kam vom Fürsten der Zalantzy Lazlo; solt in Bleschland zihen; lag hie 8 gantzer Tag uber mit 12 Perschonen und 14 Ross . . . Lies in kegen den Weidembach fhuren . . . — 14 Augusti. Kam der Her Berzeviczki Marton; czog an die Porta . . . Lies ihn kegen Teorzburg fhuren . . . — 15 Augusti. Kam der Kwsly Miklos, czog auch an die Porta . . . Lies ihn . . . kegen Rosno fhuren . . . Es kam aus dem Bwkurest Wlaykul Wattag . . — 22 Augusti. Schickten wir den Mathe mit einem Belger in Bleschland new Zeittung zw erforschenn . . . — 23 Augusti. Kam j Bott aus Bleschland; begert ein Bottem Brott, wie das man Standtert dem Myhne Weyda brächt . . . Gab ihm ein Bottembrot 7½ El Karasy, 1 El per asp. 34, tt. f. 5, asp. 5 . . . — 28 . . . Es kam der Balog Janos aus der Molda . . . — 31 Augusti. Kam ein Turck, Aly Aga, und ein Boyer; czogen zw unserm Fürsten mit Geschenck. (Se pare că Báthory István «cel tînĕr» şi fratele, Gabor, merseră în Moldova. Duşĭ la Tartlen la 5 Septembre.)

7 Septembris. Kam Wlaykul Wattag aus Bleschland . . . — 6 Septembris. Kam der Turck Aly Aga mit dem Boyer zwruck vom Fürsten . . . — 18 Septembris. Kamen des Grossen Ban zwei Diener und der Szkiller . . . — 28 Septembris. . . . Es kam auch des Moldner Wayda Diener, Petre Comiss . . .

(10 Octombre. Întors Berzew. — 12. Vine «Postelnicul» şi Skiler.) Es kam auch der Hegies Peter, des Moldner Weyda Diener, (18 Octombre. Sol în Muntenia.) Es kam der Comiss Peter wider vom Moldner Weyda . . . — 21 Octobris. Ward ein Fettel ausgestrichen . . . — 22 Octobris. Kam Bade Portarwl vom Myhne Weyda, ein zum anderem alhie zw kauffen. (Cu «5 Knechten».) 28 Octobris. Kam ein Postelnik mit Priefen an unsern Fürsten und auch an denn Herrn Richter . . .

(1 Novembre. Chrestel la Petru-Vodă cu scrisorĭ. — 6. Ratz Mihály la acelaşĭ.) [8.] Es kam der Horwat Janos vom Fürsten. Czog in Bleschland . . . — 22 Novembris. Kam der Gross Bann aus Bleschland . . . mit vielem Gesind; zogen zw unserm Fürsten mit Geschenckt . . . — 28 Novembris . . . Es kam auch Balika Paharnik aus der Molda vom Peter Weyda; czog gar schnel zum Fürsten . . . Lies sie kegen Czaiden fhuren mit 4 Ross . . . Schickten den Andren Jacob mit ihn . . . Lies auch den Istwan Diak, des Moldner Weyda Schreiber, kegen Meremburg fhuren, 4 Ross . . . — Es kam [29 Novembris] zwruck aus der Molda der Ratz Mihaly mit seinem Gesind, ging auff 3 Tag uber . . . — 30 Novembris. Kam der Her Berzeviczky; sol in Poland. Mit ihm Istwan Diak mit 4 Knecht, ging auff sieben auff den 4 Tag . . . Lies sie sampt dem Tharwagen kegen Meremburg fhurenn mit 20 Ross . . .

Den 1 Decembris kam der Comiss vom Peter Weyda; czog zw unserm Fürsten . . . Lies ihn kegen Czaiden fhuren mit drei Rossen . . . Es kam auch Grwy Peter zwruck von der Porta und mit ihm der Türck Hwzaim. (Varga trimes la Oşorheiŭ.) Es kam vom Myhne Waida der Wattak Nikulla; begert Kopia und Tarschen hie zu kaufen . . . Es kamen noch den Kopia 75 Personen zw Fwss . . . Es kam zwruck der

Istwan Diak . . . Der Balika Poharnik lies allhie 3 Knecht mit 5 Rossen; der Comiss lies auch 2 Knecht hie mit 5 Rossen. Gab ihm 8 Tag uber Essen und Trinckenn . . . Es ward der Rwday Janos in die Molda geschickt, new Zeittung zw erforschen . . . War ausgewesen 6 Tag . . . — 5 Decembris. Ward Lörins geschickt mit Prieffen zum Fürsten in das New Schloss . . . Es kam zwruck vom Fürsten Ballika Poharnik . . . — 6 Decembris. Ward der Rwday Janos wider in die Molda geschickt new Zeittung wegen. (7 Decembre. Sol la Berzewicki în Oşorheiŭ.) 8 Decembris. Kam der Comiss wider zwruck . . . Schickt 2 Mall Czeddl umb das die Drabantenn hierein kommen solten . . . — 9 Decembris. Besöltenn meine Herren die Trabanten auff furstlich Befelch, 190 Personen auff ½ Monat, wie folget: Dem Halmagy auff die Rüstung . . . Auff sein Personn mit 2 Knechten . . . 18 Leutten zw f. 2 . . . 2 Fendrich, 2 Dobos, zw f. 2 . . . 165 ander Drabanten, zw f. 1½ . . . — [7 Decembris.] Schickten Czeddl umb der Trabanten Wegen dem Lazar Istwan aus dem Schuck . . . Es kam der Ban von unserm Fürsten zwruk . . . — 10 Decembris. Czalt ich den Gewants Herrn 2 Stück schwarcz Cronertuch, den Drabanten . . . — 11 Decembris. Ward der Her Cyrillus zw dem Bathory Istwan geschickt, zw flyhen durch Prieff das er unserer Gemeinen verschonenn woll; fhuret etlich Geschenckt mit 200 Hemel . . . — 12 Decembris . . . Es kam zw uns der jung Bathory Istwan mit seinem Haupt Knechten . . . Es klagt Blesch Thies und Mary Tartler Holtz und anders, was sie auf den Bathory verthan hatten . . . Es kamen 2 Diener des Ballika Poharnick . . . — 13 Decembris. Kam der Amhat Chyawz vom Kayser und mit ihm Wattak Balint . . . eilend zw unserm Fürsten; ging auff sie . . . Lies sie kegen Czaiden fhuren mit 2 Rossen . . . — 15 Decembris . . . Es ward auch der Thoma geschickt zum Pitter Weyda in Bleschland mit Priefen . . . Es schrib der Bathory Istwan Essich halben . . . Ich czalt Her Jacobeum und Blesch Thiesen 3 Stück rott Igler, der Drabanten Czehendleutten zu menteern *(sic)* . . . Es kamen Bottenn vom Myhne Wayda, Kopia zw kauffen . . . — 16 Decembris . . . Es wahr im vergangenem Jar zw der Rechenschafft des Herren Hannen der Rwday Janos geschickt worden in die Porta; keret aber auff halbem Weg umb . . .

1578.

. . . . 27 Aprilis. Im Landtag zw Clausemburg hatt der Furst wider keret oder nachgelassen, an den zweien Moldner Herfärttenn, f. 1044, asp. 28.

17 Decembris [1577] . . . Es kam hieher der Torma Christoph; begert Wägen dem Comithy Balas in die Molda . . . Lies ihn kegen Tarttlen fhuren mit 4 Ross . . . — 18 Decembris. Schickten wir den Mate Statreitter bey denn Comity, verehretten ihm . . . Lies dieses kegen Tarttlen fhuren . . . Schickten zum Comity nach seinem Beger um den Her Stephanum K. *(sic)* und Cyrillum . . . — 20 Decembris. Kam der Czahüss von Fürsten; kam mitt im der Ballog Janos . . . Gabn in auff der Post zu reitten 18 Ross biss in Blöchslandt . . . — 22 Decembris. Schickten mit mitt *(sic)* dem Herrn Cyrillo unsren Trabantten in Czekellandt ein, f. 300, asp. 12½. (Apoï luï «Komethy» provisiï «in Lager».) Es war der Ruday Janus in die Molda geschickt worden nach dem Gerg Thischler und sonst czu forschen . . . Es war auch Jacob mit dem Hamet Zahüs 7 Tag gewest . . . Mir schikten auffs Befehl dess Fürsten zwey Falkenneltlen und 2 frey Pyten in die Molda mit dem Komethy, der Fwhrleüt ir Lhon ein Monet . . . Schicktn Tiessn Mauttnerknechten bey dem Komathy in Brez . . . Es war auch Jacob zuvor dem Berssewizky nach geschickt worden, 12 Tag biss kegen Nössen . . . — 23 Decembris. Wardt Herr Cyrillus zu 3 Mol bey den Komathy geschikt mit 2 Falkenneltlen undt mit 2 Wegen, 652 Brodt; diesse Wägen keretten im Brez umb; kamen wider tzuruk . . . — 24 Decembris . . . Es wardt auffs Beger dess Komathy ein Wagen Kopia in den Tabor gefwrt . . . Es war der Thoma Kündtschafft gewest in Blöschland 10 Tag uber . . . — 26 Decembris . . . Mir schikten dem Thome und dem Kirste Sawa zw kundschaften kegen dem Büssemort und in die Molda . . . Waren auss

gewest 12 Tag . . . Es wardt Linborus *(sic)* zum Capittan geschikt mit Brieff . . . Mir schickten den Jacob Birtthalber in die Molda zu forschen, wie es da innen zu gieng; wardt aber im Bretz umbgekertt . . .

2 Januarii. Kamen vom Fürsten der Türk Hussaym und Kende Petter . . . Lies sie fwhren kegn Rossenaw . . . Es kamen zwei Diener dess Bollog Janos . . . — 3 Januarii . . . Es wardt auch Chrestel in die Molda geschickt bey unsre Trabandten und sonst zu kundtschafften . . . — 4 Januarii. Kam Ratz Petter von Fürsten; zog an die Portta . . . Liess in kegn Rossenaw fwhren . . . — 8 Januarii. Schickten Domittro Zawa zu Michne Weyda mit Brieffen . . . 14 Januarii. Kam ein Diener vom jungen Bathory auss der Molda mit Brieffn . . . — Liess in wider kegn Torttlen führen mit 3 Ross . . . — 15 Januarii. Kamen Botten vom polnischen König sampdt dess Fürsten Diener . . . Liess sie kegn Rossnaw führen . . . Es kam der Hamat Czahuss ssampt dess Fürsten Diener; zog in die Molda . . . Lies dise führen mit 3 Schliden biss in den Bretz . . . — 17 Januarii. Kam vom Fürsten ein Türk, Hallerbeck; kamen auch Moldner Bottn mit im . . . Liess sie kegen Torttlen führen mit 4 Ross . . . — 18 Januarii. Kamt zu uns der jung Bathory Istwan; gieng auff in 3 Tag uber, mit villem Gesindt, . . Liess in und sein Diener fhuren kegen Mermburg mit 10 Rossen . . . — 20 Januarii. Ward Herr Steffen Krauss kegen Torttlen geschikt zu Komathy, zu flyhen der Beschwerung dess armen Volks in den Gemeinen. (Daruri.) Es kam der Pop Mihaly vom Fürsten mit dess Hamet Chahüss seinen Knechten, 32 Personen, 36 Ross . . . Liess ir Gütter gegen Rosenaw fhüren . . . — 23 Januarii. Kamt zu uns Komathy Ballas mit den Haupt Knechten. . . . — 24 Januarii. Kamen Mickulla Farkas, Bamfi Gabor mit iren Frawen . . . — 26 Januarii. Lhonet ich unsren Trabandten dass dritte halbe Monet, wie sie auss der Molda kamen: dem Hauptman . . . Den zwen Fendrich . . . Den zwen Dobos . . . Den 18 Czehntleuten . . . Den Andren . . . Es wardt Jacob Birthalber in die Molda zum Pitter Weyda geschickt und sonst zu kundschafften . . . Es kam der Ballog Janos auss der Molda, vom Pitter Weyda . . . Lies in kegn Czayden führen mit 2 Rossen . . . — 31 Januarii. . . . Es wardt Mathe kegn dem Odwarhely geschickt czum jungen Bathory . . .

3 Februarii. Es kam auch Radytz Steinykul auss der Molda; fwhrt unsrem Fürsten Geschenck . . . — 6 Februarii. Kam Wattag Balint vom Michne Weyda; zog auf den Post zu unsrem Fürsten . . . — 9 Februarii. Kam Jacob auss der Molda vom Pitter Weyda . . . Schickt ihn auff der Post zum Fürsten kegn Weissemburg . . . — 11 Februarii. Kam Wattag Balint zuruck. (Condus la Comarnic. — 12 Februar. Menţiune de trabanţi desertorĭ. — 13. Menţiunea scrisorilor de la Poartă.) 16 Februarii. Es kam dess Pitter Weyda Diener auss der Molda Pulver und Bley hie tzu kauffen . . . Bracht Brieff an unsren Fürsten . . . Schickte Pitter Stadreidern mit diesem Diener in die Molda zum Pitter Weyda . . . — Es kam [17] Radiss Schkyller von Michne Weyda mit Brieffn . . . — 19 Februarii. Es kam Radiss Stoynykul vom Fürsten zuruck . . . Liess in kegn Tarttlen führen mit drei Ross . . . — 22 Februarii. Mir schickte auss zu kundtschafften in die Molda den Kwste Sawa . . . Den Thome schickte mir kegn Bussemarck. (25. «Dragomir Armas» din Muntenia cu scrisorĭ către Jude.) 26 Februarii. Kam Ratz Mihally vom Fürsten; sollt in die Molda ziehen mit dem Kriegsvolck . . . Schencktn ihm ein Kopia . . . Liess ihn mit der Gütter kegn Tarttlen führen mit 8 Ross . . . — 27 Februarii. Czogen unsre Trabantten mit in die Molda auff dess Fürsten Befehl. Gaben ihn Besöldung auff ein halb Monet, wie folget: Dem Hauptman mit 3 Knechten und Ross, ein Wagen . . ., den zwen Dobos, zweie Fendrich, 18 Zehntleut . . . Den andren zu . . . Schickt 4 Wägen mit in die Molda; tzwen fwhretten 2 Fakenneltlen, die andre 2 führtten Brodt, dem Läger nach . . . Dem Hanns Häger vor ein Stang zum Fendlen . . . Liess den Mathe mit dem Ratz Marcko kegn Torttlen führen . . . — 28 Februarii . . . Liessen den Trabandten etlige Kleider machen und nachführen: 18 weiss Abba Dollman, 31 schwartz Menthe, vor Gewandt . . . Es waren auss den Trabandten ihr drei entlauffen . . .

3 Martii . . . Es kam ein Diener des Fürsten; bracht Brieff dem Ratz Mihall; liess in kegn Tarttlen fwhren . . . Es kam der Sckyller, bracht Brieff vom Michne Weyda unserm Fürsten . . . Mir schickttn auffs Capitans und Ratz Mihallis Schreiben 2 Wägen mit Brodt in den Tabor . . . — 7 Martii. Ward Warga Micklos in die Molda geschickt zu kundtschafften . . . — 11 Martii. Kam Radiss Stoynikul von unsrem Fürsten zuruck . . . Liess ihn kegn Torttlen führen mit 8 Rossn . . . — 13 Martii. Kam der Komiss vom Pitter Weyda; zog auff den Post zu unsrem Fürsten . . . Liess ihn mit 6 Rossn kegn dem Zayden führen . . . Mir liessen etlich Bley und Pulver volgen dem Pitter Weyda auss Schreiben des Ratz Mihal; diesses liess ich kegn Torttlen führen mit 6 Rossen . . . Schickttn awch den Jacob mit neben dieser Gütter biss zum Pitter Weyda . . . Er war zu vor etlich Tag in Tabor gewest . . . Es kamen zweien Hauptleüt, Weres Gaspar und Ratz Varkas, mit 200 Trabandten, zogen mit dem Radiss in die Molda . . . — 14 Martii. Es kam ein Bott vom Pitter Weyda; zog zum Fürsten. (16 Mart. Scrisorĭ de la regele Poloniei. Întors prin Moldova.) 19 Martii. Kam Mihal Demetter . . . Es kam der Bodt zuruck vom Fürsten, welcher das Bodenbrodt ihm hatt geheischen, des newen Weyda halb in der Molda . . . Liess ihn kegn Tarttlen führen . . . — 22 Martii . . . Den Tag kamen unsre Trabandten auss der Molda. Lhonnet ihnen ½ Monet an 4 Tag, wie volgtt. [Pe margine: «Der Weyda hatt ihnen Geschenck geben.»] 23 Martii. Kamen auss der Molda Ratz Mihall, Küssdi Myeklos mit ihrem Gesindt . . . Liess sie kegn Holtzdorff führen mit 8 Rossn . . . Es kam der Bollog Janos und Ratz Janos; führtten 100 Trabandten in die Molda. (25 Mart. Chrestel de la Poartă cu scrisorĭ.) 28 Martii. Es kam awch Bollog Janos auss der Molda zuruck . . . Liess ihn mit 4 Rossn kegn dem Zayden fwhren . . .

(3 April. Vine cu scrisorĭ ale principeluĭ «Bogass Janos». Merge spre Tarttlen.) 7 Aprilis. Kam Sseingy Pongrass, zog in Botschafft zum Wallachisch Weyda . . . Gaben mit ihn unsren Diener den Thoma mit zweien Rossn bis in den Bockerest 9 Tag uber . . . — 16 Aprilis. Kam der Gross Kommis des Moldner Weyda; führet unsrem Fürsten Geschenck . . . Liess ihm ein gefangne Kassackn kegn dem Czayden führen . . . — 18 Aprilis. Kam Seingy Pongratz zuruck von Michne Weyda auss Wallachischm Land . . . — 17 Aprilis. Czaldt ich zu Kleidern den Trabanten von unsren Gewandts-Herrn 5 Stuck Gewandt und vor ein Kerren Thuch . . . Hatten auss diesem Gewandt gemacht 48 Menthe . . . Waren 4 Stuck rott, liess sie schwärtzen . . . Es kam der Ungry Thamas, des Bathory Diener . . . — 22 Aprilis. Wie der Ratz Mihall auss der Molda war kommen, so liess ich ihn kegn Heltzdorff führen . . .

(3 Maiŭ. Trimes Ruday la prinț cu scrisorĭ aduse de el de la Poartă.) 5 May. Kam der Komitz auss der Molda von unsrem Fürsten zuruck. (La 27 Maiŭ, vin Warhegy Capittan, Pernetzy Istvan, Dazo Gheorghe, Apor Istvan, Ratz Mihaly.)

[1 Junii.] Dess Iwaschko Diener. (19. Serv de la Mihnea-Vodă. — 5. Scrisorĭ de la el. I se trimete un sol la Bucureștĭ. — 15. Sol al luĭ aduce scrisorĭ de la Poartă către prinț. — 17. Racz Mihaly cere pe doctorul Paul.) 21 Julii. Kam Ratz Miklos mit 2 Dienern des Horwat; zogen zum Mychne Weyda. (23. Vine un Portar de la Mihnea-Vodă.) Letzt Julii. Worden in die Molda geschikt zu kundtschafften Jacob Birthalmer und Thiess Mauttknecht. Es kerdt Thiess auff dem Tattresch umb . . . War aussgewest 7 Tag . . . Jacob aber zog bis in die Ssorrocka zum Pitter Weyda . . . War auss 15 Tag . . .

3 Augusti. Schickte mir den Waschka Frentz und den Thome kegn dem Bussen Marckt und kegn dem Gergytz zu forschen und kundtschaften . . . Schickte Bonna Micklos kegn dem Newen Marck und Bockorest, Zerung und Lhon . . . Es kam auch Balla Porttarrull vom Michne Weyda . . . — 10 Augusti. Kam Dragan Postelnickull, des Pitter Diener; hatt unsrem Fürsten Ochssen zu Geschenck geführt . . . Liess in mit 7 Ross führen kegn Torttlen. (18. Sol de la Mihnea-Vodă, cu scrisorĭ de la Poartă către prinț.) 25 Augusti. Wardt Jacob in die Molda geschickt zum Weyda new Czeittung zu forschen . . . — 28 . . . Es kam Nag Demetter kegn Meremburg mit des Fürsten

Volck, 200 Trabandten; schickte den Halmagy dahin zu flyen der armer Leutt halben. (Daruri.) Es kamen 3 Trabandten des Pitter Weyda auss der Molda; liess sie kegn Zayden führen mit 3 Rossn. (29. Vine Istvan Pernetzy.)

(7 Septembre. Vine «des Ivascko Diener».) [10.] Es kam ein Vladicka auss Wallachischem Land . . . — [20.] Es kam des Racz Fackas Weib; zog in die Molda mit etlig Trabantten. [Pe margine: «Hat Fürsten Brieff».] Lies sie kegn Tarttlen führn mit 7 Rossn. (Postelnic cu scrisori de la Poartă.) [22.] Es kam Sabo Gergel, des Fürsten Diener; zog in Wallachisch Landt, in des Fürsten Geschäfften . . . — 28 Septembris. Kam Racz Marckos, Michne Weyda Trabandten-Hauptman . . . Lies ihn wider kegn Rossnau fuhren . . .

(2 Octombre. Haine pentru trabanți. Câte doi servi de la Mihnea-Vodă și Ivașco. — 12. Trabanții sunt *gemüstert.)* 24 Octobris. Kam Hannes Pau von Millembag; zog, in des Fürsten Dienst, in Wallachisch Landt . . . — 25 Octobris. Kamen 4 Kürttannen vom Michne Weyda; kam auch der Porckolab auss der Therwes mit Prieffn and *(sic)* den Herrn Richter. (18. Amintire «wie der jung Bry Istvan mit dem Komathy in die Molda zog».) [19 Decembris.] Es wardt auch der Ponkata Janos in die Molda geschickt zw kunfftschafften . . . .

1579 [1]).

. . . . 23 Decembris [1578]. Es kam der Wladika aus Bleschlandt czu uns . . .

2 Januarii . . . Es kam des Mihne Wayda Diener Racz Lazar vom Fürsten . . . 7 Januarii . . . Ich schickt dem Wladicka auff Befelch des Herrenn Richters . . . — 23 Januarii. Es kam Erdeli Mihaly, der Hauptmann aus der Molda, selb 4, hiehehr . . . — 24 Januarii. Liess ich denn Erdeli Mihaly, des Waida Hauptmann, führenn mit 3 Rossenn bis kenn Czeidenn . . . — 25 . . . Es ward der Owen Michael mit einem Knecht auff denn Bockorest geschikt, unserer entrunnener Darabanten halbenn. (Apoi, la 19 Februar, același în Moldova «ettlicher Geschefften halbenn», cu daruri: «2 gros Kuchenn Streczel».)

[13 Martii.] Es kam der Bann Nickolla mit 11 Knechten, 12 Rossenn, hieher . . . — [25.] Schickt ich auff Befelch dem Nicola Bann . . .

[1 Aprilis.] Es kam der Hadyr Bann auss der Wallachei; czog czum Fursten . . . Es kam auch des Peter Waida sein Jneschereinn, ettliche Syllenn zu kauffenn, . . . — 3 Aprilis. Ward der Pancketta Janos mit dem Hadyr Bann kenn Weissemburg geschickt . . . Ich lies des Peter Waida seinen Jecsch mit dem gereim *(sic)* führenn mit 3 Rossenn biss kenn Tartlenn. (5 April. Sol în Moldova.) [11.] Es ward der Warga Micklos inn denn Buckerest mit dem Stundenmecher czum Waida geschickt . . . — [15.] Es kam der Hadyr Bann vom Fürstenn czurück, selb 8 Person . . .

[9 Maii.] Es ward der Chrestel inn die Molda nach dem Sandor Waida geschickt. (Iea cu sine «3 Armeschen».) [11.] Es ward Chrestel mit dem Sandor Waida czum Fürstenn geschickt . . . Ich lies denn Sandor unnd die Drabantenn führenn mit 8 Rossenn auff 2 Wägenn bis kenn Czeidenn . . . Czalt dem Sandor ein Ketten an Halcz. (26. Ioan Gerendy cu suită în Muntenia.)

[8 Junii.] Es kam der Kusdy Micklos aus der Molda mit dem Racz Janos unnd ettlichem Gesindel . . . — [12.] Kam der Pernezy Istwann anhehr; czog inn die Molda mit 19 Personnen . . .

(4 Iulie. Radu Vătav de la Mihnea-Vodă. — 6. Boieri veniți pentru un proces. — 19. Markhazi cu 25 servi, 28 cai.)

(24 August. Ceauș venit din Moldova «mit ettlichenn Walachenn.»)

---

1) În Muntenia întîmpinăm în acest an puține evenimente importante *(An. Ac. Rom.,* XVIII, 27 și urm.). În Moldova, frămîntări cu Cazacii. «Sandor Waida» pare a fi un nou Alexandru-Vodă, necunoscut alt-fel.

(În Septembre, Zálánczy şi Ravásdy cu tributul la Poartă. Boier de la Mihnea-Vodă pentru cumpărăturĭ.) [25 Septembris.] Gab auch auff Befelch denn Perbeckenn, denn man auff dem Wald hatt geschlagenn, czu Beistannd, f. 5, asp. —. (26. Radych din Moldova şi «ein Moldner Bott vom Fürstenn».)

[12 Octobris.] Kamen ettliche Caluger aus dem Closter des Berg Siney. — [14. Es kam der Wladyka mit ettlichen Calugerenn. (17. Ahmed Ceauş de la Poartă.)

(2 Novembre. Întors de la prinţ.) [3.] Es kam ein Moldner Bott, czog czum Fürstenn. (18. Serv al luĭ Ivaşco.) [19.] Es kam der Istwann Deak mit des Mihne Waida Diener, selb 10 Personn . . .

[2 Decembris.] Es kam der Ban Nicolla hieher . . . — [7.] Es kam des Mihne Waida Diener hieher, selb 8 Personenn; czogenn czum Fürstenn . . . Es kam auch Jesa Postelnickul vom Fürstenn; czog inn die Walachei. (9. Csáky Istvan din Polonia. Vlaicu, servul luĭ Ivaşcu, cu scrisorĭ.) 13 Decembris. Kam vom Mychne Weyda ein walachisch Bottschafft, selb 6 Personn; czog czum Fürsten . . . — [16.] Ich gab Chrestelnn, das im ist deputirt worden vonn der Universitet vonn Wegen des Sandors. Es kamen 2 Hauptman aus der Moldª hiehehr mit ettlichen Person . . . Es kam auch ein Boer aus der Molda; czog czum Mychne Wayda. (10. Vine Racz Farkas. — «Ein Blesch Weinchen» trimes prinţuluĭ, după ordin, la 19.)

1580[1].

. . . . 23 Decembris. Ward der Jyrko in die Molda geschickt czu erforschenn wie es mitt dem newenn Waida stundt . . . Czalt das mann denn Racz Farkas mitt 8 Rossenn unnd 2 Wägenn fuhrtt bis kenn Czeidenn . . .

4 Januarii. Ward der Jörko inn die Molda geschickt czu erforschenn wie es mit dem Waida stundt . . . War auss 15 Tag . . . — [8.] Ich lies des Fürstenn Bottenn mitt 2 Rossenn führenn kenn Tartlenn . . . Und widerumb bis kenn Czeidenn . . . (Balog Ferenz şi Zálánczy la Poartă.) 11 Januarii. Kam des Bolog Janos sein Frau erein, mit 8 Personnenn . . . [12.] Es kam der Miko Miklos mit czwenn Boern, 18 Rossenn, ein Knechtenn aus der Wallachei . . . — 26 Januarii. Ward Chrestel inn den Molda geschickt . . . — 30 Januarii. Kam des Mychne Waida Bottschafft erein, vom jungen Bathori . . .

[18 Februarii.] Es kam ein Bott aus der Molda; schickt im auff 3 Personnen . . . — [23.] Es kammen Moldner Botten vom Fürstenn; warenn auch vor Moldner Bottenn auff den Stadtthoff . . .

[6 Martii.] Es ward der Ambrus mitt dem Moldner Waida Prieff czum Fürstenn geschickt . . . — 8 Martii. Kamenn ettliche Welischenn, des Moldner Waida Diener, ereiner, eins czum andrenn czu kauffenn . . . — 21 Märtii. Kam Azaria Postelnik vom Moldner Waida. . .

(10 April. Negustorĭ din Lemberg. — 18. Solie de doĭ din Muntenia.)

[15 Maii.] Es ward Michel Off mitt Prieffenn inn die Molda geschickt czum Waida . . . — [18.] Es kam der Domodi Benedeck, selb 4 Person, ereinn, vom Mihne Weyda. (21. Serv al luĭ Ivaşco.) Es ward der Rom Micklos inn die Walachei geschickt, was czu erforschen . . . Der Bogoly Micklos desgleichen auch inn die Moldaw . . . Es ward der Ztann inn denn Buckerest geschickt, alda czu erfahrenn, wie es im Land stand . . .

[2 Junii.] Es kamen des Mittre Wornyk seiner Diener drei ereiner . . . . Es kam auch des Mihne Waida Diener . . . — [9.] Es kam des Moldner Waida Legatt, selb 20 Personn; ist alhie gelegenn bis auff denn 5 Tag . . . — 13 Junii. Ward der Offt Michel mitt Prieffen czum Waida inn Molda geschickt. (20. Serv al luĭ Mitre.) [22.] Es kam vom Mihne Waida der Kyzzar, czog auff des Herrn Bathori sein Hochczeitt;

---

1) La 7 Decembre 1579, Iancu Sasul, noul Domn moldovean, plecă din Constantinopol (*An. Ac. Rom.*, XIX, 251).

war mitt 12 Person . . . — 23 Junii . . . Es kam auch der Racz Peter ereinn; czog inn die Molda . . . — 24 Junii. Ward Krestel mitt inn die Molda geschickt . . . — 25 Junii. Kam der Iwankowitt Miklos mit einem Chyauz . . . — 30 Junii. Es kam der Kizzar mitt 13 Personen vonn des Herrn Bathori Hochczeitt czuruck . . .

2 Jwlii . . . Es kam der Racz Peter unnd Iwankowitt Micklos czuruck mit 11 Personen aus der Molda. (5. Întorși Christofor Banfi și Ravasdy din Turcia.) 6 Julii. Es kam der Iwasko erein, mitt 77 Rossenn, villenn Knechtenn unnd auch Trabantenn; ist alhie gelegenn bis auff dem 7 Tag; hab inne gehaltenn 11 Mallczeittenn . . ., f. 81, asp. 45 . . . Ich schickt czum Herrn Richter grienn Förrel, da er denn Iwasko mit mein Herrennn czu im hatt, per f. 1, asp. 37½ . . . — 7 Julii . . . Es kam der Radicz aus der Molda mit 11 Knechtenn, 12 Rossenn . . . — 8 Julii . . . Czalt das man den Iwasko seinen Kichi kem Rosno fiehrt . . . Ich gab dem Radich 2 Ros bis kenn Tartlenn . . . — 14 Julii. Kam ein Moldner Bott vom Radich czuruck. (22 Iulie. Serv al luĭ Ivașco.) 23 Julii. Kam der Iwasko czuruck vom Furstenn . . . Es ward dem Herrn Iwasko ein Kopp werehrt; weigt 4 Ca., P. 8 . . ., f. 58, asp. 16 . . . — Czalt [26] das man denn Kopp auspuczt, denn mir dem Iwasko verehrten, f. —, asp. 25 . . . — 29 Julii. Kam ein Bott auss der Molda vom Waida mitt Prieffenn. (Altul trimes cu scrisorĭ în Moldova.) Es kam der Wamos auss der Molda vom Tataros nach Kuchy . . . Kamen auch mehr Moldner Bottenn bei im . . .

[11 Augusti.] Es kam ein Boerinn mitt des Fursten Mandat; czog inn die Molda. (14. Serv de la Ivașcu. — 24. Vine din Muntenia «der Herr Cozme».)

(6 Septembre. Sol moldovean, «der nach denn Wegenn kam auff Befelch». — 8. Venit Ahmed Ceauș. — 19. Întors de la prinț.) 22 Septembris. Kam des Balicka seiner Prueder aus der Molda. Schickt im 2 Mall Nehrung und Weinn auff 7 Personn . . . Es kamen auch des Mihne Weyda seine Diener; fuhrtenn dem jungen Bathori Istwann Ross czum Geschuckt *(sic)*. (24. Serv al luĭ Ivașco.) Es kam des Balicka Prueder mitt 7 Personn . . . — 27 Septembris. Kam der Racz Janos unnd des Herrn Burgermaisters Diener auss der Walachei hehr . . .

(21 Octombre. Trimes «Mathe» în Muntenia la Domn. Darurĭ: «ein Salczpix, weigt Can. 1½, die Can. per f. 12; tt. f. 18, asp. —.») [23.] Es ward der Crestel inn die Molda geschik czum Weida . . . — 27 Octobris. Ward der Kiszte biss auff denn Busenmark geschickt czu erforschen wie es im Land stund mitt den Weinen . . . — [30.] Es kam der Done vom Pitest hehr . . . — 2 Novembris. Ward der Mathe widerumb czum Mychne Weyda geschickt vonn Wegenn des Prieffs mit der Meutt . . .

(Servĭ aĭ luĭ Kendy Ferencz in Muntenia.) 25 Novembris . . . Es kam auch der Lugofett vonn Millenbach erein, mitt villem Gesindel. (27. Trimes sol «in die Molda».) Mir schicktenn [prin el, Ambrus] dem Weida mitt im czu verehrenn 2 Kuchen Streczel; gestchen . . . f. 1, asp. 25 . . .

(14 Decembre. Întors «Miko M.» din Muntenia.)

1581 [1]).

. . . . 13 Januarii . . . Czalt dem Blesch Steffenn, das er hatt denn Herrn Doctor mit 4 Rossen inn die Molda gefuhrtt; ist auss gewesenn 21 Tag. (30. Sol la Ivașco.)

(2 Februar. Dus «der Her Doctor» la Czeidenn. Serv al Vorniculuĭ muntean.) 7 Februarii . . . Es kam auch des Michne Weyda sein Diener erein, mitt denn Gefangnenn, so in die Molda warenn sollenn entrinnen . . . — 10 Februarii. Ward der Warga Miklos nach denn Weinen geschickt czum Iwasko, die er dem Fürsten hatt geschenckt . . . Es kam der Kesa Jörg aus der Molda mitt ettlichen Moldnernn. (20. Sol cu scrisorĭ în Moldova.) [22.] Es kam des Furstenn Diener, selb 4; czog inn die Molda . . .

1) Pentru înțelegerea socotelilor din acest an, v. anul 1581 din întăiul *Apendice*.

(5 Mart. Sol cu scrisorĭ la Ivașco.) [11.] Es kam der Wladicka erein . . . — 16 Martii. Kam der Racz Farkas aus der Wallachei . . . Es ward der Warga Micklosch mitt des Wladicka seinem Ross kenn Fograsch geschickt . . . — [17.] Es kam der Kizzar aus der Wallachei herein. (27. Ambrus cu scrisorĭ în Moldova.) 30 Martii. Kam ein Engellender Kauffman hiher; schickt ime auff Befel ein Mall grienn Fisch, Weinn, Czippo, f. —, asp. 20 . . .

1 Aprilis. Kam des Michne Weyda sein Diener erein vonn wegenn der Kopia . . . — 13 Maii. Kam des Iwasko sein Muetter erein; schickt ih Nehrung, Wein, f. —, asp. 16 . . . — [18.] Es kam der Mauttner vom Tatros. (21. Trimes «in die Molda».) 26 Maii. Kam ein walachis Bischoff ereinn. (27. Ambrus «in die Molda».)

2 Junii. Ward der Thome auff denn Busemerk geschickt czu erforschen wie es im Land stund . . . Es ward des gleichenn der Kirzte geschickt inn die Tervest, Bukurest unnd Pitest . . . — 5 Junii . . . Es kam des Iwasko sein Mutter erein . . . — 20 Junii . . . Es kam der Armes Ztroia, selb 3 . . . Ich lies inn mitt 4 Rossen führenn bis kenn Czeiden . . . Es ward der Bone Miklos mitt in kenn Weissemburg geschickt . . . — 21 Junii . . . Ich schickt 2 Boeren aus der Walachei. (23. Skiler din Dragoslave.) [25.] Kam der Armes Ztroia zuruck vom Fürstenn, selb 3 . . . Es ward der Kirzte auff denn Buckurest, dafonn dannen czum Iwasko geschickt mitt Prieffenn . . .

(6 Iulie. Iacob «inn die Molda». — 10. Solie munteană.) [15.] Es kam der Boer Balintt vom Fürstenn zuruck . . . Gab im 3 Ross biss in der Komernig auff der Post. (10. Iar Ahmed Ceauș la prinț.) 29 Julii. Lies ich dem Herrn Iwasko einen Kuchi mitt 2 Rossen kenn Rosno fuhrenn . . .

(1 August. Sol cu scrisorĭ «in die Molda». — 13. Întors Ahmed.) [22.] Es hatt der Herr Peter Feiller vonn Rosno in Bleschlannd geschickt denn Bona Miklos czu forschen wo der Turk mitt dem Stanttert wer . . . Ist ausgewesenn 8 Tag. (25. Sol de la Mihnea-Vodă. Și de la Ivașco. — 26. Trimes la Dragoslave «kenn die Türkenn».)

(5 Septembre. Sol la Ivașco cu scrisorĭ.) 6 Septembris. Kam der Andriko, ein Boer aus der Wallachei. (8. Petru Racz la Poartă. — 11. Treĭ servĭ ai luĭ Ivașco. — 16. Vine Balintt din Muntenia, cu treĭ.) Es kam auch des Herrn Cosma Diener erein, die auff des Mihne Weida sein Hochczeitt sollt; schickt im grien Fisch, Hünner, Czippo, Weinn, f. — asp. 24. — 17 Septembris. Kam der Lazar, des Mihne Waida Diener, vonn Fürstenn; kam auch der Balintt darczu; schickt auff 7 Personn Nehrung f. —, asp. 21 . . . Ich czalt vonn 2 Rossenn, da der Lazar ist auffgerittenn, biss inn denn Komarnick, 2 Tag Lohnn, f. —, asp. 16. — 20 Septembris. Ward der Kirzte mitt Brieffen in denn Buckurest geschickt, Czehrung, f. 2, asp. —. War aus 6 Tag, seinn Lohnn f. —, asp. 30. Mir czalt im vonn einem Ross f. —, asp. 30. — 22 Septembris. Kaufft ich in der Schneider Wair 500 kleine Kerppenn, das 100 per f. 2; f. 10, asp. —. Czaltt dem Rowe Lucas das er 50 Kupia fuhrtt biss kenn Türchfest, f. —, asp. 32. Ich gab denn Boerenn 3 Ross bis inn die Wallachei auff der Post. Czalt f. —, asp. 24. Es kam der Peter, des Wornick Diener; schickt im Nehrung f. —, asp. 11. — 23 Septembris. Ward der Bogoly auff der Post czum Mihne Weyda geschickt. Gab im Czerung f. 2, asp. 2 . . . Czaltt das mann denn Boerenn fuhrtt bis kenn Tarttlenn mitt 3 Rossenn, f. —, asp. 12. (29. Mathe «inn die Molda czum Waida». — 30. Îmbrăcăminte pentru trabanțĭ.)

4 Octobris. Gab ich unsernn Drabanttenn, da sie aus der Wallachei kommen, ein halb Monett Besöldung, wie volgtt: 165 Personen, czu f. 1, d. 50. 19 Czendleutten, czu f. 2, 2 Doboschenn unnd 2 Fendrichen f. 2; dem Viczi Hadnegi f. 2, d. 50; dem Halmegi selb 3 f., 16 d.; tt. — f. 308, asp. —. (Pâne pentru aceiașĭ.) [13.] Ich kaufft auff Czukunfft des Ztarozta . . . — 15 Octobris. Lies ich aber einmall Gewircz machenn auff Czukunfft des Ztarozta . . . — 17 Octobris. Kam der Ztarozta erein vom Primisle, mitt 12 jungenn Herrenn; czog ann die Porta; hatt 136 Personn wnnd 188 Ross . . . Ich lies sie fehrenn bis kenn Rosnaw mitt 204 Rossen . . . — 18

Octobris. Ward der Kirzte mitt des Ztarozta Bottschafft czum Mihne Weyda geschickt . . . War auss 8 Tag . . .

13 Novembris . . . Es kam der Herwett Janos; czog czum Mihne Weyda . . . — 14 Novembris. Kam der Kizar; czog czum Fürstenn. (20. Sol de la Ivașco. Dus la «Czeidenn».)

[6 Decembris.] Es kam ein Moldner Bott mit dem Cosa Jörgenn . . . — 8 Decembris. Kam ein walachisch Bottschafft, selb 10 Personnen . . . — [10.] Es kam des Iwasko seinn Schreiber . . . — [16.] Es kam der Gergine Logofethuluy hehr mit ettlichen Knechtenn . . . .

1582 [1]).

[11 Januarii.] Dem Mihne Weyda 4 Kuchenn Streczell czur Ehrung. (12. Sol în Secuime după noutăți.) [15.] Ist czuruck kommen vonn der Porta Königlichen Majestät in Polenn Legatt, Joannes Thomas Drohowuzki a Drohoww, capitaneus Premislensis . . . — 29 Januarii. Ist kommen ein Diener des Iwasko, welcher dem Bathori Istwan Ross gefiehrtt hatt . . .

12 Februarii. Ist herkommen Pribeck Mihal aus der Molda. (La 15, vestea păceĭ polone-moscovite.) 18 Februarii. Ist herkommen der walachische Bischoff. (Soseşte şi «Cherscheck» de la Poartă, cu 58 de persoane şi 81 caĭ. Venise prin Muntenia. — 24. Postelnic de la Mihnea-Vodă.) 25 Februarii. Schickt ich dem Wladicka . . .

(1 Mart. «Dem Jörg Kolchar».) [4.] Ann diesem Tag schicktenn denn Thome auff denn Braila. — [10.] Es kame des Janckula Dienern . . . — [11.] Schicktenn dem Kolchur. (13. Sol «inn die Molda».) 22 Martii. Ist kommen Udrista dee Marchynen mitt Prieffenn, vom Mihne Weyda. — 25 Martii. Item des Banffi Christoff Diener sein komen vom Mihne Weyda Komis . . . Hatt mitt im 7 Knecht . . . — [14.] Ann diesem Tag schicktenn mir denn Keppe Balintt mitt einem Knecht in Bleschlandt czu erforschenn eines bösenn Blochs, welcher bei uns gefangenn liegtt . . . Ann diesem Tag ist kommen der Sima der Gross Mauttner vom Jankula Waida; hab im auff Befelch 2 Mall Nahrung geschickttt . . . — [18.] Ann diesem Tag habenn mir widerumb dem Simma dem Wamos Nahrung geschicktt. (Serv al luĭ Ivașco.) 21 Aprilis. Ann diesem Tag ist kommen Königlicher Majestät in Polenn Diener Racz Manilla, ist czu dem Mihne Weyda geschickt worden . . . — 22 Aprilis. Schicktenn denn Mathe mitt dem Racz Manilla czu dem Mihna Weyda . . . — 28 Aprilis. Czaltt ich auff Befelch einem Altstädtter welcher ettlich Kopia inn den Thimes geführt hatt, so dem Mihne Weyda warenn. (Ein «Boer» de la Mihnea-Vodă.)

(2 Maiŭ. Vine «ein griechisch Bischoff».) Mer sein kommen 2 Boeren vom Mihne Weyda czu erforschenn des Thatarhann sein Söne. (4. Sol la el.) An diesem Tag schicktenn denn Tackach Mathe czw dem Janckula Weyda. (12. «Philpoczki», trimes «peste munți».) Auff Befelch des Herrenn Richters unndt meiner Herrenn gab ich 165 Drabanten, weill sie hereinn warenn geruffenn wordenn, vonn wegenn das sie denn Philipoczki das Geleitt soltenn gebenn, bis auff die Thunaw; weil sie aber czuruck bliebenn seinn, so hab ich einem iedenn d. 10 gebenn; tt. . . . f. 16, asp. 25 . . . Item ist der Chany Groff kommen, mitt des Philipoczki seinen Dienern, samptt des Tatharhann seinenn Sönnenn, wunndtt Armeimerne *(sic)* mitt villem Gesind; habenn innen 3 Malczeittenn gehaltenn, morgens wndt czu Abend, wunndt vill auff sie verthann, wie volgtt, wie woll denn Tateren hann mir 10 Tag uber numer czu gebenn lassenn 5 Fiertheill gutt Ochsenn Fleisch. (5. Servĭ aĭ luĭ Galffi János din Muntenia.) Item Manilla Racz, Königlicher Majestät Diener, ist kommen vom Mihne Waida. (11. Chel-

1) V. *Apendicele* I, la această dată. Pentru a doua căsătorie a lui Mihnea, cu Neaga, p. 698, nota 1 şi *Arch. soc. şt. şi lit. din Iaşi*, I, 272-3. În Septembre 1582 fuge Iancu Sasul *(An. Ac. Rom.*, XIX, 251).

tueli cu Tatarii. — 13. Cheltueli de 10 zile «auff denn Chany Graff» ; Philippowski mersese prin Târgoviște. — 23. Servi de la Ivașco. — 25. Iar, «sampt dess Grossen Portair seinem Diener». Duși la «Tarttlenn».) 26 Maii. Ist der Thorme Christoff samptt den Kusdi Micklos vom Mihne Weyda czuruck kommen. (30. Servi ai lui Ivașco.) Item diesenn Tag ist der Herr Veltenn Goltschmitt geschickt wordenn czu dem Mihne Waida auff die Hochczeitt; gab ime auff denn Weg 40 Lemonien, f. —, asp. 20; Inseltt, Kerczenn, f. —, asp. 10. Ist aus gewest 16 Tag, sein Lohnn f. 4, asp. —. Am Wagenn 4 Ross, f. 4, asp. 8. Mer dem Koch, so mitt war, sein Lohnn, f. 1, asp. 30. Mer von der Mautt ein Knecht, sein Lohnn, f. —, asp. 32. Hatt verzehrtt f. 3, 2 asp. Schicktenn dem Michne Weyda mitt czu verehrenn ein grossenn Kopp; weigtt 8 Can., 12 P.; tt. f. 10, 8 asp. . . . Mer ann diesem Tag ist kommen des Iwasko seine Schwester; hab ihr Nehrung geschickt: Semel, Wein, Tisch, f. —, asp. 7. Hab sie kenn Rosno führenn lassenn mitt 4 Rossenn; czaltt derffenn f. —, asp. 16 . . .

[10 Junii.] Ann diesem Tag schicktenn denn Bona Miklos inn denn Brecz, czu erforschen newe Czeittung vonn wegenn der Türkenn . . . — 11 Junii . . . Ann diesem Tag ist kommen der Herr Valtenn Rappser vonn des Michne Weyda Hochzeitt . . . — 17 Junii. Czaltt ich der Klompe Pitterinn eine grosse Schüssel vonn 4½ lib., f. 1, asp. 4. . .

(10 Iulie. Venit Pangrațiu Sennyei cu ambasadorul Ioan «Drohoiowski», secretariu.) [15.] Ann diesem Tag schicktenn mir denn Pankota auff den Buckurest newe Czeittung czu erfragenn . . . — [23.] Ann diesem Tag ist kommen Balli Poztelnick vom Mihne Weyda . . .

(4 August. Sol cu scrisori la Bucureștĭ. — 30. Sosit Ahmed Ceauș spre Alba-Iulia. — 31. Sol la Mihnea-Vodă cu scrisori.)

1 Septembris. Schicktenn denn Halmagi Istwan czum Mihne Weyda mitt Prieffenn von wegenn unserer Drabanttenn halben, welche enttrinnen werenn. (Întors Ahmed. — 3. Philippowski la Holzdorf.) 4 Septembris. Ist kommen vom Iwasko seinn Schreiber mitt 4 Personenn . . . — [5.] Item schicktenn denn Zakach Mathe inn die Molda czum Janckul Waida . . . War auss 7 Tag . . . — [10.] Ein Boer vom Mihne Weyda . . . — 15 Septembris . . . — Mer, schicktenn denn Mathe Stadreitter in die Molda czum Locumtenenti auff die Zochwa. (20 Septembre. Serv al lui Mihnea-Vodă) [30.] Mer ist kommen der Bologh Janos mitt czimlichem villem Gesind vonn Fürstlichen Gnaden undt ist dem Peter Waida entgegenn geczogenn . . . Lies denn Bolog Janos mitt 6 Rossenn führenn bis ken Rosno . . . Item lies ich auff der Post fehrenn des Bathori Istwann Diener kenn Rosno mitt 3 Rossenn; auff denn anderm Tag lies widerumb führenn des Bathori seinen Diener bis kenn Tarttlenn mitt 2 Rossen. (Întorși solii tributului, Petru Racz și Christian Thorma.)

5 Octobris. Ist der Michael Off geschickt worden kegenn den Petter Weyda . . . — [24.] Item ann diesem Tag ist auch kommen vonn Fürstlichen Gnaden ein Chauz, samptt dem Racz Mihal wunndt sein inn die Molda geczogenn . . . — 25 Octobris . . . Lies sie führenn kenn Tarttlenn mitt 2 Wägenn. (28. De la Mihnea-Vodă «ein Boer».) Ann diesem Tag ist kommen der Nagi Demetter samptt dem Amhatt Chauz aus der Molda czu Fürstlichen Gnaden . . .

[2 Novembris.] Ann diesem Tag ist kommen Fürstlichen Gnaden Diener Racz Mihal . . . — 3 Novembris. Ist der Wladicka aus dem Bleschlandt kommen . . . — [4.] Item dem Palathi Georg, welcher dem Turkenn nach geczogenn ist, der denn Peter Weyda in die Molda bracht hatt. Hatt ime Geschenck vonn unserem Fürstenn bracht, mitt ein Knechtenn . . . Czum 4ᵗᵉⁿ Embes *(sic)* nach dem der Banffi in denn Wtthas ist, so sind seine Hauptknecht, als der Wdwarbiro, Nagy Imre, Balaczi Istwann unndtt anderen, sampt villem uniczem Gesind. (Menționat Moise Székely. — 9. Trimeteri de provisii «inn denn Wthas». — 12. Întors Ahmed de la prinț.) Item ward der Mathe Stadttreitter mit dem Amhatt geschickt bis in denn Buckurest. . . . — 15 Novembris. Ist kommenn Pallatti Jörg, Fürstlichen Gnaden Commissarius, vom Mihne Weyda, mitt 16 Personen . . . — [20.] Dem Wladika . . . — [22.] Ann diesem Tag ist kommen der

Nisouffzki vom Petter Weyda. (Mustafà Ceauș la prinț). [23] Czaltt ich ein weiss Dolmen dem Fonrich, wie sie inn die Moldenn soltenn. Ist noch bei mir . . .

4 Decembris. Ist kommen vonn dem Peter Weyda der Porkolab vom Namss mitt 35 Personen undt unserem Fürstenn Ehrung gefuhrtt, undtt bis auff dem 4 Tag hie gelegenn . . . Hatt auch 4 ungrische Knecht mitt ime . . . — 6 Decembris. Ann diesem Tag schicktt ich denn Lörincz mitt diesenn Moldner Botteen bis czu Ihrer Gnaden . . . — [10.] Item ist kommen des Iwasko Schwäger, Radul Komis, vonn dem Mihne Weyda geschickt ettlicher Pribeckenn so der Mihne Weyda auff seinen Eid hatt ruffenn lassenn, welche Pribeckenn auch mitt villem Gesind, samptt des Horwatt Cosme Diener, sein 36 Personen gewest, bis auff denn 4ten Tag; hab inn auff Befelch geschickt. Als auff *(bis)* die Herberg lassenn fuhrenn czum Salmen Greissing ein Laffter Holcz. (Daruri.) 4 *(sic)*. Lies denn Komis fuhrenn bis kenn Rosno mitt 6 Rossenn . . . Ann diesem Tag ist auch kommen Danczul Postelnick sampt seinem Bruder Radul Poztelnick . . . Ist auff denn Radul Komis sampt denn Postelnickenn diese 4 Tag. (14. Postelnic de la Mihnea-Vodă.)

1583 [1].

. . . . 24 Decembris [1582]. Ist kommen Ptarwl Thoma vom Mihne Weyda. (Servi de la Ivașco.) [28.] Mer an diesem Tag ist kommen des Peter Waida Legatt vonn Fürstlichen Gnaden mitt Prieffenn; hatt fonn Fürstlichen Gnaden Prieff, das mann im alles gnug solt gebenn . . . Mer czum 3ten Imbiss dem Porkolab vom Nemz . . . Ann diesem Tag sein kommen Fürstlichen Gnaden Diener wundt seinn in die Molda czum Waida geczogenn . . . Item ist widerumb kommen Thoma Pitarul . . . Es sein auch kommen ettlich Hauptlaitt; habenn czum Peter Weyda sollenn . . . Item schicktenn den Lörincz mitt dem Porkolab vom Nemz biss czu Fürstlichen Gnaden . . .

22 Januarii. Schicktenn den Mathe mit Fürstlichen Gnaden Diener More Michael in die Molda czum Peter Waida . . .

6 Februarii. Ist kommen Fürstlichen Gnaden Diener vom Peter Waida auss der Molda mit 8 Personen . . .

(1 Mart. Servi ai lui Ivașco. — 9. Citat «Chany». — 10. Episcop polon venit pe la Tartlen.) Des Bischoffs Diener vonn Kamenicz. (Vine episcopul la 11 cu 9 trăsuri. — 22. Servi ai lui Ivașco. — 28. Episcopul spre Alba-Iulia.)

15 Aprilis. Ist kommen vom Mihne Weyda Kyzar Porthair. . .

(6 Maiu. Postelnic de la el.) [27.] Ist kommen Radich, des Peter Weyda Boer auss der Molda. (Și la 31 citat.)

(11 Iunie. Iar «Chani Gaspar». — 13. Mehmet Ceauș. Spre Alba-Iulia.) 17 Junii. Kam der Sansagh Chauss mitt 8 Personen wundt vom Peter Weyda 3 Personen. (26. Întors. — 28 Dus «bis in die Brasa».) 30 Junii. Schicktenn denn Panckota ins Bleschland newe Czeittungenn czu erkundenn . . .

[2 Julii.] Item lies des Iwasko Diener ken Czeidenn fuhrenn mit 2 Ross . . . Liess auff Beger des Iwasko Gutter bis in denn Czeidenn fuhrenn mit 2 Rossen . . . Item schicktenn einen Belger ienseit die Dwna czu erfoschenn wegen der Turkenn . . . — 3 Julii. Schicktenn denn Mathe auff der Post in die Molda czum Peter Weyda . . . Mer liess denn Istwann Deak, des Moldner Weyda Schreiber, auff der Posst kenn Tartlenn führenn . . . — 4 Julii . . . Item es kam 1 Boeer vom Moldner Weyda; war czu Fürstlichen Gnaden gewesenn. (6. Un Istwan Deak trimes la Poartă.) [9.] Item, auff Befelch, hab ich des Peter Weyda Schreibern gebenn aus der Molda . . . Schicktenn denn Istwann Deak die Czeit wber das er hie war. (Duși servii lui Petru-Vodă la Tartlen, la 11.) Es kam auch [11] ein Boer aus der Molda, des Balika Prieder. (Daruri la 13.) [15.]

1) E anul numirei lui Petru-Vodă Cercel în Țara Românească. Cf. în text, la acest an.

Es kamen auch 2 Boerenn vom newen Peter Weyda; schicktenn innen Hönner, Semel, Wein, per f. —, asp. 14. Es kam auch des Mihne Weyda Schwigerherr Wlaickwl Kolcher; schickt ime Semel, Weinn, Fisch, f. —, asp. 11. Mer des Peter Weyda 2 Boerenn 2 Hünner, Semel, Weinn, f. —, asp. 12. — 16 Julii. Kamen 3 Boerenn vom newen Petter Weyda . . . Es kam widerumb vom Peter Weyda Opra Postelnik mit dem Armaschenn. (Daruri la 17 incă.) [20.] Item kamen widerumb Boern vom Peter Weyda . . .

2 Augusti. Kam ein Boer vom Peter Weyda . . . — 8 Augusti. Schicktenn denn Thoma in die Molda newe Czeittung czu erfragen. (Istvan Deak dus la Czeiden, la 11.) 19 Augusti. Schicktenn denn Thoma in die Molda newe Czeittung czu erfragenn. (Şi unul peste Dunăre, «czwischenn die Tirkenn». — La 21, «Kirzte» in Muntenia.)

(13 Septembre. Soli cu scrisori «vom Peter Waida». — 16. Sol la Bucureşti. Întors Mehmet Ceauş de la prinţ.) 21 Septembris. Kam ein Boer vom Peter Weyda, mit Namen Udrist . . . — 27 Septembris. Es kam der Racz Petter; czog czum Moldner Weyda auff der Post . . ., mitt 8 Rossenn . . . — 30 Septembris. Ist kommen der Udrist vom Peter Weyda . . . Item schicktenn denn Menhart mit dem Udrist kenn Fogras unndt in die Hermenstadt . . .

3 Octobris . . . Item ann diesem Tag ist kommenn vom Peter Weyda der Gross Ztolnik mit 151 Rossenn unndt villem Gesindel; hat Fürstlichen Gnaden Geschenck gefuhrt; hab sie mit allerlei Nahrung versehenn bis auff denn 3 Tag; erstlich hat der Ztolnik voranngeschick 2 Postelnick; schickt innen Nahrung . . . Auff des Ztan Herberg unndt auff die andere Herbergen Holcz . . . Mer czum Abend ein klein Collatiun ein Moll fören . . . Unndt, wie er auff ist gewesenn, ime ein klein Früstuck gebenn . . . — 6 Octobris . . . Mer liess des Ztan seinen Tharwageen führenn kenn Czeidenn . . . Schicktenn denn Warga Miklos mit dem Ztolnik kenn Weissemburg . . . War auss 20 Tag . . . — 14 Octobris . . . Mer kam der Racz Peter aus der Molda . . . — 17 Octobris . . . Item kam der Hadir Bann vom Peter Weyda; bracht Prieff ann Herrn Richter mitt Ehrn, ime czu begegnen, (Stă cinci zile.) 22 Octobris. Schicktenn auff Befelch dem Stanczul Logofet unndt dem Poharnick auff die Herbrigenn . . . Es kam auch der Kizzar vom Peter Weyda; fuhrt Geschenck inn die Hermenstadt . . . Item schicktenn abermals dem Logofet sampt dem Poharnick auff die Herbrigenn. (23. Luĭ Hadir. — La 24, logofătuluĭ, paharniculuĭ luĭ Hadir, «auff 3 Herbrigenn». — Şi la 25.) Mer ist kommen der Gross Ztolnick von unserem Fürstenn . . . Item liess denn Grossen Ztolnik fuhrenn mit 14 Ros kenn Rosno . . . Auff diese vil Personnen sampt denn villenn Prebeckenn so mit ins Landt czogenn, unndt Hermenstädterenn, Fürstenn Dienernn, ist auffgangen. (Vin.)

15 Novembris. Sein kommen von Peter Weyda etlich Wellischenn. (Daruri de mâncare.) 21 Novembris . . . Es kam auch des Janekul Waida Stieff Sonn; schickt ime auff Befel Nahrung 3 Hunner, Brot, Semel, $^6/_8$ Wein, f. —, asp. 20. Mer ein Hecht aussm Vorrath . . .

XI Decembris . . . An disem Tag schickten dem Iwasko kegen Halsdorff 150 Allemonien f. 1, asp. 17 ½; 2 Achteil Malvasyer, f. –, asp. 40; 60 Semell, f.—, asp. 15; 30 Pomeranczen, f. --, asp. 30; 14 libr. Weimpern undt Feygen, f., asp. 35 . . . Ittem czahlet ich dem Hanns Riemner, weill er dem Iwasko Nahrung geschickt hatt biss ken Helczdorff, f., asp. 8 . . . — XI) Decembris . . . Es kammen des Gerendy Janos undt Pernezy Pall Diener, welche sie befohr ihn Bleschlandt schickten . . . Ittem schickten mitt des Gerendy seinen Gesindel in Blesch Landt; gab ihm Czehrung f. 1, asp. 12. War auss . . . *(sic)* Tag . . .

1584 [1]).

20 Decembris [1583]. Hatt auch einem Belger ein Ross gekaufft, welchen der Herr Richterr ken Reen in die Moldaw geschickt hatt newe Czeittung czu

1) Cf. mai sus, *Apendicele* I, la această dată

erkundenn. (23. Nicolae Varga la București la Petru-Vodă. Petru Raez vine din Moldova.)

1 Januarii. Czollt ich den 2 Herren, Herrn Joanni Hedgyesch undt dem Herrn Elia, das sie 32 Tag in der Zokolischer Josag in vielen Theddigen gewest seyn . . . — 16 Januarii. Kam der Iwasko; schickt ihm auff Befehl Brott . . ., Semel . . ., Rindtfleisch . . ., Visch . . ., gesalczen Visch . . . Pelsen, Erbess . . ., Wein . . . Auff des Iwasko Herbrich. (Şi la 18.) Item czallt dem Diess Maurer das er den Iwasko sampt seinem Gesindt etlich Mall beherbriget hatt . . .—19 Januarii. Ist der Herr Hanns Hedgyes geschikt worden czu dem Peter Wayda in die Moldaw; hab ihm mitt geben czu verehren 3 Weyssbecher, sampt den Deckeln, wegen Ca. 4 unnd p. 20; f. 55, asp. 10. Mehr 6 Rauchen Strettczel. Hab ihm auff Rattung geben 20 f. Matthyasser, f. 24, asp. 40. . . . Schikten auch 3 silberin Hufflin . . . Schikten dem Peter Weyda eynen Kop; weygt Ca. 4, p. —; f. 50, asp. —. Vom Herrn Richter ein Stundt, f. 55, asp. —. Der Her war awss 12 Tag . . . Mehr 2 Knecht von der Maut . . . Mehr dem Koch 22 Tag . . . Dem Hern vor seinen Kotschy . . . — 20 Januarii . . . Es kam der Iwascko . . . — 21 Januarii . . . Item auff Befehl des Iwassko Dieneren, 62 Personen, Narung . . . An diesem Tag kam der Haddir Ban. (Şi a doua zi.) Item an diesem Tag komen Fürstlichen Gnaden Commissarii czuruk auss dem Bleschenlandt, nemlich: Perneczi Pal und Grendi Janos, Haller Gabor, Nyotodi Georgy und ander vill Edelleut . . . — 26 Januarii . . . Es kam auch der Rattz Dan vom Petter Weyda awss der Molda . . . — 31 Januarii. Kam der Haddir Bann . . .

5 Februarii. Kam aber eyn Moll der Haddirr Bann . . . Es kam auch vom Peter Wayda aus der Molda Raez Pal mitt Briefenn an Fürstlichen Gnaden. (Ştefan Kemmel la Petru Cercel. — 7. Boier de la Cercel.) An diesem Tag kam die Mittre Wornykin; schickt ihr auff Befell Fisch, Hönner, Semel, Weyn . . . Auff Befehl czollt ich dem Köppe Balint 2½ El Kerrn Tuch, f. 1, asp. —. Czollt den Macherlohnn f. —, asp. 12 . . . — 8 Februarii. . . . An diesem Tag kam des Iwassko Diener, 5 Perschon . . . — 12 Februarii. Sein die 2 Bruder Bathory Istvan, Bathory Gaborry kommen, sampt dem Iwassko, mitt vielem unnuczem Gesindel . . . Es sein 140 Perschonen gewest; ist auff sie gangen 705 Echtel Wein . . . Es kam vom Peter Wayda ein Boyer Udristha auff des Herrn Richters Tochter Hochczeit . . . — 13 Februarii. Es kommen auch ettlige Unger vom Hoff, welche mitt eynem Bogeren in Blesch Landt czogen . . . Liess auch dem Peter Wayda Bier, Semel ken Rosnyo füren . . . — 20 Februarii. Schikten den Thoma midt des Bathory Istwan Diener Miko Myklos czu dem Peter Wayda . . . An diesem Tag kam ein Boyer vom Peter Wayda mit vielem Gesindt . . . — 22 Februarii . . . Es kam der Miklos Miko vom Bathory Istwann undt czoge czu dem Peter Wayda mitt Geschink . . . — 29 Februarii . . . Es kam der Miklos Miko aws dem Bleschen Landt mitt 22 Perschonen . . .

4 Martii . . . Es kam auch der Manulla Lugefett vom Peter Wayda, mitt 16 Perschonen . . . Es kamen von Vornik 5 Knecht . . . — 14 Martii . . . Es kam der Manulla Lugefoth mitt dem Kolschar Ballasch. (Şi la 17 luĭ Manulla.) 24 Martii . . . Es kam auch der Myhalchy Myklos sampt des Capitanen Son; furtten Geschenk dem Petter Wayda . . . — 28 Martii . . . Es kam auch vom Peter Weyda der Armasch . . .

3 Aprilis . . . Es kamen auch des Jankul Waida Diener, hab ihnnen Narung gebenn: Fisch, Brott, Wein, f. —, asp. 17 . . . — 4 Aprilis. Hab ihnen widerumb geschikt Fisch, Brott, Wein, 6 Echtel, f. —, asp. 18 . . . — 7 Aprilis . . . Item schiktten auff Befehl des Jankul Wayda seynem Gesindt Fisch, d. 16, Brott, d. 6; f. —, asp. 11; 8 Achtel Wein, f. —, asp. 12. (Şi a doua zi, şi a treia oară. «Der Lascky Janos Diak» trimes la Cercel din ordinul prinţuluĭ.) 10 Aprillis. Schikten einen Belger in die Molda, newe Czeittung czu erfragen . . . War aus 14 Tag . . . An diesem Tag schikten auch denn Poncata auff den Dertorr ney Czeittung czu erfragen . . . War auss ein Tag . . . — 13 Aprilis. Schik auff Befehl dem Manulla Lugefoth

. . . — 23 Aprilis . . . Item lies den Zokul sampt andernn Bogeren, welche dem Stanchull Lugenfoth noch eiletten, kenn Rosnyo fieren, 6 Ross. (Daruri.)

2 May . . . An diesem Tag schikten wir denn Thoma mitt eynem Schauusch in die Molda czu dem Peter Wayda . . . — 3 May . . . Es kam auch von Fürstlichen Gnaden der Pap Mihaly aws der Molda vom Petter Weyda . . . — 4 May . . . An diesem Tag kam der Racz Peter aus der Molda . . . — 25 May . . . Es kam der Pop Mihaly mitt eynem Moldner Boden, liess in biss in den Brecz fieren . . . Schikten den Amahatt Schausch eynen Wagen mitt . . . Item schiktenn dem Moldner und des Fürsten Diener. (28. Vine Manulla. — La 30, daruri.)

(Şi la 2 Iunie.) 5 Junii. Kam der Kywan Schausch aus der Molda, mitt fillem Gesindt . . . Item liesse sie mitt 15 Ross kenn Czeiden fierenn . . . — 6 Junii. Schikten wir den Merten Sturm selb ander czu dem Peter Weyda in die Terwisch unnd dafon dannen ihn die Wallachey Geczeigen czu erfragen, von wegen der Kleiner Bosa . . . — 13 Junii . . . An diesem Tag kam des Peter Weyda Komornik und der Manulla Lugenfoth mitt vielem Gesindt . . . — 14 Junii. Kam awss der Molda vom Moldner Wayda 14 Boger mitt Brieffen czu unserm Fursten. (18. Boier muntean cu scrisori la Jude şi «Comornic»-ul. Acesta, ca şi logofătul, şi la 20.) 27 Junii. Item auff Befehl czollt ich dem Climen Golttschmitt ein Becher, 2 Löffel, so wir den Bogeren in der Bosaw feregret haben . . . Es kam der Herr Joannes Rewell aus der Hermanstadt . . .

(2 Iulie. Pentru întreţinerea lui Manulla şi Comorniculuí. — 11. Sol de la Cercel la prinţ.) 11 Julii . . . Es kam widerumb vom Peter Weyda ein Bottschafft . . . Es kamen des Gallffi Diener mitt czimligem Gesindt fon dem Petter Weyda . . .

(2 August. Boier de la Cercel. — 9. Kiwan Ceauş de la prinţ. Dus la Râşnov. — 12. Afacerea «Miculuí Buzău». — 14. Scrisorí de la Cercel.) 27 Augusti . . . Es kam der Lasslo Diak fom Peter Wayda . . . — Es komen ettlich Walischen vom Peter Wayda . . . Liess sie kehnn Czaiden fieren . . .

5 Septembris. Wardt der Herr Elias Conradt geschikt in Bleschlanndt czu dem Peter Wayda auff die Hochezeit; gaben im mit czw verehren eyn Par Kop; weigt Ca. 3, p. 24; f. 45, asp. 25. War aws 9 Tag; seyn Lohnn f. 2, asp. 12½. Hatt ein Koch mit ihm; seyn Lohn f. —, asp. 45. Hatt er verczertt f. 11, asp — . . . — 9 Septembris. Sein komen ettliche Bogeren sampt etliche walische Herrn fom Peter Wayda . . . — 9 Septembris. Schik ich auff Befehl den Walischen . . . Es kam der Magiary Peter mit inen . . . — 17 Septembris. Schikten den Toma czu dem Peter Weyda noch dem Herrn Doctor. (22. Mustafa Ceauş la prinţ.) 25 Septembris . . . Item schikten den Christel mit dem Walischen biss czu dem Peter Weyda. (Un postelnic.) Item es kam der walisch Her so vom Peter Weyda czu unserm Fursten geschikt, mit Namen Franco [1]. Bracht fon Fürstlichen Gnaden Brieff das man ihm mit Ehren begegnen soll . . . Liess ihn kehn Rosnyo fürenn. (23. Boier de la Cercel.) 29 Septembris . . . Es kam auch ein polnisch Her, des Schander Wayda Eydem, sollt czu dem Peter Wayda. (30. Vine Pangraţiu Sennyei.)

8 Octobris . . . Der Her Franco auch mitt vielem Gesindt, mitt villenn Personen . . . Item lies den Herrn Marcum kehn Rosnyo fierenn. (8. Menţionat Simon Massa [2].)

(1 Novembre. Boier cu scrisorí de la Cercel. — 4. Mustafa Ceauş de la prinţ. Comornicul şi Manulla. — 19. Postelnic de la Cercel, cu scrisorí.) 20 Novembris . . . Es kam der Ayldiyle Postelnik unnd der Poharnik mitt vielem Gesindt und midt Prieffen; czogen czu Fürstlichen Gnaden . . . — 22 Novembris. Schikten den Mathe mit dem Postelnik Opra undt dem Paharnik czu Fürstlichen Gnaden ken Clausemburch . . . — 24 Novembris. Ist komen des Grossen Canslerss Bottschafft Samuel Lazky, mit 9 Kottschy

---

1) Scrisorile luí Verancich vorbesc de un Adam de Franchi, nobil chiot, la anul 1567 (*Epistolae*, ed. Ac. ung.; V, 182). E agentul imperial la Constantinopol, de la care avem maí multe rapoarte în Hurmuzaki, III. Acesta pare a fi o persoană deosebită.

2) Unul din autorií cronicei Fuchsio-Lupino-Oltardine.

und czimligem Gesindt; sein czum Peter Weyda gezogen . . . Item liess sie ken Rosnyo fieren mitt 16 Ross . . .

4 Decembris . . . An diesem Tag kam der Samuel Lazky czuruk vom Peter Wayda. (6 Decembre. Postelnic cu scrisorĭ de la Cercel.) Item ich lies [6] den Lazky kehn Czeiden fieren mit 17 Ross. (17. Plata cheltuelilor cu Comornicul şi Manulla. Şi ceĭ-lalţĭ.)

1585 [1].

(23 Decembre 1584. Postelnic de la prinţ la Cercel.)

8 Januarii. Es kamm des Peter Waida Komornik, Vilhelm Walther, seiner Kranckheitt halben; war ein lange Czeit hie; gieng wegen allerley Nahrung auff ihn, f. 2, asp. 46 . . . — 11 Januarii . . . Es kam die Iwaskoin; schickt ihr auf Befehl czu 2 Mahlen Nahrung . . . — 27 Januarii . . . Es kam auch ihn disem Tag vom Peter Wayda der Kolchar Balag . . . Mehr kam des Peter Wayda Komornik, der Herr Vilhelm; war alhie 21 Tag. (30. Postelnic de la Cercel.)

2 Februarii. Item schickt den Mathe sampt dem Teoreok Giergien mitt dem Dimitre Poztelnik kegen Weissemburg . . . Item nach dem der Dimitre Poztelnik mitt villem Gesind kam und czu Fürstlichen Gnaden czuch . . . — 22 Februarii. Es kam auch vom Peter Weyda der Kavallier . . . — 26 Februarii. Ittem schickten den Krestel mitt Fürstlichen Gnaden Mandat noch etligen Vaivodalischen in den Zenthmariazony und ihn den Also Toria, in den Oroztalw . . .

(5 Mart. Întors postelnicul de la Alba-Iulia. Postelnic de la Cercel. — 14. Mathe în Muntenia.) 21 Martii . . . Es kam auch des Peter Waida Hauptman einer . . . Es kam auch der Bodor Balag . . . Mer kam der Kolchar Balag . . .

1 Aprilis . . . Ittem es war der Herr Gieorgii Dekel dem Peter Wayda entkegen geschikt; schickten ihm 100 Semel, d. 50 und 1 Keller Malwasier, f. 1, d. 60; f. 2, asp. 5. Der Herr Gieorgii hatt verczehrt f. —, asp. 30. War aus 2 Thag, 4 Ross, f. —, asp. 26. Giedo Andreach sein Diener f.—, asp. 4. Mer 2 Knecht, ihr Lohn, f.—, asp. 8 . . . Ittem schickten abermahl dem Peter Waida kegen Rosnio 50 Semel, f. —, asp. 12½ . . . — 4 Aprilis. Kam der Huzzain Chiauz, sampt dem Grossen Poharnik und der Ztroia vom Michnç Weden. (Daruri.) 5 Aprilis . . . Ittem, nach dem des Peter Vaida Ross herein bracht sein und hin und wider gehalten, daraus aufm Stadthof und auch hie ihn der Stadt, so hab ich darauff verthan wie volgtt: Aufm Stadhoff auswendig 3 Knechten, 2 Tag, der Lohn . . ., 3 Knechten ihn der Stadt, 2 Tag . . .; 10 Perschonen, 2 Tagen . . . Item gab dem Thodt Ferencz und Lekely Gieorgien von 8 Tagen . . . Mer 2 Knechten 2 Tag . . . 4 Knecht 4 Tag uber . . ., 5 Perschonen 1 Tag 2 Sthein Saltz . . . Zahlt von 8 Reisen Heu czu fuhrn . . . Lies den Rosen 24 Czeum nemmen, czu d. 8 . . . 6 uberguet *(sic)* . . ., 6 Czaum Czigel . . . — 10 Aprilis. Schikten den Thoma ihn die Walachey . . . War aus 5 Tag . . . — 13 Aprilis. Schickten den Varga Miklos mitt etligen Moldnern auf der Post czue Fürstlichen Gnaden . . . — 14 Aprilis. Schickten den Thoma mitt Prieffen auf den Bukurest . . . War auss 10 Tag . . . — 15 Aprilis. Schickten den Ambrus mitt des Peter Vaida Rossen kegen Udwarhely; gab in auff 55 Perschonen Czehrung. («Botten» din Moldova.) [26.] Einem Belger das er des Dimitre Vornik Diener das Geleit geben hat . . . Czahlt den Altstettern von den Queren *(sic)*, so sie beyde czu der Czeitt wie mir das Stad Volk ausgeschickt haben, des Peter Waida Gutern noch, und auch wie der Her Sombori, Horvat Cosma, Pernezy, 40 Drabanten und sonst vil Gesind, sampt des Peter Vaida Wagen, gefuhrt haben, mer 343 Rossen, f. 27, asp. 22 . . . Es blieben auch des Peter Vaida Schwester Ross allhie, 12, welcher ich warten hab lassen mitt

1) E anul fugeĭ luĭ Petru Cercel, V. *An. Ac. Rom.*, XVIII, 62-3 şi, maĭ sus, textul şi *Apendicele* I, la această dată. Despre Walter, pomenit de socotelĭ, v. maĭ sus, p. 191: era decĭ Căměraşul luĭ Mihnea-Vodă.

2 Knechten 5 Tag uber, f. 1. Czolt dem David Begner 2 Ross, welche meine Herrn dem Herrn Sombori geschenckt haben . . . Des Sombori seinen Deaken 2 Reiss Papier . . . Es ward der Mihaly Deak geschickt vom Herrn Sombori langs die Kokel czum Kornisch und andren Edelleuten, das sie herkomen solten . . . War aus 4 Tag. (23. Mathe la Alba-Iulia. Sosește Mehemed Ceauș.) 24 Aprilis. Schickten den Simon Dresler czur Fürstlichen Gnaden mitt etligen Boieren . . . War aus 11 Tag. (30. Moldoveni de la Petru-Vodă. Sennyei de la Poartă. Ceauș de la Poartă. Spre Alba-Iulia.)

(5 Maiŭ. Moldoveni de la prinț. — Sol de la Petru-Vodă, cu scrisori, la 15 Maiŭ.) Ittem czalt ich den Wagnern welche des Peter Waida Wegen gemacht hatten, denn sie alle czu brochen warn und czurhawen, Rädder, 48 Wägen, sampt den gilcheittern Kaplen 32, 30 Theisalt, 6 halb Osen, etc . . . Ittem der Schmid ihr Lohn von 118 Rossen czu beschlagen. (Cheltueli cu trabanții.) Ittem gab ich 10 Trabanten ihre Besöldung auf ein Monat; fuerten die gefangene Ratzen ihn die Hermanstadt. (Torma și Racz cu 12 trabanți la Poartă.) Auff Befehl des Herrn Richtersch, hab ich 25 Perschonen, wart Schld *(sic)* geben, welche 8 Tag uber gewortet haben das sie des Peter Weden Ross haben reitten und leitt fuhrn sollen und dieweil man darnoch die Ross an die Wegen spannet, so czahlt ich einem ieden . . . Czahlt auf Befehl den Meranburgern, welche die 110 Ross so der Ugran Thamas vom Udwarhely czu ihnen bracht hatt, herein bracht haben . . . Czahlt auch 27 Perschonen welche derselber Ross 8 Tag uber gewart haben . . . Abermahl 20 Knechten, welche nach den 8 Tagen noch 2 Tag derselben Ross gewartet haben . . . Ittem es kamen vom Peter Waida aus der Molda Legaten an unsern Fürsten . . . Czahlt dem Bidner 10 gross Fass mit villen Reiffen, ihn welche man des Peter Waida Gehld eingelagt hat —, f. 2 asp. 12½ . . . An diesem Tag schickten den Krestel auff der Post mitt Moldnern kegen Weissenburg . . . — 28 Maii. Es kam auch der Iwan Loghofeth mit dem Pribek Gergely und sonst mitt villen Boiern . . . Es kamen auch des Peter Waida Diener aus der Molda . . . Vermerkung was auff Fürstlichen Gnaden commissarios Banffy Farkas, Banffy Boldisar, Pernezy, Kalnasi, Thormaj und Racz Peter, ittem den Chauz, des Moldner Waida Grossem Wizther und des Michnç Vaida Schwager, sampt ander vill Gesindel gangen ist . . .

4 Junii. Auf Befehl czahlt ich den Balbierern welche den Murchen, so mitt dem Peter Waida herausser kommen war, geheilt hatten, — f. 3. (9. Thoma trimes la București.) 11 Junii. Czaltt ich das man die 2 Herren Banfy, etc., 2 Czausch, Michne Weida und Petter Weyda Botten ettliche kegen Czeyden, Meremburg, Rosnyo, Tharttlen gefurtt hatt, mitt 108 Ross . . . Es kam auch vom Michne Wayda ein Bogerr . . . Es kamen ethlige Bogeren : Petre Lugenfett, Radull Kluscherr und Ludor [Tudor] Bogeren . . . Es kamen auch Bogearen vom Michne Wayda. (22. Boieri de la Mihnea Voda: «Petter Lugoufett». — 27. Alți boieri.) 30 Junii . . . Es kam Fürstlichen Gnaden Diener mitt des Mihne Weida Bogeren. (La 22, Istvan Deak din Moldova.)

(În Iulie un «Mohay Janos» cu «Vaivodalischen».)

(Și în August.) 3 Augusti . . . Es kam von Michne Waida ain gross Boger . . . — 10 Augusti. Kam ein gross Botschaft vom Michne Waida, mitt 175 Rossen, nehmlich Purul Klucher, sampt dem Komiz und ander vill Bogern, sampt dem Loghofath und Vladika; hab ihnen 4 Mahczeitten gehalten. (Serv al lui Sennyei cu un boier muntean.) 11 Augusti. Schikten den Mathe mitt den Boger kegen Weissemburg . . . — 18 Augusti. Ittem . . . Es kam von Fürstlichen Gnaden der Vladika, war ihm Bleschland gewesen; hatt sich daselb czu einem Bischoff wayen lasse; hatt Fürstlichen Gnaden Brieff . . .

10 Septembris . . . Ittm auff Beffel dem Buday Ferentz und der Gubernator Diener, welche den 2 Bogeeren, Purwull Kolscher und dem Commis, das Gleid bis hier gegeben hatten . . . Es kam des Petter Waida sein Schreiber Georg Diak sampt dem Wttkowich . . .

1 Octobris . . . Ittem schiktten den Girdo Andrasch mitt des Michne Weida Bogeeren, nemlig den Commis, kegen Fogarasch . . . Ittem schiktten den Meynhartt

mitt dem Zpattair in Fogerascher Land. (Serv al lui Ifiu la Mihnea-Vodă.) Es kam vom Michne Woida der Aldoile Spattair . . . Ittem es kam auch der Commis fom Michne Weida . . . — 25 Septembris. Kam derr Zekell Balyndtt, Weress Gaspar, sampt dem Julafy Lasler von wegen des Petter Weida und Sttanchul Lugenffett seines Gutts. (Sol la prinţ.) 7 Octobris. Es kam auch der Husain Schaussch mitt des Michne Woida Commis und mitt dem Buday Ferentz . . . Ittem es kam der Zekell Balindtt samptt dem Weresch Gaspar und dem Julafy Lestar . . . — 15 Octobris . . . Ist auff den Commis und Zchauutsch und Zekell Balintten. (Czekel Anton, Veres Gaspar, Gyulaffi cu trabanţi spre Czayden la 16. — 18. Boieriĭ de la Mihnea-Vodă.) 20 Octobris. Ittem sein vom Mihne Waida kommen mitt Geschenk czu Fürstlichen Gnaden . . . Es kamen auch ettlige Niderlender; hatten Prieff von Fürstlichen Gnaden. (Zekel şi ceĭlalţi.) 28 Octobris . . . Ittem lies ich den Zekell Balindtt kegen Thorttlen füren . . . Ittem lies den Julaffy Lestar, Weres Gaspar und die Drabantten und die Gefangenen mitt 2 Wegen ken Czaiden führen . . .

11 Novembris . . . Ittem es kam des Michne Woida Aga czum Herr Dominico . . . Ittem es kam der Istwan Diak auss der Molda . . . — 12 Novembris . . . Es kamen vom Michne Weyda Bogeeren mitt Priwen *(sic)* . . . — 20 Novembris. Czahlt ich . . . Item wie der Pernczy vom Michne Vaida czuruck kam, lies ihn fuhren mitt 12 Rossen kegen Tartlen . . . — 24 Novembris. Kamen des Peter Waida aus der Molda Legaten; czogen czu Fürstlichen Gnaden . . . Es kam des Herrn Gubernators Hauptman, der Horwath Gaspar, auss Blech Land . . . — 25 Novembris . . . Es kamen auch des Iffiw Janos Diener aus Blechem Land; brachten Geschwein. (29. Persoană de la prinţ spre Muntenia.)

17 Decembris . . . Czahlt dem Bastel Falmer etlig Gewand, welche wir dem Peter Vaida czur Prob schickten. (16. Sol cu scrisorĭ de la Mihnea-Vodă.)

[Törzburger Rechnungen.]

1585.

. . . . 10 Januarii . . . Als der Perneczy in die Valachey czug . . . Ich hatt auch Schaffer Hern ein gross Schild Schloss (welches ich czu Crakaw umb f. 1 kauft hatt) an das Gewelb unterm Radthaus, wie das Peter Waida Guter dahin gelegt wurden, gegeben. Dises ist darnach an des Turken Schatz Trunnen *(sic)* gelagt und mit hin weg gefurt worden; war ein Meister Sthuckt . . . .

1586 [1].

(21 Decembre 1585. Solĭ boierĭ de la Mihnea-Vodă.) XXI Decembris . . . Es kam auch der Nyka Komis vom Michne Vayda . . . Es kam der Nicka Comiz von Fogarasch czuruck. (30. Boier de la prinţ.) 31 Decembris . . . Es kam der Komiz czuruck . . .

8 Januarii. Ist der Weise Herr Joannes Heydgisch sampt dem Halmagi geschickt worden in den Bückeresth czu dem Michnae Vayda; haben dem Michne Vayda und sein Bügernn czu verehren geschickt, wie volgett: Item czalt ich dem Hanns Hegyerr 3 verguldt Tartschen, mehr 3 verguld Reytspies, f. 23, asp. —. Czaldt dem Goldschmitt dass ehr die Tartschen Nägell mitt Silber uber czogen hatt, f. 1, asp. —. Item 3 Par Köp; wigen a. 10, p. 17, *die* a. pro fl. 13; tt. f. 134. asp. 30. Mehr ein gross Hoff Becher mitt einem Deckell; wigen m. 4, p. 2 1/2, *die* m. pro f. —; f. 52, asp. —. Mehr 8 Kuchenn, f. 2, asp. 20. Item ein weyss gro Tuch czu denn Tartschenn und

1) Cf., mai sus, textul şi *Apendicele* I, la această dată.

Reydtspies einczubinden, f. 3, asp. —. Item schickten ein gross Thaufell Semel und Semel Stritzell, f. 2, asp. 34. Mehr ein Herwert Kess, f. —, asp. 18. Mehr 2 Klotz Kess, f. —, asp. 10. (Cheltueli cu solia.) Mehr 4 Dorabanttenn, welche mitt gewesen sein, Trinckgeldt. (9 Ianuar. Hussein Beg de la prinț.) 11 Januarii . . . Item czalt zu denn Semlenn ein Whann, die Herr Hans Heydgiesch dem Michnę Wayda mitt füret . . . Mehr ein Whann czum Fleisch . . . — 21 Januarii. Es kam der Ratz Janos, des Michnae Vayda Diener, von unserm Fürsthenn . . . Leyss ihm dass Geleid geben biss in den Camarnick . . . Es kam der Ferentz Deack von dem Michnae Vayda; der Horwadtt Cosma hatte ihn dahin mitt Geschenck geschickt . . . Es kam auch der Wladicka auss Blöschland . . .

14 Februarii . . . Es kamen des Mittre Vornik Diener; furten Fürstlichen Gnaden und dem Herrn Gubernator Ehrungen. (15 Februar. Török Gheorghe cu un boier la Făgăraș.) 15 Februarii . . . Es kam ein Boyer mitt Namen Dimitre aus dem Kömpina. (22. Boier cu scrisori. — 23. Menționat Dominic «Rosenayer».) 27 Februarii . . . Es kam auch der Danchul Vornik . . . Es kam auch vom Michne Vayde ein Boyer; czog czum Bathori Istwan . . .

(1 Mart. Boieri de la Mihnea-Vodă.) Prima Martii . . . Es kamen des Mitre Vornik seyne Diener von unsrem Fürsten; hatten Prief. (6. De la Mihnea cinci servi cu șepte cai.) 10 Martii. Es kam des Kiyzar Loghofot Sonn von Fogharas . . . — 15 Martii. . . . Es kam der Alidolie Vornik von unsern Fursten . . .

8 Aprilis. Es kamen des Iwasko Diener aus Polland . . . An diesem Tag kam der Haddir Ban . . . Es kam die Gross Spotayren vom Michnę Vaida: schickt ihr auf Befehl. (16. Patru servi ai lui Ștefan Báthory spre Muntenia.) 22 Aprilis . . . Es kam der Haddir Ban. . .

(3 Maiu. Istvan Deak din Moldova.) 19 Maii. Hab ich auf Befehl 10 Drabanten eyner Boyerin czu Geleid geben. (26. Boier de la Mihnea.)

Junius . . . Es kam der Danchul Vornik mit dem Ferendz Deak von Fogharas. (2. Postelnic de la Mihnea-Vodă. — 20. Sol la Petru-Vodă.)

28 Julii. . . . Es kam der Main Batok von Michne Vayda . . . — 26 Julii . . . Czu Abend sein kommen von Fürstlichen Gnaden etlige Boyern des Michne Vayda . . .

3 Augusti . . . Item es kam Kulchyer vom Michne Vayda mitt ettligen Bogeren . . . — 8 Augusti. Kam des Michne Voyda Bogjer Aldoyle Keuchyer *(sic)* . . . — 9 Augusti . . . Es kamen vom Fürstlichen Gnaden Tholdlaky Istwan wndt Szép Istwan; czogen zum Mychne Woyda. (12 August. Legat de la Papă.) 15 Augusti . . . Item lies denn Szép Istvan wndt denn Toldlaki Istwan kegen Tartlen führen, 4 Ross . . . — 18 Augusti . . . Item es kam auch der Radul Commis vom Michne Wayda . . . — 29 Augusti . . . Item es kam Vladicka . . .

6 Septembris . . . Es kamen auch Fürstlichen Gnaden Commissarii mit des Michnae Woyda Bogerenn; czogen kegen Wdvarhely . . .

8 Octobris . . . Es kam auch Fürstlichen Gnaden Kulchar . . . — 22 Octobris. Kam der Beldi Janos. Soltt ihnn Blesehlandt; hatt Fürstlichen Gnaden Brieff . . . — 22 Octobris. Schickt den Mathe auff den Bokorest zum Michne Woyda . . . — 28 Octobris . . . Item es kam auch der Wornick Dannschul . . . — 31 Octobris. Es kam auch der Lugofatt Kyssar undt der Armas vom Michne Woyda . . .

(4 Novembre. Armașul lasă fratele la Brașov. — Menționat acesta și la 5.) 5 Novembris. Es kam des Kissar Lugofott Sonn mit ettligen Bogeren . . . — 8 Novembris. Ist der Lugefat Kyssar von Fürstlichen Gnaden czuruck kommen. Fürstliche Gnade hetten mit ihm geschickt den Sebesy Istvan undt Chypos Janos . . . — 8 Novembris . . . Item auff Befehl schickt ich dem Wornyk Danschul undt dem Lugofatt Mirislaff, wie sie mitt dem Kyssar hinein czogen . . . — 11 Novembris . . . Item es kam auch der Sebessy Istvan sampt dem Chyepkes Janos von Rosnio zurück . . . — 21 Novembris . . . Item es schickt Fürstliche Gnade des Petter Wayda Diener hierein aus der Molda, des Hauptman Bruder undt den Asaria; hatten Befehlig, das man sie

woll tractieren solt . . . — 31 Novembris. Item es kam auch Fürstlichen Gnaden Diener von der Thonau; brachten ettlige Windthundt undt auch sonst Gutter . . .

1587 [1]).

. . . . Den 22 Januarii kamen 3 Diener des Michnae Weyda; zogen zum Lugofot ken Millmbach . . . Lies sie kem Zeiden führen mitt 4 Rossen. (La 24, doĭ alţĭ servĭ. Trimeşĭ la Făgăraş.) Item, den 7, 8, 9 Februarii kam des Wornick Kischar sein Sün, zugh zu unserm Fürsten mit Geschenck . . . — Den 15 Februarii kam zurück vom Fürsten Kissar Wornick sein Sun . . . Lies im einen Kuttschi führen kegen Rossnaw . . . Es kamen ettliche Diener des Michne Weyda im zu kauffen Erbesen und andere Narung kegen die Fast . . .

Den 25 Februarii . . . Komen 2 Bugeren, der Poharnick aus der Molda vom Peter Weyda; zug zu unserm Fürsten . . . Item es kamen auch des Michne Weyda seiner Bugeren; solten dem Fürsten 200 Stück Karaschy kauffen . . .

Den 1 Martii kam Dragittsch Postelnicküll, Piallogo; mitt zimligem Gesindt; zogen zu unserm Fürsten . . . — Den 13 Martii . . . Den andern Tag kam von Fürstendorff Mustafa Czawss mitt dem Ratz Peter, Prebeck Gergel und vil Moldner Bugeren . . . Item ich lies die gemalt türkisch Gesichter im Stadhaus verstreichen mitt Indich; zalt dem Maler zu vor die Farb . . . — Den 31 Martii wardt Ambrus geschickt mitt Dragicz Poztelnick zum Fürsten . . .

Den 1 Aprilis . . . Item es kamen Moldner Bugeren, 7 Personen; zogen auff der Post zu unserm Fürsten . . . — Den 7 Aprilis kam Oblicz Poztelnick vom Michna Weyda . . . — Den 9 Aprilis kam Dragicz Poztelnick vom Fürsten zurück; blieb 3 Tag hie . . . — Den 13 Aprilis kamen die Moldner Bugern zurück vom Fürsten . . . Lies sie kegen Tortlen führen mitt 6 Rossen . . . — Den 17 Aprilis kam Prebeck Gergely aus der Molda zurück . . .

Den 1 Tag Maii kamen Teckey Görgy und Istwan Deack kegen die Hochzett Leutt *(sic)* aus der Moldaw . . . Lies sie mitt 2 Wägen wegy *(sic)* führen . . . Diesen Tag kam der Wornick mitt villem Gesind noch der Braüdt; wordt ihnen Geschinck gethan mitt allerley Narung, 2 Tag über, f. 22, asp. 25. (Şi la 18 April, boier moldovean sosit.) Zalt Holz auff die Herbrich, f. 3, asp. 10 . . . — Den 6 May liessen Gewürz in die Beitel machen . . . — Den 10 May kam von Michna Weyda Draga Poztelnick; zug zu unserm Fürsten . . . Lies sie kegen Czaiden fuhren mitt 4 Rossen . . . Den 16 Tag May kam der Lugoffott mitt der Tochter und villen Bugeren; zogen ihn die Molda; wardt ihm 3 Molzeit gegeben, auff Befel des Fürsten: (carne, mieĭ, peştĭ, pâne, vin, găinĭ, lemne.) Schickten kegen Fogarass Kuttschy dem Mittro Wornick daher ettwas zu holen . . . Lies sie kegen Tortlen führen mitt 9 Wegen zu 4 Rossen . . . — Den 29 May liessen des Hussainn sein Diener mitt 2 Rossen ins Bleschland führen. Wardt der Toma auch zum Michnae Weyda geschickt . . . Es kam zurück von der Hochzeit der Thockay Jörgy und Istwan Deack; hielt ihnen ein Malzeit . . . Wardt im 2 Par Schisma verhertt . . . Es kam auch der Szep Istwan mitt Tharwegen auss Bleschland . . . — Den 20 May wardt der Halmagy zu dem Weyda auff die Hochzeit geschickt ihn die Moldaw, den drey Fürsten zu verehren 2 Par Köpcher; weingen *(sic)* 7 m., 2 p.; 1 per f. 13; tt. f. 91, asp. 25. Dem Halmagy mitt gegeben in die Moldaw klein Gelt, f. 20 . . . — Den 22 Tag May, ist kommen der Zeckelly Balind . . . — Den 26 Tag May ist kommen der Herr Canzler und Cornisch Caspar . . . — Den 29 May ist kommen ein Blesch Pott von unserm Fürsten . . . — Den 30 May ist kommen

1) E anul nunţeĭ luĭ Vlad Voevod cu fata Logofătuluĭ. Cf. maĭ sus, p. 698 n. 1. În privinţa văduveĭ luĭ Ivaşco, observ că, după piatra mormîntală a acestuĭ boier, el a murit la 20 Decembre 7093 (1584), în Moldova (Melchisedec, *Notiţe archeologice*, 63).

der Zoltay Ferenz aus Türckey . . . — Den 31 May ist komen die Iwaschkeme mitt ihrem Son; auff die ist gegangen 3 Ehrungen, f. 3, asp. 36 . . .

Den 2 Tag Junii . . . Mer ist der Zeckel Balind kommen . . . Mer, als ehr von Wolckan zurück kam . . . Liesen den Ratz Peter kegen Zaiden führen . . . — Den 6 Junii war der Ratz Mihaly, des Fürsten Diener, so die Wein in die Molda führet, zurück komen . . . — 8 Junii. Schickten dem Zeckell Balindt . . . — Percepta des Weisen Herrnn Herrn Mathiae Fronii noch Abscheid des Herrnn Hönnen, 1587. Es hatt der Herr Andreas seliger auff Befehl gelyhen gehat dem Wornick und Commissüll aus der Molden, wie des Wladt Wayda sein Braudt hienein führten, f. 100. . . Mer hatt Herr Andreas auff Zehrung dem Halmagy, so auff die Hochzeitt dohin geschickt wordt, ettlige Schain Asper undt alt Gelt gegeben . . . — Exposita des Weisen Herrnn Herrn Mathiae Fronii auff des Herrn Honnen Rechnung. (28 Maiŭ. Sol Toma al Popeĭ în Muntenia.) Czalt einen Belger so mitt dem Herrn Canczellario kegen Tatros mitt ettlich Rossen gefahren . . . — 30 May . . . Liesen auch den Razt Peter dohin [kegen Czeiden] führen . . . — 13 Junii . . . Liesen 3 Personen Wnger kegen Czeiden führen . . . — Undt denselben Führman das ehr mitt der Braudt mitt 6 Rossen kegen Tartlen mitt gefahren, f. —, d. 48 . . . — 14 Junii . . . Als der Herr Canzellarius in die Molda gezogen, hatt man dem Eisgroen Luxen seinen Wogen genomen, welcher do blieben ist; lies im 2 new Red mach (den 2 wahren im zuruck gebracht); lies sie beschlagen . . . Hatten ettlige Belger des Fürsten Diener mitt 5 Rossen in die Kympina geführtt nach bey Leben des Herrn Bruders . . . Es wahren herein kommen Torozkay Lazlo, des Herrn Gubernatoris, Horwadt Mihaly, des Fürsten Diener Gesanten auff die moldnischene Hochzeytt. Item Ratz Mihaly von Michna Weyda. Hab ihnen 4 Malzeyten gehalten . . . Liesen den Horwadt Mihaly mitt 2 Wägen, 12 Ross gegen der Nosbach führen . . . Die ander 2 kegen Czaid mitt 12 Rossen . . . Es war auss der Molda des Horwadt Diener zuruck komen . . . — 14 Junii *(sic)*. Hielt Rechnung mit den Fuhrleiten, welche mitt dem Herrn Canzellario biss auff den Tatrosch gefahren . . ., nemlich 20 Ross, ettlige zu 5 Tagen, ettlige zu 6 Tagen . . ., 4 Ross bis kegen Tortlen . . . — 15 Junii . . . Der Halmagy war noch bei den H° *(sic)* Andrem *(sic)* in die Molda Gesandt, gezogen auff die Hochzeit. Ist 21 Tag ausgewest; hatt er emphangen auff Zerung f. 20. (17. «Halmagy Istwan» la Alba pentru o afacere a luĭ Ioan Beldy.) Es wardt [17] auch der Mathe Stadreyter zum Michne Weyda gesandt . . . — 24 Junii. Es war auch komen die Iwaskenen mitt ihrem Son. (24. Gale Simon către Tortlen.) 24 Junii . . . Aus der Walachey waren zuruck komen 6 des Fürsten Drabanten, so mitt der Braudt in die Moldaw gereisett . . . Liess sie mitt 6 Rossen kegen Czaiden führen . . . Mehr komen auch meer des Gubernatoris Diener auss der Wallahey . . .

Den 4 Julii. Wertt mir der Herr Hans Weis ein, das im und Herrn Andreae Schwartzen von der Moldner Czerung ist blieben . . . — 4 Julii. Czalt ich Herrn Hans Weissen und Herrn Andreae Schwarttzen ihren Lohn das sie sind 7 Tag mitt dem Herrn Cancellario in der Molda gewesen . . . — 7 Julii. Es kamen des Michne Waida Diener mitt Brieffen . . . — 11 Julii . . . Es kam der jung Ztanchul Lugofot mitt seinem Stiffvatter . . . — 13 Julii . . . Ich schikt dem Comis. (Şi la 14-15. Treĭ servĭ de la Mihnea-Vodă. — 16. Petru Comis.) 21 Julii . . . Es kamen vom Mihne Woyda etlich Boëren, Iwan Wornik wnd auch vill Gesindll . . .

6 Augusti. Kamen dess Mihne Wayda Diener; brachten Herrn Doctor heim . . . — 12 Augusti . . . Es kamen 2 Diener des Wornik. (18. «Köpetzy Janos».) 30 Augusti . . . Es kam der Jörg Deak aus der Molda . . .

(9 Septembre. Servĭ aĭ luĭ «Morgonday Janos» şi «Iffiu Janosch» în Muntenia.) 14 Septembris . . . Es kam des Mihne Waida sein Pittar mitt 10 Rossen . . .

1 Octobris. Czalt das man die 2 *waivodales* furt zum Beldi Janos mit 4 Rossen . . . — 5 Octobris . . . Es kamen 2 Boeren vom Mihne Waida ettliger boerischer Gutter halben; brachtten auch Brieff dem Herrn Richtter . . . — 12 Octobris . . . Mer czalt der Peter Beegnerin das ir Holtz ist verbrent worden, als der Herr Cantzler und

die Walachen mitt der Braut hie sein gevest . . . — 22 Octobris . . . Es kam der Chauss auss der Molda auff der Posst tzum Fursten . . .

(29 Novembre. Menţiunea cheltuelilor «als Her Cantzler und Kornisch in Polant getzogen».)

1588 [1]).

(2 Ianuar. Sol la Bucureşti pentru caĭ furaţi. — 8. Ahmed Ceauş de la prinţ.) 15 Januarii. Wardt der Weg Mate und Kepe Balint tzum Mihne. Waida geschiktt wegen unsrer Trabanten so entrunnen waren . . . — 22 Januarii. Ist komen der Huszaur Chiauz auss der Molden, selb 6 Personen und 3 Diener, vom Peter Wayda; voreyset zu Fürstlichen Gnaden . . . Des Morgens auff die Reiss . . . — 25 Januarii. Verkaufft dem Postelnik Opro von diesen Tepich . . .

1 Februarii . . . Schickt noch Befehl des Peter Wayda seinem Diener, begeret den Herrn Doctor hinein . . . — 2 Februarii. Zalt noch Befehl den 8 Drabanten, das sie Wacht hab gehalten von wegen der Drabanten die in Walachay entrunnen . . . — 3 Februarii. Schickt Befehl des Morgens des Kyssar seynem Sunn . . . - 5 Februarii. Schickt den Lorintz kegen Weissemburg, Fürstlichen Gnaden tzu wissen getan das der Gros Ban vom Mihne Waida kumptt . . . War 10 Tag aus . . . Ittem schiktt nach Beffel des Wizter seinem Son . . . — 6 Februarii . . . Ittem ward der Warga Miklos mitt dem Gros Spattair tzu Fürstlichen Gnaden kegen Weissemburg geschiktt; furten ettlich turkische Rossen tzu verehren . . . War 29 Tag auss . . . — 6 Februarii. Kam der Gross Spatair vom Michne Wayda kegen Cronen mit 30 Personen, 35 Rossen . . . — 11 Februarii. War kumen Huzain Chyauch von Fürstlichen Gnaden zuruck mit des Peter Wayda aus der Molda seinen 3 Dieneren; Fürstlichen Gnaden Diener Grolay Sigmond war mit in . . . — 16 Februarii . . . — Eodem kauffttt auff Vorrat, als die 2 Botschafften, des Petter Waida unnd Mihne Waida, von Fürstlichen Gnaden zuruk komenn . . . — 22 Februarii . . . Eodem kam des Moldner Waida Comis Ztan von Fürstlichen Gnaden zuruk, mitt 24 Perschonen, — Bodoni Ferentz, Fürstlichen Gnaden Diener, war mitt in geschikt, das man in wol solt tractiren . . . — 24 Februarii. Wardt der Fagarassy Myklos mit Fürstlichen Gnaden Prieff bis in der Beresk dem Comis Ztan nochgeschickt . . . — 28 Februarii. Sein des Spatter Petro 4 Diener vom Fürstlichen Gnaden bevor kinnen . . . — 29 Februarii. Ist zuruck kommen Bodoni Ferentz von der Moldner Botschafft . . .

(1 Mart. Lemne «dem Spaitair Petro auff sein Herbrig».) 5 Martii. Ward der Gyrcko auff der Post kegen Weissemburg geschickt, von wegen der Drabanten die mit dem Spattair Petro in die Wallachey wolten verreisen . . . — 5 Martii. Schickt noch Befehl kegen dem Zeiden, noch irem Schreiben und *(bis)* Begeren, von wegen des Spattair Zukunfft . . . Ist zuruck kommen von Fürstlichen Gnaden des Michne Wayda Gross Spattair Petro; schickt Fürstliche Gnade seinenn Diener Don Paall mit im; bracht Befehl, das man sie woll soll tractieren; waren 8 Personen und 104 Rossen. (6 Mart. Mâncare luĭ Petru.) 7 Martii. Es ward der Fogarassy Mycklos kegen Weissemburg mit Prieff auff der Post geschickt ettlig böser Zeittung unnd Mehren halben aus der Thürckay. (Dar Spătaruluĭ —. Şi la 8.) 8 Martii. Zalt den Spattair kegen die Newstadt gefürt, als von 24 Rossen an 5 Kutzy . . . Zalt ich nach Befehl damit kein frembd Drabandt mit dem Spattair Petro in die Wallachay möcht verreysen; als gab ich dem Halmagy Istwan sambt wnseren Drabanten wie folgt . . . — 11 Tag Martii. Schickten den Kriste mit Prieff in die Tervoest zum Michne Wayda von wegen der Rosemeier, des Comis Stan Gither, die verhalten war . . . Schickten den Toma mit Fürstlichen Gnaden Prieff zu dem Peter Wayda in die Molda bis kegen dem Josmarck

---

1) An de liniște, fără importanță.

. . . — 11 Martii. Ist zuruck komen Donn Paall vom Spattair Petro . . . — 18 Martii . . . Schickten den Simon Dreslers von der Maudt . . ., das er die Trabanten warnet, das sie keinen frembden Trabanten in die Wallachay lossen pasieren . . . — 20 Martii . . . Zalt dem Wegk Mathe; ward kegen Turssburg geschickt, und wegen der Iwaskoen, damit sie keinen Trabanten hinein möcht . . . — 22 Martii. Schickt einen Czedel kegen Rosennaw unnd Czeiden, das sie keinen Polwer in die Molda, aber in Wallachay verkauffen sollen . . . — 24 Martii. Schickten den Horwart Mickloss auff den Jesmarck in die Molden zu forschen, viler böser Mehren halben . . . Zalt im von 15 Tagen. (24. Căsătoria lui Ferenz Gesty. — 25. Mișcări de trabanți.) 30 Martii. War kumen des Michne Wayda Diener, des Bolog Janos Sunn Gergel; sol auff der Post zu Fürstlichen Gnaden schickt . . . Zalt von 4 Rossen kegen Zeiden geführt . . .

5 Aprilis. Ist czuruk kommenn des Balog Janos Sonn Gergel von Fürstlichen Gnaden. (Condus până la Rucăr. — La 13 April, sol la Mihnea-Vodă în Târgoviște cu scrisori pentru Paul Neidel.) 16 Aprilis. Gab ich nach Befel den 40 Trabanten, das sie die Steig kegen Walachei solle verhettenn; gab in aufs ½ Monatt . . .

(8 Maiu. Restituit costul unei săbii pierdute bucătarului Cancelariului, venit din Polonia prin Moldova.) 10 May . . . Es war kommen des Michne Wayda sein Hadnagy mit Prieff . . . — 12 May . . . Es kamen des Herrn Batori Istvan 6 Diener; sollen dem Mihne Waida Geschenk furen . . . Schickttenn den Förök Gyrko auf der Post kegen Weissemburg mit Brif, wegen des Herr Bathori Diener, so in die Walachei on Fürstlichen Gnaden Condutt wolten reisen. (16. Ovary Istvan spre Poartă.) 18 May . . . Ittem ist des Mihne Waida Diner komen; brachtt Stunden zu bessern . . . — 22 May. Sein des Bathori Istvan Diener von Fürstlichen Gnaden widerum mit einem Mandat zuruk komen; sollen kegen Bukurest . . . — 22 May. Ist zu Morgen komentt Herr Markus Bengner, Amhat Chauz aus der Molda. (Stă 19 zile. Dus spre Neustadt. — 31. Plata trabanților.)

4 Junii. Sein zuruck kommen auss der Walachay des Battory Istwan Diener . . . 4 Junii. Waren kummen die 3 Hauptleut von Fürstlichen Gnaden, als Horwat Mihayl, Wayda Boldisar unnd Fabhazy Istwan, selb 4 Personen; sollen zum Michne Wayda, mit Geschenk; hatten Mandat von Fürstlichen Gnaden. (Duși la București.) 25 Junii. War kommen des Michne Weyda sein Gross Wornick Kysschar, verreiset zu unsrem Fürsten . . . Waren daselb 14 Personen . . . Schickten den Iffiw Janos mit kegenn Weissemburg . . . War 11 Tag . . . — 27 Junii . . . War czuruck kommen Murgondai Janos, des Herrn Galffy unnd Iffiw Janos sein Diener; waren 8 Personen kommen auss der Wallachay . . .

(6 Iulie. Se trimete la Berezk înnaintea lui Balthazar Bathori.) 6 Julii. Es kam des Grossen Wornick Kyssar Son zuruck von unserem Fürsten; der Szep Istwan wardt mit im geschickt; hatten Befehl von Fürstlichen Gnaden. (Balthazar Báthory venise din Polonia.) 31 Julii. Es kam vom Michne Weyda ein Buoehr mit 5 Personen; sol zu unserm Fürsten . . .

10 Augusti . . . Schickten den Toma mit Prieff kegen dem Bukerrest zum Michne Wayda, von wegen das er das Landt sol öffnen. (24 August. Paza trabanților.)

(Și 21 Septembre. — 24. Pentru a opri pe cei fără ordine de a pleca cu solii la Poartă.) Mer 5 Trabantten 6 Tag, biss in den Rukur den Legaten das Geleidt gaben. (30. Menționat ordin «das niemand auss Burtzelandt wider Fürstlichen Gnaden Befehl sich hinaus sol machen», și pază.)

(12 Octombre. Pază arcașilor, «weil, Gott sey Lob, die Straff der Pestilentz etwan gelindert war».) 25 Octobris. War kommen Julai Jurgy unnd Missigradi Janos, die 2 Hauptleut, solten in die Molden verreisen. (Venise cu scrisori false pentru întreținere. Arestați.)

9 Novembris. Schickt den Thöreck Jörgien kegen Weissemburg mit Prieff an Fürstlichen Gnaden, weil der Michne Wayda das Landt nicht öffnen will . . . War auss 6 Tag . . . — 10 Novembris. Schicktten den Toma kegen Buckerest zum Michne

Weyda mit Brieff damit das Landt geöffnett möcht werden . . . War auss 15 Tag . . . — 24 Novembris . . . Schikt dem Maina noch Befel, weil er vom Mihne Waida geschikt ward zu erfforschen dess Sterbs halben . . . — 25 Novembris . . . Czaltt noch Befel einem Belger mit 2 Rossenn bis in Kimpina tzum Hadir Ban. (26. Solia de la Poartă.)

1 Decembris. Schikten den Toma in die Walachei mit Briff tzum Waida, damitt dass Landtt möcht geoffnet werden . . . — 11 Decembris. War kommen mit dem Toma ein Boier vom Mihne Waida, begert ein Wissen, wie man alles einkaufft umb Schehin *(sic)* von allerlei Waren von Kaufleiten und allerlei Tzechenn *(sic)*, als den wolt der Waida das Land öffnenn. (Condus la «Hattertt.»)

1589 [1]

. . . 31 Decembris [1588]. Schickten den Thoma tzum Mihne Waida kegen Bukurest mitt Brieff, damit er das Land möcht öfnen . . .

25 Januarii. Ward der Conrad auf der Post tzu Fürstlichen Gnaden geschiktt mitt Brieff wegen des Kolcher und Comis, so in Botschaft vom Mihne Waida kommen waren . . . — 27 Januarii. Gab nach Beffel den 10 Trabantten. Sollen im Timess Wacht haltten, damitt kein Trabant in die Walachei hinein soll tzihen . . . — 27 Januarii. War kommen vom Mihne Waida Vintilla Klutzer mitt 112 Rossen, furett Fürstlichen Gnaden 5 tirkesch Ross zu Geschenk . . . — 29 Januarii. Ittem schikttenn den Weg Matte mit dem Klutcher zu Geleitt bis kegenn Weissemburg . . .

6 Februarii. Tzalt noch Befhel 10 Trabantten, das sie solln Wacht haltten auf dem Vtas unndtt Tattrangen Hattertt, dass niemandt und kein Trabant aus Czekelland in die Walachei hinein tzihe . . . — 15 Februarii . . . Es war von Fürstlichen Gnaden der Vintilla Klutcher tzuruk kommen. (Cu Ratz Mihal; nu trec prin oraș. — 26. Scrisorĭ la prinț pentru unul care se cere fără scrisorĭ în Muntenia.) 27 Februarii Schiktt nach Befel des Mihne Waida Schreiber Mihail Deak . . .

(2 Mart. Serv al luĭ Gesti în Muntenia. 7 trabanțĭ la Oituz.) 7 Martii . . . Es war kommen vom Petter Waida auss der Molda der Kamaras und Istvan, selb 13 Personen. (13. Vine din Muntenia «Koniowith Farkas» cu doĭ servĭ.)

(5 April. Ovary spre Poartă.) 11 Aprilis . . . Es kam vom Michne Waida 14 Diener; brach Prieff an unseren Fürsten, die man auss Türkai zuschickt . . . — 18 Aprilis. War kommen des Walaches *(sic)* Bischoff . . . — 22 Aprilis. Schickt dem Wladicka. (Pază la hotar.) 27 Aprilis. War kommen Iwasko sein Son . . .

(24 Maiŭ. Ovary de la Poartă.) 27 Maii . . . Es war kommen vom Michne Wayda der Wisther Mirislaff; vereiset zu unsrem Fürsten . . . Czalt besunder von 4 Rossen zu Geleidt . . . — 28 May. Ward Hannes Conradt mit dem Mirislaff zu Geleid kegen Weissemburg . . . — 30 Maii . . . Schickt den Meinhartt kegen Weissemburg von Wegen de[r] Instruction der Prebecken halben, wozu wir uns verhaltten sollen . . . Schicktten den Wasi Belger in die Moldaw bis kegen Jesmarck zu erforschen von Wegen des Grossen Banen . . . War auss 18 Tag . . . Schickten den Thoma in den Bukerest zu erforschen mancherley Mehren . . . War 7 Tag auss . . .

1 Junii . . . Kauft des Herrn Galfi seinem Diener nach Befell, dem Haido Janos, als er in die Moldaw verreiset . . . — 2 Junii. War zuruck kommen von Fürstlichen Gnaden Wiztter Mirislaff. Schicktten den Hannes Conrad nach Fürstlichen Gnaden Befel mit dem Wiztter bis in Buckurest . . . Gab ich nach Befell des Herrn Bathori Herrn Galfi unnd Herrn Cantzlers Dienern 14 Ross zu Geleid in die Walachai bis in die Bresda . . . — 5 Junii. Ward Herr Feltten Helner kegen Weissemburg geschickt von wegen der Instruction, weil wir unns besorgtten, wo feren der Michne Waida heraus kom

---

1) În acest an Mihnea-Vodă fu scos din Domnie și înlocuit prin nepotul său Vlad, care moare răpede, lăsându-ĭ iarăși tronul.

auff unsren Hattert, zu welcher Gestalt wir uns verhaltten sollen . . . Es ward dem Pop Janos mit des Michne Waida seinen 2 Dieneren kegen Komlo zu dem Horwatt Cosma geschickt. (6. Plata trabanților.) 9 Junii. Schickten Kloscho Pittern kegen Weissemburg mit Prieff zu Fürstlichen Gnaden des Nicka Postelnick halben, weil er mit 4 Wägen vom Michne Waida kumbt unnd begeret mit 2 Wägen zum Horwat Cozma zu verreisen . . . War aus 7 Tag . . . Schicktten den Thomes kegen Buckerest mancherbey Mehren halben . . . War 8 Tag auss . . . Schickt in widerumb bis in dem Bucher *(sic)* von wegen Petro Spattairr; war 4 Tag auss . . . Schickt Herr Richtter den Thomes bis kegen Scharkaim zu Geleid bey des Bann Petro seinen Wägen . . . Es war kommen Nicka Postelnick vom Michne Wayda, selb 40 Personen, sampt 3 Thar Wägen unnd mit eim Kutzi. (Serv al lui Báthory în Moldova.) Es war kommen Mirislaff der Wizter vom Michne Wayda sampt Herrn Boldisar Diener Weres Baindt (?); sollen zu Fürstlichen Gnaden; czalt von 11 Rossen bis kegen Czeiden . . . — 10 Junii. Schickten den Fogarasser Miklos zu Geleid mit dem Nicka Postelnick kegen Weissemburg . . . War 15 Tag aus. (10. Întorși din Muntenia servul lui Báthory și Gabor Diack.) 11 Junii. Komen zuruck vom Herrn Cosma des Michne Waida 2 Diener. (Adușĭ din Muntenia 100 de boĭ aĭ Cancelariuluĭ și aĭ luĭ Galfi.) 12 Junii. Ward Herr Bastel Blesch in den Bukerest zum Michne Waida geschickt; war 10 Tag auss. (12. Ovary de la prinț.) 13 Junii. Czalt nach Beffel nach Lautt des Ausszugs 70 Thrabantten das sie auf dem Gebirg die Steig sollen verwachen damit nicht aus der Walachey geraubte Gütter an ein andere frembde Ortt verfürtt mögt werden . . . — 13 Junii. War herein kommen Herr Apaphi Micklos mit 125 Personen; war mit 14 Kutzi verreiset zu dem Petther Waida in die Molda. (I se fac haine, dar «auss der Molden im zuruck kommen nich herein kam.») 15 Junii. Es kam vom Michne Waida ein Diener von wegen der Hangen Wägen . . . Es kam Wizter Mirislaff zuruck von Weissemburg . . . — 16 Junii. Schickt nach Befell widerumb mit des Michne Wayda Dieneren den Pop Janos kegen Comla, zu dem Horwat Cosma . . . War 10 Tag auss . . . — 18 Junii. Schicktten den Iwan Czasmair kegen Budila zu erforschen was fur Prebecken aus der Walachai sein kommen . . . Schickten Prieff kegen Czeiden von wegen des gefangenen Walachen . . . — 21 Junii. Czalt Tais Maurerrn von 4 Rossen, brachten den gefangenen Walachen vom Czeiden herein. (Ovary spre Poartă la 22. — 23. 30 de boĭ adușĭ pentru Apaphy din Muntenia.) 28 Junii . . . Schickten den Thomes kegen Buckerest zu erforschen ettliger Mehren halben . . . - - 29 Junii. Schicktten Wosi den Belger in die Moldaw zu dem Kapturi Janos zu erforschen mancherley Mehren halben . . . Es kam Nicka Postelnick vom Horwat Cosma zuruck . . . — 30 Junii. Es kam Michne Wayda Diener, bracht Prieff an Fürstliche Gnade . . .

(Trimese la Alba-Iulia la 1 Iulie. - Iulie. Pază.) 6 Julii . . . Es kam des Apaphi Micklos Diener herein; schickt nach Befell dem Herrn Apaphi kegen Honichperg, als er aus der Molden zuruck kam . . . — 8 Julii. Ward Warga Micklos in die Therwes geschickt zu dem Michne Wayda mit unsers Fürsten Prieff . . . Es kam vom Michne Weyda ein Buer, selb dritt, bracht Prieff an den Herrn Richter unnd an Herrn Bathori Boldisar. (Trimese scrisorĭ la el la Făgăraș.) 12 Julii . . . Schicktteun auff der Post den Ifiw Janos kegen Weissemburg von wegen der Türcken die sich samletten bey der Donaw . . . — 13 Julii. Kam Fürstlichen Gnaden Diener von Weyssemburg mit Prieff; sol in die Molda zu dem Pitter Wayda . . . — 14 Julii. Ward Thomes geschickt kegen Czokemst wnnd Dirstor, zu erforschen der grosser Menge der Turcken, die sich alda besamletten . . . War 10 Tag aus . . . — 16 Julii. Schickten den Belger Wosi in die Terwes zu dem Michne Wayda mit Prieff. . . . — 17 Julii. Schickten den Belger Domittro Krimputt, bis auff das Brailen zu erforschen von wegen der grosser Menge der Turcken, auff welche Stras sie verreisetten wurden . . . — 19 Julii . . . Es kam ein Diener von Michne Wajda, verreiset zu Fürstlichen Gnaden . . . Es kam des Kapturi Janos Diener . . . Schickt nach Befel seinem Herrn; war auss der Moldaw heim kommen. (Ravasdi spre Poartă.) 22 Julii. Schicktteun nach Fürstlichen Gnaden Befell einen Bolger, Petro Czepin, bis kegen Nyester Feirwar zu erfor-

schen von wegen des Beglerbeck . . . Schicktten den Nagy Ilyes auff der Post mit Prieff, zu Fürstlichen Gnaden, weil der Wlad Wayda in die Walachai soll kommen . . . War 3 Tag aus . . . Schickten einem Belger, Stoicka Piele, bis kegen Torschor; aber bis kegen Gregitza, zu fragen mancherlei Mehren haiben . . . Schicktten einen andren Belger, Radul Borsan, bis in die Kimpana; war verreiset bis in den Homorisch . . . Schicktten den Wasi Czarock widerumb in die Therwes zu forschen wie es am Hoff zu gehet . . . War 5 Tag aus . . . Schickt 3 Czedel auff die Gemeinen, damit sie sich versorgen mitt gutte Gewer und musteren sollen . . . — 23 Julii . . . Gab nach Befel den 23 Julii 40 Trabanten in die Bosaw von wegen der böser Mehren halben; sollen Wacht haltten . . . — 28 Julii. Schicktten den Belgier Wasi Czarock mit Prieff zu dem Pitter Waida zu erforschen auff welche Stras die Türcken verreisen werden . . . Czalt . . . War 11 Tag auss . . . Schicktten den Toma kegen Bukerest zu erfragen, was fur ein Weida erwelet ist worden . . . War 9 Tag auss . . . Schickten mit Prieff Klosche Pitter kegen Weissemburg, der Mehren halben, als unser Diener Domitro Krimputt vom Brailen zuruck war kommen . . .

2 Augusti. Schickten den Thöreck Jerg in Türkei, weil der Beglerbeck mit grosser Menge der Turcken zu Baba sich versamlet, nochforschen, wohin er verreisen würdt. (Turcii îi iaŭ caĭ.) 3 Augusti. Schicktten den Ifiw Janos mit Prieff zu Fürstlichen Gnaden von Wegen der 500 Kopia welche der Molner Waida von uns begert . . . Es kam auss der Molda ein Buer vom Petter Waida, begeret 500 Kopia . . . — 4 Augusti. War kommen auss der Jofi Petter, selb 18 Personen, ein Hauptman uber 360 Ross, verreiset zu unserm Fürsten . . . — 5 Augusti. Schicktten den Fogarassi Miklos mit Prieff zu Fürstlichen Gnaden, weil der Thoma vom Bukerest zuruck kam. (6. Ovary de la Poartă.) Es kam ein Buer aus der Molden vom Pitter Waida; verreiset zu Fürstlichen Gnaden . . . — 8 Augusti . . . Es kam der Molner Waida Diener von Weissemburg zuruck, war selb 4 . . . — 9 Augusti. Schicktten auff der Post Klosche Pitter kegen Weissemburg, weill unser Diener von Niester Feierwar zuruck war kommen, mancherley Mehren halben . . . — 11 Augusti. Schicktten noch Fürstlichen Gnaden Befel den Belger Petro Czepin bis auff die Donaw kegen Oblischicza, nach zu forschen, wohin der Beglerbeck verreisen wurdt . . . Schicktten den Wasi Czarock in die Molden zu dem Hauptmann kegen Jesmarck mit Prieff zu erforschen mancherley Mehren . . . War 13 Tag auss . . . Schicktten den Toma kegen Bukerest mancherley Mehren halben, eines andren Waida . . . War 12 Tag auss . . . — 15 Augusti. Schickten den Thöreck Gircky kegen Weissemburg, als er von der Donaw zuruck kam . . . — 23 Augusti . . . Es ward Nagy Ilyes mit Prieff zu Fürstlichen Gnaden geschickt von wegen mancherlei Mehren welche unser 2 Diener auss der Molda unnd vom Bukerest anzeigten . . . — 26 Augusti. Schicktten widerumb noch Befel Fürstlichen Gnaden in die Molden dem Wasi Czarack bis kegen Leposne . . . War aus 15 Tag . . . — 27 Augusti. Schickten den Girdo Andras auff der Post zu Fürstlichen Gnaden, weil von der Therwes bei 4 Thrabantten zuruck kommen. (Căpitanul e Nagy Balthazar.) 29 Augusti. Schicktten den Thoma kegen Bukerest. (Sol la prinț, la întors.)

6 Septembris. Schicktten den Lörintz mit Prieff zu Fürstlichen Gnaden, weill der Thoma vom Bukerest unnd Petro Czepin von der Donau erhein kommen . . . — 8 Septembris . . . Es ward der Meinhart kegen Weissemburg geschickt, von Wegen der Prieff, welche der Michne Waida auss Turkey zuschickt unnd weill auch der Rewosdi zuruck kam . . . Es kam vom Michne Weyda ein Buer mit Prieff auss Turkey; begeret 2 Hange Wägen unnd 4 Kutzi; war selb dritt . . . — 12 Septembris . . . Schickten Klosche Pitter mit Prieff zu Fürstlichen Gnaden von wegen mancherley Mehren, weil der Sipes Micklos auss der Molden kam. (13. Toma trimes la București. — 14. Muharrem Ceauș va veni la prinț.) 14 Septembris . . . Auff der Post . . . Es kam am Abendt der Chiauz mitt sampt des Michne Wayda seinen Postelnick Dadul . . . — 16 Septembris. Schicktten den Belgier Wasi Czarock noch Fürstlichen Gnaden Befel in die Molden kegen Jesmarck, zu erforschen von wegen des Beglersbecks unnd

Thatteren . . . War 6 Tag auss . . . — 18 Septembris . . . Schicktten den Iſiw Janos auff der Post zu Fürstlichen Gnaden von Wegen des Michne Wayda, weil er von der Portta zuruck in Bukerest ist kommen . . . — 20 Septembris. Schicktten den Girdo Andras mitt Brieff tzu Fürstlichen Gnaden, weil die Turkenn auf dem Jarmarck zu Znettin geraubt unnd vil Moldner davon gefurtt . . . Auff der Post . . . War 6 Tag auss . . . — 22 Septembris. Ward der Torök Gierg auf der Post mit Brieff zu Fürstlichen Gnaden geschiktt, wegenn der Meren so unnser Diener auss der Molda brachtt. (Ceaușul de la prinț.) 24 Septembris . . . Es kamenn 2 Boieren vom Mihne Waida der hangenden Wegen halbenn . . . Es kam der Maharim Chauz sampt dem Dedul Poztelnik von Fürstlichen Gnaden zuruck. (29. Cineva trimes luĭ «Baronckaj in den Bukerest».)

2 Octobris. Ward Schaffar Jerg mif Prieff kegen Weissemburg geschickt, Fürstlichen Gnaden zu wissen gethan, weil der Beglerbeck von wegen des Rabs von Ampt abgesetz ist worden . . . Czalt noch Befell 14 Trabantten, auff die Klein Weidebach geschickt, weil des Grossen Wister Beck Diener, ein Jonschiaren, sampt des Mlchne Postelnick beraubt worden . . . — 6 Octobris. Kommen vom Michne Wayda 2 Bueren, noch dem Hangen Wagen . . . — 11 Octobris. War kommen vom Michne Wayda ein Postelnick zu erforschen auff welchem Hattert der Tyrck beraubtt ist worden . . . — 18 Octobris. Czalt dem Boier Janos das er denn Dezpot Mate bis in Einsidel gefertt (29. Serv al luĭ Báthory de la Mihnea-Vodă.)

8 Novembris. Schickt noch Befel des Halmagy Eidem, dem Istvan Deak, kam auss der Molda . . . — 16 Novembris . . . Es kam Janos Diack, des Michne Waida Diener . . . — 27 Novembris . . . Es kam vom Michne Waida Postelnick Padüire, selb 4 . . . — 29 Novembris. Kam aus der Molden der Lugofott Iwan von Millembach . . . — Den 29 Novembris ward Herr Bastel Blesch in die Wallachai in Buckerest zu dem Michne Waida geschickt; gab im auff die Riess . . . Gab besunder mit zu verehren wie folgt: ein grossen Kop mit einem Deckel, war ein Chosche unnd ein Salzbiss darin, weigt aller pro 33 5 *(sic); die* m. per f. 14; tt. f. 79, asp. 30. So thuet dem Michne Waida verehrt: ein schön Pulverflasch mitt der Zugehör, f. 3. Des Waida seiner Frauen ein silbern Kan; weigt m. 2, p. 20; zu f. 13, p. 25; f. 32, asp. 31 ½. Mer ein Saltzbix; weigt p. 24; f. 6, asp. 25. Mer des Mihne Waida Sonn ein silbern Kan, m. 1, p. 34; f. 23, asp. 1. Mer ein schön Busgen mit Silber beschlagen, f. 16, asp.—. Mer den 4 grossen Boieren 4 Becher; wegen underals (vederals?) m. 4, p. 44; tt. f. 59, asp. 25. Der Her war auss 23 Tagh, tt. Tzerüng: f. 38, asp. 28 ½. . . Dess Herrn Lohn 23 Tag, tt. f. 5, asp. 37 ½ . . .

6 Decembris . . . Schickt noch Befel zu Geleidt einen Belgier, Tudoran Tharcka, mit des Michne Waida Diener kegen Komlo zum Horwatt Kosma . . . — 14 Decembris. War von Fürstlichen Gnaden zuruck kommen der Joan Aga . . . .

1590 [1]

. . . . 9 Januarii . . . Dem Wladika . . . — 14 Januarii. Hab ich dem Wallischen Herren, welcher vom Fürstlichen Gnaden kommen war . . . Dem Wladika . . . — 22 Januarii . . . Ist der Bencke Balasch undt Dezpott Mathe mitt dem Herrn Hans Weyss auff dem Alt fischen gewest . . . — 23 Januarii . . . Ward der Warga Miklos kegen den Bukurest geschickt . . . — 30 Januarii. Ist der Gieorko mitt Fürstlichen Gnaden Bottschafft in die Molda geschickt worden . . .

(2 Februar. Menționat «Ovary Istvan Deak». — Și la 3. — 15. Serv de la Mihnea-Vodă.)

1) Din acest an n'avem decât notițe până la Februar, legate la un loc cu socotelile pe 1606-24.

[*Törzburger-Rechnungen.*]

1592.

(18 Decembre. Cheltueli cu solia lui Kendi Ferencz la Poartă, de două ori.)

1594.

. . . . Ittem der Kellner gibt Rechnung was beim Schlossen dis Jar aufgangen ist, als auff Arbeiten, Schlosser, Bediner, Zimerleit, 2 Maurer, so da geflikt. Mer auf die Herrn. Ittem auf den Thormai Christoff, Ovari Istvan und Bökes Istvan, Herrn Bastel, als sie in die Walachei verreiset . . . .

[La finea anului pusă această listă; după 17 Decembre.]

1596[1].

[La urmă:] Der Kellner gibtt Rattungh . . . Mer auff die walachisch Waidin, wie sie heraus war kommen . . . .

1597[2].

[La fine:] Gibt der Kellner . . . Auff den Herrn Seniey . . .

. . . 31 May . . . Haben 3 Walachenn gehalten, als die Furstin herein solt kommen, das sie gefischt habenn 6 Tag wber; tzalt inn f. 2, 58 . . . .

1598[3].

. . . . 20 Decembris. Ittem die Legaten Pispeok unnd Istvanfy Miklos, sampt dem Herrn Kornis unnd Seniey, zum Mihal Waida reisetten; gab ich damals mit Wissens des Herrn Bastl Blesch 2 Furleitten, Galles Simon unnd Junngen Genters Jörgen; weil man sie zu Rosenaw nicht hat wollen frailassenn, musten sie mitt in die Wallachei; gab ir Tzerungh, f. 3. (Citați și solii al prințului. Servi, cari trec pe acolo.)

1599.

. . . . 6 Julii . . . Gab der Kellner Daniel Czill Rattungh von 16 Marcii an bis auf den 6 Julii . . . Mer auf den Vitez Miklos, Pribek Mattias, Racz Janos, auff ettlige Kozaken, auf den Herrn Lucas Knes, ittem auff ettlige Drabanten, so man vonn Rosenau hinauff geschikt. [Fără lună, între 25 Ianuar 1600 și 27 Iulie 1599; socoteala e din 1599:] Ittem gab der Kellner Rattungh . . . Mer auf den Halmagy, Palaticz Jörg, Chomortani, Kozaken, Kulcher Negre, Vladika; mer auff ettlige Trabantenn, so vonn Rosenau zu zreisen hinauff geschikt; mer auff den Fridrich Paul Adler, sampt 40 Trabanten; mer auf ein Armas, welcher der armer Leit Rossen beim Schloss auffhalten soll, auff den Capitan beim Geschos. Ittem auff den Petrasko Vaida, wie er in das Lanndt hinein tzog unnd sonst mer . . .

2 Septembris [1599]. Schikt auss Beffel 4 Bleschdörfer in die Walachei zu erkundigen . . . — 4 Septembris. Schiktenn abermal aus Befel den David Janos unnd Demeter Miklos auss Hozzufalw in die Telesche ettwas zu erforschenn, warumb das Lannd zugethan wer, gab in Zerungh . . . f. 1. 50. Ittem schiktenn auch 2 andere Perschonen, den Sigmond Tamas auss Chernadfalw, auff den Vtas . . . Auch den Zekel Antal . . . — 11 Septembris. Schikten abermol 2 Bloschdörfer durch die Telesche . . .

---

1) E necunoscută din alte isvoare această călătorie a Doamnei Stanca.

2) Principesa e Maria-Christina, soția lui Sigismund Báthory.

3) Comisarii imperiali veniră pentru a primi jurămîntul din Iunie al lui Mihaĭ-Vodă.

6 Novembris. Gab auss Beffel 27 Perschonen ausgecostenn, weill sie keme . . .— 22 Novembris. Schikten mitt 3 Wegen auss der Altstatt auff dass Schloss, 12 Eichenn Bruck Diln, unnd 4 gros Eichenfest, zu einer Falbrucken und einer neuer Thur auff das Thor . . .

24 Decembris . . . Ittem czalt dem . . . Porkolaben . . . Wie der Furst Sigismundus sampt der Furstin solt hinauff kommen . . .

6 Julii. Ttut er [der Kellner] abermal Rattunng. (Ca maĭ sus, pentru Vitez, Pribek, etc.)

1600, 25 Januarii. (Pentru Halmagy, etc.; ca maĭ sus.)

[Schaffner-Rechnungen.]

1600.

Extractus aedificationum et structurarum publicarum civitatis Coronensis per Michaëlem Weyss et Georgium Schram, aediles, factarum anno reparatae Salutis 1600.

Nulla salus bello, pacem et poscimus omnes.
Barbara progenies dum nos vicina Valachus
Vexat, crudelique improbitate regit,
Tunc sensêre graves cives cum plebe ruinas.
(Sic superis visum). Nos quoque decidimus.
Quinque Valentinus postquam portasset ab annis
Hyrserus Patriae pondera magna suae,
Surgere nos iterum fecit pia cura senatus.
Sic placuit patriis consuluisse focis. M. W. f. . . .

Dominorum provisorum Michaelis Weis et Georgii Schramm anni praesentis 1600. Expensa . . .

8 Martii. Eodem den Pixen Meistern, das sie zweymal gegen den Mihali Wayda und die türckische Legaten geschossen haben [1]) . . . — 11 Martii . . . Liess der Turcken Knechten ein Kereweth machen . . .

10 Aprilis. Liess diesen Tag mit zwen Taglöhnern Pulwer aus den Thürnen tragen, so man in Bleschlandt schickt . . .

8 Maii. Hielten 15 Czimmerleutt dem Mihaly Wayda ein Kockhauss zu machen . . . — 24 May. Auffs Herrn Richters Befehl liessen Freudt-Schiessen von Wegen das der Mihali Wayda die Moldaw erobert hat . . .

1601.

. . . . 12 Januarii. . . . Ittem ist dis Jar aber bei dem Schloss auff allerlai Notturfft auffganngen, weill man offtermals vil Volks hinauf geschik, auff den Herrn Lucam Knes, Hanns Hirscher. Ittem Petrasko Vaida, die Waidin zu zuemolen *(sic)*, Herrn Unndermals, laut seiner Signaturen, 2.923 Achtl Wein zu d. *(sic)*.

1601. 15 Januar. Nam wir Rattunngh vom Kellner Michaele . . . Ittem zu 2 Molen auff den Petrasko Vaida, unnd 2 Mol auff die Mihal Weidin. Ittem auff vil Boerenn, Wladika, Kaluger, auff Kozakenn, Turkenn, Poztelniken, auch sonsten vil so hin unnd wider gereiset. Ittem auff Trabanten, so man etlich Mol vonn Rosenau eilends hinauff geschikt. Ittem auff den Herr Lucam Knesen, Hannes Hirscher, sampt vilem Gesindt; auff den Genters Jörg, Endres Knesen, auch sonsten vil, so die Not erfodert . . .

22 Decembris [1601]. Ittem gab dem Kolchar unnd den Kochis, dass sie 4 Mal sein umgefaren . . . .

---

1) Mihaĭ primi la Braşov pe ambasadorul turc Huraia.

II. SIBIIŬ.

1521 [1]).

[Septem Sedes.]

. . . . In festo S. Vincencii martyris [22 ianuarii] visitavit dominus Io: Lwlay iudex regius, Predam Banum Transalpinensem, per eundem vocatus, pro vectura et expensis. Pro panno per eundem dono misso, f. 38, d. o. . .

---

1) Archivele din Sibiiŭ posedă treĭ documente de la Basarab al III-lea (Neagoe), purtând două numaĭ data de lună: 2 Februar și 8 August, iar unul nicĭ-o dată. De la Teodosie se află acolo un singur document, datat din «7 Ianuar», ceia ce represintă: 7 Ianuar 1522. Poate de la Vlad-Vodă (1521-2), rivalul luĭ Teodosie, sunt alte două documente din aceleașĭ archive. Toate sînt în slavonește. — Un document de la «Mihnea-Voevod» (tot slavon) e poate de la Mihnea-cel-Rĕŭ. Se scie că acesta a fost ucis la Sibiiŭ (v. *An. Ac. Rom.*, XIX, 207-8). Inscripția de pe piatra-ĭ mormîntală a fost publicată, cu greșelĭ, de Reissenberger (*Die evangelische Pfarrkirche A. B. in Hermannstadt*, Sibiiŭ, 1884, in 4º), p. 44. Iat'o, revĕḑută după piatră: «Sepultura mag[n]ific[i] do[mi]ni Michaelis, Wayvvodae Transalpini, hic Cibinium in die beati Gregorii Pape [12 martii] per Jalischit interfecti. A. D. 1510.» Inscripția slavonă din mijloc (cea latină e marginală) e cu totul ștearsă. Se poate înțelege numaĭ: Ѥ Хѐ | НТ ѢЖИ . . . ІѠ | . . . ЗЄ . . . И | . . . ЫІ . . . НІ | ІН . . . ІЄІ. — Până la publicația, anunțată de atîtea orĭ și cu atîta sgomot, poate exagerat, a Academieĭ, iată și scrisoarea cea maĭ veche românească ce se cunoaște până acum, păstrată în archivele Brașovuluĭ (nº 472) și referitoare *la această epocă:*

† Мѫдромѹ и паметнитомѹ и чиститомѹ (către Hanăș Bengner). Ннак *(sic)* dau știre domnie tale за lucrul Turcilor. cum амъ auzit eu съ Împъratul au eșit den Sofiia, și aimintrea nu e, și se-au dus în sus pre Dunъre; ннак съ știi domniiata съ au venit un ōm de la Nicopoe de mie me-au spus съ au vъzut cu ōchii loi *(sic)* съ au trecut ceale corabii ce știi și domniia ta pre Dunъre în sus; ннак съ știi съ bagъ den tote ōrașele съте 50 de ōmin, съ fie în ajutor în corabii; ннак съ știĭ cumu se-au prinsъ nește meșter den Țarigrad cum vorъ treace aceale corabii la locul cela strimtul ce știi și domniiata. Ннак spui domnietale de lucrul lu Mahametbeg, cum амъ auzit de boiari ce сънтъ megiiaș și de genere-miu Negre cumu i-au dat împъratul slobozie lu Mahamet-beg, cum prè (*șters:* «cu») iō i va fi voia pren țeara rumъneascъ, iarъ elъ съ treacъ. Ннак, съ știi domniiata съ are fricъ mare și Бъсъrabъ de acel lotru de Mahamet-beg, mai vъrtos de domniele vostre. Ннак spui domnietale ca mai marele miu, de ce-амъ înțeles și eu, cu spui domnietale; iarъ domniiata ești înțeleptъ; și aceaste cuvinte съ ții domniiata la tine, съ nu știe umin[i] mulți. Și domniele vostre съ vъ pъziți cum știți mai bine. И бъ те весаут. Аминъ.

(Adresa e slavonă; pecetea, de ceară galbenă, e ruptă.)

Nu există document maĭ ușor de datat de cât acesta. Mehemed-beg e cunoscutul Mehemed Mihalogli, regentul de sub Teodosie. Basarab nu poate fi decĭ decât Neagoe, singurul Domn din vremea luĭ Mehemed-beg, care ica acest titlu de Domnie. Neagoe a domnit de la 1512 la 1521. Dar în acest timp cade o singură expediție a Turcilor la Dunăre, prima expediție a luĭ Soliman al II-lea, începută în Februar. Toate amănuntele concordă (cf. Zinkeisen, II, 615 și urm.; Hammer, la această dată). În fine, după o listă ce-mĭ comunică d. Fr. Stenner, Benckner a fost Jude la 1511-3, 1515-9 și se constată și în 1523. Să sperăm că nu vom întîlni decĭ la o dată fantastică scrisoarea în publicația menționată. — Pentru evenimentele din 1521, mă mulțumesc a trimete la *An. Ac. Rom.*, XIX, 206-10. — Autorul scrisoreĭ noastre e boierul Neacșu din Câmpulung.

Dominica Iudica [17 martii] misso famulo seu Wallacho ad partes transalpinas ad Wayvodam Transalpinensem pro inquirendis novitatibus Turcorum . . .

Feria secunda post Pascha [1 aprilis] misso Demetrio ad partes transalpinas ad Wayvodam et Predam pro inquirendis novitatibus . . .

Dominica ante Rogacionum [5 maii] . . . Misso famulo per Wayvodam Transalpinensem, medio cuius idem significavit novitates; pro victualibus . . .—In festo Ascensionis [9] . . . Misso Demetrio Knesio ad Wayvodam Transalpinensem pro investigandis habitudinibus Thurcorum . . . Misso fratre popa de Rozonayr eciam ad alia loca transalpinensia in eadem causa. (Adunare de trupe. — Același trimes la 18 «ad Wayvodam Transalpinensem explorandi gratia».) Feria quinta post Penthecostes [23]. . . . Eodem die misso Dragamam *(sic)* versus Nicopolim in eodem negocio . . . Cum quo misso pileo cuidam boieroni Dano . . .—In festo Trinitatis [26]. Demetrio pro supplemento expensarum itineris transalpinensis, quia ibidem tardaverat. (Gătirĭ de răsboiŭ.)

Dominica infra ottavas Corporis Christi [2 iunii] . . . Misso famulo ad Regiam Maiestatem penes Dragumyr Schwcka ad optatum Wayvode Transalpinensis . . .— Feria tercia infra octavas Corporis Christi [4] misso Petro Dragata ad Wayvodam Transalpinensem explorandi gratia . . . Misso Sthanzwl Byb ad partes transalpinenses explorandi gratia. (Spion în Muntenia.) Misso Knesio de Vesten ad partes transalpinas . . . Castellani Rubearum Turrium misserunt Wallachum ad partes transalpinenses . . . Juguman ex partibus transalpinis, ex eo quod nos certificavit de habitudinibus et conatibus Thurcorum et ut id eciam in futurum faciat; datus est equus dono, cum hic Cibinii erat, pro ff. 12, d. o. . . Cuidam Wallacho transalpinensi qui attulit certos rumores Turcorum et ut deinceps superintendat . . . Misso Ystock ad Regiam Maiestatem cum litteris, significando quod imperator Thurcorum proficiscitur versus castrum Nandor Albensem, id ad oppugnandum . . . Cuidam Wallacho medio cuius Wayvoda Transalpinensis significavit conatus Thurcorum, pro expensis et panno dono dato . . . Misso Ywan de Stederdorff versus oppidum Bodyn explorandi gratia . . . Misso Latzkone penes Koman nuncio Waywode Transalpinensis ad Regiam Maiestatem, ad optatum eiusdem Wayvode . . . Iam fato Roman nuncio et Opera Wystegyer venientibus de Veneciis, pro avena et aliis alimentis dono dati. . . Wallacho Prasa misso ad Nicopolim explorandi gratia . . . Misso Demetrio Knesio ad partes transalpinas ad boieronem Zokwll et ut inde mittat alium Wallachum versus districtum Bodwn . . . Eidem boieroni dono misso cantharo stanneo et uxorl sue pepulum . . . Cui Wallacho per illos de Grosdorff ad partes transalpinas misso . . . Misso domino Michaele Knol ad vicewayvodam cum Wallacho qui venerat de Nicopol . . . Misso Barbath ad Wayvodam Transalpinensem et alio Wallacho post eundem cum tegillis aurifabrorum . . . Misso Bateze ad Probs-Dorff ratione Bistriciensium per Ioannem Horwath captorum et alio famulo ad Turres ut Wallachum mittant ad partes transalpinas et alio famulo misso ut captivetur Wallachus qui falsos rumores attulerat. (Serv în Muntenia. Altul și alții pe urmă.)

(19 Iulie. Cheltuelĭ cu un spion.)

(3 August. Trimes în Muntenia) Operes Knesio, qui fuerat in partibus transalpinis et attulit Mehmethbek reversum ex districtu Zeweriensi . . . Misso alio Wallacho ad partes transalpinas explorandi gratia . . . — Feria tercia post festum Marie de Nive [6 augusti] ex commissione Regie Maiestatis Marco oratori regio ad Wayvodam Transalpinensem et Moldaviensem, în suplementum expensarum . . . Misso Knesio de Rozonayr ad partes transalpinas ad inquirendum causam abactionis ovium transalpinarum de Alpibus . . . — Feria tercia post Laurencii [13] . . . Misso famulo ad Regiam Maiestatem cum litteris Marci, oratoris regii, post reditum eiusdem de partibus transalpinis. (Spion în Muntenia. — Și altul.) In festo Decollucionis *(sic)* Sancti Iohannis [29] . . . Cuidam boieroni misso per Wayvodam Transalpinensem significandum habitudines Thurcorum dono datus pannus . . .

(1 Octombre saŭ 10 Septembre [«Marți, înnainte de S. Francisc»]. Comunicate știrile la Brașov.) Misso Roman Dyack per Wayvodam Theodosium, medio cuius signi-

ficavit nobiscum bonam vicinitatem observaturum . . . — In festo Exaltacionis Sancte Crucis [14 septembris] . . . Misso Knesio de Stederdorff ad partes transalpinas ad investigandum habitudinem Theodosii Wayvode . . . — Misso Barbath versus Oragwa feria tercia post Crucis [17] explorandi gratia . . . Misso Lazkone ad Regiam Maiestatem cum litteris significantibus obitum Bozorab Wayvode, ff. 6, d. 6. (Sgomote despre Turci.) Misso Knesio de Stederdorff ad partes transalpinas explorandi gratia, audito Mehmethbeck Danubium traicisse . . . Misso famulo penes Wallachum, qui de partibus transalpinis venerat ad vicewayvodam . . . — Misso Wallacho feria sexta ante festum Sancti Michaelis [27] ad partes transalpinas ad percunctandum conatum Mechmethbeck . . . Misso Demetrio Knesio ad partes transalpinas tempore disturbiorum in partibus transalpinis inter Wayvodas. (Pază la Turnu Roș.) Misso Wallocho per eundem dominum Petrum [Schlwm] ad partes transalpinas ad investigandum habitudines Wallachorum . . . Misso Francisco famulo ad Rubeas Turres ut dominus Petrus mittat famulum ad partes transalpinas explorandi gratia . . . — Feria sexta ante Colomani martiris [11 octobris.] Misso famulo Demetrio ad Regiam Maiestatem significandum disturbia in partibus transalpinis orta et conflictum Wayvodarum factum . . . Misso ad Kenen et eciam ad *(bis)* Grosdorff ad Juguman . . . — Feria secunda ante Galli [14 octobris] . . . Misso Wallacho ad partes transalpinas explorandi gratia per Ladislaum porkolab . . . Misso Barbath ad partes transalpinas explorandi gratia . . . Cuidam pope transalpinensi qui attulit quod Theodosius rursus in sedem Wayvodatus est locatus et Wladt emulus esset interemptus, dono datus pannus pro ff. 3, d. 6. Misso famulo ad vicewaydam significandum iamdictos rumores. (Cercetare pentru «insultus Turcorum in Siculiam». Trupe în Bârsa.) Wallacho quem Borbath remisit ex partibus transalpinis significandum habitudinem Thurcorum . . . Misso domino Iohanne Lang cum populo versus terram Berctza, quando Thurci Siculiam depredaverunt . . .

In festo Omnium Sanctorum [1 novembris]. Misso Barbath ad partes transalpinas ad Bokorescht, ad Wayvodam Theodosium . . . Misso Wallacho ad Rysmarck, qui venerat ex Wallachia, ad nunciandum reversionem Mehmethbeck ex Thurcia vicewayvode et penes eundem alium famulum . . . Misso Wallacho ad partes transalpinas per dominum Petrum Schlwm de Turribus. (Bărbat întors de acolo. — 14 Novembre. Alt spion în Muntenia.) Item in festo Elisabeth [19] . . . Misso domino Michaeli Horwath per Wayvodam Transsilvanensem ad partes transalpinas, cui data cuppa ad requisicionem domini Wayvode, quam Wayvoda promisit solvere, ponderantem m. 6, p. 18; facit f. 65, d. 94 . . .

Feria quarta post festum Agnetis [22 ianuarii 1522] dati sunt Ladislao Thyssar de Remnyck, qui nobis habitudines transalpinenses et Turcorum attulit. (Un spion.) Misso Wallacho de Klnen ad Thergoysthe ad inquirendum habitudines Wayvodarum Transalpinensium . . . — Misso Wallacho Dominica post festa Natalia [29 decembris] ad Bokoresthe explorandi gratia. (Și alt spion. Un al doilea.) Cuidam mercatori Kaswl vocato, transalpinensi, qui nobis certas novitates attulit. (Un trimes în Muntenia.) Ad peticionem consulatus quidam boiero misit filium suum intimandum habitudines et condiciones Thurcorum et Wayvodarum, cui dono datus est pannus pro f. 3, d. 20 . . . Misso Wallacho ad partes transalpinas ad percunctandum conatus Mechmethbek . . .

Sabbato ante festum Beatorum Fabiani et Sebastiani [18 ianuarii 1522] . . . Dominus Iacobus dedit Marco, oratori Regie Maiestatis ad Wayvodam Transalpinensem, unum currum . . . Kasul, mercatori transalpinensi, qui nobis certa nova de Transalpinensibus et Mechmethbeck attulit . . .

Misso Knesio de Stederdorff feria quarta ante Valentini [12 februarii] ad requirendum conatus Thurcorum . . . — [?] Cuidam boiero transalpinensi, misit certum famulum suum, medio cuius intimavit Mehmethbek et capitaneum districtus Bodwn Danubium traicere, dono dati . . . Eidem datus pileus . . . — Misso Stanswl Byl Sabbato post Valentini [15] ad partes transalpinas . . .

1524 [1]).

[Provincialia = Septem Sedes.]

. . . . Feria quinta vor dem Jarstag [31 decembris] misso Knesio de Stederdorff ex voluntate dominorum versus partes transsalpinas ad Radwl Badyka Wayvodam in facto explorationis novitatum, tum eciam quod illi significaret quomodo Radwl Wayvoda cum gentibus suis contra eundem ad regnum transsalpinum veniret . . . Eodem die misso Francisco stipendario cum litteris dominorum ex commissione eorundem versus Posonium ad Regiam Maiestatem et ceteros magnatos dominos, cum novitatibus significandis, quas scilicet Wayvoda Transsalpinensis pro tunc de conatibus Thurcarum rescripserat . . . Eidem post reditum suum, eo quod tardatus extitit . . .

Feria tercia ante festum Trium Regum [5 ianuarii] . . . Item profecti sunt certi familiares de Rubra Thurri ad Alpes, causa defensionis contra Valachos transsalpinenses, qui illic dampna commiserant, ex quibus familiaribus quidam Iancko acriter vulneratus extitit, cui in subsidium medicaminis dati sunt f. 3, d. o . . . — Feria secunda sequenti [post Trium Regum = 11] . . . — Misso Georgio de Ryps versus partes transsalpinas cum litteris credencionalibus ad Radwl Badyka Wayvodam, ut illic novitates experiret, Sabbato ante Fabiani et Sebastiani martirum [16] . . . Misso eodem die Felesch de Kyneen similiter ad Transsalpinum cum litteris credencionalibus ad alterum Radwl, ut resciret quis illorum victoriam prelii obtineret . . . Idem explorator, eo quod illic diu tardatus fuit secundusmet . . . — Feria quinta ante Fabiani et Sebastiani [14]. Misit egregius dominus Stephanus vice-vaivoda medio nunccii sui ff. 49, quos tandem dominus magister civium ad commissionem eiusdem per quendam Zstan Wolachum de Rips nobili Thome Mysky, castellano castri Poyanar, direxit et transmisit; expense ff. o, d. 60. — In festo Beatorum Fabiani et Sebastiani martirum [20] missus est Lucas Durdomday cum litteris ad Iohannem Both procuratorem in causa illorum de Rucken . . . Ittem domino Iohanni Agatha anno transacto, tempore scilicet qui locumtenens magistratus officii extitit; recepit ex boltha domini magistri civium 6 pileos octo, quos cuidam nunccio Wladislai Wayvode transsalpinensis, qui novitates attulit, dono dedit . . . — Feria sexta post Conversionis Beati Pauli [29] certis quibusdam nunccius transsalpinensibus, qui scilicet famam retulerunt quod aliter Thurci ipso Badyeka Wayvode banderium Imperatoris obtulissent et tandem idem Badyka per eosdem cum pluribus boyaronibus suis interemptus fuisset; de commissione dominorum pro bibalibus dat ff. 2, d. o. Misso Clementi stipendiario versus Coloswar ad utrumque vicewayvodas cum litteris et premissis rumoribus significandis . . . — Feria sexta prescripta post Pauli Conversionis . . . Misso eodem die Iohanne Olah stipendiario ad Radwl Wayvodam cum speciali congratulacione sue victorie, quod scilicet inimicos suos superaverat et conflixerat, deinde ut ab eodem Radwl certas novitates experiret de conatibus Thurcarum . . .

Sabbato ante Carnisbrevium [6 februarii] . . . — Misso Geczew stipendiario am Asscher Mythwoch [10] cum litteris ad dominum Leonhardum Barlabassii vice-wayvodam in facto novitatum et rumoribus Thurcorum per nunctium Radwl Wayvode . . . Misso Ambrosio stipendario ad Stephanum Thomori vice-wayvodam, cum litteris, tum eciam ad dominum Thormaly, pariter cum litteris, ad significandum rumores Thurcarum eisdem, quos scilicet Radwl Wayvoda pro tunc designaverat. (Ştirea e transmisă regeluĭ la Pressburg.) Eodem die misso Iohanni Olah stipendario ad Radwl Wayvodam cum lit-

---

1) Asupra evenimentelor din acest an, lupta luĭ Radu-Vodă Bădica cu Radu-Vodă de la Afumaţĭ, v. *An. Ac. Rom.*, XIX, 209-11 şi 262-6. — Probabil de la Radu *de la Afumaţi* sunt maĭ multe documente slavone din Sibiiŭ, purtând datele de: 23 Iulie, 21 Februar, 4 Iulie, 22 Septembre, 11 Decembre, 27 Iunie, 1 Februar, 11 August şi două altele fără nicĭ un fel de dată.

teris, ut scilicet novitates experiret ac defferret . . . — Feria quinta ante Invocavit [11] dedit dominus magister civium cuidam Ztan de Kyneen, qui scilicet retulerat famam qualiter Balybekh mortuus esset . . . Misso Oprae Knesio ad partes transalpinas cum litteris ad Radwl Wayvodam ut novitates experiret, dicta die Reminiscere [21] . . . Dicta die Reminiscere . . . Eodem die missi sunt viginti octo drabanti pixidarii ad portum Danubii, ut scilicet ipsos boyarones ex partibus transalpinis venientes conducerent; preterea eciam Radwl Wayvoda, pro tunc subsidium petiverat . . .

Duobus capitaneis eorumdem . . . Misso Egidio Takich versus partes transsalpinas ad Radwl Wayvodam cum litteris, pro eo quod idem Radwl nunciaverat se deinceps ipse nobis nullas penitus litteras mittere velit ulteriores, namque illi ad suam peticionem nullos drabantos misissemus, dicta die Letare [6 martii] . . . Cuidam timpanatori qui timpanisaverat tempore quo drabanti versus Transsalpinum profecti sunt, pro bibalibus dominica Letare . . . — Feria quarta ante Dominicam Iudica [9], ex commissione dominorum missi sunt 67 drabanti versus Transsalpinam in subsidium Radwl Wayvode, quibus solucio facta est ad menses duos et quolibet mense unicuique dati sunt flor. 13 pro stipendio . . . Insuper viginti armigeris equestribus ad duos menses . . . Item pro banderio vulgariter *Panyer* destructo ac reformato . . . — Die Palmarum [20] . . . Eodem die misso Iohanne Olah stipendario cum litteris ad dominum Leonhardum Barlabassii in premissis rumoribus [Thurcarum], signanter quod Radwl Wayvoda de regno transsalpino expulsus fuerat et in fugam prostratus. (Comunicate regelui ştirile.) [Feria sexta ante Palmarum = 18.] Misso Ztan de Kyneen ad partes transsalpinas feria quarta ante festum Pasce [23] ut novitates istic habitas experiret, signanter an Thurci regnum istud transsalpinum occupant vel ad has partes venire contenderent . . . — [Feria quarta post Pasce = 30.] Misso eodem die Ywan Knesio de Stederdorff ad partes transalpinas pro investigandis rumoribus Thurcorum . . .

Feria quinta ante Dominicam Misericordia [7 aprilis] . . . Eodem die cuidam Wolacho dati sunt per dominum magistrum civium, ut scilicet veram et certam famam de Thurcarum experiret conatibus utque eciam investigaret an Balibeck cum Thurcis ad has partes Transsilvanie venire contenderet. (Şi spion.) Misso Knesio de Stederdorff cum certis boyaronibus ad portum Danubii feria quarta ante festum Beati Georgii Martiris [20] . . . Eodem die ex commissione dominorum cuidam exploratori ut certam famam de conatibus Thurcorum experiret, signanter quorsum Balybek cum exercitu suo contenderet . . .

Misso Clementi stipendario cum litteris ad Regiam Maiestatem festo Beatorum Philippi et Iacobi Apostolorum [1 maii], pro eo quia Wladislaus Wayvoda transsalpinensis transmiserat quasdam litteras dominis senatoribus Cibiniensibus, quibus mediantibus pacem et mutuam amiciciam cum universis Saxonibus et toti regno Transsilvanie tenentibus petivit; quas scilicet litteras in propria forma cum premissis litteris una ad Maiestatem Regiam miserunt . . . Eodem die misso Casdro ad partes transsalpinas ut illic veraciter experiret per quam viam Balybek ad hoc regnum Transsilvanie venire contenderet. (6. Spion.) Missis quibusdam litteris ad boyarones transalpinenses cum certis rerum novitatibus . . . Eodem die missus est Boycza Wolachus versus Ryps ad boyarones cum litteris, ut illic novitates experiret . . .

Misso Oprez Knesio de Krepsyff versus partes transsalpinas ad Wayvodam eiusdem regni, ut scilicet oves et alia iumenta inter Alpes transsalpinas pasci permitteret, feria quarta post Octavas Corporis Christi [3 iunii]. [Plăţi, fără date, în lipsa *Magistrului* şi după întorsul lui:] In festo Beatorum Petri et Pauli apostolorum [30] missus est quidam Wolachus de Grosdorff ad boyarones transalpinenses . . .

[Feria secunda ante Marie Magdalene = 18 iulii.] Misso Barbath ad partes transsalpinas cum litteris ad Wladislaum Wayvodam die prescripto, pro novitatibus certis inquirendis.

(11 August. Spion. — Apoi altul.) Misso Caspare Mezaras in absencia stipendiarii ad Sedes Inferiores cum litteris dominorum ad certificandum illos de rumori-

bus Thurcarum, necnon renuncciacione confederacionis Wayvode Transalpinensis. (Întoarcere de spion.) In festo Assumpcionis Marie [15] missus est quidam Wolachus Boycza dictus versus Transalpinum, ut scilicet experiret presenciam vigintium Iayczarorum, quos in partibus transsalpinis ferebantur consisti et delitesci . . .— Misso Bone de Grosdorff feria secunda sequenti [post Assumpcionem Marie = 16?] versus Transalpinam ad Tytwl Banum propter damna commissa in Alpibus . . .

Feria quarta ante Natalis Marie [7 septembris] . . . Item relitte condam Bozzarab Wayvode Transsalpinensis, pro honorando dati . . . Item viginti plaustra ligni et unum plaustrum feni primo die adventus sui . . .— Feria sexta post festum Exaltacionis Sancte Crucis 16] . . . — Misso Demetrio Knesio feria tercia ante Mathei Apostoli [20] cum litteris ad Radwl Wayvodam Transsalpinensem propter dampna commissa in Alpibus . . .

Misso Blasio stipendario feria secunda ante Francisci [3 octobris] cum [neinteligibil] litteras Radwl Wayvode Transsalpinensis ad Regiam Maiestatem. (20. Oĭ luate de la Muntenĭ.) Sabbatho ante Ursule [15] missus fuerat quidam nunctius magnifici domini domini Wayvode Transsilvaniensis versus partes Transsalpinas ad Radul Wayvodam, cui s. domini cibinienses pro comite seu conductore itineris adiunxerant quemdam Wolachum de Boytza . . . — Dominica post Ursule [23] . . . Eodem die misso Dragan de Porczest ad boyarones transsalpinenses ut novitates certas experiret . . . — Sabbatho ante Omnium Sanctorum [29] missus est Ztan de Kynen verssus Transsalpinam pro investigandis novitatibus . . .

(6 Novembre. Spionĭ pentru Turcĭ.— Altul la 11.) Feria quinta ante festum Elizabet [17] . . . Eodem die quidam nuncius Bani transsalpinensis advenit et famam retulit qualiter Radwl Weyvoda per Cesarem Thurcarum regno transsalpino iterum institutus esset et in precinctu itineris existeret . . .— Item, prima Dominica die Adventus [27] . . . Cuidam Yztan de Kynneen, qui retulerat famam quomodo Radwl Wayvoda per imperatorem Thurcarum iterum ad transsalpinum regnum missus foret cum obtento imperio . . . — Dominica die post Visitacionis Marie [11 decembris] . . . Misso quodam exploratore ad Transsalpinum ut certo experiret an scilicet Wladislaus Wayvoda istic existeret et si eciam Radwl Wayvoda ad imperatorem Thurcarum profectus sit necne . . .— Misso quodam Georgio de Ryps feria tercia ante Barbare [29 novembris] versus Transsalpinam ad Banum eiusdem regni, racione ablacionis porcorum, necnon novitatum investigandi gratia . . .

Extradata domini Iohannis Rod villici ad racionem provincie facta sub anno Domini 1524.

Feria sexta post Purificacionis Marie [5 februarii] cuidam nunccio transsalpinensi, qui famam tulerat quomodo Baydykha Wayvoda interemptus esset . . . — Feria secunda post Purificacionis Marie [8] ipso Horwath Logofohl, boyaroni transsalpinensi . . . — Feria tercia post Dominicam Oculi [1 martii] consorti ipsius Bani transsalpinensis honorandum missis: vinum, avena cum albis panibus et octuale. (21 Februar. Trabanţĭ spre Turnul-Roş. — Menţiune de cheltuelĭ de răsboiŭ.) [1 februarii.] Item drabantis qui ad partes transsalpinas missi fuerant in subsidium Wayvode Transsalpinensis, pro pulveribus et plumbo . . . .

1525 [1].

[Racione provincie = Septem Sedes.]

. . . . Feria sexta ante festum Nativitatis Domini [30 decembris] . . . Misso Knesione Barbath de Westen ad Banum transalpinensem ut istic novitates experiret . . . Cuidam nuncio domini Wayvode Transalpinensis . . . Misso quodam famulo ad quosdam boyarones transsalpinenses ne nostratibus damnum inferrent . . .

1) Domn muntean era Radu de la Afumaţi; pentru fetele «Băsărăbeseĭ», v. *An. Ac. Rom.*, XIX, tabla genealogică la *Pretendenţi*. Pentru peţirea lor sgomotoasă, v. Hurmuzaki, II³, 523-4.

Dominica Septuagesime. [12 februarii]. . . Misso Demetrio Knesione feria quarta post Valentini [15] ad Wayvodam Transalpinensem cum litteris racione ablatorum pecorum . . .

(18 Mart. Spion la Domn.)

(21 April. Sol la Domn pentru niște porcĭ furaţĭ.) Eodem die quibusdam nunciis Wayvode Moldaviensis pro avena et panibus, necnon carnibus, dono oblatis . . .

Feria secunda ante festum Ascensionis, [22 maii] . . . Misso Clemente stipendiario ad dominum Michaelem Horwath ut se prepararet ad legacionem versus Transsalpinam . . .

Feria quinta ante Penthecostes [1 iunii]. Misso Ambrosio stipendario cum familiari castri Poyanar transsalpinensis versus Dewa (la Voevod). Missis dominis Matheo Armbruster, iudice Sedis, et Michaele Horwath in legacione ad Wayvodam Transsalpinensem . . . Misso munere domino Radwl Wayvode Transsalpinensi per duos oratores: una cuppa argentea deaurata continens m. 5, p. 6, singulam marcam per ff. 14; facit in summa ff. 71, d. 75. Eidem domino Wayvode equus unus cum eleganti freno dono missus, pro ff. 42, d. 66. Itidem eidem tres pecie panni brevi *(sic)* Nurrembergensis dono oblati, pro ff. 36, d. 0. Iterum tredecim olnas de stameto, ff. 21, d. 25. (Spionĭ în Muntenia.) [16.] Fama de conatibus Thurcarum. (30. Un spion.)

Misso Knesione feria tercia post Alexii [18 iulii] ad Wayvodam Transsalpinensem ut novitates Thurcarum femē *(sic)* experiret . . . Cuidam famulo oratoris Polonie, qui ad Waivodam Transsalpinensem in legacione profectus extitit, adiunctus est quidam interpres . . .

(24 Octombre. Soldaţĭ cu banĭ «ad Alpes ne Transsalpinenses intromiterent».) Dominica die post festum Beatorum Simonis et Iude Apostolorum [29] . . . Cuidam nuncio Wayvode Transsalpinensis, qui optatas novitates attulerat . . . — Feria tercia sequenti [post Simonis et Iude=31] . . . Misso Barbath ad Stanczwl Transsalpinum ratione quorumdam porcorum ablatorum, necnon novitatum et vie recludende. (După Crăciun Spion.) Notantur certi stipendiarii . . . conducti in die Sancti Servacii [13 maii] anno 1525 . . . Misso Francisco stipendario Brassoviam cum litteris racione nupciarum filie Bozzarabne . . . .

1526 [1].

[Septem Sedes.]

. . . . Eodem die [feria secunda proxima ante diem Beati Antonii Confessoris = 15 ianuarii] magnifice domine Bazaradne, ad nupcias iunioris filie, sponse videlicet domini Wayvode Transalpinensis, donatum est unum vas vini, viginti boves mactabiles et octo plaustra lignorum, 14 f., d. 32 . . . — In festo Beati Anthonii [17] baronibus eiusdemque nunciis domini Wayvode Transalpinensis, qui pro abduccione iunioris filie domine Bozaradne huc venerant, unum vas vini . . . — Feria tercia proxima ante festum Beati Pauli Conversionis [23] in abduccione sponse domini Wayde Transalpinensis baronibus ad Thalmach: (vin, pâne, boĭ.) Cuidam vectori [Dominica Septuagesime = 28], qui tempore abduccionis sponse domini Wayde Transalpinensis pixidarios manuales ad Turrim Rubeam duxit . . .

In festo Purificacionis Beate Virginis [2 februarii] pro piscibus et sex plaustris lignorum domino Wayvode dono datis soluti . . .

Feria quinta post eam Dominicam [Letare = 15 martii] misso Ywan Knesione de Schtederdorff ad Wayvodam Transalpinensem pro inquirendis novitatibus ratione dis-

---

1) E anul bătăliеĭ de la Mohács (29 August). Pentru nunta princeseĭ Ruxanda cu Radu-Vodă, v. p. 848 nota 1. Pentru războiul între Radu și Ștefăniță, care și el voiă pe fata maĭ mică a Doamneĭ (și *nu* pe cea maĭ mare), v. și nº V din text.

cordiarum inter ipsum Wayvodam et alterum Wayvodam Moldaviensem habitarum, similiter et de rumoribus Thurcarum, quorum tunc vehemens fama erat . . .

Feria quarta post ipsam Dominicam [Misericordia Domini = 18 aprilis] misso Ywan Knesione de Roschanad cum uno famulo ad partes transalpinas ad Wayvodam, Banum, Logofoth et Wornok parcium illarum transalpinarum pro inquirendis novitatibus et rumore de Thurcis . . .

Feria quarta Penthecostes [23 maii] egregiis Oncha Porkolab, Benedicto Czako aliisque pocioribus oratoribus, tam scilicet moldaviensibus, quam et siculis, qui pro abducenda filia minore *(sic)* natu magnifice domine Bozaradne advenerant, nomine dominorum Septem Sedium datum est pro munere unum vas vini bonum . . . Eodem die, licet magnificus dominus Wayvoda optaverit ut nostris sumptibus nupcias filie domine Bozaradne prepararemus, tamen ob negocii magnitudinem et plebis inopiam domino Wayde in subsidium illarum nupciarum pro munere data sunt duo vasa vini, pisces recentes duo boves mactabiles, agni 32, pulli gallinacei, semelle, panes grossiores, avena; omnibus in una summa computatis, facit pro f. 63, d. 2 . . .

Eodem die [feria sexta post festum sacratissimi Corporis Christi = 1 iunii] misso Ywan Knesione de Roschanad ad partes transalpinas pro inquirendis rumoribus Thurcorum qui tunc variis modis spargebantur . . . — Feria terçia ante idem festum [Nativitatis Beati Ioannis Baptiste = 19] misso Mayna de Zelystia ad Banos et Stayka Paharnyk transalpinensem ad investigandum rumores Thurcarum . . . Cum eodem nuncio missus est pileus unus Stanchul Bano pro munere et scribe olacho pro scriptura (pentru a vedea la Turnul-Roşu dacă «via transalpinensis purgata sit annon»). In festo Beatorum Petri et Pauli Apostolorum [30] missis duobus Vlahis ad dominum Wayvodam Transalpinensem pro inquirendo rumores de Thurcis . . .

Feria secunda post festum Beate Margarethe Virginis [23 iulii] misso Mayna de Grossdorff iterum ad Banum transalpinensem pro investigandis rumoribus Thurcarum . . .

Feria quarta ante festum Beati Laurencii martiris [8 augusti] misso Demetrio Knesione ad Krayowa ad Banum transalpinensem pro inquirendis novitatibus et rumore de Thurcis . . . — In festo Assumpcionis Gloriose Virginis [15] . . . Eodem die misso Knesione de Roschanad ad Wayvodam Transalpinensem pro inquirendis novitatibus et rumore de Thurcis . . .

Feria secunda post festum Exaltacionis Sancte Crucis [17 septembris] misso Opra ad Wayvodam Transalpinensem pro inquirendo novas rumoribus *(sic)* . . . — Feria quarta post [19] misso Ywan Knesione ad Wayvodam Transalpinensem ratione arrestacionis domine Bazaradne, per dominum Urbanum de Bathyan facte . . . — Feria sexta post [21] misso famulo quodam ad Rubeam Turrim ex parte occlusionis viarum per Wayvodam Transalpinensem facte, ut diligenter custodiant hominesque ad Alpes mittant ad custodiendum . . . — In festo Beati Michaelis archangeli [29] . . . Pro muneribus domine Bozaradne et oratori domini Wayvode Transalpinensis datis, quem videlicet pro abducenda ipsa domina Bozaradne huc Cibinium miserat . . . Cuidam Vlacho Butscha, quod certas novitates ex Transalpinis adduxit et nunciavit, pro bibalibus . . .

Feria secunda ante festum Beati Galli Confessoris [15 octobris] Vlacho Ystan domini Wayvode Transalpinensis, qui dominum suum expurgavit de obieccionibus que erant facte quomodo cum Thurcis venire velit et promisit quod amiciciam bonamque vicinitatem servare velit, pro munere datus est pileus unus . . . Eodem in moneta . . . — Feria quarta post [17] misso Clementi ad Alwyncz, Ryssmark et Myllembach ex parte Sigismundi et aliorum aurilotorum qui in transalpinis partibus predari moliebantur, ut illi inventi statim captiventur aut occidantur . . . — In crastino Beatorum Simonis et Iude Apostolorum [29] misso Ywan de Roschanad ad partes transalpinas ut indicet profeccionem Sigismundi Nagh cum aurilotoribus quibusdam ut ibidem predari volent . . . — Feria tercia post festum Beatorum Simonis et Iude [30] . . . Misso Luca ad Grossdorff pro vocando uno homine qui ad Banum transalpinensem in causa predacionis mittatur . . .

In festo Beati Emerici ducis [4 novembris] . . . Eodem die misso Opryss de Kakowa ad Banum transalpinensem in facto eiusdem predacionis . . . — Nunccio Radul Wayde Transalpinensis, qui attulit famam quomodo ipse dominus Wayda victor et cum magna preda ex Moldova esset reversus, pro *Bodenbroth* pannus Bolgamar est datus . . . Nuncciis quos Opra Porkolab et Sthanchul de Kozthesd cum litteris huc misit ratione spoliacionis per aurilotores facte, ut apud ipsos dominos barones innocenciam nostram declaret . . . — Feria quarta post festum Beati Martini [14] misso Ambrosio ad Budam ad dominum iudicem regium ratione latrocinii per Sigismundum Nagh et ceteros aurilotores facti et ratione domine Bozaradne, quam Wayvoda Transalpinensis ad se remitti optat. . . Eodem die misso Ywan Knesione ad Waydam Transalpinensem ratione domine Bozaradne, quam magister Paulus prothonotarius voluit mittere intrare in partes transalpinas . . , — Feria tercia post Elizabeth vidue [20] misso Demetrio Knesione ad Banum transalpinensem ut mittat homines suos vel det responsum quid cum captivis sit agendum . . .

In festo circumcisionis Domini [1 ianuarii] *(sic)* : . . . Pro sustentacione captivorum qui monasterium Bani, Bystre nuncupatum, in partibus transalpinis, predarunt . . .

(Fără dată. Cheltuelĭ, în lipsa *villicului*, cu solĭĭ : și ceĭ din principate.) Extradata domini magistri civium post rationem datam . . . — Feria tercia sequenti [?] misso Opra Knesio ad Transalpinas ratione porcorum per Banum ablatorum et inquirendarum novitatum . . . .

1528 [1].

[Septem Sedes.]

. . . . Feria quarta post Dominicam Reminiscere [11 martii] misso uno stipendiario cum nunccio domini Wayvode Transalpinensis ad Brassoviam ex voluntate dominorum . . .

Sabbato sequenti Dominicam Iudica [4 aprilis] misso stipendiario post dominum Waydam cum litteris ratione tritici, ne in partes transalpinas mittatur et neve moneta ut illa accipi faciat (?) . . . In vigilia Palmarum [4 aprilis] misso Ywan Knesio de Rosthanar ad Transalpinas, quem domina Bozaradne illo mitti petebat ut rumores de Thurcis recte inquirat . . . — In vigilia festi Pasche [11] misso Mathia stipendiario cum nunccio domini Wayvode Transsalpinensis ex volontate dominorum ad Fogarass, ad dominum Wayvodam . . . — In crastino festi Pasche [13] misso Bartholomeo stipendiario ad magnificum dominum Waydam nostrum cum litteris domini Wayde Moldaviensis . . . — In festo Beati Marci Evangeliste [25] . . . Cuidam nunccio domini Wayvode Moldaviensis . . .

Sabbatho [ante festum Ascensionis Domini = 16 maii] conductus vector, qui dominum Martinum Horwath in legacione ad Waydam Transalpinensem euntem ad Tholmach duxit . . . — Feria quarta [Rogacionum = 20] . . . Eodem die misso Ywan Knesione ad dominum Wayvodam et Banum Transalpinensem ratione porcorum per Banum ablatorum et ut in montanis bona pax et vicinitas servetur . . .

In festo Beati Iacobi Apostoli [25 iulii] cuidam nunccio domini Wayvode Moldaviensis in arduis negociis huc missi *(sic)* ex voluntate dominorum . . . Misso Opra Knesio

---

1) Încă din 1527, Petru-Vodă Rareș înlocuise în Moldova pe Ștefăniță; pe la 4 ianuar 1529 fură omorîțĭ Radu de la Afumați și fiul sĕŭ Vlad, născut din altă căsătorie, evident decât cea cu Ruxanda (v. cronica muntеană, în *Magazin*, I și IV și Hurmuzaki, II[3], 645, nº CCCCXLI. Cf. cronica brașoveană a lui Ostermayer, Kemény, *Fundgruben*, I, 15; *Curtea de Argeș*, 44 și G. Bogdan-Duică, în *Arch. soc. șt. și lit. din Iași*, IX, 313 și urm. Ostermayer scrie : «Zu dieser Zeit hat ein walachischer Boyer mit Nahmen Dragan den walachischen Wayda, seinen Herrn, umbracht und einen jungen Nahmens Moyse Wayda aufgeworfen.» Cf., pentru Drăgan, Hurmuzaki, II[3], p. 634, nº CCCCXXXII.

ad Wayvodam Transalpinensem et dominam Bozaradne ad inquirendam rumorem de Thurcis . . .

In crastino festi Assumpcionis Beate Virginis [16 augusti] . . . Misso Ywan Knesio ad Transalpinas ad Arges, ut inquirat a Waydis rumores de Thurcis. (24 August. Spion.)

In profesto Beati Francisci [3 octobris] misso Ywan Knesio ad optata domine Bozaradne ad Transalpinas eo quod non sit ansa communicare occulta suis nunccis . . .

(27 Decembre. Sol în Muntenia pentru a lua ştirĭ despre Turcĭ.)

[1 ianuarii 1529.] Eodem die misso Ywan de Roschanar iterum ad partes transalpinas in possessionem Slathina ad congregacionem boyaronum ibidem fiendam, ut perscrutetur quid ibidem concludetur . . .

Annus domini 1529. In octavo festi Beatorum Innocentium [4 ianuarii] missis litteris ad Colosswar ad dominum reverendissimum et vycewayvodam ratione trucidacionis Radwl Wayde et filii sui . . .

In festo Beati Blasii [3 februarii] misso Iohanne Knesio de Grossdorff ad partes transalpinas pro inquirendo novo Wayvoda et aliis Thurcarum rumoribus . . . — Dominica Esto michi [7] misso Georgio ad dominum vycewayvodam cum litteris quibus significabatur gentes nostras contra Moldavienses emissas . . . Quidam nunccius domini Bani transalpinensis, ad dominum iudicem regium proficiscens, est conductus conductore . . . .

1529 [1].

[Septem Sedes.]

. . . . Feria tercia ante Dominicam Palmarum [16 martii] ratione ij^m^ ff. Wayvode Moldaviensi promissorum expedivit dominus magister civium domino episcopo transsilvaniensi et thesaurario regio per dominum Nicolaum Appaffii, qui ad ratam Septem Sedium cesserunt, ff. 848, d. o. Et quia domini Septem Sedium differebant pecuniam importare, dominus autem reverendissimus instantissime illam pecuniam requisivit, ne ex Moldavia hostilitas aliqua oriatur, coactus est dominus magister civium a Stan et Ywan, mercatoribus transalpinensibus, mutuo accipere ff. 400 . . . - - Sabbatho ante Palmas [20] misso Egidio Forrhen ad dominam Bozáradini in Transalpinas ut inquirat novitates et intencionem Thurcarum et Transalpinensium . . . — In vigilia festi Pasche [27]. . . Misso Ywan Knesio in Transalpinas ut videat novum Waywodam et perscrutetur animum boyeronum erga Waydas et quid Thurce cum Waydis existentibus intendant; expense . . .

Feria sexta ante Dominicam Misericordia Domini [2 aprilis] . . . Eodem die Moyses Wayvoda Transalpinensis miserat nunccium suum ad nos cum litteris et aliis mandatis, cui dati septem ulne Purpurian, pro ff. 7, d. 10 . . . Eidem pecunias . . . — Feria sexta ante festum Beatorum Philippi et Iacobi Apostolorum [30] ex voluntate dominorum misso Ywan Knesio in Transalpinas pro inquirendis novitatibus et an Thurci a Moyse Wayvoda abiverint . . .

Eadem feria tercia [post Beatorum Petri et Pauli Apostolorum = 6 iulii] misso Georgio ad Medgyess et ad Nicolaum Appafii ut ratione nunccii Wayde Moldaviensis ad Thorda veniant. (3 Iunie. Spion în Muntenia şi ştirĭ de acolo.) Dominica ante fes-

---

1) E anul năvălirilor luĭ Petru Rareş în Ardeal, lupteĭ de la Feldioara şi asediuluĭ Braşovuluĭ *(Brevc Chron. Daciae,* în *Quellen,* IV, 6). Prima ciocnire se dădu la 22 Iunie *(Chron. Fuchsio-Lupino-Oltardinum,* I, 50 şi Hurmuzaki, II^3^, 645, n° CCCCXLI). Năvălirea a doua se făcu maĭ târziŭ. La 10 Septembre şi 31 Octombre, Domnul era supt zidurile Braşovuluĭ (Hurmuzaki, II^3^, p. 639-40, n^le^ CCCCXXXVI-VII). La 29, fu arsă cetatea veche a Braşovuluĭ (Hurmuzaki, *l. c.,* 648; cf. *Chron. Fuchsio-Lup.-Olt., l. c.).* Urmează asediul Bistriţeĭ de Moldovenĭ (Hurmuzaki, *l. c.,* 653, n° CCCCXLVI). Munteniĭ, supt Lăudat, asediază în zădar Branul *(Chron. Fuchsio-Lup.-Olt.,* 50; Ostermayer [de vĕḑut pentru tot anul], 16).

tum Beatorum Viti et Modesti [13] missis litteris ad Sedem Superiorem ut statim contra Moldavos capitatim insurgant. (21. Spion în Muntenia.) In media nocte [ante S. Ioannis Baptiste = 23] missus est famulus ad Megyess ut totc due Sedes cum omnibus viribus et familia huc in et circa Cibinium veniant, quoniam Wayvoda Moldaviensis gentes nostras vicit . . . Quoniam post cladem moldaviensem timebatur obsessio Turris Rubee, ideo ad Turrim dati sunt boves duo(s) . . . Duo vasa vini . . . Ad optata domini Gregorii Myless capitanei illo missi . . . — Sabbatho infra Octavas festi Corporis Christi [5 iunii] . . . Quoniam Wayvoda Moldaviensis in regnum irrumpere minabatur, missus est dominus iudex Sedis nostre cum plebe Sedis nostre in capitaneum, ut parate gentes sint pre foribus . . . Item dominus iudex ex voluntate dominorum rediit, est autem missus dominus Iacobus Enyeter in capitaneum pro peditibus ad expedicionem contra Moldavum Wayvodam . . . Quia iam Moldavus Wayvoda regnum irruperat, ad prefatos duos vectores ingeniorum conducti sunt quatuor vectores pro abduccione ingeniorum, quibus in mensem solucio est facta feria sexta ante festum Beatorum Viti et Modesti Martirum [11] . . . — In vigilia festi Beatorum Petri et Pauli Apostolorum [28], quia domini episcopus et thesaurarius ac comes themesiensis post cladem in bello moldaviensi acceptam nihil pecunie habebant, qua gentes eorum retinere possent, etsi regnum conservari debuit contra insultus tot et tantorum hostium ex omni parte nos circumdantium, domini provinciales decreverunt ut iam fatis proceribus aliisque dominis cum eis existentibus stipendium unius mensis ad equites vj^{c} dari debeat, ad quam rationem dominus magister civium ipsis dominis in paratis exolvit ff. 1550, d. 0 . . .

In vigilia Visitacionis beate Virginis [1 iulii] eidem nuncio Wayde Transalpinensis, qui ratione Wyncz et Borberek advenerat, panni Purpurian ulne 6 donati. (2. Spion.) Feria tercia ante festum Beate Marie Magdalene [20] misso Duscha ad Radul Banum in Transalpinas pro inquirendis veris novitatibus, eo quod diu ibi morabatur, quo veriora adferret . . .

[13 augusti.] Eodem die ex voluntate dominorum empti sunt arcus 10 et tela ac Vlahis in montana data ut custodiant; ferebatur enim Transalpinos in auxilium Moldaviensibus venturos . . . Petrus Dragotha, nuncius Wayvode Moldaviensis, advenit, nunccians inter cetera ut cum Ioanne nos reconciliare debeamus. (15. Spion în Muntenia.) Misso Ywan ad Transalpinas ut Wayde persuadeat ne irrupat, quoniam indusie sunt facte . . . — In festo Beati Bartholomei [24 augusti] conscripti sunt 85 pixidarii ut statim contra Transalpinenses regnum hoc hostiliter invadentibus tumultuarie insurgant . . . Eisdem pixidariis, eo quod conflictus differebatur. (Reînnoiţi.) Misso Bartholomeo ad Megyess cum litteris ut omnes contra Wayvodam Transalpinensem irrumpentem insurgant . . . Eodem die quidam nuncius a Radwl Ban advenit, nunccians quo modo Transalpinenses erumpant . . . Misso Schtanczul Vlacho in montana ad explorandum conatus Transalpinensium, que *(sic)* per eos captus est . . . — Feria quarta post festum Beati Bartholomei [25] . . . Misso eodem domino Baldasar in capitaneum ad Rubeam Turrim; ferebatur enim post erupcionem Transalpinensium certos Vlachos congregari in portum Oluthe . . . — In crastino Decollacionis Beati Ioannis Baptiste [30] misso Petro stipendiario ut possessiones vlachicas moveat contra Transalpinenses . . .

In festo Beati Egidii [1 septembris] missis litteris ad Megyess, quibus significabatur hostes illo venturos . . .— In crastino [2] missis dominis iudice consistoriali Cibiniensi, Michaele Knol, cum aliis iudicibus Septem Sedium ad boyerones transalpinenses cum pastibus, semellis, vino munere offerendis . . . Belliductoribus transalpinensibus Nago Vdwornyk et Dragan Pozthelnyk nomine omnium Saxonum donate cuppe argentee 4, ponderantes m. 8, p. 16; m. pro ff. 12; facit ff. 100, d. 0. Stan Medynicher, cum ad Cibinium venerat, similiter donata est una cuppa argentea ponderans m. 2, p. 12: m. pro ff. 12; facit ff. 27, d. 0. . . 8 vectoribus qui ingenia hinc inde duxerunt quando Transalpinenses in regno erant et lanceas extra et ad civitatem vexerunt . . . — Sabbatho ante festum Nativitatis Beate Virginis [4] ad optata boyeronum missus est dominus Zacharias ad Wayvodam Transalpinensem cum litteris boyeronibus nomine omnium Saxo-

num datis expense per 6 hebdomadas . . . Equus unus eidem emptus . . . Eodem boyeronibus firmata iam pace missi sunt ad insulam Christianam pro prandio boves 6 . . ., unum vas vini . . ., semellas et panem . . . Domino Ioanni Rodt quod pannum, panes et id genus alia de insula ad Turrim Rubeam vexit . . . Eodem die missis famulis ad Thalmach ut boyeronibus pisces capiantur . . . Misso Mathia cum litteris post boyerones . . . — Dominica ante festum Nativitatis Beate Virginis [5] misso uno famulo cum nuncio in occursum Moldaviensium misso . . . — Sabbatho ante festum Exaltationis Sancte Crucis [11] missus Yspan ad Probsdorff ut prohibeant ne incole utriusque ville se sub dominium Moldaviensium dedant triduoque ibidem vigilent . . .— In profesto Exaltacionis Sancte Crucis [15] missis tribus exploratoribus ad Broz pro investigandis conatibus Dragan, Simonis litterati et Haczagyensium . . . Eodem die misso Ambrosio Arthanhazy ad Waydam Transalpinensem ut nunciat Dragan inducias factas violasse . . . — Dominica [ante festum Beati Mathie Apostoli et Ewangeliste = 19] . . . Eodem die misso Bartholomeo stipendiario cum quodam boyerone transalpinensi ut eum ad Turrim conducat et in Thalmach hospitet . . . — Feria quinta ante festum Beatorum Cosme et Damiani [23] . . . Eodem die missis duobus Vlachis Grossdorff ad Broz ut inquirant conatus Dragan et Simonis Deak. (28. Menționați «hostes in Megyess existentes».)

Feria sexta sequente [ante Dionisii et sociorum eius = 8 octobris] missis duobus Vlachis de pertinencia Grosdorff ad explorandum Simonem Deak Milbach obsidentem. (9. Pază la Turnul-Roș «contra insultus hostium». — Cheltuială la Mühlbach, 10 și 12. — 13. Pentru întărirea castelului «Helthen».) In profesto Beati Galli [15] misse sunt littere ad Megyess significantes Cesarem Thurcarum esse victum [1]) . . . — Sabbatho sequenti [ante festum Beate Ursule=16] . . . Eodem die Francisco Sebessi ex Transalpinis . . .

(7 Novembre. Întăriri la castelul Stolzburg, «reacquisitum».) In festo Beati Martini Episcopi [11] . . . Eodem die misso presbitero vlachico ad Bistriciam cum litteris dominorum et civitatis, confortando eos ne dedant hostibus civitatem . . . — Feria secunda sequenti [15] misso nuncio quodam in Transalpinas pro inquirendis novitatibus . . . — Dominica ante festum Beate Catharine [21] misso Mathia stipendiario ad Turrim Rubeam ut castellanis nunciet quo oratorem Wayde Transalpinensis honorifice pertransire mitant et excubias diligenter teneant . . .

(La Turnul Roș la 5 Decembre se afumă cinci boi «per copiosiores gentes, ob periculosa tempora».) Feria quarta sequenti [15] missis dominis Michaele Knol et Ioanne Kerczer ad optata Moysis Wayvode Transsalpinensis de voluntate dominorum et nomine omnium Saxonum concordia ineatur . . . Cum eis dominis Wayvode missi sunt due cuppe argentee inaurate, ponderantes una m. 9, p. 0, altera m. 6, p. 12; singulam m. pro ff. 12; facit in summa ff. 183, d. 0.[2] . . . .

1536 [3]).

[Septem Sedes.]

. . . . In festo Pentecostes [4 iunii] missis litteris ad Sedes Inferiores ut ad mandatum domini Wayvodę capitatim insurgant contra Moldavum. (Plată soldaților. Pleacă «decem ispani cum domino iudice Sedis»).

1) Soliman nu părăsise încă asediul Vienei, dar asalturile sale fusese răspinse.

2) Drăgan fu ucis și Moise gonit în anul următor (isvoarele citate). Moise muri în lupta de la Viișoara. Fiica sa Zamfira se mărită cu Ștefan Keserin (cu care are doi fii: Ioan și Mihai) și apoi cu Stanislav Nizovski. Moare, la vrâsta de patru-zeci de ani, în Mart 1580 și e îngropată la mănăstirea Prislopului (Hurmuzaki, II[5], 764-6). O soră a Domnului luase pe Banul Radu (sau pe Barbu?), în 1530 (*ibid.*, II[3], 654, nº CCCCXLVIII; cf. *An. Ac. Rom.*, XIX, 227-8).

3) În Muntenia, domnește Radu Paisie. Câteva explicații asupra acestui personagiu nu vor fi inutile, Un isvor nou (socotelile Brașovului) schimbă și clarifică cunoscințele noastre asupra istoriei muntene pe acest

Feria tercia proxima ante festum Michaelis [12 septembris] . . . Missis dominis magistro civium Ioanne Rott, Martino Pilgram ac notario civitatis ad Zassebes ratione negociorum Zasmariensium, cum famulis dominę Bazzarabię habitorum aliorumque certorum negociorum . . .

In festo Beati Lucę [18 octobris] missis duobus famulis ad conducendum hominem domini thezaurarii ad partes transalpinas . . .

In crastino festi Beati Andręe [1 decembris] . . . Misso Paulo Bolkas, iurato Segeswariensi, nomine omnium Saxonum ad dominum Wayvodam Moldaviensem ex commissione domini Wayvodę Transsi[lvani]ensis . . . .

[Civitas.]

. . . . Dominica proxima post festum Ioannis Baptistę [25 iunii], cum dominus iudex apud dominum Wayvodam in expedicione contra Moldavum in Segeswar fuit, dominus magister civium expedivit et persolvit ad racionem civitatis et Sedis darabantos sexaginta, ad mensem per ff. 3 . . . .

1537 [1].

[Septem Sedes.]

. . . . Dominica Quinquagesime [11 februarii] . . . Servitori domini Ban transalpinensis famam turcicam portanti . . .

Feria sexta proxima ante Dominicam Palmarum [23 martii] misso Ywan Knesio metsecundo ad Sarban, Ban Kyraywa Transalpinensem, ratione rumorum ad nos perlatorum, nempe quod Cesar Thurcharum erumpere vellet, uti ab eodem veram famam intelligeremus; cui donata est una cupa argentea ex voluntate dominorum, m. 2, p. 0; pro ff. 24, d. 0. . .

Feria quarta proxima ante festum Pentecostes [16 maii], ex voluntate dominorum missis dominis Andrea Byrkner ac Martino Pilgram in certis arduis causis ad dominum Wayvodam Transalpinensem . . . — Domino Wayvodę Transalpinensi per eosdem missa est una cupa argentea m. 6, p. 25; m. per fflor. 14; facit ff. 91, d. 0. Philippo Pictori, qui interpres eorundem dominorum fuit. . .

(22 Iunie. Pictor e trimes la Domn pentru o afacere.)

Feria tercia proxima ante festum Beati Laurenti [7 augusti] misso domino Martino Pilgram metsexto ad sedem Schenk in auxilium iudici ut Valachos transalpinenses a Sede abigerent . . . Amplius misso servitori ad Scherkengyet ut intelligeret qua via Transal-

---

timp. Din ele aflăm că, în adevĕr, Vlad-Vodă muri în toamna anului 1532 (reproducţia din Hurmuzaki, II[1], 37). Îi urmă Vintilă de la Slatina, *care poartă ca Domn şi el numele de Vlad* («novus Vlad Wayvoda»; *ibid.*, 38). Acesta domneşte neîntrerupt până la 1535, vara, când e ucis de «boieri», avênd în fruntea lor pe un Dănesc (bunicul său Mânjilă trebue să fi fost fratele lui Stanciu, ca Domn [1447] Dan), călugărul Paisie de la Argeş, ca Domn Radu *(Radu Paisie)* (92). Pe acest *Paisie*, Petru în Inscripţii, îl traduce în latineşte şi Nicolaus Olahus prin *Petrus*. Cf. *An. Acad. Rom.*, XVIII, 2 nota 3; XIX, 266-7. Că n'a existat un Petru de la Argeş deosebit de Radu nu există nicĭ o îndoială (încă maĭ de mult d. Ştefulescu propunea această identificare în naiva sa *Ţismană*). Laiot, cu care se luptă Radu, după cronicĭ şi un document *(Anale*, XIX, 267) e *Vlad cel ucis în 1535*. Ostermayer cunoaşte tot aşa lucrurile şi descrie moartea beţivului Vlad, omorul nedreptului Vintilă cu oare-care amănunte (19-20). — Asupra relaţiilor Ardealului cu Moldova, v. Şincai, la acest an (cu întrebuinţare de inedite).

1) Muntenii pomeniţi aicĭ eraŭ aduşi de Ioan Zalanczy în ajutorul luĭ Zapolya (socotelile Braşovuluĭ, reproduse în Hurmuzaki, II[1], 138). De la Banul Şerban, menţionat înainte ca vornic, de socotelile Braşovuluĭ *(ibid.*, 67), avem o scrisoare slavă, fără dată («Jupan Şerban, Mare-Ban de Craiova»), în archivele Sibiiului.

pinenses discedere et transire vellent. (17. Menţionat Stanciu, boier muntean.) Feria quinta ante festum Egidii [30 augusti] ex voluntate dominorum misso Gregorio, servitore, cum certo boyarone transalpinensi ad castra gencium transalpinensium circa Tissam posita . . . .

1539 [1].

[Septem Sedes.]

. . . . Tempore Carnisprivii misso certo Valacho ad Transalpinas pro turcicis rumoribus expiscandis. (Apoï, spion în Muntenia. — 7 Mart. Altul.) Feria tercia sequenti [post Dominicam Letare = 18] misso certo speculatore per Transalpinas usque ad Danubium voluntatem imperatoris Turcharum perscrutandum et considerandum. (13 Aprił. Sol în Muntenia. — 21. Sol la Domnul muntean.)

Feria secunda proxima post festum Trinitatis [2 iunii] missis duobus speculatoribus ad Transalpinenses pro rumoribus perscrutandis racione sedicionis quę intercessit inter Banum et Wayvodam . . . — Feria tercia proxima post festum Corporis Christi [10] . . . Eadem die certo Valachu famam afferenti quod Wayvoda Transalpinensis Danubium transfretasset, inde ad imperatorem Turcharum festinanti. (14. Trimes în Muntenia pentru porcĭ şi ştirĭ.)

Dominica proxima ante festum Margaretę [13 iulii] . . . Eadem die nunctio cuidam de partibus transalpinis venienti atque rumores pacificas de Bano ferenti . . . Ipso festo Beatę Margaretę [20 iulii] . . . Duobus nunctiis ex partibus transalpinis venientibus atque famam ferentibus ut Wayvoda Transalpinus ex Turcia iterum ad sua rediisset, ex voluntate dominorum, pro leticopio . . . , — Feria quinta sequenti [post Magdalenam = 24] misso Philippo Pictore ad dominum Wayvodam Transalpinensem cum litteris dominorum congratulantibus de reditu ipsius in regnum suum . . .

Dominica proxima post festum Beate Annę, matris Marię [3 augusti], nunctio domini Wayvodę Transalpinensis eundem ab imperatore Turcharum rediisse nunctianti . . .

Feria tercia proxima post festum Beati Michaelis Archangeli [30 septembris] misso nunctio ad Transalpinas certas novitates ibidem explorandum a certo Bassa istuc ab imperatore Turcharum misso . . . .

[Civitas.]

. . . . In festo Beati Laurencii martiris [10 augusti] soluti sunt dominę Bessa rabînę per dominum magistrum civium ratione debitorum eidem obligatorum a civitate Cibiniensi f. 100, d. 0 . . .

Feria sexta proxime sequenti [festum Beatę Catharinę Virginis = 28 novembris] misso Mathia servitore ad Tysth, pro Ywaschko, ut cum eo concordet ratione debitorum . . . Dominus magister civium concordavit cum Ywasko ratione debitorum sibi obligatorum et solvit eidem ad rationem eorundem ff. 30, d. 0 . . . .

---

1) Nicĭ-o expediţie turcească nu se făcu în acest an. — Socotelile Sibiiului lămuresc minunat cele cuprinse în ale Braşovului în privinţa acestuĭ conflict, complect ignorat până acum. Banul Şerban goni pe Radu-Vodă în Iunie. Braşovenii se întrebară pe rând «dacă e *alt* Domn în ţară saŭ ba», «dacă vine *alt* Domn» şi «dacă *Domnul* se întoarce saŭ ba». Ultimul caz se întîmplă şi, încă din Iulie, Radu, întors de la Poartă, de sigur cu trupe, îşĭ ocupă tronul.

1541 [1]).

[Septem Sedes.]

(19 Decembre 1540. Boier muntean cu ştirĭ despre Turcĭ. — 20. Sol la Domn pentru a avea ştirĭ despre eĭ.) In festo Beati Thomę Apostoli [21] Simoni Pythar, nunctio a domino Wayvoda Transalpinensi, misso cum litteris ut iam ipse dominus Wayvoda Transalpinensis cum gentibus suis de Tergovissa exiisset et una cum Turcis erumpere cogeretur . . .

Sabbatho proximo ante festum Beati Anthonii [15 ianuarii] misso Philippo Pictore ad dominum Maylad una cum certo nunctio Wayvodę Transalpinensis . . . — In festo Beatorum Fabiani et Sebastiani martirum [20] certo nunctio transalpinensi, huc misso ut dominum Mayladt cum domino Bornemyza concordaret . . . — Sabbato sequenti [post festum Conversionis Pauli = 29] misso Petro Hopnerr ad Wyncz una cum certo boyeroni transalpinensi . . . — [30 ianuarii]. Vectori qui dominos Petrum Nörremperger ac Paulum Pöldner ad Waydam Transalpinensem ad nupcias ducere debuit . . . Amplius knessiis cum eisdem deputatis . . .

In profesto Beati Gregorii [8 martii] nunctio domini Wayvodę Moldaviensis tunc misso . . . — Feria quinta proxime sequenti [10] misso servitori ad Coloswar ad dominum capitaneum nomine omnium Saxonum ex parte causę Bistriciensis cum domino Wayvodę Moldaviensi habitę . . .

Feria sexta proxima ante festum Pentecostes [3 iunii] misso Philippo Pictore ad dominum Wayvodam Transalpinensem, ratione rumorum turcicorum atque pacificacionis montanorum. . . . — In festo Beatorum Petri et Pauli Apostolorum [30 iunii] missis litteris dominorum ad Quatuor Sedes Superiores ratione insurrectionis contra Moldaviensem Wayvodam . . .

Feria sexta proxima ante festum Visitationis Beate Marie Virginis [1 iulii] misso Philippo Pictore secundario ad dominum Wayvodam Transalpinensem ut Turcas ex interessione sua retrocedere faceret et, si faceret, compromittemus eidem florenos duo millia. (Dar solului muntean. Informaţiĭ luate dacă «episcopul» se găteşte contra Moldovenilor.) Eodem die . . . Amplius eidem domino capitaneo [Mayladt] missa est una cupa argentea, ponderans m. 10, ut eandem offerat Wayvodę Transalpinensi, quo Turcas retrocedere faciat, pro ff. 130, d. o. . . . — Octava die festi Visitationis Beatę Marię [9] . . . Eodem die misso Emerico Litterato ad dominum episcopum ad Felwyncz ratione gentium Wayvodarum Moldaviensis et Transalpinensis. (18. Boier muntean. Pictor trimes cu dînsul la Domn. — 19. Serv trimes «ut hostes perscrutaret an accelerarent». Ştirĭ se daŭ vecinilor. — 21. Boierĭ duşĭ «ad castra hostium».) Feria secunda sequenti [post festum Marię Magdalenę = 25] misso servitori ad castra hostium cum litteris dominorum ad dominum Petrum Wayvodam Moldaviensem. (23. Scrisorĭ ale Voevodilor «ad castra hostium», către Petru Rareş.) In festo Beati Iacobi Apostoli [25] missis servitoribus Emerico Litterato et Boldissar ad castra hostium ad dominum Ballibecum et Wayvodam Transalpinensem ratione pacis ac emissionis domini Mayladt capitanei. (30. Boierĭ muntenĭ merg la Talmasch, după alţiĭ cari fusese la Vincz; ceĭ d'întâiŭ sunt întovărăşiţĭ de un Birtoc.)

In festo Transfiguracionis Domini [6 augusti] . . . Misso domino Petro Noerremperger per duas vices ad vocacionem certorum boyaronum transalpinensium ad portum olthensem. (9 August. Scrisorĭ ale Domnuluĭ muntean.)

(3 Novembre. Solĭ muntenĭ la Mühlenbach.)

---

1) În acest an, Petru Rareş e restabilit în Scaunul Moldoveĭ (Ianuar; două date deosebite în Ureche, 202 [nu concordă] şi Hurmuzaki, II[4], 279). Căsătoria lui Radu-Vodă nu e probabil cea d'întâiŭ, căci el avea un fiŭ, Marco (*An. Ac. Rom.*, XIX, 266-7; *Quellen*, III, 84). Şi socotelile Braşovuluĭ (*Quellen*, III, 88) vorbesc numaĭ de sol «ad wayw. transalpinensem ad nuptias». Asupra năvălireĭ Domnilor noştri în Ardeal, v. *Quellen*, III, 64.

1543 [1].

[Septem Sedes.]

. . . Ittem 10 februarii. Ex voluntate dominorum missi sunt duo cubuli prunorum damascenorum domino Wayvodę Transalpinensi . . .

(10 April. Menţiunea pagubelor făcute de Moldoveni în anul trecut.) Misso Philippo Pictore cum certis soldatis ad dominum Wayvodam Transalpinensem cum eodem pacem et bonam vicinitatem concludendam racione Alpium . . . Amplius cum eodem pro dono missa domino Wayvodę viginti futeralia continentia 24 scultellas stanneas cum totidem discis stanneis . . . Amplius filio Wayvodę Transalpinensis missa est una cupa argentea . . .

11 iulii . . . Eadem die missis sex darabantis ad montana dum Transalpinenses montana depredari voluerunt, ibidem custodienda. (Şi la 12. Sol la Domn.) 25 iulii. Ex voluntate dominorum misso domino Paulo Poldner ad certas nupcias domini Wayvodę Transalpinensis . . . Amplius duobus Valachis cum eodem proficiscentibus . . . Amplius domino Wayvodę donata est una cupa, a domino iudice regio empta, m. 2, p. 32; ff. 34, d. 64. Amplius sponsę unum pepulum, ff. 20, d. 0 . . .

(24 August. Sol, pentru plângeri, la Domnul muntean.)

(Şi la 10 septembre.) 17 septembris. Misso domino Andrea Byrkner ad Gyalw ad Reginalem Maiestatem ratione dominorum Bistriciensium et Wayvodę Moldaviensis. (22. Sol muntean.) 26 septembris. Missis dominis Thoma aurifabro et Mathia Ponczler ad Fogarass ad Gerdey, ratione captivorum, ad petita domini Wayvode Transalpinensis, nomine omnium Saxonum . . .

(6 Octombre. Soli munteni la Vincz. — 8. Ordin regal la Scaunele Inferioare «ut contra Moldavum insurgerent». — 26. Ştiri luate în Moldova. — Şi la 28, când şi ordine pentru înarmarea ţerei.)

(1 Novembre. Spion în Muntenia. — 19. Tunuri «ad insurrectionem Moldaviensium pre[teri]to anno».)

Ittem, 2 decembris, misso Pannygrad ad dominum thezaurarium cum litteris domini Petri Wayvode Moldaviensis . . . .

1544 [2].

[Septem Sedes.]

(8 Ianuar. Sol în Muntenia «pro certis gradariis».)

31 martii. Ex voluntate dominorum dono datę sunt: Ioanni Litterato, scribę Wayvodę Moldaviensis . . .

(16 Maiŭ. Condus în Turcia, prin Muntenia, Iacob Nagh, «servitor domini thezaurarii».) 19 maii . . . Misso servitore Benedicti Sykesdy ad Moldaviam ad considerandum negocia Petri Wayvodę. (28. Sol în Muntenia, «ratione promontorii».)

---

1) Durează frica invasiilor româneşti. Năvălirea luĭ Petru-Vodă în 1542, menţionată în socotelĭ, a fost făcută, după Ostermayer, la 24 Octombre (p. 27). La 17 Septembre, Domnul era în Suceava (Hurmuzaki, III, 231, nº CXCIX). La 16 Octombre, ajunsese la Trotuş *(ibid.,* III, 235-6). Se ştie cum Domnul se întoarse înapoĭ la vestea sosireĭ trupelor luĭ Martinuzzi, care scrie din Bistriţa la 30 Novembre *(ibid.,* 238-9; cf. Ostermayer, *l. c.).* — La 7 Ianuar, Radu Paisie face jurămînt regeluĭ Ferdinand (Hurmuzaki, III, 240-2).

2) «Aŭ stricat cetatea Ciceuluĭ, iară ţinutul eĭ l-aŭ dat Voevoduluĭ din Moldova» *(Analele Secueşti,* în Şincai, II, 289).

(Şi la 3 Iunie. — 7. Sol la unii boieri munteni, «pro territorio revidendo». — 21. Solĭ la regină, «racione Bystriciensium et Megiensium, a quibus gentes petebantur ad frangendum castra Chycho et Kylkellowar».)

Eodem die [16 iulii] ex voluntate dominorum dati sunt M. Philippo Pictori pro impressione cathechismi valachici bibale ff. 2, d. o . . .

(12 August. Plată unuĭ aducător de ştirĭ din Muntenia; se trimete altul. — 18. Spion la Sofia, «ad explorandum quorsum tendat Beglerbek».)

(16 Septembre. Sol al tesaurariului în Muntenia.)

1545 [1].

[Septem Sedes.]

(14 Ianuar. Sol în Muntenia pentru un omor.)

(25 Februar. Spion aicĭ.)

14 marcii. Misso Anthonio cum nunctio Myrche Wayvode Transalpinensis ad Albam . . .

22 aprilis . . . Famulo qui famam attulit de Myrche Wayvode Transalpinensi, pro leticopio . . .

(6 Maiŭ. Sol în Muntenia.) 13 maii. Misso Vitale ad dominum thezaurarium ad Wywar ratione boyeronum qui huc ingredi optabant . . . — Die 16 maii . . . Misso Fabiano litterato cum certis boyaronibus ad Wywar ad dominum thezaurarium . . . Eodem die misso Ioanne Litterato ad Muschna ad boyarones ratione Myrche Wayvode. (18. Boier la tesaurariŭ.)

Ittem 4 iunii. De voluntate dominorum misso domino Georgio doleatore ad Myrche Wayvoda Transalpinensem; expense ff. 14, d. 50. Cum eodem missa est una cupa argentea pro dono, habens m. 5, p. 24; per ff. 75, d. 50 . . .

(21 Iulie. Sol pentru a cerceta svonurĭ în Muntenia.) Item, 22 iulii, misso Ioanne Litterato ad Brasso cum litteris dominorum eosdem avisan[tibus] de erupcione Wayvode Transalpinensis . . .

(Şi la 3 August. — 4. Înştiinţat tesaurariul. — 6. Spion la «Gerblest» în Muntenia. — 8. Alt spion în această ţară. — Şi la 12. — 26. Spion vine din Moldova.)

5 octobris . . . Misso Fabiano ad Haczak ad peticionem domini Wayvodę Transalpinensis ad transfugas boyerones . . . — 15 octobris. Misso Fabiano cum boyaronibus certis ad Segeswar . . . Eodem die misso Petro Hopner ad Sebes cum quodam boyaroni . . .

Ittem, 15 novembris . . . Eadem die misso Anthal servitore cum Radul boyaroni transalpinensi ad Myrche Wayvodam Transalpinensem . . . — Ittem 29 novembris . . . Misso Nicolao ad dominum thezaurarium cum certo boyaroni . . .

---

1) În acest an, şi nu în 1546, a fost scos Radu Paisie în folosul luĭ Mircea-Voevod. Lucrul e povestit cu oare-care amănunte nouă de Ostermayer, de care istoriciĭ noştri din vechia generaţie nu puteaŭ decît să nu se folosească. Un «wallachischer Vayda aus Karansebes, Nahmens Bassaraba Vayda», vine cu husarĭ şi trabanţĭ, goneşte pe Radu în 1544, dar acesta se întoarce cu Turcĭ şi Tătarĭ şi-şĭ ucide concurentul. În 1545 e pus Mircea, Radu fiind dus în Turcia. Acesta domneşte «wie ein Bassa»: boieriĭ fug în Bârsa. Rechemaţi cu juramînt, sunt ucişĭ (48 de boieri *mart*) (pp 29-30). Socotelile Braşovuluĭ cunosc pe «novus Myrche Wayvoda» de la Mart înnainte (*Quellen*, III, 261). — De la Mircea-Vodă, archivele Sibiiuluĭ posedă treĭ documente, din 17 Maiŭ, 12 Decembre şi al treilea fără dată. Mai sunt două documente fără dată de la «Vlad Voevod», unul de la un Domn neiscălit (fără dată) şi unul de la «Jupan Moroş Spatar» (fără dată).

1546 [1].

[Septem Sedes.]

(20 Decembre. Spion în Muntenia.)

(4 Ianuar. Altul. — 20. Dragomir, «boier muntean», condus. — 26. Trimes în Muntenia un sol pentru afaceri private.)

(2 Mart. Boieri merg la Saswaros. — 6. Reclamații de cai la Domn.)

(1 April. Trimes la Dragomir pentru știri.) Die 27 aprilis . . . Eodem die misso Philippo Pictore ex commissione dominorum ad Waydam Transalpinum; expense propter pacem statuendam, ff. 8, d. o. . .

Die 12 maii . . . Eodem die ex commissione dominorum cuidam boyeroni Spatayre, qui in nuncio missus per Waywodam Transalpinum accessit, ff. 1, d. o . . . — Die 18 maii. Misso Laurentio Zekel in Transalpinas ad nupcias Zynkwl Armasi; expense ff. 4. d. o. Amplius cum eodem missum peplum honoris intuitu sponse offerendum, ff. 7, d. —. Amplius cellam cum octo lagunculis stanneis ac quattuor scutellas stanneas, quę universa empta et soluta sunt, ff. 11, d. 50 . . .

Die 23 iunii . . . Misso domino Paulo Pöldner ex commissione dominorum ad nupcias Waywodę Transalpinensis . . . Cum quo missa cuppa . . . Amplius cum eodem duas pecias panni *Perzamall* . . . . . Die 25 iunii. Misso Iacobo cum Cherepwywygh ad nupcias Waywode Transalpinensis . . .

(14 Iulie. Pomenit Petru Cherepowich, «familiaris Reginalis Maiestatis».)

(30 August. Sol de la «locotenent» în Muntenia.)

Die 1 septembris. Misso Ioanne Litterato ad Regiam Maiestatem et dominum locumtenentem ut famam extinctorum boyeronum in Transalpinas factam referet . . .

(26 Octombre. Ceaușul Skender dus la Cânenĭ.) Die 30 octobris. Misso Petro Hopner cum Wornyk ad dominum locumtenentem indeque in Haczag pro uxore Bany. (Pomenit Ceaușul.)

(4 Novembre. Ceaușul e dus la Cânenĭ.) Die 15 novembris. Ex commissione dominorum nuncio moldaviensi Maxyn, Helię waywodatum novo nuncio cum benevolencia promissa dicenti . . . .

1547 [2].

[Septem Sedes.]

. . . . Die 8 februarii. Misso exploratore versus Thurciam ad videndum pontem ibidem super Danubium structum, cum rediret, bibalia . . . — 10 februarii. Misso

---

1) În acest an, după reclamațiile Turcilor, se aduc «din Ungaria» la Brașov boierii: «Iahr» (Banul?), Udriște de Mărginenĭ («Udrist, Marsinen»; cf. *An. Ac. Rom.*, XXI, 76 și nota 1) și Coa[n]dă. Mircea jură că pot veni în siguranță, dar ei, cunoscênd din experiență valoarea acestor jurăminte, preferă să facă o năvălire, pe altă cale. Dar sunt uciși cei mai mulți, la 24 August (Ostermayer, 32; cf. cronicele muntene). — Asupra morței lui Petru Rareș, Ureche (p. 205) dă data de *4* Septembre Vinerĭ, iar Eftimie acea de *3* Septembre (p. 214). Dar Vinerĭ a fost *3* Septembre, nu *4*, așa încât amândouă datele revin la același. — Din datele socotelilor în privința nunței lui Mircea Ciobanul reese că Petru Șchiopul, născut după 1546, a fost primogenitul lui Mircea și al Chiajnei (cf. prefața).

2) În acest an, Barbu, Vistierul și ginerele lui Mircea-Vodă, fuge în Ardeal «cu mulți» bani (Ostermayer, 34). Turcii îl reclamă (Hurmuzaki, II[1], 247, nº CCXVII). În 1548, el fu încredințat la doi Turci, cari-l tăiară în Lunca Pașilor (22 April); femeia lui Barbu, cu copiii ei, rămaseră la curtea teribilului Domn și tată (Ostermayer, 35; *Quellen*, III, 434-5). În August următor, o năvălire de pribegi fu răspinsă de Mircea; fugarii, adăpostiți în Brăila turcească, fură atrași de Domn și uciși; și în Ardeal se luară măsuri contra celor ce ajutase năvălirea (*ibid.*, 35-6). Între cei căduți fură, după cronica țerii, Banul Teodosie și Vistierul Udriște.

Valacho usque Danubium ad explorandum Thurcarum castra . . . Eodem die misso Panegrad in Transalpinas, ad Wajdam, cercius quiddam cognoscendi gratia . . .

(1 Mart. Sol la Dunăre pentru expediţia turcească. — 10. Spion în Muntenia. Ştire de la Caransebeş că nu se face pod.)

Ittem, 14 aprilis, nuncio transalpinensi famam afferenti Cesarem unum bassaronem potentem in Hungariam mittere. (23. Spion la Nicopol.) Ex commissione dominorum Saxonum misso magistro Philippo Moler in Valachiam cercius aliquid cognoscendum . . .

(8 Maiŭ. Veste în Muntenia «quod pons in Danubio non sit factus». — 13. Sol acolo «ad Dragamyr», pentru ştiri. — 16. Spion în Muntenia.) Den 27 maii. Certis nunciis transalpinensibus a certo bogyero missis quomodo Cesar Thurcarum trans mare abiit et victualia que collegi fecerat in Valachia dis[si]pari iusserit . . .

Ittem 12 iunii. Ex commissione Reginalis Maiestatis ductus est lapis unus marmoreus ad sepulchrum Petri Wayvode ad Alutham versus Talmach pro vectura; expense fl. 2, d. o. (16. Conduşi boieri munteni. — 24. Spioni în Muntenia.)

(26 Iulie. «Nuncius valachicus» trimes la tesaurariŭ.)

(3 August. Sol la Domnul muntean «ex parte pacificacionis alpium», pentru bună vecinătate şi altele.) Eisdem nunciis pro expensis. . . Waywode missum est unum cellarium magnum cum sex lagenis pro honoratione . . . Item Maiori Wornykae et Maiori Lugoffoth, unicuique duas scutellas magnas. (5. Sosi «ratione metal. *(sic)* terre seu alpium distignum *(sic)* cum Transsalpinis».)

Die 9 novembris. Quibusdam certis nunciis asserentibus famam qualiter ipse Wornyk et Wayda Transalpinensis contra se mutuo castra metarent. (11. Boier la regina.) 21 novembris. Misso Luca cum certis bogyeris ad peticionem Wayvode Walachie deducendis . . . .

1549 [1].

[Septem Sedes.]

. . . . Die 22 ianuarii. Misso Clemente ad Georgium Homvay ad intelligendum de itinere in Valachia aperiendo. (25. Spion acolo.)

Die 18 marcii. Misso Casparo Gereb versus Myllembach ex parte bogieronum illic captivatorum . . . Eodem die misso Valacho versus Myllemback cum litteris causa bogieronum captivorum . . . — Item, 24 marcii, ad peticionem Wayvode Transalpinensis misso famulo uno ad deducendum bogieronem unum versus Bross . . .

Ittem 3 iunii. Misso Petro Lugossy cum bogieronibus transalpinensibus ad dominum reverendissimum Albam. (8. Scrisori ale lui Petrovich către Domnul muntean. — 10. Solie la Domn, «causa alpium» şi a oilor furate.) Vayvodeque honoris intuitu missa una cuppa argentea deaurata . . . Eidem Vayvode missis stagnis, scutellis et lagenis . . . Domino Bano missis duobus clipeis. (27. Sol muntean venit de la regină. — 28. Petru Pytar dus la Căneni.)

(1 Iulie. Sol la Domn pentru oi.) 17 iulii. Albam deducti sunt Petrus Pytar ac boyierones quidam Valachi . . .

(10 August. Ceauş venit cu boieri.)

14 septembris. Misso Nicolao cum quibusdam bogieronibus ad Vayvodam Transalpinensem versus Bokerest. (14 Septembre. Boieri conduşi la Bucureşti. — 15. Pentru un furt de cai, la Târgovişte.)

---

1) Noul Ban e fratele lui Mircea-Vodă (*An. Ac. Rom.*, XVIII, 2, nota 3).

2 novembris. Misso Michaele Albam ad indicandum Sue Maiestati adventum quorundam nunciorum valachicorum. (5. Sol în Muntenia pentru o reclamație. — 16. Boieri duși la Aiud.)

[Civitas.]

. . . . 17 ianuarii. Misso nuncio in Valachiam ad inquirendum de peste, si illic grassaretur . . .

5 februarii. Misso Cherchel in Valachiam certius aliquid ad intelligendum de peste . . .

15 marcii . . . Dum via a Transalpinis clausa fuit, dominus magister civium ad Turrim pro expensis dedit . . . .

1550[1].

[Septem Sedes.]

. . . . Item 30 decembris . . . Eodem die misso Anthonio in Valachiam ratione detentione *(sic)* Alberti Sarctoris . . .

9 februarii. Misso Georgio Zekel ad Fogaras cum bogieris ad peticionem Wayvode Transalpinensis. (25. Boier trimes la tesaurariu, la Turda. Bokor Bonchilla la Donn. — 26. Sol la Domnul muntean «cum certis bogieris» și pentru un furt de porci.)

18 aprilis. Cum Wayvoda Transalpinensis per Postelnik nunciaret sibi filium natum, pro leticopio . . .

4 maii. Misso famulo Coci cum bogieris in Sedem Zaazwaros ad brebecios, iuxta petitionem Vayvode Transalpinensis. (19. Sol la Domn «ex parte Alpium», pentru un furt de cai și porci.) Cum eodem misso Wayvode cuppa . . . Similiter Bano transalpinensi missa una galea et *Pays* . . .

4 iunii. Ad preces Wayvode Transalpinensis misso Gasparo cum bogieris versus Bross, ad brebecos. (Și la 5. — 28. Spion în Muntenia.)

(17 Iulie. Spion: Bucur Băncilă. — 18. Sol în Muntenia: Sebastian Zekel.)

(15 August. Spion în Muntenia, «ad explorandum de gentibus».) Item 28 augusti . . . Eodem die. Cum Wayvoda Transalpinensis huc misisset vicebanum, ad preces eius, ex Sede Cibiniensi et Sede Zaazvaros vocatis bogieris profugis . . .

(24 Septembre. Boier dus la Alba.)

(5 Octombre. Boier dus «in castra». — 11. Spion.) Item, 26 octobris, misso Petro Hopner Albam cum bogieris ad Reginam . . . — Die 28 octobris, misso Petro Lugossii Coronam propter ingressum Moldaviensium . . . Eodem die misso Casparo Albam cum bogieris ut exploraret res thurcicas . . .

3 novembris . . . Misso Ioanne Mylatt Albam cum bogieris et causa rerum novarum . . . — 15 novembris . . . Eodem die misso Georgio Theurek versus Coronam ad explorandum res moldavienses. (21. Scrisori către *magister civium*, «causa rerum moldaviensium».)

1 decembris . . . Cum gentes inter Saxones ad mandatum domini reverendissimi levarentur contra Thurcas et Moldavos. (5. Spion «versus Moldavos».)

---

1) Pentru afacerile din Ardeal, v. mai sus, 40, nº XLVI. — În acest an, în Ardeal se aflau trei pretendenți și Banul Ștefan, cu fratele său. Dar nici în Ardeal, nici la Poartă nu se putu sgudui Domnia lui Mircea (Hurmuzaki, III¹, p. 259; p. 261, nº CCXXXVI). — Fiul născut lui Mircea, de care vorbesc socotelile, nu poate fi, credem, Petru Șchiopul, ci un altul, mai mic, care să nu fi trăit. — Ștefan-Vodă, trimes de fratele său Ilie, făcu o năvălire în Ardeal. — La 1 Novembre, el era la Breț, Stă numai 12 zile, și nu vine la Brașov (Ostermayer, 40).

1551 [1].

[Septem Sedes.]

(25 Decembre 1550. Turcul Mahmud vine din Muntenia.) Item . . . Misso Petro Hopner binis vicibus post bogieronibus, huc vocandis ad preces Wayvodae . . .

(21 Februar. Boier trimes la Alba, la regină.)

(26 Maiŭ. Sol la Domnul muntean «ex parte alpium».) Cum eodem Vayvode dono missa cuppa argentea deaurata . . ., una galea deaurata . . . duobus *Paysis* deauratis . . . Domino Bano donata theca cum vasculis stanneis ac galea. (29 Boierĭ trimeşĭ «in castra».)

[6 iulii.] Propter minas castellanorum Kykellevariensium . . .

(6 August. Ioan Thabiassii revenit din Muntenia. — 9. Sol al cardinaluluĭ dus la Cânenĭ. — 30. Scrisorĭ Domnuluĭ muntean.)

(28 Septembre. Scrisorĭ ale tesaurariuluĭ în Muntenia.)

(17 Octombre. Altele.)

(9 Decembre. Se trimete la tesaurariŭ şi general, «causa rumorum ex Valachia allatarum».)

(6 Ianuar 1552 *[sic]*. Spion în Muntenia.)

1552 [2].

[Septem Sedes.]

. . . . Ittem 13 februarii. Misso Georgio Theurek ad dominum generalem versus Colosvar, cum Transalpinenses viam claudere[n]t . . .

(13 Iunie. Sol la Domnul muntean, «ex parte Alpium».) Cum ipso Vayvodę missa cuppa argentea deaurata . . . Bano missa una galea . . ., duobus clypeis . . ., duobus vasculis stanneis. (28. Trimetere de sol: Gheorghe Theurek.)

(2 Iulie. Ştirĭ din Muntenia.) 9 iulii . . . Ex commissione domini generalis misso quodam homine ad explorandum castrum Poynar. (21. Spion în Muntenia.) 24 iulii . . . Eodem die misso Georgio Theurek Coronam ad intelligendum de abitu Moldavi. (Cheltuielĭ pentru plecarea luĭ Ştefan-Vodă.) Donatis septem ulnis Karasya, ulnam pro d. 50; facit ff. 3, d. 50 . . . Item in monetis donati ff. 2, d. 0 . . .

(11 August. Scrisorĭ la Domnul muntean.)

11 septembris. Stephano Pythar, cum nunciaret Stephanum Wayvodam Moldaviensem esse interemptum, pro letipocio . . .

Item 22 novembris. Duobus bogieris famam de Myrche Wayvoda profligato afferentibus, bibalia, ff. 4, d. 0 . . . — Ittem 24 misso Anthonio in Valachiam ad intelligendum certos rumores de profligacione Vayvodae; expense, ff. 3, d. 0 . . . .

---

1) De aicĭ înainte, pot servi, în general, resumatele de la socotelile Braşovuluĭ (pp. 783 şi urm.). — Asupra schimbăreĭ din Moldova, Ostermayer (43-4) scrie: «In diesem Jahr vor Georgii, sind die Zeckel, etlich 100 stark, in die Moldau gefallen, — da der Elias Wayda mit vielem Guth in die Türkey gezogen, und seinen jungen Bruder Stephan Vayda im Land gelassen, — und mit grossem Raub heraus kommen.» El adauge că Ştefan a cerut prin solĭ pace la Braşov (45).

2) Ştefan-Vodă vine în Ardeal la 4 Iulie; trupe de ajutor sosesc în Bârsa. Domnul pradă, asediază Preaşmărul la 12, locul e ars; la 14 e ars Honigberg; la 15 Domnul se întoarce în ţară (Ostermayer, 49-50). Cronicarul sas adauge, după omorul luĭ Ştefan, că Alexandru, noul Domn, a fost adus la 4 Septembre, că a tăiat pe Turcĭ şi a oferit prin solĭ pace Braşovenilor la 27 [=29] (51). — În Muntenia, Radu vine în Novembre, cu haiducĭ şi pribegĭ, pe la Caransebeş, bate pe Mircea, apoĭ se retrage în Ardeal «mit Weib und Kindern» (51).

1553 [1].

[Universitas.]

(6 Mart. Sol în Muntenia cu scrisorile Sultanului.)

(27 Maiŭ. Sol la Domn, cu scrisorĭ.)

25 augusti. Misso Georgio Theurek ad Melchiorem Nagh ut intelligeret quando nuncii regnicolarum in Valachiam essent profecturi . . . — 29 augusti. Misso domino Paulo Pöldner penes reliquos nuncios regnicolarum ad Wayvodam Transalpinensem, ubi cum prima vice, nemine veniente, domum regrederentur ac iterum ire[n]t . . . Post ipsum misso famulo ne festinaret ingredi propter bogierones . . . .

[Septem Sedes.]

. . . . 18 decembris . . . Eodem die, ex commissione domini generalis, misso Anthonio in Valachiam ad Radul Wayvodam . . .

Ittem, 14 ianuarii. Certis bogieronibus amicitiam et benevolentiam Wayvodae Valachorum offerentibus panno Karasya dono dato, pro ff. 3, d. 0 . . .

16 februarii. Misso Laurentio cum nunciis Vayvode Transalpinens's ad dominum generalem versus Vuyvar . . . — 18 februarii. Misso famulo in Valachiam ad intelligendum statum regionis . . . — 21 februarii. Ex voluntate dominorum bogieris duo bus, cum milites hic colligendi venissent, donatis quatuor clypeis atque totidem hastis . . .

17 martii. Misso Anthonio ad. Kyvanbeghum versus Vynez, ad preces Wayvodae Transalpinensis . . .

(24 Maiŭ. Scrisorĭ ale Domnuluĭ muntean către Voevodul Ardealuluĭ.)

(14 Iunie. Ceauș, cu sol muntean, la Voevodul Ardealuluĭ. — 16. Sol la Domn «caussa Alpium», etc.) Cum ipso Wayvodae missa cuppa . . .

3 augusti. Misso famulo cum litteris ad Nicolaum Gornyss ad intelligendum de egressu Moldavi . . . Eodem die misso Ioanni Maylath ad Transalpinam ad explorandum de Thurcis qui illuc accesserant. (8. Sol de la Mircea-Voevod. — 29. Spion în Muntenia.) 23 augusti . . . Cuidam nuncio moldaviensi pro relatione novorum et oblatione bonae vicinitatis Alexandri Vayvodę donatę sex ulnę Karassya. (24. Scrisorĭ ale luĭ Mircea-Vodă.) Die 31 augusti. Misso Anthonio in Valachiam ad significandum Radul Wayvoda in alpibus penes Petersdorff profligatum; expense . . .

(8 Septembre. Ioan Maylath, sol al «Voevoḍilor», în Muntenia.) 19 septembris. Misso Ioanne Maylath ad terram fogarassiensem, ad preces Myrczę Wayvodę, propter Gręcos quosdam mercatores . . .

(10 Novembre. Sol muntean spre Bethlen.) 20 novembris. Misso Ioanne Maylath ad dominos Wayvodas ex parte bogieronum transalpinensium . . . — 24 novembris. Eundo domino iudice Sedis et Zacharia Saretore versus Wywaar ad dominos wayvodas ex parte bogieronum, ne depredarentur . . .

(6 Decembre. Sol al «Voevoḍilor» în Muntenia.)

---

1) La 12 Maiŭ e restituit Mircea de Turcĭ și Moldovenĭ. Reclamat, Radu fuge la Andreiŭ Báthory (Ostermayer, 52). — În Septembre, Alexandru-Vodă năvălesce în Ciuc și trece la Bistrița, cerând castelele ardelene. Se întoarce în Octombre (53).

1554 [1].

[*Septem Sedes*]

(19 Ianuar. Întors sol al «Voevoḍilor» din «Transalpinis». — 24. Proca, sol al Domnuluĭ.)

9 martii. Misso famulo ad Segesvar ut, penes Petrum Gerendii in Moldaviam eundo, unum civem mitteret iuxta dominorum regnicolarum conclusionem . . . — 11 martii. Misso Georgio cum litteris versus Varalya ad postam, cum Myrcze Vayda regno cederet . . . — 12 martii . . . Ioanni Molday famam afferenti Wayvodam Petrasko in regnum transalpinense advenire . . . Iun Graeco, cum Petrasko nunciaret se in dominio Transalpine sedere. (26. Sol la «Voevoḍĭ» cu trimesul luĭ Petrașcu-Vodă.)

19 aprilis. Nuntiis Wayvodae Transalpinensis, Moga et Calegurio, pro letinuncio, datae decem ulnae *Purrgaman* . . ., quatuor argentea coclearia . . . In moneta dati f. 4, d. 0. (22. Spionul Iun Saffarlath în Muntenia. — 25. Altul, la Nicopol. — 28. Scrisorĭ despre afacerile muntene.)

31 maii. Misso Philippo Pittore et Gasparo Gereb ad dominum Wayvodam Transalpine ex parte alpium et amicitiae ineundae gratia . . . Wayvode dono missa cuppa . . . Domino Bano theca vinaria donata . . ., duos clypeos . . . Domino Zuckul unam galeam . . . Item duos clypeos . . .

2 iunii. Misso Michaele cum Radul Lugoffot in Valachiam. (19. Trimes în Muntenia.)

2 iulii . . . Eodem die Radul Postelnyk, nuncio Wayvodę Petrasko, donatis sex ulnis *Purgaman*, pro f. 3, d. 48. (18. Spion în Muntenia. — 31. Iun trimes acolo, pentru «Voevoḍĭ».)

(21 Septembre. Spionagiŭ în Muntenia.)

(24 Octombre. Sol acolo, pentru oĭ furate.)

1555 [2].

[*Septem Sedes.*]

. . . . 27 ianuarii. Misso domino villico ad nuptias filiae Transalpinensis Wayvodae . . . Cum eodem, honoris intuitu, Wayvodae missa cuppa ab Anthonio aurifabro, m. 4, p. 16; marcam per f. XIIII emptam; facit ff. 53, d. 90 . . . Zukul Wornyk donata cuppa una, m. 2, p. 33 ÷ ; marcam per flor. XIIII empta; facit ff. 33, d. 72 . . . Radul Lugoffot ad nuptias filiae suae missa cuppa, m. 2, p. 14; facit ff. 28, d. 0 . . .

8 aprilis. Nuncio Wayvodae Transalpinensis famam afferenti Wayvodam Myrche trans mare relegatum atque bonis exutum . . .

4 iunii. Misso domino Casparo Lanio ad Wayvodam Transalpine causa custodie et pacificationis Alpium . . . Domino Wayvodae Petrasko dono missa una argentea deaurata cuppa, m. 3, p. 2; marcam per f. XII; ff. 36, d. 5. Zukul Wornyk donatis duabus galeis, pro ff. 7, d. 0. Duobus clypeis emptis, pro ff. 2, d. 0 . . . — 16 iunii. Misso Anthonio ad dominum episcopum propter nova ex transalpina terra allata . . .

(9 Iulie. Sol la Petrașcu-Vodă, pentru un omor în munțĭ.)

(23 Novembre. Spion în Muntenia.)

---

1) Ostermayer pomenește pe scurt schimbarea de Domn în Muntenia și menționează închiderea granițelor de ambiĭ Domnĭ, pentru a sili pe Ardelenĭ să-și recheme tînĕrul rege (54-5).

2) E vorba, nu de nunta *unei fiice* a luĭ Petrașcu-Vodă, ci de a Domnuluĭ însuși cu fata luĭ Radu Logofĕt. V. maĭ sus, socotelile Brașovuluĭ, p. 792.

1556[1].

[Septem Sedes.]

(7 Ianuar. Dar de porcĭ de la Domnul muntean.)

17 februarii . ... Eodem die misso Georgio Török ad Sedes Superiores cum litteris ad certificandum easdem quod gentes transalpinenses ad eas partes essent condescensurę. (26. Spionĭ în Muntenia. — 17 *(sic)*. Veștĭ despre coborîrea Muntenilor din munțĭ.)

(1 Mart. Se caută informațiĭ asupra punctuluĭ pe unde vor trece.) Misso Petro Ratz ad Superiores Sedes ad perscrutandum quomodo vellent gentes transalpinenses proficisci et quanta illorum copia esset . . . Pro conducendo quodam nuncio valachico ad Zokull Wornyk. (16. Sol al luĭ Petrovich în Muntenia. — 19. Familiar al luĭ Socol dus în Muntenia.)

11 aprilis. Misso Michaele Byrckes ad Zaazsebes ad explorandum et videndum ubi transalpinę gentes essent et quo tendere vellent. (21. Știrĭ din Muntenia. — 27. Spion în această țară.)

15 maii. Misso Michaele Byrckes Segeswariam et ad pagos ad abbatiam pertinentes ad certificandum eosdem Waywodam Moldaviensem ingressurum in hoc regnum et ut etiam perscrutetur ubinam essent ipsi Moldavienses. (16. Sol muntean la «locotenent». — 20. Se ieŭ informațiĭ cu privire la Moldovenĭ, «in partibus Ruppes». — 22. Pomenit boierul moldovean «Ioon Schorro». — 24. Trimes un om «ad castra Moldaviensium».)

(3 Iunie. Sol la Domnul muntean, «pentru Munțĭ».) Cum eodem pro dono ipsi Wayvodę missa una cuppa argentea, ponderans marcas 3, p. 28 ÷; marca pro ff. $^{13}/_{50}$; facit ff. 44, d. 92. Similiter eidem domino Wayvodę missis pro dono quatuor clypeis, ff. 4, d. 0. (20. Nicolae, sol moldovean.)

(12 August. Spion în Muntenia.)

1 septembris. Misso Thoma Wayda Brassoviam ad percontandum quo et per quas partes moldavi et transalpinenses Valachi tendere vellent, ff. 1, d. 0 . . . — 3 septembris. Misso Michael Sumodii ad certificandum colonos de Nag Ekemezö, cum exercitus transalpinenses per Sedem Segesswariensem essent profecturi . . . — 12 septembris. Misso Vincentio Sumodii cum domini Petrasko nunciis, eosdem ad eorundem dominum comitandum . . .— 19 septembris. Misso Thoma Wayda ad certificandum homines circa Talmatz habitantes, quando primi Valachi transalpinenses per Turrim Rubeam ingressi sunt . . . — 24 septembris. Quum exercitus transalpinensis per Turrim Rubeam intromittebatur . . . Stano Wornyk qui fuit ductor illius exercitus donata una galea . . . Item gladius punctorius . . . Ipsi Lugofott Simul cum illo exercitu existenti donatus gladius punctorius . . . Egregiis Nicolao Erdely et Paulo Weczey, per dominum locumtenentem cum eodem exercitu missis . . .

2 octobris. Ad petitionem domini Alexandri Waywodę Moldaviensis dono datus est rubeus curus qui constitit ff. 45, d. 91 . . . Petro Lutzen aurigę, qui eundem currum dicto domino Wajwodę duxit . . . Gregorio Feyerwary una cum illo curru în Hungariam misso ad offerendum eundem domino Wayvode. (14. Solie la Cluj, «caussa gentium Transalpinensium». Cercetare unde sunt Muntenii.)

---

1) Ostermayer socoate la 14.000 trupele muntene venite în Ardeal, supt Socol. Ele trec pe la Sibiiŭ la 4 Maiŭ; Socol rămâne la Petru Petrovich, cu ceva trupe. Trupele moldovene vin pe la Bistrița (p. 56). Socol ar fi rămas în urmă, cu o mie de oamenĭ *(ibid.,* p. 58). La 14 (=25) Maiŭ, Alexandru-Vodă e la Preașmĕr (p. 58). La 14 Iunie, în acelașĭ loc stă, cu aĭ sĕĭ, vornicul moldovean *(ibid.)*. La 5 Iulie, apar în Bârsa 3.000 de Muntenĭ (p. 59). La 23 August, Petrașcu-Vodă însuși e lângă Brașov. Judele, Hans Benkner, venit la el, e petrecut cu musică. După opt zile, Domnul pleacă spre Cluj. Pe la Bistriță vine Lăpușneanu (p. 59-60). În Novembre, se face retragerea: Muntenii trec prin Bârsa, Moldovenii prin Bistrița (p. 60).

27 decembris. Misso Petro Panygradtt in Valachiam ratione dominorum de Segeswar, ad Wayvodam et Dragomyr Wyster . . . .

[Civitas.]

. . . . 5 maii . . . Eodem die misso domino Gasparo Gust erga Zaazsebes contra Valachos transalpinenses, ne erga nos venirent . . . — 6 maii. Misso Petro Ratz ad resciendum unde Valachi transalpinenses venirent . . . — 9 maii. . . . Undecim tegulatoribus ex Valachia venientibus . . .

24 octobris . . . Eodem die misso Thoma Wayda ad duas Sedes ad cognoscendum de gentibus transalpinensibus ubi essent . . . — 28 octobris. In civitate Colloswár donavit dominus magister civium Petraskoni Wayvodę Transalpinensi pro civitate et Sede unam argenteam cuppam ponderantem marcas 5, p. 26; marca per ff. 12; facit ff. 66, d. 50. Eodem tempore donata est similiter una argentea cuppa ipsi Zukul Vornyk, ponderans marcas 2, p. 20; marca per ff. 12; facit ff. 29, d. 0. Similiter donata est ipsi Lugofott una argentea cuppa, ponderans marcas 2, p. 21÷; marca per ff. 12; facit ff. 29, d. 37 . . .

31 novembris. Sebaldo, qui super filium Zokul Vornyk unum salsatum piscem insumpsit . . . .

1557.

[Universitas.]

(26 Februar. Solĭ moldovenĭ la Alba-Iulia: «Letzul Postolnyk et provisor de Chycho cum sex equis».) [26.] Ambrosio Litterato, secretario et nuncio magnifici Alexandri Waywodę Moldaviensis ad Reginalem Maiestatem . . .

(9 Mart. Solĭ moldovenĭ duşĭ la Braşov.)

(1 Octombre. Ladislaŭ Bornemizza, sol regal la Poartă, dus în Muntenia. — 21. Sol în aceiaşĭ ţară, cu «Iona Litterato», trimes regal.)

7 novembris. Misso Petro Ratz in Valachiam ad Petras[ko] Wayda ad Sue Reginalis Maiestatis commissionem, ad conducendum Ioannem Lugassy, pro exercitu adducendo missum . . .

(4 Decembre. Scrisorĭ regale «ad Waywodam Petrasko et Zokolum, iudicem Curie». — 13. Altele.)

[Septem Sedes.]

(12 Februar. Se trimete până la Cânenĭ după servul luĭ Socol Vornicul.) 28 februarii. Misso Petro Chycherii ad Reginalem Maiestatem in caussa utrum arma bellica per Rubeam Turrem in Valachiam introferri sinamus . . .

(3 Mart. Se trimete un ceasornic luĭ Mahmud Ceauş, la Tîrgovişte.) 6 marcii. Misso Demetrio famulo ad Segeswar cum litteris et certificandum eosdem ratione litis et bonorum Dragomyr Wyzter et quod coram Suis Maiestatibus compareant. (16. Scrisorĭ «ex Valachia» către regină.) 27 marcii. Eodem die misso Thoma Wayda ad Weysskyrch ad dominum Petrum Haller cum litteris indicandum qualiter Wayvoda Transalpinensis viam versus Rubeam Turrim purgare vellet . . .

(1 April. Sol turc, Anderbek, cu solul moldovean Mihaĭ.) 16 aprilis. Paulo Croner vectori egregium Nicolaum Sebryczky, Sue Reginalis Maiestatis secretarium, de Moldavia redeuntem, Albam Iuliam vexit . . .

19 maii . . . Missa pro dono magnifico Petrasko Wayvodę Transalpinensi propter alpes et bonam vicinitatem fovendam deaurata cuppa, ponderante *(sic)* m. 4, p. 2; m. pro ff. $^{12}/_{50}$; facit ff. 50, d. 72. Item thecam unam seu cellarium cum quinque vasculis, pro ff. 12, d. 0. Item quatuor clypeos, 1 per ff. $^1/_2$; ff. 5, d. 0. Similiter Zokulo missi sunt duo clypei, 1 per ff. $^1/_2$; ff. 2, d. 50. Amplius eidem Zokulo donatę sunt duo galeę, pro ff. 7, d. 25. Item duos punctorios gladios, ff. 4, d. 0. Circumspecto Gaspar o Guest, ad eundem Wayvodam in legatione illa misso. (22. Pomenit boierul Balint, trimes spre Alba-Iulia.)

28 iunii. Misso Anthonio in Valachiam ad Wayvodam Petrasko ad Rymnyk pro reconcilianda bona vicinia . . . Missis donariis cum eodem ad prefatum Wayvodam: panes, *Zwayling* . . ., item libones mellaceos . . ., item raphanos . . ., olera nova et recentia . . . Item duas falcones aves . . . Amplius pecierat sibi doctorem medicinę intromitti, pro cuius et predictarum rerum vectura usque ad Thalmach dati . . .

(27 August. Proces al luĭ Nicolae Cherepowich.)

(Și la 9 Septembre.)

13 novembris . . . Eodem die misso Georgio Madyar in viam ad cognoscendum utrum exercitus egressurus sit et per quam viam essent egressuri, quo populus et homines nostri certificare[n]tur . . .

1 decembris. Misso Matthia Wyngarthii cum litteris ad Zokolum in Valachiam ad cognoscendum utrum cum exercitu egressurus sit. (10. Ladislaŭ Zalanchy dus până la Cânenĭ.)

1558 [1].

[Universitas.]

. . . . 25 decembris. Misso Matthia Wyngarthii ad Meggyes indicandum eisdem de ingressu Transalpinensium in hoc regnum, quo suos premonere possint . . . — 26 decembris. Misso Christophero cum Sue Maiestatis litteris in Valachiam ad Radul Kolcher hortandum ne populum in hoc regnum introducat . . .

(7 Ianuar. Menționat Ioan Lugossii, aflător în Muntenia.)

6 maii. Misso Christophero in Valachiam, cum rumor esset moldavos et transalpinenses Valachos egressuros esse . . . Cum eodem missi sunt duo talleri Petro Litterato, scribe Waywodę, ut nos subinde novarum rerum faciat participes . . . — 7 maii. Misso Georgio Madyar ad civitates Meggiessiensem et Bistriciensem, eisdem significandum de Moldavis et Valachis transalpinensibus in hoc regnum ingressuris. (Se iaŭ informațiĭ la Brașov.) 28 maii. Misso Anthonio ad Meggies indicandum nobis ex Siculia relatum Moldavos iam in hoc regnum ingressos esse . . .

(5 Octombre. Trimes doctorul Ioan *Evangelista*, prin Brașov, în Muntenia.)

[Septem Sedes.]

. . . . 20 decembris. Misso Gregorio Feyerwarii ad Suam Reginalem Maiestatem Collosswarinum cum litteris spectabilis magnifici Petrasko Wayvode datis . . . Eodem die misso Christophero famulo in Valachiam ad cognoscendum utrum exercitus transalpinensis statim egressurus esset. (21. Informațiĭ luate și la Radu Clucerul, «capi-

---

1) În notița la socotelile Brașovuluĭ (p. 797, nota 1), s'a lăsat la o parte, între Radu-Vodă și «atrașĭ»: «sunt trimeșĭ la Poartă și înnecațĭ, iar pribegiĭ». Din aceleașĭ socotelĭ se vede că era în Ardeal pe acest timp și o «văduvă a luĭ Radu-Vodă» (Paisie?), care n'are nimic a face cu Radu-Vlad. După Ostermayer (p. 64), fură uciși 200 de boieri și hotarul în *închis*. La 8 August, se dă ordin de la Curte pentru expulsarea pribegilor *(ibid.)*. Pentru otrăvirea luĭ Petrașcu, Gyulai, în *Scriptores*, XXXIII, 121 saŭ *Tört. Tár*, 1893, p. 116.

taneus exercitus».) 24 decembris. Misso Demetrio Colloswarinum ad Suam Reginalem Maiestatem cum litteris spectabilis magnifici Petrasko Wayvode Transalpinensis. (25. Înștiințate Scaunele săsești despre apropiarea intrării Moldovenilor.) 28 decembris. Misso Georgio Thewrek ad egregium Petrum Grendii, vocandum eundem ut ad commissionem Sue Regie Maiestatis exercitum transalpinensem precedat et ducat. (30. Știre reginei despre intrarea Muntenilor.) Eodem die dati sunt . . . Ioanni Lugassy, ductori illarum gentium, ne Saxones a gentibus illis conturbari sinat . . . — 30 decembris. Egresso Radulo Kolcher, capitaneo gentium transalpinensium, et, cum in Thalmach et Schellemberg declinassent, dati sunt ei tres boves dono, ne inter Saxones damnum fieri permitteret . . . Amplius eidem una cum ceteris bogeronibus missa sunt viginti vasa vini. (Alte daruri.)

2 ianuarii. Misso Demetrio Colosswariam ad Suam Reginalem Maiestatem eidem indicandum gentes transalpinenses regressas esse motu repentino in regionem suam. (Știri prin vecini.) 4 ianuarii. Misso Anthonio in Valachiam cum litteris ad Zokul, Banum et ad Lugofott et cognoscendum quo in statu sint res illorum . . . Eodem die etiam missus est Paulus Ratz ad Radulum Kolcher cognoscendum tum ab eo, tum a ceteris de obitu Petrasko Wayvodę et de statu Transalpinensium. (8. Cercetare pe unde vor trece Moldovenii.) 14 ianuarii. Misso Paulo Racz in Valachiam ad Zokull cognoscendum de novo Wajvoda et statu seu pace cum Turcis . . . — 23 ianuarii. Misso Matthia Wyngarthii in Valachiam ad Zokolum cum litteris ad cognoscendum quid agant Thureç, quo se prepararent et qui sint in Valachia rumores . . .— 25 ianuarii. Misso Anthonio Bollogk in Valachiam ad Zokolum cum litteris Magnifici Radull Wayvodę et cognoscendum quo in statu sint res Transalpinensium . . . — 28 ianuarii. Misso Andrea et Thoma, famulis nostris, ad Thalmach, providendum ne uxores bogeronum egredientium et fugientium in hoc regnum quoquo modo conturbentur . . .

5 februarii . . . Misit spectabilis magnificus Myrche Wayvoda Transalpinensis ad nos quendam Lucam suorum hominum cum litteris offerens nobis bonam vicinitatem, cui nuncio dati sunt ex commissione dominorum senatorum pro evangelio in monetis f. 2 et pannum pro fl. 4 . . . — 11 februarii. Missi sunt 20 Valachi in Valachiam cognoscendum utrum Myrche tanta tyrannide ut fertur in bogerones utitur et qui essent Tureç apud Wayvodam et qui essent rumores in Valachia. (Sol moldovean.) 17 februarii . . . Eodem die misso Thoma Wayda ad Zaazvaros cum litteris caussa bogeronum in illorum medium condescendere volentium . . . — 20 februarii. Misso Anthonio Bollog ad civitatem Collosswarinum ad dominum Petrum Haller eidem indicandum bogerones ad commissionem Suarum Maiestatum adversus messes iam in profectione esse . . . — 26 februarii. Misso Christophero usque ad Frawendorff ad conducendum bogeronem Iwan Medencher ad postulata Anthonii Kende . . .

14 marcii. Misso Antonio Bollog in Valachiam ad Myrche cum litteris ad captandam bonam vicinitatem et cognoscendum quo in statu eius regni res essent . . . — 20 marcii. Misso Georgio Terek ad Haczog cum moldavicis nunciis ad Macedonii uxorem et cognoscendum statum vicinorum Turcorum. (27. Serv al lui Mircea-Vodă la Turda.)

(5 April. Sol moldovean. — 16. Sol la Mircea cu scrisori la el, pentru informații. — La 20, altul.) 25 aprilis. Missis Demetrio et Thoma Wayda Albam Iuliam cum Stoyka Postelnyk bayerone qui, timore turcici nuncii perculsus, sine relacione abierat, ad reducendum eundem. (29. Sol muntean la regină.)

(1 Maiu. Sol muntean.) 8 maii. Ad commissionem Sue Maiestatis vecti sunt curru Petri Theges Albam Iuliam duo servitores magnifici Radul Wayda. (Înștiințate Scaunele Superioare de intrarea apropiată a Moldovenilor.) Eodem die ad commissionem Sue Maiestatis misso Petro Ratz Albam Iuliam cum bogeronibus fugitivis et calugero . . . — 15 maii . . . Missus est circumspectus Paulus Pöldner in Valachiam ad Waywodam Myrcze ad captandam bonam vicinitatem et caussa Alpium . . . Eidem Myrcze Wayvode missa est una cuppa argentea, ponderans m. 4, p. 15; m. per ff. $^{12}/_{50}$; facit ff. 53, d. 90. Item unus deauratus clipeus et panno superdinctus *(sic)*, ff. 6, d.

75. Item duos punctorios gladios, ff. 4, d. 8. Item thecam cum sex scutellis et 12 discis, ponderantem lib. 51; const[at] una cum theca ff. 12, d. 81. Item eiusdem duobus filiis missa sunt duo pilea serico et auro contecta, ff. 5, d. 83. (18. Trimes pentru a afla «de expeditione moldavica in hoc regnum». — 22. Ştiri «de Moldavia», trimese la Sighişoara. — 27. Ştiri despre expediţia moldovenească. — 30. Se ieau informaţii. — 31. Sol moldovean la rege.)

1 iunii. Misso Matthia Vingarthii cum litteris ad Stanislaum Lygeza significantibus Moldavum populum suum dimisisse et retrocessisse. (6. Sol la Mircea pentru bună vecinătate, ştiri şi «Munţi». — 7. Informaţii pentru sosirea svonită a Moldovenilor.) 18 iunii. Cum Nago Porkolab et Carlalya Logoufett et Ambrosius Litteratus, nuncii moldavici, in hac civitate venissent . . . — 28 iunii. Misso Anthonio Albam cum Ioanne Pythar ad Suam Maiestatem a Meyrche misso cum quibusdam donis . . .

3 iulii. Misso Gregorio Albam Iuliam ad Suam Maiestatem cum auro quocum litterę concordiarum cum Moldavo factę scriptę sunt . . . — 30 iulii. Matthia Vyngarthii Thordam ad Suam Maiestatem cum litteris, quia bogerones omnes tam hinc quam ex Sedibus Zaazsebes et Zaazwaros ad suum mandatum abigeremus, utrum etiam viduę abigantur. (30. Trimes şi Grigore pentru aceasta.)

5 augusti. Misso Andrea Albam Iuliam ad Suam Maiestatem cum transalpinensi nuncio Pana vocato . . . — 9 augusti. Cum Ioannes Lugassii in Valachiam missus fuisset ad educendam gentem, missus est Anthonius ad eundem in Valachiam ad cognoscendum per quam viam educturus sit populum. (14. Solĭ moldovean şi muntean la regină.) 20 augusti. Misso ad nos mandato regio quomodo bogerones et omnes viduas ad Zaazsebes ablegaremus, misso Georgio Madyar ad id officium . . . Eodem die misso Gregorio Albam Iuliam ad Suam Maiestatem cum litteris significantibus nuncios transsalpinenses Perwerwanat et Buchak vocatos ad Suam Maiestatem venire . . . Eodem die misso Matthia Wyngarthii ad deducendam relictam Waywodę Petrasko usque ad Sabesum . . .

(19 Septembre. Solĭ moldovenĭ la regină. — 22. Solĭ muntenĭ.) [23.] Misso Demetrio Albam Iuliam cum litteris ad Suam Maiestatem indicandum filium Zokuli, quem inquirendum mandaverat, nusquam posse requiri. (26. Sol moldovenesc. — 29. Alţĭ doĭ, la regină.)

4 octobris. Misso Demetrio Albam Iuliam ad dominum Petrum Haller cum litteris significantibus Moldavos per Marusium egressuros, prout relatum fuit. (15. Provisii pentru armata moldovenească. — 18. Informaţii cum şi pe unde va veni. — Şi la 21. — 22. Pentru pagubele ce va face. — 24. Sol de la Mircea-Vodă. — 27. Sol la el pentru a vedea «si quę copię colligantur».)

(4 Novembre. Sol moldovean. — 10. Pomenit un proces al luĭ Cherepowich. — 11. Solĭ muntenĭ la regină. — 20. «Gabriel Wayda» trimes în Moldova. — Şi la 29, soli muntenĭ la regină.)

(Şi la 8 Decembre.)

[Civitas.]

. . . . In feriis Pentecostes . . . Eodem die cum rumor esset Moldavum ingressurum in hoc regnum et Sua Maiestas expeditionem imperaret, dati sunt Servatio Poldner pro colligendis stipendiariis in pertinentiis albensibus . . .

29 octobris. Misso Matthia Wyngarthii in pertinentiis huius Sedis ad abigendum boyerones fugitivos secundum mandatum . . . .

1559 [1].

[*Universitas.*]

. . . . 13 decembris. Reverso doctore Ioanne Evangelista ex Moldavia. (Dus la Reussmarkt.)

(26 Ianuar. Trimes în Moldova pentru a cerceta despre expediția turcească. Altul în Muntenia.)

(17 Mart. Doctorul dus la Brașov.)

23 maii. Missus est Syrb Niculla in Traciam ad Ploffdyn, cum esset rumor Turcas circa Soplu convenire et naves versus Bellogradum parare. (31. Doĭ Muntenĭ duși la Sarkan.)

(10 Iunie. Muntenĭ duși la prinț.)

(1 August. Trimes «Brassoviam».)

[*Septem Sedes.*]

. . . . 15 decembris. Missis Anthonio Bollog et Matthia Wyngarthii in Valachiam ad magnificum Meyrche Waywodam ad impetrandam bonam vicinitatem et ut nostris iura faceret administrare. . . . Cum eisdem missus est dono eidem domino Meyrche Vaywoda unus pileus ex serrica contextus, pro ff. 4, d. 60 . . . — 23 decembris. Misso Andrea Albam Iuliam ad Suam Maiestatem eidem significandi causa nonullos transalpinos bogerones a Magnifico Meyrche misso *(sic)* ad se venire . . . — 23 decembris. Misso Petro Raez Albam Iuliam ad Suam Maiestatem cum litteris Waywodę Moldaviensis a Brassovia ad nos missis . . .

13 marcii. Misso Gregorio Albam Iuliam Sue Maiestati indicandum quendam Stoyka Armas a Meyrche Wayda ad Suam Maiestatem missum esse. (17. Pentru a anunța regineĭ că vin niște solĭ muntenĭ. — 22. Sol muntean trimes la regină.) 27 marcii . . . Cum quodam bogerone Stoyka Logouffott . . .

(16 April. Turc dus la Argeș. — 18. Boier muntean dus la rege.)

7 maii. Misso Gregorio ad Suam Maiestatem indicandum quendam Armas Bwna a Meyrche Wayda missum esse . . . — 13 maii. Misso Christophero Albam Iuliam cum nuncio transalpinensi Gocz Logouffott vocato . . . — 16 maii. Missus est circumspectus Paulus Pöldner in Valachiam ad Meyrche Waydam ad captandam bonam vicinitatem et caussa Alpium. Cum eo missa est una deaurata cupa ponderans m. 14, p. 26; m. per ff. 13; facit ff. 59, d. 4 . . . Item duę pecię panni *Bergkammer* emptę pro ff. 11, d. — . . . Item Bano missa sunt arma Karwas, etiam Chyssag; constant ff. 11, d. — . . .

2 iunii. Misso Michaele Sumodii Albam Iuliam ad Suam Maiestatem cum quodam transalpinensi nuncio Imsull Logouffott vocato. (23 Iunie. Sol în Muntenia pentru moartea Sultanuluĭ și o afacere privată.) 27 iunii. Missus est Demetrius Albam Iuliam ad Suam Maiestatem significandum quemdam nuncium Ioon Logouffott ad Suam Maiestatem venire. (29. Boierul Stoian de la Domn la rege.)

(11 Iulie. Cu «Ioon Logoufott, familiari Meyrche Wayda», un călăuz.) 13 iulii. Missus est Franciscus Brassoviensis cum Simone Horwat in Valachiam misso cum falconibus avibus ad Cesarem Thurcarum. (16. Trimes explorator în Muntenia.)

---

1) Ostermayer are următoarea notiță despre moartea lui Mircea-Vodă: «Den 25 Septembris stirbt der Tyrann Myrtse Vayda in Bukarest; in sein Stell ist Vayda worden sein Sohn von 12 Jahren» (p. 66). Cf. Gyulafi, *ll. cc.*

24 augusti. Cum Nagho Camaras a Meyrche Wayvoda ad Reginalem Maiestatem cum donis et muneribus missus esset, dato curru cum sex equis pro vehendis illis muneribus Albam Iuliam . . . — 26 augusti. Misso Petro Zekel in Valachiam ad explorandum cum regnum transalpinense caussa bogeronum motum esset . . . Eodem die misso Thoma Zakadati ad Segeswar cognoscendum de transfugis boieronibus . . . — 26 augusti. Misso Martino ad Franciscum Nyakazo, cognoscendum ab eo de transfugis bogeronibus et intelligendum utrum populo nostro opus esset . . . Eodem die misso Matthia Vingarthii ad oppidum Byrthalbense et Segesswar, scilicet de transfugis bogeronibus cognoscendum, an irrupcionem in regnum transalpinense essent facturi. (27. Şi la Făgăraş în afacerea pribegilor; şi la Sebeş şi Bross.) Eodem die misso Martino Brassoviam indicandum, et similiter transfugis bogeronibus in regnum transalpinense irrupcionem facturis ad mandatum Sue Maiestatis resistant . . . — 28 augusti . . . Cum Sua Maiestas transfugas bogerones insectari iussisset et ut omnia claustra Alpium custodirentur, missus est circumspectus Christopherus Lejsth sub Alpes Resonayr et Zilist . . . Eodem die misso Niculla in Valachiam ad Bannum cum litteris cognoscendum quid illic molirentur . . . Eodem die Anthonio Bollog, penes Franciscum Nyakaso existenti, cum transfugas bogerones insequeretur . . . — 29 augusti. Misso Thoma Zakadati ad Franciscum Nyakaso referendum quid de transfugis bogeronibus in locis Segeswar, Meges et Fogaras cognovissemus . . .

2 septembris. Misso quodam Valacho Iuga vocato in Valachiam ad explorandum an expedicionem factitarent . . . — 29 septembris. Misso Anthonio Bollog in Moldaviam ad Alexandrum Wayvodam caussa reconciliandi bonam amicitiam et aliorum negociorum . . .

1 octobris. Misso Petro Zekel Albam Iuliam ad Suam Maiestatem, significandum obitum Meyrche Waywode . . . Eodem die. Misso Syrb Niculla in Valachiam post obitum ipsius Meyrche cognoscendum statum illorum, qui, cum eo tempore detentus sit atque deinde emissus, etc. (4 Octombre. Gotz Logofĕt spre regină.) 7 octobris. Misso Georgio Madyar ad iuniorem Petrum Waywodam cum litteris et cognoscendum de statu illorum et Thurcis, et reversus de Boycza . . . Eodem die misso Gregorio Albam Iuliam ad Suam Maiestatem significatum de transfugis bayeronibus, quod scilicet in regionem suam intrassent. (Pentru acesta şi sol la judele regal, Petru Haller, la 8.) Eodem die ad mandatum regium inquisiti sunt bayerones, pro quibus indagandis vecti et missi sunt 16 darabanti usque ad Grossaw. (Şi la 11, ştirĕ regineĭ pentru «intrarea» boierilor.) Eodem die misso Georgio Madyar secunda vice in Valachiam cum iam transfuge bayerones intrassent, ad cognoscendum statum eorum . . . — 31 octobris. Cum Georgius Madyar in Valachiam missus Tergovistiam detentus esset, dati cuidam Valacho de Boyza authorem captivitatis sue cognoscenti . . .

5 novembris. Misso Gregorio Albam Iuliam ad Suam Maiestatem cum litteris pro informacione quid nobis cum transfugis bayeronibus ex Valachia expulsis et profligatis faciendum sit, qui circa Rubeam Turrim et per Alpes exirent . . . — 9 novembris. Misso Anthonio Bollog cum nonnullis servitoribus ad partes Zelistia ad prohibendum transfugas bogerones et captivandum, donec ulteriorem informationem a Sua Regia Maiestate habituri essemus . . . .

[Civitas.]

. . . . 14 augusti. Reverso quodam Casparo Holtstayner ex Valachia, qui se bombardariam profitebatur . . . .

1560 [1]).

[Septem Sedes.]

. . . . 27 decembris. Missus est Franciscus ad Schienk et Sedes Superiores cum litteris Sue Regie Maiestatis caussa transfugarum bogeronum, ne ibi paterentur et ab Alpibus arcerentur . . .

4 ianuarii. Missus est Michael Sumody ad Suam Regiam Maiestatem indicandum nuncios Petri Wayda ad Suam Maiestatem adventare . . .

29 marcii. Misso Andrea Albam cum Gyka Postolnyk valachico, nuncio ad Suam Maiestatem . . .

10 maii. Misso Thoma Wayda Albam Iuliam ad Suam Maiestatem cum litteris significantibus walachicum nuncium, nomine Stanschul, adventare . . .

1 iunii. Misso Christophoro Albam Iuliam ad Suam Maiestatem significandum adventum Skender Chyauss et alterius cuiusdam bogeronis . . . — 20 iunii. Misso Christophoro Albam Iuliam ad Suam Maiestatem significandum adventum cuiusdam bogeronis Karloman vocati, nuncii Petri Wayda Transalpinensis . . .

14 iulii. Ad commissionem Sue Maiestatis missus est Anthonius Bollog ad deducendum nonnullos valachicos nuncios Coronam usque . . .

10 septembris. Misso Thoma Weyda ad Aljogh ad Suam Maiestatem, significandum adventum Stansul Grek, nuncii Petri Wayvode, ad Suam Maiestatem adventare . . .

5 octobris. Missus est Paulus Zekel famulus Albam Iuliam cum litteris significandum Sue Maiestati adventum cuiusdam baieronis Zakar Armas vocati . . . — 9 octobris. Missus est Thomas Zakadati ad Suam Maiestatem cum litteris significandum adventum duorum bayeronum Maryn et Peter Postelnick vocatorum . . . .

7 novembris. Missus est Petrus Zekel cum litteris regiis ad Megyes et Bistriciam, cum diceretur quendam Despotam, regnum Moldavię affectantem, profligatum esse et, si ad eorum partes interveniret, captivaretur . . .

In negociis illis missus est Demetrius ad Sedes inferiores . . . . Thomas Zakadati missus est Brassoviam cum litteris in eisdem negociis. (Altul la *Sedes Superiores.)*

24 novembris. Ballyam et Petrum Bradt, nuncios Petri Waydę Transalpinensis, ad Maiestatem Suam conducendos ad civitatem Collosswar . . . .

1561 [2]).

[Universitas.]

. . . . 15 ianuarii . . . Gallo Fischer, apotecario Cibiniensi, propter damna a Wayvoda Moldaviensi in speciebus missis perpessa . . .

22 februarii. Missus est Franciscus ad Gergyn cum Thurda Zkyller, nuncio transalpinensi, ad Suam Maiestatem . . .

17 maii. Misso Mathia Wingarthii Thordam quendam Kyrstha, Waywodę Transalpinensis nuncium, ad Suam Maiestatem deducendum . . .

8 iunii. Misso Stephano Albam Iuliam quendam Kyrzta nuncium transalpinensem ad Suam Regiam Maiestatem deducendum . . . — 23 iunii. Missus est Matthias Bollog Albam Iuliam quendam Ballya, transalpinensem nuncium, ad Suam Maiestatem deducendum . . . .

1) Ostermayer vorbește de reclamații și restituții de boieri; la urmă, se *deschide para* (p. 66).

2) Ostermayer vorbește de închiderea granițelor de Lăpușneanu, supĕrat de adăpostirea lui Despot, de redeschiderea lor (p. 67). Se știe că în acelaș an se dete lupta dintre Domn și pretendent, care învinse (v. mai sus, nº LXXXV, p. 58).

1 iulii. Misso Petro Zekel Brassoviam cum litteris Sue Maiestatis mandatis ut transfugę boierones abigerentur . . . — 9 iulii. Missus est Thomas Zakadathii ad Zeinth Myhalkw quendam Stoyka Logouffott, nuncium transalpinensem, ad Suam Maiestatem deducendum . . .

8 augusti. Misso Francisco Albam Iuliam, quendam Petrum Sebessii, nuncium transalpinensem, ad Suam Maiestatem conducendum . . . — 17 augusti. Misso Michaele Simodii Albam Iuliam quendam Oppra Banez, nuncium ipsius Bani Nagoe, ad Suam Maiestatem deducendum . . .

10 septembris. Eodem die misso Paulo Zekel Albam Iuliam, quendam Pany Postelnyk, nuncium transalpinensem, ad Suam Maiestatem conducendum . . . — 21 septembris. Misso Benedicto Litterato Albam Iuliam ad Suam Maiestatem cum litteris indicandum transalpinensem nuncium a Petro Wayvoda cum equis venire . . .

11 octobris. Misso Matthia Wyngarthii Albam Iuliam ad Suam Maiestatem significatum quendam Pana Poztelnyk a Petro Wayvoda Transalpinensi ad Suam Maiestatem missum. (31. Sosirea luĭ «Aghathaya Postelnyk» de la Petru-Vodă.)

7 decembris. Misso Luca famulo cum quodam nuncio transalpinensi, Andreas Postelnyk vocatus, Albam Iuliam deducenti . . . .

[Septem Sedes.]

. . . . 2 marcii. . . Eodem die misso Anthonio Bollog servitore ad Kwkellywar cum litteris ad faciendam magnifico Alexandro Wayvodę relationem . . . — 16 marcii, Pisces husones a magnifico Petro Waywoda Transalpinensi Sue Regie Maiestati missos et ab hinc ad Megyes vectos . . .

31 maii. Missi sunt Servatius Pathay et Anthonius Bollog cum altero servitore in Valachiam ad Petrum Wayvodam pro captanda bona vicinitate et Alpium causa . . .

3 iulii . . . Eodem die missus est Matthias Wyngarthii Albam Iuliam ad Suam Maiestatem cum litteris significantibus profugos bogerones in his nostris partibus nullos esse et nos falso delatos esse . . . — 4 iulii. Misso circumspecto Michaele Herman in Valachiam ad Petrum Wayvodam caussa Alpium et captandam bonam vicinitatem . . . Missa est ipsi Wayvodę dono una deaurata cupa . . . Item deaurata galea . . . Et deauratus clypeus . . . Item Bano Nago una teca cum vasculis . . . Item Bogdano Logoefotho . . . una teca cum scutellis . . . Item Czymptahor Armas dono missę sunt 2 galeę . . . Item pro vase in quo deaurata cuppa imposita . . . — 24 iulii. Misso Thoma Zakadathy in Moldaviam, cum Alexander Wayvoda pixides et alia arma bellica a nobis et ab aliis civitatibus postularet, excusandum nos quia vetitum esset et quo cognoscendum in quo rerum statu sint. quia conscripsisset milites . . .

15 septembris. Missus est Anthonius Bollog in Valachiam ad Nago Banum Supremum ad Krayowar, (pentru doĭ caĭ şi nişte oĭ. — 20. Scrisoare de la Petru trimeasă la Rucăr.)

2 decembris. Missus est Georgius in Valachiam ad Arges ad Marcum Porkalab, regni eius statum cognoscendum . . . Eodem die missus est Lucas famulus Clausenburgum quendam nuncium transalpinensem Ramian Kaminisky ad Suam Regiam Maiestatem deducendum . . . .

[Civitas.]

. . . . 15 februarii. . . . Eodem die missus est Anthonius Bollog cum quodam moldaviensi nuncio ad Wyzakna ad Georgium ibidem parochum, ad querendum eum nomine spectabilis Alexandri Wayvode Moldaviensis unde episcopatum walachicum habeat . . .

(22 August. Sol în Muntenia pentru certe de hotar.)

16 decembris. Cum Alexander Moldaviensis et Petrus Transalpinensis Wayvodę cum litteris ad repetendam crucem auream nuncios suos mississent. (Erà la Sibiiŭ. Ordin avuse a n'o da fără ştirea Regineĭ.)

1562 [1]).

[Septem Sedes.]

. . . . 15 decembris. Missus est Anthonius Bollog cum Michaele Sumodi in Walachiam, ad Banum in Krahovam et ad magnificum Porkolab, cognoscendum quid fiat illic et qui rumores de Thurcis esse[n]t, cum scilicet Despotes Moldaviam occupasset . . . — 22 decembris. . . . Eodem die missus est quidam Valachus de Boycza, Zerchul vocatus, in Valachiam cognoscendum quid de Thurcis illic spargatur . . .

21 ianuarii. Missus est Paulus Zekel Clauseburgum cum litteris ad Suam Maiestatem in caussa egregii Ladislai Zalanzii, scilicet ex mandato regio indicasse ut bona Alexandri Wayvodę, tum hic, tum Brassovię existentia, nemini redderentur . . .

2 aprilis. Misso Iosepho servitore cum nunctio Waywodę Transalpinensis, ad egregium Nicolaum Scherepowyth in possessione Monera commorantem conducendum . . . — 3 aprilis. Missis Andrea et Thoma Zakadati, Ztan Kolzer et Marcum Porkolab cum 100 equis a Wayvoda Transalpinensi ad Nicolaum Cherepowyth pro sponsalibus celebrandis missos conducendos . . . — 6 aprilis. Misso Iosepho cum litteris domini Michaelis Chaky cancellarii ad Nicolaum Cherepowytth ad possessionem Monera . . . — 18 aprilis. Missis Thoma Zakadatii et Nicolao de Tholmach in Valachiam ad Petrum Wayvodam et cognoscendum de rumoribus ibidem agitantibus . . .

5 may. Missus est Melchior Nagy quendam nuncium Petri Waywodę Transsalpinensis ad relictam Nicolai Cherepowyth conducendum . . .

3 iunii . . . Missus est Benedictus litteratus quendam nuncium Alexandri Waywode ad Pokafalwa deducendum . . . — 11 iunii. Missis Anthonio Bollog et Luka Kys in Valachiam ad Petrum Waywodam caussa Alpium et ratione captandę bonę vicinitatis . . .

8 augusti . . . Eodem die missus est Paulus Zeckell quendam nuncium Petri Wayvodę Transalpinensis ad relictam Nicolai Cherepowyth ad Monera deducendum . . . — 13 augusti . . . Eodem die misso Petro Zeckel quendam Petrum Postelnyk nuncium Petri Wayvodę Transalpinensis in quibusdam negociis Clauseburgum deducendum . . .

23 septembris. Missus est . . . in Valachiam ad Petrum Wayvodam Ioannes Scherer et Thomas Zakadati ad captandam benivolentiam et gratam vicinitatem et unicuique in ipso regimine negocia habenti ius dicatur, et cum effectu, executione . . .

26 octobris. Misso quodam Valacho de Boyza, Zerzel vocato, explorandum in Valachiam, cum rumor esset Thurcas per Vaywodam in subsidium vocatos, ygnosnen. *(sic:* cognoscendum) quo tendant . . . .

[Civitas.]

. . . . 15 februarii. Cum Sua Regia Maiestas auream crucem Alexandri Wayvodę hic Cibinii fabrefactam ad se transmitti postulasset, (ea se preţuesce întâiŭ.)

30 octobris. Misso Stephano Nagy Albam Iuliam ad dominum cancellarium in caussa cum egregius Stephanus Dopsay vigore mandati regii ad instantiam relictę Petrasko Wayvodę volebat hic in civitate testes recipere contra libertatem civitatis . . . .

1) Pentru Domnia luĭ Despot, v. maĭ sus textul, la aniĭ 1562-3.

1563 [1].

[Universitas.]

. . . . 21 Tag Decembris . . . Dem Edlenn Wolff Schreiber, Römischer Kaiserlichen Majestät Dienner, so in die Moldaw zohe . . .

11 Tag Aprilis, als des Alexander Wayda sein Bott, mit Namen Worta Wornick, herein kam und Khöniglicher Majestät Brieff mitt bracht, darin uns befohlen würd, im Beistandt zu thun. (Condus la Brașov.)

22 Tag Augusti. Wie Königliche Majestät in der Stadt des Peter Waida Hochzeitt gehaltenn hatt, habenn die Herrn vonn der ganczenn Universitett der Deutschen Koniglicher Majestät drey Köpff verehret . . . — 25 Tag Augusti, wie Khönigliche Majestät in der Stadt war . . .

24 Tag Octobris . . . Mehr hatt man daselbst dem Merten Kattus, das er Königlicher Majestät Diener einem so (?) des Alexander Waida seinem Bottenn nacheilett . . . — 25 Tag Octobris. Wie Königliche Majestät denn Koncz Haasenn kegen Cronstadt schickett das Geschoss in die Molda zu führenn . . .

8 Tag Novembris. Schickt man den Istwan kegen Weissemburg zu Königlicher Majestät mitt Brieffenn anzuzeigenn wie der Petter Wayda denn Dumitru Postelnick zu Seiner Majestät schickt. (La 19, trimete la rege pe «Gynne Postelnick».) 24 Tag Novembris. Schickt man den Mory Miklos mitt Brieffen zu Königlicher Majestät kegen Weissemburg anzuzeigen wie der Bologh Janos, des Alexander Weyda seinn Bott, mitt einer türkischenn Bottschafft zu Seiner Majestät könme . . . .

1564 [2].

[Universitas.]

(4 Ianuar. Scrisorĭ către rege de la Alexandru-Vodă.) 22 Tag Januarii . . . Mehr, daselbst schick man den Lukaczn mit der Cronerherrn irem Brieff zu der Chyerpowithien, anzuzeigen wie ire Tochter auss der Walachey käme . . . Mehr, daselbst dem Colman Fuhrman, das er der Zokollin ir Gesindt kegen Weissemburg gefuhrtt hatt . . . .

1565 [3].

[Universitas.]

. . . . 10 Tag Augusti . . . Mehr, an bemelten Tag schickt man den Jacob Stadtdiener kegen Clausemburg mit Brieffen anzuzeigen den Herrn, wie das der Woycka, den man auff Speierey ins Bleschlandt geschickt hatt, heimkommen und gesagt hatt das

---

1) Pentru nunta luĭ Petru-Vodă, v. maĭ sus, *Apendicele* I, p. 581, nº VII. Observ că acel nº s'a tipărit, după o copie (în colecția Kemény), în *Török-Magyarkori Állam-Okmánytár*, II (Pesta, 1868), 14-5. Continuatorul luĭ Ostermayer, Andreas Hegyesch (Trauschenfels, 54), scrie: «Den 8 Tag Aug. ist dem Peter Vaida des Serepii Miklos Tochter zu einer Spons i.r die Wallachey geführt worden». — În ceia ce privește Moldova, e interesant că Alexandru-Vodă a căpĕtat, după socotelĭ, Domnia, *de fapt*, cu mult înainte de cea formală. După Hegyesch, Despot cere de la Brașov tunurĭ, praf și plumb, care, trimese cu Daczo Pál, vin prea târziŭ. «Un bătrân Voevod», Dumitrașco, «se ridică contra luĭ Moțoc,» e bătut și prins. Apoĭ, Moțoc și Tomșa se unesc contra luĭ Despot Secuiĭ trabanțĭ vreaŭ să ucidă pe Domn. Atunci, el se dă Tomșeĭ la 25 Novembre, și e ucis (p. 55).

2) În privința divorțuluĭ luĭ Petru-Vodă, v. prefața. Hegyesch scrie (55): «Den 22 Ianuar hat man des Serepii Miklos Tochter vom Peter Vaida zurücke bracht, aus Ursachen der Myrtse Vaidin». — Pentru nevasta și familia luĭ Socol, v. *An. Ac. Rom.*, XIX, 221, n. 5. — Hegyesch fixează la 20 Februar victoria luĭ Alexandru Lăpușneanu asupra luĭ Ștefan-Vodă (Tomșa) (p. 55).

3) Pentru evenimentele militare din 1565 și 1566, v. *An. Ac. Rom.*, XIX, 220 și urm.

der Bleschlender mitt etlichen Türcken und seinem Hoffvolck in das Feldt an dieses Lands Grenczen gelägertt hett und die Mehr im Landt gieng das sie bei Cronen herauss ins Landt kommen wolten Königlicher Majestät zu Beistandt . . . Dreymall nach einander auf Speierey in Landt dortinnen gewesen ist.

(3 Septembre. Hassan Ceauș cu un boier muntean spre Cluj, la cancelariŭ.)

(11 Octombre. Treĭ solĭ turcĭ și doĭ boierĭ muntenĭ, spre rege.)

[Septem Sedes.]

. . . . 25 Tag Septembris . . . Schickt mit den Katona Mathias in die Molda mit Brieffen zum Alexander Waida —; nach dem er gern zu wissen begerett, wie sich der Handel mit den erschlagnen Türken zugetragen hatt, schrieb man im ein Anttwortt, die arme deutsche Leut zu entschuldigen . . . .

[Civitas.]

. . . . 30 Tag Jänners. Schickt man einen Walachen, mit Namen Zigan Koman, in die Walachey, zu erkündigen ob es im Landt stürbe . . . .

1566 [1])

[Universitas.]

(19 Decembre. Condus Hassan-Pașa la București.)

26 Tag Februarii . . . Schickt man den Woyck von der Boycza in die Walachey zu erkündigen ob sie in den Krieg sich rüsteten und wohinn der Zug gelten solt . . .

(6 Maiŭ. Trimete la Petru-Vodă pentru oĭ furate și știrĭ despre expediția Sultanuluĭ.)

[Septem Sedes.]

(3 Februar. Pentru reclamațiĭ la Petru-Vodă.)

(5 Iulie. Tot așa.)

1567.

[Universitas.]

(26 Iulie. Nicola Postelnic spre rege.)

[Septem Sedes.]

(28 Septembre. Sol, pentru oĭ furate, la «Stanschul Ban in die Walachey».)

1) V. nota precedentă (p. 876.)

1568 [1].

[Septem Sedes.]

. . . . 20 Tag Augusti . . . Wie man mitt Bewilligung meiner Herren manigfaltigen Nott halben den newen Wayda Alexandrum in der Walachey besuchen lies, schickt man zu im den Herrn Blasium Raw und mitt im zur Verehrung wie folgett: Erstlich, dem Weyda einen vergulten Kop - . · Mehr, ein Schissel Futter mit 8 Schisseln . . . Mehr, ein Keller mitt 6 Flaschen . . . Item, 2 überguldt Tartschen . . . Mehr, einen roten karmasin Seiden Huett mitt einer Goldschnur . . . Mehr, 8 Kopia den Boiern zu verehrn . . . Mehr dem Iwasko Öbersten Ztolnick, zu seiner Hochzeitt, nach dem er langst das Gebierg allenthalben zu gebietten hatt, schickt ein Köpchen . . . Mehr ein duppel Zinn Kan . . . Mehr dem Zkilern ein Paisch und ein Kopia . . . .

[Civitas.]

(Sol la Cànenĭ, la «Skiler».)

1569 [2].

[Septem Sedes.]

. . . . 16 Tag Februarii . . . Schickt man den Bolog Antal und Nagy Janos in die Molda auff des Bogdan Waida seiner Schwester Hochzeitt und mit in zur Verehrung einen Kop . . .

26 Tag Junii . . . Schickt man den Bolog Antal . . . in die Walachey, mit des Waida Brieff, zum Ban Dobramir, die Schaff zuruck zu fodern . . . Mehr, dem Banen mitgeschickt zur Verehrung ein Zinflasch und zwa Achtels Kandl . . . Item ein Paisch und cristal Meglchin . . .

28 Octobris. Schickt man den Bolog Antall zum Alexander Waida in die Walachey etlich Sachen allda gewar zu werden . . . .

1570.

[Septem Sedes.]

. . . . 11 Tag Maii . . . Schickt man mit Bewilligung der Herrn von den 7 Stull den Herrn Blasium Raw zum Walachischen Waida gutt Nachbarschafft zu erhalten, des Gebierg halben, und mit im dem Wayda zur Verehrung wie folgt: Einen Kop . . . Item ein Schüssel Futter mit 8 Schüsseln . . . Item einen Keller mit 7 Flaschen . . . Item dem Waida zwa vergult grün Paĭsch . . . Item zwen grün Copie . . . Item ein Futter mit 12 Scheiben . . . Den Boiern zu verehren drey Paisch . . . Item einen weissen und blawen Mücken Wedel, schön gemacht . . . und einen Zinn Krug.

(8 Iunie. Iar sol pentru oĭ la Alexandru-Vodă.)

(Și la 7 August.)

(14 Septembre. Trimes de la el pentru aceasta. Dase Domnul ordine luĭ Dobromir înnainte de 20 August.)

---

1) V. socotelile Brașovuluĭ, la acest an. Cunoaștem numele soției luĭ Ivașco: Elena *(Arch. ist.*, I[1], 39-40).

2) V. nota 1. Cf. *An. Ac. Rom.*, XIX, 238-9.

1571.

[Universitas.]

12 Tag Decembris des 1570 Jars. Schickt den Huprich auff des Herrn Canczlres Begiehr in die Walachey zum Skilern nach 100 Schweinen, die im der Waida schickt . . . — 13 Tag Decembris. Schikt den Bolog Antal in die Walachey mit Irer Majestät Brieffen an den Alexander Waida . . .

12 Tag Januarii. Schickt man den Imre kegen Neienmarckt mit des Alexander, Walachischen Waida, Brieff, dem ein Diener mit Namen Kokorlat f. 500 entführet hat. (16. Trimes la Făgăraș, la părcălab, pentru Kokorlat.) 18 Tag Januarii. Schickt den Nagy Ferenczen kegen Neymarckt mit Brieffen an den Herrn Canczler, anzuzeigen das eine Bottschafft von dem Alexander Weyda allhie verhanden ist . . .

30 Tag Martii. Schickt man 2 Walachen von der Boicza in die Walachey zu erforschen was der Waida im Sinn hett . . . — 31 Tag Martii . . . Als der Velten Trainer aus der Walachey kam und selczam Mehren bracht vom Waida, schickt mit in baldt kegen Weissemburg, solchs der Herrschafft anzuzeigen . . .

1 Tag Julii. Schickt man den Nagy Miklos mit des Alexander Waida Diener Ztroya Baan zum Weyda . . . — 2 Tag Julii. Schickt Jörg Leitschen mit Brieffen an den Weyda, das die Zigler auff den 3 Tag Julii zu Midwisch würden sein . . . Eodem schickt den Demeter neben den Ziglern kegen Midwisch, dieselben des Weyda Dienern zu überantworten . . . — 8 Tag Julii, als Herr Zirwes Pathay vom Alexander Weyda kam und dem Landsfursten durch in ettwa entpotten war, schickt mit in zum Weyda solchs anzuzeigen . . . — 12 Tag Julii. Mit einem Walachen Iwan Czorrogaira, des Weyda Brieff[1]) bis an die Porta dem Gyulay Mihaln nachgeschickt . . . — 18 Tag Julii. Schickt den Bolog Imre in die Walachey zu erforschen ob der Bassa, der dem Weyda den Standert bracht, über die Donnaw kommen war . . . — 25 Tag Julii. . . . Schickt den Nagy Miklos zum Weyda, zwen Rabben, die aus Cipro kommen war, hinab zu Seiner Gnaden zu führen. (Scrisorĭ ale Voevodilor spre Hamza-Basa și Petru Gruyth în Muntenia, la 28.)

(20 Decembre. Menționată cererea postăvarilor «das grae Tuch in die Walachey und Molda zu verkauffen».)

1572.

[Universitas.]

. . . . 5 Tag May. Schickt man den Nagy Miklos in die Walachey zum Alexander Waida und allenthalben zu erforschen von der Turcken und der Nachbarschafft Fürnemen . . . Mehr, damitt er mit Füg hinein möcht kommen, schickt man dem Dobromyr Baan ein Mordal.

(16 Septembre. Trimes la Kemeny Istwan în Muntenia.)

1573.

[Septem Sedes.]

. . . . 23 Tag Maii. Schickt Herrn Lucas Miles in die Walachei zum Alexander Weyda gutte Nachbarschafft zu erhalten mit unsern und der Sieben Stüll Underthanen . . .

---

1) Ale Voevodului Ardealului, Ștefan Báthory, ales în locul lui Ioan-Sigismund, mort la 14 April (Trauschenfels, 59. — 14 Maiŭ, în Fessler, III, 608). E ales la 25 Maiŭ (Fessler, *l. c.*).

Mehr, 2 Köpchen Seiner Gnade zu verehrn mitgeschickt . . . Mehr, 2 schön vergult Paisch. . ., deren ein dem Iwasko Öbersten Lugofott und Wornik zu verehrn . . . Item 8 Zin Schisseln . . . in einem Futter . . . Mehr, 8 Kopien den Boiern zu verehrn . . . Mehr, dem Dobromir Ban ein Kendl . . . .

1574.

[Universitas.]

. . . . 24 [Aprilis]. Schikt den Pokay Gerge mitt Briewen czum Fürsten, anczeigend das der Ztroya Armaz fom Alexandro Wajda in Bottschafft czum Fürsten kompt . . . — 28 Aprilis . . . Habtth man den Pokay Gergel unnd Tolmachy Miklos in die Wolachey geschikt nottwendige newe Czeyttungh czu erforschen . . . Denselben Tag ist Hannss Neppendörffer daher mitt Bottschafft kommen unnd fon hinnen eylends czum Fürsten geschikt . . .

3 May. Wird Hanns Neppendörffer in die Wolachay geschikt newe Czeyttungh czu erforschen . . . . Wie er fon dan czuruk kompt, schikt man in der Sach zum Fürsten . . . — 4 May. Wird auff Fürstlichen Gnaden Befelh neben dem Muztaffa Chawz, welcher auff der Post in Türkey czog, der Miko Istwan kegen Bukerest geschikt . . . Mehr, gibt man dem Nikola, welcher newe Czeyttungh czu erforschen dahin geschikt wird . . . — 9 Maii. Kompt Iwasko Öberster Lugoffott aus der Walachay, sampt dem Agha Chawz, in Bottschafft czum Landfürsten. Wird neben in More Istwan geschikt ghen Weissemburg . . . Eodem. Wird Nagy Marthon befor an geschikt, Fürstlichen Gnaden solche Czukunfft der Potten czu kund czu thun . . . Wird Tolmachy Miklos in die Wolachey geschikt newe Czeyttung fon den Kriegssachen czu erforschen . . . — 13 Maii . . . Wird Adamossy Imre auff der Post in die Wolachey geschikt, newe Czeyttungh fom Iwasko czu erfragen. (20. Ceauș la prinț.) 25 May . . . Wird geschikt mitt Briwen czum Dobromyr Ban der Adamossy Imre, czu erforschen newe Czejtung der Kriegsleuffen in der Wolachey. (Gheorghe Banfi în lagăr lângă Brașov.) 27 May. Kompt Hannss Neppendörffer aus der Wolachey; wird czum Landfürsten geschikt ettlige Sachen anzuczeigen . . .

5 Juny. Wird Hannss Neppendörffer in die Wolachey in das Läger geschikt czu erforschen newe Czeytungh der new komener Türken wegen . . . — 13 Junii. Wird Andreas Zwenziger mitt des Alexandri Wajda Potten czu Fürstlichen Gnaden ken Neyenmark geschikt . . . — 16 Junii. Wird Miko Istwan mitt dem Ztroya Armasenn, wolachischen Potten, czum Landfursten kegen Neüen Mark geschikt . . . — 19 Junii. Schikt man auff Fürstlichen Gnaden Mandat ein Brieff kegen Orozchyk zue erforschen newe Czeyttungh des Beglerbeks Czukunfft wegen . . . Wird ein Wolach kegen Bukorest geschikt zw erforschen wie es im Landt czughet. (29. Ceaușul Mehemed la prinț.)

Am 1 July, als ein wolachisch Pott fom Alexandro Wajda czum Fürsten kompt, des Moldner Wajda Todt anzuzeigen, wird Hanns Neppendörffer mitt Briewen kegen Weissemburgh geschikt, Fürstlichen Gnaden solches anzuczeigen. (2 Iulie. Solī francesī de la prinț.) 6 July . . . Wird Nikula von der Boycza kem Bukorest geschickt czu erforschen ob der Bodony Bek unnd auch des Landfursten Volk aus der Molda zuruk kommen sey . . . — 22 [July] . . . Kompt Iwasko auss der Wolachey, Öberster Lugoffot, in Bottschafft czum Landfürsten. (Dus la Alba-Iulia. Întors la 26. Dus la Kerz.)

(2 Septembre. Revine Neppendörfer de la Constantinopol, cu scrisorī de la Vizir și Alexandru-Vodă.) [7]. Wolachische Botten fom Alexandro Waida . . .

19 Novembris. Kompt Jonas Poharnok, ein wolachischer Gsandter, czum Fürsten . . . .

1575.

[Universitas.]

. . . . 30 Tag Novembris . . . Mehr, dem Nagy Miklos in die Walachey, sich etlichen Sachen halben zu befragen.

(8 Iunie. Markazy Paul la Poartă.)

(27 Iulie. Negustorĭ grecĭ.)

18 Tag Augusti. Schickt den Dobos Tamas zum Fürsten, des Alexander Waida Botten Dimitru Portairul zu beleiten . . . .

1578.

[Hannen-Rechnungen.]

. . . . 15 Februarii . . . Einer walachischer Botschaf . . .

30 July . . . Schickt ich des Bleschen Weden Botschaf . . .

6 Augusty, wie sie vom Fürsten zw ruck komen . . . — 8 Augusty. Des Bleschen Weden Gesantten . . .

22 Octobris. Des Bleschen Weden Botschaf . . .

23 Novembris. Dem Bleschen Byschof . . . .

1581.

[Universitas.]

(Solia luĭ Berzewicki.)

[Septem Sedes.]

. . . . 18 May . . . Warde der Herr Emrich Bidner ins Bleschland zum Michnie Waida mit Geschenk abgefertiget, die gutte Nachbarschaft zwischen ime und uns zu vertrauen; war dises das Geschenk wie folget: Erstlich, dem Michne Weyda ein Kopf . . . Mehr, ein Kewchin . . . Mehr, den grössesten Boiern 2 Kopcher . . . Mehr, ein Kopchen . . . Mehr, ein Kopchen . . . Mehr, 15 lb. Czin Gefehs.

(8 Novembre. La Domn, pentru furt de caĭ. — 19. Serv de la el cu scrisorĭ către prinț.)

1582.

[Universitas.]

(8 Maiŭ. Pomenit Ieronim Philippowski.)

[Septem Sedes.]

. . . . 29 May . . . Schikt ich aus Bewilligung meiner Herrn den Herrn Valtten Repser auf des Mihnie Waida Hochzeit, und auch gutte Nachbarschaft und Freundtschaft kegen uns mit ine aufzurichten; schikten ime zu verehren: ein Kopf . . . Mehr, ein Keuchen . . . Mehr, dem Iwasko ein Kopchen . . . Mehr, den andern Boiern viert-halb Kopchen . . . Mehr, 4 silbern Leffel . . . Mehr, Czehrung, sampt dem Haubtman . . . .

1583.

[Septem Sedes.]

(22 Iulie. La «Domnul Munteniei» pentru 5.000 de oĭ şi 100 de caĭ furaţĭ.) 28 Julii. Schikt ich ab diser Ursachen halben zum andern Mal den Miklos Porkolaben kegen Bukurest, zu den Obersten, das sie doch die genomene Schaffe und Rosser wider geben woltten . . .

14 Septembris. Schikt ich . . . in Bleschlandt zum Peter Waida (pentru aceasta).

12 Octobris. Als sich der Blesch Waida durch eine stadtliche Botschaft gegen unsern Landtfursten eingruessen lies, lagen sie mit villen Kutschi, Volk und 14 Rossern in dieser Stadt, im Hinab- und Zuruck-Czugh, 6 Tag uber, und, dieweil unns Fürstliche Gnaden befale sie wol zu tractirn, ist von wegen der 7 Stuel one der Universitet ire aufgeschribene Czerung auf sie gegangen, f. 38, d. o. (20 Octombre. Negustorĭ pentru oĭ la «Reusmarkt in der Hwniad Warmegie», cu comisariĭ prinţuluĭ şi aĭ luĭ Petru-Vodă. — 30. Trimes la Petru-Vodă pentru aducerea celor furate.)

1 Novembris. Auss Bewilligung meiner Herrn schikt ich den Herrn Lucam Eniettern noch alter Gewonheit zum naien Weyda in Bleschlandt, Peter Weyda, gutte Nachbarschaft und Freundtschaft mit ime zu machen; verehrten ime: erstlich, dem Weyda ein Köp . . . Mehr, ein Käulin . . . Mehr, ein Salczbix . . . Mehr, dem Grossen-Ztolnik ein Köpchen . . . Mehr, den Boiern 2 halb Köpcher . . . Mehr, ein klein Köpchen . . . .

[Civitas.]

. . . . 24 Augusti. Als der Moldner Weyda und der Balika einem Ersamen Weisen Radt dieser Stadt etliche Brieff zugeschikt hatten, welche Brif der Bott auf der Strassen verlorn hatt und dieselben zum Gritty gefunden wurden, schikt ich einen Diener zum Herrn Horwat Cosma und liesse in bitten das er bei seinen Jobaggien befelhen woltte, das sie uns solche Brieff ausgeben soltten . . . .

1585.

[Septem Sedes.]

. . . . 25 Augusti. Kam des walachischen Mihne Waida Botschafft zu uns in die Stadt, durch welche sich der Weyda gutter Nachbarschaft gegen uns erbotte und das er auch gutten Friden mit uns haltten woltte auffm Gebirge; verehreten wir destwegen die Legaten, in Namen der 7 Richter, mit 2 Kepchern [1]) . . . .

---

1) În ms. 1 *(Theatrum politicum)* al Bibliotecеĭ gimnasiuluĭ evangelic din Braşov, se află (nº 5) următoarea mărturie originală a doĭ pribegĭ, din anul 1588:

Wir Armas Danchol undt Posstelnik Eradoll thunn allhie fray offentlig bekennen das mir vonn dem N. F. W. Hern Alberten Hueten, Khönningsrichter in der Hermenstadt, ein Summa Geldt entlehnt habenn, wie inn des Her Petter Lutwig sein Behaussung, zum Telmesch gelegenn, gekauft habenn, auch zu unserem manigfeltigenn Ursachenn zu gleich gebrauch habenn. In mitler Zeit aber der N. F. W. Her Khönningsrichter von uns seine Suma Geldt gefodert hat; mir aber nit hatten par Geldt dem Herrenn zu gebenn, — so haben mir obgemeltte Prüder, für unsere gemachte Schuldten, dem Weissenn Herrenn Khönningsrichter unser vermalttes Haus, zum Talmesch gelegen, sampt alle Wissenn unndt Akerlandt, des gleichen auch was mir mit parem Geldt in Sonderheit darzu gekaufft und gebessert haben, in Summa wes Namens es genenet werdenn möcht, widerum verkaufft undt übergebenn, wie sein Eügenthumb, sampt seinnenn nachkomenden unndt Erbenn . . . Das zu mehrm Glaubenn grösseres Getzeügnis und Bekrefftigung unserer Verschreibung oder aber Hausprief habenn mir fürbenante Boierenn denn ersamenn Gerg Dollerten erbetten, das ehr seinenn eigenn Sigill alhier unttenn, benewenn unser Sigill, aufgedruck hat . . . Actum in der Hermenstadt, denn 7 Martii Anno 1588.

(Treĭ peceţi: ale boierilor represintă niște arborĭ cu crăceĭ.)

1592 [1].

[Universitas.]

(Dar hotnoguluĭ Mihal Kalmandi.)

1596.

[Universitas.]

. . . . 24 Marti. Schiket ich wider ein Brieff kegen Kronen, welchen Fürstliche Durchlaucht mir befilt, von wegen den Waida Michael [2] und Flore Miklosch nit in die Wolahai zu lassen. . . .

1597 [3].

[Septem Sedes.]

. . . . Denn 27 Decembris. Kam der Mihaly Waida kegenn Bollia; verehretenn ihme Fisch, ff. $^{3}/_{20}$; mehr, Semel und sonsten Speiss, f. $^{1}/_{38}$. Köstet alles, samptt Fuhr- und Czehrung, f. $^{6}/_{8}$ . . .

. . . Denn 4 Januarii . . . Schicket ich czweymal Diener kegen Bollia zu erforschenn ob der Mihaly Vaida inn die Stadtt herein kommenn werde. (La 4, pentru nunta luĭ Kakas Ştefan la Cluj.) Auff des Mihaly Vaida Beger schickte ich einen Diener mitt ihm bis auff Cronenn . . . — Denn 21 Januarii. Schickt auss Befehl meiner Hern dem Racz Gieorgy ein Kopchenn czu seiner Hochczeytt inn die Walachey, vonn M. 3.

(24 Maiŭ. Citat Thurn, «unsrer Gnedigen Frawenn Mutter Legatt».)

[Universitas.]

(20 April. Vine «des Papst Legat».)

Den 13 May . . . Kamen des teutschen Kaysers drey Legatenn samptt dem Bogathi Meinhart und Theke Ferencz czu uns; mustenn ihnenn, auff Fürstlichen Durchlaucht Beger, mitt aller Ehrerbiettung begegnenn. (Scrisorĭ prinţuluĭ. La 27, dietă.)

(23 Octombre. Legatul papeĭ.)

1598.

[Septem Sedes.]

. . . . Denn 22 Januarii . . . Schickt ich auf des Delly Marcko Hochzejtt, im Namen der 7 Richteren, ein Kepgen . . . .

---

1) Kalmándy servi apoĭ şi pe Mihaĭ-Viteazul. V. *An. Ac. Rom.*, XX, 491.

2) E, de sigur, numaĭ un omonim al luĭ Mihaĭ-Vodă.

3) V., pentru călătoria Domnuluĭ, Iorga, *Acte şi fragmente*, I, 153-4.

REGESTE

DE

DOCUMENTE

MAI MULT INTERNE

(1526—1626)

PENTRU

A SERVI LA ÎNȚELEGEREA DOCUMENTELOR STRĂINE

CE FORMEAZĂ

VOLUMUL XI AL COLECȚIEI HURMUZAKI

BUCUREȘTI

STABILIMENTUL GRAFIC I. V. SOCECŬ, STRADA BERZEI, No. 59

1900.

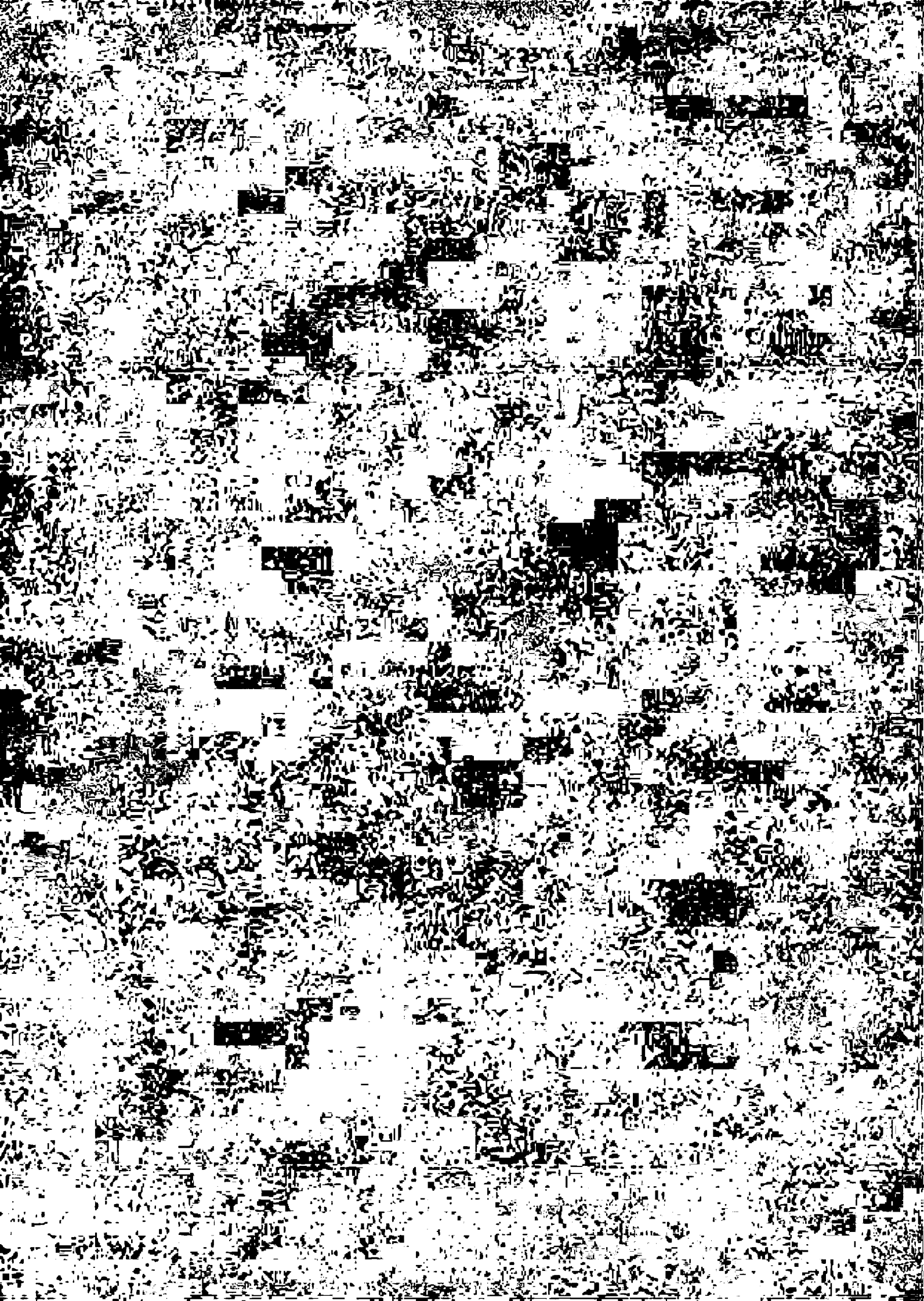

REGESTE

DE

DOCUMENTE

MAI MULT INTERNE

(1526—1626)

PENTRU

A SERVI LA ÎNŢELEGEREA DOCUMENTELOR STRĂINE

CE FORMEAZĂ

VOLUMUL XI AL COLECŢIEI HURMUZAKI

BUCUREŞTI

1900.

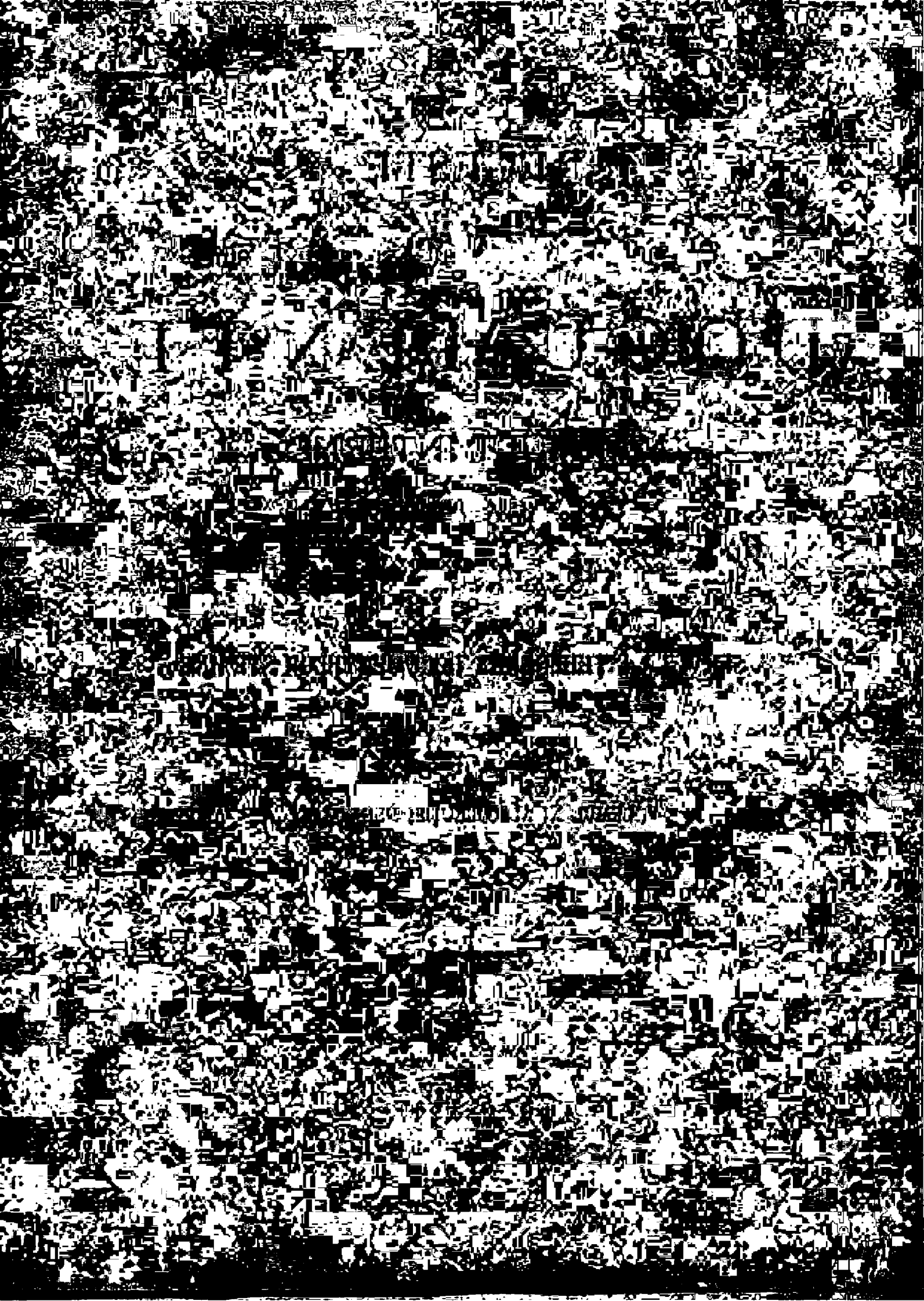

PREFAŢĂ

Din principiu s'aŭ eliminat din colecţia Hurmuzaki, o colecţie de *Acta extera*, documentele interne saŭ, maĭ propriu vorbind, documentele de danie, întărire şi judecată, eliberate de cancelaria domnească.

Aceste documente aŭ două desavantagiĭ care le fac nepotrivite pentru o asemenea colecţie: întâiŭ, că sânt din cale afară de numeroase şi că orĭ-ce criteriu pentru alegerea spre publicare a unora şi lăsarea la o parte a altora ar fi arbitrar; apoĭ, că cele maĭ multe din ele, imensa majoritate a lor, nu presintă un interes politic, ci numaĭ unul social saŭ juridic. Importanţa lor pentru nomenclatura de persoane şi localităţĭ, pentru stabilirea itinerariuluĭ Domnilor, Divanuluĭ ce-ĭ înconjura şi le dădea sfaturĭ, pentru eventuale conjecturĭ de istorie politică, e totuşĭ incontestabilă.

De aceia am crezut bine să daŭ un conspect, supt formă de regeste, asupra documentelor de acest fel, cunoscute mie, din perioda îmbrăţişată de documentele de proveniență străină, pe care le-am cuprins în volumul XI din colecţia Hurmuzaki. Ele vor folosi maĭ ales pentru înţelegerea povestireĭ istorice din Prefaţa aceluĭ volum.

Fără a le introduce în volumul citat, organisat după principiul ce am arătat maĭ sus, am dat acesteĭ broşurĭ suplimentare o paginaţie care continuă pe a volumuluĭ, de care e atît de strîns legată.

În fine, mântuĭ cu părerea de răŭ că n'am putut controlà cu originalele însemnările scurte şi, de multe orĭ, pripite, pe care le-am culeş în Archivele Statuluĭ. Cine cunoaşte starea de astăzĭ a aceleĭ instituţiĭ va înţelege motivele pe care n'am crezut de nevoie să le enumer aicĭ.

Icĭ şi colo, amestecate cu regestele de documente interne, cetitorul va găsi, tot ca regeste, câte-va scrisorĭ de provenienţă ardeleană, care eraŭ prea puţin importante saŭ mi-aŭ fost prea târziŭ cunoscute pentru a le alipi la volumul pe care-l întregesc prin această publicaţiune, ce nu apare supt scutul Academieĭ[1].

N. IORGA.

---

1) Observ că documentul din „7 April 1575“ (p. 893) trebuie să poarte data de 1585, iar cel din 15 August 1593 (p. 905) cea de 17.

1526 *(sic)*, 19 Maiŭ. Document menţionând pe «răposatul Harvat Logofĕtul» şi pe fiul luĭ, Alexandru. — Arch. St., *Bistriţa*, XXIV, 39 (caietul moşieĭ Studina).

1542, 15 Mart. Radu, fiul luĭ Radu. Boieriĭ: Albu Stolnic şi Stanciu, Mare-Postelnic. — Arch. St., *Ep. Argeş*, XXIII, 1.

154. (70 . .), Iunie 17. Mircea. Boieriĭ: Radu Postelnic, Radu, Mare-Logofĕt, Ştefu. — Arch. St., *Ep. Argeş*, L, 1.

1544 [7053; dar trebue 1545], 24 Septembre. Mircea. Pentru Radu Logofĕtul-cel-Mare, ce pierduse moşia luĭ supt Radu-Voevod [Paisie], care tăiase pe tatăl luĭ Radu, Tudor Logofĕt. Noul proprietar, Radu din Râmnic, Logofĕt, se poartă «cu hicleşug rĕŭ de către Domnia Mea», aşa încât moşia se restitue primuluĭ proprietar. Boieriĭ: Vintilă, Mare-Vornic, Radu, Mare-Logofĕt, Coa[n]da [Conda], Vistier, Ştefu Stolnic, Badea Păharnic, Gheorghe Comis, Stan Postelnic. — Şi traducere. — Arch. St., *Ep. Râmnic*, LII, 11.

1545, 26 Maiŭ, Bucureştĭ. Mircea. Proces al luĭ Crîstian, Mare-Portar. Boieriĭ: Vintilă, Mare-Vornic, Barbul, Mare-Vistier, Badea, Mare-Păharnic, Gherghe, fratele luĭ Toma, Ban; Conda, Mare-Stolnic, Dragomir, Mare-Postelnic, Rădicĭ, Mare-Portar. — Arch. St., *Bistriţa*, LII, 3.

1545, 27 Maiŭ, Bucureştĭ. Mircea. Danie. Boieriĭ: Vintilă, Mare-Vornic, Vlaicu Pârcălab, Barbul Vistier, Crîstian Spătar, Conda Stolnic, Badea Păharnic, Gherghi Comis, Dragomir Postelnic. — Arch. St., *Bistriţa*, LII, 4.

1545, 28 Maiŭ, Bucureştĭ. Mircea. Întărire de moşie. Boieriĭ: Vintilă, Mare-Vornic, [Rad]ul Paş[a]die biv Păharnic, Vlaicul Pârcălab, Barbul, Mare-Vistier, Crîstie, Mare-Spătar, . . . Stolnic, Ştefu, Mare-Sluger, Oprea Medelnicer, Gherghi Comis, Teodosie Postelnic şi Dragomiru, Mare-Postelnic. — Arch. St., *Glavacioc*, IV, 5.

1546, 20 Iulie, Bucureştĭ. Mircea. Dar al Aninoaseĭ către Mitropolia din Târgovişte. Boieriĭ: Stan . . ., Vintilă, Mare-Vornic, Radu Paşad[ie] . . ., Postelnic. — Arch. St., *Mitr. Bucureşti*, XXXIV, 4.

1548, 20 Maiŭ. Mircea. Întărire. Stan, Mare-Ban de Jiŭ şi boieriĭ de la n° precedent. Judecată după documente. — Şi traducere. — Arch. St., *Govora*, IX, n° unic.

1548, 29 Iunie. Mircea. Pentru moşia Bădeniĭ. Boieriĭ: . . ., Mare-Ban, Oprea, Mare-Vornic, Vlăcianul, Mare-Logofĕt, Dan, Mare-Spătar, Neagoe, Mare-Vistier, Nedelco, Mare-Stolnic, Voico, Mare-Păharnic, Tatul, Mare-Comis, Frăţilă, Mare-Postelnic. — Bibl. Ac. Rom., XL, 28.

1549, 5 Mart. Mircea. Danie a satuluĭ Ştefăneştĭ către fiiĭ luĭ Stanciul: Badea Comis şi Vlaicu Păharnic. Boieriĭ: Stan, Mare-Ban de Craiova, Bealcio, Mare-Vornic, Vlăceanul, Mare-Logofĕt, Udrea Spătar, Neagoe Vistier, Tatul Comis, Stanislav Păharnic, Nedelco Stolnic, Frăţilă Postelnic. Ispravnic e Banul. — Pe V°: «pentru Ştefьneşti» şi: «Aceast[ь] carte ō au dat jup[ь]neasa Nedealea cьnd au hьr[ь]zit viile ōt Ştef[ь]neştĭ nepoat[ь]-sa, jup[ь]neasii Elinie Postelniceasi». — Bibl. Ac. Rom., XXIX, 164.

1549, 6 Iunie. Mircea. Întăritură. Judecata a 12 boieri dovedește o înfrățire contestată. Se cere «peste lege». Cel ce face cererea nu poate aduce la timp jurători, și «au dosit de acasă». Boierii de la n^{l} precedent. Ispravnic e Banul. — Arch. St., *Ep. Buzeŭ*, XVI, 4.

1550. Mircea. Întărire pentru Crîstienești luĭ Albu și fraților luĭ. — Arch. St., *Ep. Argeș*, XLIV, 8.

1550, 17 Iunie. Mircea. Întărire. Boieri ca la n^{l} penultim. — Și traducere. — Arch. St., *Mitr. București*, XCIII, 1.

1551, 30 April. Mircea. Dar mănăstireĭ Argeșuluĭ. Dovadă prin documente. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Argeș*, XXIII, 5.

1552. Mircea. Înfrățirea unor fete de tatăl lor *(sic)*. Boierii cunoscuți, afară de Stan. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Buzeŭ*, XV, 11.

1552, 6 Ianuar. Mircea. Călugării de la Argeș cumpără o moșie, după ce moștenitorii *sparg* o carte și *strică o pomană* făcută cu ea. — Traducere. — Arch. St., *Ep. Argeș*, XIX, 3.

1552, 17 Iulie, «Scaunul Gherghița». Petrașcu, fiul luĭ Radu. Confirmă mitropolituluĭ Anania Aninoasa și Vlăsăneștiĭ, date de Basarab-Voevod. Boieri: Socol, Mare-Vornic, Dragomir Vistier, Tudor, Mare-Logofĕt, Stanciul, Mare-Spatar, Radu Păharnic, Radu Stolnic, Vladul Comis și Iani, Mare-Postelnic. — Arch. St., *Mitr. Buc.*, XXXIV, 5. — Cf. Venelin, 169-70 [1]).

1553, 27 Maiŭ. Petrașcu. Întăritură către archimitropolitul Anania pentru un sat oprit drept o datorie de 30.000 de aspri. Boierii ca în n^{l} precedent. — Și traducere. — Arch. St., *Mitr. Buc.*, CLXXIII, 1.

1554, 25 Maiŭ, București. Petrașcu. Judecată; 24 de jurători *întăia oară*. Boierii ca în n^{l} precedent. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Buzeŭ*, XV, 2.

1554, 14 Septembre. Petrașcu. Întăritură. Boierii ca în n^{l} precedent. — Arch. St., *Tismana*, I, 12 [2]).

1555, 4 April, București. Petrașcu. Pomenit un «Mihnea Pârcălabul». Boierii, ca în n^{l} precedent, dar *Dumitru* e Mare-Postelnic. — Arch. St., *Ep. Buzeŭ*, XVI, 5.

1555, 4 Septembre. Petrașcu. Dă feteĭ sale Maria moșia Segarcea de pe Jiŭ. — Arch. St., documente reservate.

1555, 12 Novembre, Gherghița. Petrașcu. Danie luĭ Ivan, Mare-Medelnicer, care cumpĕrase de la Caplea, fata luĭ Teodosie Banul, jumătate din Aninoasa și jumătate din Pârvulești, pentru 9.000 de aspri, «ca să-șĭ facă scule de zestre, pentru că sculele eĭ, ea le-aŭ cheltuit pe când a fost cu fugăria în Țara Ungurească». Boieri, ca înainte (cu Iani). — Și traducere. — Arch. St., *Mitr. București*, XXXIV, 6.

1556, 9 Februar. Petrașcu. Întărire. Boierii ca la n^{l} precedent. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Buzeŭ*, XV, 3.

1557, 4 Iulie. Petrașcu. Întărește Volnigeștiĭ luĭ Ivan logofĕt, ginerele luĭ Radu logofĕt; alt ginere, Deancu, protestă; jurători. Boierii obișnuiți, dar, ca păharnic: Lepĕdat. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Râmnic*, LII, 12.

1558, 13 Septembre. Mircea. Întăritură mănăstireĭ Argeșuluĭ pentru Flămânzeștĭ. Boieri: Burtea, Mare-Vornic, Bogdan, Mare-Logofĕt, Bărcan Spătar, Crăstea Vistier, Ivancea Stolnic, Balomir Păharnic, Nan Comis, Dobruș, Mare-Postelnic. — Arch. St., *Ep. Argeș*, XLIV, 9.

1558, 25 Octombre. Mircea. Dă dreptate Snagovuluĭ într'un proces de moșie. Boierii ca în n^{l} precedent, dar Ivancea e numit Ivan, Dobruș, Dobromir, iar, pe lângă Balomir Păharnicul, întâlnim și pe un Ianco. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom., XX, 270.

---

1) Aicĭ documentul are data de 1556, care, istoricește, e corectă. Dar d. Iuliu Tuducescu, la care m'am adresat pentru verificarea pe original, mă asigură că, nicĭ în acest loc, nicĭ în documentul următor, nu e o greșală în notele mele. Ar resulta decĭ, saŭ că s'a făcut o dublă greșală de cancelarie saŭ—lucru greŭ de admis—că Radu Iliaș și Petrașcu sunt aceiași persoană.

2) Comunicație a d-luĭ Tuducescu.

1559, 12 Mart. Mircea. Pentru un proces. Boierii ca în n[1] penultim. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Buzeŭ*, XV, 4.

După Septembre 1559. Petru, fiul luĭ Mircea. Întărire. — Arch. St., *Cotrocenĭ*, LIX, 3.

După Septembre 1559, Bucureștĭ. Dată ruptă. Petru. Danie, către mănăstirea Argeșuluĭ, a satuluĭ Flămânzeștĭ. Boierii: Nedelco, Mare-Vornic, Stan Spătar, Bărcan Comis, Iane Vistier, Ureache Stolnic, Bogdan, Mare-Logofĕt. — Arch. Statuluĭ, *Ep. Argeș*, XLIV, 44.

După Septembre 1559 . . . . 18 April. Întărire pentru Aninoasa. Boierii: Nedelco, Mare-Vornic, Bogdan Logofĕt, Stanciu Vistiernic, Stan Spătar, Bărcan Comis, Ureche Stolnic, Balomir Păharnic, Dobruș, Mare-Postelnic. Coresi grămătic. — Arch. Statuluĭ, *Mitr. București*, XXXIV, 8.

1560, April 19. Petru. Întărește Argeșuluĭ donația satuluĭ Domnești, făcută de Basarab-Vodă; fusese proces înaintea «răposatuluĭ Radu-Voevod **WT РИБНИК**»: se presintă acum jurătorĭ. Boierii ca la n[1] precedent, dar postelnicul e Stanciu. — Arch. St., *Ep. Argeș*, XVII, 2.

1560, 29 April. Petru. Proces cu *lege* și *peste lege* (ultimiĭ nu jură) într'un proces, în care se pretinde o jumătate de moșie pentru 1000 de vacĭ date la «o șugubină». Boierii ca mai sus, dar Bărcan e Spătar, Stanciul fără boierie, iar Dobruș Postelnic. — Arch. St., *Mitr. Bucureștĭ*, CXXXVIII, 1.

1560, 14 Maiŭ. Petru. Întărire de două sate mănăstireĭ Argeș. Boierii ca în n[1] penultim. — Arch. St., *Ep. Argeș*, XIII, 2. — Cf. *An. Ac. Rom.*, ser. a 2[a], secț. ist., XIX, pp. 211 nota 2 și 262.

1560, 21 Iunie, Bucureștĭ. Petru, care se califică și de Domn peste «părțile de pe lângă Dunăre». Darul Aninoaseĭ, cumpĕrate de Basarab-Vodă de la jupânul Milco și ginerele luĭ, Nan, către «biserica mare a Domniĭ mele din Târgoviște»: mitropolitul Efrem se ceartă cu «Turcul Hamza», «cu ceata luĭ», moștenitoriĭ satuluĭ; dar moșul Hamzeĭ *răpusese* satul *către* Vlad-Voevod Călugărul, care-l dă luĭ Milco. Boierii n[luĭ] precedent, în frunte cu Neagoe, Mare-Ban. — Și traducere. — Arch. St., *Mitr. București*, XXXIV, 7.

[1560?], 5 Iulie. Petru. Dar «Dobrușiĭ». Nedelco, Mare-Vornic. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Râmnic*, LXXVIII, 5.

1560, 6 Iulie. Petru. — Arch. St., documente reservate.

1560, 8 Iulie. Petru. Întăritură. Boierii ca în n[1] antepenultim. — Arch. St., *Mitr. Bucureștĭ*, XCIII, 2.

1560, 7 August. Petru. Confirmă Argeșuluĭ Flămânzeștiĭ, reclamațĭ de orășeniĭ de la Curtea-de-Argeș: se constată că schimbase satul cu Basarab-Vodă. Boierii ca în n[1] ultim, dar fără Ban și cu Iani ca Vistier. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Argeș*, II bis, 6.

1560, 17 Octombre. Petru. Confirmă Argeșuluĭ moșia Topana și selișteа Drumenie, date mănăstireĭ de Basarab-Vodă și atacate de Mihaĭ Șifariul și Marco Postelnicul. Boierii ca în n[1] precedent. — Arch. St., *Ep. Argeș*, XIII, 3.

1561, 1 Iunie, Bucureștĭ. Petru. Confirmare. Boierii ca la n[1] precedent, dar Ivancea e Postelnic. — Bibl. Ac. Rom., LVIII, 5.

1561, 26 Iulie. Petru. — Arch. St., documente reservate.

1561, 24 Octombre. Petru. Întăritură; înfrățire. Boierii ca la n[1] următor. — Arch. St., *Mitr. Bucureștĭ*, XCIII, 3.

1561, 2 Novembre. Petru. Întăritură. Boierii ca la n[1] antepenultim, dar Ivancea Stolnic, Manea Păharnic, Ivan Postelnic. — Arch. St., *Mitr. Bucureștĭ*, CLVII, 1.

1562, 23 Mart, Bucureștĭ. Petru. Confirmarea Vlădeștilor pe temeiul unuĭ document de la «Radu sin Vlad Voevod» Boierii ca la n[1] ultim, cu Banul Neagoe. — Arch. St., *Mitr. Bucureștĭ*, XCVI, 1.

1562, 3 Iulie. Petru. Arch. St., documente reservate.

1563, 13 April. Petru. Întărire. Boierii, fără Ban, ca la n[1] penultim. — Arch. St., *Bistrița*, LII, 5.

1563, 20 Maiŭ. Petru. Danie. Boierii, ca la n[1] ultim, dar Pană Stolnic, Manea Păharnic. — Bibl. Ac. Rom., L, 7.

1563, 24 Septembre. Petru. Întăritură. Boierii ca la n[1] precedent. — Arch. St., *Mitr. București*, CLVII, 2.

1563, 19 Octombre. Petru. Întăritură. Boierii ca la n[1] precedent. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Buzeŭ*, XVI, 6.

1563, 29 Novembre. Petru. Întărire. Boierĭ ca la n[1] precedent, dar Ianachi Stolnic. — Bibl. Ac. Rom., XVIII, 50.

1564, 4 Februar. Orașul Bistrița scrie la Sibiiŭ că, după spusele unuĭ spion din Maramureș, la 3.500 de oameni aŭ voit să treacă în Moldova, pentru a prăda mănăstirea Putna, dar nu pentru a aduce «Vaivodam novum». Mergênd până la Carpați, s'aŭ întors în treĭ zile. — Arch. Bistriței.

1564, 24 August. Petru. Întărire. Boierii: Nedelco, Mare-Logofĕt, Iani, Mare-Vistier, Bărcan, Mare-Comis, Manea Păharnic, Ghiorma Postelnic. — Arch. St., *Mitr. București*, CXLVII, 2.

1564, 6 Octombre. Petru. Întăritură. Boierii ca la n[1] precedent, și Pană Stolnic. — Arch. St., *Mitr. București*, XCIII, 4.

1564, 25 Octombre, București. Petru. Divanul, ca mai sus, dar Ivan e Postelnic. — Bibl. Ac. Rom., XL, 36.

1565, 4 Ianuar. Petru. Întărire. Boierii ca la n[1] precedent, și Stan Spătar. — Arch. St., *Studiua*, 8.

1565, 4 April. Petru. Întăritură. Boierii ca la n[1] precedent. — Arch. St., *Bistrița-Olt*, II, 1.

1565, 15 April. Petru. Întăritură; înfrățire. Boierii ca la n[1] precedent. — Arch. St., *Ep. Buzeŭ*, XV, 5.

1566 [ruptă luna și ziua]. Petru. Dar Mitropolieĭ și mitropolituluĭ Daniil: Aninoasa. Boierii ca în n[1] precedent. — Arch. St., *Mitr. București*, XXXIV, 9.

1566, 3 April. Petru. Întăritură. Boierii ca în n[1] precedent. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Râmnic*, XVII, 1; XCII, p. 9 V°.

1566, 14 Iunie, Suceava. Alexandru-Vodă scrie Bistrițeĭ că «aliqui inimicorum nostrorum circa villam Borgo vocatam» ar fi ales «principem quendam» și vreaŭ să năvălească. Se miară că nu i-a dat știre și cere a se lua măsurĭ și a fi înștiințat. — Arch. Bistriței.

1566, 19 August. Petru. Întăritură. Boierii ca în n[1] precedent. — Arch. St., *Mitr. București*, CLII, 1.

1566, 13 Novembre. Petru. Întăritură. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Buzeŭ*, XVI, 7.

1567, 7 April. Petru. — Arch. St., documente reservate.

1567, 17 Maiŭ. Petru. Întăritură. Boierii ca în n[1] penultim. — Arch. St., *Mitr. București*, CLVII, 3.

1568, 25 Ianuar. Petru. Întărire: pomeniți «născătoriĭ» săĭ Alexandru și Mircea. Boierii ca la n[1] ultim, cu Banul. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 132.

1568, 3 Februar. Petru. Boierii ca la n[1] precedent, fără Ban, dar cu Ienachi Stolnic. — Bibl. Ac. Rom., XL, 87.

1568, 3 April. Petru. Întărire: mărturie de vecini. Menționată cartea «răposatuluĭ Petru-Voevod». Boierii ca la n[1] precedent, dar Pană, nu Ienachi, și Ionaș Păharnic. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Râmnic*, LII, 13.

1568, 23 Maiŭ. Petru. Întăritură. Boierii ca și în n[1] precedent (cu Iani Vistierul). — Arch. St., *Bistrița-Olt*, XV, n° unic.

1568, 19 Iulie. Alexandru. Întăritură. Boierii: Dobromir, Mare-Ban, Dragomir, Mare-Vornic, Radu, Mare-Logofĕt, Badea Vistier, Stan Spătar, Vladul Comis, Ivașco

Stolnic, Gonțea Păharnic, Stoica (Stoichiță) Postelnic. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Buzĕŭ*, XVI, 11.

1568, 30 Iulie. Alexandru. Întăritură. Boeriĭ ca în n[1] precedent. — Arch. St., *Bistrița-Olt*, II, 2.

1568, 5 Septembre. Alexandru. Întărire; cas de răscumpĕrare a capuluĭ cu cincĭ caĭ. Boieriĭ ca în n[1] precedent. — Arch. St., *Ep. Argeș*, XLVII, 1.

1568, 27 Octombre. Alexandru. Întărire. — Arch. St., documente reservate [Buzeŭ, XCII, 3].

1569, 7 Ianuar. Alexandru. Întăritură. Boieriĭ ca în n[1] penultim (fără Ban). — Arch. St., *Bistrița-Olt*, LII, 7.

[1569,] 25 Maiŭ. Alexandru. Ordin la 12 boierĭ megiașĭ aĭ Glavaciogului și Negrenilor să caute și să aleagă moșia Geruluĭ din Neagra. Fără boierĭ. Scrie Christodor.— Arch. St., *Glavaciog*. IV, 9.

1569, 21 Maiŭ, Bucureștĭ. Alexandru. Întărire mănăstireĭ Cricovul. Boieriĭ ca la n[1] precedent, dar Comis e Mitrea. — Bibl. Ac. Rom., XL, 39.

1570, 9 Ianuar. Alexandru. Întărire mănăstireĭ Dobrușa. Boieriĭ [după traducere: originalul e neinteligibil]: Ivan, Mare-Vistier, Stan Spătar, Mircea Comis, Bratul Stolnic, Stoica Postelnic, Vasilie Vornic. — Arch. St., *Ep. Râmnic*, LXXVIII, 2.

1570, 16 Maiŭ, Suceava. Bogdan răspunde Bistrițenilor, cari-ĭ scrisese «quod diligentia et studio earundem latro quidam exul, qui se nominaverat Stephanum Vaivodam iniuste, captus ad Maiestatemque Regiam missus est». — Arch. Bistrițeĭ.

1570, 19 August, Iașĭ. Bogdan trimete la Bistrița pe Mateĭ, «Campilongi prefectum», pentru niște fier. — Arch. Bistrițeĭ.

1570, 7 Septembre, Târgoviște. Alexandru. Afacere de hotare. Boierĭ: Neagoe, Mare-Vornic, Ioan, Mare-Logofĕt, Stan Spătar, Mitrea Comis, Brat Vistier, Badea Stolnic, Gonțea Păharnic, Stoichiță Postelnic. — Arch. St., *Ep. Buzeŭ*, XV, 6.

1570, 26 Septembre, Iașĭ. Bogdan mulțămește Bistrițenilor pentru prietenia ce aveaŭ cu tatăl sĕŭ și ce aŭ cu el, «successori eius legitimo ... Deinde allati sunt nobis in praesenti rumores quod inimicorum nostrorum exsulum aliqua congeries in comitatibus vestris Bistriciensibus et Baneiensibus exercitum ad turbandum regimen nostrum pararet». Lucrul fiind sigur, îĭ roagă a cerceta și a lua măsurĭ. — Arch. Bistrițeĭ.

1570, 1 Novembre. Alexandru. Întăritură. Boieriĭ: Dragomir, Mare-Vornic, Ivașco, Mare-Logofĕt, Stan Spătar, Dumitru Vistier, Mitrea Comis, Badea Stolnic, Gonțea Păharnic, Stoichiță, Mare-Postelnic. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Buzeŭ*, XVI, 8.

1570, 14 Decembre, Bucureștĭ. Alexandru. Întăritură. Boieriĭ, ca în n[1] precedent.

157[1?], 6 Ianuar. Alexandru. Ivașco, Mare-Logofĕt. — Arch. St., *Bistrița-Olt*, LII, 6.

1571, 21 April. Alexandru. Dă luĭ Badea, Mare-Stolnic, Domneștiĭ; acesta se judecase cu călugăriĭ de la Argeș, cari pretindeaŭ că satul li s'a dat de Basarab-Voevod; se cerceteazā un document покоинне *(sic)* мѹ ҂ѵ҃кд гвдами Михнк Воевод. Divanul de la 14 Decembre 1570. — Arch. St., *Argeș*, XVII, 3.

1571, 20 Iunie, Bucureștĭ. Alexandru. Întăritură. Boieriĭ ca la n[1] precedent. — Arch. St., *Condica Banul*, I, p. 149.

1571, 7 Septembre, Hotin. Bogdan scrie Bistrițeĭ că a aflat «ut unus latro, nominat se esse Bohdanum Palatinum, qui mansionem habet in civitate Bystrzycza et congregavit sibi etiam tales latrones ut solus quinque aut sex centum et vult nobis facere aliquod damnum in terra nostra cum his latronibus». Nu crede, «quoniam terra Ungaria cum terra nostra Moldavia pro una est sub iugo Caesaris Turkarum»; socoate că-l vor opri; alt-fel, va da de știre Sultanuluĭ, care va ataca Ungaria. — Arch. Bistrițeĭ.

1571, 5 Octombre, Alba-Iulia. Ștefan Báthory către Bistrița: «Fovebatur in arce Gyalw stipendio nostro miles quidam Stephanus, qui se ex Vaivodarum Moldaviae stirpe oriundum dicebat. Is nunc Bistriciam versus profugisse et circa Eormenyes latrunculorum manum colligere dicitur ad tumultum in Moldaviae terra concitandum.»

Anunță că trimete contra luĭ «Stephanum Vaivodae filium» pe Gheorghe Barbely, cu trupe care să oprească pe neoportunul pretendent. — Arch. Bistriței.

1572, 12 . . . *(sic)*. Ioan-Vodă anunță Bistrițenilor suirea sa în Scaun, «cu ajutorul prea puterniculuĭ Împĕrat» și oferă orășenilor vechiul tratament. — Arch. Bistriței.

1572, 12 Maiŭ. Alexandru. Întăritură. Boieriĭ ca la n[1] muntean precedent, dar Bratul e Comis. — Arch. St., *Mitr. București*, CLVII, 4.

1572, 16 Maiŭ. Iași. Ioan-Vodă. Danie Pobrateĭ pentru gârlele și iezerul eĭ; prinderea de pește și tăierea de mlajă e pedepsită de egumen cu luarea caruluĭ cu boĭ și toporuluĭ. Semnat: «Ion». — Și traducere. — Arch. St., *Pobrata*, XIII, 7, 22, 24.

1572, 22 Maiŭ, Iași. Ioan-Vodă. Dar de țiganĭ Bistrițeĭ. — Traducere. — Cf. *Arch. ist.*, I, 133. — Arch. St., *S. Sava*, XXXII.

1572, 5 Iunie, Iași. Ioan-Vodă recomandă Bistrițeĭ pe un supus, pomenind de «Budanus Vayvoda». Iea titlul: «Iohannes, Dei gratia princeps heresque verus terrae Moldaviae et cetera». — Arch. Bistriței.

1572, 15 Iunie, Iași. Ioan-Vodă recomandă Bistrițeĭ un om al sĕŭ. — Arch. Bistriței.

1572, 30 Iunie, Târgoviște. Alexandru, Întăritură. Boieriĭ ca la n[1] muntean ultim (Mitrea, Comis). — Bibl. Ac. Rom., XL, 44.

1572, 13 Iulie, Târgoviște. Alexandru (în primul document: *fiŭ* al luĭ Mircea, *nepot* al luĭ Mihnea; în al doilea, *fiŭ* . . ., *fiŭ*). Întăritură. Boieriĭ ca în n[1] precedent (cu Mitrea Comis). — Bibl. Ac. Rom., XXIX, 334.

1572, 18 Iulie. Alexandru. Întăritură. Boieriĭ ca la n[1] precedent (lipsă Comisul). — Bibl. Ac. Rom., XL, 45.

1572, 5 Octombre, Iași. Ioan-Vodă trimete scrisorĭ, prin Bistrița, «ad principem Dominationis Vestrae». — Arch. Bistriței.

1572, 1 Decembre, Bucureștĭ. Alexandru. Scutire de «vinăriciul Domnieĭ mele și de vinăriciul boeresc și de părpărit». Se ordonă «vinăricearilor, carĭi sânteți vinăricearĭ pe deal acum», să nu puie pe privilegiați «la nicĭ o dajde, pentru că sânt oamenĭ cu moșie, ca să odihnească ieĭ, cum aŭ avut și alțĭ boierĭ odihnă, carĭ sânt cu moșiĭ în țara Domnieĭ Meale». Boieriĭ ca la n[1] muntean precedent. — Bibl. Ac. Rom., XXIX, 254.

1573, 23 Ianuar, Iași. Ioan-Vodă. Întăritură. Fără logofĕt. Diac: Ștefănescul. — Arch. St., *Pobrata*, XV, 3.

1573, 14 Maiŭ, Bucureștĭ. Alexandru. Întărește Capleĭ, Marc-Postelniceasă, jumătate din Goleștĭ, etc. Fiul și moștenitorul eĭ e Albul, Vel Clucer [1], care are un fiŭ Radu; Caplea are și o fată: Neacșa. — Boieriĭ ca în n[1] penultim. — Bibl. Ac. Rom., XXIX, 136.

1573, 22 Iunie, Iași. «Ex mandato Ioannis Vaivodae Moldaviae» către Bistrița pentru o datorie. Nume ca Văscan și Avram. — Arch. Bistriței.

1573, 12 August, Bucureștĭ. Alexandru. Menționați: Harvat [2], Mare-Portar, și Arsenie, egumen de Deal. Boierĭ ca în n[1] precedent. — Bibl. Ac. Rom., XI, 1.

1573, 15 Septembre. Anania, «archimitropolit», pomenind pe nepotul sĕŭ omonim, lasă după moartea luĭ Mitropolieĭ o parte din satul Secuianĭ și o parte din Sĕrbĭ. Pecete, cu un chip de sfânt. — Arch. St., *Mitr. București*, CLXXIII, 2.

1574. Decisie în favoarea luĭ Mihăilescul uricar, pe care satul Topolița (Neamț) îl pîrîse pentru «o poiană de hotar, den satul Oglinții», plătită de sătenĭ «moșuluĭ Zahariia, findu vornicu, pentru o pierdere de suflet ce s'aŭ făcut, o moarte de om, în poiana aceia, în zilele luĭ Bogdan-Voevod celuĭ Bătrân»: delegatul domnesc fusese Vitoltu, pârcălab de Roman. — Traducere. — Arch. St., *Pobrata*, XI, 10.

1574, 27 Iulie, Iași. Petru. Dar de moară în Dănești Vînătorilor. Berheaeĭ Logofĕt. Adam, pisar. — Arch. St., *Văratec*, XVII, 1.

---

1) Fratele cunoscutuluĭ Ivașco.

2) Era fiul logofĕtuluĭ Giura și al Vilaia-ĭ; portretul sĕŭ mural e la mănăstirea Stănești (Vâlcea). (Odobescu, în *Col. l. Traian* pe 1873, 207).

1574, 11 Septembre, Iașĭ. Petru-Vodă scrie Bistrițeĭ pentru niște Armenĭ. — Arch. Bistrițeĭ.

1575, 19 Ianuar. Alexandru. Dar luĭ Berivoe Logofĕtul. Boieriĭ: Dragomir, fost Mare-Vornic 1), Ivașco, Mare-Vornic, Neagoe, Mare-Logofĕt, Stan Spătar, Mitrea Vistier, Bratul Comis, Badea Stolnic, Gonțea Paharnic, Stoichiță Mare-Postelnic. — Bibl. Ac. Rom., XXI, 288.

1575, 7 April, Iașĭ. Petru. Dă luĭ Andreiŭ Postelnicul treĭ fălcĭ de vie la Cotnarĭ; fusese cumpĕrate de Ruxanda-Doamna și Bogdan și date luĭ Vasilie Bălțatul, fost logofĕt. «Când am dat jumătate dintr'însa Doamneĭ, sora luĭ Bogdan-Voevod, căcĭ am maĭ dat Domnia Mea aceste viĭ luĭ Bolțatul Log.; iar el nu a slujit Domnieĭ Mele cu credință, ci a fugit de la Domnia Mea și s'a închinat lotruluĭ de Crețu și a ieșit din țara Domnieĭ Mele, și nu i-a fost în destul cât răŭ a făcut cu Crețul, și s'a pornit cu Ivan, fratele luĭ Crețul, și a venit cu mulțĭ lotri Căzacĭ, când Ioan se sculase în potriva Domnieĭ Mele și în potriva țeriĭ Domnieĭ Mele și destul rĕŭ a făcut țeriĭ Domnieĭ Mele, dar Domnul Dumnezeŭ nu i-a lăsat să fie pe voia lor, ci i-am supus supt sabia Domnieĭ Mele, și însușĭ Bălțatul a perit cu aceĭ lotri. Decĭ am luat Domnia Mea acele viĭ din pricina vicleniеĭ luĭ și iarășĭ m'am milostivit Domnia Mea pentru credinciosul Andreiŭ . . ., și [a dat] șese miĭ de aspri în acea vreme când eraŭ greutățĭ în țara Domnieĭ Mele din pricina acelor lotri Căzacĭ, pe cari el i-a adus în potriva Domnieĭ Mele și în potriva țeriĭ Domnieĭ Mele.» Murgul, Mare-Vornic. Roșca pisar. — Arch. St., *Pângărațĭ*, III, 2.

1575, 30 Maiŭ, Iașĭ. Petru. Cedarea unuĭ uric de întăritură de la Petru Rareș. Берхѣ[ч] лоГТ. Ѕчил. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom., LXI, 5.

1575, 2 Iunie. Petru. Pobrateĭ (egumen Inochentie) pentru Dolheștĭ, pe Șomuz, cu moară, schimbat de călugărĭ cu Postelnicul Zbierca. Golăi Mare-Logofĕt. Lucocĭ pisar. — Arch. St., *Pobrata*, XII, 2.

1575, 17 Iulie, «ex aula nostra Vaivodali». Petru către Bistrițenĭ, cari prinsese pe «quosdam adversarios tam capitis nostri, quam etiam regni nostri: Macherina Thoma Rezthewl Putthna, Petra Nagoy, Iowan de Iazwasar *(sic)*, Demetrius de Berlad, Capatich Garazw, Iowan filius Theodori de Iazwasar et cetera» *(sic)*. Îĭ roagă a opri pe aceștĭ «exsules pessimi» până la ordine de la Ștefan Báthory. — Arch. Bistrițeĭ.

1575, 15 Septembre, Iașĭ. Petru. Pentru Sima Căminar; siliște de sat. Ioan Golăi, Mare-Logofĕt. Cîrste Mihăilescul, uricar. — Și traducere. — Arch. St., *S. Sava*, XXXIII, 2-3.

1575, 28 Octombre, Bucureștĭ. Alexandru. Întărire. Boieriĭ ca la n[1] antepenultim. — Arch. St., *Mitr. Bucureștĭ*, XCIII, 4.

1576, 6 Ianuar, Bucureștĭ. Alexandru. Întărire. Boieriĭ ca la n[1] precedent. — Bibl. Ac. Rom., XX, 278.

1576, 17 April, Iașĭ. Petru. Pentru o moșie. Se făcuse judecată la Ioan-Vodă și se acordase acte de confirmare, dar, la «peirea» Domnuluĭ, «au perit și acele prevelеghiĭ din Visterie, de Tătarĭ». Boierĭ: Cosma Murgu, Vornic de Țara-de-Jos, Zbiaria, Bilăĭ, Vornic de Țara-de-Sus, Ioan Caraghiuzăl, Andronachi și Gavril, pârcălabĭ de Hotin, Berhăcĭ și Iene, pârcălabĭ de Neamț, Petrea și Breazea, pârcălabĭ de Cetatea-Nouă, Slăvilă, Portar de Suceava, Bucium, pârcălab de Orheiŭ, Islan postelnic, Gavril Spătar, Gheorghi Vistiernic, Vartic Păharnic, Nicola Stolnic, Bilăi Stolnic, Ioan Golei Logofĕt, Cristea Mihăilescu uricar. — Bibl. Ac. Rom., XVII, 7.

1576, 15 Maiŭ, Bucureștĭ. Alexandru. Judecată pentru omor și furt de «cărțĭ». Boieriĭ ca la n[1] penultim. — Bibl. Ac. Rom., XXXIII, 212.

1576, 23 Iunie. Petru. — Arch. St., documente reservate.

1) Într'un document din 12 Februar următor, publicat de Odobescu în vechia serie a *Analelor Ac. Rom.*, articolul despre mănăstirea Căluiul (X), pp. 312-3 avem pe Dragomir, fost Mare-Ban și pe Dobromir, fost Mare-Vornic.

1576, 9 Iulie, Iaşĭ. Petru. Întăritură pentru Cristea, fiul luĭ Gliga Mihăilescul, uricar. Golie Logofĕt. Mihăilescul uricar şi Dumitru Gânscovicĭ, pisar. — Bibl. Ac. Rom., XXXVII, 54.

1576, 26 Septembre, Cotnarĭ. Petru către Bistriţa pentru o «oprire». — Arch. Bistriţeĭ.

1576, 25 Novembre, Bucureştĭ. Alexandru. Întărire. Ultimul săŭ Divan. — Arch. St., *Ep. Buzeŭ*, XVI, 9.

1577. Întăritură a luĭ Dobromir, Ban de Craiova. Pecete representând un împĕrat roman, cu coroană, şi legenda, cu numele Banuluĭ. — Bibl. Ac. Rom., XL, 49.

1577, 19 April, Bucureştĭ, Alexandru. Întăritură. Boieriĭ: Ivaşco, Mare-Vornic, Miroslav Logofĕt, Stan Spătar, Mitre Vistier, Bratul Comis, Harvat Stolnic, Gonţe Păharnic, Stoichiţă Postelnic. — Arch. St., *Mitr. Bucureştĭ*, XCVI, 3. — Cf. Venelin, 209—10.

1577, 28 April, Bucureştĭ. Alexandru. Întărire. Boieriĭ ca în n[1] precedent. — Bibl. Ac. Rom., XL, 47. — Cf. Agură şi Mileticĭ, 361—2.

1577, 2 Maiŭ, Iaşĭ. Petru-Vodă scrie Bistriţenilor că a satisfăcut pe un «tabellarius» ce-ĭ fusese recomandat. — Arch. Bistriţeĭ.

1577, 3 Maiŭ, Iaşĭ. Petru-Vodă mulţămeşte Bistriţenilor pentru prindere de «latrones». — Arch. Bistriţeĭ.

[1577,] 28 Maiŭ. Alexandru. Întărire. Ivaşco, Vornic. — Bibl. Ac. Rom., XXX, 27.

1577, 10 Iunie, Iaşĭ. Petru către Bistriţa, pentru călugărul Acachie de la Moldaviţa, prădat de hoţĭ. Pomenit «provisor noster de Campalung». — Arch. Bistriţeĭ.

1577, 24 Iunie, Iaşĭ. Petru-Vodă cere Bistriţenilor meşterĭ, vre-o 15—16, «quia proposui in animo meo, ad laudem nominis Domini, aliquod monasterium construendum, ad quam constructionem in regione nostra magistros ad satisfactionem habere non possumus». Va menţinea pe «guvernatorul», ce va fi pus de Jude şi juraţĭ, «quia volumus ut nemo imperet eis in regione nostra». — Arch. Bistriţeĭ.

1577, 7 Iulie. Alexandru. Confirmare mănăstireĭ Cătăluiul a celor dăruite de boierul Stan, Mare-Spătar, şi soţia luĭ Caplea. Boieriĭ: Dobromir, Mare-Ban, Dragomir, fost Mare-Vornic, Ivaşco, Mare-Vornic, Mitrea, Mare-Vistier, Bratul, Mare-Comis, Harvat, Mare-Stolnic, Dragomir, Mare-Portar, Gonţea, Mare-Păharnic, Stoica, Mare-Postelnic. Neagoe «мали диак». Plăsmuit supt Radu Şerban. — Arch. St., *Cotrocenĭ*, XVI, 1.

1577, 9 Iulie, Iaşĭ. Petru. Dar Pàngăraţilor de o silişte în ocolul Pietreĭ, «pentru că acea silişte n'aŭ fost supusă nicĭ la o trebuinţă Pietriĭ». Menţionaţĭ: Anastasie Mitropolitul, Eustatie, episcop de Roman, Isaia de Rădăuţĭ, Golăi, Mare-Logofĕt. Bàrlădean, pisar. — Arch. St., *Pàngăraţĭ*, I, 2.

1577, 29 Novembre, Iaşĭ:

«Ioannes, Dei gratia princeps regni Moldaviae, dominus ac heres verus et cetera.

Salutem, amicitiam ac vicinitatis bonae perpetuam commendationem, et cetera.

Scitum damus Egregietati Vestrae quod Deus omnipotens, qui nos poenis afflictus est in profugio de patria nostra, modo iterum Deus favore suo restituit. Ob hanc causam rogamus ut Egregietas Vestra sit nobis in omni amicitia bona et homines ad necessitatem nostram nobis tribuat. Nos quoque, prout alii principes, intercessores nostri, fuerunt, volumus esse, et cetera.

Eandem Egregietatem Vestram quam diuturne valere cupio, et cetera. Datum ex oppido nostro Iasiensi, die 29 Novembris anno Domini 1577.

Egregietatis Vestrae fidus amicus:
Ex mandato proprio Ioannis Vaivodae
Terrae Moldaviae.

Egregiis dominis iudici ac iuratis civitatis Bistergenciensis, vicinis, amicis nobis quam plurime dilectis.» — Arch. Bistriţeĭ.

1578, 6 Februar. Mihnea. Întăritură. Boieriĭ din Divanul luĭ Alexandru. — Şi traducere. — Arch. St., *Mitr. Bucureştĭ*, XCVI, 4.

1578, 10 Februar, Bucureşti. Mihnea. Întăritură. Boierii ca în n[1] precedent. — Bibl. Ac. Rom., XX, 278[a].

1578, 22 Februar, Iaşi. Petru. Dă Galateĭ: Voroveştiĭ şi Mihăileştiĭ, Plopiĭ, Crîsteştiĭ (Pizdeniĭ), Sagna, Tămăşaniĭ şi zece sălaşe de ţiganĭ. — Fără boierĭ. Mare-Logofĕt Gheorghe *(sic)*. Mihăilescul, uricar. — Traducere. — Arch. St., *Galata*, VI, 2.

1578, 5 April, Suceava. Petru. Danie luĭ Gheorghe Clucerul. Golăi, Mare-Logofĕt. Mihăilescul, uricar. — Traducere. — Arch. St., *S. Sava*, XXXIV, 4; documente reservate.

1578, 5 Maiŭ, Bucureştĭ. Mihnea. Mitrea, Mare-Vornic, Miroslav, Mare-Logofĕt, Dumitru Spătar, Constantin, Mare-Vistier, Stan Comis, Harvat Stolnic, Gonţea Păharnic, Stoica Postelnic. — Bibl. Ac. Rom., XL, 48.

1578, 20 Maiŭ, Bucureştĭ. Mihnea. Întărire. Boieriĭ vechiuluĭ Divan. — Arch. St., *Ep. Argeş*, XXIII, 8.

1578, Iunie, Iaşĭ. Petru către Bistriţa. — Arch. Bistriţeĭ.

[1578,] 8 Iunie. Mihnea. Întăritură. Boieriĭ ca în n[1] din 27 August. — Arch. St., *Bistriţa-Olt*, III, 8.

1578, 20 Iunie, Bucureştĭ. Mihnea. Întărire pentru Pârvu, fiul luĭ Stancu, Mare-Logofĕt, acesta soţul uneĭ fete a luĭ Vlad-Voevod, soră a luĭ Radu-Vodă. Dobromir, fost Ban şi restul Divanuluĭ. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 113. — Cf. Agură-Miletiĕ, 362—3.

1578, 1 Iulie. Cesiune faţă de chir Eustatie, episcop de Roman. — Bibl. Ac. Rom., LXIV, 189 (după condica Episcopieĭ).

1578, 19 Iulie, Iaşĭ. Petru către Bistriţa. — Arch. Bistriţeĭ.

1578, 25 Iulie, Iaşĭ. Petru. Dă Galateĭ satele: Voroveştiĭ, Mihăileştiĭ, Plopiĭ, Crîsteştiĭ (Pizdeniĭ), Sadna, Tămăşeniĭ. Golăi, Mare-Logofĕt. Mihăilescul uricar. — Şi traducere. — Arch. St., *Galata*, X, 1.

1578, 27 August, Bucureştĭ. Mihnea. Danie luĭ Neagoe, fost Mare-Logofĕt. Boieriĭ: Dobromir, Mare-Logofĕt, Miroslav, Mare-Logofĕt, Mitrea, Mare-Vornic, Stan Spătar, Constandin Vistier, Bratul Comis, Horvat Stolnic, Gonţea Păharnic, Stoica Postelnic. — Bibl. Ac. Rom., XXI, 287.

1578, 6 Octombre, Iaşĭ. Petru. Întăritură pentru Eustatie, episcop de Roman Pomenit mitropolitul Anastasie, fost episcop de Roman. — Traducere. — Arch. St., *Râşca*, XXVII, 5.

1578, 25 Octombre, Bucureştĭ. Mihnea. Întăritură. Boieriĭ, ceĭ de la 27 August, dar Ivaşco e Vornic, Miroslav, Mare-Sluger. — Bibl. Ac. Rom., XX, 271.

1578, 27 Decembre, Bucureştĭ. Mihnea. Boieriĭ: Dumitru, Mare-Vornic; apoĭ ceĭlalţĭ ca la 27 August. — Arch. St., *Măn. Râmnic*, LII, 14.

1578. Mihnea. Întăritură. Divanul obişnuit, cu Mitrea în frunte, ca în n[1] precedent. — Arch. St., *Mitr. Bucureştĭ*, CXLVII, 3.

1579 [de altă mână]. Petru. Cu blagoslovenia luĭ Teofan mitropolitul, Eustatie de Roman, Gheorghe de Rădăuţĭ, «am făcut hotar şi apĕrare a noastreĭ sfinteĭ den noŭ zidită mănăstirea şi biserică, anume Galata, unde iasti hramul Înnălţarea Domnuluĭ Dumnezĕŭ şi Mântuitoriuluĭ nostru Isus Hristos, ca să fie hotar şl apĕrare împregiurul mănăstiriĭ, începĕndu-sĕ den capul iazuluĭ hĕleşteuluĭ, drept la dial». Se face o danie de heleşteŭ (al luĭ Mihaĭ, «ce iaste în ţarina târguluĭ»). Martur: fiul Domnuluĭ, Vlad. Cozma Murgu . . . (întrerupt). — Traducere. — Pe V°: *7094*. — Arch. St., IV, 1.

1579. Mihnea. Fără boierĭ. — Traducere. — Arch. St., *Mitr. Bucureştĭ*, CXLVII, 4.

1579, 10 Ianuar, Bucureştĭ. Mihnea. Menţionat episcopul Mihail de Rămnic. Boieriĭ: Mitrea şi ceĭlalţĭ, ca la 27 Decembre 1578. — Arch St., *Mitr. Bucureştĭ*, CLVII, 6.

1579, 10 Ianuar, Bucureştĭ. Mihnea. Întărire. Boieriĭ ca în n[1] precedent. — Arch. St., *Ep. Argeş*, II bis, 8.

[1579], 2 April. Mihnea. Proces, pentru Futeştĭ, între Chirca Comis şi Stoica Logofĕt. Boieriĭ ca în n[1] precedent. — Bibl. Ac. Rom., XL, 58.

1579, 8 April. Mihnea. Boieriĭ: Dobromir, fost Mare-Ban, Dragomir, fost Mare-Vornic, Ivaşco, fost Mare-Vornic, Mitrea, Mare-Vornic, Neagoe, fost Mare-Logofăt, Mi-

roslav, Mare-Logofăt, Constantin, Mare-Vistier, Dumitru, Mare Clucer, Stan, Gonțea. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 116.

1579, 17 April, București. Mihnea. Confirmă jumătate din Ștefănești lui Harvat Vel Stolnic și altora, «cu vinăriciul». Divanul lui Mitrea, precedat de Dobromir, Mare-Vornic. — Bibl. Ac. Rom., XXIX, 127.

1579, 23 April, București. Mihnea. Confirmare pentru Chirca Comis, femeia lui, Neacșa și sora, Mara. Pomenit «Radul Voevod Paisie». Boierii, ca în n' precedent. — Bibl. Ac. Rom., XL, 50.

1579, 27 April, București. Mihnea. Pentru moșia Ștefănești, cumpărată supt Alexandru-Vodă de Horvat Vel Stolnic și vîndută lui Ivașco și fratelui, Albul Clucerul. Prima vînzătoare, Pârva, lasă o sumă lui Horvat «pentru o datorie a Raduluĭ Cliuceriul de la ocna cea mare, când au fost în zilele lui Pătrașco Voevod; Domnia Sa a murit, iar Radul Cliuceriul aŭ fugit preste munte, iar datoriia aŭ rămas. Apoĭ, aŭ venit Mami Ceauș de la Nicopoia la Mircea-Voevod: Domnia Sa aŭ dat ca să plătească oamenii Raduluĭ Cliuceriului. Însă Harvat Stolnecul, el la ocnă n'aŭ fost, iar Mami Ceaușul de la Nicopoia el aŭ luat de la Harvat Stolnecul 5.000 de aspri turcești; deci pentru aceale 5.000 de aspri, eĭ aŭ fost lăsat aceia 1000 de aspri [arvună], și o aŭ cumpărat boiarul Domnieĭ Meale ce s'aŭ scris mai sus, cum i-am zis mai sus». Divanul cu Mitrea în frunte. — Bibl. Ac. Rom., XXIX, 122.

1579, Maiŭ . . ., București. Mihnea. Întăritură pentru egumenul Ilarion de Cozia. Divanul, cu Mitrea în frunte. — Bibl. Ac. Rom., XL, 51.

1579, 20 Maiŭ, București. Mihnea. Divanul precedent; dar, după Stan Comisul vine Mihaĭ Ban. — Arch. St., *Mitr. București*, CLVII, 7.

1579, 20 Maiŭ, București. Mihnea. Întăritură. În Divan: Ivana, Mare-Vornic, în locul ocupat de Logofătul Miroslav și, ca Postelnic, Danciul. — Arch. St., *Ep. Argeș*, I, 5.

1579, 22 Maiŭ, București. Mihnea. Întăritură. Divanul din n' antepenultim. — Arch. St., *Mitr. București*, CLXXIII, 4.

1579, 23 Maiŭ, București. Mihnea. Divanul ca în n' precedent. — Arch. St., *Mitr. București*, CLXXIII, 5.

1579, 9 Iunie. Mihnea. Întăritură. Divanul din n' «Maiŭ» — Arch. St., *Cotrocenĭ*, LIX, 4.

1579, 30 Iunie, Iași. Petru. Întăritură. Marele-Logofăt, fără nume. Dumitru pisar. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom., LXI, 6.

1579, 3 Iulie, București. Mihnea. Întăritură. Divanul ca în n' antepenultim. — Bibl. Ac. Rom., XIV, 6.

1579, 9 Septembre, Târgoviște. Mihnea. Întărire. Divanul lui Mitrea. — Bibl. Ac. Rom., XL, 52.

1579, 12(?) Septembre, Suceava(?). — Petru. Întăritură. Cozma Murgu, Vornic de Țara-de-Jos, Bilăi, Vornic de Țara-de-Sus, Vartic, Ion, pârcălabĭ de Hotin, Golia, Brândzea, pârcălabĭ de Neamț, Murgu, Văscan, pârcălabĭ de [Roman], Balica, Portar de Suceava, Iani Postelnic, Pojoga Spătar, Stroicĭ Vistier, Burtea Ceașnic, Cocora Stolnic, Popăscul Comis. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 51.

1579, 29 Octombre, Iași. Petru către Bistrița. — Arch. Bistriței.

1579, 10 Novembre, București. Mihnea. Întăritură. Pomenit Atanasie, «archiepiscop» de Buzeŭ. Divanul ca în n' de la 3 Iulie. — Bibl. Ac. Rom., XL, 53.

1579, 19 Decembre, București. Mihnea. Întărire. Divanul cu Mitrea. — Bibl. Ac. Rom., XX, 280.

1579, 22 Decembre, București. Mihnea. Confirmare. Divanul cu Mitrea. — Bibl. Ac. Rom., XX, 278c.

1579, 22 Decembre, București. Mihnea. Același Divan. — Bibl. Ac. Rom., XX, 278.

[1580-2.] Suceava. Iancu. Ordin către Golia, pârcălab de Neamț, a merge la satul Oglinzĭ al uricarului Mihăilescul pentru a lepăda«aceĭ stâlpĭ pe unde aŭ hotărît aceĭ Ungurĭ de Topliță», învinși la Județ de uricariŭ. — Traducere. — Arch. St., *Pobrata*, XI, 10.

[1580-2.] Vartic Postelnic arată că, «mergênd de la Nemțu la Suceava», a fost aflat de o *carte* «a pre-milostivului Domnului nostru Ioan Iancul Voevod» pentru a hotărî pe «fiul meu» Mihăilescul cu Topliceniĭ. Hotarul se fixase întăiŭ de pârcălabul de Neamț, când lipsia Mihăilescul, «ce atunce au fost el cu goștina la câmpu cu Comisul-cel-Mare». Hotarul era cu «strîmbătate», Topliceniĭ fiind singuriĭ chemațĭ. El, Vartic, a strîns oamenĭ bunĭ și bătrânĭ și «boerĭ de Curte domnească, anume Luca Sulger și Simion Stroicĭ, Căminar», Mirăuțĭ, aprod, feciorul luĭ Gavril Logofĕt și «Besanul deiac» și alte «slugi domnești», precum și Judele Petre. Toțĭ depuind pentru uricar, Vartic *scoate* și *leapĕdă* stâlpiĭ greșițĭ, «care au pus Golăia pârcălabul» și pune «stâlpĭ de piatră și boor prin stejar». — Traducere. — Arch. St., *Pobrata*, XI, 2.

1580, 6 Ianuar, Bucureștĭ. Mihnea. Intărire. Vechiul Divan, cu Danciul, ca Mare-Postelnic. — Arch. St., *Ep. Râmnic*, XVII, 2. — Traducere, *ibid.*, XCII; *Condică*, p. 5.

1580, 27 Ianuar, Iașĭ. Iancu. Danie. Gavriil Logofĕtul. Dedesupt: Seachil. — Și traducere. — Arch. St., *Văratec*, XVII, 2.

1580, 3 Mart, Iașĭ. Iancu scrie Bistrițenilor pentru un diac. — Arch. Bistrițeĭ.

1580, 10 April, Iașĭ. Iancu oferă amiciție Bistrițenilor. — Arch. Bistrițeĭ.

1580, 18 April, Iașĭ. Petru (?). Pentru un sat usurpat de Lăpușneanu. Mențiune de banĭ dațĭ luĭ, «când aŭ fost noo de trebuință și țĕrĕĭ noastre». Stroicĭ. Mihăilescul. — Și traducere. — Arch. St., *Pobrata*, XI, 3-4.

1580, 13 Maiŭ. Mihnea. Întăritură. Divanul știut (dar Ivan e Mare-Logofĕt). — Arch. St., *Mitr. Bucureștĭ*, XCIII, 5.

1580, 9 Iunie. Iancu. Danie Proboteĭ. — Arch. St., documente reservate.

1580, 10 Iunie, Suceava. Iancu. Confirmare de țiganĭ luĭ Corlătescul «biv Vel Vătah». — Bibl. Ac. Rom., XL, 49.

1580, 18 Iunie, Suceava. Iancu. Confirmare. «Iar acel dires ei l-au pierdut, când au prădat țara Tătarăĭ, în zilele luĭ Ion Vod». Stroicĭ Vel-Logofĕt. Dumitru. — Traducere. — Bibl. Ac. Rom., XVI, 124.

1580, 19 Iunie, Suceava. Iancu. Dă Pobrateĭ Protopopeniĭ dăruițĭ de «părintele Domniiĭ meale, de răposatul Petră Voevod». Stroicĭ. — Traducere. — Arch. St., *Pobrata*, XV, 5.

1580, 29 Iunie, Iașĭ. Iancu. Confirmare. Stroicĭ. Dumitru. Semnătură latină a luĭ Stroicĭ. — Arch. St., *Văratec*, XVII, 3.

1580, 11 August, Suceava. Iancu. Pentru Năneștiĭ vînduțĭ luĭ Bucium (Condrea), Mare-Vornic de Țara-de-Jos, de «Necșa cneghina Sturdziĭ Hatmanuluĭ, fata Huhuliĭ Postelniculuĭ». Fiiĭ Domnuluĭ: Alexandru și Bogdan. Boierĭ: Iurescul, Mare-Vornic de Țara-de-Sus, Toader și Petrea, pârcălabĭ de Hotin, Nicola și Bernarea, pârcălabĭ de Neamț, Ilie și Jurja, pârcălabĭ de Roman, Balica, Portar de Suceava, Nicola Spătar, Brut Postelnic, Ion Solomon Vistier, Golie Ceașnic, Radicĭ, Stolnic, Iani Comis. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. — Bibl. Ac. Rom., V, 70.

1580, 21 Septembre, Hârlăŭ. Iancu. Întăritură. Stroicĭ. Udrea pisar. — Bibl. Ac. Rom., XL, 54. — Cf. *Arch. ist.*, III, 198.

1580, 29 Octombre, Suceava. Iancu către Bistrițenĭ pentru niște «hoțĭ». — Arch. Bistrițeĭ.

1580, 5 Decembre, Bucureștĭ. Mihnea. Confirmă mănăstireĭ din Târgoviște averea mitropolituluĭ Anania. Divanul cu Ivan Logofĕt și Danciul Postelnic. — Arch. St., *Mitr. Bucureștĭ*, CLXXIII, 6.

1581. Mihnea. — Traducere. — Bibl. Ac. Rom., XL, 55.

1581, 25 Ianuar, Bucureștĭ. Mihnea. Întăritură. Divanul cu Ivașco Logofĕt și Danciul Postelnic. — Bibl. Ac. Rom., XX, 278[b].

1581, 11 Maiŭ, Iașĭ. Iancu. Danie. Fără boierĭ. Stroicĭ. Blândea. — Și traducere. — Arch. St., *S. Sava*, XXIX, 2; XXXI, 1.

1581, 11 Maiŭ, Iașĭ. Iancu. Danie. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. Blândea. — Traducere. — Același ca și precedentul? — Arch. St., *S. Sava*, XXXII.

1581, 13 Iunie. Act fals de la «Ștefan-Voevod, fiul răposatuluĭ Petru-Voevod Rareș». — Traducere; dublu exemplar. — Arch. St., *Râșca*, XXVII, 2.

1581, 18 Iunie, Bucureștĭ. *Mihnea. Confirmă satul Futeștĭ Stancăĭ, sora luĭ* Vlăceanul Logofĕt, fost fugar în Turcia, și nepoata Maneĭ și luĭ Vișan Logofĕtul. Pomenit Ianio, Portar supt Alexandru. — Divanul cu «Ivan» și Danciul. — Arch. St., *Ep. Argeș*, XXII, 5.

1581, 21 Iunie. Iancu. Stroicĭ (semnat latin). — Arch. St., *Pobrata*, XXVI, 3, 8, 10.

1581, 21 August, Suceava. Iancu. Pentru satul Măneștĭ, vîndut luĭ Condrea Bucium, Mare-Vornic de Țara-de-Jos, de Neacșa, cneghina luĭ Sturdza Hatmanul. Pomenită și Antemiia, soția luĭ Bucium. Boieriĭ: După Alexandru și Bogdan, fiiĭ Domnuluĭ: Iorescu, Mare-Vornic de Țara-de-Sus și Divanul de la 11 August 1580. Stroicĭ, Logofĕt-Mare. Ionașco Pisar. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 94.

1581, 17 Octombre, Suceava. Iancu către Bistrița. — Arch. Bistrițeĭ.

1581, 11 Novembre, Suceava. Iancu. Donație Moldavițeĭ la Baia. — Stroicĭ, Mare-Logofĕt. Ionașco. — Cu traducere germană. — Bibl. Ac. Rom., XIX, 38.

1581, 1 Decembre. Iancu. Procesul Bistrițeĭ cu Nastasia, sora mitropolituluĭ Gheorghe, pentru două iazurĭ. — Arch. St., documente reservate.

1581, 1 Decembre, Suceava. Iancu. Vîndare către Bucium, Mare-Vornic de Țara-de-Sus. Stroicĭ și Dumitru. — Bibl. Ac. Rom., LXI, 7.

1581, 8 Decembre, Suceava. Iancu. Întăritură pentru Condrea Bucium, «din ispisoc de cumpĕrătură ce l-aŭ avut tată-sĕŭ Bucium de la părintele Domnieĭ Meale, de la Petru-Voevod». Fiĭ: Alexandru și Bogdan. Lupul Stroicĭ, Vel Logofĕt. Mihăilescul, pisar. — Bibl. Ac. Rom., XXII, 231.

1582, 20 Ianuar, Suceava. Iancu. Pentru Văscan și Dumitru Movilița, primul fost pârcălab. Menționațĭ: Iorescul, Mare-Vornic de Țara-de-Sus, negustorul grec Liftiriu, Teofan, fost mitropolit, Gheorghe, fost episcop, Balica, fost Hatman. Fiiĭ ca în documentul precedent. Bucium, Mare-Vornic de Țara-de-Jos, Toader și . . ., pârcălabĭ de Hotin, Brĕnat, pârcălab de Neamț, Ilea și Jurjea, pârcălabĭ de Roman (романских), Nicula, portar de Suceava, Brut, postelnic, Filip Spătarul [fiŭ vitreg al Domnuluĭ], Solomon Vistier, Golăĭ Ceașnic, Readicĭ, Stolnic, Iani Comis. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. Cristea Mihăilescul uricar. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 52.

1582, 17 Februar, Bucureștĭ. Mihnea. Întărire pentru satul Homoceștĭ «аколь есми wбьдии прѣдеда гсдами поконнаг Михнѣ воевод». Divanul: Ivașco, Mare-Vornic, Ivan, Mare-Logofĕt, Costandin Vistier, Dumitru Spătar, Radul Comis, Horvat Stolnic, Gonțea Păharnic, Danciul Postelnic. — Bibl. Ac. Rom., XL, 56.

1582, 29 Februar, Suceava. Iancu. Întăritură. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. Ivașco pisar. — Și semnătura latină a luĭ Stroicĭ. — Bibl. Ac. Rom., XXXII, 28.

1582, 10 April, Bucureștĭ. Mihnea. Întărire. Divanul de maĭ sus. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom., XL, 57.

1582, 23 April, Bucureștĭ. Mihnea. Întăritură. Divanul de maĭ sus. — Arch. St., *Ep. Argeș*, L, 10.

1582, 18 Iunie, Suceava. Iancu. Danie pentru Simion și Dumitru Moțoc, cu surorile lor, fiiĭ luĭ Iosip Moțoc și soțieĭ luĭ Magdalina. Menționat tatăl: Petru-Voevod. Privilegiĭ pierdute «de Tatarĭ, când au venit Tatarii în țeara pe timpul lui Ioan-Voevod». Stroicĭ, Vel Logofĕt. Dumitru pisar. — Bibl. Ac. Rom., XL, 43.

1582, 3 August, Suceava. Iancu. Privilegiu Tăzlăuluĭ. Stroicĭ. Ionașco pisar. — Arch. St., *Pobrata*, XIII, 27-8.

1582, 29 August. Mihnea. Întăritură. Ivașco, Mare-Vornic, Mudat *(sic)*, (Lăudat), Mare-Logofĕt, Dumitru Spătar, Constandin Vistier, Danciu Stolnic, Radu Comis, Gonțea Păharnic. — Traducere. — Arch. St., *Banul*, II, pp. 102-3.

1582, 1 Novembre, Bucureștĭ. Mihnea. Întăritură. Lăudatu și ceĭ-lalțĭ (nu lipsește la urmă Manea Postelnicul). — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Buzeŭ*, XVI, 10 bis.

1583, 5 Ianuar, Iași. Petru către Bistrițeni, pentru vama a 700 de oi. — Arch. Bistrițeĭ.

1583, 6 Ianuar. Petru pentru Sucevița. — Arch. St., documente reservate.

1583, 30 Ianuar, Iași. Petru. Întărire Pobrateĭ. Andreiŭ Logofĕt. Ionașco. — Și traducere. — Arch. St., *Pobrata*, IX, 2-3.

1583, 14 Mart, Iași. Petru. Întăritură pentru Dragailă Șătrărelul. Credința fiuluĭ Vlad. Boieriĭ: Condrea Bucium, Mare-Vornic de Țara-de-Jos, Vartic, Mare-Vornic de Țara-de-Sus, Nicola și Gavrilaș, pârcălabĭ de Hotin, Gheorghe și Cristea, pârcălabĭ de Neamț, Nicola și Toma, pârcălabĭ de Cetatea-Nouă, Pațea, Popĕscul, pârcălabĭ de Orheiŭ, Balica, Portar de Suceava, Brut Postelnicul, Iani Vistierul, . . . Spătar, Gheorghe Ceașnic, Cocoră Stolnic, Stan Comis. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom., XL, 66.

1583, 12 April. Petru. Pentru Iezereni, Socoleĭ. Menționea prădăciuneĭ țereĭ de Turcĭ și Tătarĭ supt Ioan-Vodă. Pomenit boierul Albotă. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. — Arch. St., *Mitr. Iași*, XLI, 16. — Traducere și în Arch. St. Iași, XLIII.

1583, 23 April, Iași. Petru. Întăritură. Vlad-Vodă și boieriĭ ca în n¹ penultim, plus Stroicĭ, Mare-Logofĕt și Nădăbaico, al doilea pârcălab de Orheiŭ (fără Spătar). — Ieremia Băseanul pisar. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 53.

1583, 30 April, Bucureștĭ. Mihnea. Pentru o cedare de vie de Dragomir, fost Mare-Vornic, mănăstireĭ Snagov. Divanul știut. — Bibl. Ac. Rom., XX, 279.

1583, 27 Maiŭ. Mihnea. Întăritură către Episcopia Buzeŭ a Pulaților, dațĭ de Mitrea Vornicul și de soția luĭ Neaga. Divanul cunoscut, dar Postelnicul e Mihaiŭ. — Arch. St., *Ep. Argeș*, XLVII, 2.

1583, 4 August. Petru. Arch. St., documente reservate. — Cf. *Arch. ist.*, I, 127.

1583, 5 August. Petru. Întăritură Sucevițeĭ. — Arch. St., documente reservate.

1583, 11 Septembre, Țutora. Petru. Întăritură Galateĭ. — Arch. St., documente reservate. — Cf. *Arch. ist.*, I, 144.

1583, 22 Septembre. «In campo penes fluvium Pruth, in Coczora». Către Bistrițeni, pentru hoțĭ și vamă. — Arch. Bistrițeĭ.

1584, 14 Ianuar, Iași. Petru. Întăritură. Fiul Vlad; Teofan mitropolit, Gheorghe, episcop de Rădăuțĭ, Agafton, episcop de Roman. Stroicĭ. — Și două traduceriĭ. — Arch. St., *Vĭratec*, XVII, 4.

1584, 5 April, Iași. Petru. Ieremia Vornic. — Și traducere. — Arch. St., *Pobrata*, XIII, 5, 9.

1584, 8 April. Petru. Confirmare pentru Cucora Stolnic. Boieriĭ: Vornicul Eremia, Cucora Stolnic, Stan [Comis], Stroicĭ Logofĕt. — Bibl. Ac. Rom., V, 91.

1584, 28 April, Târgoviște. Petru, fiul luĭ Petrașcu. Pomeniți: «Banul Neagoe Cămĕrașul», Marco Pârcalabul. Boieriĭ: Daniil, Mare-Vornic, Miroslav, Mare-Logofĕt, Teodosie Spătar, Ianachi Vistier, Gherghe Stolnic, Balea Comis, Dumitru Păharnic, Staico, Mare-Postelnic. — Arch. St., *Câmpulung*, XXVIII, 10.

1584, 1 Maiŭ. Petru. Întărire Sucevițeĭ. — Arch. St., documente reservate.

1584, 30 Maiŭ. Petru. Întăritură. Vlad, fiul; Vartic, Mare-Vornic de Țara-de-Jos, Eremia, Mare-Vornic de Țara-de-Sus, Andreĭ și Iorașco, pârcălabĭ de Hotin, Bucium, pârcălab de Neamț, Daniil și Petrea, pârcălabĭ de Roman, Balica, Portar de Suceava, Brut Postelnic, Bone . . . (?), Păharnic (?), . . . Stolnic, Stan Comis. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. Eremia Băseanul, pisar. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 122.

1584, 5 Octombre, Cotnarĭ. Petru. Pentru mănăstirea Râșca. Menționat *dicheiul* Mitropolieĭ sucevene. Bârlădeanul Logofĕt ѕчна. Trifan pisar. — Arch. St., *Galata* XI, 11.

1585, 25 Mart. Petru. Întăritură. Divanul vechiŭ, dar Staico e Spătar, Radul Comis, Udrișteă Mare-Postelnic. — Și traducere. — Arch. St., *Mitr. Bucureștĭ*, CLXXIII, 8.

1585, 5 April, Iași. Petru. Întăritură. Boieriĭ de la 30 Maiŭ 1584, dar Dragsin e al doilea pârcălab de Neamț, Luca și Gheorghe sunt la Roman, Nădăbaico e Spătar, Iani Vistiernic, Gheorghe Ceașnic, Cocorrea Stolnic, Dămiian pisar. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 114; traducere, IV, 250.

1585, 8 April, Iași. Petru, Pentru Pângărați. Menționați: Anastasie mitropolitul, Eustatie de Roman, Isaia de Rădăuți. — Arch. St., *Pângărați*, III, 3; I, 3—4. Pomenit un *ispisoc* de la Alexandru-Vodă, rupt de Ioan-Vodă. Boierii ca în n^{l} precedent. — Și traduceri.

1585, 16 April, Iași. Petru. Către Bistrița, pentru niște țigani ai Moldaviței. — Arch. Bistriței.

1585, 30 April. Petru. Întăritură. — Traducere. — Bibl. Ac. Rom., VIII, 163.

1585, 4 Iulie, Iași. Petru. Danie. Fără boieri. — Bibl. Ac. Rom., XXIII, 275.

1585, 23 Iulie. «Datae ex castris ad profluentem Prut existentibus.» Anunță Bistrițenilor o destituire de staroste la Câmpulung. — Arch. Bistriței.

1585, 5 August, Țuțora. Petru. Întăritură. Stroici. Mihăilescul uricar. — Și traducere. — Arch. St., *Răchitoasa*, VII.

1585, 22 August, București. Mihnea. «S'au jeluit . . . cum că au înnecat părinții lor în apă cărțile lor cele vechi de moșie încă de mai nainte vreme, în zilele bătrânilor Domni, ceĭ ce au fost mai nainte de noi, pe când au venit mulți Turci în Țara-Românească.» Mitrea, Mare-Vornic, Chesar, Mare-Logofăt, Petru Spătar, Ion Stolnic, Mihalachi Comis, Radul Păharnic, Paraschiva, Mare-Postelnic. — Arch. St., *Mitr. București*, CLXXIII, 9.

1585, 3 Septembre, Iași. Petru. Confirmare lui Bucium, pârcălab de Hotin, pentru o danie de la Ioan-Vodă. Stroici, Mare-Logofăt. Dumitru Huscovici, pisar. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom., V, 94.

1585, 22 Septembre, Târgoviște. Mihnea. Confirmă archimitropolitului Serafim jumătatea din Sârbi cumpărată de «Petru-Vodă» cu 33.000 de aspri și dată Mitropoliei. Divanul ca în n^{l} precedent. Bunea, fiul lui Coresi, pisar. — Și traducere. — Arch. St., *Mitr. București*, CLXXIII, 10. — Cf. Venelin, 219—20.

1585, 2 Novembre, Iași. Petru. Mulțămește Bistrițenilor pentru daruri și le scrie pentru niște hoți de cal. — Arch. Bistriței.

1585, 1 Decembre, Petru. Confirmare. Stroici, Dima pisar. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom., XXXII, 84.

1585, 13 Decembre, Iași. Petru. Confirmare. Stroici. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom., XL, 61 și XXXII, 14.

1586, 2 Ianuar, Iași. Confirmare pentru Panaș Aprod. Fiul Ștefan. Boierii, ca la 5 April 1585, dar Miron e al doilea pârcalab de Roman. Mihăilescul uricar. — Bibl. Ac. Rom., LII, 195.

1586, 20 Februar. Petru. Întărire. Fiul Vlad. Stroici. — Traducere. — Bibl. Ac. Rom., XI, 62.

1586, 26 Februar. Petru. Întărire pentru Sucevița. — Arch. St., documente reservate.

1586, 28 Februar. Petru. Danie Pângăraților (și *vecini* scutiți de *angarale* și «un loc de mitoh în târgul Petrii pre izvoarĕ»). Marturii ca în n^{l} penultim. — Traducere. — Arch. St., *Pângărați*, I, 6.

1586, 12 April. Petru. Întărire. — Arch. St., documente reservate.

1586, 7 Maiŭ, Iași. Petru. Călugării de la Galata vînd Malitinții, ținut Cernăuți, cneghineĭ Vasilca a lui Iurașco Varticovici și fiilor ei Lupul, Gavril și Anisia, fiii răposatului Iurașco; avea acesta un frate Ionașco; și o nepoată, de la el, Anghelina. Stroici, Mare-Logofăt. Damian. — Arch. St., *S. Sava*, CIV, 4. — Cf. *Arch. ist.*, I, 144, nota.

1586, 18 Iulie, Iași. Petru. — Bibl. Ac. Rom., XXXII, 58.

1586, 5 August, Iași. Petru. Pentru o prisacă vîndută de «Agafie, giupăneasa lui Maxim, biv pârcălabul de Neamț, fata [Hu]huloaeĭ, călugărițiĭ Dionisiia, nepoata luĭ Toader Logofătul și strenepoata luĭ Tăutul Logofătul». Ieremia Văseanul. — Traducere. — Arch. St., *Mitr. Iași*, XLI, 12; *Galata*, VIII, 2, 3,

1587, 1 Februar, București. Mihnea. Confirmarea Ciorobarenilor lui Socol și Radul Postelnic. Boieri: Chesar, Mare-Vornic, Ștefan, Mare-Logofăt, Petru Spătar, Miroslav Vistier, Radu Comis, Vintilă Stolnic, Parascheva Postelnic. — Bibl. Ac. Rom., XL, 63.

1587, 15 Februar, Bucureşti. Mihnea. Dă 2.500 de aspri mănăstirei Vlatadon pentru pomenirea sa, a lui Alexandru şi «cea de la inemă muma Domnii Mele Doamna Ecaterina şi prea Doamna Domnii Mele Doamna Neaga şi de inemă fiiu den rodul Domniii Mele, tînĕrul Io Radul Voevod». Divanul cunoscut, plus Iani, Mare-Ban şi Vlad, Mare-Păharnic. — Traducere. — Bibl. Ac. Rom., XIV, 25.

1587, 5 Mart, Iaşi. Petru. «Vartic ИКАНШ» a presintat vînzarea siliştei sale Andreicăuţi, ţinut Hotin, dată de Alexandru-Vodă şi confirmată de «Iwн Коѣкоѧ рѣкомыи Дѣспот» şi de «Bogdan Voevod Alexandrovicĕ» şi de «Ioan Voevod» (Iwана Коѣкоѧ), către Gavrilaş, Logofĕt-al-Doilea şi soţia lui Mărioţa, fata «răposatului Stroicĕ Vistiernic». Stroicĕ, Mare-Logofĕt. Damiian pisar. — Bibl. Ac. Rom., XXXVI, 6.

1587, Maiŭ. Petru. Danie Pobrateĭ. — Traducere. — Arch. St., *Pobrata*, XI, 5.

De la Maiŭ 1587, Iaşĭ. — Petru. — Vînzare de vie, «după catastihul oraşuluĭ Hârlăŭ», cumpĕrată de Gavril Logofĕt «şi sluga noastră Văscan Orăş Aprod, fiul lui Gligorie Orăş Vornic, nepot luĭ Iurii Orăş, strănepot al luĭ Fĕdor Orăş cel Bătrân (стари), care avea privilegiĭ de la Ştefan-cel-Mare pentru satul Orăşaniĭ. Fiiĭ: Vlad şi Ştefan, Vartic, Hilipa, pârcălabĭ de Neamţ, Luca, B[e]jan . . ., Iani Visternic, Caraghizĕl Stolnic. — Bibl. Ac. Rom. XLVII, 234. — Foarte stricat.

1587, 8 Maiŭ, Iaşĭ. Petru. Dă «slugeĭ noastre drepte şi credincioase» Lupul Stroicĕ, Mare-Logofĕt, seliştea Strahoeştiĭ, pe apa Vasluiuluĭ. Fiiĭ: Vlad şi Ştefan. Boieriĭ: Vartic şi Eremia, Vornicĭĭ; Cucorea, Gheorghe, pârcălabĭ de Hotin, Dragotă, Hilip, pârcălabĭ de Neamţ, Luca, Bejan, pârcălabĭ de Roman, Andreiŭ, portar de Suceava, Brut Postelnic, Brălădean Spatar, Gheorghe Ceaşnic, Iani Vistier, Carachiuzel, Stolnic, Stan Comis. Fără Logofĕt. Mihăilescul uricar. Iscra pisar. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 54.

1587, 8 Maiŭ, Iaşĭ. Petru. Confirmă vînzarea din partea surorei Agafieĭ a moşieĭ de la 5 August 1586. Fiiĭ Domnuluĭ: Vlad şi Ştefan. Stroicĕ, Mare-Logofĕt. Ieremia Băseanul pisar. — Arch. St., *Mitr. Iaşi*, XLI, 12; *Galata*, VIII, 3.

1587, 16 Maiŭ, Bucureşti. Mihnea. Confirmare pentru Hadîr Vătavul. Divanul vechiŭ, dar Logofĕt e Dumitru, iar Postelnic Iani. — Bibl. Ac. Rom., XI, 64.

1587, 29 Maiŭ. Petru. Confirmare pentru Agapia. — Arch. St., documente reservate.

1587, 10 Iunie, Tecucĭ. Petru. Confirmare de ţiganĭ «mitropolieĭ» Romanuluĭ. Andreiŭ Hatmanul ѡчиа. Damiian pisar. — Bibl. Ac. Rom., LXI, 8.

1587, 24 Iulie, Târgovişte. Mihnea. Întăritură. Divanul cunoscut. — Arch. St., *Mitr. Bucureşti*, CLXXIII, 11.

1587, 7 Septembre. Petru. Întărire de moşie. — Arch. St., documente reservate.

1587, 9 Septembre, Târgovişte. Mihnea. Întăritură. Divanul cunoscut. — Şi traducere. — Arch. St., *Mitr. Bucureşti*, CLVII, 9.

1587, 23 Novembre. Vînzare către Laurenţiu (?), episcop de Rădăuţi. — Arch. St., documente reservate.

1587, 20 Decembre, Iaşĭ. Petru. Dă Moldaviţeĭ satul Onţeaniĭ, fost domnesc «şi ascultător de ocolul târguluĭ Botoşanilor». Se menţionează «ceĭ treĭ ierarchĭ aĭ Moldoveĭ: Gheorghe de Suceava, Agathon de Roman, Ghedeon de Rădăuţi». Marturĭ fiiĭ: Vlad şi Ştefan. Divanul vechiŭ, dar la Neamţ sunt Gavril şi Cârstea, la Roman David şi Bejan, iar Stolnic e Sava. Stroicĕ, Roşca, uricar. — Şi traducere. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 84.

1587 [luna lipseşte], Iaşĭ. Petru. Întăritură. Menţionaţĭ fiiĭ săĭ Vlad şi Ştefan. Boieriĭ: Bucium, pârcălab de Hotin, Drăgxina, Dragotă, pârcălabĭ de Neamţ, Miron, Luca, pârcălabĭ de Roman, Cucora, Stolnic; restul ca în Pec. 54. Stroicĕ, Mare Logofĕt. Eremia Băseanul uricar. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 55.

1588, 28 Ianuar, Iaşĭ. Petru. Scuteşte satul Voroveştĭ al Galateĭ (Anastasie, archimandrit) de lucru Domnesc, iliş şi darea de 50 de parale, în profitul mănăstirei. Stroicĕ. Buzineo pisar. — Arch. St., *Galata*, X, 3.

1588, 29 Ianuar. Petru. Confirmă luĭ Gheorghe, pârcălabul de Hotin, satul Livenĭ (Dorohoiŭ), dat de «Ioan-Voevod»; și pentru că «aŭ dat Domnieĭ Mele șese caĭ buni, prețĕluiți drept 16.000 de aspri, care aceĭ caĭ s'aŭ dat la cinstita Poartă pentru treaba pămîntuluĭ». Stroicĭ Mare-Logofĕt. Buzinco, pisar. — Traducere. — Bibl. Ac. Rom., II, 122.

1588, 21 Mart, Bucureștĭ. Mihnea. Întărește o judecată a luĭ Alexandru-Vodă. Divanul vechiŭ, dar Mihaĭ e Mare-Stolnic. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom., XL, 69.

1588, 2 April, Iașĭ. Petru. Întăritură. Ceĭ doĭ fiĭ. În Divan, Bucium la Țara-de-Jos, Andreĭ «hatman și pârcălab de Succava». Stroicĭ. Dumitru pisar. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 56.

1588, 15 April. Petru. Danie pentru Bucium, Vornic de Țara-de-Jos. — Arch. St., documente reservate.

1588, 4 Iunie, Succava. Petru. Întărire. Pomeniți: Măriica călugărița, fata luĭ Luca Arbore, și Solomon Logofĕtul. Stroicĭ. Dumitru pisar. — Bibl. Ac. Rom., IV, 209.

1588, 13 Iunie, Bucureștĭ. Mihnea. Pentru moșia Fântânelele a luĭ Nica, biv Vel Armaș, cumpĕrată de la Banul Pârvu. Mențiuni istorice importante. Vechiul Divan (cu Vintilă, nu Mihaĭ, Stolnic). — Bibl. Ac. Rom., XL, 67.

1588, 2 Septembre. Petru. Dă Galateĭ o parte din iezerul Domnesc de la Cahul. — Arch. St., documente reservate.

1588, 21 Septembre, Bucureștĭ. Mihnea. Întăritură. Boieriĭ: Mitrea, Mare-Vornic, Chisar, Mare-Logofĕt, Petru Spătar, Paraschiva Vistier, Radul Comis, Vintilă Stolnic, Vladul Păharnic, Gherghe Postelnic. — Arch. St., *Mitr. Bucureștĭ*, CLVII, 10.

1588, 30 Septembre. Mihnea. Vechiul Divan, deosebit de cel precedent. — Arch. St., *Bistrița-Olt*, LII, 9,

1588, Novembre, Bucureștĭ. Mihnea. Întăritură. Divanul din n' precedent. — Arch. St., *Mitr. Bucureștĭ*, CLVII, 11.

1588, 25 Novembre. Mihnea. Întărire. Divanul al doilea al luĭ Chesar și Mitrea.— Bibl. Ac. Rom., XL, 100.

1588, 16 Decembre. Petru. Pentru Andreiŭ Hatmanul, Stroicĭ. Haragamal pisar. — Bibl. Ac. Rom., XLVII, 217.

1589. Petru. Confirmare. — Extras românesc din sec. al XVIII^lea^. — Bibl. Ac. Rom., LXIII, 88.

1589, 24 Ianuar. Petru. Dă Malurile (Neamț) luĭ Bucium, Mare-Vornic de Țara-de-Jos; satul e cumpĕrat de Domn cu «patru caĭ buni, drept opt miĭ de aspri»; și pentru o cumpĕrătoare a luĭ. Pomenit: Borcea Medelnicerul. — Traducere. — Bibl. Ac. Rom., V, 93.

1589, 28 Ianuar. Mihnea. Menționată Caplea. Boieriĭ: vechiul Divan (nu cel din 21 Septembre 1588), cu Mihaĭ ca Stolnic. — Arch. St., *Mitr. Bucureștĭ*, XCVI, 5.

1589, 31 Ianuar. Petru. Întăritură. — Traducere în dublu exemplar. — Bibl. Ac. Rom., XL, 65.

1589, 17 Februar, Bucureștĭ. Mihnea. Pentru Șerban Logofĕt din Ștefănești. Pomenită «o feregea de . . . vearde și cu sânger, prețul de 7.000 aspri». Divan: . . . Ban, Dan, Mare-Vistier, Chesar, Mare-Vornic, Dumitrachi, Mare-Logofĕt, Miroslav, Mare-Vistier. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom., XL, 68.

1589, 16 April. Vasluĭ. Dar «mitropolieĭ Romanuluĭ» confirmat. Stroicĭ. Gheanghea. — Traducere. — Bibl. Ac. Rom., LXI, 9.

1589, 25 Maiŭ, Iașĭ. Petru. Pentru procesul dintre Petriman Borilianul, diac și Simion diac și frațiĭ luĭ, fiiĭ luĭ Pilipovski. «Mi-am adus amintea pricum, Pilipouskie fiind fost hiclean, căci s'au închinat aceluĭ spurcat Creștuluĭ, și așe au luat Domnia Me acel sat Briclcanii, pentru ce-au hetlinit Domnie, și așe Domniia Mea m'am milostivit și am miluit pre sluga noastră pe Pătăriman Borlianul diiacu și pre femeia luĭ, Ilinca». Lupul Stroicĭ, Mare-Logofĕt. Cristea Mihăilescul, uricar. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom., XXXIV, 7.

1589, 18 Iunie, Iașĭ. Petru. Confirmă fixarea hotarelor stăpânireĭ mănăstireĭ Bistrița de «Bașotă ce aŭ fost Pivniceriŭ», «Ciolpan, ispravnic de Bacăŭ» și «Penteleiŭ, Vel Vătav de Neamțu» și săteniĭ din Țuțeanĭ. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. — Bibl. Ac. Rom., XVII, 28.

1589, 20 Iunie. Petru. Întărire pentru Sucevița. — Arch. St., documente reservate.

1589, 23 Iunie. Întărire. — Arch. St., documente reservate.

1589, 7 Iulie, Iașĭ. Petru-Vodă către Bistrița, pentru hoțiĭ ce trec din Moldova. — Arch. Bistrițeĭ.

1589, 30 Iulie, Tàrgoviște. Mihnea. Vechiul Divan al luĭ Mitrea, cu Mihaĭ Stolnic și Miroslav Vistier. — Arch. St., *Ep. Argeș*, L, 7.

1589, 18 Decembre, Iașĭ. Petru. Danie Galateĭ. — Arch. St., *Galata*, XI, 12.

1590, 25 Mart, Iașĭ. Petru. Dar Pàngăraților: un mitoc, cu «loc» și moară în Dărmăneștĭ (ocolul tàrguluĭ Piatra). «**Индреи Германи учил**». Băseanul pisar. — Arch. St., *Pângărațĭ*, III, 76 (4).

1590, 18 April, Bucureștĭ. Mihnea. Întăritură luĭ Radu, fost Mare-Armaș. Divanul ca la 28 Maiŭ. — Bibl. Ac. Rom., XL, 70.

1590, 13 Maiŭ, Iașĭ. Petru. Întăritură. Stroicĭ. Băseanul. — Arch. St., *Bisericanĭ*, II, 2.

1590, 20 Maiŭ, Iașĭ. Petru. Întăritură. Stroicĭ. Buzinco. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom., XL, 71.

15[90], 28 Maiŭ, Bucureștĭ. Mihnea. Pomenițĭ: Neacșa, fiica răposateĭ Caplea și Tudoran, biv Vel Sluger. Boieriĭ: Mitrea, Mare-Vornic, Pàrvul, Mare-Logofĕt, Pĕtru, Mare-Spătar, Andreiŭ, Mare-Vistiernic, Radu, Mare-Comis, Mihaiŭ, Mare-Stolnic, Vlad, Mare-Păharnic, Gherghe, Mare-Postelnic. — Bibl. Ac. Rom., XXIX, 333; XXIX, 137.

1590, 15 Iunie, Suceava. Petru. Întăritură. — Stroicĭ. Băseanul. — Bibl. Ac. Rom., XL, 72.

1590, 18 Iunie. Bucureștĭ. Mihnea. Întăritură. Divanul ca la 28 Maiŭ. — Arch. St., *Mitr. Bucureștĭ*, XCVI, 6.

1590, 21 Iulie. Petru. Întăritură. — Arch. St., documente reservate.

1590, 29 Decembre, Bucureștĭ. Mihnea. Menționat Efrem, «archiepiscop» de Noul-Severin și Comisul Socol. Confirmarea uneĭ donațiĭ, către Episcopia de Ràmnic. Boieriĭ, ca la 18 Iunie, dar, în frunte, Marele-Ban de Craiova, Iani. — Și traducere. — Arch. St., *Ep. Ràmnic*, LII, 15.

1591, 9 Februar, Iașĭ. Petru. Vlăceștiĭ sunt dațĭ Galateĭ, scutițĭ de robotă, de gorștina oilor și porcilor, de deseatina stupilor, de ceĭ 5.000 de aspri, de ceĭ doĭ zloțĭ, de celelalte dărĭ. Ordine către dabilarĭ, globnicĭ, deșugubinarĭ, camanarĭ. — Bibl. Ac. Rom. ?

1591, 5 Mart, Iașĭ. Petru. Confirmă luĭ Ureache Logofĕtul satul Fundenĭ (în ținutul Roman). Pomenit un Adrian. Stroicĭ. Roșca pisar. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom., XLIX, 75. — Cf. Șt. Orășanu, în *Conv. lit.*, XXXIII, 448.

1591, 15 April, Iașĭ. Petru. Permite Moldaviței a-șĭ face o moară pe Toplița, la marginea tàrguluĭ Baia, «pentru că [aŭ] adus mărturie de la șoltuzul din Bae și de la oamenĭ bunĭ bătrânĭ de acolo, cum că este a eĭ acel loc». Stroicĭ. Ciogolea pisar. — Traducere. — Bibl. Ac. Rom., XIX, 59.

1591, 25 April, Iașĭ. Petru. Pentru satul Miclăușenĭ, odinioară al luĭ Miclăuș Vornicul, vìndut luĭ Simion Stroicĭ Vistierul. Fiul Ștefan, Eremie, Mare-Vornic de Țara-de-Jos, Andreiŭ, Mare-Vornic de Țara-de-Sus, Gavrilaș și Gheorghe, pàrcălabĭ de Hotin, Ivan și Draxin, pàrcălabĭ de Neamț, Ionașcu și Andreica, pàrcălabĭ de Roman, Gheorghe, Portar de Suceava, Brut Postelnic, Nădăbaico Spătar, Vasile Ceașnic, Iani Vistier, Sava Stolnic, Stan Comis. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. Damiian Istovicĭ pisar. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 121.

1591, 6 Maiŭ, Petru. Certificat de plata uneĭ deșugubine de către Pàrvu Pitar, Stan Vătav, Toader Păharnic. Alexe (?) și Drăganu. — Bibl. Ac. Rom., III, 193.

1591, 1 Iunie, Bucureşti. Ştefan, fiul lui Ioan-Vodă. Întăritură. Divan: Danciul, Mare-Vornic, Dumitru, Mare-Logofĕt, Androni, Mare-Vistier, . . ., Mare-Spătar, Radu Comis, Iliaş, Mare-Păharnic, Dima Stolnic, Mihaĭ, Mare-Postelnic. — Bibl. Ac. Rom., XL, 73.

1591, 4 Iunie. Petru. Întărire. — Arch. St., documente reservate.

1591, 30 Iulie. «Ннс ѵ Гламта». Petru. Dar «Mitropolieĭ» Romanuluĭ. Stroicĕ. Dumitru pisar. — Bibl. Ac. Rom., LXI, 10. — Cf. Melchisedec, *Cron. Rom.*, I, 225.

1591, Septembre v. *An. Ac. Rom.*, XIX, 250, nota 2). Ştefan. Întăritură. Danciul, Mare-Vornic, Mitru, Mare-Logofĕt, Androne, Mare-Vistier, Franţa, Mare-Spătar, Radu Comis, Dima Stolnic, Iliaş Păharnic, Mihaĭ, Mare-Postelnic. — Bibl. Ac. Rom., XL, 75.

1591, 8 Septembre. Iacob Bako, castelan de Beşeneul-Mare (Nagy-Bessenyö), scrie Judeluĭ Bistriţeĭ. Scrisoare ungurească. Reproduc resumatul, făcut de d. Tuducescu:

Domnul sĕŭ a trimes pe un om al Curţeĭ sale, pe Ştefan, cu afaceri la Petru-Vodă din Moldova; Ştefan, ajungênd la Câmpulung, află că în ţară sunt tulburări şi că nu se ştie unde e Vodă. Ştefan a plecat la mănăstirea Moldaviţa, de unde i se pierde urma. — Arch. Bistriţeĭ.

1591, 8 Septembre, «Nyrmezeo» (Poiana). Ştefan Szentgeorgy, comandant în Bethlen. Acelaşĭ observaţiĭ ca la n[1] precedent:

Vorbeşte despre starea agitată în care se află ţĕrănimea, care ameninţă cu moartea pe dregătorĭ. Fruntaşiĭ ţereĭ, Vlădicĭi, Mitropoliţiĭ, hatmaniĭ s'aŭ dus apoĭ la Vodă; acum nu se ştie pe cine aşteaptă; Joia trecută [5] s'a dus Vistierul la Poartă, ca să aducă în Scaun pe fiul luĭ Iliaş-Vodă, Ştefan. — Arch. Bistriţeĭ.

ѧзр . . . (rupt). Brătila. Vinḍare a unuĭ pămînt de Mariia Clamaski şi alţiĭ. — Românește. — Bibl. Ac. Rom., XXXI, 125.

ѧзр . . . (rupt), кз дни. Iaşĭ. Vînḍare de ţigan de către «Alexandru, fecior Todosieĭ, nepot lui Nьdьbaico Dvornic». Între martorĭ şi Ieremia Năḍăbaico. — Românește. — Bibl. Ac. Rom., XXXVII, 112.

1592 (ѧзс, în loc de ѧзр). Mihnea. Întăritură; înfrăţire cu nepoata. Ivaşco, Mare-Vornic, Lăudat, Mare-Logofĕt, Dumitru Spătar, Costandin Vistier, Radu Comis, Danciu Stolnic, Gonţea Păharnic, Manea, Mare-Postelnic. — Falş? — Arch. St., *Ep. Râmnic*, XCII, f° 9 V°-10.

1592, 10 Ianuar, Iaşĭ. Aron. Dar Moldaviţeĭ a uneĭ moşiĭ dăruite întăia oară de «născătorul (рождитель) Domnieĭ Mele Alexandru-Vodă». Brălădeanul, Mare-Logofĕt, Mihăilescu uricar. — Bibl. Ac. Rom., XIX, 30.

1592, 26 Ianuar, Iaşĭ. Aron. Întăritură. Lipseşte Marele-Logofĕt. Gligorie pisar. — Arch. St., *Văratic*, XVII, 5.

1592, 3 Maiŭ, Iaşĭ. Aron. Donaţie luĭ Oncea Herţa Vătag a unuĭ sat cumpĕrat de Petru-Vodă de la un fost *vătag* de Suceava. Bucium, Mare-Vornic de Ţara-de-Jos, Ivan, Mare-Vornic de Ţara-de-Sus, Molodeţ şi Jora, pârcălabĭ de Hotin, Bejan, pârcălab de Neamţ, Onciul şi Ionaşco, pârcalabĭ de Roman, Andreĭ, Portar de Suceava, Oprea Postelnic, . . . Spătar. Brălădeanul, Mare-Logofĕt. Cristea Mihăilescul, uricar. — Bibl. Ac. Rom., Pec. 58.

1592, 4 Maiŭ, Târgovişte. Veḍĭ: 1601.

1592, 6 Maiŭ. Aron. Întăritură mănăstireĭ Bistriţa. — Arch. St., *S. Sava*, XXX, 3.

1592, 8 Maiŭ, Iaşĭ. Aron. Pentru o moară pe Toplita, vîndută de Nicoară, şoltuzul Băeĭ, mănăstireĭ Moldaviţa, pentru 30 de taleri de argint şi «un poloboc de vin»: moara o făcuse Nicoară «cu banĭ sĕĭ» pe locul mănăstireĭ. Brălădeanu. Dumitru Huscovicĭ. — Traducere. — Bibl. Ac. Rom., XIX, 74.

1592, 28 Maiŭ, Rodna. Rodneniĭ scriŭ Bistriţenilor că vin, nu se ştie cu ce scop, mulţĭ Turcĭ în Moldova. — Arch. Bistriţeĭ.

1592, 26 Septembre, Baia. Orăş Vornicul, «der Öberst Heuptman uber das Heervolck unter dem Gebürge in Moldnerland» (în titlu: «über das grosse Heervolck unter dem Gebuerge itzt versamlet in Moldnerlandtt»), scrie Bistriţeĭ că «unserer gnädiger Herr der Fürst, der Peter Wayda, itzt vonn Gottes Gnaden erwehleter Fürst des

gantzen moldneryschen Landes», a aflat că se adună, nu știe pentru ce, trupe lângă Bistrița. Fiind-că poate există intenția de a năvăli în Moldova, i s'a dat luĭ Orăș ordin a fi gata de luptă, «mitt Kozzakken und anderen gewältigen Krügsleutten». Cere explicațiĭ, către el și Domnul. — Arch. Bistrițeĭ.

1593, 3 Ianuar. Aron. Privilegiu de scutire. Gligorcea Logofĕt. Solomon. — Confirmat de Constantin Movilă la 3 Ianuar 1608. — Și traducere. — Arch. St., *Galata,* x, 5, 6, 8.

1593, 8 Ianuar, Iașĭ. Aron. Întăritură Moldavițeĭ. Pomenit: «născătorul Domnieĭ mele Alexandru-Voevod». Gligorcea Crăciun Logofĕt. Buzinco. — Bibl. Ac. Rom., xv, 104.

1593, 9 Ianuar, Bucureștĭ. Alixandru, fiul luĭ Bogdan. Întărește Glavaciocululuĭ jumătate din vama Prahoveĭ «еж ес кꙋпаѡ ѡт Браиок». Mențiune de chrisoave de la Vlad-Vodă Călugărul, de la Basarab-Vodă și de la Mihnea. Danciul, Mare-Vornic, Belebradъ, Mare-Logofĕt, Radu Spătar, Tudor Comis, Panъ Vistier, Stan Stolnic, Ianc, Mare-Păharnic, Stanciul, Mare-Postelnic. — Pe V°: «De vama Câmpinei». — Arch. St., *Cotrocenĭ,* LIX, 8. — Cf. *An. Ac. Rom.,* XIX, 347, nota 3.

1593, 2 Februar. V. 1596, 2 Februar.

1593, 9 Mart, Iașĭ. Aron către Bistrița. — Arch. Bistrițeĭ.

1593, 25 April, Bucureștĭ. Alexandru. Întăritură mănăstireĭ Tisăŭ, zidită de părințiĭ jupâneseĭ Neaga, pentru averea pe care vreaŭ să i-o lese Neaga și soțul eĭ, Mitrea Vornicul. Divanul de la 9 Ianuar, dar Hadărbal e Stolnic și Manta Postelnic. — Arch. St., *Ep. Argeș,* XLVII, 3.

1593, 15 Maiŭ, Iașĭ. Aron. Scutirĭ pentru mănăstirea Pângărațĭ. Oprea, Mare-Logofĕt. Prădvicĭ, logofĕt. — Arch. St., Pângărațĭ, III, 6.

1593, 25 Maiŭ, Bucureștĭ. Alexandru, «Domn a toată Țara-Rumănească dintru ungurime, feciorul mareluĭ și prea-bunuluĭ, creștinuluĭ Bogdan-Vod.» Întăritură. Danciul, Mare-Vornic, Mitrea, Mare-Logofĕt, Belabrad, Mare-Vistiernic, Radu Spătar, Tudori (Tudor) Comis, Iani Păharnic, Manta, Mare-Postelnic. — Traducere. — Bibl. Ac. Rom., XXX, 26.

1593, 28 Maiŭ, Iașĭ. Aron. Întăritură Pobrateĭ. Vel-Logofĕt . . . *(sic).* Pepelea pisar. Arch. St., *S. Sava; Galata,* XI, 13.

1593, 19 Iunie. Alexandru. Divanul din n[1] penultim, dar fără Belabrad, cu *Tudor* Comis, Pană Stolnic și Dimola Păharnic. — Arch. St., *Mitr. Bucureștĭ,* CLII, 3.

1593, 28 Iunie, Iașĭ. Aron către Bistrița pentru hotare. — Cf. Iorga, *Documente româneștĭ din Archivele Bistrițeĭ,* I, Bucureștĭ, Socec, 1899, in 12. — Arch. Bistrițeĭ.

1593, 15 și 30 August, Iașĭ. Aron către Bistrița. — Arch. Bistrițeĭ.

1594, 20 Februar, Iașĭ. Aron. Intăritură. Gligorcea, Mare-Logofĕt. Dumitru pisar. — Arch. St., *Mitr. Mold.,* CXLIX.

1594, 10 April. Aron. Întăritură. — Arch. St., *Pobrata,* XXIII, 34.

1594, 4 Maiŭ. Aron. Întăritură pentru Moldavița. Moțoc, Mare-Vornic de Țara-de-Jos, Tomaș, Mare-Vornic de Țara-de-Sus, Ion și Oprea, pârcălabĭ de Hotin, Vasile și Ilie, pârcălabĭ de Neamț, Isac și Stan, pârcălabĭ de Roman, Rozva[n], Portar de Suceava, Ienachi Postelnic, Brohnea Spătar, Calughera Vistier, Ieremia păharnic, Drăgan Stolnic, Constantin Comis. Gligorce Crăciun, Mare-Logofĕt. — Bibl. Ac. Rom., VIII, 210.

1594, 12 Maiŭ, Țuțora. Aron. Dă cincĭ sălașe de țiganĭ Galateĭ. **Рꙋзван Гетман Ꙋниа.** — Și traducere. — Arch. St., *S. Sava,* XXVIII, 2; XXX, 3.

1594, 10 August. Aron. Întăritură Pobrateĭ. Pomenițĭ: Mitrofan, mitropolit., «Nica», episcop de Roman, Mardarie, episcop de Rădăuțĭ. — Arch. St., *Pobrata,* XIII, 35.

1595, 18 Maiŭ, Iașĭ. Ștefan. Întărire pentru Tăzlăŭ. — Arch. St., *Pobrata,* XIII, 36, 39. — Semnătura Domnuluĭ. Dublu document. — Cf. *An. Ac. Rom.,* XIX, 245, nota 3.

1595, 18 Maiŭ, Iașĭ. Întărire pentru Moldavița. Tot Alexa logofăt. — Și traducere. — Bibl. Ac. Rom. XIX, 107 1).

1) Un alt document de la Răzvan se află în colecția domnuluĭ archivar Czołowski, în Lemberg. — Din archiva acestuĭ oraș publicăm aiurea maĭ multe documente, relative și la această epocă. V. și prefața.

1595, 4 Novembre, Suceava. Ieremia. Intăritură a Teișorilor, «cari aŭ fost în ocolul Botoșanilor», dațĭ de Petru-Vodă Galateĭ; nu se vor amesteca «vornicii domneștĭ și ureadnicii de Botoșanĭ». . . . Vel Logofĕt. Pepelea pisar. — Arch. St., *Galata,* IX, 1.

1596, 18 Ianuar. Ieremia. Întăritură a Mânzeștilor și Folfăeștilor pe Jijie, «în ocol Iașĭ», date de Petru-Vodă Galateĭ; nu se vor amesteca vornicii de târg, globnicii, deșugubinarii («să n'avețĭ a trage boĭ»). Bogza Logofĕt. — Traducere. — Arch. St., *Galata,* XVI, 3.

1593 (ꙁѱі; cetește 1596?), 2 Februar. Ieremia. Confirmare a Juganilor pentru Nastasia, văduva, și fiiĭ răposatuluĭ Vartic, fost Mare-Vornic. Petriceico (Petriceanu?) Logofĕt. — Și traducere. — Arch. St., *Mitr. Iașĭ,* CXXXVIII, 3.

1596, 11 April. Ieremia. Confirmare a Netedilor (Neamț), dat de Petru-Vodă mănăstireĭ Topolița. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. — Și traducere. — Arch. St., *Văratec,* XVI, 4.

1596, 1[iü] Iunie, Suceava. Ieremia. Întăritură pentru Dăneștĭ (Piatra) și moară. Ordin către ureadnicul de Piatra. Damiian Vistiernic. Iacob Pisar. — Și două traducerĭ. — Arch. St., *Văratec,* XVII, 6.

1596, 22 Iunie, Suceava. Ieremia. Ordonă ureadniculuĭ de Piatra a scuti de sarcinĭ satele Pângăraților. Marele-Postelnic . . . *(sic).* Lupul pisar. — Arch. St., *Pângarațĭ,* III, 7.

1596, 6 Septembre, Suceava. Ieremia. Întărire pentru Pobrata. Fără Logofĕt.— Și traducere. — Arch. St., *Pobrata,* IX, 4-5.

1596, 10 Septembre, Suceava. Ieremia. Întăritură. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. Dumitru pisar. — Și traducere. — Arch. St., *Pobrata,* XV, 6.

1598, 16 Februar, Suceava. Ieremia. Ordin de hotărnicie pentru satul Avereștiĭ. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. Nicoară pisar. — Și traducere. — Arch. St., *Văratec,* XVII, 7.

După 1598, 16 Februar. Două scrisorĭ ale luĭ Seachel, biv Cămĕraș, despre această delimitare:

[1.] Seachil, biv Cъmъraș, dъm știre cu ceastъ scrisoare a nostrъ cumu au venit la mene satul Avereștii și cu Dъneștii, cu cartea dumisale lui Vodъ, ca sъ le hotъrѫm tot hotarul satelor; deaci am strѫnsu oameni buni și mulți, și le-am hotъrѫt tot locul pre spre tot hotarul, cumu s'au aflat mai cu direptul; și le-au plъcut și lor, și Avereștilor și Dъneștilor; și de-aciia am pus stѫlpi și seamne între hotarъle lor, sъ se știe și sъ nu mai aibъ price și svadъ pentru aceale hotare. De-aceia dъm știre și mъrturisim.

Пис v Dъnešt[i].

(Iscălitura.)

[2.] Ѡцꙋ и прїателю нашемꙋ любимомꙋ и много надежномꙋ панꙋ Ѯрꙗке велики дворник долнѣи земли. Dupъ acea dau știre d[u]m[i]t[a]le cъ au venit la mene o carte a Mъriei Sale a lui Vodѫ sъ socotim un loc ce sъ pъrъseu Dъneștii cu Avereștii; deaci eu am strъnsu oameni buni din ѫn șase sate de pre împregiur, — fost-au vr-o sutъ de oameni, — și i-amu întrebat de-acel loc; ei toț au strigat, și au zѫs cъ iaste a Dъneștilor; deaci am zѫs de-au purces toț acei oameni pre unde știu ei cu sufletele sale, și eu amu mъrsu dupъ înșъii de-amu pus stъlpi, cumu mi-au fost ѫnvъțъtura din cartea Mъriei Sale, și am ales dintr'acei oameni mulți, de-amu scris 24 de oameni buni și bъtrѫni și de frunte, de nu va lъsa Mъriia Sa pre tocmala noastrъ; ce, de va pofti, acei oameni ei vor mearge de vor mъrtu[ri]si și Mъriei Sale, și tot va afla Mъriia Sa cumu spuiu eu . . . *(rupt).* Derept acea eu amu aflat cu direptul cъ iaste acel loc a Dъneștilor, iar Mъriia Sa volnic iaste cui-l v . . . *(iarăși rupt):* [de]-l va da Dъneștilor, a lor iaste; de-l va da Avereștilor, volnic iaste Mъriia Sa. De-acea dъm știre d[u]m[i]t[a]le. D[o]mnul D[u]mnezъu sъ te veseleascъ cu pace cu sъnъtate bunъ; amin.

Сиѧ и прїатела гкедттн, Ѳѣкила бив камъраш.

V°: Прїатєлю нашємꙋ любимомꙋ и много надєждномꙋ, панꙋ Ꙋрѣкє вєлики дворник долнѣи зємли [1]). — Arch. St., *Vînătorì*, XVII, 8-9. — Cf. *Arch. ist.*, I[1], 22-3.

1598, 5 April, Suceava. Ieremia. Confirmare a satuluĭ Iureştiĭ către Mairi (?), Mare-Vătav de Iaşĭ. Stroicĭ. — Bibl. Ac. Rom., XIV, 72.

1598, 22 April, Suceava. Ieremia. Confirmare, pentru Galata, de ţiganĭ daţĭ de Petru. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. Popovicĭ, pisar. — Traducere. — Arch. St., *S. Sava*, XXVII.

1598, 24 April, Suceava. Ieremia. Confirmare, pentru Galata, de ţiganĭ daţĭ de Petru-Vodă. — Probabil originalul n[luĭ] precedent. — Stroicĭ. Popovicĭ. — Arch. St., *S. Sava*, XXVIII, 3.

1598, 6 Maiŭ. Ieremia. Întăritură, pentru Galata, de moşiĭ şi ţiganĭ. — Traducere. — Arch. St., *Galata*, VII, 4.

1599 (,зцз). Ieremia. Întăritură pentru mănăstirea Tăzlăŭ . . . Mare-Logofĕt. Loghin pisar. — *Galata*, XI, 14.

1599, 18 Ianuar. Ieremia. Ordin către dabilariĭ ţinutuluĭ Tutova să cruţe de dabile «satul giupănesei răpoosatuluĭ Vartic Vornic, anume Juganiĭ, de la acel ţinut, şi să-l treceţĭ deosĕbit la izvod». Ureche, Mare-Vornic. — Şi traducere. — Arch. St., *Mitr. Iaşĭ*, CXXXVIII.

1599, 6 Mart, Suceava. Ieremia. Confirmă Galateĭ, cu binecuvîntarea mitropolituluĭ Gheorghe Movilă, a luĭ Agafton, episcop de Roman şi Amfilohie de Rădăuţĭ, satele: Belceştiĭ, «cu moră in Bahluiŭ», Sagna, Teişoriĭ (Hârlăŭ), cu iaz şi moară, Folfăieştiĭ, Mânzeştiĭ, Petreştiĭ, Mănjeştiĭ, Şiviţa pe Prut, Drăgăneştiĭ pe Cahul, o parte din iezerul Cahululuĭ, în ţinutul Chigheciŭ, Vlăceştiĭ pe Siret, cu moară, «ce este cumpĕrătură însuş luĭ Petru-Voivod, drept treĭ miĭ zloţĭ, şi danie sfinteĭ mănăstirĭ», părţĭ din Hrĭcĭcanĭ (Suceava), prisaca Trestioara, şi «nişte viĭ de la Galata, ce sânt cumpĕratură mănăstiriĭ de Petru-Voivod». Călugăriĭ vor pune însă în pomelnic pe Domn, pe «iubita sa maică» Maria, pe Doamna Elisabeta şi pe copiĭ: fiul Constantin, fetele Maria, Irina, Ecaterina şi fraţiĭ şi moşiĭ şi părinţiĭ; «şi să aibă a face noao pamete din an în an, la zioa sfântuluĭ Ierimii proroc, ce iaste la luna luĭ Maiŭ întăĭ». Boierĭ: Ureche Vornic, Simion Hatman şi Pârcălab de Suceava, Grigorcea Vornic, Gheorghie, pârcălab de Hotin, Chiriţă [Paleologul], Vasile, pârcălab de Neamţ, Toader, Gheorghie, pârcălabĭ de Roman, Drăgan Postelnic, Bosinco Spătar, Simion Vistiernic, Barnovschi Păharnic, Grigorie Stolnic, Cărăiman Comis. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. — Traducere. — Bibl. Ac. Rom., X, 7.

1599, 30 Mart, Suceava. Ieremia. Dă mănăstireĭ Râşca iezerul Bistriţeĭ, cu binecuvîntarea luĭ Gheorghe mitropolitul, luĭ Agafton de Roman, luĭ Teodosie de Rădăuţĭ, luĭ Ioan de Huşĭ; pentru sufletul sĕŭ, al Doamneĭ, al fiuluĭ Constantin. — Traducere. — Arch. St., *S. Sava*, XXXIII, 4.

1599, 6 Maiŭ. Sinet al luĭ «Stroicĭ Logofĕt» pentru nişte banĭ luaţĭ de la «pan Toader Veveriţă, Vornic». — Bibl. Ac. Rom., XL, 88.

1599, 13 Iunie, Suceava. Ieremia. Întăritură de ţiganĭ Bistriţeĭ. — Traducere. — Arch. St., *S. Sava*, XXXI, 2.

1601, 29 Maiŭ. Ieremia. Întăreşte Vorniceseĭ Nastasia, vĕduva luĭ Vartic Vornic, Juganiĭ pe Pereschiv, cumpĕraţĭ de răposatul Vartic şi de Nastasia, supt «răposatul Petru-Vodă,» «însă li s'aŭ prăpădit şi ispisoacele în vremea ce aŭ fost eĭ în Ţara Nemţască pĕ la Muncaciŭ» (до Мꙋкача). Stroicĭ, Mare-Logofĕt. — Şi traducere (una, resumată, cu data de 29 Mart). — Confirmare şi la 2 Februar următor. În 1658, Ursu Vartic vinde satul Vorniculuĭ Dabija. — Arch. St., *Mitr. Iaşĭ*, CXXXVIII.

[De la 1602] 4 Maiŭ [fals 1592], Târgovişte. Radu, «nepotul răposatuluĭ prea-milostivuluĭ Basarab-Voevod». Confirmare luĭ Stanciu, Mare-Păharnic, pentru sate cumpĕrate

---

1) «Seachil» e pomenit ca pitar într'un document publicat în *Uricariul*, XX, 383. — Un alt cas de delimitare, încredinţat pârcălabuluĭ Ciogolea (1642), în *Arch. ist.*, I[1], 24: apar bătrâniĭ şi doĭ diaconĭ «cu brazda în cap».

de la nişte «cnejĭ» şi de la Buzeştĭ (pomeniţĭ: răposatul Radu Clucerul Buzescu şi fraţiĭ săĭ, Preda, fost Mare-Ban, şi Stroe, fost Mare-Stolnic). Menţionat şi Hriza Logofĕtul. Boierĭ: Cernica, Mare-Vornic, Lupu, Mare-Logofĕt, Nica, Mare-Vistier, Mărzea, Mare-Spătar, Bărcan, Mare-Stolnic, Costea, Mare-Comis, Stanciu, Mare-Păharnic, Leca, Mare-Postelnic, Neagoe Logofĕt. — Şi traducere. — Bibl. Ac. Rom., XXXI, 131.

1602, 8 Maiŭ, Iaşĭ. Ieremia. Proces între mănăstirea Berzunţa şi un călugăr pentru o parte din satul Orbic. Stroicĭ. Pĕtraşcu pisar. — Arch. St., *Bisericanĭ,* II, 3.

1602, 28 Iunie. Ieremia. Întăritură de ţiganĭ Bistriţeĭ. — Traducere. — Arch. St., *S. Sava.*

1602, 28 Iulie, Iaşĭ. Ieremia. Întăritură de ţiganĭ Bistriţeĭ, cu ordine către vătajiĭ de ţiganĭ, giudeţĭ «şi alte *slugĭ*». Petriceaico Logofĕt. Bulboac[ă] pisar. — Arch. St., *S. Sava,* XXVIII, 4. Originalul n[luĭ] precedent.

1603, 9 Februar, Suceava. Ieremia. Întăritură pentru Pobrata. — Stroicĭ. Mare-Logofĕt. — Arch. St., *Pobrata,* XIII, 46.

1603, 27 Mart, Iaşĭ. Ieremia. Scuteşte pe Unguriĭ, Ruşiĭ, Munteniĭ, ce se vor aşeza în Văleniĭ egumenuluĭ de Pobrata (care ţine în sat un vătăman), de orĭ-ce sarcinĭ timp de treĭ anĭ. — **Бєлицu вєлкры ѓчна.** Gligorcea pisar. — Şi traducerĭ. — Arch. St., *Probata,* XIII, 19, 41, 43.

1603, 30 April. Act al guvernuluĭ Romanuluĭ; sigiliu cu cap de lup şi legenda: *Sigilium pargar Romana.* — Bibl. Ac. Rom., LXI, 14. — Cf. Melchisedec, *Cron. Rom.*, I, pp. 226-7.

1603, 15 Decembre, Suceava. Ieremia. Vitolt, starostele, şi fratele luĭ, Iuraşcu Logofĕtul, şi alte rude se plàng că aŭ pierdut titlurile lor pentru Şĕndreştĭ (Putna) şi Ţigăneştĭ, «în vreme când au trecut pe acolo Căzacii Zaporojĕnĭ cu Domnie Me şi cu Canţeliar la Ţara-Muntiniască, când am bătut pe Mihail Voevod»; şi alte titlurĭ «s'aŭ luat atuncĭ de Căzaci Zaporojĕnĭ». Marturĭ: fiiĭ Constantin şi Alexandru, Nistor Ureche, Mare-Vornic de Ţara-de-Jos, Văscan Orăş, Pârcălab de Suceava, Simion Stroicĭ Vistier, Brănovschi Postelnic. Lupul Stroicĭ Logofĕt. Dumitru pisar. — Şi traducere. — Arch. St., *Răchitoasa,* VII, 3—4.

1604, 4 Septembre, Suceava. Ieremia. Scuteşte satele mănăstireĭ Tăzlăul. Iăraşco Logofĕt. Pe V°: «Car[te] de noit a Tăzlăoanilor». — Cf. *An. Ac. Rom.*, XX, p. 490. — Arch. St., *S. Sava,* XXXIV, 5.

1604, 20 Octombre, Buciuleştĭ. Ieremia. Ordin către străjeriĭ de la Oprişanĭ, Stroicĭ, Mare-Logofĕt. Ţiţul, pisar. — Arch. St., *Pàngăraţĭ,* III, 9.

1605, 3 Ianuar. Suceava. Ieremia. Scutire pentru Tăzlău. Iăraşco Logofĕt. Ionaşco pisar. — Arch. St., *S. Sava,* XXXIII, 9.

1605, 9 Februar, Suceava. Ieremia. Întăritură Pobrateĭ, Stroicĭ, Mare-Logofĕt. — Arch. St., *Pobrata,* XIII, 44.

1605, 20 Octombre, Suceava. Ieremia. Întăritură. Ordin de a se fixa hotarul despre alţĭ răzeşĭ; ceĭ strîmbătăţiţĭ pot veni la Domn să se plàngă. Fără Logofĕt. — Menţiunea altuĭ document pentru acest scop, din 18 Octombre. — Arch. St., *Răchitoasa,* VII, 6.

1606, 3 Maiŭ, Iaşĭ. Ieremia. Scuteşte posesiunile mănăstireĭ Bistriţa de văcărit. Fără logofĕt. Pĕtraşco pisar. — Arch. St., *S. Sava,* XXXIII, 10.

1606, 25 Maiŭ, Iaşĭ. Ieremia. Se confirmă mănăstireĭ Zugrafuluĭ (de la Atos) mănăstirea St. Nicolae din Iaşĭ, dată de «bătrânul Petru-Voevod» şi confirmată de Aron-Vodă. Ceĭ doĭ fiĭ aĭ Domnuluĭ, Nestor Ureche, Mare-Vornic de Ţara-de-Jos, Crasti, Mare-Vornic de Ţara-de-Sus, Gheorghe, pàrcălab de Hotin, Gheorghe şi Oanaşca, pàrcălabĭ de Neamţ, Creste, pàrcălab de Roman, Oraş, Hatman şi Portar de Suceava, Demitrachi [Paleologul] Postelnic, Toader Veveriţă, Simion Vistiernic, Caraiman Ceaşnic, Grigore Stolnicul, Verotare Comis. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. — Copie slavonă tărzie. — — Arch. St., *Aron-Vodă,* I, 22.

1607 *(sic)*, 8 Iunie, Suceava. Ieremia. Intăritură pentru Pobrata. Marturĭ: Constantin-Vodă, Ureche, Mare-Vornic de Ţara-de-Jos, Simion, Hatman şi Pârcălab de Suceava, Chiriţă, pârcălab de Neamţ, Simion Vistier, Brănoschii, ceaşnic. Stroicĭ, Mare-Logofĕt. — Arch. St., *Pobrata*, XV, 7.

1609 *(sic)*, 13 Iunie. Ieremia. Confirmare de ţiganĭ Bistriţeĭ. — Traducere. — Arch. St., *S. Sava*, XXXIII, 5.

1611, 5 Maiŭ. Scrisoare a Păscălineĭ şi a luĭ Ionaşco Stroicĭ:

Eu, Pьscьlina Logofetasa Stroicioe şi eu Ionaşco Stroici scriu de mьrturisim cu cestu zapis al nostru, cum av cumpьrat dumelui Logofьtul Stroici, Dumnezьu-l erte, o selişte de pre Jijiea, ȣ колос Ias, de-amѫdoѫn pьrţile, anume Petroneştii, de la *(sic)* şi cu loc de mor în Jijiea, derept o sutь de taler bьtut; dece, dupь mortea Logofьtului, Dumnezьu-l earte, ei s'au sculat alţi rьzeşi a lor de a venit la noi şi s'a jeluit cь le s'au presurat acea ocinь şi o-u vь[n]dut acei rьzeş fьrь de ştirea cestoralalţi rьzeş; prentr'aceia ei au plь[n]s şi s'au rugat cade sь nu facem blьstьm pьrintelui nostru, Logofьtului, cьce cь nu le s'au plьtit acea ocinь, ce cade sь ne întorcь banii ѫnapoĭ; prentr'aceia noi am socotit cade sь nu facem blьstьm dumisale Logofьtului, ce e-am zis cade sь ne torcь banii napoi, cьt au dat dumelui Logofьtul, cьce cь avьm destul ocine şi fьrь de aceia; dece ei ne-u torsu banii napoi: o sutь de taler bьtuţ, anume Toder şi Cьrstea i Procop; pentr'aceia nime cade sь n'aibь nime nice o trebь cu ceastь ocinь, nice cu Toder, nice cu Cьrstea, cьce cь ne-u dat banii toţ; şi aeşti bani ne-u întorsu dentre Ursu Pьtrьşcan, şi dentre Macsin, şi dentre Sore Comisul; şi mai mare mьrturie iscьlitura mea şi pecete maicь-mea aşa . . *(sic)*. Инс Ias, влет 7119, Maiu 5.

Ionaşcu Stroici
искал.

(Pecetea Stroicioaeĭ.)

(Arch. St., *Aron-Vodă*, V, 1; cf. Roşculescu, *Modele*, p. 47; *Uricarul*, V, p. 215.)

1625, 10 Iulie. Alexandru. Un exemplu de datare şi de la Christos: ҂аχкє [1]).— Arch. St., *Cotrocenĭ*, LIX, 14.

1626, 20 . . . Alexandru. Întăritură pentru mănăstirea luĭ Andronic Vistierul din Buzĕŭ; «şi s'au fost scris părinţii Domniii Mele, creştinul Radu-Voievod şi maica Domniii Mele, Doamna Arghira, şi răposatul moşul Domniii Mele Mihnea-Voevod şi moaşa Domniii Mele, Doamna Vişa, la sfântul pomelnic». Arch. St., *Cond. Banu*, II, f° 35.

---

1) Altul în *An. Ac. Rom.*, ser. 2ª, XXI, p. 291.

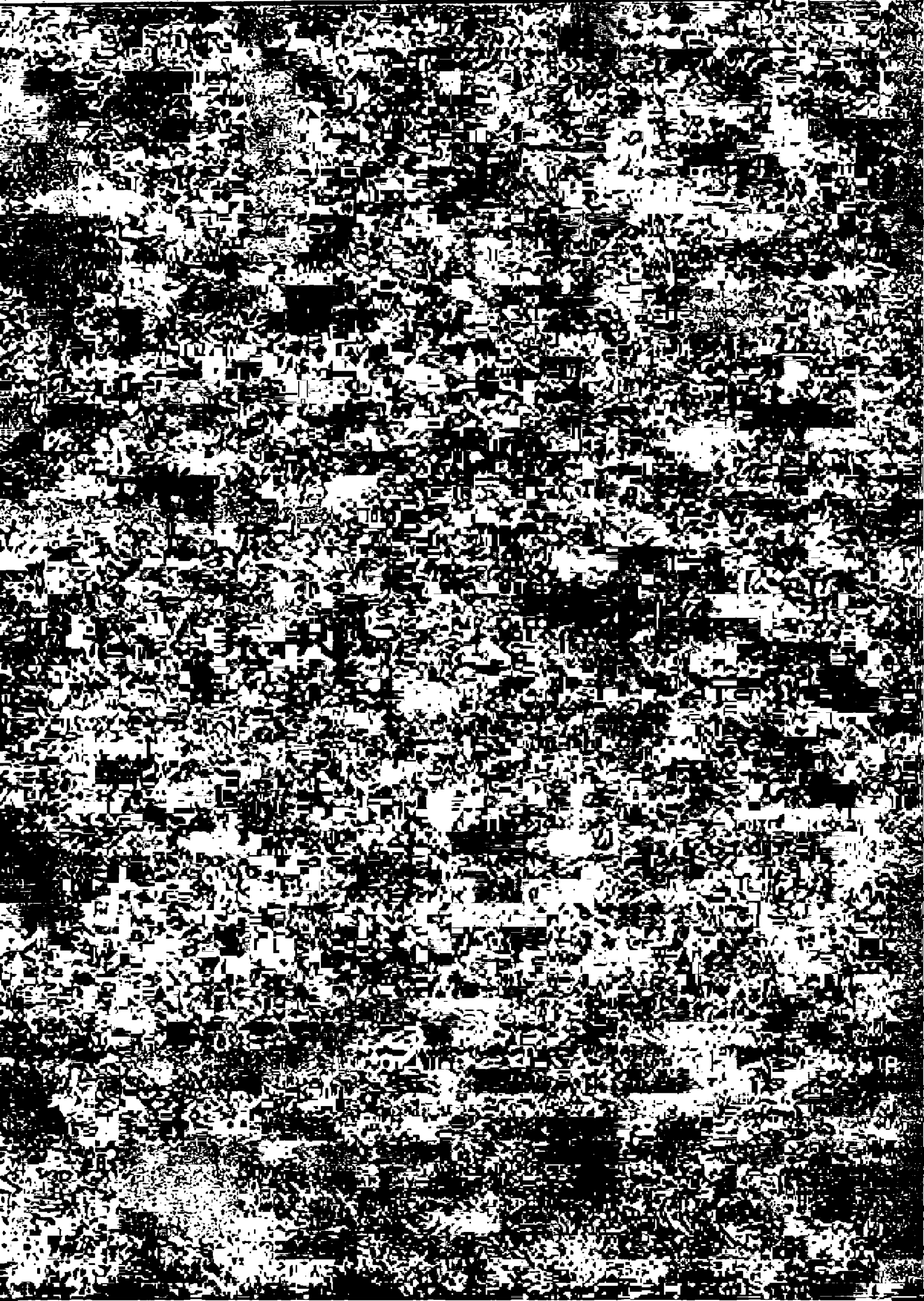

TABLA NUMELOR

N. B. Cifrele cu * se raportă la Prefață. Cifrele din parentese arată nrul de ordine al documentului.

A

Abagiul (Manoli). V. Gealepi.

Abbas (Șah), 71 nota 6, 132 (221) și n. 5, 145 (242), 215 (349) și n. 5, 391, 399 (537), 403, 428, 616.

Acachie (călugăr grec, amestecat în procesul moșteniriĭ lui Petru Șchiopul), 770 n. 2, 778 n. 1.

Acqs (Francisc de Noailles, episcop de; ambasador francez la Constantinopol), 89 (138 — 9) și n. 1, 90 (141).

Adam („Micilli", preut; „Popa Adam", din Cipru; Curtean al lui Petru Șchiopul), 91*, 278-9, 323-4 (454), 332 (460), 350 (484), 351, 352 (484), 355 (489), 397, 399 n. 1, 417 n. 1, 439 (580), 498 (622), 512 (641), 519 (649), 567 (696), 569, 775 n. 1, 776 n. 2, 777. (Familia sa), 278-9.

Adamossy (Imre, curier sibiian, în 1574), 880.

Aderbeigian, 110 n. 3.

Adige, 78*, 235 n. 1, 246 n. 3, 275-6, 334 (463), 357, 498 (622), 511. (Căpitanul — Superior). V. Kühbach (Ferdinand de).

Adler (Frederic-Paul, căpitan de trabanți), 841.

Adrianopol, 26*, 55*-7*, 68* n. 6; 1, 57 (82), 75 (114), 77 (119), 87 (135), 88 (137), 173 (286), 174-5, 178-9, 180-1, 182 (298) și n. 1, 300, 329 (459), 363 (502), 374, 381, 406 (545), 407, 425 (560), 580, 617 n. 3, 632 n. 1, 636 (66), 670, 671 (110) și n. 2, 677 (123), 683 n. 1, 727 n. 1, 749 n. 1, 771 (248). (Poarta Constantinopoleĭ, din), 363 (502).

Africa și **Africani**, 1, 2, 135 (?), 627.

Aga (Ceauș, 1574), 880.

Aga (muntean, în 1585), 831.

Agataia (Postelnic muntean, 1561), 874.

Agatha (Ioan, Sibiian), 846.

Agiud, 220 n. 1, 223.

Agram (Grigore, episcop de), 45 n. 5, 48.

Ahmed-Aga (Micul-Imbrohor, ginerele Vizirului Ferhad-Pașa), 758, 769 n. 1.

Ahmed-Capugi (fiul lui Merĕ Cazlĭ; 1564), 65 (97).

Ahmed Ceauș, 14*, 34*-5*, 37*, 56*, 591 (20), 594 (23), 595 și n. 1, 596, 607 (37-8), 608 (38), 612 (42), 616, 617 n. 3, 620-1, 624 (53), 628 și n. 4, 643 n. 1, 644 (78), 662 (104), 666 (111), 667, 713, 763 n. 1, 810, 813-4, 816-7, 820-1, 823-4, 828, 835-6.

Ahmed Celebi (Ienicer), 208 (338) și n. 3, 212 (344) și n. 1.

Ahmed-Pașa (Mare-Vizir), 45*, 40 (54), 48, 49 (68) n. 1, 98 (157) și n. 1, 99, 101 n. 2, 641 (72) și n. 2, 642 (74), 644 (79). (Fiul său, sangeac de Silistra; soția sa), 709 (168).

Aias-beg (1574), 811-3.

Aiud, 862.

Alai-beg, 624 (53), 636 (66) și n. 3, 637 (68), 639 n. 2.

Alárdy (Francisc), 647 n. 1.

Alba-Iulia, 3*, 10*, 11*, 25*, 40 (54), 190 (317), 363 (502), 372 (517), 385, 581 (7), 583 n. 2, 591 (19), 601 (28), 635-6 (65), 648, 687 (137), 709 (169), 730, 796, 798, 800-1, 807-9, 812, 815, 817, 819, 822, 824-6, 829-30, 834-40, 859, 861-3, 867-74, 876, 879-80.

Alba-Regală, 37 n. 2, 39 n. 5, 387, 388 n. 2, 427 n. 2.

Albanesul (Nicolae, servitor al lui Petru Șchiopul), 473-4, 506 (636).

Albania, 117, 708 n. 1.

Alberomentes (gealep). V. Gealepi.

Albert (Ioan —, rege al Poloniei), 151 n. 6.

Alberti (Palat venețian), 550 (683).

Albertinelli (secretariu al arhiducelui Ferdinand), 721 (186).

Albotă (Gorcea, Mare-Vătav de Suceava), 30*.

Albotă (Petre, Logofĕt), 30*.

Albu (Clucer muntean). V. Golescu (Albu).

Aldea (Postelnic, 1584), 828.

Aldea (Spatar, 1585), 831.

Aldea (Vornic, 1586), 832.

Aldobrandino (Cintio, cardinal de San-Giorgio), 268-9

(402), 289 (423-4), 315 (443) şi n. 2, 316-7 (446), 339-40 (465), 353 (486) şi n. 5, 365 (506), 417-8 (555), 425 (560), 426 (562), 430, 431 (568), 432 (570), 434, 446 (585, 587), 492 (614).

Aldobrandino (Ipolit, cardinal, nunciu în Polonia). V. Clement al VIII[lea].

Alep, 5* şi n. 5, 6; 7*, 17* n. 7, 22*, 46*, 49 (68) şi n. 6, 78 (121), 93, 643 n. 1, 664 (107).

Alexandra Căměrăşoaia (soţia lui Gheorghe Căměraşul, soţia lui Gheorghe Căměraşul si sora lui Petru Şchiopul). V. Căměrăşoaia.

Alexandria, 1* n. 1, 568 (697), 776 n. 2. (Consul veneţian la, în 1601), 776 n. 2. (Patriarchul Silvestru de), 173 (286), 183 (302).

Alexandria (Zaharia de, argintar grec), 776 n. 2.

Alexandru Mircea (al II[lea] sau al III[lea], Domn al Ţerei-Româneşti), 5*, 8* n. 5, 17* şi n. 7, 18* n. 2, 5, 7; 19* şi n. 2, 20* şi n. 2, 21*-3*, 25* şi n. 8, 26* şi n. 1, 27* şi n. 8, 28* şi n. 1, 29* n. 1, 30*-2*, 46*, 78 (121), 83 (129), 84, 87 (134), 89 (140), 163, 241, 309 (436), 591 (19), 594 (23), 599, 804 n. 2, 805-6 şi n. 1, 2, 807 şi n. 1, 808-9 şi n. 1, 810-4 şi n. 1, 815, 878-81.

Alexandru-cel-Rău (al III-lea sau al IV-lea, succesor al precedentului), 58* n. 1, 82*, 84*, 268-9 (402), 293 (430), 331 n. 5, 373 şi n. 2, 444, 756 (230), 757-8, 760 (232) şi n. 1, 768 (243), 769 (244) şi n. 1, 2, 774 (252).

Alexandru Cornea (Domn al Moldoveĭ), 38 (49) şi n. 1.

Alexandru (fiul lui Iancu-Vodă Sasul), 656-7 (97) şi 656 n. 1.

Alexandru (presupus frate a lui Mihnea al II-lea), 152 (253).

Alexe (vameş al Moldoveĭ), 80*, 318, 327, 398.

Alger şi Algerieni, 135, 149 (250) şi n. 5.

Alî-Aga (ambasador în Franţa), 112 (184), 114 (190) şi n. 2, 115 (190), 120 (198), 121 (199), 815 (?).

Alî (Aga Ienicerilor), 617 n. 3.

Alî (beglerbegul Greciei), 676 (121), 677, 678 (125), 679 (126), 681 (128) şi n. 1, 2, 682 (129), 683 n. 1, 684 (131) şi n. 1, 690.

Alî-Paşa, 693 (146).

Alî Paşa Grasul (Vizir), 62 (93).

Aljogh. V. Joaju-de-jos.

Alotarius (Leonard, profesor al lui Ştefan-Vodă fiul lui Petru Şchiopul), 473, 515.

Alp-Ghiral, 711 n. 1.

Alpi, 351, 357, 486.

Also-Toria. V. Toria-de-jos.

Altenburg, 38 (50).

Alvincz. V. Vinţu-de-Jos.

Alymmata (fiul lui; gealep). V. Gealepi.

Ambras, 77*, 246 (371), 252 (380), 261 (391), 262 (392), 265 (395), 269 (404), 282 (412-3), 283 (413-5), 285-6 (417), 286 (418), 287 (420), 292-3 (429), 316 (445), 324 (455), 332 (461), 333, 340 (466), 341, 342 (470), 344-5, 346-7 (478-9), 348 (481), 356 (491), 357, 358 (493), 362 (500), 363 (503), 367 (509, 511), 368 (512), 375, 398 n. 1, 399 (538), 400 (539), 409 (549), 413 (553), 419, 424 (559), 433 (573), 449 (593), 481 (599), 486 (603), 487 (605), 491 (611), 502 (629-30), 503, 505 (631), 508 (638), 721 (186), 829.

Amoroso (Batti, Curtean al lui Petru Şchiopul), 65* n. 8, 86*, 317 (448), 318, 320 (449), 370 (516) şi n. 3, 521-3 (652). (Nepotul său), 65* n. 8.

Amsterdam, 94* şi n. 7.

Ana (infanta, fiica lui Sigismund-August), 94 (150) şi n. 2, 698 n. 1.

Ana (regina, soţia lui Sigismund al III-lea, regele Poloniei), 80*, 253 n. 3, 298, 590, 698 n. 2, 699, 744 n. 2.

Anania (mitropolit al Ungrovlachiei, †1558), 8* şi n. 7; 9*, 791.

Anastasie (mitropolit al Moldoveĭ şi Sucevei), 53* n. 4.

Anatolia, 2 (1), 797 n. 1.

Anchiafo, 6*, 37*, 84 n. 7.

Ancona, 776 n. 2.

Anderbeg (1557), 867.

Andreassy (Petru, Ardelean), 681 n. 1, 683 n. 1.

Andreĭ (Hatmanul, Curtean al lui Petru Şchiopul), 75*, 79*, 85*, 218 (351), 331 şi n. 2, 496 (620), 832, 839. (Fratele său), 832.

Andreĭ (Postelnic muntean, 1561; acelaşi cu precedentul?), 874.

Andrico (boier muntean, 1581), 822.

Angeli (Evreŭ, din Sviţera), 650 (88) şi n. 3.

Anglia, 59*, 94*, 132 n. 3, 194 (320), 316 (446), 646 n. 1, 651 (89) şi n. 1, 662 n. 3, 744 n. 2, 750 n. 1, 776 n. 2, 822.

Anjou (Francisc, duce de), 176-7 (290).

Annenberg (Mateĭ de), 529 n. 1.

Anselmo (Anton, ofiţer veneţian), 777.

Anselmo (Anton, secretarul lui Gheorghe Heracleŭ), 81 (125).

Anspach, 239 (365-7), 240-2, 243 (367).

Anspach (Gheorghe-Frederic, markgraf de), 240. (Secretarul său), 240.

Antiochia (Mihail, patriarch de), 183 (302).

Anton (Uşer moldovean, 1560), 802.

Antonio (consul veneţian la Ancona), 777.

„Anză" (localitate din itinerariul lui Petru Şchiopul), 234.

Apaffy (Nicolae), 838, 852.

Apor (Ioan), 791.

Apor (Ştefan), 818.

Arabi, 662 (104).

Arad, 380 (528).

Aragon, 436 (579).

Aramont (d', ambasador francos pe lângă Poartă), 110 (179) şi n. 3.

Arapul (Gheorghe, servitor al lui Petru Şchiopul), 470, 473-4, 516, 517 (647).

Arbure (familia), 47*.

Arcaş (Dionisie, Trimes în Moldova la 1558), 799.

Archipelag, 708 n. 1.

Arco, 78*, 262 (392), 269-70 (404), 270 (400) şi n. 1, 271 (406) şi n. 3, 372, 273 (409), 275-6, 278, 280, 292 (428), 316 (445), 348 (481).

Ardeal şi Ardeleni, 2*-4*, 6*, 8*, 10*-3*, 15*-6*, 22*, 25* şi n. 4, 26*, 30* şi n. 7, 32*-3*, 35*-7* n. 12, 40* n. 4, 41*-42*, 44*, 45* n. 2, 47*-9*, 51*, 53* şi n. 4, 56*, 60*, 64*, 67*-8*, 71* n. 3, 73*, 85*, 87*, 93*-4*, 4 (6), 36 (46), 37, 38 (50), 39 (51), 40 şi n. 9, 41, 43, 44 (60), 45 (62), 48 şi n. 3, 49, 70 (117), 83 (128), 87 (134), 91 (144), 92 (146), 95 (151-2), 97 n. 2, 155 (260), 190 n.

16, 191 2, 196 (323), 210 (341), 248 (375), 249-50 (377), 294, 296, 298 şi n, 6, 299 (430), 300-2, 304-7 şi n. 1, 329 n. 1, 340 n. 1, 361 (499), 362 (502), 366 şi n. 4, 378 (525), 381-2, 383 şi n. 2, 384-7, 388 (528), 389, 390 (531), 391-3, 399 n. 4, 403-4, 406 (545), 407, 408 n. 5, 413 (554), 425 (560), 426 (562), 427-8, 431, 436 (528), 492 (614), 520 (650), 575 (2), 576 (3), 577 şi n. 6, 579, 580 şi n. 4, 583 n. 1, 599, 605 (34), 606 n. 2, 607 (37), 612 (43), 613, 628 n. 4, 630 (58), 631 (60), 635 şi n. 1, 636 (66), 637, 638 n. 2, 640 (70) şi n. 1, 642 (75), 645 (86), 647 n. 1-2, 651 n. 2, 652, 653 n. 1, 2, 655, 657 (97), 659 şi n. 2, 660 (101), 661, 662 n. 3, 663 n. 1, 664 n 1, 667, 671 n 2, 673 n. 1, 675 n. 1, 676 (120), 679 (126), 683 n. 1, 685, 686 (134-5), 687 (136, 138), 688, 689 (139), 690, 692 (145) şi n. 1, 3, 693 (147), 694 (148-9), 695 n. 1, 696 n. 2, 698 n. 1, 2, 699, 700 n. 1, 701 n. 1, 702 (162) şi n. 2, 704, 708 n. 1, 711 n. 1, 713, 714 (174), 718, 719 (182) şi n. 2, 723 (190) şi n. 1, 2, 724 (191), 725-6 (194), 727-8, 729 n. 2, 730, 733, 734 n. 2, 735 (205) şi n. 1, 737 n. 2, 741 n. 1, 744 n. 2, 748 (218), 749 n. 1, 752 (225) şi n. 1, 755 (228) şi n. 1, 760 (233) şi n. 1, 761 (233), 763 n. 1, 764 (236) şi n. 1, 765 n. 1, 766-7 (240), 767 (242) şi n. 1, 768 (242), 771, 773 n. 1, 783 n. 1, 784 n. 2, 785, 789-90 şi n. 1, 791 şi n. 1, 792, 793 n. 1, 796 n. 1, 797 n. 1, 806 n. 1, 810 n. 1, 811, 847, 852 n. 1, 857 n. 1, 860 n. 2, 862 n. 1, 863 n 2, 865 n. 1, 866 n. 1, 868 n. 1, 870. (Cancelarî aî, 1565), 877. (1571), 879. (1587), 60. (Episcopî români din, în ordine chronologică: Gherasim [1521-9]), 852. (Ştefan I-iŭ [1558-60]), 49 n. 6, 580, 794, 798, 803, 865. (Pavel Tordaşi [1569-74]), 806-8. (Eftimie [Oct. 1571-Iunie 1574]), 809 n. 1, 810, 811. Christofor [1574-80]), 813-4, 820. (Ghenadie [1580-5]), 656 (96), 822-3, 830-1. (Ioan al III-lea [1585-602]), 832, 837, 840-2. (Locotenent în 1556: Petrovics), v. Petrovics. (Voevodî aî; 1553), 864. (1554), 865. (1569), 878. („Udvarbiró" de), 824.

Ardelenî (Dominic, 1585), 831. (Vasile, pretendent), 643 n. 1.

Argeş, 852, 871, 874.

Argeş (Marc, pârcălab de; 1561), 12*-3*, 874-5.

Argeş (Mânjilă de la), 854 n. 3.

Arimondo (Petru, *Avogadore* venețian), 563-4 (692), 707 n. 6, 778 n. 1.

Arizth (Gheorghe de; Tiroles), 496 (620).

Armaşî (muntenî, 1570), 807. (1574), 811. (1584), 827. (1586), 832. (Moldovenî, 1572), 808.

Armbruster (Mateĭ; Sas), 849.

Armenî, 23* n. 3, 29* n. 9, 90*, 76 (117), 115 (191), 116 şi n. 14, 318, 528, 594 (23), 595 n. 1, 599, 673 (118), 678-9 (125-6), 686 n. 1, 717 (180), 774 (252), 823.

Armenia, 110 n. 3.

Arndörffer (Hans, negustor braşovean), 805.

Aron-Vodă (pretendent moldovean), 95* n. 6.

Aron-Vodă (Domn al Moldovei), 47*, 62*, 75* n. 5, 76*, 80*, 82*, 84* şi n. 1, 8, 9; 85*, 87*-8* şi n. 4, 94* şi n. 4, 95*, 215 n. 7, 286 (419), 289 (423), 291 (427), 293 (430), 294, 298, 300, 302, 317 (448), 318, 327, 331 n. 5, 339-40 (465) şi 340 n. 1, 366, 372 (518), 373 n. 2, 380 (528), 391-3, 394 (535), 403-4, 406 (545), 407, 413 (554), 418 şi n. 1, 422 şi n. 1-2, 426 (562), 429 (564), 430 (565-6), 431 (567), 436 (528), 444, 445 n. 1, 447 (588), 496-7 (621) şi 497 n. 2, 520 (650), 732 (200), 750 (220), 751 (223), 752 (224) şi n 1, 756, 757 (230), 758, 759-60 (232), 761 (234), 762 (235), 763-4 (236), 765-6, 769 (245) şi n. 2. (Doamna sa), 84* n. 1, 95*, 294, 302, 340 (465) şi n. 1. (Fiul său Bogdan). V. Bogdan.

Arthanhazy (Ambrosiu, Ardelean). 854.

Arvanitul (Gelep), V. Gelepî.

Arvat (Comis moldovean?, în 1570), 807.

Asia, 638 n. 2, 661 n. 3, 670 n. 1, 678 (124), 708 n. 1, 716 (178), 735 n. 2, 738 (209).

Asia-Mică, 8*.

Aşkenazi (dr. Solomon, zis *Tedeschi*; agent politic constantinopolitan), 599, 638, 647 n. 2, 669 n. 1. (Văduva sa), 719 n. 2.

Aslan (Cămărașul, apoĭ boier muntean; nepotul luĭ Petru Şchiopul). V. Cămărașul.

Aslangorod, 296.

„Aspurg", 581 n. 1.

Atanasie („episcop român"; în Ardeal, la 1553), 787-8.

Ättlmayr (Wolf; Tiroles), 478.

Aubespine (de l'; secretariŭ al Caterineĭ de Medicis), 104 (166).

Augsburg, 53 şi n. 1, 329 (459), 337 (463), 355 (489), 508 (638) şi n. 2. (Episcopul de, în 1603), 599 n. 1.

Augstin (Ioan, Sas), 793, 795, 799, 802.

Austell (Henric, călător engles), 194 (320), 195 (321).

Austerlitz, 234-5 şi n. 1.

Austria (şi Casa de), 3*, 57* n. 3, 76*-8*, 86* n. 4, 96*, 39 (52), 43 n. 1, 83 (128), 234-5 n. 1, 252 (381), 254 (383-4), 256 (386), 257 (387), 260, 269 (402), 273 (409), 274-5, 298, 330, 333 (462), 336, 340 (466), 341 (468), 344 (475), 347 (480), 348 (481), 353 (487), 358 (494), 359, 361 (498), 367 (509), 376 (523), 377, 378 (524), 379, 381, 389, 393, 400 (539), 410 (550-1), 415-6, 418, 421-3, 428, 436 (579), 443 (584), 444, 451 (595), 474, 478, 480, 491 (612-3), 523-4 (653) şi 523 n. 2, 524-8 şi 524 n. 1, 527 n. 1, 529 (656) şi n. 1, 530 (658), 531-3, 534 (663) şi n. 3, 536-7 (668) şi 537 n. 2, 538 n. 1, 539 n. 1, 542 şi n. 2, 543 n. 2, 544-5 (687), 546 (678) şi n. 1, 2; 547-8 (681), 548-9 (682) şi 549 n. 1, 550-1 (684) şi 551 n. 1, 553-4, (686), 555 n. 1, 557 n. 1, 558 şi n. 4, 559 şi n. 1, 560 n. 1, 561-2 (691), 563 n. 1, 565 n. 1, 566 n. 1, 567 (697) şi n. 3, 568 (698), 569 n 1, 692 n. 3, 696 n. 2, 699 n 1, 759 (231), 772 n. 1, 778 n. 1. (Archiducesa Elena de), 542 n. 2. (Archiducele Ioan de), 92 (146) şi n. 1. (Archiducesa Magdalina de), 542 n. 2. V. şi Ernest, Ferdinand, Matthias, Maximilian (de Austria).

Avlona, 602 n. 4.

Avogaro (Petru-Paul), 779.

Avram (boier moldovean, în 1562), 12*.

Azamoglan, 693 (147).

Azaria (Postelnic moldovean, în 1580 şi urm.), 820, 832.

Azov (Marea de), 51*, 655 n. 1, 684 (131).

B

Babadag, 61*, 68*, 71*, n. 6, 79 (123), 302, 671 n. 2, 674-5, 702 (162), 741 n. 1, 839.
Babilonia, 576 (2).
Babtess (Ludovic, spiţer din Bozen), 471 (597).
Băc, 296.
Bacău, 63* şi n. 9, 219, 225. (Episcopii de), 62 n. 5. (Ieronim Arsenghi, episcop de — şi Argeş, vicariu apostolic), 62*.
Badea (Clucer supt Petraşcu-cel-Bun, Portar în 1577), 8*, 10*, 797, 815.
Bădenĭ (Mihnea din, fiul lui Udriste), 21*.
Bădica (Radu-Vodă, Domn al Ţerei-Românesti), 95* n. 6, 846 şi n. 1, 848.
Bărtl (Vlasie, măcelar tiroles), 471 (597).
Baffo (Sultana-Hasseki a lui Murad III, din familia), 88*, 425 (560) 492 (614).
Bagdad, 110 n. 3, 575-6 (2).
Baia, 85*.
Baiazid al II-lea (Sultan), 66 n. 4.
Baiazid (ienicer; gelep). V. Gelepi.
Bakal (şef tatar din sec. al XVI-lea), 597.
Balaczy (István; Ardelean), 824.
Bălan (Vătaf), 783.
Balaş (Clucer muntean, 1584), 827.
Balcanĭ, 47 (65), 708 n. 1.
Balea („Bolea", „Ballyam", Portar, apoĭ Postelnic muntean, în 1560, 1578, 1582), 818, 824, 873.
Balea (Bolea, Ioan; Postelnic moldovean, supt Alexandru Lăpuşneanu), 789, 794, 802.
Balibeg (sangeac de Vidin), 44 (58), 847, 857.
Balica (Isac, Paharnic, apoĭ Hatman moldovenesc), 38*, 40*, 44* şi n. 4, 47*, 50*, 53*, 815-6, 882. (Fiul său), 44* şi n. 4. (Fratele său), 821, 825.
Balint (boier muntean, în 1557), 868.
Balint (Vătav muntean, 1577), 816-7.
Ballassa (Melchior), 15*.
Balog (Clucer, 1585), 829.
Balogh (Ioan, şef de trabanţĭ), 53*, 806, 809, 811, 814-8, 820, 824, 876. (Fiul său Grigore), 836.
Balogh (Anton, Francisc, Emeric, Matiaş). V. Braşov şi Sibiiu (curierĭ), la aceste nume.
Balomir (boier muntean, 1558-9), 9* n. 2.
Bafota, 50*.
Balotă (Postelnic, 1553), 787.
„Balsar...." (Toma de, Genoves), 88 (137).
Balşe (Sluger), 85* n. 4.
Bălţĭ, 197 n. 5.
Baltică (Marea-), 38*.
Balue (Ioachim, ofiţer frances), 199.
Banĭ (muntenĭ: al doilea, 1550), 862. (Mare, 1552, supt Radu-Vodă), 785. (1554, supt Petraşcu-Vodă), 865. (1555), 791. (1559), 801.
Bandini (Iacob), 776 n. 2.
Bánffy (Baltazar), 830.
Bánffy (Christofor), 718 (181) [?], 812-3 (?), 821, 823.
Bánffy (Dionisie), 593 (22).
Bánffy (Farkas), 830.
Bánffy (Gábor), 817.
Bánffy (Gheorghe), 26* n. 1, 880.
Bar, 37*, 74*, 616, 711 n. 1, 751 n. 3.
Barbaria, 72*, 113 (188), 125 n. 6, 147 (246) şi n. 3, 735 (205), 742.
Barbaro (Marc' Antonio, Venetian) 213 (346) şi n. 4.
Bărbat (emisariu sibiian, 1521), 844—5.
Barbély (Gheorghe), 380 (528).
Barbély (Ioan), 307 (431) şi n. 2.
Barbovschi (Tudose, preceptorul lui Ştefan, fiul lui Petru Şchiopul,—mai târziu mitropolit al Moldovei), 79*, 90*-1*, 197 n. 5, 235, 278, 350 (484), 441, 443 (583), 452, 483, 485, 492—3 (615), 494 n. 1, 496 (620), 497 (622), 519 (649), 521 (652), 522, 523 (652) şi n. 2, 525—6.
Barbu (Ban muntean), 851—2.
Barbu (fiu natural al lui Neagoe-Vodă poate, Vistier; şi soţia sa, fiica lui Mircea Ciobanul), 3* şi n. 1, 4*, 21* n. 7, 860 n. 2.
Bărcan (boier muntean, 1558—9), 9* n. 2.
Barcsai (familie), 96*.
Bărcuţa, 21*.
Bărgău, 92*, 585 (3), 589. (Bărgăoanĭ: Tănase, fiul lui Mal Dumitru, Matei, Petru al lui Ioan, Dumbravă, fiul lui Gliga, Simion, „Math" Theodor, fiul lui „Nigeitenant", Ioan al lui Trifu), 586.
Barlabassy (Leonard, Ardelean, vice-voevod), 846-7.
Bârlad, 219, 220 n. 1, 225, 799. (Martin de), 801.
Bârlădeanu (Logofăt al Moldovei), 84*.
Barletta, 638 n. 2
Baronckay (Ardelean), 840.
Bârseĭ (Ţara), 2*, 10*, 85*, 579, 836, 845, 859 n. 1, 863 n. 2, 866 n. 1.
Barvitius (consilieriu al lui Rudolf al II-lea), 555 n. 1.
Basadonna (Ioan), 777.
Basarab (Nicolae, pretendent muntean), 15* n. 1 (?), 716 n. 1.
Basarabia, 59 n. 7, 770 n. 2. V. şi Bugeac.
Bassora, 5* şi n. 6, 576 (2).
Basta (Gheorghe, general imperial), 298, 299 (430), 383-7.
Báthory (familie), 49*, 299 (430).
Báthory (Andreĭ, cardinal, apoĭ şi principe al Ardealului) 4*, 33*, 59, 235 (360), 298, 302, 328-9 (458) şi n. 1, 383-4, 427, 696 n. 2, 699 n. 1, 702 n. 2, 723 n. 2, 788-9, 791, 804.
Báthory (Baltazar, fratele precedentului), 298, 836, 838, 840.
Báthory (Christofor, Voevodul Ardealului), 30*, 32*-4*, 35* n. 1, 36* şi n. 3, 37*, 38* n. 8, 40* n. 4, 48*, 52* n. 10, 32 n. 6, 97 (155) şi n. 2, 132 (221), 146 n. 3, 163 şi n. 4, 593-4 (22), 599, 601 (28), 602 (30), 603-4 (32), 606-7 (37), 612 (42-3), 615-6, 631 (60), 632 (62), 635-6 (65), 637 (67), 640 (70), 646-7 şi 647 n. 1, 648 (83), 651 n. 1, 815-22.
Báthory (Gavril, nepot de frate al precedentului), 33*, 815, 827.
Báthory (Griselida, sora precedentului şi soţia lui Ioan Zamoyski), 235 n. 2, 328 n. 5.
Báthory (Sigismund, principe al Ardealului), 48*, 59*, 60*, 67*, 152 (253) şi n. 1, 190 (317), 191, 198 n. 2, 211 (343) şi n. 4, 235 (360), 248 (375), 294, 298 şi n. 6, 299 (430) şi n. 5, 300-6, 307 (431) şi n. 1, 3,

328-9 (458) şi 329 n. 1, 339-40 [465], 348 (473) şi n. 4, 363 (502), 366, 369 (514), 378 (525), 380 (528), 381-7, 391, 394 (535), 399 (538), 403-4, 413 (554), 418, 425 (560), 426 (562), 427 8, 430 (565), 431 (567), 432 (570), 436 (578), 447 (588), 607 (37), 651 (90) şi n. 2, 652 n. 2, 653 (92), 655 n. 1, 656 (96), 667, 671 n. 2, 687 (137), 691 (142, 144), 692 n. 1, 696 (153) şi n. 2, 697 n. 2, 698 (156) şi n. 2, 699 şi n. 1, 701 n. 1, 702 n. 2, 703-4 (164), 713 (172), 719 n. 2, 723 n. 2, 725 (193), 729 n. 2, 730 şi n. 2, 736 n. 1, 742, 744 n. 2, 749 n. 1, 753 n. 1. 754 n. 1, 755 (228) şi n. 1, 756 n. 2, 758, 759 (231) şi n. 1, 761 (233), 763 n. 1, 764 n. 1, 765 n. 1, 767 (245) şi n. 1, 2, 772 n. 1, 824-42.

Báthory (Ştefan, Voevod al Ardealului şi rege al Poloniei), 41*, 43* şi n. 8, 45* n. 2, 46* n. 5, 48*-9*, 51*-2* şi n. 10, 54* n. 4, 55* şi n. 6, 56* şi n. 3, 4, 57* şi n. 3, 58* şi n. 5, 59*, 68* n. 2, 92-3*, 96*, 25-6, 30 şi n. 7, 34 n. 3, 35 n. 10, 36, 37 şi n. 12, 38 şi n. 3, 8, 39 şi n. 1, 40 şi n. 4, 42 şi n. 5, 92 (147) şi n. 2, 93-4 (149), 94 (150) şi n. 2, 3, 95 şi n. 1-3, 97 (155) şi n. 2, 132 (221), 133 (222) şi n. 2, 138 (231), 146-7 (245), 151, 152 (253), 166, 183 n. 3, 190 (317) şi n. 16, 195 n. 4, 196 (323), 211 n. 4, 254 (384), 314 şi n. 3, 376 (523) şi n. 2, 427-8, 429 (563), 591-5 şi n. 1, 596 şi n. 1, 597 şi n. 1, 598 şi n. 1, 599-600, 601 n. 2, 606 n. 2, 607-10, 611 (40) şi n. 1, 612 (42), 613 şi n. 2, 614-7 şi n. 3, 619 (48-51) şi urm., 622-3, 624 şi n. 1, 625 şi n. 2, 4, 626-7 şi n. 1, 628 şi n. 4, 629, 630 (58), 632 (62), 633-4 şi n. 4, 636 (66), 637-8 n. 2, 639, 640 (71) şi n. 1, 641 (71) şi n. 2, 642 (74), 644 (79), 645-6 (81), 647 (84) şi n. 1, 2, 650 n. 3, 651 n. 2, 652 n. 2, 653 (93) şi n. 1, 2, 654 (93), 655 şi n. 1, 657 (98), 658, 659 (100) şi n. 2, 660, 661-2 şi n. 3, 663 (105) şi n. 1, 666 n. 1, 667-8 şi n. 1, 669 (113), 670-1 şi n. 2, 672-3 şi n. 1, 674 şi n. 1, 675, 676 (121), 678 n. 1, 679-80, 681 (127) şi n. 2, 682-3, 685 (133), 688 (138), 689, 692 n. 1, 3, 695 n. 1, 2, 696 (153) şi n. 1, 697 (154), 698 n. 1, 699 n. 1, 700 (158), 701 n. 2, 702 n. 2, 714 n. 2, 719 n. 2, 739 (211), 808-14, 817-8.

Báthory (Ştefan, nepotul de frate al precedentului), 33*-5* şi n. 1, 36*, 302, 362 (501), 366 şi n. 4, 384, 617 n. 3, 624 (53), 815-7, 819-21, 823-4, 827, 832, 836-7, 879 şi n. 1, 880-3. (Soţia sa), 617 n. 3.

Battiloro (Angelo Canetti), 530 (658), 591 (660).

Batthyányi (Francisc), 35-6 (46).

Bathyányi (Urban), 850.

Bavaria, 77*-8*, 239 (365-7), 242, 243 (367), 260, 262-3 (393), 280 n. 4, 337 (463), 751 n. 3, 773.

Bavaria (ducî de), 380 n. 2.

Bavaria (Wilhelm, duce de, Palatin de Rin), 2 (1).

Bavaria (Wilhelm al III-lea, duce de), 77*-8*, 239 (365-7), 242, 243 (367), 260, 262-3 (393), 334 (463) (Soţia sa), 263.

Becchin (Martin, barcagiŭ), 203 (331).

Becîcherec, 447 n. 3.

„Beck" (Mare-Vistier, 1589), 840.

Bedler (Jean-Baptiste, secretariŭ frances la Constantinopol), 6*.

Békés (Gaşpar), 30*, 38*, 41*, 86 şi n. 2, 594 (22) şi n. 1, 616-7 n. 3, 626-7 n. 1, 655 n. 1, 719 n. 2, 794, 811. (Fiul şi fratele său), 594 (22) şi n. 1.

Békés (Ladislas), 793.

Békés (Ştefan), 841.

Beldy (Clement), 788.

Beldy (Ioan), 832, 834.

„Belgerin" (Constantinopolitană, în legătură cu ambasada germană), 694 n. 2.

Belgia, 56 (79).

Belgrad, 3 n. 5, 38 n. 3, 75 (114), 300, 364 n. 2, 387-8 n. 2, 645 (80), 696 n. 2, 760 n, 1, 844, 871.

Bellegno (Bernardin), 563-4 (692).

Bellegno (Remondino), 707 n. 6.

Belz (Palatinul de, 1589), 68 n. 6.

Bembo (Bernard), 564 n. 1.

Bencze (Mihaĭ), 588.

Bendzyn, 711 şi n. 1.

„Benedetto" (Bruti?), 487 (606). V. şi Bruti (Benedetto).

Bengăr (Stanciu, Spătar; şi soţia sa), 8*, 21* şi n. 4.

Benkner (Hans, jude braşovean), 843 n. 1, 866 n. 1.

Benkner (Marc), 836.

Benkner (Petru; şi soţia sa), 834.

Berchtoldt (I.), 242.

Berestie, 63*.

Bereţc, 709 (169).

Bergmann (Gheorghe, ambasador al Danzigului în Polonia), 57* n. 3, 58* n. 5, 66* n. 5, 70* n. 5, 74* n. 3.

Berheciŭ (Logofătul lui Petru Şchiopul; în Moldova), 27* n. 2, 812.

Berka (Zdenko de), 308 (434), 380 (527).

Bernard (Mare-Postelnic), 47*.

Bernardo (Lorenzo, bail la Constantinopol), 60*, 690.

Bernarea (pârcălab supt Iancu-Vodă Sasul), 47*.

Bernerius (Paul), 270 n. 1.

„Berneua", 381.

Berthier (secretariŭ frances), 101-2 (162), 103 (164), 105 (170), 110 (180), 175 (288), 650 (87).

Bertrandy (Bartolomeiŭ, din Marsilia), 191.

Berzeviczy (Martin), 35* n. 10, 599, 811, 815-6, 881.

Beşdepè, 155 n. 4.

Bethlen, 864.

Bethlen (Grigore), 798.

Bethlen (Ştefan), 799.

Bialoţercov, 151, 595 n. 1.

Bierbaumer (Mateĭ, agent tiroles la Curtea imperială), 95*, 238 (363), 243-4 (368), 252-3 (381), 280 n. 4, 325, 715 (175), 716 (177), 720 (184), 721, 730 n. 2, 731 n. 1, 737 n. 1, 751 n. 2, 3, 773 n. 1.

Bilăĭ (Vornic moldovean), 26* şi n. 3, 29*, 30*.

Bilakowa, 68* n. 6.

Bimbach, 77*, 257-8 (387).

„Birdeni" (sora unuĭ Grec, în relaţiĭ cu Petru Şchiopul), 396.

Birkes (Mihaĭ; 1553), 866.

Birkner (Andreĭ), 858.

Birthalber, 816, 818.

Birthelm. V. Ghiertan.

Bistriţa (Ardeal), 30*, 33*, 92* şi n. 5, 93*, 97*, 581 (7), 583 n. 2, 584 şi n. 1, 586-7 şi n. 3, 588-90 şi n. 2, 594 (22), 601 (208), 602 (30) şi n. 3, 648, 687 (137), 692 n. 2, 703-4 (161), 774 (252), 810, 816, 844, 852 n. 1, 854, 857-8 şi n. 1, 859, 864 n. 1, 866 n. 1, 868, 873.

Bistriţa (mănăstire munteană), 851.

Blakidos (Grec din conoştinţile lui Petru Şchiopul), 309 (436).

Blandrata (Gheorghe; medic ardelean), 190 (317).
Blois, 111 (181).
Blumau, 472. (Birtaşul din), 471.
Bochnia, 233 (359) şi 235 n. 1.
Bocskai (Elisabeta), 152 n. 1.
Bodony (Ferencz), 835.
Boemia, 38 (50), 82 (127-8), 307 (431), 362 (501), 456, 719 n. 2.
Bogáthy (Meinhard), 883.
Bogdan (Orbul, Domn al Moldovei), 19 şi n. 4, 241.
Bogdan (fiul lui Aron-Vodă), 94*.
Bogdan-Constantin (fiul lui Petru Rareş), 92* şi n. 1, 93*, 72 (109), 73 şi n. 1, 590 şi n. 1.
Bogdan (Ioan, pretins frate al lui Ioan-Vodă cel Cumplit), 94* şi n. 7, 199-200, 204-5 (333), 239-42, 243 (367), 709 n 1. (Fiul său), 199, 200 şi n. 2.
Bogdan (fiul lui Iancu Sasul), 68* şi n. 2, 300 303, 336.
Bogdan (Mare-Logofăt muntean, 1553-61), 9* şi n. 2, 789, 798-9, 869, 874.
Bogdan (Armean din Lemberg), 86*, 318.
Bogdăneşti, 254*.
Boiahii (Mehmed-Paşa-), 315 (444).
Boiani, 11*.
Boier (János), 840.
Boiţa, 872, 879. V. şi Sibiiŭ (curieri din).
Boldiş (sol moldovean, 1559), 800.
Boldù (Francisc), 518 (649).
Boldù (Nicolae, fiul lui Benedict), 539 n. 1, 550 (683).
Boldur (Uşer muntean, 1559), 10*, 800-3.
Boles (Petru, piticul lui Petru Şchiopul), 285 (417), 350 (484), 452, 473, 475, 515, 517 (647), 565-6 (694).
Bolkas (Paul, jurat din Sighişoara), 855.
Bolya. V. Bulia.
Bolognetto (Albert, episcop de Massa, nunciu în Polonia), 152 (254).
Bon (Octavian, bail veneţian la Constantinopol), 565 n. 1.
Bona (regina Poloniei), 6 (10), 8, 9 (13, 15), 10 (15), 11, 49 (69), 50 (71) şi n. 3, 51 (72).
Bonet (Hans-Nicolaus), 558 n. 4.
Bongars (Iacob, învăţat frances), 190-2 (317).
Borberek. V. Vulner.
Borgia (Francisc, Iesuit), 118 n. 2.
Borilă („Beryllе", Trimes muntean, 1553), 789.
Borisi (Anton şi Bernard), 529 (657) şi n. 3.
Bornemissa (Ladislas), 800, 804, 857, 867.
Bosnia, 1, 21, 50 (69), 57 (82), 75 (115), 99 n. 4, 427 n. 2, 645 (80), 664 n. 1, 767 n. 1, 771 (248). (Românii din), 372 (517). (Paşii de), 268 (402) şi n. 3. (Hassan-Paşa de), 81*.
Bostan (din Cesarea, Curtean al lui Petru Şchiopul), 80*-1*, 83*, 329 (459), 330, 333-4 (462), 336, 338, 349 şi n. 2, 569.
Bostangi-Başi (din 1582), 135, 137 (229). (Din 1589), 729 (197). (Din 1592), 767 (241).
Botoşani (oraş şi ocol), 58, 219.
„Botania", 708 n. 1.
Bouillon (Godefrid de), 158.
Bourbon (cardinalul de), 177 (291).
Bozen, 5*, 78*-9*, 82*, 88*, 218 n. 1, 233 (359), 234-5 n. 1, 281, 282 (413), 283 (415), 284-5, 286 (417-8), 287 (420), 289-90, 292-3 (429), 316 (445), 321, 322-3 (452), 329 (459), 330, 337 (464), 342-3 (471), 345 (477), 348 (482), 350 (484), 351, 354 (487), 355 (489), 354 (488), 356 (490), 357, 367 (511), 368 (513), 375, 376-7 (523), 401, 410 (550), 411, 414-5, 419-20, 425 (561), 430 (566), 434 437-8 (580), 441, 443, 446 (587), 448, 450-1 şi n. 3, 454, 472, 474-5, 477-80, 481 (600), 482, 484 (602), 486 (604), 487 (606), 488 (607), 489-90 (609), 490 (610), 491 (612), 492 (615), 493-4, 495-6 (619-20), 499, 500 şi n. 8, 501-2 (628), 503 (631), 504, 505 (634-5) şi n. 2, 506 (636), 507, 508 (638) şi n. 2, 509, 510 (641), 511-3, 514 (645) şi n. 1, 520 (651), 521 n. 1, 522, 524 (654) şi n. 1, 525-6, 528, 530 (658), 531 (660), 532, 537 (669) şi n. 2, 540-1 (673), 542 şi n. 2, 544 (676), 565 (694), 773. (Mănăstirea Franciscanilor din), 79*, 88*, 288 (422) şi n. 2, 476, 551. (Birtul „Am Leben" din), 471 (597). (Birtul „Am Schliss!"), 478. (Kupferplatz), 470.
Braclaw, 36* n. 7, 291 (427), 609, 610 (39), 614, 711 n. 1, 745-6. (Palatinul de, în 1589), 68 n. 6.
Brad (Petru, Trimes muntean în 1560), 873.
Brăila, 3*, 14*, 24*-6*, 68*, 87 (134), 300-1, 381, 785, 823, 838-9, 860 n. 2.
Bran, 191, 305, 795, 812, 815, 822, 831, 836, 841-2, 852 n. 1. (Daniel Czill şi Mihaĭ, „kollneri" la Bran), 841-2.
Brancovici (familia), 51*.
Brandelss, 715 (175).
Brandes (Gerard, informator al Danzigului), 68* n. 6.
Brandenburg (Ioan-Gheorghe, Elector de), 413 (554).
Brandis (Iacob-Andrei de, tutor al lui Ştefan, fiul lui Petru Şchiopul), 89*, 474, 478, 480, 503 (631) şi n. 4, 505 n. 2, 529 n. 1, 536 (668), 538 n. 1, 540-1 (673), 543 n. 2, 549 n. 1, 558-9 n. 1. (Fiica sa), 478.
Brandis (Anton de), 514 (645), 529 n. 1.
Branlczka (castel), 581 n. 2.
Branzoll, 351.
Braşov (cetatea nouă şi cea veche), 1* n. 2, 2* şi n. 1, 3* n. 2, 4*, 7* n. 7, 8*, 9* şi n. 2, 5, 10*-1*, 13*, 15*-6*, 19* n. 6, 20* şi n. 2, 21*-2*, 25*, 27*, 32*-7* şi n. 1, 41*, 47*, 52*, 68*-9*, 76* n. 6, 96*, 191, 300 n. 10, 385, 581-2 (8), 582-3, 656-96), 698 n. 1, 709-10 (169), 752 (224), 783 şi urm., 823, 829, 835-6, 842, 849, 851-2 n. 1, 854 n. 3, 855 n. 1, 856 n. 1, 859-60 n. 1, 862 şi n. 1, 863 şi n. 1, 865 n. 2, 866 şi n. 1, 867-8 şi n. 1, 871-4, 876 şi n. 1, 877, 880, 882 n. 1, 883.
Braşoveni (ofiţeri, meşteşugari, mai ales curieri şi spioni), Ambrus (curier), 820-2 Andorko (serv al oraşului, 1574), 811. Andrei (curier), 817. (Anton, curier), 868. Baky (Pál, curier), 798, 801-2, 805. Balint, 822. Balintyt (Teodor, 1574), 811. Balogh (Ferencz, curier), 806, 820. Barat Miklos (1569), 806, 809. Barat (Petru), 813. Bârsan (Radu, din Şcheĭ), 839. Bastel (Blesch, 1589), 838, 840-1. Bencke (Ballass), 840. Benckner (David), 830. Bidner (1585), 830. Birthalber (Iacob), 811, 813-8. Bodor (Balogh, 1585), 829. Bogass (János), 818. Bogner (Martin), 783. Bogoly (Miklos, spion), 811, 820, 822. Boloynna (Grigore din), 793. Boloyna. V. Dynter. Bona (Miklos), 818, 822, 824. Busy (Petru), 801. Buzdugan (Sava, curier), 791, 793, 802. Cârstea Sava (spion), 816, 822-3, 826, 835. Ceasornicari (1553, 1579), 790, 819. Celestin (emisariŭ, 1557), 796. Chrestel (serv), 807, 809-10, 812, 815, 817-21, 828. Christofor (ferestrăiar), 804. Clement (argintar), 828. Conrad (Hans, curier), 837.

Costea (Sava, spion), 817, 821. Cozma (1581), 821-2. David (János, spion), 841. Dimitrie (serv), 873. Dimitrie Sava (curier), 817. Dobre (Popa, „dascăl" în Șchei; curier), 790-3, 797-8, 805. Dragoș (curier), 799. Erasm (argintar), 794, 798, 800, 805. Erdély (Sebastian), 803. Farkas (curier), 793. Ferencz (1574), 812. Francise (Trimes, 1559), 871. Filip (Românul, curier), 791. Gale (Simon, curier), 834. Gheorghe (argintar), 804. Ghirco (spion), 820. Giedo (Andreĭ, serv), 829. Grigore (serv), 790. Hoțul (Costea, curier), 795. Iacob (Andreĭ, curier), 815. Ilie (1584), 827. Ioan (curierĭ cu acest nume), 582 (8), 804. Ioan (cismarul; curier), 838. Klein (Iurko, curier), 801. Kugelschmidt (Damian, 1574), 812. Linborius (Trimes), 817. Luca (argintar), 804. Locz (Andreĭ, armurier), 805 Manea (curier), 837. Marc (medic?, 1584), 828. Mateĭ (curier), 785, 787-8. 790, 792, 796, 798-803, 809, 811, 816-7, 821-3, 825, 829, 834. Meinhart (curier), 826, 837, 839. Miklós (spion), 807, 820. Miklós (Dimitrie, spion), 841. Mikó (Miklós), 820. Mikó (Trimes, 1553), 789. Marc (Ioan, curier), 790-1. Off (Mihaĭ), 820, 824 Owen (Mihaĭ, serv), 819. Paul (medic), 32*, 804, 812, 814-5, 818, 821, 828, 834-5. [Predecesorul sĕu, 1553], 789. Pauli (Mihaĭ, ferestrăiar), 804 Petru (bărbierul), 796, 805. Petru (tălmaciul luĭ Petru Șchiopul), 453. Pop (János), 838. Popeĭ (Toma al, sol), 834. Rowe (Gheorghe, serv), 805. Șcheiul (Ioan, curier), 801. (Vasile), 783. (Alt Vasile), 837-8. Sebastian (serv), 795, 797. Stan (spion), 820. Ștefan (K., 1578), 816. Tais (Maurer), 838. Toma (serv), 797-8, 805, 816, 818, 822-3, 826-8, 833, 835-9. Urban (curier), 797. Valentin (croitor), 793. Vasile (serv), 812. Vincențiu (negustor), 788. Was (Petru, serv), 808. Wolfgang (argintar), 794.

Bratu (Păharnic, 1574), 25* n. 8.

Braunau, 262 (393).

Breaza, 825.

Breslau, 391, 595 n. 1, 599. (Andreĭ, episcop de, ambasador german în Polonia), 216, 217 n. 4. (Martin, episcop de), 618 (46-7).

Breţc, 793-4, 811, 816-7, 824, 828, 835-7, 862 n. 1.

Brèves (de, ambasador frances la Constantinopol), 456 (230), 757 n. 1.

Brigida (dr. Pompeo), 231 și n. 4.

Briţcanĭ (locuitorĭ din), 197 n. 5.

Brixen, 234-5 n. 1, 474, 480.

Brohnea (Spatar), 85*.

Broniowski (Martin, nobil polon), 628 și n. 1.

Bruck-an-der-Mur, 234-5 n. 1, 551 n. 1.

Brulart (Pierre, secretariŭ frances), 136 (227), 171-2 (283).

Brunacini (Gaşpar), 778 n. 1.

Brunecken, 234-5 n. 1.

Bruni (Anton, procurator al luĭ Petru Șchiopul), 76* n. 1, 80*, 342-3 (471) și 342 n. 2, 346-7 (479), 358 (493), 359 (495), 433 (573), 440, 477, 499 (624), 500 n. 8, 505 (634), 510 (641), 511, 513 (643), 515 n. 2, 533-4 (663) și 534 n. 1, 774 (253).

Bruti (familie), 253 n. 4.

Bruti (Bartolomeiŭ; ofițer venețian în secolul al XV-lea), 46* n. 1.

Bruti (Bartolomeiŭ, boier al luĭ Petru Șchiopul), 46*—7* și n. 2, 50*, 62*-3* și n. 3, 8, 64*, 65* și n. 6, 7; 66*-7* și n. 2, 3, 7; 68* n. 2, 70*, 72* și n. 2, 4, 73* și n. 1, 9, 81*-2*, 91 (145) și n. 4, 116-7 și n. 1, 213-4 (347), 215-6 (349) și 215 n. 8, 216 n. 5, 12, 217 și n. 7, 220 (353), 231, 253 (382) și n. 4, 254 (382), 281, 319 și n. 2, 393 și n. 3, 404 n. 2, 512 (641), 602 (31) și n. 4, 605-6 (35), 637-8 (68) și 638 n. 2, 643 (77), 740 n. 1, 741 n. 1, 742-4, 748 (218) și n. 2, 749 n. 1, 756 (229), 757 n. 1, 758, 760 (232). (Soția și fiiĭ), 62*, 65* și n. 7, 67* n. 2, 90*, 192 n. 10, 216 (349), 479—80, 512 (641), 529 n. 1. (Vĕrul sĕu), 748 n. 1.

Bruti (Benedict, fratele precedentuluĭ), 82*, 772 n. 1.

Bruti (Bernard, nepotul precedentuluĭ), 47*, 64*, 65* și n. 6, 82*, 339 (464), 346—7 (479), 352 (485), 772 (249).

Bruti (Christofor, fratele luĭ Bartolomeiŭ), 46* n. 1, 82*, 253 n. 4, 397, 399 n. 1, 734 (204), 748 n. 2, 770-1 (247).

Bruti (Iacob, fratele precedentuluĭ), 231 și n. 3.

Bruti (Toma, fiul luĭ Bartolomeiŭ?), 84* n. 5.

Brutino (Christofor, rudă a precedenților), 46* n. 1.

Brutus (I. M., istoric), 813.

Bruxela, 55 (78).

Brzesc, 6 (9) și n. 1, 7-8 (12), 183 n. 3, 235 (539).

Brzesc (Nicolae de, ambasador polon la Constantinopol), 20* n. 1, 220 n. 1.

Buchau (Daniil, prinț de), 328-9 (458) și n. 1.

Bucium (Condrea, pârcălab de Orheĭ, apoĭ Mare-Vornic), 29*, 47*, 50*, 84*, 232 (356) și n. 1.

Bucovina, 151 n. 6.

Bucureștĭ, 3*, 9*, 10*-1*, 15*, 19*, 20*, 22*, 25*, 29* n. 1, 30*, 71* n. 1, 84*, 87*, 173 (286), 182 (299) și n. 1, 191-2 și n. 5, 197 n. 5, 304-6, 349, 381-2, 581 (8), 582-3, 655 n. 1, 789, 790 n. 1, 791-2, 798, 801, 804-6, 808-12, 814-5, 818-20, 822, 824, 826-7, 829, 831, 835-40, 845, 861, 871 n. 1, 880, 882. (Biserica Domnească sau Curtea-Veche din), 9*. (Gheorghe, negustorul din), 318.

Buda (și Pașiĭ de), 3*, 76*, 35 (44), 36 (46), 38 (50) și n. 3, 41, 43, 44 (58), 50 (69), 52 (74) și n. 4, 84 (130), 197 (324), 315 (444), 372 (517), 427 n. 2, 577, 635, 637 (67), 645 (80), 651 n. 2, 657 n. 1, 663 n. 1, 664 n. 1, 671 n. 2, 674, 693 (146), 699 n. 1, 711 n. 1, 719 n. 2, 750 n. 2, 752 (225), 753 și n. 1, 755 n. 1, 851.

Buda (Mehmed-Paşa de), 753 n. 1.

Budacker (Gaşpar, Jude al Bistriței), 656 (36), 688 (139).

Buday (Ferencz), 830-1.

Budila, 838.

Budowecz (Wenzel de), 642 (75).

Bug, 54*, 151.

Bugeac, 12*, 24*, 665 (109).

Bugeac (sol muntean, 1559), 870.

Bulăul (boier moldovean), 30*.

Bulgaria (și Bulgarĭ), 174 (286), 192, 2 5 (349), 300, 363 (504), 366, 383, 393, 578, 661 n. 3, 708 n. 1.

Bulia, 883.

Bunea (Armaș muntean, 1559), 871.

Buoncompagno (Iacob), 93 (148).

Burgau (marchisul de), 308 (434).

Burghausen, 262 (393).

Burgio (Anton del, nuncio în Ungaria), 4 n. 2.

Burtea (Ceaşnic muntean), 9* n. 2, 44*.
Burton (ambasador engles la Constantinopol), 71* şi n. 6, 73*, 214 (347), 215 n. 8, 216 (349), 217, 242, 309 (435) si n. 1, 713 (173), 743-4 şi n. 2, 750 n. 1. 756 (230), 757 (230-1), 758, 759 (231), 764 (235), 769 (245). Succesorul său, 764 (236).
Busbecq (Augeriu de, ambasador imperial la Constantinopol), 580 şi n. 1.
Buttner (Ioan, consilierîŭ la Anspach), 242.
Buzăŭ, 34*, 41*, 784-5, 791, 811, 816-8, 821-2, 839. (Micul-), 828.
„Byb" (Stanciu, 1521), 844.

C

„Cacîciucăĭ" (localitate din itinerariul luĭ Petru Şchiopul), 234.
Cacova (Opriş din), 851.
Caffa, 58*, 60 (89), 108 (176), 308 (433), 638 n. 2, 649 şi n. 2, 658 (98), 662 (104), 666 (110), 669 (113), 674, 675 n. 1, 676 (120-1) şi n. 1, 677 (122), 678 (124), 683 n. 1, 684 n 1, 701 n- 1, 702 (161), 770 (246).
Caĭro, 1* n. 1, 408 (547), 483, 586 (697), 770 n. 2.
Calcutta, 661 n. 3.
Caligari (monsignore, nunciu în Polonia), 45* n. 1, 46* n. 5.
Călugăreni, 381.
Călugărĭ (munteni în Ardeal; 1554, 1559), 865, 869.
Călugăriţii (Teodor al, creditor al luĭ Petru Şchiopul), 224.
Calugherà (Ioan, din Retimo, vistier moldovean; şi Francisc), 85*, 756 n. 1.
Cameniţa, 32*, 40*, 54*, 57*, 66*, 68* n. 6, 3, (4), 80 (123), 117, 151, 195 (321), 294, 391, 596-7, 598 (25), 599, 600 n. 1, 610 (39), 619 (48), 626, 627 n. 1, 655 n. 1, 682 (129), 683, 710 (170), 711 n. 1, 735 (206), 766 (240). (Episcopul de, în 1583), 825.
Camerarius (humanist german), 55 n. 1.
Căměraşul (Andrei), 364 (503).
Căměraşul (Aslan), 6*, 91*, 323-4 (454), 350-1, 452, 477, 480, 490 (616), 496 (620), 497 (622), 529 n. 1, 534 (663), 539 n. 1, 542, 554, 557 n. 1, 558 n. 4, 559 n. 1, 565 n. 1, 566 n. 1, 567 n. 2, 568 (697-8) şi n. 1, 775 şi n. 1, 776 şi n. 1, 778 n. 1.
Căměraşul (Gheorghe, tatăl precedentuluĭ), 6*, 75*, 218 (351) 332 (460), 352 (484), 453, 490 (590), 518 n. 1, 519 (649), 554, 557 n. 1, 558 n. 4, 565 n. 1, 568 (697) şi n. 1, 775 (255) şi n. 1, 776 şi n. 2, 778 n. 1, 829, 837 (în aceste locurĭ poate că e vorba de *Chrisoverghi* Căměraşul. V. acest nume).
Căměraşul (Ioan, fiul precedentuluĭ), 6*, 91*, 278, 452, 479-80, 482, 484 (601), 489 (609) şi n. 4, 490 (609-10), 496 (620), 497 (622), 518 (649), 534 (663), 542-3, 544 (676), 548 (681). 549 n. 1, 550-1 (684), 551 n. 1, 553 n. 1, 554, 555 n. 1, 557 n. 1, 558 n. 4, 559 n. 1, 560 n. 1, 563 n. 1, 565 n. 1, 566 n. 1, 567 n. 1, 568 n. 1, 569 n. 1, 571-2.
Căměraşul (Mihaĭ, fratele precedentuluĭ), 490 (610), 496 (620), 557 n 1.
Căměrăşoaia (Alexandra, soţia luĭ Gheorghe, sora luĭ Petru Şchiopul), 6*, 89*, 350 (484), 453, 490 (610), 511, 554, 555 n. 1, 557 n. 1, 559 n. 1, 568 şi n 1, 569 şi n. 1, 571.
Căměrăşoaia (Maria, soţia luĭ Chrisoverghi Căměraşul), 497 (622).
Campagna (Ioan-Paul, şeful misiunii iesuite din Galiţia), 62, 64.
Câmpina, 806, 812, 884, 837.
Câmpulung (Muntenia), 785, 794, 800. (Neacşu din), 843 n. 1. (Ştefan din), 800.
Candili-Başi, 166, 169 (280).
Cânenĭ, 845, 860-1, 863, 867-8, 878. (Foleş de), 846. (Şchelarul din, în 1571), 879. (Stau de), 847-8.
Cangeĭ (Oprea al, 1553), 789.
Caniov, 592, 614.
„Canixa" (Galiţia), 302.
Canobio (dr. Luciu, Tiroles), 471 (597), 472, 524 (654).
Cantacuzino (familia), 371 n. 1.
Cantacuzino (Andronic), 31*, 81* şi n. 3, 84*, 370-1 şi 371 n. 1, 373 şi n. 2, 374. (Gheorghe, agentul său), 619 (49), 620.
Cantacuzino (Iani, fratele precedentuluĭ; Ban muntean, Vistier moldovean), 44*, 70*-3*, 207 (336) şi n. 2, 208 şi n. 2, 3, 209 (339) şi n. 3, 212 şi n. 1-2, 230 n. 1, 232-3 (357), 310, 331, 713 (172) şi n. 1, 733-4 (203), 735 n. 2, 737, 740 (212), 741-2 şi n. 1, 743, 744 n. 2, 748 (218), 830, 835, 837.
Cantacuzino (Mihaĭ, zis Şaitanoglu; tatăl precedenţilor). V. Şaitanoglu.
Caplea (fiica luĭ Barbu, soţia luĭ Tatul), 21* n. 7.
Caplea (soţia luĭ Stau, Mare-Spătar, 1577), 21* n. 7.
Capodistria, 231 şi n. 4, 515 n. 2, 779.
Capua (Hannibal de, nunciu în Polonia), 62*-3* şi n. 3, 10*, 64*-5*, 68*, 73* n. 1, 215 n. 3, 216-7.
Carageà (Postelnic), 227.
Carageà (casap), 226, 229.
Caraghiuzël (Ioan, boier moldovean), 29*.
Caramania şi Caramanlii, 76 (117), 223, 709 (168).
Caransebeş, 859 n. 1, 861, 863 n. 2.
Caravdiotul (Ştefan), 222.
Carlcchio (Nichifor, diacon, locoţiitor al patriarchuluĭ de Constantinopol), 115 (192), 116 şi n. 2.
Carintia, 234-5 n. 1, 246 (371), 336, 754 (227), 773 n. 1.
„Carlalya" (Logofĕt moldovean, 1559), 870.
Carlau (Anton, zidar), 471 (597).
Cârligătura, 220 (352), 228.
Carloman (boier muntean, 1560), 873.
Carniola, 773.
Carol Quintul (Împĕrat), 26 (33) şi n. 7, 27 (33), 28 (36), 41, 54 (78), 55 (79), 299 (431) şi n. 5.
Carol al IX-lea (regele Franciei), 89 (139).
Carol al IX-lea (regele Suediei), 298.
Carpaţi, 1*-2*, 8*-10*, 16*, 19*, 35* şi n. 10, 41, 192, 284, 305-6, 585-7, 589, 602 (30), 689, 774 (252), 787-9, 796-8, 838, 846-50, 857-8, 861, 863-6, 868-9, 871-4, 878.
Carrara (dr. Orazio), 563 n. 1, 565 (693) şi n. 1, 566 n. 1, 568 (698).
Carrario (Demostene, cumnatul luĭ Bartolomeiŭ Bruti), 192 n. 10, 231 şi n. 3-4.

Carrillo (Alfons; duhovnic al lui Sigismund Báthory), 380 (528), 426 (562), 429-30 (564), 492 (614).
Cârstea (sol muntean, 1561), 873. V. și Crâstea, Cristea.
Casa (Maria de), 779.
Caşovia, 76*, 85, 238 (363), 362 (501), 368 (513), 383-4 386, 411, 635, 671 n. 2, 692 (145), 730 n. 2, 751 (122), 753, 761 (234), 762 (235), 769 n. 1.
Cassus (Diego), 45 n. 5.
Castaldo (marchisul Ioan-Baptist, comandant imperial în Ardeal), 3*-4*, 45 (62), 46 (63), 577 și n. 2, 579, 784-7, 863-4.
Casul (negustor muntean, 1521), 845.
Catacallo (Anton, ginerele Marieĭ, văduva lui Iancu Sasul), 52* n. 10.
Catolicĭ (în principate), 316 (446).
Cattaro, 205 (334), 206.
Catti (Andreĭ notar), 479, 778 n. 1, 869.
Cavriolo (? Căpitanul Octavian), 64*.
Cazacĭ, 12*, 24*-8* și n. 2, 29*, 32*-3*, 35* n. 10, 36* și n. 6, 37* și n. 12, 38*, 40* 42* și n. 2, 5, 43*-5*, 48*, 52*, 54*-61*, 66* și n. 6, 67*, 68* și n. 6, 70*-1* și n. 6, 72*, 74*-5*, 81*, 94*, 166, 167 (276) și n. 2, 211 (343), 267 (400), 291-2 (427) și 291 n. 4, 294, 296, 298, 300, 310, 370 (516), 385, 391, 393, 406 (545), 407-8 (546), 412, 413 (554), 425 (560), 429 (563) și n. 6, 591 (20), 592, 593-4 (22), 595 n. 1, 597 n. 1, 598 (25) și n. 1, 599, 600, 601 (29) și n. 2, 607 (38), 608-9, 611 (42) și n. 1, 612 (42), 613 n. 2, 615-8 (47), 619 (48), 619 și urm. (49-51), 622-3, 624-5 (53), 626-7 și n. 1, 628 și n. 4, 629, 630, 633, 636 (66), 638 n. 2, 639, 640 (70), 642 (74), 644 (79), 645-6 (81), 647 (81) și n. 1, 650 n. 3, 651 n. 2, 655, n. 1, 661 n. 3, 665 (109-10), 666-8, 669 (113), 670 și n. 1, 671 și n. 2, 672, 673 (118) și n. 1, 674 și n. 1, 675, 676-80, 681 (127) și n. 2, 682 (129), 683, 684 (131) și n. 1, 688 (138), 689 (690), 692 și n. 3, 693-4 și n. 1, 695 (149), 697 (155), 698 n. 1, 699 n. 1, 700 și n. 1, 701 n. 1, 702-4 (164), 708 n. 1, 709 (168), 711 n. 1, 712, 713 (173), 714 și n. 2, 715 (170), 717 (180) și n. 3, 718 (181), 719 și n. 1, 720 (185), 723 (191), 725 (192, 194), 726, 727 (195) și n. 1, 728, 729 (497), 735 n. 2, 736 și n. 1, 737, 738 (209), 739-40 (211-2) și 740 n. 1, 741 și n. 1, 742-4 și n. 2, 745-7, 748 (219), 749 n. 1, 750 (221) și n. 1, 751 n. 3, 754 (226), 759 (232), 762 (235), 765 (238), 766 (239), 770 (246), 818-9 n. 1, 841. (Teodor), 223.
Cazania (de la 1582), 656 (96).
Ceauş-Aga (1574), 811.
Ceauş-başi, 103 (164), 598 (25).
Ceacâr-oglu, 228.
Cedolini (Petru, episcop de Lesina), 405 (542).
Cepin (Petru, din Şcheiĭ Braşovului), 838-9.
Cercasc, 650 (39), 651 n. 2. (Căpitanul de, 1589), 68 n. 6.
Cercel (Petru, Domn al Țĕreĭ-Românești), 7*, 31* și n. 2, 45* și n. 5, 58* n. 4, 67*, 73* și n. 9, 96, 97 (156) și n. 4, 98-9 și 99 n. 7, 100, 101-2 și n. 1, 103 (163-4), 104 n. 2, 105-7, 108 (175), 109 și n. 2, 110-1 și n. 3, 112-4, 118 (193-4), 119-29, 130 (216-7), 131-6 și n. 3, 137-8, 139 (231-2), 140 (234-5), 141-4, 145 (242), 146-8, 149 (250), 159-82 și n. 1, 183-8, 189 (314, 316), 190 și n. 13, 192 și n. 5, 193 (318), 196 (323), 201-3, 204 (332), 205 (334), 206-7 (335), 408 n. 4, 650 (87) și n. 2, 663-4 (107), 664-5 (108), 671 n. 2, 677 (122), 681 n. 2, 684-6, 687 (136, 138), 688 (138) 689-91. 692 (145) și n. 3, 694 (149), 696 (152), 702 (162), 716 n. 1, 718-9 (182), 720 (185), 723 (190), 724-5 (192-3), 727 (195), 728, 729 (197), 730, 731 (199), 732 (202), 733, 734 (203) și n. 2, 738 (209), 758, 825 și n. 1, 826-9 și n. 1, 830-1, 882. (Soția lui), 758, 828. (Sora lui), 829. (Caimacamiĭ lui), 882.
Cercel (Petrașcu, din Cipru, fratele precedentului), 99 n. 7, 101 (162), 159 (268), 162 (273), 165 (275), 166, 167-8 (278), 183 (30).
Cercel (din Boița, Ardelean), 875.
Cerchesa (Maria sau Rada, fiitoarea lui Petru Șchiopul), 89*, 350 (484), 351, 396, 398, 453, 459, 464, 470, 472, 475, 480, 482, 484 (601), 486 (602), 497-8, 499 n. 5, 500-1, 502 n. 2, 503 (630), 504-5 (633), 506, 508, (638) și n. 2, 510 (641), 511, 512 (641), 513 n. 2, 517 (648), 518 n. 1, 526, 528, 529 (656) și n. 1, 539 n. 1, 544 (676), 560 n. 1, 566-7 (695) și 567 n. 1, 568 n. 1, 569 n. 1. (Sora ei, Muta, și fiii), 500. V. și Muta.
Cerchesĭ, 90*, 151, 278, 452, 477, 528, 678 (124).
Cerchez-Cherman, 71*, 592, 651 n. 2, 741 n. 1.
Cerecgiul (Leca), 227.
Ceremuş, 61*.
Cerigo (Maximi Margutios, episcop de), 488 (607), 514 n. 1, 518-9 (649), 707 n. 2, 778 n. 1.
Cernat, 841.
Cernăuți, 219, 227-8, 230.
Cernavoda, 192.
Cesana (Marc de, notariŭ), 498 (622), 501 n. 2.
Cetatea-Albă, 25*, 32*, 48*, 55*, 60*, 66* n. 7, 68* și n. 6, 71*, 3 (4), 80 (123), 151, 166, 220 n. 1, 296, 300, 329 n. 1, 591 (20), 597, 598 (25-6) și n. 1, 607 (38), 614, 645 (81), 662 (104), 665 (109), 666 (110), 667, 669 (113), 677 (122), 714 (174), 736-7, 741 n. 1, 750 n. 1, 770 (246), 838-9. (Begĭ de), 651 n. 2. (Tatarĭ de), 616.
Cetatea-de-Baltă, 809, 859, 863, 874. (Petru, castelanul de, 1560), 804.
Chalke, 659 (101) și n. 2, 660 (101).
Chanski (Stanislav), 298.
Chanterinos, 230.
Chany (Groff, Ardelean), 823-5. (Gaşpar), 825.
Chartres, 156 (262).
Chehaia-bel (1576), 31*.
Chencin, 235 (359) și n. 1.
Chenonceaux, 104 (166-7), 105 (168-9).
Cheordan (din Constantinopol), 776 n. 2.
Cherepovich (Elena, fiica următorului, soția lui Petru Șchiopul), 12*-4* și n. 2, 581 (7), 875-6 și n. 1, 2.
Cherepovich (Nicolae, ofițer ardelean), 5*, 12*-3*, 581 (7) și n. 2, 860, 868, 870-1, 875.
Cherepovich (Ursula, soția precedentului), 12*-3* și n. 6, 14* și n. 2, 875-6.
„Cherscheck" (sol la Poartă al Ardealului, 1582), 823.
Chersonesi (Caramasso, fiul lui Ioan de Brussa), 529 (657).
Chesar (Clucer muntean, 1577; apoĭ Portar, 1583; Logofĕt, 1585; Vornic, 1587), 32*, 815, 820-3, 825-6, 830, 832-3, 836. (Fiul său), 832-3, 835-6.
Cheverny (Philippe Hurault, conte de), 170-1 (281) și 170 n. 1, 178 (292) și n. 1.
Chiajna (sau Despina, fiica lui Petru Rareș și soția lui Mircea Ciobanul), 5* și n. 5, 6; 6*, 7*, 9*-17, 19* și n. 5,

20*-4*, 28*, 45*-6* şi n. 8, 51*, 59*, 77 (118), 84 n. 7, 101 (162) şi n. 3, 643 n. 1, 646-7 (83) şi 647 n. 1, 697 (154), 800 n. 1, 801, 805-6 şi n. 1, 2, 808; 860 şi n. 1, 876 n. 2. (Copiii ei), 5*-6*, 22*. (Fata ei din Haremul Sultanului), 24*, 84 n. 7. (Fata ei măritată cu Socol), 807-8. (Fata ei Maria), 6*, 16*. (Cea logodită cu Despot), 12*.

Chiev, 595 n. 1, 610 (39), 613-4. (Palatin de, în 1583 şi 1589), 68 n. 6, 151.

Chigheci, 219, 228.

Chilia, 25*, 74*, 1, 3 (4), 79 (123), 300-1, 307 (437), 662 (104), 748 (219), 765 (238), 770 (246), 784. (Gura — şi biserica de acolo), 117-8 (192).

Chiligi-Ali (amiral turc), 84 n. 7.

Chioara, 385.

Chios, 60 (89), 116-7, 166, 312 (239), 313 (440), 762 (235),

Chipciac (castel de hotare turc, către Polonia), 29* n. 1, 594 (23), 595-6 n. 1, 599, 600 n. 1, 617, 639, 634 şi n. 4, 673 n. 1.

Chiriac (Gazi, gealep). V. Gealepi.

Chişinău, 297 n. 5.

Chiutaia, 66 n. 3.

Chlopicki (Stanislav), 407.

Chodecz (Otta de, Palatin de Sandomir), 7, 8 (13), 18.

Chodkiewicz (castelan de Vilna, 1578), 34 n. 3.

Choienski (Ioan, archidiacon de Cracovia), 8-9 (13), 11-2 (18).

Choisnin (autor de memorii), 82 n. 4.

Chrestel (curier), V. Braşoveni.

Chrisoscolo (Sguromali, Curtean al lui Petru Şchiopul), 497 (622).

Chrisoverghi (Cămărăşul), 75*, 78*-9* n. 1, 218 (351), 251, 268 (401) şi n. 1, 269 (403), 488-9 (608), 489-90 (609), 519 (649), 569. V. şi Cămărăşoia (Maria) şi Ruxanda (Doamna).

Christofor („noul vlădică", ardelean, 1574). V. Ardeal (episcopi români din).

Chykowski (Nicolae, ofiţer al reginei Isabela), 796.

Chypos (János, curier), 832.

Ciceu, 37, 858 n. 2, 859, 867.

Cicogna (Paul, doge venetian), 206, 308 (434), 410 (551), 501 n. 2, 508 n. 2, 517 n. 1, 518 (648), 520 (651), 521 n. 1, 538 n. 1, 557 n. 1, 559 n. 1.

Cigala-zadè (Iusuf-Paşa), 24*, 27*, 84 (131), 87 (134), 90-1 (143), 302-3, 315 (444) şi n. 4, 428, 617 n. 3.

Ciocăneşti, 68*, 838.

Ciornorudeuţi, 50*.

Cipru, 31*, 101 (162), 139 (231), 162 (273), 194 (319), 879. (Popa Adam, din). V. Adam (Popa).

Cisnădia, 788, 797, 854.

Ciuc, 816, 864 n. 1.

Claudia (fiica lui Henric al II^lea^, regele Franciei), 54 (77).

Clement al VI^lea^ (Papă), 92 n. 3.

Clement al VII^lea^ (Papă), 27-8 (35), 29 (37) şi n. 2.

Clement al VIII^lea^ (Papă), 83* n. 6, 279, 281 şi n. 1, 303-4, 321, 337 (463), 342-3 (471), 343 (473), 372 (518), 377, 381, 383, 386, 390 (531), 405 (542), 417 (556), 418, 428, 432 (570), 433 (572), 443 (584), 444-5 şi n. 2, 483, 515 n. 2, 522, 526, 528, 529 n. 1, 534 n. 3, 708 n. 1, 738 n. 1, 741 n. 1, 772 n. 1.

Clucer (moldovean, 1556), 793. (munteni, 1554, 1573, 1586, 1589), 791, 793, 809, 832, 837.

Cluj, 8*, 92* n. 5, 386-7, 761-2 (234), 785, 790, 795, 797-8, 816, 828, 846, 852, 857, 863, 866 şi n. 1, 867, 869, 874-7, 883. (Ştefan, argintar din), 796.

Coandă (Stolnic muntean), 2* şi n. 3, 860 n. 1.

Cobenzl (Ioan), 352 (380).

Cocora (Stolnic moldovean), 44*.

Codignac (de, ambasador francez), 580 şi n. 2, 637-8 (68).

Colacul (judeţul Lăpuşna), 27* n. 3.

Colomea, 5 (8) şi n. 8, 7 (12), 8 (13), 9 (14), 234.

Colonia, 711 n. 1, 716 (177).

Colonna (Christof-Otto-Moriz, de Vels), 337 (464), 529 n. 1, 546 n. 1.

Colonna (Gilg-Oswald de), 529 n. 1.

Columbaci, 301.

Coman (sol muntean, 1521), 844.

Comarnic, 817, 822, 832.

Comis (muntean, în 1582), 823.

Commendone (cardinalul Franciscu, nunţiu), 22* n. 8, 26* n. 8, 34*, 36* n. 7.

Confortino (Anton, negustor grec), 86*, 318.

Constance (Mellier de la, Curtean al regelui Franciei Henric al III-lea), 157 (266) şi n. 3, 159 (268), 160, 162 (272), 164 (273), 165, 167 (277-8), 168 (278), 169, 171, 172 (284-5), 173 (286), 174 (287), 175, 179-80, 182 (298), 183 (300), 184 (303, 305), 185 (306), 187 (311).

Constantin (casap). V. Gealepi.

Constanţa, 116.

Constantinopol, 2*, 3* n. 2, 4*-7*, 9*-11*, 13*-5*, 17*, 19* şi n. 6, 20*, 21* şi n. 1, 22*-5* n. 7, 28*-9* şi n. 1, 30*-7*, 40*-4* şi n. 1, 45* şi n. 2, 5; 46* şi n. 6, 48*, 51* şi n. 8, 54*-5*, 57*-61*, 66*-7* şi n. 7, 68* şi n. 2, 70*-1* şi n. 6, 72* n. 2, 73*-7*, 80*-2*, 2 (1), 4 n. 9, 20 (25), 21, 35 (44), 38 (51), 43, 44 (58), 45 (61), 49 n. 6, 59-60 şi n. 5, 61-2, 63 (94), 64, 65 (98), 66-71, 76 (117), 77 (118), 78 (120-1), 79 (122-3), 84 şi n. 3, 87, 88 (137), 89 (138-9), 90 (141-3), 91 (144-5), 92, 95 (152), 96, 97 (156), 98 (157), 99 şi n. 7, 101-2, 103 (163-4), 104 n. 1, 105 (170), 106 (172), 108 (176), 109-10, 111 (182), 112 (184), 113 (186, 188), 118 (193-4), 119 (195, 197), 120 (198), 121-4, 125 (205), 129-31, 132 (221), 133-40, 141 (236), 143 (240), 144 (241), 146-7 n. 2, 148, 150 (252), 151-2 n. 2, 153, 154 (256, 258), 155 (259-60), 156 (261), 157 (265-6), 158-60, 161 (271), 162 (273), 164 (274), 165-73, 182 (298-9), 183 (302) şi n. 4, 186 (309), 187 (311), 189 (315-6), 190 (317), 191-2, 193 (321), 199, 201 (330), 204 (333), 205 (334), 207 (336), 208, 212, 213 (347), 215-6 (349), 217 şi n. 7, 228, 231, 239 (365-7), 241-3, 248 (376) şi n. 3, 268, 280 n. 4, 300-1, 303-4, 306, 309 (435), 314, 315 (444) şi n. 3, 320 (448), 329 (459), 330, 331-2 (460), 333 (462), 336, 339 (464), 346 (479), 349, 353 (486), 357, 358 (493), 364 (505), 373-4, 380 (528), 381-3, 387, 388 (529), 397, 408 (547), 425 (560), 426 (562), 427, 434 (575), 483, 500, 510 (641), 512 (641), 515 n. 2, 565 n. 1, 567 (696), 571, 577-8 şi n. 1, 580, 591 (19), 592, 593 (21), 594-5 n. 1, 596 şi n. 1, 597-8 şi n. 1, 599-600, 601 (29), 602 (31) şi n. 4, 603 n. 1, 605-7, 608 (39), 609, 611 (41-2) şi n. 1-2, 612-7 şi n. 3, 619-22, 624-5 şi n. 2, 626, 628 şi n. 4, 629, 630 (58), 631 şi n. 2, 632 şi n. 2, 634 şi n. 4, 635-6 şi n. 1, 637-8 şi n. 2, 639-40, 641-3, 645 (81), 646 şi n. 2, 649-51 şi n. 1, 2, 652 şi n. 2, 653-5 şi n. 1, 656

(97), 657-8 şi n. 1, 659 (100), 660-71 şi n. 1, 2, 672-5 n. 1, 676-7 şi n. 1, 678-9, 681 (128) şi n. 1, 682-4 n. 1, 685-6, 687 (136, 138), 688 (138), 690-2 şi n. 3, 693-5 şi n. 1, 696 şi n. 2, 697-8 şi n. 1, 2, 700 şi n. 1, 701 şi n. 1, 2, 702 şi n. 2, 703 (163), 704 (165), 707-8 şi n. 1, 709 (168), 710 (170), 711 n. 1, 712-4 şi n. 2, 715 (176), 716 (177), 717-9 şi n. 2, 720 (185), 723 (190-1), 724-5, 727, 729-31, 732 (201-2), 733-6 şi n. 1, 737, 738 (209), 740 (212), 741-4 şi n. 2, 745, 747-9 şi n. 1, 750 şi n. 2, 751 (223), 752 (225), 754, 756-61, 762 (235), 763 şi n. 1, 764 (236), 765 (238), 766-7, 769, 770 (246-7), 771 (247-8), 772, 792, 794, 803-4, 815-20 şi n. 1, 823, 830, 836-8, 840, 843 n. 1, 856 n. 1, 862 n. 1, 868 n. 1, 879-81.

Arsenalul din, 673 (117).

Bogdan-Serai din, 708 n. 1, 711 n. 1.

Caravanserai („Weffa meydanda"), 712.

Ediculele 19*, 55*, 661 şi n. 2, 664 n. 1, 728, 729 (197), 730, 733 (203), 734 n. 2, 738 (209).

Patriarchi de: Ioasaf, 6*. Mitrofan, 31*, 642 (75), şi n. 2, Ieremia (1592), 698, 757 (230). Locotenentul acestuia, 758. V. şi Pahomie.

Patriarchia din, 183 (302).

Poarta de Adrianopol din, 163.

Turnul Mărei Negre, 91 (145), 101 (162), 147 (245), 304, 661 n. 2, 667.

Conrad (Elias, Ardelean), 828.

Contarini (Toma, bail venețian la Praga), 86* n. 4, 308 (434), 410 (551), 447 (589).

Contarini (advocat venețian), 572.

Coresi (diaconul), 555 n. 2.

Cornaro (Iacob), 707 n. 6.

Corniact (Constantin, negustor cretan, Vameș în Moldova și Polonia), 86*, 318.

Corraducci (ministru al lui Rudolf al II-lea), 492 (614).

Correr (Ioan, bail venețian la Constantinopol), 599.

Cosa (Gheorghe, Ardelean), 822.

Costea (Păharnic, apoi Postelnic moldovean), 89*, 251, 477, 489-90 (609), 501 (628), 506 (635), 508 n. 2, 510, (641), 511, 515 n. 2, 519 (649), 534 (663), 784, 709.

Costești (Stanciul de, 1526), 851.

Cotlea, 791, 798.

Coțmani (Cozmin), 151 și n. 6.

Cotnari, 64* și n. 7.

Covurlui, 219, 223.

Cozia (sau Bistrița, egumen de, în 1521), 845.

Cozlov, 67*, 726, 750 n. 1.

Crăciun (Vornic moldovean supt Bogdan Lăpușneanu), 807.

Crăciun (Gligorcea, boier moldovan), 85*.

Cracovia, 30* n. 7, 42* n. 2, 5, 43* n. 8, 48* n. 4, 54* n. 4, 56* n. 6, 57* și n. 3, 58* n. 5, 66* n. 5, 6, 71* n. 3, 74* n. 3, 97*, 6 n. 2, 12, 13 (19), 17-9, 20 (24?), 22-4, 25 (31), 26 (?), 27 (34?, 35), 28-31, 33-4, 35 (45), 36 (47), 37, 42 (57), 44 (59), 46 (63-4), 47, 54 (77), 56 (80), 92 (147), 233 (359), 234, 235 n. 1, 254-5 (384), 258 (388), 267 (400), 293 (430), 391, 405 n. 1, 429 (563), 436-7 (579), 519 (650), 521-3 (652), 596, 599, 601 n. 2, 612 n. 1, 613, 634 n. 4, 660 (101), 682 (129), 683, 708 n. 1, 714 n. 1, 730, 741, 749 n. 1, 761 (233), 831, 874. (Archiepiscopul de, în 1594), 429 (563).

Craiova (pârcălab de, în 1562), 875.

„Craliţa", 234.

Crâmpoi (Dimitrie, din Șcheii Brașovului), 289, 838.

Crato (Anton, prior de), 701 n. 2, 702 n. 2, 132 (220), și n. 3.

Crasna (rîu), 386.

Crasnyszow, 41* n. 10.

Crâstea (boier muntean, 1558-9), 9* n. 2.

Crâsteștii, 232 n. 2.

Creta, 564 n. 1.

Crimeia, 432 (569).

Cristian (sat), 872.

Croația, 299 (431), 645 (80), 666 (110), 684 n. 1, 765 n. 1, 773.

Cromidis (Toma, debitor al lui Petru Șchiopul), 553 (686), 566 n. 1, 569, 571.

Csáky (Mihaĭ, cancelariŭ ardelean), 875.

Csáky (Ștefan), 385-6, 820.

Csáko (Benedict), 850.

Csanád, 380 (528).

Csomortány (personagiŭ din Ardeal), 841.

Cugna (Costa, din Constantinopol, debitor al lui Petru Șchiopul), 569.

Curți, 193 (319).

Curt (Ienicer), 224.

Czarnkow (Petru de, castelan de Posen), 82 (128).

Czarock (Vasile, Ardelean), 839.

„Czenovois" (Ieronim, căpitan), 190 (317).

Czicziglewski (nobil polon), 22* n. 8.

Czirsk, 38* n. 8.

„Czymptahor" (Armaș muntean, în 1561), 874.

D

Dabri (Marin și Pascal, Ragusenĭ), 530 n. 4.

Dachau, 78*, 263.

Daczó (Gheorghe), 792, 812, 818.

Daczó (Ioan), 812.

Daczó (Pavel), 787, 799, 803, 876 n. 1.

Dadul (Postelnicul, 1589), 839.

Dalmația, 410 (551).

Dâmbovița, 191-2.

„Dâmbovița" (Galiția), 235 (359).

Damian (Ardelean?, 1573), 809-10.

Dan (boier muntean, 1521), 844.

Danciu (Postelnic muntean, refugiat în Ardeal la 1582), 825.

Danciu (Armaș muntean, 1588), 882 n. 1.

Danciu (Stolnic muntean în 1583, Vornic în 1584), 826-7, 832, 882.

Danemarca, 736 n. 1, 741 n. 1.

Danemarca (Frederic al II-lea, rege), 85-6.

Daniil (mitropolit al Ungrovlachieĭ), 8* n. 7.

Danzig, 22* n. 8, 32*, 36* și n. 10, 38* n. 2, 39* n. 1, 41* n. 10, 49* n. 1, 51* n. 8, 54* n. 4, 57* n. 3, 66* n. 5, 6, 68* n. 6, 74* n. 3, 75* n. 2, 96*, 63-4 (95), 595 n. 1, 596, 599, 600 n. 1, 601 n. 2, 608 (38), 634 (64), 651 (89), 701 n. 2.

Danzig (Ioan de, episcop de Culm), 26 (33) și n. 4, 6, 27 (33) și n. 2.

Dârlog (Stoica, Ardelean), 789.
Daud-Aga, 182, 299.
Daum (Grigore, birău de Bistrița), 92*.
Deak (Iacob, 1572), 809.
Dealul (mănăstire), 8*.
Debreţin, 386.
Dedul (Postelnic), 840.
Dej (Ştefan, diacul, din), 34*-5* n. 10, 584 şi n. 1, 585-90, 815-6, 820, 825-6, 830-3, 887, 840.
Dekel (Gheorghe, sol braşovean), 829.
Deli-Marcu, 883.
Deli Miklós (sol muntean, 1572), 809.
Delí Orman (pădure), 671 n. 2.
Deli Pangheratis. V. Gealepi.
Demir Kapû (Derbend), 108 (176) şi n. 3, 649 şi n. 2, 666 (110), 671 (116), 674, 692 n. 3.
Denes (Francisc, Ardelean), 798.
Despina (văduva lui Neagoe Basarab), 848 şi n. 1, 849-52, 855-6. (Fetele ei, Doamnele Ruxanda şi Stana), 848 n. 1, 849 şi n. 1, 850.
Despot (Iacob Basilic Heraclide, zis; Domn al Moldovei), 6* n. 5, 7*, 11*-2* şi n. 4, 13*-5* şi n. 1, 18*, 44*, 50*-1*, 63*, 93*, 54-6 (78-9) şi 55 n 1, 58, 59 (87) şi n. 1, 7, 60 (88) şi n. 2, 61 (90), 62 şi n. 6, 63, 64 (95) şi n. 5, 79 (123), 583 n. 1, 798-9, 802 n. 1, 873 şi n. 2, 875 şi n. 1, 876 n. 1.
Despot (Carol, pretendent), 93*.
Despot (Gheorghe, pretendent), 93*, 76 (116) şi n. 2, 80-1 (125) şi 81 n. 1.
Despot (Ioan, pretendent), 762-3 (235).
Despot (Mateĭ Ardelean), 840.
Deva, 14*, 49 (68), 300 n. 6, 849.
Devlet-Ghirai (Han), 14*, 16*, 25* şi n. 9, 42*, 69 n. 1, 71 (107), 83 (129), 84 (130) şi n. 5, 599-600 n. 1, 614, 622.
Diacĭ, 790, 799. (Al lui Alexandru al II-lea din Ţara-Românească, 1568), 805 (Adam), 798-9. (Ambrosie, din Moldova), 797, 800, 867, 870. (Benedict), 874-5. (Emeric), 857. (Fabian), 859. (Ferencz, din 1560), 803. (Ferencz, diacul lui Mihnea al II-lea), 832, (Gábor, 1589), 838. (Gheorghe, al lui Petru Şchiopul), 830, 834. (Iacob), 809-10. (Ioan, diac ardelean), 859-60. (Ioan, diac moldovean), 788, 793-4, 814, 858 (Ioan, diac muntean), 840. (Ivaşco), 823-4. (László), 828. (Mihaĭ), 785-6, 792, 803-4. (Mihaĭ, diac muntean), 837. (Petru, diac muntean), 868. (Simon, diac muntean), 854.
Diassorinos (Domnul Doridei, aventurier grec), 54-5 (78-9), 56 n. 1.
Dibra, 103 (165).
Diez (Conrad, secretariu tiroles), 322 (451), 368 (512), 529 n. 1.
Dimitrie (Paharnic muntean, 1584), 828.
Dimitrie (Postelnic muntean), 789, 794, 798-800, 802, 804, 829, 876.
Dimitrie (Portar muntean), 881.
Dimitrie (Vornic muntean), 829.
Dimitrie (din Câmpulung, boier muntean), 832.
Dimitrie (Gheorghe). V. Gealepi.
Dimitrie (al lui Pârvan). V. Gealepi.
Dimitrie (cneaz ardelean), 844.
Dimul. V. Gealepi.
Ditner (Servaţiu), 798.
Dobó (Francisc), 362 (501).
Dobó (Ladislas), 789.
Dobó (Ştefan, Vice-voevód al Ardealului), 846.
Dobrogea, 151, 300, 578, 598, 671 (116), 678 (124), 702 (162), 703 n. 1. (Turcii din), 597.
Dobromir (Ban muntean), 21* n. 8, 805, 815-6, 878-80.
Dobruş (boier muntean), 9* n. 2.
Docolina, 35*.
Dolci (Augustin), 529-30 (657).
Doleator (Gheorghe), 859.
Dollert (Gheorghe, Sibiian), 882 n. 1.
Domenico (Ioan, secretariu în Ancona), 777.
Domidy (Benedict, Ardelean), 820.
Dominelli (Ioan, cleric), 194 n. 1.
Don (Pál, Ardelean), 835-6.
Dopsáy (Ştefan, Ardelean), 885.
Dorgut (Ceauş), 708 n. 1.
Doria (Ioan-Baptist, cardinal), 372 (518).
Dornberg (Gaşpar de), 231 n. 4, 253 (382) şi n. 4, 254 (382).
Dornberg (Sigismund de), 231 şi n. 4.
Dornberg (Veit de), 253 n. 4.
Dorohoĭ, 219, 227, 233 (358).
Doublet (Filip, ofiţer de finanţe olandes), 94* n. 7.
Draçşin (Postelnic moldovean), 93*, 798.
Dracul (Costea, emisariu moldovean), 803-4.
Drăculea (Ioan, pretendent), 96*.
Drăculea (Vlad, pretendent, tatăl lui Ioan), 96*.
„Dragamam" (spion ardelean, 1521), 844.
Drăgan (Postelnic moldovean, apoi Stolnic), 85*, 818.
Drăgan (boier muntean, 1529), 851 n. 1, 853, 854 şi n. 2.
Drăgan (Postelnic muntean, 1587), 833.
Drăghici (Vornic muntean, 1526), 850.
Drăghici (Trimes moldovean, în 1559), 800.
Drăghici (Spătar muntean, şi fiul său, 1553, 1556, 1570, 1575), 787, 793, 807-8, 813.
Drăghici (Ban, 1556), 794.
Drăgoiasca (Neacşa), 21* n. 8.
Drăgoieştĭ (Radu Logofĕt din), 21*.
Drăgoieştĭ, 21* n. 8.
Dragomir (Armaş muntean, 1553), 789. (Altul cu acest nume, 1578), 817.
Dragomir (Vistier, ginerele lui Petraşcu-cel-Bun), 7*, 791-2, 797, 860-1, 867.
Dragomir (Vornic muntean, 1570, 1574), 25* n. 8, 807.
Dragomir (Postelnici munteni, 1559, 1572), 801, 809.
Dragomir (Vătaf muntean, 1577), 814.
Dragoslavele (şi Şchelari, între cari Manuil şi Radici), 806-8, 810-1, 815, 817-8, 822.
Dragotă (Petru, sol moldovean, 1521, 1529), 844, 853.
Dragu (Stolnic muntean, 1545), 2* şi n. 2.
Drauburg, 234-5 n. 1.
Draud (Gheorghe), 814.
Drava, 427.
Drava (Mateĭ, Moldovean, rob în Turcia, 1560), 803-4.
Dresler (Simon), 830, 836.
Dresda, 5* n. 4, 96*, 248.
Drevicz (Matiaş, episcop de Wladislaw), 3 (3) şi n. 1.
Drohobycz, 80 (123).
Droiowski (Ioan-Toma, staroste de Przemysl), 49*, 138 n. 3, 652 n. 2, 653 n. 1, 822-4.
Dumbravă (Vornicul), 25*, 812.
Dumbrava-Roşie, 79 (123).
Dumitraşco (fiul adoptiv al lui Despot), 14*-5*.
Dumitru (Spatar muntean, 1582), 881.

„Dumitri“ (Nicolae, în relaţii cu Petru Şchiopul), 232 (357).
Dunăre, 3*, 4*, 10*, 12*-4*, 16*, 24*, 26* şi n. 6, 55*-6* şi n. 5, 61*, 68* n. 6, 74*, 2 (3), 3 (3-4), 38 (50), 46 (64), 47 (65), 70 (104), 79 (123), 90 (111), 117-8 (192), 156, 166, 192, 302, 304-6, 381-3, 390 (532), 406 (545), 407, 425 (560), 426 (562), 427, 429 (564), 431 (567), 578, 580, 597, 612 n. 1, 616, 647 n. 2, 661 n. 3, 662 (104), 671 (116), 674, 681 n. 2, 693 (147), 700 (159), 703 (163), 728, 736 n. 1, 740 n. 2, 741 n. 1, 760 (232) şi n. 1, 765 (238), 768 (242), 770 (246), 784, 807, 809, 810 n. 1, 813, 815, 823, 825-6, 833, 838-9, 843 n. 1, 845, 847, 856, 860-1, 879.
„Durdomday“ (Luca), 846.
Dyig (Simon, Ardelean), 789-90.
„Dynn“ (Diü? Vidin?; Românii din), 785.
Dzierzek (Christofor, negociator polon), 38* şi n. 3, 49*, 51* şi n. 8, 59*-69*, 70*, 73*, 76*, 86*, 196 (323) şi n. 5, 221 (353) şi n. 1, 317 (448), 319-20 (448), 594 şi n. 1, 595 şi n. 1, 596 şi n. 1, 599, 600 n. 1, 612 n. 1, 613 şi n. 2, 614-7 şi n. 3, 636 (66), 644 (79), 645 (81) şi n. 3, 647 n. 2, 653 n. 1, 2, 654 (94), 655, 683, 698 n. 1, 2, 699, 732 n. 1, 748 n. 2, 749 n. 1, 750 n. 1, 2.
Dzierzek (Toma, fratele precedentului), 748 n. 2.

E

Ebersdorf, 50 (70).
Ecaterina (soţia lui Alexandru al II-lea Mircea), 17* n. 7, 32*, 45*, 599, 604, 664 (107), 698 n. 1, 807.
Ecsed, 613.
„Ecze“ Hogea (şef tatar), 597.
Eftimie (călugăr, poate egumen de Neamţ şi cronicar), 92*, 589 şi n. 5. V. şi Ardeal (episcopi).
Eftimie (mitropolit al Ungrovlachiei), 810.
Egipt, 1*, 775 (254), 792, 865.
Eierle (Adam), 529 n. 1.
Ekass-Mirza, 578 şi n. 2.
Ekemezö (Nagy). V. Proştea Mare.
Elisabeta (regina Angliei), 59* şi n. 6, 71* n. 6, 217, 240-2, 309 (435), 316 (446), 632 n. 2, 744 n. 2, 750 n. 1, 764 (237), 769 (245).
Elisabeta (fiica lui Ferdinand de Austria, soţia regelui polon Sigismund-August), 47 n. 5, 50 n. 3, 51 n. 1.
Elisabeta (fiica lui Henric al II-lea, regele Franciei), 54 (77).
Elsasser (Max), 529 n. 1.
Emir-Alem (supt Petru Şchiopul), 70*-1*, 731 (200) şi n. 1, 734 (204), 736 n. 1, 740 (212).
Engelhoffer (I.), 264.
Englejï, 60*, 162 n. 4, 309 (435), 568 (697), 632 n. 2. (Secretariul ambasadei la Constantinopol supt Burton), 740 n. 1. V. şi Anglia.
„Enyedin“ („Engedin“), 801.
Enyeder (Iacob), 853. (Luca), 882.
Eperjes, 411.
Ercoli (Andrei de, notar), 778 (257) şi n. 1, 779 (287).
Erdély (Mihaï), 819.
Erdély (Nicolae), 798, 866.
Erdély (Sevastian), 797.
Erdöd, 74 n. 2, 3.
Erek (dr. Ioan, din Baia-Mare), 774 (252).
Erlau, 57 (83), 75 (114) şi n. 4, 307 (431), 613, 769 n. 1, 771 (248), 784 n. 2.
Ermeland, 298.
Ernest (archiducele, fratele lui Rudolf al II-lea), 76*-7*, 80*, 83 (128), 84 n. 1, 94 n. 3, 209 (340), 237-8 (362), 244-5 (369), 245 (370), 246 (370-1), 252 (380-1), 253 (381), 255, 256 (385), 258 (388-9), 259 (389) şi n. 3, 261 (391), 262 (392), 273 (408), 276, 279-80, 319, 320 (449), 346 (479), 415, 483, 593 (22), 625 (54), 643 n. 1, 646 n. 2, 655 n. 1, 657 n. 1, 675 n. 1, 685 (133), 687-8 (138), 691 (143), 692 (144) şi n. 1, 3, 693-4 n. 2, 695 şi n. 1, 696 (152) şi n. 2, 699 n. 1, 700 n. 1, 701 (160) şi n. 1, 702 n. 2, 704 (165), 710-1 (170) şi 711 n. 1, 719 n. 2, 720 (185), 723 (190-1), 724-5, 727-30 şi n. 2, 731-2, 734 şi n. 2, 735, 738 (209), 740 (212), 741-4 şi n. 2, 747-8 şi n. 2, 749 şi n. 1, 750, 751 (223) şi n. 3, 753 n. 1, 758, 759 (232), 760, 761 (234), 762-3 (235), 768 (243), 769 (244), 770-1, 772 (249).
Erzerum, 650 n. 3.
Este (cardinalul Ludovic de, fratele ducelui Alfons), 181 (297) şi n. 1, 187 (310), 188-9 (314), 193 (318).
Esther-Prepia (vară a lui Mihnea al II-lea), 80*, 319 n. 1.
Esztergom (Gran), 302, 645 (80) 711 n. 1.
Etiopia, 7*-8*. V. şi Egipt.
Etl (Gheorghe, birtaş în Bozen), 477.
Evreï, 72*, 76 (117), 164 (274-5), 203 (331), 287 (421), 314, 529 n. 1, 611 n. 2, 617 n. 3, 663 (105) şi n. 1, 664 (107), 665 (108), 669 (113), 699 n. 1, 741.
Ewdemffy (nobil ardelean), 785.
Eyzing (baronul Paul de, ambasador imperial la Constantinopol), 59*-60*, 670 n. 1, 671 n. 2, 672, 673 şi n. 1, 674 şi n. 1, 675 şi n. 1, 676, 677 (122), 678-9 şi 678 n. 1, 681 (128) şi n. 1, 2, 682-3 şi n. 1, 684 şi n. 1, 685-6, 687 (136, 138), 689-92 şi n. 1, 3, 694 şi n. 1, 695 şi n. 1, 2, 696 şi n. 1, 2, 697 (155) şi n. 2, 698 şi n. 2, 699 şi n. 1, 700 şi n. 1, 701 (159), 702 n. 1 (?), 2, 703 n. 1, 764 (236).

F

Fabhazy (Ştefan), 836.
Fabricï (Ghervasie, zu Clesshaim), 247 (373).
Făgăraş, 387, 655 n. 1, 685 (133), 785, 788-91, 799-801, 807, 822, 826, 830-3, 838, 851, 858, 862, 864, 872, 879. (Cosma Horváth din), 656, (96).
Fagarassy (Miklós), 835. V. şi Fogarassy.
„Faia“ (baron de; renegat), 759 (231).
Fălciü, 195 (321), 219, 221 (354), 222.
Famagusta, 159 (268).
Farensbach (Gheorghe-Mihaï), 298.

Farkas (Mihaĭ, curier muntean), 801, 805.
Fascheng (dr. Ioan, al lui Petru Șchiopul), 688 (139).
Fedet-Ghiraĭ, 297.
Fedor (Țar), 71*, 314, 400 (540), 406 (545), 407, 625 (53), 628-9, 633, 641 (72), 676 (120), 679, 692 n. 3, 697 (154), 701 n. 1, 702 n. 2, 741 n. 1, 742 n. 1, 745-6, 765 n. 1.
Fejérvary (Grigore, Sibiian), 866, 869.
Feldioara, 607-8 (38), 785, 788-9, 793, 808, 815, 817-8, 830, 852 n. 1.
Feller (Petru), 822.
Felmer (Bastel), 831.
Felvinți, 857.
Ferber (Constantin, agent diplomatic al Danzigului), 36* n. 6, 38* n. 8, 66* n. 6.
Ferdinand I-iŭ (rege al Ungariei, apoi Împĕrat), 11*-2*, 15*, 44* n. 5, 4-5 (7) și 4 n. 9, 18 n. 1, 26-7 (33), 35 (45) și n. 2, 36 (46), 39 n. 5, 40 (54), 41-2 (56), 57 (84), 59 (87), 60 (88), 75 n. 5, 301, 378 (525), 575-6 (2), 579-80 și n. 1, 783 n. 1, 787 n. 1, 793 n. 1, 802 n. 1, 858 n. 1.
Ferdinand (archiduce, guvernator al Tirolului, fiul precedentului), 76*-90*, 238 (363), 243-4 (368), 245 (370), 246 (370-1), 247 (374), 252 (380-1), 253 (381), 256-7, 259 și n. 3, 260-1, 262 (392), 264-5, 266-7 (398-9), 269 (403-4), 270 (304, 306) și n. 3, 271-2, 273-85, 28, (417-8), 287, 288 (421), 289 (425), 290, 292-3 (429), 308 (434), 316 (445), 317 (447), 320 (450), 321 și n. 2. 322-5, 328 (457), 330, 332 (461), 333-8, 339 (464), 340 (466), 341-2, 343 (471-2), 345-8, 350-2 (484), 353 (487), 354-60, 361 (498), 362 (500), 363 (503), 364 (505), 365 (506), 367, 368 (513), 369-70 (515), 375-7, 378 (524), 379, 380 (527), 400 (539), 401-5 (541), 406, 408 (547), 409, 410 (550), 411-2, 413 (552-3), 414-24, 425-6 (561), 430 (566), 433 (573), 436 (579), 437, 439 (581), 443-4 (584), 445, 447 (589), 448, 449 (593) 450-1 (594), 452, 472, 482-6 (601-2), 486 (603), 487 (605), 491, 492 (613, 615), 493-4 și n. 3, 495 (618), 620) și n. 1, 496 (621) și n. 8, 498 (624), 499, 500 și n. 8, 502 (629-30) și n. 2, 503-4, 505 (634-5) și n. 2, 506 și n 2, 507, 508 (638) și n. 2, 509-10, 513 și n. 2, 514-5 și n. 2, 516-7 și n. 1, 518 (648) și n. 1, 519 (650), 520 și n. 1, 521 n. 1, 522 524 (654), 525-6, 528, 698 n. 2, 708 n. 1, 715 (175), 720 (184), 721, 751 n. 2, 3, 754 (227), 771 (248) și n. 3, 772 (280), 773 și n. 1, 774 (253).
Ferdinand (archiduce, fiul lui Carol de Stiria), 551 n. 1, 569 n. 1.
Ferhad-Paşa (Mare-Vizir), 74*, 76*, 217 și n. 4, 301 și n. 2, 302, 381 și n. 10, 315 (444), 692 (145) și n. 3, 749 n. 1, 751 n. 3, 752-3 (225), 753 n. 1, 755 n. 1, 756 n. 2, 757-8, 759 (231), 760 (233) și n. 1, 763 (235), 764 (236), 765 n. 1, 766-7 (240), 767 (241-2) și n. 1.
Ferhad (beglerbeg de Caffa), 692 (144).
Ferihaz (localitate, 867).
Ferrara, 90*, 96*, 95 (152), 180 (296), 182 (300), 199, 200, 203 (331), 528, 534 (663) și n. 3, 773.
Ferrara (ducele Alfons al II lea de), 97 n. 4, 98-9, 100 (159), 174-5 (287), 180-1 (296), 182-3 (300), 196 (323), 199-200. (Ambasadorul acestuia la Paris), 99.
Ferraro (Battista, di „Mengerlia", ambasador genoves la Constantinopol), 60 n. 1, 62 (93), 69 (103) și n. 1, 70 (104), 78 (120-1), 79 (122), 84 și n. 7, 87, 90 (141-3), 91 (145).
Ferrier (du, ambasador frances la Veneția), 106, (171), 144 (242).
Fierer (Ioan, Brașovean), 799.
Fiking (dr. Paul, medic al lui Carol Quintul), 54 (78), 55 (79).
Filadelfia (Gavril Severos, archiepiscop de, residând în Veneția), 78*, 439 (580), 479, 487 (606), 500, 504 (632), 506 (636), 514 n. 1, 515 n. 2, 517 (648), 521 n. 1, 778 n. 1, 779.
Filangini (Toma, ginerele lui Zotu Țigară), 778-9 (257).
Filip al II-lea (rege al Spaniei), 71* n. 6, 96*, 56 (81), 381, 390 (531), 601 n. 2, 602 (31) și n 4, 605 (35), 637 (68), 638 și n. 2, 661 n. 3, 716 (177). (Una din fiicele sale), 753 n. 2, 772 n. 1.
Finetti (advocat), 510 (641), 528.
Filipopol, 1, 871. (Teolept, mitropolit de), 116 și n. 2.
Firmian (Nicolae, senior de, Tiroles), 356 (490), 529 n. 1, 571.
Fischer (Gall, spițer sibiian), 873.
Fiume, 645 n. 1.
Flaccus (presupus începător al neamului românesc), 192 și n. 8.
Fleischer (Ioan), 788.
Fliviano (Padre), 776 n. 1.
Flocĭ, 25*.
Florat-Aga, 60 n. 1.
Flore (Miklós, Sibiian), 883.
Florența, 96* și n. 5, 369 (514), 493 (615), 529 n. 1, 601 n. 2, 173.
Florica (Domnița, fata lui Mihaĭ Viteazul), 91*, 540 (672).
Focșanĭ, 230.
Förök (Gyrko, Brașovean), 836.
Fogarassy (Miklós), 838-9.
Fontainebleau, 125 (206-7), 126-7, 128 (212).
Forchtenstein, 761 (234), 764-5 (237).
Forgách (Emeric), 235 n. 1.
Forgách (Simon, de Gymes), 643 n. 3.
Forrhor (Egidiu, Sibiian), 852.
Foscarini (Iacob, procurator venețian), 204 (332).
Foti (Grec), 209 (339) și n. 3.
Fourquevaulx (François Pavie, baron de), 195 n. 3.
Frachetta (Ieronim), 193-4 (319).
Francescĭ (Iosif de', negustor italian, venit în Moldova supt Alexandru Lăpușneanu), 58 n. 1.
Franchi (Adam, agent genoves la Constantinopol), 50 (87), 67 (100), 77 n. 1, 78 n. 3, 828 n. 1.
Francĭ, 115 n. 2, 397.
Francisc I-iŭ (rege al Franciei), 1, 110 (179), 158.
Francisc (Vornic, 1556), 794.
Franciscanĭ, 62*-3*.
Franco (Italian în trecere prin Ardeal), 828.
Frangopulo (Harita), 232 (357). V. și Harite.
Frankenhausen (Hans-Christofor de), 75-6 (115).
Franța și **Francezĭ**, 5*, 33*, 45* n. 5, 60*, 93*, 1, 2 (1), 53 (76), 54 (77) și n. 3, 61 n. 2, 4, 101 n. 1, 132 (221), 133 (222), 141-2 (237), 145 (242), 148 (246), 158, 161 (270), 165 (274), 169 (279), 170-1 (281), 172 (285), 174 n. 1, 175 (287), 177 (291), 179 (294), 180 (296), 193-4 (319), 196 (323), 199, 200, 241, 661 n. 3, 664 (107-8), 687 n. 1, 699 n. 1, 756 (229), 807, 810-1, 880. (Priorul Ospitallerilor din), 161-2 (271).

Frăţilă (Postelnic, 1553), 785, 789.
Fräua (**Frauendorf**), 869.
Fredro (Andrei), 708 n. 1, 711 n. 1.
Freiburg *(in Breisgau)*, 502 n. 2, 527 n. 2.
Freischlag (Ştefan, cărăuş), 544 (676).
Freising (Ulrich de), 263.
Freistadt, 233 (359), 235 n. 1.
„**Freystăti**" (Ardeal), 701 n. 1.
Fridericus (Matthias), 774 (252).
Friemesser (Sigmund), 560 n. 1.
Friul, 336, 410 (551).
Fröhlich (Carl, zu Fröhlichsburg), 275.
Fröhlich („Frelich", Ioan-Baptist, spiţer la Innsbruck), 479.
Fronius (Matei, Braşovean), 834.
Fülek, 384.
Fürstendorf, 833.
Fugger (Carol de Friedberg), 543 n. 2, 545 (678), 547 (680).
Fugger (Gheorghe, Tiroles), 265 (395).
Fugger (Hans), 773 n. 1.
Furcă (Dimitrie, Ardelean), 804, 807.
Furcă (Sava, Ardelean), 783, 785, 798-9.

G

Gabelmann (Nicolae, autor de notiţe istorice), 299 n. 5, 305 şi n. 4, 307 (431), 314-5 (442), 436 (578) şi n. 4.
Gaetano (cardinalul, nunciu în Polonia), 381.
Gagliano (Eduard de, bancher constantinopolitan), 669 n. 1.
Gagliano (Floro de, bancher constantinopolitan), 208, 337 şi n. 2.
Gaiowski (Christofor, secretariul lui Bogdan Lăpuşneanu), 85-6.
Galata (mănăstire lângă Iaşi), 33*, 44* şi n. 1, 70* n. 2, 232 (356) şi n. 2, 758.
Galata (Anastase, egumen de; Curtean al lui Petru Schiopul), 75*, 218 (351), 251, 339 (464), 404, 417 (555) şi n. 1, 465, 519 (649).
Galaţi, 784.
Galffy (Ioan şi Ştefan, Ardeleni), 814, 823, 828, 836-8.
„**Galicyol**" (Ioan-Baptist de, din Padova, sol venetian în Moldova. Şi fiul: Bartolomeiu), 804.
Galipoli, 20*.
Galiţia, 69*, 235 n. 1.
Galles (Simon, Ardelean), 841. V. şi Braşov (curieri).
Gand, 299 n. 5.
Garay (Andrei, Braşovean), 804-8.
Garda (lacul de), 77*, 255-6 (385-6), 257 (387), 262 (392), 264, 270 (304), 278, 280.
„**Gasnod** (Gezo", Ienicer), 301.
Gastaldus (Albert, Palatin de Vilna), 26 (32).
Gaunersdorf, 234-5 n. 1.
Gavril (Mare-Logofăt moldovean, în 1570) 807.
Gavril (Spătar, apoi acelaşi [?] Logofăt, ginerele Vistiernicului Stroici), 29*, 47*.
Gazi-Ghiraï (Han), 58*, 67*-8 şi n. 6, 69*, 71*, 294, 296-7, 300, 303, 391, 590, 711 n. 1, 713 (173), 727 n. 1, 728, 729 (197) şi n. 1, 730 şi n. 2, 739 (202), 734 n. 2, 735 n. 2, 739 (211), 741 şi n. 1, 742 n. 1, 744 n. 2, 746-7, 749 n. 1, 750 n. 1, 751 n. 3, 765 n. 1, 766 (239), 767 n. 1. (Fratele său), 59*, 68* n. 6.
Gealepi: Alberomentes, 741. Alymmata (fiul lui). 230. Andrei (Scundul), 230. Apagi (Ianl), 232 (357). (Manoli), 221 (354), 230. Arvanitul, 224. Baronţi (Senngunis), 230. Cara Suliman, 232 (357). Curt (ienicer), 224. Dell Pangheratis, 230. Dimitrie (Gheorghe), 230. (Al lui Pârvan), 225. Ibros (Ioan al lui), 224. Hadîmul, 224. Ienachi (negustorul), 221 (354), 227-8. Ienachi (Gheorghiţă al lui), 223. Dimu, 225, 227, 230. Gerocharitos, 227. Gheorghe, 209 (339) şi n. 3. Kanavutzos, 223, 227. Karakaxi (Lampos), 226. Katzikis (Lampos), 224, 228. Katziphos (Ienachi), 222-3. Kloneis (Rhizos), 230. Koskina (Andrei, ginerele lui), 222-3, 225-6. Magheras (Teodor), 230. Matzarakis (Ioan), 230. Mavromatis, 230. Mehmed (Gebegiul), 212 (344) şi n. 2*, 224. Mihu, 227. „Mires" (Ienachi al lui), 222. Morpheas (Lampos), 230. Orvanli, 228. Panu, 229. Pârvan (din Scutari), 229. Pârvan-beï, 207 (336) şi n. 4. Pazenrialerii (Stan), 733 (203). Spathas (Mihali), 230. Suleiman, 230. Tamiris (Stanos), 230. Turbantianos (Simos), 230. Vasilioris (Gheorghe), 230. Vranas (Andrei), 230.
Gebali (M. A., nume convenţional al agentului genovez la Constantinopol), 60 (88).
Geinter (Servaţiu, Braşovean), 797, 799, 801. (Gheorghe), 841-2.
Geizhoffer (Zaharia, ofiţer tiroles), 406 (544), 408 (547), 409-10 (549-50), 415 (553).
Gemene, 197 n. 5.
Genova, 17*, 96*, 59 (87), 60 şi n. 3, 61-2, 63 (94), 64 (96), 65 (98), 66-9, 76 (116-7), 77 n. 1, 78 (120-1), 79 (122), 80 (125), 87, 90 (141-3), 91 (145), 95 (152).
Genter. V. Geinter.
Georgia şi **Georgieni**, 165 n. 1, 391, 650 n. 3, 702 n. 2.
Georgia (Dedè-Semid, princesă de, şi fiii, Minocehr şi Grigore), 165 (274) şi n. 1.
Gerbe, 572 (2).
Gerbeşti („**Gerblest**"), 859.
Gerdey (Ardelean), 858.
Gereb (Gaşpar), 861, 865.
Gerendy (Ioan), 819, 862-7.
Gerendy (Petru), 4*, 579 şi n. 2, 784-5, 787, 790-2, 799, 865, 869.
„**Gergyn**", 873.
Gerlach (Ştefan, scriitor), 5*, 17*.
Gerlatz (Dietrich, tipograf), 79 (123).
Germania şi **Germani**, 4* şi n. 3, 6*, 11*-3*, 15*-6*, 48*, 60*, 62* n. 3, 63* n. 1, 70*-1* n. 1, 74*-6*, 81*-2*, 84*, 87*, 89*, 90*, 93*, 95*-6*, 1 şi n. 1, 18 n. 1, 27 (33), 43, 48-9 n. 6, 58, 73 (111), 88 n. 3, 84 (130), 92 (146), 94 (149), 116, 133 (221), 146 (245), 155 (260), 195 (321), 215 n. 2, 233 (359), 235 n. 1, 237, 238 (363), 239 (364), 244 (369), 245 (370), 247 (374), 250 (377), 253 (381), 256 (386), 259 (390), 260, 264, 269 (402), 280, 291 n. 4, 295, 299, 307 (432), 308 (433), 314, 315 n. 3, 319 şi n. 2, 320 (449), 330, 335-6, 343 (473), 352 (485), 353 (487), 357, 361 (499) şi n. 4, 368 (543), 377, 383, 386-7, 389, 394 n. 2, 399 n. 3, 400 (540), 402, 407, 410 (551), 411, 417 (556), 418, 425 (560), 427 şi n. 2, 428-9, 430 n. 2, 432 (571),

433 (572), 442, 446 (587), 473, 483, 485, 502 (629), 515 şi n. 2, 517 (648), 522, 524 (653), 537 (668) 541, 555 n. 5, 577 şi n. 6, 580 n. 4, 592, 594 (22), 596 şi n. 1, 607 (37), 608 (38), 617 n. 3, 622, 627 n. 1, 630 (58), 632 (62), 635, 637 (67), 638 n. 2, 639, 640 (71) şi n. 1, 654 (93), 658 (98), 660-1 (102), 662 n. 3, 663 n. 1, 664 n. 1, 666 (110), 668, 671 n. 2, 682 (129), 686 (135), 692 (145), 696 n. 2, 697 (154), 698 n. 1, 701 n. 1, 702 n. 2, 703 n. 1, 708 n. 1, 709 n. 1, 711 n. 1, 712, 713 (173), 716 (177), 717 (180), 724 (191), 725 n. 2, 730 n. 2, 732 n. 1, 733 (203), 734 n. 2, 736 n. 1, 740 (212) şi n. 1, 744 şi n. 2, 749 n. 1, 752 (225), 753 n. 1, 754 (227-8), 755 (228) şi n. 1, 760 n. 1, 763 (235), 765 n. 1, 767 (241), 769 n. 1, 772 n. 1, 776 n. 2, 783 n. 1, 791 n. 1, 804 n. 1.

Germigny (senior de Germolles, ambasador frances la Constantinopol), 45* şi n. 5, 51*, 96 n. 1, 97 (156) şi n. 4, 98 (157) şi n. 2, 100 (160), 101, 102 (162), 103 (164), 104 n. 1, 109-13, 114 (188-9) şi n. 2, 118 (193-4), 119-21, 123 (202), 124-6, 127 (209-10), 128-38, 139 (231-2), 140 (234-5), 141-2 şi n. 2, 143-6, 148-50 şi n. 3, 153-4 şi n. 3, 156 şi n. 6, 157 (264-5), 158 şi n. 2, 159-60 şi n. 2, 162-74, 183 (301-2), 184, 185 (306), 186 (308), 187 (311), 188 (312-3), 189 (315-6), 190 n. 2, 638 n. 2, 650 (87), 656-7 (97), 664 (107-8), 681 n. 2.

Geszty (Ferencz, ofiţer ardelean), 300 şi n. 6, 301-2, 836-7.

Geyman (Ioan, Mare-Maestru al Ordinului St Gheorghe, ambasador imperial), 2 (1) şi n. 1.

Gheorghe (Clucer, 1582), 823.

Gheorghe (Hatmanul, nepotul lui Petru Şchiopul), 6* 75*, 77*, 79*, 89*, 90*, 218 (351), 251, 278-9, 290 (425), 323-4 (454), 345 (476), 350 (484), 351, 352 (484), 363 (503), 423, 437 (580), 438, 439 (581), 440, 475, 478-80, 481 (606), 485 şi n. 1, 489-90 (609-10), 492-3 (615), 494 n. 3, 497 (622), 498-9 (624), 500, 502 n. 2, 506 (635), 508 (638), 510 (641), 511, 513 (644), 515 n. 2, 517 (648) şi n. 1, 518 (649), 521 n. 1, 523 (652), 525-6, 528-9 n. 1, 534 (663), 539 n. 1, 551, 554, 559 n. 1. (Mama sa), 6*. (Soţia sa), 350 (484), 490 (610), 491 (612). (Copiii săi), 278, 350 (484).

Gheorghe (Păharnic moldovean în 1587; acelaşi ca şi precedentul?), 833.

Gheorghe (Pârcălab în Moldova), 318.

Gheorghe (Postelnic moldovean), 86*, 370 n. 1, 375-6 (522).

Gheorghe (Postelnic muntean, 1553, 1560), 789, 803.

Gheorghe (Vistiernic moldovean), 29*, 814.

Gherghină (Logofăt, 1581), 823.

Gherghiţa, 41*, 784-5, 811, 818, 839.

Gherla, 385-6, 631 (60), 785, 816, 859.

Ghica (Postelnic muntean, 1560), 802, 873.

Ghiertan, 872.

Ghinea (Postelnic muntean, 1563, 1569), 806, 876.

Ghiula. V. Gyula.

Giafèr (Aga Ienicerilor), 188 (312), 387.

Giafèr (beglerbeg de Anatolia, apoi Paşă de Buda), 617 n. 3.

Giancherman, 629.

Giczy (Ioan), 719 n. 2, 730, 832.

Giese (Albert, agent diplomatic al Danzigului), 36* n. 6, 38* n. 8.

Giese (Constantin, agent diplomatic al Danzigului), 66 n. 5, 68* n. 6.

Gileŭ, 9*, 858.

Girdo (Andreĭ, Ardelean), 830, 839-40.

Girko (curier ardelean), 835, 840.

Giorgio (Dominic de, Ragusan; Vameş în Moldova), 80*, 84* n. 9, 193 (318), 317 (448), 318-9, 326-7, 328 (457),

Giorgio (Ioan de, Ragusan), 519 (649).

Giucai (Chehaia Mahmud Ceauş), 233 (357).

Giulai (Gheorghe, Ardelean), 836.

Giuliano (Benedict, patron de corabie al lui Cercel), 108 (175), şi n. 1.

Giurgiu, 4*, 10*, 192, 296, 301, 304, 306, 381-2.

Giustimonti (Laurenţiu, agent politic ferrares), 196 (323).

Giustiniani (Giustiniano, procurator venetian), 204 (332).

Gligorcea. V. Crăciun (Gligorcea), 85*.

Glocknitz, 234-5 n. 1.

Gmund, 234-5 n. 1.

Gnesen (archiepiscop de, 1591), 215 n. 3, 216 (349). (1594), 405 (543), 427.

Gnesen (castelan) de, 83 (128).

Göczy (Ioan, guvernator de Oradea-Mare), 190 (317).

Göncz, 190 n. 4.

Görz, 231 n. 4, 253-4 (382).

Goldegg (Paul), 571.

„Golebrec", (localitate din itinerariul lui Petru Şchiopul), 233 (359).

Golescu (Albu Clucer), 8*, 21*, 25 şi n. 8.

Golescu (Caplea, fiica Banului Teodosie, soţia lui Radu şi mama precedentului), 8* şi n. 5, 10* n. 2, 21* şi n. 7, 822.

Golescu (Elena, soţia următorului), 21*, 829, 833-4, 836, 878 şi n. 1.

Golescu (Ivaşco, Stolnic, Logofăt şi Vornic muntean, fiul lui Radu şi al Caplei, soţul precedentei), 8*, 21* şi n. 3, 25*, 31*-2*, 489 (608), 490 (609) 496, (620), 805, 807 şi n. 1, 808-10 n. 1, 811-5, 818-27, 832-3 n. 1, 856, 878 şi n. 1, 880-1. (Omul său, Chesar), 815. V. şi Chesar.

Golescu (sora lui Ivaşco), 824.

Golescu (Radu, Clucer, tatăl amândurora), 8* şi n. 5, 10* şi n. 2, 795, 799, 830, 868-9.

Golescu (Vlad, fiul lui Ivaşco), 21* şi n. 6, 814, 834, 837.

Goleşlĭ (familia), 21*.

Golia (Ceaşnic supt lanciu Sasul), 48*.

Golia (Ana, soţia lui Ioan), 27*.

Golia (Elena, mama lui Ioan), 27* şi n. 3.

Golia (Ieremia, pârcălabul), 27*.

Golia (Ioan, Logofătul), 27* şi n. 3, 29*. (Descendenţa sa), 27* şi n. 3.

Golia (Lazăr, tatăl lui Ioan), 26*-7*.

Golski (Ioan), 297.

Golski (Stanislav, căpitan de Bar), 74*.

Gondola (Francisc), 104 n. 2.

Gonţea (Logofăt muntean, 1559), 801, 871-2.

Gonţea (Păharnic muntean, 1583), 826.

Gontiupoli (Bartolomeiŭ), 539 n. 1.

Gonzaga (Ferrante), 386.

Gorosláŭ, 387.

Gorski (Luca, castelan de Posen, căpitan-general al Poloniei-Mari), 9 (14) şi n. 1, 20 (24) şi n. 1, 24 (29).

Graben (von, Tiroles), 479, 542, 549 n. 1. (Soţia lui), 549 n. 1.

Grässweln (Wilhelm, căpitan imperial), 74 (111-2).
Gran. V. Esztergom.
Grandchamp (Grantrie de, ambasador francez la Constantinopol), 5*-7*, 17*, 22*, 76-7 (117-8) și 77 n. 1. (Domnița pețită de el), 5*-7*, 77 (117) și n. 1.
„**Gränyaz**" (Stan), 811.
Gratiani (Gașpar, Domn al Moldovei), 91*.
Graz, 97*, 211 (343) și n. 2, 245 n. 1, 273 n. 2.
Graz (Ana de). V. Ana (regina Poloniei).
Graz (archiducele Carol de), 211 (343) și n. 2.
Grecia și Greci, 15*, 19*, 22* n. 8, 48*, 64*, 75* n. 5, 79* n. 3, 80*-1*, 90*, 1, 52 (74), 54 (78), 55 (79), 59 n. 7, 68 (101), 75 (115), 76 (117), 91 (141) și n. 7, 117, 173-4 (286), 183 (302), 192, 202, 230 n. 1, 271 (407), 287 (420), 290 (425), 291 (426), 316 (445), 317 (447), 318, 327, 331 n. 3, 336, 338, 359 (495), 365, 367 (511), 368 (513), 412, 414, 425-6 (561), 465, 479, 483, 504 (632), 506 n. 2, 508 n. 2, 509 n. 1, 510 (640), 513 (643) și n. 2, 515 n. 2, 518-9 (649), 520-1 (651), 525-6, 528, 552, 568 (697), 569, 578, 581 (8), 642 (75), 661 n. 3, 749 n. 1, 770 (246), 771 (247), 776 n. 2, 800, 802, 864, 881. (Cristian), 794. (Ioan), 789-90, 865. (Stanciu, Curtean al lui Petru Șchiopul), V. Stanciu Orbul. (episcop—, din 1582), 823. (Colegiul —, din Roma), 65* n. 8.
Grecia (beglerbegi: Ali), 673 n. 1, 691, 692 n. 3, 693, 696 n. 1, 698 n. 2, 701 n. 1, 702 n. 2, 704 (165), 708 (168) și n. 1, 711 n. 1. (Giafer), 671 n. 2, 675, 676 (121), 677 (123), 678, 679 (126), 681 (128) și n. 1, 2, 696 n. 2. (Hassan), 74 (112), 87, 88 (137). Mehmed), 43, 44 (58). (Mohammed), 655 n. 1. (Alții fără nume), 14*, 26*, 43*, 55*-6*, 61 (90), 66-7, 68 (100), 173 (286), 286 (419), 289 (423), 307 (432), 392, 578, 603 (31) și n. 1, 607 (38), 627 n. 1, 628 n. 4, 630 (58), 634 n. 4, 636 (66), 638 n. 2, 640 (70-1) și n. 1, 651 n. 2, 653 n. 1, 663 n. 1, 664 n. 1, 666 (110), 667-70 și n. 1, 671 și n. 2, 673 (117) și n. 1, 674-5 n. 1, 707 n. 6, 714 (174), 718 (181-2), 719 (182), 723 (190), 726, 727 (195) și n. 1, 728, 769 (245), 770 (246), 859, 880. V. și Giafer, Hassan, Hidir.
Greff (Ioan, Ardelean), 794-5.
Greiderer, 288 n. 2.
Greifenburg, 234-5 n. 1.
Greissing (Ciril, Brașovean), 816.
Greissing (Solomon, Brașovean), 825.
Greissing (Ștefan), 795.
Gribetti (Ioan-Anton, avocat italian), 487 (606) și n. 3, 511, 512 (641), 515 n. 2, 543.
Gries, 475.
Grigno, 435 (573).
Grigore al XIII-lea (Papă), 45* n. 2, 5, 46*, 94*, 82 (127), 106 (171), 115 (191), 116, 174 (286).
Grigore al XIV-lea (Papă), 65*-6* n. 2, 76* și n. 1, 80*, 237 și n. 5-6, 241, 244 (369), 247 (374).
Grillo (Ioan-Augustin, agent genovez la Constantinopol), 60 (89), 61, 63 (92, 94), 64 (96), 65 (98), 67-8, 69 (101-2).
Gritti (Aloisio, bastard de doge venețian, candidat la Coroana Ungariei), 35 (44) și n. 1, 575 (2) și n. 1, 567 (2).
„**Gritty**" („**Gyit**" ; **Grid** ?, în Ardeal), 808, 882.
Grodno, 57* și n. 3, 68* n. 6, 680.
Grodzenski (Valentin, căpitan de Krosswitz), 44*-5*, 636 n. 3, 637-8 (68), 638 n. 2, 642 (74).
Grotay (Sigismund, Ardelean), 835.
Grossau. V. Cristian.
Grossdorff. V. Seliște.
Grüne-Hütten (Bavaria), 78*, 263.
Gruich (Petru, Ardelean), 593 (22), 811, 813, 815, 879.
Guest (Gașpar, Ardelean), 866, 868.
Guise (ducele Henric de), 100 (159).
Guliski, 151.
Gurguiații, 197 n. 5.
Gwosdziecz, 7 (12) și n. 2, 26 (33).
Gyula, 75 (114) și n. 4, 730. (Pașa de), 750 (220)
Gyulaffy (László), 831.
Gyulay (familia), 96*.
Gyulay (Mihai), 802-3, 879.

H

Hadâm. V. Gealepi (Hadâm).
Hadâr (Ban muntean), 819, 827, 832, 837.
Häger (Heher ?, Hans), 819.
Hafiz (-Ahmed-Pașa), 383.
Haga, 94* și n. 7. (Simion, birtaș din), 94* n. 7.
Hagi-beg (Odessa), 770 (246) și n. 2.
Hagi-Pașa (unchiul Sultanului Murad al III-lea), 160-1 (270), 163 (273), 168 (278), 185 (306), 186 (308), 188 (312).
Haldenreich (Chiriac, zu Pidenegg, Matey, Wysperg), 250 (378), 275.
Haidenreich (Erasm, sol zápolyan în Polonia), 33 (42), 49-50 (69) și 50 n. 3, 52-3, 54 (77).
Haldo (János, Ardelean), 837.
Halduci, 301-2, 387.
Halicz, 8 (13).
Hall, 78*, 265, 266-7 (397, 399), 267 n. 1, 269 (403), 272, 275-8, 281, 282 (411-2), 348 (482), 531 (659), 533 (662), 542 n. 2.
Hallegk (generalul-conte de), 80 (124), 197 (324), 211 (343).
Haller (Gavril, Ardelean), 827.
Haller (Petru, Ardelean), 867, 869-70, 872.
„**Haller**"-**beg**, 817.
Halmágy (Ștefan, Ardelean), 812, 816, 819, 824, 831, 833-5, 841-2. (Ginerele lui), 840.
Hamburg, 195 (321).
Hamza-Pașa, 879.
Hamza (Ioan, preot), 802.
Hamza (pribeag muntean, 1559), 800.
Hannel (Andrei), 834.
Hannes (Paul, Ardelean), 819.
Harbuz (Crăciun, sery al lui Ioan Potcoavă), 34* n. 3.
Harcov, 63*.
Hardegk (contele Ferdinand de, guvernator al Ungariei-Superioare), 75*, 237, 238 (362-3), 245 (369), 307 (432) și n. 4, 392, 408 (547), 411, 415, 751 (222).
Hardegk (Sigismund de), 75* n. 8.
Harebone (William, ambasador englez la Constantinopol), 59* n. 6, 194 (320), 632 (63) și n. 2, 651 (89) și n. 1, 711 n. 1, 714 (174).

Harite, 232 (357).
Hârlău, 64* şi n. 7, 219, 228, 233 (358).
Hass (Hans, corespondent ardelean), 618 (47).
Hassan (fiul lui Sinan-Paşa şi beglerbeg al Greciei), 82*, 205 (334), 305-6, 382 şi n. 2, 749 n. 1, 750 (221), 755 (228), 758, 760 (232), 762, 764, 765 (238) şi n 1, 766 (239), 767 n. 1, 771 (247).
Hassan (Ceauş, 1565), 877.
Haţeg, 10*, 386, 854, 859-60, 869.
Hatman (moldovean, 1570: Vasile), 807.
Havasely (Vlasie, pretendent muntean), 196*.
Haway (Nicolae), 648.
Haydo (Benedict, Ardelean), 784.
Heberer (Iosif), 771 (597).
Hegyesch (Andrei), 876 n. 1.
Hegyesch (Ioan), 827, 831-2.
Hegyesch (Petru), 815.
Heidenstein (Reinhold, secretariu regal polon), 68* n. 6, 293 şi urm. (430).
Hekhleburg, 754 (227).
Helbinsdorf (Doamna de, născută de Kühbach), 779 n. 5.
Helner (Felkton, Ardelean), 837.
Hendl (Maximilian, din Bozen; rudele sale: Christofor-Sigismund, Ulric; şi casa lor), 291 (426), 292 (429), 471 (597), 474, 529 n. 1.
Henric al II^lea (regele Franciei), 53 (76), 135, 580.
Henric al III^lea (regele Franciei), 24*, 27* n. 8, 28*, 45* n. 5, 59*, 82-4, 90, 92, 96 şi n. 1, 3, 97 (156), 98 şi n. 2, 100 (160), 101-2, 103 (164), 104 n. 1, 105 n. 2, 106 (171), 109 (177), 110 (179), 111 (180-1), 112-4 şi n. 2, 118 (193-4), 119, 120 (198), 121, 122 (200), 123, 124 (204), 125 şi n. 5, 126, 127 (209-10), 128-9, 130 (216-7), 131-3, 134 (224), 135-6 şi n. 3, 137-8, 139 (231), 140 (234-5), 141-5, 146 (244), 147-50, 153, 154 (256-7) şi n. 1-3, 156, 157 (264), 157-8 (268), 159-64 şi n. 5, 165-70 171 (281-2), 172-5, 176 (289-90), 177-8, 179 (294), 180 181 (297), 182, 183 (301-2), 199, 201 (329), 204 (333), 205 (334), 215 n. 4, 239 (365-7), 241, 638, 657 (97), 671 n. 2, 684 (132), 696 n. 1, 697 (154), 728, 729 (197).
Henric al IV^lea (regele Franciei), 240-2, 428.
Heracleŭ (Gheorghe, pretendent). V. Despot.
Herberstein (baronul de), 190 (317), 771 (248).
Herburt (Ioan-Felix, ofiţer polon), 297.
Hercule al II^lea (de Modena). V. Modena (Hercule al II^lea).
Herderen (Leonard Schiller de), 273 (409).
Herman (localitate) 838, 863 n. 2.
Herman (D., agent al Danzigului), 51* n. 8.
Hess (Ioan, Ardelean), 784, 789.
Hiclean (Costea, Ardelean), 792, 795.
Hidir (beglerbeg al Greciei), 58*, 60*, 67*-8* şi n. 6, 69*-71* şi n. 1, 6, 72*-3* n. 2, 5, 74*, 209 (340), 211 (343) şi n. 4, 222 n. 1, 226 (315), 444 şi n. 4, 318, 327, 728, 729 (197) şi n. 2, 730, 731 şi n. 1, 732 n. 1, 733 şi n. 1, 734 n. 2, 735 (206) şi n. 1, 2, 736 n. 1, 738 (209), 740 n. 2, 741 şi n. 1, 742, 744 şi n. 2, 747, 748 (218) şi n. 2, 749 n. 1, 750 n. 1, 769 n. 1, 839-40.
„Hidvéghy" (localitate), 799.
Hirscher (Hans), 842.
Hirscher (Luca), 582 (8), 583, 656 (96), 791.
Hirscher (Valentin), 842.
Hobordanszky (Ioan, sol ungur la Poartă), 4 (7) şi n. 9, 5 (7) şi n. 1.
Hörl (Ieronim, guvernorul lui Ştefan-Vodă, fiul lui Petru Şchiopul), 479, 542 şi n. 2, 543 n. 2, 544, (676), 549 (681), 549 n. 1, 559 n. 1.
Hofkirchen, 304.
Hohenhauser (Ulric, von und zu Thierburg; Tirolos), 317 (447), 414, 424 (559), 496 (620).
Holban (căpitan al lui Ioan-Vodă cel Cumplit), 30* n. 5.
„Holoferdt", 79 (123).
Holtsteiner (Gaşpar, tunar muntean, 1559), 872.
Holzdorf (Ardeal), 818, 824, 823.
Homvay (Gheorghe, Ardelean), 861.
Homonnay (magnat ungur), 638 n. 2.
„Homorisch" (localitate), 839.
Hoppner (Petru, Sas), 857, 859-60, 862-3.
„Horodoc", (localitate din itinerariul lui Petru Şchiopul), 234.
Horvat (Logofăt muntean, 1524), 848.
Horváth (Ozma, Ardelean), 825, 829, 832, 838, 840, 882.
Horváth (Gaşpar), 831.
Horváth (Ioan, Ardelean), 815, 818, 833, 844.
Horváth (Martin, Ardelean), 851.
Horváth (Mihaĭ, Ardelean). 834, 836, 845, 849.
Horváth (Nicolae, Ardelean), 836.
Horváth (Nicuiă, Ardelean), 787.
Horváth (Simon, Ardelean), 871.
Hosius (cardinalul Stanislav, episcop de Ermeland), 601 n. 2.
Hotin, 32*, 51*, 69*, 64 (95) şi n. 5, 71 n. 1, 195 (321), 219, 224-6, 230, 233 (358), 294-5, 385, 598 (25), 616, 730. (Pârcălabi de: Andronachi), 29*. (Gavril), 29*. (Gheorghe), 86*. (Jora), 84* şi n. 9, 86*, 318. V. şi Huru (Lupea). (Pârcălab de, în 1558), 799.
Hrinceşti, 47*.
Hudeşti, 50*.
Hüppher (Adrian, gardian la Bozen), 451 n. 3.
Hütt (Albert, Jude al Sibiiului), 190 (317), 882 n. 1.
Hütt (Gheorghe), 795.
Hundsmark, 234-5 n. 1.
Hunyadi (Ioan Corvin), 301, 307 (431).
Huraia-Aga, 842 n. 1.
Hurembeg, 605 (35), 638.
„Hursa" („Gorgheche", ofiţer al lui Petru Şchiopul), 233 (358).
Huru (Lupea, pârcălab de Hotin), 27* şi n. 8, 30*.
Huşi, 12* şi n. 1, 64* şi n. 7.
Hussein-beg (Ceauş, sol turc în Ardeal), 815, 817, 829, 831-3, 835.

I

„I". („il padre"), 390 (532).
Iacob (ţălmaciul lui Petru Şchiopul), 337 (463), 368 513, 412, 483. V. şi Scherzer.
Iacobinus (Simon, Ardelean), 890.
Iagorlic, 167 n. 2.
Iahia-bei (dragoman francez), 110 (179), 135.

Iahia-Celebi (Reis-Efendi), 350 (483).
Ialex-Celebi (în relaţiî de banî cu Petru Şchiopul), 232 (357).
Ialomiţa, 191.
Iamboli, 711 n. 1.
Iancu (Sasul, Domnul Moldoveî), 20*, 31* şi n. 2, 44*-6* şi n. 6, 47*-8* şi n. 4, 49* şi n. 2, 50* şi n. 3, 51*-2* şi n. 10, 53* şi n. 9, 54* şi n. 4, 56* şi n. 4, 62*-3*, 68* şi n. 2, 74*-6*, 137 (229) şi n. 1, 138-9 (231, 233), 140 (233), 146 (245) şi n. 2, 225, 325, 336, 397-8, 496 (620), 584 n. 1, 637 (68), 641 (72-3) 642 (75), 646 (82) şi n. 2, 648, 651 n. 2-3 şi n. 1, 654-6 şi n. 2, 657-8 (98), 658-9 şi n. 2, 660 şi n. 1, 663 n. 1, 666 (111), 667, 685 (133), 784, 820 şi n. 1, 822-3 şi n. 1, 824, 827. (Familia sa), 657 (98), 658 (99). (Fetele sale), 52* şi n. 10, 152 (253) şi n. 5. V. şi Maria (Paleologa), Alexandru şi Bogdan (fiiî săi).
Iancu-Vodă (pârcălabiî Moldoveî supt el: Toader, Petrea, Ilie, Jurjea, Nicola), 47*.
Iancul (Petru), 790.
Ianî (Comis supt Iancu Sasul), 48*.
Ianina, 534 (664).
Iaponia, 198 (327).
Iaşi, 14*, 24*-5*, 27*-9*, 33*-7*, 40*-1*, 48*, 53*-6* n. 5, 64* şi n. 7, 66*, 71* n. 1, 85* n. 5, 87*, 92*, 80 (123), 115 (191), 116, 195 (321), 219, 226-7 n. 1, 232 (356), 296-7, 397, 496-7 (621), 584, 587-90 şi n. 2, 609, 610 (39), 623, 688 (139), 720 (185), 752 (224), 766 (239), 835-7, 839. Judeţul), 208 (337) şi n. 2.
Iazlowiec, 80 (123).
Iazlowiecki (Gheorghe, Palatin de Halicz), 27* n. 8, 52*.
Iazocki (saŭ Sarocki, ofiţer polon), 297.
Ibrahim-Paşa (Mare-Vizir supt Soliman al II[lea]), 32 şi n. 2, 33.
Ibrahim-Paşa (supt Murad al III[lea]), 225. 228, 315 (444), 381-2, 384, 386, 683 n. 1, 769 n 1.
Ibrahim-Hassan-Paşa, 300, 302.
Ibrahim (Aga Ienicerilor), 105 (168), 110 (179) şi n. 1, 114 (188), 655 n. 1.
Iemişgi-Hassan-Paşa, 387.
Ienachi (Armaş, 1559), 800.
Ienachi (Ban), 11*, 802.
Ieneul, 380 (528), 709 n. 1.
Ienicer-Aga (fără nume), 628 n. 4, 671 n. 2, 715 (176), 740 (212), 744 n. 2, 757 (230).
Ieremia al II[lea] (patriarch de Constantinopol), 84*, 157-8 (266), 168 (278), 173-4 (286), 370 şi n. 3, 642 (75) şi n. 2.
Ieremia (Trimes moldovean, 1553), 789.
Ieremia (Păharnicul moldovean supt Aron-Vodă), 85*.
„Ieremia" (corespondent al luî Gheorghe Movilă), 313 (441).
Ierusalim, 91*, 158, 676 (120). (Mănăstirea Sf. Sava din), 539 şi n. 1, 553 (686), 567 (697), 568, 776 n. 2, 777-8 şi 778 n. 1. (Patriarchul de, 1587), 708 n. 1.
Iesuiţi, 63*-4* n. 7, 65*-6*, 90*, 115 (192), 116, 527 (655), 534 n. 3, 536 (667) şi n. 5, 542 n. 2, 548 (681), 549 n. 1, 550 (684), 554, 569 n. 1.
Iffiu (Ioan, ardelean), 831, 834, 836, 838-40.
Iliaş (Uşer al luî Petru Şchiopul), 84* n. 9, 86*, 452, 471 (597), 474, 496 (620).
Ilie (Alexandrovicĭ, pretendent), 717 n. 1.
Imbrohorî (Marî; fără nume), 53*, 138 (231), 147 (245), 164 (273), 168 (278), 173 (286), 655 n. 1, 664 (107-8).
Imbrohor (Micul-, 1583), 182 (299).
„Imsuli" (Logofĕt, Trimes muntean, 1559), 871.
Indiile (Industan), 125 (206), 198 (327), 576 (2), 661 n. 3, 701 n. 2. (-Spaniole), 132 n. 3.
Inn (şi valea luî), 78*, 275-7, 357, 533 (662).
Innichen, 234-5 n. 1.
Innsbruck, 79* şi n. 5, 82*-4*, 90*, 96*, 259 (389), 265 (396), 266 (397, 399), 272, 273 (409), 276-8 n. 2, 287-8 (421), 308 (434). 316 n. 2, 320 (450), 322-3, 326, 338, 350-2 (484), 354-5 (488), 358 (494), 359 (495), 361 (498), 367 (510), 375 n. 1, 378 (524), 379, 414, 425 (560), 426 (561), 435 (577), 472-80, 491 (613), 492-3 (615), 494 (617), 503 (630), 506 (635), 508 (638), 510 (640), 513 (643), 515 şi n. 2, 517 (647), 527 (655), 531, 532 (661), 533 (662), 534 n. 3, 535-6, 537 (669) şi n. 2, 538, 541-2 şi n. 2, 543-4, 545 (677), 546 (679), 547 (681), 549 (683) şi n. 1, 550-1 (684) şi 551 n. 1, 553-4 (686), 555 n. 1, 558-60 şi n. 1, 565 n. 1, 568-9 (698), 570, 708 n. 1, 719 n. 2, 730 n. 2, 736 n. 1, 748 n. 2, 775-6, 778 n. 1, 779 n. 5. (Arsenalul), 572. (Birtul „Am guldenen Hirschen"), 476-8, (Innrain), 79*, 287 (421). (Innthor), 572. (Biserica Sf. Iacob), 287 (421), 546 n. 2, 548-9 (682), 550 (684), 554, 557 n. 1. (Sf. Sebastian; Mihaĭ, preotul de la), 560 n. 1. (Capucinii din), 550 (684). (Franciscanii), 550 (684). (Iesuiţii). V. Iesuiţii. (Spiţerul Curţeî din), 542.
Inowladislaw, 6 (9) şi n. 1, 7-8 (12), 595 n. 1.
„Insula Christiana", 854.
Ioan al III[lea] (regele Suediei), 699 n. 1, 744 n. 2.
Ioan-Vodă (cel Cumplit, Domn al Moldoveî), 22* n. 8, 23* şi n. 3, 24*, 26* şi n. 8, 27* şi n. 2, 28*-9* şi n. 1, 30* şi n. 5, 34* şi n. 1, 2, 44*, 53* n. 4, 93*, 82 şi n. 1, 4, 83 (129), 84 (130) şi n. 7, 87 (134), 88-9 şi n. 1, 3, 90 (140), 215 (349) şi n. 5, 239 (365-7), 241, 299 n. 5, 757 (230), 808 n. 1, 809 şi n. 1, 810 şi n. 1, 811, 880.
Ioan-Vodă (cel faiş, din 1587), 61*, 708 (167), 709 (168, şi n. 1.
Ioan-Vodă (Creţul, pretendent), 32*-3*, 49*, 601 (28).
Ioan-Vodă (Lungul, pretendent), 49*-51*, 655 n. 1.
Ioan-Vodă (Potcoavă). V. Potcoavă.
Ioan Iancu (pretendent moldovean), 95*.
Ioan (Aga, în 1589), 840.
Ioan (Logofĕtul muntean, în 1559), 871.
Ioan (Logofĕtul, în 1585, 1589), 830, 840.
Ioan (Medelnicerul, în 1559), 869.
Ioan (Păharnicul moldovean, 1582), 50*.
Ioan (Păharnicul muntean, 1553), 789.
Ioan (Pârcălabul), 25* n. 8.
Ioan (Pitarul), 870.
Ioan (Postelnic muntean, în 1560), 803. (În 1575), 813.
Ioan (Uşer moldovean în 1560), 802.
Ioan (Vistierul luî Petraşcu-cel-Bun), 8*, 797, 799.
Ioan (Vornic moldovean: „Paos"), 84*.
Ioan (Vornic muntean, în 1555), 792. (Altul în 1587), 834.
Ioan (negustor muntean, în 1529), 852.
Ioan (servitor muntean, în 1556), 795.
Ioana (fata Împĕratuluî Ferdinand, logodită cu Ioan-Sigismund Zápolya), 54 (77) şi n. 2.
Ioffi (Petru, Ardelean), 839.
„Ionaş" (sol muntean, 1574-7), 812-4, 880. (Soţia sa), 812.

Ionaşco (uricar moldovean), 84* şi n. 9, 86*, 318.
Iorescul (Vornic al lui Iancu-Vodă), 47*, 50*.
Ioseph (don, de Naxos), 20*, 638 n. 2.
Irina (Botezata, soţia a treia a lui Petru Şchiopul), 70*, 75*, 77*-9*, 88*, 218 (351) şi n. 1, 238 (363), 244 (370), 251, 256 (386), 260, 271 (406), 272, 273 (409), 288 (422), 291 (426), 395-6, 399 n. 1, 438, 439 (581), 440, 442, 450 (593-4), 473, 476-7, 481 (600), 482, 484 (602), 493 (616), 518 (649), 522, 537 (669), 549-50 (683), 559 şi n. 1, 560, 563 n. 1.
Isabela (regina, soţia lui Ioan Zápolya), 2*-3*, 7*-9*, 37 n. 2, 40 (54), 49 (69) şi n. 6, 50 (70) şi n. 3, 51 (72), 52 n. 1, 53 (76), 54 (77) şi n. 2, 56 (80), 577 şi n. 6, 580 n 4, 783 n. 1, 790 n. 1, 793 n. 1, 794-802, 858-62, 867, 869-70, 872.
Isaccea („Obluciţa"), 26* n. 6, 56*, 68*, 195 (321), 230, 300 şi n. 10, 578, 839.
Isaia („Jesa", Postelnic, în 1579), 820.
Iskrzycki (sol la dieta polonă în 1530), 12.
Islam (Postelnic), 29*.
Islam-Ghirai (Han), 387, 678 (124), 689 n. 1, 695 n. 1, 696 n. 1. (Fratele lui), 678 (124), 694 (147), 711 n. 1.
Islam-Cherman, 614.
Ismail I^iu^ (Şah), 1 (2).
Ismail al III^lea^ (Şah), 300-1, 634 n. 2, 676 (120).
Isolano (Ioan-Marc, conte), 380 şi urm. (578), 388 n. 2.
Istoc (curier, 1521), 844.
Istria, 216 (349), 558 n. 4.
Istvánffy (Nicolae, istoric), 197 (324), 841 n. 3, 883.
Istvánffy (Ştefan, şef ferdinandist), 39 (53).
Italia şi Italieni, 18*, 46*, 56*, 67*, 76*-7*, 90*, 96*, 105, (170), 107 (173), 116-7, 156 n. 6, 194 (319), 201 (329), 218 n. 1, 244 (369), 246 (371-2) şi n. 3, 248 (375), 255 (385), 259 (390), 260, 277, 280, 284 (416), 290 (425), 315 n. 4, 335-6, 339 (464), 343 (473), 345 (477), 386, 416, 422, 426 (561), 428, 433 (573), 436 (579), 473, 477, 481 (600), 483, 485, 490 n. 3, 504 n. 4, 514 n. 1, 515, 517 (648), 518 n 2, 520 (651), 521 n. 1, 525, 537 (668), 541, 661 n. 3, 705, 707 n. 6, 719 n. 2, 755 n. 1, 776 n. 2, 793, 805, 807, 820, 826, 828, 840.
Iuliu al III-lea (Papă), 41 şi n. 3, 45 (62).
Iurgachi (agent al lui Petru Şchiopul), 349.
Iusuf (Ceauş), 227.
Ivan (Groaznicul, Ţar), 23*-4*, 26*, 45* n. 2, 92 (147), 86 şi n. 1, 132 (221) şi n. 6, 215 (349), 609, 613 şi n. 2, 622, 662 (104).
Ivan (Petru, serv al Vorniculuĭ *muntean*, 1581), 822.
Ivancea (boier muntean, 1558-9), 9* n. 2.
Ivankowics (Miklós), 821.
Ivangorod, 75* n. 2.

J

Jagodina, 617 n. 3.
Jazko (Grigore, Ardelean), 799.
Jenő. V. Ieneul.
Jijia, 44*, 58 şi n. 2, 295-6.
Jilişte, 25*.
Joaju, 873.
Joldea (Ioan-Vodă, Domn al Moldovei), 784 n. 2, 786.
Judenburg, 234-5 n. 1.
Jupan (Vameş moldovean), 84* n. 9, 318.
Jurkowitsch (Francisc, agent imperial), 645 (80) şi n. 1, 647 n. 2, 660 n. 1, 661 n. 3, 670 n. 1, 671 n. 2, 675 n. 1, 699 n. 1, 702 n. 2. (Fratele său, Andrei) 645 n. 1.
Juxe (Ambrosiu, agent genovez), 71 (107-8).

K

Kaczay (Francisc), 791.
Känndeg, 350 (484).
Käsmarck, 49*, 654 (94).
Kakas (Ştefan, nobil ardelean), 883.
Kálmándy (Mihaĭ, căpitan ungur), 883 şi n. 1.
Kalnazy (Ardelean), 830.
Kalnoky (Balint), 812.
Kalserin (Affra, măritată de Kühbach), 779 n. 5.
Kaltern, 476.
Kaltpruner (cronicarul), 288 n. 2.
Kamerinos (Policrat, Constantinopolitan), 331-2. (Şi fraţii săi), *ibid.*
Kaminsky (Ramian, sol muntean, 1561), 874.
Kamuthy (Ballass, nobil ardelean), 34*-6*, 816-7, 819.
Kandor (Ivan, sol ardelean, 1560), 804.
Kaptury (János, Ardelean), 838.
Katona (Matiaş, Ardelean), 877.
Kattus (Martin, Ardelean), 876.
Kelner (Lambert, croitor), 544 (676).
Keivan (Ceauş), 762 (235).
Kemény (Mihaĭ), 801.
Kemény (Ştefan), 802, 806, 809, 879.
Kemmel (Petru din Braşov), 501 (627), 503 (630), 511. V. şi Braşov (Petru din).
Kemmel (Ştefan, ardelean), 805, 807, 827.
Kendy (Alexandru, nobil ardelean), 190 (317).
Kendy (Anton, nobil ardelean), 869.
Kendy (Francisc, nobil ardelean), 764 n. 1, 765 n. 1, 787, 792, 796, 821, 841.
Kendy (Ioan, nobil ardelean), 3*, 41.
Kendy (Petru, nobil ardelean), 817.
Keppes („Kepe", Balint), 823, 827, 835.
Kereny (Ştefan, Ardelean), 798-9.
Kern (Gheorghe), 563 n. 1.
Kertsch (Lorenz, Sas), 805, 816, 825, 835, 839.
Kertz (dr. Paul, din Braşov), 191 şi n. 5.
Kerz, 880.
Kerzer (Ioan, Sas), 854.
Kesa (Gheorghe, Ardelean, 1581), 821.
Keszü (localitate), 383 şi n. 1.

Kheretschin (comandant imperial), 74 (112).
Khodavend (Şah), 649.
„Khowitsch" (personagiu necunoscut alt-fel), 75 (114).
Khungsperg (Frereich de), 38 (50).
Kielman (Andreĭ), 730 n. 2.
Kindberg, 234-5 n. 1.
Kirchmüller (Gheorghe, secretariŭ imperial) 2 (1) şi n. 1.
Kis (Luca), 875.
Kivan-beg (1553), 864.
Kivan (Ceauş), 828.
Klausen, 234-5 n. 1.
Klompe (Petru, soţia luĭ), 824.
Kloscho (Petru, Ardelean), 838-9.
Kmita (Petru, de Wisznicze, mareşal polon), 22 (26).
Knes (Cneaz; Andreĭ, Ardelean), 842.
Knes (Dimitrie, Sibiian), 844.
Knes (Luca, Ardelean), 841-2.
Knittenfeld, 234-5 n. 1.
Knoll (Mihaĭ), 844, 853-4.
Koach (Ioan, Ardelean), 784, 792, 797-8.
Kobeln, 267 (400).
Kochowski (Vespasian, istoric), 59 (86) şi n. 5.
Königsberg, 22* n. 8, 96*.
Köpeczy (János), 851.
Köppe (Balint). V. Keppes.
Koll, 282 n. 1.
Kokel V. Târnava.
Koltzowski (nobil polon), 43*, 627 n. 1, 630, 634 n. 2.
Komlod („Komlo"), 838, 840.
Komorn, 366 n. 4, 389.
Komulović (Alexandru, archipreot roman, emisariŭ politic în Orient), 87*, 117 şi n. 2, 372 (518) şi n. 2, 408, 426 (562) şi n. 3, 429-30 (564), 430 (565), 431, 432 (570-1), 433 (572), 434 (574), 446 (585), 446 (590).
Koncz (Haas, Ardelean), 876.
Konieh, 20*.
Konlowith (Farkas, Ardelean), 837.
Konopacki (Mathis), 42* n. 2.
Kopacsy (Francisc), 399 (538).
Korneider (Felix, măcelar la Bozen), 451 n. 3.
Kornis (familie), 96*.
Kornis (Gaşpar, nobil ardelean), 294, 384, 436 (528) şi n. 2, 602 (30) şi n. 2, 648, 704 (164), 830, 833, 835, 841, 864.
Kovácsóczy (Wolfgang, cancelariŭ ardelean), 190 (317), 436 (528) şi n. 3, 704 (164), 764 n. 1, 833-6, 838.
Kozinski (Nicolae, şef căzăcesc), 151 n. 1. 429 (563) şi n. 2.
Kraus (Ştefan, Sas), 817.
Kreckwitz (Frederic de, ambasador imperial la Constantinopol), 81*-3*, 312 n. 1, 315 (444) şi n. 7, 346 (479) şi n. 3, 352 (485), 353 (487), 357, 364 (505) şi n. 2, 530 n. 4, 749 n. 1, 750 n. 2, 752-3 şi n. 1, 754 (226), 755 (228), 756-7 şi 756 n. 2, 758-60 şi n. 1, 762 (235), 763 şi n. 1, 764 (236) şi n. 1, 766, 767 (240-1) şi n. 1, 769 şi n. 1, 2, 770 şi n. 2, 771 (247), 772 (249).
„Krepsytt" (Oprea, cneazul de), 847.
Kreuz, 771 (248).
Kribl (Anton), 549 n. 1.
Kriegfach, 234-5 n. 1.
Kroner (Paul, cărăuş în 1557), 867.
Krzycki (Andreĭ, episcop de Plock), 29 (38) şi n. 3.
Kudinan (ceauş), 110 (179).
Kühbach (Ferdinand, supraveghetorul luĭ Petru Şchiopul), 79*-80*, 87* şi n. 3, 86*-9*, 91*, 284-5 (416) şi 285 n. 2. 317 (447), 321, 324 (455), 326-8 (457), 330, 332-3, 334-7 (463), 337 (464), 338, 339 (464), 340 (466), 341 (468), 341-2 (469), 342 (470), 345 (477), 346 (478), 348 (482), 350-2 (484), 354 (488), 355-6, 363 (503), 367 (511), 368 (513), 375 (520, 522), 376 (522), 395 n. 1, 401-5 (541), 411, 414-7 (555), 419-20, 422, 424, 442 n. 5, 448, 449-50 (593), 452, 470-1 şi urm. (598), 481, 482-6 (601-2), 487 (605), 491 (611-2), 492-3 (615), 494 (617) şi n. 2, 3, 495 (620) şi n. 1, 496 n. 8, 498 (623), 500 n. 1, 502 şi n. 2, 503 şi n. 4, 505 (635) şi n. 2, 506 (635) şi n. 2, 509 şi n. 1, 510 (640), 513 şi n. 2, 514 şi n. 1, 515 şi n. 2, 516 şi n. 1, 517 şi n. 1, 518 (648) şi n. 1, 520-1, (651), 521 n. 1, 524 şi n. 1, 525-8, 529 (656) şi n. 1. 530 (658) şi n. 4, 531, 533 şi n. 2, 534 (663), 536 (668), 538 şi n. 1, 539 şi n. 1, 540-1 (673), 542, 543 n. 2, 544 (676), 545 (678), 546 n. 1, 549 n. 1, 551 n. 1, 553 n. 1, 554, 557 n. 1, 558-60 şi n. 1, 566 n. 1, 569 n. 1, 572, 779 şi n. 5. (Soţia luĭ), 473-4, 478. 505 (635), 515, 528. (Fiiĭ), 476, 478-9, 504 (633), 779 n. 5.
Kühbach (Otto-Marx, fratele precedentuluĭ), 90*, 472-80, 515, 529 n. 1, 532 (661), 542, 548 (681), 549 n. 1, 561-2 şi 563 n. 1, 569 n. 1. (Soţia luĭ), 475, 478.
Kühn (Hans-Iacob, căpitan tiroles), 246-7 (372), 270 n. 1, 275, 345 (477), 346 (478), 348 (482), 350 (484), 419-23, 424 (558-9) şi n. 2, 496 (620), 503 n. 4, 530 (658), 773.
Kuepp (Knoll, cizmar tiroles), 471 (597).
Kufstein, 246 (372) şi n. 1.
Kulpa, 15*.
Kunig (Ioan, Iesuit), 63*.
Kunzer (Dionisie), 261 (390).
Kurz (Iacob, de Senfftenau, consilieriŭ imperial), 231 n. 4, 264, 325, 378 (525), 409-10 (550), 415 (553), 418, 425 (560).
Kusdy (Miklós, Ardelean), 815, 818-9, 824.
Kusdy (Mihaĭ), 810.
Kustus (István), 788.
Kynches (Ioan, Trimes moldovean în 1558), 799.

L

Lăcustă (Alexandru-Vodă, fiul luĭ Ştefan), 43* n. 2.
Lăcustă (Constantin, pretendent la tronul Moldoveĭ), 41*-3* şi n. 2, 8, 44*, 608 (38), 613, 615-7, 625 (35) şi n. 1, 628 n. 3, 630 (59).
Lăcustă (Ştefan, Domn al Moldoveĭ), 43* şi n. 2, 93*, 96*, 36 n. 7, 37 şi n. 1, 38 (49) şi n. 1.
Lăcustă (Ştefan, zis Mâzgă). V. Mâzgă.
Lafin (ambasador francez la Constantinopol), 240, 242.

Laiot (Basarab, poate numele domnesc al lui „Stroe pribeagul"), 1* și n. 2, 2* n. 1, 2, 854 n. 3, 859 n. 1.
Lancosme (ambasador frances la Constantinopol), 216 (349), 241, 711 n. 1, 727 (195), 728, 729 (197), 756 (230), 757 (230) și n. 1. (Secretariul și dragomanul său), 728.
Lang (Ioan. căpitan sibiian), 845.
Laninsky (nobil polon), 152 (253).
Lanius (Gaşpar, Sibiian), 865.
Lansac (seniorul de), 194 (319) și n. 2.
Lăpuşna, 49*, 50*, 68*, 79 (123), 219, 226, 839.
Lăpuşneanu (Alexandru, Domn al Moldovei), 4* și n. 3, 11*-2*, 14* și n. 9, 15*, 17*, 19* n. 4, 28*, 30* n. 6, 44*, 49*, 51*, 53* n. 4, 92* și n. 5, 93*, 96*, 44 n. 4, 46 (64) și n. 4-5, 47 și n. 2, 48 și n. 1, 49, 50, 51 (71), 52 (73), 64 n. 8, 65-9, 70 (104, 106) și n. 4, 71-2, 73 (109), 75 și n. 3, 76 (115), 77 (119), 78 (120) și n. 3, 579, 580 n. 4, 583 n. 1, 584-90 și n. 2, 752 (224), 764 (236), 784 n. 2, 786-90 și n. 1, 791-7 și n. 1, 798-9, 800-4 și n. 2, 863 n. 2, 864 și n. 1, 866 și n. 1, 870-3 și n. 2, 874-6 și n. 1, 2, 877. (Fetele sale: Cneajna, Anghelina, Panorosca, Teodora, Soltana, Maria), 96*, 15 n. 7, 722, 732 n. 2, 806 și n. 1, 878. V. și Tofana. (Marian, omul său, trimes în Ardeal), 585. (Mateĭ, omul său, trimes în Ardeal), 588. (Vătavul, bărbierul și aprodul său, în 1560), 802
Lăpuşneanu (Alexandru, fiul următorului). V. Alexandru-cel-Rĕŭ.
Lăpuşneanu (Bogdan, Domn al Moldovei, fiul penultimului), 22* și n. 8, 23*-4* și n. 2, 25*, 30* și n. 1, 2, 44*, 92*, 48 n. 1, 68 (101), 78 (120) și n. 3, 85-6 și n. 3, 87 (134) și n. 4, 94 n. 1, 732 n. 2, 799, 804 n. 2, 805-6 și n. 1, 878.
Lăpuşneanu (Ilie, fratele precedentului), 74*, 768 (243).
Lăpuşneanu (Ionaşco, fratele precedentului), 81*-2* și n. 8, 9, 84*, 757 n. 1, 759 (232) și n. 1, 762-3 (235) și 763 n. 1, 769 (244).
Lăpuşneanu (Petru, zis Cazacul, fratele precedentului), 22* n. 8, 23*-4*, 40*-2*, 66*, 68 (101), 286 (419) și n. 1, 289 (423-4) și n. 2, 315 (443) și n. 3, 404, 422 și n. 2, 444, 625 și n. 2, 715 (175), 716 (177), 720 (184), 721-2, 723 (189), 754 (226) și n. 1, 757 n. 1, 758-9 și n. 1, 761-3 și n. 1, 764-5 și n. 1, 766, 767 (240-1), 799 (805), 807.
Lăpuşneanu (Ruxanda, mama lui Bogdan și Petru), 28* n. 1, 51*, 48 n. 1, 58 (93) și n. 4, 68 (101), 590 n. 2, 799, 805.
Lăpuşneanu (Ştefan, fratele precedenţilor), 66* n. 2, 210-1 (342), 213 (346).
Lăpuşneanu (Tofana, sora precedenţilor), 54*, 96*, 151, și n. 7, 152 n. 1, 722.
Laskaris (Domestikos, Francisc, dr. din Chios, adus și în Moldova), 33* n. 10.
Laski (Albert, Palatin de Sieradz), 13*, 26*, 45* și n. 2, 49*, 95*, 58, 64 (95) și n. 5, 97 (155) și n. 2, 133 (222) și n. 4, 215 (349) și n. 3, 5, 6, 363-4 (504), 596 n. 1, 601 n. 2, 636 n. 1, 650 (87), 802 n. 1.
Laski (Ieronim, Palatin de Sieradz), 33 (42).
Lasky (János, Ardelean), 827.
Lasky (Samuil, Ardelean), 828-9.
Laţcu (serv muntean, 1521), 844. (1559), 800.
Lateran (palat pontifical), 1.
Lăudat (boier muntean, în 1529), 852 n. 1.
Lauenburg (ducele Francisc de), 413 (554).
Lazăr-Vodă (fiul lui Ioan-Vodă cel Cumplit și fratele lui Ştefan Surdul), 56*, 71*, 74* și n. 3, 94*, 267 (400), 745-7.
Lazăr (Vătav moldovean, în 1559), 800.
Lazăr (servitor muntean, în 1581), 822.
Lazár (István, Ardelean), 816.
Lefin (Mihaĭ, Tiroles), 476 n. 1, 477.
Leipnik, 234, 235 n. 1.
Leipzig, 96*, 5 n. 5.
Leisth (Christofor, Ardelean), 872.
Leitha, 235 n. 1.
Leitsch (Gheorghe, Ardelean), 879.
Lekely (Gheorghe, serv braşovean), 829.
Lemberg, 14*, 29* n. 9, 34*, 38* și n. 8, 39* și n. 1, 40* și n. 4, 41* n. 10, 52* și n. 10, 57* n. 3, 58* n. 5, 68* n. 2, 6, 73* n. 1, 84* n. 9, 94*, 35 (45), 71 n. 1, 96-7, 117, 152 (253), 234, 253, 353 (486), 391, 427, 595 n. 1, 598 (25), 599, 608 (38), 616-7 și n. 3, 618 (46-7), 621 n. 1, 628 n. 4, 660 (101), 673 (118), 711 n. 1, 716 (178), 717 (180), 732 n. 1, 820. (Biserica rusească din), 39* și n. 1. (Ioan, popa rutean din, 1578), 34* n. 3.
Lembke (Conrad, agent diplomatic al Danzigului), 36* n. 6, 38* n. 8.
Lembke (Henric, agent diplomatic al Danzigului), 41* n. 10, 42* n. 5, 49* n. 1, 54* n. 4.
Lendersheim (Mögg von), 242.
Lenora (Tirolesă, din Casa lui Otto-Marx de Kühbach), 477. V. și Schenckhin.
Leoben, 234-5 n. 1.
Leon al X^lea (Papă), 1 n. 1.
Lepanto, 46.
Lepĕdat (Boariul, 1558), 799.
Lerdy (Gheorghe, Ardelean), 784-6, 788-91, 793.
Lerdy (Wolfgang, Ardelean), 801.
Letina (Cerchesa, casnică a lui Petru Şchiopul), 453, 473.
Lett (Gaşpar, Tiroles), 548 (681).
Leţul (Postelnic moldovean, în 1557), 867.
Leunclavius (Hans, istoric), 93* și n. 11.
Levant, 185 (306), 410 (550), 498 (622), 539 n. 1, 554-5, n. 1, 558 n. 4, 559 n. 1, 560 n. 1, 566 n. 1, 567 (696) și n. 2, 568 (698), 569 n. 1, 571, 775 (254) și n. 1, 778 n. 1.
Levent-beĭ (din 1583), 167 (276).
Lichtenberg, 348 (482), 350 (484).
Lichtenstein (Constantin de, Tiroles), 529 n. 1.
Liezaisko, 616.
Linz, 234-5 n. 1, 256-7 (386), 283 (414), 773 n. 1.
Lippa, 380 (528), 579.
Lippomano (Ieronim, bail venețian la Constantinopol), 664 (107), 749 n. 1.
Lisle (de, abate, ambasador frances la Constantinopol), 90 (141), 810 n. 1, 812.
Litvania, 49* n. 3, 17, 19 n. 2, 26 n. 3, 613, 697 (154).
Liubomirski (Martin), 138 (231) și n. 3.
Livonia, 299 (430), 427, 613.
Lobodá (şef de Cazaci), 298, 429 (563) și n. 2.
Lodi (cardinalul de, nunţiu la Veneţia), 430 (566), 446 (587), 486 (604), 495 (619). V. și Veneţia.
Lodron (Ieronim, conte de), 773.
Logi (Mateĭ, sol imperial în Polonia), 48.
Logofĕtul (lui Radu-Vodă Ilie, 1552), 785.

Loreto, 201 (330), 528.
Losius (Ezechiel, Tiroles, preceptorul lui Ştefan, fiul lui Potru Şchiopul), 90*, 474, 475-80.
Loudun (cavalerul de), 125 (207), 132 (220).
Lowitz, 405 (543).
Lozowiecki (Andrei), 41*, 621 n. 1, 624 n. 1, 625 n. 2, 4, 626-7 şi n. 1, 633.
Lubieniecki (Martin), 46* n. 6, 56*, 667, 671 n. 2.
Lublin, 40* n. 4, 57* n. 3, 63*, 12, 613, 735 (206). (Palatinul de, în 1576), 93-4 (149).
Luca (pârcălab moldovean, în 1556), 794.
Luca (Trimes muntean, în 1553), 789.
Luccari (Ciril, patriarch de Alexandria şi Constantinopol), 776 n. 2.
Luck, 36* n. 6.
Ludovic al II^lea (rege al Ungariei), 3 (3, 5) şi n. 2, 5; 4 (5) 844, 846, 848.
Lugassy (Ioan, Ardelean), 867-70.
Lugassy (Petru, Ardelean), 861-2.
Luggin (Anton, Tiroles), 529 n. 1.
Luisa (regina Franciei, soţia lui Henric al III)^lea, 168-9 (279), 176 (289).
Lulay (Ioan, Jude sibiian), 843.
Lund (postav de), 786, 793.
„Lurss" (localitate de hotar în Tirol), 559 n. 1.
Lux (Eisgroen, Ardelean), 834.
Lydl (Christofor-Iacob, ofiţer tiroles), 406 (544), 408 (547), 409-10 (549-50), 413 (553).
Lygeza (Stanislav, Ardelean), 870.

M

Macedonia, 578, 708 n. 1.
„Macedonius" (soţia lui, în 1559), 869.
Măcin, 300.
Macskasy (Ioan), 795.
Madyar (Gheorghe, Sibiian), 868, 870, 872.
Mageras (Teodor al lui, goalep). V. Gealepi.
Măgheruş (localitate) 806, 834.
Magiary (Petru, Ardelean), 828.
Magnesia, 6*, 22*, 677 (123), 678 n. 1, 716 (178).
Magochy (nobil ungur), 638 n. 2.
Mahmud-aga, 651 (90).
Mahmud (Ceauşi), 232 (357), 863, 867.
Mahmud (fiul lui Mehemed, Marc-Negustor al Sultanului), 621 n. 1.
Mahmud (tălmaciu, sol turcesc la Ferdinand I^iu), 53 (76) şi n. 1. V. şi Mehemed, Mohammed.
Maina, 94* şi n. 2.
Maisse (de, ambasador francez la Veneţia), 202 şi n. 3, 206.
Maitin, 386.
Majláth (Gavril), 801, 804.
Majláth (Ioan), 857, 862, 864.
Mălaiu (boier moldovean), 93*.
Malaspina (Germanic, episcop de San Severo, nunciu în Polonia, trimes în Ardeal), 56* n. 6, 94*, 302, 309 (435), 315 (443) şi n. 2, 316-7 (446), 325, 339-40, (465), 343 (472), 353 (486), 383, 389-90 (530), 883.
Maler („Moler", pictor; Filip, Sibiian), 855-61, 865.
Malfatto (Robert, Tiroles), 559 n. 1, 560 n. 1, 565 n. 1, 566 n. 1, 778 n. 1.
Malgara, 315 (444), 749 n. 1.
Malick (Gaşpar, curier), 694 n. 1, 719 n. 2, 764-5 (237), 772 (250).
Malitinţi, 29*-30*.
Malta, 65 (98) şi n. 7, 92 (146).
Malvezzi (Ioan-Maria, agent imperial la Constantinopol), 577 şi n. 5.
Mancinelli (Iuliu, Iesuit), 115-8 şi n. 2, 118 n. 2.
Mândru (Uşer moldovean în 1560), 803.
Manea, (Comis), 228.
Manea (Vameş moldovean), 80*, 84* n. 9, 228 n. 2, 318, 327.
Măneşti, 4*.
Mangalia, 116 şi n. 3.
Manole (Mannil, Logofăt, în 1584), 827-9.
Mantova, 202-3 (331), 502 n. 2, 528, 773.
Mantova (Vincenţiu, duce de), 259 (389) şi n. 1, 330 şi n. 3, 436 (579), 478, 530 (658), 532 (661). 571, (Cancelariul său), 330.
Manuchio (Iacob, călător), 194 (320).
Maramureş, 75*, 385, 446 n. 2, 648.
Marcaldi (Francisc), 198 (326), 210 (341) şi n. 1.
Marcello (Laurenţiu), 563-4 (692).
Marcello (Melchior), 518 (649).
Marchstainer (Hans, preot), 560 n. 1.
Marcu-Vodă (fiul lui Radu Paisie), 857 n. 1, 858.
Marcu (Comis muntean, în 1553), 788.
Marcu (pârcălab muntean, în 1559), 802.
Marcu (sol regal, în 1521), 844-5.
Marea-Neagră, 71*, 166, 301, 578, 617, 647 (83), 651 (89), 666 (110), 702 (161), 715 (176), 738 (209), 740 (212) şi n. 2, 746, 760 n. 1, 765 (238), 768 (242), 770 (246).
Marendella (Iacob-Giraldi), 778 n. 1.
Marga (din Caracăl, şi fii), 10*.
Margareta (fiica lui Henric al II^lea regele Franciei), 54 (77).
Margareta (sclavă a lui Petru Şchiopul), 496 (620).
Mărgineni (Udrişte I^iu, Vistier, † 1548), 2 n. 2, 3, 3*, 860 n. 1, 2.
Mărgineni (Udrişte al II^lea, boier muntean), 787, 792 (?) 823, 826-7.
Maria (Amirali, Doamna; soţia lui Petru Şchiopul), 23*, 27* şi n. 8, 30*, 36*, 42* n. 5, 46*, 70* şi n. 2, 549 (683), 550 (683), 558-9 şi n. 1, 560, 564, 565 (693), 813 şi n. 2, 814.
Maria (Paleologa, Doamna, soţia lui Iancu-Vodă), 48*-52* şi n. 10, 68*, 151, 152 (253) şi n. 5. (Fetele sale: Chiajna, Voica, Despina, din a doua căsătorie; Emiliana, Chrisaphina din prima), 52* şi n. 10, 68* n. 2, 152 (253) şi n. 5. (Fiii săi Alexandru şi Bogdan), 52*, 152 (253) şi n. 5. V. şi Alexandru, Bogdan. (Fiul său din prima căsătorie, Filip), 52* şi n. 10, 826.
Maria (Domniţa, fiica lui Petru Şchiopul, căsătorită cu Zotu Ţigară şi Paul Minio), 46*-7*, 61*, 75*, 78*, 89*, 90*-1*, 251-2 (379), 279-80, 284 (416), 423, 437

(580), 439 (581), 440, 442, 453, 473, 478-9, 482-5, 493 (616), 499-500, 504 (633), 505 (635), 507, 509 (639), 510 (640), 513 n. 1, 518 (648), 519 (649), 522-3 (652), 535, 536 (666), 537 (669), 538-9 și n. 1, 549-50 (683), 557 n. 1, 558 și n. 4 559-60 și n. 1, 563-4 (692) și 563 n. 1, 565 (693), 566 n. 1, 568 (698), 572, 705-7 și n. 6, 751 (222), 776 n. 2, 777, 778 (256) și n. 1, 779.

Maria-Christina (soția lui Sigismund Báthory), 298, 381, 753 n. 1, 841 n. 2, 842.

Mariană (sodalitatea din Innsbruck), 536 (667).

Marigliano (Ioan, agent spaniol la Constantinopol), 46*, 602 (31) și n. 4, 605 (35), 637 (68), 638 și n. 2, 643 (77).

Marin (sol muntean, 1560), 873.

Marini (Ioan de', Poli, Ragusani, om de afaceri al Mircești-lor, și apoi agent imperial în Orient), 18*, 79*, 83*, 84* n. 9, 86*, 88*-9*, 258-9 (388-9) și 259 n. 3, 283 n. 2, 317 (447-8), 318-9, 320 (448-9), 324 (455), 326-7, 328 (457), 329-30 (459), 332 (461), 333, 336-8, 340 (466), 341, 342 (470-1), 344, 347 (480), 354 (488), 358 (494), 359, 360 (496), 361 (498), 367 (509), 370 (516), 375 n. 1, 378 (524), 379, 400 (539), 401, 404, 408 (547) și n. 5, 414, 418 n. 1, 422, 436-7 (579), 443 (584), 444, 473, 491-2 (613), 492 (614), 496-7 (621), 497 n. 2, 502 n. 2, 520 n. 1, 527 n. 2, 774 (253).

Marini (Pascal de', Poli; Ragusan, fratele precedentului), 18*, 80*, 85*-6*, 89*, 283 (414) și n. 2 (388-9), 258-9, 317 (447), 318, 320 (449), 324 (455), 327, 328 (457), 329-30 (459), 332 (461), 333, 336-8, 340 (466), 341, 342 (470), 344, 347, 351 (488), 361 (498), 367 (509), 375 n. 1, 379, 401, 404, 414, 422, 443 (584), 444, 491-2 (613), 497 n. 2, 515 n. 2, 774 (253).

Mariţa (selavă a lui Petru Șchiopul), 517 (647).

Markhazy (Paul, pretendent ardelean), 48*-9*, 51*, 55*-6*, 59*, 146 (245) și n. 3, 147 (245), 166, 191, 638 n. 2, 647 n. 1, 2, 651 n 2, 652 n. 2, 653 n. 1, 2, 654-5 și n. 1, 657 (98), 658 (99), 659 și n. 2, 660-1 și n. 2, 3, 662, 664 n. 1, 667, 669 (112), 681 n. 1, 682 (129), 683 n. 1, 684 n. 1, 696 n. 1, 709 n. 1, 730, 733 (202), 742, 763 n. 1, 764 n. 1, 808, 811-3, 819, 881. (Fratele său Gheorghe), 728, 733 (202), 763 n. 1. (Vărul său), 742.

Marsilia, 135.

Martin (serv muntean, în 1557), 796.

Martinengo (abatele Ieronim, nunciu la Viena), 41-2 (56).

Martines (de, sol frances la regina Isabela), 54 n. 3.

Martinsberg, 39 (53).

Martinuzzi (Utješenović; zis și „călugărul", „fratele Gheorghe", primat și tesaurariu al Ungariei), 3*, 38-9 (51) și 39 n. 1, 40 (54) și n. 1, 41, 43-4 (58) și 43 n. 1, 45 (62) și n. 5, 46 (62), 576 (3) și n. 6, 783 și n. 1, 784 și n. 2, 857-8 și n. 1, 859, 861-3.

Maruf (Evreu), 620.

Marusch, 643 n. 1, 644 n. 1.

Marziano (Pantaleon, presupus negustor genoves), 67 n. 1.

Massa (Simon, Ardelean), 828 și n. 2.

Mateĭ (al Margăi, boier muntean), 10*.

Mateĭ (șef de pușcași moldoveni, 1560), 803.

Matthias (archiducele, fratele lui Rudolf al II-lea), 80*, 256-7 (386), 262 (392), 276, 283 (414), 308 (434), 346 (479), 363-4 (504), 382 și n. 5, 426 (561), 555 n. 1, 569 n. 1, 571, 752 (225), 753 n. 1, 754 (227), 755, 764-5 (237), 769 (245), 772 (250).

Mauretania, 572 (2).

Maxelrain (seniorul de), 262 (393).

Maxim (sol moldovenesc, în 1546), 860.

Maximilian I-iu (Împărat), 1 (1) și n. 1, 2 (1), 50 n. 1.

Maximilian al II-lea (Împărat), 12* și n. 4, 15*, 17*, 48*, 92*, 93* și n. 11, 75-6 (115) și 75 n. 5, 77-8 (119), 80 n. 3, 86 n. 2, 92 (147), 93 (149), 94 (150) și n. 3, 95 n. 2, 155 n. 5, 215 (349) și n. 6, 363 (504), 586 n. 3, 591 (19), 593-4, (22), 595-6 și n. 1, 599, 601 (29) și n. 2, 602 (31) și n. 4, 605-7, 609, 610 (40), 611 (41) și n. 2, 613-4, 617 și n. 3, 618 (46), 619 (48), 625 (53) și n. 4, 626-8 și n. 4, 630 (59), 631-2, 634 (64), 636 (66), 637-8 (68), 641 (72), 643, 650 (87) și n. 2.

Maximilian (archiducele, fiul precedentului), 59*-60*, 66*, 68* n. 6, 197 n. 1, 215 n. 2, 298, 307 (431), 383, 386, 389 n. 3, 527 n. 2, 544-5 (677), 547 (680), 555-6 (687) și 555 n. 1, 5, 556 și n. 1, 557 și n. 1, 558 și n. 4, 559 și n. 1, 560 n. 1, 561-3 (691) și n. 1, 565 și n. 1, 566 (694) și n. 1, 567 (696) și n. 2, 567 n. 2, 568 n. 1, 569 n. 1, 570-2, 698 n. 1, 699 n. 1, 701 n. 1, 2, 702 n. 1, 2, 708 n. 1, 709 n. 1, 710 (170), 711 n. 1, 720 (185), 724 (192), 730 n. 2, 748 n. 2, 767 n. 1, 772 n. 1.

May (Hermann, Tiroles), 287 (421).

May (Marx, Tiroles), 542.

May (Mayr, Tiroles), 473.

May (Moise, Tiroles), 539 n. 1.

Măzgă (Ștefan-Vodă). V. Ștefan-Vodă (Măzgă).

Mazorbo, 564 n. 1.

Meca, 163, 303.

Mediaș, 30*, 93 (149), 94 (150), 591 (19), 852-4, 859, 868, 872-4, 879.

Medicis (Caterina de, regina Franciei), 98-9 (158), 104 (166-7) și n. 2, 105 (168-9), 109 (178) 110-1 (180), 111 (182), 114 (189), 120 (198), 121, 122 (200), 123 (201), 124, 125 (205, 207), 126, 127 (210-1), 128 (212), 130 (215), 131, 133 (222), 143 (239), 145 (243), 149 (248), 154 (259), 155 (258), 157 (265), 159 (267), 160, (269) și n. 2, 164-5 (274) și 164 n. 4, 169 (279) și n. 1, 170 (280), 171 (281-2), 172 (283-4), 175-6, (288), 183 (301), 184 (305), 186 (309), 187 (311), 188 (313).

Medicis (Ioan de, fiul d-ruluĭ Petru), 550 (683).

Medici (Casandra de'), 779.

Mehemed-Aga, 185,

Mehemed (Ceauș), 613, 615, 618 (47), 619 (48), 825-6, 830, 845.

Mehemed (gebegi). V. Gealepi.

Mehemed-Paşa (beglerbeg al Munteniei), 382 n. 2.

Mehemed-Paşa (Marc-Vizir, 1555), 578.

Mehemed-Paşa (Mare-Vizir, 1594), 162 (273), 403.

Meinhard (serv brașovean), 830. V. și Brașov (servi).

Meixnern (negustor din Bozen), 474.

Melanchthon (Filip), 54-5 (78), 55-6 (79), 55 n. 1, 59 n. 1.

„Melas" (Gheorghe, personagiu pomenit în călătoria orientală a lui Bongars), 191 n. 1.

Memi-Reiz, 629.

Mensator (Luca, ardelean), 799.

Mesia (provincie), 115 (191).

Mercurea (Ardeal), 871, 882.

Meşic-Paşa, 162 (273), 691 (142).

Mestre, 479.

„Meyhwa" (localitate), 57 (83).

Mezaras (Gaşpar, Ardelean), 847.

Miani (Anton, *Savio di Terra ferma* la Veneţia), 204 (332).
Michiel (Iuliu, *Savio di Terra ferma* la Veneţia), 213 (346).
Michiel (N.), 565 n. 1.
Micläuşani, 27* n. 8.
Micosiński, 429 (563).
Micu („Mykuta", serv al lui Alexandru Lăpuşneanu), 787.
Mielecki (Nicolae, Hatman polon), 38*, 616, 808.
Mihaĭ Viteazul (Domn al Ţerei-Româneşti) 7*, 82*, 83* n. 6, 84*, 91*, 96*-7*, 294, 298-302, 305, 307 (431), 366, 373 şi n. 2, 374, 430 n. 2, 445 şi n. 1, 447 (588), 540 (672), 541, 647 n. 1, 694 n. 1, 756 n. 1, 774 (252), 776 n. 2, 841-2 şi n. 1, 883 şi n. 1. (Armaşul său), 841.
Mihaĭ (Păharnic al lui Petru Şchiopul), 452.
Mihaĭ (Uşerul, sol moldovean în Ardeal, 1557-9), 799-800, 867.
Mihăilescu (Cristea, unicar), 29*.
Mihăileşti, 232 n. 2.
Mihalachi (Comis muntean, 1585), 830-1.
Mihălcăuţi, 36*.
Mihalczy (Francisc, Ardelean), 786, 790-1.
Mihalczy (Miklós, Ardelean), 827.
Mihale (Comis moldovean, 1572), 809.
Mihale (Şchelar, 1560), 802.
Mihály (diacul, 1585), 830.
Mihály (Dimitrie, 1578), 818.
Mihnea-cel-Rĕŭ (Domn al Ţerei-Româneşti), 2*, 95* n. 6, 843 n. 1.
Mihnea al II-lea (succesor al precedentului), 17*-8* şi n. 7, 21* n. 6, 8, 22* n. 1, 32*, 34*-6*, 42*, 46* n. 5, 50*, 59*, 60* 63*, 67*, 72*, 74*, 79*-81*, 93*, 632 (62), 643 n. 1, 645 (80), 101 (162), 122 (200), 123 (202), 124, 129 (213), 130 (215), 134 (224), 135, 137, 139 (231), 141 (237), 142 (237), 146, 147 (245), 149 (250), 152 (253) şi n. 1, 159 (268), 161 (270), 162 (273), 163, 164 (273), 166, 168 (278), 169 (280), 189-90 (316), 190 (317) şi n. 1, 191, 198 (326), 305, 309 (436), 329 (459), 349 şi n. 3, 395, 398, 421 şi n. 1, 599, 603-4 (82), 606-7 (37), 608 (38), 646-7 (83), 651 n. 2, 653 (92), 654 (94), 656 (96), 664 (107), 665 (108-9), 684 (132), 685 (132), 686 (134), 687 (136), 694 (149), 698 n. 1, 704 (165), 711 n. 1, 724 (192), 725 (194), 726, 727 (195), 728, 729 (197) şi n. 2, 730, 732-3 (202), 735 n. 2, 736 n. 1, 742-4, 748 n. 2, 749 n. 1, 813-4 şi n. 1, 815-25, 830-7 şi n. 1, 838, 840, 881-2. (Cumnatul său), 830. (Socrul său, Logofătul), 821. (Soţia sa din 1582), 881.
Mihnea (Logofĕt), (1553), 789.
Mihu (gealop). V. Gealepi.
Miklós (agent al lui Hardegk), 411.
Mikó (István, Ardelean), 880.
Mikó (Miklós), 820, 827.
Mikula (Farkas), 817.
Milan, 96*, 43 n. 1, 388 n. 4.
Miles (Grigore, căpitan ardelean), 853.
Miles (Luca, Ardelean), 879.
Milescu (Nicolae, Spătar moldovean), 91* n. 7.
Miloş-Vodă (fratele lui Petru Şchiopul), 4*, 17*, 20*, 101 n. 4, 807.
Minio (familie veneţiană), 564 n. 1.
Minio (Iacob), 564 n. 1.
Minio (Ioan), 564 n. 1.
Minio (Paul, ginerele lui Petru Şchiopul), 91*, 539 n. 1, 549 n. 1, 551 n. 1, 553 n. 1, 555 n. 1, 558 n. 4, 559 n. 1, 560 şi n. 1, 563 n. 1, 563-4 (692), 564 n. 1, 565 n. 1, 566 n. 1, 567 (696-7) şi n. 2, 568 şi n. 1, 569 571-2, 707 n. 6, 776 n. 2, 778 n. 1. (Soţia sa), V. Maria (fiica lui Petru Şchiopul). (Fiul său cu Maria, Ioan-Ştefan, şi descendenţa acestuia), 91*, 564 n. 1.
Minio (Scipione, tatăl precedentului), 569.
Minkwitz (Gaşpar de, ambasador imperial la Constantinopol), 81 (126) şi n. 3.
Minuccio (cardinal), 486 (604), 495 (619).
Mircea (Ciobanul, Domn al Ţĕrei-Româneşti), 1* şi urm., 28*, 86*-7*, 40 (54), 41, 44 n. 5, 45 (62), 47 (65) şi n. 2, 77 n. 2, 408 (547), 697 (154), 783 şi n. 1, 784-7 n. 1, 788-90 şi n. 1, 792, 796 n. 1, 797 şi n. 1, 798-800 şi n. 1, 801, 859 şi n. 1, 860 şi n. 1, 861-2 şi n. 1, 863 şi n. 2, 864 şi n. 1, 865 şi n. 1, 869-71 şi n. 1. (Soţia sa). V. Chiajna. (Fiii). V. Alexandru al II^lea, Miloş, Mircea, Petru Şchiopul, Radu, Alexandra, Socol (soţia), Murad al III^l a (soţia), Gheorghe Hatmanul (mama). V. şi 870. (Fiul său născut în 1559), 5*, 862 şi n. 1. (Luca, om al său), 869.
Mircea (fiul precedentului), 5*-6*, 19* n. 2, 20*, 24*.
Mircea (fiul lui Mihnea-cel-Rĕŭ), 17*.
Mirceştii (familie), 11*, 17*, 29*, 31*, 51*, 67*, 81*, 97*, 451, 655 n. 1.
Mirislăŭ, 91*, 385.
Mirislaŭ (Vistior muntean, 1589), 832, 837-8.
Misir (Andreĭ, negustor), 619 (49), 620, 624 (53).
Missigradi (Ioan, Ardelean), 836.
Mitrea (Comis, apoĭ Vornic muntean, în epoca Mirceştilor), 21* şi n. 8, 25* n. 8, 191, 820, 827, 832-3. (Soţia sa), 827.
Mitrofan (patriarch de Constantinopol). V. Constantinopol.
Mittendorff (agent diplomatic al Danzigului), 70*, 74* n. 3.
Mocenigo (Alvise), 80 (125), 81 n. 1.
Modena, 96*, 2 (3), 3 (4), 25 (31), 102 n. 1.
Modena (Alfons I^lu, duce de), 25 (31) şi n. 4.
Modena (Hercule al II^lea, duce de), 36 (47) şi n. 6, 37, 42 (57), 44 (59), 46 (64), 47, 56 (80).
Modrutsch (familia), 262 (392).
Modrutsch (cardinalul de, episcop de Trento), 270 n. 1. 271 (306), 273 (409), 276, 278, 330.
Modrutsch (Fortunat, baron de), 282 (412), 453 (573).
Moga (Trimes al lui Mircea Ciobanul în Ardeal), 691, 794-7, 865.
Mogilnik (localitate), 294.
Mohács, 849 n. 1.
Mohammed al II^lea (Sultan), 241, 634 (64).
Mohammed al III^lea (Sultan), 52*, 103 (165) şi n. 5, 115 n. 2, 120 n. 1, 123 n. 1, 163-4, 248 (375), 426 n. 1, 651 n. 2, 664 (108), 716 (178), 717 (179), 718 (181), 771 (248). (Preceptorul său), 716 (178).
Mohammed-Ghiraĭ (Han al Crimeiĭ), 2 (3) şi n. 5.
Mohammed-Ghiraĭ-Semiz (Han al Crimeiĭ, fraţii: Islam, Derviş, şi fiii săi), 49*, 51*, 54* n. 4. 56* n. 3, 58*, 66*, 108 (176), 151 şi n. 3, 308 n. 1, 595 şi n. 1, 600 n. 1, 606 n. 2, 607, 611 n. 1. 612 (42) şi n. 1, 613-7 n. 3. 619 (48), 622 n. 3, 625 (53) şi n. 2, 627 n. 1, 628-9, 630 (58), 632 (62), 633, 634 (64) şi n. 2,

4, 638 n. 2, 645 (81), 649 şi n. 2, 650 n. 3, 651 n. 2, 652 n. 2, 653 n. 1, 654 (93), 655 n. 1, 657 n. 1, 658 (99), 659, 660 (101), 661 (103) şi n. 3, 662 (104), 665 (109), 666 (110), 667-8, 671 (116) şi n. 2, 677 (122-3), 678 (124) şi n. 1, 681 n. 2, 684 n. 1, 689 n. 1, 701 n. 1, 719 (183), 823-4. V. şi Alp, Islam, Seadet. (Mama lui Mohammed), 163, 649 n. 2.

Mohammed-beg (de Nicopol, pretendent la tronul muntean), 843 n. 1, 844.

Mohammed (Ceauş), 1576, 93 (149).

Mohay (János, Ardelean), 830.

Moise (Domn al Ţerei-Româneşti), 96*, 851 n. 1, 852-4 şi n. 2. (Sora sa), 854 n. 2.

Molday (Ioan, Ardelean), 865.

Mollart (Petru de, şambelan tiroles), 272, 334 (463), 529 n. 1.

Moller saŭ **Mollner** (Reinhold, agent diplomatic al Danzigului), 49* n. 1, 54* n. 4.

Monera (moşie), 875.

Mongini (advocat), 551 n. 1. V. şi Montini.

Montalto (cardinal), 62*-3* n. 3, 64*-5*, 68*, 483.

Montini saŭ **Montino** (Mario din Asolo; advocat), 551 n. 1, 553 n. 1, 557 n. 1, 559, 560, 563 n. 1.

Montio (Ludovic, agent diplomatic modenes), 46 (63-4), 47, 56 (80).

Montluc (Ioan, episcop de Valence), 82 (128), 83 n. 3.

Moravia şi Moravĭ, 38 (50), 233 (359), 235 n. 1, 467, 719 n. 2.

More (Mihaĭ, Ardelean), 825.

More (Nicolae, Ardelean), 876. V. şi Sibiiŭ (curieri).

More (Ştefan, Ardelean), 880.

Morea, 770 (246).

Morgonday (Ioan, Ardelean), 834, 836.

Moro (Ioan, bail veneţian la Constantinopol), 205 (334), 207 (335), 730, 734 n. 2, 749 n. 1.

Moroş (Spătar, 1546), 859 n. 1, 860 (?).

Morosini (Alexandru), 810-2.

Morosini (Francisc, fiul lui Anton), 550 (683).

Morosini (Francisc, bail la Constantinopol; acelaşi cu precedentul?), 163, 659 n. 2, 690.

Moscato (agent la Constantinopol al principatelor, în 1592; şi nepoata sa), 758.

Moscovia şi Moscoviţi, 23*-4*, 27* n. 8, 38*, 42*, 45*, 60*, 66* n. 6, 72*, 79* n. 3, 13 (19), 79 n. 2, 86, 92 (146), 174 (286), 190 n. 14, 198 n. 3, 249 (376), 389-90 (531), 391, 400 (540), 426 (561), 428, 591 (20), 596, 606 n. 2, 607-8 (37-8), 612 (42), 613 n. 2, 616, 619 (49), 621 şi n. 1, 622, 624 (53), 625 n. 2, 4, 627 şi n. 1, 633-4 n. 4, 636 (66), 637 (68), 647 n. 2, 650 n. 2, 661 n. 3, 671 n. 2, 674, 676 (120), 679 (125), 681 n. 2, 683, 692 n. 3, 693 (147), 695 n. 1, 696 n. 1, 699 n. 1, 701 n. 1, 708 n. 1, 712, 725 (192), 735 (206), 736 n. 1, 741 n. 1, 742 n. 1, 745-7, 749 n. 1, 759 (231), 764 n. 1, 772 n. 1, 823.

Moser (Iustinian, ofiţer tiroles), 284-5 (416), 334 (463), 342 (470), 367 (510).

Mosticica, 234.

Mosto (Ioan de, consul veneţian la Alexandria), 776 n. 2.

Moţoc (Ioan, Vornic moldovean), 12*, 85*, 71 (108) şi 72 n. 1, 794-5, 797-800, 876 n. 1.

Moţoc (Magdalina), 85* n. 5.

Moţoc (Onciu, Vornic, fiul precedentului), 85*.

Movilă (familia), 44*, 51*, 85*, 91*, 218 n. 1, 316 n. 1, 426 n. 1.

Movilă (Constantin-Vodă), 426 n. 1.

Movilă (Dumitru, vĕrul următorului), 50*-1*.

Movilă (Gheorghe, mitropolit al Moldoveĭ şi Sucevei), 47*, 50*-1*, 53*, 63*, 65*, 70*, 75*, 78*, 88*-91*, 218 (351), 313 (441), 339 (464), 350 (484), 370 n. 1, 417 n. 1, 441, 443 (583), 452, 482-4, 489-90 (609), 492-3 (615), 496 (620), 497 (622), 518-9 (649), 521 n. 1, 522, 523 (652) şi n. 2, 525-6.

Movilă (Ieremia, Vornic, apoĭ Domn al Moldoveĭ), 50*-1*, 53*, 63*, 65* n. 6, 75*, 79*, 86*, 90*, 59 (86), 218 (351), 232 n. 1, 251-2 (379) şi n. 1, 256 (386), 295-8, 303, 306, 317 (448), 349 şi n. 8, 375-6 (522), 381, 384, 387, 423, 426 n. 1, 478, 521 (652), 522-3 (652), 834. (Fetele lui), 63*.

Movilă (Ioan, Mare-Logofĕt moldovean, tatăl precedentului), 50*-1*.

Movilă (Maria, soţia precedentului), 51* şi n. 2.

Movilă (Nastasia, soţia lui Văscan), 51*.

Movilă (Nastasia, sora lui Ieremia), 51*.

Movilă (Simion, fratele precedentelĕ, Domn al Moldoveĭ şi al Ţerei-Româneşti), 28* şi n. 2, 50*, 51*, 53*, 75*, 79*, 317 (448), 387, 389 (528). (Fiiĭ lui), 44* n. 4.

Movilă (Toader, fratele precedentului), 51*.

Movilă (Văscan, unchiul precedentului), 50*-1*.

Mühlbach, 234-5 n. 1.

Mühlbacher (Paul, croitor tiroles, în serviciul lui Ştefan-Vodă, fiul lui Petru Şchiopul), 480, 549 n. 1, 551 şi n. 1, 554, 560 n. 1.

Mühldorf, 2 (2).

Mühlen („ausser Briechsen" [Brixen]), 484.

Müller (Christofor, Tiroles), 283 (415).

München, 77*-8*, 96*, 38 n. 2, 98 n. 1, 104 n. 1, 263.

Mürzuschlag, 234-5 n. 1.

Muftiŭ (1589), 728. (1592), 753 n. 1.

Muharem (Ceauş), 839-40.

Muldan (begul de), 301.

Muncaciŭ, 75*.

Munteni (pretendenţi nenumiţi, în epoca Mirceştilor), 716-7 (178-9), 718 (181).

Murad al IIIlea (Sultan), 6*, 22*, 31*, 35*, 36* n. 7, 41*-2*, 45* n. 2, 46*, 48*, 51*-3* n. 9, 54* n. 4, 56* şi n. 3, 57*-8* şi n. 5, 60*-2*, 66* şi n. 7, 68* n. 2, 70*-1* şi n. 1, 6, 72*-3* n. 1, 5, 77*, 82*, 86*, 84 n. 7, 92 (147), 93-4 (149), 95 (152), 96 şi n. 1, 3, 99, 101 (161), 102 şi n. 1, 103 (164), 104 (166-7) şi n. 2, 105 (170), 108 (176), 109 (178), 110 (179), 111, 113 (186, 188), 114, 118 (193), 119 (195), 120, 121 (199), 122-4, 126-8, 129 (213), 130 (215, 217), 131 (218), 132 (231), 133 (232), 134 (224), 136-7 (228), 139 (231), 140 (234, 5), 141-2 n. 2, 143 (240), 146 (245), 147-8, 149-50 (250), 153, 155 (260), 157 (265), 159 (268), 160 (270)-161, 162 (271, 273), 163-4, 165 (275), 166, 167 (276), 168 (278), 169-70, 173 (286), 175 (287), 177 (291), 179 (294), 183 n. 3, 184 (303-4), 186, 187 (311), 188 (312-3), 189 (315-6), 190 (316), 196 (322-3), 198 (326), 199, 207 (335), 213-4 (347), 215-6 (349), 220-1 (353), 237, 239-40 (365-7), 241-2, 244 (369), 248-9 (376), 264, 274, 296, 299 (431), 300-5, 309 (435), 310 şi n. 1, 307 (438), 311 (438), 312-3 şi n. 2, 314-5 (442), 319, 327, 329 (459), 331, 340 (465), 349, 353 (486), 357, 363 (502), 366, 369 (514), 381, 388, 390 (532), 394 (534), 402-3 şi n. 3, 404, 408 (547), 415, 417-8 (556), 418, 421-2, 426 (562), 428, 431 (567), 438, 440, 492 (614),

526, 556, 559 n. 1, 591-5 şi n. 1, 596 n. 1, 597, 598 (25) şi n. 1, 599-600, 603-4 (32), 606 (37) şi n. 2, 607, 608 (38), 609-10 şi n. 1, 611 (40) şi n. 1, 612 şi n. 1, 613 şi n. 2, 614-7 şi n. 3, 619 şi urm. (49-51), 622-3, 624 şi n. 1, 625 (53), 626-7 şi n. 1, 628 şi n. 4, 629, 630 (58), 632 (62) şi n. 2, 633-4 şi n. 2, 4, 635-6 (65), 637 (68), 638 şi n. 2, 639, 640 (71) şi n. 1, 641 şi n. 2, 642 (74), 644, 645 (81), 646, 647 (84) şi n. 1, 648-9 şi n. 2, 650 şi n. 2, 651 (90) şi n. 2, 652 n. 2, 653 şi n. 1, 2, 654 (93), 655, 657, 658 (99), 659, 660 (101), 661 (102), 662, 663 (105) şi n. 1, 664 şi n. 1, 665 (108-9), 666 (110), 667-8, 669 (113), 670 (114), 671 şi n. 2, 673 (118) şi n. 1, 674 şi n. 1, 675 şi n. 1, 678 (124) şi n. 1, 679-80 (125), 681 (127) şi n. 1, 2, 682-4, 686 (134), 688 (138), 689-90, 691 (144), 692 n. 1, 3, 693 (147), 694 (148), 695 (150-1), 696 (153) şi n. 2, 697 (154), 698 n. 1, 699, 700 (159) şi n. 1, 701 n. 1, 2, 702 şi n. 1, 2, 703 n. 1, 704 (165), 708 (168) şi n. 1, 711 n. 1, 713 (173), 714 şi n. 1, 715 (176), 716 (178), 718-9 (182), 724-5 n. 2, 726, 728, 729 (197), 730 şi n. 2, 731-2 (200), 733 (202), 735 n. 2, 736 şi n. 1, 737 şi n. 2, 739 (211), 740 şi n. 1, 741 n. 1, 742 n. 1, 743-4 şi n. 2, 745, 747-8 n. 2, 749 n. 1, 750 n. 1, 752 (225), 753 n. 1, 754 n. 1, 755 (228) şi n. 1, 756 (230) şi n. 2, 757-8, 759 (232), 760 şi n. 1, 761-3, 764 (236) şi n. 1, 765 n. 1, 766 (239), 767 (241-2) şi n. 1, 768 (243), 769 (245) şi n. 1, 770 (247), 771-2 n 1, 816. (Mama lui), 104 (166-7) şi n. 1, 108 (170) şi n. 4, 122 (200), 123 (201), 124 (204), 125 (205), 127-8 (211), 130 (217), 131 (218), 132 (221), 162 (273), 163, 637 (68). 655 şi n. 1, 664 (107), 673 n. 1. (Sora lui, măritată cu Mohammed Sokoli), 671 n. 2, 673 n. 1, 674, 681 n. 2, 682 (129). (Soţia lui), 108 (176) şi n. 4, 163 şi n. 6, 164, 165 (274), 182 (299), 304, 641 (73), 649 n. 2, 664 (108). („Fiul ei vitreg", în 1573), 810. (Fiicele lui), 248 (375), 425 (560), 735 (206). (Preceptorul său), 53* n. 9.

Murano (San-Maffio de), 18*, 234-5 n. 1, 564 şi n. 1. 627 n. 1.

Murch (Mircea?, pomenit în socotelile Braşovului), 809.

Murch (Mircea, „Maurul" lui Petru Cercel), 830.

Mureş, 385, 387, 870.

Murgu (Cozma, Vornic moldovean), 26* şi n. 3, 29*, 44* n. 1.

Muşat (Casnic al lui Petru Şchiopul), 452, 496 (620).

„Muschna" (localitate), 859.

„Mushaza" (provincie), 576 (2).

„Muss" (rîu în Tataria), 79 n. 6.

Mustafà (fiu al lui Soliman al II-lea), 578. (Falş fiu al lui Soliman al II-lea), 578 şi n. 1.

Mustafà-Aga (Capagi-başa), 318, 730, 732-3 (202), 733 (203), 749 n. 1.

Mustafà-beĭ (Ceauş-başa al Spahioglanilor), 65 (96).

Mustafà Ceauş, 71* n. 1, 87 (134), 617 n. 3, 678 (125) şi n. 1, 679 (126), 680, 681 (127) şi n. 2, 682-3 şi n. 1, 688 (138), 689, 692 n. 1, 698 n. 1, 701 n. 2, 702 n. 2, 813, 825, 828, 833, 880.

Mustafà-Paşa (Mare-Vizir), 31*, 99 n. 4, 101 (167) şi n. 2, 103 (164).

Mustafà-Paşa (de Buda), 90 (143).

Musteaţă (Postelnicul, Casnic al lui Petru Şchiopul), 441, 443 (583), 452, 470, 484 (601), 485, 501 (628), 517 (647). (Soţia sa Varvara), 452-3, 471 (597), 501 (628).

Muta („Mutaha", Mutalia"; Casnică a lui Petru Şchiopul), 398-9 n. 1, 441, 453, 470, 480, 500, 506 (635), 509 (639), 511, 515-6, 753 n. 1.

Myrskowski (nobil polon), 785.

N

Nădăbaico (Vornic moldovean), 4* n. 3, 793, 866 n. 1.

Nádasdy (general imperial din vremea lui Mihai Viteazul), 302.

Nádasdy (Ana), 800.

Nagaroll (Nogarola?, Ferdinand, conte de), 97 (155).

Nagy (Baltazar, 1589), 839. (Dimitrie. 1578), 42*, 818, 824. (Ferencz, 1570-1), 808, 879. (Filip, 1575), 813. (Iacob, om al lui Martinuzzi), 858. (János, 1569), 878. (Imre, 1582), 824. (Martin, 1574), 880. (Mathe, 1574), 812. (Melchior, 1553, 1562), 864, 875. (Miklós, 1571, 1575), 879, 881. (Sigismund, 1526), 850-1. (Ştefan, 1562), 875.

Nagylaky (Ştefan, Ardelean), 789.

Nagyvathy (Francisc şi Frăsina, soţia pretendentului Bogdan-Constantin), 92*.

Nale (Bernard de, Ragusan), 329 (459).

Nalewayko (şef de Cazaci), 298.

Nan (boier muntean, 1558-9), 9* n. 2.

Naprágy (Dimitrie, episcop al Ardealului), 94.

Nassuf-Aga („eunucul pitic"), 130 (215), 655 n. 1.

Neaga (Doamnă a lui Mihnea al II-lea), 152 n. 1, 698 n. 1, 822, 823 n. 1, 824, 840.

Neagoe („Basarab", Domn al Ţării-Româneşti), 843 n. 1, 844-5.

Neagoe (Ban muntean), 803-5, 874-5.

Neagoe (Cămăraş muntean), 800-1, 872.

Neagoe (Logofăt muntean), 814.

Neagoe (Neagu, pârcălab muntean), 870.

Neagoe (Postelnic muntean), 803, 814 şi n. 1.

Neagoe (Vătaf muntean), 32*, 815.

Neagoe (Vornic muntean, în 1529), 833.

Neamţ (cetate), 92*, 209 (339) şi n. 3, 219, 224, 586 şi n. 1. (Pârcălabi: Berheci), 29*. V. şi Berheci. (Bernard), 825. V. şi Bernarea. (Dragu), 29*. (Iene), 29*. (Petraşcu), 29*.

Neapole, 96*, 118 n. 2, 350 (484), 480, 602 n. 4, 638 şi n. 2.

Negre (boier muntean, 1521), 843 n. 1.

Negre (Clucer, în epoca lui Mihai Viteazul), 841-2.

Negri (Christofor, din Cipru; în relaţii cu Petru Şchiopul), 83*, 361 (498), 362 (500).

Negrisoli (Cozma, agent modenes), 36 (47), 42 (57), 44 (59).

Negroni (Andreĭ, interpret imperial), 252 (379) şi n. 1.

Negroponte, 1.

Negru-Vodă (Cetatea-lui-), 191.

Neidel (Paul, Ardelean), 836.

„Neiss", 618 (46).

Neppendörffer (Hans, Ardelean), 880.
Neufville (de, secretariŭ francez), 127 (209-10), 128 (212), 145, 148 (246).
Neunkirchen, 234-5 n. 1.
Neuridis (Niccorosio, Vameş moldovean), 396-7.
Neustadt (Braşovul-Nou), 896, 812. V. şi Braşov.
Neustadt (Wien), 234-5 n. 1.
Nevers (ducele Ludovic de), 121 şi n. 1, 122 (200), 179 (294).
Nica (Comis muntean), 831.
Nica (Postelnic muntean), 838.
Niccorosio (agent imperial), 702 n. 1. V. Neuridis.
Nichifor (vicariŭ patriarchal la Constantinopol), 373 şi n. 1. V. şi Caricchio (Nichifor).
Nichita (sol moldovenesc în Ardeal, 1557-8), 796, 799.
Nicolae (Basarab, pretendent), 93* şi n. 11. V. şi Basarab (Nicolae).
Nicola (Ban muntean), 819-20.
Nicola (Hatman, supt Iancu Sasul), 50*.
Nicolae (Popa), 569.
Nicolae (Postelnic, 1567), 877.
Nicolae (sol moldovean, 1552, 1556), 786, 866.
Nicola (Stolnicul; în suita lui Petru Şchiopul), 30*, 81*, 233 (357), 331 şi n. 3, 349, 397, 399 n. 1, 512 (641), 569, 713 (172) şi n. 1, 743, 748 (218).
Nicula (căpitan de Haiduci, 1553), 787-8.
Nicola (negustor), 232 (357).
Nicula (Vătav muntean, 1577), 815.
Nicolassin (persoană în legătură cu ambasada imperială din Constantinopol), 694 n. 2.
Nicopol, 16*, 43, 49 (68), 300-2, 383, 578 n. 1, 632 (62), 694 (148), 703 n. 1, 727 n. 1, 731 n. 1, 784-5, 843 n. 1, 844, 861, 865.
Nicopol (begi de), 34*, 69*, 711 n. 1, 786. (Ahmed), 36*, 61*, 608 (39), 611 (41), 612 (42). (Fiul Mareluĭ-Vizir Ahmed), 702 n. 2.
Niederdorf, 234-5 n. 1.
Niepolomice, 58*, 230, 692 n. 1.
Nikolsburg, 234-5 n. 1.
Nimirov, 36*, 608 (39).
Nipru, 24*, 28*, 32*, 35*, 44*, 66*-7*, 70* n. 5, 75*, 89 (158), 216 (349), 291 (427), 296, 427-8, 596 n. 1, 597, 608 (38), 614, 616-7, 622-3, 630 (58), 651 n. 2, 789 (211), 770 (246).
Niş, 3 n. 5.
Nişangi-Paşa (1593), 315 (444).
Nistru, 22* şi n. 8, 27*-8*, 30*, 35*-6*, 40* şi n. 4, 43*, 48*, 55*, 57*-8*, 61*, 66*, 68* n. 6. 75*, 195 (321), 296, 300, 362 (502), 595 n. 1, 597, 599, 634 (73), 669 (112), 737, 770 (246), 785.
Nizowski (Stanislas, soţul Zamfirei lui Moise-Vodă), 824-5. V. şi Zamfira.
Noailles (Anton de), 89 n. 1.
Noailles (Gilles de, senior de l'Isle), 810 n. 1, 812. V. şi Lisle.
Nogai (Tatari), 296, 719 (183), 741. V. şi Tatari.
Norenberger (Petru, Ardelean), 857.
Novum Forum. V. Gherla (Ujvár).
Nürnberg, 96*, 79 (123), 242, 849. (Burgrav de, *în* 1591), 239 (365-7).
Nussbach. V. Măgheruş.
Nyakazo (Francisc, Ardelean), 801, 872.
Nyotody (Gheorghe, Ardelean), 827.

O

Ober (Ciprian, hangiŭ în Bozen), 531 (659), 533 (662), 534 n. 1.
Obertyn, 22 (27), 25 (31), 29 (37) şi n. 1.
„**Oblicz**" (Postelnic muntean, 1587), 833.
Obluciţa. V. Isaccea.
Oceacov (cetate), 24*, 48*-9*, 60*-1*, 66* şi n. 7, 71* 74*, 592, 645 (81), 651 n. 2, 700 şi n. 1, 701 n. 1, 702 n. 2, 703 (163), 704 (165), 714 n. 2, 715 (176) 716 (176), 736-7, 750 n. 1 şi n. 3.
Oceacov („rîŭ"), 770 (246).
Oceacov (Câmpii), 608 (38), 616, 644 (79).
Ocieski (Ioan, ambasador polon la Poartă), 20 (24-5) şi n. 2-3, 25 (31), 30-1 (40), 31 (41 şi n. 2, 32.
Ocna (Ardeal), 876.
Ocna (Gheorghe, paroch de, „episcop român"), 874.
Odone (Martin de, da Castel San-Giovani, pretins agent genoves), 76-7 (117).
Odorheĭ, 817, 829-30, 832.
Ördög (Simon, Ardelean), 785, 787-8, 794, 799.
Öttingen (Ferdinand, conte de), 75-6 (115).
Ötti (Gheorghe, birtaş „am Greifen", în Bozen), 471 (597).
Ohrida (Gavril, patriarch de), 708 n. 1.
Oituz, 824, 837, 841.
Oláh (Ioan, om al Sibiiului), 846.
Oláh (Toma, Ardelean, 1572), 809.
Olahus (Nicolae, archiepiscop de Gran), 92*, 854 n. 3.
Olanda şi Olandesi, 94* şi n. 7, 58, 831.
Oilvieri (Dominic, tălmaciŭ francez la Constantinopol), 89 (139).
Olmütz, 234-5 n. 1.
Olmütz (episcopul de, sol imperial în Polonia), 325.
Olt, 10*-1*, 387, 840, 853, 857, 861.
Oltenia, 11*.
Oncea (pârcălab moldovean, 1526), 850.
Opalinski (mareşal polon), 57* n. 3.
Oprea (Aprodul, Păharnic moldovean, 1560), 803.
Oprea (Cneazul, Ardelean). V. Sibiiŭ.
Oprea (Logofătul moldovean), 85* şi n. 10.
Oprea (Pârcălab, 1526), 851.
Oprea (Postelnic muntean, 1553). 787. (Alt Oprea, Postelnic muntean, 1583, 1584, 1588), 826, 828, 835.
Oprea (Vistier muntean, 1521), 844.
Oprea (Vornic-Mare muntean), 2* şi n. 4, 861.
Oprea („Bancz", Trimes muntean în Ardeal, 1561), 874.
Oradea-Mare, 41-2 (66), 49 (68), 198 (327), 383, 386.
„**Oragwa**" (localitate), 845.
Orăş (Cristea, Moldovean), 799-803.
Orăş (Văscan, Hatman moldovean), 85* şi n. 4.
Oraslam-bey, 74 (111).
Orăştia, 854, 860-2, 869-70, 872.
Orelius (Stanislav, de Bozeiewice), 82-3 (128).
Orheĭ (cetate), 55*, 219, 225, 429 (563). (Pârcălăbia de) 29* n. 7.

Orheĭ (pârcălabul Pârvu de), 60*.
Ormeniş, 93*.
Orîszewski (Ioan), 429 (563) şi n. 2.
Orochotzy (Christofor), 211 (343) şi n. 4.
Oroszfalú (una din localităţile ardelene cu acest nume unguresc), 829.
Orzechowski (ginerele lui Alexandru Lăpuşneanu), 151 n. 7.
Osman-Paşa (de Caffa), 649-50 n. 3, 674-5 n. 1, 676 (120-1), 677 (123), 678 (124), 681 n. 2, 683 n. 2, 684 n. 1, 690.
Oşorheĭ, 579, 808, 811, 816, 818, 879-80.
Ostrau (Mährisch-), 233 (359).
Ostrog (şi ducele Constantin de, Voevod de Chiev), 26*, 36* n. 6, 38* n. 2, 68* n. 6, 93-4 (149), 429 (563) şi n. 3, 446 (586) şi n. 2, 613 şi n. 2.
Ostrorog, 94* şi n. 4.
Oswiecim, 233 (359) şi 235 n. 1.
Ovary (Istvan, diac; Ardelean), 836-41.
Oveis-Paşa (de Buda), 634 n. 4. V. şi Buda.
Ovidiu, 192.

P

Păcală (Petru, Ardelean), 787.
Păcurăreştĭ, 197 n. 5.
Padova, 477.
Pădure (Postelnic muntean, 1589), 840.
Pagani (Giov.—Ambrosio), 210 (341).
Paggi (renegat, supt numele de Ilalil; ginerele lui Murad al III-lea), 425 n. 4.
Păharnic (ardelean, în 1568), 805.
Păharnic (muntean, în 1585, supt Mihnea-Vodă), 829.
Pahomie al II-lea (patriarch de Constantinopol), 370 (516) şi n. 3.
Palalich (Gheorghe, ofiţer ardelean), 824, 841.
Paleologĭ, 158.
Paleolog (Constantin al XI-lea, Împĕrat), 91 (144).
Paleolog (Alexandru, aşezat în Moldova), 426 n. 1.
Paleolog (Constantin, negustor şi boier moldovean), 79* (?), 85* (?) şi n. 6, 270 (305) (?), 426 (561) şi n. 1.
Paleolog (Drăghicĭ Postelnicul, 1587), 833.
Paleolog (Dumitrachi, aşezat în Moldova), 426 n. 1.
Paleolog (Iacob, aventurier), 809-10, 813 şi n. 1.
Paleologa (Maria). V. Maria.
Paleolog (Pavel, aşezat în Moldova), 426 n. 1.
Paleolog (Sguromali, în suita lui Petru Şchiopul), 439 (580), 488-9 (608), 777.
Palestina, 194 (319).
Pálffy (Nicolae, general imperial), 366 şi n. 1, 4, 382.
Pană (Postelnic muntean, supt Mircea Ciobanul şi Petru-Vodă), 799-800, 802, 870, 874. (Ginerele lui), 800.
Paniewski (Gaşpar şi Melchior), 151 n. 7.
Panigrad (Petru, Ardelean), 858, 861, 867.
Pankota (Ardelean), 824-5.
Pannarotti (Evreĭ veneţienĭ), 202.
Pantaşco (emisariŭ în Tirol al emigraţilor moldoveni în Polonia), 90*, 531 (659). 533 (622).
Panvinio (dr. Bartolomeiŭ), 480, 542, 553 n. 1.
Pap (Mihály, Ardelean), 828.
Papa (localitate), 39 (53).
Parasca (din Cipru, casnică a lui Petru Şchiopul), 453.
Paraschiva (Postelnic muntean, 1585), 191-2.
Paraschiva (Vistier muntean, 1588; fiul său), 835.
Paris, 45* n. 5, 96 şi urm., 112-3, 132, 141-8, 150 (251), 154 (258), 156 (263), 157 (261), 162 (272), 183 (301). 184 (303-5).
Parma, 96*.
Parstorffer (secretariŭ tirolez), 478.
„Parthäs" (Gheorghe, trimes ardelean în Moldova, 1558), 799.
Pârvan (Trimes muntean în Ardeal, 1553-9), 790, 798, 801-3. 870.
Pârvu (Clucer muntean, 1585), 830.
Pârvu (Pârcălab muntean. 1545), 1* n. 2.
Paşadia (fiul lui; boier muntean), 787.
Paşca (Comis moldovean), 799.
Passau, 754 (227).
Passi (David, Evreŭ), 741.
Pataky (Gaşpar, Ardelean), 801.
Pathay (Servaţiu, Ardelean), 874.
Păuca, 875.
Paxy (Gheorghe, informator din Totis), 762 (234).
Payrsperg (Carol de), 571.
Pellegrini (familie tirolesă), 451 n. 3.
Pellegrini (Carol-Francisc şi Peregrino), 451 n. 3.
Peneda, 262 (392) şi n. 4.
Pera, 529-30 (657).
Pereiaslavl, 60*.
Perger (Christof, înşirător de mărgele), 471 (597).
Periş, 3*.
Perneczy (István, Ardelean), 818-9.
Pernau (?; „Beruoviensis"), 15.
Perneczy (Pál, Ardelean), 827, 829-31.
Persia şi **Perşĭ**, 45* n. 2, 54* n. 4, 56*, 68* n. 6, 73*, 76*, 53 n. 4, 108 (176) şi n. 5, 110 n. 2, 155 (259), 196 (322), 308 (433) şi n. 1, 314, 381, 388 (529), 400 (540), 428, 576 (2), 603 (31), 613 n. 2, 616, 627 şi n. 1, 630 (58), 631 (61), 632 (62-3), 633, 634 (64) şi n. 2, 4, 637 (68) şi n. 1, 638 şi n. 2, 640 (71) şi n. 1, 645 (81), 646 n. 2, 649 şi n. 2, 650 n. 3, 651 n. 2, 652-3 n. 1, 2, 659, 660 (101), 661 (103), 663 n. 1, 665 (109), 666 (110), 668, 671 n. 2, 674 n. 1, 676 (120), 684 n. 1, 695 n. 1, 700 (158) şi n. 1, 701 n. 1, 702 n. 2, 708 n. 1, 711 n. 1, 735 (206), 736, 739, 744 n. 2.
Persten (în Tirol), 282 (412).
Pertev-Paşa, 66, 428.
Petersberg. V. Sân-Petru.
Petichori (Tatarĭ de), 297.
Petraşcu-cel-Bun (Domn al Ţereĭ-Româneşti), 3* şi n. 5, 4*, 6*, 7* şi n. 5, 8*, 11*, 25* n. 3, 49, 50, 52 (73), 53 (76), 96 şi n. 2, 102 (163), 110 (179) şi n. 3, 579-80 şi n. 4, 790 şi n. 1, 791 şi n. 1, 792-6 n. 1, 865 şi n. 1, 2, 866 şi n. 1, 867-8 şi n. 1, 869. (Soţia sa, fata lui Radu Logofĕtul), 8*, 9*, 10*, 792. 795, 798, 802, 806 şi n. 1, 865 şi n. 2, 870, 875. (Argintarul lui), 796. (Clucerul lui), 7*.
Petraşcu (ca Domn Nicolae-Vodă, fiul lui Mihaĭ-Viteazul), 385, 387, 841-2.

Petreşti, 864.
Petriman (diac moldovean), 67* n. 6.
Petrovics (Petru, guvernator al Ardealului), 43 şi n. 2, 49 (68), 50 (69) şi n. 2, 51 (72), 53 (76), 54 (77), 576 (3), 577, 579, 783, 793-4, 860-1, 866 şi n. 1.
Petrowski (secretariul lui Zamoyski), 57* n. 3.
Petru Şchiopul (Domn al Moldovei şi al Ţerei-Româneşti), 1* şi urm., 27 şi urm., 66 n. 7, 75 şi urm., 84 (131) şi n. 7, 87 (134), 88, 98 (157) şi n. 2, 115 191, (117) şi n. 1, 137 (221) şi n. 1, 138 şi urm., 140 (233), 147 (245), 151, 152 253, (166), 194 (320), 195 (321), 198 (326), 199, 212 n. 3, 213 n. 8, 218 (351) şi n. 1, 220 n. 1, 221 (354), 230 n. 1, 232 şi urm., 307 şi urm., 395 şi urm., 517 şi urm., 581 şi urm., 591 şi urm., 651 n 1, 658 (98) şi n. 1, 663 şi urm., 735 şi urm., 770 şi urm., 800 şi urm., 860 n. 1, 871 şi urm.
Petru-Vodă (fiul lui Ioan-Vodă cel Cumplit), 23*.
Petru (Ban muntean), 1589, 838.
Petru (Comis moldovean), 815-6, 818.
Petru (Logofăt), 1585, 830.
Petru (Spătar muntean), 831-2, 835-6. (Soţia sa Păuna vara lui Mihnea-Vodă), 832.
Petru (Postelnic muntean), 873, 875.
Petru (Uşer al lui Alexandru Lăpuşneanu), 787.
Petru (bărbier, 1558), 800.
Peucer (Gaşpar, humanist), 54 78.
Peuerbach, 262 (393).
Pezzen (dr. Bartolomeiu, ambasador imperial la Constantinopol), 63* n. 1, 76*-7*, 81*, 86*, 88*, 209 (340), 215 (349) şi n. 7, 280 şi n. 4, 346 n. 3, 384-5, 408 (547, 409 (549), 411-2, 415, 492 (614), 669 (112), 670-1 şi 671 n. 1, 700 n. 1, 701 (160) şi n. 1, 702 şi n. 2, 703 (163), 704 (165), 708 şi n. 1, 709 (168) şi n. 1, 710-1 (170) şi 711 n. 1, 712-4 şi n. 2, 716 (178), 717-9 şi n. 1, 2, 720 (185), 723 (190-1) şi n. 1, 2, 724-5, 727 şi n. 1, 728-30 şi n. 2, 731 şi n. 1, 732 şi n. 2, 733-4 şi n. 2, 735 şi n. 1, 2, 736 n. 1, 737, 738 (209), 740 (212), 741-2 şi n. 1, 743-4 şi n. 2, 746 n. 1, 748-9 şi n. 1, 750 şi n. 2, 751 n. 3, 752-3 (225), 753 n. 1, 754 (227), 764 (236), 841 n. 3, 833.
Pflauner (ofiţer imperial), 547 (680).
Phassîcki (Trimes al lui Choiencki la regina Bona), 11 (18).
Philippowski (Ieronim), 51*, 138 n. 3, 655 n. 1, 823-4, 881.
Philippowski (boier moldovean), 30*, 49*.
Piali-Paşa, 698 (155).
Piaşti (dinastie), 83 (128).
Piatra (oraş), 65*.
Piatra Craiului, 191, 305.
Piele (Stoica, Şcheiă), 839.
Pieniazek (sol la dietă în 1530), 12.
Pigafetta (Filip, scriitor), 369 (514.
Pilgram (Martin, Ardelean), 855.
Pinerl (Claudiu, secretariă frances), 136 n. 3, 172 (284).
Piotrkow, 2 (8?), 6 (9?, 10), 7, 8-11 şi n. 2, 13 (18), 14, 16, 51 (72), 53 (75-6).
Pirl-beg, 82*, 349, 770 (246).
Pirot (Ioanichie, din Creta, procurator al Muntelui-Sinaï pentru moştenirea lui Petru-Şchiopul), 776 n. 2.
Pisączecki (staroste de Hotin al lui Łaski), 64 (95) şi n. 3.
Pisani (Mihaï, Veneţian), 777.
Pisenberg, 77*, 253 (381).
Piskorzenius (Mateï, ofiţer polon), 299 (430).
Pitar Ioan, 4*, 7*, 580, 784, (788-90) n. 1, 793, 795 799, 802.
Pitar (Petru, Braşovean), 783, 797, 861.
Pitar (Ştefan, muntean); 1552, 863.
Pitar (moldovean, din 1558-9), 797 800-1.
Pitar (muntean, 1587), 834.
Piteşti, 822.
Piteşti (Donea din, 1580), 821.
Plăcintă (Uşer moldovean în 1559), 800.
Planck (Marc, însoţitor al lui Petru Şchiopul), 77*, 257, (387), 261 (390), 272-3 (408), 412 şi n. 3, 415-6.
Pleskow, 651 n. 2, 653 n. 1.
Plessis (du, călător frances prin Ardeal), 813 şi n. 1.
Plock, 6 (9) şi n. 1, 7-8 (12). (episcopi de, în 1530), 8 (13). (în 1573), 83 (128).
Plopi (sat), 232 n. 2.
„Ploskirow" (localitate), 710 (170).
Pocuţia, 7 (12), 8 (13), 9 (14), 12, 19, 22 (27), 23 (28), 24 (29), 25 (31), 27 (35), 29 (37), 31-2, 33 (41), 293 (430).
Podhaycze, 79*, 68 n. 6.
Podlodowski (Ioan, ambasador polon la Constantinopol), 56* şi n. 5, 73*, 662 (105), 670 (114), 671 (116) şi n. 1. 2, 673 (118) şi n. 1, 674-5 şi n. 1, 679, 683, 698 n. 1.
Podolia, 22* n. 8, 42* n. 2, 68*, 73* n. 5, 6 (9), 7-8 (12), 12, 25 (31), 27 (35), 37, 93 (149), 195 (321), 211 (343), 296, 299 (431), 387, 618 n. 1, 677 (122), 680, 683, 728-9 n. 1, 770 (246). (Palatinul de, în 1531), 18 (22),
Pöldner (Paul, Ardelean), 857-8, 860, 864, 869, 871.
Pöldner (Servaţiu), 870.
Poienarî (cetate), 849, 863. (Toma Miski, pârcălab în 1542), 846.
Poisdorf, 234-5 n. 1.
Pojoga (Spătar moldovean), 44*.
Pokafalva, V. **Páuca**.
Pokay (Gheorghe, Ardelean), 880.
Polani (Bernardin), 777.
Polonia şi Polonî, 4*, 7*, 19* n. 4, 22* n. 8, 23*-4*, 26*-7* şi n. 8, 28*, 30*, 32*-5*, 38* şi n. 2, 39* şi n. 1, 40* n. 2, 41*-2* şi n. 5, 43*, 48* şi n. 4, 49* şi n. 2, 51*-2*, 54* şi n. 4, 55*-6* şi n. 3, 58* şi n. 4, 59*, 60*, 62* şi n. 3, 63*-8* şi n. 2, 6, 69*-71* n. 3, 6, 72* şi n. 2, 73*-5* şi n. 2, 5; 2 (2-3), 4 (6) şi n. 6, 6 (9), 7 (11), 9 (15), 11 (18), 12, 19, 21 n. 3, 22 (27) 24 (29), 25-6 n. 3, 27 (34), 28 (35), 29 (38), 30 (39), 31 (41), 32, 34 (42), 35 (45), 36 (47), 37, 40 (54), 42 (57), 44 (59) şi n. 4, 46 (63) şi n. 4, 47-8, 50 n. 3, 51 (71), 71 (106, 108), 73 (109), 79 (123) şi n. 3, 82 (127) şi n. 1, 82 (128), 83, 84 (130), 88 (136), 89 (138, 140), 90 (141-2), 92, 93 (149), 94 (150) şi n. 4, 95, 133 (222), 138 (231), 146 (245), 151 şi n. 2, 6, 155 (260), 166, 174 (286), 195 (321-2) şi n. 7, 196 (322), 198 n. 3, 209 (340) şi n. 4, 211 (343) şi n. 4, 213-4 (347), 215 n. 2, 8; 216 n. 2, 217 n. 7, 222 n. 1, 243 (368), 254-5 (384), 260, 267, 271 (307) şi n. 2, 279-81, 283 (413), 289 (423-4), 291-2 (427), 293 (430), 294-6, 298-300, 302-5, 307, 319, 321, 323 (454), 325-6 şi n. 1, 327, 329 (458), 334 (463), 335, 338, 339-40 (465), 343 (473) şi n. 4, 345 (476), 352 (484), 353 (486) şi n. 5, 366, 369-70 (515), 376 (523) şi n. 2, 377, 381, 384-6, 389, 390 (530-1), 391-3, 394 (534), 399 (538), 404, 405 (543), 412, 413 (554), 414, 416, 423, 425 (560), 426 (562), 427-8, 431 (567) şi n. 2, 432 (569), 442, 446 (586), 482, 487 (605), 492-3 (615),

504 n. 4, 516, 517 (647), 522, 525-6, 527 (655), 591 (20), 592-5 n. 1, 596 şi n. 1, 597-8 şi n. 1, 599-600 n. 1, 602 (31), 605 (34), 606 (36) şi n. 2, 607, 608 (38), 609-11 n. 2, 612 (42) şi n. 1, 613 şi n. 2, 614-7 şi n. 3, 619-23, 624 (53), 625 (53), 626-7 şi n. 1, 628 şi n. 4, 629-30, 631 n. 2, 632 (63) şi n. 2, 633-4 şi n. 4, 636 (66), 637 (68), 638 n. 2, 639-40 şi n. 1, 641 (71), 642 (74-5), 647 n. 2, 650 n. 3, 651 (89) şi n. 2, 652 şi n. 2, 654 (93), 655 şi n. 1, 657-8, 659 n. 2, 660, 661 (102) şi n. 3, 662 (104) şi n. 3, 663 n. 1, 665 (109-10), 667-8, 669 (113), 670 şi n. 1, 671 şi n. 1, 2, 672 şi n. 2, 673 şi n. 1, 674 şi n. 1, 675 şi n. 1, 676 (121), 677 (122), 678 (125), 679, 681 (128) şi n. 1, 2, 682 (129), 683 4 n. 1, 686 (135) şi n. 1, 688 (138), 689, 691 (144) şi n. 1, 692 (145) şi n. 1, 3, 693 (147), 694 (147-8) şi n. 1, 695 n. 1, 696 (153) şi n. 1, 2, 697 (154) şi n. 2, 698 (156) şi n. 1, 2, 699 şi n. 1, 700 şi n. 1, 701 n. 1, 2, 702 n. 1, 2, 703 n. 1, 704 (165), 706, 708 n. 1, 709 n. 1, 710 (170), 711, şi n. 1, 712-3, 714 (174) şi n. 2, 715 (176), 716 (177), 717 (180) şi n. 3, 718 (181), 719 (182) şi n. 2, 720 (185), 721 (186), 723 (191) şi n. 2, 724 (192), 725 (192, 194) şi n. 2, 726, 727 (194-5) şi n. 1, 728-9 şi n. 1, 2, 730 şi n. 2, 731 n. 1, 732 n. 1, 733 (202) şi n. 1, 734 (205), 735 şi n. 2, 736 n. 1, 737-8 şi n. 1, 739 (211), 740 şi n. 1, 741 n. 1, 742 şi n. 1, 743-4 şi n. 2, 745-6, 748 şi n. 2, 749 n. 1, 750 (221) şi n. 2, 751 n. 3, 752 (225), 753 n. 1, 754, 756 (229) şi n. 2, 757 (230), 758, 759 (231), 760 (233) şi n. 1 761-2, 763 (235) şi n. 1, 764 (236) şi n. 1, 765 n. 1, 766-7 n. 1, 768 (243), 769 (245), 770 (246) şi n. 2, 772 n. 1, 794, 798, 811, 815, 820, 823, 832, 835-6, 849. (Polonia-Mare), 12. (Regi). V. Sigismund I-iu, Sigismund-August, Henric al III-lea, Ştefan Báthory, Sigismund al III-lea. (Regine: Ana), 523 n. 2, 758. V. şi Ana. (N., secretariu, 1574), 812. (Procancelariu polon, supt Sigismund-August, 1554), 50-1 (71). (în 1593), 344 (472) (în 1594), 522. (Ginerele polon al lui „Alexandru-Vodă" [Lăpuşneanu] 1581), 828.

Ponczler (Mateĭ, Ardelean), 858.

Ponellis (Laurenţiu, Veneţian, în legătură cu familia lui Zotu Ţigară), 779.

Ponkata (János, spion ardelean), 819, 827.

Ponte-di-Lagoscuro, 199, 200.

Ponte-Piccolo (Chiuciuc-Cecmegè), 173 (286) şi n. 1.

Pop (Gábor, Ardelean, 1573), 810.

Pop (János, Ardelean, 1589), 838.

Pop (Mihály, Ardelean, 1578), 817.

Popĕscul (Comis moldovean), 44*, 818.

Popp (Iosif, Tiroles), 471 (597).

Porceştĭ (Drăgan din), 848.

Porro (Pârvu?, Stanciul: şi „Porra", „Porrhò", „Porrhoyu"; Trimes muntean în Ardeal, 1558-60), 798, 800, 802-3. (Fiul său), 800-1.

Portar (Mare-, muntean, 1555), 792. (1558), 798. (1573), 809. (1582), 824.

Portner (Oswald, ofiţer imperial), 560 n. 1, 563 n. 1, 566 n. 1, 568 (698).

Portugalia, 397-8, 661 n. 3.

Posen, 595 n. 1, 710 (170). (Episcop de, în 1530), 8 (13).

Possevino (Anton, Iesuit), 198 (327).

Postelnic (muntean, Trimes în Ardeal la 1550), 862.

Potcoavă (Alexandru-Vodă, Domn al Moldovei), 36* şi n. 1, 6, 12; 43*, 607 (38), 609, 610 (39), 611 (41) şi n. 2, 612 (42), 613, 615, 625 (53) şi n. 1, 635 n. 1, 818.

Potcoavă (Alexandru-Vodă; falşul), 44*, 819 şi n. 1, 820.

Potcoavă (Constantin, fiul lui Ioan), 37*-8*, 42* şi n. 5, 7; 43*, 628.

Potcoavă (Ioan-Vodă, Domn al Moldovei), 32*-4* şi n. 1-4, 35* n. 1, 10, 36* şi n. 6, 7, 37* şi n. 12, 38* n. 8, 39*, 40*-2*, 52*, 195-6 (322) şi 196 n. 8, 215, 597 n. 1, 602 (30), 603 n. 1, 605 (33), 606 (35-6), 607-9 (38), 618, 615-8, 619 (48), 622-3, 625 şi n. 3, 635 n. 1.

Potocki (Ioan, comandant de Cameniţa), 298.

Powodowski (Ieronim, canonic de Gnesen şi Cracovia, secretariu regal polon), 267 (400).

Pozzo (palat veneţian), 202, 203 (331).

Praga, 83*, 87*, 96*-7*, 4-5 (7), 45 (62), 86, 231 şi n. 4, 235 (360), 238 (363-4), 239 (364), 243 (368), 247 (374), 253 (381), 254 (383), 263-4, 280 n. 4, 286 (419), 289 (423-4), 299 (430), 307 n. 1, 308 (434), 325, 352 (485), 353-4 (487), 361 (499), 364 (505), 378 (525), 380 (527), 384, 386, 399 (537-8), 404 şi n. 1, 406-7, 408 (546-7), 409 (548, 550), 417 (556), 425 (560), 426 (562), 427, 429 (564), 430-2, 433 (572), 434, 435 (576), 519 (650), 520 n. 1, 523-4 (653), 529 n. 1, 530 n. 4, 540 (672), 545 (678), 556 n. 1, 572, 575 (1), 596 n. 1, 698 n. 2, 703 n. 1, 715 (175), 716 (177), 720 (184), 721 (187), 749 n. 1, 751 (222) şi n. 3, 755, 765 (237).

Prahova (valea), 815.

Praja (spion ardelean), 844.

Prăjescul (Lupu; soţia sa, Safta, şi fiii), 27* n. 8.

Prangger („Prancker", curier ardelean), 752 (225), 760 (232).

„Prawoca" (sol muntean în Ardeal, 1558), 799.

Preaşmăr, 33*, 794, 798, 801, 809-12, 814, 816-8, 820-2, 824-5, 830-4, 863 n. 2, 866 n. 1. (Ioan de, în 1556), 794.

Preda (Ban muntean, 1521), 843-4.

Presegno (Presegni, Veneţian), 777-8 n. 1.

Preslaviţa, 116.

Pressburg, 663 n. 1, 846.

Prettwicz (ofiţer polon), 48.

Preyner (baronul Frederic de, ambasador imperial la Constantinopol), 163 şi n. 4, 650 şi n. 2, 3, 651 şi n. 2, 652 şi n. 2, 653 (92) şi n. 1, 2, 654 (94), 655 şi n. 1, 656 (97), 657 şi n. 1, 658-9 şi n. 2, 660-1 şi n. 2, 3, 662 şi n. 3, 663 şi n. 1, 664 şi n. 1, 665-9 şi n. 1, 730.

Preysach (Francisc de, Tiroles), 529 n. 1.

Pribek (Gherghel, Ardelean), 830, 835.

Pribek (Matiaş, Ardelean), 841-2.

Pribek (Mihaĭ, Ardelean), 823.

Pristop (mănăstire), 854 n. 2.

Priuli (Angelo-Maria dei, Veneţian), 202, 203 (331).

Priuli (Ermolao dei, Veneţian), 518 (649).

Probita (localitate), 42*.

Probsdorf, 844, 854.

Proca (sol muntean în Ardeal, 1554), 865.

Procopie (căpitan al Isabelei), 796.

Promnitz (Seifried, baron de), 328 (458), 329 (458) şi n. 1, 595 n. 1.

Propontida, 578.

Prostea-Mare, 866.

Provadiia, 195 (321).

Provisionali (Eduard de', agent imperial la Constantinopol), 5*.
„Prunneau" (Wilhelm, capelmaistru arhiducal tirolez), 287 (421).
Prusia, 68* n. 6, 427, 622.
Prusia (Albert, duce de), 6 (10) și n. 2.
Prusia (Albert-Frederic, duce de'), 30* n. 7, 35* n. 10.
Prut (rîu), 50*, 54*, 59*, 295-7.
Przemysl, 234.
Pucci (cardinal), 27 (35) și n. 4, 28-9 (37) și 28 n. 2.
Püdtner (H., corespondent constantinopolitan al lui Hans Rueber), 641 (72).
Pungleitter (Ludovic, Tirolez), 471 (597).
Pussterthal, 773 n. 1.
Putna (ținut), 220 (352) și n. 1, 223, 268 (401).

Q

Qudinan. V. Kudinan.
Querini (Francisc; episcop catolic în Țara-Românească), 65* n. 8.

R

Raab (oraș), 301, 303, 391-2 n. 3.
Raab (Iustus, Iesuit, trimes în Moldova), 63*.
Rabuss (corespondent arhiducal), 386 și n. 4.
Rácz (Dan, Ardelean, 1584), 827.
Rácz (Farkas, Ardelean), 42*, 818-20, 822.
Rácz (Gheorghe, Ardelean), 788, 803.
Rácz (Gheorghe, ofițer al lui Mihai Viteazul), 883.
Rácz (Ioan, Ardelean), 758-60 (231-2), 761 (233), 802, 818, 821, 841.
Rácz (Lazăr, Ardelean), 819.
Rácz (Manuil, Ardelean), 823.
Rácz (Marcu, Ardelean), 817, 819.
Rácz (Mihály, Ardelean), 26* n. 1, 34*, 36*-7*, 613, 810, 812, 815, 817-8, 834, 837.
Rácz (Miklós, Ardelean), 818.
Rácz (Pál, Ardelean), 827, 869.
Rácz (Petru, Ardelean), 603-4 (32), 606-7 (37) și 606 n. 2, 615-6, 617 n. 3, 637 (678), 809, 814-5, 817, 821-2, 824, 826-7, 830, 833-4, 866-7, 869, 871.
Rădăuți („Dimitrie", episcop de), 72-3 (109).
Rădăuți (Eftimie, episcop de), 589 n. 5.
Rădăuți (Gheleon, episcop de), 53*, 218 (351).
Rădăuți (Isaia, episcop de), 23*, 809 și n. 1.
Radecke (Mateĭ, agent diplomatic al Danzigului), 22* n. 8.
Radici (Pavel, trimis muntean din 1556), 794.
Radici (Postelnic muntean), 813, 820-1, 825.
Radici (Stolnic moldovean), 36*-7*, 48*, 817-8.
Radolfszell, 773 n. 1.
Radu-cel-Mare (Domn al Țĕreĭ-Românești), 2*.
Radu (de la Afumați, Domn al Țĕreĭ-Românești), 96*, 3 (5) și n. 7, 5 (7) și n. 2, 846 și n. 1, 847-8 și n. 1, 849 și n. 1, 850-1 și n. 1, 852. (Fiul său de la Turcĭ), 95*-6*.
Radu (Paisie; zis și Petru de la Argeș; același cu presupusul Radu Călugărul), 1* și n. 1, 2, 7*, 10 n. 2, 36 (46), 39 (52) și n. 5, 854 n. 3, 855-7 și n. 1, 858 și n. 1, 859 n. 1. (Doamna lui), 797-8, 857, 868 n. 1.
Radu (Ilie sau Vlad, Domn al Țĕreĭ-Românești), 3* și n. 5, 4* și n. 3, 8* și n. 5, 9*, 10*, 47 (65) și n. 2, 784 n. 2, 785-7 și n. 1, 788-9, 797 și n. 1, 863 n. 2, 864 și n. 1, 868 n. 1, 869. (Soția și copiii lui), 863 n. 2 (Sluga lui, Stan; 1553), 787.
Radu-Vodă (Mihnea, Domn al Moldovei și Țĕreĭ-Românești), 47*, 70* n. 2, 91*, 95* n. 6, 253-4 (382) și 253 n. 4, 388 (528), 698 n. 1, 840. (Fiii lui: Ecaterina Movilă, Alexandru Coconul, Necunlachi, Mihnea al III-lea), 91*.
Radu (Popa, pretendent la tronul Țĕreĭ-Românești), 22*, 808 și n. 1.
Radu (fiul lui Mircea Ciobanul, Domn numit al Țĕreĭ-Românești), 5*-6* și notele, 19* n. 2, 20*, 24*, 72*, 717 n. 1, 742 și n. 1, 768 (243).
Radu (Ban muntean; 1529, 853, 854 n. 2 (sau Barbu?).
Radu (Clucerul). V. Golescu (Radu).
Radu (Comis muntean, fratele lui Coandă; mort în 1545), 2* și n. 2.
Radu (Comis muntean, cumnatul lui Ivașco Golescu), 802, 825, 832, 834, 837.
Radu („Hatmanul", fiul lui Gheorghe Hatmanul), 550 (683).
Radu (Logofătul muntean, supt Radu Paisie și [același?], Petrașcu-cel-Bun), 1* n. 2, 8*, 10*, 799, 865. (în 1526), 850.
Radu (Păharnic muntean, 1554), 791.
Radu (Postelnic muntean, 1554), 865. (Altul, 1575), 813. (Altul, 1582), 825. (Altul, 1588), 882 n. 1.
Radu (Stolnic muntean, 1556), 794.
Radu (Vătaf muntean, 1579), 819.
Radu (Vistier muntean, 1553), 787.
Radu (boier muntean, 1545), 859.
Radu (Trimes muntean în Ardeal, 1553), 789.
Radu (grămăticul, fiul lui Drăghici din Măniceștĭ), 31* n. 2.
Radziwill (cardinalul), 405 n. 1.
Ragusa și **Ragusani**, 46*, 82*, 50 n. 1, 75 (111), 91 (145), 104 n. 1, 107 (174), 108 (175), 109 (178), 116, 135, 166, 172-3 (285), 175 (287), 191, 193 n. 1, 195 (321), 210 (341), 318, 320 (448), 326, 383, 512 (641), 638 n. 2, 645 (80), 647 n. 2, 653 (92), 657 (97), 660 n. 1, 663 (106), 684 n. 1, 696 n. 2, 734 n. 2, 769 (244), 772 (249).
Ragusa (Giani de, Vameș moldovean). V. Marini (Ioan de', Poli).
Ragusa (Ioan de, Casnic al lui Petru Șchiopul), 350 (484).
Ragusa (Lucian de, Vameș moldovean), 84* n. 9, 318-9.
Rákóczy (Sigismund), 366.
Ramet (Guillaume, călăuz olandez al lui Ioan Bogdan), 94* și n. 7.
Râmna, 25*.

Râmnicul-Vâlcel, 8*, 868. („Thyssar" Vlad, din; 1521), 845.
Rappser (Valentin, Ardelean), 824.
Rareş (familia), 9*.
Rareş (Elena-Ecaterina, soţia lui Petru), 51*.
Rareş (Iliaş, Domn al Moldovei), 51*, 93*, 41-2 (57) şi n. 4, 43 şi n. 1, 9, 44 n. 4, 576-7 (3) şi n. 6, 860, 862 n. 1, 863 n. 1.
Rareş (Petru, Domn al Moldovei), 4*, 4 (6) şi n. 5, 5 (8) şi n. 6, 6-11, 17-9 şi 18 n. 2, 19 n. 3, 4, 20-3, 24 (29), 25-6, 27 (35), 28-33, 35 (45), 36 (46-7) şi n. 5, 7; 37, 39 (52-3) şi n. 4, 52 (74), 70 (106), 405 (543), 578, 587 n. 3, 851 n. 1, 852 şi n. 1, 853-5, 857 şi n. 1, 858 şi n. 1, 2, 860 n. 1, 861.
Rareş (Ştefan, Domn al Moldovei), 40 (54), 41, 44 n. 4, 5, 45 (62), 46 (63) şi n. 3, 4, 47 (66), 579, 783 şi n. 1, 784 şi n. 2, 785-6, 789, 862 n. 1, 863 şi n. 1, 2.
Rasgrad, 192.
Răşinari, 844-5. (Cneazul Ioan de, 1521-9), 844-7, 849-53, 872.
Râşnov, 191, 788, 790-1, 797, 803, 809-10, 812, 815, 817, 819, 821-2, 824-30, 832-3, 835-6, 841-2. (Dominic din, 1586), 832.
Ravazdi (Gheorghe, Ardelean), 727-8 (196), 730, 742, 820-1, 839.
Raw (Vlasie, curier sibiian, 1568), 878.
Rawa, 37* n. 12, 38* n. 8, 6 (9) şi n. 1, 7-8 (12).
Răzvan (Ştefan-Vodă, ca boier —), 85* şi n. 10, 94*, 294-5, 298, 302-4. (Familia lui), 94*. (Soţia lui), 295. (Fiul său, Bogdan). V. Bogdan.
Reaziano (Fabriciu, notariŭ), 778 n. 1.
Rebnitz (sau Răbnitz, Bertold, sol polon în Moldova). 48 şi n. 4.
Redey (Ambrosiu, Ardelean), 812.
Redis (Alexandru, din Verona), 284 (416).
Reffey (Petru, ofiţer veneţian), 707 n. 6.
Regensburg, 446-7, 449 (592), 486 (604), 492 (614), 495 (618-9), 773 n. 1.
Reichersdorfer (Gheorghe, agent imperial), 3* n. 2.
Reni, 826.
Renner (Ioan, Tiroles), 80*, 317 (447) şi n. 5, 324 (455), 326-8 (457), 330, 332 (461), 333, 334-7 (463), 338, 340 (466), 341 (468), 341-2 (469), 342 (470).
Repser (din Cohalm; Stan), 846. (Valtten), 881.
Retz (Albert de, amiral), 118 (194), 180 (295).
Reval, 68* n. 6.
Reveilles (Ioan de), 828.
Rialto (pod în Veneţia), 549 (683).
Riemer (Hans, Ardelean), 826.
Riemer (Mihaĭ, Ardelean), 805.
Riga, 51* n. 8.
Rigoli (Iuliu, notariŭ), 776 n. 2.
Rin, 711 n. 1.
Roccaful (marchisul de, ambasador spaniol la Constantinopol), 638 n. 2.
Rodisto (Michele, agent al lui Bogdan Sasul), 68* şi n. 2.
Rodna, 687 (137).
Rodos, 1* n. 1, 9*, 31* n. 2, 44*, 46* n. 6, 139 (231), 166, 168 (278), 190 (316), 637 (68), 643 n. 1, 654 (94), 717 (179), 718 (181), 738 (209), 762 (235).
Roemer (Caterina, Tirolesă), 529 n. 1.
Roemer (baronul Luca, Tiroles), 470, 529 n. 1.
Rohatin, 80 (123).
Roma, 45* n. 5, 46*, 62*-5* şi n. 8, 67* n. 2, 68*, 76*, 78*, 86*-7*, 96*, 91 (145), 104 n. 1, 115 (191), 116, 118 n. 2, 173-4 (286), 193, 201 (370), 210 (342), 213 (346), 237, 245 (370), 246 (371), 247 (374), 253 (381), 270 n. 1, 281, 283 (413), 319, 321, 342 n. 2, 343 (473), 369 (514), 372 (518), 393, 399 n. 3, 417 (556), 418, 428, 430 (564), 483, 528, 601 n. 2, 627 n. 1, 708 n. 1, 720 (185), 744 n. 2, 758, 759 (231).
Roman (oraş), 35* şi n. 6, 65*, 219, 227, 784, 789, 793. (episcopi de: Agathon), 53*. (pârcălabi de: Brânză), 29*. (Petru), 29*. (Vaşcu), 798.
Roman (diac muntean, 1521), 844. (Serv muntean, 1551-3), 783, 789.
Romăneşti (sat), 10*, 21*.
Romani, 12*.
„Romenaţ" (localitate, în regiunea Cracoviei), 234.
Ropczycze (Stanislav de, serv al consulilor lembergesi), 84* n. 9.
Roşcani, 27*, 241,
Rosen (Francisc, Ardelean), 789-92, 797, 801, 806, 808-12, 814-5.
Rosen (Gheorghe, Ardelean), 805, 808-10.
Rosenberg (Gheorghe, agent diplomatic al Danzigului), 66* n. 5.
Rosenberg (Gulielm, sol german în Polonia la 1574), 83 n. 3,
Rosso (Bernardino, de Cordovatto; agent imperial la Veneţia), 201 şi n. 4, 253 (382), 473, 479, 498-9 (624), 500 n. 8, 502 n. 2, 504 (632) şi n. 2, 505 (634), 506 şi n. 2, 507, 508 (638) şi n. 2, 509 n. 1, 510-1, 512 (641), 513 şi n. 2, 515 n 2, 517 (648) şi n. 1, 520, (651), 521 n. 1, 528-9 n. 1, 530 n. 4, 537-8 n. 1, 539 şi n. 1, 541, 544 (676), 554, 555 n. 1, 557 n. 1, 558 n. 4, 559 n. 1, 564-5 (694) şi 564 n. 1, 566 n. 1, 569 şi n. 1, 572, 775 n. 1, 778 n. 1.
Roth („Rod", „Rodt"; vilic sibiian), 848, 854-5.
Rothenbuch (Iosif de, Tiroles), 529 n. 1.
Roussel (Petru, căpitan de mercenari, în serviciul lui Despot), 44* n. 5, 190 (317).
Roveredo, 277, 282 (412) şi n. 1, 285 (417), 287 (420), 291 (426), 360 (496) şi n. 4, 493 (615), 559 n. 1.
Rowe (Luca, cărăuş ardelean, 1581), 822.
Rozinski (Bogdan, Hatmanul Cazacilor), 28.
Rucăr, 787, 791, 803, 811, 836, 846 [„Rucken"], 874. (Şchelarul Stanciu din), 799-800. (Vătaşi de), 791.
Ruday (Ioan, Ardelean), 816, 818.
Rudolf al II^lea (Împărat), 49*, 75*-7*, 82*-3* şi n. 3, 86*-7*, 94*, 95* (152) şi n. 2, 155 (260) şi n. 5, 210 (341), 215-6 (349), 216 (350), 217, 218 (350), 231 şi n. 4, 235 (360) şi n. 3, 236-8, 239 (364), 244 (369), 245-6 (370), 247 (374), 252 (381), 253, 254 (382-3), 255, 256 (386), 257 (387), 260, 261 (391), 263-4, 276, 280, 299 (430), 300-4, 307 (432), 308 (434), 325, 328 (458), 333 (461), 337 (463), 342-3 (471), 346-7, 352 (485), 353-4 (487), 357 (492), 358 (493), 362 (500), 363-4 şi n. 4, (504) 364, 366 şi n. 4, 369-70 (515), 376-7, 383-7, 389, 392, 394 (535) şi n. 2, 399 (538), 400 (540), 402-4, 406, 407 (546), 408, 409-10 (549-50), 411, 413 (553), 415, 417 (556), 418 şi n. 1, 419, 420-3, 424 (558), 425 (560), 426 n. 1, 427-9, 430 (565-6) şi n. 2, 431 (567), 436 (578), 437 (580), 439 (581), 445, 446 (587), 480, 486 (603-4), 487 (605), 491 (611), 494 n. 3, 495 (618), 496-7 (621) şi n. 2, 502 n. 2, 520 n. 1, 521 n.

1, 522, 523 (653) şi n. 2, 524, 526, 527 (655) şi n. 2, 528-9 n. 1, 530 (658), 531, 534 (663) şi n. 3, 536 (668), 537-8 şi n. 1, 539 n. 1, 540-1, 543 n. 2, 544 (676), 545, 548-9 (682) şi 549 n. 1, 551 n. 1, 553-4 (686), 555 (687) şi n. 1, 556-7 şi n. 1, 558 n. 4, 559-60 şi n. 1, 568 (698), 569 n. 1, 571-2, 643 n. 1, 645 (80), 646 şi n. 2, 647 n. 2, 650-1 şi n. 2, 653 (92), 654 (94), 655, 656 (97), 657-8, 659 n. 2, 660 şi n. 1, 661-3 şi n. 1, 664 şi n. 1, 665 (108, 110), 666-71 şi n. 2, 673-5 şi n. 1, 676, 677 (122), 678-9, 681 (128) şi n. 2, 682-6, 687 (136), 689, 690-1 (142, 144), 692 (145), 696 n. 2, 697-8 n. 1, 2, 700-1 şi 700 n. 1, 702 şi n. 1, 703 (163) şi n. 1, 704 (165), 708, 709 (168) şi n. 1, 711 n. 1, 713 (172), 714-5, 716 (178), 717 (178-9), 718-9 şi n. 2, 721-2, 724 (192), 733 (302), 734 n. 2, 735 (205), 738 n. 1, 742, 747, 749 n. 1, 751 (222), 752-3 (225) şi 735 n. 1, 754-8, 759 (231), 762 (235), 763-5 şi n. 1, 766-7 (240-1), 767 (241) şi n. 1, 768 (242), 769 n. 2, 770 n. 2, 771 (247), 772 (250) şi n. 1, 883. (Fraţii săi), 696 n. 2.

Rueber (Hans, de Pixendorf; căpitan de Caşovia), 48* şi n. 5, 49*, 52*, 85-6, 97 (155), 601 n. 2, 634 n. 4, 641 (72) şi n. 1, 651 n. 2, 654 (94), 671 n. 2, 675 n. 1.

Rumelia, 81*, 349. (Beglerbegi de). V. Grecia (beglerbegi de).

Rumpff (Wolfgang, consilieriŭ imperial), 417 (556), 418, 425 (560), 492 (614).

„Ruppes". V. Ryps.

Rusciuc, 68* n. 6, 192, 301, 306, 880.

Rusia şi Ruşi (Ruteni), 32*, 39* şi n. 1, 48*, 54* n. 4, 72* n. 2, 73* n. 5, 2 (2), 3 (4), 6 (9), 7, 8, 12, 14, 19, 37, 83 (128), 166, 174 (286), 278, 294, 314, 343 (472), 595, 608 (38), 612 n. 1, 622, 642 (74), 646 (82), 655 n. 1, 658 (98), 661 n. 3, 668, 671 n. 2, 674, 676 (121), 678 (124), 681 n. 2, 684 (131), 689, 692 n. 3, 693 (147), 701 n. 1, 708 n. 1, 715 (176), 719 (183), 729 n. 1, 731 n. 1, 747, 751 n. 3. (—Albă), 668, 692 n. 3. (Palatinul Rusieĭ: 1530), 8 (13), 11 (18). (1554; şi fata luĭ), 48 şi n. 1, 51 (71). (1583), 152 (253).

Rustem-Paşa (Mare-Vizir), 15*, 43, 49 (68) şi n. 1.

Rusul (Ivan, servitor al luĭ Ioan Potcoavă), 34* n. 3.

Ruxanda (soţia luĭ Radu de la Afumaţi), 851 n. 1. V. şi Despina.

Ruxanda (Doamna, poate soţia luĭ Chrisoverghi Cămĕraşul), 78*-9* şi n. 1, 268 (401) şi n. 1, 269 (403).

Rym (Carol ambasador imperial la Constantinopol), 5*, 79 n. 3.

Ryps (Gheorghe de, Ardelean), 846, 848. (Patria sa: Reps, *Cohalmul*), 847, 866.

Rzeczicza (dr. agent polon la Roma), 27-8 (35) şi 27 n. 3.

Rzeszow, 234-5 n. 1.

S

Şabaţ, 3 n. 5.

Sabo (Gherghel, Ardelean), 819.

Sachsenburg, 234-5 n. 1.

Sadna, 232 n. 2.

Saffarlalh (Ioan, om al Sibiiuluĭ), 865.

„Sagerman" (Casnic al luĭ Petru Şchiopul), 496 (620).

Şah (Hatman al Cazacilor), 35*, 616.

Sahib-Ghirai, 37.

Şaitan-Oglu (Mihail Cantacuzino, zis şi), 6*, 16* şi n. 7, 17*, 19* şi n. 2, 22*, 30*-1*, 37*, 612 n. 1, 617 n. 3, 619 şi nrm. (49-51), 624 (53), 627 n. 1, 636 (66). (Unul din fiiĭ săi, poate Andronic), 619 (49).

Saint-Germain en Laye, 185, 186 (308).

Saint-Sorlin (Henric de Savoia, marchisul de), 199.

Salamoncin (Evreŭ venetian), 202.

Salzburg, 246 (372), 247 (373), 754 (227), 773.

Samaria (Ferdinand, ofiţer imperial), 304.

Sambor, 80 (123), 234, (Ladislaŭ de), 190 (317).

Sameş, 15*, 386.

Samsemi (Casnic al luĭ Petru Şchiopul), 475.

Sancy (Harlay de), 241.

Sandomir, 12, 618 (47). (Palatin de). V. Chodecz (Otta de).

Sangeac-Ceauş (în 1583), 825.

San-Giorgio dei Greci (în Veneţia), 439 n. 1, 448 şi n. 1, 480, 482, 534 (664) şi n. 4. (*Dionisie*, călugăr de la), 439 (580).

San-Giorgio (cardinalul de), 378 (525), 380 (527). V. şi Aldobrandino (Cinthio).

Sân-Giorgiu (în districtul Bistriţeĭ), 589.

San-Severo (cardinalul de). V. Malaspina.

S.-Lorenz, 234-5 n. 1.

S.-Michael, 234-5 n. 1.

Sân-Petru, 801.

Santa-Croce (Aurelin de, negociator la Constantinopol), 605 (35), 638.

Săpăţenĭ, 25*.

Şărcaia, 801, 803, 806, 838, 855, 871.

Sariiani (Apostol, în relaţiĭ de afaceri cu Petru Şchiopul), 233 (357).

Sáros-Patak, 362 (501), 675 n. 1.

Saşĭ, 2*, 4*, 52*, 63*-5*, 74 (111), 847, 853-5, 857-8, 861-2, 869, 876-7, 879, 882-3.

Sas-Sebeş, 8*, 3 (5), 819, 821, 853, 840, 850, 854-5, 857, 861, 866-7, 870, 872.

Sasvar-Paşa (beglerbeg de Bosnia), 693 (146).

Sattlberger (Christofor, ofiţer imperial), 543 n. 1, 545, (678), 555-6 (687) şi 556 n. 1, 557 n. 1, 558 n. 4, 559 n. 1.

Satu-Lung, 804, 841.

Satu-Mare, 75*-6*, 72 (109), 73-4 şi n. 5, 94 (150), 97 (155), 190 n. 7, 237 (362), 238 (362-3), 384-6, 411, 613, 675 n. 1, 753, 769 n. 1.

Saturgi-Paşa, 383.

Sava (rîŭ), 16*.

Sava (Postelnic moldovean), 92*-3*, 587 şi n. 1, 796.

Sava (serv muntean, trimes în Ardeal; 1556), 793.

Savigliano, 199.

Savogia (*Ioan*), 778 n. 1.

Savoia (ducele Carol-Emanuil de), 174 (287), 199.

Saxonia (Electorul August de), 85-6.

Saxonia (Electorul Christian I-iŭ de), 240 şi n. 3, 242.

Scala (la Nistru), 597.

Scanderbeg, 307 (432).

Scarlat (gealep), 221 (354).

Schachtmann (Iacob), 599.

Schäfling, 234-5 n. 1.

Schaffar (Gheorghe, Ardelean), 840.
Schaidenstein, 78*, 265 (395), 293.
Scharding, 262 (393).
Schauberin (Iudita, Tirolesă), 478-9 și n. 1, 542.
Șchei (din Șcheii Brașovului), 783 n. 1, 795, 801, 807, 811, 814-5, 825-7, 829, 834, 837. (Gheorghe), 800-1, 803. (Ioan, Popa din), 801, 804-5, 807-9, 811-2. (Petru, Popa din), 801. (Fratele lui, sau al lui Ion), 794. (Toma, Popa din), 797. (Tuduran), 795. (Vasile Piele), 784-5, 795. (Voicu), 808. V. și Brașov.
Șchelarĭ. V. Câuenĭ, Dragoslavele, Rucăr. Adauge: Șchelarul de Câuenĭ, 1568, 878.
Schellenberg. V. Șelimber.
Schenckhin (Leonora, Tirolesă), 478.
Schenk (Scaunul săsesc), 855, 873.
„Scherkengyet". V. Șărcaia.
Scherer (Ioan, Ardelean), 875.
Scherzer (Toma, tălmaciŭ al lui Petru Șchiopul), 337, 339 (464), 351, 367 (511), 368 (513), 401, 416, 420 (558), 424 (558), 425 (561), 430, 448, 453, 470-1 (597), 476, 496, 482-3, 485, 491 (612) și n. 2, 496 (620), 501-2 (628), 503 (630), 508 n. 2, 511, 512 (642), 515 și n. 1, 517 (648), 525. (Soția sa), 475.
Schlem (Anton, din Râșnov), 787.
Schlosser (Frederic, ofițer imperial), 595 n. 1.
Schlum (Petru, Ardelean), 845.
Schmeling (Tirolez), 273 (409).
Schnokendorf. V. Țințarĭ.
Schorro (Francisc, Ardelean), 797, 799.
„Schorro" (Ioan, boier moldovean, 1556), 866.
Schottwien, 234-5 n. 1.
Schramm (Gheorghe, Ardelean), 842.
Schramm (Valentin, Ardelean), 794.
Schraub (Hans, ofițer la Roveredo), 285 (417).
Schreiber (Wolfgang, agent imperial în Moldova), 18*, 876.
Schrenckh (Iacob, de Noczing, secretariŭ tiroles), 259-60 (390).
Schüsstl (Carol, zum Lichtenthurm, Tiroles), 292 (428), 316 (445), 317 (447), 320-1 (450), 322, 323 (452-3), 333-4 (462), 338, 348 (481), 360 (406), 375 (521), 414.
Schüsstl („Schiestl", Hans-Iacob, de Lichtenstein, Tirolez), 273 (409).
Schurff (zu Schönwöhr; Consilier, camerariŭ tiroles, căpitan de Kufstein), 246-7 (372), 247 (373), 250 (378).
Schwarz (Andrei, 1587; Ardelean), 834.
Schwcka (Cineă?; Dragomir, 1521), 844.
Schweidnitz. 15.
Schwendi (Lazăr de, general imperial), 5*, 73 (110) și n. 2, 74 n. 5.
Scorpidi (Ienachi, Galatan), 529 (657).
Scumpul (Simion, Ardelean), 784-5, 787-9.
Scutari (din Albania), 103 (165).
Scutari (din Asia), 47 n. 1, 163, 699 n. 1.
Seadet-Ghirai (Han), 21 și n. 2, 43.
Sebastian (sol ardelean, 1553), 788.
Sebessy (Francisc), 854.
Sebessy (Gaşpar), 803.
Sebessy (Ladislas), 801.
Sebessy (Petru), 875.
Sebessy (Ștefan), 832.
Sebrycki (Nicolae, secretariŭ al reginei Isabela), 867.
Secuĭ și Secuime, 3*, 10*-1*, 35*, 92*, 3 (3), 41, 74 (112-3), 305-6, 579, 783-4, 788-9, 791-5, 797, 801-2, 811, 816, 823, 837, 845, 850, 858 n. 2, 863 n. 1, 868, 876 n. 1.
Seefeld (St. Maria din; Tirol), 551.
Selim I-iŭ (Sultan), 3 (3) și n. 3, 66 n. 4.
Selim al II-lea (Sultan), 16*-17*, 19*, 22* și n. 8, 24*-6*, 27* n. 8, 29* n. 1, 31*, 65 (96) și n. 1, 66 și n. 3, 70 (105), 75 (114) și n. 1, 76 (117) și n. 4, 77-8 (119), 78 (121), 80 (124), 82 (127), 82-3 (128) și n. 5, 83 (129), 84, 87-8, 89 (138), 90 (140), 314, 603 (32).
Șelimber, 869.
Seliște, 844-5, 850, 853, 872. (Manea din), 850. (Bunoa din), 848.
Semendria, 1, 21, 694 (148).
Senapi (Iosif, din Constantinopol), 776 n. 2.
Seng (Hanns, Consilier la Innsbruck), 287 (421).
Sennyei (Pangratie, Ardelean), 748 n. 2, 818, 824, 828, 830, 841.
„Senvișov" (localitate din itinerariul lui Petru Șchiopul), 235 (359).
Șepte-Sate, 800.
Serafim (mitropolit muntean), 656 (96), 819, 824, 830, 832.
Seraseria (Ienicerul din, gealep), 223.
Șerban (Ban muntean), 855 și n. 1, 856 și n. 1.
Sârbĭ și Sârbia, 174 (286), 215 (349), 301, 303, 366, 386, 393, 661 n. 3, 670 n. 1, 708 n. 1, 806, 830. (Sârbi din Banat), 447 (590) și n. 3.
Sârbul (Casnic al lui Petru Șchiopul), 506 (636).
Șercaia. V. Șărcaia.
„Serherini" (provincie din Asia), 576 (2).
Șerpățeștĭ, 10*-1*.
Severin (Turnu-), 643-4 (78) și 643 n. 1, 644 n. 1, 844.
Sf. Michail (Ordin francez), 199, 234-5 n. 1, 241.
Sf. Ștefan (Ordin toscan), 391 și n. 2.
Siavuș-Paşa (Mare-Vizir), 45*, 54* n. 4, 58* n. 5, 59*, 60*, 105 n. 2, 110 (179), 112 (184), 149 (250) și n. 4, 153, 155 (259), 156 (262), 157 (265), 159 (268), 161, 162 (273), 163, 166 (276), 184 (304), 188 (312-3), 315 (444) și n. 6, 661 și n. 2, 662 (104), 663 (105-6) și n. 1, 664-5 (108), 667, 670 (114), 673 și n. 1, 674-5, 676 (120), 680, 681 (127), 682 (130), 690, 692 n. 3, 695 n. 1, 696 n. 2, 698 n. 1, 2 699 n. 1, 701 n. 1, 702 (162) și n. 2, 708 n. 1, 712, 713 (173), 714, 723 (190), 727 (196), 728, 740 (212), 769 (244). (Fratele lui, Tefterdarul, Lală), 716 (178).
Sibiŭ, 1* n. 2, 3* n. 2, 4*, 5*, 7*-13*, 16*, 20* și n. 2, 26* n. 6, 27*, 97*, 38-9 (51) și 39 n. 2, 190 (317), 384-5, 387, 581 (7) și n. 1, 656 (96), 784-5, 787-9, 796, 798, 802-4, 826, 830, 843 și urm., 862, 866 n. 1.
Sibiieni (mai ales curieri). Ambrosiu (curier), 846, 849, 851. Andrei (serv, 1558-60), 869-71, 873. Anton (curier, 1550 și urm.), 859, 862-5, 868-70. Baltazar, 857. Băncilă (Bucur, curier, 1550), 862. Bărbat, 847, 849. Bartolomeiŭ (pe la 1529), 851, 853-4. „Batcze" (emisariŭ, 1521), 844. Bidner (Emeric), 881. Birtoc, 857. Boița (curier, 1524), 847-8. (Nicula din, curier, 1574), 880. (Voicu din), 877. Bollog (Anton), 869, 871-5, 878-9. V. și Anton. Bollog (Imre), 879. V. și Imre. Bollog (Matiaș), 873. Both (Ioan), 846. Butscha (1526), 850. V. Boița. Byl (Stanciu), 845. V., în text, Byb. Casdro (1524), 847. Corcel (1549), 862. Christofor (curier), 868-9, 871, 873. Chycherii (1557), 867. Ciorogarul (Ioan, 1571), 879. Clement (curier, 1524), 846. (Altul), 849-50, 861. Cocorlat (curier, 1571), 879. Coloman (cărăuș, 1564), 876. Dimitrie (Cneazul, 1521 și urm.), 844-5, 848-51. (Alt Dimitrie, serv

1557 şi urm.), 867, 869-71. (Altul în 1571), 879. Dobosch (Toma, curier, 1575), 881. Duscha (1529), 853. (Egumen muntean în corespondenţă cu Sibiiul. 1521), 844. (Francisc, serv, pe la 1521), 845-6, 849. (Altul, 1560-1), 873-4. Gheorghe (curier, 1529), 852. Altul (1554, 1561), 865, 874, Ghiţă, 846. Grigore (serv, pe la 1559), 856, 870-2. Herman (Mihaĭ, serv, 1561), 874. Hüprich (1571, curier), 879. Iacob (personagiĭ diverse), 845, 860, 876. (Iancu, serv, 1524), 846. Imre (curier, 1571), 879. Ioan (Evangelista, dr., 1558), 868, 871. Iona (diac), 867. Iosif, (serv, 1561), 875. István (curier, 1563), 876. Iuga (Trimes, în 1559), 872. Ivan (cneaz, 1529), 853, 855. Laţco, 845. Laurenţiu (curier, 1553), 864. Luca (personagiĭ cu acest nume), 850, 861, 874. Lucaci (curier, 1564), 876. Lutzen (Petru, vizitiŭ, 1556), 866. Martin (serv, 1559), 872. Mateĭ (personagiĭ diverse), 830, 851, 854, 856. Mihaĭ (curier, 1549, 1554), 862, 865. Miklós (pârcălab, 1583), 882. Nagy (Iliaş, curier), 839. Nicola (spion, 1574), 880. Nicolae (serv), 859. Nicolae (curier), 861. Nicula (1559), 872. Oláh (I.), 847. Oprea (cneazul, 1526), 847, 850-1. Paul (protonotariŭ, 1526), 851. (Sebald 1556), 867. Sêrb (Nicula, 1559), 871-2, Stan (Trimes muntean, 1526), 850. Stanciu (Românul, sol în 1529), 853. (Ştefan, serv.) 473. Steterdorf. V. Răşinarĭ. Toma (argintar, 1543), 858. Altul, (serv, 1558), 869. Vitale (serv), 859. Vlasie (1524), 848. Voicu (1565), 876. Zaharia (1529), 853. Zwänziger (Andreĭ, curier, 1574), 880.

„Sibosa" (Międzibozze ?), 711 n. 1.

Sieniawski (Nicolae, ofiţer polon). 32*-3*, 36*, 38*, 29 (38), 46 n. 4, 609, 616.

Sieniawski (Rafael, ofiţer polon), 38* n. 8.

Sieninski (Vincenţiu, preposit de Lask). 429 (563).

Sienski (Ieronim, de Romanow, căpitan de Halicz, apoĭ Palatin de Rusia). 594 şi n. 1, 595-6 şi n. 1, 597 şi n. 1, 598 (25), 599, 600 şi n. 1, 607 (38), 651 n. 2.

Sighişoara, 300 n. 6, 302, 789, 799, 801, 855, 859, 865-7, 870, 872.

Sigismund I^iŭ (rege al Poloniei), 1, 2 (3) şi n. 6; 3 n. 6; 4 (6), 5 (8) şi n. 5, 6-8, 9 (13-4), 10, 11 (18), 12-7 şi n. 2, 18-21, 23 (28), 24, 25 (31) şi n. 7, 26 şi n. 6, 27 (34-5), 28-32 şi n. 2, 33-4 (42), 35 (45), 36 (47), 37.

Sigismund (-August, saŭ al II-lea, regele Poloniei), 4*, 20* n. 1, 22* n. 8, 36* n. 7, 43*-4*, 10 (15) şi n. 1, 19 şi n. 2, 25 (31) şi n. 7, 40 (54), 42 (57), 44 (59), 46 (63) şi n. 4, 47 (65), 48-9 (69), 50 (71) şi n. 3, 51 (71) şi n. 1, 52 (74), 53 (75), 54 (77), 71 (108), 79-80 (123), 297, 611 n. 1, 697 (154). (Soţiile sale), 758. (Bastardul săŭ). 59*, 697 (154) şi n. 2, 698 n. 2.

Sigismund (al III-lea, rege al Poloniei), 60*-1*, 65*-6*, n. 7, 67* n. 7, 68* şi n. 2, 6, 70*-1* n. 1, 6, 72*-3* şi n. 5, 7, 74* n. 3, 75*-7*, 80*, 86*, 90*, 248 (376), 248 (388-9), 260, 267 (400), 280-1, 283 (414), 289 (423-4), 291-2 (427), 293 (430), 294-6, 298, 303-4, 319, 321, 325, 328 (458), 329 (458), 335, 340 (465), 343 (472), 369-70 (515), 376 (573) şi n. 3, 392, 394 412, 414, 427, 429 (563), 431 (567), 483, 521-3 (652) şi 523 n. 1, 526, 696 şi n. 2, 699 n. 1, 701 n. 1, 2, 702 n. 2, 704 (165), 710 (170), 711 n. 1, 713 (173), 714 şi n. 1, 717 n. 3, 720 (185), 730 n. 2, 735 (206), 736, 739-40 (211), 741 n. 1, 742 n. 1, 743-4 n. 2, 745-6, 748 n. 2, 749 n. 1, 750 n. 1, 2, 753 n. 1, 754 (226), 758, 760 n. 1, 761 (233), 762 (235), 766 (239). (Sora luĭ), 328 (458), 702 n. 2, 711 n. 1, 713 (172), 744 n. 2.

Sigismund (pretendent la tronul principatelor), 93*-4* şi n. 1, 2.

Silesia şi Silesieni, 195 (321), 305, 381, 383-4, 387.

Silistra, 32*, 35*, 53*, 68* şi n. 6, 69*, 71* şi n. 6, 73*-4*, 43, 209 (340), 301, 407, 597, 598 (25-6), 607 (38), 611 (41), 658 (98), 668, 671 n. 2, 675 n. 1, 676 (121), 677 (122), 678 (124), 696 n. 2, 701 n. 1, 703 n. 1, 731 n. 1, 732 n. 1, 733 (202) şi n. 1, 734 n. 2, 735 (206) şi n. 2, 742, 748 n. 2, 749 n. 1, 750 (221) şi n. 1, 764 (236), 765 n. 1, 770 (246), 785, 827, 838. (Daud-beg de), 34*, 36*, 608, (39), 612 (42), 631 (61) şi n. 2, 632 (62). (Fiul luĭ Ahmed-Paşa, beg de), 709 n. 1. V. şi Nicopol.

Sillian, 234-5 n. 1.

Simând, 362 (501).

Şimlăŭ, 386.

Simody (Mihaĭ, Ardelean), 874.

Simon (Ienachi, negustor moldovean), 85*-6*, 317 (448), 318, 320 (449), 521 (652), 522-3 (652).

Simon (Pitar muntean, 1541), 857.

Simul (Logofĕt muntean, 1556), 8*, 866.

Sinai (Muntele şi mănăstirea Sf. Ecaterina), 74*, 91*, 539 n. 1, 566 n. 1, 567-8 (697), 569, 775-6 (255) şi 775 n. 1, 776 n. 2, 777-8 şi 778 n. 1, 820.

Sinan-Paşa (Mare-Vizir), 31*, 45*, 48*-9*, 51*-3* n. 9, 54* n. 4, 62*, 67* şi n. 2, 7, 68* n. 2, 70*-1* n. 6, 72*, 74*, 81*-3*, 86*, 103-4 (165) şi 104 n. 1, 105 (169), 114 (183), 118 (193), 119 (195), 122 (201), 123 (202), 129 (213), 130 (217), 132 (231), 133 (222), 134 (224), 135, 137 (229), 142 n. 2, 149 (250) şi n. 4, 153, 213-4 (347), 216 (349) şi n. 10, 217 şi n. 4, 231, 294-6, 300-6, 309 (436) şi n. 5, 6, 310, 311-2 (438), 313, 315 (444) şi n. 6, 331, 349, 361 (499), 363 (502), 364 (505), 365 (507) şi n. 2, 381-2 şi n. 4, 403-4, 406 (545), 408 (547), 419, 420 (558), 421 şi n. 1, 422, 428, 432 (569), 435 (576), 446 (586), 637 (68), 638, 642 (74), 649 n. 2, 650 (88), 651 (90) şi n. 2, 652 şi n. 1, 2, 660 (101), 661 (102) şi n. 2, 664 n. 1, 723 n. 2, 724-5 n. 2, 726, 727 (195-6), 728, 729 (197) şi n. 2, 730 şi n. 2, 731 (200), 732 (200, 202), 733 (202), 734 (204) şi n. 2, 735 (206) şi n. 2, 737-8 n. 1, 739-40 şi n. 1, 741 şi n. 1, 742 şi n. 1, 743-4 şi n. 2, 746, 748 n. 2, 749 şi n. 1, 767 n. 1, 769 (245) şi n. 1, 770 (246-7), 771 (247). (Fiul săŭ, beglerbeg de Damasc; fratele, fost beglerbeg de Anatolia), 749 n. 1.

Sinan-Paşa (fiul luĭ Cigala), 384 n. 2, 403 n. 5.

Sinzendorf (Ioachim de, ambasador imperial la Constantinopol), 108 n. 5, 605-6 (35), 606-7, 610 (40), 611-5, 617 şi n. 3, 619 (48-9), 624-5 (53) şi 624 n. 1, 625-7 şi n. 1, 629 şi n. 4, 630 (59), 631 şi n. 2, 632-3, 634 (64) şi n. 2, 4, 636 (66) şi n. 3, 637-8 şi n. 2, 639 şi n. 1, 2, 640 şi n. 1, 2, 641 (73), 642 (74), 643, 645-6 (81) şi 645 n. 2, 646 şi n. 2, 647 n. 1, 2, 649, 650 şi n. 3.

Sipes (Miklós, Ardelean), 839.

Siret (rîŭ), 232 (356).

Şirvan, 308 (433), 649-50 n. 3.
Sissek, 81*, 57 (83), 771 (248), 773.
Sissek (Marc de), 198 (327).
Sivori (Francisc, secretariul lui Cercel), 203 (331-2).
Sixt al V-lea (Papă), 62*-5*, 68*, 115 (91), 116, 193 (319), 715 (186).
Skawina, 233 (359) şi 235 n. 1.
Skender (Ceauşi: 1546), 860. (1558, 1560), 802-3, 873.
Skrzetuski (nobil polon), 413 (554).
Slatina (mănăstire), 78 n. 3.
Slatina (moşie în Ţara-Românească), 852.
Slavilă (Hatman moldovean), 25*-6* n. 3, 29*, 814. (Tovarăşii săi de trădare, în 1574), 25*.
Slavonă (limba), 656 (96).
Slobozia-Ceacîrului, 319.
Snagov (mănăstire), 6*, 21*.
Sniatin, 68* n. 6, 69*, 302, 318, 320 (449), 840.
Sobieski (Marc, nobil polon), 37*-8*, 606 n. 2, 607, 608 (38), 610-1 (40), 616-7 şi n. 3.
Socol (Vornic muntean), 7*, 9*, 785, 788, 791-4, 796 şi n. 1, 797 şi n. 1, 828, 837, 865-6 şi n. 1, 867-9. (Soţia lui), 8*, 787-8, 797, 844, 876 şi n. 2. (Sora lui), 785. (Familia lui), 876 şi n. 2.
Socol (fiul precedentului), 6* şi n. 5, 8*, 15*, 22* şi n. 1, 797, 867, 870. (Soţia lui), 6* şi n. 5, 22*.
Socol (Radu, fratele precedentului), 22* şi n. 1.
Sofia, 25*, 79*, 68 (100), 87 (134), 301-2, 318, 580, 627 n. 1, 630 (58), 634 n. 4, 636 (66), 638 n. 2, 663 n. 1, 664 n. 1, 666 (110), 671 (116), 673 n. 1, 675 n. 1, 684 n. 1, 696 n. 2, 749 n. 1, 750 (221), 843 n. 1, 859, 871.
Sokoli (Mohammed-Paşa, Mare-Vizir), 6*-9*, 22*-3* şi n. 1, 27* n. 8, 30*-1*, 37*, 41*, 44*-6*, 82 (128) şi n. 4, 6, 83 (129) şi n. 5, 84 (131), 88 (137), 89 (138-9), 90 n. 6, 96, 97 (156) şi n. 3, 98 n. 1, 99 şi n. 4, 103 (164), 241 şi n. 4, 314, 593-4 (22) 595 şi n. 1, 596 şi n. 1, 598 (25), 599, 600 şi n. 1, 603-4 (32), 606 (37) şi n. 2, 607-10, 611 (40) şi n. 1, 612 (42) şi n. 1, 613 şi n. 2, 614-7 şi n. 3, 619 şi urm. (49-51), 624-5 (53) şi 624 n. 1, 625 n. 2, 626-7 şi n. 1, 628 şi n. 4, 629, 631, 632 (63), 633-4 şi n. 4, 635-6 (65), 637 şi n. 1, 638 şi n. 2, 639, 640 (71), 641 (71), 880. (Chehaia lui, în 1568), 19*.
„Soldano" (ambasador turc), 192 (147).
Soldatî (Mihaï, Ardelean), 698 n. 1.
Solikowski (Ioan-Dimitrie, archiepiscop de Lemberg), 62*, 65*-7* n. 2, 308 (435), 353 (486).
Soliman al II-lea (Sultan), 3*, 4*, 8*, 12*, 16*, 2 (3) şi n. 4, 3 n. 5; 4-5 (7), 19 n. 3, 20-1, 24 (29), 25 (31), 30-1 (40-1), 31 (41) şi n. 1, 32, 33 (42), 36 (47) şi n. 5, 37, 38 (50-1) şi n. 3, 6, 40-1, 42 (57), 43-4 (58), 45 (61) şi n. 1, 46 (62), 47 şi n. 1, 48-9 şi n. 6, 7, 50 n. 4, 51 (71), 52 n. 1, 53 (76) şi n. 1, 56 (80-1), 57 (83), 59 (87), 60 (88), 61 (90), 62 (92), 63 (94), 64 şi n. 8, 65 (97 8) şi n. 7, 66 şi n. 4, 67-8, 69 (102), 70 şi n. 3, 71-2 (108), 75 şi n. 1, 76 n. 1, 110 (179) şi n. 3, 378 (525), 405 (543), 575 şi n. 2, 578 şi n. 1, 579, 580-1, 583 n. 2, 587, 589 (8), 603 (32), 783 n. 1, 843 n. 1, 844, 848, 854 şi n. 1, 855-6, 861, 864, 871, 877.
Soliman (Ceauş), 633.
Sollurn, 494 (617) şi n. 2.
Solnoc, 61*, 635, 676 (121), 709 (168), 711 n. 1.
Solomon (Ion, boier moldovean; şi soţia lui, Maria Arbore), 47*.
Sombor, 829-30.
Sonnenburg, 234-5 n. 1.
Sophianos (Nicolae, negustor grec), 775 n. 1.
Soranzo (Alvise, podestà de Capo d'Istria), 480.
Soranzo (Iacob, bail la Constantinopol), 103-4 (165) şi 103 n. 5, 655 n. 1.
Soranzo (Lazăr, scriitor), 103 n. 5.
Sorgo (din Ragusa, 1594), 393 şi n. 2.
Soroca, 41*-2*, 60*, 207 (336) şi n. 4, 219, 226, 229, 818. (Pârcălăbia de), 29* n. 7.
Spà (Aloise, Veneţian), 329 (459).
Spancioc (Petru, Vornic moldovean), 71 (108) şi 72 n. 1.
Spania şi Spanioli, 46*, 60*, 96*, 36 (46), 113 (188) şi n. 2, 231, 441, 453, 638 n. 2, 646 n. 2, 661 n. 3, 699 n. 1, 715 (176), 716 (177) şi n. 1, 758. (Nunciul, în 1581), 106-7 (173). (1594), 390 (531).
Spanocchi (Oraţiu), 195-6 (322) şi 196 n. 4.
Spauer (Leon, baron de, Tiroles), 496 (620).
„Spcena" (localitate din itinerariul lui Petru Şchiopul), 233 (359).
Sperilioles (Teodor, gealep), 277.
Speziano (Cesar, episcop de Cremona, nunţiu în Imperiu), 87*-8*, 268-9 (402), 286 (419), 289 (423-4) şi n. 2, 309 (435), 343 (473), 365 (506), 377 n. 5, 378 (525), 380 (527), 383, 399 (537), 409 (548), 417-8 (556) şi 417 n. 3, 425 (560), 426 (552), 429 (564), 430-1 şi n. 2, 432, 433 (572), 434, 435 (576), 446, 447 (588, 590), 449 (592), 486 (604), 492 (614), 495 (619).
Spinello (Francisc, notar), 777.
Spira, 93* şi n. 11.
Srednie, 267 (400).
Stadtman (N., consilieriu la Anspach), 242.
Staicu (Clucer muntean), 794, 798. (Soţia sa), 792.
Staicu (sol muntean, 1555), 792.
Stamate (ginerele Chiajnei), 6* şi n. 4.
Stan (Ban muntean, fratele lui Mircea Ciobanul), 4*, 784, 860-1 şi n. 1, 862-3. (Soţia sa), 860. (Succesorul său [Stoica?], în 1558-9), 869, 872.
Stan (Clucer muntean, 1562), 875.
Stan (Comis moldovean, în 1588), 831-5.
Stan (Logofăt muntean supt Petraşcu-cel-Bun), 8*, 785, 787.
Stan (Medelnicer muntean, 1529), 853.
Stan (negustor muntean, 1529), 852.
Stan (pârcălab supt Petru Şchiopul), 85*.
Stan (serv al lui Petru Şchiopul), 452.
Stan (Spătar muntean, 1574), 812.
Stan (Trimes muntean, 1583), 826.
Stan (Vornic muntean, 1556), 866.
Stan (Ioan al lui, gealep), 230.
Stanca (Doamna lui Mihaï Viteazul), 385, 387, 841 şi n. 1, 842.
Stanciu (ca Domn Dan al III^lea), 854 n. 3.
Stanciu (Ban, 1526), 850.
Stanciu (Ban, 1567), 877.
Stanciu (Bengăi), 10*. V. şi Bengăi.
Stanciu (boier muntean, 1537), 856.
Stanciu (Logofăt muntean, 1583-5), 60*, 826, 828, 830. (Fiul său şi tatăl vitreg al acestuia; 1587), 834.

Stanciu (sol muntean în Ardeal, 1525), 849. (Altul în 1560), 803, 873.
Stanciu (Spătar muntean, 1552, 1557), 786, 796.
Stanciu (zis Orbul; Vornic moldovean), 350 (484), 441, 452, 473, 496 (620), 497 (622), 521 n. 1. (Soţia sa, Ana din Tarent, fiul şi fiica lor), *ibid.* şi 497 (622).
Stănilă (Vornic muntean), 4*, 7* şi n. 7, 8*-9*, 783, 788, 791-2, 797 n. 1, 798. (Soţia lui), 797.
Stănileşti, 50*.
Stanislav (Casnic al lui Petru Şchiopul), 496 (620).
Stannarius (Ioan, Braşovean; 1556, 1558), 794, 800.
Starenberg, 78*, 263.
Starogrod, 296.
Ştefan-cel-Mare (Domn al Moldovei), 3 (3) şi n. 4, 151 n. 6, 241, 764 (236).
Ştefan (zis Surdul, Domn al Ţerei-Româneşti), 74*, 268-9 (402), 303, 331 n. 5, 347 (480) şi n. 2, 373 n. 2, 430 n. 2, 444, 732 (201) şi n. 2, 752 (223), 753 n. 1.
Ştefan (zis Mâzgă, fiul lui Ştefan-Vodă Lăcustă; pretendent), 43* n. 2, 92* şi n. 5, 93*, 584 şi urm.
Ştefan-Vodă (Rareş). V. Rareş.
Ştefan (pretendent), 95* n. 6.
Ştefan (Ban muntean, 1550; şi fratele lui), 3* şi n. 3, 862 şi n. 1.
Ştefan (Clucer muntean, 1570), 807.
Ştefan (Portar muntean), 10*.
Ştefan-Vodă (fiul lui Petru Şchiopul), 70*, 74*-5*, 77*-9*, 83*, 88*-91*. 197 (325), 207 (336) şi n. 4, 208 şi n. 2, 3, 209 (339) şi n. 3, 212 şi n. 1, 2, 232 (356), 237, 238 (363), 239 (364), 244, 245 (370), 250 (379), 251, 255 (384), 256 (386), 260, 263, 271 (407), 272, 273 (409), 274-80, 289 (425), 321, 322 (452), 331, 335-6, 339 (464), 349, 350 (484), 351, 354 (488), 356 (490), 357, 364 (505), 370 (516), 371, 373-4, 376 (523), 395-9 (536), 404-5 (541), 411, 415, 421-2, 437 (580), 438, 439 (581), 440, 441-2, 443 (583), 444-5, 448, 449 (593), 450 (594), 451 (595), 456-7, 466-7, 471 şi urm. (598), 481-5, 490 (609), 491 (611-2) şi n. 2, 492 (615), 493-5 şi 494 n. 3, 495 şi n. 1, 496 (620), 498 (622-3), 499, 501, 502 (628, 630) şi n. 2, 503 şi n. 4, 504 (633), 505 (633-4) şi n. 2, 507, 509 şi n. 1, 510 (640), 511, 513 (643) şi n. 2, 514-5 şi n. 2, 516 şi n. 1, 517 şi n. 1, 518-9 (649), 520 (651), 521 n. 1, 522-3 (652), 523 n. 2, 524-5 (654), 526-9 n. 1, 530 (658), 531, 532 (661), 533, 534 (663) şi n. 3, 535-6 şi n. 5, 537 şi n. 2, 538 şi n 1, 539 şi n. 1, 540-2 şi n. 2, 543 şi n. 2, 544-5, 546 (679) şi n. 1, 2, 547 şi n. 1, 548-9 şi n. 1, 550-5 şi n. 1, 5, 556-7 şi n. 1, 558-9 şi n. 1, 560 şi n. 1, 561-3 (691) şi 563 n. 1, 564 (693), 565 n. 1, 566-7 (695), 568-9 (698) şi n. 1, 570, 572, 731 (200) şi n. 1, 732-3 (200), 734 (204), 751 (122), 775-7. (Cărţile lui româneşti), 552-3 (685), 555 şi n. 1, 557.
Ştefăneşti (în jud. Botoşani), 195 (321).
Ştefăniţă-Vodă (Domn al Moldovei), 2 (3) şi n. 3, 6, 3, (4-5), 241, 844, 849 şi n. 1, 850-1 n. 1.
Stiai (Andrei, fiul lui Nicolae, Veneţian), 550 (683).
Stigleţ (Stan, Ardelean), 789.
Stines (gealep), 224.
Stiria, 78*, 38 (51), 57 (84), 74, 91 (144), 234-5 n. 1, 274, 336, 393, 773. (O fiică a lui Carol de Stiria), 753 n. 1. V. Maria-Christina.
Stoica (Armaş muntean, 1559), 871.
Stoica (Ban muntean, 1555), 792.
Stoica (boier, 1559), 871.
Stoica (boier moldovean al lui Petru Şchiopul), 30*.
Stoica (Dobromir, curier, în Ardeal, la 1551), 784.
Stoica (Logofăt muntean, 1553, 1559, 1560-1), 789, 803, 871, 874.
Stoica (Mirce), 787.
Stoica (Păharnic muntean, 1526), 850.
Stoica sau **Stoichiţă** (Mare-Postelnic muntean, supt Mirceştii), 789, 800, 806-7, 869.
Stoica (Radu, Trimes muntean în Ardeal, 1553), 789.
Stolzburg, 854.
Straub (Adam, administrator la Bozen), 287 (420), 290-1 (426), 482, 496 (620).
Strein (Ricard, de Ehrenreichstein-Schwarzenau), 215 şi n. 2. 3, 363-4 (504).
Stroe (Armaş muntean, în epoca Mirceştilor), 789, 811-3, 822, 829, 880.
Stroe (Ban muntean, 1571), 879.
Stroe (Păharnicul; pribeagul). V. Laiot (Basarab).
Stroe (Spătar muntean, † 1545), 2* şi n. 2.
Ströhle (dr. Ciprian, advocat tiroles), 80*, 338, 341 (167), 359 (495).
Stroici (Ioan, boier moldovean), 44* şi n. 7.
Stroici (Luca, boier moldovean, fiul precedentului), 38*, 40*, 44* şi n. 7, 47*, 52*, 62*, 75*, 79*, 84* n. 9, 86*, 218 (351), 284 (416) şi n. 4, 295, 317 (448), 320 (449-50), 326-7 n. 1, 328 (457), 370 n. 1, 375-6 (522), 423, 521 (652), 522-3 (652).
Stroici (Vistierul, † înnainte de 1587; rudă a precedentului), 44* şi n. 7.
Stroici (Vistierul Simion, fratele lui Luca), 27* n. 8, 44* şi n. 7, 75*, 79*, 84* şi n. 9, 86*, 318.
Stronski (Leonard), 43*.
„Strumin" (localitate în itinerariul lui Petru Şchiopul), 233 (359).
Sturm (Martin, Ardelean), 828.
Suabia, 75 (115).
Suceava, 35*, 37* n. 1, 2, 47*-8* şi n. 4, 50*, 52*, 92*, 37, 58, 61 (90), 62 (93), 63 (95), 79 (123), 219, 221 (354), 232 (356), 584-6, 824, 858 n. 1.
Sucevi̧a (mănăstire), 47*, 50*.
Suedia, 211 n. 4, 293 (430), 298, 340 (465), 730 n. 2, 736 n. 1, 741 n. 1.
Suhard (munte), 590.
Sulima (Gheorghe, ofiţer polon), 56* şi n. 6.
Suleiman (Ceauş), 611 n. 1, 629. V. şi Soliman.
Sulzer (Paul, servitor al lui Ştefan, fiul lui Petru Şchiopul), 549 n. 1.
Sumody (Mihai, Ardelean), 866, 871, 874, 875.
Supra (Dumitru, Ardelean), 784.
„Şurova" (localitate), 234.
Sutor (Albert, jurat bistriţean), 92* n. 5.
Sviţeri, 650 (88).
Swornik, 709 n. 1.
Sykesdy (Benedict, Ardelean), 858.
Sylady (Benedict, Ardelean), 786.
Szafraniecz (Ieronim), 24 (29).
Szalánczy (Ladislas), 248 (375), 875.
Székely (Anton), 648 şi n. 1, 791, 831, 841.
Székely (Balint), 831, 833-4.
Székely (Gheorghe), 862.
Székely (Laurenţiu), 860.
Székely (Luca), 38-9 (51).
Székely (Mihai, ofiţer), 384.

Székely (Moise, general ungur), 386-7, 824.
Székely (Pavel), 873-5.
Székely (Petru), 872-5.
Székely (Sebastian), 862.
Szendrö, 190 (317).
Szent-Mihalka, 874.
Szep (Ştefan, Ardelean), 832-3, 836.
Szuhay (Ştefan, episcop de Vácz), 841 şi n. 3, 883.
Szydlowiecki (Christofor, castelan şi căpitan de Cracovia, cancelariŭ polon), 18 (22).

T

Table (cronologice, pentru învĕţătura lui Ştefan, fiul lui Petru Şchiopul), 197 (325).
Tahmasp (Şah), 53 (76), 575-6 (2) şi 575 n. 2, 578.
Tahyassy (Petru, Ardelean), 802.
Takach (Matei, Ardelean), 809-10, 823.
Takich (Egidiu, Sibiian), 847.
Talhacker (Matei, Tiroles), 471 (597).
Tallenburg, 36*, 715 (175), 720 (184), 721 (187).
Tălmaciŭ, 849, 851, 854, 857, 861, 866, 868-9, 882 n. 1. (Nicolae din; curier), 875, 880. (Ludwig, Petru; din), 882 n. 1.
Tămăşeni, 232 n. 2.
Tamiris (Stanos, gealep), 224.
Tamsweg, 234-5 n. 1.
Tana, 684 (131).
„Ţara Lungă" (în itinerariul lui Petru Şchiopul), 234.
Taranowski (Andrei, negociator polon), 24* n. 2, 29* şi n. 1, 32*, 40* şi n. 4, 41*, 79-80 (123) şi 79 n. 2 599, 606 n. 2, 607 (37), 611 n. 1, 613 n. 2, 616-7 n. 3, 625 n. 2, 629, 631 n. 2, 632 (63) şi n. 1, 633-4 (64) şi n. 2, 4, 762 (235).
Taranowski (Nicolae), 634 n. 4.
Tarcă (Tudoran, Şcheiŭ), 840.
Tarent (Ana de, soţia lui Stanciu Orbul). V. Stanciu.
Târgovişte, 1* n. 2, 4*, 47 n. 2, 188-9 (314), 192, 299 (430), 304-6, 319, 381-2, 579 n. 2, 784. 797, 801, 803, 806, 822, 824, 828, 835-6, 838-9, 845, 857, 861, 867, 872. (Francisc din), 191. (Ivaşco din, 1577), 814. (Pavel, croitorul domnesc din; 1552), 786. (pârcălabul din, 1553), 819.
Tarlo (Hedviga), 22* n. 8, 94 (150) şi n. 1.
Tarlo (Ioan, tatăl precedentei), 94 (150) şi n. 1.
Târnava, 830.
Tarnow, 235 (359) şi n. 1.
Tarnowski (Barbara; a doua soţie a lui Ioan Zamoyski), 235 n. 2.
Tarnowski (Ioan, Hatman polon), 9-10 (15), 22 (27), 23-4. 25 (30), 29 (37), 30 (39), 32, 33 (42), 34.
Târşor, 25* n. 2, 801, 811, 839.
Tartlen. V. Preaşmĕr.
Tartler (Ioan), 785-7. (Fiul lui), 786.
Tartler (Martin), 816.
Tassà-Paşa, 3 (4).
Tatar-Bazargic, 617 n. 3.
Tatari, 16*, 21* n. 7, 24*-6* n. 8, 27* şi n. 6, 28*, 32*-4*, 36* n. 6, 7, 38* şi n. 2, 8; 40* n. 4, 41* n. 10, 42* n. 2, 5, 43* şi n. 8, 49* şi n. 3, 51* şi n. 8, 54* şi n. 3, 4, 55*-8*, 66* şi n. 6, 68* şi n. 6, 70* n. 5, 71*, 73* n. 5, 74* n. 3, 1, 2 (2-3), 3 (4), 10 (16), 13 (19), 14, 20 (24), 21 şi n. 3, 37, 39 (52), 40 (54), 41, 43-4 (58), 45 (61), 48, 50 (70), 63 (95), 66, 67 (100), 70 (106) şi n. 4, 75, 79 (123), 84 (130), 87 (134), 89 (140), 92 (146), 94 (150), 95 (152), 108 (176), 133 (222), 151 şi n. 6, 197 (324), 211 (343), 278, 291 (427), 293 (430), 294-7, 299 (431), 300-3, 305-6, 307 (431), 329 n. 1, 339 (465), 362 (502), 386, 388 (528), 389, 391, 394 (534), 397, 403, 406 (545), 407, 413 (554), 427-8, 431 (567), 432 (569), 435 (576), 436 (578), 446 (586) şi n. 2, 447 (588, 590), 449 (592), 453, 529 (656), 591 (20), 592 595 şi n. 1, 596 şi n. 1, 597-8 n. 1, 599, 600 şi n. 1, 607, 608 (38), 611 (42) şi n. 2, 612 (42) şi n. 1, 613 şi n. 2, 614-7 şi n. 3, 619 (48), 622-3, 625 (53), 626-7, 631 n. 2, 633, 634 (64) şi n. 4, 637 (68), 644 (79), 645 (81), 647 n. 1, 649 şi n. 2, 650 n. 3, 651 şi n. 2, 655 n. 1, 658 (98), 661 n. 3, 662 şi n. 3, 665 (109), 666 (110), 667, 671 n. 2, 676 n. 1, 677-8, 681 n. 1, 2, 682 (129), 683 şi n 1, 684 (131) şi n. 1, 689, 692 şi n. 1, 3, 693-4 (147), 694 şi n. 1, 695 n. 1, 696 n. 2, 698 (155) şi n. 2, 699 n. 1, 700 n. 1, 701 n. 1, 704 (165), 711 n. 1, 712, 713 (173), 714 (174), 719 şi n. 1, 725 (192), 726, 727 (195), 728, 729 (197) şi n. 1, 730 şi n. 2, 731 n. 1, 735 n. 2, 738 (209), 741 şi n. 1, 744 n. 2, 747, 748 (219), 749 n. 1, 757 (230), 760 n. 1, 764 n. 1, 768 (243), 769 (245) şi n. 1, 770 (246), 773 n. 1, 774 (252), 785, 840, 859 n. 1. (Tatarii de la Nipru, din Azov, Crimeia şi Cetatea-Albă), 1. (Cei din Cetatea-Albă), 633. (Cei din Cetatea-Albă şi Dobrogea), 597, 598 (26) şi n. 1.
Tatrang (munte), 837.
Taucgi (gealep), 226.
„Taza-Calga" (în Tataria), 616.
„Teciipananoci" (localitate din itinerariul lui Petru Şchiopul), 234.
Teckey (Gheorghe, Ardelean), 833.
Teçuci, 60*, 219, 223.
Tęczyński (Andrei, Palatin de Cracovia), 30 (39).
Tęczyński (Stanislav, castelan de Lemberg şi Lublin, căpitan de Bielsk), 47 şi n. 4.
Tefterdarul (în 1593), 82*, 350 (483).
Teleajen, 813, 841.
Temruk (tălmaciŭ), 297.
Teodosie (Domn al Ţerei-Româneşti), 9*, 843 n. 1, 844-5.
Teodosie (Ban muntean), 2* n. 3; 3*, 860 n. 1, 2.
Teofan (mitropolit al Moldovei şi Sucevei), 50*, 53* şi n. 4, 811.
Teolept (patriarch de Constantinopol), 370 (516) şi n. 3. V. şi Constantinopol.
Ţepeş (Vlad, zis; Domn al Ţerei-Româneşti), 2*, 96*.
Tesalia, 760 n. 1.
Teschen, 15. (Ducesa şi fata ei), 235 (360) şi n. 3.
Testanova (Fratele Luca), 248 (376) şi 248 n. 3.
Tetawer (Carol, de Tetaw), 711 n. 1.
Teuffenbach (Christofor de, general imperial), 93-4 (149), 366, 383, 591 (19) şi n. 1, 761 (234).

Tevegl (gealep), 227.
Thabiassy (Ioan, Ardelean), 863.
„**Thatar**“ (Toma de, Ardelean), 794.
Theges (Petru, Ardelean), 869.
Theke (Ferencz, Ardelean), 883.
Thekes (Matiaș, Ardelean), 404.
Thiesen (Blesch, Ștefan, Ardelean), 809, 816, 818, 821.
Thiess (Maurer, Ardelean), 827.
Tholdalagy (István), 832.
Thomory (Ștefan, Vice-Voevod al Ardealului), 846.
Thorbeck (Ioan, agent diplomatic al Danzigului), 35* n. 10, 38* n. 2, 8, 39* n. 1, 40* n. 4, 42* n. 2, 5, 58* n. 5.
Thorknecht (agent diplomatic al Danzigului), 43* n. 8.
Thormaly (Ardelean), 846.
Thormay (Christofor, Ardelean), 816, 824, 830, 841.
Thorn, 38* n. 2, 42* n. 2, 68* n. 6, 591 (20), 595 n. 1, 597 n. 1.
Thornay (Paul, Hatman al lui Aron-Vodă), 436 (528), 497 (621).
Thott (Ferencz, Ardelean), 829.
Thott (Ioan, Ardelean), 796, 800, 803.
Thott (Valentin, Ardelean), 784.
Thur, 752 (225).
Thurn (saŭ della Torre; Raimund de, ambasador imperial la Veneția), 473, 517-8 (648), 520 (651), 521 n. 1, 526, 528, 534 (663) și n. 3, 537 (668).
Thurn (Sigismund de), 883.
Tiepolo (Anton, bail venețian la Constantinopol), 46*, 93 (148) și n. 1.
Țigani, 85* n. 4, 877.
Țigară (Zotu, Spătar moldovean, ginerele lui Petru Șchiopul), 61* și n. 7, 75*, 77*-9* și n. 3, 89*-90*, 251, 278-80, 284 (416), 290 (425), 311 (437), 332 (460), 334 (463), 335-6, 414 și n. 4, 423, 426 n. 1, 437 (580), 439 (581) și n. 1, 442, 453, 472-3, 475 n. 6, 478, 481 (600), 482-5, 487 (606), 488 (607), 489-90 (609), 493 (615), 497-9 și n. 4, 500 și n. 8, 501-2 n. 2, 504, 505 (634-5) și n. 2, 506 și n. 2, 507-8 și n. 2, 509 și n. 1, 510 (640), 511-3 și n. 2, 514 și n. 1, 515 și n. 2, 516-7 n. 1, 518 n. 1, 519 (649), 520 (651), 521 n. 1, 523 (652), 525, 528-9 n. 1, 534 și n. 3, 4, 535 și n. 1, 539, 564, 707 și n. 6. (Fetele sale: Păuna, Zamfira, Ruxandra și Isabela), 284 (416), 499 (624) și n. 4, 500, 510 (640), 778-9 (257).
Țigară (Apostol, fratele lui Zotu), 78*, 90*, 270 (305), 278, 438, 440, 472, 487 (606) și n. 3, 488 (607), 489 (608), 504 (633), 510 (640), 513-4 n. 1, 515 n. 2, 534 (664).
Tighinea, 25*, 34*, 42*, 55*-8* și n. 5, 59*, 60*-1*, 66* și n. 7, 67*-9*, 71*, 74*, 38 n. 1, 80 (123), 166-7 n. 2, 220 n. 1, 291 (427), 294, 296, 300, 318, 595, 616, 665 (109-10), 666 (110), 669-71 n. 2, 673 (117), 674-6, 677 (122), 678 (124-5), 679 (126), 681 (128) și n. 2, 682 (129), 683 n. 1, 684 (131), 688 (138), 689-90, 692 (144) și n. 3, 693 (146), 694 (147-8) și n. 1, 695 (149), 696 n. 1, 697 (155), 698 n. 1, 700 (159), 701 n. 1, 702 n. 2, 703 (163), 711 n. 1, 712, 713 (173), 714 (174) și n. 2, 715 (176), 719, 723 (191), 726, 729 (197), 731 n. 1, 736-7, 738 (209), 740 (212), 741 n. 1, 747, 748 (219), 749 n. 1, 750 n. 1, 765 (238), 770 246). (Begi fără nume), 166, 628, 633-4 și n. 4, 651 n. 2. (Ahmed, beg de), 294-7, 303, 318 (?). (Hussein, beg de), 41*, 623, 624 (52).
Țiglarul (Pavel, din Brașov), 795.
Timiș, 427, 823, 837.
Timișoara, 16*, 19*, 50 (69), 84 (130), 87 (134), 300-1, 307 (431) și n. 3, 381, 383, 386-7, 447 n. 3, 579, 591 (19), 613, 637 (67), 651 n. 2, 654 (94), 663 n. 1, 664 n. 1, 684 n. 1, 709 (168), 730, 735 n. 1, 753 n. 1, 755 (228) și n. 1, 757 (230), 762 (234), 784 n. 2. (Beglerbegi de, fără nume), 14*, 24. (Giafer, beglerbeg de), 36* n. 3, 52*, 605 (34), 607 (37). (Hassan, beglerbeg de), 362 (501). (Contele ungur de: „temesiensis“), 853.
Țincul (Armaș muntean, 1546; și soția lui), 860.
Tingoni (Iani, în relații de afaceri cu Petru Șchiopul), 232 (357).
Țințari (sat), 273 (409).
Țintea (Armaș muntean), 21*.
Tirol, 5*, 59*, 76*-8*, 80*, 84*-5* n. 6, 86*, 88*-90*, 95*, 243-5 n. 1, 245 (370), 246 n. 3, 257 (387), 259 (390), 261 (391), 266 (398), 273 (409), 274-7, 283 (414), 287 (421), 292 (428), 308 (434), 321, 322 (452-3), 324 (454), 338, 345 (476), 353 (487), 357-8, 359 (495), 360 (496) și n. 4, 363 (503), 380 (527), 410 n. 2, 412, 414-5, 419, 422, 435 (577), 444-5, 448, 450 (593), 451 (594), 481 (600), 484 (602), 485, 495 (618), 520 (651), 521 n. 1, 523 (653), 524 n. 1, 527 n. 2, 528, 532 (661), 537 (668-9), 538, 543, 545 (677), 549 n. 1, 555 n. 1, 557 n. 1, 558 n. 4, 559 n. 1, 560 n. 1, 561, 565 n. 1, 566 n. 1, 567 n. 2, 568 n. 1, 572, 730 n. 2, 737 n. 2, 773 și n. 1, 774 (253).
Tisa, 15*, 198 (327), 383, 628 n. 4, 856.
Tischler (Gheorghe, Ardelean), 816.
Titul (Banul, 1524, 1526; și soția lui), 848, 850.
Tivoli, 187 (310).
Toader (Mare-Logofăt moldovean, 1531), 25 (31) și n. 5.
Toader (Armaș muntean), 197 n. 5.
Tocken (Abraham), 391-3 (533).
Török (Ardelean), 633 n. 2.
Török (Gheorghe, Ardelean), 829, 832, 836, 839-40, 862-8, 866, 869.
Török (Grigore, Ardelean), 793.
Török (Ioan, Ardelean), 805.
Tohani, 787.
Tokaj, 190 (317), 613, 769 n. 1.
Tolna, 76*, 617 n. 3, 675 n. 1.
Toma (Armaș muntean, 1559), 10*, 801.
Toma (Pitar muntean, 1583), 825.
Tomasi (Ascanio, consul „oriental“ la Ancona), 777.
Tomicki (Petru, episcop de Cracovia, vice-cancelariu polon), 6 (10), 7 (11), 8 (13), 9 (14), 11 (17), 18 (22), 20 (24), 22 (26), 23 (28), 24, 25 (30), 26 (32), 27 (34-5), 34 (43).
Tomșa (boier moldovean; ca Domn Ștefan-Vodă), 14*-5*, 22*, 24*, 26*, 44*, 52*, 62 (92), 63 (95) și n. 2, 64 și n. 6, 7, 65 (97-8), 66, 67 (99), 68 (101), 69 (102-3), 70 (104, 106), 71 (107-8) și n. 1, 72 n. 1, 325, 876 n. 1, 2.
Torgau, 413 (554).
Torma (Ioan, căpitan ardelean), 803.
Torma. V. **Thorma**.
Torna, 751 (222).
Toroczkai (László, Ardelean), 834.
Toscana (Ferdinand, Mare-Duce de), 369 (514) și n. 1, 699 n. 1.

Toscana (Principesa de, fiica Marelui-Duce Francisc-Maria), 754 n. 1, 755 n. 1.
Toternak (Alexe, serv al lui Ioan Potcoavă), 34* n. 3.
Totis, 761-2 (234).
Totth (Ioan, Ardelean), 786, 795, 797.
Totth (Mihaĭ, curier braşovean), 582 (9).
Totth (Valentin, Ardelean), 787-8.
Tracia, 300, 578, 871.
Träppin (Ecaterina, Tirolesă), 779 n. 5.
Traĭner (Velten, spion sibiian), 879.
Traner (Valentin, Ardelean; acelaşi ca şi precedentul?), 799.
Traiskirch, 284-5 n. 1.
Trapezunt, 675 n. 1.
Trautmannsdorf (de), 529 n. 1.
Trautson (consilieriŭ imperial), 425 (560).
Trento, 78*, 262 (392), 269-70 (404), 270-1 (406-7) şi 270 n. 1, 271 n. 3, 272, 273 (409), 275-6, 278, 281, 478, 495 (619), 499 (625). (Bernard, episcop de), 575 (1). (Coadjutorul de), 478.
Trieste, 231, 477.
Tripoli (Africa), 72*, 190 (316).
Tröffer (Baltazar, Tiroles), 472.
Trokl (Voevodul de), 94*.
Trostberg, 262 (393).
Trotuş, 219, 225, 785-6, 790, 797, 800, 808-9, 811, 813, 818, 821-2, 834, 858 n. 1. (Pasul), 30* n. 7. (Cămăraş de), 784.
Truggerin (născută von Kühbach; Tirolesă), 779 n. 5.
Tudor (boier muntean, 1585), 830.
Tudor (Logofĕt muntean), 1* n. 2. (Un omonim), 583 n. 2, 867. (Familia luĭ), 583 n. 2. (Fiiĭ primului). V. Radu (Logofĕtul), Pârvu (pârcălabul) şi Vlad (Comisul).
Tudor (Casnic al luĭ Petru Şchiopul), 452, 470, 473-4, 496 (620), 517 (647).
Tudor (Postelnic muntean, 1570), 808.
Tudor (Vistier muntean, supt Radu Ilie), 4*, 788.
Tudor (şchelar, 1561), 873.
Tudoriţa (fiica luĭ Petru Şchiopul), 14* şi n. 2.
Tüppl (Wolf, Tiroles), 472, 474-5, 477-8, 480, 542, 544 (676).
Tulcea, 79 (123).
Tulin, 5*, 77*, 80*, 89*, 250 (379), 252-3 (381) şi 252 n. 1, 256 (386), 327, 330, 358-9 (494), 359 (495), 368 (513), 411 n. 10, 436-7 (580-1), 491 n. 1, 500 n. 4, 513 (644), 515 n. 2, 518 n. 1, 526.
Tunis, 575 (2).
Turci, 1* şi urm., 1-4, 13 (19), 18 (22) şi n. 1, 20 (24), 21 n. 4, 33 (41), 35-41, 44 şi urm., 132 şi urm., 230 şi urm. (Pârvan Turcul), 806. (Vlad Turcul), 789.
Turda, 94 (149), 793, 809, 852, 862, 869-70.
Turin, 96*, 107 (173).
Turkali (beg de Cetatea-Albă), 666 (110).
Turnu-Roş, 8*, 844-6, 848-50, 853-4, 862, 866-7, 872. (Baltazar, căpitan de, 1529), 853. (Ladislas, pârcălab de, 1521), 845.
Ţuţora, 55*, 58*, 61*, 63*, 79 (123), 298, 709 n. 1.
Ţuţora (ţinut), 219-20 n. 1, 222, 226.
„Tylwa" (Vătaf muntean, 1560), 803.
„Tysth", 856.

U

Uchański (Paul, ambasador polon la Poartă), 70* şi n. 5, 71* şi n. 1, 6, 734 (204-5) şi n. 2, 735 (206) şi n. 2, 744 n. 2, 750 n. 1.
Udrea (Trimes muntean în Ardeal, la 1555), 792.
Ugran (Toma, Ardelean), 830.
Uioara, 602 (30), 603 (32), 604, 864.
Ulanicki (Gheorghe, ofiţer polon), 297.
Ulugĭ-Ali (zis Occhiali; amiral turc), 104 (167), 110 (179) şi n. 1, 113-4 (188), 403 şi n. 5.
Ulugĭ-Hassan (amiral turc), 725 (193).
Umur-beg (în secolul al XIV-lea, emir de Smirna), 92 n. 3.
Undermalls (personagiu, în Ardeal), 842.
Ungnad (David, ambasador german pe lângă Poartă), 91 (144), 273 şi n. 2, 280, 384, 411-2, 415, 594-5 (23), 596 şi n. 1, 597, 599, 600 şi n. 1, 601 (29), 602 (31) şi n. 4, 603 (31), 605-7, 610 (40), 611-5, 617 şi n. 3, 628 n. 4, 651 n. 2. (Soţia luĭ), 411.
Ungri (Toma, serv al luĭ Ştefan Báthory cel tînĕr), 818.
Ungurean (Sluger), 587.
Unguri şi Ungaria, 2*, 4*, 11*, 32*, 35*, 41* n. 10, 42*, 44*, 48*-9*, 52*, 54* n. 4, 56*, 63* şi n. 10, 64*-5*, 75*-6*, 85*, 94*, 97* n. 1; 2 (3), 4 (6-7), 5 (7), 18 (22) şi n. 1, 21, 33 (42) şi n. 2, 35 (46), 37, 39 (52) şi n. 6, 41, 43-4 (58, 60), 50 n. 3, 51 (71), 52, 53 (76), 58, 72 (109), 74 n. 5, 75, 76 (115), 79 (123), 83 (128), 86, 94 (150), 146 (245), 190 (317), 216 n. 2, 236-7, 243 (368), 244 (369), 245 (370), 248 (375), 256 (386), 295-6, 298, 299 (430), 300-2, 304-5, 307 n. 4, 314, 329 n. 1, 331 (499), 365 n. 2, 372 (518), 378 (525), 382, 384-7, 388 (529) şi n. 2, 389, 390 (532), 393, 394 (534), 399 (538) şi n. 4, 403, 407, 418, 425 (560), 427-8, 429 (563), 435 (576), 436 n. 2, 449 (592), 463, 466, 470, 523 (652), 547 (680), 552, 575 şi n. 3, 576 (3), 577 şi n. 6, 578, 603 (32), 612 (42), 613, 617 n. 3, 627 n. 1, 628 şi n. 4, 634 n. 2, 636 (66), 637 (67) şi n. 1, 638 n. 2, 639, 640 (71), 645 (80), 653 n. 2, 655 n. 1, 659 n. 2, 663 n. 1, 670 n. 1, 671 n. 1, 2, 685 (132), 698 n. 1, 700 (158), 704 (165), 753 n. 1, 768 (242), 773 n. 1, 812, 825, 834, 860 n. 1, 861, 866. (Ungaria-Superioară), 687 (138), 769 n. 1, 2. (Doctorul regal unguresc din 1558), 800.
Unterberg (Andreĭ, comisariŭ mantovan la Innsbruck), 329-30 (459).
Unverzagt (corespondent archiducal), 559 n. 1.
Uraniotis (Teodor, gealep), 230.
Ureche (Grigore, cronicar), 18*, 25*, 33*, 50*, 84* n. 8.
Ureche (Nestor, tatăl precedentului), 84* şi n. 8, 9, 86*, 233 (358), 317 (448), 318.
Urlţi (sat), 10*, 21*.
Uschiub, 670 (114), 671 (116) şi n. 2.
Ustie, 80 (123).

V

Vácz, 36 (46).
Văfcan (Vlăcan, pribeag, fratele lui Oprea Vătaful, 1559), 10*.
Văfceştĭ, 232 (356) şi n. 1.
Valentini (Ioan-Andreĭ, ambasador modenes în Polonia), 3 (4), 35 (45), 37.
Valiski (Valaoski, şef de Cazacĭ), 429 (563).
Vallarga (Mărioara, sora Doamnei Ecaterina), 79*, 329 (459).
Valonĭ, 387.
Vameşul (Simion, al Moldovei). V. Vorsi (Sima).
Varallya (în Ardeal), 864.
Varanó, 411.
Varasdin, 80 (124).
Varellya (Szinyer-), 190 (317).
Varna, 84 n. 7, 116, 195 (321), 578.
Varşovia, 35* n. 10, 36* şi n. 6, 38* n. 2, 46* n. 5, 49* n. 1, 70* n. 5, 80 (123), 83 (129), 213-4 (347), 216 (350), 220 (353), 309 (435), 315 (443), 316 (446), 329 (458), 339-40 (465), 343 (472), 353 (486) şi n. 5, 363 (504), 432 (569), 596-7, 612 (42), 613 şi n. 2, 616, 644 (79), 702 n. 1, 737 n. 2, 738 (210), 739, 745, 760-1 (233).
Vartic (Iuraşco, Vornic moldovean), 29* şi n. 9, 30* n. 1, 232 (356) şi n. 1, 752 (224) şi n. 1, 834. (Nepoata, soţia şi copiiĭ lui), 300 n. 1.
Vartic (Petru, tatăl precedentului), 29*.
„ **Vásárhely** " (una din localităţile ardelene cu acest nume), 799.
Văscan (Stolnic moldovean în 1577), 44*, 814-5.
Vasile (Ivanovicĭ, Ţar), 17 şi n. 2, 26 (32) şi n. 3.
Vasile (Păharnic moldovean), 75*, 79*, 218 (351), 251, 270 (305), 452, 471 (497), 490 (609), 501 (628), 517 (647), 519 (649), 783.
Vasile („Wostylla", Trimes muntean, 1553), 788.
Vasile (Uşer moldovean, 1560), 802.
Vasluĭ, 64* şi n. 7, 67* n. 6, 219, 222.
Vaudemont (contele, fratele reginei Luisa), 169-70 (280) şi 169 n. 2. (Tatăl lui, Nicolae), 169 n. 2.
Vecsey (Paul, Ardelean), 866.
Végh (Ioan, din Braşov), 49 (68) şi n. 6, 788, 793-4, 796, 798-800, 804.
Végh (Matei), 835-7.
Végh (Panăş), 787.
Veikhenmarkht, 651 n. 2.
Velis, 88*, 472, 525.
Velis (Andreĭ de, Tiroles), 543 n. 2, 545 (678), 571.
Veltenn (argintar ardelean, 1582), 824.
Vendia, 211 (343).
Veneţia şi Veneţienĭ, 45* n. 5, 77*-9* şi n. 3, 80*, 82*, 86* n. 4, 88* 91*, 93* n. 11, 96*-7*, 39 (52), 52 (74), 56 (81), 61 n. 2, 80 (124), 91 (145), 105 (170), 106 şi n. 5, 107, 108 (175), 109 n. 2, 116, 117 (245) 156 (262), 165 (274), 174 (287), 195 (321), 198 (326), 199, 201 şi n. 4, 202-5, 206-7 (335), 210-11 (842) şi 210 n. 2, 213 (346), 242, 243 (367), 245 (370), 260, 262 (392), 269 (403), 270 (405), 271 (407), 272, 279, 284-5 (416), 290 (425), 316 (445), 321, 329 (459), 334 (463), 335-6, 337 (463), 339 (464), 344 (474), 347 (480), 349 n. 10, 351, 352 (484), 356 (491), 357, 376 (523), 390 (531), 410 (551), 412, 423, 425 (561), 426 (561) şi n. 1, 434 (575), 435 (577), 448, 453 472-3, 475-7, 479-80, 482-4, 487 (606), 488-90, 493 (615), 494 (617), 497 (622), 498-9, 500-1 (627) şi 500 n. 8, 501 (627), 504, 505 (634), 506-8 (638) şi n. 2, 509 (639) şi n. 1, 510-1, 512 (641), 513, 514 (644), 515 n. 2, 516 şi n. 1, 517 (648) şi n. 1, 5, 8, 519 (649), 520-1 (651), 521 n. 1, 526, 527 (655), 528, 529 n. 1, 530 (658), 531 (660), 532 (661), 533 (662), 534 şi n. 3, 4, 536-7 (668), 537 (669), 538 şi n. 1, 539 şi n. 1, 541, 543 n. 2, 544 (676), 545 (678), 549-50 (683), 553 n. 1, 555 n. 1, 557 şi n. 1, 558 n. 4, 559 n. 1, 560 n. 1, 563-4 (692), 564 n. 1, 565-6 (694), 565 n. 1, 566-7 (695), 566 n. 1, 568-9 şi n. 1, 571-2, 599, 605 (35), 611 (42), 659 (97), 705-7, 723 (190), 724-5 (192-3), 728, 732 n. 1, 754 (227), 756 n. 1, 771 (247), 772 (249), 775 (254), 777-8 şi n. 1, 794. (Piaţa S. Marco la), 517 (648), 520 (651). (Nicolae de), 796, (Nunţiul papal din 1581), 106 (171) şi n. 4 (din 1589), 201 (330). V. şi Lodi (cardinalul de).
Venier (Marc, bail la Constantinopol), 215 n. 1, 529-30 (657).
Vento (curier frances), 188 n. 1.
Verancich (Anton, scriitor), 828 n. 1.
Verbia, 12*, 58 n. 2.
Verbőczy (Ştefan), 35-6 (46) şi 35 n. 4, 36 n. 1.
Veresmart, 799.
Veress (Balint), 838.
Veress (Gaşpar, Ardelean), 818, 831.
Verona, 79* şi n. 3, 284 (416), 498 (622).
Vestem (cneazul de, pe la 1521), 844, 848.
Veveriţă (Iosif, boier moldovean), 93* şi n. 4.
Veveriţă (Toader, boier moldovean), 84* şi n. 9, 86*, 318.
Vidin, 26* n. 6, 27*, 34*, 43*, 383, 632 (62), 694 (148), 844-5. (Begul de, în 1574), 880. (Bali-Beg Malcocĭ-Oglu, beg de), 43 şi n. 5.
Vidov, 299 (430).
Viena, 11*, 36*, 96*-7*, 49, 50 (71), 65 (97), 73, 75 (115), 83 (128), 88 (136), 89 (140), 94 n. 4, 95 (151, 153), 215 n. 2, 7, 234-5 n. 1, 243 (368), 245 (369), 247 (374), 252 (381), 255-6 (385), 272, 280, 308 n. 2, 330, 339 (464), 363 (502), 372 (517), 386, 389, 425-6 (561), 436 (528), 445 n. 4, 476-7, 511, 513 n. 1, 573, 600, 617 n. 3, 650 (81), 722, 730 n. 2, 732 (201), 744 n. 2, 758, 762 (235), 764-5 (237), 772 (250), 854 n. 1.
Vieroş, 25* n. 8.
Vignati (Ambrosiu), 409 (548).
Vignay (ambasador frances la Veneţia), 201 (330).
Viişoara, 854 n. 2.
Vilagosvár, 380 (528).
Villeroy (Nicolae de Neufville, senior de), 113 (186), 122-3 (201), 124 (204), 125 (205), 126, 150 (252), 154 (257-8), 155 (258), 160 (269), 167 (277), 171 (282), 178-9 (293) şi n. 2, 183 (301), 184 (305), 186 (309), 187 (311), 188 (312).
Vilna, 51* n. 8, 68* n. 2, 17 n. 1, 52 (73), 54 (77), 647 n. 2, 678 n. 1, 681 n. 2.
Vintel (localitate), 234-5 n. 1.
Vinţ, 853, 857-8, 864.
Vintilă (de la Slatina, ca Domn Vlad), 854 n. 3.
Vintilă (fratele lui Mihaĭ-Viteazul; pretendent), 25* şi n. 1, 34*.

Vintilă (Clucer muntean, 1589), 837.
Vintilă (Comis muntean, † 1545), 2* şi n. 2.
Vintilă (Vornic muntean, † 1547), 2 şi n. 2, 4; 860.
Vintler (Christofor, zu Plätsch, consilierŭ tiroles), 275.
Vişa (Doamnă munteană), 698 n. 1.
Visconti (episcop de Cervia, nunciu în Ardeal), 381 şi n. 4.
„Viseli" (localitate), 366.
Vistierniceasa (munteană, a lui Iani, în 1560; preutul ei), 840.
Vistula, 235 n. 1.
Vitéz (Miklós, Ardelean), 841-2.
Vlăcianul (Mare-Logofĕt muntean, 1547), 861.
Vlad-Vodă (din 1521), 845.
Vlad-Vodă (mort în 1532), 21, 32 şi n. 1, 33 (41), 854 n. 3.
Vlad-Vodă Miloş (Domn al Ţĕreĭ-Româneşti, ca şi precedenţii), 45*, 54* şi n. 4, 60*, 67* şi n. 3, 101 (162) şi n. 4, 152 (253) şi n. 1, 2, 395, 643 n 1, 646-7 (83), 647 n. 1, 698 n. 1, 724-5 (192), 727 (195), 728, 833 şi n. 1, 834, 837 n. 1, 839. (Soţia lui), 182 (253) şi n. 1, 833-5. (Tatăl acesteia, „Logofĕtul"), 833 şi n. 1.
Vlad-Vodă (fiul lui Radu de la Afumaţi), 851 n. 1, 852.
Vlad-Vodă (fiul lui Petru Şchiopul), 44* n. 1, 152 n. 2.
Vlad (Comis muntean, 1545 şi urm.), 1* n. 2, 789, 793.
Vlad (Casnic al lui Petru Şchiopul), 452, 496 (620).
Vlad (sol muntean în Ardeal, 1553), 789.
Vlaicu (socrul lui Mihnea al II-lea), 826.
Vlaicu (Vătav muntean, 1577), 815.
Vladislav-Vodă, 843 n. 1, 846-8.
Vlaicu (serv al lui Ivaşco), 820.
„Vlamb-beeg" (1556), 57 (82).
Voinigeştĭ, 21* n. 8.
Volinia, 36* n. 6, 269, 622.
„Vormand" (Toma, sol frances în Turcia la 1570), 808.
Vornic al doilea (moldovean, în 1556), 794.
Voroveştĭ, 232 n. 2.
Vorsi (Hector, Chiot, negustor şi agent politic în principate), 83*, 361 (498), 362 (500), 529 (657).
Vorsi (Sima, Vameş moldovean, tatăl precedentului), 399 n. 1, 426 n. 1, 823.
Vrânceanu (Ioan), 784-5.
Vucevici (Wolfgang, Ardelean), 802.
Vulner (localitate), 853.

W

Wach (Gheorghe, sol ardelean), 692 n. 3.
Wackher (Mateĭ, autor de rapoarte), 405 (543), 427-9 (563).
Waffner (Christofor), 471 (597), 542.
Wagner (David, Tiroles), 473.
Waidmann (Ioan, Tiroles), 470.
Waisenthurm, 96*, 721 (187).
Waitzen, 190 (317).
Wałaszony (Pĕtraşcu Petru, serv al lui Ioan Potcoavă), 34* n 3.
Waldstein (Carol, Tiroles), 642 (75).
Wallenfels (secretariŭ în Anspach), 241-2.
Walther (Wilhelm, Cămĕraş al lui Petru Cercel), 191 şi n. 2, 828.
Warszewiecki (Stanislav, rector al colegiului iesuit din Lublin), 63* şi n. 3.
Warga (Miklós, spion ardelean), 808, 812, 818-9, 821, 2, 826-7, 829, 835, 838, 840.
Warhégy, 709 (169). (Căpitanul de), 818.
Warhély (Mihaĭ, sol muntean, 1559), 801.
Wasilka (Ferencz, Ardelean), 818.
Waska (Martin, Ardelean), 802.
Wasserburg, 77*-8*, 262-3 (393).
Waxmacher (Gheorghe, Ardelean), 798.
Wayda (Baltazar, Ardelean), 836.
Wayda (Mihály, Ardelean), 883.
Wayda (Toma, Ardelean), 866-7, 869, 870, 873.
Weisenegg (Mihaĭ de, judecător la Bozen), 345 (477), 348 (482), 350-2 (484), 355 (489).
Weidenbach (Ghimbav), 795, 815, 840.
Weiss (Hans, Sas), 834.
Weiss (Mihaĭ, 1590), 840, 842.
Welsburg, 234-5 n. 1.
Wethin (Francisc, Tiroles), 529 n. 1.
Widmer (Hans-Volckhart, curier), 600.
Wilamowski (Iacob, sol polon la Poartă), 30-1 (41), 32, 33 (41).
Wilczek (Stanislav, tălmaciu), 84 n. 9.
Wildin (Lucreţia, măritată apoĭ cu Adam Hauser; fiica lui Ferdinand de Kühbach), 779 n. 5.
Wilten, 288 (421).
Winnicc, 197 (324), 609, 711 n. 1.
Wintler (H.), 730 n. 2.
Wischau, 234-5 n. 1.
Wisinger (Hans), 471 (597).
Wisternitz, 234-5 n. 1.
Wisznice, 234.
Wiszniewiecki (Dimitrie, şef de Cazacĭ, pretendent la tronul Moldoveĭ), 12*, 59 (86) şi n. 1, 61 şi n. 4, 62 (92), 64 (95), 79 (123), 876 n. 1.
Wiszniewiecki (Adam), 59 (86).
Wiszniewiecki (Ieremia, tatăl regeluĭ Mihaĭ), 59 (86).
Wiszniewiecki (Mihaĭ, căpitan de Cercasc, tatăl precedentului), 49*, 59 (86), 651 n. 1.
Wiszniewiecki (Mihaĭ, regele Poloniei), 59 (86) şi n. 2.
Wizakna, V. Ocna.
Wladislaw (Cuiavia, episcopul de; Drewicz), 8 (13) şi n. 2.
Wlodek (Stanislav, castelan de Camenița), 710 (170), 711 şi n. 1.
Woizzy (Mitel, Ardelean), 811.
„Wolkan" (Wolkány), 795, 834.
Wolkenstein (Carol, baron de), 273 (409).
Wolkenstein (Christofer-Sigismund, baron de), 89*, 474, 478, 480, 503 (631) şi n. 4, 505 n. 2, 529 n. 2, 536 (668), 538 n. 1, 540-1 (673), 543 n. 2, 558-9 n. 1, 773 n. 1.
Wolkenstein (Marx-Fittich, baron de), 288 (422), 351-2 (484).
Wolkensdorf, 234-5 n. 1.
Wolski (Stanislav, scriitor al Podolieĭ), 710 (170).
„Worta" (Vornic moldovean, 1563), 876.
Wttkowich (Ardelean), 830.
Wülfersdorf, 234-5 n. 1.
Wurma (sol muntean, 1560), 803.
Wyngarthy (Matiaş, curier), 868-74.
Wyss (Albert de, ambasador german la Constantinopol), 18*.

X

Xolicz (Grigore, serv al lui Ioan-Vodă Potcoavă), 34* n. 3.

Z

Zaharia (croitor sibiian, 1553), 864.
Zakach (Mateĭ, Ardelean), 824.
Zakadali (Andreĭ, Ardelean), 12*-3*, 875.
Zakadali (Toma, Ardelean), 12*-3*, 872-5.
Zakallos (Mihaĭ, Ardelean), 783.
Zakar (Armaș, 1560; Ardelean), 873.
Załanczy (Gașpar, Ardelean), 799.
Załanczy (Ioan, Ardelean), 855 n. 1.
Załanczy (Ladislas, în Ardeal), 808, 813-5, 820, 868.
Zamfira (Domnița, fiica lui Moise-Vodă), 48* și n. 8, 638 n. 2, 854 n. 1. (Bărbatul și fiii ei), 854 n. 1.
Zamosc, 57* n. 3, 405 n. 1, 717 (180), 744 n 2.
Zamoyski (Griselida, soția lui Ioan), 702 n. 2, 719 n. 2.
Zamoyski (Ioan, Hatman și cancelariŭ polon), 46* n. 6, 57* n. 3, 58* n. 5, 59* n. 6, 66*-8* și n. 2, 6, 69*, 71* n. 1, 6, 73* și n. 1, 74* n. 3, 94*, 151-2 și n. 8, 215 n. 2, 216 (349), 235 (360) și n. 2, 281, 289 (423-4), 293 și urm. (430), 299, 303, 328 (451) și n. 5, 329 (458) și n. 1, 353 (486), 381, 389, 405 n. 1, 427-9 (563), 522, 683, 708 n. 1, 710 (170), 711 n. 1, 712, 717 (180) și n. 3, 719 n. 2, 730 și n. 2, 731 n. 1, 734 (205), 735 (205) și n. 2, 738 (210), 740 n. 1, 742 și n. 1, 744 și n. 2, 747-8 n. 2, 751 (226), 757 n. 1, 760 n. 1. (Nepotul său), 744 n. 2.
Zamoyski (Ioan, vĕrul precedentului), 66* și n. 5, 72*-4* n. 3, 75* n. 2, 216 (349), 708 n. 1, 712-4, 717 (180), 723-4 (191), 740 (211) și n. 1, 742-3, 744 n. 2, 747, 749 n. 1, 750 n. 1.
Zane (Mateĭ, bail venețian la Constantinopol), 214-5 (348) și 215 n. 1, 521 n. 1, 744.
Zápolya (familia), 3*.
Zápolya (Ioan, rege al Ungarieĭ), 92* n. 5, 3 (5), 4 (6) și n. 3, 5 (7) și n. 3, 18 n. 1, 19, 21, 33 (42) și n. 3, 34 (43), 36 (46-7) și n. 1, 8, 37, 40 n. 1, 52 (74), 378 (525), 429 (563), 575-6 (2), 587 n. 3, 755 n. 1, 849, 855 n. 1.
Zápolya (Ioan-Sigismund, principe al Ardealului), 3*, 10*-1*, 13*-4* și n. 4, 7, 15*-6*, 19* și n. 5, 20* n. 1, 22*, 92* n. 5, 40 (54) și n. 1, 48-9 și n. 5, 50 (69) și n. 3, 54 (77) și n. 2, 60 n. 5, 62 (93), 74 (111), 75 și n. 3, 77 (119), 80 (124) și n. 3, 84 (130), 92, 577, 580 și n. 3, 4, 581 (7), 583 n. 2, 586 și n. 3, 588, 783 n. 1, 790, 794-5, 797-800, 802 și n. 1, 803, 805-8, 863 n 1, 867, 869-75, 877, 879 și n. 1.
Zaporojanĭ, 407-8 (546).
Zator, 233 (359) și 235 n. 1.
Zay (Francisc), 14*-5*, 72 și n. 2, 73 (100).
Zazko (Grigore, Ardelean), 798, 801, 804.
Zbaraz, 68[n. 6, 429 (563), 807.
Zbiaria (boier moldovean, 1575), 29].
Zbornicki (Nicolae, vizitiŭ regal), 799
Zborowski (familie), 56* n. 3.
Zborowski (Andreĭ), 26* n. 8.
Zborowski (Christofor), 22* și n. 8, 201 (329), 747.
Zborowski (Ianus), 407.
Zborowski (Ioan, comandant de Danzig), 600 n. 1.
Zborowski (Samuil, șef de Cazacĭ), 43* n. 3, 45* n. 3, 46* n. 5, 48*, 52*, 56*-7* și n. 3, 636 (66), 639, 640 (71), 682 (129), 683, 813.
Zborowski (mareșal polon), 710 (170).
Zborowski (fugarul; ?), 683.
Zellen-am-Kofl, 433 (573) și n. 1.
Zeltik (Gheorghe, Ioan și Gheorghe, fiul celui d'intăiŭ), 620-1.
Zenthmariazony, 829.
Zerbelloni (Gabrio), 602 (31).
Zerneștĭ, 197 n. 5.
„**Zerney**“ (Trimes moldovean, 1560), 803.
Zetl (Christofor, paroch în Innsbruck), 560 n. 1.
Zeyden (Cotlea), 799, 802-3, 805-6, 808-10, 812-3, 815-8, 820-3, 825-6, 828-31, 833-6, 838.
Z'liol (Camil, secretariŭ venețian), 202-3 (331).
Ziller (Hans, serv la Bozen), 480.
Zimmerfŏrg (Baltazar), 337 (464).
Zimmerlehen, 88*-9*, 448, 450 (594), 472, 524-5 (654), 528, 544 (676).
„**Zincovum** (oppidum“), 294.
Zirenbergk (Daniil), 54* n. 4.
Zirwes (Pathay, sol munteau, 1571), 879.
Zloczow, 43* și n. 3, 52*.
Zlotowski, 56* n. 5, 57*, 673 (118) și n. 1, 674 și n. 1, 675, 680.
Zolkiew, 30* n. 7.
Zolkiewski (Stanislav), 30* n. 7, 298.
„**Zolsche**“ (Spătar moldovean, 1560), 802.
Zoltay (Ferencz, Ardelean), 834.
„**Zoquula**“ (localitate), 390 (532).
Zrinyi (contele Nicolae), 96*, 716 (177), 765 n. 1.

Biblioteca Metropolitană
București
Patrimoniu
NR. INVENTAR .....

Notă. În această tablă nu se cuprind numele din *Addenda*.